

LUMÍR.

ČASOPIS BELLETRISTICKÝ.

ROČNÍK VIII. 1880.

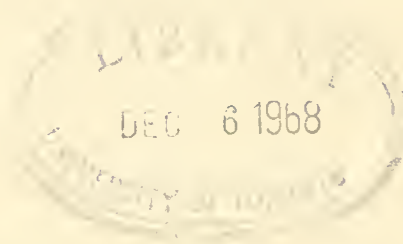
REDAKTOR

JOS. V. SLÁDEK.

V PRAZE.

NÁKLADEM VLASTNÍM. — KNIHTISKÁRNA V. B. ČECHA.

OBSAH.

Básně původní.

Básně přeložené.

Romány a povídky původní.

Články vědecké, kritické, zábavné atd.

Povídky přeložené.

Zprávy literární.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. — 10. ledna 1880. — ČÍSLO 1.

Balvan.

Báseň od *Jaroslava Vrchlického.*

ůh pravil k Smrti: Vstaň, jdi do Sienny!

Pandulfo Petrucci tam opuštěný
se v mukách svíjel na smrtelném loži
bez lásky dětí, bez soucitu ženy.

Myšlenka každá jako ostré hloží
jej bodala, pot na čele mu vstával,
on v nejistotě čekal na soud boží.

A upomínek stále větší nával
strh' do víru mu duši, bouře dravá,
a příšernými sny ji obetkával.

Kde jeho dvůr, kde sluhů četných vřava?
Sám teď zde troubu archanděla čekal,
vždy tyran jak pes vzteklý dokonává.

A čím víc v svojí minulosti těkal,
tím chladnější pot spěl po jeho skráni,
čím vzpomínal víc, tím se více lekal.

A jeho duch byl roven štvané lani,
již lovců sbor — to jeho děsné hříchy —
z tmy houště žene k prázdné, pusté stráni.

Duch jeho skrytý v zásekách své pýchy
teď vyplašen svědomí zvučným rohem
se zmítal — jindy nezlomný a tichý.

Teď po letech, po vášní boji mnohém,
po krveprolití, po plné číši,
teď přišel čas, kdy mluvit má s svým Bohem.

A ten je spravedlivý; nářek slyší,
jejž potlačený z prachu k němu zvedá,
hněv jeho bleskem andělé v mrak píší.

Bůh, který pravil: Všem boháčům běda!
Bůh, jehož chví se ve oblaku váha,
a jehož trestem Smrt je stínobledá.

A Pandulfo zřel duši svou, jak nahá
před soudem toho Boha nyní stojí,
a váha klesá — a děs po něm sahá.

A v nových příšer zoufanlivém boji
on zmítá se, svá ňadra tluče pěstí,
a peklo cítí pláti v hrudi svojí.

Dne zabřesk, noci šer, tluk hodin, vše mu věstí,
že stále bližší, bližší je té chvíli,
kdy dračím křídlem Smrt kol zašelestí.

Mnich hlídá jej a habit jeho bílý
jej zimničných snů nepokojem straší.
I vstane v loži a jak děcko kvílí.

Chce hned svou duši dáti Satanáši,
jen smrti muka — ta jej nejvíc trápí,
klid jeho ruší, spánek jeho plaší.

Tu v týle náhle cítí ostré drápy,
tu vidí sebe ďasa na vidlici,
jak v žhavé smůle tělo jeho stápí.

I zařve strachem, až pot v jeho líci
se řine jako z jara z hory řeka
a na loži se zmítá úpějící.

Mnich bez ustání na kolenou čeká,
nad knihou chvějí se mu rtové bledí,
mnich modlí se — a Pandulfo se vzteká.

Mnich připraviti chce jej ku zpovědi,
ví, jeho hříchů že je dlouhá řada,
leč tyran úpí jen a slova neví.

Po stráních večer stíny své již skládá,
tma číhá v polích, strach se plíží z lesa,
po hvězdách oko myslitele bádá.

Tu v tichý spánek zvolna tyran klesá.

*

„Věř mnichu, rád bych zpovídal se tobě,
leč na mých prsou leží valná tíha,
a Satan pěstí stisk mi dásně obě.

Hleď v každý kout! co nevidíš, jak číhá
tam skalný balvan, obrovitý, děsný,
a rázem pět jich na mou hruď se sbíhá.

Tvá modlitba jak skolíbá mne ve sny,
jak hrom udeří balvan za balvanem,
a v jejich pád zní ďáblů chechtot běsný.

Své hříchy smyl bych slzí oceánem,
chtěl znamenat bych křížem pyšné čelo
a uznat, že jsem červ, kde Bůh jest Pánem.

Však sotva ústy hnul jsem — zas to hřmělo
kdes v propastech, a vidím celou horu,
jak kutálí se rozdrtit mé tělo.

V mém srdci Satan dmýchá v plamen vzdoru,
chci střásti přelud rouhavými slovy
a tak se svíjím v muk a pýchy sporu.

A zatím druhý sbíhá balvan nový,
jest beztvárný jak noc v svém černém hávu,
jak balvan, jímž se zakrývají rovy.

Ha, padá na mne, zdrtí moji hlavu,
kdos na něm sedí, ten má křídla dračí,
na oči kape mi tresť bolehlavu.

Ba mně se zdá, že po mé hlavě kráčí
a žhavým drátem mozek z ní že tahá
a balvan k hrudi z tváře mojí tlačí.

Teď rozhalil má prsa polonahá,
z nich srdce vyrval černé, spráchnivělé,
teď vidím jej, po jakés váze sahá.

Ta ztrácí se až v báni nebes ztmělé,
kdos ji tam drží tajnou rukou v mraku,
a misky její řídí archandělé.

I vzal mé srdce jak pták zrnko máku,
do jedné misky vrh je — a pak v druhou
ten děsný balvan hodil bez rozpaku.

I zakmitla se váha blesku pruhou,
a srdce moje převážené skalou
chyt ďas a teď je ždímá dlaní tuhou.

Však nevyždímá krve kapku malou,
neb tak je strouchnivělé a tak sprahlé,
jak práhlo dříve žízní krve stálou.

Ó mnichu, kéž bych umřít mohl náhle!
Však nadarmo, mé duši místa není
ve lásce Boha věčné, všeobsáhlé."

„Ó pros, ach pros a dojdeš odpuštění,"
mnich odpověděl, — „zpovídej své viny
a jmenem Boha dám ti rozhřešení.

Čas nejvyšší jest — vidím smrti stíny
jak po tvé skráni sesinalé bloudí,
jsi u brány, kde vejdeš v život jiný.

Jest zlatý paprsk modlitba, jež loudí
se z duše hříšné, která stená v muce
a Boha ruce sváže dřív než soudí."

Klek Pandulfo a obě sepjal ruce,
rty postačily sotva srdci mdlému,
jež v ňadrech bolných burácelo prudce.

„Ve jmenu Boha zpovídám se jemu
já, Pandulfo Petrucci ze Sienny,
chci vyznat hřích svůj a se přiznat k všemu.

Já hřešil mnoho" — V tom však vyděšený
kles na lože, zrak jeho stíny halí
a Satana zas volá všemi jmeny

a řve: „Zas na mne balvan ten se valí."

*

Tři dny tak ležel v němém ustrnutí
a sotva dýchal, jakby hruď mu tížil
ten balvan, o němž blouznil v procitnutí.

Sen k jeho víčkům se víc nepřiblížil
a bdění jeho tak nejasné bylo,
jen balvan zřel, jak stále víc se nížil.

Vše v mlhu šedou kol něho se slilo
a z ní jen trčel hrozný onen kámen,
jak červ se pod ním jeho srdce vilo.

On chtěl jej svrhnout prudkým vzmachem ramen,
však darmo! balvan seděl nepohnutý
na jeho srdci, skamenělý plamen.

Tak ležel ve dne v noci, sám Bůh krutý
ve trestech svých se mnichovi zdál býti,
hlas jehož jizbou rozlehal se dutý.

Tu jednoho dne z rána tyran cítí,
že vzdaluje se břímě s jeho hrudi,
že volněji krev žilami se řítí.

Hned mnicha, jenž při žalmech dřímal, budí
a praví sám, že zpovídat se touží.
Jest velká řada hříchů, jež ho trudí.

Již cítí Smrt, jak lačným křídlem krouží
a dotýká se jeho těžké hlavy
a mrazem dravým v žilách se mu plouží.

„Buď chválen Pán, král nekonečné slávy!"
mnich odvětil; „leč všemu městu, pane,
všem stejně škodil ves tvůj život dravý.

Ať vidí všichni, že tvá slza kane!
Dám svolat sluhy tvé i město celé,
ty nahlas mluv." — Děl tyran: „Ať se stane."

A v brzké chvíli v jizbě osamělé
již tlačili se zástupové mrační.
Na loži klečel tyran pot na čele

a svíci v ruce; jak luňáci lační
všech zraky na něho se upíraly.
Tu pravil mnich: „Nuž jmenem Boha začni."

A Pandulfo — v očích mu slzy stály —
svou děsnou zpověď začal tichým hlasem,
jenž lavinou rost, jež se řítí s skály.

„Ve jmenu Boha, který slunci jasem
se otáčí nad vesmír povznešený
a kteréhož červ rozšlápnutý já jsem,

Já, Pandulfo Petrucci ze Sienny
se zpovídám, ó slyšte všickni nyní,
vy muži trňte, a vy plačte ženy.

Neb každá vina čelo moje stíní
a každý zločin na mé duši leží.
Z každého hříchu svědomí mě viní.

Já bujný byl jak oř, jenž stepí běží
a šlape vše, co v ránu přijde jemu,
ať je to květ, anebo dívka svěží.

Svou pýchou já se tknul až nebes lemu
a vilností svou bahna na hnojišti
v své drzosti já vysmíval se všemu.

Já ruku vztáhl — a již krev se prýští,
já brvou hnul — a padla vaše stáda
a děti vaše, vlasti zdoba příští.

Co viděl jsem, vše moje srdce žádá,
ať vinice, ať pole nebo dcera,
jak stoupa všecko drtila má vláda.

Jak vlk jsem bloudil v matných stínech šera,
jak liška ve dne, v číše jed jsem nalil,
můj páže kat byl, druh můj nedůvěra.

A plamen zloby tak mé nitro pálil,
že vystoup jsem na Monte Amiata
a s hory na lidi jsem skály valil.

Ó tato vina, jak noc černošatá,
mne nejvíc trudí; nevím, odpuštění
zda vymoci mi může Panna svatá!

Mnich, jenž šel kolem vhroužen v zbožné snění,
byl stejně sdrcen jako dělník, domů
jenž ubíral se po dne lopocení.

Můj balvan hřímal dutým hlasem hromu,
on zasáh' děvče, které s jahodami
se ubíralo kolem v stínu stromu.

On milující sdrtil, kteří sami
šli večer, hvězdám lkajíce své štěstí,
a rázem skončil touhy jich i klamy.

On kutálel se strčen mojí pěstí,
vše zasáhl a všem rozdrtil kosti.
Jich hříchy všecky já teď musím nésti.

Ty zatínáš pěsť starče v zuřivosti?
Ty matko stíráš slzu? Dítě tvoje
mám vrátit tobě? Hynu zoufalostí.

Však Lidskost, jejíž v ňadrech svojich zdroje
jsem vysušil, ta mstí se na mně v smrti.
Ten balvan stále tíží srdce moje.

Mou hlavu tíží a má prsa drtí;
teď na chvilku jen povolil, však vina
ta stále rve mne, trhá, škube, škrtí.

Ó proste za mne všichni Hospodina!
Ha, balvan zase blíž a blíže letí,
já pod ním úpím, chvěju se jak třtina.

Ó smilování! Jemu ve zápětí
se valí druhý, Satan na něm sedí.
Hřmí blíž a blíž a za ním opět třetí."

Již domluvil, jen tupě před se hledí,
pěsť ňadra hledá, úzkostně je třímá,
zrak ve sloupu a rtové v chvění bledí.

A venku cosi ze hluboka hřímá.
Pandulfo mrtev — dveře otevřeli
a strach a hrůza všecky rázem jímá:

Na prahu dveří velký balvan zřeli.

Dokonáno jest.

Historický román od *Váeslava Beneše-Třebízského.*

Opět se mi kmitá před očima ta bledá tvář a zase s tak nevypravitelným výrazem: chrpové oči jakoby se kalily, polootevřené rty jakoby šepotaly podivnou zvěst z hrobů dávno zapadlých, dávno se zemí srovnalých a s tou zvěstí prosbu úpěnlivou — — —

Však ti ty milá, drahá duše rozumím! —

Jen buď bez starosti, jen se upokoj; všecko tomu dobrému, věrnému lidu našemu za tebe vypovím. Chystám se k tomu již mnohý rok, hned když jsem na té stichlé stráni sedával, pod níž odpočívá naše chaloupka se střechou doškovou jako stařenka, a tebe ponejprv uhlídal, jak jsi ke mně letěla blíž a blíže tak divně se usmívajíc, že jsem na ten úsměv nezapomněl do dneška — — — — —.

Nalezla mne i v té klenuté světničce, již obývám od několika let nad řekou stříbropěnou. Vídám ji často a vždy jakoby mne pojal stesk, když se ztrácí, když k modravým vrchům za Oharku a Labe odlétá — — — —.

Věřím vám rád, vy staré české hlavy, že nepokojně spíte pod černou prstí, že ty vrstvy hlíny jsou příliš těžké nad vámi, protože je cizí, vraží noha v skálu udupala. — — Ale jen buďte bez starosti, jen se upokojte vy duše milé, vy duše drahé; vždyť jsme tu ještě do dneška: jedna s vámi krev, jedna mysl, jedno srdce — — — — — — —.

I.

V Čechách nebylo již lichtenštejnských dragónů potřeba v nižádném ohledu. Práci, již obyčejně počínaly jílce rejtharských kordů, dokonávala zvenáhla láska. Nedivte se! Lékař prý také často musí užiti ostré ocele, jež leckdy až k samé kosti zajede, a potom teprv přikládá chladivý, konejšivý obkladek.

A ta naše milá česká země jednou prý těžce stonala, či lépe dostonávala. I přišlo lékařů se všech končin světa jako v pohádce když jediná dcera královská na smrt nemocná — — — — —. A všickni léčili ubohou, nešťastnou zemi, že by jim bezmála byla pod rukama duši vypustila. Už zkusili všecky prostředky a přišlo se až k vlídnému, přívětivému slovu. A tihle lékaři byli učinění beránci — — — — — —.

Na Vyšebohách zaklinkal pod lipou, pod níž prý před drahnými lety obědval Jan Žižka z Trocnova a z Kalicha, zvoneček asi tak, jako když jde němý od prahu ke prahu a prosí o almužnu. Hejno dětí, jež na zelené trávě opodal hrály si na Heličku, zarazilo se v bujném poskoku a všecka očka upřela se jedním rázem pod lípu — —. Zvoneček rozhlaholil se podruhé, zrovna jakoby ze stříbra byl ulitý. Děti se již za ručky nevzaly, lahodné popěvky jim v hrdélkách uvázly, jedna se podívala na druhou a potom zase všecky jakoby si řekly pod lípu — — —. Ale v tu chvíli ozvalo se od několika statků volání, jakoby jedním hlasem a děti se rozprchly každé v jinou stranu, jako kuřátka, když vysoko nad doškovými střechami pojeví se náhle černá skvrna, pořád větší a větší, až je viděti veslující perutě krahulíkovy — — — —.

Vesničané, již si hověli před dvířky na drnových sedačkách, ztráceli se také jeden za druhým, všude ještě přirazili u dveří závory a jen tak někde, kde byli trochu zvědavější, podívali se štěrbinami ve vratech na náves pod lípu.

O objemný nesčetnými rýhami zbrázděný její kmen opíral se lehounce mladý muž prostřední postavy v tmavém až na paty sáhajícím rouše. Čelo měl bílé jako z mramoru, oči zamodralé, ale tak jako když je na chrpách z rána rosa, tvář poněkud přisnědlou, hnědý vlas krátce přistřižený, svěží nikoliv malinové rty těsně sevřeny, a v ruce skorem průsvitné — zvoneček.

Na návsi bylo ticho, pusto jako o půlnoci v nejtužší zimě. A přec je neděle a k tomu odpůldne!

Pravice mladého muže se mimoděk pohnula a dědinou rozletěl se opět klinkot zvonečku. Z několika statků ozval se v témž mžiku pronikavý štěkot psů, tu a tam

prorazil drsný hlas, tak jako když na někoho štvou, a ještě jinde zanesl větřík mladému muži k uším zvuky podobné posměchu.

Příchozímu zdálo se že do přisnědlé tváře vstoupá nějak rychle krev, tak jakoby studem, zamodralé oči jeho se kvapem kalily, těsně sevřené rty se zachvěly jakoby zlou nemocí, musel se opříti o lípu pevněji, protože se mu náhle před očima učinila kola, tak jakoby ho byl někdo „obhlídl“.

Takhle jej už v páté dědině přivítali. Všude se před ním schovávali, všude před ním dveře zavírali, a nikde, pokud prodléval ve vesnici, neukázalo se na návsi ani človíčka. A všecky dědiny kudy šel, byly již přec zreformované. Ano u některých měl připsáno v listině, již měl ukrytou na prsou: „obyvatelé zvláště horliví“. A nechtěl na nich ani groše, ani sousta, jenom aby ho poslechli, aby mu sluchu popřáli; ať si pak jeho slovům uvěří čili nic. A nadál se toho aspoň od dětí, měl pro ně také dárky, dosti slušné ocelorytiny. Ale ty rozprchly se před ním, sotva že je oslovil, a byly by k němu nešly, kdyby jim byl kusy zlata podával — — —.

Mladému muži — mohl tak býti mezi dvacítkou a třiceti lety, — klesla hlava ke hrudi a na černém rouše jakoby se byly slze zaperlily.

Před několika dny vyšel z Prahy s těmi nejskvělejšími vyhlídkami. Zraky jeho leskly se nezvyklým zápalem, mladistvé líce prokvétaly ruměncem nadšení, jará hlava byla plna nejsmělejších záměrů — — — — —. A dnes? — — —. Však jej do té chvíle vidíte pod lipou, pod níž jednou Jan Žižka z Trocnova a z Kalicha obědval.

Čela protějších vrchů zakrývala se hrozivými chmurami. Mraky vystoupily za horami náhle, lezly výš a výše, valily se blíž a blíže; a pod mraky parno, dusno, jedva že člověk mohl dýchati. Hanžburské věže zčernaly jako za čiré noci, i kaplička svatojirská, jež bělá se po celý boží rok na temeni Řípu, jakoby se usmívala, jakoby všechen kraj v nezměrnou dáli pozdravovala, zatáhla se šedým závojem, Oharka dole pod strání se také zatměla, jakoby se dnes vlny její proudily z podsvětí — —. A což ty dědinky, jež se tak přítulně vinou k středohorským obrům, jakoby hledaly pod nimi ochrany, jako ptačí hnízdečka u starých, staletých kmenů, když táhnou od severu prudké, ostré větry!

Mladý muž se pod lipou ani nehýbal, jakoby se byl zalkl tím dusným parnem, tím těžkým vzduchem. Snad ani neslyšel, jak to zaburácelo nizounko nad ním, až se stará lípa zatřásla v kořenech — — —. Černé věže hanžburské s mraky takořka splynuly. Rozložitá lípa se zachvěla podruhé, protože se zrovna nad ní oblaka rozevřela, a rozsvítilo se v nich, až oči zaslzely. Teprv nyní rozhlédl se příchozí kolem, zraky jeho utkvěly na okamžik na mračnech, potom na statcích, z jednoho na druhém, jakoby čekal, zdali mu přece poskytnou někde přístřeší — —. Vždyť i ty vlaštovičky, i ty pěnkavy hledaly útulku, zalétaly k lidským obydlím, ukrývaly se na trámech pod okapy! Ale nikde se ani živá duše neukázala, nikde ani človíčka, jenž by naň zakýval, jenž by naň zavolal: „Pojďte k nám, aspoň než se to přežene!“

Mladému muži se zraky zakalily, že sotva viděl před sebe. Přiletěly mu z těch mračen k hlavě tak náhle myšlenky, jež leckdy už na bílé čelo jeho zaťukaly, jakoby vší mocí chtěly se pod mladou lebku vedrati; ale pokaždé podařilo se mu je utlumiti, zapuditi. Vždycky při tom sáhl k veliké knize vázané v telecí kůži s červenou, jakoby v krvi smáčenou ořízkou, v níž byla v předu jakási pravidla a hned za nimi životopisy mužů, kteříž nosili roucho na vlas takové jako on, kterýmž leckdy k mladým hlavám přilétaly myšlenky zrovna jako k té jeho, a již přece už na zemi dosáhli palmy vítězové. Ta kniha, kterou mu učitelové vychválili až do nebe, byla opravdu zbraní výtečnou.

„Jářku, velebný otče, daleko nedojdete, v širém poli těžko se ukryjete, promoknete na skrz a nepohrdnete-li mým krovem, zvu vás k nám! — Přežene se to za hodinu!“

Mladý muž, jejž pojmenoval sedlák vyšedší mu v ústrety z úhledného statku „velebným otcem“, chtěl již poděkovati.

„Nechci vás nutiti; ale mohl byste si pomysliti, že jsme tu pohané. Zvu vás k nám upřímně, ze srdce!“

Cizinec, jenž byl již několik kroků od lípy, se zastavil, pozdvihl hlavu, opřel oči na sedláka, dlouhým zdálo se že zpytavým pohledem, jakoby se chtěl přesvědčiti, zdali to opravdu myslí upřímně, od srdce.

„Vždyť i Kristus Pán šel k hříšníkům a když ho zvali, stoloval s nimi a nás přec nemáte za horší fariseů? — Máme arciť trochu tvrdé hlavy; ale to je naše štěstí. Zdědili jsme je po rodičích a ti zase po svých rodičích! Jářku, velebný pane, už se to spouští a jaké krůpěje! — Chcete-li?“ — — —

A než došli na zápraží, už se na nich šaty leskly, a sotva že vkročili do síně, spustily se s oblak celé proudy vody. Liják bil do oken, až se tabulky olovem stažené dohromady prohýbaly.

Host všed do světnice pozdravil a usedl za stolem na místo, jež mu sedlák vykázal. Selka ho přivítala zdvořile, ale nějak ostýchavě, skorem bázlivě, as desetileté děvčátko zakrylo si tváře matčinou zástěrkou a starší dceři přivítání selhalo na jazyku.

Řeholníku, — však uhodli jste stav jeho již asi sami — bylo za tím stolem v téhle prostorné světnici, za hrobového ticha, jež rušil toliko hrkot hodin u dveří a dešť tlukoucí nemilosrdně do oken, nevolněji než před chvílí v těžkém vzduchu, v dusném parnu pod lipou.

„Hleďte, velebný otče, bylo by vás to bylo zastihlo zrovna za vsí! Dík Bohu, že jste pod střechou,“ zahovořil sedlák stoje u okna a dívaje se do oblak. „A jak se zdá, potrvá dešť hezkou chvílku, možná že do večera! Však tu máme místa dost — —. Nemusíte se nás štítiti!“

Děvčátko si dosud zakrývalo obličej matčinou zástěrou a starší dcera zahleděla se k řeholníkovi, jakoby ta jeho přisnědlá, lehýnkým ruměncem prokvetlá tvář její oči byla zrovna k sobě ukovala.

Hovor mezi hostem a sedlákem nechtěl se jaksi ujímati, jakoby si vzájemně nedůvěřovali. Začali o tom a hned zase o jiném; ale vždycky jen několik slov a pak bylo ve světnici již opět ticho dusné, nevolnější ještě než prvé pod lipou.

Mladý muž se tak maně rozhlédl jizbicí; bylo v ní čisto, uklizeno, tak mile útulno, zavadil zrakem i o dívčí postavu, jež stála opodál své matky s očima ještě tak upřenýma na něho, jakoby se nemohla a nemohla odvrá-

titi od té tváře, již svěží vzduch zdejších krajů zajisté ovál před několika dny poprvé, zachvěl se a rychle pohleděl k oknu. Připadlo mu na mysli jedno z předních pravidel řehole a s tím pravidlem zatanuly před očima jeho přísné zmramorovatělé tváře, v nichž nebylo citu, v nichž nebylo lásky, v nichž nebylo vůbec lidskosti, zakmitly se před ním postavy, tak jakoby z mlh byly se vyhouply, jichž obličeje jakoby byly ulité ze železa. Mladý řeholník si sáhl bezděky na čelo, aby si setřel bohaté krůpěje horkého potu, jež se mu na něm tím pomyšlením vyrazily.

Dívka sebou také pohnula, zapálila se, nachová červeň se jí rozlila i bělounkým hrdélkem, pod nímž měla na černé, hedbavové stužce zavěšený těžký dukát, sklopila hlavu, plaché zraky upřela k dubové podlaze a již se ke stolu neodvážila podívat.

„Jde tu o zdraví! — Učiněná litina! — Podívejte se! Poskytnem vám noclehu rádi.“ —

„Jak daleko odtud na nejbližší faru?“

„Dvě hodiny! Ale musí člověk hezky z ostra. Řekl bych: dovezu vás, ale fara je za vodou! A v takovéhle nepohodě převozník neodepne prám za nevím co!“

Mladý muž opět usedl, ale zdlouhavě, jakoby nerad, jakoby mu cos našeptávalo: „Nezůstávej!“ jakoby jedna z těch tváří ze železa ulitých, v níž nebylo ani stopy citu, ani kmitu lásky, ani stínu lidskosti, až nad hlavu se mu naklonila a zadívala se v jeho oči pochmurným, příšerně přísným pohledem.

Řeholník zachvěl se podruhé, opět si sáhl na bílé čelo a zase tam nahmátl krůpěje potu, ale tentokráte studené jako led.

Starší dcera se ze světnice vytratila, že to ani nepozorovali. Nemohla tam vydržeti v tom tichu, jež rušily toliko hodiny, prudký dešť, chvílkou otázka otcova a sporá odpověď řeholníkova. Teprv v komoře si oddechla tak z hluboka, jakoby se tenhle povzdech dral až z nejtajnějších útrob mladého, nezkušeného srdce. Ale přisnědlá hostova tvář nechtěla jí s očí, živou mocí nechtěla. A tmavý ruměnec s líčka se jí také neztrácel, ale ještě šířeji se rozléval, že si rukama přejela tváře, zdali jí opravdu nehoří. Tak se jí zapálily — — — —.

„Nepřijdu-li vám tu za obtíž, prosil bych vás dobří lidé snažně o nějaké to místečko!“ zahovořil tlumeným hlasem řeholník; zdálo se, že se mu třásl, že než k téhle prosbě se vzmužil, mnoho se musel přemáhati.

„Budete nám milým hostem, velebný otče!“

„Jen jak se vám kdy odměním? — Kdy vám to odplatím?“

„Až jednou my přijdeme k vám!“

Sedlák se usmál a přisedl ke stolu, na němž panímáma zatím postavila mísu s nakrájeným pletencem.

„Jindy jsme tu mívali mouku — samou vejražku; ale co tu dole v Křešejně nový mlynář, odněkud prý ze Sas, je ten boží dárek chudinka jako uemoudlý!“ hovořila selka pobízejíc hosta, aby se neštítil, a podávajíc okrojek děvčátku, jež dosud se jí drželo za sukně a jen tak pokouklo vždy po řeholníku, po tom tmavém, v bocích přepásaném rouše.

„V Libochovicích je také Němčík, v Oboře nikdo, ve Pšanech nikdo, kola se točí na prázdno, mlýny pusté, už skoro sbořeniště — — —. A mlýny na Oharce bývaly vyhlášeny široko daleko. Přicházeli sem mleči s celými náklady na míle cesty, na dva dny — — —. Ach můj milý Bože, co u nás všecko bývalo! A někde nemají ani co do mlýna! Jsou statky, že sedláci se v nich nemohou uživiti, že z nich utíkají.“

„A proč?“

Řeholníkovi proklouzla tato otázka skorem bezděky.

Sedlák vypukl v nezvyklý smích.

„Proč? — Vy se ptáte, — proč —? Zeptejte se těch, kteří vás sem poslali. Ti to všecko vědí nejlépe! Kde pak já — — kde pak hlava má! — Jsem prostý sedlák, mne ani nesmí napadnouti proč a jak — — —“

Mladý muž vstal, pokročil k oknu, zahleděl se do oblak. Byla pořád tak nízko a pořád temnější a mračnější. Zdálo se, jakoby se mu do dalšího hovoru nechtělo.

„Máte, velebný pane, na živu ještě tatíčka — snad matičku?“ otázal se náhle sedlák a také přistoupil k oknu, těsně k mladému muži a zadíval se mu do očí.

„Nevím, příteli! — Nemohu ti pověditi.“

Řeholník pronesl tato slova hlasem sotva slyšitelným.

„Vy že nevíte? — Vy že mi pověditi nemůžete? — Pak mi arciť neporozumíte!“

A sedlák se obrátil a přecházel prostornou světnicí hlavou podivně pokyvuje.

„Vrátil jsem se do Čech z ciziny nedávno, před dvěma měsíci — — — —“

„A vy jste byl dlouho — velmi dlouho v cizině?“ pravil sedlák zastaviv se a opět tak upřeně zadívav se hostu do přisnědlé tváře.

„Celých čtrnáct let, příteli!“

„A daleko, velebný pane?“

„V Italii — v Římě — — — —“

Mladý muž svěsil hlavu a zamlčel se. Opravdu nevěděl, zdali ještě na živu jeho rodiče. Za všechen ten čas ani jedna novina ho nedošla z rodné dědinky.

O české zemi slýchal, že ji Pánbůh trestá přísně sice, ale spravedlivě, že tam sáhají kacířství, jež jako rak ji rozežíralo od dvou set let, přímo na kořen — —. Slyšel v římských chrámech zvučení zvonů, slyšel rachot bubnů, byl přítomen slavnému „Tedeum“, když přinesli kurýrové zprávy o novém, byť i poněkud pochybném vítězství císařských — — —. A když se mu tak někdy zastesklo, — a komu pak nepřijde v cizině ku hlavě stesk, komu pak nezaťuká v cizině na čelo vzpomínka na domov, — a když si chtěl odlehčiti a pověditi, že ta jeho země přece krásnější v noci, než italské kraje za parného poledne, ukázali mu prstem mlčky na obraz sv. Xaveria, a když si tak jednou postěžoval, zdali živi a zdrávi rodiče a jak asi vede se jim na stará leta, zahučel mu do uší ledový, mrazivý hlas: „Přišelť jsem zajisté rozděliti člověka proti otci jeho a dceru proti mateři její“ — — — —. A od těch dob sedával celé dny a celé noci nad velikými knihami, jimž říkali „concordance“ a zpytoval písma — — — —. A když se ondyno vrátil do pražské koleje, poslali ho hned druhý den do Poohří a dali mu na cestu do ruky zvoneček, aby od dědiny k dědině vykládal katechismus.

„Pak arciť ani zdání nemáte, co jsme tu všecko vytrpěli. Pak se vám ovšem nedivím! — — — — — A až se vše dovíte, potom nám nebudete za zlé vykládati, že majíce uši neslyšíme, že majíce oči nevidíme — — —. A kdybyste prošel celý vůkolní kraj, všude vás tak přivítají, všude před vámi ještě závory

zastrčí. Měl jste tu už předchůdců hodný počet. Jezdili s nimi dragóni, někdy také chodila pěchota — — —. Či ani o tom že nevíte?“

Mladý řeholník nad sedlákovou řečí užasl.

„Řekl jsem skoro víc, než jsem měl.“

„Buď bez starosti, příteli; nejsem hadem, jenž uštkává poohřáv se na prsou — — —. O všem tomhle neměl jsem ani tušení — — — —.“

„A já vám protivenství našeho nepověděl ještě ani stín — — —. Jen jsem se tak zdaleka dotkl, pouze jsem o to zavadil — — —. Kamenné srdce muselo by se pohnouti nad těmihle našimi vesnicemi. Všickni ti vaši předchůdci měli na rtech slova lásky ukřižovaného, ale za každým tím slovem ucítili jsme bodnutí v srdcích, škubnutí ve hlavách — — —. Těžko povídat, velebný pane, a ještě tíže snášeti! A proto ani těm dětem neberte za zlé, že před vámi utíkaly, že se před vámi rozprchaly — — —“

„Vždyť nemám než tenhle zvoneček! — A mohu tím někomu ublížiti? — Ani kuřeti, ani ptáčeti! — Nic jiného nechci, než abyste mne vyposlechli, abyste slovům mým sluchu popřáli, abyste rozeznali pravdu a blud — — — Dvé předložil před vámi Hospodin: život a dobré a naproti tomu: smrt a zlé — — —.“

Mladý řeholník přicházel do svého živlu, do proudu řeči, zraky zaleskly se mu živěji a hlavou proletěla slova: dabitur vobis in illa hora — — — tak jako blesk — — — ale v témž mžiku se zarazil, protože kolem rtů sedlákových zakmitlo se cos také jako blesk a tvář zatahovala se ledovým, mrazivým výrazem.

„Těžko vnucovati, co pošlapala kopyta dragónských koní, na čem lpí vdovský nářek, sirotčí slza, bída vyhnanců! Těžko, kdybyste měl jazyk ze zlata, kdybyste měl srdce nejlepší, kdybyste měl úmysl třeba jako apoštol Pavel.“

A sedlák kýval hlavou povážlivě, jakoby měl na jazyku ještě více žalob a v duši ještě více stesků.

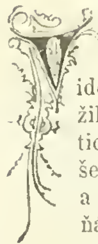
„A přece mám v listinách, že jste se tu kacířství odřekli už dávno, že jste tu věrní, upřímní našinci, že kostely v Poohří bývají plny; mne poslali, abych vás v dobrém utvrdil, abych semeno dobré zaléval, pěstoval — — —“

„Že to máte v listinách? Až to budete mít v našich srdcích, až vám takové svědectví dají naše hlavy, potom — potom, velebný pane! Až někdy naše děti, našich dětí děti, naši pravnuci. Do těch čas se zatím hodně prodřímueme, hodně prospíme!“

Ve světnici se zase zakmitla sedlákova dcera, tak jako pěnička, když si hledala před chvílí útulku pod trámem, aby se ukryla před bouřkou a lijákem, a opět tak úkradkem zavadilo velké, sivě modré oko její o přisnědlou tvář mladého muže za stolem, jemuž tanuly v té chvíli na mysli pádné výroky z velikých foliantů dějepisných o tvrdých, nepodajných a svaté pravdě nepřístupných lebkách bludařských, proti nimž musí do pole všecka učenost sdružena s všemožnou chytrostí. A skorem již litoval, že překročil práh Savorova statku, že mohl v bouři a dešti přece dál. Od desíti let slýchal každý den, že zlý duch použije každé příležitosti, že se za černým rouchem plíží nejraději — — — Mladému řeholníku vystupovaly poznovu na bílém čele studené krůpěje potu a byl by byl nejraději venku, v širém kraji, pod širým nebem. (Pokračování.)

Jezero blatenské.

Z cest *J. Wünsche.*

Viděl jsem Balaton, když černé stíny noční rozložily se po hladině jeho. Po hladině jeho táhlo ticho hrobové. Jen ob čas vlnky hlasitěji si zašeptaly, jen ob čas štíhlé rákosí silněji se zachvělo, a ptáče ze sna vyplašené zaplakalo jako nemluvňátko o půl noci. —

Viděl jsem Balaton, když luna stála nad pahrbky vörös-beréňskými. Čarovná záře zrcadlila se ve hlubinách tajemných. Tam panny vodní slavily noční radovánky. Já spatřil očí jejich žár, já viděl perel lesk a drahokamů. —

Viděl jsem Balaton, když slunce zlatý svit rozlilo po vodách modravých a po pahrbkách ověnčených revou, když břehy jeho dýchaly majoránem, když po chvějících se břézách ptactvo poletovalo vesele a pělo nejnovější své písničky sváteční. —

Viděl jsem Balaton a veškerou jeho lahodu. Ó, že nestáli jste tenkráte po boku mém! — — —

Když ohromné spousty vod, které za dob nepamětných širou kotlinu nynějších Uher zatopovaly, Dunajem cestu k moři si byly prodraly: zůstalo západně od Dunaje ve výši něco přes 400 stop nad mořem veliké koryto vodou naplněné. Z jihozápadu ku severovýchodu táhne se 10 mil. Největší šířka jeho obnáší dvě mile a to při části východní. Zatopuje tak plochu asi 15☐ mil a to místy až na 36' hluboko.

Římané jezero to jmenovali prý „Pelso“. Bydleli tu však také Slované. Slované jmenují jezero také jmény „pleso“ a „blato“. Zdá se, že název Římanů „Pelso“ přetvořen je ze slovanského „pleso“. Ze slovanského „blato“ pak utvořili si Maďaři své „Balaton“. My jezero to jmenujeme jezero blatné neb i blatenské, což není vlastně nic jiného než „jezero jezerní“, na kterýžto uesmysl „in adjecto“ pány zeměpisce z řemesla tuto činím pozorny.

V jezeře blatenském sbírají se vody z jižních svahů bakoňského lesa, jakož i z pahorkatiny západně a jižně od jezera ležící. Obvodí to je dosti rozsáhlé, přítoky jsou dosti značné. Nejmocnější z nich je Sála, která od hranic štýrských přichází a po dlouhých klikatinách do západního kouta jezera se vlévá.

Pravdě se podobá, že jezero blatenské za starých časů mnohem bylo rozsáhlejší.

Ale již prý císař Galerius vod jeho do Dunaje odváděl. Tím zajisté veliká část jezera odvodněna. Ale odtok ten během času zbažinatěl a úplně se zanesl. Tu

teprvé v čase novějším roku 1835 veden je z jihovýchodního břehu nový průplav „Sio“ neb „Blatná“. Tím vody sváděly se do Šáru a tak i do Dunaje. Tak snížila se hladina jezerní asi o 3¼ stopy. Mnohé bažiny pobřežní tím jsou vysušeny a vzdělány, že dávaly úrodu přehojnou.

Ale zpomoženo jen na čas, pro ten který rok suchý. Jakmile však dostaví se rok vlhčí, kdy mnohými a hojnými sraženinami voda v jezeře vzrůstá: tu bažiny vysušené a vzdělané vodou opět se zalévají a užitek mizí pod vlnami jezerními. Tomu nelze tak lehce odpomoci. Díti se to musí vždy, pokud o to s dostatek nebude postaráno, aby ve krátkém čase tolik vody bylo odvedeno, kolik jí přibylo. Ale tolik vody jediným průplavem jen asi 5 sáhů širokým rychle odvésti nelze. Dalo by se toho ovšem trochu napraviti tím, kdyby průplav níže se založil. Avšak kdo ví, měla-li by voda pak tolik spádu, aby k Šáru mohla odtékati?

Ostatně jezero blatenské jako jiná jezera ve vývoji svém přirozenou se béře cestou. Stárne a hyne jako vše pozemské. Přítoky a hlavně přívaly mnoho pevných s sebou přivážejí látek. Ty na dně jezerním se usazují. Tím dno jezerní znenáhla sice, ale přece stále se vyvyšuje. Tak ubývá hloubky z dola, s hůry pak hladina se níží odváděním vody. Jaký tu rozhled do budoucna? — Dno jezerní znenáhla se bude zvedati, až dostoupí výše hladiny vodní, t. j. z nynějšího jezera tak cestou zcela přirozenou stane se močál, který v letech suchých bude sice vysýchati, ale vždy zase vodou se zatopí, kdykoli četné a mocné přívaly nebudou moci rychle odtékati.

To ovšem je běh věcí přirozený. Avšak ruka umělá a pilná ráj i z pustiny dovede vykouzliti. Uvidíme, povede-li se Maďarům. — —

Takový mokrý rok je právě letos. Vody jezera blatenského vystoupily nad očekávání vysoko. Tak jižní břehy jezera daleko široko zatopeny. Ale i na severních březích, ač dosti jsou vyvýšeny, mnoho naděláno škod. Spousty vodami způsobené viděti, kamkoli oko patří. Obyčejný lid potopu tu připisuje jakýmsi tajným, ale mocným pramenům, které prý ze dna jezera náhle vyrazily. Avšak nikdo zhoubných zřídel těch neviděl, nikdo toho nemůže dokázati. Naproti tomu kdyby viděti jen chtěli, viděti by mohli dosti a kdyby chtěli počítati, lehce — i na maďarských pěti prstech — dalo by se vypočítati, že tolik vody, kolik jí veliké přívaly z úvodí dosti širokého do jezera nanesly, jediným, nevelikým průplavem ani za jeden měsíc ani za dva odejíti nemůže. Odtud tedy zátopa a ne ze zřídel tajuplných.

O jedenácté usadili jsme se na parníku Kisfaludy, který čtyřikráte za den rozrývá hladinu jezera blatenského. Spojuje Sio Fok, železniční stanici jižního břehu s protějším Füredem, proslaveným lázeňským místem maďarským. Pojíždí tak již od roku 1846. Vystavěti jej dala společnost akciová, v jejímž čele stál hrabě Štěpán Széchenyi. Jméno má na památku znamenitého básníka maďarského Kisfaludyho, jenž krásné položení jezera blatenského opěval. Mimo parník ještě 5 přívozů četné osady břehů severních spojuje s některými stanicemi železničními na břehů jižním.

Kisfaludy vyjíždí z průplavu Sio Břehy jeho v pravo i v levo háji jsou porostlé. Do jezera pak v pravo i v levo táhnou se mohutné náspy. Pod vodou s těží je móly ty nyní znamenati, jelikož jezero letos nad obyčejnou míru vodou je zatopeno.

Konečně octli jsme se na širé hladině jezerní. Pohlížíme zpět. Břehy jižní nízké jsou a rákosím, křovím a prořídlými háji zarostlé. Jinak břeh severní proti nám. V levo do jezera vniká ostrožna tihaňská. Na ní kostel s věžemi vysoko pne se k nebesům. Dále po břehu severním táhnou se pahrbky homolovité. Z pravidla jsou to čediče a trachyty, které prorazily tu mocné vrstvy vápence a břidly. Mezi nimi stinná údolí. Po pahrbcích šeré lesy se táhnou a níže zelené vinohrady a role přeúrodná, kam oko dohledne. Po březích táhnou se úhledné dědinky: Füred, Arácz, Czopak, Paloznak, Alsó Ors a jiné. Nad nimi po svazích zelených rozseta bílá stavení, jako když stádo oveček rozběhne se po pažiti zelené. Nejsou to břehy jezer italských, ale o Italii jakoby chtěly povídat.

Na parníku sešla se společnost dosti četná. V polovině zadní rozložila se i tu vznešená společnost s dlouhou chvílí a s obličeji nevyspalými. Přídu sedláci opanovali a selky v oděvech malebných. Jeden mezi nimi v krásném novém obleku se šňůrami z brusu novými. Chlap to jako hora. Starostlivý lid ten pokrm i nápoj veze s sebou. Jedna mladá selka přes tu chvíli gruntovně vínu přihýbá si z nové své bandasky. Čtyry rohlíky k tomu již snědla, teď pustila se do pátého. Jde jí k duhu. Mnozí vezou i své obilí. Na váhách na lodi se nalézajících ustavičně si je váží. Patrně neradi by se dali ošiditi. Ze zádi přicházejí i mnozí vzdělanci a promlouvají se sedláky. Sedláci slušně a beze zbytečné poníženosti odpovídají jim. To je velmi pěkné. Mluvme i my mnoho s našimi rolníky. Poučujme, povznášejme jich! — Krásná jedna slečinka uchýlila se dolů do salonu. O kráse, která rozkládá se kolem, nechce ani věděti. Snad nemá ani mnoho smyslu pro ni. Patrně bojí se velikého vlnobití jezerního. Bývá prý, jak lidé vyhlašují, jezero blatenské velmi bouřlivo. S těmi ohromnými vlnami má se věc jako se strašidly: malé i veliké děti se jich bojí a — nikdo jich neviděl. — —

Voda jezera blatenského je popelavě modravá. Po povrchu hojné pěny se honí. Pěna ta pochází prý od kyseliny uhličnaté, která ze mnohých zřídel podzemních na povrch vyráží. Hojností přerozmanitých a i výtečných druhů ryb slyne Balaton již od dob pradávných. Obzvláštní obliby dochází nyní tak zvaný fogás, druh to candátů, jehož chutné maso lepší kuchyni maďarské ku veliké slouží cti.

Širou hladinou svou blahodárně působí jezero blatenské i k umírnění drsného počasí krajiny okolní. Veliká vedra letní zchlazuje, zimy kruté mírní. Průměrné teploty letní má voda jeho 18° R., na jaře a na podzim 16°. Za jeden den sklesne neb zvýší se teplota jen asi o 1°.

Silnějšími větry povrch jeho dosti silně bývá rozproudě n. Avšak i přitažlivost slunce a měsíce jiné značné způsobuje proudění, tak že na jezeře blatenském jako na moři znamenati lze také již přítok a odtok, ovšem

že v míře zmenšené. Vzduch pak je tu mnohem čistší a na ozon bohatší než kde jinde, tak že lázně blatenské stejnoměrností zmírněné teploty, pravidelným prouděním, elektrickým rázem vln a čistým vzduchem svým co do blahodárné působnosti rovnati se mohou jiným rozhlášeným lázním mořským. —

Starobylostí svou Balaton-Füred nevyniká.

Vypravuje se sice, že Valeria, manželka císaře Galeria, po smrti chotě svého na poloostrově Tihani žila a matku svou Priscu kyselkou füredskou vyléčila, začež prý tu na poděkování bohyni Dianě chrám vystavila. Ale zdá se, že všecky tyto pověsti jsou pouhé povídačky beze všeho historického základu. Neboť ačkoli tu kolem jezera několik římských osad kvetlo, jako Caesareana, Tricciana, Cibalis, Valentina a t. d., jejichž stopy tu posud lze viděti: tož ve Füredu samém nic nenasvědčuje tomu, že by již Římané hojivého pramene byli užívali. Nenalezlo se tu ani zřícenin staveb římkých, ani pomníků, ani peníző, ani jiných jakýchkoli památek.

Za prvých králů uherských Füredu a poloostrova Tihaně častěji se připomíná. Ondřej III. na sklonu 13. věku daroval Füred klášteru tihaňskému, ale o lázních neděje se ani zmínky. Prvou vědomost o prameni füredském máme až ze 17. věku. Lower píše, že vytryskuje na dvou místech z půdy šedé a že země na kolik kroků kolem ve bláto je rozmočena. Voda je prý čistá, nakyslá a občerstvuje. Proto pastevci a sedláci po ní prý se pídí.

V době, kdy Turci celé skoro Uhry opanovali, přišlo i opatství tihaňské o veškeré statky své. Teprvé na počátku minulého věku opat Vilibald Krassó Tihani část dřívějšího zboží opět vydobyl. Mezi tím byla i část pozemků füredských.

Nástupce Vilibaldův, Augustin Lecs byl prvý, který prameny dal ohraditi a vyčistiti. R. 1743. prvá dřevěná budova při nich vystavena. Brzy i okolní zemané dřevěné baráky si tu stavili, ve kterých dílem bydleli, dílem se jen koupali. Ale teprve 1748. zařízen tu prvý hostinec a malá koupárna. Po žních času nedělního a svátečního veliké množství hostí velice vznešených se tu scházelo. Ale budovy füredské byly vesměs slohu tak čistě maďarsky lehounkého, že to strž mračen a náhlý příval roku 1775 všecko šmahem strhl. Vše opět znovu se vystavilo a lázně füredské rozšiřovaly se dále. Ale publikum již tenkráte bývalo nespokojeno. Kyselka nebyla jim často dosti kyselá. Proto stížnosti, až i slavné komise přicházejí z Budína a vše shledávají v nejlepším pořádku. Pod vládou císaře Josefa II. povznesl se Füred. Darovaltě Josef statky kláštera tihaňského fondu studijnímu. Ve Füredu ustanoven lázeňský lékař, ranlék a lékárník, procházky rozšířeny a upraveny, háj založen a t. d. Zkrátka: Před Josefem Füred bylo pouhé koupadlo. Josef učinil z něho füredské — lázně.

Po smrti Josefově füredské lázně připadly sice opět ku klášteru tihaňskému, ale od té doby zvelebovaly se vždy více. Již i šlechtické rodiny Horváthů, Tallianů a Esterházyů stavěly si tu velikolepé budovy. Hostí rok od roka přibývalo. Přicházela hudba, hrálo se divadlo, rostly krámy se zbožím ozdobným jako houby po vlažném deštíčku. Nyní má Füred divadlo i krytou arenu pro léto. Jsou tu teplé i parní lázně i velikolepé koupárna pro pány a pro dámy v jezeře. Tak hojí Füred nyní nejen vodou než i bahnem svým, hojí žinčicí, rožníčky vinnými a hlavně i skvostným svým vzduchem.

Jak se tu nemá pak člověk uzdraviti!

Blížíme se ku břehu, blížíme se k Füredu. Kisfaludy ustává ve chvatu svém.

Od břehu do jezera na mocných pilotech zbudován pevný most přistavací. Parník opatrně se k němu blíží a přistává. Po mostě kráčíme pak asi 15 sáhů a jsme na pevnině. Je právě neděle. Füred ve svátečním jest oděvu. Příjezd parníku je tu patrně velikou událostí. Zástupy očekávajících nebo snad jen zevlujících jsou skutečně veliky. Zástupy těmi je nám ne sice protlouci, ale aspoň promačkati se.

Břeh u Füredu vyvýšen, kamennou zdí ohražen, stromy a křovisky posázen a cestičkami propleten. Tak zřízena tu jako vymoženost času nejnovějšího „Esplanada Deákova“. Avšak bohužel člověk stromky sází, a voda stoupá a zatopuje. Co za několik let pilné práce pěkně se bylo ujalo, vlnami letos rozerváno a na větší části zničeno.

Prvou naší starostí je, abychom našli si nějaké místo, kde bychom ne sice hlavu, ale zatím věci své mohli složiti. Ale ve Füredu nalézti právě nyní slušný byt nějaký, není právě lehko. Je před sv. Annou a tu návštěva za celý rok je nejčetnější. Konečně laskavostí pana ředitele Ladislava z Ecsy dostal jsem slušný pokojík. A teď rozhledněme se trochu kolem.

Füred leží na mírném svahu k jezeru. Budovy jeho ohražují čtverhranné náměstí jakés mírně se sklánějící. V čele vzhůru pne se nová, velikolepá dvorana lázeňská s arkadami. V pravo druží se k ní budova „starých lázní“, k té pak řadí se nádherný trojpatrový palác „nové lázně“ zvaný. Proti lázním starým na straně levé je jednopatrový hostinec, pod tím pak novým jaksi odpovídaje lázním, vypíná se velikolepý dům Horváthův přerozkošně položený. Nejstarší z budov těch pocházejí vesměs z r. 1834, kdy dřívější budovy ve velikém požáru lehly popelem. Od té doby Füred znovu se zbudoval a tak nabýval tvářnosti, jakou má teď. Na náměstí upraveny jsou sady a níže stromořadí akáciové. V jeho středu asi vystavena opodál pramene kyselky vkusná besídka pro hudbu. Níže proti lázním novým stojí socha básníka Kisfaludyho. K těmto velikým domům lázeňským řadí se pak ještě mnohé letohrádky soukromníků jako Tallianův, Eszterházyův, Hegedüs-ův a Theasdalův, takže ve Füredu je celkem asi 300 více méně nádherně, vždy však slušně zařízených pokojů hostinských.

Všecky tyto budovy leží uprostřed veliké zahrady, která, asi 40 majíc jiter, po břehu jezerním táhne se až k osadám Araczi a Füredu. Pohodlné pěšinky vábí ku dalekým procházkám, sedátka do stínu zvou k odpočinku.

Že je dnes neděle a skoro již po žních, lidu venkovského všude hojnost. Za každým křovím viděti lehký vozík dřevěný. Tam otec rodiny ve středu svých milých po lopotné práci si hoví celotýdenní. Jídla a vína při-

vezli s sebou dostatek. Hlavním požitkem ve Füredu je jim však kyselka, které požívají v míře ohromné. Čím více — myslí si — tím lépe. A ostatně medikament ten je zde zcela zadarmo. — —

Co „zemané“ uherští se svými rodinami takto na kyselém i sladkém si pochutnávají, poskakují si koně jejich zcela na svobodě. Užívají svobody v míře vrchovaté, nebo nikde neviděl jsem ještě tolik koní, aby ve stinných stromořadích tak pěkně procházkou si proskakovali, jako téhož dne nedělního ve Füredu.

Pojednou z náměstí daleko do sadů zaznívá hlahol polnice. Co to? Hoří snad někde? Nebo nějaká revoluce? — —

Ó, ani pomyšlení! — Jsou právě 4 hodiny a tu je čas do divadla.

Ve Füredu na divadlo se — troubí. (Dokončení.)

Po hvězdných paprscích.

Po paprscích sněžných hvězd
neslyšnými kročejemi
bledé sny se snáší k zemi.

Magnetickou mocí lejí
mír pod víčka těm, kdo spějí —
těm, kdo nespí, beznaději.

Po paprscích sněžných hvězd
modlitby se, touhy vznáší,
bolu vzkřik od země naší:

K Bohu, jenž dlí nad hvězdami,
k těm, kdo mřeli mezi námi,
k těm — kdo tam jsou bídni sami. —

J. V. Sládek

Motivy neveršované.

Od *Jana Nerudy*.

Bublinky na povrchu.

U pana profesora je po božíhodovém obědě. Počátek oběda byl nepokojný. Mladá panička byla pořád mezi stolem a dveřmi a vybíhala do kuchyně. „Pojď si už sednout!“ — „Nech toho už být, copak mám u stolu sedět sám?“ vybízel pán pohodlně v župan oděný. „Ano, ano, vždyť už jdu!“ — „Jenom ještě —“ odpovídala panička v samém spěchu. Konečně si přisedla. Ale pojedla jen málo. „Vidíš, vždycky se uštveš, co je pak do toho!“ opakoval pán káravě. — „I vždyť jím, jen nebruč,“ bránila se panička, jejíž tváře hořely chvatem a kuchyňským ohněm. Konečně bylo ale předce šťastně po jídle.

Služka přinesla pánovi černou kávu. Hovor, jenž se byl dostal trochu do proudu, dotýkaje se věcí jen obyčejných — o boží hod vyhýbají se jaksi lidé i neobyčejnějšímu hovoru — pomalu ustupoval pohodlným pomlčkám; to už tak bývá po dobrém obědě. Konečně padlo však asi nějaké, na oko zcela ledabylé slovo, jehož by nikdo cizí si byl ani nevšimnul, a zarazilo řeč na dobro.

Panička seděla v koutě na pohovce a dívala se snivě před sebe. Pán natahoval nohy daleko pod stůl. Kyvadlové hodiny blasitě a pomalu cvakaly. Z kuchyně zařinčelo chvilkami nádobí v rukou služčiných. Jizbou vládlo ticho.

Tu panička se pojednou vzdvihla a šla k vysokému prádelníku. Otočila klíč, sáhla dovnitř a držela tam chvilku, jakoby rozpačitě, ruku. Pak vytáhla ruku prázdnou a skříň zas zavřela.

Usedla na své dřívější místo. Ale ne na dlouho. Najednou, jako by něco hledala, šukala po pokoji sem tam. Sáhla na postel, na toiletní stolek, a zase už na klíč prádelníku. Teď tam prodlívá ruka o něco dýl. Ale zase se vrací prázdna. Panička rychle teď přistupuje od zadu k manželi, beře jeho hlavu do obou rukou a vtiskne mu do černých vlasů políbení.

„Copak chceš, Jarmilko?“

Ještě jedno políbení je odpovědí.

„Zapálím si doutník — nemyslíš?“

Stáhnul nohy, vstal a šel k vedlejšímu stolku, na němž ležela tobolka s doutníky. Vyndav doutník šel pomalu do kuchyně, nejspíš pro oheň.

Vrátil se pak a kouřil, chodě volně po pokoji. Panička seděla ve svém koutku. Hnědé její oči, hledící upřeně na pohovku, zlehýnka se zapalovaly. Podobalo se, že neschází mnoho do pláče. Pán to ale zajisté neviděl — vždyť chodil tak klidně sem tam a odfukoval kouře celé oblaky.

V tom zazněly v kuchyni kroky a dvéře se odevřely.

„Milostpaní,“ začala kuchařka Baruška mezi dveřmi, držíc něco bílého na rukou, „náhodou jsem teď seskočila dolů — potřebovala jsem tento — a tu mne klobounice vedlé prosila, zdali by si nemohla dát svou holčičku na chvilku k nám — jen prý na několik minut — že by se ráda podívala na skok do kostela —“

Panička vyskočila a běžela ke dveřům. Pan profesor stál u okna a díval se ven na dvůr.

Děťátko leží na stole, s něhož Baruška honem sundala náčiní, a dívá se velkýma modrýma očima svýma do stropu. Paní profesorová narovnává mu pletenou čepičku, upravuje pod hlavou peřinku a pak je rychle rozvinuje.

„Podívej se, Karle, jak je ta Tonička už velká — no pojď předc! Zrovna tak velká by byla teď naše Minka, vždyť byly na den stejně staré! — Jestli pak víš,“ dodává panička pak, mluvíc pojednou nápadně rychle, „že jsou tomu dnes zrovna tři měsíce, co jsme Minku pochovali —“

„I vím —“ odpovídá manžel hlasem poněkud drs-

ným. A rovněž rychle dodává: „Převiň to dítě trochu, vždyť to umíš —“

Panička přejela si dlaní oči. „Podívej se, ty velké modré oči — naše Minka měla černé! Víš, nesmíš se mi smát — Tonička je hezka a bude hezka — ale naše Minka — viď —“

„Minka měla tak něco —“

„Ano, ano — něco neskonale milého!“ a panička se sehnula a políbila cizí dítě na bílá prsíčka. „Baruško!“

Baruška veběhla, jako by byla za dveřmi poslouchala.

„Podrž Toněu, a dej pozor, aby nespadla se stolu, ty děti sebou někdy najednou tak vyhodí —“ a panička byla už zase u prádelníku. Tentokráte vytrhla dvéře dokořán a vyndala spěšně z vnitřku celou spoustu dětského prádla. „Počkej, tak, podrž jí hlavičku — tak — Tonča! — Tonča!“ —

Děťátko skvělo se za okamžik jako ve sněhu. Samá krajka, samá pentlička. Panička upravuje, potahuje, a teď se dala do písničky.

„Mhm — mhm.“ polyká pan profesor do sebe a chodí nevšímavě pokojem.

„Jdi teď zas, Baréo. Pojď se předce podívat, Karle — hezounká, viď? Když si tak pomyslím, že naše Minka mohla být pořád v samém kmentu —“

„Ale ne, abys jí to zase vzala!“ praví pán opět rychle. „Dnes jí to nech, vždyť toho máš na památku ještě dost.“

„Nechám — Tončo — Tončo!“ zavinula ji, vyzdvihla vysoko a běhá s ní po pokoji.

Minka — Tonča, tak to jde celou půlhodinu.

Děťátko leží teď na stole, usmívá se a brouká. „Sladké dítě!“ a panička náruživě je líbá v čelo.

Baruška právě zase vešla. „Kloboučnice je doma — snad abych tam Tonču donesla —“ ale dívá se při tom na pana profesora.

„Ne,“ praví tento, „my teď půjdem beztoho trochu na procházku, viď Jarmilko? a ty s ní sejdeš zároveň — je to slušnější, když my sami — obleč se, ženuško, obleč!“

„Ale ať Toněu nerozbrukáš!“ a paní profesorová si snáší šaty a začíná se oblíkat. Pořád při tom pohlíží k Tonče a poučuje Barušku něčím o dětských vlastnostech.

Také pan profesor mezi tím se oblekl.

Jdou všichni dolů. Dítě je matce zas odevzdáno. „Tak se pěkně poroučím!“ volá pan profesor zpět a podává své paničce rámě.

Panička vytahuje šáteček z kapsy a jako by se chtěla v průjezdě ještě trochu pozdržet. Ale manžel již ji vyvedl ven.

Náměstí je plno lidí. Pan profesor stranou pohlídne dolů a vidí, že oči paniččiny zase se trochu zapálily. Již však se musí děkovat a pozdravovat a oči znenáhla nabývají zas klidu.

Den a Noc.

Seděli pospolu v červáncích, Den a Noc.

Den pravil: „Čtyrmecítma dětí — mnoho požehnání, mnoho! Jak se o ně rozdělit? Ty dvanáct, já dvanáct, to by snad šlo někdy a nanedlouho; ale na delší dobu by tě to unavilo, slabou ženu. Poslyš, ženo, jakmile nastane léto, vezmu si jich panský díl na starost já. Už se na ně těším, na ty drobečky! Dopřeju jim slunce a tepla, květu a ovoce, hry a veselí; ale pak zas hodím na ně liják, proženu je divokými větry a dám je protřást hromem. Vidím to rád, když jsou děti trochu pocucháný, je jim to zdrávo.“

Noc neodpověděla. Ale když pak slunce začlo po nebi chodit už v smutku, když otci Dni kladla se podzimní mlha na ramena jako roucho vlečné, a on, omrzelý, ztrácel nevědomně jedno dítě po druhém, tu chodila matka Noc za ním a sbírala si je. A když nastala zima a s ní dlouhá tma a úmorné mrazy, měla jich ona již plný svůj plášť a byla při nich od večera do rána.

České děvče.

Když pánbůh tvořil svět a přísedící sudička, jakmile pánbůh někomu něco dobrého přisoudil, ihned ze svého určovala zas něco zlého, došlo také na stvoření českého děvčete.

Tu právě řekl pánbůh:

„Budiž čelo její jako třešně květ. Na líci měj si třešně plamen.“

„A v prsou kámen.“

„A rty měj jako sladký med.“

„A v srdci jed.“

Pepita Ximenez.

Andaluzský román. Napsal *Juan Valera.*

Nescit labi virtus.

Důstojný pan děkan katedrály —ské, zesnulý před několika lety, zanechal mezi svými papíry balíček, jenž přecházeje z jedněch rukou do druhých, octnul se konečně u mne, aniž by se byl, což bylo vskutku s podivením, ztratil jediný z listů, které obsahoval. Na balíčku byla napsána latinská věta, které jsem užil za epigraf, však nebylo tam jmena ženy, kteréž já kladu nyní v čelo knihy, a mnohokráte asi přispěl onen latinský nadpis k zachování těchto papírů, poněvadž za kázaní je maje, nebo nějaké věci theologické, nikdo přede mnou jich nerozbalil, aniž pročetl jediné stránky.

Balíček obsahuje tři díly. První nadepsán: Listy od mého synovce; druhý: Paralipómenos; a třetí: Doslov — listy od mého bratra.

Všechno to psáno jest jednou rukou, kteráž byla asi páně děkanovou, a poněvadž celek tvořil něco jako novellu s malým, jestli vůbec nějakým zauzlením, domníval jsem se z prvu, že pan děkan sám puzen svým nadáním, povídku tu ve prázdných chvílích složil, ale prohlednuv ty věci bedlivěji a vida, jak přirozeně ne-

hledaným slohem psány jsou, mám nyní téměř jistotu, že nebyla to smyšlená novella, ale že ty listy jsou opisy psaní opravdových, kteráž pan děkan roztrhal, spálil anebo zasýlatelům vrátil, a že jedině výpravná část poznamenaná biblickým titulem Paralipómenos, jest dílem páně děkanovým, který chtěl tak doplniti obraz událostmi, jež v psaních obsaženy nejsou.

Ať tomu jakkoli, vyznávám, že mne čtení těchto dopisů nikterak neunavilo, ano, že zajímalo mne velice; a protože dnešního dne uveřejňuje se všechno, odhodlal jsem se také dáti je na veřejnost bez dalšího pátrání změniv toliko vlastní jména, aby jsou-li ti, kteří tak se jmenují, na živu, neviděli se v novelle, nežádajíce toho, aniž dovolujíce.

Listy, které obsahuje první část, zdají se býti psány mladíkem, jenž měl jistých vědomostí theoretických, ale žádné znalosti věcí světských a vychován byl u pana děkana, svého strýce a v semináři u velké náboženské horlivosti za tím účelem, aby byl knězem.

Mladíka toho nazveme Dona Louise de Vargas.

Zmíněný rukopis, věrně daný do tisku, jest jak následuje:

I.

Listy od mého synovce.

22. března.

Milovaný strýče a ctihodný mistře! — Jsou tomu čtyry dny, co jsem přibyl šťastně do svého rodiště, kde nalezl jsem při dobrém zdraví svého otce, pana vikáře, i přátele i příbuzné. Radost viděti je a mluviti s nimi po tolikaletém vzdálení, zaujala duši mou a ubrala mi času tak, že jsem až do té chvíle nemohl Vám psáti. Vaše Důstojnost mi promine.

Poněvadž jsem odsud odešel jako dítě a navrátil se jako člověk dospělý, činí na mne všechny věci, které zachoval jsem v paměti, dojem prazvláštní. Všechno zdá se mi býti menší, o tak mnoho menší; ale zase také o mnoho krásnější, než jak jsem si to pamatoval. Dům mého otce, který byl v mých představách nesmírný, jest zajisté velký dům bohatého statkáře, ale o mnoho menší než seminář. Co dnes pochopuji a oceňuji více než kdy, jest zdejší krajina. Obzvláště zahrady jsou rozkošné. Co půvabných pěšinek jest mezi nimi! Po jedné straně a často po obou proudí se voda jako křišťál čistá a zvučí až milo. Kraje struh jsou pokryty vonnými bylinami a květinami tisícerými. Za malou chvilku možno tu natrhat velkou kytici fialek. Těmto pěšinám dávají stín nádherné a obrovské ořechy, fíky a jiné stromoví a kolem nich tvoří jako hradbu ostružiny, keře růžové, granátové jabloně a zimozel. Ku podivu jest množství ptáčat, která oživují tyto luhy a sady. Jsem těmito zahradami celý okouzlen a každý večer trávím v nich celé hodiny.

Můj otec chce mi ukázati své sady olivové, vinice a dvorce; ale ničeho z toho jsme dosud neviděli. Nevyšel jsem ještě z dědiny a z půvabných sadů, které ji obklopují.

Jest pravda, že mi k tomu ani času nenechávají ty mnohé návštěvy. Do dneška přišlo se k nám na mne podívat pět dobrých matron, které všechny byly mé chůvy a objímaly mne i líbaly.

Všechno mi zde říká Ludvíček, anebo dítě dona Pedra, ačkoliv jest mi již plných dvaadvacet let. Když nejsem při tom, ptá se všechno mého otce, kde že je to dítě.

Zdá se mi, že zbytečny jsou knihy, které jsem si vzal domů ke čtení; nenechají mne lidé ani chvilku o samotě.

Hodnost první osoby v místě, která se mi zdála věcí směšnou, jest ve skutečnosti velmi vážná věc. Můj otec jest zde první osoba.

Jest zde sotva koho, jenž by jen z daleka chápal to, co u mne nazývají manií státi se knězem, a ti dobří lidé říkají mi s venkovskou prostodušností, abych jen pověsil kleriku na hřebík, že knězem být, jest tak dobrá věc pro chudáky; ale já, který jsem bohatý dědic, abych se oženil a potěšil svého otce na stará leta půltuctem hezkých a statných vnoučat.

Chtějíce pochlebovati mně a pochlebovati mému otci říkají mužové i ženy, že jsem krásný hoch, velmi vtipný, že jsem jako anděl, že mám oči jako jiskry a jiné pošetilosti, které mne zarmucují, budíce ve mně ošklivost i stud, jakkoliv nejsem bojácný i znám bídu i převrácenosti tohoto života, takže z ničeho na světě neberu pohoršení a ničeho se nelekám.

Jediná vada, kterou na mně shledávají, jest, že jsem tuze vyhublý, následkem prý studování. Abych nabyl, zaříkávají se, že mne nenechají prostudovat ani přečíst jedinou stránku po celý čas co zde budu a nad to, že mi dají pojísti všechny lahůdky, kterými se zdejší kuchyně v pečeném i vařeném chlubiti může. Jedním slovem: chtějí mne vykrmit. Není známé rodiny, která by mi nebyla poslala nějakou výsluhu. Tu pošlou mi piškotovou bábovku, tu mléčnou sedlinu, tu pyramidu ořechového pečiva, tu zase hrnek zavařeniny.

Pocty, které mi prokazují, neobmezují se pouze na posýlání mi těchto výsluh do domů; tři neb čtyry z nejpřednějších osob v místě pozvaly mne také již k obědu.

Na zejtří jsem pozván u známé po celém okolí Pepity Ximenez, o které také Vaše Důstojnost zajisté již od někoho slyšela mluviti. Nikoho zde není tajno, že se můj otec o její ruku uchází.

Můj otec, navzdor svým pětapadesáti rokům, jest tak jarý, že mu i nejšvarnější hoši z místa záviděti mohou. Nad to má ku pomoci velký a u některých ženštin neodolatelný půvab svých dřívějších vítězství a své proslulosti co jakýsi místní Don Juan.

Já Pepitu Ximenez dosud neznám. Všeobecně se říká, že je velmi hezká. Mám podezření, že to bude kráska místní a trochu venkovská. Z toho, co se o ní vypravuje, netroufám si říci, je-li dobrá nebo zlá; vím jen, že její chování jest přirozené a bezvadné. Pepité jest asi dvacet let; jest vdova: vdaná byla jen tři leta. Jest dcerou paní Francisky Galvezové, vdovy, jak víte, po kapitánovi

„jenž po své smrti v dědictví
jenom svůj čestný nechal meč“

jak pěje básník. Do šestnácti let byla Pepita živa u své matky v největší tísni, ano v nouzi.

Měla strýce jmenem don Gumersindo, držitele velmi skrovného majorátního statečku, jakých zakládala za

*

starodávna nesmyslná marnivost. Každý na světě byl by žil z důchodů této pídě země v ustavičném nedostatku; byloť držení to plné pastí na výlohy a prosté naděje, že majitel stačí požadavkům svého stavu; avšak don Gumersindo byl bytostí neobyčejnou: vtělený duch šetrnosti. Nemohlo se říci, že rostlo mu bohatství z vlastního; avšak on měl neobyčejnou schopnost vssávati do sebe bohatství jiných, a co týče se trávení na zboží nabytém, bylo by těžko nalézti na světě někoho, o jehož uživení, zachování a dobro by se byly matka příroda i lidská přičinlivost méně namáhaly. Neví se, jak byl živ; ale jisto jest, že žil do osmdesátého roku věku svého zachovávaje své důchody netknuty a rozmnožuje svůj kapitál, ukládaje ho na půjčky velmi bezpečné. Proto však nikdo o něm nemluvil jako o lichváři, ano spíše považovali ho za dobrodince, neboť jsa umírněným ve všem, byl jím i v lichvě a nebrával více než 10 ze 100, kdežto v celém zdejším okolí půjčují na 20 ano až na 30 procent a to ještě zdá se málo.

Takovýmto se chováním, takovou přičinlivostí a takovým směrem ducha: stále zvětšovati a nikdy nestenčovati své jmění, bez dopřání si i toho luxu aby se oženil, měl syny ano i kouřil, stalo se, že byl don Gumersindo v řečeném již stáří majitelem kapitálu, jenž by býval beze všeho znamenitým i v každém jiném místě, ale zde považován jest za ohromný následkem chudoby zdejších obyvatelů a přirozené přepínavosti andaluzské.

D. Gumersindo jsa velmi dbalý i pečlivý o svou osobu, byl stařec, jenž nebudil svým zjevem odpor.

Šaty jeho skrovné garderoby byly sice poněkud obnošené, avšak bez jediné poskvrnky a bez lesku od cídění, jakkoliv od časů nepamětných vídali na něm tu samou čepici, ten samý kabátec, ty samé spodky a tu samou vestu. Časem ptávali se lidé jeden druhého v žertu, spatřil-li ho kdo v novém oděvu.

Při všech těchto vadách, které zde i na mnohých jiných místech považují za cnosti, ač cnosti přehnané, měl D. Gumersindo vlastnosti výborné: byl přívětivý, úslužný, soucitný i k smrti rád zavděčil se někomu a chtěl býti prospěšným celému světu ať sebe více to stálo práce, péče i únavy, jen když nestálo to jediného realu. Jsa povahy veselé a přítel žertování a pokoušení přicházel do všech společností a na všechny slavnosti, kde nežádali vstupného, a rozproudoval je svým příjemným chováním i svým uhlazeně vlídným, jakkoliv trochu attickým hovorem. Zamilován nebyl nikdy do žádné určité dívky, avšak nevinně, bez zlomyslnosti potěšil se všemi i byl stařík, jenž na deset hodin ve vůkolí nejraději s děvčaty zažertoval a také nejvíce je rozesmával.

Řekl jsem již, že byl strýcem Pepitiným. Když jemu šlo na osmdesátý rok, dospívala ona v rok šestnáctý. On byl bohat; ona chudá a opuštěná.

Matka její byla ženština všední, bez vzdělání a jemnosti srdce. Dceru svou zbožňovala; ale neustále a s hlubokou hořkostí stýskala si na oběti, které jí přinášela, na strádání, kterým pro ni jest vydána, na beznadějnou starobu a smutnou smrt, které jde vstříc za takové chudoby. Měla kromě Pepity ještě staršího syna, jenž býval doma velkým rozmařilcem, práčem a rváčem a pro nějž se jí po mnohých útrapách podařilo získati místo v Habaně, tak že se ho sprostila a měla moře mezi sebou a jím. Však sotva málo let v Habaně pobyl, propustili ho pro jeho nezřízené chování ze služby i dotíral pak na svou matku dopisy, žádaje o peníze. Matka, která sotva uživila sebe a Pepitu, byla zoufalá, zuřila a zlořečila sobě a svému osudu s trpělivostí málo evangelickou a skládala veškerou svou naději na dobré provdání své dcery, kteréž by ji vytrhlo ze vší nouze.

Za takto stísněných poměrů začal don Gumersindo navštěvovati dům Pepitiny matky a všímati si Pepity s větší upjatostí a vytrvalostí než kdy dívek jiných. Domněnka, že by člověk již osmdesátiletý, neoženiv se dříve, pomýšlel na takové bláznovství, když už byl jednou nohou v hrobě, byla tak pravdě nepodobná a tak pošetilá, že ani matka Pepitina, tím méně pak Pepita sama netušily v pravdě smělé úmysly dona Gumersinda. Tak stalo se, jednoho dne že obě div úžasem nestrnuly, když don Gumersindo po všelikém milostném laškování, tak mezi žertem a pravdou pojednou vpadl v největší formálnost a hlasem suchým vyjel s následující kategorickou otázkou:

„Děvče, chceš si mne vzít?“

Jakkoliv na otázku tuto přišlo z žertů i mohla za žert se bráti, uhodla přece Pepita, ač nezkušená ve věcech světa, tím jistým všem ženám a zvláště dívkám vrozeným tušením, že jde to do opravdy, i začervenajíc se jako růže neodpověděla ničeho. Matka odpověděla za ni:

„Dítě, špatně se nevdáš; odpověz svému strýci, co odpověditi sluší: Strýče, s velkou radostí, když vám se líbí.“

Toto „Strýče, s velkou radostí, když vám se líbí,“ vyšlo pak, jak povídají, a potom ještě několikrát, jako mechanicky ze chvějících se rtů Pepitiných, kteráž povolovala napomínání, rozumování, nářkům až i tvrdému rozkazu své matky.

Vidím, že se Vaší Důstojnosti přes míru rozepisuji o této Pepitě Ximenez a o jejích příhodách; avšak zajímá mne a myslím, že zajímati musí, neboť, je-li pravda, co zde s jistotou tvrdí, bude švakrovou Vaší Důstojnosti a mou macechou. Nicméně budu hleděti, abych se nezdržoval podrobnostmi i vypíšu vše najednou v celkovém obrysu, ač snad Vaše Důstojnost všechno již sama ví, jakkoliv již tak dlouhý čas jste odtud vzdálen.

Pepita Ximenez se provdala za dona Gumersinda. Závist rozpoutala se proti ní na celou dobu před sňatkem a ještě na několik měsíců potom.

V pravdě však jest velmi nesnadno posuzovati mravní cenu tohoto sňatku; uvážíme-li, že byla tu dívčina, kteráž povolovala prosbám své matky, jejím nářkům a posléze jejímu rozkazu; že chtěla snad tímto krokem zaopatřiti matce své bezstarostné stáří a sprostiti bratra svého potupy a hanby, jsouc mu strážným andělem i prozřetelností, tu jest nutno přiznati se, že mělo tím býti ostří pomluvy valně otupeno. Na druhé straně, jak vniknouti v nejhlubší nitro srdce, do tajemství ukrytého v mladistvé duši dívky vychované v úplné odloučenosti od světa a neznalé všeho — jak věděti, jakouže představu činila sobě o manželství. Snad věděla, že zasnoubiti se s tímto starcem znamenalo zasvětiti svůj život pečování o něj, býti mu ošetřovatelkou, osladiti poslední leta jeho života, nenechávati jej v samotě a opuštěnosti, obklopena pouze chorobou a obsluhována rukama zaplace-

nýma; snad že chtěla ozářiti a pozlatiti naposled poslední chvíle jeho života světlým a vlídným paprskem své krásy a své mladosti jako anděl, vtělivší se v podobu lidskou. Jestli na něco takového neb na všechno to pomýšlela ta dívka a v nevinnosti své nepronikla k jiným tajemstvím, jest dobrota toho, co učinila povznešena nade vší pochybnost.

Ať tomu jakkoliv, nechám-li stranou tyto psychologické otázky, k jichž luštění nemám práva, an Pepitu Ximenez neznám, to jisto jest, že žila se starcem v svatém pokoji po tři leta, že stařec byl vůčihledě šťastnějším než kdykoliv jindy, že pečovala oň a ošetřovala ho se starostlivostí obdivuhodnou, a že konečně při jeho poslední a trapné nemoci obsluhovala ho a bděla nad ním s neunavnou a nejněžnější laskavostí, až skonal v jejím náručí, zůstaviv ji dědičkou velkého jmění.

Ačkoliv tomu více než dvě leta, co ztratila svou matku a více než půldruhého roku co ovdověla, nosí Pepita dosud smutek. Její celé vzezření, její odloučenost od světa a její smutnost jsou takové, že by každý myslil, že oplakává smrt manžela zbožňovaného. Někteří domnívají se také, nebo aspoň mají podezření, že snad hrdost Pepitina a jisté vědomí, jak málo poetickými prostředky došla bohatství, dotírají na její znepokojené a více než citlivé svědomí a že zahanbena v očích svých vlastních i jiných hledá ve své přísnosti i odloučenosti útěchu a lék pro své zraněné srdce.

Zde jako všude milují lidé velice peníze. Leč neprávem dím „jako všude“; neboť v lidnatých městech, ve velkých středištích civilisace, jsou jiná vyznamenání, která budí ctižádost zrovna tak velkou, jako peníze anebo větší ještě, neboť otvírají cestu do světa a zaopatřují slávu a vážnost; avšak v dědinách malých, kde ani sláva literární neb vědecká, ba ani vznikající duševní vlastnosti, ani elegance, uhlazenost a příjemnost v chování nebývají pochopeny, tím méně oceněny, není pro stupně společenské hierarchie jiného měřítka kromě více nebo méně peněz neb něčeho, co za peníze stojí.

Jest zde tedy Pepita pro své peníze a nad to i pro svou neobyčejnou krásu jakož i proto, že dle úsudku všech užívá svého bohatství k dobrému, osobou nadmíru ctěnou a váženou. Z dědiny naší a ze všech z okolí činěny jí také nejskvělejší návrhy k sňatku a to od ženichů nejvybranějších. Avšak ona, jak se zdá, odmítla je všechny s největší vlídností, nečiníc si tak nepřátel, i má se za to, že jest duše její plna nejvroucnější pobožnosti a že myslí ustavičně jen na to, jak by zasvětila svůj život dobročinnosti a pobožnosti.

Můj otec nedospěl dále než ostatní nápadníci, aniž, jak se praví, dosud lépe se mu dařilo: nicméně, podle přísloví, že kdo zdvořilosti zasluhuje, také jí dosáhne, snaží se Pepita všemožně dávati mu na jevo své přátelství otevřeně, vlídně a ušlechtile. Překonává samu sebe v přívětivosti a pozornosti, ale kdykoliv učiní můj otec pokus mluviti o lásce, přeruší ho vlídnou domluvou, uváděje mu na paměť jeho minulá provinění a snažíc se odpoutati ho od světa a jeho marností.

Přiznávám se Vaší Důstojnosti, že začínám býti zvědavým seznati tuto ženu; tolik jsem slyšel o ní povídati. Nemyslím, že by moje zvědavost byla bezdůvodná, aniž že by neměla v sobě nic marného a hříšného; já sám cítím, co Pepita vyslovuje; já sám přeju si, aby můj otec ve svém pokročilém věku ohrátil se k lepšímu životu, aby zapomněl a neobnovoval bouře i vášně své mladosti a zabočil do stáří pokojného, blaženého a úctyhodného. Jen v jediné věci nejsem s Pepitou za jedno: v domněnce, že by můj otec dospěl tohoto cíle spíše, když zůstane neženat, než kdyby si vzal ženu hodnou, dobrou a jej milující. Proto přeju si seznati Pepitu, abych zvěděl, může-li ona býti ženou takovou, an bych rád, snad již z pouhé rodinné pýchy, jakkoliv snad to hřích, přispěl ku zlomení třeba sladké i vlídné odmítavosti řečené mladé vdovy. Kdybych měl cos jiného na zřeteli, než co mám, bylo by mi vítanějším, aby můj otec zůstal neženat. Co jediný syn zdědil bych pak veškeré jeho bohatství i, abych tak řekl, nicméně než nejpřednější místo v našem okolí; avšak Vaše Důstojnost zná mé pevné rozhodnutí.

Jakkoliv nehodný a hříšný, cítím se přece povolána ku stavu kněžskému a dobra tohoto světa málo se dotýkají duše mé. Je-li ve mně něco z ohnivosti mládí a z prudkosti náruživostí tento věk provázející, musí se všechno obrátiti na živení lásky k bližnímu, lásky činné i plodné. Mnohé knihy, které mi Vaše Důstojnost dala čísti i má znalost dějin starodávné vzdělanosti národů asijských spojily u mne dychtivost vědeckou s přáním rozšiřovati pravou víru i pudí mne a rozněcují, abych byl missionářem v dalekém Orientu. Myslím, že jakmile opustím toto místo, kam Vaše Důstojnost mne sama poslala, abych tu strávil nějaký čas u svého otce, a jakmile — ačkoli nevědomý a hříšný, jak jsem — budu neskonalou dobrotou Nejvyššího oděn nadpřirozeným a nezaslouženým darem odpouštěti hříchy a povoláním učiti národy, i jakmile dostane se mi věčné i zázračné milosti nositi ve svých poskvrněných rukou samého vtěleného boha, opustím Španělsko a odejdu do zemí dalekých kázat evangelium.

Nejsem k tomu puzen žádnou marnivostí; nechci se tím povznášeti nad žádného jiného člověka. Za mocnost své víry, za vytrvalost a stálost, které se cítím schopen, za vše jsem kromě milosti a lásky boží povinen díky jen vzornému vychování, svatému učení a dobrému příkladu se strany Vaší, můj milovaný strýče.

Jest jedna věc, kterou se sotva odvažuji před sebou samým vyznati; avšak přes mou vůli dolehá tato věc, tato myšlenka, toto hloubání často na mou mysl, a poněvadž se tak děje, musím se z ní vyznati Vaší Důstojnosti; neníť mi dovoleno skrývati před Vámi i své nejtajnější i nejbezvolnější myšlenky. Vy jste mne naučil rozbírati to, co duše cítí, a hledati toho původ buď dobrý nebo zlý, pozorovati nejhlubší záhyby srdce, slovem zkoumati co nejbedlivěji své svědomí.

Přemýšlel jsem často o dvou sobě protiv stojících způsobech vychování: o tom, jenž se stará o zachování nevinnosti maje nevinnost a nevědomost za jedno a mysle, že zla neznaného snaduěji se lze vystříhati než znaného, a o methodě vychovavací těch, kteří jakmile chovanec dospěje rozumu, směle a přes citlivost studu ukazují mu zlo v celé jeho hrozné ohyzdnosti, v celé jeho břidké nahotě, aby se jím odstrašil a se jej uvaroval. Já soudím, že třeba jest znáti zlo, aby tím lépe ocenila se nekonečná dobrota boží, tento ideální a nedostižný cíl každé v dobrém zrozené touhy. Jsem Vám

vděčen, že jste mi dal poznati, jak praví písmo, s medem a strdí svého učení všechno zlo a všechno dobro, abych zatracoval jedno a práhnul k druhému se snahou skromnou, vřelou a v plném vědomí si věci. Jsem rád, že nejsem nevědomý a jdu přímo za cností a dokonalostí, pokud člověk vůbec jíti může, vím o všech těch trpkostech a drsnostech, jež leží nám v cestě na pouti, jíž jest nám konati tímto slzavým údolím a přece že nejsem nevědomý té cesty rovné, snadné, sladké, zdánlivě květy poseté, která vede k zatracení a ku věčné smrti.

Jiná věc, za kterou jsem povinen díky Vám vzdáti, jest shovívavost, snášenlivost, jakkoliv nikterak schvalující a ochablá, ale přísná i vážná, kterou jste mi uměl vdechnouti ku křehkostem a hříchům bližního.

Píšu všechno to, poněvadž chci promluviti s Vámi o věci tak choulostivé, tak citlivé, že stěží nalezám slov, jakými bych se vyjádřil. Často tážu se sám sebe pevně: Nevzniklo toto mé rozhodnutí, státi se knězem, aspoň částečně z povahy, jaké jest můj poměr k mému otci? V hloubi svého srdce uměl jsem mu odpustiti jeho chování se k mé ubohé matce, oběti jeho lehkomyslnosti?

Zkoumám se svědomitě i nenalezám ani stínu trpkosti ve svých prsou. Ano naopak; jsou naplněna vděčností. Můj otec vychovával mne s láskou, snažil se ctíti ve mně památku mé matky, i řeklo by se, že vychovávaje mne pečuje o mne, laškuje se mnou a bera si o mne starost všemožnou dokud jsem byl malý, chtěl usmířiti její rozhněvaný stín, kdyby tento stín, kdyby duch její, jenž byl andělem dobroty a vlídnosti, býval byl schopen hněvu. Opakuji tedy, že jsem naplněn vděčností ku svému otci; on činil od mého narození pro mne co mohl, a potom ve věku desíti let poslal mne k vám, jemuž povinen jsem vším, s co jsem.

Je-li v srdci mém nějakého zárodku cnosti, mám-li ve své mysli nějakého základu vědeckého, je-li ve vůli mé něco počestného a dobrého — jsem za to díky zavázán Vám.

Laskavost mého otce ke mně jest nadobyčejná, jest veliká; vážnost, v které mne má, neskonale větší té, kterou zasluhuji. Snad že přičísti to dlužno také na vrub marnivosti. V lásce otcovské jest něco sobeckého, něco jako prodloužení sobeckosti. Veškerou cenu mou, kdybych jaké měl, považoval by můj otec jako za výtvor svůj, jako kdybych já byl emanací jeho osoby zrovna tak v duši, jako v těle. Avšak, co s tím; věřím, že mne miluje a že jest v lásce té něco samostatného a vyššího nad všechen tento omluvitelný egoismus, o kterém jsem mluvil.

Cítím velkou útěchu, velký pokoj ve svém svědomí i vzdávám zaň nejvroucnější díky Bohu, když znamenám i vidím, že mocnost krve, pouto přírody, tento tajemný svazek, který nás spojuje, mne pudí, bez jakéhokoliv ohledu na povinnost milovati svého otce a ctíti jej. Bylo by hrozné nemilovati jej takto a nutiti se milovati jej toliko, aby vyplnilo se přikázání boží. Avšak — a zde vracejí se opět moje obavy — pochází můj úmysl býti knězem neb mnichem, nepřijmouti vůbec aneb přijmouti jen malou část značného jmění, které mi má připadnouti za dědictví a jehož mohu užívati již za živobytí svého otce, pochází tento úmysl jedině z mého nevážení si věcí tohoto světa, z opravdového povolání k životu duchovnímu, nebo vzniká také z pýchy, z ukryté trpkosti, z obviny, z něčeho co jest ve mně a neodpouští to, co matka má odpustila se šlechetností nejvznešenější? Tato pochybnost na mne dotírá a trýzní mne vždy poznovu; avšak skoro vždy ji rozřešuji ve své dobro a myslím, že nejsem hrdým ku svému otci, myslím, že přijal bych vše, co má, kdybych toho potřeboval, i že bych byl mu ze srdce vděčen za málo jako za mnoho.

S Bohem, strýče: budoucně budu Vám psáti častěji a tak obšírně, jak toho bude třeba, ačkoliv ne tak jako dnes, abych nehřešil rozvláčností. (Pokračování.)

Z poesie polské.

Vlad. hrabě Tarnowski.

Oda.

propastech ducha myšlenka má zřela
obrysy děsné gigantova těla.
Byl nesmírný. Tak jako výspa z žuly
ležel a vztáhl hrozné rámě svoje,
v němž držel svět. Pak zachvěl se, a v dáli
se štítu slávy své se řítil stoje,
kde Nic je králem světů!

A v jeho prsou jak na spoustě skal
kříž tichý, veliký sám jeden stál
uprostřed planých květů
a velká, černá křídla rozpjal v změti,
by lidstvo celé shrnul do objetí.
Z obou stran kříže zářící dvě stály
postavy, spanilejší nad anděly.
Jak hvězda jedna noci temno dělí
mramorem čela, nad sníh planouc dáli.

A druhá, mladší, méně zamyšlena,
v lazurném hávu, který v jedno splývá
s blankytem nebes, stála, přioděná
víc obláky než šatem, tichá, snivá.
Ta první mlčící a smutná, pod kříž temný
svou vrhla harfu zlatou. Druhá stojí
pokojná, bez slz. Krok svůj stavíc jemný,
hle, u stop kříže tříští urnu svoji.
A nastal klid. Kol plejady se nesly
zářících duchů a v sten harfy žaly
Hebrejské k nebi v úsvit zalétaly.
Prach Hellady se z urny sypal kleslý.
A duch můj vzkřikl — v rozechvění, spěchem
chtěl harfu zdrtit!...

Leč noc háv svůj lomí,
na prsou mraky s žalným strhla vzdechem
a z nich v mé oči — slunce zablýsklo mi!

Sfinx.

Ó smutná věků záhado! ó dive,
kdo rozluštil tě? Pojal kdo tvé cíly?
Tys jako měsíc v oblaku, jenž dříve
již zhas a nyní svitl — sotva chvíli!
Tvých rysů výraz v mou teď duši vniká
jak před věky snad v prsa Megarčíka.

Tvé oko smutné, přimknuté, se kalí,
rty v mlčení se věčné pozatajly
a křídla tvá, jež připravena k letu,
již bez hnutí — ač orlí na nich péra,
ač hodna vzlétnout k prahu hvězdných světů,
přes čelo věnčí tvé noc chmurná, šerá.

Ó Sfingo! hádanko ty Oidipova,
jež směješ se, když oběť klesá v znoji,
já dám ti číši, která slzy chová
a ty mi rci, kde hvězda víry mojí?
Ó vezmi číš tu — slovo jedno rci mi —
neb v propasť klesni s zraky výsměšnými!

Tvůj šišák egyptský nechť Isis zase
si vezme zpět v té upomínek řase,
a pohádky tvé, tajemné jich stěny
jsou mi jak Polsky závoj utajený:
a jestli Řecka géniem byl v tobě,
jest vzkříšením mé vlasti ve žalobě!

Přel. *Fr. Kvapil.*

FEUILLETON.

Ze starých pamětí.

Vypravuje *A. Rezek.*

Mocný vladař, první šlechtic země české, pan Petr z Rožmberka, byl již od r. 1519. stále churav a pomýšlel proto na poslední věci člověka, na učinění kšaftu. V té příčině byl však vázán jistými ohledy k starému zřízení rodu Rožmberského. Páni z Růže pochopovali totiž velmi záhy, že moc jich rodu udrží se potud, pokud rozsáhlé jmění rodové nebude rozkouskováno v několik podílů samostatných, od sebe neodvislých. Proto udělali sobě sami zvláštní privilegium — již ve 14. století — dle něhož „veškerá panství rodu Rožmberského měla vždy pospolu a vjedno držána býti a zpravována ve prospěch celého rodu od starosty přirozeného neb voleného, jenž vyhlášen býval za vladaře domu Rožmberského." — Výsadě této, padělané na jméno císaře Karla IV., dovedli páni z Růže zjednati obecnou platnost tím, že předkládali ji všem panovníkům českým, Václavem IV. počínaje, k schválení a k stvrzení, což podařilo se jim úplně tak, že privilegium o nedílnosti statkův Rožmberských octlo se v deskách zemských.

Všichni členové rodu Rožmberského řídili se dle vzácné výsady této až do počátku 16. století, do pana Petra z Rožmberka svrchu zmíněného. Tento pán nežil s ostatními členy rodu svého, se synovci Janem, Joštem, Petrem a Jindřichem, v dobrém přátelství, z příčin rodinných a ještě více politických. Starý pan Petr byl horlivým přítelem a velikým věřitelem mocného Zdeňka Lva z Rožmitála, nejvyššího purkrabího pražského, kdežto synovci jeho, jmenovitě Jošt, Petr a Jindřich stáli rozhodně při straně pana Jana z Vartenberka, pana Krajíře a Kostky i pánů z Pernšteina. Jinými slovy řečeno, drželi se strany vlastenecké, kdežto starý pan Petr stál při té společnosti, kteráž sice prospěch vlasti stále měla na jazyku, ale ve skutečnosti jenom po bezměrném rozšíření stavovských privilegií na útraty ostatních tříd obyvatelstva bažila.

Aby vzájemným nesnázím mezi strýcem a synovci byl konec učiněn, stalo se r. 1519. narovnání, a sice takové, že Jošt, Petr a Jindřich „dali se navésti ke smlouvě, dle kteréž starý pan Petr z Rožmberka postoupil jim polovici panství domu svého, pod výminkou, aby s druhou polovicí naložiti mohl dle vlastní vůle." Smlouvu tu dal pak rychle pan Petr schváliti králem Ludvíkem a vložiti do desk zemských. A nyní domníval se míti pokoj od synovců svých a právo k tomu, aby s ostatním rodovým jměním naložil dle libosti, ač to bylo zřejmým porušením statutu Rožmberského. Pan Petr nic se na to neohlížel a učinil kšaft, 10. června 1521., dle návrhu od Zdeňka Lva z Rožmitála učiněného, v němž nejstaršímu ze synovců svých Janovi odkázal sice celé zbývající jmění své, avšak s tou podmínkou, že po smrti jeho má připadnouti panu Zdeňkovi Lvovi z Rožmitála, Krištoforovi ze Švamberka, Janovi Holickému ze Šternberka a Hanušovi hraběti z Hardeka. Jmenovitě pan Zdeněk Lev obmyslen tu „podílem lvím", neboť jemu samému měl připadnouti nádherný Krumlov, „perla jihočeská", a pak celé zboží Záblatské, Husinecké a Prachatické.

Kšaft ten byl ortelem smrti pro moc a slávu domu Rožmberského. Jakmile tedy starý pan Petr se světem se rozloučil (9. října 1523) a poslední vůle jeho dostala se na veřejnost, nastalo veliké hnutí po celé zemi. — Především byli tu synovci zemřelého pana Petra. Ti se umluvili mezi sebou, že neuznají platnost kšaftu a smlouvy r. 1519. s nimi uzavřené, poněvadž se obě příčí výsadě o nedílnosti, pak zvolili nejmladšího mezi sebou, Jindřicha, za vladaře domu Rožmberského a svěřili mu vedení boje proti těm, kteří pana Petra ke kšaftu nepříslušnému přinutili.

Nový vladař vyhledával spojenců. — Událost soukromá stala se rázem záležitostí politickou, poněvadž všickni političtí nepřátelé pana Zdeňka Lva z Rožmitála přidali se ke mladým Rožmberkům. Ano mladý vladař ucházel se i o pomoc zahraničnou, u krále polského Sigmunda a arciknížete rakouského Ferdinanda. Přátel Rožmberských přibývalo, poněvadž bezectná hrabivost nejvyššího purkrabího pana Zdeňka Lva z Rožmitála, jenž již celou řadu let všechny zemské berně pro sebe zpotřeboval, byla trnem v oku všem šlechticům řád a kázeň milujícím.

Ale pan Lev nehodlal mlčky vzdáti se práv svých. Všechny úřady zemské nalézaly se v rukou lidí jemu oddaných aneb před jeho mstivostí se třesoucích, a ti tvořili s přátely svými stranu Rožmitálskou proti straně Rožmberské. Mravní převaha byla při novém „vladaři" Jindřichovi, převaha moci úřední při panu Lvovi. I hrozilo z toho přijíti k domácí válce. Pan Lev jakožto nejvyšší purkrabí přičinil se o svolání veřejné hotovosti; za příčinu udával zbrojení se Švábského spolku, který prý míní vpadnouti do Čech; zatím ale každé dítě vědělo, že zemské hotovosti, jakmile by se sešla, užíti chce proti Rožmberkům. Tito ovšem nelenili a zbrojili se se svými přátely také. Zatím vyhlásil arcikníže rakouský Ferdinand prostředkem Jindřicha Rožmberského po Čechách, že Švábský spolek potáhne ne do Čech ale proti Oldřichovi, knížeti Wirtemberskému, a tím zmařil úmysl páně Lvův o sejití hotovosti české. Pan Lev zakrýval porážku tu výkladem, že prý Švábové přece původně chtěli do Čech, ale jsou prý rázností jeho zastrašeni. —

Za pravidelných dob byl by se nyní spor měl vyšetřiti „pořadem práva", k čemuž také pan Lev ukazoval, avšak Rožmberkové, kteří od soudu, v němž zasedali jich protivníci, spravedlivého rozsudku se nenadáli, váhali uznati zemský soud v tomto složení za kompetentní. — Přece ale pan Lev věc svou zde přednesl žádaje o vynešení nálezu.

Mezitím se strany stále k boji připravovaly a větší počet přívrženců shledávaly. I král Ludvík a manželka jeho Marie zaujali v tom jisté postavení. Ludvík, nepamětliv jsa rad výtečného Viléma z Pernsteina, aby těch nehleděl kdož dobře mluví, ale kdož spravedlivě jednají, byl z počátku na straně páně Lvově, kdežto bystrozraká královna Marie hned se postavila na stranu Rožmberskou a manžela svého časem také za sebou převedla. —

Bouře se stále přiostřovala, protivníci opět hledali spásy ve zbraních a ve válce domácí, an mezitím korunovaný král český Ludvík jižjiž byl na pokraji záhuby před hrnoucím se do Uher velikým vojskem tureckým. Pan Lev opětně nařídil

přes rozkaz králův sebrání veřejné hotovosti, a zároveň přičiněním jeho učiněn na soudu zemském nález jemu úplně příznivý. Počátkem pak měsíce února l. 1526. vypraveni byli tři poslové od úřadu nejvyššího purkrabství na panství Novohradské, kteréž bylo od nebožtíka Petra z Rožmberka odkázáno panu Krištoforovi ze Švamberka, a poslové ti měli na základě rozsudku zemského soudu žádati, aby pán ze Švamberka byl puštěn v držení panství Nových hradů i všeho příslušenství. Když by se byla exekuce tato povedla, bylo by se nepochybně přikročilo také ke statkům ostatním. Ale poslům těm vedlo se zle. V čele poselstva byl Tomáš Šilhavý, „přísežný holomek při ouřadě nejvyššího purkrabství pražského", jenž s dvěma ostatními soudruhy, vzav listiny od desk zemských s velkými pečetěmi sv. Václava, vypravil se na Nové Hrady, kamž stihli 16. února. Tam byli odbyti dosti nevrle a na otázky jich dávány odpovědi velmi neurčité, a odkázáni k tomu, aby se na Krumlov ku „pánu" odebrali, neb zde že jeho není.

A nyní dovolí nám laskavý čtenář, aby „přísežní holomek při ouřadě nejv. purkrabství Tomáš Šilhavý" vypravoval — s nepatrnými změnami — sám. „A když jsme přišli předce na Krumlov v první sobotu teď v postě (17. února), tu jsem já žádal pana Petra Doudlebského, aby nás ku pánu Jeho Milosti opověděl, a on pověděl, že toho učiniti nesmí; než kázal nám jíti k mostu přednímu na zámku. A když jsme na zámek přišli, tu se nás ptali, odkudž jsme? Pověděli jsme, že jsme vyslaní z hradu Pražského, a žádali jsme téhož dobrého člověka, aby nás opověděl pánu Jeho Milosti. A ten dobrý člověk nás jest opověděl pánu a sešel zase k nám, zavolal na nás, abychme k druhému mostu šli a kázal nám tu čekati, že nyničky ku pánu nemůžem přistoupiti. A v tom potom sešel k nám pan purkrabí krumlovský a pověděl: Tovaryši, kteří jste z Prahy, pojďte nahoru! A když jsme přišli na zámek tu s námi šel k věži, a purkrabí holomky zavolal; tu jsou nám kázali na věž. A já řekl: Pane purkrabí, co se nám to děje? Však se nám toho nikda jinde v takové věci nedálo. A když jsme tam ve věži seděli přes noc, ráno k nám povežní přišli a mluvili k nám: Proč to činíte, že s falešnými listy chodíte a špehujete a po městě, — již po obědích zle se míti budete. A my řekli: Buď pánu Bohu chvála, a co se nám stane, že se nám bez viny stane. Pak když bylo první neděli teď v postě (18. února) po obědích, tu přišel pan Jindřich z Rožmberka s holomky nad věží a dal zavolati, který má listy, aby šel a dal se vytáhnouti nahoru. A já když jsem na knytel vsedl, vytáhli mne, a když jsem byl již nahoře v díře, tu mne nějaký pacholek chytil veliký za pravú ruku, a já se nadál, že něco horšího jest. A v tom potom pan Jindřich z Rožmberka řekl: Tovaryši, neboj se! A týž pan Jindřich hned ke mně řeč udělal: Víte o tom dobře, že já pana Lva za purkrabí nemám a nechci míti, ani s panem Švamberkem. Tu jest hned pan Jindřich z Rožmberka vzal ode mne ty listy obranní a hned je řezal a udělal z těch listův z nás tří každému s e d m kusův. Tu jsem já ku pánu řekl: Pane milostivý! co se nám toto děje? A pan Jindřich pověděl: Mlč, však je j í s t i musíš. A já pověděl: Milostivý Pane! neračte toho činiti. Však jich nemůžem jísti, pro pána Boha neračte na nás toho dopouštěti. A on pověděl: Již ty je jez a nebudešli jich jísti — stál nade mnou s kyjem a pověděl. — budu tě hned tím kyjem bíti. A já sobě pomyslil, mámli kyjem bit býti a na to mi potom přijíti, j e d l j s e m j e. Pověděl pan Jindřich z Rožmberka: Však jsem vám křivdy neudělal, neb jsem vás o ty pečetě spravedlivě rozdělil, i o tu n e j v ě t š í s v a t é h o V á c s l a v a. — A tu jsouc po jednom z věže vytáhnuti, každý zvlášť j í s t i m u s e l; a pán ke mně řekl: Jez přece, však káži vína přinésti sklepnici dobrého; a jez a zapíjej. A tak jsem svůj díl, což mi dal, jedl a zapíjel, i každý z nás. I když jsme již snědli, řekl jsem: Pane bože, rač mi odpustiti, již j s m e m u s e l i s v a t é h o V á c s l a v a p e č e ť s n í s t i. A potom toho mého dílu snědení, ptal se mne týž pan Jindřich: Tovaryši, kterak ti říkají? A já pověděl, že Tomáš; a pan Jindřich pověděl: Nu Tomáši, budeš vypravovat pánum svým noviny. A kdožkolivěk přijde s jinými listy na Rožmberk neb na Krumlov budu se uměti jináč zachovati nežli k vám. A potom když Chrt (rozuměj: B o h u s l a v C h r t z e R t í n a, hejtman hradu pražského) přijede, na toho věžníky (id est: p s y) pustíme, neb na chrta nesluší nežli věžníci. A tu ke mně pověděl týž pán z Rožmberka: Nu tovaryši, již koštujte práva dvorského. Tu hned poručil, aby každému na kůži zvrhli šestkrát, a když nás zvrhli, šli jsme ze zámku Krumlova, než nám do města nedali a pověděli: Půjdeteli do města, vás jináč trestati budou. A tak jsme s tím pryč šli ze zámku Krumlova a za námi voháře štvali." —

Skutek ten spůsobil po zemi velikou sensací, ježto nedotknutelnost veřejných listův a osob s nimi jdoucích byla zákonem povýšeným. Tomáš Šilhavý sepsal aneb spíše diktoval o celém případu obšírnou relací, jež měla býti nepochybně základem dalších zápletek soudních. Že k tomu nepřišlo, a celý spor o pozůstalost Rožmberskou jiného nabyl obratu, toho příčinou byla světodějinná událost na poli u Moháče, kdež krátce po intermezzu námi vylíčeném zahynul král Ludvík.

—

Drobnosti.

— L e i b n i t z ů v p o č í t a c í s t r o j, jenž byl po dlouhý čas ztracen, jest opět nalezen. Leibnitz vynalezl a složil tento stroj r. 1672 za svého pobytu v Paříži; může se jím sečítati, odčítati, děliti, množiti, i byl považován za zázrak oné doby. Stroj stal se majetkem Hanoverské veřejné knihovny a již před dávnými lety zmizel z jejích pokladů. Vše, co se o něm vědělo, bylo, že byl poslán k nějakému mechaniku v Göttingách. Vyskytl se nyní v bibliotéce göttingské a přičiněním knihovny hanoverské přišel opět na své staré místo.

— Dle přednášky, držané v „Manchesterské filosofické společnosti", vynašel David Winstanley nový přístroj k naznačování i automatickému zapisování doby, v které slunce za den svítí aneb zakryto jest oblaky. Stroj Campbellův, jenž zastával týž úkol pomocí sklenných čoček, jest proti stroji Winstanleyovu nedokonalý.

— Ředitel Kerčského musea (na Krimu) nalezl tamtéž hrob z 3. století před Kristem a z doby panování Persidase II., krále Bosporského. V hrobě nalezeno mnoho drahocenných předmětů: zlatý náramek, koruna, náušnice, náramky, zlatá jehlice představující Venuši a Cupida, vásy, lžíce atd.

— Americkému genialnímu vynálezci Edisonovi podařilo se skutečně sestrojiti elektrickou svítilnu, která i v domácnosti může vyhověti všem požadavkům a překonati účinností a lácí všechny dosavadní způsoby osvětlování. V New-Yorku jsou nové svítilny již rozšířeny. V Londýně činěny zkoušky v Menlo Parku a zpravodaj novin Times vyslovuje se o nich, že jsou dokonalé. Lampa Edisonova vydává světlo jasné, měkké, pravidelné, nekmitavé a oku lahodné. Místo uhlu užito jest zuhelnatělého papíru, jenž nalezá se v skleněné duté kuličce, z níž vzduch jest vyčerpán až na jednu milioninu atmosféry. Světlo může se regulovat, stáčet, roztáčet a celý přístroj jest pevný. Jedna lampa svítí mocí 16 svící.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR"
vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce
vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 20. ledna 1880. ČÍSLO 2.

Dokonáno jest.

Historický román od *Václava Beneše-Třebízského.*

(Pokračování.)

II.

Na návsi zařehotal náhle kůň a zrovna před vraty zdejšího statku. Javor přistoupiv k oknu zbledl; ale jen se to tak zdálo. V mžiku byla tvář jeho vážná, chladná, až zledovatělá! Host řeholník se také pozdvihl a také se zahleděl na náves. Ale než se mohl zeptati nač sedláka, zařinčely na zápraží ostruhy, zazvonil meč, dvéře vedoucí do světnice se prudce rozevřely a do vnitra vstoupil prudkým krokem muž, — voják pověstného někdy regimentu Breunerova.

Byl promoklý až na kůži.

Řeholníka ledabylo pozdravil a podal mu mlčky zapečetěný list. Na červené pečeti byl orel a kolem nápis krajského hejtmanství litoměřického.

Řeholník četl nějak dlouho. List se mu v rukou chvěl, přisnědlá, jemninkým ruměncem prokvetlá tvář také barvu měnila. Voják se ušklebovál jizlivě, a dceru sedlákovu s očí ani nespustil, že Bělička tímhle drzým pohledem zčervenala i za ušima. Připadalo jí jakoby se tahle světnice s celým statkem točila rychleji a rychleji.

Sedlák Javor stál opřený levicí o stůl a pravici svíral v pěsť.

„Je tu na tebe zatykač! Přechováváš prý predikanty, scházívají se prý u tebe pokrytci, v noci tu odbýváte prý své bohoslužby, máš prý u sebe plno zapovězených knih, půjčuješ je, jsou tu vypsané do jedné, mám je hledati a s tebou přivézti zatím do Litoměřic — — Jmenuješ se Javor?"

Sedlák se zahleděl do země, jakoby byl tak těžké inkriminace proti sobě ani neslyšel. Na obličeji jeho ani stopy strachu, ani stínu leknutí, ani pohádky jakéhosi rozčilení.

„Mám prohledati celý tvůj statek, od „hambálek" až do sklepa." — —

„A když u mne nenaleznete ničeho? — Když uvidíte v almárce pouze „Nejkratší cestu do nebe", „Historii jerusalemskou," „Trojanské letopisy" a nějakou tu starou písničku?"

Sedlák Javor pozdvihl hlavu a podíval se na řeholníka pronikavým pohledem.

Rejtharu cvrnkaly netrpělivostí ostruhy a pravice pohrávala si bambitkami za pasem.

Řeholník byl v rozpacích s odpovědí. Sedlák ji však asi uhodl a pravil lhostejným hlasem: „Chce-li tenhle ještě dnes doraziti do Litoměřic, musíme si pospíšiti. Byl bych věru nerad, kdyby nám zůstal přes noc na krku. Ani zdání nemáte, velebný otče, co to za lid tihle Brajneráci!" — —

Ve Vyšebohách klečeli tu chvíli, kde jen jaká živá duše byla, na modlitbách s rukama sepjatýma odříkávajíce po tichu žalm: Navrátiž se Hospodine a vytrhni duši mou; spomoz mi pro milosrdenství své, nebo mrtví nevzpomínají na tebe a v hrobě kdož tě bude oslavovati — — —. Lože své každé noci svlažuji a slzami svými postel svou smáčím — — —. Věděli dobře, co to znamená, kdy se kde ukážou císařští rejthaři. Otcové skřípávají zuby, matky lomí rukama, dcery rvou si vlasy, děti pláčem až ochraptí a rejthaři se ušklebují, květ za květem rvou, lupének za lupénkem uškubávají, zadupávají — — —.

Ve světnici u Javorů ležela na zemité půdě hromada knih.

Sedlák se opět opíral o stůl levicí, ale pravice mu tentokráte spočívala na hrudi, aby nebylo znáti těžké, hluboké jeho dýchání.

Nalezli je v přístěnku obíleným dvířkami pečlivě zavřeném. Špehýřské rejtharovo oko, nejednou takovouhle prohledávkou dobře vycvičené, povšimlo si, že zeď na jedné straně není stejně bílá, že trochu povystupuje, vytasil kord a zabodl jej do stěny, přímo do dvířek, jež otevřel čtyřmi, pěti ranami.

Řeholník podíval se na sedláka mlčky. Dcera vzkřikla leknutím, selka zavrávorala, děvčátko zachytilo se matky oběma rukama a zakrylo si hlavinku její zástěrou, rejthar si zavejskl a vyhrkl v pustý smích.

Řeholník bral do ruky knihu za knihou, rozevíral, neznal sice obsahu ani jediné, ale četl jejich nápisy a porovnával s listinou, již mu byli dali se zvonečkem. Byly tu skorem všecky a některé ještě, jež měl na svém papíře třikrát podtrhnuté a u nichž stálo připsáno:

„horší než mor,“ — „zvlášť nakažlivá,“ — „psána perem v pekelném ohni namáčeným,“ — „lucipér ji diktoval,“ apd. . . . .

„Co mohu nyní pro tebe učiniti?“

Řeholník pronesl tuto otázku jedva slyšitelným hlasem.

„Odvezou-li mne, jaktěživ se nevrátím, jaktěživ svůj statek neuvidím a se svou ženou, a těmihle dětmi se nikdy už neshledám — — —. Budou nešťastné, bude tu vdova, budou tu sirotci — — —“.

„Smilujte se nad námi — vy jedině můžete — nebeřte nám otce — — — —“

Mladý muž jen tak letmo se podíval v tu stranu, odkud zaletěl k uším jeho tenhle hlas, jemuž podobného neslyšel jaktěživ — — — —. U kamen stála s rukama sepjatýma Bělička a s očima upřenýma do jeho zraků, jako by mu chtěla pověděti, co nesměla, nemohla, co před chvíličkou za živý svět by byla nikomu neřekla. Líce jí kvetly k nevypovědění, jakoby schválně ty květy na nich své kalíšky do dneška byly úzkostlivě chránily, ukrývaly až pro tohohle muže mladého, pro toho hosta v černém rouše, před nímž všude všecko se rozprchlo, před nímž, kamkoli vešel, umlkal hovor, před nímž dvéře až i na závory zastrkovali, na něhož všude pohlíželi s nedůvěrou, někde také se zjevnou nenávistí —.

„Máte tu papír? — Máte tu péro?“

Řeholník si po těchto slovech opět sáhl na čelo a přejel je pravicí.

A když vzal péro, jež mu podala Bělička, třásla se mu ruka podivným nezvyklým chvěním, i bílé čelo jeho zdálo se, že se zardívá ruměncem.

Sedlák Javor si oddechl a opřel se o stůl pevněji, jistěji.

Řeholník psal nějak dlouho, ještě déle než prve četl. Byla to asi zevrubná, obšírná relací. A když byl hotov, ani ji nečetl; ale rychle složiv podal ji udivenému vojínovi se slovy v lámané němčině: „Panu rektorovi litoměřické residencí! — Další vypovím ústně!“

Vojín podíval se na knihy po podlaze rozházené.

Vždycky je nakládali na vozy a vozili za slavnou komissí.

„Zatím je prohlédnu. — Stráže mi není třeba!“

Voják se ušklebil, měl už na jazyku slovo neprávě vybrané: ale řeholník utkvěl na něho pevným, velitelským zrakem, že bezděky se obrátil a polohlasitým klnutím opustil světnici. — —

„Co jste nám tu dnes dobrého učinil, jednou vám Pánbůh všecko velebný pane zaplatí! — My nikdy nebudeme moci, kdybychom měli nevím co a kdybychom vám dávali nevím co“ — — hovořil sedlák hlasem tlumeným, protože se mu v očích leskly slze vděčnosti a ronily se na osmahlou jeho tvář jedna za druhou jako zrnka bohatého hrachu.

„Všecko to ukryj, třebas spal! Co chceš si čiň s tím; jen ať toho nenaleznou u tebe podruhé. Po mně přijde do těchhle krajin jiný a ten snad vám rozuměti nebude. Chcete-li tak zůstati, bylo by pro vás a pro tvé děti lépe, kdybyste se odtud vystěhovali, abyste tenhle kraj opustili, brzy — co nevidět — — —. Patenty jsou ostré. Snad by vás potom ani už nepustili. Obyvatelstvo prý řídne. Tuhle vám dám něco na památku, snad tím nepohrdnete, snad si někdy na mne vzpomenete“ — — — —.

A mladý muž dal každému po obrázku, hezké ocelorytině, jichž měl silný svazeček na rozdanou mezi horlivé posluchače, mezi vzorné konvertity, a potom zmizel ze světnice jako duch, či spíše jako stín.

Sedlák Javor přišel teprv k sobě jak se patří, když už byl mladý řeholník za vsí, vyběhl ven bez čapky, bez kabátce; tak jak byl, pustil se za ním, dohonil ho v chvilince, zastavil jej, postavil se mu v cestu, mluvili spolu cos, mladý muž se při tom díval do země, Javor mu svíral pravici, řeholník ještě níže k zemi hlavu naklonil a pak se rozešli. Ale sedlák Javor se nehnul z místa, dokud bylo v dáli vidčti ouvozem postavu v tmavém, černém rouše — mladého jesuitu.

III.

„Podivno! — Měl tu býti už včera na noc! — Dnešek se také chýlí ke sklonku. — Přijde sotva! Snad nějaké neštěstí! Uchovejž Bůh! — Všude ticho, obyvatelé učinění beránci — — — —.“

„Rohatí beranė, reverendissime!“

„Ach toť převzácný host! Račtež mi býti vítaný!“

V témž mžiku tiskly se dvě pravice: jedna vyschlá, skorem průhledná, každou žilku bylo v ní viděti, a druhá těžká, svalovitá, až příliš masitá — —. Patřily také dvěma osobám, jichž protivu aspoň zevnějškem mohl každý na sto kroků poznati okamžitě. Byli to: rektor jesuitské koleje v Litoměřicích a císařský hejtman kraje zdejšího.

Vřelé přátelské stisknutí rukou provázel vzájemný ještě přátelštější úsměv. Přísná tvář páně rektorova, o kteréž bychom byli řekli před dvěma minutami, že neví co to úsměv od jaktěživa, zdálo se, jakoby už v kolébce místo pláče samým smíchem byla se rozplývala. Z každého rysu v obličeji vyzíraly přívětivost, úslužnost, laskavost, srdečnost.

„Ráčíte býti tvrdým soudcem.“

„Ale spravedlivým, reverendissime! Dokud jsou člověku na očích, div že k nohoum nepadají; ale za zády rohatí berani, dobře jsem řekl — — —. Právě včerejší novina můj výrok potvrzuje bohužel přes příliš.“

Rektorovi se na vyschlé tváři úsměv poněkud zmírnil; malé ale bodavé oči jeho podívaly se pevně na pana hejtmana.

„Slyšel jsem o tom arciť také; ale naše dny jsou zvyklé činiti z jediného zrnka pískového celou smršť. — Byl jste zpraven pane hejtmane jazykem spolehlivým?—“

„Slatinský rychtář, reverendissime,“ podotkl rychle pan hejtman.

Rektor zavrtěl hlavou ještě nedůvěřlivěji.

„Vyšebohy zove se to hnízdo, na pravém břehu Oharky —, jakýs Javor —. Račíte se pamatovati, reverendissime? Komise měla s ním ukrutnou práci. Museli se tam položiti vojáci, také tenkrát Breuneráci. A teprv když je vyjedli, vymořili, když je skorem usužovali, šli do našich chrámů, šli k stolu Páně pod jednou — —.

Vaše Důstojnost byla už tuším tehdáž v Litoměřicích — za příčinou stavby koleje, k vyhlédnutí nejvhodnějšího místa — — —. Sedlák Javor šel jeden z posledních. Dohnal ho k tomu hlad — — —. A za těchhle nepokojných časů nejsou tak pečlivě střeženi, krajem se potuluje emigrantů v přestrojení jako egyptských kobylek — — —. Spíme, reverendissime, a když spali, přišel nepřítel, aby nasel konkole — — —"

Rektor založil ruce křížem přes prsa.

„Vyslal jsem už vojáka!"

„Kdy pane hejtmane?"

„Samým polednem — ještě před deštěm!"

„Pak se potká s bratrem Františkem z pražské koleje. — Čekám jej každou chvíli —. V listině má zřejmě vykázaný nocleh pro dnešek v naší residencí —. Je prý hlava výtečná, rodem Čech, v Římě od několika let, ještě mladý muž, při veřejných disputacích dostalo se mu pokaždé první ceny, vždycky věnec vavřínový —"

„Slyšel jsem o něm v Roudnici u kapucínů. — List, jejž jsem dal vojákovi, psal jsem „ad reverendum ac eximium magistrum missionarium — — —." Ale nevede prý se mu podle očekávání. Výkladů jeho neposlouchá nikdo, utíkají před ním, zavírají se. Jak zaslechnou na návsi zvoneček, jakoby mezi ně střelil!"

Pan hejtman měl opravdu spolehlivé, věrohodné zpravodaje.

„A co učiniti, reverendissime?"

„Dřív vyčkati příchodu bratrova!"

„A potom?"

„Patenty všecky jsou do dneška v úplné platnosti; ano lze nadíti se ještě ostřejších."

Rektorovi se znenáhla vytratil s obličeje přívětivý úsměv docela.

„A co res militares? — Od výsledku jejich všecko záleží. Každým nezdarem císařských zbraní hydře kacířství hlavy do jedné zas narůstají."

„Všecko výborně, reverendissime! — Standarty s dvojhlavým orlem vlají už u samého moře! Švédská síla zlomena — Banér mrtev — — —."

„Banér pane hejtmane!"

„Právě s tou novinou přicházím — —. Celý zčernal ještě za živa, viděl kolem sebe samé duchy zlé, proklínal celý svůj život, v zimničném záchvatu na své krajany svolával největší bědy — — — —"

— Pan hejtman se zdržel v residencí hezkou chvíli. Rektor netrpělivě přecházel světnicí a každý okamžik se zastavil u nevelkého okna vedoucího do ulice, zdali nepřichází bratr z pražské koleje, jakoby strategických výkladů nepříliš chytrého úředníka císařského ani neposlouchal.

A sotva že zavřely se za ním dveře, zatáhla se tvář rektorova výrazem nesmírně jizlivé škodolibosti. Kolem rtů kmital se mu opět úsměv, ale tak zvláštní, že pozorovateli bývá při takovém až úzko, studeno. Oči řeholníkovy se přimhuřovaly víc a více, jakoby večerní soumrak, jenž se komnatou rozestíral, nutil je k dřímotám.

Co bylo panu rektorovi do toho, že umřel Banér, spálilť arciť před dvěma lety jejich residencí, vydrancoval, kde co bylo; celé město lehlo popelem. Kolébka páně rektorova stála někde pod pyrenejskými horami.

Co mu bylo do toho, zdali se o Banérovu duši rvali duchové zlí ještě za živa! Však jsou mnozí lidé na světě, kteříž patří ďáblu a jeho andělům už od té chvíle, sotva že jazyk se jim rozvázal k mluvení. Co mu bylo do toho, kde až všude vlají standarty orlů císařských. Modlili se sice každodenně za štěstí zbraní habsburských, ale často kdyby měl i uši zavřené, nerozeznal by člověk Švédy od vojsk ligistických! Podobali se jedni druhým jako rodní bratři až do kostí. Co mu bylo do toho, že švédští generálové se rozdvojili a že od švédských praporů desertace nabývá dnem větších rozměrů, že švédskému štěstí už i Francouzové přestávají věřiti! Co mu po všem, když jemu samému, zdejší residencí, pražský provinciál přestává také důvěřovati. Když do jejich hlav a rozumů veliké učenosti neklade, když jejich dvacetiletou zkušenost béře v pochybnost, když jejich dvacetiletou práci v neúmorné službě řádu dovoluje si podceňovati. —

Či není to nedůvěra, není to podceňování, není to přímé odstrčení, když do krajů zdejších na missie posýlá lidi, kteří sotva školní knihy zavřeli, kteříž přijdouce do Čech z daleka neznají zdejšího lidu, zdejšího mravu. Potom arciť není divu, že před nimi zavírají dvéře i na závory, že se před nimi schovávají, že jich ani nedočekají.

Při téhle myšlence úsměv kolem bledých rtů rektorových nabýval ještě pošmurnějšího rázu a oči se přimhouřily docela, že bylo viděti jen dva pruhy tmavého hustého řasoví.

„Co my po leta stavěli, nač my kámen ke kamenu opatrně přikládali, jediný den může zvrhnouti, jediný nezdar, jedno pochybení — — —. Kde my jsme vyšli, táhlo za námi lidu jako mraku, chrámy nabité, posluchačů hlava vedle hlavy, a co pláče a co slzí a co lítosti! Od rána do večera ve zpovědnici, den jako den, farnost jako farnost — — — —."

Náhle se rozletěl residencí pronikavý klinkot zvonce zavěšeného ve fortně.

„Konečně!"

S tváře pana rektora odletěl všecken mrak, jakoby jej smyl, všecka mrzutost, jakoby ji sfoukl, a aby nebylo znáti ani stínu jakési kyselosti, přejel si reverendissimus ještě jemňounké tváře neméně jemnou pravicí. Byltʼ opravdu žádostiv seznati mladého spolubratra, jenž na římské koleji zastínil všecky své soudruhy.

V témž okamžiku objevila se však ve dveřích lysá hlava fortníkova podávajíc mlčky s hlubokou úklonou list svědčící panu rektorovi.

„Od koho?"

„Od rejthara — od těch breunerovských, reverendissime! Byli zas někde na komissí a je celý promoklý. Seskočil s koně zrovna před fortnou!"

Rektor pokročil až k samému oknu; bylo již šero. List psán byl čistou, církevní latinou. V Kristu ponížený bratr František osměloval se upozorniti Jeho Veledůstojnost, že by snad nebylo na čase rušiti blahodárnou práci vojenskou assistencí; což aby se šetrně i laskavě panu hejtmanu kraje litoměřického připomenulo. Zároveň při-

psána byla omluva, že ani pro dnešek nebude moci učiniti povinnou poklonu. „Domino admodum religioso“ pro nepohodu neočekávanou — — —. A dále ani slova. Pan rektor zatáhl stužkou, jež splývala stěnou podle psacího stolku a v mžiku pojevila se ve dveřích opět lysá hlava fortníkova.

„K panu hejtmanovi! — Aby mi sem toho vojáka poslal okamžitě!“

Potom sešel dolů do hovorny. Ale dlouho nečekal. Rejthar tu byl v malé čtvrt hodině; měl na opuchlých rtech ještě pěnu po pivě.

„Kdo ti psaní ke mně dal?“

„Páter missionář.“

„Kde?“

„Ve Vyšebohách.“

Rejthar si teprv nyní otřel rukávem bělavou pěnu.

„Kdes ho zastihl?“

„Ve statku za stolem — zrovna u toho pokrytce. Ve mžitce jsem ho prohlédl. Však jsem byl při komissích nejednou. Všecko jsme prohledali od střechy do sklepů, až já tímhle kordem vyčuchal ve zdi almaru. Bylo v ní kněh, že jich nemají tolik zdejší kantoři, a na vlas takové, jaké jsme nakládali na vozy, také ty v telecích a vepřových deskách — — — — však znám je výborně — — — —. Páter missionář požádal o péro a papír, prosili ho, ta holka nejvíc a potom psal — —“.

Rejthar pokrčil ramenoma a zamlčel se.

„Však to ráčí reverendissimus z listu už napřed věděti.“

Pan rektor přikývl hlavou, něco se mu ve vyschlé ruce zablýskalo a mžiknutím octlo se v svalovité dlani rejtharově.

„A slyšel jsi, že ho prosili? — — —. Rozuměl jsi dobře?“

„Jak bych důstojný otče neslyšel a kdybych byl hluchý jako pařez, musel bych si toho všimnouti. Kam by se taky mé krabuličí oči poděly! Prosil sedlák, byl jako umrlec, prosila selka, div že se na nohou držela a nejvydatněji uměla prositi osmnáctiletá ústa — — — nejlépe; byl bych důstojný otče nestál sám za sebe, jsem starý chlap, jizva na jizvě, vous na vousu, dolíček na dolíčku — — —.“

Rejthar se uštěpačně úšklebovál navlas tak jako před třemi či čtyrmi hodinami ve světnici Javorova statku.

„Nebylo by divu; říká se beztoho, ti kacíři že čarují, že jsou se zlým duchem ve spolku, obloudí koho chtí, zavedou i anděla — —. Ó znám já je, reverendissime, znám, celá tři leta jsem mezi nimi byl, u nich jedl, u nich spal — — — A když jsme myslili, že už sousta nikde nemají, že jsme je vymořili, měli hned za týden plné truhly mouky.“

— — — — — — — — — — — — — — — —

V komnatě pana rektora skřípalo brkové péro; až sténalo, jak rychle jím ruka jezdila po velikém archu. Psal si do slova celý rozhovor s rejtharem. Leckde učinil ještě ostrou, pichlavou poznámku. Zapisoval to pouze pro sebe, do svého soukromého denníku.

Při společné večeři, ku kteréž brzy potom zval zase jiný zvonec, byl již opět představeným zdejší residence, kterýž s vážnou, přísnou tváří naslouchává asketickému čtení z kathedry uprostřed refektáře, kterýž mlčky přichází, mlčky odchází, leda že spolubratřím se ukloní a promluví-li, vždy jen za důležité příčiny, aby udělil pokynutí, aby napomenul a snad i zlehounka pokáral.

(Pokračování.)

Pavouk.

To bylo po bouři a večer v podjesení.
Já na rozcestí tam jsem stanul v zamyšlení,
kde starý, spuchřelý kříž Krista nese tělo.
Ve slunce západu zářilo jeho čelo.
Jej v dřevo vyřezal kdos neumělým dlátem
a pod kříž Satana. — Po tom vždy děti blátem
kol jdouce házejí, a poutník na něj plivá
a každý kopne jej. On ponurý se dívá
na Krista v bolestech a ve vzdoru se směje,
neb v ruce Ježíše cos temného se chvěje:

Tam pavouk spřádá síť.

Ó výsměchu! Ó šerá
a děsná protivo! V tom míru svatvečera,
v tom klidu jeseně, v poslední slunce září,
před tváří přírody a přede Boha tváří
jest zradou, úšklebkem. — Ve spasitele dlani
on zastupuje smrť. — On němý, beze stání
ve spěchu prokletém od prstů v dlaň se žene.
Jsou jeho útroby zlým jedem naplněné,
má osm dlouhých noh, kterými kořist chopí,
má ústa žíznivá, jež krví živou skropí.
Skrýš zákeřníka má, kde v koutě ukryt číhá,
jsa stále připraven. — Když moucha tam se míhá,
on uvidí ji hned, má v čele osm očí.
On čeká trpěliv. — Pak na chycenou skočí
pln temné radosti, a hned ji obejímá
a líbá ohyzdný. Ji trhá, drtí, třímá
ten temna poustevník, ten smrti biřic klatý . . . . .

A Satan dál se smál, jenž jat u kříže paty
v tvář boží stále zří.

A tam se chvělo cosi,
co září; drahokam, svit, hvězda: — kapka rosy.
V ní modro oblohy, v ní duha, dcera deště,
v ní rudý červánek, než s nocí splynul, ještě
se žárem zachytil. — V té krůpěji, co vroubí
kraj oka Ježíše, zář dne se s nocí snoubí.
V ní odpuštění plá v tmu, Satana jež stíní,
v skrýš pavouka, v noc těch, kdož nevědí, co činí,
a slzou kane níž a klesá s Boha líce
v líc zpurnou Satana.

Ten dál se nesmál více.

Jiří Tilšer.

Jezero blatenské.

Z cest *J. Wünsche.*

(Dokončení.)

Celé boží odpoledne strašila tu bouřka. Vřelo to, kňučelo to, fučelo to na výsosti a nic z toho. Večer konečně přihnal se liják.

Jsem mu velice povděčen. Ten veškeré zdejší velevážené, urozené i jenom narozené obecenstvo sehnal mi na jedno místo, pod široké arkady. Zde pohodlně všecko si mohu prohlédnout a nemusím za tím teprve běhat.

Kapela cikánská ždímá své obvyklé večerní moldánky. Ta stojí v jednom rohu. Já postavím se sem do druhého a ani se odtud nehnu. Celý ten šumící proud lidstva musí tu kolem mne.

Mám tedy hned dva požitky: že vidím a že slyším. Třetího přičiním ihned. Užmolím si totiž tu nejjemnější a nejněžnější cigaretku z těch, jež kdy vyšly ze tvůrčích prstů mých. Zalíbí-li se mi která z kolem jdoucích, vefouknu jí ten nejkrásnější kotouček kouře do obličeje. To pak v nejnovější květinomluvě, kterou tiskem vydati již dlouho hodlám, znamenati může asi jako: ruku líbám, krásná slečno!

Věru, výběr tu znamenitý! Božské to podívání! Valí se to jako andělská armáda: šik krásných za krásnými, krásnějších za krásnějšími. Hlava i filosofu jde kolem. Jak vyznati se jen ve svůdné té zmatenici! —

Především vše náležitě si rozdělíme. Dámy vůbec dělím již od té doby, kdy rozumu jsem nabyl, na mladé a — ne mladé. Těmto hned z počátku přejme zaslouženého odpočinutí. Ony pak rozdělme si jako pobožní křesťané hned zase na zákon starý a nový. Kněh starozákonních ani zde není nedostatek a nejedna z nich má i důkladnou zlatou ořízku. — —

Hudba spustila jednu z nekonečných těch jeremiád cikánských. Do směsice pestře se vlnící nový jako by byl vjel život. My však nedadouce se mýliti, pokračujme ve svém anthropologickém badání. —

Ostatní pak mladé a křesťanské Maďarky jsou dílem brunetky, dílem blondýnky. Ano, blondýnky! Divíte se té specialitě? Popatřte jen na tato dvě děvčátka. Mají asi 16 a 18 let. Patrně sestry. Vzrůst bez vady a hany. Ošaceny jsou barvou růžovou. Střih není sice právě výstřední, ale na krčku mají bílé jemné límečky a po šatech čtyry stužky černé. Více jich není, ale každá je na svém místě. Na hlavičce rozložen nevysoký homolovitý slamníček. Ozdoben je kolem listy břečťanovými a kvítky bílými. Na kloboučku kvítí a v obličeji pod ním — máj. To koukáte, co? —

Kolem nich otáčejí se dva nápadníci. Třetí pak matku za nimi činí neškodnou. Ó, známe to, známe to! —

Sem teď popatřte! Tu jdou tři. Jedna rovněž jako růže, druhá jako obloha nebeská a třetí černá jako propasť pekelná — —

Za nimi jiná štihlounká a bělounká postava vznášející se jako prvý libodech růžový jitrem jarním — —

A za těmi jiné a jiné zase s očima černýma a černějšíma, hlubokýma až bezednýma. Podivné ty oči! Nahlédáš do nich a nahlédáš a dna nedohlédáš. Právě jako ta hudba cikánská. — —

Cikáni i jiné moderní kousky hrají. Ale jakou práci jim to dá! Při tom kapelník vší silou musí je držet pohromadě, aby drželi se pěkně v mezích taktu a nezašli si na procházku někam na širou pustu. Valčík ještě dosti dobře jde jim od ruky a nám do nohou. Za to však kvapík hrají, že by člověk musel se potrhat. Leč i oni sami mají toho již dost. Dohrávají. Na smrt umdlen sklesl kapelník do lenošky, svěsil hlavu, ruce utýrané sklesly k zemi. Zamyslil se. O čem asi starý Farkač sní? O starých, dobrých časech? Ano, o něčem takovém, co bývalo jednou a čeho není. Neboť i ve Füredu —

„Byl jednou čas“ — — —

Starý Farkač vidí před sebou ty krásné, zlaté časy, kde ve Füredu vydělaly se ještě peníze. Jen ty skřipky vzal do ruky a něco zavrzal: a již deštila do cymbálu rosa zlatá. Cvakalo to, až radost poslouchati! — Tehdáž, to byli kavalíři! A co tu bývalo grófů, išpánů a deputovaných! A nikdo s prázdnem nepřicházel. Plné měšce chřestily. A jak je cikán rozplakal — a starý Farkač uměl jim plakat do jejich noty — lítaly zlaťáky bez ustání. Když jich už nebylo, nu hrálo se. Ovšem že mnohý, jenž s tisíci přijel se čtverospřežením, často za krátký čas pěšky odešel s kapsou vyleštěnou. Ale peníze zůstaly zde, zlaťáků nikdo neodvážel, než starý Farkač a starý Farkač to uměl — — —

„Však ten čas minul!“ —

Kavalíři sice opět přijíždějí, ale čert sám tomu rozuměj! — buď sami nemají, nebo nechtějí — Z toho kavalíra nynějšího nevymačkáš zlaťáku a kdybys mu koleno vrtal! — A za kavalíry přitáhly sem zástupy Izraelských. Hrají tu půl dne francefus o půl druhého krejcaru a starému Farkači hodí pak ušoupaný šesták.

Nepříznivá doba nastala jest — — —

Starému Farkači smrtelný pot vyráží po snědém obličeji.

Nejzajímavější místo v okolí füredském je beze vší pochyby Tihaň. Nikdo z lázeňských hostí füredských neopomene zavítati na Tihaň. Patří to jaksi k celku. Bez výletu na Tihaň nešly by lázně füredské ani k duhu. O tom nikdo nepochybuje.

Cestu máme na vybranou. Buď houpati se můžeme po hladině jezerní, buď po suché bráti se můžeme cestě. Jelikož přicházejí právě častěji prudké proudy větrové, ku plavbě nikdo ani nám neradí. Zůstaneme tedy pěkně na souši a půjdeme pěšky.

Máme tam sice čtyry hodiny co jíti, ale z toho nic si nedělejme. Procházka taková nejen je zdravá a nade jiné poučná, nýbrž je to i ten nejlacinější způsob cestování.

Je krásné jitro červencové. V lázních posud velmi málo života. Ve stromořadí posud skoro ani živé duše. Skřivánkové říkají si svou ranní písničku a my zanotovati si můžeme také svou. Tak míříme ku vsi Füredu, která ode břehu asi půl hodiny cesty je vzdálena. Ovšem si zacházíme. Obejdeme, jdouce takto na Tihaň, skoro tři čtvrti kruhu. Ale jinak není možno. Jindy ovšem

ještě jiná kratší na Tihaň šla cesta při samém břehu jezerním. Ale ta je teď vodou zatopena, ani památky po ní. Ostatně pak není ani radno k jezeru příliš se přibližovati: člověk ani se nenadá a — uvázne v bažině. —

Rolníci a lid pracující na polích již při pilné práci. Tu a tam mnohý z té duše si zazpívá. Je to táž zádumčivá až zoufalá elegie, již cikán tak dobře umí postihnouti a opět podati. Cikán zajisté nejlepší je tlumočník toho neklidu, žáru a zoufání, jež nitro Maďarovo bouří, děsí a souží. Odkud tato tesknota? — Tušíť snad Maďar černý ten osud, jenž ho očekává?

Vesnička Füred úhledná je dědinka. Všecky domky její do jednoho úhledně jsou upraveny a čistě obíleny. Všude jeví se zámožnost nebo při nejmenším aspoň dostatek a pořádek v zevnější úpravě. Mnohé naše město mohlo by si tu vzíti pěkný příklad. Tak na příklad tak bídných baráků, které mnohé krajské město u nás stavěti dovoluje, ve maďarské vsi Füredu zajisté by nevytrpěli. — —

Od Füredu táhne se cesta dále k Aszófö. V pravo mírné pahrbky s vinicemi, v levo zrak těká přes úrodná role, přes tichý záliv jezerní k mohutnému pohoří ostrožny. Tam daleko vysoko nad námi kynou věže opatství tiháňského. Toť cíl pouti naší. Člověk ihned rovnou by se tam pustil. Avšak jsme příliš zkušeni a dobře víme, že přímá cesta nebývá vždy ta nejkratší! Ty bažiny, ty bažiny! — —

Skoro již při samé vesnici od hlavní silnice v levo odbočuje pojednou cesta polní. Je dosti ujeta. Kam by vedla jinam než přímo na Tihaň?! Nemůže škoditi, ukrátíme-li si tak kus svého putování.

Z počátku to jde dobře. Dále pak ještě lépe, nebo kráčíme po měkkém trávníku. Cesta ovšem vede na nějakou louku, ale to neškodí. Jdeme tedy po louce. I to jde dobře; ale mrzí nás, že jdeme po louce trochu vlhké. Vlhkosti přibývá a za chvílku jsme při vší své zkušenosti a opatrnosti v tom nejčistším bahně. Nejlépe bylo by obrátiti a držeti se zase silnice, ale člověk má — zkušenost, a proto dáme se odtud více v pravo, tam viděti vyvýšenou silnici tiháňskou. Jen asi tisíc kroků tam! To není chůze již, to je poloviční plování! V půl cestě vidím teprve, že před silnicí teče hluboký a dosti široký potok. Nikde lávky! Půl království za lávku! Konečně přece spasení! Je tu asi 5 kolů ve vzdálenosti jednoho metru od sebe do potoka zaražených. Po těch dostanu se buď šťastně přes potok anebo — — — —. Strašná myšlenka! Váhám. Konečně přece jsem se odhodlal a — Bůh se smiloval! Vyhráno! Ale přísahal jsem svatosvatě, že už nikdy, nikdy a nikdy ve svém životě nespustím se dobré silnice, abych si kousek nadešel. Bylo asi 6 hodin z rána: nebesa slyšela mou přísahu, a když bylo asi 12 o polednách: nebesa trestala mě již strašlivě. — —

Odtud cesta stoupá znenáhla z počátku, později ostře. Není to již naplavenina, po které kráčíme, je to skalí eruptivné. Ostrožna tiháňská má podobu pravidelného čtverce, jehož rohy se zaokrouhlily. Prvotně byl to zajisté ostrov, jenž ze středu jezera se vynořil. Později naplaveninou teprve splynul severní cíp ostrova s pevninou. Původu je vulkánského. To znamenati na prvý pohled. Doposud viděti tu ještě dvě hluboké kotliny s celým kruhovým okrajem vyvýšeným. Toť patrně staré vyhaslé kratéry sopečné. Bylo tu ještě mnoho jiných kratérů, které však nyní již větším nebo menším dílem jsou rozkotány. Tuf čedičový zaujímá skoro dvě třetiny poloostrova. Tuf spočívá na pískovci, co ještě na jižním cípu ostrožny znamenati. Nade tufem pak rozložil se tu a tam vápenec sladkovodní. Zde dály se ohromné převraty přírodní. Příroda tvořila tu ve tvůrčím přepychu veliké stavby své a bořila je zase, jako dítě ničí domky kartové. Zříceniny a rozvaliny, kamkoli popatříme, kamkoli pokročíme. Břehy tiháňské skoro vesměs jsou srázné. Na jižních svazích révě daří se výborně. Uprostřed ostrožny opodál břehu východního vidíme vesničku Tihaň. Chaloupky její dosti chudobně vypadají. Nad vesničkou, nad samým kolmým srázem břehu skalnatého, vypíná se klášter a kostel.

Budova klášterní o jednom patře prostrannou zahradu objímá. S hora překrásný rozhled po šírém jezeře a po nížině uherské. Vedli mne do knihovny. Na mysli měl jsem klášterní knihovnu dle našich pojmů. Vstoupil jsem do jizby neveliké o dvou oknech. Uprostřed na stole rozloženy některé přírodniny. Mimo to jsou tu ovšem také knihy a to tolik a takové, co by tak nějaký bohoslovec si opatřil, hlavně některé folianty překladů písem sv. a otců církevních, staré učebné knihy gymnasialní jako dějiny Pützovy, Kühnerova (malá) gramatika řecká a t. d. Tak vypadá klášterní knihovna tiháňská! Na mou věru, sklepy mají v jiném pořádku!

Pan převor je pán velmi zdvořilý. Ochotně vše mi vysvětluje. Ukazuje i tak zvaný codex tiháňský, jedinou to důležitou památku písemnou, jež obsahuje dopisy, jež v jisté záležitosti maďarský a turecký vůdce vojenský zasýlali si na vzájem. V nich zdivočilé a spustlé mravy oněch dob válečných zračí se tak významně. Tak na př. píše na jednom místě Maďar Turkovi: „ty jsi p . . . . a tvůj otec byl také p . . . .“

Jdeme podívat se do kostela. Je to mohutná klenba románská prozrazující stavitele vlašského. Dolení krypta je snad zbytek starého kostela ještě z jedenáctého věku, kdy r. 1055 král Ondřej Benediktinům opatství to založil. Když král brzy potom zemřel, byl v kostele zdejším pochován. Kde by však ležel, neb odpočívají-li tam kosti jeho posud, s určitostí říci nelze.

Tihaň honosí se také slavnou svou ozvěnou. Ta však pro mne dnes dopadla velmi neslavně. Vál totiž ostrý vítr od jezera a srážel vlny zvukové. Umělec, který se tu před námi chtěl dáti slyšet, namáhal se dost a dost, my však slyšeli pořáde jen jedno a totéž — nic.

Nějakou alespoň náhradou za oněmělou ozvěnu bylo mi několik zkamenělých lastur, Congeria triangularis, kterých ve vápencovém břehu zde dosti hojně se naleză. Od vln jezerních bývají urývány. Hoši po břehu je pak sbírají a hostem za maličkost prodávají. Lid dle zevní jejich podoby nejmenuje jich jinak, než „kozí paznehtky“ a vypravuje si o původu jich dojemnou pohádku.

Byl jednou jeden král a ten měl dceru. Ta byla, jak se samo sebou rozumí, mladá a hezká. Tenkráte nepanoval ještě chvalitebný obyčej, aby princezny před svými poddanými nosíčky pansky kroutily a vysoko zvedaly, a tak i naše princezna pásala stáda koz svého otce. Činila tak ráda, neboť nepásala stád sama. Pásali s mladým hezkým pasáčkem pospolu. Zkrátka oba do

sebe nelidsky se zamilovali. Ale jak již rodičové jsou nerozumní, že se jim nikdy líbit nechce, co líbí se jejich dětem: tak i pan král provdati chtěl dceru svou za nějakého starého a bohatého rytíře. Ale princezna, že ne a ne. A také ne! Víte, co udělala? Aby jí od jejího pastevce nikdo nemohl odloučiti, umluvili se, že si oba vezmou raději život. Objali se naposledy, skočili zde s této skaliny příkré do jezera a tak se spolu utopili. Ale za nima skákala také stáda jejich a ta se také všecka utopila. Když Balaton se rozzuří, vyhazuje z lůna svého zkamenělé paznehtky. Ty pocházejí z oněch utonulých stád krásné princezny a Balaton zlobí se proto, že podnes ještě žijí rodiče, kteří dcerám svým za muže nechtějí dáti mladých švarných jonáků, které ony si zamilovaly. —

Když jsem takto poučen z Tihaně se vracel, přistoupilo ke mně v širém poli pokušení v podobě hebounké a štíhlounké pěšinky, která od silnice v pravo odbočovala k zelenému luk koberci. Lákala jako svůdná Sirena tak úlisně, že jsem nedávné přísahy zapomenuv jako nešťastný náš Tománek — —

„dal se cestičkou pravou". Netrvalo ani pět minut, a byl jsem — zase v bažině. Ale tentokráte bylo to mnohem, mnohem horší. — —

O tichou soustrast se prosí.

Pod večer vyjíždím si v kocábce na jezero. Chci rozloučiti se s Balatonem.

Slunko sklání se nad Tihaní. Břeh severní temnomodře odráží se od rudého jezera. Na jihu ztrácí se zlatá slunka zář v hustých rákosinách. Tu a tam rybka vymrští se z klidné hladiny. Lapá bzučící mušky. Toť poslední sousto její před nočním odpočinkem. Ptactvo v háji umlká; jen jedinec si ještě zašvitoří, když k milované sedá družici. I husté rákosí tichne znenáhla. Kačice dětem svým poslední dnes podává rybičku. Kačátka ještě jednou si zaštěbetají, ale jen polohlasitě, polou pohřížena jsou již ve spaní. Umlkla. Matka rozestírá nad nimi svá křídla ochranná. Umlklo i rákosí.

Páry zlacené táhnou tiše po jezeru. Měsíc ouplňkový nesměle rozhlíží se kolem. Z dálky zaznívají ty nevyzpytatelné melodie hudby cikánské. Jen jeden ještě pohled kolem, jen jeden okamžik velebného ticha!

S Bohem, půvabe tajemný! — S Bohem, Balatone! —

Světice.

Dante Gabriel Rosetti.

Přes ráje zlaté zábradlí
 hleděla bílá paní;
zrak její hlubší hlubin vod,
 kdy šeř se nad ně sklání,
ve vlasech měla sedm hvězd
 a tři lilie v dlani.

V šat volný k lemu od šíje
 ni kvítek nebyl vtkaný,
jen bílá růže byla v něm,
 to dar Marie panny;
vlas žlutý jako zralý klas
 byl přes týl rozčesaný.

Zde být se zdála sotva den
 po božích světic boku;
žas, údiv ještě zračil se
 v tom světlém, tichém oku; —
ač těm, jimž odešla, ten den
 byl jako deset roků.

(Je kdos, jemuž to ještě děl —
 Vždyť zde v tu byla chvíli,
zde skláněla se nade mnou,
 a vlasy tvář mi kryly —
To nic: — jen v podzim lupení.
 Rok pílí jen a pílí.)

To Božího byl domu val,
 na kterém ona stála;
Bůh postavil jej nad propast,
 jež prostor pokrývala;
tak vysoko, že slunce se
 jak tečka zdálo malá.

Ten val nebeský jako most
 přes chvějný éther pne se,
a pod ním prázdní den a noc
 se tmou a září nese
až tam, kde šerá naše zem
 se jako muška třese.

Kol ní milenec s milenkou
 se k lásce věčné vítá,
a říkají si nových jmen,
 jak něžnost jen jich čítá;
kol ní se duše vznášejí
 tak, jak se plamen kmitá.

A ona stále kloní se
 a s nebe dolů shlíží, —
ta její prsa jistě že
 zahřála zlatou mříži;
a lilie se na lokty
 jí jako k spánku kříží.

S těch pevných nebes cimbuří
 vidí, jak tepny chvějí
se světů Času nárazem: —
 v hloub bloudí zraky její;
— teď promluvila, jako když
 ve sférách hvězdy pějí.

Den přešel; měsíc snášel se
 jak pýř s květného stvolu
hluboko šerou propastí
 a ona hledíc dolů
mluvila jako hlasem hvězd,
 když hvězdy pějí spolu.

(Ach — právě teď — ten ptačí zpěv!
 zda v něm nenese k sluchu
se její tichý, vlídný hlas? —
 S tím zvonem v nočním hluchu
zda ona ke mně po schodech
 nescházi krokem duchů?)

„Já chtěla bych, by už byl zde,
 neboť on přijde," děla,
„má zde a jeho na zemi
 modlitba je tak vřelá.
Což nezmůže dvé modliteb —
 a já bych bát se měla?

Až v bílém šatu přijde sem,
 kol hlavy záři chvící,
já rukou v ruce půjdu s ním
 vší záře ku studnici
a budem se jak v řece tam
 před božskou koupat lící.

My dva přistoupnem k oltáři,
 kde lampám olej stálý
jsou modlitby, jež od země
 se vznáší k nebes králi,
a naše každá modlitba
 jak oblak bude malý.

My dva ulehnem do stínu
 si stromu tajemného,
jenž Holubici ukrývá
 ve stínu listí svého —
kde lupen, jejím křídlem tknut,
 jen šepce jméno Jeho.

A ode mne ou písně se
 jež tady zpívám doví,
a on mne bude potichu
 provázet svými slovy,
a v každé zví, co neznámo,
 a v každé půvab nový."

(My dva! My dva! Ach žel, ty díš!
 Ty bývala jsi mojí,
my jedno byli jedenkrát, —
 však Bůh-li duše spojí,
z nichž jedna tobě podobna
 jen láskou byla svojí? —)

„My dva," tak děla, „půjdem v háj,
 kde s pannou Marjí žije
pět družek, jejichž jména jsou
 jak sladké symfonie:
Madléna, Růže, Gertruda,
 Markéta, Cecilie.

Ty sedí v kruhu, jejich skráň
je čerstvým vínkem spjata,
a prošívají bílý kment
tenounkou nití zlata:
to šat pro mrtvě zrozená
v té chvíli nemluvňata.

A jestli snad se bude bát —
svou líc na jeho čele,
já budu jemu vyprávět
o naší lásce vřelé,
a Matka boží řekne: „Tak,
má dcerko, mluv jen směle.“

A ona sama povede
nás tam ve slávu onu,
kde kloní hlavy zářivé
se duší legiónů,
kde světlí pějí andělé
kol nebeského trónu.

Pak vyžádám si od Krista
Pána a spasitele
jen to, by jako na zemi
jsme svoji byli v těle,
zde v duši byli na věky,
jsme svoji, svoji celé.“

Teď hledí v dál a naslouchá,
pak praví, měkkost v hlase:
„To vše, až přijde.“ — Zmlknula.
Ve světla plném jase
přelétá zástup andělů.
Zrak její usmívá se.

(Já zřel ten úsměv.) Andělů
v dál světlá mizí řada;
— a ona vine ramena
kol zlaté mříže — skládá
tvář v dlaně — pláče — (Slyším jak
za slzou slza padá.)

Přel. *J. V. Sládek.*

Slečna Krystýna.

Črta od *Fr. Heritesa.*

Povím to hned beze vší předmluvy, zkrátka; nepokusím se o to zmírniti a zastříti hrůzu těch slov nějakým smělým stylistickým obratem — nuž: slečně Krystýně bylo pětatřicet let. Celých, skutečných, neodvolatelných pětatřicet. Nebudete se tudíž ani diviti, že každý z maloměstských našich šviháků a lvů měl za svatou povinnost tasiti břitký meč vtipu svého i bíti jím hrdinně do ubohé staré panny. —

Ale slečna odrážela všechny proti ní mířené rány s klidným úsměvem a její jasná, veselá mysl dovedla s úspěchem „plouti čtvrtou desítkou života“, aniž by narazila o úskalí, které se jmenuje: zášť, nenávist, zlý rozmar — úskalí, které na neprovdané ženy čeká na prahu zmíněného věku.

Slečna Krystýna nebývala nikdy krásnou a mohu ji tím méně představiti vám v příznivém světle, když nevysoké čelo její prorývalo již několik ostrých, významných vrásek a při každém úsměvu objevily se v řadě zubů dvě citelné mezery. Zbývá tu ovšem ještě vlas, hustý, černý až do modra, lesklý vlas, stočený v mohutné copy a spjatý na temeni hlavy — ale nechci zatajiti, že i o této jediné slečnině kráse od jistých dob kolovaly v městě některé ne zcela určité a nevím jak dalece odůvodněné pochybnosti . . .

Co se týče slečniny minulosti, rád bych před vaší zvědavostí rozhalil celý obraz její, ale až do dvacátého roku slečnina věku nepřihodilo se v životě jejím nic, co by stálo za vážné vypravování; žila slečna jako žijou na malých městech naše dívky z úřadnických rodin a vůbec z tak zvaných „lepších domů“, k nimžto z řad řemeslnictva počítají se jedině mlynáři a pak pan starý s ženou a potomky, tu a tam snad ještě některý zámožný řezník, určitě však nikdy žádný obuvník.

Tu stalo se jednoho dne, že pan Vilibald Lopota vraceje se z hostince v náladě poněkud rozjařené, nedošel domova, ale uprostřed ulice zastaven byl onou paní, která jest jediná žena, již nikdo snad opravdu nemiluje, a dotknut ledovým dechem jejím, sesypal se do suchu i nepromluvil slova více. —

Brzo po pohřbu vdova Lopotová odebrala se i s dcerou do Prahy a — následují tři leta, která kdybych opravdu měl v úmyslu rozhaliti před vámi dokonalý obraz života slečny Krystýny, jevila by se na tom obrazu jakožto mezera zcela bílá. Nevím, co se s ní dálo po ta tři leta.

Jedině to jest zcela jisté, že slečna Krystýna zapomněla se tak dalece a zneuctila tak památku otce svého, že — se pronajala za švadlenu. Čacké naše studentstvo, budoucí chlouba města našeho, přineslo ze zlaté matičky tuto ponižující zvěst. Rozumí se, že žádný z těchto výtečných mladíků, kteří ještě před ne tak dávným časem tancovali s ní doma na plesu před tváří celé honorace, teď, za takových okolností, více se k ní nehlásil, a když některému na ulici přicházela naproti, vyhnul se opatrně nebo se jal prohlížeti bedlivě výkladní skříně, až nabyl jistoty, že nebezpečí minulo.

Jaký dojem toto Jobovo poselství o slečně Krystýně učinilo v městě našem, nebudu líčiti. Myslím, že kdyby stud mohl na tvářnost celého města působiti tak jako působí na tváře panny, bylo by i blátivé naše náměstí muselo rdíti se do krvava. —

Po třech letech vrátila se k nám slečna Krystýna, sama, bez matky.

Najmula skromný byt v prvním poschodí starého domu na náměstí a na to obleknuvši se do svých svátečních šatů učinila pokornou návštěvu všem vynikajícím paním, odvolávajíc se uctivě na starou známost a oznamujíc, že hodlá „vyučovati ženským pracím“.

Avšak ani jediná starostlivá matka neodvážila se svěřiti nadějnou dceru svoji učitelce tak pochybné pověsti, a tu stalo se, že slečna Krystýna několik měsíců po jejím návratu do rodného města musela zastaviti zlatý náramek, aby mohla koupiti bochníček chleba.

Ano, brzy přišly i doby, že slečna skorem neměla co by zastavila nebo prodala.

Konečně však k jejímu štěstí a nevýslovné radosti prolomena byla hráz nedůvěry; jednoho památného pro ni dne objevila se ve dveřích bytu jejího vážná matrona, vedoucí za ručičku malou neposedu, s níž prý už doma není k vydržení, i odevzdala ji slečnině ochraně.

Slečna přijmula první svou žačku se slzami v očích. Rozčilena touto netušenou událostí, rozházela po zemi celou spoustu vyšívání a vzorků, hledajíc nějakou vhodnou práci, i byla by s největší ochotou zasvětila svěřenku svoji do večera v tajnosti všech odstínů ženského umění — ale svěřenka byla bohužel teprvé v těch letech, kde se na všechno díváme „s myšlenkou na zničení“, a slečna Krystýna vzpamatujíc se z radostného opojení,

musela na rychlo některé drahocennější poklady svých pracně nrobených sbírek uschovat před dobrým rozmarem své první žačky. Posadila si ji na klín a navlékala s ní korálky. Za několik dní pak přivedla ji šťastně tak daleko, že v útlých prstíčkách dovedla aspoň pět minut pořádně dráty udržet a asi za tři neděle nesl malý diblík udivené mamince na ukázku své dovednosti umouněný zárodek podvazku.

V tom znamení zvítězila slečna Krystýna, neboť ctihodná matrona, která jí první s důvěrou vyšla vstříc, nelenila ji prohlásiti celému městu za vzornou učitelku, a následek této milosrdné kritiky byl, že k malé neposedě přidružila se malá neposlucha, a brzo rozlehal se v dříve tak tichém slečnině bytu od rána skorem do noci blahol těch nejrozmanitějších dívčích hlásků.

A tvář slečny Krystýny v poslední době tak zachmuřená vyjasňovala se teď ode dne ke dni . . .

Brzo pak — kterak se to stalo, nevím, ale jest to jisto — těšila se chudá učitelka a švadlena značné vážnosti v městě našem a ve věcech módy a vkusu vůbec ona udávala tón, považována jsouc za nejpřednější a neomylnou autoritu v tom oboru. Ani dcerušky paní purkmistrové nenavštívily jediný ples, aniž by dříve slečna Krystýna starostlivou matinkou pozvána byla k toilettní poradě, která se odbývala ovšem při zavřených a ještě úzkostlivě střežených dveřích. Jak ohromné převraty dáti se musely v hlavách našich milostivých dám, než věci tak daleko dospěly, možno jen tušiti. Uvedu k přibližnému označení té ohromnosti pouze to, že paní notářka byla dcerou krajského fysika a paní direktorka dokonce dcerou tajného císařského rady, rozená ve Vídni a odchovanka jistého ústavu, otevřeného výhradně jen ratolestem starých čistě modrokrevných stromů.

Ovšem dlužno uznati, že zmíněné dámy nejzarputileji vzdorovaly vlivu, který si krok za krokem bezpečně dobývala slečna Krystýna na slabší polovici obyvatelstva města našeho — až o jednom plesu stalo se něco (spisovateli při nejlepší vůli nepodařilo se vniknouti v mysterie tohoto něčeho a musí tudíž pouze registrovati faktum, že se vůbec „něco stalo“: jednalo se o jakési žluté pentle ve vlasech paní direktorky, která tvrdila, že jednou jistá arcivévodkyně podobnou coifurou učinila u dvora sensaci) — a příští neděli nesla i toiletta obou zmíněných dám na sobě patrné známky pracovitých rukou slečny Krystýny.

Nehodlám však krok za krokem stopovati jednotvárné příhody slečny Krystýny v městě našem.

Život plyne jako voda . .
Život letí jako vítr . . .

četl jsem v staré jedné legendě. A tak octla se slečna pojednou ve věku, ve kterém jsem tu čest měl představiti ji čtenářce, jíž nikterak nepřeju, aby se toho samého dočkala také svobodna.

O pražské minulosti slečnině ovšem dlouho mluvilo se v našich společnostech i vyprávěly se tu a tam o jejích osudech za ta tři leta, co vzdálena byla města našeho, různé episody, někdy i značně pikantní příchuti — ale vyznati dlužno, že postrádaly vesměs zaručenosti i jevily se co pouhé více méně odvážné smyšlenky a domněnky a slečna sama byla mlčeliva až do krajností a nikdy nedala se přinutit, aby vypila druhý šálek kávy, která, jak známo, tak jazyk rozvazuje. Konečně celá ta záležitost zastřena pláštěm zapomenutí a neobjevila se leda někdy ještě v pokoutním areopagu jizlivých staromládeneckých pomlouvačů, až jednoho dne vytažena byla pražská otázka způsobem povážlivým opět na světlo za okolností téměř nepochopitelných a ve spojení s událostmi zajisté podivnými.

Zavítali do našeho města komedianti. Nebyli to politování hodní ubožáci, jací každoročně s první jarní fialkou dostavují se na náměstí venkovských našich měst, přijíždějíce na rozbitém voze, taženém vyzáblou, na smrt uondanou kobylou, jejíž pochybný krok řídí dovednou rukou principál společnosti, kdežto čiperný bajazzo s mrzutou paní velitelkou a zároveň primadonou pomáhá ku předu rozviklaným kolům.

Umělci, o nichž jsem se zmínil, měli sice dle všeho jednu závažnou vlastnost společnou s oněmi politování hodnými kolegy — nešťastnou vlastnost jevící se v přílišném požehnání dětí; avšak když byla z objemného vnitra obrovské boudy, v níž přijeli, vysypala se spousta dětí obou pohlaví a každé velikosti, vystoupilo na dláždění též několik pánů a dám, oděných se skutečnou ač poněkud vybledlou elegancí. Bylo tedy hned patrno, že společnost náleží k aristokracii svého stavu.

Také přípravy, které činili k představení svého krkolomného umění, byly více než obyčejné a překvapily nejen naši mládež, ale i mnohého moudrého vousáče.

Nepostavili totiž, jako činívají méně vznešení kolegové, s rohu náměstí několik latí a tyček ozdobených červenobílými praporečky, nevypůjčili si od pana starého prázdné sudy, aby s jich pomocí několik rovněž vypůjčených prken proměnili uměle v pohodlná sedadla, na nichž by pak mohli páni kluci hned po obědě uvelebiti se a stráviti tu příjemné odpoledne s pračkami a jinými více méně ušlechtilými zábavami až do záčátku představení.

Naši hosté upevnili svůj provaz na střeše radnice a druhý konec na malé vížce našeho kostela a na tom vyvýšeném jevišti měla soustřediti se celá jejich produkce.

Nárožní cedule oznámily pak udiveným obyvatelům, že přímou cestou z Cařihradu přes Paříž a Londýn s jinými taktéž nepřekonatelnými výtečnými silami uměleckými zavítal k nám „povětrný král“, který vystoupil již před těmi nejvznešenějšími vrchnostmi všech evropských zemí, u přítomnosti a za potleskem samých těch kterých potentátů atd., a který nemá sobě rovného ve vyšší škole provazolezeckého umění. —

V neděli k večeru bylo první představení.

Hudba umístěná u kašny zahrála již několik ze svých nejpěknějších kousků a na provaze vystřídalo se několik odvážlivců, aniž by bylo spojeným silám dvojího umění podařilo se patrně rozehřát obecenstvo, jehož horší část, lid, rozložen byl po náměstí, kdežto jádro, crème naší maloměstské společnosti, dívala se z oken. Tu vylízal pomalu z vikýře konečně sám — povětrný král.

Ovšem možno tu namítati, že toto vystoupení nebylo nikterak důstojné jeho královské milosti, a také musím svědomitě zaznamenati, že tu a tam ozval se posměšný křik a (jmenovitě dívčí) smích. Avšak jakmile krásná postava atleta vztyčila se na provaze a on vážně a krokem tak jistým bral se ku předu, tu utichl v davu i poslední posměváček a ze všech stran ozval se hlučný potlesk.

Jásot obecenstva stupňoval se krok za krokem, ale pojednou, na ráz, utichl na dobro a zaměněn byl na okamžik hlubokým tichem.

S výše zmizelo atletovo tělo; provaz byl prázdný a pozbaven jsa náhle těžkého břemena pohyboval se nahoru dolů v trhaném rytmu. A v obecenstvu nastal teď divoký řev . . .

Obrovské tělo nešťastného krále leželo na dláždění — oj! jak podivně tentokráte dojímala smrt, když namáhavě pohybovala v posledním zápase prsoma vězícíma v těsném komediantském kabátci polepeném pozlátkem a posetém navěšenými cetkami — když rozkládala zvolna stinné své perutě po ubohé bledé hlavě, ozdobené červenobílou čapkou s lesklými rolničkami . . .

Odnesli nešťastníka do průjezdu nejbližšího domu. A tu stalo se, že slečna Krystýna, která bydlela nahoře, bledá, bez dechu přikvapila dolů a klesnouc k umírajícímu strhla rozhorleně s hlavy jeho směšnou čapku, zahodila ji daleko od sebe a nadzdvihnouc těžkou o kámen opřenou bezvládnou hlavu nešťastníka, shrnula s čela jeho rozcuchané kadeře a ustlala mu na svém klíně. V tom ozval se z davu ustrašený dětský pláč — „tatínku! — tatínku!“ — — —

Atlet otevřel oči a vzchopiv se namáhavě prchající již silou, přiblížil k čílku dítěte své bazbarvé rty. Pak rozhledl se kolem plaše, ustrašeně, jako by hledal pomoci, přitiskl dítě k sobě s nevýslovnou láskou, ale zároveň s nevýslovným zoufalstvím — tu opustily jej síly a on klesl poznovu nazpět do slečnina klína . . . Slečna Krystýna naklonila se k němu a s očí jejích vyřinuly se slzy svlažující její uvadlou, vráskovitou tvář . . .

Atlet upřel k ní strhaný svůj zrak i učinil pohyb jakoby sepnouti chtěl ruce — pak počaly chvíti se jeho rty, ale nemohl promluviti, až po dlouhém trapném namáhání vyřinulo se z nich slovo . . . „Neopusť“ . . . zašeptal. A za chvíli spočíval povětrný král s očima zavřenýma a čelem studeným a svislou rukou na marách, mrtvý.

Zazlíte mi snad, že na niti dobrého rozmaru, kterou jsem opřádal vás od začátku své povídky, učinil jsem tak nemístný, nemotorný uzel! — — Ale zdaž neděje se často právě tak v životě našem, že na tváři zářící nejbujnějším veselím pojednou, netušeně, vdechne anděl neštěstí své znamení, aby za chvíli na uslzené ještě tváři nový objevil se úsměv . . .

Předu tedy dále svou nit.

Když se vrátila z pohřbu slečna Krystýna vedouc za ručku sirotu, jala se neprodleně zahlazovati stopy zmatku, který se byl uhostil poslední dny v její až jednotvárně pořádné domácnosti. Uprostřed světnice povaloval se kufr a okolo rozházeny byly různé hračky a šatečky malé divadelní princezny, majetek a dědictví její. Slečna ukládala vše s chvatem zimničným do skříně, jako by co nejrychleji s očí dítěte ukrýti chtěla i poslední upomínku na zašlou minulost. Děvčátko schouleno sedělo v koutku na stoličce i dívalo se svýma jasnýma modrýma očima udiveně na ni — — ó zlaté sny malé té hlavičky o divadelním potlesku, o květinách a kornoutech cukroví, které házívali jí páni rozjaření její hrou a jejím líbezným zjevem — kam prcháte krásné zlaté sny? . . . Tam zavírá vás střízlivá pěstounka navždy s poslední sukýnkou polepenou stříbrnými hvězdičkami . . . k vašemu štěstí? — kdož může to říci . .

Dítě dalo se do usedavého pláče, ale slečna Krystýna přivinouc k laskavému srdci svému malé tloukoucí srdečko, ukonejšila brzo i poslední jeho vzlyk . . . „Ty jsi teď moje maminka!“ — pravilo děvčátko vesele. Nechápalo zajisté, jaké to proneslo slovo! Ale v očích slečniných zašlehl oheň, jaký dosud nikdy neoduševnil staropanenskou její tvář. Přivinouc tílko dítěte vroucněji ku svým prsoum ukryla rozpálené čelo své do jeho plavých kučer . . .

Nemohu vyhnouti se povinnosti sděliti vám, že dobré město naše tímto nenadálým mateřstvím slečny Krystýny nikterak nebylo uspokojeno. S počátku padla sice tu a onde pochvalná poznámka o dobrém slečnině srdci, které se ujmulo opuštěného sirotka, ale brzo počali někteří vážnější měštěníné potřásati hlavami, i nebylo mnoho třeba, aby v celém městě propukla rozhodná nevole. K čemu takový přírůstek naší slavné obci! K čemu v počestné hnízdo řádných maloměstských rodin nasaditi kukačku! Děvče jest dosti již veliké, aby bylo mělo času nasáknouti do sebe všechny ty jedy života potulného, nevázaného . . . příležitosti nescházelo zajisté . . .

A tu se přihodilo, že poštmistrovic Lenorka překvapila drahé své rodiče novým dosud u ní neviděným nespůsobem v podobě zvláštního úšklebku a zcela původního vypláznutí jazyka . . a důchodňovic Tildy v týž den přinesla domů nějaký skutečně surový přezděv z ulice . . . hle! vliv komediantských mravů, které již v plné síle bují v městě našem! — Vaše dcery jsou v nebezpečí! Pozor matky! . .

A pak stalo se, že jednou ve společnosti kávové rozjařené dámy zavadily opět o hrůznou událost, která se před nedávnem odehrála na náměstí — uvedeny na přetřes některé podrobnosti tragédie — a — tyto okamžiky a podrobnosti staly se vůdčími předměty, které uvedla nezkrocená fantasie našich dám ve spojení s minulostí . . .

Atlet kráčel po provaze bezpečně, jistě jako po zemi — tu přišel na své povětrné cestě k místu, které vedlo oko'o jistého okna, z něhož nikdo se nedíval, neboť slečna Krystýna uchýlila se v pozadí pokoje nechtíc baviti se krkolomnou produkcí — ale pojednou objevilo se přece v rámci okna její poprsí — — atlet obrátil k ní zrak — — — v okamžiku zbledl a zavrávorav ztratil rovnováhu — — a dále — proč nechovali se jiní přítomní tu lidé tak jako se chovala slečna Krystýna? — — proč ona právě chopila se hlavy umírajícího a ustlala jí na svém klíně? — — a pak — „neopusť“ — řekl k ní, rozhodně k ní — — a ona ujala se dítěte — — —.

Svého dítěte! — ano, svého dítěte, o tom nemůže být pochybnosti — její jest to dítě!

A tím osvětlují se dokonale tajemné cesty slečniny pražské minulosti — —. Ano, ano — on ji pak opustil a dítě vzal sebou na své hříšné cesty, až bůh v spravedlivé nevoli naždy je zastavil . . .

Spisovatel vyznává tuto zkroušeně slabost svého pera. Jak krásnou nechal si tu ujíti příležitost k sepsání napínavého románu ve třech objemných svazcích! — — A nebylo by třeba ničeho více než poněkud rozřediti spoustu zajímavých jednotlivostí, které druhého dne po zmíněné dámské svačině vyprávěly se v městě všeobecně — jako skutečné příhody slečny Krystýny . . .

Slečna byla by snad pouze usmála se pošetilosti svých dobrých bližních, kdyby nebyl následek těch vyprávěných o ní báchorek stal se pro ni tak vážným.

Hned následujících dnů totiž stenčen byl počet žákyň jejích o dobrou polovici a od prvního příštího měsíce nepřihlásila se ubohé ani jediná více. Zároveň pak povolána byla od mravně rozhořčených dám do města našeho nová modistka z blízkého krajského města a o nejbližším plesu již objevila se paní direktorka okázale se šťávnatě žlutými pentlemi na hlavě i po šatech . . .

A teď — mám uvésti vás znova do skrovného obydlí slečny Krystýny a sledovati tichý život její? — Mám učiniti vás svědky některé z těch sladkých chvil, kdy stará panna zapomenouc na všechny své trampoty houpá na klíně malou svou chráněnku vesele prozpěvujíc . . . a pak uloživši ji do postýlky naklońuje se nad ní a přitulí utrápené čelo své blaženě k hezounké hlavičce dítěte . . .? Či chcete snad překvapiti slečnu v některém z okamžiků méně šťastných, ale nepoměrně častějších, kdy tiskne k srdci chvějící se ruce a k nebesům vysílá tiché vzdechy? . . . kdy pracovité ruce její nečinně spočívají v klíně a oko její upírá se ke dveřím, jestli snad neobjeví se konečně v nich některá z uprchlých žaček a nevěrných zákaznic? kdy loučí se s bolestí od posledního ušetřeného krejcaru a tiskne do rukou špinavého žida památný zlatý náramek . . Nikoli — já zkrátka dopředu svou nit.

Jednoho zimního dne zavítaly do našeho města sáně, které nikdo neznal. Přijely k poledni a bylo patrno, že urazily značný kus cesty; koně pokryty byly jinovatkou. Zastavily před prvním naším hotelem a starý pán když se byl jako poupě rozvil z objemné skořápky těžkého kožichu, dal se do řeči s přikvapivším k němu hostinským; za chvíli pak ubíral se s usmívající se stařenkou, která s ním přijela — přímo do bytu slečny Krystýny.

A odpoledne toho dne odehrála se na hřbitově nad hrobem „povětrného krále“ dojemná scéna v průvodu slz i nadějných úsměvů. Přivinuli tu dědeček a babička poprvé neznámou dosud vnučku na svá vadnoucí srdce.. ale vždyť znáte tu starou povídku o krásné dceři, která uprchla s milencem a pak umírá opuštěná v daleké cizině zanechávajíc nešťastné ovoce lásky své, dítě . . . .

Druhého dne z rána opouštěly cizé sáně již opět město naše a odvezly také, snad navždy, slečnu Krystýnu.

Pepita Ximenez.

Andaluzský román. Napsal *Juan Valera*.

(Pokračování.)

28. března.

Cítím se unavena pobytem zde a každým dnem více si přeju vrátiti se k Vám a přijmouti svěcení; avšak můj otec chce mne doprovoditi, chce býti přítomen této velké slavnosti i žádá, abych zde zůstal u něho ještě nejméně dva měsíce. Jest tak laskavý, tak vlídný ke mně, že bylo by nemožno nepovoliti mu ve všem. Zůstanu tedy na tak dlouho, dokud si přáti bude. Jemu k vůli se přemáhám i snažím se všemožně, aby se zdálo, že mne těší zdejší zábavy, venkovské slavnosti, ano i honba — vše, v čemkoliv jsem mu společníkem. Hledím býti na zevnějšek veselejším a živějším, než jak od přírody jsem. Poněvadž mi v dědině s pola žertem, s pola na jakousi pochvalu říkají „svatý“, snažím se zakrývati tyto známky domnělé svatosti a mírniti je a činiti více lidskými cností přemáhání se i projevovati veselost bodrou a mírnou, kteráž se nikdy nepříčila svatosti ani svatým. Ale přes všechno to se přiznávám, že zdejší veselosti a slavnosti, zdejší hrubozrné vtipy a hlučné radovánky mne unavují. Nechci býti pomlouvačným a utrhačným, byť by to bylo jen mezi mnou a Vámi, ale často si myslím, že bylo by těžším úkolem vštěpovati mravouku a evangelium těmto lidem zde a že bylo by to logičtější a záslužnější, než odejíti do Indie, Persie neb do Číny a zůstaviti své rodáky, byť ne na duši ztracené, tedy aspoň poněkud převrácené. Kdo ví! Někteří mluví, že novověké myšlenky, že materialismus a nevěra jsou vinny vším tím, avšak jest-li tomu tak, jestli mají tak zlověstný vliv, musí se to zajisté díti nějakým způsobem podivným, čarodějným, ďábelským a ne prostředky přirozenými, neboť to jisto jest, že zde nikdo nečte knihy, ani dobré, ani zlé a proto nechápu, jak by se mohli pokaziti špatnými naukami, jež nyní převládají. Jsou snad ve vzduchu tyto převrácené nauky jako miasmy epidemie? Anebo snad (i cítím, že mám tuto zlou myšlenku, kterou sděluji jen Vám), anebo snad jest tím vinno kněžstvo samo? Jest kněžstvo ve Španělsku na výši svého poslání? Vyučuje venkovský lid a jest mu mravním příkladem? Jest ve svých jednotlivcích schopným toho? Jest toho opravdového povolání v těch, kteří se zasvěcují životu duchovnímu a pastýřství duší, anebo jest to pouhý způsob života jako každý jiný, s tím toliko rozdílem, že dnešního dne věnují se mu toliko ti nejchudší, ti, kteří nemají naděje a prostředků a proto volí tuto „karieru“, ana jim slibuje budoucnost laciněji než kterákoliv jiná?

*

Ať tomu jakkoliv, chudoba kněží vzdělaných a ctnostných budí ve mně tím větší žádost býti knězem. Nechtěl bych, aby láska k samu sobě nabyla u mne vrchu i uznávám všecky své nedostatky, ale cítím v sobě povolání opravdové a mnohá z nich může se napraviti s pomocí božskou. Před třemi dny byli jsme, jak jsem Vám již sdělil, u Pepity Ximenez. Poněvadž tato paní žije tak v zátiší, neznal jsem ji až do dne pozvání: a vskutku zdála se mi býti tak dobrou, jak pověst o ní vypravuje: její chování se k mému otci bylo tak vlídné, že aspoň podle vší pravděpodobnosti jest naděje, že konečně svolí a přijme jeho ruku.

Jelikož jest možno, že bude mou macechou, hleděl jsem na ni střízlivě a zdrženlivě, i zdá se mi býti ženou zvláštního druhu, o jejíž mravní povaze nemohu se ještě vysloviti s jistotou. Jest v ní jakýsi mír, jakýsi zevnější klid, jenž může pocházet z chladnosti ducha i srdce, z toho, že sama sebe pevně ovládá a vše má vypočtěné, cítíc málo nebo nic — aneb může míti tento poklid vznik v jiných vlastnostech duše její, snad v pokojnosti svědomí, v čistotě jejích snah i myšlenek srovnati se v tomto životě s povinnostmi, které ukládá jí společnost, upírajíc mysl svou, jakožto k cíli, k nadějím vznešenějším. To jisto jest, že, ať tato žena vše vypočítává nepovznášejíc mysl svou ku sférám vyšším, aneb ať spojuje v sobě prosu života s poesií svého myšlení a mění v úplné harmonii, není u ní ničeho, co by bylo v příkrém nesouladu s povšechným obrazem, v kterém se nalezá, a že bez odporu má zase jakousi přirozenou povznešenost, která ji pozvedá nad její okolí a od tohoto ji dělí. Nestrojí se okázale v šat venkovský, avšak neobleká se také podle městské módy; bere něco od každého tak, že zdá se býti dámou, ale dámou místní. Pečlivost, kterou má o osobní svůj zevnějšek, jak se mi zdá, snaží se zakryti; není u ní pozorovati kosmetických prostředků, ani jakýchkoliv líčidel; avšak bělost jejích rukou, pečlivě ošetřované a přiokrouhlé nehty a čistotnost a půvab, s jakým se odívá, prozrazují, že dbá těchto věcí více, než by se dalo mysliti o osobě, která žije ve vesnici a o které se mimo to povídá, že pohrdá marnostmi tohoto světa a myslí jenom na věci nebeské.

Pepitin dům jest co nejčistotnější a ve všem vládne bezúhonný pořádek. Nábytek není umělecký ani nádherný, avšak nepozoruje se v něm nic přehnaně okázalého, ani nevkusného. Předsíň, pokoje i chodby jsou plné květin, což dodává tomuto příbytku zvláštní poetický ráz. Není tu ovšem žádné rostliny vzácné, ani květin exotických, ale tyto rostliny i květiny, ačkoliv z nejobyčejnějších, které se zde vůbec nalezají, jsou pěstovány s obzvláštní péčí a láskou.

Několik kanárků v pozlacených klecích oživuje zpěvem svým celý dům. Jest patrno, že paní domu cítí potřebu jiných bytostí, kterým by se mohla věnovati s láskou. Kromě několika služek, o nichž by se řeklo, že voleny byly s rozvahou, jelikož nemůže býti pouhou náhodou, že jsou všechny hezké, má jako staré panny několik zvířat, která jsou její společností: papouška, dobře česaného a vymytého pejska s dlouhou srstí, a tři kočky tak krotké a přítulné, že se dají vzíti na klín.

V pozadí hlavního sálu jest něco jako oratorium i leskne se tam socha Jezulátka, které jest bílé a červené, má modré oči a vypadá dosti krásně. Roucho má z bílého aksamitu, pláštík modrý plný zlatých hvězdiček a všechno to jest poseto šperky a skvosty. Oltáříček, na kterém stojí toto Jezulátko, jest ozdoben květinami a větvicemi laurovými, na oltáři pak samém, který má několik stupínků a výstupků, hoří mnoho voskových svící.

Vida všechno to nevím co si mysliti, celkem však se skoro domnívám, že tato vdova miluje samu sebe nade vše ostatní a že pro svou zábavu a z této lásky k sobě má ty kočky, kanárky, květiny, ano i samé Jezulátko, které v hloubi její duše jest asi na stejné výši s kanárky a kočkami.

Nemůže se upříti, že jest Pepita Ximenez jemného citu: žádný pošetilý žert, žádná nevčasná otázka o mém povolání i posvěcení, kterého se mi za krátko dostane, nevyšla z jejích rtů. Mluvila se mnou o věcech místních, o hospodářství, posledním vinobraní a sklízi oliv a o nejlepším způsobu připravování vína, mluvila všechno skromně a přirozeně, neprozrazujíc touhu býti považovánu za učenou.

Můj otec byl k pomilování; zdál se býti omládlým a jeho jemná dvornost byla přijímána od paní jeho srdce, jestli ne s láskou, tedy aspoň s vděčností.

Mezi hostmi byli také lékař, písař a náš pan vikář, velký přítel domu a duchovní otec Pepitin.

Pan vikář má o ní zajisté velké mínění, neboť mluvil se mnou několikráte v soukromí o její dobrotivosti, o mnohých almužnách, které rozdává, o její soucitnosti a laskavosti k celému světu, slovem, řekl mi, že jest to světice.

Vyslechnuv pana vikáře a maje důvěru v jeho úsudek nemohu než přáti si, aby se můj otec s Pepitou zasnoubil. Poněvadž v mém otci není nijakého předsevzetí oddati se životu kajícnému, bylo by toto jediný možný způsob změny života až dosud tak pohnutého a bouřlivého tak, že by konečně dospěl konce, byť ne příkladného, tedy aspoň spořádaného a pokojného.

Když jsme se vrátili od Pepity Ximenez domů, mluvil můj otec se mnou rozhodně o svém záměru: řekl mi, že býval velkým lehkomyslníkem, že vedl život velmi zlý a nevidí při svých letech cesty napraviti se, jestliže tato žena, která že jest jeho spásou, jej nemiluje a za chotě nepojme. Dav mi takto na srozuměnou, že ji skutečně miluje a že přeje si, aby byla jeho ženou, jal se můj otec mluviti o ohledech hmotných, pravil mi, že jest velmi bohatá a že mé prvorozenství neutrpí újmy, byť by i měl ještě několik synů. Odpověděl jsem mu, že dle plánů i cíle svého života budu potřebovati velmi málo peněz a že mým největším přáním jest viděti jej šťastným se ženou i syny v zapomenutí jeho bývalých scestí. Otec mluvil mi o svých nadějích v lásce s takou počestnou přímostí a živostí, že se zdálo, jako bych já byl otec a stár a on mladík mého věku ano ještě mladší. Aby učinil mi pojem o ceně nevěsty a nesnadnosti vítězství, vypravoval mi o poměrech i vynikajících vlastnostech oněch patnácti neb dvaceti nápadníků, které Pepita měla, a kteří všichni odešli s nepořízenou. Co jeho se týče, jak mi řekl, nevedlo se mu do jisté míry lépe než ostatním, avšak lichotil si, že není tak na nenapravení, protože ho Pepita tak vyznamenává a projevuje k němu tak velkou náklonnost, že kdyby to i

láska nebyla, může se snadno obrátiti v lásku při jeho se k ní chování a vytrvalosti, s kterou on jí náklonnost svou projevuje. Kromě toho měla v sobě odmítavost Pepitina pro mého otce něco fantastického, sofistického, což doufal, že se konečně u ní ztratí. Pepita nechtěla se uchýlit do kláštera, aniž měla náklonnost k životu kajicnic, a přes její odloučenost od lidí a její nábožnost bylo dosti patrno, že ráda se líbí. Půvabnost její osoby a pečlivost o její krásu měly v sobě málo asketického. Odmítavost Pepitina, řekl mi můj otec, má svůj původ v hrdosti, — v hrdosti bez odporu oprávněné: jestiť ona přirozeně elegantní a ušlechtilá; jest bytostí povznešenější vůlí svou i nadáním, ať jakkoliv skromnost přetvařuje. Jakž tedy má zadati srdce své lidem neohrabaným, kteří se až dosud o ně ucházeli? Domnívá se, že duše její jest plna mystické lásky k Bohu a že jen Bůh jí dostačí, poněvadž nevkročil jí až dosud v cestu člověk ušlechtilý a příjemný, jenž by učinil, že by zapomněla i na své Jezulátko. Byť by to byla i neskromnost, dodal můj otec, lichotím si, že jsem já tento šťastný smrtelník.

To jsou, milovaný strýče, předsudky i zámysly mého otce a věci mně samému podivné a tak cizí mým záměrům a myšlenkám, o nichž se mnou často mluvívá žádaje mne o radu.

Zdá se, že bezměrná shovívavost Vaše ke mně získala mi zde slávu moudrého rádce; považují mne za studnici vědomostí; všichni svěřují se mi se svými trampotami a prosí mne, abych jim ukázal pravou cestu. I sám pan vikář, jakkoliv vydával se poněkud v nebezpečí, prozraditi tajemství zpovědní, přišel se se mnou radit o rozličných vážných záležitostech, které se mu naskytly ve zpovědnici. Velice upoutal mou pozornost jeden z těchto případů, jejž mi pan vikář, jako všechny, sdělil v úplném tajemství, aniž by mi řekl jmeno osoby, o kterou se jedná.

Vypravuje mi pan vikář, že jedna z jeho kajicných dcer jest velice znepokojena, jelikož cítí se neodolatelně puzena k životu osamělému a pobožnému, avšak bojí se zase, že tato horlivost není provázena opravdovou pokorou, ale že z části ji budí a podněcuje sám demon hrdosti.

Milovati Boha nade všecko, hledati jej v hloubi duše své, kde se nalezá, očistiti se ode všech vášní i náruživostí pozemských spojením se s ním jsou zajisté tužby zbožné a předsevzetí dobrá; ale nepokoj jest v tom, že neví se, povstávají-li, čili nic z přepjaté samolibosti? „Povstaly tak,“ myslí si kajicnice, „že já, jakkoliv nehodná a hříšná, domýšlím se, že má duše jest něco více, než duše mně podobných? že vnitřní krása mysli mé a mé vůle by se zakalila a zastřela láskou k bytostem lidským, které znám a o nichž myslím, že mne nezasluhují? Miluji Boha nade všechno, nekonečně, anebo jenom nad těch několik věcí mně známých, kterými pohrdám, kterých si nevážím, které nemohou vyplniti srdce mé? Spočívá-li má zbožnost na těchto základech, není v ní dvou velkých vad? první, že nejsem utužena v čisté lásce k Bohu plné pokory a oddanosti a nikoliv pýchy? a druhá, že tato zbožnost není pevná a silná, ale jest ze vzduchu, poněvadž, kdož ručí za to, že nezapomene duše lásky ku svému stvořiteli, když nemiluje ho bezměrně, ale jen proto, že není tvora, jejž bys považovala za hodna, by láska tvá na něm spočinula celá?“

O této otázce svědomí, dosti citlivé a choulostivé a to tím více, ana zaujímá duši ženy venkovské, přišel se pan vikář se mnou poradit. Omlouval jsem se, a nechtěl jsem říci ničeho, řka, že jsem nezkušen a ještě tak mlád, avšak pan vikář stál na svém, že nemohl jsem jinak, než hovořiti s ním o této věci. Řekl jsem — a velmi by mne těšilo, kdyby Vaše Důstojnost mé zdání potvrdila — že by tato znepokojená dcera církve měla hleděti s větší příchylností k lidem, kteří ji obklopují, že, než aby rozbírala a posuzovala jejich vady nožíkem kritickým, raději pokrývala je rouchem shovívavosti, aby dala na sebe působit více jejich dobrými vlastnostmi, vážila tyto a tak naučila se lidi milovat a je ctít; že má se snažiti, aby viděla v každé lidské bytosti předmět hodný lásky opravdového bližního, bytost rovnou samé sobě, duši, v jejíž hloubi jest poklad darů výborných i ctností, slovem bytost, která stvořena jest k obrazu a podobenství božímu. Když takto povznášíme cokoliv nás obklopuje, když milujeme a vážíme si stvořených bytostí proto co jsou ba nad to čím jsou, když hledíme, abychom se nepovažovali za vyšší jich v ničem, ano spíše ponoříme se odhodlaně do hlubin našeho svědomí, abychom tam objevili všechny naše vady a hříchy, když domáháme se svaté pokory a nenadceňování samých sebe: tu že bude se srdce cítiti plné vroucnosti lidské a nebude zhrdat ničím, ale v mnohém uzná cenu věcí i osob — tak že tedy jestliže na tomto základu se vzmůže i povznese láska božská s mocí nepřemožitelnou, není více možno, aby vzniklo toto vmilování se v přepjaté sebepřeceňování, v pýchu nebo nespravedlivé pohrdání bližním, ale naopak zrodí se v duši svatá vážnost ku kráse a k nekonečné dobrotě.“

Jestli, jak tuším, byla to Pepita Ximenez, která žádala pana vikáře o radu v těchto pochybnostech a zarmoucení, zdá se mi, že si můj otec ještě mnoho lichotit nemůže, že by byl milován; ale jestliže vikář odhodlá se dáti jí radu mou a ona přijme ji a uvede ve skutek, stane se, že bude z ní buď nějaká Marie z Agredy anebo, což jest pravdě podobnější, že zanechá mysticismu a všelikého blouznění a přijme spokojeně ruku i srdce mého otce, který v ničem nestojí níže než ona.

4. dubna.

Jednotvárnost živobytí, které zde vedu, začíná se mi protivovat; ne snad, že by spůsob mého života jinde býval fysicky více činným, neboť naopak: zde procházím se mnoho i projíždím na koni, přihlédám k polnostem, i abych byl mému otci po vůli, navštěvuji i besedy a všeliké schůze, slovem, žiju jako mimo sebe, mimo střed svého obvyklého spůsobu bytí — ale můj život duševní téměř úplně utuchnul; nečtu jediné knihy i nenechávají mi skoro ani okamžiku, v němž bych se pokojně mohl pohroužiti v přemýšlení a rozjímání, a poněvadž jedině v těchto zakládal se veškerý půvab mého života, zdá se mi život, který zde vedu, tak jednotvárným. Jedině trpělivost, kterou jste mi Vy pro všechny okolnosti života doporučil, činí mi jej snesitelným.

Jiná příčina, pro kterou duše má není úplně pokojna, jest touha každým dnem živěji cítěná, abych již posvěcen

byl v stav, ku kterému se již od tolika let a tak odhodlaně chýlím. Zdává se mi často, že když tak blízko již nalezám se uskutečnění nikdy nepřerušeného snu mého života, jest to jako znesvěcením, když se mysl rozptyluje po předmětech jiných. Myšlenka ta tak mne trýzní a tak hloubám o ní, že obdiv, s kterým hledím na krásu věcí stvořených, na nebesa tak plná hvězd v těchto jasných jarních nocích a v tomto kraji andaluzském, na tato veselá pole pokrytá nyní zeleným osením i na tyto svěží a příjemné zahrady s těmi krásnými a tmavostinnými procházkami, na ty milé potoky a náhony s tolikerými odlehlými, napolo zdivočelými místy, s tolika ptáky, již je plní hudbou, a s tolika květinami a vonnými bylinami: — mně zdá se, že tento obdiv a toto nadšení, které se mi druhdy zdály býti jedno a totéž s pocitem nábožnosti, jenž naplňoval duši mou, ano pocit tento rozněcovaly a povznášely, nikoliv pak seslabovaly — mně zdá se dnes, že jsou rozptylováním mysli hříšným a neodpustitelným zapomínáním věcí věčných pro věci časné, věcí nestvořených a nadsmyslných pro to, co smyslům přístupno a stvořeno. Jakkoliv málo dospěl jsem v ctnosti, jakkoliv duch můj nikdy nebyl volný přeludů obrazotvornosti, jakkoliv ve mně člověk vnitřní není nepřístupný dojmům zevnějším a mravnému sebepřemlouvání a rozumování, jakkoliv neschopen jsem jediným mocným vschopením se k lásce soustřediti se v samé nejvnitřnější podstatě prostého rozumu, v tomto vrcholi duše i viděti tam pravdu i dobrotu sprostěné obrazů i forem, — ujišťuji Vaši Důstojnost, že bojím se přece jen toho modlení se domnělého, falešného, které vlastní jest člověku tak ještě na těle lpícímu a tak málo dokonalému, jako jsem já. Již samo to chladné rozumování plní mne obavou. Nechtěl bych sám před sebou řečniti, abych poznal Boha, aniž vyhledávati si důvodů k lásce, abych jej miloval. Chtěl bych povznésti se jedním rozletem ku popatření Bohu v tvář, ku poznání jeho podstatnému a nejbližšímu. Kdo dal by mi křídel holubích, abych vletěl v klín tomu, co miluje duše má? — Avšak, jaké jsou, kde jsou mé zásluhy? Kde jest mé velké odříkání, kde mé velké modlení, kde mé posty? Co jsem učinil, Bože můj, abys Ty shlédl na mne?

Dobře vím, že bezbožní dnešních dnů obviňují beze všeho základu naše svaté náboženství, jakoby nutkalo duše hroziti se všech věcí tohoto světa, znevažovati přírodu a pohrdati jí, ano strachovati se jí, jako kdyby měla v sobě něco ďábelského, dobře vím, že dí: „Soustřeďujete lásku svou v bezměrném egoismu tak zvané lásky k Bohu,“ neboť myslí, že duše samu sebe miluje, když miluje Boha. Dobře vím, že není tomu tak, že to není tím pravým učením; neboť láska k Bohu jest láskou čistou a milovat Boha jest milovati jej celého a ve všem; neboť všechno jest v Bohu a Bůh jest ve všem způsobem nevýslovným a vznešeným. Dobře vím, že nehřeším miluje věci, protože Boha miluji, což není nic jiného než milovati je spravedlivě k vůli nim samým: neboť, což jsou ony více, než projevení lásky boží, než dílem jejím? A přece nevím zase, proč zmocňuje se mne ta podivná bázeň, ten nevysvětlitelný neklid, ten sotva znatelný a neurčitý žel, když jako druhdy, jako v dobách svého mládí ano v samém již dětství, pocítím nyní v sobě vřelou něžnost a záchvěv nadšení při vstoupení do listnatého loubí stromů, při zaslechnutí zpěvu slavíka v noční tišině, při zacvrčení vlašťovky, při milostném zahoukání hrdličky i při pohledu na květiny a hvězdy. Zdává se mi vždy, že jest v tom všem nějaké záliby smyslné, něco, co působí ve mně, aspoň na okamžik zapomenutí mých vznešenějších snah. Nechci, aby ve mně duch hřešil proti tělu, ale nechci také, aby krása hmoty, aby její půvaby i nejjemnější, nejvybranější a nejvzdušnější, i ty, které více duši než tělu náleží, nechci, aby tiché zasvištění svěžího větru, nasyceného polní vůní, zpěv ptáků i velebná klidná tichost hodin nočních v těchto zahradách i sadech, aby tyto odpoutávaly mne od patření na krásu vyšší i ubíraly, byť jen na okamžik, vřelosti mé lásce k Tomu, jenž stvořil tuto ladnou soustavu světa.

Není mne tajno, že všechny tyto hmotné věci jsou jako písmeny knihy, jsou jako znamení a typy, z nichž duše, pozorně čtouc, může proniknouti ku smyslu hlubokému a poznati krásu boží, která, jakkoliv nedokonale jest v nich jako v podobenství aneb spíše jako v cifře, poněvadž ji nezobrazují ale představují. V toto rozeznávání se pohružuji a ono jen mé obavy a můj nepokoj zvyšuje. Pravímť sobě: Miluji-li krásu věcí pozemských v tom a proto jak jsou, miluji-li je přes míru, jest to modlářství, neboť mám krásu tu milovati jen jako znamení, jen jako zevnější tvar krásy skryté a božské, která jest tisíckrát drahocennější, jsouc nepřirovnatelně vyšší všeho.

Před několika dny bylo mi 22 let. Má vroucnost náboženská byla až dosud taková, že necítil jsem lásky jiné než neposkvrněné lásky k Bohu samému a k jeho svatému náboženství, kteréž bych chtěl viděti rozšířené a vítězné po veškerých končinách země. Přiznávám se, že leckterýs pocit světský přece se vmísil v tuto čistou horoucnost. Vy to víte, řekl jsem Vám to stokrát a Vaše Důstojnost hledíc na mne se svou obvyklou vlídnou shovívavostí řekla mi sama, že člověk není andělem, a že i samé činění nároků na takou dokonalost jest pýchou, že jest mou povinností mírniti tyto pocity, aniž bych však usiloval vyhladiti je docela. Láska ku vědění, láska ku vlastní slávě chovaná k vůli vědění samému, ano i až k tomu cíli, aby člověk nabyl jakési vážnosti k samému sobě, všechno to, když cítěno jest s umírněností, zastřeno křesťanskou pokorou a změkčeno jí, když směřuje k dobrému cíli, vše to má bez odporu v sobě něco sobeckého, ale může sloužiti za pobídku i podporu úmyslů nejpevnějších a nejšlechetnějších. Nezakládá se tedy nepokoj duše, který nyní cítím v mé hrdosti, v přepjaté důvěře ve své síly, v prahnutí po světské slávě, anebo v nezřízené dychtivosti po vědění; nic takového není ve mně, nic co by zvracelo se v egoismus, ba spíše cítím v sobě do jisté míry opak toho. Cítím jakousi umdlenost, rozrušenost, ochablost mysli a tak velkou náklonnost k pláči. Rozpláču se tak snadno a je mi tak smutno, když pohlednu na krásný květ, když zachví se mi v oko tajemný tichý a chvějný paprslek vzdálené hvězdy: — až strach mne proto jímá.

Sdělte mi Vy, co soudíte o těch věcech, a je-li něco chorobného v tomto naladění mé duše.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Poslední vlkodlak.

Bretonská romance. Napsal *Maurice Kingsley.*

Kdo z nás, dokud dítě, nezachvěl se při vypravování o vlkodlacích, oněch krvelačných netvorech — neboť není vlkodlak ani člověk, ani zvíře — kteří žijíce polovici svého času jako lidé mezi lidmi potom zabíhají do hlubokých lesů a vmísí se tu v rej učiněných demonů? Všude, kde nevyhlazen dosud vlk, udržela se tato pověra mezi lidem až podnes. Bretonci do dneška myslí, že se někteří lidé oblékají ve vlčí kůže, ano berou na sebe celou vlčí podobu a tak navštěvují noční schůzky, v nichž sám ďábel předsedá. Ačkoliv se tam již od nepaměti nevyskytl vlk, obchází přece za dlouhých zimních večerů mnohá pověst o vlkodlacích kolem krbů Bretonských. Starý dědeček ve své velké lenošce, obklopen polokruhem plně obsazených židlic a lavic a kouře ze své jalovčové, vypravoval jednu takovou:

— Znáte všichni, milé děti, silnici vedoucí od Poitivy do Guingampu, jak opouštějíc vesnici Corlay vine se vzhůru po Côtes-du-Nord lesnatými roklinami a příkrými průsmyky k hořejšímu toku řeky Vilaire.

Asi hodinu od nejvyššího místa, jehož cesta dostupuje, jsou zříceniny malé chaloupky již dávno opuštěné a obývané za mých mladých let jakýmsi Yvonem Cardokem.

O jeho životu vědělo se velmi málo; přišel, jak povídal, z Finisterre a byl svého zaměstnání tesařem a kovářem. Ale poněvadž to byl dobrý hoch, platil hotovými, nad obyčej se neopíjel a, což platilo nade vše, byl poctivý, nestaral se nikdo o to, co býval dříve; měltě ho každý rád pro to, co byl nyní.

Při všech radovánkách byl Yvon první svou veselostí a jarostí a nebylo v celém okolí děvčete, které by bývalo nezávidělo jiné něžný pohled z jeho hnědých očí. A dobře mohly. Jeho štíhlá, athletická postava byla krásná v tom úpravném šatu a tmavé kadeře splývaly mu přes ramena, tak dlouhé a krásné, jako Johančiny zde.

Když mi bylo asi dvanáct let, rozhlásilo se všude, že se chce oženit s nejkrásnějším děvčetem Horní Bretagně; a ona jí skutečně byla, když za krátko potom stála před farářem Corlayským ve svém špičatém bílém lněném čepečku, světlebarevném šátku, tmavomodrých vlněných šatech, krátkých dost, aby nebránily pohledu na krásné nožky a kotníky, pokryté nachovými punčochami a střevíčky se stříbrnými přezkami, s mašlemi na nártu a stříbrným srdečkem a křížkem (darem to milencovým) na prsou, spjatých sněžně vroubenou šněrovačkou, z pod které vyplývala zástěrka; a když ji Yvon vzal za ruku a vyváděl z kostela, zdálo se mi, že lepší páreк nemohl se nalézti v celé Bretagni. Odcházeli vzhůru do chaloupky a celý veselý zástup za nimi.

Na tu noc vypovězena jsou kuřata ze světnice do lesů, podlaha bez prken byla umetena a pokropena, kol do kola stály svíčky ve výklencích nebo v borových skřipcích a rozlévaly svou zář na starou vyřezávanou dubovou postel; velká truhla odstrčena do kouta, aby bylo volno tanečníkům, kdežto se od stropu kýval košík, jehož boky div nepukaly čerstvými ječnými koláči s játernicemi, cibulemi a uzeninou tak, že si hladoví přáli, aby byla již večeře.

Večer minul vesele a ani mráčku neobjevilo se na obzoru mladého párku, až konečně uzavřeno, aby si dali prorokovat svůj osud. „Podívejte se ke studánce," řekl někdo v nešťastném okamžiku a Yvon a Annetta svolili.

S vážnou tváří podal Annettin dědeček oběma po skývě chleba s máslem a za hlučného smíchu vyšli do měsíčné záře ke studánce, odkud bublal a zurčel z pod spleteně dubových kořenů malý potůček.

Hodily tam chleba. Na okamžik zatajil se v každém dech. Plovou! Neplovou! Váznou! Ne! Ano! Ne! Annettina skýva se topí a s máslem dolů, při svatém Yvonu! — Proč toto potopení se skývy chleba přejelo náhle jako mráz celou družinu, nevím. Kdo z nich to nezkusil kolikrát před novým rokem a nezasmál se, když mu skýva věštila štěstí, nemoc nebo smrt?

Ale teď zdálo se to býti něco docela jiného. Žert vzat do opravdy. Snad byl toho poněkud příčinou hlas, kterým dědeček řekl: „Bůh tě zachraň od zlého, má Annetto!" — snad šerý stín dubu, jehož hustým listím chvěly se tenounké stříbrné pablesky na studánku a kolem ní. Ať tomu jakkoliv, svatebčané vrátili se do chaloupky mlčky a povzdechy pověrčivějších „Ubohá Annetta!" náladu nerozjasnily.

Ano, veselí bylo u konce: skýva chleba věštila Annettě do roka smrt a dědeček vypadal velmi vážně, když zprávu tu slyšel. — Tak dávali tedy vystřízlivělí hodovníci na chvat s bohem a jak šli domů, zachvěli se při kroku srny, jež přeběhla jim přes pěšinu, a ševelem osyk v údolí.

Nicméně, přes zlé znamení zdálo se, že libánky novomanželů jsou tak šťastny, jak jenom mohou býti, a skoro nadcházel již výroční den jich svatby aniž kdo věděl, že by v chalupě Yvonově bylo snad něco jak nemělo být.

Když byli spolu již asi deset měsíců, seděl dědeček jednou z rána přede dveřmi svého statku, vyhřívaje své zimní lámání na teplém májovém slunci a pozoruje divoké skoky houfce bílých selátek — a zase od nich dívaje se na silné, bujaré hříbě, které řilo i vyhazovalo kolem své matky na pastvině a činilo bujné útoky na dvě trpělivě do světa hledící krávy, bíle a černě skvrnaté, jako bývali jejich předkové.

Kouře klidně ze své dýmky seděl dědoušek vdechuje sladkou vůni mechu a květin vinoucích se vzhůru po štítu chaloupky. Žil v klidu a míru s celým světem, v hospodářství se dařilo za posledních dvacet let, stará punčocha se zlaťáky a stříbrňáky uložená v dubové truhle byla před několika dny vyměněna za novou, větší. Yvonovi zdálo se, že se vede dobře. Annetta byla šťastna a čeho že více starý muž potřebuje! — Ale přece, je Annetta vskutku šťastna? Od nějakého času měla pod očima tmavé kruhy, někdy zdála se být roztržitou, někdy tak vášnivě laskavou, někdy zas tak chladnou a lhostejnou. Cože jí je? Ach — zde přichází. Ne tak jako srnka, jako jindy chodívala, ale chvátá ku předu s hlavou skloněnou, jednou rukou vinouc kolem sebe šátek, druhou tisknouc ku srdci. Cože jest?

„Dobrý den, dědoušku!" „Dobrý den, má milá!" — „Jste doma sám?" tázala se vyděšeně se ohlížejíc.

„Není zde nikoho. Jakub a Pierrot jsou na poli, matka odešla do městečka. Co se děje, dítě?"

Okamžení váhala, pak vrhnouc se na kolena vzkřikla: „On je vlkodlak! On mi to jednou řekl, a já mu to nevěřila, ale včera přesvědčila jsem se, že je tomu tak!"

„Vlkodlak? — kdo mé dítě?" zvolal stařec udiven.

„Kdo? — Aj on! — kdo jiný než on! — Yvon!"

Jakkoliv býval dědoušek obyčejně velmi klidný a k tomu stížen lámáním, vyskočil nyní, div že židli neporazil a pak se pokřižoval.

Konečně nabyl řeči. „Vlkodlak! má vnučka provdána za vlkodlaka! A já o tom nevěděl. O toho znamení o svatbě!" A zase klesl nazpět do židle a dal se do zuřivého dýmání.

Za chvíli, když první rozčilení minulo, zapřísahal Annettu při její svaté patroncе, aby mu vypověděla vše. Ubohé děvče, přivinouc se k němu, vypravovalo tichým ustrašeným hlasem:

„Pamatujte se, dědoušku na ono znamení, které mi v den naší svatby věštilo smrt. Bylo mi velmi smutno v ten večer. Druhého dne šla jsem k studánce. Chleba tam ještě bylo a malé ryby jej okusovaly. Byl to stín, který nemohla jsem se sebe setřásti.

Yvon byl ke mně vlídný, byl dobrý ke mně a já ho milovala: avšak přece mne rmoutilo, že on snad nějak bude sloučen s osudem, jenž jsem myslila, že mne očekává. Také jiná věc mne tížila: nechtěl mi nikdy říci ničeho o svém životě minulém až na to jen, že přišel z Finisterre. — Jednou v noci, bylo to asi za měsíc po naší svatbě, byla jsem překvapena, když probudíc se k půlnoci necítila jsem ho u sebe. Za několik nocí potom odešel zase a potom zas a když jednou z rána jsem se ho zeptala, kde byl, zarděl se a vymlouval tak nápadně, že jsem si usmyslila nespati, abych se přesvědčila, jak dlouho a jak často bývá pryč. Konečně viděla jsem, že odchází ob každou noc a vrací se až před samým svítáním. Vědouc, jak po celém kraji není tajno o jeho mnohých milostných zápletkách než se oženil, myslila jsem, že chodí za některou ze svých bývalých milenek a myšlenkou tou div jsem se nezbláznila, neboť já ho milovala vroucně — a tak obvinila jsem ho z nevěrnosti a řekla mu, že vím jak navštěvuje nějakou milenku.

On se zasmál a řekl mi, že já jsem první milenkou, které on kdy měl a že zůstanu tou jedinou. „Ale,“ dodal, „chceš-li do opravdy věděti mé tajemství, věz, že jsem vlkodlak a jsem odsouzen stráviti každou druhou noc v divokém lese!“ — Ovšem nemohla jsem jinak než mysliti, že jest to pouhou výmluvou, a vše šlo dále jak obyčejně, jen že jednou za čtrnáct dní vzal si soumara a odjel na dva dny a vracel se vždy s hojností peněz — s tak mnoho penězi, že myslím že už jsme si uspořili sto louisdorů.

Vy víte, dědoušku, že v této roční době, když mají mladé, vlci vyjou víc, než kdykoliv jindy. Nuže tedy, asi před čtrnácti dny vylo jich na půlnoc od naší chaloupky celé hejno a hrozně; Yvon dva- nebo třikrát vstal a naslouchal úzkostně; potom vyšed ze dveří vracel se s nepokojným výrazem ve tváři. Zdálo se mi to tak podivné, aby Yvon, horal, který za celý poslední rok býval třikráte v témdni mimo dům, se bál zavytí vlků i chtěla jsem tedy za každou cenu zvěděti příčinu. Asi za půl hodiny, potom když odešli jsme spat, nachýlil se ke mně, a když myslil, že se ujistil mého spaní, vstal, oblekl se a vykradl se ven. Měsíc byl v první čtvrti, a když jsem vyšla ze dveří, viděla jsem, jak zaměřil přímo k protějšímu lesu, zrovna tam, kde vlci vyli.

Tu jsem si vzpomněla na jeho řeč, že jest vlkodlakem. Když pak se to samé stalo opět na druhou noc a potom znovu odhodlala jsem se, že půjdu za ním, ať děje se co děje.

Učinila jsem tak minulé pondělí, vyšla jsem za ním do borového lesa a tam zrovna od cípu pastviny ušlapanou pěšinou, kterou jsem nikdy dříve nepozorovala, dál a dále. Právě když se vytí vlků ozvalo skoro u samých nás, ztratila jsem ho u velké borovice, za níž vystupoval skalnatý hřeben, z očí. Bojíc se vlků vrátila jsem se jedním během domů. Ve středu šla jsem za ním zas, avšak ztratil se mi opět na tom samém místě, ale včera jdouc blíže a pozorněji za ním přesvědčila jsem se ku své hrůze, že mluvil pravdu; neboť tam na hřebenu se zastavil, pozvedl velký plochý kámen a vyňal z pod něho vlčí šaty. Na místo nich uložil tam šaty své, oblekl se v kůži a hnal se kvapně mezi vlky, jichž vytí zaznívalo z hluboké, křovím zarostlé trhliny ve skalním hřebenu.

Jakmile jsem se jen poněkud vzpamatovala, běžela jsem za ním, avšak než jsem se dostala houštinou, zmizel a vlci zdáli se utíkati lesem; když ale vylezla jsem vzhůru, zastoupil mi cestu vlk tak ohromný, že myslila jsem, že nemůže to býti nikdo jiný než Yvon. Měla jsem tolik duchapřítomnosti, že uhodila jsem jej oklestkem přes hlavu a on se rozběhl a skutálel se dolů a já vyskočila a utíkala domů, myslíc že je mi v patách. Chtěla jsem rovnou cestou sem, avšak naše chalupa byla na cestě a já hledajíc ochrany veběhla jsem tam, zastrčila dveře za sebou a čekala na svůj osud.

Ve svou obyčejnou dobu přišel a vzal za petlici — na mně vyvstával studený pot. Zaklepal. Já nemohla odpovědit, můj jazyk byl ochromen. Začal hněvivě mluvit, řekl, že ví, že jsem tam a že jsem ze vzdoru před ním zavřela dveře; konečně po dlouhém čase, když se mi byl na jmeno Marie Panny zapřísahal, že mi neublíží, otevřela jsem.

Když vešel, poděsil mne na smrt, neboť chopil mne za ramena a vyceniv na mne zuby jako vlk, kterým jest, řekl mi, že jestli mu ještě kdy něco takového učiním, zabije mne na místě. — Dnes ráno, jak jsem jen mohla, běžím k vám. Dědoušku, nepouštějte mne víc nazpět k vlkodlaku! On mne zardousí, já to vím, že zardousí, a to znamení u studánky se splní!“

Tak málo bylo známo o Yvonově minulosti a on počínal si v tomto ohledu vždy tak tajemnůstkářsky, že v uvážení toho a jiných známek, nejvíce pak následkem vypravování Annettina dědoušek byl si jist, že provdal dceru svou za vlkodlaka, jehož ji zbaviti zdálo se mu povinností a to dříve než se mohlo státi něco hrozného. Navrhoval k tomu cíli mnohý prostředek, avšak Annetta nesvolila k žádnému, nechtějíc ani smrti Yvonově, ani navrátiti se pod jeho krov. Konečně ji napolo přemluvil, napolo ulichotil, aby podala se jednomu jeho plánu.

Bylať více než pravdě podobno, že Yvon hněvaje se na svou ženu vyjde té noci opět do lesů i bylo by snadno stopovati jej při měsíci. Stařec chtěl jej stíhat sám až k jeho vlčí družině a jestli by nalezl, že jest pravdou, čeho se obávali, poraditi se s farářem Corlayským o jeho vykoupení nebo zahubení. Avšak Annetta nechtěla ho nechati jíti samotna. Konečně rozhodnuto, že půjde se starcem. K večeru odešla do chaloupky Yvonovy, jakoby se ničeho nebylo stalo, a když se setmělo, čekal již děd na kraji lesa s osvědčenou na vlkodlaky stříbrnou kulí v pušce.

Yvona ranní hněv docela přešel; ačkoliv chvilkami zamyšlen, byl vlídný a laskavý tak, že Annetta začala litovati noční výpravy, kterou byli se starcem umluvili. Nemohla jinak než milovati jej, ať tomu bylo už jakkoliv. Ale jak se večer schyloval, zmocňovala se jí víc a více bázeň, že se Yvon někdy v noci vrátí jako vlk, že probudí se v něm jeho divokost a tak že se tušení její vyplní. A kdyby to lidé zvěděli, že ona nemá za muže ani člověka, ani zvíře, ani ďábla! Při té myšlence poznamenala se křížem. Ale vždyť pan farář nalezne nějaký prostředek k jeho vykoupení a on nemusí být usmrcen.

Pomyšlení to dodalo jí nové odvahy, a když se Yvon v noci z lože vykradl, nechala mu několik minut času, pak vyběhla přes pastvinu, na níž světlely se žlutáky, pak dále pod lesný břeh, v jehož stínu ji očekával děd s puškou v ruce.

Prošedše hájem březovým a vrbovým nalezli pěšinu a Annettino bystré oko mžikem postihlo postavu Yvonovu, která nyní ztrácela se v houštině a teď zas odrážela se od šedé měsícem světlé mýtiny. Teď slezali mechem porostlé balvany a teď zas po jiných dolů do hluboké strže, kde klenuly se větve lískové nad jejich hlavami, kde potok bublal a zvonil vlhkou travinou pod krytbou olší, jejichž volné kořeny byly obrostly kapradím a ostřicí. Pak dále zase v měsíční zář podél úbočí hory a vzduchem plným vůně petrklíče a hyacinthů. Po obou stranách šeřily a bělely se dubové kmeny a vzhůru po nich pnul se tmavočerný břečťan. Opět údolím, kde houbovitý mech vytryskoval vodu pod jejich kroky a zašlapané květiny zvolna se zase vzpřimovaly. Ploužíce se travou a kapradím dostali se za Yvonem do nízkého podrostu a odtud do hlubokého lesa. Ostré zavytí, pak jiné zalehlo jim po větru z dáli v sluch. Jiné odpovídalo.

Annetta ani stařec necítili únavy. Na vrcholu dlouhého hřebenu chopila Annetta pojednou starce za ruku:

„Tam! Tam to jest! V měsíčném světle! Tam je ten kámen! Čekejme zde.“ (Dokončení.)

— Vláda a poesie. Belgická vláda vypsala ceny na dvě nejlepší historické básně, k nimž by byla vzata látka z belgických dějin posledních padesáti let; a jinou cenu za nejlepší ódu na belgickou vlasť.

— Papež Lev XIII. chce vydati úplný seznam všech ve Vatikánske bibliotéce se nalezajících kněh a rukopisů, s čímž ovšem spojeno bude důkladné prohlednutí bibliotéky, kde nalezají se zajisté ještě mnohé dosud neznámé poklady rukopisné.

— Zoologové očekávají s napjetím dílo dra Benedikta Dubrowského, Poláka, jenž doprovázel Nordenskjöldea na jeho cestě obeplutí severní a východní Asie. Dubrowski byl vypovězen do Sibiře a později amnestován, i konal nejrozsáhlejší a nejdůkladnější studia zoologická v nejneznámějších končinách Sibiřských.

Drobnosti.

— Charles Dickens psal r. 1835 své Pickwicky pro nakladatele Chapmana & Halla za 140 zl. měsíčního platu. (List Dickensův k sl. C. Hogarthové, potom spisovatelově ženě).

— V Sypněvu, v Prusku, vykopán bronzový kotel, v němž nalezaly se rozličné starožitnosti a okrasy dle mínění archaeologů původu etruského neb foinického.

Listárna redakce: Rukopisy nevracíme. — P. „Ba“: Naleznete v I. ročníku „Lumíra“; nebylo tedy třeba posýlat. — „Sg. v T.“: Není na čase. — „Dz.“: Ne. — Neuveřejníme práce pod chifframi: „P.“ (Starý buk atd.) — „A. Treb.“ — „P. D. H.“ — „V. M. S.“

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 30. ledna 1880. ČÍSLO 3.

Dokonáno jest.

Historický román od *Václava Beneše-Třebízského*.

(Pokračování.)

IV.

„Pozdrav tě Bůh staroušku! — Přec se tu tedy shledávám s člověkem! — Dovolíš, abych si k tobě usedl? — Jsem příliš zemdlený. — Jdu od rána!“

Stařec, jemuž tato slova platila, pozdvihl hlavu, již jen zpola zakrýval sporý, zpopelavělý vlas. Byl oděn v otřelý, místem i děravý šedý plášť. Celým svým zevnějškem podobal se starouškům, jak je líčí naše pohádky. Dobrácký výraz svadlé tváře, vtělená přívětivost, oko ještě bystré, plno lesku, na čele rýha vedle rýhy, v obličeji vráska vedle vrásky, bělavá, dlouhá brada — jinak ani znáti, že nad touhle lebkou letěl čas se svou nejpříšernější družinou, že nad ní letěl tak nizounko, až se leckdy zdálo, že ji prudkým letem rozrazí, aby se mu v cestu nestavěla.

„Nevím, pohovíš-li si tu! — Ostatně, chceš-li —“

Staroušek opět svěsil hlavu, jakoby neměl chuti k dalšímu hovoru s tímhle mladým mužem v černém řeholním rouše, jakoby byl nerad, že jej někdo vyrušil z hlubokého dumání o zašlých, přítomných i příštích dnech. Také si přitáhl těsněji k tělu šerý, otřelý plášť.

Mladý muž si usedl vedle starce na hromádku rumu, zarostlého bujnou svěží travou, tu a tam vyrážel mezi kameny bodlák, babí hněv, nejčastěji však kopce kopřiv. Několik kroků dále černaly se polosbořené zdi s prohnilými trámy — samý rum a samé sbořeniště. Stromy kolem byly ohořelé, bez jediného lupénce, učiněné kostry. Za vsí zdvihala se zelenavá stráň, na levo smutné roviny, neoseté, nezorané, ještě dále k východu bělely se dvě věže kostelní. Mladému muži přiletěla ku hlavě myšlenka, že jsou to dvě ruce, že se zdvihají k oblakům, že prosí o smilování, o pomstu, že se tu lidé zlí dopustili hrozného, do nebe volajícího hříchu.

Vesnice byla spustošena do posledního stavení, nikde živého tvora, nikde duše dobré, a kdykoliv ovanul větřík přisnědlou, mladou řeholníkovu tvář, vždy se mu zdálo, že cítí doposud dým, čpavý, dusivý dým.

„Co se to stalo s tímhle zdejším krajem stařečku? — Jdu od božího rána, všude samá zřícenina, všude samý rum, hotový hřbitov, jen že na hřbitově bývá člověku mnohdy lehčeji a tady se tak těžce dýchá, tak těžce kráčí, jakoby člověk ani nohy nemohl pozdvihnouti. — Což tu ta vojna tak krutě řádila? — Což tu ti lidé tolik zkusili — —?“

„Už odpočívají, už jich hlava nebolí, už jejich srdce necítí — — — —. A já tu sám a sám, jen já jediný. — Tak, jakobych jejich hroby měl do soudného dne hlídati! Divné, věru divné hroby a ještě divnější náhrobky. Kde se narodili, tam je uložili — —.“

Stařec, zdálo se, jakoby naprosto byl zapomněl, že vedle něho sedí poutník, cizinec a že se ho po čemsi ptá. Myslil ubožák hlasitě.

„Jářku dědoušku, jdu od slunce východu, a tady poprvé dnes vidím člověka! —“

„A proč mi to povídáš?“ utrhl se náhle stařec. „Jsi taky z nich, táhni odtud raději, neruš klidu mrtvých, nebuď je ze spaní — — —. Táhni k svým, jim to povídej, budeš míti aspoň co vyprávěti; ale mne nech a bílé hlavě posmívati se neodvažuj. Však také na vás dojde, po padesáti, po stu, po více letech. Budou vás štváti, jako vy jste štvali nás, budou vás honiti, jako vy jste honili nás, budou vás proklínati, jako vy jste proklínali nás. Vy jste nám hrozili peklem na věčnosti a vám je připraví už na zemi —. Jen počkejte vy hroby obílené. Ve světě se všecko obrací, všecko jako kolo točí — —“.

Stařec vstal; šerý, děravý ten plášť hodil s ramen, jednou nohou si vykročil, pravici pozdvihl k modrému nebi — — —. Už nebyl tím dědouškem, jak jej líčí naše pohádky: vtělená přívětivost, dobráček. Svaly kolem rtů jeho škubaly sebou křečovitě, oči přímo bodaly, svadlá tvář se stáhla v hrozivý výraz.

„Jdi a pověz jim, co jsem ti řekl. Všecko si zapisují do velikých knih, ať si i zapíšou tahle má slova —. Ať si pro mne třeba i přijdou; já jim to všecko řeknu do očí a všecky hříchy jim vyčtu, začnu od téhle vesnice, jak se tu starý otec s matkou pro syna trápili. Ještě v posledním tažení jej volal otec, aby mu pomohl: ještě v poslední hodince plakala matka pro syna nevděčného! — —“

„Strýče můj! — Strýče Zachare!“ zavolal náhle plným hrdlem mladý řeholník, bratr František, a klesl k nohoum rozhorleného starce — — —.

„Voláte mne vy duše milé? — Jen spěte, dřímejte klidně; já vás nedám, já vás ubráním — — —. Proto tu sedávám a proto vás tu hlídávám — — —. Jen si odpočiň ty starý otče, jen dřímej pokojně ty stará matko — — —. Však sejdu se ještě se synem vaším a jestli bude míti jen jiskru lásky k vám, jestli si na vás vzpomene, až uslyší, co jste vytrpěli pro něho, nebude-li jako tamhle ty skály, on mne poslechne, on bude se mnou střežiti vaše hroby!“

„Pro Boha věčného, strýče Zachare, vzpamatujte se, vždyť jsem tu já, váš Vojtěch, váš miláček — —. Což mne nepoznáváte?“

Stařec se náhle zamlčel, zhluboka si oddechl a pravicí utřel si na čele a po tvářích horký pot.

„Jak se to strýčku shledáváme! — Kde tatíček — kde matička?“

Stařec ustoupil o dva kroky zpět a levici položil si nad obočí, aby mladému muži viděl lépe v obličej.

„Pokud vím a se dobře pamatuji, nejsem na světě strýcem nikomu, leda těmhle, co tu odpočívají v spáleništích.“

Stařec mluvil hlasem již mírnějším; ale hrozivý výraz mu se svadlé tváře nechtěl odletěti.

„Jen se přec na mne dobře podívejte! — Musíte mne poznati! — — — Či jste zapomněl, jak jste mne chovával, z ruky na ruku překládal — — Strýčku můj!“

„V tomhle černém šatě — z těžka, ne — nemohu! Nejsem v celém světě širém strýcem nikomu — — —. Kde pak bych taky mohl já, starý, lysý Zachar, mne mýlí a mate tohle černé roucho — — — —. Chovával jsem jednou pacholíčka, byl mléko a krev, bylo to mé jediné potěšení, byl to můj miláček, rostl že byla z něho radost, učil se, že byla z něho chlouba, byl hodný, že byla z něho čest a i starý Zachar měl z té radosti, z té chlouby a z té cti díl — — — potom přišel do města, a ti, co ho tam učili, měli tak černý šat, jako je tenhle tvůj. Starý Zachar ho k tomu vysokému domu doprovázel, a když za ním zavřeli fortnu, zaplakal a nebyl k utišení — — —. A potom ho odvezli daleko do cizí země, mezi cizí lid, rok za rokem utíkal, tatík psal synovi do cizí země psaní za psaním, starý Zachar vždycky připojil pozdravení, syn na rodiče nevzpomněl a na Zachara zapomněl. Za celých deset let ani zvěsti, ani slechu, ani pohádky, jako by byl padl do vody. Rodiče ho oplakali, Zachar oslzel, staré dobráky stesk pro syna soužil jako můra — — — ne, nemám nikoho ve světě širém, kdo by mi mohl říci „strýc“, všecko umrlé, všecko ztracené — — —.“

A stařec si usedl na hromadu kamení, lysou hlavu zapřel si o ruce a dal se do pláče —. A kdo pak to s ním ještě pláče? — Mladý řeholník, bratr František Xaverský, s něhož každým slovem starcovým spadávaly jedna regula řádová za druhou, jimž učil se navykati od desíti let, a jež zachovával přísně, neporušně do dneška, jež zdálo se, že mu přešly v tuk a krev, proti nimž ještě před týdnem, ještě před dvěma dny ani myšlenkou neosmělil se vzpouzeti, za něž ještě před týdnem by byl se pustil v hádku učenou s nejvyhlášenějšími doktory, nad něž neznal ve světě nic vznešenějšího, nic světějšího — — —. A dnes jimi chudý, neučený stařec až v kořenech zaviklal! Dnes až na dně duše byl rozrušen těmi prostými slovy strýce Zachara, s nímž sešel se z nenadání na zříceninách svého rodiště.

V.

Nebylo mu ještě plných jedenáct let, když ho rodičové začali posýlati do městské školy, při níž byli magistry patres jesuitae z pražské koleje a hned první rok si získal mezi všemi místa nejprvnějšího. A když při veřejné zkoušce Vojtíškovi zatroubili na šestery trouby a na dva bubny zabubnovali, otec radostí zaplakal nad takovou poctou, jaké se nedostalo ani synovi pana purkmistra. A jednou si jeden z těch magistrů zašel do vesničky k stárnoucím rodičům, pobyl u nich dobré dvě hodiny a když odcházel, matka s otcem mu se slzami v očích ruce líbali; samou radostí plakali, že jejich Vojtěch bude jednou pánem, že bude taky magistrem, že si to štěstí zrovna počkalo jakoby na něho. — A potom domů na prázdniny už víckrát nepřišel. Zavezli ho do cizí daleké země na další učení. Z prvu posýlal jak se mu jen trochu uprázdnilo, domů list za listem, celé archy popisoval, magistři se při tom usmívali, dávali mu také psaní z vlasti, ale tak nějak suché, kratinké a Vojtěchovi se často zdálo, že to není ruka otcova, že to není vzkázání matčino — — —. Po čase na své listy nedostával odpovědi žádné. Jsou prý tam vojny a cesty do Čech nejisté, nikdo za list, dojde-li, nestojí a magistři, slavní a učení theologiae i filosofiae doktoři, zasypali hlavu jeho knihami, v nichž se člověk dočítal věcí až neuvěřitelných. Už nad nadpisy musel přemýšleti, v jedné pouze řádce bylo tolik hloubky a tolik důmyslu. Ký div, že mezi spoustami kněh znenáhla na domov zapomněl, že mu z té lásky dětské jiskra za jiskrou pozvolňoučka v mladém srdci shasínala. Na zkoušky veřejné přicházívali páni od hlavy do paty červení, s hermelínovými pláštíky, se zlatými řetězy na hrdle a na prsou, páni ve skvostných kabátcích, zlatem a stříbrem jen se třpytících, každému troubily dvacateré trouby, desatere bubny — — —. Až oči se zavíraly, až uši zalehaly, až se hlava nad tím nade vším točila! A kdo pak by si potom vzpomněl na strýce Zachara, kterýž neuměl ničeho, leda trochu čísti, tak s bídou se podepsati a nějakou tu pohádku! Kde pak by k tomu vzala času mladá hlava, v níž bylo citátů ze svatých otců, ze všech všudy světa knih, jako v makovici makových zrn! — A když mu hlavu ověnčili potom vavřínovým věncem, když mu dali do ruky papír, na němž se jmeno jeho s celou řadou latinských a řeckých přívěsků lesklo v zlaté záři písmenami jako rubíny, když jeden z těch pánů od hlavy do paty červených vstal a začal k němu mluviti, mladý bratr Xaverius ze všeho neslyšel než své jmeno a potom ještě šest slov: meč Michaelův — síla Samsonova a moudrost Šalamouna — — —. A zdali daleko za lesy a za horami živi a zdrávi rodiče? — Věru zapomněl na ně; vždyť měl den co den před očima slova: Kdokoliv opustí dům, bratra, ženu, sestru, neb otce a máteř, stokrát více vezme a život věčný obdrží.

Až včera ten sedlák otázkou, jakonž od desíti let od živého tvora neslyšel, vyburcoval jeho pamět a zahýbal jeho srdcem! Jaká změna stala se s ním také od včerejška! Opustiv Vyšebohy do lidského příbytku už nevkročil, pod širým nebem se uložil, ale oka nezamhouřil, a když ráno slunce za Řípem vstávalo, zdvihl se a šel — kam ho oči vedly, kam ho nohy nesly. V mladé hlavě jeho vyvstávaly myšlenky co chvíli smě-

lejší a divnější, že si takových pod tímhle černým rouchem nikdy nepřipustil; ale nyní se jimi obíral. Uplynulé jaro života, na něž ruce cizí místo svěžích květů navěsili mámivého pozlátka, připadalo mu jako čirá, tmavá noc a zas jako dlouhý sen, z něhož teprv včera probudil se napolo — —.

„Což jste se strýčku proti mně tak zatvrdil? —“

Mladý muž v černém rouše stál naproti Zacharovi s rukama sepjatýma a s očima vlhnoucíma podivnou rosou.

„Všude, kam jsem v této zemi přišel, štítili se mne jako malomocného, všude na mne z daleka prstem ukazovali jako na poběhlíka; nikde mi nevěří, nikde na mne nemluví, a kde ústa otevrou, jsou slova jejich jako střely, na jazyku výčitka za druhou — — — —. I vy strýčku?“

Zachar se na kamenech dosud ani nehýbal; ještě tak měl hlavu o dlaň zapřenou.

„Přišel jsem do svého — — —.“

„A tvoji tě neznají!“ zahovořil stařec jakoby ze spaní a lysou hlavu ještě níže naklonil k bodláčí.

„Kam se tedy mám utéci? — Aspoň jediné slovo strýčku Zachare, tak přátelské, tak vlídné, jako někdy před lety!“

„Mne se ptáš kam? K těm se uteč, kteří tě poslali! Oni tě také potěší. Kdo ti dovedl nahraditi otce, matku, ten ti také nahradí Zachara. Komu jsi zapsal duši svou, když jsi dorůstal, ten tě neopustí, ani když jsi dorostl.“

„Ani matky vlastní bratr, vlastní strýc mi nevěří a potom mi má věřiti a míti ke mně důvěru cizí hlava, cizí krev — — —.“

„Výborně jsi se vycvičil; umíš kázati, že i tenhle bodlák přikyvuje. Ale na mne tě přec nedoučili, na mou lysou hlavu jsi brachu mladý, na můj v ohni zkušený rozum ještě nedozralec —. Ale po něčem se tě přece zeptám. — Šel jsi sem schválně, zaměřil jsi k těmto rumům proto, že tě sem vábila snad aspoň jiskra synovské lásky?“

Starý Zachar vstal a při této otázce se mu hlas třásl, že stěží jen mohl ji vyřknouti.

„Či snad tě sem přivedla náhoda?“

Řeholník se zahleděl do země a neodpovídal.

„Tedy jdi jen s Pánembohem dále!“ — — —.

„Strýčku!“

„Už jsem řekl, že nemám žádného v celém širokém a dalekém světě, kdo by mi mohl říci strýče.“

„Ani potom byste se ke mně nehlásil, když bych tohle roucho svlékl, kdybych jim je vrátil, kdybych se potom přidal k vám a s vámi mezi těmito zříceninami zůstával? —“

„Ne — ne, jen si to roucho do své smrti nos. Perně jsis ho zasloužil! Kdo za ně dá všecko, co jinému nejdražšího, kdo si dá za ně z hlavy paměť vydrati, v prsou srdce změniti, a když potom ho ve chvílce něco napadne, chce míti tu dřívější paměť i to někdejší srdce, tomu bych sám řekl: „blázne bláznovský!“ Jdi jen, jdi a nenuť mne, abych proti tobě užil jiných slov, kterých bys zasloužil — — —.“

Staroch již opět seděl, jakoby se nic bylo nepřihodilo. Ani si už nevšiml, jde-li řeholník či zůstal-li.

„Však vám tu vaše hroby uhlídám, ustřežím, a kdyby pokoj váš tu chtěl někdo rušiti, svým životem vám jej vykoupím — — — — —. Jen spěte a tiše odpočívejte“ — — —.

Rovinou, jež se z druhé strany rozkládá na dobré dvě hodiny cesty za spustošenou vsí, bylo viděti černou postavu, jak kráčí zdlouhavým, kolísavým krokem, jako když bývá hlava k neuvěření těžká a nohy za každým krokem klesají. Každou chvilku se vždy chodec zastavil, jakoby se byl obrátil, jakoby chtěl zpět. Ale nevrátil se.

Mezi rumy kmital se stařec s šedým pláštěm přehozeným přes ramena, od jedněch zdí chodil ke druhým, všecky zevrubně prohlížel, každé zvláštním jmenem jmenoval, při každém jmenu lysou hlavou zakýval — když se octl u posledních, tam kde trčela mezi rumy ohořelá hruška, staletá markytka, nahnul se jakoby poslouchal, zdali všude ticho, zdali se tu nic nehýbe —. Ale ani travička nikde nezašustila.

„Přišel sem člověk, který se vydával za vašeho syna, který se tu po vás ptal —. Ale já ho odbyl, tak jako se odbývá žebrák, jenž nezasluhuje almužny — —. Jářku vy milé dušičky dobře-li jsem tak udělal? — Byl by si tu byl klekl, byl by si snad pro vás naříkal — vy byste se darmo zbudili, darmo by vás ta hlína tížila, darmo by vás hlava rozbolela — — — —. Ba, právěť že jsem dobře udělal.“

A stařec se opřel o markytku zády k rovinám, kde se černá postava ztrácela, až se zcela zakryla, jakoby se byla v pole propadla —. Pod ohořelou hruší ležela jeho dcera a jeho zeť. Zachar od několika let hroby jejich opatroval sám a sám, jakoby kolem do kola bylo všecko od jakživa poušť. Živý tvor sem zabloudil málokdy a zahnala-li jej sem náhoda, raději si odtud pospíšil! Koho pak také vábí sbořené statky, pustá náves, již hlídá stařec, jenž se tak celým zevnějškem, až i po ten černý, děravý plášť, podobal šílenci! —

VI.

Jednou tudy utíkali císařští před Švejdy. A jak prý to s sebou vojny nesou, poraženec všecko za sebou pálí, všecko vraždí, všecko bije a vítězi zůstává v plen spustošený kraj. A takovou praktiku prováděl i císařský general. Kde mohli, lidé před ním utíkali jako stáda bez pastýřů. A kde bylo k útěku pozdě, přežil „retirádu“ císařských málokdo, vesnice sama nikdy. — Byla prudká chumelice a k tomu sobota — osudná, už v písmech svatých zlověstná chvíle. Modlete se pak, stojí psáno, aby utíkání vaše nebylo v zimě, anebo v sobotu. Nebo bude tehdáž soužení veliké, jakéhož nebylo od počátku světa až dosavad, aniž bude. A kdyby ukráceni nebyli dnové ti, nebyl by zachován nijaký člověk. — Sněhu leželo na dobrý loket. Nikomu ani na mysl nepřipadlo, že by na vísku mohla přijíti téhle noci tak těžká pohroma, že když dnešním večerem podle císařského patentu zvonili klekání, byla to jejich „hodinka“ —

U Zacharů seděli tenkrát nejpozději, Zacharka předla pilně na kolovrátku, starý strýček se hřál u dýchajících kamen a as desítiletá dívčinka přiložila oheň do krbu vybravši vždycky tu nejmastnější louč. Chalupník četl o jednom českém pánu, kterýž byl v Jerusalemě, Egyptě, na hoře Sinai, co všecko viděl a zkusil —. Zacharka si leckdy povzdychla, leckdy, když o těch cizích zemích slyšela, slza jí z oka do příze zapadla,

protože vzpomínala na syna, kterýž je také tak daleko a snad ještě více musí zkoušeti, protože o sobě ani zvěsti nedává — — —. Zachar obracel list za listem, ale na každém bylo lepší a lepší čtení, na každém zajímavější; ani se od toho nemohl dnes odtrhnouti.

„Co by nám pak zbylo na zítřek!“ pravil po chvíli strýc vstávaje z lavice. „Dobrého bývá vždycky pomalu. Už dozajista nesvítí v celé vesničce nikdo.“

Zachar poslechl, zavřel knihu a uložil. Kolovrátek se také dotočil a dívčinka na krb přiložila poslední kousek louče. Ale byla nějak praskavá. Až uši někdy zabrněly, jak to na trínožce chvilkami vyprysklo.

„Hle — hle! Toť přijdou vzácní hosté!“ prohodila Zacharka.

„Víte kdo, matičko? — Snad Vojtíšek! Snad je na cestě —. Aby se tu tak náhle mezi námi objevil!“

Starý strýc si odkašlal, jakoby o Vojtíškovi neslyšel.

Zachar se odvrátil od světla, žena jeho si zakryla obličej zástěrou, dceruška jí tak z duše přání vyslovila; ale kde pak by se tu nyní vzal v takovém nečase, když v letě nepřišel?

„Už třeba na něm milé dítě tráva roste! — Tolik let je z domova a my o něm ani slechu!“

„Je už pánem a když je člověk pánem, často zapomíná na toho, kdo mu podal první sousto — — —. Kdo pak si vzpomene v tak velkých městech na vesničku, jako je ta naše — — —. Napadne trochu sněhu a na čtvrt hodiny ji už není viděti, leda že vykukuje trochu výše kostelní báň — — —. Není hoden, abyste na něho myslili, natož abyste o něm mluvili.“

„Tak že se na něho strýčku hněváte?“

A dívčinka přitulila se k starci tak jako ratolístka se tulí ke kořenům zvětralého kmenu.

„Hněvám — opravdu hněvám!“

„A kdyby tak přišel ještě dnes a pohladil vás, jako já — takhle strýčku — ještě byste se hněval na něho? Však byste mu odpustil. Jste tak hodný, ani se hněvat neumíte — — —“.

Na krbu louč dohořívala, světnicí už se rozestřelo šero — — — —. U Zacharů se ubírali již také na lůžko. Strýček ještě než si lehl, po svém zvyku vyšel ven na zápraží, zdali všude všecko bezpečno, přirazil pevněji závory, ale hned do světnice se nevrátil. Zdálo se mu jakoby někde zvonili, jakoby na jedné straně byla záplava.

„Někde hoří! „Šturmování“ je slyšeti po větru až sem!“

„Pánbůh s námi!“ pokřižovala se Zacharka uléhajíc.

„Dnešek byl pravý soudný den!“ prořekl muž.

„Však se to zítra dovíme! — A já neříkám každý den nadarmo: na oheň buďte opatrni!“

„Třebas nepřítel — Švejda!“ domýšlel se zeť.

„Kde pak toho je konec! — Povídalo se, že je zahnali se vším všudy do veliké řeky, že se utopili i se svým králem.“

„Bohdejž!“ zašeptala žena už v polodřímotách.

A ve chvilince uhasla i poslední jiskřička na krbu a ve světnici nebylo slyšeti než větry, jež letěly nad zdejší dědinou a nějak z hluboka hučely, jakoby s sebou něco vlékly, jakoby s tím už nemohly dál — — — —.

(Pokračování.)

Antiky.

Co prošlo let vy zříte v svět
vždy v svatém, velkém klidu,
ať člověk růžemi se zakryt snažil,
ať na váhach své pochybnosti vážil
svou velkou bídu.

Syn zmaru, k vám to přání mám,
má píseň osiřelá
by s klidem, který na vaší plá skráni,
ve úsměv přízně i v škleb pohrdání
do věků zřela.

Jaroslav Vrchlický.

V živém hrobě.

Klášterní idylla od *J. Arbesa.*

Snivá, lunojasná, jarní noc! . . .

V stříbrojasu jejím dřímá klášter v pohorské krajině. Paprsky k západu se klonící luny vnikají úzkým, zamříženým okénkem v chladnou, nevlídnou celi klášterní . . . Svěží větřík ovívá přivřené jen okénko a pohrává jím, jako by je neviditelná ruka pootvírala a zase zavírala . . . Z dáli z temného houští zaznívá kvílivě sladký tlukot slavíka . . .

Na tvrdém loži řeholním leží na rohožce hrubou houní jen zpola přikrytá dívka. Leží naznak nepohnutě majíc obě ruce pod hlavou. Nespí však — přimhouřené oči upřeny jsou nepohnutě ku stropu, kde v bledém odlesku měsíčního světla, obrážejícího se o vlhkou stěnu mihá se šerá, na strop jako vdechnutá silhouetta zamříženého okénka . . .

Dlouho, dlouho dívá se dívka upřeně ku stropu. Povívající větřík náhle prudčeji zalomcoval pootevřeným okénkem, mlhavá silhouetta na stropě se zachvěla, jako něžná duše dívčí v sladké tísni milosti — tlukot slavíka ozval se jásavěji, větřík opřev se plně o okénko otevřel je do kořán a sladký, vonný, osvěžující dech jara ovanul úbělové čelo dívčino.

Pohnula sebou prudce, jako člověk náhle procitnuvší; ale zůstala ležeti. Zrak její bloudí po stropě, pak vždy níž a níže těká, až utkvěl na protější zvlhlé stěně, kde mihavé paprsky luny líbají krvavé rány a celujou bolestně zkřivenou tvář podoby Ukřižovaného . . .

Dívá se v tvář tu v zbožném zanícení. Bylať ji až dosud vídala jen v matném osvětlení kahánku — dnes však ji poprvé vidí v plné měsíční záři a místo vznešeného klidu zdá se jí, že zračí se v ní nyní mračná přísnost.

I vztýčila se dívka na loži, ruka sáhla po růženci za pasem a bosé nožky sesmeknuvše se s lože dotkly se studených dlaždic podlahy.

Zachvěla se; ale znovu zvedá zrak svůj k podobě Kristově. I zdá se nyní, že dívá se Kristus vlídněji, že bolestný výraz jeho tváře přechází v lahodně usměvavý.

„Pouhý to přelud — klam smyslů," zašeptla dívka. „Kristus nezná hněvu, onť svrchovaně milostiv a promine i hříšné moje myšlenky . . ."

Zůstavši seděti na loži podepřela hlavu o obě dlaně a zadumala se . . .

Svět se svými radovánkami i strastmi arci leží mimo ni; ale duší její přece táhnou vzpomínky — milé i smutné, sladké i trpké . . .

Dobrovolně chce se zříci světa, dobrovolně opustila matku i otce, bratry, sestry i družky — radosti a strasti pozemské nemají pro ni žádné vnady více — chce odumříti a odumírá všemu — pro zhrzenou lásku . . .

A přece vzpomíná! Jeť cosi tak nevýslovně sladkého a přece mučivě trpkého v těch chmurných, skoro už mlhavých obrazech minulosti, jež se před duševním zrakem jejím vyhupujou — — dívá se na ně opět a je jí, jako by ani nebylo možno od nich se odloučiti a zapomenouti . . .

I obraz druhdy tak vášnivě milovaného muže, jenž byl láskou její pohrdnul, vyhoupnul se z chaotických vzpomínek, ale jen mdle a mlhavě jako za šeré, bezlunné noci a zase zmizel, jako mizívá vzpomínka zcela bezvýznamná . . . Bylať mu prominula a snaží se zapomenouti . . .

Hledala útulku pro raněné a uražené srdce své a nalezla ho v tichých, chladných a přece tak vábivých zdech klášterních — hledala klidu po bouři a klid se znenáhla dostavoval . . . Zakupovalať jej arci ztrátou všeho pozemského, ale vítala jej jako spásného anděla . .

Povstala, popošla k okénku a zahleděla se do noční krajiny.

Pod okénkem rozkládá se utěšený park s četnými záhony pučících květin. Přes vysokou zeď v dáli je viděti obzor lemující vršiny, tu hustým černým lesem porostlé, tu zas jen lysé skaliny strmící smutně k obloze, s kteréž shlíží jasný měsíc tak klidně a smavě, jako by se díval v ztichlý pozemský ráj.

Kolkolem panuje hluboké noční ticho: i slavík byl umlkl a větřík odpočívá . . .

Zrak dívčin těká po krajině . . . . . Tam v dáli strmí k obloze lysá kolmá stráň a pod ní bývaly roztroušeny chýže a domky utěšené vísky — však před nedávnem zplanula obloha noční v plamenné záplavě a z chýží i domků zbyly ohořelé trosky a z obyvatelů jich stali se žebráci . . . Poněkud dále od vísky — tam kde černý les zdá se splývati s lučinami, kmitají za tichých nocí hravé bludičky a ondy dvě nevinné dítky zbloudivše v pozdní večer zahynuly tam v bařinách . . . Tamo v horách nejzáze vine se klikatě úzká, neschůdná stezka. Dnes vrhá na ni měsíc plnou svou záři, že leskne se jako potok roztaveného stříbra — ale před nedávnem zaduněla temná rána nocí a z rána nalezen na skalní stezce poutník ve své krvi s děsně vytřeštěným zrakem.

„Ach, ani v té rajské krajině nedlí štěstí svrchované!" zašeptla dívka. „Jen zde — v těch milých tichých zdech je mír a klid . . ."

Vrací se k tvrdému loži, kde usedá a modlí se. Ale anděl snů ji míjí — vzpomínky zaplašujou sen . . . Bdí a sní zároveň, když už byl měsíc dávno zapadnul — když už i zora průsvitnými prsty počíná odhalovati závoj noci . . .

První růžový zábřesk jitra rozletěl se po krajině a zabloudil i do chladné, nevlídné cely klášterní . . . . Kmitnul se po zvlhlé stěně, pocelovai Kristovu tvář a zase zmizel . . . A pouhý jeho kmit působí zázračně . . .

Dívka probírá se z polosna, pomalu se zvedá, pomalu se blíží k okénku a opřevši se zde o stěnu dívá se okénkem v probouzející se krajinu . . . . V odlesku zory stkví se v růžích celý kraj — růže blednou a jarní slunce zlatí vše, kam paprsek jeho zapadne . . .

Dívka stojí nyní v plném jasu jarního dne. Vysoká, štíhlá, junonská postava kyprých tvarů. Čarokrásná, ale na smrt bledá tvář, protkaná modravými žilinkami, havranní, z části rozpuštěný bohatý vlas, kypré, vášnivé a posud takřka rozžhavené rty, černé, hluboké, sladkou oddaností zářící a přece plamenné oči — celý zjev připomíná spíše ženu rozechvěnou sladkou něhou než tichou, oddanou, světu odumírající nevěstu Kristovu.

Jen oděv novicky, růženec za pasem a tichá modlitba, jíž právě koralové rtíky její šepotají, zdají se kárati každou známku neodumření světu ze lži . . .

Dlouho stojí u okna, dlouho se dívá v krajinu, dlouho se modlí — pak ale zase vrací se k loži, zase usedá a zase spíná ruce k tiché modlitbě.

V tom — jako se bylo už tak často stalo — zaletla sněhobílá holubička na okénko, zavrkala a popoletla na studené dlaždice podlahy, aby si sesbírala drobty černého chleba . . . . A za holubičkou přiletl holoubek — zavrkal, popoletl s okénka na zem a vrkaje pobíhá u nohou dívky za holubičkou . . .

Snivě dívá se dívka na prostičký ten obraz . . . Znenáhla plní duši její nevýslovná tíseň; hlava se kloní k prsoum, oko vlhne a slza kane po bledé tváři . . . . Rtíky posud se chvějou v modlitbě, ale myšlenky bloudí jinde . . . Náhle šlehla duší její myšlenka zelotická — dívka prudce povstala a holubička i holoubek vyplašeni popoletli na okno . . .

Dívá se za nimi smutně . . . pak — poprvé co ve zdech klášterních dlí a co k ní holoubci občas do cely poletujou — mávla prudce sněhobílou ručkou, aby je zaplašila . . .

Odletěli — ale srdce dívčino sevřela nevýslovná lítost . . . .

* * *

Den míjí po dni v klidu a míru . . . Minulo jaro se svými vnadami, nadešlo žhavé leto, rozhřívající, ba rozpalující krev všech, kdož žijou v chladných celách klášterních . . .

Ale i nyní mijí den po dni — plamenné slunce vychází a rovněž tak plamenně zachází, za bezoblačných nocí třpytí se na obloze milliardy hvězd; i měsíce zář, jasná a klidná, zabloudí občas do tiché celi, odkud možno za dne i za lunojasných nocí viděti pohorskou krajinu v nejspanilejším, nejvábnějším jejím havu . . . Mírný větřík zavívá sladkou, mnohdy omamující vůní okénkem na tvrdé, bezradostné lože panenské, kde kouzlí obraznost osamělé věřící duše tak čarokrásné obrazy věčné odplaty za dobrovolné zřeknutí se světa, kde sní tak sladce o nevylíčitelných rozkoších ráje a nebe, o neskonalé, věčné, nadpozemské lásce serafů a cherubínů . . .

Upomínky na svět sice i nyní zaplašujou často sen — ale bývají vždy mlhavější . . . Osoby i výjevy rozplývají se mnohdy jako v mlze; mnohdy i mizí a jen někdy vyhupujou se jasněji, aby hned zase postoupily místa obrazům přísným, chmurným, jak se rodí v duši člověka světu odumírajícího . . .

Minulo i léto a nadešel podzim, zmírněný odlesk žhavého leta, vracející rozpálené duši poměrný klid . . .

I nyní mijí den po dni v klidu a míru — duše hrouží se vždy s větší rozkoší v blahou budoucnost — až nadešla zima a bělostným příkrovem zakryla vše, co vábilo druhdy ze zdí klášterních.

I nyní ještě mijívá spánek duši novicky, i nyní ještě zapřádá se duše její mnohdy za dlouhých, bezesných nocí v mimovolné sny o pozemském štěstí; ale vše to je už jen pouhý stín — pozemské štěstí, jak o něm byla snila za dob blaha, je pouhý klam a přelud . . .

Blíží se den, kdy konečně navždy zřekne se světa a závojem zahalí svou krásnou bledou tvář, aby nikdy — nikdy více nespatřila, co bývalo jí druhdy tak milé, jako nyní poklid klášterní . . .

Nadešla noc, dělící tento den — noc temná, bouřlivá . . . Úpěnlivě kvílí a skučí vichr v parku a v předklášteří; brzo zahučí z temna a z hluboka, brzo zavýskne, brzo zahyká, brzo zas hučí jako když z dáli valí se spousty vod . . . . . Brzo zalehne do okénka a divoce jím zalomcuje, že zařinčí, jako by řetězy spoutaná ruka chtěla okénko násilně vyraziti.

Chladno, mrazivo, nevýslovně pusto je v celi, kahánkem osvětlené! Schoulená leží na svém tvrdém loži novicka — v ruce růženec a oči neodvratně upřené v kmitající, někdy i plápolající plamínek kahánku.

Chladno, mrazivo, nevýslovně pusto je v celi; ale venku, kde zuří vichřice s veškerou zběsilostí, je mrazivěji, pustěji . . .

Duši dívky byl naplnil jas — je klidná — vidíť před sebou ráj, o jakém posud ještě nikdy nesnila . . .

A přece mijí dívku anděl snů. Přimhouřené oči bloudí po stropě, kde pohrávají lehké stíny, jež tvoří proutek svěcených kočiček, zavěšený na stěně nad kahánkem . . .

Pak těká zrak po protější stěně níž a níže, až utkvěl na podobě Ukřižovaného. Rudá, plápolavá zář z kahánku osvětluje Kristovu tvář, že vzhlíží na dívku jako příšerný přízrak, — ale dívka nevidí bolestí zkřivenou a v rudém osvětlení děsivě chmurnou líc, nýbrž klidnou, tichou, spanilou tvář nadpozemského výrazu . . .

Klid duše její mění se znenáhla v jemné, nevýslovně sladké rozechvění . . . Je šťastna jako ještě nikdy nebyla — duše její teprv nyní je prosta všech pozemských pout a okovů . . .

A venku zuří bouře s nezměněnou zběsilostí. Vichr sténá a hyká, jako umírající obr — brzo zas kvílí a úpí jako plačící dítě . . .

Však co to? Netrhnul někdo zvoncem? . . . Slabý a přece pronikavý kovový zvuk přehlušil hukot vichru . . .

Dívka se na loži vztýčila a naslouchá; ale neslyší než hukot větru a řinčení okna, když do něho vichr zalehne . . .

I klade poznovu hlavu na tvrdé lože; ale sotva že se hlavou dotkla rohožky, zaslechla podobný, pronikavý zvuk jako dříve; zřetelnčji však — kdosi byl trhnul zvoncem u vrat klášterních . . .

„Snad poutník zbloudilý," šeptá dívka; ale hned zas pochybuje:

„Ne, ne! Vždyť půlnoc nedaleka — a v děsné bouři, která skoro po celý den už zuří, sotva by se někdo odvážil . . ."

Nedošeptla. Na chodbě zacupal lehký krok, zařinčely klíče a kdosi ziebka na dubové dvéře celi zaklepal.

„Kdo to?" ptá se dívka na loži.

„Otevři, sestro!" zní přede dveřmi vlídný, jemný ženský hlas.

Dívka poznala hlas sestry vrátné.

Uposlechla. Dubové dveře vrzly a na prahu objevila se starší jeptiška se svítilnou a svazkem klíčů.

„Viděla jsem, sestro, skulinou tvých dveří, že bdíš," dí důvěrně. „Pojď! Doprovoď mne! Někdo zvonil — musím otevříti."

Dívka beze slova uposlechla.

Prošly pustými chodbami, až se octly u fortny.

„Kdo zde?" optala se vrátná zvučným hlasem.

V odpověď zaúpěl bolestně jen vichr.

Vrátná opakuje otázku a opět tatáž odpověď . . .

Chvíli naslouchá, pak váhavě dí:

„Snad jsem se přece klamala?"

Sotva dořekla, ztichl vichr a před fortnou ozvalo se lidské zaúpění . . .

V mžiknutí oka zvedla vrátná světlo do výše k okénku a vyhledla ven v tmavou noc. Jasný pruh světla ozářil ve sněhu ležící ženskou postavu . . .

Klíč v zámku zarachotil, vrátka vrzly — před prahem leží žena v rozedraném šatu tulíc dítě ku svým ňadrům . . . A právě se zvedá se země — napíná poslední své síly . . .

„Pro milosrdenství boží — popřejte ubožákům útulku!" zaúpěla.

Neprosila nadarmo. Vrátná i sestra pomohly ubohé vstáti a vstoupiti . . . Vrátná zavřela a sestra vede neznámou chodbou dál . . .

„Zbudíme matku abatyši?" ptá se sestra-novicka, když ji byla vrátná dohonila.

„Ne, ne, sestro! Popřejme stařeně spánku . . . Uveďme ženu k tobě nebo ke mně do celi . . ."

Uvedli ji do celi novicky . . .

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Minula hodina.

Na tvrdém loži, kde byla před nedávnem světu odumírající dívka snila o rajských rozkošech, leží v rozedraném šatě chudá žena z lidu, matka s malitkým, něco přes rok starým robátkem . . .

V celi je chladno a mrazivo; ale ubohá žena přece pomalu pookřívá . . . Dítko leží vedle matky klidně dřímajíc . . .

Vrátná byla už odešla; novicka je s neznámou a jejím dítkem o samotě. Stojí opodál lože, opřena o stěnu a dívá se na ženu . . .

Vidí mladou sice, ale ohyzdnou, úpaly slunce do hněda ožehnutou, drsnou tvář, výrazu skoro odpuzujícího. Nízké čelo, vpadlé líce, pouvadlé rty, zkřivený nos a sražená brada — tělo vychrtlé a pouhými cáry oděné . . . Zdaž možno, aby i tento ubohý tvor byl někým vroucně milován? . . .

Ubohá se vzpamatovala. Otevřevši oči vytřeštila je na dívku a úzkostlivě chvějícím se hlasem zašeptala:

„Kde je mé dítě?“

Novicka pověděla . . .

Matka vztyčíc se na loži s jásavým výkřikem tulí své dítě k ňadrům . . .

Zvláštní, podivný to výjev v celi klášterní! . . .

„Kde jsem?“ ptá se žena po chvíli, když byla první radost pominula.

Novicka opět pověděla vlídným svým hlasem.

„Ó díky, díky vám, velebná sestro,“ mluví chvatně žena, „že nedala jste zahynouti mému dítěti . . .“

Novicka dívá se jaksi tupě na ženu, která nezdá se míti pro nic jiného smyslu než pro své dítě — nechápe vše, ale cítí soustrast s přeubohým tvorem a jeho červíčkem . . .

„Zajisté jste chudičká?“ ozvala se po malé pomlčce vlídně a důvěrně.

„Ach — velebná sestro — chudobu bych ráda snášela, ale bída — hlad . . . Vždyť i můj ubohý červíček trpí . . . A přece bych nerada, aby si ho bůh vzal k sobě!“

„Vy své dítě milujete?“

„Ach bože! — Mé dítě míníte, velebná sestro? — Zdaž je miluju?“ zní trhaně a udiveně odpověď z úst neznámé ženy.

Novicka mlčí a žena pokračuje:

„Ne, ne! — Všechno — i život — za dítě!“

Novicka se zachvěla. Rouhavá slova poslední byla se jí trapně, bolestně dotkla. Mlčela déle, než poprvé, ale pak přece přerušila mlčení:

„A jakž jste se jen mohla s tak milovaným dítětem vydati za takové nepohody a v tak pozdní dobu na cestu!?“

Neznámá vzdychla, pak děla:

„Oh, velebná sestro! O vlastní vůli bych tak nikdy nebyla učinila! Sloužila jsem — a bůh sám ví, co jsem spáchala — dnes ráno mne vyhnali . . . Musila jsem ze statku i z obce a šla jsem k vůli dítěti . . . Putovala jsem, až začalo sněžit a bouřit . . . Zbloudila jsem . . Každou chvíli jsem klesla; ale vždy zase jsem se vzchopila — vždyť jsem nesla své dítě . . .“

Novicka naslouchá slovům těm se zatajeným dechem. Vše je jí novým, neobyčejným. zdánlivě víře nepodobným a přece není příčiny o pravdě pochybovati. Duše její taje — cítí více než soustrast k ubohé matce, která je hotova i život obětovati pro své dítě . . .

„A nyní putujete k otci svého dítka — není-liž pravda?“ ptá se novicka dále.

„K otci? K otci svého dítka?“ opáčila žena bolestným hlasem, pak se zajikla: „Mé dítě — nemá otce!“

„Ubožáček!“ vzdychla jeptiška a po chvíli dodala:

„Ó, nechte nám je zde — poprosím velebnou matku abatyši, aby je . . . .“

„Ne, ne!“ vzkřikla žena zděšeně.

„A proč byste tak neučinila?“ domlouvá vlídně chlácholivě novicka.

„Ne, ne!“ opakuje žena prudce a vášnivě. „Já své dítě neopustím — nemohu, nesmím opustit!“

„Byla jste vřele, upřímně milována? . . .“

„Ne, ne!“ vpadla prudce žena.

„Tedy jste snad sama vášnivě milovala a snad posud ještě milujete?“

„Ne, ne!“ opakuje žena dutým hlasem . . .

„Jak to?“ ptá se velebná sestra dále . . .

Žena mlčí.

„Ale vždyť jste tak chudičká — bez práce — bez služby — bez přátel . . .“ domlouvá novicka, ale hned na to šeptá jako by mluvila sama k sobě:

„Ó, teď se mi zdá, že chápu vše . . . Otec dítka vašeho byl vzorný muž — jeho přáním bylo, abyste dítka neopouštěla — a vy teď plníte jen vůli zemřelého!“

„Zemřelého!?“ opakuje dutým hlasem žena. „Otec mého dítka neumřel . . . Však ne! — Nevím, zda zemřel či ne — já nikdy . . . Ne, ne — mé dítě otce nemělo! . . .“

„Vy šílíte!?“ vpadla mimoděk novicka ubohé ženě do řeči.

„Ne, ne, velebná sestro,“ odpovídá tato klidnějším hlasem. „Mluvím pravdu! . . .“

„Jak to — já ničeho nechápu?“

„Oh, velebná sestro — odpusťte!“ počíná neznámá žena přitlumeným hlasem . . . „Já sama nevím jak —“

„Jen mluvte — bych aspoň pochopila . . .“

A žena dí ještě tišeji než před tím: „My viděli se jenom jedenkrát!“

„Oh!“ vzkřikla novicka zakryvši si oběma rukama dětinnou svou tvář; ale v jediném výkřiku tom spočívalo více než ve výmluvných slovech.

Pak pravila hlasem hrobovým: „T v o u vinou. ženo?“

V duši její počalo se rozbřeskovati; počala chápati, co zdálo se jí býti zpočátku naprosto nepochopitelným.

„Bez mé viny!“

Neznámá dívala se upřeně a klidně v tu dívčí nevinnou tvář.

Novicka po chvíli prudce sebou pohnula, spustila obě ruce a popošedši blíže k loži upřela vlídně a zkou-

mavě zrak svůj na podivnou ženu, která sedíc na loži hýčkala v loktech svých své dítě . . .

„Tak ubohá — opuštěná — a tak nešťastná,“ zašeptala posléze dívka, „a přece nechcete opustit své břímě!!“

„Ne, ne! Nikdy! — ani za spasení duše!“ vzkřikla matka divoce . . . „Vždyť to mé dítě — mé ubohé — ale jediné dítě!“

Novicka stojí bez pohnutí. Krev žene se jí od srdce k hlavě a zase nazpět k srdci. Bledá tvář její se ruměni, oko nabývá divného lesku . . . . Duší její víří chaos myšlenek, srdcem chaos citů . . . Je jí, jako by se byla octla v jiném světě . . . . Nechápe a přece chápe — vždyť vše tak prosté, tak jasné . . .

A pomalu sklání se k ubohé nešťastné matce, klade bělostnou ruku na její hlavu a dlouho, dlouho se jí dívá do očí . . . Pak usedla vedle ní na tvrdé lože a probděla s ní zbytek noci . . .

— — — — — — — — — — — — — — —

A z rána, když se byla bouře utišila, opustila ubohá žena se svým dítkem útulek klášterní . . . . Novicka zůstala — ale když ji uvedli do chrámu, aby složila závazný slib, opustili ji smyslové . . . Musil býti povolán lékař . . . Prudká horečka byla následkem nelíčených slov z úst prosté, nevýslovně nešťastné matky z lidu . . . Děsné obrazy zimničně rozpáleného mozku mučily ubohou . . . . Pozdravovala se pomalu, a když pak posléze zdraví znovu se vrátilo, vyzpovídala se abatyši upřímně jako zbloudilé dítě své matce; rozloučila se se sestrami a rozžehnavši se s klášterní samotou vrátila se do světa, jejž byla opustila z pýchy, pro zhrzenou lásku . . .

Na podhradí.

Jak luňák na house, tak hrad váš s šedé skály
se chmouří, pane hrabě, na můj barák malý.

Jak mezi chalupi a hradem potok běží,
tak mezi mnou a vámi propast leží.

Jen já když nahoru a vy hledíte dolů,
pohledy plné zášti potkají se spolu.

Je stár ten hrad, však starší je ta skála
a dřív než hrad tu naše chalup stála.

Po otci synek dědil řeč a víru,
vy svlékali jste se, jak plémě štírů.

A jako smrt a nákaza a hlíza,
tak protivna mi vaše krev je cizá!

*

Jste hodný, pane hrabě, z nové školy,
že skupujete naši hrstku polí:
váš správec kdys nám z hladu pomoh vlídně,
a za úrok teď můžem zmírat klidně,
a sedlák — vy to víte, jak to bere:
když praskne lan, že všechno ďábel spere!
Však — pane hrabě, dejte si to říci:
jste Achab Nabotově na vinici!

A jedete-li kolem s dvěma páry,
jak uhněten a shrben sedlák starý
za vaši mzdu na svém se poli moří,
váš ret se ku pozdravu nepokoří,
jen vaše fena po sedláku skočí,
a po vás — zášti blesk z pod sedlákových očí

* *
*

Jak luňák na house, tak hrad váš s šedé skály
se chmouří, pane hrabě, na můj barák malý.

Dnes večerem ku zámecké vám bráně
přiletěl tryskem kočár nečekaně;
pak vzhůru doktor šel a naši kněží,
a řeklo se, že mladý hrabě leží,
cos o souboji mluvilo se skrytě, —
pak: — že dnes v noci umře vaše dítě!

Tu vzpomnělo mi na mého se syna,
jejž za zdí kryje nesvěcená hlína:
váš syn znal jej — i ji! — — vy víte jak to bylo,
co o život mé dítě připravilo,
mé zdravé, dobré, trpělivé dítě —
— nu, byl můj syn — a bylo na úsvitě,
než z upomínek zamhouřil jsem oči.

Noc byla jasná, hradu po úbočí
měsíčný svit se níž a níže skrádal,
až plně do vašeho okna padal.

Já vyšel ven a used na svém prahu
a přemýšlel o svého syna vrahu:
tu pohnulo se vaše okno slabě,
a u okna jste vy stál, pane hrabě!

Noc byla tichá, měsíc v plné záři,
a mně neušel rys na vaší tváři,
ni cuknutí, ni křečovité chvění —
mně za tu rozkoš bylo do modlení!

Tak, pane hrabě, nebyli jsem zvykli
vás nikdy vidat! — nikdy nevykřikly
tak vaše rty jak teď do hluché noci:
„Spěj, Bože, jedinému děcku ku pomoci!“

Ó, pane hrabě, Bůh byl stejně blízký
vám na hradu i mně zde chlapu z vísky!
a od Něj nekupuje, když co pána bolí,
se milost, jako od sedláka polí,
a před ním, hrabě, je to všechno stejno:
ty vaše rody, i to naše hejno! —

Nuž tak — já viděl vaše siné líce!
dnes méně nejsme oba, ani více
než otcové —

Nuž, s umíráčkem z rána —
já pomodlím se za mladého pána.

J. V. Sládek

O neužitečném žaludku.

Od *R. E. Jamota.*

Menenius Agrippa promluvil svého času o žaludku užitečném — já dovolím si mluviti o žaludku neužitečném a dobře vím, že podnikám práci závažnější. Agrippova řeč by byla sotva vyplnila feuilleton v římských „Fasces", můj hovor rozpočtěn jen na dvě stránky tohoto časopisu. Úloha má je snadnou, jestiť žaludků neužitečných mnohem více než užitečných. Jedné třídě lidstva ztráví žaludek méně než dostane, druhé by ztrávil více než dostanu. Pak zbývá snad ještě nějaké percento, v němž je žaludek rozumný, ale to není jednak veliké, jednak už o něm Agrippa promluvil. Zejména vzácný jest užitečný žaludek u těch lidí, kteří dovedou jej uspokojiti. Lucullus měl tak užitečný žaludek, že si vzal živobytí, když se počal obávati, že mu jmění nedostačí, aby užitečnost žaludku svého mohl i na dále zkoušeti. Tom Rogerson měl na čtyři milliony franků a projedl je; když mu zbyla ještě guinea, koupil si za ni vzácného ptáka. Tohoto pohodlně snědl, pak se dvě hodiny procházel, aby krmi svou dobře ztrávil, načež se oběsil. Vím, že se mi namítne, že historie tyto nejsou právě čerpány z nejnovějších denních zpráv, ale to mi právě vhod, vidíť každý, že dvé užitečných žaludků zaznamenala si historie na věčné časy; kdyby jich bylo sto tisíc, jistě by se kronikáři se zaznamenáváním jich neplahočili.

Žaludek je vůbec povahou svou rabulista. Dáváme-li mu málo, bouří se, dáváme-li mu mnoho, bouří se také; po samých dobrých věcech i po samých špatných věcech je nespokojen. Jest nespokojen u silného kuřáka, u silného pijáka, bouří se u člověka s horečkou, u člověka kašlajícího, líného i přepracovaného, u chudokrevného a bůh sám ví kdy ještě. Vůbec nelze žaludek ani dost málo chváliti.

Beranger napsal ódu na šampaňské víno, sám však pil jenom vodu; kdyby byl šampaňské častěji píval, jistě by je nebyl chválil. Brillat-Savarinův spis o „chuti" jest ódou ba hymnou na vznešený požitek žaludku. Brillat-Savarin však sám byl člověkem velmi střídmým, a kdyby byl dle spisu svého jednal, byl by jej nepochybně záhy zatratil. Berchoux napsal dva spisy, jeden o tanci, druhý o labužnictví, oboje vychvaluje, sám však byl velmi střídmý a nikdy netančil. Toť již tak ve světě zákonem, že lidé vychvalují právě to, co sami nevykonávají. Renan bouřil proti církvi katolické, podotýká ale ve svém jednom spise (nemýlím-li se, je to poslání Straussovi), že se mu to ukrutně líbí, vidí-li křesťany vírou svou nadchnuté. A takových Renanů není ve světě málo. Proto také vychvalují právě ti lidé žaludek, kteří nejméně ho poznali. Kdo ví, zdali by byl Agrippa učinil ono porovnání se žaludkem, kdyby byl večer před tím snědl libru astrachánského kaviáru.

Jak potměšilý jest na příklad žaludek! Onemocníte — dejme tomu tyfem střevním, čtyři neděle kolísáte se mezi životem a smrtí; pak výhrůžné příznaky povolí, avšak jest zapotřebí svrchované střídmosti, aby nemoc se nevrátila v míře zostřené. Vysvětlíte to nemocnému s rozšafností šalamounskou, povíte mu, že jsou ve střevě příškvary, jež by hojný pokrm sedřel, což jest velmi nebezpečné; nemocný pochopí a uvěří vám, ale žaludek je mocnějším pánem, než celá fakulta lékařská; již za chvíli naříká si nemocný na hlad a je-li poněkud jen bloudem, pozře všecko jedlé, co mu na snadě, suché kůrky, tvrdé housky a p. Žaludek se upokojí, ale po nemocném na příklad veta. Smrtí takových zná zajisté každý lékař několik. Klassický příklad v oboru tomto prožil slavný francouzský lékař Broussais. Na jeho oddělení ve Val-de-Grâce (jedna z vojenských nemocnic pařížských) leželo kdysi sedm vojáků stížených prudkým zánětem žaludku a střev. Broussais jim ovšem dával poskrovnu jísti a to se milým vojákům nelíbilo i požádali, když se jim již lépe vedlo, několik soudruhů, kteří přišli jich navštívit, aby jim přes zeď zahradní hodili něco k snědku. Dobří hoši ti tak učinili a hodili přes zeď zejména větší množství měkkého chleba. Rekonvalescenti všecko hltavě snědli, leč po chvíli již na novo onemocněli a téhož dne ještě zemřeli čtyři, kdežto druhého dne ostatní tři ducha vypustili. Broussais způsobil následkem toho nemalé pobouření a od těch dob postavena u zahrady ústavu vojenská hlídka. Za krátko však po této tragické události onemocněl Broussais sám toutéž nemocí a po několik dnů trudně se mu vedlo. Přece se mu však polepšilo, a rekonvalescent jsa postižen byl tímtéž hladem jako sedm oněch zemřelých vojáků. Nic na plat nebyla mu svěží tato zkušenost. Lstivě poslal opatrovníka svého ze síně, vstal a sebral všecko, co se dalo snísti, mezi jiným i talíř čočky. Záhy na to dostavila se nemoc a dobrý Broussais jen s těží smrti vyváznul. Tuším, že nemůže být páddnějšího objasnění k tvrzení, že jest žaludek potměšilý.

Jak nerozumný jest žaludek! Kdož neprožil sám již několikráte tu podivuhodnou událost, že právě v tu dobu, kdy kapsa slavila hlavní prázdniny, pojala jej neodolatelná touha po některé lahůdce, jíž tak mimochodem byl spatřil. Mám za to, že i národní skladatel písničky „Ó Velvary!" při básnění byl nálady svrchu líčené, jinak by nepoukazoval tak bolestně k tomu, „že jedl, pil, hodoval". Kdyby nebyl po požitcích takových na novo toužil, věru, že by si na ně tak bolestně nevzpomínal. Ba žaludek svedl již mnohého ke krádeži. Nemluvím o ubožácích, kteréž hlad dohnal ke skutku takovému; skutek taký nelze sice tak snadno ospravedlniti, avšak lze jej jistě omluviti, jestiť dle vypravování skutečných hlad věcí hrůznou, k šílenosti ženoucí. Avšak jsou lidé, již z pouhé mlsnosti kradou, a tací lidé jsou to právě, již stali se obětí neužitečného žaludku.

Snáze lze ochočiti tigra bengálského, nežli žaludek neužitečný. Člověk s žaludkem choulostivým stává se jeho otrokem. Kdy jiní se veselí a bezstarostně hodují, uvažuje majitel neužitečného takového žaludku s hrůzou, kam až se odvážiti smí, nemá-li záhy na to trpce vesele prožitou chvíli pykati. Člověk takový studuje pečlivě,

co všecko žaludek jeho snese a čím se pohorší a běda nešťastníku, který vytčenou mez překročil. Pokažený žaludek krutě mstí se na pánu svém. Nechuť k jídlu, tlak veliký v dutině břišní, bolesti, ošklivost, dávení a podobné tvoří podstatu oněch trestů, jimiž neužitečný žaludek za všeliké přestupky majitele svého stíhá. Ba nedosti na tom; nedosti na útrapě tělesné, rozzuřený žaludek mstí se i na duchu. Lidé vleklými chorobami žaludečními trpící bývají z pravidla duševních prací neschopní, i sklíčení a trudnomyslní. Pokažený žaludek budí myšlenky na blízkou smrt, na zhoubnou rakovinu atd. Neužitečný žaludek štve tisíce majitelů svých do Var Karlových, Lázní Marianských, do Rohiče, Budína a jinam a jinam. Chlubné listy, jež zprávy lázeňské ob čas vydávají, nejsou zajisté, než truchlivým svědectvím zhoubného vlivu žaludku neužitečného. A ptejte se nešťastníků takových, jak se choval velitel jejich po celé léčení v městě lázeňském! Jedné veliké části sice dobře, jiné však špatně; a z veliké oné části zase veliká část, jedva domů zavítala, již zase stává se otrokem dřívějším. Bídná to zajisté útroba.

Porozumíme zajisté starořímskému poctivci, jenž vyslovil památné rčení „plures occidit gula quam gladius" — více jich zabije požerák (resp. žaludek), nežli meč. Nejen sám o sobě může žaludek nemocen jsa lidský život ohrožovati, ale i jinak ještě zřídlem nebezpečí státi se může. Pokusy se ukázalo, že telata krmená mlékem tuberkulósních krav, taktéž tuberkulósními se stala. Nebudeme sice souditi z výsledku takového rovnou cestou na podobné poměry u člověka, avšak za výstrahu sloužiti nám může. Neboť kdož ví, zdaž matka tuberkulósní kojící své dítě nakaziti nemůže. Ba zdá se mi, že mnohé onemocnění, jež obecně za příklad dědičnosti choroby uvedené slouží, tímto prostým přenešením nákažliviny pomocí mléka do žaludku kojencova a odtud do veškerého těla, snadno by se vysvětliti dalo. O tyfu střevním přemuozí se domnívají, že vzniká přenešením nákažliviny do žaludku a odtud do střev. Zejména platí tak o vodě nákažlivinou tyfosní naplněné. Ba právě v tu chvíli diskutují angličtí lékařové o epidemii tyfu, kteráž prý vznikla tuším v Dublíně požíváním nezdravého mléka. Myslím, že to vážné potvrzení učení mého o neužitečném žaludku.

Tím však rozsah této škodlivé stránky popisované útroby nevylíčen docela. Kdož medle nevzpomene sobě při rozhovoru takém na — dnu. Jestiť i tato rozmarná a čiperná choroba výsledek neužitečného žaludku. Vyskytnjeť pak se u lidí, kteří dovedou s nadbytkem touhám žaludku svého vyhověti. Jest totiž zjištěno, že jsou ještě na světě lidé, kteří mají vůbec peníze. Někteří lidé takoví mají pak nádavkem žaludek, jemuž je s potěšením ztráviti značné množství velmi záživných ba i těžkých potravin. Žaludek takový nestuduje žádnou zdravovědu a pobádá majitele své, aby jen hojně jedli. Ana je nadvláda žaludku nad rozumem dosti známa, tu nemůže nám býti s podivením, uposlechnou-li lidé mající peníze nutkání takového, a jedí-li více než ostatní tělo spotřebovati může. Následkem toho koluje v krvi množství přebytečných látek, jež ústrojí tělesné nemůže spracovati tak, aby zase odměšeno bylo, a látky tyto se ukládají na způsob zvláštních solí kolem kloubů a budí zde ukrutné bolesti. Tvrdí se sice tu a tam, že dna nevzniká požíváním nemírného množství potravy, ale jisto jest, že na příklad v pražských nemocnicích jest dna velmi vzácnou nemocí a ústavy tyto jsou přece jak známo útulkem nejchudších vrstev společenských. V Paříži na příklad viděl jsem v nemocnicích několikráte dnu, obecný lid v městě tomto ovšem také mnohem lépe se má než u nás. Slovem i dnu sluší považovati za následek neužitečného žaludku.

Co máme však vůči tomu všemu souditi o lidech, kteří žijou aby jedli, kteří učinili sebe dobrovolnými otroky útroby tak neužitečné, jakou je právě žaludek? Což jiného než, že jsou pošetilci. Cvičíme-li mozek, máme z toho aspoň takový prospěch, že něco víme, cvičíme-li svaly, stáváme se athlety, cvičíme-li však, stávajíce se labužníky, žaludek svůj, toneme v nebezpečí, že si jednak zapějem z přesvědčení „Ó Velvary", jednak ale, že žaludek se nám pomstí za dobrotu naši, jako onen had, jenž uštknul sedláka, kterýž jej byl v rukávě zahříval. Pochopitelno, že nejlepší spis o gastrosofii, spis Brillat-Savarinův, mohl míti za autora jenom člověka nad míru střídmého. Člověk nestřídmý nikdy asi nenapíše jakousi chválu labužnictví. Erasmus Rotterdamský napsal spis o chvále bláznovství právě proto, poněvadž byl člověkem rozumným. Kdyby jej byli chovali v blázinci, kdo ví, zdaž by byl spis ten napsal. Proto také chválím Descureta, že pojal nestřídmost v jídle mezi chorobné vášně. Dobrý tento muž rozeznává dokonce celou řadu lidí nestřídmých. Jedni prý jedí dobré věci bez potřeby — ty nazývá gourmandy. Jiní jsou milovníky cukrovinek, mlsouni (friands). Jiní jedí plnou hubou, jen aby jedli, to jsou hltouni (goinfres) a tak dále. Když touhu cítíš po rozmarném tomto roztřídění, vyhledejž si je u pramene. Jisto však je, že jest nestřídmost, vzhledem k uvedeným vlastnostem žaludku, věcí pošetilou. Poněvadž pak jest to věcí pošetilou, tu nacházím to zcela přirozeným, tvrdí-li se, že právě lidé vzdělanější k nestřídmosti lnou. Jest to jaksi malice potměšilého žaludku, že chce v posměch uvésti všecko učení o nadvládě ducha nad tělem. Aby pak byla pošetilost taková tím větší, tu platí za nestřídmé, především lékaři, kněži, finančníci a literáti. Příhoda, již zažil Broussais, jest tuším dostatečným dokladem, že se má aliter in theoria, aliter in praxi. Angličan, slavný Sydenham, napsal svého času slavný spis o dně, sám ale dnou trpěl. Zdali jednal v praxi podle zásad svého spisu, historie nám sice nepovídá, ale dá se souditi že ne, bylť právě lékař. Onen lékař, kterýž odpověděl, když mu vytýkali, že nedělá to, co sám radí: „Já právě nechci býti zdráv," jest novým dokladem toho, že žaludek jest útrobou neužitečnou. O finančnících a jich nestřídmosti slov ztráceti nebudeme, máť každý ještě v živé upomínce ono hýření za dob, kdy se říkalo, že národní hospodářství rozkvétá. Taktéž kněží slynou jako labužníci, Brillat-Savarin přikrývá je pláštěm útrpnosti, řka, že jim má býti labužnictví kompensací, kdežto finančníci jsou labužníky prý z okázalosti. Literáty zahaluji zase já pláštěm křesťanské lásky, mohl bych mnohé vypravovati sice, avšak jak by mne vedle sebe jako dilettanta pak mohli vytrpěti, kdybych jako lékař odhaloval jejich vady.

Slovem ať vleku rozpravu svou v ten či onen směr, všude na nás zeje pravda nahá a ohyzdná, že jest ža-

ludek útrobou neužitečnou v případech přemnohých. Tak i u nestřídmosti tak vidíme, nejprvé nás žaludek k ní svádí, tváře se, jakoby nám chtěl prokazovat služby jen a jen užitečné, jedva že nás ale svedl, začíná se nám mstít na základě ustáleného svého zákonníku trestního.

Projektované mé dvě stránky jsou tuším překročeny a rozhlížím-li se po napsaném, mám za to, že mluvil jsem s rozhořčením dostatečným. Z toho snad vysvítá, ze žaludek z celé duše své nenávidím, avšak mýlil by se, kdo by tak soudil. Homo sum et humani nihil atd. Kdybych byl duchaplný, napsal bych tuto, že jsem se momentáně rozhněval na žaludek vůbec, poněvadž mne žaludek můj okamžitě hněvá. Ale s duchaplností, zejména takovouto, člověk daleko nedojde.

Pepita Ximenez.

Andaluzský román. Napsal *Juan Valera.*

(Pokračování.)

8. dubna.

Zábavy a výlety nepřestávají, i musím se jim podávati, ačkoliv mnoho proti své vůli.

Provázel jsem svého otce již skoro po celém jeho majetku a můj otec a jeho přátelé div podivením nestrnou když vidí, že nejsem ve věcech hospodářských tak docela nevědomý. Zdá se mi skoro, jako by myslili, že se studium theologie, kterému jsem se věnoval, úplně příčí veškeré znalosti věcí přírodních. Jak se divili mým vědomostem, vidouce, jak jsem ve vinicích, kde révy sotva začínají pučet, rozeznal révu Pedro-Ximenez od obyčejné i od Don-Bueno! Jak obdivovali se mi, když jsem na zeleném osení viděl, co jest ječmen a co pšenice, co anýz a co boby; že znám velmi mnoho stromů ovocných i stinných a nade vše, že vím o rozličných polních bylinách jak se jmenují, jaké mají vlastnosti a k čemu jsou!

Pepita Ximenez, dozvěděvši se od mého otce, jak velice mám zdejší zahrady rád, pozvala nás do jedné, kterou má nedaleko odsud, na časné jahody, které tam rostou. Tento vrtoch Pepitin, zavděčovati se tak mnoho mému otci, který se o ni uchází a kterého odmítá, zdá se mi, že má v sobě něco coquetního, něco, co zasluhuje hany; avšak když potom Pepitu vidím, jak jest přirozená, tak upřímná a nelíčená, přechází mne to zlé domnění a zdá se mi, že všechno to činí z čisté vůle a že nemá ňic jiného na mysli, než zachovati dobré přátelství, které ji spojuje s mou rodinou.

Ať tomu jakkoliv, předevčírem večer byli jsme v zahradě Pepitině. Je to krásné místečko, příjemné a malebné, jak si je člověk jen představiti může.

Potok, jenž rozdělen na tisíc stružek zavlažuje skoro všechny ty zahrady, teče zde kolem; utvořilo se tu malé jezírko a když přebývající voda přetéká splav, padá do hluboké rokle posázené po obou stranách topoly, bílými i černými, vrbami, květoucími oleandry a jiným listnatým křovím a stromovím. Vodopád, čistý i průzračný, tříští se v hlubině v bílou pěnu a pak proudí se dále klikatou strouhou, kterouž mu otevřela příroda sama a již na březích ovroubila tisícerými travinami a květinami, mezi nimiž je teď nesmírné množství fialek. Svahy, po kterých zahrada na jednom konci vystupuje, jsou plny ořechů, fiků, lísek a jiných ovocných stromů. V rovině jsou záhony zeleniny, jahod, rajských jablíček, zemčat, mechyň a pepřovníku a v menší části, vyhražené květinám, jest jich velká hojnost a to takových, které se zde nejvíce pěstují.

Nejčetnější jsou růže všech druhů a odrud. Domek zahradníkův jest tak hezounký a čistý, jako nikde v celém okolí a vedle něho nalezá se jiné malé stavení pro paní statečku. Tam pohostila nás Pepita skvělou svačinou, kteráž vystrojena pod záminkou těch jahod, které byly hlavní příčinou, pro kterou jsme přišli. Množství jahod bylo na záhost doby podivuhodné i byly nám dány na stůl s mlékem několika koz, které se zde také chovají.

S námi zároveň byli zde lékař, písař a moje teta Casilda; ovšem že nescházel nezbytný pan vikář, duchovní otec a více než duchovní otec, obdivovatel a věčný chvalořečník Pepitin.

Z jakési sibaritické promyšlenosti nebyl, kdo nás obsluhoval, ani zahradník, ani jeho žena, ani jeho chlapec, ani jiný venkovan, ale dvě hezké dívčiny, spíše důvěrnice než služky Pepitiny, oblečené po selsku, ale co nejkrásněji a nejúpravněji. Měly šaty z krásnobarevné látky, krátké a k tělu přiléhající; přes ramena hedvábné šátečky a nepokryté hlavy, na nichž svítily se hojné a lesklé černé vlasy, zapletené na zad v jeden cůpek a na čele skadeřené a sepjaté několika jehlicemi, kterým zde říkají caracoles. Do cůpku obou těchto dívek byla zatknuta čerstvá růže i s listím.

Až na bohatější látku černé barvy nebyl oděv Pepitin v ničem nádhernější. Její merinové šaty měly ten samý střih jako u dívek, i aniž byly příliš krátké, nesmetaly přece a nezvedaly prach z cesty. Skromný černý hedvábný šátek pokrýval jí také po zdejším způsobu ramena a prsa a na hlavě neměla ani květiny, ani šperku ani jiné ozdoby kromě svých vlastních plavých vlasů. Jediná věc, která jevila u Pepity jakýsi vzácný rozdíl od zvyku venkovského, byla, že nosí rukavičky. Je znát, že dbá velice na své ruce a že jeví jakousi marnivost v tom, že jsou velmi bílé, velmi krásné a mají lesklé a zarůžovělé nehty; avšak, má-li této marnivosti, jest omluvitelná křehkostí lidskou a konečně, dobře-li se pamatuji, myslim, že měla Svatá Teresie tu samou marnivost, když byla mladá, což nebránilo, aby se z ní stala tak veliká světice.

Vskutku vysvětluji si, jakkoliv neomlouvám tuto neškodnou marnivost. Jest to tak krásné, tak aristokratické míti pěknou ruku! Někdy se mi až zdá, že jest v tom něco symbolického. Ruka jest nástrojem našich děl, znamením naší ušlechtilosti, prostředek, kte-

rým duše dává tvar svým myšlenkám, svému vybroušenému, uměleckému vkusu, dává bytost výtvorům vůle a vykonává vládu, kterou Bůh obdařil člověka nade všemi tvory. Hrubá, svalnatá, hřmotná a mozolovitá ruka dělníka a řemeslníka vznešeně dokazuje tuto vládu, avšak jen v tom, co jest v ní prudkého a mechanického. Naopak ruce této Pepity, které se zdají tak průsvitnými jako alabastr, s tím lehkým růžovým nádechem, ty ruce, v nichž se člověku zdá, že vidí proudit tu krev čistou a tekutou, jež dává žilám lehké modravé zbarvení, ty ruce pravím s těmi dlouhými, ve své podobě bezvadně modelovanými prsty zdají se býti znakem vlády magické a panování tajemného, které má a vykonává lidský duch bez hmotného násilí nade všemi viditelnými věcmi, které byly bezprostředně stvořeny pro Boha, a které Bůh prostřednictvím člověka zdokonaluje a zlepšuje. Zdá se nemožno, aby někdo, jenž má ruce jako Pepita, měl jediné poskvrněné myšlenky, jediného hrubého ponětí, jediného špatného úmyslu, jenž by byl v neladu s těma krásnýma čistýma rukama, které je mají vykonati.

Není ani třeba dokládat, že se jevil můj otec od Pepity tak okouzleným jako vždy a že ona byla k němu jemná a vlídná, ačkoliv byla to laskavost spíše dcery a ne taková, jaké by si můj otec přál. Jest jisto, že můj otec, ačkoliv má pověst, že se chovával k ženám ne příliš uctivě ale dosti světácky, k této ženě jest tak šetrným a plným ohledů, že ani Amadis k dámě svého srdce Orianě uctivějším býti nemohl v nejpokornější době svého se o ni ucházení a se jí dvoření: ani slůvka, jež by bylo zlozvukem, ani žertu příkřejšího a nevhodného, ani zamilovaného zaškádlení, v kterém si Andalužané často tak libují. Ani se neodváží říci Pepitě „krásné oči máš“; a vskutku, kdyby to řekl, nelhal by, neboť má velké, zelenavé oči jako Circe a krásné a rozevřené a co nejvíce dodává jim ceny jest, že nezdá se, že by ona toho nevěděla, ale že nejeví ani sebe menší úmysl zalíbiti se komu, upoutati někoho vděkem svého pohledu. Zdá se jako by myslila, že slouží oči k vidění a k ničemu jinému než k vidění. Jest to pravý opak toho, co já, pokud jsem slýchal, myslím, že jest vírou většiny mladých a hezkých žen, které činí ze svých očí zbraň výbojnou, a jako nějaký elektrický, bleskonosný přístroj, kterým dobývají si a podmaňují srdce. Takové jistě nejsou oči Pepitiny, v nichž jest světlost a klid jako nebeský. Přes to však nemůže se říci, že by hleděly kolem sebe s chladnou lhostejností. Ty oči jsou plné vlídnosti a něhy. Upírají se s vřelým citem do paprsku světla, na květ, téměř na každý nedýchající předmět; ale s větším ještě citem a značením, jak měkká, jak lidská, jak blahostná jest za nimi duše, upírající se na bližního, aniž by ten bližní, ať si i mlád a sebe rozmařilejší a domýšlivější, jen stínu myšlenky se odvážil, že z toho jasného a pokojného pohledu září více než vlídnost a láska k bližnímu a co více přátelsky družná a soucitná k němu příchylnost.

Napadlo mne, jestli všechno to není nastudováno, jestli tato Pepita není jen velkou herečkou, avšak ta přetvářka byla by tak dokonalá a ta hra tak zakrytá, že se mi to zdá býti nemožné. Jest to tedy sama přirozenost, jež vede a řídí tento pohled a tyto oči. Pepita bezpochyby milovala druhdy svou matku, potom ji okolnosti přivedly k tomu, aby milovala Dona Gumersinda z povinnosti, jako družka jeho v životě a potom uhasla v ní bezpochyby veškerá náruživost, kterou by mohl buditi všeliký předmět pozemský, i milovala Boha a milovala všechny věci pro lásku k Bohu i octnula se takto snad v naladění duše pokojném, až záviděníhodném, v kterémž zasluhuje-li cos neschválení, bylo by to jen sobectví, z kterého ona sama nemůže sobě vydati počet. Jest to velmi pohodlné milovati tímto způsobem sladkým bez trápení se láskou; nemíti náruživosti, s kterouž by bylo třeba bojovat, učiniti si z lásky a cítění jaksi přídavek a doplněk lásky k sobě samému.

Již několikrát tázal jsem se sama sebe, zdali, posuzuje neb odsuzuje ve svém nitru tento duševní stav Pepitin, neposuzuji a neodsuzuji sama sebe. Co že vím já o tom, co děje se v duši této ženy, abych ji takto posuzoval? Snad že, domnívaje se, že vidím duši její, pohlížím na duši svou. Já neměl jsem a nemám žádné náruživosti, nad kterou bych musel vítězit: všechny mé náklonnosti dobře řízené, všechny mé touhy dobré i zlé jdou, díky moudrému učení a návodu Vaší Důstojnosti, bez překážek a bez klopýtání k jednomu cíli, jehož když dosáhnu, dojdou uspokojení nejen má šlechetná a nesobecká přání, ale i také mé touhy egoistické, má slávychtivost, mé dychtění po vědomostech, má touha po vzdálených zemích, mé práhnutí dosíci jména i proslulosti. Všechno to se spojuje na cestě k cíli, který jsem si vytknul. S této stránky zdá se mi často, že jsem více pokárání hodný než Pepita, jestli vůbec ona zasluhuje pokárání.

Přijal jsem již menší svěcení; vyprostil jsem duši svou z marností světa, dostal jsem tonsuru, zasvětil jsem se oltáři a myslím, že budoucnost hodná ctižádosti otvírá se před mýma očima i vidím s blahým uspokojením, že mohu jí dosáhnout, ano pravím si s libostí, že síly mé dosíci jí jsou bezpečné a dostatečné, ovšem volaje také někdy na pomoc mou skromnost, abych nedůvěřoval v sebe přes míru. Naopak: tato žena, k čemu zde nadobyčejnému práhne, co chce? Já ji posuzuji proto, že dbá svých rukou, že snad jest někdy samolibá pro svou krásu, téměř ji odsuzuji pro její krásu, pro starostlivost, s jakou se šatí, pro nevím jakou coquetnost, která se přece jeví v tolikeré skromnosti a nelíčenosti. Jak tedy! Má býti ctnost otrhaná? Má býti svatost odporná? Duše čistá a krásná, což nemůže míti zálibu v tom, aby také tělo bylo takové? Jest podivná ta zlovolnost, s kterou hledím na krásu a půvab Pepitin. Jest tomu tak proto snad, že má býti mou macechou? — Ale jestliže nechce býti mou macechou! — Jestliže mého otce nemiluje! — Pravda jest, že jsou ženy tvorové podivní: kdož ví, jestli v hloubi duše své již se necítí náchylnou milovati mého otce a dáti mu ruku svou, kdož ví, zdali chtějíc mu dáti na vědomí, že co velkou má cenu mnoho stojí, nemá v úmyslu — odpustiž mi Vaše Důstojnost tato slova — změkčiti jej dříve svým odmítáním, upoutati jej a podmaniti ve svou službu, vydati zkoušce stálost jeho náklonnosti i dáti mu konečně kýžené svolení? Vše to ukáže budoucnost.

To odpoledne v zahradě bylo utěšeně, roztomilé: mluvilo se o květinách, ovoci, sadařství a tisícerých věcech hospodářských. Pepita závodila v znalosti všeho toho s mým otcem, se mnou i panem vikářem, jenž pokaždé, kdy Pepita promluvila, zůstal jako přičarován a

zapřísahal se, že za svých sedmdesát a několik let a na svých velkých cestách, kde prošel kříž na kříž skoro celou Andalusii, nepoznal ženy, která by ve všem, co myslí a mluví, byla tak dokonalá a tak duchaplná.

Z takových a podobných výletů kdykoliv se vracíme domů, připomínám vždy otci, že už by byl čas, abych se navrátil k Vám a tak konečně uspíšil okamžik svého vysvěcení. Avšak otec má mne tak rád kolem sebe a jemu samému je zde tak dobře při spravování jeho statků, při vykonávání neobmezené i obmezené vlády jako starosta místa a při zbožňování Pepity a radění se s ní o všem jako s nějakou nymfou Egerií, — že nalezl vždy a nalezne ještě po několik měsíců odůvodněnou příčinu zdržeti mne zde. Teď musím pomáhat při čistění nevím již kolika sudů vína, teď musím přetáčet jiné, teď jest potřeba ořezávat révy, teď zase jest právě na čase, aby se podoraly sady olivové a okopaly olivy, slovem zdržuje mne zde proti mé vůli, ačkoliv neměl bych říkati „proti mé vůli", neboť jest to velikým dobrodiním, když mohu žíti s otcem tak dobrým jako jest můj.

Nejhorší jest, že při takovémto životě až příliš se odvracím od svého života duševního; při modlení zdá se mi, že cítím jakousi prázdnotu v duši, má náboženská horoucnost se ochlazuje, život obyčejný proniká celou mou bytost a vssává se v ni. Když se modlím, dopadám se na roztržitosti; při rozjímání, kde se má duše nejvíce povznášeti k Bohu, nemám toho hlubokého upjetí jako druhdy. Naopak, citlivost mého srdce, kteréž se neupíná na předmět sebe hodný, které neplní se a nezdokonaluje tím čím by mělo, překypuje někdy a přetéká na věci, které mají v sobě mnoho chlapeckého, které se mi zdají směšny a za které se stydím. Bdím-li pozdě do tiché hluboké noci a zaslechnu-li, že nějaký selský milenec zpívá ku své rozladěné kytaře, aneb doslechnu-li sloku kola neb jiné písně, třeba nebyla ani tuze krásná, ani poetická, ani příliš jemná, jest mi tak tklivě kolem srdce, jako bych slyšel nápěv rajský. Zmocňuje se mne často jakási blouznivá, chorobná soucitnost.

Hoši správce mého otce vybrali nedávno hnízdo vrabců, a když jsem viděl tato neopeřená ptáčata tak násilně odtržená od milující je matky, cítil jsem, jak mi tíseň srdce svírá, a přiznávám se, že mi slzy vyhrkly z očí. Před několika dny nesl sedlák kolem nás s pole telátko, které si zlomilo nohu; donášel je k řezníkovi a vešel k nám zeptat se mého otce, nepřeje-li si z něho něčeho: můj otec chtěl několik liber masa, hlavu a nožky; to mne tuze dojalo a byl bych, kdyby mi stud byl nebránil, to ubohé zvíře koupil a hleděl, zdali by se nedalo vyléčit a zachovat. Jen z velké důvěry k Vám, milovaný strýče, vypravuji Vám o těchto projevech výstředního a neurčitého citu, abych Vám ukázal, jak již jest potřebí, abych se vrátil ku svému bývalému životu, svým studiím, svému rozjímání, abych byl konečně vysvěcen a živil oheň, jenž sžírá mou duši, potravou zdravou a dobrou.

14. dubna.

Vedu ten samý život jako dosud a zdržuji se zde na prosby svého otce.

Největší potěšení, jehož tu mám kromě blízkosti otcovy, jest obcování i hovor s panem vikářem, s nímž chodívám na dlouhé procházky. Zdá se býti až k nevíře, že člověk jeho věku — jest již skoro osmdesátník — zůstal tak silným, jarým a tak dobrým chodcem. Já sám se dříve unavím než on a v celém okolí není rokle, ani divočiny, ani strmé hory, kam bychom si byli nezašli.

Pan vikář mne velice smířil se španělským kněžstvem, kterémuž jsem často v rozmluvách s Vámi vytýkal nevědomost. Ó jak mnoho výše stojí, řekl jsem si často, tento člověk plný prostodušnosti a dobré vůle, tak láskyplný a nevinný, ó jak mnoho výše stojí než mnohý, jenž pročetl mnoho kněh a v jehož duši nehoří jako v jeho s takou živostí oheň lásky, spojený s ohněm nejupřímnější a nejčistší víry! Nemysli Vaše Důstojnost, že duch páně vikářův jest obyčejný, prostý, jest to duch nespracovaný, ale otevřený, jasný. Často si myslívám, že dobré mínění, které o něm chovám, pochází z pozornosti, s kterou mi naslouchá, ale není tomu tak; zdáť se mi, že vše, co slyší, bystře posuzuje i že umí s opravdovou vřelou láskou k našemu svatému náboženství spojovati ocenění všech věcí dobrých, které nám novověká vzdělanost přinesla. Uchvacuje mne především přímá poctivost, střízlivost ku přepjatému projevování se citu, slovem přirozenost, kterou pan vikář vykonává i nejobtížnější skutky křesťanské lásky. Není protivenství, které by nevyléčil, není nešťastníka, jehož by nepotěšil, není pokoření, které by nenapravil, není chudoby, které by nepřispěl svou pomocí.

Ve všem tom, jenom dlužno přiznati, má velikou pomocnici v Pepitě Ximenez, jejíž zbožnost a dobrotu srdce vždy vynáší do nebe.

Tento druh jakéhosi zbožňování Pepity splývá u pana vikáře jaksi v jedno s vykonáváním tisíce dobrých skutků, s almužnami, modlitbou, bohoslužbou i staráním se o všechnu chudinu. Pepita neudílí almužny jenom chudým, ale dává také na modlení, kázání a jiné církevní obřady. Zastkví-li se kdy oltář farního kostela nejkrásnějšími květinami, dostaly se sem jistě štědrostí Pepitinou, která je dala přinésti ze své zahrady. Jestli že na místě starodávného, starého a sešlého pláště, který měla svatá Panna sedmibolestná, září dnes na ní skvělý a nádherný plášť z černého sametu, vroubeného stříbrem, jest to dar Pepitin. Tato a jiná podobná obdarování pan vikář vždycky do nebe vychvaluje a vynáší. Když pak já nemluvím o svých záměrech, svém povolání a svých studiích, věcech to, které pana vikáře tak zajímají, že zrovna na mých rtech visí, když on to jest, který mluví a já poslouchám, obrací se hovor vždy tisícerými obraty a oklikami ku Pepitě Ximenez. A konečně, o čem že má pan vikář mluvit? Jeho obcování se zdejším lékařem, hostinským a několika bohatými rolníky vyčerpá se v hovoru třemi slovy. Poněvadž má pan vikář vzácnou na venkovana vlastnost nevyvěšovati cizí prádlo a nemluviti o pohoršení, které se jinde událo, nemá zajisté o čem jiném by mluvil než o této ženě, kterou tak často navštěvuje a s kterou, podle toho, co říká, mívá hovory nejdůvěrnější.

Nevím, jakých knih Pepita čtla, ani jakého má vzdělání, ale z toho, co vypráví pan vikář, vysvítá, že má ducha nepokojného a hloubavého, před který se staví nekonečně mnoho otázek a záhad, jež snaží se

objasniti a rozluštiti, i předkládá je panu vikáři, kterého takto často přivádí do hezkého zmatku. Tento muž, vychovaný po venkovsku, kněz „sesedlačelý“, jak se říkává, má rozum přístupný každému světlu pravdy, jakkoliv mu schází vlastní iniciativa, a proto mu záhady a otázky Pepitiny otvírají nové obzory a nové cesty — jakkoliv mlhavé a ostře neohraničené — kterýchž on dříve netušil, kteréž ani nyní neumí stopovati přesně, ale jich neurčitost, novost a tajemnost jej okouzlují.

Pan vikář se nikterak netají tím, že jest v luštění těchto otázek a záhad mnoho nebezpečného a že on i Pepita, aniž by to věděli, snad upadají do nějakého kacířství, avšak potom se upokojí. neboť ačkoliv není zrovna největším theologem, umí přece svůj katechismus na prstech. má důvěru v Boha, který jej osvítí, doufá, že nesejde na scestí a pokládá za jisté, že se Pepita bude říditi jeho radami a nedá se na scestí nikdy.

Takto si vymýšlejí oba tisíc krásných, jakkoliv neveršovaných básní o všech tajemstvích našeho náboženství a článcích naší víry. Nesmírná jest jejich oddanost a pobožnost k Nejsvětější Panně a Paní naší. a já někdy až žasnu, jak povznášejí obecnou ideu nebo pojetí Panny Marie až k některým z nejvzdálenějších myšlenek theologických.

Z toho, co vypravuje pan vikář, poznávám, že duši Pepitinu, jakkoliv snaží se na zevnějšek býti veselou a pokojnou, protknula ostrá dýka bolesti, že v duši té jest láska k čistotě, jíž odporuje minulý život její. Pepita milovala dona Gumersinda jako svého soudruha, svého dobrodince, jako člověka, jemuž povinna byla všechno, avšak trápí ji a zahanbuje vzpomínka, že don Gumersindo byl jejím mužem.

V její oddanosti k Panně Marii jeví se něco jako pocit bolestného pokoření, jako trpkost, jako zasmušilost, které vzbuzuje v duši její vzpomínka na ono jí nehodné a neplodné manželství. Ano i v tomto zbožňování božského děťátka, jehož drahocennou sošku má v domě, není asi nic jiného, než mateřská láska bez předmětu, mateřská láska. která hledá tento předmět v bytosti nezrozené z hříchu a poskvrny.

Velebný pan vikář říká, že se Pepita klaní Jezulátku jako svému Bohu proto, že je miluje s mateřskou vroucností, s jakou by milovala syna, kdyby jakého měla, a bez ničeho, co by ji v jejích vlastních očích pokořovalo. Pan vikář praví, že se sny Pepitiny sjednocují s matkou idealní a se synem ideálním, neposkvrněnýma oběma, i že modlí se tak ku nejsvětější Panně a ozdobuje své malé Jezulátko.

Ujišťuji Vaši Důstojnost, že nevím, co o všech těchto podivnostech myslit. Známť tak málo to, co jsou ženy! To, co mi pan vikář o Pepitě vypravuje, mne překvapuje, a čím více z toho vyrozumívám, že Pepita jest dobrá. tím více vzbuzuje to ve mně jakýsi strach o mého otce. Při svých 55 letech, myslím, že jest zamilován, a Pepita, jakkoliv dobrá v duši své, může, aniž by na to myslila nebo tomu chtěla, býti nástrojem ducha zla: může míti jakousi coquetnost nepromýšlenou, bezvolnou, více nepřemožitelnou, účinnou a osudnou než taková, jež pochází z úmyslnosti, výpočtu a schválnosti.

Kdož ví, říkávám často, jestli přes všechny dobré skutky Pepitiny, přes její modlitby, její život nábožný a od světa odloučený, přes její almužny a všechna obdarování kostelů, přes vše, na čemž zakládati se může příchylnost páně vikářova k ní, kdož ví, není-li něco z moci ďábelské v tomto kruhu, kterým se obklopuje a kterým obtáčí tohoto poctivého otce vikáře, tak že nechce a nemůže mysliti a mluviti o ničem jiném, než o ní a stále jen o ní.

Taková nadvláda, kterou má Pepita také nad člověkem tak nevěrčivým, jako jest můj otec, nad povahou tak mužnou a tak málo sentimentální, má v sobě vskutku něco vzácného.

Avšak dobré skutky Pepitiny nevysvětlují docela úctu a lásku, kterou zde k ní chovají skoro všichni bez výminky. Malé děti vybíhají, kdykoliv ji uvidí, jakkoliv málo vychází, a chtějí jí políbiti ruku; děvčata se na ni usmívají a pozdravujou ji s vřelostí; kde který muž, sejme klobouk a pokloní se jí se samoděkou uctivostí a s nejvlídnější a nejpřirozenější sympathií.

Pepita Ximenez, na kterou se mnozí pamatují od narození, kterou všichni viděli žíti v bídě se svou matkou a kterou potom viděli provdanou za onoho churavého a lakomého dona Gumersinda, stírá všechny tyto upomínky a jest jako bytost cizí, přišlá z jakési vzdálené země, z jakési vyšší sféry, čisté i zářivé, i budí toto vřelé okouzlení, ano tento láskyplný obdiv u všech svých rodáků.

Vidím, že z roztržitosti upadám v tu samou chybu, kterou vytýkám panu vikáři, a že nemluvím o ničem než o Pepitě Ximenez. Ale jest to přirozeno. Zde nemluví se o ničem jiném. Člověk by řekl, že jest celé místo plné ducha, myšlení a obrazu této zvláštní ženy, o kteréž ještě nechci před vámi rozhodnouti, je-li andělem nebo schytralou coquetou, plnou vrozené lsti, jakkoliv výsledky jejího jednání zdají se tomu odporovati. — Avšak ve svém svědomí jsem přesvědčen, že tato žena není coquetou, aniž dobývá si lásky, aby uspokojila svou marnivost.

Pepita jest upřímná a bez falše. Není třeba než viděti ji, aby se člověk o tom přesvědčil. Její chůze vzdušná a klidná, její štíhlá postava, krása a jasnost jejího čela, sladký a čistý svit jejích očí, všechno soustřeďuje se v úměrném rytmu, všechno se pojí v dokonalý soulad, v němž není jediného zlozvučného dechu.

Jak mne to tíží, že jsem přišel sem a zůstal zde tak dlouho! Býval bych žil u Vás v semináři, nebyl bych viděl nikoho a mluvil s nikým než se svými soudruhy a učiteli, nebyl bych světa poznal v jiném než v rozjímání a obraze — a tak, jakkoliv na vísce jsem, vidím se pojednou střemhlav vržena do víru světa, odtržena tisícerými předměty světskými od svých studií, svého rozjímání a svých modliteb! (Pokračování.)

FEUILLETON.

Bědný starý žebrák . . .

(Maďarská píseň.)

Bědný, starý žebrák . . .
nouze jen ho živí, —
milosrdný světe,
buď mu milostivý!

Komus umíráček
zvoní žalostivý, —
milosrdný Bože,
buď mu milostivý!

Moje krásné děvče
za jiným se dívá,
— milosrdná smrti,
buď mi milostivá!

Vajda János

Vlasti, drahá máti!

Vlasti, drahá máti, kam tvá radost poděla se,
tvoje radost, vzácná růže, jak jen která rozvila se? —
V zelené snad zašla lesy,
k růži v skalí, —
anebo je v širém poli
ptáček malý?
Je ten les naděje tvojí
les zelený,
a to ptáče posel jara
okřídlený.

Vlasti, drahá máti, nebuď jen tak zasmušilá,
Bůh je dobrý — není chmury, která by se nezjasnila!
Hle, již sluncem prokmitává
mraků řada
a na tebe požehnání
prchou spadá.
Jen se usměj! srdci drahá,
svatá máti,
vždyť se i ta smutná vrba
květem šatí!

Lisznyay Kalman.

Poslední vlkodlak.

Bretonská romance. Napsal *Maurice Kingsley*.

(Dokončení.)

Zvolna slezl Yvon poslední výšinu svahu a stanul v borovém nízkém podrostu, z něhož se náhle vypínalo skalisko asi třicet stop vysoké; na několik loket od něho byl balvan porostlý kapradím a ostružinami. Pod tento shýbnul se Yvon.

Dívali se naň bez dechu, jak obléká se v osudnou vlčí kůži a jak ubírá se pak zvolna mezi vlky, nyní docela blízké.

„Počkej zde, Annetto," zašeptal stařec. „Teď půjdu za ním sám. Nevrátím-li se za půl hodiny, běž domů a učiň pokřik; potkáš-li se s vlky, vylez na strom a volej o pomoc."

„Jen se nepřenáhlujte, dědečku! Pro muka Kristova, nečiňte ničeho, co by mohlo usmrtiti jej nebo vás!"

Zamávání rukou a stařec zmizel v houští. Vlci náhle oněměli; a když také starcův krok již z houští se neozýval, zmocnila se ženy nevýslovná bázeň. Zdálo se jí, že už ho více nespatří. Upřela oči do huštiny a na čele vyvstával jí smrtelný pot. Vrhla se na kolena a její rty chvěly se modlitbou k Bohorodičce.

Tu ozval se za ní jehličím lehký, kradmý krok — jen mžik — víc nebylo času se ohlednout a před ní stál šerý vlk.

„Yvone! Vlkodlaku! Měj slitování!"

Opět jen mžik hleděli vlk a žena na sebe — pak zaťaly se jeho bílé zuby do její bílé šíje a ostré drápy vryly se do ramen a prsou.

Jeden, jediný, zoufalý, smrtelný výkřik rozlehl se tichostí lesa, prodral se kmeny borovic, odrazil se od skalné stěny a zalehl v strži dole — pak ničeho více.

Výkřik dosáhl sluchu starce, jenž ztrativ náhle stopu Yvonovu se vracel. Věděl co znamená: buď napadli Annettu vlci nebo vlkodlak! — a bez dechu hnal se vzhůru přes kořeny a kameny.

Vlk zvedl hlavu. Ta samá myšlenka, jako dříve Annettě, probleskla starci hlavou: „Yvon spozoroval, že ho sledují, a proměniv se ve vlka vrátil se, aby zardousil svou ženu!" — V starcových žilách ustydla krev, když spatřil, co se stalo, v celé děsné hrůze. Ručnice třásla se mu v rukou; avšak vlkodlak stál tiše s krvavými čelistěmi nad svou obětí a upíral naň své divoké oči. Konečně vyletěla stříbrná koule z hlavně. Vlk zavyl, vyskočil vysoko do vzduchu, převalil se několikráte na zemi a pak odvlekl se do houští.

Ach, jak hrozný to konec výpravy! Jak malá to msta na vlkodlaku! On musí zemřít — stříbrná koule musí vykonati svou úlohu, ale jak draze byla ta pomsta vykoupena! A slzy jako hrách vyhrkly starci z očí, když kladl na svůj klín tu malou, krásnou, zohavenou hlavu. Kdo že tím byl vinen, než on sám? On měl jít za vlkodlakem sám! Teď nebylo pochybnosti, že Yvon a vlk jsou jednou šelmou.

On zmizel tak pojednou jen na několik kroků před ním mezi vlky. Houšti bylo prohledáno, ale nikde ani stopy po něm. Tak rychle, tak nevysvětlitelně nemohl zmizet člověk. Vlkodlak to musí být! A ďabel byl, že napadl a zavraždil svou ubohou bezbrannou ženu! Avšak bylo to souzeno již v samý den svatby!

Setřel krev s ubohé tváře a políbiv ji dlouze, tak dlouze, zůstal jako v mrákotách. — Smutné, táhlé zahoukání sovy jej vyrušilo, ale teď, kdy rozčilení přešlo v otupělost, jak slabý byl a nevěděl si rady ani pomoci. Když vstal, nohy se pod ním chvěly, a učiniv několik kroků, musel zase usednout. Bylo nemožno, aby mrtvou odnesl domů sám; ulomiv tedy suk vetknul jej vedle ní do mechu a přivázal naň šátek, aby zaplašil vlky. Potom zvolna, namáhavě vrávoral domů.

Jak chmurná byla to cesta po pěšině dolů mezi velkými borovicemi, jak příšerně šuměly a klátily se ty jejich větve. Avšak již to činilo jej méně osamělým v té lesní tišině, kde bylo slyšet i dopadnutí borového semene na padlý kmen. Jak těžká, dusivá byla ta vůně hyacint!

Vzduch! vzduch! Jen zas být mezi lidmi, jen pryč z té příšerné klenby, kde kouřilo se z mechu těžkou mlhou, kde s listí skrápaly naň velké těžké krůpěje rosy; a když se konečně rozevřelo před ním spící údolí a v měsíci bělavá pole odrážela se od tmavého okolí, když shledl konečně svou chalup hnízdící mezi olšemi, začal se modlit, aby pomsta, krutá pomsta svalila balvan s jeho duše.

Bylo již skoro na úsvitě, když vyhrnulo se asi dvacet ozbrojených sedláků ze dvora starcova; on sám seděl na malém koni přisahaje, že dopadne vlkodlaka ať živého, nebo mrtvého, a že bude-li živ, pomsta jeho bude hrozná.

Poněvadž by si byli kolem Yvonovy chalupy zašli, vydali se přímo do lesa na místo, kam je stařec vedl.

Zde cvrčeli a tikali střízlíci mezi větvemi. Datel zobal do kůry a zaplašen uletěl. Ale tělo bylo pryč a šátek také pryč! Kde?

„Odvalte kámen," navrhoval někdo. „Je-li mrtev, nalezneou se tam jeho vlastní šaty, je-li živ, bude tam vlčí kůže!"

Kámen byl odvalen a tam ležel vlkodlakův noční oděv, hrubá kazajka a spodky z vlčí kůže s řemeny kolem pasu. Z obou byla na mnohých místech srsť sedřena a vše bylo poblácено.

„Při svatém Yvonu, jeho patronu, on dělá světci tomu velkou čest, nose ďáblův kroj tak bez ostychu!" řekl jeden sedlák. „Bylo by dobře vzíti to s sebou a ukázati mu to, je-li ještě živ. I kdyby zapíral, že zavraždil Annettu, toho zapříti nemůže, že chodil v tom zde s vlky v rej. Vsadím svou hlavu, že pochoval tělo někde v lese a vrátil se do chalupy, kde bude dělat, jako by se ničeho nebylo stalo. Je-li tomu tak, můžeme napřed Annettu pomstít a potom teprv vyhledat její mrtvolu."

Rada zdála se býti dobrá a v první měkké půdě, kterou stihli, našli Yvonovu stopu vedoucí do údolí.

Na cípu pastviny kázal děd: „Stůjte!“ Měli jej chytit za živa a dřív než jej zabijou, dáti se mu vyzpovídat, anebo zabiti ho hned?

„Zabít, zabít, zabít vlkodlaka!“ byla odpověď. „Proč že by měl déle žít? Co že byl jiného, než vražedný ďábel, v jehož společnosti nebyl nikdo bezpečen? Když zavraždil Annettu, zavraždil by každého. Napil se jednou krve, bude z něj celý vlk a bude napadat naše děti. Zavolejte ho, ať vyjde ven; zastřelte ho, a nevyjde-li, zapalte mu střechu nad hlavou. Ku předu! Ku předu!“

A za okamžik svíral se kruh divokých tváří kolem chaloupky, z jejíhož komína vycházel tenounký pruh dýmu do ranního vzduchu.

„Yvone, vlkodlaku, vyjdi ven! a ukaž se! Ha, ha, teď tě máme přes všechny tvé ostré zuby. Vražedníku, vlku, ukaž se!“

Zvolna otvíraly se dveře a Yvon bledý, s vpadlýma očima stál na prahu; však v tom okamžení zavrávoral nazpět a zastrčil křečovitě dveře. Dvanáct výstřelů zadunělo vzduchem.

„Zapalte, zapalte, vypalte ho! Zapalte střechu, vykuřte vlkodlaka!“ znělo to divoce se všech stran a než doznělo, přiložen troud na několika místech na střechu.

Nastalo ticho. Žlutý pruh ohně se zableskl a lízal vzhůru po doškové střeše. Za mžik stála v plameni.

„Aha, vlkodlaku, teď jsi lapen! Ďábel opustí své věrné dříve, než sami pomyslí. Ukaž se, vrahu! Ukaž své zuby naposled a zemři jako udatný vlk!“

Žádné odpovědi. Tu vyrazil dým jedním mohutným valem a střecha sřítila se dolů. Ze vnitř zazněl výkřik vzteku a bolesti, jenž přehlušil praskot slámy a trámů.

V okamžik na to byly dveře ze vnitř vyraženy a ze ssutin do jejich kruhu prodral se Yvon, třesoucí se, vrávorající, osmahlý dýmem a krvácející z nesčetných ran: ale v náručí svíral něco, nač ve vzteku své pomsty zapomněli — mrtvolu nešťastné Annetty, v šatu dříve bílém, teď sčuchaném, potřísněném Yvonovou krví a popelem.

Pohled ten byl tak neočekávaný, že všichni couvli, když on zavrávoral přes cestu a sklesl podle studánky.

Ještě dále couvali, když změřiv je dokola vytřeštěným zrakem zachroptěl silou smrtelnou:

„Ďáblové, co chcete? Co učinil jsem, bych zasloužil takou smrt?!“

„Cos učinil?“ zvolal děd s rostoucím hněvem. „Což neučinils dost? Což jsem tě já i Annetta dnes v noci nestopovali do tvého vlčího doupěte? Což nezavraždils toho nevinného tvora, když já tě stopoval? Což nezahryzla se má stříbrná koule do tvého vlčího masa? A teď se tážeš, cože jsi učinil ty ďáble? Ale, k čemu to všechno. Tvá poslední hodinka odbíjí, a proto smiř se s Bohem nebo s ďáblem, svým pánem, s kýmkoliv chceš!“

„Ustaňte!“ zvolal Yvon. „Šel jsem dnes ráno ze své báně (již není třeba toho tajit, když umírám) a našel jsem Annettu roztrhanou od vlků, jak myslím, ačkoliv musel být někdo jiný dříve u ní, neboť tělo bylo dále odnešeno. Vodu! Vodu sem, rychle! Umírám! Jsem kovkop. Před rokem, když jsem byl na honbě, zabil jsem dva vlky v jeskyni, v níž nalezl jsem stopy olova. Kopal jsem dál a oblekal se v jejich kůže, abych nepotřísnil svůj šat a neprozradil se. Pak prodával jsem olovo v Guingampu, i abych svedl Annettu se stopy, řekl jsem jí, že jsem vlkodlak. Tak tedy se to znamení od naší svatby splnilo. Annetto! Annetto!“

Zvolna, chropotně drala se poslední slova z jeho rtů a skácev se na její tělo odešel z tohoto světa Yvon Cardok, poslední Bretonský vlkodlak.

— Své pány kollegy-redaktory prosíme, aby při otiskování zpráv z „Lumíra“ udávali laskavě pramen.

— Správa českého divadla odňala svobodné vstupní lístky časopisům: „České včele“, „Daliboru“, „Květům“ a „Lumíru“. Za to dávány jsou svobodné lístky všem v Praze vycházejícím listům německým.

— Emil Zola dovolil přeložení svého románu „L' Assomoir“ do češtiny bez honoráře, vyžádav si od překladatele, jemuž zaslal velmi přátelský list, jeden český výtisk svého díla „darem“.

— Z Francie vyvezlo se r. 1879 za 10 milionů kněh.

— Dovídáme se, že pan Bronislaw Grabowski překládá celou sbírku básní J. Vrchlického na jazyk polský.

— V „Poesii světové“ tiskne se druhý díl básní Julia Slowackého překladem Ottakara Mokrého.

— Horvátský „Věnac“ přináší v překladu Hálkovu povídku: „Na statku a v chaloupce“.

— Spisovatelem vřelého článku o české literatuře v londýnské „Westminster Review“, z kteréž otiskli jsme výtah v posledním čísle m. r. „Lumíra“, není p. Curtin, ale anglický slavista a člen „Matice České“ pan W. R. Morfill. Zpráva tato dochází nás z Oxfordu i zaznamenáváme ji s radostí. Pan Morfill bude míti letos v zimě před anglickou „Philologickou společností“ přednášku o vyhynulém jazyku Slovanů polabských.

— V Kodani sestoupila se společnost ku vydávání děl staré nordické literatury, z níž nebyla veliká spousta spisů ještě tištěna. Společnost těší se největšímu účastenství. Nemohl by také v Čechách býti učiněn aspoň pokus když ne ku založení společnosti podobné, tedy aspoň k oživení interessu pro „Českou matici“ — žádnými provoláními, ale větší prací a energií ve sboru samém — pro „Spolek historický“ a jinou podobnou jednotu? Nemohly by odbory, které v těchto spolcích mají vydávání starých památek českých na starosti, vyvinouti větší činnost? Máme také u nás netištěných dosud pokladů hojnost velikou. a bolestně musí každý pocítit, když vidí dáváuy je v šanc poznenáhlé zkáze. Literární ruch jest u nás nyní mnohem potěšitelnější než před lety a máme plnou důvěru, že mnohé vzácné dílo nyní by se mohlo vydati snadno. V této věci nebylo by zajisté nevhodno obnoviti bývalý způsob subskribce na dílo do tisku připravené. Jsme jisti, že nebylo by vlastence, jenž by je od své knihovny odmítnul. Vlastně by mělo býti pýchou šlechty, vzíti tuto věc do ruky, ale kdež pak má šlechta pro českou věc porozumění a citu!

— Na Rusi vyjde nové vydání spisů Lermontovových. Poslední vydání z roku 1873 jest úplně rozebráno. Vydavatel M. Jefremov prohledl a doplnil text z rukopisu autorova. Dílo obsahovati bude dva svazky s podobiznou a faksimilem rukopisu básníkova.

Drobnosti.

— Autor „Historie ďábla“, G. Roskow, vydal nový spis „Náboženství u nejsurovějších národů“, v němž vyvrací tvrzení J. Lublocka, že u některých z těchto kmenů není ani stopy náboženských pojmů. Roskow dokázal opak toho i podal tak důležitý příspěvek k rozluštění jedné z nejzajímavějších záhad porovnávací theologie.

— Teplota slunce. Newton, Waterston a Secchi ujišťovali, že teplota slunce nemůže býti menší než od 1—2 milionů stupňů (1,800.000—3,600.000 Fahrenheit). Pouillet, Vicaire, Violle a mnozí jiní tvrdí, že nemůže přesahovati 2.700—4.500 Fahrenheit. Francouzská akademie vypsala r. 1876 cenu na rozluštění této otázky. Cenu neobdržel nikdo. Secchi vypočítal 2,000.000° podle Newtonovy formule a Violle 1.500° podle formule Dulongovy. F. Rossetti soudí, že neobnáší teplota slunce méně než 10.000° a ne více než 20.000°. Ať tomu jakkoliv, člověku je při čtení těchto cifer a náhledů horko.

Listárna redakce: Rukopisy nevracíme. — „F. B. K.“: Pokaždé vidět, že jste o krok dále, ale musíme klásti nejpřísnější měřítko a proto neuveřejníme. — Neuveřejníme práce se chifframi: „As.“ — „F. (U. m. l.)“ — „Šip.“ — „A. Š.“ „A. V R — Z. „ve Varš.“ — „K. J—ý.“ — „x^2 = y.“ — „Písně (Neznámé dívce atd.)“ — „Bu.“ — „J. Ch.“ — „B. V. v B.“ — „Pank.“ — „Nemo.“ —

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. | 10. února 1880. | ČÍSLO 4.

Pouť.

Idylla od *Fr. Ulricha.*

nes jistě každý z teplounkého ráje
strakatých peřin hlavu pozvédaje
as žehnal kráse podzimního rána!
Pouť na vsi je dnes, svátek vesničana!
Na širé pláni, kam jen oko vidí,
již záhy z rána četné tlupy lidí
kol pestřily se ve svátečním šatu,
ze samot, dědin, v urychleném chvatu
tam nastoupivše nedalekou dráhu.

Spíš městys to byl; na povlovném svahu
dvě řady statků vzhůru podle cesty
jak perutě se pnouce do náměstí
se rozvíraly, ve stromoví skryty.
Jen místy skromně jeho hustou sítí
štít, vršek stohu, střecha popelivá
neb pavláčky kus do dálky se dívá.
Jak příjemný však za to pohled z blízka!
Vše čistotou a úpravností blýská;
hle, zahrádka je všude v čele domu;
bělostné zdivo kmitá nejednomu
rudnoucí houští uzralého vína,
jež malované okenice spíná
vždy výš se plazíc ohebnými svazy
po řezbách štítu jemné kroužky hází
až v korouhvičku, na střeše jež hvízdá.
A všude kolem vlaštovčí jsou hnizda,
ten strážný šotek, požehnání boží.
A každou chvilkou po cestě se množí
dav povozů a lidstva; cigán všade.
Tam cestou, pod pažemi, dívky mladé
se vedou řadem; hoši z povzdáleči
jdou plni smíchu, výskotu a řeči.
Šum, hlomoz všude, všechno pestrým vírem
se hrne vzhůru, na prostranství šírém
se rozptyluje zvolna na vše strany
a malebně se ztrácí mezi stany.
Chrám lehounce čněl k nebi z jejich středu;
dvě staré lípy clonily jej v předu,
sváteční prapor vlál na jeho věži
a hlahol zvonů velebný a svěží
kol do daleka nesl všemu lidu
slib rozkoší a odpočinku v klidu.

Té chvíle ku vsi dlouhým sadem stromů
dva manželé šli; měsíc je as tomu,
v ráj, o němž snili v pochybenství mnohém,
co kněz je uved před lidmi a bohem,
co odlesk jeho záře v slávě celé
plál poprvé jim na skloněném čele.
Muž mladistvý byl; ohebnost a síla
se v každém svalu v ladný půvab slila.
Kroj přiléhavý zvedal jeho krásy;
až na šíji mu tíhly černé vlasy,
rys junáctví a vůle vítězící
se jemně tajil v jeho snědé líci.
Svit myšlenek plál hrdě s jeho čela
a z hloubky očí, jež se nocí tměla,
ples mládí, laskavost a bodrost jará
jak mluví k srdci, plamenem jak hárá!
Jich pohled vášnivý a roztoužený
se kochal stále zjevem sličné ženy.
Nad nebešťanku krašší se mu zdála:
tu ve střevíčku, černém nožka malá,
hle, v pestré sukni, která přes kolena
jen málo tíhla, stužkou ovroubená,
vzrůst ztepilý, však menší; jaký sladký
mu tajil tlukot živůtek ten krátký!
Nad rukávců snih bělejší dvě paži
jak častokrát jej objetím blaží!
Okruží bílé zvedá čarovněji
rys výrazné a jemné hlavy její.
Proud zlatých vlasů sotva v skrytu chrání
čepeček bílý, k čelu krajkovaný,
a dětsky září z rámce jeho kraje
líc plná, okrouhlá, svěžestí máje,
jak červánky se rdíc, jak rosa čistá!
Pro milý úsměv vždy měly dost místa
rty čtveráckě a dolíčky tak svěží,
že polibku se sříci bylo stěží.

Tak pozvolna šli, za ruce se vedli
neb kolem pasu; květy, které zhledli
kdes na louce, šli sbírat na kytice,
jež vzájemně si vili zpívajíce;
hned za stromy se ukrývali mžikem,
hned utíkali honíce se s křikem;
na polní mezi čtyrlist jetelový
si našli šťastně; žertovnými slovy
se pradce přeli, kdo dosáhne spíše
as rukou jabka, které s malé výše
kdes v haluzích jim kývlo nad hlavami.
O boudu opřen z rákosí a slámy
stál sadař; vzkřiknul, kýval beranicí
a hrozil žertem; oba, radost v líci,
hned přiběhli mu ruce stisknout vřele
a hovorem s ním pobavit se déle.
Když druzi v polích pracovali za dne,
on hlídával je v dětství, zkazky vnadné
jim vypravoval, nářek usedavý
vždy tišil písní, hladě jejich hlavy,
a bračky robil přeumělou rukou.
Již tehdá kmet byl, mnohou stížen mukou,
však posud jako dub nedotknut věkem.
Vlas na šíji mu splýval vážným vděkem
a vous až k prsoum bílou kyprou vlnou.
Tak dlouhou chvíli, upomínek plnou
zřel ještě za nimi a kýval hlavou.

Nad míru dobráckou a usmívavou
mu plály oči něžností a mírem . . .

Jak do vsi vešli, neustálým vírem
pouť příjemně je poutala den celý.
Jak malebným se ruchem rozestřely
kol obrazy tak stejné tolik roků
a přec tak nově lahodící oku!
Šli na mši nejprv, nesměli však více
blíž ku oltáři jíti před lavice
v ten pestrý věnec děvčátek a hochů,
ni vtipným žertem škádliti se trochu,
neb za šat tahat, šeptati si chvíli.
Od svatby rázem usedlými byli.
Kam na návštěvu přišli, staří známí
je vítajíce pitím, zákuskami
a vždy upřímným srdcem, vážně s nimi
si vedli více jako se starými.

Hle, známá bába pod špičatým stanem,
jenž hračkami se třpytil, marcipánem,
je vítala, by nakoupili sobě
jak jindy „pouti“; spráskla ruce obě
je manželi zříc; hle, jak jim to sluší!
Prý dávno sobě libovala v duši:
Vás stvořil Bůh jen byste svoji byli!
A tu to máme, ti si přispíšili!
Jí nepopřál Bůh, škoda, toho štěstí!

Když odcházeli, s obmýšlené cesty
shon nezdolný je ve svou náruč schvátil;
dav kupujících rychle z bud se tratil
i od kejklíře, kolotoč byl pustý . . .
Vše na návsi se shluklo v chumáč hustý.
Dvě medvíďata těly huňatými
v cigánské službě provádí tam šprýmy.
Tyč v drsných tlápech nyní balansují;
hned v kozelcích se k zemi povalují,
hned zvedají se plna prachu, písku . . .
hle, jaký nápad, obě na řetízku
jen po dvou nohách proti sobě čelem
teď hopkujíce nemotorným tělem
jak milenci si padla do objetí!
Smích jásající dorostlých i dětí
kol zahlaholil sborem, v okamžiku
však zanik rázem v ustrašeném ryku.
Jak lidé — staří druzi chundelatí
se sváří pro nic: počali se rváti,
milostný výstup končil prosaicky,
dav dětí, nejblíže jenž stojí vždycky
se na zad tlačil naříkaje strachem;
dav druhých v zmatku ustupoval plachém
a prchat počal v směsi nepořádné
jak vlny vody, když v ni kámen padne.
Však záhy zase srazily se kruhy.
Bič lebce smířil rozvaděné druhy
a znova smutně naklonivše hlavy
rej při bubínku počli namáhavý.

(Dokončení.)

Dokonáno jest.

Historický román od *Vácslava Beneše-Třebízského.*

(Pokračování.)

Na chvilku se vždycky o staré kalence opřely, odpočívaly, až pod jejich tíží dubové krovy praskaly. Ale lidé dnes při tom jejich hukotu ku podivu brzy usínali, jakoby to byla nevím jak čarovná ukolébavka. Ale dlouho si s pokojem nepoleželi. Mohlo být k jedenácté, když se rozlehl návsí divoký křik a na všecka vrata jakoby jedním rázem duněly pádné, neodolatelné rány. Lidé vstávali, ale tak ještě v polospánku, mnuli si oči, běželi k oknům, otevírali okenice a sotva že je otevřeli, div že se na nohou udrželi; ale slova promluviti nemohli, protože na návsi bylo jako ve dne, nad střechami nebe jako krev a všude plno vojska v nejrůznější směsici, koňáci, pěchota, vozy — — —. Jedno stavení chytalo od druhého, jedna střecha vzplanula za druhou. Na kostelní věži klinkal zvoneček, jako když dítě pláče; někdo se dostal do kostela a dával lidem znamení, aby vstávali, aby, mohou-li, utíkali, že je zle, aby aspoň životy chránili — — — —.

„Pánbůh nám budiž milostiv!“ zabědoval u Zacharů strýc když do světnice pronikla štěrbinami v okenici záplava —, „Rychle — dělejte! — — — Vstávejte! Pánbůh s námi!“

V tomž mžiku povolila však vrata a několik mužů se smolnicemi vrazilo do dvora.

„Všecko si vezměte! — Všecko; jen životů našich šanujte!“

A sotva že se starý Zachar podíval nahoru, už stála střecha v plném plameni, a než se mohl dobře rozhlédnouti, zalehly do ní větry a stoleté trámy rázem povolily. A než se vzpamatoval, stál nad ním muž s taseným kordem hulákaje mu cos do uší:

„Stopovali jsme je až sem! — Tady musí býti!“ zařval druhý z pola po česku.

„Živé duše jsme neviděli, jak je nad námi jeden Bůh!“

„Máte vy boha jakéhos; vy plémě čertové! — — Povíš-li?“

Tři vojáci veběhli do vnitra. Dle všeho někoho hledali. Ale okamžitě byli již zase na dvoře vyvlékajíce chalupníka a ženu jeho do sněhu.

„Strýčku, pomozte nám! — Náš zlatý strejčínku!“ úpěla dívenka.

„Starého Sokola! — Slyšíš lysáku?“

„Vždyť je to on sám, slepci! — Vy že jste mu otevřeli?“

Na čtyry životy vrhla se smečka lidí horších chrtů, když je pustí z řetězů.

Muž pojal ženu v náruč a postavil se k obraně.

Dceruška klečela ve sněhu s rukama sepjatýma prosíc za drahé životy rodičů.

„Vždyť jsem já Zachar — starý Zachar, co sloužil císaři pánu dvacet let, dole jsem pro něho nejednou krvácel — tohle můj nejmladší bratr, tohle jeho žena. — Pro Bůh, páni vojáci — — —.“

„Lžeš — —! V hrdlo lžeš! — Však tě znám —. Jsi špehýř, jsi propadlec —. Proto jsme prohráli, proto nás ženou před sebou!“

Do chalupy nahrnulo se plno vojska, protože prý tam chytili toho starocha špehýře.

Vedle těch pánů s aksamítovými pláštíky, stanuli zrovna u samé ženy, o niž se tahali surovci, dva muži v černém rouše v černých pláštích, s černými širáky.

„Pro matičku boží ujměte se nás! — Vždyť u vás máme syna — našeho Vojtíška!“ úpěla žena sténavým hlasem.

„Vždyť jste ho učíval — dobře vás znám — —. Rozpomeňte se na Zachara Vojtěcha.“

V téže chvíli sřítila se střecha na zápraží.

Na návsi zatřepetaly jezdecké trubky, tak jako se troubívá „alarm“, a všecko rázem na koně sedalo, trubky ječely prudčeji a prudčeji, nepřítel jim asi přišel na paty, v předu mezi všemi kmitaly se na koních černé širáky, černé vlající pláště velebných otců prchajících spolu s císařským vojskem, podle nich bělaly se chocholy generálů a za nimi v divém úprku vojsko, koně, vozy. A kolem do kola, kam se oko jen podívalo, šlehaly k nočnímu nebi spousty plamenné, všude příšerný lomoz, tak jako pláč, učiněný poslední soud — —.

„Co ti lidé vytrpí! — — Nevinní s vinnými —. Ten staroch nelhal — — —. Trochu se na ně pamatuji — —. Mají v řádu syna — výtečníka — — —. Bylo mi líto — — —. Přišli jsme pozdě!“ prohodil letmo jeden z mužů s černým širákem poněkud se k generálu nakloniv.

Tento pokrčil pouze ramenoma.

„To už nese tak s sebou vojna!“ prohodil lhostejně generál bodnuv prudce hnědouše do slabin.

Vojáci starého Zachara nechali na dvoře ve sněhu. Uslyševše signály starali se pouze o své krky. Od včerejška byli na stopě třem exulautům, jež Švédové poslali s oddělením žlutých rejtharů do Čech na zvědy. Na hlavy jejich vysadil Gallas po stu dukátech. Proto prý ztratili bitvu a jeden z nich, starý Sokol z Moru, octl se samým večerem před nimi na dostřel. — Šel prý se podívat na své někdejší panství a potom už mu nezbylo času nazpět přes hranice a proto se pustil hlouběji do země.

Do rána byla z klidné, tiché dědinky hromada rumů. Tu a tam vyšlehl ještě plamen, ale chumáče sněhu utlumily jej okmžitě.

U Zacharů přecházel před vylomenými okny starý strýc samojediný.

V polosesuté komoře ležel bratr jeho podle ženy — oba studení jako led. Po dcerušce nikde ani stopy. Když vojáci odtáhli, šel k muži, pozdvihl mu hlavu, dal pod ní kámen — ubohý umíral a ještě jméno svého syna šeptal. Žena ležela vedle, dosud o sobě věděla, volala po dětech, také po Vojtíškovi, aby se s ní pospíšil rozloučit, že už ji neuvidí.

Stařec potom šel hledat vnučku; všude všecko prochodil, volal, co mu hrdlo stačilo, a když už nemohl a když už i nohy mu službu upíraly, vrátil se do chaloupky a poklekl u mrtvol. A když přišel zase k sobě, bylo kolem ticho a na obou nebožtících bělal se sníh jako rubáš.

A tentokrát se poprvé ve svém životě na stará leta začal starý Zachar Pánubohu rouhati. Tenkrát poprvé ve svém životě na stará leta začal proklínati celý svět, poprvé mu přišla do hlavy myšlenka, až se jí zhrozil. Kalný zrak jeho mimoděk utkvěl na staré markytce, ještě doutnající, a ruka sáhla jako bezděky po šátku, jejž měla nebožka na krku a s ňader polo stržený. A při tom se divně usmál jako když chce člověk provésti vzdor, kdyby ho měl platiti svým věčným spasením. — — Už vstal, pokročil k ohořelému kmenu blíže, cosi zahučel, ale náhle si sáhl na čelo, jakoby se pamatoval, a při tom se po celém těle zatřásl, snad onou hroznou myšlenkou, jež mu tak náhle z černavých rumů přiletěla do hlavy. Potom se obrátil, nebožtíky odnesl do komory s polospadlým stropem a pak si vyšel ven před chalupu, zdali tu někde aspoň ze sousedů človíčka neuvidí. Ale mohl čekati do soudného dne a byl by se byl nedočkal. Všecko skorem uprchlo; někde také se opozdili a zůstali v ssutinách.

Před polednem táhli zdejší silnicí první Švédové. A táhli jako duchové, ani jako kdyby to nebyl ten děsný nepřítel, jehož jmeno prý už děti u prsou mateřských s uděšením žvatlaly.

Dva jezdci zajeli k němu.

„Utíkali tady císařští?“

Zachar jim nezamlčel slova a když dopověděl, dal se do pláče.

„Však my jim starý brachu tvé slzy po časech zaplatíme. Uslyšíš! Na Sokola z Moru nezapomenou!“

Švédští rejthaři se žlutými bandalíry pobodli koníky ku trysku.

Zachar na zítřek své milé pochoval pod hruší, potom se rozhlédl po vsi, také tu a tam nalezl nebožtíka a každému pohřeb vystrojil sám vlastníma rukama. Z těch, jimž se podařilo životy zachrániti, nevrátil se nikdo! Snad zahynuli na útěku. Dívenku také už vícekrát nespatřil. Bůh jediný ví, kam se poděla! Snad ji roznesli chudinku na koňských kopytech — — —.

A když si jednou vyšel za ves na stráň, odkudž bylo viděti na míle široko a daleko, uviděly oči jeho pravou poušť: všude samá zřícenina, kostely beze střech, věže bez bání, nikde človíčka — i ti ptáci černí letěli nad hlavou jeho rychleji, sotva že se zakmitli — —.

Ale zpomněl-li si dřív přece někdy na Vojtěcha, zdali živ a zdráv — a kdo pak se může ubrániti vzpomínce, zvlášť když tak pokradmo ku hlavě se připlíží, — — od té chvíle, co uviděl na dvoře před chalupou ty dva muže v černých širácích, s černými plášti, kteříž táhli za jeden provaz s těmi, jichž dílo tu do dneška věští ohavnost spuštění, od té chvíle se vzpomínce na něho pokaždé ubránil a zařekl se, že sešel-li by se kdy s ním, znáti se k němu nebude do své smrti, už pro to tmavé roucho, pro ten širák ne! — A byli jsme svědky, jak dostál strýc Zachar svému slovu.

VII.

Cesty do Němec byly v těch časech ujety a ušlapány jako mlat. Nebylo obavy, že trávníkem zarostou. Ujely je selské, těžké vozy, ušlapaly je tisíceré nohy, udupaly je tisíceré koňské podkovy — — — —. Co přešlo lidu těmi cestami někdy jen v jednom roce! Co se tu přehnalo vojsk, mnohdy celé regimenty kyrysníků najednou! Lze slýchati do dneška: těžko orati pole i druhým rokem, kudy se valila železná jízda! A lze k tomu přidati: těžko měknouti půdě, když ji slze lidské jako oheň spálily, byť ji i vlažila oblaka každý den!

A jednou takovou cestou jel povoz, dvojspřežení. Po straně kráčel obstárlý muž s hlavou sklopenou mlčky. Za vozem šla žena, podle ní as osmnáctiletá dívka, snad

její dcera, na voze opřeno o uzel s peřinami sedělo děvčátko, také bezpochyby ženina krev — — — Mezi žebřinami bylo viděti almaru a zamodralou truhlu, na níž bělely se ještě dva vaky.

Kolik takových povozů už tady přejelo! Někdy táhli muž s ženou vozík sami, někdy vezl ubožák všecko své zboží na trakaři, manželka jeho nemluvňátko u prsou, dvě tři nedorůstlata plížila se za trakařem — — —. Že prý se na těch zdejších skalách, jež tu a tam trčely kolem ujeté cesty, nad tím lidem vyrážely krůpěje, měníce se v červené kvítečky — slzičky!

Náhle se povoz zastavil. Náruční kůň klesl k zemi. A tu teprv obstárlý muž pozdvihl hlavu. Ale ještě slova neřekl; jen se obrátil a zahleděl do dálky. Potom sepnul ruce, až mu v nich kosti zapraskaly, upřel oči k nebi; bylo čisté, bez jediného mráčku, tak plno úsměvu i plno lahody. Obličejem jeho rozestřel se zoufanlivý výraz, snad chtěl zaklíti, snad chtěl proklíti všecko co je na světě — ale zraky jeho zavadily v témž mžiku o dívčinku na voze a rty se mu bezděky sevřely. Přistoupiv blíže k ženě řekl dutým hlasem: „Co si počneme? — Kam se takhle vrhneme! — Jsou-li nám na stopě, dohoní nás!“

Muž se zamlčel a tak úkosem podíval se na levo do řeky. Oužila se tu, byla hluboká, na kolik sáhů. Pochvíli by učinil nejlépe, kdyby to tu všecko pochoval, i sebe, i ženu, i děti. Muž se podíval na řeku podruhé dlouhým, zkoumavým pohledem, kolem jeho rtů se pojevil děsný úsměv; vlny plynuly tak tichounce, jakoby ani nevěděly, co to — lidské životy. Labe mlčelo, jakoby ani neumělo dýchati.

„Kdy pak už tatíčku do toho nového domova dojedem! — Což tam tak daleko?“

Bylo to pravé štěstí pro čtyry životy, bylo to pravé vnuknutí strážníčkovo, že ta holka promluvila.

„Shodíme tu jednu truhlu do vody,“ ozvala se náhle žena.

„Tu menší?“ zeptal se muž jakoby se z dřímot probouzel.

„Je v ní chléb, mouka, trochu sádla! — Tu větší muži!“

„Jsou v ní tvé svatební šaty; je po tvé matce. Máš tam hedbávné suknice, atlasové „fěrtochy“, máš tam čepce, Bělička všecko, cos jí střádala, k výbavě ukládala — —.“

„Co by nám to bylo platno, kdybychom neměli co jíst! Kdo ví jak tam bude, jak se nám v cizině povede!“

„Co v cizině tátíčku s výbavou! Co v cizím kraji s hedbávím!“ přisvědčovala matce starší dcera.

„Ne — zapřáhneme se sami! K hranicím nemáme už daleko. Řekli by nám tam, že jsme žebráci, že jsme tu neměli co na sebe vzít. Ne — však to nějak dovezeme. Koníkovi zatlačíme!“

„A já půjdu s vámi, já vám pomohu!“ zavolalo děvčátko s vozu šipkou seskočivší. —

A v několika okamžicích hýbal se opět povoz ku předu, ale zvolna, tuze z těžka, měli do vrchu, s tváří se jim řinul pot proudem a letní slunce začínalo ke všemu žhavými polibky příliš dotíravě.

Na hranice arciť nebylo daleko. Ale cesta se vinula pořád větším a větším svahem. Každa čtvrt hodina jim trvala dobrou hodinu. S rezáka jen teklo. Až hlavou země se dotýkal a leckdy klopýtl, až se mu z kolenou prýštila krev.

Muž se chvílemi ohlédl, upíral oči do dálky, jakoby se chtěl přesvědčiti, zdali jsou jisti, zdali je nestíhají; jen několik minut si vždy popřáli k oddechu.

„Utýráš se na smrt! — Můžeš mít z toho nemoc! — Považ, co bychom tu bez tebe dělali! — Co by nám potom pomohlo všecko to hedbáví, všecky ty „fěrtochy“. — Shodíme tu jednu truhlu! Namáháš se za nás za všecky!“

„Co by mi byla platna potom tatíčku ta výbava, kdybych měla samé pentle, kdybych měla kmentu celé kopy, kdybych měla sukni třeba z brokátu!“

„Však to už vydržíme! Tamhle za tím vrchem je cizina — — —“

A muži hlas v hrdle uvázl, do zraků vstoupily mu slze, musil se velmi přemáhati, sklopil hlavu až k samému kolu a o líšeň se zapřel, co měl síly.

Byl to sedlák Javor z Vyšeboh se svou rodinou.

Povoz se znovu zastavil a tentokráte na delší chvíli. Už byli za vrchem. Několik kroků před nimi stál hezky ku předu nachýlen dubový sloup s plechovou tabulkou, na níž bylo ještě znáti hlavu bílého lva a chvosty dvojitého ohonu.

„Jsme na hranicích. Snad se už do téhle naší země jaktěživi nevrátíme. Ale než z ní učiníme poslední krok, ještě se na té drahé, otcovské půdě pomodlíme — —.“

A s mužem klekla žena, s otcem a matkou obě dcery na utvrdlou půdu, aby se pomodlili za všecko dobré milé vlasti své, jak to jejich prosté duše nejvroucněji dovedou! —

Co slyšely takových modliteb od několika let okolní vrchy, okolní lesy, nedaleké skály! Každý, kdo tudy šel a měl času, ještě tu svou otčinu na rozloučenou milosrdnému nebi poručil. A šlo jich tu tisíce tisíceré! —

„ — — komu přirovnám tebe, aneb komu připodobním tebe, dcero jerusalemská? Komu tě rovnou učiním a potěším tě, panno sionská? Nebo veliké jest jako moře patření tvé: kdo tě zhojí! — — —“

„Ten kterýž řekl: a vzbudím jim plod slovutný a nebudou více sužováni hladem na zemi, aniž ponesou více pohanění národů; — a dám vám srdce nové a ducha nového položím uprostřed vás: a odejmu srdce kamenné z těla vašeho; — a budete bydleti v zemi, kterouž dal jsem otcům vašim — a rozmnožím ovoce stromů a úrody polní — — —.“

„Kde vy se tu beřete a v tomhle šatě?“ zvolal sedlák Javor uslyšev za sebou známý hlas a uviděv mladého muže v poloselském a poloměstském oděvu o hůl opřeného.

„Neptej se; ale vstaňte rychle a pospěšte si — —. Mohou tu býti každou chvíli. Ženou koně o přetrhnutí. Až budete v bezpečí, všecko vám povím!“

V okamžiku opět rachotil cestou vůz, ale nyní rychleji, protože pomáhal tlačiti mladý muž; ve čtvrt hodině zmizeli za vrchem a ještě neuplynulo ani dvacet minut, když nedaleko zaduněly podkovy několika koní, jimž jezdci uzdy pustili, aby mohli s větrem letěti o závod. A oka mihnutím octli se u dubového sloupce, nachýleného do cesty, s plechovou tabulkou.

Dva seskočili s koní, vylezli na blizounkou skálu a jestřábím okem pátrali po okolí, ale spatřili pouze na

pravo dubové mlází, dále tmavá čela borovin a na levo kraj bez živé duše.

„Toť je luciper zrovna do pekla odnesl!“

Rejthar při tom ještě pořádně po vojensku zaklel.

„Jinudy přece nemohli! Vyjeli o čtyry hodiny před námi dřív! — Ani čoud nikde o nikom!“ zahoukl z plného, vyschlého hrdla chlap na skále dolů k ostatním — —. „Zdržel nás v hospodě ten chlap!“ prohodil k soudruhu jazykem, jenž mu začínal práhnouti zase tak neodolatelnou mocí po ječmínkovém.

„Eh zdržel — nezdržel! Co nám potom, že ho nedostanou! Byli bychom žízní jako mouchy s koní sletěli! Mohl mi v tu chvíli svatý Petr do nebe otvírat, byl bych stokrát raději sáhl po džbánku! — Tam vždycky ještě mohu přijíti!“

Vojáci seděli už zase na koních; přes hranice se nepustili. Což kdyby tam čekala na ně někde namířená mušketa! Život jednoho Breuneráka je trochu dražší, než deset říšských, jež jim slíbil pan rektor s hejtmanem. Zpáteční cestou jeli zvolna; ať dojedou, kdy dojedou! Slavnou komissi zastihnou, kdyby až zítra přijeli.

Na Vyšebohách byl zatím pravý soudný den.

V opuštěném Javorově statku seděli za stolem dva císařští úředníci. Od samého rána vyslýchali, spisovali a s každým jednotlivcem zaváděli protokoly na celých arších. Co tu našli, jak vše stálo a leželo, propadlo prý právu. Ale nenašli mnoho, tři kravičky, několik starých almar, dva stoly, několik židlic, několik truhel, na komorách něco železa, obilí sotva pytel, dva sešlé pluhy, jedny brány — — — —.

K obědu museli pánům, kde co měli, zabíti, kde co měli, předložiti a ještě jim nepřišli vhod.

„K dalšímu jednání budete obesláni na krajský úřad. Zatím tu zůstane za pokutu třicet mužů, kteréž budete řádně živiti, až na odvolanou. Však vám ty vaše hlavy napravíme, rozumy ohneme, jazyky připilujeme a uši otevřeme. Nebudete se dozajista podruhé zavírati, nebudete utíkati — — —, přijdete naproti s poklonami!“ hovořil komisař ještě na voze k sedlákům, již stáli před pány s hlavami až do země sklopenými, jakoby oněměli.

Třicet Breuneráků pod vesskými střechami znamenalo: třicet živých, z řetězů puštěných ďáblů. Byli tu ještě v dobré paměti.

A tenkrát přece s nimi chodil páter Magnus, dovolil si je pokárati, uměl se utištěných zastati, nezamhouřil oči, neusmíval se, dovolil si leckdy i slova proti velikým pánům, když na něho dolehali, aby použil veškerých prostředků, všemožné přísnosti — —. A dnes tu zůstanou sami, bez dohlídky!

Ve Vyšebohách poznali tíži prozatímní pokuty, když na dvoře zaržaly dva vojenské koně, když na zápraží zařinkaly čtyry rejtharské ostruhy a když ozval se ve světnici drsný hlas vojáků. — A což když štípnuli panímámu do tváří, když vzali dceru kolem boků a nesměl se ozvati nikdo, a ozval-li se, ucítil na tváři pochvy jezdeckých kordů, až se mu v očích zajiskřilo! A což když někde ta dcera si zaběduvala, až uši zalehaly, když se ten Breunerák dal do smíchu, až se v člověku všecka krev vzpěnila! — A pomoci nikde, ochrany nikde, jen naději na odvolanou. A kdy je odvolají? — Až se na českém pomezí ozvou švédské trubky, v údolinách středohorských zavlají švédské praporce a objeví se pověstné modré kabátce se žlutými bandalíry.

(Pokračování.)

O hudbě starých Řeků.

Píše dr. *Otakar Hostinský.*

Lesku plná řada slavných jmen řeckých žije v paměti i v srdci každého vzdělance. V Homerovi spatřujeme nepředstiženého patriarchu básnictví epického, jako v Aischylovi, Sofokleovi a Euripidovi ctíme tragiky, v Aristofanovi pak komika významu světového; a jsou-li básně lyriků řeckých poměrně méně známy, než plody výpravné a dramatické poesie hellenské, tož alespoň jmena Pindar, Saffo, Anakreon a j. v. dosti často nám zaznívají. Herodota slyšeli jsme již ve školách nazývati „otcem dějepravy“ a tamtéž poznali jsme v Demosthenovi vzor řečníka umělecky i politicky na slovo vzatého. Obracíme-li se pak dále ku vědě věd, k filosofii, již vlastně teprvé Řekové utvořili v tom smyslu, jak ji pěstujeme nyní my, září nám i zde skvělé trojhvězdí mudrcké v Sokratovi, Platonovi a Aristotelovi, nehledě k myslitelům jiným, starším i pozdějším, jichž jmena alespoň se stala populárními z různých příčin, jako Pythagorovo, Stoikův, Epikurovcův. A kdo poněkud hloub vniká do dějin mathematiky, fysiky, zeměpisu a hvězdářství, nalezá Eukleida, Archimeda, Ptolemaia co muže, jejichž snahám podnes vzdáti sluší úctu. V říši pak umění výtvarného vykázáno je za všeobecného souhlasu vkusu a jemnocitu hellenskému jedno z míst nejpřednějších; vždyť i to, co v době naší stalo se především platným, duch renaissance, čerpalo kdysi životní sílu svou přímo z pramenů antických. Mluvíme o stavitelských slozích dorickém, jonickém, korinthickém, jakožto o věcech vůbec známých; chceme-li jmenovati nějakého sochaře prvního řádu, uvádíme Feidia, a každý hned sobě připomíná plastické ozdoby Athenského Parthenonu a Olympického velechrámu Zeova; celá řada antických soch, skupin i poprsí rozšířena je v nesčíslných odlitcích a vyobrazeních po celém vzdělaném světě; pravé nebo nápodobené vásy antické zdobí skříně a stolky moderního salonu, ano i leckteré drobnější ornamenty, jako palmetty nebo maeandry stávají se ob čas oblíbenou dámskou modou „à la grec“ . . .

Ale kolik ze všech těch obdivovatelů řecké literatury a řeckého umění ví něco — o řecké hudbě? Kdo má alespoň jakési ponětí o její povaze a historii, o její nejpřednějších zástupcích? Zde je patrná mezera v obecných vědomostech o uměleckém životě hellenském. Ba, leckdo snad již si kladl otázku: což byla hudba jediným oborem uměleckým, v němž Řekové nedospěli

k výši nějakého činu, nějakého jmena, které by zasluhovaly aby se dochovaly věkům budoucím? A uváží-li při tom, že ton hudební zmírá v tomže okamžiku, v němž se byl zrodil, že tudíž o výkonech hudebního umění samotných po dvou tisíciletích nelze nám souditi tak, jako o spisech, o stavbách a sochách, jež, třeba více méně porouchané viděti můžeme vlastníma očima, pak snad se v něm probudila i pochybnost, můžeme-li vůbec něco spolehlivějšího a podrobnějšího věděti o hudbě starých Řeků?

Dříve tedy, než se o to pokusím, abych alespoň v nejhrubších rysech a v rozměrech nejskromnějších podal jakýs takýs obraz antického umění hudebního a jeho historického rozvoje, musím pochybnosti ty odstraniti a zmíniti se o pramenech, z nichž vědomosti své o předmětu tom čerpáme.

Řekové měli bohatou theoretickou literaturu hudební. Během tisíciletí, ležícího mezi Lasem z Hermiony v Argolidě, učitelem Pindarovým, který žil v šestém století před Kristem a obecně za prvního odborního spisovatele hudebního se pokládal, a Římanem Boëtiem, posledním v řadě vynikajících theoretiků, jenž r. 524. po Kristu na rozkaz krále Theodoricha v Pavii byl odpraven, psáno veliké množství učených kněh a pojednání o nejrůznějších částech vědy hudební jazykem řeckým i latinským — podotýkám hned zde, že Římané, jako valnou část krásného umění vůbec, i hudbu přijali od Řeků, že tudíž hudba celého klassického starověku byla vlastně hudbou řeckou, tak že o této jednají i latinou psané spisy theoretické. Arci dochovala se jen malá část celé této obsáhlé literatury až na naše doby; avšak i to ještě je slušná řada spisů, někdy i dosti obšírných.

Po celý středověk bylo Boëtiovo dílo „De musica“ netoliko jediným téměř pramenem poznání hudby starověké, nýbrž zároveň i nejvyšší autoritou theoretickou vůbec. Odvolávalť se k němu tehdejší hudebníci tak, jako scholastikové ku spisům Platonovým a Aristotelovým — ale ještě mnohem méně Boëtiovi rozuměli, než jejich filosofičtí vrstevníci oněm mudrcům. Když pak v době renaissanční, po vynalezení umění kněhtiskařství, počínaly se vydávati zbytky staré literatury řecké a římské všech oborů, staly se ovšem i zachované spisy ostatních starších theoretiků hudebních přístupnými, buď v původním znění nebo (řecké) alespoň v latinském překladě. Nyní máme ve třech sbírkách (Meibomem r. 1652 v Amsterodamě, Johnem Wallisem r. 1699 v Oxfordě a Vincentem r. 1847 v Paříži vydaných) jakož i v různých vydáních jednotlivých větší spisy asi patnácti autorů před sebou, z nichž poznáváme netoliko základy theorie hudby starověké, nýbrž namnoze i historický její vývin. Že pak z děl jinak úplně ztracených zachovaly se alespoň zde onde v citatech roztroušené menší úryvky, a že dosti důležitých poznámek hudby se týkajících nalezá se také v ostatní literatuře, zejmena ve filosofické, samo sebou se rozumí při zvláštní náklonnosti Řeků k tomuto umění.

Některým novějším badatelům, jako Bellermannovi, Fortlagovi, Westphalovi, podařilo se konečně, seznati notové písmo starořecké (které užívalo písmen velkého alfabetu v různých obměnách k naznačení výšky tonu a znamení dosud v metrice užívaných k udání rhythmu) tak důkladně, že dle slov jednoho z předních znalcův antické hudby, F. A. Gevaerta ředitele konservatoře Brusselské, čtení písma toho činí menší obtíže, než výklad leckterého hudebního rukopisu středověkého. Žel, že materialu není více; mimo nepatrné zlomky, sloužící za vysvětlující příklady ve spisech theoretických, zachovalo se jen několik málo celých zpěvů: první Pythická oda Pindarova (první sloka), hymnus na Nemesis od Mesomeda a dva hymny na Apollona a na Musu od Dionysia. Tyto tři hymny poprvé uveřejnil Vincenzo Galilei, otec slavného fysika a hvězdáře, r. 1581, ve svém dialogu „O staré a nové hudbě“, dle rukopisu ve Vatikanské bibliothece chovaného, aniž by však sám byl dovedl noty ty přečísti. Pindarovu odu sdělil r. 1650. učený Jezovita Athanasius Kircher, bohužel dle sicilského rukopisu, jehož stopa nyní na dobro zmizela. Zdá se, že Mesomedes žil ve druhém, Dionysios teprvé ve čtvrtém století po Kristu; jejich skladby, ač dle častějšího vyskytání se v rukopisech patrně byly svého času dosti rozšířeny a snad i oblíbeny, pocházejí tedy z doby úplného úpadku řeckého umění, a proto nemohou nám býti ukázkou hudby klassické. Z doby rozkvětu (z 5. století před Kr.) pochází toliko oda Pindarova; a kdyby nápěv její nebyl také původní, nýbrž teprvé později na Pindarova slova složený, svědčil by celý ráz melodie o větším její stáří a vyšší hodnotě umělecké.

Přidáme-li k těmto přímým pramenům ještě pozoruhodné příspěvky, jež poskytuje hudba a literatura řeckého středověku (byzantinská), jakož i závažné v jistých věcech svědectví antického umění výtvarného, zobrazujícího zejmena často hudebníky s nejrůznějšími nástroji, bude snad pochopitelno, že naše vědomosti o hudebním umění hellenském nejsou tak pochybné a záhadné, jak asi leckomu při prvním pohledu na nápis této stati přišlo na mysl. Ano, vědomosti ty nabyly již nyní takového rozměru a dosahu, že v širším kruhu vědy filologické tvoří zvláštní obor, který při rozmanitých stycích svých s různými jinými odvětvími, zejmena s dějinami literatury, vyžaduje plnou pracovní sílu i k pouhému ovládání výtěžků dosavadních.

Rozpravám o předmětech podobných našemu, klade povaha časopisu, jehož čtenáři nejsou vesměs hudebníky, určité meze. Avšak stručná, docela všeobecná charakteristika antické hudby a zběžný pohled na bohatý její rozvoj historický přesvědčí zajisté i laika, že Řekové ani v tomto oboru nezapřeli svůj vzácný vkus a důmysl, ano že i zde povznesli se k výši znamenité, ostatního duševního života jejich nikterak nedůstojné, třeba stáli při tom na stanovisku nám poněkud cizém, poněvadž nezvyklém. A již nabytí takového přesvědčení mělo by nemalou cenu; neboť vyvrací se jím mnohý předsudek, jenž národu hellenskému křivdí právě u věci, na které on sám tak mnoho sobě zakládal.

* * *

Sám název umění hudebního, jenž z latiny přešel do valné většiny jazyků evropských, netoliko do všech romanských, nýbrž i do některých germanských a slovanských, je původu řeckého. Slovo Músiké, umění Mus čili musické, zahrnovalo Řekům arci mnohem více, než co my nazýváme hudbou, totiž vedle této zároveň i básnictví a herectví i s tancem. Kdož by si při tom

nevzpomněl na zajímavou náhodu, že i náš venkovský lid užívá slova „muzika“ obyčejně ve smyslu poněkud jiném, původnímu významu řeckému ovšem bližším, nežli spisovní jazyk to činí s „hudbou?“ Rozumí tím tanec hudbou provázený, při čemž ostatně zřídka jen schází také zpěv.

Nebyl-li Řekům předmětem musického umění pouze hlas lidský, zvukem i významem slov, nýbrž i hnutí těla, tož důsledně musela býti i věda o umění tom obsáhlejší, nežli naše nauka hudební. Přehled jejího obsahu nejlépe nám znázorní stanovisko řecké. Věda musická byla theoretická a praktická. Ona měla prvuí část fysikalní, arithmetickou, čili jak my nyní říkáme: akustickou, jednající o zevnějších podmínkách zvuků a jich rozdílů, druhou pak technickou, uměleckou, jednající za prvé o harmonii (arci v tehdejším slova toho smyslu, o poměrech zvuků hudebních vzhledem k různé jich výšce, tedy o tonu jakožto uměleckém materialu vůbec, o rozstupech čili intervallech, o stupnicích, o toninách, o tonorodech, o melodii, o modulaci atd.), za druhé o rhythmu (o sestrojení taktu, věty, periody atd.) a za třetí o metrum (o časomíře slabik a jejich seřadění ve verše a sloky). Naproti této čistě theoretické nauce stála druhá část praktická jakožto její upotřebení ku tvoření uměleckých děl a k jejich provádění. Byl to jednak návod ku skládání melodií, rhythmů a veršů básnických, tedy naše nauka o komposici, rozšířená ovšem tím, co nazýváme poetikou, jednak poučení o výkonném umění, týkající se i hudby instrumentalní, i zpěvu, i herectví s tancem spojeného.

Ze spisů nám zachovaných — pokud nejsou rázu povšechnějšího — valná většina vztahuje se k pouhé theorii; zvláště o „harmonii“ jedná se dosti zevrubně. Avšak máme i jednu monografii do oboru nauky praktické patřící, která navzdor své neúplnosti a porouchanosti je pravým skvostem literarním: Aristotelovu poetiku, stářím i obsahem stejně vynikající vzor esthetiky odborné.

Čísti na tomto místě jakýsi výklad o hudební soustavě starých Řeků, o jejich stupnicích a toninách a p. v. nudilo by čtenáře nehudebníka, a odborníka, jenž by si přál ještě hlubšího vniknutí do podrobností, by to snad neuspokojilo. Přece však nemohu důležitou tuto stránku našeho předmětu úplně pominouti mlčením, vidím se tudíž nucena, vložiti zde několik příslušných poznámek, ovšem docela všeobecných a předpokládajících jen nejobyčejnější známosti hudební. Budu se ostatně snažiti, aby nezbytná exkurse ta nenabyla rozměrů zbytečných.

Slýcháme a čítáme o „dorické, lydické, aeolické tonině“ a vzpomínáme si při tom jednak na podobné pojmenování stavitelských slohů dle různých kmenů a krajů, jednak na toniny naší hudby. Oboje se ovšem dobře nesnáší. Dorický sloh má zcela jiný umělecký organismus než sloh jonický, liší se od něho sloupem od paty až k hlavici a břevnovím od architravu až k římse; naproti tomu naše toniny Cis, D, Es, E atd. (představené těmitéž stupnicemi) nejsou ničím jiným, než toninou (a stupnicí) C, toliko o půl tonu, celý ton, malou, velkou tercii atd. zvýšenou, jinak ve svém ústrojí docela nedotknutou. Víme, že zpěvák často „transponuje“ píseň nebo arii z původní toniny do jiné, je-li ona jeho hlasu nepohodlná, že tím však ráz a povaha melodie netrpí podstatné změny; jen barva hlasu je ovšem různá v různých polohách. Jinak má se to s přenešením nápěvu z Dur do Moll anebo naopak: zde mění se již podstatně jeho vlastní ústrojí a tím celý jeho charakter. Rozdíl ten je patrný již na samé stupnici. Řada bílých kláves od c až k jeho vyšší oktávě (c, d, e, f, g, a, h, c) představuje nám rod tvrdý čili Dur, stupnice pak od „a“ až k jeho vyšší oktávě (a, h, c, d, e, f, g, a), opět jen s použitím kláves bílých, rod měkký čili Moll. Zde nejedná se o různost toniny — tu bychom nalezli na př. mezi C-dur a A-dur (k jehož stupnici již je zapotřebí tří černých čili svrchních kláves, cis, fis, gis, místo c, f, g) — nýbrž o různost rodu, již pozorovati lze i na stupnicích z téhož tonu vycházejících, jako na C-dur a C-moll. Hudebník ví, že tato od oné liší se svou malou tercií, sextou a (s jistým obmezením) septimou, es, as, b, na místě těchže intervallů velkých, e, a, h; avšak i laik hudební theorie úplně neznalý již podle různých dojmů povšechných, podle nálad, jež v něm budí dvě melodie, znamená onen rozdíl mezi Dur a Moll. Zde skutečně možno do jisté míry mluviti o analogii se slohy stavitelskými — a s tohoto stanoviska také dlužno přihlížeti k tomu, co se obecně nazývá starořeckými „toninami“. Takých rozdílů, jako jest náš mezi Dur a Moll, měli Řekové více; říkali stupnicím těm „harmonie“. Stupnice (pořáde jen na bílých klávesích našich klavírů) od g až k jeho oktávě (g, a, h, c, d, e, f, g) provedená není ani G-dur (mát f místo fis) ani G-moll (sice by místo h a e musela míti b a es), v naší moderní hudbě tedy nepředstavuje žádný samostatný tonorod, u starých Řeků však byla to zvláštní harmonie, která se nazývala „hypofrygickou“, jako stupnice od f k f (f, g, a, h, c, d, e, f) u nich slula „hypolydickou“ atd. Naše Moll znali jakožto harmonii „hypodorickou“ čili „aeolickou“, našeho Dur však neužívali. Měli sice „lydickou“ stupnici, naší tvrdé podobnou (c, d, e, f, g, a, h, c), ale v té nebylo základním tonem čili tonikou, jaksi střediskem a těžištěm harmonickým, c, nýbrž f, byla to tudíž svrchu podotknutá harmonie „hypolydická“, jejíž stupnice však v tomto případě nepočínala základním tonem, nýbrž jeho kvintou. Toť opět pozoruhodná zvláštnost hudebních názorů řeckých: stupnice nezačínala jako u nás základním tonem, nýbrž oním stupněm, na němž končila melodie; tomuto závěrečnému tonu, kterým mimo toniku mohla býti i tercie nebo kvinta, přičítali Staří důležitost mnohem větší, nežli my. Blízký příklad to vysvětlí nejlépe. Každý zajisté zná nápěvy našich prostonárodních písní „Červená růžinko“, „Holka modrooká“, „Horo horo vysoká jsi“, „Když jsem k vám chodíval přes ty lesy“ a j. v., které vesměs končí na tercii, zpívají-li se tudíž v C-dur, na e. Valná většina našich nápěvů však končí na tonice, v C-dur tedy na c; vzpomeňme si jen na písně „Ach není tu“ nebo „Nejsi, nejsi jak jsi se dělala“ místo mnohých jiných. My zde nečiníme žádného rozdílu: nám je oboje tímtéž C-dur: Staří však byli by již přísně rozeznávali dvě různé harmonie, jichž stupnice by byly v prvním případě e, f, g, a, h, c, d, e, v druhém pak c, d, e, f, g, a, h, c, ač v té i v oné zůstalo by tonikou vždy jenom c. Melodie končící na kvintě (jimž by v C-dur odpovídala stupnice od g ku g) jsou v moderní hudbě naší dosti vzácné; u starých Řeků, zdá se, byly původně pravidlem a nejstarší harmonie jejich, domorodá dorická a z ciziny přinešené frygická a lydická,

skutečně měly stupnice začínající kvintou (na bílých klávesích e—e, d—d, c—c). Tak užívala hudba antická dle našich názorů vlastně jen pěti různých harmonií, které mezi sebou asi tak se lišily, jako moderní Dur a Moll, a teprvé když k nim připočteme ony stupnice, které se od nich různí toliko jinými závěrečnými tony melodickými (začátečnými ve stupnici), dostaneme úplný počet staročeckých harmonií: jedenáct. A jako na nás činí Dur zcela jiný dojem než Moll, a jako jemnější cit i v různých spůsobech melodických závěrů (na tonice nebo na tercii) nalezá jakési zvláštnosti výrazu, tak i Řekové každé harmonii přičítali zcela určitou povahu, svědčící pouze jistým náladám básnickými texty vyjádřeným; ano i zcela určitý vliv na jednání lidské, i mravní, pročež někteří filosofové neschvalovali užívání všech harmonií bez rozdílu při vyučování mládeže, vylučujíce ovšem ty, které zdály se býti příliš smyslnými a nemužnými. (Dokončení.)

Hluchoněmá.

Novelleta od *Aug. Mužíka.*

I.

Těžko říci, měl-li bych býti povděčen svému osudu, či zanevříti naň, kdyby se mnou ještě jedenkrát zablouditi chtěl v krajinu, kam, když jsem tam byl posléze, zavezl mne v podobě rozdrchaného vozíku.

Byla to věru roztomilá jízda.

Malé, košilaté děti s velikou zálibou si nás prohlížely, když jsme uháněli po všední návsi, kolem plísní pokrytých kaluží a řadou polosuchých topolů. Tu i tam odvážily se na nás pokřikovati, ano jeden hrdina, zrovna dosti veliký, aby malířům za modell diblíka sloužiti mohl, odvážil se jako David ze svého koženého praku metati po nás oblázky. Ale my měli vážnější věci na mysli, než polemiku s dětmi.

Já jsem tedy rozumně seděl, co zatím vozka poháněl spřežení bujných vraníků, až z nich pára vystupovala. Chvílemi rozhlédal jsem se přes okraj sametového límce do neznámého okolí.

Mnohému z laskavých čtenářů bude tanouti ihned na mysli kraj, kde prosvítá z dálky modré družstvo zahalených hor jako chor mnichů, pod nimiž jako rozlité víno tekou mohutné řeky a divoké bystřice na klapající mlýny, a kvetou višně a jabloně; pozadí takového přál jsem si na naší dlouhé jízdě, než s bolestným srdcem musím se přiznati, že něco podobného nezahlédnul jsem kol a kol v šíré rovině; vše bylo jednotvárné, nudné k zoufání.

Od vesnice ujeli jsme již notný kus, aniž bychom mohli říci: Viděli jsme člověka. Byl to kraj jakoby stvořený ze samé nudy mdloby a všednosti. Ba i to nebe nemělo dnes té obyčejné za léta modrojasné barvy, přijavši na sebe nádech fialového šediva, a v dáli splývalo se zemí v jeden neurčitý, nejasný sen.

Mrzutě vztáhl jsem hlavu zpět do sametového límce a oddal se poznovu svým myšlenkám.

Tak jsme jeli zase nějakou chvíli, až vozka najednou zastavil

— Co se stalo? tázu se ospale.

— Kudy teď, pane?

— Nu dál! dím mrzutě.

— Dál ovšem, ale v pravo, v levo, nebo zrovna?

Nyní teprv rozhlédnul jsem se kolem a viděl jsem, že před námi leží tři cesty: Jedna, po které jsme až dosud byli jeli, ztrácela se dále ve žlutém písku; z ní vybočovaly dvě postranní, na pravo i na levo. U této vidlice stál náš vozík, a koně jakoby tušili naše rozpaky počali ihned pomalu okusovati sporý trávník. Při tom frkali a hrabali do písku.

— Milý příteli, pravím, narovnav svoje údy a strategicky se kolem po podezřelých cestách rozhlížeje, zde přece, buď jak buď, zůstati nemůžeme. Jeďme jen dále tím směrem, jakým jsme až doposud jeli; tak aspoň, zbloudíme-li již, nebude to tak bolestné.

Vozka uposlechnul, pobídnul své koně, a jeli jsme dále.

Slunce chýlilo se již na západ, a dlouhý stín našeho vozíku barvil okolní vysoké obilí. Míra trpělivosti naší se již naplňovala, když jsme konečně potkali venkovana. Byl to silný muž, v žlutých koženkách, hnědé kazajce s velikými knoflíky a širokém slaměném klobouku.

Šel kolem ani se po nás neohlédnuv. Vozka byl ale hbitější, vzkřiknul na koně a zastavil. Nyní nastala rozmluva mezi dvěma neznámými lidmi.

Vozka:

— Hej, příteli, jedeme dobře do Bílkovic?

— Ano, zněla suchá odpověď.

Vozka:

— Jest tam ještě daleko?

Venkovan:

— Dvě hodiny.

Rozmluva byla skončena tím, že vozka přese všecku úctu ke mně hlasitě zaklel a venkovan zase pokročil. Za chvíli se ale obrátil, dohonil nás, vyskočil beze všech rozpaků do nízké košatiny a tázal se mne:

— Jedete k panu Barešovi?

— Ano, odpověděl jsem nevrle.

— Můžete se vrátiti.

— Proč?

— Můžete se vrátiti, pravím, poněvadž pána, ku kterému jedete, v této vesnici již nenaleznete.

— A kam se poděl?

— As před čtvrt rokem zemřel; paní jeho prodala dvorec a odstěhovala se tuším do Prahy.

— Ale toť nemožné! zvolal jsem, vždyť tomu není ještě ani čtvrt roku, co jsem od něho pozvání obdržel.

Venkovan upíral na mne své sivé oči a řekl:

— Bezpochyby ležel touže dobou na smrtelné posteli. Avšak když jste již na cestě, pojeďte jen dále. Zde přece přenocovat nemůžete a koně jsou schváceni. Za nějakou chvíli budeme doma; dvorec náleží nyní

mně, koupil jsem jej od vdovy Barešové. Stálo mne mnoho peněz, namahání a času, nežli jsem spustlý statek do pořádku uvedl. Pomyslete: Stropy děravé, zdě oprýskané, prahy vyšlapané, podlaha plna děr a štěrbin, stromy v zahradě vykácené, ploty povalené, všude nepořádek a spousta. Nyní se zajisté podivíte, až do našeho statku přijedete. Ale, smím-li se vás ptáti, pane, jste zajisté příbuzným zemřelého Bareše?

— Nikoliv, odpověděl jsem, seznámili jsme se v Praze. Z lidí úplně cizích stali jsme se brzy pravými přátely. Když odejel na venkov, byl jsem několikráte od něho vyzván, abych jej navštívil a vydýchal z plic ten velkoměstský prach, ale vždycky sklamaly mne moje naděje; konečně as před čtvrt letem obdržel jsem dopis, ve kterém mne naléhavě prosil, abych jej navštívil. Měltʼ jsem nakvap a jistě přijeti. Mezi tím ale onemocněla moje matka, a proto jsem musil návštěvu tu odložiti na neurčitou dobu. Nyní uvolnilo se mi poněkud také v mých pracích, a tu jsem si ihned umínil použíti prázdné chvíle. Lituji ovšem velice, že jsem i poslední přání jemu odepříti musil.

— Jste tedy přítelem mého předchůdce, pravil, a pak jest mou povinností, abych vám nabídnul vlídné pohostinství na tak dlouho, jak si sám přáti budete.

Já jsem z dojmů nevycházel. Konečně jsem odpověděl:

— Děkuji vám za vaši laskavost a vlídnost; ale nebudu jí nadužívati; zítra časně z rána zase odjedeme.

— Toho zajisté neučiníte, usmál se venkovan. Ručím vám za to, že se vám u nás zalíbí, ač ovšem, zvykl-li jste si na ustavičný dětský křik.

— Ale jak se jen mohlo stát, že statek mého přítele, jak jste pravil, tak sešel? Myslil jsem vždy, že není-li zrovna zámožný, žije aspoň ve velmi spořádaných poměrech.

— Také žil, pravil venkovan upřímně, ale od té doby, co pochoval první svou ženu, opustilo jej štěstí navždy — žádný podnik se mu nezdařil. Klesal stále hloub a hloub, na duchu zmalomocnělý, na těle vysílený, a když zemřel, musila vdova prodati statek i polnosti k němu náležející, a po zapravení všech dluhů zbyla jí toliko skrovná část jmění a zástup malých dětí —

Muž zmlknul.

Krajina brala na sebe ráz poněkud lidštější. Již dávno jeli jsme prostřed hustých alejí švestkových a třešňových, k jichž ochraně stála na příkopě dřevěná, slamou pokrytá bouda; u ní ležel kosmatý pes, a sadaři sundávali kulaté klobouky a přáli dobrého večera. Já jsem horlivě odpovídal, ale přítel můj seděl v koutě košatiny, hleděl před sebe a mlčel. Šeřilo se, a v dáli stahovaly se dešťové mraky.

— Příteli, pravil jsem, abych jej poněkud vyrušil, onen dvorec, jehož sporé rysy z šera vysvitly, náleží vám?

Malomluvný muž rázem oživnul.

— Ano, odpověděl se zápalem, to bělají se jeho zdi a černá se skupina stromů. Moje žena netuší asi, jakého hosta jí přivádím. Bude z vás míti radost pane, neboť je upřímná, dobrosrdečná bytost. Zdržíte-li se u nás až do obžinek, uvidíte, že vám nedá pokoje, až si s ní řádně proskočíte. Já ji mám od srdce rád. Jsme tři léta spolu, a máme již dvě děti, zdravé a bujné jako vlčata. Však počkejte, uvidíte sám!

Muž vzkřiknul na vozku a ten vjel širokými vrzajícími vraty na prostranný dvůr. Proti nám stálo černé telátko a nestydaté bučelo. Psi štěkali o přetrž. Pasák práskal vztekle bičem, děvčata se smála a vyhlížela jako zakuklené polednice. Pak nás všickni obstoupili, přáli dobrého večera a za smíchu pomáhali vozkovi odepínati koně.

Já jsem vstal, svléknul starý plášť, seskočil dolů a hospodář mne pobízel, abych vešel dále; vkročil jsem na pískem posypaný chodník a při plápolu v kuchyni šlehajícího ohně uviděl jsem ve dveřích státi mladou ženu; jedno dítě (dle vřesku hocha) držela na rukou, druhá, větší holčička skrývala se bázlivě za jejími barevnými šaty. Pohledla pátravě na muže, pak usmála se naň a mně podala ruku. Hned na to zmizela v kuchyni. Hospodář uvedl mne do veliké světnice, rozžehnul velikou lampu, postavil ji na stůl a vybídl mne, abych se posadil. Uposlechl jsem a pravil:

— Jsem velice povděčen šťastné náhodě, která mne s vámi svedla, neboť přiznám se, že bez vaší pomoci byl bych nucen někde v dešti v šírém poli přenocovati. (Venku počalo již silně krápat, a časem jako dálná rána z děla zahučel hrom.)

Rozmluva naše ustala na chvíli a já jsem se rozhlížel po světnici. Byla veliká, bílá, a sloužila i za ložnici. Na okně jsem pozoroval za jemnými bílými záclonami veliké listy a květy, v pěkné klecí spal schoulený stehlík, pod ním na černém stolku bylo malé zrcádko, vedlé něho starobylé hodiny s kukačkou a drobnými řezbami; na druhé straně byly dvě postele s čistými, bílými povlaky s háčkovanými vložkami s růžovým podkladem, na nichž si naše hospodyně tolik zakládají.

U dveří v koutě stála černá kamna s polovypuklými postavami, a na bíle vydrhnuté lavici předla strakatá kočka; spokojený její hlas a tikot starých hodin bylo jediné, co rušilo náhlý klid prostranné světnice.

Konečně se otevřely dvéře a vešla hostitelka. Byla to žena vysoké postavy, ale výraz obličeje jejího byl plachý a rty poněkud sevřené jako u lidí, již mnoho přetrpěli. Nesla své rozmilé menší dítko na kulatých bílých rukou a dívala se na ně s láskyplným pohledem. Dítě spalo, průhledná víčka byla sklopena a na mladé čílko padaly bělavé kadeře jemných vlásků.

Hospodyně stanula u dveří a obrátila zrak svůj od spícího dítěte na svého muže. Tento hleděl upřeně před sebe, a měl zajisté velmi málo chuti do večeře, kterou nám předložila stará služka na bílých talířích, lemovaných kol do kola modrými květinami a jmény měsíců.

Odvážil jsem se konečně přetrhnouti trapné ticho, a pravil jsem k mladé ženě:

— Jaké to máte krásné dítky!

Ona neodpověděla, a po chvíli teprvé obrátila se ke mně.

V tom se dítko probudilo a dalo se do hlasitého pláče. Hospodář vstal, vzal dítě jemně z rukou ženiných a odešel s ním ze síně. Žena upřela na mne plachý svůj pohled a následovala za ním.

Když se zase vrátil, usedl na druhou stranu stolu a pobízel mne k večeři.

Musím říci, že přese všecko zemdlení, jež následovalo po celodenní jízdě v houpavém voze, necítil jsem najednou pražádné chuti.

— Ah, pravil hostitel usmívaje se, moje žena vás polekala? Ach ta moje žena! Já ji mám rád, ze srdce rád, pane! Zaslouží také mojí lásky, neboť jest to dobré a láskyplné stvoření, a je velmi nešťastna. Považte, pane, že jest hluchoněmá! Nejsilnější rána hromu ji nevzruší. Je ubohá a já ji proto tím více miluji. Bez ní bych nebyl nikdy rolníkem, jakým jsem nyní. Ve svém dvacátém roce nepomyslil jsem nikdy na možnost toho, co je nyní skutečností . . . Ale já vám vypravuji zde všední věci a vy nejíte praničeho.

— Jen mluvte, poslechnu vše milerád.

— Vy tedy přicházíte z Prahy?

— Z Prahy, odpověděl jsem.

— Ah, pravil, kde jsou ty chmurné paláce, vysoké domy a úzké uličky!

A odmlčel se zase a potřásal hlavou, hledě upřeně na malý obraz, představující zasněženou alpskou krajinu.

Po chvíli připil sobě z těžké, víčkem opatřené sklenice a pravil:

— Večeře vychladne. Jezte přec — nebo vám zde nevolno?

— Proč nevolno? tážu se udiven.

— Jsem zde nástupcem vašeho přítele — a šťasten tam, kde on byl nešťasten. U takých lidí nebývá nám volno, když srdce naše lnulo k předchůdci.

— Bylo by pošetilo zazlívat někomu, že na opuštěných zříceninách vystavil si nový dům, odpověděl jsem.

— A já vystavil svůj na zříceninách štěstí svého. Já dostal jsem se v tato místa jen jako bouří zahnaný pták — teď ovšem je dobře, ale bývalo také, že mi to zde v prsou praskalo jako v té podlaze. A po mně osud kráčel těžkou nohou, po mně i po ní tam.

Začalo mi být vskutku nevolno i pohledl jsem mimoděk na okno zdali venku nesvětlá, ale bylo tmavé a dešť bil do tabulí prudkým lijákem.

Hospodář se usmál: — Nejste-li potápka v člověčí kůži, bylo by vám těžko dnes se odsud dostat.

— A potom, dodal s hlasitým smíchem, nemyslete, že octnul jste se někde v osamělé krčmě v lesích. Pravda jest, že málo kdy někdo sem k nám zabloudí a člověk v samotě stane se pak trochu podivínem a zajede-li už jednou do citu, zajede hloub, než sám mířil. Nuž, já tu roušku již dopola před vámi odhalil, pokračoval po chvilce mlčení, a nemám příčiny tajit se s ostatním. Vypadá to více jako povídka, ale se šťastným koncem.

Měl jsem tedy před sebou člověka hluboké mysle a takému bylo těžko odpovědít běžným: „Budu vám vděčen.“ Začínal mne zajímat a on pohlednuv na mne viděl to as v mé tváři. Nečekaje odpovědi vstal od stolu a přinesl láhev vína. Naliv pak mně i sobě vypravoval takto:

— Odkud původně pochází naše rodina, s jistotou nemohu udati. Častokráte dal jsem si již všemožnou práci, prohlížel staré listiny, dopisy a matriky, abych šero, minulost pokolení našeho pokrývající, zapudil, ale vždycky rozbila se snaha má o nepředvídané překážky, až jsem v úsilí svém úplně ustal. Jen z vypravování otcova zachoval jsem si několik črt, které netýkají se sice našeho původu, ale velmi hluboce našich rodinných osudů. Vypravovalť mi otec, že sestra mého děda uprchla s jakýmsi Francouzem, jenž náhodou do Čech zavítal. Zbyl jim pak jen ještě jediný syn. Z počátku docházely rodičů častěji dopisy, v nichž dcera prosila je úpěnlivě za odpuštění a požehnání ke sňatku, ve který měla vstoupiti. Ale otec její byl tvrdošijný, a přese všecky prosby své ženy, která mnohdy v koutku slzám svým volnou dráhu ponechávala, psal jí jenom jedenkrát a to, aby se k němu nehlásila. Mělť on pro ni jiného ženicha, jehož otec byl ve finančním jakémsi poměru k otci uprchlé, který měl malý hostinec kdesi v kraji, a musil se velmi namáhati, aby rodině své hladu trpěti nedal. Při tom mu byl soused jeho, majetník mnoha polí, nápomocen ochotnými půjčkami, které zasnoubením syna sousedova a dcery mého praděda vyrovnány býti měly. Ale měl-li sousedův synek dosti chuti k úmyslům svých rodičů, jevila ji ubohá Tekla tím méně, až jednou z rána byla komůrka její prázdna a ona přes hory a doly. Otec zuřil a zapřisáhnul se, že více k nezdárné dceři hlásiti se nebude a dostál také slovu. Žena jeho psáti neuměla. Konečně listy docházely řidčeji, až za několik roků přestaly úplně. Synek se zatím oženil, však dlouho bolestně vzpomínal na sestru, o níž nevěděli ničeho, žije-li, či někde zahynula. Můj otec byl jeho jediné dítě a převzal později po něm živnost. Znenáhla přistěhovalo se k němu štěstí, a on zbohatnuv prodal starou hospodu a odešel do Prahy, kdež koupil si pěkný dům a klidně trávil poslední hodiny života svého, až jedenkráte v měsíci lednu rozloučil se s tímto slzavým údolím. (Matka byla již dávno zemřela.) Já jsem zůstal samoten — bylo mi tehdá devatenácte let a byl jsem znám co upřímný, dobrosrdečný hoch. Po pohřbu otce svého uzavřel jsem se do svého pokoje a zůstal tam sám odloučen od celého světa. Tak mi uplynul týden, aniž jsem o tom zvěděl.

Venku padal sníh a do oken ťukali chvílemi zimomřiví vrabci.

V tom zazněl na chodbě zvonek, podruhé, potřetí.

Mrzutě vyšel jsem ven.

Na schodech stálo chudobně oděné děvčátko, zimou se třesoucí; bylo tak hezké! Tvářičky rděly se mu mrazem jako temné růže; bylo bez kloboučku, pouze modrá stužka krotila ty spousty černých kučeravých vlásků.

— Zde máš, mé dítě, pravil jsem, podávaje jí peníz.

Děvče pohledlo na mne svým vroucím, velkým okem, s tou upřímností, jež dítě dítětem činí, pak ale jemně zatřáslo krásnou hlavou.

— Čeho tedy žádáš, andílku?

Děvče neodpovídalo, usmálo se jen trpce, a já jsem viděl, že má oči plny slzí.

— Ale ale, pomyslil jsem si, necháš zde dítě mrznout, a v pokoji tvém je tak útulno, tak teplo!

— Pojď jen dále, zde bysi mohla zmrznouti, pokynul jsem jí jemně a otevřel jsem dvéře do pokoje.

Děvčátko bázlivě uposlechlo; posadil jsem ji na pohovku, jak byla, od sněhu mokrá; pak jsem jí svlékl chudičký pláštík, rozložil jej na plentu a posadil se naproti ní.

Když jsem tak, pane, viděl to snivé, slabé dítě, s těmi průhlednými lícemi, bledým čelem a sněhobílými zoubky, vzpomněl jsem si mimovolně na Mussettovu Lucii . . .

— Máš hlad? otázal jsem se tiše.

Děvče stále mlčelo, ale dívalo se na mne tak upřeně, s takovým mrazivým pohledem, že jsem se zachvěl.

— Byla hluchoněmá.

II.

Chvíli jsem mlčel ustrnut. Když jsem se konečně z úžasu svého probudil, viděl jsem, ana malá cizinka vstává a sundavá svůj chatrný pláštík. Vstal jsem též a počal se strojiti.

Děvče se radostně usmálo, a já poprvé za dlouhý týden opustil jsem s ním svůj pokoj.

Vyšli jsme na ulici. Mráz nám vanul do očí, a sníh padal jako ostré drobné jehly.

Děvče se chvělo, ale kráčelo přece statně ku předu, až jsme po dlouhé cestě stanuli před nízkým, šedivým domkem. Ale vždyť znáte ty útulky, kam se skrývá bída, opuštění, zoufalost.

Okna byla neproniknutelnými záclonami od vnějšího světa oddělena. Děvče otevřelo vetché dvéře, pojalo mne za ruku a vedlo do malé světničky, kde ležel na chatrném loži šedým šatem oděný mladík. Přerušovaný chropot svědčil o nepravidelném jeho spánku, a já opatrně posadil jsem se na jedinou v jizbě stolici a čekal, až se nemocný probudí. Byl to hoch asi šestnáctiletý; obličej byl suchý, kostnatý a dlouhé černé vlasy, padající na bílé čelo, dodávaly mu tesknébo výrazu.

Konečně se probudil.

Namahavě vztýčil se na loži, co zatím dívka hladila mu čelo, líbala jeho svadlé rty a bledé skráně.

Na otázky mé vypravoval nemocný slabým, často přerývaným hlasem, že přišli do Prahy on i jeho malá, ubohá sestřička ze srdce dálné Francie — z Paříže. Děd jejich, který pojal za ženu dívku z Čech s ním do Francie uprchlou, skončil v krvavé pouliční seči revoluční, veškeré jeho jmění pak propadlo a pouze otec jich, nejmladší to syn, uchránil aspoň život svůj před hroznou záhubou. Po smrti jeho stála uprostřed ohromné Paříže opuštěná žena jeho se dvěma nedospělýma dětma bez pomoci a ochrany.

Slýchávala od muže svého, že v Čechách žijí dalecí příbuzní rodiny jejich, i vydala se proto na zdařbůh beze všech prostředků do Čech. Na cestě ale, kdesi v bavorské vesnici, následkem namáhavé cesty zemřela, a její děti nyní zde nemají nikoho, pranikoho. On leží na smrt nemocen, a sestra jeho, to ubohé, nešťastné dítě, trpí nedostatkem, hladem . . .

Prostičké to vypravování a pohled na tu opuštěnost dojaly mne velice. Smrt mého otce rozrušila mne do hlubin mé bytosti a já trpící sám byl jsem dvakráte přístupen utrpení jiných. K tomu vzbudilo ve mně vyprávění chlapcovo vzpomínku na to, co slýchal jsem od svého otce. Jakže, kdyby byly tyto děti potomky oné do Francie uprchlé příbuzné naší rodiny?

Usmál jsem se této myšlence, ale můj soucit k opuštěným dětem tím vzrostl. „Ať tomu jakkoliv," pomyslil jsem, „já budu vás považovat za své, vy malá osiřelá ptáčata."

Ale hocha jsem zachrániti nemohl. Stiskl jsem mu toliko suchou, chvějící se ruku se slibem, že Teklu, tak nazýval malou sestru svou, nikdy neopustím, a jednoho krásného jitra, když venku ranní záchvěvy jara probouzeti se počínaly, letěla duše jeho s prvními skřivánky nahoru, hledajíc si novou, lepší otčinu.

Přemítal jsem dnem i nocí, co s ubohou si počíti mám, a vzpomněl jsem si konečně, že mám na venkově strýce farářem. Neviděl jsem jej sice několik let, stráviv tam co malý hoch prázdniny, a rodina naše nepočítala jej mezi první své přátely, ba soudil-li jsem z přísných slov otcových a slz matčiných, byla skoro všecka páska přátelství mezi ním a naší rodinou přervána: ale přece musil jsem se odhodlati k rozhodnému kroku — požádati jej, aby Tekle poskytnul laskavého pohostinství. Úmysl svůj uvedl jsem ve skutek, a za krásného jitra májového vydal jsem se s Teklou na cestu. Schylovalo se již k večeru, když jsme dorazili konečně do krajiny, kde jsme spatřili před sebou zelený svah, pod nímž tekl kvetoucími lukami jako čisté stříbro bujarý, vážnými olšemi polozakrytý potok na veliký dřevěný mlýn, odkud se ozývalo stálé klepání a vzteklý štěkot psů. Za bujnou lučinou zvedala se jiná stráň, porostlá dole zelenou doubravou a nahoře mladými sosnami.

Kráčeli jsme tedy za ruce se vedouce; chvílemi dívali jsme se na modravé nebe, kudy veslovali ptáci a bílá oblaka, aneb za veliký mlýn, až kam se slunce sklánělo, zlatíc svými čistými paprsky malou vížku bílého kostelíka prostřed několika chalup a zelených sadů.

Přese všecko umdlení, jež po několikahodinné pouti u děvčete nastati musilo, poskakovalo toto chvílemi s pravou rozkoší jako rozmilá malá srnka. Nechci říci, že zapomněla schovanka má na hrozné rány, jež zastihly ji během krátkého času; ale bujná její dětská bezstarostnost zvedala přece chvílemi utlačené svoje perutě, a v takových chvílích podobala se spíše malé královně nežli ubohému nešťastnému sirotku. Já jsem jí u veselí tom nepřekážel, ba těšil jsem se tomu.

Vesnička rozkládala se prostřed mírného údolí. Kostel stál na konci dědinky, vedle něho byla škola, na druhé straně fara, opletená se všech stran sítěmi révy, z jejíž velkých listů vyhlédala pouze drobná okénka; nad těmito zrovna pod střechou spatřil jsem několik vlašťovčích hnizd, mláďata tikala a staré vracely se s plnými zobáčky z poslední pouti denní.

Třásl jsem se rozčilením, když jsem vystoupil na několik schodů, vedoucích z návsi ke dveřím fary, a zatáhnul za zvonec. Po chvíli se dvéře otevřely a já jsem viděl dlouhou, v šeru se ztrácející chodbu; na konci této pněl na černém, prachem pokrytém kříži Kristus.

Služka, jež nám otevírala, pravila nám, že pan farář odejel přede chvílí k nemocnému a teprv as za hodinu se vrátí.

— Počkáme, pravil jsem.

— Račte tedy jen dále, já zavolám zatím slečnu Annu.

Slečna Anna, vysoká, suchá, nicméně souměrná postava s jemně ruměnnou staropanenskou tváří, zůstala chvilku státi udiveně, ale potom poznavši mne uvítala mne srdečně, ovšem s poněkud pátravým pohledem na mou malou průvodkyni. Ihned uvedla nás do pokoje a přinesla nám dva talíře dobrého mléka a chleba s máslem a mohla na nás oči nechat, jak nám chutnalo.

Asi za hodinu vrzly dvéře a jimi vešel pan farář. Byl to muž veliké, silné postavy, s dobrosrdečnou tváří a zlatými brejlemi. Šedivé vlasy, díky pečlivým rukoum

slečny Anny, byly velmi pečlivě rozestaveny nad vysokým čelem.

Pohlédnul na nás, potom sundal si brejle, otřel je, nasadil je znova, pak běžel ke mně, přivinul mne na prsa svá a proud slzí rozlil se mu po zdravých tvářích.

— Jak sem přicházíš, hochu? tázal se.

— Milý, dobrý strýčku, věděl jsem, že mám ještě přátely na venkově. Otec na smrtelném loži mně poručil, abych vás s posledním jeho slovem požádal o odpuštění a smíření.

— Tvůj otec . . .

— Zemřel, pane strýčku, v zimě.

Všickni jsme mlčeli a slečna Anna utírala si růžovým cípem zástěry zvlhlé oči.

— A kdo je to mladé děvče?

Vypravoval jsem mu vše, a končil jsem slovy:

— Vidíte, strýče, jak je nešťastná, a k tomu hluchoněmá!

— Hluchoněmá . . . zaznělo z úst překvapeného pana faráře i slečny Anny.

Potom jsme mlčeli, jenom jsme se rázem ohlédli po děvčeti, jež stálo u stolu, opírajíc se o jeho roh, a smutně hledělo na bílou podlahu.

Tušila, že se mluví o ní. (Dokončení.)

Pepita Ximenez.

Andaluzský román. Napsal *Juan Valera.*

(Pokračování.)

20. dubna.

Poslední Váš dopis, milovaný strýče, byl duši mé velikou útěchou. Dobrotivě jako vždy napomíná mne Vaše Důstojnost a osvěcuje mne radami užitečnými a laskavými.

V pravdě, má prudkost jest hodna pokárání. Chci dosáhnouti cíle, aniž bych užil k tomu prostředkův, chci dospěti konce poutě, aniž bych dříve krok za krokem šel cestou trnitou.

Stýskám si na vyprahlost duše své při modlení, na roztržitost a rozptylování své vroucnosti na předměty chlapecké, práhnu po nejužším obcování s Bohem, po patření naň v jeho podstatě a odmítání od sebe modlení myšlenkové a rozjímání rozumné a vážné. Jakže mohu dospěti sladkosti lásky bez dosažení čistoty, bez uvidění světla?

Jest ve mně mnoho hrdosti i musím učiti se pokořování sama sebe před mýma vlastníma očima, aby z dopuštění božího a za trest mé přílišné v sebe důvěry a hrdosti nepokořil mne duch zla.

Avšak přes všechno nemyslím, jak mne Vaše Důstojnost vystříhá, že by ošklivé a náhlé klesnutí bylo u mne tak lehké. Nedůvěřuji v sama sebe, důvěřuji v milosrdenství boží a v jeho milost a doufám, že nepodlehnu.

Celkem máte pravdu, když mi radíte, abych přátelství Pepity Ximenez přes míru nevyhledával; avšak jsem dosti dalekým veškerého s ní spojení.

Není mne tajno, že nábožní mužové a světci, kteří mají nám sloužiti za příklad a vzor, když spojovalo je velké přátelství a láska s ženami, byli již v stáří pokročilém, nebo velice zkoušeni a zlomeni kajicností aneb konečně byl velký nepoměr let mezi nimi a zbožnými přítelkyněmi, kteří sobě vyvolili, jakož vypravuje se o sv. Jeronymu a sv. Paulině, sv. Janu od Kříže a sv. Teresii. A byť by tomu i takto bylo a byť by láska taková byla v každém ohledu jen duševní, vím přece, že i v takové může se hřešiti přílišností. Neboť Bůh má naplňovati celou duši naši jako její pán a choť a kterákoliv jiná bytost, jež v ní přebývá, měla by tam býti jen jako přítel, služebník, bytost odvislá od chotě a v které on má jen své zalíbení.

Avšak nemyslete, drahý strýče, že se vychloubám nepřemožitelností a pohrdaje nebezpečenstvím je vyzývám a vyhledávám. Vím, že ten, kdo je miluje, v něm zahyne. A když prorok král, jakkoliv byl podle srdce Páně a služebník jeho nejmilejší, a když Šalomoun přes všechnu nadpřirozenou a jemu vnuknutou moudrost byli uvrženi v nepokoj a shřešili, poněvadž Bůh odvrátil od nich svou tvář, jak bych teprv neměl se strachovati já, bídný hříšník, tak mladý, tak nezkušený nástrah ďábelských a tak málo silný a vycvičený v zápasech ctnosti?

Naplněn užitečnou bohabojností a v povinné nedůvěře ve slabost svou nezapomenu rad i moudrých výstrah Vaší Důstojnosti, modle se s vroucností a rozjímaje o věcech božských, abych v ošklivosti měl věci tohoto světa v tom, co mají ošklivého na sobě; avšak ujišťuji Vás, že jakkoliv hloubám ve svém svědomí a zkoumám nedůvěřlivě nejtajnější jeho záhyby, nenalezám proč bych se báti měl toho, čeho Vy se obáváte.

Jestliže se v listech mých předešlých nalezá chvála duševních vlastností Pepitiných, jest vina na mém otci, na panu vikáři a nikoliv na mně; neboť z počátku, jsa dalekým všeho příznivého mínění o této ženě, byl jsem zaujat proti ní zaujatostí nespravedlivou.

Co do krásy a tělesného půvabu Pepitina buďte přesvědčen, že hleděl jsem na tyto vlastnosti s úplně čistou duší; i jakkoliv mi trapno říci to, i jakkoliv to snad Vaši Důstojnost poněkud zabolí, musím se Vám přece přiznati, že pokryla-li nějaká skvrna jasné a čisté zrcadlo mé duše, v němž Pepita se zračila, bylo to nevlídné podezření Vaše, které téměř na mžik učinilo, že já podezříval se sám.

Avšak ne. Cože myslil jsem, cože jsem viděl, cože jsem velebil u Pepity, aby někdo souditi mohl, že chýlím se ku cítění pro ni něčeho, co nebylo by přátelstvím a tím nevinným, čistým obdivem, jejž vdechuje dílo umělecké a nad to dílo Umělce svrchovaného, kteráž není nic méně než jeho chrámem?

Na druhé straně, milený strýče, musím žíti ve světě, musím obcovati s lidmi, musím je vídati a nikoliv vytrhovati sobě oči. Vy sám řekl jste mi tisíckrát,

že chcete, abych se oddal životu činnému, kázání božského zákona, rozsévání jeho po světě a nikoliv abych uchýlil se do života rozjímavého, tráveného o samotě a v odloučenosti od lidí. Tedy dobře; je-li tomu tak, jakže mám to zaříditi, abych se nestaral o Pepitu Ximenez? Nemám-li se učiniti směšným a zavírati v její přítomnosti oči, musím se na ni dívati a pak nemohu nepozorovati krásu očí jejích, růžově nadechlý úběl a čistotu její pleti, stejnost a perleťový lesk zubů, které se objeví při každém jejím usmání, svěží purpur jejích rtů, jasnost i lesk jejího čela a tisíc jiných půvabů, které Bůh v ní složil. Jisto jest, že pro toho, jenž chová v duši své símě myšlenek ošklivých, kvas nepravosti, mohl by každý z těchto dojmů, které Pepita vzbuzuje, býti udeřením ocele do oblázku, kteréž rozžehne jiskru zapalující a požírající všechno; ale jsa ozbrojen proti tomuto nebezpečí a obrňuje se a pokrývaje štítem křesťanské opatrnosti nevidím, čeho bych já se obávati musel. Je-li pošetilé a bláznovské nebezpečí vyhledávati, jest zbabělostí neuměti mu vzdorovat a utíkati před ním, když se před nás postaví.

O tom neměj Vaše Důstojnost pochybnosti: vidím v Pepitě Ximenez krásné stvoření boží a pro Boha ji miluju jako svou sestru. Jestli v něčem cítím k ní náchylnost větší, jest to proto, co vše o ní slyším od svého otce, od pana vikáře a téměř každého v celém okolí.

Z lásky ku svému otci bych si přál, aby Pepita upustila od svého myšlení na život osamělý, od svých záměrů v tomto ohledu, i aby mu podala ruku svou; avšak také pravda jest, že kdybych viděl svého otce zaujata jen jakýmsi rozmarem a nikoliv láskou opravdovou, radoval bych se, kdyby Pepita setrvala pevnou ve své vdoví samotě — a když bych pak byl daleko, daleko odsud, někde v Indii nebo Japonsku, nebo na missii nebezpečnější, bylo by mi útěchou psáti jí něco o svém putování a svých pracích. Až bych pak, stár jsa, vrátil se sem, taktéž velice bych se těšil uviděti ji opět a býti ve společnosti její, ana také by stará byla a rozmlouvati s ní o věcech duchovních a způsobem, jakým rozmlouvá s ní nyní pan vikář. Dnes ovšem, jsa mlád, sotva že přiblížím se k Pepitě, sotva že s ní promluvím. Chci raději považovánu býti za obmezeného, pošetilého, neuhlazeného, než abych podal nejmenší příležitost k domněnce, že cítím pro ni více, než smím, ano aby podezření ani pomluva vzniknouti nemohly.

Pokud týče se Pepity samé, nesrovnávám se ani z daleka s tím, co prosvítá Vaším psaním jako neurčitá obava. Jakých že plánů mohla by si činiti s člověkem, jenž má býti za dva nebo tři měsíce vysvěcen? Ona, která tolik mužů odmítla, proč že upírala by své myšlenky na mne? Znám se dostatečně a vím, že na štěstí nemohu vzbuzovati náklonnost. Říkají, že nejsem ošklivý, ale jsem nemotorný, tupý, nepříliš bystrý, málo příjemný; mám na sobě rysy toho, čím jsem: skromného studenta. Cože jsem já vedle oněch jarých, jakkoliv poněkud venkovských junáků, kteří se o Pepitu ucházeli? vedle těch statečných hochů obratných a jiskrných v hovoru, na honbě každý jako Nimrod, vycvičených ve všech dokonalostech tělesných, zpěváků luzných a proslulých po všech krajích andaluzských, tanečníků vytrvalých, elegantních a mistrných? Když Pepita všechno toto odmítla, jakže pravdě podobno, aby nyní zalíbila si mne, aby pojala ďábelskou myšlenku a ještě více ďábelský plán rozrušiti pokoj mé duše, usilovati o to, abych opustil své povolání, slovem uvrhnouti mne v zatracení? Ne, ne, to nemožno! Já vím, že Pepita jest dobrá, a o sobě vím, pravím to bez vylhané skromnosti, že jsem nepatrným. Arciť rozumí se tím, že považuji se za nepatrna, abych mohl býti od ní milován, ale nikoliv abych nemohl býti jejím přítelem; přeju si věru, aby ona jednou si mne vážila, ano aby jevila ke mně jakousi příchylnost, až jen stanu se této příchylnosti hodným, životem svatým a lopotným.

Odpusťte mi, jestli se snad příliš ohnivě hájím proti jistým obavám ve Vašem listu, které znějí jako obžaloby a jako věštby něčeho, čeho se strachujete.

Nezazlívám Důstojnosti Vaší tato pokynutí; dáváte mi rady moudré a já větší jich díl přijímám a chci jich následovati. Jestliže Vaše obavy jdou přes míru spravedlnosti, jest toho zajisté příčinou vřelá Vaše náklonnost ke mně, za kterouž jsem Vám z celého srdce vděčen.

8. května.

Jest s podivením, že jsem po tolik dní neměl času psáti Vám; avšak já vskutku neměl ani po chvíli. Otec nedopřeje mi oddechu a návštěvy mne obléhají.

Ve velkých městech jest to snadné nepřijímati nikoho, osamotnit se, utvořiti si tichý útulek, Thebaidu uprostřed hluku: v dědině Andaluzské a kromě toho když má člověk té cti býti synem přední osoby, jest nutno býti živu pro veřejnost. Nejen do pokoje, v kterém píšu, ale až do mé ložnice vnikají, aniž by komu napadlo brániti jim, pan vikář, písař, můj bratranec, syn doňy Casildy a jiných sto, kteří mne zbudí, když spím, a odvlekou kamkoliv jim libo.

Zdejší Beseda neslouží jen k večerním zábavám, ale ku scházení se po celý den. Od jedenácti z rána jest plna lidí, kteří hovoří, čtou noviny a hrají v karty. Jsou někteří, kdož stráví deset i dvanáct hodin denně touto hrou. Panuje zde celkem tak líbezné lenošení, že kouzelnějšího nemůže být na širém světě.

Aby se lenošení to zpříjemnilo, je zde zábav až nazbyt. Kromě tresilla hrají tu v karty i jiné hazardní hry: timbirimbu, al monte a jiné. Dáma, šachy a domino se nezanedbávají. A konečně mají zde pravou vášeň pro souboje kohoutů.

Všechno to a k tomu návštěvy, dohlížení na pole a jiné práce, uzavírání účtů se správci každého večera, prohlížení sklepů, čistění, přetáčení a zdokonalování vína, vyjednávání s cigány a koňaři o koupi, prodej nebo výměnu koní, soumarů a oslů a kupčení s lidmi z Xerez, již přicházejí kupovat naše vína a mění je pak v Xerezské — to jest denní prací a zaměstnáním zdejších hidalgů, seňoritů, nebo jak se který chce jmenovat. Časem nastávají slavnosti a zábavy jiné, dodávajíce všemu více živosti; jsou to žně, vinobraní, sklíze oliv anebo konečně přichází na řadu zde nebo někde v okolí zápas býků anebo pouť k nějakému zázračnému obrazu Panny Marie, ku kterýmž poutím ovšem shromažďují se mnozí z pouhé zvědavosti, nebo jen aby nakoupili dívčinám svého srdce dragantové mílky nebo škapulíře; avšak více jest těch, kteří chodí na pouť

z pravé pobožnosti, plníce většinou nějaký slib nebo číníce pokání. Jedna taková svatyň nalezá se zde na nejvyšším vrcholi strmé hory a přece docházejí tam i ženy útlé bosýma nohama, nedbajíce, že zraní se do krve ostrým kamením a trny na bídné pěšině.

Do jisté míry má život zdejší mnohý půvab. Pro toho, kdo nesní o slávě, komu ctižádost neukládá velkých tužeb, pochopuji, že jest to život bezstarostný a velmi příjemný. Ano i samoty lze dosíci, kdyby se učinil o to pokus. Ale poněvadž jsem zde jenom na čas, nemohu a nesmím tak; nicméně, kdybych zde byl ustavičně, nebylo by těžko bez uražení někoho utéci se do samoty na několik hodin denně, ano i na celý den, a tak věnovati se úplně svým studiím a přemýšlení.

Váš poslední, nový list mne trochu zarmoutil. Vidím, že trváte na svém podezření, a nevím, co bych řekl na své ospravedlnění, nemám-li opakovati to, co jsem Vám již jednou psal.

Pravíte, že velké vítězství v jistém druhu bitev záleží v útěku, že utéci znamená to samé co zvítěziti. Jak mohl bych já upírati pravdu tomu, co Apoštol a tolik svatých otců a učitelů byli pronesli? Ostatně ale ví Vaše Důstojnost, že útěk nezáleží na mé vůli. Můj otec nechce abych odešel, můj otec mne zdržuje mimo vůli mou a jest mi povinností poslouchati jej. Musím tedy vítěziti jiným spůsobem než útěkem.

Aby se Vaše Důstojnost upokojila, opakuji, že zápas, kterého se obáváte, není ani začat a že považujete věci za pokročilejší, než v pravdě jsou.

Není ani sebe menší známky, že by mne Pepita Ximenez milovala. A i kdyby mne milovala, bylo by to jiným způsobem, než milovaly ženy, které mi Vaše Důstojnost uvádí za příklad a výstrahu. Počestná a dobře vychovaná dáma našich dnů není ani tak chytlavá, ani tak rozmařilá, jako ony ženy, jichž jest plna historie starověku.

Čtení, které mi Vaše Důstojnost uvádí na paměť ze sv. Jana Zlatoustého, jest hodno největší úcty, avšak nehodí se nikterak k okolnostem mým. Ona vznešená dáma z Of, z Théb, nebo z Velké Diopolis, která se zamilovala do zvláště milého syna Jakubova, byla dle všeho překrásná, neboť jenom takto lze pochopiti, co praví světec: že totiž větším zázrakem bylo, že Josef nezahořel k ní, než že oni tři mládenci, které dal Nabuchodonosor uvrhnouti do pece ohnivé, neshořeli na popel.

Přiznávám se nelíčeně, že co do krásy nemohu si představiti, že by ona žena egyptského knížete, komorníka, nebo cosi podobného v paláci Faraonův bývala dokonalejší Pepity Ximenez; avšak ani já nejsem jako Josef nadaný tolikerými půvaby a výtečnostmi, aniž pak Pepita jest žena bez náboženství a ostychu. Ano, i kdyby tak bylo, i kdyby všechny tyto hrůzy se předpokládaly, nemohu si přece onen výrok sv. Jana Zlatoustého vysvětliti jinak, než tím, že tento světec byl živ v porušeném hlavním městě z polopohanského ještě Východního císařství, blíže onoho dvora, jehož nepravosti tak ostře zatracoval a kde sama císařovna Eudoxie dávala příklad zkaženosti a pohoršení. Avšak dnes, kdy evangelická mravouka pronikla co nejhlouběji do samého nitra křesťanské společnosti, zdá se mi býti přepjatostí považovati ono nezahoření syna Jakubova za větší zázrak než hmotné neshoření oněch tří Babylonských mládenců.

Vaše Důstojnost dotýká se v listu svém jiné věci, která povzbuzuje mne a zároveň mi nadmíru lichotí. Vy odsuzujete, jak skutečně se sluší, mou přecitlivělost a náchylnost ku rmoucení se a pláči po věci dětinské, jakož jsem Vám psal, že se mi tak často dělo. Jest žádoucno, aby tato zženštělá choulostivost duše, když už ve mně jest, se vykořenila a nemísila se do mých modliteb a mého rozjímání, aby tyto nebraly od ní porušení. Vy uznáváte a schvalujete opravdově mužnou energii, kterou má míti v citu i myšlení každý, kdo touží povznésti se k Bohu. Rozum, který zápasí o Jeho poznání, má býti odhodlaný, vůle se Jemu úplně podává, má nejdříve zvítěziti sama nad sebou v udatných bojích se všemi žádostmi a pokušeními, které všechny obrací na útěk; ten samý soustředěný, vroucí cit, jenž ačkoliv naplňuje duši tvorů jen podřízených, bídných, může se jediným prudkým záchvatem lásky povznésti až k Bohu samému a k jeho poznání následkem osvícení nadpřirozeného, tento cit jest zrozencem milosti boží a charakteru pevného a celého. Tato ochablost a mdloba vůle, tato chorobná měkkost nemají ničeho co činiti s křesťanskou oddaností, zbožností a milováním Boha. Jsou to vlastnosti náležející ženám, jsou to vášně, jestliže vášněmi nazývati se mohou, které v plné čistotě neobjevují se v člověku, ale v andělích. Ano, Vaše Důstojnost se ve mně neklame, důvěřujíc a doufajíc, že neutonu v těchto citech, u člověka vždy nebezpečných, poněvadž zbožnost přecitlivělá a měkká otvírá brány srdce i hříšnostem všelikým, které se s ní proplouží. Bůh bude mou ochranou a já bojovati budu, abych zachránil se s Jeho pomocí; avšak podlehnu-li přec, nesmí nepřátelé duše mé a hříchy smrtelné vniknouti v zakuklení, ani vzdáním se do tvrze mého svědomí, ale s prapory rozvinutými po dobytí jí krví i ohněm, po boji nejtužším.

V posledních dnech měl jsem příležitost zkoušeti trpělivost svou velice a pokořiti svou samolibost spůsobem nejkrutějším.

Můj otec, chtěje se Pepitě zavděčiti za ono pozvání do její zahrady, poprosil ji, aby navštívila s námi jeho statek u pramenů Solanských. Výlet ten byl dne 22. dubna a tento den nevymizí mi z paměti.

Prameny Solanské jsou odsud vzdáleny více než dvě míle a nevede tam žádná sjízdná cesta. Muselo se tedy jeti koňmo. Poněvadž jsem se nikdy jezdit neučil, doprovázel jsem svého otce na všech dřívějších výletech do okolí na velmi krotkém mezku, který jest, dle výroku našeho mezkáře Dienta, drahocennější než zlato a pohodlnější než kočár. Cestou ku pramenům Solanským jel jsem na tomtéž zvířeti.

Otec, písař, apatikář a můj bratranec Currito měli dobré koně. Má teta, doña Casilda, která váží více než dva centy, jela na nesmírné, mohutné oslici s dámským sedlem. Pan vikář měl jako já mezka krotkého a pohodlného. Pepita Ximenez, o níž jsem myslil, že přijede také na oslici, an jsem nevěděl, že jezdí, překvapila mne objevením se na černohnědém, živém a ohnivém koni, oblečena v jízdecký šat a řídíc koně s velkou obratností a půvabem.

Těšil jsem se, že vidím Pepitu na koni a tak švarnou, avšak ihned začala mne trýznit má smutná postava, kterou jsem zajisté byl, jsa nucen jeti po boku tlusté tety Casildy a pana vikáře v zadním šiku, klidně a pohodlně jako v kočáře, kdežto veselá kavalkáda před námi ujížděla cvalem, klusem a prováděla tisíc odvážných obratů.

Mžikem se mi zdálo, že na mne Pepita pohledla s útrpností, když viděla žalostný obraz, kterým já jsem na svém mezku skutečně byl. Bratranec Currito ohlížel se po mně se škodolibým úsměvem a potom začal i vtipkovat a všelijak mne trýznit.

Obdivujte se strýče mé statečné trpělivosti. Snášel jsem všechno s velkou oddaností, ano i ty vtipy Curritovy jen dokázaly, jak nezranitelným jsem. Avšak co vytrpěl jsem ve svém nitru! Oni ujížděli a vzdalovali se od nás každým skokem a každým obratem. Pan vikář i já zůstali jsme pořád p o k o j n í, jako naši mezci, ani krokem jsme se nepřechvátali a mezi námi jela rovněž tak pohodlně doňa Casilda.

Neměl jsem ani té útěchy, abych promluvil s panem vikářem, jehož hovor mi jest tak příjemný, aniž možno mi bylo zůstati za nimi a baviti se svými sny a fantasiemi nebo obdivovati se půvabnosti krajiny, kterouž jsme jeli. Doňa Casilda jest děsně hovorná a my museli ji poslouchat. Povídala nám všechny klepy z celého okolí, vyprávěla nám o všech svých umělostech a vysvětlovala nám jak se dělají klobásy obyčejné i s mozečkem, jak připravuje se máslové těsto a tisíc jiných lahůdek a pochoutek. V kuchyni že nepostaví se jí nikdo, aniž kdo tak dobře zabije krmníka jako ona — kromě Antoňony, druhdy Pepitiny kojné a nyní její klíčnice a hospodyně. Znám již tuto Antoňonu, poněvadž přichází k nám s lístky a vskutku jest to žena velmi čilá a pracovitá; mluví ovšem zrovna tak ráda a mnoho jako teta Casilda, avšak jest tisíckrát jemnější.

Cesta až ku pramenům Solanským jest rozkošná; ale já byl tak zaražen, že jsem jí neužil. Když jsme vjeli do dvorce a sestoupili, spadl se mne balvan, zrovna jako kdyby mezek býval seděl na mně a ne já na něm.

Pěšky prohledli jsme si pak celý statek, který jest překrásný, pln rozmanitosti a velmi rozsáhlý. Jest tu více než sto dvacet jiter vinic starých i nově založených, vše to v jednom kusu. Zrovna tolik půdy nebo více jest posázeno olivami a konečně jest zde dubový les s kmeny tak mohutnými, že nebylo silnějších v celé Andalusii. Vody Solanské tvoří zde čistý a velký potok, kamž slétají se k pití ptáci z celého okolí i chytají je zde u velikém množství na lep, do ok i do sítí, kam vlákají je ptáci volaví. Vzpomněl jsem si tu na zábavy svého dětství a jak často jsem tu chytával ptáky způsobem takovým.

Podél potoku a zvláště v úvalech jest množství topolů a jiných vysokých stromů, které s křovinami a všelikými rostlinami tvoří jako neproniknutelné bludiště a stinnou huštinu. Tisíc lesních vonných květin bují zde v samorostlé směsi a vskutku jest těžko představiti si něco divočejšího, nespontanějšího a zároveň tak opravdově osamělejšího, pokojnějšího a tiššího než toto místo. Zde ucítí člověk v úpalu poledne, když slunce metá v proudech své světlo s nebe nezachmuřeného jediným oblakem, zde ucítí v tom teplém, klidném spočinutí tajemnou příšernost hodin nočních. Zde pochopuje se život starodávných patriarchů, bohatýrů a pastýřů a zjevení a vidiny nymf, bohů i andělů, které mívali v bílé poledne.

Ubíraje se tímto zeleným klenutím, spatřil jsem pojednou před sebou Pepitu — nevím jak se to stalo: my byli samotni a já po jejím boku. Ostatní zůstali pozadu.

Cítil jsem, jak jsem se zachvěl po celém těle. Bylo to ponejprv, co jsem byl s touto ženou o samotě a na místě tak opuštěném a právě když jsem přemýšlel o oněch poledních zjeveních, tu zlověstných, tu sladkých, ale vždy nadpřirozených, která mívali lidé oněch vzdálených věků. (Pokračování.)

FEUILLETON.

— Spisy Bohdana Jelínka veršem i prosou (XIV. svazek Ottovy „Salonní Bibliotéky". V Praze, v únoru.) — Letos bude tomu šest let, co zavřela se země nad jedním z našich nejnadanějších básníků a nevěděl o něm nikdo, než přátelská vzpomínka velmi úzkého kruhu. Literatura musí býti povděčna těmto přátelům, že nesložili ruce v klín a vydali jeho spisy. Také nakladateli panu Ottovi sluší díky za vydání první a poslední sbírky zemřelého. Pisatel těchto řádek neznal Bohdana Jelínka osobně, vzal jeho spisy do ruky jako každý cizí čtenář chladně a odložil je s vědomím, že jméno Jelínkovo vryje se v paměť čtenářů — a ti tvoří tu nepomíjející literární historii — co jméno jednoho z nejoriginelnějších, nejopravdovějších, nejsamostatnějších a — nejnadanějších básníků, kterých jsme dosud měli a máme, byť i na proměnlivé škále slávy, jak jí obecně rozuměno, neskvělo se září hvězdy první velikosti. — Bohdan Jelínek byl lyrik plného, těžkého, kovového zrna. Nebyl to skřivan vznášející se k obloze, nikoliv, on letěl dravě, jedním rázem, vysoko jak vystřelená kule a zrovna tak prudce vracel se k zemi. V těch písních není hračky — jsou všechny jako kalená ocel, nedotknuta rzí, tu leskly, tu zatmavěly, ale vždy svědčící o žáru srdce, v němž látka rozžhavena a o mrazivém chladu mozku, v němž byla kalena. Avšak Jelínkovo nadání tíhlo ještě více k epice a v této poznáváme celého básníka. Jsou to fragmenty nebo fragmentární stavby ty básně: „Vyhnanci" a „Při konvici", ale při čtení jich musí si člověk vzpomenout, jak Coleridge učinily nesmrtelným dvě fragmentárně psané básně téhož způsobu: „Starý marinář" a „Christabel" — a ku podivu, oněmi dvěma básněmi Jelínkovými vane ten samý tón, ta samá nálada originelní, sopečná, příšerná a při tom tak lidská. I ty některé zdánlivě zbytečné a nepropracované verše v těchto dvou básních patří k celku a zvyšují jich účinek. Vidíme zde ten divoký myšlenkový proud v celé jeho neskrocené přirozenosti. Forma je krásná věc, ale duch je víc a Jelínek měl ducha sopečné síly. Byl zlomen předčasně, ale prožil ve své poesii divoký, krásný sen — a nežil nadarmo. *—k.*

— Jaroslav Vrchlický pracuje společně s orientalistou drem Košutem o překladu výboru z básní Hafisových.

— Nerudovy „Písně Kosmické" byly přeloženy do němčiny a došly nejvřelejšího ocenění v německém vídeňském spolku „Přátel literatury", kde četl je překladatel pan Pavikovský.

— U Jana Otty vyjde obšírné cestopisné dílo dra Holuba: „Sedm let v jižní Africe". Ve Vídni tiskne se německé vydání. Vůči nákladnosti podniku bylo by žádoucno, aby se

u nás dílo německé nekupovalo. Vyjdeť české sešitové vydání Ottovo jen o krátký čas později a i to jest jen vinou nakladatelství vídeňského, že nevytiskne se současně.

— Panu W. R. Morfillovi, spisovateli článku o české literatuře ve „Westminster Review", byla z Prahy zaslána sbírka básnických děl nové české literatury, věnovaná k tomu cíli dílem od spisovatelů samých, dílem od nakladatelů. Uznání zasluhují v tomto ohledu firmy Jana Otty a dra Grégra & Dattla, z nichž první věnovala ochotně všechny spisy Vrchlického a sbírku „Ze Šumavy" od Elišky Krásnohorské a druhá spisy Hálkovy a Krásnohorské „Z máje žití".

— Na obranu nejstarších památek literatury české vystoupil nyní bojovník všech ostatních schopnější a vydatnější. Co posud proti námitkám Šemberovým o pravosti rukopisů Zelenohorského i Králodvorského, jakož i zlomku evangelia sv. Jana a Mastičkáře bylo vysloveno a hájeno, ustupuje do pozadí před výklady professora Gebaura, jež učiněny byly v krátkém čase po sobě v sezeních královské české Společnosti Nauk. Professor Gebauer pomalu a klidně, s pravou vědeckou rozvahou a s pilností nad míru vytrvalou ujal se až dosud dvou za podvržené prohlášených památek, a sice s takovým apparatem dokladův a v pravdě učených vývodův, že na vždy zaniknou hlasy všech pochybujících, až za nedlouho vývody P. Gebaurovy budou tiskem vydány.

— Knížky o šašiech. K tisku upravil Ferdinand Menčík. V Památkách staré literatury české od Matice české vydávaných vyšel nyní zajímavý staročeský spis „knížky o šašich" pocházející ze XIV. století. — Jest to, jakž vydavatelem v úvodu bylo ukázáno, samostatné spracování podle latinského spisu Jakuba de Cessoles zpořízené, a vyniká prostotou slohu i zvláštní moralisující tendencí, na slavného Štítného zhusta upomínající. A vskutku zdá se dle všeho, že Štítný sám to byl, jenž české toto zpracování „o šašich" učinil. Vydavatel opatřil spisek pěkným úvodem a k textu přičinil četné poznámek a vysvětlivek. — Takéž v Památkách staré literatury české vyšel II. svazek znamenitých Pamětí Mikuláše Dačického, čímž celé dílo ku konci jest přivedeno.

— Z Nového Braufelsu v Texasu dochází zpráva o úmrtí stařičkého botanika Ferdmanda Lindheimera, autora spisu „Flora texana". Lindheimer byl z těch, kteří před dávnými lety, nyní již téměř zapomenutého českého přírodopisce Cordu na jeho vědecké cestě po Severní Americe v jeho snahách co nejpřátelštěji podporovali. Při odjezdu z Texasu dal Lindheimer Cordovi velkou sbírku květeny Texanské. Corda na zpáteční cestě do Evropy utonul na širém oceanu a ani stopy nezůstalo po lodi, která odvážela jej domů. Starý Lindheimer, mluvě před desíti lety s pisatelem těchto řádků o osudu Cordově, nemohl zdržeti se slzí. Bylť mu skutečně k srdci přirostl; neboť „byl to," jak Lindheimer pravil, „neohrožený bojovník vědy a člověk, jehož srdce bylo démant."

— Příklad vzácné časopisecké charmantnosti podal londýnský list "To-day" ve svém letošním druhém čísle. Uveřejňujeť tu ostrý článek Juliana Hawthornea proti spisovatelkám románů. Nešetřena tu ani Eliot, ani Sand. V témže čísle vypisuje redakce cenu 3 guineí za nejlepší pojednání, které výčitky Hawthorneovy vyvrací. Hodno následování!

— Dopisovatel časopisu „L'Art" podává některé zajímavé podrobnosti o velikolepém chrámu Spasitelově v Moskvě, k němuž položen r. 1839. základ carem Mikulášem a jehož stavba chýlí se nyní k ukončení. Nejdrahocennějšího materiálu, jako jaspisu, porfýru a malachitu užito k této nádherné stavbě, ozdobené nejbohatšími mosaikami a řezbami. Do chrámu vede dvanáctero bronzových dveří, okrášlených sochami svatých. Každé dveře jsou jedenáct metrů vysoké a váží 13.000 kilogrammů. Zdi celého kostela jsou posety polovypuklými pracemi ruských sochařů. Zevnějšek skví se mosaikami, vzácným kamenim a zlatem. Vnitřek jest osvětlen 56 velkými okny a ozdoben malbami téměř všech ruských vynikajících umělců. Z neruských zastoupeni tu také Siemiradzki, Munkácsy, Neff a j.

— „Ruská zeměpisná společnost" a „Slovanský výbor" vyšlou z jara do Bulharska sbor učenců, aby proskoumali geologické a ethnografické poměry této země jakož i architektonické památky, které se tam udržely.

— Ruské časopisy. Ruská literatura má nyní již tak velké množství sborníků naukových, zábavných a politických, že jedině anglická se jí v tom vyrovnati může. Od nového roku rozmnožena jest belletrie ruská opět novým sborníkem „Russkaja mysl", který v Moskvě vychází v měsíčních svazcích o 20—30 arších v nákladu několika tisíc exemplářů. Dle programu má časopis ten soustřeďovati zprávy o činnosti kulturní na Rusi samé jakož i zaznamenávati veškeré hnutí na poli literatury, vědy, umění i politiky u všech národů slovanských. První svazek tohoto obsáhlého měsíčníku uzavírá článek O. Millera „Osnovy učení nejhlavnějších slavjanofilů": „Skizzy z Černé Hory" od P. Rovinského; „Skupština andrejevská" od Protiče (Srb); různé články, rozhledy i rozpravy od Kostomarova, Kapustina; pak krásné básně od J. Polonského, Čajeva, A. Aksakova atd. atd. —ř.

— J. N. Meljgunov vydal v Moskvě „Russkija pěsni, neposredstvenno s golosov naroda zapisanija i s objasnenijami izdannyja" (sv. 1. Moskva 1879 —). Kritika ruská chválí toto vydání nápěvů ruských národních písní a podotýká, že věrnost a pravdivost citů ve zpěvích lidu jest fotografickou jemností a pozoruhodnou umělostí v těchto nově vydaných melodiích reprodukována.

— Zaznamenáváme s radostí objevení se dvou dobrých knih na poli srbského písemnictví. Mil. Č. Glišič vydal v Bělehradě v souboru pět povídek, z nichž tři co prvotiny téhož autora čtenářům časopisů „Javor" a „Otačbini" již z dřívějších let známy jsou. Spisovatel líčí v nich lehkým perem a ostře charakteristickými rysy život selský. Podobá se, jakoby ta dobromyslnost prostá a přirozená naivnost, která srbskému venkovu dodává rázu zvláštní originálnosti, právě v Glišiči náležitého interpreta nalezala. Ježto autor celou řadu nových povídek, jež během tohoto roku vyjíti mají, oznamuje, přestáváme prozatím na tom, odporučujíce vřele první svazek Glišičových povídek čtenářstvu. — Známý novellista srbský, Milorad P. Šapčanin, jehož „Povídky" již ve všech kruzích zdomácněly, podává novou práci. Je to objemná historická povídka „Hasan-Aga" Spisovatel použil některých pramenů a mimo jiné i „Bosnu" Čajkovského. Jsa příliš svědomitý a úzkostlivý zároveň sděluje svým čtenářům spůsobem velmi upřímným, jak při použití „Bosny" si počínal. To vše ale, čeho Šapčanin co podkladu ku své práci použil, nevadí mu nikterak, by, pozoruje okem bystrým přepych a oslňující lesk Orientu, i slzu vřelou měl pro bídu a porobu hroznou těch, kteří pod jařmem mohamedanismu úpí. Sloh jeho jest lahodný a svěží, propletený živými popisy a detailovaný duchaplnými črtami a episodkami. —ř.

Národní divadlo.

— „Národní listy" přinesly v těchto dnech návrh, aby každý uvědomělý Čech, jenž poněkud jen může, přispěl 1 zl. na dostavení Národního divadla. Návrh ten přijat s účastenstvím nejvřelejším i upozorňujeme naň své čtenáře, kteří snad náhodou politických listů neodbírají.

— Jaroslav Vrchlický napsal báseň „Pantheon", v které slovy nadšenými a vřelými vyzývá k dostavení pomníku naší národní uvědomělosti, našeho divadla. Tisk převzala vlastenecká firma Jana Otty, i bude se báseň prodávat o sobě a celý výtěžek určen jest pro Národní divadlo.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR"
vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce
vždy o 4. hodině odpolední

ROČNÍK VIII. 20. února 1880. ČÍSLO 5.

O hudbě starých Řeků.

Píše dr. *Otakar Hostinský.*

(Pokračování.)

Těch několik málo zpěvů, které se nám zachovaly, arci nestačí, abychom mohli kontrolovati všechno to, co o různosti harmonií tvrdili Řekové, tím pak méně ono nadšené horování, s nímž vyličují nám krásu a dojemnost celé své hudby. Z příčin svrchu uvedených smíme se vlastně odvolávati toliko k Pythické odě Pindarově; avšak i ta snad leckterému nynějšímu příteli hudby spůsobí nemalé zklamání, pakli se přednese jak sluší a patří zpěvem jednohlasým, beze všeho moderního harmonického upravení. Náš sluch totiž přivykl hudbě vícehlasé, k tomu bohatě a pestře harmonisované ton měrou, že se nám každý zpěv jednohlasý zdá býti prázdný, kusý, že zejmena tam pohřešujeme plné a rozmanité akkordy, kde jedná se o skladbu mistra na slovo braného, jakým byl právě Pindar. Avšak nesmíme zapomenouti, že Staří, neznajíce vůbec hudby vícehlasé, necítili také její potřebu, aniž nedostatkem jejím byli nemile dotknuti, nýbrž spíše tím více obraceli pozornost svou k jiným stránkám krásy hudební. Nyní je po delších sporech o otázce té postaveno na jisto alespoň tolik, že zpěv starých Řeků býval vždy jednohlasý t. j. buď přímo v unisonu anebo zdvojený oktávami, že polyfonie, alespoň v hudbě vokální, byla jim docela cizí. Hlavní příčina patrně byla ta, že kladli mnohem větší váhu na dokonalou srozumitelnost zpívaných slov, než my činíme. Zkušenost nás učí, jak často se stává zpěv vícehlasý zejména figurovaný nesrozumitelným, a jak s druhé strany zase tratíme na požitku hudebním, pakli ve směsici různych hlasů hledíme přece stopovati smysl slov. My ovšem hotovi býváme, obětovati buď to buď ono, Řekové však nechtěli býti zkráceni ani o smysl textu, ani o melodickou a rhythmickou stránku hudby, která zajisté v jednohlasém zpěvu tím jasněji, tím plastičtěji vyniká. Každá doba má svoje zákony slohové, podle nichž sobě žádá býti posuzována; jako bychom sami sobě křivdili, kdybychom onu jednoduchost, průhlednost a jasnost umění antického považovali za jedině oprávněný princip, vedle něhož větší bohatství, složitost a síla novověké hudby polyfonní by byla nevkusným bludem, tak byli bychom nespravedlivými zase naproti Řekům, kdybychom pohlíželi s patra na jejich zásady umělecké, které zabraňovaly především bohatšímu rozvoji harmonie v našem slova toho smyslu. Že pak polyfonie vůbec nebyla jim naprosto neznámou, brzo uvidíme.

Ostatně sobě vzpomeňme jen na prostonárodní píseň: i ty u valné většiny národů evropských dosud zpívají se mezi lidem jednohlasé, obyčejně i beze všeho průvodu instrumentalního, a přece mnohým nikdo nemůže upírati ani velkou cenu hudební ani hlubokou dojímavost a výraznost. Ještě jinou stránkou shodují se písně prostonárodní s hudbou antickou: z pravidla na každou slabiku kladou jen jednu notu; starořecký zpěv činil to bez výminky, náš prostonárodní pak sice někdy dává dvě noty na jednu slabiku, nikdy více.

Hudba antická šetřila metrické formy veršů do jisté míry a řídila se při tom jistými pravidly, jež nám sice blíže známa nejsou, která bychom však nemohli jinak nazvati, než pravidly hudební deklamace. Z toho však povstal náhled, že hudba starověká byla asi v tom smyslu „deklamatorní", jako náš moderní recitativ. Toť rozhodný omyl. Právě naopak měla hudba ta vždy pevnou souměrnou stavbu periodickou, byla prováděna v přísném taktu — opět asi jako nynější zpěvy prostonárodní, a nikoliv na spůsob recitativu, jemuž schází přísný rhythmus taktový a souměrnost periodická. Náš recitativ nebo něco jemu podobného Staří v hudbě své neměli; rhythmika jejich byla nad míru bohatě vyvinuta a sice, jak při celé umělecké povaze hellenské ani nelze jinak očekávati, dle jakýchsi zákonů architektonických, nevázanost našeho recitativu ovšem vylučujících. Nejcizejší nám stránkou zpěvů antických patrně jest harmonické ústrojí jejich, zejmena nedostatek našeho Dur; ale kdo si poněkud přivykl středověké hudbě církevní anebo kdo zná krásné prostonárodní písně některých kmenů slovanských, u nichž moderní dualismus Dur a Moll nedovedl dosud zapuditi vlivy středověké hudby křesťanské, která zejmena v církvi řecké dochovala harmonické živly antické až na naši dobu*), ten zajisté nespatří mezi námi odchovanci devatenáctého století a starými Řeky nepřestupnou propast hudební, třeba by rád uznal, že

*) To platí zejmena o nápěvech ruských a jihoslovanských, do jisté míry i o moravských; u nás Čechů zachovaly se již jenom velmi nepatrné stopy.

těch několik málo zachovaných ukázek nevzbuzuje takový interes umělecký, jako zpěvy Homerovy nebo skulptury Parthenonu.

Pakli o zpěvu (melos) nelze pochybovati, že byl jednohlasý, tož o průvodu (krusis) instrumentalním platí něco jiného. Svědectví neodmluvná dokazují, že průvod nekráčel vždy v souhlasu (nebo v oktávě) s melodií zpěvu, nýbrž že se někdy od ní odchyloval, tak že skladba (ne zpěv!) stala se tím skutečně vícehlasou. Arci polyfonie v našem slova smyslu, založená na akkordech, to nebyla; nanejvýš mohli bychom to porovnati s prvními kontrapunktickými pokusy středověkými (discantus).

Nástrojů, jichž užíváno ku průvodu zpěvu, byly četné a rozmanité druhy, strunových (mezi těmi však nebyly šmytcové) foukacích i bicích; ani jakýsi předchůdce našich varhan nescházel. Zde však postačí, uvedu-li ony nástroje, které jednak byly opravdu národní, jednak vyššímu umění sloužily: lyru a kitharu ze strunových, z foukacích pak aulos.

Lyru zná každý. Stala se symbolem umění básnického a hudebního a dosud se s jejím krásným tvarem setkáváme ne sice v praktické hudbě, jakožto s nástrojem, nýbrž mezi významnými ozdobami v síních, umění posvěcených nebo na deskách skvostně vázaných básní. Kithara je vlastně tentýž nástroj, jen větší a následkem toho i zvučnější. Kdežto starší původnější lyra byla odznakem hudby všeobecným a co nástroj jednodušší sloužila obyčejné potřebě, užšímu kruhu, užíváno vyvinutější kithary hlavně při veřejných produkcích a zápasech — ona byla nástroj domácí, tato koncertní. Samo sebou se rozumí, že z příčiny té bývaly kithary mnohem ozdobnější, někdy i nad míru nádherné, ze vzácných dřev, drahých kovů, slonoviny atd. uměle shotovené. Stejně dlouhé struny, z látek zvířecích, střev nebo svazů připravované a původně ovšem pouhou rukou, v době pokročilejší plektrem t. j. dřevěným nebo kostěným hrotem škubané, z počátku byly prý jen čtyry; brzo však přibyly další tři, a později slavný mudrc Pythagoras (569—470) přidal k nim ještě osmou, tak že tony nástrojů těch tvořily úplnou oktávu. Tento pokrok považován byl za čin tak znamenitý a záslužný, že nová osmitonová stupnice Pythagorova, vrytá do desky kovové, na věčnou paměť uložena byla do chrámu Heřina v Samu, rodišti to vynálezcově. Jinak o podobných novotách arci smýšleli Spartané, i v umění velice konservativní; učinili totiž s kitharou Timothea Miletského slavné auto da fè v koncertním sále, Skias zvaném, poněvadž na místě obvyklého počtu strun měla jich jedenáct. Během časů konečně rozmnožen počet strun až na osmnáct, rozšířen objem nástroje až na dvě oktávy; tyto meze však kithara řecká již nepřekročila: je patrno, že objem lidského hlasu zůstal řídidlem i pro hudbu instrumentalní. Kdo zpěv svůj provázel hrou na kitharu, slul kitharoda, kdo však provázel jiného nebo hrál samostatně, beze zpěvu. tedy solo instrumentalní, jak bychom řekli my, jmenoval se kitharista.

Foukacích nástrojů pišťalových čili aulů měli Řekové mnoho různých druhů, mezi nimiž arci byly i nástroje našim flétnám se podobající. Avšak mluviti vždy jen o „flétnách“ antických, pakli tím jsou míněny auly, není správné; neboť právě nejdůležitější, ba ve vyšším umění jedině užívaný nástroj sem patřící, zvaný monaulos, spíše byl podoben našim klarinetům neb hobojím, jelikož zvuk jeho povstával pomocí jednoho nebo dvou jazýčků třtinových. Struny kithary a lyry mohly se naladiti dle libosti pro vyšší nebo nižší polohu, aulů byly k tomu účelu různé druhy, hlubší totiž, prostřední a vyšší as jako u našich klarinetů. Větší bohatost tonů docílena již tenkráte klapkami. Aby pak na témže nástroji mohly se prováděti melodie všech harmonií čili stupnic, vynalezl jakýsi Pronomos nový dokonalý druh aulu i dobyl si tím velké cti; krajané jeho postavili na veřejném náměstí v Thebách z vděčnosti jeho sochu. O fabrikaci aulů byla celá literatura a zevnější úpravě jejich věnováno více péče a nákladu, než my si pomysliti můžeme. Víme na př. zajisté, že zvláště skvostný aulos stál dle našich peněz třeba až půl páta tisíce zlatých, a že i sama pouzdra na nástroje ty byla někdy velice nádherná.

Jako mezi kitharodikou a kitharistikou, činili Řekové ovšem i rozdíl mezi aulodikou a auletikou; poslední byla hra solová, ona pak zpěv provázený hrou na aulos — samo sebou se rozumí, že ne vlastní, nýbrž cizí. Kithara ostatně byla z počátku mnohem více vážená, než aulos, jenž teprvé asi r. 580 před Kr. připuštěn byl k veřejným zápasům v Delfech. Avšak již padesát let před tím opěvoval básník Mimnermos virtuosku na aulos, jmenem Nanno. Solová hra na aulos nebývala ani pokládána za umění původu domácího; Olympos přinesl prý ji z Frygie.

O nástrojích ostatních netřeba se v tomto stručném náčrtku zmiňovati; některých cizokrajných lyr a harf užívali sice i znamenití hudebníci mezi Řeky maloasijskými, ale vždy jen po různu. Trouby, rohy a těm podobné nástroje po celý starý věk sloužily toliko k signalům v čas války nebo při slavnostních obřadech, nikoliv k účelům vlastně hudebním.

Koncerty starých Řeků bývaly především zápasy umělecké. Je známo, že na několika místech v Helladě odbývaly se v pravidelném období velkolepé slavnosti spojené s veřejnými zápasy všeho druhu. Největší pověsti požívaly ovšem zápasy, které se (dle podání od r. 776 před Kr.) konaly každý čtvrtý rok v Olympii, při proslulém chrámě Zeově, a dle nichž zařízen byl i letopočet řecký. Ač při zápasech těch na prvním místě stála cvičení gymnastická. umění musická pak v řadě druhé, a to teprvé v pozdějších dobách, měla přece hudba i jinak nemalé účastenství na slavnostech těch. Nehledě totiž k tomu, že provázela různé obřady a průvody, někdy i gymnastické zápasy samotné, sluší na zřeteli míti, že vítězové z kteréhokoliv oboru právě tak bývali oslavováni epinikiemi, nadšenými zpěvy prvních mistrů, jako sochami nejpřednějších umělců. Řada nejkrásnějších ód Pindarových opěvá vítěze při zápasech Olympických a Pythických (Delfických); a jedna z těchto Pythických ód zachovala se nám alespoň z části i s nápěvem, jak svrchu bylo pověděno.

Při zápasech Pythických, t. j. těch, které se odbývaly v Delfech na počest Apollona a jeho vítězství nade drakem Pythonem, byly ovšem uměny musické na prvním místě; vždyť Apollon byl bohem básnictví a hudby a Musy jeho družinou. Ze všech ostatních podobných slavností, při nichž zápolení skladatelů i virtuosů zřídka scházelo, chci zde uvésti jenom Panathenaje, založené ke cti bohyně Atheny v městě, které se honosilo jejím jmenem. Perikles (v druhé polovici 5. století

před Kr.) spojil s nimi i zápasy hudební a vystavěl k tomu účelu novou (krytou) koncertní síň čili Odeion, která se pak stala vzorem pro podobné budovy v celém ostatním Řecku právě tak, jako velké divadlo Dionysovo pro stavby divadelní, a název „Odeon" dochoval se až na naši dobu: i leckterá moderní budova k hudebním produkcím určená se tak jmenuje. Ostatně zdá se, že Odeion Perikleovo nebylo první toho druhu budovou; neboť vypravuje nám Vitruvius, ve svém spise o stavitelství, že již Themistokles dal vyzdobiti koncertní síň athenskou válečnou kořistí perskou patrně po bitvě Salamínské (480). Odeion Perikleovo však nebylo také největší a nejnádhernější; v tom ohledu mělo přednost jiné athenské Odeion pozdější, stavitelem Herodem provedené, přede všemi podobnými stavbami řeckými. Z ostatních síní koncertních vychvaluje nám Pausanias, tento Bädeker starověkého Řecka, nejvíce Odeion v Patrách, městě to na severním břehu poloostrova Peloponesu.

Ze všeho toho poznáváme, že hudba u starých Řeků zaujímala velmi čestné místo v životě veřejném, náboženském i světském, že pak za tímto nezůstával ani život soukromý, samo sebou se rozumí. Zpěv nesměl scházeti při žádné příležitosti, zejmena veselou společenskou zábavu bez něho nemohl si Hellen ani mysliti. Proto také věnována při vychování hudbě zvláštní péče, ano vzdělání všeobecné bez hudebního považováno za kusé. My ovšem u věci té za Řeky velice pokulháváme.

Při takovémto stavu věci bude snad čtenáři dvojnásobně záhadno to, co v prvním úvodu k této rozpravě bylo řečeno, že totiž jmena hudebních skladatelů staro-řeckých jsou takořka naprosto neznámá, alespoň v širších kruzích, kdežto četná jmena umělců výtvarných a spisovatelů zná každý poněkud vzdělaný člověk. Avšak to je pouze zdánlivé; každý zná velmi dobře jmena nejslavnějších hudebníků antických: jsou to jmena básníků. Již tím, co svrchu bylo uvedeno o Pindarovi a jeho první pythické ódě, naznačeno, že kdo básnil, také sám uváděl verše své v hudbu; básník a skladatel byl tudíž jednou osobou, a rovněž tak i umělec výkonný, t. j. především zpěvák. Tak bylo to alespoň pravidlem, s výminkami dosti vzácnými, v době klassické. Co do výkonného umění arci čím dále tím častěji bývalo užíváno najatých zpěváků, virtuosů, k provádění i solových skladeb; ještě za Aischyla bylo obyčejem, že básník-skladatel sám byl prvním zároveň hercem-zpěvákem čili protagonistou, a teprvé Sofokles, jehož hlas prý pro divadlo nestačil, odchýlil se od tohoto obyčeje a nevystupoval ve svých hrách na jevišti.

Nyní je patrno, co nám z celé umělecké činnosti oněch slavných básníků-skladatelů zbylo: pouhé texty jejich zpěvů, pouhá libretta jejich zpěvoher — neboť tragedie řecká skutečně nebyla ničím jiným, než zpěvohrou, ovšem s mluveným dialogem. Dějiny hudby proto úzce souvisí s dějinami krásné literatury; každý pokrok i co do formy i co do obsahu a směru básnictví jevil se i na hudbě, oboje bylo nerozlučně spojeno. U nás je to arci již docela jinak, forma básnická a hudební se nekryjí tak, jako u starých Řeků. Sonett, terzina, ottave rime a jak se všechny slokové formy jmenují, jichž naši básníci užívají, nejsou formami hudebními; to co skladatel náš nazývá písní, arií, cavatinou, anebo dokonce v oboru instrumentalním fugou, sonatou, rondem, ouverturou atd., nemá nic společného s panujícími metrickými tvary básnictví. Z příčin těch jest historie hudby řecké vlastně historií básnictví, zvláště lyrického a dramatického, ovšem s jiné poněkud stránky pojatá nežli když se jedná pouze o slovesnou stránku tohoto umění. Věnujeme-li na konec zběžný pohled rozvoji, květu a úpadku hudebního umění u Řeků, přesvědčíme se tím nejlépe o těsné tehdy souvislosti mezi hudbou a básnictvím.

(Dokončení.)

Dokonáno jest.

Historický román od *Václava Beneše-Třebízského.*

(Pokračování.)

VIII.

Na úpatí táhlých strání, jež se rozbíhají s českých hor do saských rovin, as dvě hodiny od hranic ukrývala se ve stínech staletých buků řada dřevěných chat. Byly sestavené jen tak ledabylo z kamenů sotva otesaných, na střechách místo slámy lesní tráva, kapradí, vrstvy mechu a chvojí; u některých nebylo oken, jenom pouhé otvory, střechy na spadnutí, dveře žádné, ve vnitru ticho, bez človíčka — —. Jiné jevily poněkud lepší úpravu, okna skleněná, tabulkovitá, kolem chaty dřevěné ohrádky, komíny z egyptských cihel dosti dobře slepené, střechy učesanější, na dvorku zakdákala slepička, zakokrhal kohoutek, někde se ozvala i kravička, někde zařehotal v přistavené stáji i koník — — —. Ale přec to byla jen divná, prapodivná vesnička, tak jako by tu stála od nedávna a zas jen jako do zejtřka či pozejtřka. Někdy se zakmitla ve dveřích postava, ale zmizela okamžitě, tak jakoby se bála božího světla či ze strachu, že ji snad cizí oko postřehne. Toliko soumrakem tu bývalo trochu živěji. Vesničané vraceli se z nedalekého saského města, kdež si vydělávali vezdejší chléb, tak nějaký groš na nejnutnější potřeby. Každým jitrem a každým večerem rozlehal se tu smutný, tesklivý zpěv — ranní a večerní modlitba. A kde to slyšeli, všude se zastavovali, pozorně poslouchali a neodvratně zraky upírali v tu stranu, kde se ukrývala pod staletými buky divná, chudičká vesnička, o níž tam ještě před několika lety nebylo ani pohádky, útulek českých vystěhovalců. Vyhledali si úkryt nedaleko domova, kdyby někdy Pánbůh dal, a mohli se vrátiti, aby byli na blízku.

Žitava byla přeplněna, Perno také plno exulantů, hlavně litoměřických měšťanů, v okolních vesnicích a

městečkách již nikde místa — ubozí museli zůstati pod širým nebem mnohou noc, než si sami vyzdvihli krov a než mohli s povolením kurfiřstkých úřadů alespoň na čas několik sáhů cizí země nazvati svým vlastnictvím.

Včera opět o jednu rodinu přibylo. Usadili se v chatě, jež byla ze všech nejspustlejší — —. Ty, co ji vystavěli, už dávno hlava nebolela. Umřela tu v ní před dvěma lety celá rodina, nejdřív otec, po něm hned za několik dní žena, za matkou děti jedno po druhém, jako když jednotlivý list za listem opadává pozdním větříkem říjnovým. Byli rodu zemanského, zlým časům nezvyklí, krajané jim kde mohli pomáhali, kde se dalo sousto poskytli: ale pomáhejme když si jednou smrť sedne na střechu, dělejme co dělejme, když se s té střechy spustí do světnice a plíží se od jednoho lůžka k druhému — —.

„Což se budete stěhovati do soudného dne? — Což tomu na věky konce nebude? — Když my přecházeli hranice, zdálo se, že jsme už poslední. — A ono to začíná zas."

Tak asi přivítali nového souseda starší usedlíci a nakupilo se jich kolem něho ze všech chat od té stařenky až do nemluvňátek u prsou mateřských. A bylo tu nějakého vyptávání; se všech stran se na něho otázky jen sypaly, každý chtěl věděti, zdali ještě stojí jeho rodná ves, jak se v ní mají, co dělají v jejich statcích, jak tam hospodaří, zdali jim Pánbůh požehnává či zdali pole nerodí, stromy ovoce nenesou — — —.

„Kde bych to mohl milí dobří lidé věděti! — Jsme od Oharky," odpovídal přistěhovalec.

„Až od Oharky! — Kterou pak stranu příteli?"

„K Budyni — —."

„Pak ovšem — ovšem! My od Smečna."

„Já od Slaného."

„My od Velvar."

„My z Citolib — od Loun!"

A utečenci do jednoho vypověděli, odkud kdo a kterou stranou. Byli všickni z těch nejpožehnanějších krajů české země, které před nedávnem ještě tekly mlékem a strdím.

„Snad přece slyšel jsi něco — alespoň slovíčko!" dolehali na něho.

Ono tak sladké, tak nevýslovně milé aspoň slovíčko o rodném kraji, o rodné kolébce, pod cizím nebem a v cizí zemi!

„Ze Smečenska? — Od Slaného? — Od Velvar? — Z vesnic jsou hromady rumů, už zarůstají; na vašich statcích hospodaří Pánbůh a pole vaše nerodí, protože je nikdo neorá. Stromy ovoce nesou, ale uzrává, spadává a hnije; není nikoho, kdoby je očesal — — —."

Tuto novinu pověděl vystěhovalcům mladý muž, jenž patřil asi k té rodině, protože s nimi vešel pod jednu střechu.

„A přec vás z té země vyhánějí? — Proč vám aspoň koutečka v ní nepřejou. Ó lidé necitelní! — Jak pak to bude dlouho trvati! Už se tam všude všecko plní cizotou, už v našem dědictví svého domova víc nepoznáme!" —

A vystěhovalci spínali ruce, lomili jimi nad hlavami, nemluvňátka na mateřských loktech zaúpěla, že už nikdy zemi českou neuvidí, nikdy v zemi otců se nevrátí a že věčně věkův jim bude domovem — cizina! A potom si tiskli všickni ruce s novým osadníkem, jako rodného bratra jej vítali s celou rodinou přejíce z duší, aby jim dal Pánbůh božskou trpělivost, se vším spokojenost a nadějné očekávání lepších časů.

A když se octli noví přistěhovalci v chatě, když se rozhlédli kolem po světnici, kde bylo několik hromádek svadlého, ohnilého listí od loňska, trochu mechu, několik prkének a otatně ničehož, ani vydechnouti nemohli. Pak jim cos skálou na prsa usedlo! Bude to tu divné hospodářství. Co si přivezli z domova, trochu té mouky, ujedí hnedle a potom? — Přistěhovalec, sedlák Javor, se zachvěl, jako když včera mu padl kůň a oko tak mimoděk spočinulo na vlnách, zapřel se v chatě o futro a zadíval se v saské roviny, nad nimiž se již slunce sklánělo.

Prostora, kteráž měla býti světnicí, byla vyčistěná v malé chvilince. Bělička s Jaruškou jen se kmitaly; jen jim práce pod rukama mizela. Starší dceři to ani nějak nepřicházelo, že jsou tak daleko od břehů Oharčiných, že si tu v cizině dnes uchystávají první lůžko, zvlášť když tak utkvěly oči její na mladém průvodčím, jenž se jim vyskytl v cestě z čista jasna jako někdy Tobiášovi Rafael. Tak se jí pořád zdálo, jakoby tuhle jeho tvář už někdy byla vídala, tenhle jeho hlas už někdy slýchala, ale před mnohými lety, jež kmitala se jí v paměti jako ranní červánky zastřené poloprůhlednými mlhami. Jen aby tu už zůstal! Snad nemá domova, ani otce, ani matky — — —. Bělička si při tomhle pomyšlení bezděky přejela tváře levicí; byly zase tak horké, až pálily, jako ondyno, když k nim přišel ten kněz v černém nevlídném rouše. Tenhle jejich průvodčí mu byl na jediný vlas podoben, jakoby to byl on, jen že v přestrojení. Ale tenhle šat mu slušel nepoměrně lépe, už by ho v jiném ani nechtěla viděti — — —. Ne, kde ten by se tu vzal; otec se sice zarazil uviděv jej, podle toho jak jej oslovil, také ho asi měl za přestrojeného řeholníka. Ale potom spolu dlouho, tiše hovořili, snad se znají odjinud, snad řeholníkův bratr —.

Běličku vytrhlo z těchhle myšlenek večerní společné modlení vystěhovalců. Všickni klečeli v polokruhu na zelené trávě, kolem starce s dlouhým, bílým vousem, jenž předříkával z veliké knihy rozložené na dřevěném podstavci. Také sepnula ruce a šeptem slovo za slovem po předříkavateli opakovala. Tahle modlitba jí byla zcela neznáma —. Slýchala sice čítání z písem svatých v domově skorem každodenně, celé kapitoly od poslouchání uměla z paměti, ale na verše, jež stařec ještě dosti mohutným hlasem pronášel, upamatovati se nemohla. Byly to povzdechy tak ze dna duše, k nimž nalézá člověk slov jenom v nejnesnesitelnější tísni, napodobené žalmům Davidovým, ve chvílích, kdy soužením až kosti vysýchají — — —. A zdálo se, že smysl těch modliteb chápalo i dítě, jež nedávno teprv matka naučila ruce spínati, jemuž udivenému teprv před nedávnem pověděla, že jejich pravý domov za těmihle lesy ještě daleko, a bude-li hodné, že se tam někdy podívají, kde leží dědeček, kde babička — — —. A potom se dali do zpěvu, že se Běličce modré oči slzami zaleskly. Připadlo jí náhle na mysl, že je to hrobový zpěv a Bůh ví co jí zašeptalo do uší, že odzpěvují její mladé duši, jejímu — pokoji a v nezkušeném srdci poklidu. A temné, táhlé hlaholy odrážely se o staleté kmeny letíce rovinami

dál a dál a zvěstujíce cizině večerní pobožnost českých vystěhovalců. Tak nějak dutě zněly i ty dětské hlásky, jakoby z hrobů sevřených se proudily! Samému Javorovi bylo úzko, jakoby se mu hruď železem svírala těmi tesknu plnými žalmy. — — — Život vyhnanců, život krajanů v cizině nemohl k němu promluviti tklivěji, nemohl ho výrazněji uvítati, nemohl se mu objeviti v opravdovější podobě, než tímhle zpěvem podvečerním! Kdo takhle může svého boha chváliti, ten asi zkusil až v ledvích svých, co to bída, co to svízel, co to útisk; ten asi poznal život v tom nejpříšernějším světle.

Mladší dceruška Javorova oběma ručkama se matky držela, chudinka se o ni bála, že snad tu zpívají zase jim, jako tenkrát ve statku, když si přišli v širokém černém rouše se stříbrnými portami, s křížem, na němž větrem vlál černý flór, s dvěma lesnicemi a márami, na nichž byl rozestřen černý příkrov napříč s bílým křížem, — pro babičku.

A když dozpívali, rozcházeli se do svých chat tiše bez hovoru, bez jediného slova, jakoby to ani lidé nebyli. A v těch chvílích jim přiletěla k usouženým hlavám vzpomínka na večery, jež druhdy tak spokojeně trávívali pod rodnou střechou, v zimě u krbu při dovádivém praskotu plamenů, při hezounkých pohádkách, při rozmarných popěvcích, v letě pod širým nebem, pod košatými lipami před vraty při štěhotu slavičím, za klidného hovoru o polní práci, o senoseči, o žatvě, o sklizni — —. Jejich dětem byly tyhle chvíle všecky pohádkou, jakoby byly uplynuly před staletý a ono tomu tak deset, nejvýše patnáct let. Už se mnohé z nich v cizině v těchhle chatách narodily, vyrůstaly a kolébku otců svých viděly jen tak s vrchu, s pozdálí, v modravých mlhách, jako když Pánbůh někdy s hory Nebo ukázal Mojžíšovi zemi zaslíbenou. — — A než dorostou a zmužní, snad v té cizině paměť na ni jim vybledne, snad sotva kdy na ni vzpomenou. — A při těchhle myšlenkách tiskli starci své svadlé tváře na svěží líčka vnoučat svých, aby jim všecku tu lásku vřelou vdechli do mladých dušiček, do svěžích srdéček, aby se někdy, až se časy změní, do těch krajů zase vrátili, vyhledali stará hnízdečka a kdyby v té rodné zemi i egyptskou práci měli konati, aby tam zůstali, aby se nehýbali, aby ani píď půdy v ní nepostupovali cizincům — — — — —. A nebudou-li moci ani děti dětí jejich, aby si aspoň pamatovali, že ta pravá jejich kolébka leží v modravém, pomněnkovém věnci hor, že za těmi vrchy, které k jihu zdvihají své hlavy, leží země ze všech světa zemí nejkrásnější, že za těmi vrchy, odkudž Labe přichází, leží kraj, v němž zlato roste na polích, v němž se lesknou drahé kameny a perly na lukách, v němž zlaté rybky v potocích —.

Děti při tom usínaly, i dědečkům se šedivé hlavy ke hrudi níže klonily; jen mužům nechtěly dřímoty do očí, protože vnitro jejich jako červ na červu rozhlodávala starost, kde vezmou chléb, až dojde poslední zásoba, až hradby městské budou opraveny, příkopy znovu vyházeny, až nebude možno ani ten haléř si zasloužiti.

IX.

„Pomohu se vám živiti, se vším se spokojím, jen mi dovol mezi vámi zůstati! Nemám na světě nikoho, nechce se ke mně znáti ani ten, kterýž mne druhdy nazýval svým miláčkem — — — —. Mezi své druhy nazpět nemohu a kdybych mohl nepůjdu. — Však si práci vyhledám; však se dovedu uživiti, když ne svou hlavou, tedy těmahle svýma rukama. Jsou mladé, silné: všemu uvyknou!“

„A proto jste se přestrojil, proto jste svůj řád opustil, proto jste tenkrát oči nad těmi knihami přimhouřil?“ —

Tenhle hlas zněl drsně, vyčítavě, jako předhůzka.

„Ještě mne nevysvětili; ještě nejsem vázán slibem doživotním. Ještě mám svobodnou volbu; do dneška mohu jednati podle své vlastní vůle, po svém rozumu. — Tak mluvíš, jakobys mi nevěřil, jakobys viděl v tomhle mém předsevzetí cos nekalého — — — —.“

Muž, jenž takto hovořil, náhle se odmlčel, jakoby se mu bylo hrdlo soužilo k zalknutí. Druhý neodpovídal. Stáli u té nejposlednější chalupy, do níž se přistěhovala ta nová rodina, sedlák Javor z Vyšeboh. Nebylo však pro šero možno viděti jim do tváří.

„Bůh chraň, abych vás podezříval. — Pod těmihle našimi střechami byste však sotva našel, co hledáte a po čem toužíte! — Za všecko co jste mi prokázal, odměniž se vám Kristus Pán. A kdybych ještě někdy mohl, dozajista dluh svůj vám zaplatím s úroky mnohými. Ale své štěstí musíte jinde hledati; kde pak taky u nás, u vystěhovalců, na kteréž kdo ví jaká soužení chystá zítřejší den!“

„Jsi tvrdá, nepřemluvná hlava. —“

„Jen dořekněte i to druhé: kacířská! — Mluví z vás jejich duch dosavad. Není také divu! Nikdo se sebe nesetřese, kdyby dělal co dělal, v čem vyrostl od mládí. A k čemu to také setřásat se sebe! Poslechněte, kdo pořád mění kabáty, s málem se jeho duše cenívá! Podívejte se tuhle na ty chaloupky. Dřímají v nich lidé, kteří se odřekli raději všeho, kteří radši trpí, snášejí, než by své srdce na rub obrátili. Vezměte si je za příklad! A nehoršete se na mne, že jsem vám pověděl pravdu. Jste sice učený, přečetl jste více kněh, než já snad viděl, víte jich více na zpamět, než já jich přečetl; ale mladý, trochu málo zkušenosti — — —. Vyrostl jste mezi stěnami, kde vám život líčili jen s jedné strany! — Prosím vás: nezazlívejte mi tuto mou řeč. Vy jste byl ke mně shovívavý, vy jste mne vysvobodil z rukou Kananejských a já jsem k Vám za to — — upřímný! Věřte těmto mým slovům! Bude to Vaše štěstí, když nás opustíte, když na nás zapomenete — — —. Ještě jednou: co jste nám učinil, zaplatiž vám Kristus Pán už tady na zemi!“

Jeden z mužů — sedlák Javor — se rychle odvrátil — zmizel ve dvorku; druhý — mladý muž, jenž jim dnešním jitrem pomáhal na útěku a doprovodil je až v zdejší zátiší, však se nehýbal. Byl to bratr Xaverius.

Ve dvou dnech slyšel již podruhé nad sebou rozsudek sdrcující: my tě neznáme, my s tebou podílu míti nechceme. Ve dvou dnech viděl už podruhé, jak nad životem jeho lámou hůl a oba kusy k nohoum mu házejí s hroznou výčitkou.

(Pokračování.)

Pouť.

Idylla od *Fr. Ulricha.*

(Dokončení.)

Jak dravec zatím chmurným pevným drápem
mrak na obzor se vyhoupnul a kvapem
pod perutě své celé nebe jímal.
Blíž málo kdo si toho z lidí všímal.
Až teprvé když vichr projel tryskem
a hvízdat počal ve stromoví blízkém,
oblačné víry z listí, zboží, smetí
hnát po cestě a stany povznášeti
a velké lesklé kapky plískly na zem —
pak teprvé vše skrývalo se rázem,
že prázná byla náves za čas krátký.
Ti v boudy vešli, oni v blízké statky,
však do hospůdky vábivého sídla,
jež jako kvočna pod svá teplá křídla
je svolávalo hudbou, zpěvem, křikem,
jich nejvíc vzalo útočiště s díkem.
Tam plno bylo: podél oken spolu
se usadili ku dlouhému stolu
kde jaký tatík, hlasitě si vedli:
blíž dveří za stůl hudebníci sedli
a vpředu vzadu dětí jako máku
se nastavělo, nespouští s nich zraků.
Zde selky půlkruh utvořily stranou
blíž pece; rozkoší jim tváře planou
a mnohá, ruce v boky, podle skočné
se kolébat neb nohou dupat počne.
A v středu síně tancující chasa
si dupá, zpívá, rozjařena jásá.
A nový dav se ještě dovnitř tlačí,
jejž liják zahnal: prostor sotva stačí;
vše vstává, vítá se a připíjí si
a vespolek se v pestrý chumáč mísí.

Tak s ostatními i náš párek mladý
se octl uvnitř: pozdravuje všady.
Jak vítali je! beztoho teď s nimi
se těší zřídka, co se zovou svými.
A milo je jim, že sem přišli právě:
i prohlíží je od paty až k hlavě
a nelíčeným jeví hledem, slovem
jak líbí se jim v tomto stavu novém,
a mnohý čtverák pokouší je vtipy,
jež bujarostí trochu smělou kypí.
A když pak znovu jako jiskra tělem
ples hudby projel v shromáždění celém
a mládež rychle utvořila kolo —
vše volalo, by zatančili sólo,
i rozstoupli se rádi všichni známí.

Rej počal; dalekými oklikami
hle, nejprv navzájem si prchajíce
se sbližovali v kruzích víc a více
rychlejším tempem; náhle křížem ruce
si podali a zavířili prudce.
Pak vyskaje ji pevně chopil v boku,
vznes do výšky a zatočiv ni v skoku
tak vášnivě ji ve svou náruč chytil,
až objetím jí slzy v očích vznítil.
Z jich hloubky závratné a mlčelivé
nad míru jemné plné štěstí snivé,
klid důvěry a něha neskonalá
až do úzkosti na něho se smála.
Sok bývalý, jenž prvé vyzývavě
se tlačil napřed, lhostejným se stavě,
teď bez pohnutí zadíval se na ně.
Svou tanečnici svíral jenom maně
kol kyprých ramen; neposlouchal ani
pochlebné vroucí její horování.
Smích pohrdlivý křivil jeho ústa,
však časem žárlivost a bolest pustá,
bezměrná láska netajené síly
divokým bleskem z očí zasvítily.
Jen volným tempem tančili v té době,
tím pevněji však tulili se k sobě.
Tu fábor, plný vyšívaných květů,
jenž s čepečku jí vlál a splýval v letu,
jak sponky svlačce kolem zlatých klasů
je oba sepjal měkce kolem pasu.
Je každý bál se vyrušit jen dechem.
Tu ostrým, zlověstným a teskným vzdechem
duch houslí pojednou jim zdál se pěti:
„O vaše štěstí jak se bojím děti!“
Hlas jakýs v dudech k odvetě se vzbudil.
Tím steskem, dobrák, tak se trpce trudil,
že vzdychl z hluboka a bručel hněvem;
hned ale něžným chlácholil jej zpěvem
a skočnou písní, která žalost plaší,
jej těšil: „Nech je, bude ještě krašší!“

Čas prchal zatím; jařejším vždy tokem
ples proudil kolem, blýskal každým okem.
Jak rádi oba, starostí všech prosti,
v té srdečné a milé společnosti
by dopili jej žíznivýma rtoma:
však nyní mají hospodářství doma,
na zítřek práce ještě na ně čeká,
jít musí dlouho, noc je nedaleká
a koupiti jim zbývá něco málo —
a nadarmo je všechno zdržovalo . . .

I vyšli. Jako vínem, plody všemi
vzduch voněl; v daleku se spouštěl k zemi
déšť šedým pruhem; shora se směsice
bělostných mráčků prokmitával sice
už čistý blankyt, ale mžilo ještě.
Vše plálo nachem v zlatých kapkách deště.
Šat vykasavše v kalužích se máčí
pár drobných dětí; chutě prodavači
krám vykládají; starý život všude
čilejším ruchem brzo proudit bude.

Zde cíl jich cesty! ve čtyrhranném stanu
sklad karkulek byl, plen a povijanů!
Vnitř prázno bylo; na zdar cechu svého
pil kramář v krčmě; jenom žena jeho
před krámem stála, rozplakané robě
v svých loktech těšíc: hned je tiskla k sobě,
hned houpala je neb s ním přebíhala . . .
Je ukonejšit byla práce malá.
A právě chtěla zulíbat je v čelo.
To polo v slzách hlavu obracelo
a hrát si chtějíc jako všechny děti,
rty prstíčky jí počlo odvraceti
po očku hledíc s usmívavou tváří;
jak jásá, huká, že se mu to daří!
Jak přišli, ztichlo; plachou úzkost v zraku
se ukrývalo, brzo bez rozpaků
však vztahovalo ručky baculaté
tu po opasku, tu po zdobě zlaté,
tu po karkulce, kterou kupovali.
A srdečně se tomu všichni smáli.
I uchopil je za bradičku hbitě:
byl milý pohled na to drobné dítě,
jak jektá, krčí se a směje znova,
šibalsky mhouříc očka blankytová.
Jej nejvíc dojal tento výjev prostý.
I byl by rád s tím děckem do sytosti
si pohrál, ale duše plna byla:
ven do samoty tajuplná síla
jej hnala stále, na rovinu žírnou . . .
Zde volně hledě v dálku nedozírnou,

jež tajila se v mlhách, pod blankytem
bezměrné hloubky, který hvězdným svitem
do hlubší dálky ještě víc se tratí —
spíš radost duše mohl vzpívati
jak skřivánek, jenž z husté spleti žita
perutě vzepjav, pod nebesy lítá
bez mezí, volně v oblaka se ztrácí
a ukojený v hnízdo zpět se vrací...
Svou mladou ženu prudce objal chvílí;
šla po boku mu, úsměv roztomilý
jí na ústech hrál, čtverácký byl spíše
než snivý, ale naslouchala tiše.
Jen někdy veselým a jasným hlasem
s ním zazpívala, když se ozval časem
nedávný motiv jeho vřelým zpěvem
žalostnou věštbou, něžností a hněvem:
„O jak se bojím o domácnost vaši!"
a druhý: „Nech je, bude ještě krašší!..."

Hluchoněmá.

Novelleta od *Aug. Mužíka.*

(Dokončení.)

Živá, krásná mrtvola," řekl pan farář a hlas jeho chvěl se nejhlubším soucitem. „A co zamýšlíš s ní?" pravil upřev na mne tázavý pohled.

— Kdo klepe, bude mu otevřeno, zašeptala jako pro sebe slečna Anna.

— Milé dítě, pravil dobrý muž, nespustiv se mne očí a dělaje jako by ji neslyšel, rád bych, ale moje osada . . .

— Je málo výnosná, pane strýčku, odpověděl jsem, míře naschvál jinam než zajisté on — ale vždyť jsem tu já a podíl po otci jest . . .

— Ne, nikoliv, odvětil farář, ujednáno: děvče zůstane u nás tak dlouho, dokud nějakým spůsobem nebude o její budoucnost postaráno.

Tvář slečny Anny se nějak podivně zasmušila a snad aby to vidět nebylo, přitiskla si zástěru k očím — pak dítě objala.

Já jsem radostně vyskočil, zatleskal rukama a Tekla pohledla na mne s tázavým pohledem.

Odpověděl jsem jí posuňky, že se rozloučíme spolu, a budoucím její domovem že bude tato fara.

Ona si vzdychla a byla celý večer smutna, nadmíru smutna.

— A kde jest její prádlo, její šaty? tázala se slečna Anna. Což si nepřinesla ničeho?

— Bohužel jsme na všecko zapomněli.

Slečna Anna vzpínala dlouhé ruce a slíbila mně, že již od zítřka počne šíti pro milou svoji schovanku, jak začala nazývati dobrou Teklu.

O pana faráře se přitom nestarala. Bylať si příliš dobře vědoma svojí autority co srdce celé domácnosti, kteréž vstávalo ráno o páté, a večer po desáté uléhalo do svých sněhových peřin. A potom — žádný neuměl učesati ty prokvetalé, zrádné kadeře páně farářovy tak, aby zakryly mu požehnanou lysinu, žádný nedovedl mu podati starý, kdys prý hedvábný deštník a tabatěrku stříbrem vykládanou, na níž ve vavřínovém věnci skvělo se jméno páně farářovo, s takovou gracií a mladistvým úsměvem, jako právě slečna Anna. A když jej potom spatřila před sebou, an ve velikém klobouku, dlouhém černém rouchu a vyleštěných botách do kostela vážně kráčí, tu zaleskly se jí oči přece tichým, upřímným štěstím.

Bylať sama také kdysi chudá a opuštěná, a pamatovala ještě, co je to hlad a nouze. Tu ujal se jí i s její malým bratrem pan farář, a poznav výtečné její schopnosti v kuchyňských záležitostech odevzdal pod její suverenní moc celou kuchyň, špižírnu i sklep a konečně i sama sebe.

V tom se hlučně rozlítly dvéře u kuchyně a pokud jsem viděl skrze skleněné tabule našich dveří, přiběhl hoch asi patnáctiletý, zdravím kypící, s těžkou sukovitou holí a chvojím za kloboukem. Ač byl již vyšel z dětského věku, měl přece veliký krajkový límec od košile přes černý kabátec přeložený; celý jeho zjev svědčil o jakési pečlivé ruce, která stále nad malým neposedou se vznáší.

Jeho melodický hlas zazníval až k nám, a on tázal se slečny Anny, která mu vyšla vstříc:

— Ah, sestřičko, kde jest ten pán, co přišel k nám odpoledne?

— Mlč, Gustave, hněvala se slečna Anna. A kde jsi se zase honil? Vyhlížíš jako pravý divoch. Bůh ví, hochu, kdy nabudeš rozumu. Nyní ale jdi, polib ruku panu faráři a přivítej hosty.

Hoch odložil hůl i klobouk, otevřel naše dvéře a učinil jak mu bylo nařízeno; potom zaujal místo vedle Tekly, která seděla proti panu faráři a podobala se nymfě z lesů a lučin k nám zbloudilé. Tenkráte ovšem nevěděl jsem ještě to, co za něco málo roků mocně probudilo se v srdci mém — kterak jsem tu ubohou Teklu miloval . . .

Mluvili a smáli jsme se dlouho; pamatuji se velmi dobře, že slečna Anna vzdor všemu interessu, jejž při naší rozmluvě na jevo dávala, několikráte již upřímně si zívla, když jsme se konečně rozloučili.

Mně vykázali za ložnici starodávný pokojík pod krovem, Tekla spala dole se slečnou Annou.

Služka dovedla mne po vetchých, praskajících schodech nahoru, otevřela velikým klíčem staré dvéře a já jsem byl sám a sám. Postavil jsem světlo na dubový stůl a s velikým namaháním otevřel jsem okno, ověnčené kolkolem tmavými listy révy a zadíval jsem se ven.

Na spánek jsem ani nepomyslil: přemýšlel jsem o osudu, který mne sem zavedl, o Tekle, sobě, a o tom, jak jsem přec jen tak opuštěn ve světě.

Velikými listy révy pohrával slabý větřík, nebe bylo poseto plnými jasnými hvězdami, a třesavý měsíc planul jako stříbrná, křivá šavle. Pohlednul jsem na druhou stranu — tam byl veliký hřbitov, rozložený kolem kostelíka; jeho žluté kříže leskly se příšerně a tajeplně.

Já jsem se zachvěl, seskočil dolů a zavřel okno.

Ohlížel jsem se kol a kol po nevlídných zdech a po pustém stropě. Tam proháněli se jezdcové v krunýřích a helmách, za nimi kvapem hnal se zástup pěších. Viděl jsem, jak se spěřili, kopí a oštěpy vrážely se do dunících prsou, meče zvonily a pukaly; viděl jsem hluboké rány, z nichž valila se černá krev, barvíc okolní veliké bílé květy, zelené lupeny a granitové skály.

Rázem se všickni obrátili, mrtvoly se zvedly, chopily se znova svých mečů a seřadily se hrozivě proti mně. Já viděl bezzubé jich čelisti, jamky oční byly plny pavouků a z přílby místo dlouhého péra svíjel se jim šeredný had.

Tu jsem vzkřiknul, padnul na zem, a teprvé ráno, kdy již celá fara byla vzhůru, jsem se probudil.

Zde se dobrý rolník poněkud zamlčel. Já nechtěl jsem jej vytrhnouti z jeho snů; minula dlouhá chvíle, než se poněkud vzpamatoval a počal poznovu:

— Přestal jsem u svého snu. Nejsem pověrčivý, ale tento sen, první po umluveném odloučení se od Tekly, dojal mne velmi. Cítil jsem, že nějaká předtucha zla, pro něž jsem neměl jména, vznáší se mi nad hlavou.

Nesvěřil jsem se ale nikomu, a skrýval jsem při snídani pilně své rozčilení; jen Tekla, jak se mi zdálo, poněkud pozorovala, že jsem nepokojný.

Když jsme my posnídali, pravil pan farář: Nyní, děti, půjdeme do kostela a potom společně na procházku. Všickni jsme rádi uposlechli, Tekla dostala od slečny Anny malý hedvábný šáteček na místě svého starého klobouku, na ramena si vzala pěknou mantillu, jež živě upomínala slečnu Annu na krásné její mládí; na prsou se jí blýštila zlatá jehlice, skutečný to dar všemohoucí hospodyně; bylo mi opravdu líto těch bohatých, černých vlasů, úzkostlivě ukrytých pod žlutým šátkem.

Gustav se také vzchopil a všickni jsme vykročili z fary, provázeni hnědýma, měkkýma očima té dobré slečny Anny.

Tekla vedla se s Gustavem za ruce, jenž se s ní, vzdor její úplné mlčenlivosti, brzy spřátelil. Já jsem kráčel s panem farářem.

To byla první naše cesta z nového Teklina domova. Venkované v kostele shromáždění prohlíželi si nás po celou mši, a Tekla bázlivě obracela červený svěží svůj obličej ku kamenné, tvrdé dlažbě, na níž svorně s Gustavem celou půlhodinu vyklečeli.

Po mši vrátili jsme se do fary, pan farář posnídal a potom vyšli jsme na procházku. Bylo ještě dosti z rána a ptáci zpívali jako neviditelné píšťaly; ve trávě visely bílé křišťály veliké rosy, a tisíce brouků, motýlů a mušek proháněelo se po svěžím koberci. Kráčeli jsme dlouho, až slunce vystoupivši již skoro na temeno nebe počalo házeti na nás ohnivé šípy. Vešli jsme do lesa, kde klenuly se veliké, šumivé buky, jež stále šeptaly jako sbor kapucínů, modlících se z breviářů; pod nimi kvetly žluté petrklíče a prýštěly drobné pramínky, vinoucí se jako stříbrný náramek kol třesoucích se keřů olšových a jívových a proplétajíce je jako lesklá pentlička báječné, zelené vlasy. Časem přiletěla drobná sýkora, omočila ve vodě malý zobáček, zavrtěla neposednou hlavičkou a s hlasitým křikem zase odletěla. Lesem táhla vůně pryskyřice a zpěv ptačí.

Posadili jsme se do měkkého mechu, co zatím jemné prsty Tekliny vily z různých lesních květin, jež jí horlivě ochotný August snášel, běhaje přes kameny a přeskakuje vývratě, věnce.

Já jsem se zadíval na ty její outlé ruce, a ona skončivši věnec podávala mi jej s takovou vroucností a milým úsměvem, že bych jí byl tu malou ručku hnedle zulíbal. Druhý věnec dostal pan farář a třetí Gustav. Ozdobili jsme si jimi své klobouky a byli jsme v tu chvíli pravými dětmi.

Ku poledni jsme se vrátili hladovi a netrpělivi domů, a já jsem počal si chystati své věci, stroje se k odchodu. Tekla stála u mne a vidouc mé počínání dala se do hořkého pláče. Já sám nemohl se zdržeti slzí.

Znameními jsem jí dokazoval, že se co nejdříve opět vrátím a že místo mne bude zde míti slečnu Annu a pana faráře.

Tekla se poněkud upokojila a já poděkovav panu faráři a slečně Anně a rozloučiv se se všemi časně z rána s těžkým srdcem opustil jsem faru.

III.

— Tak minul rok, pokračoval vypravující po krátké přestávce, nevím sám ani jak. Po příchodu svém do Prahy dal jsem se do urovnávání záležitostí svého dědictví po otci — pak dal jsem se do studia. Studium systematické na jeden obor se obmezující bylo mi vždy protivné. Neviděl jsem v něm nikdy nic jiného než posunování jistého nástroje, jisté páky, kterou si společnost vyrábí ku své službě a která čím v zrně hutnější, čím zkostnatělejší, tím více účelu svému vyhoví. Dnes se tomu usměju — chtěj nechtěj jsme pákou takou každý. Ale já byl mlád, mysl moje těkavá ba divoká. Vrhal jsem se do studia všeho, co mne při prvním poznání rozehřálo, četl jsem, hloubal jsem horečně, pak náhle vše mne omrzelo. Tak šlo to s jednou věcí po druhé. Byl jsem nešťasten, hloubal jsem po příčině své nestálosti a nalezl jsem konečně — který člověk toho nenalezne? — že nemiloval jsem vědu k vůli vědě, ne poesii k vůli poesii — ale jen proto, že doufal jsem na dně jejich nalézti — své štěstí! Poznání, že ho nenacházím, bylo mi znamením, abych předmět, při jehož studium jsem noci a noci strávil, odhodil od sebe jako zbytečnou cetku. Nedím, že bylo tak dobře, líčím jen svůj duševní stav v oné době. Přirozený následek všeho byl, že nedocházeje uspokojení mozkem, hledal jsem je v citu. Řada mých přátel, u nichž jsem svým citem plýtval, byla brzo vyčerpána — buď já nestačil jim, nebo oni mně a to jest umíráčkem přátelství, rozešel jsem se se všemi. Pak vstoupil jsem do společnosti. Co člověk neodvislý nalezl jsem brzo přístupu všude, však brzo spozoroval jsem, že se mi s dívkami nevede lépe nežli s mými přáteli. Byla vina na nich, nebo na mně? Na mně byla vina. Práhnul jsem vždy po něčem neurčitém, mlhavém, po něčem co zaujalo by celé srdce mé a čemu zase jen srdce mé bylo by srdcem. Já toho nenašel. Byloť mi ve všem příliš onoho živlu, který dává a ne který bere a já, jak dím, chtěl býti srdcem dávajícím život. Jaký div, že znovu a znovu vracely se mé myšlenky k tomu koutku srdce, kam jako jiskra, nepalčivá ale zářící, zapadl ten ubohý, opuštěný, dětský tvor, jenž potřeboval vše, život, dech, řeč, a neměl nic na rozdanou než lásku svou. Tam mohl jsem být vším, tam

mohl jsem být andělem, spasitelem, paprskem, jenž by naplňoval to ubohé srdce celé. — Nuž, napřed byla to hračka mé přecitlivělosti, pak byla to skutečnost. —

Za rok potom strávil jsem na faře několik neděl a za rok zas. Co dělo se, nemohu říci, vím jen, že druhý rok podstoupil jsem v nitru svém ty samé boje jako v prvém a vím, že mlhavé mé sny braly na sebe podobu skutečnosti.

Pan farář psával mi pravidelně o tom, co se u nich děje, radoval se upřímně z dobroty, vjímavosti a citlivosti malé Tekly. Pojednou psaní ustála a pak sdělil mi pan farář radostně, že Tekla a Gustav upřímně se milují.

Tenkráte plakal jsem bolestně. Cítil jsem, že mi s těmi slzami ubíhá všecko, všecko; celý život jevil se mi býti prázdnou jesení, a prostřed té umírající jeseně bylo mé srdce jedinou bytostí, jež cítila a trpěla.

Živě jsem vzpomínal na onu dobu, kdy jsem tenkráte jako nyní vše, co jsem měl nejdražšího, pochoval, ale žádný zvonek se neozýval na chodbě jako před pěti lety, a jen v prsou mých to dunělo jako puklé zvony.

Po dvě nebo tři leta zval mne strýc opět, abych jej o prázdninách navštívil, ale já necítil jsem v sobě dosti sil, abych překročil ještě jedenkrát osudný práh fary.

Mezitím vypukla válka. Dobrý farář naříkal si ve psaní, že August brzy odejíti musí ku svému pluku. Až by se vrátil a řádné místo obdržel (chtělť totiž býti učitelem), měla se slaviti jeho svatba s Teklou, která mne vroucně pozdravovala a slibovala mi býti vděčnou do skonání.

To bylo málo, velmi málo pro člověka, který chtěl jí obětovati vše, co měl.

Když uplynulo několik měsíců, uzrál ve mně pevný úmysl podívati se poznovu do fary. Na začátku prázdnin, které téhož léta pro vypuknuvší válku tím časnější byly, vzchopil jsem se a kráčel celý den pěšky, až jsem přišel do krajiny, o níž jsem vám již dříve vypravoval.

Bojácně jako před pěti lety jsem u fary zazvonil. Hlas zvonku rozlehl se dvakráte po faře, psi zaštěkali, známý hlas slečny Anny je okřiknul, a dvéře se mi otevřely.

— Dobrý večer, slečno! pravil jsem.

— I ty můj milý Bože, zvolala, že pak jste si přece v zármutku našem na nás vzpomněl! To bude mít pan farář radost! Ale že jste nám ničeho nepsal!

Potom vedla mne chodbou do pokoje páně farářova; při zatáčce kol rohu dveří spatřil jsem v jiných dveřích uzardělý dívčí obličej. Než v tom slečna zaklepala a já vstoupiv nalezl jsem kmeta valně staršího, sedícího v starodávné pohovce. Vetché jeho prsty ustaly na chvilku v přebírání breviáře, a on posunuv zlaté brejle na čelo obrátil se ke mně a vzkřiknul. Pohlednul jsem v zaprášené kalné zrcadlo a viděl jsem za sebou — Teklu. Měla na sobě malý modrý šáteček, krátké rukávky dosahovaly jenom za růžový loket, a zástěrka na šedivých šatech leskla se jako sníh. Tekla skočila, objala mne vášnivě, ale v tu chvíli vyskočily jí jako bystřice z očí slzy jako hrách, a ona plakala až srdce usedalo, a já jsem stál se zlomeným srdcem, úžasu, strachu, bolesti plný.

Snad tušila, co se děje v nitru mém.

Ztrávil jsem celé prázdniny na faře, vyhýbal jsem se ale pečlivě každému styku s ubohou Teklou, která potřebovala pomoci a útěchy. Viděl jsem, že jí takové poskytnouti nemohu; spíše bych jí byl sdělil muka, jaká otravovala mé dny a plašila spánek s mých očí. Fara podobala se zámku, v níž vše truchlí nad úmrtím jediného drahého syna. Obě ženy — Tekla i slečna Anna — plakaly neustále; jejich červené oči a bledé líce byly výmluvnými svědky hlubokého bolu — — Odpustil jsem jí vše, když jsem viděl tu neobsáhlou její lásku, a zpomínal jsem na pravdivost písma, jež dí:

— Silné jest milování jako smrt, tvrdé jako peklo jsou sloupy její, vody mnohé nemohou uhasiti lásky, aniž valná moře zatopí ji. Čítal jsem také ohnivé listy, jež jí zasílal věrný August, z krvavých sečí, hrozných bitev a pustých bojišť. Toužil nevýslovně, aby již opět na faru se podívati a svou Teklu obejmouti mohl.

Ale jedenkráte obdržel dobrý farář list, jehož obálka byla popsána neznámou rukou. Psaní přicházelo s bojiště, a bylo psáno, pokud jsme z nadpisu soudili, v největším spěchu.

Pan farář zavolal mne a slečnu Annu; tato si utřela krvavé oči, a potom hleděli jsme na příšerný list, jenž se bělal na stole jako tváře mrtvoly. Pečeti na něm podobaly se kusům krvácejících srdcí . . .

Nikdo z nás neměl té smělosti osudný list rozpečetiti. Pan farář chodil prudce po pokoji, slečna Anna se chvěla jako list osyky, a já jsem hleděl ztrnule na záhadný, šklebící se list, jakobych chtěl odtamtud vyčísti svou spásu a štěstí.

Konečně se odhodlal pan farář. Třesoucí se rukou rozpečetil list a podal mi jej. Četl jsem, jakoby to byl ortel mé smrti. Hlas se mi chvěl, a když jsem dočetl, vzkřikla slečna Anna a omdlela. V listu stálo pouze:

— S bohem, s bohem na věky . . . odpuštění . . . Ostatek byl nečitelný.

Když jsme se s panem farářem poněkud vzpamatovali, vzkřísili jsme slečnu Annu; dlouho se nám to podařiti nechtělo; konečně přece otevřela těžká víčka, a potom plakala, tak litostně, že by byla skálu obměkčila. My jsme plakali s ní —.

Přísahám vám, pane, že jsem byl tenkráte prost vší sobeckosti. Litoval jsem soka svého upřímně: vždyť jsem viděl, že v jeho smrti spočívá osud všech těch, kteří mi ještě na tomto světě drahými byli.

Konečně nabyli jsme, pan farář totiž a já, chladnější poněkud rozvahy, ale slečna Anna plakala neustále —

Pan farář ji vzal jemně za ruku, ale slečna Anna ji vytrhla, pokročila do prostřed pokoje, vztáhla obě ruce proti nám, a zvolala hlasem hrozným a zoufalým:

— Velký Bože, to je více, nežli může člověk snésti: Víte vy, pane faráři, že Tekla — — bude — matkou?

Zde udeřil přítel můj do těžkého dubového stolu, div že mu z ruky krev nestříkala. Sklenice temně zazvučely a já jsem seděl bez ducha. Dojem, který na mne učinilo toto vypravování, byl tak hrozný, že jsem se zatřásl jako na smrt raněný. Staré hodiny odbily dvanáctkráte a hospodář seděl u stolu jako přimrazený, hledě demonicky před sebe. Po chvíli začal dále své klubko osudu rozvinovati:

— Můžete pochopiti, pane, jak mi tehda asi bylo, kdy jsem hrozné to drama uslyšel. Vy se nyní chvějete, a přece jste nebyl osobou jednající a trpící.

Chvíli jsem stál bez hnutí s otevřenými ústy a žhavým čelem. Prorocky vztýčená postava slečny Anny ztrácela se mi ve tmě, slyšel jsem jenom chraptivá slova, deroucí se z úst starce, svíjícího se v mukách nejhroznějších pod obrazem probodené Marie:

Virgo virginum praeclara,
Mihi jam non sis amara,
Fac me tecum plangere — —
— — — — — — — — — — —

Slova mi umírala v uších, na oči mi lehla pustá mha, já jsem vzkřiknul a padl jsem v celé tíži na dubový stůl; pak jsem ucítil ještě palčivou bolest v hlavě, a bylo po všem.

IV.

Bylo to již pozdě na podzim, kdy jsem přece otevřel olověná víčka, pozdravil první paprslek světla a první jasnou myšlenku. Zdraví moje, dříve tak skalopevné, bylo tak hroznými událostmi podkopáno, a lékař, který mne co den navštěvoval, obával se nejhoršího o tělo i ducha mého. Mělť jsem neustupnou horečku, a nyní se slečna Anna i dobrý farář z plné duše těšili, že mne opět po dlouhém čase při úplném vědomí spatřují.

Bylo to k večeru. Do pokoje se draly poslední paprsky oranžového slunce, které zapadalo za fialovou stráň. Světlo to rozlévalo se po čisté podlaze, po mých bílých peřinách a malované stěně, a posunovalo se stále ke stropu; po něm putovalo až k oknu a tam zmizelo.

U postele seděla slečna Anna. Divím se věru statečnosti její, ana tři tak hrozné rány, z nichž jedna již stačila, aby mne málem o rozum i o život připravila, snésti mohla. Tehdá poznával jsem tajnou moc pravé modlitby . . .

Ovšem to nebyla již více ta dřívější slečna Anna, s těmi růžovými tvářemi, pokojným čelem a s těma štěstím zářícíma očima. Tváře její byly svadlé a svraštělé, stažené čelo bylo pokryto hlubokými vráskami, a oči byly hluboko zapadlé.

Její bílá chladná ruka spočívala jako kus ledu na mém rozpáleném čele, a stírala s něho nepořádné vlasy a chmurné myšlenky. Neodvážil jsem se mluviti a tázati se, zdali to, co jsem slyšel, je pouhý sen či přísná skutečnost, cítil jsem ale, že vše, co jsem v mysli dochoval, jest holá, hrozná pravda, a nechtěl jsem poznovu rozdírati hluboké rány nešťastné slečny.

Přišel též dobrý můj strýc; ale, pane, sotva jsem jej poznal. To nebyla již ta jako javor bujará postava s těmi prokvetalými vlasy a uhlazenou frisurou: na čelo jeho vedraly se řady vrásek, z nichž každá jakoby se rvala o přednost se svou sousedkou. Nad nimi bělela se rozlehlá lysina, kolem níž smutně ležely bílé vlasy. Jenom ty zlaté brejle nezmizely ani tehda s jeho vroucích očí a dodávaly vyschlému obličeji přídech vážnosti. Slečna Anna rozsvítila starou lampu, jejíž žluté světlo tak se mi tisklo do očí, že jsem je ihned zavřel. Při tom jsem si přál, abych je více otevříti nemusil.

— Ach můj bože, zvolala dobrá slečna Anna, když jsem opět slabá víčka otevřel: pohleďte jen, pane faráři, náš nemocný se probouzí. Pan farář přistoupil k mému loži a vrtěl povážlivě hlavou. Potom položil mi ruku na čelo, pohladil je jemně a já jsem namáhavě přitáhl jeho pravici ke svým ústům a vroucně jsem ji políbil.

Připadal mi tu chvíli tak velebný, vážný a smutný, jako Ježíš, když křísil dceru Jairovu. Tato vstávala k novému, usměvavému životu, ale já jsem se probouzel k mukám, horším nežli byla má nemoc, ba než mohla býti má smrt.

Jedna otázka tanula mi na rtech a pálila moje srdce jako rozpuštěné olovo: kde je a co dělá Tekla. — Ale neodvážil jsem se něco podobného pronésti u přítomnosti svých přátel. Tekla se neobjevila po celou řadu dnů, jež uplynuly od mého probuzení až do úplného se pozdravení u mého lože.

Konečně bylo mi dovoleno je opustiti, já jsem vyšel slabý, mdlý na čerstvý venkovský vzduch. Podobal jsem se vězni, strávivšímu dlouhá leta prostřed země v hlubokých vlhkých klenbách. Chodili jsem s panem farářem tiše, beze slova, jako dva duchové, jež tíží kletba za spáchané zločiny. A přece bylo svědomí naše úplně čisté. Jenom kdoby se byl odvážil pohlédnouti nám do srdcí, uzřel by tam hrozné spousty mrtvých nadějí jako na nedávném, v neproniknutelnou mhu zahaleném bojišti.

Jedenkráte s večera, když pan farář odešel k nemocnému, odvážil jsem se bez vědomí slečny Anny sám na procházku. Tiše jako uprchlík připlížil jsem se ke dveřím a vykročil jsem bez hluku na šerou chodbu. Pavučiny, prach a šero kupily se kolem kříže, na němž pněl veliký ssinavý Kristus; pod ním hořela jako nacezená krev věčná malá lampička. Zastavil jsem se pod křížem a spínal ruce k tiché modlitbě za všecky, již mne milovali a mne na smrt ranili. Uhodnete zajisté, kdo mi nejvíce tanul na mysli. —

Potom jsem vyšel na ulici, zaměřil na nedalekou, křovím porostlou stráň, kde stála na kamenném podstavci starodávná, šedivá socha Panny Marie, obklíčená několika lipami. Ulehnul jsem na zarosený pažit a pozoroval okolí. Bílý kostelíček tisk se k malým domkům jako holubice k mláďatům; poslední zář slunce hrála si v jeho oknech, lámajíc tam plápolavé oštěpy a házejíc do vnitř plničké klíny zlata. Ze zděných komínů vystupoval sivý kouř, a štěkot psů mísil se ve zpěv pasáků a hlasy stáda. Takový panoval kolkolem mír v přírodě, že i moje nitro jakoby ustrašené otevřelo dokořán své brány tichu a pokoji; jenom větřík zvedal chvílemi svá lehká křídla jako tajná touha, a mušky kolem létající podobaly se planoucím slzám, kolotajícím v tiché vzpomínce. Co jsem se pohružoval hloub a hloub v myšlenky, čerpaje z okolní přírody spokojenost a poklid, stmívalo se dále a první veliká hvězda objevila se na svěžím nebi, kde ještě jako zlaté chmýří rozsypány byly poslední červánky.

V tom jsem cítil jemné zašelestění a přede mnou objevila se nějaká žena.

Vzchopil jsem se poněkud a plížil jsem se jako had za objemnou sochu. Tam jsem se přikrčil těsně ke sloupu a pohlížel udiven na ženu, která rozbalila veliký vetchý šátek a vyňala z něho malé mlčící dítě.

Ale kdyby se byl sloup i se mnou propadl, nebyl bych se tak uleknul jako tehda, když jsem poznal, že

onen barevný, nyní ovšem vyrudlý šátek náležel kdysi slečně Anně . . . Musil jsem sebrati všecky své síly, abych nevzkřiknul, a tak pozornost ženy na sebe neobrátil, čehož ovšem se nebylo báti, poněvadž bylo šero a ta žena byla — hluchoněmá. Dítě ležící na tvrdém, chladném kameni, bez plének a peřinek neplakalo, ba nejevilo ani nejmenší známky života.

Žena seděla obrácena k vesnici. Já jsem se připlížil s druhé strany a viděl jsem malý, ssinavý dětský obličej s fialovými rty a bezbarvými tvářemi.

Bylo mrtvo.

Bylať se Tekla po osudné krisi na faře utekla k milosrdné sousedce, kde před nedávnem mrtvé dítě porodila.

Nyní seděla zde s obličejem vyzáblým, zádumčivě staženým, a z hluboka oddychovala jako sopka, pracující k výbuchu. Na ruku opírající bledou její skráň padaly jí dlouhé a černé vlasy, dosud tak bohaty a temny, jako tehda, kdy jsem ji do chatrného domku k umírajícímu bratru doprovázel.

Pak se ale vzchopila, levou rukou chytila se za pramen bujných vlasů a pravici vztáhla na šerou sochu. Musila cítiti velikou, nevýslovnou bolest, zoufalá muka, neboť každý sval v obličeji jejím pracoval. V to svítil jako by posměšně ssinalý měsíc a hvězdy třásly se tajnou škodolibostí.

Vyskočil jsem ze svého úkrytu a postavil se před Teklu, která posud stála na témže místě se vztaženýma rukama a rozpuštěnými vlasy. Potom temně, poprvé ve svém životě vzkřikla a pádila jako šílená dolů přes kameny a křoviny. Já spíše letěl než běžel za ní, a strhnul jsem ji právě tam k zemi, kde se černal pod námi hluboký lom, plný velkých balvanů a ostrých útesů.

— — — — — — — — — — — — — —

Nastalo hluboké ticho. Tvář vypravovatele byla chmurná, ale pojednou sebou trhl: vedle v síni ozval se kvílící pláč dítěte — —

— Je pozdě, pravil pokojně uchopiv se lampy, aby mi posvítil. Oba šli jsme mlčky. Avšak před samými dveřmi mne zastavil a pozvednuv lampu tak, že svítila mi do plné tváře, a druhou rukou chopiv se ruky mé pravil upíraje své klidné oči na mne:

— Myslíte, pane, že jsem jednal špatně, když jsem jí získal po velikém namahání odpuštění pana faráře a slečny Anny a zadostiučinění před celou osadou pojav ji za ženu? Tuším, že nikoliv. Utrpení smaže hřích. Zda nestojí v písmě psáno, abychom podali tonoucímu ruky a umírajícímu nápoje? Nemáme-liž milovat, trpět, odpouštět? Nemáme-li v tom aspoň podobati se Bohu, milujíce nepřátely své, dobře činíce těm, kteří nás nenávidí a modliti se za ty, kteří nám protivenství činí?

Já stiskl mu ruku. Přiznám se, že jednání takové naplnilo mne neobmezenou úctou k tomuto muži.

On opětoval letem stisknutí ruky mé, otevřel dveře a dal mi dobrou noc.

Já zůstal sám v malém útulném pokojíku, kde byla kovová kamna a jedno lože. Pokojík byl úzký a dlouhý a nad mou postelí visely dva obrazy ve zlatých rámcích: jakýsi starý kněz a bledá přívětivá tvář ženy v prostředních letech, s bílým čepečkem kol jasného čela, úsměvem na tváři a rukama zbožně na prsou sepjatýma. Kněz držel malou knížku, zpod vráskovitého čela hleděly na mne dvě dobré oči; veliká lysina na hlavě byla pokryta tmavou čepičkou.

Poznal jsem v nich pana faráře a slečnu Annu. Dlouho nemohl jsem usnouti; teprvé když už první paprsky draly se mi do zemdlených očí, pojal mne ve svou náruč makovými květy ověnčený Morfeus.

Pepita Ximenez.

Andaluzský román. Napsal *Juan Valera.*

(Pokračování.)

Pepita nechala svůj dlouhý jízdecký šat ve dvoře i měla na sobě šaty krátké, které nebránily půvabné lehkosti jejích pohybů. Na hlavě měla andaluzský klobouček, vyjímající se překrásně. V ruce držela bičík, jenž se mi zdál jako kouzelný proutek, jímž mne mohla tato kouzelnice začarovat.

Nebojím se opakovati zde chválu její krásy. V tomto místě osamělém zdála se mi ještě krásnější. Napomínání asketův, aby si člověk tak sličnou bytost pomyslil změněnou věkem a nemocí, aby si ji pomyslil mrtvou, mimovolně přišlo mi na mysl, pravím, že mimovolně, neboť nepochopuji, že by tak hrozná výstraha byla nezbytnou. Žádná zlá myšlenka, žádné ozvání se ducha zla nedotkla se mé duše, tím méně pak dotkla se mé vůle a mého citu.

To, co ucítil jsem já, ukázalo aspoň na mně zbytečnost oné asketické výstrahy. Krása, dílo umění svrchovaného a božského, může býti pomíjející, může přejíti jedním dnem, jedním okamžikem, ale její věčná idea, když jednou pojata, žije v duši člověka nesmrtelná. Krása této ženy, jak dnes ji vidím, zmizí za málo krátkých let, avšak jestliže hmota se promění — tvar, uměleckou myšlenku, krásu samu, kdo zničí tu? Není-liž ona v mysli božské? Jednou pojata a poznána ode mne nebude-li žíti v duši mé, vítězíc nad stářím, ano nad samou smrtí?

Tak jsem přemítal, když se mi Pepita blížila. Tak rozjasňoval jsem ducha svého a mírnil obavy, které mi byly vštípeny od Vás. Přál jsem si, a zase nepřál, aby tu byli již také druzi. Radovalo mne a zároveň rmoutilo, že jsem s touto ženou sám.

Stříbrný hlas Pepitin přerušil ticho a vytrhnuv mne z mého přemítání pravil:

„Jak nemluvný a jak smutný jste, done Luise! Mne tíží myšlenka, že vinou mou, aspoň částečně vinou mou, připravil vám otec váš dnes tak špatnou zábavu odvedením vás do této samoty a vytržením vás z jiné, ještě odloučenější, kde vás nic neruší ve vašich modlitbách a vašem zbožném čtení.“

Já nevím, co jsem na to odpověděl. Byla to za-

jisté nějaká pošetilost, neboť zdálo se mi, že ztrácím hlavu; nechtěl jsem učiniti Pepitě poklony, říci jí nějakou světskou dvornost, aniž pak chtěl jsem odpověděti spůsobem neuhlazeným.

Ona pokračovala:

„Musíte mi odpustit, jsem-li zlomyslná, ale zdá se mi, že kromě nechuti, kterou ve vás vzbuzuje vytržení se z vašeho nejmilejšího zaměstnání, jest ještě něco více. co přispělo nad míru k vašemu špatnému rozmaru.“

„Co jest toto něco?“ — řekl jsem já — „když už to víte, nebo myslíte, že víte?“

„Toto něco,“ odpověděla Pepita, „není pocitem toho, jenž má býti zakrátko knězem, ale pocitem dvacetiletého mladíka.“

Slyše to cítil jsem, jak se mi krev hrne ku hlavě a jak mi líce hoří. Mozkem zavířilo mi tisíc podivných myšlenek i myslel jsem, že stal jsem se kořistí moci ďábelské. Domníval jsem se, že se mi Pepita vysmívá a dává mi na srozuměnou, že ví, že mi jest milá. Potom vzepjala se moje bázlivost v hrdost a já pevně podíval se na ni. Něco směšného bylo jistě v tom pohledu, ale Pepita buď toho nezpozorovala, nebo s vlídnou obezřetností činila, jako by toho neviděla i pokračovala upřímněji než dříve:

„Nehněvejte se, že na vás nalezám vady. Ta, kterou jsem pozorovala, se mi zdá nepatrnou. Vás zarmoutilo to žertování Curritovo a to (abych po prostu mluvila), že nevypadal jste zrovna nejkrásněji, sedě na krotkém soumaru jako pan vikář, kterému je už osmdesát let, ne pak na ohnivém koni, jak by měl mladík vašeho věku a stavu. Vina jest na panu děkanovi, který na to nepomyslil, aby vás dal vycvičit v jízdě. Jezdění na koni neprotiví se životu, jemuž se oddati chcete, a já myslím, že, když už jste zde, váš otec by vás tomu naučil za několik dní. Odejdete-li do Persie nebo do Číny — tam není ještě železnic a bez umění jízdeckého skutečně smutně byste tam vypadal. Mezi oněmi barbarskými národy již tím by pozbyl missionář vážnosti a bylo by proň o mnoho obtížnější docíliti svým kázáním úspěchu.“

Těmito a podobnými důvody měla mne Pepita k tomu, abych se učil jezdit na koni a já zůstal tak přesvědčen o užitečnosti tohoto umění pro missionáře, že jsem jí slíbil učiti se mu co nejdříve od svého otce.

„Na nejbližší výlet, který podnikneme“ — pravil jsem — „nevyjedu již na mezku, jako dnes, ale na nejbujnějším koni, kterého otec má.“

„Potěší mne to velice,“ odpověděla Pepita s úsměvem nevýslovně sladkým.

V tom dorazili na místo, kde jsme stáli, také všichni ostatní, a já byl tomu v duchu rád, byť jen proto, že sprostil mne jejich příchod obavy, že nedovedu hovor udržet a že nebudu mluvit pošetilosti, anť mám jen málo, nebo žádného cviku v rozmlouvání s ženami.

Po procházce rozložili jsme se ve trávě a služebnictvo mého otce upravilo nám na nejkrásnějším místě u potoka svačinu. Hovor byl velmi živý a Pepita jevila v něm veliký důvtip i uhlazenost. Bratranec Currito začal mne znovu vtipkovat pro mé jezdění a pro krotkost mého mezka; řekl mi posměšně, že jsem theolog a že jsem na tom mezku vypadal, jako bych udílel požehnání. Tentokráte, jsa již v sobě pevně odhodlán státi se jezdcem, odpovídal jsem mu jiskrou za jiskru. Avšak o učiněném slibu, že se jezdit naučím, jsem mlčel. Pepita, jakkoliv na ničem jsme se nebyli umluvili, myslela bezpochyby jako já, že jest třeba mlčenlivosti, aby tím větší bylo překvapení, i nehlesla ani slovem o našem hovoru. Z toho vzešlo zcela prostě a přirozeně, že bylo mezi námi dvěma jakéhosi tajemství, což duši mou podivně dojalo.

V ten den již ničeho se nestalo, co zasluhuje vypravování. Večer vrátili jsme se domů tak, jak jsme přijeli. Já ovšem, jeda na svém krotkém mezku a po boku tety Casildy, již tak jsem se nehanbil a nermoutil, jako když jsme jeli tam. Po celou cestu poslouchal jsem tetu, která v jednom dechu vypravovala své historie, a chvilkami pohroužil jsem se v mlhavé snění.

Nic, co se děje v duši mé, nesmí býti před Vaší Důstojností tajemstvím. Přiznávám se, že postava Pepitina byla středem, anebo lépe řečeno, jádrem, ohniskem těchto mlhavých obrazů.

Její poslední objevení se pod nejhustším, stinným a tichým klenutím stromů mi uvedlo na paměť všechna ona zjevení dobrá i zlá bytostí zázračných a vyšších než my, o nichž četl jsem u spisovatelů svatých i klassiků světských. Pepita nejevila se mi tedy před očima a na vnitřním jevišti mé obrazotvornosti, jak jela na koni před námi, ale jako bytost ideální, vzdušná v lesním zátiší, zrovna tak jako Aenaeovi jeho matka, Calimachovi Pallas, českému pastýři Krokovi lesní víla, která později byla matkou Libušinou, jako Diana synu Aristeovu, jako patriarchům andělé v údolích Mambré, jako svatému Antonínu hippokentaur v osamělé poušti.

Ono tak přirozené setkání se s Pepitou proměnilo se v duši mé v něco zázračného. Když spozoroval jsem setrvačnost tohoto obrazu, napadlo mi na okamžik, že uchvátila mne moc ďábelská; pravil jsem sobě znovu a znovu, že v těch několika minutách, kde jsem hovořil s Pepitou o samotě v oné tišině u potoka, nestalo se nic, co by vycházelo z mezi přirozenosti a obyčejnosti, ale potom, když jel jsem klidně na svém soumaru, zmítal se nějaký neviditelný demon v nitru mém a vnukal mi na tisíce pošetilostí.

Ještě toho večera sdělil jsem otci své přání naučiti se jezdit. Nemohl jsem zatajiti, že mne k tomu přiměla Pepita. Otec byl nad tím nesmírně vesel. Objal mne, zlíbal mne a řekl mi, že teď už nebudete jenom Vy mým učitelem, ale že také on mne něčemu naučí. Konečně ujišťoval mne, že za dvě nebo tři neděle bude ze mne nejlepší jezdec celé Andalusie, že budu s to dojeti za noc do Gibraltaru a zase nazpět a propašovati pod samým nosem stráží pytel tabáku nebo žok bavlněného zboží, slovem, že přede mnou všichni junáci, kteří se pyšní na velkých poutích a trzích Sevillských a Mairenských, upadnou žárlivostí do mdlob a konečně, že bych dovedl skrotit Babieku, Bucefala, ano i samé oře sluneční, kdyby se náhodou dotekli země a já dostal je pod uzdu.

Nevím, co Vaše Důstojnost si pomyslí o tomto jezdeckém umění, kterému se učím; ale doufám, že z toho nepojde nic zlého.

Kdybyste jen věděl, jak to mého otce těší, a jak neskonale rád mne učí. Již na zejtří po řečeném výletu jsme začali a mám denně dvě hodiny. Některý den ani z učení se nevyjdu, neboť strávím jej od rána do večera na koni. První týden jezdili jsme ve dvoře, který jest

nedlážděn a slouží jen ku projíždění koní. Již jsme také vyjeli do pole, ale majíce se na pozoru, aby nás nikdo neviděl. Nechceť můj otec, abych se ukázal ve veřejnosti dříve, než bude radost se na mne podívat, jak říká. Jestli ho neklame jeho otcovská marnivost, bude to brzo, neboť mám zázračnou schopnost státi se dobrým jezdcem.

„Je na tobě viděť, že jsi můj syn!" zvolal můj otec s jásotem, když viděl, jak pokračuji.

Otec je tak dobrý a doufám, že mi Vaše Důstojnost promine jeho světské řeči a málo uctivé žerty. V hloubi duše mne to rmoutí, ale snáším to vše.

Tím ustavičným a dlouhým cvičením bývám někdy jako rozlámán. Otec mi říká, abych Vám psal, že se po kajicnicku bičuji.

Poněvadž, jak praví, bude mi moci brzo dáti za vyučenou a přece se nechce vzdáti svého učitelského povolání, doporučuje mi jiná výstřední cvičení, která se sotva sluší na budoucího kněze. Jednou chce mne učit všelikému harcování, že prý pak pojedeme spolu do Sevilly, kde na mně lidé oči nechají, jak budu se při zápasech s býky prohánět s garrochou*) v ruce po rovině Tabladské. Jindy vzpomíná na doby svého mládí, kdy sloužil v pluku a říká, že vyhledá rapíry, rukavice a dratěné hledí a bude mne učit šermovat. Konečně, sám velice si zakládaje na zacházení s nožem, v čemž, jak praví, nikdo se mu nevyrovná, nabídl se mi, že mne v tomto umění vycvičí.

Vaše Důstojnost zajisté ví, že se takovýmto pošetilostem vzpírám. Otec odpovídá na to, že za starých dobrých časů, nejen prostí kněží, ale sami biskupové vyjížděli koňmo a s mečem v ruce v boj proti nevěřícím. Namítám, že se tak díti mohlo jenom ve věku barbarském, ale nyní, že nesmí sluhové Nejvyššího bojovati jinak než zbraní přesvědčování. — „A když přesvědčování nestačí," dodá můj otec, „zdaž není dobře poněkud podporovati důvody ranou ocele?" — Dokonalý missionář, jak tomu rozumí můj otec, musí prý časem sáhnouti k těmto hrdinným prostředkům; a poněvadž otec četl mnoho romancí a povídek, uvádí příklady na podporu svého mínění. Zmiňujeť se na prvním místě o svatém Jakubu, který, aniž by proto přestal býti apoštolem, rubal do Maurů více, než jim kázal se své brůny; uvádí jakéhosi seňora de la Vera, který, byv při vyslanectví katolických králův u Boabdila, zapředl se ve dvoře Lvím s Maury v theologické hádání, a když vyčerpal všechny své důvody, vytasil meč a tak obracel je na víru; připomíná konečně biskajského šlechtice dona Iniga de Loyola, který ve sporu, jejž měl s nějakým Maurem o neposkvrněnosti nejsvětější panny Marie, tak byl pobouřen bezbožným a hrozným se rouháním, kterým mu Maur odpovídal, že se chopil meče, a kdyby byl ten Maur nevzal nohy na ramena, byl by mu vštípil své přesvědčení spůsobem krvavým. Co se týče tohoto sporu svatého Ignacia, řekl jsem otci, že se to událo dříve, než byl tento muž vysvěcen na kněze, o ostatních příkladech že nevím, kde by bývaly následovány.

Slovem, bráním se jak mohu proti žertům otcovým a myslím, že budu dobrým jezdcem, aniž bych se učil těm ostatním uměním, knězi tak neslušícím, jakkoliv mne otec ujišťuje, že jest až dosud nemálo kněží španělských, kteří jsou jich znalí a provozují je, aspoň ve Španělsku, za tím účelem, aby zvítězila, zachovala se neb obnovila jednota katolická.

Tíží mne velmi, že můj otec jest takový, že mluví s neuctivostí o věcech nejvážnějších a vysmívá se jim, avšak nesluší synovi jíti přes meze, v kterých já hledím utlačiti v něm tyto přestupky poněkud voltairiánské. Nazývám je voltairiánskými, nemoha nalézti pro ně pravého jmena. Avšak v hloubi své povahy jest můj otec dobrý katolík a to jest mi útěchou.

Včera byl první křížový den a v celé dědině bylo velmi živo. V každé ulici bylo šest nebo sedm májových křížů plných květin, ale žádný nebyl tak krásný, jako ten, jejž Pepita postavila u vchodu do svého domu. Byla to celá zahrada květin, jimiž ozdobila kříž.

Na večer byli jsme k Pepitě pozváni. Kříž, jenž byl stál před domem, byl nyní umístěn ve velkém sále v přízemí, kde jest klavír, a Pepita připravila nám velmi dojemné a poetické podívání, které jsem viděl jako dítě, jakkoliv jsem se již na ně nepamatoval. S temene kříže viselo sedm širokých pentlí, dvě bílé, dvě zelené a tři růžové, kteréžto barvy představují tři theologické ctnosti. Osm dětí od pěti do šesti let, představujících sedm svátostí, drželo v rukou oněch sedm pentlí, které visely s kříže a obcházelo kolem půvabným a lehkým krokem tanečním, jemuž se velmi dobře naučily. Křest představovalo děťátko oblečené v roucho katechumena, v bílou řízu: svátostí svěcení kněžstva bylo jiné dítě, oblečené jako kněz; biřmováním byl malounký biskup, poslední pomazání představoval poutník s berlou a kutnou plnou lastur; svátosť svatého manželství dívala se na nás v podobě malého ženicha a malé nevěsty a malý Kristus s křížem a trnovou korunou představoval svátost pokání.

Tanec, nebo spíše kolo, sestával z řady poklon, kroků, obratů a poklekání s průvodem nikterak špatné hudby, jakéhosi pochodu, který hrál varhaník na klavíru s dostatečnou umělostí.

Děti, náležející rodinám služebnictva Pepitina, byly potom vyčastovány a obdarovány a odešly pak plné radosti spat.

My zůstali až do desíti v hovoru a při rozličných lahůdkách; měli jsme: med, šokoladu, piškotový tort a cukrovou vodu.

K veliké spokojenosti mého otce začíná Pepita, co vrátilo se jaro, žíti méně osaměle a odloučeně. Společnost může nyní přicházeti každý večer a můj otec chce, abych já v společnosti nescházel.

Pepita odložila smutek a je nyní mnohem krásnější a půvabnější v lehkých, jako jarních šatech, jakkoliv vždycky velmi jednoduchých.

Doufám, že mne zde otec již nebude zdržovati déle než na nejvýše měsíc. V červnu přijedeme spolu k Vám do města, a potom uvidíte, jak odtrhnuv se od Pepity, jejíž myšlenky jsou ode mne daleké, a která nevzpomene na mne ani v dobrém ani zlém, s radostí Vás obejmu a dosáhnu konečně kýženého cíle, posvěcení.

7. května.

Každého večera od devíti do desíti máme, jak jsem Vám již sdělil, u Pepity společnost. Chodí tam čtyry nebo pět paní, rovněž tolik mladých dívek, teta Casilda, šest nebo sedm mladých pánů, kteří hrávají si s dívkami

---

*) Garrocha: malý, šipovitě zaostřený oštěp.

na zástavy. Jak samo sebou se rozumí, jsou v této společnosti tři nebo čtyry zamilované párky.

Družina usedlých jest vždy ta samá. Jsouť v ní, jak jsem Vám již psal, z místních hodnostářů můj otec, apatikář, lékař, písař (jak říkají zde notáři) a pan vikář.

Pepita hrává piquet s mým otcem, panem vikářem a někým kdo se nahodí.

Já nevím nikdy, ku které straně se přidati. Jsem-li u mládeže, ruším ji svou vážností ve hrách a milostném laškování. Přisednu-li ku starším, jsem buď jen divák neb účastník hry, které nerozumím. Umím hráti v karty jen některé z nejobyčejnějších her.

Nejlépe by bylo, abych zůstal doma; ale otec donutí mne vždy, abych šel. Jinak byl bych prý směšným.

Udivení mého otce nezná mezí, když spozoruje mou nevědomost v některých věcech. Zvláště to, že neumím hrát piquet, zrovna ten piquet přivedl jej k ustrnutí.

„Strýc tě vychoval," říkával mi, „pod svícnem, dávaje ti polykat theologii a ještě theologii a nechávaje tě v nevědomosti všeho ostatního, co bys věděti měl. Již proto, že máš býti knězem a nebudeš moci tančit, aniž laškovat o lásce ve společnostech, musíš se naučit piquetu. Jestli ne, co si počneš nešťastníče?"

Na takové a jiné důvody musel jsem se ovšem vzdáti a otec učí mne doma piquetu, abych pak jej náhle hráti mohl večer u Pepity. Na tom však není dost; jak jsem vám již psal, chtěl mne otec mermomocí učiti také šermu a potom chtěl, abych se naučil kouřit a střílet z pistolí a podobné pošetilosti; ale v tom jsem nepovolil.

„Jaký to rozdíl," pravil otec, „mezi mladostí tvou a mou!"

A potom dodal smíchy: „Konečně jest to asi to samé. Já také odříkával své hodinky v táboře gardy; doutník byl mým kadidlem, karty kancionálem a nikdy nebyla nouze o pobožnosti a cvičení více nebo méně duchovní.

Jakkoliv jsem od Vás již napřed věděl o těchto výstřednostech svého otce a byl pro ně držán u Vás dvanácte let, od svého desátého roku až do nynějška, přece mne vždy až omamují a roztrpčují tyto až příliš nerozvážné řeči mého otce. Avšak co činit? Já přece nemohu být jeho soudcem a tak mi nezbývá než neschvalovati je. a nesmáti se jim.

Podivno a nápadno jest, jak můj otec jest docela jiným člověkem, když se nalezá v domě Pepitině. Ani náhodou nevyklouzne mu z úst jediná věta, jediný vtip, jimiž na jiných místech tak plýtvá. U Pepity jest můj otec učiněná umírněnost. Kromě toho zdá se o ni každým dnem více zajímat a s větší nadějí ve vítězství.

Jako se svým žákem v jezdění na koni jest se mnou otec nade vše spokojen. Sliboval mi s plnou jistotou, že budu moci osedlati a osedlám Lucera, vraníka z hřebce arabského a matky krve Guadalcazarské, koně jako z ocele v skoku i běhu, plného ohně a vycvičeného ve všech obratech.

„Kdo dostane Lucera do kleští," říká otec, „může se postavit samým kentaurům, a ty ho dostaneš co nevidět."

Jakkoliv strávím celý den v poli na koni, v besedě, ve večerní společnosti, ukrádám si přece několik hodin spánku, tu zúmyslně, tu, že se probudím a oddávám se v těch chvílích rozjímání a zpytování svého svědomí. Obraz Pepitin jest neustále v duši mé. Jest to snad láska? tážu se? (Pokračování.)

FEUILLETON.

Jeník muzikant.

Napsal *Henryk Sienkiewicz (Litwos)*.

Přišlo na svět slabé, — nemocné. — Kmotry, jež sešly se u šestinedělky, kroutily hlavami jak nad matkou, tak nad děckem. Kovářka Šimonová, která z nich byla nejmoudřejší, počla nemocnou těšiti:

„Rozsvítím nad vámi hromničku; nebude vám již pomoci milá kmotra; budete se muset již na onen svět odebrat. Třeba poslat pro velebníčka, aby vám hříchy vaše odpustil."

„Ba," praví druhá, „a hošíka raději hned pokřtít; nedočká se velebníčka; bude blahoslaven že nezůstane živ co dítě nemanželské."

To dic rozsvítila hromničku a vzavši děcko pokropila je vodou, až počalo mhouřit očička, a pravila: „Já tě „křtím" ve jménu Otce i Syna i Ducha Svatého a dávám ti jméno Jan a nyní duše křesťanská, jdi, odkud jsi přišla."

Ale duše křesťanská, neměla se k tomu, odejíti odkud přišla a opustiti churavé tělíčko, za to však počala vrtět nožičkami toho těla jak mohla a plakati, ale tak slabě a žalostně, že pravily kmotry: „Slyšet to někdo, myslil by, že křičí kotě nebo co."

Poslaly pro kněze, jenž přijel a odbyv svoje odjel. Nemocná se pozdravila. Za týden šla do práce. Hošík sotva „dýchal", ale „dýchal" a když po čtyrech letech z jara kukačka chorobu vykukala, pozdravil se a dosáhl jakž takž desíti let života.

Byl vždycky hubený, opálený, a tváře byly tak zapadly: vlasy měl jako konopí, skorem bílé a chochol jich spadal až na jasné, vytřeštěné oči, hledící na svět, jako v nesmírnou dálku upřeny. V zimě sedával za pecí a plakal tiše zimou se třesa a časem, neměla-li mamička ničeho co by do kamen a do hrníčku vložila, i hladem. V letě chodíval v košili opásané obrubou a v slaměném klobouku, z pod jehož roztrhané střechy vyhlížel, vypínaje jako ptáče hlavu do výše. Matka, chudá dělnice, žijící ode dne ke dni, jako vlaštovka pod cizí střechou, milovala ho snad co svého, ale bila jej velmi často, a nazývala ho nejobyčejněji ničemou.

V osmém roku chodil již pást krávy a nebylo-li v chalupě co jísti, na houby do lesa. Div, že ho tam někdy vlk neroztrhal. —

Byl to hoch velmi neohrabaný a mluvil-li s lidmi, kladl jako vesměs dítky veské, prst do úst. Lidé neslibovali si mnoho, že se vycvičí a ještě méně, že by se kdy na něm matka dočkala nějaké radosti, neb i ku práci byl líný. Nikdy nevěděl odkud to přišlo a jak to možno bylo, ale v jedné věci byl přec podivný: totiž v hudbě. Všude ji slyšel a jakmile dorostl, na nic jiného nemyslil. Jednou jda do lesa se džbánem na jahody, vrátil se bez jahod a šeptal:

„Mamičko! v lese ti něco „hrálo!" Oj, oj!"

A matka na to:

„Však já ti zahraju, počkej!"

A s vařečkou mu zahrála na zádech. Hoch křičel, sliboval, že bude hodným, ale přece myslil, že v lese něco hrálo .. co? Což pak věděl? . . Sosny, buky, břízy, pěnkavy, vše hrálo: celý les a dost! . . .

Ozvěna též . . . V poli mu hrála pěnice, v zahrádce pod chalupou štěbetali vrabci až se višně třásly! Večer slýchával veškeré hlasy, jaké jsou na vsi, a domníval se určitě, že celá ves hrá. Musel-li na robotu, tu mu i vítr ve vidlích hrál. A co

z toho! Lidé jej nazývali: „Jeník muzikant!“ . . Z jara utíkal z domu ku strouze vyřezávat píšťalky. V noci, když žáby začaly skřehotat, chřástalové na lukách chrastiti, bukačové po rose chrčeti; když kohouti ve dvořích kokrhali; tu nikdy spáti nemohl a stále naslouchal a Bůh sám ví jakou i v tom hudbu slyšel! . . Do kostela ho matka vzíti nemohla, neb kdykoli varhany zahučely neb na kůru sladkým hlasem zazpíváno, — zakalily se oči dítěte, jakoby již nepatřily tomu světu . . .

Strážník, jenž chodil v noci po vsi a aby neusnul, hvězdy na nebi počítal, neb se psy rozmlouval, viděl nejednou bílou košili Jeníkovu mihnouti se po tmě ku krčmě. Hoch však nechodil do krčmy, nýbrž jen ku krčmě. Schoulil se ku zdi a naslouchal. Lidé tančili mazurku a časem zavískl některý mladík: „Juchej!“ Bylo slyšeti dupání bot — a opět hlasy dívek: „Čehož?“ Housle zpívaly tiše: „Budem jísti, budem píti, budeme se veseliti,“ a basa hrubým hlasem vážně opakovala: „Jak Bůh dal! Jak Bůh dal!“ Okna zářila světlem a zdálo se, že každá sklenice v krčmě poskakuje, zpívá i hrá — a Jeník naslouchal!

Co by za to dal, kdyby míti mohl housličky hrající jemně: „Budem jísti, budem píti, budeme se veseliti.“ Taková zpívající prkénka. — Však jak jich dostat, kde je zhotovují? kdyby mu alespoň jednou dovolili do ruky vzíti podobných! — Jakž pak! Směl jen naslouchat a poslouchal obyčejně potud, pokud se za ním ve tmě hlas strážníkův neozval:

„Půjdeš-li pak domů nezvedo?“

Pádil pak bos domů a za ním se nesl ve tmách hlas houslí: „Budem jísti, budem píti, budeme se veseliti!“ — a vážný hlas basy: „Jak Bůh dal! Jak Bůh dal! Jak Bůh dal!“

Kdykoliv slyšeti mohl housle, ať již na obžínkách neb o svatbě jakés, bylo to proň velkým svátkem. Vlezl potom za pec a celé dny ničeho nemluvil, dívaje se z tmy, jako kocour s blýštícíma očima. Později zhotovil si sám skřipky ze šindele a žíni, ale ty nechtěly tak krásně hráti, jako tam ty v krčmě; bzučely tiše, velmi tichounce, jako nějaké mušky nebo komáři. Přes to však hrál na nich od rána do večera, ač mnoho za to dostal ran a štulců, že vypadal posléze, jak skláceně, nedozralé jablko. Ale taková již byla jeho povaha. Hoch hubnul vždy více; vlasy však měl stále hustší a oči širší ač nejčastěji slzami zalité, ale tváře a prsa vpadaly mu vždy hloub a hlouběji . . . Byl zcela jiným, než ostatní děti, spíš jako jeho šindelové skřipky, jež sotva bzučely. Přede žněmi trpěl dlouhý čas hladem, nebo živil se nejobyčejněji syrovou mrkví a zároveň též touhou míti housle.

Však ona touha měla proň osudných následků.

Ve dvoře měl housle lokaj, jenž často na nich za šera hrával, aby se zalíbil komorné. — Jeník zalezl mnohdy mezi lopuchy až k otevřeným dveřím předsíně, aby je uviděl. Visely na stěně proti dveřím, kamž hoch očima celou duši svou vysílal, a zdálo se mu, že jest to proň nedostižná svátost, jíž nehoden jest se dotknouti, že jest to jeho nejdražším zalíbením. A toužil po nich! Chtěl by je míti aspoň jednou v ruce, neb prohlédnouti si je blíže . . . Ubohé malé srdce hochovo bušilo při té myšlence štěstím. Jedné noci nebylo nikoho v předsíni. Panstvo bylo již dlouho kdesi v cizině, dům byl skorem prázdný, a lokaj sedával na druhé straně u komorné.

V lopuchách ukrytý Jeník hleděl již dlouho širokými otevřenými dveřmi na cíl své touhy. Měsíc byl právě v úplňku a vcházel kosmo oknem do síně, osvětluje ji ve spůsobě velikého jasného čtverce na protější stěně. Čtverec ten blížil se poznenáhla k houslím až je úplně osvítil. V temném hloubi zdálo se, že odráží se od nich stříbrný jas a zejména vypouklé části tak byly osvětleny, že Jeník sotva se na ně dívat mohl, v blesku tom bylo viděti vše dokonale: vypnuté boky, struny i zahnutý krček. Kolíčky na nich svítily jako svatojanské mušky a podle nich visel šmytec jako stříbrný prut . . .

Ach! vše bylo tak krásné a v pravdě čarovné. Jeník díval se vždy dychtivěji. Skrčený v lopuchách, s lokty opřenými o hubená kolena, díval se na ně s otevřenými rty a díval se neustále. Tu udržel jej na místě strach, — tu opět nějaká neukojitelná touha ho popoháněla. Bylo to nějaké kouzlo, či co? V té záři se zdálo, jakoby se housle přibližovaly, plouly k dítěti . . . Chvílemi se stemnily, aby se pak ještě více rozzářily. Toť bylo kouzlo, zajisté kouzlo! Tu zavál vítr, struny tiše zazvučely, lopuchy zašelestily a Jeník uslyšel zřetelně:

„Jdi Jeníku! v síni nikdo není . . jdi Jeníku! . .“ Noc byla jasná. V zahradě zámecké tam dále nad rybníkem, zapěl slavík a tloukl tiše a opět hlasitěji: „Jdi, jdi a vezmi!“ — Počtivý lelek tichým letem zakroužil kolem hlavy hošíkovy a zvolal: „Jeníku, ne! nechoď!“ Lelek však odletěl a slavík zůstal a lopuchy šelestily vždy zřetelněji: „Nikdo tam není!“ Housle znovu zazářily. Malá, bídná, schoulená postava plížila se zvolna a opatrně v před a slavík v tom tichounce zatloukl: „Jdi, jdi, vezmi!“ Bílá košilka mihala se vždy blíže dveří síně. Již ji neskrývají tmavé lopuchy. Na prahu slyšeti bylo rychlý oddech dětských prsou. Ještě chvíli — bílá košilka zmizela a jedinou jen bosou nožku viděti lze před prahem. Nadarmo lelku přiletuješ ještě jednou volaje: „Ne, nechoď!“ — Jeník jest již v síni.

Zaskřehotaly ohromné žáby v zahradním rybníku, jako ustrašeny, ale brzy utichly. Slavík nstal tlouci, lopuchy šelestit. Jeník plížil se tiše a opatrně — znenáhla však se ho zmocnil strach. V lopuchách cítil se jako doma, jako divé zvířátko v křoví, zde však jako divé zvířátko v pasti.

Zarazil se, dech se mu zatajil a tma ho obklopila. Tichý, letní blesk, přeletěvší mezi východem a západem, osvítil ještě jednou vnitřek síně a Jeníka s hlavou vzhůru vypnutou. — Však blesk zmizel, mráček zakryl měsíc a ničeho více nebylo viděti, ani slyšeti. — —

Po chvíli teprvé zavzněl tmou zvuk tichý a plačtivý, jakoby se někdo neopatrně strun byl dotknul a v tom . . .

Hrubý rozespalý hlas vycházející z kouta síně ptal se hněvivě:

„Kdo to je?“

Jeník zatajil v prsou dech, ale drsný hlas ptal se podruhé:

„Kdo to je?“

Zápalka kmitla po stěně, rozbřesklo se a pak . . . oh, Bože! Bylo slyšeti kletby, rány, pláč dítěte, volání: „Pro Bůh!“ štěkání psů, hluk v celém dvoře. Druhý den stál již ubohý Jeník u představeného před soudem.

Měli ho soudit co zloděje? . . . Patrně! — Představený i přísedící viděli jej před sebou státi s prstem v ústech, s vytřeštěnýma uplakanýma očima, malého, hubeného, seslábléhо, sbitého, jenž neví kde jest a co na něm chtějí? Jak souditi takového ubožáka, jemuž je deset let a sotva na nohou stojí. Poslati jej do vězení, či co? Třeba býti trochu milosrdným s dětmi. Nechť se oň strážník postará a zažene mu metlou chuť k opakování krádeže a bude odbyto.

„Ba věru.“ —

Zavolali Stacha, jenž byl strážníkem.

Stach kývnul vousatou hlavou, chopil Jeníka pod paží jako nějakého kocoura a odnesl ho k stodole. Dítě buď nerozumělo oč se jedná aneb se zaleklo, že neozvalo se ani jediným slovem, stále jen hledíc, jako by hleděl pták. Což on ví co s ním učiní? Teprvé když ho Stach v stodole položil na zem, pozdvihl košilku a od ucha máchnul, tu Jeník teprvé vykřiknul: „Mamičko!“ a po celou tu dobu co jej strážník metlou bil, stále volal: „Mamičko, mamičko!“ ale vždy tišeji a slaběji, až konečně přec utichnul a mamičku víc nevolal.

Ubohé, rozbité skřipky!

Oj! hloupý, zlý Stachu! kdož by takto děti bil? A zvlášť tohoto, jenž vždycky sotva žije!

Matka si přišla pro hocha, ale musela ho domů odnést. — Druhý den Jeník více nevstal a třetí večer umíral již klidně na staré lenošce pod koudelovou přikrývkou.

Na višni před chaloupkou šveholily vlaštovky; paprslek slunce vcházel oknem do světnice a oblévál jasností zlatou rozčechranou hlavičku a tvář, v níž nebylo již ani kapky krve. Paprslek ten byl jako dráhou, po které měla malá duše hochova odejíti. Dobře že aspoň v chvíli smrti odcházela cestou sluneční, nebo v životě kráčeti musela povždy cestou trnitou.

V tu dobu vlnila se ještě hubená prsa oddechem a tvář děcka zdála se naslouchati hlasům a zvukům, otevřeným oknem z vesnice sem vcházejícím. Bylo to večer a dívky vracející se ze senoseče zpívaly: „Oj na zelené na stráni!“ a od strouhy zaznívaly píšťalky. Jeník poslouchal naposledy, jak ves hrá! Na pokryvce ležely před ním jeho šindelové housle. Náhle se tvář umírajícího děcka vyjasnila a bledé rty zašeptaly:

„Mamičko?“ — „Co synáčku?“ optala se matka potlačujíc slze . . .

„Mamičko! Pán Bůh mi dá v nebi pravé housličky!“

„Dá ti synku, dá!“ odpověděla matka — ale nemohla více promluvit, neb náhle z tvrdých jejích prsou vybuchl potlačovaný bol a vykřiknuvši pouze: „O Ježíši! Ježíši!“ padla tváří na skříň a štkala jako by pozbyla rozumu, nebo jako člověk, jenž ví, že nevyrve smrti více svého miláčka . . .

Nevyrvala ho, nebo když vzchopivši se na děcko pohlédla, měl sice malý hudebník oči otevřené ale uhaslé, tvář pak velmi vážnou, zamračenou a nepohnutou.

Paprslek sluneční taktéž zmizel . . .

Odpočívej v pokoji Jeníku!

* * *

Druhého dne přibylo panstvo do dvoru z Vlach se slečnou a kavalírem, jenž se o ni ucházel.

Kavalír děl po francouzsku: „Jaká to krásná země ta Italie!"

„Jaký to lid umělců," dodala slečna. „Jaké to štěstí hledati tam dole talenty a moci je protežovati . . ."

Nad Jeníkem šuměly břízy. Přel. *Arnošt Schwab-Polabský.*

— Lvovská „Gazeta Narodowa" píše dnem 8. února t. r.: „Lichá ctižádost nepomine žádné příležitosti, aby se zablýskala, ale nejčastěji aby se skompromitovala. Jestli že se takové skompromitování dotýká toliko jednotlivce, záleží na něm málo, jestli však zasáhá do veřejnosti, jest hodné pokárání. Stojíme před následujícím faktem: Někteří naši dramatičtí spisovatelé (rozumí se samí dii minorum gentium, neboť dobrých není mnoho), kořistíce z probuzených k nám sympatií Čechův, dozvěděvše se, že pan Hovorka překládá některá díla Kraszewského na jazyk český, začali ho mořit, aby překládal spisy jejich, nepomníce na to, že takové doprošování se, dotírání se k slávě tímto spůsobem protiví se důstojnosti literátův a že netoliko oni sami se skompromitovali, ale skompromitovali také jiných, majících více zdravého smyslu a taktu. Patrně museli ti naši dramatičtí geniové dostatečně znudit pana Hovorku, jinak by byl nenapsal jednomu z varšavských literátů následující slova:

„A teď mám na Vás prosbu: jestliže budete ve Varšavě mluvit s některým z tamnějších dramaturgů, postarejte se, aby mne neunavovali (nie fatygowali) doléháním na mne, abych překládal jejich kusy. Jsem churav a upracován — jsem především literátem českým a potom teprvé překladatelem. Dostal jsem v posledním měsíci od vašich dramatických spisovatelů listů — mohu říci — bez počtu." — Dobré to naučení pro naše zákulisní velikány . . ."

S „Gazetou Narodowou" přinesla tuto zprávu velká část polských listů i varšavských. My bychom se o ní nezmínili, kdybychom necítili, že musela tato slova způsobit v polských literárních kruzích oprávněnou hořkost. Jsmeť my a Poláci na samém začátku upřímné a s obou stran bratrské shody ve věcech literárních. Ať v politice děje se cokoliv, u nás, a zajisté také u Poláků, panuje vroucí přání, abychom v literatuře stáli za jedno, abychom vše, co tam neb zde poesie a umění krásného přinesou, vzájemně přenášeli do své štěpnice a tak jeden druhého naučili se trvale si vážit. Srdce takto zjemněná a očištěná snadno pak pojmou lásku, z které vzroste ovoce i v ostatních odvětvích našeho národního života blahonosné. Jest tedy i nám trapno, když dějí se za kulisami věci shora poznamenané — nikoliv to, co prý činili polští dramaturgové — (my prostě řečeno tomu nevěříme, že by kdo ze svědomitých polských literátů takovým způsobem slávy se domáhal a nevěříme v existenci těch „bezpočetných listů") — ale to, že český byl to hlas, jenž dotknul se věcí polských tak nešetrně, tak nezdvořile! — Ani v korespondenci rázu čistě soukromého se tak nepíše. My věru divíme se, že polské listy projevily tolik sebeopanování a neodkázaly pisatele oněch řádek do mezí obecné slušnosti. Ne polští dramaturgové, ale on zasloužil pokárání. Literatura polská jest vysoce povznešená nad jakékoliv dotírání na ni tímto způsobem. Vyrostlá, celá jak jest, ze srdce a utrpení polského národa stala se velkou již velikostí utrpení toho. Otužená vroucí láskou k národní volnosti splynula v jedno s polským vlastenectvím, a jak toto jest veliké, tak veliká jest ona. Každý verš přenešený k nám z poesie velkých polských věštců měl by přejíti také v naši krev, a ne my bychom tak činili jakousi poctu polské literatuře, ale ona byla by dárkyní nám. — To také jest u nás náhled a hluboké přesvědčení těch, kteří na poli písemnictví polského u nás svědomitě pracovali a pracují, bez hluku a jen u vědomí vykonané povinnosti také ku svému národu. Zpomínáme zde ze žijících Štulce a Koláře v překladech Mickiewicze, Mokrého v překladu Slowackého, Kvapila v překladu Asnyka, Pokorného v překladu Záleského a těch sterých našich pracovníků ve všech odvětvích polské literatury (Poláci snad si povšimli „Bibliografie dziel, rozpraw i artikulów czeskich, dotyczacych rzeczy polskich. Przez Edwarda Jelínka. Kraków 1879"), zvláště pak těch našich tichých, bezejmenných překladatelů polské povídky, která vnikla do našeho lidu hluboko. Z těchto by nikomu nebývalo napadlo psát Polákům, aby jej nie fatygovali! — Ku konci nemůžem však přece jen neupozorniti polské časopisectvo, že samo, jak také na začátcích všímání si věcí českých přirozeno, částečně nese vinu, že tato beztaktnost mohla vůbec dostati se na veřejnost. Kdyby polské listy věděly, že ten, který ji psal, v české literatuře asi právě tak mnoho znací jako v polské oni dramaturgové, kteří prý mu kusy své zasýlali — bývaly by zprávu tu s úsměvem odložily. Ale v polských časopisech, nevíme či vinou, objevovalo se v poslední době jméno toho pána tak často, že tam skutečně musí být považován za nějakého českého literata, jenž na základě svých prací v jazyku původním dobyl si nároků na jakési protežování polské literatury u nás. Polské listy měly by se informovat a tu by byly seznaly, že onen pán jest mladý člověk, jenž snad něco napíše, ale dosud ničeho nenapsal ani česky, že „Ruch", z něhož zprávy berou, není nikterak representantem české literatury belletristické, jako skutečně jsou jím: „Osvěta", „Květy", „Česká včela", „Lumír" a „Světozor"; dozvěděly by se, že ve věcech české literatury neměly co dělat s tou pravou adresou. To však, jak řečeno, nemohly dosud polské listy vědět. — Tím chtěli jsme jen se sebe smazat podezření, že oné beztaktnosti byl by se mohl dopustit český literát! a dále ujistiti polské listy a s nimi polské čtenářstvo, že na literaturu jejich hledíme zcela jinak než s nějakého stanoviska arrogantního — které příčí se naši ze znalosti jí vzniklé vážnosti k ní — a na které vůbec nemáme práva. *J. V. S.*

— „Z literatury ukrajinské". Známý spisovatel polský Stanislav Grudziński vydal právě ve Varšavě dva svazky svých „Povídek ukrajinských", kteréž nazvati lze pozoruhodným obohacením tak zvané ukrajinské literatury polské. V dřívější době docházely u nás půvabné „gawędy" a obrázky z kozáckého života pro svůj samostatný pel národní poesie všeobecné obliby. Vedle Czajkovského, jehož se slova naše především týkají, pokoušeli se i jiní spisovatelé polští v prose líčiti téměř nedostižné krásy ukrajinského ducha; z nich jmenujeme toliko velice nadaného, ale bohužel záhy zesnulého Paulina Stachurského (některou z jeho „stepních povídek" přinesl také Lumír v překladu českém). K těmto spisovatelům přidružil se v novější době Stanislav Grudziński, jenž netoliko veršem, ale i prosou šťastně uměl přiložiti ruku k strunám libozvučné lyry ukrajinské. Jeho „Powieści ukrainskie" právě ve Varšavě vydané právem lze řaditi ku nejlepším plodům toho druhu v literatuře polské i s vděkem je přijme zajisté každý, kdo seznámiti se chce s hlubokou charakteristikou poesie slovanské, neboť povídky Grudzińského nejsou výplody pouhé fantasie básnické, nýbrž zdramatisovanou skutečností. Grudziński zná Ukrajinu z vlastního názoru — žil tam mnohá leta, leta šťastného mládí, a čerpal ze zkušenosti, z upomínek, dojmů, písní, podání i legend látky a barvy pro vděčný svůj předmět. Sám připomíná, že co čtenáři předkládá jest toliko několik klasů, „z nivy nesmírně bohaté". Nelze nám se pustiti do obšírnějšího rozboru těchto jednotlivých klasů, jichž jest šest (l. Krzyż v lesie. Zaklęte jezioro. Kara Boża II. Siostry przyrodnie. Wigilia kupały. Półpanek), připomínáme toliko, že nám spisovatel v nich vylíčil Ukrajinu barvami nejkrásnějšími, nejpoctičtějšími. Grudziński jest nadšeným obhajcem duševní stránky toho lidu, jenž prostým svým životem mocně přesvědčuje, že v srdci jeho žije vznešená poesie, pravdivé bohatýrství, ideal a nejušlechtilejší snaha. „Kdo jinak soudí — ten nezná ukrajinský lid!" Budiž nám konečně dovoleno vysloviti přání, aby i českému obecenstvu byly „Powieści Ukrainskie" v překladu přístupny. *E. J.*

Listárna redakce: Panu Antošovi: Navštivte laskavě redakci.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek**. — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány. Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 29. února 1880. ČÍSLO 6.

Hořec a Srdečník.

Šumava mne volá: „Pěvče, již máš chvat,
chceš-li sobě jakés kvítí natrhat,
hrstku k potěšení, hrstku k líku:
kytku Hořce, kytku Srdečníku!

Unaven-li strádáš, občerstvíš se zas,
černé jedle, věř mně, skryjí sivý vlas,
vynes z moře krásy ručí silou mořce
kytku Srdečníku, kytku Hořce!"

Rád bych, věru, takou kytku trhal z tad,
mně však záhy přes noc mnohý kvítek zvad,
kdo ví, zda bych z cesty přines komu k díku
kytku Hořce, kytku Srdečníku.

Však když nepřinesu, nebude mi žal,
doma bych je přec jen zvadlé v knihu dal:
raděj ty, má ženo, zaměň jarem rtíků
kytku Hořce v kytku Srdečníku.

Adolf Heyduk.

Pod černou sutánou.

Přes vzpomínku, o které píšu, převalilo se deset let. Dojmy, o nichž jsem tenkrát myslil, že vtiskly se v duši mou písmem nesmazatelným, byly odplaveny, neb setřeny jeden po druhém a nyní jest mi jen jako bych se díval na mlhou zastřené moře, v němž jen tu a tam mocnější vlna se vynoří a hned zas mizí. Avšak tvář toho, o němž píšu, vystupuje přede mnou v tak ostrých obrysech, jako když viděl jsem ji ponejprv. Jest mi, jakoby seděl mi po boku, jakoby jeho tmavé, ohnivé oči byly upřeny na mne, jakoby se jeho rty stahovaly tím vlídným, ale tak trpkým úsměvem, jenž nemizel z nich nikdy. Nevím, zdali dosud žije, ale žije-li, vím, že, třeba jeho hlava byla sešedivěla, ten žár z očí mu nezmizel a že duše jeho v každé bouři, která snad jej stihla, zůstala klidna jako vždy, až na ten jeden osten, jehož hlod jevil se mu na rtech v tom trpkém úsměvu. — —

Úpalný den na jednotvárné Texanské rovině chýlil se k večeru. Od rána, kdy se těžká víčka otevřela ze spaní u vyhaslého ohně, ze ztrhaného, nepokojného, mrazivého spaní, až do večera krok a krok osamělou, jednotvárnou, jenom kostmi vlky uštvaných, nebo v zimě hladem zašlých dobytčat pokrytou rovinou, mezi tím věčným mosquitovým křovím, cestou, v jejíž lepkavém vápnitém blátě zanechala kola mexikánských povozů na stopu hluboké rýhy, v kraji, kde po celý den nebylo vidět chalupy, kde jen jeden nebo dva jezdci minuli kolem a přejedouce na sto kroků nazpět se ohlíželi, s vakem od včerejšího večera, kdy zmizela z něj poslední přehoušle kukuřice, poslední špetka mleté kávy, prázdným, od rána do večera krok a krok zprvu ostrý, pak zimničně ostřejší, pak vrávoravý, bez znalosti cesty, jen stále za sluncem, které po tom nesnesitelném vedru konečně zapadalo — — to utýrá. Šel jsem již jako stroj stále v západ, kde už přece jednou muselo být město San Antonio de Bexar. Čtyry neděle chůze pustinou a den co den za tím San Antoniem a teď co tam? —

Slunce zapadlo, jakoby žhavou kouli voda pohltila; bez soumraku tma, ale hned s ní ty veliké sněživé, tak blízké hvězdy jižního nebe. Kde pak je vůz, na který dívával jsem se s prahu našeho domu? Tam hluboko na severu na pravo a na jihu několik neznámých hvězd.

Mosquitovým křovím zaplála rudá zář ohně. Konečně lidé.

„Jak daleko do San Antonia?"

„Himmel kreuz . . ." a sahá po revolveru:

Německý kramář ukládá se s vozíkem na noc a myslí, že mu chce kdo sáhnout na hrdlo.

Tedy dál.

Mosquitovým křovím táhne vítr. Z dřeva kmenů starých, bouří skácených dýchá to jako vůní fialek. Travou svítí velké světlušky a přelétají dlouhým žhavým obloukem; nad hlavou zakrouží co chvíli velký šerý pták letem ostrým a křídlo jeho zafrčí kolem ucha jako zvukem dlouhé štěpiny, jež vzduchem projede. Později zastřelil jsem jednu takovou příšeru: bylo to lehounké tělo, tak měkkého peří a ty oči plné nočního soumraku — tak pomalu hasly — — fi! těch krví zbrocených rukou!

Řidnoucím křovím zakmitala se světla. Hned na to první dům; jsem v městě.

Vysoká kamenná budova vypíná se šerem; nad ní odráží se od světlejšího nebe kříž. Z oken září světlo a zevnitř zní zpěv. Do dneška slyším ty verše:

Bohorodičko, matko milosti,
z nevole lid svůj běduý vyprosti!

Polské hlasy uvítaly mne do San Antonia.

Unavením sklesl jsem do trávy. As třicet lidí, mužů, žen i dětí vyšlo z kostela a světla v oknech shasla. Za chvíli slyšel jsem z tmavého kostela latinskou modlitbu, odříkávanou jedním hlasem. Pak ztichlo vše. Tu rozsvítilo se v dříve temných oknech pozadí kostelní budovy. Kolem okna přešla černá postava.

Ležel jsem tak asi půl hodiny. Chladný noční vítr mne mrazil a v hlavě měl jsem pusto, ale v prsou to žehlo nepoznanou dosud bolestí úplné opuštěnosti. Vstal jsem a usedl na kamenný práh kostela.

Ve vedlejším domě, odděleném od místa, kde kostel stál, jen nízkým dřevěným plotem, zaštěkal pes a pak jal se vztekle dorážeti přes plot.

„Kdo tu?“ ozval se zvučný mužský hlas nedaleko mne. Vstal jsem a přede mnou s rukama svislýma stála postava v černé sutáně.

„„Člověk, který je rád, že je blízko lidí a neměl ohně, aby přenocoval v prerii. Můžete-li, dejte mi několik zápalek.““

„Pojďte dále, dám vám zápalky.“

Šel napřed a vstoupil do velké prostranné síně. Já zůstal stát na prahu. Přinesl zápalky a nyní teprv viděl jsem mu v tvář. Přibledlá suchá líc, čelo vysoké, vlasy černé krátce přistřihané, rty pevné, přísné a nevelké, jak na mne hledělo přimhouřené oko, planulo zvláštním klidným leskem.

Sám sebe v té chvíli popsat nemohu, vím jen, že stál jsem jedním ramenem těžce opřen o dveře a že oči mé s jeho tváře sjely k jeho nohoum. Snad mi také zimou zuby zacvakaly. Kněz vztáhl nazpět ruku, která mi podávala zápalky, a popošed k posteli, zastřené lehkou bílou síťkou, vzal s ní vlněnou pokrývku.

„Panu zimno? Zde zabal se pán — —. Pán vskutku bídně vypadá.“

Upřel jsem naň oči a myslím, že viděl co v nich bylo — neboť hlas jeho stal se měkčím. Musím totiž říci, že jsem byl tenkrát mlád a že jsem asi jistě vypadal jako pták, kterého bouře s hnízda na zem sklátila. —

„Pán mohl by vypít koflík čaje, — herbaty,“ pravil. „Noci jsou tak chladné,“ popošel ku stolku, kde stál koflík s čajovým náčiním; nalil a vzal jej do ruky. Mezi tím pohledl ještě jednou na mne a postavil koflík.

„Pán šel daleko dnes? Nechtěl byste se posadit?“

Teď nevím, co se dělo. Vypil jsem koflík, pak druhý. Vypravoval jsem odkud jdu a jak myslím, že v tom polomexikánském městě najdu zejtra práci. Kněz řekl, že Čechy zná; byl tam internován v době povstání r. 1863. Rozmluva šla dále. Mezi tím on vstal a položil vlněnou pokrývku zase zcela klidně na svou postel.

„Děkuji vám a dobrou noc.“

Kněz vzal pokrývku i s peřinou, pak jeden polštář a začal to docela klidně rozkládat na dvě dlouhé lavice, které přistrčil k sobě.

„Nu — pane, trochu tvrdě — ale lépe než venku,“ pravil klidně.

— Tak přespal jsem u kněze Vincenta B . . . . . první noc. Druhý den ráno šli jsme do kostela. Byl prázdný. Kněz přistoupil pokojně k oltáři a četl mši.

„Dominus vobiscum,“ obrátil se ku své obci prázdných lavic a obec odpověděla ústy mými:

„Et cum spiritu tuo.“

Pak „Ite missa est“ a „Deo gratias“ a vážně vyšli jsme oba z chrámu, on sakristií, já hlavními dveřmi. V pokoji, za sakristií, kde bydlel, jsme se zase sešli.

Oči pátera Vincenta přivítaly mne s úsměvem.

„Z pána by byl dobrý ministrant! Hrajete na varhany?“

Já sice do dneška na varhany nehraju, ale několik kostelních písní jsem znal a řekl jsem, že bych si troufal to zkusit.

„Mám otce,“ pravil, „ten při mši hrává, ale ono se mu u mne stýská i odjíždí často ku známým do okolí anebo vychází s puškou někam. Nuž, pojďme to zkusit.“

Ve mně se stavěla krev. Varhany vystupovaly přede mnou v celé své příšernosti. Vešli jsme do kostela. Po varhanách ani stopy. „Kde pak vlastně máte ty varhany?“

„„To jest, ony to zrovna varhany nejsou, ale pro nás to stačí,““ pravil zastaviv se před podlouhlou, na dvou prkených nohách spočívající bedničkou. Byla to malá fisharmonika a oddechovala velmi těžce děravými plícemi, ale pískalo to; počkejme: c, d, — e nic!“

„To nic nedělá —“

f —

„To můžete hned brát to hořejší.“

g, a —

„Trochu slabé atd.“

„I na tom zde umím hrát! Co nevyhraju, vyzpívám.“

„„Tak to dělá také otec. Zejtra máme neděli, velký svátek panny Marie, skutečně mohl byste otce nahradit.““

Mně bylo jako když jsem doma v kostele zpíval: „S nebe posel vychází . . .“

Tak jsem tedy zůstal a cvičil se na varhany. Ráno šla mše výborně; já skutečně skoro všechno vyzpíval.

Uplynul týden, a já už nebyl cizincem. V našem civilisovaném světě jest uzavření známosti takovýmto způsobem nemožností a větší ještě nemožností jest, aby známost taková přešla v přátelství. Ale cizina, dlouhá odloučenost od civilisace, ve které jsme vyrostli, sbližuje lidi jako dva kusy ohněm změkčeného železa.

Za týden začal mi páter Vincenti říkat „braciuszku!“ Pak se vrátil otec. Stařec jako dub s černým ještě, ač silně prokvětalým vlasem. Jako u kněze Vincentiho na varhanách, tak u něj ještě téhož dne musel jsem obstát zkoušku s puškou. „Špatný člověk, kdo dobře nestřílí! Ze všeho, co jsem tam doma u Varšavy měl, zachoval jsem jen tyto dvě pušky, a měl jste je slyšet, jak houkaly v tom posledním boji! Jako dva věrní psi! Nu hrom a — —“

„Ticho, otče,“ přerušil ho kněz, „byla to vůle boží!“

„Svatý pane — vidíte, mně se nyní už ruka třese, stará ruka, starý chlap, ale víte, že tam v Polsce máme ještě mladých lidí?! — Pojďme.“

Šli jsme a mosquitové houštiny kolem San Antonia nezaslechly již dávno také kanonády, jako v ten den. Bůh ví, do koho to tenkrát ta jedna polská a ta jedna česká puška břměly!

Večer vraceli jsme se domů bez pírka, ale co dobří přátelé.

„Nu což, braciuszku, nechtěl bys býti učitelem?“ tázal se mne kněz Vincenti po několika dnech.

„„Učitelem? ano, ale koho mám učit a co?““

„Polské děti budeš učit číst, psát a počítat.“

„„Ale vždyť slyšíš, jak mluvím: toť přece nemožné.““

„Inu před školou si tě vezme otec na práci, nebo já, a čemu se naučíš, budeš pak učit.“

Tak stal jsem se polským učitelem k veliké spokojenosti čtyřiceti chudých polských rodin, které osud zanesl do San Antonia.

Mohl bych vypravovat, jak ku svým rozmanitým funkcím stal jsem se i reformatorem kuchyně, k čemuž zavdala podnět návštěva Galvestonského biskupa, k jehožto pohostění síly malého Václava kuchtíka nestačily, jak podnikali jsme do okolí výlety za křtěním patnáctiletých mexikánských nemluvňat, při kteréžto příležitosti si otec jednoho takového nemluvněte s revolverem v ruce od nás vyprosil našeho jediného koně a k tomu od kněze Vincentiho, jenž vyjížděl ozbrojen jen breviářem, požehnání, jak měli jsme všeho dost, jen ne peněz, které kněz Vincenti sotva že od osadníků obdržel, již zase mezi ně rozdal — a tisíc jiných věcí, ale dojmy ty jsou setřeny. Zbyla mi upomínka jen ještě na jeden den, kde nahlédl jsem nejhloub pod tu černou sutánu.

Byl to chudý kněz, chudý pastýř chudého stádce, a v nejprudším vedru neodložil svou těžkou, černou sutánu. I do města chodíval v ní v největším úpalu — neměl kabátu až na jediný, sešlý, který přinesl si z Polsky.

Byl den mého svátku. Vrátili jsme se z kostela a na mém stolku ležel nový černý oblek.

„Zde braciuszku máš něco k svátku, užij toho ve zdraví.“

„„Ale — ty, co ty? — vždyť sám nemáš co vzít?““

Vidím jej dnes s tím klidným svatým úsměvem v očích a s tím polotrpkým výrazem na cukajících se rtech:

„Můj milý — ta sutána zde přikreje všechno!“

A já zvěděl i hádal, co všechno přikryla. Všechno! Jenom ten trpký úsměv zbyl na tváři toho, jenž zraněn odnešen byv z bojiště, kde krvácel za svou vlasť, pohrdnul světem, vlastním blahem, láskou ženy a odešel do ciziny zas jen proto, aby lid své krve učil lásce k domovině. Avšak vídal jsem jej, kdy ten trpký úsměv zmizel.

Já vídal jej, jak stával u oltáře s tváří věšteckou, když po exhortě, která bývala jediným výkřikem bolesti stísněných prsou, jediným proudem lávy, jíž mu duše překypovala, zanotoval zvučným, plným, jubilujícím hlasem:

Bohorodičko, matko milosti,
z nevole lid svůj bědný vyprosti!

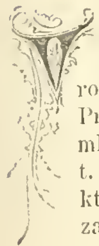
Tenkráte zmizel ten trpký výraz z tváře vyhnancovy.

J. V. Sládek.

O hudbě starých Řeků.

Píše dr. *Otakar Hostinský.*

(Dokončení.)

V rozvoji řecké hudby rozeznáváme tři velké periody. První nejstarší, jejížto začátky zahaleny jsou mlhou mythu, sahá asi do r. 750 před Kristem, t. j. do doby, v níž se objevuje první umělec, který je skutečně historickou osobností a tudíž zahajuje vlastní dějiny hudby; muž ten je Terpander. Druhá perioda zaujímá půl čtvrta století, v druhé polovici své představuje hudbu řeckou nejprvé lyrickou, pak dramatickou, na výši klassické. Avšak již na sklonku pátého století začínají se jeviti neklamné známky úpadku a třetí perioda, asi od r. 400 až do 146, v němž světovládný Řím odňal Hellenům poslední zbytek politické samostatnosti, ale tím zároveň na sebe vzal povinnost, státi se hlasatelem řecké vzdělanosti na celou řadu století, neznačí nic jiného, než stálé klesání, jehožto zevnějším odznakem je virtuosství, samozvaně v popředí se deroucí na úkor produkce, arci také již z jiných příčin ochablé.

Kdož by neznal ty krásné, poetické mythy, v nichž oslavuje se božský původ a neodolatelná moc hudby? O první, mythické době arci netřeba zde jednati, kde běží o nejstručnější přehled historický. Avšak o dvou jmenech sem patřících přece nesmím mlčeti: jsou to Homeros a Orfeus. V Iliadě a Odyssei zachovaly se nám nejstarší památky umění hudebního. Jednak obsahují, zejména Ilias, ve svém textu řadu různých zpěvů, které nás poučují o rozmanitých příležitostech a druzích hudby nejstarší; jednak jest víře podobno, že i sám verš těchto básní epických, hexameter, původně byl zpíván. Teprvé později vešlo v obyčej deklamovati zpěvy Homerovy; arci dělo se to od rhapsodů spůsobem velmi živým, téměř dramatickým. V lyrické poesii však zůstalo vždy při zpívání hexametrů; část zachovaného nám Dionysova hymnu na Musu je psaná tímto rozměrem, jenž jeví se nám taktem dvoučtvrtním, starým pak byl taktem třípůlovým, t. j. ze tří dvoučtvrtních složeným.

Druhý obou slavných mužů této doby, lyrik Orfeus, stal se populárním zálibou, s níž jeho osud opěvovali přední básníci i hudebníci všech věků a národů. Báje původní ovšem nepřestávala na Orfeově pouti do podsvětí, nýbrž vypravovala také o jeho smrti; byl roztrhán divokými ženami thráckými a zůstatky jeho hozeny do moře. Hlava pak a lyra Orfeova odnesena vlnami mořskými od thráckého pomoří až na ostrov Lesbos: ona nalezla tam klidný hrob, tato znovu oživla v rukou nadšených pěvců. Nemůže věru ani býti krásnějšího mythického výrazu pro historickou pravdu, že hudební umění doby historické, ovšem na základě tradic prastarých, vyšlo z Lesbu, a že na ostrově tom i v klassické době lyriky skvěle zkvétalo.

Terpander pocházel z Lesbu; přímo o něm báje tvrdila, že do jeho rukou se dostala lyra Orfeova, jako s druhé strany zase, že pocházel z rodu Homerova. Tím byly naznačeny oba prameny, z nichž umění jeho vzešlo. Přišed do vlastní Hellady, spojil v jedno

*

dorický živel s aiolickým a stal se tak tvůrcem hudebního umění řeckého. Jeho náboženské zpěvy zůstaly po dlouhý čas hymny liturgickými a požívaly veliké cti a slávy. Co do technické stránky víme o Terpandrovi, že zavedl nové ladění sedmistrunné kithary, že byl tvůrcem nového bohatě komponovaného sedmidílného nomu, t. j. formy komposiční, že užíval vedle hexametru též jambických a trochajských rozměrů, těchto však v tempu velmi volném, asi v našem třípůlovém taktu, v tomtéž, v němž skládány byly hexametry, a k němuž tedy mistr náš měl zvláštní náklonnost. Také byl prý on prvním hudebníkem, jenž odchýlil se od pravidla až dotud bezvýminečného a komponoval cizí verše, jak se zdá hymny Homerovy.

Terpander pěstoval toliko zpěv provázený kitharou. Čím on byl pro kitharodiku, tím byl aulodice Klonas, rodilý z Tegey v Arkadii. Ten přidal k hexametru pentametr, a utvořil tak krásnou novou sloku, elegickou (distichon) zvanou. Avšak nesmíme při slově elegie vždy mysliti na žalozpěv; slovo to mělo u Starých širší poněkud význam než u nás. Dle všeho měla hudba Klonova, jako vůbec tehdy všechna aulodika živější, ano i vášnivější ráz naproti vážnější, klidnější kitharodice; skládalť on také někdy písně obsahu veselého. Avšak celkem přece Klonas jako Terpander byl především zástupcem hudby posvátné. Otcem světské hudby vlastně byl o něco pozdější Archilochos. Teprvé on básnil a skládal písně v obvyklém toho slova smyslu, a sice snad přímo dle vzorů prostonárodních, strofické, t. j. se stejným pro všechny sloky nápěvem, kdežto naproti tomu nomy jmenovaných právě předchůdců jeho bývaly prokomponované. S tím arci i souvisí, že miloval rychlejší pohyb, an trojdílný rozměr podával v čilém taktu tříosminovém, a že zároveň i v satiře sobě liboval. Ještě o jedné důležité novotě jeho dlužno se zde zmíniti: vynalezl to, co my nazýváme melodrama, totiž hudební průvod k pouhé deklamaci. Tohoto zvláštního spůsobu z počátku užíváno jen při básních více komických (jako dosud někdy v našich kupletech), později však i v dithyrambech a tragediích.

Tak vzrůstaly bez ustání prostředky umělecké každým směrem, až pak asi v šestém století před Kristem započala doba klassická. Tehdy rozdělila se lyrická hudba ve dva proudy. Dříve býval sbor (arci, jak již víme, jednohlasý) jen v hudbě prostonárodní, nyní jest povznešen na stejnou uměleckou výši se zpěvem solovým. Hudba chorická, také dorickou zvaná, pěstovala se zvláště v jižní Italii a na Sicilii (kteréžto končiny obydleny byly Řeky), solová pak čili melická, také aiolická, především na řeckých ostrovech maloasijských. Byly to směry i básnickým obsahem i hudebním rouchem různé, takořka dvě velké navzájem se doplňující školy umělecké.

Z chóriků stal se nejpopulárnějším Arion, rodilý z města Methymny na ostrově Lesbu. Každý zajisté zná onu pověst, dle níž vracejícího se ze Sicilie Ariona, loupežníky ohroženého, zachránil delfín, jenž písní pěvcovou přilákán a okouzlen, donesl ho ze vděčnosti na hřbetu svém jako jezdce šťastně až ku břehu. Arionovy veliké zásluhy o rozvoj umění básnického a hudebního jsou ovšem méně známy. Bylť on prvním, jenž na výši uměleckou povznesl dithyramby zpívané o slavnostech Dionysových. Velký bohatě kostymovaný sbor, až 50 osob čítající, oslavoval boha toho, jeho činy a osudy; z výpravných episod, které později jednotlivec, poprvé jakýsi Thespis v okolí Athen, na vyvýšeném lešení živou hrou provázel, vyvinulo prý se drama, nejskvělejší to výkvět jak básnického, tak i hudebního umění hellenského.

Do řady této patří také Ibykos z Rhegia, krásnou básní Schillerovou opěvaný; ale nade všechny ostatní vyniká jakožto nejslavnější zástupce hudby chorické Pindaros, narozený r. 522 v Kynoskefalách nedaleko Theb boiotských. Obdivuhodná byla jeho mnohostrannost. Vedle nadšených dithyrambů skládal dojemné žalozpěvy, vedle velebných hymnů ohnivé písně taneční; avšak pouze z jeho epinikií, oslavujících vítěze při zápasech olympických a delfických (pythických) korunované, zachoval se nám na štěstí značný počet, ovšem v pouhém textu slovesném. O jediném zbytku hudby Pindarovy, o nápěvu k první jeho pythické odě, již svrchu bylo jednáno. Vážný, vždy ušlechtilý směr Pindarův a jeho mohutný vzlet získaly mu již v starém věku velikou slávu. Obec Athenská vyznamenala ho udělením čestného „pohostinství“, což mělo tehdy asi podobný význam, jako za našich dnů udělení čestného měšťanství. A když Alexander Veliký dobýval Theb, dal přísný rozkaz, aby dům druhdy Pindarův byl při pustošení města zachráněn.

V oboru hudby melické čili aiolické, t. j. zpěvu solového, vynikali opět rodáci Lesbičtí na prvním místě. Dvě jména, jednoho muže a jedné ženy, obou ze šestého století před Kr., zde postačí: Alkaios byl prý prvním, jenž písním svým dával i určitou tendenci, třeba politickou, a Saffo překonala všechny básníky a básnířky svými zpěvy milostnými. Tím octnula se literatura řecká nenáhle u lyriky docela subjektivní, a hudba, jak samo sebou se rozumí, prodělala vývin postupu tomu přiměřený. O Saffo ostatně také víme, že uvedla do řecké hudby novou harmonii, mixolydickou, která však v praktickém umění nedovedla si uhájiti stálého místa. Družky a žákyně umělkyně této tvořily zvláštní jakousi školu, nemalé úcty požívající.

Z jiného ostrova, Keu, nedaleko pevniny attické, pocházel básník Simonides*), o němž se nám vypravuje, že první skládal básně „za peníze“, t. j. na objednávku. Tím je naznačen valný převrat ve společenském postavení básníků: Staří mistři, jako Terpander a Klonas považovali umění své za posvátné a především bohy jím oslavovali, kdežto pěvci nynější dbají netoliko o vlastní slávu svou, nýbrž i o hmotný zisk, provozujíce v první řadě umění světské. To není však výtka, nýbrž toliko označení přirozeného běhu věcí. Ještě patrněji než na Simonidovi jeví se změněné poměry zevnější na Anakreontovi, jehož považovati dlužno za praotce „dvorních poetů“ řeckých. Umělec ten proslulý rozmarnou vtipností a lehkou půvabností písní svých víno a lásku opěvujících žil nejdříve u dvora známého „šťastného“ Polykrata na ostrově Samu, později v podobném postavení u Peisistratovců v Athenách a konečně ve Farsalu.

*) Autor známého nápisu na pomníku hrdinů Spartanských, padlých r. 480 v tesnině Thermopylské: „O poutníče, zvěstuj Lakedaimonským, že zde ležíme, poslušni zákonů vlasti.“

Na konci doby klassické, kterouž nazýváme šesté a páté století před Kristem, staly se střediskem umění hudebního Atheny; v městě tom sbíhaly se tehdy všechny tepny duševního života hellenského, nemohlo tudíž býti nad ně příznivější půdy pro všestranný rozvoj umění dramatického. R. 536. dostal Thespis, svrchu dotčený, od Peisistrata dovolení, aby provozoval svoje zajisté dosti primitivní umění herecké v Athenách; sotva však uplynulo 40 let, již položen základ k velkolepé, pro celé Řecko vzorné divadelní budově Dionysovi zasvěcené, a rok 480 v slavný den bitvy Salamínské na ostrově tom spatřil již tři dramatiky významu světového: 45letý Aischylos pomáhal co udatný bojovník při velkém díle osvobození Řecka, 15letý jinoch Sofokles zpíval a tančil v slavnostním sboru na oslavu vítězství a v tu dobu Euripides na Salamíně jest narozen.

Z toho, co o vzniku tragedie již bylo řečeno, jest patrno, že z počátku zůstal chor takořka hlavní věcí; ústy choru mluvil básník sám a osoby na jevišti ještě nesoustřeďovaly v sobě všechnu pozornost na úkor zpěvů sborových. Tak bylo to za Aischyla. U Sofoklea pak chor i herci stojí sice rovnoprávně vedle sebe, ale onen jest více pozorovatelem nežli činitelem děje, nanejvýš rádcem a přítelem jednajících osob. Za Euripida stává se souvislost mezi chorem a vlastním dějem vždy volnější, tak že zpěvy onoho bývají pouhými lyrickými intermezzy, s obsahem dramatu málo souvislými, někdy, přese své vzácné krásy poetické patrně i nepohodlnými. Podobně asi také hudba měla zprvu větší úlohu v tragedii než později. Vedle dialogu mluveného (arci s typicky odměřeným pathetickým přízvukem, jak to žádala nejen látka dramatu, nýbrž i akustická povaha místa) nalezáme solové zpěvy na jevišti a sbory, ano i celé velké sceny podobné našim ensemblům operním — arci s tím rozdílem, že zpěv naveskrz býval jednohlasý.*) Některá místa mluveného dialogu měla průvod melodramatický (jako při zpěvech kithary nebo auly). Textů těchto „zpěvoher“ zachovala se nám řada ne sice počtem ale cenou svou znamenitá: sedm nám známých dramat Aischylových a sedm Sofokleových patří zajisté k nejskvělejším plodům básnické literatury světové v oboru tragickém, jako komedie Aristofanovy k nejrozkošnějším výkvětům bujného humoru uměleckého. Nelze pochybovati o tom, že i hudba, pravidlem od básníků samotných komponovaná, bývala na stejné výši se slovy — ovšem hledíme-li na ni se stanoviska řeckého, ne se svého moderního.

Avšak výkvět řecké hudby dramatické je takořka již mohutným závěrečným akkordem doby klassické. Jmenovaní tři velcí tragikové měli mnohé vrstevníky, jež počítati sluší již do následující doby úpadku hudby řecké a Aristofanes (456—376) ve svých komediích nejednou bičuje zmáhající se nevkus hudební. Theoretik Aristoxenos, žák Aristotelův, je docela tak přísným v úsudku svém, že toliko Aischyla řadí ještě mezi klassiky hudební, v Sofokleovi však spatřuje již začátek klesajícího umění. Tolik je na jisto postaveno, že hudební poměry, které vládly v Řecku po r. 400, nebyly již utěšené, a že neustále se horšily. V starší době básník a skladatel sám byl i zpěvákem; později dílo své svěřoval herci zpěvákovi, ale výkony jeho úplně ovládal, i když sám na jevišti nevystupoval. Nyní však virtuos, ať zpěvák nebo hráč, staví se v popředí a zastiňuje výkonem svým umělce tvořícího. Virtuosství samo o sobě není zlem; jen tenkráte jím trpí umění, když produktivní činnost je příliš málomocná, než aby virtuosům dovedla imponovati. A tak bylo to skutečně v oné poslední době řecké hudby na vzdor všemu lesku zevnějšímu. Alexander Veliký i jeho nástupci přáli umění, především arci virtuosům a — virtuoskám. Jelikož honoráře za jediné vystoupení dosahovaly, jak z různých zpráv víme, někdy výše až i celého talentu (přes 2000 zl.), mohli ovšem umělci, kteří právě byli na výsluní přízně velmožů a obecenstva, nádherou svou zastiňovati všechny ostatní. Skladatelé nepluli proti proudu; hověli virtuosům všemi možnými umělůstkami a kuriosita nezřídka až barokní ovládala tehdejší hudbu.

Doba ta patrně nezasluhuje na tomto místě podrobnější rozbor, vždyť i o klassicích bylo zde jednáno toliko slovy nejstručnějšími. Když Řecko pozbylo na dobro své samostatnosti, přesídlila i hudba jeho do Říma, a prostřednictvím Římanů pak zůstaly jisté tradice antické platnými i v nejstarší hudbě křesťanské, ovšem vedle živlů jiných, orientalních. Středověk pozornost svou stále obracel k theoretickým spisům starověkým, a obnovil též terminologii řeckých stupnic, bohužel však následkem nedorozumění většinou nesprávně; co Řekům bylo lydickou, frygickou, dorickou stupnicí, nazýval středověk (v tomtéž pořádku) jonickou, dorickou, frygickou atd. a jen aiolická harmonie podržela správně své původní jméno. Názvy středověké ostatně zakořenily se v hudbě církevní tak, že dosud v její theorii jsou platnými.

Jiné dědictví z hudby antické má pro nás nepoměrně větší význam. Opposice proti hudbě středověké, která naveskrz byla vícehlasým, uměle osnovaným zpěvem, opírala se na sklonku 16. století o příklad hudebního umění starých Řeků a jala se reformovati tehdejší hudbu opětným vzkříšením zpěvu jednohlasého, především dramatického. Ze snahy té vzešla nejenom okolo r. 1600 opera, nýbrž později prostřednictvím opery i celá ostatní naše hudba moderní, jak vokální tak instrumentální. Středověká polyfonie arci není tím vyhostěna z nynějšího umění, ale celkem přece jenom je podřízena zásadám původně z antických tradicí čerpaným: jednak rozhodnému vlivu zpívaného slova i na formu hudební i na výraz její, jednak různění samostatné melodie a jejího harmonického průvodu. A tak můžeme směle říci, že hudba starých Hellenů ani dnes ještě naprosto neodumřela. Vzorem přestala nám již dávno býti, ale po dráze, kterou v dobách minulých našemu umění vykázalo horoucí nadšení pro antiku i na tomto poli, kráčíme, co do hlavního směru alespoň, dosud a bohdá ještě dlouho kráčeti budeme!

*) O dramatu řeckém a způsobu jeho představení nalezne laskavý čtenář podrobnější zprávy v článku „Divadelní představení ve starých Athenách“, jejž přinesl VI. ročník (1878) „Lumíra“ na str. 326 a 341.

Na samotě.

lesa stojí samota
úhledná, bílá a čistá,
uvnitř je jako v hnízdečku,
kde pro dvě sýkorky místa.

K lidem je odsud daleko,
tak v dáli bělá se víska:
když jedna sýkorka vyletí,
ký div, že druhé se stýská —

On ven si vyšel do polí
a ona šije a šije
a jenom hlavu pozvedá,
když zas to v hodinách bije.

Na bílé plátno zlativý
sluneční paprslek padá:
„Než doplíží se tam ku dveřím,
byla bych hotova ráda!“

Venku je větrno, v polích je sníh,
zde teplo, venku tak zle je:
Aby se mi jen nenastyd,
— ale to slunko tak hřeje!

„Můj hochu, můj muži, má duše ty!“
teď ruce do klínu skládá —
na chvících se retech úsměv se chví
a slza na plátno padá.

Paprslek sluneční z tichounka tak
podlahou skrádá se dále
a v její duši je světlo tak
tak blaze neskonale. —

A teď to zas hrklo v hodinách, —
zas letem steh letí k stehu —
paprslek slunce právě teď
ku dveřím dospěl v svém běhu:

V něm teď se dveře rozlétly,
v něm rtové pojí se s rtoma:
„Já celé dopůldne ničehož nic —
však ty jsi zas doma — zas doma!“

J. V. Sladek.

Dokonáno jest.

Historický román od *Václava Beneše-Třebízského.*

(Pokračování.)

Od svého rodiště zaměřil předevčírem k nejbližšímu městečku, kdež za několik grošů si koupil obnošený poloméstský šat, převlékl se, svůj černý uvázal ke kameni, hodil jej do Oharky a potom se pustil směrem k hranicím. A celou cestu ani o práh lidského obydlí nezavadil. A když umdlením nemohl již dále, sedl si v širé pole nedaleko silnice; dřímoty přemohly jej okamžitě a vyrušil jej z nich teprv pozdě ráno hlasitý hovor, břinkot ocele a dusot jezdeckých koní před nedalekou hospodou. Vojáci se ptali šenkýře, zdali tady nejel před nějakou hodinou sedlák s povozem, s ženou a dětmi, tak jako když se stěhuje; a potom se s ním hrdlovali o tři plecháče litoměřického.

„Nalej pánům vojákům! — Zkusí beztoho dost v pokoji i ve vojně! — A nepřijdou po celý čas k ničemu,“ vmísil se mezi rejthary a šenkýře mladý muž došed rychlým krokem k hospodě. — „Zde dva rýnské! — Pijte páni vojáci. Z duše vám přeju.“

Rejthaři s koní seskočili, usedli za dřevěný stůl před šenkovnou a dvě dobré hodiny popíjeli, až jim hlavy klesaly a jen s těží se vzpamatovali, že mají zaskočiti sedláka Javora a s celou rodinou ho přivésti do Litoměřic před krajský soud.

Mladý muž zatím se vytratil a co nohy mu mohly stačiti spěchal za vystěhovalci, aby je vystříhal a možno-li přispěl k jejich bezpečí. Podařilo se mu to a potom se jich nespustil, až mu nyní Javor ukázal cestu dál a řekl: „S Pánembohem!“ — — — — —

A když tu tak stál pod těmi buky rozložitými, s rukama křížem přeloženýma přes prsa, jako upíři mu zase sedly do hlavy průpovědi, jež slýchal od mládí každým dnem vícekráte, ale pokaždé v jiném rouše: běda člověku, kterýž opustiv svět a jeho radosti, znovu se vrátí v jeho proud; mimoděk octne se nezkušenec v nejprudším víru, na jehož dně nejsou pouze mrtvé životy, ale i mrtvé duše — — —.

„Že jsem kdy o lidské práhy zavadil, že jsem pod tu střechu jen jediný krok učinil — — —.“

A při tom mu napadlo, že v starých knihách s vepřovými deskami stojí psáno, kterak zlý duch si béře nejsvůdnější škrabošky, kterak se odívá v nejluznější tělo, aby omámil a omámence peklu přivábil.

„Vy toho litujete?“ — — — ozval se za ním tichounký, šepotavý hlas — — —. „Á já na tu chvíli do smrti nezapomenu! Jen u nás zůstaňte, já otce uprosím, jen od nás neodcházejte!“

A večerním šerem zakmitla se před mladým mužem Bělička.

„Jak by tu bylo smutno bez vás! — Kam byste taky šel; vždyť jste řekl, že ani otce, ani matky nemáte, ani domova — — —. Však jsem vás dobře slyšela!“

„Musím — půjdu! Už pro ten můj dřívější šat, pro ten můj řád. Je mi to viděti na čele, kdybych se přestrojil nevím jak; ráz mého obličeje nikdy nesetře čas, za leta se tam vryla jako do mramoru, ani smrt je nevyhladí — — —.“

„Vy že jste ten — — — —? Snad jeho bratr — snad příbuzný — — — —?“

Bělička si po každém slově musela oddechnouti; až k němu samému přistoupila, že ucítila prudké jeho výdechy na svých lících.

„Ano, —, jsem ten řeholník, před kterýmž jste dveře zavírali, před kterýmž jste se rozutíkali jako ho-

lubice před krahulíkem, kteréhož se tvému otci ondyno slitovalo a jemuž poskytl přístřeší, jsem člověk, kterýž pod váš krov přinesl neštěstí, kterýž pod tím vaším krovem přišel o pokoj duše své — — —. Běličko, ještě chceš, abych tu zůstal, abych od vás neodcházel? — Vidíš: mlčíš a neodpovídáš! Máš na jazyku slova, která ti nechtí rty ven — — — —. A to tvé mlčení je mi zrovna takovou odpovědí, jakou mi dal otec tvůj! „Jdi s Pánembohem, hledej si své štěstí jinde, pod střechami vystěhovalců bys ho nenašel jaktěživ — — —."

„A proč jste se takhle převlékl k nepoznání? — — Co vám řeknou, až se vrátíte? Jsou prý tak přísní, říká se o nich, že nemají citu, že se nikdy ani neusmějou, že prý trestávají i zazděním — — —."

„Už se nevrátím!"

„A kam se tedy obrátíte? — Proč jste to jen učinil? — — —"

Hlas mladistvé dívky zněl ještě úzkostlivěji, tak jakoby jí sáhal někdo na duši a studenou rukou srdce se dotýkal — — —.

„I ty se Běličko ptáš? — I z tvých rtů že musím slyšeti tutéž otázku — ode dvou dnů už potřetí? — Kdybych ti to měl všecko pověděti, snad bys mi duše milá ani nerozuměla, snad bys mne duše dobrá ani nepochopila — — —!"

„Ani pomyšlením jsem vám nechtěla ublížiti! — A vy si to tak ve zlé vykládáte! — Kde pak bych vám mohla ukřivditi já? Vždyť — — — — — —."

Bělička se zajíkla, nedopověděla a sama nevěděla, jak se octla mladému muži v objetí.

„A chtěla bys býti Běličko někdy mou? — — — Jednou se k vám vrátím; ale v jiném šatě — — —."

„V tom tmavém, černém?" —

„V aksamitovém, zlatem a stříbrem protkávaném!"

A mladý muž tiskl ji k sobě bezděky blížeji, až se líce lící dotýkaly.

„Potom zapomenete na chudou Běličku! — V aksamitovém, zlatem a stříbrem protkávaném šatě se na vás jiné hezčí, z bohatých rodů usmějou! — — Kde pak za těmi Bělička zůstane — — — Kde pak se do těch dob stavíme!"

„Třebas konec světa si tě vyhledám — — — —. Uvidíš, zdali na tebe kdy zapomenu a potom se přesvědčíš — — —. V kabátci aksamitovém, zlatem a stříbrem protkávaném, Běličko! — — —"

Mladý muž umlkl; z chaty se ozvalo volání po dceři, v zákolí bylo slyšeti kroky, Javor se šel asi po Běličce ohlédnout, kde vězí, že už noc, a k tomu první na saské půdě. Jsou časy nejisté, zlých lidí se potlouká krajem, zvlášť když začnou poletovat netopýři. Člověk není bezpečen ani za vlastním prahem, natož pak tady na pokraji lesa a v neznámé zemi.

Ještě si řekli jen dvě tři slova, ale neslyšel jich nikdo, jeden druhému je rtoma zachytil a bylo po loučení. Bělička byla v chatě nazpět ještě před otcem. —

Javorovic po celou noc ani nezdřímli. Měli sice ustláno na peřinách a byli zemdleni až běda. Ale těžko oka zamhouřiti poprvé v cizině, na prahu života, kterýž jevil se zrakům sedlákovým s tak příšerným pozadím. Doma zůstati nemohl — nesměl. Jaktěživ by se byl se svými neshledal! Byli by ho ve věznici umořili hladem za živa! Nechtěl-li, aby žena byla vdovou, děti osiřelé, musel se odhodlati přes hranice — — —. Jen o několik hodin později a byli by ho zastihli a už nepustili. Patenty byly přiostřené, komisaři je prováděli do jediné písmeny — — —. Pod jeho střechou několikrát si odpočinul mnohý exulant a za dlouhých večerů zvlášť v poslední zimě, scházeli se k Javorovům sousedé. Sedlák jim čítával listy z českých osad v cizině, jak je pozdravují, jak je napomínají, aby se ve všem prokazovali jako služebníci boží, ve mnohé trpělivosti, v souženích, potřebách, v ouzkostech, v ranách, v žalářích, v různicích, v pracech, v bdění, v čistotě, umění, dlouhočekání, v duchu svatém, v lásce neošemetné, v slově pravdy. — Sebral mezi sousedy leckdy mnohý groš, přidal ze svých mozoly ustřádaných a posýlal za hranice krajanům v bídě a mroucím hlady. — — —. A v patentech na takové skutky prý bylo vysazeno hrdlo, ztráta statku. —

A všecko opatrně před slídivými špehýři dovedli zakryti; do nedávna ani stínu nemohl nikdo na jejich životě postřehnouti — — —. Javor neměl zjevného nepřítele nikde: aspoň nemohl se upamatovati. A přišli zrovna k němu. Očernil jej asi jeden z těch, kteřiž bývali schůzkám přítomni. A nebýti toho mladého papežence, sotva by jim byl z drápů už tu neděli vyklouzl. A za to se mu tak divně odměnil. Sám jej odtud vypudil a k tomu do čiré noci — —. Co mu řekl dnešním večerem, mohl mu říci za dne, mohl mu sděliti zítra? A užíval při tom drsných slov, dovolil si i výčitky a proč? — Javorova pravice bezděky octla se na čele, jakoby chtěla zachytiti myšlenku, jež by ho aspoň poněkud ospravedlňovala.

„— — — V tom tmavém, černém už se nevrátí — — — ale v kabátci aksamitovém, zlatem a stříbrem lemovaném — — —."

Javor se na lůžku zdvihl. Byl to Běliččin hlas, mluvila v dřímotách.

„— třeba konec světa tě vyhledám — uvidíš, zdali na tebe kdy zapomenu a potom se přesvědčíš —."

Javor si držel opět pravici na čele, ale tentokráte přejel jí i obličej, zvolna, zdlouhavě, cítil, že se mu nějak rozpaluje, že mu krev stoupá prudčeji od srdce ke hlavě. Sedlák tiše vstal, přisedl k otvoru v dřevěné stěně, vlastně k oknu, zatarasenému prknem, jehož skulinami vanul do vnitra noční chladivý větřík. — — —

„A já si už chtěl vytýkati nevděčnost, neuznalost! — Bylo to zrovna vnuknutí s hůry, že jsem mu dveře ukázal. Dřív klamal lehkověrné lidi, podváděl svatou tváří, děsil hroznými tresty, lákal obrázkem — — —. Já si ho uschoval přese všecko — — —. Nyní plete mladé hlavy, vábí je strakami na vrbě — — —. Měl jsi mu Javore říci ještě něco pernějšího —. Každým slovem prozrazuje, kdo ho vychoval, jakým mlékem jeho rozum odkájeli — ještěřím, bazilišcím — — —. Však si dám pozor na ten aksamitový, zlatem a stříbrem lemovaný kabátec. — — —. Jen se oblékni zas v ten svůj hábit, sluší ti věru nejlépe — — —. Kdo k vůli hladké tváři změní životní svůj cíl, ten obyčejně nestává jaktěživ za haléř — — — —."

Javorovi se myšlenky v hlavě kroužily, jako tažní ptáci, když se chystají na dalekou cestu do zámoří a ještě třikrát, čtyřikrát obletují v širokých kruzích, v tmavých hejnech dosavadní své útulky, — jedna druhou tlačila v pozadí, mnohdy dvě tři najednou; ký div

potom, že nebyly všecky přesné, že je příliš nevážil, že zapomněl, co mu byl mladý muž — bratr Xaverius — cestou tlumeným hlasem pověděl o svém strýci, o svém rodišti, že se mu svěřil jako otci rodnému, že s ním měl sám útrpnost, že ho v duchu tak z hlubin duše litoval — — — — — —. Navál mu je do hlavy a přiostřil ten cizí vítr, jenž saskými rovinami letěl od severních moří k českým hranicím a jenž prý mrazíval exulanty až do kostí i když býval teplý jako africký. Javor se ho nalapal, že se mu hlava tíží bezděčnou skláněla.

Již se rozednívalo a nový přistěhovalec stál ještě u okna s čelem zapřeným o ruce. Již kosíci s drozdíky zrovna nad chatou veselým popěvkem vítají růžové červánky, na nedalekém buku přizvukují jim táhlým houkáním holoubci, — přiletěli za svými živiteli z domova, zastesklo se jim po nich — na dvorečkách koly ohražených tvrdí ranní koncert z plných prsou kohoutek, v dřevěných chatách už vstávají, opět se scházejí pod širým nebem na zelené trávě, zase tak se v polokruh sestupují kolem starce, před nímž na podstavci tatáž kniha velikého čtvercového formátu. — — Lze tu opět viděti hlavy bílé jako mléko, obličeje rozryté nesčíslnými vráskami a na loktech mateřských tvářinky jako panenská jablíčka. Slovo za slovem říkají po starci a potom letí do saských rovin, k saským vesnicím divný, nezvyklý zpěv, při němž se domorodci bezděky zastavují a naslouchají jitřní písni českých vystěhovalců:

— — — račiž i tento den, nám býti přítomen,
ode všeho zlého chrániti nás; nebo toho mocen. —
Tak abychom byli k tvé cti a chvále živi,
k prospěchu bližnímu a nám k spasení,
až do skonání — —.

Při těchto hlaholech i Javor náhle vstává, jakoby chtěl všecko se sebe setřásti, co minulé noci se mu pod lebkou zahnízdilo a co mu na hruď těžkým kamenem usedlo; je bledý, nějak přepadlý, jakoby nespal tři čtyři noci za sebou, oči zakalené, na čele hlubokou rýhu, na hlavě vlas probělený a to všecko za jednu noc probděnou na cizí půdě, pod cizím nebem — — —. I nohy se pod ním nějak nezvykle chvěly a hlava proti obyčeji sehnutá, bedra také nachýlena — — — —.

„Jsi muži nemocen! Můj Bože svrchovaný — —“

Selce další slova v hrdle uvázla, sepjala ruce nad hlavu. Jarušce vstoupily do očí slze jako rosy z rána do květinek. Bělička také vlhkým okem tkvěla na sedláku, včerejší večerní větřík jí kvítky na lících nějak ostře ovanul, bledly jakoby se byly jejich kalíšky minulou nocí zavřely nad divnými sny, o nichž se říká, že když přiletí do hlavy poprvé v cizině, vždycky se vyplní do podrobna — — —.

„Přejde to — — —. Po takové cestě nemůže se člověk ani diviti!“ odtušil Javor odcházeje z prostory pod střechou, kteráž měla jim nahraditi ode včerejška světnici. Cítil opravdu na sobě slabotu, sotva nějak šel, a on přec do dneška po celý svůj život si nepostěžoval ani tím nejmenším. Byl jako zdejší buky, silný, kypící zdravím, ač mu táhla pomalu padesátka, každý by řekl, že je dosud v nejlepších letech, tak v svěžím, jarém mužství.

„Kam půjdete, braši? — Kterak se tu živíte?“ otázal se Javor venku krajanů.

„Vezmeme tě sebou! — Kopáme, házíme, stavíme. — — Máš sekeru, motyku, lopatu?“ — —

„Jako na smrt jsem na to zapomněl!“

„Zatím ti půjčíme své. — Tamhle máme trochu ječmene, trochu žita, trochu prosa — — —. Ty stráně jsme si sdělali. — Hospodářství necháváme ženám. — Ještě tam nalezneš dosti nezkopaného, neosetého — —“

A ve čtvrt hodině kráčel již Javor s krajany k městu, jehož černavé střechy a vysoké věže vystupovaly nad roviny, — na těžkou, opravdu egyptskou práci.

(Pokračování.)

Z Divanu Hafise.

Překládají dr. *Jar. Košut* a *Jar. Vrchlický*.

(B. čís. 160.)¹)

ad slunce zář tvá krásná tvář
buď sličnější, buď jasnější!
Nad samu krásu krásnější
všem zrakům budiž!

Tvé kadeře v své nádheře
nad peří orla, sokola,
jich lesk všem králům dokola
k ochraně budiž!

Kdo nechce jat být do tenat
tvých vrkočů, ten zmotaný
jak ony jsou a spoutaný
na věky budiž!

A čí hruď mdlá, jež nezaplá
pro obličej tvůj plný kras,
ve vlastní krev po celý čas
ztopena budiž!

Ty modlo má, když vysílá
tvá brva šípy na můj cit,
má raněná hruď pevný štít
před nimi budiž!

Když rubín ret polibků med
rozdává sladce plamenných,
na podnebí mé duše z nich
chuť cukru budiž!

Mně každý mžik je lásky vznik
zas nové k tobě jedině
vždy jinak v každé hodině,
ty krásný budiž!

Tak blázní se duch Hafise
po krásném obličeji tvém,
kdož po tobě mrou touhou, všem
milostný budiž!

¹) Čísla tato vztahují se na hlavní vydání: Die Lieder des Hafis, persisch mit dem Commentare des Sudi, herausgegeben von H. Brockhaus. Leipzig 1863.

(B. čís. 4.)

Pojď Sufi, číše zrcadlo již čisté zříš,
viz rubínem jak hoří vína plná číš!

Nechytí nikdo Ankâ [1]), stáhni sítě své,
zde pouze do nich, věř to, vítr zachytíš.

O požitek jen dbej, vždyť v bolu opustil
kdys Adam krásný ráj, dům spásy, blaha říš.

By rozkoš věčně trvala, si nežádej,
v hod žití prázdni číši neb dvě nanejvýš!

Tvá mladost srdce! prchla záhy bez růží,
po dobrém jmenu holá hlavo truď se již!

Co tají opona, ví pijáků jen sbor,
od svatoušků se v tomto pravdy nedozvíš.

Na tvého domu práh já otrok právo mám,
ó pane, uznej to, měj soucit se mnou, slyš!

Jen číše učedník jest Hafis, vánku spěj,
ať šejchu číše [2]) pozdrav sluhy vyřídíš!

(B. čís. 42.)

Já jsem to, jehož klášter bez ustání
kout krčmy tmavý jest,
a jemuž starce magů pozdrav ranní
koranu čtení jest.

Na harfu z rána, nebojím se říci,
já nehrám, však má píseň jásající
mně ku omluvě jest.

Dík bohu! co mi žebrák i král v nachu?
Jen žebrák u přítele dveří v prachu
můj král jediný jest!

Já v mešitě i krčmě v palné touze
se s tebou spojit chci, to cíl můj pouze
a bůh mým svědkem jest!

Tvůj žebrák spíš, než světa vládce hrdý
chci být; žes ke mně necitelný, tvrdý,
má moc a sláva jest.

Co zvyk jsem na ten práh svou klásti tváři,
nad palác, v kterém samo slunce září,
můj palác vyšší jest.

Jen když poboří osud stan můj kopím,
od brány štěstí polekán se vzchopím,
kde dlíti zvyk můj jest.

Hřích Hafisi nám volit volno není,
ty cnosti drahou spěj dle zalíbení,
mou hříchu cesta jest!

(B. čís. 296.)

Číšníku, sem souhrn mládí všeho
přines,
pohár nebo dva vína čistého
přines!
Lásky bolu lékem jesti víno,
ten lék pro starého i mladého
přines!
Slunce to jest víno, číš je měsíc,
měsíc ten se sluncem v středu jeho
přines!
Rozumem jen tvrdohlavost roste,
z vína provaz na šíj rozumného
přines.
Ten můj oheň rychle ulij vodou,
rychle ohně vodě podobného
přines!
Když jde růže, řekni „šťastnou cestu“,
jak růžová voda růžového
přines!
Žal to slavíka když ztichne píseň!
Klokty vína z lahve vylitého
přines!
Spolkni bol, že jaro prchlo s větrem,
barbiton mně zvuku kouzelného
přines!
Když s ním pouze v snu se mohu spojit,
lék, jenž láká do snu líbezného,
přines!
Nechť jsem zpilý, číše tři a čtyři,
nechť jsem zloupen i rozumu svého,
přines!
Těžkou číši neb dvě Hafisovi,
ať to hřích neb čin je muže ctného,
přines!

(B. čís. 50.)

Svatoušku, nehaň pijáky!
mníš sám, žes čistý jako květ?
Vždyť hříchy jiných v nebesích
tvůj nenapíší na účet.

Zda já zlý nebo dobrý jsem?
Ty o sebe jen starost měj,
co v žití nasel každý sám,
věř, bude žíti naposled!

Mně neber lásky boží soud
a naděj, či za oponou
kdo krásný je, kdo ošklivý,
můž' pověditi tvůj mi ret?

Chce každý míti přítele,
ať střízliv jest či opilý,
a kostel jako mešita
jsou lásky chrám jak celý svět.

Já neopustil jediný
dům ctnosti, Adam otec můj
ráj věčný z ruky upustil,
proč já bych měl být proto klet?

Na kámen krčmy u dveří
svou v oddanosti kladu skráň,
a sok můj-li to nechápe,
leb kámen jemu rozraz hned!

Jest krásná rajská zahrada,
však pozor! tobě za kořist
též dostačí stín topolů,
a louky pokraj kvítím set.

Na skutky své se nepyšni,
co v den věčný [3]) ti určil bůh
zda víš? co k jmenu Tvému psal,
kdo v osudu to knize čet?

Když Hafisi v den smrti tvé
číš plnou vezmeš do ruky,
věř, budou z krčmy do nebe
tě rovnou cestou odnášet!

A budeš-li dle toho žít,
tož chválím zvyk ten rozkošný,
a je-li tvá to povaha,
tož nepřestanu o ní pět!

---

[1]) Báječný král ptactva a moudrý rádce Sulejmâna (Šalomouna). Žije odloučen od veškerého světa na pohoří Kâf. Praví se, že jen jeho jmeno existuje, nikoliv on sám, protož není možno ho chytit. Zde nazývá Hafis miláčka svého Ankâ.

[2]) představený pijáků.

[3]) t. j. v den stvoření, kdy bůh všem lidem osud jejich napřed určil.

(B. čís. 12.)

Kde ctnosti dílo a já opilec — kde?
kde cesta začíná, kde cesta zhasíná kde?

Ký poměr opilství a zbožnosti?
kde svaté kázání, citery jásání kde?

Mně kutna se i cela zhnusila!
kde klášter magů skrýš, a vína plná číš kde?

Dny plesu přešly, zbyla vzpomínka!
polibky, námitky, objetí, výčitky kde?

Čím přítele tvář srdci soka jest?
kde zhaslé svíčky kmit a slunce zářný svit kde?

Můj kuchl [1]) prach je tvého od práhu
ó pověz druhu kam, kde cestu volit mám kde?

Na jab'ko brady nehleď, studna tam
kam srdce moje jdeš? kde cíl tvůj říci spěš kde?

Klid, trpělivost Hafis nedá ti!
kde trpělivost, klid! a spánek kde můž být? kde?

(B. čís. 200.)

Ty, jemuž do sytosti jest přáno od věčnosti
být šťastným, přání Tvojich číš
vždy na Tvém srdci jest!

Na pokání jsem spěchal a hned jsem vína nechal,
řka, ten strom plody má-li mít,
plod jeho lítost jest.

Na hadry moslemína, jež plny jsou skvrn vína,
byťs lilijný dal koberec,
on jako růže jest.

Bez světla číše mojí má mysl neobstojí,
bez světla být kout mudrce
to věru hanba jest.

Sem v samotu mou snící zář vína a zář svící,
ctnost zpilých hloupost je, když keř
růžový v květu jest.

Zde ve důvěrném kruhu, kde lásky báj druh druhu
dí, nevzít od milence číš
to věru hrubství jest.

Vždy snaž se po nejvyšším, nechť perly chybí čím
mok révy, jenž plá granátem,
opilci rubín jest.

Chceš dobrou pověst míti? Nech špatné spolky býti
zlo milovat, věř duše má,
jen důkaz hlupství jest.

Když bláznem zdám se tobě, mnou nepohrdej v zlobě,
ó věř, zde žebrák sultánu
závisti předmět jest.

Kdos sobě pověst bájí, že Hafis pije v taji,
to svatoušku hřích nemůž být,
co lidem tajno jest.

[1]) antimonium, jímž si orientalové obočí nastrojí.

Pepita Ximenez.

Andaluzský román. Napsal *Juan Valera.*

(Pokračování.)

Má mravní síla, můj slib, zasvětiti se oltáři, jakkoliv ještě nespečetěn, jsou ve mně mocny a dokonaly. Jestliže něco vniklo v duši mou, co opírá se vyplnění onoho slibu, jest nutno bojovati proti tomu.

Pozoruji — a neobviňujte mne z pýchy, když pravím Vám to, co v sobě znamenám — že nadvláda vůle mé, kterouž učil jste mne cvičiti, jest svrchovaná nade všemi mými pocity. Mezi tím co Mojžíš na hoře Sinai rozmlouval s Bohem, klaněl se zvrhlý lid dole v planině vzpurně a odbojně zlatému teleti. Přes to, že jsem ještě tak mlád, nebojí se duch můj odbojnosti takové. Mohl bych také dobře rozmlouvati s Bohem v plné bezpečnosti, kdyby nepřítel nepřicházel zápasit se mnou až do samé svatyně.

Obraz Pepitin se stále objevuje před mou duší. Jest to duch, který válčí s duchem mým; jest to idea její krásy v celé své úchvatné čistotě, kteráž zastupuje mi cestu. vedoucí do nejskrytějších hlubin duše, v nichž přebývá Bůh i brání mi dostihnouti jej.

Avšak přece, já se nezaslepuji. Vidím jasně, rozeznávám, nepodléhám přeludům. Na vrcholi oné duševní náklonnosti, která mne táhne k Pepitě, jest láska nekonečnosti a věčnosti. Jakkoliv si představuji Pepitu jako ideu, jako báseň, nepřestává ona přece býti ideou, básní něčeho konečného, obmezeného, smyslům přístupného, kdežto láska k Bohu a pojem o Bohu obsahuje vše. Avšak, ať sebe více miluji, nejsem s to odíti v tvar myšlenkový onen pojem Nejvyššího, onen předmět lásky bezměrné tak, aby zářil mi obrazem a životem oné představy, která ve své křehké a pomíjející opravdovosti stále otravuje duši mou. Vroucně modlím se k nebesům, aby probudila se ve mně síla obrazotvornosti i utvořila v duši mé podobu, symbol onoho pojmu, jenž vše obsahuje a tak aby pohlcen byl a zničen obraz oné ženy a upomínka na ni. Jest neurčitý, mlhavý, nevypsatelný, jest jako temnota hluboká ten vznešený pojem, ten předmět lásky mé; kdežto ona představuje se mi v určitých obrysech, jasná, patrná, zářivá světlem zastřeným, které zraky ducha snesou a ne zářící tím jiným světlem oslňujícím, které jest očím ducha jako temnota.

Žádné přemýšlení a uvažování, žádná jiná podoba nestírají obraz této ženy. On mezi mne a Ukřižovaného, mezi božský obraz Mariin a mne se staví a vtiskuje se i na stránky svaté knihy, kterou čtu.

Avšak přece nemyslím, že byl bych zraněn tím, co nazývají láskou. A i kdyby tomu tak bylo, budu zápasit a zvítězím.

To denní patření na tuto ženu, ty věčné o ní chvalozpěvy z úst všech, i páně vikářových mne omamují, obracejíce mou duši ku věcem světským a vzdalujíce ji od povinného vážného se sebrání, avšak nikoliv — já dosud Pepity nemiluji. Odejdu odsud a zapomenu ji.

Po ten čas, co zde ještě zůstanu, budu bojovati statečně. Budu zápasiti s Bohem, abych jej přemohl

láskou a odevzdaností. Volání moje dostihne jej jako šípy plamenné a strhne štít, kterým on se brání a skrývá před zraky duše mé. Budu zápasiti s ním jako Israel v tichu noci a Bůh, dotknuv se mne, porazí mne v tomto zápase, abych byl vítězem, jsa přemoženým.

12. května.

Dříve než jsem myslil, milovaný strýče, rozhodl se otec, abych si osedlal Lucera. Včera o šesté hodině z rána vyjel jsem na tomto krásném divoši, jak mu otec říká a uháněli jsme do polí. Otec vyjel v šatu jízdeckém.

Já vedl jsem si tak dobře a seděl jsem tak jistě a pevně na tom hrdém zvířeti, že otec nemohl odolati pokušení, se svým žákem se pochlubit; a tak tedy, když jsme si byli odpočinuli ve dvorci, ležícím asi půl hodiny od dědiny, vraceli jsme se k jedenácté domů nejživější ulicí a jedním tryskem tak, že koním z pod kopyt jiskry lítaly. Není ani třeba dokládat, že jeli jsme kolem domu Pepity, která se od nějakého času více ukazuje u okna a teď seděla tam právě sama v přízemí pod zelenými žalusiemi.

Sotva uslyšela koně a pozvedla oči, vstala, odložila šití, které měla v ruce, a dívala se na nás. Lucero, který, jak jsem se potom dozvěděl, míval v obyčeji pyšně si vykračovati, kdykoliv jel kolem domu Pepitina, začal se vzpínat a trhal se mi z ruky. Snažil jsem se jej utišit, ale poněvadž ruky mé neznal a také jezdec mu byl asi proti vůli, nebyl s tím nikterak spokojen, vedl si ještě divočeji, vzepjal se na zadní nohy, točil se kruhem a vyhazoval až milo; avšak já byl pevný a chladný v sedle a stisknuv mu ostruhy do slabin a švihnuv jej lehce bičíkem do prsou udržel jsem jej na uzdě a dokázal mu, že ho ovládám. Lucero téměř vzpřímen na zadních nohou se pokořil a učinil pak hlavou k oknu poklonu.

Tlupa zvědavých, kteří se byli vůkol shromáždili, vypukla v bouřlivý potlesk. Můj otec pravil:

„Dobře tak, hochu, na ty všetečné, prostořeké chlapce!“ A spozorovav v tlupě Currita, jenž také jen tak kolem chodil, přistoupil k němu a řekl:

„Podívej se, maličký, podívej se teď na toho theologa, uspoř si na podruhé své vtipy a netrň strachem.“

Vskutku stál tu Currito s otevřenými ústy bez pohnutí a do opravdy strnulý.

Mé vítězství bylo veliké a slavné, jakkoliv nehodilo se pro můj stav. Nepříslušnost tohoto vítězství naplnila mne studem. Ruměnec zbarvil mi tvář. Byl jsem asi jako šarlat a zvláště, když jsem spozoroval, jak Pepita tleská a radostně mne pozdravuje, usmívajíc se a mávajíc svýma krásnýma rukama.

Tak jsem konečně dosáhl vysvědčení zralosti co muž a jezdec první třídy.

Otec nemohl být spokojenější a hrdější, ujišťoval mne, že jsem tím dovršil své vychování, že Vy jste mne poslal k němu jako knihu velmi moudrou, ale napsanou jen tak v konceptu a nevázanou, on že mne přepsal na čisto a dal mne do desek.

Jestliže také piquet náleží k vazbě a k přepsání na čisto, tož jsem se mu také již naučil.

Již dva večery po sobě hrál jsem s Pepitou.

Večer po mém jízdeckém hrdinství přijala mne Pepita celá nadšená a učinila, co nikdy dříve, buď nechtějíc, neb se toho neodvažujíc: podala mi ruku.

Nemysli Vaše Důstojnost, že jsem si nevzpomněl na to, co odporučuje tolik svatých moralistů a kajícníků; avšak přišlo mi také na mysl, že nebezpečí přeháněјí. To, co praví Duch svatý, že ten, kdo podá ruku ženě, vydává se v nebezpečí jako kdyby chopil štíra, zdá se mi býti řečeno v jiném smyslu. Není pochyby, že se ve zbožných knihách při nejzdravějším úmyslu některá místa a výroky svatého písma vykládají příliš tvrdě. Není-li tomu tak, jak pochopiti, že jest krása ženy, tak dokonalé to dílo boží, příčinou věčného zatracení? Jak pochopiti, ve smyslu povšechném a nezvratném, že jest žena více hořká než smrt? Jak pochopiti, že ten, kdo dotkne se ženy, ať to kdykoliv a s jakýmikoliv myšlenkami, neujde bez poskvrny?

Slovem, odpověděl jsem si v duši své letem na všechny tyto a jiné výstrahy a chopil jsem se ruky, kterou mi Pepita tak vlídně podávala, i stisknul jsem ji. Jemnost této ruky dala mi seznati ještě lépe útlost a krásu její, kterouž jsem dosud znamenával jen očima.

Zvyk a zdvořilost naší doby toho vyžadují, aby, když se podá ruka jednou, podávala se vždy, když se přijde i když se odchází. Myslím, že v této ceremonii, v tomto důkazu přátelství, jestli že se děje s čistým srdcem a bez jiskérky rozmařilosti, neuvidí Vaše Důstojnost nic zlého, aniž co nebezpečného.

Poněvadž musí otec často celý večer stráviti se správcem a dělníky na polích a nemůže někdy přijíti až po desáté, nebo k jedenácté, musím jej při hraní piquetu s Pepitou zastupovat. Pan vikář a notář hrávají s námi. Poněvadž hráváme jen o desítinu reálu, jest tolar nebo dva to nejvyšší, co může se prohrát nebo vyhrát.

Poněvadž nás takto hra nerozčiluje, přerušujeme ji ustavičně příjemnou rozmluvou, ano i hovorem o věcech hry vzdálených, při čemž projevuje Pepita vždy tolik jasného a zdravého smyslu, takou živost obrazotvornosti a taký neobyčejný půvab v mluvě, že jest to až ku podivu. Nemám dostatečných důvodů, abych změnil mínění své v tom, co jsem Vaší Důstojnosti psal na Vaše obavy, že by snad Pepita mohla cítiti nějakou náklonnost ke mně. Chová se ke mně s tou přirozenou vlídností, jakou zajisté projevovati chce k synovi toho, jenž se o její ruku uchází, Dona Pedra de Vargas, a zároveň s bázlivostí a rozpačitostí, kterou vzbuzuje člověk v mých okolnostech, jenž není dosud knězem, ale za krátko jím bude.

Přes to všechno musím však a jsem povinen se Vám vyznati, an Vám vždy píšu jako bych stál před Vaší tváří nebo klečel u Vašich nohou ve zpovědnici, že dvakrát nebo třikrát pocítil jsem podivný jakýsi, nevysvětlitelný úkaz: něco, co snad jest přeludem nebo šílením, ale dím, že jsem to spozoroval.

Napsal jsem již Vaší Důstojnosti v listu jiném, že má Pepita oči zelenavé jako Circe, a že pohled očí těch jest tak pokojný a počestný. Řeklo by se, že neví o moci svých očí, že neví, jak slouží k něčemu více, než vidění. Když na někoho upře zrak, jest tak jasné, upřímné a čisté to sladké světlo jejího pohledu, že zdá se jakoby vzdáleno jsouc vykonati nějakou zlou myšlenku, dávalo spíše vznik pocitům nejčistším, že nechává v míru pů-

*

vabem dýchajícím duše nevinné a čisté a zabíjí i ničí každý otravný dech v duších, které takovými nejsou. Žádné žhavé vášně, žádného žíravého ohně není v těch očích Pepitiných. Jak vlahé, měkké světlo luny jest záře jejího pohledu.

Nuže tedy, přes všechno to, zdálo se mi, že jsem spozoroval dvakrát nebo třikrát jakési okamžité zaplanutí, jakýsi záblesk, jakýsi prchavý, sžíravý plamen v těchto očích, když upřely se na mne. Či snad jest to směšná marnivost, kterou vnuká mi ďábel sám?

Zdá se mi, že tak, chci věřit a věřím, že tak.

Dravost, prchavost tohoto dojmu budí ve mně přesvědčení, že nebyla to nikdy skutečnost, že bylo to jen mé zdání.

Klid nebeský, chlad věčné lhostejnosti, prohřátý něhou přátelství a dobrotivosti, to jest, co vidím vždy v těch očích Pepitiných.

Avšak trýzní mne přece toto zdání, tento přízrak pohledu divného a žhoucího.

Otec říkává, že nejsou to mužové, ale ženy, které začínají si v lásce výbojně, že umí tak činit bez zodpovědnosti, mohouce se zapříti a couvnouti zas, kdykoliv chtějí.

Podle mého otce jest to žena, která lásku vyznává prchavými pohledy, kteréž sama později zapírá před svým vlastním svědomím, když toho potřeba, a z kterých muž, na něhož jsou upřeny, sice nečte, ale uhodne význam. Tím způsobem, jako elektrickým účinkem, jako nějakým tajemným a nevysvětlitelným sdělením tuší ten, kdo jest milován, že milován jest, a potom, když odhodlá se mluviti, jde již na půdě bezpečné a v plné důvěře ve vzájemnost.

Kdož ví, jestli tyto theorie mého otce, které jsem slyšel, poněvadž nemohu jinak než vyslýchati je, kdož ví zdali ony mi nepopletly hlavu a nezpůsobily, že domnívám se něčeho, co není? —

Avšak opět si říkám: bylo by to tak nesmyslné, tak nemožné, aby tomu bylo tak? A kdyby bylo, kdyby mi Pepita byla nakloněna jinak než příteli, kdyby tato žena, o kterou se uchází můj otec, byla upjala myšlenky své na mne, nebyl by stav můj hrozný?

Zanechme těchto obav, vnuknutých zajisté jen marnivostí. Nečiňme z Pepity Fédru a ze mne Hipolita.

To, co mne začíná překvapovat, jest bezstarostnost a plná bezpečnost mého otce. Odpusťte mi Vy, a odpusť mi Bůh mou pýchu, ale ta bezpečnost otcova mne bodá a trýzní. „Což," pravím si, „jsem tak nepatrný, aby se otec ani nebál, že přes mou domnělou svatost, anebo právě pro tu mou domnělou svatost, se Pepita, přes mou vůli, do mne zamiluje?"

Jest podivné rozumování, kterým si, aniž bych zraňoval svou samolibost, vysvětluji bezstarostnost otcovu v této převážné věci. Otec, jakkoliv bezdůvodně, začíná se považovat již jako za muže Pepitina a začíná podléhat osudné zaslepenosti, kterou Asmodeus nebo jiný ještě horší ďábel poráží manžele. Historie světská i církevní jsou plny příkladů této slepoty, kterou Bůh dopouští zajisté jen k cílům své prozřetelnosti. Nejpatrnějším příkladem jest tu císař Marcus Aurelius, který měl za choť Faustinu, ženu plnou hříchu a nepravosti a jsa moudrý a filosof tak hluboký nikdy ani netušil to, co lidem celé říše bylo známo; ano, ve svých rozjímáních a pamětích, které sám o sobě napsal, vzdává nekonečné díky nesmrtelným bohům proto, že popřáli mu ženu tak věrnou a tak dobrou, a vyvolává tak posměch svých současníků i všech pokolení budoucích. A i dnešního dne nezřídka vídat, jak velmožové a lidé vznešení činí svými tajemníky a celou svou přízní obdařují ty, kteří drží s jejich ženami. Tím způsobem vysvětluji si otcovu bezstarostnost a nestrachování se, že i přes mou vůli může míti ve mně soka.

Byl by to nedostatek úcty a zhřešil bych osobivostí a nestoudností, kdybych varoval svého otce před nebezpečím, kterého nevidí. Není, jak mu to říci. A pak, co bych mu řekl? Že se mi zdá, jako by byla Pepita jednou nebo dvakrát pohledla na mne jinak, než se dívá obyčejně? Nemůže býti toto přelud smyslů mých? Nikoliv; nemám ani sebe menšího důkazu, že by Pepita chtěla se mnou zahrávati.

Co tedy jest, co bych otci říci měl? Mám mu říci, že já jsem ten, který jest do Pepity zamilován, že já dychtím po pokladu, který on již považuje za svůj? To není pravdou; a konečně i kdyby to pravdou bylo, jak to říci svému otci pro hanbu a můj hřích?

Nejlépe jest se upokojit; bojovat v tichosti, kdyby pokušení opravdu na mne dotíralo a hledět opustit toto místo a navrátit se k Vám.

19. května.

Díky Bohu a Vám za nový list a nové rady, které mi posíláte.

Pravdu má tajemná myslitelka, svatá Teresie, když líčí veliké zápasy duší bojácných, které nechávají se znepokojovati pokušením; ale jest tisíckráte větší zápas těch, kteří jako já důvěřovali jen v sebe a byli pyšni.

Chrámy Ducha svatého jsou naše těla a když se k jich stěnám oheň přiblíží, byť nehořely, osmahnou čoudem.

První zašeptání kalné myšlenky, jest hlava zmije. Když nepotřeme ji patou silnou a jistou, jedovatý plaz zahnízdí se v našich prsou.

Nápoj světských rozkoší, byť sebe nevinnější byly, bývá sladkým na rtech, ale potom obrací se v žluč dračí a v jed zmije.

Jest jisto, já nemohu Vám toho zapírat déle, že neměl jsem upírati oči své s takovou zálibou na tuto ženu, z žen nejnebezpečnějších.

Nemyslím, že jsem ztracen, ale cítím, že jsem rozrušen do hloubi duše.

Jako žíznící jelen práhne po zřídle vod, tak duše má ještě hledá Boha. K Bohu se obrací, aby dal jí klid a oddechnutí a popřál jí napiti se z řeky blahostí jeho, jejíž běh oživuje ráj a jejíž čisté vlny jsou bělejší než sníh; avšak za propastí otvírá se propasť druhá a mé nohy zabořily se v bláto, které jest na dně.

Avšak ještě zbývá mi hlas i dech, abych zvolal se Žalmistou: „Povstaň, slávo moje, neboť když Ty budeš po boku mém, kdo proti mně?"

Já pravím ku své hříšné duši, plné chimerických obrazů a neurčitých práhnutí, kteráž jsou její zvrhlé děti. Ó bídná dcero Babylonská! Blahoslavený ten, kdo dá ti tvou odměnu, blahoslavený, kdo mrští tvými dětmi o kámen!

Bičování, posty, modlitba, kajicnost budou zbraně, v které se oděju, abych zvítězil s pomocí boží.

Nebyl to sen, nebyla to šílená představa, byla to skutečnost. Ona hledívá na mne tím žhoucím pohledem, o kterém jsem Vám psal. Její oči mají v sobě jakousi nevysvětlitelnou magnetickou přítažlivost. Ony mne k sobě táhnou, svádějí mne a moje oči upírají se na ni. Moje oči hoří pak asi jako její tím osudným plamenem, jako zraky Amonovy, když upřel je na Tamar, jako oči knížete Sichemského, když upřely se na Dinu.

Když tak na sebe hledíme, i Boha zapomínám. Obraz její se zvedá v hloubi duše mé a vítězí nade vším. Její krása zastiňuje leskem svým každou krásu jinou, radosti nebeské zdají se mi býti ničím u porovnání s láskou její, celá věčnost trestů myslím že nenahradí nekonečnou blaženost, kterou plní mne za jediný okamžik jeden z těchto pohledů, jsoucích jako blesk.

Když se vrátím domů, když jsem opět sám ve svém pokoji, v tichosti noci poznávám hrůzu svého stavu a činím dobrá předsevzetí, která zase ruším.

Slibuji si, že řeknu, že jsem nemocen, že pod jakoukoliv záminkou již do domu Pepitina nepůjdu, a večer přijde, a já jdu zas.

Otec v té nevysvětlitelné sebedůvěře ani netuše, co se v duši mé děje, říká mi, když přichází hodina:

„Již jdi. Já přijdu později, až budu hotov se správcem."

Já nechám býti výmluvy, nenacházím záminky a na místě abych odpověděl: „Nemohu jíti" — vezmu klobouk a jdu.

Když vstoupím, podáme si s Pepitou ruce a jak její ruku cítím ve své, jsem jako učarován. Celá má bytost se promění. Oheň sžírající vniká mi až do srdce a já nemyslím než na ni. Snad jsem to já sám, který vyvolává tyto pohledy, jestliže se hned neobjeví. Dívám se na ni s chorobnou upřeností puzen k tomu nějakou neodolatelnou mocí a každým okamžikem se mi zdá, že vidím na ní nové dokonalosti. Teď jsou to důlky v jejích tvářích, když se usměje, teď zarůžovělá bělost její pleti, teď rovný ušlechtilý tvar jejího nosu, teď drobnost uší, teď jemnost obrysů tváře a obdivuhodné modelované hrdlo.

Vstupuji do jejího domu proti své vůli jako volán nějakým zaklínáním, a jak tam vstoupím, klesám pod mocí jejího kouzla; vidím jasně, že jsem ovládán touto čarodějkou, jejíž moc jest neodolatelná.

Nejenom oči mé nalezají na ní záliby, ale také slova její zní do mého sluchu jako hudba nebeská, odhalujíce přede mnou celou harmonii všehomíra, ano zdá se mi, že z její úbělové pleti vyzařuje jakási jemná vůně, která překonává lahodou svou vůni máty rostoucí u potoků a vůni doušky, která v horách roste.

Rozčilen tímto způsobem nevím jak hraju piquet, nemluvím, nepřemýšlím souvisle, neboť všechny moje myšlenky jsou pohrouženy v ní.

Pokaždé, kdy se setkají naše pohledy, zahoří v nich celá naše duše, a v paprscích, které se křižují, se zdá, že mysle naše se spojují a pronikají. V nich projevuje se tisíc nevýslovných tajemství lásky, v nich sdělují se pocity, které by jinak nepřecházely v naše vědomí, v nich čtou se a vypravují básně, pro něž lidská mluva nemá výrazu, a zpívají písně, pro které nestačí hlas a pro jejichž libozvuk není barvy v nejladnějším nástroji.

Od toho dne, co viděl jsem Pepitu u pramenů Solánských, nespatřili jsme se o samotě. Ničehož neřekl jsem jí já aniž ona mně, a přec řekli jsme si již všechno.

Když ujdu tomu kouzlu, když v noci nalezám se sám ve svém pokoji, pokouším se, abych hleděl chladně na stav, v kterém se nalezám, i vidím u svých nohou otevřenou propasť, do které se vrhám, i cítím, jak ztrácím opory a jak řítím se dolů.

Vaše Důstojnost mi doporučuje, abych pomýšlel na smrt; ne na smrt této ženy, ale na svou. Radíte mi, abych rozjímal o nestálosti a pomíjejicnosti našeho života a o tom, co nás čeká na věčnosti. Avšak toto přemýšlení a toto rozjímání ani mne neodstrašuje ani nezdržuje. Jak že mám se báti smrti, když přeju si zemřít? Láska a smrt jsou sestrami. Pocit odříkání noří se z hlubin mé bytosti a volá mne k sobě a praví, že celá má bytost má se odevzdat milovanému předmětu a zatratit se proň.

Práhnu po tom, abych roztavil se v jednom z těchto pohledů, abych rozžhavil a vyzářil celou svou bytost v paprsku světla, jež sálá z jejích očí; chci, abych zemřel dívaje se na ni, třeba bych propadl věčnému zahynutí.

To, co ještě brání se lásce mé, není bázeň, ale láska sama. Nad touto láskou dravou, kterouž, jak nyní již s určitostí vidím, Pepita ve mně vzbuzuje, pozvedá se v duchu mém láska božská mohutným návalem. Ve chvílích takových všechno ve mně se změní, a potom ještě slibuji si vítězství. Předmět mé lásky vznešenější staví se před zraky duše mé jako slunce, které všechno zažehá a ozařuje, plníc světlem prostory světa, a má láska nižší jest pak jen jako atom prachu, jenž krouží ve vzduchu a jejž slunce pozlacuje. Všechna její krása, všechen její lesk, všechen její půvab není než odlesk oním sluncem vzbuzený, nic více než jiskra žhavá, pomíjející, nestálá, onoho nekonečného, věčného požáru.

Má duše trávená láskou zápasí o křídla, aby rozepjala je a povznesla se k oné věčné ohnivé hranici a dala tam v plameny vše, co v ní jest nečistého.

Můj život od několika dní jest ani na mžik neustávajícím zápasem. Nevím, jak se děje, že choroba, kterou trpím, nejeví se v tváři mé. Sotva že se dotknu pokrmu, sotva že zasnu. Jestliže spánek zavře má víčka, probouzím se vyděšeně, jako z hrozné bitvy andělů odbojných s anděli dobrými. V této bitvě světla proti temnotám bojuji já za světlo; avšak zas se mi zdá, že přecházím k nepříteli, a že jsem bídný sběh, i slyším hlas orla Patmosského, jenž dí: „A lidé zvolí temnotu místo světla", a pak plný zděšení jsi myslím, že jsem ztracen.

Nezbývá mi již ničeho než hledati spásu v útěku. Jestliže v době, která ještě schází do měsíce, otec mi nedá dovolení a nepůjde se mnou, uteku odsud jako zločinec, uteku neřeknuv nikomu slova.

23. května.

Jsem bídný červ a žádný člověk; jsem potupou a vyvrhelem člověčenstva; jsem pokrytec.

Obklíčily mne bolesti smrtelné a proudy nepravosti zmocnily se mne.

Stydím se Vám psáti, ale přece píšu. Chci se vyzpovídati ze všeho.

Polepšení se jest nad mé síly. Nejen že jsem ne-

přestal choditi do domu Pepitina, — já chodím tam každého večera jen časněji. Jest, jakoby se ďáblové věsili na nohy mé a vlekli mne tam proti mému chtění.

Na štěstí nenalezám Pepitu nikdy samotnu. Nepřál bych si setkati se s ní o samotě. Skoro vždy jest tam už přede mnou dobrý pan vikář, jenž vykládá si naše přátelství co následek podobnosti nábožného směru našich duší a míní, že má ono původ v naší bohabojnosti, zrovna jako nevinné přátelství jeho.

Vzmáhání se mé choroby jest dravé. Jako kámen, který se utrhne s vrcholu věže a pádem nabývá rychlosti, tak jest duše má nyní.

Když si s Pepitou podáme ruce, není to již jak bývalo na počátku. Oba činíme úsilí ve vůli své a oba přenášíme jeden v druhého vztaženými pravicemi všechen tlukot srdce. Jest, jakobychom nějakou ďábelskou nástrahou přelévali v sebe a proměňovali nejtajnější podstatu naší krve. Ona musí cítit, jak život můj koluje jejími žilami, zrovna tak, jako já cítím v žilách svých žití její.

Když jsem jí na blízku, miluju ji; když jsem v dáli, nenávidím ji. Když na ni patřím, když jsem u ní, plní mne láskou, táhne mne k sobě, podmaňuje mne svou sladkou vlídností, sklání mne pode jho nejsladší.

Vzpomínání na ni mne zabijí. Když se mi o ní zdá jest mi, jakoby mi ocelí sáhala na hrdlo, zrovna jako Judita usmrtila asyrského vojevůdce, aneb, jakoby mi vrážela dýku do prsou, jako Jael Sisarovi; avšak, když jsem po jejím boku, zdá se mi býti nevěstou z Písně písní, i volám k ní hlasem vnitřním a blahořečím jí, a mním, že jest pramenem zavřeným, zahradou ohraženou, květem údolí, lilií polní, holubicí mou a sestrou mou.

Chci se vyprostit od této ženy a nemohu. Děsím se jí, a zase modlím se k ní. Její duše přechází ve mne v okamžiku, kdy ji spatřím, uchvátí mne, ovládá mne a pokořuje mne.

Každého večera odcházím od ní s myšlénkou: „To byl poslední večer, co jsi zde byl,“ a druhý den jdu tam zas.

Když mluví a já jsem u ní, zůstane má duše jako přikována k jejím ústům: když se usměje, zdá se mi, že paprslek nadpozemského světla vniká v srdce mé a rozjasňuje je.

Několikrát, mezi hraním piquetu, dotkla se náhodou naše kolena, i ucítil jsem, jak po mně přejelo nevylíčitelné chvění.

Vytrhněte mne odsud! Pište otci, aby svolil k mému odchodu. Jestli je třeba, rcete mu všechno. Přispějte mi ku pomoci! Buďte mým útočištěm!

30. května.

Bůh mi popřál síly odolati a já odolal.

Již několik dní nevkročil jsem nohou do domu Pepitina, aniž jsem ji spatřil.

Ani mi netřeba předstírati nemoc, neboť jsem skutečně nemocen. Jsem bledý, mám kolem očí tmavé kruhy: otec, plný nejlaskavější péče, se mne ptá, co mi je a jeví se mnou účastenství největší.

Království nebeské podává se úsilným útokům, a já chci dobyti ho. Prudce a bouřlivě volám u jeho bran, aby se mi otevřely.

Pelyňkem mne živí Bůh, aby mne zkoušel; i nadarmo prosím jej, aby odňal tento hořký kalich ode mne; avšak já strávil i trávím mnohé noci v bdění hrouže se v modlení a tak osladila se hořkost kalichu láskyplným vdechnutím ducha těšitele, ducha nejvyššího.

Spatřil jsem zrakoma duše své novou vlasť a v nitru srdce mého zazvučela nová píseň Jerusalema nebeského.

Jestliže dospěju vítězství, bude to vítězství slavné; avšak zvítězím jenom pomocí Královny andělské, které se odevzdávám. Ona jest mým útočištěm a mou ochranou; věž i tvrz Davidova, kde visí tisíc štítů a brnění chrabrých bojovníků; ona jest cedr na Libánu, jenž obrací na útěk zmije.

Naproti tomu snažím se bojovati ve svých myšlenkách proti ženě, která naplňuje mne láskou světskou, stírati v sobě skvělost jejího obrazu podle slov mudrcových, na která vzpomínám a jimiž se řídím.

Rozjímaje o lásce nalezám tisíc pohnůtek milovati Boha a nemilovati ji.

Cítím v hloubi srdce svého nevýslovnou sílu, která mne pudí pohrdati vším pro lásku boží: slávou, poctami, mocí i panováním. Cítím se schopna následovati Krista, a kdyby pokušitel vynesl mne na témě hory a slibovál mi všechna království světa, když před ním pokleknu, já nepokleknu; avšak když mi slibuje tuto ženu, váhám ještě a neodháním ho. Má tato žena v mých očích více ceny než všechna království země, než sláva, čest, moc a panování?

Jest, tážu se sám sebe, ctnost lásky vždy ta samá i když obrací se k rozličným předmětům, anebo jsou dvě lásky rozličné. Milování Boha zdá se mi býti zapíráním egoismu a osobní výlučnosti. Miluje Boha mohu i chci milovati všechno k vůli němu samému a netrýzní mne, aniž plní žárlivostí, že on miluje všechna stvoření. Nejsem žárliv a závistiv na svaté, mučenníky, blahoslavence, ano ani ne na samé serafíny. Čím větší představuju si lásku boží ku stvořením, čím větší jest přízeň jeho k nim a čím více je obdařuje svou milostí, tím méně žárlím, tím více ho miluju, tím bližším se mi zdá, tím milostivějším vůči mně samému. Moje bratrství, moje více než bratrství se všemi bytostmi, proniká mne potom spůsobem nejsladším. Zdá se mi, že jsem jedno se vším a že všechno jest spojeno svazkem lásky k Bohu a v Bohu.

Avšak docela jinak jest tomu, když přemýšlím o této ženě a o lásce, kterou ona ve mně budí. Jest to láska závistná, která odděluje mne ode všeho kromě mne samého. Miluju ji pro sebe, celou pro sebe, a já celý pro ni. I sama oddanost k ní a obětavost jsou sobecké. Zemřel bych pro ni ze zoufalství, kdybych nemohl jí dosíci jiným spůsobem neb z naděje, že neužiju lásky její celé, leda když umru a spojím se s ní v jediném věčném objetí.

Těmito všemi úvahami chci si zoškliviti lásku k této ženě; hledám v této lásce mnoho pekelného a děsně hrozivého; avšak, jako bych měl dvě duše, dvoje smýšlení, dvě vůle a dvě obrazotvornosti, vynoří se ve mně hned v zápětí představa opáčná; ihned zapírám to, co jsem si právě dokázal a snažím se pošetile spojiti, usmířiti v jedno ty obě lásky. Což bych nemohl utéci od ní a milovati ji přec, což miluje ji nemohl bych se přece vroucně zasvětiti službě boží? Tak jako láska k Bohu nevylučuje lásku k vlasti, lásku k člověčenstvu,

lásku k vědě, ku kráse v přírodě a umění, tak nemůže vylučovati také lásku tuto, jestli jest duševní a neposkvrněná. Měl bych v ní, pravím sobě, symbol, allegorii, podobenství všeho dobrého a krásného. Byla by mi, jako Beatrice Danteovi postavou a obrazem mé vlasti, všeho vědění a krásy.

Toto vrhá mne v jednu hroznou představu, v myslenku děsnou. Aby se z Pepity stal onen symbol, onen jako mlha lehounký vzdušný obraz, onen pojem a soubor všeho, cokoliv mohu milovati po Bohu, v Bohu a v podřízení jemu, představuju si ji mrtvou, jako Beatrice byla mrtva, když ji Dante opěval.

Nechám-li ji mezi živými, nedostihnu toho, abych proměnil ji v sobě v čistou ideu, — a bych tak mohl, vraždím ji v mysli své.

Pak ji oplakávám, pak se hrozím svého zločinu, pak blížím se k ní v duchu a teplem srdce svého vracím jí život a vidím ji ne prchavou, průhlednou jako lehký dým mezi růžovými oblaky a nebeskými květy, jak viděl chmurný Gibelino svou milenku na vrcholi očistce, ale z hmoty stvořenou, s ostrými obrysy v slunečním svitu jasném a čistém jako nejdokonalejší díla helenského dláta, jako Galateu, oživenou láskou Pygmalionovou a klonící se, jak plna jest života, jak dýchá láskou, jak září mladostí a krásou se svého mramorového podstavce.

Tenkráte zvolám v hlubinách svého rozbouřeného srdce: Má ctnost vrávorá. Bože můj, neopouštěj mne! Spěš a přispěj mi ku pomoci. Ukaž mi líci svou a spasen budu!

Tak nabývám opět sil proti pokušení. Tak rodí se ve mně opět naděje, že dospěju zas bývalého klidu, jen jak se vzdálím z těchto míst.

Ďábel dychtí zuřivě pohltiti čisté vlny Jordánu, kterýmiž jsou osoby zasvěcené Bohu. Proti nim zapřisahá se peklo a odvazuje z řetězů všechny své netvory. Svatý Bonaventura vyslovil to: „Nesmíme se diviti tomu, v čem ony osoby zhřešily, ale v čem nezhřešily. Já budu umět, jak odporovat a nezhřešit. Bůh budiž mi ochranou.“ (Pokračování.)

FEUILLETON.

Páže.

Napsal *Paul Arène.*

Ti věčně rozcuchaní pifferari, kteří v pařížských kavárnách zpívají kleče Miserere z Troubadoura anebo řvou neustále „Evviva l' Italia!“, ti mají slavné předky. Bývalo totiž, jak známo, všeobecnou modou, že chovali na každém dvoře několik mladých Italianů, jen proto, aby své pány bavili hudbou. Marie de Médicis přivedla si jich z Italie několik a tato moda zachovala se až do Ludvíka XIV. a ještě déle. Říkali jim vůbec jen pážata. Lulli, tento třináctiletý demon, nesmírně živý a zlomyslný a černý, ačkoliv byl syn mlynáře, dokud se proháněl se svými houslemi po ulicích florentských, nebyl nic jiného nežli takový páže. „Najdete-li nějakého malého Italiana, ale hezkého, přiveďte mi ho!“ pravila mademoiselle de Montpensier k chevalierovi de Guise. A chevalier přivedl jí malého Lulli zrovna tak, jakoby to byl americký papoušek. Tento papoušek udělal brzy veliké štěstí. Jaký to byl život, jak bizarrní a přece rozkošný, když hoch dvanáctiaž patnáctiletý vyšel si tak do světa nemaje nic jiného nežli svou hudbu! Přes rameno nosil ne, jako pážata za času královny Berty, kopí a štít, ale jenom loutnu a malý balík písní od některého slavného zpěváka.

Ó byly to krásné dny! Sama královna, chtíc slyšet novou jejich píseň, pozvala si často do svého paláce de la Vigne maestra i malého žáka jeho. Tu zase nějaký převor nebo legat hostil je vínem biskupským ano papežským. Všickni se drali o jejich společnost! Jakmile se někde objevili, hned se jim otvíraly mříže na všech zámcích: maestro dostal plnou hrsť zlata a mladý jeho žák, vždy roztomilý a plachý, dostal skvostný kabátec pošitý zlatem, baret s pery a bohatě vykládanou dýku.

Někdy zdrželi se také v městech a jestliže se setkali s nějakými kollegy, to byla radost! Žili neustále jako ve svátek, byli samé dobrodružství na silnici jako v hospodě a jestliže se nepohodli pro nějaký nápěv nebo kuplet, byl z toho souboj. Takový mladý muzikant pustil se do všeho; někdy bylo to třeba na ujmu jeho umění, jako Pierrotin, páže pana d'Assoucy, který ztratil svůj krásný hlas jenom přílišným pitím.

Někdy však mívali také chvíle velmi smutné. Dveře zůstaly zavřeny a uši nechtěly slyšet.

Přišly zlé časy; museli zpívat v bídných hospodách lidem, kteří tomu nerozuměli a také jim mnoho nedali.

Umění tím jenom získalo; neboť maestro, když měl prázdné kapsy, přišel brzy do svého bytu a lekce, kterou pážeti každý den dával, byla pak notně dlouhá. Ale nejhůře bývalo, když maestro byl zavřen do vězení pro nějaké dobrodružství, anebo když chudák umíral a jeho páže, jeho ubohý malý páže zůstal sám a opuštěn v daleké, cizí zemi! Na jednom panství v Haut-Dauphiné, v jednom dvorci, který snad býval někdy zámkem, nalezl jsem list takového pážete; v tuhé zimě, opuštěn od celého světa, psal toto psaní, které ovšem nikdy nedošlo a které chovají ještě nyní, více nežli po dvou stech letech, v archivu, mezi starými papíry.

„Má drahá sestro!

Je zde hrozná zima a tvůj Giovannino je nešťasten! . . . Pamatuješ se, jak minulého jara signor Antonio, můj dobrý maestro řekl, že ačkoliv jsem ještě mlád, umím již dosti dobře hráti a zpívati, a radil mi, abych šel s ním do Paříže. — Paříž jest ovšem daleko, pravil ke mně, ale po cestě můžeme zpívat . . . A v Paříži, královna jest rozená Medici. Kdo má loutnu a umí několik hezkých písní, udělá v Paříži veliké štěstí. Paříž, jen Paříž! A pořád jen královna a dvůr! Dobrá, jednou z rána vydali jsme se tedy na cestu.

Mnoho jsme sebou nevzali: jenom své nástroje hudební a knihy, které jsme složili na osla, a potom velikého neapolského Pulcinellu, v bílých šatech s širokým koženým pasem, jehož sám Antonio vyřezal ze dřeva a jemuž jsme se již doma tolik nasmáli. Povero Pulcinella! Neměl štěstí, já také ne a starý Antonio tím méně. V prvních měsících, když jsme vyšli z Italie, dařilo se nám dobře. Byli jsme v Provenci! Představ si krajinu, kde je všecko jako u nás: moře, modré nebe, bílé domky obrostlé vínem, krásné vesnice a veliká města . . . To byla radost cestovat! Ti dobří lidé! Mluvili skoro jako italsky, zpívali s námi a smáli se, jak nás jenom spatřili. Naše duetto, totiž nástroje a hlasy dělaly zrovna zázraky; a Pulcinella, ačkoli všem jeho vtipům stejně nerozuměli, slavil nesmírné triumfy. Ta Francie, to je roztomilá země!

Ale co na plat, musili jsme dále. Maestro plný radosti opakoval neustále jenom: Parigi! Parigi! a my se pustili vesele do hor cestou k Lyonu; bylo prý to nejblíže.

Byla to pěkná cesta, drahá sestřičko! Skály a samé skály! Jenom někde tu a tam nějaká chudá vesnička. A nebe nebylo již tak modré jako dříve, a ta řeč, čím dále jsme kráčeli, tím byla divnější. Moje písně se již nelíbily a Pulcinellovi nikdo nerozuměl.

Byli jsme oba mrzutí, Antonio i já; sám Pulcinella byl jaksi zasmušilý. Neměl více onoho vtipu, oné živosti, jako dříve; jeho červené oči jaksi bledly a kohoutí jeho tvář zdála se hrozně smutnou.

— Povero! je mu zima, slunce nesvítí, je mu zima! říkal

Antonio a nutil se do smíchu. A pak zase opakoval věčnou svoji písničku: Parigi! Parigi! jenom, aby nám dodal trochu naděje.

Zpívali jsme venku i v hospodách, ale skoro zadarmo. A ta zima, ta nás trápila. Zima a hlad, to je bída!

Brzy prodali jsme osla. Já nesl kniby a loutny. Antonio šel vždycky napřed — kolem dokola nebylo ničeho nežli samá pole a blativé rozjeté cesty. — Va male! va male! bručíval Antonio, máme daleko, daleko je Parigi, daleko! A pak skoro jsme ani již nechodili, neboť můj starý maestro nemohl s místa. Jednou začal padat sníh a padal potom každý den. My jsme zůstali v jedné vesnici. Řekli nám, že všecky cesty jsou zaváty, a že tam musíme čekat asi měsíc, až bude lepší počasí.

Ano čěkat, ale jak, když nemáme peněz! . . . Starý Antonio si zoufal. „Ahimé! vzdychal často, ahimé! ubohý Pulcinella!"

Večer seděli jsme u krbu, kde nám sedláci dopřáli místa, a při světle hořících sosen dával mi Antonio svou poslední lekci. Svou poslední! rozumíš sestřičko? Ale já nevěděl, že je to ta poslední. Na to políbil mne mnohem vroucněji nežli obyčejně a odešel se mnou na půdu, kde jsme měli spáti na seně.

Zavěsil jsem Pulcinellu do vikýře; uvázal jsem jej na provaz a pověsil na hřebík. V půlnoci probudil mne jakýsi hluk; rozhlédl jsem se kolem sebe. Přede mnou houpal se Pulcinella bílý jako sníh a jako měsíc, který za ním svítil. To přece není pranic divného, není-li pravda, když se Pulcinella houpá? Ale já jsem se bál.

— „Antonio! Antonio! .." zvolal jsem. Antonio mi neodpovídal. Ohlédl jsem se a na zdi, v plném světle, jaké vnikalo vikýřem, viděl jsem něco černého. Asi stín Pulcinelly . . . . ano viděl jsem provaz i hřebík . . . — „Antonio!"

V tom zavanul vítr a Pulcinella se utrh a spad na zem. Ale na bílé zdi, divná věc! viděl jsem pořád ten černý stín, s tím provazem a hřebíkem! — „Antonio!" Ach, stíny Pulcinelly, to byl Antonio, můj maestro, můj ubohý maestro, který se zde oběsil.

Zakopali ho. Pulcinellu mi spálili, ti divoši! že prý v tom byly čáry. Nyní jsem sám a opuštěn. Ale jaro se blíží; půjdu do Paříže, zahraju jim u dvora tu krásnou píseň, kterou jsem složil na památku svého starého, dobrého maestra. — Pulcinella nella neve. — Ach, Pulcinella ve sněhu, hynul, hynul zimou!"

Šťastnou cestu do Paříže, ty roztomilý hochu! Přeju ti z celé duše abys měl tam více štěstí nežli na cestě, aby uvítali laskavě ty tvoje melodie a jednou abys dostal hedbávný kabátec a na něm vyšité samé housle, jaké nosí králova pážata! . . . A tento list, ten zůstal zde ležet! . . . . Snad nešlo jaro tuze dlouho a ubohý Giovannino zemřel snad také v tom sněhu, zemřel zimou a hladem jako Antonio a Pulcinella!

B. F.

— V „Matici lidu" začínají vycházet povídky Ferdinanda Schulze. První svazek letošního ročníku přináší povídku „Mladá žena".

— „Historie literatur slovanských" od A. N. Pipina a V. D. Spasoviče vyšel překladem Ant. Kotíka i nákladem knihtiskárny Fr. Šimáčka sešit 2. obsahující dokončení rozhledu o literatuře bulharské a začátek pojednání o Srbech a Horvátech.

— České písně v Americe. Chicagský list „Illinois Staatszeitung" přináší dnem 19. ledna t. r. následující dopis svého cestujícího zpravodaje z West Pointu v Nebrasce.

West Point jest sídlo okresního soudu okresu Couming; má 1.310 z většiny německých obyvatelů a čilý obchod. Okolí jest převážně osazeno Němci a před několika roky usadilo se zde též mnoho Čechů. Několik roků po sobě se dobře urodilo a to přispělo k zámožnosti kraje toho. West Point leží částečně na návrší, částečně ve vábném údolí řeky Elkhorn. Dne 24. prosince bylo město naplněno farmery. Pšenice platila zde d. 1.04 a dělaly se výborné obchody. Vstoupil jsem do hostince kde se scházívají obyčejně čeští farmeři. Četní hosté byli následkem dobrých prodejů při dobrém rozmaru. Když se poněkud rozobnili, započali přednášeti své národní písně, jimž jsme naslouchali s pobožností. Některé z písní těch jsou mi dosti známy a dovolím si na chvíli odchýliti se od svého úkolu. Málo jest národů, kteří by měli takovou bohatost národních písní, jako lid český. Písně, které se pějí ve všech krajích české vlasti, jakož i zde, jsou přerozmanité vesměs, plné jarosti a na mnoze velmi krásné. „Lid český pěje každé hodiny denní a každého ročního času; Čech pěje, je-li radostí naplněn; pěje, trápí-li jej nějaká žalost; pěje v dobách míru a blahobytu, v dobách válečných i chudobě. Radosti i žalosti, rozmar a láska; rozmanité přednosti, jimiž se rozličné povolání vyznamenává; události veselé i žalostné nalezají ohlasu v české národní písni tak, jako žert, vtip a posměch. Lid český má nesmírnou zásobu písní a jest lidem pějícím, jakož i směle mohu říci, lidem dobrým. Mé delší zdržení se v Čechách, jakož i časté stýkání se s lidem tím zde v Americe, moje částečná znalost jejich řeči i písma, oprávňují mne k hořejšímu výroku. Podívejme se jen na některé písně lidu toho z blízka. Tu máme nejprvé písně náboženské, duchovní, mezi nimiž se často pěje:

„Šelť jest pán bůh, šel do ráje,
Adam za ním, poklekaje."

Pak přijdou písně lásky, vojanské, písně rozmanitých povolání, nejvíce vztahující se k rolnictví, písně posměšné, na mnoze politického obsahu, zvláště k někdejší porobě se vztahující, písně svatební, úmrtní a četné ballady a romance. Úprava písní těch a jejich nápěvy jsou přerozličné, avšak vždy předmětu, o němž se jedná, tak přiměřené, že není lze se dosti vynadiviti jemnému citu básníků písní těch národních." Nyní přináší dopisovatel „Staatszeitungu" několik překladů písní českých jako: Loučení. Když tě vidím, má panenko. Poctivá milá. Co ten ptáček povídá. „Národní česká píseň nalezla v četných českých básnících šťastné napodobitele. Ze starších zaslouží jmenováni býti Hanka a pak Čelakovský, jehož písně pro jich oblíbenost u lidu jsou silně rozšířeny. I někteří z mladších básníků dovedli nápodobiti tento prostonárodní spůsob velmi dobře." *„Nová Doba."*

— Pod titulem „Mélanges postumes", vydány byly těchto dnů nákladem knêhkupectví luxemburského v Paříži ve výboru dosud netištěné práce nesmrtelného věštce Adama Mickiewicze. Úvod a úvahy opatřil k tomuto svazku Mickiewiczův syn.

— Nové práce E. M. Andriolliho. Proslulý illustrator polský Słowackého tragedie „Lilly Wenedy", zabrán jest nyní do prací nových, jež během tohoto roku vyjíti mají zakázkou S. Lewentala. Andriolli opatřuje celým cyklem illustrací nové, bohaté vydání „Konrada Wallenroda". kteréžto dílo péčí a nákladem jmenované firmy ve velkém formátě vydáno bude. Nedávno dohotovil přeskvostné illustrace ku Kraszewského pověsti z 9. století „Stara Baśń". Jako ve vyobrazeních „Dęboroga", „Pamiętnikow kwestarza" a „Marji", jeví se i v tomto posléze jmenovaném díle, jež čtyryadvacíti obrazy sám opatřil, co mistrný kreslič a prodchnutý a oduševněný umělec-poeta. Jako Doré snaží se Andriolli básníka výtvory svými doplniti, ač v pravdě básníku po bok se staví mistrností komposice, smělostí a fantasií. A v této jediné s Doréem o vavřín tvůrčího ducha zápasiti může. — Od téhož umělce, jehož mnohé práce známy jsou čtenářům polských časopisů „Kłosů", „Tygodnika powszechnego" atd., vyjde ještě t. r. v přebohaté úpravě illustrovaný „Otčenáš". Vydán bude v jazyku polském a latinském, opatřen kromě skvostných illustrací také ozdobnými inicialkami, emblemy, různě kolorovaným tiskem, jakož vůbec celá úprava bude skvělá.

— V divadle St. Jamesském provozováno bylo nedávno jednoaktové veršované drama Alfreda Tennysona „The Falcon". Doznalo neobyčejného úspěchu i přes veškeré německými listy do světa šířené opovržlivé zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 10. března 1880. ČÍSLO 7.

Blanka.

Komoedie v jednom jednání od *Julia Zeyera.*

OSOBY:

René, král sicilský, vévoda anjouský.
Johana de Lavale, druhá jeho žena.
Blanka, jeho dcera z levého boku.
Palaméd, provençalský rytíř.
Valori, králův tajemník.
Abatyše kláštera sv. Kateřiny.
Herold. Rytíři, pážata, jeptišky.
Čas: 15. století.

(Starý růžový sad kláštera sv. Kateřiny poblíž Angersu. Mezi květoucími keři studánka s mramorovou obrubou. Sem tam omšené sochy s pozlacenými aureolami. Na pravo průčelí kláštera, plné výklenků a skulptur a s jemně vytesaným, břečťanem obrostlým portikem. Sad končí v levo vysokým stromovím a v pozadí terassou, na kterou několik širokých kamenných schodů vede.)

Scéna I.

Král René, Valori a několik rytířů přichází z levé strany.

Král.

Čti na rychlo mi ještě listinu,
než při hlaholu trub ji uslyší
můj dvůr a všechen lid . . . Jak svěží vzduch
zde mezi květoucími růžemi!
Hle, celé věkem šedé průčelí
plá zlatem večera, i lilie,
jež ve výklenku kloní pokorně
své hlavy k nohoum bohorodice,
se rudým světlem rdí, a vlaštovky,
jež švitořivé hnízda hledají
pod starou římsou, jak by vracely
se z kraje pohádek, kde zlatý pel
jim napadal na křídla modravá!

Valori.

Mám tedy číst, můj pane královský?

Král.

O popřej mi přec trochu oddechu,
jsem unaven tou hlučnou slavností.
Jest život lidský jako stoupání
na horu vysokou, jejížto chlum
nám vyhlídku slibuje do ráje.
Spěch divoký nás žene k temenu
a když je dosáhnem, tu vidíme,
že slíbený ten ráj již za námi,
že ráj byl tam odkud jsme spěchali,
a krokem loudavým se beřem pak
po druhé straně dolů do stínu . . .
Tys samý spěch, od činu ku činu
bys letěl! Zapomínáš, že jsem stár,
že po každém se kroku zastavím,
bych zpět se ohlíď v dálnou minulost.

Valori.

Můj pane, odpusť, sám si přikázal,
bych rychle čeť —

Král.

Máš pravdu, Valori.
Na louce před klášterem blíží se
mysterium již ku konci, a hned
po svaté hře začíná karuzel
a velké hody v zahradách, a chci,
by slavně přečtla se ta listina
než slunce zapadne. Vždyť došla mně
dnes zpráva určitá, že dorazí
sem ještě tuto noc burgundský princ,
a proto nutno jest, by dcera má
již skvělým jmenem honosila se.
Nuž tedy čti, již pilně naslouchám.

Valori (čte).

„Já René, král sicilský, hlásám všem
„svým věrným baronům a měšťanům,
„že tímto Blanku, drahou dceru svou,
„jež ve Provenci žije v skrytosti
„u dámy z Blandaretu na bradě,
„za dědičku svou pravou uznávám,
„že jméno vévodkyně z Forbinu
„jí udílím, a kněžny anjouské.
„Jest Blanka dítě moje jediné,
„jež neschvátila nenasytná smrt,
„a prosím všechny, kdož mi věrni jsou,
„by milovali celým srdcem ji."

Král.

„By milovali celým srdcem ji!"
Má Blanko, dítě, ó ty netušíš,
co těmi slovy žádám pro tebe!
Jest láska hloubkou moři podobná,
kdo prozkoumal kdy její prohlubeň?

A odkud ty bys vzala vědomost?
Tvé celé žití bylo slunným dnem,
a lásky cenu poznáš v neštěstí . . .
Ó dcero květoucí Provence, pojď,
syn knížat burgundských již touhou mře,
by na zlatý tě prestol posadil,
jejž réva jímá v náruč zelenou.
Co na tom záleží, že koruna
se svezla s šedé hlavy Renéa,
když diadém se zaskví z démantů
na bílém čele Blanky anjouské?
Nuž vzhůru, páni, hle, jsem mladým zas',
chci na koně! Ať začne karuzel!
Jak zní ta slova, milý Valori?
. . . „a prosím všechny, kdož mi věrní jsou,
„by milovali celým srdcem ji . . .“
(Všichni odejdou.)

Scéna II.

Abatyše otvírá pomalu klášterní fortnu, a vyjde s Blankou v poutnickém obleku.

Abatyše.

Zde usednem, sem nikdo nepřijde,
zde svatý klid a ani ozvěna
se toho hluku nenese až sem,
jenž posvátnou budovou hlaholí
dnes od rána proti vší zvyklosti.
Nemohu dlouho s vámi rozmlouvat,
mne volá ku královně povinnost;
já myslím, věru, že bych pro dnešek
vám byla odepřela slyšení,
list dámy z Blandaretu žádá však
mé nejvřelejší pro vás přátelství.

Blanka.

Jsem vděčna vám za vaši laskavost.

Abatyše.

Co žádáte si tedy ode mne?

Blanka.

Ach matko velebná, jest srdce mé
tak plné a tak choré! Měla bych
se se vším svěřit vám, však kvapí čas,
a prosím tedy snažně, řekněte,
jestli je možné, abych slyšení
u královny dosáhla ještě dnes.
Ta rozmluva můj osud rozřeší.

Abatyše.

Jak bledá jste! Mé dítě, je to bol
snad duševní, jenž vás tak skličuje,
či pouze unavení tělesné?
Však upokojte se, jest právě dnes
den příznivý pro to, co žádáte.

Blanka.

Ach, bohudík! Vy stále mluvíte
o dnešním dnu co o dnu slavnostním,
má zvláštní význam pro váš svatý dům?

Abatyše.

Vy přicházíte, dítě, z daleka,
jak vidím, když se takto tážete.
Ten velký svátek, který slavíme,
se slavností nazývá amfóry.
Král René získal, málo tomu let,
pro starý klášter náš tu nádobu,
již svatá Majdalena přinesla
do Provence, tu svatou nádobu,
již v Káně při svatbě náš spasitel
svou božskou rukou žehnal, první div
když před očima světa učinil
a vodu změnil v víno nejsladší.
Je nádoba zrobena z porfýru,
a táhlé její hrdlo třpytí se
všech druhů drahokamy vzácnými,
a výklenek, v němž stojí celý rok,
svým zlatým bleskem oslňuje zrak.
V den slavnosti na louce před domem
se provozuje náboženská hra,
jež do podrobna líčí onen děj,
při kterém svědkem byla amfóra.
U stolu v jemně tkaných závojích
se nevěsta usmívá spanilá,
dav hostů zpívá písně veselé
a plavovlasá matka Ježíše
v plášť blankytný se halí, protkaný
jak nebe stříbrnými hvězdami,
a šeptá svému synu do ucha,
že není vína více v nádobách.
A svaté hře jest král a královna
a celý dvůr vždy přítomen, a lid
se na vše dívá s velkým nadšením.
A když je svatba v Káně u konce,
tu vstane královna a uchopí
se svaté nádoby a naplní
ji sladkým vínem, vejde mezi lid
a lije zlatý, vonný révy tok
do číší všech, kteří je nastaví.

Blanka.

Jak krásná vaše slavnost amfóry!

Abatyše.

'Sléz vejde královna v ten starý sad
a lije vína 'slední krůpěje
pod keře květoucí a nabere
zde z hluboké a chladné studánky
do urny čisté vody, vlije ji
pak zase zpět a vrátí nádobu
nám umytou. A proto, říká se,
jest vůně našich růží sladká tak,
že svatým vínem ovlaženy jsou,
a písně ptáků, kteří hnízdí zde,
jsou prý tak snivé a tak lahodné,
že ze studánky pijou, do které
se urna noří, na níž spočíval
zrak syna člověka . . . Nuž buďte zde,
já spěchám ku královně.

Blanka.

Poslyšte
jen jedno ještě slovo. Říká se,
že král René jest dobrý, šlechetný,
a ráda tomu věřím, rcete, co
o Johaně soudíte z Lavalu.

Abatyše.

Co soudím o Johaně z Lavalu?
Za krátkou chvíli sama poznáte
zda hodna toho muže dobrého,
jenž v stinném chrámě toho kláštera
ji pojal za ženu . . . Já ukážu
vám komnatu, kde na něj čekala,
když pro ni přijel v slavném průvodu.
Zdě potaženy bílým atlasem
jsou pravým divem, ptáci ohniví
a pestré květy vyšívány jsou
tak dovedně na půdě sněhové,
že zpívat zdají se a dýchati,
jim každý připisoval sladký pach,
jenž ze stříbrných lahvic šířil se,
jež v tvaru lilií na lodyhách
sbor pážat v rukou držel rozmilých,
jim každý připisoval sladký zpěv,
jenž do komnat se nesl ze zahrad —
hra u konce jest a zde mařím čas!
(Slyšeti hluk a volání.) (Odejde rychle do domu.)

Scéna III.

Blanka.

Mám zůstati aneb mám uprchnout?
Jak málo poučila dlouhá řeč
mne abatyše! Co si počít mám?
Již pozdě prchat, královna je zde.

(Královna, abatyše a několik bíle oděných novicek vyjdou z domu a berou se ke studánce.)

Jak krásná je, a zdá se dobrou být.
Co asi šeptá abatyše jí?
Zrak její hledá mne. Již blíží se.

Scéna IV.

Královna (pozdvihnouc porfyrovou urnu)

Nastav svou číš, ty dívko spanilá.

Blanka.

Já jiné číše nemám, paní má,
než srdce své, jež po tvé milosti
co po nápoji touží nejsladším.

Královna (s úsměvem)

Toť dobře hodí se, neb prázdný jest
až na dno džbán —

Blanka.

Tvá duše plna však
tím slitováním, které poskytneš
jak mannu duši mojí práhnoucí?

Královna.

Zde odneste tu svatou nádobu!
(Odevzdá urnu jeptiškám, které s abatyší odejdou.)

Blanka.

Teď svatý bože buď mi milostiv!

Královna.

Jsme samy. Nuže, mluv, co žádáš si?

Blanka. (Mlčí chvilku.)

Já místo odpovědi osmělím
se klást vám otázku . . . Já slyšela,
že král René kdys v horách hispanských
tak prudkou láskou k ženě překrásné
a hrdé vzplanul, že na královnu,
na trůn a korunu, na celý svět
si více nevzpomněl. Jak čarem jat
žil v starém hradě polorozpadlém,
jejž někdy vystavěli maurové,
až sama vyslala jej milenka,
by trůn svůj hájil, který nepřítel
mu schvátit hrozil. Odešel René,
a když po dlouhých bojích vrátil se,
tu kryla vlhká země milenku . . .
S ním bývala sierra rájem jí
a lunošeré lesy šumící,
a síň, v které se puklé kolumny
jak mátohy nořily ze stínu,
bez jeho lásky žíti nemohla
a shasla jako plamen ve větru . . .
Král vlastní rukou rozryl její hrob,
chtěl zemi vyrvat kořist násilím,
leč našel v rakvi bílou kostru jen
té, jejíž krásu více než andělskou,
za nesmrtelnou byl vždy pokládal.
Bol šílený se změnil v tichý trud;
po celé dni bez slova dumal král,
a štětec, kterým vládne mistrně,
byl v bolu útěchou mu jedinou.
Na temnou desku kostru maloval
své milenky, pak pochoval ji zas'
a odnes obraz z pustých oněch hor,
kam noha jeho nevkročila víc,
a v jeho komnatě ten obraz prý
až posud visí . . . Rcete, paní má,
zda neozvala nikdy žárlivost
se v prsou vám, když jste si vzpomněla
na dávné oné lásky horoucnost?

Královna.

Ač, dívko, smělá tvoje otázka,
chci odpovědít přec, pro sladký zvuk,
jenž hrdličím tvým hlasem chvěje se.
Mé srdce neví co to žárlivost,
a s láskou vzpomínám na první choť,
již král René ctil z celé duše své,
a s obdivem a vřelou soustrastí
o ženě oné často rozjímám,
jež v pustých horách nyjíc zemřela,
báj zlatou lásky věrně chovajíc
ve hloubi duše své.

Blanka.

Ó buď vám dík!
Teď mohu bez obavy promluvit.
Jsemť Blanka, dcera krále Renéa
a ženy, která žalem zemřela,
když nevracel se k ní.

Královna (objímajíc ji)

Ó dítě mé,
jak tebe miluji! A otec tvůj
jak touží po tobě! Co znamená

však tajný příchod tvůj, když veřejně
se celá řada chystá slavností
ku poctě tvé? Jak skvělá budoucnost
ti kyne! Netušíš, že čeká tě
choť spanilý v purpuru knížecím.

Blanka.

Co hlásáte mi, paní královská,
to pro mne není více tajemstvím,
mně dáma z Blandaretu svěřila
vše, co mne čeká zde, a proto jen
jsem přišla po tajmu. O sňatku tom
já slyšet nechci! Srdce bouří se
mi v prsou! Nechci toho knížete!

Královna (stranou)

Toť podivné. Co asi vězí v tom?

Blanka.

Ó mějte slitování! Slyšte mne.
Já nenávidím toho knížete.

Královna.

A přec jej neznáš. Co to znamená?

Blanka (zmateně)

To neznamená nic . . . Já vyrostla
tak vzdálená od světa, v skrytosti
u dámy z Blandaretu na hradě,
kam nikdo nepřichází celý rok.
Já přírodu miluju, samotu,
les plný stínu — právě jako vy . . .
A nenávidím lichou nádheru,
slov prázdných hluk — tak právě jako vy . . .

Královna (s úsměvem)

Pak přivykneš — tak právě jako já.

Blanka.

Já nesvolím!

Královna.

Tak směle vzdoruješ?
Ty víš, jak málo štěstí usmálo
se na krále po celý žití čas.
Od něho uč se klidně trpěti.
Trůn sicilský mu odňat, Neapol
jest ztracena, a titul královský
jest pouhým stínem, jenž ho sleduje.
A král, tvůj otec? Klidně maluje
na obraze, jenž sluje „Mrtvý král“.
Na trůnu sedí bledá mrtvola,
jíž berla z ruky padá, koruna
se s hlavy sveze jí — a kolem rtů
hrá úsměv vítězící nad smrtí
a nad nicotou žití lidského.

Blanka.

Nuž, otec sám tak dává příklad mi,
jak hledět mám na slávu vezdejší.

Královna.

Což kdyby ale v hloubi srdce přec
sen hrdý choval přes vše sklamání,
sen, uvidět své dítě na trůnu,
jenž mezi nejpyšnější čítá se?
Tys jediná, jež ještě zbyla mu
z všech jeho dětí. Slzy polily
mne včera, když jsem symbol viděla,
jímž značí svého domu neštěstí.
Snět zlatá je to, na níž jediný
se lupen zelená, a heslo zní:
„Mře zeleň mi“ . . . Tím lupenem jsi ty!

Blanka
(za kulisami se ozve volání slávy)

Můj bože, jaká strast!

Královna (spěchá na terassu)

Pojď rychle sem!
Viz svého otce prostřed rytířstva!
Hleď na bledou a velebnou tu tvář,
a rci, zda nepodmaní pohledem.

Blanka.

Můj otec! Ó jak hledí vznešeně!
A jaká kolem něho nádhera.

Královna.

A jak jej každý z duše miluje . . .
Tak na příklad ten rytíř, který tam
na pravo jede v černém brnění
a v krznu z zeleného damašku —

Blanka.

Na bílém koni s černou čabrakou,
jež lemovaná zlatým třepením?

Královna.

Teď hledí sem —

Blanka (odvrátí se rychle)

Ó bože, Palaméd!

Královna.

Co je ti, dítě, a proč chvěješ se?

Blanka.

Vy kázala jste, abych hleděla
na toho rytíře —

Královna (sestupujíc do sadu)

Chci říci ti,
že král René snad nemá přítele,
jenž by mu dražší toho muže byl.
Dvě leta již, co přišel Palaméd,
by bojů všech se s králem súčastnil,
a víc než jednou život nasadil,
by krále zachránil, a miluje
jej král jako syna vlastního. Však žel
že láska nejmocnější nemůže
čar zlomit, kterým trpí Palaméd.
Za jednu noc oněměl zázrakem,
zlá vůle hubí jej —

Blanka (rychle)

Ó nevěřte!

Královna.

Co o tom víš?

Blanka (klopí zrak)

Já nevím ničeho.

Královna.

Nuž tedy slyš. Zlým kouzlem oněměl
za jednu noc z příčiny neznámé.
Král svolal nejslavnější lékaře,
leč marné byly jejich pokusy,
ač odměna kynula bohatá.
Když viděl král, že věda lékařů
tak málo zmohla —

Blanka.

Vím co učinil pak.
Dal heroldem po celé Francii
tak rozhlásit: „Kdokoli zapudí
„zlý čar, jímž trpí rytíř Palaméd,
„nechť žádá cokoli je v moci mé,
„a bez odkladu přání vyplním,
„když v odporu nebude s mojí ctí.“

Královna.

Tak rozhlásili naši heroldi,
však nikdo posud nepřihlásil se.

Blanka.

Vy mýlíte se, paní královská.
V té chvíli snad čte král René můj list,
v němž slibuju rytíře vyhojit.
Pod rouškou kouzelnice pokusím
se o ten div — jenž divem nebude.

Královna.

Jsem překvapena, jak mám rozumět —

Blanka (klekne)

Klam delší byl by hříchem. Vizte mne
u nohou svých! Chci se vám svěřiti.

Královna.

Vstaň, vstaň! Co uslyším?

Blanka.

Že Palaméd
tak málo němým jest jak vy a já.
Čar žádný neodňal mu řeči moc,
já jediná jsem vinna této lži.

Královna.

Vstaň, pravím ti, a mluv bez hádanek.

Blanka (vstane)

Nuž poslechnu, chci vše vám vyznati . . .
Já žila klidně v luzné samotě,
kde dámy z Blandaretu stojí hrad.
Háj kaštanový táhne od zámku
se podél řeky k skalám omšeným,
na jejichž chlumu klášter panenský
jak bílé hnízdo leží, zahrada
se vine kolem běloskvoucích zdí
jak velká z pestrých květů girlanda,
a v bílých rouších sestry velebné
po stupních vrytých v skálu vznáší se
v dol do kaple jak světlí andělé,
jež Jakub ve snu viděl kráčeti
po příčlích nebeského žebříku.
O velkonocích častovala tam
vždy dáma z Blandaretu chudinu,
a hody tyto krajem prosluly,
a mnoho hostů zavítalo vždy
do kláštera k dojemné slavnosti. (Mlčí.)

Královna.

Nuž dále, mluv.

Blanka.

Dvě leta tomu as,
co s dámou z Blandaretu jela jsem
zas' velkonoce slavit . . . (zamlčí se).

Královna.

Nuž, co dál?

Blanka.

. . . A Palaméd tam přijel tenkrát též.
Já poprvé na bílou sobotu
jej v chrámě viděla . . . Stál opodál
a hleděl na mne stále, upřeně . . .
Já zlobila se, neboť, věřte mi,
že zrakem svým rušil mou modlitbu.

Královna (s úsměvem)

Já věřím ti.

Blanka.

Den druhý po hodech,
při kterých sloužili jsme chudině,
háj čekal nás a luzné procházky.
Já tenkrát slyšela, jak s otcem mým
v obleku pastýře a pastýřky
po lesích bloudíte a po nivách;
ta myšlenka se tak mně líbila,
že pro sebe a pro své přítelky
jsem objednala oblek pastýřský.
Já šedé šaty měla, červenou
na hlavě karkuli; já slyšela,
že tak se strojíte. Já chtěla být
tak krásná jako vy — ó odpusťte!

Královna.

Ty úlisná!

Blanka.

My hájem bloudily.
Vzduch teplý byl a vonný nadmíru,
a jakby hudbou zvonů nasycen,
a tráva byla plna bílých hvězd.
Pod starou olivou se třpytila
jak stříbro studánka. Já chtěla zřít
svůj nový oblek v jejím zrcadle,
však když jsem k jasné vodě nahnula
svou tvář, tu vykřikla jsem leknutím —
vždyť Palaméd z ní na mne hleděl zas'.
Stál opřen o kmen staré olivy,
na biretu korunu z pavích per,
již jemu, trubaduru slavnému,
sbor krásných dam byl za odměnu dal,
a v ruce loutnu stříbrostrunnou měl.
Já chtěla prchat, on však chopil mne
za ruku, chýlil k tváři mé svůj ret . . .
chtěl mne políbit . . . Já útěkem
to zamezila . . .

Královna (s líčenou nevolí)

Zasluhuje trest
ten smělec odvážný! To prominout

mu nelze . . . Ne, tak když svého krále
dceru ctí, že . . .

Blanka (rychle)

Ó, musím vysvětlit,
to smělost nebyla tak veliká
jak se vám zdá, ne, on byl v právu svém,
neb dáma z Blandaretu zavedla
ten zvyk, že všichni, kteří v neděli
se velkoneční někde potkali,
se pozdravili míru políbkem . . .
To nevěděl, ostatně, královskou
že dcerou jsem, vždyť pouze věděla
to dáma z Blandaretu.

Královna.

Arci, pak
věc jinak vypadá; však řekni mi,
když k němu právo měl, proč odepřít
mu pozdrav míru proti stanovám?

Blanka.

Já zlobila se, že mou modlitbu
byl rušil v bílou sobotu, a pak . . .

Královna.

A pak?

Blanka.

Že v noci o něm snila jsem,
o něm a jeho páví koruně!

Královna.

I do tvých snů se vetřít odvážil?
Nuž vidíš, že jen přece smělcem jest.

Blanka.

Ba, bohu žel! Však slyšte mne jen dál.
Když k večeru jsme jeli na hrad zpět,
tu Palaméd a jiní rytíři
nás provázeli. On jel vedle mne,
a jeho hlas mi stále v sluchu zněl.
Co mluvil, nevím, mně jen zdálo se,
že kaštanový háj a luny svit
se podobaly krásné pohádce.
Já nevím, jak se stalo, zůstali
jsme pozadu na cestě uzounké . . .
On tázal se, proč nenávidím jej,
děl mi, že cítí se jak vyhoštěn
by z lůna věrných byl, když v svatý den
mu odepřen byl míru polibek . . .
On přisahal při rytířské své cti,
že za ten polibek chce vykonat
vše, co mu uložím, a jeho hlas
se chvěl, a slza v očích blýskala
se mu, a oči moje zvlhly též,
a srdce chvělo se — já dala mu
ten polibek, o nějž tak prosil mne . . .
Byl boží hod, já podrobila se,
jen dámy z Blandaretu zákonům.

Královna (hrozí jí prstem)

Ó dívko pokrytecká, schytralá!

Blanka (s pláčem)

Vy káráte mne? Jak jsem nešťastná.
Jak nenávidím toho rytíře!

Královna.

Tak zdá se mi. Však povídej jen dál.

Blanka.

Když políbil mne, rychle zmizela
ta soustrast, již jsem k němu cítila,
a stará zloba schvátila mne zas'.
„Vy přísahal jste,“ zvolala jsem teď,
„že vykonáte co vám uložím?
„Já kážu vám, byste se němým stal,
„by nikdy více chvějící se hlas
„váš jinou dívku k činu nesvábil,
„jejž z duše lituju!“ On poklonil
se mlčky přede mnou a odešel . . .
Teď znáte čar, jenž rety váže mu!

Královna.

Toť přepodivná, věru, pohádka,
a řekni mi, jak se as skončit má.

Blanka.

Já před rytíře vstoupím, poprosím,
by odpustil mi, co jsem spáchala . . .
Mně věru líto jest, já myslila,
že do opravdy slib ten nebeře.
Teď vyhojím jej z jeho němoty
a za odměnu pak si vyžádám
od krále, aby nezasnoubil mne
s burgundským knížetem . . .

Královna.

Toť smělá hra!

Blanka.

Bez vaší pomoci bych váhala.
Já ale vím, že vaše dobrota
se kráse vaší jistě vyrovná . . .

Královna.

Ó pochlebnice! Jsi však jista též,
že Palaméd tvé přání vyplní?
Což kdyby tvrdost tvoji ztrestat chtěl
a němým zůstal?

Blanka.

Jak, vy myslíte,
že chladně by mne vydal jinému?

Královna (s úsměvem)

Proč ne?

Blanka.

Ó bože, vy mne lekáte!
Ó, věru, pak . . .

Královna.

Nuž pak?

Blanka (zmateně)

Já slyším hluk!

Královna.

Ty miluješ jej?

Blanka (rychle)

Ne, to nevěřte,
ó, naopak . . .

Královna.
Teď slyším také hluk.
To král se blíží, vejdi rychle v dům.
Ať zbožné sestry v zlaté závoje
a temné pláště dobře halí tě.
Zde prsten můj, by rozkaz plnily.
Já v pravý čas tě opět zavolám.
(Blanka odejde do kláštera.)

Královna (hledí za ní)
Ty miluješ jej, dívko ubohá.
Jak mladé ptáče v kleci srdce tvé
ti v ňadrech skáče, v strachu plaší se
před vlastním stínem! Buď však pokojná
ty bílá holubice! Třeba by
kol archy divé vody bouřily,
přec zelenou nalezneš ratolest!

(Dokončení.)

Bligger Bič.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

I. Sen.

Pět dnů pan Bligger neopustil valy
a jeho lidé stáli jako skály,
na kterýchž jeho hrad se k nebi zdvihal.
Boj neustál; noc, ten sup černý, stíhal
bílého orla, den; boj nerozhodnut.
Na mostě zdvihacím sám Bligger bodnut
byl dvakrát šípem, lhostejně jej chytil
a z rány vytrh; lev raněný řítil
se znova v seč. Tma padla v dlouhé lesy
a černý havran kroužil pod nebesy
a při pochodních bojováno dále.
Jak křídla narostla by každé skále,
tak zář se rozlívala rudá kolem,
a žhavé smoly kotle tekly dolem
jak potopa; voj pod hradbami řídnul,
hlas trouby padl v hluk a Bligger zhlídnul
v tmu spouštěje zas nové smůly řeku,
že nepřítel jest dole na útěku.
Však opatrný nespustil most, čekal;
již dole ticho, smůly proud jen stékal
přes balvany a ohořelé trámy,
jež chvíli praskaly novými plamy,
zas vyšlehly a opět v šeru hasly.

Na mrtvých dole krkavci se pásli,
když Bligger vešel v hrad; mdlé jeho tlupy
na nádvoří se kolem ohně kupí,
po valech znějí pádné kroky stráže.
Meč Bligger odpíná, číš vína káže
si přinésti, ji douškem v hrdlo zvrátí.
„Tak couvnuli jste, černí psové klatí,
o hrad můj rozbijete lebky tvrdé!"
A zaklel zas, leh na své lože tvrdé
a v okamžiku usnul. Noc šla hradem,
jak příšera se vlekla, vodopádem
z ní beztvárný a hrozný sen se valil
jak Bliggeru by bolehlavu nalil,
on snil:

Mlhy závoj nejdřív stisk mu oči;
kdos tmou jej strká, dokola jím točí,
kdos po něm dlaní obrovitou sahá,
tma kol, on hmatá, všady zeď jen nahá.
I ve snu rety skřivil smích mu vzdorný,
on poznal stěny svojí lidomorny;
po stupních kráčel dolů plísní slizkých,
teď ohlas kroků vlastních v chodbách blízkých
jak umírá, on slyší, stále níže;
a hmatá zas, ví dobře, tady mříže
je v otvoře, kop do ní, rozlítla se,
dech sklepa vlhký hraje v jeho vlase.
Chce stát, leč kdosi ku předu jej táhne,
teď závoj spad mu s očí, on se nahne
a vidí, stojí zrovna nad otvorem,
jenž v podzemní sluj vede; stínů sborem,
jenž honily se po stěnách a zemi,
zří rumpál s okovem, jímž v ten hrob němý,
v ten jícen smrti, vězně spouštívali.
Jak slzy kapky vlhka rozplývaly
se na kamenné obrubě té studny,
jen časem mříží luny paprsk bludný
šleh v díru, která jako propasť zela,
jak hrdlo lahve nahoře tvar měla,
jímž pouze okov prošel, polokruhem
se šířila; kdo hrdlo spjaté kruhem
tam spuštěn byl, víc neuviděl světla.
Tu oběť, která v okovu tam slétla,
tma s hrůzou chytly v náruč a ji strhly
na kostí hromadu, pak chřtán jí zdrhly,
by nevolala; přišel hlad, co začne,
to dodělá pak noc a krysy lačné,
a příkrovem to skryje zapomnění.

Na kraji této studny Bligger v snění
stál jako přimrazen a do tmy zíral;
teď ohled se, jak stínů tlum by sbíral
se v postavu, kdos u něho stál náhle:
host divný, dlouhé kosti žluté, sprahlé,
mu čněly z hadrů, čelisť beze masa
se třásla pod helmou. „Aj kýho ďasa,
pan Bligger!" sípal neznámý hlas ostrý
„Buď vítán!" Bligger ohled se a kostry
zas viděl dvě, ty z druhých koutů k němu
se hrnuly; u lidomorny temu
stál němý v hrozné této společnosti,
zřel jejich hadry jak koukaly kosti,
zrak zmijí kterak v duše dno jej bodal.
A první náhle holý hnát mu podal.
„Již nedivím se, žes tak málo dvorný;
ty neznáš mne, jsem pán té lidomorny,
já stavěl hrad tvůj a ty sklepy tady,
leč chycen v pasti vlastní mřel jsem hlady
zde v této věži, tak se často stává."
— „Já," děla zas postava druhá, tmavá,
„jsem vržen v propasť byl od tvého děda!"
— „A mne," dí třetí kostra v hadrech bledá,
„znáš příliš dobře; sám jsi vlastní pěstí
mne srazil dolů — jsem tvá žena!"
„Štěstí,"
děl první zas, „žes přišel k nám; čas dlouhý
nám lépe uteče. Viz, luny prouhy
sem oknem padají, dost světla máme:
pojď, zahrajem si v kostky! Ještě známe
z dob pradávných tu hru!" A rychlým chvatem
do cárů svojich sáhnul dlouhým hnátem
a vytáh kostky; na kámen je hodil.
Zvuk příšerný!
„Oč hrajem? jaký podíl
mám z té hry míti, vyhraju-li, hraši?"
se Bligger ptal, „mne hra ta nepostraší,
já nevím, co má v žití pro mne cenu!"

Kol díry svorně sedli na kamenu.
„Dva vrhy máš, my každý jeden: živý
tys jediný zde, my jsme spravedliví!"

A Bligger kostky vzal, dlaň se mu třásla,
zřel na kostky a jeho duše žasla.
Tak lehké dřív, teď stále těžší v ruce
a Bligger jak chtěl hodit jimi prudce,
zřel na nich divné kresby, hrubé čáry:
bůh Otec na jedné jak člověk starý
měl hlavu v trojhranu, na druhé žena
na kouli stála, která okřídlená,
a Bligger kostky váže ve své pěsti,
v ní rázem poznal chmurný symbol štěstí.
Na třetí kostce císař pod korunou,
na čtvrté papež hrubou kreslen runou;
co na páté si Bligger nevším ani,
a chvíli vážil kostky ve své dlani
a hodil —

Kostky čtyry prázdné byly,
na páté císař.

„Právě přede chvílí
jsem zahnal ho od valů svého hradu,"
děl Bligger v smíchu; „ten ku mému pádu
ni stébla nepřiloží!" Znova hodil:
„Tak! papež! Věru čertem já se zrodil!
dal do klatby mne loni; však na žule
můj hrad a jeho vysmívám se bulle!"

Vzal kostky první stín a hodil.

„Štěstí!"
křik Bligger, smál se, v bok se třískal pěstí;
„ta nevěstka? Hoď ty! Co máš? Mluv!"

— „Boha!"
„Ha, ha! ta pohádka jest přeubohá,
sta let již pouze blázen jen v ni věří!"
Stín třetí kostky vzal a Bliggra měří
svým ostrým zrakem. Kostky padly na zem;
a Bligger, bleskem zchvácený dub rázem
se začal chvět: na kostce páté byla
Smrt vyryta. A náhle opustila
jej zmužilost a vzdor a síla všecka
Ten obr byl teď třtinou v rukou děcka.
„Jsi souzen!" první stín mu děsně sípal,
„jsi souzen!" druhý a již rumpál skřípal,
„jsi souzen!" volal soudu troubou třetí
a s výše osudný již okov letí.
Šest hnátů chytlo Bliggra, v okov prázdný
ho jako stýblo vrhlo a v let srázný
to hřmělo dolů v lidomornu dále,
vždy hloub a hloub po hladké skále,
až jakby náhle blesk mu v oči blýsknul,
o propasti dno těžký okov třísknul.
a Bligger procit . . . . .

II. Procitnutí.

Protáhnul své údy
a přejel rukou čelo; ticho všudy.
To mátlo jej; vstal, chytil meč a křičel.
Kol ticho; netopýr u stropu kvičel
a vlaštovka kol okna poletala.
„Hoj, panoši a stráže!" Ticho. Skála,
na níž hrad stál, se jeho hlasem chvěla;
pod jeho těžkým krokem jizba zněla.
Šel mračný pod snů tíhou, v pochyb moři,
na chodby vyšel a pak na nádvoří;
ni muže kol. Šel k branám; všecky v řadě
jsou zazděny. On zůstal zamčen v hradě
a zrazen, opuštěn, v ty skalní stěny
od vlastních mláďat jak sup vyhostěný,
tak sám a sám. I křičel, a se vztekal.
Den minul, přišla noc, on stále čekal;
snad někdo přec, snad jediný tu zůstal,
však ticho, nikdo, a bol jeho zrůstal.
Noc přišla, vichr skučel, v chodbách kvílil,
a Bligger volal v závod s ním a šílil.
Teď praskly schody, teď se hnuly dveře
a Bligger viděl stíny v pološeře;
šel za nimi, šel dál, šel neustále,
tu lidomorna a tu díra v skále,
tu rumpál s okovem — tam skočil rázem —
a těžkou ranou dopad okov na zem.

Na povzbuzenou.

Od *R. E. Jamota.*

isto jest, a největší učenci bez rozdílu vyznání, národnosti a pohlaví to stvrzují, že člověk jest stvořením podivným. Katechismus sice dí, že člověk jest stvořen, aby Boha ctil, jeho svatá přikázání zachovával a po smrti spasen byl, ale v praxi jsme si tuhle část zákona božího poněkud popletli a z pravidla žijeme pro to, abychom se stávali inženýry, sládky, jenerály a podobně. Podobně jisto jest, že máme jísti jen pro to, abychom byli živi, ve skutečnosti ale jsou Chevetové, Sacherové, bratří Provencaux a jiní velice slavenými firmami. V theorii jsou rozličné věci jedovaté, ve skutečnosti se ale těmitéž jedy příjemně povzbuzujeme.

Prostředků povzbuzovacích má lékařství nutně zapotřebí. Znal jsem vyhlášeného lékaře, který tvrdil, že bez prostředků povzbuzovacích nechtěl by býti lékařem. Co jsme si ale z takových povzbuzujících prostředků udělali! Bylina americká „Coca" zvaná jest povzbuzujícím prostředkem v neobyčejné míře.

Francouz Moréna (tuším, že je i Francouz, spis jeho aspoň jest francouzský) účinek cocy zkoumal podrobněji a nenalézá slov, aby povzbuzující její účinek dost si vynachválil. Vypiv nepříliš silný odvar byliny této mohl prý celou noc probdíti a druhého dne byl silen, zdráv a zcela svěží. Když vypil odvar silnější, prožil prý „nejpříjemnější okamžiky života svého". Bylo prý mu nadmíru lehce, dovedl dělati skoky podivuhodné, ač jindy těla svého ve směru tomto necvičil. Člověk by řekl, že následkem toho musí státi se „coca" oblíbeným lékem, že zejména pro lékaře choromyslných nález takový bude vítaným, poněvadž by se dalo as léku takového upotřebiti zejména při těžkých a lékaře dotčené nemálo namahajících formách trudnomyslnosti, avšak kdo by tak řekl, mýlil by se. Koky aspoň u nás i přes Morénovo pátrání neužíváme, za to ale v Americe jsou prý miliony lidí, kteří bylinu tuto žvýkají — a tak se ustavičně povzbuzují.

Patrně, že povzbuzení životních sil jest nutné. Poněvadž ale jest zároveň příjemné, povzbuzujeme se milerádi i tenkráte, kdy nijak nám povzbuzení třeba není. Nejpádnějším důkazem vážné pravdy této jest spotřeba alkoholu. Alkohol jest sice jed, ale povzbu-

zuje mozek i srdce. Po mírných dávkách silného alkoholu nastává u skleslých osob nový život. Srdce počíná mohutně pracovati a myšlenky stávají se jadrnější. Několik učenců dokázalo v nové době dokonce, že mírné dávky alkoholu rovněž i trávení podporují. Dělali pokusy na psech a shledali, že psí žaludek mnohem rychleji tráví, přimísíme-li k obvyklé potravě něco alkoholu . . . Následkem toho by se na příklad některý obyvatel z Jupitera, chvalně známé to hvězdy v naší soustavě sluneční, domníval, kdyby ho osud zanesl na naši oběžnici, že alkoholu se užívá u nás na zemi jako nejvzácnějšího léku a v prostomyslnosti své by považoval závody, v nichž se líh nápoje obsahující čepují, za užitečné lékárny. Avšak jak by se zmýlil, kdyby několik jen ulic v naší královské Praze prošel. Zprvu by snad se domníval, že je naše královská Praha jediným velikým chorobincem, jenž povzbuzujících prostředků nutně potřebuje, pak by ale záhy poznal, že se my Pražané povzbuzujeme proto, abychom se povzbudili. Jeť pravdou, že na příklad léku povzbuzujícího, jejž vyrábí starý Plzeňský pivovar, po čertech mnoho spotřebujeme. Podobá se, jako bychom nic jiného nedělali, než četli Jürgensenův spis o záněti plic, podle kteréhož povzbuzující prostředky a zejména líh nejsou pro srdce pouhým bičem, ale také „ovsem“, a že ten „oves“ nemálo jsme si oblíbili.

Dobrým povzbuzujícím prostředkem jest také káva. Výtečný francouzský lékař S. Jaccoud praví ve své příručné knize nemocí vnitřních, že s prospěchem lze užívati kávy při takovém stavu, kdy srdce nedostatečně se stahuje a oběh krevní následkem toho také nedostatečný jest. V takovém stavu pobádá silnější káva srdce k energičtější práci, tím se také upravuje oběh krevní a zároveň veškeré životní poměry ohroženého nemocného. Káva vedle toho činí mozek svěžím, zahání spánek — slovem jest to lék mnohonásobně užitečný. Punctum! Bylo by směšno povídati, co si naše století z kávy učinilo. Zvýšení cla z kávy jest vážnou říšskou otázkou, již přetřásají výmluvná ústa velikého počtu poslanců atd. Orientalové zejména, jak se zdá, povzbuzení zapotřebí mají, neboť ti jsou v konsumu daleko ještě před námi. Hollandské ženy v jižní Africe pohltí prý tolik černé kávy, že dle slov doktora Holuba i zvětšení srdce následkem toho vzniká — právě tím způsobem, že káva srdce stále k mohutnější činnosti pobádá a větší činnost srdce ráda se zvětšením se celé útroby se sdružuje. Lék povzbuzující stal se takto skorem po celém světě potravinou. Rovněž platí tak o čaji a mnohém jiném. Čaj zejména kolísá v poměrech dosti komických. Látky tak eminentně povzbuzující — požíváme zejména v naší Praze pozdě na noc. Povzbuzujeme jím mozek svůj k činnosti — před spaním. Platí zejména o čaji, aspoň tak praví Moleschott, že činí mozek spůsobilejším ku podržení všelikých dojmů. Je-li to pravda, pak jest čaj prostředkem nebezpečným, neboť čaje užívají zejména západní sousedé naši jako tmele literárních večerů — a ve večerech takových, jak víme, se přečasto moc špatně mluví. Ostatně povídá týž Moleschott, že čaj ladí k důmyslnému přemítání, že pomocí jeho stávají se myšlenky živějšími a snáze utkví na určitém předmětu, což jest zajisté věc pozornhodná a měla by se podrobněji prozkoumati, neboť zdá se mi, že by v Čechách skutečně mnohé družstvo, mnohá společnost, mnohý spolek — potřeboval „čaje“ a sice nikoliv jako jakés takés potraviny, ale jako — povzbuzujícího léku.

Známými dráždidly jsou také všeliké látky obsahující rozličné vonné oleje a zvláštní specifické lučební látky. Mnohé z dráždidel takových budí větší příval krve k oněm místům, kde se lék tento s organismem styká. Následkem toho slynou od starodávna rozličná křenová a hořčičná těsta, zejména u slabší části pokolení lidského, nechci říci u krásnější, neboť tenkráte, kdy dotčená část pokolení lidského se počne o užitek hořčičného těsta interessovati, přestala býti sama již i interessantní, neřku-li krásná. Přes to ale i v jiných kruzích užitečnosti těchto povzbuzujících léků si všímají a mnohý, kdo v pozdní noci ulicemi pařížskými bloudil, má dosud snad na paměti průsvitné elegantní ohlášky na návěštních budkách — ohlašující směle vnady a půvaby praeparatu hořčičného, nazvaného „papier Rigollot“. Také lékaři nezírají nijak k dráždidlům těmto s opovržením, upozorňuju zejména na pěkné pokusy Moslerovy, z nichž vysvítá, že hořčičné těsto přiložené v týle má zcela určitý vliv na tepny v plenách mozkových. Tepenky tyto totiž se zúžují, přiloženo-li těsto hořčičné na místo dotčené, a zúžení takové může prospěšně působiti zejména při takových bolestech hlavy, jež zaviněny jsou roztažením cev krevních. A co jsme si z takovýchto užitečných léků udělali v životě všedním? Nutný přídavek ke každodenním pokrmům svým — bez hořčice nebo bez křenu nemůže kuchyně devatenáctého století ani existovati, jsou, zejména hořčice, stálou částí obyčejného příboru. V jednom hostinci mnichovském, kdež byly hořčice a chleb à discretion, po způsobě francouzském, museli ustati od chvalitebného tohoto zvyku, když společnost akademiků stala se zde denním hostem. Páni tito, mající mnoho talentu ale málo peněz, večeřeli totiž pravidelně — hořčici s chlebem. Také nezapomenu na potěšení, jež mi způsobila společnost bodrých Švábů v malé vesnici blíže Stuttgartu, kteřížto požívali obrovské množství národního „bachsteinského“ sýra s neméně obrovským množstvím hořčice. O hořčici pak tvrdí se obecně, že zahání spánek tím, že dráždí mozek, že urychluje myšlenky a tak dále. Zdá se, že dotčení Švábové fysiologické výzkumy svých krajanů docela ignorovali. Spokojená jejich tvář by byla utišila Shakespearova Julia Caesara, nebylo v ní lze nijak čísti — řadu bezesenných nocí.

Quod erat demonstrandum!

Položil jsem si z předu důmyslnou a zajisté dočista novou větu, že člověk jest stvoření podivné, a myslím, že jsem ji s použitím některých příkladů, dokazujících, že jsme si učinili z věcí mimořádných, srdce i mozek pobuřujících, věci všední, skvěle dokázal. Avšak u konce tím nejsem ještě docela. Neboť tím, že jsme si z prostředků povzbuzujících učinili zcela všední, příjemný požitek, nezavázali jsme nijak lékařství ve směru tomto ruce. Třebas bychom pili lihové nápoje po litrech, kávy veliké množství, čaj před samým spaním, jedli hořčici a mnohá jiná podobná koření jako každodenní pokrm, tož přece lékařství se prostředků takových nesřeklo a nesřekne, jsouť doby, kdy i pro otupělé ústrojí jsou nutnými. Zázračné moci všelikých šťáv bylinných a balsámů, jiż ještě náš Sušil tak „dojemně“ opěvuje, už

přílišně nevěříme. Spíše ale dbáme, aby v těžkých seslabujících nemocech činnost srdeční nezemdlela, a mnohdy podaří se zachovati nemocného na živě tím, že jej uchováme při síle mezi tím, co ve vnitru jeho vážná některá choroba pustoší, choroba, proti níž jsou prostředky naše málomocné.

Pravdu toho vidíme při přemnohých těžkou horečkou provázených chorobách. Horečka seslabuje jak ústrojí vůbec, tak srdce lidské zvlášť. Neposkytujeme-li srdci prostředků, které by je k nové vytrvalé působnosti pobádaly a zároveň mu poskytovaly potřebné spíže k úsilovnější činnosti, vzdáváme se sami zbraně své, utíkáme před nepřítelem. Bichat pravil: On meurt par le coeur, par les poumons, par le cerveau. V obyčejných těžkých horečnatých nemocech, jako při rozličných tyfech, částečně při prudkém zánětu plicním a podobně je především srdce ohroženo, a zde jsou povzbuzující prostředky v prvé řadě vhod. Z té příčiny stává se podávání malých dávek silných dobrých lihovin více a více oblibenými. Těžkými neštovicemi skličeným dává se dnes často dobrý lihový nápoj, tolikéž vážným onemocněním ranným trpícím — a není hrubě více odpůrců způsobu takového. Neníť právě lihový nápoj, jak se dříve domnívali, pro zemdlené srdce pouhým bičem, ale také obrokem. Méně ovšem tak platí pro churavý mozek. Při nemocech mozkových, a sice při nemocech hrubších, jež vážné hmotné změny v útrobě této zaviňují, bývá nemoc namnoze udržována intensivním příbojem krevním, zde tedy povzbuzující prostředky, jež srdce pobádají a tudíž příboj krve jen by mohutnějším učinily, vhod nejsou. Zde užiti jich zajisté lze jen tenkrát, když nemoc závisí na chudokrevnosti mozkové, pak ovšem nejen že jsou vhod, ale jsou i velmi užitečné. Kdo viděl oblažující účinek na příklad horkého vína u osob náhlou větší ztrátou krve zemdlelých, dá zajisté ihned slovům takovým za pravdu.

Citoval jsem z předu výrok výtečného lékaře o váze prostředků povzbuzujících a tuším, že z nástinu zde právě podaného pravdivost oněch slov dosti přirozeně vyplývá.

Povzbuzující lék je mnohdy jako dobré povzbuzující slovo. Oboje, přijde-li v čas, může míti reformatio in capite et in membris v zápětí. K povzbuzujícím lékům měli mnohdy dříve značnou nedůvěru a mnohý starý, zvččnělý lékař, jemuž lihoviny platily za nápoj „horký“, divně by asi dnešní počínání naše pochválil. Tanuly by mu zajisté obvyklé následky lihových nápojů takových na paměti. Avšak sluší zde dobře rozlišovati a zachovávati míru pravou. Za to nemůžeme, že jsme stvoření podivná, podobající se mnohdy oněm tvorům, o nichž Sallust pravil, že je příroda učinila „prona atque corpori obedientia“. Všaktě také nepoběhneme poslechnout každého povzbuzujícího slova, jichž v našem mnohomluvném století padne tolik. Dlužno, jak praveno, činiti rozdíl a pak považovati bude zajisté každý povzbuzující lék i slovo za nástroj přeužitečný.

Dokonáno jest.

Historický román od *Václava Beneše-Třebízského.*

(Pokračování.)

X.

ezi litoměřickou residencí a pražským Klementinem se v tom témdni čtyři psaní vystřídala; předmětem všech byl bratr Xaverius. V relacích z Litoměřic stály nejrůznější domněnky. Pan rektor rozeslal posly všude po vůkolních farách; ale po zmizelém nebylo nikde ani pohádky . . .

Ve Vyšebohách napravoval již tvrdohlavce jiný lékař, mírný, přívětivý, každé slovo jeho provázel lahodivý úsměv — — —. Ale měl tu přec jen pernou práci. Nevěděli ani o nejdůležitějších článcích, ani zdání neměli o pěti přikázáních církevních, jedva že dovedli dělati kříž, jedva že se dovedli pomodliti. Jedině že se před ním nerozprchali, ani dveří nezavírali; u rychtáře sešlo se jich pokaždé do světnice, že by jablko nepropadlo — — —. Co by všecko byli Vyšebožští neudělali, aby se zbavili Breuneráků!

Do Javorova statku přistěhoval se jakýs Němec. Že uměl několik slov česky, ustanovila ho vrchnost rychtářem. Aspoň bude věrným poddaným a bude bdíti nad pořádkem. Ve vsi ke všemu přikyvovali, za všecko ruce líbali, za všecko „zaplať Pánbůh“ říkali, těm svým dobrodincům za živa přáli nebeské království, nikdo se ani šeptem neodvážil říci cos nepříznivého o novém pořádku — — —. K čemu ke všemu by byli nepřikyvovali za to, že páni odvolali z jejich podkroví živé ďábly! — Byli by sice nejraději prchli za Javorem; ale nemohli. Úřady by je byly zahnaly nazpět; obecnému lidu neplatilo právo stěhování, protože by tak země byla teprv spustla. —

Na samých hranicích už zase strašila vojna. Říkalo se přec všude, že Švejdy zahnali do moře, že se utopili do jednoho; ale krvavé nebe za říjnových a listopadových nocí věštilo, že to moře bylo asi příliš mělké, tomu nejmenšímu Švejdovi tak sotva pod kolena. Letos přece trochu toho obilíčka sklidili, navezli do stodol hezkých mandelů a sypalo k neuvěření: žito skoro na strych, ječmen na dva — — —. Počítali, že budou moci nějaký tolar schovati. Němec rychtář skoupí obilí vymlácené pro císařskou armádu, sám už odvezl dvě „fůry“ do Litoměřic, přinesl noviny, že platí a že to půjde ještě nahoru, oves nejvíce, strych už za devět kop, žito za třicet, ječmen jeden a třicet. Ale těšili se chudáci tak dvě či tři neděle. Kolem pátého neb šestého listopadu začalo se tudy trousit císařské vojsko se všech stran, po desíti, po stu, po kumpaniích, po půl škadronách. A nač padli, všecko brali; ale štěstí ještě, kde jen brali, nepálili a nevraždili. — Patřili k armádě arcivévody Leopolda Viléma, jehož vítězné slávě odhoukala u Breitenfeldů švédská děla pochod pohřební.

Kolikrát už viděli v severních Čechách císařské vojsko prchati od hranic v takovémhle zmatení! Věru, sami nevěděli ani kolikrát. Už to bylo ubohým jedno, zdali se jich dědinky hemží praporci císařských či švédskými kabátci. Od těchto se milosrdenství nadíti nemohli a přec u leckterého kornetu zaslechli český hlahol, u leckteré škadrony poznali českou tvář, leckde mezi důstojníky českého pána exulanta a ten nikdy nedopustil proti nim zlého. — — —

Jistě jim tu pro jistotu nechali salvaguardu. A v císařském vojště co důstojník — to cizák, až z Irska, až ze Skot, až z Kastilie, či jak se všecky ty španělské provincie jmenují. A vojáci také skoro všecko samý cizí lid, zverbovaný po německých městech, najatý za několik „tuplšedesátníků“ k uhájení svaté římské říše a dědičných zemí.

Tenkrát se mohlo říci: v cizině zle, ve vlasti ještě hůře — — —. Věru: mát' zdravé, pevné kořeny ten náš český lid, že to všecko vydržel a přetrpěl!

Chaty vystěhovalců na úpatí saských strání vinoucích se v mírných svazích od českých hor, zůstaly tentokráte ušetřeny. Táhl sice nedaleko odtud celý regiment, jednou zajel si až k samým plotům a kolovým ohradám hluk rejtharů; ale zmizeli rychleji než havrani, když se rozletují z lesů do rovin po zákusku — — —. Co pak by také mohli vzíti pod těmihle střechami, pod nimiž s bídou vstávají a s bídou se kladou na lůžka! O bledé, vymořené tváře, o zčervenalé, uplakané oči nikdo nestojí; spíš se jim každý vyhýbá. V leckteré chatě zdejší volali smrt a ona se jen okénkem do vnitra podívala, ušklebila a letěla dál, kde se jí děsili, kde ji nechtěli, kde před ní každou skulinu zacpávali. —

Začátkem prosince napadlo sněhu, že jedni skorem k druhým ani nemohli. Museli si cesty vyhazovati lopatami. Na deset kroků by byl nikdo neřekl, že tu vesnička, že tu v těch závějích tráví život lidé — vyhnanci. A kdyby se přec byl cizinec podíval sem bystřeji, byl by si pomyslil: jsou to budky, v kterýchž za velké zimy, za tuhých mrazů myslivci zvěři zasypávají, aby vydržela do jara — — —. Jen šedavý, čpavý dým, když se vznesl do výše, svědčil, že tu lidská obydlí.

U Javorů to ještě ucházelo. Sedlák nějaký groš za leto vydělal, nějaký si přinesli z domova. — — — Jinde bylo hůře; více krků, více spotřeby; více jedlíků, více grošíků. A výdělek nebyl žádný, zhola žádný. Nařezali si v lese proutí, pletli košiny, košíky, nasekali si v lese polen, dělali topůrka, násady; potom to naložili na sebe, na ženy, na děti a rozešli se po saských rovinách — — —. Sasíci se tomu umění divili, tu a tam od nich ledacos koupili, platili moukou, černou žitnou, žlutavou ječmenovou, platili otrubami, kouskem chleba, prodavačům se oči zalévaly slzami nad touhle almužnou v cizině — — — —. A což bylo jiného než almužna, trochu té mouky, či kousek chleba! Jak pak to mohlo dlouho chuďasům vydržeti? — — — —. Při největší šetrnosti sotva tak týden, nejdéle čtrnácte dní. A nyní všude všecko zavato a kdyby i nebylo, marně by chodili. Kdo pak potřebuje košinu na vůz, když je v zemi Švéda, když tu bude přezimovati; kdo pak potřebuje násadu, leda na rýč, jímž by jeden druhému hrob vykopal!

Šli tedy do lesa hlouběji, vlastně výše, číhali na zvěř, tu něco chytili, tam něco, ale zřídka, jakoby i hučiny byly osiřely — — —. Den ode dne ryla se jim bída do tváří zřejměji, den ode dne vystupovala před nimi příšera, kteréž se říká hlad, v děsnějších a hroznějších obrysech, den ode dne se jim oči kalily častěji, hodinu od hodiny rozestíral se všem usouženými obličeji výraz, kterýž věští to nejhorší. — — — Brali do rukou knihy, svatá písma; hledali pomoci, kde jim jen napadlo; čítali, až listy v těch knihách vlhly, hlasy čtenářů přečasto selhávaly, slábly . . . . .

A t y t o c h a t y zůstaly ušetřeny; t ě m t o c h a t á m se smrt vyhnula. — — — Běličce také kvítky na lících nějak vybledly; neměly toho božího sluníčka, jímž se všude všecko jen usmívá, neměly té boží vlažičky, po níž všude všecko osvěží, přestal je líbati vánek, jenž kališky jejich v tak luzný květ rozvívá. Pálily je slzy; ofoukl je cizí, mrazívý vzduch.

Javor tenkrát nemoc přechodil; ale přec od leta do zimy sešel o celou desítku. Té síly v rukou už neměl, pevnost v nohou také ne a což pak ta hlava nakloněná, celá prokvětlá! — Ženě jeho přibylo na tvářích vrásků jako babičce a přec byla teprv tak kolem čtyřicítky. Jen J a r u š k a se nezměnila. Ještě jí starosti na dětské srdce nepřilehly, do dětské duše se nevplížily, dětskou hlavu nechaly v pokoji! — Mladší dceruška leckdy vyhoupla se Javorovi na koleno, jakoby mu chtěla všecken ten trud, všecko to soužení setříti, slíbati, ten svůj úsměv, tak nevýslovně přítulný, vtisknouti v zachmuřenou jeho tvář, hluboké rýhy v svadlém obličeji zaceliti pelem líček svých, rtíky svými do jeho rtů vdechnouti všecku tu mysl pokojnou, všechen klid dětských ňader —

A Javorovi se opravdu leckdy kolem bezbarvých rtů zakmitl úsměv, těžká ruka jeho spočinula na hebounkých vláscích Jaruščiných, přitiskla mladou dceruščinu hlavinku ke hrudi — — — —. Ale ve tváři jeho jste mohli čísti zřejmě: „Čeho se dočkáš, co vytrpíš, co vystojíš, než vyrosteš? Co z tebe bude, milé dítě, až se země zavře nade mnou!“ —

„Jak nám ještě mouka dlouho vystačí?“ otázal se jednou Javor ženy, když se nějak nízko nad truhlou nahýbala, jakoby tam bylo už jen na dně — tak pouhý poprašek. Selka jakoby neslyšela, ještě níže hlavu zavázanou plachetkou do truhly nahnula, jakoby tam tu mouku zrovna chtěla spočítati.

„Nic platno! — Jářku ženo! — Myslím, že snad přes vánoce přec!“

Javorka se zdvihla, otřela si „fértochem“ tváře, zvláště oči a utkvěla jimi na Jarušce, potom na Běličce.

„Nic platno! — Tajit si to nesmíme; až tam bude poslední „přehoušel“, potom bylo by pozdě!“

„Tak dvě neděle! — Ale musíme šetřiti, jen polovičku každý den — — —“.

Žena nemohla ani dopověděti; dala chuďas dětem, mužovi, sama řekla, že nemá ani na sousto pomyšlení, spokojila se takřka s drobty — — — schla den ode dne nápadněji. Jeden druhému viděl do duše a jeden druhému nechtěl pověděti, co si na dně svého nitra vidí navzájem.

„Prodáš ty mé sukně, ty mé šaty — dobře jsme si je tenkrát nechali. — Snad přec něco dostaneš a utržíš!“

*

Javor svěsil hlavu a neodpovídal. Už ho to také napadlo.

„A já vás tu darmo vyjídám, pomoci vám nemohu —. Jsem vám za obtíž; co jste se o mne nastarali, a já se vám nemohu do dneška odměniti, ničím, tatíčku — ničím matičko! Kdybych mohla, tímhle svým životem bych vaše štěstí vykoupila!“

Světnicí, v níž to vypadalo nyní nepoměrně úhledněji než před půl rokem, zavládlo na několik okamžiků dusné, umrlčí ticho.

„Půjdu do Čech nazpátek; však si cestu dobře pamatuji. Máte tam přátely, příbuzné; všecko jim povím a snad se ustrnou?“ — — —

„Nemají ubozí asi sami ničeho — — —. Netrap si hlavu, Běličko! — Podívám se zítra do Perna, žijí tam krajané, litoměřičtí měšťané, ty šaty vezmu s sebou pro všecko — — —. Ale tak se mi zdá — —“

Javorovi hlas v hrdle uvázl. Proč bráti také někomu byť i pouze slovem naději?

„Půjdu tatíčku s vámi! — Pomohu vám; jste jako po nemoci. A já mladá, mám sílu, mohla bych sama, cesty jsou zavaté, kterak se tam dostanete? Na cestě někde klesnete — — —. Aspoň něčím, tatíčku — —“

„Nelam si hlavu holka! — Co jsme ti učinili, rádi jsme ti poskytli, jako bys byla naše krev, jako naše vlastní, jako tahle maličká. Tam všude plno nevázané chasy, kdo pak by se ujal dcery vystěhovalcovy!“

Javor se zdvihl, šel do police sbité s latí, sňal knihu — melantrišku, otevřel stará písma, třetí knihu královskou a v kapitole sedmnácté četl: Toto zajisté praví Hospodin Bůh israelský: neubudeť mouky v nádobě, aniž oleje v lahvici ubude až do dne, kdežto dá Hospodin dešť na zemi — — — — a jedl on i ona i dům její; a od toho dne v nádobě mouky neubývalo, aniž v lahvici oleje umenšeno jest vedle slova Hospodinova, kterýž byl mluvil skrze Eliáše . . . . .“

Tak zahánívali čeští vystěhovalci v cizině nouzi, bídu a hlad — —. A někdy nad tou zlatou knihou písem svatých hlava umdlena klesla, zdřímla a víc se neprobudila.

Druhý den časně z rána žena Javorova vybírala ze skříně kus za kusem ze svatebních šatů svých, každý políbila, každý slzami porosila; měla také šněrovačku zlatem krumplovanou, i tu muži zabalila — — — —.

„A mé?“ otázala se Bělička.

„Jen si je milá holka nech; snad přece přijdou časy, kdy jich budeš potřebovati; vždyť tahle psota věčně věkův trvati nemůže — — —. A já už bych je beztoho sotva kdy vzala na sebe! Proležely by se nám tu darmo!“

„Vezmu je sama, když vy nechcete, sama je půjdu vyměnit, třeba za bochánek chleba, třeba za čtvrtci mouky — — —.“

„Vždycky si nás Běličko poslouchala na slovo, co jsi nám jen na očích viděla — — — —. A měl bych chuť nechat i tohle doma. Ještě si z nás strhnou smích, že jsme se přistěhovali do Sas, abychom tu šat se sebe prodávali, že jsme měli doma hedbáví, tady že nemáme co jíst, že snad jsme to někde ukradli — — —. Ó je to trpké pohostinství! Tak mi to v noci přišlo do hlavy: nejlépe si na všecko ulehnouti a — umříti, třeba hlady, jen ne viděti úšklebky, slyšeti posměchy — — —.“

„Chystám se do města! — Chcete něco tam odtud?“ ozval se na prahu hlas sousedův, také již muže obstárlého. Někdy míval v rakovnickém kraji veliký, zemanský dvůr a ze všeho mu zbyl na těle polorozedřený šat a tři děti.

Javor se odmlčel, selka zčervenala studem, protože skládá své svatební šaty, aby je prodala; chtěli to ubozí aspoň před krajany zatajiti — — — —. Ani nevěděla kam se studem podíti. Soused porozuměl všemu okamžitě a trpce se pousmál.

„Jdu se zbavit poslední památky z mé otčiny. — Děti už včera neměly jediného sousta! Nechtěl jsem dřív nikoho obtěžovati, potřebují všude sami všecko jako boží světlo, víc než sůl — — —. Než se vrátím, pro milosrdenství boží, máte-li, dejte jim, půjčte, oplatím vám — — —.“

A muž soused zabryzl se do rtů, aby nemusel plakati. Takhle nikomu ještě jakživ o nic neřekl. A dohnala jej k tomu otcovská láska.

„Mám obraz nebožky matky, byl v stříbrném rámci, včera jsem jej odloupal a dnes jdu rámec prodat,“ pravil cestou k Javorovi. Šli těžce; museli si pěšinku raziti. — — Budou se dle všeho moci vrátiti až tak k večeru.

XI.

Švédský generalissimus Leonart Torstenson slavil letošní vánoce v Sasku. Část rejtharstva, hrubá střelba a osm brigád pěchoty rozložilo se na březích řeky Muldy. Byla zamrzlá skorem do dna. Vezli přes ni až čtyřiadvacetiliberní kanony. — Umrzlý sníh pod každým krokem, pod těžkou botou rejtharskou zvlášť, jen hvízdal. Čistě švédské regimenty stály kolem Koldic, hlavní stan položen do městečka a generalissimus ubytoval se v opuštěném domě, v němž před patnácti lety bylo asi štěstí, bohatství, až přepych — — —. Před dvěma týdny uprchli odtud obyvatelé polonazí. Koldice přišly císařské armádě po bitvě u Breitenfelda zrovna do cesty. Ale ještě dnes tu byly skříně uměle vykládané z dřeva ořechového, stoly — řezba mistrovská, židlice pravé vzory renesančního umění — — — ale všecko polámané, potlučené, spřerážené; tady hedbávový cár se zlatými bordurami, tam zase drahé francouzské sukno, ale také kusy, vojáci si tím balily nohy — — —. Na stěnách viselo ještě několik obrazů; ale hlavy měly rozbodané. Nebylo lze rozeznati nikoho.

A v takovém domě seděl Torstenson o štědrém večeru leta Páně 1642.

V krbu podle vlašského způsobu upraveném, ale také vytlučeném, planul jasný oheň.

Generalissimus si hověl v rozviklané lenošce, na kterouž rozestřeli medvědí kůži. Pakostnice ho od včerejška přestala zlobiti. Bylo mu také viděti ve tváři úlevu; rozjasnila se snad i tím, že byl štědrý večer. Chvílemi sáhl po křišťálové sklenici, z kteréž před nedávným časem pil zámožný Sasík jen dvakrát či třikrát do roka, přiložil ji zvolna ke svadlým rtům; jedva že si je omočil

a potom opět ji postavil na stolek, jehož okrajem vinul se dovedně vydlabaný věnec vavřínový.

Tři důstojníci stáli v protější jizbě mlčky. Dívali se okny do širých, zbělených polí; snad jim přišly do paměti rodné daleké kraje, snad sestry, snad nevěsty —. Také tam slaví štědrý večer, vzpomínají na ně, vycházejí ven, dívají se k polednímu moři, zdali se nad ním nevznášejí bílé oblaky, zdali neletí blíže, zdali zdaleka nenesou nějakou novinu. — —

Snad i tomu proslavenému generálovi štědrovečerní myšlenky usedly na okamžik do šedivělé hlavy a vyvolaly ledajakous vzpomínku. Nebyl ještě tak starý, kolem osmatřicítky. Mohlo by se říci: v plné síle mužných let, ale hlava jeho byla nějak nápadně nakloněná, tvář svadlá, oko zakalené, rty skorem do modra, na čele vráska vedle vrásky a vous zpopelovatělý — — — —. Z daleka by jej měli za sedmdesátníka; ale teprv když se člověk na něho opravdu podíval a pozoroval rysy v jeho obličeji ostřeji, poznal nejlepší leta, ale spustošená, tak jako kraje, kterýmiž táhly jeho regimenty. — A tenhle prý byl ze všech švédských generálů nejmírnější.

„Hejtman Fjelsenborg!“

Generál při těchto slovech se obrátil z pola k oknu.

V témž mžiku stál před ním as třicetiletý muž v kabátci bílém jako venku sníh. I porty na něm byly stříbrné. Hejtman Fjelsenborg patřil k první setnině bílé brigády a občas zastával u Torstensona úřad sekretáře. Byl to plnokrevný Švéda se světlým vlasem, se světlým vousem, s tvářemi lehce zardělými.

„Je štědrý večer! — Vzpomínám si, že jsem někomu dlužníkem. — Už jsem byl dvakrát upomenut na svůj dluh! — Ale dnes jej musím splatiti.“

Generalissimus na několik okamžiků se odmlčel.

„Pamatuješ se na mladého muže, skorem ještě jinocha, v poloměstském šatě — od Žitavy?“

„Je u bílé brigády — u mé setniny!“ odtušil hejtman.

„Tuším, že nás vystříhal, abychom z těch studní nepili, že tam naházeli jedu — — — —. Byl tenkrát parný srpnový den! Navážili plné okovy, chtěli jsme píti z helmic, z klobouků — — —. Prodral se až ke mně — — —. Se mi zdá, že mluvil latinsky — — —. Tvář jeho vidím určitě do dneška. — U tvé setniny, u bílé brigády?“

„Je v listině mezi těmi, kteříž u Breitenfelda zaskočili arcivévodskou kancelář, celý hlavní stan, na prvním místě!“ — — —

„Chtěl jsem jej tenkrát odměniti stem dukátů!“ hovořil dále Torstenson, jakoby byl poznámku hejtmanovu přeslechl. — „Nechtěl však nic jiného než švédský kabát, ten bílý — — — váš! Potom jsem na něho pozapomněl. Nahrnulo se plno práce, pak ta má nemoc — — — —. Dnes mi volněji, tak jakobych byl zdráv, jako před desíti lety, když jsme se na tuhle vojnu chystali. — — — Zavolej mi ho!“ — — —

Hejtman odkvapil s úžasem.

(Pokračování.)

Pepita Ximenez.

Andaluzský román. Napsal *Juan Valera.*

(Pokračování.)

6. června.

Někdejší kojná Pepitina a nyní její klíčnice jest, jak otec můj říká, ženština jako meč; žvatlavá, živá a obratná jako málo která. Provdala se za syna mistra Cencia a sdědila po otci to, co syn nezdědil: zázračné vlohy k všelikým uměním a službám. Rozdíl jest jen ten, že mistr Cencias skládal lisy na víno, opravoval kola od vozů, sbíjel pluby a jeho snacha vyznala se v zavařeninách, sirobech a jiných lahůdkách. Tchán provozoval umění užitečná, snacha umění příjemná, jakkoliv nevinná a dovolená.

Antoňona, tak jí říkají, požívá největší důvěry, nebo si ji rázně osobuje ve všech zdejších rodinách. Do všech domů vchází jako do svého, všem mladým pánům a slečnám věku Pepitina aneb o čtyry nebo pět let starším tyká, říká jim synáčku a dceruško jako by je byla všechny odchovala na svých prsou.

Ke mně na potkání mluví jako ku všem ostatním. Přichází se na mne podívat, vchází do mého pokoje a řekla mi už několikrát, že jsem nevděčník a že hřeším, když nejdu navštívit její paní.

Otec, netušící ničeho, obviňuje mne z výstřednosti, říká mi, že jsem sova a nutí mne, abych šel do večerní společnosti. Dnes nemohl jsem již odolat jeho opětnému naléhání a šel jsem tedy velmi záhy mezi tím co otec urovnával účty se správcem.

Ó běda že jsem šel!

Pepita byla samotna. Jak jsme se spatřili a pozdravili se, polil nás oba ruměnec. Podali jsme si nesměle ruce a neřekli jsme slova.

Já nestisknul ruku její, ona nestiskla ruku mou, ale krátkou chvíli drželi jsme se tak dále.

V tom pohledu, který Pepita na mne upírala, nebylo lásky, ale přátelství, účastenství a hluboká truchlivost.

Uhodla celý můj vnitřní zápas; tušila, že láska k Bohu zvítězila v duši mé; že mé předsevzetí, nemilovati ji, bylo pevné a nezvratné.

Neodvážila se stýskati si na mne; neměla práva na mne si stýskati; věděla, že jest pravda na mé straně. Povzdech sotva znatelný, jenž vydral se jí ze rtů, prozrazoval, jak jí toho bylo žel.

Ruce naše byly ještě spojeny. Oba byli jsme němi.

Jak jí říci, že nejsem já pro ni a ona pro mne?, že jest nutno rozloučiti se na vždy?

Avšak, jakkoliv nevysloveno to ústy, povídaly to oči. Můj vážný přísný pohled potvrzoval její obavy, přesvědčoval ji o neodolatelném rozhodnutí.

Najednou zamžily se její oči; celá její slíčná tvář, ubledlá již bledostí průsvitnou, zachmuřila se výrazem nevýslovně krásné zasmušilosti. Zdála se mi býti jako Matka sedmibolestná. Dvě slzy vyhrkly jí zvolna s očí a plížily se po její tváři.

Nevím, co se ve mně dělo. A kdybych věděl, jak to vypsat? Přiblížil jsem rty k její tváři, abych utišil její pláč a naše ústa spojila se v políbení.

Nevýslovné opojení, mdloba plná nebezpečí, rozlila se po celé bytosti mé i její. Ona zavrávorala a já udržel ji ve své náruči.

Díky nebesům, že zaslechli jsme kroky a kašel pana vikáře, jenž přicházel; odstoupili jsme od sebe.

Já přišel k sobě a soustřeďuje všechny síly vůle své donutil jsem své rty, že hlasem tichým, ale pevným ukončily tento hrozný výjev:

„První a poslední!“

Mínil jsem tím to hříšné políbení, a jako by rty mé byly vyslovily zaklínání, vystoupilo mi na mysl celé apokalyptické vidění v celé své hrozné velebnosti. Věděl jsem nyní s jistotou, že jest to poprvé a naposled co dvojostrá dýka z jejích úst zranila duši mou plnou zloby, nepravosti a hříchu.

Celý ten večer byl jsem jako v horečce, ve vnitřním šílení, jež nevím, jak jsem zakrýval.

Odešel jsem velmi záhy.

V samotě ztrpčila se hořkost má.

Vzpomínaje na ono políbení a ona slova při rozloučení porovnával jsem se s Jidášem zrádcem, jenž prodal mistra svého políbením, s krvavým a podlým vrahem Joasem, který líbaje Amasiu vbodl mu dýku do útrob.

Dopustil jsem se dvojí zrady, dvojího klamu. Klamal jsem Boha a sklamal jsem ji.

Jsem bídný tvor.

11. června.

Ještě je čas napraviti všechno. Pepita se pozdraví ze své lásky a zapomene slabosti, jíž podlehli jsme oba.

Od onoho večera nepřekročil jsem práh jejího domu. Antoňona nepřichází ke mně.

Úsilovnými prosbami vymohl jsem na otci pevný slib, že odsud vyjedem 25. t. m. hned po Sv. Janu, kterýžto svátek se zde světí velmi slavně, zvláště v předvečer.

Jsa vzdálen od Pepity cítím, že se vyjasňuje mysl má i zdá se mi, že tento začátek lásky byl jen zkouškou pro mne.

Po všechny ty noci jsem se modlil, bděl jsem a bičoval se. Vytrvalost mých modliteb, hluboká kajicnost srdce mého, nalezly milosti před Hospodinem, jenž ukázal se mi ve svém velikém milosrdenství.

Hospodin, jak dí prorok, seslal oheň svůj na kořen duše mé, osvítil můj rozum, roznítil sílu vůle mé a vnuknul mi poznání.

Působnost božské lásky, která jest ve vůli nejvyšší, povznesla mne někdy, aniž bych toho zasloužil, k modlitbě dýchající klidem a oddaností. Zbavil jsem nižší mocnosti duše své všech jiných obrazů, ano i obrazu oné ženy, i zdálo se mi, jestliže mne pýcha nezaslepuje, že poznal jsem i užil v míru, rozumem i citem, dobra nejvyššího, kteréž jest v středu hlubin duše.

Před tímto dobrem jest všechno bědností, před touto krásou všechno ohyzdností, před tímto blahem všechno nešťastnou trýzní, před touto vznešeností všechno nízkostí. Kdož by, pro lásku k Bohu, nezapomněl každé lásky jiné, kdož by každou jinou nepohrdnul?

Ano, hříšný obraz té ženy opustí na dobro a navždy duši mou. Modlitby mé a má kajicnost budou metlou krutou a touto vypudím ji z duše, jako Kristus vyhnal z chrámu kupčíky.

18. června.

Toto jest poslední list, který Vám píšu.

Dne 25. t. m. odjedu odsud již neodvolatelně. Brzo budu tak šťasten, že obejmu Vás.

Blízko Vás budu lepším. Vy dodáte mi srdce a ráznosti, které postrádám.

Bouře různých pocitů bojuje nyní v srdcí mém.

Nelad mých myšlenek poznáte z neladu, v jakém Vám píšu.

Dvakráte navštívil jsem opět dům Pepitin. Zůstal jsem chladným, přísným, jak jsem zůstat měl; ale co mne to stálo! —

Včera mi řekl otec, že jest Pepita churava a nepřijímá návštěv.

Přišlo mi na mysl, že snad její láska, tak nevlídně odmítnutá, jest příčinou její churavosti.

Proč jsem se díval na ni těmi samými, žhoucími pohledy, kterými ona dívala se na mne? — Proč jsem ji tak bídácky sklamal? Proč jsem v ní vzbouzel víru, že jest milována? Proč se moje ošemetné rty dotkly rtů jejích a zažehly sebe a je plameny pekelnými?

Avšak nikoliv; můj hřích nesmí s železnou důsledností vléci za sebou hřích jiný.

To, co bylo, nedá se odčinit, ale musí býti napraveno.

Dne 25., opakuji, odjedu.

Ošemetná Antoňona přišla ke mně. Schoval jsem tento list před ní, jako by to bylo hříchem psáti Vám.

Zůstala jen několik minut.

Vstal jsem se židle a mluvil s ní stoje, aby návštěva byla kratší.

Za tu chvíli řekla mi tisíc střeštěností, které mne hluboce zarmucují.

Na konec rozkřikla se svým polocigánským nářečím:

„Jdi, ty kejklíři s láskou, ty ničemo, buď proklet! Tisíc nemocí, ať tě láme za to, že pro tě ochuravěla má dceruška a že tys ji zabil!“

Na to mne chytla ta ďáblice pod paždím a zalomcovala se mnou šest- nebo sedmkrát, jakoby mi řemeny chtěla trhat s těla. Potom odešla celá rozlícená.

Nestěžuji si na to; zasluhuji, že si se mnou stropila tak surový žert; jestli to byl žert.

Zasluhuji, aby mne ďáblové štípali rozpálenými kleštěmi.

Bože můj, učiň, aby mne Pepita zapomněla, učiň, potřeba-li toho, aby milovala jiného, a byla šťastna!

Mohu žádati více, Bože můj? —

Otec neví ničeho, netuší ničeho. Jest lépe tak.

S Bohem! Za málo dní se uvidíme a obejmem.

Jak změněna mne naleznete! Jak plné hořkosti srdce mé! S tou nevinností ztracenou! S tou zraněnou, a utrýzněnou duší!

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Karel Sladkovský

zemřel dne 4. března 1880, dokončiv život čistý, jej celý obětovav vlasti nešťastné.

Byl z největších svých současníků ve vroucí lásce k svému lidu a největší v plnění své povinnosti k němu.

Zemřel, — ač v životě mu neporozuměno — oplakáván od lidu svého.

Vy, kteří cítíte trn, hlodající v srdci vašem, i když jste nejšťastnější, trn vědomí, že národ váš je nešťasten a bídný, buďte rovni jemu čistotou, láskou, vytrvalostí, obětováním života vlasti nešťastné!

Mládeži naše, buď rovna jemu nadšením, skalopevnou vůlí a vírou!

A bude jinak v pokolení budoucím!

— Báje Šošany od Julia Zeyera. (Ottovy Salonní bibliotéky č. XV.) Jest to sbírka starých, orientálních mythův: jeden hebrejský, druhý egyptský a třetí indický. Jenom první, ze všech nejkratší, vytištěn byl v Lumíru. Dojista, že naši čtenáři se dosud pamatují na „Smrt Evy", tu čarovnou, biblickou fantasii. V pustém údolí, nad velikou mohylou, pod jejíž tíží dřímá Adam, sedí truchlící Eva. Anděl smrti vznesl se k ní a zve ji k Hospodinu. Ale Eva nechce ještě zemřít, jedna věc ji tíží. Kain dosud bloudí světem a „každý krok nešťastné nohy jeho bodá v srdce její". V tom vynoří se z husté mlhy ranní slunce a na kraji lesa objeví se mladý Jubal; na krásném čele bloudí jemu sny a na rtech sladké písně. Z jeho úst dozví se Eva, že Kain již dotrpěl. Žehná nebi, žehná zemi, té druhé matce lidí, a loučí se s Jubalem. Ten odchází. „Tu zašuměly větry ve výši a mocný šelest perutí obrovských zatřásl tichým vzduchem a země zalkala a stromy úpěly. I pozdvihl Jubal polekané oči svoje k nebesům — a hle! anděl smrti vznášel se k slunci a v náručí mu Eva ležela...!" Tato nádherná scena jest jako Doréova illustrace: nad pustou zemí tratí se v mlze perutě odletujících andělů a mezi větvemi hustých platanů prosvitá zlatá záře ztraceného ráje.... — Druhý mythus „Král Menkera" vypravován jest dle známé pověsti Herodotovy. Jest to věru překvapující co může moderní spisovatel utvořiti z těch několika prostých řádků starého autora. Když se Napoleon vrátil z Egypta, přivezl sebou vzácnou trofej, za kterou mu bude Francie vždycky vděčna — míním ty drahocenné sbírky starožitností, které vzbudily tak živý a všeobecný interes. V několika letech vzkřísili učenci ten dávno zašlý svět k novému životu. K nám dostaly se i tyto studie, bohužel jako všecko, teprvé z Německa. Byly to hlavně romány Ebersovy, které vnikly do širšího obecenstva, a kdo neznal starších prací Gautierových a Flaubertových, viděl v nich nový jakýsi druh. Nyní vystupuje domácí autor s dílem podobným a poněvadž u nás právě romány Ebersovy tak známy jsou, bude snad zajímavo porovnati s nimi povídku Zeyerovu. Řekněme to hned: „Král Menkera" se toho porovnání báti nemusí. Již v hlavní a podstatné věci se oba autoři valně od sebe liší: Ebers jest především učencem a pak romanopiscem, ale Zeyer jest hlavně a jediné poetou! Píše-li Ebers román, jest to pouze, abych tak řekl populární forma, v jaké své veliké studie podává obecenstvu; některé kapitoly činí dojem odborné stati a jediný pohled pod čáru, kde se hemží celé houfy učených poznámek, nás přesvědčí, že autorem románu jest veliký egyptolog. Ebers chce především podati věrný obraz staroegyptského života; to jest mu hlavním účelem a tomu obětuje všecko. Důmyslná a krásná osnova jeho románů trpí někdy poučnými digressemi, autor zapomene na chvíli na proud svého vypravování a začne popisovati egyptské školy, zřízení vojenská, plán některého města nebo chrámu s neuprosnou svědomitostí a potvrdí každý detail učenou poznámkou. — Jinak pracuje Zeyer. Víme dobře, kolik let věnoval studiu egyptské archeologie, nežli napsal „Krále Menkeru", a přece toho čtenář nikde necítí. Celý ten učený balast jest jemu věcí vedlejší, jeho vypravování však věcí hlavní. I když popisuje ku př. scenerii, nemá jiného účele leda čistě uměleckého a tomu se věnuje s celou duší. Jeho barvy jsou tak skvělé, tak živé, že vidíme neustále před očima jeho nádherné obrazy; dojem ten jest tak mohutný a tak trvalý, že se ho nelze ani zbaviti, asi jako některé melodie, která nám utkvěla v duši. Popis věže, kde skrývá Menkera krásnou svoji dceru, jest práce hodná největšího koloristy. Známá báje o Isidě a Osirisi, kterou dovedl autor velmi obratně vložiti ve svoje vypravování, překvapuje nás tklivým tonem svým; je to samostatná, čarovná báseň, nový to důkaz, že může autor chopiti se kterékoliv látky, třeba té nejznámější, jenom když dovede vložiti tam více, nežli kdo jiný před ním. Bez odporu nejskvělejší scenou z celé povídky jest plavba do Bubastis, tento veliký bacchanal na svatých vodách Nilu; ten vylíčen jest tak mistrně, že se čtenáři zdá, jakoby viděl ta světla a stíny mihati se temnou nocí, ty davy polonahých mužů a žen, jenž spití vínem a láskou si leží v objetí, jako by slyšel chřestění šístér, lkání harf a flétny, šumění svatých vod, ten hromový jásot, jakoby ten hlučný vír unášel jej sebou vždy dále a dále, až hlava opojená vůní kadidla, lotosů a růží klesá v dlaň. Poslední kapitola jest jako pátý akt hrozného dramatu, jaké by v pohádce Herodotově nikdo nehledal. „Král Menkera" jest jaksi těžištěm celé knihy; zde tvořil autor nejvíce. Koho to interesuje, ať si vezme Herodota a přečte si ono místo (II. 129—133), odkud látka vzata jest, a věru že se podiví. Ku třetímu ze svých mythův vzal autor motiv z Mahâbharaty. Jenom tak mimochodem vypravuje se tam, že dva bratří, jacísi indičtí giganti, chtěli dobyti Indrova nebe, a za tu zpupnost že poslal Brahma na svět krásnou ženu Tilottamu, k vůli níž jeden druhého zahubil. Tak, jak mythus zní, nemůže ovšem postava Tilottamy buditi žádného interesu u čtenáře, neboť jest pouze jakousi skříní Pandořinou, jakýmsi nástrojem, úplně bezvědomým, jehož užijí bozi na potrestání ubohých lidí. To cítil dobře autor a proto vdechl v duši její lásku: Tilottama miluje jednoho z bratří, jak ho jen zhlédne, a když vidí druhého, miluje ho rovněž tak, poněvadž je prvnímu úplně podoben. Štěstí lásky její hasne, sotva že zasvitlo: bratří se vraždí před jejím pohledem, a jí nezbývá jenom zoufalství. Tuto variaci původního mythu do-

cílil básník velmi mnoho: hrdinka, to čisté, nevinné dítě, jemuž bozi dali život jenom proto, aby je učinili obětí své nenasytné pomsty, jest nanejvýš sympatickou a velikou ve své bolesti; jest větší nežli všichni bozi a přece musí podlehnouti. Čtenář to cítí a odtud onen veliký dojem. Je to ten starý boj, který v nejrůznější formě tíží lidstvo po všecky věky .... Dikce této básně dýše nesmírnou velebou, čtenáři se zdá, jakoby mu zněly v uších strofy oněch starých, svatých epopejí, v jichž stylu psána jest. — V čele celé knihy nalezneme konečně veliký úvod. Je to vzpomínka na ony čarovné chvíle, jež věnoval autor pouze svému snění, svým myšlenkám; byly to chvíle požehnané, neboť chovaly v lůně svém celé bohatství jeho poesie. *da.*

— Již při prvním dílu „Povídek, arabesek a humoresek“ S. Čecha (Nákl. J. Otty) vytkli jsme hlavní jich ráz. Vysoká esthetická cena, půvabnost vypravování a citová hloubka prací Čechových jeví se i ve dvou druhých dílech těchto prosou psaných básní. Řadu jejich otvírá „Pan Bolehlav a svět“ (psaná r. 1871), kde jeví se nám ještě duch básníkův v rozkošné své naivnosti, nepovědomé sobě vlastních oslňujících vnad, — jako motýl vylétnuvší právě z hebkého závitku a prohlížející s podivem zlatý pel křídel. Zajímavý je zvláště počátek této humoristické črty; seznamujeť nás s celou řadou typických postav z velkoměstského života, ztrácejících se v jemném nimbu básníkovy satiry. — Zvláštní něžnou kresbou vyniká „Předčítatel“, pravý to skvost neobyčejné jemné práce. Ve sbírce té umístěna je také nejlepší ze všech drobných humoristických povídek Čechových „Nikotina“ — ostrá satira výstřední fantasie realistického mnicha, oděná v půvabné roucho báje, jakou vykouzliti by dovedla v celé té žhavosti poesie východní toliko ústa Žehrezády. V „Šílenci“ vykořistěno překvapujícím způsobem choulostivé Qui pro quo, a v rozmarné vypravování „Dobrého skutku“ vetkána báj o sněhové ženě tak dovedně, že jsme na rozpacích, čemu máme přiznati přednost — zda svěží humoresce či hluboké poesii nenadálé její episody. Nejdelší práce sbírky „Výlet do Chorvátska“ oslňuje krásou líčení přírodních půvabů dalekého kraje, kterýž poskytl básníku při plachém pobytu vzácný motiv k satiře, jež je tím zajímavější, že předmět její dotýká se velmi úzce vlastního básníkova nitra. I drobné humoristické črty „Tiché řemeslo a Foltýnův buben“ nesou na sobě výrazné stopy genialního svého původce. Vážná povídka zastoupena je v dílu tom prací jedinou nazvanou „Oblaka“ hluboce dojímavou elegií mladého ztraceného života. — Díl třetí přináší práce převahou satirické a ve svém způsobu tak dokonalé, že málo bychom nalezli nad ně vynikajících v naší belletrii. Uvádíme zde především humoresku, „Člověk, který vydal básně“, kde stíhá básník ostrou žahavkou vtipu jak domýšlivost mladého světoborného poety, tak i netečnost obecenstva vůči krásné literatuře v obrázcích bujarým humorem kypících. Satira zachvátila také kruhy, již ji každým okamžikem poskytují vděčného podnětu: v „Jabloni“, kterýž jest vedle toho výbornou humoreskou, čerpanou z bohatého zdroje právnického života, odkud Čech již tolik zdařilých motivů vyvážil. Podobně dotkl se v „Malířském nápadu“ malicherného šosáctví venkovského, dalekého vyšších zájmů, avšak v ješitnosti své nevýslovně citlivého. Pravou okrasou celé sbírky je arabeska „Poslední jaro“, líčící dojemnou příhodu v úzkém rámci maloměstské idylly. — V povídce té jeví se půvaby vypravování Čechova plnou měrou: bohaté líčení plné svěžích sytých barev, jemná kresba povah, jíž postačí mnohdy jediné plnozvuké slovo ku případné charakteristice, půvabný realism, omžený nejjemnějším nádechem idealní poesie, a což zvláště je významným, hluboký cit pro utrpení lidu — humaní názor života. Stejného rázu i hodnoty jest také půvabná povídka „Mezi knihami a lidmi“, kde slučuje se dvojí proud vypravování: vážný a humoristický v ladný celek. Humoreskou ryzího zrna je „Kallobiotika na cestách“, vynikající, pomíjíme-li mistrnou charakteristiku jednajících osob, zvláště malebným líčením černomořského pobřeží; — vábná reminiscence básníkova na pobyt jeho v dalekých krajích Kavkazu. Končíme vřelým přáním, by co nejdříve doplnila se daleko ještě nedokončená řada vzácných prací Čechových, kteréž zůstanou pak klasickým vzorem krásné české prósy. *O. M.*

— Mythy. Básně Jaroslava Vrchlického. Cyklus druhý. (Salonní bibliotéky č. XI.) Již desátá to publikace původních veršů jediného autora — v průběhu ani ne celých šesti let! Pohlížejíce na dlouhou tu řadu děl básnických nemůžeme se ubrániti pocitu nelíčeného obdivu — s chvivým úžasem sestupujeme v tajůplné koby, kde hárá rudým ohněm pohádek zlaté snění básníka, a teprvé po dlouhé, křivolaké pouti v říši snů a mysterií vracíme se vedeni Ariadninou nití básníkova nadšení na všední, zimný práh skutečnosti. K bájím, jež vynořily se nám dosud z pod jemné clony poesie Vrchlického, řadí se nejnověji cyklus mythů, které vyrostly vesměs v krajích dalekých, jednak v mystickém šeru podání křesťanských a bramínských, jednak na živné klassické půdě antiky, jednak pak ve hvězdném prostoru nekonečnosti; v nadidealní říši theo- a kosmogenie. Kterému druhu pověstí těchto dlužno přiznati přednost, nesnadno je rozhodnouti — všeckyť stojí téměř na témže stupni umělecké hodnoty, všecky ovívá totéž jarobujné, nezmarné nadšení, všecky vyvolala k životu jedna tvůrčí myšlenka, kteráž otesávati dovede balvan sebe různějšího jádra v kypré, plastické tvary a vdechnouti v neúměrné, mnohdy i příkré rysy soulad a jednotu; — na dně všech těchto různorodých prací spočívá jako drahokam — myšlenka. Nejobjemnější celé sbírky je „Maria egyptiaca“, jejíž látka čerpána jest z prvních dob askése, tedy z nejvíce poetické části prvního křesťanského života — epopea, v níž myšlenka ženství a nekonečné lásky přivedena k vrcholi. — S ní úzce souvisí nadšené písně, k nimž nalezl básník motivy ve sférách nadpozemských, odkud jako démantovým deštěm sršela mu dolů kaskáda lesklých myšlenek — trojice třpytných legend pravěku: Israfel, Sandalfon a Eloa. — Z bájí antických zdá se nám že stojí nejvýše „Mythus o víně“ — dythyramb to vítězné myšlenky, zvučící tak opojně, jako šílený zpěv družiny Dionysovy, jež chvátá zlomit pouta Titana, ukovaného na omšených skaliskách Kavkazu a spěje s ním bořit nebe — předsudky a násilí. Duchaplná to allegorie odvěkého boje mužné myšlenky s línou hmotou — titanského zápasu lidského ducha za svobodu; slovem „jsem myšlenka, jíž nikdo neodolá“, otvírá básník celou perspektivu temných záhad, které zjeví se teprvé v celém svém oslňujícím lesku, až zaplane boj za ně na celé čáře. Podobného rázu je Smrt Aischylova, kdež poskytlo básníku jednoduché podání o skonu velkého tragoeda podnětu k podivuhodné báji, jíž doplnil kusou tradici v harmonický celek. K oběma mythům těm řadí se lepostí myšlenky a lahodou dikcí báj o Narození Sakuntaly — tajemná jako by z měsíčních paprsků spředená legenda o zrození božského zjevu, jímž proslul Kalidása v nesmrtelném, stejnojmenném dramatu. Ve sbírce nalézá se také pověsť o pokání Dona Juana, kde zajímavo je groteskní pozadí, jemuž odpovídá zvláštní zvuk verše — rozmarný — výsměšný — a dojímavě hluboký. *O. M*

Pan Primus Sobotka stopuje po delší již dobu literární činnost mou s tak houževnatou svědomitostí, že cítím se povinna za otcovskou péči, již filologické stránce spisů mých věnuje, veřejně se poděkovati. Sám překladatel mohl by, kdyby mu dobré vůle nescházelo, lépe než jiný oceniti obtíže, jakých poskytují v tak hojné míře Božská komedie i Divan Hafise — pan Sobotka ale přestává jen na vyčítání malicherností, kteréž jen zase vlastní jeho maličkost v plném světle ukazují. Hafis ještě ani nevyšel a první ukázka jeho již stížena diktatorským zakřiknutím, za které by se styděl i nejsuchopárnější školomet. Ostatně může v tom p. Sobotka pokračovat — má svůj organ, a když vyplní bezčetné sloupce takovým kantorováním, bude snad kritický náš tribunal viděti v něm autoritu — ale obecenstvo se jistě poděkuje. Že se pan Sobotka diví, že Divan píši s velkým D, nedivím se, neboť on si patrně představuje pod Divanem — kanape, jinak by se sotva divil. Ujišťuju pana Sobotku, že nevšimnu si budoucně jeho útoků; chtěl jsem jen říci mu, že by lépe snad bylo, když má tolik prázdného času, by jej věnoval svým sedmistopým hexametrům v Evangelině — a ne snahám a práci, o kterých patrně nemá pravého pojmu. *Jaroslav Vrchlický.*

V Praze, dne 5. března 1880.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nove.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20 a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 20. března 1880. ČÍSLO 8.

Blanka.

Komoedie v jednom jednání od *Julia Zeyera.*

(Dokončení.)

Scéna V.

Král, Palaméd, Valori a několik rytířů.

Král.

Já všudy hledám vás. Já chvěju se,
ó slyšte, co se stalo . . . Jeli jsme
již v ohradu, kde slavný karuzel
se odbývá, já čekal na vás jen,
bych znamení dal, aby listina
se přečítala, jejíž obsah znám
vám jest. Tu pojednou se vyskytla
před koněm mým, jenž zděšen vzpřímil se,
shrbená žena, smědá cigánka,
a ruka její třímá pergamen,
jejž podá mně, očima blýskajíc,
a temná slova mručíc před sebe.
Hned na to zmizela, a slyšte teď,
co divného ten hlásá pergamen. (Kyne tajemníkovi.)

Valori (čte)

„Než východ jako purpurový květ
„otevře kalich svůj, v němž slunce plá
„jak rosy krůpěj, zlatá, ohromná,
„já Palaméda, tvého rytíře,
„ti uzdravím a získám odměnu.“

Král.

Co činit mám? Já přece nemohu
do rukou čarodějné cigánky
vydati Palaméda, kterého
jak syna svého vroucně miluji?

Paloméd

(jeví posuňky svou vděčnost).

Královna.

Já sama mluvila zde s lékařem,
jenž Palaméda hojit slibuje,
ta cigánka mu byla poslem jen.
Zjev nezvyklý ten cizí lékař jest,
nuž vězte, že to dívka spanilá
jak zora v máji, přišla z daleka
a věřím v její velkou čaromoc.
Ó rcete rytíři, zda svěříte
se rukoum, jež vám odporučuji?

Palaméd

(klekne a políbí královně ruku)

Královna.

O vstaňte, rytíři; ten slavný den
se skončí slavněji než započal.
Vím, ještě dnes že zdravým budete.

Palaméd

(potřásá hlavou).

Královna.

Jak malá vaše víra, příteli.
Já lékaři hleděla hluboko
do snivých zraků, duši andělskou
jsem zřela na dně jich, a každý div
jest možný duchu, nese-li jej vzlet
do nebe orlem nebo skřivánkem.

Král.

Tvá duše, ženo, jako světlý ráj,
v němž květy září svaté naděje.
Když tebe slyším, vrací víra se
v mou truchlou mysl, a jak paprslek
z mhy duhu kouzlí mnohobarevnou,
tak slovo tvoje volá představy
vždy plné jasu před můj rmutný zrak!

Královna.

Vy příliš chválíte mne, pane můj,
kéž takovou bych vskutku byla, jak
vy vidíte mne! . . . Avšak lékař náš,
mně zdá se, ozývá se klepáním.

(Otevře dvířka klášterní.)

Blanka

(vyjde zakuklena a pod hustými závoji).

O bože, já se třesu. Odvaha
má prchá jako bystrokřídlý pták.

Král.

Co šeptá vám, má paní, tajemně?

Královna.

Hlas její nikdo nesmí slyšet z vás,
chce o samotě zůstat s rytířem.
Zář měsíce jí nutnou potřebou
ku léčení, a měsíc vychází

teď právě nad loukou a jeho lesk
hrá stříbrem temnomodrým blankytem.
Chce chvějící se jeho paprslek
na ret rytíře svádět koruntem,
jenž, čarovný, jí hoří v prstenu.
Nuž pojďte! Uchylme se v skvělý stan,
jejž z drahých tkanin panny velebné
nám postavily v stín kvetoucích lip.
Buď, dívko, tobě zdar!

Král.

Bůh s tebou buď,
ať přispějou ti jeho andělé!
(Všickni mimo Blanku a Palaméda odcházejí v levo.)

Scéna VI.

(Palaméd a Blanka stojí, každý na jednom konci jeviště. On pohlíží zvědavě na ni, a ona klopí hlavu. Královna přichází tiše a nepozorovaně a zůstane v pozadí za růžovým keřem.)

Královna.

Ubohé dítě, jest jak zničena!
Chci zůstat zde, snad bude pomoc má
jí zapotřebí. Nuž, kdy začne přec?

Blanka
(učiní odhodlaně několik kroků a strhne si závoj).

Zde vizte, rytíři!

Palaméd
(jeví posuňkem překvapení).

Blanka.

Ó zanechte
té přetvářky! Vždyť beze svědků jsme.
Nebuďte němým dél, já propouštím
vás ze slibu. Jste volný. Mluvte přec!

Palaméd
(vezme ji za ruku a ukazuje, že nemůže mluvit).

Blanka.

Ó netrapte mne dél! Zasloužím trest,
však pykala jsem trpce tvrdost svou
po celý čas v své truchlé samotě.
Proč o sobě nedal jste slyšeti?
Já čekala vás. Ó, vy mlčíte?
Chci před vámi se pokořiti v prach
když žádáte, bych odprosila vás — (chce kleknout)

Palaméd (ji zdržuje)

Ó Blanko, zadržte! Jsem překonán!
Zde na kolenou ležím před vámi,
a první slovo, které ze rtů mi
zas' znovu plyne, buď o lásce mé.
Ó dívko, jejíž hvězdná bělostnost
mou duši září plní, jejíž zrak
se rozkvětlým podobá violkám —

Blanka.

Ó zadržte! Já věru myslila,
že vysech' výmluvnosti vaší zdroj
za dlouhý čas té vaší němoty.

Palaméd.

Když zima mine, skřivan s jásotem
se vrhá v nebes tůň. Jest písně byt
jak lásky v duši, nikdy nevnikne
tam burácení vichřic severních.

Blanka.

Nuž, Palaméde, vy jste vyhojen?
Teď král mi dlužen dáti odměnu.

Palaméd.

Ó slovo nehodné tak krásných úst!
Já myslil, že jste proto přišla sem,
že činu svého litovala jste,
já bláhový již doufat začínal,
že hrdé vaše srdce pohnuto,
že oči vaše snad se naplní
tím snivým leskem, slzou třpytivou,
jak tenkrát v lese sladce šumícím,
vás ale, vidím, přived bídný zisk!
Mráz jímá duši mou a němota
zas těžce na mne padá železná.

Blanka.

Vy křivdíte mi krutě, rytíři.
To není zisk, to jest jen zoufalost,
jež opět k vašim nohoum vrhá mne! (klekne)
Já nevstanu až slavně slíbíte,
že vyslyšíte vřelou prosbu mou.
Mám vejít v sňatek, jenž mne usmrtí,
a jeho zrušení jest odměna,
již žádat chci! Ve vaší ruce jest
mé spasení!

Palaméd (stranou)

Zas naděj vrací se.

Blanka (vstane)

Vy mlčíte? Vy klidně strpíte,
by jako kořist svou mne odvedl
princ burgundský? Vy srdce nemáte!

Palaméd.

Princ burgundský? Můj bože, pak jste vy —

Blanka.

Jsem Blanka, dcera krále Renéa.

Palaméd.

Pak vzdej se srdce blahé naděje!
Květ lásky zlomen, v prachu rozkrušen,
svět pustý jest a nebe beze hvězd! (Zakryje si tvář.)

Blanka.

Ó Palaméde, buďte mužem přec!
Kde, slabá dívka, sílu bráti mám,
když vy klesáte? Srdce puká mi —
(stranou) Můj bože, co to mluvím, nešťastná!

Palaméd.

Ó díky za to slovo, princezno.
Vy k mému bolu nejste lhostejná?
O uvidíte, budu hrdinou!
Chci dokrvácet v temném úkrytu
jak jelen v lese, šípem raněný;
již nikdy nevkročím vám do cesty,
by mého utrpení černý stín
na světlou dráhu žití vašeho
ni na okamžik nepad . . . Rcete mi

však ještě, než se vzdálím na věky,
že nebyl klam to, lichý, marný sen,
co tenkrát v lese jsem se domníval
ve zraku vašem čísti unylém!
Ó princezno, pro boha, řekněte,
že kdybych nebyl prostým rytířem,
neb kdyby vy jste kněžnou nebyla,
že violové zraky v milosti
by na mne zářily, že bělostné
to čelo, s něhož slunných vlasů proud
se vonný lije, by se schýlilo
k věrnému srdci, které v hrudi zde
k vám láskou mře! . . . O běda! Mlčíte?

Blanka (s namaháním)

Vy zapomínáte . . . Má povinnost . . .

Paladéd.

Ó slovo chladné jako mráz a smrt!
A to je celá vaše odpověď?
Nuž, vykonám též svoji povinnost,
buď dík vám, že mi v paměť voláte,
co činit sluší mi. Chci vysvětlit
vše králi, jeho milosti, svou lež
chci vyznati a její příčinu,
nechť ztrestá těžce odvážnou mou hru.
Vy ale klidně v sňatek vejděte,
jste zrozena pro zlatý pýchy trůn!
Jak velká v očích světa budete,
bůh ale malé vaše srdce zná,
a hříchem jest mu ona lakomost,
jež tvrdě odepřela almužnu
vlahého oka srdci chorému! (Odkvapí v levo.)

Scéna VII.

Blanka.

Ó běda mně! Jsem navždy ztracena!
(Zakryje si tvář a pláče.)

Královna.

Zde nejrychlejší pomoc potřebí,
jen lstí lze vyrvat její vyznání.
(Spěchá k Blance.)
Nuž, jak jsi pochodila, lékařko?

Blanka (utírá si slze)

Princ burgundský mým bude manželem.
Již v lásku nevěřím. On vydá mne
a moje tajemství, já příslovím
se stanu u lidí.

Královna.

Ó dítě mé,
o lásce nemluv. Štěstí veliké
že jeho lásce jsi se bránila.
Mne právě došlo velké tajemství,
jest Palaméd tvým bratrem pokrevním.

Blanka (vášnivě)

Pak sesujte se, svatá nebesa,
a země pohlť mne! Tak velký hřích
se od počátku světa nespáchal,
neb každá krůpěj krve v těle mém
vře láskou k němu, každá myšlenka
jest modlitba, jejíž on idólem!

Královna.

Co řeklas, nešťastná?

Blanka.

Že miluju
ho silou veškerou!

Palaméd

(zjeví se a zůstane v pozadí).

Co slyšel jsem?

Blanka.

Bez Palaméda život můj jest poušť,
já zahynu jak v chmurné sierře
neblahá matka moje zhynula . . .
Však ona aspoň směla zpomínat
bez hříchu, který v žilách mrazí krev . . .
Ó noci ukryj mne, ó odveďte
mne v klášter, abych v kobce podzemní
slzami jméno Palamédovo
si z paměti vymyla!

Palaméd

(klesne před ní na koleno).

Dívko stůj!
Ty myslilas, že zradit bych tě moh? . . .
Já pykal slov svých, než jsem učinil
tři kroky odsud . . . Ty mne miluješ,
ať odsud odvedou mne k popravě,
co na tom záleží? Já ke rtům přec
jsem kalich nahnul blaha bez mezí!

Blanka

(tulíc se ku královně)

On neví?

Královna.

Tichá buď! Byla to lest
a výmysl, on není bratrem tvým.

Blanka.

Já štěstím umírám.

(Klesne na polo omdlelá v jeho náruč.)

Palaméd.

Ó Blanko má,
já svými polibky tě vzkřísím zas'!

Scéna VIII.

(Král a jeho dvůr přichází z levé strany. Pážata nesou pochodně a svíčky.)

Král.

Pan rytíř mluví, avšak podivná
ta jeho řeč . . . A Blanka zdá se mi
že příliš naslouchá.

Blanka.

O bože můj!

Král.

Jsem věru překvapen a prohlížím
tu vaši lest. Kde studovala jste
tu přepodivnou svoji magii?
Zatkněte oba! Zráda patrná!

Blanka.

Jsme ztraceni! Ó běda!

*

Královna.

Ještě ne.
Král zlobí se, toť dobré znamení,
u něho na mrak rychle sleduje
zas zlatý slunce svit.

Král.

Vy, paní má,
též vinna jste. Vy klidně hledíte
na smělé počínání milenců
a nehrozíte mého hněvu se.

Královna.

Jsem vinna, avšak viny velký díl
jest váš, můj pane.

Král.

Jak to myslíte?

Královna.

Dnes ráno než jsme vyšli k slavnosti
na stolku svém jsem našla pergamen
a vonnou z polních kvítků kytici.
Ten pergamen byl popsán známou mi
a drahou rukou, schovala jsem jej
na srdce své . . . A hle co napsal jste. (Čte:)
„Šel z rána pastýř v porosený les,
„jenž jarním chmýřím ves se zelenal,
„v němž květem pažit hvězdil se i vřes,
„a potok kvítím šumné vlny hnal.
„A sladké zvuky v sluch mu vnikaly,
„a vystoup' na strom, aby lépe zřel,
„proč snivě tak a mile vrkali
„ve hnízdě holubi, jež v lásce měl.
„Když na večer pak rudě oheň plál,
„a k pastýři se milá tulila,
„tu bájka holubí, již v duši ssál,
„mu z vlhkých očí snivě mluvila“ . . .
Tak napsal jste, Renée, příteli . . .
Já myslila, když posud mladé tak
to vaše srdce, schopné procítit
tu bájku holubí, ten sladký bol,
že snadně žal milenců pochopí,
a s slzou v očích jsem vám žehnala
za velikost tu vaši, která se
ve věcech, které malé zdají se,
vždy neskonale krásně zjevuje.
To příznak jesti mysli vznešené.
Vždyť neodvrací slunce nesmírné
se od krůpěje rosy, promění
tu krůpěj raděj v třpytný drahokam,
by s mořem zápasila o krásu!
Já myslila, že jednám v souhlasu
s mým básníkem —

Král.

Zadržte, Johano!
Co ze mne činíte? Jak klokot jest
váš hlas! Mé oko zvlhlo, když jste čtla
ta prostá slova, která ruka má
na rychlo, bez umění napsala.
Když vlastní slova mne tak pohnula,
jak byl bych hluchým k zvukům andělským,
jež z krásné vaší duše linou se?

Královna.

Jak dobrý jste! Jak blaží úsměv váš!
Ó, usmějte se na ty děti též.

Král.

Vy znáte, paní, moje záměry.
Princ burgundský —

Královna.

Si najde nevěstu!
Jest srdce vaší dcery podobné
těm rajským ptákům, o nichž bájí se
že přiletují na posvátný Nil . . .
Když krutá ruka v klece vězní je,
pak zmírají . . .

Král.

Ó luzný, pyšný sne
o novém lesku slávy veliké,
mám pohřbít tě?

Královna.

Když zpráva došla vás,
že Neapol je ztracen, maloval
jste právě v dílně své, a zpráva ta
tak málo hnula vás, že nepřestal
jste ani chvíli dále pracovat.
Dnes méně moudrým nechcete snad být?

Král.

Ó, toho chraň mne bůh! Však proč ta lest —

Královna.

Já přísahám, že vše vám vysvětlím,
že nebylo zde lsti, jak zdá se vám.

Král.

Pak svoluji!
(*Palaméd* a *Blanka* kleknou).
Proč nespěcháte sem
na srdce mé?

Královna.

Sejměte korunu!
Stín její plaší, buďte Renéem
bez masky medusy!

Král (sejme helmu s korunou)

Já nejsem zlý —

Blanka a Palaméd.

Náš otče!

Královna.

Konečně!

Král.

Vy vidíte,
že do vousu se slzy řinou mi,
ó nemyslete, že snad trpké jsou!
Ne, slzy, které pláčem radostí
nad blahem jiných, jsou jak balsámy,
jež v Sábě kanou s palem vysokých!
(Zazní hudba za kulisami.)
Co znamená však kotlů víření,
co fanfáry?

Herold (vstoupí)

Vévoda burgundský!

Královna.

Jest vítaný! Nuž spěchejme mu vstříc
a ohlašme mu štěstí rodinné!
(Všickni odcházejí.)

Růže.

Růže,
růže bílá sama kvete na zapomenutém hrobě.
I ať kvete v máji,
i ať kvete v létě —
s mrtvou, která dříme pod ní, nepřijdeme více k sobě.

Růže,
růže bílá hořce voní, nad ní chladně měsíc plane.
I ať růže voní,
i ať měsíc plane,
jenom ať se neprobudí srdce dole zakopané.

Růže,
růže bílá smutně vadne, jižní vítr táhne z ticha —
i ať růže vadne,
i ať vítr táhne,
jen kdo dole dříme, ať to cizím lidem nevyvzdýchá.

Růže,
růže bílá k smrti stůně, nad ní skalní holub kvílí —
i ať růže stůně,
i ať holub kvílí,
jen ať z toho naposledy moje hlava nesešílí!

Aug. Mužík

Dvůr španělský za Karla II.

Studie *B. Fridy.*

Říše španělská během století XVII podobá se ohromnému kolosu, který stoje každou nohou na jednom ze dvou světů hrozí sesutím. Přehledněme jenom toto veliké panství: v Evropě patří k němu království Neapolské, vévodství Milánské, Sardinie, Sicilie a Flandry; v Africe a v Asii veliké pobřeží oceanu atlantického a indického, v Americe pak Mexiko, Peru, Brasilie, Paraguay, Yucatan a Nové Španěly; a na moři konečně nesčíslné ostrovy při všech dílech světa.

A přece tato nesmírná říše, kde „slunce nikdy nezapadá“, nemá v tehdejší politice pražádné váhy. Veliké vojsko španělské, které bývalo postrachem Evropy, jakoby zmizelo se světa: davy otrhaných invalidů lenoší v kasárnách a v přístavech hnijí zvolna trosky nepřemožitelné armády.

Španěly trpí dvojím neduhem. Prvním jest nedostatek obyvatelstva a druhým náboženský terrorismus.

Depopulace řádí zde zrovna epidemicky. Rozkaz, který vypovídal Maury a Židy ze Španěl, oloupil zemi o čtyry miliony lidí; když pak se začalo vypráveti v Evropě o velikém bohatství, jaké uloženo jest ve zlatých dolech amerických, hrnulo se všecko na lodě, a nežli uplynulo několik desítiletí, měly Španěly o třicet milionů obyvatelů méně. Tu hrstku lidí, která ještě zbyla, decimovaly kněžské řády. Španěly v době té hynou, poněvadž není Španělů. „Nikdo se nežení,“ čteme v zápiskách kortesů z r. 1619, „a když se ožení, nemá dětí. Nikdo nevzdělává půdy. Brzy nebude ani pilotů, kteří by nám ukázali cestu do lepší vlasti. Ještě století a nebude více Španěl!“

Tento zoufalý nářek byl věru oprávněný. Koncem století XVII bylo na celém poloostrově pyrenejském šest milionů obyvatelů. Jenom v království kordovském bylo tisíc obcí docela prázdných; lidé vymřeli anebo odešli a za několik let byla obec velikou zříceninou. Za to však na tisíce klášterů rozseto bylo po celé zemi: a jelikož často na kolik mil kolem kláštera nebylo lidského obydlí, stávali se mniši zase tím, čím bývali v prvních dobách církve — totiž poustevníky. „Skřivan neletí přes Kastilii, leda se zrnem v zobáčku“, praví současné přísloví španělské a mluví svatou pravdu: když se obilí nezaseje, neroste, a ve Španělích opravdu nikdo nesil a neklidil. Za práci se každý styděl; ideálem doby té byl zahálčivý život šlechtice a kněze. Obchod hodili pokřtěným židům jako kosť hladovému psu, a rolnictví klesalo každým dnem, neboť většina půdy byla v rukou šlechty a kněží. Za to však zmáhal se chov dobytka; na místě polí táhly se nekonečné pastviny, takže se Španěly podobaly Chaldei za času patriarchů.

Z toho všeho vznikla nesmírná bída. Neustálé války, posádky rozložené skoro po celém světě a veliké dvorní výlohy pohltily všecky příjmy říše. Z celého světa sbíhalo se zlato do Španěl, ale hned se vždy rozprchlo, neboť domácí průmysl byl na mizině a všecky potřeby musily se kupovati z ciziny za drahé peníze. Co horšího: Španěly byly tím vydány na milost a nemilost svých osad. Často chodily celé davy lidu po březích moře a čekaly s úzkostí, až se vrátí z Ameriky lodě s obilím a penězi. Jestliže loupežníci nebo cizí vláda je na cestě zajala, nevěděli, co si počít. Tato bída bývala ve Španělích již dávno domovem. R. 1556 musil se Karel V zdržeti v Nizozemí celé čtyry měsíce, poněvadž neměl na cestu do Španěl. Když pak se odříkal vlády, dálo se to v sále, kde visely černé čalouny ještě od smrti jeho matky, neboť neměli na nové ozdoby. Filip II potřeboval nutně peněz a nevěděl, kde jich vzíti; Granvella mu radil, aby prodával odpustky. Za Karla II se ani daně již neukládaly, neboť vláda věděla, že by to bylo marné. Vojáci neměli co jíst; chodili tedy žebrat a v noci loupit. I v paláci byla bída stejná jako mezi lidem: dvořané nedostávali platu a utíkali ode dvora; koně opuštěné od svých štolbů hynuly hladem v královských stájích. Královna se dlužila, kde mohla, aby zaplatila svým komorným. Stát začínal žíti jako loupežník: buď razil falešné peníze, nebo zabavoval obchodníkům zboží, a dával jim za to poukázky na rentu, kterou nikdy neplatil. Když r. 1679 měla se odbývati svatba Karla II s Marií Luisou Orleanskou, nevěděl dvůr, zač vystrojí svatbu. V tom připlulo do Cadixu několik obchodních lodí a rada královská rokovala docela vážně o tom, zdali by se neměly za tím účelem skonfiskovati.*)

Tato hrozná bída zplodila také zvláštní literaturu. Vzpomeňme si jenom na některý výjev z don Quijotta. Zpustlá „posada“, okolo spuchřelý plot, kde visí několik starých hadrů, a k tomu houfy otrhaných, hladových dětí. Jediná kapitola z téhož románu poví o tehdejším stavu Španěl mnohem více, nežli učená historie.

*) Paul de Saint-Victor. La cour d'Espagne.

Největším neštěstím Španěl byla však inkvisice. V století XV začala zuřit a v 18 letech upálila 17 tisíc lidí. R. 1483 bylo jenom v Andalusii 5 tisíc domů prázdných — zato však byli apoštolové, kteří stáli ve čtyrech rozích inkvisiční hranice na náměstí sevillském, celí začadění od neustálých poprav. Znakem inkvisice byl honicí pes s hořící pochodní v tlamě. Brzy však neměl tento pes již co honit: kacíři zmizeli, Maurů bylo málo, zbývali pouze Židé. Ostatní národové vyloučili je do ghetta a nechali jich na pokoji, ale Španělé se s nimi nikdy nesmířili; ze všech čtyř živlů dopřáli jim jediného, totiž ohně. Co zbývalo Židům jiného nežli křest; ale ani potom neušli stihání. Při nejmenším podezření, že by některý Žid zůstal věren starým zvykům svým, byl hned upálen.

Ještě více nežli touto tyranií ublížila inkvisice Španělům velikou znemravnělostí, kterou zavinila. Nikdo nebyl ani na okamžik jist svým jměním ani životem; aby odvrátil podezření od sebe, hleděl je uvaliti na jiné, a tak stíhal a udával jeden Kastillan druhého. Sami králové báli se inkvisice. Musili přítomni býti popravám, které strojila, na důkaz, že je schvalují. Filip II nařídil svému náměstkovi, který se odvážil udeřiti sluhu svaté inkvisice, aby se nechal za to sbičovat. Filip III pak za jediné slovo soucitu při popravě dal se od kata bodnouti do ruky a vycedil za pokání několik kapek krve.

Brzy se však inkvisice zvrhla, neboť i zlo mívá svůj úpadek. Za posledních nástupců Karla V nebyla leč sprostou policií.

Nedostatek obyvatelstva učinil Španěly nejchudším krajem Evropy a náboženský terrorismus rozestřel nad touto pouští neskonalý smutek. Na konci století XVII jest královský dvůr věrným obrazem celé této bídy a král její největší obětí; vejděme do paláce madridského a pozorujme na Karlu II onu nemoc, kterou hyne celá jeho říše.

Již Filip II učinil dvůr španělský takovým, jakým byl on sám; zpola byl mnichem, zpola eunuchem. Zavřel tedy svůj dvůr všemu světu jako harem a zavedl v něm přísný řád jako v klášteře. Filip II neměl vlastně dvora. V nejpustší krajině vystavěl si pověstný Escorial. Svými dlouhými chodbami podobal se klášteru, svými smutnými liniemi pevnosti. Nebyl to palác, ale spíše veliká hrobka, kde uzavřel se král s malým počtem mnichů. Šlechta ke dvoru nechodila, neboť král se nikdy neukázal, a cizí hosté přicházeli zřídka. Jak vešel Filip II do Escorialu, zdálo se, jakoby byl učinil slib mlčení. Ani se svým sekretářem, který s ním seděl u jednoho stolu, nemluvil, ale psal mu na tabulku, čeho si přeje. A když přišly deputace a po nesčíslných ceremoniích přednesly králi svoji žádost, nastalo v sále hrobové ticho. Konečně naklonil se král k svému sekretáři a pošeptal mu něco do ucha; ten povstal, zvolal slavně obvyklé „Veremos!“ a tím byla audience skončena. — Brzy zdála se Filipovi II i malá jeho cela zbytečně velikou. Pod hlavním oltářem bylo úzké sklepení; do toho se přestěhoval a zde trávil poslední leta svého života vedle své rakve.

Zrovna takoví byli také jeho nástupci. Celý tento život zračí se ve všech portretech Filipa IV, jejž Velasquez nesčíslněkráte maloval. Již současníci hrozili se toho strnulého pohledu. Filip IV narodil se na veliký pátek a ve Španělích panuje pověra, že kdo se narodil v tento den, vidí všude mrtvoly těch, kteří na tom místě byli zavražděni. Smutný to symbol! Ty upřené, ustrašené oči Filipa IV vidí všude mrtvolu — obrovskou to mrtvolu veliké říše, která mu leží u nohou. Karel II byl zrovna takový. Zdálo se, jakoby duch Filipa II bloudil neustále v královském paláci. Vůbec, nejen král, ale celý dvůr španělský byl vždycky týž. A jaký život na tomto dvoře! Ráno vstali v určitou hodinu, byli přítomni mši sv. vždycky za mříží, na to slavně snídali; pak předsedal král nějaké poradě, při níž sám nepromluvil slova, pak byl oběd, či spíše kuchyňská ceremonie, a po obědě vyjeli si na procházku ve vozech zavřených se staženými záclonami. Na to následovala dlouhá konference se zpovědníkem, večeře a večerní modlitby. Tak to chodilo den ode dne v neúprosném pořádku. „Žádný princ na celém světě nežije tak jako král španělský,“ praví souvěký cestovatel mluvě o Filipu IV; „každý jeho krok je den ode dne stejný, tak že ví již napřed, co bude celý život dělat.“ Jak přísný byl tento mechanismus, ukáže nejlépe jeden příklad. Na stěhování královské rodiny do letního sídla v Aranjuezu bylo starým zvykem vyměřeno 150 tisíc tolarů. Karel II nemíval často tuto summu, a musil tedy zůstati přes leto v Madridě, ačkoliv by byla čtvrtina těchto peněz také postačila. Tato všemohoucí etiketa neznala mezí: jednou zabila krále. Je to známá historie. Pánev s uhlím kouřila a Filip III žádal, aby ji odnesli; komorník, který měl ji na starosti, před chvílí odešel a nikdo jiný neměl práva se jí dotknouti. Hledali jej po celém paláci a když jej konečně přivedli, byl churavý král již zadušen.

Někdy mívali na dvoře také slavnosti, ale i ty bývaly vždy stejné: buď zápasy s býky, anebo auto-da-fé. Velice oblíbena bývala také zvláštní procesí na polo galantní, na polo mystická, při kterých se dvorní dámy se svými milenci nejlépe bavívaly. Na dvoře udusila etiketa všecko, i lásku; řídila každý pohyb dvořanů, odměřovala každé slovo jejich. Ale na procesích a vůbec v kostelích počínal si každý mnohem volněji nežli při dvorních ceremoniích. Vůbec bývaly od jakživa španělské kostely obvyklým rendez-vous všech milenců; a jak souvěký spisovatel dobře podotýká, stávala se kropenka mušlí Venušinou. Španělská pobožnost bývala vždycky bizarrní. Maria d'Agreda, světice kastilská ze XVII století, napsala život sv. Panny a v této nábožné knize nalezneme místa, která by se našim pojmům o slušnosti jistě protivila; jsouť psána ve stylu galantních románů téže doby. Etiketa dvoru francouzského byla také přísná ale vždy graciosní, kdežto na dvoře španělském bylo všecko smutné a nevlídné. Již oděvy: král chodil vždycky černě. Muži nosili veliké pláště a těžké řetězy, dámy pak odívaly se tak, že Saint-Simon, když je poprvé viděl, se jich ulekl. Nosily tvrdé životy, takže měly tělo jako v pevnosti. Ženy, jichž muži byli na cestách, nosily pás z kůže nebo provazů; ani na plesech neodkládaly růžence. K tomu všemu představme si to věčné ticho, které neosmělil se nikdo přerušiti. Skoro každá dvorní dáma měla svého milence, ale nemluvila s ním jinak leč znameními. Všickni dvořané chodili celí stísnění, jakoby je tížil veliký smutek; jaký div! život ve stínu svaté inkvisice nemohl ovšem býti vlídným a veselým. Na dvoře měli také šašky, ale divná věc! nikdo

se jim nesměl smát. Marie Anna, žena Filipa IV, nemohla se jednou při hostině zdržet a dala se do smíchu, když šašek udělal nějaký vtip; ihned ji napomenuli, že královna španělská má býti vždycky vážnou a že se nemá smáti takovým hloupostem.*)

Vůbec cizí princezny se hrozily, když měly přijít na trůn španělský. Jak překročila mladá královna práh svého paláce, zavřel se za ní svět: musila změniti oděv, propustiti svou družinu, jako když svlékají novicku ze světských šatů. Stará, nevrlá dueňa hleděla jí učiniti život co možná nepříjemným: královna nesměla býti více mladou, ani vůbec ženou, ale za to stala se svátostí, které se každý kořil, ale k níž se nikdo nesměl ani přiblížiti.

Velice zajímavá jest anekdota, která se vypravuje o princezně Marii Anně, potomní ženě Filipa IV. Když ji vezli do Španěl, stavěl se průvod v jednom pohraničním městě, které vynikalo znamenitou výrobou punčoch. Purkmistr a konšelé vyšli za město, aby uvítali budoucí královnu, a nabídli jí na památku pár těch nejkrásnějších punčoch, jaké se v jejich obci vyráběly. Královna je přijala a děkovala vlídně za laskavý jejich dar. Ale její obřadník osopil se na ubohou deputaci a odbyl ji těmi památnými slovy: „Mohli byste věděť, že královna španělská nemá nohou!“ Ubohá princezna, jak to slyšela, dala se do usedavého pláče, neboť uvěřila tomu do slova, a bála se, že jí useknou obě nohy. Po celou cestu nemohli ji utišit. Když dojeli do Madridu a vyprávěli krali, co se na cestě přihodilo, potěšil prý se touto naivností své ženy tak velice, že se slabě usmál. Dvořané pozdravili tento úsměv jako na severním pólu paprslek slunce. „Byla to věc neobyčejně podivná,“ praví Mme d'Aunoy,**) „neboť za celý svůj život neusmál se Filip IV ani třikráte.“

Dne 3. listopadu 1679 překročila jiná princezna hranice španělské, aby se stala ženou krále Karla II. Byla to Marie Luisa Orleanská, neť Ludvíka XIV. Současné memoiry zachovaly nám zprávy tak důkladné, že bychom mohli popsati každý den jejího života, který byl jediným řetězem hrozného utrpení. Marie Luisa znala dobře španělský dvůr a věděla, co ji očekává. Jedinou nadějí její byl král; avšak i tato poslední naděje sklamala ji v největší míře. Karel II byl mrzák; ještě v pěti letech musily jej chůvy vodit. Po celý život trápily jej krtice a zimnice. Mimo to byl velice ošklivý: spodní čelisť byla u něho tak hrozně vyvinutá, že vyhlížel jako larva. Jeho duch byl zrovna takový jako tělo. Hluboká melancholie, která přecházela časem v úplnou lethargii, byla základem jeho povahy. Přitom byl náramně hloupý, neboť neznal ani svou vlastní říši, a pověrčivý v největší míře; myslilť neustále, že je posedlý. Až do své svatby nenáviděl všecky ženy; znalť pouze své staré, ohyzdné chůvy, a když zašustěly někde šaty, utíkal po tajných schodech do jiného patra paláce. Ale „láska mocnější nežli sama smrť“ probudila na okamžik tuto mrtvolu.

Jednou spatřil Karel II portrait Marie Luisy a žádal hned Ludvíka za její ruku. Bůh sám ví, kde se vzala v něm najednou láska tak ohnivá. Kudy chodil, nosil sebou portrait své milenky. „Král nechce jej dát z ruky,“ praví Mme d'Aunoy ve svých memoirech, „tiskne jej k srdci a mluví věci tak podivné, že se dvořané hrozí; pořád jí píše a každý den dvakráte běží k ní zvláštní kurýr.“ Láska změnila celou jeho bytost: idiot začal myslit, němý mluvit, náměsíčný se probudil k životu. Láska zdála se mu na ten čas svrchovaným zákonem. V tu dobu ještě před svatbou počíhala si jakási kurtysána u brány paláce na svého nevěrného milence a zavraždila jej. Přivedli ji ke králi, aby jí určil trest. Ten vyslechl celou příhodu a nakloniv se ke svým dvořanům pravil: „Největší neštěstí jest milovati a nebýti milovánu!“ Pak se obrátil k děvčeti a pravil: „Jdi a buď podruhé moudřejší; ale co dím! jsi příliš plna lásky, než abys mohla míti rozum!“

Avšak ani láska nedovedla býti tehdáž oním světlem, jaké člověku ozařuje život: byl to plamen, který pálil, ale nehřál. Jako všecko ve Španělích, tak i láska byla hyperbolou ve slovech i skutcích. Hrabě Villa Mediana miloval královnu Alžbětu, ženu Filipa IV. Aby se jí aspoň jednou v životě mohl dotknouti, zapálil divadlo a vynesl ji v loktech svých z plamenů. Když některá dvorní dáma dala si pustit žilou, zachytil lékař krev ihned do šátku a prodal jej pak jejímu kavalírovi. Obyčejnou summou za takovou vzácnou relikvii bývalo 6000 pistolí. Jiný příklad. Na dvoře bývali obyčejně tak zvaní Embevecidos, t. j. lidé opojení láskou. Když vešel král nebo královna do síně, nemusili nikdy smekat před nimi, ač nebyli sami třeba ani grandy; soudilo se vůbec, že jsou tak zamilováni do své dámy, že ji všude vidí, i tam kde není, a že nemohou tedy viděti nic jiného. Láska stávala se zrovna náboženstvím, a jako k vůli bohu, tak přinášeli kavalíři i k vůli své dámě oběti dosti citelné. Bylť zvykem, že se dvořané v postě bičovali; ve svatý týden pak běhali po ulicích oblečení jako derviši a bičovali se pod okny své milenky. Ta seděla na balkóně a usmívala se blahosklonně, jestliže byla se svým kavalírem spokojena; neboť i v tom musil především zachovati jakousi eleganci, která záležela v tom, aby se pohybovala ruka v jakémsi rhythmu, a pak, aby krev nepomazala tuze bílý plášť. Někdy se stávalo, že když byl kavalír v nejlepší práci, přišel z druhé ulice jeho sok. Neměli ovšem kordů, ale za to důtky; začal souboj, jehož se účastnily také družiny obou kavalírů, a z milostné sceny byla sprostá pouliční rvačka. Takové bičování končívalo velikou hostinou. O svátcích pak býval každý tak nemocen, že nemohl ani do kostela . . .

Marie Luisa snila někdy o tom, že bude ženou daufina. Když jí Ludvík oznámil, že se má státi královnou španělskou, padla mu k nohoum a prosila jej, aby jí toho neukládal. Ale prosila marně. Ještě jednou odvážila se osloviti krále, když vcházel do své kaple. Ludvík odbyl ji vtipem a dodal pak přísně: „Madame, přál bych vám, aby toto loučení s vámi bylo to poslední; neboť vrátiti se někdy do Francie bylo by pro vás hrozným neštěstím!“

Třetího listopadu 1679 překročila Marie Luisa hranice španělské. Zde stál dřevěný, pozlacený domek, kde princ d'Harcourt odevzdal ji markýzi d'Astorgas, vyslanci španělskému. Tu zmocnila se mladé princezny nesmírná úzkost a bolest, která živě upomíná na scenu, kdy Marie Stuart se loučila s milovanou Francií. Mme d'Aunoy pochopila to velmi dobře a vysvětluje to ve

*) Italské relace z téže doby.
**) Mémoires de la cour d'Espagne 1692.

svých memoirech do slova takto: „V té chvíli byla princezna tak smutná, že bylo viděti, jak nerada se loučí s Francií. Byla vychována na tom nejkrásnějším a nejuhlazenějším dvoře celého světa a to, co ji čekalo, nebylo nic utěšeného. Ty, co ji provázeli, ty znala, a věděla, že ji všickni zbožňují; najednou však viděla kolem sebe lidi cizí, kteří ani nemohli jí býti příjemnými. Jejich řeč znala tak málo, že jim nerozuměla a na jejich otázky odpovídala velmi špatně. Mimo to jejich spůsoby podobaly se tak málo spůsobům dvora francouzského, že se jí hrozně stýskalo. Všecko bylo samá ceremonie; Španělé chtěli, aby hned první den uměla všecko to, co oni dělali celý život, a poněvadž soudili, že se tomu všemu princezna co nejdříve naučiti musí, uvrhli ji ve hrozné otroctví, jež přísná povaha vrchní camarery ještě ztrpčovala.“

Vrchní camarera byla vlastně žalářnicí královen, vtělená, či lépe skostnatělá etiketa, strašná to dueña, ozbrojená všemi hrůzami bigoterie a stáří. Hlídala královnu jako drak zakletou princeznu; měla ji zasvětiti do všech zvyků španělského dvora, což znamenalo obyčejně tolik, co předělati celou její bytost: měla ji naučit chodit, jíst, mluvit, rozumět každému pohledu a zařídit vůbec život svůj dle daných pravidel. Camarerou Marie Luisy byla vévodkyně de Terra-Nova, stará to nevrlá žena. V memoirech španělského dvora zachovala se o ní tato charakteristika: „Je to žena bledá a hubená; tvář má dlouhou a vrásčitou, oči malé a pronikavé. Je hrdá a chladná ke svým přátelům, a nebezpečná svým nepřátelům. Zachovává ve všem pravou španělskou grandezzu a neučiní ani kroku, který by nebyl vypočtěn. Mluví málo; řekne: Já chci! nebo: Já nechci! a každý se chvěje. Svého strýce don Carlose Aragonského dala od banditů zavraždit, poněvadž vymáhal na ní vévodství de Terra-Nova, které mu právem patřilo.“

V její společnosti královna prvního dne již večeřela, ale zhrozila se: večeře byl tak skrovná a bídně upravená, že královna samým udivením ani nejedla. Druhého dne sedli na koně a jeli k Burgosu. V jedné vesnici setkali se s Karlem II, který jim vyjel vstříc. Jak spatřil král svoji nevěstu, zaleskly se oči jeho radostí: „Mi reina! mi reina!“ bylo jediné slovo, kterým ji pozdravil. Marie Luisa chtěla před ním pokleknouti a políbiti mu ruku; on však nedovolil, ale pozdravil ji spůsobem španělským, že stiskl totiž její ruku svýma oběma. Kdyby byli mohli spolu mluvit, snad by byli zažili příjemnou chvíli, ale král neuměl francouzsky a princezna španělsky; mluvili tedy pomocí tlumočníka. Sňatek svůj slavili incognito v téže vesnici. Druhého dne pak vydali se k Madridu. Byli přítomni slavnému Te Deum ve chrámě Notre-Dame d'Atocha a hned na to pak uzavřeli královnu v Buen-Retiro. (Dokončení.)

Julian Apostata.

(Adam Asnyk.)

V mužilých Říma legií v čele,
  na Tigru spáliv své lodi,
král Makedonů před věky směle
  kde rozbil stany, teď vodí

Svůj César voj, té závistný slávy,
  v nach oděn, s planoucím zrakem:
ten, o němž sluha pokoje praví,
  že slunce pravdy byl mrakem.*)

Sny minulosti v duši on chová,
  a dávný nepřítel Krista
vzkřísiti staré vladařství znova
  i bohů Olymp se chystá.

Tak jede, dumá o vrahu, z rukou
  jenž světa žezlo mu zdírá,
o bohu tichém, neznámém, mukou
  jenž kdesi na kříži zmírá.

„Mám duši plnou slunečních blesků,“ —
  tak dí, — „že jimi chci vznésti
hruď lidstva k zoři, sprahlou teď v stesku,
  a vrátím zašlé jí štěstí.

Mnou dávná opět zablýskne světlá
  moc řádu, světem jenž vládne,
a víra nová, v Římě co zkvětla,
  pak pod mým kročejem padne!

Ne v snění temném, na polo divém
  dlí světa odvěčná spása,
leč v Helia již paprsku živém
  budoucnost bohatá jásá!

Zdaž moudrost, k níž se věky vše známé
  na trudné skládaly dráze,
teď za nestálé vyměnit máme
  nadzemských nadějí hráze?

Zdaž barbara z nás rukou kdo zboří
  dnes dědů ostatky svaté?
Za galilejskou běžíce zoří,
  v plen vrahům otčinu dáte?

Ó ne tak, Mistře, jenž svůj hled zvedáš
  od země, cíl kde plá žití,
a myslí v nebi útulku hledáš —
  chci svět sám bez tebe míti.

Leč já jej chytnu železnou pěstí,
  v minulost vrátím jej tváří —
vítěznou vzejde slunce pak zvěstí,
  jež věčně, nehasnouc, září!“

Tak Julian snil, ve hvězdné světy
  zřel, hvězdy hledaje svojí —
až náhle perské vypadly čety
  změť losů rozetnout zbrojí.

Legie hordu potřely celou —
  hle, k dáli prchá v té chvíli,
leč vůdce perskou poraněn střelou
  se k zemi s koně již chýlí!

Laur poslední v té trhaje pláni,
  jej smýti krví svou zdolá —
vzhléd k výši pyšně, s pohrdou v skráni,
  sny k sobě ztracené volá.

*) Tak Juliana nazýval Athanasius, biskup Alexandrinský.

Pak v ruce chvějné nabírá, střebe
proud krve koralu rudý —
jej vrhl v jasné, mlčící nebe
s výčitkou stesku i nudy.

A v náruživém zmíraje křiku
děl Apostata, řeč kletá:
„Dnes zvítězil jsi, Galilejčíku!
leč jitro — jitro kde světa?

Nuž? ať my padnem u svatyň bohů,
jež vděkem tryskaly mládí,
ať v trosky moci naší svou nohu
kříž chmurný bez bázně vsadí:

Ať rozptýlí se v mlhy svět řecký,
i mythů duhových zvuky —
ať nebe blýskne v kraje kol všecky,
jež plny nadšením muky:

Zdaž ramena kříž otevře svoje
té bludné národů změti,
zdaž v jeho stínu nalezne zkoje
lidstvo, jež neví kam letí?

Zdaž potom, jak teď starý svět hyne
v tom znaku spasení svatém,
nebudou klesat oběti jiné,
vlečené k popravě katem?

Zdaž jménem toho černého kříže
nezrudne krví svět celý,
a víra, jež teď k nebi se víže,
štít zloby nebude ztmělý?

Ó! přijde chvíle, kdy zoufá sobě
lid, který věříval v Tebe,
až uzří na svých nadějí hrobě
jak já dnes — mlčící nebe!

I volat bude v divokém ryku,
pod mečem kata, řeč kletá:
dnes zvítězil jsi, Galilejčíku!
Leč jitro — jitro kde světa?!“

Přel. *Fr. Krapil.*

Dokonáno jest.

Historický román od *Václava Beneše-Třebízského.*

(Pokračování.)

„Ani nevím co to, že mi od včerejška pořád tkví na mysli ta neznámá tvář s tím úzkostlivým, prosebným výrazem, že od včerejška každou chvíli slyším lahodivý, ale zároveň ustrašený hlas: „nepijte, nepijte . . . voda všecka otrávena.“ — — — Divné předtuchy!“

Torstenson byl pověrčivý až k neuvěření, jako ten nejprostší voják v jeho armádě, jako v jeho mlhavé, studené vlasti lid v nejzazším severu, jenž v to klade všecku svou víru, jak slunce vychází, jak zapadá, odkud vítr věje — — —.

V přiléhající světnici ozvaly se těžké kroky, tlumené hlasy, ve dveřích stanul hejtman Fjelseborg a hned za ním mladý muž s helmicí jakoby sněhem obalenou, jak se bělela, v bílém kabátci, bez poskvrny, s bílým bandalírem a v bílých spodcích.

Generál pokynul hejtmanovi zlehka rukou, dveře, pokud to šlo, se přivřely a mladý muž od bílé brigády učinil bezděky dva kroky do světnice dále. Jasné plameny v krbu ožehly plným svitem obličej běláka. Byl poněkud přismědlý, jemných rysů, tváře se slabě červenaly; snad také tím ostrým mrazem venku. Postava prostřední, skorem outlá; volný kabátec vzrůst trochu zakrýval.

„Pamatuji-li se dobře, rodem Čech! — Tvé jméno?“

„Vojtěch Zachar, generalissime!“

„Tvé zaměstnání? — Tvůj dřívější stav, chci říci!“

Bělák sklopil před pronikavým zrakem generála hlavu; přismědlé líce jeho zčervenaly do tmava. Neodvážil se ani vzhůru vzhlednouti, protože cítil ostré, upřené oči Torstensonovy na planoucích lících.

„Snad vojenský sběh? — Snad študent?“

„Člen societatis Jesu — generalissime!“

Bělák pronesl slova tato hlasem jedva slyšitelným.

„Člen societatis pravíš?“

Generál nemohl ani v hlasu ukryti své překvapení.

„A co tě přimělo k tomu, žes řád svůj opustil — ten řád, v němž všecko tak železné, všecko tak jako řetěz, jehož články povolí teprv tenkrát, až je rozžírá rez?“

Torstenson utkvěl nyní na mladém vojínu očima udiveně.

„Kdybych ti měl generalissime pověděti, proč jsem klášterské roucho odložil, proč jsem je na kameni uvázané do vody potopil, snad bys mi neuvěřil — — —.“

„Usedni a povídej — — — —! Tenkrát jsi mi život zachoval, byli bychom si pili smrt všickni do jednoho. Bylo by to vypadlo zle se švédskou silou, se vší tou naší slávou — — —. Je štědrý večer, mám kdy, neměl jsem chvíle nazbyt do dneška — usedni a vypravuj — — —.“

Slavný generál švédský se zdvihá ze své lenošky, béře mladého muže za ruku, téměř jej sám usazuje na židlici, jejíž lenoch na rozích ozdoben krásnými orlími hlavami.

A vojín od bílé brigády, Vojtěch Zachar, do nedávna bratr Xaverius, z mladých členů tovaryšstva hlava nejschopnější, odkrývá život svůj a své vnitro muži světem prošlému a zkušenému ve všech případech, s nímž setkal se v srpnu opustiv dědinu vystěhovalců před Žitavou, k němuž jej jakési puzení nevysvětlitelné připoutalo okovy železnými.

Generál se dívá do plamenů v krbu okem přimhouřeným, jen tak někdy utkvívá na mladé, přismědlé tváři, jež se rdí temnou červení duševního záchvatu, jasný, plný hlas vojínův, nyní už beze vší ostýchavosti, zní mu do uší s veškerou tou lahodou, v níž se cvičil od mladých let, aby uměl získati si rázem, hned prvním vystoupením, přízeň posluchačů.

„Já zapomněl pod tím rouchem na své rodiče, na

všecko, já viděl jen jeden cíl, ale v dálce skorem nedozírné a lze ho prý dosáhnouti teprv až za hrobem! A když mi pověděli, že se vrátím do Čech, bylo mi lhostejné, jako kdyby mne byli poslali do dalekých krajin indických."

Vojín se na chvíli odmlčel. Generál se díval do plamenů ještě upřeněji, hlavou mu proletěla slova: „já zapomněl pod tím rouchem na své rodiče — na všecko, já viděl jen jeden cíl, ale v dálce skorem nedozírné" — jako ostrý vítr v jeho vlasti od severních, přímořských hor. Torstenson se zachvěl, jako když pakostnice projíždí mu kostmi až do tuku.

„Rodná země byla mi vylíčena jako doupata, v nichž lesní havěť za číré noci provádí svůj rej, krajané jako lid, o němž napsal Mojžíš: kdožkoliv tedy poskvrněn bude málomocenstvím, — — sám bude bydleti venku za stany. Není divu, že jsem se vydal do českých dědin s odporem. Ale sotva že jsem se ocítil v tom vzduchu, jejž jsem poprvé vdechnul v životě do sebe, když jsem uviděl všude bídu, všude chudobu, všude lid utištěný, ubědovaný, probouzela se ve mně paměť, jako v člověku, kterýž byv dlouhý čas bez sebe probuzuje se znenáhla a jen stěží poznává vše vůkol sebe, nad mnohým hlavou kývá, mnohé nepochopuje, diví se, žasne, ani očím nevěří. Všecken lid se mne děsil, bál. A proč? — Protože jsem měl na sobě černý šat! — Kde mne kdo viděl, všude každý se přede mnou ukrýval, všude se mi každý vyhýbal, jakobych měl na čele znamení Kainovo — — — —. Nikdo mi nikde nevěřil — nikdo mne neměl ani hodna pohledu a těch vesnic jsem prošel hezkou řadu — — — —. Byla bouřka, příval, jen se lilo, pozvali mne pod střechu, viděl jsem jim v tvářích, že by mne viděli raději deset mil od jejich statku, pozvali mne jako chuďasa, abych nezahynul, řekli mi do očí, že pro ten můj šat mi nevěří, kdybych se rozkrájel, pověděli mi, co zkusili, dodali, že všecko nedá se ani vypraviti. — — — Přišel jsem náhodou v ta místa, kde stála někdy má kolébka. Byly z ní pouhé sříceniny, rodičové a sestra nebožtíci, na rumech seděl stařec — můj strýc. Poznal mne, ale sotva že poznal, hned mne zase odháněl. Proč? — Protože jsem měl na sobě černý, dlouhý šat, pod nímž jsem zapomněl na domov, na své rodiče, na něho —. A kam se oči mé podívaly, poušť a jen zase poušť. A potom mi byl ten šat náhle tak nesmírně těžký, ani krok jsem nemohl v něm dál, přicházely na mne pod ním mrákoty, ozývaly se ve mně tak najednou ostré výčitky, bodaly mne do duše, do hlavy — — —. Já to roucho se sebe svlékl, pustil jsem se k hranicím za mužem, jenž mne pozval před tou bouřkou pod svou střechu, já ho prosil, aby mi v té chatě, v kteréž se v cizině usadil, popřál jen koutečka, a on — mne odpudil a vyčetl mi dřívější můj řád. — Jen jednu duši jsem nalezl, ale i tu tak na kratinko — — —."

Vojín se opět odmlčel. Generál se dosud díval neodvratně do plamenů.

„Mezi těmi českými vystěhovalci, co je jich roztroušeno po Sasích, po Slezsku, po Polsce, jde prý jeden hlas a jedna řeč, že české zemi můžete pomoci jedině vy. Slyšel jsem na vlastní uši, jaké ve vaše štěstí válečné kladou naděje; doufají nezvratně, že vyhnanství jejich v návrat šťastný obrátiti můžete pouze vy — —. Staví tě na roveň s Gideonem, s Josuem!"

Torstenson obrátil se nyní k mladému muži s úsměvem.

„Měl bysi slyšeti generalissime ty hlasy, ty řeči —. Jedině vy že můžete vymoci jim spásu na zemi! A proto jsem vás hledal, abych k tomu štěstí svých krajanů pomohl krví svou — — —. A potom snad to štěstí i ke mně přiletí!"

Generál vstal a prošel dvakrát podlouhlou jizbicí. Zdálo se, jakoby byl pohnut tonto řečí mladého muže, ve světě nezkušeného, ale se srdcem nejšlechetnějším.

„Je to pravda, generalissime, že vydobudete svými zbraněmi české zemi někdejší časy? Je to pravda, že se vojska vaše bijou za mé krajany? Račiž mi odpustiti tuto otázku! Jsi pane ke mně tak laskavý — —. Uvedete je nazpět jako Josue lid israelský v zemi zaslíbenou, jako Zorobabel ze zajetí babylonského v milou Juden? A že prý si vystaví jako onino v té vlasti své Jerusalem nový, jako nevěstu okrášlenou muži svému?"

Generál se zastavil.

„Přetěžká odpověď! — Slyšel jsi už někdy výrok: co zbudují meče, hladká řeč podryje. Slyšel jsi jej jistě. Jsem tomu rád, že jsem tě poznal; budeme se nyní vídati častěji."

Torstenson položil při těchto slovech vyschlou ruku mladému vojínu na hlavu a zadíval se mu opět pronikavě v obličej.

„Doufám, že již zítra ráno zase — —. Hejtman Fjelseborg!"

Do jizbice vstoupil v témž okamžiku setník, zatimní sekretář.

„Poručík první setniny od bílé brigády, Ollef Erichson, padl u Breitenfelda."

„Ano, generalissime!"

„Zde nový poručík! — Buď věrným, hodným a udatným!"

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Posněženými rovinami, na nichž lesklo se stříbřivým svitem měsíce perel, jako na nebi štědrovečerních hvězd, přilétalo sem odkudsi z daleka půlnoční zvonění. Na poplach to nebylo, protože švédské vojsko slavilo vánoce pokojem a císařští byli odtud na dvacet mil. Bezpochyby že sezváněli do kostelů. Po celém táboře nebylo než jediného ohně. Jen skřípání sněhu pod pádnými kroky svědčilo, že stráže pilně bdí.

Na nepatrném návrší, po němž se vinuly stany bílé brigády, u samého městečka, před šedavou plachtou, pod níž bylo rozloženo několik otepí slámy a na slámě dřímalo as pět vojínů těsně zahalených v silné, hrubé pláště, stál od nějaké chvíle Vojtěch Zachar s očima upřenýma k polední straně do dálky a s rukama založenýma na prsou. Opodál černal se sníh popelem a shořelým dřívím, ještě však doutnajícím. Tváře mladého muže — od této půlnoční chvíle poručíka nejslavnější švédské brigády — ani necítily, že vane od východu vítr ostrý jako jehly. Co všecko asi v téhle chvíli k hlavě jeho se sbrnulo! A tu člověku arciť zima nebývá, kdyby se dech měnil v led.

Dnes rok tyhle časy, tuhle hodinu byl v Římě u oltáře! Kostel planul mořem světel, oltáře se leskly stříbrem a zlatem, na kůru hrály varhany nejradostnější píseň, vířily vlašské kotle, hučely lesnice, pískaly

klarinety, rozlehaly se trouby v slavných akkordech a zpívali žáci co andělé přestrojení. Měl na sobě tenkrát bílou kmentovou komži se skvostnými krajkami, a dnes na něm bílý kabát, bílé spodky, bílý bandalír, všude tu ticho, nikde ani světélka, kolem a kolem samé regimenty, kteréž pokládal tenkrát za horší pohanů.

„Běličko, už ten kabát stříbrem lemovaný mám. Jen kdy se s tebou uhlídám? Zdaž pak mne vidíte s vysoka tatíčku — matičko! Zdaž se na mne nehněváte? Zdaž mi odpouštíte? Jak jsem se jen mohl tak zatvrditi, tak zapomenouti, jakobych vás byl neznal jaktěživ. Strýče můj! — — — Až vy mne uzříte, co pak svému Vojtěchu řeknete? — Jsem s těmi, kteří české zemi chtí vrátit dřívější časy. Co jsem mohl učiniti jiného? — — Zdaliž pak mne nyní poznáte a zdaliž pak se nyní ke mně budete hlásiti?

A zase bylo sem slyšeti táhlými rovinami, na nichž se jiskřilo, jakoby to byla pole diamantová, hlaholné zvonění, ale nějak smutné, jakoby ty zvony tak ze srdcí plakaly, jakoby ty zvony ze svých kovových útrob ještě horší časy věstily — — —. V tuhle chvíli zvonívají: „a na zemi pokoj lidem dobré vůle“. Běda, že lidí dobrých bylo tenkrát tak málo a pokoje nikde!“

Půlnoční zvuky jejich dolétaly i k uším Torstensona, jenž seděl dosud ve své jizbici přehlížeje listiny, které mu před okamžikem kurýrové na upocených koních se všech stran přinesli. Chvílemi zahleděl se do velké mapy, rozestřené na stole a splývající až na podlahu. Bylo to české království. Vyhotoviv několik nutných podpisů usedl znova do lenošky. Chtěl si asi podřímnouti, zamhouřil oči skorem úplně; ale spánek nepřicházel.

Plameny v krbu znenáhla jeden za druhým dohasínaly. Řeřavé uhlí osvětlovalo jizbici příšernou, červenavou září. Důstojníci v přiléhající světnici již se rozložili po zemi také jen na slámě, na níž rozestřeny byly hrubé houně. — —

Mladý muž na návrší ještě před okamžikem tak upřeně zírající do dálky, kde na konci obzoru jakoby se rojila samá světélka, jedno nad druhé jasnější, jedno nad druhé třpytnější, již také zmizel ve staně, kde si z večera na slámě lůžko upravil. Soudruhové jeho tvrdě dřímali. Byli rodáci až od hranic norvežských.

„Ach co děláš? — Jsi-li živa, jsi-li zdráva, stará má matičko? Smutný štědrý večer, smutné vánoce!“

Seveřan umlkl a bylo slyšeti již jen pravidelný, hluboký chrapot.

„Slyšel jsi Vojtěše? — Prostý vojín, neumí čísti, neumí psáti, ale umí na domov vzpomínati i v dřímotách. — Jak jsi se mohl jen tak zatvrditi, tak zcela zapomenouti?“

A Vojtěch si zakryl obě uši rukama, jakoby chtěl tuhle výčitku umlčeti; ale nebyl s to. — Zdálo se mu, že přilétá z daleka přes hory, přes vody, přes lesy, tam odtud, co se černá hromada těch rumů s bodlácím, rulíkem, bolehlavem — —.

Druhý den — o božím hodě vánočním — stálo všecko vojsko švédské v šiku válečném, v široké čelní čáře po šesti členech — —. Torstenson objevil se poprvé po dlouhém čase na koni přehlédaje celý šik, u bílé brigády se zastavil a usmál se; kdy už neviděli vojáci na tváři svého vojevůdce úsměvu? — U první setniny vedle praporníka stál mladý muž v šatě bílém jako kment se stříbrným lemem, s bílým hedbávným bandalírem, na hlavě se širákem, za nímž se houpalo bělavé široké pero, v pravici s kordem taseným, jejž skláněl k zemi před generalissimem.

A rozlehlými pláněmi letělo hřímání osmdesáti děl, jako v letě prudká bouře, když se třesou okna, když rozsvěcují hromničky proti všemu zlému; významná věštba pokoje lidem dobré vůle na zemi.

(Pokračování.)

Pepita Ximenez.

Andaluzský román. Napsal *Juan Valera.*

(Pokračování.)

II. Paralipomenos.

Není více listů Dona Luise de Vargas, než ty, které jsme byli podali. Zůstali bychom tedy bez vědomosti, jak skončila tato láska, a tyto prosté a vášnivé příhody, kdyby byl někdo, jsa úplně do všeho zasvěcen, nesložil vypravování, které následuje.

* *
*

Churavost Pepitina nevzbudila v místě žádné zvláštní pozornosti, tím méně pak tušena její příčina, o které až dosud víme toliko my, Pepita, Don Luis, pan děkan a rozvážná Antoňona.

Spíše mohly vzbuditi podivení veselejší způsob života, denní večerní společnosti, a výlety do okolí, které se v poslední době dály. Že se Pepita navrátila do svého obvyklého zátiší, bylo jen přirozeno.

Její láska k Donu Luisovi, tak tichá a utajená, zůstala ukryta před zraky doňy Casildy, Currita i všech osob z místa, které Don Luis ve svých listech jmenuje. Tím méně pak mohla o ní věděti veřejnost. Nikomu ani ve snu nenapadlo, že by „theolog“, „svatý“ jak Donu Luisovi říkali, byl sokem svého otce a docílil toho, oč marně usiloval hrozný a mocný Don Pedro de Vargas: lásky sličné elegantní, plaché a nepřístupné vdovy.

Přes všechnu důvěrnost, s kterou se místní dámy chovají ku svým služebnicím, nechovala se tak Pepita ku svým, i ani ony nevěděly ničeho. Jediná Antoňona, která byla jako ostrovid ve všem, zvláště co týkalo se její „dcerušky“, prohledla do nejtajnějších hlubin tajemství.

Antoňona netajila se Pepitě se svým objevením, a Pepita nedovedla zapříti pravdu té, která ji vychovala a zbožňovala a která, ačkoliv horlivě pídila se po všem a donášela domů, co se mezi lidmi dělo, jsouc v tom

*

vzorem úštěpačného jazyka, byla v tom, co týkalo se její paní, mlčenlivá a věrná jako málo která jejího druhu.

Tím způsobem učinila se Antoňona důvěrnicí Pepity, která nalezala veliké útěchy v tom, že mohla vylévati srdce své před ženou, jež ačkoliv prostá a drsná zevnějškem a řečí, nebyla tak v citu svém a v myšlení.

Tím vysvětlují se ony návštěvy Antoňoniny u Dona Luise, její až divoká slova, a málo uctivé a nemístné jím zalomcování, kterým ublížila mu na těle a prohřešila se na jeho důstojnosti posledníkráte, když k němu přišla.

Pepita nejen že Antoňonu nikdy s poselstvím nevysýlala, ale nevěděla vůbec o ničem, co činí.

Antoňona usmyslila si, že musí tak a ne jinak činit, a skutečně prováděla si svou podle svého nejlepšího uznání.

Jak již řečeno, prohledla všechno se zázračnou bystrozrakostí.

Sotva že si byla Pepita sama vědoma, že miluje Dona Luise, již to Antoňona věděla. Sotva že Pepita upřela naň první z těch žhoucích, kradmých, mimovolných pohledů, které spůsobily tolik bědy, pohledů, kterých nikdo si nepovšimnul, již postřehla jej Antoňona a mluvila o něm s Pepitou. A sotva že pohledy ty tak sladkého docházely opětování, již věděla to Antoňona také.

Zbývalo tedy Pepitě jen málo co sdílet z toho co dělo se v nejskrytější hloubi jejího srdce.

V pátý den po napsání posledního listu, který jsme čtli, začíná naše vypravování.

Bylo jedenáct hodin z rána. Pepita nalezala se ve vysoké jizbě, dokud vcházelo se do její ložnice a šatnice, kamž nebyvši zavolána nevcházela ani Antoňona.

Nábytek tohoto salonu neměl mnoho ceny, ale byl pohodlný a velmi úhledný. Záclony a povlaky lenošek, pohovek a tabouretů byly z květované bavlněné látky; na malém stolku z mahagoniového dřeva nalezalo se náčiní ku psaní a papíry; v skříni také mahagoniové bylo značné množství knih náboženských a dějepravných. Stěny byly ozdobeny obrazy představujícími nejvíce předměty náboženské, avšak již to prozrazovalo dobrý, na Andaluzském venkově vzácný, ano až pravdě nepodobný a nevídaný vkus, že nebyly to špatné francouzské litografie, ale dobré španělské rytiny děl Rafaelových a Murillových.

Na starodávném dubovém psacím stole nešeném sloupy salomonickými stála schránka vroubená a vykládaná želvovinou, perletí, mramorem a bronzem, s mnohými přihrádkami, kde chovala Pepita účty a jiné listiny. Na tomtéž stole nalezaly se dvě porcelánové vásy s květinami. Konečně stálo na podstavcích na stěnách několik faiansových květinových hrnků sevillských s geraniemi a jinými rostlinami a tři pozlacené klece s kanárky a stehlíky.

V této jizbě býval útulek Pepitin, kam přicházíval někdy jen lékař a pan vikář a k večeru správec ku skládání účtu. Pokoji tomu říkali pracovna.

Pepita napolo seděla, napolo ležela na pohovce, před kterou stál malý pult s několika knihami.

Vzpřímila se a zahalila se těsněji v lehký jarní župan. Její plavý vlas, teprvé na polo učesaný zdál se býti ještě krásnějším v této neuspořádanosti. Její obličej trochu bledý a zatmavělý kolem očí, tak mladý, plný a svěží zdál se ještě krásnějši chorobou, která mu uhírala barvy.

Pepita jevila netrpělivost; očekávala někoho.

Konečně vstoupila, aniž se dříve dala ohlásit očekávaná osoba: byl to pan vikář.

Po obvyklých pozdravech usadil se důstojný pan vikář do lenošky stojící po boku Pepitině i jal se mluviti:

„Mám radost, dcero milá, žes mne dala zavolati, avšak již bez tohoto vyzvání šel jsem se na tebe podívat. Jak bledá jsi! Co ti schází? Máš snad něco důležitého, co bys mi říci chtěla?“

Na tuto řadu laskavých otázek odpověděla Pepita hlubokým povzdechem. Na to řekla:

„Což Vaše Důstojnost mou nemoc neuhodla? Což netušíte příčinu mého utrpení?“

Vikář pokrčil ramenoma a pohledl na Pepitu s jakousi úzkostí, neboť nevěděl o ničem, a prudkost, s kterou mluvila, jej polekala.

Pepita pokračovala:

„Otče můj, neměla jsem vás dávat zavolat, ale měla jsem jíti do kostela promluvit s vámi ve zpovědnici a vyznati se z hříchů svých. Ale žel, nejsem kajícná, mé srdce stalo se zatvrzelým ve své chorobě, a neměla jsem síly ani naladění mluviti se zpovědníkem; proto chci mluvit s přítelem.“

„Co to mluvíš o hříších, o zatvrzelosti srdce? Šílíš? Jaký že hřích může tížiti tvou dobrou duši?“

„Nikoliv otče, nejsem dobrá, jsem zlá. Klamala jsem vás, klamala jsem samu sebe a chtěla jsem oklamati boha.“

„Ale dítě, jen se upokoj a mluv hezky klidně a jasně, abys nemluvila pošetilosti.“

„A jakže mám mluvit, když zmocnil se mne duch zla?“

„Zdrávas, Marie, nejčistší! Děvče, neblouzni. Hleď, dceruško: tré jest ďáblů hrozivých, kteří uchvacují duše a žádný z nich, buď jista, nemohl sklíčiti duši tvou. První jest Leviatan, duch pýchy, druhý Mamon, nebo duch lakoty, a třetí Asmodeus, duch lásky nečisté.“

„Tedy jsem obětí všech těch tří, všichni tři mne opanovali!“

„Hrůza! . . . Opakuji, utiš se. Tys obětí jenom šílenství.“

„Kéž by Bůh byl chtěl, aby tak bylo! Vinou mou jest opak toho. Jsem lakotná, protože mám hojně statkův a neužívám jich k dobročinnosti, jak bych měla. Jsem pyšná, protože pohrdala jsem mnohými lidmi ne k vůli ctnosti, ale proto, že považovala jsem je za lásky své nehodné. Bůh mne strestal a dopustil, aby nepřítel třetí, o kterém jste mluvil, mne opanoval.“

„Jak že, ty dítě? Jaké to ďábelství tě šálí? Jsi snad zamilovaná? A jestli jsi, co na tom zlého? Což nejsi volná? Provdej se tedy a zanech těch pošetilostí. Jsem jist, že můj přítel Don Pedro de Vargas způsobil tento zázrak. Tím ďáblem jest ten Don Pedro! Přiznávám se ti, že jsem celý udiven. Nemyslil jsem, že jeho úmysl již tak daleko pokročil a dospěl.“

„Ale, jestli že to není Don Pedro de Vargas, kterého miluju?“

„Kdo jest to tedy?“

Pepita vstala s pohovky, popošla ku dveřím, otevřela je, pohledla ven, zdali kdo neposlouchá, zavřela zas,

přiblížila se k panu vikáři a celá vyděšená, s chvějícím se hlasem a se slzami v očích pravila téměř do ucha dobrému starci:

„Miluju jeho syna."

„Jakého syna?" — přerušil ji vikář, který ještě nechtěl svému sluchu věřit.

„Jaký že syn to má být? Jsem ztracena, miluju šíleně Dona Luise."

Úžas a nejbolestnější ustrnutí jevilo se na tváři poctivého a vroucně laskavého kněze.

Nastala chvilka mlčení. Potom pravil vikář:

„Je to láska beznadějná, láska nemožná. Don Luis tě milovati nebude."

Slzami, které zamžívaly krásné oči Pepitiny, probleskl radostný paprslek světla; její krásná a svěží ústa stažená bolestí otevřela se mile a jako perly zaleskly se její zuby jich úsměvem.

„Miluje mne," řekla Pepita s lehkým a špatně tajeným přízvukem uspokojení a vítězství, kteréž vynořily se na povrch její bolesti a všech pochybností.

Zde dostoupily úžas a ustrnutí pana vikáře vrchole. Kdyby svatý, jehož vzýval nejvíce, býval stržen s oltáře a mrštěn mu k nohoum, a rozbil se tu na tisíc kusů, to ustrnutí nemohlo by býval větší. Avšak přece ještě upíral zraky na Pepitu nedůvěřlivě jakoby pochyboval, je-li to pravdou čili jen přeludem ženské marnivosti. Tak pevně věřil ve svatost Dona Luise a v jeho mysticismus.

„Miluje mne!" opakovala Pepita jako odpověď na ten nedůvěřlivý pohled.

„Ženy jsou horší než náledí!" — řekl vikář. „Samému ďáblu podrazily by nohy."

„Neřekla jsem vám to? Jsem zlá!"

„Děj se vůle boží. Jen tiše, upokoj se. Milosrdenství božské jest nekonečné. Vypravuj mi, co se stalo."

„Co se mělo stát? Že ho miluji, že ho zbožňuji, že také on miluje mne, jakkoliv o to zápasí, aby udusil svou lásku, a snad se mu to podaří; a že vy, aniž byste to věděl, mnoho nesete na tom viny."

„To ještě scházelo! Jak že, jakou že vinu mám já?"

„Při své nekonečné dobrotě vychvaloval jste mi ustavičně Dona Luise a jsem jista, že s toutéž laskavou horoucností mluvíval jste s ním o mně, jakkoliv toho méně zasloužím. Co mohlo se dít? Jsem z bronzu? Jest mi více, než dvacet let?"

„V tom máš pravdu. Jsem pošetilec. Přispěl jsem tuze k tomuto dílu Luciferovu."

Otec vikář byl tak tichý a skroušený, tak zmatený když toto mluvil, jakoby on byl kajícníkem a Pepita soudcem.

Avšak Pepita poznala ihned nešetrný egoismus, s kterým uvalovala větší část viny na pana vikáře a pokračovala:

„Nermuťte se, otče můj! Pro Bůh nermuťte se. Vidíte, jak jsem hříšná. Dopouštím se viny největší a chci za ni činiti zodpovědna nejlepšího a nejctnostnějšího z lidí. Nebyla to chvála vaše o Donu Luisovi, která mne zmařila, ale mé vlastní oči a má malá ostražitost. I kdybyste byl nikdy se mnou nemluvil o vzácných vlastnostech Dona Luise, o jeho vědomostech, jeho nadání a nadšeném srdci, byla bych všechno poznala sama slyšíc jej mluvit, neboť nejsem konečně ani tak tupá, ani tak bez vychování. Upoutala mne také půvabnost jeho osoby, přirozená uhlazenost a nenaučená elegance jeho spůsobů, jeho oči plné ohně a důmyslnosti, slovem vše co se mi zdá býti hodným lásky a touhy. Vaše chvála jen lichotila mé zálibě, avšak nevzbudila ji. Okouzlila mne, poněvadž se srovnávala s mým zdáním a byla jen jako lichotnou sdušenou a slabou ozvěnou toho, co myslila jsem já. Nejvýmluvnější chvalořeč, kterou jste mi činil o Donu Luisovi, ani zdáli nerovná se němému obdivu, který jsem cítila proň každou minutu, každou vteřinu v duši své."

„Jen ne tak ohnivě, mé dítě!" — přerušil ji pan vikář.

Pepita pokračovala ještě ohnivěji:

„Ale jaký to rozdíl mezi chválou vaší a mými myšlenkami! Vy viděl jste, a stopoval v Donu Luisovi vzor kněze, missionáře a kazatele apoštolského, tu již hlásajícího evangelium v dalekých končinách světa a obracejícího nevěřící, tu pracujícího ve Španělsku o povznešení křesťanství, které dnes tak zapadlo bezbožností jedněch a nedostatkem ctnosti, dobroty a vědění u jiných. Já naproti tomu představovala si mladého muže, mne milujícího, zapomínajícího Boha k vůli mně, zasvěcujícího mi svůj život, dávajícího mi svou duši, jsoucího mou oporou, záštitou, mým líbezným druhem. Já práhnula jsem dopustiti se svatokrádeže. Snila jsem o tom, jak uloupím jej Bohu a chrámu jeho, jako lupič, jako nepřítel nebes, jenž uloupí poklad ze schránky nejsvětější. Abych provedla tuto loupež, odložila jsem ovdovělost a osiřelost a oděla se v šaty světské, opustila jsem své zátiší a hledala jsem i zvala k sobě lidi; dbala jsem toho, abych byla krásnou, pečovala jsem s pekelnou starostlivostí o toto bídné tělo, které zakopáno bude v hrobě a rozpadne se v prach a popel, a dívala jsem se konečně na Dona Luisa těma očima vyzývavýma a podávajíc mu ruku chtěla jsem přelíti ze žil svých do žil jeho ten neuhasitelný oheň, jenž mne sžíral."

„Ach dítě, dítě! Jak bolí mne, co mi tu povídáš! Kdo by to byl jen tušit mohl!"

„Avšak na tom ještě není dost," dodala Pepita. „Vzbudila jsem v srdci Dona Luise náklonnost. Jeho oči mi to prozrazovaly. Ano, jeho láska byla tak hluboká, tak vroucí, jako moje. Jeho ctnost, jeho práhnutí po dobru věčném, jeho mužné úsilí přemáhaly tuto chorobnou vášeň. Já tomu zabránila. Jednou, když po mnoho dní nepřišel, navštívil mne opět a nalezl mne o samotě. Když jsem mu podala ruku, plakala jsem; nemluvila jsem, ale peklo vnuklo mi zlořečenou, němou výmluvnost a ta mu pověděla jak trpím, když mnou pohrdá, když mne nemiluje, když dává nelítostně před láskou ke mně přednost lásce jiné. Potom nemohla jsem již odolati pokušení a přiblížila jsem ústa jeho k mé tváři, aby setřel slzy mé. Naše ústa se dotkla, kdyby Bůh nebyl dopustil, aby vy jste přišel v tom okamžení, co by bylo se mně stalo?"

„Jaká hanba, dítě mé! Jaká hanba!" řekl pan vikář. Pepita pohroužila tvář do obou dlaní a začala vzlykat jako Magdalena. Ty ruce byly vskutku tak krásné — krásnější ještě, než ji Don Luis ve svých listech popisoval. Jejich bělost a průzračný lesk, okrouhlé prsty, zarůžovělé, třpytné, perleťové nehty, vše to muselo by přivésti každého muže o rozum.

Ctnostný pan vikář pochopil přes svých osmdesát let klopýtnutí a pád Dona Luise.

„Děvče," zvolal, „nebuď tak výstřední! Nevrážej mi dýku do srdce. Upokoj se. Don Luis činí zajisté již pokání ze svého hříchu. Kaj se také ty a bude zase dobře. Bůh vám odpustí a učiní z vás svaté. Až Don Luis zejtra odjede, bude to jasným znamením, že ctnost v něm zvítězila a že prchá od tebe, jak musí, aby činil pokání ze svého hříchu, vyplnil svůj slib a dostál svému povolání."

„Vyplní svůj slib . . . dostojí svému povolání! jak krásně to zní!" odpověděla Pepita — „a dříve mne zabije! Proč že mne miloval, proč že vzbudil ve mně hrdost nad jeho láskou, proč že mne oklamal? Jeho políbení bylo jako žhavé železo, jako znamení a pečeť, kterou učinil mne svou otrokyní. Teď, když jsem znamenaná, zotročená, mne opouští a prodává a zabijí. Šťastný to začátek jeho missionářství, jeho kázaní a vítězství evangelických! To se nestane. Přisám Bůh, to se nestane!"

Tento výbuch hněvu a zoufanlivé lásky velice postrašil pana vikáře.

Pepita se zvedla. Její postava a pohyb rukou měly v sobě něco tragického. Oči její se jiskřily jako dvě dýky, zářily jako dvě slunce. Pan vikář oněměl a hleděl na ni jako přimrazen. Ona přecházela po síni velkými kroky. Nezdála se již býti jako bojácná gazela, ale jako rozhněvaná lvice.

„Takž tedy," pravila blížíc se opět k panu vikáři, „takž tedy chtěl si jen se mnou stropit žert, rozedrat mi srdce, pokořit je a pošlapat, když mne o ně klamem svým oloupil? Však si na mne vzpomene, však trestu neujde! Když je tak svatý a tak ctnostný, proč hleděl na mne tak, slibuje mi všecko svýma očima. Když miluje tak Boha, proč ubližuje ubohému božímu stvoření? To že tedy jest křesťanská láska, to že tedy jest náboženství? Nikoliv, to jest bezmezný egoismus!"

Hněv Pepitin nemohl dlouho trvat. Promluvivši tato poslední slova sklesla vysílená na židli a plakala hořce, usedavě, opravdově.

Pan vikář cítil s ní nejhlubší soustrast; avšak vida, jak se nepřítel vzdává, nabýval tímtéž postupem zase v sebe důvěrné odvahy.

„Pepito, dceruško," pravil, „vzpamatuj se a nermuť se takovým způsobem. Uvaž jenom, že zajisté velice zápasil, než se přemohl, pomni, že tě nesklamal, že tě miluje z celé duše, ale že Bůh a povinnosti k němu jsou přednější. Tento život pozemský jest velmi krátký a rychle přechází. V nebi se sejdete a budete se milovati jako andělé. Bůh přijme vaši oběť a splatí vám ji tisíckrát i s úroky. Ano i tvá samolibost bude uspokojena, neboť jak mnoho musí být na tobě, když jsi přivedla ku kolisání a zhřešení člověka jako jest Don Luis! Jak hlubokou ránu jsi musela zasadit jeho srdci! Ale dosti toho. Buď šlechetná, buď statečná. Bojuj s veškerou silou svou. Nech jej odejíti, vyrvi ze svých prsou ten oheň lásky nehodné, miluj ho jako svého bližního pro lásku k Bohu. Zachovej obraz jeho v mysli své, ale jako obraz stvoření milého, kteréž nejhlubší a nejušlechtilejší část duše tvé ponechává Bohu. Nevím téměř co mluvím, dítě mé, neboť jsem celý pomaten, avšak ty jsi tak rozvážná a rozumná, že pochopíš mne i na půl slova. Jest kromě toho i vážných příčin světských, které staví se proti této nesmyslné lásce, třeba by jí ani slib Dona Luise, ani jeho povolání nepřekážely. Jeho otec se o tebe uchází, žádá si ruky tvé, třeba bys ho nemilovala. Co by z toho vzešlo, kdyby syn byl sokem svého otce? Neznepřátelil by se otec se synem k vůli tobě? Hleď, jak hrozné všechno to jest a opanuj se pro Krista Ukřižovaného a pro jeho nejsvětější matku!"

„Jak lehko to, dávati rady!" odpověděla Pepita poněkud pokojněji. Jak těžko činiti podle nich, když jest to jako divoká a rozpoutaná bouře v mé hlavě. Bojím se, že přijdu o rozum!"

„Rady, které ti dávám, jsou k tvému dobrému. Jen nech Dona Luisa odejít. Vzdálenost jest velkým lékem pro chorobu lásky. On uzdraví se ze své náruživosti pohřížuje se do svých studií a zasvěcuje se oltáři. Také ty, jsouc daleko od něho, pomalu se upokojíš a zachováš v mysli své jen milou, ač zachmuřenou upomínku, která nebude ti působiti bolest. Bude to jako krásná báseň, jež světlem svým pozlacovati bude tvé žití. Kdyby všechna tvá přání mohla se vyplniti . . . kdož ví? . . . Láska pozemská jest velmi málo trvalá. Rozkoš, kterou obrazotvornost vidí, dokud se jí oddává, ničím není u porovnání s hořkými konci. Jak mnohem lépe jest, když vaše láska sotva že se jí blížila skvrna, rozptýlí se a vykouří ihned, povznášejíc se k nebi jako dým kadidla a nikdy nezemře smrtí jako ta, kteréž přání došla vyplnění. Vzmuž se a odtrhni ode rtů číši, sotva že jsi se dotkla nápoje, který obsahuje, a přines jej v oběť božskému Spasiteli. Na vzájem dá ti on onoho nápoje, jejž slíbil Samaritánce, nápoje, který nepřesytí, který ukojí žízeň a vzbuzuje život věčný."

„Otče můj, otče můj! Jak dobrý jste! Vaše svatá ústa mi dodávají síly. Opanuji se, přemohu se. Viďte, že musela bych se hanbit, když Don Luis se opanuje a přemůže, viďte, že byla bych ošklivá, kdybych já nezvítězila nad sebou? Ať odejde. Zejtra bude již pryč. Ať mu Bůh žehná na všech cestách jeho! Vizte jeho navštivenku. Včera zde byl s otcem na rozloučenou a já ho nepřijala. Již nikdy ho nespatřím. Nechci zachovat v sobě ani tu krásnou upomínku, o které jste mluvil. Tato láska byla jen úzkostným snem, jen můrou. Já odvrhnu ji daleko od sebe."

„Tak je to dobře! Tak tě chci mít, ráznou, statečnou."

„Ano, otče můj. Bůh porazil pýchu mou touto ranou; má zpupnost byla hrozná a táhla za sebou nevyhnutelně pohrdání mnou u toho muže, neboť musela jsem býti pokořena, jak jsem. Mohu býti pokořena víc, mohu býti více odevzdána do svého osudu? Don Luis má pravdu: nezasluhuji ho. Jak mohu já i s úsilím největším povznésti se až k němu, jak pochopiti jej, jak uvésti v úplný souhlas, soulad a spojení duši svou s duší jeho? Já jsem jen vesničanka, nevzdělaná, tupá; u něho není vědění, jehož by nechápal,, ni tajemství, o němž by nevěděl, ni stupně v duševním oboru světa, k němuž by se povznésti nemohl. Křídla jeho ducha jej ponesou a mne ubohou, bezcennou ženu nechá zde na této nízké hroudě, aniž bych schopna byla jej následovati byť i jen jedinou, tou nejmenší nadějí, a svými vzdechy, pro něž útěchy není žádné."

„Ale Pepito, při kříži Kristovu, nemluv tak a nemysli! Vždyť tebou Don Luis neopovrhuje; vždyť nevzdává se tě proto, že bys byla vesničankou, že by on byl tak příliš učeným a ty že bys mu nerozuměla, ani pro žádnou z těch pošetilostí, kterých jsi tu namluvila. On odchází pro svou povinnost k Bohu a ty bys se tomu těšit měla, že jde, protože se z lásky uzdravíš a Bůh se ti odmění za oběť tak velikou.“

Pepita, která si setřela slzy šátkem a již neplakala, odpověděla pokojně:

„Pravdu máte, otče můj: budu se těšit; skoro se už těším, že odejde. Již si přeju, aby zejtřek byl pryč i aby Antoňona přišla, až se na pozejtří zbudím, a řekla mi: Don Luis již odejel. Uvidíte potom, jak se bývalý klid a veselost navrátí opět v srdce mé.“

„Tak budiž,“ pravil pan vikář a jsa v duši přesvědčen, že vykonal zázrak a vyléčil Pepitu z lásky, rozloučil se s ní a odcházel domů nemoha cestou odolati jistým sladkým návalům marnivosti, když uvažoval, jaký přece jen má vliv na šlechetnou duši této drahocenné dívčiny.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Židovka z Rudni.

Napsal *H. Gréville*.

Jeli jsme Polskem v největší rychlosti, neboť nutné záležitosti nedaly nám stání; a pak ta rovina, bahnitá a nezdravá, která se táhne mezi Minskem a zálivem botnickým, nemá věru pranic vábného, co by cestovatele lákati mohlo. Na té dlouhé, nekonečné cestě ukázalo se časem nějaké městečko anebo vesnice, ale jedna jako druhá; lišily se pouze množstvím domů a chalup, počtem a velikostí kostelů, ale ničím jiným. Přiznáme se, snad ku své veliké hanbě, že jsme se na každou stanici zrovna těšili, ačkoliv nebyla žádná z nich ani trochu malebná.

Má-li však člověk naspěch, rodí se jedna nepříjemnost za druhou! Takové nemilé příhody potkávají sice člověka i tehdáž, když nespěchá a když cestuje se vším pohodlím: pak si jich ale nevšímá.

Tenkráte však jakoby nás stíhal jakýsi osud: neboť na každé druhé stanici neměli koní a my musili čekati někdy hodinu, někdy celé půl dne — neboť cesta, kudy jsme jeli, byla velice odlehlá.

Zvláštní náhodou jeli jsme již hodný kus dosti šťastně.

— Že se nám zase něco přihodí, pravil jsem se smíchem svému sousedu, neboť pochybuju, že by nás osud dnes již nechal na pokoji!

Sotva že jsem to dořekl, ohledl se postilion a ukazoval nám bičem na vesnici, k níž jsme se blížili.

— Tam hoří! pravil flegmaticky.

Hned na to ukázala se na obzoru růžová záře; nebe nemělo více onu modrou barvu květoucího zimolezu, jakou mívá na severu, neboť noc se již blížila. Na ohnivé půdě obrážely se rovné kontury vesnice zahalené časem hustými kotouči dýmu a báně ruského kostela pobitá bílým plechem leskla se v plamenech jako špatně cínované zrcadlo.

— Jak pak říkají tomuto hnízdu? tázal jsem se postiliona, který právě švihl silně do koní.

— Rudňa! pravil. Město Rudňa.

Každý sedlák ruský nebo polský říká každým třem domům město, jenom když jest mezi nimi kostel. Rudňa pak měla kostely dva, z nichž jeden byl katolický.

Náš povoz dorazil zatím k velikému trámu, natřenému bíle, červeně a černě, který zavíral tehdáž cestu do každého města: jakýsi úředník v umazané uniformě vzal od nás mýto, zavolal něco, čemu jsme nerozuměli, a trám položený přes cestu, zdvihl se kolmě k nebi. Takové primitivní hradby nalezneme až dosud v některých koutech říše, ačkoliv ruská vláda vykupuje všecka mýta, která ubližují hlavním silnicím. Náš postilion pobídl koně, kteří již sami toužili po stáji; v největším trysku projeli jsme dvěma nebo třemi špinavými ulicemi, kde byla dlažba tak mizerná, že se nám vůz napolo rozlámal.

Dav lidí valil se týmže směrem k ohni, a hnedle bychom byli přejeli asi půl tuctu židů, kteří držíce si nadzdvižené kaftany utíkali co jen mohli a naříkali, že nám až uši zalehaly.

— To hoří u nějakého žida! pravil nám postilion švihaje neustále do koní.

— Jak to víš? tázal se ho můj soused.

— Poněvadž to smrdí, jako když se pálí omastek! odvětil ferina směje se z plného hrdla.

Náš povoz obrátil se najednou okolo rohu, že by byl málem překotil a zastavil se před poštovní budovou.

Na náměstí zrovna naproti nám hořelo; byl to dřevěný domek židovského řezníka. Jeho souvěrci vynášeli nábytek okny ven, neboť oheň vzňal se v zadní části domu. Průčelí bylo dosud celé černé, ale tak jaksi podezřele černé, jako to vídáme, nežli z toho vyšlehne oheň. Kotouče modravého dýmu stoupaly tu a tam ze střechy; bylo patrno, že co nejdříve celý dům bude v plamenech.

Mezitím co můj soudruh objednával nové koně a ukazoval naše průvodní listy, vyšel jsem ven na peron: stál jsem o několik stop výše, nežli bylo náměstí, a mohl jsem přehlednouti celou scénu.

Požár není v Polsku věcí vzácnou, ale hoří-li dům žida, sběhnou se pouze židé a pomáhají, ostatní, totiž katolíci, dívají se klidně na to — snad i s tajným zalíbením — neboť jsou přesvědčeni, že synové Abrahamovi nenabyli jmění svého „spůsobem poctivým“.

Tato nelidskost vysvětluje se tím — snad i omlouvá — že židé jsou náramně hrabiví; rozumějí dobře obchodu a mají ve svých rukou skoro celé jmění ostatních občanů, jež hlavně lichva, zde tak hrozně prováděná, přivedla na mizinu. Žena a děti toho řezníka seděly uprostřed náměstí a hlasitě naříkaly: psi štěkali a naši koně zbavení otěží zvonili svými rolničkami. Zároveň věšeli na šíji těch koní, kteří nás měli vézt, celý řetěz malých zvonků: to všecko dělalo náramný hluk, zvláště ty pronikavé tony. Zacpal jsem si uši.

V tom jsem viděl, jak židé vynášejí rychle všechen nábytek brzy okny, brzy dveřmi; celý oblak bílého dýmu naplnil světnici, kterou právě opustili a růžové světlo ozářilo stěny, které již chytaly. Najednou se davy utišily.

Tato chvíle mívá vždycky něco slavnostního.

— Jak hezky to hoří! pravil klidně veliký kozák v šedivé kapuci, který stál vedle mne. Ohledl jsem se . . . . Kouřil klidně z krátké jeřábové dýmky; klátil rukama a díval se na oheň z patrným zalíbením, ale jiskření jeho očí svědčilo o tom, že pil o několik skleniček kořalky více.

— Běda! běda! . . . naříkal řezník. Stál uprostřed náměstí a díval se vyděšen na svou rodinu, jak naříkala. Rval si vlasy a jeho napálené pejzy poletovaly větrem při každém jeho pohybu.

— Běda! . . . opakovali všickni židé jako ve sboru.

— Já tam zapomněl svou starou matku! zvolal pojednou starý žid.

Poláci odpověděli mu hlasitým smíchem.

— Já soudila, že jde s tebou, pravila jeho žena celá ustrašená držíc v loktech nejmenší dítě.

— Kde pak jest? tázali se ho všickni.

Zoufale ukázal k domu a zahalil si hlavu obrubou svého šatu.

Smích utichl. Byla to sice židovka, ale přece žena.

— Je ve světnici na levo, pravil tiše žid; tam ještě nehoří . . . Zachraňte ji, přátelé, prosil hlasem plným úzkosti.

Přátelé, kteří mu až dosud pomáhali, dívali se jeden na druhého a nepromluvili slova.

— Jdi si tam sám! křikl jakýsi kluk v zástupu.

— Polovici svého jmění dám tomu, kdo ji zachrání! zvolal

žid lomě rukama ... Polovici, ano polovici. opakoval ohnivě... zachraňte ubohou stařenu, přátelé, prosím vás, dobří pánové!

S tímto obrátil se k Polákům. Nikdo sebou nehnul. Veliký kozák. můj soused, sebou zavrtěl, chvíli váhal a konečně postavil se před žida; trochu se motal.

— Žádné hlouposti! pravil maje dosud dýmku v ústech. Co mi dáš, když tam půjdu?

Ukazoval na dům, který byl skoro celý již v plamenech.

— Pět rublů ve stříbře, milý příteli, pět rublů! Bůh to ví, pět rublů!

— To je málo, pravil kozák. Eh, co! teď nemáme kdy smlouvat. Vy jste to slyšeli, vy všickni, zvolal hlasitě, řekl pět rublů!

V celém davu ozval se šumot na znamení souhlasu.

— Ale musíš ji přinést, pravil žid, chytaje kozáka za rukáv: — jestliže ji nepřineseš, nedostaneš nic!

— Ty blázne, zabručel kozák, což bych tam šel pro zábavu? Kde pak jest ta tvá bába?

— Leží ve světnici na levo, v koutě.

— Dobře! zabručel kozák. S pomocí boží! zvolal hlasem mocným.

S těmi slovy vyběhl na zápraží hořícího domu. Všickni zatajili dech . . . Pokřižoval se a zmizel v plamenech.

— Koně již čekají, pravil ke mně postilion a lezl již na kozlík.

— Počkej . . . odvětil jsem potichu.

Můj přítel přistoupil ke mně a díval se jako my všichni, jak se toto drama skončí.

Kozák se opět objevil celý udýchaný, a nesl v náručí starou židovku na polo mrtvou. Svou dýmku držel dosud v ústech.

Vítězný pokřik davu jej uvítal.

— Tu ji máš, babu, pravil k židovi.

V tom vyšlehly plameny i v přední části domu s velikým praskotem: ale nikdo si toho nevšímal, oči všech upřeny byly na kozáka.

— A teď mi zaplať! pravil k židovi.

— Cože? koktal tento, teď hned? Počkej, až odvedu svoji rodinu někam pod střechu! . . .

— Žádné hlouposti! bručel kozák hrozivě, (jak se zdálo, byla to jeho obvyklá fráse), teď mi zaplať a to hned . . . sice —

Žid vztáhl svou ruku proti němu. jakoby se bál, že jej kozák udeří; ale ten na to nemyslil. Upřel naň oči, které zářily hněvem, a mlčel. Žid, zaslepený svojí lakotou, si toho nevšiml: vytáhl ze záňadří usmolený sáček, otevřel ho vzdychaje. hrabal se v něm hodnou chvíli; konečně vyňal z něho smačkaný papír, a podal jej kozákovi. V tom sřítila se střecha a celé snopy jisker lítaly až k nám. Po celém náměstí bylo jasno jako o poledni.

— Co? rubl? zvolal kozák, — a odhodil dýmku — rubl za to, že jsem nasadil život! rubl! Ah, ty pse, ty darebáku! Půjdu tam ještě jednou. a to zadarmo!

Chytil nešťastnou stařenu zase v náručí a nežli mohl kdo pochopiti, co zamýšlí, běžel s ní k domu. Zápraží ještě nehořelo; vyskočil na ně se svým břemenem a hodil je do plamenů. Pak se obrátil k lidu a zvolal:

— Jediný rubl! . . . ty zloději, ty ohavo! Teď jdi a hledej si ji!

Dav, celý uděšený, ani sebou nehnul . . . Já skočil do vozu a můj přítel za mnou.

— Jeď! Rychle! houkl jsem na postiliona Cítil jsem, že se déle nemohu na to dívat.

Jak se vůz hnul, spadla část průčelí zrovna na zápraží a zavřela tak kozákovi cestu. Jeho vysoká postava černala se na ohnivé půdě. Chystal se proběhnout skrze plameny; ale v tom, když chtěl skočit, udeřil jej trám do hlavy a on sklesl.

— Jeď rychle, rychle! volal jsem na postiliona a šťouchl jsem jej do zad, aby si pospíšil.

Švihl do koní: dav se mechanicky rozstoupil a brzy octli jsme se v polích . . .

Po celých osm dní nemohli jsme usnout. *B. F.*

— Na našem knihkupeckém trhu, jenž se po vánoční horečce octnul v strnutí, začíná být opět živo. Jan Otto vydal právě první, dlouho očekávaný díl „Arabesek a kreseb“ od Fr. Heritesa. U téhož nakladatele tiskne se svazek spisů Krasińského v překladu F. Kvapila. U firmy Militkého a Nováka vyšel kruh epických básní „Vyšehrad“ od Julia Zeyera a dotiskují se kresby R. E. Jamota i připravuje k tisku II. díl Danteovy Božské komedie, Očistec, překladem J. Vrchlického. Grégr & Dattel dotiskují velký svazek Zeyerových novel a u téže firmy vyjde ještě do leta nový svazek básní El. Krásnohorské a Antala Staška. Básně Záleského překladem R. Pokorného, budou, jak se nám sděluje, také ještě do leta vydány. Josef Wünsch připravuje k tisku své cestopisy. U Fr. Šimáčka vyšel první sešit „Spisů výpravných“ A. V. Šmilovského.

— Antal Stašek zadal k českému divadlu pětiaktovou veselohru „Smlouva“.

— Veselohra Baluckého „Příbuzní“ v překladu A. Polabského dávala se na českém jevišti s úspěchem. Ostrá kresba charakterů, souměrná stavba a živý dialog jsou hlavními přednostmi tohoto kusu, jemuž podobným by měla divadelní správa věnovati více péče, než dělo se dosavad. Dýchá se to v divadle jinak.

— S jmenem Berty Mühlsteinové setkávali jsme se až dosud nejvíce v básních uveřejňovaných v časopisech a také v samostatné sbírce. Verše tyto působí vesměs hlubokým svým citem. Nyní podala nám spisovatelka také svazek prací psaných prosou. Její „Povídky, novelly a arabesky“ (Nákl. Fr. Šimáčka), učiní na čtenáře dojem rozhodně dobrý. Spisovatelka řekla si, že chce vypravovat a činí tak přirozeně. Postavy kreslené nevycházejí z rámce svých povah a jsou to lidé, s jakými skutečně setkáváme se v našem životě. Nejdokonalejší z povídek zdá se nám býti „Eva“. Spisovatelka předvedla nám v ní jeden z oněch ušlechtilých ženských charakterů, které na nás vždy tak mile působí, ať setkáme se s nimi kdekoli, v životě nebo v knize. Zde zachytila Mühlsteinová zcela ten prostý nehledaný tón, jímž stává se tato novella čtenáři tak sympatickou. Jest tu kus života ženského srdce se všemi jeho zápasy a konečným vítězstvím. Totéž nalezáme v novellce „Při pianě“, kde, ačkoli vítězství Edity nad nedovolenou láskou nedošlo odměny, přece nalezla nějaké a snad největší v tom, že umírala pokojně. V arabeskách: „Před svatbou“, „La dame au coeur d'or“ setkáváme se skoro výhradně s aristokratickou společností a se salonní uhlazenou konversací. V „Manfredu“ dívá se na nás život umělecký. Opakujeme, že kniha Berty Mühlsteinové jest zajímavou od začátku do konce a poskytuje čtení zábavné a ušlechtilé zvláště pro naše dámy. *B. V.*

— V bibliotéce Trěveské nalezli neznámou dosud báseň. kterou Richard Lví srdce složil za svého uvěznění v Tyrolsku. Nazývá se: Sainte-Nouna et son Fils Saint-Devy.

— V Petrohradě začne co nevidět vycházet mnohosvazkové dílo: Historie literatur světa.

— Polské listy: „Wiek“, „Gazeta Warszawska“, „Czas“, „Przegląd tygodniowy“ a j. dávajíce se pohnouti „bolestnými“ dopisy p. Hovorky berou jej v ochranu; Wiek viní „Lumír“, že psal o tomto pánovi příliš příkře, ano potupně. U nás v Čechách měla ta věc interessu a bude míti vždy, pokud týče se literární vzájemnosti polsko-české a vřelé jejich hlasy budí ohlas u nás. Co však se týče osoby, jest u nás rozsouzeno. Polské listy staly se v osobě p. Hovorky, jehož nazývají vynikajícím literátem a učencem (!), obětí nesvědomitého humbugu, jaký nemá v naší literární historii příkladu. To u nás stačí, však chtějí-li polské listy vědět víc, vědět, co každý u nás zná, nechtějí-li věřit jedině „Lumíru“, pak prosíme ať dopíšou laskavě kterémukoli vážnějšímu listu českému, kterémukoli z českých literátů a obdrží odpověď, po které spadnou jim o jeho činnosti šupiny s očí. *J. V. S*

Listárna redakce: — Rukopisy nevracíme. — P. Pav Alb.; Novella je dobrá — „Answer“: „Psaní“ má původní hezký ton. Vše, co jste zaslal, považujeme jen za přechod k práci dokonalé. — „K.“: Myslíte i cítíte hluboce, jen forma vadí. Zašlete laskavě z původních básní, co máte. — „V. 95 ř.“; Báseň je plynně a ze srdce psána, ale požadavků, které se nyní klásti musí na poesii, zvláště epickou, nedostihá — Neuveřejníme práce zaslané pod chifframi: „V. D—ý.“ — „+++“ — „J. V. v Ch.“ — „J. C.“ — „Chvalinský.“ — „V. V.“ — „B. J“ — „J. L.“ — „Jan S. zde.“

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány. Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR"
vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce
vždy o 4 hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 30. března 1880. ČÍSLO 9.

Dokonáno jest.

Historický román od *Václava Beneše-Třebízského.*

(Pokračování.)

XII.

Letošní vánoce opět vzpružily ochablé naděje českých exulantů.

Pokaždé sice, kdykoliv srazili se císařští orlové se švédskými prapory, zaleskly se zraky vystěhovalcům živěji, rozjasnily se jim obličeje, i se rtů promodralých odlétal na chvíli výraz utrpení, pravice svíraly se zase pevněji; ano i krok měli jistější. A když přiletěly v roztroušené osady jejich noviny, že Švédové táhnou k hranicím rodné země, už vždycky čekali vyzvání k návratu; ale marně se ubozí dosud těšívali.

Novým rokem valily se Torstensonovy regimenty v plných proudech od Koldic k jihovýchodu, tak jakoby přímo k průsmykům vedoucím do vnitra Čech. V saských městech a dědinách jen se všude švédských širáků a kabátců hemžilo.

V Žitavě, Kralově Kameni byli vystěhovalci, jak se říká, jednou nohou na odchodu. I vozy měli najaté, věci složené, stařečkové na pokraji hrobu, třesoucí se jako lupen v listopadu, náhle osvěžili, jakoby se jim studená krev rozhřívala, jakoby se do svadlých, vyschlých páží vracela junácká síla, jakoby jim touhle letošní zimou na bílé hlavy jaro s celou svou zelení usedalo.

Českými osadami kolovala věštba za věštbou, každá druhé výraznější, proroctví za proroctvím, každé pravděpodobnější druhého; každé šlo od úst k ústům, přecházelo tisícerými rty a bylo-li psané, tisícerýma rukama. Kde mohli a měli k tomu času, opisovali si je, denně dvakrát či třikrát čítali — — —. Co všecko zmůže pevná naděje! I život, kdyby se vlékl jako stín, prodlouží; i nemoc, kdyby na ubožáku ležela jako pijavice, aspoň na okamžik přivede v zapomenutí!

„Všude toho plno tatíčku, že se vrátíme — — —. Jdou listy, abychom se všickni chystali na cestu, abychom byli připraveni."

Při těchto slovech vyňala as osmnáctiletá dívka ze záňadří pečlivě zavinutý, potištěný papír. Vešla před okamžikem do chudičké jizby, v jejíž protějším rohu bylo viděti vyschlého muže, opřeného o dřevěnou stěnu a z pola zakrytého peřinou.

„Už jsem myslil holka že se tě nedočkám. Jaruška ti běžela naproti. — Tak pozdě? Neseš chléb — — aspoň několik soust? — Pro mne nikoliv, já už to nějak předržím; ale pro tu maličkou — — Běličko!"

Muž se pokoušel vzpřímiti se; ale šlo to z těžka. Nemohl. Hlava mu klesla nazpět na dřevěnou stěnu. Zdálo se, že dívčiných slov přeslechl; bezpochyby dřímal — — —. Tak se poznenáhla dodřimuje, dokonává.

„Uvidíš prý zase tatíčku naše vrchy, naši Oharku, naše pole se statkem, naši doškovou střechu — —"

Dívka se octla střelou u muže na vlhké půdě a vzala hlavu jeho do svých rukou, aby všecko dobře uslyšel a se potěšil.

„A Jaruška že mi šla naproti? — Že jste ji jen pouštěl tatíčku!"

„Nemohla se tě dočkati, já také ne — — —. Dali ti Běličko?"

„Tenhle list nesu tatíčku."

„Ach Bože jediný — co do listu, když hlady umíráme, když duše máme už na jazyku? — Jsou to beztoho jen samé plané sliby."

„Jen poslechněte, přečtu vám, co tu stojí — —. Všecko se všude hýbá, připravuje, vezmou nás s sebou!"

Dívka jednou rukou lístek rozvinula a začala čísti — ještě tak nizounko nakloněna nad hlavou nemocného, aby slyšel každé slovo, protože prý jsou to zlatá, s nebe spadlá slova. Přinesl je anděl ubohým: někde v Polště je vytiskli a mezi všecky exulanty rozdali.

„— — — — a přijde lid od půlnoci, kteréhož Hospodin si vyvolil, aby byl věrných jeho přísným mstitelem. A lid ten projde všechen kraj od východu až na západ, od půlnoci až k poledni, strach a hrůza jej budou předcházeti, krev a oheň následovati a nebude nikoho v této zemi, kdo by se mu v cestu postavil. A pošlou proti lidu tomu generála, kterýž je půl dne biskupem a půl dne vojákem; v těch dnech přepášete bedra svá, obuv budete míti na nohou, v rukou hole držíce a já půjdu zemí egyptskou noci té a bíti budu všecko prvorozené v zemi egyptské od člověka až do hovada — — —. A vojska biskupova rozmetu jako písek, padne Babylon veliký a bezbožné zakryje pod svými rumy, hříchy jejich jako blín vyrostou nad spáleništěm, a zemi otců vašich dám vám v dědictví na

věky a budete korunou slávy v ruce Hospodinově a korunou království v ruce boha svého. A setru všelikou slzu s očí vašich a smrti víc nebude, ani kvílení, ani křiku, ani bolesti, nebo první věci pominuly!“ — „Slyšel jste tatíčku?“

„Čti jen dále — čti Běličko! Jak bych neslyšel! Tak mně náhle všecko přestává. — Tak se mi ulevuje, hlava lehčí, ruce silnější. Jen dál Běličko a hlasitěji —.“

Muž na lůžku se vzepřel, sebral všecku sílu; matné, kalné zraky jeho se leskly živěji, skorem až příliš, vyschlá, vyzáblá tvář se červenala, snad také tou večerní září, jež rozlévala se dřevěnou stěnou, jakoby ji nachem zakrývala, jakoby nad nemocným chtěla rozestříti záclony.

„Ty už doma? — A já ti šla takový kus naproti, abych ti pomohla. Od samého poledne tě čekáme. Bála jsem se Běličko o tebe!“

„Pojď ke mně Jaruško, semhle si sedni, ať ti vidím do očí a dobře poslouchej!“

Dívenka, jež veběhla do světnice celá udychaná a rozpálená, v týmž mžiku již seděla otci u nohou.

„Tak miláčku! A přihoďte tam trochu klestí. — Začíná tu býti zima, mrazí mne.“

„Vždyť je tu přec horko k nevydržení tatíčku!“ zašeptala Bělička.

„Přilož jen, přilož!“

A muži na lůžku, zdálo se, že zuby zimou drkotají.

„A nyní čti dál Běličko, ale trochu hlasitěji —. Ty větry venku dnes nějak lomozí!“

„Je tam tatíčku ticho, nikde se ani větvička nehýbe!“

„Přinesla jsi? — Jen dvakrát do úst Běličko!“ —

„Počkej miláčku, až dočte, až mi to dopoví — —. Postěhujem se domů, do našeho statku; tam budeš míti, nač si pomyslíš, už brzo Jaruško.“

„Už zítra tatíčku?“

„Až se vyspíme drahoušku!“

A dívčinka přitulila se k otci o hladu v nejjistější naději, že se postěhují z tohohle kraje bídy a soužení. Vyzáblá, stydnoucí ruka jeho spočinula na Jaruščiných tvářích, jež byly horké jako oheň; snad se chtěla ohřáti, či chtěla té mladé hlavince požehnati vším nejlepším?

Bělička zatím četla dál a dál, hlasem zvýšenějším a nadšenějším pronášela věštbu za věštbou, jak se stane české království zemí zaslíbenou, český lid národem vyvoleným, jak bude všechněm spravedlnost pasem beder jejich a víra přepásáním ledví jejich, kterak nic neuškodí věrným božím a nezabije jich nikdo, protože všecken kraj bude naplněn známostí Hospodina jako vody propast mořskou přikrývající, kterak vyzdviženo bude znamení v národech a poběhlé všecky shromáždí a rozptýlené sběře ode čtyr stran země — — —.

Hlava Javorova pokleslá nazpět opírala se o stěnu, oči měl přivřeny, tak jako když jdou na člověka dřímoty a když je mermomocí přemáhá.

„Vy půjdete, vy se vrátíte, — jen já tu zůstanu a kdo mne pochová, kdo mi vedle mé ženy hrob vykopá! Vy půjdete, vy se vrátíte a kdo pak mi tu potom oči zatlačí! Jak se mi to těžce bude dřímati v cizí zemi; zdaliž budu moci spáti pokojně?“

„Vždyť vás tatíčku s sebou vezmeme; jak bychom vás tu jen mohli nechati? — Co vám to do hlavy přichází! — Bělička se vám do smrti neodmění za to, co jste jí dobrého učinil, do své nejdelší smrti.“

„Až mne nebude — snad již zítra, snad pozejtří — na tuhle maličkou nezapomínej, neopouštěj jí — — buď jí sestrou jakobys z naší krve byla.“

Muž na lůžku v rohu světnice se poněkud zdvihl, opřel se ramenoma o stěnu, vzpřímil hlavu, rozevřel oči, rozhlédl se kolem, jakoby se chtěl přesvědčiti, zdali opravdu leží v chatě sněhem polo zapadlé, zdali všecko, co slyšel a co od několika dní trpěl, jen pouhý, okamžikový sen — — —. A kolem rtů kmital se mu mžikem zase ten trpký výraz, kterýž se jevívá v obličeji, když se člověk odevzdává na milost a nemilost všemu nejhoršímu, a zapadlé zraky jeho tkvěly na dívce vedle lůžka nakloněné, jakoby se nemohl vzpamatovati, kde se tu náhle vzala, jakoby byl do tohoto okamžiku pohroužen v tvrdé dřímoty.

„Měl jsem Běličko divné sny — — —. Chvála Pánubohu, že odletěly. Kdy pak jsi se holka vrátila? — A Jaruška také spí. Je jí lépe.“

„Což jste mne tatíčku neposlouchal? — Četla jsem proroctví, že se blíží hodina našeho vykoupení.“

„Co nám platna ta proroctví, milé dítě, když hlady umíráme,“ bědoval vystěhovalec.

Opravdu! Co byly platny ubožákům ty nejnadšenější věštby, když už neměli pod mnohým krovem ani tolik síly v těle vymořeném, aby je vyposlechli.

„Nemají prý nikde sami co do úst —. Kudy jsem šla, všude samá bída, až těžko uvěřiti. V lesích kůru se stromů ohryzují, uvadlou travou se krmí. A všude se těší nadějí, že bude lépe v několika dnech, jen co se do vlasti dostanou. Tatíčku slyšíte mne? Posloucháte Běličku? V několika dnech, jen co se do vlasti dostaneme!“

Ubohá! Při tom těšení zapomínala, že smrt nečeká ani okamžik, natož pak několik dnů.

V dědině vystěhovalců na úpatí českých hor k saské straně byl ode dvou týdnů každý den dnem navštívení nade všecko pomyšlení. Host s bledou tváří, vysmahlé postavy, s krokem plíživým, jemuž se říká hlad a jenž se od minulého roku potuloval od prahu ke prahu českých exulantů, zašel si pod zdejší střechy, usadil se pod nimi a zdálo se, že se odtud nehne, dokud poslední život zde nestane se jeho obětí. A kteří chtěli před ním prchnouti, zastihl je pod širým nebem, rozestřel nad nimi své děsné perutě, a nepustil ani jedné duše.

Když se před třemi nedělmi vrátil Javor se sousedem z města, položil uzel na stůl, jak ho z rána svázali. Kdo pak by také v těchhle časech kupoval hedbávné šaty, byť by na nich bylo šperku a zlata k oslepnutí. Kdo pak by chtěl hedbávných suknic, hedbávných, dykytových živůtků od českého vystěhovalce! — A když se žena nahýbala do dubové truhly pro poslední přehoušel černé mouky, přišly na ni mrákoty a nepustily ji už, až duši vydechla. Potom oblékli nebožku v svatební hedbávné šaty a pochovali ji as pět kroků od chaty. A když ondyno Javor poslední kousek chleba rozdělil na dvě půle, jeden pro Běličku a jeden pro Ja-

rušku, pojala jej závrať div že k zemi neklesl. Na každou polovici mu vyhrkla slza jako perla a musel sevříti pevně rty, aby přemohl výbuch nevypověditelného hoře. A ještě ten den k večeru jakoby všecka zbylá síla s něho spadávala, jako v listopadu uvadlé listí se stromů; nemohl a nemohl se udržeti na nohou, až ulehl.

Dnešním jitrem poslal starší dceru do Perna, zdali se přec někdo nad nimi smiluje. A večerem vrátila se Bělička na místo chleba s listem, na němž napsáno bylo — proroctví.

V jizbě bylo již opět ticho, jež rušil pouze chropot Javorův a chvílemi zastenání Jarušky, jež volala ve snách matičku a jen o drobeček. jen o jednou do úst pro Boha prosila.

Bělička seděla Javorovi u hlav, jakoby v ní také už duše nebylo! Skotačící plameny na ohništi ozařovaly ji jasným svitem. Plachetka svezla se jí s hlavy na ramena. Bohaté, lesklé pletence hebounkých vlasů vlnily se kolem obličeje dívčina v rozmilém půvabu. Ve tvářích mimo nadání jakoby v každé po kytici z nejluznějších květů jabloňových; v očích však nějak kalno, jakoby prohlédnouti nemohly. Ani sebou nepohnula, ani jemňounké obočí se nezachvělo, jakoby opravdu na několik chvílí mladá duše z tohohle těla byla odletěla v jiný lepší, blaženější svět, kde se smrt za lidským krokem neplíží, kde tváří květ věčně věkův ovívá tichounký větérek májový, kde místo slzí perlivé rosy osvěžující krůpěje — — —.

Zatanuly jí na mysli tak právě v čas chvíle z dětských let, pokud se mohla pamatovati, jak jednou přišli do jejich vesničky v noci lidé zlí, učinění ďáblové, jak se vrhli na matičku, na tatíčka, na strýčka starého, jak šla volat o pomoc sousedy, jak marně plakala, marně prosila, jak ji vzali s sebou na útěku a potom se jí — ztratili bůh sám ví jak — — — —. Bylo sněhu do oupadu. Nikde človíčka, nikde útočiště žádného. Cestu nazpátek nalézti nemohla a když už ji síly opouštěly, usedla, zaplakala, oči se jí zavřely a bylo jí náhle tak lehounce; i vítr zdálo se, že přestal, přišlo na ni spaní a ve dřímotách sen, že je opět na své postýlce, že strýc stařeček vypravuje bezounkou pohádku o andělíčkách.

A když se probudila, ležela opravdu ve světnici: ale hlavu měla těžkou, líce jí ohněm pálily, ruce zimou se tetelily, po celém těle jí mrazilo a nad ní skláněla se cizí tvář, do uší jí zněl cizí hlas.

„Neboj se, neplač chudinko! — Budu ti druhou matičkou —.“

A ruka cizí ji hladila po hebounkých vlascích a rty cizí ji v bílé čílko líbaly — — —. Bylo to na Vyšebohách u Javorů. Nalezla tu opravdu nový domov; a v něm novou matku, dobrou, upřímnou, — nového otce, pečlivého, rozumného. Ptali se sice po vesnici, odkud mohla tak pocházeti, a dověděli se, že v tom kraji ze všech vsí nezůstal kámen na kameni, pátrali po rodičích, ale nikde o nich ani slechu. Rodná vesnička ležela asi od Vyšeboh daleko — — —. A Bělička si její jmeno ani dobře nepamatovala, jedva že své křestní věděla. O jmenu rodovém neměla ani zdání. To ráno vracel se Javor z křesejnského mlejna a uviděv v cestě seděti schoulené, poloskřehlé děvčátko vzal je na vůz, zabalil do houní a přivezl manželce nadělení.

A když o pět let později přinesly za jasné noci prosincové Javorovům bílé vrány Jarušku, přivítala ji Bělička jako opravdovou, krevnou sestřičku. Nad střechou Javorova statku letěl čas se svými lety, z nichž s každého fičel sice vítr k zalknutí; ale přec nebylo žádné horší letošních posledních dnů májových, kdy před tou bouřkou objevil se z nenadání pod lipou mladý muž s širákem na hlavě, až k zemi splývajícím rouchem a v pravici se zvonečkem.

A při téhle myšlence tváře dívčiny zčervenaly temněji, zraky skalené jakoby na okamžik se byly zaleskly, rty těsně sevřené se zachvěly, a z hrdélka prodralo se jimi tak náhle jakoby lehounké vzkříknutí. Bělička se bezděky kolem rozhledla; ale ve světnici ani stínu po nikom. Javorova hlava dosud o stěnu opřena, pravice jeho ještě kolem Jaruščiny šíje a venku všude ticho, jako za nejteplejší noci červencové.

„A přec slíbil, že přijde, že se vrátí v jiném šatě, v kabátci aksamitovém, zlatem a stříbrem lemovaném. A zapomněl! V kabátci drahém se naň Bělička jiné tváře usmějou, než je tvá, jiné tváře mu padnou do očí než je tvá — — —. Kde pak by na tebe mohl vzpomenouti! — — Jsi chudičká, chudší než dítě žebráka —.“

„A hleď jak jsem dostál slovu svému! — A jak brzy Běličko!“

A než se dívka nadála a než dobře prohlédla, spočívala již v náručí mladého muže, v bílém kabátci, stříbrem a zlatem lemovaném.

„Vy tu — u nás — pane?“

„U tebe Běličko! Abys věděla, že na tě pamatuji.“

„Vítám vás pane — vítám k nám! Tak zle, tak hrozně zle se tu máme pod zdejší střechou — matička pochována, zahrabána, tatíček na lůžku smrtelném — Jaruška hladem spí —. Co tu pane zkoušíme. co tu trpíme! —. Můžete nám pomoci? Pro smilování boží pomozte — — —. Jako anděl na pomoc přicházíte, zrovna v čas —“

Bělička se k mladému muži přitulila, jako by jej chtěla k sobě připoutati už na věky a na bílý studený kabátec horké tváře položila, aby si je ochladila.

„Táhneme miláčku kolem a já se tu zastavil, abych se na tebe alespoň podíval, jsi-li živa, jsi-li zdráva.“

„A že zase chcete pryč, ještě v tuto večerní chvíli, ještě v tenhle pozdní čas? Zůstaňte u nás, neopouštějte nás! Nevím, co si tu počnu ubohá!“

Mladý muž tiskl Běličku místo odpovědi k sobě těsněji; zůstati nemohl, nesměl. Regimenty táhly nedaleko rychlým pochodem podél českých hranic. Budou muset dnes nastaviti celou noc — — —. Generalissimus mu povolil dvě hodiny; jak krátký to čas! — Pomoci jim tu nemohl, i kdyby byl chtěl krví svou.

„Zpátky vetřelče! — Pryč odtud! — Však jsem to tenkrát uhodl! Jsme bídáci, jsme žebráci, ale čest ještě máme a vy se opovažujete? Kdybys se oblékl v nevím co, kdybys nevím co na sebe vzal, že jsi patřil k nim, nikdy a nikde nezapřeš, svou černou duši nikdy a nikde nezakryješ! — Táhni z tohohle místa, sic se dopustím hříchu hrozného ještě před smrtí —.“

(Pokračování.)

Kamarádi.

Světnice skoro bez nábytku:
dvě nízké v rozích postele,
dvě židle, stůl přistrčen v zídku,
tak zrovna pro dva přátele,
skříň jedna na chleb, věšák dvojí,
na stěně obraz vroubeu chvojí
a ticho jako v kostele.

Kamínka hřejou, lampa čadí,
v strop dým se valí tabáku,
tak sedí tu dva kamarádi,
dvé starých, pevných junáků;
jeden jak mléko vlasy šedé,
mladicky druhý ještě vede
si s knírem šedým do máku.

Z konvice jedné pijou oba,
a druh ji druhu přistrčí,
a v dno-li vede krátká doba,
jen ramenoma pokrčí,
dí: „V hodinách se dnes to mate,“
ručičkou točí tolikráte,
až devátá v nich zahrčí.

To čepobitím bývá k spaní,
však dnes už dávno minul čas,
a v konví skoro tknuto ani,
ten kroutí vous, ten hladí čas
a každý hledí v jinou stranu,
až, ob minutu v jednu ránu
jich zrak se sveze na obraz.

Druh na soudruha nepohledne
a vousáč hledí z nesměla,
teď druhý číhal, teď se zvedne
a obočí pne do čela:
„Vždyť, hrome, nejsme na poplachu!
jen též se dívej, starý brachu! —
dnes třicet let, co umřela. —

Že mně jí přál, Bůh měl mne radši,
však ona? — nevím ani hles,
leč měls ji rád — byls hezčí, mladší,
a já se toulal vojnou kdes,
až pustili mne podle stáří, —
šla plačky se mnou ku oltáři,
pak byla věrna jako pes.

Šla za mnou nazpět k mému pluku,
nač voják, než by vojačil? —
tam nejprv my si stiskli ruku,
když v ráz nepřítel přikvačil:
já v před, — ty raněn; — já dal v stanu
ti chorou ženu pod ochranu —
a tys jí oči zatlačil. —

A dnes je tomu třicet roků,
nuž, starý brachu, vesele!
Zde připij té tam v dlouhém toku,
já tisknu ruku příteli —
— Nu, viš, já byl už u hrobníka,
ať co si chce kdo tomu říká,
on v jeden hrob nám ustele.“

J. V. Sládek.

Dvůr španělský za Karla II.

Studie *B. Fridy.*

(Dokončení.)

Již na cestě kázala camarera králi, že jeho žena je mladá, živá, skvělého ducha, vychovaná ve volných spůsobech dvora francouzského a že by mohla snadno porušiti starý ceremoniel, kdyby hned z počátku se k ní nechovali se vší přísností. Král to uznal a dal jí plnou moc, aby vychovala královnu docela dle své vůle. „Vévodkyně,“ píše Mme d'Aunoy, „umínila si, že zbaví královnu veškeré svobody, která jí zbývala, a prohlásila, že ji nesmí nikdo spatřiti, dokud zase nevyjde do veřejnosti. Bylo to trapné pro tak mladou královnu, když jí odňali najednou všecky ty, jež milovala, a kteří mohli ji potěšit a třeba dobře poradit. Vévodkyně zavřela ji v zámku a nedovolila jí ani vyjíti z komnaty. Jedinou zábavou měly jí býti nudné komedie španělské, kterým ani nerozuměla. Camarera nespouštěla s ní očí. Nenáviděla každou radost a zábavu a chovala se k své paní s takovou autoritou, jako guvernantka k malé žačce své.

Mme de Villars, žena francouzského vyslance, obdržela od krále dovolení navštíviti královnu, ale vévodkyně odbyla ji dosti zkrátka, „že nesmí nikdo královnu vidět.“ — Jednou potkala královna v paláci markýzu de los Balbasès a chtěla s ní promluviti několik slov: ale camarera vzala ji za ruku a mlčky ji odvedla do jejích komnat. Tato pedanterie platila i v toilettě. Stalo se jednou, že měla královna na čele několik scuchaných vlasů; vévodkyně se dlouho nerozmýšlela, jak to napraviti: plivla si na ruku a přihladila je. Toho však královna přece nesnesla. Zadržela jí ruku a pravila tonem velitelským, že její hlava je zvyklá jiným voňavkám. Na to vzala šátek a třela si dlouho vlasy, na tom místě, kde je camarera namočila.“ *)

Po několika nedělích propustili královnu z Buen-Retiro a nyní nastával jí, jak Mme de Villars praví, „ten hrozný život v paláci.“ Asketické knihy vypravují, že v pekle na vysoké skále stojí bronzové hodiny, jichž kývadlo opakuje neustále dvě hrozná, osudná slova: Věčně! Nikdy! Věčně se budete trápit, a nikdy se nedočkáte vykoupení. Ba věru takové hodiny mohli na dvoře španělském dobře potřebovat. Každý den byl dlouhý jako věčnost a pravidelný až k zoufání jako kyvy oněch pekelných hodin. Ceremoniel, ta svrchovaná modla španělského dvora, potlačil všecku svobodnou vůli a udělal z krále i královny úplné stroje. Dle etikety chodily královny španělské spat v letě o desáté hodině, v zimě o půl desáté. Marie Luisa na to pravidlo zapomínala a často ještě večeřela, když bila již ta osudná hodina. Co se stalo? Její komorné začaly jí mlčky rozplétat vlasy a svlékat ji, a nežli se nadála, odnesly ji na lože „se soustem v zobáčku“, jak praví trefně Mme de Villars. Etiketa šla ještě dále; vnikala totiž až do alkovny. Když šel král v noci navštívit královnu, měl si navléci

*) Mme d'Aunoy Relation du voyage d'Espagne.

na střevíce ještě trepky, obléci černý plášť, do jedné ruky vzíti kord a do druhé zlodějskou lucernu; na pravém rameně měl míti malý, kulatý štít, a pod levým jakousi láhev. Jenom si představme, jak asi to slušelo Karlu II s tou vážnou, věčně bledou jeho tváří, a s tímto zpola slavnostním a zpola bláznovským aparátem!

I láska Karla II zvětšovala ještě nudu mladé královny. Celé dny byl u ní, ale neustále mlčel a byl, jako vždycky, smuten. Tři až čtyry hodiny denně hrával s ní jonchet a pak navštěvoval s ní madridské kláštery. Představme si takovou scenerii! Temná, klášterní síň; v kruhu zakuklených jeptišek sedí král s královnou a sestry jedna po druhé chodí kolem nich a líbají jim ruce. Při celé této ceremonii nepromluví nikdo slova, jakoby líbaly svaté relikvie. Na počest královské svatby uchystal Madrid dvě slavnosti: zápas s býky a veliké auto-da-fé. Zápas ten byl velkolepý: šest grandů z nejprvnějších rodin nasadilo život a krve teklo až na zbyt. Mme de Villars byla by při tom omdlela. „Je to divná radost," píše ve svých listech, „kdybych já byla králem španělským, nedovolila bych to ani jednou." Za tři měsíce na to slaveno bylo auto-da-fé na místě obvyklých ohňostrojů. Bylo to jakési zasvěcení královny v tajnosti španělské etikety. Na Plaza Mayor stálo vysoké lešení a nad ním vznášel se trůn velikého inkvisitora. V 7 hodin ráno objevil se král a s ním celý dvůr na balkonech a sice ve skvělé toilettě jako při největších slavnostech. Jak bilo osm, vyšlo procesí. V čele jeho kráčelo sto holomků ozbrojených pikami, za nimi dominikáni s křížem zahaleným; pak vévoda de Medina-Coeli, dědičný praporečník inkvisice a členové tajného soudu v pláštích s černými kříži. Za těmi pak kráčelo třicet lidí nesoucích obrazy obětí uprchlých neb zemřelých ve vězení. Hned za nimi vezli rakve s jejich mrtvolami, pomalované pekelným ohněm. Konečně přicházeli vězni. Nejprvé šlo jich dvanáct; na krku měli provaz, v ruce pochodně, a na hlavách vysoké, pestré čepice. Za nimi šlo jiných padesát ve žlutých pláštích s červeným křížem; byli to židé odsouzení k bičování, a konečně ta hlavní pochoutka dnešní slavnosti, dvacet židů v rudých pláštích. Kteří litovali svých hříchů, měli být dříve zardoušeni a pak upáleni, a na znamení této milosti nesli pochodně k zemi obrácené. Ti, co byli nejvíce zarputilí, měli zacpaná ústa. „Hnali ty nešťastníky," píše Mme Aunoy, „zrovna kolem krále, aby slyšel jejich bědování, a samo lešení bylo před jeho balkonem. Mniši vykládali jim po cestě co mohli, aby je přesvědčili o pravdě naší víry. Někteří židé velice učení odpovídali jim docela chladnokrevně věci, že šla až hlava kolem." Na to byla sloužena mše za mrtvé; při evangelium musil král s hlavou obnaženou skládati přísahu do rukou velikého inkvisitora. O polední začalo čtení ortelu, přerývané pouze křikem a pláčem odsouzených. „Mezi nimi byla také mladá židovka asi sedmnáctileta a neobyčejně krásná. Bála se smrti a svíjela se v rukou katů, jakoby cítila již plameny hranice. Obrátila se ke královně a pravila: Vznešená královno, což pak ani Vaše přítomnost nemůže změniti hrozný osud můj? Uvažte moje mládí a promiňte, že drahá jest mi víra, kterou ssála jsem s mlékem matky své!" Královna odvrátila oči, aby jí neviděla, ale neodvážila se promluviti slova.*)

*) Mémoires de la cour d'Espagne.

Čtení rozsudků trvalo až do devíti hodin; na to směl dvůr odejíti. Ale lid doprovázel odsouzené až k popravišti ven za bránu, kde stála hranice. Dámy sedící zde na balkonech pily chladivý sorbet, který jim mniši podávali, a dívaly se na hranici, jako turisté pijíce lacrymae Christi pozorují lhostejně, jak Vesuv kouří.*) — Poprava byla hrozná; popisovati ji nebudem. „Statečnost, s jakou kráčeli odsouzení k smrti, byla neobyčejná," píše Mme d'Aunoy. „Někteří vrhali se sami do plamenů, jiní strkali ruce a nohy do ohně s klidem takovým, že bylo tím více litovati jejich zaslepení. Já tam nešla, neboť byla již půlnoc a pak, za celý den měla jsem toho dost." Vůbec francouzská povaha protestovala proti takové ukrutnosti. „Neměla jsem tolik odvahy," píše Mme de Villars**), „dívati se na tu hroznou popravu židů. Bylo prý to děsné divadlo. Ale při čtení rozsudků musil býti každý přítomen, nechtěl-li platit sám za kacíře. Pouze vysvědčení lékařovo, že jest nemocen, mohlo jej omluviti. I proto se na mne horšili, že mne to nebavilo. Jak mohla by mne baviti hrůza taková, které nelze ani vypsati."

Zatím cítila královna vždy více, že jest na poušti. Jenom dvě ženy z její družiny jí nechali: kojnou a komornou. Ale camarera jim ztrpčovala život, jak mohla, a král mračil se na ně tak, že žádaly za propuštění. A tak byla Marie Luisa ve svém klášteře docela osamělá. Pouze Mme Villars směla ji někdy navštíviti, ale byla střežena jako novicka v hovorně nějakého konventu. Jednou ukázala královně list Mme de Sévigné a ta „ssála skrze mříži každé její slovo." „Dala jsem čísti královně ono místo," píše Mme de Villars, „kde Mme de Sévigné mluví o ní, o těch hezounkých nožkách jejích, které chodily a tančily s takovou grácií. To ji hrozně těšilo. Brzy však se zasmušila a pravila smutně: Ano, nyní chodí několik kroků po pokoji a v půl deváté večer do postele!"

„Aby zahnala královna dlouhou chvíli," píše táž paní, „hraje klavír, kytaru i harfu. Nábožné knihy ji netěší, a jaký div! Je tak mladá! Často si myslím, že by to bylo pro ni štěstím, kdyby měla dítě!" To bohužel nepřišlo a královna musila hledat jinou zábavu: naučila se hodně jíst a dobře, s onou chutí, jakou vídáme u mnichů a vůbec osob samotářských. „Královna ztloustla tak," vypravuje Mme de Villars, „že bude míti tvář docela kulatou; krk má již velice tlustý, ačkoliv bývala jednou z nejkrásnějších žen. Spí obyčejně 10—12 hodin, jí čtyřikrát za den a to samé maso. K snídani a k večeři sní nejvíce. Při druhé snídani mívá vždy dva kapouny, jednoho vařeného a druhého pečeného." Tento apetit budil na dvoře pohoršení, neboť ve Španělích panovala tehdáž střídmost skoro arabská. Vévoda d'Albuquerque měl 2500 tuctů stříbrných a zlatých mis, ale k obědu míval pouze jednoho holuba a jedno vejce den co den. Když Karel II viděl, že jeho žena tolik jí, byl celý udivený. „Král se dívá na královnu když jí," praví Mme de Villars, „a horší se, že jí tak mnoho." Ani jíst nesměla královna dle libosti, i nad tím bděla přísná etiketa, která stopovala její každý krok. Jak uměla camarera královnu terorisovat, ukážou nejlépe některé příklady. Jednou přišel do Madridu chaldejský

*) Paul de Saint-Victor: La cour d'Espagne sous Charles II.
**) Lettres de Mme de Villars.

kněz a královna dala jej k sobě pozvati. Mezi jiným se ho také otázala, jen tak žertem, jsou-li u nich ženy také tak přísně střeženy jako v Madridě. Camarera se zhrozila, jakoby se byla královna dopustila velikého zločinu. Běžela ke králi a žalovala mu, čeho se královna dopustila. Ten se zamračil a trvalo to několik dní, nežli se zase trochu rozveselil. — Jiný příklad: Královna měla malou čubičku, kterou velice milovala. Jednou v noci spozorovala, že je čubička za dveřmi. Vstala tiše a šla ji pustit. Král se probudil a vida, že jeho žena odešla, volal ji. Když pak slyšel, proč vlastně vstala, rozhněval se velice a kopl ubohou čubičku, že bolestně zakňučela. „K vůli mizernému psu má král a královna vstávat?“ zvolal mrzutě a vrátil se na lože. Druhého dne pak nemluvil. Odejel na hon a vracel se teprvé k večeru. Maria Luisa vidouc ho zdaleka běžela k oknu. Ale camarera ji odvedla a poučila ji tonem velice přísným, že královna španělská nesmí se dívati s okna.“

Ani dotknout se jí nikdo nesměl a sice pod trestem smrti. Známé přísloví: „Ne touchez pas à la reine!“ nebylo pouhou formulí. „Kdyby královna upadla a neměla u sebe své dámy, aby jí pomohly vstát,“ píše Mme d'Aunoy, „a kdyby tam bylo třeba sto kavalírů, musí vstáti sama, anebo musí zůstat ležeti třeba celý den, až by přišel někdo, kdo by směl ji zdvihnouti. Jednou zkoušela královna na nádvoří mladého andaluského hřebce. Když slézala, kůň sebou hnul a noha jí uvázla v třemenu. Královna klesla na zem; kůň začal se vzpínat. Král stál na balkoně a zoufal si; dvůr byl plný panstva, ale nikdo neodvážil se jí dotknouti, zvláště její nohy! Pouze první páže, který jí připínal střevíce, směl jí vyndat nohu z třemenu, ale ten nebyl přítomen. Nebezpečí rostlo každou chvíli. Konečně smilovali se nad ní dva kavalíři a pomohli jí. „Hned ale běželi domů, osedlali koně a dali se na útěk, aby se vyhnuli hněvu královu. Jejich přítel pak prosil královnu, aby se za ně u krále přimluvila. V té radosti, že život královny byl zachráněn, odpustil jim král jejich velikou vinu.“

Zatím stala se camarera královně nesnesitelnou. Memoiry paní d'Aunoy dělají dojem kouzelných pohádek. Ve skleněném zámku bydlí krásná princezna, stará ošklivá čarodějnice ji střeží a nejen to, všemožně ji souží. Královna měla dva papoušky, které si přinesla sebou z domova. Král je nenáviděl jako všecko z Francie. Camarera, aby se mu zavděčila, zakroutila jim krky. Když pak druhého dne z rána přišla a líbala královně ruku, neřekla tato ani slova, ale udělila jí dva slušné políčky. To byla věc neslýchaná! Vévodkyně svolala celé svoje příbuzenstvo, a stěžovala si u krále na tu nesmírnou urážku a žádala dostiučinění. Král se zamračil; ale nežli promluvil slova, ozvala se královna: „Señor, byl to rozmar těhotné ženy!“ Jakoby vyslovila nějakou kouzelnou formuli, tvář krále se ihned vyjasnila a celá záležitost byla ukončena. Camarera uražená hleděla se vymstít na královně. Domácí tyranie její stala se tak nesnesitelnou, že královna žádala její propuštění. Celý dvůr nemoh se vynadivit! To nikdo nepamatoval! Loučení bylo krátké; camarera odcházela hrdá a přísná, jakou byla vždycky. Loučila se s královnou, jako kněžka se svou modlou chladným políbením ruky.

Po jejím odchodu bylo v paláci veseleji; královna směla být vzhůru až do půl jedenácté a co více: směla se dívati s okna. Terrorismus přestal, ale jiná hrůza nastoupila jemu v zápětí. Byla to nesmírná nuda, kterou Mme Villars všude viděla, cítila, která v paláci na člověka zrovna sahala. Kdyby byla královna dostala dítě, mohlo býti vše dobře, ale to nepřišlo. A co král? Pravili jsme, že se probudil k životu, když se zamiloval; ale brzy upadl zase do staré lethargie. Těch několik dní štěstí bylo jako bludička, která se mihne starou zříceninou. Karel II byl poslední svého rodu. Jeho sousedé, zvláště Ludvík, vidouce, že nebude míti dědiců, radili se již napřed, kterak se rozdělí o velikou jeho říši. Král to věděl a styděl se za to, že nemůže míti syna; věděl, že budou Španěly vydány v ruce cizinců, a cítil, že s jeho smrtí se říše jeho otců na vždy rozpadne. Miloval svůj lid a tato myšlenka jej velice soužila. Melancholie, která byla od jakživa hlavním rysem jeho povahy, rostla každým dnem. Jediným jeho vyražením byla honba; ale i ta byla spíše askesí nežli zábavou. Král vodil sebou pouze vrchního štolbu a lovčího a bloudil tak celé dny v pustém okolí Eskorialu, takže jej musili někdy dlouho hledat. Byl rád, když neviděl lidi.

Zatím leta míjela a královna se matkou nestala. Všecky sliby, poutě a dary Madonám, vše bylo marné. Smutek krále stal se zvolna šílenstvím. Z toho uměla kořistiti rakouská kamarilla, v jejímž čele stála královna matka, Marie Anna rakouská. Ta si totiž přála, aby se byl Karel II zasnoubil s princeznou rakouskou a nenáviděla všecko, co přišlo z Francie, hlavně tedy královnu. Zosnovala celý plán, jehož účelem bylo zapuzení královny. Nejprvé rozhlásili, že královna nemůže míti dětí, poněvadž je očarována a začali ji zaříkávat. Chtěli ji touto pověrou učiniti směšnou, aby se musela ukrýti v některém klášteře. Francouzský vyslanec, markýz de Rebenac, to však odhalil a referoval o tom Ludvíku XIV. Kamarilla chtěla totiž zaklínáním tak neslušným, že to nelze opakovat, dokázati, že byla královna očarována již před svatbou; tím byl by sňatek prohlášen za neplatný a královna byla by propuštěna. Ten plán se nezdařil, ale již příštího roku 1689 zemřela náhle Marie Luisa a sice, jak byl každý přesvědčen, smrtí násilnou. Hned na cestě mladé královny do Španěl udála se mnohá znamení, která věštila jenom neštěstí.

Veliký zvon v Barceloně sám se rozhoupal, a když vešla královna do Buen-Retiro, vymáčkla ihned veliké zrcadlo, o něž se lehce opřela. Dvorní dámy chvěly se hrůzou a prohlásily mezi sebou, že královna nebude dlouho na živě. Zdálo se, že jest královna k jedu určena: její matka byla otrávena a ona sama, když byla na vychování v klášteře, vypila jednou jed. Tehdáž ji zachránili, ale r. 1689 - lépe účinkoval. Lze říci skoro s jistotou, kdo královnu otrávil. Duší celého plánu toho byla Olympia Mancini, hraběnka ze Soissonu, neť Mazarina. Myslila kdysi na Ludvíka XIV a žárlila na paní de la Vallière. V době té bydlela v Paříži pověstná La Voisin, která uměla výborně nejen vykládati karty, ale také míchati jedy. Její „poudre de succession“ řádil ve Francii jako epidemie. Když ji přivedli konečně k soudu, přitáhla za sebou mezi jinými vévodkyni z Bouillonu, maršála z Luxembourgu a hraběnku ze Soissonu, naši Olympii Mancini. První dva z toho šťastně vyvázli, ale Olympie musila prchnout ze země. Prchla

do Španěl. Jediný pohled její dovedl Karla II fascinovat; snad to byla nějaká předtucha. Chtěl ji vypovědít ode dvora, ale rakouská strana ji zase povolala jako cesarové Lokustu k loži svých nemocných žen. Saint-Simon praví to docela určitě, že prokázala kamarille tutéž službu. Hrabě Rebenac nemůže ovšem mluviti tak rozhodně, ale jest zajímavo, jak referuje svému pánu o její smrti:

„Kurýr přináší Vašemu Veličenstvu zprávu velice smutnou a žalostnou. Královna španělská právě zemřela po třídenní kolice a hrozném dávení. Jenom bůh, sire, zná příčinu události tak tragické. Vaše Veličenstvo se pamatuje z listů mých na různé obavy, které jsem v nich vyslovil. Viděl jsem královnu ještě několik hodin před její smrtí. Král mi toho dvakrát odepřel; ona sama si toho žádala a sice tak naléhavě, že mne k ní konečně pustili. Viděl jsem na ní všecky známky smrti; věděla o tom, ale nelekala se ničeho. Před bohem byla jako světice, před světem jako rekyně. Žádala mne, abych vyřídil, že jako za živa tak i při smrti byla vždy věrnou služebnicí Vašeho Veličenství.“

Když královna zemřela, chtěl ji Rebenac ještě jednou spatřit, ale nesměl; postavil ke dveřím lékaře, aby ji prohledli, ale dveře vedoucí do síně, kde ležela její mrtvola, zůstaly zavřeny.

Ještě několik slov o posledních letech Karla II. Marie Luisa odnesla sebou poslední jiskru rozumu, která jejímu muži ještě zbývala. Byl živ ještě deset let, je-li totiž agonie životem. Zasnoubili ho také ještě jednou a sice s Marií Annou Neuburskou, ale to byly jenom politické machinace; králi bylo všecko lhostejno. Hynul vůčihledě. Bylo mu 38 let a vyhlížel jako stařec osmdesátiletý. Různá vidění, která ho trápívala již v mladých letech, napadala ho vždy častěji. Věřil, že jest ďáblem posedlý. Při jednom zažehnávání ďábel ten z něho promluvil, a tu se kněží dověděli, že prý nemoc královu spůsobily čáry, ale že ji lze vyléčiti. Poradili mu, aby užíval lidský mozek zavařený v čokoládě a k tomu každý den koflík svěceného oleje.

Tento spůsob léčení neminul se s účinkem: fysický stav králův horšil se s úžasnou rychlostí.

Inkvisice zakročila ještě v čas: sám zpovědník králův byl zapleten v tuto hanebnost. Ale králi samému tím neposloužila; ten se víc nevzpamatoval: ve dne bloudil v horách jako duše hledající odpočinku a v noci musili se modliti u jeho lože tři mniši, aby odháněli zlé duchy, kteří ho znepokojovali. Jedním slovem, byla to ruina. A lid ho přece miloval; bylť on tím posledním poutem, které pojilo v jeden celek velikou španělskou říši. Nedělali mu pražádných výčitek, ale milovali ho jako nemocné dítě. Jednou vypukla v Madridě vzpoura a sice z hladu; lid vedral se až do paláce a žádal viděti krále. Řeklo se jim, že spí. „Spal dosti dlouho,“ volal lid, „je čas, aby se již probudil!“ Královna plačíc šla ho budit. Dovlékl se k oknu a uklonil se lidu; sotva pohnul rty. Dole nastalo okamžitě hrobové ticho jako u lože umírajícího; na to vypukli v nadšený jásot, ten samý lid, který před chvílí zuřil hněvem. „El Hechizado,“ ten umírající, očarovaný, zubožený král byl přece jeho miláčkem.

V posledních dnech svého života měl Karel II podivnou myšlenku, která nebyla však v jeho rodě ničím novým. Jsou to známá fakta. Johana Kastilská, matka Karla V, vozila po celé zemi balsamovanou mrtvolu svého muže, položila ji na svatební lože a hlídala ji padesát let. Karel V dal si vystrojit za živa pohřeb svůj; Filip II bydlel se svou rakví, několik hodin před smrtí svou dal si přinésti lebku a složil na ni korunu; a Filip IV líhal v rakvi celé hodiny, aby prý věděl, jak se to v ní bude spáti. Karel II byl věrným synem svých otců. Šel ještě před smrtí jich navštívit. Snad chtěl ještě jednou spatřiti Marii Luisu — snad jakýsi tajný hlas děl k němu totéž, co pravil básník Ebn Zaïat: „Moji přátelé mi řekli, že bolest má se trochu utiší, jestliže navštívím hrob své milenky“ — kdož to ví? Pod kostelem v Eskorialu skrývá se osmihranné sklepení, v němž odpočívají španělští králové. Když sem Karel II vešel, zdálo se, jako by jeden z těch mrtvých vracel se ze své procházky. Dal otvírati po řadě rakve. Karel V nebyl více k poznání; Filip II byl v rakvi mnohem vlídnější nežli býval za živa; Filip III zdál se zprvu docela zachovalým, ale jak ho ovanul vzduch, rozpadl se v prach. Marie Anna, matka Karla II, ležela zrovna tak, jakoby byla právě usnula. Políbil jí klidně suchou ruku a šel dále, ale když přišla řada na Marii Luisu, když spatřil tu mladou a krásnou ženu, která byla jeho jedinou láskou, pukalo mu srdce. Klesl na otevřenou rakev, objal mrtvé tělo její a dal se do usedavého pláče.

„Má královno! má královno!“ volal, „nežli uplyne rok, budu u Vás!“

Karel II mluvil pravdu: za několik měsíců po této podivné návštěvě ležel již vedle své ženy.

Pod šeříkovým keřem.

Hřbitovní idylla od *J. Arbesa.*

Chci vypravovati prostinký příběh — tak prostý jako nejvšednější, každodenní příhoda, které si člověk hrubě ani nepovšimne. Chci vypravovati o jednom z oněch sladkých tvorů, z nichž každý desátý, osmý nebo šestý hyne, sotva že byl v život vstoupil — o jednom z oněch pavučinových organismů, které bývají mnohdy pouhým zavanutím větříčku přes noc, ba i v několika hodinách skláceny v hrob, kdežto mnohdy zas vynikají tak zázračnou životní silou, že začasto i po celé století dovedou vzdorovati bouřím nejzběsilejším — slovem chci vypravovati o malitkém dítěti, které bylo teprv druhý rok svého věku překročilo, o dítku, které nevynikalo ani tělesní krásou, aniž duševní nějakou schopností, aniž čímkoli jiným, čím by se jen poněkud nápadněji lišilo od millionů jiných dětí téhož stáří . . .

Může to někoho zajímati? Mohou „osudy“ takového stvořeníčka někoho baviti? Může tu býti vůbec řeč „o osudech“, jež mohou mysl čtenářovu vzrušiti?

Sotva . . . A přece byl život málo kterého smrtel-

níka tak zvláštním, jako právě tohoto robátka, jež nemajíc o životě posud ještě ani tušení sedí v husté, vysoké, kypré trávě pod nevysokým šeříkovým keřem, kam se bylo před chvílí od rodné chýžky dobatolilo...

Žhavé paprsky k západu se klonícího červnového slunce pohrávají v bujné trávě v nejrůznějších odstínech, tu zlatíce, tam požlucujíce nebo oranžově barvíce, onde zas různě lesklou zeleň od třpytivého brčálu až po nazelenalou hněď ve svém právu ponechávajíce . . .

Pro vše to i jiné dítko ovšem nemá smyslu — hrajeť si v trávě zcela náhodně, bezúčelně, bezmyšlenkovitě, ba zdá se skoro, že si ani nehraje, že dušinka jeho nemá ani pro nejprimitivnější hru ještě smyslu... Saháť ručinkou po jednotlivých, výše se pnoucích nebo jinak nápadnějších stonkách trávy, jako by je chtělo utrhnouti, ale hned zas je pouští — dívá se kolem, pak zas před sebe nebo do dáli — a hned zase pohrává oběma ručkama v trávě nebo dloubá nemotorně malitkým nehýtkem do země, slovem pokouší se hráti si nevědouc ještě ani jak . . .

Je to boubelaté, plavovlasé děvčátko v krátké, umolousané košilce, která se mu byla u krčku rozvázala, tak že je viděti i nahá, trochu pozapadlá prsíčka. Výraz tvářinky je na první pohled neurčitý; ale jistý, nevylíčitelně trpký tah kolem kyprých rtíků a tmavomodrých, snivě zádumčivých očí dodávají tvářince výrazu skoro bolestného, jakýmž zhusta vyznačují se děti, které byly v hoři a zármutku počaty, a v hoři a zármutku se zrodily . . .

A přece se zdá, že dušinka jeho nebyla posud ještě ani nejnepatrnějším stínem zármutku zachmuřena, — díváť se kolem sebe tak bezstarostně, tak naivně připitoměle, že nelze skoro ani za to míti, že žije už také jiným životem, než jaký jsme uvykli nazývati animalním.

Jakž jinak by se asi dívalo kolem sebe, kdyby mělo smyslu pro více, než má pouhé dítě! Jak by se pokochalo pohledem do dálky, kde modrají se nebetyčné hory, obklopující rozkošnou pohorskou kotlinu! Jak by se potěšilo pohledem kolem sebe, kde černými lesy porostlé vršiny terasovitě vždy níž a níže se sklánějí, tvoříce tak divokrásný amfiteatr pohorský, jejž možno s místa, na němž se dítko nalezá, zcela pohodlně přehlednouti! Jak dychtivě by pohlíželo tam do dáli, kde přes lesnaté pahorky vine se klikatě silnice, brzo se v temnu lesa ztrácí a brzo zas bělá, žlutá nebo v žhavých paprscích slunce jako roztavené zlato se leskne! A jak podivné city zbudil by v něm pohled kolem v bezprostředním blízku — po tom malém, nizounkou, místy už sesutou zídkou ohraničeném, tu a tam nějakým osamělým keřem nebo stromem porostlém prostoru s polozapadlými, z větší části ani křížem, aniž nějakým jiným způsobem vyznačenými hroby — pohled na osamělý vesnický hřbitov v pusté pohorské krajině, kterouž nyní už jen občas projde nějaký poutník, kterého byla v končiny ty náhoda zavála!

Což ví to ubohé, v nejbližším okolí sotva se poohlídnuvší robátko o světě — o jeho slastech a strastech, o jeho radovánkách a útrapách, o jeho snahách, pracích a bojích! Což ví ten nemotorný červíček v umolousané košilce o lidech — o těch vznešených, podle obrazu božího prý stvořených bytostech se všemi jejich vášněmi a náruživostmi? Vždyť ani neví, že tam dále pod nejbližším lesnatým kopcem rozkládá se nejbližší, od hřbitova skoro hodinu cesty vzdálená pohorská víska — několik bídných chatrčí s obyvateli rovněž tak ubohými, ba ubožšími než jsou ty jejich chýžky . . . Vždyť nemá ani tušení o tom, že teprv půl hodiny cesty od této vísky rozkládá se první osada s kostelíčkem — vždyť posud ještě ani ve snu se mu nezdálo, čím liší se čarokrásný park, určený k zábavě, od tajemného místa, kde klidně setlívají srdce lidská — vždyť ani netuší, že sedí u hřbitovní zdi pod šeříkovým keřem v trávě, která byla vypučela z pozapadlého, patrně zapomenutého hrobu!

Náhle zavanul větřík, rozhoupal korunu šeříkového keře a setřásl několik povadlých květů v pohorských krajinách teprv v červnu květoucího keře dítku na rusou hlavinku. Mimovolně zvedlo dítko hlavu vzhůru. Chvíli se dívá na chvějící se listy, pak na třesoucí se větvičky a na špinavě zažloutlé, valně již opadané květy , . .

Zdá se, jako by ani nechápalo, že je něco podobného možno — díváť se tak naivně udiveně, tak překvapeně jako prostý člověk na zručnou, zdánlivě nevysvětlitelnou eskamotáž.

A po chvíli zvedá pomalu ručinku do výše, jako by zkoušelo, zdali je možno dosáhnouti až ku větvím, listům a květům — pak pomalu zas ručka klesá a v mírném oblouku kloní se ku pni keře, jejž prstíčky obemyká. Zdá se, že cítí pevnou oporu . . . Držíc se keře pomalu se vztyčuje a poznovu zvedá ručinku do výše, jako by chtělo nejbližší pouvadlý květ dosáhnouti . . .

Upíráť naň aspoň své temně modré oči s nápadnou dychtivostí; — ale po chvíli těkavý zrak jeho zase bloudí zdánlivě zcela bezmyšlenkovitě po hřbitově, až utkvěl na chatrči, asi třicet kroků od keře vzdálené — na obydlí človčka, jenž v tomto zákoutí upravuje a střeží poslední lože lidem, které sem donesou nebo dovezou, aby se tu rozpadli v prvky . . .

Je to bídná, došky pokrytá, polo rozpadlá chatrč z nepálených cihel. Obrovské dva jasany před jediným okénkem chrání svým stínem vnitřek chýže před úpaly slunce — a od chatrče té, před kterouž si bylo dítko až dosud hrávalo, dobatolilo se — poprvé ve svém životě — až ku hřbitovní zdi pod šeříkový keř, jediný na celém hřbitově . . .

Chvíli se dívá na chatrč, jako by očekávalo, že musí z ní někdo vystoupiti, aby je pochválil, jak je hodné — ale když dlouho — pro dítě několik jen okamžiků — nikdo z chatrčky nevystupuje, obrací dítě zrak svůj zase k nejbližšímu okolí, zvedá hlavinku, dívá se po nejbližším pouvadlém květu a vztyčuje po něm ručinku . . . Květ však je přece trochu vysoko — dítko se namahá, seč je, aby ho dosáhlo; ručinka však nestačí . . . Schází arci jen asi půl šířky malíčku — a kdyby dítko vystoupilo na prstíčky, dosáhlo by celou větvičku; ale neumí, nedovede toho . . .

Na štěstí zavanul větřík poznovu, prudčí a studenější než poprvé, a sklonil korunu šeříkového keře tak hluboko, že zcela jiný květ na zcela jiné větvičce, než po kterém dítko práhlo, dítku mimovolně do ručinky vklouznul.

Tvář dítěte přeletl čtveračivě radostný úsměv.

Drží květ v ručince, nevědouc patrně, co s ním počíti. Buď neví, že možno jej utrhnouti, buď nemá síly — chvíli je bez pohnutí . . .

V tom vyběhla ze dveří chatrče mladá ženština v prostém, ale čistém šatě domácím. Rozhlednuvši se plaše kolem v nejbližším okolí dívá se dále po hřbitově, jako by někoho hledala . . . Nalezla jej v následujícím okamžiku — zrak její utkvěl na dítku pod šeříkovým keřem . . .

„Maruško, Maruško!" zvolala hlasitě. „Kde pak jsi?"

Dítko pod keřem při prvním výkřiku prudce sebou škublo a pouvadlý šeříkový květ zůstal mu v ručince . . .

„Maminko! Maminko!" zašveholilo dítko v odpověď na výkřik oním nevylíčitelným šeplavě blábolivým tonem, jejž dorostlý člověk nikdy nedovede věrně napodobiti.

Teprv nyní povšimla si dívka před chatrčí stojící, kde dítko mešká. Z temného oka jejího šlehl podivný blesk — polo zděšení, polo leknutí . . .

„Ježíš Maria!" zaúpěla bolestně sotva slyšitelným hlasem a střelhbitě jako divoká káně, když se na lup vrhá, letí podle hrobů i přes né přímo k dítěti, volajíc úzkostlivě: „Maruško! — Má drahá — ubohá — nešťastná Maruško!" . . .

Dítko dívá se na matku s blahým úsměvem, jako by vědělo, že matka spěchá, aby je objala . . . Utržený šeříkový květ drží v ručince, jako by jej matce ukazovalo — když pak se matka blíží, dává dítko květ do úst a vztahuje ručinky proti matce . . .

Skoro bez dechu matka doběhla . . . Prudce vytrhla dítku květ z úst a uchopivši robátko do náručí křečovitě je tiskne k prsoum . . .

„Ach bože!" vzlyká bolestně rozechvěným hlasem. „Maruško — má drahá Maruško — kde jsi se to octla?! . . . Ach bože — — proč — proč jsem tě nechala jen okamžik o samotě, bez dozoru!" . . .

Dítě však se při tom čtveračivě usmívá. Nechápeť matčiných slov, tím méně temného jich smyslu . . .

A rovněž tak rychle, jak byla přiběhla, chvátá matka se svým dítkem k chatrči. Tvář její byla zbrunatněla, oči se lesknou a tepny prudce bijou . . .

„Ach bože, bože!" vzlyká úzkostlivě. „Toho jsem se nenadála, že právě dnes — ve výroční den — splní se proroctví velebného pána . . . Oh proč jsem tě nestřežila i dnes jako jindy — drahá, jediná Maruško!"

Dítko však se posud jen čtveračivě, vesele usmívá . . . Občas cosi zablabolí — ale sama matka mu nerozumí . . .

Poděšená matka doběhla k chatrči — vrazila do vnitř, přirazila prudce dveře a položila dítko do kolébky.

Dítko vztahuje k ní ručinky a stále se usmívá . . . Matka je konejší . . .

„Spi — spi mé zlato!" bolestně vzlyká kolébajíc . . . Kolébá dlouho — dítko nemůže usnouti . . . Posléze přece usíná . . .

A matka sedí se zaroseným okem u kolébky. Každou chvíli se nahýbá k dítku naslouchajíc jeho dechu, každou chvíli sahá na jeho čílko, zdali nepálí . . . Ale dítko i ze sna se usmívá.

Slunce bylo už dávno zapadlo a po hřbitově rozložily se večerní stíny. Matka sedí doposud u kolébky střežíc svého jedináčka. Občas mluví pololhlasitě nesouvislé věty, prozrazující nevýslovnou úzkost. Ale posléze vrací se duševní klid přece. Dítko dýchá klidně — ničím neprozrazuje, že by byla úzkost matčina oprávněna. Matka klade se konečně na prosté své lože a usíná . . .

* * *

Nadešla půlnoc . . .

Plavý svit měsíce prokmitaje hustým listovím košatých jasanů před okénkem kreslí na podlaze před kolébkou a na kolébce jen několik stříbrných silhouet, ale mdlých a třesavých, jen jako vdechnutých . . .

V jizbě panuje hluboké ticho, rušené jen dvojím dechem: plným, v celku volným, ale temným a jen občas jaksi úzkostlivě se krátícím dechem matčiným, pak jemným, skoro kvílivým dechem nápadně rychlého tempa, dechem děckým.

Náhle dech matčin se zatajil; pak následoval hluboký vzdech a hned na to přitlumené zaúpění: matka procitla z trapného sna a vzpřímivši se prudce na loži upřela vytřeštěně zrak svůj na dítko v kolébce.

Dítko leží na znak; sotva pozorovatelný reflex sporých paprsků luny padá přímo na jeho tvářinku se zamhouřenýma očkama. Matce se zdá, že vidí tvář zsinalou. Jedním skokem octla se u kolébky a klade chvějící se ruku na čílko. Je rozpáleno. Matka se kloní níž — cítí horký dech a zdá se jí, že to dech smrti.

Vzkřikla by bolestí; ale nemůže — dech se jí tají, slovo umírá na chvějících se rtech. Studený pot nevýslovné úzkosti vyvstává jí na čele; krev ženě se prudce k srdci a zase nazpět k hlavě, tepny bijou vždy divočeji — ubohou pojímá závrať.

Jak ráda by dítko přivinula k srdci, jak ráda by mu slíbala smrt s čílka a bledých rtíčků — a přece stojí nad kolébkou sehnuta bez pohnutí, jako v strnutí.

Jen matka, která už byla někdy v zimničném rozechvění probděla noc u lože churavého dítka, může se poněkud vpraviti v duševní stav ženy té . . . Duší její letí v divoké směsici obraz za obrazem, jeden temnější, hrozivější, děsnější druhého, až pak posléze vyhoupnul se před duševním zrakem jejím obraz nejděsnější . . .

Vidí mnže přísných zelotických tahů s chladnou a přece tak výraznou tváří — faráře nejbližší osady . . . Bylť přišel na hřbitov, aby tu vykropil hrob a pomodlil se nad rakví bohatého sedláka a u příležitosti té vstoupil také pod doškovou střechu hrobníkovy chatrče, aby tu pokřtil novorozeně — ubohého, přeubohého tvora . . .

Mladistvá matka blíží se nesměle, bázlivě ku knězi. Zrak její setkal se s přísným, mračným pohledem duchovního pastýře; zachvěla se. A po dnes se jí zdá, jako by zcela zřetelně slyšela káravý jeho hlas:

„Bůh ti budiž milostiv, nešťastná dcero! — Budiž milostiv tobě i tvému dítěti, jehož bídný otec nenjde, nemůže ujíti věčnému zatracení . . ."

Tenkráte působila na ni slova ta ohromujíc — zavrávorala . . . Avšak i dnes ještě — po více než dvou letech — pouhá vzpomínka jí srdce probodá . . .

Zdá se jí, jako by slyšela další slova farářova, když byl dítko pokřtil:

„Dbej, dcero zbloudilá, rady mé! Opatruj své dítě jako zřítelnici oka svého — ale střež se vysloviti před ním slova, jež by mu mohla připomenouti proklatého otce jeho . . . Ni o životě, ni o smrti, ni o hrobu hanebníka toho nepronesiž před svým dítkem slůvka a přísně toho dbej, aby se ubohé robě nepřiblížilo neposvěcenému hrobu, v němž práchnivějí kosti zlotřilého otce. Výpar hrobu toho je a zůstane pro tvé dítě morovým dechem: každé kvítko, každé stéblo trávy, každý lísteček, jež z proklatého hrobu toho vypučí — každý prášinek, jejž vítr s rovu toho odvěje, musí býti tvému dítku k záhubě . . .“

A po dva roky dbala nešťastná matka rady duchovního pastýře, po dva roky nepronesla před svým robátkem ani slůvka o jeho otci, po dva roky je opatrovala jako zřítelnici svého oka a dbala toho, aby se nepřiblížilo neposvěcenému hrobu . . . A dnes, právě ve výroční den smrti bídného, proklatého otce stalo se, co nemělo se nikdy státi: dítko dobatolilo se k hrobu, pohrálo si v trávě, utrhlo pouvadlý šeříkový květ a drželo jej v ústech . . . A nyní je rozpáleno; dech jeho prudčí, tvář v plném reflexu měsíce příšerně bledá. Zdaž nenaplňuje se proroctví o morovém dechu?

— — — — — — — — — — — — — — — —

Dlouho stojí ubohá matka nad kolébkou bez pohnutí jako v ustrnutí . . . Dítko dýše stejně zrychleným tempem, dech jeho je stále stejně horký — ale dřímá přece, jako by necítilo nižádných bolestí . . .

Posléze matka přece se pohnula. Zrak její, jenž byl neodvratně upřen na tvář spícího dítka, mimoděk zaletl k okénku, kterým právě široký pruh měsíčního světla padá do vnitř chudičké jizby . . . A tiše, opatrně, aby dítko nevzbudila, odstupuje mladá matka s tlukoucím srdcem od kolébky, přistupuje k otevřenému oknu, kterýmž zároveň se září měsíce vniká do vnitř balsamická vůně letní noci, a opřevši se zde o stěnu dívá se oknem ven . . .

I vidí v šerém stříbrosvitu luny řadu hrobů, vidí kříže a stromy, keře a květiny; vidí opodál i starou zeď, o kterouž lámou se právě paprsky luny, tak že reflex jejich zdá se míti nádech malachitové rudy . . . .

Náhle sesmekl se zrak její s polorozbořené zídky níže k osudnému šeříkovému keři, jehož koruna a hlavní peň s několika vedlejšími větvemi, nalezajíce se právě v plné záři měsíce, hrají v nesčetných odstínech roztaveného stříbra . . . A přece i tento čarokrásný keř budí v duši ubohé matky vzpomínky chmurné, trpké, ba nejtrpčí, jaké kdy duši matky rozvlnily . . . Zdáť se jí, jako by viděla před keřem tím státi odhodlaně vzpřímenou štíhlou postavu statného mladého muže v uniformě cizího vojína. Sluncem poněkud ožehnutá, výrazná, zdravím kypící tvář jeví sice stopy prudkých nezkrotitelných vášní, ale je přec jen mužně krásná. Rusý, hustý vlas, hluboké temné modré oko, kypré rty a nevylíčitelný výraz zpupné vzdorovitosti činí tvář tu dvojnásob zajímavou . . . Tak aspoň byla utkvěla v paměti ubohé matky prodlením tří roků, a právě nyní vyhupuje se před duševním zrakem jejím s neobyčejnou živostí tak jasně a plasticky, jako když ji byla z téhož okénka, z něhož se právě dívá, poprvé shledla v úpalu červnového slunce u šeříkového keře, před kterýmž tehdá zíval otevřený hrob . . .

Hrob ten byl vykopal vlastní její stařičký, už na smrt chorý otec v nejosudnější den. Sotva se k němu a od něho dovlekl — skleslť na prahu chýže a dcerka, jediné dítě, strávilo několik hodin v slzách u lože umírajícího . . .

A právě v nejtrapnější chvíli zaduněly v okolí hřbitůvku první rány z ručnic . . . Nepřítel prodrav se průsmyky hor postoupil a svedl první šrůtku s předními strážemi. Boj trval však jen několik minut. Padlo několik ran — nepřítel opět postoupil a přední stráže jeho obsadily okolí hřbitůvku. Na hřbitově objevil se jen jediný muž — nejdál posunutá přední stráž . . .

Mladá matka vidí jej i dnes tak živě jako v onen osudný den — vidí, jak opouští své stanovisko u šeříkového keře, jak se blíží k chýži, jak vstupuje . . .

Však ne, ne! Co viděly ty hasnoucí zraky umírajícího otce, nemůže domysliti . . .

— — — — — — — — — — — —

Trest následoval děsnému skutku v zápětí . . .

A poznovu vidí rusovlasého muže toho státi u šeříkového keře, před kterýmž zeje otevřený hrob . . . Opodál stojí několik vojínů s puškami v líci — dále důstojník, jenž byl očitým svědkem jeho skutku . . .

Vidí jej hrdě, odhodlaně státi a dívati se směle smrti v tvář . . . Chce vykřiknouti — avšak v témž okamžiku zadunělo několik ran současně . . . Více neviděla — strašný muž byl klesl v otevřený hrob . . .

A když pak později probrala se z mrákotné mdloby, nalezla jen vychladlou již mrtvolu stařičkého otce, hřbitov pustý jako kdy jindy a jenom pod šeříkovým keřem čerstvě zasypaný hrob . . .

A nyní se jí zdá, že vidí děsného muže toho opět státi u osudného šeříkového keře: ale mužně krásná jeho tvář nemá výrazu hrdé odhodlanosti, aniž zpupné vzdorovitosti, nýbrž nevylíčitelný výraz němé a přece výmluvné prosby za prominutí, za slitování . . .

„Prominouti?! Tobě prominouti?!“ uklouzlo mimovolně šeptmo pevně sevřeným rtům nešťastné matky. „Ne, ne — není možno! Ani za spasení duše — ani za spásu . . .“

Nedořekla . . . Dítko v kolébce náhle sebou prudce pohnulo, a táhlý, přitlumený vzdech vydral se mu z vlnících se ňader . . .

Střelhbitě přiskočila matka ku kolébce a úzkostlivě zadívala se v sladkou tvář svého dítka . . . A podivno! I v této jemné, něžné, druhdy vždy usmívavé a nyní na smrt bledé tvářince zdá se spočívati němá a přece výmluvná prosba . . .

„Prominout — odpustit!?“ zaúpěla trapnou nejistotou mučená matka. „Ne, ne! . . . A přece — přece!“ . . .

Chvíli mlčí . . . Prsa se jí prudce dmou, v oči vkrádá se horká slza . . .

„A přece — přece musím — svému dítku ku spáse,“ šeptá jako ve snu — pak prudce se sehnuvši béře dítko z kolébky do náručí a tisknouc je k prsoum vzlyká:

„Jen andělíčka mého chraň mi, bože, před morovým dechem — promíjím — vše . . .“

V tom se dítko rozkřiklo; ale z otevřených oček jeho zírá svěžest, kolem rtíčků pohrává úsměv . . .

Matka zajásala . . . Letí k okénku . . . Východ počíná se rdíti prvním zábleskem zory. Zarůžovělý zásvit vniká i okénkem a v zásvitu tom zdá se matce, že je tvář andělíčka jejího rovněž tak svěží jako byla, dokud ji nebyl ovanul morový dech z otcova hrobu . . .

— — — — — — — — — — — —

Od té doby milovala nešťastná matka ubohé své robě vášnivěji než dříve; opatrovala je jako zřítelnici svého oka, ale nikdy více mu nebránila přiblížiti se k prokletému druhdy hrobu . . . A dítko často si hrálo na hrobě, v němž pod šeříkovým keřem práchnivějí kosti tvora, bez jehož hříchu nebylo by spatřilo denního světla . . .

A možná, že později — až dorosto v pannu, prodlí pod osudným šeříkovým keřem mnohou hodinu v zádumčivém snění — možná, že bude si otce svého připomínati s trpkostí; ale možná též, že vědomě utrhne z šeříkového keře svěží ratolístku se svěžím květem a připnuvši si ji k srdci poklekne na hrobě bez výčitky, bez trpkosti — a promine, jako byla matka prominula . . .

A Mi-Carême.

V shluk mirlitonů, rolniček a zpěvu,
v smích pierrotů, v jásot debardeurů,
v křik šašků, kolombin, proč bez úsměvu
tvůj obličej se ke mně chýlí v šeru?

Kol vřava bezuzdná, zvuk prasklých čīší,
kouř, zápach absinthu a punše, vína,
leč ty — zdaž sluch tvůj hlahol onen slyší?
co šeptá bledý ret, co dí tvář siná?

Jdi — tanči, pěj! Pij také rozkoš do dna!
Dnes kypí, vře a valí se a hýká!
Vše utone v ní, žal i litost hlodná,
stesk prchá v ní a upomínka zniká.

A ty — tak mrazně patříš, z nevesela — —
Hle, víří kankán, větrem letí šaty,
vše jeden ples a rej! Pryč vrásky s čela —
pryč ode rtů ten malý křížek zlatý!

Ah — v oku slza perlí se ti, padá . . .
Již odpusť, slovo mé ať nerani tě —
leč co ti dnes? Dřív jásalas tak ráda —!
— „Dnes týden — pochovali moje dítě.“

Frant. Kvapil.

Pepita Ximenez.

Andaluzský román. Napsal *Juan Valera.*

(Pokračování.)

Pepita sotva že vyprovodila pana vikáře, vrátila se, zavřela opět za sebou dveře a vidouc se samotna zůstala státi uprostřed síně nepohnutě jako socha s očima strnulýma a vyprahlýma hledíc do prázdna. Básníkovi nebo umělci byla by připomínala postavu Ariadny, jak ji popisuje Catulus, když ji byl Theseus opustil na ostrově Naxos.

Pojednou, jakoby přetrhla oko, jež jí svíralo hrdlo, jakoby přervala provaz, jenž ji rdousil, vypukla Pepita v žalostný vzlykot, pak v hořký srdcelomný pláč, a její krásné, útlé tělo skleslo na studené dlaždice. Tak, zakrývajíc si obličej rukama, s rozpoutanými vlasy a s šatem v nepořádku jen usedavě plakala a vzdychala.

To bývalo by trvalo velmi dlouho, kdyby nebyla přišla Antoňona. Antoňona slyšíc ji vzdychat dřív než vstoupila a spatřila ji, vrhla se do síně. Když ji viděla ležící na zemi, vypukla v krupobití hněvu:

„To tak ještě scházelo!“ zvolala, „ten pobuda, ničema, stařík, bloud, tak tedy umí těšit své přítelkyně! Zajisté že ublížil nějakou surovostí té holubici duše mé a nechal mi ji tady napolo mrtvou a vrátil se do kostela, aby si tam připravil všechno na requiem a pak přijde a dá jí poslední pomazání a zakopá mi ji jako by nic.“

Antoňoně bylo čtyřicet let, do práce byla jako tur a hřmotnější a statnější než mnohý chlap. Pozvedla s lehkostí a na jeden ráz kožený měch s olejem nebo vínem, třeba vážil cent, na hřbet mezka a rovněž tak pytel obilí na nejhořejší patro špýcharu. Jakkoliv nebyla Pepita jako pírko, zvedla ji Antoňona s podlahy jako by jím byla, a uložila ji s velkou něžností na pohovku zrovna jako ten, kdo ukládá nějaký křehký a krásný skvost, aby jen se nezlomil.

„Co ti udělal?“ tázala se Antoňona. „Zajisté že se ti dal ten starý blázen napolykat nějakého hořkého kázání a roztrhal ti duši na kusy.“

Pepita jen plakala a vzdychala neodpovídajíc slovem.

„Buď jen ticha a neplač a vypravuj co ti jest. Co ti ten vikář povídal?“

„Neřekl ničeho, co by mne mohlo urazit a mi ublížit,“ odpověděla konečně Pepita.

Vidouc, že Antoňona s dychtivostí očekává, aby mluvila dále a přejíc si sděliti tíži svou s někým, kdo více k ní lnul, a více lidsky by ji pochopil, pokračovala Pepita:

„Velebný pan vikář mne vlídně napomínal, abych se kála ze svých hříchů, abych nechala Dona Luise odejíti v pokoji, abych se z jeho odchodu těšila, abych naň zapomněla. Přisvědčila jsem ke všemu. Slíbila jsem, že očekávám odchod Dona Luise s radostí. Chtěla jsem jej zapomenout, ano míti jej v ošklivosti. Avšak hleď, Antoňono, nemohu; jest to nad mé síly. Dokud byl vikář zde, myslila jsem, že mám odvahy ke všemu,

*

ale jakmile odešel, bylo, jako by mne opustil Bůh, ztratila jsem sílu a bez vlády sklesla jsem na zem. Snila jsem o životě šťastném po boku toho muže, jehož miluji; viděla jsem se již povznešenu až k němu zázračnou mocí lásky, viděla jsem svého prostého ducha v nejdokonalejším spojení s jeho duchem vznešeným, svou vůli v jedno s vůlí jeho, své myšlenky s jeho myšlenkami a naše srdce v jednom tlukotu. Bůh mi jej bere a unáší k sobě a já zůstávám sama bez naděje a útěchy. Není-li to hrozné? Důvody pana vikáře jsou spravedlivé, dobré, a přesvědčovaly mne. Avšak jakmile odešel, zdají se mi býti lichými, a všechna jeho slova prázdná; všechno je lež, klam a šalba. Miluju Dona Luise a tento důvod je mocnější všech ostatních důvodů. A jestli on mne miluje, proč nezanechá všeho a nevyhledá mne? Proč přichází a ruší sliby a ruší své závazky? Nevěděla jsem, co jest láska. Teď to vím; není nic silnějšího na zemi ani na nebi. Co neučinila bych já pro Dona Luise? A on pro mne ničeho! Snad mne nemiluje. Ne, Don Luis mne nemiluje, já jsem se klamala, marnivost mne zaslepila. Kdyby mne Don Luis miloval, obětoval by mi své úmysly, své zaslíbení, svou slávu, své práhnutí býti svatým a státi se sloupem církve; všechno by mi obětoval. Bůh mi odpusť . . . je hrozné, co mluvím, ale cítím to, zde v středu prsou; zde v rozpáleném mozku mne to žehne; — já dala bych proň vše až do spasení své duše.“

„Ježíš, Maria, Josef!“ — přerušila ji Antoňona.

„Máš pravdu. Matko nejsvětější, odpusť mi, odpusť mi, jsem šílená . . . nevím, co mluvím, a rouhám se!“

„Tak jest, má dceruško, tak trochu hříšná jsi! Suď Bůh, jak tě takové vyžle, ten theolog, o rozum připravil. Avšak, kdybych já tebou byla, nechala bych nebesa, která nemají na tom viny, ale toho studentíka bych si chytla a on by mi to zaplatil, ať se nejmenuji Antoňona! Jen mi dovol, abych došla k němu a užila svých dlaní a donutila ho, aby tě odprosil a zlíbal ti nohy.“

„Nikoliv, Antoňono. Vidím, že má šílenost je nakažlivá a že třeštíš také ty. Když to uvážím, nezbývá ničeho, než jednat, jak mi pan vikář radí. A bude tak, třeba mne to život stálo. Umru-li proň, bude mne milovat, zachová můj obraz ve své paměti, mou lásku ve svém srdci, a Bůh, který jest tak dobrý, učiní, že se s ním shledám v nebi, že spatřím jej tam očima duše své a naše duše že budou se tam milovat a splynou v sebe.“

Antoňona, jakkoliv byla jako ze železa a spíše všechno jiné než sentimentální, cítila při těchto slovech, jak jí slzy vyhrkly do očí.

„Tisíc ďáblů, dítě,“ řekla Antoňona, „což chceš, abych se rozplakala? Upokoj se a nemysli na umření, ani ne žertem. Vidím, že jsi velmi rozčilena. Chceš, abych ti uvařila koflík lípového thé?“

„Nechci, děkuji ti . . . Nech mne . . . Již vidíš, že jsem pokojná.“

„Zavru ti okna; snad usneš. Tys nespala již tolik dní, kam to povede? Ať si jde do pekel, ten Don Luis s takovým třeštěním o kněžství! Tvé utrpení, ovšem, není nic!“

Pepita zavřela oči; byla pokojná a tichá již samou znaveností z této rozmluvy.

Antoňona, myslíc, že usnula, a přejíc jí toho, naklonila se k Pepitě, políbila ji zvolna a něžně na bílé čelo, upravila jí a srovnala šat na těle, přivřela okenice, aby bylo v pokoji jen pološero a odešla po špičkách zavírajíc za sebou dveře bez nejmenšího hluku.

* *
*

Mezi tím, co se tyto věci děly v domě Pepitině, nebyl Don Luis de Vargas v pokoji svém ani veselejší, ani pokojnější.

Otec, jenž vyjížděl každodenně na koni do polí, přál si, aby jej doprovázel, avšak Don Luis omlouval se bolením hlavy, a tak vyjížděl Don Pedro bez něho. Don Luis strávil tak celé ráno sám pohroužen ve své smutné myšlenky a pevnější než skála ve svém rozhodnutí, vyhladiti ze své duše obraz Pepitin a zasvětiti se Bohu cele.

Avšak přece nemysleme, že mladou vdovu nemiloval. Poznali jsme již z jeho dopisů prudkost jeho vášně; ale jemu podařilo se udržeti city své na uzdě těmi samými zbožnými pocity a povznešenými myšlenkami, které se nám také v jeho listech jeví, a jichž tedy zde můžeme již pominouti, abychom nehřešili rozvláčností.

Ale přes všechno, když přísně zkoumáme tuto věc, uvidíme, že nebojovaly v duši Dona Luise proti lásce k Pepitě jedině slib, jejž v nitru svém učinil, ačkoliv ještě nebyl spečetěn, láska k Bohu, úcta k otci, jehož nechtěl býti sokem, jeho povolání, slovem vše, co cítil hodným býti i nehodným stavu kněžského. Bylo také jiných pohnůtek, méně vznešených i dočteme se jich.

Don Luis byl svéhlavý, umíněný: měl onen dar, jenž dobře řízen jest základem toho, co nazývá se pevná povaha. a ničeho neměl v sobě, co by jej přimělo pokořiti se před svýma vlastníma očima, změniti svůj náhled a chování. Úmysl celého jeho života, s nímž před nikým se netajil, a jenž všem byl znám, jeho mravní bytost, slovem, to, že práhnul i před světem po svatosti, že byl v jeho očích člověkem zasvěceným Bohu, osobou prodchnutou nejvznešenějšími náboženskými filosofiemi, vše to nemohlo spadnouti s Dona Luise bez velkého zahanbení, a spadlo by zajisté, kdyby se nechal unésti láskou k Pepitě Ximenez. Jakkoliv cena byla bez porovnání mnohem větší, zdálo se přece Donu Luisovi, že kdyby povolil, podoben by byl Esauovi prodávaje své prvorozenství a poskvrňuje svou slávu.

S malými výminkami býváme my lidé hračkou okolností; necháváme se unášeti proudem a nemíříme bez kolísání k určitému cíli. Nevolíme si svou úlohu, ale beřeme si a hrajeme tu, která nás si bere, kterou nám slepé štěstí udělí. Zaměstnání a veřejný náš úkol, život mezi mnoha lidmi závisí na věcech nepředvídaných, nahodilosti, vrtkavosti a neočekávaných hrách osudu.

Proti tomu vzpírala se hrdost Dona Luise silou titana. Co by se o něm řeklo, a především co myslil by on sám o sobě, kdyby ideal jeho života, kdyby člověk nový, jejž vytvořil si v duši své, všechny záměry jeho cnosti, cti, ano i ona svatá ctižádost zmizely jedním okamžikem, roztály se žárem jediného pohledu, prchavým plamenem jedněch krásných očí, zrovna jako jíní rozplývá se i slabým paprskem ranního slunce?

To a jiné rozumování sobecké také bojovalo proti vdově po boku oněch důvodů oprávněných a podstatných; ale všechny odívaly se tím samým rouchem náboženským, tak že sám Don Luis je nerozeznával a nerozlišoval považuje za lásku k Bohu nejen to, co bylo láskou tou, ale i to, co bylo pouhou samolibostí. Připomínal si za příklad životy mnohých světců, kteří odolali pokušením větším než bylo jeho, a nechtěl býti menším než oni. Vzpomínal si především na dokonalost sv. Jana Zlatoústého, který odolal vášnivé lásce vroucí a dobré matky své, jejímu pláči a nářku nejhlubšímu, veškeré její výmluvnosti a bolestným slovům, aby ji neopouštěl a nestal se knězem, jak jí odolal i když přivedla jej do své vlastní ložnice a prosila jej sedícího na loži, na kterém jej porodila. A když na to pomyslil Don Luis, jak neměl pohrdnouti prosbami ženy cizí, kterou tak málo a tak krátce znal, — on měl by kolísati mezi svou povinností a půvabem mladé ženy, která snad více než miluje — s ním zahrává?!

Dále přemýšlel Don Luis o svrchované vznešenosti důstojenství kněžského, k němuž byl povolán, vida je na vrcholi všech řádů a všech bídných korun světa: neboť nebyl člověk smrtelný, ani vrtoch těkavého a otrockého lidu, ani vtrhnutí a záplava barbarského národa, ani násilnictví vzbouřených zástupů hnaných zištností, ani anděl, ani archanděl, aniž kterákoliv mocnost stvořená — ale byl to sám Paraklét, který důstojenství to založil. Jak tedy k vůli hříšné, lehkomyslné nástraze dívčiny, pro jednu slzičku, snad vylhanou, odmítnouti tuto hodnost vznešenou, tuto moc, které Bůh nedopřál ani archandělům nejbližším jeho trůnu? Jak snížiti se k lidu bez jména a smísiti se s ním, býti jedním ze stáda, když chtěl být pastýřem vížícím a rozvazujícím na zemi, aby Bůh vázal a rozvazoval na nebi, odpouštějícím hříchy, obrozujícím národy vodou a duchem, učícím ve jménu moci svrchované, neomylné, diktujícím výroky, které Bůh nejvyšší pak stvrzuje a spečeťuje, jsoucím zasvěcencem a udílitelem největších tajemství, nedostupných rozumu lidskému, a volajícím s nebes ne jako Eliáš plamen, jenž spálí oběti, ale Ducha svatého, slovo tělem učiněné, řeku milosti, která očišťuje srdce a zanechává je čistými jako zlato?!

Když Don Luis přemýšlel o všem tom, povznášel se v duši své stavě se na vrchol oblaků v říši empirejské a ubohá Pepita Ximenez byla pod ním tak daleko, tak, že ji sotva viděl.

Avšak brzo sklesnul let jeho obrazotvornosti a duše Dona Luise dotekla se zase země a viděla tu zase Pepitu tak spanilou, tak mladou, tak čistou a tak milující a Pepita válčila v jeho srdci proti jeho nejpevnějším a nejhloub zakotveným předsevzetím a Don Luis očekával konec boje s obavou.

Tak trápil se Don Luis těmito sobě nepřátelskými a spolu válčícími myšlenkami, když neohlásiv se slovem a bez zaklepání vstoupil do jeho pokoje Currito.

Tento mladík, jenž nemyslil o svém bratranci velkých věcí, dokud nebyl více než theologem, ctil jej, obdivoval se mu a tvořil si o něm představu nadlidskou od té doby, co viděl ho tak dobře jezditi na Lucerovi. Býti učeným v bohosloví a neumět jezdit, to snižovalo Dona Luise v očích Curritových; ale když Currito spozoroval, že kromě vědy a všech takových věcí, kterým nerozuměl, ač ovšem za dosti těžké a spletené je považoval, Don Luis je schopen udržeti se tak statně v sedle na divokém koni, tu neznala jeho úcta a náklonnost k Donu Luisovi mezí. Currito byl lenoch, pobuda, opravdový kousek lehkého nábytku, ale měl srdce vřelé a dobré. Don Luis, jenž byl nyní modlou Curritovou, činil, co všechny povahy povznešenější, když milují je ti, kteří stojí níže jich: Don Luis nechal se milovat, to jest dával se despoticky ovládat od Currita ve všech záležitostech málo důležitých. A poněvadž u lidí, jako Don Luis, skoro ani není věcí, které by v životě obyčejném a denním za důležité považovány byly, stalo se, že byl Don Luis v rukou Curritových jako zrnko ve mlýně.

„Hledám tě," pravil, „abys šel se mnou do besedy, kde je dnes velmi veselo a plno lidí. Co tu děláš tak sám jako sova?"

Don Luis, jako by to bylo rozkazem, sotva odpověděv vzal klobouk a hůlku a řka: „Půjdeme kam chceš," — šel za Curritem, který kráčel před ním velmi spokojen nadvládou, kterou vykonával.

Beseda byla vskutku přeplněna díky zejtřejšímu svátku sv. Jana. Kromě pánů z místa bylo tu také mnoho cizích, kteří se sešli z okolí k dnešní předvečerní slavnosti.

Středištěm společnosti byl dvůr vroubený mramorem, s fontanem a vodotryskem v prostředku a velkým počtem baněk na květiny s růžemi, karafiáty a basalkami. Dvojitá plachtová střecha chránila dvůr před sluncem. Kol do kola byla galerie s mramorovým sloupořadím; v galerii jakož i v sálech, do kterých se z ní vcházelo, byly malé stolky ku hraní, na jiných zas ležely noviny a jinde zas pila se káva a jiná občerstvení; konečně byly tu židle, lavičky a nízké pohovky. Stěny byly nově obílené, jako padlý sníh a nescházelo ani obrazů, které je zdobily. Byly to francouzské barevné lithografie s vysvětlujícími řádkami dole. Jedny představovaly život Napoleona I. od Toulonu až k Sv. Heleně, jiné dobrodružství Matildy a Malek-Adela, jiné rytíře Templářské v lásce i v boji, Rebeku, Lady Rowenu a Ivanhoe; a ještě jiné, milostné pletky, lehkomyslnosti, pád a pokání Ludvíka XIV a slečny de la Vallière.

Currito vedl Dona Luise a Don Luis se nechal vésti do sálu, kde byl květ a smetana elegánů, dandies a lelků z místa a celého okolí. Mezi všemi vynikal hrabě de Genazahar z blízkého města N . . . Byla to osobnost proslulá a vážená. Žil dlouhý čas v Madridu a v Seville a oblékal se vždy u nejlepších krejčů a dle nejnovější módy. Byl dvakrát poslancem a učinil k vládě interpelaci o překročení právomocnosti jistým soudcem.

Hrabě de Genazahar byl stár něco přes třicet roků; byl hezký a věděl to; kromě toho se chlubil býti hrozným v míru i válce, v soubojích i lásce. Hrabě, přes to že byl, nebo spíše proto že byl jedním z nejzarytějších nápadníků Pepitiných, dostal naloženou tykev, kterou měla v obyčeji věnovati těm, již o její ruku se ucházeli a byli odmítnuti.

Rána, kterou ona tvrdá a hořká zavařenina způsobila v jeho velmožném srdci, nebyla ještě zacelena. Láska obrátila se v nenávist a hrabě ulehčoval si aspoň tu a tam rád ostrými pomluvami Pepity.

V tomto příjemném cvičení jazyka právě se hrabě nalezal, když tomu nešťastný osud chtěl, že Don Luis a Currito vešli a vstoupili do kruhu, jenž poslouchal toto zvláštní počestné kázání a otevřel se novým příchozím. Jakoby sám ďábel byl to nastrojil, octnul se Don Luis před samým hrabětem, jenž vypravoval takto:

„Tak zlá ovečka to není, ta Pepita Ximenez. S větší fantasií a s větší marnivostí než královská dcera Micomicona chce způsobit, abychom zapomněli, že se narodila a žila v bídě, než si ji vzal ten hastroš, ten ničema, ten prokletý lichvář, a než mu schytala jeho zlaté ptáčky. Jediná dobrá věc, kterou ta vdova v celém svém živobytí učinila, jest, že spolčila se a vzala si na pomoc Satanáše, aby co nejrychleji odnesl svého služebníka do pekel a osvobodil tak zemi od této nákazy a moru. Dnes věnuje se Pepita cnosti a čistotě. Je to roztomilé. Ale Bůh sám ví, jestli se nedala potají — zasnoubit s některým ze svých nádenníků a nesměje se světu jako nějaká královna Artemisie.“

Ty, kdo žijí v odloučenosti a nikdy nebývají ve společnostech, kde jen samí mužští se nalezají, tato řeč asi pohorší a bude se jim zdáti prostořeká a surová až k nevíře; ale ti, kteří znají svět, přisvědčí, že se tak a velmi často mluví v něm, a že dámy nejkrásnější, ženy nejušlechtilejší, paní nejctihodnější bývají tak potupně a hanebně trhány, mají-li jediného nepřítele, ano i nemají-li ho, neboť šeptává se či lépe hanobí a zneucťuje jen aby se projevila duchaplnost.

Don Luis, který byl od dětinství zvyklý, že se nikdo v jeho přítomnosti slovem nezapomněl, který neslyšel věci, jež by jej mohla pohoršit, an byl v nedospělosti obklopen jen lidmi od otce vybranými a zkoušenými, později pak v semináři již proto, že byl synovcem děkanovým, a i proto, že toho zasloužil sám, nikdy nebyl vydán výsměšku, ba ani nevinnému ale nevčasnému žertu ne, pocítil v hlavě jako závrať i bylo mu, jako by mu byl blesk srdcem projel, když slyšel, jak nestoudný hrabě tak po zemi vleče a ohaví a třísní blátem čest ženy, kterou miloval.

Ale jak ji hájit? — To věděl, že ačkoliv není její manžel, ani bratr, ani příbuzný, může se přece zastat její cti jako poctivý muž, ale viděl pohoršení, které by to způsobilo, když nebylo tu muže světského, jenž by se byl Pepity ujal, ano když všichni se vypravování hraběte smáli. On, již téměř služebník Boha míru nemohl říci: „Lžeš!“ a vydati se v svár s tímto hanebníkem.

Don Luis chtěl mlčky odejít, ale srdce mu nedalo, a snaže se odíti se v autoritu, s kterou se ani jeho mladistvá leta, ani jeho tvář, na níž bylo více chmýří než vousů, ani jeho přítomnost v tomto místě nesrovnávaly, jal se mluviti s opravdovým ohněm proti pomlouvačům a představovati hraběti v tvář s křesťanskou prostodušností a přísným hlasem ošklivost jeho ničemného si počínání.

Bylo to kázání na poušti a horší než na poušti. Hrabě odpověděl vtipy a výsměškem, lidé, mezi nimiž bylo nemálo cizích, postavili se na stranu šaška přes to, že byl Don Luis synem váženého Dona Pedra; Currito, jenž nebyl k ničemu, ani zrovna z nejbojechtivějších, jakkoliv se nesmál, neujal se svého přítele, a tak se Don Luis vzdálil strýzněn a pokořen tíží potupy. —

* * *

„Ten květ ještě scházel na větvi!“ mručel ubohý Don Luis mezi zuby, když vrátil se domů a vstoupil do svého pokoje rozhořčen a utrýzněn výsměškem, jenž v jeho mysli rostl a jejž představoval si nesnesitelným. Vrhl se do židle stýrán a malomyslný a tisíc svářících se myšlenek bouřilo mu hlavou.

Krev jeho otce, která vřela v jeho žilách, rozněcovala jeho hněv a hnala jej, aby se vzdal kněžského šatu, jak mu dříve radili, a dal panu hraběti za vyučenou; ale celá budoucnost, kterou si byl v mysli své vytvořil, rozpadala se tím v zříceniny, i viděl, jak jej děkan proklíná; ano i papež, který poslal svou dispensi, aby mohl býti vysvěcen dříve, než dospěl věkem, dioecesan, který žádost onu podporoval osvědčenou cností alumnovou, jeho důkladnými vědomostmi a pevností v povolání, objevili se před zraky jeho a činili mu výčitky.

Potom zase vzpomněl si na rozmarnou theorii svého otce o doplňcích přesvědčovací síly, jak provozoval je sv. Jakub, biskupové středověku, Don Iñigo z Loyoly a jiné osobnosti, a theorie ta nezdála se mu nyní tak docela bezhlavou, i litoval, že jí neupotřebil.

Konečně přišel mu na mysl obyčej jednoho pravověrného doktora, a výtečného filosofa perského naší doby, o němž byl nedávno četl v knize jednající o této zemi; kárávalť tento doktor ostrými slovy žáky své a posluchače, když smáli se jeho učení aneb je neposlouchali; a jestli nestačilo to, sestupoval s kathedry se šavlí v ruce a dal každému plochou čepelí po jedné ráně. — Tato methoda byla působivá zvláště v jednání sporném, až pak jmenovaný filosof setkal se jednou s vyznavačem téhož řádu, jenž vštěpil mu jeho vlastní theorii ranou do hlavy.

Přes všechnu vnitřní trýzeň a rozervanost nemohl se Don Luis při této upomínce ubránit smíchu; napadlo mu, že jest i ve Španělsku filosofů, kteří by s velkou chutí praktikovali methodu perskou, a jestli on ji za svou nepřijal, nebylo to věru pro onu sečnou ránu, ale z ohledů více vážných a vznešených.

Konečně nabyly v duši jeho vrchu lepší myšlenky i nalezal v nich nějakou útěchu.

„Učinil jsem velmi zle,“ pravil, „že jsem tam kázal; měl jsem se přemoci. Náš Pán a Spasitel Ježíš Kristus pravil: „Nedávejte věci svaté psům, aniž vrhejte perly své před prasata, neboť obrátí se proti vám a zašlapou vás v bláto.“ Avšak ne, — proč jsem roztrpčen? Proč křivdu splácet křivdou? Proč dal jsem se opanovat hněvem? Mnozí svatí otcové řekli: Hněv horší jest v knězích než nevázanost. Kněžský hněv prolil mnoho slzí a způsobil hrozná zla. Hněv ten, rádce strašlivý, jim namluvil, že jest nutno, aby se národové potili krví pod nátlakem duchovním, i představoval před jejich krvelačné oči vidění Isaiášovo; i viděli a dávali viděti svým zuřivým stoupencům krotkého beránka jako mstitele neuprosného, sestupujícího s vrcholu Edonu zpupného neodolatelností síly své, šlapoucího národy, jako vinař šlape hrozny v čeřenu s rouchem až po pás potřísněným krví. Ó, nikoliv, Bože můj! Chci býti sluhou tvým; ty jsi Bohem pokoje a nejpřednější cností mou musí býti mírnost. To, čemu učil syn Tvůj na Hoře, budiž mým pravidlem. Ne oko za oko, ne zub za zub, ale milování našich nepřátel. Slunce milosti Tvé svítí na spravedlivé i prostopášné a na všechny prší hojný dešť Tvých nevyčerpatelných dobrodiní. Ty jsi náš otec, jenž jsi v nebesích, i máme býti tak dokonalí jako Ty,

číníce dobře těm, kteří nám křivdí, a prosíce Tebe, abys jim odpustil, neboť nevědí co činí. Mám vzpomenouti si na blahoslavenství. Blahoslaveni jste, když týrají vás a pronásledují a mluví o vás všecbno zlé. Kněz, ten kdo chce býti knězem, musí býti pokorný, mírný, tichého srdce. Ne jako dub, jenž vypíná se pyšně, až uhodí do něho blesk, ale jako svěží bylina lesní a skromné květy luční, jež sladčeji a příjemněji voní, když noha surová po nich šlape."

V takovém a podobném rozjímání míjel čas až tří hodin, když Don Pedro, vrátiv se z polí, vstoupil do pokoje svého syna, volaje ho k jídlu. Veselá srdečnost otcova, jeho žerty, jeho projevy laskavosti nemohly vytrhnouti Dona Luise z jeho zasmušilosti aniž vzbuditi chuť k jídlu. Sotva že vzal co do úst, sotva že u stolu promluvil.

Jakkoli byl Don Pedro rozmrzen mlčenlivou zachmuřeností svého syna, jehož zdraví ač pevné, mohlo býti podryto, přece, an vstával za úsvitu a po celý den dohlížením na své statky mnoho se utrmácel, jakmile vykouřil dobrý havanský doutník a vypil koflík kávy a čišku anisovky, cítil se unaveným a odešel na dvě, tři hodiny spat.

Don Luis měl se na pozoru, aby otec ničeho nezvěděl o urážce, kterou mu učinil hrabě de Genazahar. Don Pedro, jenž nechodil zpívat mši a jehož povaha byla pramálo trpělivá, nebýval by jako syn váhal pomstiti se okamžitě.

Hned na to opustil také Don Luis jídelnu, aby jen nikoho neviděl, a vrátil se do svého pokoje, aby se tam ještě hlouběji pohříziti mohl do svých myšlenek.

Dlouho přemýšlel Don Luis sedě u svého stolku lokte opřeny naň a s hlavou těžce skloněnou do dlaní, když zaslechl vedle sebe šramot. Pozvedl oči a viděl těsně u sebe státi Antoňonu, která přes všechnu svou hřmotnost vešla jako stín a dívala se naň upjatě a se smíšeným výrazem pobožnosti a vzteku.

Antoňona vkradla se až sem, aniž ji kdo spozoroval; neboť byla hodina, kdy služebnictvo obědvalo a Don Pedro spal, a otevřela pokoj a zavřela za sebou tak tichounce, že by ji byl Don Luis i kdyby nebýval tak v přemítání pohroužen, spozorovati nemohl.

Antoňona přišla aby si odbyla s Donem Luisem velmi vážnou konferencí; avšak co vlastně mluvit chce, určitě nevěděla. Ale není skoro pochybnosti, že pomodlila se, nevím již zdali k nebesům nebo k peklu, aby rozvázaly její jazyk a daly jí mluviti a to mluvou nikoliv jadrnou a drsnou, jak činívala obyčejně, ale jazykem vzdělaným, uhlazeným a přiléhajícím ku vznešeným myšlenkám a krásným věcem, které jak se domýšlela měl vyjádřit.

Když ji Don Luis shledl, svraštil obočí a projevil celým hnutím těla, jak mu tato návštěva nevítaná. Pak pravil hlasem tvrdým:

„Proč jsem přicházíš? Odejdi!"

„Přicházím, abys mi vydal účet z mé dcerušky" — odpověděla Antoňona, nedajíc se rušit — „a neodejdu, dokud mi ho nevydáš."

S těmito slovy přitáhla ku stolu židli a usadila se v ní s velkou důstojností a nestoudností Donu Luisovi zrovna tváří v tvář.

Tento, vida, že není uniknutí, potlačil svůj hněv, ozbrojil se trpělivostí a zvolal hlasem méně krutým:

„Povídej, co chceš říci."

„Chci ti říci" — pokračovala Antoňona — „že co kuješ proti mému dítěti, jest ošemetností. Chováš se jako tulák. Učaroval jsi ji; dal jsi jí nějaký ďábelský nápoj. Ten andílek můj umře. Nejí, nespí, nespočine vinou tvou. Dnes již dvakrát nebo třikrát omdlela při pouhém pomyšlení, že odjedeš. Hezké věci, to budeš za sebou mít než budeš knězem. Řekni mi, zatracenče, proč jsi přišel sem a nezůstal tam u svého strýce? Ona, tak svobodná, tak paní vůle své, která sklonila si všecky k nohoum a nedala se zajmout od nikoho, ona upadla do zrádných sítí tvých! Ta tvá svatost, to je lež! i užil jsi jí tak jen co volavky. S celou tvou theologií a tím nebešťanským krámem byl jsi jako ptáčník, jako bezcitný lovec, jenž láká hvízdáním ubohá ptáčata, aby mu usedla na vějičky."

„Antoňono" — odpověděl Don Luis — „dopřej mi pokoje. Pro Bůh, netrýzni mne! Jsem zločinec, přiznávám se. Neměl jsem se dívat na tvou paní. Neměl jsem jí dáti na srozuměnou, že ji miluji, avšak já miloval ji, miluji ještě z celého srdce a nedal jsem jí žádného ďábelského nápoje, kromě lásky, kterou k ní chovám. Avšak jest nutno zbaviti se, zapomenouti této lásky. Bůh mi to káže. Což si nemůžeš představit, jak jest a byla a jak bude hrozná ta oběť, kterou přináším? Pepita musí obrniti se silou a přinésti oběť tu samou."

„Ani té útěchy nešťastné nedopřáváš," odpověděla Antoňona. „Ty obětuješ dobrovolně na oltáři tuto ženu, která tě miluje, která jest již tvou, a tvou obětí; ale ona? Kdež pak tě má, aby tě mohla obětovat? Jaký to skvost vyhodila by oknem, jaký to krásný poklad položila by na hranici v té lásce tvé? Jak má dáti Bohu to, čeho nemá? Má šálit Boha a říci mu: „Bože můj, poněvadž mne nemiluje, zde ti jej obětuju; nebudu ho milovati také." Bůh se nesměje, ale kdyby se Bůh smál, smál by se nad darem takovým."

Don Luis, celý ustrnulý nevěděl co odpověditi na toto rozumování Antoňony hořčejší, než to předčasem jím zalomcování. Kromě toho protivilo se mu metafysické hádání se o lásce s touto služkou.

„Nechme," pravil, „těch planých řečí být. Já nemohu vyléčit nemoc tvé paní. Co si mám počít?"

„Co si máš počít?" — vpadla mu Antoňona do řeči, již mnohem blahosklonněji a vlídněji a hlasem lichotivým. — „Já ti povím, co si máš počít. Jestli že nemůžeš nemoc mé dcerušky vyléčit, můžeš ji aspoň ulevit. Což nejsi svatý? Svatí jsou soucitní a k tomu stateční. Neutíkej jako sprostý zbabělec bez rozloučení se. Přijď se podívat na mé dítě, které jest nemocné. Učiň tento skutek milosrdenství."

„A co by bylo z této návštěvy? Místo vyléčení nemoc se zhorší."

„Nezhorší se, ty nechápeš, na čem vlastně nejvíce záleží. Ty tam půjdeš a těmi řečmi, které dáváš tak lacino, a těmi rty, které ti Bůh dal, vštípíš jí do hlavy odevzdání se do osudu a opustíš ji potěšenu, a jestli ji řekneš, že ji miluješ, ale jedině k vůli Bohu ji opouštíš, nebude aspoň její ženské marnivosti ublíženo."

„Co mi navrhuješ, jest pokušením Boha, jest nebezpečné pro mne i pro ni."

„A proč by to bylo pokoušením Boha? Když Bůh zná spravedlivost a čistotu tvých úmyslů, zdaž nedopřeje ti své přízně a milosti, aby duše tvá nepřišla k úrazu při této příležitosti, která jest tak svrchovaně nutná! Či není tvou povinností, abys uchoval mé dítě před zoufalstvím a uvedl ji na dobrou cestu? Jestli že umře litostí, že je tak povržena, anebo z šílenství vezme oprátku a pověsí se na trám, věř mi, že výčitky tvého svědomí budou pak horší než smolné a sirné plameny ve výhni Luciferově.“

„Jaká hrůza! Nechci, aby si zoufala. Seberu všechnu svou sílu, půjdu k ní.“

„Buď blahořečen! Vždyť mi to moje srdce říkalo. Tys dobrý!“

„Kdy chceš, abych přišel?“

„Dnes večer, uhozením desáté. Budu u dveří vedoucích na ulici a dovedu tě k ní.“

„Ví ona, žes ty šla ke mně?“

„Neví. To vše jsem si vyzpomněla sama, ale připravím ji opatrně, aby tvou návštěvou, překvapením, neočekávanou radostí nepadla do mdlob. Slibuješ mi, že přijdeš?“

„Přijdu!“

„S Bohem. Ale přijď! Uhozením desáté. Budu u dveří.“

Antoňona vyběhla z pokoje, jako by ji kdo honil, skákala přes dva schody a mžikem byla dole na ulici.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

V chýši.

Paprslek hvězdný zapadnul
do tiché chýše —
byla to více zlatá nit,
to chvějná stezka spíše,
po které duše odchází
zpět do nebeské výše.

Tichounká jizba, bílý stůl,
tam stín a bělo
si hrají sem a hrají tam
přes bílé chladné čelo:
to spíš byl úbělový květ
než drobné dětské tělo.

Vedle kdos dřímá u lože,
je neodstláno:
ji bol a bdění přemohly, —
jeť dokonáno!
— ale té prázdné náruče
až probudí se ráno. —

Josef Tuvora.

Ze starých pamětí.

II.

Majitelé proslulého „kapra“ na věži a šťastní spolusousedé jihočeského Gogola, ctihodní páni purkmistr a starší obecní královského města Vodňan byli r. 1547. velmi radikální. Přidali se k českému povstání proti králi Ferdinandovi I. a když revoluci svou prohráli, upadli s ostatními královskými městy v těžkou pokutu. Dne 26. července postaveni byli zástupcové města před soud, na hradě pražském shromážděný, vzdali se na milost a nemilost, byli pak odsouzeni k pokutě 1000 kop grošů míšeňských a ztratili všecken nemovitý statek svůj, zejména vesnice Truskovice a Přestavlky, dvůr poplužní v Záhoří, poddané lidi v Pivkovicích a 16 krásných rybníků, v nichž měli 800 kop násady.

Vodňanští sousedé byli přivedeni na mizinu. Obec nebyla s to, aby za obyvatele své platila berně jako prvé, nýbrž každý soused musil podvoliti se k repartici. A což bylo o berně zemské, když Vodňanští neměli ani, z čehož by kostely, špitály a školy vychovávali. Tím ovšem i sbírky na domácí potřeby byly veliké. Dříve bylo to idealem každého obyvatele města šosního neb poddaného, mohl-li státi se pánem sousedem v městě svobodném, královském. To nešlo jinak, leč přiženil-li se venkovan do některého sousedského statku. Proto také dcerky i vdovy na domech v královských městech byly jako na dračku. Jsou toho příklady velmi časté, že provdávaly se čtyřikrát ba i pětkrát: byly již staré babky i dostaly za muže jinochy dvacetileté!

Tak bývalo jindy. Ale po revolucí z r. 1547. města královská svých rozsáhlých statkův zbavená, počala pustnouti. Jmenovitě ženiši se nehlásili. A ve Vodňanech bylo nejhůře. Mladých vdov, jež všecky muže chtěly míti, bylo za dvě leta sedmdesát a přiženiti k nim se nechtěl nikdo. Vdovy horkokrevné a vdavek chtivé mnoho starostí způsobily poctivým pánům purkmistru, konšelům a starším obecním města Vodňan, až konečně ustanoveno, že se bude psáti ku králi o pomoc. Vesnice a dvory Vodňanských byly již prodány, zbývaly pouze rybníky a nějaký lesíček. Páni konšelé v obšírném listu vylíčili nesnáze své, ukázali, že kostely, špitály a školy hynou, poněvadž nátlak na ně velký jest a obec „na nejvyšší splundrovaná a ochuzená“ sousedům berní velkých ukládati nemůže. Ale to všecko ještě nic, nebo jinde bylo nejinak; Vodňanští s hlubokým vzdechem poznamenali, k tomu že sedmdesát vdov jest v městě, které k mužům přijíti chtějí, aby statečky své lépe mohly opatrovati. Že vdovy na úřad konšelský dobíhají, a úředně k svému cíli přivedeny býti žádají, toho opatrní páni v supplikaci své zamlčeli, ač jinak nesnáze se „ženskými“ dosti markantně vylíčili.

Žádosť Vodňanských spůsobila u komory české nepochybně dosti smíchu — a král Ferdinand se nad petenty smiloval. Koncem roku 1549. oznámeno královským listem do Vodňan, že dávají se obci zpět všechny rybníky a vybírání cla v městě, k lepšímu vychování kostelův, špitálův a škol, ale „hlavně proto, že Jeho Milost Královská chce se smilovati nad sedmdesáti mladými vdovami, k nimž až dosud nikdo se přiženiti nechtěl, aby aspoň nyní k poctivému vdaní přijíti mohly a pány konšely dele neobtěžovaly.“ — O deset let později (1559) byly vdovy skoro vesměs provdány a obec Vodňanská mohla si dědičné právo ku krásným rybníkům za 50 kop grošův českých dokoupiti.

Ant. Rezek.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek**. — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nove.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4 hodině odpolední

ROČNÍK VIII. 10. dubna 1880. ČÍSLO 10.

Z básní Jaroslava Vrchlického.

Jarní.

křivánek vylít do mraku
a jásá,
a s lemu šedých oblaků
na svět, jenž plný zázraků,
dešť zpěvných perel střásá.

A každý tón jak ze zlata
jen zvoní,
a zem poslouchá dojata,
a tuší v ňadrech poupata
a čerstvou hlínou voní.

Vyplnění.

Zas kráčeli jsme spolu parkem tmavým,
nad námi byly lípy v květu právě,
jim v snětích ulch západ svitem smavým
a plným zlatem utkvěl na tvé hlavě.

Zas kráčeli jsme spolu parkem dlouhým,
jenž bez konce byl jako štěstí naše;
my po místech šli, kde dřív citem pouhým
své lásky zlekán stíhal jsem tě plaše.

Jen doupňák časem lkal ze skalných lomů,
hlas cvrčků v trávě pokosené zmíral,
a hustou tísní dávnověkých stromů
jak tvoje oko nebes azur zíral.

Ó dnové, léta, snové minulosti!
Teď mým jest vše, kam spěl jsem křídlem touhy!
Teď vím, když všeho člověk se již zhostí,
zas vše mu vrátí pohled ženy dlouhý!

Lem řízy noci ku zemi se shýbal
a hvězdy spaly v snětích starých buků,
tu slovo „ženo má!“ jsem v rty ti vlíbal
při vůni luk a při slavičím tluku.

Myšlenka.

Myšlenka sama přijde nevolána
jak vlaštovice k tvému oknu z rána,
jak v lotos plný měsíce zář bledá;
teď bleskem sjede, teď se zvolna zvedá
jak slunce z mlhy v jitru podzimkovém.
Je snem a tuchou, a je živým slovem,
tvar jediný, v němž bůh se stává tělem;
je živa ve všem: v luhu nocí ztmělém
je bludičkou, jíž zdoutnalý kmen hoří,
je nocí duchů a je lidstva zoří;
jde ode všad: tu z ticha skalných tesů,
tam z hlubokého dechu starých lesů,
tu z klasů vln, v nichž dme se pole žitné,
tu motýlem, tu ptačím křídlem litne,
tu mroucí jiskrou z krbu tvého skočí,
jde z hlubin věků, z milenky tvé očí.
Jest ostrým hložím na Kristově skráni
a v tazích Venuše je usmívání,
jest v Homeru dnem, v Lukrecovi stínem
a šílí Amos spitý jejím vínem;
ji Aischyl hrůzou, Rabelais zove smíchem.
Ty pcháš jí a v zadumání tichém
je u Tebe, když myslíš, že ti mizí,
a světy střásá s lemu svojí řízy
a dechem noci tiší všecky boje
dí: „Pojď a zkus, jak sladké jest jho moje!“

V staré jhc.

Když vzplane západ purpurový
při chvění buků, habrů, bříz,
jichž tmavé promění se krovy
na rubín, topas, na tyrkyz;

Co z druhé strany temnem listů
ve plné kráse bledý vzplál,
jak perla v poli amethystu
jasnější měsíc nad opál;

Kdy boru zeď se v temno ztrácí
a v stříbro vlny pramene,
kdy ztichnou v měkkých hnízdech ptáci
a cvrček v trávě zrosené:

Tu člověk, jenž pot stírá s čela,
se vrhne v propast snů a dum,
na světlo nezapomněl zcela
a zadívá se k nebesům.

A myslí: Jistě svět je krásný,
ať jitrem kmitá Orion,
ať noc v plášť halí hvězdořasný
můj vzdech a jásot, pláč a ston.

A myslí: Umění jest věčné
a srdce lidské křídla má,
a přec to žití málo vděčné
tak příliš často oklamá.

Čí vinou? Navraťme se zpátky,
jen pohled v les a na nivy!
a pijme opět z prsů matky
lék smíru, štěstí blaživý!

Ta pouta my jsme ukovali,
ať slují zákon, mrav neb čest,
jest čas, bychom je sami rvali!
Nuž vzhůru, člověk volný jest!

Ať zří to luna temnem stromů,
která se kmitá, nad opál! —
a nadšený se vrací domů . . .
A zítra — v starém jhu jde dál!

Stín.

Vřel cirkus jako vasa přeplněná.
Dav čekal. Do areny vešla žena,
za každou ruku jedno dítě vedla,
víc nechvěla se, pouze v tváři zbledla,
když uzřela ten zástup jásající;
pak na své děti hledla, bolest v líci,
a v pohledu tom toto bylo psáno:
„Mé zoufalosti přece svitlo ráno,
než dík, můj bože, na kříž u svých dveří
jsem nešlápla a nechala se v šeři
i s dětmi zajmout, vrhnout do vězení.
Já věděla, že pomoci již není,
jsem odhodlána, vítám svoje muky,
Však tyto děti! žádné mojí ruky
se spustit nechce a přec to být musí!
Mám vidět, jak je trhá tigr v kusy,
to vidět musím, tak zní rozkaz kata.“
Dí křesťanka: „Tvá vůle staň se svatá!“

Však matka praví: „Věčný Bože, jsi-li,
spas matku ve mně, ušetř mi tu chvíli,
tak jako po tvém šlapala bych kříži,
tak zapři mne, ať nezřím jen, jak mříží
lev skočí a mé děti trhá lačný!
O jsi-li, pomoz, obestři mne mračny,
zdrť mne svým bleskem, šetř však matku ve mně!“
Již potleskem se otřásala země
i mříže padla, lev se mihnul skokem.
Tu žena zřela, kdosi velkým krokem
šel přes jeviště, obličej tak známý;
jak druhdy kráčel tichý nad vodami,
tak Ježíš zvolna bral se přes arenu
a přešel; jeho stín však mezi ženu
a mezi děti padl, velký, plný.
I neviděla žena nic, jen vlny
po sedadlech, huk slyšela jak moře;
na tváři hrál jí úsměv, odlesk zoře.

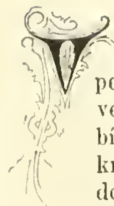
Podzimní krajina.

Jak sebralo dnes záři svoji slunce,
jež rozptýlena prokmitala mlhou,
v proud světla jediný a zaplavilo
svou zlatou slávou západ naposledy!
Kam padl zrak, tam samé zlato bylo:
rybářským chýším spalo v nízkých oknech,
na stromech viselo a hustým deštěm
z nich padalo, světlejší s bílé břízy
a nachorudé s javorových snětí;
ve klínu řeky tekuté se chvělo,
stráň pruhovaná jím se usmívala
od bledé žlutě až k oranže ohni,
a obloha v podzimní mlhy tříšni,
ta hořela jak strž topasů žhoucích.
Loď naše přistála a sotva noha
se dotkla země, šustilo již listí,
v něm kaštan puklý z brunatného hávu
své bledězlaté srdce ukazoval;
a vzduch byl sytý silnou vůní listí
a chvěl se, jakoby v něm vymíraly
těch blahých snů, těch dum, těch políbení,
těch přísah, slibů, které v chladu máje
a v června tísni prožili zde lidé,
ty poslední a vybledlé již stopy.

Na břehu děti rybářské si hrály
ve svadlém listí, bosé, zlatovlasé,
s velkýma očima, kam všecky chrpy
si příroda přes zimu uschovala;
dvě chtěly obrátit člun překocený
a jiné házely tam žluté listí
a smály se a honily se břehem.

Rokoko.

Arabeska. Napsal *Jan Lier.*

V pečlivě ostříhaném a bezvadně dle pravítka upraveném parku jsou symetricky rozestaveny čistě bílé glorietky, stromy ve čtvercích, hvězdách a kruzích, stydlavě civilisované jeskyně a směle dekoletované bohyně; mezi nimi jsou rozloženy koláčky květinových záhonů a talířové vodojemy s pensionovanými vodotrysky.

Uprostřed parku vypíná se dortový kudrnatý zámeček s do nebe volajícími vížkami a vikýři, které se koketně sblížejí v zrcadle čistého jezírka, spočívajícího v uměle tesaném rámci z růžového kamene.

A nad vraty zámku chystají se dva hrůzně rozčepýření lvové k požívání štítu, v němž spatřuje se strom cedr na skále nevysoké pod korunou o pěti perličkách.

Znak ten dlužno čítati k heraldicky „mluvícím“, protože muž znakem tím nadaný byl dřevař a slul Cedrich.

Antonín Cedrich sen. dobyl si pěkného jmena pustošením lesů v jižních Čechách a sděláním závěti, která byla původem novinářských zpráv o zbohatnutí fisku velikým poplatkem percentuálním; takové a podobné zásluhy o dobro obecné byly as příčinou, že ještě před smrtí byla na něm vykonána operace proměnou jeho červené krve v modrou a spravením jeho jmena predikátem „z Cedersteina“.

Antonínu Cedrichu jun. byla otcovým testamentem podtržena solidní, leč nehoblovaná půda dřevařství pod nohama a on vypovězen na kluzké parkety šlechtické společnosti. Nastoupiv dědictví byl již hezky vyspělým, všemu hofmistrování odrostlým cedrem, který aristokrati marně ohnouti se pokoušeli; pokusy takové končily obyčejně ulomením některé větvičky a ku podivu — pravidelně větvičky dukátové!

Kdežto přitažlivý pól šlechtické společnosti nechtěl se nikterak spustiti jeho kapsy, narážel pán z Cedersteina bez ustání svou přímostí a nevykvašenou modrokrevností na pól odpudivý; rozmrzen tím až do té duše umínil si pán z Cedersteina, že usídlí se na venku, oddá se v zátiší pilnému studiu svých povinností rytířských a pojav za choť urozenou dívku, objeví se teprvé se svými dcerami a syny na theatrum stavovském.

Nemoha se na jihu Čech nadíti dostatečné úcty od svých poddaných, znajících příliš dobře plebejské pamětnosti jeho rodiny, pořídil sobě panství v severních Čechách; dostal k němu sešlý zámek rokokový s pustou francouzskou zahradou. Nechav oboje důkladně a za drahé peníze obnoviti i nad branou zámeckou znak svých předků vytesati, zřídil v Praze obratného agenta ku sbírání rodinných podobizen a rarit slohu i façony rokokové. Ku své nemalé potěše procházel se pán z Cedersteina za krátkou dobu po chodbách špalíry pudrovaných, oprýskaných a zaprášených pánů i dám, shlížel se v benátských zrcadlech a střípkách starožitných zrcadýlek, myl se v sèvreském umývadle, nechal si k snídaní ustrojiti na japonském, k obědu na buenretirském a k večeři na míšenském porcelánu, zastavil všechny krby čínskými zástěnami, přijímal raporty hospodářských úředníků v sále, osvětleném oknem à la oeil de boeuf, a spal se zálibou ve zpuchřelé posteli, sloužívší prý druhdy za lůžko maršálku Belleislovi. Veškerý nábytek byl z doby Ludvíka XV., většinou original (rukojmí pražský agent), menším dílem nápodobený; týmže způsobem dostalo se do zámku množství řezaného dříví, stucca, pozlátka a knih tisku elzevírského.

Pán z Cedersteina kochal se nadějí, že jeho urozenost takto obložená nasákne potřebným parfumem a zrezaví žádoucí patinou; váleje se každého dne na jiné vybledlé chaiselongue počal svá studia z gruntu od Jana Froissarda a Filipa de Comines i propracoval se memoiry rokokových Donů Juanů až k novověkým genealogickým kalendářům a sportovým novinám. Ku svému uspokojení pozoroval konečně, že sám proměňuje se v stylisovanou dekoraci svého zámku; jeho myšlenky, slova, pohyby měly věrnou façonu rokokovou.

Všecek zanešen takovými pracemi byl hluchý a slepý ku všemu co mimo zdě parku se dělo; bylo mu naprosto neznámo, že jeho úředníci vrtí hlavami a správce bručívá za kamny cosi o kuratelu; že vesničané krčí vůči zámku rameny a na čela si ukazují, že mimo zlepšenou přírodu francouzského slohu lze v okolí nalézti také politování hodnou přírodu nevzdělanou.

Jednoho dne překvapil jej však pražský agent valachem, pocházejícím v přímé linii od hřebce, na němž jezdíval hrabě Bonneval do Serajlu, sedlo posvěcené Bedřichem II, bičík, jímž práskával Potemkin, a ostruhy, které si zasloužil princ Eugen u Turina.

Pán z Cedersteina si vyjel na procházku; pohřížen v zkoumání chodu, klusu a trysku valacha Bonnevaloviče a zvuku bičíka Potemkinova, minul slepě svou ves, přeslechl pozdravení svého posledního poddaného, přejel lesnaté pásmo vrchů a trhnul teprvé koněm v neznámém údolí, kdež vyrušil ho z dumání barbarský cinkot zvonku; byltˇ tak zvyklý na chraplavý, správně „rokoko — rokoko" volající tón zvonku své vsi, že zaražen a rozmrzen pátral, odkud asi protivný ten cinkot vzniká. I nalezl konečně ve vzdáleném houští stromů překrásnou vížku kostelní: Na šroubovém, zeleně natřeném dříku spočívala velká, červeně zbarvená, cibulovitá báň, na té druhá menší, třetí, čtvrtá ještě menší, až konečně na vrcholku zcela malinká cibulička nesoucí kříž. Pán z Cedersteina zajásal — toť bylo rokoko k zulíbání!

Pobídnuv svého koně dorazil veselým cvalem k vysoké zdi a jeda pořáde pryč podle ní dojel k pernikářskému portálu kostelíka, jemuž zmíněná vížka vévodila. Před kostelíkem rozkládalo se pusté návsí a z obou stran byl portál sevřen toutéž němou, chladnou zdí — snad hřbitova?

Pán z Cedersteina svěřil svého koně v opatrování neznámému svatému před vchodem, uvázav ho k brlení, za nímž řečený svatý klidně své dny trávil.

Vstoupil do kostelíčka; z prvu cítil pouze kadidlo a plesnivinu, nevida ničeho kolem sebe. Teprvé znenáhla rozeznával dřevěný mramor od sádrových oblak, obrazy a sochy od několika vesničanů po koutech klečících; u oltáře sloužil kněz tichou mši.

V malém prostoru bylo pološero tmavšího druhu; šest zašlých půlkruhových oken vysoko pod stropem nepropouštělo téměř žádného světla a pouze okrouhlým nezaskleným otvorem nad oltářem vnikali do kostelíčka vrabci a pásmo denní záře ve spůsobě tupého, štíhlého jehlance, v prachu a čoudu ostrými rysy vynikajícího. Zář tato, podobná proudu světla, jaký středověcí malíři přímo z některé díry nebeské vrhávají na svůj sujet, padala na jakousi almaru, umístěnou po levé straně kůru a v této almaře seděla — — —

Pán z Cedersteina si pomyslil, že almara jest oratoriem.

Zapomenul na všechno kolem sebe a celá činnost jeho duše soustředila se mžikem v nervu zrakovém.

Jako drahokam na černé podušce aksamítové, tak vynikalo z temného pozadí oratoria překrásné ženské poprsí v jasném glorifikujícím světle: půvabná hlava s plavým, přebohatým, do stříbrna hrajícím vlasem, upraveným ve vysoké toupé, obličej růžový, pár velikých mandlovitých očí pod vysokým, hrdě klenutým obočím, jemný, lehýnce zahnutý nosíček, tváře a brada s důlky. A hlavinka tato vznášela se na rozkošně modelované šíji, přecházející v nejušlechtilejších konturách ve dvé krásných ramen, z hluboko vystřiženého šatu kypících; útlé ručinky, v rukávcích à la duchesse až k loktům obnažené spočívaly sepjaté na podušce, k níž se chvílemi dívčí hlavinka v horoucí skroušenosti modlitby skláněla. Pán z Cedersteina byl unešen ryzým, nelíčeným zápalem, sálajícím dívce z očí, k nebi povznešených, dýšícím z jejího celého zjevu a nesoucím se v tichých slovech ze rtíků jak poupě něžných a jako purpur žhoucích.

Zahanben pokleknul a odříkával mechanicky zbožná slova, dívaje se upřeně do oratoria až dívka povstala a

její oči přímo na něm utkvěly; zdálo se mu, že obloha se otevírá a od světice k němu zázračná zář se line. Oslněn zavřel oči a když opět je povznesl, spatřil šeredné staré oratorium prázdné.

Před pánem z Cedersteina obživly pojednou všechny podobizny parukatých dám a všechny roztomilé genry dvorných malířů z 18. století. Nechal je před svým duchem defilovati a marně hledal mezi nimi tak skvostný, tak luzný zjev à la rokoko, jaký před okamžikem byl spatřil.

Tento zjev náležel do jeho zámecké sbírky, musil býti jeho!

Pán z Cedersteina pocítil náhle nesmírný strach před možným zhoubným vlivem svého starého mládenectví na vývin rodokmenu své rodiny!

Vyšed ven nalezl svého koně ve společnosti. Byl obstoupen kruhem vesničanů, ponejvíce malých, bosých, prostě oděných; jedni měli prsty v ústech, druzí ruce v kapsách, jiní skřížené na zádech. Mezi nimi stáli dva psi se svislými ocasy a hlavami filosoficky k zemi skloněnými, v pozadí opíral se chalupník o volka do pluhu zapřaženého. Všechno to nemrkalo, nemluvilo, nehlo se.

Pán z Cedersteina vsedl na koně, kruh se rozevřel a chalupník oslovil svého volka „hý—hot."

„Kam pak příteli?" obrátil se k němu pán z Cedersteina.

Chalupník potahav za oprať a vyňav si dýmku z úst ukazoval bičem přes ves.

„Na křížky, milostpane," pravil suše.

„Vyprovodím vás kousek."

Chalupník se podíval stranou na jezdce, neřekl však ničeho a kývnul prostě hlavou.

„Jak se jmenuje vaše ves?"

„Malé Žerovice. Ale takto se v okolí doptá spíše na Žerovičky."

„A Žerovice jsou panství?" vyzvídal jezdec.

„Inu tak!"

„Komu náleží?"

„To je takové! Za starých časů bývali jsme kněžští poddaní; byl tu klášter a moje babička vám ještě může ukázati hrob našeho posledního kapucína. Dejž mu Pánbůh nebe. Já to již nepamatuji, ale byla prý to hodná vrchnost. Tuze hodná! Pak nás prodali a zas prodali jak již tak bývá a tuhle, když se narodila moje nejmladší sestra, — bude tomu nějakých — řekněme třicet let, — koupil panství milostpán baron Kozlanský."

„Drží panství ještě?"

„Ba že."

„A zdržuje se tu?"

„Celý rok a po roce zas."

„Kde tu ale máte zámek?"

„Hý!" zvolal chalupník, zarazil volka a šermuje chvíli bičem zamířil jím pak směrem ku kostelíku.

„Račte se podívati milostpane. Tam jsou topoly v parku. Počítejme od chrámu páně v levo jeden, dva, tři, čtyři. Na tom čtvrtém jest hnízdo pro špačka a tak — dva lokte pod ním vidíte plechovou korouhvičku. To je zámek."

„Tedy v parku, za kostelíkem, snad přímo v sousedství kostelíčka?"

„Hý hot" — pobízel chalupník volka. „Tak, tak, milostpane."

„Kudy se jde do zámku?"

„Inu jde se. A nejde se. Tam nikdo nesmí."

„Jak tomu mám rozuměti?"

„Jak milostpán chce. Naše vrchnost je dobrá, ale tak — divná! A proč ne? Vždyť je vrchnost. On pan baron je tuze starý, pamatuje snad nebožtíka Napoleona a vysloužil pod starým Radeckým jako major a nyní si hoví."

„Jest ženat?"

„U nás pořáde svobodný."

„Má přec nějaké dcery?"

„Jak pak by měl. Vždyť povídám —"

„Tedy nějaké příbuzné?"

„Toto."

Pán z Cedersteina měl chuť udeřiti na zarytého chalupníka Potemkinovým bičíkem jako Mojžíš na skálu.

„Ale vždyť jsem přece viděl nějakou slečnu nebo paní —"

„Snad lady Elizu. To by tak mohlo býti."

„Lady Elizu? Jeho — jeho —"

„Jeho schovanku," řekl chalupník klidně.

Chvíli jel pán z Cedersteina mlčky podle chalupníka. Lady — lady — schovanka — znělo mu stále v uších.

„A vy pravíte, že nikdo do zámku nesmí?" oslovil konečně zase chalupníka.

„Nesmí. Kdo s milostpánem chce jednati, musí dopoledne do dvora. — Však zde jest dvůr," dodal ukazuje stranou na rozsáhlé stavení.

„Děkuju vám. S bohem!"

„Sprovázej Pánbůh, — hý—hot!" odpovídal chalupník.

Pán z Cedersteina provedl svou rozvahu na procházku objetím dvorce a rychle se pak rozhodnuv zabočil do vrat.

Nikde neviděl živé duše; přivázav koně ku stromu zaměřil do prvních dveří a vkročiv do prostrané chodby nalezl tu starce s ostříhanými kníry, visícími na způsob štětinaté guirlandy od jednoho ucha ke druhému: muž ten postavil se příchozímu do cesty.

„Pan baron zde?" tázal se pán z Cedersteina.

„K službám!" raportoval sluha, patrně starý voják alespoň o čtyřech kapitulacích.

„Ohlaste mne," žádal Cedrich, podávaje sluhovi navštívenku.

„Račte se mnou," vybídnul sluha a kráčel parádním krokem před panem Cedrichem do ředitelské kanceláře, kdež za posvátného ticha viselo několik lysých hlav nad knihami. Sluha podal panu Cedrichovi stolici a zmizel v postraních dveřích. Za slušnou chvíli se vrátil s pozváním.

Soukromá kancelář pana barona Kozlanského byla podobna kazematě, nízká, vlhká, studená a prázdná; podle zdí byly rozestaveny hranaté židlice a u okna roztahoval se obrovský stůl s celou věží polic nad ním.

Při vstoupení pána z Cedersteina vzchopil se zavalitý, starý muž nesoucí hrdě svou šedivou hlavu a šel hosti loudavým, těžkým krokem podagristy vstříc. V plném, vráskami rozrytém obličeji starcově spatřil pán z Cedersteina toliko husté, přílišně vyklenuté obočí, veliký zašňupaný nos a svislé šedivé kníry; oči ukryté v hlubokých důlcích, prozrazovaly se pouze občasnou jiskrou.

„Těší mne pane z Cedersteina; čím se vám mohu zavděčiti?“ oslovil hřmotným, úsečným hlasem baron klanícího se hosta.

„Pokládám si s potěšením za čest vás poznati pane barone. Jsme sousedy a doufám, že dnešní naše setkání bude základem k dobrému přátelství.“

„Vždycky jsem byl dobrým sousedem. S nikým nejsem ve sváru, maje radikální prostředek proti zlé vůli: Držím se skromně svého, nechodím nikam a nepřijímám žádných návštěv.“

„Krom svých milých sousedův?“ osmělil se podotknouti host.

„Ano, krom těch, — zde ve dvoře, když mají se mnou řízení.“

„Hm, hm“ kašlal na přisvědčenou pan Cedrich, nevěda co říci.

„Vy jste mladý hospodář pane z Cedersteina, — pravda? Pamatuji se na vašeho pana otce; dodával nám polenové dříví, když jsem ležel v Linci. Nechal jste myslím obchodu? Nepotřebujete rady k hospodářství? Jsem vždy k službám, račte vždy přijíti, — sem, do dvora. Povím co vím.“

Host chopil se klobouka.

„Těšilo mne, velice mne těšilo,“ tvrdil baron, podávaje Cedrichovi obě ruce. „Ale návštěvu vám neoplatím, nemohu, — vizte mé nohy. Bude-li čeho třeba, pošlu správce: vy jste mlád a pomstíte se na mně vždy osobním příchodem.“

Vykomplimentoval hosta ze dvora.

Valach Bonnevalovič vzepjal se v lehtavém stisknutí ostruhami prince Eugena; pán z Cedersteina štval ho svým hněvem, studem, lítostí.

Netvor! Gamašová duše! Surový žoldnéř! Nezdvořák! Proto vyhání hosty, aby tím krutěji mohl věznití svou ubohou schovanku, — anděla — lady Elizu. Při vzpomínce na půvabný zjev z kostelíčka ustoupila osobní rozkvašenost jezdcova lásce k bližnímu — soucitu s krásnou Elizou. Slzy mu vytryskly z očí při pomyšlení, že nešťastná lady patrně ulevovala svému zmučenému srdéčku vroucí modlitbou za osvobození. A přece byla rozhodně rokoko, urozená a v květu svého mládí! To vše jí ukazovalo přímo cestu k srdci, zámku a sbírkám pána z Cedersteina. Lady — ach lady! Tak zovou se pouze dívky z vysoce urozených rodin britanských; snad že se lady Eliza narodila ve stínu nějakého baretu hraběcího, markýzského neb docela vé — —. Pána z Cedersteina obcházel příjemný mráz uctivosti; zejmena když si vykouzlil v duchu ušlechtilé tvary lady Elizy. Takovým krásným, dědičným zevnějškem z dob květu kavalírství, z doby rokokové mohou se vykázati pouze členové plnokrevných, ryze a vysoce šlechtických rodin! Když pak uvážil — ten sňatek — ty děti!

Dříve však musila býti Eliza osvobozena a sice kavalírskou avanturou, — jinak patrně nebylo možno!

Pan Cedrich se odstěhoval do své knihovny a plný týden se přebíral od rána do večera v memoirech z dob Jindřicha IV., Frondy, Ludvíků XIV., XV. a XVI., hledaje vhodný recept ku zamyšlenému dobrodružství. Leč marně.

Napnul tedy vynalezavost svého ducha i zosnoval sám plán osvobozovací, vyzvěděv, že baron Kozlanský okolo doby polední objíždí svoje pozemky, maje sám dozor k polním pracím. —

S tikajícími hodinkami v ruce a bušícím srdcem v prsou vyjel pán z Cedersteina za krásného májového dopoledne na dobrodružství, sledován svým věrným, dobře poučeným štolbou.

Vyhnuvše se pozorně všem oživenějším cestám učinili okliku lesíkem, který prostíral se téměř až k samé zdi parku Žerovického. Dojeli ke zdi, pán z Cedersteina obhlédl tichou krajinu a nespatřiv ničeho podezřelého vyhledl si příhodné místo a vyňal z ohlaví sedla dvě pistole; jednu z nich pozvedla r. 1775 Kateřina II. proti Pugačevu a z druhé zastřelil r. 1792 hrabě Ankarström Gustava III.

Postaviv se po skončení příprav na sedlo svého koně vyšinul se pomocí štolby na hřeben zdi a sešplhal po provaze do parku.

Nalezl v něm úplné ticho, stinné, pěkně upravené cesty a svěží vlhký vzduch; nikde nebyly stopy nějakých výstředností neb docela ukrutenství. Bral se opatrně a tichým krokem směrem k zámku; dosti dlouhou chvíli ho nikdo nepoděsil mimo vyplašené koroptve a hopkující žáby. Pak zaslechl za sebou šelest a skřípění písku; ohlédnuv se zahlédl starého muže, upjatého, hranatého s guirlandou šedivých knírů od jednoho ucha k druhému. Pán z Cedersteina se zastavil. Stařec, pádnou holí opatřený, zůstal také státi. Pán z Cedersteina opovržlivě se obrátil a šel velkomyslně dále, — cerberus za ním v odměřené, vždy stejné vzdálenosti. (Dokončení.)

Ze života pěvců a básníků na dvoře chalîfa Hârûna el-rašîda.

Píše dr. *J. Košut.*

Kdysi kázal chalíf Hâdi, aby mu na jeho letohrádku v Bâgdâdě jedna z jeho nejmilejších komnat upravena byla. Stěny měly mramorové desky se zlatými a lazurovými nápisy krášliti, podlaha skvostnými jemenskými koberci pokryta býti a kolkolem rozložené dîwâny a podušky z nejjemnějšího zlatohlavu k odpočinku pozývati. Rozkaz ihned vykonán a v této rozkošné komnatě strávil kníže věřících v rozkoši celý měsíc se svou milovanou otrokyní Džâdir.

Jednoho dne dal zahradu skvostně upraviti, stromy zlatohlavem a květinami ozdobiti. Na to odebral se se svou milenou Džâdir do pavillonu: kázal okna otevříti, svíčky rozžíti, drahocenná jídla a vína přinésti a k Džâdir se obrátiv pravil: „Rci, kdo má býti naším společníkem?“ Džâdir odpověděla: „Kníže věřících, slyšela jsem, že zde v Bâgdâdě žije výborný společník, jmeno jeho Ishâk pěvec — kaž, ať on naším společníkem.“ „Dobřes volila,“ vece chalîf, „právě na něj jsem myslil.“

Ihned vyslán rychlý posel, aby pěvce Ishâka při-

vedl. Ishâk bez meškání se dostavil, a políbiv zem před chalífem, usedl, avšak zády ku Džâdir se obrátil. Tu Hâdî žertem prohodil: „Ishâku, nedal jsem tě proto zavolat, abys zády ku mé Džâdir se obracel, nýbrž abys se mnou zpěv její obdivoval. Jez, pij a slyš pak.“ Ishâk uposlechl a občerstviv se vzal loutnu do ruky a po krátké předehře zapěl:

Noc jest, já počítám zástup hvězd,
spánek nechce na můj zrak se snést.
Chceš zvěděti původ mého žalu?
Láskou chorým spánek těžký jest.
Miláček můj proč jen tak jest krutý,
proč mu cizí soucit, lásky zvěst?

Chalíf byl hluboce dojat, Džâdir rozkoší slze do očí vstoupily, jež zapuditi chtíc rychle loutny se chopila a zapěla:

Slyšte druzi pozdrav lásky mé,
milenci jej věrně neste v dál,
srdce moje láskou vstříc mu buší.
Kdyby náhodou však zefyr vál,
pozdrav můj mu v ucho pošeptejte,
rcete by on jak já v slovu stál,
ptejte se proč chladný tak a krutý,
kdežto ve mně taký požár vzplál!

Sotva byla u konce, zvolal Ishâk: „Živtě bůh, kníže věřících, dívka tato jest perla naší doby, zpěv její nad vše co jsem kdy slyšel předčí. Přisám bůh a u tvých vznešených předků a příbuzných s pečetí proroka, že nikdy jsem tak mistrnou hru, tak citupluý přednes neslyšel.“

Tak prožili všichni tři pohromadě noc plnou rozkoší a radosti. Náhodou zahlédl se chalíf do okna a spatřil stromy hustě listím obalené v záři měsíce se lesknoucí, vodotrysky vodu do výše metající a slyšel libě vanoucí vánek v loubí stromů šelestiti. V tom připadlo mu na mysl: běda, jak dlouho potrvá tato sláva, vždyť vše musí zhynouti a nic na věky nezůstane než jediný bůh věčný nevyrovnatelný.

Jak známo, ustanovil Mehdî otec chalífa Hâdîho za nástupce svého nadějného syna Hârûna el-rašîda, kterýž však se ve prospěch staršího bratra Hâdîho trůnu sřekl. Hâdî však nedůvěřoval svému bratru a žil v neustálém strachu, že Hârûn proti němu se spikne a s trůnu ho svrhne, ano i jistý sen prý ho před ním varoval. Budiž tomu jakkoliv, právě v tomto okamžiku šeptal mu jakýs tajemný hlas do ucha, aby se měl před bratrem svým na pozoru. V tom okamžiku zmocnila se ho neodolatelná nedůvěra, pročež kázav zavolati svého vrchního popravčího Mesrûra rozkázal mu, aby mu na místě hlavu bratra jeho přinesl.

Mesrûr ohromen tímto náhlým rozkazem pospíšil k matce chalífově Chaizurân, kteráž spatříc jeho chvat a ulekanou tvář tázala se ho po příčině toho, načež on jí rozkaz chalífa oznámil. Tu počaly ji smysle opouštěti, avšak přece rychle se vzchopíc rozkázala Masrûrovi, aby ihned Hârûna přivolal. Mesrûr vrazil do jeho ložnice, kázal mu, aby rychle se ustrojil a vrátil se s ním do paláce Chaizurân, kteráž ho do vedlejší komnaty uvedla a ve vší rychlosti velmože říšské k sobě obeslala. Když všichni pohromadě byli, oslovila je za záclonou stojíc a otázala se jich: „Zapřisahám vás u boha a jeho proroka, abyste upřímně odpověděli, zdali jste slyšeli, že Hârûn vzpourou se zanášel a bratra svého s trůnu svrhnouti chtěl?“ Když všichni jednohlasně dosvědčili, že Hârûn nikdy na vzpouru nepomýšlel, pravila dále: „Proč tedy vydal Hâdî bratra svého na smrt?“ Tu ujal se slova wezîr Rebî' ibn Fadl a pravil k Mesrûrovi: „pospěš ku knížeti věřících a oznam mu, žes nemohl rozkaz jeho vykonati, že Chaizurân ti v tom bránila.“ Mesrûr uposlechl a donesl zprávu tu chalífovi. Chalíf rozkázal na to Ishâkovi pěvci a Džâdir, aby na něho čekali a vzchopiv se ubíral se spěšně ku Chaizurân. Když vstoupil, tu všichni přítomní velmožové i Chaizurân úctyplně se uklonili, on však hněvivě na Chaizurân se osopil: „Proč vzpíráš se mému rozkazu?“ „Zachovej bůh, kníže věřících, nevzpírám se tvému rozkazu, chtěla jsem však příčinu zvěděti, která tě k vraždě tvého bratra přiměla.“ „Věz tedy, že zdál se mi strašlivý sen: viděl jsem bratra mého na trůnu na mém místě sedícího a s milenkou mou se milkujícího, protož abych tomu překazil, chci ho usmrtiti.“ „Toť jsou hloupé vrtochy a pusté sny, jež z přeplnění žaludku pocházejí,“ odpověděla Chaizurân. „Kdy vyplnil se komu podobný sen?“

Všichni přítomní tomu přisvědčovali a tak vzal Hâdî svůj rozkaz zpět a vrátil se do pavillonu ku své Džâdir, kdež ji byl s Ishâkem zanechal. Tu navrátila se mu zase jeho dobrá mysl a tak oddal se opět žertu a hodování, až náhle na chodidle palčivou bolest pocítil — utvořil se tam maličký vřídek, jehož rychle přibývalo; když propukl — byl chalíf okamžitě mrtev. Chaizurân otrávila ho číší vína.

Mesrûr přinesl ihned zvěst o tom Chaizurân. Ona pak stavěla se, jakoby tomu věřiti nechtěla, avšak rozkázala mu, aby ihned Hârûna přivolal. Podruhé téže noci ubíral se Mesrûr, nyní však s lehkým srdcem, k Hârûnovi, jejž spícího již zastihl a probudiv ho pravil k němu: „Pane, Chaizurân, matka tvá, volá tě k sobě.“ Hârûn poděšen novou touto noční návštěvou, myslil, že bratr jeho Hâdî opět něco zlého zamýšlí. Mesrûr vida jeho rozpaky, vece: „Pojď jen bez meškání a uslyšíš radostnou zprávu.“ Hârûn vstav, strojil se, mezi tím pak Mesrûr z nedočkavosti před ním zem políbil a pravil: „Zdar ti, kníže věřících!“ Hârûn nemoha náhlou tuto změnu v jeho chování si vysvětliti, pravil: „Pominul jsi se smyslem, Mesrûre, že mne jednou Hârûnem, podruhé knížetem věřících nazýváš?“

„Pane,“ vece Mesrûr, „všecko má svůj konec. Věz že není více bratra tvého Hâdî na živu.“ Tu opustila Hârûna všecka bázeň a starost a tak stal se, sotva meči kata uniknuv, chalífem a panovníkem všech věřících.

Neobmezeně vládl Hârûn co pátý chalíf z rodu Abbâsova, jakožto nástupce proroka a stín boží na zemi nad říší, jejíž břehy na západě atlantického oceanu se dotýkaly, na východě pak tvořily Indus a Oxus její hranice. Uprostřed této nesmírné říše, kteráž jedním zákonem, jedním duchem ovládána, leželo na březích Tigridy sídelní město Bâgdâd, „město spásy“, skladiště světového obchodu, střediště styku národů z více než polovice světa. Zakladatelem jeho jest Mansûr, druhý chalíf z rodu Abbâsova. S báječnou rychlostí povzneslo se město k netušenému rozkvětu. Sotva uplynulo 25 let od jeho založení, hemžilo se více než půl druhého milionu obyvatelů po ulicích a bazárech jeho. S rychlostí víře nepodobnou vyrůstaly na obou březích Tigridy

nádherné letohrádky a besídky. Nesmírné poklady nahromadily se nejen v pokladnicích státních, nýbrž i v kapsách poddaných. Učenci, básníci a krasoduchové nacházeli v domech bohatých a štědrých obchodníků za své výkony knížecích odměn, ještě však více na dvoře rozkoší a umění milovných chalifů. Nesmírné summy peněz, jež ze všech částí nesmírné říše do pokladnice státní se stékaly buď co pravidelné poplatky, buď co vydřené summy z nově vydobytých provincií, rozplýtvali chalifové svým vůdcům, miláčkům, dvořanům, básníkům a učencům. Neméně však rozešly se na všeliké radovánky a nádherné stavby. Tak rozplýtval ku př. chalíf Mutawakkil na nádherné paláce, jež pro sebe vystavěti dal, dvě stě devadesát a čtyry miliony dirhemů. Vše to bylo příčinou všeobecného blahobytu, kterýž zasáhl až do nejnižších vrstev obyvatelstva, vyvolal však též náklonnost k veselému a rozmarnému užívání života. Nebudeme se tedy při takovýchto okolnostech diviti, že všichni spisovatelé a básníci východní až po naši dobu Hârûna el-rašîda za největšího panovníka východu a vůbec za nejšlechetnějšího člověka vyhlašují a opěvují a za vzor všech vladařů staví. Jmeno jeho vešlo proto v přísloví a koluje až podnes v celém východě v ústech lidu a doba jeho platí za zlatou dobu světovlády arabské.

Důkladní a střízliví zkoumatelé dějin arabských zbavili Hârûna onoho báječného lesku, kterýž ho jako záře nějakého světce v očích lidu sprovází, a dokázali jeho ukrutnou a prostopášnou povahu, již byl po svých otcích zdědil. Také jeho oslavovaná pobožnost byla naskrz povrchní. Sedmkrát vykonal pouť do Mekky a sice pěšky, což žádný chalîf před ním neučinil. Na pouti provázelo ho několik set právníků a theologů, s nimiž po celou cestu o právnických a náboženských otázkách rozmlouval. Nemohl-li sám pouť podniknouti, vyslal za sebe tři sta mužů, vším dobře je opatřiv — jakých důkazů měl tu ještě lid pro jeho zbožnost žádati?

Vědy a umění květly za jeho vlády a dosáhly za vlády jeho syna Mâmûna nejvyššího stupně, avšak ani to není jeho zásluhou, nýbrž jest to nutný výsledek čilého obchodu a stýkání se s cizími národy, jmenovitě Peršany. Nemálo k tomu přispěl též šlechetný rod perských Bermekovců, jež Harûn tak ukrutným a nezaslouženým způsobem vyhladil. Vedlé mnohých dědičných slabých stránek, jež u osobností vysoce postavených snáze dají se omluviti ba mírněji posuzovány býti musí než u jiných, měl však jiné dobré vlastnosti, jež říši jeho byly mravní podporou. Jmenovitě nescházela mu mravní síla a pevná dobrá vůle. On nikdy nepodlehl oné frivolnosti, která jeho nejbližší nástupce opanovala, a neztratil též nikdy úctu ku svému postavení a náboženským zákonům. Denně vykonával svou nábožnost — ač jen k vůli veřejnosti — modle se sto rek'a.*) Proti svým důvěrníkům byl přísný a nikdy neodpustil jim, prohřešili-li se proti zákazu pití vína, ba trestal je žalářem a tělesnými pokutami a nejednou hrozil těm, jimž nejvíce nakloněn byl, smrtí, dověděv se, že se stali kacíři. Ač lehce k hněvu popudlivý jsa, rád odpustil a pykal skutků, jež v návalu zlosti vykonal a odčiniti nemohl.

Však radostem života nebyl nepřístupný. Ač víno vlastně nepil, požíval přece rád podobný opojný nápoj. Hra v šachy, míčem, zpěv vybraných pěvců a pěvkyň, tanec jeho bezčetných otrokyň, přednášení chvalozpěvu na vlastní osobu a zábava s duchaplnými a učenými muži ukracovaly mu čas, kdežto břímě vlády na jeho ministrech spočívalo, již na štěstí říše byli muži veskrz výteční — zmínění již Bermekovci.

Že pověrčivý byl a často hvězdopravců se doptával a se rmoutil, když neštěstí mu předpovídali, nelze jemu nýbrž době jeho za vinu klásti. Od té doby, co odkryl a potrestal ctižádost a nevěrnost svých ministrů, zmizel jeho dobrý rozmar. Zarmoucen a pln neblahých tušení plahočil se životem, a když přinešena mu zpráva, že dřívější věrný přítel jeho Fadl ve vězení zemřel, zvolal: „Nyní též dlouho se mnou to trvati nebude!“ Po několika měsících vytrhl do Chorasánu. Za horkého dne zabočil do rozpadlého zámku, aby v stínu se skryl, kdež v zamyšlenosti zrak jeho padl na stěnu, na níž následující verše vyryty byly:

Hle, jenž byl druhdy králem z toho si příklad vem,
co hradů měl, když zemřel, čas rozmet v letu svém.
Trůn jeho osiřelý, víc o něm není zvěst,
čas brány jeho zdrtil, bez žoldu voják jest.
Ach komu svět je bohem a radost jeho cíl,
ten zášti svár a hořkost za úděl sobě sil.
Kde králové jsou pověz, jich dvorů lesk a třpyt?
Tam zašli, kam tvůj osud též tobě káže jít.
Po čem tvá snaha s bídou a trudem napjata,
pamatuj smrt jen díla že všeho jest odplata.

Tu vzplakal chalíf bolestně a pravil: „Toť pravda, zhyne co marné jest.“ — Téhož času zdálo se mu ve snách, že před ním stojí žena prach do ruky beroucí a jemu pravící: „Za krátko jest to tvůj prach.“ Ráno vypravoval chalíf pln ouzkostlivé starosti svůj sen. Dvořané těšili ho pravíce, že často zdají se lidem ještě horší věci a přece žádných následků nemají. „Já ale věřím že v brzce můj sen se vyplní,“ zvolal chalíf, pln smutné předtuchy. Táhna dále spatřil za železnou mříží v Tûse ženu stojící, jež bedlivě ho pozorovala. „Toť ona žena,“ zvolal překvapen, „již ve snu jsem viděl, mezi tisíci bych ji poznal.“ Na to rozkázal jí, aby do ruky prachu nabrala a mu podala. Udeřivši na zem podala mu plnou hrsť prachu. Hârûn vzplakal v úzkosti a pravil: „V pravdě, toť onen prach, jejž jsem viděl, to ona žena, jež se mi ve snu zjevila.“

Po několika dnech zemřel. Když o tom zpráva do Bâgdâdu přišla, zapěl o něm básník Abû šis:

Na východě zářné slunce zhaslo,
co jen slzí v oku mém se třáslo!
Neb kdo zřel že slunce zhasíná,
tam kde jindy pláti počíná?

Následkem neustálých válek výbojných předešlých panovníků nabyla říše nesmírného rozsahu a byla za Hârûna na vrcholi své slávy. Válečné nadšení shaslo, touha po klidu, přivlastnění si nahromaděných pokladů ku vzdělání se a okrášlení života uměním, básnictvím a vědou vzmohši se, nacházela v Hârûnovi horlivého přítele a pěstitele. Celé jeho 23leté panování bylo až na malé výjimky pokojné: zevně rozhostil se strach před nesmírnou říší, uvnitř pěstovány umění, věda a obchod — kterak neměla pozdější zmalátnělé pokolení v tísni se nacházejíc na tuto dobu slávy s touhou vzpomínati?

Množství umělců, učenců a básníků poutal Hârûn

*) Fachri ed. Ahlwardt, p. 230; Sacy, Ch. A. I, I.

na sebe svou štědrostí, blahosklonností a duchaplnými rozpravami. Bohatě od přírody jsa nadán, od největšího učence své doby — filologa al-Kisâî — vychován, pěstoval již od svého mládí s láskou umění a básnictví. Nekonečný počet vypravování jest nám toho důkazem, jak vysoko si učenců a básníků vážil. Stůjž zde jedno z nich. Jednoho dne stoloval slepý básník Abû Muâwija u chalifa. Po jídle — jak toho obyčej vyžadoval — lil někdo vodu na ruce učeného básníka, načež se chalif tázal: „Víš-li, kdo to učinil?“ „Nevím, kníže věřících!“ „Já to učinil,“ vece. „Jistě's to učinil z úcty před vědou,“ zvolal slepec s podivením. „Zajisté,“ odpověděl Hârûn.*)

*) Fachri p. 231; Sacy, Ch. A. I, 4.

Brána jeho paláce byla shromaždištěm umělců, pěvců a básníků, již na dané znamení aneb i bez předcházejícího pozvání k němu vstoupiti směli, a bez odměny neodcházel žádný, leč by byl nerozváženě urážlivého cos prohodil. Doba jeho a syna jeho el-Mâmûna byla druhou klassickou dobou arabského básnictví. Bohatý věnec básníků uvíjel se kolem jeho trůnu. Vždyť každý básník věděl, že jeho heslem jest:

Věř šlechetného pěvce v světě není,
jenž ode mne by šel pryč bez uctění.
Básníka slovem žezlo uvadlé
zas vypučí a roste omladlé
jak žití čerstvý proutek vykvetá
se v neúrodný vínek proplétá.
Nechť proto s králem pěvec kráčí spolu,
neb oba sídlí lidstva na vrcholu.

(Pokračování.)

Dokonáno jest.

Historický román od *Václava Beneše-Třebízského.*

(Pokračování.)

Javor na lůžku se pokoušel vstáti; podařilo se mu to také. Ale nemohl ku předu ani krok učiniti pro slabost, opřel se o stěnu celým tělem, ruce zaťal v pěstě, svadlý, vyschlý obličej stáhl se v příšerný výraz, promodralé rty se mu chvěly horečným rozčilením a znovu otevíraly se k prudšímu ještě přivítání!

„My tu tvé pomoci nepotřebujeme do dneška. Že jsem ji kdy jen přijal od tebe! — Nebyla upřímná, byla hadí, byla k vůli hezké tváři — — — —. A kdo k vůli ženě změní životní dráhu, málokdy stává zač, a ty zanic, ani za haléř — — — —. To ti pravím Běličko: až zavru oči, až mi je zatlačíš, až mne pochováš a se za mne pomodlíš, střež se ho, chraň se dítě.“

Javor již dále nemohl; hlava mu slabostí opět klesala nazpět ke stěně.

„Ani nyní že mi nevěříš? — Ani ty a v téhle chvíli? — A uvěřili mi lidé, s nimiž stejné krve nemám ani krůpěj, cizinci, o nichž se praví, že prý mají v srdcích led, v hlavách mysl dravčí.“

„Proto že tě pro tu chvíli potřebují.“

Javor tato slova jen zašeptal.

Bělička ještě se tulila k mladému muži v bílém kabátci; ale i hebounké vlasy na hlavě se jí chvěly úzkostí, že jediného slova nemohla promluviti.

„Ubližuješ mi brachu, svádí tě k tomu pořád ještě ten dřívější můj šat, hledáš ve mně člověka, jenž mívá na jazyku med a v srdci jed.“

„Ubližuju ti a přec se vtíráš za námi! — — — Tenkrát jsem ti poděkoval jak jsem mohl nejlépe. Domníval jsem se, že jsme spolu hotovi, že se víckrát neuvidíme, a ty zase přicházíš! — Řekni, co za to chceš, že jsi mne nevydal těm pochopům — — — —. Tamhle mám několik těch tolarů, jsou sice bez ceny, nikde za ně nemohu dostati ničeho, ale vezmi si je, udáš je spíše nežli já — — — —. Více ti dáti nemohu — — — —. Nechci býti po smrti nikomu dlužníkem.“

Hlas Javorův se náhle nějak změnil, jakoby sípavá ostrost jeho byla přešla v obvyklé zvuky, ale trochu tlumené třesoucí se.

„Poslechni brachu: já vás přišel navštívit, jak se tu máte, jste-li tu živi, jste-li tu zdrávi, jak se vám vede.“

„Vidíš, že zle, k smrti zle, však už zítra bohdá bude lépe —. Proto učiníš nejlépe, když odtud odejdeš hned —. Vane tu všude dech hrozné bídy, dech smrti, a tys plný života, plný síly —. Běličko, pojď semhle ke mně! — Slyšíš?“

A Bělička jakoby byla neslyšela; tak těsně, tak blizounko se k mladému muži přitulila s tvářemi rozhořelými, s vlasy rozvlněnými, jakoby se na hrudi jeho před tím dechem smrti chtěla uchrániti.

„A komu tuhle svou dceru a tam tu maličkou poručíš? — Jste tu v cizině. Kam se obrátí, kde útulku naleznou? — Jářku sedláče, krajane, komu tuhle svou dceru a tam tu maličkou poručíš?“ —

„Pánubohu je obě poručím —. Zítra se vrátíme do svého domova, již hrčí vozy, jedou pro nás, už nás volají! — Vstávej ženo má! Vzhůru mé děti, už nám naše věci nakládají, zítra uvidíme Oharku, nad Oharkou statek náš.“

Vyschlé, vyzáblé tváře sedlákovy se náhle zarděly až tmavou červení a zraky jeho hluboko pod sporým obočím zapadlé, vystupovaly v podivném lesku —. Ubožák chtěl zase ku předu; ale opět nemohl ani jediný krok.

Venku rozlehlo se pronikavé troubení, tak jako když se lidé svolávají —.

„Běličko už odtud musím; ale vrátím se zase k vám — jen zítřka se tu ještě dočkejte.“

„Poslechni sedláče, zítra přijdu, pomohu vám, jen několik chvílí, jen několik hodin.“

„Nechoď, u nás štěstí nenajdeš — nepomáhej — nám pomůže všem pouze Pánbůh náš Hospodin, v kteréhož položili jsme všecku svou naději a všecko své doufání —. Jdi jen, volají tě; na nás nemysli a zapomeň —. Kde jen jsou ty naše vozy! Běličko chystej

se, Jaruško, vstávej, už se z Perna vrací, z Žitavy táhne celý sbor. Ať můžeme s nimi, ať nezmeškáme! A ženu mi zbuď, ať nezaspí, ať vidíme nad svou zemí slunce zase vycházeti jasně, čistě, jako z jara.“

Polní trubky zalehaly do světnice pronikavěji a neodbytněji.

„Kdo to?“ zavolal náhle Javor, když si byl na chvilenku oddechl.

„Našinci příteli! — Švédové! — Torstenson!“

„Slyšíš Běličko? — Už nás volají a ty ještě v tom starém, všedním šatě, musíš se holka obléci svátečně, do vlasů věnec růžový, dělej Běličko, nebudou na nás čekati, přijdeme pozdě, potom nás domů nepustí —.“

„Už musím, není platno nic; ale zítra se vrátím. Jen tu počkejte, jen několik hodin ještě dej vám Pánbůh síly a trpělivosti!“

„Ach kde zítra budeme tyhle časy! — Ve své rodné zemi, pod rodnou střechou! Slyšíš holka! — Ty trubky nás volají, chystej se, dělej rychle, Jaruško —. Podejte mi ten kabát zelený.“

A Javor chce zase ku předu, má obě ruce rozepjaté, tvář se mu ještě tak zardívá temnou červení, zraky ještě tak pod obočím vystouplé plny podivného svitu, ale zase klesá ubožák a tentokráte na lůžko.

„Pro Bůh pane zůstaňte, vždyť nám umře než se vrátíte. Jak dlouho do zítřka — tolik hodin, pane milý, pane drahý —.“

A Bělička objala mladého muže v bílém švédském kabátci kolem krku oběma rukama, jakoby věděla, že už tu zítra tuhle chvíli nebudou —.

Venku nedaleko rachotily bubny; znovu bylo slyšeti vřeštivé třepetání jezdeckých trub. Mladý muž zdálo se že na chvilku váhá, má-li tu zůstati či rychle za tím hlaholem se pustiti. Ale jen několik okamžiků je na rozpacích, potom tiskne políbení horoucí na svěží dívčí rty a rychle jako sokolík mizí ze dvorku do polí sněhem zbělených v tu stranu, kde se kmitala sterá světelka rozžatých pochodní. —

„Což jste opravdu tak příliš nemocen, tatíčku můj?“ optala se za hodnou chvíli Bělička Javora, když zase oči otevřel a kolem jizbicí se rozhlížel. Seděla zase u něho, hlavu jeho ve svých rukou a své líce nizounko nad jeho tvářemi.

„Nějak mne hlava pobolívá —. Mrazí mne Běličko! Tak jsem náhle seslábl. Dobře dítě, že jsi tu —. Dobře, že Jaruška dřímá a ještě, že už ten divný sen pryč —. Přišel si pro tebe ten mnich; pamatuješ se, jak jsem ho tenkrát pozval před bouřkou pod naši střechu! — Od těch dob se nám neštěstí k nohoum přikovalo. — A dnes přišel to neštěstí dovršit. Poslechni Běličko! Sám Pánbůh ví, jak to s námi dopadne. Ale tuhle radu ti musím dáti; kdo ví milé dítě jak zítra, jak pozejtří. — Viď Běličko, že na toho mladého muže často myslíváš, že se s ním ve své duši ráda obíráš; vím holka, že bys s ním byla živa nejraději —. Ale nech těch myšlenek, zavedly by tě, duši by ti zkazily, hlavu by ti pomátly, srdce by ti rozhlodaly —. Nejsi mou rodnou dcerou! Ale nemůžeš říci, že bych ti to byl dal znáti já a nebožka žena má jediným křivým pohledem. Měli jsme tě jako vlastní, jako krev z krve naší, jako tuhle Jarušku. O štěstí mluviti nemohu. Uhasly pro mne poslední jeho paprsky, ale když máme pokoj pod hrudí — tuhle Běličko podívej se — sneseme všecko, přežijeme všecko, přetrpíme i nejhorší —. A kdybys těmhle mým slovům nevěřila, kdybys jim sluchu nepopřála, věř, neměla bys pokoje ani po smrti ani v hrobě. Tak mi něco našeptává, že by tvé neštěstí bylo hluboké jako propasti mořské, nezměrné, jako z téhle země ke hvězdám!“

„Je ke mně tatíčku jako bratr, k vám jako syn —. Co by z toho měl, kdyby chtěl podváděti mne i vás; vždyť jsme tak ubozí. Jak jsem ho ponejprv uviděla v tom černém rouše, za našim stolem, ihned mne napadlo, jakobych ho znala od maličkosti, jakobych jeho tvář byla ve snách někdy vídala —.“

„Neměla bys pokoje ani po smrti, ani ve hrobě; tvé neštěstí by bylo bez konce —. Poslechni Běličko, učiníš mi tak poslední radost, ulehčíš mi v poslední chvíli.“

Rty Javorovy opět se těsně sevřely, zraky uzamykaly, mizela i ta podezřelá červeň se svadlých jeho tváří a Běličce nizounko nad ním nachýlené tak mimoděk přišel na mysl bratr Vojtíšek, jehož podoba kmitala se jí před očima jakoby v pološeru a s bratrem výstraha ze ssínajících rtů druhého otce: „tvé neštěstí bylo by hluboké jak propasti mořské, bylo by nezměrné jako z téhle země ke hvězdám —“. Hlava jí tíhou té myšlenky klesala níž a níže, až se dotkly tváře stydnoucího obličeje, až hebounké vlasy její rozestřely se ramenoma Javora jako perutě anděla.

Nad chatami vystěhovalců leskly se hvězdy plným třpytem; mezi dřevěnými chýšemi však slyšeti kroky; skřípal sníh a ozývaly se tlumené hlasy. Byl tu všude podivný, nezvyklý šumot, jako když se chystají na cestu, když si všecko připravují, aby nezaspali, aby vyrazili časně, ještě před slunce východem —. Tmavé obrysy postav kmitaly se mezi dřevěnými kříži, jež trčely na úpatí stráně ze sněhových závějí, k uchu zaletěl leckdy i tlumený pláč, tak jako loučení, poslední „s Pánembohem!“ —

XIII.

Byl slunný, bezvětrný zimní den.

Silnicí vinoucí se nedaleko Labe ze Sas k českým průsmykům skřípaly těžké dřevěné vozy a ještě jich nebylo takřka ani viděti. Tichým, zběleným krajem rozléhal se chvílkami táhlý, mohutný zpěv, tak jako ze sterých mužských hrdel, nejinak jako o pohřbu, když před rakví kráčí valná řada zpěváků a vždycky po přestávkách spustí mocněji a hlaholněji „miserere“ —. Jen že tyhle hlaholy byly slavnější, radostnější, tak jako žalm vítězový na bílou sobotu. —

Vozy vyjížděly na rovinu; zdálo se, že jich nebude konce. Kolem šly zástupy lidu: muži, ženy, starci, stařeny, tak jakoby každý věk zvlášť —. Hlavy se všem z pozdálí bělely, jakoby kolem nich měli obtočený kmentový šat, jako v starokřesťanských dobách novokřtěnci na provodní neděli. A byla to zatím hustá jinovatka, jíž i okolní stromy byly obaleny od paty do hlavy jako kožíškem hermelínovým, perlami posázeným od límce až do nejspodnějšího okraje.

Od blizounkých strání pohybovaly se volně, až příliš zdlouhavě dva povozy, také směrem k silnici. Mužové museli leckdy těžká dřevěná kola zatlačiti, jak

se hluboko do sněhu zarývala. U každého bylo pouze po jednom koni, jemuž mohls mezi žebra snadnince dva prsty položiti.

Podle druhého vozu kmitala se štíhlá postava dívčí, jako když pěnička obletuje poutníka, jenž unaven posadí se pod stromem, na němž její hnízdečko. Mezi všemi, co jich kolem těchhle dvou povozů kráčelo, měla na sobě nejlepší a nejuchovalejší šat. — Lesklé hedbáví měnilo se slunečním světlem v čarovné barvy duhové. Zraky její tkvěly jako přikovány na šeré houni, rozestřené košinami, z jejíhož spoda vyhlédal vyschlý, až běda vyzáblý lidský obličej a vedle něho dětská, bledounká, také tak vymořená tvář.

Znovu rozhlaholil se v šírou dáli táhlý, jednohlasý zpěv, ale tentokráte jako dunění prvního hromu v jaře. Byly to zvuky, že se jimi chvěl člověk až na dně duše —. Vyzáblý obličej mužský na posledním voze, vyhlédající ze spoda těžké houně, nějak náhle tímhle zpěvem červenal, těsně sevřené, promodralé rty se rozevíraly, přimhouřené zraky zasvítily se náhle jako to zimní slunce nad nedalekými bílými vrchy —.

„Je ostrý mráz! — Nevstávejte tatíčku, neodkrývejte se!“

Mladistvá dívka vyhoupla se šipkou na vůz a chtěla přikrývku opět posunouti přese rty mužovy. Ale tento jí zlehounka pokynul, aby jej jen nechala, a vzpřímil se na košinovém voze skorem do pola, jakoby si chtěl zevrubně prohlédnouti tuhle dlouhou řadu, jež zvolna vinula se již zase říšskou silnicí. —

Slyšíte ten zpěv? Letí krajem od chvíle ke chvíli mohutněji a slavněji.

Muž na voze přidružil také slábnoucí svůj hlas. Sebral poslední síly; hruď se mu zdvihá prudce, oko leskne se divněji, kolem rtů kmitá se úsměv — s čela starost, usouženost odletají; zdá se jakoby na něm nebylo vrásky, jakoby se ty rýhy všecky byly srovnaly. —

Před dvěma sty lety tudy leckdy táhl také takový lid, mívali s sebou také vozy a také cestou zpívali; jen že ti tehdejší byli postavy, jakoby je z mramoru vytesal: samý oheň, překypující síla, v rukou jakoby v každé měli blesk, a kde jejich zpěv zaslechli, všude cítili až v kostech blízkost božích soudů. Tenkrát valili se za toho zpěvu od slávy k slávě a vraceli se ověnčeni vavříny vítězů. A dnes? —

Poslechněte pozorněji!

„Když vycházel Israel z Egypta a dům Jakubův z národa cizího,“ rozléhá se už dnešním jitrem ze sterých rtů potřetí. —

„Moře to vidělo a uteklo; Jordán nazpět se obrátil,“ zapěl hlasitěji muž na posledním voze a dívka znovu naklonila se přes řebřiny.

„Tatíčku, tak teprv seslábnete, sotva se domů dostanete!“

„Mlč Běličko, mlč dítě! Za takového zpěvu prý se duši nejlépe letí do nebe.“

„A mne s sebou na té cestě tatíčku vezmete? — Přitisknete mne hodně blizounko, otočím vám kolem krku obě ruce.“

„A mne byste tu Jaruško nechali?“

„Přijdeme se na tebe podívat všickni tři —.“

— — — „ne nám Hospodine, ne nám; ale jmenu svému slávu dej!“

V témž mžiku vypustilo slunce nad nedalekými vrchy bílými jakoby všechen proud svého světla na hlavy zástupů a táhlý, jednozvuký zpěv třikrát rozlehl se v blízkých lesích jasnou ozvěnou. Koně „vzali“ chutěji, urychlili kroky, vozy zaskřípaly prudčeji, lid kolem také si pospíšil —.

Byli to čeští exulanti a vraceli se do své otčiny.

Přišly do Perna noviny, že císařské vojsko je až někde za Vídní, Čechy že se jen hemží švédským vojskem, půl Prahy že je prázdné, cizáctvo prý opouští zámky —. Přišla do Perna proroctví; však jste už jedno slyšeli v té chatě u lože nemocného z dívčích rtů. A kde kdo byl a kde kdo mohl, každý si svázal svůj vak; kdo neměl co svinouti, vzal aspoň do ruky hůl —. A někteří mezi nimi měli i kordiska, ještě památku z lepších časů, když bývali doma radními pány, když vítávali u bran staroslavných své krále, jiní tiskli v pravicích těžké halapartny, jež vzali s sebou pro všecku možnou příhodu. V cizině jich bylo potřeba jako k chlebu soli, protože bezpečně nemohli si zdřímnouti ani na hodinu.

Muž na posledním voze seděl dosud tak polovzpřímený s čelem vzhůru s očima upřenýma v před, kolem rtů s úsměvem.

„A kdy už tak uvidíme tu naši Oharku, ten vrch, ty dubiny, tu naši vesničku, tu naši střechu a komín nad střechou? —“ otázala se dívčinka muže tulíc se k němu přes houni. — „A kdy pak Hanžburk, kdy Říp?“ —

Dceruška vyvstala v košinách, na prsty se stavěla, a ručky si před oči dávala, aby lépe viděla; ale kde pak byla odtud ještě Oharka, kde pak tmavé hanžburské hradby s dvěma věžemi, kde pak Říp s bílou, labutí kapličkou? —

„Však ti Jaruško všecko ukážu, až jen tamhle za ty vrchy zajedeme, až se tamhle za ty lesy zatočíme!“

Muž — sedlák Javor — sám už se té chvíle nemohl dočkati, až se s výšin podívá poprvé zase do českých oužlabin a rukama si zraky vytíral, aby viděl bystřeji, až se mu pojeví homole středohorské, až mu bílé hlavy jejich ponejprv přikývnou radostné pozdravení, pořád upíral zrak do dálky a jako ta děvuška kladl si levici před oči, kdy se mu zakmitnou známé obrysy. —

„A přec půl srdce ti tu zůstane, Javore, v cizině pod sněhem v černé hlíně — půl věrného, dobrého srdce!“ — zašeptal náhle muž a ruka se mu svezla níže a na vyschlých tvářích horké slzy nahmatala.

„Až sněhy slezou, až ledy roztají, pak se pro matičku vrátíme, vyhrabeme ji, těmahle rukama vám pomohu, probudíme ji, odneseme si ji. Budeme mít zase koně, ustrojíte je svátečně, jako když jsme na posvícení jezdili. Jak se matička podiví, až jí oči otevřeme, až ji zatáhneme, aby vstávala, až nás uhlídá.“

A Jaruška zatleskala ručkama, bleďounké tvářičky se jí také tak náhle zarděly, v modrých očkách před okamžikem ještě zakalených, kmital se nezvyklý jas, jakoby jaktěživy nebyly plakaly, jakoby ta dívčinka jaktěživa nebyla zkusila, co to bída co to hlad. — A v blahém, milostném usmívání skláněla se jí touhle myšlenkou hlava níž a níže, jako když věnce vije z prvních růží a hlava jich vůní omámená kloní se k slaďounkým dřímotám. (Pokračování.)

Jan Lamač.

Báseň *J. V. Sládka.*

Jan Lamač zdědil po svém otci mlýn
v hlubokém sedle vlhké Šumavy.
Po obou stranách vzhůru táh se les
nahoře vrouben letem oblaků
a dole mladých sosen podrůstem,
jenž rozryt mnohou roklí z jarních vod
pojednou v svěží louku přecházel.
Té jednou stranou vejš se náhon táh
a podél cesta; pod ním v oblouku
tek chudou vodou potok jalový,
dál hučel splav a pod ním klepal mlýn
jen v lesa hluš, neb v dáli byla ves
a zrak, ni sluch nesáhal sem, ni tam.

Z té vsi a jiných mleči jezdili,
ba přijížděli sem až od hranic,
neb ten byl hlas: že na Lamačův mlýn
od konců světa není daleko —
bylť mlynář Bohu, lidem spravedliv.
A z mlýna chodil mlynář do vsi jen
když k sousedům ho táhlo řízení,
o svátcích na mši, všechněm na pohřeb,
— co před lety mu žena zemřela;
ku svatbám, křtům jen poslal, co mnil vhod
a nešel řka: „Nač bral bych víc, než dám?
a požehnání může dát jen Bůh.
Kdo rád mne má, to můj se dozví hrob,
tam mezi nimi budu dlouho dost.“

Tak schýlenému klasu dozrál čas
a odnesli jej k vísce na hřbitov
co božích soudů vzácné semeno.

Když nyní knězi za výkrop dal plat,
sousedům dík, a první poslední
na čerstvém rovu slzu vyplakal,
— dřív hleděl na vše okem vyprahlým
a rukou pevnou rakev spouštěl sám,
a teprvé, když všichni odešli,
a on se vrátil, v krutý vypuk pláč —
Jan Lamač sám se vracel k domovu.

Byl slunný den, z těch prvních v podjaří,
v úvalech strání ležel ještě sníh
a s habrů loňský teprv sprchal list,
holými břehy prudce potok spěl
po stranách vrouben křehkým náledím
a všechno bylo plné tesknoty,
— neb ve smutku se život probouzí.
Však nebe bylo jasné, holubí
a on jak do něj hleděl upřeně
ssál svit a teplo v duše mrákoty,
a jako jimi probouzí se květ
pod hnědých keřů hustou spletení,
tak svitem tím a teplem nebeským
ve stínu sterých smutných myšlenek
myšlenka jedna propukla co květ;
a jako ten, s nějž velká spadla tíž,
pln vážného, blahého oddechu
pevným se krokem vrátil do mlýna.

Pak dům obešed kolem do kola
na prázdno velké spustil stavidlo
na počest tomu, který odešel
a poslouchal a hleděl do vody
a děl: „Tak v prázdno letí život náš —“

A potom vešel v jizbu otcovu
a otevřel tam starou, těžkou skříň,
jež v domě byla jako svatyně,
jíž nikdo netknul se než otec sám:
tam po své ženě choval památky,
svatební šat a vínek myrtový
a u něj první uschlé chudobky,
jež vypučely jejím na hrobě.

Pak po otcích tam starou bibli měl,
z níž čítal každé spůldne v neděli,
a on, Jan Lamač, jeho starší syn
sedával u něj tich a naslouchal,
jak četl hlasem těžkým, pokojným
a mohutným jak venku hučel splav.
A tím do hlubin duše synovy
přecházel otce přísný, vážný duch;
však po matce že srdce měkké měl,
ten proud vždy hloub a hloub se do něj ryl
a takou naplnil je ozvěnou,
že světa hluk v něm stichal docela.
A když pak zralých, mužných dospěl let
a pro tu jeho přísnou povahu
— ač pod ní každý znal tu dobrotu,
však proto, že se nejevila hrou
a laškováním — zůstal samoten
nenašed té, jež vyplnila by
tu celou duše jeho hlubinu,
uzavřel život skončit v samotě,
všem láskou žít, byť nebral nižádné.
Tu bibli vyjal teď a takto čet:
„Blažen, kdo truchlí, bude potěšen,
blažen, jehožto srdce čisté jest,
neb spatří Boha; blahoslaven ten,
kdo žízní práva — budeť napojen.“

Pak blížících se kroků ozval hluk
a různé hlasy; čeleď od pohřbu
se s mladším bratrem domů vracela.

Jan Lamač zavřel bibli, zavřel skříň
a na dvůr bratru vyšel v ústrety
a stisknuv ruku mu, jej mlčky ved
kde od stavidla vody hučel proud
a o těžké se opřev brlení
stál chvíli němo; slunce padalo
mu v plavý, běle prokvětalý vlas
a na tvář klidnou, jako nad splavem
ta vodní hladina; pak položiv
dlaň vlídně na bratrovo rameno
a v jeho oči pevně upřev zrak
děl takto: „Chci živ býti v pokoji;
do rukou tvých své dávám dědictví,
jsi mlád a uveď v místo matčino
sem duši, která duší bude všem,
neb duše všemu schází bez ženy.
Buď pánem zde, já sluhou živnosti,
však bratry jeden vždy ať pojí stůl,
dbej, abys u něj nikdy nezbyl sám.
Já bez tvé vůle zrno jediné
v tvůj nedám mlýn, ty hleď, bys pod žernov
mi nikdy zrnka písku nevsypal.
Jsme jedna krev, buď jedna mysl v nás,“
pak slovo každé váže pravil: „Já
chci věrným bratrem být ti do smrti!“

To děl a srazil k žlabu stavidlo
na znamení, že dotrnchlil už mlýn
a voda bude sloužit novému,
jak bývalému pánu sloužila.
Pak mlčky vešel v jizbu otcovu
a na zanášku dal si donést skříň
a na prahu odevzdal bratru klíč
od jizby té: „Tam domov tvůj, zde můj.“
A když byl nyní na zanášce sám,
svlek černý šat a v skříň jej uložil
podle své matky šatů svatebních
a jak jej skládal, sám nevěděl jak
mu přišla myšlenka, v obleku tom
že do rakve kdys bude uložen —
pak z truhly vyjal šat si po otci
a za chvilku v hluš lesní klepal mlýn.

* * *

*

Jan Lamač rok již v mlýně stárkoval
a s bratrem v jeden zasedali stůl
a zrno nepadlo ni sem, ni tam;
že mlčky však sedali při stole
a v domě bylo, jako bývá tam
kde duše není, smutno, podivno,
po roce uved v místo matčino
si bratr ženu — bratrn matku ne —
a za krátko byl smutný, pustý mlýn
jak nikdy dřív: Jan Lamač neusmál
se celé týdny, něm' sed ku stolu
o němý vstával; že však protivno
se stalo ženě ono mlčení,
protivný jí i bratru stal se on.
Pak k vůli ženě mlýn byl zanedbán,
neb mlečů nevšímal si hospodář;
tak opouštěli jeden po druhém
a žena děla: „To nás opouští
pro Lamačovu chmurnou posupnost,“
však sedávali dosud u stola,
a slova nepadlo ni sem, ni tam.

Tak chudnul mlýn. — však aby jako dřív
moh hospodář být ženě po vůli
a u lidí netratil pověsti,
co týden jednou, dvakrát odjížděl
a místo mlečů občas podivné
do mlýna přicházely postavy,
však v noci jen a jizba mlynáře
pak časem byla kupecký jak sklad
různého zboží s druhé strany hor,
neb mlýn se stával skladem podloudným.

Co týden napřed, každý druhý den
pak mlynář skoro do hor vyjížděl
a k ránu až se vracel každou noc.
Jan Lamač nevídal jej u stola
a celé dny když mlýn stát musel tich
on mysle jen, že bratr toulkami
svůj statek maří, chmurněl víc a víc
a celý den se v mlýně zavíral
a celou noc — neb nechtěl zrno to
bez vůle bratra na bratrův dát mlýn.
Když po tři dny však jednou u stola
jen s ženou jeď a na čtvrtý když den
zas s bratrem seděli si tváří v tvář,
tu pravil: „Sypeš písku pod žernov!“
a druhý, v zraku ženy čta co děl,
již Lamač stal se protivným jak smrt:
„Mlč! v mé jsi jizbě! — beztoho to vím,
že jako Jidáš krev svou zradíš kdys!“

Pak stich'. Jan Lamač zbled a vstal a šel
a jak jej viděl dveře zavírat,
tu bratrovi to v uších hučelo
jak splav, u nějž byl tenkrát s bratrem stál,
a do hukotu zněla slova ta:
„Však bratry vždy ať jeden pojí stůl,
dbej, abys u něj nikdy nezbyl sám“ —
a bylo mu, jakoby pod žernov
dnes býval hodil srdce bratrovo, —
a věděl — hodina že odbila. —

Jan Lamač k stolu nikdy nesed víc. —

Teď ale vojna v zemi vypukla
a k hranicím se táhla blíž a blíž
od cizé strany, tlupy podloudné
teď nejbohatší mohly míti žeň,
leč víc než dřív též požínala smrť,
neb v horách hlídky byly nepřátel
i našich vojsk, a život v sázce byl
ať kostky sem už padly nebo tam. —
Leč ziskuchtivost mocnější než strach
a tak za letní noci bouřlivé
zas odjel mlynář — „Dnes to naposled“
děl ženě své, když od ní loučil se.

Jan Lamač seděl dlouho do noci
sám na zanášce, — před ním ležela
na stole bible, — četl hlasitě
a jeho hlas se mísil z hluboka
v bouření stromů, přes něž vítr táh. —
Na jeho tváři nehnutý byl klid
když zavřel knihu; pak jen naslouchal
jak bouře z dálky táhne blíž a blíž;
pak přišlo mu si vzpomnít na otce,
na jeho hrob a starou na lípu,
jak nad ním její suky klátí se
a v dol as větve rve ta vichřice —
pak bylo mu, jako ten pohřební
by slyšel zpěv, když odnášeli ho,
pak slyšel jako kněze modlení
a chmurné žalmy umírajících — —

V ten mžik se dveře ranou rozletly
a na podlahu, tváří do země
k nohoum mu těžce jeho bratr pad.
„Jsou za mnou v patách!“ vzkřikl smrtelně,
„jsem vrah!“ — —

Jan Lamač povstal od stolu
a krokem klidným přistoup ku dveřím
a zastrčil je na dvě závory.
Pak děl: „Zde jizba má! — tvá tam!
a na tvou hlavu padniž bratra krev!“
Pak odvlek jej, jak odvlekáme psa
až na práh druhdy jizby otcovy, —
tam pustil jej, a sám se vrátil zpět.
Vzal starou bibli, uložil ji v skříň,
a zvolna vyjal ten svůj černý šat
a pokojně se do něj oblekal —
pak s dveří sejmul obě závory
a se země bratrovou pušku zved. —
Pak poznovu se dveře rozlétly
a zazněl hlas: „Kde jest? — Sem prchnul vrah!“

Jan Lamač křížem ruce nastavil:
„Zde svažte mne!“ — a tak ho odvedli.
A z rána trojí kulí do prsou
u hřbitova Jan Lamač dokonal.

Pepita Ximenez.

Andaluzský román. Napsal *Juan Valera.*

(Pokračování.)

Nelze upříti, že se Antoňona za této příležitosti chovala tak dvorně, ano že i její mluva byla tak důstojná a uhlazená, že by mohl někdo velmi snadno považovati to všechno za pouhou smyšlenku, kdyby se nevědělo, že co se zde vypravuje zaručeno jest nezvratným svědectvím, a kdyby kromě toho nebyly známy zázraky, jichž schopna jest vrozená podnikavost ženy, když pohání ji nějaký interes nebo náruživost.

Není pochyby, že láska Antoňony k její chovance byla veliká i vidouc ji tedy tak láskou sžíranou a zoufalou nemohla jinak než hledati léku pro její nemoc. Dostaveníčko, k němuž se jí povedlo Dona Luise vylákati, bylo pro ni neočekávaným vítězstvím. Tak tedy, hledíc ho vykořistit zařídila Antoňona všechno s hlubokou světskou moudrostí. Zdálo se věru, jako by všechno ani jinak býti nemohlo.

Hodinu desátou ustanovila Antoňona, poněvadž byl to čas dřívější a nyní již přerušené večerní zábavy, při které se Don Luis a Pepita vídali. Volila kromě také tuto hodinu, aby předešla lidským řečem a pohoršení, neboť slýchala od jistého kazatele, že dle evangelia není většího hříchu nad dávání pohoršení a že těm, kteří je dávají, lépe jest uvázati na hrdlo žernov osličí a pohroužiti je do hlubokostí mořských.

Vrátila se tedy Antoňona domů velice spokojena sama sebou a pevně odhodlána zaříditi všechno s pravým taktem, aby lék, jehož hledala, nestal se nepotřebným a nepřitížil chorobě Pepitině, na místě ulevení.

Co tomu řekne Pepita, ani nepomyslila, aniž řekla jí čeho až v poslední chvíli pravíc, že se jí Don Luis náhle dal ptáti, kdy že by mohl učiniti její paní návštěvu na rozloučenou, a ona že udala mu hodinu desátou.

Konečně, aby nevznikly pomluvy, kdyby lidé viděli Dona Luise vstupovati do domu, pomýšlela na to, aby ho nikdo neviděl, a hodina sama a celé zařízení domu byly také tomu velmi příznivy. O desáté bylo jisto, že budou následkem předvečerní slavnosti Svatojanské ulice plny lidu, a tak tedy nikomu nebude nápadno, když Don Luis půjde kolem. Vstoupení do předsíně bude dílem okamžiku a ona, Antoňona, čekajíc tam na stráži uvede Dona Luise do pokoje, aniž by ho kdo postřehnul.

Všechny, nebo většina domů bohatých statkářů andaluzských jsou v jednom spíše dvěma budovami než jednou, a tak byl dům Pepitin. Každá budova má svůj vchod. Hlavními dveřmi vchází se do dlážděného a sloupořadím vroubeného dvora a odtud do sálů a ostatních síní panských; vchod druhý vede do dvora hospodářského, k stájím, kůlnám, kuchyním, mlýnu, čeřenu, špýcharům, mlátkům, kde chovají se olivy před lisováním, sklepům s olejem, mestem, páleným vínem a octem ve velkých hliněných nádobách a k jiným, kde se nalezá v sudech víno již vykvašené a dobré. Tato druhá budova nebo část domu, třeba by se nalezala v nejlidnatější části místa majícího dvacet nebo pětadvacet tisíc obyvatelů, nazývá se dvorcem. Šafář, poklasný, mezkař a pracovníci nejpřednější a v službě pánově nejstálejší scházejí se tu na noc v zimě při ohromném krbu veliké kuchyně a v letě pod šírým nebem nebo v nějaké vzdušnější místnosti a mluví tu a baví se, dokud pánové nejdou spat.

Antoňona představujíc si, že k rozmluvě a vzájemnému vysvětlování, kteréž si přála, aby dělo se mezi její chovankou a Donem Luisem potřeba jest klidu a žádného vyrušování, nastrojila to tak, aby v ten večer za příčinou Svatojanské slavnosti služky Pepitiny byly brzo s prací hotovy a pak aby odešly do dvorce a zatančily si tam s hochy fandango aneb kastagnětami a zpěvem jinak se pobavily.

Tak tedy že zůstane panský dům tichý a prázdný a že nebude tam nikoho kromě jí a Pepity zvláště následkem té slavnosti, že bude tam vítaný a nerušený klid, jehož bylo tak velice zapotřebí k dostaveníčku, které zosnovala a od něhož snad, nebo jistě závisel osud dvou tak vážených osob. — —

Mezi tím, co Antoňona odcházela osnujíc a pořádajíc v hlavě své všechny tyto věci, litoval Don Luis, jakmile zůstal sám, že jednal tak lehkovážně a byl tak slabým, že svolil ke schůzi, ku kteréž jej Antoňona byla pozvala.

Don Luis jal se přemýšleti o vlastnostech Antoňony a zdály se mu býti horší než Enoniny a Celestininy. Viděl před sebou celé nebezpečí, do kterého se dobrovolně vrhal, a neviděl žádné příčiny, proč by měl činiti potají počestnou návštěvu u hezké vdovy.

Navštívit ji, padnout do jejích sítí, na potupu a výsměch všem slibům svým, na sklamání biskupa, který odporučil jeho žádost o dispens samému papeži, jenž ji povolil, povrhnouti stavem kněžským, to zdálo se mu býti zneuctěním a bezectným. Bylo to kromě toho i zradou na otci, jenž miloval Pepitu a chtěl ji pojmouti za ženu. Navštívit ji, aby ji ještě více sklamal, bylo mu větší a promyšlenější krutostí, než odejeti beze slova.

První, co mu při tomto rozmýšlení se napadlo, bylo nedostaviti se bez omluvy a beze zprávy a nechati Antoňonu čekati v předsíni — nadarmo; avšak Antoňona zajisté již paní své návštěvu jeho ohlásila, a on nesklamal by jedině Antoňonu ale také Pepitu a jednání jeho bylo by neomluvitelně daremné.

Potom mu napadlo, aby napsal Pepitě list velmi vlídný a ohleduplný, v němž by omlouval své nepřijití, ospravedlňoval své chování, těšil ji, projevil své vroucí o ní smýšlení a dal jí tak na srozuměnou, že povinnost a nebesa jsou na místě prvním, a konečně aby jí dodal srdce přinésti tutéž oběť jako on.

Čtyřikrát nebo pětkrát dal se do psaní tohoto listu. Pokazil mnoho papíru, pak jej roztrhal, neboť psaní nebylo nikdy tak, jak by je míti chtěl. Tu bylo suché, chladné, pedantické jako špatné kázaní nebo mravokárná řeč kantorská; tu jevil se v něm chlapecký a směšný strach, jako by Pepita byla netvor, jenž by jej chtěl pohltit; tu mělo psaní zase jiné vady a pošetilosti neméně ošklivé. Slovem, když se několik archů pokazilo marnými pokusy, zůstal list nenapsán.

„Není již pomoci,“ řekl Don Luis sám u sebe, „kostky jsou vrženy. Statečnost! Půjdu!“

.Don Luis těšil svou duši nadějí, že bude velmi klidným, a že mu Bůh vloží do úst proud výmluvnosti, jímž přesvědčí Pepitu, která byla tak dobrá, tak, aby ona sama povzbuzovala jej k dovršení jeho povolání, aby obětovala lásku světskou a učinila jako za starodávna mnohé svaté ženy, které nejen s ženichy a milenci se rozloučily, ale žily také v odloučenosti od svých manželů majíce se k nim jako k bratru, jakož se na příklad vypravuje o životě sv. Eduarda, krále anglického. A když si to přemyslil, cítil se Don Luis nadmíru potěšena a povzbuzena a již si představoval, že bude jako druhý svatý Eduard a Pepita že bude jako královna Edita, jeho manželka a v podobě a poměrech takové královny, panny a manželky zdála se mu Pepita ještě spanilejší, ušlechtilejší a ještě více poetickou.

Avšak přes všechno ustanovení se na tom, že bude následovati sv. Eduarda, nezůstalo přece v duši Dona Luise všechno tak bezpečné a jisté, jak mělo býti. Viděl něco, nevěděl ani sám, jak by to naznačil, tak zločinného v této návštěvé, kterou chtěl učinit bez vědomí otcova, a již chtěl jej zbuditi z odpoledního spaní a vyjeviti mu vše. Dvakrát nebo třikrát již vstal ze své židle a zamířil k pokoji otcovu; avšak tu zdrželo jej zase pomyšlení, že byla by to sdílnost nehodná, za kterouž by se do duše zastyděti měl. Mluviti o svých tajemstvích bylo mu volno, ale vyzraditi na omluvu svou otci tajemství Pepitino, bylo ohyzdné. Ošklivost, směšnost a bídnost jednání takového

bily mu tím více do očí, když znamenal, že vnuká je bázeň, že není dosti silným, aby odolal tomu, co v jednání to jej vedlo. Don Luis se tedy upokojil a neřekl otci ničeho. Ano, ještě více: neměl ani dostatečné odvahy a potřebného klidu, aby předstoupil před svého otce, neboť tajemná ta schůze naplňovala jej zmatkem. Byl tak rozerván a rozčilen různými pocity, které se svářily v jeho duši, že mu pokoj nestačil a jako skokem nebo letem pobíhal tam i zpět třemi nebo čtyrmi kroky, ačkoliv byl pokoj velký, i bylo se co bát, aby nenarazil hlavou o stěnu. Konečně, ačkoli byly dveře na balkon otevřeny, zdálo se mu, že se musí nedostatkem vzduchu zadusit, že mu strop padá na hlavu a že mu k dýchání třeba celé atmosféry, k chůzi celého nekonečného prostoru a k povztýčení čela, k uvolnění prsoum povzdechem a ku zbavení se těžkých myšlenek jenom nesmírné klenutí nebeské.

Hnán touto potřebou vzal klobouk a hůl a vyšel na ulici. Vyhýbaje se každému známému a hledaje samotu ubíhal do polí a pohroužil se do nejlistnatějších a nejosamělejších alejí zahrad a pěšin, které obklopují místo a činí na půl míle celé okolí pravým rájem.

* * *

Velmi málo pověděli jsme až dosud o postavě Dona Luise. Vězme tedy, že to byl hezký muž v celém smyslu toho slova: velký, švižný, krásně rostlý, s černým vlasem a s očima taktéž černýma a plnýma ohně a něžnosti. Pleti byl přihnědlé, zuby měl bílé, rty jemné a ačkoli vyhrnuté, což dodávalo jim výrazu pohrdlivosti; přes zdrženlivost a umírněnost, jakou přinášel s sebou jeho bohoslovecký stav, jevilo se v celém zevnějšku něco mužného a smělého. Konečně jevila se na celém vzezření a chování Dona Luise ona nevyličitelná pečeť šlechtické uhlazenosti, která, jakkoliv ne u všech, přece zdá se býti výlučným znakem rodin aristokratických.

Při pohledu na Dona Luise bylo nutno přiznati se, že Pepita Ximenez znala esthetiku z instinktu.

Don Luis po oněch sadech spíše utíkal, než šel přeskakuje strouhy a sotva všímaje si čeho, jako zvěř, již bodá ouvad. Venkované, které potkal, zahradníci, kteří jej viděli, myslili, že se zbláznil.

Znaven cestou bez cíle posadil se u nohou kamenného kříže, jenž stál u zřícenin starodávného kláštera františkánského, který jest vzdálen asi tři kilometry od místa, a tam pohroužil se v nová rozjímání, ale tak zmatená, že ani sám nevěděl co myslí.

Hlahol zvonů, nesa se vzduchem, zalehal až do těchto samot volaje k modlitbě věřící a upomínaje na pozdravení andělské Marie Panny, probudil Dona Luise z jeho vytržení, tak že viděl kolem sebe opět svět skutečný.

Slunce se právě skrylo za obrovskými hranoly blízkých hor, jichž útesy a rozklané jehlance jsouce ve stínu odrážely se od půdy nachové a topasové, jakonž zdálo se býti nebe zlacené za hory zapadlým sluncem. Tmavější stíny začaly se rozkládat po nivách a v horách protějších těm, za které se slunce skrylo, zářily nejvyšší skály jako byly by ze zlata nebo ze žhoucího křišťálu.

Okna a bílé zdi vzdáleného kostela, jenž byl zasvěcen Panně Marii, patronce místa a stál na nejvyšším hřebenu pahorku, jakož i jiná menší kaple nalezající se na jiné bližší vyvýšenině a zvaná Kalvarií, zářily ještě jako dva majáky, osvětlené posledními kosmými paprsky zmírajícího slunce.

Celou přírodou dýchala tesklivá poesie, a zdálo se, že tichá hudba, kterouž jen duše slýchá, zvučí hymnou ku Stvořiteli. Táhlý zvuk zvonů dušený a napolo se tratící dálkou sotva že rušil poklid země i povzbuzoval k modlitbě, žádným hlukem cítění neruše. Don Luis sňal klobouk, poklekuul u nohou kříže na stupeň, na němž byl dříve seděl, a modlil se s hlubokou pobožností Anděl Páně.

Stíny noční houstly a houstly, avšak noc rozestírajíc svůj širý plášť nad krajem ozdobila jej nejzářivějšími hvězdami a měsícem nejjasnějším. Nebeské klenutí nestmavilo svou lazurovou barvu v černo, ale zachovalo modrost ačkoliv hlubší. Vzduch byl tak průsvitný a čistý, že bylo vidět myriády a myriády hvězd v nekonečno se hloubícím etheru. Měsíc stříbřil koruny stromů a odrážel se od potoků, jež zdály se téci proudem světlým a průzračným, v němž měnilo se vše duhou a krytým leskem jako v opálu. V hloubi listnatých křovin tloukli slavíci. Byliny a květy vydávaly nejlíbeznější vůni. Na pokraji struh, mezi travou a lesními květinami svítilo jako diamanty nebo rubíny nesčíslné množství svatojanských mušek. Nebylo tu světlušek letavých, ale ty, které byly v trávě, svítily nejkrásnější září. Množství ovocných stromů ještě kvetoucích, akacie, a nesčíslné keře růžové naplňovaly vzduch balsamickou, opojivou vůní.

Don Luis se cítil opanován, podmaněn, přemožen touto bujněsvůdnou přírodou a začal pochybovati o sobě. Avšak byl čas dostáti slovu a pomýšleti na dostaveníčko.

Jakkoliv šel oklikami, zase jinými stezkami, jakkoliv se několikráte rozmýšlel, nemá-li zajíti ku pramenům řeky, kteréž vyřinovaly se pojednou na úpatí hory z pod skály jediným proudem, jenž pak zavlažoval všechny zahrady, místečko to plné půvabu a krásy: přece krokem volným a váhavým mířil Don Luis k městu.

Tou měrou, jak se blížil, rostla v něm bázeň nad tím, co hodlal učinit. Ubíral se nejstinnějšími houštinami; neb zdálo se mu, že musí se mu tu zjeviti nějaký náhlý zázrak, nějaké znamení, nějaká výstraha, která by jej zdržela. Vzpomenul si na studenta Lisarda a dychtil po tom, aby viděl před sebou svůj vlastní pohřeb. Ale nebe se usmívalo svými tisícerými světly a zvalo k milování; hvězdy dívaly se milostně jedna na druhou, slavíci tloukli milostí, ano i ty cikády zvonily zamilovaně svými zvučnými blankami jako trovadoři plektrem, když dávají dostaveníčko; celá země zdála se býti pohroužena v lásku v té tiché a krásné noci. Žádné výstraby, žádného znamení, žádného pohřebního průvodu: vše samý život, mír a rozkoš. Kdeže zůstal anděl strážný? Nechal Dona Luise být jako věc beztoho již ztracenou, nebo mysle, že není žádného nebezpečí, nedbal toho, aby odvrátil jej od jeho úmyslu? Kdož ví? Snad že i to nebezpečí skončí vítězstvím. Svatý Eduard a královna Edita znovu namanuli se mysli Dona Luise a posilňovali jeho vůli.

Zahloubán v toto rozjímání ubíral se Don Luis jen zvolna ku předu, a když na hlavním chrámu odbíjela desátá, hodina to dostaveníčka, byl ještě dosti daleko od místa. To desateré udeření na zvon bylo jako deset ran bijících mu do srdce. Bolely tam hmotně, bolestí a úzkostí smíšenou se zrádným nepokojem a nevýslovně sladkou něhou.

Don Luis urychlil krok, aby nepřišel příliš pozdě a brzo dorazil do města. Tam bylo všechno živo. Dívčiny vycházely k vodě a myly si tvář, aby těm, které milého měly, věrný zůstal, a těm, které neměly, ten žádaný přišel. Ženy a děti trhaly svatojanské koření, rozmarýnu a jiné byliny ku kouzlům a čárům. Z mnohých stran zvučely guitary. Milostné rozmluvy a šťastné a vášnivé párky slyšeli se a viděli každým mžikem. Večer a noc před sv. Janem, ačkoliv určeny k slavnosti katolické, zachovaly pamětihodný ráz pohanství a starodávného naturalismu; snad proto, že slavnost tato spadá v jedno s letním slunovratem. Vše tedy bylo světské a nikoliv náboženské. Všechno bylo láskou a ucházením se o ni. V našich starých romancích a legendách unáší Maur krásnou křesťanskou princeznu, anebo rytíř křesťanský zkouší s úspěchem své štěstí u princezny maurské, v předvečer neb v noci svatojanské, a na venkově zdá se, že se zachovaly tradice těchto starých romancí.

Ulice byly plné lidu. Kde kdo byl stál a chodil venku, zvláště hosté přespolní. Bylo sotva možno projít. Všude bylo plno stolků s perníkem, marcipánem a cukrovím, hromadami ovoce, stany s loutkami a hračkami, pánvemi, v nichž mladé i staré cikánky pekly tortie, naplňujíce vzduch vůní oleje, nabízejíce pečivo, odpovídajíce rozmarně na žerty junáků chodících kolem a hádajíce jim štěstí.

Don Luis hleděl všemožně, aby nepotkal známých, a viděl-li koho z daleka, uhnul se jinam. Tak aniž s kým promluvil, aniž kým byl zastaven, octnul se pomalu až u domu Pepitina. Srdce začalo mu prudce bíti i musil na okamžik stanout, aby se upokojil. Podíval se na hodiny; bylo skoro půl jedenácté.

Pak vstoupil do dvora a do předsíně. Světlo jindy jasné ozařovalo ji jen slabě. Sotva že vstoupil, chopila jej ruka, řekněme spíše dravčí spár za pravé rameno. Byla to Antoňona, která přivítala jej hlasem tlumeným takto:

„Ďáblův študente! nevděčníku, nezdaro, toulale! Již jsem myslila, že nepřijdeš. Kdes byl, daremný chlapče? Jak jsi se opovážil přijíti tak pozdě, zasluhuje nevím co, když země květ po tobě nyje a slunce krásy tě očekává?“

Mezi tím, co Antoňona takto ulevovala svému srdci, nestála na místě, ale šla stále ku předu nespouštějíc se ramene ustrnulého a mlčícího studenta a vlekouc jej za sebou. Prošli chodbou, kterouž Antoňona zavřela opatrně a bez hluku, přešli vnitřním dvorem, vstoupili na schody, prošli několika chodbami a sály a stanuli konečně u dveří zavřeného pokoje.

Po celém domě bylo zázračné ticho. Pokoj byl v samém nitru domu a nevnikal sem ani hluk z ulice. Jenom zdušené a splývavé zvuky kastagnět a guitar, sotva slyšitelný šum od večerní zábavy, kterou měli v druhém oddělení domu lidé Pepitini, sem slabě dorážely.

Antoňona otevřela dveře pokoje, postrčila Donem Luisem, aby vešel, a tou samou chvílí jej ohlašovala:

„Maličká, zde máš Dona Luise, který se jde s tebou rozloučit.“

Učinivši takto ohlášení s povinnou slušností vytratila se šlechetnomyslná Antoňona z pokoje zůstavujíc tam oba o samotě a vracejíc se, aby zavřela dveře do domu.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Ze starších dob českého rýmovnictví ukázky.

Byvše vybídnuti vlasteneckými přátely, abychom v těchto listech ob čas uveřejňovali některá rýmování česká z dob dávno minulých, nechť se ona vyskytují buď už v starších knihách tištěných, na př. v předmluvách, dedikacích a p., aneb doposud v rukopisech, na deskách knih, na okraji (in margine) potištěné stránky a j.; milerádi přání tomuto místa dáváme už z té příčiny, poněvadž vzácné ty domácí památky staršího písemnictví celým svým obsahem pouze velmi skrovnému hloučku zasvěcenců, přátel a znalců naší literatury doby XVI. a XVII. známy jsou, a zajisté úcta k předkům našim toho mocně na nás žádá, aby i širší kruhy vlastenecké alespoň tuto stránku — starší české rýmovnictví — blíže seznaly.

Netřeba vykládati čtenářům „Lumíra“, že v těchto starších skládáních rýmovaných nepotkáváme se ani s klassickou vytříbenou časomírou, ani s moderním dokonalým rýmem; za to však doznati nutno, že ze všech těch rýmovaček vane zdravý, mravní, v praktickém životě osvědčený a dobám, jichž se týče, přiměřený český duch, který nad jiná podobná skládání, třeba uhlazenější věků pozdějších, svou prostotou, upřímností a nechť díme vroucností, vždy a všude pak podřízením vůle své mocnosti vyšší patrně vyniká, a právě z těchto příčin pozornost k sobě obrací.

Otvírajíce tímto sloupce „Lumíra“ minulosti svého národa dokud se týče **rýmovaných skládání** věku XVI. a XVII. (starší ovšem tím ochotněji přijímajíce) v těch mezích jak shora vytknuto, žádáme přátelsky každého vlastence, majitele a čtenáře starších domácích tiskopisů, aby s námi laskavě sdělil vše, co by české společnosti k povzbuzení národního uvědomění jakož i k setrvání v mravní, poučné a praktické v živobytí stránce platně přispělo.

Dnes si dovolujeme v širší známost uvésti tyto ukázky staršího domácího rýmovnictví:*)

I.

Leta 1620.
O ty vzácné, slavné štěstí, ješto se tebou mnohý ztřešti,
spravedlnosť jsi potlačilo a bezbožnost na tom světě vyvýšilo,
s pobožným háziš o zem, pro lháře a šibaly jezdiš s vozem.
Však bývá hned s nima holo, jak se stoči spátkem kolo,
s tím šibalstvím budou vdole, naposledy ctnost má pole.
A tak koho štěstí vyvyšuje a nenadále zbohacuje,
tenť ho sobě má vážiti a se nad jiné nevynášeti;
kdo jsi a co budeš máš rozvažovati.
Rozkoš a všeliká zvůle, tať trvá nežli do boží vůle.
leta přijdou, to vše změní, smrť pak všemu konec učiní,
poslední konec (?) bývá zvonec. (?) není dosti čitelné.
Pán bůh račiž pomoci všecko zlé přemoci.

Jiří Čabelický ze Soutic.**)

*) Pravopisu užíváme nynějšího neměníce ničehož v slovech a výrazech samých.

**) Rýmy tyto napsány jsou na svrchní desce vázané knihy, ve které se nalezá: 1) Kniha o hořekování a naříkání spravedlnosti; 2) Judyth; 2) Hra pěkných připovídek od Buccatia složena, v nižto mluví: Štěstí, Chudoba, Neštěstí. Tyto tři knihy sepsány jsou skrze urozeného p. Mikuláše Konáče z Hodišťkova (+ 3. dubna 1546) a vydány roku 1547 v Praze na Novém městě u Jana Kosořského (srov. „Rukověť“ J. Jirečka). K těmto přivázána jest 4) Kniha urozeného p. p. Stibora z Cimburka a z Tovačova (Hádání Pravdy a Lži o kněžske zboži) z r. 1539. Nalezá se v knihovně prof. Jos. Smolika, který s námi verše tyto rukopisné (o nichž nevíme, že by kde tištěny byly) jakož i následující téhož M. Konáče sdělil.

2.

Tuto spravedlnost sobě hořekuje,
na smrtelných zlost horlivě žaluje,
že jí neznají, místa nedávají,
k ní nechuť mají.

Neb důstojenství, všecky stavy prošla,
nebezpečenství v nich — nepravost našla,
mnohé těžkosti, neřády a zlosti,
neupřimnosti.

Jakož čta poznáš co snášela v světě,
pravdě místo dáš, ač jest čím dotkla tě,
o to se nevaď, ale buď tomu rád
a mine tě pád.

Naprav výstupek drž se spravedlnosti,
opusť zlý skutek, oblib svaté ctnosti,
věz, že umříti, na onen svět jíti
máš — tam vždy býti.*)

— Arabesky a kresby F. Heritesa. (V Praze, nákladem Jana Otty). František Herites náleží do skrovného počtu nejoblíbenějších českých spisovatelů prosou. Práce jeho známy jsou každému u nás čtoucímu jednotlivci již po několik let a jméno jeho přijímá nyní i kritika, jež u nás zabývá se jen díly v samostatných knihách vyšlými, do stránek naší literární historie. V myslích čtenářstva dobyl si Herites nepoměrně dříve a nepoměrně většího uznání, než děje se to nyní perem kritickým. Herites jest dítětem své doby v tom, že veden svým nadáním i vůlí nastoupil cestu ostře ohraničené individuality a tak obohatil naši literaturu novou kvetoucí haluzí. Tou novostí nemyslím, že by byl Herites i ve svém genru neměl předchůdců, avšak jeho tón, barva, dech jest tak individuelní, že každá črta jeho pera liší se od prací jiných našich spisovatelů. V arabeskách a kresbách setkáváme se ponejvíce s líčením života, z něhož vykřesati jiskru poesie zdálo se těm, kdo z dáli naň hledí, a ještě více těm, kdož v něm utonuli, čirou nemožností. Náš venkovský život v malých městech tak spráhlý, tak jednotvárný, tak bezmyšlenkový, jest suchopárem, na němž se v literatuře naší dosud málokterá travka zazelenala. Herites byl smělým dost, že půdu tu jal se rozorávat ostrou satyrou a vedle vyoraného pejru, vypučil pak mnohý nejčistší květ poesie. Z arabesek a kreseb hledí nám vstříc celá řada postav ostře charakterisovaných často několika slovy, dvěma třemi skutky. Jsou to osoby všedního, denního života, žijící bez myšlenky a pasoucí se na tom, co nazývají slabostmi těch, kdož v jejich středu žijou jinak. Tyto oběti jsou u Heritesa lidé cítící lidským srdcem v jeho radosti i zármutku a jsou vlastním morálním jadrem kreseb spisovatelových, kolem něhož vše ostatní kupí se jen co stafáže. Spisy Heritesovy baví svým nejsvěžejším humorem, neočekávanými a přec přirozenými obraty, skvělou formou, nejříznější satyrou a přec odkládá je čtenář rozteskněn. Mezi osmnácti obrazy, které nám sbírka přináší, není jediného, z něhož, ač zastřen nejlesklejším pavučinovým rouchem rozmaru a vtipu, nedýchal by neskonalý smutek. Zdá se nám, že spisovatele sama bolelo dáti čtenáři nahlednout do rozjizveného nitra svých hrdin a hrdinek a že byl milosrdným dost, a více ještě umělcem dost, aby obetkal je oním rouchem humoru. Herites jest pessimistou, rozhodným pessimistou a stojí tedy již základně v cestě těm, kdož považují pessimismus za něco nepřirozeného a tedy v životě ani v literatuře nedovoleného — činíce takto v divném zmatení pojmů pessimismu s cynismem. Do tohoto nevpadá Herites ani jednou črtou. To činí hlavní jeho morální postavy tak sympathickými. Herites jest také daleko mělkého sentimentalismu. Postavy jeho sdrceny jak bývají tíží osudu a směrem svých povah nevolají o soucit, ovšem pak berou jej dvojnásobně a zůstavují v duši čtenáře dojem trvalý. Jako žádný spisovatel hlubšího zrna, nepíše také Herites pro zábavu. Myslíme, že nikdy při psaní neviděl před sebou státi čtenáře, aniž činil mu ústupků. Myslíme také, že jediná jeho práce nebyla vynucena práhnutím po tom, aby byl čten anebo rozmnožil počet svých spisů. Co napsal, jest přirozený výron jeho duševního života a proto zase tak bezprostředně a hluboce na čtenáře působí. Herites jest rozhodným členem školy, kterou nazývají moderní, která však nemá nic jiného na mysli, než vracení se k přirozenosti a pravdě v myšlení i psaní, a v tom ohledu má svých předchůdců v každém věku a národu, tedy také u nás — ovšem také svých odpůrců. Čistý realismus osnující svůj děj na luštění problemu psychologického, jest heslem těchto spisovatelů. Také látka fantastická, za níž skrývá se v pozadí hluboká myšlenková pravda, náleží sem. Nejednáť se o realismus v látce jako o přirozenost a pravdivost v podání. Lze zrovna tak realisticky kresliti básnický sen, jako událost ze života. I v líčení nejfantastičtější látky jako v „Opium“, nevymyká se Herites z toho, co jsme shora o něm pověděli. Spisovatel takového druhu jest pak skutečně v naší literatuře silou více než vzácnou a obstojí svůj boj proti návalu let vítězně. —*k.*

— Nový svazek básní Svatopluka Čecha nalezá se v tisku.

— Nákladem knihkupectví Fr. Urbánka vyjde v klavírním výtahu i s textem Smetanova opera „Hubička“. Z oznámení, které nakladatelství rozesýlá, dovídáme se, že text bude dvojí: český a německý. Víme dobře, že náklad na dílo takového rozsahu jde do tisícův a že se podnikateli musí jednati o to, aby co nejvíce výtisků se rozšířilo, avšak myslíme, že by se výlohy, jestliže o něco, tedy o pramálo zvýšily, kdyby vytiskla se část exemplářů s textem jen českým. Ta opera je naše, ryze česká a ať kdo říká tak neb tak — ten německý cizí přídavek nás tam dusí. Nač pak musíme býti i při tom, co jest jen naše, stále upomínáni, že někdo se s námi dělí. Když už o zem, dobře, ale o naše duševní díla ne. Dýchat chceme sami. Jest-li to poněkud možná, ať p. Urbánek, když už tolik obětuje — a jest to skutečná obětavost při malém odbytu hudebnin u nás — nešetří a dá nám, Smetanovu „Hubičku“ jen česky. Vždyť přece je ten Smetana náš. —

— Jaroslav Vrchlický dal do tisku sbírku básní „Dojmy a rozmary.“ Týž autor dopsal velkou dramatickou báseň „Julian Apostata“.

— „Roháč z Dubé“, drama Miroslava Krajníka, vyšlo nákladem Jana Otty.

— Východoindická vláda vydala pod titulem: „The Scientific Results of the Second Yarkand Mission, based upon the Collections and Notes of the late Dr. F. Stoliczka“ (Calcutta 1878—1879) ve čtyřech velikých svazcích dílo Dr. Stoličky „Palaeontologia Indica“. Časopis „Nature“ mluvě o spisu tom praví: „Vláda indická postavila vydáním díla tohoto nejtrvalejší pomník muži, jehož ztráta cítí se po dnes po celém vědeckém světě. V květu mužného věku, v němž zemřel, vykonal dílo velké.“ — Dále zaznamenán tu den i hodina úmrtí Stoličkova. Dne 18. června 1874, ačkoliv již velmi nemocen, učinil ještě vědecký výlet. Dne 19. o 1 hod. spoledne zemřel. Tělo jeho odnešeno do Leh a nad hrobem postaven pomník. Tiskem vyjdou ještě memoiry Stoličkovy. („Nature“ č. 539.)

*) Mikuláš Konáč z Hodišťkova v uvedené už knize „o hořekování a naříkání spravedlnosti“ na konci předmluvy, kteréž jest datum: ve dvoře Skrovnětíně při řece Vltavě v úterý na den sv. panny Skolastiky, leta . . . MDXLV.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10, 20. a 30. každého měsíce vždy o 4 hodině odpolední

ROČNÍK VIII. 20. dubna 1880. ČÍSLO 11.

Rokoko.

Arabeska. Napsal *Jan Lier.*

(Dokončení.)

Bavili se pohlížením na sebe a zastavováním se, až pán z Cedersteina došel ku dvířkám v zábradlí, ohražujícímu jakousi jízdárnu či tělocvičnu; otevřel smělou rukou dvířka a v témž okamžiku zalekl se zvonivého smíchu a bujného volání „hop — hop!“

Stranou, asi dvacet kroků od něho lítala mezi dvěma umělými palmami skvostná houpačka v podobě mušle, pozlacená, perletí a bílou kostí vykládaná; v pozadí stojící sluha držel šňůru k houpačce připevněnou a dával mušli na povel stále rychlejší a rychlejší let.

A v mušli vznášela se lady Eliza rozdováděná, planoucí, oslňující!

„Hop!“ pobízela sluhu a v letu svezl se jí s kadeří klobouček trianonský na zad, plavé, skvoucí, jako jemným pudrem posněžené kadeře rozlétly se v kaskádu stříbrolesklých pramének a paprsků —

Pán z Cedersteina stál zdrcený, jedva dýchaje; byl trpce sklamán, — tak si svou mučenici nemyslil, tolik lehké mysli, tolik rozpustilosti se do svého anděla nenadál!

„Hop!“ dováděla Eliza a její žhoucí oči nesly se jako třpytné hvězdy obloukem před pánem z Cedersteina, její perlové zoubky smály se naň z plných pootevřených, rozkoší se chvějících rtíků.

A jemu bylo tak teskno, tak hloupě mezi tolikou luznou bujností a cerberem, jehož přítomnost jej ochromovala, jenž stál za ním jako nedůvěřivý hafan, hotový každým okamžikem se vrhnouti na vetřelce.

„Hop!“ Eliza vznesla se v mráčku třepetavých pestrých stužek, pavučinových krajek a měnivého hedvábí, — letěla zase zpět a v před, jedva že jí divák očima postačil.

Takového motýla chtěl pán z Cedersteina unésti! Síly ho opouštěly a nevěda, zdali sní či bdí, díval se vyjeveným zrakem závratnému reji své zbožňované.

„Hop!“ a před ním zaskvěly se pod vzlétnuvším šatem dvě biscuitové nožinky v bílých hedvábných punčochách, oděné rozkošnými šarlatovými střevíčky s pozlacenými podpatky.

Pánu z Cedersteina rozehřála se krev a vstoupila mu do hlavy, tepny mu bily k rozskočení a on nemyslil na nic více, na nic jiného, než —

Sluha zasténal a třepal rukama; přiblíživ se příliš blízko k mušli byl nerázně udeřen do prstů svých rukou a nemohl více šňůru udržeti.

Cedrich skočil k němu a uchvátiv šňůru trhnul houpačkou.

„Bravo!“ tleskala Eliza do ručinek a smějíc se na pána z Cedersteina přes rameno jásala opět: „Hop — hop — hop!“

Pomatený, sám ve svůj rozum již nevěřící ctitel trhal v potu tváři za šňůru, dle okamžité nálady, hned něžně jako u kolébky, pak opět zuřivě jako v záchvatu pekelné rozkoše. A cerberus bez ustání ho střežil, stoje mu v zádech.

„Dost již!“ velela konečně Eliza. Pán z Cedersteina zvolna zarážel houpačku a přiskočiv po té k mušli pomohl dvorně lady na zem, ač toho nebylo třeba; Eliza vyhoupla se graciósním, kočičím skokem. Zase ty nožky!

Uhřátá, s dmoucími se ňadry a pohrávajíc vějířem procházela se chvilku, pohlížejíc na neznámého zvědavě, — beze stopy ostychu, podivu neb hrdosti. Chtěla si upevniti opět klobouček na svých vlasech.

Pán z Cedersteina jí pomohl, zapletl si ale prsty v její kadeřích. Eliza jej uchopila za ruce a vyprostila je z vlasů; byly ty prstíčky hebounké a vřelé!

„Netušila jsem posud, že zde vyrůstají kavalíři ze země.“ pravila.

„Dovolil jsem si přijíti lady —“

„Nechci věděti, odkud jste a kdo jste. Zasloužíte si mých díků,“ smála se podávajíc mu svoji ručku.

Cedrich ji zbožně políbil.

„Neděkujte mi lady. Jsem vám každého okamžiku k službám.“

„Až mi napadne opětně houpačka,“ — mínila máliciósně Eliza, dodala však rychle a vážně: „A propos, řekněte mi, kdo vás vpustil do parku?“

„Lady, ctím vás a zbožňuji jako hvězdu svého kýženého štěstí —“

„Vy mne ctíte?“ tázala se lady zvolna, hledíc udiveně na Cedricha; tak udiveně, že on pocítil s ní útrpnost a zároveň zaplesal rozkoší. Patrně neměla tušení o bytí slova a pojmu „láska“, a nevěděla, že muži mimo zámek bývají někdy také méně než padesát let staří.

Dříve však než mohl odpověděti, přijala tvář lady Elizy na sebe chladný, všední výraz.

„Myslím, že přejete si mluviti s baronem Kozlanským,“ pravila suše, poněkud hrdým tónem, „tam přichází.“

Ohlédnuv se spatřil Cedrich barona, belhajícího se mezi dvěma sluhy, starými a kníratými jako byli všichni ti zámečtí gnomové.

„Pane z Cedersteina,“ volal z daleka baron, „buďte mi vítán. Zapomenul jste, co jsem vám řekl o návštěvách? Ve dvorci nebo na poli byste mne nalezl. Do mého domu se marně namaháte. Leč jste tu a mně vítán, odpusťte, že jsem vás bezděky nechal dlouho čekati. Elizo, znáš našeho hosta?“

Každé slovo vyrazilo z barona hřmotně a ostře jako centový oštěp.

„Mé oči znají pána asi pět minut,“ odpovídala.

„Pan Antonín Cedrich z Cedersteina, náš soused — lady Macfarlane of Kilnwick, moje schovanka,“ seznamoval baron. „Račte odpustit, že cítím znamenitý hlad; čeká mne již déjeûner dînatoire, zavděčíte se mi pane, když se ho súčastníte s toutéž chutí jako já.“

Pod zámeckou loggií, která byla snad zbytkem křížové chodby klášterní, bylo prostřeno. V obloucích mezi pilíři houpali se papoušci a opice, kolem se procházeli pávi a honili se obrovští psi. Baron jedl, pil, podával svému hosti tabatěrku se štiplavým tabákem a vnucoval mu s neodolatelnou výmluvností svoje názory o svém způsobu sušáren na švestky; pán z Cedersteina musil beze spásy kýchati a poslouchati.

A Eliza míhala se stále kolem jako lesklá ještěrka, hrajíc a honíc se s papoušky, psy a opicemi —

„A nyní si vyjedeme procházkou,“ končil svoje vypravování baron.

Eliza odskočila, aby se přestrojila; zatím přijel pro barona kočár a přivedeni dva koně. Pán z Cedersteina chtěl se propadnouti studem, poznávaje v jednom z nich svého valacha a za ním svého štolbu. Byl vyzrazen —

Nelhal, omlouvaje se u barona náhlou churavostí; vsednuv na koně rozloučil se ještě před vrácením se Elizy, kterou spatřil odjížděje pouze z dálky, štíhlou, rozkošnou v jízdeckém šatě, s třírohým kloboučkem na hlavince. Vyhoupla se jako pírko na bujného koně a dováděla na něm kolem kočáru baronova.

Pak zavřela se za ním těžká vrata, řetězy a závory rachotily okázale — —

Cedrich byl by jednal zbaběle a jistou měrou vůči baronu i neslušně, kdyby se svinutým praporem z bojiště byl odtáhl a na vždy jej ku svým vavřínům z minulých dob uložil. Čest a sebevědomí kázaly mu, aby pokračoval v rozhovorech o sušárnách s baronem, i stal se pán z Cedersteina za krátko denním a obvyklým hostem ve dvorci Žerovickém.

U té příležitosti zvěděl Cedrich, že podivínský, zabedněný baron má přece jednu slabost a to v silné míře; jako starý řemeslný voják pohlížel baron na svou válečnou minulost s bezvýminečnou úctou a dovedl se nadchnouti pouze myšlenkou, ověšenou bílým kabátem a zlatým porte d'épée; bylo několik dní do roka, které čítal baron za své vlastní hody boží, — recte hody Belloniny. Nejvýše posvěceným dnem v kalendáři barona Kozlanského byl den 18. června. Toho datum leta Páně 1757 byl jeho praděd u Kolína dělovou kulí zkrácen o obě nohy a povýšen do stavu svobodných pánů.

V pánu z Cedersteina zrodila se myšlenka. Neměl sice o Clausewitzovi ponětí, začal si však vůči baronu hráti na amateura šavle s takovým úspěchem, že baron počal si ho bráti v oblibu jako činívají staří vojínové, když naleznou vděčného posluchače, jehož barbarské názory o válečnictví s útrpným úsměvem opravovati mohou

Zároveň odváděl pán z Cedersteina na svém panství kde jaký jinoch, muž a švarná děva byli, ke sboru dobrovolníků a amazonek, jimž v čelo postavil správcova syna, dragónského reservníka a kastelána, který býval za Frimonta roku 1830 šikovatelem.

V předvečer výročního dne bitvy u Kolína, když baron Kozlanský ve svém dvorci marně se namáhal, aby ve svých knihách nalezl něco jiného než brigádní rozkazy, a neustále cítil na svých bačkorách ostruhy, navštívil ho pán z Cedersteina; při rozchodu objímali se oba pánové a baron měl slzy v očích.

Druhého dne odpůldne bylo před zámkem Cedrichovým živó. Všechna mládež z celé vsi shromáždila se před ním, hulákala, rvala se, metala kozelce i pěstovala jinou zábavu a to vše radostí z obecního drába, který sešněrován do bílého fraku a těsných gamaší s obrovskou medvědicí na hlavě a ručnicí na rameně obcházel dlouhými kroky vrata parku.

V dáli se ozvalo hrčení povozu, blížilo se.

„Kluci, — ticho!“ rozzlobil se dráb a tupým bodákem v pád vrhnul se na chumáč dětí; kluci vřeštíce rozběhli se a k zámku přijížděl kočár vezoucí barona Kozlanského s lady Macfarlane.

„Do-zbra-ně!“ volal granátník — dráb z plných plic a vzdával čest příchozím.

Vrata zámecká se rozlétla, pán z Cedersteina taktéž vojensky přestrojen přikvapil k vozu, salutoval, hlásil se do služby a přidělil baronu švarného pobočníka v osobě syna správcova, načež uvedl vystoupivší panstvo za hlaholu trub a víření bubnů špalírem granátníků a pruských mušketýrů z roku 1757 do zámku.

Schodiště, chodby, salony nalezl baron veskrz okrášleny válečnými odznaky, trofejemi, prapory, obrazy bitev a podobiznami slavných i neslavných vojevůdců, kteří byli jeho miláčky; chodě od jedné ke druhé trávil čas do diner s pánem z Cedersteina v krvežíznivých rozhovorech, přenechávaje lady Elizu úkradným milostným pohledům svého hostitele. Při diner troubili na pavlanu trubači starožitné pochody, fanfary a bojovné písně, kolem oken se rozléhalo řinčení zbraní a hluk způsobený tambory, kteří své bubny zkoušeli.

Baron byl hluboce dojat a stiskl chvílemi lady Elize ruku, aby prý se přesvědčil, zdali nesní ve válečném táboře; a lady Eliza se nevázaně smála, poctívajíc pána z Cedersteina lichocením, jež i jeho zamilovaným uším znělo poněkud podezřele dithyrambicky.

Diner trval až do soumraku a končil nadšenými přípitky, z nichž jeden vynešen i na počest lady Elizy. Byl to poslední a pánu z Cedersteina převzácný, z hloubi srdce vážený toast; zachvívaje se ještě významem tohoto přípitku vedl své hosty do zahrady kolem umělého jezírka na prostranné, proti zámku zřízené rejdiště.

Park byl ozářen bezčetnými světly; všude prosvítaly stromovím a křovinami pestrobarvé lampiony a čoudící smolné pánve; půda duněla pod pádnými kroky legií a celá zahrada se ozývala zlověstným lomozem.

Jedním rázem zaplály kolem rejdiště smolné plameny. Za rejdištěm počala houkati hrubá střelba a z jedné strany vytáhli v postupínském parádním kroku copatí mušketýři v modrých fracích a z druhé bíle okabátěná i rovněž copatá pěchota; vojska vrhla se na sebe s ohlušujícím křikem a třaskavou palbou i válela spolu krutě tak dlouho, až Braniborci byli poraženi a zmizeli pod mrakem dýmu a ve tmě při shasínajících světlech.

Za chvíli rozhořívala se opětně bengálská světla, ozařujíce šiky amazonek, vystupujících z mizícího kouře. Amazonky provedly za řinčení štítů a mečů válečné tance a pochody, holdovaly Viktorii a s úklonou se rozprchly.

Po té následovaly živé obrazy ze sedmileté války a konečně na jezírku bitva námořní.

Bojovnými sirenami a nereidami hustě obsazené lodě srážely se v lítém zápase, prskavky křižovaly se mezi koráby a nad nimi, ozařujíce příšerně blyskavé krunýře, brnění a svištící meče bojovnic.

Pán z Cedersteina se svými hosty a pobočníkem baronovým vsedli do loďky; vmísili se do vřavy boje a jako kouzlem vzplanul náhle ostrůvek s gloriettem uprostřed jezírka v magickém osvětlení, na výši gloriettu se objevila bohyně míru a po ostrůvku se rozproudil čilý ruch venkovské slavnosti à la pastorale; lomoz utichl a loďstvo se rozjelo hravě po jezírku. Nastala chvíle odpočinku, v které pozoroval baron všeliká rozhodně nevojenská allotria armády svého hostitele a lady Eliza znamenitě se obveselila dvěma sirenami, které ve svitu dohořívajícího plamene bengálského chutě ohromné skývy černého chleba s domácím sýrem pojídaly.

Pán z Cedersteina dovezl své hosty ku břehu.

„Nastává nové, bohužel poslední číslo programu, pane barone," pravil, „čtyři pyrotechnicky znázorněné episody z bitvy u Kolína."

V tom také již oblily plameny lešení prvního obrazu v pozadí rejdiště.

Baron se pomocí svého adjutanta vyšinul na břeh a posadil do připraveného křesla.

Lady Macfarlane zadržel Cedrich.

„Lady Elizo, — mějte slitování — na slovíčko," prosil a již odrazil baronem nepozorován loďku od břehu.

Lady schoulila se na sedadlo jako kotě a smála se tiše, rozpustile.

„Mluvte čtveráku. Mám vás již od vašich služeb při houpačce v podezření, že mne chcete něčím překvapiti."

„Lady, — smím se domnívati, že zůstavil jsem v srdci vašem příjemnou upomínku?"

„Smíte."

„Elizo, — dovolte, abych vás prostě nazýval, jak mé srdce vás jmenuje — vy snímáte se mne tíhu nevýslovných úzkostí a pochybností. Jsa jist, že nejsem vám cizím, nemusím vám své nitro zakrývati."

„Ubohý, co na mně jest, — já ráda vaše stesky vyslechnu, — otevřte ústa a žalujte mi svůj bol," dodala šelmovsky, prstíčkem rtů páně Antonínových se dotýkajíc.

Pán z Cedersteina vítězil nad očekávání rychle; zatočiv loďku k ostrůvku mluvil šeptem, unyle:

„Nepoznal jsem dříve lásky, jež by mou bytost byla naplnila tušením blaha pozemského u nožek milované ženy, — jež by mne nadchnula touhou nazývati zbožňovanou ženu svou, až —"

Lodka vrazila do břehu ostrůvka.

Pán z Cedersteina vyvedl třesoucí se rukou lady Elizu do gloriettu a poklekl před ní. Lady se uchopila věnečku, jejž byla jedna z víl zapomenula.

„— až poznal a zamiloval jsem si vás, Elizo," dodal pan Cedrich.

Lady Macfarlane nebyla více veselá; tvář její se rděla a sklopené její oči hleděly na věneček, jejž svými prstíky trhala.

„Dovolíte mi, abych vás miloval?"

Eliza sklonila svou hlavu až k těžce pracujícím prsoum a přejela si ručkou oči jako by s nich slzu stírala —

„Elizo tys moje!" zašeptal vroucně Cedrich a vzchopiv se sevřel ji ve svém náručí.

„Nejsem a nemohu býti" — ozvala se příkře Eliza, povstala a vyvinula se Cedrichovi z rukou. „Já jsem — milenka — barona Kozlanského."

„A po katolicku rozvedená manželka sira Macfarlana," ozval se za nimi hřmotný hlas; baron vystoupil z loďky na břeh.

„Co se tu dělo?" tázal se dále.

„Pán z Cedersteina mi připevňoval rozvázanou stužku, můj milý," usmála se lady Eliza a skočila do loďky baronovy.

„Hop!" vybízela čtveračivě barona ke skoku.

Světla zhasínala v parku a život v něm utuchnul. Od jezírka k zámku tvořily špalír amazonky s lampiony na štítech a ze zámku do vsi vojíni s pochodněmi.

„Děkuji vám tak upřímně, jako starý rozjařený vojín může," pravil baron louče se s hostitelem. „Zůstanem přátely — ale pamatujte si — vždy do dvorce! Lady Macfarlane a můj zámek neznáte!"

Okénko vozu slétlo a v něm se objevila nejprvé bílá útlá ručinka, pak smavá tvář s párem zářících očí.

„Slibte mi, že nebudete bláhovým pane z Cedersteina. Musila bych se vám vysmáti, jako každé opravdové lásce. Vive la joie — jako v zlaté době rokokové!"

Kočí práskl do koní.

„Ano to bylo pravé, nelíčené rokoko!" vzdychl si Cedrich a s těžkou omámenou hlavou si ulehnuv upadl v těžký sen, plný pudrovaných paruk, šarlatových střevíčků, graciósních, lehkovážných záletnic a tlustých porcelánových mandarinů.

Procitnuv vzal si všechno rokoko v idiosynkratickou ošklivost, pojal za choť dceru svého sládka a vystavil v Sidneyi nejkrásnější českou řípu cukrovku.

*

Ze života pěvců a básníků na dvoře chalîfa Hârûna el-rašîda.

Píše dr. *J. Košut.*

(Pokračování.)

Nejznamenitější z pěvců byl téže doby Ibrâhîm z Mosulu. Rodiče jeho, pocházející z Persie, usadili se za jeho pacholetství v Kûfě, sídle vysokých škol. Po jejich brzké smrti ujali se nedospělého děcka strýcové. Avšak on nenacházel zalíbení ve studiích; žil pouze pro zpěv a nikoliv pro přísnou školní vědu. Pročež uprchl co 23letý mladík do Persie. Tu dostal se do společnosti bratří z mokrého, veselého a laciného kraje, kteří pocestné ze záloh přepadali a co potřebovat mohli, jim odnímali. Mladý Ibrâhîm nejednoho dobrodružného a smělého podniku se súčastnil, nejedné písni od nich se přiučil, nade všecky však svým libostným hlasem vynikal. Společnost, do které se byl takto dostal, znechutila se mu zponenáhlu, pročež odebral se po jednom roce bos do světa, chtěje dalšího vzdělání ve zpěvu a hudbě nabýti.

Na své cestě dostal se do města Rej, bývalého sídla perských králů, blíže dnešního Teherânu v perském ʿIrâku, kdež mu libý jeho zpěv brzo přístup do nejvznešenějších rodin získal. Vyslance chalîfa el-Mansûra slyšev ho zpívati byl tak dojat zpěvu jeho lahodou, že mu daroval drahocenný soboli plášť, a když se, úřad svůj opouštěje domů vracel, 1000 dirhemů (= 1000 franků). Ibrâhîm umínil si tuto částku ku svému dalšímu vzdělání vynaložiti. Uslyšev o pověstném mistru ve zpěvu Džowânaweihí v Obolle u Basry, odebral se k němu. Týž přijal ho laskavě. Večer byla v domě jeho společnost, při kteréž všichni přítomní zpívati museli. Řada přišla na Ibrâhîma. Když na loutnu zahrál a zazpíval, povstali všichni, políbili jeho hlavu a pravili: „Šeichu, smích si z nás tropíš, my k tobě bychom do školy choditi měli, nikoliv ty k nám.“ Když stal se Mehdî chalîfem, byl upozorněn na Ibrâhîma a ač Ibrâhîm si předsevzal sebe a jiné zpěvem svým obveselovati a ne peníze vydělávati, musel se přece na dvůr jeho odebrati. Tím nabyl stálého postavení na dvoře chalîfa, kteréž ho před starostmi o živobytí chránilo, a tak plynuli dnové jeho u veselí a rozkoši. Při svém pobytu v Reji pojal mladistvou dívku Šâhek za manželku. Syn jeho, zmíněný již Ishâk, jenž později tak slavným měl se státi, vžil se záhy do melodií, jež denně sluch jeho dojímaly. Peněz a darů mu nikdy nescházelo, jen že Ibrâhîm hospodařiti neuměl, nýbrž věren jsa své umělecké povaze v plných doušcích si víno chutnati nechal, buď aby se naladil k skládání nových melodií, buď uzdu pouštěje svému duchaplnému rozmaru. Přísný a střídmý chalîf Mehdî zakázal mu co nejpřísněji pití vína, ano zapověděl mu i se svými syny obcovati, aby se od něho nepokazili. Avšak nic naplat! Tu dostal Ibrâhîm tři sta ran holí, až se mu svět žlutý, modrý a zelený býti zdál, ba za živa do rakve uložen a v kryptě uschován. Podařilo se mu však uklouznouti. Ze strachu před chalîfem ukrýval se celý rok, až když se stal Hâdî chalîfem, objevil se opět. Tento obdařil jej více než královsky a vysadil mu stálý plat měsíční co dvornímu pěvci 10.000 dirhemů (= franků). I jinak odměňoval ho za jeho výkony velmi štědře. Tak dal mu jednoho dne za zpěv 72000 dirhemů. Syn jeho Ishâk mohl proto právem se chlubiti: „Kdyby byl chalîf déle na živu zůstal, mohli jsme zdi naše ze zlata a stříbra stavěti.“ Sám Hârûn el-rašîd byl mu velice nakloněn, dokazuje mu přízeň svou nejen slovy, nýbrž i skutky. Za mnohou píseň odnesl si Ibrâhîm 64000, ba 200.000 dirhemů; v celku daroval prý mu Hârûn 200.000 dukátů. Zpěv jeho musel míti vskutku zvláštní účinek. Každý, kdokoliv ho slyšel, byl zpěvem jeho celý okouzlen. Kdysi tázal se ho Hârûn: „Jak to činíš, když nové melodie skládáš?“ „Pustím z mysle všecky starosti,“ odvětil on, „a velím před své oči radost a veselí vstoupiti, a tu otevrou se mi dráhy melodií jak si toho přeju. Na to kráčím jejich stezkou s vůdcem blahozvuku a potom navrátiv se dosáhl jsem čeho jsem si přál.“ „To také zasluhuješ,“ zvolal chalîf, „půvab tvého popisu hodí se k půvabu tvého zpěvu.“

Charakteristické vypravování, jež však není v literatuře arabské osamělé a jemuž podobné též o Paganinim se vypravuje, jest následující, jak Ibrâhîm sám vypravuje: Vyprosil jsem si kdysi od Hârûna dovolení, abych jednoho dne v témdni směl doma zůstati. Hârûn povolil mi sobotu, pravě: na den mnoho nedám, bav se podle libosti se svými druhy neb s kým chceš. V sobotu zůstal jsem doma zaměstnán jsa upravováním svého jídla a rozkázal jsem vrátnému, aby vrata uzavřel a nikoho nevpouštěl. Když jsme s domácími usedli, přišel z nenadání bujarý ztepilý stařec, čistě obléknutý, drže v ruce stříbrem kovanou hůl a rozšiřuje po celém domě příjemnou vůni voňavek. V prvním okamžiku rozzlobil jsem se na vrátného a chtěl jsem starce vyhodit. Poněvadž mne ale uctivě pozdravil, poděkoval jsem mu zdvořile a kázal mu usednouti. Na to rozmlouvali jsme spolu o dějepise a básnictví a jiném, a shledal jsem ho ve všem tak vzdělaným, že jsem se domníval, že mi moji sluhové chtěli se starcem radost učinit. Nabídl jsem mu pokrm. Děkoval. Máš žízeň? Ovšem. Pili jsme tedy z korbele. Na to prohodí starý: Ibrâhîme, zazpívej něco, co jsi již před králi a knížaty zpíval. — To mne dopálilo. Ale zpíval jsem. Když jsem byl hotov, pravil: hezky, hezky, Ibrâhîme! Tu jsem se ještě více rozzlobil a myslil si: ten člověk se nejen s tím nespokojí, že bez dovolení sem vstoupil, nýbrž on mne ještě jmenem volá a ne příjmením a k tomu se ještě opováží říci: hezky, hezky. Zpívej ještě něco, pravil starý. Vzal jsem opět loutnu a hrál předehru. Ale ať hezky zpíváš, prohodil, a pak též já budu zpívati. Sebral jsem se tedy jako ještě nikdy ani před chalîfem a myslel jsem si: však on si toho ušetří, až mne jen uslyší! Když jsem byl u konce, pochválil mne a prosil o dovolení, aby sám směl něco zapěti. Máš-li chuť, pravil jsem, a myslil jsem si: Ten člověk nemá rozumu, že slyšev mne chce ještě zpívati.

Vzav loutnu vyluzoval z ní zvuky, že jsem myslil, že loutna arabsky mluví, a zpíval k tomu píseň:

Mé srdce od sta ran krvavé,
kdo koupí to mé srdce zraněné,
kdo vymění mé choré za zdravé,
kdo vyléčí mé srdce ztrápené? atd.

Při tom bylo mi, jakoby zdě, dveře a vše, co v domě bylo, mu odpovídalo. Byl jsem zaražen a nemohl jsem mluviti, nic odpověditi, ani hlásku ze sebe vydati — tak hluboce byl jsem dojat. Na to zpíval jinou píseň doprovázeje se:

Holubičky, navraťte se prosím z háje,
zníť ve vašem cukrování mého štěstí báje atd.

Tu jsem byl obdivem skoro bez sebe. Na to zpíval:

Východní větre, když ty vaneš s hor,
klid srdce loupíš a v něm bouříš spor atd.

Ibrâhîme, pravil stařec, pamatuj si tento zpěv a nauč mu své dívky. Opakuj mi jej, prosil jsem. Není potřeba, tys jej již pochopil — a zmizel před mýma očima. Užasnut tázal jsem se přítomných dívek: co jste slyšely? Zpěv krásnější nade vše, co jsme kdy slyšely. Tu běžel jsem ke dveřím domu, shledal jsem je ale zavřené. Vrátní starého neviděli a já zamyšlen vracel jsem se na své místo. Když jsem usednul, šeptal mi jakýs tajemný hlas: tvé hledání jest marné, jsem čert (iblîs) a byl jsem dnes tvým hostem. — Hned na to odejel jsem k Hârûnovi, mysle si: za žádnou cenu opět podobný okamžik. Vypravoval jsem mu celý příběh, musil jsem mu ony písně zpívati. Líbily se mu velice. Nechav datlové víno přinésti pravil: starý jistě věděl, žes písně si pamatoval. Kéž by nám ještě dnes jednou popřál podobný požitek!

Hârûn byl z celé duše Ibrâhîmu oddán, ano sám často k němu dojížděl a od něho si zpívati dal. Častěji ovšem býval k němu na dvůr volán.

Jednoho dne, vypravuje Ibrâhîm, byl jsem pozdě večer doma, když tu náhle eunuch z paláce chalífova se objeví a mne vyzývá, abych se co nejrychleji u Rašîda objevil. Spěšně vsedl jsem tedy na mezka. Když jsme přijeli k paláci, zabočil eunuch od vchodní brány a vedl mne po neznámých cestách k nově vystavenému mně dosud neznámému hradu. Tam vstoupili jsme do prostranného dvora — Hârûn miloval rozsáhlé dvory. Uprostřed dvora seděl na lenošce a jen jediný panoš byl u něho, kterýž čas od času naplňoval číši. Byl v lehkém letním oděvu, totiž v přiléhající košili, již kolem beder objímal shawl z rosetového brokátu ve velkém pestrém vzorci vyšívaný, kterýž tak kolem beder ovinut byl, že oba jeho konce splývaly mu přes kolena. Spatřiv mne usmál se laskavě a pozval mne, abych s ním pobyl.

Na to volal na služebnictvo a v tom okamžiku vyskočilo sto otroků, kteří stáli za pilíři arkad dvůr obklopujících a na rozkazy chalífa čekali. Poručil podušku pro mne přinésti a naproti němu položiti. Na to pokynul, aby přinesli loutnu, a kázal mi zpívati. Právě chtěl jsem se strun dotknouti, když tu Mesrûr s velikým chvatem přiběhl a v jisté vzdálenosti se zastavil, jak to obyčejně, když chalífovi něco tajného měl sděliti, činíval. Tu pokynul mu chalíf, aby blíže přistoupil, načež mu Mesrûr několik slov do ucha pošeptal. Tu vzplanul hněvem, oči jeho se zarděly, žíly na krku naběhly a on zvolal: jak dlouho mám tyto Aliidy vedle sebe trpěti! živtě bůh, že je vyhladiti dám a s nimi též všechny s nimi stejně smýšlející.

Ubohý dvorní pěvec velice se ulekl domnívaje se, že hněv chalífa snese se nejdříve na jeho hlavu. Ve smrtelné úzkosti chopil se loutny a pěl:

Chválím víno; trud i bolest prchá v ráz.
Plné číše kypící tři a tři zas
čtyry ještě, to ti počet do desíti doplní.
Plny hned, v ráz vyprázdněny
od spanilých rukou podávané nám
vonných dívek, jejichž vnady oslní —
pravý ples to, nebo věř mi, bůh ví sám
bez krásných žen nemá život ceny.

Sotva skončil, dal si Rašîd tři číše po sobě podati, na to vyprázdnil ještě tři a pak kázal mu píseň opakovati a vyprázdnil ještě čtyry, aby doplnil desítku. Když počal pociťovati účinek vína, vstal aby se ztratil, nařídil však, aby Ibrâhîmovi 100.000 dirhemů za odměnu do jeho příbytku posláno bylo. Ibrâhîm končí své vypravování tím: Když jsem domů přišel, bylo 100.000 dirhemů již zde.

Přese všechnu náklonnost chalífa obával se Ibrâhîm přece jeho hněvu. V celku ale uměl s ním dobře vycházeti. Věděl ku př., že chalíf již od mládí rád písně básníka Dûr-Rummy slýchal a že je zpaměti uměl. Protož prosil ho jednoho dne, aby mu nějakou milost dovolil. „Tys nikdy nebyl nestydatý,“ odvětil Hârûn, „buďsi.“ „Dovol mi tedy, abych já jediný ti básně Dûr-Rummy směl přednášeti — jsou to mé zamilované básně.“ Hârûn svolil a tak získal Ibrâhîm zponenáhlu přednášením básní 2,400.000 dirhemů. Když onemocněl, navštěvoval ho chalíf, a když zemřel, kázal chalíf synu svému Mâmûnovi, aby měl řeč pohřební nad mrtvolou.

Dva měsíce po smrti jeho přišel syn jeho Ishâk — tehdáž již 38 let stár — k Hârûnovi. Když ho Ishâk spatřil v komnatě, kdež často s otcem jeho sedával, naplnily se oči jeho slzami. Hârûn všiml si toho a byl sám k slzám pohnut. Tu vzchopil se Ishâk a pravil:

Dokud chalíf v štěstí vládne,
není pro mne zloby žádné.
Žádná křivda toho neporaní,
koho Hârûn mocnou rukou chrání.

„Živtě bůh,“ zvolal Hârûn, „tak budiž! Nemáš otce svého postrádati a služné jeho má ti zdvojnásobeno býti.“

Nejlepší učenci jeho věku byli jeho učiteli. Ve zpěvu a hře od jiných především ale od svého otce vychován, tak že v obou tak daleko to přivedl, že vyjma otce nikdo se mu nevyrovnal. On byl, jak kdosi se vyjádřil, světlem své doby, jediný co do vědění, rozumu, důmyslu, vzdělání a upřímnosti. O této stůjž zde jeden příklad na doklad.

Kdysi přišel ku svému otci, který laskavě k němu prohodil: Milý synu, nevím, zdali kdo více požehnání a radosti zažil na svém synu, než já na tobě. Mohu ti něco dobrého prokázati? Ano otče! hleď, šeich může dnes zítra zemříti. Víš, že jsem ho ještě nikdy zpívati neslyšel. Každý právem by se divil: tys tak mu byl na blízku a přec nikdy ho neslyšel? Koho to myslíš? Ibn Džâmí'? Dobře, pojeďme tedy k němu! Džâmí' příchozí pohostil a potom zpíval. Mezi tím co se bavili, přišel posel od chalífa se vzkázáním, aby oba pěvci k němu se odebrali. Na cestě tázal se otec Ishâka, co soudíš o něm? Odpustíš mi, budu-li přímo a otevřeně mluviti, namítal Ishâk. Nemám co odpouštěti, mluv jen! Nuže,

vida tebe, měl jsem tebe za největšího, nyní však uslyšev jeho zdáš se mi malým býti. Oba pěvci jeli ku chalifovi, Ishâk pak domů. Následujícího dne dal ho Ibrâhîm zavolati a pravil: Milý synu, zima hrozivě se blíží a tys ještě nepostaral se o zásoby. Vezmi tyto peníze — před ním ležela veliká hromada zlaťáků — a opatř si, čeho potřebuješ. Ishâk políbiv otce kázal sluhovi peníze odnésti a odcházel. Ibrâhîm zavolal ho zpět a tázal se: Víš, synu, proč jsem ti peníze daroval? Ano, jistě pro můj přímý úsudek, týkající se tebe a Ibn Džâmiʿa. Tak jest, synu milý, zůstaň vždy rozšafný v životě svém.

Ishâk stál též u veliké přízni na dvoře chalifově a byl důstojným nástupcem a šířitelem slávy svého otce. Chalíf Wâtik, kterýž sám písně komponoval, dával si své komposice od něho korrigovati.

Mezi velikým počtem pěvců této doby, zasluhuje především zvláštní zmínky Muhârik. Pocházeje z nízké rodiny byl co otrok koupen od Hârûna, jejž svým divokrásným půvabným hlasem tak okouzlil, že ho ihned na svobodu propustil a bohatě obdařil. Lehce melodie chápal a proto pravilo se o něm jakož i pro jeho krásu hlasu, že mu iblis melodie vnuká. Účinek zpěvu jeho byl podivuhodný. Zpíval-li ve společnosti sebe výbornější básník, zůstal každý na svém místě seděti, zpíval-li on, každý s místa se vyšinul a hýbal rukama a nohama obdivem. On sám byl si této své moci nad sluchem lidským vědom a vsadil se kdysi o koně, že, když si na hřbitov lehne a pláštěm se přikryje a zpívati bude, nikdo na ulici nezůstane, nýbrž každý ať pěšák, ať jezdec, kupec, prodavač ho poslouchati přijdou. A pěvec vyhrál cenu.

Byly tehdáž dvě strany pěvců, jež školami nazývati můžeme. Hlavou prvé byl Ishâk, druhé Ibrâhîm-bin-el-Mehdî, nevlastní bratr chalifa — královský dilettant a nadmíru osobivý člověk. Prvá z nich byla konservativní, chtějíc starý zpěv v původní formě jakož i melodie jak vynalezeny a zděděny byly, zachovati; druhá však zpívala, nedbajíc mnoho vynálezce, melodie k určité písni jak se jí právě hodily, a nacházela souhlas u oněch, již se zpěvu co možná snadno a rychle naučiti chtěli. Tehdáž ovšem not ještě nebylo. Sdílení a učení písní dělo se tím způsobem, že učitel tolikrát píseň opakoval, až ji žák uměl. Mnozí pěvci — od Ibrâhîma počínaje, kterýž tento zvyk s sebou z Persie přinesl — kupovali si za vysoké peníze dívky za 400—4000 dirhemů, podle jejich zevnějšku, vyučovali je zpěvu a potom je milovníkům za drahé peníze prodávali.

Nezřídka se stávalo, že pěvec složiv melodii a mezi tím co se v přednášení jí cvičil, aby si od chalifa hezký dárek odnesl, často jiný chytrý pěvec mu pod okny poslouchal, melodii se naučil a původce u chalifa předstihl.

Všichni pěvci nestáli na stejném stupni u chalifa. Nejznamenitější směli v jeho přítomnosti seděti, ostatní stáli a byli podle svých zásluh povyšováni v třídu oněch, kteří směli seděti.

Nástroje, jichž užíváno, byly: loutna se čtyrmi, později s pěti strunami — tento pokrok učinil slavný tehdáž hudebník Zirjâb*) — ruční buben (doff), citara (tunbûr), flétna (zammâra) a druh malých houslí (rabâb). Takt udáván hůlkou. I technika dosáhla, jak lze souditi ze zachovaných dat, vysokého stupně dokonalosti.

*) Al-Makkari analectes sur l'histoire et la litterature des Arabes d'Espagne II; 751 Pascual y Gayangos, the history of the Mohammedan dynasties in Spain II, 118.

Již tehdáž provozovány zpěvy v choru s orchestrálním průvodem. Tak ku př. tázal se Ibrâhîm Hârûna, byv kdysi vyzván k produkci se svými otrokyněmi, mají-li v choru nebo jednotlivě zpívati, a když Hârûn pro toto se rozhodl, zpívala jedna z nich a dvě ji na loutnu provázely. Při jiné příležitosti, když kdysi Džâmiʿ Ibrâhîma navštívil, přivedl Ibrâhîm 30 ze svých otrokyň, které v choru přednesly arii s průvodem loutny. K tomu připomíná spisovatel — Isfahânî — z něhož poznámku tuto vyjímáme, že Džâmiʿ po ukončení produkce připomenul, že jedna struna nebyla správně naladěna, a Ibrâhîm ihned k tomu doložil, že to byla druhá struna té a té otrokyně. Uhodl tedy Džâmiʿ mezi 124 strunami dotyčnou strunu a Ibrâhîm i místo, kde se to přihodilo.

Ibn-Džâmiʿ vypravuje, jak kdysi na silnici do Mekky vedoucí jako chuďas blondil a od dívky otrocké jisté písni se naučil. Brzy na to odebral se do Bagdâdu jsa beze všech prostředků. Šťastná náhoda chtěla tomu, že dostal se do paláce chalifova právě v tom okamžiku, když Ibrâhîm chalifovi za záclonou stojícímu některé písně přednášel. Pěvci dosud se neznali. Tu přihodilo se Ibrâhîmovi, že vzal nepravý ton a Džâmiʿ vece na to: „Natáhni tu a tu strunu, postav výše kobylku a povol trochu v hmatu.“ Na to musil sám zpívati. Volil své nejlepší kousky. Tu pravil k němu chalíf: „Vždyť to nejsou tvé komposice, nýbrž Džâmiʿho.“ „Ten jsem já sám,“ odpoví s úsměvem. Chalíf chce na to ještě něco zcela nového slyšeti. Tu napadla mu ona melodie, již slyšel od oné dívky otrocké a přednese ji; chalíf byl půvabem její tak dojat, že ji Džâmiʿ třikrát musel opakovat, načež mu chalíf 30.000 dinârů (= 400.000 franků) daroval.

Z toho, co jsme dosud vypravovali, jest patrno, jak vysoko vyvinut byl již tehdáž smysl pro umělecký požitek a sice nejen na dvoře, nýbrž ve všech třídách obyvatelstva, z něhož právě největší počet pěvců a hudebníků vycházel. Na každý způsob zaujímaly však zpěv a hudba na dvoře ještě daleko vyšší postavení než v životě lidu. Jaký v tom ohledu život na dvoře panoval, poznáme z následujících vypravování. Kdysi dovežena z Mosulu veliká suma peněz — 6,000.000 dirhemů — dle udání nedoplacené daně, v skutku však peníze na rolnictvu vydřené, jež chalíf beze všeho svým dámám v haremu rozdal. Stalo se to takto: Rašîd dostal kdysi darem vnadyplnou otrokyni, která krásou a vtipem nade všecky ostatní vynikala. Chalíf nacházel v ní veliké zalíbení a aby s ní mohl jeden celý den ztráviti, uspořádal velikou slavnost, při níž všecky jeho otrokyně počtem asi 2000 buď jakožto hudebnice neb služky se súčastnily, co nejnádherněji oblečeny a okrášleny. Když o tom manželka jeho Zubaida uslyšela, mrzelo ji to a proto šla si stěžovat k sestřenici chalifa princezně ʿOlajji na bezohlednost svého muže, který k vůli jedné otrokyni tolik povyku nadělá. ʿOlajja věděla si ihned pomoci. Složila ihned novou píseň, uvedla ji v hudbu, nastudovala ji se svými a Zubaidy otrokyněmi a po jedné hodině s poledne odebraly se ʿOlajja a Zubaida se svými otrokyněmi — asi 1000 — jež všechny co nejkrásněji oděny byly, do paláce chalifova a přednesly mu novou arii; chalíf byl produkcí tou tak dojat, že právě přišlou sumu z Mosulu na přítomné dámy vysypati dal.

Jindy zase propůjčil na přímluvu krásné zpěvačky (otrokyně) její majiteli nejvyšší velitelské místo ve vojště

a vybírání daní v Persii na 7 let. Vůbec byl chalíf tento velmi zamilovaný a jmenovitě byl veliký ctitel krásných duchaplných zpěvaček. Při tak velikém počtu těchto předmětů jeho lásky měla s ním Zubaida, vlastní jeho sestřenice a zákonitá manželka, veliký kříž, a tu se často stalo, že jí trpělivost přešla a ona u příbuzných žalovala, kteří v to se vložili a knížete věřících na pravou cestu uvésti se snažili, při čemž ovšem často všeliké nepříjemné poznámky slýchati musel. V takovýchto případech pomáhal si z nepříjemné situace jak mohl. Tak ku př. dvořil se kdysi velmi nápadným způsobem překrásné zpěvačce, kteráž však nebyla příslušnicí jeho harému, nýbrž na svobodu propuštěná otrokyně Jahjâ Ibn Bermeka. (Ku př.: daroval jí kdysi náramek v ceně 30.000 dinárů (400.000 franků). Ježto ale odjinud víme, že umělkyně tato byla jinak velmi lehká osoba, zdá se, že měla Zubaida podstatné příčiny k stížnostem. Chalíf, chtěje ji ukonejšiti, ujišťoval ji, že jen ze stanoviska uměleckého jest pro ni nadšen. Dobrá Zubaida dala se tím přemluviti a na znamení smíření obohatila harem svého větroplachého manžela desíti novými krásnými otrokyněmi, v nichž se knížeti věřících velmi zalíbilo. (Pokračování.)

Neděle v podjaří.

V slunečném svitu
v šíři a v dáli
dřímají pole,
lesy a skály,
nad ně se nebe
sklání tak ztícha,
jako když ptáče
perutě šíří
a na svém hnízdě
v mechu a pýří
hledí a dýchá — —

Modlitbo svatá,
modlitbo tichá,
jež v tomto mžiku
prsa mi šíří,
jak také nade mnou
dítětem zniku
nebesa zticha
perutě šíří —
dřímavou tiši
naplň mi duši,
hřej tam a bydli,
neleť mi k výši,
jediným hlesem,
který se slyší —
nebe tě tuší
pod svými křídly. — —

S.

Dokonáno jest.

Historický román od *Václava Beneše-Třebízského.*

(Pokračování.)

„Politu j Bože, že tu ty své nebožtíky musíme nechati!“ zahovořil as o tři kroky nazpět k svému soudruhu kýs měštěnín v tmavém plášti a u boku s kordiskem. „Nevím, zdali bez nás budou moci odpočívati v pokoji, nevím brachu — těch našich hrobů na cizí půdě tolik, že se ztěžka všicknì shledáme, až anděl do čtyr úhlů světa zatroubí! Co nás tu na téhle silnici cestou do vlasti, každý jsme někoho zde oplakali, každý někoho pochovali za ten čas našeho soužení, — ten otce, jiný matku, jeden ženu, druhý dítě —. Ach mé dobré, milé děti!“ —

Měštěnín zdálo se že mluví již pouze pro sebe, obě ruce si náhle položil na oči a přišlo mu tak z nenadání do pláče. Tak bezděky se ohlédl, na chvílinku zastavil a zavlhlýma očima, na nichž řasoví bylo plno jíní jako nejjemnějších vlásků stříbrných, utkvěl na kraji, jejž opouštěli. Nad sněhem vystupovala zdálí jakoby jen v mlhách pirnenská věž, pod jejíž stíny pochoval jedinou svou radost, jedinou útěchu, jediného dědice jména slovutných někdy měštěnínů litoměřických.

Z předu začali exulanti poznovu, ale ještě hlaholněji, tak jakoby chtěli pověděti českým horám, českým řekám, české zemi, kdo že se vrací, kdo že vchází opět k dědictví otcovskému:

„Když navrátil Hospodin zajetí Siona, učiněni jsme jako potěšení, tehdáž naplněna jsou radostí ústa naše a jazyky naše plesáním —.“

Měštěnín se rychle odvrátil, jakoby jej byl tenhle zpěv přivedl k paměti, utřel si oči a již kráčel statným krokem se soudruhy.

Javor na voze také přizvukoval, ale jen šeptem a kýváním hlavou.

Bělička šla vedle se zrakem upřeným do sněhu; přiletěl jí od lesů, jež znenáhla na obzoru mizely, k bílému čelu včerejší večer, už po čtvrté touhle cestou od rána. Ale vždycky utkvěvši očima na vyschlé otcově tváři, na sestřičce, tulící se k sedlákovi a hledící také tak neodvratně v před — přišla na jiné myšlenky, z nichž byla každá jako mlhovitá noc dušičková, pod níž nikde hvězdičky, jen několik těkavých, bludných světélek.

— — Javor na dnešek proseděl tak opřen v rohu jizbice polobdě a polodřímaje celou noc a ještě bylo šero a již se zdvihl! Ještě se lesklo nad chatou plno hvězd a již volal po Běličce: „Vstávej, dělej, chystej se! — Už nás volají, až troubí na rohy —. Vezmi dnes nejlepší šat, ten hedbávný, ten jasně zelený, ten červený živůtek, tu pomerančovou zástěrku —. Mně modrý kabát uchystej, černou vestu aksamitovou, tu čapku s beránkem — ty stříbrné knoflíky rozumíš Běličko!“

„Vždyť jsi je tatíčku odnesl, a za ně bochníček chleba přinesl.“

„Tu hůl s tou hruškou stříbrnou, jsou v ní české granáty.“

„Bůh ví tatíčku, kdo ji má; přinesl jsi za ni uzlíček mouky. Tenkrát, když matička ulehla první den.“

„Na tu šněrovačku nezapomeň, s těmi zlatými portami, jsou na tři prsty široké, aby ti to slušelo, abys byla jako ve svátek, jako o boží hod.“

„Vyměnila jsem za ni několik přahejšlí krup, tobě na polévku, tatíčku!“

„Odhrab tamhle v koutě hlínu, je tam třicet tolarů, jsou nově ražené, orlové se na nich jen svítí, jsou za naši poslední ourodu. — Včera jsem je nabízel tomu bílému vojáku. — Nechtěl je! —“

„Koupila jsem za poslední před týdnem čtvrtci jáhlí na kaši, Jarušce trochu krupice —.“

„Tak tedy všecko pryč? — Proč pak nás tak trestáš ty Bože na nebi? Žena, zdraví pryč, poslední peníz pryč. — Zdali pak jste tu aspoň vy, vy milé děti. — Pojď Běličko, ať ti sáhnu na hlavu, pojď Jaruško ať ti sáhnu na čelo —. Pořád se mi zdá, jakobych už tu byl sám.“

„Jsem tadyhle tatíčku, — u tebe — držím tě za ruku, sáhni mi na čelo. —“

„A já ty šaty tvé vybírám, čistím je.“

„Dobře milé dítě! — Odplať ti to Pánbůh všecko tím nejlepším. Jen je hezky vyčisti, ať se všecko na nich leskne, všecko svítí. Ať nás nemají za žebráky, ať vědí, že se vrací sedlák Javor do své země, do svého statku.“

„A nemáš už ani drobečky Běličko?“ zaúpěla Jaruška probudivší se před okamžikem.

„Jen trp ještě miláčku, dočkáš se, jen jeden den, ještě jednou se vyspíš holenku a budeš míti všeho dost! —“

A sedláku Javorovi se hlas zajíkal, zase tak slábl a třásl se: vždyť těšil ubožec své dítě ke smrti.

„Jsi Běličko už hotova? — Podej mi sem všecko, už vozy rachotí, už kola sněhem skřípají Ty knihy dobře svaž, jsou v polici, ať nezapomeneš ani jedinou, radši tu všecko ostatní nech, do té dubové truhly se všecko dobře vejde —. Pojmenuj Běličko jednu za druhou, abych věděl, zdali tu žádná nezůstala. „Štelcar.“ „Tu zlatou knihu šestidílnou, dej pozor, pomalu s tím Běličko. Jsou tam také tři psané na pergameně, „Dcerka“ mistra Jana.“

Bělička se jizbicí jen kmitala, potřebovala desatera rukou, desatera nohou, a kdykoli venku ozval se šramot, vždycky na chvílinku se zastavila, pozorně poslouchajíc, zdali to nejsou mužské kroky; vždycky okénkem jen tak letmo vyhlédla, zdali neuvidí bílého kabátce —.

„Trvá ti to nějak dlouho Běličko! — Jindy ti všecko pod rukama jen hraje, dnes se ti třesou, padá ti to z nich!“ divil se skorem až vyčítavým hlasem sedlák Javor oblékaje tmavěmodrý kabát přes černou, havraní vestu aksamítovou.

„Radši pěšky půjdeme! — Ať jsme tu odtud pryč, než slunce vyjde! Ať nás tu nezastihne —. Ať tu najde prázdno —. Byli bychom cestou nešťastní. Ani bychom Čechy nespatřili. Čerstvě Běličko! Jakobys schválně otálela. Já to říkával, já si to pořád myslíval —. Sám ďas ví, co to za člověka, pořád a pořád je nám v cestě, dere se zrovna za námi. Však tentokráte naši stopu sotva vyslídí. — Či neslyšíš, raděj už toho nech!“

„Jste připraveni — jsi Javore uchystán? — Čím dřív tím lépe! Cesta špatná, potah ještě horší. Už hezky svítá, do dne nedaleko!“

V okně pojevila se něčí hlava a ruka zaklepala radostí prudce na tlusté, poloprůhledné sklo.

„Jářku vstávejte! — Slunce vyjde co nevidět!“

„Jsme brachu hotovi. Otevři Běličko. Musíš nám příteli pomoci!“

„Pomohu — jen rychle!“

Venku zaříčeli dva koně, byli chudáci kosť a kůže, ale tušili, že bude brzo lépe, vydrží-li to.

„A tak se ještě s tímhle koutečkem rozlučme! Tamhle k tomu pahrbečku Běličko! — Pro Bůh, nějak nemohu! — Což jsem tak příliš seslábl? Doveďte mne tam, leží pod ním má žena, chyť se mne Jaruško za ruku.“

A kolik tu bylo kolem těchhle takových pahrbečků, u každého ranním svítáním viděti dvě, tři postavy, ke každému shýbaly se dvě tři tváře, každý dvé, tré rtů líbalo dlouhým políbením, na rozloučenou.

Potom pomohli Javorovi na vůz, pobídli koně, dvakrát se ještě ohlédli, až jim chaloupky za lesem zmizely, sáhli si k očím, slzy utřeli a potom rychleji, jak jen mohli, ku předu na říšskou silnici.

„Odpočívejte tu drahé duše v pokoji!“ zašeptal Javor na posledním voze, Bělička přitáhla na něho a k Jarušce peřinu těsněji; ale sama se pořád a pořád ohlížela, není-li slyšeti koňské podkovy a není-li viděti jezdce za nimi.

„Želíš toho Běličko, že se vracíme? Všickni se radujeme, všickni Hospodinu žalmy zpíváme, z duší vděčně k němu se modlíme. A ty pro ten bílý kabát, k vůli člověku, kterýž se mění jako noc a den, ty toho lituješ? Čekej tedy chceš-li, nebráním ti, nejsem otec tvůj, nemusíš mne poslouchati.“

Dívka kráčející u vozu slyšela z těchto slov jen některá; ale každým zdálo se, že jí země mizí pod nohama, všecka mladá krev se jí vehnala ke hlavě, do tváří — nemohla jediného slova promluviti, jakoby rty její i jazyk se byly náhle proměnily v kámen.

„Nenutím tě; za to, co jsme ti prokázali, už dost jsi se nám nasloužila, dosti odměnila. Povídám Běličko: nejsem otec tvůj, nemusíš mne poslouchati, máš už rozum sama.“

„Co si to o mně tatíčku myslíte? — Jak vám to může jen přijíti na mysl —. A k tomu ještě dnes, v tuto chvíli —. Či jsem vás za všechen ten čas jen jednou neposlechla?“

Dívka vyhoupla se k muži ve voze, vzala vyschlou studenou ruku jeho do svých, ke rtům ji přitiskla, slzami horkými oteplila.

Javor přivřel oči jakoby k dřímotám, sklonil hlavu ke hrudi, jakoby k tvrdému spánku.

A potom bylo slyšeti už jen hvizdot sněhu, skřípání těžkých kol, rychlé kroky — — —. Již se hezky rozednívalo, bílá pole třpytila se, jakoby na nich rostly ranními červánky samá rubínová zrnka jemňounce hlazená, jakoby samý a samý všude drahokam.

A tyto chvíle lpěly Běličce na mysli tak jako sníh na zeleném osení.

Už se jim lesy s očí ztratily, už se i stráně, pod nimiž se ukrývala dědinka vystěhovalců, jen tak mdle bělely v pozdálí; slunce stálo jim skorem nad hlavami.

„Podívej se Jaruško! — Hleď miláčku, už vidíme naše vrchy! Jak se třpytí, jak se lesknou, mají těžký atlasový hedbávný šat, po něm perlu vedle perly —. Jak nám hlavami naproti kývají, jak nás vítají, jak se usmívají.“

Jaruška procitnuvši Javorovi na hrudi zase tak radostně zatleskala ručkama, vystoupila na voze na prsty a zavolala: „A za nimi už Oharka, tatíčku?“

„Zrovna pod nimi Jaruško.“

„A nad Oharkou naše vesnička?“

„A v té vesnici tvá kolébka,“ přikývl Javor svému dítěti a také upřel bystřeji oči do dálky, kdež vystupovala nad obzorem temena českých hor, jakoby se stříbrnými přilbami —. „Kéž už bychom pod tou střechou seděli! Jak to tam as vyhlíží? Kdo na mém „gruntě“ hospodaří?“

A ruměnná červeň na Javorově obličeji přecházela tak náhle v bledosť promodrávající. Oko se nějak náhle kalilo, temnilo, rty se chvěly jakoby zimnicí.

Muž, jenž kráčel před samým vozem, se ohlédl, podíval se na nemocného a zašeptal k druhému: „Nevím, dojde-li hranic za živa —. Aby aspoň dokonal na domácí půdě!“

XIV.

„Císařští prý se zase sbírají, pošinují stráže až za Litoměřice, uherští jezdci objevili se na samých hranicích.“

Hejtman Fjelsenborg, jenž tyto noviny v hlavním stanu generalisssimu přednášel, na okamžik utichl; zdálo se, že Torstenson neposlouchá. Zraky jeho upíraly se neodvratně na papíry rozložené po rozviklaném stole, opřeném s jedné strany o stěnu sbitou z poloprohnilých klád. Byly to zevrubné mapy Saska, obou Lužic a moravského markrabství. Ukazováček generálův v té chvíli spočíval na tečce, pod níž dosti velikými písmenami stálo napsáno: Budišín. Náhle sáhl levicí do papírů jakoby po paměti a nahmátl veliký arch, na němž v rohu černala se již z dáli slova: české království. Torstensonův zrak zaleskl se týmže mžikem plapolněji, hlava generálova naklonila se níže k mapě a prst pravé jeho ruky jel zvolna severními průsmyky přímo do srdce české země, ke Praze; všude, kde se černalo znaménko většího městečka, na okamžik se zastavil. Nejdéle zůstal tkvěti na Mělníku a pak opět vyhnuv se Praze zamířil dál a dále k jihu, přes celou zemi až na rakouské hranice.

„Škoda, že pro tuhle chvíli nemožno! — Na Vídeň tudy nejblíže, nejjistěji. Moravou příliš dlouhá oklika, nesmím je nechati, ani aby si oddechli —. Sbírají se, ovšem se sbírají, ale jako přezralé ovoce, když přijdou větry!“

Torstensonovým očím se od mapy českého království ani nechtělo. Byl už sice v Čechách za Banéra; ale jen na kratinko, jedva že se tam tak ohlédl a tamějšího vzduchu nadýchal. V nejblíže příštím čase hodlal si svatováclavské dědictví prohlédnouti důkladně; jen aby mu nepřekážela pakostnice. Od včerejška už se zase začínala ozývati. Na dnešek ani oka nezamhouřil a byl přece celodenním pochodem unaven. Nesli jej ovšem na nosítkách; ale bylo okluzko, cesta hrbolovitá, vojáci museli každým desátým krokem odpočinouti.

„Že se jejich stráže objevily na hranicích pravíš?“

Torstenson se s touto otázkou obrátil k příchozímu, jakoby jej bylo oko jeho teprva nyní postřehlo.

„Včera odpoledne generalissime; ale dva tu odvážlivost zaplatili životem. Čudská jízda je rychlejší sokolů.“

Torstenson očekával dalších zpráv; ale prst pravé ruky jeho spočíval dosud na černé tečce, pod níž dva tmavé pruhy, Labe s Vltavou, splývaly v jeden proud.

„Leopold nechce více o vrchním velitelství ani slyšeti. Zastesklo se mu po biskupském životě. — Ve Vídni ztratili hlavu, depeše lítají za depešemi, kurýrové schvátili prý už celou kopu koní. V celé armádě nelze nalézti schopné hlavy. Piccolomini se zdráhá, Hatzfeld si také netroufá. Zbývá jediný Gallas!“

„Gallas — Gallas!“

Torstenson pohodil pohrdlivě hlavou a chtěl se usaditi na židlici pohodlněji; ale náhle sebou prudce zatrhl, sevřel rty, zaskřípal zuby, zaťal pěstě a hejtman přiskočil ještě v čas, že nepadl k zemi.

„Nebýt tohohle soužení, Švédové jsou v několika týdnech pány celého Německa, z habsburské Vídně budou diktovat podmínky míru, a jilcem tohoto kordu bych je pečetil! — Slyšíš hejtmane? — Nebýt tohohle soužení!“

Torstenson opět svíral křečovitě rty, ještě tak skřípal zuby a pěstě zatínal.

„Přinesl bych své královně k nohoum korunu německého císařství, přinesl bych jí k nohoum půl Evropy. — Slyšíš hejtmane? — Proklatá choroba!“

Generál chtěl vstáti; ale nemohl živou mocí. Opíral se o stůl, mapy po něm rozložené jedna za druhou letěly k podlaze a Torstenson přidupl je k zemi znova zuby zaskřípav.

„Piccolomini přešel už hranice, generalissime! — Armáda jeho čítá dvanáct tisíc hlav! Regimenty prý jsou čerstvé, nově zverbované, táhne rychlým pochodem.“

„Ať si přitáhne tedy! Torstenson ho dočeká! Ať se tedy měří s námi!“

Generál opřel se o stůl vší silou; vzpřímil se a upřel zrak na plukovníka, jenž mu tuto novinu přinesl.

„Freiberg jsme ovšem nevzali, do Čech pro tu chvíli nemůžeme; ale přisám u paměti našeho krále, přisám u cti našich praporů, přisám u chrabrosti švédských regimentů, že do Čech přijdeme, ani se nikomu nezdá, ani se nikdo nenaděje. Ve Vídni ohluchnou, až uslyší rachot našich bubnů, hukot našich děl —. Dejte troubiti a bubnovati k pochodu!“

Torstenson si z hluboka oddechl.

Před chatou, pod jejíž krovem generál probděl dnešní noc, rozlehl se hluk a než plukovník stojící u dveří se ohlédl, octl se v jizbici mladý důstojník, útlé postavy, v bílém kabátci se stříbrným lemováním.

„Císařské vojsko generalissime táhne přes hranice a moji krajané se vrací do vlasti. Pomoz pane, můžeš-li, tolik životů nevinných, tolik duší dobrých, tolik milých hlav — pomoz pane, můžeš-li —. A ty můžeš; kdo pak by mohl také jiný, když ne ty! Jen rozkaž svým regimentům, aby se daly na pravo —. Čekají tě a od

tebe spásu jako od svého vykupitele; obrať se pane generále, Pánbůh tvým zbraním požehná, rozpráší se před tebou nepřátelé jako písek, rozletí se před tvými pluky jako větrem svadlé lupení. — Pomožiž nám pane! Zdvihli se na všech stranách, mezi nimi na smrť nemocní, v téhle chvíli jsou už na cestě, pomoz pane, sice zahynou, sice je na kopytech svých koní roznesou, smiluj se pane, vyslyš mne!"

Mladý muž v bílém kabátci se stříbrným lemováním obě ruce sepnul před nejvyšším generálem švédské královny a venku rozléhaly se jezdecké trubky, vířily temným hlaholem bubny a dvě švédské brigády stavěly se k pochodu.

„Pane generále, je to lid ubohý, pod sluncem nejnešťastnější, modlí se za tebe vstávaje, léhaje, myslí na tebe každým výdechem, pomoz, nedej mu zahynouti —"

„Dobrý hochu!"

Torstenson odvrátil tvář k oknu, oko jeho spočinulo pološerem na tmavých řadách, jež stály pod širým nebem, uchystány na cestu jako hradba, jakoby slité dohromady a potom opět na proruměnilém obličeji důstojníkově. —

„Nemohu, žel že nemohu!" —

Torstenson pronesl slova tato hlasem sotva slyšitelným.

„Tedy dovol aspoň mně a já půjdu, já je dojedu, zadržím, aby ještě čekali; když už trpí tak dlouho, aby ještě trpěli —. Dovolíš generalissime? Budu nazpátek do večera."

„Jeď hochu s Pánembohem!"

Torstenson pokročil o dva kroky ku předu, hejtman Fjelsenborg mu pomáhal, a položil mladému prositeli vyschlou ruku na ramena řka: „Svým krajanům pověz: člověk často míní a tam ten nahoře že měnívá a šťastně se vrať!"

V pěti minutách letěl jezdec o závod s krahulíkem k českým hranicím a ve čtvrť hodině neslo opět šest mušketýrů bílé brigády Torstensona v nosítkách.

Generál byl skorem až po čelo zahalen kožešinami. Seděl v nosítkách s hlavou nazpět do podušek položenou. Dřímoty, kteréž jej míjely celou noc, zdálo se, že pokoušely se uzavříti alespoň nyní na nějakou chvilku víčka očí jeho. Jen když mušketýru klouzla občas noha a nosítka se k té či oné straně klonila, otevřel zrak a pozdvihl hlavu; ale jen aby si ihned zase usedl pohodlněji. A když tak chvilkami oko jeho pootevřevši se spočinulo na zasněženém zimním kraji, tak mu náhle připadlo, že je na dalekém severu; a když píchání v kostech na několik okamžiků se umírnilo, přišlo mu k hlavě, na níž sporý, kratince přistřižený vlas jevil podivně šedivou barvu, že je o dvacet zim mladší, plný síly, plný života, plný nejbujnějších snů, že je v bohatém hrabství švédském Ortala. Nad pahorkovitým krajem táhnou zvolna šeré mlhy; nad nizounkými borovinami vyletěl občas pták, rozhlédl se kolem, zakrákoral a potom opět zmizel mezi ježatými hlavami zakrslíků. — U cesty vedoucí do starého zámku seděla stará žena v sobí kůži zavinuta až přes bradu, jakoby vchod k starožitnému sídlu hrabat Ortalských střežila.

Mladistvý jezdec Lennart Torstenson jí hodil dva peníze a dále si jí nehodlal všímnouti —. Stará žena v sobí kůži náhle vstává, podivný oděv přitahuje k tělu těsněji, staví se jezdci do cesty, přímo před koně, sahá mu po uzdě, zastavuje jej a hlasem, jakoby havran byl nad blizounkým návrším, zakrslými pahejly porostlým, zakrákoral, praví: „Už tu kolem mne takových pánů jako ty jela dnes hezká řada! Když jsem ruku natáhla, ani se nepodívali, když jsem prosila o boží almužničku, bodli koně ostruhami, když jsem se dala do modlení, vyhrkli v smích. — Až tebe jsem se dočkala. Jsem žena stoletá, křtili mne krví z poprav štokholmských. Devadesáti devíti lidem jsem život řekla napřed na jediný vlas, ty jsi stý —. Poslouchej! Až naše holky budou plakat pro své hochy za mořem, až naše matky budou chodit na břehy mořské a ptáti se vln, zdali už se synové jejich vrací, až naši otcové budou holubičkám na křídla věšet psaní za dětmi, v těch dnech uzříš mnoho, zkusíš ještě více a budeš velkým pánem! Uvidíš lidskou bídu, žes ji tak jaktěživ neviděl, uvidíš lidské soužení, že ti tak nikdy ani do hlavy nepřišlo, budou tě prositi abys pomohl; nedej se nutiti, pomoz, sehni se i k hrudě mezi nimi; v rukou tvých se v zlato promění —." S černavých věží zámku hrabat ortalských rozlehly se zvuky trub, koník poskočil, zařehotal, stará žena v sobí kůži sklesla k zemi, zasípěla, zaúpěla a za mladým jezdcem letěla věštba jako za nejtužších vánic severských skučení větrů: „Také zlé hvězdici své neujdeš, proč jsi mne nedoposlechl! — Vrátíš se slaven a přec jako nejchudší." Dalších slov mladý jezdec neslyšel; koník letěl jakoby křídla měl a na zámku hrabat ortalských rozléhaly se hlučněji a hlučněji fanfáry. Jezdec se jakoby náhodou ohlíží, o ženě v sobí kůži nikde ani stopy, jakoby v ptáka se byla proměnila, jenž mu letěl nizounko nad hlavou, provázeje ho k hodům vystrojeným od bohatýra hraběte —.

„Byl by tou hrudou mladý muž, jehož srdce zdá se mi opravdu jakoby bylo ze zlata ryzého? — Jsem slávou obsypán a při tom opravdu nejchudší!"

Mušketýři se opět museli zastaviti. Cesta se vinula s vrchu hlubokým ouvozem. Generál se vyrušil z myšlenek.

Hejtman se naklonil až k samému sklu v nosítkách.

„Slyším z daleka podivný hluk!" pravil generál k hejtmanu.

„Táhneme generalissime kolem černých lesů! Stromy hučí! Potaje!"

„Poslouchej lépe, tak jakoby z hluboka hřímalo; snad „modráci" se někde bijou."

„Lesy generalissime! — Tak vždycky hučívají, když chce pouštěti! Znám to dobře z domova, náš dvorec pod samými lesy."

Torstenson si sedl opět pohodlněji opřev se oběma rukama i zády o podušky.

Táhlý hlahol, temný, hluboký, skorem opravdu tak, jako když v únoru začnou stoleté kmeny „z gruntu" své poslední zimní žalmy nad věčnou proměnou časů a všeho, co v časích těch. Chvilkami na okamžik vše utichlo, ale potom letělo to vždycky od lesů silněji a temněji. K desáté hodině nebylo už slyšeti ničeho!

Čeští vystěhovalci byli v té chvíli od švédského „generálního štábu" na dobré dvě míle; táhl každý v jinou stranu. Češi dál a dále k jihu a Švédové dál a dále k východu. (Dokončení.)

V dubnu.

Dubnové jitro, vlhké a šedé.
Kalužky dlažbou mrazně se lešti;
na rohu ulice v drobounkém dešti,
na ruce drobounké děťátko bledé,
talířek fialek na druhé dlani,
stoji tu žena opřená k hrani.

Kdo by ji neviděl z mijících kolem,
kdo by si nekoupil kytičku fijal,
na děcko s úsměvem, na matku s bolem
pohledne, líto mu kvítku že přijal —
Fijaly, fijaly! — květ jarni v lese — —
jak do vás divá se to dítě bledé,
němé tak, smutné tak — a zimou se třese.

Pepita Ximenez.

Andaluzský román. Napsal *Juan Valera.*

(Pokračování.)

Když jsme ve svém vypravování došli až sem, nemůžeme jinak než upozorniti na věrohodný ráz, který má celá tato povídka, a obdivovati se nejsvědomitější správnosti osoby, která ji složila. Neboť kdyby v těchto Paralipomenos bylo něco vymyšleného, jako bývá v novellách, není pochyby, že by se byla tak důležitá a rozhodná schůze, jakáž nyní stala se u Pepity a Dona Luise, připravila a ve skutek uvedla prostředky méně všedními, než jako se stalo zde. Snad by bývali náš hrdina a naše hrdinka vyjíždějíce zase na jiný výlet do okolí, bývali překvapeni náhlou a hroznou bouřkou, tak že jim nezbývalo nic jiného, než utéci se do zřícenin nějakého starodávného hradu neb maurské věže, o nichž kromě toho šla pověst, že obcházejí tu strašidla, nebo cos podobného. Snad bývali by náš hrdina a naše hrdinka upadli do rukou loupežnické roty, od níž bývali by se vyprostili jedině chladnokrevností a chrabrostí Dona Luise a pak schovali se na noc, aniž bylo by jiného vyhnutí, a sami dva v nějaké sluji nebo jeskyni. A snad konečně by to byl spisovatel zařídil tak, aby Pepita a její nerozhodný obdivovatel byli by se musili vydati na cestu na moře, i ačkoliv dnešního dne není ni pirátů a divoce romantických loupežníků námořních, není nesnadno vymysliti nějaké ztroskotání se lodě, při kterémž by byl Don Luis Pepitu zachránil a přistál s ní na nějakém opuštěném ostrově nebo jiném místě poetickém a od lidí odloučeném. Na nějaký z těchto způsobů byl by autor připravil s velkou dovedností vroucně vášnivý rozhovor obou těch mladých lidí i byl by tak lépe ospravedlnil Dona Luise. Avšak myslíme, že než abychom kárali spisovatele proto, že utíká se k takovému zapletení, spíše díky jsme mu povinni za velkou jeho svědomitost, s kterouž věrnosti vypravování obětoval ohromující dojem, jehož by byl docílil, kdyby byl povídku svou ozdobil událostmi a příhodami, kteréž zrodily se jen v jeho fantasii.

Když už tomu nebylo jinak, než že Antoňona byla tak úslužná a obratná a Don Luis tak slabým, že pozvání k dostaveníčku neodolal, proč vymýšleti si lži a donutit oba se milující, aby vlečeni osudem se viděli a mluvili spolu o samotě na největší nebezpečí ctnosti své a nevinnosti obou? — Nic takového. Činil-li Don Luis dobře nebo zle, když k dostaveníčku šel, a činila-li dobře nebo zle Pepita, kteréž byla Antoňona již řekla, že Don Luis tak neočekávaně přijde ji navštívit, když těšila se z této návštěvy poněkud tajemné a přicházející v čas neobyčejný, neuvaluje se tu vina na osud, ale na samé osoby, které v této povídce jsou, a na náklonnosti, které cítí.

Nám je Pepita velmi milá; avšak pravdě budiž místo především i povíme ji tedy, byť i naší hrdince nelichotila. Antoňona řekla jí k osmé hodině, že Don Luis přijde a Pepita, která mluvila o umření, která měla oči červené a víčka trochu málo zapálená od pláče, a měla vlasy dosti rozcuchané, nemyslila od toho okamžiku na nic jiného, než jak by se upokojila a upravila ku přijetí Dona Luise. Umyla si obličej vlažnou vodou, aby stopy pláče zmizely na vlas tak dalece, aby nebyla ošklivá, avšak přece tak, aby zůstala znamení toho, že plakala; upravila si vlasy způsobem, jenž neprozrazoval studovanou dělanost, ale jevil jisté umělecké půvabné zanedbání, nikoliv ale nespořádanost, kteráž bývala by málo způsobná; uhladila si nehty a poněvadž nebylo slušno přijmouti Dona Luise v županu, oblékla se v roztomilé šaty domácí. Slovem hleděla instinktivně k tomu, aby celý zevnějšek činil ji krásnější a půvabnější, aniž by probleskávala sebe menší známka umělosti, práce a času vynaložených na tuto ozdobu, nýbrž aby vše zářilo jako věc přirozená a půvab samorostlý, jako něco co jest vrozeným jí vděkem přes všecko zapomínání svého zevnějšku, jejž způsobila prudkost a nával jejích pocitů.

Jakož opravdu to víme, vynaložila Pepita celou hodinu na toto upravování svého zevnějšku, kterýž měl se zdáti způsobeným toliko její přirozeností, jakž na ni působil její žal. Potom přiložila posléze na sebe ruku dívajíc se do zrcadla se špatně zakrytými známkami spokojenosti. Konečně, v půl desáté vzavši svícen vešla do sálu, kde stálo Jezulátko. Rozžehla nejdříve svíce na oltáříčku, zpozorovala s jakousi bolestí, že květiny klonily se tam uvadlé, prosila vroucně sošku, aby jí odpustila tak dlouhé zanedbání, i vrhnouc se na kolena modlila se o samotě z hloubi srdce s tou důvěrou a prostotou, jakou budí ten, kdo jest tak dlouhá leta hostem v domě. Napřed modlila se k Ježíši Nazaretskému s křížem na rameni a s trnovou korunou na hlavě, potom k Ecce Homo ztýranému a skrvácenému, s třtinou, jež v posměšku dána mu za žezlo a s hrubým provazem, jímž svázali mu ruce, ku Kristu ukřižovanému, skrvácenému a umírajícímu; od těchto neodvažovala se Pepita vyprošovati, o co modlila se u Jezulátka, ještě tak usmívavého, roztomilého, zdravého a růžového. Pepita je prosila, aby jí nechalo Dona Luise, aby jí ho nebralo, neboť ono, tak bohaté a za-

*

opatřené vším, že může bez veliké oběti vzdáti se tohoto svého služebníka a ponechati ho jí.

Po ukončení těchto příprav, kteréž, budiž nám dovoleno roztříditi a rozděliti v krášlivé, rozjímavé a náboženské, odešla Pepita do svého pokoje a očekávala příchod Dona Luise s horečnou netrpělivostí.

Antoňona moudře učinila, že neřekla své paní slova o příchodu Dona Luise, až teprv as před půl druhou hodinou. Ale i tak, následkem opozdění se milencova byla ubohá Pepita celá bez sebe, plná úzkosti a tísně od toho okamžiku co skončila svou modlitbu před dítětem Ježíškem, až do chvíle, kdy vstoupilo do jejího pokoje to dítě druhé. —

Návštěva začala způsobem nejvážnějším a nejobřadnějším. Obvyklé pozdravy pronešeny formálně a přesně s jedné strany i druhé. Don Luis, prošen aby usedl, učinil tak na nízké židli neodloživ ani klobouk, ani hůlku a v nemalé vzdálenosti od Pepity. Pepita usedla na pohovku. Podle ní stál stolek s knihami a svícnem, jehož světlo padalo na její tvář. Kromě toho hořela lampa na bufetu. Avšak obě světla zanechávala přece větší část pokoje, velký jak byl, v polostínu. Velké okno, hledící do malé vnitřní zahrádky, bylo pro teplo otevřené a ačkoli bylo jako zastřené clonou venku rozpínajících se větví růžových a jasmínových, pronikaly přece jasné paprsky měsíce až do pokoje, závodíce tu se světlem umělým. Dále vnikal oknem vzdálený a splývavý ohlas veselí odbývaného v domě hospodářském, jenž nalezal se na druhém konci celé budovy, jednotvárný, konejšivý plouskot fontánu, jenž byl v zahrádce, vůně jasmínu a růží vroubících a zastírajících okno, mísíc se s vůní bazalek a jiných květin zdobících záhonek pod ním.

Nastala dlouhá přestávka, mlčení, jež bylo právě tak těžko udržet jako přerušit. Žádný z obou proti sobě sedících neodvažoval se promluvit. Byltě to vskutku stav trapné rozpačitosti. Jako pro ně sami, vysloviti, co vyslovili potom, tak pro nás jest zaznamenati to úlohou nesnadnou; avšak jest již nezbytí. Zůstavme jim samým přerušení trapného mlčení a zaznamenejme jenom jejich slova. — —

„Konečně přišla Vaše Laskavost před svým odchodem se mnou se rozloučit,“ pravila Pepita. „Ztratila jsem již veškeré naděje.“

Úloha, kterou hrál Don Luis, byla velmi nesnadná a na druhé straně nejen mužové nezkušení, ale i ti, kteří se vyznají a otuženi jsou v podobných rozmluvách, dopouštívají se na začátku pošetilostí. Protož nebuď odsuzováno, že Don Luis začal mluvením hloupostí.

„Výčitka Vaší Laskavosti“ pravil, „jest nespravedlivá. Byl jsem zde rozloučiti se u vás se svým otcem, a poněvadž nedostalo se nám potěšení býti přijatu, zanechali jsme své navštivenky. Řeklo se nám, že zdraví Vaší Laskavosti jest choulostivé i dali jsme se každodenně ptát, jak vám jest. Těšilo nás velice, když jsme se dozvěděli, že není již žádného nebezpečí. A dnes jest Vaší Laskavosti již lépe?“

„Skoro bych řekla Vaší Laskavosti, že mi není lépe, ale poněvadž vidím, že přicházíte v poselství svého otce a nechci zarmoutit přítele tak výborného, jest spravedlivo říci Vaší Laskavosti, což také svému otci sdělte, že se cítím dosti zotavena. Jest mi divno, že přišla Vaše Laskavost sama. Zajisté jest Don Pedro velmi zaměstnán, že vás nedoprovodil.“

„Otec nepřišel se mnou, milostivá paní, protože neví, že jsem šel k Vaší Laskavosti návštěvou. Přišel jsem sám, protože má býti rozloučení mé slavné, vážné a na vždy a rozloučení se otcovo jest velmi rozdílné od mého. On vrátí se za několik neděl, kdežto já, možná že nevrátím se nikdy a jestli se vrátím, budu zajisté zcela jiný než dnes.“

Pepita nemohla se zdržeti. Budoucnost plná štěstí, o které snila, rozplývala se jako stín. Její nezvratná odhodlanost, zvítěziti za každou cenu nad tímto mužem, jediným, kterého v celém žití milovala, jediným, jehož schopna byla milovat, byla odhodlaností zbytečnou. Don Luis odcházel. Mladost, půvab, krása, láska Pepitina nebyly u něho ničím. Byla odsouzena v dvaceti letech věku svého, a tak krásná, k ovdovělosti věčné, k osamělosti, k milování toho, jenž nemiloval ji. Každá jiná láska byla pro ni nemožnou. Povaha Pepitina, v které překážky jen utužovaly a oživovaly její přání, v které úmysl jednou pojatý trhal za sebou vše, dokud nenašel vyplnění; povaha ta propukla nyní v celé své prudkosti a rvala v kusy všechny vazby. Zde nezbývalo než umřít, nebo zvítězit. Ohledy společenské, zakořeněný zvyk zatajovati pokrytstvím a zastírati to, co člověk cítí, jak učí se tomu ve velkém světě, kde proudu vášně klade se hráz, kde zahaluje se vše gazovým závojem a rozplývá se frásemi a perifrásemi dvojsmyslnými nejprudší výbuch nedostatečně potlačovaných citů, — vše to nemohlo ničeho u Pepity, která obcování s lidmi jen málo byla znalá a u níž nebylo cesty střední, která neuměla než slepě poslušna býti své matky a svého prvního muže a pak despoticky stavěti svou vůli nad chtění všech ostatních lidských bytostí. Tak stalo se, že Pepita mluvila při této příležitosti a objevovala se takovou, jakou byla. Její duše se vším, co bylo v ní vášnivého, vzala na se pojatelný tvar v jejích slovech a její slova nesloužila k tomu, aby zahalovala její myšlenky, ale aby jim dala tělo. Nemluvila, jako bývala by mluvila dáma z našich salonů, s tou jistou obehností a oslabováním výrazu, ale s idyllickou nepokrytostí, s jakouž mluvila Chloe k Dafnisovi a s pokorou a úplnou se odevzdaností, s jakou snacha Noemina chovala se k Boozovi.

Pepita řekla:

„Tedy vy trváte na svém předsevzetí? Jste jist, že povolání to jest skutečně vaším? Nebojíte se, že budete špatným knězem? Ctěný Done Luise, chci sebrati síly své, chci na okamžik zapomenouti, že jsem jen necvičené děvče: chci vybaviti se ze všeho citu a mluviti s chladností, jako kdyby se jednalo o předmět mi nejcizejší. Jsou zde dvé věci, které mohou se vykládati dvěma způsoby. Oběma výklady nezískáváte vy. Objasním svou myšlenku. Jestliže žena, která svou koketností, zajisté že nepříliš smělou, ano snad bez hlesnutí vám slovem, za několik dní, v kterých vás vídala a ve vaší společnosti byla, toho zmohla na vás, že vás zaujala, že pohnula vás k tomu, abyste se na ni díval pohledy věštícími lásku světskou, ano až k tomu, že podal jste jí znamení náklonnosti, které jest pokleskem a hříchem u každého, zvláště pak u kněze, jestliže tato žena, jak vskutku také, jest prostou, obyčejnou venkovankou bez cvičenosti, bez nadání, bez elegance, — čeho teprv

musíte se bát, až ve velkých městech budete vídati a navštěvovati ženy tisíckrát nebezpečnější? Vy sešilíte, až uvidíte a zacházeti budete se vznešenými dámami, které obývají paláce, chodí po měkkých kobercích, oslňují diamanty a perlami, které oblékají se v hedváb a krajky a ne v perkal a muselin, které obnažují běloskvoucí a krásná hrdla a nezahalují je plebejským a skromným šátečkem; které jsou vycvičeny v dívání se a zraňování, které pro ten svůj lesk, dvůr i nádheru, jíž se obklopují, jsou tím více žádány, čím zdánlivě nedostižitelnější; které hovoří o politice, filosofii, náboženství a literatuře, které zpívají jako kanárci a jsou jako zahaleny v oblaky vůně, jim kořícím se a k nohoum jim padajícím světem, stojíce samy na podstavci triumfů a vítězství proměněny jako v bohyně kouzlem slavného jmena, trůnící v zlatých salonech, nebo v zátiší rozkoší dýchajících toiletních síní, kam vstupují jen šťastní této země; které snad nazývají se po prostu v nejužším kruhu svém Pepita, Antoñita, Angelita, ale u ostatních jsou: Nejsvětlejší paní vévodkyně; nejsvětlejší paní markýzka. Jestliže dal jste se uchvátit prostou venkovankou nalezaje se v předvečer svého vysvěcení, při všem nadšení pro váš stav, jakož o tom pochybností býti nesmí, a když jste podlehl okamžitému, prchavému návalu svého citu, — nemám příčiny předzvídati, že bude z vás kněz špatný, neposvěcený, světácký a bídný, který klesne při každém kroku? V takovém rozpoložení mysli, věřte mi, Done Luisi, a nebuďte tím uražen, — nestačíte ani k tomu, abyste byl mužem ženy počestné. Jestliže jste vztáhl ruce své s práhnutím a něžností nejšílenějšího milence, jestliže jste se díval pohledy, které slibovaly nebesa, věčnost lásky a jestliže jste . . . poceloval ženu, která ve vás nebudila nic jiného než pro co u mne není jmena, pak odejděte s bohem a neberte si tutu ženu za choť. Jestliže ona jest dobrá, nebudiž vám ženou, ba ani milenkou, ale pro lásku boží nebuďte vy také knězem. Církev má potřebí jiných lidí vážnějších a více schopných ctnosti, aby sloužili Nejvyššímu. Naopak jestliže jste cítil velkou náklonnost k ženě, o které mluvíme, třeba by i málo byla toho hodna, proč ji opouštěti, proč ji sklamati tak krutě? Neboť jakkoliv nehodna by jí byla, jestliže ona lásku tu vzbudila, nemyslíte, že stejným dílem cítí ji a bude její obětí? Což láska velká, povznešená, prudká nikdy na druhého nepřechází? Což netyranisuje ona, nepodmaňuje předmět milovaný způsobem neodolatelným? Podle stupně a vroucnosti lásky své musíte měřit lásku té, kterou milujete. A jak nebáti se o ni, když ji opouštíte? Má ona té mužné odvahy a vytrvalosti, kterou budí vědění obsažené v knihách, luznost slávy, množství velikolepých záměrů a vše to, co teď ve vašem vzdělaném a povznešeném duchu činí, že bez rozrývajícího násilí oddělujete se a loučíte od každého jiného pozemského cítění? Nepochopujete, že ona umře bolestí a že vy určen jsa svým povoláním přinášeti oběť nekrvavou, začnete tím, že bezbožně obětujete tu, která vás nejvíce miluje?“

„Milostivá paní,“ odpověděl Don Luis sbíraje všechny síly své, aby zakryl své pohnutí a nebylo znáti rozčilení, jež jevilo se v chvějícím se a váznoucím jeho hlase. „Milostivá paní, také já musím se velmi přemáhat, abych odpověděl vám s chladností toho, jenž staví důvody proti důvodům jako ve slovném sporu, avšak vaše obviňování jest tak řečnické (odpusťte že to pravím) a tak dovedně sofistické, že jest nutno, abych je rozptylil doklady. Nemyslil jsem, že bude mi zde po způsobu disputace mluviti a bystřiti svůj obmezený rozum; avšak vy mne k tomu odsuzujete, nemám-li býti považován za netvora. Chci odpověděti na obojí ostří krutého dilematu, kteréž jste na mou škodu vymyslila. Ačkoliv jsem byl vychován u svého strýce v semináři, kde nevídal jsem žen, nepovažujte mne přece za tak nevědomého a tak na obrazotvornost chudého, že bych si jich byl nedovedl představit v mysli své v celé jejich kráse i svůdnosti, jak jen mohou být. Naopak, moje obrazotvornost přesahovala ve všem tom skutečnost samu. Roznícena čtením pěvců biblických a básníků světských představovala si ženy půvabnější, líbeznější, stepilejší, než jak jich obyčejně jest ve světě skutečném. Já znal tedy cenu oběti, kterou jsem přinesl, ano já i přeceňoval oběť tu když vzdal jsem se lásky k ženám těm chtěje povznésti se k důstojnosti kněžské. Dobře znal jsem já co může a musí přidati k půvabu krásné ženy nádherný oděv a skvoucí drahokamy i obklopení jí všemi krásami nejzjemnělejší kultury a vším bohatstvím, jež tvoří ruka i neunavný důvtip lidský. Předobře znal jsem také, jak zvyšován jest přirozený vděk, jak broušena, povznášena a skvoucí činěna duševní dokonalost ženy zacházením s lidmi vynikajícími vědomostmi, čtením dobrých kněh, ano již samým pohledem květoucích měst s těmi pomníky velikosti, které se v nich nalezají. Vše to jsem si představoval s takou živostí a vše viděl jsem v také kráse, že — o tom nepochybujte — uvidím-li ony ženy, o kterých jste mluvila, a budu-li v jich společnosti, neupadnu zajisté do onoho zbožňování jich a onoho šílenství, které mi věštíte, ano snad budu i sklamán, uvidím-li, jak veliký rozdíl jest mezi skutečností a snem, mezi tím co žije a obrazem v duši mé.“

„Také to jsou sofismata,“ přerušila jej Pepita. „Zajisté nemožno vám upříti, že co maluje se ve vaší obrazotvornosti, jest krásnější, než nalezá se ve světě skutečném, avšak, jak také upříti, že věc skutečná má účinnější svůdnosti než v mysli zobrazená a vysněná? Neurčitost a vzdušnost fantastického přeludu, jakkoliv krásným jest, nemůže závoditi s tím, co hmotně činí dojem na smysly. Proti světským snům pochopuji, že zvítězí ve vaší duši obrazy zbožné, avšak obávám se, že obrazy zbožné nezvítězí nad světskými skutečnostmi.“

„Toho se nebojte, señoro,“ odpověděl Don Luis. „Moje fantasie v tom co tvoří jest silnější než celý svět v tom, co smysly do mne přenáší, mocnější než celý svět — kromě vás.“

„A proč kromě mne? To budí ve mně jinou obavu. Jest snad představa, kterou máte o mně, představa, kterou milujete, výtvorem té mocné fantasie, přeludem, jenž v ničem nesrovnává se se mnou?“

„Nikoliv; není tomu tak. Mám pevnou víru, že tato představa jest ve všem stejná s vámi; avšak snad jest již vrozená mé duši, snad nalezá se v duši mé od chvíle, kdy byla stvořena od Boha, snad tvoří část její podstaty, snad jest tím nejčistším a nejdrahocennějším v její bytosti jako vůně jest u květu.“

„Ano, toho jsem se obávala. Vy to nyní dosvědčujete. Vy mne nemilujete. Co milujete, jest tresť, vůně, to nejčistší vaší duše samé vzavši na sebe podobu mou.“

„Nikoliv, Pepito. Nebavte se tak ukrutně a ne-

trýzněte mne. To co miluji, jste vy, a tak jak jste; avšak jest tak krásné, tak čisté, tak útlé co miluji, že nemohu si vysvětlit, jak by vše to mohlo přejíti ve mne skrze smysly způsobem hmotným a dospělo až do mé duše. Proto tedy se domýšlím a věřím a za jisté pokládám, že bylo to již ve mně dříve. Jest to jako představa Boha, která byla ve mně, která zvětšila i vyvinula se ve mně a má za podklad zajisté předmět skutečný, vyšší, nekonečně vznešenější než představa sama. Jako že věřím, že Bůh jest, tak věřím, že jste vy a tisíckrát jste drahocennější, než představa, kterou v duši mám o vás."

„Ještě jedna pochybnost mi zbývá. Není to snad žena vůbec a ne já zvláště, která vzbudila tuto představu?"

„Není, Pepito; kouzlo ženy krásné duší a ušlechtilé zevnějškem vstoupilo již dříve než vás jsem viděl, v mou fantasii. Není vévodkyně ani markýzky v Madridu, ani císařovny ve světě, ani královny ani kněžny na celém povrchu zemském, která vyrovnala by se ideálům a fantastickým výtvorům, s kterými jsem žil, poněvadž objevovaly se mi v zámcích a kopulích zářících světlem, ušlechtilou krásou a vybranými ozdobami, kterých jsem si vystavil ve vzdušných prostorech své obrazotvornosti, co dospěl jsem mužného věku, a které dával jsem za obydlí svým Laurám, Beatricím, Julietám, Margaritám, Eleonorám, svým Cinthiám, Glicerám a Lesbiám. Já korunoval je v mysli své diademy a mitrami orientálními, já zahaloval je v roucha nachová a zlatotkaná, i obklopoval je nádherou královskou jako Esther a Vasti; já odíval je v nevinnou prostotu věku patriarchů, jako Rebeku a Sulamit, já vdechnul jim líbeznou pokoru a odevzdanost, již měla Ruth, já slyšel je mluviti jako Aspasie a Hipatie, mistryně ve výmluvnosti; já stavěl je v komnaty nejnádhernější a ozařoval je skvělým odleskem čisté krve a slavného původu jako by byly nejhrdějšími a nejvznešenějšími paními starodávného Říma; já viděl je lehké mysli, laškující, koketní, veselé, plné aristokratické nenucenosti jako dámy za časů Ludvíka XIV ve Versaillu, a já jsem je ozdoboval tu čistotou dýchajícími řízami budícími zbožňování a úctu nejhlubší, tu zase rouchy a látkami jemnými, pod jichž lehkými záhyby vystupovala celá dokonalá plastičnost jejich krásných tvarů; já odíval je v průsvitnou chou krásných hetér athenských a korinthských, aby prosvítala z pod mlhavého závoje bělost a růžovost krásně modelovaného těla. Avšak, co váží všechny rozkoše smyslů, všechna sláva a nádhernost světa proti tomu, když duše hoří a tráví se láskou božskou jako já — snad v svrchované pýše — se domníval, že hoří a tráví se duše má? Ohromná skaliska, celé hory brání-li výbuchu ohně hořícího v nitru země, rozletí se do vzduchu otvírajíce průchod v zákopu nahromaděným látkám třaskavým nebo rozžhaveným hmotám bouřící se sopky. Tak a s větší ještě silou svrhnul můj duch se sebe celou tíži světa a krásy stvořené, jež vystupovala na vrch a věznila jej a bránila mu rozletěti se k Bohu jako ku svému středu. Nikoli; v nevědomosti neopustil jsem žádné radosti, žádné sladkosti, žádné slávy: to vše jsem znal, ano cenil výše než vskutku váží to, když porovná se s jinou radostí, s jinou slávou a líbezností větší. Světská láska k ženě nejen že vstoupila před mou fantasii s těmi půvaby, které v sobě má, ale s nejvyššími a téměř neodolatelnými a nejnebezpečnějšími kouzly pokušení, které moralisté nazývají panickým, a v kterém mysl ještě nesklamaná zkušeností a hříchem představuje si objetí milované bytosti jako největší rozkoš, zajisté nekonečně vyšší té každé skutečnosti a každé pravdy. Co vskutku žiju, co jsem muž, a jest tomu již leta, neboť nejsem tak mlád, pohrdal jsem všemi těmito stíny a odlesky radostí a krás miluje jedinou krásu, jediný pravzor a práhnutí po radosti nejvznešenější. Umrtvil jsem sebe, abych ožil v předmětu milovaném; očistil jsem nejen své cítění, ale všechny mocnosti duše své od náklonností světských, postav a obrazů, abych mohl říci spravedlivě, že nejsem to já, který žiju, ale že Kristus žije ve mně. Snad, a jistě zhřešil jsem zpupností a přílišnou sebedůvěrou a Bůh chtěl mne ztrestat. Vy jste pak postavila se mi v dráhu, odtrhla mne od Něho, a uvedla mne na scestí. Teď mne káráte, vysmíváte se mi a obviňujete mne z rozmařilosti a lehkomyslnosti; a kárajíc mne a posmívajíc se mi urážíte samu sebe domnívajíc se, že k mému poklesku bývala by mne přiměla také jiná, kterákoliv žena. Povinností mou jest pokora a nechci tedy, bráně se, hřešiti hrdostí. Jestliže Bůh za trest mé pýchy mne milostí svou opustil, jest velmi možno, že by mne býval i podnět nejméně dobrý přivedl ku kolísání a pádu. Avšak ať tomu jakkoliv, pravím vám, že má mysl, jakkoliv snad zmítána přeludy, rozumí tomu jinak. Snad jest to účinek mé neskrocené pýchy, ale opakuji, že jinak rozumím tomu. Nemohu se přemluvit, že by špatnost a nízkost byly podnětem mého pádu. Nade všechny sny mé mladistvé fantasie povznesla se a trůní skutečnost, kterou spatřil jsem ve vás; nade všemi nymfami, královnami a bohyněmi zvítězila jste vy; na vrcholi mých idealních výtvorů svržených, vyvrácených, vyhlazených pro lásku boží povznášel se v duši mé obraz věrný, otisk nejpravější živé krásy, která zdobí toto tělo a tuto duši a jest pravou jejich podstatou. Snad působí v tom i něco tajemného, nadpřirozeného, neboť miloval jsem vás od toho okamžiku, co jsem vás spatřil, snad již dříve, než jsem vás spatřil, dříve, než jsem si byl vědom, že vás miluji, miloval jsem vás. Řeklo by se, že bylo v tom něco osudného, že bylo to zaznamenáno v knize mého života, že bylo to předurčení."

„A bylo-li to předurčeno, bylo-li to napsáno," přerušila jej Pepita, „proč jste se nepodvolil, proč jste se ještě vzpíral? Obětujte svá předsevzetí naší lásce. Což jsem já neobětovala dost? I dnes, v tom samém okamžiku jak prosím, jak usiluji, abych přemohla vaše odmítání? Neobětuju svou hrdost, důstojnost a svůj ostych? — Já také myslím, že jsem vás milovala dříve, než jsem vás shledla. Dnes miluji vás z celého srdce a bez vás není pro mne štěstí žádného. To jisto jest, že v mém skromném důvtipu nemůžete nalézti tak mocného soka, jako já nalezám v důvtipu vašem. Ani myslí, ani vůlí, ani citem nemohu se povznésti k Bohu okamžitě. Ani vrozenou silou ani milostí nemohla jsem, ba ani neodvažuji se toho povznésti se k tak závratným sférám. Duše má, to vím, jest plna nábožné vroucnosti a znám a miluji Boha a klaním se mu, ale vidím jen jeho všemohoucnost a obdivuji se jeho dobrotě v dílech, která vyšla z jeho rukou. Ani obrazotvorností svou neumím si vyvolati ony sny, o kterých jste mluvil. Avšak o někom krásnějším, vzdělanějším, poetičtějším a vroucnějším, než jsou mužové, kteří se o mne ucházeli dosavad, o milenci ušlechtilejším

a mužnějším, než jsou všicci z tohoto místa i z okolí, — snila jsem, aby mne miloval a já milovala jej i aby jeho vůle byla vůlí mou. Ten někdo byl jste vy. Tušila jsem to, když mi řekli, že přijedete domů, poznala jsem to, když jsem vás spatřila ponejprv. Avšak poněvadž moje obraznost jest tak suchá, nevyrovnala se představa, kterou jsem si činila o vás, ani zdaleka tomu, jakým skutečně jste. Já také čtla několik povídek a básní, ale ze všech živlů, které mi z nich zůstaly v paměti, nedovedla jsem nikdy složiti si obraz, jenž nebyl by mnohem nižší ceny vůči obrazu, jejž vidím ve vás a pochopuji ve vás od té chvíle, co vás znám. Tak byla jsem přemožena, překonána a zničena od prvního dne. Jestli jest láska tím, co vy pravíte, umíráním v sobě, abychom ožili v předmětu milovaném, pak opravdovou a spravedlivou jest láska má, neboť já zemřela v sobě a žiju jen ve vás a vámi. Chtěla jsem vyrvati z duše své tuto lásku, majíc ji za neopětovanou, avšak nebylo mi to možno. Vroucně modlila jsem se k Bohu, aby odjal lásku mou nebo mne zabil, a Bůh nechtěl mne vyslyšet. Modlila jsem se k Marii nejsvětější, aby setřela mi s duše obraz váš, a modlitba má byla marná. Činila jsem sliby svému svatému patronu, aby dal, abych nemyslila na vás jinak než on myslil na svou svatou choť, a světec nepřispěl mi ku pomoci. Vidouc to byla jsem tak odvážná, že prosila jsem nebesa, aby dopustila, byste se dal přemoci, aby vám vnukla, by zanechal jste kněžství, aby vznikla ve vašem srdci láska tak hluboká jako ta, která jest v srdci mém. Done Luise, recte mi upřímně, bylo nebe hluché také k této mé poslední modlitbě? Anebo snad jest tomu tak, že k podmanění si, ku přemožení duše tak nepatrné, ubohé, slabé jako duše má stačí jen láska malá a k přemožení duše vaší, zaujaté a střežené tak vznešenými a mocnými myšlenkami, jest zapotřebí lásky mohutnější, kterou já nejsem hodna vdechnout, ani sdělit, ani snad schopna ji pochopit?"

„Pepito," odpověděl Don Luis, „nic o tom, že by duše vaše byla nepatrnější mé, avšak ona jest prosta všech závazků a moje není. Láska moje k vám nezná mezí, ale válčí proti ní má povinnost, mé sliby, předsevzetí celého života tak blízké již uskutečnění. Proč bych to neřekl a bez bázně, že vás urazím: Jestliže vy vzbuzujete lásku ve mně, nepokořujete se. Jestliže já poddávám se lásce vaší, pokořuji se a snižuji. Opouštím stvořitele pro stvoření, bořím dílo své pevné vůle, ničím obraz Kristův, který byl v prsou mých, a člověk nový, kterého jsem s tak hrozným úsilím utvořil v sobě, zanikne a na místě jeho zrodí se opět člověk starý. Avšak proč, než abych já skláněl se až k zemi, až k tomuto světu s jeho hříchy, jímž jsem dříve pohrdal, proč nepovznesete se vy ke mně ctností té samé lásky, která zaujala mne očištěna od každého kazu? Proč bychom se potom nemilovali bez hanbení se, bez hříchu a poskvrny? Bůh nejčistším a skvoucím ohněm lásky své pronikne duše svaté a naplní je tak, že jako kov, jenž vychází z výhně aniž by přestal býti kovem září a oslňuje a jest jedním ohnivým žárem — i duše proniknuty jsou Bohem a ve všem jsou boží a prodchnuty milostí lásky božské. Duše ty pak se milují a těší se v sobě jako by milovaly Boha a těšily se v něm, milujíce jej a těšíce se v něm, poněvadž Bohem jsou ony. Stoupejme, spojeni v duchu po těchto mystických a lopotných stupních: naše duše dospějí pak onoho blaženství, které jest možné i v tomto životě; avšak právě proto nutno jest, aby naše těla se rozloučila, abych já odešel kam volá mne má povinnost, můj slib a hlas Nejvyššího, jenž vládne služebníkem svým a určuje mu místo u svého oltáře."

„Ach, Done Luisi!" zvolala Pepita do duše rozrytá a zarmoucená. „Teď vím, jak bídný jest to kov, z něhož jsem stvořena a jak nehodna jsem, by prohřál mne a očistil oheň božský. Vyznám se vám ze všeho, ničeho nedbajíc, ani ne studu. Jsem hříšnicí pekelnou. Můj drsný, necvičený duch nepovznáší se k těm jemnostem, útlostem a nejvyšším stránkám lásky. Moje zbožná vůle vzpírá se tomu, co vy navrhujete. Ba ani nechápu vás bez vás. Pro mne jsou vámi vaše ústa, vaše oči, váš černý vlas, jejž chci rozčechrat svýma rukama, váš sladký hlas a líbezný přízvuk vašich slov, která zraňují i okouzlují můj sluch, slovem, celá vaše tělesná postava, kterou miluji a která mne svádí a skrze kterou, a jedině skrze ni, jeví se mi duch neviditelný, neurčitý, plný tajemství. Duše má spurná a neschopná onoho zázračného vytržení nemůže sledovati vás nikdy do říší, do kterých byste ji unésti chtěl. Jestli vy se k nim povznesete, zůstanu já zde sama opuštěná v zármutku nejhlubším. Chci raději umřít. Zasluhuji smrti a přeju si jí. Snad že smrtí odhodivši neb rozbivši tyto potupné okovy, které ji svírají, stane se duše má schopnou oné lásky, kterou abychom se milovali vy si přejete. Usmrťte mne dříve, abychom se tak milovati mohli; usmrťte mne dříve a můj duch půjde za vámi do všech krajů země, bude provázeti vás neviditelný po vašem boku, bdě nad vaším spánkem, hledě na vás u vytržení, pronikaje vaše nejskrytější myšlenky a patře tváří v tvář vaší duši bez prostřednictví smyslů. Avšak dokud živa jsem, nemůže tak být. Já nemiluji ve vás jenom duši ale i tělo, i stín těla, i odlesk těla v zrcadle nebo ve vodě, i jméno i název i krev a vše co tvoří podstatu Dona Luise de Vargas; kovový zvuk vašeho hlasu, pohyb v chůzi, a nevím již, co bych řekla. Opakuji, že musíte mne usmrtit. Učiňte tak bez slitování. Ne, ne; já nejsem křesťanka, já jsem modlářka toho, co stvořeno z prachu."

Zde umlkla Pepita na dlouhou chvíli. Don Luis nevěděl co říci a mlčel. Slzy skrápaly po tvářích Pepitiných, když pokračovala:

„Vím to. Vy mnou pohrdáte, a činíte dobře že tak. Tímto spravedlivým opovržením zabijete mne lépe než dýkou, a nestřísníte krví svou ruku a své svědomí. S Bohem! Sprostím vás své ohyzdné, nenáviděné přítomnosti. S Bohem na vždy!"

Řkouc tak vstala Pepita z pohovky a s odvrácenou, slzami zrosenou tváří rychlým krokem vrhala se ku dveřím vedoucím do vnitřních komnat. Don Luis cítil nepřemožitelnou tíseň a soucit nejhlubší. Zachvátil jej strach, že Pepita umře. Zvedl se za ní, aby ji zadržel, ale bylo pozdě. Pepita překročila práh. Její postava ztrácela se v temnosti. Jako vlečen mocí nadlidskou, jako hnán rukou neviditelnou, vstoupil Don Luis za Pepitou do pološera.

(Pokračování)

FEUILLETON.

Muž se zlatým mozkem.

Legenda, věnovaná dámě, která má ráda veselé povídky

Od *Alf. Daudeta.*

Čta list Váš, madame, činil jsem si skoro výčitky. Libuji si v povídkách skoro trochu smutných i umínil jsem si, že Vám dnes pošlu něco veselého, něco hodně veselého.

Ostatně proč bych byl smuten? Zůstávám sto mil od zasmušilé, mlhavé Paříže, na výslunném pahorku, ve vlasti tamburin a muškatové révy. Kam se podívám, samé slunko, samá hudba; mám orkestr samých bělořitek, sbory pěnkavek; ráno prozpěvuje mi slavík, o polednách spustí cvrček, pak pastouškové na fujary a smích hezkých snědých děvčat z vinice zaletuje až sem ke mně. Věřte, tu krajinku jsem si špatně vyhlídl k ustavičné práci; mohlť bych odtud spíše posílati dámám básničky jako růže květ a košíčky plné zamilovaných pletek.

Ale ne! jsem ještě tuze blízko Paříže. Každý den mi ještě posílává až k mým sosnám oprysky svých tísní . . . Právě co tyto řádky píši, dovídám se o žalostné smrti ubohého Karla Barbary a mlýn můj jest, jakoby ho smutkem potáhl. Mějte se dobře, slavíčkové moji, cvrčkové moji s bohem. Už jest u mne po vší radosti . . . Vidíte, madame, proto Vám posílám místo hezké, švitorné povídky, kterou jsem Vám ještě před chvilenkou sliboval, zase jenom zádumčivou legendu.

Byl jednou jeden člověk a ten měl zlatý mozek, ano, madame, opravdový zlatý mozek. Když se narodil, myslili doktoři, že to dítě nezůstane na živu, tak mělo hlavu těžkou a lebku neobyčejných rozměrů. A vydrželo přec a rostlo jako z vody: jenom po hlavě bralo stále pochopy a každý byl útrpností jat vida je, jak batolíc se naráží na každý kus nářadí.

Hošík padal přes tu chvíli. Jednoho dne se svalil s vysokých schodů a udeřil čelem na mramorový stupeň, kde lebka jeho zachrastila jako ryzí zlato. Myslili, že je mrtev; když ho však zdvihli, nenašli na něm kromě jediné lehounké, žádné jiné rány a dvě nebo tři krůpěje sraženého zlata v světlých jeho kadeřích. Tímto způsobem se rodiče dověděli, že mají synka se zlatým mozkem.

Zůstalo to v tajnosti tak, že ani sám chlapec ničeho nezvěděl. Čas po čase ptával se, proč ho více nepouštějí před dům na ulici, aby si hrál s jinými dětmi.

— Mohli by tě mně tam ukrásti, můj drahý poklade, odpověděla máti. Od té doby měl hošík veliký strach, aby ho neukradli; hrával si tedy sám mlčky šouraje se zvolna z jednoho pokoje do druhého.

Teprvé když mu bylo deset let, řekli mu rodiče, co má za zvláštní dar, který může rozhodnouti nad jeho osudem; a za to, že ho až po tu dobu vychovávali a živili, prosili ho, aby jim to vynahradil trochem svého zlata. Chlapec se nerozmýšlel a bez meškání — jakým způsobem? o tom se legenda nezmiňuje — vyrval z lebky kus ryzého zlata tak velký jako vlašský ořech, a hodil je hrdě do klína své matce . . . Nato omámený bohatstvím, jež v hlavě měl, šílený žádostí, opojený mocí svou, opouštěl otcovský dům a proháněl se světem rozmařuje a plýtvaje svými poklady.

Dle královského žití a plýtvání nepočítanými penězi by byl každý soudil, že jest jeho mozek nevyčerpatelným . . . a vyčerpal se přec a bylo to znáti na jeho scházejících očích a jeho vpadajících tvářích. Jednoho dne ráno konečně po divokých hodech, zůstav samojediný mezi zbytky kvasu a dohořívajícími lustry, zhrozil se ubožák ohromné jámy, již vybral ve svém pokladu. Byl čas přestati.

Od té doby nastalo nové živobytí. Muž se zlatým mozkem začal žíti tiše v ústraní z práce svých rukou, podezřivý a bázlivý jako lakomec, vyhýbaje se každému pokušení, snaže se sám zapomenouti na osudné své bohatství, jehož se více ani dotknouti nechtěl. Na neštěstí provázel ho do samoty přítel a ten znal jeho tajemství.

Jednou v noci procitl ubohý muž ten prudkou, hroznou bolestí v hlavě; vzchopil se celý omámený a při světle měsíce viděl prchati přítele svého, schovávajícího něco pod pláštěm.

A tak mu byl zase kus mozku ukraden . . .

Po nějakém čase se muž se zlatým mozkem zamiloval a tenkráte bylo po všem . . . Zamiloval se z celé duše své do jasnovlasé dívčiny, která ho sice také milovala, nad něho však více chocholy, bílé peří a rudozlaté střapečky na botičkách.

V rukou tohoto drobného stvoření — zpola ptáčete, zpola dětské panenky — rozplývala se zrnka zlata až milo. Byla vybíravá a umíněná a on jí nemohl ničeho odepříti, ba aby ji nerozčilil, skrýval před ní co nejpečlivěji smutné tajemství svého blaha.

— Viď že máme moc peněz, viď? říkávala a ubohý muž odpovídal: „O arciže máme . . . velmi mnoho peněz.“ A usmál se milostivě na ptáče, které mu beze všeho zlého tušení vyjídalo mozek. Někdy ho pojala úzkost a chtěl skrbiti; tu však vždycky přilichotila se k němu žena a říkala:

— Mužíčku můj! když jsi tak bohatý, kup mi něco, ale aby to bylo hodně drahé . . . A on jí koupil něco, aby to bylo hodně drahé.

Tak to trvalo dvě leta a po nich jednoho dne skonala muži se zlatým mozkem choť, umřela jako ptáče a žádný nevěděl ani proč. Pokladu bylo na sklonku; za to, co zbylo, dal vdovec milované své žínce vystrojiti krásný pohřeb. Zvonili jí na celou kopu, přijely těžké, černým suknem potažené vozy s chocholatým, vraným spřežením, se stříbrnými perličkami na aksamítových čabrakách . . . zdálo se mu, že již ani nemůže býti nic krásnějšího. Co mu teď bylo po zlatě? Podělil jím kostely, nosiče, květinářky; platil všude a nikde nesmlouval . . . Když vycházel ze hřbitova, nezbylo mu skoro ničeho z jeho divného mozku, leda několik ždibečků, které se zachytily na stěnách skrání.

Od té doby ho vídali lidé blouditi po ulicích s očima v sloup obrácenýma, rukama vztaženýma a potácíval se jako opilý. Večer jednou, kdy se krámy osvětlují, zastavil se před velkou skleněnou skříní, kde byly vyloženy rozličné látky a krásné oděvy, i stál tu dlouhou chvíli prohlížeje si botičky z modrého hedvábí lemované labutím peřím. „Já vím, komu by ty botičky způsobily velikou radost,“ pravil sám k sobě usmívaje se; a ani si nevzpomenuv, že žinka jeho už v pánu odpočívá, vešel do krámu koupit botičky.

Prodavačka, sedící vzadu v krámě, zaslechla najednou hrozný výkřik; vyběhla, ale odskočila zděšená vidouc muže opírajícího se o stůl, jak v ni zarývá vytřeštěný, mdlý svůj zrak. V jedné ruce držel botičky z modrého hedvábí, lemované labutím peřím, a druhou rukou, krví zbrocenou, podával třísky zlata, které se mu zadřelo za nehty.

Taková jest legenda o muži se zlatým mozkem, madame.

Při vší své podobnosti s fantastickou povídkou jest legenda tato pravdiva od začátku až do konce . . . Jsou ve světě ubožáci, kteří bývají odsouzeni živiti se svým mozkem a platiti vše i ty nejmaličernější potřeby krásným, ryzím zlatem, svým mozkem, svou bytostí. Bolest je navštěvuje den co den a když konečně nemohou dále strádati . . .

Věru, madame, tato povídka jest příliš zádumčivá, vezmu si z ní příklad. — ý —

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připláci se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 30. dubna 1880. ČÍSLO 12.

Z mého dětského album.

Jsem přítel dětí a kamkoli zabloudím na svých potulných cestách, všade vyhledávám ten čiperný národek, ty drobné postavičky s buclatými tvářinkami, měkkými oblými raménky a veselýma očkama, ty maličké mudrce, které tak živě a s takovou uměleckou vroucností, jako nikdo jiný, dovedl zobraziti Josef Mánes.

Často nepozorován jimi přiblížím se k nim a naslouchaje jejich hovoru a jejich hrám stanu se účastným celého kouzla jejich naivního světa, celého jejich štěstí.

Jednou procházel jsem se k večeru po ulicích města, v kterém jsem nikoho neznal a také sám každému byl jsem neznámý. Houfec hrajících si dětí mě upoutal. Bylo jich asi dvacet nestejného stáří; jádro společnosti tvořili hoši házející míčem o zeď patrového domu k postrachu oken a nepochybně i mrzutosti domácího pána — okolo nich skupeno bylo několik větších děvčat smějících se zvonivým smíchem, skákajících ze zvláštní rozkoše o jedné noze a chvílemi pracujících v potu tváři na perné úloze, kterou jim maminka pro dnešek uložila, pokročiti totiž osmkrát kolem na umouněné punčoše chystané na velké překvapení tatínkovo k jeho svátku. Pozadí tvořila menší drobotina — malý košiláč s jedním střevícem na noze a druhým pod paží, procházející se pádnými kroky sem tam, s dřívkem v ústech — patrné nápodobení kouřícího otce; vedle dvě půvabné baleriny držící se za ruce a hopkující dle taktu, který jim bosýma nožkama klátil malý lenoch opodál na břiše ležící; konečně děvčátko asi pětileté sedící na prahu domovních dveří a hrající si s květinami — hezounké plavovlasé dítě s modrýma očima a líbezným úsměvem na růžových rtech.

Pojednou octl se mezi dětmi nový host, chlapec s bledou tváří a vpadlým okem, patrně neznámý, cizí. Mžikem přestalo se hrát a celý houfec skupil se kol příchozího, vyjma malého lenocha, který pouze otočil hlavu, a pak děvčátko na prahu dveří, zabavené tak pořádáním květin, že ani nezdálo se pozorovati změny, která se náhle stala ve společnosti.

Bledý hoch stál uprostřed se založenýma rukama a díval se z jednoho na druhého.

„Čí ty jsi?“ osmělil se konečně promluviti jeden z hochů.

„Umělců.“

„A tedy se ve škole jmenuješ Umělec?“ vyzvídal dále hoch s větší již smělostí.

„Já do školy nechodím,“ řekl cizí chlapec vážně a s důrazem, dávaje patrně znáti všem svou převahu. „A jmenuju se malý Carlo a jsem umělec.“

Podivení objevilo se na všech tvářích a smělý hoch začervenav se po uši dal se do hvízdání — „Nu — hrej s námi,“ pravil po chvíli, aby zakryl rozpaky.

„Tu máš!“ řekl jiný chlapec podávaje příchozímu míč. „Házej teď ty — umíš? Házej do třiceti — umíš počítat? Míč je pěkný — viď? — stál deset krejcarů — “ dodal s hrdostí šťastného majitele.

„Já nemohu — nesmím — musím za chvíli domů; začne představení,“ odpověděl hoch se smutným povzdechem.

„Tedy umělec nesmí si hráti, nesmí se ani těšit?“

Tu přiblížilo se jedno z děvčat a tahajíc jej za rukáv tázalo se nesměle, upejpavě: „Co pak je to umělec?“

Hoši dali se rázem do smíchu, jako by nemohli pochopiti tak naivní prostotu, nad niž oni jsou daleko povzneseni, sami však napjali zvědavě uši. Děvčata skupila se těsně kolem tajemného cizince a hleděla k němu s obdivem, s jakým díváme se na něco, co je povzneseno nad nás.

„Umělec?“ řekl bledý hoch po chvíli, jako by teprvé byl pořádal myšlenky. „To je člověk, kterému obecenstvo tleská a hází květiny a věnce.“

„Ach, to musí být velmi pěkné!“

„Ano.“

„A co děláš s těmi květinami? — proč ti dávají ty věnce?“

Otázka uvedla hocha do rozpaků, nevěděl co odpovědít.

Tu chopilo se plavovlasé děvčátko jeho ruky.

„Já vím proč! Našemu Karlíčkovi také přinesli plno květin.“

„Byl také umělec?“

„Byl můj bratříček —“ odpovědělo děvčátko kurážně — „ustlali jsme mu jimi rakvičku — — byly tam také obrázky — — chceš? já ti přinesu také květiny . . .“

Bledý hoch se usmál — ale nebyl to úsměv dítěte. Odešel a za chvíli rozproudila se zas plně zábava, kterou byl vyrušil nenadálý jeho příchod.

Opustil jsem město večerním vlakem a nebylo mi tudíž možno navštíviti představení, v kterém malý Carlo slavil triumfy koncertem na housle. Přiznám se, že jsem cestou sedě samoten v slabě osvětleném vagonu, mnoho na něho myslil. Jedno z těch ubohých dětí, které nesmějí býti dětmi, které naučili vážným poklonám a němým úsměvům, vzavše jim nenucenou pohyblivost a srdečný, rozpustilý, nevinný smích — jeden z těch nešťastných přízračných tvorů, nad nimiž od kolébky již stojí přísný maestro a namáhavě, neuprosně rozdmychává jiskru nadání, kterou vložil bůh v mladá jejich prsa — jiskra se rozdmychá předčasně, ale ohněm tím se srdce spálí —

Za několik dní vrátil jsem se opět do zmíněného města a tenkráte naskytla se mi příležitost pozorovati scénu, která mi vyloudila slze z očí, a na niž nezapomenu nikdy.

Bledý hoch s očima zavřenýma a rukama složenýma na prsou ležel v rakvi. Zasypán byl spoustou květin a věnců.

Malé děvčátko s plavými vlásky, modrooké, přiblížilo se k mrtvému a vysypalo na jeho hlavu hrsť prostých lučních kvítků . . .

S pohnutím uložil jsem ten obrázek ve své „dětské album“.

Fr. Herites.

V i n a.

Den skonává; já sedím sám
ve tmavé sosny stínu,
a přemítám a přemítám,
kdo vnes do světa vinu?

Kdo čistý, jasný azur náš
v ten příšerný stín halil,
kdo v pohár, než jej k ústům dáš,
tu krůpěj žluče nalil.

Od pravěku se za lidstvem
had děsný, vina plouží,
smích třeba často chvěje rtem,
však srdce touží, touží.

Sem země květy veškery!
tu neskryjete ránu;
sem hvězdných nebes nádhery
i divy oceanu,

Sem úsměv lásky nejvyšší,
sem myšlenky let skvoucí!
Hlas viny ten se nestiší,
jest věčný, nehynoucí.

Za lidstvem kráčí od ráje,
od břehů Gangu roste,
zní hromem se skal Sinaje
a lká z Ved sloky prosté.

Jest lidstva stálým údělem,
jest kletbou beze smíru,
jest zhoubným jeho andělem,
jest zlozvuk u vesmíru.

A bezedná jest propast, v niž
se lidstvo slepé žene,
ó Kriste, ni tvůj velký kříž
tu propast nepřeklene!

Jen jednou jako chmurný sen
ji lidstvo zapomnělo,
tu vzplanul jeho velký den,
vše květlo, plálo, vřelo.

A nespočine lidstvo dřív,
když nevrátí se zpátky
a nepromění v skutek div,
tvůj, Hellado, sen sladký!

Jaroslav Vrchlický.

Dr. Camille de Courten.

Napsal *Jan Antoš.*

Myslím, že sebe náhlejší převrat ve veřejném postavení jednotlivce nerozruší člověka tak, jako když poprvé vstupuje v život praktický. Ukončil jsem dlouhá, suchopárná léta theorie, měl jsem svá vysvědčení, svá odporučení, a přec ještě zdálo se mi, že nepostačím budoucímu svému povolání. Těch několik dní co čekal jsem na budoucí svůj úřad, bylo pro mne zajisté trapnějších, než sebevědomí bankéřovo, jenž špatnou spekulací, svou vlastní vinou, přišel o polovic svého jmění.

Bohudík nečekal jsem dlouho. Ještě toho dne opustil jsem ve čtvrti Clerkenwelské pustý příbytek sestávající z jednoho pokoje, jejž jsem s pěti jinými studenty obýval, a najal jsem si v Rue du petit Carreau v domě doktora Moranvillé ve čtvrtém poschodí dva malé příjemné pokojíky.

V té době měl jsem zvláštní myšlenky a plány; není divu, byl jsem zde cizincem, a doma neměli ještě ani tušení, že tak blízek jsem svého štěstí, a mimo to pociťoval jsem se nyní úplně samostatným, věděl jsem, že jsem osobou, od které se již něco požaduje a která sama též má právo něco požadovati za svou práci.

Podle toho zařídil jsem si svůj nový příbytek co nejvkusněji; přiznám se, že když vše bylo hotovo a já prošel svou pracovnou do druhého pokoje a zde spatřil jsem uprostřed stůl, na něm samovar, podle něho pohovku, pak žlutě natřenou skříň s narovnanými šálky, talířky, u okna chudě potažený fauteuil, u zdi věšák se županem, a pak ty dvě postele podle sebe, že bylo mi jako bych někoho očekával, někoho ještě uvésti měl. Illuse ta trvala však jen několik dní. V Paříži podobné myšlenky brzo se ztrácejí.

Nejmilejší bylo mi, jakmile vrátil jsem se z úřadu, usednouti k oknu a zadívati se do zahrady pana Moranvillé. Zahrada bývala obyčejně prázdná, jen někdy na druhém konci, kde mohutnější stromy byly zasazeny a mnohem hustší keře rostly a kde též zřízen byl malý

altánek, zahlédl jsem bělati se šat paní Moranvillé, vedoucí za ruku svého pětiletého Oscarka.

Ale jednou po obědě vyhlídnuv opět z okna spatřil jsem paní Moranvillé zrovna pod mými okny se procházející.

Chtěl jsem rychle hlavu vztáhnouti zpět; měl jsem na hlavě z dlouhé chvíle urobenou papírovou čepici s velkým stínitkem proti slunci a v zubech třímal jsem ještě dle domácího zvyku dýmku, jejíž dlouhá tryska bývala by zděšením pařížské společnosti.

V tom však okamžiku mne již paní Moranvillé zahlédla. Bylo mi, jakoby mi v té chvíli Paleček byl vykouzlil na čelo parohy a já s hlavou již nemohl zpět.

Paní Moranvillé nejspíš že přehlédla mou dlouhou dýmku, aspoň se ode mne neodvrátila, nýbrž pošinouc si slaměný klobouček s čela vystoupila na špičky a zvolala ke mně jasně zvonivým hláskem:

„Pane, prosím, proč nesejdete někdy k nám dolů do zahrady?“

„Odpusťte, madame,“ odvětil jsem se své výšky, „ve smlouvě vaším panem manželem uzavřené není podotknuto, že smím používati vaší zahrady.“

„Ach nebuďte jen jako ty suché písmeny! Sejděte jen dolů, kdykoli vám libo a třeba hned.“

Rozumí se, že jako šipka odskočil jsem od okna, župan a trepky letěly do kouta a na mně octl se pěkný černý kabát, v němž často blýskal jsem se na boulevardech.

Paní Moranvillé se smíchem zavěsila se v mé rámě a nechala si vyprávět dlouhé litanie o mé otčině. Po půl hodině přidružil se k nám pan Moranvillé. Když zřel svou paní v mé rámě zavěšenou, usmál se a prosil, bych dále jen vyprávěl. Téhož dne byl jsem též pozván do altánku k společné večeři.

V několika dnech byli jsme s panem Moranvillé nejlepší přátelé. Sotva byla u něho denní visita ukončena, odebral se ke mně, by strávil se mnou celou hodinu při piquettu. Někdy vylezl ke mně až do čtvrtého poschodí malý Oscar; paní Moranvillé hledala ho nejdříve v zahradě, pak přišla ho hledat ke mně.

Večer sešli jsme se opět všichni ku čaji v altánku.

As týden po našem seznání vstoupil ke mně v obyčejnou hodinu pan Moranvillé, jsa místo v lehký domácí šat úplně k vycházce oblečen.

„Dnes není nic z našeho piquettu,“ pravil podávaje mi ruku. „Musím do schůze medicinského klubu. Liboli vám, doprovoďte mne! Pan de Courten přednáší o účincích elektrické síly na nervy lidské! Ručím vám, že nejen přednáška ale i osobnost přednášečova bude vás nad míru zajímati!“

„Jsem vám velmi povděčen, pane Moranvillé.“

Vstoupili jsme do kočáru před domem na nás čekajícího a jeli jsme do hotelu de Jerusalem, kde nalezají se místnosti klubové.

V malé chvíli octl jsem se v prostranném sálu uprostřed vyvolenců Aeskulapových.

Společnost sestávala většinou z mladých mužů, z nichž někteří oděni byli též ve vojenskou uniformu a z jichž vesměs ať již přirozeně neb líčeně vážných tváří poznal jsem, že jsem mezi těmi, již přisuzují si právo rozhodovati nad lidským životem.

Někteří seděli již u stolu, většina pak rozmlouvala mezi sebou v jednotlivých skupinách. Právě při mém vstoupení vyzval jeden z nejstarších pánů u hlavního stolu sedící, dle všeho předseda, všechny přítomné, aby usedli na svá místa.

Vyzvání to nemálo naplnilo mne podivením, neboť pokud vyznal jsem se ve společnosti pařížské, nebylo nikdy podobného vyzvání třeba, ba něco takového příčilo se pravému tónu francouzskému.

Svým podivením netajil jsem se před panem Moranvillé.

Ten se však jen usmál.

„Milý hochu, ty neznáš ještě doktora de Courten. Je to podivín! Přijde sem a neuzří vše na svém místě, neshledá patřičné ticho ba i náležité teplo a světlo, obrátí se a odejde jak byl přišel. Ač rodilý Pařížan, má více v sobě anglické krve. Je to nejpopulárnější člověk v celé Paříži, ne snad jedině proto, že jest podivínem, nýbrž též, že jest ve svém oboru největší kapacitou. Tak chladnou krev a tak jistou ruku neshledal jsem dosud u žádného lékaře co jich znám. Nůž hraje u něho hlavní úlohu. Před půl rokem povolán byl k mladému muži, jenž nalezal se ve stavu již úplně beznadějném. Nejvyhlášenější lékaři snad z celé Francie a Německa obávali se ho operovat; hroziláť skoro jistá smrť, jen nejsmělejší zkusili několik menších řezů, jež byly však málo vydatny a v brzku se zacelily.

V takovém stavu nalezl pan de Courten nemocného.

Ohledav jej pečlivě okreslil si přesně churavé místo na kus papíru, na to poodešel do druhého pokoje a vyznačil pomocí kružítka v něm několik bodů, jež pak spojil křivkou. Na to vrátiv se k nemocnému přikázal mu, by dav si ruce pod hlavu přimhouřil oči. Sotva že nemocný uposlechl, pohlédl ještě jedenkráte zběžně na výkres svůj a vraziv nůž hluboko do rány provedl jedním mocným trhnutím klikatý řez, skorem stopu dlouhý. Tento podobal se na vlas křivce vyznačené na výkresu. Co však jest nejpodivnější: že neporušil ani jedné z útlých částí těla. Muž onen jest nyní úplně zdráv.

Již co eléve honosil se touže zručností; po půl roce jmenován assistentem, po roce povýšen na plukovního lékaře a svěřeno mu druhé oddělení filialní nemocnice vojenské. Před jeho nožem třásli se všichni vojáci: co jiní stříhali, pálili, to on jen řezal; jiného neznal.

Však jeho jistá ruka vypověděla mu přece jedenkráte službu. Jednou před visitou pil trochu vína a když chvíli na to operoval nohu jednoho četaře, zachvěla se mu ruka a nůž zůstal v otevřené ráně. Při pohledu na krev zbledl a zavrávoral; museli jej dovézti domů.

Odstonal to horečkou trvající po celý měsíc.

Zatím ubohý četař byl by již málem zemřel; štěstí pro něho, že de Courten tak brzy se vystonal.

Ten počal ho nyní léčit a ošetřovati ve dne v noci s takou péčí, že v několika týdnech byl úplně zdráv, na to ještě se přičinil, že osvobozen byl od vojska a mimo to obdaroval jej velkou sumou peněz. Víno působí na něho velmi neblaze: ztrácí chladnou krev a stává se roztržitým, až vášnivým.

Žije sice dosti skvěle, ale na své vynikající postavení mohu říci skromně.

*

Větší část svých příjmů věnuje své lásce: objeví-li se nový šperk neb nejnovější vzorek těžkých hedvábných látek, není Courtenovi nic příliš drahé, by své sestřence tím nezpůsobil radost. Ano i villu a panství jí koupil. Jest podivno, že muže tak moudrého a chladného mohl se zmocniti cit tak výstřední, však ještě pozoruhodnějším jest, že i ten hluboký cit podlehá u něho ještě jiné vášni: ubohá jeho sestřenka nejednou sloužila mu již za pouhý předmět k experimentování, a není tomu dlouho co provedl na ní oční operaci, ač oko měla úplně zdravé!"

Když pan Moranvillé domluvil, odbíjela právě osmá hodina. Posledním udeřením otevřely se dvéře, a do sálu vstoupil doktor de Courten, v dlouhém, černém kabátě, od krku až dolů těsně upnutém.

Byl to štíhlý, vysoký muž, na nejvýše pětadvacetiletý, podlouhlé, bledé tváře; skráně prokvětaly žlutou nezdravou barvou, čelo měl vysoké a pod ním tenké, nevlídně svraštělé obočí.

Popošel ku hlavnímu stolu vzpříma, maje ruce v kapsách, a promluvil zvučným hlasem:

„Pánové, odkládám svou přednášku na budoucí schůzi, nebyloť mi dosud možno experiment ukončit!"

Aniž by slova dále promluvil, odešel opět tak jak přišel.

Sotva že se za ním dvéře zavřely, zvolal jeden z pánů: „Ubohá Marietta!"

„Kdo jest ta Marietta?" tázal jsem se ihned pana Moranvillé.

„Jest to jeho sestřenka, jistě že na ní provádí svůj nový pokus; ubohá trpí pro vědu, ten podivín ji jistě zavraždí!"

Vše, co jsem toho dne slyšel, velice mne dojalo, zvlášť Marietta mne tak zajímala, že přál jsem si ji za každou cenu poznat. S tím svým přáním svěřil jsem se panu Moranvillé.

„Není nic snadnějšího," odvětil, „zde jest má visitka, můžete ho zítra navštívit!"

Rozechvěn uschoval jsem navštívenku do náprsní kapsy.

* * *

Druhého dne hned po úřadě odebral jsem se dle udané adresy do příbytku pana de Courten. Když jsem vstoupil, ležel pan de Courten pohodlně na divanu a odkuřoval volně.

Jak mne spatřil, povstal a šel mi vstříc.

Podal jsem mu navštívenku pana Moranvillé.

„Ah, od pana Moranvillé," zvolal pohlédna na ni zběžně, „vážím si ho ze všech lékařů nejvíce, rovněž tak buďte i vy mně vítán. Prosím, posaďte se!"

Přistrčil jeden fauteuil ke stolu a sám posadil se naproti mně.

„Snad byl jste též přítomen včerejší schůzi v medicinském klubu?"

„Ano byl jsem!"

„Tam vám nejspíš pověděli, že jsem podivín?"

Otázka ta přivedla mne do největších rozpaků.

„A vy přišel jste nejspíše se pouze na mne podívat! Nic nedělá, chtěl jste se aspoň sám přesvědčiti!"

Po chvíli otázal se opět:

„O Mariettě vám nevyprávěli?"

„Ano též!" pronesl jsem, jen abych vůbec něco promluvil, nebo cítil jsem, že musím ve svých rozpacích vypadat nad míru směšně.

„Ukážu vám ji tedy!" pravil pan de Courten, vstal, popošel ke dveřím, otevřel a zvolal do druhého pokoje:

„Marietto, mám zde hosta, přines víno!"

V malé chvíli vešla Marietta, nesouc na tácku dvě lahve vína.

Bylo to děvče na nejvýše šestnáctileté, drobounké, světlých, plavých vlasů a bleďoučké, pod očima modravými, jemnými žilkami protkané tváře; rty její byly též bledé a bolestně stažené, oči měla plny vlažného lesku a tiché oddanosti.

Když postavila lahve na stůl, okázal de Courten na mne a pravil ironicky:

„Ten pán zde přišel se na tebe podívat!"

Po těch slovech zapálil jsem se v tváři, moje rozpaky dostoupily nejvyššího stupně, na štěstí rychle jsem se vzpamatoval a ukloniv se před děvčetem pravil jsem k ní:

„Madame, odpusťte, že přál jsem si poznat věrnou družku nejlepšího francouzského lékaře!"

Na tato slova zdálo se mi, že zmizel de Courtenu z tváře ostrý, ironický úšklebek, a on uklonil se lehce.

Marietta zůstala tiše stát, pohlížejíc upřeně do země, po chvíli teprv jako ze sna pravila:

„Jsem mu družkou, ale on přece miluje svůj nůž více, nežli mne!" a při tom pohledla na něho po straně svýma vlhkýma zrakoma.

Pan de Courten přiskočil k ní, přitáhl ji za ruce a přitiskl ji k prsoum: „Marietto, tys mé jediné štěstí!" Na to obrátil se ke mně:

„Pane, odpusťte těmto citům, milujete-li, zajisté pochopíte — Nyní ke stolu!"

Marietta usedla těsně podle něho, on objal ji v pasu, načež ona položila si hlavu na jeho rámě.

„Marietto, nalej vína!" pravil k ní tiše skoro prosebně.

„Camille, pro bůh nepij, víš, jak tě rozčiluje!"

„Budu píti na tvé zdraví a tvou krásu!" a sám nalil plnou sklenici mně i sobě.

Již povznášel víno ke rtům, Marietta zadržela mu ještě ruku.

„Camille, prosím, pij jen málo!"

Courten se usmál a vypil jen do půl sklenice.

Brzo rozpředl se u stolu hovor o moderní chirurgii, de Courten přicházel čím dál tím více do proudu a pil pořáde rychleji. Konečně zbyla mu z celé lahve jen jediná sklenice.

Vypil ji jedním douškem, na to prudce povstal a počal dlouhými kroky po pokoji přecházet.

Marietta sledovala s úzkostí každý jeho pohyb; konečně zastavil se před skříní a vyňal z ní malý strojek k vyvozování elektřiny dle jeho vlastní konstrukce.

Marietta při pohledu na tento strojek celá se zachvěla. On obrátil se k ní a oba dlouhou chvíli na se hleděli; ona s úzkostí a strachem, on pak s němou prosbou v lesklých očích.

„Marietto, dnes zkusíme elektřinu!" pravil po chvíli jaksi namáhavě.

„Měj slitování, jen dnes ne, jsem slabá, nemocná!" vzkřikla skorem jsouc celá bez dechu.

„Marietto, já si toho přeju! Vždy jsi mne uposlechla, což mne již nemiluješ?“

Ona sklopila hlavu, Camille ji přitáhl k sobě a poceloval jí čelo i vlasy.

„Jdi andílku, přines si jen svou stoličku.“

Marietta s vrávorajícím krokem uposlechla.

V malé chvíli stála již na nízké stoličce a držela v rukou oba elektrické dráty. De Courten vytáhl své zlaté vteřinové hodiny a počal vyvozovat elektřinu.

Ve dvaceti vteřinách zachvěly se Mariettě ruce, po třicáté vteřině stáhl se jí bolestně obličej a vlasy zježily.

„Camille, již dosti!“ zvolala slabě.

Ten neodpověděl, byl celý zabrán pozorováním jejího obličeje. Mezi tím zalily se jí oči krví a kol rtů se jí objevila krvavá pěna. Chtěl jsem již přiskočit a Camilla od stroje odtrhnout. V tom vzkřikla Marietta dvakrát: „Camille, Camille!“

„Drahoušku, půl minuty ještě!“ zvolal, spíše zasípěl tento, než však dopověděl, vzkřikla Marietta temně a skácela se nazad.

Camille vzkřikl též a vrhl se k ní.

„Pane, podejte mi rychle velkou koženou tobolku ze stolu!“

Podal jsem mu ji.

On vyňal z ní kleštičky a otevřel jimi násilně, křečovitě sevřená ústa Marietty. Z otevřených úst vyvalil se jí proud krve. Počal jí dýchat v ústa, pak přiblížil zrcátko k jejím rtům — zůstalo jasné.

Donesl ji na pohovku a při tom lomil rukama a chápal se hlavy jako šílený.

Díval jsem se na jeho počínání s rukama na prsou skříženýma: cítil jsem, že i na mně spočívá část viny spáchané na nevinném tom děcku.

Camille, nehybně, vzpřímen jako socha stál u pohovky a zíral skelným okem na mrtvou, zsinalou tvář své drahé Marietty.

Přistoupil jsem k němu a lehce dotkl jsem se jeho ramene; obrátil se ke mně a pravil slabě chvějícím se hlasem:

„Sejdete-li se s mými soudruhy, rcete, že příště chci přednášet. Svůj experiment jsem již ukončil — bohužel nešťastně!“

Píseň ptačí.

U lesa omženého
kam večer šel již spat, keř trčel šípkový,
a z větví sterých ran proud vonný, nachový
se květů vyřinul. Pták dřímal v trnech jeho.
V tom vítr zavanul.
I ozval pták se v ráz,
a jako krve tok se rozlil jeho hlas
tak smutně, stlumeně, a v šeré dáli has.
O hrobu pěl, jejž keř těch růží kryje houští,
že šírém na světě jen on ví o něm tam
a onen růži keř, jenž v mrtvé srdce vpouští
své mladé kořeny: — hrob sám, tak sám, tak sám!
A píseň umdlená jak němá bolest vála
tím krajem mlčícím. Kol krajina dál spala.

Aug. Mužík

Ze života pěvců a básníků na dvoře chalîfa Hârûna el-rašîda.

Píše dr. *J. Košut.*

(Pokračování.)

U lidu nepožívali pěvci veliké úcty, k čemuž ovšem zavdávali zhusta příležitost svým mravným chováním. Tak stalo se ku př., že zmíněný Ibn Džâmiʿ, jeden z nejznamenitějších pěvců na dvoře chalîfa Hârûna el-Rašîda, když do Bagdâdu přišel, stanul na oslu u vrat ministra, žádaje za ohlášení. Byl oblečen jako právník, nosil černý turban kolem čepice ovinutý. Náhodou přicházel nejvyšší sudí Abû Jûsuf s mnohými právníky, jenž spatřiv ho se zalíbením pozoroval jeho fysiognomii. Přistoupiv k němu bavil se s ním o právnictví atd. a shledal ho ve všem zběhlým. Lidé velice se divili, že tak vznešená osoba jako nejvyšší sudí s pěvcem tak důvěrně rozmlouvá, a chtěli mu říci, že ten, s nímž rozmlouvá, jest pouze pěvec. Nepřišlo však k tomu. Když se následujícího dne totéž opakovalo, pravili průvodčí k sudímu když se byl pěvec vzdálil: „Znáš ho?“ „Ano, jest to jakýsi jurist z Mekky.“ „Mýlíš se,“ namítali oni, „jest to pěvec Ibn Džâmiʿ.“ „Jak to možno?“ „Lidé již o tom po městě mluví, že se s ním tak důvěrně bavíš, a žehrají na to!“ Následujícího dne nevšíml si sudí pěvce. Tento ihned poznal, že s ním někdo o něm mluvil. Šel tedy k němu a pozdravil ho. Sudí chladně poděkoval. Na to vece Ibn Džâmiʿ: „Abû Jûsufe, co káráš na mně, proč se mne straníš? Bezpochyby řekli ti lidé: to je Ibn Džâmiʿ, pěvec. Dovol mi tedy jedinou poznámku a potom jednej dle libosti.“ Okolostojící přistoupili blíže k nim a Ibn Džâmiʿ tázal se: „Abû Jûsufe, kdyby přišel beduin a recitoval ti prostým způsobem báseň Nâbigy:

O Mejjo, která bydlela jsi dřív
tam na horách a potom v chladu niv,
jak toto místo spustlo, osiřelo,
kde druhdy naše laškování znělo atd.

viděl bys v tom cos závadného?“ „Nikoliv,“ odvětil sudí, „vždyť se vypravuje o našem proroku, že báseň tu kdysi sám poslouchal. Učiním-li já nyní tak“ — a při tom spustil a zpíval píseň tu až do konce — „budeš mysliti, že tím moje čest utrpěla?“ „Bůh tě zachovej,“ odvětil sudí, „odpusť nám naše jednání.“

Hârûn byl tak pěvcům nakloněn, že je často svolati dal a nepozorovaně jejich zpěvu a hře za záslonou

naslouchal. Při tom stávalo se často, že výkřiky radosti unésti se dal a tím se prozradil.

Přejděme nyní k básníkům, jimž Hârûn též přál a bohatě je obdařoval, ač pěvců více si vážil. In corpore bývali básníci obyčejně jednou do roka k chalífovi voláni. Jednotlivci, kteří dle vůle a okamžitého rozpoložení chalífa se říditi uměli, častěji. Především bylo mu milé, když básníci ho chválili a na přívržence ʿAlího naráželi. Tím získal ku př. Merwân bin abû Hafsa velikého bohatství. Mnozí jiní ho napodobili, avšak pokusy jejich se mnohdy nezdařily, a stalo se tu a tam, že chalíf nemotorné narážky na ʿAlího, s kterýmž spřízněn byl, za urážku vzal a básníka vězením nebo tělesným trestem potrestati, nebo ze dveří vyhoditi dal. Rád slýchal též, když ho básníci chválili, jak to souvěcí básníci proroku činívali, avšak muselo se to díti jemnými narážkami, nikoliv tak nemotorně, jako kdysi o něm jistý básník pronesl, že se zdá:

„jako by ho bůh byl seslal po proroku našem" — Tu se rozhorlil chalif a pravil: „Takové přeháněni nepovyšuje, nýbrž ponižuje. Rozum jsi ztratil, že se domníváš, že se mi něco takového líbiti může. Bůh vysoko postavil proroka nad chalífy" — a propustil básníka bez odměny.

Mezi básníky jeho doby jsou to především dva, již velikého jmena si získali, a o nichž šířej promluvíme. První, jmenem Abuʾl-Atâhîja, rodilý z Hidžâzu, byl v Kûfě, sídle vysokých filologických škol vychován a prodával tam pro jakéhosi hrnčíře nádobí. Při tom mohl si ovšem, jak se očekávati dá, získati jen po skrovnu důkladného vzdělání. Za to však vyznamenal se v básnictví. Za krátkou dobu odebral se do Bagdâdu a štěstí přálo mu: seznámil se s ʿOtbou, dívkou chalífa, a její prostřednictvím dostal se ke dvoru. Hârûn vykázal mu 32.000 dirhemů ročních důchodů. Praví se o něm, že mu verše tak lehce plynuly, že mohl veskrz ve verších mluviti. Protož platil u některých za prvního básníka své doby. Jiní, jako ku př. el-Asmaʿî, soudili o něm, že poesie jeho jest jako smetí králů: padají prý tam drahokamy, zlato, prach, střepy a zrna. Při tom byl nesmírně lakomý, dopřívaje si sotva toho nejnutnějšího k výživě. Když k němu chudí přišli o almužnu, místo co by jim almužnu měl dáti, sliboval jim, že se bude za ně modlit. V pozdějším životě svém stal se velmi pobožným, kdežto dříve o jeho pravověrnosti se pochybovalo. Kladlo se mu jmenovitě za vinu, že nevěří ani v ráj ani v peklo. Hârûn ho kdysi proto káral, Atâhija však mu odvětil: „Kterak můžeš tomu věřiti, vždyť já jsem to, jenž v písni praví:

Jak mohl by kdo božských přikázání
si nevšímat neb mít je v pohrdání,
neb dokonce pak zapírati boha.
Vždyť klid i ruch, vesmíru oddýchání
jen z něho jde, a jasně tomu svědčí,
že jeden jest, sám velký, bez ústání.

S jeho obrácením mělo se to takto: ʿOtba, již byl v Bagdâdě poznal a do ní se zamiloval, nebyla mu příliš nakloněna a odmítla hrdě jeho ucházení se o ni. To rozneslo se rychle po městě a on byl v očích lidu co opovržený milovník. Následkem toho opěvoval ve svých básních nesmírnou lásku svou a nezměrný bol a pěl kdysi o tom tyto verše:

Mezi mnou a mezi milou sám
bůh ať soudí, potupu a pych
za svou lásku od milenky mám
a přec srdce, duši jsem jí dal.
Ona stále prchá dál a dál
a mne trápí její lásky klam,
honí sem tam, vydává mne v smích
ulic na rohu i na trzích.

Na to spatřil ve snách, jak kdosi k němu přichází a praví: Nemohl jsi lepšího soudce mezi sebou a svou vyvolenou zvoliti, než boha. Tu probudil se s úžasem, dal se na pokání a neskládal více básně na ʿOtbu.

Od té doby bere na sebe poesie jeho, jež dříve opěvovala krásu, lásku mládí a víno, smutný nádech. Písně kající a moudré průpovědi jsou nyní jeho živlem, a raději dá se mrskati a do vězení zavříti, než by se odhodlal zamilovanou báseň složiti. Celý rok zůstal tehdáž na rozkaz Hârûna ve vězení aniž by byl jediného slova promluvil. Míval totiž vždy papír a inkoust u sebe a kdykoliv ho někdo z příbuzných neb známých navštívil, odpovídal písemně. Poslední den v roce přišel k němu jistý přítel jeho a tázal se ho, jestli ještě dosud žádnou zamilovanou píseň nenapsal. „Ano," odpověděl Abuʾ l-Atâhîja, „a sice na mou ženu!" Báseň tato Hârûnovi donešena, kterýž ho dal z vězení přivésti a daroval mu 40.000 dirhemů za odměnu. Pověst jeho pronikla až do Cařihradu a císař dal ho k sobě pozvati, avšak básník pozvání toto odmítl. Jsa si vědom svého postavení u chalífa, snažil se mu pomíjejícnost statků pozemských na mysl uvésti. Kdysi se stalo, že ho chalíf vyzval, aby příjemnosti jeho života líčil. Básník ihned prohodil:

Žij blaze dokud dopřeje ti čas,
v paláci tvém buď bez konce tvůj kvas.
Kaž v úsvitě i v záři měsíce
si podávat co rád máš nejvíce.
Však duše ve smrtelném boji
až drát se bude z hrudi tvojí,
pak určitě a jistě poznáš sám,
že všecka rozkoš žití byla klam. *)

Tu vzplakal Hârûn. Jeho ministr okřikl básníka: „Což proto dal tě kníže věřících zavolati, abys ho zarmoutil?" „Nech ho," odvětil Hârûn, „ví on, že slepí jsme a proto nechtěl nás ještě více zaslepit."

Zemřel u vysokém stáří, as 20 let po Hârûnovi. Na hrobě jeho stál následující nápis:

Sem chodče přistup a zde slyš
a slovo to si v paměť vpiš:
zde v chladném hrobě tiše spím,
před místem střež se podobným!
Desetkrát devět let jsem žil,
vše tužby své jsem opustil.
Na pouť v onen kraj bez naděje
ti marnivost nic neprospěje;
jen zbožnou mysl sobě vem,
ta nejlepším jest údělem.

Druhý básník, jehož život v dobu Hârûna spadá a jenž ze všech nejinteressantnější jest, jest Abû Nuwâs.

Žádný z pozdějších básníků ho nedostihl. Duchaplné pojímání všeho, bohatství ideí a obrazů, tryskající humor, nesmírná obratnost ve volbě výrazů a duchapřítomnost, veliká známost řeči a dějin svého národa, vše to přispělo k tomu učiniti ho králem všech básníků. Avšak v přenesmírném jeho nadání skrývalo se též símě

*) Fachri p. 230; Sacy, Ch. A. 1, 3.

jeho záhuby. Zdá se, jakoby nesmírné jeho nadání pro tělesná pouta jeho příliš mocné bylo, jakoby zákony a mravnost příliš těsnými pouty ho byly sevřely a jakoby jen tehdáž ve svém živlu se cítil, když se byl mimo všecky meze obyčejných lidí postavil. Svoboda a nevázanost, frivolnost a znemravnělost bývají zhusta sestrami vynikajících geniů. Co získá básník uspokojením sama sebe jda pouze za svým pudem a nevšímaje si ano opovrhuje všedností, tolik ztrácí v očích lidu, jenž genialní sebeurčení jednotlivce buď nechápe, buď za dobré uznati nemůže. Společenský život spočívá u všech národů na zděděných obyčejích, jež posvátné jsou, na mravních zákonech, jež ctěny býti musí, protož, kdo nejednou, nýbrž vždy a jako zúmyslně proti oběma se prohřešuje, tomu můžeme se obdivovati pro jeho nadání, jímž ho příroda obdařila, musíme jím však opovrhovati pro nedostatek mravního základu, jejž si buď přivlastniti nechtěl buď nemohl. Za příklad mohu uvésti z nejnovější německé literatury genialního a přec tak bídného básníka Günthera. Ještě lépe dá se Abû Nuwâs přirovnati k jednomu z nejznamenitějších novějších básníků německých — Heine. Abû Nuwâs předčí nad něj daleko v cynismu, ale vyrovná se mu úplně v kouzle řeči, v bohatství právě poetických myšlenek, duchaplných obratů, v překypujícím humoru, avšak předčí nad něj též daleko v poeticky genialním darebáctví. Jest nám jako bychom slyšeli tohoto frivolního tupitele všech posvátných citů mluviti, čteme-li, že Abû Nuwâs kdysi ve společnosti, kde každý říci měl čeho by si přál, takto se pronesl: „Přál bych si, aby mi vše, co náboženství a zákon zakazuje, dovoleno bylo a budu-li již jen dvě leta živ, aby mne bůh u posvátného chrámu v Mekce ve psa proměnil, abych poutníky, když tam se přijdou modlit, do lýtek kousati mohl.“

Což divu tedy, že brzo byl rozkřičen a že i jeho nejdůvěrnější přátelé se od něho odvrátili. Dobře míněná napomínání k rozšafnějšímu životu dávno již byl odmítl ano i úsměšky splácel, protož zanechal ho každý jeho spustlému životu a zpíval, neohlížeje se naň, jeho rozkošné písně na ulici i ve společnostech. Abû Nuwâs zemřel sotva šedesát let stár r. 199 h. (A. D. 815) v stejnou dobu se slovutným theosofem a světcem Maʿrûfem, k jehož pohřbu se mnoho set tisíc účastníků sešlo. Za rakví Abû Nuwâse kráčel jeden jediný. Účastníci pohřbu Maʿrûfa vracejíce se chtěli mrtvolu básníka pominouti. Tu však zvolal kdosi: „Což nebyl Abû Nuwâs muslim jako my? Možno, že byl uvnitř lepší než zevně. Protož nepomíjejte ho, aby se nemusel vzdáti naděje na boží milosrdenství.“ Následkem toho vrátili se všichni a odříkali obvyklou modlitbu.

Téže noci zjevil se jednomu ze svých známých ve snách a pravil: „Bůh odpustil mi mé hříchy pro modlitbu těch, kteří nade mnou a Maʿrûfem se modlili.“

Na hrobě jeho stál následující nápis, který si sám složil za svého živobytí a na náhrobek vrýti poručil:

Slyš, tiše mluví z hrobu hlas
a němě proudem kvapí čas:
ty, jenž jsi dědictví dosáh a přání svého,
žij kterak libo ti, pak umři zvykem všeho.

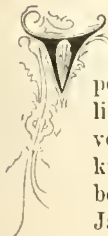
Abû Nuwâs t. j. otec kadeří, kteréžto příjmí již jako chlapec dostal pro svůj dlouhý splývající vlas, narodil se r. 145 h. ve vesnici el-Ahwâz, v nynější perské provincii Chûzistân. Pocházel z nízké rodiny. Otec jeho, Hânî, byl voják, matka jeho Džulbân, z Indie rodilá, pradlena. V stáří 8 let přišel se svými rodiči do Basry, kdež dorůstaje navštěvoval nejpřednější školy. Na to odebral se s básníkem Wâlibe bin el-Hubâb, s příjmím Abû Usâma, jemuž se zalíbil smělý, mnohoslibný a nad míru krásný obličej jeho, do Kûfy, kdež pod vedením filologa Chalefa el-Achmara v řeč a dřívější básníky zasvěcen. Na pobídnutí jeho odebral se na rok mezi beduiny, aby mezi těmito nezkaženými syny pouště pravým významům slov se naučil a bohatství slovného nabyl. Na to vystoupil co básník na dvoře chalífa Hârûna el-rašîda, kdež se mu dostalo nejskvělejších pochval a ocenění jeho předností. (Dokončení.)

Dokonáno jest.

Historický román od *Václava Beneše-Třebizského.*

(Dokončení.)

XV.

V popředí mezi exulanty rozlehly se náhle z několika hrdel výkřiky, že rázem přehlušily poslední verš chvalozpěvu: „Vyvyšovati tě budu Bože můj králi;“ na chvilku zavládlo celým zástupem hrobové ticho, kola se zastavila, koníci si oddechli, Javor na posledním voze se vzpřímil celou postavou, vyschlou, chvějící se ruku položil si před oči a nahnul se ku předu.

Hlaholný výkřik rozlehl se však podruhé, ale tentokráte už ze všech hrdel, tak jako když je slavná svatba, když se někdy v Čechách ženívali zemané a když jeli z kostela do dvorce; odrazil se o nedaleké skály, ale okamžitě sledoval druhý, třetí, až uši přecházely, až do očí slzy vystupovaly.

Exulanti stáli na hřebenu, odkudž bylo viděti na míle daleko široko v milý, rodný kraj. Slunce svítilo, jakoby samé stříbro a samé zlato na zemi jen sypalo, středohorské vrchy se leskly, jakoby všechen tenhle lid vítali nejradostnějším úsměvem, všecka ta pole vinoucí se mírnými svahy před nimi do nedohledna, jakoby byla pole diamantová, jako pohádkový kraj, kde kam noha stoupne, všude samý křišťál, kam se oko podívá, všude samý drahokam, kam se zbloudilec obrátí, všude nejsvůdnější tváře, všude půvab báječný. Tak vypadala dnes ta česká země, jakoby jaktěživa nic nebyla zkusila, jakoby byla nevěstou, ku které ženich přichází ponejprv! Kdoby byl také řekl, že je už matkou staletou, které na statisíce rozenců od prsou vyrvali, jíž sedmerým mečem věrné srdce rozbodali, kterou přinutili, aby šla pod kříž, na němž tolik synů jejích umíralo, a jíž od hrobů

vlastních dítek odháněli s posměchem jízlivým. — Tak slavnostním, bělounce atlasovým šatem zahalila ztýrané, uběďované oudy své!

„Tamhle Jaruško, podívej se dobře, na levo za tím vrchem, za tím sedlem.“

„A kdy tam už tatíčku budeme! Tak dlouho nám trvá ta cesta!“

„Dočkáš se dítě, než jednou ještě slunce z lože vstane! Než zapadne podruhé, budeme již pod naší střechou.“

Javorova tvář zčervenala, jakoby se mu ke hlavě byla vehnala všecka krev, rty zmodraly skorem až do fialova, oči se rozšířily až příliš; chtělyť se asi nasytiti pohledu na krajinu lesknoucí se před nimi v šíř a dál nedohlednou, ochablé ruce zdvihaly ke hlavě dívčinku, aby se mohla také podívati k domovu, kamž již tak blizounko a kde se zdálo, jakoby se třpytila v čistém modru zimního nebe řípská, svatojirská kaplička. Bělička vyhoupla se také na vůz, také si dala ruce před oči, zdali neuvidí mezi horami, mezi vrchy na výšině vesničku se starou lípou, v té vesničce statek s podlouhlou, trochu prolehlou střechou, vedle statku hluboký ouvoz se starými, nakloněnými štěpy, s košatými a také nahnutými hrušemi.

Ale nemohla a nemohla očima v tu stranu proniknouti. Plynuly vzduchem lehýnké mlhy, jako závoje ze stříbrných tkaniv.

„Pro spasení duší svých, pro své životy, pro živých svých dětí obraťte se nazpět, krajané rozmilí, nejděte dál. — Tahle země, kterou před sebou vidíte, přestala býti zemí zaslíbenou! Je to země bídy, kraj soužení, království, kde stany své rozbil duch zlý s celou svou družinou! Pro spasení duší svých, pro své životy nechoďte dále a vraťte se krajané drazí. Jeť tahle země zemí, v níž nemají ani mrtví v hrobech pokoje, kde nerozeznáte, zdali kdo živý tvor či zdali to duch nebožtíkův!“

Vystěhovalcům jakoby náhle těmihle slovy nedaleké skály na prsa byly ulehly a steré zraky obrátily se v tu stranu, odkud bylo slyšeti tuto výstrahu. Mnohá ruka sáhla na čelo, s čela jela přes obličej stírajíc krůpěje potu vyrazivšího náhle přes vítr ostrý jako jehly. Děti na vozích zaryly hlavy v peřiny, dorostlejší přitulili se blíže k otci či matce, koníci svěsili hlavy ke sněhu, zastříhali ušima, zchlípili ohony a psi zalezli s očima jiskřícíma pod vozy.

„Vždyť mne vyhnali v tomhle mrazu, vlékli mne od dědiny k dědině, od města k městu od předvčerejška. — Že prý bych jim já staroch otrávil svým dechem vzduch! Já leta s nikým nemluvil leda s nebožtíky, já dal svatý pokoj každému a přec jsem ho neměl ani mezi mrtvými. A když mne vyslídili, chtěli na mně vyznání víry na mně starochu, na mně opuštěnci. Můj Bože svrchovaný! Chtíti na někom vyznání víry, v šedinách!“

A po těchto slovech ozvalo se před prvním vozem podivné úpění, tak jakoby v těch zvucích byl pláč, vzdor, zoufalství, smích; a před zrakoma exulantů pojevila se postava v šerém plášti, trochu nahnuta ku předu, s vousem bělejším než vůkol tenhle sníh, a ve vráskovitém obličeji s výrazem, kterýž by bylo těžko zachytiti malíři umělci, natož pak pouhému peru.

„Jářku krajané rozmilí! — Když to na mně chtěl mermomocí věděti, já tuhle svou starou hlavu vzpřímil, tuhle pravici k nebi pozdvihl a potom jsem se jich otázal: „Jakou pak vy máte víru, vy katané horší těch, kteří Krista na kříž přibíjeli, kteří jeho ruce probodali a prokláli jeho bok? Víry v Boha nemáte, protože byste se ho museli báti, že vás prvním hromem bude trestati, prvním bleskem že vaše lebky rozdrtí, víry v nebe taky nemáte, protože brány jeho sedmerým zámkem jsou před vámi zavřeny.“

Starému muži šerý plášť se svinul s ramenou; pravice jeho zdvihala se k nebi, jakoby volala o pomstu; obličej jeho byl obrácen nazpět k středoborským vrchům a mezi exulanty ozvalo se v témž mžiku opět ze sterých hrdel: „Švédové!“

As půl hodiny odtud na silnici zahýbající se dolů v oudolinu, zaleskly se slunečním svitem halapartny, zatřpytily se muškety a silnicí se jen hemžilo pěchoty a jezdců.

„Císařští! — Prchejte! — Zpět!“

S tímto výkřikem stanul u posledních vozů mladý jezdec na upěněném koni s taseným kordem, v bílém kabátci, na hlavě se švédským širákem a vlajícím perem.

„Pane Ježíši Kriste, smiluj se nad námi!“ zaúpěl skorem stejně s mladým jezdcem stařec v popředí.

„Prchejte lidé dobří! — Běličko! — Javore!“

Kůň octl se s jezdcem jedním skokem u vozu, na němž opíral se sedlák Javor pořád se tak upřeně dívaje v český kraj.

„Přec jsem vás dostihl! — Proč jste jen nečekali! Rychle, ani okamžik neotálejte!“

A jezdec se s koně nahnul pro dívku do vozu.

„Ani se jí nedotýkej! — Jářku krajané, jsou to Švédové; ku předu! Však dobře vidím! Či jsem ti neřekl, abys za námi se neopovažoval? — Zpátky dotíravče!“

Javor zdvihá proti jezdci obě ruce, ale v témž okamžiku klesá přes řebřinu zpět a na voze zaúpěla Jaruška pro tatíčka.

„Prchejte, kdo můžete! — Či jste přimrzli? — V chvilince bude po vašich životech!“

„Pane Ježíši Kriste smiluj se nad námi!“

Stařec obrací nazpět koně oběma rukama. Bůh sám ví, kde béře tolik síly, už se octl až u vozu, u jehož zadních kol leží Javor silně krváceje.

„Strýče Zachare! Kde vy se tu beřete! Zdaž pak mne nyní poznáváte?“

„Nemám nikoho, kdo by mne mohl strýcem nazývati!“ volá temným, jakoby dutým hlasem starý muž a shýbá se k sedláku, jemuž se valí proudem ústy krev.

„Jářku krajané, na vůz mu pomozte! Vždyť tu zhyne ve sněhu! Už ho smrt beztoho drží v náručí!“

Dva muži zdvihají Javora se země a vkládají jej do vozu.

„Tatíčku! Můj drahý tatíčku! — Vy mi umíráte! Otevřete oči, jen se na mne ještě jednou podívejte!“

Jaruška otci houní zastavuje krev.

„Či jste tu zdřevěněli krajané? — Hejbejte se přec! Budou tu ve čtvrt hodině!“

Stařec rozkládá oběma rukama, volá co může, kmitá se od vozu k vozu; ale z lidu se nikdo ani o krok nehýbá dál, jakoby opravdu tu byli přimrzli.

Bělička se dívá na starce, také jakoby ani nevěděla, že na voze Javor dychá divným chropotem, že se nad ním sklání švédský jezdec v bílém kabátci, stříbrem lemovaném a že si Jaruška duši vypláče. Neslyší, že ji někdo volá, necítí, že ji mladý jezdec béře za ruku, pořád a pořád tkví oči její na starci, těsně sevřené rty se chvilkami rozevírají, ruce se jí chvějí rozčilením a náhle slétá s vozu, jakoby křídla měla. Stařec jde přímo proti ní neustále volaje: „Pane Ježíši Kriste smiluj se nad námi!“ a pořád tak rukama nad hlavou mávaje. Ale lid se ještě nehýbá, jakoby byl zdřeveněl, jakoby neměl o tom ani zdání, že s těmi lesknavými halapartnami, s těmi vyleštěnými mušketami přichází sama smrt.

„Strýčku můj!“

S těmito slovy klesá Bělička v náruč starci a líce své tiskne na jeho tváře, jakoby mu všecky vrásky chtěla slíbati, všecky těmi rtíky mladými zaceliti.

„Jsem vaše Bělička! — Jsem vaše jiřička! — Strýčku můj! — Drahý stařečku!“ —

„Ty že jsi Bělička, ty že má jiřička? — A já pro tě plakal každý den tolik let! — Jak jsi to vyrostla! Kde pak bych tě mohl drahé dítě poznati! Inu arciť — ba právě že má Bělička, je to ona! — Totéž oko, tentýž vlas, i ta podoba!“

A v té chvíli zapomněl stařec sám, že táhnou císařští, že se jejich halapartny blýskají už za vrchem, že už je dobře viděti, jak berou muškety do rukou, jak je prohlížejí, zdali dobře ponesou a zdali nechybí.

„Ty žes mou sestrou Běličko, mou rodnou sestřičkou? — A já v tobě viděl svou nevěstu! — Strýčku, strýčku, nezatvrzujte se, vždyť tu nalézáte dnes dítě, kteréž jste někdy tak tuze, tak příliš miloval!“

Mladý jezdec rázem octl se u starce s dívkou, vzal jej za ruku a zahýbal jím.

„Vy se znáte Běličko?“

Tato otázka zněla opět tak dutým, jakoby hrobovým hlasem.

‘„Od leta strýčku!“

„A jak?“

„Přišel nás strýčku učit, přišel nám novou víru kázat, byla tenkrát hrozná bouře, s oblak se jen lilo. — Tenkrát jsem ho viděla ponejprv —. A měla jsem ho tak ráda strýčku, ještě více než bratra. Ani tušení jsem neměla —. Měl v ruce zvoneček, dal nám obrázek!“

„A přinesl nám neštěstí, přiletěla s ním pod naši střechu všecka psota!“ ozval se na voze sípavý, chropotný hlas a sedlák Javor se pokoušel opět vzpřímiti; ale nyní už nemohl.

„Já ji jako svou vychoval, jako tuhle maličkou. — Slyšíš starče, že by ji vlastní otec nemohl vychovati lépe! Až přišel on — on v tom černém rouše, s tím širákem, s tím zvonečkem, s těmi obrázky.“

„Je to bratr můj, náš Vojtíšek! — Ach Bože, snad přece jsem hřešila, že jsem naň myslila, snad proto všecko to neštěstí, všecko to zlo, jakoby se na nás zrovna s oblak sypalo!“

„Však jsem to tušil a říkával.“

„Tatíčku! — Nehněvejte se! — Vždyť je to naše Bělička a nalezla bratříčka!“

Dívčinka ruku položila otci na ústa, aby nebylo slyšeti výčitek, jež měl Javor na jazyku, sotva se již hýbajícím.

„Ta naše láska byla strýčku tak čistá, jako tyhle perly ve sněhu, pro tu na nás nemohlo přijíti neštěstí — na nikoho — Nezatvrzujte se přec proti mně!“

Stařec ruku nyní z pravice mladého muže neutrhoval, sehnul hlavu do sněhu a Běličku přitiskl k sobě těsněji, jakoby přesvědčiti se chtěl, zdali ty perly ve sněhu jsou opravdu tak čisty, či aby je slzami svými o několik rozmnožil?

„Že je tvým bratrem? — A tenhle tvým strýcem! Pojď ke mně Běličko; vždyť jsem ti byl také otcem, pojď, ublížil jsem ti, tobě také ty mladý muži.“

Javorovi vyhrkla znovu ústy krev plným proudem.

V témž mžiku rozlehly se pod vrchem bubny exulantům zrovna za zády a před očima zasvítily se jim halapartny as tak deset minut daleko.

„Našinci — Švédové! — Přichází pomoc! — Zajeďte na příč — všickni za vozy! Semhle strýčku, Běličko, Javore — ani se nehnu od vás!“

Mladý muž znovu tasil kord a vyšvihl se na koně mávaje ocelí v bok nedalekých porostlin, odkud přicházel regiment plukovníka Axela Lichtensterna, jemuž svěřeno střežiti průsmyky vedoucí do Sas z českého království.

V témž mžiku rozlehlo se výšinou několik výstřelů najednou, koule svištěly exulantům nad hlavami a as tři či čtyři sta kroků odtud objevily se první čety císařské pěchoty.

Výstřely z mušket přivedly vystěhovalce rázem k paměti. V několika okamžicích byla utvořena vozová, ochranná hradba, koně vypřažení schoulili se za řebříny, mužové nachýlili se nad ženami, matky přitáhly k sobě děti jako slepice kuřátka pod křídla před zlým ptákem a na chvilku zavládlo mrtvé, hrozné ticho.

Na voze, jenž stál na nejzazším pravém konci ochranné hradby, vzpřímil se muž s očima obrácenýma již v sloup, se rtoma křečovitě staženýma; ještě tak po paměti zdvihá pravici, dává si ji před oči, jakoby se chtěl podívati naposled v nešťastný český kraj.

„Krajané milí — !“

Z císařských řad znovu rozléhají se výstřely, letí opět přes hlavy exulantům, muž na voze vzpřímený se potácí; ale napíná poslední sílu.

„Tatíčku můj, drahý tatíčku!“

A desetiletá děvuška zachycuje muže oběma ručkama, švédský jezdec v bílém kabátci jí pomáhá, setnina modrého regimentu vyráží císařským z lesa v bok, exulanti klečí ve sněhu s rukama sepjatýma, děti tulí se k matkám co nejtěsněji, na prostředním voze stojí stařec s dlouhým bílým vousem, má obě ruce rozepjaté a zraky pozdvižené vzhůru k jasně modrému nebi.

„Ukryj se Vojtíšku! — Zastřelí tě. Kdo pak tu potom se mnou sirotou zůstane! Strýčku! — Vždyť míří zrovna proti vám, zrovna do vašich prsou.“

A od zadního vozu jen se kmitla dívka k onomu, na němž stál dosud stařec — strýc Zachar — jako prorok starozákonní s rukama roztaženýma proti vojákům volaje hlasem mocnějším ještě než prvé: „Shrnuli

se na nás hněvové tvoji a hrůzy tvé zkormoutily nás, obklíčily nás jako voda. — Utvrdila se nad námi prchlivost tvá a všecko vlnobití jsi na nás uvedl —. Zdaliž bude někdo v hrobě vypravovati milosrdenství tvé a pravdu tvou v zahynutí? Zdaliž poznáni budou v temnosti divní tvoji skutkové a spravedlnost tvá v zemi zapomenutí?"

Výšinou rachotily již rána za ranou, za vozy prorážel výkřik za výkřikem, rykem bojovným rozléhalo se ržání koňstva, nad exulanty valily se bílé oblaky dýmu jako závoj Moranin, střelba ozývala se pořád prudčeji a prudčeji, jakoby se nedaleké skály bortily a sesypávaly; zdálo se, že císařští postupují úprkem, ocel jen zvonila, bubny vířily až k ohluchnutí, jezdecké trubky dávaly znamení k novému útoku, Švédové klnuli a císařští výskali. Proklínáním a jásotem pronikalo hrozné úpění; koule císařských mušket jakoby místo švédských kabátců hledaly pokaždé jen hlavu či hruď vystěhovalcovu a pokaždé ji také nalezly.

Od borovin zavířily v ochabující střelbu bubny poznovu rychlejším a rychlejším tempem. Švédové stojící na vozích a před nimi jako živá hradba, jásají, vrhají se opět ku předu neodolatelným útokem; přišla jim posila, ženou se dál a dále, střelba znenáhla umlká, nad vozy vznášejí se bílé oblaky výš a výše k jasnému zimnímu nebi a dole pod vozy a všude kolem jakoby byli před okamžikem rozložili purpur, jehož se ještě lidská noha nedotkla, zrovna tak, jako když je královská svatba a když celou dlažbou chrámovou rozloží drahé sukno červené. —

„Dotrpeno! — Dokonáno!"

Slyšíte ta slova, jež letí od toho posledního vozu nad tolika shasínajícími životy? — Byl to poslední Javorův ston. A kolikero rtů si tato slova opakuje posledním šepotem! Koliku žen vdov, mužů vdovců a dětí sirot platí toto smutné poselství!

Sedlák Javor tiskne ke rtům ještě jednou stuhlé dítě své, milou Jarušku, potom si ukládá hlavu do zkrvaveného sněhu pohodlněji a umírá.

„Ba že dokonáno jest krajané drazí! — Či už jsi opravdu i ty Běličko dotrpěla?"

Stařec, strýc Zachar zdvihá mladistvou dívku ze sněhu, a tak upřeně se dívá v její obličej, zdali se kolem polootevřených rtů nezakmitne aspoň stín úsměvu, zdali nepootevře zrak a potom ke tvářím tiskne její líce, zdali neucítí dechu jejího. Zasáhla ji smrtelná rána právě v tom okamžiku, když vyhoupla se na vůz ke starci. Vedle stojí mladý švédský důstojník opíraje se o tasený kord zabodnutý do sněhu, s hlavou svěšenou, rty jeho neustále šepotají jakoby nevědomky: „Dokonáno jest!"

„Pane drahý, pane milý, já na vás dnem i nocí myslila, já vás dnem i nocí měla na očích a vy se ke mně neznáte? — Tak jste mi sliboval, až budete míti jen ten bílý kabát se stříbrným lemováním; dnes jej už máte a necháte mne tu tak samotnou!"

„Běličko, vždyť jsem bratr tvůj — Vojtíšek!" zavolal náhle švédský důstojník sehnuv se taktéž k dívce v náručí starcově.

„Kde pak tu odtud Vojtíšek? — Zapomněl na nás, na tatíčka, na matičku, na Běličku, na starého strýčka-dédouška!" —

Strýc Zachar svírá rty, přimhuřuje oči a dívku vine k sobě ještě těsněji.

„I z tvých úst Běličko a v téhle chvíli že musím slyšeti tu výčitku?" —

„Běličko, má pěničko, sotva tě nalezám a už ode mne odcházíš? Ty věčný Bože na nebi! — Proč jsme tak ubozí? — Proč jsme tak nešťastní?"

„Strýčku můj! — Pane milý, pane drahý, můj miláčku!"

„A nemůže to býti trest! — Vždyť byla ta naše láska jako křišťál, tak čistá, tak nevinná!"

„Holubičí — strýčku můj! — Buďte tu zdrávi, šťastni, vy také pane —."

Silnicí vířily poznovu bubny a rachot jejich provázela veselá píseň švédských modráků. Ani se tu nestavili, ani se takměř na stranu nepodívali. Tyhle vozy nebyly pro ně lákadlem. —

„Jářku krajané, vstávejte, své mrtvé sbírejte. Raněné do houní, já vám přidám tenhle svůj plášť. Zůstati tu s nimi nemůžeme, nebožtíky pochovati tu také nemůžeme, tak aspoň jeden druhému pomozmež. — — A potom s Pánembohem, kam nás oči do cizích krajů ponesou!"

Ale vstávalo jich a nakládalo nebožtíky do vozů málo, skorem bych řekl že učiněná hrstka. Koule císařských mušket jakoby byly lity někde ve Vídni zrovna pro tyhle hlavy a pro tahle prsa.

„Do cizích krajů že chceš? — Čeká tě tam hlad, bída, všecko nejhorší! Nikdo se nad tebou nesmiluje, nikdo ti sousta nepodá! Tady jsme smrti ušli, tam jí jdeme vstříc!" namítl strýci Zacharu vymořený exulant. Byl učiněná kosť a kůže.

„Všude čeká nás osud nejhorší. Podívej se v pravo, pohledni na levo, otoč se nazpět, všude stejně. A proto nejlépe oči zamhouřiti, svěřiti kroky všecky Hospodinu, ať vede nás třeba smrti do náručí!"

„A Švédové?" —

„Všimls' si jich dobře! — Táhli kolem nás rychlejším krokem a když viděli naši bídu a naše umírání, bylo jim do zpěvu. Taková je lidská soustrasť! Taková je ta cizácká pomoc. — Než zanechme těch řečí, nepomohou, neulehčí nám. Je po všem krajané! — Dokonáno! — V rodnou zemi se už nikdy více nevrátíte, cestu vám do vlasti nikdo již neotevře i kdyby vám to zlatými sliby sliboval! — Kdybychom my všecku svou krev vycedili na tenhle sníh, rány otčiny nezhojíme, jsou příliš hluboké, jsou smrtelné, jdou k samému srdci, je jich více než na Kristu Pánu, když ho pozdvihli s křížem od země. Ono se to srdce její jednou zalije!"

Strýc Zachar se potom sehnul k zemi a ukládal s Vojtěchem na řebřiny Běličku k Javorovi a Jarušce.

V půl hodině byly již opět vozy seřaděné na silnici jeden za druhým. Ale museli dáti ke každému po jednom koni a někde i dva k sobě uvázali. Byl to dlouhý, smutný průvod pohřební, jenž se hnul od českých hranic nazpět do Saska. Nikdo ani slova nemluvil; jen se tak chvilkami mnohý ohlédl, kde červenala se na perlivém

sněhu krev, kde v dáli zakrývaly se znenáhla šedými mlhami středohorské vrchy. Jenom stenání zraněnců a skřipot kol rušily ticho vůkol. Ani pták nikde nevyletěl do výše, ani ten havran, ani krahulík!

Mladý švédský důstojník šel vedle strýce Zachara mlčky, hlavu maje ještě k zemi skloněnou. Koník mu zaběhl bůhví kam, když kolem uší jeho zahvízdaly první koule z císařských ručnic. Bílý jeho kabátec stříbrem lemovaný červenal se čistou přimrzlou lidskou krví, jakoby byl posázen velikými drahokamy. Ruměnila se na něm mladá, drahá, sestřina krev.

Náhle se průvod zastavil; jeli od hranic tak asi hodinu. U prvního vozu padl kůň, vysílen, vyhladověn. U dvou jiných neměly „ryzky“ k tomu daleko. Ovsa neviděly mnoho týdnů, od včerejška neměly ani travičky a zapřaženy byly od svitání.

„Co si tu počneme! — Musíme zahynouti! — Nešťastná proroctví!“

„Neběduj brachu! — Stejné je to, zahyneme-li tady, nebo kdybychom byli čekali smrt v Perně, či v některé té chatě, pod jejímž krovem se tolik hrdel hlásilo o chléb a tys ani drobečku nemohl podati! — Proč nás raději ty koule také nezasáhly? Mohli jsme míti už dotrpeno!“

Na voze ozval se táhlý, hluboký ston a ze spoda houně vyhlédla tvář obstárlé ženy, promodralá, prokvětlá podivnou barvou umrlčí.

„Kdy pak už bude konec té cesty můj Bože! — Toť učiněná věčnost! — Kravičky čekají, už se hlásí o píci. Naše luka plná otavy, jen se na polích jetelíčkem všecko zelená a lucinkou červená!“

Tvář ženina se zase ukryla pod houní a muž, jemuž padl kůň, sám se k voji zapřáhl a sám si provazy kolem beder a kolem rukou přitahoval. —

„Dosud strýčku se ke mně nechcete znáti? — Ani slova nemluvíte, tak jakobychom byli tak cizí — zrovna jako nepřátelé! — Ani v téhle chvíli že nemáte pro mne jediného slova, když stejnou cestou kráčíme? — U téhle sestry své, u vaší „jiřičky“ prosím vás strýčku, obměkčete se; k těmhle všem jste jakoby rodní bratři byli, jen ke mně se znáti nechcete. — Strýčku Zachare! Kdyby ta sestra má mohla mluviti, se mnou, za mne by vás prosila —. A mohl byste jí něčeho odříci? — Nemohl strýčku! Vždyť jste ji tak příliš míval rád!“

Stařec se nahnul nad mladinkou neteří, zadíval se v rysy obličeje jejího, až ho tím díváním přecházel zrak, položil vyschlou ruku na její čelo; bylo ledu studenější a přejel jí jemňounké vlasy, jež se jí kolem tváří a kolem skrání jako věnce vinuly.

„Řekl jste strýčku, že je po všem, že je dokonáno, že se už v rodnou zemi nikdy více nevrátíme, že jsou rány její hluboké, smrtelné, že jdou až k samému srdci —. Pověděl jste svatou pravdu. Já prošel hezký kus české země, viděl jsem ty její rány na své oči —. Tušil jsem, ta země že dokonává i s lidem svým.“

Strýc Zachar se nahnul až k samým tvářím své „jiřičky“.

„Běličku už nikdy nevzbudíme, téhle maličké a otci jejímu života také nazpět nedáme —. Poslechněte, strýčku! Jsem švédský důstojník, jsem u bílé brigády, jsem u první setniny, jsem Torstensonův miláček —. Slyšel jste někdy o něm? Je nejvyšším švédské armády. — Tuhle kouli, která zasáhla hruď naší Běličky, vaší „jiřičky“, budu moci mstíti ve švédském vojsku den co den, tyhle životy, které vezeme na vozích zhynulé, které vezeme hasnoucí, budu moci mstíti, dokud na mne samotného nepřijde smrt —. Chcete-li strýčku, můžete toho býti svědkem! — Při každém výstřelu, při každém seknutí, při každém bodnutí si pomyslím: „Za Běličku, za tatíčka, za matičku, za vás, za tyhle všecky —“

Zachar se pozdvihl, položil vyschlou ruku mladému muži na rameno, nutil se k jasnějšímu pohledu a řekl chvějícím se hlasem: „Teprv nyní tě poznávám! — Přec mám tedy ve světě ještě někoho! — Můj Vojtíšku!“

— Za několik okamžiků pohyboval se opět smutný průvod zpátky do Saska. A poznenáhla mizela za nimi už nejvyšší temena českých hor —. A zase všude kolem tak ticho, nikde ani ten havran, ani krahulík. Táhli opět bez hovoru, zraky majíce upřené do sněhu; ale zdálo se, že táhnou rychlejším krokem, protože tenhle mladý muž, švédský důstojník u bílé brigády, miláček Torstensonův, bude aspoň moci mstíti životy zhynulé, životy hasnoucí, jež vezou na vozích — mnohý z nich jediný svůj majetek.

* *
*

Byl také tak slunný, bezvětrný zimní den.

Svatovítská věž na Hradčanech, jež se mi dívá oknem na papír takřka do pera, leskla se jakoby její báň byla ovinuta samým zlatým obručím.

Dopsav poslední řádku vyšel jsem si do alejí, jež se vinou dobrou čtvrť hodiny od zdejší dědiny k severu. Staré štěpy, století „mišeňáci,“ měly dnes hlavu jako ze stříbra ulité, ve vlasech perla vedle perly, čtvery „hony“ se jen třpytily svitem slunečním a středohorské vrchy byly tak čistě modré, jako za června v žitě chrpy.

Zadíval jsem se k Řípu; kaplička na něm jakoby samou radostí se rozplývala. Oko mé letělo od jednoho vrchu k druhému, v tu stranu, kde někdy ležely Vyšebohy, v kraj, kde někdy bývala dědinka řeholníkova a kolébka Běličky. Tanuly mi na mysli dávno uplynulé dny tak živě, tak jasně, jakoby se všecko bylo sběhlo dnes. Viděl jsem zemi, jejíž rány šly až k samému srdci; bylo jich opravdu více než na Pánu Kristu, když ho s křížem od země zdvihali. Kmitala se mi opět před očima ta bledá tvář s tak nevypravitelným výrazem; ale chrpové oči její byly dnes jasné jako slunce vysoko nade mnou, polootevřené rty usmály se tak milounce, že na ten úsměv nezapomenu jaktěživ —. Větvice starého štěpu mi náhle zachřestily nad hlavou, v jabloňovou korunu usedla na okamžik bělounká holubička, potom vyletěla vzhůru, třikrát do kola zakroužila, zatřepetala křidélkoma jakoby k pozdravení, vznášela se výš a výše, odlétala dál a dále k modravým vrchům za Labe a k Oharce —. A mně octla se mimoděk na rtech otázka: „Došla jsi již, ty milá, drahá duše pokoje?“

Na Adrii.

Jas přede mnou tajůplný
blankyt moře rozepjat,
jak rusalky, hybké vlny
oblečeny v bílý šat,
ňádra hebká, obnažená,
tisknou k sobě roztoužená
a v divokém reji spolu
tančí bujnou carmagnolu
nad bezednou hlubinou.
Zrádný břeh jim z mlžných skrání
trhá závoj z nenadání,
než se v pěnu rozplynou.

Zlatých rybek četa bravá
víří v tůni bezedné,
všude ples a bujná vřava,
moře líc tak usměvavá
kam jen oko dohledne;
pod hladinou světelkuje
kadeř medůs řasnatá,
v bahně krab se těžký snuje
a na korál zavěšuje
polyp rámě svalnatá.

Jako smavá dětská báje,
silou kouzla tajemnou,
modrá hloub' své všecky taje
rozhalila přede mnou —
čárných zjevů pestré roje
stíhal jsem jak štěstí svoje;
šelest větru zasmušilý,
pěny šum a vlny sten
kolébal mne každou chvíli
v nejluznější žití sen.

Naposledy v písek plavý
noha moje zapadá,
kde paprsek mihotavý
smavou perleť opřádá;
co tu škeblí odpočívá,
v každou z nich se teskná, snivá
vzpomínka má ukládá.
Černá kotev již se zvedá
v tmavých plachet zášeru,
na dalekém nebi bledá
chví se hvězda — severu.

Otakar Mokrý.

Pepita Ximenez.

Andaluzský román. Napsal *Juan Valera.*

(Pokračování.)

Pokoj zůstal prázdný.

Taneční zábava služebnictva byla již skončena; aspoň nedoslýchal se ani sebe menší šum. Jenom vodotrysk plouskal v zahrádce.

Ani nejlehčí dechnutí větru nerušilo klid noci a tichost vzduchu. Oknem vnikala jen vůně květin a záře měsíčná. Po dlouhé chvíli objevil se Don Luis opět, vycházeje z temnoty. Na jeho líci jevilo se zděšení, — něco ze zoufalství Jidášova.

Vrhnul se v židli, opřel lokty o kolena, hlavu o obě sevřené dlaně a zůstal tak více než půl hodiny pohroužen v celé moře hořkých myšlenek.

Kdo by jej byl viděl, byl by jej měl v podezření, ze Pepitu zavraždil.

Avšak Pepita objevila se potom. Krokem volným, obraz nejhlubšího smutku, tvář i oči sklopeny k zemi, přistoupila poblíže místa, kde seděl Don Luis, a pravila:

„Teď, ačkoliv pozdě, seznávám celou bídu svého srdce a celou prostopášnost svého jednání. Nemám, čeho bych řekla ku své omluvě; avšak nechci také, abys mne považoval za hříšnější, než jsem. Hleď, — nemysli, že to byla u mne úskočná hra, výpočet a osnova na tvé zmaření. Ano, byla to krutá zloba, ale zloba vrozená, jako vdechnutá mi duchem pekelným, který se mne zmocnil. Pro lásku boží nezoufej si, nermuť se. Ty nejsi vinen ničím. Byla to šílenost, bylo to urvání tvé mysle, od tvé šlechetné duše. Na tobě není poskvrny hříchu nejmenší. Hřích můj jest těžký, hrozný, podlý. Teď zasluhuji tě méně než kdy. Odejdi — jsem to teď já, která tě prosí, abys odešel. Odejdi, čiň pokání. Bůh ti odpustí. Odejdi, aby ti kněz dal rozhřešení. Očistěn viny, dovrš svou vůli a buď sluhou Nejvyššího. Svým žitím, lopotným i svatým vyhladíš do posledního poznání známky tohoto pádu, ano dospěješ i toho, že mi odpustíš, čím jsem se na tobě provinila a vyprosíš u nebes i pro mne slitování. Není žádného svazku, jenž by tě se mnou pojil, a jestli jest, svrhám jej i přetrhávám. Jsi volný. Dostačí mi, že jsem v mžiku, jejž jsem nestřehla, strhla s dráhy jitřenku; nechci, nesmím, nemohu ji držeti v zajetí. Tuším to, hádám z tvého vzezření, vidím to zřejmě, že mnou pohrdáš více než dřív, a máš právo mnou pohrdat. Není cti, není ctnosti, není studu ve mně.“

Po těchto slovech vrhla se Pepita na kolena a padla k zemi, až čelo její téměř dotýkalo se podlahy. Don Luis zůstal jako socha tak, jak byl dříve. Oba trvali tak několik minut v zoufalém mlčení.

Hlasem dušeným a nepozvedajíc tvář od země pokračovala Pepita:

„Již odejdi, Done Luise, a z potupného soucitu déle nezůstávej poblízku této ženy bídné. Budu dosti silna, abych nesla tvé vzdálení se, tvé zapomnění ano i tvé tak zasloužené opovržení. Budu navždy tvou otrokyní, avšak v dáli od tebe, tak v dáli od tebe, abych nebudila v tobě vzpomínku na hanbu této noci.“

Štkání udusilo hlas Pepitin po těchto slovech.

Don Luis nemohl více. Vstal, přistoupil k Pepitě a zvednuv ji do náručí tisknul ji k srdci a shrnuje něžné zlaté kadeře, které směsí spadaly jí na tvář, pokryl ji vášnivými polibky.

„Duše moje!“ pravil konečně — „živote duše mé, milovaná mého srdce, světlo mých očí, zvedni to skloněné čelo a nevrhej se na zem přede mnou! Ten hříšník, ten člověk chabé vůle, ten bídník, ten pošetilec, ten člověk směšný jsem já a ne ty. Andělé i ďáblové musí se stejně smáti nade mnou, neb vážného u mne nic není.

Byl jsem lichý svatý, jenž neuměl ti odolat, aniž tě opustit od samého začátku, jak bývalo by se slušelo, a dnes nedovedu býti ani mužem, ani dvorným a jemným milencem, jenž s vroucnou vděčností uznává milostnost své dívky. Nechápu, co viděla jsi ve mně, že takto mne miluješ. Nikdy nebylo ve mně ctnosti pevné, ale jen prázdnoty a pedantství studenta, jenž četl knihy nábožné jako jiný čte novelly a z nich upředl si pošetilou povídku o missiích a rozjímání. Kdyby bývalo ve mně ctnosti pevné, byl bych tě zavčas opustil a nebyli bychom zhřešili ty ani já. Opravdová ctnost neklesá tak snadno. Přes všechnu tvou krásu, tvé nadání i lásku tvou nebýval bych klesl, kdybych býval v skutku ctnostným, kdyby povolání mé bývalo bylo opravdovým, Bůh, jenž všechno může, byl by mi popřál své milosti. Bylo vskutku potřeba zázraku, něčeho nadpřirozeného, abych odolal lásce tvé, avšak Bůh byl by učinil tento zázrak, kdyby nalezal mne hodným toho, kdyby byl nalezl příčiny učiniti jej. Nedobře činíš, radíc mi, abych se stal knězem. Poznávám svou nehodnost. Ničím to nebylo, než pýcha, co mne k tomu pohánělo. Světská ctižádost to byla, tak jako každá jiná. Co dím, jako každá jiná! Byla horší, byla to ctižádost pokrytecká, svatokrádežná, simonická."

„Nesuď o sobě tak tvrdě," odpověděla Pepita již veselejší a usmívajíc se svými slzami. „Nechci, abys sám sebe tak posuzoval, aniž mne nalezal tak nehodnou býti družkou tvou; avšak chci, abys mne volil z lásky, svobodně nikoliv jako napravuje chybu, nikoliv jako byl bys upadl do léčky, kterou že jsem ti ošemetně nastrojila, bys mohl míti podezření. Odejdi, jestli mne nemiluješ, jestli o mně pochybuješ, jestli si mne nevážíš. Z mých rtů nevyjde jeden stesk, když mne opustíš a nevrátíš se ke mně ani vzpomínkou."

Odpověď Dona Luise nespadala již v těsné a chatrné tkanivo lidských slov. Don Luis přetrhl nit řeči Pepitiny vtisknuv své rty na rty její a objímaje ji poznovu.

* * *

O mnoho později s předběžným hlučným šoumáním střevíců vstoupila do pokoje Antoňona řkouc:

„Hleďme, hleďme, to je nějaká dlouhá rozmluva! To kázání studentovo nebylo zajisté o Sedmi slovech, ale byla to nějaká čtyřicetihodinná pobožnost. Jest již čas, abys šel, Done Luise. Budou již dvě hodiny."

„Dobře," pravila Pepita. „Půjde hned."

Antoňona vzdálila se zase z pokoje a čekala venku.

Pepita byla jako přetvořená. Pocit radosti, jehož nepoznala v dětských letech, spokojenost a klid, jehož neokusila v první době mládí, živost a čilost, kterou nevrlá matka a starý muž byli v ní utlačovali, vypučely nyní v její duši jako vypučí zelené listí stromů, když sníh a mrazy tuhé a dlouhé zimy byly je zdržely před rozpukem.

Dáma městská znající to, co nazývá se společenská konvenience, bude považovati jednání Pepitino za podivné, ano hodné pokárání, avšak Pepita, ačkoliv od přírody jemnocitná, byla přece stvoření tak nelíčené, tak přirozené, že nenapadlo jí chovati se tím zastřeným a opatrným spůsobem, jemuž holduje velký svět. Takto zvítězivši nad překážkami dělícími ji od jejího štěstí, vidouc Dona Luise přemožena, berouc na slovo jeho slib, že bude jeho ženou, a právem považujíc se za milovanou a zbožňovanou od toho, kterého tak milovala a zbožňovala sama, skákala jako dítě a smála se a jevila svou radost tisícerým spůsobem a každý byl tak dětinný, tak nevinný. —

Byl čas, aby Don Luis odešel. Pepita vzala hřeben, přičesala mu s vroucnou laskavostí vlasy a pak je políbala.

Pepita upravila mu lépe stužku na krku.

„S Bohem! můj milenče!" řekla mu. „S Bohem, králi mé duše. Vypovím to sama vše tvému otci, jestli tobě bude za těžko. Jest dobrý a odpustí nám."

Konečně se milenci rozloučili. —

Když se viděla Pepita samotnou, zmizela její kypící veselost a její líc vzala na se výraz vážný a zamyšlený.

Pepita přemýšlela o dvou věcech stejně vážných: o jedné týkající se více světa, o druhé plné zájmů vážnějších. První, nač myslila, bylo, že její chování se v této noci, minuvší v opojenosti lásky, mohlo by jí býti na úkor v dobrém mínění Dona Luise. Avšak zkoumala přísně své svědomí a vidouc znovu, že v ničem nebylo zlomyslnosti ani promyšlenosti, a že vše, co učinila, zrodilo se z neodolatelné lásky a z pohnůtek nejčistších, poznala, že jí Don Luis nikdy pohrdati nemůže, a upokojila se v tomto ohledu. Avšak ačkoliv její nelíčené se vyznání, že nerozumí pouhé lásce duší a její náhlé uprchnutí do tmavé komnaty, byly dílem nejnevinnější mysle neuvažující následků, nezapírala si Pepita, že potom zhřešila proti Bohu, a v tomto ohledu nenalezala omluvy. Proto odevzdala se nejprvé s celým srdcem nejblahoslavenější panně Marii, aby jí odpustila; učinila obrazu sedmibolestné matky, kterýž měli v klášteře jeptišek, slib, že jí koupí sedm malounkých zlatých dýk drobné a vzácné práce a dýkami těmi ozdobí jí prsa; konečně učinila předsevzetí, že půjde hned ráno k panu vikáři k zpovědi a podrobí se nejkrutějšímu pokání, které jí uloží, aby si dobyla rozhřešení od oněch hříchů, díky kterým přemohla svéhlavost Dona Luise, který by se bez nich býval stal farářem proti vší pomoci a léku.

Mezi tím, co Pepita ve své mysli takto rozvažovala a s takou vroucností zabývala se záležitostmi své duše, sešel Don Luis, provázen Antoňonou až do dvora.

Než vyšel, pravil náhle a bez oklik:

„Antoňono, ty, která všechno víš, řekni mi, kdo je hrabě Genazahar, a jaký byl poměr jeho k tvé paní?"

„Záhy počínáš být žárlivým."

„Není to žárlivost, jest to pouhá zvědavost."

„Tím lépe. Nic ošklivějšího na světě než žárlivost. Tvou zvědavost chci uspokojit. Ten hrabě je — nu, rozmařilec, hráč, člověk tupý; ale více marnivosti má než Don Rodrigo na šibenici. Vzal si do hlavy, aby jej má chovanka milovala a vzala si jej, ale poněvadž mu tisíckrát poslala koš, je posedlý. Tomu nebrání, aby nevracel více než tisíc tolarů, které mu před lety půjčil Don Gumersindo bez větší zástavy než papírotka, a to jen na prosby Pepity, která jest lepší než chléb. Ten blond bezpochyby myslil, že Pepita, která jsouc provdána z dobroty zaopatřila mu peníze bude co vdova tak přešlechtilá, že si jej vezme za muže. V tom ovšem byl odbyt a proto jeho hněv."

„Děkuji, Antoňono," řekl Don Luis a vyšel do ulice již tiché a tmavé.

Světla v stanech a tržních budkách již uhasla a lidé rozešli se spat, až na některé prodavače hraček a několik jiných chudých kramářů, kteří ulehli pod šírým nebem u svého zboží.

Před některými zamřížěnými okny stáli ještě vytrvalí a neunavní milenci laškující se svými dívkami. Avšak většinou již všechno zmizelo.

Na ulici, nemaje již Antoňonu na očích, pustil Don Luis plnou uzdu svým myšlenkám. Krok byl učiněn a všechno v mysli jeho potvrzovalo jeho rozhodnutí. Upřímnost a vroucnost lásky Pepitiny, její krása, mladistvá stepilost jejího těla a jarní svěžest její duše představovaly se mu v obraznosti a činily jej šťastným.

Avšak proměnou, která se s Donem Luisem stala, probleskoval přece ještě osten marnivosti. Co si pomyslí děkan? Jaký bude úžas biskupův? A nade vše jiné, jak těžkou příčinu k stesku dal svému vlastnímu otci? Jeho odpor, jeho hněv, až dozví se, jaký svazek váže Luise s Pepitou, stavěly se mu před duši a znepokojovaly ho nade vše jiné.

Co týče se toho, co nazýval pádem dříve než padl, jest jen slušno dosvědčiti, že se mu tento pád nyní, kdy stal se skutkem, zdál pramálo hluboký a hrozný. Jeho mysticismus, nyní znovu a bedlivě prohlednut při novém světle, které se mu rozbřesklo, měl patrně pramálo bytnosti a podstatnosti; viděl, že jest to umělý a lichý výplod jeho čtení, jeho chlapecké smělosti a bezpředmětné horování nevinného studenta. Když si vzpomenul, jak nejednou myslil, že sklánějí se k němu milosti a radosti nadpřirozené, že slýchal tajemná šepotání, rozmlouval s bytostmi nadzemskými, ano kráčel již po cestě spojující tento svět s jiným, že dospěl stavu modlitby poklidné, proniknul hlubiny duše a octnul se na vrcholu myšlenkových sil: nemohl se Don Luis ubrániti úsměvu i měl se v podezření, že nebýval tenkrát při zdravém rozumu. Všechno to byla jenom jeho osobivá přepjatost. Nebylť on kajícníkem, nežilť on dlouhá leta v rozjímání, nemáť on a neměl tolik zásluh, aby jej Bůh obdařoval milostmi tak vznešenými. Největší důkaz, jejž nyní sám na sobě zakoušel, nejbezpečnější ujištění se, že ta nadpřirozená zjevení, jichž mnil že byl účasten, bylo jenom sofistickým klamem, jenom vzpomínkou ze spisovatelů, které čítal — viděl nyní v tom, že žádné z nich tak opravdovým blahem nenaplnilo jeho duši, jako to „miluji tě“ Pepitino, jako to jemné, měkké dotknutí ruky Pepitiny, pohrávající s černými kadeřemi na jeho hlavě.

Don Luis uchyloval se k jinému druhu křesťanské pokory, aby ospravedlnil před svýma očima to, co nechtěl již nazývati pádem, ale změnou. Usvědčil se, že jest nehoden býti knězem i smiřoval se s tím býti laikem, ženatým, obyčejným a třeba jen poctivým venkovanem vzdělávajícím vinice a olivové sady, vychovávajícím své syny, když už si jich přál, a jsoucím vzor manžela po boku své Pepity. (Pokračování.)

1621.

(K obrazu Jana Aleše.)

Náměstí mrtvopusté; — noční stíny
s prvního jitra šerem zápasíce
v dol sráží se od domů lomenice
a těžce ulehají do hlubiny.

Tou hluší jde jak poslední zvuk rány —
neb těžkým šerem táhne to jak chvění,
jež hluchnouc tetelí se od lešení,
naňž tupě hledí domy s každé strany.

Nad Týnským chrámem zoře úsvit prvý
od hlubokosti nebes pruhem hoří,
a věži dvé ční k nebes žhoucí zoři
jako dva prsty volající krví!

Stíny se kupí u lešení lemu;
od chmurné věže okovaných dveří
víc krví politých už nežli šeří,
schod zvlhlý vede k špalku zastřenému.

A u sloupu, těch dveří na zámkoví
zrak upírajíc, stojí Smrt — a čeká — —
dlaň jedna k jílci meče níž se smeká
a v druhé chví se věnec vavřínový — — —

J. V. Sládek.

FEUILLETON.

Helena.

Noveletta od *Boženy Veselé.*

Na terasse zámku hraběte Rovenského shromáždila se malá společnost, kterou byl hrabě pozval, aby oslavil svůj návrat do Čech. Byl po dvě léta v Italii se svou dcerou kontessou Helenou a se starší sestrou ovdovělou baronkou Poňatovskou, která od smrti jeho manželky byla Heleně nahražovala matku. Žena hraběte zemřela, když bylo Heleně asi pět roků. Helena byla pravým obrazem krásné matky, zdědila však též slabounké ústrojí tělesné, tak že se hrabě obával, aby se u ní později nevyvinula nemoc matčina. Radil se se všemi slovutnými lékaři, tito však nepozorujíce žádných známek nemoce, odporučili mu, aby se s kontessou odstěhoval na venek, tam na čerstvém vzduchu že sesílí.

Hrabě Rovenský měl zámek v jižních Čechách, odstěhoval se tam, a ztrávil asi deset roků v lesní samotě, nemaje s nikým styku, jediné s několika aristokratickými sousedy. Helena rostla bezstarostně jako to ptáče v lesích, zbožňována jsouc otcem, který v ní každým dnem více poznával svou ženu, jediný ideál svého mládí, rozhejčkávaná tetou, která zapomínala, že není její vlastní matkou.

Když bylo Heleně 16 roků, začala náhle churavěti: hrabě polekaný na smrt, odjel s ní do Prahy, odtud pak když se byl s lékaři poradil do Italie. Nyní po dvou letech navrátil se asi před měsícem do Čech, s dcerou úplně uzdravenou. V Praze zdrželi se jen asi dva dni, pak chvátali na venek do zámku, kdež byl pravý domov jejich. — —

Uprostřed terassy stál hrabě Rovenský, vysoká postava jeho přesahovala o hezký kus všecky okolostojící. Byl do-

posud krásným mužem, svěží barva jeho líci, jiskrné černé oko a přímé držení těla, činilo, že by jej byl každý měl za čtyřicítníka, sněhobílý vlas a vous však prozrazoval blížící se stáří.

Vypravoval právě svým hostům o překvapujícím setkání se s několika známými v Římě, kteří jej byli poznenáhla obklopili.

Pod květoucími oleandry seděla na chaise longue kontessa Helena.

Byla oděná v bílý mousselinový šat, který byl přebohatě ozdoben bílými valencienskými krajkami. Byla velmi krásná. Postavou upomínala na otce, byla velká a štíhlá, krásný ovalný obličej její jako kdyby byl vytesán z karrarského mramoru, pleť průhledná jako alabastr, prozrazovala každé sebe menší pohnutí mysli, měníc se každým okamžikem. Dlouhé bledě zlaté vlasy splývaly jí v těžkých kadeřích až k pasu, laškující vítr setřásl do nich dva růžové květy oleandru; obočí černé, krásně klenuté tvořilo překvapující effekt na bílém čele, vroubeném zlatými vlasy, činilo však též rozkošný přechod k očím tmavě černým, lesknoucím se démantovým ohněm, chráněným dlouhými černými řasami, ústa malá rubínová, s tím nekonečně melancholickým rysem kolem nich.

Každý pohyb její byl pln neskonalého půvabu, nic nebylo dělaného, bylo viděti na první pohled, že jest jí to vrozené; jak nyní seděla jednou rukou lehce podpírajíc krásnou hlavu, druhou pohrávajíc kyticí pomněnek, poskytovala pohled okouzlující.

Jí naproti u mramorového stolu seděla její teta s několika staršími dámami, které si k ní usedly.

Dvě mladé dívky stály podepřeny o zábradlí, a dívaly se do parku, který se pod terassou daleko rozprostíral a dále se pak končil či vlastně přecházel v pustý les. Několik mladých kavalírů, kteří se dříve dvořili Heleně, přistoupilo k nim, a začali s nimi žertovati; nebo byli spozorovali, že marně hledí pozornost mladé dívky na sebe upoutati, bylať sice zdvořilá, jak jí to povinnost domácí dcery předpisovala, avšak mimovolné skoro konvulsivní zachvění jejího těla, momentaní záblesk temného oka upozornil i sebe povrchnějšího pozorovatele, že duch její zaujat jest jinými předměty.

Společnost stávala se poznenáhla velmi živou, tak že ani nikdo nezpozoroval, že již dosti temný soumrak nad krajinou se rozprostřel, byliť teprve upozorněni když sluha přinesl lampy na terassu.

„Prosím, pane hrabě,“ ozvala se jedna z dívek, rozkošná brunetka, „poručte, by sluha opět lampy odnesl, začíná právě vycházeti měsíc, a světlo zde zkazilo by nám všechen dojem.“

Přání to nalezlo u celé společnosti vřelý souhlas, a hrabě jakožto vlídný hostitel ochotně mu vyhověl ohlížeje se však zároveň k místu, kde seděla dříve Helena, však té tam více nebylo. Šla snad do svého pokoje pro mantillu, pomyslil si hrabě, a umínil si, že použije nejvhodnější chvíle aby se po ní podíval, byl však v tom stržen do přátelského rozhovoru několika pánů, z kterého nebylo tak lehko vyváznouti.

Mezitím stála Helena za košatým oleandrem, v ruce držíc list, který jí byla nepozorovaně její komorná s mantillou přinesla.

Bledé paprsky vycházejícího měsíce vrhaly své magické světlo na její tvář, která zářila neskonalým blahem. Dočtouc list zastrčila jej za pás; a otevrouc náruč jakoby chtěla obejmouti celý svět, šeptala tato slova: „Tedy zítra“.

Společnost obdivovala se enthusiasticky vycházejícímu měsíci. Byl to pohled úchvatný! Od nedalekého lesa vynořoval se měsíc v plné kráse na tmavě modré obloze a lil své intensivní světlo na zámek a park, zanechávaje v stínu les a vzdálenější pohoří, které jako mythické postavy z daleka vystupovaly.

„Kdež pak jest ale dnes doktor Lanč?“ prohodil starý plukovník svobodný pán z Marbachu, nejbližší to soused hraběte.

„Nevím, co jej tak dlouho mohlo zdržeti,“ odvětil hrabě Rovenský, „odjel hned ráno do D . . k svému bratru, slíbil mi ale, že se ještě před večerem vrátí, jen aby se mu nebyla stala nějaká nehoda, volil-li zpátky kratší cestu přes přívoz, jest v tom místě nesmírný proud, já tamtudy nerad jezdívám.“

„Ah našemu přívozníku, starému Tobiášovi se ještě nikdy nic nepřihodilo,“ pronesl plukovník, bylť z D; „já jinudy ani nejezdím.“

V tom bylo slyšeti hrčení blížícího se kočáru, a netrvalo dlouho a doktor Lanč vstoupil na terassu. Byl to malý, zavalitý muž o něco starší než hrabě; bylť již asi 20 roků ve službě u hraběte a po celý ten čas prokázal se vždy co pravý muž.

Hrabě též velice si ho vážil, byl mu spíše přítelem než pánem.

Hosté hraběte dobře to věděli, a proto se chránili chovati se k němu blahosklonně, ačkoliv mnozí nad tím tajně se pozastavovali, že hrabě zachází s ním jako kdyby byl šlechticem a je svým chováním též k tomu nutí.

„Aj milý příteli, vy krásně dostál jste slovu,“ přivítal jej hrabě, „slíbil jste, že zde budete než se setmí, a hle jest již čírá noc, vrátíme se za chvilku do salonu, začíná zde být chladno.“

„Odpusťte pane hrabě, nemilá náhoda zdržela mne.“

„Povídejte, povídejte!“ volali pánové, jeden přes druhého, „nějaké dobrodružství snad?“

Doktor ohlédl se, když však viděl, že dámy se vespolek baví, počal vypravovati:

„Vyjel jsem záhy z D. chtěje býti za dne doma. Cesta lesem, kterým se jak známo až k řece musí jeti, uběhla mi rychle a příjemně. Když jsme se blížili k řece, byl jsem pohroužen v myšlenky, že jsem ani nepozoroval zástup lidí, stojících u domku přívozníkova, až mě kočí na to upozornil. Předvídaje nějaké neštěstí poručil jsem kočímu, aby jel rychleji. Byli jsme však též již zpozorováni; někdo z přítomných mě poznal, neb několik hochů běželo mi naproti, již z dálky volající: „Pane doktore, někdo se utopil.“

„Za několik minut stáli jsme u domku. Vstoupil jsem do vnitř. V prvním okamžiku neviděl jsem ničeho, bylať světnička naplněna lidmi; když se však rozstoupili, viděl jsem na posteli ležeti mladého asi 25letého muže; na první pohled poznal jsem že jest mrtev; ačkoliv by se bylo mohlo myslit že spí, tak klidný byl krásný jeho obličej; hustý černý vlas a vous, hnědá pleť prozrazovaly cizince.

Když jsem byl poznal, že zde není žádné pomoci, ptal jsem se, jak se to neštěstí přihodilo. Bylo mi vypravováno asi takto:

Okolo čtvrté hodiny přišel do domku přívozníkova tento cizinec a ptal se nejstaršího as 10letého hocha přívozníkova něco, čemuž však tento nerozuměl, neboť cizinec nemluvil česky. Když mu hoch ničeho neodpovídal, vzal jej cizinec za ruku, vyvedl jej ven, až k samé pramici, dávaje mu na srozuměnou, že by rád na druhou stranu.

Hoch porozuměv řekl, že půjde pro otce, který na neštěstí se šel podívat na pole, které je asi čtvrt hodiny vzdáleno od domku.

Hoch běžel, nemohl však hned otce najíti, tento byl vstoupil na okamžik do myslivny, která nedaleko ležela: šel si postěžovat myslivci, že mu zvěř udělala velkou škodu na poli, chtěl jej poprositi, aby šel v tu stranu na hlídání.

Uplynulo mezi tím asi půl hodiny, cizinec, jehož patrně přešla trpělivost, odvázal loďku, vstoupil do ní a odrazil ji mžikem od břehu; tak vypravovala dcera Tobiášova, která právě v tom okamžení se vracela z lesa, kdež byla na dříví; nežli doběhla k vodě, byl cizinec již v polovici řeky, tam kde počíná proud, a vidouc, že cizinec právě jest v nebezpečném místě, volala, aby řídil lodku v pravo, tento však jí nerozuměl a vesloval na levo. V tom byla lodka stržena v proud; dívka viděla namahání cizince dostati se ven, bylo to však marné. Lodka uháněla k jezu, kdež se převrhla; mladý muž zmizel ve vlnách.

Pokud vlny lodku unášely, dívala se dívka jako ztrnulá za ní, nyní ana ji viděla se ponořit, dala se do křiku volajíc o pomoc; nikdo však nepřicházel, jeť stavení převozníkovo asi půl hodiny ode vsi vzdáleno; již chtěla dívka běžeti do vsi, když viděla přicházet otce s bratrem. Běžela jim naproti, již z dálky volajíc: Pro Bůh rychle, rychle tatínku, ten pán se utopí! Sotva dechu popadajíce přiběhli všickni k vodě, viděli zoufalý boj cizincův s vlnami; již zdálo se že zvítězil, v tom však opět jest stržen do hloubky. Mezi tím však Tobiáš odplul mu na pomoc; přišel však pozdě, podařilo se mu sice vytáhnouti jej z vody, byl však již mrtev. Poslali hned do D. pro lékaře a komisaře, nikdo se však ještě nebyl dostavil.

Chtěl jsem právě jíti, když přihrčel kočár, z kterého vystoupil můj kolega doktor Braun a komisař Lvovský. Oba pánové žádali mě, abych byl přítomen prohlídce mrtvoly, k čemuž jsem ihned svolil.

Prohlídka netrvala dlouho, tobolka a několik listů bylo vše co se nalezlo v jeho kapsách. listy vesměs byly adresovány „Signor Benvenuto Giotto, a — — —“

Srdcelomný výkřik přetrhl vypravování doktorovo.

„Co se stalo? Přineste světlo!“ volali hosté jeden přes druhého.

Hrabě stál chvíli jako ohromen, pak vrhl se v před, poznalť hlas své dcery. —

Tato byla vyslechla za oleandrem celé vypravování doktorovo, ze začátku nevěnovala mu sice velké pozornosti, když však doktor řekl, že onen neznámý byl cizinec, naslouchala mu s utajeným dechem, s tváří, v které se zračilo rostoucí rozčilení a když konečně byl vyslovil jméno cizincovo, zavířila všechna krev k jejímu mozku, a s šíleným výkřikem klesla k zemi.

Dříve nežli hrabě, byla u ní její teta, byla zpozorovala mihnutí jejího bílého roucha skrze oleandry, čehož si pánové stojíce obráceni všimnouti nemohli, s hlasitým nářkem klesla vedle ní zdvihajíc svislou hlavu její na svůj klín; v tom přiběhl hrabě a výkřik ještě zoufalejší snad než ten první vydral se z prsou jeho, a otřásl celou polekanou společností hrnoucí se za ním.

Byl to však pohled zdrcující pro nešťastného otce! Na zemi klečela baronka opírajíc hlavu Heleninu o svůj klín, obličej dívky byl pokryt smrtelnou bledostí, a z úst valil se temný proud krve na bílý šat zanechávaje všady purpurové skvrny; a to vše ozařoval ten bledý majestátní měsíc, se stejnou klidností, jako přede chvílí ona skupení vesele se smějících dívek a pánů.

Odnesli Helenu do jejích komnat, kde se všemožné pokusy činily o její vzkříšení, podařilo se to, avšak doktor Lanč shledal, že jest to jen na několik hodin.

„Pane hrabě,“ odpovídal na otázku hraběte zračící se v zoufalém jeho obličeji po nějakém čase když byl dlouho naslouchal slábnoucímu tlukotu srdce dívčina, „nesmím Vás klamat, Vaše dcera shledá se ještě této noci se svou matkou.“

Těžký ston zazněl tichou komnatou, hrabě sklesl jako bez vlády do lenošky.

„Avšak co se stalo kontesse, musilo ji potkat něco hrozného; pane hrabě, nemáte nižádných vědomostí? Když jsem odjížděl, byla klidná a veselá,“ tak tázal se po chvíli doktor přistoupiv k hraběti.

Tento pokrčil mlčky rameny podpíraje rozpálenou tvář o levou ruku: „Já nevím nic a jestli baronka něco neví —“

Tato vstoupila právě do dveří držíc v ruce otevřený list. „Tento list,“ pravila tiše k hraběti, „nalezla jsem u Heleny, vypadl jí když jsme ji svlékaly, měla jej za pasem, jest psán italsky, nerozumím mu, čti, snad dozvíme se něčeho o tom, co zavinilo naše neštěstí; Helena dostala tento list teprvé dnes večer, ptala jsem se její komorné, a ta pravila, že jej kontesse sama odevzdala.“

Hrabě ani nevyslechl baronku dokonce, sáhl po listu a četl následující řádky:

„Drahá Heleno! Ještě den a já jsem tím nejblaženějším člověkem! Víš, co to znamená? Že jsem na cestě k Tobě, Ty má hvězdičko, která jsi mně svítila doposud tak s výše a kterou chci nyní strhnouti na svá prsa, a byť se i celý svět mně postavil na odpor; doufám však, že boj nebude tak krutý. Jak z mého posledního dopisu víš, obdržel můj obraz první cenu v saloně Pařížském, čímž se stal neznámý malíř slovutným umělcem; teď snad nebude Tvůj otec proti našemu spojení, až se dozví, že i Ty mě miluješ, a beze mne šťastna býti nemůžeš, jak jsi mne ujišťovala tak často v mé krásné vlasti, božské Italii. Vidíš, že to bylo dobře, že jsme zatajili svou lásku před Tvým otcem, ačkoliv Ti to bylo tak kruté, byl by sotva tehdy dal dceru svou umělci bez jména a jmění; nyní však před něj předstoupím klidněji s vědomím, že umění vtisklo svůj šlechtický erb mi na čelo; snad uzná to též, a pak Heleno! Ne, nemohu psáti více, srdce mé jest příliš plné, hlava točí se mi jako když nahlížíme do nedozírné propasti, tak nekonečné zdá se mi to naše štěstí.

Buď s Bohem, duše drahá, píšu z Prahy, mám zde den čekati na knížete W., s kterým jsem se setkal na cestě z Paříže, nabídl mi svůj palác k obývání, a rád by byl sám mým hostitelem, musil se však zdržet den v Mnichově; slíbil jsem mu to, nevím, neslíbil-li jsem něco co nebudu moci vyplnit! Touha má žene k Tobě Tvého Benvenuta.“

S listem v ruce chvátal hrabě do pokoje své dcery. Tato ležela na lůžku, slabě oddychujíc, oči majíc zavřené. Když přistoupil až k ní, otevřela ty velké krásné oči, a poznávajíc otce slabounce se usmála. Zdvihla pomalu ruku chtějíc uchopiti jeho pravici, v tom padl zrak její na list, jejž tento držel v ruce.

„Otče, ty víš,“ zašeptala a lehounký nádech ruměnce zbarvil její tvář.

„Ano, dítě drahé, buď jen klidná, budeš šťastná, až se jen uzdravíš.“ Hrabě nevěděl, že byla vyslechla vše, zapomněl skoro vypravování doktorovo.

Helena zavrtěla hlavou. „Otče, vždyť víš, že jest mrtev; jsem klidná, vždyť vím, že jej brzy uhlídám.“

Hrabě odvrátil tvář, aby Helena neviděla slzy kanoucí mu po líci.

Za chvíli bylo skončeno. —

Zlaté paprsky vycházejícího slunce rozlivše se po záhonech květin, zachvívajíce se v myriadách rosou skropených a životem dýchajících listů, dotkly se v zámku Rovenských také jednoho chladného, mramorového krásného čela — toho jediného, na němž jako vrytý byl již ničím nevzrušený klid.

— Nové spisy. Jaroslav Vrchlický dal do tisku druhý díl Danteovy „Božské komedie“: „Očistec“. — Knihtiskárna Militkého a Nováka vydá na podzim dva svazky cestopisů Josefa Wünsche, román paní Sofie Podlipské „Peregrinus“. Začátkem května vydá ta samá firma Jamotovy kresby: „Příroda a lidé“. — Třetí kniha Holečkova díla „Za svobodu“ se dotiskuje.

Velezasloužilý náš krajan p. P. Karel Mensinger v Miláně hodlá uložiti v tamější světoznámé Ambrosianské knihovně, vedle mnoha spisů českých, také sbírku veškerých časopisů, které letošním rokem v jazyku českém vycházejí.

Aby sbírka ta, kteráž má být ukázkou současné naší literatury časopisecké, početně byla úplnou, obracíme se jménem p. K. Mensingra k pp. vydavatelům časopisů českých všech oborů a směrů se snažnou prosbou, by k nadzmíněnému účeli jedno letošní číslo svého časopisu darovali.

Laskavé příspěvky přijímá administrace „Lumíra“ do 15. května t. r.

Julius Zeyer. *Otokar Mokrý.*

Listárna redakce: Rukopisy nevracíme. — „I hope“: Hope! — P. „K. P.“: V tom, že neuveřejnime, není vysloveni bezcennosti. — P. „J. F. S.“: Marku Twainovi podařilo se zde nevhodně vykořistit anekdotu ze života Michelangela. — P. „F. B. v B“: Když sám věc berete na tak lehkou váhu, uznáte, že těžko odpovědít vážně. Odeslali jsme pod chiffrou. — Pp. studujícím v „H. K.“: Žádný z jmenovaných ročníků „Lumíra“ nemá administrace již na skladě. R. 1875 a 1876 lze snad ještě dostati v knihkupectví dra Grégra & Dattla. — „M. Z. v Š.“: Překlad velmi dobrý, ale předmět sám ne tak hluboký, jak býval u toho spisovatele. — „J. H.“ Vzpominky jeví opravdovost a hloubku, pokračujte tak. — „F. F.“: Rádi bychom uveřejnili, kdyby nebránily požadavky, které se nyní na literaturu klásti musí. — „č. 71. h.“: Máte-li co dobrého, pošlete. — „Z. U.“: Můžeme užiti prací původních i překladů, ale nikoliv spracování. — „Sl. K.“: Tato Longfellowova báseň byla již několikrát přeložena a uveřejněna. — Neuveřejníme práce, zaslané pod chifframi: „Z. S J.“ — „A. F. B.“ — „Právník v Klatovech.“ — „J. K.“ (St. p.) — „H. A. z K.“ (Divenka atd.) — „E. P . . . . ý“ — „J—ř.“ — „Duo.“ — „A. B.“ — „St . . . ý.“ — „Boris.“ — „B. Č. v H.“ — „Vlast. Milovský.“ — „A. K. P. Z.“ — „A. Š. v K.“ — „O. V-ý.“ — „Jaro Lánský.“ — „J H. m.“ — „E. P.“ — „V. V.“ — „V. D.“ (Vodník). — „Rekova píseň pomsty.“ — „J. L.“ — „O h.“ — „J. B. Zahr . . .“

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány. Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 10. května 1880. ČÍSLO 13.

Poslední list klášterní kroniky.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

Spáso světa, jasné světlo nebes
hříšných duší ty pastýři dobrý,
jenž víš napřed, co zde psáti budu
na pergamen na poslední listy
staré kroniky, já, Serapion,
opat kláštera u dobré vody,
před tváří však boha hříšník velký,
při mně stůj a buď mi světlem, kdyby
v lampě mojí dohořel již olej!
Ty však Královno, ó Matko boží,
ty stůj za mnou a veď moje pero,
aby nezbloudilo, nebo divné
věci budu vyprávěti světu,
jenž od času mladosti mé dávné
ztratil víru a své všecko štěstí.

Mládí mého když sprchnuly růže,
meče syt když byl jsem a syt číše,
v řád jsem vstoupil otce Benedikta,
bedliv spásy hříšné svojí duše.
Brzy bratrů všech jsem získal lásku,
brzy přízně dobyl opatovy:
první v chrámu a poslední v loži,
žil jsem podle řádu přísných regul.
spokojenosť neměla však místa
v srdci příliš otráveném světem.
Starý hřích, jenž od mladosti za mnou
táh se jako stín, i přes práh svatý
kláštera šel se mnou, hlodal v duši.
ve dne vrásky sázel na mé čelo,
v noci lákal z očí mojich slzy.
Bez rady a bez útěchy, smutný
po chodbách jsem těkal celé noci,
měsíci a hvězdám darmo lkaje,
čemu srdce nemohlo být hrobem,
pro co nerost kořen zapomnění.
Jednou večer ve klášterním sadě,
v době, v které všecky růže kvetou
a lká slavík z duše svojí hloubky,
bloudil jsem; tu náhle cizí zpěvy
v sluch mi padly, blížily se stále,
hlasy neznámé a přec tak milé,
lahodící zvědavému sluchu.
Dírou, která byla ve zdi, hlavu
prostrčiv jsem do polí se díval.
Průvod divný ubíral se kolem.
Ženy, starci, muži, panny, děti,
jedni ozbrojeni, druzí zase
obtíženi zavazadel tísní,
poprášení dlouhé cesty prachem,
o holích, jež v dřevo svaté kříže
končily, růžence kolem pasu.
Bez únavy kráčeli tak statně
zpívajíce stále z plných hrdel.
Slovům písně já jsem nerozuměl,
ale jedno slovo ustavičně
hlásilo a dralo se mi v mysl,
vrylo se tam ohnivými spáry,
zůstalo tam jako v studni kámen,
jedno slovo, jedno: Jerusalem.
Pochopil jsem hned, k božímu hrobu
šla jich pouť, stesk sevřel moji duši;
slze v očích, malou dírou ve zdi
za nimi jsem hleděl bez ustání,
jak mizeli úzkou cestou v lese,
za kraj skály kterak zahýbali,
ještě klobouku roh neb kus šatu
mihnul se — či byl to bílý motýl,
jenž nad lesa letěl temným stínem.
Nevím více, vím jen, že jsem plakal,
slzy mé že tekly vodopádem,
a že uzrál čin v mé smutné duši.

V refektář když přišel večer opat,
všickni bratři když zasedli k stolu,
ku modlitbě když sepjali ruce,
oči zbožně obrátili k nebi,
nemohl jsem více zmoci sebe;
vystoupil jsem z kruhu milých bratří,
před opatem klek jsem na kolena,
zlíbal okraj šatu jeho, s štkáním
sepjav ruce, s nakloněnou hlavou
jal jsem takto všem se zpovídati:
Svatý otče a vy, dobří bratři,
prosím, probůh, slyšte moji zpověď,
pro Marie Panny svaté slzy,
pro mast vonnou Maří Magdaleny,
pro pláč Petra, když byl zapřel Mistra.
Hřešil jsem kdys v dnech mladosti svojí
a můj hřích se ozval v mojí duši,
proti mně vstal, teď jako lev lačný
všady, všady staví se mi v cestu
a za pokrm žádá moji spásu.
V době, v které všecky růže kvetou
a lká slavík z duše svojí hloubky,
rozškubal jsem jednu mladou růži,
ubil píseň ve slavičím hrdle,
a ta růže — byla sestrou mojí.
Zemřela mou vinou, a můj otec
vraha poznav vyhostil mne z domu;
já se vrhnul v boje divé zmatky,
já se vrhnul na dno plné číše,
ale moje vina byla se mnou.
Poznav brzy, na mou hříšnou duši
že již Satan čeká dvacet roků,
mezi vás jsem vstoupil, ale darmo:
hřích můj se mnou, hrozný, nesmířený,
proti mně svou dračí zvedá hlavu.
A já vím, že nebude dřív smířen,
dokud k hrobu Mistra Spasitele
neobrátím bludné svoje kroky.
Svatý otče a vy, bratři v Kristu,
pusťte mne, ať smyju svoji vinu!

Slzy hojné řeč mou provázely,
pohnut v duši naslouchal mi opat,
poděšeni naslouchali bratři.
Trapná pro mne byla chvilka ticha,
jen mé vzdechy v refektáři zněly,
a v ně tepot křídel vlaštovice,
která vlétla otevřeným oknem
pod klenutí jeho zasmušilé.
Ze zahrady voněly sem růže
a lkal slavík z hloubky duše svojí.

„Jdi můj synu, kam ti srdce káže,
s bohem jdi, a vyjdi ihned zítra;
průvodní dám ochotně ti listy
na bratrské kláštery, kam sahá
posvátný řád otce Benedikta.“
To řka opat se země mne zvedl
a pak objal přede všemi bratry,
kteří všichni též činili po něm.
Slzami jsem skropil jejich tváře,
první noc měl v klášteře jsem klidnou.

Ráno opat doručil mi listy.
Já opásán svatým škapulířem,
poutnicí hůl v ruce s ostrým bodcem
a slaměnou láhev po svém boku,
rozloučiv se s opatem a bratry
vyšel jsem hned před východem slunce.
Zvonek klášterní mne vyprovázel,
dokud les mne nepřikryl svým stínem.
Bylať ovšem hlavní snaha moje,
abych dostih velký průvod, který
včera kolem kláštera spěl v dálku.
Ale marná píle, jinou cestou
k cíli svému ubíral se, brzy
pochopil jsem, že ho nedostihnu,
marně v hospodách jsem vyptával se,
kde jsem přenocoval, všecko marné,
sám jsem tedy další kráčel cestou.

Touto poutí teprvé jsem poznal,
jak svět uzrál v svojí nepravosti
jako shnilý plod na starém stromu,
na nějž čeká tlama Antikrista.
Zděsil jsem se naslouchaje v noci
v krčmách pustých vojska drsným řečem,
kluzkým písním, divokému smíchu,
kostek chřestu a cinkání peněz,

přes mnohé jsem velké přešel hory,
velké řeky přejel, viděl města,
že mé oči tak užáslé divy
večer sotva již se udržely
klesajíce jako písku plny.
Turnaje jsem viděl bohatýrů,
mečů třesk a potlesk sličných paní,
ořů řehty pilo moje ucho.
V kláštera pak hostinného jizbě
přenocuje vše jsem v mysli vážil,
světa běh a dějů vlnobití,
kterak v ten vír jako svadlý lupen
vrhá člověk nesmrtelnou duši
za bludičkou zisku nebo viny.

Mnoho lidí zřel jsem na té pouti
zlých i dobrých, viděl jejich mravy,
mravenčí jich viděl lopocení.
Klášterů též různých jiné řády
poznal jsem a vše to v duši svoji
zavřel jsem jak v pevnou klenotnici,
s lupiči a se zbůjníky lesů
často na jedné jsem spával houni,
chránil však mne řádu svatý oděv.

Nevím více, v které již to zemi,
na cestě jsem stihnul jdoucí k lesu,
jenž se z dálky mračil na obzoru,
druhů několik: šli stejnou cestou,
dobré mysli byli vespol všickni,
ochotně mne vzali dále sebou,
veselejší cesta černým hvozdem,
svěží hovor když v něm plaší ticho.

Pět jich bylo: první jako obr
velký, vlasů kosmatých a vousů,
jednooký, voják byl, jenž za žold
sloužil tomu, kdo ho najal právě.
Službu novou teď si hledal světem,
těžký meč po boku se mu klátil,
klobouk s peřím, kabátec měl z kůže,
dobrý chlap, ač drsný dlaní, řečí.
Druhý, ten byl cestující zpěvák,
trochu sešlý, jako starý vrabec
po dešti když rozčepejřen skáče;
loutnu na zádech měl, ale nehrál,
stále jenom nové písně skládal,
jež si cestou bručel ustavičně.
Kupci byli dva; ač v prostém šatu,
opasky jich tučné a pak zbraně
mluvily víc než jich ústa sporá.
Pátý sedlák byl a rovněž poutník,
do Říma šel ku svatému Petru.
S těmi vesele jsem kráčel dále.
Šli jsme lesem stále dál a dále,
za hovorem ubíhala cesta,
nad západem hnedle stálo slunce;
tu jsme teprv zřeli udiveni,
že jsme s pravé schýlili se dráhy.
Co nám zbylo, udiveni na se
patřili jsme němě. Pojďme dále,
ten les přece bude míti konce,
pravil voják — a my šli jsme dále.

Vskutku les měl konce, řídnul, řídnul,
ustupoval pasece, jež zvolna
v šedou pláň se měnila, ta zryta
struhami, v nichž držela se voda,
která při červáncích z dálky byla
jako čerstvé krve kalužiny;
na pláni sem tam se zvedal balvan
šedý, někde sporým krytý mechem
divných tvarů, pláň ta neobsáhlá
ku obzoru lnula, pustá, smutná.

Šli jsme dále, náhle se nám zdálo,
balvany že na té pláni houstnou,
a než tři sta kroků uděláno,
rostly v řady nízkých šedých skalisk;
zatím zapadlo již zcela slunce
a mha šedivá se začla vznášet,
vstoupat, skládat v kotouče a sloupy.
V tom o něco zavadil jsem nohou,
hlednu blíž a zachvěl jsem se hrůzou,
bílá kostra ležela tu v prachu.
Ukázal jsem druhům; podiveni
chvíli stanuli jsme: „Co je na tom,“
pravil voják, „vlk anebo medvěd
zapomněl svou kořist, pojďme dále,
přece konce budou mít ty skály!“
Ale skály ty neměly konce,
rostly v hory, rostly výš až k nebi,
byly šedé, mračné, olověné;
k tomu za námi se zvedlo mračno,
vítr skroužil prach a v tváře metal
kotouče nám listí, slámy, ano
těžké kapky začly s mraků šedých,
které lehly si na šedé skály,
zvolna padat, a hrom duněl v dáli.
K tomu, hrůzo, další stále cestou
přibývalo koster v kameništi,
a již zřejmé bylo, lidské kostry
bělaly se před námi tu v prachu.
Některé jen zpola ohlodané,
jiné na lebkách i vlasy měly,
jež se chvěly větrem. Děs nás zmohl.
Stáli jsme, bez rady, němi v klubku,
hromu hlas víc duněl každou chvílí,
šedé skály rostly ustavičně,
úzkou jenom stezku nechávaly,
kamenitou, neschůdnou a mokrou.
Se skal tekla voda jako kapky
potu na mroucího čele chladném.
Co nám zbývá, když jsme až sem došli,
řek jsem, dále bratři, bůh je s námi!

Náhle cesta byla užší, užší,
jako v most se měnila a skály
jakby před ní ustoupily zpátky.
Šli jsme, za roh skal se otočili,
tam rozryté bludiště skal divných
naskytlo se znavenému oku.
V zadu celou stěnou ohraženo,
v předu ale chýlící se v propast
bezdnou, děsnou, plnou černých stínů.
Blesky míhaly se víc a více,
deště kapky rostly v silný liják
a hrom duněl jako v nebes klenbu
hřímalo by miliony kladiv.
„Snad ty skály útulku nám dají,“
radil voják, šli jsme tedy do skal
dva a dva a smluvili se dříve,
houkáním že znamení si dáme,
kdyby někdo vhodnou našel sluji,
kdeby dobře přečkat dal se liják.
Já šel se zpěvákem, brzy mlha
oddělila nás od druhých, štěstí
však nám přálo: my jsme našli sluji,
prostranná dost byla, vyklenutá,
plna mechu; nyní houkali jsme
ze všech sil, však darmo, dešť a vichr,
hromy přehlušily naše hlasy.
Zůstali jsme tedy sami v sluji.

V tom blesk šlehl silný do jeskyně,
osvítil ji — ale k hrůze naší:
co jsme zřeli za vteřinu tuto,
nepopíše slabá moje ruka,
zdi kol krví byly potřísněné
a na zemi samé tlely kosti.
Ihned křížem požehnal jsem čelo
a děl k druhu: „Ztraceni jsme bratře,
v doupěti jsme lité jakés šelmy,
jisté smrti díváme se v jícen;
litujme jen rychle našich hříchů
a pak v božskou odevzdáni vůli
čekejme, co dál se díti bude.“

„Což abychom,“ navrhoval zpěvák,
„zatarasili se v této sluji,
zvenčí těžký přivalili kámen.“

„Nevím, bratře, stačí-li nám síly.“

„Zkusiti to přece vždycky můžem.“

Vyšli jsme, bouř stále více rostla,
brzy balvan našli jsme, jenž právě
přikrýt mohl otvor naší sluje.
Jménem Páně pozvedli jsme páže,
jménem Páně napjali vše svaly,
ale darmo, balvan přikovaný
jakby vrostlý v půdu pevně trčel
a z propasti vedle cosi znělo
jako ostrý smích, snad stékající
byl to dešť, já nevím, nechci soudit.

Kleslí v duchu zpátky šli jsme k sluji,
lepší přece v suchu být než v dešti,
sotva však jsme v ní se octli, rázem
osvítil blesk tmavý její jícen,
s rachotem pak děsným s hůry cosi
valilo se jako tisíc hromů,
rána ránu stíhala, a štěrku,
kamenů spád duněl, ve tmě čiré
my se octli náhle. Hmatajíce,
úžas první když přešel, jsme zřeli
jeskyně vchod náhle zatarasen.
Blesk, jenž urazil nad námi skálu,
vrh ji zrovna jak míč před vchod sluje,
my se octli nyní v živém hrobě.

S pláčem nyní klesli jsme si v náruč,
vyznávali hlasně svoje hříchy,
v jediný proud tekly naše slzy,
my jsme oba zřeli v jícen smrti.
Poplakavše spolu usedli jsme
každý v jiný jeskyně kout tmavý
jak dva stíny.

Ježíši, jenž kdysi
přijdeš soudit lidské plémě ohněm,
z hrobů troubou vzkřísíš andělovou
miliony lidských duší hříšných,
až tvá v mraku zaskvěje se váha
nad údolím smrti, Josafatem,
Mistře, Králi, buď nám milostivý!
Ale věř, že sotva hrůzou větší
zachvěje se potom duše moje,
jako zde v té šeré sluje klínu,
na kostrách když sedě v živém hrobě
o smrti jsem dumal, smrti jistý.
Viděl jsem ji velkou, tlama její
sáhala až k trůnu tvému, bože,
a v ni řítilo se střemhlav lidstvo
jako zástup much a matných jepic,
večerní když mlha kryje řeky.
Tlamou její děsnou prošli všickni,
prošli, ale tam na druhé straně
andělé je tvoji přivítali,
v rukou meče nahé, v rukou váhy.
Některé ten průchod tlamou smrti
očistil, že jak motýli vzletli
bílým křídlem, ty vše spásy anděl
vzal na svoje rozpuštěné vlasy
a je zanes takto k nebes trůnu.
Jiní vyšli jako můry šeré,
ty zas anděl vrhal v kotel ohně,
z něhož za sta a tisíce roků
vyletali jako holubice
k trůnu Páně, ale jiní, běda,
vyšli z tlamy smrti jako hnusní,
černí pavouci, ty ruky zmachem
anděl smetl v smoly černou řeku
a z nich nezbylo ni prášku více.
Jako lupen na stromě, když bouře

podzimní rve mohutný mu kořen,
tak se třásla ubohá má duše.
A já úpěl v slzách k tobě, Pane:
Nechci vzletnout jako bílý motýl,
spokojím se být jen šedou můrou;
tisíc roků očistcové muky,
spokojen jsem, budu žehnat tobě,
jenom nedej, by má duše hříšná
prošla jícnem smrti jako pavouk,
by ji nevrh anděl v smolnou řeku,
by z ní nezbylo ni prášku více!

Tak jsem snil v té sluji smrti blízký,
pak jsem viděl jako ve zrcadle
celý život svůj, své první mládí,
tváře matky, otce, milých bratří
a pak té, již sveden hříšnou vášní
cnosti květ jsem pošlapal v svém pychu
a zpěv slavičí jí v hrdle ubil.
Pak jsem viděl válek řev a vřavu,
druhů bujné v stanech popíjení,
a pak celý tichoučký náš klášter,
a tu litoval jsem oné chvíle,
kdy práh jeho přestoupil jsem svatý.
Snad mne ďábel vlákal v svoje sítě,
či jen sním; já hmatal na své tělo,
zda to vskutku já jsem. Hrozná pravda!
Zase pak jsem skonejšil svou trýzeň.
Za mé hříchy toto snad je trestem
a já projda brzy jícnem smrti
vzletnu k nebi jako bílý motýl.

Druh můj tich byl, dovlek jsem se [k němu;
chudák spal, jak šťastný byl v svém [spánku!
já přál mu ho a znova v trpké dumy
ztýranou svou ponořil jsem duši.

Venku ještě neustála bouře,
vichr skučel v skalách, smál se, výskal,
jako ďáblů chechtot vody řvaly,
hromy duněly a zem se třásla.
Nevím, v dlouhé upadl jsem snění,
z něho v sen jsem kles a dlouho
snad spal bych též, však hladu ostrý osten
probudil mne.

Ticho, v sluji šero,
patrně den plašil noční stíny:
světlo rostlo, moh jsem volně v sluji
rozhlédnout se; ohledal jsem balvan,
pevně k skále přiléhal jak dveře,
skulinu měl na jednom jen místě,
tam jsem zvědav přiložil své oko.

Co jsem viděl? Zástupů ty bože,
andělové a vy všickni svatí,
které doufám někdy zváti bratry,
hrůza v led mi krev změnila rázem,
a pot chladný v proudech na skráň hnala.
Naproti po šedé, slizké skále
zvolna slezal drak. Své duše spásou
tomu, po letech kdo tyto řádky
bude čísti, přísahám, že pravdu
chvějící se nyní rukou píšu.
Třicet let jest, co jsem z cesty zpátky
deset, opatem co žiju tady,
posud vzpomínkou se celý třesu.
Drak již slézal, nejdřív jeho hlava
kmitla se za skály ostrým krajem,
byla tříhranná a plná štítů,
tlamu otevřel, hrál z ní mu jazyk
dvojklanný a jedem naduřený,
zrak bez víček oheň, krk měl dlouhý.
Šedivý byl jako tyto skály,
po kterých jak dlouhý had se svíjel,
nohy přední jako kachní tlapy
vyšly potom a ty měly ploutve,
tělo netvarné pak, a to celé
hemžilo se hnusným strupů svrabem,
končilo ve dlouhý těžký ocas,
štíty kryt jenž v ostré kopí končil.
Potvora se svezla zvolna dolů,
slyšel jsem, jak syčela, k své sluji,
kde jsem zmíral těžkým za balvanem,
obrátila se, čmuchala dlouho,
ocasem bušila do balvanu,
rány padaly jak rány hromu;
balvan chvěl se každou ranou, za ním
chvělo se též ubohé mé srdce.
Marný zápas, silou hromnou vražen
balvan hluboko byl, v krátké chvíli
slyšel jsem, jak prchala saň zpátky
volným krokem — brzy bylo ticho.

Oddechl jsem sobě z duše hloubi,
čekal chvíli a šel zbudit druha;
neřekl jsem, bych ho nepolekal,
ničeho o tom, co zrak můj viděl,
ale v mysli své jsem uvažoval
na rozhraní stoje dvojí smrti,
co mám dělat. Odvaliti balvan?
Nemohl drak pohnout těžkou skalou,
jak by mohly slabé ruce moje?
Ale zkusit přec tu můžem práci,
ale což když za balvanem čeká,
těžko říci, která smrt je lepší?
Dva jsme, jeden aspoň může ujít,
neb drak jednoho jen chytit může.
Nuže k práci jménem Hospodina!

Opřeli jsme v zemi svoje paty,
vzpjali ruce, škubli celým tělem,
kámen pevný; opět nový náraz,
kámen zachvěl se. V tom nebezpečí,
smrti strach a naděje též jiskra,
žití kouzlo svůdné tak a sladké
sílu obrů vdechly v naše svaly,
jeden náraz a povolil balvan,
ještě jeden a skulina byla,
že moh zvolna protáhnout se člověk.
Křížem požehnav se šel jsem první,
opatrně rozhledl se kolem;
všady ticho, všady prázdno, mrtvo.
Holí s křížem pak jsem kynul bratru,
protáh se, a nyní do útěku
dali jsme se přes kameny, tesy,
trny, kostry, dál a dál a dále;
každý štěrk, jenž naším stržen krokem
zarachotil za námi, nás plašil,
ale dál jak tisíc běsů v patách
hnali jsme se — pot již rudejemi
koupal naše těla, dál a dále
labyrinthem skal a výš a výše.
Konečně na skály srázném hrotu
octli jsme se — právě vyšlo slunce.

Pod námi strž hluboká se tměla,
šedé skály vroubily ji kolem,
nahlédli jsme dolů: v kalné tůni,
hrůzo, ale smíšena teď s plesem!
netvor ten se líně povaloval
natahuje dlouhé, šedé hrdlo
a blikaje žhavým zrakem v slunci.

Křížem čelo svoje požehnavše
volnějším jsme krokem dále spěli,
skály mizely, pak přišly lesy,
lidné kraje pak nás přivítaly,
my jsme byli navráceni žití.

Šťastně k božímu jsem došel hrobu,
šťastně nazpět v klášter ten se vrátil,
ale věřím, ne útrapy cesty,
ne mé modlitby a vzdechy, slze,
smyly hřích můj, ale noc ta děsná
v oné sluji, ta mně byla jícnem
smrti, kterým prošla moje duše.

Dopsal jsem. Dej, věčný nebes Králi,
ať kdys vzletnu jako bílý motýl
k tvému trůnu! Chraň své věrné stádce,
nedej nikomu to zažít ještě,
co já zkusil. Sláva tobě! Amen!

O lovu.

Od *Aloise Jiráska.*

Císařský dragon sedě v plné zbroji na statné, hnědé brůně, vydatně zakřesav, zapálil hubku a položil ji na černavý tabák své krátké, dřevěné dýmky, kterou v zubech držel. Zabafal prudce, až jiskry vyletěly, pak dýmal volně, pohodlně, s chutí.

Kůň jeho stojící na vysoké hrázi přiklonil hlavu, a studený, podzimní vítr rozdouval prudce jeho hustý ohon i dlouhou hřívu. Jezdec zahalený v dlouhý, bělavý plášť, zakrývající mu vysoké jízdecké boty, z pod své helmice hřebenaté kolem se rozhlížel.

Před ním rozkládal se do dálky rozlehlý, vypuštěný rybník, kolem něhož vysoká hráz obrovskou podkovou se vypínala. U rybníka pak kol kolem nevysoká, povlovná úbočí, z části lesem porostlá, z části láda, pastvina, jež nyní zdála se pustinou býti.

Nikde žádné vsi v nevelkém tom údolí, jen za rybníkem bělal se dvorec vysokou zdí obehnaný. Kolem něho rozkládalo několik ovocných stromů své koruny namnoze holé. Smutná krajinka, smutnější listopadem, jímž hlavní její krása, svěží zeleň, vybledla, a lesy potemněly. Nebe jakoby snížilo se a šedými mraky dusen poslední zákmit bez toho pochmurného dne.

*

Na jaře, v letě tu bývalo příjemno, a zvláště ticho. Krajinka opuštěna, ani noha cizí sem nezabloudila.

Lučiny kol stkvěly se strakatými květy, lesy dřímaly, dumaly a ve tmavém jejich věnci leskla se v zářícím slunci hladina rybníka, tichá, nerušená.

Nyní však, za škaredého, listopadového dne, kdy nebe stále se kabonilo a na dešť se chystalo, bylo tu živo, čilo, plno ruchu.

Tu císařský dragon, opodál druhý a dále třetí a tak po celé hrázi do kola jsou rozestaveni až na konec, kde počíná se hráz druhého, malého rybníka, kterého však už není dobře viděti. Ti stojí pokuřujíce, ti projíždějí se zvolna kousek nahoru, kousek dolů a všichni jsou bedlivi a bystrým okem rozhlížejí se, neboť jako déšť na spadnutí, tak na ně nepřítel — Švéda — snad každinké chvíle může udeřiti.

Tam kde hráz vrcholí, v oblouku ohromné podkovy, kde vysokým, starým stavidlem skoro všecka voda vytekla, tam nejživěji, nejhlučněji; tam podívaná, jaká za mírných časů pravidelně se opakovala, nyní však za té přeukrutné války švédské již drahně let se nenaskytla.

V těch místech stojí dvojí řadou několik věkovitých dubů, jejichž obrovské kořeny hluboko a klikatě do země vniklé hradbu vodní lépe než železo opevňují.

Tam právě posledníkráte „přirazili“ nevod*), všecken plničký štikami a zlatými kapry, znamenitými to chlapíky. Holomci porybného v ohromných botách až na prsa sahajících, zmáchaní, zablácení vybírají keserem pleskající a mrskající sebou ryby, do dřevěných říčic a do košů je vyklopují a do kádí stojících dlouhou řadou v pravo ode stromů na volné hrázi dle druhu je „brakují“.**) Kolem nich i na svahu hráze k rybníku leží rozmanité nářadí: kesery, džbery, přeběračky, lopaty, rýče, plachty, koše a stranou pod hrází na bahně uvízly dvě lodice.

Nejhlučněji jest u nevodu a kádí, kde holomci a sehnaní sedláci pracují; starý, zkušený porybný, jemuž studený vítr dlouhou, sivou bradu rozvívá, vše řídí, na vše dohlíží. Ze směsice hlasů vyniká křiklavé volání zámeckého písaře, jenž starodávným způsobem počítá ryby do kádí házené.

Tu také stojí vrchní správa: ouředník ze zámku dvě hodiny vzdáleného a správce tam toho dvorce u rybníka.

Čilo tu, hlučno, ale ne veselo jako bývalo za staré vrchnosti! Ach ano, tenkráte byly jiné časy! Tenkráte dával pán oznámiti lidem ve městě i v městečkách přísedících, že bude lov. I sešli se ze všad, městeček, ze vsí, až jimi hráze se hemžily. Bylo křiku, hluku, pití, smíchu, veselí, vozy s voznicemi***) neustále přijížděly a odjížděly odvážejíce hojnost ryb.

Ó přeneblahé změny!

Městečka prázdna nebo vypálena, lid selský pohynul nebo rozehnán rozutíkal se do hor, lesů, do širého světa, a s těží sehnány povozy vrchnostenské a selské, jež za káděmi řadou stojí, čekajíce nyní, až by všecko bylo vyloveno, naloženo, aby najednou mohly vyjeti.

Neradno, nemožná s jedním nebo několika jeti. Všude pluo divné chasy, rybníkářů, brunšveigarů, záškodníků a nad to přitrhl z nenadání do okolí silný houf hrabivých Švédů! Proto vyžádala si správa panství na veliteli obsádky náchodské četnou tuto salvu guardii, císařské dragony, kteří po hrázi se projíždějí lovce i bohatý lov před náhlým a nenadálým přepadnutím střehouce.

Jak živo takového lovu nebylo! Kdo něco takového ví nebo pamatuje?

Stmívalo se a z hustých mraků jal se padati drobounký déšť.

V tu chvíli promluviv správce s panem úředníkem, jenž se do řasnatého pláště halil, zavolal starého vrátného, jenž smeknuv beranici s lysé hlavy vyslechl uctivě rozkaz páně správcův, a již chvátal do dvorce vyřídit, aby za chvíli byla večeře pohotově, že páni zámečtí a pan lejtenant co nevidět ráčí se dostaviti.

I šel starý Vejda kolem rybných kádí, kolem vozů, kdež u hubených, sedřených potahů stáli bědní, otrhaní sedláci, zimou se třesouce.

Tak dostal se až k dubům, pod jejichž rozsochatými korunami stálo asi dvanácte dragonských koní různé barvy, osedlaných, k okamžité jízdě připravených. Vyzbrojení jezdci, samé statné, dobře krmené postavy, v helmicích a dlouhých, teplých pláštích opírali se buď o sedla, buď stáli při ohni opodál planoucím, dívajíce se na lovce pode hrází.

Prošed kolem salvy guardie Vejda hlasitě zavzdychal. Drahá to ochrana, kterou zaplatí jenom ubožáci tam u vozů, z nichž také on pocházel.

Minul již dubové pořadí a byl zase na volné hrázi, na jejímž svahu tu tam holá houština hlohová nebo šípková kolísala se a šustěla v listopadovém větru. Kde do nedávna rozlehlá hladina širého rybníka se leskla, tam černalo se nyní namnoze blatné dno a jen na jednom místě, asi ve středu blýštěl se ještě slabým zákmitem poslední zbytek vody. Nebe bylo zataženo, jen na obzoru nad černým lesem táhl se dlouhý světlejší, sinavý pruh, jenž od tmavých mraků smutně se odrážel.

Vejda stanuv na okamžik, aby sobě vydechl, rozhlížel se. Přes rybník na hrázi viděl temné postavy zvolna projíždějících se dragonů a za sebou mezi duby veliký plápol ohně, jehož rudá zář kmitavě padala na rozorané, drsné kmeny dubové, na koně i jezdce mezi nimi a chvílemi zašlehla až pod hráz na rybáky a jejich náčiní. V tom jak se obrátil, zablesklo se kus před ním a již zahučel výstřel. Účinek jediné rány byl neobyčejný.

Rybáci ustáli v práci, překvapeně, uděšeně se rozhlížejíce, co by se bylo stalo, dragoni sesedlí spěchali ku svým koňům a tam na protější hrázi zavzněl táhlý hlas polní trubky, volající, aby se vojáci měli na pozoru a byli pohotově.

Za nedlouho z toho místa kde výstřel zahlučel, cválal proti Vejdovi jezdec a zmizel brzo ve stínu starých dubů.

Starý vrátný chvátal v před, aby poselství vyřídil a dozvěděl se zároveň, co se přihodilo.

Nežli na cestičku vedoucí s hráze ku dvorci sestoupil, byl upokojen. Nic se nestalo.

Dragon, jenž byl na konci blíže malého rybníka, pozoroval, jak v houštině a rákosí cosi se plíží a velmi opatrně vine. Volal třikráte, pak vypálil do houštiny.

*) přitáhli nevod.
**) vybírají.
***) sudy na ryby.

Ihned přicválalo k němu několik druhů a s nimi porněík, jenž byl dnes ve dvorci dlouho po polední pojídal a statně popíjel.

Všecek ještě zardělý, maje oči mdlého lesku od pití, vyslechl zprávu dragonovu — a dal se do smíchu. Nevěřil i když voják se dušoval, že to byl zajisté nějaký člověk, snad vyzvědač švédský, nebo zloděj. „Nač vyzvědače? Každý hloupý Švéda vyzví co nás je. Postaví se tam k lesu na stráň — nač by se prodíral rákosím a houštinou? Mně se zdá, žes opilý! Ať se mi z vás žádný za ním nepouští!"

Vojáci, kteří se chtěli nabídnouti, že se přesvědčí, mlčeli a smáli se buď v duchu, nebo se zlobili.

Důstojník slyše naproti troubení a vida, jaký poplach rána všude způsobila, vyslal ihned jednoho jezdce k dubům a dal oznámit, že nic není, že není třeba žádného lerma. —

Pak sám obrátiv koně sjel se hráze a zamířil do blízkého dvorce, kdež mezi černými stromy zaleskla se okna červenou září.

Tam teplo, tam víno i pálené, kterého dnes zvláště bude třeba, ježto na tabuli přinesou těžká jídla, samé ryby. — Štika pretovaná s cibulí, štika nadívaná, s česnekem, štika ve žluté jiše — také s jablky výborná aneb po polsku. A těch kapřích jídel! Jistě budou míti kaprové šišky, kapry v černé jiše, zadušeninu z kaprův — a vína! Ryby musí plavati v másle, nebo v jiše, ale pak nejvíce ve víně! — A nedbalý důstojník pobodl koně pospíchaje ze sloty a služby do teplé jizby k tabuli plné jídel a dobrého vína.

Ale tam na hrázi dušoval se dragon, že zahledl něco černého v houštině, že to zajisté byl člověk, jenž zmizel v rákosí. —

* * *

Déšť ustál, nadešel tmavý, studený večer.

Bylo po práci. Nemožná ani pomysliti, aby vše bylo jak náleží dokončeno, aby vozy ještě dnešní noci na cestu se vydaly. Však jim a všem lépe tu na hrázi než v širém poli, nebo v ouvoze pustého lesa.

Páni ve dvorci hodovali. Také tam několik dragonů na rozkaz důstojníkův zajelo, aby rozlehlé, staré stavení střehli. Starý Vejda vyřídiv své poselství musil se navrátit a brzo umístil se blízko zářivého ohně, aby staré, skřehlé údy své prohřál a žaludek pečenou rybou posilnil.

Již nehořel jen oheň mezi duby, již jich zaplanulo několik menších na hrázi a kolem nich skupili se porybného holomci, sedláci a všeliká chasa, co tu byla.

Starý porybný, jeho bratr, jenž jako vždycky i dnes byl předákem*), písař, jenž musil tu na dozor zůstati, a desátník se starým obecným dragonem, dobrým svým přítelem odbyvše sobě hlídku na hrázi sesedli se u zvláštního ohně, jenž plápolal pod hrází na místě celkem suchém a slamou vystlaném, kde také před večerem vozkové boudu či stan k rybníku otevřený zřídili z tyček a slámy. Na pokraji toho chatrného přístřeší seděli a před nimi něco málo stranou hořel oheň, na nějž celá polena za boudou přichystaná přikládali.

Na hrázi nad nimi bylo živo a hlučno. Pekli tam a vařili, pili, ohřívali se a odpočívali, po celý den pracovavše a mrznuvše.

Kol kolem však bylo pusto. Nadešla noc, a tma její ulehla na rybník, na všecku krajinu. Jen na hrázi plašily ji ohně; v jejich záři vypínaly se kmeny starých dubů jako mohutné rudé sloupy, mizíce ve tmavé výši, kde byla jejich šumivá klenba, kam vinul se a stoupal dým ohňový. Rudé pruhy světla padaly daleko na černé dno rybníka, ale tma je přece pohlcovala. Na hrázi v pravo i v levo bylo viděti silhouetty jezdců i koní, ani buď tiše stáli, nebo jako duchová zjevení zvolna a beze hluku se projížděli. —

Starý porybný zaryv prsty do husté brady mlčel a hleděl zamyšleně do země. Bratr jeho hulil ze krátké dřevěnky jako vojáci, a nepromluvil ani slova. Zdálo se, že dnešek obou rybáků netěší.

Do spaní jim však nebylo jako oběma dragonům, kteří kouřili, popíjeli a tu a tam slovíčko prohodili. Přes hráz vanul noční vítr, jenž chvílemi rozehnal také kouř jejich ohně, a černou výšinou nad jejich hlavami nesl se šumot a hukot dubových korun, jejichž haluze chvílemi zavrzaly.

Tak míjela chvíle za chvílí, až pojednou hovor a ruch na hrázi potuchl a bylo slyšeti okřikování, pak hlasy: „Mlčte! Zticha! Slyšte!"

Věru, stišili se, a ze tmy zavzněl až k nim zpěv chraptivého hlasu:

„Co umřelo to tam!
Mé nožičky sem tam!"

Desátník napjatě naslouchal. To nebylo na hrázi! Pojednou pozoroval, že tam mnozí vstávají, že hluk se obnovuje, ano že mnozí odbíhají.

I zamířil tam, a druh jeho s ním, ale sotva že za slaměný barák postoupili, již zahledl nad sebou podivného muže v plné záři, kterého houfec zvědavých obklopoval. Cizinec vysoké, vychrtlé postavy měl na hlavě starý vojanský klobouk se zahnutou po jedné straně střechou, z pod níž tmavé vlasy do čela i na rameno scuchaně padaly, a tmavé šaty.

Rozhlížel se kolem udiveně, až pobídnut sešel zvolna se hráze k ohni, kam ho desátník byl zavolal. Cizinec byl bledé, vyzáblé tváře, těkavých očí.

Tmavohnědý kabátec i černé široké spodky po kolena sahající tuze sešly a lehounké punčochy i střevíce byly roztrhány. Pláště neměl.

V desátníkovi vzbudilo se podezření, že to nějaký prohnaný, smělý pobuda, vyzvědač; proto ohledl se po lidech kolem se sběhnuvších, chtěje se tázati, zná-li ho kdo —

Postřehl, jak porybný na něj lítostivě se dívá, jak „předák" bratra svého šťouchl — v tom ozval se pojednou hlas: „Pro věčný bůh, pan Vobětický!" Byl to starý Vejda, jenž dotlačiv se a cizince spatřiv tak byl vykřikl. (Dokončení.)

*) přední lovec.

Svatogor.

Z ruských pověstí od *K. Legra.*

S nebe na zem vkročil velký Svatogor.
Nad vrcholky sosen, nad temena hor
do tmavých až mraků hlava jeho čněla.
Pod ním sirá země v základech se chvěla,
lesy jeho dechem klonily se k zemi,
a když mluvil, hromem zavzněl obzor němý.
Vladimíru knězi on se nepokořil,
v nezkrocené pýše bílá města hořil,
prstem věže kácel pro zábavu svoji
a vyzýval drze bohatýry k boji.
Však což proti němu zmohou lidské síly?
bojarové všichni před ním ustoupili. —
A když jednou k zemi hleděl v pohrdání,
u svých nohou spatřil na skalnaté pláni
zemdleného muže. V neunavném spěchu
půdu těžkým pluhem kypřil bez oddechu.
Svatogor se sklonil, — jak když vrch se kácí. —
„Postůj, bídný červe, pomohu ti v práci!“ —
Uchopil se pluhu, ale jaká tíže!
Což tu ocel klatou v zemi kouzlo víže?
Marně namahá se, pot mu proudí s čela,
nestačí tu věru jeho síla celá!
Do úpadu zemdlen k rolníkovi praví:
„Bídný, zemský červe, ušetřím tvé hlavy.
Svatogor jsem, silák, který města boří,
vyvracuje hory, údoly z nich tvoří.
Řeky stavím v běhu, kácím bujné lesy,
moře, zem i nebe síly mé se děsí.
Řekni však, co v zemi starý pluh ten víže,
že já, který skálu zvedám bez obtíže,
nemohu jím hnouti?“ —

Muž se usmál pouze,
s čela pot si utřel a děl: „Lidská nouze!“ —

Ze života pěvců a básníků na dvoře chalîfa Hârûna el-rašîda.

Píše dr. *J. Košut.*

(Dokončení.)

Snadno lze pochopiti, že vzbudil Abû Nuwâs záští u ostatních básníků, již se vyhýbali jeho společnosti, aby nemuseli jeho přednost uznati a posměch si z něho ve svých básních tropili, avšak on nezůstal jim nic dlužen. „Nejrozkošnější požívání života“, toť jeho heslem; víno a láska toť póly, okolo kterých se osa jeho bytí otáčí. V kruhu krásných chlapců, před sebou zakázané víno, prozpěvuje za nočního času v rozkoši jako slavík své sladké písně:

V tluku cymbálu a loutny se pilo
až slunce v západ se potopilo.

Krásné chlapce miloval, ženskému pohlaví nebyl příliš nakloněn, jen jedinkrát za svého živobytí miloval dívku — a toť jedna z nejkrásnějších episod jeho života. Byla to krásná a duchaplná otrokyně ʿAbd-ul-Wahhâba, Džinân-Olunvé písně milostné, jež prodchnuty jsou ryzím nadšením a vroucí opravdovostí, jsou jí věnovány. Kdysi spatřil ji náhodou a již ho tak upoutala, že nelenoval si o ni se ucházeti. Ona však nebyla mu právě zvlášť nakloněna, zponenáhla dala se ale obměkčiti. — Jednoho dne zvěstováno mu, že Džinân chce podniknouti pouť do Mekky. Tato zpráva pohnula ho, jakmile se přesvědčil o její pravdivosti, že již před ní na cestu se vydal, ač sám o sobě dalek byl toho, splniti tuto životní povinnost každého pravověřícího muselima. Při obcházení kolem Kaʿby chodil těsně za ní. Když pak ku posvátnému černému kamenu přistoupila aby ho políbila, dotřel se rychle k ní, aby ho též zároveň s ní políbil, tak že se tváře jejich dotýkaly. Když mu potom pro tuto bezbožnost výčitky činěny, odvětil: „Bláhovci, domníváte se, že jsem k vůli něčemu jinému tolik útrap snášel a nekonečné pustiny procestoval, než abych se jí přiblížil?“ I během putování básnil a když večer své písně zpíval, užásal své posluchače. Tato láska jeho k Džinân podává nám důkaz jeho hlubokého vroucího citu, jakého bychom tak lehkovážného básníka, jakým jest on, sotva za schopna měli.

Na zpáteční cestě zůstal u egyptského místodržitele el-Chásiba, očekávaje od něho velké dary. Na počátku dařilo se mu skvěle, začež ho v několika krásných chvalozpěvích (kasîdâch) opěvoval. Když však se mu později nedostalo tolik darů, co jich očekával, změnil své chvalozpěvy v nejtrpčí satyry. Východní národové mají velmi malebné nadávky, nebude tedy nikomu s podivením, že satyry jejich jsou úžasně kousavé. Následkem toho nemohl zde déle zůstati a odebral se do Bagdâdu a vedl svůj rozkošnický život dále, nedbaje předsudku lidu. Ač si ho Hârûn a více ještě jeho syn Emín vážil, nemohl ho přece bez trestu nechati, když se zlořádným životem svým se netajil, ano na odiv jej stavěl. Jmenovitě Hârûn, jenž více si vážil náboženských předpisů než jeho syn, zanevřel často na frivolního nenapravitelného pijáka a kudrlinkáře, dal ho často na mnoho měsíců zavříti, ano hrozil mu častěji smrtí pro jeho bezbožnost. Avšak Abû Nuwâs uměl duchaplnou odpovědí aneb důkazem z veršů, jež však právě v okamžiku nebezpečí vynalezl, hněv chalîfa od sebe odvrátiti ano často si ještě hezký dárek odnesl.

Jak velice si ho nástupce Hârûna a syn jeho chalîf Emín vážil, vysvítá nejlépe z následujícího vypravování.

Kdysi byl Abû Nuwâs ve společnosti chalîfa Emína při pitce. Všichni byli brzo zpiti. Tu zvedl se Abû Nuwâs, šel k chalîfovi, zatřásl jím a pravil:

„Není to slušné, kníže věřících, abychom my ostatní pili a ty spal. Pojď a pij se mnou!“

„Běda ti,“ vece chalîf, „což tobě nikdy spánku třeba není?“

„Pane a veliteli můj! sládí vína nahražuje mi požitek spánku.“ Na to zapěl:

Ty soudruhy si chválím, jenž se stydí,
když domů večer bez opic krok řídí.
Když bratříčka jsem svého probouzel,
hned rozuměl a nic se nezpouzel,
na slova moje přikyv v okamžik,
nemusil jsem dlouho dělat křik
Já věděl hned co chce, jen rychle slyš:
nalej mi, nalej krev révy v číš.
Zapomněl v poledne modlení čas,
však on se večer pomodlí za;
co na tom jaká modlení doba,
jemu vždy z něho těžkost a mdloba.
Toť můj Muhammed, má chlouba i chvála,
duši dám zaň, tu každá oběť je malá.

„Živtě bůh, máš pravdu," vece Muhammed (chalíf Emîn); „slyš, pokladníku, vyplať mu za každé dvouverší 1000 dirhemů." — „Toť hezké," myslil Abû Nuwâs, „toť čestná odměna za mé verše, kdež jest ale odměna za to, že jsem ti byl společníkem při pitce?" „Nuž a čeho žádáš?" „Stejnou mzdu jako za verše." „A co s tím chceš dělat?" „Chci se v tomto způsobu žití, od něhož jsem na čas upustil, utvrdit, chci zas pít a dobré mysle být." — „Nuže tedy, pokladníku, dej mu co žádá, neboť jinak se mu nic nepodaří."

Emîn, jenž si více než předchůdcové jeho v zpěvu a pití vína liboval, přece konečně přesvědčiti se musel, že Abû Nuwâs příliš daleko jde a proto ho nejednou přísně potrestal. Kdysi stalo se, že ho chtěl Emîn pro neustálé pití na smrt vydati. Když básník z vězení přiveden, pronesl tato slova:

Emîne, ty Nejvyššího druhu rozmilý,
jak rádi vzpomínáme, co jsme zažili!
Jak často zde jsem stál a verše psal, můj druhu,
a všichni zbožně naslouchali v kruhu:
já sypal na tě perly, a v jich třpytu
ty stál jsi perla všech Hašimitů.
Kdo jindy dožil se, že perly pochvaly
se na jiné tak sypaly?
Tři měsíce jsem úpěl v okovech,
jak vinu mou by nemoh' smazat vzdech.
A čím jsem hřešil? proč mne bolest proniká?
Byť velký hřích, tvá milost větší jest než veliká.

Emîn chválou tou tak byl dojat, že rozkaz svůj zpět vzal a pravil: „Budeš-li ale opět pít?" „Nuž — potom nechť stihne mne smrt." Byv na svobodu propuštěn místo co by víno pil jen k němu voněl.

Jak na něm i Emîn i otec jeho Hârûn lpěl, lze z toho poznati, že žádný z nich bez něho žíti nemohl. Kdysi zmizel básník, aby potají mohl opět vésti život rozkošnický. Hârûn nemohl bez něho žíti a truchlil proň ustavičně a dal ho hledati, až se mu podařilo konečně se ho zmocniti.

Zemřel smrtí nepřirozenou. Stalo se to takto: Závistníci podstrčili mu hanlivou báseň na jistou vznešenou rodinu. Za to povalil ho kdysi jeden z nich na zem, klekl naň a šlapal po něm až z něho vnitřnosti vytlačil. Následkem toho ležel několik dní nemocen a učiniv kšaft odporučil své nepatrné jmění, asi 400 dirhemů, rozličným osobám.

Slávu založil si především svými písněmi na víno, jež také ve sbírkách na prvním místě stojí. V básních těchto zrcadlí se co nejvěrněji rozmarný a rozkošnický život tehdejšího světového města Bagdâdu. Shledáváme zde takovou rozmanitost myšlenek, takovou dokonalost v komposici, bohatství řeči, ryzost citu, jako u žádného jiného básníka. Zračí se v nich tak roztomilá záliba v dceři révy, tak půvabné laškování s ní a s číší, jakož i jemné odbývání těch, již ho pro jeho opojnou moc haní, že nám ani na mysl nepřipadá činiti básníku z toho výčitku, ano spíše přilneme k němu, že jest tak enthusiastickým obdivovatelem nápoje, jemuž všichni civilisovaní národové před vodou přednost dali.

Všeobecný obsah těchto básní jest: chvála vždy žíznivých pijáků, u nichž bez ustání křišťálová číše ohnivým perlícím se vínem naplněná se střídá, již na žádné volání k modlitbě nedbají; popis vína v starém, pavučinami pokrytém sudě vykvašeného, jež za drahý peníz od křesťanského neb židovského vinárníka koupeno, a jež půvabná dívka ze vkusně spracované dlouhokrké konvice do číše nalévá a jež svým ohněm temno noční ozařuje. S tím spojuje básník elegický motiv, rozpomínaje se na uplynulé doby, na zvěčnělé soudruhy, jimž rovných nelze nalézti a ztrátu jejich nahraditi. Upomínka ta děje se s bolestným pocitem — konečně však chápe se básník opět číše, aby si dodal útěchy. Neb líčí, jak o samotě v noci kmitání blesku na dalekém obzoru pozoroval, neb vrkání holubice v hustém křoví naslouchal, a pak aby truchlivost, jež se ho zmocnila, zapudil, útěchu hledal v doušku božského moku, jenž dlouho v sudě se kvasil, tak že když's naslouchal se ti zdálo, jakoby nějaký křesťanský kněz své modlitby před oltářem mumlal. Nebo předvádí nám veselý výlet druhů ubírajících se časně z rána k vinárně nějakého křesťana nebo žida. Tam rozloží se celá společnost do bujného zelení pod kvetoucím křovím a ztráví den při plné číši, veselé hudbě a zpěvu krásných otrokyň.

Toť jsou obrazy, jež nám básník v malebné rozmanitosti předvádí, a jež vysokou básnickou dokonalostí a bohatostí poetického vkusu se vyznamenávají.

Abû Nuwâs jest pravý syn své doby, jejíž poměry se věrně zrcadlí v jeho básních jako v magickém skle. Jakožto uhlazený dvořan skládá chvalozpěvy, elegie a satyry, avšak víno a láska jsou ony hvězdy, jež ho životem provázejí, a jeho vyznání víry zní: „Užívej dokud život trvá, neboť co potom nastane, jest nejisté a pochybné." Bez ostychu posmívá se muhammedánským předpisům víry a dobírá si její bigotní ctitele, káže nevěru a kacířství a neostýchá se nikdy vysloviti co si myslí.

Zdali své svobodomyslné náhledy až do své smrti zachoval, není známo. Tolik však jest jisto, že na sklonku svého života skládal kající básně, jichž se nám celá řada dochovala. Psychologicky jsou velmi poučné. Básník sestárnul a tím zmizela veselá jeho mysl, a kdežto dříve vše v sluneční záři mládí lesknouti se viděl, jeví se mu nyní vše co temný stín blížící se noci. Avšak u básníka, jemuž verše tak lehce plynuly a myšlenky toho druhu tak běžné byly, nelze z těchto básní vyčísti pravé jeho přesvědčení.

Abû Nuwâs zakoušel slasti života více než šlechetnému muži slušno. Nelze upírati, že zponenáhla ztratil mravní rovnováhu, ač jeho nadání při tom neutrpělo: buďsi že byl střízliv buď opilý, skládal neskonale krásné básně.

Atropa belladonna.

Noveletta od *Polykarpa Starého.*

Rád bych věděl, co as dělá Madelaine? Zdali pak mešká ještě v Paříži? Bydlela v hôtelu d'Angleterre a dala si říkati jen „madame," ač jsem přistihl jednou starého Pierra, když ji tituloval: kněžno. Musel jsem odejeti z Paříže. Paříž poznal jsem více než kdo jiný, nabažil jsem se jí; redakce, jejímž jsem byl zpravodajem, mne povolala zpět. Loučil jsem se s Madelainou. Měl jsem za to, že je Němka; jaké bylo tudíž mé překvapení, když při loučení na mne promluvila česky, velmi slušnou češtinou, poprvé a snad naposled, pravila mně, abych se o ni nestaral, ona, že mne z oka nespustí, — až prý mne bude potřebovati, až se jí bude po mně stýskati, že mne nalezne. Tak jsem odešel ničeho dále o ní nevěda. Řekla mi, abych ji jmenoval krátce Madelainou a abych nepátral po jejích poměrech. V cizinské knize stálo u jejího jmena: „privatière de Munich." Dále jsem poznal, že musí být bohata — snad courtisana, která dnes koupila za dvacet tisíc ekypáži, a zítra nebude míti k obědu co jíst, a pozejtří snad zase bude pohazovati ústřicemi a rozlívati šampaňské. Ona sama mně nepověděla ničeho o sobě, ale rozprávka s ní mi nezavdala ani nejmenší příčiny, abych ji vřadil jinam než mezi ženy, o kterých nepochybujem; ba čím dále, tím více jsem poznával, že jest dáma sice emancipovaná, snad dobrodružná, ale neobyčejné intelligence a řídkého vkusu. Čtyry týdny jsem ji navštěvoval, měl jsem přístup do jejího salonu, vyvinul se mezi námi poměr přátelský a snad i více . . a přece měl jsem v rozprávce s ní někdy pocit, jaký mívá žák před examinujícím profesorem, ba zdálo se mi občas, že má úmysl vyzvěděti mé smýšlení politické, — netajil jsem se s ním ve svobodné Francii. Společnost její stala se mi milou, snad až příliš milou.

A nyní jsem daleko od ní, sedím ve fádní pražské kavárně a čtu pařížské časopisy; hledím do nich a mezi každou řádkou prokukuje roztomilá tvářinka mé Madelainy, v uších mi pořád ještě zní ta krásná arie: „Tu es ma vie . . ." píseň tu prý nemá nikdo na světě, jen ona, pro ni prý ji složil jeden z dřívějších její přátel. „Tu es ma vie, tu es mon . . ." —

„Odkud máte tu píseň?" ruka se položila kvapně na mé rámě.

Ohlédl jsem se překvapen, u mne stál asi čtyřicetiletý, elegantně sice, ale trochu zanedbaně oděný muž černých knírů, vpadlé tváře, jiskrného oka.

„Kde jste slyšel tu píseň?" tázal se příkře.

„Jakou píseň?"

„Tu es ma vie . . ., kterou jste právě před sebe hučel!"

Pak vzpamatovav se pokračoval mírně: „Odpusťte pane, mé náhlosti, jakési — ne —. zvláštní nápěv mne uchvátil, tak že jsem zapomněl — ano byl jsem příkrým."

„Píseň tu slyšel jsem v Paříži," odpověděl jsem krátce.

„Smím se ještě tázati, od koho jste tu píseň slyšel?" dolehal neznámý dále.

„Od známého mi žurnalisty, ten ji znal z jakési soirée, kde ji zpívala neznámá jemu dáma." Spokojil se, prosil ještě jednou za odpuštění, děkoval za vysvětlení a zdvořile a sebevědomě se ukloniv opustil mne.

Za několik dní měl jsem příležitost setkati se opět s cizincem. Vstoupil onehdy do kavárny, a přisedl ke mně. Interesoval mne velice. Mluvili jsme o hudbě a tu se mi ukázalo, že jsem buď ještě náramný nevědomec ve vyšší theorii hudební, anebo — tomu jsem sám nevěřil — že neznámý přehání. Přišli jsme též na thema o souvislosti tonů a barev, ukázal mi úzké spojení těchto dvou smyslových říší tak dovedně, že jsem žasnul. Když neznámý končil, uchvátil ho dusivý kašel, snad byl vzbuzen kouřem z nešetrné mé cigarety, snad delším jeho mluvením, snad oběma příčinami. Poznal jsem, že mé vis-à-vis trpí plícní chorobou. Po chvíli vstal a poroučel se. „Zajímá-li vás dnešní thema a chcete-li příbuznost a poměr světa zvuků a světa barev seznati, navštivte mne." Podal mi visitku a zmizel. „Ludvík, kníže Stupecký" četl jsem na lístku; tužkou bylo připsáno jmeno ulice.

Nemeškal jsem s návštěvou. Kníže nebydlel ve skvělém paláci, nýbrž v pěkném, jednoduchém, střízlivě vystaveném domě. Uvnitř však jevil se přepych, ale rázu zcela neobyčejného, hledaného, výstředního, skoro podivínského. Zdálo se mi, jakoby majitel chtěl zůstati od světa nepozorovaným. Stěny širokých světlých chodeb byly pokryty freskovými malbami, výjevy to ze znamenitých oper. Poznal jsem scény z Afrikánky, z kouzelné flétny, z Němé a jiných.

Sloužící mi pokynul, abych kráčel po schodech vzhůru. Ulekl jsem se téměř; jakmile jsem šlápl na dřevěný, kobercem pokrytý schod, prohnul se tento trochu a ze stěny bylo slyšeti hluboký krásný ton, jako z nějakých varhan; kráčím dále, při každém šlápnutí na nový schod zazněl ton ze stěny a sice tak, že tony tvořily škálu do dur, — úplné dvě oktávy; šel-li kdo nahoru, stoupala škála, šel-li dolů, klesala.

Sloužící pásl se na mém úžasu.

Když jsem byl ohlášen, uvedl mne sluha do vnitř pokoje, osvětleného slabě stropním oknem, zdobeným pěkně barevným sklem. Ihned objevil se můj známý z kavárny. Zdál se býti bledším nežli dříve.

„Jsem vám povděčen, že jste na mne nezapomněl." Podal mi přátelsky ruku a vedl mne dále. Vstoupili jsme do salonku s prazvláštními čalouny. Stěny byly skoro úplně pokryty pestrobarevnými výkresy, které strakatému kanafasu nebyly nepodobny. Na první pohled myslil jsem, že jsou to obrazce spektrální analysy, avšak ta okolnost, že se nalezaly na obrazech též hudební noty, připomenula mi, že jsou to nejspíše výzkumy mého přítele, že jsou to mosty ze světa barev do světa tonů a naopak. Uprostřed salonu bylo umístěno veliké harmonium — s pestrobarevnou klaviaturou. Na stolcích byly rozličné, většinou mi neznámé přístroje, s psacími apparaty, se začazenými bubínky, s kolečky, pákami, strunami, píšťalami, ciferníky a jinými věcmi; u okna stála na

stativu černá, číslicemi a formulkami pokrytá tabule, — zkrátka celý salon činil dojem skvostného fysikálního, respektive akustického kabinetu. S horlivostí téměř zimničnou jal se mi můj přítel přístroje vysvětlovati. Ukázal mi samohybný stroj, který hudební číslo na harmonium hrané barvami a črtami současně, jak na klaviatuře bylo hráno, — psal. Dále ukázal mi výpočty, že počet záchvěvů vzduchu při znění stojí ve stálém poměru s počtem záchvěvů étheru při vnikání světla na určité barevné látky, tak že každý ton odpovídá jisté barvě. Vyložil mi, kterak tony hudebního akkordu jsou spřízněny s komplementérními barvami spektra a že jako ony se vzájemně ukončují v souzvuk, tyto se doplňují v barvu bílou, kterak rozložené bílé světlo, čili barvy duhové, úplně se kryjí se škálou hudební . . . . Žasnul jsem.

Na to porovnal tvary hudební s obrysy barev, to jest s tvary malířovými, — což prý ve spojení s předešlým není nic menšího, nežli věda, která nás naučí obraz od malíře vyhotovený — zahráti na pianě . . . .

Tak daleko již můj rozum nesáhal a byl bych málem o zdravé soudnosti vysvětlujícího počal pochybovati, kdyby nebyl hned na to sám pravil, že v theorii jeho schází ještě jeden faktor, totiž přirozené přenesení hudebního „po sobě“ na malířské „vedle sebe“; — jak tony po sobě zvučící postaviti k barvám vedle sebe položeným? Potěšil mne však ku konci a pravil, že doufá nalézti klíč, který tajemné okno, z něhož do obou smyslových říší společně budeme moci prohlížeti, dokořán otevře. Dusivý kašel učinil opět konec jeho řeči. Odcházel jsem. Obdivoval jsem se muži, jenž tak hluboká vědecká studia koná u rozluštění problemu — jak se mi zdálo — nerozluštitelného, uvažoval jsem, že, jako nelze váhou měřiti prostor věcí různorodých, nebo určitěji, tak jako nelze tvrditi, že dva stejně vážící předměty mají stejnou velikost, tak nelze nalézti měřítko pro heterogenní smyslové říše; měřítko to muselo by nanejvýše ležeti ve spojovacím článku těchto dvou říší, totiž bezprostředně v lidském mozku, nebo v duši, — nuž, — měřte duší, měřte mozkem, — každý budete měřiti měrou subjektivní, měrou svou, měrou rozličnou . . .

Seděl jsem ve svém pokojíku a psal jsem. Klepá se. Otevřely se dvéře . . . Madelaine! Byl jsem tak zaražen nenadálým jejím zjevem, že jsem se ani nemohl pozdvihnouti z židle. Madelaine přikvapila a tleskla mne rozpustile oběma ručkama na tváře. Bez okolků usedla na pohovku: „To se divíte, vzácný pane, že vám prokazuji čest své návštěvy! Musím vám přece ty časté pařížské návštěvy splatiti.“

„Ale, Madelaino, za jakou příčinou přicházíte do Prahy? Proč jste opustila Paříž?“

„Doufáte a chcete, abych vám řekla, že se mi po vás stýskalo, že mne nebavila více Paříž, poněvadž jste tam nebyl vy — že jsem přijela k vůli vám do Prahy — oho, pane můj, to neřeknu, nepřijela jsem jen k vůli vám, nýbrž k vůli svému manželi.“

„Jak, vy jste provdána?“

„Ode tří roků, milý příteli!“

„Ale váš manžel nebyl s vámi v Paříži?“

„Nebyl, vybnal mne před dvěma lety od sebe!“

„Ah —“

„Netážete se, proč že nežiju s mým mužem, povím vám to sama: protože jsem věnovala několik tisíc na vycvičení hezkého mladého tenoristy, — který byl ale pojednou demaskován co hrabě Rost z — a na Lanzenbergu, dareba to první třídy. Byli jsme tehdáž v Mnichově. Ve všech známých i neznámých kruzích povídaly se o mně skandální historky. Můj manžel k tomu ovšem nemohl mlčeti — pohádali jsme se, ale pak jsme se jakž takž usmířili a usnesli se, že se rozejdeme, každý kam chce a na jak dlouho se mu bude líbiti; co do jmění byli jsme od sebe nezávislí a na rozvedení nebylo dostatečných příčin, ostatně jsme to nalezali pod svou důstojností doprošovati se moci zákona. Nabažili jsme se jeden druhého a chtěli jsme se proto na čas rozejíti, abychom snad později k sobě opět přilnuli. Můj manžel oddal se podivínství, uzavírá se na spůsob vznešených blascovanců před světem, já činím opak toho. Ve průvodu starého Pierra cestovala jsem trochu po světě a učila jsem se znáti lidi. Psala jsem několikráte svému muži, ale kdož ví, jak daleko ve svém podivínství dospěl — neodepsal mi; před rokem viděla jsem ho v Marianských lázních, však nepřišli jsme spolu do rozmluvy. Což bych se také starala o muže, kterého více neinteresuji; jsem egoistkou, netajím se tím, nechci mládí a sebe samu stráviti po boku mrzouta, který oběť takovou nedovede oceniti. Vždyť žiju jen jednou! Či bráním mu já, aby nežil též volně?“

„Ale stav manželský váže přece manžely k sobě!“ dovolil jsem si podotknouti.

„Pak, dejte mi pokoj, — dnes jest to překonané stanovisko a slouží jen k tomu, aby děti nebyly bezejmenny.“

Jak lehkomyslně mluví žena tato! „Klaním se před vámi, madame, jsem sice velmi emancipován od středověkých názorů, jsem svobodomyslným od hlavy k patě, ale tak daleko jsem ještě nedospěl!“

„A vy nechcete tak daleko dospěti?“

„To závisí na tom, by se mi při tom dařilo, jak bych byl sám s sebou spokojen.“

„Bloudku, ve svobodě spása! Ručím vám za to, že se vám bude dobře dařiti!“

„Vy mi za to ručíte? — A což prohrajete-li?“

„Připadne vám záruka!“ dala se do srdečného smíchu.

„V tom případě bych byl rád, aby se mi hodně špatně dařilo.“

„Chcete tedy ke mně doletět?“

„Kam?“

„K stupni mé emancipace!“

„Chci!“

Tleskla mi na ruku, jako když obchodník uzavírá koupi.

„Ale váš manžel?“ pravím.

„Co má manžel s námi co dělati?“

„Pravila jste, že jste k vůli němu přijela do Prahy!“

„Ah, — částečně; učinila jsem Prahu pozorovací stanicí. Dozvěděla jsem se, že jeho zdraví není úplně v pořádku. A to sám uznáte, že třeba se starati anebo aspoň pozorovati zdraví člověka, s nímž jsme uzavřeli jakousi smlouvu.“

„Úplně pravda!“

„A nyní na shledanou, milý příteli! Bydlím u modré hvězdy: Madelaine dalla Rosa.“

Chtěl jsem jí políbiti ruku.

„To si nech, otroku!“ pravila nastavivši líce.

Zavadil jsem o její ústa. Usmála se. „Věříš, že tě návidím?“ Usmála se ještě líbezněji, „že tě — miluji?“ Byla ta tam.

Jak divná to žena! Není-li povaha její umělou škraboškou, pak jest ona větším podivínem, nežli za podivína od ní vyhlašovaný manžel její.

Byl jsem několikráte knížete Stupeckého navštívit. Chřadnul, žloutnul jako listí v jeseni. Líčil mi své pokroky a ukázal mi sepsané své výskumy. „Dlouho hledaný faktor — měřítko oběma smyslům společné anebo smrt má ukončí studia i spisy mé.“

Snažil jsem se dozvěděti se něco o soukromých jeho poměrech, avšak marně; on sám mé jemně a zabaleně kladené otázce citlivě se vyhnul, tak že mi nebylo možno přinésti podruhé thema toto na přetřes. Jiní pak, jichž jsem se vyptával, buď o něm ani nevěděli, buď ho znali sice co podivína, ale hlubšího nedozvěděl jsem se opět nic.

S Madelainou nevěděl jsem co počíti. Čím dále tím více nabýval jsem přesvědčení, že ta žena jest mi větší hádankou nežli kdokoliv jiný. Vyhýbala se úzkostlivě styku s pražským vznešeným světem, šlechtu zdála se nenáviděti. Zdálo se mi, jakoby nějakou událost v Praze vyčkávala. Někdy mne přivádělo její chování skoro do rozpaků. Co zamýšlí se mnou žena tato? Jak možno, abych já, člověk suchopárný, neromantický ji zajímal? Jedenkráte mne opět ledabylo pronešenými náhledy politickými překvapila. Promluvila o budoucnosti socialní demokracie s takového stanoviska, které se pro ni jak co aristokratku tak co ženu prapodivně hodilo.

Pohledl jsem na ni; jest tento náhled duševním majetkem této ženy, věří ona tomu co povídá, anebo je to nahodilé, smetené zrno cizé, které se dostalo do jejích názorů jen jako přivanuté větrem? Či snad ví o mých publikacích v tom směru a o mé činnosti u věci té a má býti řeč její jemnou narážkou? Nedopátral jsem se pravdy. Rozmluva však vždy přešla v jiné koleje.

Znenáhla jsem cítil, že k ženě té stále více lnu, že styk s ní stává se mi potřebou, jako arsenik jest denní potřebou pro ty, již jedu tomu navykli. Věřil jsem, věděl jsem, že jsem bezmocen v její tenatech.

Jednoho rána přiběhl ke mně celý udýchaný sloužící v livreji knížete Stupeckého. Podávaje mi navštivenku knížete prosil, abych ihned četl. „Prosím, navštivte mne okamžitě!“ Vsedl jsem do drožky a za čtvrt hodiny byl jsem u knížete.

U postele stál známý mi lékař, na posteli ležel kníže. Předvídal jsem tuto katastrofu a přece mne rozčílil její příchod. Na pokyn knížete vzdálil se doktor.

„Mám ženu,“ započal bez okolků nemocný, „mladou, krásnou, ale lehkomyslnou. Vy jste jediný můj přítel. Ležím na smrtelné posteli — vím to — a proto nechci svou ženu odsouditi, jak by toho zasluhovala. Tam vizte je dýka, kterou mi zasadila má žena poslední ránu, ne náhodou, jsem přesvědčen že zúmyslně, ale jest to též dýka, která svým nelítostným ostřím probodla a zničila poslední záclonu, zakrývající korunu mých studií, dýka, na jejímž hrotu visí dlouho hledaný faktor.“

Pohlédl jsem plaše na stůl, kam kníže ukazoval, avšak neviděl jsem nic, co by se aspoň vzdáleně dýce podobalo, toliko krásná pestře malovaná čínská vása s roztomile volenými květinami zdobila stůl. „Nevidím dýky, Jasnosti!“ pravím krátce.

„Ha, milý příteli, což není nic na stole?“

„Čínská vása?“

„Ano, čínská, podivně malovaná vása. Tu mi poslala i s těmi nevinnými květy má žena k předvčerejším narozeninám. Slyšte prosím. Nežiji se svou ženou po více let. Miloval jsem, ano miluji ji jako světici, ale nehodili jsme se k sobě a proto jsme se rozešli. Prohnaný komediant, ne na prknech ale v životě získal ji; neznám ho, jest záhadnou osobností, vydává se za žurnalistu, za dopisovatele politických časopisů, za bojovníka pro pravdu a právo, za zastance utiskovaných, za hlasatele svobody, účastní prý se rejdů socialistických a přece není ničím jiným než bídným, šeredným komediantem, který oklame i její lásku. Tak mi byl vylíčen. Ale přece se na něm pomstím, přinutím ho, aby z komedie udělal pravdu. V mé poslední vůli dostane se budoucímu manželi mé ženy mé jmění. Jsem jist, že to přimní komedianta, aby se stal manželem mé ženy, — a pak, pak jsou spoutáni, pouta manželství budou jim nesnesitelná, — milujíť volnost nade vše.“ Nemocný se zamyslil. „Mám to tak učiniti? Ale vždyť oni čekají s toužebností na okamžik, kdy mou smrtí stane se má žena neodvislou, oni urychlují konec mého žití, oni mne zabijí — onou dýkou — tou krásnou čínskou vásou . . .“

Nemocný vymrštil se z postele a nejistým krokem kráčel ke stolu. Chtěl jsem ho zdržeti. „Nechte mne,“ pravil příkře uvazuje hedbávnou šňůru županu, „vizte tuto vásu! Neupomíná vás nic na barevné obrazce v mé pracovně?“

Skutečně byla volba barev a i kresba podivná. Na kulaté baňaté váse byli kolem do kola v řadě vymalovaní čínští mužíci, karikatury, tlustí a tencí, dlouzí a krátcí s kníry a copy i bez nich a drželi se za ruce jako hrající si děti. Však všichni měli stejné, jen barvou lišící se kabátce. Kníže vytáhl ze šuplíku stolu nákres, byla to kopie mužíka, — na papíře ovšem netvořili kruh, nýbrž řadu, pod nimi bylo pět notových přímek a na těchto noty; každému mužíku odpovídala jedna.

„Mé obrazce a mé papíry, ba již sama barevná klaviatura, ukáží vám později souvislost not s figurkami.“

Na to mne vedl do své pracovny k známému harmoniu a prosil mne, abych zahrál větu v notách napsanou. Sedl jsem — psána byla jen melodie pro pravou ruku, levou jsem uhodil provázející akkordy, které k tomu patřily . . . bylo to thema krásného Beethovenova smutečního pochodu . . .

Za chvíli pravil kníže slabým hlasem:

„Mám k vám prosbu; v mé poslední vůli, kterou ještě dnes vyhotovím, bude též vás zpomenuto, dám vám předměty své pracovny a své spisy — vydejte je — peněz k tomu se vám též dostane!“ Podal mi ruku na rozloučenou. Uchvácen potácel jsem se ke dveřím. Sestupoval jsem po známých šestnácti schodech, tentokráte zněly jinak než obyčejně — vážně, temně, jako úhozy dokonávajícího srdce duněla sestupující škála v úchvatném moll, poslední ton zněl ještě déle — — zní ještě dnes . . .

Druhého dne dočetl jsem se ve večerních listech, že kníže Stupecký dokonal svou pozemskou pouť. Sko-

nal náhleji než lékař očekával, — odkládal sepsání poslední vůle — a zemřel bez testamentu. —

„Můj manžel včera zemřel. Čekám na Tebe, spěchej ke mně. Madelaine."

Zůstal jsem jako přimrazen státi, krev se mi vehnala do hlavy, nohy mé zavrávoraly, lístek, na němž slova ta byla rukou Madelaininou napsána, vypadl mi z ruky — „Madelaine — Stupecká!" Za několik okamžiků jsem se vzpamatoval. Letěl jsem k modré hvězdě. Madelaine mne s netrpělivostí očekávala.

„Přišel vážný okamžik, můj muž zemřel, chopte se příznivého okamžiku — le roi est mort, vive le roi! budiž vaší devisou. Znám vás dobře, snad lépe nežli si myslíte. Znáte vy mne? Prohlédl jste mne? Dosud zdála jsem se vám býti ženou povrchní, rozmarnou, lehkomyslnou, žijící bez vážného účele — nevím, považoval-li jste mne za více, — chcete se ale spojiti se ženou energickou, se ženou mocnou, kteráž pracuje v tomtéž oboru vývinu národů, vývinu člověčenstva jako vy — zde má ruka! Nerozumíte mi?"

Nerozuměl jsem slovům jejím, ale cítil jsem jejich tíži, cítil jsem vážnost situace. Pozorovala, že mne musí nechat vyčkati ustálení mysli rozbouřené.

„Vy jste kněžna Stupeckých?" vyhrkl jsem konečně ze sebe.

„Můj manžel se tak jmenoval, mé jmeno je dalla Rosa, — a —" nahnula se mi k uchu a zašeptala: „— někteří známí mne jmenují A t r o p a b e l l a d o n n a!"

Mne přeběhl mráz, jmeno to mi nebylo neznámé, přivádělo se ve spojení s jistými politickými událostmi. „A kdo jest muž, kterýž vás získal, který jest záhadnou osobností, který se vydává za žurnalistu, za dopisovatele politického, za bojovníka pro pravdu a právo, za hlasatele svobody, za socialistu a který dle slov vašeho zemřelého manžela není nic, nežli komediantem, lhářem?"

„Jak komediantem, lhářem?"

„Tak mi pravil kníže."

„Ten muž jsi — ty!"

„Oh — já?"

„Máš větší pověst, nežli si myslíš, ale také horši, nežli zasluhuješ. Když jsi mi byl představen na Champs Elysées, znala jsem již tvé jmeno a umínila jsem si, že tě musíme získati. Nevěřím, že jsi komediantem, lhářem!"

Uchopila mne za obě ruce. „Chceš? Sebe dám tobě a ty dáš sebe nám!"

Ze stisněných prsou vydralo se mi slovo: „Chci!"

Celý den mi bylo jako ve snu. Já jsem tedy ten komediant, já nejlepší přítel knížete okrádal jsem ho o ženu, mne potřeboval ve své poslední vůli, mne chtěl poslední vůlí trestati. Nedošlo k té poslední vůli; příbuzných kníže neměl, byla tedy universální dědičkou kněžna.

Miluji tuto ženu, bojím se jí? Dal jsem se uchvátiti od ní, od toho démona: „jsem bez vyznání," pravila „kdy se ti bude líbiti, budeme slaviti občanský sňatek!" Hlava mi šla kolem, byl jsem stržen do divokého víru, který mne hrozil připraviti o rozum, mám sáhnouti po tom lesklém ještěru, či se odvrátiti s mocným „apage satanas" a dále co nulla živořiti? Ano ďáblem je žena ta, jen ďábel mohl odpověditi na mou otázku, zdali věděla o významu malby na váse: „mám služebné duchy, ti mi pověděli, čím se kníže obírá — — dala jsem vásu malovati." Krásná jako hřích, mocná jako kníže pekel, — mne miluje! — —

* *
*

Přede mnou ležely ranní listy.

Tučně tištěný telegram ohlašoval: „Z Mnichova, 10. května. Přišlo se na stopu tajnému socialně demokratickému spolku, jehož větve jsou daleko široko v cizině, hlavně ve Francii a v Rusku rozšířeny. V—ské ulici odkryta tajná tiskárna a zabaveno několik tisíc pobuřujících brošur. Tajemná ženská osobnost jmenovaná „Atropa belladonna", v Paříži se zdržující stojí prý s jinými kapacitami v čele spiknutí; policie je prý jí na stopě. Jakýsi hrabě Rost z Lanzenbergu přivedl prý policii na stopu celého spolku a na stopu „Atropy" zvlášť."

Rost z Lanzenbergu — ah, pamatuji se . . .

Mezi denními zprávami četl jsem:

„Vdova po knížeti Stupeckém prodala včera palác po svém manželi a jeho venkovské statky baronu Scheffelesovi za půl druhého milionu zlatých. Kněžna, ztrátou manžela velice zarmoucená, odjela prý do Italie."

Celý svět hraje komedii. Kdyby se nebyl vmísil Rost z Lanzenbergu do hry — mohl jsem býti slavným komediantem, tak ale jsem nullou stavenou za jedničky jiných komediantů.

Atropa belladonna zmizela beze stopy.

V Moravě.

Vše se mně to k srdci tiskne
v květu, smíchu, zvuku,
kdo mně as v tom milém kraji
první podá ruku?

Kdo v mé oči zahledí se,
chmury sližá s čela,
kdo se zeptá duše moji,
proč se odmlčela?

Kéž bys ty mně v ústret vyšla,
kéž bys ty to byla,
moje vilo zlatovlasá,
moje písni milá!

Adolf Heyduk.

*

Příčina.

Sedmihlásek na haluzce
křídlem si povívá,
diví se mu ta kalina,
že tak pěkně zpívá.

Nediv se mi, bělokvětá,
srdéčko mi stůně,
písněmi mne opojila
v soumrak tvoje vůně!

Adolf Heyduk.

Pepita Ximenez.

Andaluzský román. Napsal *Juan Valera.*

(Pokračování.)

Don Luis na ulici a o druhé hodině v noci přemýšlel, jak jsme již řekli, jak život jeho, o němž až dosud byl snil, že bude hoden Zlaté legendy, obrátí se v nejlíbeznější a věčnou idyllu. Nedovedl odolati úkladům lásky pozemské; nebyl sice upadl jako nesčíslní svatí a mezi nimi sv. Vincenc Ferrer do tenat jisté rozmařilé valencienské dámy, avšak případ byl ten samý: jestli že však útěk od oné počertěné dívčiny byl u sv. Vincenta skutkem hrdinné ctnosti, býval by u něho útěk takový od odevzdanosti, čistoty a vlídnosti Pepitiny něčím tak netvorným a nemilosrdným, zrovna jako kdyby byl Booz, vida u svých nohou Ruth řkoucí mu: „Jsem tvá nevolnice; rozestři okraj roucha svého nade mnou,“ byl ji nohou odstrčil a poručil jí, aby šla dále. Když tedy Pepita Donu Luisovi svou oddanost vyznala, což mu zbývalo jiného než učiniti jako Booz a zvolati: „Dcero, blahoslavena buď od Hospodina, ty která překonalas první svou dobrotu dobrotou nynější!“ Tak omlouval se Don Luis proto, že neučinil po příkladu svatého Vincence a jiných neméně plachých světců. Což pak týkalo se špatného konce, jejž mělo zamýšlené následování svatého Eduarda, hleděl jej také odíti veškerou počestností a prázdností viny. Svatý Eduard se oženil z příčin státních, protože velmožové říše toho žádali, i oženil se bez náklonnosti ku královně Editě, avšak ani on, ani Pepita neměli pražádných státních příčin, ani velmožů ani velkých, ani malých, nýbrž jen obojstranné, nekonečné lásky.

Ale přes to vše Don Luis nezapíral sobě — a pomyšlení to dodávalo jeho spokojenosti lehký nádech smutku — že zničil svůj ideál a že byl přemožen. Ti, kteří nemají, nebo nikdy neměli ideálu, nermoutí se proto; ale Don Luis rmoutil se. Don Luis tedy pomýšlel, jak by bývalý, pohřbený ideál nahradil jiným, třeba skromnějším, pokornějším a k dosažení snažším. I jakkoliv si vzpomněl na Dona Quijota, jenž, když přemožen rytířem Bílého měsíce rozhodl se státi se pastýřem, což pak tak směšně skončilo, myslil přec, že v našem prosaickém a střízlivém věku obnoví s Pepitou Ximenez šťastný a nejzbožnější příklad Baucidy a Filemona, veda blažený patriarchální život v oněch půvabných luzích, založiv v místě, jež vidělo jeho zrození, domácný krb plný zbožnosti, jenž byl by útulkem nuzných, středem vzdělání a přátelské pohostinnosti, čistým zrcadlem, v němž by se mohly shlížeti všechny rodiny; u krbu toho že by se konečně spojila láska manželská s láskou boží, aby Bůh posvětil i milostí svou navštívil jejich příbytek, a učinil z něho jako chrám, v němž oni dva byli by jako služebníci jeho a kněží, až by usoudil aby je nebe přijalo pospolu k životu lepšímu.

Dospění toho stavěly se v cestu dvě překážky, které bylo nutno dříve urovnati, a Don Luis se chystal urovnati je.

První byla nevole, ano snad i hněv jeho otce, jehož oloupil o jeho nejdražší naděje. Druhá měla zcela jiný ráz a byla do jisté míry vážnější.

Když Don Luis chtěl ještě býti klerikem, nemohl brániti Pepitu proti surovým urážkám hraběte de Genazahar jinak, než mravokárnou řečí a nemíti pomsty kromě v nevoli a pohrdání, které by slova jeho u posluchačů způsobila. Ale když kleriku odložil a chtěl Pepitu prohlásiti za svou nevěstu a pojmouti ji za ženu, nemohl Don Luis přes všechnu mírnost své povahy, své humanní smýšlení a náboženskou víru, které zůstaly v jeho duši netknuty, a vzpíraly se každé násilnosti, srovnati se svou důstojností, aby bezstydného hraběte neodkázal jiným způsobem, než byl dříve učinil v mezc slušnosti. Kromě toho věděl, že jest souboj zvyk barbarský, že není Pepitě třeba krve hraběte, aby zůstala čista každé poskvrny pomluvy a že snad konečně hrabě sám vedl tak potupnou řeč jen následkem své vlastní nevzdělanosti a surovosti, ale nikoliv proto, že by jí věřil sám nebo snad z promyšlené pomstychtivosti. Avšak přes všechno to věděl Don Luis, že by si toho sám co živ neodpustil a následkem toho že by nikdy s celou duší nemohl žíti jako Filemon, kdyby nezačal jednati jako Fierabras a neučinil hraběti po zásluze, byť pak i prosil Boha, aby jej navždy potom uchránil sporu podobného.

Rozhodnuv se tedy pro boj uznal za nejlepší skončiti věc hned. Poslati k hraběti svědkův, aby takto znovu přemílána byla ústy čest Pepitina, zdálo se mu býti ošklivé a proto shledával nejrozumnějším hoditi hraběti rukavici pod každou jinou záminkou.

Domníval se kromě toho, že hrabě, cizinec a zarputilý hráč bude, ač noc již tak valně pokročila, ještě u karet v besedě a Don Luis obrátil se přímo tam.

Beseda byla ještě otevřena, avšak světla v galeriích a v salonech byla již skoro všechna shasnuta. Jenom v jednom salonu bylo ještě světlo. Tam zaměřil Don Luis a hned ode dveří viděl hraběte de Genazahar hrajícího monte a držícího bank. Kolem něho bylo jenom pět osob: dva cizinci, jako hrabě sám, kapitán kavalerie, Currito a lékař. Příležitost nemohla býti lepší, než jak si jí Don Luis přál. Nepozorován od nich, pohroužených

ve hru, Don Luis viděl všechny a sotva je spatřil, vyšel zase z besedy ven a zaměřil rychle k domovu. Sluha otevřel branku; Don Luis zeptal se po svém otci a zvěděv, že spí, vešel opatrně, aby ho nezbudil, se světlem po špičkách do svého pokoje, vyjal ze stolku tři tisíce reálů ve zlatě a zastrčil je do váčku. Potom řekl sluhovi, aby čekal, až se vrátí, a odebral se opět do besedy.

Don Luis vstoupil do salonu, kde hráli, hlučně, s krokem i s tváří sebevědomého junáka, jak se říká. Hráči, spatřivše jej, div že nestrnuli.

„Ty zde! a v takou hodinu?“ vítal jej Currito.

„Odkud přicházíte malý velebníčku?“ řekl lékař.

„Přicházíte mi opět s novým kázáním?“ zvolal hrabě.

„S ničím takovým!“ odpověděl Don Luis velmi pokojně. „Špatný účinek, s kterým potkalo se mé poslední kázání, mne dostatečně poučil, že mne Bůh nevolá na tuto cestu, a proto volil jsem jinou. Vy, pane hrabě, jste způsobil mé obrácení. Odložil jsem kleriku; chci se bavit; jsem v květu mladosti a chci jí užít.“

„Výborně, to mne těší!“ přerušil jej hrabě, „ale pozor, děťátko; ten květ je útlý a choulostivý a může snadno uvadnout a opadat.“

„To je mou starostí,“ odpověděl Don Luis. „Vidím, že se hraje. Cítím náladu ku hře. Vy táhnete. Víte, pane hrabě, že bych považoval za roztomilý žert připraviti vás o bank?“

„Za žert! — aj? Večeřel jste trochu příliš dobře.“

„Večeřel jsem podle chuti.“

„Vtipně rozumuje ten maličký.“

„Činím jak chci.“

„Při sám . . .“ řekl hrabě a již cítilo se, jak stahuje se bouře; avšak kapitán vložil se mezi ně a pokoj vrátil se zase úplně.

„Nuže tedy,“ pokračoval hrabě mírně a sladce, „vyložte hezky peníze a zkuste štěstí.“

Don Luis usedl ke stolu a vysypal z váčku všechno zlato. Pohled na ně zdálo se že hraběte rozveselil, neboť přesahovala suma daleko tu, již měl v banku, i již si představoval, jak budou se peníze nováčkovy vyjímati na jeho hromádce.

„Není třeba ničeho více při této hře, než chladné hlavy,“ pravil Don Luis. „Již se mi zdá, že tomu rozumím. Položím peníze na jednu kartu, a jestliže tato karta vyjde, beru já, a jestliže vyjde jiná, berete vy.“

„Tak jest, přítelíčku, máte řízný rozum.“

„Bude tedy nejlépe, když budu míti také říznou a pevnou vůli; a celkem, jak věci jsou, myslím, že je dobře býti řízným a pevným, ač ne tak otrlým, jako někdo zde.“

„Odejděte, chcete-li žvatlat, u hry není pro vtip místa.“

Don Luis se upokojil; vsadil několikrát a s takým štěstím, že skoro vždy vyhrál.

Hrabě začal být netrpělivý.

„Tak mne tedy to dítě oškube,“ pravil. „Bůh ochraňuje nevinnost.“ Mezi tím, co vstupoval hraběti oheň do hlavy, začala Dona Luise hra nudit a se mu zošklivovat i chtěl tedy skončit jedním rázem.

„Konec všeho toho,“ pravil, „jest asi ten, zdali já vezmu si vaše peníze, nebo vy mé. Není-li pravda, pane hrabě?“

„Tak jest.“

„Nuže tedy, máme zde zůstat až do bílého rána? Jest již pozdě a podle vaší rady, pane, musím se sebrat, aby květ mého mládí neuvadnul.“

„Co to znamená? Chcete žertovat? Chcete být vyzývavým?“

„Nechci být vyzývavým. Naopak. Currito, řekni mi, není zde na této hromádce peněz víc než tam v banku?“

Currito pohledl na zlato a odpověděl: „To je patrné.“ — „Jak bych řekl,“ tázal se Don Luis, „že chci hrát na jednu kartu zde o ty všechny peníze nebo o tamty v bance?“

„To se říká“ odpověděl Currito, „banco!“

„Tedy banco!“ pravil Don Luis obrátiv se k hraběti, „banco na tohoto mečového krále, jenž bude světit svůj svátek zajisté dřív, než jeho odpůrce vytáhne si tři.“

Hrabě, jenž měl celé své movité jmění v banku, vzpíral se viděti je takto ohrožené, avšak nezbývalo mu jiného, než sázku přijmouti.

Jest přísloví, že, kdo je šťasten v lásce, bývá nešťasten ve hře; avšak zdá se spíše, že bývá naopak. Kam se štěstí snese, drží se ve všem a podobně také neštěstí.

Hrabě táhl karty a netáhl ani tři. Jeho pohnutí bylo velké, ač velice je přemáhal. Konečně táhl zas a váhal —

„Táhněte!“ řekl kapitán.

„Není kvap. Král! Prokletý list! Velebníček mne oškubal. Seberte peníze.“

Hrabě hodil hněvivě kartami na stůl.

Don Luis shrnul klidně peníze do váčku. Po krátkém mlčení pravil hrabě: „Velebníčku, musíte mi dát revanche.“

„Nevidím proč.“

„Zdá se mi, že mezi šlechtici! . . .“

„Tím způsobem by hra neměla konce,“ pravil Don Luis, „za takých pravidel bylo by pak nejlépe uspořiti si práci hraní.“

„Dejte mi revanche,“ odpověděl hrabě neposlouchaje co Don Luis povídá.

„Budiž!“ pravil Don Luis, „chci býti šlechetným!“

Hrabě shrnul karty a jal se míchat.

„Prosím,“ pravil Don Luis, „jen jedno slovo. Kde jsou peníze do vašeho nového banku?“

Hrabě se zarazil a byl plu rozpaků.

„U sebe peněz nemám,“ pravil, „ale doufám, že stačí mé slovo.“

Don Luis odpověděl vážně a klidně: „Pane hrabě, ochotně věřil bych na slovo šlechtice a rád byl bych jeho věřitelem, kdybych se neobával ztratiti jeho přátelství, kteréhož jak vidím jsem si již dobyl; avšak co jsem dnes ráno viděl, krutost, s kterou jste se zachoval k jistým přátelům mým, kteří jsou vašimi věřiteli, nechci, abyste se také vůči mně dopustil viny podobné. Propadal bych dobrovolně vašemu hněvu, kdybych vám půjčil peníze, kterých byste mi nevrátil, jako jste nezaplatil penězi ale urážkami to, co jste dlužen Pepitě Ximenez.“

Věc byla pravdivá, ale urážka byla větší. Hrabě zbledl jako stěna, vyskočil a již již vrhaje se na stu-

denta zvolal hlasem změněným: „Lžeš, nestoudný! Rozdrtím tě rukama, ty synu! . . .“

Tato poslední urážka, která připomínala Donu Luisovi vadu jeho narození a padala na čest té, jejíž památka byla mu nejdražší a nejsvětější, neskončila větou, a nedopadla již v jeho sluch.

Don Luis se zázračnou mrštností a silou vzchopil se přes stůl dělící jej od hraběte a udeřil jej ohebnou a pružnou hůlkou, již měl v pravé ruce, křížem přes tvář, tak, že mu krvavý pruh naskočil.

Nebylo výkřiku ani potupného slova, ani hluku. Když začnou ruce, umlkují jazyky. Hrabě chtěl se vrhnout na Dona Luise, aby jej rozdrtil, kdyby mohl; avšak od dnešního rána se mínění velice změnilo i bylo nyní na straně Luisově. Kapitán, lékař i sám Currito, teď — zmužilejší zadrželi hraběte, jenž trhal sebou divoce, aby se uvolnil.

„Pusťte mne!, pusťte mne, ať ho zabiju!“

„Nechci zabrániti souboji,“ pravil kapitán. „Souboj jest nezbytný. Chci jen, abyste se zde nervali jako dva chlapi. Takové rvačce nemohu být přítomen.“

„Zbraně!“ zvolal hrabě. „Chci míti zadostučinění okamžité, — hned — zde!“

„Přejete si šavle?“ řekl kapitán.

„Dobrá!“ odpověděl Don Luis.

„Šavle sem!“ pravil hrabě.

Všichni mluvili hlasem stlumeným, aby se ničeho neslyšelo na ulici. Ani služebnictvo besední, spící v lenoškách, v kuchyni a pod galeriemi se nezbudilo.

Don Luis volil si za svědky kapitána a Currita; hrabě oba cizince. Lékař zůstal, aby zastával svou povinnost a ovinul si kolem páže stužku Červeného kříže.

Byla ještě noc. Volen tedy za místo souboje salon; všechny dveře zavřeny.

Kapitán odešel domů pro šavle a vrátil se s nimi v malé chvíli, skrývaje jich jak mohl pod pláštěm.

Víme, že Don Luis neměl co živ v rukou zbraň. Na štěstí nebyl také hrabě velkým šermířem, ačkoliv nikdy nestudoval theologii a nepomýšlel na stav kněžský.

Podmínky souboje shrnuly se v to, aby každý již maje šavli v ruce činil jak se bohu líbí.

Dveře do salonu se uzavřely na zámek. Židle odstranily se do kouta, aby byl volnější prostor. Světla postavena co nejpříhodněji. Don Luis i hrabě odložili kabáty a vesty a chopili se zbraně. Svědkové vstoupili na svá místa. Na znamení dané od kapitána začal boj.

Mezi osobami, které neuměly ani čepel odrážet ani se bránit, musel býti zápas nutně co nejkratší i byl jím.

Vztek hraběte udržovaný po několik minut na uzdě vypuknul a zaslepil jej. Byl postavy hřmotné, měl pěstě železné a rozpřáhal se k celému krupobití ran bez ladu a skladu. Čtyřikráte zasáhl Dona Luise, na štěstí vždy plochou čepelí. Pohmoždil jej na ramenech ale nezranil. Bylo zapotřebí veškeré síly mladého theologa, aby nepadl pod úderem hrozných ran nebo bolestí, jež spůsobilo pohmoždění. Teď zasáhl hrabě Dona Luise po páté; rána zastihla levou páži a byla tentokráte sečná ačkoliv ne kolmá. Krev vyhrkla Donu Luisovi proudem: hrabě nedovedl se opanovati a napřáhl s větším ještě vztekem poznovu: vrhal se téměř pod šavli Dona Luise. Tento na odražení ani nepomysliv nechal ostří šavle své dopadnouti celou silou na hlavu hraběte. Krev vyrazila prudce a rozlila se mu po čele a přes oči. Omráčen ranou skácel se hrabě celou tíží těla na zem.

Celý boj trval několik vteřin.

Don Luis zůstal pokojný jako stoický filosof, jehož neoblomný zákon a nutnost pudí k vydávání se v podobný spor, tak příčící se veškerému spůsobu jeho myšlení; avšak jakmile spatřil svého protivníka na podlaze zbroceného krví a jako umírajícího, ucítil Don Luis nesmírnou úzkost i zdálo se mu, že se musí zadusit. On, jenž myslil, že není sto zabiti vrabce, snad že zavraždil člověka. On, který ještě před pěti nebo šesti hodinami byl tak pevně odhodlán státi se knězem, missionářem, služebníkem a poslem evangelia, spáchal, nebo aspoň obviňoval se, že spáchal v několika chvílích všechny zločiny a prohřešil se proti všem přikázáním zákona božího. Jeho předsevzetí o hrdinné a dokonalé svatosti rozplynuly se v nivec na prvním místě. Jeho předsevzetí o svatosti snadnější, pohodlnější, svatosti „občanské“ rozbity jsou po tom. Ďábel podvrátil veškeré jeho úmysly. Zdálo se mu, že již ani býti nemůže křesťanským Filemonem, poněvadž dobrým začátkem věčné idylly nebylo právě rozraziti bližnímu hlavu šavlí.

Stav Dona Luise po rozčilení celého tohoto dne, byl stav člověka majícího nejprudší horečku.

Currito a kapitán, každý s jedné strany, napolo odvedli, napolo odnesli jej domů.

Don Pedro de Vargas vyskočil z postele, když mu řekli, že mu přivedli syna zraněného. Přiběhl k němu, ohledal jeho pohmoždění a ránu na ruce a viděl, že nejsou nebezpečny; avšak vzkřikl divoce přisahaje nebesům, že se pomstí za toto potupení, a neupokojil se, až když mu o celém boji vyprávěli a řekli, že se Don Luis, přes všechnu svou theologii uměl pomstít sám.

Za krátko potom přišel lékař a pravil, že bude Don Luis za tři, čtyry dny opět na nohou, jakoby se ničeho nebylo stalo; však hrabě, že nezotaví se za několik měsíců. Jeho život, ovšem nebyl v nebezpečí. Přišel ze svého omráčení k sobě a žádal, aby jej odnesli na jeho sídlo, kteréž bylo asi míli od místa, kde se sběhly tyto události. Našli povoz, vyzvedli jej a odvezli v průvodu jeho sluhy a oněch dvou cizinců, kteří mu byli svědky.

Čtvrtý den po souboji splnilo se skutečně očekávání doktorovo a Don Luis, ačkoliv jako rozlámán, s ranou ještě otevřenou mohl vyjíti z domu; úplné uzdravení dalo se očekávati v době nejkratší.

První, co Don Luis po opuštění lože za nejnutnější povinnost uznával, bylo vyznati se otci ze své lásky k Pepitě a zjeviti mu svůj úmysl pojmouti ji za ženu.

Don Pedro po celý čas nemoci nevyjel do polí a nezabýval se ničím jiným než ošetřováním svého syna. Byl skoro ustavičně po jeho boku a choval se k němu s největší a více než obyčejnou něžností.

Ráno, dne 27. července, když byl lékař odešel, zůstal Don Pedro se svým synem sám; nyní odbyla se ta nesnadná tak zpověď Dona Luise způsobem následujícím:

„Otče můj,“ řekl Don Luis, „nesmím, nemohu vás déle klamat. Chci se vám vyzpovídat ze svých poklesků a zbavit se všeho pokrytectví.“

„Hochu, jestli se chceš vyzpovídat, bude lépe, když dojdeš k panu vikáři. Já jsem v tom ohledu trochu

shovívavým, dám ti rozhřešení ze všeho, ačkoliv by ti nebylo nic platné. Avšak, chceš-li se mi svěřiti s nějakým hlubokým tajemstvím jako svému nejlepšímu příteli, začni, — poslouchám."

„Chci se vám svěřiti se svým největším pokleskem a stydím se . . ."

„Tedy nestyď se před svým otcem a mluv jen rozumně."

Don Luis, polit ruměncem a celý pomatený pravil: „Mé tajemství jest, že miluju . . . Pepitu Ximenez, a že ona . . . ."

Don Pedro přerušil svého syna hlučným smíchem a pokračoval v jeho slovech:

„A že ona miluje tebe, a že v noci před svatým Janem byli jste spolu v sladkém rozhovoru až do dvou hodin z rána, a že pro ni hledal's příčinu k souboji s hrabětem Genazaharem, jemuž jsi roztříštil hlavu. Nuže, synu, pěkné mi to tajemství svěřuješ. Není psa ani kočky v celém místě, který by o tom všem na písmenu nevěděl. To jediné, co zdálo se býti možno zatajit, bylo to trvání hovoru až do dvou hodin ráno, avšak nějaké cikánské prodavačky viděly tě vycházet z domu a neměly nic lepšího na práci, než rozpovídat se o tom před každým živoucím tvorem. Kromě toho Pepita sama nikterak se nepřetvařuje a činí dobře; bylať by to přetvářka jí nehodná . . . Co jsi nemocen, přichází sem Pepita dvakrát za den a dvakrát i třikrát posílá Antoňonu ptát se, jak ti jest, a jestliže nepřišly až k tobě, stalo se to mým přičiněním, neboť obával jsem se, abys se nerozčilil."

Zmatek i rozpačitost Dona Luise zmizely okamžitě, když slyšel otce vypravovati historii své lásky v tak lakonickém souhrnu.

„Jaké podivení," pravil, „jaký úžas to asi způsobilo vám!"

„Žádné podivení, žádný úžas, hochu. Lidé vědí o tom teprvé od čtyř dnů a jsou vskutku nad tvým náhlým přetvořením plni údivu. „Tak se jen podívejme na toho schytralého ptáčka, na toho pokrytce, na to neviňoučké kotě!" volají lidí. „Vida, co se z něho vylouplo!" Zvláště pan vikář byl ustrnutím celý bez sebe křižuje se při pouhém pomyšlení na tu noc ze dne 23. na 24. Avšak mne zprávy ty nikterak nepolekaly, až na tvé poranění. My staří slyšíme růsti trávu. Není tak snadno kuřatům oklamati drůbežníka."

„Jest pravda; klamal jsem vás. Byl jsem pokrytec!"

„Nebuď pošetilým; nepovídám to, abych tě rmoutil, nýbrž jen proto, abys věděl, že jsem nebyl slepý. Avšak mluvme upřímně; mé žertování není na místě. Znám krok za krokem postup tvé lásky k Pepitě již od více než dvou měsíců; avšak vím o tom jen proto, že strýc děkan, kterémuž jsi líčil veškeré své dojmy, všechno mi sdělil. Slyš obžalovací list svého strýce a odpověď, kterou jsem mu dal, zachovav ji pro její důležitost pro tebe."

Don Pedro vyjal ze zápisní knížky několik papírů a četl jak následuje:

L i s t d ě k a n ů v. — „Milovaný bratře! Cítím v duši za svou povinnost dáti tobě zlou zprávu; avšak doufám v Boha, že obdaří tě trpělivostí a silou dostatečnou, aby tě slova má nezarmoutila a nerozčilila přes příliš. Luisito píše mi od desíti dnů podivné listy, z nichž přes mystické vytržení poznávám vznik náklonnosti velmi pozemské a hříšné k nějaké krásné, lstivé a koketní vdově, žijící ve vašem městě. Klamal jsem se až dosud maje povolání Luisitovo za pevné a lichotil jsem si, že dám církvi boží kněze moudrého, cnostného a příkladného; avšak zmíněné listy vyvrátily mé illuse. Luisito jeví se v nich více poetou než opravdovým člověkem nábožným, a vdova, která jest asi z řádu sester Barabášových, podmaní si jej ruky hnutím. Ačkoliv píšu Luisitovi napomínaje ho, aby prchal od pokušení, jsem téměř jist, že podlehne. Nemělo by mne to příliš zarmucovat, neboť má-li Luisito náchylnost k takovým světským spádům, jest lépe, když objevila se tato před vysvěcením. Neviděl bych nic zlého v tom, kdyby Luis takovouto láskou byl zkoušen jako kamenem drahý kov, aby takto řečená vdova byla prostředkem, jímž by se objevila pravost čistého zlata jeho cností kněžských a nižší kov, s kterým toto zlato jest smíšeno; avšak to jest hodno uvážení, že vdova ta, která má býti kamenen zkušebním, jest balvanem v cestě, neboť ty sám se o ni ucházíš, a nevím také, jestli ji upřímně nemiluješ. Stalo by se tedy mocí pekelnou, že tvůj syn byl by tvůj sok. To bylo by pohoršení netvorné; aby mu zavčas bylo zabráněno, píšu ti dnes, abys pod jakoukoliv záminkou, poslal ke mně Luisita nazpět, čím dříve, tím lépe."

Don Luis naslouchal mlčky a s očima sklopenýma. Jeho otec pokračoval:

„Na tento list děkanův odpověděl jsem jak následuje:

O d p o v ě ď. — „Milený bratře a ctihodný otče duchovní! Vzdávám tobě tisíceré díky za zprávy, které mi posýláš, i za tvou starostlivost a tvé rady. Ačkoliv se považuji za dosti bystrého, přiznávám se, že v této věci byl jsem bezstarostný. Marnivost mne zaslepovala. Od té doby, co přišel můj syn, chovala se Pepita Ximenez tak vlídně a laskavě, že sliboval jsem si již všeho štěstí. Bylo zapotřebí tvého listu, aby mi spadly šupiny s očí. Dnes poznávám, že ta prožluklá Pepita náhle tak jemníc a častujíc mne všelikými sladkostmi neviděla ve mně nic jiného než tatínka toho holobradého theologa. Nechci ti toho zapírati, v první chvíli mne toto sklamání poněkud nemile dojalo a zarmoutilo, avšak jakmile jsem vše řádně a zrale uvážil, obrátila se má mrzutost a můj zármutek v potěšení. Ten hoch je výborný. Mám jej o tak mnoho radši, co jest u mne. Odtrhnul jsem se od něho a poslal jej k tobě, abys jej vychoval, neboť můj život zde nebyl právě příkladný a proto, jakož z jiných příčin býval by zde zdivočil. Avšak tys naděje mé přestihl a také má přání a pomalu byl bys učinil z Luisita církevního otce. Míti svatého syna bývalo by lichotilo mé marnivosti, avšak býval bych musel zůstati bez dědice mého rodu i jmena, jenž dal by mi malých vnoučat a po mé smrti užil mých statků, kteréž jsou mou slávou, neboť nabyl jsem jich přemýšlením i prací a nikoliv šizením a utiskováním jiného. Snad samé vědomí, že nedá se již odčiniti, aby Luisito nešel obracet na víru Číňany, Indy a černochy Monicongské, vzbudilo ve mně myšlenku oženiti se a zanechati po sobě dědice. Přirozeně obrátil jsem své oči na Pepitu Ximenez, která nijak není z řádu sester Barabášových, jak se domníváš, ale stvoření nejroztomilejší, čistší než nebe a vášnivější, citu plnější než může býti koketa."

(Dokončení.)

FEUILLETON.

— Vyšehrad. Kruh epických básní od Julia Zeyera.*) Historický Vyšehrad má pro nás málo krásných vzpomínek. Přemyslovci, zvláště ti poslední, nejméně pochopili jeho význam: co viděl v něm lid, co naše báje, o tom neměli ani tušení, a když přišla konečně ta největší doba našeho národa, doba té ryzí české slávy, v naší celé historii první a jediná, padl právě Vyšehrad bouřím těm za oběť. Od té doby se více nevzpamatoval; zdálo se, že celý svět naň dávno zapomněl. Jenom báje zastřela jej mlhavou svojí perutí a v dobách svého největšího utrpení díval se lid k němu; po zbořených jeho valech a po černé skále vídal vznášeti se světlý, jemu dobře známý stín, vzpomněl si na starou věštbu budoucí slávy, kterou až na dně srdce svého choval, a s radostí jí uvěřil . . .

Mimo různé ony tradice neměli jsme ničeho. Lumír, který vídal Libušu na zlatém sedat stolci, stal se nám rovněž stínem a jeho zpěvy k nám nedošly. Nelze upříti, že Rukopis tyto tradice znova probudil a oživil. Ale ten zlomek, který se nám zde zachoval, jakkoliv si ho ani dost vážiti nemůžeme, vypravuje tak málo; poetové cizí, kteří se látky té ujali, ovšem ani netušili, čím nám vznešená postava Libuše býti může, a tak čekaly tyto krásné ač v mnohém ohledu již pokažené báje na básníka domácího. Všichni tušili jsme v těch velikých stínech čistou a velikou poesii, ale probuditi stíny ony zase k životu, k tomu necítil nikdo síly. Kdo se toho mohl odvážiti? Úkol ten žádal velmi mnoho: především bohatý tvůrčí talent, který by dovedl material v národní tradici nahromaděný si urovnati a doplniti; dále naivní dětskou mysl, která by se uměla zase vžíti v kouzelný onen svět, v jehož zlaté zoři bozi po světě chodili, a konečně bylo k tomu třeba nesmírné lásky. Láska prý i hory přenáší; ale zde dokázala mnohem více: jejím dechem zmizely celé věky a dávno zašlý svět vynořil se před námi tak průhledný a čistý jako z mlhy ranní slunce. Staří bozi a hrdinové a kolem nich ta divoká, dosud netknutá příroda se všemi svými zázraky, ty lesy, v jichž stínu bozi zjevovali se, ty čisté vody, plné krásných bohyň, ta celá doba, na kterou se každý národ časem rozpomíná jako muž na své dětské sny — to vše jest nám zase vráceno!

Naši otcové přišli sem v době dosti pozdní, v době naprosto historické, a zlomek Rukopisu pojímá Libušu také historicky. Jinak Zeyer: jeho Vyšehrad psán jest širokým slohem všech starých mythů. Není to pranic divného: když Rekové dobývali Troje, kde sami bohové bojovali v jejich řadách, měly jiné starší kultury, jako v Egyptě i v Asii, dobu již zcela jasnou, historickou, a týmž časem kvetl řecký mythus ve svých nejkrásnějších formách. Mimo to odělo samo národní podání všecky postavy našich bájí leskem naskrz mythickým: v lidu žije více Libušina věštba nežli její soud, a s Bivojem setkáváme se pod různými jmeny více méně ve všech mythech celého světa. Podobně tvořil Zeyer: u něho jest ku př. Přemysl synem země zúrodněné sluncem, a Zelený Vítěz není nic jiného nežli mladé jaro; v tom pak záleží veliké jeho umění, že nejsou postavy tyto snad jen zosobněnými pojmy, nikoliv: jsou to lidé se všemi vášněmi, schopní té nejněžnější lásky jako největšího barbarství. Přemysl, syn země a slunce, jakmile vejde do zlatých bran Vyšehradu, jest ihned hotovým člověkem; Zelený Vítěz, ono vtělené jaro, kreslen jest tak živě, že smutná jeho smrt nám slzy vynutí, zvláště když vidíme, že Tetka tak svrchovaně sympathická a při tom úplně reelní, pro něho truchlí a naříká. Snad právě tím, že ony živly allegorické jsou s životem a lidmi skutečnými v tak blízkém spojení, zapomínáme na rozdíl obou těchto světů: onen svět mythický dodává skutečnosti poesie, tato pak těm krásným snům zase pravdy a potřebné plastiky. Čemu se snad nejvíce diviti musíme, jsou však ty přírodní tony, s nimiž se jinde v moderní poesii sotva kdy setkáváme. Dýše to na nás z těch prostých veršů jako z pralesa; jakmile nás vůně jeho ovane, cítíme celou jeho hloubku a tušíme všecky jeho divy. Je to dojista nejvděčnější atmosféra pro ten zašlý svět. Tonům těm se člověk nikde nenaučí, ze žádné lektury; ty dá jenom zdravý cit a smysl pro přírodu a pak hlavně láska k té svaté půdě, láska, která na holých stráních Šárky vidí nádherné pralesy a na smutných skalách jejich hořící žertvy starých bohů . . . Řekněme to upřímně: co do poetické krásy nahradí nám Vyšehrad mnohé staré památky toho druhu, tím více, jelikož i celou svojí formou na ně upomíná. Širokým proudem valí se vypravování; popisy jsou krátké, ale časté a obrazů nevystihlé bohatství. Jedna věc čtenáře zprvu překvapuje a sice: veliké množství episod. Při básni moderní by to ovšem vadilo, ale zde žádá to styl tak dobře jako vnitřní nutnost: ten mythický svět, kypící ještě tvůrčí silou, pod jejímž mocným dechem rodí se bozi, ten podobá se našemu životu tak málo jako starý, netknutý prales modernímu parku. V onom dávném světě jest každý kámen, každý strom plný zázraků; ti hrdinové zkusili tolik a tak divných věcí, že by bylo věru škoda něco z toho zamlčet. Autor to cítil a vybral si to nejvhodnější motto.

Zbývá ještě jedna veliká otázka: je-li ten svět zde líčený opravdu českým? Málo kdo tomu uvěří, když uslyší, že Vyšehrad jest dílem nejen poetické fantasie, nýbrž i chladného rozumu, nevšední píle, zkrátka vzácným výsledkem dlouhé vědecké práce. Každý názor zde vyslovený vzat jest z písní a pověstí ne-li českých tedy slovanských, srbských nebo ruských: kdyby byl autor chtěl obtížiti dílo svoje učeným komentářem, byl by tím snad u mnohých posloužil své slávě, ale báseň sama toho nepotřebuje. Ten čistý, slovanský duch mluví z ní sám, mluví k srdci a dovede lépe přesvědčiti, nežli všecky učené doklady. Bylo to notným kusem práce svléci ony postavy z toho romantického kostumu, v jaký je oděla dle svého vkusu doba pozdější, a vytvořiti je znova ve velikém stylu mythickém, tom jediném, který dovedl jim vrátiti jejich veliký, národní význam.

—*da.*

*) V Praze, nákladem knihtiskárny Militkého a Nováka a pomocí „Lumíra".

— Londýnský kritický list „Academy" přináší v posledním svém čísle ze dne 1. května zprávy o několika nejnovějších zjevech české belletrie. „Academy" má nyní v Praze stálého dopisovatele o literárních věcech českých.

— Knihkupectví Dr. Grégra & Datla vydalo právě druhý svazek básní Antala Staška. Nákladem téže firmy vyšel první svazek novel Julia Zeyera obsahující práce: „Jeho svět a její", „Miss Olympia" a „Xaver".

— Anglický slavista pan W. R. Morfill píše pro „Westminster Review" článek o maloruském básníku Ševčenkovi.

Nové knihy „Lumíru" zaslané.

„Historie literatur slovanských". Sepsali A. N. Pypin a V. D. Spasovič. Z ruštiny přeložil Ant. Kotík. Díl I. V Praze. Nákladem Františka Šimáčka.

„Král Jiří Poděbrad". Historická povídka z druhé polovice XV. věku. Napsal Fr. Ad. Šubert. Díl II. V Praze. Nákladem Mikuláše a Knappa.

„Časopis Musea království českého". Redaktor Jos. Emler. Ročník LIV. Svazek první. V Praze. Nákladem musea království českého.

„Básně Otakara Sadovského". V Brně. Nákladem vlastním. Tiskem V. Thumy 1880.

„Poezye Goethego", tłómaczył Hugo Zathey. I. W Krakowie. W drukarni „Czasu" pod zarządem J. Łakocińskiego.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4 hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 20 května 1880. ČÍSLO 14.

Zlatá šlépěj.

S nebeské výše anděl slét,
jak slétá páperka sněhu:
tak zvolna, tak z lehka skroužil se v svět;
leč kam jen vstoup, za kročeji
zanechal zlatou šlépěji.

Zbudilo dítko se ze zlatých snů,
perutě bílé úsvitem dnu
od kolébky jeho se vznesly:
je marně v té chvíli už hledal zrak,
však na rtech zbyl úsměv nebeský tak,
a jeho rty ponejprv hlesly. —

V mrákotách bolu o vlhkou dlaň
kdos bledou a zrytou opíral skráň,
— neb celý život byl svízel;
tu zdálo se mu, jako dech
by rtů ucítil na svých rtech
a s úsměvem jak vzhůru vhled,
jen na okně se pohnul květ,
jak motýl byl by zmizel.

Strmácen těle, na duši,
šel dělník ráno k dílu:
to tisícové netuší,
že se zlatou jde šlépěji:
kdo v duši vdech mu naději
a v páž i srdce sílu. —

A básník vyšel v kraje dum
jak v moře beze vesla:
tu slyšel jako křídel šum
a myšlenky se hrnou k rtům
a v klín mu píseň klesla —

— — — — — — — —.

Svět ve své vřavě, ve svém běhu,
když anděl slétne v hluchý tlum,
dí jen: „Hle spadlo pírko sněhu!"
leč básník každou kročeji
zří jeho zlatou šlépěji. —

J. V. Sládek.

Milující neznámí.

Novella od *Sofie Podlipské.*

I.

Professor Hynek Michalovic psal ve svém pokoji a byl tak zahloubán, že ani neviděl, kterak vešel jeho dávnoletý přítel Karel Vítek. Když na něj tento promluvil, pozdvihl trochu hlavu a psal chvíli dále. Pak teprv obrátil se zády k psacímu stolu a obličejem k divanu, kde Vítek zatím se posadil.

„Co nového?" ptal se.

„Zamiloval jsem se."

„To je stará novina," řekl Michalovic.

„Protože se opakuje? Všecky noviny se opakujou. Jsem ale tenkráte opravdu zamilován. Chceš vidět fotografii?"

„Ukaž."

Michalovic vzal ji lhostejně do ruky. Zadíval se pak chvíli do fotografované podoby s tím interessem, který měl pro fysiognomie vůbec.

Viděl velké, vlídné oči, souměrné čelo, pěkný nos, sympathická ústa, okrouhlou bradu, ušlechtilý oval obličeje, vlasy bohaté.

Vrátil fotografii a řekl: „Velmi pěkná. Černovlasá?"

„Ano a k tomu modrooká s nádhernými řasami."

„Postava?"

„Dokonalá."

„Řekl bych, že je duchaplná."

„Ano a roztomilá."

Michalovic opřel si hlavu o dlaň a prohodil:

„Výbor všech dobrých vlastností."

„Ano, beze žertu, nesměj se."

„Nuže, přeju ti štěstí."

To řka Michalovic přecházel nepokojně a ohlížel se na své psaní dávaje takto nepříliš pohostinsky na jevo, že by raději psal než hovořil.

„Pojď se mnou někam večeřet," řekl Vítek. „Povím ti, kde jsem Konstancii seznal, a jak se věci mají."

„Někdy jindy, Vítku, dnes ne. Nemám kdy."

„Zdá se, že ti již na mém osudu nezáleží jako jindy.“

„Bereš-li to tak, vyslechnu tě třebas hned. Myslím jen, že není naspěch, a kdybychom to vypravování odložili, že bych se hned pak dověděl konec románu. Bylo by to v jednom. Tedy posaď se zas, zapal si, ale večeřet jdi potom sám. Počkej, ještě něco. Prosím tě, pověz to zkrátka. Bližší podrobnosti můžeš snad někdy jindy doplnit.“

„Dnes nejsi právě vlídný, Hynku. Nuže musím tě brát, jaký jsi. Nemám lepšího přítele mimo tebe a s někým přece chci mluvit o ní.“

„Ani já nemám jiného přítele, Vítku. Nedělej si z mé nevrlosti nic a vypravuj.“

„Mnoho není k vypravování. Konstanciin otec, jakýsi Moravec, neznáš to jmeno?“

„Jen dále, Vítku.“

„Má dům, zahradu s malou vinicí za Smíchovem. Byl jsem tam koupit nějaká semena. Moravec nebyl doma a Konstancie přišla do zahrady se mnou promluvit.“

„Tys byl hned lapen modrýma očima a temnými řasami.“

„Ano, hned. Ne, jak ty jsi mrzutý. Jak sebou škubeš. Ten psací stůl tě něco láká.“

„Poslouchám. Dále.“

„Tobě se to zdá obyčejné, všední. Ale kdo lásku cítí, tomu nic není obyčejné. Ptal jsem se Konstancie: „Je pan otec doma?“ Že ne, čeho prý si přeju, že to vyřídí. Připouštím, že na tom nic není, ale jak vlídně to všecko řekla.“

„To bylo zajisté hezké od ní.“

„Není-li pravda? Řekl jsem jí co chci. Ah, to vám tatínek bude moci posloužit, ona na to a určila mi, kdy mám přijíti zas. Pak vedla mne zahradou k zadním dvířkám, odkud jsem si mohl zkrátit cestu. Ukazovala mi květiny, zeleninu, keře a stromy, které mne mohly zajímat, a pak jsme se rozloučili. Musil jsem na ni mysliti celou cestu domů. Přišel jsem zas jak mi bylo udáno, představil jsem se. Koupil jsem semena a přijal jsem pozvání, abych trochu pobyl. Neviděl jsem tenkráte Konstancii. Ty zíváš. Nic s tebou dnes není. Dal jsem se však pozvat, abych přišel příště a přinesl jsem Moravci vzácná semena zas ze své zahrady. Tak se to navléklo až jsem měl přístup v rodinu a nyní bývám tam den co den. Pojď někdy se mnou.“

„Již jsi se vyslovil?“

„Mám vyznání lásky každý den na jazyku, ale posud nenaskytla se příležitost.“

„Dobrá. To je všecko?“

„Jak pak všecko? Posud nevím, zdali ona mne miluje. Jeden den myslím že ano, jindy zdá se mi že ne. Bývá vždycky vlídná, ale je ke každému stejná. Bývá tam větší společnost a já žárlívám, zkouším muka.“

„Aha, Konstancie je trochu koketní.“

„To právě bych chtěl, abys ty vyzkoumal. Neprohlížím její srdce, nerozumím její povaze.“

„To já sotva lépe než ty vyzkoumám. Radím ti, abysi se měl prozatím před svým srdcem na pozoru. Nespěchej se svým vyznáním. Již tak často jsi byl zamilován a pokaždé byl jsi rád, vyvázl-li jsi zas šťastně. Pokaždé myslil jsi, že jsi našel ideal, a zatím to bylo trochu všední skutečnosti. Celkem byl bysi bláhový, kdybysi hledal milenku povznešenu nad veškerou lidskou a ženskou křehkost, ale já bych ti přál co jediný tvůj přítel, abysi našel ženu, jež by tě zasluhovala. Mohu-li ti tím posloužiti, půjdu s tebou k těm Moravcovům některý den, slíbíš-li mi, že se tam nezdržíme déle než půl hodiny.“

„Platí.“

Umluvili den a hodinu a Vítek objav přítele chtěl odejíti. Mezi dveřma zastavil se.

„Apropos, málem byl bych zapomněl, proč vlastně jsem přišel,“ řekl. „Slíbil jsem Konstancii nějaké knihy a sám, jak víš, nemám velkou knihovnu.“

„Vyvol si něco. Co by čtla?“

„Českou literaturu má sama. Z jiných zná mnoho. Dovol, podívám se.“

Vybral a měl se znova k odchodu.

„Myslím, že ji to bude všecko zajímat,“ řekl, „pošlu jí to ještě dnes večer, aby měla ráno co číst. Vstává v pět hodin a čítá v zahradě. Ve dne má co dělat. Otec je vdovcem, vede sama hospodářství, vychovává mladší sestru a večer hraje s otcem v šachy.“

Konečně byl Michalovic sám a mohl ve své práci pokračovat. Hned nemohl se vpravit do toho. Byl roztržit. Byl by se ještě jednou podíval na fotografii, kdyby ji byl měl. Vždyť byl tak mladý jako jeho přítel, srdce méně dotknutého. Měl jedinou upomínku na episodu, jež prchla kolem něho jako padající hvězda. Tehdáž miloval poprvé, nebyl pochopen a vzdálil se navždy.

To vše bylo tak mlhavé, že nikdo by nebyl tušil, jakoby se bylo něco dělo, a ještě méně že to zanechalo hlubokou stopu v jeho duši. On sám již na to nemyslil, ale jakási zádumčivost doháněla jej pouze k práci a v samotu. Miloval práci vášnivě. Byl učitelem celou duší. Miloval své žáky a věnoval se jim celý. Věřil v povolání, měl ideal, vnitřní bohatý svět, přemýšlel, miloval lidstvo. Četl nesmírně, celé noci, nestačil-li den. Zdál se mnohým lidem, ba některým žákům svým naivním. Cítil, věděl a snášel to odhodlaně. Toužil po souhlasu jako květ po slunci, avšak nenalezl-li ho mezi současníky, mezi lidmi svých kruhů, nuže nalezal ho v knihách všech věků a národů a nořil se do díla oněch duchů se sympathií vyvolených duchů mezi sebou. O lásce měl tak velké ponětí, že jí nehledal. Nechtěl raději dokonce milovati ženu než býti nepochopen od ní.

V praktickém žití nebyl by nikdo hledal v něm blouznivého idealistu, kterým opravdu byl. Mluvil rozumně a trefně, posuzoval věci jak byly, neklamal se a nezkoušel svět předělati. Měl celkem doby mladistvých zápasů za sebou a žil tři anebo čtyři roky klidně jako bůh na Olympu mezi svými knihami, spokojeně jako dobrý otec mezi svými žáky, na něž se nikdy nehoršil, pravidelně jako správný občan mezi svými čtyřmi zděmi.

Byla neděle, když se chystal k Moravcovům se svým přítelem. Vítek zastavil se pro něj a vracel mu jednu knihu, kterou Konstancie již přečtla. Byla zaobalena a na obálce stálo lehkým písmem: „S vřelým díkem.“

Michalovic to přečetl a řekl s povzdechem:

„A ty miluješ to děvče?“

„Pořád více.“

„Dobře máš. Její písmo je dobré. Studuji na svých žácích písmo a posuzuji dle tahů pera povahu. Jen ji miluj.“

Odložil klobouk a posadil se.

„Nepůjdeme?“ ptal se Vítek šťasten jsa jeho výrokem.

„Není třeba. Již jsem ti ji posoudil. Spolehni na mne. Kdo ví, mohl-li bych ji dle chování tak dobře posouditi. Rozumím písmu lépe. Jen jdi sám a buď bez starosti. Bude-li tě chtíti, budeš šťasten. S bohem, jen již jdi.“

Nedal se přemluviti a vyšel pak sám přes hory a doly. Botanisoval, hledal kamení a brouky a vrátil se pozdě domů.

Obraz Konstanciin jej doprovázel na tom výletu. Než šel spat, podíval se na její písmo.

„Řeknu si o její fotografii,“ pomyslil si a usmíval se svému blouznění o neznámé dívce nevida v tom nic nebezpečného.

II.

U Moravců byla společnost záležející ze samých příbuzných rodiny. Jiného mladého muže krom Vítka tam nebylo. Jemu podařilo se vzdáliti se s Konstancií od ostatních v zahradě, když všickni se procházeli. Vzal ji za ruku, šeptal jí, že ji má rád. Konstancie zasmušila se a ptala se ho zdali myslí, že jej kdy povzbuzovala k takovému vyznání. Jestliže přece v jejím chování něco takového pozoroval, prosila jej za to za odpuštění. Ona však na nic takového nepomyslila. Vážila si ho co otcova známého, vítala jej co domácí paní. Nic více proň necítila.

Vítek byl bolem bez sebe. Pozdravil ji krátce a spěchal ze zahrady. Na zatáčce stezky potkal pana Moravce, který se ho tázal, co se děje, proč že je tak rozčilen. Pověděl mu to.

Moravec jej objal a řekl mu, jemu že je vítaným zetěm, z odporu Konstanciina že si nesmí tak mnoho dělati, ten že se podá, a pozval jej, aby co nejdříve zas přišel k nim.

Vítek zavítal příštího dne k Michalovicovi, aby si mu postěžoval a o radu se tázal.

Michalovic postihl se při jeho vypravování při hnutí radostném nad košíkem ubohého Vítka. Za to však nemohl. Jinak neměl ani pomyšlení, žeby sám snad chtěl kořistiti z přítelovy porážky.

Měl-li býti upřímným, musil říci Vítkovi, on že by na jeho místě dále se neucházel o dívku, jež by ho byla určitě odmrštila. Učinil to, avšak spolu podotkl, že myslí, kterak není úkolem rádců, aby radili lidem jen to, co by činili na jich místě. Michalovici zdálo se spíše záhodno, abychom udíleli žádanou radu v souhlasu s povahou těch, kteří jí potřebují, jako v souhlasu s jednáním správným a vhodným v dotyčených okolnostech.

Dle tohoto náhledu radil tedy Vítkovi, aby svého štěstí ještě dále zkoušel. Jeť tak mnoho příkladů, že lidé se naklonují někomu teprva po nějakém čase. Radě tedy zcela nesobecky dle nejlepšího svědomí potěšil svého soudruha nemálo.

Ale když Vítek odešel, nastal v něm boj nikdy nepoznaný v jeho poctivé duši. Mimovolně přál svému soupeři v lásce opravdu problematické z jeho strany, aby Konstancie zůstala pevná ve svém předsevzetí. To jej s druhé strany rmoutilo tak, že proklínal chvíli, kde spatřil její líbeznou fotografii.

Pak káral sebe a posmíval se sobě. Nebylo-liž to neslýchané zamilovati se do podobizny. Přemlouval se, že je ona fotografie zajisté idealisována retoucherem. Známe to, jak pěkně někdy vynikne v dobré fotografii obličej často nepatrný. Tu byl by se rád šel přesvědčit o tom sám. Dále doufal, že Konstancie může býti sice vzdělanou, duchaplnou dívkou, ale kdyby s ní promluvil, že by hned poznal, kterak ji přeceňoval. Každým způsobem zdálo se mu tedy nutno přesvědčiti se o tom osobně, aby se mu vrátil duševní klid.

Avšak ještě než Vítek k němu přišel a než mu mohl říci, že půjde s ním k Moravcovům, nahlédl, že by mohla zkouška zle dopadnouti a že by bylo hůř než nyní dobyti znova ztraceného klidu.

Tak odhodlal se, že nikterak nepůjde k Moravcovům. Jen že ho pak uchvátila nesmírná lítost. Což byla-li Konstancie jedinou tou duší, o nížto snil a s níž by se byl mohl spojiti?

Chtěl, musil tu oběť přinésti příteli tak srdečnému.

Ale což ona, Konstancie? Což bude-li donucena otcem ke sňatku s Vítkem, bude-li nespokojena v manželství tom? Což kdyby byla jeho, Michalovice, milovala? Měl právo vyhýbati se jí? Nebylo-liž povinností Vítkovou obětovati raději sebe?

Tyto otázky přehrnovaly se mu na mysli tak bezděčně, že nad nimi potřásal hlavou, jako divíme-li se při krátkém probuzení bizarnímu snu, ale usínáme-li hned zas a pokračuje-li sen jak sám chce.

Přicházel-li Michalovic k sobě, rozebíral svou situaci co nejstřízlivěji. Jaká byla to pošetilost neslýchaná zamilovati se do stínu dívky a trpěti tou láskou jako po opravdovém setkání. Zajisté bylo v tom cosi chorobného. Musilo to přejíti.

Na neštěstí živil Vítek nevědomky tento plamen. Chodil k Moravcovům co den používaje otcova dovolení. Zároveň bylo mu potřebou docházeti k Michalovici, aby jemu srdce vyléval skoro rovněž často. Vedle toho doléhal na něj nemilosrdně, aby s ním šel k Moravcovům. Nevěděl co to stálo Michalovice, aby mu odolal. Nebo aby poslechl svůdných důvodů svého viklavého smýšlení v té věci, k tomu přece posud nebyl a zavrhoval je před přísným soudem svého svědomí co sofismata.

Podivno bývalo nešťastně milujícímu Vítkovi, že jej přítel nyní tak trpělivě vyslýchal a omlouval se sám, že jej obtěžuje.

Ale Michalovic jej těšil že nikoli a opravdu ssál jed své podivné lásky víc a více do srdce.

Dal si žalovati jak Konstancie chladně a odmítavě k němu se chová, jak mu nedává ani nejmenší naděje. Jakýsi zlý demon v něm plesal při tom a on by se byl rád za to uškrtil.

*

Jindy slyšel, že Konstancie přijala růži aneb karafiát z Vítkovy ruky, aniž mu ho hned vrátila, a tu se zasmušil a nemohl pak usnouti.

Ale vždycky nejednalo se o tyto řevnivosti. Většinou naslouchal Michalovic s rozkoší, líčil-li mu svou milovanou dívku a vypravoval-li co říkala, jak se tvářila a co činila. Utvořil si o ní velké ponětí, větší než Vítek, a nabýval přesvědčení, že tento není s to jí porozuměti. Již ani nepochyboval, že je Konstancie vskutku jediná ženská bytost, kterou mohl milovati. A té se musil odříci, nechtěl-li býti zrádcem svého přítele.

Již odřekl se tedy všech tajných nadějí a plánů. Vítek začal totiž doufati, že se mu Konstancie naklońuje. Byla prý pohnuta jeho láskou a vytrvalostí.

Jednoho večera, když Michalovic Vítka více neočekával, ježto bylo pozdě, vrazil tento do jeho bytu. Jeho tvář zářila radostí, jeho veselé hnědé oči byly vlhké.

„Jdeš od Moravců?“ tázal se Michalovic.

„Rovnou cestou k tobě. Snad tě nemrzí, že tak pozdě přicházím? Mluvili jsme dnes s Konstancií o tobě.“

Michalovic vyskočil. „K čemu to?“ zvolal. „To bylo velmi zbytečné!“ Odvrácen od Vítka dával pozor jako na slovo spásy co mu dál poví, a dech se mu krátil.

„Ale co na tom?“ Vítek omlouval se. „Tys přece nesmírný podivín. Jak bylo by možno nikdy o tobě nemluvit, když s tebou žiju jako bratr s bratrem? Ostatně Konstancie přece ví již drahný čas, že jsi na světě, žes můj přítel, že jsi tak vážen všude a tvoji žáci že tě zbožňují.“

„To ona ví?“ zděsil se Michalovic zdvihaje ruce k nebi.

„Co je na tom divného, Hynku? Umoudři se přece. Vždyť to ví každý, kdo tvé jméno jednou slyšel. Ostatně čte přece Konstancie tvoje knihy. Dává se ti pokaždé vřele děkovati a já ti to vyřizuji.“

„To je formalita.“

„U ní ne. Ona je nesmírně vděčna za každou sebe menší službu a pozná-li novou krásnou knihu, považuje to za skutečné dobrodiní. Jen kdybysi ji znal.“

Mučený Michalovic chytil se za hlavu.

„Kdybych ji znal,“ šeptal skoro s pláčem, a Vítek myslil, že se tak zlobí.

„Neřeknu tedy nic více, jsi-li tak divný a nepochopitelný,“ pravil vstávaje a bera klobouk. Michalovic vzal mu ho zas z ruky, posadil se a vtáhl ho k sobě.

„Vždyť nic neříkám,“ řekl mírně. „Ty sám jsi hned z horka nakvašen. Cos tedy mluvil o mně s Konstancií? Pomlouval jsi mne trochu?“

„Zasluhoval bys, abych jí tě vypodobnil jaký jsi. Co jsme mluvili, to týkalo se však jí a mne více než tebe. Ona i její sestřička šily, já seděl vedle nich. Tu odběhla malá Marcela a my zůstali sami ve vinné besídce. Vím, že bývá Konstancie v takovém případě nepokojná a že mi uklouzne v okamžiku. Abych ji tedy nepoplašil jak obyčejně, posadil jsem se od ní dále než prvé a vzal jsem knihu do ruky. Chránil jsem se říci něco, co by ji bylo mohlo poděsiti. Ó kdybys věděl, Hynku, jaké trpělivosti mi je třeba, jak se musím ovládati, co často trpím.“

Hynek trpěl neméně a vyslovil to prudkým vzdechem, což Vítek považoval za znamení netrpělivosti. Byl by rád býval stručnějším a nemohl.

Pokračoval tedy bez ohledu k Hynkovi.

„Dnes byl jsem však odměněn za svou trpělivost. Konstancie usmála se na mne tak vlídně jako nikdy. Já, abych ji tím více překonal, řekl jsem:

Jsem-li vám obtížným, odejdu. Anebo chcete-li, zavolám Marcelu.

Zavrtěla k obojímu návrhu hlavou s týmtéž úsměvem a četl jsem důvěru v jejím hlubokém oku. Šila dále a já jsem se zamyslil.

Konstancie řekla: Proč nic nemluvíte?

Odpověděl jsem: Myslím na svého přítele Michalovice.

„To byl nesmysl!“ vykřikl tento, ale Vítek odmluvil:

„Nebyl to žádný nesmysl, neb tvoje jmeno nás sblížilo. Uvidíš jak. Jen se zas nezlob. Konstancie řekla: Znala bych jej ráda. — Vidíš to, nevděčníku. Byl bych býval málem žárlivým, když to řekla a ona děla dále:

Nepřijde sem nikdy s vámi? Já na to, že se tomu bráníš.

Jednou, pravil jsem, byl Hynek již na cestě sem. To bylo v onen nešťastný den, kdy jsem vás urazil svým vyznáním a on tím byl vinen.

Konstancie usmála se laskavě a projevila krom svůj obyčej dychtivou zvědavost: Jak to? Jak to bylo? Tak naléhala.

Vyznal jsem se jí, že jsem tě byl žádal za tvůj úsudek o ní, že jsi měl již klobouk v ruce, abys se mnou šel, ale ty, když jsi tehdáž spatřil její písmo na obálce knihy, že jsi svůj úsudek o ní pronesl a dále že jsi neuznával zapotřebí s ní se seznámiti.

Vítek očekával, že mu řekne Hynek že je hlupákem, ale on mlčel.

„Konstancie byla tím velmi pohnuta, byl bych ti přál ji vidět v tom okamžení,“ vypravoval dále. „Měla slze v očích a řekla: Co říkal váš přítel? Myslil to opravdu? Vypravujte mi to ještě jednou.

Musil jsem jí to opakovati, jak jsi řekl, že je to dobré písmo.

— A na to vy jste se odvážil žádati mne . . . Ubohý pane Vítku — tak pravila ke mně a já:

— Ano jsem k politování. Po tom vašem košíku, který tak těžce nesu, byl jsem u Hynka žalovat na vás, žádat ho za radu.

— A co vám radil? — zvolala dychtivě.

Řekl jsem jí vše do slova, cos tehdáž mluvil. Tys to snad již zapomněl, já toho nezapomenu nikdy. Bylo to tak upřímné a rozumné. Konstancie tázala se: — On tedy na vašem místě nebyl by více ke mně přišel, jako vy jste učinil?

— Bylo by to lépe bývalo, slečno, není-li pravda? tázal jsem se.

Ona podala mi ruku a odešla. Nevím co chtěla říci, co myslila, avšak jsem dnes šťasten, neb Konstancie byla přec jen celá jiná než kdy před tím a tobě pouze mám za to děkovati.“

Když Vítek odešel, uvrhl se Michalovic na postel velmi pobouřen. (Pokračování.)

O lovu.

Od *Aloise Jiráska.*

(Dokončení.)

Desátník poručil, aby všichni, kteří sem nepatří, kromě Vejdy, na svá místa odešli. Odcházeli s kyselou. Byli by se rádi něčeho dozvěděli o cizinci, jenž tak podivně za pusté noci si zpíval, a z nenadání se zjevil. Než, nebylo žádného odvolání. Cizinec nevyzván usedl k ohni, ohříval nohy a skřehlé, jako rak červené ruce.

Porybný nabídl mu zbytky jídla i pálené. Pojedl dychtivě, hltavě a napil se z prudka.

Desátník jal se ho vyslýchati. Ale podivný muž seděl nahrben nevšímaje si vojákových otázek a díval se na zablácené nohy a zčervenalé ruce. Při tom po chvíli něco do sebe promluvil.

Voják se již durdil a spustil ztuha.

„Nechte ho pane —", pravil porybný chopiv se ruky dragonovy — „vždyť pozorujete, že —" a tu prstem na čelo si ukázal.

„Není radno věřit — dnešního dne je mnoho takových a přece mají za ušima — Však ty starý, tys ho volal jménem — znáš ho?"

Vejda pohledl nejprvé na porybného, jakoby se ho chtěl tázati, pak dodal: „Ano, znám, je to pan Vobětický, jemuž před lety tento dvůr a dědina kolem patřily —"

„Ah — tak — tedy pikkart, lutrian, jenž pro rebelii proti slavnému císařskému domu byl ze země vyhnán a zboží mu konfiskováno — není-liž pravda?" a pod hustými kníry rozšířila se dragonova ústa k jizlivému úsměvu.

Porybný, bratr jeho i Vejda na toho „pikkarta" mlčeli; na ostatní zachmuřený porybný odpověděl: „Pan Vobětický byl spravedlivý, hodný pán ale nešťastný. Byl-li ze země vyhnán, nevím, nebo zmizel odtud před obecným stěhováním se, ale že mu to zboží konfiskovali, to je pravda a to proto, poněvadž byl vyznání kalvinského. Teď jak vidíte, vrátil se po letech na své panství — takto — mějte s ním slitování —" Starý rybák mluvil stlumeným hlasem, jenž se na konec zachvěl.

Ale bývalý pán nevšímal si nikoho a ničeho a hleděl jen tupě před sebe, do země.

„Slyšíš, ohledni se, a řekni, znáš-li tyto?" volal na něj desátník třesa jeho ramenem a ukazuje na porybného a Vejdu.

Jakmile pozdní, nenadálý host pozvedl hlavu a před sebou do tmy se podíval, obrátil se a z tenkých, bezbarvých rtů jeho zavzněl tichý popěvek:

„Co umřelo, to tam,
mé nožičky sem tam! —"

Desátník opakoval svou otázku a ukázal na Vejdu.

Vobětický jakoby ho neviděl; ale na porybném utkvěl dlouho jinak plachý jeho zrak.

„Znáte mne milostivý pane?" tázal se bradatý Lupín.

„Znám — ty máš ryby a rybník — ale nevypouštěj ho — to ti povídám —" a zase pochýlil hlavu.

„Co bych se s ním soužil?! Zdá se opravdu, že mu přeskočilo. Ať si to pan lejtenant s ním vyjedná —" a hned zavolal dragona, jemuž přikázal, aby toho cizince dovedl do dvorce a oznámil tam vše, jak ho chytili a že to nejspíše hotový blázen.

Vejda se ohlížel po porybném a ten by byl rád tomu zabránil. Než kdo mohl se opovážit, aby odmlouval císařskému vojáku? Sám tajný evangelík nenáviděl cizí a hrozný regiment — a věděl, že tam ve dvoře budou sobě šašky tropiti z ubohého Vobětického, jenž někdy sám v tom domě přebýval a vládl —

Hořkost rozlila se poctivému muži útrobou. Voják desátníkem zavolaný pobízel drsně Vobětického, aby šel. Pomatenec prohledl si ho, pak opovržlivě od něho se obrátil.

Lupín se lekal, že se něco strhne, že bude bývalý jeho pán od těch sprostých lidí nehodně týrán. I přistoupiv k desátníkovi požádal ho, aby on nebo Vejda směli jej do dvorce dovésti a voják nebo třeba dva nechť jdou za nimi.

„Ničeho nezmeškám a do dvora není daleko — Vrátím se ihned —"

„Pro mne — ale dovésti ho musíte, ručíte zaň!"

Za všechen ten čas stál Vejda stranou a hleděl takměř úzkostlivě na Vobětického a rovněž tak naslouchal hovoru desátníkovu a porybného, jenž nyní k bývalému pánu přistoupiv chopil se jeho ruky. Vobětický zády k rybníku jsa obrácen díval se na hráz, kdež mnozí zvědavci stáli, a pak utkvěl jeho zrak mezi duby, chvílkou něco nejasně mluvil a dlouho jakoby neslyšel porybného, jenž šetrně a mírně mu domlouval, aby s ním šel.

„Ty chceš na rybník, tam s tebou nepůjdu!" rozkřikl se najednou Vobětický. Lupín ho chlácholil, že vlastně jsou u rybníka, a že ho chce právě odtud odvésti —

„Tak pojď — to půjdu — v rybníku bych se utopil — pojď už pojď —" a nyní zase tak chvátal, jako prvé se mu nechtělo z místa.

Desátník pokynul. „Tak už pojď — a ty si tu zůstaň a utop se císařská armádo!" zachechtal se a táhl porybného za sebou.

Vejda, „předák" i vojáci hleděli za ním. Již vystoupil s Lupínem na hráz, kde stanul jakoby se rozhlížel. Pak schýliv hlavu dal se rychlým krokem v před, a porybný kráčeje vedle něho zaslechl, jak zavznělo polo nahlas:

„Co umřelo —"

Oba i dragon za nimi jdoucí zmizeli brzo mezi lidem na hrázi. —

Vejdovi nebylo volno při desátníkovi a chtěl se již nahoru mezi své odplížit. Ale voják ho přísně zastavil. „Tu sedni k ohni a povídej —" pak napiv se a nacpav zapálil dýmčičku a natáhnuv se pohodlně na slámě hezky blízko zářivého ohně s chutí bafal.

„Ten blázen byl tu skutečně pánem a znáš-li ho?"

„Vašnost pane vojáku —" odpovídal skromně starý vrátný — „byl skutečně, vždyť je to pan Vobětický z Vobětic, někdy pán toho zboží, ne příliš mocný a

bohatý, ale tuze hodný a dobrý — A znám-li ho? Jak by ne, sloužil jsem ještě u nebožtíka jeho pana otce —“

„A jak se zbláznil?“ přerušil řeč desátník.

„To Vašnost pane vojáku — to nevím —“

„Nezapírej, stará, potměšilá šelmo — všecko pověz —“

„Opravdu nevím, jak se zbláznil — ale co vím, povím — Pan Vobětický byl evangelík — jako všichni —“

Tu se Vejda zarazil —

„Jako všichni! Kdo? Vy snad tu?!“

„Ne — jako všichni jeho předkové. Právě toho nešťastného leta dvacátého — eh — se oženil a vzal si mladou hezkou manželku, a tu měl tuze rád — Mohl se každý o tom přesvědčit, když se s ní loučil — Šel tenkráte na vojnu —“

„Na jakou? —“

„Co měli Češi s císařem pánem —“

„Vida, vida — a snad byl také na Bílé hoře?“

„Nevím — snad — ale brzo po té vojně přijel z nenadání domů — tenkráte už pány chytali a do Prahy sváželi — přijel domů — bylo v noci — hezky pozdě — Nikdo ničeho netušil, ničeho nevěděl. Žádal mne, abych nikoho neburcoval, že chce býti sám, poněvadž má kvapnou práci. Já řku: „Vaši Milosti máme tu hosta —“

„Jakého?“ a byl tuze překvapen, skoro zaleknut. Já řku: „Mladého pana Rytmana —“ „Je tu poprvé?“ Bože, co jsem měl říci? Hlas se mu třásl, když se mne tázal — ale lháti mu — nač by bylo dobré — myslil jsem si —“

„A což jsi něco pozoroval?“ ušklíbl se desátník.

„Napadalo mne a nelíbilo se mi leccos —“

„Byla hezká paní?“ —

„Tuze hezká —“

„A ten mladý pán — kdo to byl?“ —

„Hraničil s naším — Vždycky si našel nějakou záminku, když přijel —“

„Haha, jak by ne, snadno jezdit, když panička dovolí a pán není doma. A jak to dopadlo?“

„Řekl jsem mu tedy, že pan Rytman tu někdy bývá — A tu mně poručil, abych mlčel a šel — a již chvátal do vnitř — Naslouchal jsem pln strachu — a ne dlouho — Za okamžik slyším temný hluk, ale bylo brzo po všem — „Co se asi stalo?“ myslím si a modlím se, aby Pánbůh milostivého pána ode všeho zlého odvrátil. Jdu již do své komory, v tom vystoupil na dvorec pán a vedl někoho — byla to ženská — a zajisté jeho paní — Kráčel velmi rychle a ji zrovna vlékl. Vyšli fortnou ven a zmizeli ve tmě —“

„A kam to šel se ženou? Šel ji snad utopit?“ — Vejda zakroutil hlavou.

„Nikdy jsme žádné mrtvoly nenašli a já tu od oné chvíle jsem pořád — ale to on utíkal — nebo druhého dne dopoledne přijeli císařští komisaři aby ho zatkli a odvezli. Věděl to asi, že přijedou, a proto tak na kvap v noci přibyl.“

„A proč si nevzal koně a někoho z vás?“

„To suď bůh —“ a kvapně dodal: „Pana Rytmana našli jsme ráno v panině ložnici krví zbroceného — Více jsme ho nevzkřísili.“

„A pán a jeho milostná nevěrnice?“ —

„Vícekráte jsme o nich neslyšeli. Jakoby zapadli — až teď se vrátil, ale jak! Bůh ví kde ta nešťastnice skončila! Ta měla mnoho na svědomí. Ach ano, nedivím se, že to nešťastného pána rozum nevydržel. Byla to hrozná noc — třásl jsem se sám — a pak utíkati ze svého panství jako žebrák nebo zloděj do ciziny a viděti a zkusiti všechnu bídu naši —“. Vejda zas umlkl — Nastalo ticho. Dragonova zvědavost byla celkem ukojena. Kouřil poklidně, zapil, chvílkou podíval se na hráz, nejde-li porybný s vojákem. Tam bylo již tišeji, ani mnozí u níže už planoucích ohňů dřímali. Vejda musil několik polen přiložiti. Vanul studený vítr a hlasitě nyní šuměly koruny starých dubů.

Bylo již okolo půl noci. Voják s Lupínem už dávno tu mohli ze dvora býti. Desátník bručel a klel. V tom přišli oba mužové. Dragon zaražen oznamoval, že ten člověk, kterého porybný vedl, utekl. Bylo zle a hromobití, jež stihlo oba průvodčí, na konec však svezlo se na vojáka, že lépe měl dáti pozor. Když desátník poněkud se ukonejšil, poručil, aby mu bylo vysvětleno.

„Šel jsem s ním pod hrází cestičkou. Mluvil všelicos divného a nesrozumitelného,“ tak porybný vypravoval.

„Když jsme se ku dvorci blížili, ptal jsem se ho, zná-li to stavení. Neznal. Pak jsem mu povídal, kde jsme a kam půjdeme. Tu sebou trhal a živou mocí nechtěl tam jíti. Uchlácholil jsem ho. Mlčel, najednou pak mne chytil za obě ruce a křičel:

„Už vím — ty mne chceš utopit a ty také rybáku!—“ volal tak na mne i na vojáka. Povídám, že nechceme, ani že nemůžeme, protože je rybník vypuštěn — a jak jsem to řekl, strčil mnou, a než jsme se vzpamatovali, byl ten tam. Čirá tma mu dobře posloužila. Volal jsem ho, hledali jsme, ale všecko nadarmo — Pane, je to opravdu blázen, tuze nešťastný člověk,“ dodal Lupín — „Nechte ho, však on zase přijde —“

Desátník hučel, zlobil se ještě chvíli, na konec ale mávl rukou a pravil:

„Za lermo nestojí —“ a pak se natáhl na slámu pod slaměný stan.

* * *

U rybníka na hrázi stišilo se. Většinou spali. Jen Lupín, bratr jeho a Vejda seděli stranou a tiše spolu rozmlouvali. Pak i oni umlkli. Půlnoc minula. Na hrázi jako na táborovém náspu, kam ještě zář ohňů dopadala, mihnula se chvílemi v pruhu světelném objíždějící hlídka, která však záhy ve tmách zanikla. Časem ozvalo se volání stráží, pak jen bylo vítr slyšeti. — —

Když se rozbřeskovalo, procitl porybný a zbudil bratra i Vejdu. Ten již měl jíti do dvorce připomenout pánů, že již je čas, aby se vytrhlo; v tom zvolal „předák“: „Podívejte se! Vidíte?“ a ukazoval rukou na vypuštěný rybník. Obrátili se tam a daleko před sebou za středem rybníka zahledli tmavou postavu, ana rychle ku předu se brala. V tom již strhl se křik jezdců na hrázi a bylo viděti jednoho z nich, an od protějšího konce se za mužem ubíhajícím rozjel. Teď stanul —

„To jistě on — pan Vobětický — bože kam —“ mluvil kvapně porybný. Ale již umlkl, neboť střelná rána zahučela a černá postava zavrávoravši padla s rozpřaženýma rukama jako strom náhle podťatý. Strhl se hluk a shon. — —

* * *

Zburcovaný důstojník a úředník dostavili se na osudné místo v rybníku. V oněch místech bylo dno travnaté a dále kamenité.

Zastřelený byl tváří k zemi, ruce zaryly se do země a tiskly křečovitě vlhkou hlínu a trávu. Obrátili ho. Byl to Vojtěch Vobětický z Vobětic, někdy pán tohoto panství. Koule projela mu prsa. Vrátil se šíleným, aby zemřel na rodné půdě. Dragon, který ho zastřelil, podával zprávu, jak ho k ránu plížícího se spozoroval, jak na něj volal a když pak vztyčiv se na útěk se dal, že po něm pro jistotu střelil. Náhodou ho tuze dobře trefil.

Když ho zahledl, vzpomněl si na to, co ráno kamarád nedaleko těch míst spatřil a proto sáhl ku zbrani. Desátník přistoupiv pověděl, co byl od Vejdy slyšel. A když domluvil, řekl důstojník: „Dobře tak, šelma lutrianská jiného nezasluhovala.“ A zámecký úředník ochotně přisvědčil.

Nikdo nešťastníka nepolitoval, jen porybný a Vejda, kteří nebožtíka dobře znali, stáli smutně opodál.

„Teď k dílu, formujte se k odchodu —“ velel důstojník. „Hned pojedeme!“

Hlasité vykřiknutí, jež opodál zavznělo, všechny zastavilo. Viděli kousek dále jakéhosi sedláka, an na něco vyděšeně ukazoval. V rozvlhlé černé hlíně ležela bělavá lidská kostra, částečně travinou od spodu zakrytá. Shlukli se kolem ní.

„To sebevrah nebyl, zde se stala vražda —“ pravil zámecký úředník — „Sebevrah by vyplaval a sotva by na sebe si kámen uvázal, jako ten tu zajisté měl, že tak pěkně zůstal ležet —“

„A tu velký kámen a kolem podobných není —“ zvolal kdosi — „Tak tomu je — A ženská to kostra!“

Nikdo ničeho nevěděl, — ale desátník dobře tušil a myslil, že starý vrátný konec mu zamlčel.

Ale Vejda pověděl jen to, co na jisto věděl. Zamlčel jen, že oné smutné noci pan Vobětický vyvleknuv ženu ze dvora pospíchal s ní ku hrázi. I Vejda se za nimi dal, a uzřel, jak pán vsednuv se ženou na lodici odráží od břehu a do rybníka zajíždí.

Brzo zmizel ve tmě. Vejda dlouho naslouchal. Jen veslování se ozývalo, ale jiného hlasu neuslyšel. Pln strachu a trudných myšlenek vrátil se domů. Ráno našel člun na druhém konci rybníka při břehu nedaleko staré olše. Domníval se nejhoršího, než jistoty neměl. Nesvěřil se nikomu, jen v noci porybnému. Od těch časů nebyl rybník vypuštěn, až dnes — Nyní měl nejsmutnější jistotu. —

Vojsko i vozy odjely. Na hrázi, kol kolem bylo zase mrtvé ticho. Na tmavé půdě rybníka ležel zabitý a kostra. Osamělý.

Za chvíli teprvé přišel ode dvora starý vrátný, aby pána svého slušně pochoval.

Stál nad ním a pomyslil sobě:

„Tak jste se shledali! Pánbůh vám odpusť!“ V tom zdaleka, tam kde se černal širý les, ozvala se hromadná střelba.

„Ah, v hluboké cestě je Švédové přepadli — Ó by vás vyhladili, vy trapitelé, a s vámi ty, kteří vás na nás poslali a nám krev střebou!“ a stařec hleděl zamračeně v onu stranu, až střelba umlkla. Pak se dal do smutné práce.

Útok na mlýn.

Napsal *Emil Zola.*

I.

Byl krásný letní večer; ve mlýně pana Merliera byla veliká slavnost. Na dvoře postavili k sobě tři stoly a čekali hosty. Každý věděl, že toho dne bude zasnoubena Františka, dcera pana Merliera, s Dominikem, s hochem, o němž každý říkal, že je ničema; ale všecky ženy na tři míle kolem dokola mohly na něm oči nechat, jak byl hezký.

Tento mlýn pana Merliera, to byla rozkoš. Stál zrovna uprostřed vesnice Rocreuse, tam, kde se zahýbá silnice. Celá vesnice má jen jedinou ulici, dvě řady domků po obou stranách silnice; ale tam v tom záhybu se louky šíří a veliké stromy táhnoucí se podél Morelly zastiňují celé údolí hustou svojí korunou. V celém Lothrinsku není koutku tak roztomilého. Na pravo i na levo jsou husté lesy, a táhlé stráně porostlé nízkým křovím zastiňují obzor co jediné moře zeleně; kdežto ke straně polední táhne se do nekonečna úrodná rovina rozdělená v pole, osázená živými ploty. Co však dodává největšího kouzla této vesnici jest svěží ona zeleň, která i v nejparnějších dnech července a srpna zůstává stejnou. Morella přichází z lesů gagnských a zdá se, jakoby nesla na svých vodách chlad stromů, pod nimiž teče kolik mil; voda ta má všecko: ten sladký šum, milý stín i klid, vůbec celou poesii lesů. Mimo to není sama: za každým krokem řine se pramen; když se jde nějakou lesní stezkou, zdá se, jakoby pod zemí byla celá jezera, která každou skulinou prýští se ze země: u paty stromu, mezi kořeny, ve skalách, a všude tvoří křišťálové studánky. Hrčení těchto potůčků jest tak časté a tak hlasité, že přehluší i zpěv hejlů. Je to jako v nějakém kouzelném parku, kde se všech stran řinou se nesčíslné kaskády.

Dole šíří se luka plná vody. Ohromné kaštany udržují hustý stín. Podél luk táhnou se dlouhé řady šumících topolů. Dvě aleje velikých platanů jdou přes pole k starému zámku gagnskému, který nyní jest v zříceninách. V této půdě neustále svlažované daří se všem rostlinám znamenitě. Je to jako ohromný záhon mezi dvěma porostlými stráněmi, ale záhon přirozený, jehož trávníkem jsou louky a v němž obrovské stromy tvoří veliké figury. Když v poledne padají sluneční paprsky kolmo, mají stíny barvu až modravou; tráva na slunci voní celá uvadlá, ale dole pod stromy vane příjemný chládek.

Zde v tomto bujně zeleném koutku rozlehalo se

veselé klepání mlýna Merlierova. Dům vystavěn byl z hlíny a prken a zdálo se, že zde stojí celou věčnost. Jednou stranou stál v Morelle, která se zde šířila v průhledný bassin. Zde stálo stavidlo; voda padala na kolo, které stenalo, jako když stará domácí služka začne kašlat. Když radili panu Merlierovi, aby dal nové, vrtěl hlavou a říkal, že nové kolo by dobře nesloužilo, poněvadž tu práci ještě tak nezná; a opravoval to staré se vším, co mu padlo do rukou, dužinami ze sudů, rezavým železem, zinkem i olovem. Kolo zdálo se veselejší, ale jeho profil porostlý vysokou trávou a mechem vyhlížel každým dnem podivněji. Když voda stříbrným proudem svým na ně se hrnula a nesčíslné kapky sršely z jeho paprsků, bylo to jakoby celé posázeno bylo zářící perletí.

Ona část mlýna, která stála ve vodě, vyhlížela tak, jakoby nějaká barbarská archa sem byla zabloudila. Dobrá polovice domu vystavěna byla na kolech. Voda probíhala pod podlahou a v ní byly díry, jež každý dobře znal, neboť v nich chytali úhoře a veliké raky. Nad stavidlem byla nádržka čistá jako zrcadlo, a když je kolo nekalilo svojí pěnou, bylo viděti celé houfy velikých ryb, jež pluly zrovna tak vážně jako chodí vojáci. Sbořené schůdky vedly k vodě a sice u jednoho kolu, kde byla přivázána lodka. Dřevěná pavlač táhla se právě nad kolem. Okna byla náramně nepravidelná. Celý ten mlýn byl vlastně hromadou divných koutů, malých zídek, trámů a stříšek přistavěných tak ledabylo, takže dělal dojem staré citadelly, když jí pobořili hradby. Ale za to vypučel zde břečťan a různé druhy plazivých květin a ucpaly všecky i ty největší štěrbiny ve zdích a zahalily starý dům jako zeleným pláštěm. Dámy, jež tudy cestovaly, kreslily si mlýn pana Merliera do svého album.

Strana domu obrácená k silnici byla mnohem pevnější. Kamenná vrata vedla na veliký dvůr; po obou stranách jeho táhly se stáje a sýpky. U studny vypínal se veliký jilm, který pokrýval stínem svým skoro polovici celého dvora. V pozadí stál dům mlynáře; byl o jednom patru a měl čtyry okna. Na střeše byl holubník. Jedinou koketerií pana Merliera bylo to, že za každých deset let dal toto průčelí jednou obílit. To stalo se právě teď a když v poledne slunce na mlýn svítilo, leskla se bílá jeho zeď již zdaleka.

Dvacet let byl pan Merlier v Rocreuse mairem. Vážili si ho pro jeho bohatství, jež si uměl sám vydělat. Hádali, že má asi osmdesát tisíc franků, jež si po několika sou byl ustřádal. Když si vzal za ženu Magdalenu Guillard, která mu přinesla mlýn za věno, neměl ničeho leda své ruce. Ale Magdalena volby své nikdy nelitovala, neboť její muž uměl znamenitě hospodařit. Žena zemřela a jemu zbyla dcera Františka. Byl by si mohl již odpočinout a nechat svoje kolo dřímati v mechu; ale měl by dlouhou chvíli a v domě bylo by jako po vymření. Pracoval tedy dále jenom tak pro zábavu. Pan Merlier byl již hodně stár; ačkoliv se jeho dlouhá tvář nikdy nesmávala, byl přece velmi vesel a spokojen. Udělali ho mairem, protože měl peníze a také proto, že se uměl hezky chovat, když uzavíral nějaký sňatek.

Františka byla děvče asi osmnáctileté. Nikdo o ní neřekl, že je krásná, poněvadž byla suchá. Až do patnácti let byla dosti nehezkou. Nikdo to nemohl pochopit v Rocreuse, že byla dcera tak slabá a churavá, když pan otec i jeho žena byli oba tak dobrého zdraví. Ale když jí bylo patnáct let, dostala drobnou, ale hezkou postavu. Vlasy měla černé, oči také černé a mimo to byla celá růžová; vždycky samý smích, důlky na tvářích a čelo vždy jasné jakoby na něm trůnila koruna ze slunečních paprsků. Na venkovanku byla ovšem slabá, ale nikoliv hubená; říkali sice, že by nepozvedla pytel s obilím, časem však ztloustla až byla plnou a svěží jako křepelka. Jenom to věčné mlčení jejího otce způsobilo, že na svůj mladý věk stala se jaksi rozumnou. Jestliže se neustále smála, činila to jen k vůli jiným. Sama byla povahy dosti vážné.

Ovšem že celý kraj se jí dvořil, ještě více k vůli penězům nežli pro její vlídnost. Konečně však si vybrala, ale tak, že celé okolí se nad tím horšilo. Na druhém břehu Morelly žil hoch, jemuž říkali Dominik Penquer. Před desíti lety přišel z Belgie, aby dědil po svém strýci, který měl malý statek na pasece v lesích gagnských, zrovna naproti mlýnu. Chtěl jej prodat a vrátit se do Belgie. Ale krajina, jak se zdálo, se mu zalíbila, neboť se odtud nehnul. Viděli, jak vzdělává svou půdu a sází tam rozličnou zeleninu, kterou se živil. Mimo to lovil ryby a honil; někdy jej také hajní chytili a zažalovali ho u soudu. Tento nevázaný život, jemuž venkované nechtěli rozumět, zjednal mu záhy špatnou pověst. Chovali se k němu jako k pytláku. Byl velice líný, neboť často jej nalezli spícího v trávě, když ostatní lidé pracovali na polích. Domek na konci lesa, v němž bydlel, také nepodobal se počestnému obydlí. Kdyby byly baby slyšely, že spává s vlky v zříceninách starého zámku, nebyly by se tomu divily. A přece odvážily se někdy mladé dívky jej hájit, neboť ten tajemný muž byl hrdý, štíhlý a veliký jako topol, pleti bílé, vousů a vlasů zlatých, takže svítily jako slunce. A tak se stalo, že najednou oznámila Františka svému otci, že miluje Dominika a že jiného si nevezme. Považme si, jaká to byla rána pro pana otce! Neřekl ani slova jako kdy jindy. Tvář jeho zůstala klidná, jenom ta vnitřní veselost, ta nesvítila více v jeho očích. Týden s ní nemluvil. Františka byla také velice vážnou. Pan Merlier byl by rád věděl, jak mohl ten dareba, ten pytlák jeho dceru okouzlit! To mu nedalo pokoje. Vždyť Dominik nikdy do mlýna ani nevkročil! Mlynář číhal a spozoroval jej brzy na druhém břehu řeky ležeti v trávě jakoby spal. Františka ze svého pokoje mohla ho vidět. Věc byla jasná: viděli se přes mlýnské kolo a zamilovali se.

Zatím uběhlo ještě osm dní. Františka byla vždy vážnější. Pan Merlier neříkal pořád ani slova. Až jednou večer přivedl sebou tiše Dominika. Františka zrovna prostírala na stůl. Nebyla tím pranic překvapena a přinesla ještě jedno náčiní; jenom že se objevily zase ty malé důlky na jejích tvářích a s nimi její veselý smích. Ráno navštívil pan Merlier Dominika v jeho domku v lese. Zde spolu hovořili celé tři hodiny při zavřených dveřích i oknech. Nikdo se nedověděl, co si asi povídali. Tolik jest jisto, že když pan otec odcházel, choval se k Dominikovi jako k vlastnímu synu. Zdá se, že poznal v něm řádného hocha, jakého si přál, ačkoliv byl lenoch a válel se na trávě, aby se zalíbil děvčatům.

Celá Rocreuse na to hubovala. Ženy na zápraží nemohly pochopiti to bláznovství pana otce, jak si mohl uvésti do domu takového tuláka. Ale ten nechal je mluvit. Snad vzpomněl si na svou vlastní svatbu. On sám neměl tehdáž ani sou, když dostal Magdalenu a její mlýn; a přece byl dobrým mužem. A pak, Dominik udělal těm řečem brzo konec: dal se tak horlivě do práce, že se celý kraj podivil. Mládek byl právě odveden a Dominik nechtěl, aby přijali jiného. Nosil pytle, tahal káru, rval se se starým kolem, když se nechtělo točit a to všecko tak statečně, že až srdce plesalo. Pan Merlier se jen potají usmíval. Byl na to hrdý, že ho prohlédl. Věděl dobře, že největší odvahy mladým lidem umí dodati jenom láska.

Při této tuhé práci Františka a Dominik se milovali. Ani spolu nemluvili, ale dívali se na sebe s něžným úsměvem. Až dosud neřekl pan otec o svatbě ani slova; oba šetřili toho mlčení, čekajíce, až se rozhodne. Konečně jednou, uprostřed července, dal postavit na dvůr za sebou tři stoly pod veliký jilm a pozval své přátely, aby přišli večer na trochu vína. Když byl dvůr plný a když každý držel v ruce sklenici, pozvedl se pan Merlier a pravil:

— Oznamuju vám s potěšením, že Františka stane se ženou tohoto hocha; bude to za měsíc a sice na den sv. Ludvíka.

Všichni jim připili. Za obecného smíchu pozvedl pan Merlier podruhé svého hlasu a pravil:

— Dominiku, polib svou nevěstu; to se patří!

Políbili se celí zardělí, neboť všichni hosté se náramně smáli. Byla to hotová slavnost. Vypili celý soudek. Potom, když tam zbyli jenom ti nejbližší přátelé, bavili se mnohem volněji. Přišla noc hvězdná a jasná. Dominik a Františka seděli vedle sebe na lavici a nemluvili ani slova. Starý jeden sedlák mluvil o válce, kterou prý vyhlásil císař Prusům. Všichni hoši ze vsi již odešli k vojsku. Ještě včera táhlo tudy jedno oddělení. Bude to asi řezba.

— Ah! zvolal pan otec s egoismem šťastného člověka, Dominik jest cizinec, ten nemusí jít nikam . . . A jestliže Prušáci přijdou, však on dovede ubránit svou ženu.

Myšlenka, že by mohli Prušáci přijít, zdála se všem dobrým žertem. — Však naši jim naklepou a bude brzy po všem, prohodil kdosi ze společnosti.

— Já je viděl, já je viděl, opakoval vážně jeden starý sedlák. Chvíli bylo ticho. Pak připíjeli znova. Františka a Dominik nevěděli o ničem; vzadu za lavicí podali si ruku, takže to nikdo neviděl, a bylo jim tak dobře, že se ani nehnuli a nechali volně bloudit oči po šerém dvoře.

Byla to teplá, krásná noc! Po obou stranách bílé silnice dřímala ves tak pokojně, jako dítě. Nebylo slyšeti ničeho pouze zpěv některého kohouta, který se časně probudil. Blízké lesy dýchaly zhluboka a chladivý jejich dech čeřil zlehka omšené střechy, jakoby je hladil.

Louky pokryté dlouhými, černými stíny zářily jakýmsi klidem a všecky prameny, které ve stínech stromů se řinuly, zněly jako svěží, rythmický dech spící krajiny. Chvílemi ozvalo se staré mlýnské kolo, jako staří psi, kteří štěkají ze spaní; praskalo to v něm, jakoby hovořilo samo sebou, kolébáno splavem řeky, jejíž čistá hladina šuměla tiše a táhle jako píšťala velikých varhan. Klid beze dna a mezí snesl se na toto šťastné zákoutí.

II.

Za měsíc na to, zrovna ten den před svátkem svatého Ludvíka, byla Rocreuse celá pobouřena. Prušáci porazili císaře a blížili se rychlými pochody k vesnici. Již celý týden přicházeli po silnici lidé a říkali: „Jsou v Lormière, jsou v Novelles“; a když tak neustále se o tom povídalo, jak rychle se blíží, dívali se lidé každého rána celí poděšení, nejsou-li již nahoře v lesích. Neviděli jich sice, ale tím více se toho lekali. Věděli jistě, že padnou do vsi někdy v noci a pobijou všecky lidi.

Minulé noci, zrovna přede dnem, nastal ve vesnici poplach. Lidé se vzbudili a slyšeli na silnici hluk. Ženy padaly na kolena a znamenaly se křížem, když v tom otvírajíce pozorně okna poznaly červené nohavice. Bylo to oddělení Francouzů. Kapitán ptal se hned po mairovi a pohovořiv si s panem Merlierem zůstal ve mlýně.

Slunce toho dne jasně vycházelo, takže bylo jitro velmi veselé. Bylo viděti, že bude v poledne horko. Nad lesy vznášela se zlatá záře, kdežto v údolí na lukách stoupaly bělavé páry. Vesnice, tak čistá a hezounká, probouzela se ve svěžím tom jitru a celá ta krajina se svou řekou a nesčíslnými prameny dýchala jako čerstvě pokropená kytice. Ale z toho dne se nikdo netěšil. Viděli, jak kapitán obchází mlýn, jak prohlíží sousední domky, jak přešel na druhý břeh Morelly a pozoroval krajinu s kukátkem; otec Merlier, který jej provázel, jak zdálo se, mu všecko vysvětloval. Na to rozestavil kapitán vojáky za každou zeď, za každý strom, do každého kouta. Hlavní síla mužstva ukryla se ve mlýně. Snad se tu chtějí bít? A když pan Merlier se vrátil, tázali se ho. Pokynul zvolna hlavou, ale neřekl slova. Ano, chtěli se bít.

Františka a Dominik stáli na dvoře zrovna před ním. Vyndal z úst dýmku a pravil: — Ach děti, zítra svatba ovšem nebude! To bylo vše, co řekl.

Dominik kousl se do rtů, svraštil čelo, vrtěl sebou a díval se upřeně k lesům jako by si přál, aby ti Prušáci se již ukázali. Františka byla bledá a vážná; chodila po mlýně a podávala vojákům, čeho potřebovali. Vařili si na dvoře polívku, a bavili se vesele čekajíce na oběd.

Kapitán, jak zdálo se, byl velice spokojen. Prohlédl si všecky světnice i mlejnici vedoucí k řece. Nyní sedl si na břehu a bavil se s mlynářem.

— Váš mlýn jest hotová pevnost, pravil. Zdržíme se zde až do večera . . . Ti lotři se trochu zpozdili. Již by tu měli být.

Mlynář mlčel. Viděl již svůj mlýn, jak hoří jako pochodeň. Ale nenaříkal, věda, že by to bylo marné. Řekl jenom toto:

— Měl byste schovat lodku za kolo. Je tam díra, kam se dobře vejde . . . Snad ji budeme potřebovat. Kapitán dal potřebné rozkazy. Byl to muž, asi čtyřicetiletý, vysoké postavy a krásné tváře. Zdálo se, že Františku a Dominika rád vidí. Bavil se s nimi, jakoby zapomněl na blížící se boj. Díval se za Františkou kam se jen hnula, a bylo patrno, že se mu líbí. Na to obrátil se najednou k Dominikovi a pravil:

— Vy nejste u vojska, příteli?

— Jsem cizinec, odvětil krátce Dominik.

Zdálo se že tento důvod kapitána málo přesvědčil. Přimhouřil oči a usmál se. Když Dominik viděl, že se Františka usmívá, dodal:

— Jsem cizinec, ale srazím jablko na pět metrů daleko . . . Počkejte, zde je moje puška, zde za vámi.

— Budete ji potřebovat, odvětil prostě kapitán.

Františka přistoupila blíže trochu polekaná, a Dominik nedbaje lidí vzal ji za obě ruce, jež mu podávala, jakoby ji chtěl vzíti do své ochrany. Kapitán se znova usmál, ale neřekl více slova. Seděl neustále na jednom místě šavli mezi nohama a díval se zamyšleně do dálky.

Bylo již deset hodin. Horko bylo vždy větší. Po celé krajině rozhostilo se děsné ticho. Na dvoře, ve stinných kulnách seděli vojáci a jedli polévku. Celá ves byla bez hnutí, neboť každý zatarasil ve svém domku dveře i okna. Jediný pes zůstal na silnici a vyl. Z lesů a blízkých luk dřímajících v slunci dýchala silná vůně. Časem ozvala se kukačka. Pak bylo zase ticho, vždy hlubší.

Najednou v tomto těžkém vzduchu ozval se výstřel. Kapitán rychle vstal, a vojáci zahodili misky ještě s polovice plné.

Za několik sekund byl každý na svém místě; celý mlýn od země až ku střeše byl obsazen. Zatím odvážil se kapitán až na silnici, ale neviděl ničeho: na pravo i na levo táhla se silnice, bílá a prázdná. Za chvíli ozvala se druhá rána a zase neviděl ničeho, ani stínu. Ale když se obrátil, spatřil v lesích mezi dvěma stromy lehký kotouč dýmu, který poletoval, jako babské posvícení. V lese bylo až dosud ticho.

— Ti lotři se ukryli v lese, bručel kapitán; vědí dobře, že jsme tady.

Na to začala palba vždy živější mezi Francouzi stojícími okolo mlýna a Prušáky schovanými za stromy. Koule lítaly přes řeku, ale neublížily navzájem nikomu. Střílelo se jen nepravidelně, z každého houští: a také nebylo viděti ničeho leč řídký dým splývající volně ve vzduchu.

To trvalo skorem dvě hodiny. Kapitán si zpíval s tváří dosti lhostejnou. Františka a Dominik zůstali na dvoře, vystupovali na špičky a dívali se přes zeď. Zvláště bavil je malý voják, ukrytý na břehu Morelly za starou lodkou; ležel na břiše, číhal, vystřelil a skrčil se pak vždy do příkopu, aby si mohl znova nabíti. Jeho pohyby byly tak obratné, tak chytré a při tom tak směšné, že se musili smát. Zdálo se, že spatřil nějakého Prušáka; neboť rychle vstal a mířil; ale nežli spustil, vykřík, padl a svalil se do příkopu. Ještě chvíli škubal nohama jako kuře, když se podřízne. Kule zaryla se mu do prsou. Byl to první mrtvý. Františka chopila bezděky Dominika za ruku a tiskla mu ji plná úzkosti.

— Jděte pryč, pravil kapitán. Koule lítají až sem. A věru, ve starém jilmu ozval se ostrý praskot a kus větve sletělo na zem. Ale naši milenci se nehnuli; zdálo se, jakoby hrozné toto divadlo je bylo přimrazilo. Na kraji lesa ukázal se Prušák; byl ukryt za stromem jako v kulisech. Ale sotva že udělal krok, mávl rukou a klesl na zem. A zase se nic nehnulo; ti dva mrtví jakoby dřímali na slunci a v celé krajině bylo ticho. Ba i střelba trochu přestala; jenom Morella hrčela jasně po bílých oblázcích. Pan Merlier díval se na kapitána celý udivený, jakoby se ho tázal, je-li již po všem.

— To hlavní teprvé přijde, odvětil tento. Jděte domů! Sotva to dořekl, ozvala se hrozná rána. Veliký jilm se zachvěl jakoby do něho bylo udeřilo, a celý dešť listí kroužil ve vzduchu. Prušáci mířili na štěstí tuze vysoko. Dominik odvlékl, skoro odnesl Františku; pan Merlier šel za nimi a volal:

— Schovejte se do sklípku, zdě jsou pevné.

Ale oni neposlechli, nýbrž vešli do mlýnice, kde asi tucet vojáků čekalo při zavřených okenicích a dívalo se skulinami ven. Kapitán zůstal sám na dvoře skrčený za malou zídkou a střelba trvala dále. Vojáci, jež venku postavil, couvali krok za krokem. Konečně se vrátili všichni do mlýna, když je nepřítel vyslídil v jejich úkrytech. Jejich úlohou bylo získati času, a neukázati se, aby Prušáci nevěděli, jak velikou moc mají před sebou. Tak uběhla zase hodina. A když přišel sergent a oznamoval, že jsou venku již jenom dva, tři muži, vytáh kapitán hodinky a pravil:

— Půl třetí.. Musíme tu vydržet ještě čtyry hodiny. Dal zavřít hlavní vrata a chystal se k energické obraně. Jelikož byli Prušáci na druhém břehu Morelly, nemohli je hned přepadnout. Asi dva kilometry od mlýna byl ovšem most, ale snad o něm nevěděli, a dalo se předvídati, že budou chtít řeku přejít. Kapitán dal tedy střežiti brod.

Střelba opět přestala. Mlýn byl v tom parném slunci jako po vymření. Okenice byly zavřeny a v celém dvoře se ani myš nehnula. Pojednou na kraji lesa ukázali se Prušáci. Vystrčili hlavu a osmělili se dále. Ve mlýně několik vojáků již mířilo; ale kapitán zvolal:

— Ne, ne, počkejte! Až přijdou blíž . . .

Byli velmi opatrní a dívali se na mlýn plní nedůvěry. Ten starý dům, tak tichý a smutný, obrostlý břečtanem, je znepokojoval. Ale přece šli dále. Když udělali na louce asi padesát kroků ke mlýnu, pravil prostě kapitán:

— Teď!

Ozval se silný výstřel a za ním ještě několik ran. Františka chvěla se na celém těle a zacpala si bezděky uši. Dominik stál za vojáky a díval se ven; a když se kouř trochu rozplynul, viděl ležeti na louce tři Prušáky. Ostatní uskočili za vrby a topoly. Na to začalo obležení.

Nežli uplynula hodina, byl mlýn celý provrtaný kulemi. Bušily do těch starých zdí jako krupobití. Když udeřily na kámen, bylo slyšeti, jak se odrazily a spadly do vody. Někdy to prasklo, a sice tehdáž, když se zaryla některá do kola. Vojáci ve mlýně šetřili nábojů a nestříleli, jenom když mohli mířit. Časem díval se kapitán na hodinky. A když koule prorazila okenici a zaryla se do stropu, zabručel:

— Čtyry hodiny! My to nevydržíme.

Znenáhla byla tato palba tak hrozná, že celý mlýn se chvěl. Jedna okenice spadla do vody, plná děr jako krajky a musili zacpat okno žíněnkou. Pan Merlier každou chvíli odvážil se vyhlédnouti ven na své kolo, jehož praskot ho bodal u srdce. Pěkně mu je zřídili; viděl, že se více spraviti nedá. Dominik prosil Františku, aby se schovala, ale ona nechtěla od něho; sedla si za velikou dubovou skříň, která ji chránila. Jedna koule vrazila přece do skříně, jejížto stěny temně zadu-

něly. Nyní postavil se Dominik zrovna před Františku. Ještě nestřílel; držel pušku v ruce, ale k oknům nemohl, neboť vojáci je obstoupili. Při každé ráně zachvěla se podlaha.

— Pozor, pozor! zkřikl pojednou kapitán.

Na kraji lesa spatřil něco černého. Hned na to nastala hrozná palba. Bylo to, jakoby ohromná vlna svalila se na mlýn. Zase jedna okenice odlítla a zejícím otvorem pršely kule dovnitř. Dva vojáci padli na zem. Jeden sebou ani nehnul; odšoupli ho ke zdi, aby nepřekážel. Druhý se svíjel a prosil, aby ho dobili; ale nikdo ho neposlouchal, a poněvadž koule pořád lítaly, hleděl se každý schovat, aby mohl nějakým otvorem pohodlně střílet. Již třetí voják byl raněn; ten neřekl ani slova, ale svalil se mlčky na kraj pod stůl; oči měl vyvalené a skleněné. Když viděla Františka ty mrtvoly, odstrčila bezděky stolici a sedla si ke zdi na zem; zdálo se jí, že je menší a tedy méně v nebezpečí. Zatím sebrali všecky matrace z celého domu a ucpali okna aspoň z polovice. Mlýnice byla plna třístěk, rozlámaných zbraní a rozbitého nábytku.

— Pět hodin, pravil kapitán. Dejte pozor . . . Budou chtít přes vodu.

V tom Františka vykřikla. Koule, která se odrazila, zavadila jí o čelo, až vytrysklo na něm několik krůpějí krve. Dominik podíval se na ni; na to přistoupil k oknu a poprvé vystřelil; od té chvíle pak více nepřestal. Nabíjel, střílel, a nevšímal si, co se děje kolem něho; jenom chvílemi ohlédl se po Františce. Ostatně nespěchal, ale mířil pečlivě. Prušáci táhli se podle topolů a chtěli přejít řeku, jak dobře tušil kapitán; ale jak se toho některý odvážil, přilítla Dominikova koule a zasáhla ho zrovna do hlavy. Kapitán, který se na to díval, byl celý udivený. Chválil jej a řekl, že by si přál míti hodně takových střelců. Dominik ho neslyšel. Jedna koule rozbila mu rameno, druhá zasáhla mu ruku. Ale on střílel dále.

Zase dva vojáci padli. Žíněnky celé rozbité chránily špatně okna. Když zase všickni vystřelili, zdálo se, že vyletěl mlýn do povětří. Cítili, že se nedá tato posice více udržeti. Kapitán díval se na hodinky a pravil:

— Počkejte . . . Ještě půl hodiny.

Nyní počítal již sám minuty. Slíbil svým představeným, že zdrží nepřítele až do večera a nebyl by se hnul ani o vlas, dokud by nebyla určená hodina. Byl pořád stejně příjemný a usmíval se na Františku, aby ji potěšil. Sám pak vzal pušku mrtvého vojáka a střílel ven.

V mlýnici byli všeho všudy čtyři vojáci. Prušáci ukázali se u velikém množství na druhém břehu Morelly a bylo patrno, že každou chvíli přejdou řeku. Tak uběhlo zase několik minut. Kapitán stál na svém a nechtěl se hnout; ale v tom přiběh sergent a pravil:

— Jsou na silnici, přepadnou nás od zadu.

Prušáci nalezli most. Kapitán vyňal zase hodinky.

— Ještě pět minut, pravil klidně. Do těch dob tu nejsou. A když bylo na vlas šest hodin, dovolil konečně svým lidem vyjíti malou brankou, která vedla mezi domky. Odtud skrčili se do příkopu a spěchali k lesu sauvalskému. Kapitán, když odcházel, pozdravil velmi zdvořile pana Merliera a žádal ho za odpuštění. Pak dodal:

— Bavte je . . . My se zase vrátíme.

Zatím Dominik zůstal sám v mlýnici. Střílel neustále, neslyšel ničeho ani neviděl. Cítil jenom, že musí hájit Františku. Vojáci odešli, on si toho nevšiml. Mířil a po každé ráně padl muž. Najednou ozval se veliký hluk. Prušáci vrazili do dvora ze zadu. Vystřelili naposledy a již ho přepadli, když jeho puška ještě kouřila.

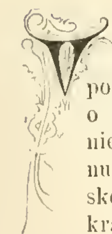
Čtyři muži jej drželi. Ostatní křičeli kolem něho v hrozné svojí řeči. Snad by ho byli zaškrtili. Františka vrhla se mezi ně a prosila, aby ho pustili. Ale v tom vešel důstojník a dal si představiti vězně. K vojákům řekl několik německých vět, na to pak obrátil se k Dominikovi a pravil k němu hrubě, ale v dobré frančině:

— Za dvě hodiny budete zastřelen.

(Dokončení.)

Kapitola o starých deskách.

Napsal *Jos. Truhlář.*

V posledních letech horlivěji než dříve usilováno o kritičtější zpracování staré známé látky písemnictví staročeského, ale zároveň nemenší vzplanula horlivost o vypátrání látky nové. Výsledky skoumání tohoto jsou zajisté utěšené i vábí k pokračování podobným směrem k dalšímu. Abych horlivost tuto vznítil v kruzích poněkud širších, odhodlal jsem se napsati řádky následující. Účelem jejich jest upozorniti všechny ty, kteří k větším bibliotékám buď soukromým neb společenským přístup mají, na jeden veledůležitý zdroj, z něhož ve prospěch literatury neb dějepisu čerpati mohou, na staré desky a přídeští. Ačkoli mnozí věci dobře znalí pohrdlivě pokrčí snad rameny myslíce, že míním mlátiti starou slámu, přec k úsudku tomuto nic nebudu přihlížeti, nýbrž k důležitosti zdroje svrchu naznačeného poukázati hodlám přes všeliké volání že jest to věc známá, o níž promlouvati zbytečno. Nikoli mezi nevzdělanci, kteří ovšem takových věcí všímati si nedovedou, nýbrž mezi lidmi v jistých odborech vědění lidského vynikajícími, jimž kromě toho neschází ani vzdělání tak zvané povšechné, až příliš často o knihovnách starších slýchati úsudky tak převrácené, že nutno nad tím pozastaviti se a s hrůzou pomysliti na osud biblioték soukromých, jež takovýmto „vzdělaným mužům“ do rukou by se někdy dostaly. Knihu po starší vazbě z daleka znalou pokládají tito vzdělanci za bezcenné haraburdí i mají pro ni zvláštní název „starého pleskáče“, nerozpakovali pak by se ani dost málo celou sbírku těchto pleskáčů hoditi do ohně, kdykoli naskytla by se jim příležitost aneb dána byla zvůle učiniti podle uznání vlastního. Toto pohrdání knihami staršími má původ svůj v nemístném často přeceňování znamenitých pokroků, jež vědy v posledních 100 letech učinily. Ovšem právník, chemik, medik, přírodozpytec věčného poučení v ple-

*

skáčích těchto hledati nebudou, any knihy tyto kromě toho s velkou většinou bývají obsahu náboženského: než proto nechvalno pohrdati jimi tou měrou, jakou se obyčejně děje. Skrývát se, jak z následujícího článku tuším vysvitne, v neúhledné skořepině této mnohá vzácná perlička, jež na světlo vynešená a náležitě oceněná byvši s to jest, aby písemnictví neb dějepis náš navždy obohatila a ozdobila. Že při tom k obsahu samu pleskáčů těchto, jenž ostatně často mnohem jest zajímavější, než ledakomu by se zdálo, nejméně hledím nýbrž spíše k pouzdru knih těchto, vysvitá z toho, co jsem svrchu napověděl, a vysvitne tuším ještě více z toho, co uvésti míním na doklad v řádcích následujících.

Především několik slov o vazbách rozličných věků. Že vazby neměly nikdy jiného účelu, než aby poskytovaly knihám před možnými pohromami nahodilými i živelními potřebné ochrany, netřeba ani podotýkati; že pak vedle této praktické stránky již velmi záhy přihlíženo též k umělecké jich ozdobě, toho na doklad nacházíme ve všech větších bibliotékách více neb méně vazeb velmi skvostných. V prvních stoletích středověku nalezáme větší sbírky knih téměř jedině při kostelích a v klášteřích. Byly to knihy větším dílem náboženské a velkého formátu, vázány pak bývaly v deskách dubových, koží potažených a dobře okovaných, tak že již tíže jim bývala jakousi ochranou. Než na tom nepřestáno, nýbrž aby nákladné knihy tyto byly ještě bezpečnější, ukovány byly k pulpitům řetězi. Než vedle knih takto opatřených vyskytují se již záhy skvostně vázané, zlatem a stříbrem okované, drahokamy vykládané, aneb aspoň hedbávím a vyšíváním ozdobené knihy. Takové ovšem pořizovali sobě jen lidé velmi bohatí. Knihy tyto jsou ještě posud ozdobou každé knihovny, ačkoli během časů a nepřízní osudu větším dílem drahocenných částí vazby své dávno pozbyly. Vazby pak takové mají cenu pouze historicko-uměleckou, svrchu uvedené okované cenu čistě archeologickou.

Vzdělanosti po střední Evropě se šířící nepostačovaly brzy takovéto prostředky, nýbrž každý zámožnější soukromník nabyv jakéhos vzdělání hleděl opatřiti si podle poměrů zásobu knih. Knihy tyto bývaly menšího formátu, i vázány jsou větším dílem ještě v deskách dřevěných, koží potažených, ale již vyskytují se také vazby pohodlnějšího druhu, pouhé totiž pergamenové obálky. Tento pohodlný způsob vazeb stával se zvlášť množícím se školám potřebou, i opatřovány bývaly knihy takto svázané hřeby neb knoflíky na hřbetě, aby majitel knihu mohl nositi na provázku. Knih takových, ježto náležely studentům věku XIII a XIV a obsahují výklady školní, má každá větší bibliotéka počet dosti hojný, zajímavy pak jsou rukopisné knihy tyto více tím, co na deskách a přídeštích stojí, než co učený obsah jejich poskytuje. Podobně vázány bývaly v druhé polovici XIV a v XV století náboženské traktáty a polemické spisy, jichž zachována hojnost ve všech bibliotékách. Také o nich platí větším dílem, čeho podotkli jsme při knihách školních.

V druhé polovici XV věku vynalezením tisku nadešly poměry poněkud změněné. Jelikož prvotisky tištěny na pěkném a pevném papíře, ukázala se potřeba bytelnější vazby, i vráceno se k deskám dubovým. Vedle toho uhostil se u knihařů nebývalý vandalismus zvláštního druhu, který jevil se trháním rukopisů starších, větším dílem pergamenových, a upotřebením blán vytržených za přídeští ku knihám tištěným. Tímto způsobem zkaženo mnoho vzácných rukopisů, jichž zlomky nacházíme ve zmíněných prvotiscích jako přídeští. Tento druh vazeb zachoval se až skoro do čtvrtého desítiletí věku XVI. Zatím však zavládal nový způsob vazby o deskách tlačených, z nichž mnohé znamenitou mají cenu uměleckou. Za přídeští brán již jen čistý papír i šetřeno po nějaký čas rukopisů starších. Ale ne dlouho. Již na konci téhož století XVI objevuje se barbarství knihařské v nové způsobě. Jako druhdy potahovány dřevěné desky koží, tak obalovány nyní pergamenem, někdy čistým, ale větším dílem blanami z rukopisů starých vytrhanými. Vazeb tohoto druhu má každá bibliotéka značné množství, i mají obálky desek těchto často cenu nemalou, a zasluhují bedlivého ohledání. V XVII století konečně zavládla v knihařství lepenka, které používáno za starší a těžší prkénka na podklad desek. Ale nikoli nestalo se to všady pojednou. Ve mnohých ještě deskách nacházíme lepenku primitivně od samých knihařů hotovenou, totiž slepováním celých vrstev rukopisů starých papírových i pergamenových. Lepenka takto zhotovená potažena bývá obyčejně koží buď hladkou neb tlačenou. Knihy tyto větším dílem posud dobře zachované, neposkytují ovšem stop toho, co v deskách jejich ukryto, pokud rohy desek nejsou odřeny. Abychom pak úkolu svému dostáli i v nejmenších podrobnostech, připomínáme, že jak v rukopisech tak poněkud též ve mnohých starších tiscích sluší všímati si také tak zvaných proužků ševních, jichž na upevnění jednotlivých složek aneb pozdějších archů užíváno. Proužky tyto řezávali staří knihaři přečasto z blán rukopisů, jichž zlomky ovšem nepatrné nám takto zachovány jsou. (Pokračování.)

Pepita Ximenez.

Andaluzský román. Napsal *Juan Valera.*

(Dokončení.)

Mám tak dobré mínění o Pepitě, že, kdyby jí bylo šestnáct let a umíněná matka násilně nutila ji k sňatku se mnou, který byl bych už osmdesát let stár jako Don Gumersindo, to jest, kdybych viděl smrt již přede dveřmi, vzal bych si Pepitu za ženu, aby se na mne usmála, když budu umírat jako kdyby byla mým andělem strážným, jenž oděl se v tělo lidské; rád pak zanechal bych jí své postavení, své bohatství i jméno. Avšak ani Pepitě není šestnáct let, ale dvacet, aniž vládne nad ní vypočítavá matka, aniž pak mně jest osmdesát let, nýbrž pět a padesát. Jsem již v horším stáří, neboť začínám se cítit dosti od let sebraným, mám trochu záduchy, mnoho kašle, dost lámání a

jiných nepříjemností, avšak chuti umřít nemám nižádné. Doufám, že přečkám ještě dvacet let a poněvadž jsem o pět a třicet roků starší Pepity, rozvaž jen, jak nešťastná budoucnost by jí očekávala po boku tohoto věčného starce. Za několik let po sňatku musela by si mne zošklivit, přes to, že tak dobrá jest. Stalo se zajisté jen z pouhé dobroty a rozvážnosti, že nepřijala mne za muže, ačkoliv jsem tak vytrvale ano tvrdošíjně o ni se ucházel. Jak vděčen jsem jí za to teď! I sám osten marnivosti, zraněné jejím odmítnutím, se otupuje, pomyšlením, že nemilujíc mne miluje mou krev a milována jest mým synem. Pravím sobě: Jestliže tento čerstvý a svěží břečtan nechce vypnouti se ku starému kmenu; již sešlému, sklání se k jeho útlému, zelenému a květoucímu odmladu. Bůh jim žehnej oběma, a dej štěstí lásce jejich! Než abych ti mého hocha znova poslal, udržím jej zde, když nutno bude, třeba násilím. Rozhodl jsem se, že se spiknu proti jeho kněžskému povolání. Sním již jen o tom, jak bych jej oženil. Vidím se již jako omládlým, pomyslím-li na ten dobrý, krásný párek spojený láskou. A což, až mi dají několik maličkých? Než aby odešel za missionáře a poslal mi z Australie, nebo Madagaskaru, nebo z Indie několik novokřtěnců s na píď tlustými rty, černých jako saze nebo žlutých jako jircha a s očima jako sova, zdaž nebude lépe, když bude Luisito kázati doma a vychová mi v důstatku řadu novokřtěňátek, rusovlasých, růžových, s očima jako Pepitiny a vypadajících jako malí cherubínové bez křídel? Ony novokřtěnce, které by mi odtamtud posýlal, bylo by vždy radno udržovati v ctihodné vzdálenosti aby mne nenakazili, kdežto tato budou jako růže rajské a přibatolí se a posadí se mi na kolena a budou se mnou hrát, a budou mne líbat a budou mi říkat dědoušku a budou mne tleskat do lysiny, kterou už mám. Co chceš více? Dokud jsem byl v plné své síle, pomýšlel jsem na radostnou domácnost, avšak teď, když jsem tak blízkým stáří, jestliže již nejsem v něm, jak že, nechci-li se státi klášterníkem, nemám doufati, že mi dobře slušeti bude úloha patriarchy? A nemysli, že budu jen doufati v uskutečnění se tohoto nastávajícího sňatku; já budu usilovat o to, aby se uskutečnil. Podle tvého vlastního podobenství, v němž přetvořuješ Pepitu v zkušební kámen, v nádobu tavící a Luisita v kov, naleznu, nebo jsem již nalezl dmychadlo nejužitečnější, které oživí oheň, aby se kov co nejdříve roztál. Tímto dmychadlem jest Antoňona, kdysi kojná Pepitina, osoba jako ještěrka, velmi mlčenlivá a velmi oddaná své paní. Antoňona se již se mnou dorozuměla a vím od ní, že Pepita láskou umírá. Umluvili jsme, že budu činit jako bych byl slepý, a nedám na sobě znáti ničeho. Otec vikář, opravdová boží duše, stále roztržitá, slouží mi tak, nebo ještě více než Antoňona, aniž by toho sám věděl, neboť ustavičně mluví s Pepitou o Luisovi a s Luisem o Pepitě; tak, že tento výborný a ctihodný muž, s půl stoletím na každém koleně, proměnil se — ó zázraky lásky a nevinnosti! — v holuba poslíčka, po kterém si oba milující vzkazují své cukrování a své strasti nevědouce o tom ani jeden, ani druhý. Tak mocné sloučení pomůcek přirozených a umělých musí přinésti výsledek neklamný. Již nyní zvu tě na svatbu, abys buď přišel je oddat sám, nebo poslal jim své požehnání a nějaký krásný dar."

Zde končil Don Pedro s čtením svého listu a když opět pohledl na Luise, viděl, jak stojí tu, poslouchaje ho, s očima plnýma slzí.

Otec a syn padli si do náručí a drželi se v objetí pevně a dlouho.

* * *

Za měsíc po tomto hovoru a čtení slavila se svatba Dona Luise s Pepitou Ximenez.

Pan děkan, obávaje se přílišného žertování svého bratra nad smutným koncem mysticismu Luisitova, a věda kromě toho, že by nehrál příliš vážnou úlohu, v místě, kde by mu všichni řekli, že má k vychovávání svatých trochu nepožehnanou ruku, omlouval se mnohou svou a vážnou prací a nepřišel, ačkoliv poslal své požehnání a Pepitě darem skvostné náušnice.

Pan vikář měl tedy potěšení snoubence oddati.

Nevěsta překrásně ustrojena zdála se všem sličná jako anděl.

Don Pedro vystrojil v ten večer slavný bál v galeriích svého domu a v otvírajících se do nich salonech. Služebnictvo i panstvo, vznešený svět i dělnictvo, dámy a slečny a dívčiny z města byli tu přítomni a procházeli se a bavili se mezi sebou jako ve vysněném prvním věku člověčenstva, kterému, nevím proč, říkají věk zlatý. Čtvero dovedných, a byť ne dovedných, tedy neunavných guitaristů hrálo fandango. Cikán a cikánka, proslulí to zpěváci zanotovali ty nejzamilovanější písničky s jemnými narážkami na příležitost. Městský učitel předčítal svatební báseň psanou heroickým veršem.

Bylo oplatek, pečiva, kosmatic, preclíků, mandlových koláčů, sucharů a hojnost vína pro lidi menší. Panstvo se častovalo cukrovými odvary, šokoládou, medem oranžovým, medem májovým a rozličnými rosolkami a likéry vonnými a jemnými.

Don Pedro celý omládl; žertoval, usmíval se na všechny a dvořil se všem. Zdálo se býti nepravdou co psal děkanovi a o svém lámání a jiných churavostech. Tančil fandango s Pepitou, se svými nejhezčími služkami a se šesti nebo sedmi dívčinami. Pokaždé, když jednu z nich, celou udýchanou uvedl nazpět k židli, objal ji jak slušno jest a předepsáno, a méně vážné potleskal několikráte na tvář, což ovšem předepsáno není. Don Pedro vzchopil se až k vrcholi dvornosti poprosiv o tanec Doňu Casildu, která nemohla odepřít a při svých dvou centech lidskosti a červencovém vedru sklesla pak na žmach propocená na své sedadlo. Konečně ujal se Don Pedro také Currita a dal mu tolikráte připíjet na zdraví a štěstí novomanželů, že měl mezkař Diente co dělat, aby jej dovezl domů, kde by vyspal svou opičku, přehozeného přes oslici jako opravdový měch vína.

Bál trval až do tří hodin z rána, ale novomanželé zmizeli nevyzpytatelně již o jedenácté a odešli do domu Pepitina. Don Luis vrátil se při světle, v celé nádheře a slávě, jako pán a manžel zbožňovaný do oné čistotné komnatky, do které byl před měsícem vstoupil za temna pln zmatku a horečnosti.

Ačkoliv jest v místě nikdy nezanedbaným zvykem vystrojiti hrozné zastaveníčko každému vdovci nebo vdově po druhé v sňatek vstupujícím, a nedopřáti jim hřmotem rolniček pokoje v první noc po svatbě, byla přece Pepita všem tak sympatická, Don Pedro tak ctěn

a Don Luis tak milován, že nebylo žádných rolniček, ba ani sebe menšího pokusu, aby zazvonily v této noci: tak vzácný to případ, že jest dosud zaznamenán v pamětnostech onoho místa.

III.

Doslov: — Listy od mého bratra.

Příhody Pepitiny a Luisitovy měly by skončiti zde. Tento doslov jest zbytečný; avšak pan děkan má jej ve svém svazku a my, byť bychom neuveřejnili celý, uveřejňujeme aspoň část; dáme jen několik ukázek.

Nikdo nemůže míti sebe menší pochybnosti, že Don Luis a Pepita spojeni láskou neodolatelnou, oba téměř těch samých let, ona krásná, on mužný a hezký, oba rozvážní a plní dobroty žili šťastně dlouhá leta užívajíce všeho blaha i pokoje na zemi; avšak to, co většina čtenářů považuje za přirozený následek vypravování, stává se jistotou tomu, kdo čte doslov.

Kromě toho obsahuje tento doslov zprávy o některých vedlejších osobách, jejichž osud snad některého ze čtenářů zajímá.

Epilog shrnuje se na svazeček listů, které psal Don Pedro svému bratru, panu děkanovi do čtyr let po svatbě svého syna.

Neuvádíme datum, ačkoliv sledujeme pořádek chronologický, i podáváme jen několik krátkých zlomků z řečených dopisů:

* * *

Luis projevuje největší vděčnost Antoňoně, bez jejíhož přispění nebyl by dosáhl Pepity; avšak tato žena spoluvinnice při jediné chybě, které se on a Pepita dopustili, tak intimní v domě, tak zasvěcena do všeho nemohla by jinak než býti na překážku. Proto, všemožnou přízeň jí prokázav, přiměl ji Luis k tomu, aby se vrátila ku svému muži, jehož každodenní se opíjení nemohla snésti. Syn mistra Cencia slíbil, že se už neopije skoro nikdy; rozhodného a bezvýminečného n i k d y nepodařilo se na něm vynutit. Důvěřujíc v tento poloslib svolila Antoňona ku vrácení se pod manželskou střechu. Když pak manželé tito byli zase spojeni, domníval se Luis, že k důkladnému vyléčení syna mistra Cencia poslouží nejlépe methoda homeopatická, a proto, doslechnuv, že cukráři mají v ošklivosti věci sladké, soudil, že hospodští musí nenáviděti víno i pálenku, a tak poslal Antoňonu a jejího muže do hlavního města našeho kraje, kdež jim zakoupil skvělý hostinec. Oba žijí tam spokojeně, mají poměrně mnoho hostí a bezpochyby zbohatnou. On se občas ještě opíjí, ale Antoňona, která jest silnější, užije pak vždy řádně svých pěstí co mediciny.

* * *

Currito dychtiv následovati příkladu svého bratrance, jemuž se ode dne ke dni stále více obdivuje, a znamenaje a závidě mu domácí štěstí s Pepitou hledal si nevěstu za každou cenu a vzal si dceru bohatého zdejšího rolníka zdravou, čerstvou, ruměnnou jako vlčí mák a slibující, že nabude brzo ještě větší váhy a rozměrů než její tetinka Doña Casilda.

* * *

Hrabě de Genazahar poležev si pět měsíců v posteli zotavuje se ze své rány i říkají že se také značně vyhojil ze svých minulých hříchů. Před nedávnem zaplatil Pepitě více než polovici svého dluhu a doufá, že brzo zapraví ostatní.

* * *

Měli jsme veliký zármutek, ačkoliv jsme událost, která nás tak zarmoutila, očekávali. Otec vikář, podlehnuv tíži let, odešel do lepšího života. Pepita stála u hlav jeho postele až do posledního okamžiku a zatlačila mu svýma krásnýma rukama oči. Otec vikář měl smrt blahoslaveného služebníka Hospodinova. Více než umíráním zdálo se to býti šťastným přechodem do krajů jasnějších. Přes to vše oplakávala jej Pepita a my všichni hořce. Nezanechal více než pět nebo šest tolarů a nábytek, neboť vše co měl rozdal chudým. Jeho smrtí osiřeli by také tito, kdyby nebylo tu Pepity.

* * *

Úmrtí páně vikářovo každého v místě velice dojalo; ano jsou někteří, kdož jej prohlašují za opravdového svatého, jenž zaslouží státi na oltáři, i vypravují, že učinil již několik zázraků. Já o tom nevím, ale toho jsem si vědom, že byl to muž výborný a odešel zajisté přímo do nebe, kde máme nyní v něm orodovníka. Jeho pokora, skromnost a bohabojnost byly takové, že na smrtelné posteli mluvil o svých hříších, jako by byl jakých měl, a prosil nás, abychom se za jich odpuštění a zaň modlili k Spasiteli a Nejsvětější Matce.

Na duši Luisovu učinily hluboký dojem tento příkladný život a smrt muže, přiznávám, že prostého a málo cvičeného, ale muže zdravé vůle, hluboké víry a vroucí nábožnosti. Luis porovnává se s vikářem a praví, že cítí, jak hluboko stojí pod ním. To vzbudilo v jeho srdci hořký smutek, avšak Pepita, která tak mnoho dovede, plaší jej svými úsměvy a svou něžností.

* * *

Všemu v domě dobře se daří. Luis i já máme několik vinic, jakých není lepších ve Španělsku jedině Xerezské vyjímaje. Olivy urodily se toho roku výborně. Můžeme si dopřáti všeho, co lze zaopatřiti bohatstvím, i radím Luisovi a Pepitě, aby si vyjeli do Německa, Francie a Italie, jakmile jen Pepita všechno přestojí a se zotaví. Ty děti mohou bez lehkovážnosti a pošetilosti vydat na tu cestu několik tisíc tolarů, nakoupit si mnoho krásných knih, nářadí a uměleckých předmětů, jimiž mohou ozdobit svůj příbytek.

* * *

Čekali jsme dvě neděle, aby den křtu byl výročním dnem svatby. Dítě je hoch, krásný a silný. Já byl jsem za kmotra i dali jsme mu mé jméno. Již myslím na to, jak bude Petříček mluvit a bude roztomilým.

* * *

Aby všechno pro tyto milující se manžele dobře skončilo, dovídáme se nyní z listu z Habany, že bratr Pepitin, od jehož rozmařilosti jsme se obávali, že bude na potupu rodiny, pomalu bude jí ku cti a stane se vynikající osobností. V té dlouhé době, co jsme o něm

nevěděli, užil dobře každé příležitosti a osud hnal jej větrem příznivým. Dostal se k novému místu v celním úřadě, potom začal obchod s černochy, potom přišel o vše, což bývá u jistých obchodníků jako když vrbu ořeže tak že se rozpučí ještě silněji než dřív a dnes již tak vybujel, že míří do řad první aristokracie a nejméně po titulu nějakého markýze nebo vévody. Pepita bojí se i bere pohoršení z tohoto neočekávaného štěstí, avšak já jí říkám, aby nebyla bláhová a že, když její bratr musí každým způsobem být ničemou, není-li to lépe aby jím byl pod příznivou hvězdou?

* *
*

Tak mohli bychom u výtahu pokračovati, kdybychom se neobávali unaviti čtenáře. Proto tedy končíme jedním z listů posledních:

* *
*

Moje děti vrátili se zdrávi z cesty i s Petříčkem, z něhož se stal roztomilý šibal.

Luis i Pepita řekli, že už se odsud z místa nehnou, byť dožili se věku Filemona a Baucidy. Jsou do sebe zamilováni jako kdy.

Mají krásné věci, mnoho knih, několik obrazů a nevím ještě co všelikých přepěkných drobotin, které si nakoupili ve světě, hlavně v Paříži, Římě, Florencii a Vídni.

Tím jakož i láskou k sobě a vlídností a srdečností ku každému s kým přijdou ve styk, a přicházejí ve styk s celým zdejším světem, mají blahodějný vliv na zdejší způsoby, jakož pak i elegance a dobrý vkus, s jakým si nyní zařídili svůj dům, poslouží velice k tomu, aby se úpravnost a hloubka zevnější zde rozšířily.

Lidé Madridští o nás říkávají, že jsme venkované suroví a tupí, avšak zůstávají vždy doma a nikdy si nevezmou práce, aby nás přišli uhladit; spíše naopak, jak mile se zde na venkově vyskytne člověk, jenž něco ví a něčím jest, nebo aspoň myslí, že jest, může-li jen trochu, pospíchá odtud a zanechá hospodářství a vesnici tak, jak jsou.

Pepita a Luis jsou opáčného náhledu a já jednání jejich z celého srdce schvaluji. Zlepšují i okrášlují zde všechno tak že tu bude toto zátiší jejich rájem.

Nedomyšli se také, že péče o hmotný blahobyt oslabila v Luisovi a Pepitě sebe méně náboženský jejich cit. Zbožnost obou jest hlubší každým dnem a v každém dobru a spokojenosti jimž se těší nebo které sděliti mohou se svým bližným, vidí nové dobrodiní nebes, za které býti vděčnými považují vždy více za svou povinnost. Ano i více: tato dobra, tato spokojenost nebyly by takovými, neměly by ceny, váhy ani podstaty pro ně, kdyby nedostávalo se jim takové od pevné víry ve věci božské a od bohabojnosti.

Luis, uprostřed všeho svého nynějšího štěstí nikdy nezapomíná, jak mnohem vyšší byl ideál, o kterém kdysi snival. Jsou doby, v kterých nynější jeho život zdá se mu všedním, sobeckým, prosaickým u porovnání se životem obětavým, se životem duchovním, ku kterému se mnil býti povolán v prvních letech své mladosti, avšak Pepita rozptýlí vždy rychle všechno takové smutné dumání a Luis potom pochopuje a vyznává, že může člověk sloužiti Bohu v každém stavu a v každých poměrech a srovnati v soulad víru živou a lásku k Bohu, když naplňují jeho duši s touto láskou dovolenou, byť pozemskou a vrátkou. Avšak všemu tomu dává Luis jako podklad božský, bez něhož by ani ve hvězdách visících v éthéru, ani ve květinách a plodech, které zdobí pole, ani v očích Pepitiných, ani v nevinnosti a kráse svého dítěte, neviděl nic půvabného a lásky hodného. Ten velký svět, praví, celé toto nádherné složení všehomíra, zdál by se mu, bez jeho Boha prozřetelného, velikolepým ale bez ladu, krásy a účele. A ten menší svět, jak nazývá člověka, také by nemiloval, kdyby nebylo to pro Boha a skrze Boha. Nikoliv proto, že Bůh káže milovati jej, ale že důstojnost člověka a jeho zasluhování býti milovánu opírají se v Bohu samém, jenž netoliko stvořil duši člověka podle svého obrazu, ale zušlechtil i lidské tělo, učiniv je chrámem Ducha pojícího nás s Bohem a povznášejíc nás až ku spojení s jeho Slovem nestvořeným. V těchto příčinách a jiných, které zde vykládati nebudu, bere Luis svou útěchu a smiřuje se s tím, že nestal se knězem mystickým, ohnivým i apoštolským; potom svrhne se sebe i onu šlechetnou závist, kterouž zbudil v něm velebný náš vikář v den smrti své; neboť on i Pepita jsou živi v křesťanské oddanosti vzdávajíce Bohu díky za všechno štěstí, jemuž se těší a nehledajíce základu, ani příčiny, ani pohnůtky tohoto štěstí v jiném než v Bohu samém.

V domě mého syna jest tedy několik sálů, které se zdají býti spíše skvostnými kapličkami katolickými a oratoriemi; avšak nesmím také zapírati, že mají oba v sobě také trochu pohanstva, něco z venkovské poesie milujících se pastýřů, kterážto však utekla se mimo zdi domu.

Zahrada Pepitina přestala býti zahradou, ale stal se z ní co nejpůvabnější sad s araucariemi a indickými fíky, které rostou zde pod širým nebem; mají zde také malý sice, ale krásný skleník, plný vzácných rostlin.

Zahradní domek, v kterém jsme jedli jahody v onen večer, kdy se Luis a Pepita podruhé viděli a spolu mluvili, proměnil se v hezounký chrámek, s portikem a sloupovím z bílého mramoru. Uvnitř jest prostranný sál s velmi pohodlným nářadím a ozdoben krásnými malbami; jedna z nich představuje Psyché nalezající a pozorující u vytržení při světle své lampy Cupida spícího na svém lůžku; na jiné viděti jest Chloe, jak prchající cikáda skrývá se jí za prsa, kdež majíc se za bezpečnu v tak libezném stínu začíná zpívat, zatím co Dafnis chce ji z jejího úkrytu vylákat.

Kopie Venuše Medicejské vytesaná s velkou umělostí z karrarského mramoru zaujímá místo nejpřednější a v tomto sále jakoby panovala. Na podstavci vyryty jsou zlatými literami tyto verše Lucretiovy:

> Nec sine te quidquam dias in luminis oras
> Exoritur, neque fit laetum, neque amabile quidquam.
> (Bez Tebe nic v božské kraje světla nevejde, jenom Ty všecko činíš blaženým, všemu půvab krásy udílíš.)

Přeložil *J. V. Sládek.*

FEUILLETON.

— Pamětní list „Národ sobě“ vyšel redakcí Jana Nerudy v části literární a redakcí Soběslava Pinkase, Fr. Ženíška, Ot. Hostinského, Jana Kouly a Josefa Myslbeka v části obrazové. Zásluh o vyjití listu v tak krásné úpravě má kromě redakce v první řadě vynálezce světlotisku prof. Husník, bez jehož přičinění a úsilovného namáhání ztěžka byl by mohl tento list vyjíti v určenou dobu, dále knihtiskárny Jana Otty, Dr. Grégra, družstva „Politik“, kteréž obstaraly tisk hlavního listu s péčí nadevše svědomitou a s napjetím všech sil i obětmi hmotnými, a knihtiskárny Šimáčkova a Vilímkova, jež obstaraly tisk příloh insertních. — Máme před sebou kus velké duševní práce českého národa, vidouce tu nejlépe, co zmůžeme spojenými silami a svornou pevnou vůlí. Radost mísí se tu s hlubokým pohnutím. Jak pokročilo za těch nějakých málo let to osení vorané do české půdy našimi otci v práci a národní uvědomělosti a neživené ničím než nadějí, že musí býti lépe! Jak dívali by se dnes Kollár, Jungmann, Šafařík, Čelakovský, Klicpera, Tyl a jiní na dílo spojených sil spisovatelských a výtvarných? — Jak díval by se na ně Mácha? — Jak ten velký skeptik Dobrovský? — — Toho pohledu bylo jim dopřáno jen v jejich snech. Dnes část té vidiny se uskutečňuje. Pro nás má „Národ sobě“ zcela jiný, vznešenější a pamětnější význam, než u kteréhokoliv jiného národa, již luxu v umění hovícího, národa i politicky volného. U nás musí nám býti vše světější a dražší, a také jest. Proto to dvojí rozechvění v nás, radost spojená s pýchou a pohnutí vzbuzené nejenom vzpomínkou na minulost, ale i hleděním do budoucnosti. Tolik vřelosti, tolik nadšení nesoustředilo se ještě v žádném našem díle vydaném umělci — a jen tak mohlo také postaviti se po bok té vřelosti a tomu nadšení, které soustředil v jiném díle náš český lid. Bez podpory, která jinde jako sama sebou se rozumějící vychází od vlád, od aristokracie atd. atd., postavil lid náš ten krásný pomník své uvědomělosti, bez podpory, pohazované, postrkované, živené bidou a odříkáním vykvetlo naše umění. Dvě síly, obě z lidu, podávají si ruce, obě stejně chudé, obě stejně poctivé, obě stejně obětavé: Náš muž z lidu podává si ruku s naším umělcem. Kéž spojení to potrvá, utuží se a přinese vlasti naší požehnání i až bude čas spojit se k dílu jinému, pak všichni rukou v ruce ku předu! *J. V. S.*

— „Chceme býti napřed Čechy v myšlení, cítění, práci a poctivosti, ale nesmíme zanedbávati toho, co ze vzdělanosti a ušlechtilosti jiných národů může doplnit vzdělanost a ušlechtilost naši.“ — na tom tušíme rozumně přestal před časem vedený boj o českosti a nečeskosti nynějšího našeho písemnictví a myslíme, že není poctivého českého vlastence, jenž by s onou zásadou ze srdce nesouhlasil. V českém literárním světě je zase pokoj a svatou povinností každého z nás jest, aby ho nerušil, ponechávaje každému plnou volnost, aby sloužil věci naší podle svých sil a svého nadání, však věci naší aby nikdy nekřivdil! Tím více tedy odsouzení hoden jest hlas jednoho z našich časopisů, který vytknul si téměř za cíl vyvolati různice nové a poškoditi tak těžce vypěstovaný čilejší ruch v našem čtenářstvu. Žádati, aby každý literát v díle svém zůstal nedotknutelným, aby nevytýkaly se knihám i časopisům chyby a vady, které skutečně vadami jsou, nepřijímati s druhé strany každou, byť sebe trpčí avšak oprávněnou výtku s chladnou rozvahou ano uznáním, bylo by pošetilostí. Avšak veškerá schválnost, veškerá nepravda musí býti vyloučena. Jest to časopis „Paleček“, který od nastoupení svého redaktora pana Rudolfa Pokorného jest neunavným v rozdmychávání vždy nového boje. Zvláště časopis „Lumír“ a spisovatelé úže s ním spojení jsou oblíbeným jeho terčem. Míří-li útoky ty na hmotný kořen listu, propadají odsouzení jako každé rušení cizího majetku, — míří-li na směr, kterým se „Lumír“ bere, směr prý to cizácký, odsuzují se z dvojí příčiny: předně, že obsah ryze český zúmyslně se zamlčuje, a za druhé že tvrzení, jako by „Lumír“ více než jiný list český hověl literaturám neslovanským na úkor látkám domácím a slovanským — že tvrzení to je nepravdou!

Necháme mluvit cifry. Avšak podotýkáme napřed, že nejsou míněny proti žádnému z časopisů, kteréž uvedeme, byltˇ by to věru smutný úkaz, abychom na sebe žárlili, ale to také nutno podotknout, že redakce „Lumíra“ té hrdosti v sobě má, aby odmítla od sebe řadění svého listu do nějakého zákoutí, nebo dokonce vytýkání mu nevlastenectví pro látky, které přináší, kdežto ze všech předních belletristických listů českých, když přijmeme tu obecnou theorii o cizáctví za svou, má „Lumír“ ryze české látky poměrně nejvíce a cizí nejméně za jedinou „Osvětou“ se řadě, kteráž belletrii za hlavní cíl nemá. Stavíce se tedy na hlediště těch, kdož za cizáctví považují každou, ať původní ať přeloženou věc, k níž látka není vzata ze života a činnosti české nebo slovanské, ovšem ale za neutrální považujíce každému jen ne barbaru svatou půdu staroklassické vzdělanosti, dále články přírodopisné a čistě esthetické (což jest „Lumíru“ hlavně čistou belletrii pěstujícímu v číslicích jen na neprospěch), vypočetli jsme v ročníku 1879 pěti předních českých listů — a jen z celého ročníku se souditi dá — jak následuje:

„Osvěta“ měla 1058 stran (529 stran „Lumírových“) mezi nimi 88 stran „nečeských a neslovanských“. Mělať tedy	„Osvěta“	„cizáctví“ 8%.
„Lumír“ měl z 576 str. svého obsahu 147 „nečeských a neslovanských“. Tedy	„Lumír“	„cizáctví“ 25%.
„Květy“ vyšly v 1520 stran (760 stran „Lumírových“.) Mezi těmito bylo 548 stran „nečeských a neslovanských“; tedy	„Květy“	„cizáctví“ 36%.
„Světozor“ maje 624 str., přinesl po odečtení 52 str. insertních a 139 stran zaujatých počtem 271 obrazů, 433 stran textu. Z těchto „nečeských a neslovanských“ 45 stran. Tedy	„Světozor“	„cizáctví“ v textu 10%.
Za to naleză se ve „Světozoru“ mezi 271 obrazy 97 „neslovanských a nečeských“, tedy	„ „	„cizáctví“ v obrazech 39%.
„Česká Včela“ se 354 stranami textu (ostatních 30 stran doplněno obrazy českými a nečeskými) má 114 stran „nečeských a neslovanských“. Tedy	„Č. Včela“	„cizáctví“ 32%.

Nuže, proč tedy, když na těchto poměrech je něco vlastizrádného, neobrátit se proti všem jmenovaným listům? — Jen to bylo by jednání poctivé. — Však pro ty, jimž upřímně na naší národní věci a našem umění záleží, končíme krásnými slovy Jiráskovými v pamětním listu „Národ sobě“: „Máme různá hesla, stojíme v různých četách, ale všichni kupíme se kolem vznešeného praporu, na němž psáno: „Umění Národu!“ Nepřeme se, čí heslo, čí cesta lepší. Volnost umění! Zápasme však, kdo více jemu a národu poslouží. Dobrá vůle všem: budiž jí ohled; ale skutkům — spravedlivý soud!“ *J. V. S.*

— S několika stran doslýcháme, že se redakcí Lumíra přisuzuje autorství v těchto dnech vyšlého svazečku politických epigramů: „Žihavky“. Epigramy ty, ač na chvat psány a na mnoze nezaslouženě ostré a jinde zase mdlé, jeví přece co do účele tolik dobré vůle, že zaslouží býti čteny a uváženy. Autor patří dle nynějšího roztřiďování spisovatelů v „tábory“ do táboru příkře proti Lumíru stojícího. Uveřejniti jeho jméno, pokud on sám tak nečiní, nám nesluší, ačkoliv se svého stanoviska nepochopujeme, proč, když kdo co napíše, nestojí za to svým plným jménem. Kdo v pravdě a v plném přesvědčení chce býti reformatorem, nechodí pod škraboškou.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 30. května 1880. ČÍSLO 15.

Z nové knihy Viktora Huga.

Náboženstva a náboženství.

Neděle.

Dnes posel nepřišel; toť věru neslýchané!
— Ne, vaše dveře dnes jsou uzavřeny, pane.
— A co! — Vy nechcete dnes noviny číst přec?
— A proč ne?
Mary, jež jde zhasínati pec,
jest věru nádherná, má velký čepec bílý.

— Ni psaní nejsou. — Proč? — Jest neděle můj milý.
— Co dál? — V den takový se nečtou žádná psaní!
A proč? — Bůh stvořil svět, dnes ve svém namahání
po šestém ustál dnu. — Co mně je po tom však?
— Na vaše dveře se dnes nezaklepe. — Tak?
Proč ale, nechápu? — Bůh odpočívá dnes!

Toť věru překrásné a veliký to ples,
jenž Mary křesťance a irské služce moh
se naskytnouti jen, pán, Francouz, neznaboh
od ní hle počátkům se abecedy učí.
A z dálky ve věži, slyš, slavnostně zvon hučí.

*

Až ku sedmému dnu tak vesmír bují, pučí,
a tam když dojde, pak se zastaví a v ráz
jest mdlý, jest vyčerpán, zde jeho mez a hráz,
my zvem to nedělí. O já to chápu věru,
co práce stojí to ten azúr prostřít v šeru,
já vím udělat dub to není dělat křoví,
že třeba žebříku, jenž silný jest a nový
a vím bez lešení to nelze ani zmoci,
by mohla jitřenka vzplát freskou na zdi noci;
tak velká práce ta, přírody valné dílo
bez trochu únavy se ani neskončilo;
tak Všemohoucí řek: „Ach nemohu již víc!“

A v potu, zničen, zmdlen, dýchaje z plných plic
a v kříži náhle jsa dnou zastaralou zchvácen,
když celý stvořil svět a vesmír, utrmácen
když stvořil hvězdnou směs ve hloubi obzoru
a život, počasů rej dolů nahoru,
květ, ženu, propasti, zem, ptáka, lesů šer,
bůh unavený pak pad v svůj fauteuil — voltaire!

První reflexe.

Kde náboženství jest, jež trochu nerouhá se?
Ten boha obléká v šat hrobaře, jenž v řase
skryt oblaků svůj ráj si dělá z duší vytí;
na sklepu jeho strop plamenů odlesk svítí.
On skřípe zuby, bláh jest, že má tůni pekla,
kde řádí železná vidlice jeho vzteklá.
A druhý do ruky mu velkou šavli vtiská,
že uniforma mu pod jeho albou blýská;
má dělo na zemi a v mraku blesku hrot,
dřív zván byl Jehovah, teď sluje Sabaoth.

On bubeníkem jest, armády generalem,
on kráčí do války; tu v černém dýmu stálém
Belzebuth filuta jej tajně zaskočí
a uhlím kníry mu přidělá pod oči.
Tu pozná věčný bůh, že vlastně dělá blázna,
i mlčí, strčí blesk do tašky své, jež prázna,
a zapřen papežem na konci rád pak svolí,
když péro zatkne boj mu mitry na vrcholi,
pak oči uzavře, nad lidmi začne sníti
a nejsa dobrý bůh chce dobrým ďáblem býti!

Theologovi.

Ať oblekáte se v turbany, do batistu,
ať v mitru, mísíce tam perlu k ametystu,
ó kněží v ephodách, ó kněží ve taláru,
ó slyšte, slyšte přec, že příliš mnoho žáru
v tom snaha vaše má po světě hloupost síti!
Když v nebi Nejvyšší se zdá tam hluchým býti
a slepým docela, když všecko líbit dá si,
když dá se urážet a chvalozpěvů hlasy
když slyší bez smíchu, ni sobě nenaříká,

ba vlídně poslouchá, kde který biskup hýká:
Vy z jeho dobráctví až příliš těžíte
a mnoho břemen svých mu na hřbet věšíte,
tu v svojich synodách tam v sanhedrinech svých,
když namažete pak o něm sta hloupých knih!
O kněži! snadně tak mísíte utrháním
a kletbou, zlem a lží a pokrytstvím a láním
a spoustou nesmyslů, jimž těžko srdce věří,
jak lehce čechrá pták zobáčkem svoje peří!

Rada.

Ty díš: Já vidím zlo, chci lék najíti hned,
já páku hledat chci a já jsem Archimed.

Nuž lék jest: Dobrý buď! Po páce chceš se ptáti?
jest: Nezávidět nic a všecko milovati!

Chceš pravdu nalézti? — Jdi, hledej spravedlnost!

Nač chcete boha?

Ach černý zástupe, chceš boha? Ale k čemu?
zda budeš ctnostnější, zda lepší k vůli němu,
zda bratra obejmeš, zda pouta svoje zlomíš?
zda budeš pochodní? zda válku přece schromíš,
ten starý, věčný meč, z kterého krev jen stéká?
Zda méně kamenů pak hodíš na člověka,
jenž myslí, bojuje, jsa rekem, apoštolem?
Zda potom necháš pak druh tvůj když zmírá bolem
v hruď soucit sletnouti, tu bílou holubici?
Zda budeš myslit víc, mít méně šklebu v líci
pro všecky ubité, jimž pomoci již není?
Zda před chudinou se tvá pýcha v soucit změní?
Zda budeš jemnější ku bláznu s pudy zlými?
Zda budeš lepší k zlým a větší k malým? Rci mi,
zda potom přimísíš jen krůpěj něžnosti
ku spravedlnosti své a ku své moudrosti?
Zda odpustíš, kdy ďas lkát bude v slzách bídný?
Ku Kainu bědnému zda budeš Abel vlídný?
A jsi-li netvor sám a jsi-li sám Kain divý,
rci, zda se polekáš, zda klekneš vážný, snivý,
bled, šťastný, vyděšen a chvějící se žasem
před věčnou štědrostí a před milostí jasem?
Kdes v sferách trůní bůh, když tedy chceš jej míti,
pak vědět musíš dřív, co máš s ním učiniti!
Bůh přístav není-li, jest jisté nebezpečí.
Ach nevím, dítě-li anebo kmet jsi větší!
Chceš boha, v samotu ty nebes vnikáš, drzý?
Chceš boha mít, máš strach jej zapomníti brzy,
neb dávná minulost tě boha míti nutí;
nuž tedy ty jej chceš, proč? pro nic, v zahynutí
než klesneš, mrtvola než prachem bude celá,
jak dělal to tvůj děd, jak chůva tvá to dělá,
jen z nudy, nad hlavou bys pána slyšel hřmít,
bys něco přece měl, když zachce se ti klít!

Asketi.

Zda děsné askety jsi viděl v přemýšlení?
Korany, talmudy a biblí zhrdli, v snění
z véd každou zamítli, jim platí jen ta kniha,
jež v nebe hřmícího se tmavém jícnu mihá,
a oni s azuru, v němž hvězdné svítí moře,
čtou písmo zářící, zkad prýští ples neb hoře.
Co nemá místa, čas a hráze jich jest cílem,
zří boha děsnou tvář ve vytržení spilém.
Tak žijí divocí, sám každý druhu svého
se z hrůzy, v které sní v dně stínu tajemného,
výš snaží proniknout a v neznámé se řítí.
Ten v hrobě, kterého mrtvolou zdá se býti,
ten v díře, kterou hrom do staletého cedru
vyhloubil, přemítá, skráň nastavuje vedru,
ten nahý, sinalý ve skalné sedí sluji.
Tak němí, obyzdní zvěř klidně pozorují
k nim jdoucí, nehne je ni tygr s žlutou hřívou,
ni ptáče letící, jež zpívá píseň tklivou.
Poušť vždy je viděla tak sedět v skále, v mechu
bez hnutí, bez řeči, bez žaloby a vzdechů.
Zda žízní? mají hlad? Kdy červánkové plají,
svá ústa bezděky hned rose otvírají,
ať ráno, večer ať se chmurný k zemi sklání.
Byť dalo pohledem se chytit přemítání,
tu zřel bys nicotu a věčnost a svět celý,
taj, čím víc bádáš v něm, tím víc a více ztmělý,
jak padají s čel jim jak z jilmů stíny tmavé.
Sni živé mrtvoly, příšery přemítavé,
smrt oklamali již, však žíti nedovedou.
Tak leto přejde jim a jinovatku šedou
mráz na ně vysypá, zří v nebe prázdné všeho
a v temné hlubiny zničení úplného
myšlenkou ztrnulí se stále pohružují.
Kdož ony proudy zná, které je oživují,
čím člověk více a více podléhá jejich moci?
K nim vichry potvorné hovoří v tmavé noci,
jak mluví velekněz ku žáku. Při té práci
těch duchů příšerných se lidská forma ztrácí,
jim orel častokrát v sluch řekne slova divá,
a padající blesk jim jako v souhlas kývá.
Sní černí, jejich duch po nedostupném číhá,
hvězd, které nezříme, zář v očích se jim míhá.

Přel. *Jaroslav Vrchlický.*

Milující neznámí.

Novella od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

III.

Konstancie sešla příštího jitra po svém zvyku ráno do zahrady. Držela otevřenou knihu v ruce, ale nečtla.

Myslila na Vítka, na jeho přítele a zas na Vítka a tázala se sama sebe, zdali by jej mohla milovati. Nadarmo měla tedy knihu v ruce, bylo ť jí čísti ve vlastním srdci, jehož písmo teprv zkoumala, jehož mluva se jí zdála babylonskou smíšeninou jazyků.

Chodila po cestičkách mezi vinným révím, jehož zeleň ranní slunce zlatilo, a chvílemi si vzdychla. Pak pokrčila ramenoma a vzdychla opět a to netrpělivostí, dupla nohou, zastavila se a zadívala se snivě do mlhy, jež nedaleko města pražská zahalovala.

Byla to duše mírná, srdce pokojně čekající na effeta lásky. Ztrativši matku patnáctiletá procítila svůj první otřásající velký bol a od zármutku nastoupila cestu domácích povinností se zbožným zápalem a přáním, aby otci a sestře aspoň poněkud zesnulou nahradila. Z poháru povinností těch napila se poprvé nektaru uspokojení a to ji objalo jako mateřská náruč před nebezpečím, tak že jí bylo jaksi štítem před touhami a plamennými sny vřelého mladého srdce.

Dívala se pokojně a vlídně do světa, neočekávala co den nějakou neobyčejnou událost, nechvěla se horečnatě před budoucností. Měla svou práci a trochu tíže domácích starostí. Vítek býval jí úplně lhostejný, až jí svou lásku vyznal. Pak stal se jí na čas protivným, zvláště pro nalehavé domluvy otcovy, jenž mu osobně přál a jeho neodvislé postavení a značné jmění oceňoval. Vítek byl tak nazvaná partie, byl by dostal také skvělejší partii než byla Konstancie, ale jemu nepřicházela spekulace v lásce ani na mysl. Vážil si svého výhodného postavení jmenovitě proto, že mohl svobodně voliti svou nevěstu. I to vychvaloval při něm Moravec a nudil s tím svou dceruška, jejíž drahocenné srdce dřímalo ještě v zimním spánku panenské lhostejnosti.

Vítek zdál se jí zcela obyčejným dobrým člověkem.

Nebylať zkušenostmi tak uštvána, aby si pomyslila, to že je již velká, vítaná, skoro vzácná věc. Proč byl by býval Vítek zlým? tázala se, vždyť se samo sebou rozumí, že máme býti dobrými. Jak mohl vůbec někdo býti zlým, Konstancie nechápala a žila v tom mladistvě růžovém snu, kde člověk ve zlo a zištnost, ošemetnost a škodolibost nevěří. Tím více věřila v něco nesmírného, neskonalého v lidské duši a blouznila o tom mezi svými květinami a knihami, měla-li klidný okamžik.

Když Vítek přes její odpor k němu ve svých návštěvách pokračoval, týrala jej první čas za to, jak dívky dělávají, bývala jednozvučná, nemluvná, mrzutá, někdy tyranická a zkoušela se i v rozmarech. Vítek měl s ní opravdu trpělivost, byl smuten a něžný k ní, chránil se býti dotíravým a zvolna mu Konstancie zvykala tak dalece, že sama sebe se tázávala, co vlastně má proti tomu milému člověku a proč ho nemůže milovati? Nedovedla si k tomu odpověděti, a to bylo začátkem Vítkova vítězství.

Dále pokročila tato záležitost tak, že Konstancie jinou otázku sobě položila, a sice tu, čeho vlastně si žádá její srdce?

Ani na to neměla odpovědi a někdy pohlížela neviděna na Vítka zvědavě a naivně a byla by se ráda přemluvila, že začíná toho pěkného mladého muže milovati.

„Jen kdyby neměl tak krátký nos," pomyslila si jednou a podruhé si přála, aby měl jinak uspořádané vlasy a po třetí nelíbila se jí jeho chůze trochu ješitná, jak se jí zdálo.

Trochu byl jí také prosaickým a neměl rád autory, kterým ona přála, smál se věcem, které jí k smíchu nebyly; ale stálo-liž to všecko za řeč?

Chtěla-li býti jen trochu rozumnou, musila uznati, že nestálo.

Tak měly se věci až do včíra, když jí Vítek o Michalovici vypravoval.

Již před tím měla velké ponětí o Michalovici dle jeho pověsti, dle kněh, které jí posílal, dle úcty Vítkovy k němu.

Často nalezala čárku v knihách při místech Michalovici sympathických. Ona čítala takové místo několikrát a vždy se jí dotýkalo hluboce, dávala se těmito čárkami říditi, skoro vychovávati a znala Michalovicovo smýšlení dle toho. Myslívala často na něj a když se dověděla, jak ji byl posoudil dle několika zběžných písmenek, měla jej za člověka zázračného. On nechtěl přijíti k ní, nechtěl ji seznati. Podrobovala se mlčky jeho vůli. Co na tom? Vždyť měl přece dobré mínění o ní a to bylo mnoho, bylo to štěstí.

On přál si zajisté, aby Vítka milovala, a Vítek nabýval v jejích očích významu svým přátelstvím k němu.

Tak chodila tedy zahradou a myslila na Michalovice, na Vítka a zas na Michalovice a tázala se, zdali by mohla Vítka přece jen milovat.

Zdali by mohla Michalovice milovati, ani jí nenapadlo. Jak bylo by to mohlo býti?

Její srdce o tom cosi mluvilo, ale to se dělo v oné babylonské mluvě, jíž bylo tak trudno rozuměti. Hieroglyfy té mluvy mihaly se jí v duši jako blesky. Oslňovaly ji, bylotˇ úlohou nad její sílu je rozluštiti.

Tu zaplálo cosi jako ohnivý keř, v němž se ozýval Hospodinův hlas. Bylo to ranní slunce na vinných bujných révách a bohatých listech. Konstancie cítila radost a pohnutí nikdy nepoznané, slyšela v přírodě jásot prvé neslýchaný.

Se srdcem tlukoucím blažeností očekávala cosi velkého, slavnostního a posvátného.

Stála a divila se. Zastírala si chvílemi oči a zas dívala se na zeleň sluncem prohřátou a viděla svěžest a krásu, kterou posud nebyla tušila.

Střízlivý svět tvrdí, že je taková krása pouhou illusí nadšeného zraku, ale kdož ví, není-li nadšení bystrozrakem duševním, který odhaluje více než dalekoa drobnohledy.

Leč Konstancii netrvala ta kouzelná nálada dlouho. Stíny kladly se do její duše v zápětí onoho nového světla, které jí vycházelo nad obzor její mladosti.

Hledalať totiž v neurčitém snění svém určité věci a překládala nadšenou mluvu svého srdce tak: „To je snad láska? To cítím pro Vítka. Miluji ho tedy."

Jen to tak domyslila, uhasly magické plameny, jež prohřívaly hru slunce naproti nim bledého a chladného. Nevýslovná nuda a jednotvárnost rozestřely se vůkol. Začalo býti hned po ránu nesnesitelné horko a oko unavovalo se žárem slunečním, nebeským blankytem a temnou zelení vinných listů. Jakýsi stesk svíral srdce osmnáctiletého děvčete a budoucnost zdála se jí poušti. Prchala ze zahrady do domu a poslední nálada rozplynula se zas brzo.

Konstancie zastihla se na tom, že očekávala netrpělivě Vítka. Podívala se několikrát na hodiny, zdali již jde. Nu což? Nebyla to láska?

V obvyklou hodinu přišel s obličejem tak šťastným, že by se byl kámen ustrnul, kdyby mu byl měl vzíti tu upřímnou jeho radost.

Konstancie nebyla však z kamene a podala mu sama od sebe zdaleka ruku a když mu ji vyškubla, aby ji nemohl políbiti, nic se přitom nemračila.

Bylo zas jako včera. Šila se sestrou v besídce a Vítek seděl u nich. Ale Marcella byla dnes pilná a neutekla od práce.

Tu napadlo Konstancii, že králíci snad nemají dosti listí a poslala sestřičku dohlédnout.

Avšak sotva byla Marcella ta tam, ulekla se Konstancie své nepředloženosti, zarděla se a byla by ji ráda hned zas zavolala. Vstala, dívala se za ní a chvějící se Vítek pozoroval její nepokoj a zmatek jemu tak příznivý. Byl dosti opatrný, že dělal jakoby posud neměl nejmenší naděje.

„Přejete si ještě něčeho?" řekl a snažil se vypadati co možná lhostejně. „Poběhnu za Marcellou, chcete-li?"

Konstancie posadila se, zavrtěla hlavou a zabrala se do šití. „Nic, nic," pravila málomyslně. A jako včera vzal Vítek opět knihu do ruky, posadil se dále a mlčel.

Za chvíli Konstancie se zasmála. „Myslíte zas na svého přítele?" tázala se.

„Myslím. Byl jsem včera večer ještě u něho."

„A všecko jste mu pověděl? Ne, jak jste vy žvástavý. Co on?"

„Ah, on nebyl právě příjemný. Je to celkem podivín. Nevím, jaké přísné má zásady, nelze mu vždycky rozuměti."

Konstancie myslila si pro sebe, že by stálo za pokus porozuměti mu.

*

Nahlas řekla: „Nepomlouvejte ho. Toho nemohu trpěti. Člověk, který tak dobré rady dává, je přece neocenitelným přítelem.“

Vítek odhodil knihu v závratné radosti na deset kroků do písku a přisedl ke Konstancii blíže.

„Vy pravíte, vy shledáváte, vy tvrdíte . . .“ ubohý blabolil a nemohl skoro dále.

Konstancie polekána ucouvla před ním do nejzadnějšího koutka besídky. Vítek poklekl zdaleka a konečně mohl domluviti.

„Vy pravíte, že mi dal Michalovic dobrou radu?“ Vstal rychle vida, kterak Konstancie pláče.

Plakala opravdu hořce a nervosně, musila si přikrýti šátkem obličej: „Můj bože, můj bože!“ štkala úpěnlivě, „jak vy hned chytáte za slova, což pak jsem pravila? Nemyslila jsem nic takového, jak vy si vykládáte.“

Vítek posadil se smutně na předešlé místo a díval se před sebe. Konstancie vzala své šití do chvějících se rukou. Podívala se na Vítka a bylo jí ho líto. Opřela si hlavu do dlaně a zkoušela přemýšleti. V jejím srdci cosi bouřilo, v hlavě otáčelo se cosi jako mlýn.

„Nechtěla jsem vás uraziti, pane Vítku,“ pravila za dlouhou chvíli. „Byla jsem polekána vaším počínáním. Vy jste mi nerozuměl prvé anebo jsem se špatně vyjádřila. Chtěla jsem říci, že váš přítel umí svědomité rady dávati. Vždyť bych sama také potřebovala věrného upřímného rádce, jakým je on. Nemám toho štěstí jako vy. Pohřešuji svou matku bolestněji než kdy jindy a nemám důvěrné přítelkyně ani přítele jako vy. Tatínek nemá té trpělivosti, aby mne vyslechl jako vás pan Michalovic.“

Vítek okříval při těchto slovech, pozdvihl hlavu a díval se na ni s láskou a vděčností. Jak rád byl by jí znova k nohoum klesl. Vždyť ho již neodmítala. Bylo viděť, že začíná mysliti na jeho návrh. Ó nebesa, jen ještě několik stupňů a tu byl již vrchol blaha. Jen vzhůru, vzhůru k němu. Což váhalo ještě to dívčí srdéčko? Hledalo, potřebovalo rady.

Nyní bylo marné zdráhání Michalovicovo. Musil seznámiti se s Konstancií, na jejížto náklonnost k němu měl tak příznivý už vliv ještě než ho znala osobně.

„Co říkáte tomu, slečno, abych vám Michalovice přece jen přivedl?“ tázal se. „Myslíte, že by dovedl raditi i vám jak radil mně?“

Konstancie zarděla a zamyslila se. Pak řekla snivě: „Myslím, že bych měla důvěru k němu jako vy.“

„Dovolujete tedy?“

„Prosím za jeho návštěvu, ale uvidíte, že nepřijde.“

Konstancie zasmušila se nápadně, a když Vítek tvrdil, že přítele přivede, odpověděla:

„Však nepřijde, uvidíte, že nepřijde. Vím to určitě.“

„Dle čeho soudíte?“

„Nevím sama. Dle všeho co o něm vím.“

„Nelíčil jsem vám ho dobře. Není tak nepřístupný a nespolečenský jak myslíte. Je velmi uhlazený ve společnosti, není to žádný medvěd. Často chodili jsme spolu na návštěvy, dokud váš milý dům mne celého nezaujal, tak že nikam více nevkročím.“

Naslouchala mu pozorně a oči leskly se jí v zadržených slzách.

„Vím, že nepřijde,“ opakovala, „nechce mne znáti. Tuším to. Něco ho při mně mrzí. Vám to nechce říci a neřekne, ale já to cítím. Ó to se cítí!“

„Uvidíme tedy!“ skončil tu hádku a věřil pevně, že Konstancie má nějaké vrtochy citu, že je uražena dlouhým zdráháním se Michalovicovým.

Vrazil k němu večer jako den před tím a všecko do slovíčka mu pověděl. Skončiv zvolal se smíchem: „Ty půjdeš se mnou, že ano?“

„Kam?“

„Ale k Moravcovům, ke Konstancii.“

„Ne, příteli, nepůjdu. Konstancie je duchaplné děvče a dobře mne posoudila. Nepůjdu tam.“

„Co máš proti ní?“

„Já?“ Michalovic obrátil se k němu prudce a s viditelným pohnutím. Vzal jeho obě ruce do svých a řekl hlasem stísněným:

„Řekni jí Vítku, že nic proti ní nemohu míti, že ji ctím a velebím, řekni jí to tak, abys ji přesvědčil, udělej mi to, můj dobrý příteli.“ Odvrátil se.

Což Vítek ničeho nepochopil? Nuže ne, nepochopil. Měl příliš mnoho sám na mysli, než aby byl zkoumal druhého.

„Vyřídím jí to,“ řekl málomyslně, „ale tomu ona neuvěří a pak potřebuje tvé rady opravdu. Věř mi, ty nám scházíš, jsem přesvědčen, kdybys byl u nás, že by se vše rozluštilo, Konstancie by mne milovala.“

„A což kdybych ti ji odloudil?“ vyrazil Michalovic ze sebe s nuceným neharmonickým smíchem.

„Ty?“ smál se Vítek navzájem a vzal zas jeho za ruce a jeho smích byl upřímný a zvučný, jeho pohled přímý a poctivý, ani stín podezření nepřeletěl mu duší. „Ty?“ opakoval. „Jdižiž, to ti není podobné.“

„Což kdyby přece?“ Michalovic smál se dále; avšak náhle přestal a zasmušil se hluboce.

„Máš pravdu,“ děl vážně, „ani v žertu o tom nemluvme. Takové žerty jsou hloupé.“

„Spíše věřil bych, že se obloha sboří, než abys ty mé štěstí rušiti chtěl.“

„Též já bych věřil spíše ve sboření oblohy,“ odvětil. „Vidíš, mám zde práci, ze které se nemohu vytrhnouti a nyní zvykl jsem samotě tak, že mne každá návštěva sebe kratší vyrušuje. Jeť mi třeba klidu. Co tobě je láska, jest mi práce. Nebuď již dětinským se svou žádostí. Řekni Konstancii, že jí radím . . . co mám jí poraditi, můj bože? Nevím, co bych jí radil, a kdyby se mne ptala osobně, nevěděl bych teprv co říci. Vidíš tedy, že bych tam nic nepořídil. Řekni jí, že jí přeju štěstí jako nikdo na světě, že ji prosím, aby byla šťastna. Odlesk jejího štěstí že bude štěstím mým . . .“

Příštího dne vyslechla Konstancie doslovně vše co byl mluvil. Pochopila, uhodla ona něco?

Nemohla nepochopiti. Jeho vřelost zasahovala k ní a objala ji jako milované náručí. Jen že to bylo srdce takové, jež nemohlo uvěřiti, jemuž bylo třeba přesvědčení, jež se bálo ješitnosti a samolibosti, jež se zmítalo dlouho v pochybnostech, dokud nemělo plnou jistotu.

Konstancie zamyslila se tedy po vyřízení Vítkovu a neřekla jak očekával: „Vidíte, že jsem řekla že nepřijde.“

Zůstala zamyšlena i příštího dne, celý týden, celý měsíc a neptala se ani jednou na Michalovice.

(Pokračování.)

Deset minut králem.

Idylla zákulisní od *J. Arbesa.*

Je pozdní večer zimní . . .

Sněží . . . Vířivý vítr mrská před sebou drobné vločky sněhu — brzo je rozvívá, brzo zvedá do výše a zdržuje, aby nemohly dopadnouti, a hned zas je sráží v husté chumele a žene před sebou jako kotouče bílého kouře . . .

Ulice pražské pustnou . . . Hlavními třídami Starého města arci ještě „proudí život"; ale už jen mdle, právě jako když dokonává . . .

Místy tvoří se závěje a leží tu v různotvarých kupách sněhu skoro po kolena; kde však vládne mrazivý dech Boreášův suverénně, jsou chodníky i dlažba bílého příkrovu prosty a jenom mezery mezi kameny bělají se tu a tam jako lesklé žíliny stříbrné rudy, jinde zas v záři plápolavých svítilen plynových třpytí a lesknou se žlutavě a oranžově, jako když v šeru zlatými nebo purpurovými pruty na vše strany šviháš . . .

Hukot a úpění větru přerušuje jen občas drkotavě dunivý rachot sem tam pojíždějících kočárů a drožek. Jeť právě masopust, a kdo může, chce nebo musí přinésti dobrovolnou nebo nucenou nějakou oběť za našich dnů už krotkému molochu karnevalu, volí do různých chrámů jeho i vozmo cestu co možná nejbližší.

Každý, kdo je nucen dlíti na ulici, vyhýbá se mrazivému větru nebo se krčí někde v závětří — mručí nebo i kleje na nepohodu nebo na své povolání a netrpělivě čeká, až nadejde čas, kdy bude moci pospíšiti domů.

V Prašné bráně stojí pod plynovou svítilnou přikrčen muž vysoké, svalovité postavy. Nalezá se sice v závětří, ale občas metne mu vířivý vítr přece krupicovité vločky do tváře. On však stojí nepohnutě jako v ztrnutí, upíraje zrak svůj do ulice vedoucí k Žižkovu.

Je to muž na pohled asi šedesátiletý. Apathická, bezvousá tvář jeví v kmitavém osvětlení mračnou přísnost nebo zádumčivou bolest, dle toho, jak vítr pohrává plynovým plamenem a buď jej sehne a přitlumí nebo jím tetelí, tak že odlesk plamenu osvětluje okolí buď šeřeji a aspoň na několik okamžiků trhavě nebo chvějivě, nejistě a měnivě.

Muž ten je oblečen v starý, na ramenou odřenými záplatami vyspravený vojenský plášť, pod nímž vykukujou vysoké, příštipkované boty. Na hlavě má čepici s širokým kolem, nad stínitkem mosaznou tabulku — a jenom podle té lze poznati, že to veřejný posluha.

Po celý den byl na svém stanovisku před branou; po celý den vzdoroval houževnatý organismus běsné nepohodě a teprv pozdě večer, když už mu mráz pronikal kosti a občas celým tělem zalomcoval, uchýlil se v závětří, aby se aspoň poněkud chránil před nesnesitelně palčivým dechem větru.

Stojí v koutě brány přikrčen už přes hodinu. Zdá se, jako by ani nevěděl, že odbila již osmá hodina, že může opustiti své stanovisko a vrátiti se domů, kde jest, byť i byla komůrka sebe bídnější a třeba nevytopena, přece jen příjemněji, než v psotné bouři zimní pod širým nebem.

A přece jsou smyslové jeho zcela jasni a vnímavi pro vše, co se děje právě kolem něho, jakož i pro vše, co jej bylo už v životě trudného, trpkého a bolestného potkalo. Víť zcela dobře, že může opustiti nepříjemné své stanovisko a vrátiti se domů — ale nesmí. Vždyť pak po celý den nikdo nepřišel, aby si byl dal posloužiti — a bez krejcaru nelze se přec vrátiti do nevytopené, chudičké jizby předměstské, kde na bídném loži opuštěno a horečně rozpáleno leží poslední dítě — hoch asi dvanáctiletý, silný, kostnatý, s černýma očima a snědou, skoro cigánskou pletí.

Zda může býti trapnějších okamžiků pro otce, byť sebe otužilejšího?!

Což platno namlouvati samu sobě, že nelze pomoci, když obraz ubohého dítěte tančí před duševním zrakem v nejrůznějších silhouetách? Což platno zamhuřovati oči, když je vidí, jak sedělo ještě včera večer, když se byl domů vrátil, klidně, spokojeně a se zářícím zrakem na loži, jak seskočilo, když byl vešel, a s jásotem mu padlo kolem krku?! Což platno činiti se násilně hluchým, když duše samu sobě vypravuje, co byla včera od hošíka slyšela: čemu se byl ve škole učil, kde a jak byl skotačil, na co se těšil a těší — jak si spomenul na zemřelou matičku, na bratříčky a sestřičky, které mu byla nelítostná smrt odňala, když ještě líhával v pěkné, měkké postýlce v teploučkém pokoji a jak hned na to na vše zas zapomněl, co duši zachmuřuje, a štěbetal jak bezstarostné ptáče. Což platno oddávati se s mužnou resignací v nezbytnost, když ze všech těch a podobných obrazů vyhupuje se každou chvíli na povrch obraz nejtrapnější.

Vidíť, jak bylo dítě na loži usnulo. A sotva že byl sám zdřímnul, hoch náhle ze sna zaúpěl, pak vyskočil a úzkostlivě volá: „Tatíčku — tatíčku — můj zlatý, dobrý, jediný tatíčku!"

Prostinký výkřik ten probodá svým bolestným přízvukem duši: chvějeť se v něm nevýslovná úzkost, jako v hlase umírajícího . . .

Těší a konejší hocha — a hoch konečně zase usíná; ale dech jeho je horký a nepravidelný, tepna prudce bije; každou chvíli se probouzí, každou chvíli volá: „Tatíčku — můj zlatý, dobrý, jediný tatíčku!" A z rána, když první šerý zábřesk vniká do komůrky, leží dítě horečně rozpáleno — prsíčka se mu prudce dmou, tepny buší . . .

I letí pro lékaře a tento přišed vrtí hlavou a krčí ramenoma . . .

Chtěl vzkřiknout: „Probůh — snad umírá?!" ale slova mu odumřela na rtech. Zasténal mručivě, jako když se náhle v prsou křečovitě sevřených dech zatají.

„Doposud nelze pranic říci," vykládá lékař s ledovým klidem, „teprv v několika hodinách — tak do večera, do půlnoci . . . A nebude-li do té doby lépe, nezbývá, než dopraviti zejtra z rána dítě do nemocnice."

Chtěl odpovědít, ale křečovitá bolest znovu sevřela mu prsa, slovo změnilo se na chvějících se rtech v pouhé dechnutí.

A tak — vždyť jiného nezbylo — zůstavil dítě jeho osudu a milosrdné péči staré sousedky a vyšel z rána, jako vždy jindy, aby vydělal několik krejcarů.

A celý den strávil v mukách nevýslovných. Po celý den viděl dítě své — jedinou, poslední svou radost a naději z dob šťastnějších — před sebou. Mluvil s ním v duchu, konejšil a těšil je, narovnával mu podslamničku pod hlavou, přikrýval je starou houní a zas a zase naslouchal těžkému dechu nebo blabolivým slovům, jež v horečných záchvatech pronášely rozžhavené rtíky.

Zdá se, že právě tyto přeludy, obrážející se v tváři nádechem apathičnosti, byly příčinou, pro kterou nikdo, kdo by byl výpomoci jeho potřeboval, neobrátil se na něho, nýbrž na některého ze soudruhů, v jichž tvářích zračila se — když právě ne radost a spokojenost — tak aspoň ona bodrá, nechť už opravdová nebo strojená ochota, která právě neodpuzuje jako výraz tváře člověka, jehož duší byla za jediný den několikrát šlehla myšlenka úplné beznadějnosti . . .

Okolí Prašné brány vůčihledě pustne. Branou za sousedními třídami projíždí již jen občas nějaký povoz a v téže míře, jako ubývá povozů, ubývá pěšáků . . . A přece v koutě brány přikrčený muž doposud ještě stojí nepohnutě jako socha, upíraje zrak svůj do ulice vedoucí směrem k Žižkovu, jako by právě jen odtamtud mohla přijíti spása.

Náhle sebou pohnul. Na nejzazším konci kmitlo několik žlutavých světel a za nedlouho bylo lze pozorovati, jak pohybujou se světla vždy po dvou vedle sebe v různých vzdálenostech za sebou, nebo mění svou posici, jako by se předstihovala. Pro závěje opozděný vlak byl právě přijel a od nádraží rozjíždějí se všemi směry kočáry a drožky.

Za nedlouho octly se na blízku Prašné brány. Několik jich zahnulo v pravo, většina na levo a toliko jediný, poslední, jede přímo do brány a již zarachotila kola jeho ve bráně samé a dusot koní a rachot vozu odráží se v dutém ohlasu od klenby.

Muž v koutě sleduje povoz zrakem skoro vytřeštěným; nevidí však než temné, neurčité obrysy koní, povozu a kočího na kozlíku — zrak jeho je zakalen.

Za to však vidí v pravo a v levo pátrající ostrovidové oko kočího lépe. Povoz vyjel z brány již jen mírným poklusem a zastavil se.

Na kozlíku na zad se obracející kočí vzkřikl drsným basem hlasitě: „Hola hej!“ a dodal temněji slovo: „Posluho!“

V koutě brány přikrčený muž prudce sebou pohnul a v několika okamžicích stanul u povozu. Kočí posuňky naznačuje, že někdo v povoze potřebuje služeb posluhových — posluha jednou rukou salutuje stojí u dvířek a upírá zrak svůj na zasklená a zamrzlá dvířka. Tato se pootvírají a z kočáru zazní jasný, vlídný a přece sebevědomý hlas ženský:

„Jste posluha?“

„Jsem.“

„Číslo?“

„Sedmnáct.“

„Můžete mi někam dodat lístek?“

„Mohu.“

„Dobře tedy! — Zde je lístek!“ a bělostná ručka dívčí podává posluhovi umělým způsobem složený, vlastně nejdříve válcovitě stočený, pak mezi prsty obratně smačkaný kus papíru, jejž nelze rozbaliti a týmže způsobem, jakým byl složen a smačkán, znovu zabaliti, aby toho pravý adresat nepoznal, tudíž jeden z oněch „letacích dopisů“, jež se píšou buď v největším spěchu nebo na cestách a vůbec, kdy není pečetního vosku nebo obálek po ruce.

Mechanicky béře posluha podávaný lístek a rovněž tak mechanicky se táže:

„Komu? prosím?“

„Řediteli českého divadla,“ zní zřetelná odpověď; „ale bez odkladu — hned — rozumíte?“

„Rozumím.“

A bílá ručka znovu se vynořuje z polotemna, ve voze pannjícího. Cosi cinklo — patrně něco drobných peněz v hrsti.

Posluha vztáhl ruku poznovu a přijal mzdu. Bílá ručka zručně přirazila dvířka; kočí na kozlíku mlasknul na koně, švihl bičem a koně v mírném poklusu jedou dále.

Posluha stojí několik okamžiků bez pohnutí, drže v jedné ruce list, jejž má dodati, a dívaje se do hrsti, v níž má drobné peníze, jako by je počítal. Náhle zamručel sám k sobě:

„Hned dodat — řediteli českého — divadla. Ale kde bydlí? — Kde ho naleznu?“

Několik vteřin přemítá, pak mumlá: „Kde jinde než — v divadle — a ne-li tam — dovím se aspoň, kde asi právě mešká.“

A ruče se otočiv spěchá po příkopech a Ferdinandskou třídou k divadlu.

Vítr je rovněž tak prudký a mrazivý jako byl po celý den; brzo šlehá krupicovité vločky sněhu přímo do očí, brzo ze zadu nebo s hůry, brzo zas s některé strany. Kvílivý nebo dutě sténavý hukot větru, řinčení plynových svítilen, v něž vichr občas prudce zaléhá, občas temný dusot koní a rachot blížícího nebo se vzdalujícího povozu tvoří nevylíčitelnou směsici tonů, rušících noční ticho.

Posluha nedbá ničeho; krok jeho, zpočátku jaksi mdlý a vahavý, je vždy jistější a rychlejší — za nedlouho spěchá, ba letí po ulici nedbaje, že každou chvíli některá noha klouzne nebo v malou závěj zapadne, nebo s chodníku se sesmekne . . . Nemá smyslu, než pro kmitavé světlo svítilny nejdále posunuté, která je mu vodítkem.

Konečně, asi po čtvrt hodině dospěl cíle. Vrazil do vestibulu. Kromě sem tam přecházejícího policisty není tu živé duše.

„Kde naleznu, prosím, pana ředitele?“ ptá se zajíkavě sotva dechu popadaje.

Strážník pokrčiv mlčky ramenoma zvedá ruku a ukazuje na schody v pravo.

Posluha letí po schodech vzhůru k ložím. Sotva se octnul na desátém nebo jedenáctém schodu, potkává kohosi a opakuje svůj dotaz.

„Ředitel je na jevišti,“ zní odpověď. „Musíte nazpět — vchod na jeviště je zdola. Ukážu vám!“

A ochotný muž spěchá dolů, posluha jej následuje.

„Zde!“ připomíná neznámý a ukázav na dveře spěchá dále.

Posluha vešel dveřmi do malé, úzké a prázdné chodbičky a octnul se před jinými dveřmi. Vešel i těmi. Naleză se zase v jakési nepravidelné předsíňce. Po jedné straně vedou schůdky vzhůru, po druhé možno

vejíti do jiné, úzké chodby, odkud zaznívá několik přitlumených hlasů.

Rychle obrátil se směrem k chodbě. Octna se v ní vidí, že je prázdná. Přitlumené, hučivému bzukotu podobné hlasy zaznívají z přivřených jen dveří na konci chodby. I popošel několik kroků a octna se přede dveřmi pomalu je otevřel.

Proud jasného žlutavého světla šlehl v pološero chodbičky. Posluha vidí před sebou dlouhou, nízkou síň. Na stěnách rozvěšeno je na věšácích množství různých obleků ženských jako ve vetešnickém krámě. Podél stěn je viděti dlouhé, vysoké truhly, nad nimi různé přihrádky s rozmanitými tretkami toilettními: různobarevnými stužkami, hřebeny, zlatými a stříbrnými náramky a takovými též čelenkami — a vše zdánlivě v největším nepořádku. Několik velkých stojatých i malých visacích zrcadel obráží tré nebo čtvero jasných plamenů plynových. Dvanáct nebo patnáct ženštin buď v skupeních nebo po různu stojíce nebo sem tam šukajíce upravuje svou toilettu. Některá se teprv svléká, jiná zas obléká a opět jiná jsouc už oblečena urovnává si vlas, fábor nebo stužku, shlížejíc se koketně v zrcadle.

Podivná směsice ševelu, šepotu, hukotu a bzukotu, jaká povstává, když několik ženštin v úzké, nízké, dusné místnosti štěbetajíc, přitlumeně prozpěvujíc, vzájemně se kočkujíc nebo se smějíc a hubujíc v největším chvatu snaží se uspořádati nejbizarnější toilettu, slovem nevylíčitelný, největšímu zmatku podobný ruch a šum ten působí, jako když se člověk poprvé v životě svém dívá z blízka v hučivý vír se skály, o kterou se vířivé vlny rozrážejí v pěnu. Avšak posluha, ačkoli vidí a slyší něco podobného poprvé, rychle se pamatuje — a sotva že byl přivřené jen dveře otevřel, ptá se nesměle a přece zvučným hlasem:

„Prosím — kde je pan ředitel?“

Výkřik leknutí a nevrlého překvapení zazněl v odpověď na prostý dotaz. Ruch a šum přešel okamžitě v zmatek skutečný. Několik hlasů volá a křičí současně:

„Kdo to?... Pryč odtud!... Zde je garderoba... Ředitel tu není!...“

Posluha couvnul o krok. V témže okamžiku přirazil někdo prudce dveře. Posluha nalezá se opět sám v úzké pološeré chodbičce.

Okamžik váhá nevěda co počíti; ale pak rychle se obrací a přeběhna několik schůdků, jež byl před chvílí minul, octnul se v jiné, taktéž jen mdle osvětlené dlouhé, úzké a nízké chodbičce...

Několik osob tu sedí na stolicích a na různých, patrně sem jen vynešených kusech nábytku — ševel i šumot, ač mírnější, panuje i zde...

„Rád bych mluvil s panem ředitelem!“ obrací se posluha na prvního muže v pestrém šatě harlekýnském, jenž sedě s nohama přes sebe přeloženýma na nějakém kufříku právě apathicky zívá...

„Tam!“ ukazuje muž líně směrem ku konci chodby, kde hemží se pod plynovým plamenem několik postav v křiklavých kostumech.

Rychle proklouzl posluha chodbou; však na konci nemůže dále.

„Kde naleznu, prosím, pana ředitele?“ ptá se, aniž by se na někoho zvlášť obracel.

„Nejspíš na jevišti!“ odpovídá kdosi.

„U poslední kulisy — v levo od obecenstva,“ dodává jiný ochotněji. „Jděte — po schůdkách!“ A ukazuje kamsi výše.

Posluha prodrav se davem osob ubírá se po úzkých, těsných schůdkách vzhůru. Však sotva že byl učinil několik kroků, hrne se proti němu v největším chvatu několik jiných osob, taktéž v nejbizarnějších oděvích. Nezbývá mu, než vrátiti se se schodů a ustoupiti za roh, až přežene se proud... Pak ubírá se poznovu vzhůru po schůdkách.

V několika vteřinách octnul se, kde posud v životě svém ještě nikdy nebyl — v zákulisí...

Právě byl dohrán akt; opona je spuštěna a v zákulisí i na jevišti panuje šero, skoro přítmí. Sem a tam pobíhající temné postavy, vrzot a skřípot posunovaných kulis, šumot právě spouštěné hlavní dekorace, kterouž vyměňuje se pozadí parku za pozadí skvostné síně královské, výstražné, hádavé, plísnivé a povzbuzující pokřikování, slovem zvláštní zmatkovitý ruch a šum, jenž tu vládne, působí, skoro omamujícně...

Posluha stojí několik okamžiků u první kulisy jako v strnutí. Neví, může-li, a kterým směrem by měl postoupiti. Několikrát do něj ten neb onen šťouchnul, až pak kdosi se optal: „Koho hledáte? — Co tu chcete? Tu není místa!...“

„Rád bych,“ zajikl se posluha, „s panem ředitelem..“

„Tam — na druhé straně!“ ukazuje šourem přes jeviště k poslední kulisi na levo ručka dívčiny v krátkých, bílých šatech a s věncem na hlavě, která se byla právě podle posluhy kmitla...

Posluha postoupil. Nejistě přešel přes jeviště, kde musil se po každém druhém, třetím kroku buď někomu nebo nějakému předmětu vyhnouti. Octna se v poslední kulisi na levo zůstal státi a byl by se musil znova někoho optati, kdyby nebyl ze zákulisí kdosi vystoupil a se optal:

„Koho hledáte?“

„Pana ředitele.“

„Ten jsem já —“

„Mám odevzdati tento lístek,“ praví posluha zvedna ruku s lístkem poněkud do výšky.

Ředitel béře lístek.

„Počkejte chvíli — snad vám budu musit dáti odpověď!“ připomíná odstupuje k nedalekému světlu v zákulisí a rozbaluje lístek.

Posluha čeká v šerém koutku zákulisí... Ředitel rozbaliv lístek čte jej opodál... Náhle prudce sebou pohnuv vzkřikl na kohosi do popředí: „Zavolejte kapelníka!“ Ale sotva že byl slova ta pronesl, vystoupil kdosi z postranních dvířek, vedoucích z chodby od loží...

„Dobře, že jdete!“ volá ředitel. „Naše primadonna mi píše, že přijela právě ze své dovolené... Zejtra tedy opera — ohlašte na ráno zkoušku!“

Kapelník něco mručí, však mručení jeho přeruší skoro úzkostlivé volání s jeviště.

„Kde je ředitel?! kde je ředitel?!“

Ředitel ruče se obrátiv vystupuje ze zákulisí na jeviště.

„Co je?“ ptá se kvapně, ale chladně.

„Malér — nehoda — pane řediteli,“ zajíká se kdosi, — a kolem ředitele a přiběhnuvšího právě muže v rytířském havu kupí se zvědavé osoby, jež jsou na blízku.

„Malér — proklatý malér,“ žaluje muž, „pravý škandál!“

„Co se stalo? Mluvte přec, pane režiséře!“ vyzývá rozhodně ředitel.

„Doubrava padl v garderobě — má srdeční křeče — nemáme krále!“

„Prodlužte pausu meziaktí!“ velí ředitel. „Snad se vzpamatuje.“

„Leží už několik minut bez sebe — marně jej křísíme,“ referuje režisér. „Buď musíme sehrát poslední akt bez průvodu nebo bez krále, nebo jej zcela vynechat.“

„Není možno!“ ozývá se ředitel. „Škrtněte královu úlohu a oblekněte komparsa!“

Hlouček lidí kolem ředitele a režiséra se množí. Někteří mlčky naslouchají, jiní reptají nebo něco mručí a režisér odpovídá:

„Statisté, kteří nemají v posledním aktu co dělat, už se rozprchli. Není tu nikoho, kdo by se hodil — musíme mít krále statné, svalovité, vysoké postavy, jak je o něm v celém kuse, i posledním aktu výslovně řeč!“

„Výpomoc tedy mít musíme — stůj co stůj!“ připomíná ředitel s obvyklou chladnokrevností, která se byla v kritických momentech již častokráte osvědčila, a znalecké oko jeho bloudí chladně a s jakousi důvěrnou jistotou po jevišti a mezikulisí.

Náhle šlehl z oka toho blesk uspokojení; utkvěloť na posluhovi, jenž stoje v přítmí u poslední kulise dívá se apathicky na skupení.

Ředitel učinil pohyb, že chce postoupiti — skupení se úslužně rozestoupilo a on rychle přikročil k posluhovi.

„Čekáte na odpověď, není-liž pravda?“ dí chvatně.

„Ano, pane řediteli.“

„Nemusím vám dáti žádné; vše je v pořádku.“

Posluha učinil krok k jevišti maje se k odchodu; ředitel pokračuje:

„Nechcete si něco přivydělat?“

Posluha mimoděk kývl.

„Tento pán vám poví jak,“ pokračuje ředitel ukazuje na režiséra, jenž byl mezi tím přistoupil, a obrací se ihned na jiného muže v skupení:

„Rychle! Dejte instrukci napovědovi a hercům . . . Text úlohy královy se škrtne — odpadnou tudíž všechny odpovědi atd. . . Rychle, rychle, pane inspiciente! . . . Čas kvapí! Je průvod v posledním nebo předposledním výstupu?“

„V posledním, jež končí effektně!“ zní odpověď.

„Můžeme tedy začít! Rychle! Obecenstvo počíná už býti netrpčlivo! Je-li vše v pořádku, dejte první znamení. Než dospějeme k předposlední scéně, bude kompars oblečen. Rychle tedy!“

Zvonek inspicientův zazněl. Na jevišti a v zákulisí nastal obvyklý ruch a šum; každý spěchá na své místo a mezi tím vleče režisér posluhu za ruku do garderoby.

V témže okamžiku, kdy překročili práh, jde opona vzhůru. Počíná se hráti akt poslední.

Posluha nevidí a neslyší. Rychle strhli s něho záplatovaný plášť, sejmuli čapku, posadili jej na stolici a zuli mu boty. Pět, šest lidí při tom pomahá. Vše děje se s bezpříkladným chvatem; každý něco mluví i někteří se smějou nebo žertujou, jiní dávají vážné instrukce.

Posluha jakoby byl bez vůle a bez vlády. Poslouchá, ale neslyší — je pomaten, jako bez smyslů. Mnohdy musí býti dva- i třikrát vyzván, aby zvedl nohu nebo ruku, když mu oblekají široké purpurové spodky orientalské a žlutý, nádherný kabátec. Vždy několikráte musí býti upomenut, když má vstáti nebo zas usednouti.

Teprv když byl oblečen, zavlekli jej k stojatému, velikému zrcadlu, nalíčili mu tvář a dali na hlavu vlásenku, kterou vlásenkář upravil.

Vše to dálo se v hluku skoro až omamujícím. Ubožák sedí před zrcadlem s rukama na nohou křížem složenýma apathicky, ba bez ducha. Dívá se do zrcadla, odkud se na něj šklebí odulá, nalíčená vlastní jeho tvář; ale sama sebe nepoznává. Zdáť se mu, že obráží se v zrcadle podoba cizá, odporná . . .

Čas kvapí. Nechali ho seděti před zrcadlem; každý obírá se sám sebou; jen režisér stoje před ním dává mu přiměřené instrukce: odkud vyjde, kterým směrem a kam má na jevišti jíti, jak má pokročiti k stupním vedoucím k trůnu, jak na trůn usednouti, kam se dívati a co dělati, když ten neb onen z průvodu předstoupí.

Ubožák rozumí sice každému slovu, chápe vše — a přece každé druhé, třetí slovo, každou druhou, třetí větu ihned zase zapomíná. Uznává potřebu optati se na to a ono ještě jednou; ale jazyk jeho je zdřevěnělý, slovo odumírá na rtech.

Garderoba se prázdní. Každý spěchá v zákulisí, kde pořádá se už průvod. V garderobě zbyl jen posluha a režisér, tento též už přistrojen a připraven. A v pravý čas přehodil posluhovi přes bedra královský plášť s hermelínem, dal mu na hlavu zlatou korunu a do ruky žezlo — pak jej vlekl za sebou v zákulisí, kde je uvítala hlučná fanfara trub a kotlů, kterouž zahájen průvod.

Ubohý král stojí v zákulisí vedle režiséra. První osoby průvodu nalezají se už na jevišti, ostatní ubírají se v předepsaném pořádku za nimi a rozestavujou se kolem vyvýšeného trůnu . . .

Před očima ubohého krále dělají se mžitky. Vidí trůn a slyší, jak mu režisér ještě dodatečně dává instrukci; ale zdá se mu, že halí se před ním vše v mlhu a režisér že mluví tak šeptem, že nelze už jednotlivých slov postihnouti . . .

Náhle ozval se za nimi hlas: „Teď král!“ a někdo dotknul se jeho ramena, jako by mu dával znamení, by postoupil. Učinil tedy krok ku předu . . .

Nalezá se na jevišti. Sterá světla před jevištěm a z hlediště šlehla svými paprsky přímo do očí — musil je přimhouřiti. A se sklopeným zrakem ubírá se volným krokem dále, jak mu bylo přikázáno. Nohy se mu třesou; ale jde přece pevným skoro krokem, vážně, důstojně. Hlava zdá se býti pustá, těžká, div že neklesá; ale přece jde dále vztyčen hrdě, jak se na krále sluší . . .

Nevidí než podlahu před sebou, neslyší než divokou směsici lidských hlasů, a fanfary trub a kotlů, kterýmiž krále vítají.

Šťastně dospěl až ke stupňům trůnu a právě zvedá nohu, aby vkročil na první stupeň. Noha zdá se býti bez vlády, ztrnulá. S napnutím všech sil, činí první krok vzhůru — nohy pod ním klesají — ale přece krok za krokem vystupuje výše, až se octnul před trůnem pod skvostným baldachýnem s dlouhými, zlatem a stříbrem krumplovanými draperiemi, splývajícími po obou stranách trůnu skoro až k stupním.

I usedl na trůn, pomalu, vážně, důstojně; zrak jeho je posud sklopen k zemi.

Ohlušující fanfara, temné víření kotlů a provolávání komonstva zazněly ještě jednou, načež nastalo hrobové ticho. Kdosi předstupuje až ke stupním trůnu a cosi ohlašuje. Hned na to zazněla jemná hudba a ze zákulisí vyhrnul se sbor baletní, dvanácte amorků v krátkých bílých sukýnkách, se zlatými křídly a s myrtovými věnci na hlavách.

Dupot nožek podle taktu, mihavé, zdánlivě vzdušné postavy u stupňů trůnu a občas intensivnější zvuky hudby počínají poutati pozornost královu. Pomalu zvedá zrak — dívá se přímo před sebe a vidí, co byl posud ještě nikdy neshledl.

Nalezá se v skvostné, nádherné síni ozářené korunními svícny jako za nejjasnějšího dne. Kolem trůnu v půlkole stojí devotně dvořanstvo, rytíři a páni v pestrých vkusných hávech, jakoby čekali, až bude dáno znamení k holdování. Po jedné straně je skupení paní a dívek v nádherných šatech a s oslňujícími skvosty ve vlasech a na šijích, za nimi služebnictvo a tělesná stráž a v pozadí, poněkud na levo je viděti velkými okny stinný park s mramorovými fontány a vodotrysky . . . A vše skvěje a leskne se, jako když jarní slunce pozlacuje paprsky svými nejkrašší obraz, jaký kdy lidské oko spatřilo, jaký kdy lidská fantasie vykouzlila.

A podivno! Vidí vše jasně a zřetelně a nikoli jako před chvílí, kdy se mu zdálo, že mihá se před ním vše jako v mlze . . . Není to tedy klam a přelud, nýbrž skutečnost . . .

Několik okamžiků dívá se přímo před sebe; zrak jeho zvolna přehlíží různá skupení osob, až utkvěl na tančících amorech, na nichž spočinul se zjevnou zálibou. Graciesní postavy, smavé tvářinky s lehynkým nádechem na líčkách, jiskrné a planoucí oči, lehké nožky, pružný krok a skok a divuplné pirouetty, v kterýchž se zdánlivě vzdušné postavy pohybujou — vše to působí mámivě.

Zapomíná na vše, co jej bylo ještě před chvílí hnětlo, čím mu byla v žilách stydla krev, co bylo působilo ztrnulost . . . Zrak jeho se oživuje, leskne — hlava se vzpřimuje a pomalu obrací k hledišti.

Však co to?! Obraz ještě podivnější. Sterá světla — a lidská hlava vedle hlavy, člověk vedle člověka od podlahy až ku střeše a zraky všech zdají se býti upřeny k němu.

Rychle odvrátil zase hlavu; pot vyvstává mu na čele, opět se mu dělají mžitky před očima, opět se mu zdá, že vidí vše před sebou splývati ve vlnící se mlze.

Náhle hudba umlkla a zlatokřídlí amorkové zmizeli jak na pokyn v zákulisí. Z dvořanstva předstupuje kdosi až ke stupňům trůnu, kde pokleká, aby skládal hold... A za ním skládají hold svůj i jiní: rytířstvo i panstvo, a posléze čarokrásné paní a dívky. Každý přichází až k trůnu, zde sklání kolena, a když byl několik slov pronesl, zase vstává a odchází.

Náhle se dav v pozadí rozstupuje a za hrobového ticha, jež nastalo, předstupuje herold a cosi zvěstuje.

Král slyší, že něco povídá. Zdá se mu též, že pozoruje, kterak v tvářích všech zračí se leknutí, smutek a žalost — ale neví proč — neví, co vše to znamená.

Herold byl domluvil, dav v pozadí opět se rozstupuje, několik mužů přináší černým šatem přikrytá nosítka a staví je před trůn.

Král — jak byl instruován — namahá se, aby povstal; ale tělo i nohy mu vypovídají službu. . . . Napíná všechny své síly a vrávoraje sestupuje. Dospěl až k nosítkám. Kdosi za hrobového ticha odhrnuje černý šat s nosítek.

Na nosítkách leží mrtvé tělo hocha asi dvanáctiletého. snědé, skoro cigánské pleti.

Král poněkud se nahybá a dívá se mrtvole v tvář, — pak mimoděk o krok couvl.

Krev žene se mu prudce k hlavě a zase nazpět k srdci, prsa se dmou, studený pot vyvstává na čele a na skráních, hlava se mu točí, pojímáť jej závrať. Ale přece ještě stojí ku předu nachýlen; v tváři jeho jeví se nevýslovná úzkost, nevýslovné zděšení, nevýslovná bolest — zdáť se mu, že vidí před sebou vlastní své dítě.

Ještě jednou se nahne ku předu, ještě jednou couvne, ještě jednou zavrávorá; ale hned na to se vzpřimuje. Z křečovitě sevřených prsou vydral se srdceryvný výkřik a zoufalá slova: „Ne, ne — mé dítě není — nemůže býti mrtvo!“

Jediný výkřik dostačil. Dům otřásl se ohlušujícím potleskem. . . . Král ještě jednou zavrávoral a klesá na kolena . . .

Potlesk hřmí dále a opona s dunivě praskavým lomozem letí dolů — kus je u konce . . .

V obvyklém ruchu a zmatku, jenž nastal na jevišti, zůstal ubohý král několik minut na kolenou bez povšimnutí a za nedlouho, když opona ještě jednou vytažena, několik okamžiků za hřímavého potlesku sám a sám . . .

A když pak opona znovu spuštěna, povstal a nevěda kudy a kam vrávorá po jevišti. Někdo jej uchopil za ruku a vleče po schůdkách dolů, kde jej byli oblékali.

Sňali s něho plášť a korunu, pomohli mu svléci se, vtiskli mu do ruky několik šestáčků a hodivše mu staré šaty na židli zůstavili jej samu sobě.

Skoro beze smyslu se obléká loudavě jako opilec. A přece rozchvívá tělo zimniční chvat, duší víří děsné myšlenky a před zakaleným zrakem tančí podoba mrtvého hocha, jediného, posledního dítěte.

Konečně vyrazil z garderoby. První kroky byly prudky — pak vrávorá matným krokem dále, až se octnul na ulici. A teprv zde, když jej ovanul mrazivý dech větru, poněkud se pamatuje. I spěchá, letí směrem k Žižkovu . . . a před ním v kmitavém světle plynových svítilen a v chumelích hustého sněhu vznáší se ztrnulá tvář mrtvého dítěte.

Nedbá, že každým druhým, třetím krokem klopýtá nebo klesá, nedbá, že nohy zapadají do závějí — nevidí, než mihavý, neurčitý a přece jasný obraz.

Konečně dospěl k domu, skoro až u Volšanských hřbitovů. Trhnul zvoncem. Opřel se o zeď a čekal se zatajeným dechem. A když otevřeno, letí přes dvorek k jizbě své, z jejíhož jediného okna září světlo . . . Vyrazil dveře jako zběsilec a vrazil do jizby.

Hoch sedí na postýlce s usmívavou tváří a jasným, veselým okem.

„Tatíčku, tatíčku, můj zlatý, dobrý, jediný tatíčku!“ volá radostně . . .

A ubohý král s jásotem klesá u postýlky; ale hned zas se vztyčuje a tiskne své dítě na bouřlivě rozvlněná prsa.

Kapitola o starých deskách.

Napsal *Jos. Truhlář.*

(Pokračování.)

Podle toho, co jsme posud o důležitosti starých vazeb všeobecně uvedli, nedomnívejž se nikdo, že svádíme jej k ničení starých vazeb vůbec, jež vyplývalo by ze snímání všech rukopisných zlomků ze starých desek. Byl by to vandalismus nového druhu, kdybychom tak nesmyslně si chtěli počínati. Každá starší kniha s původní svou vazbou tvoří historický celek, jehož šetřiti sluší potud, pokud vyšší zájmy literní nenabývají platnosti. Vyšší zájmy tyto zračí se důležitostí a zajímavostí zlomků, jež s desek mají býti snímány. Proto odporučena budiž každému opatrnost. Abychom žádoucí této opatrnosti vykázali aspoň jistou dráhu, dovolujeme si tuto naznačiti jakás pravidla, ačkoli těžko v případech nejrozmanitějších jednati dle šablony, ale snáze užívati voditka člověka zkušeného. Důležitost nějakého zlomku rukopisného cení se 1) podle stáří, 2) podle obsahu, 3) podle řeči. O stáří poučuje nás paleografie, kterou zde ovšem nemůžeme vykládati. Jen tolik sluší podotknouti, že bez ohledu na obsah a řeč mají cenu jakous rukopisy pouze nejstarší (až do VIII. století). Hledíme-li k obsahu, nejméně zajímavy jsou rukopisy theologické, jelikož neobsahují obyčejně ničeho neznámého. Největší důležitost pak má řeč rukopisu, jest-li to řeč národní a nikoli kosmopolitická latina. Každý zlomek na př. český, který stářím svým sahá nad století XV, má cenu bez ohledu na obsah, zajímavým pak obsahem stává se ještě vzácnějším. Toto jsou as pravidla povšechná, jež možná naznačiti. Samo sebou rozumí se, že platnost jejich zůstati musí omezena potud, pokud nevymáhají pozornosti případy zvláštní, jež unikají úsudku povšechnému. Proto nejlépe potázati se se znalcem, než odhodláme se ničiti vazbu knihy staré.

K uvedeným posud povšechným úvahám o potřebě bedlivějšího ohledání starých vazeb připojuju v následující části článku tohoto některé praktické doklady, vážené z dějin literatury domácí, zejmena z oné kapitoly, která jedná o nálezech literárních našeho století, potom také čerpané poněkud z nepatrné zkušenosti vlastní. Zaměstnán jsa při bibliotéce v Čechách největší již po několik let všímám si zvlášť tohoto zdroje literárního skoumání, i ačkoli skoumání mé v tomto oboru přichází již poněkud pozdě, přec děkovati musím příznivé náhodě za leckterý zajímavý nález. Mnohem důležitější nálezy v tomto oboru vykonány byly dávno přede mnou, ačkoli nepočínáno si ode všech nálezců s onou opatrností a svědomitostí, kteréž potřebí jest zvlášť při nálezech velevzácných a proto od nepřízniveů našich lehko v podezření uváděných. Zejmena nutno vyčítati Hankovi, nálezci evangelia svatojanského a Mastičkáře, že nesprávným vylíčením nalezení obou těchto památek staročeských, které jak známo událo se snětím zlomků se starých desk, nepřátelům našim národním zavdal podnět k podezřívání. Zvláště pokud se nalezení evangelia s meziřádkovým překladem českým týká, zasluhuje počínání nálezce trpkého pokárání a odsouzení. Nesvěřil se totiž nikomu se svým nálezem, dokud zmíněný zlomek nalezal se byl ještě na desce knihy, nýbrž sňal jej sám a očistil, i pojmenoval titul knihy, na jejíž deskách prý zlomek našel, takovým způsobem, že knihu tuto není možná najíti, ano konečně ani existenci její zjistiti. Tímto způsobem uvedl v podezření sebe i nález svůj: k očistění nálezu máme ovšem jiných pomůcek s dostatek, ale nedovedeme nikdy důkazu, že nálezce počínal si veskrz správně.

Ještě jiných nálezů podobně učiněných na poli literatury české máme hojný počet, pohříchu jsou některé z nich toutéž neurčitostí dřívějšího místa svého postiženi, kterou jsme právě vytkli, i neváží při nich neurčitost tato tolik jen proto, že nikomu posud nezachtělo se o pravosti jejich pochybovati. Než možná pochybnost tato není to nejhorší zlo, jež z neprozřetelnosti nálezců vyplývá: vedle mého zdání politování hodnější jest ta okolnost, že nevědouce, na jaké knize zlomek který byl nalezen, nemáme vodítka na možné vyhledávání zlomků téhož rukopisu dalších. Neboť tolik lehko pochopiti, že knihař, který na vazbu knihy nějaké upotřebil jedné neb dvou blán nějakého rukopisu, zajisté ostatních blán neušetřil, nýbrž podobně zpracoval, i poněvadž za starých časů nebývalo zvykem prodávati knihy nevázané, bezpochyby v ostatní blány téhož rukopisu zavázal větší počet výtisků téže knihy. Znajícím tedy knihu, na jejíž deskách nalezen nějaký zlomek rukopisný, otevřena takto možnost dalšího pátrání, neznajícím uzavřena. Tolik mějž na paměti každý, komu se udá na desce neb přídeští nějaké knihy zlomek rukopisný nalezti.

Zde bylo by také místo promluviti o několika novočeských falsifikátech literních, jelikož vedle udání nálezců i tyto nalezeny na deskách. Než poněvadž o této nepěkné stránce našich novověkých snah literárních jindy a jinde s dostatek bylo uvažováno, pomlčíme o nich připomínajíce pouze, že — jakož jinak ani býti nemůže — i tyto stvůry nejapného vlastenectví a nezřízené ješitnosti stiženy jsou onou neurčitostí domnělého místa dřívějšího, o níž právě byla řeč. Jen jeden falsifikát, ze všech nejmladší a podivným způsobem nejnejapnější, myslím Libušino proroctví, nalezeno prý (variatio delectat) na proužkách ševních nějaké knihy, kteréžto proužky, dlouho pohřešované a nedávno teprv opět nalezené, patrné mají známky podvodného původu, any v žádné knize nikdy všity býti nemohly namajíce ševních dírek.

Jak svrchu naznačeno, zavládl na konci XVI století a potrval přes celou polovici následujícího u knihařů zvyk obalovati desky knih, zvlášť takových, které neměly býti vázány skvostně, blanami vytrhanými z rukopisů starších. Takových obálek sňal jsem již s knih veřejné bibliotéky Pražské několik, poněvadž se zlomky na nich obsažené ukázaly býti vzácny. Jsou to zejmena dva do té doby neznámé zlomky staročeských žaltářů

ze XIV století, z nichž jeden (vis čas. Česk. Mus. 1878) podává nový překlad staročeský, druhý (viz Filolog. Listy 1879) vzácný poskytuje doplněk žaltáře Klementinského, starožitností jazyka nad jiné vynikajícího. Letos pak událo se mi sníti s desek opět dva zlomky rukopisů velmi drahocenných, jeden obsahující satiry Juvenalovy z XI. neb XII. století, druhý mnohem vzácnější obsahující starosaského Helianda z IX. století. Zvlášť tento poslední nález znamená skutečné obohacení bibliotéky Klementinské, neboť Helianda známy byly posud jen dva rukopisy, Bamberský ve státní knihovně Mnichovské a Londýnský; k nim řadí se nyní jako třetí zlomek Pražský, vynikající, jak se podobá, nad oba starožitnými formami jazykovými a úhlednějším písmem.

(Dokončení.)

Útok na mlýn.

Napsal *Emil Zola.*

(Dokončení.)

III.

Bylo to pravidlo vyslovené generálním štábem německým: každý Francouz, který nepatří k pravidelnému vojsku, zastižený se zbraní v ruce, bude zastřelen. Ani čety dobrovolníků neuznávali za řádné vojsko. Trestali ty ubohé sedláky, kteří hájili svůj krb, s velikou ukrutností: báli se totiž povstání obecného lidu a myslili, že jej tím zastraší. Důstojník, veliký a suchý to muž, asi padesátiletý, zavedl s Dominikem krátký výslech. Ačkoliv mluvil čistou frančinou, bylo jeho chování drsné, v pravdě pruské.

— Jste odtud?

— Ne, jsem z Belgie.

— Proč jste se pouštěl do boje? . . . Do toho vám ničeho není.

Dominik neodpovídal. V tom spozoroval důstojník Františku, která bledá stála za ním a poslouchala; na bílém čele měla krvavou ránu. Důstojník díval se s jednoho na druhého; jak zdálo se, pochopil jejich poměr a dodal pouze:

— Přiznáváte se, že jste střílel?

— Střílel jsem, dokud jsem mohl, odvětil klidně Dominik.

Toto vyznání bylo zbytečné, neboť byl ještě celý začouzený od prachu, plný potu a z rány na jeho rameně prýštila se krev.

— Dobře, pravil důstojník. Za dvě hodiny budete zastřelen.

Františka nenaříkala. Sepjala pouze ruce jako v němém zoufalství. Důstojník to spozoroval. Dva vojáci odvedli Dominika do vedlejší světnice, kde jej měli hlídati. Františka klesla na stolici, měla nohy jako přelámané; neplakala, ale nemohla popadnout dechu. Důstojník nespouštěl s ní očí. Konečně se tázal:

— Je to váš bratr?

Zavrtěla hlavou. On zůstal bez pohnutí, bez úsměvu. Za chvíli opět pravil:

— Bydlí zde již dlouho?

Pokynula mlčky hlavou.

— Zná tedy dobře okolní lesy?

Nyní promluvila:

— Ano, pane! a dívala se naň jaksi udivená.

Neřekl více ničeho; obrátil se k ní zády a poručil, aby mu přivedli maira. Františka vstala s lehkým zarděním a majíc jakousi neurčitou naději běžela sama pro otce. Pan Merlier, když přestali střílet, vyšel si na dřevěnou pavlač a prohlížel si kolo. Miloval svou dceru, choval upřímné přátelství k Dominikovi, svému budoucímu zeti, ale to kolo mělo také hezké místečko v jeho srdci. Když těm oběma dětem, jak je jmenoval, se nic nestalo, měl hned starost o jiného miláčka, který však utrpěl velmi mnoho. Sklonil se k té veliké kostře a prohlížel smutně její rány. Pět lopatek bylo úplně rozbitých i dřevo kolem osy bylo plné děr. Strkal do nich prsty, aby se přesvědčil, jak jsou hluboké, a přemýšlel, jak to zase spravit. Když k němu přišla Františka, zacpával již díry kyprým mechem.

— Tatínku, pravila k němu, hledají vás.

Pak teprvé dala se do pláče a vyprávěla mu, co slyšela. Pan Merlier vrtěl hlavou. To není jen tak, aby někoho hned zastřelili. Těšil ji, jak mohl, a vrátil se do mlýna s tváří klidnou a vlídnou. Když mu důstojník poroučel, aby dal jeho lidem něco jíst, odvětil, že obyvatelé jeho vesnice nejsou zvyklí na žádné týrání a s násilím že nezmůže u nich ničeho. Slíbil, že obstará všecko, ale aby se mu do ničeho nepletli. Důstojník zprvu se jaksi podráždil jeho klidným tonem; ale pak mu povolil, neboť krátká a zřetelná jeho řeč mu imponovala. Zavolal ho ještě jednou a ptal se ho:

— Jak říkáte těm lesům, zde naproti?

— Lesy sauvalské.

— Jak daleko se táhnou?

Mlynář upřel na něho oči.

— Nevím, odpověděl klidně, a odešel.

Za hodinu na to byly všecky zásoby i peníze, jež důstojník určil, již ve mlýně. Zatím blížila se noc a Františka sledovala s úzkostí každé hnutí vojáků. Nehnula se od světnice, kde byl zavřen Dominik. K sedmé hodině byla jako na trní; viděla, jak vešel důstojník k němu, a celou čtvrt hodiny poslouchala, jak spolu hlasitě hovořili. Najednou objevil se důstojník na prahu a něco po německu poroučel, čemuž ovšem nerozuměla; ale když dvanáct mužů se postavilo na dvoře do řady s puškou v ruce, začala se chvěti na celém těle a myslila, že musí umřít. Bylo tedy po všem: chystali se k popravě. Vojáci stáli na dvoře celých deset minut; hlas Dominikův ozýval se ze světnice a, jak se zdálo, hádal se s důstojníkem. Ten konečně vyšel ven a stoje na prahu pravil:

— Dobře, rozmyslete si to . . . Počkám do rána.

Na to bouchl dveřmi.

Jenom hnul rukou a řady vojáků se rozešly. Fran-

tiška zůstala jako zkamenělá. Pan Merlier, který kouřil dále svou dýmku, díval se na to všecko dosti klidně; nyní vzal dceru svou něžně za ruku a odvedl ji do jejího pokoje.

— Buď hezky pokojná, pravil k ní, a hleď usnout. Zítra až bude den, uvidíme, co se dá dělat.

Odešel a opatrně ji zamkl. Byl totiž odjakživa přesvědčen, že s ženami nic není a že všecko jen zkazí, jestliže se pletou do něčeho důležitého. Ale Františka si nelehla. Seděla hodnou chvíli na loži a poslouchala, co se děje v domě. Vojáci ležící na dvoře zpívali a smáli se; jedli asi a pili až do jedenácti hodin, neboť ani na chvíli nebylo ticho. V mlýně samém ozývaly se chvílemi těžké kroky, asi tehdáž, když střídaly se stráže. Nejvíce však ji bavily různé zvuky, které vycházely z dolejší světnice. Každou chvíli lehla si na zem a přiložila ucho na ni. V té světnici, zrovna pod ní, zavřen byl Dominik. Slyšela již hodnou dobu pravidelný spád jeho kroků; chodil asi ode zdi k oknu. Pak nastalo ticho, snad se posadil. Brzy utišil se i hluk na dvoře; všecko usnulo. Když se jí zdálo, že spí celý dům, otevřela okno co možná tiše a vyhlédla ven.

Byla teplá, jasná noc. Tenký srpek měsíce, který ozařoval krajinu jenom tak slabě jako noční lampička, zapadal již za sauvalské lesy. Dlouhé stíny velikých stromů táhly se po vonných lukách jako černé mříže, kdežto tráva na místech, kde stromů nebylo, měla měkkou barvu zelenavého sametu. Ale Františka si nevšímala tajemného kouzla, jaké dýchalo z této letní noci. Pozorovala krajinu jenom proto, že hledala, jak postavili Prušáci na břehu stráže. Viděla jejich stíny, jak chodí po různu podél řeky. Přede mlýnem, totiž na druhém břehu, stál jeden muž pod vrbou, jejíž svislé větve splývaly až do vody. Františka viděla ho zcela dobře. Byl postavy veliké, stál bez hnutí s tváří obrácenou k nebi snivě jako pastýř.

Když si všecko pečlivě prohlédla, posadila se zase na lože. Seděla celou hodinu zabrána v myšlenky. Pak naslouchala znova: v domě nebylo slyšeti ani dechu. Vrátila se k oknu a vyhlédla znova ven; ale růžek měsíce, který ještě se kmital mezi větvemi, jí asi překážel, neboť čekala dále. Konečně zdálo se, že přišla ta pravá chvíle. Noc byla úplně tmavá; stráže před sebou více neviděla a krajina táhla se před ní jako kalužina inkoustu. Ještě chvíli naslouchala a rozhodla se. Blízko pod oknem táhl se železný žebřík zadělaný do zdi, který vedl od kola až na sýpku, a po němž lezli mlynáři, když chtěli dohlédnouti k některým kolům; později se celý stroj valně změnil a železný žebřík dávno již zmizel pod hustým břečťanem, kterým s té strany byl porostlý mlýn.

Františka vylezla neohroženě na okno, chytila se žebříku, vyhoupla se naň a začínala lezt dolů. Sukně jí tuze vadily. Najednou ulomil se ze zdi kámen a padl do řeky s velikým hlukem. Zastavila se a mráz běžel jí po zádech. Vzpomněla si však, že v šumotu řeky ztrácel se v jakési vzdálenosti všecken hluk, jaký mohla způsobiti, a stoupala tedy mnohem směleji. Když se octla v té výši, co bylo asi Dominikovo vězení, zastavila se. Překážka, kterou neočekávala, byla by jí málem odňala všecku odvahu: okno dolejší světnice nebylo pravidelně pod oknem její světnice, ale bylo stranou od žebříku, a když natáhla ruku co mohla, cítila pořád zeď. Měla se snad vrátit a upustit od svého plánu? Ruce jí klesly a řeka hučela jí do uší až dostávala závrať. Tu ulomila na zdi kousek omítky a hodila ji Dominikovi do okna. Neslyšel ničeho, snad spal. Chtěla uloupnout ještě kousek, až si odřela prsty. Neměla více síly a cítila, že klesne nazpátek s žebříku, když v tom Dominik tiše otevřel.

— To jsem já, pravila tiše. Chyť mne, sice spadnu.

Bylo to poprvé, co mu tykala. Nahnul se z okna, chytil ji a vtáhl k sobě do světnice. Dala se do pláče a dusila nářek svůj, jenom aby ji neslyšeli. Konečně napjala všecky síly, jenom aby se upokojila.

— Hlídají vás? tázala se po tichu.

Dominik dosud celý udivený, že ji vidí, pokynul hlavou a ukázal na dveře. Venku bylo slyšeti chrápání; stráž přemožena spaním lehla si asi ke dveřím, tak aby vězeň nemohl se hnout.

— Musíte prchnout, pravila živě. Přišla jsem vás o to prosit a s vámi se rozloučit.

Ale on, jak zdálo se, ji neslyšel.

— Jak, jste to vy, jste to vy? opakoval neustále. Jak jste mne polekala! Vždyť jste mohla spadnout, a se zabít!

Vzal ji za ruce a líbal je.

— Jak vás miluju, Františko! Jste zrovna tak odvážlivá jako dobrá. Měl jsem pouze jedinou obavu a ta byla, že zemru a snad vás více nespatřím . . . Ale vy jste zde a teď ať mne zastřelí. Když mohu býti s vámi aspoň čtvrt hodiny, budu připraven.

Přivinul ji zvolna k sobě a ona opřela hlavu svou o jeho rameno. Nebezpečí je sblížilo. V tomto objetí zapomněli na všecko.

— Ach! Františko, počal zase Dominik hlasem něžným, víte-li pak, že je dnes sv. Ludvíka, tak dlouho kýžený den naší svatby? Nic nemohlo nás odloučit; jsme sami spolu, oba jsme si vzpomněli, není-li pravda, dnes ráno, v den naší svatby?

— Ano, ano, opakovala po něm, v den naší svatby. Políbili se chvějíce se na celém těle. Ale v tom Františka se mu vytrhla, neboť ta hrozná skutečnost stála pojednou před ní.

— Musíš prchnout, musíš prchnout, koktala. Nesmíme ztratit ani minuty.

A když vztáhl po ní ruku, aby ji po tmě zase objal, tykala mu znova:

— Ach, prosím tě, jenom poslouchej! . . Umřeš-li, umru též. Za hodinu bude den. Prosím tě, jdi hned.

A v rychlosti vyložila mu svůj plán. Železný žebřík vedl až na kolo; zde mohl slézti po lopatkách až dolů do loďky, která byla ukryta za kolem. Odtud mohl by lehce dostati se na druhý břeh a prchnouti.

— Ale tam budou stráže? pravil Dominik.

— Jediná, zrovna naproti pod tou první vrbou.

— A jestliže mne uvidí a bude křičet?

Františka se zachvěla. Strčila mu do ruky nůž, který přinesla sebou. Oba mlčeli.

— A váš otec, a vy? tázal se dále Dominik. Ale ne, utéci nemohu . . . Když tu nebudu, vojáci vás třeba rozsekají . . . Vy je neznáte. Slibovali mi milost, vyvedu-li je lesem sauvalským. Když mne zde nenajdou, jsou schopni všeho.

Františka vymlouvala mu všecko, jak mohla. Na všecky námitky jeho odpovídala novými prosbami:

— Máte-li mne rád, prchněte! . . . . Z lásky ke mně, Dominiku, nebuďte zde již ani minuty.

Slíbila mu, že zase vyleze do svého pokoje. Nikdo nebude vědět, že mu pomohla. Vzala jej v náručí a líbala ho s nesmírnou vášní, jenom aby ho přesvědčila. Konečně povolil; měl jenom jednu otázku:

— Přísahejte mi, že váš otec o tom ví, co děláte, a že mi radí k útěku!

— On mne poslal, odvětila směle Františka. Lhala. V té chvíli nemyslila na nic, jenom aby byl již v jistotě, chtěla se zbaviti té hrozné myšlenky, že by slunce mělo býti znamením jeho smrti. Když on uteče, ať se děje cokoliv; všecko to snese ráda, jenom když on bude živ. Její láska byla sobectvím: chtěla, aby žil, a dále se nestarala.

— Dobře, pravil Dominik, učiním, jak se vám líbí. Více nemluvili. Dominik otevřel zase okno. Ale v tom zaslechli nějaký hluk. Dveře se hnuly, jako by je někdo otvíral. Patrně stráže zaslechly jejich hlasy. Tiskli se k sobě a čekali s nevýslovnou úzkostí, co se bude dít. Dveře hnuly se ještě jednou, ale neotevřely se. Oddechli si: pochopili totiž, že voják ležící na prahu se asi obrátil. A věru bylo zase ticho a voják chrápal znova.

Dominik chtěl, aby Františka vylezla nejdřív do svého pokoje. Vzal ji v náručí a mlčky ji zlíbal. Potom pomohl jí na žebřík a vyhoupl se za ní. Ale dolů nechtěl ani o stupeň, dokud by nevěděl, že je v pokoji. Když vstoupila do okna, pravila hlasem tichým jako dech:

— Na shledanou! Jak tě miluju!

Zůstala v okně a dívala se za ním. Byla stejná tma jako prvé. Hledala hlídku, ale neviděla jí; jenom vrba se trochu bělala v husté tmě. Chvíli slyšela, jak šustí břečťan; pak praskalo kolo a lehké šplýchání vody ji přesvědčilo, že nalezl Dominik loďku. Hned na to rozeznala tmavé obrysy její na šedivé hladině Morelly. Tu sevřela jí hrdlo nevýslovná úzkost, každou chvíli zdálo se jí, že slyší pokřik stráží; v každém šumu hledala rychlé kroky vojáků, chřest zbraní, natahování kohoutků. A přece byl v celé krajině úplný klid. Dominik byl snad již na druhém břehu. Františka neviděla více ničeho. To ticho bylo vznešené. Slyšela něco jako dupot, chroptivý výkřik a těžký pád jakéhosi těla. Na to bylo ticho ještě hlubší. A tu jakoby se jí byla dotkla smrt, zůstala stuhlá u okna a dívala se do černé noci.

IV.

Hned časně z rána rozlehaly se ve mlýně hlasy. Pan Merlier přišel otevřít Františce; ta přišla na dvůr bledá, ale klidná. Vedle studny ležela na plášti mrtvola pruského vojáka; jak ji spatřila, zachvěla se hrůzou. Kolem mrtvoly stáli vojáci; rozkládali živě rukama a zuřivě křičeli. Někteří hrozili pěstí v tu stranu, kde byla vesnice. Zatím důstojník dal si zavolati pana Merliera co maira obce.

— Podívejte se, pravil hlasem plným hněvu, tohoto muže nalezli jsme zabitého na břehu řeky . . . Musíme lidu ukázat, jak umíme trestat; doufám, že nám pomůžete nalézti vraha.

— Jak si přejete, odvětil lhostejně mlynář. Jenom že to nebude tak snadné.

Důstojník se shýbl, aby odhalil konec pláště, kterým byla přikryta tvář mrtvoly. Tu se objevila hrozná rána. Voják byl bodnut do krku a zbraň vězela v ráně. Byl to kuchyňský nůž s černou střenkou.

— Podívejte se dobře na ten nůž, pravil důstojník k mlynáři, snad nám pomůže hledat.

Stařec se zachvěl. Ale brzy se vzpamatoval; nehnul ani jediným svalem v tváři a pravil:

— Takové nože má v našich horách každý . . . Snad mrzel vašeho vojáka život a udělal si to sám. To se často děje.

— Mlčte! zakřikl ho zlostně důstojník. Mám chuť zapálit na čtyrech stranách vesnici. Věru sám nevím, proč jsem to již neudělal.

V tom hněvu na štěstí si nevšiml, co se dálo v tváři Františky. Musila si sednout na kamennou lavičku vedle studny. Dívala se pořád na tu mrtvolu, ležící na zemi skoro u jejích nohou. Byl to hezký hoch, podobný Dominikovi; vlasy měl plavé, oči modré. Tato podobnost ji trápila. Vzpomněla si, že ten mrtvý snad také zanechal doma děvče, které bude pro něho plakat. A co více: ten nůž, který vězel v ráně, ten znala dobře. Viděla, že to byla ona sama, která jej zabila.

Důstojník se chystal, jak vesnici potrestá; v tom přiběhli vojáci. Spozorovali totiž, že Dominik zmizel. To spůsobilo náramný zmatek. Důstojník podíval se do světnice, kde byl zavřen, viděl otevřené okno, pochopil všecko a vrátil se celý zuřivý.

Pan Merlier se náramně zlobil, že Dominik uprchl.

— Hlupák! bručel, zkazí všecko!

Františka to slyšela a dostala náramný strach. Její otec však ani netušil, že je tím vinna. Zavrtěl jenom hlavou a pravil tiše sám k sobě:

— Teď to máme!

— Ah, to udělal ten darebák! zvolal důstojník. Utek asi do lesů . . . Toho nám musíte najít, sice to odnese celá vesnice. A obrátiv se k mlynáři dodal:

— Jak pak, vy byste mohl snad vědět, kam se schoval?

Pan Merlier se mlčky usmál a ukázal jen na ty nekonečné lesy.

— Tam chcete někoho najít?

— Ah! budou tam skrýše, které vy jistě dobře znáte. Dám vám deset mužů, vy je povedete.

— S radostí. Jenom že to bude trvat asi osm dní, nežli ty lesy proběhnem.

Klid tohoto starce důstojníka jenom dráždil. Uznával sám, jak směšná by byla tato výprava. V tom spozoroval na lavičce Františku bledou a chvějící se. Úzkost mladé dívky jej překvapila. Chvíli mlčel a díval se střídavě na mlynáře a na ni.

— Není onen člověk milánem vaší dcery? tázal se konečně hlasem surovým.

Pan Merlier zbledl a zdálo se, že se vrhne na důstojníka, aby ho zaškrtil. Ale přece se zdržel a neodpověděl ani slova. Františka zakryla si tvář oběma rukama.

— Ano, pokračoval Prušák, tak je to, vy a vaše dcera jste mu pomohli k útěku. Vy jste tím vinni . . . Tážu se vás naposled, povíte nám o něm?

Mlynář neodpovídal. Obrátil se a díval se do dálky s tváří tak lhostejnou, jakoby se ho důstojník ani netázal. To rozzlobilo tohoto tím více.

— Nuže dobře, pravil, vy budete zastřelen na místě jeho!

A poručil vojákům, aby se znova postavili do řady. Pan Merlier zůstal jako vždy i nyní klidným. Sotva pokrčil rameny, neboť toto celé drama zdálo se mu hloupou komedií. Snad si myslil, že člověka hned tak nezastřelí. Když ale viděl, že vojáci stojí již v řadě připraveni, pravil vážně:

— Tedy opravdu?... Dobrá. Musí-li to být, mne jako jiného.

Ale Františka vyskočila a jako šílená jala se prosit:

— Smilujte se, pane, a neubližujte otci. Zabte mne místo něho . . . Já jsem pomáhala Dominikovi k útěku. Já sama jsem vinna.

— Mlč, holka, zvolal pan Merlier. Proč pak lžeš? Vždyť byla celou noc zavřena ve svém pokoji. Ona lže, pane, věřte mi.

— Ne, nelhu, odvětila ohnivě dívka. Vylezla jsem oknem a donutila jsem Dominika, aby utekl . . . Je to pravda, věřte mi!

Stařec zbledl, jak to slyšel. Viděl jí to na očích, že nelže, a to jej poděsilo. Ach ty děti, nemyslí na nic nežli na to svoje srdce, a pokazí všecko! To ho rozzlobilo.

— Ona blázní, nevšímejte si jí. To je nesmysl, co povídá . . . Nuže, odbudeme to!

Ale Františka nemlčela. Padla na kolena a sepjala ruce. Důstojník díval se klidně na tento bolestný zápas.

— Můj bože! pravil konečně, beru vašeho otce, poněvadž nemám toho druhého. Najděte mi ho a váš otec bude svoboden.

Chvíli dívala se naň s očima vytřeštěnýma nad tou ukrutnou žádostí.

— To je hrozné, šeptala. Kde pak ho mám nalézt, teď, tu chvíli? Odešel, a více nevím.

— Vyberte si: on anebo váš otec.

— Ach, můj bože! co pak si mohu vybrat? I kdybych věděla, kde je Dominik, nemohla bych si vybrat! Vždyť mi trháte srdce . . . Raději bych sama umřela a to hned! Ano, to by bylo kratší. Zabte mne, prosím vás, zabte mne . . .

Při této zoufalé scéně stal se konečně důstojník netrpělivým.

— Nuže dobře! zvolal. Budu tak hodným a dám vám dvě hodiny času . . . Jestliže ve dvou hodinách váš milenec tu nebude, odnese to váš otec za něho.

Na to dal odvésti pana Merliera do téže světnice, kde zavřen byl dříve Dominik. Ten dal si podati tabák a jal se kouřit. Na lhostejné tváři jeho nejevilo se ani nejmenší pohnutí. Jenom když byl sám, tu i při kouření vyhrkly mu dvě veliké slzy a kanuly mu zvolna po tvářích. Jeho ubohé, drahé dítě, co asi trpělo!

Františka zůstala na dvoře. Prušáci chodili kolem ní a smáli se. Někteří říkali jí vtipy, kterým ovšem nerozuměla. Dívala se jenom neustále na dveře, v nichž zmizel její otec. Sáhla si zvolna na hlavu, jako by se bála, aby jí nepukla.

Důstojník se obrátil a pravil ještě jednou:

— Daruju vám dvě hodiny. Hleďte jich dobře užít.

Měla dvě hodiny. Tato slova bouřila jí v hlavě. Když pak mechanicky vyšla ze dvora, kráčela ta myšlenka před ní. Kam jít? Co dělat? Ani nechtěla se pro něco rozhodnout, poněvadž cítila, že by to bylo marné. A přece přála si viděti Dominika. Byli by se dohodli a snad byli by nalezli nějakou pomoc. Celá pomatená dostala se na břeh Morelly a přešla ji níže pod stavidlem, kde byly veliké kameny. Nohy nesly ji k té první vrbě na kraji louky. Jak se shýbla, spatřila kalužinu krve a zbledla. Zde to bylo. Šla po stopách Dominika, pokud je tušila v ušlapané trávě; šlépěje šly šikmo přes louku a byly daleko od sebe, jistě utíkal. Pak najednou je ztratila. Ale na vedlejší louce viděla je zas. Tak došla až na paseku, kde všecky stopy zmizely. Pustila se přece do lesa, jen na zdař bůh. Bylo jí volněji, když byla sama. Sedla si na chvíli. Tak ale se jí zdálo, že hodina již uběhla, a vzchopila se zase. Jak dlouho tomu, co vyšla ze mlýna? Pět minut? půl hodiny? Nevěděla o ničem. Snad se skryl Dominik v houští, jež dobře znala, a kde jednou odpoledne jedli spolu oříšky. Šla tam a hledala. Jenom kos vyletěl a hvízdal svou sladkou, ale smutnou píseň. Pak si zase myslila, že utekl do skal, kde býval na čekání; ale sluje byla prázdná. Nač ho hledat? Vždyť ho nenajde; ale touha po něm hnala ji vždy více a ona běžela rychleji. Najednou si vzpomněla, že snad vylezl na strom. Šla dále a dívala se nahoru; aby věděl, že je mu na blízku, volala ho každých dvacet kroků.

Kukačky jí odpovídaly, a když si les tak zhluboka oddechnul, zdálo se jí, že je zde a že leze se stromu. Jednou se jí zdálo, že ho i vidí; zastavila se nemohouc ani dechu popadnout a chtěla utéci. Co pak mu řekne? Povede ho domů, aby ho zastřelili? Oh ne, ani slova o tom. Bude ho prositi, aby utekl a nezůstával tak na blízku. Pak ale si vzpomněla, že otec čeká a bolest ji přemohla. Klesla do trávy a volala s pláčem:

— Můj bože, můj bože! Proč jsem sem přišla?

Bylo to bláznovství, že sem šla. Jakoby se něčeho děsila, dala se na útěk a hleděla se dostati z lesa. Třikrát zbloudila a myslila, že mlýn již více nenajde, když v tom vybočila na louku zrovna u Rocreuse. Jak spatřila vesnici, zastavila se. Měla se vrátiti sama?

Stála uprostřed cesty a nevěděla si rady; v tom zaslechla, že ji někdo potichu volá:

— Františko! Františko!

Ohlédla se a spatřila Dominika, který z příkopu zvedal hlavu. Spravedlivý bože! Přece ho nalezla! Chce tedy nebe jeho smrt? Sotva zadržela výkřik a sklouzla do příkopu.

— Tys mne hledala? tázal se jí.

— Ano, odvětila; v hlavě jí to bouřilo a nevěděla co mluví.

— Co pak se děje?

Sklopila oči a koktala:

— Nic, nic, ale byla jsem tak nepokojná; chtěla jsem tě vidět.

Dominik tomu uvěřil a vykládal jí, proč nechtěl utéci. Bál se o ně. Věděl prý, že ti lotři jsou schopni mstíti se na ženách a starcích. Byl spokojen, že je vše dobře a dodal se smíchem:

— Za týden bude svatba, není-li pravda?

Když ji viděl tak pomatenou, stal se vážným.

— Ale, co je ti? Ty mi něco tajíš.

— Ne, věř mi. Chtěla jsem tě vidět.

Objal ji a pravil, že by to bylo neopatrné, kdyby spolu déle hovořili. Na to chtěl zase vklouznout do příkopu a vrátiti se do lesa. Ona jej však zadržela: chvěla se na celém těle.

— Poslyš, ty bys přece dobře učinil, kdybys zůstal zde... Nikdo tě nehledá, a báti se nemusíš.

— Františko, ty mi něco skrýváš, opakoval Dominik.

Znova mu přísahala, že mu netají ničeho. Jenom to si přála, aby byl jí na blízku. A ještě jinými důvody hleděla jej přesvědčit. Zdála se mu tak podivnou, že teď by byl ani nechtěl odejít. A pak, doufal, že se Francouzi brzy vrátí. Vždyť stranou k Sauvalu je viděli.

— Jen kdyby si pospíšili, aby tu byli co možná nejdříve! šeptala celá rozčilená.

V tom bilo jedenáct hodin na zvonici v Rocreuse. Hodiny zvonily jedna za druhou jasně a zřetelně. Vzchopila se vyděšená; byly to již dvě hodiny, co odešla ze mlýna.

— Poslyš, pravila zimničně, kdybychom tě potřebovali, vyběhnu do svého pokoje a dám ti znamení šátkem.

Na to utíkala k vesnici; Dominik velmi nepokojný natáhl se v příkopu a dával pozor na mlýn. Již u vesnice potkala Františka starého žebráka, jmenem Bontemps, který znal celou krajinu. Pozdravil ji a vypravoval, že viděl mlynáře mezi samými Prušáky; pak udělal několik křížů a bruče si něco nesouvislého šel dále svou cestou.

— Dvě hodiny již minuly, pravil důstojník, když Františka se vrátila.

Pan Merlier seděl na lavičce vedle studny. Ještě kouřil. Dívka znova prosila, plakala, padla na kolena. Chtěla ještě nabýti času. Naděje, že by mohli Francouzi se vrátit, ji sílila, a mezitím co naříkala, zdálo se jí, že slyší zdaleka odměřené kroky vojáků. Ach, kdyby jenom přišli, byli by všickni vysvobozeni!

— Poslyšte, pane, ještě hodinu, jedinou hodinu... To nám můžete přece udělat!

Ale důstojník nedal se pohnouti. Poručil dvěma mužům, aby ji chytili a odvedli, aby mohli zatím starce pohodlně odpravit. Tu nastal v jejím srdci strašlivý boj. Přece nenechá otce tak zavraždit! Ne, ne, raději zemře i s Dominikem; a již běžela do svého pokoje, když v tom Dominik vstoupil sám do dvora.

Důstojník a vojáci strhli vítězný pokřik. Ale on, jakoby tu nebyl nikdo nežli Františka, šel zrovna k ní a pravil k ní klidně, ale trochu přísně:

— Proč pak jste mne nevzala sebou? Teprvé starý Bontemps musil mi povědít, co se zde děje... Tu jsem!

V.

Byly tři hodiny. Veliké černé mraky potáhly zvolna nebe; byl to jakýsi ohon daleké bouře. Toto žlutavé nebe, ty kusy mraků rudých jako měď změnily docela údolí jindy tak veselé, že vyhlíželo jako lotrovská sluje plná podezřelých stínů. Důstojník dal zatím Dominika zavřít, aniž určil co bližšího. Již odpoledne měla Františka hrozný boj. Nechtěla se hnout ze dvora, jakkoliv ji otec prosil. Čekala Francouze. Ale hodiny míjely, přišla noc a ona trpěla tím více, jelikož všechen ten získaný čas jí pranic nepomohl.

Zatím ke třetí hodině chystali se Prušáci k odchodu. Na chvíli zavřel se zase důstojník s Dominikem jako včera. Františka věděla, že se jedná o jeho život. Sepjala ruce a modlila se. Pan Merlier seděl vedle ní bez hnutí a němý, jako staří sedláci, kteří nebojují nikdy s osudem.

— Můj bože, můj bože! koktala Františka, oni ho zabijou!...

Mlynář přivinul ji k sobě a vzal ji na klín jako dítě.

V tom vyšel důstojník a za ním dva muži přiváděli Dominika.

— To neudělám! volal tento. Raději zemru.

— Rozvažte si to, pravil důstojník. Tu službu, kterou nám nechcete udělat vy, udělá někdo jiný. Nabízím vám život, co mohu více... Dovedete nás do Montredonu přes ty lesy. Vždyť tam budou nějaké pěšiny.

Dominik neodpovídal.

— Vy tedy nechcete?

— Zabte mne a bude konec, odvětil.

Františka s rukama sepjatýma prosila jej z daleka. Zapomněla na všecko a byla by mu radila i k zbabělství. Ale pan Merlier zadržel jí ruce, aby neviděli Prušáci její šílené chování.

— Má pravdu, bručel, raději ať umře!

Vojáci postavili se do řady. Důstojník čekal, že bude mít Dominik slabou chvíli a těšil se, že povolí. Bylo ticho. Z daleka ozývalo se silné hřímání. Hrozné, dusné parno tížilo krajinu.

A v tom tichu ozval se najednou výkřik:

— Francouzi! Francouzi!

Ano, byli to oni. Na cestě k Sauvalu, mezi lesy, bylo viděti řadu červených nohavic. Ve mlýně nastal veliký zmatek. Prušáci běhali po dvoře a křičeli. Až dosud neozvala se ani jediná rána.

— Francouzi! Francouzi! volala Františka tleskajíc rukama. Byla jako šílená. Vytrhla se otci a smála se mávajíc rukama. Konečně tedy přišli a přišli v čas, neboť Dominik byl dosud zde, byl živ!

V tom ozval se výstřel, jakoby hrom udeřil a Františka se obrátila. Důstojník bručel:

— Především odbudeme tuto záležitost.

Strčil sám Dominika ke zdi kůlny a poručil, aby stříleli. Když se Františka ohlédla, ležel Dominik na zemi a v prsou měl dvanáct kulí.

Neplakala, ale zůstala jako zkamenělá. Oči měla vypoulené, a tak si sedla pod kůlnu několik kroků od mrtvoly. Dívala se na ni a vztahovala po ní ruce jako dělávají děti. Prušáci zajali jejího otce jako rukojmí.

Byl to krásný boj. Důstojník rozestavil na rychlo svůj lid, neboť viděl, že kdyby se dal na útěk, neušel by ani muž. Chtěli tedy draze prodat svůj život. Nyní byli to Prušáci, kteří mlýn hájili a Francouzi, kteří ho dobývali. Střelba začala s náramnou silou. Trvala celou půl hodiny. Pak ozvala se temná rána, neboť koule urazila hlavní větev staletého jilmu. Francouzi měli kanon. Baterie postavená zrovna nad příkopem, v němž ležel Dominik, vyčistila brzy silnici. Zápas ani nemohl dlouho trvati.

Ubohý mlýn! Koule jej celý provrtaly. Půl střechy

ulítlo. Zdě se bořily. Ale na straně k Morelle bylo to nejhorší. Břečtan strhaný z rozpukaných zdí visel jako hadry; v řece plavaly kusy zbraní a trámů a dírou ve zdi bylo viděti do pokoje Františky, na její lože, na bílé jeho záclony, jak pečlivě byly staženy. Staré kolo dostalo ještě dvě koule a bylo po něm: lopatky spadaly do vody a ostatní se rozpadlo. Byla to duše veselého mlýna, která s ním ulétla.

Francouzi učinili útok. Boj byl zuřivý s bajonetem v ruce. Rezavé nebe svítilo do údolí, jež jako lotrovská peleš bylo plné mrtvol. Z dalekých luk, s těmi velikými, osamělými stromy, šla hrůza; ty dlouhé řady topolů vlékly za sebou smutné stíny. Na pravo i na levo stály lesy jako zdě cirku a nesčíslné prameny, studánky a potoky, jež se v nich prýštily, šuměly smutně jako by naříkaly.

Pod kůlnou seděla Františka schoulená nad tělem Dominika; ani se nehnula. Pana Merliera zasáhla koule. Když Prušáci byli pobiti a mlýn hořel, vstoupil kapitán francouzský první do dvora. Od počátku války byl to jeho první úspěch. Celý nadšený vypínal hrdě prsa a usmíval se na vše strany. Byl to veliký, krásný muž, pravý kavalír. Když viděl Františku schoulenou mezi mrtvolami svého muže a otce, uprostřed rozbitého, kouřícího mlýna, pozdravil ji galantně svým kordem a zvolal:

— Vítězství! vítězství!

B. F.

FEUILLETON.

— Příroda a lidé. Kresby od R. E. Jamota. (V Praze. Nákladem knihtiskárny Militkého a Nováka. Pomocí časopisu „Lumíra".) Do řady belletristických děl, na které v těchto posledních letech jest písemnictví naše tak bohaté, vstupuje kniha, jaké u nás až dosud postrádali jsme vůbec a jakých i v literaturách cizích naleză se velmi poskrovnu. Tak, jak píše R. E. Jamot (Dr. J. Thomayer) o „Přírodě", psal jen Amerikán Thoreau ve svém zátiší u jezera Walden, tak, jak líčeny jsou v „Lidech" jednotlivé postavy, vídali jsme jich v květu spisovatelské dráhy Bret Harteovy. V posledním druhu vytvořil u nás nevyrovnatelně plastické postavy Jan Neruda, v kresbách z přírody zůstává u nás Jamot bez vrstevníka. Knihu „Příroda a lidé" psal přírodozpytec a poeta. Jasné, bystré a otevřené oko prvního naplňuje nás podivením, jemnost a psychologická hloubka básníka působí na nás, jako bychom četli knihu naplněnou květem poetické krásy. Kresby Jamotovy mohou se postaviti po bok nejjemnějším básním z přírody, které napsal Theuriet, ano ony mluví k nám prostěji, nelíčeněji a my dáváme jim přednost nejen proto, ale i pro epickou jich šířku a hloubku. Člověk v městě odchovaný by nikdy obrazy ty napsati nemohl. Dech, který Jamotovou „Přírodou" vane, musel býti slýchán již dětským uchem a cítěn dětskou duší; když pak ponejprv dojmy ty přenášeny na papír, nestalo se to zajisté s úmyslem psáti knihu. Městský člověk neví, co znamená to v zpomínkách z venkova do města zavatého jednotlivce: „tak a tak povídány u nás pohádky," městský člověk neví, jak svěže, jasně, vonně ozývá se v duši vzpomene-li si kdo na večery strávené v hloučku soudruhů na osamělých, lesem vroubených lukách, u potoků a v lesích. I ta zima má svůj zvláštní měšťákem nikdy nepocítěný dech. Dokud duše ještě bezstarostná, nejen že pozoruje vše, co kolem ní se děje, bystřeji, ona, je-li zároveň měkká, vjímavá, cítí se jedno býti s obklopující ji přírodou a slyší její hlasy, její oddychování, její radost i bol. Věk pozdější může pak přijíti se svou prací a lopotou, se zcela proměněným okolím, ale vzpomínky ony zůstanou těmi nejsvěžejšími, nejsladšími a ozařují celý život svým dojímavým poetickým svitem. Mnohý básník čerpá pak po celý svůj život z tohoto živého zdroje pravdy. To, co nám podal ve své „Přírodě" Jamot, jsou skutečně nejušlechtilejší básně, kreslené realistickou sice, ale měkkou křídou umělcovou. Obraz do jisté míry nahražuje skutečnost a tak přináší nám tato kniha do dusných našich čtyr stěn celou vůni jara, všechnu šťávnatou zeleň, lesk vod a rosy, chladivé mhy, šumění borovic a celý ten neskonale rozmanitý život v přírodě. Když nás v našem čtení unaví ti lidští hrdinové, to líčení citů a událostí lidských, sáhněme po této knize. Zde otvírá se nám nový svět, zde odehrávají před námi svou pravdivou hru života hrdinové jiní, pro které člověk, kromě když jedná se o prospěch jeho z nich, má pramálo sympathií. Celé naše vychování učilo nás hleděti s nesmírné výše na svět „němého tvorstva". Svět ten do jisté míry sympathií těch nezasluhuje, avšak jen do té míry a ve vlastnostech, pro které nezasluhuje sympathií také svět lidský. Svět ten se rve o ten kousek živobytí, považuje každý jiný život jen za cifru v účtu svém, — ale jako lidstvo, má také tento svět své stránky dobra, krásy, poesie, lásky — ty samé stránky, které dobrými, krásnými, poetickými jsou u lidí. — Kniha Jamotova učí této morálce každou stránkou, učí humanitě, a v tom ohledu jest nejlepší knihou, která za dlouhá leta u nás napsána, a snad nenapsána vůbec. Vychází-li básník do světa s mužně skromnou tváří, nepočítáme mu za zásluhu, jest to tuším podstatná část dobroty povahy lidské vůbec, ale pera, které s vlastností touto spojuje tak hluboký lidský cit, které tak skrz na skrz vžilo se jen do látky své, které odolalo všem nástrahám ozdob, lichého rozumování a umělkování a okázalosti, toho pera hluboce si vážíme. Jamot jest si toho zajisté plně vědom, co české literatuře ve své knize podal; posuzovatel může naznačiti to jen v nedokonalých obrysech; však jedná se jen o to, zdali spisovateli bude porozuměno. My víme že ano a proto tedy vítáme knihu Jamotovu co dílo jednoho z nejlepších a nejhlubších českých belletristů.

J. V. S.

— Z nových spisů prozatím zaznamenáváme: „Cesta po Španělích." Vypravuje Ota Pinkas. Nákladem vlastním. — „Novelly" Julia Zeyera (obsahující: „Jeho svět a její." „Miss Olympie." „Xaver.") Nákladem knihkupectví dra E. Grégra a F. Dattla. — „Spevy" Jána Botto. Nákladem Slavíka a Borového.

Nové knihy „Lumíru" zaslané.

Село злоселица и учитељ миливоје, написао М. Б. Милићевић. У Београду, у државној штампарији, 1880.

Prof. R. Knause „Zeměpisný atlas". V Praze. Nakladatel Ant. Felkl, knihkupec v Karlině.

„O letorách". Rozprava psychologická od dra Josefa Durdíka. V Praze. Nakladatel J. Otto, knihkupec. 1880.

Listárna redakce: Rukopisy nevracíme. „I hope": Žádná z vašich básní není bez ceny. „Neznámé matce" je nejzralejší — „A. Š.": Zaslané neuveřejníme. Snad něco jiného se hodí. Přečteme vždy rádi a odpovíme dřív. — „J. M.": První znělka je myšlenkou skutečně pěkná, avšak forma nestačí. — „A. K. P. Z.": V obou básních jest zdravé jádro. Pokračujte tak. — „J. C.: Neotonete, jen když si vždy zvolíte motiv z vaší povahy a pravdy vyrostlý. — Neuveřejníme práce zaslané pod chifframi: „E. M." — „J. B. v K." — „K. P." (Kde hor . . .) — „L. M."

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtlotně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškere dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nove.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 10. června 1880. ČÍSLO 16.

Acherontia Atropos.

Od *Fr. Heritesa.*

Konečně jsme ji pohřbili, tu zlou, ošklivou zimu. A není to první svítání jara, kdy touhou rozechvělá mysl s jásotem vítá každou zelenou travku, která se objeví v pusté přírodě, pohřížené ještě v tuhý spánek. Zeleň, svěží, kyprá zeleň již vítá nás odevšad; též přiletěly vlašťovky a čáp s paní čápicí se objevily s novou hojnou zásobou malých křiklavých dárků pro hodné maminky.

Příroda kvapem obléká se v pestrou ranní jarní sukýnku a na hlavu vzala bílý čepeček z třešňového květu.

Vítězně odhazujem teplé bačkory, starý, děravý župan v radostném opojení věsíme na hřebík a v rozčilení klademe na vyhaslá již kamna škatulku morfiových prášků i zbytky hanebně hořkých medicín. Ven do přírody!

Jest jaro! jaro! jaro!

Mohl bych ovšem, čtenáři, nabídnouti vám lístek první třídy do Paříže nebo Petrohradu, třeba i pozvati vás na kratochvilnou cestu k dahomejskému králi. Také bych mohl usaditi se s vámi v kterémkoli lázeňském místě (nejlépe v mořských lázních) a s rozmařilostí zcela odůvodněnou u českého spisovatele, žíti nádherně, pořádati skvělé plesy, hostiny, zábavy všeho druhu a vzbuditi všeobecný obdiv cinkotem zlata. Též stojí mně k disposici: hlavní výhra, dědictví z Ameriky a v nejhorším případě pozvání staré bohaté tety s hezkou pomilování hodnou dceruškou. Ale nic z toho! Přítel Aeskulap předepsal mi idyllu. Posadili mě do vozu a po hodinné klopotné cestě zastavili jsme před myslivnou.

Mám líčiti vám ranní procházku tichým lesem, když v jehličí ještě třpytí se kapky rosy a paprsky sluneční deroucí se namáhavě skrze koruny sosen, hrají si rozmarně s pomíjejícími těmi démanty . . . Noha měkce se klade na hedvábný mech a bez nejmenšího hluku zašlapuje drobná jeho kvítka a ničí miliony životů. Slyšíte skorem svůj vlastní dech, tak jest ticho. Čas od času někde suchým listím zašustí brouk, který opustil snad právě rakev larvy, a z houštiny ozve se ospalý pípot opozděného zpěváka. A na to s vysoka, z koruny stromů v odpověď hlučný sbor soudruhů, znějící jako posměch lenivému spáči. Pak zase ticho a za chvíli opět z houštiny zpěv, ale teď sladké duetto, z počátku slabým, tlumeným hláskem, pak vždy mocněji a vroucněji, konečně tónem plným a silným, znějícím jako hymnus vítězství . . . kdož bude stopovati román tam těch maličkých!

Ostatně jest už dávno čas k snídani a slečna Fanny stojí ve dveřích znepokojená, že nejdeme tak dlouho sprovodit ze světa spoustu výtečných jejích sucharů a chutného čerstvého másla.

Nebo mám snad sdčliti s vámi příjemný chlad mého pokoje, jehož okno do pola zastřeno jest vinnou révou, a pozvati vás k obědu na svého způsobu jedinou houbovou polévku i rozděliti se s vámi o lesní sluku s „divokou omáčkou“, která jest korunou slečnina kuchařského umění . . .

Či chcete provoditi mne k večeru na druhou stranu myslivny, k rybníku a překvapiti slečnu Luisu, ana sedí u břehu a malou bílou nožkou ve vodě šplouchá hledíc při tom toužebně do dáli . . . Pojednou pak zvedne se a vesele prozpěvujíc rozběhne se za kozou Finettou, která se mlsně pustila do bramborové natě, zapovězeného to pro ni ovoce.

Nebo usednete raději vedle mne tam pod tmavou olší a zadíváte se se mnou na vodní hladinu tichou a nehybnou, zčeřenou jen tenkráte na chvíli, když líný kapr vymrskne se do výše . . .

Slunce již zapadlo. Ale obrysy hor a řídké oblaky táhnoucí přes ně ozářeny jsou ještě zlatými jeho paprsky. Pojednou zaskvěly se, jako by slunce odcházejíc vhodilo na ně královský svůj plášť — zaskvěly se v překrásné barvě purpuru, na okamžik jenom; purpur již změnil se v líbezně růžový nádech s prosvitajícím stříbrem a konečně zmizely vrcholy hor v šeru a oblaky roztáhly se po celé obloze podobajíce se ohromnému houfu tažných šedomodrých ptáků. Z lesa ozývá se pronikavý křik žluvy a divoké kachny jednotlivě, nebo v malých houfcích proryvají jasný, průzračný vzduch i zapadají s šumotem do rákosí rybníka.

Jest však už čas k návratu.

Bodrý můj hostitel sedí před myslivnou na březové lavici pod lipami, které vsadila sem před dvaceti lety jeho ruka. Čeká už na mne. Za chvíli přibatolí se paní našeho lesního hradu a za ní slečna Fanny se

svým věčně starostmi zachmuřeným čelem — chudák asi přemýšlí už zase, co by nám zítra uvařila k obědu. Konečně i slečna Luisa se dostaví, vlastně přiběhne o závod s malým Robertem, kterému při všem spěchu ještě dosti času zbylo, aby bujnou Finettu zatahal za rohy.

Pak hovoříme.

Snadno sjezdíme celý svět za jediný večer a nezřídka navštívíme v obraznosti i měsíc a hvězdy.

Na konec však pravidelně zaveze nás pan lesní do sedmihradských lesů, zabije před našima udivenýma očima několik krvolačných vlků, někdy i medvěda a v divokém trysku vrátíme se pak na bujných ořích s panstvem do zámku, kde nás čeká bohatý kvas a pana lesního k tomu v kuchyni jistá černooká sedmihradská holubička . . .

Ó krásné večery! Navlékám vás jako skvostné perličky na šňůru svých milých vzpomínek . . . Jednou seděli jsme opět pohromadě, tenkrát však museli jsme uchýlit se do světnice. Pršelo celý den, k večeru teprvé se vyjasnilo, vzduch byl teplý ale vlhký; nemohli jsme před myslivnu.

Pan lesní dnes naši malou společnost naložil na zelené saně s drahocennou tygřinou a již uháněli jsme zasněženou krajinou sedmihradskou za veselého zvuku rolniček, praskání bičů a štěkotu celé smečky psů. Slečna Fanny seděla v koutě na nízké lavičce, pohřížená ve své nekonečné studie kuchařské, a Luisa dívala se z otevřeného okna, zabořujíc pěknou bílou ruku do vln svých kaštanových vlasů. Vzpomínka kreslila asi před oči její švarného myslivce s plavými kadeřemi, vysokým klenutým čelem, modrým okem a prvními stopami jemných knírů pod nosem . . . doplnila milý obraz vlastními jeho slovy, která byl v zápalu kdysi napsal na růžový papír s chvějící se rukou . . . Ona uschovala tyto listy jeho jako nejvzácnější klenot v modlitební knize pod ochranu Marie Panny, když odcházel do daleké ciziny a slíbil . . . Teď dlouhou dobu marně čeká od něho řádky. Plna naděje spěchá vždy v neděli do města na mši svatou a vrací se zklamána, bez listu . . . On zapomíná . . .

Na stole hořela lampa. Pojednou ozval se v pokoji podivný šustot a kolem lampy zakroužil v tichém vážném letu veliký noční motýl. Robert hnal se po něm, ale motýl uniknul ruce jeho, vznášel se chvíli u samého stropu a usedl konečně vydávaje podivný plačtivý tón na čistě vyžehlené šaty slečny Luisy, které visely u okna přichystány do plesu.

„Jako Poeův havran!“ zvolal jsem se smíchem, ale brzo smích zanikl mi na rtech, když jsem pohledl v bělostnou tvář staré paní. „Přichází zvěstovat nám smrt!“ pravila jaksi slavnostně.

„Koho z nás volá?“ otázala se slečna Fanny s klidem skutečně podivuhodným a Luisa zašeptala:

„Sedl na můj plesový šat — já zemru.“

Usmívala se přitom líbezně.

Mladé dívky mluvívají rády o své smrti a myslí při tom nejvíce na to, kterak pěkně bude slušeti bílý hrobový šat k bledé jejich tváři a zavřeným očím a myslí na pěknou pohřební hudbu a růžemi ověnčené víko rakve a myslí na slzy, které prolity budou pro ně z lásky . . .

Avšak Luisinka pojednou se zachvěla a sklonila hlavu do dlaní.

V myšlenkách jejích mihl se obraz švarného myslivce, i viděla jej ležícího v lese s prostřeleným srdcem, viděla bledou jeho hlavu spočívající na vlhkém mechu, viděla úsměv bolesti kol jeho studených, mrtvých rtů . . .

Snažil jsem se obrátiti vše na komickou stránku, rozpustile tázal jsem se slečny Fanny, komu že by po případě odkázala recept na svoji divotvornou „divokou omáčku“ . . . nic na plat! Pověra účinkuje nakažlivě, i největší skeptik někdy neubrání se lehkému mrazení. Než měsíc bude zase v úplňku — někdo z nás . . .

Nebojte se, spanilá čtenářko! neukončím svoji idyllu způsobem tak brutálním.

Měsíc nejen byl zase v úplňku, ale schřadl poznovu a shasl a opět již pomalu rostly mu růžky — a v myslivně nezměnilo se pranic. Slečně Fanny jednou se nepovedla „divotvorná omáčka“ — to bylo všechno neštěstí. Pan lesní vozí nás již zase do sedmihradských lesů a ani Finetta nepozbyla zbla na své svěží bujnosti.

Spanilý mysliveček nepsal . . . slyšeli jsme dokonce o častých jeho cestách do bohatého statku, v kterém ukrývá se jistý živý poklad . . . Ale slečna Luisa přijala zprávu tu docela chladně.

Byla ondy v plesu a bílé šatečky slušely jí pěkně. Vrátila se pozdě v noci, s rozbručeným tatínkem, sama v rozmaru nejrůžovějším. Druhého dne pak stalo se, že v našich lesích zabloudil jistý hranatý doktor s černým plnovousem, s ohnivým okem a výrazem zmužilosti ve tváři. Hledal v myslivně ochranu před deštěm a při odchodu tiskl uzardělé Luisince vřele ruku . . .

Stará paní rozzlobila se na mne několikrát zcela opravdově. „Nerouhejte se,“ kárala mě vážně. Na štěstí někde ve Lvově zemřel starý lakomý strýc, kterého nikdo nemiloval, který byl lhostejný nám všem — naše paní lesní měla nelíčenou radost z truchlivé zprávy o jeho smrti.

„Tak vida, přece někdo z rodiny!“ — pravila s patrným uspokojením — „Byl to přece ondy posel neštěstí!“ —

A „posel neštěstí“ uložen je, napíchnutý na špendlík, bezpečně v kafrovém vzduchu Robertovy skříně, mezi suchými mumiemi soudruhů z říše členovců, kteří tak nešťastni byli, že se dostali za živa do rukou malého toho mučitele.

Jest to krásný exemplář; málo podobných jsem viděl. Zřetelně odráží se od kovově lesklého těla bledá umrlčí hlava . . .

Acherontia Atropos . . .

Však jest už čas opustiti myslivnu. Do trysku běloušі! —

Z lesa vyletují vrány a s křikem sedají na stromy kol silnice.

Podzim se hlásí. Přes strniště hvízdá ostrý vítr.

V mlhavé touze.

V mlhavé touze a ve zlatých snech
jsem bloudil lesy a po ladech,
tak lehký, tak volný, jak ve vzduchu pták:
leč v srdci. — pták sladce mít nemohl tak!

Paprslek slunce pad v lesů chlad,
já musel se za ním vzhůru podívat
tam k nebi vysoko, kde ani mrak —
vždyť v duši mé bylo také tak.

Té písně hluboké, co táhla skrz les! —
mé mlhavé touhy s ní splynuly dnes,
splynuly v píseň; snů zlatý pták
s ní odlét domů, tam do oblak.

Jarní píseň.

Na vlašťovičích perutích
přilétlo jaro zpět,
zrak blankytný, ret jeden smích
a roucho jeden květ, —
zelené roucho jeden pestrý květ.

Vy, zimní spáči, z lůžka ven!
já klepám na váš dům,
já nesu každému váš sen
a tisíc krásných dum,
stotisíc krásných, pohádkových dum!

To, teď co slyšels, jásavý
že slavičí byl zpěv?
O ne, to táhne z doubravy
zpěv bledých lesních děv,
můj zapěl zpěv i sbor těch lesních děv.

A vám se, zimné myšlenky,
s těch bledých nechce čel?
zde! pro vše dobré, pomněnky,
pro to, co bolí, pel,
pro vše, co bolí, rosou vlhký pel.

Dnes v každém srdci postavím
si z lučních květů trůn,
a jako sníh je roztavím
svou hudbou měkkých strun,
divoce sladkou hudbou měkkých strun.

A celý svět svou skryje líc
do šatu mého řas,
jak stopí hejno vlašťovic
se v nebes modrojas,
v nebeský, volný, čistý modrojas!

Rybářská loď.

Rybářská lodka po širokém moři,
po bouřném moři nocí, větrem, tmou
jak vlny se tříští a boří a dmou,
jen k předu a k předu pluje cestou svou:
na jejím stěžni lampa hoří,
a jak se vlny dmou a boří,
do vln se hoří síla vesel dvou —
Loď letí ku předu!

Já viděl lodku na širokém moři,
z ní znělo: „Veselo! Veselo tmou,
ať vlny se tříští a boří a dmou,
má lodko, my půjdem cestou svou!
jen ať to světlo vesele hoří!
jen ať ty plachty do výše! se dmou,
jen sviť mi nadšením! — a páží svou
já ku břehu tě dovedu!“

J. V. Sládek.

Milující neznámí.

Novella od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

IV.

Záležitost Vítkova nepokračovala. Konstancie byla k němu vlídná a zdvořilá, ale nezůstala s ním sama ani na minutu. Vítek tázal se jí několikrát, hněvá-li se, že Michalovic nepřišel po jejím přání k ní, ona vždy na to odpovídala: „Ne, ne, ani dost málo, vždyť víte, že jsem toho neočekávala.“

„Ale vy byste si byla přála poraditi se s ním.“

„To byl dětinský nápad ode mne. Váš přítel pravil, že by nevěděl co mně raditi, a věřím mu to ráda. Vždyť se neznáme a za nějaký den také bychom se nebyli seznámili. Vy a on, toť něco jiného.“

Ale Vítek tím trpěl a neušetřil Michalovice svými výčitkami. „Vidíš,“ pravil k němu, „nyní jsem zas na tom místě v Konstanciině přízni jako před tím. Ty jediný byl bys mně byl mohl pomoci ku předu a nechtěls.“

„Což Konstancie na mne se hněvá?“ Michalovic tázal se.

„Říká že ne a myslím opravdu, že toho nedbá, ale ke mně je opět k zoufání lhostejná. Bude-li to déle trvati, roznemohu se.“

„Odříci se jí, zapomenouti na ni nemohl bys?“

Vítek byl tou otázkou tak pobouřen, mluvil tak hrozné věci, projevil tak nepřekonatelnou vášeň, že Michalovic jej krotil a jako malému dítěti sliboval, že se mu bude vše díti po vůli. Jenom jíti k Moravcovům nechtěl a nechtěl. Vítek byl jeho chovancem. Michalovic trávil nejkrásnější roky svého mládí v domě Vítkových rodičů, kteří s ním jednali jako s vlastním dítětem. Staralit se o něj, zaopatřovali jej až si vydobyl postavení, a matka Vítkova kladla mu svého syna na srdce na úmrtním loži. Brzo zemřel i otec Vítkův a

odkázal mu malou jistinu v závěti s prosbou, aby synovi byl přítelem. Vítek byl mu co nejbližší příbuzný, byl mu otcem i bratrem. Jak byl by jej mohl oloupiti o srdce milované dívky, jež beztoho přese všecko vzdalování jeho k němu se klonilo, jak radostně tušil a v úzkostech se obával. Poslední rozmluva, která mu byla věrně sdělena, mu to dosvědčovala.

Jeho postavení bylo takové, že si myslil, kterak nikdy nikdo v podobném nebyl. Jeho útrapy a nepokoj vzrůstaly tak, že se mu staly nesnesitelnými.

Slýchal-li od Vítka, jak lhostejnou Konstancie byla k němu, nemohl za to, že bezděčně plesal, že neustále na ni myslil a několikrát za den se díval na její fotografii, o níž byl Vítkovi řekl a kterou Vítek mu byl s radostí dal, což hned Konstancii oznámil.

Jednoho dne Michalovic uložil fotografii do tobolky, kterou nenosil a umínil si, že se na ni více nepodívá. Dostál slovu, ale co trpěl tím. Myslíval na to, že by odcestoval a takto použil odkazu nebožtíka otce Vítkova k zachránění lásky jeho syna. Nemohl však jeho opustiti v nejistotě, v jaké byl mladý muž. Byl mu jediným těšitelem a jeho podporou.

Když jednoho večera Vítek k němu přišel, hlavu na jeho rameno si položil a ani nepromluviv jako děcko se vyplakal na jeho prsou, přísahal Michalovic v duchu k čemu ovšem stále byl odhodlán, že ho neoloupí o Konstancii a kdyby mu mělo puknouti vlastní srdce. Nechal ubohého vyplakati a tázal se něžně: „Co se děje, Vítku, rozešel jsi se s Konstancií?“

„Nic se neděje,“ Vítek odpověděl, „ale mně se zdá, že mne nebude nikdy milovati.“

„Co řekla, co učinila?“

„Její malá sestra stůně. Myslím, že to není nebezpečné, ale Konstancie je tak pobouřena, že je to až nepochopitelné. Ošetřuje ji s péčí mateřskou, s láskou vášnivou, vidím, jak by dovedla milovati, vidím, jaké hlubiny citu její srdce hostí. Já jsem jí byl skoro nepohodlný dnes. Neměla pro mne pohledu, nepřijala mé útěchy, když jsem ji chtěl vzíti při loučení za ruku, vyrvala mi ji, dala se do pláče a zvolala: „Kdybych měla Marcellu ztratiti, chci zemříti. Bez ní neměla bych nikoho, nikoho na světě.“

„A její otec?“

„Myslím, že se chce podruhé oženiti, a děvčata to vědí. Našel jsem je několikrát v slzách. Marcella vzala jednou svou sestru kolem krku a šeptala: Nechci jinou maminku. — Plakala a bylo to poprvé, co zůstala bez sebe, jak se jí nyní děje každý den. Jeť to děsný na ni pohled, přichází-li to na ni, Konstancie vypadá jako stín lekáním, soužením a nevyspáním. Toť ovšem smutné, ale řekni mi, nezasluhuje-li moje oddanost trochu odměny, trochu důvěry a přátelství? Na místě toho dává mi to zlé děvče na srozuměnou, že jí nemohu býti ničím.“

Tehdy hněval se Michalovic na ni a jeho soucit s přítelem přemohl jeho lásku. Měl skvělý nápad. Vyskočil a zatleskal rukama. „Vítku,“ zvolal radostně. „Vím pomoc pro nás oba. My odjedeme. Budeme cestovati, zapomeneme.“

„A což ty? Jsi také zamilován? Jak to mluvíš, že je nám oběma třeba pomoci?“

„Já? Řekl jsem to? Ah, to byl omyl. Nevím co pravím, jen to vím, že ti chci a musím pomoci. Požádám za dovolenou aneb vzdám se svého místa, jen pryč, pryč, pryč odsud.“

Vítek těžce vzdychl a Michalovic mu dlouho domlouval. Lákal ho do ciziny veškerou výmluvností svou. Vítek klonil se k jeho plánu víc a více. Byl málomyslným. Veškerá naděje opustila jej. Náhle v něm zaplála rozhodná vůle i vykřikl: „Ano, příteli, půjdu s tebou, chci, musím se vyléčiti.“

Zůstal při tom i příštího dne a nešel k Moravcovům. Poslal jen sluhu s otázkou, jak se má slečna Marcella, a vzkázal, že sám si netroufá obtěžovati návštěvou, aby nemocnou nepobuřoval.

Slyšel, že bylo Marcelle stejně, ba spíše hůř než lépe. O jeho návštěvě neděla se zmínka. „Také dobře,“ pravil Vítek k sobě, „aspoň se již nezviklám.“ Činil přípravy na cestu a na pobyt v cizině, který mínil aspoň na rok prodloužiti. Každý den posílal k Moravcovům s otázkou, jak je nemocné, a vždy dovídal se totéž. Jednou vzkázala mu Konstancie, aby ji politoval, že je čím dále tím hůř, že bývá zoufalou.

To bylo po týdnu co naposled ji byl viděl. Přišel k Michalovici a ptal se ho, neměl-li by tam dojíti po takové zprávě. Michalovic mu to přísně zapověděl a Vítek poslechl. Ptal se ho, má-li se jíti rozloučit před odjezdem. I to mu zradil, aby znova nebyl jat kouzlem té dívky a znova od ní týrán. Vítek umínil si tedy, že oznámí pouze lístkem svůj odjezd, že v něm vysloví, kterak se cítil podruhé odmrštěn, když mu Konstancie přímo řekla, že nemá nikoho krom své sestry a že se vzdává všech nároků na její ruku.

Byltě skoro pokojným po tomto předsevzetí a přátelé večeřevše spolu na střeleckém ostrově za krásného večera v podletí nehovořili o ničem leč kudy pojedou, kde se zastaví, kde a jak dlouho se pozdrží a co je bude asi zajímati.

Avšak Michalovici padl hluboký stesk do duše. Sotva byl sám, oddal se mu zcela.

„Hle, který z nás opravdu miluje!“ zvolal. „Vítek začíná nyní již zapomínati, já cítím, jak mne to bude hlodati víc a více, čím dále budu od Konstancie.“

Neměl vskutku ani stínu sobeckého neb ošemetného úmyslu při odvracování Vítka od Konstancie a myslil opravdu jenom na blaho jeho. Méně než kdy jindy pomýšlel na nějaké sblížení s Konstancií, což by mu bylo připadalo více než kdy jindy hanebnou zradou. Chtěl sebe i jeho vyléčiti, ale viděl, že jeho vlastní vyléčení bude trudnější. Ó jak mnohem více a vřeleji než kdy před tím myslil na ni teď. Jak s ní sympathisoval ve všem co činila, jak jednala a mluvila. Jak rád byl by spěchal k ní a byl by s ní bděl u nemocné sestřinky. Byl přesvědčen, žeby ji dovedl potěšiti a posilniti. Kdyby jemu řekla, že nemá na světě než tu sestru, byl by to odpustil její oddanosti k ní a byl by ji dovedl přesvědčiti, že také v něm někoho má.

Celou noc rozpřádal v duchu rozmluvy s ní, viděl sebe, jak malou sestru konejší a nosí a jak se utkává kolem něho a obou sester svazek důvěry, lásky, útěchy a všeho dobra na zemi. Byl tím opojen, popuzen a posléze jako šílený. Vyčítal si, že odjížděl, že odváděl Vítka, že zanechával ty dvě dívky tak osamělé, smutné a se smrtí zápasící. Co jen činit? Co činit. Myšlénka na odjezd stala se mu protivnou, zdáloť se mu, že ne-

najde nikde míru. Nyní přál si skoro, aby bylo vše po přání Vítkovu. Myslil, že by to bylo přece snesitelnější. Přál si, aby Konstancie Vítka milovala a oni spolu šťastnými byli. Ano, ano, to bylo by i pro něj aspoň stínem štěstí. Neboť takto, až by odejel z Prahy, neslyšel by o Konstancii ničeho více, nikdy, nikdy.

Nevěděl by, je-li živa či mrtva dokonce, šťastna nebo smutna, byl by rozrýván nepokojem nad osudem jejím.

Jak mohl žíti a nevěděti ničeho o té, o které byl přesvědčen, že jemu byla jediné přisouzena mocnými zákony sympathie?

Ovšem napadlo mu někdy, že jsou to všecko bláhové snad sny a kdyby Konstancii spatřil, že by viděl jejich klam. Ale věřil tomuto vždy méně. Což neměl důkazů o její povaze jemu zcela spřízněné?

Ba ano, čím dále v tom bolu se probíral, tím více přál si nyní, aby Konstancie Vítka milovala, neb jemu samému že nebude nikdy dovoleno ji nazývati svou, toť okolnosti ustrojily tak, že nebylo průchodu z toho jako z nastražené sítě.

Unaven probdělou nocí ulehl Michalovic na lože posud nedotknuté a pomyslil si, kdyby se stalo po tomto přání jeho, jakby mu bylo. Zajisté neblížil by se šťastným milujícím a odejel by z Prahy sám. Avšak měl by tu slast, že by se mu dostávalo o ní zpráv. Snad psala by mu, on odepsal by. Viděl v duchu řadu listů vyměněných, četl je v polosnění a kochal se v nich, psal v duchu dlouhé odpovědi. Tak uplynul by život. to jest mládí, doba květů a bouří a nastal by klid, přišlo by stáří, doba ovoce a klidu u teplého krbu. Sešedivělý přítel vrátil by se konečně z ciziny a hle, tu nastalo by první shledání jeho s Konstancií, první to setkání, jehož osudné moci tak hrdinsky se vyhýbal. Kmet a matrona pozdravili by se pod záštitou šedin, za rouškou svých vrásek a duše letěla by k duši nikoli více s vášní a ohnivými touhami, ale s palmou míru jako v jiném lepším světě.

Jaký byl to konejšivý sen. Ráno Michalovic zaspal. Když otevřel oči, viděl Vítka u svého lože a rozespalý tázal se:

„Zaspal jsem odjezd? Zmeškali jsme vlak?“

„Ne, vždyť odjedeme až pozejtří. Ale mám zde list, Hynku, čti, co mám činit?“

„Od ní?“ Hynek vykřikl. Četl:

„Drahý pane Vítku, moje sestra vás chce vidět, neodepřete umírající této prosby. Přijďte k nám. Prosí vás za to nešťastná Konstancie.“

Michalovic zuřivě vyskočil. „Hned tam půjdeš,“ zvolal, „jak můžeš otálet? Není-li takové přání rozkazem?“

„Máš pravdu, cítím to též,“ Vítek odpověděl, „ale bojím se sebe, ach bojím se. Co ze mne bude? Uvidím-li ji truchliti, budu ji milovati láskou šílenou a ona necítí pro mne nic, jinak byla by mi aspoň jednou vzkázala, abych zas přišel. Nyní to činí jen po přání své sestry. Co bude z toho všeho? Začal jsem již býti pokojným, byla to nevýslovná slast, bylo mi, jakoby okovy se mne spadávaly, a nyní začne to znova. Půjdu-li tam, uvidíš, že nikam neodjedu . . . leda . . . leda . . . na věčnost. To uvidíš!“

Ale Michalovic ho neslyšel. Nebyl k sobě podoben a zvolal hromovým hlasem:

„Vítku, jdi, je to tvá povinnost, žádá-li to umírající.“

Vítek odkvapil jako zoufalec a Michalovic díval se za ním v nesmírném rozčilení.

Náhle škubl sebou, chopil se obleku a rychle, rychle oblékal se, vzal klobouk, letěl ke dveřím, k Moravcovům.

Zvolna vrátil se zas do svého pokoje, otevřel okno do mlhavého vzduchu, pot řinul se mu s čela.

„Co byl bych nyní učinil?“ řekl bera hlavu do rukou. „Viděti ji bylo by tolik, jako státi se zrádcem. Raději zemříti hned, než umříti co špatný přítel. Ona na mém místě také by nešla a to nás věčně pojí a věčně odlučuje.“ Jeho ňadra divoce zaštkala.

V.

Ano, Konstancie na jeho místě také by nebyla šla.

Měl pravdu. To je věčně pojilo i odlučovalo. Ale což byla náhoda již docela na výslužbě a zapomněla posloužiti nešťastně milujícím jako jindy někdy činívala a jak o tom romány se psávaly? Nyní vyhýbáme se v dějích smyšlených spoluúčinkování náhody a považujeme za uměleckou povinnost vyvinovati události přirozeně a důsledně, takořka pravidelně. Nicméně uvádí náhoda posud jako jindy do dějů skutečných půvab nepravidelnosti, překvapení věcí neočekávaných a čeká-li tisíc lidí pošetile a marně na její velké výhry, dočkává se přece někdy asi tisící první, druhý anebo třetí nenadále nějaké sensační události z její dílny.

To myslil si Michalovic a byl by rád očekával cosi neočekávaného, šťastného a osudného, co by bylo samo rozluštilo obtíže situace, co by bylo přišlo na pomoc jemu i Konstancii a rozpoutalo jejich mysli, spoutané ctí a šetrností.

Nahlížel, že nelze na nic takového počítati, že bude třeba vléci dále životem řetěz povinnosti. Nicméně byla to přece již neočekávaná náhoda, že Vítek obdržel onen list, který náhle vše přeměnil.

Byloť to skoro zázračné, že list došel mezi tím co spal a před tím tak vroucně si přál, aby Vítek s Konstancií se zasnoubil.

Očekával nyní s napnutím, co dále se bude díti, avšak bohužel, nyní neměl více té síly ducha, nebyl již schopen toho šlechetného odříkání se jako prvé v noci. Člověk mění se tak velice a nálada jeho mysli střídá se jako rozmarné osvětlení dubnového počasí. Natož nešťastný člověk a dokonce nešťastně milující. Ten sám nemůže často pochopiti, odkud se mu brává ta různost nálady, ty podivné přechody k útěše, to bouřlivé znova spadání v černou propasť smutku. Té chvíle myslil si Michalovic, kdyby se mělo vyplniti poslušně co polo ve snu z událostí vyvolával, že by to byla peprná ironie osudu jindy svéhlavého, slepého a k lidským prosbám hluchého.

Zatím očekávala Konstancie návštěvu Vítkovu a nebylo jí lépe než Michalovici. Jen že byly její myšlenky zcela jiné.

Když Vítek jí byl vyřídil, jak Michalovic o ní se byl vyslovil a co jí vzkázal, bylo jí jakoby se rozžehl v jejím srdci jakýsi svatý plamen.

Vskutku nebyla dokonce uražena, že nechtěl s ní seznámiti se. Uhodla tehdáž s radostným úžasem pravou toho příčinu a v celém světě zdálo se jí, že nastal velký svátek. Bylo to přemáhající. Viděla v tvorstvu cosi velkého, člověku ne vždy zjevného, viděla v něm lásku, tu pravou, neodolatelnou, lásku, která je dobrem, krásou, útěchou a radostí, v níž je těžce hledaná pravda.

Pochopila povahu Michalovicovu, rozuměla mu, proč jí se vyhýbá, že se to děje z přátelství k Vítkovi, jehož nechtěl zraditi. Měl pravdu, ona na jeho místě byla by taktéž jednala. Obdivovala se mu, blouznila o něm, zbožňovala jej. Byla šťastna. Uvažovala, jak silná, mocná to byla sympathie, jež se vzmohla mezi nimi, aniž by se byli viděli, aniž by si byli psali. Teprv později uvažovala, jaká to je oběť odříci se lásky tak nevšední. Ale za několik dní klesala jí mysl. Snad se mýlila? Pochybovala nyní o tom, co si byla myslila. Jen ona sama byla tak bláhová milovati neznámého člověka, takořka jen duši jeho. Jemu nepřišlo nic na mysl. Co mluvil, co jí zkázal, zdálo se jí míti nyní lhostejný smysl, bylo to řečeno snad jenom k vůli Vítkovi, bylo to zapomenuto za chvíli a ona ubohá, dětinská, ješitná dívka nosila to na mysli, zachovávala to v srdci, vypřádala z toho zlatou nit štěstí. Byl to pouhý sen, domněnka ničím nepotvrzená. Bylať zahanbena před sebou, že jí byla schopna. Nyní začalo jí býti opravdu líto, ze nejlepší přítel Vítkův jí odepřel návštěvu. Což pohrdal jejím domem? Byl tak hrdý a nepřístupný. Ó žel, žel, nebylo pochybnosti, že jej milovala přese všecko, nevídaného, neznámého, jenom dle toho, co v knihách tužkou naznačoval, s čím ona tak z celé duše souhlasila. Stala se zcela chladnou a odpudlivou k Vítkovi, umínila si, že bude žíti jenom své sestře.

Mezitím pozorovaly obě dívky, že otec se míní oženiti a plakávaly spolu. Vdova, o kterou se ucházel, nebývala jejich nebožce matce příjemnou. Matka nenáviděla jí a vyhýbala se jí. To přitížilo jejich želu, tulily se k sobě jako dvě vyplašené holubice.

Marcelle bylo brzo patnáct roků, nicméně říkalo se jí posud „ta malá". Bylo to dítě zcela nedospělé, slabounké, bledé, často churavé. Churavěním byla rozmazlena již od matky a ještě více od sestry, která se nad ní ustrnula vidouc ji jako zničenu po matčině smrti, kterou ani pochopiti nechtěla.

Konstancie stala se jí pravou matkou a posud ji nosila a chovala churavěla-li, sama jsouc statečná, silná a kvetoucí.

Jako tělo byl Marcellin duch posud nevyvinutý, hrála si s pannami, učila se málo a nemohla žíti bez své sestry. Jak byla by ji mohla Konstancie kdy opustiti.

Churavění Marcellino nejevilo se až posud nikdy nebezpečně, zdáloť se spíše rozmazleností a rozmarem. Děvčátko skoro ničeho nejedlo a proto nerostlo, nevyvíjelo se. Myslila-li Marcella, že se sestra na ni hněvá, což nikdy se nedělo leda v Marcellině domněnce, plakala a rmoutila se, až z toho dostala na několik dní horečku. Matčinu smrt posud odstonávala a stále se rmoutila, že otec jí dosti nemiluje. Zbožňovalať jej.

Neprozřetelností jedné tetičky dověděla se o úmyslu pana Moravce oženiti se podruhé. To vyvolalo první záchvat její nervosní choroby. Konstancie byla by duši dala za její zachránění. Činila sliby za její uzdravení a nevědouc, co by obětovala jiného, odřekla se svých snů o Michalovici, jimiž se obírala kde chodila a meškala. Nechtěla více mysliti naň, umínila si, že bude jen žíti mladší sestře nyní zvláště, bude-li jí otec odcizen a jako ztracen. Ubohý Vítek nebyl Konstancii beztoho ničím. Jeho stálé účastenství ji sice těšilo, ale jinak bylo jí skoro milo, nevídala-li ho tak často.

Lékař neviděl v nemoci Marcelly toho nebezpečí jako Konstancie. Říkával, že to vše není nic a že by se mělo děvče otužiti, samo sebe přemáhati a k silnější stravě nutiti. Konstancie snažila se tedy s neskonalou trpělivostí ji přemlouvati, rozveselovati a posilňovati.

Marcella měla jednu z těch chorob, jimžto musí matka lépe rozuměti než lékař. Konstancie byla takovou matkou, v níž se zjevovala příroda sama. Ona troufala si zápasiti sama s přírodou bez učenosti. Ve svém naivním pozorování mínila shledávati, že jsou ve tvorstvu dva principy, jeden životu příznivý, druhý odporný. Zdáloť se jí, že neschází Marcelle nic jiného než vůle života, že touží bezděčně po svém zničení. Pud sebezachování byl u ní jako zničen. Měla-li hlad, nerozuměla tomu, a tvrdila, že je jí špatně, nechtěla jísti až byla donucena k tomu, načež se ukázalo, čím vlastně byla její choroba. Byla-li ospalá, omdlévala, ale usnouti nemohla, také toho nezkoušela a nebránila se své mdlobě. Vše co jí škodilo měla ráda, co jí prospívalo, nenáviděla. Pořád zdálo se jí, že je nedůstatek lásky mezi lidmi a trpěla neustálým mrazením. Přitom bylo to dítě tak láskyhodné a rozmilé, že nebylo Konstancii divu, milovala-li je tak vášnivě.

Lékař nemohl nic činiti, jak sám pravil, vysvětlil co bylo možno, nařídil co bylo radno, ale krom toho musilo se ponechati přírodě, zdali zachrání útlou tu bytost čili nic.

Konstancie vzala tento úkol, to jest úkol přírody sama na sebe. Prosila, žádala, přemlouvala, poroučela, zapřísahala Marcellu jmenem její lásky, aby chtěla žíti.

„Máš-li mne ráda, sníš tu polévku, hle ještě jednu lžičku a prosím tě ještě jednu. Uvidíš, jak tě budu míti ráda, spolkneš-li tu třetí." Vypravovala jí povídky, předčítala jí, hrála si s ní až ji k tomu dostala, aby jedla.

Měla-li usnouti, chovala ji velkou na klíně, ve svém náručí, počínala si jako s dítětem, hlídala její spaní, vymýšlela si pro ni překvapení a zábavy, procházky a malé hostiny s důmyslem vzácným. Marcella jevila mysl dokonale dospělou v porozumění její laskavosti a činila co mohla, aby jí byla po vůli.

Ale její choroba bůh ví kde vězela. Skutečným upřímným sebe přemáháním nemohla zvítěziti nad tou nechutí ke všemu, co živobytí naše zachovává. Někdy divila se jí Konstancie, jak rozumně s ní dovedla rozmlouvati, jak náhle její duch v tom churavění těla dospíval. Jindy mlčenlivá, snivá a hravá stala se Marcella nyní hovornou a těšívalo ji nade všecko se sestrou hovořiti dlouho do noci. Tu probíraly děvčata celý svůj život a svoje poměry, zpomínaly na matku a jak spolu žily bez ní. Marcella uznávala slovy rozmilými, co sestra kdy pro ni učinila, a pak upamatovaly se na vše, co již spolu prožily.

Mluvily též o možném sňatku otcovu a Marcella soudila nyní již o tom zcela moudře. Dělala plány, jak budou spolu žíti dále a snášeti nový ten bol viděti jinou na místě matky, jak se budou vzájemně těšiti. Marcella netrpěla více tou myšlenkou, avšak náhle vzala sestru za ruku a tázala se:

„Konstancie, proč sem nechodí více pan Vítek?“

„Myslí, že by tě vyrušoval, když jsi churava.“

„Poslal také dnes svého sluhu tázat se jak se mám?“

„Ano, zkázala jsem mu, že je to trochu lepší.“

„Dobře. Zítra pošle-li, zkaž mu, že je mi úplně dobře, chci, aby zas přišel.“

Konstancie kývala mlčky hlavou, že tak učiní, a zamyslila se.

To bylo večer než Konstancie Vítkovi list napsala a odeslala.

Marcella pozorovala s napnutím svou sestru a Konstancie neviděla, kterak dítěti se mění výraz obličeje, což předcházelo děsné krise její nemoci.

Marcella ležela již v posteli a sestra seděla vedle ní.

„Stancinko, proč jsi najednou smutna?“ Marcella se tázala.

Konstancie se usmála. „Co ti napadá? Těším se naopak, že předpovídáš své uzdravení. Jen se mi již uzdrav, ty moje zlato, má jediná radosti.“

„Stancinko, proč nemáš důvěry ve mne?“

„Což jí nemám? Vždyť ty jsi mi všecko na světě.“

„Nejsem již dítětem, Stancinko.“

„Nejsi, věru našla jsem v tobě již přítelkyni. Viď, že nás tvá nemoc sblížila?“

„Proč tedy zamlčuješ přede mnou, že Vítka miluješ?“

„Já, Marcello? Kdo ti to řekl?“

„Však jsem viděla, jak před tebou klečel tehdáž, když jsi mne poslala dohlédnout ke králíkům, kteří měli lupení dost a dost. Vrátila jsem se hned, ale když jsem vás tak viděla, lekla jsem se tak, že jsem myslila, že mne vlastní srdce svým tlukotem ubije. Utekla jsem zas a vy jste mne neviděli.“

„A přece, moje drahá Marcello, byl to omyl. Nemiluju Vítka dokonce a je mi vítáno, že sem teď nechodí, přála bych si, aby chodil méně a méně k nám a nechce-li docházeti jen co přítel, nechať dokonce se neobjeví více.“

Zabrána jsouc ve svou věc nepozorovala Konstancie tenkráte, jak záchvat Marcellin se blíží, až náhle omdlela.

Bylo to tenkráte silnější než kdy před tím a Konstancie měla strašnou noc.

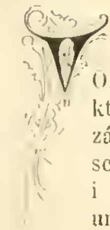
Sotva ji přivedla k sobě a ukonejšila, začala Marcella blouzniti a měla horečku tak silnou, že její kůže takřka žahla.

K ránu podalo se to trochu, Marcella mluvila zas souvisle a byla při sobě. Přála si viděti Vítka a Konstancie mu napsala oněch několik slov.

(Pokračování.)

Výlet do Kalifornie.

Z cest Bohuslava Kroupy.

V Omaha-City usedáme poprvé na pacifickou dráhu, která spojuje východní americké státy s dalekým západem. Asi 100 mil západně od Omahy loučí se s námi poslední stromy, dále pak v pravo i v levo není ničeho než prairie, jednotvárná, unavující, měnící se jen západem neb východem slunce v scenerii velkolepou. Vlak unáší nás na sta mil cesty podél řeky „Platte“, plazící se jako zákeřník, hledající koho by uchvátila svými zrádnými vlnami. Mnoho ubohých vystěhovalců v dřívějších letech nalezlo zde chladný hrob, chtějíc s dobytkem a nákladem přebroditi písčité mělčiny řeky.

Po krátké zastávce v Cheyenne-City, bídném to, nehostinném hnízdě, do kterého po vystavení dráhy pacifické shrnula se pěna lidské společnosti, jako hráči, opilci a ničemové, kteří zde slavili svoje spustlé orgie, byl jsem rád když jsem opět seděl ve vagoně, který nás unášel dále prairií. Tu a tam jsme spatřili osadu „stepních psů“ (prairie-dogs), z nichž někteří na zadních nohou pánkujíce pozdravovali nás chraptivým štěkotem. Kdekoliv se vyskytli, strhla se ve vlaku pravá kanonáda, neboť cestovatelé jali se po nich z oken stříleti z pistolí, revolverů, a kdo co měl; ale s malým účinkem, neboť čiperná zvířátka hned jsou v doupěti, sotva že se jim bílé noby zakmitnou.

Také stáda sajek spatřili jsme opodál. Tak stále dále až do Skalných hor, na jichž drábou tknutém nejvyšším bodu octli jsme se u „Sherman station“, jsouce zde 8242 stop nad mořem; odtud pílí vlak dolů strašnou rychlostí, až člověku oči přecházejí.

U „Zelené řeky“ (Green river) viděli jsme první plnokrevné Indiány. Byli z kmene Sioux a rozloženi v skupinách a pokuřujíce vypadali velmi malebně. Jaký vlastně měli kroj, těžko povědětí, neboť každý byl jinak oblečen. Ano někteří vykračovali si v uniformách generálských jako o vojenské přehlídce. Jeden výrostek byl patrně zamilován, neboť měl hlavu zahalenou v plachetku, jakoby se styděl. Jest totiž u Indiánů zvykem považovati lásku za jakousi slabost a zženštilost, za kterou se jest co styděti, jako za věc nedůstojnou statných a chrabrých válečníků. Proto takový zamilovaný „beran“, jak výrostkům říkají, zahaluje si hlavu šátkem.

Když se vlak u stanice zastavil, pohlíželi Indiáni na zvědavé cizince s velikým opovržením — ale to jim nikterak nevadilo, aby hltavě nelapali po doutnících a kuřlavém tabáku, jenž se jim podával.

Přibližujíce se k Bryanu, nejbližší stanici, uzříme odtud k jihu pohoří Wintah, jehož ostré, hladké vrcholky v jemném vzduchu se objevují, jakoby nebyly odtud daleko, ačkoliv k nim máme aspoň 80 angl. mil. Nicméně přibližujeme se k pohoří dosti rychle, tu dlouhým údolím s nízkými lesíky bavlníkovými, na nichž po dlouhé pustotě spočívá oko s potěšením — tu mezi divokými skalisky červeného pískovce, podle nichž má stanice „Church Bluffs“ svoje jméno.

Za touto pak stanicí otvírá se kraj lovecký,

v němž hojnost zvěře — zejména sajek, vlků a medvědů a nenáviděných coyott — ale i hojnost síry a sody. Pro vedro a prach ani nelze vyhlednouti oknem ven na vyprahlou step.

Z Piedmontu vine se dráha zase vzhůru po úpatí hor Wintahských, jichž bílá temena lemují jižní horizont, a na jichž nejvyšších vrcholcích leží věčný sníh. Divoký to kraj, v němž vítr volně své rejdy provádí — v němž zimní chumelice neustále zasypávají dráhu, o čemž svědčí ty četné ploty a stavby proti závějím — zejména 2700 stop dlouhá chodba — nejdelší to na celé trati, kteráž vystavena jsouc z tlustých trámů výmluvné dává svědectví, že zde bývají vánice sněhové zajisté hrozné a záhubné. Dlouhá skaliska (bluffs) obklopují dokola osamělé dědinky podle stanic železničných, a každé takové skalisko bývá přehraženo sněhovými ploty, naznačujícími, čím zdejšímu obyvatelstvu bývá zimní počasí.

Ale nejpustější kraj začíná za Piedmontem — kraj tak pustý, že mu dáno jméno „bad lands", země špatná, zlá. Na sta mil neuzříš zde ani stromečku, až poblíže Ogdenu (v territorium Utah), kdež stojí strom památný — tak zvaný tisícimílový (jestiť vzdálen od Omahy právě tisíc mil) — jediný to v dalekém, širokém okolí. Úzkým průsmykem, zvaným „Weber's cañon" a „čertovou brankou" (Devil's Gate) vjeli jsme do Uty — a věru vítaným byl oku našemu pohled na Ogden — první to osadu mormonskou.

Z Ogdenu zajel jsem si do „Města Svatých", hlavního to města Mormonů (Salt-Lake-City) 40 mil jižně od trati pacifické dráhy ležícího. Netřeba ani připomenouti, jak jsem byl zvědav poznati blíže podivnou tuto sektu, o níž zlomyslnost, nevědomost a náboženská přepjatost namluvily světu věci nejhroznější.

Asi 25 mil od města přejeli jsme řeku Jordan, a již zdáli viděli jsme bělati se, jako sněhové tečky na pusté rovině, čisté domky osadníků mormonských.

Po levé straně vystupovaly z pozadí hory 6 až 7 tisíc stop vysoké, které jakoby držely malou osadu tu v objetí; po pravé pak třpytila se hladina Solného jezera v jasném světle slunečním.

Jak blížíme se ku městu, krajina pustá se pojednou změní. Úrodná pole, ovlažovaná umělými vodovody, zelené lučiny a pastviny rozkládají se po obou stranách cesty, stáda krásného dobytka pasou se po lučinách, a čím blíže k městu přicházíme, tím více množí se známky blahobytu. Ze skupení ovocných stromů vykukují obydlí ťarmařů; ano i stavení hospodářská, ač malá, činí na cestovatele příjemný dojem svojí neobyčejnou čistotou, a všechny ty zelené lučiny, ta úrodná pole, štěpnice, a ovocné sady, ty zahrádky plné vonného kvítí, ty čisté třeba chudobné chaloupky, vyčarovali zde, v oné pusté, písčité, neúrodné krajině Mormoni, ona sekta náboženská, která, zápasíc s nesmírnými obtížemi, kaceřována a pronasledována, raději usadila se na poušti, mřela bídou a hladem, nežli by se byla zřekla své náboženské víry, čili lépe řečeno svého náboženského fanatismu.

Víra mormonská liší se v podstatě od věr jiných křesťanských sekt jen tím, že muž „ku cti a chvále Boží" může pojmout nejen jednu, nýbrž více žen za manželky; avšak v praktickém životě se mnohoženství i u nich ukázalo býti nemožným pro velké výlohy, které jsou s tímto zvláštním luxem spojeny, ačkoliv mohu říci, že jsem neviděl, aby tamější dámy hedbávnými vlečkami ulice zametaly.

Sotva jeden Mormon ze sta má více než jen jednu ženu, a jen nejpřednější jejich hodnostáři, biskupové a proroci mají po desíti až patnácti družkách.

Z rána po svém příjezdu do Salt-Lake-City, vyšel jsem na ulici, a první kroky vedly mne do velké mormonské modlitebnice, tak zvaného tabernaklu.

Právě slavily se tam oddavky. Dům byl slavnostně ozdoben, věnce a guirlandy rozvěšené po stěnách, a mnohonásobný odlesk četných zrcadel zvětšovaly dojem. Varhany zahrály pochod svatební, a v slavném průvodu ubírala se nevěsta, oděná v bílé roucho, před ní družičky, a za ní několik mládenců vedoucích pana manžela.

Obřad byl krátký, a po odbytých oddavkách jali se přátelé a příbuzní líbati nevěstu, což působilo jako elektrika na celou společnost — najednou začali se líbati všichni přítomní, kde kdo byl, a tisknouti si ruce. Také kolem mne rozproudil se tento vír, což tedy divu, že jsem se také já dal do tisknutí rukou a objímání napořád. Jen škoda, že krásné pohlaví nebylo příliš lákavé. Co by se mnou byli dělali, kdyby byli tušili, že nejsem Mormonem, nýbrž mládencem, jest těžko povědíti, ale mohu si myslit, že by mně as sotva byli tak přátelsky ruku tiskli.

Druhého dne navštívil jsem opět modlitebnu. Statný muž v černém obleku, s jiskrnýma očima, šedovlasý, s chvějícím se hlasem i rukama, stál na kazatelně, a slova úchvatné síly a výmluvnosti řinula se mu z úst, jako horská bystřina. Byl to Brigham Young, podivný ten druh, živoucí to hádanka, největší prorok a vůdce Mormonů.

Skončil s povzdechem, a když dolů sestupoval, podávali mu přátelé ruce, a vděčné pohledy obracely se k němu odevšad.

Brigham Young, který mimochodem řečeno před krátkým časem zemřel, zanechal 19 truchlících vdov, a 46 dětí. Jmění jeho páčilo se na tři milliony dollarů.

Salt-Lake-City, které čítá asi 15 tisíc obyvatelů, má krásné široké ulice, úhledná stromořadí, a kolem chodníků teče stále proud čerstvé vody, která všechen prach a špínu z ulic odnáší. V městě jest nyní již usazeno asi 2000 Ne-mormonů (nevěřících, jak jim Mormoni říkají) a k jich ochraně leží poblízku města v Camp Douglas posádka vojenská. Mormonský lid jest většinou prostý, nevzdělaný, avšak nanejvýš střídmý a pracovitý, a vidíš-li na ulici opilého člověka, můžeš býti jist, že jest to „nevěřící". V městě vycházejí tři časopisy: „Noviny z pouště" (The Desert News) jest mormonský týdenník, mimo který vychází ještě jeden denník téhož vyznání. Třetí, tak nazvaná Videtta, jest protimormonský list, a redigován a tištěn jest v Camp Douglas, kde bezpochyby se cítí býti jistějším než v městě samém.

Rozlončiv se s městem Svatých pustil jsem se dále na západ. Okolo Solného jezera, přes pustou suchopárnou krajinu alkalických plání, tak zvanou „velkou americkou poušť" (Great American desert); nejsmutnější to kraj, který člověk může uzříti. Ani travičky není kolem viděti, žádné změny, ba ani kamenu ne, ničeho, jen písek, alkalická sůl a popelnatá, neúrodná zem.

Takový jest ráz krajiny na sta mil; tu i tam rozházené, a od slunce vybělené kosti dávají svědectví, že

i zvěř umořena tu hladem. Sluneční paprsky odrážejí se tak silně od písčitých a alkalických planin, že oko nesnese rozhlížení se po krajině, při tom pak solný prach tak v očích, v hrdle a nose štípe, že se často cestujícím krev z nosu, ba i z uší spustí.

Cestovavše tři dni po této poušti spatřili jsme „Humboldt sink“ to jest jezírkovitý rozliv vody, do kteréhož řeka téhož jména teče a zaniká.

Zastavme se až ve Virginia-City v Nevadě. Město toto jest zcela podkopáno, neboť se zde nalézají nejbohatší stříbrné doly na světě. Není divu, že se sem nahrnula všeliká cháska ze všech končin světa. Den věnován jest krušné práci, za to určená noc k zábavám a rozkošem. V hernách a hostincích scházejí se v tu dobu horníci, a nyní nastává teprv život čilý a rozpustilý, k jehož bujnému rozproudění přispívají v hojné míře hudba, karty a lihoviny. Zpěv a klení rozléhá se ze všech stran. Zvláště toto je zde tak všeobecné, a takřka nezbytné, že děti už od maličkosti se vynasnažují, aby nezůstali za starými pozadu.

Hazardní hry provozují se docela veřejně, bez všeliké překážky od orgánů bezpečnosti, ba i lidé podezřelejší než hráči potloukají se po ulicích zcela svobodně. Zde se potkáváš s Asiaty, Afrikány i Evropany, zde uvidíš v rozmanité směsici nejrůznější národnosti, Yankee, Angličany, Francouze, Němce, Irčany, Indiány, Černochy a Číňany, a uslyšíš zvuky a hlasy všech jazyků na světě.

Po dlouhém, nudném cestování jednotvárnou krajinou objevují se konečně slabé, modravé obrysy na obzoru, jako by příroda byla namočila štětec svůj do krásného ultramarinu a natřela jím západní oblohu rukou něžnou, rukou lásky. Blížíme se k Sierře Nevadě.

Octli jsme se na temeni pohoří za krásného jitra, právě když na východě se rozbřeskovala záře purpurová a první paprslek sluneční pozlatil nejvyšší vrcholky stromů. Najednou prorazilo slunce poletujícími mlhami a před našima udivenýma očima objevila se hrozná propasť „Emigrants Gap“, na jejímž dně se pění řeka Trukee a leskne se jako stříbrná nit. Na další trati v témže pohoří vidí sice cestovatelé jiné menší caňony (čili prorvy), pitvořící se po oné propasti, ale její ohromnosti a velkoleposti žádný z nich nedosahuje.

Četné sněhové boudy čili kůlny překážejí volné vyhlídce, vlak projíždí jimi s hromovým hlomozem v polotmě, zahalen jsa v černé mraky kouře z parostroje.

S temene pohoří sjíždíme dolů k řece Sacramento, jež se valí zelenými lučinami v dalekou dáli.

A jaký rozhled se nám odtud otvírá!

Před námi leží čarovný ten kraj, půda panenská ještě před 40 lety nohou civilisovaného člověka netknutá, po které dnes se potulují stáda bravu i skotu, a v níž mezi bohatými rolemi tu a onde vyčnívají pěkné budovy farmerů, jako roztomilá hnízdečka ustlaná ve svěží zeleni, sídla pokoje a hojnosti.

Město Sacramento leží na levém břehu řeky téhož jména, na témže místě, kde kapitán Sutter první zlato nalezl. Nejčilejší život panuje v ulicích J. a K., kdež každé chvíle po celý den viděti bývá nejrozmanitější povozy, od lehké dvoukolé káry, a lehkého vozíku, až do nejtěžšího vozu nákladního, všecky zaneprázdněné dopravou zboží, nebo lidí za účelem kupeckým.

Zašel jsem si do Čínské čtvrti, kdež nade dveřmi ledajakés haluzny možno čísti nápis, který bývá mládencům, starým i mladým, zvláště vítaný, že totiž Sam-Sing, nebo Čin-Čong-Kong pere a žehlí lacino, nepočítaje ani zvláštního platu za přišití knoflíčků.

Přijda k modlitebně čínské (Joss-house) nahlédl jsem dovnitř, a tu mi chlapík jakýs s dlouhatánským copem otevřel dveře, a zval mne zdvořile. Vstupte, pane, vstupte, a obveselte se. V té chvíli jsem ještě nevěděl, co u Číňanů znamená: „obveseliti se“.

Po obou stranách u vchodu stály dvě veliké, dřevěné figury asi 12 stop vysoké, natřené, a pomalované právě po čínsku. U stropu rozestaveny byly ve zvláštních přihrádkách všelijaké čínské figurky zvýší dvou stop. Dále v pozadí stál nebeský oltář a trůn, kdež veliký Joss ssílá na své služebníky svoje požehnání, aneb je od nich odvrací podle libosti. Veliký tento Joss pohlížel na mne skrze ohromné okuláry, jakoby se škaredil na nezvaného hosta, a chtěl mu ukázati dveře.

Byl bych se rád seznámil s tímto starým pánem, ačkoliv jeho tvář byla praškaredá, a koukalo z ní víc taškářství nežli z tváří všech ostatních figur dohromady.

Prohlednuv si modlitebnu chtěl jsem se ubírati nazpět, k čemuž mne zvláště odporný zápach dřeva santálového a čoudících svíček pobádal, ale přátelská ruka copatého průvodčího vedla mne ku špinavým, úzkým schodům, a po nich nahoru. Tam nahoře pak otevřel dveře a zval mne do vnitř. Vstoupil jsem do světnice, která se podobala peleši lotrovské; očazené stěny, ve stropě samá díra a polámané latě, okna vytlučená a zalepená papírem.

Zde stála jakási palanda tak veliká, že mezi ní a krbem byla mezera asi na loket, ověšená jakousi látkou, jejíž původní barvu nebylo lze poznati. Ale podivnější než palanda sama, bylo její ustlání: neleželo totiž po délce, nýbrž napříč. Dlouhý špalek s dvěma nebo třemi prohlubeninami pro hlavu sloužil za polštář; a přes celou prostřena byla špinavá čínská přikrývka. Stůl a dvě stolice činily, pokud se pamatuju celý nábytek.

Tak vyhlížel čínský salon pro kouření opia.

A jak vypadala domácí paní? Malá vyzáblá osoba s pletí špinavě žlutou, a očima mandlovýma, jež jsou charakteristickou známkou Číňanů. Modrá blůza a široké nohavice visely na ní jako na hastroši.

Byla churavá, ubohá! To neustálé vdychování kouře z opia, jež její pan manžel prodává, prý ji usmrcuje. Že sama kouřila, k tomu se nepřiznala, ačkoliv to na ní bylo patrně viděti. Po její výslovnosti bylo poznati Číňanku; Číňané totiž skoro za každým slovem vyslovují „e“, což činí velmi směšný dojem.

Nyní vlezla hospodyně po čtyrech pod postel, vytáhla odsud železný pekáč, nalila naň vody a postavila ho na ohniště, a k jeho ústí připevnila jakési sítko.

Pak rozemnula rukama kus opia, položila na sítko, a jala se to nad uhlím vařiti. Já ani nemukal, abych neprozradil svoji nevědomost, ale teď teprv se mi otevřely oči. V tom tedy vězí celé tajemství, že se nekouří opium syrové, nýbrž, že se musí dříve uvařiti, pak se skrze sítko procedí, a jen usazenina se kouří, kdežto co zůstává v sítku, jest právě tak nepotřebné, jako vyvařené listí čajové. Vaření trvalo nějakou chvíli, a mezi tím seděl muž mlčky v koutě.

Když pak žena byla s vařením hotova, vyňal ze skříně dýmku, jakousi čišku, tenké šídlo s malým držátkem, a malou lampičku. To bylo jeho veškeré náčiní. Dýmka ani dost málo se nepodobala našim obyčejným dýmkám, byla to tmavobarevná tryska bambusová, na prst tlustá, provrtaná, a u jednoho konce otevřená, u druhého zavřeného konce byl se strany vyvrtán příční otvor, a do toho se zastrčila ona čiška, podobná holubímu vejci.

Po té pravil mi Číňan, že jest k službám hotov. Já se zdráhal, ale opijař jakoby si toho nevšímal. Rozsvítil lampičku, a vystoupiv na postel posadil se po krejčovsku se svým náčiním pohotově.

Vyloviv šidélkem kousek opia, asi jako hrách veliký, držel je chvilku v plameni nad lampičkou, pak jej zastrčil do dýmky a pokynul mi, abych přistoupil. Já neměl dosti odvahy abych odolal. S třesoucím srdcem vystoupil jsem na postel, pevně odhodlán, že budu kouřiti sedě a ne leže. Vzav do úst trysku, jak mi Číňan ukázal, zabafnul jsem. Jakou to mělo chuť nebo vůni, či zápach, nelze vylíčiti. Pomyslete si asi smíšeninu takového zápachu jako když se vaří klíh, nebo když se připálí vlasy, nebo kopyta u kováře, ale to všecko ještě nestačí. I kouřil jsem, a zoufale se pokoušel spolknouti, co jsem kouřil, a teď, nebo nikdy! Myslil jsem, že z toho doupěte vyletím, ale najednou byl jsem jako bez sebe, luzné obrazy začaly se mi míhati před očima, pak jsem ztratil vědomí. Ale brzo opět zmocnily se mne vábné a rozkošné pocity jako u vytržení. Snil jsem luzný sen, ale co to bylo, nevím; přišed opět k sobě měl jsem upomínku na tu rozkoš, a nic více.

Výsledek byl takový, jaký jsem očekával. Nežli jsem okusil opia, pamatoval jsem dobře, jaké následky mělo pro mne první kouření doutníku, ale stokrát, tisíckrát hroznější a šerednější jest upomínka na kouření opia.

Moje návštěva byla u konce. „Two bitee - please“ (50 kr.) vece s úsměvem zdvořilý opijař a natahuje ruku. Já mu rychle podal žádaných 25 centů, a horem pádem uháněl ven na čerstvý vzduch.

Následující noc spal jsem jako když mě do vody hodí, ráno mne hlava bolela, snídaně nechutnala, cítil jsem mizerně. Ten byl následek mého prvního kouření opia. I zařekl jsem se, že ho do nejdelší smrti víckrát neokusím. (Pokračování.)

Lina.

Napsal *H. Gréville.*

Byla tanečnicí a byla to má sestra. Nechci tvrditi, že by všecky tanečnice dovedly žíti a umírati jako ona — ba ani všecky ženy z dobré společnosti by toho nedovedly —; umínila jsem si napsati její historii, jak to umím, ne pro svět, ale jenom pro její děti, aby, až dorostou a budou jí rozumět, mohly si ji přečíst.

Jmenovala se Magdalina a my jí říkali pouze Lina. Byla drobného těla, vlasů bledých, očí temně modrých; ústa měla veliká, ale za to překrásné zuby. Bylo jí devatenáct let a zdálo se, že bude míti krásnou budoucnost. U divadla měl ji každý rád: i mašinisté se na ni usmívali, když se mihla mezi kulisy; byl to miláček obecenstva i celého personálu, a přece zachovala jsem ji čistou i při všech těch galanteriích, jimiž ji zahrnovali. — Čistou? ano; ne snad svou radou — té si nikdo nevšimne — ale smutnými příklady, o nichž jsem jí vypravovala. Když dorůstala, pochopila dobře, snad i někdy slyšela, proč žila jsem smutná a opuštěná — byla jsem příliš hrdou, než abych klesla ještě hloub, příliš poníženou, než abych svou smělostí někomu imponovala — a tak viděla jsem s potěšením, jak moje sestra odmítá zdvořile všecky nekalé návrhy; ale co na plat? To srdce nepoznalo ještě lásky a já tázala se s hrůzou, co bude se díti s tímto mladým srdcem, až se v něm probudí vášeň.

Doba ta přišla: jednou večer vrátila se z divadla, kde měla veliký potlesk; oblékla si noční šat, přišla do salonu a sedla u mých nohou. Viděla jsem, že mi chce něco říci; nevěděla jsem co, ale tušila jsem, a proto nechala jsem ji mluvit.

— Viděla jsi hraběte Jacquesa? pravila ke mně po dlouhém mlčení.

Hrabě Jacques měl fauteuil v orkestru; bylo mu dvaadvacet let, měl hezkou tvář, elegantní a hrdé pohyby a k tomu veliké bohatství, jíž ovšem velmi ztenčené různými kousky rytířskými, jimiž však jeho čest nikdy netrpěla. Viděla jsem, že Linu ztratím a na místě vší odpovědi pokynula jsem hlavou.

— Žádal mne o dovolení, aby směl nás navštívit, pokračovala Lina. Chvíli mlčela a pak dodala: Řekla jsem, že ano. Zase mlčela a pak pravila tonem neobyčejně něžným: — Já ho miluju.

— Uvážilas to dobře? pravila jsem smutně.

— Ano, odvětila a položila si hlavu na můj klín. Přemýšlela jsem dlouho o tom, a řekla jsem si asi toto: Vzíti si někoho od divadla nebo z orkestru — to neudělám: viděla jsem již dosti takových sňatků a vím, zač stojí; a pak nemohla bych milovat nikoho z těch lidí, jichž chyby vidím každý den, a nejen chyby, ale i ty jejich zvláštní manýry, které činí jejich společnost někdy roztomilou, někdy nesnesitelnou; a vdáti se mimo divadlo, aby se pak na mne dívali s vysoka, jako bych byla něco horšího nežli oni jsou — to také nechci. Ale milovat s celou duší, milovat . . . dokud se bude bohu líbit, a pak . . .

— A pak? opakovala jsem.

— A pak zemřít, pravila s milým úsměvem; zemřít, — anebo žít a vzpomínat na ty krásné chvíle štěstí a mladosti a zapomenout, že jsem kdy měla srdce.

Zavrtěla jsem hlavou. Věděla jsem, že, chce-li kdo tak žíti, musil zkusiti aspoň to, co já, musí míti duši zlomenou a otrávenou, a pak, já nebyla krásnou . . . ale ona, tak roztomilá a zbožňovaná, jak ona by to dovedla?

— Nežli si zkazíš svůj život, pravila jsem k ní, vzpomeň si, co já jsem zkusila.

— Já ho miluju, odvětila tulíc se ke mně.

Učinila jsem poslední pokus.

— Víš, je-li toho hoden? pravila jsem k ní.

— Máš pravdu, odvětila zvolna, uvidím: bude-li mluvit o darech, bude po všem, více s ním nemluvím.

Dala mi dobrou noc a odešla.

Zůstala jsem v saloně sama při ohni, který uhasínal; plakala jsem dlouho nad ní i nad sebou. Desetkrát chtěla jsem k ní běžet a promluvit s ní, vyprávět jí historii svého zoufalství i svých předčasných vrásek; jsem jenom o osm let starší nežli ona a zdám se její matkou, a to vše pro jediný poklesek — nač o tom mluvit? Člověk vidí, co druhého potkalo, a přece neposlechne, pravila jsem smutně; bude se přede mnou tajit se svou láskou, to budu míti za to. A pak, mám jí kázat morálku? Či mám snad k tomu práva, já, která jsem sama klesla?

Unavená pláčem zdvihla jsem se a vešla jsem do její ložnice. Spala jako dítě s rukama na prsou skříženýma, v potopě těch dlouhých, bledých vlasů . . . — Kolik nocí bude ještě tak spáti? pravila jsem k sobě líbajíc ty hedbávné vlasy. Odcházela jsem se srdcem stísněným. — Zbývá ještě jediná naděje, myslila jsem lehajíc: snad jí nabídne peníze a urazí ji; pak bude dobře, ona jej zamítne beze vší milosti.

Usnula jsem prosíc boha jenom o to, aby hrabě Jacques byl takový, jako jsou všickni muži.

Ale nebe mne nevyslyšelo — snad jsem je kdysi příliš obtěžovala; hrabě nebyl jako jiní muži. Nevím, jak smýšlel o Lině, nežli nás navštívil; ale když ji viděl tak čistou a důstojnou — čistá a důstojná tanečnice? tomu se svět zasměje — přemohlo jej ono zvláštní kouzlo počestnosti, které dýchalo z celé její bytosti; nechtěl býti milencem tanečnice, ale zamiloval se do mladé, dívčí duše její — a to ji zabilo.

Přicházel každý den. Já jim nepřekážela: vždyť náš byt patřil mé sestře. Hovořil, sedl k jejím nohoum, líbal jí ty malé ruce její, a když mu ukázala na penduli, vstal a odcházel . . . Jeho přátelé byli by se mu vysmáli, kdyby byli věděli, že on, milenec tanečnice Liny, nedotkl se dosud jejích rtů!

Jednou právě před obědem, mne Lina zavolala.

— Julie, pravila ke mně, proč pak nepřijdeš nikdy do salonu, když je hrabě u nás? Řekni, prosím, aby pro něho také prostřeli. Bude s námi obědvat.

Poslechla jsem smutně, neboť jsem viděla, že není Lině pomoci.

Nemiluju hraběte a přec nemohu proti němu říci ani slova; choval se vždycky velmi krásně, jako byl zvyklý v nejlepších společnostech. Nedával Lině ničeho — věděl dobře, že takovou lásku nelze kupovat — pouze svůj portret v pěkném medaillonu, který nosila až do smrti; ale náš malý byt, — hrabě nechtěl, aby se Lina stěhovala — naplnil se zvolna vybraným luxusem. On jediný sem přicházel a udělal z něho hotový ráj.

Tak uplynul rok. Lina byla šťastná a, možno-li, ještě krásnější: její roztomilá povaha činila ji příjemnou společnicí. Při divadle ji někdy škádlili. — Nu ano, miluju ho! odvětila klidně, co na tom? Konečně přestali na to myslit. Ne proto snad, že by si dámy od balletu hraběte nikdy nebyly všímaly; ale když viděly, že všecky jejich pokusy byly marné, řekly si, že s ním nic není.

Již nějaký čas bývala Lina bledá a každou chvíli unavená; žádala dovolení na tři neděle. Několik dní před tím, nežli dovolení to vypršelo, nalezla jsem ji před její psyché; zdála se mi jaksi změněná. Pozorovala se pečlivě v zrcadle a když mne spatřila, obrátila se ke mně celá veselá:

— Julie, kdybys věděla, jaké štěstí mne čeká! Jacques má radost! Dostaneme syna!

Byla tak šťastná, tak nadšená, že jsem neměla odvahy kaliti její štěstí. K divadlu se více nevrátila, hrabě nechtěl; nikdy jsem neviděla, aby se někdo choval k mladé ženě s takou pozorností, s takou láskou. Měla pravdu, byl to syn; hrabě jej pojal v náručí a plakal radostí.

Lina se brzy uzdravila; starý lékař hraběcí, který k nám docházel každý den, dovolil jí zase tančit, neboť ona chtěla se sama živit, jak říkala. Jacques mohl jí dávat, čeho míti nemusila; ale ty nutné potřeby chtěla si opatřit sama.

Najali kojnou. Hrabě nabízel větší byt, ale Lina nechtěla opustit místa, kde si jej zamilovala. Povolil jí i v tom a požádal sousedy v našem poschodí, aby se přestěhovali; zařídil i jejich byt, zjednal spojení, a když jednou večer Lina přišla z divadla, nalezla svůj byt o polovic větší. Chtěla se hněvat, ale Jacques udusil její slova samým líbáním.

— Jak vidíš, zachoval jsem naši světnici, ale pro sebe potřeboval jsem přece také kabinet.

— Což zde zůstaneš? tázala se Lina plná radosti.

— Vždycky, má drahá.

Opravdu, hrabě Jacques nás více neopustil; podržel svůj starý byt, kde přijímal své přátely a svého kurýra, ale obědval skoro vždycky s námi a přicházel zase každý večer. Nikdy neviděla jsem Linu tak šťastnou a často říkala jsem sama sobě, že jistě nějaká dobrá víla byla při jejím narození, neboť tam, kde já měla samé utrpení, měla ona tolikeré radosti. Tak uběhla dvě leta bez nejmenšího mráčku a Lina cítila se matkou již podruhé. Prvních šest měsíců bylo vše dobře; potom najednou stala se bledou a nervosní a hrabě byl k ní zase neobyčejně šetrným. Ani jsme nevěděli, jak se to stalo, ale v našem bytě začalo být jaksi smutno: Jacques musil odejet na malou cestu a sice ke svým rodičům, kteří bydleli na svých statcích; měl tam zůstat osm dní, ale zůstal patnáct a jakkoliv psal každý den, přece se mi zdálo, že se stává Lina jaksi vážnou. Jednou vzala jsem stranou starého lékaře, který ji tak laskavě ošetřoval.

— Co jest jí? tázala jsem se ho.

— Její stav ji ovšem unavuje, odvětil tento, ale více nežli bych čekal; nevím sám proč. Bude to asi nervosní, ale Jacques měl by se již vrátit. Budu mu psát.

Jacques vrátil se brzy a zdálo se, že Lina dostává zase lásku k životu; — pak přišel ten rozhodný okamžik. Krise byla dlouhá, velmi dlouhá.

— Je to atonie, pravil doktor: tak silné tělo, co pak se jí asi stalo?

Konečně po dlouhých, trapných chvílích zaslechla jsem pláč dítěte.

*

Je to děvče, pravil lékař.

— Malá Paulinka, pravil Jacques líbaje suché ruce mojí sestry.

— Ubohé dítě! šeptala Lina hlasem tak slabým jako by jen dýchala.

— Tak se mi to nelíbí, pravil přísně doktor, již dosti té slabosti; vzpamatujte se zase, madame, a hezky rychle, ano?

— Budu hledět, doktore, odvětila Lina tisknouc slabě ruku hraběte, kterou držela již několik hodin.

Opravdu se zotavila — mnohem rychleji nežli jsem doufala. Jacques byl neustále kolem ní; a přece nemohl zatajiti jakousi roztržitost, jakýsi smutek, který jsem dobře pozorovala. Cítila jsem, že se blíží nějaké neštěstí — ale jak jsem mohla se ho tázati?

Jednou vyšla si Lina na procházku; bylo to podruhé po její nemoci. Jacques přišel ke mně do pokoje, kde jsem se dívala, jak obléká kojná dítě.

— Má drahá, pravil ke mně jaksi starostlivě, doktor čeká v saloně, pojďte se mnou, rád bych s vámi promluvil.

Bodlo mne u srdce, ale šla jsem mlčky za ním do salonu, kde doktor s tváří opravdu vážnou nás očekával.

— Považte, oč se jedná, pravil Jacques hlasem stísněným; já jsem na mizině aneb skoro na mizině, je mi dvacet sedm let a otec chce, abych se oženil. Umluvil to s rodinou, s kterou žijeme v dobrém přátelství, a sňatek jest ustanoven na budoucí měsíc.

Byla jsem jakoby do mne udeřilo; úžasem nemohla jsem říci ani slova. Hrabě pokračoval:

— Je tomu asi čtyry nebo pět měsíců, co se o tom jedná; doktor ví, jak pevně jsem se bránil. Miluju Linu a nechtěl jsem ji opustit; bojoval jsem s otcem, že mi až klnout chtěl a moje matka se z toho roznemohla. Šel jsem ji tedy navštívit; doktor ví o všem. Doktor pokynul hlavou.

— Co dělat? pokračoval Jacques; kdyby se Lina mohla státi mou ženou, byl bych šťasten, ale vím, že by moji rodiče k tomu nesvolili. Musím jich poslechnout, ač nerad; je to synovská povinnost. Rozumíte mi Julie?

— A Lina? otázala jsem se náhle.

— Doktor tvrdí, že může snésti tuto novinu.

— Aspoň se tak zdá; více jsem neřekl, odvětil dokor nehýbaje se z místa.

— Zítra musím odejet, dodal Jacques. Přílišné dojmy nestojí za nic, zvláště když dlouho trvají; lépe jest zlomiti to najednou; ostatně doktor zde zůstane. Musí to být, Julie, věřte mi; víte, že nemiluju zbytečných řečí ani marných slibů. Hněváte se na mne? dodal podávaje mi ruku.

— Ani sama nevím, odvětila jsem, ale ruky jeho jsem nepřijala. Jenom to vím, že, kdybych byla vámi, bych Linu neopustila.

Nevím, co jsem měla říci. V tom vešla Lina celá zmrzlá — bylo to v prvních dnech zimních — a dala nosit oběd. Bylo to smutné u toho stolu; Lina, jak se zdálo, si toho nevšímala. Přiznala se, že jest unavena, a hned po jídle odešli jsme do salonu. Lehla si na chaise longue a Jacques sedl si vedle ní jak obyčejně. Doktor a já začali jsme partii šachů, jenom tak ze slušnosti, a šoupali jsme figury kam koliv ani sami nevědouce, co děláme. Konečně doktor vstal. — Podívám se k dětem, pravil a odešel. Jacques svezl se lehce na koberec, vzal ruku Liny do svých obou a díval se na ni s nekonečnou něhou, ale rovněž tak velikým smutkem. Viděla jsem dobře, že ji má až dosud stejně rád a že sám velice trpí.

— Lino, pravil tiše, ty víš, že mám ještě otce a matku? Lina pokynula hlavou.

— Víš, že si přejí, abych zachoval náš rod? Přisvědčila zase tak.

— Lino, má drahá, jediná lásko, víš, že chtějí nás rozloučit? A dal se do pláče . . .

— Ty se chceš oženit? pravila tiše.

Cítila jsem, že všecka krev sbíhá se jí k srdci; viděla jsem, jak bledne. Hrabě nemohl jí odpovědít.

— Věděla jsem to, pokračovala hlasem tichým; nermuť se pro to . . .

— Tys to věděla? zvolal Jacques celý udivený dívaje se jí do očí, — tys to věděla, a neřeklas mi o tom ani slova?

— A nač tě trápit? pravila se stejnou něžností. Tys učinil všecko, co bylo tvojí povinností; co zbývá ti, než poslechnout. Vím to již čtyry měsíce; ty jsi ztratil zde u nás list své matky, který ti psala, nežli jsi odejel, ještě dříve nežli byla nemocná, víš? Já ho čtla.

— Ubohá Lino, jak jsi trpěla! zvolal hrabě líbaje s pláčem ledové ruce mojí sestry; já tě mám tak rád, přísahám ti to, že tě miluju . . . můj bože! . . .

— Vím to, odvětila Lina a naklonila se k němu, aby ho políbila. Nehorším se na tebe; byla jsem velmi šťastna. Věděla jsem dobře, že to tak skončí. A přece jsem ráda, že jsem tě milovala.

Jacques se trochu upokojil a hleděl se vzpamatovat. — Myslil jsem na děti, pravil a vyňal z kapsy dva papíry, — a na tebe, dodal a přiložil k nim třetí papír. Lina podívala se na ty dva první. Každému z obou dětí daroval hrabě sto tisíc franků.

— Chtěl jsem dáti více, pravil Jacques nesměle, ale více jsem neměl; já nepotřebuju ničeho, neboť budu dosti bohatým.

Lina vzala třetí papír, ani se naň nepodívala a hodila jej nedbale do ohně.

— Co dáváš dětem, nemohu ovšem zamítnout, nemám k tomu práva; ale pro sebe nepotřebuju ničeho, pravila podávajíc hraběti ruku.

— Ale z čeho budeš živa? renta dětí ta nestačí pro čtyry!

— Z čeho budu živa? Z divadla, odvětila s podivným úsměvem. Kdy odjedeš?

— Zítra.

— Dnes večer zůstaneš u nás?

— Ovšem.

— I v noci? tázala se tiše a její modré oči jí tak neobyčejně svítily.

— Ano.

— Děkuju ti; mám tě tak ráda, šeptala mu do ucha. Vstala zvolna, poslala mi políbení, ovinula rámě kolem jeho šíje a odešla s ním do své ložnice. Dveře se za nimi zavřely.

Doktor vešel. — Nuže, jak to přijala? Plakala mnoho?

— Neprolila ani jediné slzy.

Zavrtěl hlavou. — Tím hůře, pravil.

— Věděla to již před čtyřmi měsíci, když odjížděl, připojila jsem.

— Vždyť jsem si to myslil, zabručel doktor. Je to smutná věc; uvidíme. Zítra zase přijdu.

Nezavřela jsem oka. Ráno v osm hodin, v pološeru deštivého, zimního jitra potkala jsem v jídelně hraběte v cestovním oděvu.

— Jak se jí vede? tázala jsem se nesměle.

— Je klidná, odvětil nedívaje se na mne. Dal mi ještě svoji adresu, abych mu často psala o těch duších tak drahých, které mu již zítra nebudou snad ničím; objal svého syna, který právě jedl mléko, políbil dceru dřímající v loktech kojné, stiskl mi ruku a se slovy: Opatrujte ji dobře! — odešel.

Nebyl to zlý člověk a společnost, která nám ho vyrvala, nebyla tím také vinna. Kdo pak tedy zavinil tento hrozný skutek? Byla to sama oběť jeho? Kdož to ví; o tom nechci soudit.

Když se dveře za ním zavřely, vešla jsem tiše do ložnice své sestry. Byla opravdu klidná a tiše plakala; tvář zaryla si do podušky na tom místě, kde nechal Jacques stopu své hlavy. Sklonila jsem se k ní; voňavka, kterou si hrabě napouštěl vlasy, dýchala na mne z polštáře. To bylo vše, co zbylo Lině z celé její lásky!

— Má drahá sestro, pravila jsem tiše objímajíc ji.

— Jsi ty to, Julie? ozvala se Lina; řekni, ať mne nechají spát, jsem trochu churava; zůstanu dnes ležet.

Obrátila se, přitáhla k sobě vonný polštář a zabořila znova obličej do něho.

Zavřela jsem dveře a zastrčila za sebou, abych se mohla do chuti vyplakat. Více nevstala. Když jsem se každého dne doktora tázala s netrpělivostí zrovna zimničnou, řekl mi vždy: Anaemie. Ovšem že anaemie; když všecka duševní síla vás opustí, kde by se brala krev?

Žila ještě čtyry neděle, neustále s tou poduškou, kterou si nedala vzít a v ruce držela celé dny portret hraběte.

— A co tvoje děti, Lino? tázala jsem se jednou.

— Budeš je mít ráda? bylo celou její odpovědí.

Několik dní před smrtí zavolala mne k svému loži.

— Poslyš, pravila ke mně, musíš mu odpustit. Řekni mu, že jsem byla šťastna a že mu děkuju. Ať miluje děti, jiného nic. Řekni mu, že jsem byla velice šťastna, není-li pravda? Věděla jsem, že to tak skončí, již od prvního dne. Pamatuješ se na to?

Ach ovšem, že jsem se pamatovala! Pět let a to štěstí skončilo její smrtí! — Konečně snad měla přece pravdu . . .

Jednou večer usnula na svém polštáři a více se nevzbudila.

Za šest měsíců na to přišel on, sestárlý, zoufalý, utrápený svědomím. Chtěla jsem ho trýznit, ale neměla jsem k tomu odvahy; vyřídila jsem mu pouze, co mu Lina vzkázala.

— Já ji zabil, pravil ke mně, a má žena je ďábel. My se nenávidíme; budu nešťasten po celý život, já to vím.

Zbožňuje své děti, na něž jeho žena je žárliva, ale on toho nedbá a netouží po žádném dědici. — Já pak vychovávám svoje dva sirotky. Přála bych si žíti tak dlouho, abych ušetřila Lině osud její matky! Tentokrát budu statečnou! A pak, ona má otce, který ji snad zachrání . . . Kdož ví? Lina snad byla šťastnější, nežli by byla bývala, kdyby byla žila jako jiní lidé.

B. Frida.

Kapitola o starých deskách.

Napsal *Jos. Truhlář.*

(Dokončení.)

Sem přináleží také připomenutí, že beze vší pochybnosti tak zvaný „Libušin Soud“, nejstarší památka literatury české, nacházíval se druhdy na deskách nějaké knihy. Každému, kdo oba listy (dvoulistí) bedlivěji prohlíží, do oka padnouti musí stopy brázdy na spodním okraji, jež povstala založením blány přes hranu desky. Jest s podivením, že nikdo posud o to ani slovem nezavadil, ačkoli literatura o zlomku tomto jest tak obsáhlá. Položíme-li si přímou otázku: kdo zlomek tento s knihy sňal?, jest odpověď s to, aby historii o nalezení „Libušina Soudu“ dodala nové tvářnosti, myslím tím asi směrem, který jsem již loňského roku ve schůzi musejní dne 18. března odbývané — pohříchu beze všeho prospěchu — jal se navrhovati.

Příděštím rukopisu latinského nepříliš vzácného jest zlomek nejstaršího překladu genese mnou loni objevený (viz Filolog. Listy 1879). Zlomek tento obsahuje pouze půli jednoho sloupce, ana druhá polovice od knihaře byla uříznuta. Ale nicméně i tento nález má jakousi důležitost, linguistickou ovšem menší měrou než literární, ano zlomkem tímto dokázáno jest, co prve pouze bývalo tušeno, že překlad jednotlivých částí písma svatého dávno byl ukončen, než v jeden celek sestaven. Při této příležitosti budiž mi dovoleno poukázati k této obmezené důležitosti rukopisných zlomků takových plodů literních, jež jsou nám odjinud již známy. Kdyby zlomky tyto hotově neposkytovaly nové látky literární, ano kdyby ani nepřinášely zajímavého různočtení, což ovšem málokdy bývá, přec mají svou váhu již za tou příčinou, že konstatována větší neb menší oblíbenost toho kterého skládání větším neb menším počtem zbylých nám rukopisů. Jest to sice úsudek nevždy případný, poněvadž nepřízeň časů a vandalismus zhoubnou činnost svou neřídily zákony statistickými, i lehko se domyslíme, že některého plodu literního zkaženy stopy všechny, jiného snad ani jedna: ale jakousi obmezenou platnost má přec jen úsudek z počtu rukopisů některého skládání odvozovaný.

Tato pravda celkem nepopěratelná poskytuje nám zároveň vysvětlení, proč přes všeliké úsilí nepovedlo se nám posud najíti aspoň více zlomků, jestli ne celých sbírek, oněch staročeských skládání, jež máme v rukopise Kralodvorském. Z mnohých stran slýchati nářky na

to, protivníkům pak zavdává okolnost tato vítanou páku k podezřívání rukopisu. A přec není nic nepodstatnějšího nad podezření z této okolnosti odvozované. jak troufáme si ukázati. Napsání rukopisu Kralodvorského stalo se zajisté teprv ve XIV století, složena pak byla velká většina básní mnohem dříve. Jediný „Jaroslav" činí tu výminku, která však nám docela nevadí, ano úsudek náš vhodně podporuje. I neváháme vysloviti, že právě kdyby ve sbírce Kralodvorské „Jaroslava" nebylo, přibylo by kulturním a literárním historikům přihlížejícím ke sbírce značně více obtíží, než mají nyní mohouce poukázati k básni této, která oba živly básnictví staročeského, samorostlý pohansko-národní a moderní západo-křesťanský, divotvorně slučuje a mezi oběma směry jakoby na rozhraní stojí, tudíž s časem napsání celé sbírky dobře se shoduje. Aby byl někdo ve XVI století báseň o Záboji a Slavoji aneb o Čestmíru složil aneb jen o sobě napsal, nemůžeme se domnívati vědouce, že každá doba má svoje aesthetické zákonodárství, proti němuž tak snadno nikdo se neprohřeší. A vedle těchto zákonů byly by básně svrchu vytčené ve XVI století makavý anachronismus aesthetického vkusu. Ovšem poněkud jinak vypadá věc, nacházíme-li ve sbírce vedle básní staropohanských básně moderním dechem osvěžené, jako jsou Jaroslav a Sedání. Tyto skládány byly zajisté teprv ve druhé polovici XIII století a sice od vyučence z básnické školy starší, ale zároveň duchem doby své oživeného. Ten pak, který sbírku celou seřadil, duchem příbuzen musel býti těmto posléze jmenovaným skladatelům, jelikož básně jejich do sbírky pojal, starší pak skladby moderně obnovil, pokud se totiž jazyka týká. Obnovením tímto jedině vysvětliti možná nepříliš značnou různost jazyka starších a novějších skladeb ve sbírce naší, dále vysvětliti v básních starších nastalou aspoň poněkud nevázanost prosodickou a rytmickou, kteráž na mnohých místech lehko mizí konjekturami formám starožitnějším přiměřenými. Takových pak lidí, kteří by si byli aspoň v míře nejmenší jakýs smysl pro básnictví starší a samorostlé zachovati dovedli, bylo zajisté ve století XIV jen velmi málo, abych neřekl vedle sběratele našeho snad nikoho více. Očekáváme-li tudíž z doby této jiných ještě stop básnictví českého, jež směrem národním se bralo, bojím se, abychom se marně netěšili. Očekávati objevů ceny podobné R. K. z doby starší jest aspoň možnější, ačkoli ani takto neoddávejme se přílišné naději majíce na zřeteli nepatrné zbytky písemných památek vůbec, jež stářím nad XIII století by sahaly. Za té totiž doby, kdy kvetla poesie národní, nebylo hrubě lidí, kteří by ji byli mohli napsati, těm pak, kteří psáti uměli, nedostávalo se k tomu smyslu a rozumu. Takto mnedle snadno vysvětliti možná, proč nenacházíme nových zbytků poesie národní staročeské. Kromě toho váží také nemálo smutná, ale pravdivá skutečnost, že kolik šířeno ve vlasti naší literní vzdělání, tolik rozmáhalo se cizáctví a na scestí pošinovala ona dědičná pitvornost národa našeho, jemuž přespříliš často cizí trety milejší bývaly než domácí skvosty opravdové. Než o tom široko bylo by rozpisovati se: my navraťme se, odkud jsme se pouchýlili, ke zdroji, z něhož ve prospěch literárních dějin našich s prospěchem čerpati lze jest, ke starým deskám.

Uvnitř desek neudálo se mně posud nalezti něčeho, ano nepátral jsem posud tímto směrem. Jestiť hledání takové spojeno s největšími obtížemi a s nemalým risikem, poněvadž větším dílem zničena býti musí vazba, aniž kynula by zpředu jakás naděje. Odporučeno býti může jen při knihách úplně bezcenných, jež určeny jsou za makulaturu. Takových ovšem v bibliotéce Klementinské dávno již není, ale jednou bylo dosti. Bylo to na konci předešlého a počátku tohoto století, kdy zrušovány kláštery po Čechách a knihy jejich přiváženy do Prahy, aby, pokud potřebí, zaujaly místa v nově zřízené bibliotéce zemské. Tenkrát vydán onen nesmyslný rozkaz, aby duplikáty veřejnou dražbou se prodávaly, s knih pak, jež takto nebylo by lze prodati, strhovaly se desky, tyto prodávaly zvlášť na váhu, ostatní papír potištěný tolikéž.*) Toto počínání zvlášť oblíbeno při knihách zapovězených aneb takových, které vedle úředního rozumu tehdejšího byly bezcenné. Jeden takový účet z r. 1816 zachoval se posud v registratuře, i zní na 26 zl. za prodané desky. Že jich bylo jistě s několik vozů, každý nahledne uváživ láci tehdejší doby. Pohříchu nebylo tenkrát nikoho, kdo by byl použil příležitosti, jež se tak lacino naskytovala ve prospěch skoumání literárního. Nyní pozdě bycha honit. Než nemohu-li vykázati se vlastními výsledky ze skoumání tímto směrem podnikaného, budiž mi dovoleno poukázati k cizím, o nichž mám povědomost. Nejdůstojnější biskup litoměřický pan dr. Frind, jsa ještě kanovníkem kapitoly svatovitské a maje sobě svěřenu vzácnou bibliotéku kapitolní ukazoval mi rukopisné zlomky z desek knih ze sbírky vyloučených vyňaté, ano ukázal mi, kterak povedlo se mu z trosek takto dobytých sestaviti úplný jeden traktát latinský, ovšem náhodou malé ceny ale postačující důkazu, že také tímto způsobem po případě možná dojíti výsledků znamenitých. Protož buďtež staré desky z XVI a XVII století také, pokud vnitřku se týká, všem těm k povšimnutí odporučeny, jimž o věc jde.

Posléze pozornosti hodny jsou také samy pergamenové obálky, přídeští a desky rukopisů vůbec za příčinou rozličných poznámek, jimiž opatřili je někdejší jich majitelé. Poznámky tyto někdy jsou zajímavější než obsah rukopisu sám. Vztahují pak se buď k osobním poměrům majitelů, aneb přinášejí někdy vítané příspěvky k poznání doby, ve které povstaly. Zvlášť zápisky ve školních knihách pocházející zejmena od tak zvaných toulavých žáků poskytují někdy dobré prameny literárnímu a kulturnímu historiku. Jen o jednom takovém rukopise Klementinské bibliotéky chci se tuto zmíniti, na jehož deskách a přídeští nalezl jsem některých latinských poznámek, jimiž ozářeny poněkud poměry mezinárodní na universitě Pražské na konci XIV století a osvícen zároveň život žáctva. Rukopis nyní sign. VIII. H. 22. z konce XIV století obsahuje rhetoriku, poetiku (tak zvanou Galfridovu Poetrii novou), Statiovu Achilleidu atd. Na přední desce mezi všelijakými jinými veršíky mnemotechnickými a didaktickými nacházejí se tyto:

Teuton demon erat, qui Theotunicos generabat,
Quotiens . . . . . bat, tot mille lia creabat.

—

De bos et mus de jure dictus Bohemus,
Sicut bos potando sic mus ad furtum faciendo.

*) Srovnej článek můj v „Lumíru" 1879 č. 8. a 9.: „Z martyrologia českých knih".

Teotunici sunt nati, venerunt de culo Pilati.
Bohemi sunt tristi (sic!), venerunt de corpore Christi.

—

Clerice tu docte, noli discedere nocte,
Clericus noctivagus cito perdit res et honores.
O fili, spernas multum visitare thabernas,
Nam cum dulcore multi privantur honore.

—

Na přídeští nachází se humoristický výklad názvů studentských: bachans (starší žák) a beanus (nováček). Bachans literaliter interpretatur: *b*ibens *a*criter *c*erevisiam *h*umiliter *a*udiens *n*ullius *s*apientiam; beanus: *b*estia *e*qualis *a*sino *n*omine *v*idelicet *s*ervus.

—

Jak viděti z neohrabaných veršů, jež mají býti šestiměry leoninské, a potvorné latiny, máme před sebou plody ducha studentského z konce XIV století. Spor národní označen jest epigrammatickými střelami nejhrubšího zrna, pustý pak život žáctva zračí se didaktickým čtyrverším i vyzírá z výkladu názvů studentských. K významu slova „clericus" zdá se mi potřebno připomenutí, že slovem tímto podle terminologie tehdejší označuje se obecně člověk vzdělaný, tudíž také student.

Tolik ukázek tuším dostačí účeli svrchu naznačenému, aby všichni ti, kteří přístup mají do biblioték a jimž odkázány jsou soukromé sbírky starších knih, vybídnuti byli bedlivě všímati si také desek. Že jsem při tom přihlížel větším dílem k výsledkům zkušenosti vlastní, nebudiž mi bráno za zlé; myslímť, že bych byl jinak nedovedl jednotlivosti probrati s onou zevrubností, které bylo ve prospěch věci potřebí. Výsledky pak bádání mého tímto směrem nejsou ovšem příliš skvělé, neboť skoumání mé dálo se na poli již dávno oraném, z něhož již před lety od předchůdců zdarně bývalo těženo. Proto činnost má po těchto předchůdcích, zejmena po Šafaříkovi a Hanušovi, může slouti jen jakýms paběrkováním. Znamenitějších výsledků než já, dodělal se přítel můj pan Kustos Patera, poněvadž si obral na skoumání půdu ještě málo známou, myslím vzácnou knihovnu kapitoly Pražské. Ostatně sluší míti na paměti, že také při skoumání tomto jako v životě vůbec velká část zásluhy náleží nevypočítatelné náhodě a štěstí, které často odkrývá nehledajícímu poklad, na jehož vypátrání zakalilo zrak onomu, který po něm dychtí. Ovšem, kdyby bylo na to prostředků, velmi by posloužilo literatuře naší skoumání systematicky prováděné. Skoumání toto vztahovati by se mělo na všecky bibliotéky v Čechách a na Moravě, vztahovati by se mělo na bibliotéky okolních zemí, zvlášť na bibliotéky klášterní, v nichž mnoho literních památek tlí, z nichž, a z biblioték panských, jak známo, vzácnosti málo povědomé lehko se ztrácejí, pokud ještě všechno zkaženo a rozptýleno nebude. Než poněvadž na to není prostředků, konejž každý vzdělanec svou povinnost, pokud síly a působení jeho sahají. Audacem fortuna iuvat.

Z básní I. Z. Surikova.

Cestou lesem.

Jedeme lesem; nás
on skryl jak nebesa,
přes kořeny a v sráz
jdou vozu kolesa.

Na zemi od větví
jak sítě leží stín,
a milion se chví
paprsků v lesní klín.

Ve výši svit a šum
a v nizu stín a tiš,
v té hlavě roje dum
a v srdci mdlo a tíž.

Step.

Jedeš, jedeš — step a nebe,
obé konce nemá;
na nebi i na té stepi
tišina je němá.

Jenom žárem, jenom palem
dýchá vzduch tou tiší,
jenom ševel husté trávy
v šíř a v dál se slyší.

Jedeš, jedeš — koně stepí
letí jako běsi,
v dáli kurhan ke kurhanu
se jak v řetěz věsí.

Před zraky se stínem kmitnou
dvě-tři staré jívy —
a zas jenom trávu čechrá
vítr zádumčivý.

Jedeš, jedeš — step a nebe,
step, vše step, jak moře —
zasteskne se proti vůli
takém na prostoře.

Večer.

Slunce znavilo se
cestou dalekou:
ticho dohořívá,
hasne za řekou.

Daleký kraj nebes
mhavým oparem
oblit od červánků
jako požárem.

Krvavými pruhy
žár pád na řeku;
kdesi chmurná píseň
zmírá v daleku.

Přel. *J. V. Sládek.*

FEUILLETON.

Rozmluva po telefonu.

Mám za to, že rozmluva po telefonu — když prostě jen u jednoho z mluvících sedíš a sám hovoru se nesúčastníš, náleží mezi nejvíce povznášející podivnosti naší doby. Včera psal jsem hluboký článek o vysocefilosofickém předmětu, mezi tím, co hovor takový odbýval se v mém pokoji. Podotýkám, že může člověk vždy psáti nejlépe, když někdo zrovna vedle něho mluví telefonem. Nuže, — věc začala takto: Někdo z naší rodiny vešel a žádal mne, abych dal náš drát spojit s Bagleyovými, tam dole v městě. Pozoroval jsem již mnohokrát, že se krásné pohlaví vždy štítí zavolati do ústřední telefonické kanceláře samo. Nevím proč, ale ono se štítí. Tak tedy stisknul jsem páku k zvonci a následující rozmluva začala:

Ústřední kancelář: (Nevrle). Nuže?

Já: Mluvím s kanceláří?

Ú. k.: Ovšem že. Co si přejete?

Já: Nespojil byste nás laskavě s Bagleyovými?

Ú. k.: Dobrá. Přiložte ucho k telefonu.

Hned na to slyšel jsem: k—lůk, — k—lůk — k—lůk — kluk — kluk — kluk—luk—luk!, potom hrozné zaskřípání zubů a konečně kvíkavý ženský hlas: Nů—ů—ů? (táhle až do oktávy výš): Přejete si se mnou mluvit?

Mlčky podal jsem telefon té, která mluvit chtěla, a usedl jsem. Pak nastala ta nejsměšnější, nejpodivnější všech směšně podivných věcí na světě: rozmluva, v které slyšíš jen jeden hlas. Doslécháš otázky a neslyšíš odpovědi. Slyšíš pozvání a neslyšíš poděkování. Jsou pausy mrtvého ticha následované zdánlivě jako s nebe spadlými a ničím neodůvodněnými výkřiky radostného překvapení, zármutku a sklamání. Celá rozmluva nemá hlavy ani paty, protože nikdy neslyšíš, co mluví osoba stojící na druhém konci drátu.

Nuže, slyšel jsem tedy následující pamětihodnou řadu vět, všechny z jedněch úst a všechny hlasem, jako by volalo se skutečně přes uši polovice města — neboť ničím na světě nedostaneš krásné pohlaví k tomu, aby mluvilo do telefonu po tichu. —

Skutečně? Aj, jak se jen mohlo státi *to?*

Pausa.

Jak jste to řekla?

Pausa.

O ne, nemyslím, že to bylo tak.

Pausa.

Ne! Ó ne to nechtěla jsem říci. Já myslila, abyste to přimíchala, dokud se to ještě vaří, anebo *zrovna* když to přichází do varu.

Pausa.

JAKŽE?

Pausa.

Vzala jsem to spodním stehem na samé ovrubě.

Pausa.

Ano, tak to mám také ráda: ale nejlépe jest vzíti k tomu valencienské krajky, bombasin, nebo něco takového. Dodává to *takový* vzhled — a dojem učiníte jistě.

Pausa.

Ano, kapitola devětačtyřicátá od verše šedesátéhočtvrtého do devadesátéhosedmého. Měly bychom to všechny a často čísti.

Pausa.

Já nepochybuji — snad — ale já raději užívám jehlice.

Pausa.

Co jste řekla? (Stranou) Ale děti, buďte přece tichy!

Pausa.

Oh *B* mol, — já myslila, že se vám mol dal do šatů!

Pausa.

Od které doby?

Pausa.

Já nikdy o tom slůvka neslyšela.

Pausa.

Já celá trnu! Toť se zdá přece nemožným!

Pausa.

Kdo že?

Pausa.

Milostivé nebe!

Pausa.

Ten svět, ó kam to ještě přijde, — a vy pravíte, že to bylo zrovna v kostele?

Pausa.

A což nebyla tam její matka?

Pausa.

Můj bože! Paní Bagleyová! Já bych se byla hanbou propadla!

Co že se to dělo?

Dlouhá pausa.

Nemohu vám říci na jisto; nemám zde noty po ruce; avšak myslím, že to jde nějak takhle: lá — lala, lálá — —, lalilali — — lááá — lu! — a pak od repetice, víte?

Pausa.

Ano, to si myslím, že to snivé — a tak velebné a dojemné, jen kdo dovede to andantino a pianissimo — *já* . . .

Náhlá pausa.

Ó, bonbony, bonbony! Já nikdy nedám svým dětem chroupat pálený cukrkandl. Ale mé děti, ubožátka, co by si s ním také počaly, nemají ještě zoubky.

Pausa.

Jak?

Pausa.

Ó ani sebe méně — jen račte pokračovat. On tady píše — jeho to neruší.

Pausa.

Velmi dobře! Děkuju. Přijdu, budu-li jen trochu moci. (Stranou) Můj bože, jak to člověka unaví — ta osoba skutečně myslí, že má člověk všechen čas jen —

Pausa.

Ó nikoliv, nikoliv! Jen pokračujte, vždyť víte, jak neskonale ráda si s vámi promluvím — bojím se jen, že vás zdržuji.

Pausa.

Návštěva?

Pausa.

Ne, u nás se nikdy nejedí s maslem.

Pausa.

Ano, to je dobrá míra, ale všechny kuchařské knihy povídají, že jsou nezdravé, když není na ně doba. Ó, on je nejí, zvláště ne naložené.

Pausa.

To jsou drahé! Já nikdy neplatila víc než padesát krejcarů za otépku.

Pausa.

Vy už musíte jít? Nuž tedy s bohem!

Pausa.

Ano, myslím že tak. S bohem!

Pausa.

Tedy ve čtyry — budu hotova. S bohem!

Pausa.

Děkuji vám mnohokrát. S bohem!

Pausa.

Ó ani za mák ne! — právě tak čerstvé. — Které? Ó, to mne těší, že jste tak dobrá! S bohem!

(Pověsí telefon a praví: Jsem jako zmlácená!)

Muž má v obyčeji říci jediné drsné „s bohem“ a je konec. Ne tak pohlaví krásné; pravím to k jeho chvále; krásné pohlaví nesnese úsečnost.

Mark Twain.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek**. — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, tykající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 20. června 1880. ČÍSLO 17.

Z nových epických básní Jar. Vrchlického.

Amarus.

Žil v klášteře od dětství; jak tam přišel,
sám nevěděl, že děkoval však hříchu
své zrození, tož Amarus jej zvali.
Byl velký, bledý, stále zamyšlený;
zrak k zemi upřen, jakby stále hledal
cos neznámého. Jednou pravil k bohu,
když měsíc stříbřil mříže jeho cely:
„Za všecka muka, všecko odříkání,
za ztracený svůj život jednu milost
si žádám od Tebe, rci kdy as umru?“

A nedomyslil ještě, anděl slétl
a v sluch mu šeptal: „Umřeš v oné noci,
kdy zapomeneš v lampu před oltářem
nalíti olej!“ — Prchly dny a leta;
tich, jako vždycky, Amarus žil smutný,
vždy v lampu věčnou když přiléval olej,
děl k sobě: „Rozsvěcuju svojí duši,“
a bolestně se usmál. Jednou z jara
též přišel v lampu dolíti zas olej;
chrám šerý byl, u sloupu na klekátku
pod Panny sochou zřel dva milující,
stál za nimi a dech svůj zadržoval.
Když domodlili se, po špičkách rychle
šel za nimi, jej divná jala touha,
stál na klášterním hřbitově; pln bezu
a střemchy vzduch byl, vůně opojivá
mu vstoupla do hlavy, kdes v keři
pták zpíval, motýli dva jak dva květy
by na jabloni oživené náhle
kol něho litali, šel dál a dále.
Na jednom hrobě, který srovnán s drnem
pod lesem květoucího bezu mizel,
tam seděli ti šťastní: on měl hlavu
na ňádrech jejích, v její černé vlasy
bez střásal těžce porosené květy,
pták zpíval za nimi a laškující
dva motýlové usedli jí v kadeř.
Tu Amarus na svoji matku vzpomněl,
jíž nepoznal a jíž měl děkovati
za trpký tento život — a pták zpíval
a voněl bez a v trávě hrála rosa;
dnes nedolil Amarus lampu věčnou,
stál ustavičně a pták stále zpíval.

Dne druhého když k hůře přišli bratři,
tu našli věčnou lampu zhaslou, sírou,
po Amarovi nikde ani stopy;
tam na hřbitově na zapadlém rově
však ležel mrtev, na hrobě své matky,
tvář obrácenou v bez a střemchu zkvětlou,
tak ležel tam a pták jen nad ním zpíval.

Ginevra.

Jak máje den byl pochmurný a šerý,
jak místo rosy květy slzy měly,
jak smutně kolem ptačí písně zněly,
čím svět byl teď Ginevře Amieri!

Jak mohla pozdraviti slunce ráno,
když jí na lásky svítilo hrob svěží?
nechť slzy tekou a nechť dnové běží,
jí v srdci pro vždy vše jest pochováno.

A nebude víc v záři svojí krásy
u okna s písní na rtech časně stávat,
a hřebenem, v němž perly, rozčesávat
své žluté bok jí šlehající vlasy.

Vše ztraceno, neb otec s hněvem v oku
na útlý prst jí strčil kroužek zlatý,
a velký oheň láskou v srdci vzňatý
se musí stišit v slzí jejích toku.

Jest prodána za vinice a statky
a násilím vedena ku oltáři,
nad perly šije slzy její září,
v nichž navždy uhas její úsměv sladký.

Leč malou radost ze svého měl lupu
Ser Francesco: vždy tichá, smutná byla
a nesmála se, ani nemluvila;
či zvyknouti můž holubice supu?

A brzy ulehla a dům zněl žaly
a ležela v svém bílém šatě chladna,
zrak bez lesku, tvář ledua a přec vnadna,
jen slzy po ní, ledné perly, hrály.

A ňader vlny nezvedly se více
a ruce tuhé klesly dolů k boku,
a strnutí se v kalném chvělo oku
a čelo mělo úběl od měsíce.

Tak do květů ji zahalili celou
a v hrobku odnesli ji, plakal každý;
Ser Francesco, v své duši osten vraždy,
za rakví kráčel s myslí otupělou.

Kněz rakev pokropil a šli zas domů
a Ginevra již sama na hřbitově;
cos v přeletu jen netopýr děl sově,
a jak se chvěly vršky starých stromů!

Jak zakuklenci kol hrobky se stmíval
řad cypřišů, jak vítr dnes v nich kvílil!
jak měsíc šklebivě se z mraků chýlil,
jak suchý list ve věnci svadlém zpíval!

Chlad děsný Ginevry tu projel kosti
a zbudila se; zvedla hlavu, vstala
a v luně, mřížemi jež bledě hrála,
hned pochopila hrůzu přítomnosti.

A v rubáši svém dlouhém k městu zpátky
se dala v pochod, chvěla se v té chůzi;
šla velká, bílá jako anděl hrůzy
a klepala na dveře vlastní matky.

Ta oknem zřela bílé šaty vláti
a věnec zhledla v jejích vlasech, strachy
své světlo zhasla, sotva pohled plachý
k ní pozvedla — a nechala ji státi.

Šla k bratru svému, tloukla v jeho dveře;
ten přišel, svítilnu nes otvíraje,
leč vida ji vše svaté svolal z ráje
a prchl, vraty bouch — a stála v šeře.

I vzmužila se, šla k Ser Francescovi
a napřed volala: „Jsem tvoje žena,
chci milovat tě žití navrácena,
jen krutými mne nezatracuj slovy.“

On, sotva její pláč mu zazněl v uchu,
na loži svém se vzpřímil, v hrůze siný.
„Co na mně chceš, máš tam svět lepší, jiný,
v svůj vrať se ples a nestíhej mne duchu.“

A skočil s lože a strh meč svůj nahý
a zuřil vztekle — co teď činit měla?
Tak stála v zimě, lkala a se chvěla
a všecky jsou jí uzavřeny prahy.

Tak stála, vítr hrál jí žlutým vlasem
a škubal pohřebního věnce kvítí,
hrob nechtěl ji a nechtělo ji žití,
i rozplakala velikým se hlasem,

A chtěla v hrobku navrátit se zase.
V tom zřela světlo, dům ten zcela malý,
jejž jako v rámci divý břečťan halí,
jímž hoří oranže plod v plné kráse.

On ještě bděl, násilím jemuž vzata,
snad na ni myslil, kterak v hrobce leží;
a Ginevra se vzchopí a již běží
a silou poslední již hledá vrata.

On otevře a vidí, trne, žasne,
však již mu leží teplém ve objetí
a věnec hřbitovní jí s vlasů letí,
a všecko jest jí v očích, v duši jasné.

„Já nejsem duch.“ — „To cítím, duše moje.“
„Já k tobě přišla.“ — „Nepustím tě více.“
A líbal vlasy, šíj a ruce, líce,
a plakal, líbal, líbal bez úkoje.

A chytil ji jak ptáček měkké peří,
jímž vystlati chce teplé hnízdo malé,
a nes ji domů, líbal neustále,
své lože dal jí jako ten pták v keři

A zahříval jí ústa, ruce, šíji.
„Tys má, tys má před nebesy a zemí,
ty všemi zapuzena, všemi, všemi!“
A noc jim byla dlouhou melodií

Jen přerývanou polibky a stony! —
A ráno město valilo se proudem
ku radnici, Francesco stál před soudem
i Ginevra s miláčkem. Zněly zvony.

A vešel biskup s dlouhou řadou kněží
a sedli soudci, pokryli své hlavy
a ticho v sále; nepočetné davy
jak zkameněly, mráz všem v žilách běží

Ser Francesco zpět svoji ženu žádal
a vinil ji i Antonia hříchem:
v tom vstala Ginevra a hlubým tichem
hlas její vážný v soudců váhy padal.

Své utrpení všecko vyprávěla,
svou lásku k Antoniovi, sen rána,
z kterého otcem divě zburcována
se náhle v loktech ser Francesca chvěla;

Svá muka, nemoc, pohřeb, probuzení,
noc v hrobce, cestu k městu, zápas němý,
svůj pláč a kvil, své zapuzení všemi
a zázračné miláčkem zachránění.

A s pláčem Antoniu vstříc se vrhla:
„Jen jeho jsem, bůh daroval mne jemu!“
Tu lid se rovnal moři zbouřenému
a vřava: „Milost! milost!“ v něm se strhla

Vstal biskup. „Ne milostí, ale právem
jest Ginevra teď Antonia ženou,
jej v odměnu si vezmi zaslouženou
všech útrap svých!“ A jásot zazněl davem.

Den máje nebyl ti víc smutný, šerý;
dnes květy perly pro tebe jen měly,
dnes všecky písně ptačí tobě zněly,
svět byl ti ráj Ginevro Amieri!

Donato a Sismonda.

Novella *Julia Zeyera.*

I.

Ať žije přátelství!“ zvolal Donato, člen slavné florentinské rodiny Soderini, „ať žije přátelství a ať zhyne láska, tato sestra záští. Což je něčím jiným než klamem a lží?“

Po těchto slovech vyprázdnil velký pohár řeckého vína a přitlačil svého přítele Lilia nadšeně k srdci. Lilio usmál se dobrotivě a lehký ruměnec mu přelétl tvář. Byl tak mladý, tak krásný, zrak jeho na polo sklopený byl tak plachý a čistý, že se Lilio ve svém černém aksamitovém kabátci přestrojené dívce podobal.

„Nehaňte lásku, Donate,“ pravil tiše. „Sklamala-li vás jedna žena, oblaží vás snad druhá.“

„Ach, můj Lilio,“ zasmál se Donato, „tys obrancem lásky? Tedy miluješ. Pověz mi jméno své cudné Diany, ukaž mi sonet, který jsi na ni složil. Rozdělám oheň na krbu a spálíme ty verše. Hleď, abys raděj to jméno zapomněl, vždyť bys je dříve nebo později proklínati musil!“

„Nemiluju,“ odpověděl Lilio krátce po novém uza-

rdění. „Nevím, co to láska, leda dle doslechu. Hájím ženy k vůli bytosti, která mně neskonale drahá. Je to má sestra Sismonda.“

„Ty máš sestru a nikdy jsi se o ní nezmínil,“ vyčítal mu Donato.

„Známost moje s vámi je tak krátká!“ odpověděl mladý jeho přítel, „tak krátká jako přátelství naše hluboké; neměl jsem posud příležitosti o svých poměrech do podrobna mluviti. Sestru moji Sismondu ale seznáte kdykoli vám libo. Jste nyní již úplně zdráv a nebrání vám tedy nic, abyste tichý náš dům navštivil.“

Lilio netykal Donatovi navzájem, byl mnohem mladší a z rodiny, ač šlechtické, přece méně slavné a docela schudlé. Měl Donata ve vážnosti jako staršího bratra, jemuž zkušenost života a skvělé postavení jakýchsi otcovských práv vyhražovaly.

Lilio bral každé slovo Donatovo do opravdy, miloval jej nadšeně, opojoval se myšlenkou svého hlubokého přátelství, pro které by byl každou oběť podstoupil; přátelství bylo mu druhým náboženstvím, a domníval se, že i Donato totéž cítí co on. Náhoda byla oba mladé muže svedla.

Donato Solderini vrátil se z Francie ode dvora Karla VIII., kde se svým příbuzným, vyslancem republiky, po delší čas byl meškal. Na večer téhož dne vloudil se do paláce mladé vdovy, kterou před odjezdem svým byl miloval — ale ku svému překvapení nalezl, že poměrně nedlouhý jeho pobyt ve Francii krásné Lionoře dostačil, by jej nejen zapomněla, ale i šťastnějším sokem nahradila. Nalezl ji v loktech nového milence. Tasil dýku, ale Lionora volala o pomoc a v okamžiku sběhl se celý dav jejích služebníků. Donato, stále pouhou dýkou bojuje, couval až na ulici, kam jej sok jeho a odvážnější lidé z paláce pronásledovali. Byl by snad útokům v nerovném boji podlehl, kdyby neznámý mladík mu nebyl ku pomoci přispěl. Byl to Lilio. Donato byl takto zachráněn, a Lilio vedl jej poraněného domů, kde jej něžně a láskyplně po celý čas jeho choroby ošetřoval. Tak povstalo jejich přátelství.

V horečce, která se dostavila následkem poranění a rozhořčenosti proti Lionoře, lál Donato bez přestání lásce a ošemetnosti ženské. Unaven a nasycen rozkoší nazýval přátelství pravou oasou v poušti života, a Lilio stal se mu idolem. Lilio byl mu čímsi nadpozemským, čímsi posvátným, a idealní jeho krása byla mu zdrojem nového nadšení, obdivoval se mu jako antické soše. Žil po celý čas, co jej churavost k domu poutala, v jakémsi jemu posud neznámém opojení, a přípitek, který nyní na zdar přátelství a na zmar lásky pronesl, byl upřímný a přirozený. Nebyl nikdy pravou a čistou lásku poznal a náklonnost k Liliovi byl první pocit beze skvrny, jenž v nitru jeho se vzňal.

Prosil nyní svého přítele, by mu o rodinných svých poměrech vypravoval. Naslouchal z počátku lhostejně chválám, kterými Lilio svou sestru zasypával, ponenáhlu ale splynula představa Sismondina se samým Liliem, lhostejnost zmizela náhle a duší jeho probleskla otázka, je-li Sismonda tak krásná jako její bratr. Pojednou byl téměř zvědavý.

„Jak rád bych Sismondu znal!“ pravil tiše.

„A Sismonda vás!“ odpověděl jinoch. „Přeje si vřele vás poznati. Řekla mi několikráte, že nepůjde dříve z domu, než vy k nám nezavítáte. Bylo by prý bolestné pro ni loučiti se dříve s otcovským krovem, než nejlepšího, jediného mého přítele nesezná.“

„Hodlá sestra tvoje odejíti? A kam?“ tázal se Donato.

„Sestra moje vdá se za krátko,“ odpověděl Lilio. „Naskytlo se jí vzácné štěstí — a přece nemizí její zasmušilost.“ Zamyslil se.

„Povídej mi podrobněji o ní,“ prosil Donato.

„Buďsi!“ zvolal Lilio. „Komu měl bych celé své srdce, celou duši svou otevříti do kořán, ne-li vám?“

Po těchto slovech položil hlavu na prsa Donatova a jal se vypravovat.

„Sismonda je o dvě leta starší než já. Stali jsme se záhy sirotky, mor oloupil nás o oba rodiče v tentýž den. Nemáme jiného statku mimo náš vinohrad a starý dům za městem. Sismonda přede celý den hedbáví se starou chůvou, která ji odchovala. Život náš byl do nedávna, byť i ne skvělý, aspoň tichý a celkem šťastný. Ale před rokem asi událo se cos podivného se Sismondou a rázem změnil se klid našeho domu v pošmurnou truchlivost. Chůva vedla moji sestru za mé nepřítomnosti do města, kde se nevím jaká veřejná slavnost odbývala, které se celá šlechta a celé měšťanstvo zúčastnilo. Sismonda hleděla na skvělé nevídané divadlo z okna jisté příbuzné, bydlící na náměstí nedaleko dómu. Byla podivem němá, naslouchala pozorně chůvě, která jí vše vysvětlovala co sama znala, a házela jako ostatní dívky květy na cestu, kudy se průvod bral. Pojednou pozorovala chůva, že Sismonda zbledla, že se zachvěla, pak vykřikla prý slabě, sňala rychle jako blesk s hrdla zlatý řetěz, na němž prastarý klenot, nalezený v hrobě nějakého etrurského krále, visel, a hodila jej na ulici v prostřed davu; když chůva polekaně se ptala, co to činí, omdlela místo odpovědi . . . Na večer vrátila se s chůvou v starý náš dům. Nemluvila, nepředla více. Za několik dní vrátil jsem se z Forli, kam mne jistá rodinná záležitost volala. Žasl jsem, když jsem Sismondu uviděl! Jak byla se za krátké mé nepřítomnosti změnila! Byla bledá, tváře její vpadlé, oko bez lesku. Chtěl jsem povolati lékaře, Sismonda ale vypukla v pláč, vrhla se mi na prsa a počala takto mluviti: „Z choroby mé nevyléčí mne žádný lékař. Schvátila mne jako blesk. Věz, můj bratře, že miluju.“ — „A koho, koho?“ tázal jsem se udiven. — „Nevím to sama,“ odpověděla. „Hleděla jsem jako celé ostatní město na gonfaloniera, jak hrdě ve svém šarlatovém, zlatem protkaném rouše s pozdviženou hlavou kráčel; pojednou ale shlídla jsem mladého muže po jeho boku . . . Ušetř mne, nechtěj, bych ti více o něm mluvila, srdce by mi touhou puklo; vím, že ho nikdy více neuzřím. Nevím, jak se jmenuje, nevím, kým je. Hodila jsem mu zlatou památku po naší matce k nohoum. Říkalo se mi vždy, že starý ten klenot přináší štěstí tomu, kdo jej nosí. Zdvihl jej, políbil a hleděl pak kolem pátraje, odkud mu byl klenot hozen. Smysly mne opustily. Průvod byl dávno zmizel, než jsem se probudila ze mdloby. Vím, že ho více neuzřím. A nechci ho vidět. Vím, že by mne nepatrnou dívku nemiloval, i kdybych se s ním setkala.“ Tak mluvila Sismonda jako v horečce! Ach, můj příteli, ty netušíš, co jsem trpěl po celý čas její duševní cho-

roby, neb tak jen mohl jsem náhlou její lásku nazvati! Konečně radil mi lékař, bych Sismondu z domova odvedl. Byla jako polomrtva, šlo nám o to vyrušit ji z těžkomyslnosti. Bratr mého otce žije v Pise, vedl jsem Sismondu tam, a uzdravila se za několik měsíců, jak byl lékař předvídal. Konala zase svoje obvyklé práce a usmála se i někdy na mne, ale zůstala bledá a celkem smutná. Krása její nezůstala bez povšimnutí, ač Sismonda málo vycházela. Jeden z předních šlechticů Pisanských počal se ucházeti o její ruku . . .“

„A co odpověděla mu Sismonda?“ tázal se téměř znepokojen Donato.

„Ať bratr můj rozhodne o mém osudu, odpověděla,“ pokračoval Lilio ve svém vypravování. „A přitom upřela na mne oči s tak bolestným výrazem, že se mi hrdlo úžilo. Polykal jsem násilně své slzy, vzal jsem ruku její a položil ji mlčky v ruku muže, který ji miloval. Věděl jsem, že nezapomene na pošetilou lásku svou k neznámému, leda bude-li to její povinností. Tak svolila mlčky k sňatku. Vrátili jsme se domů, stýskalo se Sismondě po staré vinici. Jako dříve sedí v šedém domě a přede do noci. Den jejího sňatku se blíží a jsem jist, že bude šťastna, třeba by stopy jejího smutku jen poznenáhlu se ztrácely.“

Tak končil Lilio, vstal a hleděl tiše oknem na večerní nebe, které se jako zlatý baldachýn nad Florencií rozkládalo. Donato zůstal sedět, vyprázdnil rychle nový pohár vína a zamyslil se hluboce. Za chvilku loučili se přátelé. Lilio šel hemžícími se ulicemi, kde si lid o tom povídal, jak král francouzský se hranicím Italie blíží, kde si s ustrašenými pohledy nedávné udeření hromu do kostela Santa Reparata co zlé znamení pro republiku vykládali, a kde si chvějícími rty ještě o jiných zázračných a hrozných proroctvích o blízké budoucnosti šeptali.

Mezitím chodil Donato zamyšleně velkou síní, zastavil se posléze před malou skříní, stojící na stolku, otevřel ji a vytáhl tam po delším hledání z pod balíků zaprášených dopisů tenký řetěz, na němž zlatý prastarý, penízi podobný skvost visel. Pověsil si řetěz kolem krku pod roucho, usmál se, sedl k otevřenému oknu a přemýšlel znova. Donato byl onen mladík, který nevědomky a rázem jako blesk srdce Sismondino byl láskou ranil.

II.

Pocit, býti bohem mladému, poloděstkému srdci, zdál se Donatovi něčím docela novým a netušeným. Dobrodružství se Sismondou lišilo se tak úplně ode všech dřívějších jeho zamilovaných pletek, že mu jakési udivení, jakousi závrať působilo. Neodkládal svou návštěvu na dlouho, dva dny po poslední rozmluvě s Liliem bral se k večeru za město a dorazil k vinici právě, když měsíc vycházel. Noc byla vlažná, v stínech magnolií blýskaly se světlušky, a vonné trávy, rosou vlhké, šustily o hedbávná, parfumovaná roucha Donatova, kráčejícího po zarostlé stezce, jož k starému, napolo v zeleni bujných rév pohřbenému domu vedla.

Lilio, brnkaje na mandolinu, přicházel příteli svému vstříc. Vedl jej do loggie, do které z vinice několik z balvanů vystavených hrubých stupňů vedlo, a kde stařec vysoké, ušlechtilé postavy seděl.

„Pan Antonio Orlandi, ženich mé sestry, překvapil nás milou návštěvou,“ pravil Lilio.

Oči obou mužů zablyskly divoce, Antonio Orlandi byl dávným nepřítelem rodiny Donatovy. Oba mlčeli, poklonili se navzájem chladně, a mezitím co ku kamennému stolu sedali, na kterém kovová tříplamenná lampa hořela, přísahal si Donato, že Sismondu tomu starci z proklaté rodiny Orlandiů odloudí.

V tom okamžiku otevřely se dvéře vedoucí z loggie do domu, a v hlubokém stínu zjevila se dívka úchvatné krásy. Blížila se pomalu k místu, kde muži seděli, zrak její byl sklopený a plameny lampy házely dlouhé paprsky v plavé její vlasy. Postavila tři poháry a džbán vesměs ze stříbra a podivuhodné starodávné práce na stůl, a pak pozdvihla oči, aby Donata pozdravila. Z temnohnědých zraků vysršel modrý blesk a ze chvějících se rtů zazněl slabý výkřik. Poznala Donata okamžitě.

Vzal ji směle za ruku a hleděl jí upřeně do očí. Nezdála se uražena tímto zvláštním přivítáním, cos jako úsměv zahrálo jí kolem rtů. Nepromluvila slova a sedla vedle svého bratra.

Na čele Antonia ale sbíral se mrak. Potlačil násilně své rozčilení, které jen prsty jeho, hrající na rukověti jeho dýky, prozrazovaly.

Donato začal za chvíli rozhovor o záležitostech republiky, a nespořil úšklebky na Pisu, která ač Florencií pokořena, přece starou svou neodvislost a slávu zapomenouti nechtěla. Antonio odpovídal slovy palčivými jako jiskry. Lilio vynasnažil se mír mezi svými hosty zachovati, převedl tedy ne bez namahání rozhovor na nejnovější výtvory umělců, a zmínil se též o některých sochách a obrazích, nalezajících se v paláci Donatově, o kterých celá Florencie blouznila.

„Ty předměty nejsou bez ceny, ale dražší než celý můj palác se všemi sochami a obrazy je mi malý zlatý, hrubě pracovaný skvost, jejž na srdci nosím, a který pochází nepochybně z hrobu nějakého etruského krále,“ prohodil Donato nedbale. „Není věru relikvie, které bych vroucněji líbal. A není divu, skvost ten spadl mi takřka ze samého nebe, a ruka, která jej poskytla, je mi světější než ruka anděla.“

Po těchto slovech vyňal skvost na zlatém řetězi ze záňadří a položil jej na stůl.

„Podobný peníz měla kdysi Sismonda,“ pravil poněkud zamyšleně Lilio.

„Já vím,“ zašeptal Donato a hleděl nadšeně do stínu, kde Sismonda tiše předla. Při jeho slovech odložila vřeteno. Hleděla jakoby udiveně kolem sebe, a oko její zastavilo se na zakaboněném čele Antonia Trhla sebou, vstala a odešla.

Nastalo hluboké ticho. Lilio byl se tak zamyslil, že nepozoroval, jak se oba jeho hosté podivnými pohledy měřili. Donato byl zimničně rozčilen; volný vzduch, jejž byl tak dlouho v nemoci své postrádal, krása Sismondina, záští proti Antoniu, vlahá, ohvězděná noc a konečně ohnivé víno, vše to opojovalo jej přemocně. Stal se pojednou výmluvným, nadšeným. Přál Antoniovi štěstí k sňatku, chválil krásu Sismondinu ohnivě a zaplakal, že osud jemu toho blaha nedopřál, aby tak dokonalou, vznešenou bytost k svému srdci přivinul. Mluvil o smrti co jediné spáse, a mezi tou řečí sýlal blesky svých vášnivých zraků do nejhustšího hludiště rév, kde se při

luně světlé roucho skryté a naslouchající Sismondy občas zamihlo.

Konečně nezdržel se Antonio déle; vstal.

„Blahoslavil bych den, v který by mi dopřáno bylo srdce tvoje vlastní tvou dýkou prokláti!“ zahřměl temně. Donato vyskočil, stál před ním s planoucím zrakem. Zdálo se, že se na sebe vrhnou, ale Lilio stál mezi nimi s prosebným zrakem a s pozdviženýma rukama. Připomínal jim, že jsou jeho hostmi, a zaklínal je, aby se mírnili. Oba sokové váhali, mají-li prosbu jeho vyslyšet. Antonio nabyl dřívo obvyklé chladnosti.

„Půjdu domů,“ pravil, jako by se nebylo ničeho událo, kývl rukou na rozloučenou a šel.

Donato měl se též k odchodu. Ale Lilio obával se, že by oba muži někde za vinicí se opět shledali. Přidal se tedy k Antoniovi, aby jej do města doprovodil. Sedli na koně a jeli. Donato ale bral se pěšky dolů k řece. Nechtělo se mu domů, byl příliš vínem opojen, zástím roztrpčen a krásou Sismondy okouzlen. Pomalu kráčel mezi vinohrady a zahradami podél Arnu; nepříliš daleko stála opuštěná villa, náležející jeho rodině. Stála uprostřed staré zanedbané zahrady, a bývalý služebník Donatova otce ji hlídal. Donatovi napadlo, že se v domě rána dočká, které již nebylo daleké. Zaklepal na vrata zahrady, a v okamžiku, když mu bylo otevříno, zdálo se mu, že slyší za sebou lehký krok. Ohlídl se, postava jakoby Liliova zamihla se v blízkém křoví a zmizela bleskem. Donato volal, když ale nepřišla žádná odpověď, vešel, myslil, že se byl mýlil. Otevřel okno své ložnice a hleděl na blednoucí hvězdy. Odložil dýku a meč. V tom okamžení vešel starý sluha.

„Pane,“ pravil ohlížeje se po pokoji, „nevešel nikdo s vámi?“

„Nevešel.“

„A přece zdálo se mi, že jsem zaslechl kroky, které nebyly vaše. Ztratily se vedle ve velké síni.“

„Mýlíš se nepochybně, jdi spat,“ odpověděl s úsměvem Donato. Ale když sluha odešel, spěchal do velké síně a ohlížel se tam zvědavě. Byla téměř prázdná, uprostřed stál velký stůl a několik židlic a mezi okny stará svatební skříň Donatovy prababičky. Podobala se tvarem sarkofagu a na pozlaceném víku byla archaistickým slohem svatba v Káně vymalována.

V okamžiku, když oko Donatovo na skříni spočívalo, pozvedlo se náhle její víko a překvapený Donato spatřil Lilia sedícího na jejím dně.

„Co to znamená, Lilio?“ tázal se se smíchem.

Místo odpovědi zazněl lehký smích, stříbrný a dětinný, Liliův černý plášť a biret padl na zem a Sismonda vystoupila hbitě ze skříně. Dlouhé, zlaté její vlasy proudily jí až na kolena a temné zraky její hořely modře.

„Skryla jsem se před tvým sluhou,“ pravila klidně.

Donatovi to zavířilo jako ohnivý proud v srdci a v hlavě, v okamžiku byl u jejích nohou, celoval ruce její a roucho. Odvrátila tvář, když ale opět k němu hleděla, byly hnědé její oči slzami naplněny, v kterých se modré jejich blesky čarovně lámaly.

„Donato,“ pravila tiše, „ty mne tedy miluješ tak, jak duše moje tebe miluje? A ty mne vyrveš z rukou toho starce, jehož oko mne mrazí?“

Donatovi zdálo se, že nebyl nikdy krásu podobnou uviděl, že jej nebyla nikdy žádná žena tak uchvátila jako tato dívka s visícím zlatým vlasem, se slzou v oku, zářivou jako umírající lesk jitřenky, s tou blouznivou, pošetilou a snivou láskou v srdci. Zdálo se mu to jako vidina, prchající s úsvitem. A bledý ten úsvit, ploužící se pod šeptajícími topoly, byl ještě svůdnější než ohvězděná noc. Vrhal stříbrné své závoje kolem, jakoby mysterium lásky před zrakem světa zahaliti chtěl . . . Ruka Donatova se třásla, když chopila ruku mladé dívky. Blesky rozkoše šlehaly mu z oka, rty jeho zahořely palčivě na chvějících se jejích rtech. Sismondu pojal náhlý strach.

„Nech mne, chci odejít,“ pravila mroucím hlasem, a chtěla se mu vymknout z náručí, do kterého ji uchvátil.

„Proč přišlas za mnou?“ tázal se vyčítavě a pustil ji. „Kde je tvoje láska? Spěcháš kajicně na srdce Antonia?“

Noha její se zastavila.

„Já tě miluju!“ pravila vášnivě hlasem udušeným slzami. „Ah, Donato, já tě miluju. Vezmi mne, čiň se mnou co chceš.“

Spěchal k ní, neb vrávorala. Tvář její byla bledá jako smrt, a polomrtvá klesla mu na srdce.

(Dokončení.)

Výlet do Kalifornie.

Z cest Bohuslava Kroupy.

(Pokračování.)

Ze Sacramento dovezl mne parník po řece do San Francisca. Když jsme vjížděli do zátoky, byla čarovná, hvězdnatá noc; tvrz Alcatrazská a věže města trčely v temnomodrou oblohu, a svítící lampy dlouhých ulic, ležících po návrší, plápolaly jako majáky na uvítanou. Půlnoc byla už dávno minula, když jsme přistáli a hledali kýžený odpočinek v hostinci.

Tehdáž byla u San Francisca zakotvena rakouská fregata „Friedrich“ a dozvěděvše se, že někteří z jejího mužstva jsou Čechové, učinili jsme s několika přáteli návštěvu na lodi válečné.

S potěšením jsme shledali, že zpráva byla pravdiva, i ztrávili jsme několik příjemných hodin se svými krajany. Při odchodu pak umluvili jsme se, že podnikneme společný výlet k Ruské řece v kraji Sonomském.

Použivše částečně parolodí, částečně dráhy do Santa Rosy dorazili jsme na večer do útulného toho městečka, kde jsme přenocovali. Nazejtří uháněli jsme v otevřené bryčce po špatné a vymleté cestě a zakusili jsme, co znamená kalifornický prach. Nežli jsme dorazili k Ruské řece, vyhlíželi jsme jako by nás vytáhl z mlýnice.

Ruská řeka vine se uprostřed velkolepých hvozdů, jichž majestátné stromy pnou se do výšky jako stožáry,

a pod nimi valí se řeka tak tichounce, že její povrch jest klidný a hladký jako tvář spícího dítěte.

Některé z těchto stromů, známých pode jménem Red-woods (Sequoia sempervirens), jsou pravými velikány v rostlinstvu, majíce 200 až 300 stop výšky a 10 až 20 stop v průměru. Výlety jsme konali vždy koňmo, a uprostřed těch pralesů museli jsme se řídit jenom podle slunce. Poříčí jest zde pokryto hustým podrostem ostružin a révou. Nejmilejší naše vyjížďky byly zvláště do jedné hluboké a stinné prorvy čili rokle, nazvaná Elliot's caňon, v jejímž středu stála chatrč dřevařů, zastíněná obrovskými stromy, jakých jsem tehdáž ještě neviděl. Uprostřed takových gigantických hvozdů dopadá na člověka jakási tíseň, že se cítí osamělým a ode všeho světa opuštěným.

Po čtrnáctidenním pobytu v lesnatém tom kraji navrátil jsem se do Santa Rosy.

Santa Rosa leží v bohaté a úrodné rovině, kteráž jest znamenitě vzdělaná. Zde se daří všeliké ovoce pásma polotropického, zvláště ušlechtilá réva a hrozny nejlepší, jakých jsem kdy okusil.

Zvláštní zmínky zasluhuje proslulý keř růžový, největší to v celé Kalifornii, tak krásný a rozložitý, že se mu hned tak jiný na světě nevyrovná. Je to vlastně strom, jehož větve zakrývají jednu celou stěnu dřevěného domu až po samou střechu. Květou na něm růže bílé a červené a sice v takové bujnosti a hojnosti, že bývá celý dům doslovně do květu zahalen, a vyhlíží pak jako ohromná, krásná kytice, plná vůně a lahody.

Byl sice už listopad, ale při tom bylo počasí tak mírné a lahodné, že květiny se skvěly ještě v plném svém pestrém lesku, a po nich čile poletovaly včelky a motýlové ssajíce z nich sladký med. Když jsem se ráno probudil a okno otevřel, zaslechl jsem jako líbeznou hudbu bzučení křidélek čiperných kolibříků, poletujících po růžích a fuchsiích pod mými okny.

Jaký to rozhled po obrovském stromoví, vzácném ovoci, hojnosti a nádheře květin nejrozmanitějších! Fuchsie vypínající se až na povrch střech u domů, a geranie rostoucí zvýší člověka, a hojným květem ověšené a k tomu to rajské podnebí!

Druhý výlet podniknul jsem do San José, místa ležícího 50 mil jižně od San Francisca v rozkošném údolí, obklopeném horami, jichž vrcholky jsou krásné a malebné ve svých obrysech. Hora Hamilton povznáší majestátně hlavu svou nad ostatní, a její skráně zahaleny jsou ve mračnech. Na jejím temeni staví se hvězdárna („Lick Observatory"), kteráž bude se honositi největším teleskopem na světě. Hvězdárnu tuto založil James H. Lick, odkázav poslední vůlí k jejímu zařízení a vydržování 750.000 dollarů. San José má asi 5000 obyvatelů a jest spojeno pověstnou alamedou s městečkem Santa Clara, asi 3 míle vzdáleným, majícím asi 3000 obyvatelů.

Tato alameda jest dlouhé stromořadí, pocházející ještě z dob jezuitských missionářů, kteří zde nasázeli stromky podle celé cesty, a z těch vzrostly nyní mohútné košaté stromy, přes 100 let staré, namnoze vyhnilé a vráskovité, ale pořád ještě bujně zelené. V San José a Santa Claře nalézají se nejlepší školy na pomoří západním. Bývalá missie Santa-Clarská jest nyní veliká kolej jezuitská.

Ze San José učinil jsem výlet do nedalekého Santa Cruz. Projevše skrze Los Gatos na úpatí hor vystupovali jsme do vrchu; a vzhůru k oblakům lezli naši koně asi 10 mil cesty. Blízko hřbetu horního otevřela se nám daleko, široko rozkošná vyhlídka na okolní krajinu. Pod námi strměly vrcholky stromů, tam ležely balvany se skal urvané, tam divoké sluje a zející propasti, a mezi tím vším hluboko dole pod námi šuměla horská bystřina.

V dáli k severu, západu a východu, velebně se vypínali horští velikáni, vrchol nad vrchol, ale starý Loma Praeta shlížel dolů na ostatní jako patriarcha. Na straně jihozápadní rozkládal se „Tichý oceán", jehož povrch třpytil se ve světle slunečním, a jehož nejzadnější končiny splývaly v jedno s modrou oblohou. K jihu zřeli jsme zátoku Montereyskou, kteráž se podobá velikému, tichému jezeru, a za ní kupilo se opět pohoří. Pod námi, skorem u našich nohou, leželo městečko Santa Cruz a několik mil na levo bylo viděti město Soquel.

Parolodi, koráby plachetní a majáky jevily se zraku našemu na moři. Železniční vlaky, osady, farmy, skladiště, ovocné osady, plodné vinice a pole úrodná rozkládaly se pod námi na pevnině. Daří se v těchto horách lepší ovoce a jest hledanější nežli ovoce z údolí; neboť i podnebí těchto hor bývá v zimě teplejší nežli v údolích, která trpívají více mlhami, jež se valí od zálivu San Francisca. Příčinou teplejšího podnebí na těchto horách jest jejich poloha, poněvadž právě v té vrstvě vanou teplé větry přímořské, jimiž otepluje se i vzduch i půda tamější.

Ukázáno mi místo, kde posledně šedivý medvěd zadávil člověka, a nedaleko odtud jiný medvěd poranil člověka teprve před 14 dny.

Pumy, horské lvy, jak jim říkají, vídati zhusta, a vysoké zvěře i lišek jest všude dost; křepelky se zde vyskytují v hejnech; jsou to roztomilí ptáci, když se shluknou na zemi do kopečku, vypadají jako jezdci-trpaslíci, jichž uniforma jest barvy hnědomodravé; pěkná chocholka klátí se jim na hlavě, když se ubírají vojanským pochodem. Divokých holubů lítají tu celá hejna; jsou o něco větší obyčejných domácích, barvy tmavější s bílým kroužkem na krku. I divoké husy a kachny jsou tu četné, a orlové krouží ve vzduchu téměř neustále. V horských řekách a potocích bývá množství pstruhů a jiných ryb. Kdo jest milovníkem honby a rybaření, nalézá zde dosti a dosti zábavy.

Suchý vzduch horský působí příznivě na lidi, kteří schváceni jsou prsními neduhy; a nejeden vyvázl z náručí smrti hledaje na zdejších horách útočiště. Setkal jsem se s jedním takým uzdraveným. Přišel sem z Michiganu, seschlý a vyzáblý na kosť a kůži; přistěhoval se se svou manželkou na leto, aby se vyléčil z choroby plícní. Jeho choť, šlechetná a starostlivá žena, pečlivě jej ošetřovala. Každého dne ráno v jedné ruce nesouc ručnici a druhou podpírajíc klopytavé kroky manželovy ubírala se s ním do hor a po cestě nastřílela hojnost zvěřiny, kterou pak chutně upravila nemocnému. I svědčilo mu zde ku podivu. Kašel jej opustil, a když jsem jej seznal, vyhlížel zdráv a silen. Zakoupil si tam něco pozemků, zbudoval si pěknou chaloupku a hodlá tam pěstovati ovoce.

Jest ku podivu, jak čistý a jasný bývá tamější horský vzduch: bývát tak průhledný, že i malé předměty možno viděti docela zřetelně z veliké vzdálenosti, a hory 8 až 10 mil daleké objevují se zcela na blízku. Malé předměty, jako kamení nebo skaliny, zdají se často ohromně velikými a dalekými, kdežto jsou ve skutečnosti malé a blízké. Mimo to má vzduch též podivuhodnou vlastnost dodávati barvitosti vzdáleným pohořím. Obyčejně ukazují se býti modrými, avšak i všecky odstíny barev purpurových, fialových a červených se na nich vyskytují. Nejlépe vystupuje průzračnost vzduchu v noci na jevo, když hvězdy ve vší své nádheře a velebnosti vyskakují v blankytě.

Zde jsem byl svědkem zajímavého výjevu. Nedaleko odtud nalézají se totiž četné corraly t. j. veliké, rozsáhlé ohrady, obehnané plaňkami, do kterých vhánějí dobytek, kdykoliv chtějí některý kus chytiti. Nahodil jsem se právě k tomu, když se mělo „lassovati“ t. j. chytati lassem čili dlouhatánským lanem, na jehož konci jest oko neboli klička se závažím. Pasáci vehnali divoké stádo do ohrady a jeden na koni vyhlídnuv si nejlepší kus vyrazil naň toče svým lariatem (t. j. lassem) nad hlavou; náhle pak roztočil se celý provaz, jak byl dlouhý, a dobře namířeným hodem zachytila klička vyhlídnuté dobytče za rohy. Kůň, jenž k tomu účelu znamenitě byl vycvičen a patrnou měl radost z této zábavy, ucítiv, že jezdec táhne za lariat, vzepřel se předníma nohama naproti zpurnému zajatci. V tu chvíli přijel na koni druhý jezdec, který svoje lasso obratně hodil volu okolo zadních nohou, aby mu je podrazil, a pak táhli oba koňové z protivných stran, až přemožené a uondané zvíře bučíc svalilo se na zem a druhý z jezdců, tak zvaný „caballero“, hbitě přiskočiv vrazil mu svou ostrou „machetu“ do týlu. Vůl několikráte sebou škubnul a v malé chvíli bylo po něm.

Nebude snad od místa, zmíním-li se několika slovy též o způsobu, kterak se rýžuje zlato v Kalifornii, zejména v poříčí Stanislavském. Užívají k tomu t. zv. „hydraulické methody,“ kterou vynalezli rýžovníci kalifornští, a kteráž záleží v tom, že se celé rýžovadlo z jakési nádržky s hůry uměle zaplavuje, tím se lehčí zem, písek se zlatými zrnky splachuje a odnáší do dlouhého koryta či žlabu, kdež se pak zlatá zrnka vybírají.

Zlato jest roztroušeno po celém náplavu od samého povrchu až ke skalnatému základu a bývá tudíž dosti hojné. Jeden dílec (claim) podal v pěti měsících 48.000 dolarů výtěžku, při čemž pracovalo 9 lidí, a výlohy obnášely 13.000 dol.

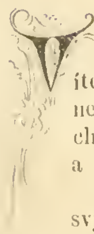
Největší kus zlata, který zde posud byl nalezen, vážil 4 libry. (Pokračování.)

Milující neznámí.

Novella od *Sofie Podlipské*.

(Pokračování.)

VI.

Vítek přišel a odpor jeho proti tomuto kroku nebyl v něm posud překonán. Pozdravil velmi chladně Konstancii, jež stála vedle lože Marcellina a jemu šla vstříc několik kroků.

Marcella zdvihla se na loktě a dívala se na ně svýma nesmírně velkýma horečnatýma očima. Třáslať se na celém těle.

Vítek přistoupil k ní a jeho ledová chladnost ke Konstancii změnila se ve vřelou vlídnost k její sestře.

„Co to děláte, zlé dítě, že stůněte?“ pravil a vyndával ze všech kapes cukroví a ovoce. „Uzdravíte-li se hned? Poroučím vám to. Neposlechnete-li, uvidíte, že nikdy více nevypálím ani jediné prskavky v zahradě. Kdo pak vám dovolil stonat? Jak jste se to mohla opovážit? Počkejte, počkejte.“ I vzal její malinkou horkou ručku a pleskal jí lehce do dlaně, jako za pokutu. Jeho přízvuk byl tak neodolatelně komický, v jeho očích byla taková srdečnost, v jeho celé osobě cosi tak zdravého, ryzého, svěžího, že se zdálo nemocné, jakoby z něho zdraví na ni padalo a ji osvěžovalo. Dala se do smíchu tak hlasitého a zvučného jako pravé veselé dítě. Nemohla ani přestati a Konstancii polily slze radosti. Tak nebyla jí slyšela smáti se, co matka byla mrtva. Vítek byl pohnut. Podíval se na Konstancii a ona mu děkovala úsměvem tak sladkým, že byla veta po něm. Obrátil se zas k nemocné. „Jak vám mám děkovati Marcello, že jste si pro mne zkázala?“ pravil. „Máte mne tedy trochu ráda, pohřešovala jste mne aspoň někdy?“

„O velmi jsem vás pohřešovala, nesmírně mám vás ráda!“ zvolala vášnivě. „Viďte, že k nám zas budete choditi jako jindy?“

Podívala se na sestru skoro hrozivě, jakoby říci chtěla: „Ty to musíš chtít.“

„Jen abych nepřekážel,“ mínil Vítek a čekal na slovo od Konstancie.

Ona mlčela s hlavou sklopenou a Marcella řekla: „Slibte, slibte, že přijdete odpoledne. Budeme se smát a já se uzdravím. Vy jste mi přinesl zdraví, hleďte, již je mi dobře, čelo mne více nepálí a mám hlad.“

Vítek vstal ze sedadla vedle lože a podíval se na Konstancii, jakoby se omlouval.

„Dovolíte tedy, abych přišel dnes?“ tázal se.

„Prosím vás za to,“ šeptala a doprovodila jej ven.

Venku řekl jí, že hodlá odjeti s přítelem, a ona ho prosila, aby před Marcellou ještě nic o tom neříkal. Děkovala mu že přišel, podala mu dvakrát ruku, měla pohledy, úsměvy, které jej zbavily znova rozumu, jak to byl předvídal. Slíbil jí nyní po její žádosti, že odpoledne přijde, a ona mu řekla, že se naň těší.

Vzal tu příjemnou frasi do slova a nemýlil se tak docela. Šel pak rovnou cestou k Michalovici.

Konstancie vrátila se zvolna do pokoje ke své sestřince a byla překvapena, když ji nalezla ustrojenu v župánek na pohovce sedící.

Vrhla se k ní a pojavši ji v náruč zulíbala ji. „Je

ti dobře? Vskutku je ti lépe? Budeš dnes jísti?“ tázala se.

Marcella tulila k ní svou kadeřavou pěknou hlavu.

„Poslyš, Stancinko, miluj Vítka,“ prosila ji. „Jak můžeš býti tak tvrdá k němu. On je tak dobrý. Nesnesla bych, kdyby se na nás hněval, kdyby ho bolelo, že ho nemiluješ. Uvidíš, že se uzdravím, budeš-li ho míti ráda. Ó jak budeme všickni veselí. A považ si, nebudeme pak s druhou maminkou! Ty se vdáš a vezmeš mne přece k sobě. Vždyť bych bez tebe zemřela. Pan Vítek zajisté svolí, že budu moci býti u vás. To bude štěstí.“

Když Konstancie se zamyslila a hned neodpověděla, začala plakati. Rozhorlila se, což nikdy nečinívala. „Jak můžeš býti tak tvrdá k němu, tak zlá?“ opakovala jí. „Jeť hříchem nespláceti láskou někomu, kdo nás miluje. Vždyť nejsi k nikomu taková, jako k němu? Ó Konstancie, to není dobře!“

„Upokoj se,“ pravila k ní Konstancie, „učiním ti to k vůli, přijmu ruky pana Vítka, myslíš-li, že se tím uzdravíš. Snad je to hlas s nebes hůry, který mi to velí tvými ústy. Chci především, abys ty byla zdráva a spokojena. Zde je má ruka. Je-li mi pan Vítek ještě nakloněn a žádá-li si ještě mé ruky, budu tedy jeho.“ Marcella jásala a byla by skákala, kdyby byla mohla pro svou slabost. Bylať kosť a kůže, její ruce a obličej byly průhledné. Nicméně bylo viděti, jak značně za tu nemoc byla vyrostla. Její šatičky jí byly krátké. Neměla co obléci, do postele nechtěla se vrátiti. Jelikož bylo chladno, dala Konstancie zatopiti v modrém saloně. Marcelle zřídila na rychlo jedny šaty po sobě a ona se ozdobila a vyšňořila.

Byla bídňoučká, seděla na pohovce schoulena ve klubíčko, ale její překrásné oči se jí svítily jako dva černé diamanty.

Vítek v skutku přišel ještě o čtvrt hodiny dříve než byl přislíbil. Posadil se vedle své přímluvkyně a bavil jen ji, hrál s ní novou hru v obrazích, kterou jí přinesl, byl vesel a oba se smáli, jak Marcella byla očekávala.

Konstancie zatím připravila svačinu nevídané nádhery, aby oslavila uzdravení svého miláčka. Pokryla stůl lahůdkami tak rozkošnými a vše tak dobře a pěkně rozestavila, že to vyzývalo štětec malířův k lahodnému zátiši. Její humor při tom, její radost a vlídnost okouzlovaly jak Marcellu tak Vítka. Nedá se vypsat, jak se ti tří dobře měli, jak se to hezky hovořilo při svačině, jak Marcelle chutnalo a jak se všickni smáli.

Vítek divil se, jak Marcelka rozvazovala, jak sama oživovala váznoucí hovor, jak všemu již rozuměla a jak své naivní úsudky bez ostýchání pronášela. Nikdy nebylo to tak domácí a útulné u Moravců.

Pan Movavec přicházel a odcházel a těšil se, že je Marcelle tak dobře, že je Vítek tak spokojen a Konstancie myslila si: „Byla by to svéhlavost, kdybych déle odporovala, to dítě má více rozumu než já. Poslechnu jí, jakobych matku poslechla, která by mi zajisté k tomu sňatku též domlouvala.“ Chovala se k Vítkovi tak, že mohl tyto myšlénky vyčísti ze všeho co činila a jak se tvářila.

Odešel brzo, aby nemocná měla pokoj, loučil se s Konstancií a podržel její ruku ve své. Nechala mu jí. Podíval se jí hluboce do očí; neodvrátila jich.

„Konstancie, dnes byl jsem šťasten, šeptal“ a ona: „Já též.“

„Ale před tím! Nevíte jak mi bylo. Chtěl jsem odjeti na kolik let z vlasti.“

„A nyní nechcete více?“

„Bude to záležeti na vás, zůstanu-li zde.“

Na to již neodpověděla. Dala mu vlídně dobrou noc, ale Vítek byl u vytržení a bál se jen, aby to vše zas neuprchlo jako sen.

Mluvil o tom s Michalovicem, říkal mu, kterak doufá, že na tu cestu více nepojede, a Michalovic měl co chtěl míti, čeho si přál. Mohl o Konstancii slýchat, vědět jak žije, těšit se z jejího štěstí, avšak bylo to nad jeho sílu, bylo to ve skutečnosti jiné, než jak si byl myslil. Viděl před sebou dlouhý pustý život a v něm nic než zápas s láskou nešťastnou rovněž vzácnou jako víře nepodobnou.

Ale vždyť zbývala práce, ta bývalá spokojenost jeho žití, to radostné plnění povinnosti. Mírný ten proud žití jeho byl nyní tak pobouřen, že nevěděl, zdali se opět někdy utiší. Byl by rád ujel sám, ale nevěděl ještě, jak se povede příteli dále. Také byl by se těžce zbavil povinností svého úřadu, anť byl již nastoupil první běh přednášek. Odhodlal se tedy, že zůstane přes zimu ještě v Praze, jelikož ve škole zaň nebylo náhrady. Vítek odložil také svůj odjezd doufaje, že se ho i odřekne.

Opět býval u Moravců denním hostem a hle, Marcella uzdravovala se skutečně. Jednou, když Konstancie poodešla, přistoupila Marcella k Vítkovi, který byl toho dne smutným, neb Konstancie bývala k němu zas chladnou.

Marcella usmála se šibalsky a nakloniyši se k uchu Vítkovu šeptala mu: „Konstancie vás má ráda.“ Pak zvolala zatleskavši rukama: „Co dostanu, co dostanu za tu zprávu?“

„Vděčnost celého života,“ odpověděl a tu vstoupila zas Konstancie. Tázala se co se děje, neb Marcella, nyní již celá zotavená, skákala po pokoji a Vítek, jenž byl prudce vstal, byl dojat a zardělý. Marcella vyklouzla jako šotek z pokoje a nechala je o samotě.

„Má drahá Konstancie,“ řekl Vítek a objal i přivinul ji k sobě. „Je to pravda, že mne máte nyní trochu ráda?“

„Vždyť musím,“ odpověděla mu se smutným a laskavým pohledem a on netušil, kterak to myslí, že musí. Byl opojen prvním zdráhavým políbením a radostí bez sebe, když před otcem s Konstancií se zasnoubil. Moravec vystrojil hostinu všem příbuzným a oznámil též zasnoubení svoje, avšak slíbil, že se ožení sám teprv po svatbě své dcery.

VII.

To stalo se krátce před vánocemi; po velkonocích byla určena svatba.

Konstancie vpravila se do toho a Michalovic hleděl, aby se vpravil také. Nevzdal se cestovního plánu a určil svůj odjezd po skončení prvního pololetí školního, načež chtěl stráviti nejméně rok v cizině.

Viděl přicházeti to zasnoubení krok za krokem a

otužoval se proti němu. Přec nebyl zcela otužen a zatřáslo to jeho celou bytostí.

„Ale dobře děje se tak," přemlouval sebe. „Konstancie zvykla snad Vítkovi a má ho nyní ráda. Dobře, nesobecky radil jsem jemu. Mohu býti pokojným nyní. Má vášeň nepřemohla mne."

Věděl o ní každé její slovo, každý krok a nemohl jinak leč zbožňovati ji. Byl člověkem tak dalece, že bo přec jen těšilo, že byla láska Konstanciina k Vítkovi mírná a rozumná. Dlouho přemítal o jejím slově: „Vždyť musím." Hloubal a přebíral se ve všech možných výkladech slova toho, jež bylo jemu jako výňatkem ze svatého písma lásky.

Nebyl tak málomyslným a skeptickým jako Konstancie, nebál se býti ješitným jako ona se bála, a věřil pevně a nezvratně, že byla jemu určena přírodním tajuplným zákonem, že sama pocítila moc té náklonnosti, že zápasila jako on, aby učinila zadost požadavkům zákonů mravních, jež jemu velely věrnost příteli. Byl by rád věděl, bylo-li jí to vše jasno jako jemu, a nepřál si posléze nic jiného než to jediné. Pak těšil se, že zmizí konečně z oboru té silné vášně hrozící stále nebezpečím a vyžadující bez přestání přemahání sebe, rušící jej v práci a rozkládající jeho životní sílu.

Ptal se Vítka, zdali nikdy o něm teď nemluví s Konstancií. Že prý ne, Konstancie vyhýbala se tomu. Jemu zdálo se to býti potvrzením jeho tužeb a byl s tím spokojen. Byloť jeho štěstím, že aspoň pochybnostmi netrpěl.

Konstancie nevěděla o něm nic a nechtěla naň mysliti. Jen to jí řekl Vítek, kterak mu radil, aby odejel s ním, a pak velitelsky jej k ní byl poslal, když se ho dovolávala a jak jej těšilo, že se zasnoubili. Vítek nemohl jinak než mluviti o tom, třebať se na to netázala. Jí bylo to novým pableskem z nebes lásky neznámé a skoro mystické, ale zamhuřovala před ním oči.

Byla ode všech známých a příbuzných zahrnuta blahopřáním a pohřešovala citlivě blahopřání Michalovicovo, tím více an byl jediným bližším přítelem Vítkovým, jenž neměl jediného příbuzného. Též Vítek rmoutil se tou nešetrností a nezdvořilostí svého přítele. Očekával nyní, že požádá sám o přístup do Moravcovic domu.

Z uražené pýchy neříkal mu o tom, avšak nemohl se zdržeti, aby se o tom nezmínil své nevěstě.

„Nevím, nevím, co si mám pomysliti o Michalovici. Kdybyste jej znala, Konstancie, svěřila byste mu slepě to nejdražší, tak je dobrý, věrný a spolehlivý, ale co mi někdy dělá pro pouhé maličkosti, je nepochopitelné. Tak stydím se věru za to, jak se chová k vám. Posud nepřišel vám učinit návštěvu."

„Ale drahý Karle," odpověděla mu, „k čemu byl byste jeho přítelem, než abyste přehlédl jeho malé vrtochy? Co na tom? Slibte mi, že ho s tím nebudete trápiti. Važte si ho, milujte jej a zpomínejte vždy toho, co vám již přátelského učinil."

Tak nedala svou citlivost znáti a byla tomu ráda.

Někdy napadalo jí zas, že v tom vězí něco srdce rvoucího. Ale to nesmělo nyní více rušiti ani hodiny jejího žití. Bylo-li tomu tak, nechtěl Michalovic dokonce, aby to vzrůstalo. Dověděla se také že chce odcestovati na dlouho. To bylo dobře. Bylo to velké srdce, velký karakter.

Tak rozuměly si ty dvě duše beze slov, beze styku, ve vzdálenosti. Konstancie těšívala se nyní někdy na to, že snad po letech, až by byla matronou, jeho někdy spatří. Myslila s pohnutou myslí na takové první, ne více nebezpečné setkání a v tom snění neviděla nic zlého. Kdyby on to byl věděl, že má tutéž myšlenku co on, tentýž nesmělý cíl!

Ale jemu toho nebylo třeba. Byltě skoro přesvědčen, že se jí tak děje.

Vítek neodolal a přece se mu zmínil o tom co jej mrzelo.

„Vidíš, ještě jsi mou nevěstu nenavštívil. Omlouval jsem se jí již proto."

„Co řekla?"

Vítek pověděl mu to a Michalovic jásal v duchu. Toť byla ona, vždy táž, vždy jemu sympathická a příbuzná. Ale shledati se s ní? Chraň bože! To bylo stále nebezpečnější. Již bylo by to bývalo zločinem. Měl na rtech zkázati jí svou omluvu a blahopřání jediným, prostinkým slovíčkem, jehož smysl nemohl býti jinak vykládán, než právě tím co by značilo. Avšak zdržel se toho jako zapovězeného ovoce, neb mezi ním a ní vzplanulo všecko hned v žertvu šlehající do nebe.

Raději býti nezdvořilým, raději Vítka rozhněvati. Vítek v skutku hněval se, když se mu ani teď neomluvil.

Konstancie dovedla jej zas ukonejšiti a smířiti s přítelem a pak . . . zapomněla upřímně a poctivě na něj docela.

Chystala si svou novou domácnost, věnovala se mnoho své sestře a těšila se, kterak úplně jsouc uzdravena rostla a vykvétala tak, že nebyla k poznání. Byla to krása neobyčejná, jež skvělým zjevem nyní Konstancii zastiňovala. Konstancie těšila se z přátelského poměru jejího k Vítkovi a přišel-li on, bývala šťastna, a cítila k němu srdečnou, tichou náklonnost. Chovala se mírně a usedle, moudře nad svůj věk, a nikdo netušil, co v sobě přemáhala podivného, skoro nepochopitelného. Myslila-li na svou budoucnost, bývalo jí, jakoby cosi v její duši usínalo. Byl to pocit skoro příjemný. Přes nesmírné chaotické světy vášně kladly se jí v duchu jako závoje soumraku. Věděla ještě o tom, co tam bývalo, jaké hlubiny se otvíraly, jak v nich viděla v nekonečnost. Nyní bylo to překonáno. Bohudíky, bohudíky.

Se smíchem řekla zas jednou: „Ale Karle, tak si to již vypuďte s mysli. Nechte svého přítele kde je. Nestojím o něj." Byloť jí dobrodiním, že se stal tak nedostižným, myslívala na něj jako na mythologickou bytost, zdálo se jí, že není možno, aby jej kdy spatřila.

Bylo to v masopustě, když jednou se svým ženichem cosi šla do Prahy kupovat.

Zdrželi se trochu při tom a soumrak je překvapil. Sníh začal padati. Vítek zavolal na fiakra, který k chodníku předejel.

Mezi Konstancií a vozem přeběhl muž v kožich zabalený, Konstancie viděla ho neurčitě, on neobrátil k ní hlavu.

Vítek za ním volal, křičel, běžel. Byl to Michalovic, který se neohlédl, prchal a zmizel.

Konstancie skočila do vozu, Vítek za ní. Div neplakal, jak se horšil na svého jediného přítele. Byl tak rozhorlen urážkou jeho nevěstě učiněnou, že přísahal, kterak nikdy více naň nepromluví.

Konstancie nemohla ho tenkráte udobřiti. Ptala se nyní každý den, zdali u Michalovice byl, ale Vítek ji prosil, aby nikdy o tomto nelaskavém člověku s ním nemluvila. Přes tuto zápověď mluvíval však o něm sám, stěžoval si na jeho chování, tvrdošíjnost a pýchu. Zpomínal, jak jeho rodiče naň bývali laskavými, kterak sám jej zbožňoval, ve všem ho poslouchával, s ním vždy radu brával a nikdy ho nejmenším nenrazil, kterak i nyní byl hotov přinésti mu nejtěžší oběť, zatím co on jemu nechtěl obětovati svůj vrtoch.

Konstancie cítila hluboce nespravedlivost těchto výčitek a nemohla jich slyšeti. Nebylať s to mu je vyvrátiti a čím více se ho zastávala, tím více popuzovala Vítka právě tím, že se mu zdálo zločinem uraziti bytost tak smířlivou a dobrou.

Tato maličkost trápila Vítka tak, že ztratil chuť k jídlu, špatně vypadal, v noci nespal a churavěl. Bylotʼ to srdce vřelé a oddané a Konstancie ctila jej každým dnem více.

Odhodlala se psáti Michalovici:

„Ctěný pane!

Ačkoli se straníte a vyhýbáte mé osobě nápadně, nejsem s to věřiti, že se to děje s úmyslem nelaskavým, neb co o Vás vím a jak dalece znám Vaši povahu, není Vám podobno, abyste někoho bez příčiny nenáviděl.

Vy nechcete se mnou seznámiti se a já netážu se na příčinu. Jeť to Vaše rozhodná zjevná vůle a já nevím, jakým právem by mohl někdo čeho namítati proti ní. Jeť to tyranie společenských poměrů, která nás nutívá ke styku s lidmi, jehož si nepřejeme. Nikdy jsem s touto tyranií nesouhlasila. Souhlasím naopak s jednáním vaším.

Avšak nyní bolí mne, že jsem bezděčně příčinou hněvu Vašeho přítele k Vám. Vítek je churav litostí, že jste přede mnou na ulici ondyno uprchl, považuje to za urážku, mluvil jednou jakýsi nesmysl o souboji s Vámi. Myslím, že bylo Vaše přátelství pevné a srdečné a zoufala bych si, kdybych je přervala.

Je-li tomu jak myslím a nemáte-li v skutku nic proti mé osobě, prosím Vás tedy, smiřte našeho dobrého Karla, který velké lásky zasluhuje. Řekněte nebo pište mu laskavě, že nejste mým nepřítelem. Pakli se mýlím a máte-li ke mně jakousi antipathii, nelituji tohoto listu přece, nebo vždy Vás přesvědčí, že si vážím vzácného přítele muže toho, jemuž ulehčiti obtíže života bude mi svatou úlohou.

Konstancie M.“

Michalovic nikdy neočekával listu od Konstancie. Kdysi v probdělé noci měl takový sen; ale když onen sen skutečností se stal mimo nadání, viděl, že nebude vše, jak si myslil. Bál se listu od ní jak prvního setkání, věděl, co by v něm vzbudil přetěžce utlumeného.

Minule na ulici viděl Vítka volajícho kočár, viděl dámu na chodníku a nemohl již nazpět. Měl tu sílu neohlédnouti se na ni, když kolem ní šel, a tak utkvěla mu v paměti jen mladistvá, štíhlá postava, v látky zahalená, v soumraku, ve sněhu, slabě osvětlená blízkou svítilnou. Ten drahý, zbožňovaný obličej byl blízko něho na tři kroky a on ho minul. Nezahlédl těch tahů, neměl zdání o těch milých očích. Pryč, pryč bylo mu prchati a on procítil znova vše, co bylo v jeho odříkání.

Jak mohl se vrátiti, když Vítek jej volal. Ó ten Vítek, to kamenné srdce! Cítil poprvé, že je sokem jeho, věděl, co by mezi ně vstoupilo, kdyby se sešel s Konstancií a ten šílenec nechtěl to pochopiti, ani toho netušil. Ještě se naň hněval. Michalovic hněval se více a nepřicházel-li Vítek k němu, také se necítil povolán jeho smířiti.

Tu přišel ten milý sladký list a v něm nové potvrzení všeho, co kdy pro tu ženu cítil. Kdo mohl cosi takového předvídati? Ona mu psala! Ó kdo jí to poradil zda anděl či demon?

Jak hltal obsah toho listu, jak zkoumal jeho opojný obsah!

Ssál jej do žíznivé duše, líbal list, písmo, líbal tu duši do něho vloženou. Ó ten list, ten list! Jak nésti to štěstí a jeho bol. Jak přemáhati se nyní, jak vydržeti ten celý dlouhý tvrdý život.

A ona? Co myslila? Co to psala? Chtěla mu říci, že všecko ví a všemu rozumí? Neprozřetelná! Proč psala, rozuměla-li všemu? Krutá! Proč chtěla smířiti jej s Karlem. Vždyť bylo lépe tak a hněv ten musil býti. Nezkušená, předrahá! Co chtěla? Ten anděl! Věřilať, že je možno smířiti všecko. Konstancie, Konstancie! Přese všecko jí žehnal, na kolenou děkoval za ten list. Již se stalo, měl a líbal ho. Nyní děj se co děj.

Pak vzal pero a psal jí. (Kdož byl by si pomyslil ještě před několika hodinami, že by jí mohl psáti?)

„Milostivá slečno, mohu Vám říci, že jste nejvzácnější bytost, s kterou kdy jsem doufal setkati se. Kdybych o Vás nic nevěděl krom toho, co obsahuje Váš mně drahý list, kořil bych se Vám.

Nevím, můžete-li si představiti v plné míře, jak oceňuji vše, co jste mi psala, jak se Vám obdivuji za Vaši diskretnost, za Vaši velkomyslnost k mému urážlivému chování se k Vám. Kdybych byl býval do té chvíle Vaším úhlavním nepřítelem, Váš list byl by mne přivedl k Vašim nohoum. Jeť v něm celá Vaše krásná duše, hlubina Vašeho srdce.

Já a míti něco proti Vám! Bozi mohli by záviděti mému příteli jeho štěstí. Ale já jsem člověk a nesmím býti bezohledným, bezuzdným jako Olympan, nesmím mu záviděti, ale přáti mu štěstí.

Vám vzkázal jsem jednou, že Vás prosím, abyste byla šťastna, vzkázal jsem Vám to místo rady, jíž jste si vyžádala. Opakuji Vám to dnes a budiž to mým blahopřáním. Váš obličej, který znám jen z fotografie, má tahy dívky, kterou jedině jsem miloval, a jež je pro mne ztracena. Tím vysvětluji konečně svůj úzkostlivý odpor k setkání se s Vámi. Vy jste schopna mi odpustiti i bez toho vysvětlení. Že dáte čísti můj list Vítkovi, rozumí se samo sebou, a kladu toto vysvětlení sem jen pro něj. Vám nebylo ho třeba, viďte?

Není možná, abych Vás mohl viděti, bojím se rovněž zvuku Vašeho hlasu a všeho, všeho. Ušetřte mne probůh! Odpusťte a buďte požehnána!

Zcela Vám oddaný H. M.“

VIII.

Když Vítek přišel, podala mu Konstancie list Michalovicův: „Zde máte, můj drahý, mou skvělou satisfakci a buďte již spokojen,“ pravila. „Smiřte se s Michalovi-

cem, učiňte mi to k vůli a nežádejte, aby se mnou se seznámil, je-li mu to tak těžké, netrapte ho tím. Co se mračíte? Proč vrtíte hlavou? Není ten dopis ještě dosti laskavým?“

„Je to pěkný list, Hynek k vám mluví v něm jak zasluhujete, ale jsou v něm vytáčky, výmluvy, pozoruji, že umí pan professor také lháti.

Vím, kdo byla ta dívka, kterou jedině miloval, svěřil se mi s tím, o čem nikdo tehdáž se nedověděl, ale ta neměla s vámi ani s vaší fotografií nejmenší podoby. To je lež a výmluva.“

Vítek nemohl a nechtěl tedy pochopiti ničeho. Michalovic přál si, aby pochopil, ale on nic. Přímo nesměl mu říci, jak se věci měly, nechtěl-li mu zkaliti štěstí, které mu zachránil nejtěžší obětí.

Nechal jej tedy vyzuřiti, když k němu přišel a jemu vytýkal, že jej i Konstancii přelhati chtěl tou vymyšlenou podobou její, s dívkou dávno zapomenutou.

„Vždyť jsi mi řekl sám asi přede dvěma roky, že na onu lásku již dávno nemyslíš?“ vyčítal mu dále. „Na to jsi zapomněl, ale já mám bohudíky ještě paměť. Jak by to mohlo být, abys měl najednou tak slabé nervy a nemohl snésti jakousi vzdálenou podobu s ní, kdyby bylo tomu tak. Ostatně, kdybys ji byl opravdu shledal, byl bysi mně to přece řekl hned, když jsem ti fotografii ukázal.“

Michalovici nezbývalo, než krčiti ramenoma. Náhle odhodlal se k něčemu a řekl: „Milý Karle, slibuji ti, že přijdu na tvou svatbu, budu-li ještě v Praze. Pak ti dokážu, že jsem celý tvůj jako kdy jindy. Ale do té doby nech mne již, mám práci a to všecko vytrhuje mne z ní nemilosrdně.“

Tím jej ukonejšil a Vítek pospíchal na svatbu, aby mu zatím neujel. Navštěvoval ho někdy a vypravoval mu o svém štěstí. Konstancie byla vždy stejná, vždy lásky hodná, bez rozmarů a vrtochů, bez požadavků. Jen že bývala nyní méně veselá, někdy velmi bledá. Ale její srdce nikoho nezklamalo.

Nikdo nevěděl co ji stálo přemahání, aby se udržela v té dobré míře, a bývala-li bledá, netušil nikdo, jaké úzkosti v duši její vrhaly ony bledé stíny na její krásnou tvář. Že psala Michalovici! Co to učinila! A on! Že jí odpověděl, že odpověděl tak! A k tomu Vítkova neprozřetelnost, jež jí prozradila, co mínil Michalovic s onou podobou a kdo to vlastně byl, jehož jedině miloval.

Kýž nebyla by musila rozuměti, jak Vítek nerozuměl! Jak ráda byla by se přemluvila, že se mýlí. Jak trápilo ji, že musila stále naň mysliti, že nebyla s to jeho list spáliti. Často držela jej nad svíčkou a vždy zdálo se jí, kdyby jej spálila, že by cítil Michalovic bolest ve svém srdci. Nemohla mu ji způsobiti a ukládala list s pietou do skříně. Jediným štěstím bylo, že chtěl Michalovic ujeti. Doufala pevně, že vše to přejde. Ale chvěla se strachem, aby ho nepotkala, byla-li v Praze. Nechtěla již čísti kněh z jeho ruky.

Tu náhle dostala zprávu, že přijde na její svatbu. To zdálo se býti nad její sílu. Nutila se milovati Vítka, byla k němu předobrá, činila jemu pomyšlení. Avšak zápasila ubohá s tím fantomem lásky, který přerůstal vše co bylo kolem ní skutečného.

Její sny byly hrozné, bálať se večer usnouti. Vídala v nich Michalovice asi v té neurčité podobě, když před ní za soumraku, ve sněhu, na ulici byl prchal. Nemohla rozeznati jeho obličej ve snu a pátrala po jeho tazích s namaháním tak trapným, že ji probouzelo.

Jednou zdálo se jí, že ji uchopil ve svou náruč, že ji políbil v ústa a že se s ní vrhal do moře sivého, nad nímž černá mračna visela.

Probudivši se cítila jeho žhavé políbení ještě, a když pak ve dne Karel ji políbil, musila mysliti na políbení těch neznámých úst. Jak bylo to jiné.

Z toho měla bych se Vítkovi vyzpovídati anebo přerušiti náš svazek, myslila si ubohá, chvějící se dívka. Nicméně zamlčela to bezděčné pobouření a bránila se těmto snům. Jen kdyby nebylo bývalo toho svatebního dne, který se blížil jako na křídlech a jehož se bála tak hrozně pro tak mnohou příčinu. Lámala si hlavu, jak by ještě vyvázla tomu všemu. Ale nešlo, nešlo to. Oběť musila býti přinešena cti a věrnosti. Vítek toho zasluhoval. Byla by se raději usmrtila, než by jej byla schvalně zarmoutila. Nic nemohlo ji spasiti, než jakási náhoda, nevěděla, jaká by mohla býti, co by se mělo státi, ale něco by mohlo přijíti do toho všeho a jednati za ni, jež jednati nesměla a trpěti si uložila. Ale kde měla se vzíti ta náhoda? Romanopisec si ji zavolá kdy chce, nepíše-li přísně dle skutečnosti, a skutečnost má náhody sice dosti, ale jak líčiti dosti věrně její hru? Vzíti náhodu do smýšleného děje, je asi to, co malovati vítr, prchání světla a stínu na stezičce skrze loubí, vnikání mlhy do propastí před východem slunce, neb oslňující zamihnutí blesku.

Tak přemítala Konstancie tehdy o náhodě, jako kdysi Michalovic, jejich myšlénky procházely se takto za sebou jako duchové v Hádu, stíhaly se, poznávaly se a přece byly poubými stíny, oplakávajícími světlo slunečné lásky, jež pro ně nesvítilo.

„Jen kdyby Michalovic na mou svatbu nepřišel,“ řekla Konstancie své sestře, ale Vítkovi neřekla to. Byla by mu tím zkazila radost.

Byl již den před svatbou a bylo jisto, že přijde, slíbil to prý znova.

Nuže tedy zmužile! Konstancie přísahala sama sobě v tento den, že bude Vítkovi náležeti celou duší. S Michalovicem mínila sotva promluviti a vyhýbati se jeho pohledům. Pak se to všecko přestojí a snad to půjde šťastně dále.

Jen kdo by byl již přestál ty hrozné strachy. Konstancie cítila je jako zimnici ve svém těle, myslila, že snad je v skutku nemocna. Bylo by jí to bývalo vítané. Avšak byla to jen tíseň duševní a tělo bylo zdrávo, snášela to všecko. Nebylo vyhnutí, musila do toho.

Někdy zděsila se zas, když demonická radost jí zajásala v prsou a ona si pomyslila: Tedy uvidím Michalovice.

Nikdy neviděla posud jeho podobizny, nevěděla dokonce jak vypadá, netázala se nikdy, jaké by měl vlasy a oči, byl-li krásný či škaredý. Dnes vzbouzela se v ní zvědavost téměř neukrotitelná a takový měl býti její svatební den? To měly značiti ty sněhobílé šaty a oranžové květy?

Vyšla do zahrady se sepjatýma rukama a její pohledy povznášely se k nebi. Chtěla, chtěla to přemoci. Byl jarní den, obloha jasná, stromy plny poupat, keře

*

světlezelenavé a vůně od fijalek chvěla se vzduchem, vlévala svěžest do utrápené mysli. Zeleň trávníků zářila.

Tu vzpomněla si Konstancie znova na Michalovice a jak jí býval více ochrancem, než původcem nebezpečí jejího, jak předvídal, jak se vyhýbal všemu úskalí, jak k vůli ní bezpochyby se chystal na cestu z vlasti.

Důvěřovala mu tedy zas, on sám mohl ji zachrániti. Nebeský klid spadl jí do duše. „Vše bude dobře," šeptal jí jakýsi hlas a kolem ní byla harmonie. Přítomnost ducha vrátila se jí a ona sama byla s to chystati všecky přípravy k zítřejšímu dnu a k zábavě tohoto večera.

Vítek chtěl oslaviti předvečer své svatby a hosté svatební byli pozváni již na tento večer. Zahrada měla býti osvětlena, prskavky měly vstoupati, střelba a bengálská světla měla oslaviti ten radostný den. Michalovic odepřel přijíti večer. Chtěl se dostaviti právě ku svatbě.

Zatím skládal tajně zavazadla, měl vše připraveno a příštího dne než by svítalo, chtěl býti na cestě do Petrohradu.

Večer šel na procházku sám. Chtěl se rozloučiti s Prahou, odkud poskytuje pohledu nejrozkošnějšího a vystoupil na vyšehradskou skálu.

Pozoroval odtamtud nádherný západ slunce a jak zbýval po něm na růžově oranžovém a zelenavém nebi západním srpeček měsíce se zářící diamantovou večernicí, jež ve Vltavě se shlížela.

Pražský hrad byl jako litografován nad amfiteatrem města.

Petřín zrcadlil se samolibě v jarní toilettě ve vodě. Ostrovy rozdělovaly Vltavu v několik jezírek a jeho zraky odchylujíce se od milovaného obrazu toho, jemuž na světě rovna není, hledaly dům a zahradu, kde žila Konstancie. Kde jen to bylo tam na onom břehu? Ani nevěděl. Nikdy mu to Vítek nepopsal. Tu vyletěla prskavka, druhá třetí a zavěšovala rudé a zelené pomíjející hvězdy svoje vedle večernice, jejíž úsměv vítězně je přetrval. Vycházely tam z té houštiny vedle bílého domu o zelených žaluziích.

Tam bylo to. Slavili předvečer svatby. Záře bengálských ohňů osvětlovala ostře zahradu, její stezky, dům, okna, pavlan, schody s něho do zahrady.

Bylo mu to vše jako sblíženo. Rvalo mu to srdce. Jí nemohl viděti, ale viděl její skromné, čisté žití, její kroky a přecházení, její laskavé, tiché jednání. Ó loučení! Konstancie!

S bohem, nesmím, nechci mysliti na tebe. Chci, abys byla šťastna, s bohem, jdu v jiné kraje. S bohem, s bohem! Uvidíme se někdy? Ó jak se uvidíme? Či nemá země místečka pro naši lásku, nemá pozemské žití okamžiku pro nás?

Nejvyšší prskavka vystoupila, objala obzor, vysypala roj hvězd do vody, jež jim vyslala jejich zářící odlesk vstříc. Ze zahrady bylo slyšeti slavnostní střelbu. Pak bylo vidět přebíhání jakýchsi světel.

Michalovic ubíral se zvolna ve svůj byt a za několik hodin odejel. (Pokračování.)

Pokání Savelja.

Napsal *Henry Gréville.*

I.

Zemanský dům Daniele Lukiče Bagrianova, zbudovaný ze dřeva na vysoké, cihlové podezdívce, vypínal se uprostřed dvora, vroubeného na pravo koňskými stájemi a kůlnami a na levo staveními hospodářskými a pekárnou. Okrouhlý trávník před perronem dělil jako ostrov řeku, ve dvě ramena širokou silnici osázenou stromovím, kteráž vedla přímou čárou k nejbližší poštovní stanici, vzdálené asi dvacet osm verst. Tato cesta, založená výhradně pro panstvo, byla vroubena obrovskými břízami až ku samé bráně; bráně to, opravdu, málo nádherné. Ani hradby nebylo s této strany; pouhý příkop stačil ku obhájení zemanského obydlí před vlky; na lidi vůbec ani nepomýšleno.

Jakýž také odvážlivec byl by jen ve snách pomysliti mohl na překročení tohoto hrozného příkopu, strašlivějšího než ploty ze živoucího trní, chránící zámky očarované. Daniel Bagrianov měl psy; ale tito psi živení syrovým masem a puštění každého večera z řetězů byli méně hrozní než mrazný a těžký pohled jasně modrých očí zemanových.

Co živ neviděl nikdo Bagrianova rozhněvaného. Bylo by se řeklo, že již co dítě nevšímal si náhlého vzbouření a mimovolných pohnutí utajené podrážděnosti. Jeho tvář tak bez krve, jeho obočí sešedivělé záhy jako hojný jeho a pečlivě ošetřovaný vous dodávaly mu vzezření velikého klidu. Jenom ty ocelové oči a tenké rty prozrazovaly nelítostnou zatvrzelost a ledovou divokost tohoto člověka. Co živ, nikdo ho neviděl ve hněvu, co živ, pokud lidská paměť sahá, nikdo neviděl, že by byl odpustil provinění, ať schvalné, ať mimovolné. Šeptali si, ale jen šeptali příhodu, která vypovídala vše o jeho povaze.

Jednou, dokud ještě byl mlád, byv učiněn směšným od hezké ženy, nežádal Bagrianov dostiučinění od manžela, ale od toho, který právem nebo neprávem považován za nejmilejšího dámě té.

Uraziv jej impertinentně před vybranou společností dohnal jej, jak chtěl, k souboji; za několik dní potom pravil k manželovi: „Jste mi povinnován díky, můj drahý, neboť vyřídil jsem vaši věc; zabil jsem milence vaší ženy."

Rozzuřený manžel vrhl se naň; odtrhli je od sebe, ale na zejtří byla dáma ta vdovou.

Tento spůsob odbývání čestných záležitostí budil mráz v kostech i lidí nejméně bojácných a tak, když se to v podobných záležitostech ještě několikráte opakovalo, uznala okolní šlechta za nejlepší býti proň mrtvou.

Po celá leta vyhýbáno se skvělým sjezdům a spo-

lečnostem, kde scházel se květ kraje; potom začal se vzdalovati Bagrianov sám.

„Nepůjdu nikam," pravil jednoho dne, „jest mi doma dobře."

V jistém věku se Bagrianov oženil. Vzal si jedinou dceru vdovce, svého souseda, jehož statky hraničily s jeho. Bylo to předvídáno, a přece způsobila novina ta, že si každý na třicet verst kolem hluboce oddechnul, neboť nebylo se více co obávat námluv této hrozné osobnosti.

Mladá žena, Alexandra Roďonovna, vychovaná v domě otcovském v plné svobodě, naučila se brzo dusiti výbuchy své dětinné veselosti. Přestala se smát, potom mluvit, potom naučila se plakat — to vše ve dvou nedělích — a když její starý otec, napolo blbý, přišel se na ni podívat do jejího nového příbytku, poznal jen s velkou těží svou malou Sášu v této ženě s očima sklopenýma, s klášterní chůzí, s hlasem vyhaslým, a jen odpovídajícím a to ještě se třesoucím.

Avšak Bagrianov neříkal své ženě jinak než „má drahá ženuško, má duše, můj holoubku", ale mezi tím, co plýtval těmito něžnými názvy, sledoval ledový a sardonický pohled jeho očí každé hnutí nešťastnice.

Jakkoliv slabý byl pablesk rozumu, který starci zbyl, poznal přece otec mladé ženy, jaký bude osud jeho dcery na tomto světě; po několika nedělích usmrtil jej zármutek.

Od těch dob uplynulo dvacet let a osud paní Bagrianové se nezměnil. Porodila a odkojila deset dětí, které všechny pomřely v útlém věku. Dítě jedenácté byla malá, drobná a slaboučká dceruška, kterou matka sama nemohla kojit, protože se jí mléko najednou ztratilo následkem leknutí, jež způsobil jí její muž a pán. To zachránilo děcko, které kojeno jsouc selkou rostlo až radost a jako bojácné ptáče vyvíjelo se pozvolna pod očima zbožňující je matky.

Od dlouhých let měl Bagrianov v obyčeji zaopatřovati svůj sérail hezkými dívkami ze své nejbližší vesnice. Vzkázal, aby přišla ta neb ona, zcela podle jeho libosti, pozdržel je den, někdy dva, dal se jim najísti v kuchyni a poslal je pak zase domů s darem, nejčastěji s květovanou plachetkou, jaké tu ženy nosí na hlavě a jichž měl zásobu ve skříni ve svém pokoji.

Ve vesnici již dlouho přestali jej proklínat. V pravdě, k čemu také zaklínati a proklínati hrobový kámen, který vás na vždy dělí od živých! Bagrianov byl hluchý a němý jako tento kámen. Občas, po zvyku nepamětném přicházeli sedláci prosit jej, aby jim slevil poplatek, aby počkal do žní, aby ušetřil některého z jejich při odvodu.

Marné úsilí! Jeho zlý úsměv, jeho setrvalý výsměšek, jeho velkopanské chování, které ho neopustilo nikdy, vše to svalilo na ně vždy ještě tíže kámen, jejž na okamžik pozvedla neurčitá naděje. A tak nebyli sedláci Bagrianova více lidmi. Vesnice neznala již přikázání pohostinství.

Běda cestujícímu z krve šlechtické, nebo pouze po západnicku oblečenému, jestliže zbloudil a ptal se na cestu! Běda tomu, kdo v letním vedru prosil o sklenici vody, aby uhasil žízeň! Viděl se odpuzena od žen, pronásledována kamením od dětí, stíhána kousavými psy. Každý člověk panského vzhledu byl nepřítel.

Otrhané chatrče, vyžilá půda, vyprahlé studně, kde nehnuto rukou aby vrátil se pramen, z bázně, že by kdos musel nositi čerstvé vody do panského domu, zanedbané obecní stodoly, vychrtlé koně a krávy, vše hlásalo výmluvně krutost zemanovu, kdežto ve vsích okolních žírná luka, bujné obilí, hojná stáda připomínaly bohatství a hojnosti. Selky oblečené v skvoucí kamizole, s pestře vyšívanými košilkami setkávaly se u svých studní s vyhublými, ubídněnými a otrhanými dívkami z Bagrianovky.

„Proč pak nejsi živa jako my?" ptaly se bídou vychrtlé ženy, která nesla dvě vědra vody v úpalu slunce do své půl hodiny vzdálené vsi.

„Zeman všechno vezme," zamručela tato do sebe poděšeně se ohlížejíc.

Raději již ani neodpovídaly; jejich divoké oči metaly pohledy plné záští na ty šťastné lidi, kteří žili v hojnosti.

„Žijou jako vlci, požírají jeden druhého," říkalo se v okolních vsích. A tak už nikomu ani nenapadlo jich politovat.

II.

Žně roku 1842 byly pro obyvatele Bagrianovky ty nejšpatnější, jakých se kdy dočkali; země práhla od samého jara palčivým sluncem; čtyřměsíční sucho dovršilo zkázu a zmar ubohých lidí. Ve vnitřních guberniích nahromaďuje se v obecních špýcharech a stodolách dobře spravovaných zásoba obilí stačící často na deset let; avšak sedláci na Bagrianovce neměli ničeho. Rok loňský byl špatný a hned s jara musili si vypůjčit od pána svého obilí k setí. Přišel září; chudý oves skláněl se lehký a prázdný — tak prázdný, že mohl nanejvýše sloužit za krmivo dobytku — z ostatního obilí nebylo ničeho; plevel udusil vše. Sedlákům na Bagrianovce nadešlo nedělní jitro, kdy museli oplatit z jara vydluženou setbu do panského špýcharu; zima očekávala se krutá a jeden z nich nebyl zabezpečen, že vyživí svou rodinu do jara.

Již dlouho před otevřením kostela stáli sedláci shromážděni před vraty. Starešina pozvedl smutný hlas:

„Bratři, obec nemá ničeho," pravil, „a z nás nemá nikdo ani nejpotřebnějšího. Nemyslíte, že bylo by dobré prositi pána, aby nám poshověl s dluhem až na příští rok? Snad se Bůh nad námi slituje a dá se nám dočkati lepší žně."

Smutné ticho přijalo tento návrh. Hlavy sklopené, ramena smutně se krčící zvěstovala slabý ohlas, jejž měla slova starešiny u sedláků.

„Je někdo mezi námi," pokračoval starešina, „jenž by mohl státi za ostatní? Je-li zde koho, jenž by něčeho měl, ať položí to za své bratří; oni mu toho nezapomenou."

Sedláci hleděli jeden na druhého. Někteří z nich nebyli tak zcela beze všeho, ale nedůvěra vkrádá se brzo mezi nešťastné.

„To, co pravíš, není rozumné, starešino," řekl konečně jeden z méně chudých: „vždyť to víš, že ukáže-li kdo z nás své obilí, nebo své peníze, vezmou mu je hned, a potom, k čemu vám to bude?"

Ticho rozhostilo se poznovu. V tomto okamžiku blížil se kněz bráně kostelní. Mužové se rozstoupili, aby mohl projíti.

„Otče, co nám radíš ty?“ pravil starešina. „Nemůžeme platit.“

Kněz byl muž sotva šestadvacetiletý, vytáhlý, tváře otevřené a zaujímající, s modrýma očima, hnědým vousem a dlouhými vlasy, podoben obrazu Kristovu na tabernaklu. Jeho obličej měl výraz mírnosti a mužné odvahy budě důvěru i úctu. Zadíval se na sedláky plu soucitu. Jsa teprv od nedávna mezi nimi neznal ještě hořkost jejich bídy a němý vztek, jenž rozrýval jim duše.

„Proste, děti mé,“ pravil, „a bude vám dáno! Jděte prosit o milosrdenství svého pána, a snad otevře slitování srdce jeho vašim prosbám.“

„Nepovolí nikdy!“ zahučel jeden sedlák s divokým výrazem v tváři.

„Snad povolí tentokrát, Iljušo! Nezoufej nad prozřetelností. Chcete-li, pomodlím se za vás po mši.“

„Nemůžem platit,“ odpověděl jiný sedlák.

„Netrapte se placením,“ pravil kněz: „Pojďte dítky, modlitba uleví srdci; snad Bůh vzbudí ustrnutí v duši vašeho pána.“

Vstoupil do chrámu s kostelníkem. Zástup následoval zvolna za ním.

Bagrianov dal na sebe čekat. Nikdy nebyl by dovolil, aby se služby boží začaly bez něho. Konečně zahlaholil zvon, odměřeně, pravidelně; zeman se blížil. Vstoupil přes práh kostela s hlavou vztyčenou rozhlížeje se kolem a počítaje své duše jako hlavy dobytka.

Došel až k panské lavici oddělené od ostatního kostela dřevěnou mřížkou; vstoupil tam, a diakon zapěl první verše před zavřenou brankou nejsvětějšího.

Po skončené mši, když se již Bagrianov chystal k odchodu, viděl, jak začíná kněz, v celém církevním oděvu modlitbu díkůčinění. Nespokojen s touto novotou svraštil obočí. Kdo že má té smělosti modliti se v jeho kostele zvláštní modlitbu, aniž by on o tom dříve věděl? Avšak mlčel; jeho oči bloudily sem a tam po shromáždění.

Jeho stádo modlilo se s hlubokou vroucností. Hlavy a ramena klonily se a zvedaly a vlnily po celém kostele jako klasy v bouři. Odpověď: „Pane, smiluj se nad námi,“ vycházela ze všech prsou jedním mohutným proudem, znamením to velkého rozčilení.

Bagrianov spozoroval to vše a neřekl ničeho. Když kněz po skončené modlitbě požehnav zástupu křížem vyzdviženým oběma rukama zastavil se uprostřed kostela každému odcházejícímu jej podávaje k políbení, zůstal Bagrianov na chvilku nepohnutý. Nikdo nebyl by se odvážil k němu přistoupit; jeho žena pohledla naň strnulá a sklopila oči třesouc se na celém těle.

On dopřával si v tu chvíli požitku své despotické moci nad tímto zástupem, a tímto knězem — který čekal naň jako do země zakotven, bledý, nepohnutý ani brvou nehna pod touto urážkou; — potom vystoupil, poznamenal se křížem, políbil krucifix, učinil rychle druhý kříž a měře kněze pohledem ironickým pravil:

„Kdož pak dnes rozkázal ty modlitby, můj velebný otče?“

„Já Vaší milosti! Myslil jsem, že hněv nebes se rozpoutal nad těmito ubohými lidmi, a že jich modlitba aspoň potěší, byť i nedostihla trůnu Věčného.“

„Velmi krásně smýšleno!“ odpověděl Bagrianov stále se usmívaje; „avšak nemiluji novot; nezapomeňte toho, prosím vás. Přijdete k nám k obědu?“

Po tomto pohrdlivém pozvání vzdálil se zeman nečekaje odpovědi. Kněz zbledl ještě více pod touto potupou a ruce jeho sevřely kříž ještě křečovitěji. Podával jej mechanicky rtům, které nyní přicházely; byly to rty paní Bagrianova. Zbožně, podle obyčeje políbila ruku držící kříž a na sevřených prstech kněze zůstala slza. Kněz pohledl na nešťastnou; úsměv plný dobroty ozářil jeho tvář.

Za hodinu potom stáli ti, které sedláci zvolili za své mluvčí, před panským domem. Bagrianov viděl je, jak přicházejí, a nechal je dlouho čekat s hlavami nepokrytými v ostrém větru, jenž strhával suché lupení s třesoucích se stromů; potom, obleknuv teplý kožich, vystoupil před ně na perron s hlavou pokrytou čepicí z kožešiny.

Všech deset nebo dvanáct ubožáků, očekávajících všechno od jeho dobrého rozmaru, stisklo se k sobě v řadu a sklonilo se, až se čela dotýkala země; potom se vzpřímili. Starešina ujal se slova.

„Pane náš,“ pravil, „žně byly špatné, jak víš. Bůh nás neušetřil. Slíbili jsme, že ti vrátíme obilí, které jsi nám půjčil z jara, ale hleď, nemůžeme. Ustrň se nad námi a počkej nám až do příštího podzimku; dáme ti pak dvakráte tolik, co jsme ti dlužni a budeme žehnati tvému milosrdenství až do smrti.“

Bagrianov poslouchal s úsměvem; jeho zraky bloudily po skupení a on odpovídal klidně, hlasem co nejpřívětivějším:

„Nevím, proč mi nabízíte dvakrát tolik než co jste mi dlužni, mé děti! Byl jsem kdy lakomcem? Žádal jsem kdy více, než co patřilo? Tedy, děti moje,“ pokračoval s vítězným úsměvem, „splaťte mi to, co jste dlužni — jen to — a vše bude dobře.“

„Nemůžeme platit hned,“ řekl starešina slabě, „ty sám víš, jak hrozné to byly žně.“

„Žně nebyly lepší pro mne, než pro vás,“ odpověděl Bagrianov. „Potřebuji peněz.“

„Peněz!“ zasténal starešina. „Kde jich vzít?“

Stlumený repot provázel tento zoufalý sten. „Kde?“ opakoval Bagrianov stále klidný. „Vy se ptáte kde? Což pak nemáte krav, nemáte koní? Nemáte kožichův a hospodářského náčiní? To stojí přece za peníze myslím, všechno to.“

„Ale otče . . .“

„Kdo řekl to „ale“?“ odpověděl zeman; „já nejsem nikomu dlužen. Buďte jako já! . . . A tak tedy, vy mi dnes nechcete platit, — vy nepřinášíte ničeho?“

„Ničeho, pane.“

„Budiž! Dám vám týden na rozmyšlenou. Jestli mi nezaplatíte potom, vím, jak vám zaopatřit peněz. Moji sousedé z gubernie Oloněcké žádají mne o husopasky, pasačky a děvečky. Vy máte dost čiperných a silných holčic, dám si je ocenit a pak je prodám. Můžete se tak vykoupit, aniž byste se dotknuli kopejky. S bohem, moje děti, mějte se dobře.“

Obrátil se k nim zády a zavřel dveře za sebou. Gubernie Oloněcká! Vyhnanství v ledové poušti! Rodina rozervána! Krb zhanoben! . . . Sedláci se vzdalovali nenalézajíce slova odpovědi.

„Bůh nás zatratil! To je konec světa!“ pravil Iljuša vrátiv se domů.

Měl pět dcer a tři byly na vdaní.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Havran.

Napsal *Ed. Sylvin.*

I.

Když přišel do dílny celý ulekaný a rozhlížel se v rozpacích kolem sebe, dali se všichni do smíchu. Nevěděl kam dát oči; černé, husté vlasy visely mu do čela a dlouhé ruce klátily se mu po boku. Brzy byl bledý, brzy červený. Oblečen byl směšně: blusu měl tuze krátkou a k tomu ženskou jupku zbytečně širokou; při každém kroku bylo viděti jeho zarudlé kotníky, jež hrubé střevíce nemilosrdně tlačily. V pravé ruce držel černou, nízkou, placatou čepici; zažloutlý límec jeho hrubé košile byl ovinut starým hedbávným šátkem ale tak široce, aby nebylo viděti, že nejsou u košile knoflíky. Jeho krk, trochu hubený, na němž se černal prach a bláto, sotva nesl velikou, huňatou hlavu. Tvář nebyla ani trochu příjemná; byla suchá, sinalá a jako zvadlá. Kolem úst hrála vzdorovitost; nos byl tupý a činil výraz tváře jaksi drzým. Pod jeho brvami zářily dvě veliké, černé oči, které se dívaly brzo šilhavě, brzy však přímě a bodavě jako šípy.

Tělo nebylo o nic hezčí nežli tvář: bylo hubené; ale při té vší nemotornosti, i v tom divném obleku, bylo znáti sílu, ačkoliv údy jeho byly dosti slabé. Tomuto divnému tvoru bylo asi jedenácte let.

Když ho spatřili dělníci i dělnice, dali se do smíchu a pan Simon, nejduchaplnější to muž z celé dílny, u něhož se nový učedník právě zastavil, zatáhl ho za vrkoč vlasů, který se mu houpal na čele, a zvolal:

— Dobrý den havrane!

Tento roztomilý žert se všem náramně líbil, smáli se mu co jen mohli a dítěti říkali od té doby Havran.

II.

Historie Havrana jest hrozně jednoduchá. Jeho otec byl dareba, který se živil hlavně krádeží, a jeho matka mu v tom pomáhala. Stalo se již kolikrát, že otec nebo matka byli zatčeni a uvězněni; ale jednou nechali se lapit oba najednou.

Muže zavřeli na pět let, ženu na tři; o dítě se nikdo nestaral. To žilo jak mohlo; nějaký čas žilo beze vší pomoci, bez práce a přece nepadlo do rukou policie. Snad kradlo trochu ve výkladních skříních; ale tehdáž byl podzimek a brzy utekl se náš hoch s jinými mladými tuláky do polí, lehl do trávy, do křoví jako ptáci, hned jak se setmělo, živil se kradeným ovocem a vyhříval se na slunci, při čemž ovšem nemohl stloustnouti. Ale takový život nemohl trvati dlouho. Přišly zimy, přišly deště, rolníci očesali ovoce, vítr sházel se stromů listí, a noci nebyly tak krásné a plné hvězd, ani dny tak teplé jako dříve. Musil si hledat nějaký útulek v lomech a vápenicích. Havran — nechme mu tu přezdívku, kterou proň duchaplný pan Simon vymyslil — nebyl zde tuze spokojen. Byl více divochem než uličníkem a když jeho soudruzi již dávno z polí se vystěhovali, lihal ještě dále v příkopech a byl skoro rád, že byl nyní sám. Ale když jej potom ledové deště vyplašily, musil běhat, aby se zahřál. Brzy byl unaven, hladu měl vždy více; co zbývalo nežli podívati se také do lomů, ale více nebyl by se tam vrátil. Trávil noc raději pod obloukem nějakého mostu, v pustých, slepých koutech, vůbec na ulicích. Zde aspoň dali mu pokoj, nikdo ho nehonil do práce, totiž aby kradl; nechtěl krásti, neboť osud jeho rodičů jej lekal. Měl vrozenou lásku k svobodě, a smrt byla mu milejší nežli jakékoli vězení. Málem by se jí byl dočkal. Jednou nalezla jej policie na ulici napolo mrtvého a sice hladem. Dovedli jej na úřad.

Soudce vyptával se ho velmi přísně a viděl, že nemá tak hrozné viny; ba smiloval se nad ním, zvláště když poznal dobré jádro na dně této divoké duše. Aby ho společné vězení ještě nezkazilo, poslal ho zatím do zvláštní celly, do jakých zavírali mladé kárance. Zde zůstal čtrnáct dní; pak ale musili jej propustit, neboť začínal do opravdy stonat. Tyto dvě neděle učinily smutný dojem na mladou jeho duši: od té doby zůstal jaksi plachým, snad proto, že poprvé poznal svůj hrozný a bolestný stav.

Spolek pro vychování mladých káranců se na žádost onoho soudce nad ním smiloval.

Oblékli jej, jak jsme viděli, a poslali jej do továrny na nepravé klenoty v ulici du Temple.

III.

Továrník p. Delboy hleděl býti co možná laskavým k bratrstvu sv. Vincence de Pauli a věděl asi proč. Čas po čase přijímal do své dílny některého z jejich chovanců. Tuze ho to ovšem netěšilo, neboť je již znal. Bývali to obyčejně malí darebové, jež si ani nemohl dlouho podržeti. Toho dne, nežli přišel nový učedník, p. Delboy chtěje býti vtipným pravil toto k svému personalu:

— Pozor na kapsy, zítra dostaneme zase nového!

Ubohé dítě! Takto odporučeno, od přírody nadáno jak jsme viděli, od lidí ošaceno, jak jsme popsali, nemohlo se těšiti na přátelské uvítání. Ale všecko bylo by dobře bývalo, kdyby nebyl v dílně Simon, ten duchaplný muž, který jej přivítal s přezdívkou a povržlivým úšklebkem.

Když Havran cítil, že jej tahá Simon za vlasy, škubl sebou a zaškaredil se tak hrozně, že jedno děvče zvolalo nahlas:

— Ah, ten je ošklivý jako zvíře!

Havran byl tomu zvyklý, když se k němu chovali nevlídně ano nepřátelsky a také se tomu nedivil; spíše byla by jej překvapila jejich laskavost. Ale chování lidí probudilo v něm jakousi nedůvěru a urputnost, jakousi chuť k ustavičnému boji se světem, jejž z celé duše nenáviděl. Zlým nebyl, ale zarputilým; nikdy nepoznal lichocení, nikdy neslyšel vlídného slova a proto byla řeč jeho drsná, hlas dutý, a když se něčeho lekal, choval se jako děti zvyklé bití. Všecko to ovšem nemohlo mu zjednati u lidí lásku; chyb měl tolik a dobré jeho vlastnosti byly pouze negativní. Když ho někdo pozoroval blíže, řekl o něm často: mlsný není; anebo: menším dětem nežli je sám, nikdy neublíží.

Havran měl hlavu tvrdou a dělník, který jej začínal vyučovat, byl v řeči úsečný a v chování hrubý; a tak hrnuly se nadávky jako krupobití na hlavu ubohého dítěte. Někdy rozmrzen již dělník nad nemotorností svého žáka šťouchl jej loktem a přidal k tomu nějakou nadávku.

Havran bručel.

Simon bručel po něm a všichni se smáli.

V dílně byla také děvčata a ta chovala se k němu nejhůře. Žena odpustí všecko tomu, kdo se jí líbí; kdo se jí však nelíbí, tomu nepromine ničeho ani dobrých vlastností. Havran se jim ovšem nelíbil. A proto, místo aby ho litovaly, neměly pro něho leda přezdívky a nadávky. Smály se mu, že utek z vězení, že je syn zloděje, že je darebák, lotr a jiné více. Každou chvíli slyšel něco tak příjemného. Aby se pomstil, dělal jen co musil, a mimo to neposloužil nikomu ani v nejmenším.

Obecná nechuť k němu rostla každým dnem.

IV.

Havran byl den ode dne zarytějším. Tomu nešťastnému dítěti zdála se společnost tuze divná a co více hrozná a protivná. Když mu pořád říkali, že je zlý, věřil tomu konečně sám. Myslil si, že jsou někteří lidé určeni již od svého narození buď k dobrému nebo k zlému, k těžké práci neb k bohatství; jedním slovem, že každý je tím, jakým se narodil a proto že on jest zlým.

A tu ptával se sám sebe, proč nejde zase do lomů k svým starým přátelům. Ale nikdy se tam nevrátil, ba i pouhá vzpomínka na to byla mu protivnou. Na svou budoucnost mnoho nemyslil: nudilo ho to. Vždyť mu to říkali neustále, že není k ničemu, že nic neumí, leda řemeslo svého otce, že je to s ním k zoufání. Nikdo neměl pro něho útěchy, nikdo přátelství, nikdo neměl ho rád, ani žádné zvíře. V celém domě nebylo jediného psa.

Jednou udělal si duchaplný pan Simon malý žert. Pravil již jednou se smíchem, se udělá z Havrana negra, a to proto, že prý má takový nos.

Děvčatům se to náramně líbilo a měly ho k tomu. Simon koupil si černidlo, chytil z nenadání hocha a začal mu mazati tváře.

Havran dal se do hrozného křiku a bránil se vztekle; celá dílna smála se z plna hrdla.

Konečně se Simonovi vytrh a chytiv nějaký nástroj hodil jej jako šílený svému katu do tváře. Vyskočila krev; Simon křičel, že ho zabije, ale Havran byl již dávno pryč.

— Chyťte vraha! křičeli za ním, ale marně.

Když se to dověděl p. Delboy, pokáral sice dělníka; ale Havranovi pohrozil, stane-li se to ještě jednou, že ho pošle zase do vězení.

— Divokou zvěř, pravil, když odcházel, zavíráme do klece.

V.

Od toho dne stal se život malého pariy věru nesnesitelným. Ani nevěděli, co by si měli již naň vymyslit.

Schovávali mu potravu i nástroje; ba kazili mu i jeho dílo. Nastrojili všecko tak, aby něco vyvedl, a pak se všichni hodně smáli.

Podezřívali každý jeho krok. Když nemohli něco najít, říkali, že to ukrad. Jestliže se něco rozbilo nebo umazalo, udělal prý to on. Někdo si vymyslil nějakou lež a všichni vinili jeho. Každou chvíli zahrnuli jej celým deštěm nadávek a proklínání. Ubohý hoch stal se ještě více zarytým a nedůvěřivým. Ztratil chuť již ke všemu. Někdy litoval své komůrky ve vězení a když se podíval na Simona, svého hlavního nepřítele, zdálo se mu, že dozorcové ve vězení bývali přece vlídnější.

Simon věru od té rány ho nenáviděl a hleděl mu uškodit, kde jen mohl. Byl dosti vtipný a mstivý a našel k tomu dosti příležitosti. Zjednal Havranovi v celém domě pověst takovou, že všichni dělníci až do nejposlednějšího učedníka viděli v něm již napřed galejního otroka. Ale ani to všecko mu nestačilo; chtěl ho znova zavřít. Náhoda mu v tom pomohla.

Havran neuměl číst — za to mu vyčítali každou chvíli, že je hloupý jako osel — ale měl rád obrazy. Již dávno pozoroval v jednom pokoji u p. Delboy ročník l'Illustration. Jednou ho také otevřel. Od té doby trápila jej hrozná touha podívat se na ty obrazy.

Ale jak?

Všichni ho nenáviděli a on to věděl až příliš dobře, než aby se osmělil prositi p. Delboy o laskavé zapůjčení. Věděl, že by mu toho byli odepřeli. Co zbývalo tedy nežli odnésti osudnou knihu do malé mansardy, kde spával. Ovšem že chtěl ji zase přinésti když by si ji prohlédl.

Nikdo si toho zprvu nevšiml; konečně přece spozoroval to p. Delboy a zmínil se o tom v dílně. Havran byl právě toho dne někde venku.

— Vsadil bych se, začal Simon, že ji ten kluk ukrad.

Tato myšlenka pána překvapila; šel do mansardy, nazvedl žíněnku, nalezl zde hledanou knihu a přinesl ji do dílny.

— Měl jste pravdu, pravil k Simonovi; ale co s ní chtěl dělat?

— Hm! pravil tento beze všeho rozmýšlení, čísti neumí, tedy pro sebe jí nepotřeboval. Chtěl ji prodat, ten darebák.

P. Delboy byl rád, že nalezl vhodnou příležitost zbaviti se učedníka, proti němuž choval tytéž předsudky jako všichni ostatní. Psal tedy hned Společnosti pro vychování mladých káranců, aby ho zbavila toho darebáka.

Havran se vrátil. P. Delboy chytil ho za límec, ukázal mu knihu a pravil:

— Zloděje ve svém domě nepotřebuju. Zítra půjdeš, odkud jsi přišel.

Havran zbledl jako zeď. Neměl ani slova ke své obraně. A také nač? Kdoby mu byl uvěřil?

V dílně tleskali radostí. P. Delboy dovlékl hocha do mansardy a zavřel ho na klíč.

VI.

Havran viděl, že je zničen. Sedl si na lože a zadumal se. Byly to bolestné myšlenky, snadno lze si je představit. Chmurná káznice, v ní malá cella, ta opuštěnost, zajetí, to vše viděl před sebou. Jeho život, když byl v dílně, tak smutný a plný utrpení zdál se nyní hotovým rájem. Svou mansardu, kam přicházel a odcházel dle své libosti, svůj koutek, který tak miloval, nyní měl jej opustit! A proč? Cítil se opuštěn ode všech. V srdci jeho bouřil hněv i zoufalost; skřípal zuby a dal se do pláče. Pak se zasmušil a vstal; bylo patrno, že se na něčem rozhodl. Okno jeho mansardy vedlo na střechy; shýbl se a vylez ven. Nedbaje toho, že si může každou chvíli zlomit vaz, doškrábal se až do vedlejší světnice, která byla prázdna a vždycky otevřena. Dostal se na schody, vykradl se tiše jako vlk a prchl na ulici. Jak běžel a jak si potom oddechl! Hnedle byl v polích. Měl dvacet sou a koupil si kousek chleba; napil se trochu kořalky. Tím se zahřál a bloudil pak dlouho; zuby měl zaťaté, oči jako v sloupu. Měl hotový plán, ale čekal až bude noc. Noc přišla smutná a nevlídná; stromy podle cesty tměly se jako strašidla.

Sedl si na kraj příkopu a díval se snivě ku hvězdám, které tiše zářily na čistém nebi. Pak vstal a přišel na břeh Seiny; šel po něm několik kroků. Vrátil se zase do Paříže, vešel do vinárny a za poslední peníze napil se absintu.

Vrátil se k řece a vklouzl pod černý oblouk mostu. Voda se čeřila a zářila jakoby dlouzí, stříbrní hadi se svíjeli na její hladině.

Nad mostem zářila jediná hvězda. Havran díval se chvíli kolem sebe, vzdychl si, vztáhl ruce, učinil krok a skočil do Seiny. Ta veliká řeka, která přináší požehnání tolika krajinám a tolika lidem, zavřela se nad tím bídným životem, který se vrhl v její měkké náručí.

VII.

Za tři dny na to vešel vtipný pan Simon do dílny s tváří vítěznou a pravil k panu Delboy:

— Já ho viděl. Leží v Morgue. Jest ještě ohyzdnější nežli byl za živa.

— Skladby Antonína Dvořáka razí si jedna po druhé cestu do světa. Dne 27. května hrána III. Slovanská Rhapsodie v Londýně. O úspěchu čteme ve dvou nejpřednějších kritických listech anglických úsudky následující: „Academy“ píše v čísle ze dne 5. června: „Třetí Slovanská Rhapsodie Antonína Dvořáka provozována v Anglii poprvé při čtvrtém Richtrově koncertu (27. května). Název „Rhapsodie“ svedl nás k očekávání čehosi divokého, hlučného, ale skladba ta jest ku podivu jasná a souvislá. — Krásné a charakteristické thema ohlašuje se hned z počátku harfami a proplétá celou komposici ve formách stále se měnících, průběh pak metamorfosy té jest tak lahodný a přirozený, že není zakrýváním, nýbrž variací neb spíše vývinem thematu. Vedle toho uvádí se ještě jiné thema fortissimo celým orkestrem, kteréžto hraje důležitou úlohu, a obě ta themata spojují se šťastným a genialním způsobem. Orkestrace zvlášť jest ladná, graciósní a původní. Celé číslo schráno s dokonalostí a pochvaly nebylo konce. Antonín Dvořák jako skladatel dosáhl již rozhodných úspěchů při pondělních „Popular Concerts“ i v Křišťálovém paláci . . .“ — „Athenaeum“ ze dne 5. června: „Dvořákova Rhapsodie, kterou jsme tentokráte v Londýně poprvé slyšeli, jest znamenité dílo skladatele, který si rychle dobývá místa mezi nejvýtečnějšími současnými komponisty. Předvedená Rhapsodie, která má formu fantasie, vyniká vzácným kouzlem melodií, mistrností v jich spracování a pikantností instrumentace. Zda themata Rhapsodie jsou národní slovanské melodie, nebo zda jsou původními a jen napodobením národního slohu, nevíme: byť však by melodie ty ani původními nebyly, neumenšilo by to nijak náš zájem pro skladbu. Krásy této „třetí Rhapsodie“ vzbuzují v nás vřelé přání poznati i první a druhou, kteréžto přání p. Mannsovi (pořadateli koncertů) k povšimnutí odporučujeme.“ My přáli bychom si, aby také skladby Smetanovy, jichž úspěch bude zajisté nemenší, dostaly se do světa. Cyklus „Má vlasť“ je nyní v klavírním výtahu vytištěn a dvě ze symfonických básní tohoto kruhu vyšly také v partituře. Záleží zajisté jen na nakladateli, aby nespořil několika výtisky a zaslal je některým vynikajícím cizím listům a Smetana bude tak světově velkým, jako je velkým náš.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 30. června 1880. ČÍSLO 18.

Donato a Sismonda.

Novella *Julia Zeyera.*

(Dokončení.)

III.

Míjel den za dnem, a Sismonda seděla předouc v šeru klenuté síně svého otcovského domu, jako Sibylla v sluji. Při loučení s Donatem byl jí tento řekl: „Vrať se domů a očekávej mne. Přísahej, že nebudeš sama jednat, že slovem ni svému bratru, ni lidské duši nevyzradíš, co se mezi námi dělo. Přijdu v čas, abych tě tomu starci násilně odejmul. Máš víru v moji lásku?"

„Věřím ti jako bohu a počkám trpělivě," odvětila milující, svedená dívka, a kradla se pod bujnými révami vinic a pod květoucími magnoliemi zahrad zpět do domu svého bratra. Seděla v šeru síně a předla jako jindy, a oko její zíralo úzkým oknem v daleký kraj, a spočínalo snivě na obrysech vrchů, kde topoly se chvěly. Pozorovala v hluboké osamělosti slunce a měsíc jak vycházely za řadou pinií, na vrcholku hory stojících, a podobajících se dlouhému sloupořadí, které se zdálo černým proti jasnému nebi, a v hlavě její bylo tupo, ale v ňadrech skákalo jí srdce láskou a nadějí...

Donato mínil upřímně, co v opojení krásné dívce mluvil, ale opojení jeho minulo postupem dne. Vystřízlivěl záhy. Sismonda zdála se mu sice jako hvězda letící nocí, jako růže vyrostlá v poušti, ale nelze bez ustání na hvězdu hleděti, ani vůni růže dýchati.

Uchvátila jej, ale na krátko. Miloval ji, ale pouze jako sen, který okouzlí, když se zjeví, a na který se ráno zapomene. Co jej bylo slepě podmanilo, bylo rovněž tak záští proti Antoniu, jako láska k ní. Lekl se konečně toho, co byl učinil. Co mělo se nyní stát? Neměl než jednu myšlenku! Vyhnouti se Liliovi.

Jednou řekl si, že slib svůj splní, že pojme Sismondu za ženu. Krev jeho zplanula při upomínce na čarovné to jitro, kdy při zpěvu slavíka a při zapalující se pochodni červánků mu byla na prsa klesla. Ale myšlenka na nerozlučitelné spojení s tou dívkou jej naplňovala odporem. A konečně nebyla se mu sama podala, nebyla za ním přišla? Který muž byl by jinak jednal než on?

Nezastavil se na cestě podobného sebe ospravedlňování; divoká jakás škodylibost mísila se v jeho rozumování. Ať Antonio ženu tu pojme a odvede do Pisy! Až jí otevře ty pozlacené síně svého domu, v nichž tolik bohatství nakupeno a tolik uměleckých pokladů! Ať jí na kolenou slouží, jí, Sismondě, na jejíchž ňadrech on, Donato, byl vysnil sen nevýslovné rozkoše. Milostnice Soderiniho byla dosti dobrá za ženu proklatému Orlandiovi! Co Donato do syta uživ zavrhl, to ať na kolenou Antonio zbožňuje! Dal se do divokého smíchu, a osud Sismondin byl rozhodnut.

Přišel-li Lilio k svému příteli, předstíral tento všelijaké zaměstnání, a když mu konečně oznámil, že přišel den Sismondiny svatby, odpověděl docela srdečně: „Děkuji bohu, že ta krásná doba nadešla. Dostavím se zítra dozajista, abych nevěstě blaho přál."

A Sismonda vila si věnec do zlatých vlasů a přehodila zlatotkaný svůj závoj a čekala a čekala . . . . Donato nepřicházel. Počala se po celém těle chvíti. Teď vnikala hudba v stinnou síň, dupot koňů zastavil se u vysoko klenutých dveří domu. Sismonda naslouchala krokům, dveře se rozlétly. Antonio vstoupil v rouše z karmazínového atlasu pošitém perlami. Tlukot jejího srdce se zastavil. Lilio vzal ji za ruku a vedl ji k jejímu ženichovi. Stařec cítil, že ta malá ruka byla jako led. Hleděl tázavě na ni. „Čekejme ještě!" šeptala. Venku smály se děti v zahradě, proplítaly si vlasy polním kvítím a zpívaly staré svatební zpěvy. Temnými piniemi táhly zvuky zvonů, které bloudící vítr z kostelíčka přinášel, jenž se v dáli na modré hoře bělel jako perla na blankytném plášti madonny. Oči všech přítomných upíraly se tázavě na tvář nevěsty. Sismonda sebou nehnula, oči její bloudily divoce a zoufale na bílou silnici, vinoucí se mezi vinohrady k městu.

„Již pojďme," ozval se konečně Lilio.

„Čekejte ještě," odpověděla nevěsta.

„A na koho čekáme?" tázal se téměř nevrle ženich.

„Nevěděl bych," odvětil Lilio. „Přátelé jsou shromážděni, nescházi než Donato a ten nepřijde. Odjel do Říma."

Sismonda byla by padla, ale Antonio ji zadržel. Klesajíc zašeptala opět: „Čekejme," ale hlas její byl tak slabý, že nikdo mroucí to slovo neslyšel. Pojednou se vzpřímila, uchvátila ji vidina, která se jí zdála prorockou.

Viděla se v kostele k oltáři kráčet — tu vystoupil Donato směle ze stínu nějakého sloupu a zahřměl hlasem jako bouř: „Moje jest Sismonda, moje, moje!“ Oči její sršely plameny.

„Nač čekáme?“ zvolala, „již pojďme! . . .“

Kostel byl jedna zář, jeden květ. Sismonda vznášela se jako lehký oblak nad mramorovou podlahou a zraky její volaly v němé modlitbě na ty archanděle a světice, kteří se tak nevýslovně krásně ze zlaté půdy usmívali, aby vyplnili neodkladně vidinu její duše. Ale Donato nebyl v kostele a nebránil Antoniovi, aby ji vedl k oltáři. Úsměv světic zdál se Sismondě nyní ukrutným výsměchem. Vidina její byla ji sklamala tak, jak ji byl život sklamal a jak byl Donato lhal! Cítila se zničena. Přivlekli ji k oltáři, slyšela kněze, Antonia, Lilia cosi mluviti, ale slova jejich byla jí jako bzukot much. Ona šeptala tupě, bez myšlenky jen to jediné slovo: čekejme. Viděli, že pohnula rtoma, a to dostačovalo. Pojednou zpozorovala, že ruka její a ruka Antoniova byly svázány, a spatřila prsten třpýtit se na svém prstu. Neměla síly vykřiknout, ale srdce její volalo mocněji než hrom: „Zráda! Zráda! Zráda!“

Vrátili se domů. Sňali jí věnec a závoj a chůva vedla ji do síně, kde byla do včerejška předla a doufala. V síni stála stará skříň, podobající se tvarem sarkofagu, na pozlaceném víku byla svatba v Káně namalována.

„Dar od pana Donata Soderiniho,“ pravila chůva.

Sismonda vykřikla. Poznala tu skříň, byla to ta samá, do které se byla schovala, když ji starý sluha Donatův špehoval. „Nech mne o samotě,“ prosila a vrhla se na kolena před tou skříní. Ó zajisté nyní skrýval se snad Donato sám pod pozlaceným tím víkem! Vyskočí se smíchem, jako tenkrát ona. Co na tom záleží, že kněz ruku její s rukou Antoniovou byl svázal? Milovala Donata a latina toho kněze byla jí smíchem. Otočila zlatý klíč, otevřela skříň. Byla plna hedbávných rouch a drahocenných nádob ze stříbra a ze zlata. Sismonda zbledla.

„Platí mne jako nevěstku!“ vzkřikla, a slzy se jí lily z očí. „Zradil mne a nyní šlape mne nohama.“ Mdloba ji zachvátila. Ale přemohla ji statečně. Vstala, byla tupá bolestí. Přecházela pokojem. Zastavila se u skříně. Vyňala roucha a drahocenné nádoby, vyšla před dům. Byla bledá, ale klidná. Rozdělila vše, co obsahovala skříň, mezi žebráky, které uchystané svatební hody byly přilákaly. Pak kázala, aby skříň tu za ní poslali do Pisy v dům jejího chotě. Když se loučila s otcovským svým domem, nezaplakala, ale pohled její zalétl tam, kde se v dáli věže Florencie ve večerním vzduchu třpytily, a rty její zašeptaly: „Nezemru bez pomsty!“

IV.

Donato nevrátil se více do Florencie. Nechtěl se setkati s Liliem, svědomí jeho činilo mu výčitky. Ucházel se o místo u vyslance na papežském dvoře, které snadno obdržel. V nitru jeho ale událo se cosi nepředvídaného, začal Sismondu, teď když ji byl zradil a opustil, znova milovati. Zdálo se mu, že vydal to, co mu bylo nejdražší, svému úhlavnímu nepříteli. Zdálo se mu, že ji byl jen v návalu nepochopitelného šílenství zradil, tak jak ji byl jen v opojení a v bouři svých neskrocených smyslů svedl. Toužil ji aspoň jednou ještě uviděť, ještě jednou k srdci přivinout, žíznil po jejím polibku a velký, temný její zrak zjevoval se mu plný výčitek ve snu a plašil jej z nepokojného spánku. Tak míjely měsíce. Zatím stahovala se bouř nad celou Italií vůbec, a nad Florencií zvlášť. Karel VIII. vtrhl do Italie, celý sever byl v jeho moci a Pisa vítala francouzské voje jako spasení. Pisa pozvedla dlouho pokořenou hlavu, a s pomocí cizinců roztrhla pouta, v která ji pyšná Florencie jímala.

Záští mezi oběma městy nemělo mezí. Donato zapomněl na Sismondu a přál si pouze, aby země celou Pisu rázem pohltila. Přijel z Říma, nabídl své služby republice proti spojencům a osvoboditelům nenáviděné Pisy. Rodné jeho město přijalo jeho nabídnutí, a Donato trávil měsíce na cestách mezi dvory jednotlivých knížat Italských. Když se unaven neplodným vyjednáváním konečně do Florencie vrátil, oblehala republika již zpurnou Pisu, a když zprávy o tom došly, jak Pisa vítězně se všech nepřátelských útoků brání, zaplanul Donato bojechtivostí a spěchal do řad oblehajících. Přišel do tábora za čas krátkého příměří. Obyvatelé města stáli četně na hradbách a hleděli, bledí, se zapadlýma očima v široký kraj, v který vyjíti se jim zabraňovalo.

Mezi pisanskými vojíny spatřil Donato vysokou postavu Antonia. Zachvěl se záští, pozvedl pomalu svou arkabuzu a měřil vzdor příměří dlouho na nic netušícího svého soka. V tom okamžení, když jen již pouhé trhnutí prstem nad životem a smrtí chotě Sismondina rozhodovalo, rozstoupil se dav lidí kol hrdého starce a Sismonda sama stála na hradbě po jeho boku. Byla krásnější než kdy před tím; hluboký smutek a nevýslovná touha dodávaly jejímu oku výrazu trpící a odříkající mučednice, a zlaté její vlasy zdály se září kol hlavy světice. Donato cítil jako uštknutí hada u samého srdce, byla to láska k Sismondě nebo záští k jejímu choti, co jej jako zžírajícím ohněm plnilo? Usedl na kámen, skryl tvář svou do rukou a zaplakal. Zdálo se mu, že nyní teprvé mu byla Sismonda vyrvána, nikdy nebyl před tím cítil celou tíž té ztráty, kterou tak pošetile a zrádně si byl sám způsobil! Viděl Sismondu před sebou, ne na baštách Pisy, ale tak jako tenkráte, když jitřenka na nebi plála a slza v očích láskou blednoucí dívky hořela! Krev jeho zabouřila ohnivěji než tenkráte v osudné ono ráno, žádal tu ženu plnou silou své duše a pekelným žárem svých rozplameněných smyslů. Roztouženě rozpřáhl ramena proti hradbám — ale Sismonda a Antonio byli již zmizeli. Donato zaskřípal zuby a zaťal pěstě.

„Ty budeš opět mou, jak si jí tenkrát byla,“ zašeptal; „čím nemožnější se mi setkání s tebou zdá, tím více po něm toužím. Já vniknu do města. Čím větší nebezpečí, tím silnější má vášeň!“

Noc chýlila se na zem. Donato vrátil se do táboru, by o svém dobrodružném podniku přemýšlel. Chvílku zdál se i jemu nemožným, ale náhoda mu podivným spůsobem spěchala na pomoc, a žehnal jí jako nejmocnější a nejpřednější z bohyň.

V ležení panoval neobyčejný ruch, jednalo se o to smluviti se s Pisanskými o pohřbení četných mrtvol blízko hradeb ležících. Bylo to nemožno bez prodloužení

příměří, blížícího se již svému konci. Temná pověst o zmahání se moru prodírala se do stanu samého velitele, naplňovala vojsko postrachem a dala podnět k novému smlouvání. Pisanští byli ochotni vyjednávat s posly z táboru Florentinských, a při záři pochodní blížili se tito branám města. Donato mísil se mezi vyjednávající, kteří dorazivše do města se přímo do domu pana Antonia Orlandiho odebrali. Donato býval dříve často v Pise a znal dobře polohu paláce Orlandiů. Podařilo se mu po cestě do tmavé, úzké uličky uniknouti, která kol zahradní zdi paláce běžela.

Mezi tím co Antonio Orlandi posly republiky ve velké přízemní síni vítal, přelezl Donato zeď v pusté, opuštěné uličce, spustil se do zahrady a plížil se opatrně ku schodům, od velkého vodotrysku vzhůru do komnat paláce vedoucím. Prošel dlouhou, neosvětlenou chodbu, vnikl do pokojů a náhoda, která jej až do domu byla vedla, chránila a přivedla jej až k samému prahu ložnice krásné Sismondy. V celém domě panovalo ticho, a až na samý práh komnaty nebyl se Donato s nikým potkal. Otevřel nyní opatrně dveře. Velká alabastrová lampa visící se stropu naplňovala ložnici světlem, bílé hedbávné záclony lože byly rozhrnuté a Sismonda ležela u samého lože na kolenou, pohroužena v modlitbu. Srdce Donatovo bušilo mocně, byl tak dojat, že ani slova ani pohybu mocen nebyl . . . Tu vstala Sismonda tiše, učinila několik kroků, pořáde týlem k němu obrácena, a zastavila se před skříní, kterou Donato okamžitě poznal. Byla to ona stará svatební skříň, kterou jí byl naplněnou vzácnými dary na den jejího sňatku poslal. Sismonda pozdvihla víko a hleděla bez pohnutí v prázdnou skříň. Vzdychla a odhodila těžké hedbávné vrchní roucho, které ji tísnilo, jak se zdálo. Stála pod alabastrovou lampou v téměř průhledném, dlouze splývajícím bílém rouše, třpytícím se jako sníh. Teď odhodila zlaté jehlice a plavé její vlasy hrnuly se jí k nohoum.

Donato zavolal ji tiše jmenem. Ohlédla se a Donato vykřikl, Sismonda byla tak úžasně bledá, že se mrtvole podobala. „Donato!“ zvolala a letěla mu vstříc, ale na polovic cestě zastavila se náhle. Donato plížil se k ní po kolenou.

„Stůj!“ zvolala na něj velkým hlasem, „stůj, je-li ti život milý!“

V hlase jejím bylo cosi tak velitelského, tak mocného, že nebylo možno neuposlechnouti. Donato zůstal na svém místě, ale sepjal ruce a klonil hlavu svou až na koberec na mramorové podlaze.

„Sismondo,“ zvolal, „já tě miluju! Zradil jsem tě, ale nemohu na tebe zapomenout. Mluv, můžeš mi odpustit? Vzdoruju smrti, abych tě ještě jednou k svému srdci přitiskl!“

„Donate,“ pravila slavně, „smrt je ti blíže než to tušit dovedeš. Donate, netaž se mne jestli ti odpouštím. Nevím to. Volala jsem po pomstě, a přece oplakávala jsem tě. Nevím, jestli tě miluju nebo nenávidím. Jen to jediné vím, že jsem si zoufala při myšlence, že jiná žena tě zove svou. Stála jsem denně před prázdnou skříní, kterous mi poslal jako úsměškem — a přála jsem si, abys buď živý nebo mrtvý v ní odpočinul. Hlídati tě jako poklad nejdražší, bylo šíleným snad, ale jediným mým přáním. Neusmívej se, šílím-li — víš, že's to byl ty, a jen ty, kterýs jiskru rozumu v ubohém mozku mi rozšlápl.“

„Sismondo, Sismondo!“ To bylo vše, co jí odpovědít dovedl, ale zraky jeho byly výmluvnější než jeho rty. Vstal a rozpřáhl ramena proti ní.

„Stůj,“ zvolala znova, „stůj, je-li ti život milý!“

„Nebojím se smrti,“ odpověděl, „vím, že každým okamžikem manžel tvůj vejíti může —“

„On ví o tvé zradě,“ pravila Sismonda, „vyznala jsem mu svůj poklesek. Žízní po tvé krvi —“

„A já po tvé lásce,“ přerušil jí Donato slovo a chtěl ji obejmout. Ona ale couvla o několik kroků.

„Smrt jiná hrozí ti v mém náručí, než pomsta mého chotě, smrt jistější, ba neodvratná. Chtěl bys ji jako jedy ze rtů mých ssáti?“

„Strhni mne třeba do propasti pekel, otrav mne jedem nejkrutším, ale dej mi spočinouti na tvém srdci!“ zvolal vášnivě.

Tu zajásala Sismonda, letěla na jeho šiji a klesla mu na prsa.

„Smrt spojí konečně ty, které rozlučoval život,“ štkala. „Ty zemřeš políbkem mým. Ah, jak duše moje jásá! Nikdo nevyrve tě více z mého objetí. Nedoletěla pověst o moru až k tobě do ležení? Věz, jsemť morem dotknuta. Nemýlím se. Matka moje zemřela též morem, znám všechny jeho příznaky. Jsemť první v tomto městě, která klesám pod hrůzyplnou jeho ranou. Zemru radostně. Nesu nenáviděné Pise smrt a zkázu. Zůstanu do posledka věrnou dcerou Florencie. Ode mých rtů vane dech smrti a tisíce klesnou za mnou v hrob. A ty budeš tam se mnou, na věky, na věky!“

Mluvila jako v horečce, oči její svítily a tvář její zsinala téměř do modra. Rámě její kladlo se kol jeho šije jako dva smrtonosní hadi.

Hrůzou schvácen vykřikl Donato temně, mocným vzmachem uvolnil se z jejího objetí, odmrštil ji od sebe. Klesla vedle postele na zem.

„Ah,“ zvolala, „po druhé jsem tebou zavržena! Jak špatně znáš milovat, Donate!“

„Pryč odsud!“ šeptal Donato a obracel kroky svoje ku dveřím.

„Běda!“ zvolala Sismonda slabě. „Slyším svého manžela. Donate, jsi ztracen, neskryješ-li se rychle. Chceš, aby tě zavraždil před mýma očima?“

Donato ohlížel se po pokoji.

„Rychle, tam do svatební skříně!“ prosila jej a ploužila se k němu. Uposlechl, bál se jejího dotknutí. Klesl jako kámen v skříň a víko se těžce nad ním sklopilo. Sismonda otočila pozlacený klíč, stáhla jej a dovlekla se na své lože.

„Vy stůněte?“ tázal se Antonio vstoupiv do ložnice.

„Já umírám,“ odvětila slábnoucím hlasem.

Antonio volal polekaně o pomoc.

„Nevolejte nikoho a nepřibližte se mému loži,“ počala Sismonda. „Umírám ranou morovou.“

Antonio zbledl a couvl o několik kroků.

Za chvíli ale přemohl se a sedl téměř klidně vedle postele. Chtěl ji za ruku pojmout.

*

„Vím, že nevíte, co to strach," pravila, „a vím také, že dodržíte každý daný slib. Přísahejte, že poslední mé přání vyplníte."

Položil ruku na krucifix, stojící ve výklenku vedle postele.

„Nuž, tedy slyšte!" šeptala Sismonda. „Hned po mé smrti dejte mne do rodinné krypty pohřbiti, a zároveň s rakví mou dejte onu skříň do kobky odnésti, kterou jsem z domova sem přivezla. Ať nikdo víko její nezvedne, ať nikdo pozlacený klíč mi z mrtvé ruky nevezme. Ta skříň tají v sobě tajemství mého života. Chci sama býti hlídačem svých pokladů. Slunce nevychází a nezapadá nad věcí, která by mi dražší byla obsahu oné skříně. Jsem vášnivě lakomá, nedopřeju ho nikomu, nikomu na šírém světě! . . . Nuž, vy jste přísahal."

„A přísahám vám znova," odvětil Antonio. V tom okamžení ozval se temný ston se strany, kde skříň v koutě stála, Antonio sebou trhl.

„Co chováte v té skříni, paní moje?" zašeptal a krev se mu hrnula v obličej.

„Svůj poklad!" odpověděla Sismonda a vstala na polo na loži. Rozpřáhla náruč a klesla mrtva na svou podušku.

V.

Pohřeb Sismondin konal se ještě v tutéž noc, v které zemřela. Město bylo polekáno pověstí o moru a Antonio kázal tedy, by se obřad ve vší tichosti vykonal. Zakuklenci nesli otevřenou, hedbávným příkrovem zakrytou rakev při záři několik pochodní zdřímlou zahradou a pustými ulicemi na hřbitov. Rozsvítili lampu před malým oltářem v kobce, odhrnuli příkrov a posypali mrtvolu svěžím kvítím. Starou svatební skříň postavili dle poslední vůle zemřelé opodál, zamyslili se nad tajeplným jejím obsahem, pak zavřeli odcházejíce bronzové dveře krypty za sebou a hluboké ticho zapanovalo opět hřbitovem.

Antonio vrátil se do ložnice své ženy. Okna byla tam otevřena, noční vzduch proudil ze zahrady a hvězdy leskly se stříbrně mezi mraky, visícími těžce nad městem. Alabastrová lampa dohořívala, někdy vzplanula náhlým rudým světlem a plnila síň jako odleskem požáru, a hned na to zmíral zase její plamen a pohřbil vše vůkol v hluboký stín.

Antonio chodil nepokojně velkým krokem po pokoji. I v jeho duši bylo tma a prázdno jako v opuštěné ložnici ztracené choti, ale občas zaplála v něm divoká vášeň, jako výbuch sopky.

Antonio zpomněl si na ono bolestné zastenání, které se mezi řečí jeho ženy od místa neslo, kde stará, svatební skříň byla stála. Co obsahovala ta skříň? Byl onen ston jen klamem jeho smyslů, neb byla to pravda?

Skrývala Sismonda nějakého milence pod pozlaceným víkem skříně? Ne, nebylo to možno, proč byla by si zkázu toho milence přála? „Nebe a peklo!" zahřměl Antonio náhle. Při zaplanutí lampy zpozoroval cosi třpytícího se na koberci, pozdvihl to a poznal pečetní prsten s erbem rodiny Soderini. Prsten byl s ruky Donatovy spadl, když Sismondu od sebe odmrštil. Chvíli stál jako proměněný v kámen. Obsah skříně nebyl mu více tajemstvím. Byla to pomsta či láska k Donatovi, co Sismondu k tomu přimělo, by svého milence s sebou do hrobu vtáhla? Byl Donato živ či mrtev? Antonio nepřemýšlel dlouho, vyhledal svou nejostřejší dýku a spěchal na hřbitov.

Když bronzové dveře kobky otvíral, napadla mu jeho přísaha. Zasmál se. Což neviděl denně, jak nejen Italská knížata, ale sám papež dané sliby a přísahy dle potřeby okamžiku rušili? Přísaha nebyla než dýmem, než prázdným zvukem.

Vešel do hrobky . . .

Nebyla by ale pomsta jeho krutější, napadlo mu, když se u rakve své ženy zastavil, nebyla by pomsta jeho krutější, kdyby svého soka v skříni ponechal, by tam dlouho a pomalu hrůzou zemřel? Okamžik stál nerozhodnut, ale myšlenka, že Donato jen několik kroků od něho bez moci jako svázaný leží, hnala mu krev do tváře, oslepen a šílen nenávistí vrhl se na svatební skříň. Žíznil po krvi. A mezi tím, co byl váhal a se rozmýšlel, umíral Donato v úzkém svém vězení . . . . Dlouho byl bez pohnutí, hrůzou ztrnulý jako kámen ležel; teprvé když slyšel, jak se bronzové dveře hrobky zamykaly, vyrval se mu děsný výkřik z prsou, výkřik, jejž nikdo mimo vlastní jeho duši neslyšel. Cítil, že zšílí, nepodaří-li se mu vyváznouti brzy ze svého vězení. Třesoucí se rukou tasil dýku svou a pokoušel se zámek skříně odtrhnout. Dýka se zlámala a zámek sebou ani nepohnul. Ale oko Donatovo, zvyklé nyní tmě, zpozorovalo malou štěrbinu. Přikrčil se k ní . . . Paprslek světla zdál se mu paprskem naděje. Zrak jeho bloudil mrákavou kobkou a zastavil se na rakvi Sismondy. Viděl zsinalou její tvář, polootevřené její oči, které při lampě se příšerně jak bludičky kmitaly, a v bílých jejích rukou spatřil pozlacený klíč . . . Zdálo se mu, že se usmívá jako ďábel. Jak věrně jej hlídala, jak pevně ten klíč v mrtvých prstech držela! Proklínal ji a sebe. Mráz jej pojímal. Výkřik za výkřikem zmíral udušen v úzkém prostoru skříně. Smysle počaly jej opouštět a dech jeho stal se těžkým a horkým jako výheň . . A přece nezavřelo se jeho oko, zíralo stále na hrůzyplné, příšerné okolí . . .

Slyš! Kroky blížily se kobkou, šero plnilo se září pochodně! „Spása! Vykoupení!" sténal Donato. Viděl, jak vysoká postava starce se nad Sismondou sklonila, by z mrtvé její ruky onen klíč vyrval, na kterém spása jeho visela. Tak dlouho ten šedivý Antonio váhal, neb nechtěla Sismonda povolit a lup svůj vydat? Ah, konečně se blížil Antonio, klíč zarachotil v zámku, víko se otevřelo. Jak vítaný mu byl smrtelný zápas, který mu bylo se svým sokem nyní podstoupit! Usměv přelétl mu tvář, ale neměl dosti síly pohnouti jediným údem. Vlasy jeho zježené na hlavě byly zbělely jako sníh, oči jeho dokořán otevřeny byly jako skleněné, ústa byla skřivená, byl příšerným.

Antonio couvl na krok poděšen jeho vzezřením, pak ale klonil se nad ním. Byl chladný jako ďábel a usmíval se též. Tasil svou zbraň a pozdvihl ji pomalu. V tom okamžiku zpozoroval zlomenou dýku Donatovu. Jako bleskem kmitla mu duší upomínka na onen večer

ve vinici Lilia, když rozdrážděn vyzývavým počínáním svého soka byl vykřikl: „Blahoslavil bych den, v který by mi popřáno bylo srdce tvoje vlastní tvou dýkou prokláti!“

Úsměv vítězoslavný zahrál mu kolem úst, odhodil zbraň, chopil se zlomené dýky Donatovy a vnořil ji rázem do srdce svého soka . . .

Přiklopil víko, vyšel na hřbitov, na ulici.

Bylo ráno. Někteří jeho přátelé přinášeli svěží věnce na Sismondin hrob. Zastavili se.

„Jak smutné shledání,“ pravil jeden z nich, „proklínáme den —“

Antonio usmál se klidně.

„Nač proklínat?“ pravil tiše, „den dnešní je blahoslavený.“

Šel. Dívali se udivení za ním.

Oleg Svatoslavič.

Z ruských zpěvů knížecích.

Nerozbíhá se to po stepi vlk šedý,
neletí to k slunci orel na výzvědy,
leč syn Svatoslava, kníže Oleg, znovu
s družinou se vrací z boje k Černigovu.
Na brunátném oři v zlatém cválá třmenu,
hrdým zrakem pýcha blýskla do plamenů —
jako černé mračno, které zhoubu chová,
obrátil se, v tato zahovořil slova:

„Od pramene Donu k Sinému až moři
města, vsi i hrady síle mé se koří,
Murom, Kyjev zlatý, ruská země celá
pod mým krokem v bázni třásla se i chvěla!
Izjaslava kryje step již hluchá, širá,
dnes jsem pobil Plavce, vyhnal Vladimíra —
ale vše ta sláva, chlouba marná slovy —
není milejší mi nad meč ocelový.
Věrný meč můj v pravdě nejlepším je druhem,
často vychvátil mne vrahu v boji tuhém,
často pomoh k slávě, hlavy rube, stíná,
za nic nedal bych ho — za číši leč vína.
Žlutavého vína za číši jen plnou —
když se v pěnách perlí, kypí zlatou vlnou,
tu hned celé srdce směje se a plane
jako před milencem děvče rozkochané.
Ale nechť si číše víří, pryská, jásá,
milejší mi přec má žena zlatovlasá,
moje holubice, když se ke mně shýbá,
rukou objímá mne, v černé oči líbá!
Krásnější kdo uzřel, rcete, v světě celém?“

Bojarové všichni kývli vážným čelem:
„Nikdo v světě celém, není o to sporu!“

A zas kníže Oleg dál dí v rozhovoru:
„Orša bojarin měl čtyry dvory bílé
a sám ze všech prvním junákem byl v síle.
Ve třech bílých dvorech tři on růže choval,
ve čtvrtém si hověl, dumal, podřimoval,
a tak nenadále k družině řek jednou:
‚Škoda květů zvadlých, tváří, které zblednou,
hanba ruské zemi, že v ní není muže!
Za kamennou hradbou zlaté vadnou růže,
ale běda! kam jen step se táhne, zírá,
nikde v dálném světě reka, bohatýra,
jenž by zápasit chtěl o ně bojem se mnou!‘
A zas klesl v snění, v dumu těžkou, temnou.

Ale z družiny tři mládci vyskočili:
‚Oršo, slávo ruská, s námi měř své síly!‘

První Dobryňa byl — saň on zmohl rázem,
Orša první ranou srazil ho však na zem.

Druhý Popovič byl Aleš, zmije chytrá:
marný úskok — prchl, nevyčkal ni jitra.

Zbyl jsem naposledy. Smál se Orša, pravil:
‚Hoj, tím bojem věru jsem se neunavil,
junáků bych takých ubil za den tři sta!‘
A hned těžký mlat svůj po mně vrhl s místa.
Jako skrze mraky blesk se mihne ranou,
zahřměl mlat i vpad — leč já se uhnul stranou,
na hlavu jsem v ráz mu palici svou hodil.
Orša zavrávoral — ač se krví brodil,
vzchopil se však přece, chyt mne silnou paží,
a jak zimní bouře když se s bouří sráží,
po ruské tak zemi naše půtka hřměla.
Dvanáct dní a nocí tekl pot nám s čela,
dvanáct dní a nocí bojováno z tuha.
Nemoh ten ni onen schvátit, zmoci druha,
a jen země těžce oddychala v pláči,
a jen nebe prachem černá se a mračí.
Když pak třináctý den nad hory se bělí,
Orša děl: ‚Nuž dosti, jsi tý junák celý!
Otevru ti všecky bílé dvory svoje,
dám ti zlaté růže, zanechme již boje!‘

Nebyly to růže, byly to tři dcery:
první jako hvězda, když plá v soumrak šerý,
druhá jako luna, po nebi když letí,
ale nejkrásnější, jako slunce, třetí!

Ku třem svatbám Orša kázal volat svaty,
ku třem hodům zval si hosty v zámek zlatý.

První Dobryňovi svěřil na mou radu,
druhou odváděl si Aleš k svému hradu,
s třetí, nejkrásnější, jel jsem k Černigovu!
V ní mé všecko štěstí jarem pučí znovu,
chmura s čela prchá, k úsměvu se spíná —
nad meč ocelový i nad číši vína
ta, jež polibků mi květy v duši střásá,
ze všech nejdražší mi žena zlatovlasá!“

Kývli bojarové. — V dumě Oleg ztichl. —
Kol step mlčí němá, větřík si jen vzdychl.
Hle, tu Černigov již!

„Což ta záře zlatá?
Na černém kdož oři vichrem k dáli chvátá?“

— „Olegův hrad hoří, na černém pak oři
Vladimír mu ženu unáší tam k moři!“

Dal se Oleg cválem — ale marná píle.
Pustil zlatou střelu — chybila se cíle,
a jen z temné dálky v tesknou vichrů strunu
výsměšný hlas volal:

„Ženu — za korunu!“ —

Fr. Krapil.

Milující neznámí.

Novella od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

VIII.

Jakmile Michalovic v Petrohradě se ubytoval, psal hned Vítkovi, přál mu štěstí ke sňatku a omluvil se pro svůj náhlý odjezd. Vymyslil si k tomu nějaký důvod, který příštího dne již zapomněl po odeslání listu. Již mu ani nezáleželo na tom, bude-li mu uvěřeno. Jinak psal srdečně a přátelsky, popisoval cestu a udal svědomitě svou adressu. Rekomandoval list. Když se mu nedostávalo dlouho odpovědi, šel na poštu se přesvědčit, došel-li jeho list a byl mu za čas dodán podpis Vítkův. Nebylo tedy pochyby, že mu nechtěl odpovědít. Buď hněval se pro jeho uprchnutí anebo prohlédl pravý důvod jeho. Michalovic neučinil žádného pokusu více mu dopsati.

Byl okouzlen Petrohradem a jeho okolím, ještě více Moskvou, kde strávil zimu a nejpříjemnější společnost nalezl. Shodil tam se sebe své zdánlivé podivínství, odvykl si rychle své samotářství a stal se bledaným a vítaným společníkem. Jeho styky ve společnostech byly plny interessu. Bavil se, dopisoval si s duchaplnými Ruskami. Někdy nevěděl, které z nich by dal přednost, často cítil pokušení vyznati některé více než obdiv svůj. Někdy zdávalo se mu, že by nebylo zle vázati se tu navždy. Ale to vše rozprchávalo se zas jako ohněstroj a nové poměry, události, osoby vystoupily v jeho žití a poutaly a zajímaly znova. Ty předešlé nebyly proto zapomenuty, ale utvořily nové skupeniny, nové konstelace a jeho osud podobal se tehdáž běhu vlasatice v neznámé, vždy nové obzory.

Zpomínal-li uprostřed toho víru na svou vášeň ke Konstancii, na romantiku toho poměru, na jeho blouznivou slast a srdcervoucí trápení, připadal si naivním školákem tehdáž a usmíval se sám sobě.

Čas, změna místa, nové poměry a noví lidé, vše co vždy se odporučuje platně k rozptylení zádumčivosti, nechať má jakoukoli příčinu, osvědčovalo se u něho nad očekávání. Doma nebyl by uvěřil, že je takový účinek možný, a nyní, ve vzdálenosti, divil se, že dříve nepřemohl svoje chmury. Přičítal je nyní tehdejšímu samotářství. Viděl je za sebou jako mlhu. Konstancie, kterou nikdy neviděl, s níž nikdy nemluvil, zdála se mu v upomínce dokonce obrazem vzdušným, líbeznou hrou obraznosti se skutečností, nic než krásnou básní.

Nicméně nesměl se dlouho zamysliti, jinak vystupoval mu onen vzdušný obraz opět na mysl, hra obraznosti začínala opět do pravdy a báseň jevila se skutečností, hodnou, aby byla opěvána.

Jmenovitě jednou, když chtěl býti přítomen služeb božích ve chrámu a když ruským choralům naslouchal, jež konce nebraly, cítil se uchvácen starým kouzlem. Byl by dal svůj život v okamžiku tom za jeden řádek její ruky. Jak byl oklamán skutečností! Sniltě o tom, jak by bylo, kdyby byla Konstancie šťastnou chotí jeho přítele, kterak by si s ní dopisoval, jak by žil takořka žitím jejím, jakby sbíral dychtivě a pln piety každou zprávu o ní. Nyní nevěděl ničeho, byla proň ztracena. Jen byla-li šťastna? Co dělala? Jak žila? Těch několik známých, kterým do Prahy psal, neznali Vítka a nemohli mu o něm zprávy dát.

Naslouchaje krásným prastarým zpěvům ve bludišti chrámu sv. Vasilije v Moskvě za pochmurného dne, kde lampy před byzantickými temnými obrazy svatých fantasticky zářily, zalekl se náhle pomyšlením, že by byla mohla Konstancie zemříti, aniž se o tom dověděl. A od té chvíle měl přelud, jakoby ji viděl ležeti pod střední bání chrámu na sarkofagu a mínil slyšeti úmrtní žalmy jejího pohřbu.

Byl rád, když byly obřady u konce, a od té chvíle nemohl dlouho odhodlati se, aby vešel do chrámu. Bál se, aby se tam jeho snění neopakovalo. Avšak za čas i to přešlo. Opakoval sám sobě, že to vše, co cítil pro Konstancii, nebylo nic, že to byla nemožnost, že by se byl mohl odvážiti seznámiti se s ní. Zajisté byla zcela jiná než ideal, který si o ní tvořil.

Po dvou letech pobytu na Rusi vrátil se rád do Čech obohacen studiemi, zkušenostmi, s novou chutí do všech prací, kterých v Praze byl zanechal a ve kterých pokračovati se těšil.

Byl vyléčen ze svého blouznění. Již to přešlo s první mladostí. Přinášel z Rusi množství příjemných upomínek, které měly méně mlhavý podklad.

Jedna z prvních jeho chůzí byla k Vítkovi. Leželo mu velmi na srdci, aby s ním se smířil a zvěděl, jak žije. Byl připraven na nevlídné přivítání a chtěl něco snésti od něho, počítal určitě na laskavý vplyv jeho choti. Neb že to byla laskavá a šlechetná žena, to nedalo se zapomenouti, to bylo se jevilo jasně, třebať bylo ono blouznění lásky sebe mlhavější.

Vstoupil tedy do toho starého, mile povědomého domu, kde druhdy co student bydlil u rodičů Vítkových.

Důkladná starodávná nádhera domu byla nedávno modernisována vkusem vybraným. Dům nebyl k poznání. Podobal se nyní uvnitř v koridorech pompejanské ville s malbami na obmítce, se sochami a pozlacenými zábradlími. Nové koberce, svěží květiny a ve dvoře, jindy pustém vodotrysk zdály se ohlašovati příchozímu hned při vkročení, že tu nebydlí žal a smutek. Ó byloť jisto, jeho přítel i ona, ta drahá duše, byli živi a zdrávi. Viděl nyní teprv, že vlastně nikdy docela se nebyl zbavil obavy či předtuchy, jakoby byla Konstancie mrtva. Mimovolně jej to znepokojovalo. Vždyť bohužel to bylo možné a on nemusil býti o tom zpraven.

Vystoupil lehce několika skoky na schody a vešel do předpokoje. Ptal se, je-li pán doma, a srdce mu klepalo. Slyšel, že není doma, že přijede až k večeru z venkova právě před divadlem. Zdali zítra bude doma, sluha nevěděl, možná, že prý odjede hned ráno zas a sice na Vítkovku, své letní sídlo, jež Michalovic také dobře znal, kde trávíval příjemné prázdniny.

Zanechal lístek. Pak ptal se a srdce zastavovalo se mu: Je-li též milostpaní vzdálena? Tázal se jen

proto, aby konečně nabyl jistoty, je-li opravdu, beze vší pochyby Konstancie živa.

Sluha odpověděl mu tak, že jej to úplně uspokojilo, opakoval dvakrát: milostpaní, a Michalovic tázal se ho zas něco, jen aby to slyšel ještě jednou.

Bylo to velké ulehčení, sám nebyl věděl, jak velice jej to tížilo. Teď bylo všecko dobře, přemoženo a urovnáno. Předtuchy byly lživy.

Odcházeje Michalovic ohlížel se po domě, kde by našel sebe slabší stopu té bytosti, která mu druhdy vyplňovala celou duši.

Avšak setkával se všude s lesknutým nábytkem a podlahami, s lesklými okny a zrcadly, se zevnějškem věcí, které proň významu neměly. Když se schodů sbíhal, byl by se málem hlasitě zasmál, neb bylo to skoro komické, jak se mu dělo.

Jakási paměť citu pobádala jej, aby hledal stopu Konstanciiny nohy na kobercích schodů, aby se rozplýval pomyšlením, že konečně vešel pod střechu, kde ona bydlí; avšak čerstvé minulé dojmy a jeho novější bytost byly tomu již odcizeny a bylo jim to fadní jako stará vůně dvouleté sušené resedy.

Když vykročil na ulici, přál sobě štěstí ke svému vítězství a cítil s rozkoší nevýslovnou ulehčení, že byl prost bývalé vášně.

Byl přesvědčen, že bude moci zcela klidně viděti paní Vítkovou. Šel do divadla a nebyl nic než zvědav na dojem, který naň učiní.

Rodina Vítkova měla zakoupenou loži, Michalovici bylo snadno nalezti své přátele v divadle. Vzal si místo v přízemí, odkud je mohl snadno v loži viděti.

Přišli právě na začátku kusu a oči všech obrátily se tam. Vítek zářil štěstím a sprostil galantně svou ženu pláštíku. Ona se obrátila a Michalovic ji spatřil poprvé.

Byl překvapen její krásou a gracií. Vypadala jako šestnáctileté dítě v prvním rozkvětu oslňující krásy. Účes vlasů zcela jiný než na fotografii, kterou Michalovic znal, učinil mu ji k nepoznání. Nikdy nebyl by tušil, že to je ona. Takovou nepředstavoval si ji nikdy. Teprv po dlouhém pozorování poznal její tahy.

Bylať nesmírně živa, plna ohně. Vkusná a skvělá toiletta slušela jí jako nikomu na světě. V meziaktí naplnila se lože hostmi a mladá paní udržovala živý hovor. Obracela se však nejvíce ku svému muži a smála se i mluvila s ním přede všemi.

Michalovic nešel k nim. Tak zcela cizou přece si Konstancii nemyslil. Avšak tak krásnou také ne. Málo vychvaloval mu ji Vítek v tom ohledu. Málem byl by se do ní zamiloval znova, ale nyní docela jinak než poprvé, nyní beze všeho blouznění.

Nemohl se tehdáž dosti nadiviti záhadám lidského srdce.

Příštího dne šel opět k Vítkovům. Byli již opět na venkově. Odjeli hned ráno.

Michalovic tázal se, zdali jeho lístek odevzdal. Sluha přisvědčil. „A pán mi ničeho nezanechal?“ tázal se. „Snad jste to zapomněl. Pán zajisté mi něco vzkázal, kdybych zas přišel.“

Nevzkázal mu ani slova. Odejel. Též Konstancie odejela, nechtěli o něm ničeho věděti.

Byla to ona? Změnila se tak? Ona, jež druhdy přátele tak smiřovala?

Divil se znova záhadám lidského srdce a bylo mu trpkou lítostí, že měl býti navždy snad cizincem v domě, kde býval druhdy domovem, kde se cítil šťastným, kde býval milován.

IX.

Michalovic byl vzdálen odsouditi Konstancii k vůli této změně ve smýšlení k němu. Naopak dával sobě vinu, že z Ruska svým přátelům žádné další zprávy o sobě nedával. Na něm bylo smířiti je zas, a když asi týden či dva uplynuly a jeho stále znepokojovalo, že by měl býti přervány přátelský svazek mezi ním a Vítkem, odhodlal se učiniti ještě nějaký krok jemu vstříc. Byl nyní hotov vyzpovídati se raději ze své k víře nepodobné minulé lásky ke Konstancii, než mlčeti déle a zdáti se nevděčníkem a nevěrníkem příteli, jemuž svůj nejkrásnější cit byl obětoval.

Dověděv se v Praze, že Vítek se svou manželkou na venkově mešká, umínil si, že je na letním sídle jejich navštíví stůj co stůj. Doufal, že konečně všecko se vysvětlí.

Nekonal tuto cestu od smrti nebožtíka pana Vítka, jenž tam byl zemřel a v rodinné kryptě byl pochován. Tomu bylo šest roků. Michalovice přemáhaly upomínky, vděčnost mu v srdci překypovala, ty „dobré staré časy“ jevily se mu v upomínce v osvětlení tklivém, růžovém a klid duševní dávno pohřešovaný vanul z nich. Slze polily jej, když si uvedl živě na mysl osobnost bodrou a ryzou starého pana Vítka, úzkostlivou mateřskou péči paní Vítkové, pamatoval se na krásný rodinný poměr toho domu, na nepřerušený mír, který vládl mezi manžely; Karel ovšem rušíval ten mír všelijakými kousky dětinskými, později nepokojnými plány, pak zas známostmi s dámami, kterých rodiče se zhrozili. Tito byli přelaskavi, avšak nedovedli se synem zacházeti. Rmoutili se a plakali někdy zbytečně, viděli hned hlubinu nebezpečí anebo nenapravitelné neštěstí ve věcech, na nichž mnoho nebylo, a jindy jej nevarovali a neuchránili, bývalo-li vskutku zle. Michalovic byl jim neocenitelným rádcem. Jeho přátelství zdálo se jim býti strážným duchem Karlovým.

Michalovic prožil nyní v duchu zas mnohé z těchto výjevů dlouho zapomenutých a zastesklo se mu bolestně po dobrých duších těch rodičů, které miloval jako své vlastní.

Trochu byla mu nyní cesta k zámečku Vítkovic nepovědoma. Za ten čas co tudy nejel, přirostlo kus železnice, spojovací to dráha, a jelo se jinudy. Michalovic sestoupil na stanici a octnul se v místě neznámém, odkud mu bylo požádati, aby mu někdo cestu ukázal. Šlo se lesíkem. Na nebi vystupovala první letní bouře. V lese byla vůně a plno květů. Šel zvolna. Ptal se srdce svého, smí-li jíti s dobrým svědomím ku svému příteli, bude-li mu možno hleděti docela klidně jemu a jeho ženě do očí.

Nechal srdce odpovídati, mluviti, naslouchal mu a zkoumal ho. Uvedl si v paměť krásnou paní Vítkovou, jak ji v divadle byl pozoroval a studoval tak, že by byl mohl z paměti její podobiznu vykresliti.

Dobře vypadla zkouška. Nic nehnulo se v jeho

nitru krom onoho stesku po starých Vítkových, krom vášnivé žádosti, aby byl s Karlem smířen. Byl sebe jist. Věděl vždycky kdy možno na sebe počítati, věděl kdy si má nedůvěřovati. Tato vzácná vlastnost byla základem jeho karakteru.

Bývalá Konstancie jeho snů uletěla mu, zmizela z jeho obzoru a on nezdržoval tu drahou podobu. Více než cokoli jiného zahnala ji skutečnost, podoba Konstancie jak opravdu byla zcela jiná než si ji byl představoval. Bylať to žena krásná, k zamilování, avšak toho nebezpečí, před nímž druhdy tak prchal, neshledával.

Snad bylo to také tím, že byla doba blouznění již za ním. Zadumal, zamyslil se a jeho kroky vázly. Když z háje vyšel, orientoval se již v krajině povědomé, zelené a pahorkovité. Viděl cestu, po které mohl býti za čtvrt hodiny v zámku.

Mrak roztahoval se po obloze, začalo hřmíti a první bílý blesk psal ve vzduchu elektrickém noty k choralu hromu.

Posud nepršelo a Michalovic urychlil krok, aby dešti ještě ušel. Ale bouře hnala se přes pahorky, stahovala se a skláněla se nad krajinou.

Blesky se křižovaly hromem doprovázeny, dešť se lil a cestující nebyl ještě ani na půl cestě. Jelikož nebylo nikde úkrytu, šel ku předu celý zmoklý, jakby jej z vody vytáhl. Při tom měl ten trapný pocit, který ve člověku se vzmáhá, neví-li, bude-li vítán na místě, kam zaměřuje. Michalovic pomyslil si s trpkým úsměvem, že jeho hostitelé aspoň ze soucitu jej přivítají, uvidí-li ho přicházeti tak zmoklého, že ho snad nezapudí od svého krbu ledovým přijetím.

Když zahnul cestou, viděl náhle zámek pod lesem, který stráň pokrýval. Ten povědomý, milý zámek! Právě vyjasnilo se, dešť se umírnil a na zámek padalo bledě zlaté osvětlení jediného paprsku, deroucího se skrze oblaka.

Michalovici vrátila se důvěra v jeho přátele. Urychlil krok a pospíchal k pohostinnému jindy zámku po rozmočené cestě. Již byl tak blízko, že rozeznával novoty kolem něho, mezi jiným novou mříž vkusné práce místo staré rezovaté. Mříž rozletěla se a povoz vyjel úprkem.

Michalovic zastavil se a hleděl mu vstříc. Jel rychle. Byl mu blízko, nyní jel kolem něho a v kočáře polokrytém seděla jediná dáma.

Dívala se na něj z daleka, pak zdálo se jakoby jej poznávala, vyhnula se z kočáru, měla hnutí, jakoby chtěla zastaviti, avšak snad viděla, že se mýlila, a kočár uháněl dále.

Michalovic díval se za ním, až mu z očí zmizel. Můj bože! Kdo to byl? Tato tvář méně krásná než paní Vítkové, ale výrazu tak nezapomenutelného, ta byla Konstanciině fotografii podobna. Byl by přísahal, to že je Konstancie. A ona jakoby byla též jeho poznala v tom chvatu jízdy, v dešti a bouři, jež posud nedobouřila.

Michalovici bylo jakoby jej cosi rozumu zbavovalo. Ještě před chvílí po přísné zkoušce dal sám sobě vysvědčení, že je se svým blouzněním hotov, že je to za ním, že nad to dospěl. A hle, nyní byl vytržen opět rázem do téže nálady skoro tajuplné, kde sám sobě nemohl vysvětliti, co s ním se děje.

Což měla domácí půda proň takový kouzelný vplyv? Chtěl se rozpomenouti na minulé dva roky, které tak příjemně byl prožil na Rusi a bylo to jako zapadlé za ním. Podobalo se to pohádce, v níž někdy tak se děje, že paměť člověka bývá rouškou zahalena jakýmsi okouzlením.

Michalovic nedbal nyní deště, blesku a hromu znova vrátivší se bouře. Šel krok za krokem, nedívaje se na cestu, jako náměsíčník. Byl vskutku jako ve snách a pak ohlédl se zas, kudy kočár byl zmizel.

Vybral se trochu z toho a tu myslil, že to vše bylo pouhým přeludem jeho obraznosti a že ani pravda nebylo, co mínil viděti, že tudy nejel kočár a jel-li, byla-li v něm dáma, že bůh ví jakou podobu měla. Toliko on viděl v ní svou bývalou vybásněnou Konstancii. A přece viděl ji opět v duchu tak živě, jak jen ji mohlo oko zachytiti ze skutečného zjevu. Nebylať ani na vlas taková, jak si ji myslíval. Její barvitost byla světlejší, její oko živější, její tahy jemnější, její výraz takový, jak si ho sám nevymýšlel, a přece zas byla to ta, jež mu děkovala za knihy, tak že jen on tomu rozuměl, čím jí byly, byla to ta, jež mu rozuměla beze slov z dáli, bez spojení, bez pohledu, ta která jej milovala tak že to cítil, že o tom byl přesvědčen, aniž o ní cos věděl bližšího. V jejím milém obličeji byla nevýslovná slast, pro něj šlo jakési světlo z jejích tahů, byl lákán k ní mocí tou, která mu byla dříve již známa při pouhém doslechu o ní a které se strachoval. Nyní byl do ní vtržen bez milosrdenství.

Či byla by to přece jen hra obraznosti? Kdo byla ta dáma, jež ho tak znepokojila? Snad byla to osoba neznámá jemu, jakási návštěva, jež od Vítků odjížděla. Probůh! Jen míti zase svůj rozum. Jen zpamatovati se přál sobě.

Již byl u zámku zcela blízko a čím blíže přicházel, tím více váhal. Již opět přestalo pršeti a chladný vítr profukoval mu mokrý oděv. Ale on toho necítil ani.

Náhle projela mu hlavou myšlenka, jež ho ohromila.

Což byla-li dáma, která kolem něho jela, vskutku Konstancie, paní Vítková a ona v divadle někdo jiný, snad přítelkyně domu, snad cizinka jakási.

Bylo-li tomu tak, bylo vše ztraceno, a Michalovic propadl navždy osudu nešťastně milujících. Tak zdálo se mu aspoň v té chvíli.

To první shledání. Pravdu míval, když se ho střežíval. Nyní byl znova uvržen tam kde býval, znova měl trpět a zápasit. Ale on neměl více té síly jako jindy. Vše má svoje meze.

V zoufalém okamžiku tom umínil si, nyní že nebude více zápasiti, že půjde svému osudu vstříc. Zápasil dosti, nyní chtěl vše tragicky skončiti.

Dal se vpustiti do zámku a vše kolem něho zdálo se mu zmotané a celý svět, osudy lidstva a veškeré tvorstvo zdálo se mu motanicí.

Týž sluha, s nímžto byl v Praze mluvil před několika dni, přivítal jej a nyní zcela jinak než tehdáž, kdy jej svým lokajským cizím pohledem urážel. Nyní zacházel s ním jako s nejlepším přítelem toho domu, jakoby ho byl právě dnes na jisto očekával.

Litoval nesmírně, že zmokl, a prosil, aby vešel, že

hned mu se vším poslouží, že dá zatopiti v hostinském pokoji, čehož bude prý třeba ve chladných zdech zámku. Ani nečekal, až by se Michalovic tázal, zdali jsou páni doma a chtějí-li ho přijmouti. Rozumělo se samo sebou, že byl rád viděn, že byl jako doma.

Chvíli myslil Michalovic, že se vrátily staré časy a že je opět u dobrých přátel svých, u nebožtíků starých pánů.

Byl vskutku unaven a uchvácen i dal se mlčky uvésti do téhož pokoje, kde bydlíval co student.

Míval ten pokoj s vyhlídkou do lesa tak rád. Byla posud táž malba na stěnách, týž nábytek v něm. Byl by málem zaplakal.

Konečně tázal se: „Je pán doma?“

„Bohužel,“ sluha odpověděl, „neráčíte míti štěstí, milostpán odejel s milostpaní včera do Mnichova, kdež zůstane čtrnácte dní, a slečna, jež zde chtěla zůstati ten celý čas, byla dnes telegraficky povolána k panu Moravci. Odejela před chvílí. Ale neračte se horšiti, mám rozkazy, abych Vašnosti ve všem posloužil a abych vás zde pozdržel jak dlouho možno. Milostpán byl by k vám poslal již dříve, kdyby byl měl vaši nynější adressu.“

To řka odběhl a přinesl Michalovicovi suché prádlo, obuv a župan, čeho potřeboval nutně, a odnášel jeho mokrý oděv.

Michalovic oblékal se mechanicky. „Slečna? Slečna?“ tázal se sám sebe a nahlas sluhy: „Prosím vás, o jaké slečně mluvíte?“

„O slečně sestře milostpaní, o slečně Moravcové, která bydlí u nás od pánova sňatku.“

„Byla to ona, kterou jsem potkal prvé v kočáře?“

„Zajisté, odjela k svému panu otci, jenž onemocněl.“

„To byla slečna Marcella?“

„Ne, prosím, račte se mýliti v jmenech. Milostpaní jmenuje se Marcella. Slečna jmenuje se Konstancie. Dovolíte-li, přinesu sem čaj. V krbu hoří, hned zde bude teplo. Směl-li bych si dovoliti radu, myslím, že by bylo nejlépe kdybyste si lehl, abyste předešel nastuzení.“

Odešel. Michalovic stál tu jako z kamene.

„Můj bože, co se děje se mnou, jsem začarován?“ zvolal.

Klesl na pohovku a nebyl schopen myšlének.

X.

Když sluha opět se objevil, pravil k němu: „Nemýlíte se? Jmenuje se slečna vskutku Konstancie?“

„Poroučíte-li, najdu někde její navštívenku.“

„Jen nechte, je to omyl tedy můj. Ale jak dlouho je pán váš ženat? Nevíte to? Jste snad nedávno v domě.“

„Vím to určitě a mohu Vašnosti posloužiti. Milostpán je rok ženat a já jsem u něho ve službě od jeho svatby.“

„Rok? Nemýlíte se? Jsou tomu naopak dva roky a měsíc.“

Sluha poklonil se s potlačeným úsměvem. „S Vašnostiným dovolením, vím to určitě a mohu se vykázati . . . .“

„Dobře, dobře. Přijíždím z daleka a paměť se mi popletla. Je tomu tedy rok.“

Propustil sluhu a zůstal sám. Co stalo se hned po jeho odjezdu? Jaké bylo v tom tajemství? Konstancie byla tedy svobodna! Byla to ona, kterou viděl, která jej okouzlila, byl jí na blízku nyní, byl zde vítán. Zítra snad by ji uviděl. Ne, to bylo nemožno. Nevydržel ve svém pokoji. Byl v domě sám a byl tu pánem.

Vyšel a procházel se ve všech pokojích. Sluha mu je ochotně otvíral. Vešel do Vítkova pokoje a setkal se tam s velkou podobiznou jeho manželky. Bylať mistrně provedena. Zastavil se před ní a studoval její sličné tahy. To bylo tedy to chorobné děcko? Vyvinovala se bezpochyby rychle a úžasně.

Michalovic sestoupil do salonu. Tam setkal se s podobiznou Konstanciinou v oleji malovanou na pilíři mezi okny.

Konečně ji viděl zblízka v životní velikosti k promluvení podobnou. Viděl ji bez vyrušení, bez výčitek svědomí.

Malíř zachytil věrně její okouzlující výraz. Z očí na diváka hledících vycházela jí mírná sladká záře, jež do srdce mu vnikala.

Díval se dlouho na ni a zapomněl diviti, tázati se a pochybovati.

Byl ukolébán v nevýslovnou slast. Avšak náhle vyrušil se a jakoby procitl, ulekl se co činil.

Což, byla-li to přece žena jeho přítele? Tu viděl před sebou tak bezedný žal, tak šílené pokušení, tak sběsilé události, že nezbývala než smrt.

Odvrátil se od podobizny, šel k oknu. Slunce zapadalo v záplavě zlata a nachu, duha klenula se na vyjasněném nebi. Sešel do zahrady a navštívil v ní všecka povědomá místa, kde jindy rád meškával. Když se stmívalo, vešel zas do domu a zase obcházel a hledal staré upomínky a divil se, co s ním se dělo. Všude bylo již šero a divné obrazy, divné myšlénky jej obklopovaly. Nikdy, co byl na světě, nebyl v také nejistotě a nevěděl méně co mu přinesou příští dnové. Jen to bylo jisté, že měli proň na rozdanou buď štěstí nejvyšší, o jakém kdy snil, neb nejhlubší neštěstí, jakého kdy se obával.

Sluha vytrhl jej z jeho dumání oznamuje mu, že večeře naň čeká v jídelně. Sledoval jej němě a našel skvělé osvětlení v útulné jídelně naplněné čínským porcelánem a květinami. Na stole bylo jen pro něj přistrojeno, ale tak skvostně a delikátně, jako kdyby jej hostil kouzelník v zakletém zámku.

To přispívalo valně k celému dobrodružství tomu pohádkovitému. Ten prázdný dům se stopami nedávné přítomnosti obyvatelů, ta úslužnost kázána vzdálenými hostiteli, samota, ticho, v zahradě půvab večerní po bouři a k tomu ty záhady poměrů. Ta bouřící láska, slibující ráj či peklo. Ve všem byl půvab a kouzlo k nevypsání, skutečnost osvědčovala se v mistrném sestrojení báječných situací.

Celkem přemáhalo to vše Michalovice tak, že se tomu s rozkoší skoro nepochopitelnou oddával.

Posadil se za stůl a shledával, že je chuť jeho dobrá přese všecky dojmy a nepokoje jeho srdce. Začal věřit a doufati v báječné události, ve štěstí lásky, v ráj rozmilého domova.

„Vy mne zde hostíte jako krále,“ pravil k sluhovi, „to mne uvádí skoro v rozpaky za nepřítomnosti pánů.“

„Vše bylo tak nařízeno slečnou Konstancií,“ sluha odpověděl.

„Což mne slečna očekávala?"

„Slečna řídí mladé paní dům a vede jí hospodářství. Když jsem přijel z Prahy a vyřizoval, kterak jste po druhé marně přišel návštěvou, nebyla k potěšení, a byl jsem plísněn, že jsem se neptal na Vašnostinu adressu. Já ovšem nevěděl jsem, s kým mám čest mluviti, že ráčíte býti dávným přítelem. Pak přichystali jsme vše ve vašem pokoji, abyste jej našel jak jste ho měl rád. Bylo mi uloženo, abych Vašnost zdržel, kdykoli byste zavítal v nepřítomnosti pánů."

Tím sluha jej bavil a vypravoval mu každou podrobnost Konstanciina nařízení.

Tak vítal jej zde tedy její duch a její vřelá přízeň.

Odtud to konzlo, ten půvab.

Byla to ona. Byla to ona. (Dokončení.)

Pokání Savelja.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

III.

Přišla noc, mrazivá, pustá; divoký vítr lomcoval stromovím až praskalo a srážel dolů suché větve. Těžké mraky honily se prudce přes úzký srpek přibývajícího měsíce. Vesnice byla němá a jako po vymření. Bylo sotva osm hodin, ale ve všech chalupách ženy i děti již ulehly majíce srdce těžké od pláče.

Mužové nespali. Shromáždili se bez světla v jizbě starešinově, hledali spásy a nenalezli. Prodání hospodářského náčiní a hubeného, uondaného dobytka mohlo býti jenom slabou výpomocí. Přijde jaro, jak potom orat, přijde rok snad úrodnější, jak zůstat bez koně a bez pluhu? A ty jejich dcery, mají je nechat odejít? . . . Někteří klonili se k tomu. Jest to smutná pravda, že bída rozrušuje u ruského sedláka všechen cit, ano i cit rodinný a sotva zanechává netknutý i pud; láska k dítěti jest mocná v srdci matky, která je zrodila a kojila, avšak dcera dorostlá odkázaná v jizbě k zdrženlivosti a mlčení skoro už ani není dítětem, které se odchovávalo.

Avšak Iljuša nemohl se odevzdati do této myšlénky, on, nemaje synů, miloval své dcery, tak krásné, tak silné, že prací stačila každá za muže. Nad to věděl, že jest u zemana velmi zle zapsán pro leckterous nepovolnost ze starších dob a byl si jist, že bude prvním, na kterého neštěstí přede všemi jinými s nejkrutější ranou dopadne.

„Tedy nikdy!" pravil po dlouhém se radění přerušovaném často smutným tichem, „nikdy nesvolím, aby mi prodal mé dcery jako ovce! A vy víte, že nás i o tu kupní cenu ještě ošidí . . . Ne nechci!"

„A co tedy chceš? Smrt všechněm nám?"

„Nikoliv," odpověděl Iljuša duše svůj hlas —, „smrt jemu . . ." Nastalo ticho. Nebylo nikoho mezi těmito muži, jenž by si byl sám v sobě již stokrát nepomyslil, že jedině smrt jej tohoto děsného jha sprostí: ani jeden neodvážil se to vyslovit. Teď zdálo se, jako by hrozné to slovo nebývalo slyšeno.

Za nějakou chvíli hrobového mlčení pokračoval Iljuša:

„Není to tak těžké; má u sebe jen ženy; mužové líhají v čeledníku. Bude to trvat okamžik — a budem svobodni."

„A potom?" ozval se hlas neprojevující jiného odporu.

„Potom? Nic! Paní bude dědičkou, a ona není zlá."

„A soud? a krev?"

„Když se zardousí, nebude krve," odpověděl Iljuša s klidem, jenž svědčil, že všechny tyto námitky již v duši byl předvídal. „Bude to náhoda — mrtvice."

„Spí sám?" tázal se hlas.

Nevědělo se, kdo mluví v té čiré tmě.

„Sám ve své ložnici. Paní a dcera spějí v druhém křídle domu blíže komorných. Není třeba činit hluku!"

„A psi?"

„Zabíme dvě nebo tři slepice a dají se jim ještě teplé. To jim chutná, ani nehlesnou."

Ticho nastalo poznovu.

„Je nás tuze mnoho," pravil Iljuša, „pět nás dostačí, ano, čtyř je dost, jestli chcete."

„Je silák," podotknul hlas z kouta, „bude se bránit."

„Tedy pět! Dobrý roubík do úst postačí na začátek a nezbude mu mnoho času se bránit. Ujednáno?"

Toto hrozné ticho nastalo po třetí.

„Ujednáno?" opakoval Iljuša s přízvukem hněvu. — Nikdo neodpovídal — „Jste baby!" vzkřikl a odplivnul na zem z opovržení.

„Ujednáno," ozvalo se ze čtyř nebo pěti úst těch nejstatečnějších, avšak nikoliv bez hrůzy.

„Tedy volejme se! Kdo je zde?" pravil Iljuša s hlasem, jímž chvělo se vědomí vítězství.

Sedláci jmenovali jeden po druhém až do posledního.

„Přísaháte, že budete mlčet, že raději umřete, než byste hlesli?"

„Přísaháme," odpověděli všickni hlasem pevným.

„Při spasení své duše?"

„Při spasení své duše!"

„Kdo půjde se mnou?"

„Vol sám," odpověděl hlas. „Činíme to pro dobro svých rodin a celé vsi, není to dílo pomsty; vol koho chceš, každý půjde s tebou."

Iljuša jmenoval čtyry silné muže, o nichž věděl, že jsou nejneohroženější a nejnespokojenější.

„Počkáme ještě dvě hodiny," pravil, „až měsíc zajde. Tu usíná; překvapíme jej v prvním spaní. Vy ostatní jděte spat a dělejte jako byste o ničem nevěděli. Zejtra musí se všechno dít jak obyčejně."

Z půlnoci sledován svou četou překročil Iljuša odhodlaně příkop ohražující dvůr. Psi temně zaskučeli,

avšak po teplých slepicích přijali vcházející jako přátele. Dveře domu zapadlé jenom na kliku otevřely se zvolna a spiklenci, znající chodbu, dostali se ku dveřím ložnice Bagrianova tak málo střežené jako ostatní dům.

V koutě hořela lampa před svatými obrazy; světlo prosvitající ven od prahu zarazilo na okamžik ty, kdož vstoupiti chtěli dávajíce v sázku svůj život. Naslouchali, ani hles neobyčejný nedorážel v sluch. Hluboké oddychání spícího Bagrianova, zapraskání podlahy pod jejich nohama, zakvílení ptáka v dáli, to bylo vše.

Vstoupili.

Tím okamžikem vzpřímil se Bagrianov na posteli. Chtěl vzkřiknout, avšak pevný roubík vtisknutý mu do úst udusil jeho hlas a on napolo se duse klesl nazpět do postele.

Vrahové stanuli a pohlíželi naň.

Jich nepřítel byl v jejich moci, nezbývalo než připraviti jej o život. Avšak to, co zdálo se jim býti tak jednoduché vůči očekávanému nebezpečí a zápasu, stávalo se nyní hrozným vůči tomuto člověku bez obrany.

Bagrianov, nepohnutý díval se na ně divokými zraky. Jeho tvář, napolo zakrytá šátkem náhle změnila výraz; prsty pravé ruky, jedině volny jsouce ve svém pohybu pokoušely se o poznamenání prsou znamením kříže mezi tím, co se v jeho pohledu zračila modlitba.

„Co chce?“ tázal se jeden ze sedláků.

„Snad se chce pomodliti k bohu, než zemře,“ odpověděl druhý.

„Poslyš pane,“ pravil Iljuša, „ty umřeš, protože jsi tvrdý a krutý k nám a hluchý ku hlasu milosrdenství . . .“

Nevědomky mluvil tento nevzdělaný člověk řečí vznešenou, skoro biblickou, řečí písma čteného slovanštinou v ruských kostelích.

„Chceme, abys umřel,“ pokračoval, „neboť jenom smrt osvobodí nás od tebe; avšak nechceme, aby tvá duše přišla k zatracení. Lituj svých hříchů a modli se k bohu, aby přijal hříšnou tvou duši do nebeského království.“

Bagrianov stále pohyboval prsty na prsou.

„Nemůže ani udělat kříž,“ pravil jeden ze spiklenců. „Rozvaž mu pravou ruku, aby se mohl pomodlit.“

Iljuša rozvázal ihned pravou ruku Bagrianova, který volnosti své užil, aby ukázal na obrazy a evangelium, ležící otevřené na pulpitu. Tento nelítostný člověk, tento neúprosný pán modlíval se zbožně ráno i večer a nikdy neulehl, aniž by byl přečetl několik veršů z písma.

„Chceš číst?“ pravil jeden ze sedláků. „Ne, raději se modli; je to lepší.“

Bagrianov stále pokorný a oddaný učinil pohyb záporný a vztáhl pak znova ruku ke knize. Na tom samém pulpitu stál kříž.

„Chceš kříž?“

Bagrianov dal znamením na jevo, že chce.

„Podejte mu kříž, ať jej políbí,“ řekl Iljuša. „Avšak dej pozor, jestliže vzkřikneš, zadrhnem ti hrdlo a nebudeš mít času k pokání. Podejte mi šátek, vy tam.“

Podali mu šátek s okem, navlékli jej na hrdlo Bagrianovi a Iljuša vzal za konec; na to přinesl jeden kříž, kdežto druhý odjal roubík z úst svázaného.

Bagrianov oddechl si z dlouha a z hluboka zavíraje oči ze strachu, aby nevypuknul z nich záblesk radosti. Byl to obromný krok nabyti opět řeči. Od té chvíle byl si skorem jist, že jest zachráněn.

„Moji drazí,“ pravil mírně, „jsem velký hříšník proti vám i proti bohu; avšak dopřejete-li mi času k pokání, přísahám vám, že po celý svůj ostatní život budu hleděti, jak bych napravil zlo, které jsem vám učinil.“

Řeč byla dlouhá, ale dobře zosnovaná, a on byl měl času ji zosnovat.

„Tak,“ pravil Iljuša pohrdlivě, „my tě známe, tak mírně mluvíš dnes a zejtra nás pošleš do Sibíře.“

„Nepošlu, přísahám!“ řekl Bagrianov znamenaje se křížem. „Chápu nyní všechno zlé, kterým jsem vinen, neboť zlo mé je toho příčinou, že vy dopouštíte se hrozného zločinu vraždy, tak ohyzdné před bohem. Ať hřích ten padne na mne zpět! Kdybych býval byl pánem mírným, shovívavým, nikdy by vám byl v hlavě nevznikl úmysl, jejž vám církev nikdy neodpustí a jenž vydává duše vaše hněvu Všemohoucího!“

„Mysli na duši svou a ne na naši!“ řekl Iljuša drsně. „My máme času na pokání, ale ty — tvé minuty jsou sečteny! Rychle, pros Boha o milosrdenství, a skončeno.“

„Necháte-li mne na živu, moji dobrodincové,“ pokračoval Bagrianov hlasem více přesvědčujícím, „odpustím vám celý váš dluh, potom vám dám ihned obilí na zimu. Můj špýchar je plný, vy to dobře víte, a já každému daruji pytel zemčat.“

„Málo dáváš,“ pravil jeden ze sedláků.

„Skončeno!“ odpověděl Iljuša ovinuje šátek kolem ruky.

Slovo sedlákovo dávalo Bagrianovi naději, že, slíbí-li více, může se zachránit. Všichni spiklenci nebyli také tak odhodlaní jako Iljuša a pomýšlení na vraždu, na jejíž trest jim vzpomněl, zatřáslo jejich bázlivým svědomím.

„Pytel zemčat pro každého mužského v celé vsi chtěl jsem říci, a po půl pytli ženám i dětem. A potom byl bych vám odpustil zálohu obilí, kterou již máte, na příští rok.“

„Dosti!“ řekl velitelsky Iljuša, jenž cítil, že mu nepřítel uniká. „Je konec!“

Zatáhl šátkem, ale soudruzi zadrželi mu ruku.

„Chce-li pán učinit, co povídá, a ještě něco málo k tomu, bylo by zbytečno jej zabíjet.“

„Budiž,“ odpověděl Iljuša, „cítím pruty na svých zádech a mé rozedrané tělo, přežije-li to, půjde do Sibíře. Vy jste tomu chtěli, bratří! Děj se vůle vaše. Nehledal jsem než vašeho dobra.“

Posadil se na židli obrácen k nim zády.

„Cože nám dáš, jestli tě necháme na živu?“ pravil jeden ze sedláků mezi tím, co druzí nerozhodní hleděli na Iljušu, jenž neviděl již ničeho kolem sebe.

„Dám vám louku u řeky, paste tam svůj dobytek,“ pravil Bagrianov cítě se zachráněna.

Louka ta byla nejlepší v okolí, celý kraj jí záviděl. Zavodňovaná, dávala tak hojnou píci, že vynášela zemanu sama o sobě tisíc rublů ve stříbře. Sedláci, přemoženi dívali se jeden na druhého.

*

„Dnes slibuješ, a zejtra nesplníš,“ pravil jeden z rozhodnějších. „Nač slibuješ?“

„Na spásu své duše!“

„To nestačí,“ pravil sedlák. „Člověk hřeší, pak se kaje, a Hospodin je milosrdný. Přísahej na něco jiného.“

„Přísahám na kříž!“ pravil Bagrianov a oči svítily mu radostí.

Přinesli kříž.

„Přísahej, že odpustíš nám dluh na obilí, za dvě leta minulá a za rok příští.“

„Přísahám!“ řekl Bagrianov.

„Do slova to opakuj!“ pravili sedláci plní nedůvěry. Bagrianov opakoval vše do slova.

„A že nám dáš obilí a zemčata, jaks to slíbil.“

„Obilí a zemčata, jak jsem slíbil,“ opakoval věrně zeman. „Přísahám.“

„A louku u řeky, tak, jak je?“

„Tak jak je, se všemi stohy sena,“ opakoval Bagrianov, „přísahám. A co ještě?“

„Že nikdy živé duši nehlesneš o tom, co dělo se dnešní noci,“ pravil Iljuša náhle se zvednuv, „že budeš dobrý k sedlákům, čistý k našim dcerám, poctivý v počítání roboty — na vše to přísahej!“

„Přísahám, že nikdy nehlesnu o tom, co se zde dělo,“ opakoval Bagrianov; „přísahám, že budu dobrý k vám, zdrženlivý k vašim dcerám a poctivý v účtech.“

„Přísahej na svou nesmrtelnou duši, na své spasení a na kříž, na kterém umřel náš spasitel za nás všechny za nás jako za tebe,“ opakoval nevědomý hlasatel rovnosti.

„Přísahám na svou duši, pod svým věčným zatracením a na tělo Krista, jenž zemřel za nás.“

Sedláci poznamenali se křížem a políbili krucifix. Bagrianov učinil jako oni.

„Teď, moji holoubci mne odvažte,“ pravil s úlevou.

Rozvázali ho. On vstal, protáhl své velké tělo a učinil několik kroků. Jeho oko, plné výsměšné zlomyslnosti, setkalo se se zasmušilým pohledem Iljušovým. Tento hledal marně nějakou zbraň kolem sebe.

„Jsme ztraceni,“ pravil ku svým soudruhům, „avšak vy jste tomu chtěli. S Bohem!“

Odcházel se vztýčenou hlavou kolem Bagrianova stojícího tu ještě s tím výsměškem na tváři.

„Nezapomeň, že jsi přísahal!“ pravili sedláci, jichž zmocnila se pojednou neurčitá, nevýslovná hrůza.

„Buďte bez starosti, přátelé,“ odpověděl zeman provázeje jich až ku prahu domu. „Zejtra podpíšem postup louky obci. Dobrou noc!“

Sedláci odcházeli se sklopenými hlavami za Iljušou, jenž kráčel nohou pevnou, odměřeně a s hlavou vztýčenou jako člověk, jemuž všechno, co se stane, jest již lhostejné.

Když zmizeli na záhybu cesty, otevřel Bagrianov bez hluku dveře domové a vešel do stáje. Zbudil kočího a mluvil k němu s neobyčejnou vlídností.

„Zapřáhni dva dobré koně,“ pravil, „otoč senem kola drožky a kopyta koní, mám co dělat v městě, a není potřeba, aby zde věděli, že jsem odejel.“

Za půl hodiny potom ujížděl povoz tiše po cestě vyrovnané pískem. Vesnice i bojarský dům splynuvše v jednu černou spoustu ztrácely se ve tmě pod oblohou, svíjející se v bouři. V tom okamžení, kdy zajeli na hlavní silnici vedoucí k vlastnímu sídlu gubernie, natáhl se Bagrianov pohodlně ve své drožce a usmál se bez hlesu.

„Hlupci,“ pravil polohlasitě.

IV.

Slunce bylo již dvě hodiny na obloze, když Bagrianov přijížděl do města. Dal se ihned dovézti na úřad. Generální guvernér, jemuž návštěva jeho ohlášena, přijal jej chladně.

„Vaši sedláci vás chtěli zabít dnes v noci, pravíte? Jaká byla jejich stížnost? neboť mám za to, že se bez příčiny k takovémuto skutku neodhodlali.“

„Nechtěli splatit obilí, ani to, co jsou mi dlužni od setí, a prostředek ten zdál se jim býti nejlacinější.“

„Měli jste u vás lepší žně než u vašich sousedních statkářů?“

„Neměli vaše excellencí,“ řekl Bagrianov hryza se do rtů.

„Konečně — vy jste pánem,“ pravil guvernér, „a není to věcí mou. Vy pravíte, že vás ušetřili?“

„Jak vaše excellence sama vidí“ — —

„Za jakých podmínek?“

„Na podmínkách málo záleží; každý slib vynucený násilím a hrozbou jest před právem neplatný.“

„Zajisté,“ pravil guvernér se souhlasným pokynutím. „A není pochyby, že první z těchto, tak málo důležitých podmínek bylo zachování tajemství — a ovšem, vy jste je přišel udat?“

„To vás překvapuje, excellencí?“ pravil Bagrianov tím ironickým tonem, jenž činil celou jeho podstatu. Cítil, jak se mu krev začíná vařit hněvem pod zraky tohoto poctivce.

„Nikoliv, pane Bagrianove, mne to nepřekvapuje. Vy tedy chcete, aby se věc vyšetřila?“

„Mé udání přece dostačí, myslím?“

„Ne docela, avšak, máte-li svědků . . .“

Tvář Bagrianova se zachmuřila. On, šlechtic, vyzýván, aby podal důkazů! on dáti se postavit tváří v tvář před tyto sedláky!

„Dejte je vyslechnouti, excellencí, to, myslím, dostačí; avšak zatím prosím, aby se mi dala ozbrojená moc k ochraně před těmito ztřeštěnci.“

„To jest jen spravedlivé . . . . . Víte, že čeká knuta a Sibíř tyto nešťastníky . . . tyto bídníky chtěl jsem říci?“

„Tak doufám,“ odpověděl Bagrianov.

„Je dobře, pane; vaší žádosti bude vyhověno. Ještě dnes večer bude vesnice obsazena vojskem.“

„Díky, vaše excellencí,“ řekl Bagrianov obraceje se ku dveřím.

Měl již ruku na klice, když generální guvernér hněvným pohybem ruky shodil knihu ležící na kraji psacího stolku. Bagrianov se obrátil. Oba mužové hleděli si chvílku do očí.

„Víte, pane Bagrianove,“ pravil guvernér, „že vaši sedláci velmi špatně učinili, když vás nezabili hned?“

„To není můj skromný náhled,“ odpověděl zeman. „Jsem vaší excellencí nejoddanější sluha.“

Generální guvernér chodil chvíli sem a tam po síni pln onoho hněvu, jenž zachvacuje poctivce vidoucího unikati ničemu. Konečně nevida východu zastavil se, smačkal hněvivě několik papírů a napsal rozkaz, aby vesnice Bagrianovka byla obsazena vojskem.

„Není na světě mnoho lotrů tohoto druhu," mručel do sebe podpisuje rozkaz s hněvným pohybem ruky; avšak, jak málo jich jest, zneucťují naši zem v očích našich i ciziny. Kdyby ho jen byli zabili!" dodal se zjevnou lítostí.

Bagrianov dal se dovézti do nejpřednějšího hôtelu. Byl to velký cihlový dům obílený zevně i vně; hnědé šváby jezdily jako střely po podlaze pečlivě vydrhnuté; divný ošklivý zápach vypařoval se ze žíněnkových, již velmi opotřebovaných pohovek; sklepníci v červených košilích a s velmi špinavými ručníky přehozenými přes ruku pobíhali sem a tam nosíce tácky plné koflíků čaje na třech prstech a ve výši svých uší.

Při vstoupení Bagrianova bylo pozorovati zvědavé hnutí mezi hostmi; od nejodlehlejších stolů natahovali krky, aby lépe viděli hrozného bojara s bílým vousem, kterýmž chůvy strašily děti jako vlkodlakem.

Bagrianov, jemnž tato zvědavost více lichotila, než aby jej urážela, dotknul se rukou okraje svého klobouku.

„Dobré jitro pánové," pravil.

Bojácné „Dobrý den" mu odpovídalo; neboť jestli že se ho někdo zrovna nestrachoval, obával se každý jeho důvěrnosti.

Jeden ze sklepníků chvátal položit ubrousek na stůl, jenž uprázdnil se jako učarováním, a Bagrianov se pohodlně usadil. Ticho po celém sále trvalo dál; hostinský přiblížil se uctivě a pozdravil až k zemi.

„Čeho si přeje vaše milost?" pravil pokorným hlasem.

„Má milost chce obědvat; přines, co máš nejlepšího a rychle."

Za chvíli byla jídla připravena.

„A zavařené," dodal Bagrianov. „Já zavařené rád."

Hostinský zmizel jako čínský stín.

Velká osoba v městě, soukenník, konečně se odhodlal zapřísti hovor.

„Ah, vaše milost přijela do města," pravil trna sám nad svou odvážlivostí.

„Jak vidíš," odpověděl Bagrianov natahuje se na dvě židle.

„Dovolte nám tázati se, zdali jen k pouhé zábavě, nebo snad v záležitostech," pokračoval obchodník dodávaje si srdce.

„Pro jedno i pro druhé," odpověděl Bagrianov s tváří příjemnou; „avšak dnes nekoupím ničeho, Andreji Prokoviči."

„Ach, nemluvím k vůli vlastnímu prospěchu. Vaše milost nepřijela tedy k vůli nakupování?"

Přinešená jídla sprostila Bagrianova odpovědi. Jal se jísti s opravdovou chutí. Pohnutím minulé noci a mrazivým říjnovým jitrem vyhladověl. Pojedl hojně a zavlažil oběd lahví Bordeauxského — měl rád francouzská vína — dal si dáti koflík kávy, pak odšoupnul se až ku zdi a houpal se na židli. Odtud pak vrhal na přítomné své výsměšné pohledy.

„A teď, drazí holoubkové, chtěli byste jistě vědět, proč jsem přijel do města?"

„Aj ovšem, vaše milosti," pravil tlustý kupec s nadělanýma tvářema, sedící poblíže.

„Nuže tedy, milení bratři, chci uspokojit vaši zvědavost. Přijel jsem, protože mne moji mužíci — ta sběř — chtěli dnes v noci zavraždit."

Šum překvapení, více než hrůzy, projel shromážděním.

„Ano, chtěli mne zavraždit," pokračoval Bagrianov rozjařený vínem; „avšak já jim slíbil vše, co chtěli, a tak mne nechali být, ti hlupáci! Nu, řekni také ty, že jsou hlupáci," dodal strčiv hrubě do tlustého kupce, jenž byl mu u ruky.

Celá tlupa ucouvla jako jediný automat. Smíchu již nebylo.

Bagrianov svraštil lehce obočí a zkoumal hledící naň tváře; potom vzpomenuv si, že není na svých pozemcích, vzal na sebe opět lhostejný výraz, opřel se o zeď a houpal se na židli.

„Tak," pokračoval, „nechali mne být a já jsem si dojel ke guvernérovi; není příjemný ten váš generální gubernator; je to starý pařez. Avšak to nebrání, aby vesnice zejtra nebyla obsazena vojskem a ti dobří mužíci, kteří mne chtěli poslati do ráje, půjdou do Sibíře, když jim byli dříve dostatečně vydělali hřbety. Proto tedy řekl jsem, že přijel jsem i k vůli zábavě i k vůli záležitostem."

Ticho bylo ledové; prázdný kruh kolem Bagrianova se víc a více šířil.

„Hoj, sklepníku!" zvolal, „zahraj něco. Mám rád hudbu po obědě."

Sklepník připlížil se k velkému kolovrátku, jenž zaujímá pozadí sálu v každém ruském hostinci, a jal se točiti klikou.

„Rychleji," vzkřikl Bagrianov, „mám rád, když se hraje k tanci. Není-li pravda, vy tam?"

Obrátil se, aby slyšel souhlas, ale sál byl prázdný. Sklepník, jenž přisluhoval při stole, stál před ním s ručníkem přes ruku a hleděl naň bázlivě.

„Zavolej svého pána," řekl Bagrianov hlasem hromovým.

Hostinský se objevil shrbený a předvídaje zlověstnou bouři.

„Proč odešli?" tázal se bojar zvolna.

„Obchody, můj dobrodinče. Je dnes trh . . ."

„Lžeš," řekl Bagrianov nedávaje se másti. „Není žádného trhu, nic takového. Vy se mne bojíte, protože dávám odřít hřbety mužíků, kteří mne chtěli zavraždit. Lituji jen jednoho: že vy všichni nejste moji a nemohu vás všechny poslat do Sibíře. Rychle, tvůj účet, i ať se zapřahá. Milejší jsou mi ti vlci z našich lesů, než ti mečiví skopci jako ty a tobě rovní."

Přes naléhavé prosby hostinského odejel Bagrianov ihned; avšak šetřil koní, neboť mu na tom zrovna nezáleželo, aby přijel domů tuze brzo. Při prvním úsvitu rána spatřil čáky vojáků stojících v piketu u vjezdu do vísky. Bagrianov mnul si zlehka ruce a vešed do svého domu dal si uvařit čaj od své ženy, která neodvážila se jediného slůvka otázky. (Pokračování.)

Květina.

V modlitbách dívky bledolící
květina zvadlá, práchnivící.

Co že ta ruka nad ní se chvěje?
— to chví se a mrazí od beznaděje.

Vzpomínky lásky oklamané
jak pusty jste — jak rozervané! — —

Aug. Mužík.

Výlet do Kalifornie.

Z cest *Bohuslava Kroupy.*

(Pokračování.)

Nyní vypravil jsem se přes Stockton a Milton, abych navštívil mohútné hvozdy stromů obrovských, tyto patriarchy rostlinstva, v háji Calaverském. Už sám přístup k těmto velikánům poskytuje mnoho zajímavého. Z Miltonu, kde jest poslední železniční stanice, jede se dále koňmo neb vozem. Vozkové těchto dostavníků jsou známi po celé Kalifornii co velmi obezřelí a obratní lidé. Jest věru podivuhodno, jak mistrovsky vládne vozka šesti koňmi, kteří s vrchu do vrchu pádí stejnou rychlostí, po cestě, místy zdánlivě zcela nesjízdné.

V Murphyově hostinci najal jsem koně a mladého průvodčího, a za nedlouho vjížděli jsme do úzkého úvalu, odkudž nás vedla cesta vzhůru po stráni několik set stop vysoké; dále pak lesem, v němž se nám objevily smrky mající 10—12 stop v průměru a zvýší 250 stop a více.

Obrovské tyto smrky stojí každý o sobě, a poněvadž od země až do značné výšky nemají žádných větví, možno dohlednouti od jich stínu dosti daleko. Okolo poledne octli jsme se na návrší, s něhož pak sestupovala cesta opět do údolí. Pahorky pokryty jsou na všech stranách lesem jehličnatým a podrostem. Stíny zde více a více houstly a tu a tam vyčnívaly nad ostatní les některé vršky jednotlivých velikánů.

Zastavili jsme se v hostinci „u velkého stromu"; pohodlná to budova, obklíčená stinnými haluzemi jednoho z nejvelkolepějších lesů na světě. První z velikých stromů, jež vzbudily mou pozornost, leží vedle hostince skácen na zemi. Na jeho pozůstalém pařezu vystavěli pavillon, o jehož velikosti můžeme si učiniti jakýsi pojem již z toho, že na něm kdysi 42 osob tančilo čtyrnásobný kotillon zároveň, a přece měli všickni dosti místa.

I jest to pravdě podobno, neboť pařez ten má asi 32 stop v průřezu.

Kalifornie honosí se desíti takovými hvozdy stromův obrovských, ale žádný z nich není tak velkolepý, jako hvozdy Calaverský a Mariposký, jež vynikají nad ostatní výškou, objemem i mohútností svých stromů.

Stromy zde stojí ve skupinách a právem zasluhují jmena mamutových, jak je zde lid nazývá; jsou to praví mamuti mezi rostlinstvem.

S nimi by mohly soupeřiti snad jedině australské Eucalypty, neboť Baobab, který je předčí šířkou, nevyrovná se jim co do výšky, která u něho nepřesahuje 70 stop.

Nejvelikánštější pak z těchto velikánů stojí v Calaverasu: jeho objem obnáší 102 stop a jeho výška 386 stop; jesti to patriarcha všech okolních obrů.

K vůli porovnání připomínám, že výška kathedrály Svato-Pavelské v Londýně jest 360 stop a kapitólu Washingtonského 288 stop, naše zámecká věž na Hradčanech jest až po kříž, jejž český pohyblivý lev v pazourech drží, 318 stop vídenských vysoká.

Obrovských stromů nalezá se v tomto lese více než 100, ale takových, které mají více než 80 stop v objemu, jest tady jen asi 20. Ti jsou vládci mezi ostatními, a jim přísluší přednost ve sboru kmetů pravěkých.

Předním z nich dostalo se podivných jmen, jako: „Kráska lesní", „Pionýrova kabina", „Tři sestry", „Muž a žena", „Stará panna", „Poustevník", „Herkules", „Mamut", „Pýcha lesní", „Mládenec" a „Otec lesa", který leží povalen na zemi.

Blízko nešťastného tatíka stojí „Matka lesa", která sice ještě nepřišla o život, ale už jí sáhli také na tělo, oloupavše jí kůru a poslavše ji do Anglicka na ukázku, jak mamutovský strom vypadá, tam ji pěkně složili a vystavili v křišťálovém paláci Sydenhamském, kdež však při požáru r. 1866 přišla v nivec.

Strom tento má dvě vypukliny na jedné straně na spůsob prsou, a okolo něho kupí se několik menších stromů jako jeho dítky; odtud jmeno „Matka lesa".

„Mamut" jest na jedné straně celý, na druhé však u kořene opálen, nicméně však měří v objemu 94 stop, což činí 31 stop v průměru.

„Herkules" má v objemu 95 stop a vzpřimuje se do výšky 312 stop.

„Poustevník" strmí do výšky 318 stop maje objemu 60 stop. Schýlená a polámaná „Stará panna" jest 260 stop vysoká, jejímž nemotorným společníkem jest „Starý mládenec" zvýší 298 stop.

„Muž a žena" jsou si skoro rovni, měříce asi 60 stop v objemu, stojí docela blízko sebe, jak se na manžely sluší, a jejich polámané a pošramocené větve vydávají podivné svědectví o jich manželské svornosti.

Štíhlá „Kráska lesní" vypíná se do výšky 307 stop a první její větev jest od země 180 stop.

„Tři sestry" tvoří skupení stejné výšky 295 stop. Zvláště lepotvárná jest „Pýcha lesní," štíhlá jako panenka, 275 stop vysoká a 64 stop v objemu.

Mnohé z těchto stromů mají na sobě upevněné tabulky s nápisy, na nichž udána jich výška, objem a

průměr, a o pravdivosti těchto udajů nelze pochybovati. Některé z těchto stromů jsou ohněm popáleny, což spáchali jednak Indiáni, jednak lovci dřívějších let.

Jeden z těchto velikánů napolo zapadnul do země, a svíraje železnou pěstí urvaný kus půdy jest velikolepý i ve svém skonání, jako báječný rek starořímský.

Mamutovské stromy v Calaverasu objevil r. 1852 lovec, an vyšel ulovit čerstvé zvěře pro zlatokopy na blízku tábořící.

Stíhaje medvěda octnul se náhle pod těmito obrovskými stromy, i vypravoval druhům svým, vrátiv se do ležení, co byl spatřil, ale nikdo mu nechtěl věřiti, nýbrž ještě se mu vysmáli.

Za několik dní potom přišel opět s novinkou, že prý zabil velikého medvěda a že sám ho dopraviti nemůže do ležení, aby tedy několik mužů šlo s ním.

I vypravilo se jich několik, protloukali se několik mil pustými lesy, a už se jim chtělo prohlásiti i medvěda za humbug, když tu najednou prodravše se houštím spatřili ty velikány, před nimiž stanuli v ustrnutí jako před nějakým zázrakem. Vůdce nyní se přiznal, že historku o medvědu sobě skutečně vymyslil, aby je sem dostal a je přesvědčil, že opravdu takové stromy se zde nacházejí.

V brzku přinesly americké noviny rozmanité články o kalifornských velikánech a vzbudily zvědavost učenců nejen nového ale i starého světa.

Angličtí botanikové pojmenovali tento druh stromů „Wellingtonia gigantea“, avšak Američany to popudilo, že ryze americký strom má býti nazván podle hrdiny anglického; i přijali raději jmeno „Sequoia gigantea“, ponavržené od francouzského botanika, který stromy ty popsal hned r. 1854.

Bylo to jmeno proslulého reka Jiřího Guessa z krve poloindiánské, jejž Indiáni nazývali Sequoiah.

Stáří těchto stromů udává se na 2500—3000 roků, ačkoliv téměř zhola nemožno jest udati počet přibližný.

Má se za to, že každý koncentrický kruh něco přes linii průměru representuje zrůst či přírostek jednoho roku, jako to bývá u jiných stromů, a jelikož takových kruhů se může napočítati až 3000 na pařezu stromů skácených, následuje z toho přirozenou měrou, že jsou nejméně 3000 let staré a že tedy byly zde už 1200 let před Kristem.

Jedna taková kláda povalená na zem byla uvnitř celá propálená, a já vstoupiv do ní šel jsem hezký kus cesty docela vzpřímen. Její spodek jest nyní zanešen pískem a štěrkem, jež do ní nanesl příval vody, ale před tím mohl prý do ní vjeti jezdec na koni. Strom ten byl aspoň 400 stop vysoký.

Také jsem navštívil Calaverské jeskyně, ležící nad říčkou, zvanou M'Kenney's Humbug.

Jaká podivná a ošklivá jmena dávali první osadníci, ponejvíce Američané a Irčané zdejším řekám a dědinám! Ku příkladu: „Fidler-Town (město šumařů), Poverty-Bar (brloha chudiny), You-bet (vsaď se), You-be-dam (buď prokletý), Screech-Owl-Flat (planina vřeštivé sovy) atd. Tato jsou v podivném kontrastu k jmenům španělským, která zní jak hudba v uších: Sonora, Modesto, Amador, Vallejo, Purissima, Eldorado, Aurora, Eleanor, Alameda, San Leandro, Calistoga, Benicia, Mariposa, Rio Vista, Los Angelos, Huerfano, Calaveras, San Diego atd. Jeskyň těch jest několik, a mají různá jmena: „Sborovna“ (Council chamber), „Kathedrála,“ „Hudební sál“ (Music Hall), „Biskupský palác“ a j.

Nejpůvabnější z nich jest „Svatební síň“ (Bridal chamber) se sloupky a rampouchy krápníkovými visícími u stropu. Zvláště čarovný dojem působí zde svítící pochodně, jichž záře tisíceronásobně od stěn a sloupů se odráží. V jeskyních těchto našly se rozmanité pozůstatky indiánské, jako hroty šípové, provrtané škeble, množství lebek a kostí, o nichž okolní Indiáni vypravují, že prý dávno ještě před příchodem bílých mužů do Kalifornie přistěhovali se severní Indiáni do tohoto údolí a setkali se s předchůdci svými krvavým bojem, v kterémž jich padlo takové množství s obou stran, že nebylo lze všecky schovati; pročež naházeli mrtvoly do těchto jeskyň a nechali je tam u věčném odpočinku; ale tu přišly bledé tváře a vyrušily klidné nebožtíky z posavadního pokoje. Zdali toto vypravování na pravdě se zakládá čili nic, nelze rozhodnouti; aspoň zdá se býti pravděpodobným.

Nalezly se tu zuby Mastodonů a zbytky jiných zvířat pravěkých, ale pohříchu byly rozptyleny a zkaženy rukama hrubých nevědomců, anebo leží pohozeny leckdes v místech neznámých. Já sám jsem viděl hromadu starých zbělelých kostí před ústím jedné jeskyně a soudě podle jich barvy a podoby přikládal bych jim vysoké stáří.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Na cestách.

Gervais S... zůstal starým mládencem, jako většina mladých lidí hlavně proto, aby se nemusil loučiti se svojí svobodou. Přede dvěma nebo třemi lety vzpomněl si najednou na myš ve známé bájce, která se zavrtala do hollandského sýra, a začal jí závidět. Ze svých úspor, které byly ovšem daleko pravdivější, nežli ty, o jakých zpívá důstojník v Bílé paní, koupil si hezounký domek na kraji boulońského lesa. V prvním patře byla roztomilá knihovna a pod zemí sklípek pro jediného člověka velmi dobře zásobený; co pak se týče bytostí živých, měl výbornou kuchařku, jednoho sluhu, šest slepic, dvě siamská prasata, a když to vše tak pozoroval, zdálo se mu, že býti takovým poustevníkem je věcí dosti příjemnou.

Gervais S..., který života již dosti užil, viděl v tom svém zátiší nesmírné výhody. Po těch všech bouřích, co kdy zkusil, zotavoval se nyní jak mohl, fysicky i morálně; odpočíval, ale také vracel se ke svým studiím, jež byl již dosti zanedbal. Nemusil více plýtvati svou delikátností k ženám, jež jak zdálo se, hleděly býti co možná falešnými. Slepice, které mu nosily k snídaní čerstvá vejce, a siamská prasátka, do našeho podnebí tak divně přestěhovaná, byly mu dostatečnou zábavou. Liboval si též, že nebude více takovým bláznem, aby si hned bratříčkoval s lidmi, kteří považují přítele za dojnou krávu, a dojí ho dle potřeby.

— Na mou věru, rozumoval Gervais S... zalévaje ve své zahradě, nechci hanět přátelství. To nechci. Dobře říkali staří, jak jsem slyšel na Sorbonně: „Co pak je přátelství? Láska bez křídel.“ Mám ovšem pět nebo šest opravdových přátel,

ale ti mne tuze neobtěžují. — Právě dokončil tento monolog a sbíral housenky s malé hrušky messire-jean, když v tom přiběhl sluha celý udivený a podával mu papír složený na čtverec a sice beze vší obálky.

— Co je to? tázal se Gervais hodiv žabku na trávník.

— Pane, přinesl to posluha.

Náš poustevník rozbalil papír.

— Dobře! Ach, to je ten blázen, Karel!

Nasadil si cvikr a četl toto:

„Milý příteli! Tobě, který jsi lepší částí mého srdce, svěřím všecko. Ona odjede ještě dnes; řekla mi to její komorná, kterou moje zlato získalo. Jede do Němec někam na Dunaj — bůh ví kam, někam na konec světa. Pochopíš. že to nejde jen tak. Večer jedu za ní; až vystoupí z vlaku ve Vídni nebo Pešti, musím býti ten první, koho potká.

„— Ah, Karel! řekne asi.

„Taková cesta je nemožná bez tebe. Musíš mi radit, pomáhat, půjčiti své boty s kožešinou, stisknout mi ruku a hlavně půjčit mi svůj sáček. Nech všeho, a přijď za mnou. Najdeš mne v Maison d' Or č. 7 ve společnosti dvanácti ústřic a při lahvi dobrého blond chablis.“

„Tibi. Karel M...“

— Je blázen! zvolal náš samotář v první chvíli. Jen co já vím, je to již šestý román, co má na krku. Na mou věru, čert ho vem!

Za minutu si to Gervais rozmyslil a začal jiným tonem. Propustil posluhu, dal mu zpropitné a pravil:

— Řekněte, že přijdu hned!

Zřídil tak trochu svoji toilettu a pořád ještě bručel:

— Je to dareba, ten Karel, ale co na tom! Je to poctivá duše, ta nejlepší, co jsem kdy poznal.

A již seděl ve voze. Za půl hodiny byl v ulici Laffitte, jak bylo určeno.

Karel právě načínal koroptev s lanýži.

— Ah! příteli, zvolal vida vcházeti Gervaise, ty věru nejsi uhnětèn z tak sprosté hlíny, jako jiní lidé. Ty jsi z nějakého lepšího kovu, nežli je zlato. Ty jsi lepší nežli aluminium. Ty jsi vzácnější nežli sám diamant. Člověk ti jen řekne a ty přiletíš jako blesk. Unesli mi ji, vždyť to víš. Nějaký gosudar ji odváží; ale ty jsi přišel, ty mi pomůžeš, a já ji dohoním. Jestliže ji přivedu nazpět, bude to tvojí zásluhou. Dám se na cestu a na ten čas, co budu pryč, ty mne zde zastaneš. Či bych nalezl někde věrnější duše, nežli jsi ty? Hezky se posaď a sněz polovici této koroptve, ale jez rychle, prosím tě. Čas kvapí. Ona bude již bůh ví kde a já ke všem čertům šlapu ještě pařížské bláto!

Gervais byl jako u vidění. Nicméně jsa zvyklý snídaní sedl za stůl a dal se do jídla; ale nešlo to a to ze tří příčin: předně byl tou celou událostí vyrušen ze svých zvyků, za druhé, měl jísti rychle, čemuž nejsou Francouzi zvyklí, a konečně, koroptev byla slušně tvrdá.

Konečné zdála se mu, možno-li ještě tvrdší, neboť ačkoliv byl hostem, musil platit účet, a sice pět a dvacet franků, sedmdesát pět centimů i s citronem.

— A teď drahoušku, pravil Karel, seberme se a běžme. Víš, co praví Shakespeare: „Čas utíká jako zloděj.“ Říkám to jen proto, že nemáme ani minuty na zbyt. Je půl jedné a v pět musím býti již na nádraží.

Poprvé za celý svůj život začínal Gervais chápati, co je to míti přítele. který se chystá na cestu. Viděl, že po ten celý den patří Karlovi s tělem i duší, en gros et en détail; viděl, že jest jeho jměním, jeho statkem, jeho otrokem, jeho věcí.

Musil mu býti prvním svědkem, když si na prefektuře policejní dobýval pas, a musil s ním běhati k ministerstvu zahraničných záležitostí a k různým vyslancům zase pro jiné průvodní listy, neboť dobrodružný Karel chtěl běhati za svojí Eurydikou po celé Evropě. Ruku v ruce dovedl svého přítele až na dráhu. Po cestě tiskne mu Karel ruku, neboť jest dojat jako všickni, kdo odjíždějí; vine jej k srdci a žádá na něm věci ne právě příjemné.

— Jdi do jízdárny a když tu nebudu, ošetřuj mi dobře mého bělouše.

— Budou-li ti psát z théâtre des Variétés, dáš opakovat můj poslední vaudeville.

— Nezapomeň na můj proces s Chevandony; bude dobře, když se podíváš asi dvakrát k panu Crémieux, je to muž velice zábavný.

— Potom můžeš dojít do Saint-Germain en Laye a zeptat se, zdali mi konečně jednou přivezou ten pískovec, z něhož si chci stavěti villu.

— Pamatuj, že bude svátek mé tety Z.... v ulici de la Sourdière, po níž hodlám dědit. Chceš-li se jí zalíbit, věz, že ta výborná žena zbožňuje jemný macouba a medvědí uši s parmskými fijalkami...

— Šťastnou cestu!

Doufaje, že bude aspoň měsíc míti od něho pokoj, oddechl si Gervais, když vlak odjel. Přejme mu to, však on bude co nevidět zase naříkat.

Za tři dny na to kouřil Gervais cigaro a ležel nedbale ve veliké lenošce; v tom přinesl mu muž v modré uniformě a úřední čepici jakýsi list. Byla to telegrafická depeše z kraje Hunů.

Telegram zněl takto:

„Našel jsem ji v Pešti; vlekou ji do Bukureště.“

„Půjdu za ní až do měsíce, bude-li třeba.“

„Zatím plať, co přijde. Až se vrátím, oplatím.“

Gervais se lehce ušklíbl; ale byl to jen mráček, který hned přeletěl.

— Co, peníze? to jsou ty jeho záležitosti!

Uběhlo deset dní.

— Pane, zvolal Dominik, zase je tu list plný pečetí ve všech barvách.

— Aha! odvětil s povzdechem náš poustevník. Roztrhl a četl, co mu Karel psal:

„Ah! můj vzácný příteli, je to rozkošná úloha, když má Pařížan běhat za Pařížankou po celé zeměkouli! Jsem celý rozbitý, vychrtlý hladem, zmoklý, uštvaný, a všecko zlato, co jsi mi půjčil, je v pekle! A přece jsem u cíle. Ještě dva tisíce mil pěšky, na koni, ve vagonu, vozem a parníkem a bude mou! Ale abych se tam dostal, potřebuju peněz: dlužím se na tebe tisíc tolarů, dům Rothschildův doručí ti kvitanci.

„Tvůj Karel M...“

— Čím dál tím líp, bručel Gervais trochu rozmrzen. V těchto dnech platil jsem tři malé poukázky v ceně 1.200 franků, a teď dostanu kvitanci na tisíc tolarů. Tahle cesta začíná být slušně drahou!

Bylo to koncem měsíce a Gervais se již těšil, že má trochu pokoj od svého přítele, když v tom dostal zase nový telegram. Byl datován na březích Bosporu. Zněl takto:

„Cařihrad, dne . . .

„Konečně, vyhráno!

„Bil jsem se s gosudarem, zabil jsem ho a zahrabal. Ona bude mou ženou; ale ty znáš, jaké mívají ženy rozmary: chce míti svatbu zde a vědouc, kterak jsi se naší lásce obětoval, prosí tě, abys byl naším svědkem. A proto seber co potřebuješ a přijeď. Bydlíme v Galatě, ulice Komnenova č. 12.

„Karel M...“

— Jakže! naposledy abych letěl z Paříže do Cařihradu a byl svědkem těm dvěma bláznům! zvolal Gervais.

— Eh, co! pravil po chvíli, vzdálenému příteli máme prý všecko udělat. Půjdu! *Ph. Audebrand.*

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek**. — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR"
vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce
vždy o 4 hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 10. července 1880. ČÍSLO 19.

Povídka z údolí.

Napsal *Jan Červenka.*

Když se pan Théophil ráno probudil, neležel již jako včera na měkkých peřinách, nýbrž pod čistou klenbou vyjasněného nebe.

Na obloze třpytilo se ještě několik hvězd, když se zvedl a úžeji stáhl svůj ošumělý, dlouhý kabát. Bylať noc studená a jeho údy dosti promrzly, neboť hezkou chvíli třásl se zimou mna si ruce a dělaje posuňky lapání ve vzduchu.

Když byl hotov se svým ranním prostocvikem, vytáhl z kapsy kabátu smačkaný šátek, zamával jím nad hlavou a řekl klidně: „Konec mé slávy." V ostatních kapsách nenalezl více, než dva klíče a nůž — celé své jmění. Na opálených prstech jeho rukou zbylo sice několik světlých proužků, majících jej upomenouti na lepší, minulé časy, on si jich však hrubě nevšiml, a zaměřil raději ku pramenu, jenž nedaleko se skály se vrhal.

Tam se shýbl, napil, něco prohodil, z čehož by byl nikdo více neporozuměl, než „výtečná snídaně", a zvednuv velký, křemenitý kámen mrštil jím vší silou do průhledné vody, až celý dešť kapek rozstříkl se na vše strany a on všecek mokrý zabručel: „Zapomenuto!" — — —

Na to se obrátil a sestupoval zvolna dolů s neschůdného vrchu, úzkou, kamenitou stezkou, mezi hnědými balvany a řídkým, tmavě zeleným podrostem.

Nevšímal si ničeho kolem sebe, myslil a mluvil sám s sebou, kývaje hlavou a luskaje chvílemi prsty. Teprve dole u údolí ustal ve své mimice, stanul a zahleděl se na šedého skřivana, jenž seděl na stezce před ním, střásaje s křídel třpytné kapky rosy.

Chvíli byl zticha, ale když se skřivan nehýbal, rozhodil rukama a vzkřikl: „Všš!" Teď teprve pták vzlétl a s divokým zpěvem vznášel se k oblakům.

Pan Théophil se jen trpce usmál, nabyv přesvědčení, že je přec ještě na světě tvor slabší a nepatrnější.

„Jdi bloude, já ti přec neublížím," mluvil za ptákem, ale ten byl již vysoko, k nespatření vysoko a jen veselá píseň jeho byla s to okázati, kam asi zaletěl.

Zatím ztratily se i ostatní hvězdy a ranní červánky vystoupily nad hrbolaté obrysy hor. Co zdálo se dřív býti klenbou šedého nebe, zmizelo, a mohutný věnec vznešených horských velikánů zadíval se v Zelené údolí.

Kdyby se byl nyní někdo díval dolů s temene vysokých hřbetů, byl by se domníval, že zpěněná řeka valí se pod ním, a zatím to byla jen mlha, přikrývající celé údolí. — — —

V tom okamžiku zmizel i pan Théophil v mlze. Bylť on postavy tak útlé a štíhlé, že sebe nepatrnější řasa byla s to zastříti jej a při tom byl člověkem tak — tajemným, jako byl tajemným osud jeho obyvatelům Zeleného údolí.

Nevěděli o něm ničeho, než tolik, že se jmenuje Théophil — druhého jména neznali — a že, když byla jednou na vršku, na konci údolí jednoduchá, ale slušná villa na prodej, on ji koupil, jeda prý náhodou kolem, že se mu zde líbilo, a proto že se zde usadil. Byl svobodný a stále sám jako duše. S nikým nepromluvil slova a o vše staral se sám. Jedině starý sluha, který věděl o něm právě tolik jako ostatní, přinášel mu potřebné věci z „dolejška", a obstarával za něho práce, jež byly přec jen těžky.

Téměř všechen čas ztrávil v sadu za villou sázeje a zalévaje, aneb seděl v besídce a díval se nahoru k vysokým horám.

Vyprávělo se o něm všelicos. Že jest cizinec, to tvrdili a věděli všichni, byloť v řeči jeho něco tak tvrdého a drsného, z čehož dalo se souditi, že nezrodil se pod českým nebem. Že jest boháč, a že neštěstí, jež ho v minulých letech stihlo, jest příčinou samotářského jeho života, říkali a věřili též všickni. O vlastním neštěstí tom byly však náhledy velmi různé. Ať bylo již, jak bylo, tolik bylo jisto, že měl příčinu, proč skrýval se před lidským zrakem.

A na více se dobří obyvatelé Zeleného údolí neptali.

Ale tento podivný způsob jeho života záhy byl přerušen. Bylať opět nedaleko villy jeho jiná na prodej a tu zakoupil člověk, jak se zdálo, velmi dobrý známý páně Théophilův. Neboť hned druhý den odpoledne zaklepal na dvéře jeho bytu a setrval u něho až do západu slunce, v rozmluvě dle všeho velmi závažné.

Byloť to patrno z toho, že když odešel, uzavřel pan Théophil, doprovodiv hosta až ku prahu domu, vrata domovní na dva západy a spustil ještě obrovskou závoru, čehož před tím nikdy nečinil; a když si potom, bledší než kdy jindy, sedl v zamilovanou svoji besídku, nehleděl již nahoru k vysokým horám, ale dolů k zemi, mluvě sám s sebou a rozrývaje bezděky půdu u svých nohou.

Od toho času byly návštěvy nově přibylého občana Kašpara Dicka věcí zcela obyčejnou. Pan Théophil zvykl si, jak se zdálo, na ně zúplna, ba jednou se i stalo, že se sám zastavil ve ville sousedově.

— — — — — — — — — — — — — — —

Ale jednoho jitra roznesla se bolestná zpráva širým krajem. V horách vypukl hlad i udeřil celou hrůzou na obyvatele Zeleného údolí. Zvláště dole, nad potokem, v nízkých chatrčích chudiny, zuřil bledý host s pravým ukrutenstvím.

Celé rodiny ležely bez pomoci, nemajíce, čím by utišily zmáhající se bídu.

A bylo to právě s jara, když pokladnice lidu jsou vyprázdněny, a kdy jest nejvíce potřeba pomoci dobrého anděla.

V tom čase stala se s panem Théophilem veliká změna. Člověk, jenž se dříve štítil lidí, který se zavíral před zrakem jich ve zdech své zahrady, otevřel náhle všecky dvéře svého domu.

Již druhého dne po děsné zprávě, jež pohouřila celé údolí, nastoupil, prvně, co byl v osadě, cestu tam nad potok, mezi lidi, již zmírali hladem. Neštítil se zpuchřelých, zpráchnivělých krovů zpola zbořených chatrčí. Kde bylo třeba pomoci, tam zjevil se, — dobrý anděl, rozdávaje plnýma rukama.

A když přišel podruhé dolů nad potok a zastavil se v chalupě Jana Stacha, jenž se vyučil poctivému řemeslu krejčovskému, vypustil mu tento zuboženou duši v náručí, a druhý den zemřela Tereza, dobrá jeho žena, o které pak říkali, že to „udělala schvalně," poněvadž prý bez svého Jana nemohla být živa, a zanechala zde tříletého chlapce, ale nic víc, co by opravňovalo naději, že to mladý Stach dovleče ještě trochu dále ve svém životě.

Ale pan Théophil se dlouho nerozmýšlel. Vzal si hocha k sobě, řekl mu: „Petříčku neplač, tatínek zas přijde;" Petřík si dva tři dny poplakal a bylo dobře. Než uběhly dva měsíce, byl jako doma, zapomněl, že měl také někdy otce a matku a říkal svému pěstounu „strýčku Théophile." Neboť tento byl tak dobrý a přívětivý k němu, že by ani vlastní otec starostlivějším být nemohl. Srdce jeho přirostlo zcela k dítěti. Ošetřoval je jako matka a pečoval o ně jako otec, zastávaje stále všecko sám, jako dříve, pokud ho osud neobdařil přírostkem. A když hoch trochu povyrostl, brával si jej vždycky ráno, po snídaní, na kolena, houpal jej a učil jej číst a psát. Největší radost míval vždycky, když mu hošík bez chyby dovedl napsat, co mu předčítal.

„Bude z něho chlapík," říkával, „dá-li Bůh," a podivno, po těchto slovech býval obyčejně smuten, sklopil hlavu a vyseděl třeba dvě hodiny v besídce, nemluvě ani slova a hledě do prázdného vzduchu . . .

Než po onom čase, kdy zemřel starý Jan Stach, zakořenilo se cosi v domě pana Théophila, jako v pšenici koukol, a nechtělo se dát vyplenit.

Bylť tehda přec jen mnoho těch hladových krků a on je chtěl všecky nasytit. A proto bývaly návštěvy Kašpara Dicka mnohem častější, než kdy jindy, ba, asi po třech letech, když byl již malý Petr více než šest let stár, stávalo se, že se opětovaly několikrát za den.

Až pak jednou k večeru, když počaly již hvězdy vycházet, vyběhl mladý Petr všecek sinavý z domu s žalostným křikem: „Pomozte, pomozte, on mi zabije strýčka Théophila!"

Pak bylo slyšeti několik prudkých výkřiků, jako hádka, v domě a hned na to vyrazil Kašpar Dick ze dveří nesa v ruce svazek papírů a kvapem pospíchal ke své ville.

Nad vysokými hrboly hor vyšel měsíc, zadíval se smutně do oken domu Théophilova, ale nenalezl ho tam. Seděl již zase v zahradní besídce, ještě smutnější než kdy jindy, jakoby ten černý, dusivý smutek byl věčným jeho údělem a ta nízká besídka, ovitá zeleným košem planého vína a chmele, jedinou šlechetnou družkou, která s ním cítila vše, co kdy zkusil a které žaloval všecko svoje neštěstí. A když vyklouzl měsíc z objetí hor, zlatě jejich zasněžené lebky a kolébaje se nad údolím, nalezl tam ještě strýce Théophila sedícího s vytřeštěným zrakem a chvějícími se rty . . .

Malý Petr usmíval se tak blaženě ze spánku na svém lůžku, tak mile a nevinně, že samy stromy, které šuměly nad otevřeným oknem, ztichly a dívaly se naň, aby mu nezkazily jeho poslední radost. Byl již den, když se probudil a strýcovo lože bylo posud nedotknuto. Tušil, co to as znamená, a mžikem byl hotov.

Vyběhl ze síně, před zahradními vrátky vystoupil na špičky, a po malém namahání otevřel. Vrátka se za ním sama zavřela a on stál v sadu. V besídce seděl posud pan Théophil, s hlavou sklopenou, nevšímaje si ničeho kolem sebe.

Petr přistoupil k němu, objal jej kolem krku a zašeptal: „Neplačte, strýčku, neplačte, sic bych také plakal — — —"

Tu se pan Théophil usmál, přivinul hocha k sobě, políbil jej v čelo a odnesl si jej domů.

Ale vesel již nikdy více nebyl. Celé dny proseděl a nepromluvil.

Pak přišlo do villy několik mužů, prohlédli, spočítali a zaznamenali všecko, vytiskli několik velikých pečetí a nevšímajíce si nikoho odešli zas, jak přišli.

V ten den oblékl pan Théophil sebe i hocha do svátečních šatů a vydal se s ním dolů na druhý konec údolí. Před chatrčí truhláře Rydla nechal chlapce stát a sám vešel do vnitř.

Otřel si šátkem spocenou tvář a čekal. Truhlář i žena jeho stáli udiveni, ale nepoznali ho. Ode tří let, co byl starý nemocen a co jej pan Théophil navštívil, zanechávaje při odchodu v ruce staré plný sáček, ho nespatřili. Teprva, když tiskna ruce oběma prohodil: „Tak vás vidím zase jednou," poznali jej po hlase a zbledli oba překvapením.

„Jemnostpán s hůry," řekla žena Rydlova a roztáhnuvši šířeji klapky kalného, modrého oka nechala ústa otevřena, chtějíc pokračovat.

Ale pan Théophil ji předešel. Otřel si ještě jednou šátkem o málo bledším, než jeho vyschlá tvář, spocený obličej a začal:

„Neptejte se lidičky, neptejte. Přišel jsem jen tak, a hned zas odejdu. Chci vám tady něco nechat, — — budete-li srozuměni — — chlapce, — malého Petra. Vím, že mi tu dáte na něj pozor — — jenom asi deset dní," a pohlédna významně na oba manžely dodal po-

několik slabším hlasem: „A tady mi něco zbylo —,“ při tom sáhl do kapsy, vytáhl hrst stříbrných a vysypal je na stůl.

„Necháte mi jej zde —, viďte, že necháte?“ opakoval ještě jedenkráte, hlasem tak prosebným a chvějícím se, že oba manželé, kteří jevili největší ochotu vyplniti jeho přání, přivedeni byli do rozpaků . . . . „Čeká venku, — ubohý Petr!“ — — Chtěl ještě něco říci, ale nemohl; třásl se na celém těle zastavuje proud potu řinoucí se mu po dobré, trpící tváři.

Než se zpamatoval, stál již Petr u něho.

Žena truhlářova slyšíc, že čeká venku, nemohla odříci své zvědavé, lačné duši potěšení, aby se ihned nepodívala, jak vypadá as chlapec, jehož viděla naposledy, když byl ještě jako ruka, a když na ni volával: „paní mistrová,“ při čemž se vždycky smál, až mu slze z očí tekly.

„Pojď dál, Petříku, pojď,“ vybízela chlapce s přepjatě vynuceným úsměvem — „jé, ty jsi již veliký. Zdali pak mne ještě znáš? Co?“ —

„Znám.“ — —

„Tak jak se jmenuju, nu, že nevíš?“

„Nevím,“ řekl prostě Petr, jenž nejevil mnoho chuti k hovoru s paní mistrovou a ohlížel se po strýci Théophilovi.

Paní mistrová se chvíli smála dětské jeho odpovědi, ale když viděla ztrápený, spíše k pláči, než k smíchu naladěný obličej „jemnostpána s hůry“, ztichla a stáhla uzdu vrozené své žvatlavosti, chtějící právě začíti hovor o zvláštní podobnosti Petrově, a prohodila jenom: „Je to kluk, ten Petr, řekne, že zná a nezná —“

Tu vzal pan Théophil hocha za ruku, okázal mu starého truhláře i jeho ženu a pravil:

„Hleď Petře, jedu pryč, — pryč, a vrátím se brzy — a ty budeš zatím zde — a budeš hodný, — viď, že budeš!? A nepůjdeš nikdy tam nahoru co byl náš dům, — že nepůjdeš, Petře? — Nepůjdeš!“ — —

A Petr řekl jenom: „Ne,“ a vyvalil oči nemoha si vysvětliti počínání strýcovo.

Pak políbil tento hocha na čelo, stiskl mistrovi a staré pravice, a než mohli co namítati, zavřely se za ním dvéře. Malou chvíli ještě viděli jej, jak pospíchá nahoru směrem k ville, ohlížeje se a otíraje šátkem tváře, na nichž se lesklo cosi, jako krůpěje potu nebo slzy, ale jen chvíli, a hned na to zmizel jim z očí v zeleném chomáči košatých stromů.

(Dokončení.)

Z nové poesie vlašské.

Giosuè Carducci.

Idylla Maremnská.

S nového jara svitem, jenž mi střásá
zář růžovou do jizby, v srdce zase
mně usmíváš se, Marje zlatovlasá!

A srdce, jež tě po tak dlouhém čase
tak marných bouří zapomnělo zcela,
ó první lásko má, v klid kolébá se.

Kde nyní dlíš? Bez svatby, osamělá
ty nežiješ! ó jistě rodná ves
tě šťastnou ženou, šťastnou matkou zřela!

Vždyť klenutý bok s prsy, s kterých kles
šat, jejž jim bylo těžko zadržeti,
věštily muži příliš velký ples.

A silné jistě visely tam děti,
jež na tvůj pohled čekají, a chtivě
nezkrotným ořům směle v sedlo letí.

Ó jak jsi, dívko, krásná byla, v nivě
když stála jsi jdouc obilím mně vstříc —
a věnec v rukou! Zpod obočí divé

Jak šlehaly ti blesky zřítelnic!
jak nádherná jsi byla, usmívavá,
zrak velký, modrý ke mně zvedajíc!

Jak chrpa v plavém zlatě klasů vstává,
tak žlutým vlasem modrý zrak tvůj mih
a kmital se a kvet. Kol leta žhavá

Se doba vlnila a v setmělých
jen stromů větvích granátný květ kýval
a růžově plál v jiskrách plamenných.

Páv krásný, jaks šla kol, se na tě díval,
jak před bohyní ohon se sty ok
ve křiku rozkládaje tebe ctíval.

Jak chladný, kalný mého žití tok
jak mrazný byl, jak marný! já měl věru
tě, Marje, za ženu vzít onen rok.

Líp hnáti v dlouhém hvozdě beze směru
za prchajícím bůvolem se černým,
jenž číhá a se tají v lesa šeru,

Než hmoždit zde se s veršem malicherným!
Líp v práci zapomnít než zoufati
nad všehomíra tajem přenádherným!

Teď neustává v chladné závrati
mi hlodat v mozku myšlenky červ děsný,
jen bída jest — co mohu napsati!

Mé srdce, čivy, ducha vír jal běsný,
mé kosti rány času rozmlely
a mému vzteku jest můj žalář těsný.

Jak řady topolů jste šuměly
v aleji dlouhé! v stínu k posezení
jak lávko kynula jsi v neděli!

Tam role hnědá v tichém rozvlnění
nám kynula, tam moře a tam luhy
a hřbitov, kde nám ustelou kdys k snění.

Ó radost často hovořiti s druhy
o poledni, a sladko v zimní čas
u krbu družné pořádati kruhy!

Ó lepší sláva dětem skalný sráz
a po něm líčit honby spády divé
a nebezpečí, při němž stává vlas;

A prstem ukazovat rány křivé
na kanci, který u nohou mi leží,
než psáti takto epigramy mstivé

Básníkům, pokrytcům a podlé spřeži!

*

Rým.

(Závěrečná báseň „Od barbarských“.)

Zdráv buď rýme! vzácnou pílí
k tobě cíli
trubadour v své jaré touze,
ty však výskáš, pláš a tryskáš
a se blýskáš,
z ňader lidu proudíš pouze!

S dvou rtů v divém tance reji,
nejbouřněji
jeho vír když letí, splýváš
jak akkordy v kruhu dvojím,
vzdechem svojím
vzpomínku i naděj skrýváš!

Jak jsi zněl, když podvečerem
v echu sterém
z hrdla ženců trysk jsi divý,
rozděleni v troji tlupu,
ve trojstupu
když svou nohou dupli v nivy.

Jaks na větru křídlech světu
nesl v letu
zvěst vítězství bohatýrů,
když krvavé piky s bleskem,
s divým třeskem,
štíty protkly v boje víru.

Ty jsi slyšel v tichém žalu
v Roncesvallu,
Rolandův jak meč lkal stenem,
v roh ty dul jsi se vší moci
ve dne, v noci
dol naplnils velkým jmenem.

Babiecy černou, divou
stajen hřívou
pustil jsi se v děsné hony,
v táborech a ve praporech,
brzy v sborech
o Cidu tvé zněly tóny.

V Rhodanu pak vlně krásné,
čisté, jasné,
prach jsi setřel skráně snivé
a Tolozské ve květnici
při měsíci
slavíky jsi předčil tklivé.

Lásky plachty ty jsi strojil,
dřív než zkojil
Rudel svoji touhu vroucí,
rtu hraběnky v okamžení
políbení
ty jsi nesl ještě žhoucí.

Vrať se vrať na břehy jiné:
v kraje stinné
přísný Dante láká tebe,
s tebou v pekla propast stoupá,
s tebou koupá
křídla v hvězdách, letě v nebe!

Císařovno.*) tobě sláva!
budiž zdráva,
latinského metra paní,
rebell, jenž tě skrotil v boji,
tiše stojí,
před tebou se volný sklání!

Tys svých dědů čest i snaha,
buď mi drahá,
kéž jak jim Tvůj proud mně kypí!
Zdar královno! lásce kvítí
nech mne víti
a pro záští dej mi — šípy!

Přel. *Jaroslav Vrchlický.*

Píseň volnosti.

Z mapy českého touristy od *J. Arbesa.*

Byla šerá, letní noc . . .

Jednotvárný, dunivě drkotavý hukot vlaku, kterýmž jsem jel k hranicím vlasti, rušen jen občas ostrým, pronikavým zařičením větru, jako když v dáli někdo náhle zapískne a hned zas temně, nesrozumitelně cosi mumlá, mručí a hučí.

Seděl jsem v coupé schoulen v koutku. Bylo mi smutno a přece jaksi volno, jako roztruchlenému člověku, octne-li se z nenadání ve společnosti lidí sympatických . . .

A přece jsem byl sám . . .

Duší táhly vzpomínky: milé i smutné — příjemné a sladké, truchlivé i trpké . . . ale táhly tak klidně, jako vzdálenější lesy i háje, pláně a vršiny, samoty, vísky a města, když jsem vyhledl oknem a měsíc vyhoupna se z protrhaných mraků osvítil na několik okamžiků krajinu, kterouž vlak právě jel.

Hodina míjela jednotvárně po hodině. Jen občas, když vlak v té neb oné stanici zastavil, přerušil nezbytný chaos zvuků unavující jednotvárnost hukotu a lomozu jízdy.

Konečně — po půlnoci — vyjeli jsme z poslední stanice v Čechách. Za nedlouho octnul se vlak v pustých a přece občas divokrásných průsmycích pohoří . . .

Vítr roztrhav mraky byl se již před půlnocí poněkud ztišil, a měsíc svítil nyní s šedé, jednotvárné oblohy jasně jako oko z rozžhaveného stříbra.

Svit jeho pohrával po skalách a stráních jako větrem mrskaná postříbřená pěna po rozvlněném jezeře. Brzo se zaleskla celá stráň, brzo kolmá skalní stěna; ale hned na to, jako by po skále letěl šerý stín, hledaje kdesi v rozsedlinách útulku. Brzo se zaskvěl obrovský balvan skalní jako perleť, brzo se vyhoupnul z postříbřeného palouku osamělý, zpola se lesknoucí, zpola temný strom nebo keř a hned zas letěly podle mne stíny skalních rozsedlin a strání jako příšerné nestvůry s roztaženými, různě zpotvořenými perutěmi.

Nejeli jsme ještě ani čtvrt hodiny.

Náhle přerušil nápadně pronikavý, skoro bych řekl úzkostlivý pískot lokomotivy jednotvárně drkotavý hukot vlaku . . . Vlak takořka křečovitě potrhává — zaráží . . .

V mžiknutí oka otevru okno a vyhlednu ven.

Přes hukot a lomoz vlaku a pronikavý pískot parostroje slyším různé hlasy . . .

Dívám se v před k lokomotivě.

Vlak jede dále se zdánlivě nezměněnou rychlostí. Náhle zabočí v ostřejší, velký záhyb a já vidím v dáli krvavé světlo — výstražný signal . . .

Poprvé v životě svém poznal jsem zvláštní poesii, o jakéž lidé před půl věkem neměli ani zdání — poesii úzkosti, jakou budí v duši bezduchý parostroj, když ve své jednotvárné, unavující pravidelnosti z neznámé příčiny ustane. — Vlak jede dále.

Fysiognomie jeho však je zcela jiná než byla po celou posavadní jízdu. Neníť okna v kterémkoli osobním vagonu, aby nebylo obsazeno neb otevřeno a aby se z něho nedívalo několik lidských hlav v lunojasnou noc — vesměs směrem k divuplné nestvůře, která byla svým úzkostlivým pískotem všechny cestující z klidu vyrušila.

*) V italštině jest rým ženského rodu. Jen abych ušetřil zvláštní jemnost originalu, který jakousi galaoterií dýše, nechal jsem aspoň zde na konci také rod ženský. *J. V.*

Vlak jede poněkud pomaleji; ale vždy ještě s rychlostí, která je při srážce nebo vyšinutí z kolejí všem, kdož byli životy své bezduchému stroji svěřili, posud ještě velmi nebezpečnou . . . Dunivě drkotavý hukot a lomoz vlaku je posud týž jako dříve; lokomotiva stále ještě úzkostlivě píská — jen lidské hlasy z vagonů, žádajíce vysvětlení nebo o pomoc volajíce, srážejí se v děsný, srdceryvný chaos úzkosti, bázně, zděšení hrůzy a zoufalosti.

Vlak však bez citu a bez milosrdenství jede dále. Nikdo neodpovídá — nikdo nikomu nic nevysvětluje — jen pískot parostroje je důkazem, že někdo ví nebo aspoň tuší, co se děje, a že se nejspíš také snaží, aby v kritickém okamžiku učinil, čeho je třeba a co je vůbec ještě možno učiniti k odvrácení neb aspoň zmírnění hrozící katastrofy.

Duše mé zmocnila se nevyslovná úzkost. Beze slova dívám se upřeně na rudé, zdánlivě děsně pomalu se blížící světlo — krev hrne se prudce k mozku a hned zas k srdci . . . Zdá se mi, že nevím, kde a proč se nalezám; že ani nechápu, co může v nejbližších okamžicích následovati — vše mihá se před mým zrakem jako v mlze — jen osudné, krvavé světlo vidím stejně hrozivě před sebou.

Náhle přehlušen úzkostlivý pískot lokomotivy a dunivě drkotavý, nyní již temnější hukot vlaku ohlušujícím sykotem páry — ještě několikeré prudké, takřka křečovité, řinčením řetězů a háků provázené potrhnutí, pak narážení a odrážení vagonů — — vlak zaráží s použitím všech prostředků, jež má k disposici . . . Nalezáť se již jen několik kroků před osudným rudým světlem a konečně — v pravý čas a na pravém místě — těsně před světlem se zastaví.

Směsice dunivě drkotavého hukotu, úzkostlivého pískotu a sykotu a chaotických lidských hlasů skoro současně umlkla; ale hned na to slyším jen lidské hlasy: z části nesrozumitelné, z části úryvkovité pokřikování: „Co to?“ — „Co se děje?“ — „Kde jsme?“ — „Kde je kdo?“ — „Mluvte!“ — „Pusťte nás!“ — „Otevřte!“

V tom kmitla se podle okna vagonu, kterýmž se dívám, temná postava mužská. Navzdor stínu, jejž na této straně vlak vrhá, poznávám konduktéra. Běží — letí podle vagonů k lokomotivě, s kteréž se byly dva jiné stíny sesmekly.

Ze všech oken osobních vagonů ozývá se volání, pokřik, výhrůžky, rozkazování a klení. Tu a tam pokouší se mnohý o otevření dvířek; některý marně, jinému se to podaří — osoby vyskakujou v zděšení z vagonu.

Od lokomotivy, kde mihá se několik temných postav, zazněl pokřik:

„Nazpět! Nazpět! Do vagonů!“

„Co je? Co se stalo?“ volá se se všech stran.

Dva stíny letí od lokomotivy nazpět podle vlaku.

„Nic! Nic! Žádné nebezpečí! Pouhá — obyčejná překážka“ — volají stíny ty, seč jim hrdla stačí.

„Co se stalo? Jaká překážka?“ opětujou cestující z vagonu i mimo vagony.

„Sesul se kus skály!“ vykládá jeden z konduktérů. „Trať je zasypána — vlak nemůže dále — musíme počkat — toť vše!“

„Musíme počkat, až přijede nový vlak z nejbližší stanice,“ dodává druhý konduktér. „Přesedne se!“

Úzkost a bázeň, jež byly po několik minut cestující vzrušily, mění se v tichou resignaci. Jen tu a tam ozývá se nedůvěřivý pokřik; ale konduktéři, ač sami skoro bez dechu, konejší, vykládají a vysvětlujou úryvkovitě a s nezbytným chvatem.

Konečně podařilo se ukonejšit i nejnedůvěřivější a nejbázlivější; avšak marné jest pobízení, aby ti, kdož byli z vagonů vyskákali, zase se na svá místa vrátili. Před vagony tvoří se tlupy; někteří chvátají k lokomotivě . . .

Namahám se, abych též otevřel dvířka vagonu. Konečně se mi to podařilo. Vyskočil jsem. Konduktér sice varuje a žádá, abych zase vstoupil. Nedbám toho — bez omluvy, bez námitky ubírám se v stínu vlaku k parostroji.

Mohútné těleso bez krve a nervů stojí bez hnutí v záři měsíce, jenž právě stříbří okolí; jen mírný sykot páry, ucházející ze skulin a sálající teplo kotle jsou důkazem, že v zdánlivě mrtvém tělesu posud život, jejž možno prostým dotknutím se péra znovu probuditi.

Tři nebo čtyry kroky před parostrojem září uprostřed kolejí krvavé světlo výstražné; řidič parostroje stojí těsně u stroje a železniční strážník, na jehož znamení vlak zastaven, vykládá mu podrobnosti překážky.

Právě končí svůj výklad.

„Všechno v pořádku. Překážka asi dvě stě metrů odtud v ostrém záhybu hned za mým domkem. Můžete popojeti až těsně k sesutým balvanům. Na štěstí počíná svah daleko za překážkou. Pro výpomocný vlak telegrafováno už před čtvrt hodinou — už je také signalisován . . .“

„Dobře, dobře,“ odpovídá řidič parostroje s ledovým klidem člověka na vše připraveného.

„Dal jste také signál nazpět?“ ptá se ještě, jako by si byl náhle zpomněl.

„Dal.“

„Vše tedy v pořádku?!“

„Všechno — všechno!“ . . .

Po té se strážník obrátil a chvatným krokem ubírá se směrem k strážnému domku svému.

Řidič parostroje zamnul si ruce, pohledl kosou na ventil parostroje, pak počal mírným krokem podle nestvůry přecházeti.

Beze slova dívám se ze vzdálenosti několika kroků na zvláštní scénu. Několik cestujících živě rozmlouvajících stojí v skupeních opodál; někteří vyptávají se na lokomotivě šukajícího topiče, jenž však lakonicky odpovídá.

Nalezáme se v divoromantické pohorské úžlabině. Po jedné straně vypínají se strmé skalní stěny, z nichž místy zejou příšerně temné a černé rozsedliny, kdežto vyčnívající ostré hrany nebo směrem k měsíci obrácené a noční rosou omžené plochy skalní lesknou a třpytí se v lesku měsíce jako čepele rozhozených mečů a různotvará zrcadla. Nad skalními srázy vyčnívají borovice, jedle a smrky — zdá se, že tu počíná hustý, ač nízký les.

Po druhé straně trati, která se vine ve velkém oblouku podél malinkého, hluboko v úžlabině v nepravidelném řečišti pracně dále se vlekoucího horského po-

toku, je viděti méně srázné vršiny, z nichž mnohá skoro až ku trati dostupuje, kdežto jiná, splývajíc druhdy se skalami, musila býti k upravení dráhy dříve přervána. Svahy vršin těch jsou porostly jednotlivými keři a stromy lesními, jichž semena byla sem patrně větrem z lesa na skalině zaváta, a lesknou se v magickém osvětlení luny jako lehce větrem zčeřená dozrávající žitniště na pahorcích. Mezi jednotlivými vršinami táhnou se po úbočích široké rýhy, jež místy se rozstupujou a tvoří pastviny kyprou zelení porostlé.

Kam však oko dohledne, nikde ani stopy po lidském obydlí; ani strážní domek železniční není viděti, zakrývát jej patrně některá vršina. Jen trať na zad lze rozeznati v obloučitém jejím rozpnutí skoro na pět minut obyčejné jízdy, kdežto trať směrem ku předu ve vzdálenosti asi padesáti metrů ostrá hrana skalní zdánlivě přetíná.

Přehledna krajinu obrátil jsem zase pozornost svou k lidem u vlaku. Resignace byla ustoupila dlouhé chvíli, která se již hlásila ku svému právu. Zvědavost tázajících se byla z části ukojena, úzkost a leknutí bázlivějších utišeny — koho nezajímala noční krajina pohorská, musil nutně již po několika minutách pocítiti dlouhou chvíli.

Někteří z cestujících byli již zase ve vozech, jiní vraceli se od lokomotivy k vagonům — jen řídič parostroje, nevelký, svalovitý to muž s černým plnovousem a jiskrným zrakem přechází zamyšlen podle své nestvůry, která si občas z hluboka zahykne, jako by si oddechla. Muž ten mne počal zajímati; ledový klid jeho imponoval . . .

„Budeme muset dlouho čekati?“ oslovil jsem jej učiniv několik kroků blíže.

Zastavil se, pohledl na mne ostře, pronikavě, pak váhavě, jako by mluvil sám k sobě a zároveň jako by ještě přemítal nebo kombinoval, odpověděl:

„Před čtvrt hodinou telegrafováno. — Než se vypraví vlak — čtvrt — než dojede půl — tři čtvrtě —“

Na to dodal s důrazem a hlasitěji:

„Nejméně celou hodinu . . .“

„Možno se tudíž poohlednouti v okolí?“ pokračuju.

Pohledl na mne skoro pohrdlivě a v záři měsíce, která mu padla právě přímo do tváře, domníval jsem se pozorovati, že skřivily se kypré jeho rty k ousměšku, jako by chtěl říci: „Podivný člověk! Ani v takovém případu nemyslí než na svou zábavu.“

Po chvíli odpověděl dutým hlasem a úsečně:

„Možno! Ale pozor — ať nezmeškáte.“

Obrátil jsem se, abych se vzdálil; on však mimo nadání přistoupil ke mně a rozhledna se kolem po krajině, jako by teprv nyní zkoumal, kde se nalezáme, pravil ukazuje rukou k nejbližšímu kopci:

„Nejlíp bude, když slezete tamhle tu vršinu! . . . Nemýlím-li se, je odtamtud volná vyhlídka přes hranice do kraje — a viděti na dvě, až na tři míle daleko . . . Odtamtud uvidíte také již zdaleka blížící se výpomocný vlak. Pozor však! Jakmile zhlednete rudá světla lokomotivy, popilte si — jinak zmeškáte . . .“

„Děkuju vám!“ dím v odpověď a ubírám se chvíli těsně podle trati.

Fysiognomie krajiny se nemění. Všude týž ráz, po jedné straně strmé skaliny, po druhé úrodnější vršiny. Náhle zatarasuje mi skalní balvan cestu. Musím na trať, abych obešel balvan; pak pozoruju dosti zřejmě buď stezku nebo aspoň stezce podobnou rýhu vedoucí k vršině. Sestoupiv s trati pozoruju, že to prostý, deštěm způsobený výmol; ale ubírám se podle něho dále až k úpatí vršiny. Teprv nyní pozoruju, že je vršina dosti strmá; ale chůze do výše není namahavá, aniž nebezpečná; bez rozpaků počínám stoupati . . .

Občas se ohlednu na zad a vidím v dáli asi desíti minut chůze stojící vlak, jejž rozeznávám již jen dle temných obrysů a krvavých dvou světel lokomotivy, jež jsou nyní skoro přímo ke mně obráceny. Jinak panuje kolkolem hluboké noční ticho, rušené jen trhavým šelestem, o němž nelze rozhodnouti, působí-li jej bublající potok nebo vítr rozvívající koruny stromů na protějších skalních stráních . . .

Stoupám vždy výše. Strmosti vršiny ubývá — cesta počíná býti pohodlnější — pozoruju, že nalezám se na širokém, dlouhém, nyní již jen mírně stoupajícím hřebenu vršiny pastvinami pokryté.

Klidně ubírám se dále — pět, deset — patnácte minut, aniž by se fysiognomie krajiny v podstatě měnila. Za sebou rozeznávám stojící vlak již jen podle rudých světel — vše ostatní splývá se stíny, jež vrhají v úžlabinu skalní stráně — před sebou vidím jednotvárný kopec. Náhle vyhoupne se přede mnou několik keřů. Zrychlím krok a v několika vteřinách nalezám se na vršině.

Jediný pohled do krajiny dostačil k důkazu, že možno se odtud za dne dívati po celé hodiny v širý kraj, aniž by člověk pocítil unavení. Přede mnou rozprostírá se vskutku krajina čarokrásná, v magickém osvětlení luny pak takměř báječná. Strmé pohoří po pravé a levé straně trčí v dáli hrozivě k bezoblačné obloze, na kteréž kmitá se jen slabě některá z nejjasnějších hvězd; nejbližší popředí skví se v plné záři měsíce, čím dále pak, tím více se jasno mění v stříbrnou mlhu a nejzáze viděti již jen pole, luka a nížiny jako v ranní páře. Tu a tam trčí ze stříbrné mlhy temné háje, vršiny, a celé osady, jejichž bílé domky se lesknou, jako by se měsíc shlížel v stěnách z kararského mramoru.

Dlouho stál jsem bez pohnutí dívaje se na divuplný obraz. Jen oko těká s předmětu na předmět; brzo utkví na blízku, brzo zaletí do dálky — a duši plní nevýslovný pocit blahého uspokojení.

Kolkolem panuje ticho — jen občas se mi zdá, jako bych slyšel zvuky, jaké v pustých končinách takových v noci jen zřídka kdy lze slyšeti; ale nedovedl jsem jich rozeznati, aniž jsem byl s to říci si, zaznívají-li z dáli nebo z blízka.

Náhle jsem zaslechl lidský hlas — vlastně lidský zpěv ze vzdálenosti asi dvaceti nebo třiceti kroků . . .

Mimoděk postoupil jsem ku předu; ale nevidím před sebou než nízké keře a zdá se mi jen, že přichází zpěv od úbočí vršiny, na které stojím.

Lidský zpěv v pusté krajině, kde domníval jsem se býti beze svědků, mne překvapil. Naslouchám pozorněji. Slyším i nápěv, polo recitující, polo zpěvní — a rozumím i několika slovům.

Náhle zpěv umlkl. Učinil jsem ještě několik kroků. Zpěv začal poznovu. Zůstal jsem státi a naslouchal — slyšel jsem tato slova:

Dva věky minuly, co vposled píseň volnosti
na Bílé Hoře v jásot mečů zazněla —
dva věky, co ji v kruté seči s žasnou chrabrostí
nadšená ústa reků vposled zapěla . . .
Pak píseň umlkla . . Jakž možno volně pět,
když zničen písní zdroj, když národu
nejdražší klenot vzali — zlatou svobodu?! . .

A národ bez volnosti úpěl dvě stě let.
Na místě nadšení znal truchlé zadumání,
na místě písní stesk a trpké žalování —
a přece jen píseň volná, píseň nadšená
můž' naděj vzbudit, že se volnost vrátí —
jen píseň volnosti svobodně zapěná
můž' národ k činům slávy rozehřáti.

Bez písní nelze žít. Kdo bez nich přece žil
a neseznal jich kouzla tajuplnou moc,
veď' život bez ducha — — A národ živořil . . ."

Zpěv umlkl.

Přiznám se, že nevím, co by mne bylo v místě a v době té mohlo více překvapiti, než mne překvapil zpěv písně toboto druhu. Píseň národní, letací nebo vůbec známější byla by mne zůstavila zcela chladným; ale píseň volnosti, známá snad jen mně a několika přátelům, učinila na mne hluboký dojem.

Dříve však, než jsem se rozhodl, mám-li se ozvati nebo postoupiti v před, zazněl zpěv poznovu. Slyšel jsem tato slova:

„I podal věku rámě věk . . . A z nenadání
jak růžového jitra pousmání
vyšlehnul z mraků zásvit volnosti . . .

A píseň vznikla zas. Leč zádumčivě
zalkala jako náhle probuzené ptáče,
když místo jitra vidí vůkol čirou noc . . .
Noc byla v národě. — A kdo měl srdce tklivé,
ten, probudiv se, nevýslovnou trpkostí
snad na mohyle volnosti doposud pláče . . .

Bylo nám vzato vše. A osud s krutostí
jako by žert si tropil z naší bolesti:
tam houfci blbců poskyt' blahou svobodu,
zde celý národ vrhnul v mrzkou porobu . . .

A píseň chtěla mocně peruť svoji rozpnouti
a rozletět se širou, uhnětenou vlastí;
zde chtěla těšit, kárat — tam zas kojit strasti
a pýchu budit, kde kdo šíji musil sehnouti . . .
Leč nemohla! . . . I zašuměvši v temné výši
zasténala jen pláčem slabých, chorých duší . . .

Kdo zaslechl však smutné zasténání,
tenť ví, že píseň čeká na svitání . . .
Doposud není dne — doposud šero jen —
a volná píseň zazní jen, kde jasný den —
pak ale zazní, zaduní a zahučí,
že v prsou národa se mocně rozzvučí,
a se všech rtů najednou k nebes výsosti
jediná zahřmí píseň — píseň volnosti! . . ."

Píseň umlkla.

Mimoděk učinil jsem několik kroků ku předu s vršiny. Při tom zavadil jsem nohou o nějaký kámen, jenž svaliv se s vršku s temným rachotem řítil se po sráznějším úbočí. V tomže okamžiku se mi zdálo, že jsem zaslechl z dola zacinknutí zvonku — hned na to zaštěkl pes.

Zrychlil jsem krok. Štěkot psa byl vždy prudší. Za nedlouho, když už jsem byl s vršiny skoro seběhl, spatřil jsem v nízkém křoví sem tam pobíhajícího psa prostřední velikosti. Patrně mne větřil — ale posud ještě nezahledl, aniž mou stopu nalezl.

Zůstal jsem státi; ale v témže okamžiku vynořila se ve vzdálenosti asi dvaceti kroků přede mnou z hustého křoví temná mužská postava.

„Kdo to?" zahoukla zvučným hlasem.

„Přítel!" dím.

„Není možno — v tak pozdní době a v těchto místech," postava na to.

„A přece pravda," pokračuju. „Přijíždím z Prahy po dráze . . ."

„Ha, ha ha!" rozesmála se postava. „Tady přes kopec přec dráha nevede!" . . .

„Pravda! —" volám. „Vlak se musil pro překážku zastavit. Což jste ho neslyšel přijíždět?"

Postava cosi zamumlala a postoupila ku předu. Nedaleko slídící pes zaslechna hovor byl v několika okamžicích na stopě a zběsile štěkaje obskakoval mne v nepatrné jen vzdálenosti. Hned na to stál jsem tváří v tvář neznámému muži v selském, poněkud sešlém oděvu s širákem na hlavě a holí v ruce.

Nevrle okřikl štěkajícího psa, jenž kňuče pobíhal kolem a jenom občas z temna zavyl — na to pravil ke mně vlídně:

„Odpusťte! Teprv nyní poznávám, že nejste člověk zlý. Přeslechl jsem přijíždějící vlak. Zdřiml jsem trochu a tu se mi zdálo, že slyším dunivý lomoz; ale když pak dunění zas umlklo, zdálo se mi, že jsem se snad mýlil. Však co vás vede sem?"

Pověděl jsem několika slovy dodav, že mne s vršiny přivábila neobyčejná píseň.

„Proč neobyčejná?" opáčil neznámý a teprv nyní tak se postavil, že zář měsíce padla mu do tváře a já mohl tahy její rozeznati.

Byla to rázovitá, sluncem do hněda ožehlá tvář muže asi čtyřicetiletého. Trpkost života byla v ní zůstavila nevyhladitelné stopy — vrásky a trpký tah kolem kyprých rtů byly zřejmým svědectvím, že muž ten daleko častěji trpěl, než se radoval.

„Proč neobyčejná?" opakoval po malé přestávce, když jsem hned neodpovídal.

Já však místo odpovědi se optal:

„Dovolte — kdo jste?"

„Pasák —" zní klidná odpověď. „Tamo v úžlabině odpočívá brav a skot. Za tak krátkých a jasných nocí jako jsou teď nestojí ani za to, aby se hnalo domů. Přenocujeme zde v horách."

Udivení mé rostlo.

„Byl jste snad někdy v Praze?" ptám se dále.

„Byl."

„Už dávno?"

„Před několika roky . . ."

„A kde jste slyšel píseň, kterou jste byl před chvílí zpíval?"

„V Praze — ve vazbě — ve vězení . . ."

„Ve vazbě — ve vězení?" opakoval jsem nemoha zatajiti své podivení.

„Ano — ve vězení!" dotvrzuje neznámý, načež živě vypravuje: „Ach, milý pane — život lidský je zvláštní bublinka. Mnohdy se vznáší zbytečně dlouho ve vzduchu. A takový byl a je život můj! . . ."

„Nechápu vašich slov,“ dím na to, neboť vše, co jsem slyšel, bylo tak zvláštní a podivné, že jsem vskutku ničeho nechápal.

„A přece je vše tak prostinké,“ zní odpověď klidně a vlídně. „Jsem synem učitele z osady nedaleko odtud. Měl jsem studovati; ale ve čtrnáctém roce mém zemřel mi otec a já šel na učení. Vyučil jsem se řezbářství. Po několika letech jsem kdysi padl a zlomil si pravou ruku. Od té doby jsem se živil různým spůsobem . . .“

„Pak?“ vpadl jsem netrpělivě do řeči.

„Pak jsem se octnul v Praze, po které jsem byl od útlého mládí toužil a která mne vábila jako syrena. Žil jsem nuzně, ale spokojeně. Ach, snad pamatujete se ještě na dobu, kdy celý národ byl v houževnaté oposici proti vládě?! Tenkráte každý, kdo měl jen poněkud smyslu pro věc národní, hořel dychtivostí přinésti nějakou oběť na oltář vlasti . . .“

„A vy?“ optal jsem se.

„Já?“ opáčil neznámý. „Já byl zcela prostě naverbován.“

„K zločinu?!“ uklouzlo mi.

„Ah, nikoli,“ neznámý klidně na to.

„Jak jste se tedy octnul ve vazbě!“

„Byl jsem odpovědným redaktorem politického listu.“

Bylo mi, jako by mi byl břitký nůž projel srdcem.

„A ve vazbě naučil jsem se písni volnosti.“

„A pak?“ vyrazil jsem stísněným hlasem.

„Pak?“ opáčil dutým hlasem neznámý.

V tom zaznělo tichou nocí z dáli pronikavé písknutí lokomotivy. Pohledna do dálky viděl jsem blížící se krvavá dvě světla. Duší šlehlo upomenutí řidiče parostroje.

„Buďte s bohem!“ dím chvatně. „Musím pospíšit, bych nezmeškal vlak.“

„S bohem!“ neznámý na to.

Rychle vyběhl jsem do vršku touže cestou, kterouž jsem byl seběhl. Výpomocný vlak se rapidně rychle blížil — viděl jsem, jak zastavil, dříve než jsem dospěl vrchole pahorku. Musil jsem si popíliti.

Nemyslil jsem na nic než na vlak a spěchal seč síly stačily. Konečně jsem šťastně dorazil k cíli — v pravý ještě čas — bylť jsem poslední, jenž vstoupil do výpomocného vlaku.

V několika okamžicích zapískl parostroj a zazněl opět známý, jednotvárný, drkotavě dunivý hukot a lomoz — jeli jsme dále.

Teprv nyní snažil jsem se oživiti a vyložiti si zvláštní výjev. Duší mou však vířily myšlenky v chaotickém vlnění a jako refrain zádumčivé písně zněla mi v duši slova písně volnosti:

„Doposud není dne — doposud šero jen —
a volná píseň zazní jen, kde jasný den —
pak ale zazní, zaduní a zahučí . . .“

— — — — V několika minutách byli jsme mimo hranice vlasti — — — —

Milující neznámí.

Novella od *Sofie Podlipské.*

(Dokončení.)

Přišed do svého pokoje psal jí. Psal dlouho do noci až mu unavením péro z ruky vypadlo.

Ráno nemohl pochopiti jak sem přišel, co se událo, a když našel list večer napsaný, složil a schoval jej do své tobolky.

Byl ráno střízlivějším. Člověk dospělého ducha, jenž nechal blouznění svého mládí již za sebou, probudil se v něm zas a hleděl poněkud jinak na to všecko mnohem méně blouznivě a o něco více kriticky.

Ale i v tomto světle viděl v Konstancii bytost velké lásky hodnou, cítil s vděčností, jak zde byl přijat a přiznával se, že nikde na světě mu tak blaze nebylo jako zde v zámku oživeném přízní a vlídností Konstanciinou.

Tázal se, kdy by bylo možno Konstancii zas očekávati, a sluha to nevěděl. Během dopoledne došla zpráva telegrafem, aby jí v domě neočekávali; že je s otcem velmi zle, že bude psáti, jak co má býti zařízeno. Vrátil se tedy téhož dne do Prahy a psal jí nyní zas. Učinil to s chladnou krví a tento list zaslal do domu jejího otce:

„Nevím, slečno, jste-li přesvědčena, že jsem k Vám choval nešťastnou, nepochopitelnou vášeň, když můj přítel Vítek o Vás se ucházel a pak Vaším ženichem se stal. Jakési tušení o tom měla jste však zajisté a odpouštěla jste mi velkomyslně všecky zdánlivé urážky, které jsem vám činil. Doufal jsem, že mi prominete tímtéž způsobem můj útěk o svatební Váš den. V předvečer jeho vystoupil jsem na Vyšehradskou skálu a díval se odtamtud na ohněstroj ve Vaší zahradě. Dával jsem Vám s bohem navždy a snažil jsem se poctivě na Vás zapomenouti, státi se k Vám lhostejným.

Kdybych byl myslil, že se mi to posud nepodařilo, nebyl bych se domů vrátil, to mi věřte. Takto vyléčen vyhledávám Karla a . . . Vás.

Divil jsem se zpočátku, že choť Vítkova již ho nesmiřuje s jeho přátely, že ubohého přítele nechává v cizině beze zpráv, že svého manžela neposílá vstříc vracejícímu se uprchlíku. Nepoznával jsem jí v tom. To není ona, řekl jsem a nevěděl jsem ještě, že je to doslovně pravda.

Krátce, slečno, já neměl tušení, že nejste ženou Karlovou. Divím se posud, že jsem se nezbláznil, když jsem se to dověděl. Byl jsem na Vítkovce v zámku Vašeho švagra, chtěl jsem se odvážiti na skutečné setkání s Vámi, před níž jsem prchával. Co byl bych to učinil? Jak málo znal jsem Vaši moc nade mnou! Viděl jsem Vás jeti kolem sebe a poznal jsem, že jste to Vy, spolu poznal jsem, že bych měl ještě před Vámi prchati. Zatím urovnala jakási neznámá náhoda moje cesty a já smím aspoň mluviti k Vám. Není mi třeba

prchati. Smím nyní sám hledati příležitost k prvnímu shledání našemu.

Neoddávám se však pošetilé naději. Kdož ví, co mezi nás již vstoupilo nebo vstoupí, kdož ví, milujete-li vy mne jak já vás dávno horoucně, neznámou, nevídanou miluji. Miluji Vašeho ducha, Vaše srdce. Zdaž se nezruší náš souhlas, naše sympathie bližším stykem? Nebylo by to nemožno. Co smýšlíte o tom?

Odpusťte, mluvím-li k Vám tak od srdce, předpokládám-li, že mne a moje city dávno znáte. Odvažuji se k tomu cítě se povzbuzena Vaší péčí, která mne přivítala na Vítkovce jako neviditelná mocnost.

Nevím, co smím doufati, zač Vás smím prositi. Především žádám za to první shledání, za ten okamžik, na nějž bozi jsou žárlivi u nás, kterého nám snad ani nedopřejou. Nepovažujete-li mne tedy za odvážlivého šílence, dovolte, abych Vás konečně poprvé navštívil, abych se vám podíval do očí, po kterých jsem touhou umíral."

„Ano," odpověděla mu Konstancie v listu, který mu hned na to odeslala, „ano, věřím, že jsou bozi žárlivi na naše setkání.

Nemohu Vás vyzvati, abyste přišel k nám, nemohu ani na chvíli svého churavého otce opustiti. Jeho nemoc je tak těžká, snad nákažlivá, jeho druhá manželka nemá dosti síly, aby u něho setrvala, a on nevidí-li mne, utíká svým hlídačům a chce skákati s okna.

Jsem poutána k té povinnosti a jsem šťastna, že ji mohu konati.

Vás, drahý, milovala jsem jako Vy mne. O tom mohli bychom si někdy vypravovati. Jako Vy přemáhala jsem ten cit a rozuměla jsem Vám aspoň od té doby co jste mi psal. Nemohla jsem Vás však pochopiti, když jsem slyšela, kterak jste slíbil, že přijdete na mou svatbu. Bála jsem se toho tak, že bych byla raději zemřela než se dočkala toho dne a málem byla bych zemřela v skutku.

Když jste se díval s Vyšehradské skály do naší zahrady, viděl jste skvělé ty ohněstroje, slyšel jste veselou slavnostní střelbu.

Byla jsem neopatrna, či roztržita, či puzena nevím jakým pokušením a blížila jsem se střílejícím.

Nemělit ovšem těžce nabito, ale rána mne zasáhla, poranila mne u spánku a skolila mne polomrtvou.

Slavnost byla tím přerušena, příštího dne byly mně broky vytahovány, měla jsem horečku a k tomu přidružil se zánět mozkové blány.

Byla jsem dlouho nemocna a stěží vyvázla jsem smrti.

Moje sestra mne ošetřovala jako matka, Vítek byl u nás celé dni a často v noci. Byl Marcellinou útěchou a podporou. Ona nevěděla ubohá jak dávno jej miluje. Uzdravila jsem se a věděla jsem to dříve než ona k tomu sama sobě se přiznala. Vítek tušil a pozoroval to jako já. Brzo přesvědčil se, kterak je od ní opravdu milován a jak k ní mnohem lépe se hodí než ke mně. Přenesl na ni lásku svou. Stali se svými.

Ještě před tím oženil se můj otec podruhé. Tento sňatek odcizil ho mně a mé sestře, ku které jsem se odstěhovala. Nesla jsem to těžce, snažila jsem se vycházeti s naší macechou a zachovati si jeho lásku.

Bylo to marné úsilí. Byla jsem ve svém domově cizinkou, musila jsem ostýchavě vcházeti, nevěděla jsem, přicházím-li vhod, musila jsem čekati až budu pozvána. V tom mořila jsem se a o vás nevěděla jsem nic krom co jste psal Vítkovi v jediném listu, který došel za mé nemoci, kde bylo sotva kdy jej přečísti. Zmocnila jsem se ho pak, sotva jsem čísti mohla a Vítek mi ho ukázal. Je můj.

Vyžádala jsem si Vaši podobiznu. Konečně znala jsem Vás! Směla jsem Vás znáti a na Vás mysliti. Nalezla jsem v tom své štěstí a s tím chtěla jsem se již navždy uspokojiti.

Slyšeli jsme o Vás, jak dobře se Vám vedlo, a že snad zůstanete navždy na Rusi. Co jsem tehdáž si myslila, sama nyní nevím. Zpomínala jsem Vás, o tom vím, čítala jsem knihy, které druhdy jste mi půjčoval, a naznačovala jsem si v exemplářích svých ta místa, která jsou ve Vašich Vámi naznačena. Byla bych si přála věděti co nyní čtete, čím se zaměstnáváte. Mým nejsmělejším snem bylo, kdybyste mi někdy psal. Měla jsem málo naděje v jeho vyplnění, a přec nebylo to nemožno, a často rozpřádala jsem si romantické děje o tom, jak bychom o sobě se dověděli. Z toho všeho nestalo se nic, jak bych byla mohla očekávati. Za to dočkala jsem se překvapení radostného až omamujícího, když sluha přede mnou mému švagrovi vyřizoval, že jste byl již podruhé u něho.

Nevěděla jsem pranic o Vašem návratu domů. Kdybyste věděl, jak se mi hlava zatočila a slze z očí vyhrkly, když jsem to slyšela. Nemohla jsem tomu uvěřiti a vyrvala jsem sluhovi Vaši navštivenku z ruky.

Můj švagr ještě se na Vás hněvá, nebyla jsem posud s to říci mu o našem delikátním tajemství, jež jsme jeden před druhým a každý ještě před sebou zahalovali jak jsme jen mohli. Kdykoli bývala tedy o Vás řeč, hájívala jsem Vás z celého srdce, avšak bohužel vždy zdála jsem se v tomto boji o Vás mučedlnicí své velkomyslnosti k Vám a moje výmluvnost Vám neprospívala. Totéž opakovalo se, když byla Vaše návštěva ohlášena. Můj švagr nechtěl Vás viděti ve svém zarputilém hněvu, a když jsem jej přemlouvala, aby s Vámi se smířil a dobře Vás přijal, pravil, abych Vás přivítala tedy sama.

Žárlivý osud znova mi to překazil, ale když jsme se potkali na cestě, poznala jsem Vás. Ovšem nevěděla jsem, nemýlím-li se, a více jsem Vás jen uhodla a tak jela jsem mimo a ještě jsme se nepodívali jeden druhému do očí.

A což, můj drahý, kdyby se nebyl Váš přítel se mnou seznámil pouhou náhodou, tak byli bychom prchali životem každý v jiných poměrech a s jinými osobami a nevěděli bychom, že je možný takový duševní svazek jaký je náš.

Ta náhoda, ta náhoda! Málo kterému smrtelníku ukázala tak rozmarnou tvář, pohrávala si tak nemilosrdně a zas příznivě a milostivě jako s námi.

Ta slepá náhoda! Což jsou jí odevzdány osudy naše? Má ona vládu nad našimi srdci? Náhodou,

náhodou dějí se tak velké věci, náhodou zmaří se někdy to nejkrásnější!

Leč kam to zabíhám. Na štěstí nevíme nic o nejhlubších pohnutkách všech dějů a moje srdce je vděčnosti plno za to, že Vám smím psáti, že jste Vy mně zaslal list, na nějž mám jedinou odpověď: Miluji Vás a vím, že Vás budu vždycky milovati.

Kdy se uvidíme, nemohu posud určiti. Patřím celá otci svému a velkému štěstí, že mne přece miluje, že se mne dovolává, že jsem mu nevyhnutelná. Píšu Vám v noci. On spí nyní dlouho a klidně. Snad obrací se jeho nemoc k dobrému konci.

Pište mi, je-li Vám možno. Pište, pište mi! Posud toho štěstí nechápu, že svatý duch naší lásky se vtělil aspoň již do písma.

XI.

„Má, opravdu, navždy moje Konstancie! Přijdu k Vám dnes večer v šest hodin. Nemohu se dočkati, až sama mi určíte naše shledání.

Nebude-li Vám možno od otce se vzdáliti, nuže, otevřte jenom dveře do předpokoje, kde čekati budu, a dopřejte mi konečně toho prvního pohledu, jemuž tak dlouho jsem se vyhýbal. Odejdu hned, bude-li to musit býti, budu pak již trpělivěji čekati, až budete míti pro mne trochu času. Chci míti jistotu, že miluji bytost tělesnou, nikoli pouze ducha vznášejícího se nade mnou v nedostižném etheru, chci vzíti ruku Vaši do své a věděti opravdu, pozemským přesvědčením, že jste to Vy, můj ideal, můj sen, moje zjevení.

Můj bože! Je-li to možno? Uvidím, uslyším Vás? Ucítím Vaše zbožňované rty na svých ústech? Hle, jak málo nám dostačuje duch, jak je nám třeba viděti na vlastní oči a držeti v pozemském zjevu to co nás blaží.

Nicméně, kdo ví, drahá Konstancie, nebude-li se Vám stýskati později po idylle naší blouznivé a fantastické lásky? Očekávám ten pozemský prach, ty nárazy, to nedorozumění, jež bývá údělem všech pozemčanů mezi sebou. Nechci si dělati illuse.

Naše idealní báječná láska změní se nyní ve všední poměr. Nyní nastane otázka postavení, výživy, nevím čeho ještě. Nemám postavení žádného. Přece chci spojiti osud Váš navždy s mým. Vy jste zamítla bohatého Vítka, já se Vás ani neptám, přijmete-li ruky mé! Vím, že jste má a ohledy hmotného postavení že nebudou s to nás rozloučiti jako ohledy přátelství a cti.

Ale co záleží na tom všem. Již na to nemysleme. Dosti, budeme-li na vše připraveni. Ostatně buďme jeden druhému tím, čím jsme se objevili v čisté blaženosti duševního styku.

Ten není klamem u nás, s tím shledáme se vždy zas po klopotu všedních událostí a starostí. V něm je zakotvena naše láska a naše vlastní vzájemná bytost. Na shledanou tedy, má milovaná, jediná, posud ještě spola neznámá.“

Když bylo šest hodin odpoledne, doba, kterou list uvedený určil, vešel do přízemního salonu mladý muž tmavých vlasů, trochu světlejších vousů, postavy prostřední a štíhlé, s výrazem tváře vlídným a tichým. Byl bledý pohnutím, jeho krásné temné oči prozrazovaly ještě více jeho pobouření.

Ohlédl se v salonu a tu vešla druhými dveřmi Konstancie.

Spěchali si vstříc a podívali se jeden druhému do očí, zpočátku zvědavě, brzo jen s dojmutím. Neměli slov a šeptali a blabolili cosi nesrozumitelného.

Pan Moravec uzdravoval se a Konstancie mohla již klidně ponechati jej hlídačce. Měla myšlenky jen pro Michalovice.

Konečně podařilo se jemu a jí souvisle mluviti.

Naslouchali jeden druhému s tím udivením, jakoby slyšeli poprvé lidskou mluvu, její hudbu a krásu, jakoby chápali nyní teprv, čím jsou slova a jak mohou býti básní, jak by rozuměli nyní vůbec účelu mluvy. Jejich city byly naivní, nové, dětské. A což, když se zasmáli. Jak divili se tomu oba? Jaké štěstí nalezali v tom? Před tím viděli jeden v druhého očích slze radosti a lásky.

Tak dělo se jim jako v báji, která vypravuje o říši vzdušných neb vodních duchů, z kterých toužil některý po žití pozemském a tělesném a s udivením se octl v tom žáru života a jeho lásky. Báje vypravuje, že tomu přednost dával před žitím nesmrtelným mezi duchy, v lůně živlů, bez událostí, bez trampot a obtíží a bez převratů pomíjejicnosti.

Láska Michalovicova a Konstanciina měla celé dějiny již za sebou, než se spatřili. Nyní si řekli: „Co byl bych za to dal, kdybych tě byl směl viděti tehdáž?“

„Jak bylo by mně bývalo, kdybych tebe byla viděla tváří v tvář tenkráte ve sněhu a soumraku na ulici, když přede mnou jsi prchal?“

Takových upomínek měli nesčíslných a nevyčerpali jich za jedno shledání.

Scházeli se každý den v tutéž hodinu skoro na zapřenou a byla to nová slast býti takto v úkrytu před všedním proudem života. Říkali si, že jejich láska pokračuje ještě v onom idealu, ve kterém se živila za vzdálenosti vzájemné jako v živlu vzácném a neznámém.

Přece bylo třeba Konstancii říci svému otci, že mívá denně návštěvu, kdo to je a v jakém jsou spolu poměru.

Moravec žádal si Michalovice seznati, ale přivítal jej nedůvěřivě a chladně. Konstancie trpěla a Michalovic též. Již začínaly ty pozemské nárazy, již hrnul se ten prach v ether jindy nezkalený jejich duševního styku.

XII.

Michalovic cítil se odpuzen od Moravce, který mu nebyl sympathickým.

Paní Moravcová byla mu dokonce protivna. Bývalo mu trapno tráviti večery v této rodině a Konstancie, jež smutně a nemluvně vedle něho sedávala, nezdála se mu býti toutéž Konstancií.

Soukromě prosil ji, aby mu odpustila, avšak že mu není možno vydržeti v jejím rodinném kruhu. Pravil, že bude docházeti k ní na krátko a jen někdy.

Věděl hned v té chvíli, že jí tím ránu zasadil, ale jaké bylo tu pomoci?

Psal jí a omluvil se jí, ona odepsala a bohudíky, chmury vyjasnily se.

Přece bylo lépe dříve než se znali a vídali. Ó že ji nemohl zanésti kamsi mezi hvězdy a bydleti s ní tam u věčném klidu!

Za nějaký čas přestěhovala se Konstancie k Vítkovům a pověděla jim všecko. Ale Vítek nemohl příteli posud odpustiti, že k němu nebyl upřímným, že jej klamal, urážel a před ním prchal. Nemohl k němu znova nabyti důvěry. Jeho idealní lásku ke Konstancii považoval za pouhou smyšlenku. Marcella byla žárliva na Michalovice. Byla by si přála, aby sestra zůstala svobodnou a u ní žila. Michalovic byl u nich chladně přivítán a to nesl ještě mnohem tíže než nepříjemné chování se Moravcovo a jeho manželky.

Hodně pelyňku, hořkosti ze všech stran sypaly a vlévaly sudičky milujícím do poháru jejich blaha. Nesmělo, nemohlo býti dokonalé, zářící, božské.

Ještě bylo by scházelo, aby byl Michalovic se stal málomyslným a aby byl řekl a myslil, že v tom Konstancie vinu má; a aby Konstancie byla důvěru ztratila v toho muže, někdy chladného k ní, zasmušilého a trpkého, zvláště mluvil-li s touhou o svém pobytu na Rusi, o příjemných upomínkách, a říkal-li, že není idealu v lidském žití.

Dráha beznadějnosti byla otevřena před ním a před ní. Bylo by to šlo rychle a srázně dolů po ní a na dně té propasti byli by oba navždy se rozloučili s krásným vznešeným své mladosti snem.

Ale jim vždy stačilo, jestliže si dopsali, anebo bylo-li jim možno mluviti spolu o samotě. Pak vracel se mezi ně duch jejich lásky, genius dobra a krásy. Jednou psala Konstancie Michalovici: „Náhoda byla k nám milostivá a učinila pro nás více než bylo možno doufati a my bychom svou vůlí nedovedli totéž co ona?“

Jindy on jí psal: „Probůh, Konstancie, buď statečná a udržuj mne v rovnováze. Odpouštěj mi všecko. Pamatuj na to, čím jsme si byli, a nedej tomu uprchnouti.“

Tak zápasili ubozí a byl to jako zápas světla s nocí, idealu se všedností, přízně osudu s jeho nepřízní. Byl to kus dějin tvorstva, který se tu zrcadlil, opakoval a ve tvrdé důslednosti pokračoval.

Neztratili jeden druhého v tom zápase skoro chaotickém, nalezali se vždy zas.

Pak bývalo jim jako tehdáž kdy osobně se neznali, kdy mezi ně nic nemohlo vstoupiti. Říkali si to a stalo se mezi nimi jako heslem: „Je nám jako když jsme se neznali. Bohudíky, vrací se to zas. Viď, viď, že budeme vždy stejní k sobě, že nás nic nerozloučí, ani jiní lidé, ani věci, ani poměry, ani my oba ve zmatku a zaslepenosti všedních klopot a pozemského prachu.

Marcella žila s Vítkem jako v ráji. Spěchali z jedné zábavy ve druhou, v letě cestovali, v zimě obklopovali se společností. Co kde bylo krásného, zaopatřili si, aby si ozdobili svoje žití. Konstancie bydlela buď u nich neb u otce. Na obou místech Michalovic nesdomácněl. Jeho poměr k Vítkovi zůstal vynuceným přátelstvím a k panu Moravci neutěšeným pro vědomí, že otec nerad viděl jeho známost s Konstancií.

Z Rusi docházely ho listy přezajímavé a odpovídal k nim pilně.

Ideal života prchal tam do dáli a bývalý ideal, drahá Konstancie ztrácela se ve stínu nemilých poměrů, ve skutečnosti.

Žila na blízku, mluvívala, zacházela s Michalovicem a viděla ráj v domě Vítkovic, cítila života též ve své lásce.

Tak si to nemyslívala. Okamžiky blaha, duševního porozumění, výlevů srdce dávaly se hledati, někdy bylo třeba dlouho čekati na ně a někdy zdálo se, že je navždy po všem, ideal že již utonul ve všednosti.

Michalovic pravil k sobě s trpkým zadostučiněním, že to vše předvídal. Ale co dělat s tím životem, jaký právě byl?

Měl opět místo, avšak skrovné, sotva bylo by stačilo k výživě celé rodiny. Moravec usmál se pohrdlivě, když mu jmenoval číslo svých ročních příjmů. Marcella ve svém blahobytu rozmazlená spínala ruce, mluvilo-li se o sňatku Konstancie s Michalovicem, a Vítek pravil k němu vážně, aby si takovou věc dobře rozmyslil, Konstancie že je zvyklá slušnému žití. Sama neměla však jmění a Moravec nehodlal žádné dceři dáti věna.

Michalovic byl uražen a nemluvil více o sňatku. Věci měly zůstati jaké byly, bůh ví jak dlouho.

Tak vrátilo se leto a blížily se prázdniny a Konstancie radila Michalovici sama, aby podnikl vzdálenější cestu. Dělala s ním plány, nabízela mu svoje úspory, přála mu, aby se zotavil, na vše trudné zapomněl, aby zase žil.

Tak domlouvala mu plna zápalu a vlídnosti. Seděli spolu v zahradě, v besídce. Byli přec jednou sami, což se dělo zřídka. Vždy bývala Konstancie lidmi obklopena, vždy zaměstnána a od něho vzdálenější než druhdy, když se nevídali.

Kdykoli bývali na chvíli sami, vždy cítili to co požehnání. Avšak i to bývalo někdy zkaleno a ztrpčení způsobené poměry nedalo se hned vypuditi políbením a pohledem.

Jejich pohledy nebývaly pak s to najíti cestu do duše. Mezi ně vkrádala se jako mlha těch mrzutostí, jež jim bývalo přemáhati. Stisknutí ruky nesdílelo onu mluvu sympathie, která mezi nimi se vznášela a k nim cestu nalezala bez prostřednictví skutečného styku, to druhdy za dobrých časů, když se nevídali a skoro jeden o druhém nevěděli.

Bývalo to k zoufání a oni si nemohli pomoci. Stáli u sebe, drželi se v náručí a byli sobě cizejšími než druhdy, když byli vzdáleni.

Ale této chvíle nebylo mezi nimi pranic. Byli zas jednou šťastnými, řekli si zas, že se nedají rozdvojiti ničím na světě, že si vlastně vždy rozumějí ve hlubinách duše, že jsou jedno.

Ale poměry, osud a kdož ví jaká síla ještě rovněž nevysvětlená jako jejich vzácná sympathie, to vše dohromady že se snaží roztrhnouti jejich svazek. Ale to že nebude možné, to že se nestane, potvrzovali sobě s jásotem.

Michalovic stěžoval si na Vítka, na Marcellu, na pana Moravce i na Konstanciinu macechu, ale pak usmál se. „Co je na tom všem, Konstancie, jen když tebe mám.“

*

A ona usmála se zas jeho ruským touhám a dopisům. Zasmáli se oba tomu nahlas a když se objali, dlouho, dlouho, procítili vše co bylo vznešeného, velkého takořka nadpozemského v té lásce.

Co v ní bylo nadpozemského, takřka nadpozemského pravím. Neboť jak vše souvisí, co nás táhne ku vzletu, a co nás vrhá v prach, nevíme a vyslovujeme se o tom, jak dovedeme právě.

Tak naši dva milující. Když takto se nalezali, divili se znova té neobyčejné síle svých citů, a žasli nad tím co je vždy zas mocně k sobě pojilo. Zdálo se jim někdy, jako by to byla bytost božská, snad Eros sám, který k nim sestupoval a zázraky činil.

Básnili, blouznili, těšili se.

Byli dětmi a polobohy, odhazovali bídu lidskou jako hada a šlápli jí na hlavu.

Pak opět došlo na všední věci, na běh událostí, na záležitosti života.

Konstancie stála na svém, aby Michalovic na celé prázdniny odcestoval.

„A bez tebe, Konstancie? Ne, nemohu bez tebe žíti."

„Ale blízko mne žiješ tak trudně, kdož ví, nebudeš-li již zítra zas rozladěn a já smutna, kdož ví, kdy se zas tak najdeme jako té chvíle, a já chci, abys byl šťasten. To je především mou touhou, mou úlohou. Budeme si psáti, Hynku, a v listech budeme celí svoji."

„Konstancie, uprchni se mnou."

„Co myslíš? Jdižiž, to je dětinství." Konstancie smála se, ale on byl vážný.

„Ty víš, děvče milované," pravil, „že nejsem blouznilem, jak mnohým lidem se zdám. Víš, že jsem předvídal všecky nárazy a nesrovnalosti, které nás také neminuly. Nemaluji si také právě ráj, kdybychom spolu žili, avšak chci, musím tě již míti a troufám si s tebou všemu odolati a vzdorovati. U mne to slovo něco platí, Konstancie, není-li pravda?"

Podala mu ruku mlčky. Jejich žití, jejich vnitřní bytosti byly ozářeny jakýmsi vzplanutím vzájemných sladkých pocitů. Prožili spolu tak krásný okamžik, že takového před tím nikdy nebyli tušili.

„Konstancie," Hynek pravil, „uvidíš, že se ještě více sblížíme. My nevíme, čím si ještě budeme. Ale milovati se musíme."

Rozloučili se konečně v úplňku blaha. O Hynkově cestě nebylo více řeči.

Když Konstancie byla sama, zpomněla si na tu cestu a že přece nic o ní nemluvili. „Zítra musím mu znova domlouvati," pomyslila si a myslila jako vždycky stále na něj. Očekávala ho v obvyklou hodinu.

Zrána čtla v zahradě a hle, tu stál před ní. V tu hodinu nikdy nebyl k ní přišel.

Doby prvních záchvatů lásky vrátily se zas. Trampoty byly buď zapomenuty, aneb se zdály milujícím maličkostí.

„Přemýšlel jsem a myslil jsem na tě celou noc," řekl Michalovic. „Víš, co jsem si usmyslil? Unesu tě. Ty staneš se mou a my budeme spolu skromně živi, ale budeme spolu."

„Chceš-li, Hynku, budiž."

„Hned, hned."

„Kdy chceš. Co řekneme otci, mé sestře, Vítkovi?"

„Že to chceme."

„Nic více? Hle, jak je to jednoduché. Nuže, my chceme."

Provedení nebylo tak jednoduché jako pomyšlení.

Konstancie chystala se v domácnost skoro chudobnou naproti svému domovu a zvláště naproti sestřiným poměrům. Marcella plakala dnem a nocí a byla by se málem roznemohla. Vítek, jenž ji miloval tak, že by byl každého zabil, kdo by jí byl slzu vylákal, nechtěl Michalovice ani viděti.

Moravec byl odpudlivý a chladný a nechtěl ničím přispěti k věnu své dcery. Kdyby byla partii udělala, byl by jí prý dal tolik a tolik. Takto utahalo by se prý to jmění a lépe bude, nebudou-li ti mladí lidé na nic spolehati.

Konstancie nemohla tuto logiku přece světoběžnou pochopiti a rmoutila se trochu, avšak opravdu jen trochu.

Nikdo v rodině nemluvil o svatebním veselí, nikomu nenapadlo zapáliti ohněstroj v zahradě, ani se neptali, čeho si přeje nevěsta.

„Také dobře," řekl Michalovic a přišel zas jednou časně ráno do zahrady, kde našel svou nevěstu. „Mám zde kočár, Konstancie," řekl, „nechtěla bys se mnou někam si vyjeti? Vrátíme se brzo. Jen vezmi klobouk, jsi hezky oblečena."

„Kam pojedeme?"

„Dej se překvapiti, ano?"

„S radostí."

V domě ještě všickni spali. Konstancie řekla služebným, že přijde za chvíli a pak odejela do zářícího jitra.

Neměla tušení, jaké by bylo překvapení, jež jí sliboval Michalovic.

Dovezl ji ke kostelu, tam sestoupili, našli kněze a svědky a podali si ruce na celé žití.

Pak jeli nazpět a jitro ještě zářilo a budoucnost patřila jim společně.

Doma pověděli co učinili a přestáli to nějak, kterak byli za to přijati.

Konstancie odešla pak lehké mysli se svým mužem do jeho mládeneckého příbytku, zařídila se tam jak mohla, a bylo to rozkošné, aspoň zdálo se jim tak a tudíž tomu bylo tak.

Pak došli na návštěvu k Vítkovům a s těmi na štěstí slavili dokonalé smíření. Jejich štěstí, jejich radost, spokojenost a odhodlanost ke snášení nedůstatků života přemohla a usvědčila veškerý odpor sestry a přítele, a tam slavili oba milující párky takový svatební den, že nikdy tak veselého nebylo.

Michalovic se svou ženou odejel na nějaký čas. Cestovali tedy spolu.

Když se vrátili, začali spolu žít, pracovat, těšit se a trpět, jak co přišlo.

Poznali svět, život, jak se člověku jevívá vždy nový, vždy jiný a mnohdy přemáhající. Často poznávali jeho

zlé stránky jednu za druhou bez vystřídání s lepšími a světlejšími jak se děje tak snadno. Vídali všecky dary ze skříně Pandořiny a seznamovali se s mnohým zlem. Nemívali času zpomínati oněch časů idealního blouznění, kdy se neznali dle zevnější podoby, kdy se jen divili čarůplné moci, jež je vábila jednoho ke druhému, kdy žili v jediném snu o lásce, kdy jenom pro lásku se trápili. Konstancie vzdychala, napadalo-li jí to, a Michalovici snad to ani nenapadlo.

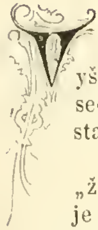
Ale přešlo-li zas to zlé, obrátil-li se vítr osudu, ukázalo-li se trochu přízně v poměrech, zavítal-li zas klid v jejich domov, hle, tu bylo vše zas takové mezi nimi jako za prvního výkvětu lásky. Jejich hlavy kláněly se k sobě. Řekli si: „Milujeme se neskonale."

Pokání Savelja.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

V.

Vyšetřování záležitosti nebylo dlouhé. Obvinění sedláci uzavřeli se v tvrdošijné mlčení, které stačilo za důkaz jich viny. Jediný Iljuša otevřel rty.

„Tedy! jak?" pravil k tomu, jenž ho vyslýchal, „že jsem chtěl zabít našeho pána? Předně, co je po tom vám? Vy lidé tam z města nepřijdete k nám, než abyste nám vázali ruce a nohy a zaváželi nás do Sibíře. Což pak víte, co my myslíme, co činíme a co trpíme? Nevíte o nás ničeho než že jsme zločinci již od narození. Jak tedy jest, že jsou také dobří sedláci jako u pánů sousedních, že milují své pány a slouží jim věrně? A proč neučinili jsme již dávno to, co chtěli jsme učinit nyní, než proto, že jsme trpělivi jako ovce? Ostatně nejsme my ti první, kteří chtěli zabít svého pána, aby se ho zbavili; to se již často vídalo za starodávna a uvidí se ještě, dokud se Spasitel neustrne nad námi sedláky."

Úředník, jenž vedl vyšetřování, byl muž citu a srdce; již dávno přemýšlel sám o uvolnění sedláků. Nechal obžalovaného mluvit bez přerušení. Když Iljuša zmlknul s tváří, na níž zračil se chmurný vztek, a s pěstěma klátících se rukou zaťatýma, hleděl úředník na mužíka s útrpností, chtěl mluvit, ale přemohl se myšlenkou, že každé slovo jest zbytečné, když to není slovo o svobodě.

Pět vinníků a ještě několik jiných, jichž trpkost proti sobě Bagrianov znal a které udal, aby se jich sprostil, bylo odsouzeno každý ku dvěma stům ran a k zavežení do bání Sibířských — ovšem že na věky.

Vyslechli svůj ortel nehnouce brvou. Vesnicí rozléhalo se po celý den kvílení žen a dětí. Ten velký smutek, jenž zasáhl několik chalupí, rozléhal se venku naříkáním, jako když rodinu navštíví smrt.

Bagrianov, jenž ze svého domu slyšel pronikavý nářek žen choulících se na prahu chalupí, začal se těšit této zoufalosti, která zvěstovala mu vítězství; avšak i jeho čivy, jak necitelny byly, začaly se konečně chvíti tímto jednotvárným, srdcelomným steskem.

Chtěl, aby se ženy umlčely, avšak na první slovo, kterým se toho dotknul, odpověděl mu stanovoj, jemuž vykonání rozsudku náleželo, dosti suše:

„Je to tak obyčej a já nemohu učinit, co žádáte."

Ještě jedna nejvyšší radost zbývala Bagrianovi: býti přítomnu vykonání první části rozsudku. A on nescházel. Před jeho očima obnažili záda ubožáků, kteří mu darovali život, pak je přivázali a u přítomnosti celé vesnice, stojící kolem v kruhu, pozvedli vojáci hrozné pruty.

Při prvním výkřiku obětí vstoupila krev do bledého obličeje Bagrianova. Divoká rozkoš hořela v jeho modrých očích — rozhlížel se kolem; jeho služebnictvo rozestavené na perronu bylo mu jako čestnou stráží, avšak paní Bagrianové tu nebylo. On vstoupil do domu a vrátil se vleka za ruku svou ženu zsinalou a klesající; nalezl ji tak ležící před svatými obrazy.

„Máte příliš slabé čivy, má drahá," pravil drže ji při sobě za pravou ruku, kterou rozmačkával svými ocelovými prsty, „je to vždy dobrá věc vidět potrestání zločinců. Jen si pomysli, můj holoubku, že tě chtěli připravit o tvého manžela!"

Paní Bagrianová, oči zavřené, zachvěla se při každém výkřiku. Šlehání trvalo a stony proměnily se v jakýsi táhlý chropot. Rty nešťastnice šeptaly modlitby, jimž více nerozuměla.

„Sto!" pravil stanovoj počítající rány. „Dost!"

„Tedy už je konec?" šeptala paní Bagrianová trhaným hlasem, obracejíc svou rozrušenou tvář ku svému muži.

„Ještě sto, můj holoubku."

„Dej jim milost Danieli Lukiči, aby tě Bůh jednou přijal do svého ráje, dej jim milost!"

„Ty bys tedy byla chtěla, aby mne zabili, není-li pravda?" — to byla celá odpověď.

„Milost, milost!" šeptala nevědouc co říká.

„Dále!" pravil Bagrianov hlasem pevným a pozvedl ruku.

Pruty zahvízdali, srdcelomný výkřik, a žena Bagrianova padla do mdlob.

„Jak měkké to kuřátko!" hlesnul Bagrianov pokrčiv rameny. „Odneste paní," kázal sloužícím, „a přiložte jí opálený brk pod nos — to je ten nejlepší prostředek při omdlení."

Šlehání šlo dále v hrobovém tichu. Ženy vysíleny již nenaříkaly; některé položily se tváří do země v zoufalství beze slov a bez slzí. Z trpitelů jedni omdleli, druzí otupěli bolestí; sotva že se jejich těla zachvěla po každé ráně; velké kapky potu skrápaly jim s čela, velké kapky krve řinuly se po rozedraných bocích.

Když bylo skončeno, odvázali je a dali každému po doušku kořalky, načež je odvedli do obecní síně,

která dnes sloužila za vězení. Stanovoj, méně tvrdý než bojar, ačkoliv zvyklý takému podívání, dovolil, snad z nenávisti a opovržení k Bagrianovi, aby ubohé ženy přišly ošetřovat své muže.

Jako svaté ženy z Evangelia vcházely tiše a bez hluku do těsné a nízké síně, kde nešťastníci leželi na seně; chvilku mísil se tichý stesk jejich ubohých srdcí se stony bolesti. Pomocné ruce vymývaly rány čerstvou vodou. Ševel něžných hubiček, jako ševel křídel byl ve vzduchu, jako by se byli andělé milosrdenství snesli do tohoto místa hrůzy, přinášejíce mučenníkům balšám slzí a útěchy.

Také Bagrianov přišel, — ne z milosrdenství, ne s útěchou — avšak ponejprv co živ potkal se s odporem. Stanovoj, jenž ho postřehl, zabránil mu vstup.

„Jsem zde ve svém domě," pravil Bagrianov větším překvapením, než hněvem, — tak nepochopitelným zdál se mu býti odpor od kohokoliv.

„Já jsem zde pro ten okamžik dohlížitelem vězení," odpověděl poctivý člověk, lepší než jeho řemeslo. „Nedovolím v této chvíli, aby se rušil poklid mých vězňů."

„Dám vás sesadit, na to můžete spolehat," odpověděl Bagrianov klidně a pozdravil s hrdým pokynem toho, jenž odvážil se mu vzdorovat.

„Podle vaší líbosti, pane — ano můžete hned sám žádat o mé místo," odpověděl pokojně stanovoj, a obrátil se k němu zády.

Tato tragedie měla ještě jedno jednání; nazejtří byli vinníci, které dobře svázali, vyzdviženi na vozy o dvou koních. Vojsko seřadilo se kolem vozíků a stanovoj dal znamení k pochodu.

Tu ozvalo se z každých prsou vzlykání. Celá ves, mužové i ženy, dali se do pláče pro bratry, kteří zemrou daleko od milé otčiny, daleko od vesnice, kde život byl krutý, ale kde člověk přec byl jen milován. Vypovězenci neměli již slzí; jedni lomcováni horečkou, druzí otupělí velkými bolestmi nechávali plakat ty, které opouštěli.

V okamžení, kdy se průvod měl hnouti, vystoupil z kostela kněz s hlavou obnaženou, dlouhé vlasy rozdělené po ramenou a s křížem v ruce. Jeho tvář měla výraz víry jako prorocké; postoupil až k prvnímu vozu.

„Spasitel," pravil, „nám kázal, abychom se modlili za ty, kteří putují po zemi i po moři. Buď jeho požehnání s vámi!"

Stříbrný kalený kříž zvedl se nad hlavy vinníků a odpuštění snášelo se na mučenníky.

Bagrianov pohlížel s rukama skříženýma a se stále rostoucím podivením na tento výjev. Jeho kněz, kněz živený jeho kostelem, odvážil se mluviti bez jeho svolení! On dával křížem požehnání lidem, kteří ho chtěli zavraždit! Což se svět zvrátil? Slíbil si, že promluví s tímto nevinětem sotva vyšedším ze semináře.

Když se vůz hnul ku předu, nalezl Iljuša síly a pozvedl skleslou hlavu:

„Pane," vzkřikl, „slyš: my jsme ti odpustili, a tys nás zradil; jiní učiní jako my, ale těm neujdeš!"

Celá ves doprovázela odsouzence tak daleko, jak jen nohy sloužily. Jenom drobňoučké děti svěřené v opatrování starců, a nemocní zůstali v zavřených domech; psi, kteří zůstali doma, vyli žalostně. Bagrianov hodil po nich několikrát kamenem a rozehnal je; na to vrátil se a zastavil se před farou stojící zrovna proti kostelu, na prahu stál kněz a hleděl naň s tváří pokojnou.

Pohledy obou mužů se skřížily, pohled bojarův suchý a tvrdý, zraky kněze nadšené a skoro hrozivé svatou nevolí.

Bagrianov učinil krok ku předu.

„Vladimíre Andrejiči," pravil, „kdo jste?"

„„Pokorný sluha boží a jeho církve," řekl kněz spustiv ruku, která byla již položena na klice branky.

„Jste, myslím, také služebník mého kostela?"

„„Pravda, vaší milosti, sloužím bohu v chrámu, který jste mu zasvětil vy."

„Nevíte, že se má dobrý kněz zabývati jenom věcmi církve a nikdy věcmi panskými?"

„„To vím, nemíchám se do věcí nikoho.""

„Já zase vidím, že se přes míru mícháte do mých. Vaše chování se mi nelíbí, Vladimíre Andrejiči. Fara je dobrá — špatně zde neumírají," dodal Bagrianov — „také se žení a dost křtí . . . Vaše žena je s outěžkem, není-li pravda?"

Kněz kývnul hlavou.

„Myslím, že by vám bylo dobře zůstati zde; avšak potom je třeba jinak se chovati. Máte osm dní na rozmyšlenou."

Kněz se uklonil a vešel do fary beze slova. Žena, která naň úzkostlivě čekala, přiběhla a vrhla se mu plačky kolem šíje . . . Byla tak mladičká, sotva osmnáct let, bílá a růžová, a tak slaboučká a patrně tak vysílená svým pokročilým těhotenstvím.

„Co ti řekl ten zlý člověk?" pravila tulíc se k němu celá ustrašená.

„Myslím, Marie, že musíme se chystat k odjezdu."

„Odejet! Ó Bože! A to maličké, které není zrozené! A zima, která se blíží! Odjedeme-li, kam půjdem?"

„Nevím ničeho, má drahá, — jak Bůh usoudí. On stará se o ptactvo nebeské a slituje se nad dítětem, jež se narodí."

„Rci, Voloďo, není možno srovnati se s ním? . . . Ty jej zlobíš, jak díš, když jednáš proti jeho vůli . . . Nemohl bys?"

Kněz položil pravici na hlavu mladé ženy, která byla skoro ještě dítětem.

„Marie," pravil, „povinnost sluhy božího jest povinnost každého živého člověka a potom jest na něm potlačovati každou prostopášnost. Nemluv mi již nikdy víc o podobné věci; jest to hřích. Hleď!" doložil veda svou v slzách se rozplývající ženu před rytinu na zdi, představující útěk do Egypta, „bude-li potřeba, odejdeme jako tito zde a, jako dítě boží, tak také naše nalezne útulku."

Mladá matka, napolo potěšena, opřela hlavu o rámě svého muže a nechala se ukolébat jeho vlídnými slovy.

VI.

Bagrianov mohl býti spokojen; avšak nebyl. Způsob, jakým byli vinní i nevinní šmahem potrestáni, nezdál se mu býti dostatečným. Bylo to trestem, dáti je vymrskat a poslat do Sibíře, když je doprovázela všeobecná soustrast, na místě co on měl být litován?! Jak? v každé vsi najdou nešťastní — jak nazývali ten-

krát věznč na Rusi — čerstvé vody, mléka, kvasu, tabáku, teplého čaje, několik kopejek, které venkované plní útrpnosti jim ochotně přinášeli; vojáci trpěli tento zvyk od vesnice k vesnici až na samé hranice civilisace — a on Bagrianov má být nucen snášeti zpupnou tvář nějakého bídného úředníka!

Potom probíral v duchu všechny nepříjemnosti, které mu tato věc již způsobila, dráždivou poznámku generálního guvernéra, úsměšek stanového, jeho osamocení v hostinci, konečně vyzývavost kněze, jenž odvážil se vzdorovati mu u veřejnosti. Pokaždé, když mu přišel na paměť obraz tohoto kněze s rukou pozdviženou, žehnající bědným odsouzencům, neznala jeho rozhořčenost mezí.

Ze všech, kteří jej urazili, byl ten kněz jediný, jehož strestat mohl a tak snesl se celý jeho hněv na něj. Co přišel do vsi, zdaž se tento drzý člověk nevystříhal, jak jen mohl, panského domu? Když byl vyzván, aby pomodlil se v domě a požehnal mu, dal se kdy zdržeti u oběda? Bývalý kněz, pokorný stařec, malého rozumu, menší ráznosti, přijímal vše se zavřenýma očima; bojar byl pánem, ať si činil cokoliv, faře po tom ničeho nebylo. Ten dobrý muž umřel a po jeho smrti poslali mu tohoto nováčka s nepřistřihanými pírky, ženatého sotva rok a neznajícího obyčeje; — neznajícího je? — bylo to pravé slovo? Či spíše jen se nestavěl, jako by ničeho neznal? Možno jen pomysliti, že by nevěděl, jak má kněz býti oddaným panskému domu, šťastným, když je pozván, hotov a ochoten ku všemu, co zlíbí se pánovi a nade vše že má kázati slovem i příkladem bezvýminečnou poslušnost k vrchnosti, která zastupuje boží Prozřetelnost zde na zemi?

Avšak ať schválná nebo neschválná tato neznalost a nevědomost byla sama v sobě zločinem. A pak: — na místě přičinění se, aby jeho nedostatky byly zapomenuty prokazováním panstvu větší zdvořilosti, odvažuje se tento podivný pastýř litovati svých oveček, žehnati jim *in extremis*, jako kdyby bůh dovoliti mohl dávati požehnání lidem, kteří chtěli zavraždit svého pána!

Jistota, že když se mu zlíbí, může se pomstít na tomto knězi, dávala mu trochu úlevy. Aby této rozkoše lépe užil, odhodlal se udeřit naň ne hned, dokud varován slovy, která vyměnili, byl hotov očekávati a přijmouti všechny následky, ale v okamžiku, kdy se bouře zdáti bude již utišenou, kdy bojarův hněv pečlivě skrývaný nezůstaví již stopy jiné než neurčité hrozby. Nicméně napsal svou stížnost arcibiskupovi, opsal ji nejpěknějším písmem, zapečetil starostlivě a vložil ji do šuplete svého psacího stolku, aby hotova byla k odeslání při prvním vzpomenutí. (Pokračování.)

FEUILLETON.

Náhrada.

Do „Tygodniku Powszechnego“ napsal *Cesta*.

Zůstalas mi na světě samojediná. Smrt vyrvala mi všecko, vše, co jsem miloval, vyrvala zúmyslně, abych celou tíhu drahých citů soustředil v citu jediném — v citu k tobě. O, jak že jsi mi byla drahá! Nebeská tvoje očka připomínala oči tvé matky a v důlečkách okolo ruměnných tvých ústek skryly se všechny nevinné úsměchy andílkův, již předčasně mne opustili a odletěli do nebe. A, čehož bych neučinil, bych ti tu zemi proměnil v ráj, bys alespoň ty po nebi netesknila!

Má mysl bloudila v hledání tajemných, nezachytných nitek, kterými bych mohl bytost tvou na zemi upevnit. Zdávalo se mi, že šepot mého modlení, že magnetičnost očí mých v tebe pohroužených, že tepna srdce, jež ozývala se v prsou mých schýlených nad tebou, má sílu zakleti tvého ducha, uprosit ho, aby mne neopouštěl. Potom náhle budil jsem se ze svého snění a nahlas ptával jsem se Boha: jaké žádá oběti, jakých utrpení, jaké záměny za tebe! Vždyť přec to pravdě nepodobno, abych všemi bolestmi té země, nevykoupil tvého zdraví, abych mírou vypitého jedu neušetřil krůpěje hořkosti tobě!

Žel! Na neštěstí, či na štěstí moje, ty potřebovalas tak málo! Kolíbečka bělounká, oblakem z muselínu zastiněná, to bylo hnízdko, v kterém spalas nocí i dnem — kolik že chvil já strávil při tobě, v němém rozjímání, v němém vytržení! Tam za mnou plakal, ječel, hýčkal se, vil, počítal, smál se a válčil celý svět — tam za mnou kameněly všecky moje vzpomínky, lhostejnost smetla všecky někdy prosmané i proplakané chvíle. Co mi tam! když patřil jsem na líčko tvoje od snu ruměnné, zlatou kadeř vlasů blyštící se na sněžné postýlce, ručky drobné, hebké, složené v dvě malounké, měkkoučké pěstě! Zlomený žitím, zmučený lidmi, při tobě cítil jsem tak milý pokoj i víru v budoucnost. Tvůj pohled nenavil mne nikdy, jak neznaví pohled májové zeleni, v které co chvíli nový se barví kvítek. Každý tvůj vzruch, posuněk, hnutí ručky, obrat hlavy, úsměch, očí otevření byly pro mne novosti, byly událostí mající značení tělesného nebo duševního rozvoje. I znovu mne toliko rmoutilo, že, když ty dáváš mi již útěch tak mnoho, já ještě ničeho pro tebe nemohu! Moje sny, vůčí tomu pomyšlení — kde byly?

Vzpomínám jednou, ach stokrát vzpomínám, — ty ležełas v kolébce nepokojněj než jindy; spaní nepřicházelo, mhouřilas očka, trhla's sebou a znovu probuzená začínalas kvilit a mně probíhaly mozkem nejstrašnější obavy. Bože! moje ošiření počínala všechna v ten způsob. V pokoji nebylo nikoho — ponejprv odedávna chtěl jsem se ptát, hněvat se nebo žádat rady. Nachýlil jsem se nad tebou, zadíval jsem se v tebe, porouchal jsem lehká kolibátka, broukal jsem nápěv, stával jsem se tvou chůvou až usnulas, nestejný oddech se upokojil trochu, já naslouchal mu v tiši. V tom otevřeným oknem vpadl komár a letěl přímo nad kolébku a nesnesitelným bzukotem vířil vzduchem a co mžik blíže kroužil nad tvým čelem, až usedl na blankytné pokryvce — mezi tím, co já vztahoval ruku pozvolně, ostražitě, zadržuje dech; pot vystoupil mi na čelo, rty se stiskuly, oči vpily se v schválníka s nitkovými nožkami, jenž mohl ujít ledabylým stínem, ruka moje sblížila se na půl stopy, na několik palců, na palec, snížila se kolmo a lehko nad něj; on snad zemřel již napřed pod mými zraky; nyní jej hnětly moje prsty. Zabil jsem komára, zabil jsem ho za možnosť ublížení tobě, zabil ho s celou rozkoší a ty usmívala jsi se ze spaní na mne. Tys mi ještě nerozuměla; nahražovalas mi vše nevědomky; teprv pozděj mělas nahradit. Ó pozděj!

Dny tvého dětství řadila má paměť k sobě jako navlékáme drahocenných perliček a nenpustila ani jedné. Událostí byla chvíle, v které po dlouhém snu opustilas bílou kolébku. Z počátku chod tvůj byl chvějný jako chod malého ptáčete, potom co den zdávalas se více odrývat od země, sukénka vznášela se kolem tebe jako křídla motýla, mučil jsem zrak honě se za tebou. Na štěstí v slunci nové vesny urostlas, vyštíhlelas, nabylas tichého zamyšlení — kvítku. Nosilas též střídavě barvu chrpy, konvalinky, růžičky. Oči tvoje, nezabudkové tvoje oči patřily zvědavě, tázavě a já začal jsem hádat to němé tázání a odpovídat na ně. V ten čas úlohy naše se změnily — tvůj dětský štěbet utichl; já mluvil jsem a ty naslouchalas. Naslouchalas přes nejednu hodinu sedíc u mojich nohou na malinkém křeselku a kolena moje objímajíc drobnými ručkami. I nevím odkud plynuly mi takové jasné potoky slov i nevím,

jakým spůsobem můj duch přenášel v tebe jiskry vědění, jež po tolik let rozkrušeno bylo tíží bolesti. Tvoje tvářička zářila jak svatý obraz oblitý světlem ranní záře, a nevím konečně, či já tvého budil jsem ducha neb ty ducha mého budila jsi z ustrnutí. — Ale za chvíli rozkoše, mívalas nademnou chvíle tyranstva. Když tě ptáci, květy a vůně znavily, pohodilas všecko a běžíc v zelený kraj poroučelas i mně jíti za tebou, takým vyzývajíc mne naivním volným rozkazem, jako kdyby moje povolnost byla nepochybná! Směl jsem odmlouvat, udivit tebe odmluvou? — Přece — ale kdežto! Ty bylas již daleko — v sledy za tebou letěl stříbrný smích, kterým hlaholilas po cestě a jejž ozvěna lesní chytala. Však i na mne dolehala tesknota! Kdys chůvou, teď stával jsem se děckem, bych jen tebe předstihl, v trhání vřesu, jahod, vínků lesního břečtanu, kterým vlasy i šíji tak ráda jsi ovíjela. A neměla též nikdy zrnka lítosti, abys se vrátila, zadržela, stanula. Líce tvoje sotva ruměnné, ústečka zpola rozevřená necítila únavy, jak necítí jí malý střízlíček celý den s haluzky na haluz poskakující. Jednou toliko selhalo tvému vítěznému pochodu ku předu bohyňko moje. Na záhybu cestky u kraje lesa postřehl jsem tě běžící, bledou s rozpleteným vrkočem — rozpoutaným jako světlá vlečka komety, se vztáhnutýma ručkama běžící — ke mně. Ó, bože! Co se se mnou stalo? vrostl jsem v zem z ustrnutí, oslepl jsem z šíleného návalu krve do mozku? Ale to trvalo jenom vteřinu, neboť tys byla v nebezpečenství; letělť za tebou, jako koule silou hozená, pádil pes — zlý pes. — Viděl jsem jeho jiskřící oči, jeho kly blýskající se bíle v krvavé tlamě, jeho naježenou černou srsť — a teprve když padl pod dobře mířenou ranou, když viděl jsem jej cukajícího se na trávníku, když tebe přitulil jsem ku svým prsoum, oddechnul jsem, pot občerstvil mi čelo. Ó, byla to rozkoš nevýslovná tulit k sobě horoucí tvou hlavičku, cítit, že ti neschází nic! Zabil jsem psa, zabil jsem ho ze strachu o tebe, zabil jsem starého, věrného strážce našeho prahu, který nejednou z mých rук bral kus chleba, který jednou trpěl za mne — a dnes výbuch svévole, honbu za obrubou tvé bílé sukénky — zaplatil . . . Avšak tys mi rozuměla — tvůj stisk, tvoje oči plné slzí nahradily mi, stokrát nahradily — i nemyslil jsem, že by mohla býti náhrada jiná.

Potom znovu vábilas mne dále, štěbetající dítě — já se znovu s tebou tovaryšil, dokud mi toliko zářil tvé vesny úsvit, šel jsem za tebou v kraj lesů, luk i polí. Teprvé tam, kde zanikalo království polních květů, kde se končilo panování ptáčat i motýlů, tam v svět velký, široký, vřavný truduější mi byla pouť za tebou. Pokoušel jsem se opírati se, když ty zlomilas můj odpor mocí blouznění a snů dívčích.

Smutné dny nastaly tenkrát pro mne. Slyš — ničím není lopota zahradníka o rostlinku, sycení jí živnou zemí, napájení rosou, obrana před vandalismem housenek u porovnání s rozechvěním, jež cítí, když nenadále za májového rána květ se rozvíje; jak kochá se jeho vděkem netknutelným, tuší v každém siluějším zavanutí větru nepřítele, v každý chmuře bouři, v každém horoucím paprsku hrot vražedný. Ó, i ty bylas květem, i tys se rozvila májovým jitrem. Třásl jsem se o tebe! Kdykoli mi tvoji postavu zaclonily temné lidské postavy, jak mutný kotouč prachu lilii zacláni, kdykoli ve víru tance znikalas mi z očí v cizím objetí, zdávalo se mi, že mne již všechno dobro na světě opouští, a když po chvíli vracelas se ke mně umdleuým krokem, již nemohl jsem se rozveselit, jako kdyby tvoje únava tíží dopadala mi na srdce. A přece to všechno bylo ještě blaženstvím. Jednoho dne pohledl jsem jak obyčejně v tvoje líce i vyčetl na nich nové písmo ducha. Bylas zázračně změněná, celá jiná. Na tvých lících odrážela se krev teplejší barvou jako na oněch portrétech Rembrantových v zlativém lesku, skrásnělas i svět se ti zdál býti pěknější, písně přírody a písně poetův vnikaly hlouběj, sladkost v duši hledělas na vše s novým záchvitem, chvílemi tonouc v prostranství bezhraničném, pustém, snad ve fatamorganě čarovných, nikým neznaných obrazů a tehda ráda jsi skrývala se v ústraní, tichá, roztesknělá snad až do smutku. Ó, ty milovalas! Poznal jsem to, neblahý! —

První udeření tvého srdce bylo pro mne ortelem, který já sám musel podepsat. Osud vypudil z mého domu štěstí, dosud samolibě pěstované, a hle já opravdu zůstal samotný! Tys mne již nevolala co chvíli tím něžným hlasem jako jindy — ty nemívalas již pro mne, těch proseb srdečných, těch nedočkavých otázek, onoho utíkání se do mé náruče při ledajaké hrozné ozvěně. Tvé prosby, otázky, bázlivá vzrušení — shrnul kdo jiný vševládnou dlaní. Když časem obdařilas mne něžností — oživila mne tryskavým, perlivým smíchem — zda mohl jsem necítit, že veselím i něžností vypovídáš svoje štěstí mně i světu! Co že jsem měl činit — nejednou samoten vyšel jsem v soumraku večera v odlehlé aleje města, dumat o štěstí tvém, o tvé budoucnosti, již jsem duchům nebeským svěřoval v nejsvětější modlitbě? Proč ta modlitba nebyla vyslyšána!

Jednou, měsíčný byl to večer, toliko znesvěcený žlutým odleskem skladových lamp a luceren; všude bylo cítit město, ohyzdné město, s tlukotem v tepnách, šumné, rozhučené, bez úcty k velebné náladě noci. Chtěl jsem utéci co nejrychleji, co nejdále, neboť tu i jenom pomyšlení na tebe bylo mi hříchem. V tom, ó bože! Já doslechl tvoje jméno. Kdes z ochraptělé vřavy zaznělo — jako čistý zvuk z chaosu. Jmeno tvoje! Tak dítě — v síui pijácké kladeno na jednu misku čisté, nestřísněné jmeno tvoje — na druhou — hrsť zlata — a hlas, který to jmeno svaté vážil na roveň s pekelnou dychtivostí lichvářskou, byl jeho hlas, dítě, — hlas tvého vyvolence!

Ó, mnoho jsem trpěl i trpím, a přec, kdyby možno bylo zabít podruhé, zabíjet stokrát, dlaň má by nechvěla se před cílem. — Na druhý den již nežil tak; — zabil jsem ho, za jedno slovo zabil. Když jsem se vracel domů pokojným krokem, viselo moje levé rámě na šátku teplém krví — ale necítil jsem bolesti. Bolest má byla pro tebe. Stanul jsem u prahu; bylo slyšet tvoje kroky nepokojné a zastavující se. Čekalas na mne, čekalas s otázkou na ústech — leč měl jsem odvahy odpovědít ti bez zeptání —. A teď na věky, na dně srdce, které tě tak milovalo — hřmí slova odplaty: „Zabil jsi ho — — — nenávidím tě — proklínám!“ Přel. *J. V. S.*

— Ze soukromého listu anglického Slavisty pana W. R. Morfilla dovídáme se, že dopisuje pro Westminster Review kritický článek o nové české poesii. V dopisu tomto praví anglický učenec mimo jiné: „S velkou radostí čtu sbírky nové české poesie a vidím v nich české vlastenectví. Ten jazyk jistě nevymře, jak jisté doby se zdálo. Jak mnoho může několik energických, vlasteneckých mužů učinit pro svůj národ, ukazuje se v pokroku českém od roku 1820!“ Pan Morfill zná důkladně všechny slovanské jazyky, jichž studováním se zabývá již přes dvacet let.

— V Moskvě zemřel před dvěma měsíci básník Surikov ve věku 39 let. Básně Surikova jsou téměř vesměs prodchnuty hlubokým smutkem. Surikov nebyl vychovanec škol, svého vzdělání nabyl samostatným čtením ruských básníků. Byl skoro stále churav a tomu přičísti lze pochmurnou náladu jeho veršů. Nežil ani z literatury ani z úřadu. Po mnohých změnách v životě měl v Moskvě krámek, kde prodával staré železo. Zde složil také některé z nejkrásnějších svých básní.

— V redakci naší máme nový překlad Mickiewiczova „Konrada Wallenroda“. Podaří-li se vyjednávání s polskou nakladatelskou firmou, která vydá Wallenroda s illustracemi od Andriolliho, vyjde také překlad český v obrázkovém vydání.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.

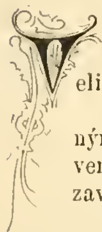
Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 20. července 1880. ČÍSLO 20.

Ráj světa.

Novella od *Aloise Jiráska.*

Veliký císař byl poražen.

Trikolora francouzská přestala vláti nad vítěznými legiemi Napoleona I. Evropa všecka unavená a zemdlená zajásala, když světoborce toho zavezli na ostrov Elbu.

Z krvavých bojišť bulletiny a zprávy, kterých každý měl do syta, umlkly.

O zábavu všech pečoval nyní kongres, sešedší se do Vídně, jež l. 1814. a 1815. hostila společnost, jaká tak hned opět nesejde se. Car ruský, králové: dánský, bavorský, pruský, virtemberský s ministry a skvělými družinami, početná knížata někdy svaté říše římské nebo jejich zástupcové a vyslanci byli hosty císaře Františka I.

Vídeň hemžila se vladaři a knížaty, nejrozmanitějším komonstvem, přečetně sjevší se šlechtou domácí a cizí; sešlo se tu hojně mužů znamenitých v literatuře, válečnictví a v politice, všude plničko reků salonních, dobrodruhů, prostopášníků, kejklířů, zpěváků a tanečníků. Vznešený svět přivedl sem květ svých žen jako na odiv; závodilyť dámy z vysokých kruhů s tanečnicemi, jež za toho kongresového bábelu báječné sumy získaly.

Mocnářové a jejich důvěrníci sjeli se do Vídně, aby rozervané poměry evropské urovnali a svatý mír utvrdili.

Ale prvé než do díla se dali, slaveno osvobození Evropy, a slavení toho nebylo konce.

Dvorské plesy a zábavy, všeliké mumraje, honby, vojanská cvičení, karoussel, ohňostroje, divadlo, ballet, koncert a j., to vše krátilo vznešeným hostům čas, oslazovalo starosti a práci korunovaných i nekorunovaných diplomatů.

Věru, skvělé to pohostinství, jež pohltilo 35 millionů zlatých, a to za onoho času, kdy dosud neodčiněny pohromy nedávného státního úpadku, jímž tisícové schudli, kdy přes 50.000 zmrzačených vysloužilců z válek napoleonských bídně živořilo, kdy v Sedmihradsku zuřil hlad, vyhánějící tisíce lidí z vlasti.

Za toho času, kdy ve Vídni byl ustavičně svátek, kdy „kongres jen tančil a z místa se nehýbal,“ udál se tento příběh, který nyní budu vypravovati.

I.

Benátčan jakýsi, maje nejvyšší povolení, postavil „na příkopech“ vídeňských velikou, plátěnou boudu, nad jejímž vchodem skvěl se veliký, vyzlacený nápis: „Tombola“. Kolem boudy, nad níž mnoho různobarevných praporců všelikých států a státečků vlálo, shromažďovalo se co den množství zvědavých, a málo kdo šel kolem, aniž by se zastavil. Každý pak nejprvé pohlédnul ku vchodu, po jehož obou stranách stáli muži podivného kroje na lešeníčku červeným suknem potaženém.

Ten na levici ve stříbrolesklé helmici s dlouhým, vlásinovým chocholem, v červeném bohatě premovaném kabátci a ve vysokých, lesklých botách ob čas zatroubil na táhlou, lesklou troubu, a to tak, až ve tváři všecek zrudl a bělmo očí se mu na vrch obrátilo. Tu pak druhý, oděn jsa po způsobu středověkých hlasatelů, když fanfara dohlaholila, jal se dalekozvučným hlasem provolávati, potřásaje při tom hlavou, s níž dlouhá péra se houpala, a rozkládal živě rukama, ku vchodu ukazuje.

Oznamovalť veškerému obecenstvu, jehož třídy dle hodnosti plným, vlastně plnějším titulem oslovoval, že kdo chce dojíti štěstí, že ho sobě v tom stánku za jediný zlatý může koupiti. V předsíni že se prodávají losy, že jich jen už málo, asi deset, a mezi nimi ten, jenž na jisto vynese první výhru, nádherný kočár totiž s párem znamenitých meklenburských koní, jejichž překrásné řemení je zlatem okováno; kdo vyhraje že také dostane s kočárem premovaného kočího a dva služebníky v nádherné livreji.

A dále vypočítával všecky ostatní výhry, připomínaje, že kdož by aspoň jeden los sobě koupil, ten že může zadarmo do stanu podívati se na všecky výhry, totiž na obrazy, sochy antické i moderní, na stříbrné náčiní, hodinky, náramky, prsteny, pravé koraly ve zlatě zasazené, i na věci z nejlepšího čínského porcelánu; že již podívaná sama za ten zlatý stojí. —

Třínedělní povolená lhůta na prodávání losů docházela, a nebylo tedy divu, že pomocníci Benátčanovi nešetřili ani trouby ani plic, jen aby s dostatek připomenuli, že rozhodná chvíle tahu se blíží, aby tedy každý sobě pospíšil, dokud je čas.

Kolem boudy bylo dnes, posledního dne před tahem, nad obyčej živo.

Sešlo se tu obecenstvo nejrozmanitější: dělníci, učedníci, měšťané, ženy, dívky, vojáci, prodavačky; byli tu také lidé z bohatších kruhů a nikdo se tuze nedivil, zastavil-li se opodál nádherný kočár, z něhož vystoupil bohatě oděný pán, aby na rychlo v boudě několik losů koupil a je dámě, družce své v kočáru, presentoval, zajisté při tom vyslovuje naději, že mezi těmito losy je ten, který první výhru přinese.

Tombola byla v modě.

Mezi diváky, poněkud stranou, stála vysoká, tělnatá paní ve tmavém plášti, opírajíc se o mladého muže štíhlé postavy, ušlechtilé ale poněkud předčasně zvadlé, unavené tváře. Bylo mu něco přes třicet.

Ani on, ani letitá jeho průvodkyně neposlouchali vyvolavače, aniž hleděli ku vchodu, kdež u kasy lidé se tlačili, aby každý z nich „štěstí“ za jeden zlatý ulovil. Oba upírali zrak svůj na mladého, neobyčejně krásně rostlého muže, jenž před nimi stoje ničeho si nevšímal, a jen malebně oděného vyvolavače v aksamitovém biretu pilně pozorovati se zdál.

Mladý muž měl na sobě hnědý kabát s úzkými rukávy, již sice poněkud obnošený, ale čistý a celkem slušný.

„Těch vlasů!“ zašeptala tělnatá dáma svému průvodci, jenž s mladíka oka nespouštěl, „těch krásných černých kadeří — zrovna hustým proudem hrnou se mu z pod kloboučku!“

„Jaká jen asi tvář!“ prohodil průvodce.

„Oh zajisté Apollova —“

„Co na tom křiklounu má! Že se neobrátí!“

„Buď jak buď — znamenitá postava — jako prut — jak souměrný. — Pozor!“ zašeptala kvapně a stiskla rámě průvodcovo —

„Ah!“ — vážná ta paní nebyla s to, aby utajila lehounký výkřik obdivu.

I její průvodce byl překvapen a hleděl tím bystřeji na mladíka, jenž obrátiv se, jakéhos Jihoslovana v malebném kroji sobě prohlížel, netuše, že sám je předmětem nejbedlivějšího pozorování.

„Výborně!“ mluvila vážná, tělnatá dáma tlumeným hlasem.

„Kdybych já tu tvářičku měl!“ pravil průvodčí a nějak trpce se usmál.

„To byste se mnou tu nestál! Ale ten obličej tam! Toho krásného nosu, těch jiskrných očí! Pane — toho musím míti! Postarejte se o to — toť by nám štěstí přálo!“

„Ale těch obtíží, madame! Slušný to mladík, zajisté z dobré rodiny.“

„Má však obnošený kabát a třeba také nouzi.“

„Je však hrdý, vidím to na očích, na čele.“

„Máme ještě jiné prostředky — každým způsobem —“

„Za každou cenu?“

„Auo — pozor — již se obrátil — odchází — jaké krásné to držení těla — a chůze — rychle za ním — na večer v Olympu!“

Všecken ten rozhovor mluven tichým hlasem, skoro šeptem, a velmi rychle. Madame pustila rámě a průvodčí její pozdraviv odešel. Bral se hustým davem za oním krásným jinochem, z počátku rychle a těsně za ním; později, an mladík na volnou vyšel ulici, kráčel neznámý opatrně a ve slušné vzdálenosti, ale tak, že ni jediný pohyb mladíkův mu neušel.

Tak dostal se z hlavní ulice několika pobočnými do těsné uličky, kdež mladík vstoupil do vysokého, starého domu. Neznámý, který ho stopoval, zastavil se a podívav se na číslo (jméno ulice znal dobře) prohlížel sobě bedlivě starou budovu, a již chystal se do průchodu vstoupiti, an mu jakýsi mužík v modrém ošumělém fraku, z pod něhož na žlutavé vestě mohutné jou-jou se klátilo, položil ruku na rameno.

„Torelli, co tu hledáš? V tom domě ničeho není —“

Torelli kvapně obrátiv se pohleděl ve tvář pečlivě oholenou, ne mladou, ne starou.

„Nech mne — mám práci.“

„Ale mám novinu. Vévodkyně se vrátila.“

„Těch tu jako hvězd. Která?“

„Třetí gracie. Z Acerenza —“

„Aj, totě novina!“

„Zajisté dobrá, nebo Elster chce peníze, a již hrozí —“

„Tak —“ usmál se Torelli. „Ať hrozí — než zkusíme to.“

„Půjdeš k ní?“

„Snad — ale teď s bohem —“ dodal kvapně, když spatřil mladíka, kterého byl stopoval, opět z domu vycházet.

„Kdy se uvidíme?“

„Ne večer — u „starého granátníka“.

Podali si ruce a rozešli se. Ale každý zašed ohlédl se a spozorovav, jak jeden druhému důvěřuje, šibalsky se usmáli. Když Beck, přítel Torelliho, hodný kus byl zašel, vrátil se Torelli a nerozmýšleje se vstoupil do domu, který byl před tím sličný jinoch opustil.

II.

V tichém zákoutí Schönbrunnské zahrady při stezce bělající se pod klenbou vysokých buků a habrů stála kamenná, omšená lavička s kamenným lenochem, jejíž nečetné ozdoby svědčily, že to dílo staré, ještě z minulého století.

Zrovna za lavičkou bělaly se z hustého, na jaře vonně kvetoucího křoví kmeny tří starých buků, jichž mocné haluze klenuly se přes chodník až ku mladším habrům, v jejichž zášeří přímo proti lavičce stála na podstavci křovinou zarostlém socha Mlčenlivosti.

V útulném místečku toho odlehlého zákoutí bylo šero a ticho Náhle však prchlo libé přítmí plaše hloub mezi kmeny a do houštin, an ševelící klenbou proniknul šikmo zlatý paprslek jasného slunce, jehož zář zachvěla se na soše a odtud zelení přes chodník zašlehla až na omšenou lavičku, kdež zasvitly zlaté ozdoby na hřbetu nevelké, neobjemné knížky, jejíž pěkná vazba a tmavočervená ořízka svědčily, že není mladší té lavičky,

pamatující doby, kdy v těchto místech pánové v sametových kabátech, napudrovaných vlásenkách a hedbávných punčochách čekávali na svou dámu, jež ve špalíčkových střevíčkách plaše ku sladkému dostaveníčku drobnými krůčky spěchala.

Teď tu smutno, ticho — než i to přerušeno.

Hle, chodníkem přišel muž — stařec zdravého, ušlechtilého obličeje, jehož největší ozdobou byly jadrné, bystře prohlédající oči pod sivým obočím.

Starý pán silně prokvetlých vlasů v týle podvázaných, v úzkých nohavicích a punčochách hodil se dobře sem do toho místa, kdež všecko sladkobolně upomínalo na zašlý čas menuettů a kotillonů, kde člověk snadno zapomínal, že minula již velká revoluce a že v nedaleké Vídni zasedá kongres, jenž bude rovnati to, co veliký Korsikán byl zvrátil.

Starý pán zastavil se, jakoby naslouchal tichému ševelení stromů, pak obrátiv se spatřil na lavičce opuštěnou knihu. Ohlednul se a nikoho nespatřiv vzal ji a podíval se na titulní list:

„Esprit, Maximes et Principes de M. Jean Jacques Rousseau de Genève“ stálo tam.

Otevřev pak, kde bylo založeno, jal se čísti a četl.

Zabavil se tak, že bezděky vykročiv dal se na další procházku a četl, a četl — patrně s velikým zalíbením; šel a šel, až zmizel v zelenavém zášeří stromů.

Sotva že chvíle minula, přikvapil ze strany, kde socha Mlčenlivosti stála, mladík, kterého byl Torelli od boudy Benátčanovy až ku starému domu v těsné uličce stopoval.

Patrně byl tu ten sličný jinoch onu knížku zapomněl a nyní vrátiv se shledal, že zmizela. Již se obrátil. Sotva že několik učinil kroků, ozvalo se za ním volání. Starý pán vracel se spěšně cestičkou k osamělé lavičce a mával knížkou.

Mladík stanul a dobře starého pána shlednuv zdvořile pozdravil.

„Byl bych málem vám knížku na dobro odnesl. Trvám, že vaše?“ a usmíval se vlídně.

„Je-li to Rousseau —“

„Ano, tresť ze spisů slavného filosofa. Odpusťte, prosím,“ a podal mladíkovi knížku. „Tak mne upoutala, a není divu!“ doložil patře s patrným zalíbením na mladíka, jenž usmáv se pravil:

„A já od toho znamenitého a zalíbeného čtení prchl. Zaslechl jsem totiž v tu stranu rybníčka pronikavé vykřiknutí. Spěchal jsem tam —“

„Stalo-li se neštěstí?“

„Děcko jakési, jehož opatrovnice poodešla, spadlo do vody, než pro štěstí zahradnický pomocník byl na blízku a ten vynesl topící se dítě. Já přišel pozdě.“

„Nebyl bych, ať pravdu dím, se nadál,“ pravil starý pán, „že sejdu se tu se ctitelem Rousseauovým —“

Mladík se usmál.

„Ano — Contract social — kongres —“ a tu se náhle zamlčel.

„Pravda, pane. Zůstanete-li zde, či půjdete do města? Já jsem na odchodu.“

Mladík taktéž mířil k městu a nabídl se, že starého pána, libo-li mu, tam doprovodí, což on ochotně a rád přijal.

„Račte dovoliti,“ pravil mladý muž, „abych se vám představil. Jsa vaším sousedem —“

„Aj mým?“

„Již skoro týden přebývám v tom domě —“

„Ach slyšel jsem, že máme nové sousedy, dva mladé pány: hudebníka —“

„To je můj přítel Kalina a já jsem Chenier, malíř.“

„To zajisté sem velmi rád chodíte.“

„Teď málo kdy, je tu tolik slavnostního hluku —“

„Nemilujete těch četných a drahých slavností?“

„Nenávidím jich. — Korunovaní —“

„Prosím, pozor, pane,“ vpadl starý do řeči a přívětivě se usmál, „nejsme ve Francii — ba i tam teď jiný vítr —“

„Ó žel, že to tak skončilo!“

„Jste zarmoucen, i já toho lituji, než není jinak. A pak se přece těším —“

Mladík pohlednul tázavě na starého pána.

„Divíte se! Ano, naději se, že tu bude veliká skvrna smazána a veliká křivda napravena; doufámť, že obnoví království polské —“

„Pán je Polák?! A mluvíte tak čistě francouzsky —“

„Byl jsem několik let v Paříži. — Ah odpusťte, zapomněl jsem za rozhovoru — Jsem Feliński, tajemník hraběte Ujeckého.“

Řehoř Feliński a Chenier mířili za živého rozhovoru k Vídni. Starý pán i mladý malíř pozorovali, že jsou příbuzného smýšlení a čím dále tím více se o tom přesvědčovali.

Feliński vykládal o svých a všech Poláků nadějích a tak záhy zabočili v hovoru svém na cara Alexandra, Metternicha, Talleyranda, Castlereagha a ostatní důležité ministry a diplomaty, kteří měli rozhodovat o osudech národů. Chenier napjatě naslouchal a živě odpovídal.

„Hle, již jsme doma!“ zvolal pojednou Feliński, a vstoupil do domu; Chenier za ním.

Když přišli na chodbu druhého patra, zastavil se starý pán před jedněmi dveřmi a usmívaje se ukázal na ně:

„Tuhle přebývám, abyste věděl. A kdybyste někdy, až kolem půjdete, sobě na to vzpomněl, tož připomeňte sobě zároveň, že bych vás velmi rád uvítal, kdybyste mně, starému muži, několik chvilek chtěl věnovati.“

Mladému malíři se líce pozardělo.

Vyslovil svou radost nad pozváním a slíbil velmi ochotně. Feliński stisknuv srdečně Chenierovi ruku odešel.

Ten pak ubíral se chvatným krokem přes úzké, tmavé schody, až pak ve čtvrtém poschodí zmizel v nízkých dveřích svého bytu.

III.

Byt ten byl prostranný a dosti světlý pokoj, z něhož vedly nenatřené dveře do druhého, maličkého. Nábytku bylo tu poskrovnu. Postel, stůl pokrytý papíry a knihami, tři židle, staromodní prádelník a prostá pohovka se starým, vybledlým potahem.

Skoro u prostřed stál malířský podstavec s napjatým plátnem. Vedle na židli ležela paleta s barvami obložená kupou rozličných štětců, hrnečků a měchýřků.

Chenier vstoupil vesele a mířil zrovna ku dveřím do menšího pokojíka; té chvíle však vystoupil z něho mladý muž, ale starší o něco málo nežli Chenier. Byl menší, sušší přítele svého malíře, přibledlého, ne zvláště sličného, ale zajímavého obličeje.

V očích jeho bylo cosi snivého.

„Škoda, že jsi dříve nepřišel! Ptal se po tobě jakýsi pán.“

„Byl tu, u nás?“ ptal se Chernier.

„Nikoliv. Šel jsem za chvíli po tvém odchodu učit a v tom dole ve průjezdě ukazuje mne domovnice jakémusi cizinci, jenž s ní horlivě hovořil. Ten přistoupiv ke mně velmi zdvořile se mne ptal, kdy by tě mohl doma zastati, a nebylo-li by možná v bytu, abych mu laskavě udal, do které kavárny chodíváš, že by tě třeba tam vyhledal.“

„A jak vypadal?“ ptal se Chenier. Kalina udal.

„A znal mé jméno?“ ptal se Chenier.

„Domovnice mi vypravovala, že vyptávaje se, tebe popisoval, a tu ona ovšem snadno uhodla a jméno tvé udala.“

„Snad ti něco nese znamenitého,“ dodal Kalina.

„Nějaké tajemné poselství; snad nějaká kněžna tě spatřila, a tu ten postillon d'amour —“

„Nežertuj — kdož ví, co v tom je. Nejlépe by bylo, aby přinesl nějakou dobrou zakázku, neboť již věru nejvyšší čas! Jsem pomalu v koncích — ale, to není všecko!“ dodal veseleji pohodiv bujnou, kadeřavou hlavou. Pak vytáhl knížku z kapsy a položil ji na stůl.

„Vidíš ten Rousseau — kdož by řekl, že plod toho samotáře tak lidi sdruží! Mám novou známost, toho starého pána ve druhém poschodí —“

„Aj — je-li možná!“ zvolal živě Kalina.

Chenier vypravoval, jak se s Felińským seznámil; a když dokončil, seděl Kalina dosud nehnutě maje hlavu nachýlenu.

„Proč mlčíš?“

„Mlčím, poněvadž naslouchám —“

„Čemu?“

„Tomu rajskému hlasu. Neustále ho slyším. Tedy Polák! Pro to!“ mluvil Kalina jako pro sebe.

„Co se ti přihodilo?“

„Ah tak, ano — Vracím se domů, jdu do druhého poschodí a tu ti zaslechnu ženský zpěv. Vystoupím; zavzníval z bytu starého pána. O Kamille, takového hlasu jsi neslyšel! Žádná zpěvačka v celé Vídni by tak nezazpívala — t. j. takovým hlasem. Správněji, vycvičeněji ano, — ale ten material! Říká se stříbro, ale to je liché, otřepané slovo!“

Tvář hudebníkova oživla a v očích mu zasvitlo.

„A co zpívala?“

„Jen tak písničku, ale krásnou. Zaslechl jsem několik slov, a zdálo se mi, že zpívá česky. Pak jsem poznal, že se mýlím. Tedy Polka! Vždyť ji snad uslyšíš — “

„Ó já více těším se, že ji uvidím. Však již na čase! Jsme tu několik dnů a ještě jí ani oko nespatřilo — Ani jsem nevěděl, že tam vůbec jaká dáma —“

„Škoda toho hlasu, škoda, že tak zůstane ladem, nezdokonalen, nevzdělán —“

„Mohl bys ty ji do učení vzíti.“

„Já?! Brachu, všichni by mně byli vděčni, kdybych takového slavíčka uvedl na veřejnost —“

„Snad ne před velké obecenstvo, na jeviště?“

„Proč ne, bylo by to zajisté jejím štěstím!“

„Štěstím a snad neštěstím. Ale marná řeč! Starý Feliński by nikdy nedopustil, aby dcera jeho opustila rodinný tichý krb a dala se tou nebezpečnou, kluzkou cestou —“

„Až ji jenom uslyšíš!“

„Věru jsem dychtiv. Málo kdy chválíš. — Ale chtěl bys tu libohlasou Polku slyšeti?“

„Rozdáváš, co nemáš —“

„Co nevidět tam půjdu. O to ostatní se nestarej,“ zvolal Chenier a přistoupiv ku podstavci sňal s nedokončeného obrazu roušku a zadíval se na svou práci.

Představovalať Camilla Desmoulinsa, an pod kaštany Palais Royalu stoje na stole s pistolí v ruce k rozjitřeným zástupům lidu pařížského mluví.

Tvář mladého malíře byla zachmuřena a nespokojenost v ní se zračila. Vzal paletu, štětec, však nemaloval. Upřeně hleděl na skupinu stromů, kterouž živý paprslek na reka obrazového pronikal, vrhaje kol zlaté i šeré stíny.

„Jak chladno všecko, studeno, neživo,“ myslil sobě a jal se malovati. Však záhy přestal hledě opět na to, co vykonal, a obličej jeho se nevyjasňoval. Začal na novo — v tom ozval se houslí zvuk — Kalina hrál a Chenier jal se malovati. Hbitěji pohybovala se jeho pravice, již se nezastavovala, ale jen kmitala se na plátně, na němž skupina živla, stromy, keř i paprslek sluneční.

Vše nabývalo šťávy a tepla, vše vystupovalo pravdivě a plasticky.

Mladému malíři rdělo se líce a oko zářilo.

A zatím hrál Kalina na své staré, dobré housle, nevšímaje sobě Cheniera, na kterého jakoby úplně zapomněl. Hrál dojemně, mistrně, s podobným citem a nadšením, s jakým Chenier maloval.

A jak dozvučel nápěvu poslední, tichý ton, zakmitla se ruka Chenierova ještě několikráte nad plátnem, pak rázem poklesla a štětec z ní vypadl.

Oba přátelé hleděli na sebe zářícím zrakem.

„Cos to hrál?“ zvolal konečně Chenier.

„Nápěv písně, kterou ta Polka zpívala.“

„Budiž mi požehnána! Pojď sem a viz!“ a chopiv Kalinu za ruku ukázal na obraz.

„Vidíš ho, víš, jak dlouho tu visí, aniž bych se ho štětcem dotekl. Nemohl jsem dále, nešlo mi to, a dnes — podívej se! Jsem sám s sebou spokojen! Tak jsem to v duchu viděl, tak jsem to chtěl míti, a to všecko způsobila tvá hudba — ta píseň té Polky — Ó vítám tebe ty má muso!“

Kalina stiskl příteli ruku a povzdychl:

„Šťastný člověče!“

„Proč?“

„Protože tvoříš. Může-li tvůrčí duch úplně býti nešťastným?“ — (Pokračování.)

Z básní Augustina Mužíka.

Démon.

V západu slunce tam na nebi stál
velký a hrozný, jak havran tmavý.
Na jeho štítu lesk sluneční hrál,
ku boji připraven — tiše tam stál,
šedivě zažloutlý svit kolem hlavy.

Tak stál tam bez hnutí. Viděl tu zem,
na níž se hroby k nebi až věží,
člověka, jenž klne v doupěti svém,
proklíná sebe, boha i zem,
boha jenž v stoleté dřímotě leží.

Mraků si nevšímal, rozžatých hvězd,
jež neuznány kolkolem spěly.
Měsícům nestavil bázlivých cest —
čím jsou mu kotouče slunci a hvězd?
Hvězdy se přece tak čarovně skvěly!

Černavých ze bran dnes vykročil ven,
v oceli, ve vzdoru starém a tvrdém.
Oko mu mlhami neskalí sen —
zádumčiv stojí tu, jak vyšel ven,
s kamenným úsměvem na retu hrdém.

Trůn jeho nezvratný. Života stín
jest jeho domovem. Srdce jej tuší.
Každá zde myšlénka, každý náš čin
od něho nádech má — trvalý stín.
Jediným dechem vám odvane duši!

Večer před svatbou.

‚Hle, keř náš u kříže! Již pln je sladkých květů,
tak žhavých, jak můž' být to naše blaho jen.
Pojď tam, můj miláčku! Já pro zítřejší den
z těch růží věnce dva tam — pro tě, pro mne spletu.‘

„Ne, dříve půjdeme, ty světice má čistá,
kříž svatý zulíbat za štěstí, co dal nám,
pět růží nejkrasších pak utrhneme tam,
a ozdobíme tak ty drahé rány Krista.“

Do hrobu.

Když k tobě přichvátal jsem — beze snů již spící,
já, přítel jediný, co zbyli k hrobu ti,
muk stopy hledal jsem na průzračné tvé líci,
a na rtu prosby stín či kletby strnutí . . .

Nic! Zádumčivý klid byl v ubledlé té tváři,
ni čelo mračivé, ni zakřivený ret,
jak měsíc ssinavý kdy v hlubokou noc září
na cesty zaváté, na širý sníh a led.

Poslušná.

Vezmi kříž a následuj mne!

Jí Kristus zjevil v nočních snech se sám,
a pravil tiše: ‚Vyvolil jsem tebe,
teď odříkání, pak tě čeká nebe —
máš srdce silné dost?‘ — Dí ona: „Mám.“

‚Kdy nikdo hlasu mého neslyší
— jest jemnější než větru jemné vání —
ty vezmi kříž, mé přijmi požehnání,
a následuj mne v svaté zátiší.‘

Vše rozdala, až na svůj stud a čest,
že chudší byla nad žebráky všecky,
pak zvedla k nebi obličej svůj dětský,
leč Kristus děl: ‚To málo, panno, jest.‘

I postila se, v loži z bodláčí
za noci spala, ve dne modlila se,
leč Kristus v snu k ní naklonil se zase
a děl: ‚To ještě, dcero, nestačí!?‘

I zašla v svatou monastýru šeř,
a rodičů, jež tak ji milovali
se zřekla, družky zanechala v dáli,
leč Kristus děl: ‚To málo ještě, věř!‘

Tu bolná tucha jako žhavý nůž
jí srdce protkla — své se lásky zřekla,
jež z duše její s proudem žití tekla,
a Kristus děl: ‚To dobře dítě už!

V ráj následuj mne věčný, daleký,
tam zapomnění kyne po mém boku.‘
Leč jí přec slzy v hořkém tekly toku
jak té, jež ztrácí všecko na věky . . .

Májová.

Teď na tom světě zakletém
trn suchý zmládne poupětem,
a stařec zas je dítětem.

Co tlelo dřív, plá znovu zas.
Do srdce dívky lásky jas
žežulky volá sladký hlas.

I rozvadění manželé
se milují jak andělé,
jak kdy jim v růže ustele.

A není koutku v boží svět,
by nekýval tam pěkný květ,
že každý krok jich sehne pět.

I hrobům z plné náruči
své květy jaro propůjčí,
že růže na nich vypučí.

Dvě růže žhavě červené
jak dole srdce raněné
a vytržené z kořene.

A jedna růže do běla,
aby ta mrtvá věděla,
že pláčeme tu anděla.

Mrtvé matce.

Teď nechte ji už klidně spáti!
Již dozněl její těžký sten.
Snad noc též podá, co nám schvátí,
co zchvátí parný žití den.

Je pozdní naše roztesknění.
Již zapomeň, čím byl ti svět,
a v onom nekonečném snění,
v tom snění mír ti vrať se zpět!

Jen kdybych věděl v tichém hrobě
že zmlkne také srdce v nás!
Vždyť pláčem svým to malé robě,
to robě vyvolá ji zas.

Kvil dítěte i černou zemí
se vryje matce do hrudi,
i každý povzdech jeho němý,
i němý sen jí zapudí.

Ba po létech jak prchou deště
kdy slzou hrob se zaleje,
ten mrtvý matky prach se ještě,
se ještě v rakvi zachvěje.

Povídka z údolí.

Napsal *Jan Červenka.*

(Dokončení.)

Otázky truhlářčiny nespomáhaly ničeho. Petr buď neodpovídal anebo řekl — „Nevím,“ — stoje u okna a hledě stále tam, kde zmizel mu strýc, jakoby věřil, že se ještě dnes vrátí; a teprvé, když čirá tma snesla se nad údolí, odstoupil od okna a položil se na lůžko mu vykázané, s hlasitou modlitbou za strýčka Théophila.

A ten zatím přecházel doma zadumán, obíraje se myšlenkou, jak by zachránil Petra od hrozící mu záhuby.

Vzal si jej na starost a nyní byl povinen zabezpečiti mu život, ku kterému jej přinutil. — Ale jak? —

Tím, že jej odvedl z domu, aby nemusil zříti té hanby, jež stihla hlavu strýcovu, nezískal ničeho. Snad učinil to též proto, že chtěl býti sám, aby využitkoval v klidu a pokoji těch několik dní, co mu bylo ještě dovoleno dlíti ve vlastním domě, přemýšlením, jak zachrániti Petra? — — — Ale čím více se namáhal, tím hrozivěji vystupovala před ním ta zoufalá pravda, že nenalézá prostředků . . .

Pak již nemyslil více, život byl mu věčností a on byl rozhodnut.

„Prosit nechci, žebrat neumím!“ — — —

A tak se konečně přece dočkal toho dne, kdy to naň „přišlo“.

Vzali mu všecko, co nazýval dříve svým, nechavše mu jenom tolik, čím by přikryl nahotu těla svého a vyvedli jej z vlastního domu. Odcházel — žebrák — z toho místa, které nasytil! — provázen ďábelským úsměvem lichváře Kašpara Dicka.

Hory, ku kterým tak rád pohlížel v trpkých dobách plných žalu, otevřely mu zcela svoje tvrdé, kamenné srdce, neporušené posud jedovatým dechem lidí.

Sedl si tam do stínu vyčnívajícího útesu a myslil na Petra.

Předvedl si ještě jednou celou tu řadu železných myšlenek, jíž zbudoval v několika předešlých dnech, ale došel k trapnějšímu ještě výsledku.

Pak vstal a bloudil mezi skalami kapradím a mechem až do západu slunce, když dlouhé stíny hor najednou splynuly v jedno, a temné, zádumčivé šero s tajemným klidem snoubily se u vrcholu skal nad jeho hlavou.

A když pozlatil měsíc ostré, špičaté temeno nejvyššího útesu nad ním, vyrval chomáč kapradí z kamenné dlaně skály a položiv si jej pod hlavu natáhl se do hustého mechu. Nedaleko něho šplouchal a hrčel jasný pramének vody, padající se skály do kamenitého úžlabí, ale když přišla srna se napit a uslyšela táhlý, bolestný vzdech, který zachvěl vyvstávající mlhou, rozhlédla se kolem a nedotknuvši se ani vody dala se na útěk.

Noc přecházela zvolna a klidně. Ve vrcholech řídkých sosen šuměl chvílemi vítr, a když stichl, bylo slyšeti slabý praskot snítek a šelestění listů ze strany pod útesem, provázené trhanými, vyráženými vzdechy, až zaniklo vše a bylo úplné ticho.

Za několik hodin začala tma řídnout a nad údolím rozjasnilo se jitro, v kterém jsme prvně spatřili strýce Théophila, sestupujícího k údolí a mizícího v parách.
— — — — — — — — — — — — — — —

V tom vyskočilo slunce nad temena hor, vyslalo několik paprsků dolů do údolí a mžikem rozrazilo hedbávný štít mlhy.

Celé údolí porosené třpytilo se jako démanty. Potok, jenž padal se skály, nedaleko útesu, kde nalezl lůžko pan Théophil, vinul se celým údolím. Tam, kde vtékal, a kde zvedaly se nad ním volně stoupající chlumy, vyvstávající na druhé straně v řadu vrchů, rozkládaly se villy, spjaté bohatým věncem keřů a stromů, ale čím dále se vinul, tím chudší a nižší byly chaty, přilepené takřka na jeho břehu, a polosbořené pod tíží kamenů na dřevěných střechách.

V takovém baráku na spadnutí trápil se Petr.

Aby jej naposled spatřil, sestupoval ubohý jeho strýc dolů. Neměl v úmyslu mluviti s ním, pouze z dáli chtěl uzříti jej, rozpomenouti se na šťastnější doby, kdy byl jeho pěstounem a pak — pak odejít a zemříti třeba hladem.

To měl v úmyslu.

Ale když přišel až k sloupu, který nesl na sobě znak a jméno Zeleného údolí, byla pozornost jeho obrá-

cena ke kusu potištěného papíru, jehož tam včera ještě nebylo, přilepeného právě pod znakem a jménem obce.

Přistoupil blíže, v domnění, že oznámení to týká se osoby jeho, byl však sklamán; neboť četl zprávu, jež byla pro něho věcí zcela nezávažnou a všední:

Vyzvěděl totiž z obsahu oné zprávy, jež vystřižena byla z německého žurnálu, že stíhán jest vládou ruskou politický provinilec, jakýsi Pavel Zechyrov, mluvící jazykem ruským, francouzským, německým a prý i českým, který v minulých letech spáchav velezrádu prchl a nyní, dle domněnky, zdržuje se v horách českých, — a že na hlavu jeho, živého či mrtvého, vypsána jest cena tisíc rublů. —

— — „Šťastný člověk, kdo jej vypátrá“ — — prohodil trpce pan Théophil pokývna hlavou a chtěje se dáti směrem k chalupě Rydlově, ale když se obrátil a učinil několik kroků, spatřil zcela nepatrný předmět, pohybující se směrem k němu.

Tu se pan Théophil zarazil. Čím více se předmět blížil, tím více podobal se chlapci — a když učinil tento ještě několik skoků, poznal v něm pan Théophil — Petra.

„Strýčku Théophile, strýčku Théophile,“ . . . volal již z dáli . . . „já vás poznal! Byl jsem nahoře, — na stromě, a čekal jsem. — Já věděl, že dnes přijdete, a jak zasvitlo slunce sem — na vás — hned jsem vás uviděl. — —“

„Strýčku“ — pokračoval s chvatem sotva dechu popadaje — „já tam víc nepůjdu — nepůjdu, strýčku, já se tam bojím — o vás. — Jsou hodní — ale tam bych — umřel strachem. Viďte, že mne vezmete s sebou?“

— — — Po těch slovech chytil se kabátu strýcova s tak bolestným výrazem v tváři, jakoby se bál, že jej někdo mocí odtrhne, aby jej navždy zbavil pokladu, jejž si vymodlil.

V tom zavanul studený, ostrý vítr z hor, zvedl kotouče prachu z vyprahlé cesty a vrhl je přímo v obličej strýce Théophila, nutě jej obrátiti se a protříti oči zavlhlým šátkem.

A hoch stále s tím bolestným výrazem v tváři čekal co odpoví strýc.

„Pojď“ — řekl konečně — „pojď, ještě jsi neviděl hor!“ — — —

A tak kráčely spolu dvě čisté, láskyplné duše, rozdílné sice věkem, ale obě stejně ubohé a trpící. Jedna bez práva, druhá bez naděje, ale obě nemající obolu k zaplacení převozného.

Než došli k pramenu potoka, pálilo již slunce plným žárem, a oni stoupali stále výše nemluvíce slova.

Petr tušil, že se stalo něco, kdy jest nejlépe mlčeti a proto byl tich.

Asi za dvě hodiny byli již v závratné výši. Nad nimi kroužilo hejno křičících ptáků, pod čistým tmavomodrým nebem a pod nimi, dole v matné hlubině prostíralo se zelené údolí, malé, jako dlaň, s chatami, jako bílé kameny, v zeleném, stříbrnou klikatou stužkou rozděleném poli.

Dívali se chvíli dolů. A když je omrzelo to jednotvárné pohlížení, učinil pan Théophil návrh sestoupiti trochu níže a položiti se do stínu několika sprahlých sosen.

Sotva se však položili do žlutého mechu, naslouchajíce šumění větru zmáhajícího se ve skalách, vytasil se Petr s poznámkou, že má hlad.

To upamatovalo i pana Théophila, že vlastně již od včerejšího rána ničeho nepožil, a vrhlo mu v čelo o několik vrásek více.

„Počkej, až sejdeme dolů,“ řekl, taje patrné rozpaky, ale nevěděl kde vzíti, až sejde.

To byla asi též příčina, proč se mu nechtělo sestoupiti, a proč si poněkud měkčeji upravil mechové lůžko pod hlavou, nutě se k spánku. Činil to buď z vlastní potřeby, neboť byl vskutku sláb, aneb snad proto, aby Petra oklamal a přiměl jej také k usnutí.

Ať bylo tak, či onak, podařilo se mu obojí. Petr natáhl se u jeho nohou, a než se ukázal prvý mráček na modravém nebi, spali oba.

Zatím rozmohl se vítr a klátil vší silou sosnami, pod nimiž spali, — ale oni neslyšeli ničeho. Pak se přihnala dvě velká, černá mračna, za nimi třetí a čtvrté, splynula v jedno a zatáhla celou oblohu i se sluncem, marně se namáhajícím proraziti jich temnou klenbu.

Asi po třech hodinách na to probuzen byl náhle Petr studenými, hustě padajícími kapkami.

Rozespalý, jak byl, vypukl v pláč, třesa se zimou a tule se pln úzkosti k strýci.

„Strýčku, strýčku“ — — šeptal, — byl by rád býval, aby strýc otevřel oči, ale přece se bál, aby ho nezbudil — „vstaňte, — mám hrozný hlad, strýčku — vstaňte.“ —

V tom zaplanul klikatý, plamenný blesk a hromová rána tisícerou ozvěnou rozbouřila hory.

Veliké krůpěje deště přívalem hrnuly se s nebe, pojíce se v roklinách a stržích v špinavé stoky, rvoucí s sebou vše, co stálo jim v cestě. Tu se probudil pan Théophil. Nebyl již takým jako dříve.

Neštěstí, které jej stihlo a jako červ rozhlodalo jeho prsa, hlad, jenž napjal zimničně sesláblé čivy, a vířil a zuřil v útrobách hlásících se k svému právu, k tomu náhlá zima lomcující ztrhanými údy, to vše shroutilo jeho ducha úplně.

Vyskočil s vytřeštěnýma, krví podlitýma očima, chytil chlapce do náručí a pádil s ním, jako šílený, kamením rozrývajícím jeho nohy, plazivým podrostem rvoucím jeho šat a zdržujícím jej v běhu, a zase kluzkým mechem, který mu ubíhal pod nohama.

V tom zahučely ve skalách nad ním zbouřené vody, vrhly se dravě za ním a podrazily mu nohy —

Zavrávoral — padl — ale zas se zpřímil, tiskna Petra k prsoum a potáceje se v kalném proudu.

Hned na to přihnal se divoký vítr, vyvrátil sosny stavící se mu v odpor, vytrhal mech, oškubal plazivé křoví a odřel celé skály vrhaje všecku tu špínu jemu v tvář a pak — pak — když neznal již horší trýzně, přirazil ho vší silou k stěně mohutné, klenuté, vyhlodané skály.

Tam nechal jej, když pustil Petra z rukou, ležeti bez hnutí, bez pomoci, s bolestným, nebesa prorážejícím nářkem utýraného chlapce.

Ale dravé, hučící vody ohlušily jeho pláč, černá, schoulená, rvoucí se mračna srážela jej dolů k zemi křivými blesky, jen aby nedoletěl až tam nahoru k nebi,

a hromové rány spojily se při tom v ohlušující chorál, provázený jásavým chechtem surové vichřice . . .

Byl již večer, když se strýc Théophil probudil z mrákot.

Chlapec schoulený u jeho nohou třásl se zimou i hladem, promoklý, zsinalý, nemaje již slz, jimiž by svlažil vytřeštěné oči. Ale věda, že strýc dýchá, sklonil se k jeho hlavě a zašeptal:

„Strýčku, pojďte domů, pojďte, já mám hlad.“ —

Tu zplanuly oči poraženého muže náhle novým žárem.

Napjal poslední síly, zpřímil se a popadl chlapce v náručí.

„Pojď, půjdeme domů,“ vzkřikl a pustil se znova v boj s útesy a deštěm.

Bylať bouře zatím již utichla, ale vítr zuřil stále, přinášeje řídkou, pronikající se pršku. Na východní straně oblohy klenula se žíznivá, sálající záře, osvěcujíc strhané stěny skal příšerným leskem.

Muž s rozedraným šatem, tisknoucí promoklé dítě k těžce pracujícím prsoum, podobal se v rudém světle plamenné záře prchajícímu démonovi.

S balvanu na balvan skákal jako šílený, nedbaje srázů a zejících strží. — — —

Když dorazil dolů na kraj údolí, byla noc. Skalní pramen, vzrostlý v mohutný vodopád, hučel a vířil v kořenech sehnutých olší, vrhaje pěnu vysoko v chomáče zelených listů a strhuje s sebou vše, co zasáhl.

Hořící obloha svítila na cestu klopýtajícímu muži. — V dáli as padesát kroků od opuštěné villy stanul a naslouchal.

Záclony v oknech byly spuštěny a temny, ač z blízkých chatrčí a domů kmitala posud světla. V okolí nejevila se ani známka života; vše bylo klidné, jenom vítr šuměl v stromech.

Povzbuzen tichem přiskočil k domovním vratům, trhl prudce zvoncem a čekal. Když se nikdo neozýval, byl jist, že jest dům posud neobydlen.

Pak vytáhl větší z obou klíčů, otevřel a vejda do vnitř zamknul za sebou, zastrčiv i závoru, a kráčel nahoru — — —.

Světnice byly otevřeny, ale nezměněny; jak je opustil, tak nalezl je i nyní.

Pouze skříně byly uzavřeny a zbaveny klíčů . . . .

Po marném hledání klíčů a světla, nahmatal po tmě suchý oblek Petrův a převlékl jej. Pak vypáčil dvéře skříně, v níž měl uschované zásoby potrav, nasytil hladového chlapce a položiv jej na lože usedl k němu.

Mlčeli oba, ale ztrhané jejich oči mluvily za ně.

Po malé chvíli vyskočil náhle zubožený muž, doplazil se ke kamnům a vytáhl několik uhlů.

Pak načrtav cosi třesoucí se rukou na obílenou zeď přistoupil k chlapcovu loži a promluvil: „Petříku, ty se umíš podepsat, viď, že umíš?“

— „Umím,“ řekl Petr . . .

„Nuže pojď, podepiš!“ Při tom vtlačil do jeho ruky kousek špinavého uhlu, snesl jej k stěně, na níž prvé psal, naznačil mu místo a čekal, až napíše několik písmen, které měly značiti jeho jméno.

Když byl chlapec hotov, položil jej zase na teplé lože a líbal vášnivě rozpálenou jeho tvář.

„Petře, hochu můj, — ubohý hochu — spi, — spi dobře můj zlatý a — a modli se — za svého — strýce — slyšíš? Modli se, — aby dobře usnul . . . . Petře — můj hochu!“

A zase klesl na lože k němu, a hladil a líbal jej v tváře i čelo i mokré ještě vlasy. — — — — Pak se vztyčil, jako bledý stín, a se slovy: „Modli se Petře,“ odvrávoral do vedlejší světnice . . .

Petr ležel jako bezduchý. Oči měl otevřené, ruce sepjaté a rty se chvěly tichou modlitbou. Ve světnici byla úplná tma; neboť záře, jež planula na nebi a pronikala i sem, zhasla, a mraky zakrývaly měsíc i hvězdy.

Noc byla klidná, neb vítr ztichl, a jen padající dešť šelestil v korunách stromů.

Pak bylo slyšeti blížící se zmatené hlasy, na to volání a otázky z údolí, jako: „Kde hořelo?“ — „Velká škoda?“ . . .

A hlasy odpovídaly: „Vše zničeno!“ — „Celá ves lehla popelem!“ Pak se hlasy ztrácely. Sem tam vrzla vrátka, zaštěkal pes a bylo zase ticho, jenom déšť bubnoval v okna. — — —

* *
*

Časně z rána vybouřen byl Petr ze spánku hrozivým praskotem, křikem, láním a bušením do dveří.

Kašpar Dick totiž, hned jak se probudil, zpozoroval, že jedna záclona v nové jeho ville jest vytažena. To naplnilo jej hrůzou a strachem.

Svolal hned svou chasu a dobývali se do vrat. Ježto však nemohli otevříti, přinesen žebřík, a tak přelezli zahradní zeď a hleděli vniknouti dále.

Několik mohutných ran, dvéře se rozlétly a oni vrazili dovnitř, ale hned zase zděšeni stanuli na prahu světnice. Na loži spočíval ubitý, ztýraný chlapec, na smrt bledý, s kalným, vpadlým zrakem a rozpáleným čelem, v posledním tažení. —

Na protější stěně napsáno bylo uhlem a rukou muže:

„Já vypátral Pavla Zechyrova,“ — a pod tím rukou dítěte:

„Petr Stach.“ — —

A když vypáčili dvéře do vedlejší světnice, nalezli tam strýce Théophila s poloprázdnou lahvičkou sevřenou v mrtvé ruce — — — a na stěně četli poslední jeho vůli:

„Zde leží ten, koho hledáte! Tisíc rublů náleží malému Petru Stachovi. Buďte šťastni, jako já —

Pavel Zechyrov.“

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Tak odešel; ale než jeho duše dolétla až tam nahoru k dohasínajícím hvězdám, dohonila ji duše jiná, mladší, svěžejší a neposkvrněná, s nevinnými posud křídly, ale stejně — ubohá a trpící. —

Z nové poesie anglické.

Austin Dobson.

Skříňka kamejí.

Achat.

(*Moc lásky.*)

Zprv silný Kentaur v achatovém pruhu
hranatých prsou, tmavoskvrnné pleti,
osmahlé páže v zad spoutané v stuhu,
chce shodit kohos na napjatém hřbeti,
jenž smělej než kdys Belerofon letí.
Neb v hýždích jakous mocí přeumělou
mu sedě, smál se hošík s lukem, střelou,
jenž hnal ho kam jen chtěl a tak ho hněta
tou hračkou křídlatou jej řídil cestou celou.
A k tomu v okraj psáno: „Vítěz světa“.

Karneol.

(*Pád Gigantů.*)

Pak byl tu Karneol podivně zrytý,
jak slunce když protrhlo mraků hav.
V střed s nebe Joviš hřímal věkovitý
ze snopu blesků na útočný dav
netvorných obrů, uděšených hlav.
Neb viz: — tam skroucen ležel v smrků tříšti
Porfyrion; jak dva na zápasišti
Typločus — Rhoetus váleli se z řad;
Mimas byl oslepen; blesk boží sviští
a jako hora Enceladus pad.

Jaspis.

(*Skříň Pandořina.*)

Po tomto Jaspis zelenal se temně,
v hadovém kroužku napsáno tu jmeno
té, kterou Vulkan stvořil z pouhé země —
přes všechno zlo jí na zem přineseno.
Však teď, jak nebylo by rozsouzeno,
mžik váhal Joviš sám, neb zvědavě jak dítě
hrou třpytnou zlouzena poklekla rozpačitě
Pandora tam, kde vše ta zla se krejí; —
teď smavý zrak zabloudil po blankytě,
však na víku se třásly prsty její.

Chalcedon.

(*Krádeže Merkurovy.*)

Na nejbližším vryt nápis: „Chraň se zdání“
do Chalcedonu rukou umělcovou.
Zde velký Apollo, luk nenapjatý v dlani
a toulec opřen o kmen vavřínový
se vadil s Merkurem pro jakous krádež novou.
Ten stál, zrak sklopený a pohnutě
vědomím viny, v té jak minutě
by hněvný hlas a hled jej rozkroušely.
I na patách mu schlíply perutě;
však rukou vzad si boha dlužil střely.

Sardonyx.

(*Zpěv Orpheův.*)

Na Sardonyxu potom thracký muž,
hlas vznešený, ni peklem přemožen
s hlavou jak bůh a s lyrou za oruž'
(žel předčasně tak oběť běsných žen!)
hrál zvěři opřen o jilmový kmen.
A hle! zrak přimknut z pola levhart klade
se v pružné délce; srna z ticha krade
se stromovím a u studánky tich
napíná sluchy králík v trávě mladé;
a s hůry slétá hrdlička jak snih.

Amethyst.

(*Ovčnčení Silena.*)

Dál Amethyst byl zbarvený jak hrozen.
Na trůn jenž čerstvou ubrocen byl pitkou
se svislou hlavou, thyrsus kosmo hozen,
byl Silen hochy vsazen pod besídkou,
„Král pijáků“ kde psáno révy splitkou.
Bylť tupý Silen nanejvýš král spaní;
jak vinné měchy tváře v hruď se sklání,
jak bečka břich se k stehnům rozpíná,
zatím co osel, o úctě ni zdání,
s pánova čela věnec ožírá.

Beryl.

(*Sireny.*)

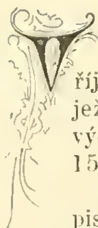
Konečně „Rozkoš“ na Berylu čte se
světlém a božském. Sireny tu pěly.
Tím časem dole zrytém po útese
kde v rozklaných se jícnech kosti bělí,
mohutný příboj vzpíná se a dělí.
Pak s šíra moře, po vln příboji
loď tíhne v břeh — již sotva obstojí,
neb s lodě střemhlav skáčou plavci ven
a šťastné sudby té se nebojí . . .
Těch mořských luzných, čarozpěvných žen!

Přel. *J. V. Sládek.*

Výlet do Kalifornie.

Z cest *Bohuslava Kroupy.*

(Pokračování.)

V říjnu 1876 navštívil jsem luzné údolí Yosemitské, jež se táhne směrem od jihozápadu k severovýchodu, vzdáleno jsouc rovnou čarou na východ 150 mil od San Franciska.

Cestu až k tomuto údolí nehodlám šířeji popisovati, ač poskytovala dosti zajímavého a pozoruhodného, zvláště co do scenerie a pěkných vyhlídek.

Zmíním se pouze slovem o malém městečku Sonoře, v němž druhdy býval život nadmíru čilý za příčinou bohatých zde se nalezajících ložisek zlata. Okolní pahorky a jich úpatí jsou skrz naskrz provrtány a prokopány jako mraveniště a posety chatrčemi rýžovníků, kteří však už dávno odtud odtáhli, tak že zde zůstal jen malý hlouček bídně živořících Číňanů.

Však ti časové hlučných radovánek a krvavých půtek, jež se zde odehrávaly den co den a noc co noc, už dávno minuly, a nyní o deváté hodině večerní rozkládá se mrtvé ticho kolkolem a sotva tu a tam kmitá slabé světélko.

Mlýny, v kterých se drtila zlatá ruda, stojí v nečinnosti, a jen něco málo skladišť, slušná malá hospůdka ve stínu košatého stromu a starý dřevěný kostelíček na pahorku, obklíčený hřbitovem, na kterém odpočívají někteří ze smělých zlatokopů, jež zákeřnická ruka sklátila v předčasný hrob: toť jsou jediní zbytkové jednoho z nejživějších kalifornských zlatodolů.

Pokračujíce na své cestě dále setkali jsme se v jednom úvalu se „Siamskými dvojčaty“; ale nebyli to světoznámí Číňané, nýbrž ryzí Amerikáni, kteří už dávno přečkali léta Methusalemova.

Jsou to dva stromy vyrůstající z jednoho kořene a dělíce se ve výši asi 40 stop od sebe vznášejí vrcholky své do výše 325 stop; dole mají objemu 114 stop.

Než přistupme již k rozkošnému údolí Yosemitskému a prohledněme si jeho krásy. Přál bych si, kdybych mohl vylíčit pohled, který se otevírá cestovateli, když se přibližuje k tomuto údolí stezkou Mariposskou, neb když stojí na tak zvaném „Standpoint of silence“ (hlediště mlčení) a pohrouží se v kouzelný ten pohled.

Stěny zdvihají se výše orlího vzletu, bleskem roztříštěné skály jsou zjizveny od bouří staletí a harmonie větru rozléhá se velebně mezi titanskými skalami.

Pravé to očarované údolí! Fantastické útesy trčí do jasného, průhledně modrého nebe a hluboko pod námi, rozložené ve vší své kráse, vroubené kolkolem ve slunci zářící žulovou stěnou, kouzelný to záblesk z ráje samého, pravý to sen krásy — údolí Yosemitské.

Celkovitý ten obraz, zde tak překrásný, uvádí nám na paměť tak mnohou pohádku z dětských let, kde zakletá jakási princezna měla obydlí své v krásném, nepřístupném místě, a fantasie naše nalezá zde ve skutečnosti místo, jaké by nám nejluznější sen jen mohl vykouzlit. Údolí toto jest asi 7 angl. mil dlouhé a půl až jednu míli široké.

Jesti téměř vodorovné, asi 4000 stop nad mořem a po obou stranách ovroubeno žulovými stěnami zvýší 6000 stop.

Objeveno bylo r. 1851 od majora Savage, když stíhal loupeživé Indiány, ale teprv za posledních několik let stalo se přístupným. Nyní se překážky snadno překonávají a co rok stává se cestování snadnějším, ba už se pohříchu i na to pomýšlí, aby se sem vedla železnice.

Ze San Franciska možno se sem dostati třemi cestami: buď přes Merced, Clark's a Mariposský hvozd, nebo přes Merced a Coulterville, anebo konečně přes hostinec Murphyho a Calaveras.

V údolí jsou tři hostince velmi úpravné a pohodlně zřízené.

Co mne sem především lákalo, byly velkolepé Yosemitské vodopády (indiánské jméno Yo-se-mité znamená šedého medvěda) Grizzly, jež ve třech odstavcích s ohromné výšky 2600 stop vrhají se do propasti.

První nejvyšší padá s výše 1600 stop na širokou, ze skály vyčnívající terassu, odkudž se vrhá opět dolů 434 stop a konečně třetím skokem 600 stop dolů do úvalu a dále zaniká v řece Mercedu.

Šířka jeho na nejvyšším prahu zdá se zdola býti sotva 4 stopy, ve skutečnosti ale obnáší 40 stop. A nyní představme si vodopád 2600 stop vysoký, tedy 14krát vyšší než vodopády Niagarské, a snadno pochopíme, že v té ohromné výši vypadá jako dlouhá stříbrná nit, kteráž se na samá hebounká vlákenka roztřepává, až se úplně ztrácí v husté mlze drobounkých krůpějí.

Překročiv řeku ubíral jsem se po břehu pod baldachýnem košatých dubů a javorů. Řeka pronikajíc údolím hučí divoce a bije o skály, jichž nepohnuté stěny trčí nad ní kolmo do nebes, dále pak utišuje se mezi zeleným stromovím, které tu a tam činí krásná skupení.

K tomuto krásnému údolí přilnuli Indiáni s velikou láskou a příchylností a dali skalinám i vodám líbezná jmena poetická, jakých jen schopen byl jejich jazyk ohebný a výrazuplný.

Jak směle a hrdě pohlíží Tu-tok-ah-nu-lah (Polobůh, velký náčelník údolí), nyní El Capitan, strážce průsmyku, strmící 3300 stop nad prorvou! K němu tulí se Pom-pom-pa-sus (hory hrající leap-frog = na skákavou žabku), tři hory spočívající jedna na druhé a nazvané od Angličanů Three brothers (Tři bratří) a naproti nim stojí Tři krásotinky (Three Graces) a osamělá „Koya“ (keř lékařský), na jejímž temeni tak často plápolaly ohně Indiánské.

Dále viděti Skálu kathedrální a Věž kathedrální (Poo-see-nuh-chuck-ka).

Zponenáhla doléhalo k mému sluchu temné hučení jako když hvozdem burácí vítr podzimní, nebo jako daleké dunění přijíždějícího rychlíku.

Ozýval se to vodopád Svatebního závoje (Bridal Veil Fall) čili Po-ho-nó (duch zlého větru), jak jej zovou Indiáni.

Zamířil jsem zrovna k němu.

Časem zahalovala mne mlha drobounkých krůpějí, ale když ji vítr rozplašil, otevřel se mi rozkošný pohled na vodopád ječící ve skalách.

Tam nahoře ve výši závratné provaluje se proud vody z úzké proluky a vrhá se jako zoufalec do zpousty skal 940 stop hluboko; odtud druhý skok do propasti, ale nežli dopadne, roztřišťuje se v drobounké krůpěje, takže člověk nevidí než bílý, jemně tkaný, dlouhatánský závoj, zavěšený na šedivých skalinách. Bílá pěna kape po stěnách a dole voda vře a kypí, duní a syčí, a sbírá se v prudké bystřiny, jež si razí cestu dále pod vysokými stromy a hustou zelení. Pohlížejícímu na vodopád zdá se, že z této propasti nikde není východu, tak uzavřen jest se všech stran příkrými stěnami skalními.

Podivný, fantastický zásvit proniká závojem mlhy a rozprášených krůpějí, tak že i sebe menší předměty objevují se jako ve světle kouzelném; i kapradiny i oblázky i traviny po skalách, přes které se voda řine, jsou purpurové. A pak ten hlas — ten hlas vodopádu!

Posloucháš-li z houštiny jedlové a vavřínové, kudy se přibližuješ, ohlašuje se ti přitlumeným a lkavým hukotem jako zimní vítr, skučící v krbu; posloucháš-li pak se skalisk na dně vodopádu, kamž možno se dostati, máš-li pevné nervy a hbitý krok, zdá se ti, jakoby pocházel z půdy pod tvýma nohama a jeho ohlasy jakoby sem zaléhaly z nějakého neviditelného kůru chrámového — jako zpěv kněží o slavné mši, monotonní, mohútný, velebný.

Indiáni vyhýbají se z daleka vodopádu, domnívajíce se, že v něm bytuje zlý duch, jehož dech jest zkáza a smrt; proto by za živý svět zde na blízku nepřenocovali, neboť mají za to, že v hučení a dunění vodopádu ozývá se výstražný hlas těch, co se zde utopili.

Vraceje se odtud podél řeky procitnul jsem ze svého zadumání pod strmými skalisky tvarů podivných a malebných. „Věže kathedrály," jak rozervané, klikaté a zubaté tyto skály slují, vypínají se do výšky 3000 stop jako velikáni, kdežto pod jich patou divoká řeka se kroutí a víří.

Jich obrysy jsou tak rozmanité, že bujná fantasie snadno v nich spatřovala podobu věže, též rozpraskané stěny upomínají na zdi staré věže nebo na rozvaliny obrovského hradu.

Indiánský název „Poo-see-nuh-chuck-ka" znamená velikou zásobárnu žaludů. Na sta, ba na tisíce urvaných kamenů rozptýleno po okolí, a hejna ptáků zbudovala svoje hnízda v štěrbinách.

Vedle nich stojí „Skála kathedralní", titánská to zpousta skalnatá, jejíž pata zaražena jest v houštinách a jejíž temenoční do oblak 3000 stop vysoko.

„To-toch-ah-nu-lah", t. j. veliký náčelník údolí, zamračeně se vůkol rozhlíží a nad ním skví se nebe v záři nachové.

Jeho vrchol totiž má jakousi podobnost k lidskému obličeji, a tradice indiánská o něm vypravuje, že jest to polobůh, vystupující z hlubin „caňonu", aby zavěsil nad vchodem údolí jasný závoj Pohonoský, jejž roztrhala všetečná ruka cizích vetřelců.

Byl lahodný, teplý večer, když jsem se ubíral nazpět k hostinci.

Bílé květy azalcí a kozího listu vydychovaly jemnou vůni svou, a kolkolem rozkládalo se ticho hluboké, jen chvílemi přerušované nahodilým výstřelem z revolveru nebo veselým výskotem horalů sestupujících do údolí, a odpovídající echo neslo zvuky ty po skalách a roklinách. Na severo-východním konci tohoto údolí nalezá se malé roztomilé jezírko, obklíčené s jedné strany skalnatou horou „Jižní dóm", čili po indiánsku „Tis-sa-ack", t. j. Bohyně údolí zvanou, s druhé strany „Severním dómem" (Ind-to-koy-oe) a „Washingtonovou věží" „Hun-to" (bdící oko) a vylévající se do řeky Mercedu.

„To-coy-oe" vyčnívá do výšky 3725 stop, maje vrchol holý, jenž se leskne a třpytí v záři sluneční jako holá lebka starcova; asi na 2000 stop od země jsou skalnaté jeho boky skoro kolmé.

„Tis-sa-ack", Bohyně údolí, povznáší mohútné temě své 6000 stop kolmo vzhůru, jsouc jedním z nejvznešenějších přirozených památníků tohoto údolí, ačkoliv její obrovská kostra strašnou nějakou konvulsí byla porouchána a roztroušené trosky skal a balvany rozvaleny leží u jejích pat. Časem otřásá se údolí nárazem padajících skal, které se řítí s výše závratné, byvše podemlety a shroučeny náhlým přívalem a lijákem, a ve svém hrozném pádu přelamují stromy jako rákosí.

O „Jižním dómu", jenž hrdé svoje čelo vypíná vysoko nade všecky hory okolní, a jehož posud se netknula noha lidská, domnívají se Indiáni, že jest sídlem dobrého ducha údolí, sídlem bohyně „Tis-sa-ack-y" a jezírko u jejích nohou, v jehož lazuru může zhlížeti líbeznou svoji tvář, sluje po indiánsku „Ah-wi-yah", t. j. krásné.

(Pokračování.)

Pokání Savelja.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

Po vyřízení této záležitosti cítil Bagrianov, že se mu na srdci odlehčilo. Zbývali ještě sedláci, kteří odvážili se litovati nešťastníků. Na mžik mu projela hlavou myšlenka, aby prodal všechny mladé dívky šmahem; — avšak hned si řekl, že nebylo by tak snadno najíti kupce.

Zbývala veliká útěcha v odvodu k vojsku. Díky dobročinnému zákonu, jenž mu dovoloval vybírati brance a zasvěcovati je z hloubi šlechetného srdce službě vlasti, mohl spustošiti podle vůle tu neb onu rodinu. Tato myšlenka zaujímala jeho duši celé dva měsíce.

Vybral si k odvodu rozvážně dvanáct nejkrásnějších hochů ze svých statků a z rodin těch, které nechal živit, šatit i bytem opatřovat na útraty státní po celý ostatní čas jejich života. — „Musím se přece státu něčím zavděčit," pravil sobě s roztomilým úsměvem.

Když úmysl bojarův přišel ve známost, nemělo rozhořčení vesnice mezí. Jak! On nespokojil se zrušením

*

své přísahy, potupením jmena Kristova, kteréhož byl volal za svědka, vydáním nevinných, i vinníků, kteří přece jen ho ušetřili! . . . Jeho rámě dopadalo teď na rodiny samé, on bral syny, kde byl již vzal otce, mladšího silného bratra, kde starší již odvežen! Chce on všechno zhubit, všechno usmrtit?

Prvníkrát, když se Bagrianov po prohlášení svého úmyslu objevil v kostele, nemohl jinak, než všimnouti si chování svých sedláků.

Až do těch dob klanívali se s hlavama svěšenýma, s očima upřenýma na zem, hluboko před ním, nejevíce ničeho než úplnou podrobenost; dnes potkával se s pohledy, v nichž četl otázku. Ano, někteří stáli tu, jako by mu vzdorovali.

Se svého místa na povýšeném stupni poblíže tabernaklu rozhlížel se po nepokojném množství znamenajícím se v modlitbách křížem, a jeho divoké oči viděly, jak jiné oči dávají mu pohled za pohled. V těchto očích nebyl hněv — ony se tázaly. „Dokud ještě," zdály se říkat, „budeš zahrávati s lidskou duší?"

„Bude zapotřebí příkladu," pravil si Bagrianov. „Cítí uzdu a vzpínají se. Naučíme je, kdo je silnější."

Po skončených modlitbách nechal zástup se rozejít, prošel zvolna kostel, shasnul tu a tam svíčičku rozsvícenou od zbožného lidu před svatými obrazy, napravil tu a tam svíci trochu nakloněnou a konečně vyšel s knězem, který se marně snažil vyhnouti se tomuto setkání.

Avšak Bagrianov, jak se zdálo, zapomněl úplně na minulou svou nevoli. Ty tři měsíce, které uběhly, zdálo se, jako by byly položily mezi něj a bývalou rozhořčenost vrstvu sněhu tak mocnou, jako ta, jíž pokryta byla země.

Bojar ptal se kněze na jeho ženu, nemocnou a velmi usláblou; na to ptal se po kostelním rouchu, které již valně začínalo scházet, a mluvě tak stále jenom sám, neboť kněz odpovídal vždy jen slovem, přišel do prostřed návsi, kde sedláci spolu před rozchodem rozmlouvali.

Když se blížil, všichni smekli. Bagrianov díval se tak na ně hezkou chvíli, jak tu stáli s hlavou obnaženou, kterou mrazil ostrý severní vítr.

Zima byla hrozná; mrazy ledové, které nazývají tříkrálovými, zuřily v celé krutosti; umrzlý sníh praštěl pod nohama, bělavý dým pozvednuv se v kotoučích z dřevěných, zčernalých chalup, ihned se rozptyloval ve vzduchu, a bojar zahalen v teplý kožich a s čepicí tchoří na hlavě díval se beze slova na své ubohé „duše", jimž mráz ošlehával tváře i uši.

Také zde potkal se s pohledy, které upíraly se naň v kostele, někteří ze „stáda", stojícího bez čepice před ním, měli lidské oči, v nichž, jak se zdálo, zračila se otázka. Zaznamenal je pečlivě do své paměti.

Když probíhal okem svůj lid, spatřil, jak se od jedné tlupy odděluje mladý člověk vypínající ramena a mávající pohrdlivě pravou rukou; učiniv několik kroků směrem k svému domovu pokryl si mladý sedlák hlavu huňatou čepicí a šel dlouhými kroky dále svou cestou.

„Savelij, hoj Savelij!" zvolal Bagrianov svým nejpěknějším hlasem.

Mladík šel dále jako by neslyšel.

„Savelij!" opakoval Bagrianov hlasem hromovým.

„Co poroučíte?" odpověděl mladý muž týmž hlasem a čepici nesmeknuv.

„Pojď sem," řekl bojar sladce a blahosklonně.

Mladík vrátil se tou samou cestou a stanul před Bagrianovem.

„Proč jsi odešel?" tázal se zeman.

„„Protože mi bylo zima,"" odpověděl mladík suše.

„Nikomu nemá být zima, když já chci mluvit," odvětil Bagrianov hlasem učitelským.

„„Neříkal jste ničeho, myslil jsem, že nebudete mluvit.""

„Ať mluvím nebo ne, — bylo to náhodou, že jsi nečekal?"

„„Tak se zdá,"" odtušil mladík, „„protože čekám nyní.""

Oči Bagrianova zajiskřily zpod polozavřených víček.

„Vojáku!" pravil pozvedaje ukazováček odbojníkovi až před oči.

Savelij pozvedl hlavu, pohledl naň a řekl:

„„Toho neučiníte.""

„Proč ne, pane Savelije?"

„„Protože to jest nespravedlnost. Můj otec je mrtev, starší bratr jest už voják, mladšího jste poslal do Sibíře — nezbyly by u nás než ženské — to je nespravedlivost!""

„Voják!" opakoval Bagrianov spustiv prst, který proťal vzduch jako nůž.

„Slyšte, vy všichni," pokračoval obraceje se k tlupě, kde ozvalo se dušené reptání — „to činím z něho, protože je drzý odbojník, učiním ze všech vás. Ano, všichni půjdete, mladí i staří, jestli se odvážíte hlesnout. Nebudu mít ve vsi duše, ale lépe bude, než mít neposlušné mužíky. Zde dal jsem vám příklad, — ukázal prstem na Savelja, jenž stál tu němý, s hrdým pohledem, lhostejnou tváří; — učiním příklad na vás všech, a po celé Rusi bude se mluvit o Bagrianovce jako o vsi, kde pán uměl trestat odbojníky."

Řka to obrátil se ku knězi, jenž poslouchal, aniž by co z jeho vzezření prozrazovalo jeho tajné myšlenky.

„Chcete s námi poobědvat, můj otče?" pravil laskavě.

„„Nikoliv, Vaší milosti, děkuji vám; má žena je nemocná a očekává mne.""

„Ah tak! kdy myslí, že slehne vaše žena?"

„„Každý den, Vaší milosti.""

„Dobře, buďte zdráv. Mou poklonu vaší ženě. Na shledanou, dítky."

A prohodiv tato vlídná slova k lidu, který zde stál smutně s hlavou odkrytou, zaměřil k svému bytu vesel a spokojen.

Když zabočil za roh, dali sedláci na hlavu.

„Bratře," pravil starešina k Saveliju. „Ty jsi si pěkně nadrobil."

„Nepůjdu nikam!" odvětil klidně mladík.

„Jakže? ty nepůjdeš nikam?"

„Nepůjdu!" odvětil s týmž klidem.

V tom vyšla z blízké chatrče hezká dívka, asi šestnáctiletá, skoro ještě dítě, a přiběhla k nim; jiné ženy přicházely za ní, ovšem ne tak rychle a vmísily se mezi muže.

„Neboj se ničeho, Fedoťo," pravil Savelij k dívce,

která se naň dívala se slzami v očích, „hrozil mi, že budu vojákem, ale neboj se ničeho . . .“

Fedofa pozvedla ruce k nebi, zakryla si dlaněma obličej a dala se do tak usedavého pláče, až celá hořejší polovice těla se jí houpala. Toto houpání, které u ruských sedláků se jeví vždycky při veliké bolesti, bylo u ní nevýslovně půvabné; její mladé a štíhlé tělo vlnilo se jako rákosí u vody; její lokty tiskly se k prsoum jakoby se chtěly ubrániti té hrozné bolesti, která ji svírala. Savelij ji objal.

„Neboj se ničeho, tys moje nevěsta, a budeš mou ženou, ať chce nebo ne — a já nepůjdu ani kroku! Cář je spravedlivý: musí-li to být, půjdu až k němu. Je naším otcem a nedovolí, aby jeho děti někdo utiskoval; nač se tak třesete, vždyť jest cář naším otcem, což to nevíte?“

„Ovšem!“ pravili tiše sedláci.

„Nuže! půjdeme až k němu: on nás neopustí! A ty neplač,“ pravil k Fedotě, která se tulila k jeho prsoum. „Pojď k mé matce. Vždyť ti to povídám, že vojákem nebudu.“

Na to se všickni rozešli. Kněz díval se za oběma mileuci tak dlouho až zmizeli v nízkých dveřích chalupy Savelja, pak se vrátil domů se srdcem plným starostí. Myslil na svou ženu a tušil, že ke všem bolestem svým snad ještě dívati se bude co nejdříve na velikou vzpouru. Což nebylo ještě dosti toho utrpení?

VII.

Jizba Savelja se brzy naplnila. Byla to veliká světnice; začouzené stěny byly sbity ze silných jedlí a podél nich táhly se dlouhé lavice, které již stářím se leskly jako hlazené. V koutě před svatými obrazy hořela lampa. Savelij jakožto hlava rodiny seděl pod nimi a vítal hosty s pohledem, jaký věštil lepší časy: nikdo by nebyl hádal, že jediným slovem pánovým se osud jeho tak hrozně byl změnil. Ženy nesdílely s ním jeho klid; usadily se okolo Fedofy a plakaly. Ta jsouc nevěstou Savelja již několik neděl, měla zrovna před svatbou; chybělo jenom svolení pána a v tom býval Bagrianov vždycky ochotným. Měl rád svatby a hodně dětí; jeho statek tím ovšem mnoho nezískal, neboť jeho sedláci měli takovou bídu, že ze čtyř dětí vychovali sotva jediné; ale pán nicméně vítal velmi spokojeně každý nový párek, který jej přišel prosit o jeho dovolení.

Nyní však bylo vše jiné. Savelij, když by byl vojákem, mohl se ovšem oženit — to nevadilo: ženy vojáků bývaly s tím životem dosti spokojeny; — ale kdo ví, zdali teď Bagrianov sňatek povolí, když Savelij jej tak rozhněval! Bylo to aspoň velice pochybné a ubohé děvče si zoufalo, neboť milovalo svého ženicha s celou duší, s celým srdcem, které se neptá po ničem nežli po své lásce.

Savelij na ty věci nemyslil: byl odhodlán ke všemu, neboť již od dětinství Bagrianova nenáviděl. Když viděl, jak zlehčuje jeho bratry a jeho samého, jak je nechá stát s holou hlavou v tom ledovém větru, nemohl se vztekem ani udržet; ale to nebylo dnes poprvé: jeho nenávist a jeho opovržení k pánovi byly tak staré, jako on sám.

Již od smrti svého otce, ba i dříve pozoroval, jak pán rodinu jejich nenávidí a jak pro příčinu tak malichernou, že si na ni nikdo již ani nevzpomněl, zabijí jednoho muže za druhým.

Když jednou byl v městě, kam chodíval kolikrát do roka nakupovat pro domácnost, setkal se zde s jakýmsi kolportérem z vedlejší vesnice. Ten jsa zrozen na statcích korunních, byl mnohem svobodnější ve svých názorech a ve svém chování nežli poddaní patřící některému soukromníku. Již odedávna dopřával stát aspoň poloviční svobody všem těm, kteří se narodili na jeho statcích. Tento kolportér sdělil s mladým Savelijem, jehož Bagrianov doháněl již k zoufalství, svoje liberální myšlenky.

„Až toho budeš mít dost, bratře,“ pravil mu jednou kolportér, „můžeš se dobře zachrániti, jenom přijď ke mně: já ti poskytnu útulku a to víš, že tě nezradím.“

„Ovšem,“ odvětil Savelij, „a druhý den na to přijdou a chytí mne a tebe; ty pak budeš zavřen za to, žes mi pomohl. To bych nerad udělal pánovi tak veliké potěšení.“

„Neboj se,“ pravil tiše kolportér. „Můj bratr, kterého jsem vzal sebou na trh do Nižního Novgorodu, tam zemřel. Úřady zapomněly žádati jeho pas; a co s pasem člověka, když je pod zemí? Ale já si myslil, že by mohl být někdy dobrý; u nás ve vsi jsem řekl, že jsme se tam rozešli, každý jinam . . . Kdo pak se o nás chudáky stará! A potom vždyť jsme se nedávno vyplatili oba dva. Ten pas ještě mám. Až budeš chtít, přijď si pro něj. Mám tě rád, jsi rebelant a já pány nenávidím.“

Savelij si to dobře pamatoval. Věděl, že jest kolportér muž poctivý, že sice podvede žida a nějakému pánovi prodá zboží jakékoliv za báječnou cenu, je-li totiž tak hloupý, že mu ji dá, ale byl zároveň přesvědčen, že ubohému člověku v ničem neublíží. Když řekl: Já nebudu vojákem, — myslil na kolportéra Antona Filipiče. Ale což Fedofa? Měla snad čekat, až se na nebi zlíbí zbaviti je toho hrozného Bagrianova?

Zatím byl Savelij klidný. Jeho duše přetýkala již dávno hněvem a pohrdáním, ale toto poslední bezpráví to učinilo jej velice chladnokrevným. Octnul se najednou v situaci, odkud nebylo vyhnutí, rozhlížel se kolem sebe a rozvažoval všecky poměry, aby je mohl náležitě ocenit.

Sedláci a zvláště noví rekruti obsypali se kolem něho. Litovali ho, ale ještě více dělali mu výčitky.

„Drážditi jsi ho nemusil!“ pravili. „Teď když ten vlk již jednou zuby vycenil, kdo ví, koho z nás ještě roztrhá?“

Savelij cítil dobře, že tato výčitka jest spravedlivá, ale když si vzpomněl na tu ranní scenu, znova se rozhněval.

„Jak chcete,“ pravil konečně a povstal: „vím, že máte pravdu, ale já si nemohl pomoci. Kdyby se to stalo ještě jednou, choval bych se zrovna tak.“

V tom vešel otec Fedotin. Byl to muž vysoké postavy, ještě při síle. Opíral se o dlouhou lískovou hůl více ze zvyku nežli z potřeby. Jak vstoupil, obrátily se oči všech k němu: šel zrovna k své dceři.

„Co tu děláš?“ pravil k ní. „Pojď domů. Ženou vojáka býti nemůžeš. Přece nedovolím, aby moje poslední dítě odešlo z domu. Dej s bohem Savelijovi: tvým ženichem více nebude.“

Fedoťa pozvedla k otci své modré oči plné slzí a padla před ním na kolena.

„Můj otče," pravila k němu, „můj dobrodinče, řekni mi, abych umřela, ale nechtěj na mně, abych opustila Savelija!"

Stařec chtěl jí něco odpovědít, ale Savelij prodral se mezi svými hosty a klekl vedle ní.

„Jeremeji Antipove," pravil k němu, „ty jsi mi ji dal, a bráti mi ji přece nebudeš. Mám tvoje požehnání a to mi vzíti nemůžeš. Požehnej raději svým dětem ještě jednou."

Oba snoubenci sklonili hlavy třikráte až k samé zemi; pak se zdvihli a zůstali státi před otcem.

„Dceru svou dal jsem zdejšímu člověku a ne vojákovi," odvětil stařec.

„Já vojákem nebudu, přísahám ti! Bůh to ví a všickni jeho svatí! Jenom mi dej svou dceru."

Stařec vrtěl hlavou.

„Dobře tedy!" pravil Savelij hrozně bledý, „aspoň počkej: jestliže mne pán dá odvést, pak jí zakaž se mnou mluvit. Slibuju ti, že se jí zřeknu sám, budu-li vojákem; ale až do té doby počkej, prosím tě. Hleď, jak pláče!"

Ubohá Fedoťa opravdu plakala a zakrývala si obličej oběma rukama. Její dlouhé, husté vlasy spletené v jediný cop, jak to nosí mladé dívky, a svázané širokou stužkou, houpaly se jí na zádech jak usedavě plakala.

„Budiž!" pravil konečně Jeremej; „ale budeš-li vojákem, nedám ti ji."

„Dobře!" odvětil Savelij. „Děkujeme ti, otče." A oba milenci, držíce se za ruce padli znova na kolena, jenom že nyní zářil aspoň slabý svit radosti v jejich srdcích.

Chování se Savelija bylo všem divné.

„On jistě ví, co dělá!" pravili jedni.

„Snad má peníze a chce se vykoupit!"

„Snad umí čarovat!" myslili jiní potichu.

Ah! kdyby jim byl nějaký čaroděјník chtěl prodat kouzlo, kterým by mohli zabít svého pána, tomu by byli dobře zaplatili!

Přišla noc, ohně v chatrčích uhasly a lidé se uložili na teplé pece. Zima to jest ta jediná bída, které ruský sedlák nezná! Ať se mu vede jakkoliv, v obcích, kde zuřil hlad, ba i tam, kde lidé hladem ve svých chalupách umírali, oheň nikdy nechyběl a kamna dýchala příjemné teplo jako jarní slunce.

Vesnice spala, ale Savelij nespal. Měl plnou hlavu toho, co se toho dne přihodilo, přemýšlel o své cestě a ještě jiném plánu, s kterým se nesvěřil dosud nikomu: — ten ozýval se tak mocně, a zatlačil všecky jiné myšlenky, že Savelij vstal, oblékl si kožich, vzal čepici a vykradl se z domu tiše jako vlk.

Brzy došel k chalupě Jeremeje a přiblížil se k oknu trochu povýšenému, témuž, kde Fedoťa sedala celý den a vyšívala pěkné ozdoby na ručníky, jež si chystala ku své svatbě.

Savelij zaťukal tiše na okno. Již při druhé ráně se otevřelo a krásná hlava Fedotina se v něm objevila. Fedoťa ještě nespala; věděla dobře, že v tuto chvíli nemůže to býti nikdo jiný nežli její miláček. Řekněme pravdu, ona ho čekala.

„Fedoťo," pravil Savelij vystoupiv na špičky, aby dosáhl až k uchu dívky, „rád bych ti něco pověděl."

„Pověz jen, můj Savelije!"

„Chceš jít se mnou? Budeš mou ženou, přísahám ti to před bohem, který mne bude jednou soudit," — přitom poznamenal se křížem, — „ale budeš musit se mnou prchnout tajně, v noci, abych nebyl vojákem. Pověz, uděláš to?"

„Ach, můj Savelije, žádej na mně všecko na světě, jenom to ne!" zvolala dívka celá vyděšená. „Mám odejít a opustit svého otce . . . Vždyť by mi odepřel svého požehnání, až by umíral, řekl by, že jsem špatná dcera . . . Ne, Savelije, řekni, abych pro tebe zemřela, ale opustiti domov svůj, to nemohu, to nemohu!" . . . opakovala vzlykajíc.

„Budiž!" odvětil Savelij docela klidně. „Já věděl, že nebudeš chtít; byla by to dobrá pomoc a jiné neznám."

„Co budeme tedy dělat?" pravila Fedoťa, a srdce bušilo jí úzkostí. Vztáhla hlavu nazpět do světnice a naslouchala; všickni spali co nejlépe. Její plavá hlava sotva zabalená malým šátečkem objevila se opět v otevřeném okně.

„Já nevím," odvětil Savelij vrtě hlavou; „snad najdu přece nějakou cestu."

„Jak pak kdybychom prosili pána za milosť?" pravila plaše Fedoťa.

„To by byla zbytečná práce!" řekl pohrdlivě Savelij, „na to ani nemysli, ten jakživ nikomu nic k vůli neudělal. To by byl zázrak. Snad si na něco vzpomenu. Dobrý večer. Dovol, ať tě políbím."

Dívka vyhlédla oknem, naklonila se trochu a jejich rty se setkaly.

„Dobrou noc," opakoval Savelij a vracel se domů.

Fedoťa dívala se za ním, jak odcházel. Jeho mužná postava, jeho pevný krok obrážely se na bílém sněhu. Ubohá dívka cítila, jak jí srdce přetéká láskou k miláčkovi, jehož jí chtěli vyrvat z náručí.

„Zázrak!" opakovala, když si zase lehala na dřevěnou lavici a chvěla se na celém těle: „Řekl, že by to byl zázrak . . . Pomocnice všech nešťastných, Matko boží, smiluj se nade mnou a dej mi vnuknutí! Zázrak! A což kdyby bůh chtěl ho učinit!"

S tím usnula. Spala tak nepokojně, jako kdyby ani nespala, a před očima mihaly se jí rozličné divné obrazy. K ránu zdálo se jí, jakoby slyšela hlas, který jí šeptal: „Jdi navštívit Bagrianova."

Procitla a dívala se kolem sebe. Všichni spali; jenom lampa před svatými obrazy slabě blikala. Vstala a klekla před obrazem Matky boží. Klečela dlouho. Nevýslovná touha uchvátila její srdce a to pravilo: „Jdi navštívit Bagrianova."

„Ten hlas je s nebe," pravila konečně; „byl by to hřích jemu odpírat. Zítra půjdu ho prosit za milost . . . Neřeknu nikomu ani slova, oni by mne nepustili . . . A jestliže mne zamítne?" vzpomněla si pojednou. „Jestliže mne zamítne, ničeho tím neztratím, bude to jako včera; Savelij si na něco vzpomene, vždyť mi to slíbil."

Napolo upokojená tímto velikým plánem usnula tak dobře, že ji otec její hezky pozdě z rána buditi musil, aby šla pro vodu.

VIII.

Veliká, zamrzlá řeka byla plná sněhu: i břehy, dosti nízké, sotva pokryté chudým křovím, zmizely také pod bílým tím rubášem. Přívoz byl také zamrzlý. Pro vodu chodili hnedle až k vedlejší vesnici; ale v zimě kráčeli raději po pevné, umrzlé řece nežli aby si razili v polích cestu, která byla neustále zavata. Když Fedoťa nesouc na rameně bidlo s vědry přišla k břehu, viděla zde několik lidí ze vsi, kteří sekali veliké balvany ledu.

„Co to děláte?“ tázala se jich celá udivená.

„Pán spotřeboval minulého roku tolik ledu, že jeho lednice je prázdná,“ odvětil jeden z mužů hlasem nevrlým; „a my se musíme dnes v tom mrazu tady dřít. Už to víš?“ — A udeřil do tvrdého ledu takovou silou, že by to bylo zabilo vola.

Fedoťa dívala se zamyšlená na veliký ten balvan, čistý jako křišťal, který dva muži právě táhli do košatiny. Na to práskli do koně, ten se vzepjal a rozběhl se přímo k panskému domu.

Na tom místě, kde balvan byli vysekali, byl nyní malý bassin plný modré vody.

Slunce svítilo šikmo na protější břeh pokrytý zářící jinovatkou.

„To je krásné!“ zvolala bezděky Fedoťa.

Její srdce bylo plné naděje: když slunce tak svítilo, když bylo nebe tak modré, bylo to možné, aby její prosba nebyla snad vyslyšena?

„Krásné? ano, může-li člověk zůstat doma,“ ozval se starý sedlák, který dosekával ještě nový kus ledu; čímž bassin byl zase větší. „Jdi domů, sice bude Savelij naříkati na mráz, že mu opálil tváře jeho nevěsty.“

Sedlák se usmál, mhouře oči na Fedoťu. Byla radostí a pýchou celé vesnice. Když byla malá, získaly jí její gracie a její ušlechtilost lásku všech; když pak dospívala, byla pro svou krásu každým dnem vzácnější jako drahá perla. Divocí psi běhali za ní celí šťastní, když mohli položiti svůj vlhký nos do jejích malých, hnědých rukou. Byla to radost, byl to paprslek slunce v tomto nešťastném zákoutí světa.

Dívka se zarděla, nabrala rychle vodu, dala se opět na cestu krokem rythmickým, takže chvílemi vystříklo pár kapek vody z věder plných až na okraj. Kráčela rychle, svoje břemeno sotva cítila. Když šla kolem zahradního plotu, spatřila Bagrianova, který se před snídaní procházel, aby dostal chuť k jídlu. Toto setkání zdálo se jí dobrým znamením: na místě, aby kráčela volněji, dokud by nezašel, ubírala se dále, týmž rychlým a hezounkým krokem, tělo majíc pod tíží trochu sehnuté a nohy trochu vypnuté, aby udržely lépe klesající tělo. I v těžké vatované kamisole, která ji celou halila, vynikal nesmírný půvab toho těla, skoro dětského, štíhlého a ohebného jako polní sylaček.

Když zaslechl Bagrianov její kroky na zmrzlém sněhu, obrátil se. Šla kolem něho a sklonila před ním hlavu.

„Dobrý den, pane,“ pravila zpěvným hlasem svým.

A šla dále divíc se sama své smělosti; ale vždyť si ho musila nějak přece naklonit, když všecko na něm záleželo!

Bagrianov díval se za ní, jak šla kolem plotu.

„Ta již vyrostla,“ pravil k sobě. „Je to z ní hezké děvče!“

Ráno zdálo se Fedotě hrozně dlouhým. Setkání s pánem bylo jí dobrým znamením; již aby raději vykonala, co si v noci byla umínila.

Konečně když bylo po obědě, když umyla a uložila pečlivě hliněné nádobí a dřevěné lžíce a když starý Jeremej odešel, byla svobodnou. Vyňala rychle z malé skřínky svůj hřeben a nedělní šátek; uhladila si pečlivě vlasy, uvázala šátek pod bradu, zapjala na prsou svou vatovanou kamizolu, obula si střevíce na místě lýkových pantoflíčků, které nosila doma, a vydala se na cestu. Srdce jí bušilo jako ptáku, když se dá v let.

„Kam pak jdeš, Fedoťo?“ volala za ní první žena, kterou potkala. „Tvůj Savelij tam není, je na druhém konci vesnice u Prokopa, kde pracují s lenem.“

„Já ho nehledám,“ odvětila dívka.

„Kam tedy jdeš tak vystrojená?

„Mám jiné starosti!“ pravila vítězně Fedoťa a dala se do běhu, aby byla dříve na místě. (Pokračování.)

FEUILLETON.

Alfonse Daudeta „Listy z mlýna“.

Tajemství pantáty Kornela.

Franceт Mamai, starý muzikant, který mne někdy přijde navštívit na sklenku páleného vína, vypravoval mi jednou večer vesnické drama, jehož svědkem byl před dvaceti lety. Vypravování toho člověka mne hluboce dojalo i pokusím se sdělit Vám, co jsem od něho slyšel.

* * *

Pomysli si, milý čtenáři, že sedíš při číšce kořeněného vína a hovoříš se starým muzikantem.

„Naše krajinka, můj drahý pane, nebyla vždycky tak mrtvá a neznámá jako dnes. Jindy zde květlo mlynářství a na deset mil do kola přijížděli k nám sedláci na mlýn . . . . Pahorky kolem vsi bývaly pokryty větrnými mlýny. Kam jsi se podíval, neviděl jsi nic jiného nežli jejich křídla točící se v jihovýchodním větru vysoko nad sosnami, dlouhé řady oslíků s pytli na hřbetech, sestupovaly a vystupovaly po cestě; a po celý týden bylo radost poslouchati tam nahoře to klepání a prášení a volání krajánků . . . V neděli nás chodívaly do mlýnů zástupy. Nahoře nám mlynáři nalévali muškátové víno. Mlynářky byly spanilé jako královny ve svých krajkových šátečcích, se zlatými křížky na krku. Já přinášíval svoji píšťalu a křepčívalo se až hluboko do noci. Hleďte, ty mlýny bývaly radostí a bohatstvím celé krajiny.

Na neštěstí napadlo však pařížským Francouzům a postavili parní mlýn na cestě do Tarasconu. „Co nové, to dobré!“ říká se u nás a lidé se naučili posílati obilí na parník a ubohé povětrníky přišly o dílo. Nějaký čas to zkusily s odporem, ale pára je přemohla a jeden za druhým žel! musil zaraziti, navždy zaraziti . . . Už nebylo vídati řady oslíků . . . Hezké mlynářky prodaly své zlaté křížky . . . Přestalo muškátové víno! Bylo po tanci! . . . Ať si vál vítr jak chtěl, odkud chtěl, křídla sebou nepohnula . . . Konečně jednoho krásného dne dala obec všecky ty stavby strhati a na těch místech nasázely se révy a olivy.

Leč uprostřed všeobecného úpadku držel se přece jeden mlýn a nepřestával statně se točiti na svém návrší naproti samým amerikánům. Byl to mlýn pantáty Korneťa, o němž budeme vypravovati.

* * *

Kornel byl starý mlynář, který žil po šedesáte let mezi moukou a byl na svůj stav velice hrdý. Při stavbě parního mlýna si vedl jako šílenec. Týden běhal po vsi, svolávaje lidi kolem sebe, vykřikuje co síly měl, že chtějí otráviti celou Provenci parní moukou. „Nechoďte tam dolů," říkal; „ti darebáci tam dělají mouku pomocí páry a to je vynález ďáblův, pojďte raděj ke mně, já pracuji s přirozeným větrem a ten je boží dech . . ." A podobných pěkných řečí na pochvalu povětrníků měl mnoho, ale nikdo jich neposlouchal.

Ze vzteku konečně zavřel se starý do svého mlýna a žil tu jako dravec ve svém doupěti. Ani svou vnučku Vivetu, děvče patnáctileté, nechtěl u sebe trpěti, ač po smrti svých rodičů neměla nikoho nežli jeho. Ubohý sirotek si musil sám své živobytí vyhledávati, musila vstupovati do služby ve dvorcích za žní i na podzim. A přece se podobalo, jakoby děd měl svoje vnouče velice rád! . . . . Přišlo mu často, že musil čtyry míle pěšky, v horku do dvorce, aby věděl, kde pracovala, a když si sedla k němu, díval se na ni po celé hodiny a plakal . . .

V okolí si lidé myslili, že poslal starý mlynář vnučku z domu pro svou lakotu; a to by mu nedělalo žádnou čest, že ji nechal plahočiti se ode dvorce ku dvorci, kde si musila nechati líbiti surovosti nádvorníků a všecky strasti svého věku. I to jim bylo naproti mysli, že takového jmena člověk jako pantáta Kornel, který dosud požíval všeobecné vážnosti, chodí po ulicích jako nějaký pobuda bos, s děravou čepicí v roztrhané kazajce … Jisto jest, že v neděli, když jsme ho viděli přicházeti na mši, styděli jsme se za něho, my staří; a Kornel to pozoroval a netroufal si více sednouti si mezi nás. Zůstával státi vzadu v kostele u kropenky, mezi chudými.

* * *

V živobytí Kornelově bylo něco, co si nemohl nikdo vysvětliti. Bylo tomu již dávno, co mu nikdo více ze vsi nepřivezl mletí, a přece se křídla jeho povětrníku točila jako kdy jindy . . . K večeru potkávali starého mlynáře na cestě s oslem, na němž byly naloženy veliké pytle mouky.

„Dobrý večer, pantáto Kornele!" volávali na něho vesničané; „daří se vám stále dobře, jak je viděti."

„Stále dobře, dětičky," odpovídal s veselým pohledem. „Bohu díky! o mletí u mne není zle."

A když se ho ptávali, odkud u čerta sebere tolik obilí, kladl prst na rty a odpovídal: „Motus! já melu na vývoz . . ." Více z něho nemohl nikdo vypraviti.

Podívati se do jeho mlýna, na to nebylo ani pomyšlení. Ani malá Viveta tam nesměla.

Když šel kdo kolem, viděl vždycky vrata zavřena, veliká křídla v pohybu, starý osel pásl se na trávníku vedle mlýna a veliký, hubený kocour protahoval se na okně, vyhřívaje se, a díval se na každého zlostnýma očima.

To bylo cosi tajemného, o čem si mnoho a mnoho lidé povídali. Každý vykládal po svém tajemství pantáty Kornela, vůbec však šla pověsť, že jest ve mlýně přec ještě více pytlů tolarů nežli pytlů mouky.

* * *

Během času se ale všecko vysvětlilo. Poslyšte jak:

Hrávaje mládeži a chase k tanci pozoroval jsem jednoho krásného dne, že můj nejstarší syn a Viveta se do sebe zamilovali. Nemrzelo mne to, bylť ostatně jmeno Kornelovo u nás v poctivosti a švitornou Vivetu bych rád býval viděl šukati po svém domě. Protože pak měli mladí příležitost a byli stále pohromadě, dostal jsem strach, aby se jim něco nepřihodilo, a umínil jsem si, že tu věc dám do pořádku. Šel jsem do mlýna promluvit se starým asi dvě slovíčka . . . . . Měli byste se podívati, jak mne ten starý černokněžník přivítal. Nepřiměl jsem ho k tomu, aby mi vrátka otevřel. Sdělil jsem mu skrze klíčovou dírku, proč jsem přišel, a po celý ten čas, co jsem mluvil, funěl starý kocour na okně strašně jako všichni čerti nad mojí hlavou.

Starý mne nenechal vymluviti a odbyl mne, abych šel po svých; jestli mám tak nakvap oženiti syna, abych si šel hledat nevěstu pro něho někam do parního mlýna . . . Pomyslete si, jak mi při těch slovích vzkypěla krev, ale přemohl jsem se a nechav starého ve mlýně vrátil jsem se oznámit dětem co jsem pořídil . . . Ubohé berušky tomu nechtěli ani věřiti; prosili mne za dovolení, by směli spolu nahoru k dědečkovi. Nemohl jsem jim toho odepříti a frr! už byli zamilovaní titam.

Přišli nahoru právě když nebyl pantáta doma. Dveře byly na dva západy zavřené, ale Kornel nechal tu žebřík a ten přivedl náš párek na myšlenku, by vlezli oknem a podívali se, jak to v tom proslulém mlýně vypadá.

Divná věc! mlýnice byla prázdná . . . Ani jediný pytel, ani jedinkého zrnka obilí; po stěnách a pavučinách ani prášku mouky . . . Nebylo znát ani líbeznou vůni obilí, když se mele. Hřídel byla pokryta prachem a na ní spal veliký, hubený kocour.

Dole byla tatáž bída a spousta; — bídné lůžko, něco hadrů, kus skývy na schodech a v koutě ležely asi tři nebo čtyry roztrhané pytle, z nichž se sypal drobný prášek a bílá jakás hlinka.

To bylo tajemství pantáty Kornela! S takovým práškem jezdíval večer po cestách, aby zachránil čest svého mlýna a utužil domněnku, že se mele jako dříve . . . Nešťastný mlýn! ubožák Kornel! Bylo tomu již tuze dávno, co je amerikánské mlýny připravily o poslední mletí. Křídla se točila bez ustání, ale mlýn šel na prázno.

* * *

Děti se vrátily plačky, vypravujíce, co spatřily. Mně mohlo při jejich vypravování srdce puknouti . . . Nemeškaje běžel jsem k sousedům, řekl jim, oč se jedná, a usnesli jsme se, že tu chvíli musíme poslati do mlýna ku Kornelovi semlít všecko obilí co máme doma . . . Stalo se. Celá ves se vydala na cestu a přišli jsme sem nahoru s celým procesím oslů nesoucích obilí, — tenkráte opravdové obilí!

Mlýn byl dokořán … Přede dveřmi seděl pantáta Kornel na pytli moučky a plakal, zakrývaje si tvář rukama. Poznal při svém návratu, že za jeho nepřítomnosti někdo do mlýna vlezl a prohlédl smutné jeho tajemství. — „Já nešťastný člověk na světě!" zvolal. „Nyní mi nezbývá nic více nežli abych umřel . . . Můj mlýn je zneuctěn!" A dal se do pláče až srdce usedalo, jmenoval mlýn svůj nejkrásnějšími jmeny, rozmlouvaje s ním jako s živoucí osobou.

Tu chvíli docházeli osli na návrší a my všichni se dali do křiku jako za starých dobrých časů, když se mlynářství dařilo: „Hahou! pantáto Kornele!" A pytle se skládaly před mlýnicí a krásné, zlaté zrní se sypalo na podlahy na všech stranách . . .

Pantáta Kornel otvíral oči. Nabral do hrsti své scvrklé ruky zrní a pravil v pláči se usmívaje: „To je zrní . . . můj bože! . . krásného zrní! . . Dovolte, bych se podíval." Na to obraceje se k nám děl: „Vždyť já věděl, že vy se vrátíte … na amerikánech jsou zloději." Chtěli jsme ho v slávě nésti do vsi. „Ne tak, milé děti, to nesmí býti; dříve musím zasypati na mlýn. Pomyslete si, že již tak dávno se mu nedostalo ničeho na zub."

Slzy nám vstoupily do očí, když jsme viděli ubohého starce pocházeti v pravo, v levo, vysýpati zrní, opatrovati mlýn, kde se zrno rozmílalo a jemný prášek obilní poletoval ku stropu.

Na nás bylo učiniti po právu a spravedlnosti: od té doby jsme nenechali starého mlynáře nikdy bez mletí.

Jednoho dne konečně skonal pantáta Kornel a křídla našeho posledního povětrníku se přestala točiti, tenkráte navždycky . . . Kornel umřel, jeho místo nezastal nikdo.

Co chcete víc? . . - Všecko má na světě konec a troufám, že doba povětrníků minula tak jako doba rhonských kočárů, parlamentů a květovaných kamizol. —ý—

Listárna redakce: Rukopisů nevracíme. — Neuveřejníme práce zaslané pod chifframi: „G. H" — „J. J." — „K. Kment." — „Sirotek v O." — „Ota." — „A. K. P. Z." — „L. H. E." — „Poručík". — „J. Sk. v Ž. u B."

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“
vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce
vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 30. července 1880. ČÍSLO 21.

Černohorka.

Velmocný pašo! ztiš nevoli, hněvy,
z celého hnízda dvě jen zbyly děvy,
jež v poutech vedu k tobě v stan,
hajduků pelech jako listí, plevy,
na skalách zničen, rozmetán.

Náhoda divná; krásou děvy jedné
až dech se tají, v tvář kdo bílou vzhlédne,
na ústa, kalich narcisu,
ohyzda druhá hněvem chví se, bledne,
a v oku sto má eblisů.“

Tak Kislar aga oznamoval pánu.
Pokynul paša, used v ottomanu
a otrok zdvihnul záclonu,
zazněla pouta, při otvoru stanu
dvě ženy v němém úklonu.

„Odveďte tuto do harému síní,
ta první bude všechněch otrokyní;
za ztrátu lidí, pokladů,
jíž hajduci, ti ďauři, všickni vinni,
ta druhá vezme náhradu.

Uvažte na strom ohyzdné to tělo,
zbičujte ňadra, rozbrázděte čelo,
i suchou její šíj a líc,
a v rameno, by znamení tam lpělo,
železem vpalte půlměsíc.“ — —

Vykonán rozkaz; ticho nad ležením,
noc chmurná roste každým okamžením,
to k útěku jest příhodno:
„ó mocný pašo, nad život svůj cením
mít jedno rámě svobodno!

Rameno jedno stačí pro objetí
manžela mého, k požehnání dětí,
až pošlu je v boj tobě vstříc;
za kořist ptákům zde na této sněti
zavěsím rámě, půlměsíc.“ — —

„Velmocný pašo! ona bídná žena,
bolestí, bičem ještě nezmožená,
uprchla, žádné stopy víc,
jen pouta její, rudá krve pěna,
uťaté rámě, půlměsíc.“

Karel Kučera.

Na věži.

Archeologická novelka. Napsal *Jan Lier.*

Měšťanské besedě v Levíně dostalo se opět nového hostinského. Slul Daniel Aksamít.

Choval jsem v dobré paměti muže téhož jmena, s nímž na svém věčném postrku z jedné stanice naší dráhy na druhou v Mýtském nádraží před několika lety jsem se byl seznámil; poněvadž pak můj známý na stanici v Mýtě také provozoval živnost hostinskou a jmeno Aksamít není tak všední jako na př. Pokorný nebo Vrána či jiné, mohl jsem dobře míti za to, že můj starý známý a nový besední restauratér jsou osoby totožné.

Mýtský nádražní hostinský, Aksamít měl syna Jaroslava, jejž nutil do technických studií, poněvadž prý „z každé studánky možno se napíti“; leč Jaroslav s nechutí vážil a vnímal nauky ze studny věd exaktních. Utráceje drahý čas mimo vědomí svých rodičů v poetickém snění, prospíval nad míru zvolna a byl dobou mého pobytu v Mýtě stále ještě student, ač jinoch po letech velice pokročilý.

Vešli jsme spolu tehdy v tuhé přátelství; kouleli jsme v kuželky, chodívali jsme při měsíčku pozdě večer od jednoho konce nádraží ke druhému, líhávali jsme v mechu a nemluvili jsme spolu téměř nic. Po čtyři měsíce byli jsme nerozdílní; osm neděl byl Jaroslav jako churavý a osm týdnů na prázdninách doma. Pak ho vypravili rodičové znova na studie. Slíbili jsme si upřímně vydržení v přátelství a dopisování a tuším, že jsme setrvali skutečně asi do vánoc při psaní listů. Jeť dopisování svatou povinností toliko u ženských a slabostí u lidí, kteří si jinak uleviti nemohou.

Krátce po vánocích byl jsem předekretován správou dráhy z Mýta do Levína. Vzpomínal jsem často na Jaroslava, jsa zvědav seznati, jak se vyvinul; neboť v Mýtě měl podobu zaleklého stromečku, jenž utrpěl jarními mrazy a živoří v nepřiměřené půdě. —

Odbyv si jedenkráte noční službu a maje volného půl dne před sebou, zaměřil jsem ze stanice do městečka a do besedy na výzkumnou výpravu.

Ke cti levínské fámy musím doznati, že nelhala; nalezl jsem na stolech čisté ubrusy, na zdi „skvostné“ obrazy a v buffetu sklenice s nádhernými víčky. Za nimi seděl muž, s nímž jsme se okamžitě poznali a srdečně pozdravili.

Byl to můj Aksamít; přibylo ho značně do šířky a při svém přeptání na Jaroslava poznal jsem, že vyrostl i do výšky.

Stavě se na špičky nohou a cvakaje střídavě podpatky o podlahu hvízdal si do vrchu. „Opozdil se poněkud ve studiích," prohodil. „Nu což na tom! Beztoho chodí nyní inženýři žebrotou a toho nemá Jaro potřebí. Ožením ho a časem mu popustím živnost —. Chcete-li ho navštíviti, jděte nahoru."

Na schodech potkal jsem zralou dívku, z níž zdraví a horlivost jen sálaly. Byla tvarů mohutných, červená i plná v tváři, po níž se rozkládal výraz hospodářské bojechtivosti; bylo mi prvním okamžikem zřejmo, že dívka tato nemilosrdně a bez únavy vládne smetákem, jejž v rukou nesla.

„Račte mi říci, kde naleznu mladého pana Aksamíta?" ptal jsem se.

Dívka si mne prohlídla nedůvěřivě a zdálo se, jako by mi svými širokými plecemi chtěla cestu zahraditi.

„Tam na konci chodby v levo poslední dveře," ukazovala pak spůsobem, jenž vynikal nedostatkem zdvořilosti.

Vkročiv do prostranného pokoje, nalezl jsem v něm garçonské hospodářství, avšak ku podivu spořádané; u otevřeného okna jsem spatřil staromodní lenošku, nad níž kroužil modravý dým a přes niž bylo viděti dvě nohy v trepkách, po anglicku na okně vyložené.

Nepochyboval jsem, že mé oslovení uvede nohy v trepkách v pohyb, který mi opatří podívanou na Jaroslava v celé jeho životní velikosti.

Stalo se tak. Po uvítacích řečích a hubičkách, — jichž líčením nebudu čtenáře obtěžovati, předpokládaje, že jsou mu zevrubně známy ze života i z literatury — jal jsem se bedlivě prohlížeti mého Jaroslava.

„Na tobě leží duševní hypochondrie jako můra," pravil jsem mu. „Ty hledáš úlevy v tisíci prostředečkách a rozmrzen málomocností jednoho saháš s nechutí ke druhému. Odpuručuji ti radikální léčení gymnastikou. Narovnej své líné údy, dupni si na osud a vyzvi ho k upřímnému zápasu."

„K čemu? Jsem napřed přesvědčen, že neulovím ničeho aneb svatojanskou mušku za hvězdu."

„Inu příteli, na výsledek lidského snažení nesmíš pomýšleti. Tenť jest z pravidla ničím a rovná se hodnotou shnilému jablku, pro které jsi jako chlapec asi nejednou zdraví svých údů i punčoch nasadil."

„Právě proto zůstanu raději pod stromem a budu se dívati, jak jiní se po ovoci derou a o ně se rvou."

„Lžeš Jaroslave. Lidé tvého rázu se domnívají, že pro ně jsou určeny nejkrásnější statky tohoto světa; očekávají toliko anděla, který se k nim snese a vysype jim zázraky do klína. V tom se liší od jiných, kteří svým klopotem nedosáhnou sice také ničeho, avšak prožijí všechnu rozkoš, kterou jsi pociťoval ty, když jsi lezl po stromech a za to jsi byl bit."

Přítel se zamračil.

„Nezapírám, že v prázdných chvílích si stavím z fantasie mosty do všelikých rájů, avšak můj rozum je vždycky zbourá. Nemám ideálů, zbavil jsem se jich."

„Jak?"

„Přemýšlením. Logickými sousudky," prohodil přítel vážně.

„Prosím tě, snes všechny své myšlenky na papír a vydej knihu."

„Proč?"

„Poněvadž jest nejvyšší čas, abysi vyvedl nějakou hloupost. Radím ti k tomu upřímně. Dovol, aby tvůj Adam se dopustil slabosti a ostatní půjde již svou přirozenou cestou dále. Budeš nucen napravovati, při této práci podaří se ti jiné poklesky, které tě zapletou do nových správek, a ty se ocítíš pojednou v plném proudu života, nevěda sám jak. Život pak ti již nedá dovolenou."

„Neumíš zpívati jako sirena," usmál se Jaroslav. „Tvoje volání hvízdá posměchem. Mluv si vůbec jakkoli, mne nestrhneš. Dívám se na svět příliš klidně —"

„I když jsi zamilován?"

„Nebyl jsem nikdy."

„Chyba. A což když máš hlad?"

„Nepocítil jsem ho ještě."

„Také chyba. Přestanu na těchto dvou otázkách. Z tvých odpovědí vím, že až posud pohlížíš na život jako chlapec, jemuž rodičové koupili v divadle sedadlo. Nehrál jsi nikdy s sebou."

Jaroslav se zarděl, s čímž jsem byl velice spokojen.

„Patrně dvanáct hodin denně spíš, a dvanáct hodin čekáš na usnutí," týral jsem přítele dále.

„Povšimni si laskavě mých poměrů," durdil se Jaroslav. „Dobře víš, jak mé přirozené vlohy byly zmařeny, a já jsem byl vehnán vůlí rodičů na scestí. Myslím, že jsem jako jezdecký kůň, zapřažený v pluhu —"

„Bude ti brzo třicet let, vypřáhni se."

„Navykl jsem si," odpovídal vzdorovitě. „Otec chce, abych přejal po něm živnost, jsem jediný syn a nevím, proč bych se vzpíral osudu klidného občana. Jsem také již —"

Přítel se zarazil.

„Jsi také již?" vyzvídal jsem.

„Vlastně — na dobro ujednáno není ještě nic. Pouhý poměr, který se jaksi vytvořil sám, — shoda příčin — přirozený výsledek —" mluvil přítel v rozpacích.

Důrazné zaklepání na dveře rozlehlo se pokojem.

Vešla dívka, kterouž jsem byl potkal na schodech; přinesla zákusky a prostírala.

Vkročivši usmála se srdečně na mého přítele, který se však dosti zhurta obrátil k oknu. Viděl jsem, že dívce ublížil, že učinil něco neobvyklého; zdálo se mi, že děvčeti odumřela na rtech přátelská slova, kterými chtěla Jaroslava osloviti, a zřejmo mi bylo, že za jeho nešetrnost se mi dostalo nevlídných pohledů dívčiny.

Mlčky mi předložila, nemluvíc připravila Jaroslavu židli a bez špetnutí odcházela.

„Toničko," obrátil se přítel. „Můj dobrý známý Adam Zero, — moje — sestřenice Tonička — Antonie Petříková," seznamoval nás.

Zběžně se uklonivši odešla Tonička. Nemluvíce jali jsme se uklízeti z talířů. Mně vířily hlavou steré domněnky a jemu bylo nevolno; soudil jsem tak z přílišné a nervosní nestřídmosti přítelovy.

Vynutil ze sebe chvílemi banalní poznámku o jídle anebo pobídl mne zhurta.

„Jak se ti líbí?" pravil náhle.

„Tvoje sestřenice?"

„Ovšem!“

„Svůj úsudek o ženské kráse nerad pronáším,“ počal jsem diplomaticky. „Poněvadž jest krása relativní, či správněji řečeno, poněvadž každý z nás považuje za krásnou jinou nuanci absolutní krásy, ač-li jaké absolutní jest, o čemž si dovoluji slušně pochybovati —“

Přítel pohlédl na mne zuřivě.

„Tuším, že mne máš za blázna?“ utrhl se.

„Dovol, abych osvědčil své podivení —“

„Nemluv mi jako německý profesor! Běží tu o Toničku. Mně se líbí a na tom je dosti!“

„Nemám ničeho proti tomu.“

„Od hlavy k patě řádné děvče s upřímným srdcem, jasnou hlavou a pracovitýma rukama. Výtečná hospodyně!“

„Hm!“

„Naše příbuzenstvo je dosti vzdáleno. Tonička jest nevlastní dcera jednoho z bratrů švagrové mého otce. Rodičové jí záhy zemřeli, dědila po nich dvacet tisíc a vyrostla v našem domě. Za tvého pobytu v Mýtě byla v Němcích na učení — hloupý zvyk, což na tom!“

„Hm!“

„Zvykli jsme na sebe a vžili jsme se v poměr snoubenců, který po mém vědomí nikdo neutvořil, o němž se nikdy nemluví a který přec jest. Tonička jest mojí nevěstou a já se k ní znám.“

„Nu tedy! Stručný obsah, — nač jsi se namáhal dlouhými předmluvami?“

„Ty jsi skutečný kazimír Adame!“ zlobil se opět přítel. „Nikdy ještě nebylo neshody mezi mnou a mojí nevěstou a z čista jasna stavíš se ty mezi ni a mne. Nikdy ještě jsem svou nevěstu nezapíral, — až teprvé před tebou — a proč?“

Věděl jsem dosti.

„Jsou rozmanité druhy studu,“ prohodil jsem suše. „Jak vidím, nezabýváš se přec jen výlučně lenošením; tam na prkně máš provedený stavitelský plán, — vlastní práce?“ převáděl jsem hovor na jinou stranu.

„Hříčka,“ bručel Jaroslav, přiskočiv ku kresličskému prknu a chystaje se výkres obrátiti.

„Zvolna,“ žádal jsem, zmocniv se rychle prkna. „Hezounký, velmi čistý a do nejmenších podrobností důkladně vypracovaný plán, — avšak čeho?“

„Rekonstrukce hradu Přimdy — fantasie — z dlouhé chvíle —“ vykládal rozpačitě přítel.

„Pracná fantasie. Neškodí jako cvičení. Pamatuji se, že bývala archeologie tvou libůstkou?“

„A jest posud. Nemám na ni ovšem peněz a musím se obmeziti na chudý diletantism, kterým nesmím otce ani pohoršiti, ani jemu útrat spůsobiti. Chceš viděti moji sbírku?“

Vyložil přede mnou své skrovné a málo cenné poklady; rozhovořil se o nich čile a nabyl opět své přirozené míry. Těšilo mne upřímně, že se mi zdařilo vyvésti Jaroslava z trapné situace na půdu, jež byla jemu nejvíce milá.

„Mohu ti snad říci o nalezišti starožitnin,“ prohodil jsem maní, polo žertem.

„Mluv, kde?“ naléhal přítel, rychle hlavu vztýčiv.

„Počkej! Možno, že se mýlím. Jako archeolog budeš moci rozsouditi —. Naše dráha byla povahou půdy v zdejší krajině nucena zůstati vysoko nad Levínem. Nádraží jest proto na vrchu nad městečkem, těsně vedle zdejšího farního kostela. Jak jsem během svého pobytu zde zvěděl, jest Levín prastará osada, která dříve rozkládala se na vršku; během času sesouvlo se však městečko do údolí k potoku a kostel na vrchu zůstal sám uprostřed zrušeného hřbitova, sloužícího nyní za pastvinu a pokrytého z velké části náspem, na němž se nalézá stanice. Za času stavby při kopání základů pro různé budovy železniční bylo prý nalezeno množství kostí a vedle toho — jak si nyní vzpomínám — ve větší hloubce i mnoho střepů a jakési mosazné věci. Nebyly to starožitniny, které by nasvědčovaly tomu, že křesťanský hřbitov skrýval pod sebou starší, pohanské pohřebiště?“

„Rozhodně. Neviděl jsi některé nalezené věci?“

„Není po nich stopy; dělníci je zmařili,“ pravil jsem, krče rameny.

„Pak nezbývá nic jiného, než rozbázeti vaše nádraží,“ odpovídal určitým tonem přítel. Tváře se mu rděly a oči jiskřily.

„Pozoruji, že tě starožitnické konservatorství svádí k nihilistickému podkopnictví. Pojď na čerstvý vzduch, nech si dole k ochlazení nalíti sklenici sodovky a vyprovoď mne na nádraží. Můj čas dochází.“

Jaroslav se ustrojil tak rychle a zmateně jako činívají lidé v malých místech, když ozve se příjemné volání, že hoří.

„Já ti musím býti neskonale vděčným, příteli,“ hovořil, nutě tvrdohlavě levou nohu do pravé boty. „Tvoje zpráva jest medem na každodenní suché kůrky mého živoření. Ku podivu! Posud jsem si levínského kostelíka valně nepovšiml, — ze zběžného podívání vím, že jest slohu prostě gotického, tak z první polovice čtrnáctého věku — nu neotálejme, chceš si zapálit? Zde jsou doutníky, tu sirky, — ach ty venku nekouříš? Dobrá. Soudím ale, že bychom konečně mohli jíti.“

Nemohl jsem se zdržeti smíchu, přihlížeje soucitně k nervosnímu kvapu Jaroslava.

„Nezapomeň — hubičku na rozloučenou nevěstě,“ poroučel jsem, vycházeje loudavě z pokoje.

Jaroslav přirazil hlučně dveře a zavřev je ocítil se dlouhými skoky a kroky první na ulici.

„Soudím, že kuješ právě plány na vykořistění podzemních pokladů, které jsem ti vyzradil?“ tázal jsem se přítele, vzav jeho ruku pevně pod paží.

„Tak jest. A přiznám se, že mne vaše stanice velice znepokojuje i mně překáží. Poslyš, — nechtěla by správa dráhy na prospěch vědy nádraží rozkopati? Soudím, že v čele společnosti stojí přec lidé vzdělaní a rozumní, jichž svatou povinností vždycky jest přispívati ze všech sil ku rozmnožení lidského vědění, kteří rádi a s hrdostí by si považovali za čest — —“

„Nemluv mi jako německý profesor,“ přerušil jsem ironicky Jaroslava. „Svými slovy — na něž neodpovím výsměchem, jak by učinil každý jiný, — dokazuješ pouze, že není radno seděti za kamny a dívati se na svět dalekohledem své fantasie; jakmile jsi ho odložil, již se nevyznáš mezi lidmi. Hovořme rozumně. Především se vzdej illusí; správa dráhy nerýpne k vůli tobě a k vůli archeologii ani perem do papíru nercili rýčem do nádraží. Tobě a nikomu jinému také nedovolí, abys na své vlastní útraty s motykou v ruce překážel vozbě a spůsobil snad neštěstí.“

*

„Uvidíme!“ broukl si Jaroslav. „Ještě máme u nás ústřední komisi pro zachování památek!“

„Těší mne. Reservuj si právo odvolati se k ní a zatím buď povděčen správě naší dráhy, která právě včera počala kopati v nádraží.“

„Je-li možná! Po starožitnostech?“

„Nikoli. Základy k otáčidlu, či jak stručněji říkáme, k točně na lokomotivy.“

„Ach!“ vzdechl si mrzutě Jaroslav.

„Tys jako malé dítě příteli,“ káral jsem. „A poněvadž nejsi uspokojen, vzdávám se také svého úmyslu.“

„Jakého?“

„Chtěl jsem ti zjednati přístup na stanici, povolení k vykonávání konservatorského vlivu na kopající dělníky a podobné výhody.“

„Nehněvej se můj zlatý,“ prosil uleknutý přítel, „já se spokojím.“

„Vracím se tedy k svému úmyslu. Doufám, že si nebudeš moci naříkati. Za účelem umístění konstrukce točny, vyzdění jámy, podezdění osy a okružních kolejnic vykope inženýr kruhovitý důl do hloubky tří metrů a v průměru čtrnáct metrů široký; vnikneš tedy do pohanského pohřebiště na ploše, držící sto a padesát čtyři čtvereční metry! Mimo to musí k odvádění vody z točny do hlavní stoky založen býti trativod, pro nějž ti otevře stavitel příkop také tři metry hluboký, přes půldruhého metru široký a třicetpět metrů dlouhý.“

Moje osvědčená zbraň, cifry, neminula se účinku. Jaroslav byl poražen. Stiskl mi srdečně ruku a nedávaje svému posvátnému rozechvění žádným profaním slovem výrazu, vlekl mne na stanici.

K mé přímluvě dali chef a inženýr potřebné svolení a Jaroslav skočil rovnýma nohama do jámy mezi kopající dělníky; přivítali ho útrpnými úsměšky, mrkali na sebe, stýkali se lokty a pracovali tak nejapně, že se přítel ran neuhleděl.

Za půl hodiny přiběhl ke mně do kanceláře naplněný velikým mravním rozhořčením.

„Jsem v jámě lví,“ žaloval, „mezi Vandaly, polozvířaty, které moje naučení dráždí k posměchu; mezi nimi nasbírám více modřin než starožitností. Ti lidé nemají špetičku ponětí o —“

„Máš peníze?“

Jaroslav pochopil a když k večeru jsem ho v jámě navštívil, spozoroval jsem, že dělníci jsou naplněni velice nejasným, avšak uctivým porozuměním důležitosti starožitnin i archeologů.

Můj přítel sledoval s rostoucí netrpělivostí prohlubování jámy.

V hloubce dvou a čtvrt metrů uhodili dělníci na začernalou ornici, pomíšenou s popelem a drobným uhlím; od té chvíle se Jaroslav z jámy téměř ani nehnul. Odstěhovav se ke mně na nádraží, nespal, nejedl, rýpal se od svitání do tmy v důle a učinil si z mého bytu skladiště velikého množství celých, rozbitých i na kousky rozdrobených popelnic, jantarových a skleněných korálů, bronzových ozdob, hliněných misek, přeslenů a drobtů železa rezí úplně sežraného a podobných skvostů.

Šestého dne po započetí kombinované práce technické a starožitnické v důlu zaslechl jsem při výpravě večerního vlaku nejasný hluk, v němž rozeznal jsem chvílemi výkřiky dvou rozvaděných mužů. Spozorovav po vypravení vlaku, že původ křiku dlužno hledati v jámě točny, pospíšil jsem na místo.

Na pokraji důlu stál inženýr planoucí hněvem a škubal mírou, spuštěnou koncem na dno jámy.

„Pane,“ křičel dolů, „lituji, že jsem byl k vám slabým; vaše smělost toho nezasloužila.“

„Vy jste učinil svoji povinnost a vzpíráte se býti jí dále poslušen,“ odpovídal náruživý hlas z hloubky.

„Mojí povinností bylo hnáti důl tři metry hluboko a já proti předpisu hnal jsem jej o decimetr hloub, — otevřte oči a podívejte se na míru!“

„O pídě se nebudeme smlouvati.“

„Pídě! Tato píď jest dvacet a jeden kubický metr kopání více, jež musí za vás a za mne dráha zaplatiti. Nechť — stalo se! Dále však nepůjdu vám k vůli ani o millimetr!“

„Půjdete tak hluboko, až bude žaroviště vyčerpáno. Nehnu se odtud,“ chraptil Jaroslav, bledý, třesoucí se zlostí a rozčilením.

„Pane,“ obrátil se ke mně inženýr, „s vaším ztřeštěným přítelem jsem domluvil. Uvedl jste ho sem a vyveďte ho zase. Mám přesný rozkaz od řiditelstva, abych neotálel s pracemi a zítra ráno počnu klásti zdivo v důle.“

Měl jsem mnoho perné práce a přestál jsem znamenitou zkoušku své trpělivosti než se mi zdařilo Jaroslava z důlu vyvésti, než pochopil, že musí ustoupiti právu sdruženému s mocí.

„A já přece zarazím vaši kramářskou nízkou vozbu před tímto posvěceným hrobem našich praotců! Majestát vědy a veliká otázka národní nesmí ustoupiti malicherné hračce, zámečnickému hamparátí, takovému otáčidlu na vrtění lokomotivami! Okamžitě telegrafuju konservatorovi našeho kraje, ústřední komisi archeologické ve Vídni a správě dráhy. Těším se na trest, jaký vás barbary stihne.“

Vedl jsem rozháraného přítele domů, přijímaje bez hlesnutí za barbarskou dráhu všechno zlořečení a všechny nadšené výklady o nezvratně bezpečném slovanském původu levínského žaroviště. Spůsob založení podzemní nekropole, seřadění popelnic, zbytky železných zbraní a nástrojů i technika bronzových ozdob, jež tu nalezeny, byly mému příteli podle výzkumů srovnávací archeologie jasným důkazem slovanství pravěkého Levína. Věřil jsem mu rád, jakož se vůbec rádi necháváme unésti poetickými ideami, a nemohl jsem se dopustiti té krutosti, abych v příčině dalšího hledání přítele z bludu vyvedl. Zařízení točny pro lokomotivy na levínské stanici bylo uloženo správě naší dráhy generální inspekcí železnic a bylo naprosto nutné pro brzké zahájení dopravy na novém křídle naší dráhy; každé zdržení prací bylo holou nemožností. Neměl jsem tudíž nijaké důvěry v úspěch všech opatření, které Jaroslav sliboval a také provedl.

Depeše, žádosti, obšírné zprávy a zevrubné výkresy jen sypal na všechny strany; vešel v čilou korespondenci s ústavy i spolky, archeologii pěstujícími, a naplněn hrdostí vypravoval mi o návštěvách četných milovníků starožitnin, kteří k němu na podívanou a na rozhovory dojížděli.

Zatím vyrostly z pohanských hrobů zdi, pak je zabednili silnou neprostupnou vrstvou bétonu a konečně

položili na vrch třináct tisíc kilogramů železa, sestrojeného montéry v pružnou, solidní točnu, na níž se při zkoušce otáčel „Ahasver,“ nejtěžší, s tendrem šedesáte tun vážící naše lokomotiva, jako na obrtlíku.

Jaroslav smutně pohlížel na zašroubování a zanýtování svých pokladů; vůči každému trval urputně na své naději v konečné vítězství ducha čisté vědy nad hmotou surové práce technické. Mé bystřejší oko přátelské ovšem poznalo, že Jaroslav činí tak pouze pour l'honneur du drapeau, v pravdě však že jest si dobře vědom svého hájení ztracené posice.

Konečně došlo závěrečné vyřízení od řiditelstva dráhy a sice krutější, než jsem očekával. Jaroslavovy žádosti a návrhy byly šmahem a definitivně zamítnuty, inženýrovi a chefovi stanice dostalo se přísné důtky za jejich ochotu. Zároveň rozkázáno chefovi, aby jakýmkoli spůsobem donutil Jaroslava k vydání starožitnin, které nalezeny na pozemku dráhy a byly tudíž jejím vlastnictvím; chef byl za provedení rozkazu zodpovědným a měl uloženo poslati tyto i všechny starožitniny později snad nalezené jako dar dráhy germánskému museu do Norimberka.

S těžkým srdcem uvázal jsem se v trapný úkol odevzdati Jaroslavu osobně opis řiditelského rozhodnutí; chtěl jsem ho nejprvé náležitě připraviti na ránu, kterouž jsem si umínil zasadit jemu rukou nejněžnější; množství loket morálních obvazků, prosáklých bratrským soucitem jsem ovšem nesl s sebou.

Klepal jsem na dveře jednou, podruhé a nikdo mne nezval ke vstoupení; chtěje zaklepati potřetí zaslechl jsem šustění, těžký vzdech a cinkání, jež se znenáhla ztrácelo.

Čekal jsem chvíli; po domě bylo ticho a z pokoje přítelova neozýval se ani špet. Zaklepav rázně po třetí vešel jsem odhodlaně.

Pokoj byl úplně prázdný; ze všech koutů zely na mne strouchnivělé, rezavé, černé starožitniny, se stěn šklebily se pravěké zvířecí rohaté lebky a v šeru podvečera zdálo se mi, že v tmavším pozadí pokoje míhají se stíny a chvílemi jako by rozkývaly se předměty v některém koutě.

Rychlý, pronikavý můj pohled rozplašil sice pokaždé mžikem stíny a přičaroval starožitniny na desky; leč bylo mi doznati, že mi není volno v příšerné společnosti. Jsem sice vysoko povznešen nad všechnu pověru i slabost vůči strašidlům, avšak mrzelo mne nad míru, že jsem si nezvratnost svého přesvědčení každou minutu znovu musil konstatovati, abych na ně nezapomněl.

Inu, bylo ticho, podvečer a já sám s kořistí ze sta hrobů; nemohl jsem se ubrániti domněnce, že našim praotcům sotva bude milé, když vyruší je někdo z tisíciletého klidu, vyvleče je z podzemí a oloupí o skvosty jim vzácné, jediné, věčný mír s nimi sdílející památky na chvilku pozemského štěstí —.

Nesmysl, jak patrno. Ale proč uvítal mne tajemný šum, když jsem vcházel, kdo vypustil těžký vzdech, kdo zvonil kovem a ký duch šustil pokojem?

Bez mála bych byl poskvrnil svoji mužnost útěkem. Této hanby mne zbavil přítel, vkročivší ještě v čas do pokoje.

„Toničko!“ volal, vcházeje se šňůrou jantarových korálů v ruce. „Tony!“

Pozvednuv hlavu rozhlédl se pokojem a spatřil mne.

„Ty!? Jak sem přicházíš? Kde vězí moje nevěsta?“ ptal se udiven.

„Při mém vkročení do pokoje nebylo zde živé duše a později neobjevila se také žádná.“

„Co pravíš!? Vždyť jsem ji zde nechal — před pěti minutami,“ namítal; tón jeho hlasu jevil znepokojení.

„Odešla za tebou —“

„Není možno! V takovém přestrojení se neodváží přes práh.“

Upřel jsem své oči na zástěnu u kamen; před příchodem přítele zahlédl jsem pod ní vyčnívající střevíce a nyní jsem viděl, že tyto střevíce se pohybovaly. Tam byla skryta příšera mé fantasie —. Ukázav příteli mlčky na střevíce, chtěl jsem odejíti.

„Zůstaň!“ žádal Jaroslav, posadil mne mocí do křesla a šel ku kamnům. (Pokračování.)

Ráj světa.

Novella od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

IV.

Kalina pocházel z Čech. Otec jeho byl vesnickým učitelem, dobrým, staročeským kantorem, jenž více se v muzice nežli v literním vyznal. Synu svému dal dobrý základ ve zpěvu a hudbě a poslal ho pak do krajského města do školy, kterou když syn odbyl, otci svému vypomáhal při vyučování.

Antonín stal se učitelským „mládencem“.

Ale ve škole mu nebylo dlouho volno — dusilo ho vše v tiché vesnici, zatoužil po cizině, po velkém městě, kdež by v nejmilejším hudebním umění mohl se zdokonaliti. Otec mu rozuměl a vida nevšední jeho schopnosti propustil ho, ač nerad. Na cestu mu dal dva renské (více nemohl) a staré, rodinné housle.

Tak vydal se Antonín o holi do světa a zamířil rovnou cestou do Vídně. Zpočátku se mu nevalně dařilo. Již cestou šumařil, hlavně na farách a ve dvořích, a tím také ve Vídni první čas se živil. Ale pak usmálo se naň konečně štěstí v podobě starého regenschori, také Čecha, ale již valně zněmčilého, který Kalinu uslyšev a jeho nadání poznav se ho ujal a zaměstnání stálejší jemu opatřil. Kalina teď hrával na kůrech, a zjednal sobě přispěním svého starého příznivce několik hodin, takže největší nedostatek minul a mladý hudeb-

ník nemusil hladov ulehati. Za dvě leta stal se varhaníkem při menším kostele. Áčkoliv služné jeho příliš skvělé nebylo, přece vydělal si Kalina sumou tolik, že i nějaký ten groš občas starému otci domů posílal, a o své hudební vzdělání lépe mohl pečovati.

Tu také seznámil se s Chenierem, kterého potkal na večer ulicemi bloudícího. Znaje ze zkušenosti, jak je člověku cizinci, bloudí-li velikým městem nevěda, kam by se obrátil, zastavil sám mladého, sličného cizince, na němž ihned poznal, že bohatstvím neoplývá! Nabídl mu ve svém pokojíku nocleh, který také mladý Francouz němčinu značně lámající, vděčně přijal.

A více od Kaliny neodešel. Mladí mužové poznali se a myslili, že se k sobě dobře hodí. Živý, sdílný malíř, jenž hned při prvním setkání cítil důvěru ku staršímu, klidnějšímu Kalinovi, vypravoval tomuto s nelíčenou upřímností, jak se do Vídně dostal a jak s ním vůbec je. Vypravoval, že byl z Paříže právě ve svém rodišti pochovat matku; otec padl před lety ve vojsku republiky francouzské. Když Kamill matku pochoval, došla ho zpráva, že těžce nemocný bratr, jenž se byl ve Vídni usadil, ho prosí, aby ho navštívil.

Mladý malíř, jemnž po rodičích jen malá částka peněz zbyla, tak učinil a protráviv cestou skoro všecko skrovné své dědictví dostal se do Vídně. Ale bratr byl již pochován. —

Poptávaje se po jeho jmění, o němž byl slyšel, že je dosti značné, přesvědčil se, že starší bratr zemřel chud, nebo státní úpadek zbavil ho veškerého, prací nabytého jmění. A tu setkal se s Kalinou.

Bydleli v jednom pokojíku a společně jídali. Chenier pořídil hned sobě plátno, všecky malířské rekvisity a dal se chutě do díla. Ale zle by s ním bývalo, kdyby neměl upřímného Kalinu. Ten sobě nadšeného, ohnivého Francouze zamiloval. Zakládal jej, kdy nutno bylo, a měl-li zase Chenier, upřímně, bratrsky s hudebníkem se rozdělil.

Rozvážnější, zkušenější Kalina býval nepočítajícímu, umělecky lehkomyslnému malíři, jenž všedních potřeb nevalně sobě všímal, mentorem, mnohdy se zdarem, začasté však bez úspěchu.

Ačkoliv Chenier nejednou vážným radám a kázaní přítelovu se zasmál, a někdy také, kdy náhledy obou přímo proti sobě čelily, bouřlivě vzkypěl; přátelství obou nebylo tím otřeseno.

Chenier maloval dle svého, snažil se provésti své sny a idealy, nechtěje hověti choutkám obecenstva; a tak se stalo, že napořád zůstával neznámým, chudým. Kalina nejednou říkával: „Jiný, maje tvé nadání, tvé schopnosti, byl by vůbec známým, hledaným.“ —

Ač nejednou na přítele svého se v duchu zamrzel, miloval ho neustále, vážil si ho pro nadání a staral se za něj. —

V jiném spíše se shodli.

„Jsem republikánem,“ — pravil jednou Chenier, když z večera ve svém chudém pokojíku na bídných, červotočivých židlích seděli, „a miluji svobodu, rovnost — ale umění ne méně miluji, a věř, pro to mne někdy napadá závisť. — Zavidím bohatcům, aristokratům někdy — jejich bohatství, kterého bez namahání nabyli a jež mnohdy v malichernostech, v pustém hýření utrácejí. — Což by se jím dalo vyvésti, což bych chtěl vykonati! Ach jak těžko je za nejvyšším tíhnouti a zároveň s nejnižšími potřebami zápasiti! Jak vyssává, umořuje ducha za idealem perutě napínati, kdy starosti o všední potřeby, o existenci tebe strhují a klid duševní, kterého tak třeba k uměleckému tvoření, všednost škaredými stíny plaší —“

Ale byly zase chvíle, kdy jasno bylo kol něho, kdy myšlenka ducha jeho mlhou tížící, z této mlhy konečně zašlehla jasně a určitě, kdy chopiv se štětce na plátně ji vtěloval —

Pak zase přicházely chvíle ochablosti, nespokojenosti i trudu, zvláště když rozpomínal se na svou vlasť, kdy docházely zprávy, jak reakce tam vrchu nabývá.

Nejednou na Francii před Kalinou hlasitě vzpomínal, nejednou v důvěrném hovoru zatoužil sobě na nynější stav její. A hůře bylo ještě, kdy spojenci vtrhli do Paříže, kdy pak již sjížděli se na kongres do Vídně.

Často za takových družných chvilek vypravoval Kalinovi o revoluci, na kolik on sám pamatoval, a co byl od starších slýchal. Kalina rád poslouchal, ale jednou, když Chenier na j e h o vlasť se zeptal, byl — na rozpacích. Byltʼ sice dost na ten čas uvědomělým, neboť z mládí čítal mnoho vlasteneckých kněh, které mu buď farář v rodné vsi zapůjčoval, nebo ve krajském městě do rukou dostal, ale nikdy do opravdy a jak náleží o těch věcech nepřemýšlel.

Též Chenier sám nepřímo na tu věc uhodil — a když se na poměry české vyptával, nabyl tím Kalina sám pravého obrazu, kterého před tím ani netušil.

Zarazil se. Chenier se trudil nad svou vlastí, ale což teprvé on by měl činiti? Poprvé zmocnila se ho beznadějnost, srovnával-li stav své vlasti s Francií. Chenier byl boháč, a on proti němu žebráček. —

Ale símě z mládí ve srdce uložené přece nezaniklo — vzpamatoval a rozpomínal se, že se již doma četní hlasové ozývají, že i tu ve Vídni vlastenci pracují. — Vypravoval o tom mladém, vlasteneckém ruchu Chenierovi, který se mu, jak Kalina očekával, nezasmál, ale s účastenstvím to poslouchal a pak blouznivě dodal:

„Vidíš, příteli, jak právem naříkám, že Francie je znova spoutána; je to škoda všech. Svobodná Francie byla všem národům posloužila a pomohla —“

Druhého dne po tom přinesl si Kalina — vlastenecké noviny a dvě české knížky, jež náhodou v kněhkupectví našel. Dal za ně poslední své peníze. — —

Ale ne vždy tak vážně hovořívali.

Teď, kdy kongres se počal, bylo až dost látky k rozmanitým hovorům. Chenier rozumí se nemluvil o vznešených osobách, jež do Vídně přivítaly, s takou úctou a nadšením, jako bylo na ulicích slyšeti a v novinách čísti, a nejedno trpké slovo tu prohodil.

Méně prudký a méně rázný Kalina konejšil svého přítele a odbýval ho obyčejně:

„Což na plat! Zeď hlavou neproraziš.“ —

Jednou seděli pozdě z večera ve své podkrovní, tiché komoře. Bylo to před tím než se do nynějšího bytu přestěhovali. Rozmlouvali jak obyčejně družně, upřímně a tentokráte, ani nevěděli sami jak, přišli za hovoru na ženy. Mluvili žertem i vážně, až dotekli se svých srdcí, a tu Kalina, vyzván jsa, aby se zpovídal, vyznal upřímně, že dosud žádné dívky nemiloval.

„Neměl jsem na to dosud kdy," pravil polo žertem, polo do opravdy. „Jsa jinochem nebyl jsem do světa, učil jsem se, a teď jsa mužem nejsem opět do světa, — a miluji jenom — hudbu. Ta je mou útěchou, mou radostí, a ostatně — díky bohu, že mé srdce jen touto láskou plápolá, neboť vím, že bych u žen neměl štěstí — Ale ty Kamille! Ty můžeš vypravovati!" —

„Jako ty!" —

„Ty že bys neměl milé, nebo na některou nevzpomínal?"

„Nemám, ač o vzpomínání by nebylo zle. Žertovával jsem s děvčaty, a myslím, že jsem je také miloval, ale zase to přešlo. Co však tu ve Vídni jsem, několikráte se mi zjevila ve snách dívčí tvář — a také někdy, když o samotě jsem, nebo když mezi stromy vstoupím, oživne její obraz —"

„A srdce ti poskočí, nebo zachvěje se, je-li pravda?"

„Ó nikoliv, ale je mně vždycky pěkně, milo, jak bývá, vzpomene-li sobě člověk na krásný obrázek."

„A kdes viděl skutečnou tu tvář?"

„Ty čekáš a myslíš, že něco neobyčejného uslyšíš — Když jsem se do Vídně ubíral a nedaleko města byl, přišel jsem do lesa; kde to asi bylo, na jisto ti nemohu říci, ale poznal bych to místečko, protože je mám tak určitě na paměti, jako bych je byl dnešního dne viděl.

Ačkoliv jsem měl ještě hodný kus ku svému cíli, zastavil jsem se v lese. Bylť jsem unaven, a pak — zalíbilo se mi tu. Věděľ jsem, že toho dne tak jako tak bratra nevyhledám, a pak — rád nocuji pod širým nebem, v lese. Usedl jsem pod košatý buk, položil uzlík do trávy a rozhlížel se. Kolem bylo šero od hustých křovin a starých stromů, před sebou pak viděl jsem ze svého úkrytu na malé, volné místečko, kdež v metlici a ve vřesu křižovaly se dvě stezky, z nichž jedna kolem mého zátiší do lesa se vinula.

Den se nachyloval, slunce zapadalo. Všecko kolem, metlice, tráva, vřes, křoviny i kmeny stromů zastkvěly se zlatěrůžovou září. V duchu se mi uvolňovalo. V tu chvíli nevzbudily se trapné upomínky na nedávné mé neštěstí, v tu chvíli, věř, nevzpomněl jsem na bratra — po dlouhém čase uhostil se u mne klid zapomenutí — duch lesního míru dotekl se mne a já byl jako ukolébán.

V tom z nenadání opodál v lese ozve se veselý trilek libého, ženského hlasu, a hned na to ozvaly se na chodníku rychlé, drobné, jako laní krůčky — V zeleni houštin se cosi bělavého kolem zakmitlo — a hle! tu na mýtince zrovna opodál mne stanula mladá dívčina, čerstvá, svěží, od běhu zardělá. Oči se jí zaleskly, a jak z hluboka oddychovala, zvedala se mladistvá ňádra — Nespozorovala mne, ale já ji dobře viděl, a vidím ji do dnes. Slaměný klobouček s pentlí visel na ruce, a s levého ramene splýval volně přehozený šátek. Měla bělavé lehounké šatky, nízké střevíčky připjaté černými pentličkami křížem přes bílou punčošku drobné nožky — ladné dítě ozářené růžovým světlem zapadajícího slunce. Ano dítě — tvář dětinně svěží, a přece výrazná, s čistým, nevinným čelem, jasným okem a veselým výrazem. Zdálo se, že někoho předběhla, že na něj čeká, aby ho překvapila — tak aspoň jsem četl hledě na výraz její tváře. — Myslím, že jsem tajil dech, abych tu srnku snad nesplašil — v tom však ozvaly se dále za mýtinkou v houštině různé, veselé hlasy, i smích — a má víla ohlednuvši se ještě jednou kolem chvatným krokem ubírala se v onu stranu, až zmizela mým zrakům —"

„A ty?"

„Nerozmýšleje se povstal jsem a dal se také tím směrem. Byl bych rád ji ještě jednou viděl i její společnost — Sotva že jsem na kraj lesa vyšel, spatřil jsem kočár, v něm pána a tři dámy — Byli kus ode mne, nemohl jsem jich rozeznati. Než jsem se přiblížil, trhl vozka uzdou a kočár, jenž na pokraji lesa na výletníky asi byl čekal, ujížděl k Vídni. Od té doby jsem té mé víly neviděl —"

„Viděl —"

„Ano ve snách a v upomínce."

„A je tvé srdce při tom klidno?"

„Již jsem pravil. Dojala mne velmi, — ale neuhodilo," dodal usmívaje se Chenier. „Hle! tu máš mé poslední tajemství a více žádného nemám."

V.

Torelli bloudil Laxenburským parkem. Vyhýbal se cestám a uchyloval se více do stínu, mezi stromy, naslouchaje při tom bedlivě a kolem se ohlížeje.

Bylo odpoledne v září měsíci. V proudu slunečného světla, jež se parkem rozlilo, kmitalo se žluté a rudé listí tu tam se stromů tiše padající. Byl překrásný podzimní den.

Lesem zahlaholila náhle lovecká fanfara, jejíž jásavé zvuky do nejdálnějších konců jemněji a tišeji vyznívajíce v šeré hlubiny lesa zaléhaly. Torelli na ten hlas dal se v onu stranu, odkud fanfara zazvučela, a za nedlouho došel na malý pahoreček ve skupině rozložitých buků, v jejichž stínu stanul. Dobře byl ukryt, žádný ho nemohl viděti, sám pak měl dosti volnou rozhlídku. Před ním rozléval se širý rybník, který jsa při břehu rákosím hustě zarostlý na druhém konci mizel ve stínu pestrobarevného nyní stromoví.

Na té pak straně, kde Torelli stál, rozkládala se kolem rybníka mýtina, na kterouž les ji objímající vrhal dlouhé stíny. Hladina vodní stkvěla se tu rozlitým stříbrem, jež také probleskovalo vysokým rákosím tiše a nehnutě nad vodou stojícím.

Mýtina, voda, vše kolem jakoby v záři odpoledního slunce tvrdě dřímalo.

Spánek tiché krajiny byl záhy zaplašen.

Lovecká fanfara zazvučela znova, blíže a jasněji a již štěkot psů a temný hlahol ohlašoval, že kvapem se blíží veselá, hlučná honba.

Torelli sebou nyní ani nehnul a hleděl upřeně před se, kam, soudě po hlasu, lovci se blížili.

A hle! již kmitli se mezi stromovím koně a jezdci, již vyjeli ze stínu na mýtinu, a tu se na pokraji rozestavili. Torelli málo sobě jich povšimnuv hleděl opět v před, jakoby věděl, že ještě jiní přijedou — a věru — viz to koňstvo mezi stromovím, ta pestrobarevná roucha, vlající závoje a nádherná péra na krásných loveckých kloboucích.

A těch hlasů, toho lomozu!

Slyš rozkazy lovčího, pokřiky honcům je opětující, slyš ržání koňů, supání lupu dychtivých loveckých psů!

Všecken průvod vjel nyní na mýtinu; byly v něm

skoro vesměs samé dámy; jen několik kavalírů a pážat je sprovázelo. Torelli nachýliv se napínal svůj bystrý zrak; nebyloť snadno četný ten a pestrý zástup jak náleží přehlédnouti. Což tu bylo nádhery, co krásy přirozené i strojené!

Spolehliví, mírní mimochodníci i bujní, štíhlonozí koně lovečtí, všichni ušlechtilého, dobrého plemene, bílé, černé, plavé a hnědé barvy všech odstínů stanuli nyní v malebné směsici jako vryti do země; jen ušima stříhali a bujnou hlavou pohazovali, že stříbrné a zlaté okrasy na řemení bohatě pracovaném jen se mihaly v záři sluneční.

A těch vznešených jezdkyní! Většina jich mladistvé, krásné postavy, jako lesní víly. Jen několik ve předu jedoucích bylo pokročilejšího věku; ale všecky v ladných, bohatých, nádherných kostumech loveckých.

Bavily se buď s kavalíry, většina pak hleděla na lovce, kteří nejprvé byli sem přijeli, jak se rozestavují a lov připravují. — Zdálo se, že všecka ta krása a všecken ten přepych nepoutal příliš Torelliho. Pohlédnul na nejprvnější černovlasou jezdkyni, suché, štíhlé postavy, sedící na krásném plavém koni — zná ji, toť císařovna rakouská, a vedle ní paní vznešené postavy, ubledlé však tváře, jedoucí na vysokém, vzácném vraníku — ah viděl ji už — carevna ruská.

Opodál několik pážat — Dva z nich drží na řemenech krásné anglické psy lovecké, tři pak na skvostných bidélkách sokoly, jejichž hlavy zakryty jsou červenými kuklami.

Torelliho pohled zalétl s rozmlouvajících císařoven k dámám skvělého průvodu. Bylo zřejmo, že někoho hledá, ale jak se podobalo, že marně.

Pátraje přehlédnul, že císařovna rakouská kynula rukou — a v tom lovci u rybníka rozestavení rozpustili smečky psů, kteří zuřivě štěkajíce vrhli se do rákosí.

Všichni upjali zraky své k rybníku a divadlo, jež se tu namítlo, zabavilo i Torelliho tak, že zapomněl na chvíli proč sem přišel.

Páže podal carevně ruské sokola, kteráž sňavši mu kuklu do povětří ho pustila. Několika rozmachy mohutných svých křídel ocítnul se krásný dravec vysoko nade hlavami vznešených lovkyň, a mířil dál a dále, až v ohromné výši jakoby stanuv jal se tu kroužiti. A v tom vznesla se z hustého rákosí divokým štěkotem vyštvaná volavka, kterou ihned sokol zočil a bleskem na ni se spustil. Letěl jako šipka — ale již také volavka spozorovala nebezpečí, jež jí hrozilo; v osudné té chvíli, ač byla jen hrdinkou v povodních půtkách, odvážila se přece k zoufalému, nerovnému zápasu. Roztáhnuvši křídla napjala krk a přichystala ostrý, dlouhý zobák, na který sokol, nemoha směr svůj v divoké rychlosti změniti, se nabodl.

Carevna zlehka vykřikla pro svého miláčka — a všichni byli nemálo překvapeni. Tohoť se nenadáli!

Každý očekával, že sokol zatne své spáry do volavky a ji zkrvavenou své velitelce přinese.

A hle, pod oblaky, vysoko nad lesklou hladinou vodní krutý zápas! Sokol tesá ostrým, zakřiveným zobákem do svého odpůrce, jenž nepolevuje a nepouští; peří sype se z nich, vlhké, krví zbarvené.

„Musí podlehnouti! Sokol zvítězí!“ ozvali se hlasové. — A věru, již volavka chabne, povážlivě se zakolísala, hle, již padá, letí, však nastojte, sokol s ní, a již vystříkla vysoko voda — kola rozletla se po hladině — oba zápasníci octli se ve vodě.

Zatím byla císařovna rakouská také sokola pustila, aby přispěl svému druhovi — ten však přišel pozdě Co nevykonal on, to učinili u rybníka rozestavení lovci, kteří vskočili na připravené gondoly. Ještě v čas doveslovali.

Torelli zahlédl je vracející se, ani nesli mrtvou volavku, i krvácejícího sokola. Přiblížili se k císařovnám, kolem nichž sjeli se všichni, dámy a páni, aby na kořist i na statečného, zraněného lovce se podívali.

Pak, když se opět rozestoupili, viděl Torelli, že se chystají k novému lovu, že vypuštěn nový sokol —. Všichni hleděli za ním upřeným zrakem a toho Torelli užil. Opustiv své útulné místečko kráčel opatrně lesem v zádech všech lovců, kteréž by rád také s druhé strany přehlédl. Namlouvalť si, že všechny dámy snad neviděl, že ta, kterou hledá a o kteréž mu na jisto bylo řečeno, že dnes bude v Laxenburku, náhodou ušla jeho zraku, a že ji najde tam z druhé strany. — —

Avšak za nedlouho se i odtud vrátil.

„Nepřijela,“ zamumlal a ohlédnuv se ještě jednou po četném, skvělém sboru loveckém, jenž právě opět kolem kořisti se skupil, zamířil protivným směrem a za nedlouho zmizel za houštinou mezi tlustými kmeny starých stromů. Slyšel za sebou ještě temný hlahol, pak zatroubení — až vše umlklo.

Kolkolem zavládlo ticho, dumné a smutné ticho podzimní, přerušované toliko padajícím listím.

Torelli všeho toho si nevšímal. Nedbal krásných korun a jich barev, nedbal krásných skupin ani melodického šoumání — myslilť toliko na svou marnou cestu. Jak se musil namáhati, než ho dnes sem vpustili, a to všecko bylo zbytečno! —

Již měl Laxenburk za sebou; vsedl do kočárku, jenž na něj čekal. Jel nyní starým lípovým stromořadím, jehož listí na cestu se ukládalo. Najednou pozvedl nachýlenou hlavu; zavadilť mu o sluch koňský dusot — a hle! tam proti němu přijíždějí pán a dáma na koních. — Již se blíží — při sám bůh toť ona! Aj, ve společnosti! Torelli kázal zastaviti a sice tak, že jezdci musili kolem něho; hleděl na ně upřeným zrakem. Musili si ho všímnouti! Teď smekl klobouk, uctivě pozdravil a hledí upřeným zrakem na mladou, sličnou dámu skvostně oděnou — Již ho zahlédla, hle, jak se jí oko šíří — Z temna vykřikla —

Kavalír průvodčí k ní přitočil koně a starostlivě se tázal, co se jí stalo —

„Nic — prosím vás — jeďme — ale rychle —“ a již pustila koně ostrým klusem a neodvážila se ohlédnouti se. Ale průvodčí její tak učiniv spatřil Torelliho an se usmívá — ale tak škodolibě, tak odporně! Krásná jezdkyně a její průvodce zmizeli za nedlouho v hlubinách stromořadí. Torelli hleděl za nimi, pak vytáhl hodinky z kapsy.

„Ovšem“ — pomyslil — „honba bude co nevidět u konce — Bude opravdu v Laxenburku — ano — ale ne v družině — hm — tak je to příjemnější, lépe — statný muž — a ona — oh ještě může okouzliti — a ty?! —“

Torelli kynul a vůz se hnul. (Pokračování)

Z nové poesie francouzské.

Andrè Lemoyene.

Čtenářka.

I.

Jem celá bílá jest a všady sněhu jas,
a zvony kostelní v něm ztratily svůj hlas.

Jen hádáš z daleka, že zvoní klekání,
však mdlý jest jeho zvuk a tuhne v zalkání.

A strmých topolů dvě řady míhají
a v mlze chvějí se vod zmrzlých na kraji.

Pod nebem šedivým kol nepřelítne pták,
jak padnul na srdce by věčné zimy mrak.

II.

Leč co nám padlý sníh, co divá vichřice,
když v krbech plameny nám hrají zářice?

Když sněhu kotouče prášící do oken
v smích bouřný rozníti náš velký oheň jen?

Co v karanteně nás jal zimy led a svist,
pojď Joinvillea teď a La Fontaina číst!

Ti čarní bajkáři, Champagně básníci,
jsou dobří přátelé v svár vichrů bouřící.

Ó milá čtenářko se zlatým hlasem, víš,
že starou legendou nás znova okouzlíš!

Tebou jest pochopen básník i kronikář,
jenž chránit dovede ve srdci mládí zář.

A pak což nemám vše, což pro nás tajemstvím,
co prosa neřekne, co nevysloví rým?

Co umřít nemůže, byť zhas den bezděky?
Toť lásky paprslek, jenž svítí na věky!

Kolébky.

To život! Řeknem si: „Jak veliký je svět!
jak pták chcem táhnout v dál a moře přeletět,
jít za den jediný z Evropy do Asie!
Žel křídel nemáme, však plachty, páru — pojď,
my vypravíme se, kdes dobrou vezmem loď
a ta nás unese dle choutky fantasie.

My v Číně utrhnem, kde řeky Lásky břeh,
květ vonný Nelumbo a dál se dáme v spěch
tou valnou dráhou vod, jež svět náš obklopují,
uzříme Archipel, kde rajka v brokátu
se zpijí oříšky vonného muškátu,
a velké motýly, jež v Sundě poletují.

Pod nebem východním, kde dýchá slunce žár,
uzříme větvemi jak na pozadí par,
jež zlatem tkány jsou, se cedr valný šeří;
při jeho vzbuzení od moře přihnaný
dech vánku do rhytmu jak z dálky varhany
v posvátné modlitby šept jeho snětí měří.

A větrů pohodou, z níž těží námořník,
pak nebe změříme a plujem přes rovník,
my s všemi plachtami Kap obklíčíme
a v noci poklidné, jak hlednem v nebes výš,
v nesměrném zrcadle uzříme jižní kříž,
jak celý stkaný z hvězd na vodní pláni dříme.

My v květnu odjedem, kdy pučí každá snět!“ ...
Však jara uplynou se zimou v jeden let
a odjezd odložen — kdys večer svatbu máme
a hnízdo rodinné strojíme v usmání;
nad Pavla, Marie kolébku ukláni
se člověk velkých snů — tak cestám výhost dáme.

A v snivém zátiší pak uchem pozorným
v myšlenkách slouchâme na staré písně rým,
jíž spícím dětem svým tu mladá matka zpívá,
a v sladkém hlase tom, jenž ztlumen do šera
zní, náhle žijem zas ve bible, Homera
těch časech čarovných, a večer tiše splývá.

Leconte de Lisle.

Kazatel.

Děl Kazatel: „Je lepší živý pes
než chcíplý lev, a vyjma jíst a píti
vše stín a dým; svět stár je, hrobu děs
a tmu jen vyplňuje prázdno žití.“

Ty starý slunce milenče! tak lkajc,
tys nevěděl, i smrt je lživá báje,
bláh, kdo se pohřbí jedním skokem v ní.

Tak nocí věků patře do nebes
zrak chmurný nechaje v dál zablouditi
na věži, čnící jako skalný tes,
v své židli ze sloně on jal se sníti.

Mně stále, vždycky, v práci jako v snění,
v nesmrtelnosti hrůzném opojení
řev dlouhý žití věčného v sluch zní.

Veranda.

V spád vody, do rudých jež porfyrů se roní,
slyš, růže Iranské své mísí šepotání
a snivých hrdliček v to cukrování zvoní
a vosa žárlivá a útlý ptáček honí
se v hlučném víru kol a zlaté fíky raní;
a růže Iranské své mísí šepotání
v spád vody, do rudých jež porfyrů se roní.

Ve vzduchu, jasmínem jenž sytý vůní dýše,
za mříží stříbrnou verandy uzavřené,
kam šípy růžové den poušti z plné číše,
královská Peršanka spí bez pohnutí tiše;
za hnědou šíji má své ruce založené,
za mříží stříbrnou verandy uzavřené
ve vzduchu, jasmínem jenž sytý vůní dýše.

Až k retům do kola, jež ambra ještě koupá
z křišťálu, z kterého se jemná pára zvedá,
jež v lehkých kotoučích se povznáší a houpá,
po tmavých polštářích, protkaných zlatem, stoupá
a plíží huka se jak lesklá zmije hnědá,
z křišťálu, z kterého se jemná pára zvedá
až k retům do kola, jež ambra ještě koupá.

Dva černé paprsky, v nichž opojení dříme
jí z očí podlouhlých, pol přivřených, se řinou,
ji hladí větérek a sen ji obejímá;
a záchvat nezdolný že tísní ji a jímá,
že krásná ňadra jí se dmou a bouřně kynou,
jí z očí podlouhlých, pol přivřených, se řinou
dva černé paprsky, v nichž opojení dřímá.

A voda ospale se v rudý porfyr roní,
a růže Iranské v svém zmlkly šepotání,
a snivé hrdličky již smíchem nezazvoní,
a vosa žárlivá a útlý ptáček po ní,
kol fíků uzralých se více neprohání.
Již růže Iranské v svém zmlkly šepotání
a voda ospale se v rudý porfyr roní.

Přel. *Jaroslav Vrchlický.*

Výlet do Kalifornie.

Z cest *Bohuslava Kroupy.*

(Pokračování a dokončení.)

O „Tis-sa-acku" vypravují Indiáni tuto zajímavou legendu:

„Údolí, které se nyní jmenuje Yosemité, bývalo za pradávných časů domovem dětí slunce. Tito žili zde pokojně a tiše, a jejich náčelník Tu-toch-ah-nu-lah přebýval na vysoké skále, která má podnes jeho jméno. Jedním oka mžikuutím přehlídl všecko, co jeho lid činil. Byl nohou nad jelena bystřejších a divoké srnky pásával jako krotké ovečky. Medvěda uměl vyburcovati z horského pelechu, aby jej mladší chasa mohla uštvati. Na vrcholku nebetyčné hory modlíval se k Velikému Duchu, a vlažný deštíček skrápěl polní úrodu. Kouř z jeho dýmky v kotoučích vystupoval a skrze ty kotouče probleskalo světlo sluneční, v němž zlaté klasy zrály na rolích, aby ženy měly co klidit.

Když se zasmál, skadeřila se řeka laškovnými vlnkami; když si povzdychnul, zašuměly jedle z hluboka; když promluvil, umlknul hlas vodopádu, a když zahouknul vítězoslavně nad ubitým medvědem, nesla ozvěna jeho jásot po skalách, a od hory k hoře zazníval jeho chvalozpěv. Postava jeho byla rovná jako šipka a mrštná jako luk. Během předstihl jelena a pohled jeho oka byl jako zážeh blesku.

Jedenkráte z rána, když byl na lovu, zjevila se mu milostná dívka, sedící samotná na vrcholku Jižního Dómu. Nebyla jako jiné dívky jeho kmene, ozdobená pletenci kadeří havraních, ani nejiskřilo oko její nocí čarovnou, nýbrž po bílé šíji splýval bohatý proud zlatých vlasů a z modrých očí zíralo kus blankytu; její tvář byla bledá jako světlo luny a malá nožka leskla se jako chumáče sněhu na chvoji. Na ramenou měla malá křidélka jako obláčky a její hlas zněl tak jemně a líbezně jako zpěv nočního ptáka v háji.

„Tu-toch-ah-nu-lah!" zašeptala a byla ta tam.

Od skály ke skále, přes rokle a propasti hnal se dychtivý náčelník za vzdušným zjevením krásky — ale ach! její sněhobílé perutě zanesly ji daleko — daleko do krajů neznámých, a Tu-toch-ah-nu-lah víckrát jí nespatřil. Den co den chodíval mladý náčelník po horách hledaje děvu, kterou byl ztratil, sotva že ji uviděl. Den co den kladl sladké bukvice a divoká, vonná kvítka na její Dóm.

Jednou zaslechl její krok, lehounký jako když sníh padá na vodu. Jednou zahlédl její postavu a nahlédnul do jejích jasných očí, ale stál před ní jako oněmělý a ani s jejích rtů nesplynulo slovíčko.

I byla tak horoucí jeho láska k Tis-sa-ak, a on tak pohroužen v snění a přemýšlení o své čarovné děvušce, že úplně zapomněl na svůj lid, deště přestaly ovlažovati zemi, nivy a lučiny, údolí vyprahlo a obilí usýchalo na polích; krásné květiny klonily své hlavy a umíraly; větrové pozbyli své moci a přestali ochlazovati údolí; vody zmizely a zelené listí zrudlo úplně.

Tu-toch-ah-nu-lah ničeho neviděl a nepozoroval, neboť jeho zrak byl neustále obrácen k zjevení na horách; ale viděla a pozorovala to Tis-sa-ak a bylo jí toho líto, i poklekla na šedé skále a modlila se k Velikému Duchu, aby dal lidu opět pestrá kvítka a trávu šťavnatou, listnaté stromy a živné bukvice.

Tu najednou rozpoltila se skála, na níž klečela, a z rozsedliny vyvalil se roztálý sníh ze Sierry Nevady a valil se širým korytem do řeky Mercedu; a skály, jež se zároveň sřítily s hor, zastavily tolik vody, mnoholi stačilo, aby naplněno bylo jezírko.

Tehdáž všecko se proměnilo.

Ptáci koupali perutě své v potůčkách a jezírkách a dali se do jásavého prozpěvování, zelený pažit pokrýval opět občerstvenou půdu, kvítka znova obživla a z vděčnosti vydávala vůni líbeznou; zlaté klasy naplnily se hojnými zrny a veselý větérek opět čiperně ševelil a volně se proháněl.

Ale při tom náhlém obratu zmizela dívka navždy. A na věčnou památku přenesl vděčný lid indiánský její jméno Tis-sa-ak na skálu, na které dlívala.

Ráno i na večer prostírá slunce svůj růžový plášť na temeno skály, a kolkolem jezírka vykvétá na tisíce bílých fialek na památku bílého peří, které uronila Tis-sa-ak se svých perutí.

Když Tu-toch-ah-nu-lah se přesvědčil, že jí už nikdy nespatří, opustil skalnaté svoje sídlo a smělou rukou vytesav obrysy hlavy a podobu tváře své do skály, která

podnes jmeno jeho má, tisíc stop nad údolím, odešel do světa za svou kráskou zmizelou.

Sotva že však překročil na druhou stranu údolí, zmocnila se ho bolestná touha, takže nebyl s to, aby opustil údolí, i posadil se zde a díval se zádumčivě na slunce v dáli zapadající, kdež podle jeho domnění též jeho Tis-sa-ak byla zmizela.

A když tak seděl, zarmoutilo se srdce jeho hlubokým bolem, krev mu v žilách ustydla, srdce přestalo bíti a s posledním vzdechem také život uprchnul; on zkameněl.

A podnes každý navštěvovatel údolí Yosemitského může tam viděti neživou, strnulou podobu ubohého Tu-toch-ah-nu-ly, an zrakem strnulým neustále pohlíží k dalekému západu, očekávaje svou ztracenou milenku."

Tak zní legenda.

Ještě jiné vodopády, které jsem v těchto končinách navštívil, zasluhují zmínky, z nichž jeden, nazvaný Nevada Fall, vzniká padáním řeky Mercedu s výšky 700 stop do propasti.

Vodopád tento, po indiánsku Jo-wi-ye (t. j. vinoucí se voda), není sice tak vysoký jako ostatní, ale za to má mnohem větší množství vody, jelikož hlavní proud řeky Mercedu se valí jeho úžlabím.

Od tohoto ubírali jsme se k třetímu vodopádu.

Cesta byla nad míru obtížná přes balvany a stromy skácené, takže jsme často bývali nuceni slézti s koní a putovati pěšky.

Nicméně octli jsme se dosti brzo u vodopádu Vernalského, čili, jak jej Indiáni nazývají, diamantového. Člověk, vida tuto vodu bouřící rozervaným korytem a tryskající diamanty a rubíny, ana se vrhá dolů s výše 350 stop, pochopí, jak věrně jmeno indiánské se hodí na tento vodopád, mnohem lépe nežli pojmenování anglické.

Sestupovali jsme na dno vodopádu po žebřících. Jeden falešný krok nebo jediné zavrávorání mohlo se státi osudným a uvrhnouti člověka dolů do zpěněné bystřiny.

Ohlušeni a téměř omámeni jsouce hučivým, pěnivým a kypícím proudem vody, jenž o něco níže se uvolňuje, aby znova se rozstříknul v třpytné kaskády, ani jsme nepozorovali, že se nám mezitím hrozivé mraky shlukly nad hlavami, a nežli jsme se toho nadáli, strhla se prudká bouře. Hrom burácel a hustý liják spustil se s oblaků, před kterým jsme museli hledati útočiště pod hustými stromy. Bouřka na horách bývá vždycky velkolepá, ale bouřka v tomto údolí, při níž blesky si hrajou na schovávačku ve srázech a úskalích, podává člověku teprv pravé ponětí o mohútnosti přírody.

Poslední konečně a nejvyšší vodopád v tomto údolí, ba snad vůbec nejvyšší vodopád na světě, jest tak zvaný Ribbon Fall, t. j. „vodopád stužkový", po indiánsku „Lung-oo-too-koo-ya" čili „dlouhý a zdlouhavý" zván. Spatříme jej už s hory Mount Beatitude, a kdo jej jedenkráte uviděl, nikdy naň nezapomene.

Zde vrhá se říčka se závratné výšky 3300 stop dolů lijákem jiskřících diamantů, ale nežli ke dnu dopadne, rozpráší se v piršku drobounkých krůpějí.

Umluvil jsem se s jedním lovcem, který zde v těch divokých horách již mnoho let žije, a často na mých výletech mým průvodčím býval, že si spolu zajedeme dále do hor. Řádně se tedy přichystavše a zásobivše se na cestu moukou, suchary, sušeným masem, kávou, solí a cukrem, což jsme všecko naložili na zvláštního koně, nastoupili jsme novou pouť, nejdříve hodlajíce navštíviti Mount Lyell 12400 stop vysoký.

S počátku bylo nám ubírati se údolím od bystřin prorvaným a posetým kládami stromů skácených, tu a tam křovím a bujným houštím zarostlých.

Koně postupovali jen pomalu a opatrně po kamenitých stezkách a já počal záhy cítiti následky jízdy v tvrdém sedle mexikánském. Urazivše takto asi 30 mil cesty stanuli jsme večer u studánky mezi divokými skalami, kdež jsme si umínili přenocovati.

Na zejtří vedla nás příkrá cesta nahoru v mlze, a ještě za šera. Proto jsme raději slezli s koní a kráčeli pěšky, poněvadž husté a studené mlhy nám úplně zahalovaly okolní skály a útesy. Někdy zavadil některý kůň kopytem o volný kámen, který pak se dolů řítil s hromovým rachotem, a jeho ozvěna se rozléhala po dalekých roklinách.

Srdce se mi chvělo úzkostí při pomyšlení, kdyby kůň klopýtnul a spadnul do hlubiny; i koně sami byli si vědomi toho nebezpečí, neboť smeknuv se na hladkém kameně zastavil se můj kůň a třásl se na celém těle jako osyka. Po levé straně trčela stěna do nesmírné výšky, a v pravo se otvírala zející propasť, jejížto nesmírnou hloubku nám šedé mlhy napolo zakrývaly.

Když jsme se dostali na rozšířený výstupek, pokrytý sukovitými kmeny, uvázali jsme zde koně a škrábali se asi 600 stop do výše až na vrcholek, a zde jsme pohlíželi s výstupku svislé skály dolů do bezedné propasti.

Jaký to úchvatný rozhled se nám tady otevřel před udivenýma zrakoma!!

Dole se nám jevily ještě všecky předměty zahalené v mlhavém pološeru, a jich velikost nebo vzdálenost bylo naprosto nemožno rozeznati. Průvodčí můj páčil hloubku propasti na 5000 stop, ale mně to připadalo jako 10.000, ba hloubka tak nesmírná, že nelze ani pomysliti. Nad námi trčela ještě stěna ohromně vysoká, v jejíchž puklinách a roklinách probleskoval mlhou bílý sníh. Vzdálenější útesy a temena hor vyhlížely jako temné, příšerné stíny, a přes ně zlehka přeletovaly bledé výpary.

Poznenáhla svítalo. Žlutá záplava rozlévala se na nebi hodnou chvíli před slunce východem.

Poslední jasné hvězdy hasly v této záplavě a konečně první paprsky sluneční prorazily náhle šedou mlhou — a ve zlaté záři zaskvěla se celá boží zem. Zvolna zvedaly se mlhy pod námi, odhalujíce udivenému zraku našemu okolní krajinu ve vší kráse a velebnosti.

I vystupoval vrchol nad vrchol, země i nebe planuly jako v požáru, na sta skalnatých útesů vynořovalo se k nebesům stápějíce skráně svoje do mračen — a za nimi hory a hory — a rokle — a rokle! Nám bylo jako bychom se vznášeli nad světem, všecko pod námi zdálo se býti tak malicherným, titěrným, trpaslicím, že i nejvyšší stromy byly scvrklé jako křovinky, sady, a háje zdály se jako záhony kapusty a řeky jako pouhé nitky.

Vzdávám se dalšího líčení, neboť kde mluví příroda mluvou tak ohromující, tak velebnou a úchvatnou, tam oněmují lidská ústa v úžasu.

*

Pokání Savelja.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

Když vešla na dvůr panského domu, dostala strach. Psi přiběhli a doráželi na ni; měla skoro chuť dáti se na útěk . . . ale sluha, který stál na prahu kuchyně, ji spozoroval: vrátit se již nemohla.

„Mohu mluvit s pánem?“ tázala se ho jdouc až k němu.

Byl to stařec dosti nevrlý. Již jeho rodiče byli sluhy v téže rodině; časem zvykl všemu na světě, ale jho Bagrianova zdálo se mu přece těžkým. „Nebožtík pán nebyl hodný,“ říkával někdy k svým ubohým soudruhům, „ale přece byl lepší nežli jeho syn. Neznám nic tak hrozného jako on,“ dodal s povzdechem; „je horší nežli ďábel!“

Když se ho Fedoťa tázala, je-li pán doma, zavrtěl smutně hlavou. Mladých dívek přišlo do panského domu již na kopy, ale vždycky jenom, když pro ně poslal: a tahle přicházela sama! Což se časy tak změnily? Či stud mladých dívek mizel ze světa?

„Ano,“ odpověděl po chvíli, „jen jdi dále.“

„Ale snad mu dříve řekneš.“

„A k čemu? Děvčata mohou k nám, kdy chtějí. Ty dveře na pravo v předsíni: to jest jeho kabinet. Jdi, panenko.“ Fedoťa vyvalila na starého sluhu své velké, modré oči. Jsouc naivní, jak jenom děvčata v šestnácti letech býti dovedou, dívala se na něho tak tázavě, že Timotheus se ihned vzpamatoval ze svého bludu.

„Co pak chceš pánovi?“ tázal se jí hlasem vlídnějším.

„Chci ho prositi, aby dal Saveljovi milost. Chce ho udělat vojákem; je to můj ženich: po velikonocích se vezmeme, jestliže nám to dovolí.“

„A ty ho chceš prositi za milost? Vrať se domů, holubičko, ale pospěš si . . . Jdi domů a tam nechoď!“

„Bůh sám mi to vnuknul,“ pravila Fedoťa hlasem se chvějícím a sotva zadržela slzy, které se jí do nevinných očí jejích vdíraly. „Dnes v noci mluvil ke mně můj anděl a pravil: „Jdi prosit Bagrianova.“ Padla jsem na kolena a prosila jsem všecky svaté, aby mi pomohli, a slyšela jsem týž hlas. Svatá Panna mi snad pomůže!“

Udělala kříž a pohlédla na sluhu s plnou důvěrou. Jeho staré, již dávno zatvrdlé srdce se při tom zachvělo.

„Jdi, dcero, tvůj strážný anděl by tě nerad viděl sem vcházeti,“ pravil k ní a položil jí něžně ruku na rameno. „Ví o tom Savelij, že jdeš k pánovi?“

„Neví.“

„Nuže, jdi a zeptej se ho; jestliže ti to dovolí, já tě tam pustím. Jdi!“

Jeho mozolná ruka strkala zvolna dívku nazpět k vesnici. Se srdcem přeplněným, s očima zaslzenýma učinila Fedoťa asi dva kroky, pak se obrátila rozpačitě k tomu domu, kde snad mohla vyprositi Saveljovi spásu. Proč by to nezkusila? V tom objevil se Bagrianov u okna svého kabinetu; pokynul jí, aby šla k němu.

„Pán mne volá,“ pravila s radostí k starému sluhovi: „já mu to přece řeknu.“

A běžela k domu; její nohy se sotva dotýkaly země. Dvěma skoky vyběhla po šesti schodech na perron a vešla do domu. Timotheus udělal za ní onen ruský posuněk, který znamená zároveň ochablost, lhostejnost, mdlobu, a vrátil se do kuchyně hodně mrzutý.

„Tak hezké dítě,“ bručel do vousů! „To je hloupost!“

Když přišla Fedoťa do předsíně, zůstala celá překvapena. Podlaha byla voskovaná, na zdích visely zbraně a naproti ní veliké zrcadlo, ve kterém se viděla celá, takže se jí zdálo, že stojí před ní někdo jiný a na ni se dívá, — všecko to bylo jí úplně nové, takže dostala strach. Již měla ruku na klice, aby uprchla, když v tom Bagrianov vystrčil hlavu ze svého kabinetu.

„Kam pak jdeš?“ zavolal na ni. „Pojď dále!“

Otevřel jí dveře dokořán.

„Chtěla jsi mi něco? Co pak jsi se ptala Timothea?“

„Ptala jsem se ho, mohu-li s vámi mluvit!“

„Vždyť vidíš, že můžeš,“ odvětil Bagrianov usmívaje se. „A co ti řekl?“

„Řekl mi . . . že bych udělala lépe, kdybych se vrátila domů.“

„Hlupák!“ pravil Bagrianov usmívaje se neustále. „Co pak jsi mi tedy chtěla?“

„Chtěla jsem . . . Pane, dejte milost Saveljovi a budu vám žehnati až do poslední chvíle svého života!“ zvolala Fedoťa a slze řinuly se jí po tvářích. Padla mu k nohoum a dotkla se třikráte čelem samé země.

„Savelij? To je ten drzý mladík, co mi včera odmlouval před celou vesnicí a tak nestydatě?“

„Ano, pane; on toho více neučiní!“ zvolala Fedoťa v hořkém pláči. „Odpusťte mu to! Nechtějte, aby byl vojákem, neposílejte ho odtud pryč; já bych měla z toho smrt! Vy přece nechcete, aby ubohé děvče se tak utrápilo?“

„Ty ho miluješ?“ tázal se Bagrianov.

„Je to můj ženich. Chtěli jsme vás prosit, abychom se směli o velkonocích vzít. Dovolte nám to, pane, a dejte Saveljovi milost.“

„On tě sem poslal?“ tázal se Bagrianov nyní vážně.

„Ne, pane. On neví, že jsem tu.“

„Ah! tím zajímavější; ale pověz mi, proč pak chceš, abych mu odpustil, tomu tvému ženichovi? Nevím, proč bych ho také já měl milovat?“

Fedoťa neměla odpovědi. Chvíli přemýšlela, pak nevědouc ničeho lepšího, vrátila se k své první myšlence.

„Budeme vám žehnati co budeme živi!“ opakovala s pláčem.

„Nuže, já mu odpustím,“ pravil Bagrianov nespouštěje s ní očí. „Ale zde je zima. Pojď dále, promluvíme si o tom.“

Pustil ji před sebou do svého kabinetu. Byl to veliký pokoj s dvěma okny vedoucími na nádvoří. Starý magahonový nábytek potažen byl lesklou, zelenavou kůží. V jednom koutě stál veliký divan. Všude bylo plno novin; Bagrianov četl mnoho a posmíval se liberalům,

když mluvili o osudech státu. Zavřel za sebou dveře. Fedoťa stála uprostřed síně celá pomatená.

„Poslyš,“ pravil k ní a vzal ji za obě ruce, „ty chceš tedy mermomocí pro něho milost?“

„Ano, pane, raději nežli všecko na světě.“

„Nuže dobře, měj si ji.“

Fedoťa plná radosti padla mu k nohoum, smála se, plakala a líbala mu šaty.

„Nelíbej mi nohy,“ pokračoval Bagrianov, „to je zbytečné. Tvůj Savelij vojákem nebude, ale ty budeš za to přece vděčnou?“

„Ať bůh vám za to hojně požehná,“ začala dívka majíc pohotově celý růženec díků a žehnání, s nimiž ruští sedláci nikdy neskrblí.

„Já myslím něco jiného. Nuže, chovej se hezky a nedělej žádný hluk, slyšíš?“

Chopil ji kolem pasu a pozdvihl ji se země. Jak cítila Fedoťa, že ji odnáší, pronikavě vykřikla.

„Budeš-li křičet, vyhodím tě ven, a tvůj Savelij půjde do Sibiře!“ zlobil se Bagrianov. „Ani slova, rozumíš?“

Fedoťa neřekla opravdu ani slova více.

IX.

Když pak vyšla z jeho kabinetu, bledá jako sníh, co ležel kolem, kráčela jako automat.

„Počkej,“ pravil k ní Bagrianov, který ji doprovázel ven, „já ti dám šátek.“

Vyňal jeden ze skříně, složil ho a dal jí ho na ramena.

„S bohem Fedoťo!“ pravil kyna jí rukou a vrátil se do svého kabinetu.

Dívka vidouc, že je sama, zachvěla se od hlavy až k patě. Lhostejně otevřela dveře, vyšla ven šátek majíc dosud na ramenou a zaměřila k vesnici. Jediná myšlenka ležela jí v hlavě. Když přicházela na rozcestí, potkala zástup mladých lidí. Až dosud neviděla ničeho, kráčela s hlavou sklopenou, s rukama sepjatýma; — pojednou zvedla hlavu a spatřila svého ženicha, který se zadíval upřeně na její nový šátek. Vzkřikla, potácela se několik kroků nazpět a vztáhla proti němu obě ruce, jakoby se chtěla brániti.

„Kdo ti to dal?“ zvolal Savelij hlasem hromovým a vztáhl po ní ruku.

„Nesahej na mne, nesahej na mne!“ vykřikla zoufale neustále před ním ustupujíc.

„Odkud to jdeš?“ zvolal jinoch šílený bolestí a vztekem.

Fedoťa pohlédla mu do tváře; jeho oči zářily hněvem. Dala se na útěk zrovna k řece. Hoši pustili se za ní, první ze všech byl Savelij.

„Fedoťo! ... Fedoťo!“ zvolal dvakrát nebo třikrát; ale jeho hlas stlumený rychlým během snad ani nedoletl k jejím uším. Běžela dále tak lehce, že nezanechala ani stopy ve sněhu; mihla se jako šíp dolů s břehu a skočila do malé díry, na niž se z rána dívala. Když ji Savelij dohonil, zavadil ještě o její sukni. Křiklavý šátek zůstal ležet vedle díry.

Savelij se nerozmýšlel ani minutu: shodil kožich a těžké boty a skočil za ní. Zmizel pod ledem, na chvíli se objevil, oddychl si a potopil se podruhé. Jeho soudruzi soudili, že již tam zůstane, ale v tom se objevil celý fijalový, v hrozném stavu, ale živý. Vytáhli ho na led a s ním Fedoťu, kterou měl v náručí; ale viděli ihned, že její oči rudé od slzí nebudou více plakati, a že mramorové její líce více nezblednou při žádném pohanění.

Savelij se brzy vzpamatoval a nesl ji sám domů. Smutný ten průvod, k němuž se po cestě připojilo ještě množství sedláků, došel brzy k chalupě Jeremeje.

„Zde máš, otče, svou dceru,“ pravil Savelij a položil ji na stůl. „Já tím vinen nejsem. Zachrániti jsem ji nemohl; ale já ji pomstím — to ti přísahám!“

X.

Brzy byla celá ves na nohou. Jeremej díval se na svou dceru s očima suchýma, s tváří divokou a neříkal ani slova; ženy, jež zatím přiběhly, hleděly Fedoťu vzkřísit bijíce ji do rukou; — ale brzy toho nechaly vidouce, že je mrtva a již úplně stuhlá. Muži se vytratili z chalupy, aby mohly ženy ji připraviti do rakve.

Venku nepromluvil nikdo ani slova. Mládež i děti, které se sběhly, nastavěly se okolo Jeremeje; ten seděl uprostřed tohoto němého zástupu na dřevěné lavici, která se táhla okolo celého domu, huňatou čepici měl vraženou do očí, ruce svislé; myslil, zdálo se, jak by se pomstil. Někteří hoši odvedli Savelja, aby svlékl své zmrzlé šaty. Stařec jej chvíli očima hledal; když pak mu vysvětlili kam se poděl, kývl hlavou na znamení, že rozumí, a zůstal zase bez hnutí.

Zatím přišla rychle noc; tu a tam v chatrčích zalesklo se několik ohňů. Jedna ze starších žen ukázala se nahoře na schodech a pozvala muže, aby šli dále. Otec vkročil tam první. Jeden vcházel za druhým s holou hlavou a ve dveřích se sehnul, aby se neuhodil o trám.

Fedoťa, oblečená ve své nejlepší šaty, ležela na jedlovém stole uprostřed světnice s nohama k východu, aby viděla, odkud vstává slunce a odkud vzešla Mudrcům hvězda vedoucí je do Betléma. Vlasy neměla rozpuštěné po ramenou, jako to mívají panny; ženy, které ji oblékaly, zavázaly ji je šátkem ovinutým pečlivě kolem hlavy. Ruce měla sepjaté, ač to šlo stěží; svázaly je stužkou a položily na ně obrázek. Stůl i podlahy byly pokryty jedlovým chvojím, jež děti na rychlo v blízkém lese nalámaly. Lampa u svatých obrazů ozařovala to vše slabým, chvějícím se plamínkem.

Jeremej díval se na svou dceru; jeho zarudlá víčka mrkla dvakrát nebo třikrát, ale vyprahlé oči jeho nedaly ani jediné slzy.

„Kněze! . . .“ zvolal pojednou.

Jeden díval se na druhého. Do panského domu sice chodívá, když tam někdo zemře; ale sedláci toho nežádají, poněvadž by musili za to platit.

„Jděte pro kněze! . . .“ opakoval Jeremej.

Nikdo z přítomných se nehnul. Stařec se na ně ohlédl a pravil:

„Já tam půjdu sám.“

Vzal hůl a šel.

Zatím se úplně setmělo. Šedivá oblaka visela nízko nad zemí a zvěstovala jistou chumelenici. Vichr řádil hrozně.

Stařec se ubíral krokem pevným a rychlým k obydlí kněze, kde bylo v jednom okně světlo.

U dveří potkal Savelja, který tam právě také vcházel.

„Co zde chceš?" tázal se ho stařec.

„Abych se modlil za mučednici, která v Pánu odpočívá," odpověděl Savelij.

Stařec stisk kliku a vstoupil beze vší odpovědi.

Kněz seděl u lože, na němž dřímala jeho žena. Malá, růžová tvářička, plná vrásek, spala v kolébce hned vedle lože. V tom vešla služka po špičkách celá uděšená.

„Otče," pravila, „jsou zde sedláci a chtějí s tebou mluvit."

„Co pak se děje?" odvětil Vladimír Alexievič obrátiv ke dveřím svou tvář ještě unavenou a bledou od úzkostí, jež za ten den byl přestál.

„Ve vsi se něco stalo," pravila služka.

„Nekřič tak!" napomenul ji kněz zdvihaje se ze židle.

Jeho vysoká postava, shrbená poněkud mdlobou, sotva se vztýčila.

„Zůstaň zde, u dítěte: dej pozor, ať nezbudí matku. Kde pak jsou?"

„V předsíni."

Kněz vyšel ven a pustil sedláky do jídelny, opatřené jen skrovným nábytkem: stál zde buffet, bílý stůl a několik slaměných židlic. Když poznal mezi nimi Savelja, tušil již pravdu.

Obavy a utrpení minulého dne stíhaly jej tak, že si ani nevšímal, co se dálo ve vsi — ale některé nehody cítí člověk již napřed, jakoby se vznášely nad ním ve vzduchu, a neví sám proč.

„Co pak chcete?" tázal se jich.

„Chceme, abys se modlil, pravil Jeremej. „Moje dcera zemřela a leží u nás doma; její duši tíží hřích: tvoje modlitby snad ji očistí."

„Fedoťa?"

„Ano, Fedoťa."

„Jakého pak hříchu mohla se dopustit nežli zemřela, ta tvoje holubička?" pravil kněz tuše již napřed odpověď, která následovala.

„Vzala si život! . . ."

Jeremej pohledl knězi do očí a pokračoval:

„Viď, že jí neodepřeš modlitby své pro to, že si vzala život? Ty jsi kněz, ale zlý nejsi: hřích na její duši přece nenecháš? Co?"

Při těchto slovech díval se Jeremej na kněze pln hněvu. Hůl chvěla se mu v ruce, — ne slabostí, ale vztekem.

„Proč a jak to udělala?" tázal se kněz nedávaje určité odpovědi.

„Já nevím. Vím jen tolik, že mi ji přinesli mrtvou a že se sama zabila. Chceš-li to vědět, jak, ptej se jeho, — on ti to poví."

Savelij přistoupil o krok blíže. Světlo blikavé svíčky padlo na jeho tvář bolestí zohavenou; zdálo se, že v krátkém čase tom velice zhubnul.

„Šel jsem od Prokopa, kde jsme dělali s lenem; bylo nás několik." Na to jmenoval ty, kdo s ním byli. — „Na rozcestí spatřím Fedoťu, jak přichází od panského domu. Šla jako ve spaní; oči měla otevřené, ale, zdálo se, že nevidí ničeho. Najednou vidím, že má na ramenou křiklavý šátek . . . znáte ty šátky, jež dává Bagrianov děvčatům . . . Mně bylo tak, jakoby mne porazil vůl; řekl jsem: „Co to máš?" Fedoťa vykřikla, ucouvla, jakoby se mne bála, a zvolala dvakrát za sebou: „Nesahej na mne!" Tu jsem na ni zahřměl: „Odkud to jdeš?" Ona neodpověděla, ale dala se na útěk k řece. Běželi jsme za ní všickni, ale dohoniti jsme jí nemohli, skočila tam, já za ní — vytáhl jsem ji, ale již pozdě. To je vše."

„Co o tom soudíš?" tázal se ho kněz po krátkém mlčení.

„Soudím, že šla prosit za milost pro mne: ubohá! A on měl radost, že mu ovečka vběhla do cesty, on ji sežral, vždyť je to vlk!"

„Nuže, otče, co říkáš?" bručel Jeremej bouchaje holí do podlahy; „musíš se jít modlit!"

„Má žena dneska slehla, ale co na tom, půjdu s vámi. Jděte napřed, já vás dohoním. Stavím se jenom v kostele."

Oba muži vyšli ven. Za malou chvíli se Jeremej zastavil a pravil hlasem temným:

„Což jsi jí ty radil, aby šla k pánovi?"

„Ne, otče! Bůh to ví, že já to nebyl. Říkala mi o tom a já jí pověděl, že Bagrianov nikdy neodpouští. Ba řekl jsem jí, že by to byl zázrak, kdyby někomu odpustil."

„Pěkný zázrak: že jsem ztratil dítě!" bručel stařec a šel dále. Za chvíli na to dodal:

„To je štěstí, že jsi ji tam neposlal, sice bych ti byl přetlouk hnáty ještě dříve nežli jemu!"

Kněz vešel do chalupy brzy po nich. Podal jednomu z přístojících kaditelnu a kadidlo, jichž se užívá při modlitbách za mrtvé, a oblékal si církevní roucho.

Diakona sebou nevzal; neboť věděl, že by za to upadl jistě v nemilost.

Brzy na to dýmalo již kadidlo na uhlí a kněz začal se modliti. Jeho vážný a melodický hlas odříkával zvolna pohřební žalmy; sedlák, který držel kadidlo, mu odpovídal. Na Rusi to umí každý; neboť stará slovanština podobá se ruštině asi tak jako frančina století patnáctého frančině moderní.

Když odříkával ona posvátná slova, která slibují lepší život, jaký čeká věřící duši tam za hrobem, zněl jeho hlas ještě čistěji a plněji; jeho oči pozdvižené k nebi viděly skrze začernalé trámy stropu veliké, temně modré nebe, poseté hvězdami, kam bílá duše mladé mučednice se tiše vznášela, vždy výše až k bohu, který jest ochrancem všech nešťastných. Na to mrtvolu nakouřil a když se pomodlil, složil štolu, vzal kaditelnu, svázal ji do šátku, oblékl si kožich a chtěl odejít.

„Děkuju vám, otče," pravil k němu Jeremej líbaje mu ruku.

„Děkuju vám, otče," opakoval Savelij přistoupiv také k němu; „ale kdy pak ji pochováte?"

„Kdy budete chtít, děti."

„A vy se nebojíte?"

Kněz ohlédl se na mrtvou dívku a pak na všecky přítomné, — jichž tváře při plápolavém lesku světel neurčitě rozeznával a pravil hlasem klidným:

„Ne, sluha boží nebojí se nástrahy lidí zlých ani úkladů ďábelských.“

„Pochováte ji pozejtří a budete sloužit mši není-li pravda? Zaplatíme všecko, čeho si budete přát.“

„Nepotřebuju peněz,“ odvětil kněz a vzpomínal zatím, jak v jeho chudém domě není ničeho a jak by mladá matka potřebovala nějaké posily — ale neřekl více ničeho, leda: „Stane se, jak si přejete.“

Muži se zvolna rozešli každý do své chalupy.

Druhého dne celé dopoledne přicházely ženy jejich jedna za druhou do domu Vladimíra Alexieviče. Všechny byly chudé, ale přinášely co měly: čerstvé vejce, kuře, trochu medu od minulého podzimku, předeno lenu, kus plátna a ty nejchudší krajáč mléka.

Tak děkovala celá vesnice onomu, jenž byl hotov obětovati celou svoji výživu za právo a spravedlnost.

Druhého dne okolo desáté hodiny, pil Bagrianov docela klidně svoje thé a četl obvyklé žurnály, když v tom pojednou ozval se zvon. Pozvedl hlavu. Jak se podíval na svou ženu, ta zbledla. Věděla dobře, co se stalo, a již od včerejška se chvěla, když si jen vzpomněla na tuto osudnou chvíli. Pokynula a malá dceruška její tiše odešla.

Když viděla, že je dítě v bezpečí, stala se paní mnohem statečnější a čekala na otázku, která brzy se dostavila. Zvonek sezváněl dále na mši.

„Což je dneska svátek?“ tázal se Bagrianov. „Kolikátého je dnes?“

„Dvacátého druhého,“ odvětila. „Svátek není, Danieli Lukiči.“

„Proč pak tedy slouží mši?“

„Je pohřeb,“ koktala ubohá žena chvějíc se úzkostí.

„Ten šťastný nebožtík si dal sloužit mši? Ať slouží ku zdraví! Moji mužíci nejsou přece tak chudi, jako si naříkají, když si mohou zaplatit mši! Která pak z mých duší se odebrala do slávy nebeské?“

„Nebyla to duše, Danieli Lukiči,“ odvětila paní, „byla to dívka.“

Duše, říkali tehdáž na Rusi jenom mužům. Ženy, poněvadž neplatily osobní daně, nebyly počítány k obyvatelstvu.

„Dívka?“ tázal se Bagrianov mrzutě.

Byl nerad, když umíraly dívky: byla to škoda, poněvadž mohly se vdát a míti hezké děti, z nichž by byly časem duše.

„Která to?“ dodal co majetník.

Paní sebrala všecky svoje síly a pravila:

„Fedoťa Jeremejevna.“

Bagrianov odložil noviny na stůl a pohlédl na ženu.

„Vy jste blázen,“ pravil docela klidně. „Ta dívka, která byla předevčírem docela zdráva, tu že dnes pochovávají? . . . Jak pak zemřela?“ Paní neodpovídala. Trhl prudce zvonkem a sluha Timotheus vešel po špičkách. Zvonek zvonil až posud, jenom že na místě obyčejného zvonku ozval se umíráček. Průvod blížil se patrně ke kostelu.

„Kdo pak to má pohřeb?“ tázal se Bagrianov hlasem suchým.

„Fedoťa Jeremejevna, Vaší Milosti,“ odvětil starý sluha.

„Ta dívka, co zde byla předevčírem?‘

„Ano, ta, Vaší Milosti.“

„A jak zemřela?“

Paní a starý sluha podívali se na sebe.

„Jak zemřela?“ opakoval Bagrianov a skřivil rty, což bývalo znamením blízké bouře.

„Utopila se, Vaší Milosti.“

„Náhodou?“

Nikdo neodpovídal.

„Schvalně?“

Opět bylo ticho. Kývadlo hodin cvakalo slabě při každém kývnutí a venku zvonil neustále umíráček. Timotheus zvedl hlavu a podíval se na pána.

„Schvalně, Vaší Milosti,“ odvětil po chvíli.

Bagrianov vstal a učinil několik kroků; jeho žena vstala též, celá studená a nevěděla strachem co počít; strčil ji do své lenošky dosti hrubě.

„Buďte hezky sticha,“ pravil k ní; „vy vyletíte každou chvíli jako čertík, když se stiskne pero.“

Paní sebou ani nepohnula.

„Bláznivá!“ bručel Bagrianov skrze zaťaté zuby. Zvonek z kostela umlkl: tělo bylo již v kostele.

Bagrianov obešel ještě dvakrát nebo třikrát světnici.

„Co pak tomu říkají ve vesnici?“ tázal se starého sluhy.

„Nevím, Vaší Milosti, já tam nikdy nechodím.“

„Dobrá, ale teď tam dojdi!“ pravil k němu a zase se posadil. „A vy mi dejte šálek thé, má drahá,“ obrátil se k své ženě. „Ať je hezky teplé a sladké, prosím vás.“

Timotheus vyšel z panského dvora s očima upřenýma k zemi a ubíral se mechanicky k vesnici. Zdálo se mu, že vidí Fedoťu kráčet před sebou s oním osudným šátkem na ruce.

Přišel na náves; všecky domy byly prázdné. Několik malých dětí, jež zůstaly samy doma, začaly plakat v kolébce, jak pootevřel dveře.

Zastavil se a přemýšlel. Vrátiti se domů beze všech novin bylo by velice nebezpečné. Nejíti do kostela, bylo by snad ještě více na pováženou. Kdo ví, zdali by podrážděný lid nemaje lepší oběti, jej neroztrhal!

Volil prostřední cestu. Vklouzl do předsíně a obrátil se k jedné stařeně, která se zde vroucně modlila, klouíc se neustále až k zemi a křižujíc se celým ramenem.

„Matičko, co pak tomu ve vsi říkají?“ tázal se jí.

Podívala se na něho s nedůvěrou.

„Říkají, že je to škoda, když tak hezké děvče zemře ve věku tak mladém.“

A modlila se dále.

Timotheus byl spokojen, vrátil se domů a vyřizoval věrně, co byl slyšel.

Bagrianov nemaje nic lepšího, dělal, jako by s tím byl spokojen. Odešel do svého kabinetu čekaje každou minutu, kdy zase se ozve ten kostelní zvonek.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Z Dumasových „Pravdivých historii“.*)

Je tomu několik dní, co jsem šel navštivit jednoho ze svých přátel: stál u okna s hlavou o ruku opřenou a díval se pozorně na ulici. Když slyšel bouchnout dveře, obrátil se. Překvapila mne jeho tvář zastiněná smutkem.

— Což pak jste tak vážný? pravil jsem. Co je vám příteli?

— Co je mi? odvětil; nepotkal jste na schodech nějakou ženu?

— Ano: měla šaty nevím z jaké látky, zdá se mi, že satin pompadour, hodně již sešlé a ošumělé, přes ně sametový plášť slušně odřený, klobouk s černými scuchanými krajkami, na něm otrhaný závoj; samé zbytky bývalého přepychu, anebo snad mívala sama obchod ve věcech toiletních. Viděl jsem ji; co s tím?

— Co s tím? . . . Nebuďte tak ukrutný, vždyť mluvíte o ženě. Tato, můj drahý, mívala svůj dům, své služebnictvo, svůj vůz a teď, pravil veda mne k oknu, podívejte se na ni, jak vleče šaty v blátě; dostane se domů sotva pěšky. To je přece dosti smutné?

— A vy ji znáte?

— Již dávno. Její otec byl dělníkem v malé vesnici, hned vedle našeho statku v Bourgogne. Když se mu špatně vedlo, přišel do Paříže hledat štěstí, zemřel a zanechal zde dceru. Měl jsem ji dosti rád. Byla to poctivá dívka; vidím ji dosud před sebou, když jí bylo osmnáct let, jak byla vtipná a ušlechtilá: pravý typ grisetty, která již dávno zmizela. Její veselost, její bezstarostné mládí mne bavilo. Jak byla živá a svěží! Vy jste roztomilá, pravil jsem k ní jednou celý okouzlený. Smím vás polibit?

Jak to slyšela, podívala se na mne celá udivená. Potom jako by jí projela hlavou jakási myšlenka, pravila: — S radostí . . . ale za jednu hubičku dva sou.

Bylo to jako zadarmo, a já jsem líbal ani je nepočítaje.

— A teď již dost, zvolala pojednou a vytrhla se mi, když jsem ji políbil asi po desáté; teď bude mít maminka na snídani.

Ty hubičky, milý příteli, věř mi, stály každá za louisdor.

Dlouho jsem ji potom neviděl. Konečně jsem ji potkal a ptal se jí, co ten celý čas dělala: — Od těch dob, co jsem vás neviděla, pravila s úsměvem, na nějž nemohu zapomenout, jsem často neměla co jíst a to je to nejhorší, že právě toho dne, kdy člověk ničeho nemá, mívá největší hlad. To slovo mne bodlo k srdci. Šel jsem ji někdy navštívit do malé mansardy, kde bydlela se svou matkou.

— Nemohl bych vám v ničem pomoci? tázal jsem se jednou. Jsem vám k službám. Kdybych se nestyděl nabídnouti vám peněz . . .

— My nepotřebujeme, odvětila rychle.

— Buďme upřímni: řekněte raději, že se o těch věcech těžko mluví; ale vždyť se to dá zaříditi jinak. Poslyšte, tenhle brusič ze sádry má hlavu obrácenou na levo: obrátí-li ji na pravo, než zase přijdu, budu mu rozumět.

Čtrnáct dní jsem tam nešel. Pak ale dostal jsem tento lístek:

„Nebyl jste u nás již dlouho; máme všichni starost, co se s vámi stalo: sám ten brusič se ohlédl, zdali již nejdete.“

— To je roztomilý lístek, pravil jsem k příteli.

— Tu máte druhý, co mi poslala, odvětil podávaje mi malý dopis s černou obrubou. Četl jsem toto:

„Matka včera zemřela a prosila mne, abych vám poděkovala za vše, co jste pro nás učinil.“

Jak jsem lístek ten přečetl, dodal můj přítel, běžel jsem do ulice Rochechouart, kde tehdáž bydlela. Průvod vycházel právě z domu. Přidružil jsem se k několika ženám, které provázely umrlčí vůz na Montmartre. Hned bylo po všem.

Celý den tížil mne hluboký smutek. Večer myslil jsem na to ubohé dítě a zamířil jsem do ulice Rochechouart. Díval jsem se na tu mansardu, kam vstoupiti jsem se neosmělil, neboť jsem se bál, aby ji sousedky nepomluvily; v tom viděl jsem ji přicházeti do ulice. Šel jsem jí vstříc. Podala mi ruku.

— Viděla jsem vás dnes ráno, pravila ke mně. Děkuju vám.

Ujišťoval jsem ji svým přátelstvím a prosil jsem, aby ve všem se ke mně utekla. Vyprávěla mi, jak dnes celý den byla sama, jak plakala; že ani nesměla zůstat u své matky. Najednou se mi rozbřesklo.

— Odkud nyní jdete? tázal jsem se jí.

— Z Montmartru.

— Ale hřbitov jest nyní zavřen.

— Věděla jsem to . . . modlila jsem se aspoň u vrat.

Hleďte, milý příteli, taková byla tato žena před patnácti lety. Ale vždyť víte sám, co se stane z hezkého děvčete bez mateřské péče, bez této lásky, která řídí každý jeho krok. I ona klesla, jako tolik jiných! Opustila mansardu a sádrový brusič vyletěl oknem z prvního poschodí v ulici Mazagran. Potom měla sama malý hotel a k tomu villu, svůj vůz a sluhy v krásné livreji. Někdy jsem ji potkával v polích Elisejských a myslil jsem, že bych jí měl kázat onu zbytečnou morálku, při níž obě strany cítí, že pranic nepomůže. Ah! s ní stala se úplná proměna; na ulici Rochechouart se již sotva pamatovala.

Jednou zastavila se se mnou v boulońském lesíku; dali jsme se do řeči.

— Vy jste nyní příliš bohatá, pravil jsem k ní, když jsme se loučili, nežli abyste umírala někdy v bídě. Vy ani nemyslíte na budoucnost, která bývá pro ženy tak smutnou. Vás nelze více napravit. Zde mám deset franků, dodal jsem usmívaje se; dám je stranou, abyste měla na pohřeb: čtyry franky za máry, dva franky hrobaři, a čtyry franky na malý dřevěný křížek!

Ta se něco nasmála těm desíti frankům! Co se s ní dělo od těch dob, nevím. Neslyšel jsem o ní dlouho ani slova.

Nedávno někdo zde zvonil: byla to ona.

Přišla ke mně a pravila se smutným úsměvem:

— Nechtěl byste mi dát napřed, co jste mi uložil na můj kříž?

H. Rey.

*) Alexandre Dumas fils a jeho přítel Henri Lavoix vyprávěli si jednou po obědě tyto „pravdivé historie“ a vytiskli je pak v Petit Moniteur. Lavoix psal pod chiffrou Rey, Dumas znamenal svoje čísla písmenou Z a každou povídku adresovali jeden druhému. Tato veřejná korrespondence budila veliký interes Podáme na ukázku aspoň dvě čísla.

— Básně Julia Slowackého, druhý díl (Světová poesie č. XX.). Svazek tento obsahuje, jak praví překladatel v doslovu, vše, co se z četných děl Julia Slowackého pro naše kruhy čtenářské ještě vybrati dalo. Tato věta vedla by k různým reflexím, jichž zatím pomíjíme, těšíce se alespoň srdečně tomu, co máme, co nám totiž štědrost slavné redakce poskytla. Nalezáme v tomto svazku „Zmiji“, originální smělou romanci čistého rázu ukrajinského, chmurného Václava, zajímavou prvotinu Huga a pak řadu nevyrovnaně krásných menších básní z pozůstalosti básníkovy. Mokrý patří bez odporu k nejlepším našim překladatelům děl básnických. Zachování zvláštností originalu, lehkost a pružnost formy, pochopení básníka i v detailech unikajících všednějšímu zraku, láska k věci a vytrvalost při přemáhání obtíží spojují se u něho v pěkný celek. V ohledu formálním dlužno ukázati na překlad „Žmije“, kde stálé střídání rozměrů vyžadovalo mysli jemné a ruky obratné a Mokrý vyhověl tomu svrchovaně; v básních pak menších dovedl vítězně uchrániti ryzí drobnomalbu Slowackého a kouzelný onen nádech, jenž jej přede všemi básníky vyznamenává; žel jen, že těch básní nepřeložil více — ale tu jsme opět u oněch fatalních reflexí, o kterých raději pomlčíme. Překladatel Slowackého, a k tomu překladatel nadšený i osvědčený je tu, a nám nemá se dostati oněch zářivých drahokamů poesie „Lily Venedy“, „Baladyny“ atd.? Obecenstvo má právo žádati i překlady tyto a redakce „Světové poesie“ nesmí se diviti, když překladů těch se čtenářstvu dostane, jak se to již jindy stalo, odjinud.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nove.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 10. srpna 1880. ČÍSLO 22.

Pouť Mohameda.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

Poušť lekla se a v hlubinách se chvěla,
co dělo se, to posud neviděla.
Dřív zvykla pouze větrů bouřných shonu
a prázdnoté a tichu, mroucích stonu,
lvů řvaní ve dne, v noci hyen vytí,
teď slyšela zvuk jiný z dálky zníti,
jenž stále rost zahalen ve mrak prachu,
před nímž i slunce skrylo tvář svou z nachu.
Ten zvuk se rovnal zpěvné bouři z dálky,
v něm hromů dunění a ryky války,
a zase hymny bezpočetných davů,
a hukot dálných, nespoutaných splavů,
ples tisícerých trub, v jichž jásot časem
pad celý národ jedním, silným hlasem,
a zvuků vichřice ta neustálá
od času k času dozněla v zvuk Allah!

Mrak prachu rozdělil se, poušť se třásla,
blesk z mraku šel, před nímž zář slunce hasla,
trub zlatých jícny v dálku pouště zely,
a vodopády zvuků z nich se chvěly;
pak vynořily velbloudů se hlavy,
a na nich jezdci, turban zelenavý
všem halil skráň a na ramena splýval.
Těch bylo tisíc, druhý dav ten zpíval,
těch bylo deset tisíc, a dav třetí,
ten modlil se; a jemu ve zápětí
na bílých koních, na čabrakách v zlatě,
žen devět jelo v nachu, ve brokátě,
sta vějířů, by stále jely v stínu,
sta černochů skláněło v baldachýnu.
Žen devět, jako devět lun když z mraků
se vynoří, tak žhavých byly zraků,
tak útlých těl, na hrdlech perel šňůry.
Přes rubíny rtů splývaly jim sury.
Za těmi sám v proroka chudém hávu,
v myšlenkách, k zemi nachýlenou hlavu,
na bledé skráni lehký nádech bolu,
na svém vždy věrném mezku, na Daidolu,
jel Mohamed, jel mlčky, jako v snění.
A za ním opět davy k nesečtení
se mračily až po obzoru kraje.
Zas tisíc na velbloudech v trouby hraje
a deset tisíc modlí se a zpívá.
Pouť nádherná! Sta per a šátků kývá,
sta šijí osmáhlých, sta rukou vzpjatých,
sta očí ohněm svaté vášně vzňatých,
dept velbloudů, frkání plachých mezků,
psů vytí, koní řeht zní v zbraně třesku,
a pochod ten jde a se nezastaví;
poušť chvěje se, když vidí tyto davy.

Zapadlo slunce, žhavá koule, rázem,
a hvězdy bleskly, tma se snesla na zem,
a davy, u cisterny právě byly,
jak na povel se mžikem zastavily,
a stichly trouby a dozněly zpěvy.
Jen z dálky zněly žíznivých lvů řevy,
jenž od pramene byli vyplašeni.
A prorok náhle přerušil své snění,
vztáh ruce své a začal mluvit k davu:

— Bůh jediný jest, oděn v světů slávu.
Jest všady, ve všem, všeho žití tůně,
v něm víry moře i květiny vůně,
on hloubka oblohy i spousty vodní,
on plamen jest, já jiskra na pochodni,
on pouze svatý! Věčná buď mu chvála!
Jste blíže jemu, když řeknete Allah!
a u něho jste, pakli vaše ruka
ku dobru spěchá, v něm jste, jestli muka
pro něho trpíte. Já šel jak děcko,
kam kázal on. Ó slyšte, v žití všecko
jest láska; ta však síly potřebuje,
jen silou orel nebem valným pluje,
jen silou lev je lvem, a člověk duchem.
Bůh mluví sám a já jsem pouze uchem,
jež chytá hlas, já kmen, vy listí v lese;
koberce na zem! Noc jest! Modlete se!

A v ticho, v něž ni velbloud nezahýkal,
klek na zem každý a svou suru říkal,
jsa obrácen kde Mekka, ku východu.
A prorok v duchu žehnal svému rodu,
pak vztýčil se a dále pokračoval:

— Bůh dlouho v ňadrech celý vesmír choval,
ten bolel jej tam, nemoh odolati,
i kázal jemu duchem tvorčím vzpláti,
ze sebe vyšel, řek si: budu bohem!
Měj růže, trnu děl, jsi proto hlohem,
měj lásku, člověku děl, jestli smělá
tvá duše chce se vznésti na anděla.
Však hloh si trny, člověk zlo si nechal.
Já vyznávám, že často krok můj spěchal
ku krveprolití, ku vřavě boje,
já nezapřel trn v sobě, nepokoje
a pochyby však byly žeň mých nocí.
Kdo silný jsi, hleď boha v sobě zmoci
a nelákej svět ven, jenž v tobě dřímá.
Já světy tuším, jež on obejímá,
kam on jde, já jdu, kam já, tam vy jdete —
koberce na zem! Noc jest! Bratři spěte!
A z koberců si muži lože stlali,
a hvězdy pláły, z daleka lvi řvali.

Noc velkolepá! Hvězdné všecky báje
se rozlétly nad pouště žluté kraje,
a každá hvězda jako slunce plála.
Velbloudů stáda u cisterny stála,
a zástupy sušené datle jedly,
a ženy v tlupu za velbloudy sedly
a dětem dávaly prs plný, hnědý.

Trub hlahol pouští letěl naposledy,
vše usnulo. Jen v prorokově hlavě
vše zmítalo se divů ve záplavě,
měl vidění, pil z božství plna zřídla,
tmou letla nad ním cherubínů křídla.

A bledly hvězdy. Jitro. Vstaňte! vzhůru!
jak bůh se vzneslo slunce do azuru,
a kraje pouště různým nachem zlatí,
pryč spánek, vzhůru poutníci a svatí!
Napojte velbloudy a pouští dále!

Tak šlo to po dni den, tak šlo to stále,
dny míjely a Mekka, hle, již blízká,
a s nadšením druh druhu ruku stiská
a ženy pláčí. —

Náhle před prorokem
stál žebrák otrhaný, s tmavým okem,
v němž divný žár plál; zjevil se tu náhle
jak z písku vstal by, v jeho tváři spráhlé
cos míhalo se, jak sen jiných světů,
chyt uzdu mu a to mu znělo s retů:

— Stůj proroku! skloň hlavu! ticho davy!
Jak malý jsi ve záři svojí slávy,
jak bídný, hříšný, plný zla a zloby!
Jak žernov zrní pán tvou duši drobí
v své pěsti, před ním cílem svým se mineš,
a letos, v Hedžry devátý rok, zhyneš!

Kol úžas, proroka skráň bledost halí.
A skočil Abubekr, skočil Ali
a meče tasili hned na žebráka.
Leč Mahomed, jak nebe když se smráká,
děl chmurný:

— Stůjte! pravdu mluvil ryzi,
rok Hedžry devátý ten nevymizí
a zemru. Dobře. Slyš to nebe, země!
Má duše, bratří, vystoupila ze mne,
tak bídná, ubohá a otrhaná,
jak bude státi kdys před soudem Pána,
by připomněla mi, že červ jsem pouze,
že bojem život náš a mořem nouze.
Tož byste věřili a víře čisté
se zachovali, nuže, bratři, vizte!

A Mohamed se k žebrákovi sklonil,
svou řízou jeho nahé údy clonil,
a líbal jeho čelo plné špíny.
A všickni viděli, jak zvolna v stíny
tál žebrák, s proroka jak splýval tělem,
až zcela zmizel . . .

S povznešeným čelem
se k lidu prorok obrátil: — Nuž zněte
dál trouby! davy k pochodu se hněte,
ať, nežli jitro nad pouští se vznítí,
nám naposledy Mekka v zraky svítí!

Na věži.

Archeologická novelka. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Po chvilce, vyplněné šeptáním dvou hlasů a šramotem zástěny, vyvedl přítel svoji sestřenici na světlo.

Užasl jsem.

Dívka byla zabalena pravěkým ideálním rouchem, jehož nejpěknější částí byla liščí srsť, splývající jí s ramen a sloužící obyčejně za koberec před ložem Jaroslavovým. Srsť měla Tonička na krku spjatu velikou keltickou fibulí; z vrkočů dívčiny čněly jako diadem hojné jehlice, na svých vlastních náušnicích měla přivěšeny objemné bronzové kroužky, její obě ruce byly ozdobeny celou sbírkou náramků od kotníků vzhůru až pod paží a v pasu obepínal ji těžký z puklic a spon složený bronzový řetěz, v němž visel zbytek železné dýky rezí téměř k nepoznání zničené.

Sestřenice Jaroslavova stála přede mnou nejapně jako dopadený hříšník, politá ruměncem studu, netroufající sobě pozvednouti oči. Lehtalo mne mocně v hrdle.

„Toť nález učiněný v osudí, sdruženém s největší a nejkrásnější popelnicí,“ vykládal Jaroslav. „Tuším, že v ní spočívá popel vznešené dívky staroslovanské, ladné dcery nějakého mocného vojvody. K šperkům jsem sobě shásnil celou postavu vábné kněni, ve mně vznikla touha viděti ji vzkříšenou, v plné luznosti života, dýšící před sebou. Zde jest.“

Kněni Tonička v koketerii rozpaků přejela si dlaněmi roucho na kolenou a po mé rozvaze bylo veta. Smích, jemuž jsem se byl až dosud ubránil, přemohl mne a vyrazil ze mne neodolatelnou silou.

Nevím, jak dlouho bych byl tuto neslušnost prováděl, kdyby Tonička nebyla skokem prchla a přítel za ní. Na chodbě řinčely odhazované kovové předměty a střídal se hlahol dvou hlasů, jednoho mužského prosícího, druhého ženského, z něhož vyzníval hněv i pláč.

Za chvíli se vrátil Jaroslav; nesl v náručí své skvosty a na čele bouřku jako hromovládný Joviš.

Neodpovídal na mé prosby a omluvy.

„Tys blázen,“ houkl si konečně na mne, „a krom toho železniční trhan. Nemáš ani citu, ani rozumu, ani slušnosti.“

Věda, že dobrosrdečný přítel za okamžik bude svých zlých slov litovati, neodporoval jsem jeho názoru.

Zavřel nejistou rukou okno a vzav mne pod paží šel se mnou do zahrady. Hostí bylo málo, neboť na venku se nasytí lidé svěžím vzduchem přes den a večer si rádi posedí v dusné, páchnoucí „šenkovně“.

Uvelebili jsme se stranou a v brzku byla rozpředena srdečná, ač nevalně čilá zábava. Otálel jsem dlouho se svým posláním, a teprvé když nebylo více zbytí, když v jasných tónech zvonily večerním tichem od stanice signály, upomínající mne na neodkladnou povinnost, sdělil jsem s přítelem rozhodnutí ředitelstva dráhy.

Jaroslav zůstal nad očekávání klidný; po prvním přečtení listu zbledl sice poněkud, avšak přehlédnuv podruhé papír pozorněji, složil jej bez rozčilení a schoval v náprsní kapse.

„Nedostanou ani střípku,“ prohodil, upřev na mne pevně oči. „Nechť poroučejí nebo prosí.“

„Nemusíš jim vydati všechno. Učiň výbor méně cenných věcí a odbuď je jimi. Nikdo tě nekontroloval —“

„Prosím!“ ozval se příkře Jaroslav. „Mne kontroluje mé svědomí. Po právu občanském jsou moje nálezy vlastnictvím dráhy, tolik jest mi nyní nade vší pochybnost jasno. Ale po právu vyšším, morálním, nemůže vám nikdo svěřiti ani v opatrování, nerci-li v držení drahocenné památky našich předků. O norimberském museu ani nemluvím; než bych tomu své nálezy odevzdal, raději je zničím.“

„Umírni se příteli. Možno, že nalezneme modus procedendi, kterým oběma stranám —“

Do uší zalehlo mi vzdálené hučení; přijíždějící vlak se ozýval a já nemoha se déle zdržovati stiskl jsem Jaroslavu v skoku pravici.

Ráno měl jsem u kasy dosti práce; vzal jsem si do zvyku hleděti výhradně na prsty cestujícím a sobě, následkem čehož se oni nemohou zmýliti v penězích a já si nespletu lístky. Toliko příjemný dívčí hlásek bývá rušitelem mého stoicismu, který pak na prodlouženou chvíli odložím, abych se mohl dobře přesvědčiti, jestliže ke hlasu také sluší tvář.

„Do Račic,“ brnčel jeden z posledních, mužský baryton, a moje ruka, mechanicky již k ternionu se zvedající, zase klesla.

„Kam jedeš, Jaroslave, — do Račic?“ tázal jsem se nahýbaje se k otvoru v okně.

„Poradím se tam s advokátem; přijedu večer poštou zpět, můžeš mne navštíviti.“

Strojil jsem se za soumraku právě do města, když vešel ke mně Jaroslav zsinalý, zamračený.

Hodil klobouk na stůl, klesnuv na pohovku opřel si lokte o kolena a zaryl ruce do vlasů.

Domlouval jsem mu, žertoval jsem a vše marně.

„Pojď ven!“ pravil konečně. „Udusil bych se zde.“

„Kam chceš?“

„Kam ti libo. Poroučej do pekla nebo do ráje, mně bude vše lhostejno.“

Tak rozháraného jsem Jaroslava ještě nepoznal; bylo mi o něho úzko a starost tlumila moje slova. Přecházeli jsme na větším díle mlčky kolem nádraží.

„Zachováš se podle rady advokátovy?“ ptal jsem se, nemoha zvěděti, jaké rady se příteli dostalo.

„Ano. Vydám dráze všechno a hned. Prosím tě, postarej se o odevzdání tak, aby mi už ani hřebík na oči nepřišel!“

„Ty neznáš nyní v ničem míry. Jestliže ti nebyla rada advokátova úplně po chuti —“

„Ach, prosím tě, ušetři mne,“ vzdechl si Jaroslav.

„Nešťastný den!“ pokračoval za chvíli. „Během dvanácti hodin úplná revoluce v mém žití. Ráno svěřil jsem odjížděje svůj pokoj péči té — mé — Antonii Petříkové. Slíbila mi čisté upravení mých čtyř stěn a usmívala se tak šelmovsky, že jsem si nemohl odepříti, abych ji neodměnil hubičkou. Vrátiv se večer domů zůstal jsem na prahu své svatyně oslepen státi; v pravém slova smyslu oslepen, všechno se kolem mne třpytilo, a já v prvním okamžiku jsem myslil, že za mé nepřítomnosti odstěhovali ke mně kuchyň. Znenáhla poznával jsem své starožitniny. Se všech mých bronzů jest patina násilím seškrábána, kov vycíděn a vyleštěn; s popelnic jest sedřen tuhový nátěr, popel vysypán a všechny nádoby jsou vydrhnuty, — většina ovšem vzala při tom za své. Zpit hněvem způsobil jsem hroznou scénu. Nepamatuji se na všechno; vím toliko, že viděl jsem ji na útěku před mým vztekem, matku naříkající a otce na mne rozlíceného. Nemám více domova.“

„V těch koncích snad nejsi,“ zvolal jsem uleknut.

„Jsem. V celém chaosu, který mi víří hlavou, obráží se určitě jediná myšlénka. Jsem svoboden. Včera ještě hověl jsem sobě beze studu v dětských plenkách, dnes byly se mne strženy; nepoložím se do nich více, nemohu.“

„Mne sice těší, že nalezl jsi konečně sebe samého, leč neodporučuju ti náhlé skoky. Na splašeném koni můžeš sraziti vaz, ale nenaučíš se jezditi a ty se musíš teprvé učiti. Máš snadnou hru. Jako dnešní událost chová v sobě pro tebe veliký význam, tak pro tvoji rodinu jest pouhou malicherností, kterou snadno odčiníš zmírněním se. Emancipuj se zvolna až do úplného osvobození —“

„Jak ale vydržím vedle ní, vedle té, kterou jsem do té chvíle považoval za svou nevěstu!“ rozkřikl se Jaroslav. „Nenávidím ji. Mne poutal k ní slepý zvyk, vůle rodičů. Vyrostla se mnou jako strážce mé nicoty. Setřásl jsem ji a nedopustím již, aby mne znovu spoutala.“

„Gratuluju. Respektuj v ní na dále svoji sestřenici. Než dojde k provedení úmyslu tvých rodičů, kterým nesmíš bráti za zlé, že bohatou partií kus tvého pozemského štěstí chtějí založiti, budeš svoboden a pak jednej po svém.“

Jaroslav se znenáhla utišil. Zamlklý loudal se podle mne nevěnuje valné pozornosti neunavnému proudu mé řeči, do které jsem zahrnul všechno, co se mi na mysl namanulo. Za půl hodiny jevil se na příteli uspokojivý účinek mé řečnické douche; horečka byla rozehnána.

Líčil jsem jemu právě mládí a půvaby Stephensonovy „Rockety“, pramáti všech lokomotiv, když přerval mé povídání přítel náhlou otázkou, jež mému namahání pojednou konec učinila.

„Nádraží pokrývá toliko část bývalého hřbitova?“ ptal se hledě pátravě kolem sebe.

„Tak jest. Hřbitovní zeď šla po mezích nynější pastviny.“

„Dobrá. Budu zde hledati.“

Pomyšlení na přítele nedalo mi dlouho spáti a ráno přinesl jsem si do kanceláře bolení hlavy spolu s nepříjemnou mdlobou. Nechtělo se mi do práce. Maje v úmyslu osvěžiti se čerstvým vzduchem, otevřel jsem okno, a můj zrak těkající mdle po krajině spočinul na dvou mužích.

Starší v dělnických šatech pracoval v odměřeném tempu motykou a byl již po pás v zemi zakopán; mladší, městský švihák, přecházel kolem jámy, nahlížel do ní a prohodil chvílemi slovo, kteréž dělníku bylo vítanou pohnutkou k založení motyky a opření loktů o ni.

Poznal jsem Jaroslava; již jsem se chystal zavolati na něho, když vyrušilo mne protivné skřípání, ozývající se od protějšího kostela; dvířka vedoucí na věž se otevřela a jimi vykročil ven stařec, který dvéře opět přirazil a kvičící zámek pozorně zavřel. Stařec byl suchý, poněkud shrbený šedesátník s velice zajímavým a sympatickým obličejem. Pod širokým a vysokým čelem svítil pár bystrých duchaplných očí, zastíněných bílým hustým obočím, jež stýkalo se nad silným avšak pravidelným nosem; ústa starcova byla malá, rty úzké a jemně mode-

lované, brada silná, rázovitá a po hladkých, vyholených tvářích splývaly mu bílé licousy. Ohlížel jsem se maní po lokaji, kráčejícím uctivě za starým dvořeníném; podle typické tváře musil jsem ho na první pohled vzdor chudobnému šatu považovati za rozeného diplomata z modré krve.

Zaměřil přímo k Jaroslavovi a mou hlavou šlehla myšlénka.

„Jistě že Jaroslav zase ve své archeologické naivitě porušuje něčí držbu!“

Běžel jsem příteli na pomoc, opatřiv prvé svou hlavu prýmkovanou čepicí, jež na venku dodává argumentům z pravidla náležité přesvědčivosti.

„Kdo jste, mladý pane?“ promluvil zvučným hlasem stařec, hledě příteli zostra do očí.

„Jaroslav Aksamít.“

„Neznám. Mé jméno jest Pavel Zoubek a mne byste měl znáti, pane Aksamíte.“

„Nevím z jakých příčin —“ koktal udivený Jaroslav.

„Poněvadž jste mým hostem,“ odvětil stařec přísně. „Mým nezvaným hostem, pane. Kdy jsem vám dovolil používati mé pastviny?“

„Pastvina jest obecní —“

„Ale v mém užívání, pane,“ rozkřikl se hněvivě starý Zoubek.

„Snad si opatřil pan Aksamít povolení od obce,“ vmísil jsem se do hovoru.

Stařec mne přeměřil panským pohledem; patrně mu moje čepice neimponovala.

„Adam Zero, kasír ze stanice,“ hlásil jsem se zdvořile.

„Těší mne,“ uklonil se Zoubek přívětivým způsobem.

„Požádal jsem dnes ráno purkmistra o svolení,“ pravil Jaroslav, „a dostalo se mi ho bez podmínky. O vás, pane Zoubku, se purkmistr nezmínil. Buďte však ubezpečen, že rád vám dám náhradu za všechny škody, které vám způsobím.“

„Pan purkmistr svolil,“ opakoval starý muž s polo sarkastickým, polo trpkým úsměvem a hledě na mne. „Nu ovšem, — kdož si váží starého Zoubka, — vždyť ten Zoubek jest pouhým hlásným u sv. Martina, člověkem v důstojenství obecního slouhy!“

„Náhradu si račte podržeti,“ pokračoval suše, obrátiv se k příteli. „Neužívám pastviny, můžete ji obrátiti na ruby. Ale s mým svolením pane, které vám teprv nyní udílím. Mně neběží o to, abych na vás vydělal, nýbrž abyste vy se mnou jednal slušně.“

V celém chování se starcově bylo tolik sebevědomí a noblesy, že vzdor přítelově rozpačité tváři a směšnosti výstupu, který se přede mnou odehrával, nebylo možno se usmáti.

„Co kopete?“ ptal se hlásný mírněji, jsa nepochybně s účinkem svých slov spokojen.

„Starožitniny.“

„Hm!“ Hlásný se zamyslil.

„Pracoval jste také v archivech?“ tázal se opět za chvíli Jaroslava.

„Viděl jsem některé, leč neprobral jsem žádný.“

„Hm!“ Stařec pozdraviv nás oba vrátil se na věž.

Přítel provrtal pastvinu šachtami, z nichž některé hnal do hloubky až pěti metrů. Výsledek ho zklamal; přesvědčil se, že pohanské žároviště nalézá se pod tou částí zrušeného hřbitova, již zaujímá nyní nádraží.

Za to však vytěžil Jaroslav z jedné jámy starožitné kapesní hodiny, tak zvané vejce norimberské. Stroj byl zašlý avšak neporušený; pouzdro ovšem velice utrpělo rezí, která ozdobné vypuklé ornamentování úplně zmařila. Toliko na jednom místě pouzdra nalézala se jakási vyvýšenina, pokrytá vrstvou pevně přilehlé země, zbarvené zeleným oxydem; přiměv Jaroslava k tomu, aby hrbol opatrně očistil, stal jsem se původcem objevení, které přítele velice zajímalo. Odkryl smaltovou desku, obsahující dosti zřetelný červený štít, v němž na zeleném pahorku seděla bílá hrdlička se šípem v prostřeleném hrdle; na štítu spočívala přílba s dvěma pštrosími pery, mezi nimiž se vznášela žlutá hvězda a pod znakem byl monogram „M. D. z T. 1615.“

Dva dny po tomto nálezu přiběhl ke mně Jaroslav u velikém pohnutí.

„Musíš jíti se mnou na podívanou. Právě jsme dobyli ze země náhrobek, jehož krásou a tklivostí jsem zmámen.“

Vedl mne pod věž kostela; na pokraji čerstvého důlu ležela deska z červeného mramoru, na níž byl vytesán relief, provedený rukou umělce, jenž vysoko stál nad obyčejnými kameníky, kteří ve středověku náhrobní kameny hluchými figurami pokrývali.

Na desce ležící před námi byla zobrazena v profilu dívka, klečící na polštáři s rukama sepjatýma a s tváří vzhůru pozdviženou. Obrysy celé postavy, jakož i držení těla jímaly něžnou graciosností, jež vrcholila v kráse hlavy a mladistvý, půvabný obličej dívky zářil vroucím zanícením, úchvatným svou nelíčenou hluboko procítěnou silou. U nohou dokonale zachované dívky byl erb, k nerozeznání však setřený, a nad ní se vznášela stužka, na níž se čtlo: „Dusse gegj wiecznie przed trunem Božjm se raduge s angely.“ Nejvíce porouchán byl okraj kamene, na němž ve dvou souběžných pásmech se linuly frakturové nápisy. Po pečlivém očistění kamene přečtli jsme s velkým namaháním na zevním pásmu: „Letha . . . uie 1598 . . . . cztwrtek po . . . tym Wacl . . . w letech 18 usnula gest w Panu Urozena Pan . . a sleczna Elisska dcera Uroz ° pana Jana De . . . . lina z Tu . . . . . sstayna a tuto tielo gegj s placzem položeno gest.“ Vnitřním pásmem šel nápis: „ . . . . a my patrzme na gegj smrt buďto živi nebo umjragjce wždycky Panie gsme . . . . . nam dnes a zegtra tobie.“

Hleděli jsme dlouho na pomník dávno zhaslého života luzné dívky, dojati krásou její podoby a prostou tklivostí naivních starožitných legend.

Byl jsem první, který chopil se slova.

„Požádej patronát, aby zazdil kámen do stěny kostela a zřídil před ním na ochranu mříž.“

„Ano,“ svědčil přítel z dumání procitující. „Nejprvé musím ukrýti náhrobek před škůdci. Kde jen!“

„Tam pod nádražím jest bouda z časů stavby, nikdo jí nepoužívá a mohu ti opatřiti klíč.“

Jaroslav, povzbuzen svými výsledky, kutal kolem nádraží dále, obíraje se stále pilněji starožitnictvím, v němž opustil těkavý diletantism a jal se studovati systematicky, vědeckým způsobem. Nabývaje širších a opravdovějších styků s muži přísné vědy, získal sám ve

svých očích, a soustředěním své činnosti v jeden směr pojistil si duševní klid i rozhodnost své vůle. Očekával jsem potěšitelný a příjemný postup emancipace Jaroslavovy z tísnivých, ponižujících poměrů.

Měl jsem také za to, že u Aksamítů se v úsudku o mém příteli polepšili; otec pronášíval jak obyčejně různé úsměšky, táhnoucí se k zálibě synově, avšak takovým způsobem, jako bohatý sedlák mluví o výstřednostech svých dětí. Matka mu posílávala na stanici oběd, na němž si mezi polední přestávkou práce v mé společnosti pochutnával.

Jedenkráte v poledne mi Jaroslav příliš dlouho nešel. Přesvědčiv se, že polévka jest již na dobro vystydlá a pivo vlahé, vypravil jsem se na obhlídku okolí.

Byl tichý polední čas; všude v okolí bylo mrtvo, větříček se nepohnul a na krajině spočívala nálada dřímoty.

Po Jaroslavovi nebylo nikde stopy a mému volání odpovídala toliko vzdálená ozvěna. Již jsem se vracel mrzut a znepokojen, když spozoroval jsem, že kdosi odpočívá ve stínu křoví nedaleko od kostela. Přistoupiv blíže poznal jsem svého přítele.

Ležel naznak s rukama pod hlavou skříženýma, jeho tváře planuly zimničným ruměncem a široce rozevřené oči upíraly se neodvratně do výšky na věž.

„Jsi churav, Jaroslave?“ oslovil jsem ho skláněje se k němu.

Trhnul sebou, pohledl na mne jako zmámený a vzchopiv se přejel si rukou čelo.

„Divný sen,“ šeptal a položil se zase.

„Neslyšel jsi mne volati?“

„Ne,“ odpovídal přítel nevrle. „Snad jsem spal, — nevím co se dělo se mnou. Prosím tě, podívej se dobře vzhůru na věž.“

Přehlédl jsem pozorně věž, píď za pídí od špice kříže až dolů k zemi.

„Nevidím nic nového neb zvláštního. Na římse pod nejvyšším oknem se vrtí čtyři — pět holubů — toť všechno.“

„Podívej se ještě jednou bystře nahoru, — nevidíš nic jiného než holuby?“

„Nic. Zdálo se ti něco. Vstaň a cestou mi vypravuj.“

Jaroslav se zvolna vzchopil a ohlížeje se chvílemi pátravě na věž kráčel se mnou ke stanici.

„Mně schází k doplnění okruhu mých ideí až posud žena ve způsobě přímého konkretního poměru ke mně,“ pravil. „Její místo zaujímají výtvory fantasie, měnivé a vzdušné jako mlha při ranních červáncích. Mám již bohatě a pestře oživený eden svých hurisek. Vždyť jsi viděl jednu, pravěkou slovanskou dceru knížecí, — ach, nesměj se mi, Tonička byla prostě hmotou, na níž se skrystalisoval skvoucí přízrak mých snů.“

„Můj zlatý Jaroslave, ty tropíš nebezpečnou hru. Spěchaje za svými sbásněnými ženami vzdaluješ se daleko od živoucích —“

„Nevyrušuj mne. Od nalezení náhrobku neznámé Elišky holduji novému ideálu. Moje cítění a myšlení zmocnilo se jí s takovou vroucí silou, že jsem ji vzkřísil. Ona žije, duch její jest nerozlučný ode mne, slyším a vidím stále ji. Znám všechny půvaby její lidské podoby, jako znám naskrz tebe. Eliška má dětské hebounké ručinky, myslil jsem na ně a toužil jsem, aby mi pohladila něžně rozpálené skráně, když unaven položil jsem se tam do stínu. Byla všude, kamkoli jsem pohlédl; nakukovala šelmovsky skrze listí křoviny, klonila se nade mnou s nebe a vznášela se v družině bílých holubů, letících nade mnou. Holubi usedli na římsu pod oknem věže a ji, Elišku, spatřil jsem mezi nimi tak živě a zřetelně, jako ještě nikdy. Usmívala se na holuby s okna, hladila je a sypala jim zrní.“

„Jak vyhlíží?“

„Vždyť znáš její andělskou hlavinku z náhrobku. Ach — ovšem mimo vřelý půvab svěží barvy živoucí bytosti. Mysli si ji plasticky před očima, vlasy hebké světlezlaté, pleť bílou s průsvitným nádechem, oči safírově modré a rtíky purpurové — nu?“

„Vím dosti. Tuším, že má hlásný dceru, kteráž ti bezděčně posloužila za hmotu, jíž obetkala tvoje podrážděná fantasie půvaby svého nejnovějšího přeludu.“

„Mýlíš se. Nemůžeš ovšem za svoji krátkozrakost, tvůj duch prostě není způsobilý k styku s nadpozemskými bytostmi. Však prchla před tebou; zmizela mi s očí při prvním slově, kterým jsi přerval harmonii kouzla, jež od ní ke mně zářilo.“

Neodpovídal jsem; vřelo ve mně pohoršení a nebyl bych se zdržel příkrých slov, jež by kruh samotářského blouznění přítelova mně nepřístupným byla učinila.

Jal jsem se horlivě pátrati, abych zvěděl vše možné o hlásném u sv. Martina. Za krátko mohl jsem Jaroslava dobře zpraviti.

„Poslyš, — hlásný má dceru.“

„Možná.“

„Mezi sedmnácti a dvacíti lety, hezkou blondýnu.“

Jaroslav pohlédl na mne ostře, jako bych s ním tropil šašky.

„Povím ti všechno dosti obšírně,“ pokračoval jsem klidně. „Starý Zoubek jest hlásným u sv. Martina již přes třicet let. Býval sekerníkem, unesl z některého mlýna dceru a z lásky zanechav potulného života usadil se zde; živil se spravováním a vyráběním různých strojů a poněvadž se jal provozovati také hodinářství na svou ruku, dali ho na věž. Nahoře žije jako poustevník; všechen jeho styk se světem pod věží prostředkuje stará jeho sestra, němá jako ryba. Hned po smrti své první ženy, po níž nebylo dětí, se oženil a když i druhou ženu spolu s děckem pohřbil, pojal, jsa k padesáti rokům stár, třetí ženu, která mu před pěti roky také umřela. V Levíně jest známo, že krátce po svatbě hlásného s třetí ženou bylo křtěno dítě Alžběta, dcera Pavla Zoubka; má se za to, že Alžběta žije, poněvadž někteří lidé někdy při mši vídají rusovlasou, hezkou dívku na kůru v přítmí kouta, z něhož jsou raženy dveře do věže; jak tiše dívka přichází, rovněž tak tiše zmizí. Starý Zoubek provozuje hodinářství, kteréž prý mu vynáší nesmírné peníze; mluví se o tisících do roka. Nikdo však neví nic určitého, poněvadž Zoubek empiricky se zdokonaliv přestal pracovati pro místní potřebu a zhotovuje drahocenné, umělé hodiny i různé stroje pro luxus kavalírů. Díla jeho jdou prý daleko. Levínští se domnívají, že hlásný své výrobky a peníze někam zaváží; ztratí prý se někdy na den, na dva dny.“

„Prosím tě, nač jsi se sbíráním těchto dát namáhal?“ usmál se přítel.

„Abys věděl, s kým budeš na věži jednati. Soudím, že se přec podíváš nahoru a svému ideálu upřímně do očí?“

Jaroslav jevil tak málo chuti, jako činíváme, když chceme zachrániti něžnost svých snů před zaniknutím ve všední pravdě skutečnosti.

„Svědomitost archeologická na tobě nežádá, abys nalezené norimberské vejce nechal státi. Naopak, chod stroje zvýší jeho zajímavost. Je-li hlásný vskutku obratný hodinář, pak ti spraví hodinky dobře a rád, poněvadž ho poznání starožitné konstrukce strojové bude baviti.“

„Vyprovodíš mne?“ tázal se přítel po krátkém rozmýšlení.

„Chtěl jsem se ti sám nabídnouti jako tvoje spolehlivá, vždy hotová salva guardia.“

Po dlouhém zvonění zavlál nad námi v třetím poschodí věže strakatý šátek, z něhož shlížela ohyzdná tvář baby. Přišouravši se dolů otevřela a pustila se s námi do dlouhého vyjednávání; chtěla mermomocí hodinky sama bratrovi donésti. Dlouhou řadou důvodů jsme ji museli přesvědčiti, že jest nezbytně nutno, abychom s hlásným osobně promluvili; bručíc a nedůvěřivě se po nás ohlížejíc couvla konečně a pustila nás na schody. Zavřevši opětně šla za námi.

Stoupání po úzkých, vyšlapaných stupních bylo velice obtížné; schody točily se šroubovitě okolo kamenného dříku, jsouce vtěsnány do koutka věže, jejíž přízemek a první poschodí byly spojeny s lodí chrámovou. Vystoupivše do druhého poschodí musili jsme se zastaviti; pokoušela se o nás závrať a před očima se nám dělaly mžitky. Byli jsme na výši kůru v prostranné kobce, po jejíž koutech ležely trosky starých nástrojů hudebních, ozářené mdlým světlem, vnikajícím okny uzounkými jako střílny; v jednom koutě byly malé železné dvéře, na něž jsem přítele upozornil. Oddechnuvše si stoupali jsme dále. Ve třetím poschodí vítalo nás slunce, svítící do předsíňky, z níž se vcházelo do otevřené komory, která patrně sloužila za byt naší průvodkyni. Nad komorou minuli jsme stroj hodinový, jehož monotonní chod vyluzoval dunivé zvuky, v starých zdech příšerně se obrážející, a konečně octli jsme se v pátém poschodí mezi zvony a mohutným trámovím. Zde přestávaly točité kamenné schody a výše skrze dřevěný strop nad námi do šestého poschodí a do báně věže vedly strmé žebříky. Sestra hlásného vedla nás kolem zvonů do pozadí.

Vstoupili jsme za prkené pažení do malounkého prostoru, v němž bylo místa právě toliko pro dvě židle, stoleček a ozdobné železné točité schody moderní práce.

„Pavle!“ volala stařena nahoru a zaslechnuvši šramot kroků nad námi opustila nás.

„Pan Zoubek nás uvítá ve své antichambre,“ podotkl jsem chtěje povyraziti přítele, hledícího jako u vyjevení.

Otvorem ve stropě sestoupil náš známý z pastviny. Vyslechl klidně naši žádost, neodpověděv vzal norimberské vejce do rukou, otevřel je a prohlížel stroj. Byli jsme poněkud zklamáni vidouce, že starci nejsou dvě stě a šedesátileté hodinky žádnou vzácností.

„Za týden vám je pošlu spravené na stanici,“ prohodil, zavíraje pouzdro.

Vůči chladně odmítavému jednání hlásného nedostávalo se nám té smělosti, abychom déle otáleli; měli jsme se k odchodu.

Náhle však stařec učinil dva kroky k oknu a zdvihnuv rychle hodinky proti světlu, upřel své oči na smaltový znak, pouzdro zdobící.

„Vy pravíte, že hodinky jste nalezl dole v zemi?“ tázal se pohnutým hlasem přítele, bledě na něho pronikavě.

„Tak jest “

„Věřím vám. — Pravíte, že se zabýváte starožitnictvím. Víte, čí to erb na pouzdru?“

„Až posud nenalezl jsem k němu klíč v žádném díle heraldickém,“ odvětil Jaroslav.

Stařec přemítal chvilku, podíval se pak zkrátka na nás a pravil velitelsky: „Pojďte!“ (Pokračování.)

Kněžna Kateřina Romanovna Dašková.

List z dějin společenského a státního života na Rusi. Napsal *Edvard Jelínek.*

Historie nynějšího Ruska počíná dobou Petra Velikého. Ohromné reformy železného cáře rozpoltily rázem dějiny ruské na dobu starou — zavrženou, a dobu novou — všemi způsoby velebenou. Marně bychom hledali podobný přechod u jiných národů evropských. Co jinde pěstěno způsobem větším dílem přirozeným, po mnohá století, to snažil se Petr bez ohledu na vše ostatní čarovným prutem neobmezené vůle téměř přes noc stvořiti. Ačkoliv jsme nuceni žasnouti nad povrchním zdarem, s jakým se setkaly báječné reformy Petrovy, přece přicházíme po bedlivějším pozorování méně lichotivé skutečnosti k přesvědčení, že celá tehdejší ruská reformace podobna jest toliko slabé omítce, za níž se skrývá všemi těmi snahami nedotknutá massa národního i říšského života. Omítka byla omítkou — ale massa surová, nedotknutá žila, tvořila dějiny a působila vlivem svým na památné události nedávné ruské minulosti.

Byly v Rusku osobnosti, kteréž s celou říší i s celým tím mnohomilionovým národem si pohrávaly jako s dětským míčem, byly osobnosti, jichž svrchovaný vliv drtil, lámal a pokořoval mínění statisíců, a byly i osobnosti, kteréž bez žezla v ruce carskou věru vládu prováděly. Vystřídání ruského trůnu v předešlém století dělo se v temnotách nočních, a dříve než zaznívaly nové fanfáry korunovační, zněl úskočný třesk zbraní. Toliko veliké převahy jedněch stran nad druhými zamezily úplný nelad státního i společenského života. Jediný paprsek světla, puštěný do ruchu tohoto v každém ohledu pozoruhodného života stačí, aby zrakům našim zjevila se celá spousta — zvláštností!

Z veliké směsice nejrozličnějších životů a snah

oněch památných dob hodláme obrátiti pozornost laskavých čtenářů toliko na život — jediné ženy!

Kdybychom chtěli posvětiti tyto skromné řádky Rusce ideální, tož volili bychom zajisté život nešťastné kněžny Natalie Borisovny Dolgorukové († 1771.), leč sám Jilovajskij tvrdí ve své všeobecně pochválené historii Ruska, že žena tato patřila k vzácným výminkám. Nešťastná Natalie Borisovna nebyla dítětem svého věku, její život málo měl společného s dobou, jíž jsme se dotkli.

Avšak věrnějším obrazem současných poměrů, pravdivějším dítětem své doby, byla pověstná kněžna Kateřina Romanovna Dašková!

Její život jest úzce spojen s životem tehdejšího Ruska, v jejím životě najíti lze stopy téměř všeho, co se tou dobou na Rusi dělo, a snadno lze si tudíž pomysliti, že z vypravování o kněžně Daškové čerpati můžeme názory, mající význam ne osobní, ale všeobecný. Jmenovaný již Jilovajskij tvrdí, že ruské ženy vyšší společnosti vůbec (z doby popetrovské) vynikaly velikou lehkostí mravů.

Jakož pak ruský dějepisec z tohoto výroku kněžnu Daškovou nevyloučil, vychází na jevo, že osobnost její nelišila se od všeobecnosti — leda že přestihla všecko to, čím se souvěká vyšší společnost ženská na Rusi vyznamenala.

Vypravování o kněžně Daškové, jejíž jmeno zvučně znělo v celé Evropě a nejednu chvalořeč francouzských filosofů vyvolalo, zavádí čtenáře do ruchu velice pestrého.

Tu skvostný dvůr carský s brillanty a diamanty, pln milosti a nemilosti, střídá se s neúhlednou vesnicí odlehlého okruží moskevského, imponující vysokomyslnost střídá se s nepochopitelnou špinavostí, výše a úpadek, pak intrika, lstivost, chtivost, bezcitnost, a přece ve všem nepopíratelná duchaplnost!

„Přese všecky necnosti stala se kněžna Dašková díky své duchaplnosti nejvýznamnější ženou Ruska!“ volají jedni životopisci, kdežto druzí stejného jsouce smýšlení dodávají: „Kněžna Dašková ničím se neliší od nejznamenitějších a nejnadanějších mužů — leda ženskostí.“ Avšak i tuto námitku současník tehdejší, Diderot, neuznává, tvrdě, že kněžna Dašková ženou ani — nebyla.

Vtipný to věru výrok, s nímž namnoze lze úplně souhlasiti, uvážíme-li, že život znamenité kněžny téměř ničím „ženským“ se neosvědčil.

Zpráv o životě a působení kněžny Daškové máme v literatuře ruské i v literaturách cizích veliké množství, avšak nejzajímavější, ač ne vždy stejně spolehlivý pramen zůstavila ona sama ve svých památných zápiskách, kteréž, mimochodem řečeno, již samy o sobě daly podnět k obšírným úvahám a kritickým rozborům.

Díky těmto kritickým rozborům lze z řečených zápisek míti daleko větší užitek, než by jinak možno bylo, neboť ruští dějepisci již před mnohými lety na jisto postavili, že kněžna Dašková ničím ve svých zápiskách nešetřila, co by slávu její zvýšilo a nechvalné, namnoze kalné její skutky v plné míře omluvilo. Již v těchto zápiskách, jinak velice vzácných co důležitý pramen, z nichž čerpati lze zprávy o vládě i době Petra III. a Kateřiny II., docházíme k pevnému přesvědčení, že kněžna Dašková náležela k nejobratnějším ženám svého věku. I ta lež a lesť, kteráž v nich složena, zjevně k tomu nasvědčuje. Majíce na zřeteli o přednostech a vadách řečených zápisek ještě nížeji promluviti, znamenáme, že poprvé vyšly tiskem v Londýně r. 1840 v jazyku anglickém, v kterémž též jazyku původně sepsány byly. Když totiž vzdělaná anglická slečna Wilmotová, později paní Bradfordová, okolo roku 1803 ve společnosti ruské kněžny bývala, tak si její přízeň získala, že i zápisky od ní obdržela. Takovým způsobem dostaly se do Anglie, kdež teprv po uplynutí mnoha let veřejnosti odevzdány byly: Memoirs of the Princess Daschkow, lady of honour to Catharine II. Written by herself, comprizing lettres of the empress and other correspondance. Edited by W. Bradford. London 1840.

Zápisky tyto učinily v celé Evropě mnoho hluku a byly ihned buď celé neb v úryvcích v rozličných jazycích vydány. O vydání ruské postaral se Hercen, avšak až do té chvíle nepřipustila ruská censura pozoruhodný tento spis přes hranice ruské říše. —

Kněžna Kateřina Romanovna Dašková narodila se 17. března roku 1743.*) Byla dcerou Romana Illariona hr. Voroncova, kterýž rod v dějinách ruských k nejpřednějším patří a mnohou památnou stopu v důležitých událostech vlasti zanechal.

Kateřina Romanovna dávala již v útlém svém mládí neobyčejnou bystrost ducha a vnímavost ku věcem vyšším na jevo, i ačkoliv se v domácnosti Voroncovů — jak sama připomíná — o hlubší vzdělání a ušlechtění citů velmi málo dbalo, dospěla přece vlivem šťastných okolností neobyčejně rychle ku značnému rozvoji duševnímu. Vyrůstala totiž pod dozorem strýce, ruského kancléře Michala hr. Voroncova, jenž náležitě uměl pěstiti nadání a vlohy mladé kněžny.**) Již jako děcko učila se čtyrem jazykům — francouzsky uměla sběhle a vlašské „hodiny“ jí udílel jakýsi státní „sovětnik“ (a counsillor of state). V tanci činila prý výtečné pokroky a též o kreslení měla již ponětí.

V třináctém roce svého věku, tedy v mládí ještě útlém, seznámila se s životem dvorním stavši se „frejlinoju pri dvorě“, kteréž však hodnosti pro chorobu brzy se zas vzdáti musela.

Vzdálena tím způsobem od hluku dvorního trávila část mladých svých let o samotě, kde se čtením a „rozjímáním“ vzdělávala; Bayle, Montesquieu, Boileau, Voltaire a francouzští encyklopedisté vůbec stali se jejími miláčky, v jichž nauce nyní i později náružívě si libovala. Z návštěv duchaplných cizozemců, vyslanců, literátů a učenců, kteří v domě strýce Voroncova se shromažďovali, kořistila co nejvíce. Rozmlouvala s nimi, předkládala jim nejrozličnější otázky z oboru státnictví a života jiných národů, při čemž i nepomíjela zkoušeti se ve vlastních náhledech. Nemenší zálibu chovala hned

*) Tak jest na určito postaveno ruskými dějepisci, z čehož vychází na jevo, že kněžna D. sama nevěděla, kdy se narodila, neboť chybně udala ve svých vlastních zápiskách rok jiný.

**) Michal hr. Voroncov náležel k nejosvícenějším mužům své doby na Rusi; proslavil se jako státník za Kateřiny II., v jejíchž úspěších měl značný podíl. Hr. M. Voroncov byl též vřelým přítelem Lomonosova.

z mládí k starým i „novým" státním listinám, jichž ovšem u strýce-kancléře povždy dosti bylo. Za takových poměrů zdokonalovala se pro své příští státnické povolání velmi vhodně.

Bohaté vědomosti její rozmnožilo též čtení. Sama o sobě praví, že „málo bylo v kněhkupectvích moskevských kněh, jež by nebyla přečtla."

„Mohu s určitostí říci, že v tu dobu (když přesídlila do Moskvy), kromě veliké kněžny*) a mne, nebylo v celé ruské říši dvou ženštin, kteréž by se alespoň trochu zaměstnávaly čtením vážných knih. Tato okolnost byla základem naší vzájemné náklonnosti."

Z toho patrno, že na vzdělání a celý duševní život kněžny Daškové působila literatura zejmena francouzská. Idey francouzských encyklopedistů staly se modním předmětem vyšší společnosti ruské, kteráž stržena do víru jejich zabředla do škodlivé namnoze krajnosti. Sama Kateřina II. byla nadšenou velebitelkou filosofické nauky francouzské, a jak i kněžna Dašková tomuto směru holdovala, patrno z korrespondence, kterou vedla mezi lety 1763—1777 s Voltairem.

Když bylo kněžně 15 let, provdala se za Michala Ivana Daškova, jenž k ní prý něžnou choval lásku. Avšak štěstí manželské netrvalo dlouho, neboť nežli uplynuly tři roky zemřel, zanechav vdovu a rodinu.

Tím končí se květ památného života kněžny Daškové. Od onoho okamžiku, kdy ovdověla, počala působiti a rozvíjeti svou činnost co žena v nejobsáhlejším smyslu toho slova samostatná.

*) Veliká kněžna — později Kateřina II.

Její jmeno zaznělo jasným zvukem v dějinách, její osobnost stala se účastna v nejzávažnějších událostech státních! Po celý život svůj snažila se po jediném cíli: ukojiti totiž nesmírnou svoji ctižádost!

Kdyby šlo jen o pouhou črtu biografickou, stačilo by několik slov. Měla nejčinnější úděl v nepokojích roku 1762 a byla nejhorlivější pomocnicí Kateřiny II. v oné děsné noci, kdy zavražděn Petr III. a Kateřina vládu nastoupila. Za prokázané služby požívala přízně nové carevny, avšak jen do r. 1770, načež vzdálena ode dvora žila na vsi a v daleké cizině. Roku 1782 získala si na novo carevninu přízeň, byla přerozličně vyznamenána hodnostmi i statky, všímala si činně záležitostí státních, byla ředitelkou vědeckých ústavů a protektorkou spisovatelů, při čemž ale nezapomínala nikdy na intriky, kteréž ji opět v nepřízeň uvrhly.

Skvěla se v slávě, vítězství a triumfu — ale nezemřela s palmou v ruce. Když r. 1796. po smrti Kateřiny nastoupil vládu Pavel, pozbavil kněžnu Daškovou všech hodností a vypověděl ji na statky, v trpké, ale dobré maje paměti, že ona to byla, která s Orlovem přála ženské vládě na úkor zesnulého již otce. Nezapomněl car Pavel, že ředitelka petrohradské Akademie užila své schopnosti r. 1762 též ku samostatnému řízení velikého spiknutí proti cáři a — otci. Tím by bylo možno zakončiti prostou črtu biografickou, leč působnost kněžny Daškové zasluhuje, aby k duševnímu jejímu životu pečlivější pozornost obrácena byla.

(Dokončení.)

Ráj světa.

Novella od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

VI.

Chenier zaklepal na dveře bytu Řehoře Felińského a vstoupil pak do pokoje, ve kterémž nikoho nezastal. Byt nebyl ani příliš prostranný, ani tuze světlý; v krbu plápolal jasný oheň, jehož praskot tím mileji příchozímu zazníval, an dnes pod nebem zataženým vál chladný vítr.

Mladý malíř stanuv u dveří rozhlížel se kolem. Nábytek i ozdoby, jmenovitě nade krbem, upomínaly na minulý věk. Nic tu novotou se lesknoucího, vše jevilo stáří již dosti ctihodné, vyjma klavír v rohu stojící, a bylo ovanuto onou poesií, která v bytech, živě minulá pokolení na mysl uvádějící, nás dojímá. Ale kdo sem vstoupil, nepocítil ani dost málo tklivé elegičnosti, která nás v takových bytech bezděky napadá; v tomto tichém pokoji, plném klidu a útulnosti, musilo každému býti volno a utěšeno jako v hnízdečku.

Chenier nikoho tu nezastav pohlédnul v pravo ku dveřím, zacloněným tmavorudou koltrou, spadající v pěkných záhybech na podlahu temně leštěnou.

V tom se uprostřed pootevřela a tam kmitla se utěšená hlavička sličného, kadeřavého chlapce, jenž bystrým, živým okem ku dveřím pohlednuv a Cheniera spatřiv ihned zmizel. Obrázek ten malíře mile dojal, ještě pak více zvučný, libý chlapcův hlásek, jenž za koltrou nyní se ozval oznamuje, že někdo přišel.

Ihned na to zaznělo z druhého pokojíka hlasné zavolání: „Račte, prosím, dále vstoupiti."

Chenier poznal hlas Felińského. Učiniv po jeho pozvání spatřil starého pána, an sedí ve květovaném, staromódním županu v pohodlném křesle. Levou nohu měl teplým šátkem ovinutou a na stoličce podepřenou.

Jinak vypadal dobře a zdravě jako onehdy v Schönbrunnské zahradě. Vítal vesele mladého souseda, prose ho zároveň, aby prominul, že nemůže vstáti a patřičně ho přivítati.

„Mění se čas a stará rána bolí nad obyčej silně — takže nemohu pohodlně vykročiti —"

Chenier se omlouval. Feliński ho však ujišťoval, že příchodu jeho je velmi povděčen, a že na bolesť již se menšící u přítomnosti jeho úplně zapomene.

„Vy jste tedy také bojoval?" podivil se upřímně malíř.

Feliński usmáv se pravil:

„Tu ránu utržil jsem u Maciejowic."

„Ach, vy jste pane s Kosciuszkem bojoval?" zvolal nadšeně Chenier.

„Tak jest. Znám dobře toho hrdinu —“

Chenier stiskl starému muži ruku.

„Miluju Poláky a cítím s vámi. Kéž byste se od kongressu dočkali toho, proč jste u Maciejowic a jinde nadarmo krváceli.“

Felińského oči se zakalily. Neřekl více než: „Dej to bůh“ a potřásl oběma rukama ruku mladého malíře.

„Mohu již knihu odnésti?“ ozval se náhle libozvučný hlásek sličného chlapečka, jenž upřeně hledě na hosta opodál tiše stál.

„Ach ano, byl bych na tebe zapomněl. Zavři knihu a chceš-li, zahrej sobě v druhém pokoji —“ mluvil Feliński laskavě a přitom chlapce k sobě přitáhna hladil jeho kučery.

„To je Kornelek, můj vnuk, po starší nebožce dceři,“ pravil k Chenierovi. „Nuž tak si jdi, Kornelku.“

A chlapec vyňav z malého stolku škatulku, plnou olověného vojska, odkvapil do druhého pokoje.

„Je vám asi velmi povděčen,“ usmál se Feliński. „Ukrátilť jste mu hodinu. Rád sice se učí, ale svou armádu má ještě radší.“

„A dědečkovo vypravování asi nejradší,“ dodal Chenier. „Zajisté mu vypravujete —“

„Oh, až mne to někdy unavuje — ale on nezemdlí. A když pak nad to tam ty šavle sdělám, toť je nejšťastnější.“

Chenier pohledl za pravicí Felińského, ukazující na zadní zeď, na níž nad ložem španělskou stěnou bledozelené barvy zakrytým visely skřížené dvě polské šavle a mohutný palaš jezdecký. „To jsou památky z mých válečných let — ale tu něco pro vás zajímavějšího — račte blíže přihlédnouti —“ a ukázal k oknu, vedle něhož poněkud ve stínu visel nevelký obraz, představující poprsí mladé ženy.

„Prosím, sejměte ho na světlo.“

Chenier tak učinil a neutajil svého překvapení.

Pan Řehoř měl patrně potěšení z toho, že práce ta mladého umělce tak zajímá.

„Krásné dílo!“ zvolal Chenier. „A té dámy! Je-li možná, aby to byla věrná podobizna!“

„Věrná, nikterak nelichotící.“

Chenier opět se zadíval a tak byl zaujat, že mlčel a zapomněl, že již drahná chvíle minula. Hleděl na líbeznou, svěží, mladistvou tvář, na velké oči plné žáru a kouzla, na černé do modra vlasy, jež bledě růžovou stuhou volně přepoutány v nadobyčejné bohatosti a hustotě volně od bělostného čela a od spánků do týla, k ramenoum splývaly.

Volně vystřižené šaty pak, vroubené sněhobílými kraječky, odhalovaly bělostná, plná ňádra nejkrásnějšího tvaru. Když Chenier obraz odkládaje bezděky povzdychl, usmál se pan Řehoř a pravil:

„Teď ovšem už tak nevypadá, ta vznešená, drahá kmotřička mých dcer. Je to hraběnka Žofie Potocká.“

„Jakže?“ a stín přeletl sličnou tvář malířovu. „Matka generála de Witt, kterého si tady všude ukazují?“

„Ano, Žofie Potocká, někdy hraběnka de Witt. Slyšel jste o ní, jak by ne, ale snad také mnoho nepravdivého. Neujdeť žádný lidským, křivdícím řečem, zvláště takový, jehož osudy jsou tak rozmanity a podivny jako osudy paní hraběnky. Tuť snadno mnoho přibásniti; ale, bude-li vám jednou libo, povím vám o ní všecko, tak jak s pravdou se srovnává.“

„Ale hrabě Felix Potocki sloužil carevně ruské proti své vlasti?“ mínil Chenier.

„Je pravda,“ odtušil Feliński a povzdychl. „Je vám, rozumím-li dobře, tedy s podivením, jak já, poněvadž jsem u Maciejowic bojoval, dosáhl jsem té cti —“

„Ano — tedy —“ vyznal se Chenier nepokrytě.

„Tchán můj u Potockých sloužil a zvěčnělé mé Honoratě paní hraběnka velmi přála. I o tom by byla obšírná řeč. — Takový je rozhovor se starcem,“ dodal usmívaje se, „oč slovem zavadí, tu všude vyrojí se mu upomínky jako roj včel, jejichž bzukot jemu příjemně zní, jiným pak je obtížným.“

„Nikoliv, jiným nesou med sladké zábavy a poučení —“

Ještě za chvilku zkušený, starý muž a mladík spolu živě rozmlouvali. Hovor jejich týkal se nejvíce Kosciuszky, na kterého se Chenier s velkým účastenstvím vyptával, i některých událostí z nedávné minulosti Polska. Pak zase zavedl Feliński také řeč na umění zvláště na malířství a Chenier dostal se do proudu.

Bylo mu v tom nevelkém, útulném pokojíku milo a volno, jakoby ode dávna tu býval a jakoby s Felińským dobří staří přátelé byli.

Než v něčem přece zvědavost jeho nebyla ukojena.

Rychle se ohlédnul, když ve vedlejším pokoji dveře klaply. — Čekalť, že vstoupí ta, na kterou byl za hovoru několikráte vzpomněl — než to malý Kornel dveřmi klapnul — a ta, jejíž píseň ho tak nadchnula, kterouž svou muzou nazval, ta neobjevila se, a starý pán ani slovíčkem o ní se nezmínil. —

Když Chenier se měl k odchodu, vstal namahavě Feliński, i ačkoliv host jeho v tom mu bránil, vyprovodil ho až do druhého pokoje. Tam také rozloučil se Kamill s Kornelkem, jehož zlaté kučery se zalíbením pohladil, a malý, smělý generál, stoje nad svou olověnou armádou, pronesl prostomile několik francouzských slov na rozloučenou.

Rozjařen vracel se Chenier do své podkrovní světnice. Těšil se tomu, že seznámil se s opravdovým, celým a rozšafným mužem, jakýchž dosud tak málo byl poznal.

Vracel se z domácnosti klidné a šťastné, o tom byl přesvědčen; těšil se, že ze své nehostné světnice, která nyní teprvé jak náleží pustou a chladnou býti se zdála, častěji sestoupí tam do těch rozmilých pokojů, aby okřál hledě na štěstí rodinné, jehož on byl zbaven.

Když vstoupil na chodbu před svůj byt, uvítaly ho zvuky Kalinových houslí.

Stanuv naslouchal. Ah! Kalina hrál opět vážný, dojemný nápěv té polské, dumavé písně. — Čím to, že ho tak okouzlil? Snad má zvláštní hudební cenu? —

Když Chenier otevřel dveře, přestal Kalina jakoby ufal a chvatně přistoupiv k příteli tázal se:

„Nuže jak, viděl jsi?“

„Viděl, ale ne ji —“

Kalina byl velmi sklamán.

Když pak mu Kamill o návštěvě své stručně pověděl, odměnil se mu toliko slovy:

„Škoda, byl jsem žádostiv, jak ta má zpěvačka vypadá!“ a vzav klobouk měl se kvapně k odchodu dokládaje, že beztoho, čekaje na přítelův návrat, vyučovací hodinu zmeškal. —

* * *

Druhého dne odešel Kalina v poledne a vrátil se teprvé za několik hodin z hudební zkoušky.

Připravovalif při dvoře vzácnou hudební zábavu. Na sedm set hudebníků a zpěváků bylo obstaráno, aby provedli hostům císařovým Händlovo oratorium.

Kalina se nehněval, že tak časté zkoušky byly odbývány. Honorovánať každá velmi slušně a tím důchody mladého varhaníka značně jsou rozmnoženy.

Vrátiv se domů zastal Cheniera před nedokončeným obrazem sedícího.

„Aj Kamille, ten obraz tě věru přikoval! Nepouští tě ani na krok z domu, a venku je tak živo a hlučno!“

„Zase slavnost nějaká, není-li pravda?“ odtušil Chenier.

„Ne jedna, ale kolik. Dnes bude v císařském hradě veliká reduta. Dvanácte tisíc, slyšíš, dvanácte tisíc pozvání bylo rozdáno —“

„A nám ani jedno —“

„Trápí to mého Bruta?“

„Netrápí, ale dosti rád bych se tam podíval. Považ, to bude tváří, postav, skupin, barev, světla, záře — Oh že nejsem aspoň poručíkem u měšťanské gardy! Takový nějaký tkalounkář obleče na se blýsknavou, ošňůrovanou uniformu, a již může směle do hradu, a stráž mu ještě vzdá česť!“ a Chenier se zasmál.

„Haha, kdyby ti tak někdo uniformu půjčil! —“

„Ani toho by třeba nebylo! Což by člověk ve Vídni nekoupil za peníze?! —“

„Ani těch není třeba — Tu máš vstupenku a jeď si!“ a Kalina vyňav z kapsy list podával jej Chenierovi.

„Jak že — ty?! — Kdes ji pořídil?“

„Všichni jsme dnes o zkoušce dostali —“

„A ty bys mně ji obětoval?“

„Jaká oběť? Bez toho bych nešel. — A na to ostatní, tu máš. — Dostali jsme dnes peníze.“

Chenier nechtěl nikterak přijati, ale po nedlouhém zdrahání přece vzal.

„Jen jeď!“ dodal Kalina. „Tobě to prospěje, a pak, těch peněz jsem nečekal, jako bych je našel.“

A nyní pomáhal svému příteli, jenž velmi čile na redutu v císařském hradě se připravoval. Sehnal si na kvap domino, a Kalina obstaral, ne bez velkého namahání povoz. Chenier se pak strojil a přítel mu pomáhaje škádlil ho dost a dost.

Připomínal mu, jak tam bude obcovati s rytíři, hrabaty a knížaty, připomenul mu, že na lesní svůj obrázek tam zapomene, až hraběnky nebo kněžny naň se budou usmívati — Chenier se smál i durdil. Pojednou zaklepáno na dveře a do světnice vstoupila stará služka, tázajíc se po panu Chenierovi, jemuž podala lístek, a oznamovala, že počká na odpověď.

Když mladý malíř přečetl lístek, zarazil se a líce zachmuřil. Pak přešel dvakráte pokojem, ale již usedl a napsal krátkou odpověď.

Služka odešla.

„Co je?“ tázal se Kalina.

„Pozvání — k Felińskému!“

„Je-li možná! To na večer?“

„Zrovna na dnešní večer —“

„A přijal jsi?“

„Starý pán mi oznamuje, že bude míti dnes večer hosta z Polska, jenž z nenadání přijel a zase co nevidět odjede, a jenž by mne velmi zajímal. Proto že mne prosí o česť atd.“

„A ty?“

„Odmítl jsem.“

„Co jsi to učinil!“

„Aj to mluvíš ty, jenž mně opatřil vstupenku, jenž mně obětoval peníze, vystrojil, abych jen se mohl podívati?“

„Já bych raději k Felińskému, kdybych mohl. Tam na redutě břeskná, hlučná hudba, tam dole ve druhém patře čistý hlas slavičí —“

„O nemluv dále, nedráždi mne. Nerad jsem poděkoval, ale na redutu již musím, a půjdu!“

VII.

Nejvyšší hofmistrovský úřad povolil přístup do redut také širšímu, ovšem že vybranému obecenstvu.

Jedna z nejprvnějších a nejskvělejších těchto zábav byla určena na den druhý měsíce října.

Mnoho tisíc pozvání rozdalo se, a dvorní maršálek plesový oznámil, že o této dvorní redutě žádný černý šat nebude povolen, pročež aby pánové buď v uniformách nebo ve barevném dominu se dostavili. — —

Před osmou večer byl Chenier už připraven a čekal na kočár. Konečně přihrčel okolo osmé.

„Půjdu s tebou až k vozu,“ pravil Kalina.

Když přišli do druhého poschodí, zastavili se bezděky před bytem Felińského a naslouchali. Bylo ticho, až pojednou ozval se zvučný smích jako zvonky, tak upřímný a srdečný, že by nejsmutnější člověk slyše ho líce své vyjasnil.

„Toť Kornelek!“ pravil usmívaje se Chenier. „Zajisté mu dědeček něco k smíchu pověděl.“

„Té šťastné rodiny! Aj ty stojíš, váháš. Pojedeš?“

„Ano!“ a již sestupoval dolů a za ním Kalina. Ohlédl se ještě jednou po bytu Felińského, jakoby tam někoho měl spatřit, ale dveře zůstaly zavřeny. —

Dvířka kočárová klapla, Kalina podal ještě příteli svému ruku, v tom již zahrčela kola. Růžový domino ještě jednou ven se nachýlil kyna rukou. — —

Vůz, ve kterém Chenier seděl, jel čím dále tím volněji.

Když dojížděli k hradu, musili, ač byli mezi nejprvnějšími, chvíli čekati; tak bylo všude plno.

Kočár za kočárem v nekonečné řadě tihl ku císařskému hradu, a ulice byla po obou stranách, kde jen místečka bylo, všecka plnička zvědavým lidem, jenž v náramných houfech se tu sešel, aby na hlučný příjezd ku redutě se podíval.

Chenier pohodlně s kočáru všecko pozoroval. Pohlédl ku tmavému nebi a pak zase dolů na ulici, jejíž přečetná světla vrhala mihavou, žlutavou zář na pestré zástupy zvědavých, ani ve strakaté směsici za neustálého šumotu a hluku se tlačili, zmítali, zastavovali, aby se na novo rozproudili.

Konečně před devátou dosáhl svého cíle.

Odevzdav vstupenku vkročil do táhlého, nádherně osvětleného korridoru, vedoucího do malého redutního sálu. Chenier zapomněl, že kráčí prostornou chodbou. Zdálo se mu, že ubírá se velmi vzácným stromořadím: rozkládalyť v pravo, v levo koruny stromů lavřínových, oranžových, mezi nimiž zelenaly se temnější cypříše a myrty.

Vkročil do redutního malého sálu, jenž skupinami palem a jiných cizopásných stromů a křovin podobal se utěšené zahradě. Tu tam v libovonném zášeří tropických těch rostlin metaly nádherné vodotrysky uprostřed bujně kvetoucích květin chladivou, jasnou vodu, jejíž proud míhal se v záři různobarevných světel v korunách stromů a ve vysokých houštinách se míhajících.

Uprostřed té kouzelné zahrady podél stěn se táhnoucí procházeli se hosté, na něž ode stropu přejasné světlo z četných, křišťálových lustrů se proudilo.

Mladého malíře vábily především nevídané, stinné chodby pod štíhlými palmami a mezi tropickým houštím, kdež tak líbezný proudil vzduch, kdež tak lichotně voda šplounala v záři mihavých, ukrytých světel.

Odtud pak rozhlížel se do středu jasně ozářeného, kdež procházely se dámy v bohatých toilettách provázeny jsouce muži v lesklých uniformách, kdež míhaly se nádherné masky a nesčetná domina nejrozmanitějších barev. Jen nic černého tu nespatřil, vše lesklé, pestré, zářící —

Pak pustil se také do proudu a dal se jím unésti, až konečně ocítl se ve vlastním, tanečním sále, kdež teprvé to šumělo, lesklo se a zářilo barvou, světlem, drahokamy, živou i strojenou krásou, až smysly se omamovaly.

Prostorná, veliká síň, druhdy jízdárna, překrásně, uměle vystavená, proměněna nyní ve skvostný chrám bohyně Terpsichory. Bělostný mušelín pokrýval stěny, draperie pak byly z bledě modrého hedvábí a stříbrolesklého gazu. Od vysokého stropu visely blyskotavé lustry, na stěnách zářily zlaté ramenné svícny, na nichž na tisíce hořelo svíček. V záři jejich blýštěly se uniformy důstojníků a diplomatů, plné zlatých a stříbrných šňůr, plné řádů a hvězd; v oslňujícím tom světle mihotaly se bleskně drahocenné šperky nádherně oděných dám i drakokamy, jimiž některé masky teměř byly posety.

Chenier stanuv stranou prohlížel hlavní proud i vedlejší, přečetná skupení. Prohlédnuv místnosti, jejich nádheru a ozdobu, všímal si nyní lidí a hledě na přerozmanité krásky i muže kolem přecházející bavil se výborně studováním a pozorováním jejich tváří i postav.

Tu pojednou zahlaholila sálem hlučná, dlouhá fanfara a vše tichnouc uchylovalo se ze středu více k pokrajům, ku stěnám, aby zůstala volná prostora ode vchodu, jenž vedl ku dvorním komnatám.

I uzřel Chenier průvod, jenž mu živě a skutečně na oči to uváděl, co o dvorských slavnostech čítával, nebo zobrazeno vídal.

Po dvou vešli do sálu dvorní hodnostáři a důstojníci tělesných stráží, za nimi car Alexandr veda císařovnu rakouskou, za nimi carevna ruská s císařem rakouským, pak pruský král s bavorskou královnou, za nimi ostatní korunovaní hosté císařovi, a za těmi pak nepřehledná řada rozmanitých výsostí, jasností obcházela u skvělém průvodu sálem, jehož prostorami nesly se čarovné zvuky polonaisu.

Pak usedl císař a jeho hosté pod damaškový baldachýn na estradu zvláště pro ně připravenou a bohatě vyšperkovanou.

Polonais umlkl, počala se předehra, až pak přešla ve hravý, lichotný menuet, a tu jako na dané znamení vyrojil se z vedlejších vchodů zástup dětí, děvčátek i chlapců v benátském kroji, které uklonivše se hluboce divákům na estradě a pak všem jako čarovným prouthem dotknuty se srovnaly a tančiti se jaly.

Rozkošná byla podívaná na krásné ty, jako malované děti, any tak dovedně, tak lehce a elegantně úkol svůj prováděly.

Všichni s patrným zalíbením a obdivem dívali se na mladinké tanečníky a jich družky, již jakmile dotančili, rázem se uklonili a pojednou zmizeli jako roj amoretů.

Na jich místo pak nastoupili dospělí.

Doba rozmarných kotillonů minula, a po nich zavládl modou povznešený, německý, prostoduchý valčík, který až do těchto skvělých místností pronikl. Škrabošky zmizely. Chenier stál dosud na svém místě a pozoroval.

V tu chvíli zapomněl na Kalinu, na Felińského i jeho tichounký byt, na které ještě před chvilkou byl sobě vzpomněl; ba nehleděl již tak zamračeně na vladaře a jejich zářící průvod, jako na ně hledíval, když někdy na ulicích vídeňských je spatřil.

Připomenul sobě ovšem ohromné summy, jež takové zábavy stály, i to, kdo je platí — — ale mladému republikánovi odvráceny tu myšlenky záhy na jiné věci.

Umělec nabýval tu vrchu nad politikem a vlastencem. — Tou dobou, an již tanec se rozproudil, zastavil ve vedlejším saloně, v němž byl jeden ze přečetných buffetů, modrý domino ne příliš statného setníka od městských granátníků.

„Becku! Kdes to pořídil?“ mluvil tiše domino pohledna na městskou uniformu.

Oslovený se usmál.

„Neměl jsem lístku, a tu — vypůjčil jsem si od domácího ten ošňůrovaný kabát — jako lístek!“ odtušil onen mužík, jenž s Torellim onehdy před bytem Chenierovým se byl potkal, a usmál se šibalsky. „Viděls vévodkyni?“ tázal se tišeji.

„Dosud ne. Byl jsem za ní až v Laxenburku, poněvadž —“

„Poněvadž jsi v hotelu nebyl předpuštěn —“

„Ano — Nepřijímá prý nikoho. Ale šel jsem i do Laxenburku nadarmo. Zahledl jsem ji sic, ale s nějakým kavalírem —

„S belgickým rytířem Borellem.“

„Ty ho znáš?!“

„Bude-li třeba, povím ti o něm více, abys se orientoval. Vévodkyně ho milovala, nyní však láska její valně prý schladla —“

„Její?!“

„No toť zcela v pořádku. Pobavila se, nadchází nuda, unavení, třeba něco čerstvého —“ a Beck cynicky se usmál.

„Viděls vévodkyni, tu někde?“

„Je tu, než sotva se ti podaří, abys s ní promluvil.“

*

„A proč ne? Ne-li tu, kde jinde? Proto jsem tolik na madame naléhal, aby opatřila lístky.“

„Pokus se, ale opatrně.“ — A najednou dodal: „A jak ten sličný mládeneček?“

„Jaký?!“

„Nešiď. — Vím to dobře. Ten hezký malíř —“

„Ach, ty víš o všem! Inu, rozumíš, byla by to znamenitá akvisice —“

„To je požehnaný dům!“ prohodil Beck. „Však hle, císařovny a arcivévodkyně odcházejí, teď teprvé bude živo a volno. Musím po svých. S bohem!“

A než Torelli, jenž by se ho byl rád na něco zeptal, slovíčko promluvil, zmizel granátnický setník v pestré směsici.

Torelli ještě chvíli procházel se v těch místech zhusta se zastavuje a všecky skupiny bedlivě prohlížeje. Pak obrátil se do vedlejšího salonu, kterým prošel, až stanul v nevelkém kabinetu, podél jehož stěn nádhernými čalouny pokrytých přečetné květiny a vonné křovinky byly rozestaveny.

Přistoupil ku měkké pohovce, na kteréž seděla tělnatá dáma v bohatém oděvu. Přisedl k ní bez rozpaku.

„Již dlouho čekám,“ pravila mrzutě.

„Odpusťte, madame, v těch zástupech —“

Nedodal však, že především za svou záležitostí se honil a vévodkyni hledal.

„Neviděl jste nikoho? Ani malíře?“

„Ani toho. Jak by ten sem přišel!“

„Škoda, že nám nenapadlo, abychom ho sem dostali. Omámil by se trochu —“

„Zdá se madame, že nemůžete naň zapomenouti —“

„Nemohu. — Nebo co jsem dnes tu mužů přehlédla, žádný, ani jediný, pravím, se mu nevyrovná.“

„Nuže, abych se vám zavděčil, slibuji vám, že ho k vám dostanu. Ale nebude to snadno —“ dodal lstivě.

„Pro všecko! Za každou cenu! —“

„To se již dá něco vyříditi —“

„A teď mne zaveďte k buffetu — Ale“ — dodala zavěšujíc se na jeho rámě, „máte-li tu něco svého, jako že máte, tedy pozor, ať mi něco nevyvedete, sice bych přišla o všechnu reputaci a — protekci.“

„Znáte mne, trvám — —“ zašli.

„Madame“ byla ona tělnatá dáma, se kterouž před několika dny stál před tombolou Benátčanovou.

(Pokračování.)

Pokání Savelja.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

Procházel se po pokoji krokem odměřeným jako kývadlo a různé myšlenky honily se mu hlavou. Výčitky svědomí to nebyly: kde pak by se vzaly výčitky v hlavě tohoto mocného pána? Výčitky a proč? Že učinil zase jednou to, co učinil již tolikrát? Či se ty ostatní dívky také utopily? Což nebyly nyní již vdanými a matkami velikých dětí s tučným břichem a s vlasy jako len, jež padaly jim do tváře? Mnozí z těchto hochů byli jeho syny, to jistě, ale kteří, to nevěděl, a také se po tom neptal. Proč pak tato bláznivá dívka neučinila jako ostatní, vždyť měla muže již pod rukou . . . kdo by si byl pomyslil, že na místě, aby se vdala jako celý svět, se půjde utopit! Zlobil se na ni proto, a kdyby byla ještě na živě, byl by ji slušně potrestal . . . ale tak unikla jeho pomstě!

Zvonek se zase ozval. Vynášeli mrtvolu z kostela zrovna na hřbitov.

Jak se to stalo, že mu o tom ničeho neřekli? Bylo by ho to aspoň bavilo! Skrývali to před ním a proč? Či si myslili, že by ho to mrzelo, kdyby slyšel, že se ta dívka utopila? A proč by ho to mrzelo? Což se to stalo jeho vinou? Kdo by se odvážil to říci, že on je tím vinen, na to by se rád podíval.

Bagrianov se zastavil u dveří jakoby chtěl někam jít. Veliký zvon hučel až dosud vážně a odměřeně — malé zvonky ozývaly se do toho zároveň s hlasitým nářkem. Bagrianov se obrátil u dveří a procházel se dále.

Že byla to jeho vina a proč, tentokráte jistě ne! Vždyť ona přišla sama k němu, ta pošetilá! Přišla ho prosit za milost pro svého milence, — neboť kdo to mohl tušit, že to nebyl její milenec, nýbrž její ženich? Soudil, že to byl milenec: vesnická děvčata nebývají obyčejně tak příliš cudná! Ó ne, on tím vinen nebyl. Proč pak k němu chodila! . . .

Kdo by se mohl opovážit a říci, že on tím byl vinen!

Obrátil se rychle, jako by hledal toho smělce. Byl sám.

Tu si zpomněl, že to byl Timotheus, který mu řekl, že se utopila „schválně“, jako by se mu chtěl posmívat. Utopila se schválně; ano, Timotheus to řekl, Timotheus bude za to pykat!

A ten kněz, který vystrojil tak panský pohřeb, této dívce! . . .

Bagrianov se zastavil. Zvon umlkl. Cítil se volnějším, zvláště v tom tichu; myšlenka, že toho smělce ihned potrestá, byla mu velikou úlevou!

Posadil se do lenošky, otevřel psací stůl, vyhledal list pro arcibiskupa a pilně si jej prohlížel; potom zapálil si cigaro a četl jej znova. Ale nerozuměl ani slovu co četl.

Fedoťa měla krásný pohřeb.

Mimo děti, jichž pláč tak polekal starého sluhu, nezůstalo doma ani živé duše . . .

Otec její přál si slavnou mši a zpěváky a kněz svolil ku všemu, chtěje býti za všecko zodpovědným; věděltě dobře, že obětoval tím svoji výživu.

Jeho žena se zase trochu posilnila, dítě mělo se také k životu, a tak ukrutný Bagrianov přece nebyl, aby je vyhnal dříve, nežli za měsíc. Potom naloží si všecky svoje poklady a půjde, kam milost boží a vůle jeho představených jej pošle — třebas do Sibíře, bude-li

toho třeba, kázat zákon boží Tunguzům. Živ bude přece, a k tomu dosti bohat, když bude míti ženu a dítě, jež mu vyrvati přece nemohou.

Zatím co odříkával modlitby nad rakví, obklopil jej lid tak hustě, že bylo v kostele až k zadušení, ačkoliv nebyl vytopen. Muži stáli pohromadě s hlavou sklopenou a s vůní jedlových větví, po nichž šlapali, cítili, že vtírá se jim do hlavy myšlenka pomsty.

Mrtvá dívka, která zde ležela s tváří odkrytou, oblečena ve své nejhezčí šaty, byla jim jako praporem, který je vedl do boje. Jako starým Římanům, tak i jim byla mrtvola ženy symbolem uražené svobody.

Pohřební obřady skončily se docela tiše.

Muži pozvedli rakev. Otec dívky a Savelij stáli v hlavách. Když vynášeli Fedotu z kostela, ozval se týž zvonek, který tak velice pobouřil Bagrianova: celá vesnice provázela ji až na blízký hřbitov, ležící uprostřed řídkého lesa, kde staré hroby byly posety divokým kvítím, a kde z jara tisíce ptáků stavělo si hnízda.

Na starých i nových rovech ležel sníh.

Hrob Fedotin zel jako černá skvrna na tomto bílém rubáši. Pohřební průvod s křížem v čele vystupoval zvolna na nízké návrší, a brzy na to zhltil hrob svoji kořist; kněz hodil hrsť hlíny do rakve ještě otevřené, pak spustili víko, které dopadlo s velikým hlomozem.

Jeremej a Savelij se shýbli, aby ještě jednou viděli, co zbylo po jejich miláčkovi, — a brzy na to zmizela i jedlová rakev pod těžkou hlínou, která zároveň se sněhem valila se ve velikých broudách dolů do hrobu.

Jeremej pozval všecky přítomné, jak bylo v obyčeji, aby přišli k němu na oběd.

Šli za ním a nikdo nemluvil slova. Každý cítil, že, jak se říká, se něco děje.

XI.

Pohřební hostina začala za hlubokého ticha.

Kněz byl sice od Jeremeje pozván, ale omluvil se, předstíraje nemoc ženy; vlastně však nepřišel proto, že cítil blížiti se bouři.

Sedláci seděli za stolem a pojídali zvolna, jak obyčejně, vejce na tvrdo a rejži vařenou ve vodě, což jest hlavním jídlem při každé pohřební hostině.

Ženy jedly zvlášť v jiné chalupě. Číše s kořalkou kolovala za stolem každou chvíli.

Znenáhla stával se hovor živějším, ne však tak hlučným, jaký bývá znamením živého interesu. Každý cítil, že to, co povídá, nebaví nikoho. Všichni čekali.

Tak uběhlo odpoledne. Nebe se zatáhlo a noc byla již blízká, když otec Fedotin vstal a ujal se slova.

Jakmile se ozval jeho hlas, nastalo úplné ticho: ze všech koutů jizby obracely se k němu hlavy se vší pozorností.

„Bratří,“ pravil k nim, „měl jsem jedinou dceru, a tu jsem ztratil. Pochovali jsme ji: co zbývá nám, než na ni zpomínat. Věčná buď jí paměť!“

Všichni přítomní odpověděli třikrát ve sboru: „Věčná paměť!“ jakož je v obyčeji, a zase bylo ticho.

„Moje Fedoťa neublížila nikdy nikomu,“ pokračoval otec hlasem se chvějícím. „Byla tichá jako beránek a čistá jako holubice. Byla nevěstou, všichni to víte, tohoto hodného hocha —“, ukázal prstem na Savelja sedícího po jeho pravici. „Byla by se vdala, byla by dobrou ženou, jako byla dobrou dcerou. Byla mladá, byla zdravá a hle, najednou je mrtva. Jak se to stalo?

Rozhledl se kolem sebe. Všichni jej poslouchali s největší pozorností.

Některé oči, oživené vodkou, dívaly se na něho tak upřeně, jak to vídáme u lidí napilých.

„Kterak se může státi,“ pokračoval Jeremej, „aby hezká dívka, mladá a zdravá, rozběhla se najednou k řece a opustila svého starého otce, který na celém světě nemá nikoho, kdo by mu oči zatlačil a uložil ho do hrobu? Je to přirozené, tážu se vás, aby mladé dívce milejší byla smrt, nežli polibky jejího ženicha?“

Stařec mluvil slohem sice prostým, ale jaksi biblickým, jemuž ruský lid při svých dlouhých modlitbách lehce si navykne.

„Je to přirozené,“ pravil dále, „aby mladá dívka, vidouc svého milence, zakryla si oči a řekla:

„Nesahej na mne!“

„Je to přirozené,“ pokračoval vždy živěji, „aby celá zahanbena běžela k řece a skočila raději do ní, nežli by se podívala někomu do tváře?“

„Ne, to není přirozené,“ zvolal hlasem hromovým a udeřil prudce holí o zem.

Všichni se zachvěli.

„Dcera má zemřela,“ pokračoval dívaje se kolem sebe zrakem hrozivým, „protože náš pán, který nemá více studu nežli každý pes, ji zlehčil pro svou zábavu, ji, mou bílou holubičku — — — Proto neodvážila se více pohlednouti na svého ženicha, proto nechtěla se vrátit k starému otci svému, proto šla a skočila do řeky.“

„Ať mi někdo řekne: Tvá dcera si vzala život, to je hřích! Ne, to je lež, když to někdo řekne! Má dcera hříchu nemá, má dcera se sama nezabila, ten, kdo ji zabil, je Bagrianov — — — — to je její vrah!“

Stařec pozvedl ruku k nebi, mával svou holí a pustil ji s velikým hlomozem na podlahu.

Všichni muži vyskočili jedním rázem, jakoby si řekli.

„Její vrah!“ zvolali jediným hlasem.

Strachu více neměli: nebyly to více bázlivé ovce, jež by se nechaly stříhat.

Myšlenka pomsty očistila jediným vzmachem své perutě všecken vzduch kolem nich.

Chystali se k pomstě, již nyní byli svobodni.

„Je to vrah,“ opakoval Jeremej tónem vždy klidnějším. „A tato vražda není ta první, které se dopustil. Zabil naše bratry, když je poslal do Sibíře, není tomu ani tři měsíce. Či jste již zapomněli na ty metly, jak švihaly do jejich plecí? Zapomněli jste na tu krev, jež se řinula po rozedraných zádech jejich? A ty vozy, jež odvážely bratry naše na východ, na ty jste již také zapomněli? A co ženy nyní ovdovělé, a děti nyní sirotci, ty také zapomněly na své muže a na své otce? Věřte mi, že mnohý z nich, co toho dne odjeli, zemřel na cestě. A ti, co zůstali na živě, zemrou daleko od svého domova a my se o tom nedovíme ničeho a nikdo při jejich pohřbu nevypije číši vodky, tu „hořkou číši“, kterou píváme po pohřbu, a již pijem také zde, za Fedotu! Věčná buď jí paměť!“

Číše s vodkou šla z ruky do ruky, každý si omo-

čil rty a všichni ve sboru opakovali třikrát pohřební průpověď:

„Věčná jí buď paměť!“

„Ti co zemřeli na cestě, i ti co zemrou až tam,“ mluvil dále Jeremej, když se utišili, „zabiti byli touž rukou, která zabila moji dceru. Je to Bagrianov, který přivedl na mizinu naši vesnici: vždyť nejsme více ani lidem podobni a v okolí nám přezdívají vlků.

„Je to pravda, jsme vlci, nenávidíme celý svět, celý svět!“ opakoval vztekle ceně zuby, „pány i prokurátory, vojáky i písaře, i lidi od soudu! Ale písaři a lidé od soudu jsou všude, a vojáci jsou také všude, a všickni sedláci nejsou jejich nepřátely! . . . My je nenávidíme k vůli pánovi, poněvadž je tak zlý a tak ukrutný, že by člověk málem pochyboval o spravedlnosti boží! . . .“

„Odpusť mi Bože,“ pravil kloně se před svatými obrazy ve východním koutě chalupy, „odpusť mi, jestliže jazyk se ti rouhal, mou vinou to není. Ať tento hřích, jako všecky ostatní, jako všecka naše bída a všecko naše utrpení, ať padne na duši Bagrianova!“

Všichni přítomní byli jako rozbouřené moře; zuřivé reptání sotva utajené proběhlo celou jizbou zase až k Jeremeji.

Stařec pověděl všecko, co chtěl říci.

Savelij ujal se slova.

„Trpěli jsme již dosti,“ pravil svým jasným a zvučným hlasem. „A pak, já slíbil, že nebožku pomstím. Naši bratří nevěděli co dělají, když nechali toho psa na živě: když měli již provaz, měli ho zaškrtit! Nyní ho více nepustíme, není-li pravda, přátelé!“

Veselý šumot proběhl celým shromážděním, jako by již drželi krk pánův ve svých kostnatých prstech.

Zatím blížila se noc.

Přišly ženy a rozsvěcovaly jedlové louče, které hořely rychle a padaly ze železných skob, kde byly zastrčeny.

Při mihavé záři jejich, jež naplňovala jizbu silnou vůní pryskyřice, zdály se kostnaté tváře, rozhněvané oči sedláků ještě hroznější.

Najednou se rozlítly dveře, jakýsi muž prodral se až k Jeremeji, odstrkuje jedinou rukou všecky, kteří mu stáli v cestě.

Za největšího hluku došel až k starci, který seděl za stolem, klesl na lavici a zařval bolestí.

Vytrhli louč a svítili mu do tváře: byl to starý Timotheus, sluha Bagrianova.

Jak ho viděli, začali hlasitě reptat.

„Co tu chceš, pse těch psů, co jsou tam ve dvoře,“ volali sedláci. „Přicházíš na výzvědy? Ty obludo, ty vyzvědači!“ Se všech stran pršely nadávky na starého sluhu, který se až dosud svíjel bolestí.

Když ho chytli za rameno, aby ho vyhodili ven, zařval jako šílený.

„Smilování!“ zvolal pozvedaje levou ruku k nebi. „Smilování, ve jmenu Krista, bratří, pomozte mi!“

Nyní teprvé si všimli, že pravá jeho ruka mu visí nečinně po boku.

„Co je ti?“ pravil k němu Jeremej. „Nechte ho, ten člověk je mým hostem.“

Kolem Timothea udělali trochu místa.

Naříkal, svíjel se bolestí, a pomocí levé ruky pozvedl pravou a ukazoval ji zděšeným sedlákům; byla napuchlá, po celé délce až k prstům krvavá a hrozně spálená.

„Kdo ti to udělal?“ pravil Savelij s očima zářícíma.

„Kdo? Ta obluda, ten vlk — Bagrianov!“

Znova ozvaly se hlučné kletby a nadávky, jež nyní ovšem platily jeho pánovi.

Jeremej dal zavolati babičku, která byla v jiné chalupě, a ta přišla hned.

Na vesnici obvazuje tato žena rány; namočila kus plátna do oleje a přiložila na ruku.

Timotheus měl živé maso; kůže skoro vařená visela z ruky jako hadry; bylo viděti, že nehty opadají, — snad i celá ruka; kdo to mohl vědět. Snad by bylo bývalo lépe ruku uříznout, ale na vsi nikdo na to nemyslí.

Když ruka zavázaná visela v šátku, propustil Jeremej babičku.

„Pověz nám, jak se ti to stalo,“ pravil k ubožákovi, jehož posilňovali neustále kořalkou.

„Jak?“ pravil Timotheus; „pán měl na mne zlosť . . . víš proč?“ obrátil se najednou k Jeremeji, „a ty také,“ obrátil se k Saveljovi, který chytal každé jeho slovo; „poněvadž jsem nechtěl nebožku Fedotu k němu pustit.“

„Ty jsi nechtěl?“ pravil Savelij tónem nedůvěřivým.

„Ne! . . . Když jsem ji viděl tak roztomilou, tak hezounkou, bylo mi jí líto. Tázala se mne, může-li k pánovi, že by ho ráda prosila za milost pro tebe; já jí řekl, aby šla domů, že není radno pána navštěvovat. Ona šla; ale v tom pán, ten zlořečený pes! . . . přišel k oknu a volal ji. Co se dálo potom, víš tak dobře jako já, ale on viděl, že jsem ji posílal domů, a měl zlosť. Dnes ráno se mne ptal, jak zemřela; já mu to řekl, to se mu nelíbilo. Poslal mne na výzvědy, co tomu říkají ve vesnici; já mu vyřizoval, co jsem slyšel: že je to velká škoda, když tak hezká dívka zemře v mladém věku! To se mu také nelíbilo. Večer, když jsem mu chystal samovar na thé, zrovna v pět hodin, říkal, že se voda nevaří. Není to pravda, bratří, voda se vařila.“

Timotheus chtěl udělati kříž, aby potvrdil co vyprávěl; tento bezděčný pohyb pravé ruky způsobil mu bolest.

Vykřikl a chvíli nemohl mluvit.

Všichni čekali trpělivě.

Po chvíli začal vypravovati dále.

„Voda se vařila,“ opakoval, „vždyť stoupala pára v celých kotoučích a dole byly ještě kusy žížnivého uhlí. Konečně, abych ho upokojil, odnesl jsem samovar, dal jsem tam nové uhlí, a když nejlíp hořelo — voda se vařila klokotem a vytékala otvorem víka, přinesl jsem jej na stůl. Když jsem vešel, viděl jsem Bagrianova, jak se na mne dívá a zlomyslně se usmívá, vy to znáte. Sloužím mu již 25 let, a ještě jsem tomu nepřivyk; když se na mne tak podívá, nevím, co dělám. Tu jsem přišel a jak jsem se podíval na pána, obrátil jsem kohoutek na místo k paní, trochu na levo.“

„Ty neumíš postavit ani samovar na stůl,“ pravil ke mně pán se smíchem. Jeho bílé zuby v té bílé tváři byly špičaté jako zuby lišky. „Ty příliš žvaníš s děvčaty, to ti mate hlavu.“

„Odpusťte pane," pravil jsem k němu pokorně, „zmýlil jsem se." Mluvil jsem totiž o samovaru.

„Obrať ho jak se patří," pravil ke mně.

Poslechl jsem. Kdybyste věděli, jak se voda vařila, vytékala ven až dolů na tác! Tu pravil ke mně Bagrianov: „Vykasej si rukáv, ať vidím tvůj loket."

Vyhrnul jsem si rukáv, netuše nic zlého. Ach! že jsem neutekl! Nebyl bych měl ani k tomu času. Nežli jsem si vyhrnul rukáv, vykasal mi jej sám až nad loket, s těmi železnými prsty — vždyť je znáte — chytil mne za ruku, strčil ji ke kohoutku a otočil . . .

„Ach bratří!" zvolal ubožák a svíjel se na lavici při pouhé zpomínce.

Všecku tu vodu vypustil mi na ruku až do poslední kapky! Padl jsem na kolena a prosil ho za milost . . . ale on mne nepustil. Utéci mu nelze, když člověka drží: je to jako v kleštích! A pak ta bolest byla tak silná, že jsem ani křičet nemohl.

„A paní?" pravil Savelij. „Byla při tom? Co tomu říkala?"

„Ta ubohá! padla muži svému k nohoum a zvolala: „Palte mne a toho člověka nechte!"

„Odstrčil ji a ona padla na zem, byla bez sebe."

Prsa všech přítomných se těžce zdvihala. Poslouchali mlčky a ten muž, ten sluha, jímž všichni pohrdali, a jehož proklínali, patřil nyní mezi ně, a to svým utrpením. Shlukli se kolem něho, a tito „vlci" měli pro nového bratra svého slova velmi vlídná.

„Nuže," pravil Savelij po chvíli, „proč jsi nám to přišel povídat?"

„Abyste mi pomohli se pomstít!" zvolal Timotheus hlasem temným. „Sám se pomstít nemohu, ale pomstiti se musím! . . . Zdá se mi, že vy ostatní jste panovi také něco dlužni!"

Vzteklý křik vydral se najednou ze všech prsou. Jeden neslyšel druhého: každý něco navrhoval, a všichni mluvili najednou.

„Ne!" zvolal Timotheus, tak že všecky přehlušil. „Provaz ne! to by se nepovedlo. Může-li mluvit, ošálí vás všecky, ošálil by kameny svým něžným hlasem, sladkým jako med, a s tím zrakem kočičím. Raději nůž, sekeru, to je jistější!"

„A krev," ozval se ve stínu jeden hlas. „A soud?"

Všickni umlkli a poslouchali, co Timotheus tomu řekne.

„Zapálíme dům a za to nikdo nemůže," odvětil tento hlasem pevným. „A pak, krve nebude."

„Ať ten, kdo ohněm hřešil, ohněm také zahyne!" zvolal vážně Jeremej.

„Kdy?" pravil Savelij a zaťal zuby.

„Dnes v noci. Ano dnes v noci to musí být! Já neusnu, dokud nebude po něm."

„Já si vezmu sekeru," pravil klidně Savelij.

„Každý si vezmem jednu!" pravil Jeremej hlasem tichým. „V kolik hodin?"

„O půlnoci. Přijďte všichni, bude nás víc. A dům bude hořet, uvidíte! Já zapálím."

„A paní?" zvolal najednou Jeremej, „a dceruška!"

„Odvedem je ke knězi," odvětil Timotheus, „ty nejsou zlé: až to chytí, zbudím je." (Pokračování.)

FEUILLETON.

Z Dumasových „Pravdivých historií".

Panu H. Rey.

Nemám tu čest, pane, vás znati, tím méně mohu se chlubit, že vy mne znáte; nicméně dovoluji si vám děkovati za vaši historii až příliš pravdivou, kterou jste uveřejnil ve večerním Moniteuru. Vidíte, že s tím neodkládám, psal jsem vám ještě před spaním. Vaše historie jest prostá a dojemná a co hlavního: je pravdivá; člověk najde v ní filosofii a slzu zároveň, dvě vzácné cifry v běžné dividendě.

Snad hodláte uveřejniti celou serii podobných článků a máte pravdu. Věc, která baví, jest dobrá, která prospívá, jest lepší a proto, co nás pobízí k myšlení, je lepší nežli co nás pouze baví.

Je mi čtyřicet pět let a jsem ženat; mám tři děti, dvě dcery a hocha, děvčata jsou roztomilá, ale hošík jest nesnesitelný. To jest vám ovšem lhostejné, ale jedině v tom záleží příčina, proč jsem nepodepsal tento list svým pravým jmenem. Moje jmeno mi více nepatří (aspoň ne docela), neboť dal jsem je třem dětem a ženě. Moje žena jest hodná jmena toho, to musím říci, ale když přečtla váš článek, zvolala: „Jak pak můžete ve vážném journale mluviti o takových osobách?"

Řekl jsem jí, že všecky otázky, jež mluví k srdci a citu člověka, jsou vážné, ona však mi odvětila:

„Vy milujete podobné věci proto, že vás pamatují na vaši mladost."

V tom přišly moje dcery a já musil mlčet.

Nemohu vám tedy pověděti své pravé jmeno, ačkoliv vím, že byste je neprozradil. Ale tento list, který adresuju vám, může zabloudit, snad se octne v koši, a kdo ví, co se může státi s listem, který člověk vlastní rukou nespálil. Leželo na snadě, abych vám vůbec nepsal. Ovšem; ale vím, že to, co vám povím, bude vás bavit, neboť hodlám vypráběti vám podobnou historii jako byla vaše, a jestliže ji vytisknete, těším se již napřed, co bude moje žena tomu říkat. A jelikož chtějí míti ženy vždycky pravdu, aneb aspoň chtějí, aby se to zdálo, bude snad žádat, abych přestal odbírati Moniteura. Nebojte se, ten nebude míti žádné škody z toho, i když jí povolím; koupím si jej na cestě až půjdu z kanceláře.

Vy jste mluvil ve své historii o jednom ze svých přátel a byl jste to asi sám; to, co vám vypráběti hodlám, týká se opravdu mého přítele, neboť uvidíte, že tu nemůže býti o mně ani řeči. Věřte mi, že, až přijdete na konec této historie, budete míti slzy v očích; jinak bych vám ji neposlal.

Kdosi z mých přátel — o něco mladší nežli já, — syn dobré a počestné rodiny, procházel se jednoho letního večera v parku d' Asnières, kde tehdáž právě pořádali bál. Je tomu dvanáct let. Quadrilly počaly řídnouti a barevná skla na lustrech již bledla; byl sám a nudil se jako člověk dobře vychovaný, který hledá zábavu ve společnosti, která jest mu cizí. V tom spatřil hezkou dívku, asi dvacetiletou, která se procházela, či spíše která vedla na procházku náramně dlouhý mirliton. V tlačenici ztratila svou přítelkyni a nyní zdvihala neustále svůj mirliton, aby její družka poznala zdaleka prapor a vrátila se k svému pluku.

Můj přítel měl svůj vůz a nabídl těm dvěma dámám, že je doveze domů; přijaly to.

To je začátek. Ostatní uhodnete.

Brzy prošli všecky nápisy na mirlitonu a když byli hotovi, začali znova. Byl to dobrý a hodný hoch, ona pak hezká a dobrá dívka a tak se zamilovali do sebe ne tuze moc a také ne málo; neptali se, co bylo, nežli se viděli, ani po tom, co bude později. Milovali se, protože byli mladí a svobodní. Májová láska!

Můj přítel byl souchotinář; měl to po otci, který zemřel

v třiceti letech. Když listí v parku d'Asnières začínalo opadávat, kašlal zase o něco více nežli rok před tím, až ulehl. Jeho matka se nehnula od jeho lože. Několik přátel zašlo si každý den do ulice, kde bydlel. Řekli nějakou tu všední frási, jako: Vyhlížíte lépe, bude zase dobře! a šli dále.

Matka neříkala na to ničeho; viděla, jak umíral otec.

Bděla a plakala, když její syn usnul; usmívala se, když se vzbudil, modlila se a čekala, co přijde.

Každý den přicházela Antoinetta, ona dívka s mirlitonem a ptala se, jak se vede nemocnému. — Ne dobře. — Ráda bych ho viděla. — Není možno. Jeho matka sedí u něho. — To je dobře . . . a zase odcházela.

Někdy obědvala docela vesele, když se vracela z ulice . . nebudu ji jmenovat; ale to bylo tím, že na smrt nevěřila. Byla tak mladá a plná smíchu!

Jednou z rána, nevím, jaké měla tušení, přišla časněji nežli obyčejně se poptat, jak se mu vede.

V noci zemřel.

— Zemřel! To není možné! — Tak říkáme vždycky při podobné příležitosti.

Dala se do pláče, docela upřímně, a veliké slzy, které při některých slovech přijdou najednou bůh ví odkud, řinuly se jí po tvářích. Potom, jakoby již dávno nebyla plakala, vzpomněla si asi na svou matku, sestru a ještě někoho, a slzy řinuly se ještě hojněji; řekla, že ho chce vidět a že se odtud nehne, že ho měla ráda a on ji také a že jí to musí a musí dovolit.

Matka slyšela ten pláč až do pokoje, kde ležela mrtvola. Otevřela dveře a sama více neplakala; kde pak by vzala dosti slzí pro takovou bolest!

Zavolala sluhu a tázala se ho, co se děje.

Ten vyprávěl, že hned od té doby, co mladý pán ulehl, přicházela jakási dáma každý den se ptát, jak se mu vede, a nyní, když jí řekli, že zemřel, dala prý se do pláče a prosila, že ho chce stůj co stůj ještě jednou vidět.

Zdálo se, jakoby sluha, ačkoliv dal na slova „jakási dáma“ zvláštní přízvuk, se za ni přimlouval.

— Pusťte sem onu dámu, pravila matka po krátkém rozmyšlení, a odešla do jiného pokoje.

Antoinetta vešla, padla na kolena před ložem, ale neosmělila se odhaliti tvář mrtvoly; pak se rozhlížela a hledala nějakou maličkost, která by jí věčně pamatovala na toho, jehož milovala více, nežli sama věděla. Hledala dlouho; konečně spatřila u postele trepky, jež mu sama vyšívala, a kterých již dávno neměl na noze; . . . . vzala je pod plášť a odešla.

Matka zakázala, aby se nikdo ani nedotek věcí synových; měla je všecky tak živě před očima, jako všecky minuty jeho života. Všimla si ihned, že trepky jeho zmizely.

Hledala je tak dychtivě, jak hledati umí srdce, které nechce ztratiti ničeho po tom, jehož ztratilo.

Hledali všude; ona to uhodla, kde budou.

— Víte, kde bydlí ta dáma, co zde byla?

— Ano, paní.

— Jděte k ní, ať vrátí ony trepky.

Antoinetta je vrátila, ale žádala sluhu, aby jí je na paní vyprosil . . .

Sluha to vyřídil. V podobných chvílích je člověku všecko svaté.

— Doneste je k ní, pravila matka.

Byl pohřeb.

Paní X . . . . dala vystavěti synovi kryptu, kde trávila celé hodiny; klíč od ní nosila při sobě.

Každého rána po celý měsíc viselo na železné mříži krypty několik věnců. Vzala je vždy, vešla do krypty a položila je na malý oltář.

Druhý měsíc věnců ubývalo. Třetí měsíc však zmizely všecky mimo jeden, a matka celá pohnutá se tázala, kdo umí vzpomínati tak dlouho jako ona sama?

Tázala se vrátného.

— Je to jakási mladá dáma v smutku, vždycky pod závojem; přijde sem každý den ještě časněji nežli vy, madame.

— Nežli já?

— Ano. Klekne si u mříže, zůstane zde asi pět minut, pověsí na ni věnec a jde. Ptala se mne, mám-li od krypty klíč, že prý by se tam ráda jednou podívala.

Druhého dne přišla matka časněji.

Zastihla Antoinettu.

— Jděte dále, pravila k ní a podala jí klíč. Já počkám.

Antoinetta vešla, pomodlila se, vrátila klíč paní X . . . a když jej vracela, políbila jí ruku . . .

Neznám nic tak dojemného. A vy pane Rey?

Je dvojí cnost: jedna je nesmiřitelná a druhá milosrdná. Vy máte raději tu druhou, já též.

Můj drahý pane, vy máte vážný journal a umíte dobře psát: ukažte tedy lidumilům, jakým pokladem jest srdce ženy. Je to bohatý pramen, věřte mi.

Jestliže madame X . . . bude čísti tyto řádky, ať mi odpustí, že jsem zase obnovil ránu jejího srdce; myslím, že to někomu dobře poslouží — to budiž mojí omluvou. *Z.*

— Armand Silvestre, jeden z nejoriginalnějších lyriků francouzských, vydal nový svazek veršů s titulem „Zlatá křídla“, obsahující sebrané poesie jeho z let 1878—1880. Lyrika contemplativní zahrnující v své rozjímání lásku, život hmoty, osudy lidí atd., v které se tak šťastně pohyboval v prvních dvou sbírkách i zde našla mnohou pěknou melodii, mnohou hluboce procítěnou ozvěnu, ač celkem zdá se nám, že repertoir svůj básník mnoho neobohatil. Všecky ty struny „Zlatých křídel“ zněly již v prvních jeho knihách a zejmena „Sonety plastické“ a „Verše k zpívání“ jsou jako pokračování oddílů starších sbírek stejně nadepsaných. Ostatně jest ale kniha Silvestrova v záplavě veršovaných prací francouzských přece skvost, který přezáří celou řadu jiných, a z něhož mnoho poesií zůstane — a to vždy něco znamená.

— Ernest Renan nemohl se lépe zavděčiti četným ctitelům svým než souborným vydáním přednášek, jež měl v Anglii u příležitosti světoznámých Hibbert lectures. Věru zvláštní to instituce tyto přednášky sahající výhradně v obor dějin náboženství, jakási veřejná stolice, kde střídají se učenci znameniti, látku svou důkladně ovládající. Před Renanem mluvili hlavně slavný Max Müller o rozvoji náboženství v Indii a Le Page Renouf o náboženském poslání Egypta.

Přednášky Renanovy byly takřka pokračováním té látky: Řím a křesťanství. První přednáška měla za účel vyložiti: „Jak dalece jest křesťanství dílem Říma?“ druhá pojednávala o legendě církve římské a o Petru a Pavlovi, třetí o Římu, jak se stal středem autority církevní, a čtvrtá o Římu, jakožto hlavě katolictví. K těmto přednáškám pojí se poslední konaná v sezení Royal Institution o „Marku Aurelovi“. Netřeba líčiti přednosti vědecké práce Renanovy vůbec a slohu jeho zvlášť, netřeba též dokládati, že přednášky ty přijaty s nesmírným nadšením a souhlasem. Hluboký názor do minulosti, ostrá karakteristika osob a dějů, filosofický klid v rozboru otázek choulostivých, k tomu sloh, jenž lahodou svou již přesvědčuje: toť Renan, týž jaký mluví na každé stránce svého velkého díla „Počátky křesťanství“. Budiž dovoleno citovati poslední větu předmluvy: „Přesvědčil jsem se, praví Renan, že naše společnost jest skeptická jen na povrchu, jen na pohled, máť ona posud svoje dogma, a dogma znamenité — svobodu a úctu k duševní práci. Toto dogma přemůže vše, jen toho střežme se, pomáhati k vítězství jeho dekrety a zákony. Nechte jen svobodu, fanatikové obávají se jí více než každého pronásledování; dovedeť svoboda sama nejlépe zbaviti se svých nepřátel.“

Listárna redakce: Panu „K.“: Odpověděli jsme dopisem — „Answer: Dosud ne. — „K. Čný v L.“: Uveřejnit nelze; však neumdlévejte. — „J. D. K.“ Otisknouti nemůžeme. Vypravování jest plynné. Pošlete za čas opět jinou práci. — Neuveřejníme práce zaslané pod chifframi: „V.“ (Překlady z Lenaua) — „A. N./24.“ — „F. B—ý.“ — „P. S. Eudonym.“ — „A. B.“ — „St. K.“ — „Obzor“: Dělejte, jak se Vám líbí, ale Vaše zásilka je trochu naivní.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

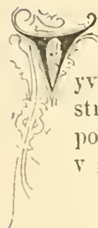
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 20. srpna 1880. ČÍSLO 23.

Na věži.

Archeologická novelka. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Vyvedl nás mezi zvony a zotvírav okenice na všech stranách ukázal příteli na veliký překrásný zvon, pokrytý ozdobami rázu flamboyantového a nápisy v gotických minuskulách.

„Děkuji vám,“ pravil Jaroslav zářící radostí.

Hlásný mlčky odstoupil k oknu a založiv ruce křížem sledoval očima přítele.

Jaroslav prohlédl si ucho zvonu, spletené z krásně modelovaných draků, nesoucích zvon v drápech a tlamách; v pásmě kolem kuple zvonu četl: „Martinus dictus Zaubek alias Hrdliczka primator lewinensis donator.“ Na plášti zvonu v síti krásných rozvilin byly dva nápisy; k severu „Pane bože day swobodu tiem kdož tie mylugau“ a k jihu „Budeli buoh s nami kdo bude proti nam.“

„Husitská hesla!“ radoval se přítel a prohlížeje chvatně zvon dále, četl dole při okraji běžící legendu: „Anno domini 1503 haec campana fusa est ad laudem omnipotentis Dei et sancti Martini patroni ecclesiae hujus — en ego campana nunquam pronuntio vana, ignem, bellum, festum, funus honestum — per magistrum Jacobum dictum Ptaczek.“ Pod legendou na samém okraji byly umístěny čtyři medaillony, z nichž první obsahoval obraz sv. Martina, druhý letící holubici se zahnutým předmětem v zobáku a monogram M. Z., třetí poprsí bradatého muže a čtvrtý orlici s dvěma zvonky v pařátech a štítkem na prsou, v němž byla váza a podle ní s obou stran písmeny J. a P.

„Marka rodiny slavných kutnohorských zvonařů Ptáčků,“ promluvil přítel vážně. „Jsem-li prvním nálezcem tohoto arcidíla mistra Jakuba, pak poruším mír vaší poustevny, pane Zoubku. Nemohu se tajiti se svým nálezem před veřejností.“

Čelo hlásného se bylo zatím pokrylo vráskami: sledoval se stoupající nevrlostí ohledávání zvonu Jaroslavem a vzav ho na konec za ruku vedl ho k medaillonu s holubicí.

„Domníval jsem se, že budete překvapen, nalézaje na zvonu týž erb jako na pouzdru hodinek —“ pravil tónem mírné výčitky.

„Týž znak?“ vpadl přítel starci do řeči. „Mýlíte se. Na pouzdru jest skutečný šlechtický erb, na zvonu však pouhé symbolické znaménko, jehož významu nerozumím, které jest ale právě tak nahodilé a neheraldické, jako marka zvonařova.“

„Verono!“ křičel hlásný dolů. „Doprovoď pány!“

Byli jsme v brzku dole.

„Což jsem řekl hlásnému něco urážlivého?“ ptal se mne ustrnulý Jaroslav.

„Podivín,“ odpověděl jsem. „Mrzutější jest bezvýslednost naší výpravy. Těšil jsem se na tvou Alžbě —“

„Elišku!“ opravil mne přítel. „Nevěřím, že by po lidsku žila.“

Uplynul týden, čtrnácte dní a Veronika nenesla hodinky.

Přišla konečně.

„Bratr chce s vámi mluvit,“ broukla, jakoby nerada vyřizovala pozvání. „Oba pánové přijďte.“

„Můžeme jíti hned? Máme právě pokdy.“

„Jak je libo.“

Vedla nás nahoru; v předsíni u zvonů jsme se chtěli posaditi.

„Jen dále!“ pobízela stařena, ukazujíc na železné točité schody.

Vystoupili jsme do jednoduchého, světlého pokoje, tvořícího téměř pravidelný čtverec; na tři strany šla okna, čtvrtou stranu tvořila bedněná stěna, za níž zbývalo ve věži toliko úzké místo pro žebřík vedoucí k cimbálům. Místnost byla velice čistá i úpravná. Při východním okně za nízkým brlením byla zařízena úplná dílna hodinářská, ostatní prostor pokoje vyplňoval prostý nábytek. tvořící celou domácnost osamělého muže; o známkách dívčího hospodářství nebylo sledu. Snad výše, — v šestém poschodí? V zadu naproti kamnům spatřil jsem opět železné točité schody, vedoucí vzhůru —

Stařec nedopřál mi času k domyšlení. Vzchopiv se poněkud namáhavě z velikého křesla šel nám naproti.

„Prosil jsem pány o návštěvu,“ řekl zvolna urputným tónem. „Jsem překvapen vaší ochotou a děkuji vám. Usedněte.“

Poslechli jsme mlčky.

„Pan Aksamít se posledně zmínil o rozhlášení svého nálezu starožitného zvonu,“ pokračoval hlásný mdle. „Nemohu se opříti, pánem zde nejsem. Ale chci vám pánové připomenouti, že miluji klid. Hosté by mne vyhnali. Od svého devětadvacátého roku, plných sedm-

atřicet let, žil jsem zde jako poustevník. Možno-li vám, ušetřte mne trpkosti na stará léta.“

„Návštěvy nebudou tak četné,“ mínil Jaroslav. „Popíšu-li zevrubně zvon, spokojí se devět archeologů popisem a teprvé desátý se přijde podívat.“

Stařec mlčel; tušil jsem, že odpovědi přítelovy ani neslyší. Obracel se nepokojně na svém křesle a jeho oči utkvěly na nás chvílemi pátravě. Pozoroval jsem v nich velké rozčilení, jež patrně nesouviselo nikterak se záminkou, za níž prý si nás pozval.

„Máte u mne hodinky, pane Aksamíte,“ vyhrklo najednou z něho. „Ale já vám jich nevrátím. Vyměním vám za ně skvostný chronometr, zaplatím vám je tisícem, leč nechtějte jich na mně zpátky.“

Jaroslav chtěl prudce odpověděti; předešel jsem ho.

„Váš návrh jest neočekávaný, pane Zoubku. Nechte mému příteli času na rozmyšlení.“

Hlásný pokynul hlavou a znovu jsem viděl, že ještě neřekl vše a hlavní. — Nastala opět pausa.

„Měl jsem k vám krom toho prosbu o radu,“ počal pak stařec váhavě. „Ale snad vás nebudu obtěžovati. Nemluvil jsem o tom po celý svůj život s nikým a z čista jasna — s vámi —“

Odmlčel se zase. Očividně trapná situace hlásného naplnila nás soucitem, který v starci snad vzbudil důvěru.

„Právě s vámi. Musím,“ rozhodl se. „Vy, pane Aksamíte, jste starožitník, a vy, pane Zero, rozumíte světu. Povíte mi, na čem jsem. Musím začíti od svého dětství. Svých rodičů jsem neznal. První mé upomínky poutají se k žebrácké studené komůrce, v níž jsem s babičkou a sestrou žil. Moje pěstounka byla roztrpčená, jizlivá, málomluvná žena, jež k mé sestře byla mírná, ale na mne toliko v hněvu promluvila. Vzácné okamžiky, kdy projevila ke mně jakousi laskavost, tanou mi živě na mysli, byloť jich pořídku a z pravidla bývaly spojeny s bouří, kterou pouštěla babička na mé neznámé vrahy. Jednou mluvila o lupičích mého dědictví, podruhé o pokladech, které mně náležejí a kterými cizí děti plýtvají, a pak zase vyháněla mne k mým příbuzným zlořečíc mi za to, že já, urozený pán, vtírám se pod půjčeným jmenem k ní, žebračce, kteráž není hodna rozvázati mi řemínky na nohou. „Jsi panská krev a chceš jísti psí odpadky?“ rozlítila se často a vzavši mi chleba od úst nechala mne trpěti hlad. Jmen, určitých dát jsem od ní nezvěděl nikdy, nerozuměl jsem také výbuchům vzteku mé babičky. Za to však ujala se ve mně horoucí slepá zášť k lupičům mého dědictví a jmena. Neznal jsem jich, a moje dětská fantasie vytvořila si z nich apokalyptické obludy; k dovršení mé zatvrzelosti, která mne neopustila celý můj život, přičinila se babička, abych se nestýkal se společností dětí mně rovných stářím, avšak z „parobí krve“, jak říkávala. Stal jsem se hrdým, nenáviděným samotářem, já, vnuk žebračky na potulkách. Dokonala v jakési vsi Bilanech, někde v Táborsku. V umírající procitla láska ke mně, jevíc se však opět zlořečením příbuzným a škůdcům; umdlévající rukou strhla si s hrdla medaillon a upírajíc na mne zhasínající zrak pověsila mně jej na krk. Hodinu na to smýkali nás surovci ke starostovi; boje se trestu za svou bídu prchl jsem a přidav se ku komediantům, drátařům, cikánům toulal jsem se s nimi. Konečně, nechav sestru na službě v jisté vsi, přidružil jsem se k sekerníkovi, jenž si mne oblíbil a svému řemeslu vyučil; byl jsem velice obratný a vynalezavý strojník, ale nesnesl jsem se s nikým. Povrhovaný, štvaný psanec nenáviděl jsem vášnivě všechno bohatství a urozenost. Z nenávisti zamiloval jsem se do krásné, bohaté dcery z mlýna a unesl jsem ji; hrdost bídáka však nestrpěla, aby žena soužila se u mne nouzí, a s ní usadil jsem se v Levíně. Měl jsem a mám posud jen jediný cíl svého života: Vyrvati lupičům mé dědictví a ztrestati je bez milosti. Nabyl jsem přesvědčení, že já nejsem toho schopen, nemaje ani vzdělání, ani nepředpojatosti, ani peněz. Přenesl jsem úkol mého života na dědice, mého mstitele, s nímž měla vyspěti zášť, celou bytost jeho pronikající, jako vyrostla se mnou; on však měl míti také moc, aby jí uzdu pustiti mohl. Neměl jsem štěstí. První žena mi umřela bezdětná, druhá s děckem a třetí mi zanechala dceru. Při smrti své poslední ženy byl jsem již příliš stár a bez naděje na dědice —“

Stařec umlknul.

„Zvykl jsem si již na myšlenku,“ mluvil pak dále, „že v stáří budu nucen provésti úkol mého života sám. Mých let jest na mále, — nesmím otáleti.“

Pozdvihl hrdě hlavu a upřel na nás pevně své jiskřící oči.

„Vás, pane Aksamíte, tážu se prvního o radu. Mou zbraní jest až posud jen mé dědictví po babičce: Jméno, ovšem prý nepravé, jež ale snad ukáže stopu a peníz, chovaný babičkou jako talisman rodiny.“

Vyňal ze záňadří stříbrný peníz, na zlatém řetízku zavěšený.

„Snubní jetton,“ řekl přítel po prvním pohledu. „Na líci dvě poprsí, mužské a ženské tvářemi k sobě. Legenda: JOAN. DENT. A. TVRTL. — 1599. — CAT. LEKESS. A. KWJETNA. Na rubu dva znaky; pravý jest totožný s erbem na pouzdru hodinek, v levém tři klasy a kolem legenda: „Kdo przebywa w lasce, w bohu przebywa.“

„Umíte rozluštiti nápis a víte o rodech, kterých se medaille týče?“ ptal se dychtivě stařec.

„Není mi ještě jasno, zdali jsem na stopě,“ odvětil Jaroslav, zabrán v myšlénky.

„Pamatujete se na znění nápisu na zvoně: Martinus dictus Zoubek alias Hrdlička? Pamatujete se na znak, jejž jste označil jako pouhou marku: Holubice se slonovým zubem v zobáku, právě jako na minci?“ naléhal hlásný, jedva dechu popadaje.

„Dnes vypátral jsem na náhrobku obrysy téhož znaku,“ pravil přítel jako pro sebe. „A porovnám-li jména, doplním-li vzájemně nápisy — jsem na stopě rodu Dentulinů z Turtelštejna. Zoubek — dentulus, dentulinus a hrdlička v znaku — podivno —“

Stařec, jehož prsa se dmula tlumeným vzrušením, byl se přiblížil těsně až k samému Jaroslavu, nespouštěje očí s jeho rtů.

„Mluvte zřetelněji,“ prosil ztrhaným hlasem.

„Umírněte se, pane Zoubku,“ pravil jsem položiv

mu ruku na rameno. „Přítel snad nalezl klíč k hádance vašeho života. Mějte jen strpení a nepředstihujte nadějí výsledky, kterých možno —“

„Šedesát let již trpím v mukách zašlapávaného života,“ zvolal stařec mocným hlasem pozdvihnuv ruce. „A dnes, když silná víra mne zvedá z ponížení, nespustím se jí více. Já nedoufám, — já věřím, že nežiju marně!“

Schvácen silou svého rozčilení zavrávoral stařec; Jaroslav ho zachytil a dovedl ku křeslu. —

Zaslechl jsem slabounké zašustění, zdálo se mi, že byly to lehýnké kročeje a pak hnutí dveřmi nade mnou; obrátil jsem své oči k točitým železným schodům. Na nejhořejší stupeň snesla se tiše malá, krásně klenutá nožka, oděná běloskvoucí punčochou a modrým atlasovým střevíčkem: k ní se přidružila druhá nožka, pak objevil se azurový lem liliového hedvábného šatu, štíhlá, graciosní dívčí postava, jejíž útlé boky objímal zlatý pás a kolem jejíž bílé šíje se linuly krajky jako vínek z broskvího květu; konečně se vynořila ze stínu — andělská hlavinka, něhou oslňující obličej, zlatý vlas a chrpové oči — Elišky Jaroslavovy!

Zastavila se a přitiskla ručky k prsoum, po její lících rozlil se růžový nádech, jako když červánky za jitra sníh na horách zrumění a ze safírových očí svítil jí dětský, rozkošně naivní úžas. Hleděla na mne, na přítele, a teprvé když zočila starce, sklouzla letmo se schodů a byla mžikem u něho.

Jaroslav s tlumeným výkřikem couvl spatřiv neočekávaně dívku, jejíž roucho se ho dotýkalo.

Dívka objala starce, zdvihla jeho hlavu a v očích se jí zaskvěly perlící slzy.

On usmál se na ni jako z mrákot, pohladil ji na vlasech a políbil v čelo.

„Neměj o mne strachu, Bětinko,“ šeptal a rozpomenuv se vztýčil se zvolna v sedadle.

„Měl jsem za to, že pánové již odešli,“ ozval se příkrým tónem, objímaje úzkostlivě pravou rukou svou dceru v pasu. „Ach — já zapomínám na vás, pane Aksamíte, promiňte mi. Bětinko, — jdi nahoru. Nikdo tě nevolal —“

„Slyšela jsem tě tatínku,“ omlouvala se dívka klopíc hlavu.

Nikdy ještě nedotekl se mého sluchu tak ryzý a měkký hlas, plný vřelé opravdové něhy.

„Stalo se, musí tak býti. Naše utrpení se sklání ku svému konci mé dítě, a ty vstoupíš se ctí, která tobě náleží, do světa. První s kým se setkáváš, jsou moji přátelé, — pan Aksamít, muž vládnoucí čarovným proutkem, jenž otvírá tajemství starých dob.“

Dívka k otci se tulící prohlédla si Jaroslava dobře; v jejích očích zaskvěl se neporušený poklad nevinné roztomilosti, a když podávala na tichou pobídku otcovu příteli ručku, viděl jsem, že Jaroslav statně se musí přičiniti, aby slzy zadržel.

„Přítel mého otce jest také mně drahým,“ pravila srdečně, s vděčným úsměvem.

„Jdi, moje holubinko, vidím tě nerad mezi sokoly,“ kázal stařec, dávaje tak bez obalu naučení nám i dceři. Snad popudila ho přílišná upřímnost Jaroslavova, který sice nebyl slova mocen, za to však výrazem své tváře příliš zřetelně mluvil.

Jaroslav provázel odcházející dívku dlouhým pohledem, a i když modrý atlasový střevíček s posledního stupně schodů se vznesl a zmizel, nespouštěl oka s chladného černého železa, jako by za posledním paprskem svého uhasínajícího slunce zíral.

„Musíme sosnovati nejprvé řádný plán, než přikročíme k dílu,“ mluvil jsem do hlásného důtklivě, abych odvrátil jeho pozornost od přítele. „Nutno všechna fakta, jež mohou sloužiti nám za podklad činnosti, chladně probrati, odvážiti a srovnati, po té pak teprv nad míru opatrně a s nepřipuštěním si sebeklamu pracovati.“

„Děkuji. Nemluvíte mi po chuti, avšak vaše slova jsou rozumná. Pro dnešek mám dosti. Váš přítel také jak vidím —“

„Diví se prostě tomu, že máte dceru,“ vpadl jsem do řeči starci, na jehož obličeji samolibost s nedůtklivostí o vrch zápasila. „Jaroslav jest pouhé dítě krom svého hlubokého vědění.“

Hlásný se spokojil, doprovodil nás přívětivě dolů a vyžádal si od přítele na příští den zase návštěvu.

Jaroslav byl rázem jako vyměněn; jsa stále ve vidění zanedbával mne a při setkání nemluvil se mnou. Všechny jeho myšlénky se odstěhovaly do šestého patra svatomartinské věže a dívaly se na mne s výšky padesáti metrů; podle starých a vždy platných zákonů perspektivy jevil jsem se příteli v této vzdálenosti a na horizontu velkého objemu jako figurka málo patrná.

„Jsem přesvědčen,“ vypravoval mi jednoho dne mimochodem, „že kmen každé rodiny lidské jest po staletí celistvým organickým ústrojím, vyklíčeným z jednoho individuálně zvláštního semena. Větev se pojí k větvi, list k listu, všechny stejné, všechny všední, každý pro sebe vypučí a vadne, kmen setřese jich tisíce a sbírá nejušlechtilejší své šťávy k vykouzlení květů, jež po dlouhých dobách jako na kaktu se rozvinou v oslňující kráse. Spatřuji v tom tajuplnou regeneraci, zjevování se genia rodiny v nejskvělejších inkarnacích. Skoro tři století dřímala Eliška Dentulinová; procitla, zjevila se opět v podobě mé Alžběty.“

„Tuším, že se připravuješ k rozumné práci,“ řekl jsem, „k počtářsky svědomitému objasnění záhadných poměrů rodinných. Příteli, — logika a mystika jsou spolu na štíru. Buď pracuj a pojmi Elišku Dentulinovou jako suchou cifru do svého počtu, anebo básni, ale pak přiznej se svědomitě starému Zoubkovi: Pane, dědictví a jména vám nevypátrám, za to však zapěju vám o nich překrásnou pohádku. Láska tě svádí k víře v zázraky. Pro svou soukromou kratochvíli si považuj Alžbětu za inkarnaci Elišky Dentulinové nebo všech tří gracií, — neuškodíš tím nikomu. Jestliže však zaslepený svou fantasií chceš vésti úskalím nadějí a sklamání slepého starce, pak dopouštíš se hříchu, který může zkaziti jeho i tebe.“

Domluvil jsem a Jaroslav mi šel od té chvíle z cesty. —

Po několika týdnech při vydávání lístků k odpolednímu vlaku pozoroval jsem stín člověka, který čekal až všechny cestující odbudu.

„Kam? Kterou třídou?“ tázal jsem se ho, nepodívav se ale jak obyčejně na něj.

„Potřebuji vaší rady. Máte-li času, navštivte mne brzy,“ odpověděl muž.

*

Pozdvihnuv oči spatřil jsem ve vestibulu starého Zoubka.

„Přijdu hned po vypravení vlaku," odvětil jsem starci, jehož řeč, výraz obličeje a pohyby mne znepokojovaly. Mluvil zpupně a z očí mu zírala ztrnulost fixní idey. — Šel jsem bez průtahu za ním.

„Ctím vás jako muže praktického." Tímto lichocením uvítal mne na věži hlásný.

„Jsem s ním již úplně sjednocen," pokračoval, když jsme byli usedli.

„S panem Aksamítem?"

„Ano, s Jaroslavem. Nedivte se, že ho tak nazývám, zamiloval jsem si ho jako svého syna. Učinil pro mne vše, čeho si moje duše přála, běží nyní o dokončení díla, o provedení důkazů!"

„Jakých důkazů?" ptal jsem se určitě, poznávaje, že jen rozhodným vystoupením mohu otřásti nešťastným předivem dvou snílků.

„O mém skutečném jménu, o mém právu k dědictví mé rodiny. Jsem Dentulin z Turtelštejna a mé statky drží nyní lidé nazývající se Doubravští z Turtelštejna. Nevíme jak a kdy se zmocnili statků, leč to snadno odhalíme."

„Odkud jste čerpal svoje domněnky?"

„Pane, nemluvme o domněnkách," rozhorlil se hlásný. „Jaroslav snesl obšírným a pečlivým bádáním v dějinách spoustu dát, jež sloučil a správně pojal svým důmyslem. Běží nyní o to zjednati si potřebné listiny, černé na bílém; kde je máme žádati?"

„Kde nalezl Jaroslav dáta, tam také shledá právnicky platné důkazy. Po archivech a v deskách."

„Jest potřebí, aby se Jaroslav vydal na cestu?"

„Ano. Nechápu, proč nestalo se tak již dávno?"

„Nevěděl jsem si rady šedesát let," pravil stařec krče rameny. „Nedivte se tomu, že jsme tři nesvedli ničeho za dvanáct neděl. Známe své právo, ale nevíme jak k němu. Od toho jest advokát, dnes vy."

„Tři? Kdo jest třetí?"

„Moje dcera. Ví mnoho a četla mnoho. I to chatrné vzdělání, které mám, jest od ní. Domníval jste se snad, že své dítě zanedbám, dítě, kterému chci zjednati všechno pozemské štěstí, o které byl její otec oloupen, poznav je toliko dle jména? Leč vraťme se k věci. Jaroslava vypravím ihned na cestu."

Zdvihl se a přikročil k železným schodům, vedoucím vzhůru.

„Pojďte se mnou," zval mne.

„Jaroslav jest zde?" ptal jsem se ustrnut.

„Ano. U Alžběty nahoře. Vy nevíte, že ho z domu vyhnali, protože zamítl nevěstu, kterou mu rodičové vnucovali? Bydlí nyní u mne dole v třetím poschodí a tráví celé dny ve společnosti mé dcery."

„Pane, uvážil jste, že Jaroslav i Alžběta jsou děcka?" pravil jsem prudkým hlasem, třesa se rozčilením.

Starcův obličej pokryl ztrnulý výraz divoké vášně, v jeho očích opět hrál plamen fixní idey a kol jeho úst položil se démonický úsměšek.

„Uvážil jsem dobře — všechno. Mně jest svatým jedině můj úmysl, jenž mne vede přes všechny překážky. Neznám žádných rozpaků před velikostí svého cíle!"

Mluvil se mnou šílenec?

Zmámený stoupal jsem za ním. Vešli jsme do nádherné komnaty, vystlané hedvábím a aksamítem; byl to fantastický boudoir, naplněný skvosty se všech stran snešenými a prodchnutý omamující vůní. V hlubokém mezioknί na západní straně seděla na měkkém křesle Alžběta, oděná podivně smyšleným hedvábným šatem, polo středověkým, polo moderním. Její nožky spočívaly na polštáři, pravá ručka, opřená o římsu okna, nesla hlavinku a levá držela ruku Jaroslava, který na nízkém taburetu před ní seděl.

Neslyšeli našich kroků po měkkých kobercích.

Jaroslav mluvil vroucně tichým hlasem k Alžbětě, jež se slastným úsměvem na líci a snivým třpytem v polozamhouřených očích ho poslouchala.

Palčivá bolest projela mi prsa.

Stařec šel jistým krokem k oknu.

„Jaroslave," pravil, položiv příteli ruku na rameno. „Zítra odjedete. Uchystejte se na cestu."

Úsečná, rozhodná slova hlásného udeřila mezi obě děti jako blesk.

„Otče, já ho nepustím," vypustila dívka jedva srozumitelně ze rtů, položivši ručinky příteli kolem krku.

„Mlč! Jaroslav ti přiveze dědictví —"

„Já nechci žádného! Otče, smiluj se a neber mi mého miláčka," žebrala Alžběta klečíc před otcem.

„Já však chci. Nevzpírej se mé vůli, dítě!" vzkřikl stařec zuřivě. „Jaroslave, konej svou povinnost. Pryč odtud a nevrať se mi dříve, dokud nebudeš moci přijeti pro mne v mém voze a dovézti mne na můj statek."

Obrátiv se pak odešel beze slova.

Přiblížil jsem se k podivné skupině. Jaroslav polo ve mdlobách, třesoucí se klečel u nohou Alžběty, klada hlavu málomocně na její klín.

Dívka ho objímala, její rtíky ho celovaly a vroucími slovy ho těšila. Obětujíc jemu svůj bol nalezla ve své ušlechtilé duši tolik obrovské síly, že s úsměvem přes vlastní utrpení dovedla mžikem přispěti miláčkovi na pomoc.

Slunce bylo již zašlo; skvoucím nebem odražené jeho paprsky vnikaly do komnaty, splývajíce s rusými kadeřemi dívky v zlatou gloriolu světice.

Jaroslavova zoufalost přemohla konečně zmámení a nalezla slov.

Byl čas, abych zakročil. Nevím, co jsem mluvil, louče se však s ubohými zůstavil jsem Jaroslava upokojeného a dívku rozradovanou zmírněním bolu milencova.

Nejsem přístupen sentimentálnosti, ale vrátiv se s věže dolů sedl jsem si k telegrafnímu aparátu a díval jsem se na něj dlouho do noci. Když přijel noční vlak, shledal jsem, že papírové proužky přede mnou nejsou k potřebě; byly rozmočené. —

Jaroslav odejel nepromluviv se mnou slůvka. Starého hlásného jsem potkal někdy a on se mi vyhnul; nevražil patrně na mne. S jeho sestrou nebylo řeči; nosíc den co den psaní z pošty na věž, zastavila se druhdy přede mnou a pohlédla na mne, jakoby mi něco musila říci, máchnuvši pak ale holí zrychlila krok a šla dále.

Pociťoval jsem té doby trpce tyranství své služby, která mi nedopřála oddechu, abych dobrými skly opa-

třen, po Alžbětě na věž mohl vyhlížeti. Zahlédl jsem ji jen dvakrát; poprvé byl jsem dosti uspokojen nepatrností změny v jejím obličeji. Podruhé však jsem se jí ulekl spatřiv chorobně zbarvený obličej a smutné, úzkostí nebo velikou předtuchou zářící oči dívky, v níž ani nechtěl jsem poznati Alžbětu. —

Při Jaroslavově odjezdu bylo leto na sklonku. Minula krásnější polovice podzimku a nastal pošmurný, vlhký listopad, vnášející s mrazivými větry smutek do krajiny. — Přecházeje za mlhavého jitra po perronu pozoroval jsem, že po silnici přichází od města někdo, jehož postava prorážela mlhou jako stín. Náhle mi postava zmizela a zároveň nesl se vlhkým vzduchem zvuk podobný dalekému zastěnání. Přeskočil jsem plot a pátraje kolem sebe kráčel jsem po silnici. Nešel jsem daleko. (Dokončení.)

Z Konrada Wallenroda.

Od *Adama Mickiewicze.*

Zpěv II.

Marienburské věže zazvoněno.
Z poradní síně do kaple jdou nyní:
zprv komtur, hodnostáři, kněží jiní,
pak rytířstvo za bratry seřaděno.
Sbor nejprv nešporami Boha vzývá,
pak hymnu ku Svatému Duchu zpívá.

Hymna.

Duchu, světlo Boží!
holoubku Siónu!
dnes křesťanský svět, jenž u podnoží
Tvého dlí trónu,
osvěť, viditelný všem,
a křídla rozepni Siónským nad lidem.
Z pod Tvých křídel ať se kmitne
paprsk, slunce skvělejší,
a kdo nejsvětější lásky hodnější,
tomu ať zlatým věncem kolem skrání svitne:
i padnem na tvář my, synové lidí,
před tím, jenž Tobě nejlepším se vidí.

Synu Spasiteli!
kynutím všemocné ruky
naznač, kdo z celi
nejhodnější slynout
svatým znakem Tvojí muky,
Petra mečem veleti Tvé víry voji,
a před zraky pohanskými kynout
korouhvemi říše Tvojí:
a syn země skloní skráň i srdce níže
před tím, s jehož prsou blýskne hvězda kříže.

Po prosbách vyšli. Arcikomtur chvíli
oddechnout kázal, pak se vrátit k choru
a znova prosit, Bůh by popřál síly
a světla kněžím, bratřím, mužů sboru.

Nočními vyšli osvěžit se chlady:
ti pod sloupení zámku zasedali,
ti zašli do háje a do zahrady.
Noc byla tichá, plna jarní vnady,
červánky jitra prohlédaly v dáli;
měsíc, jenž prošel safírovou pláni
s proměnnou lící, s různým leskem v zraku,
tu v temnu zdřímnuv, tu ve stříbru mraku
svou tichou, osamělou hlavu sklání:
jak milenec, jenž v poušti v sny se halí —
v své mysli prošed celou žití dráhu,
naděje všechny, slasti, utrpení,
tu slzu roní, tu zazáří v blahu
a posléz, čelo v každém zryté tahu
na prsa kloně, strnul v zamyšlení.

Procházkou jiní rytíři se baví.
Leč arcikomtur netratí ni mžiku:
tu Halbana, tu přední z řeholníků
zavolá k sobě, dál se s nimi staví,
kde zvědavý jich zástup nedoslechá,
a bere radu, výstrah dává všudy,
vychází z hradu, na rovinu spěchá.
Tak více hodin, nedbajíce kudy,
bloudili po okolí hovoříce,
kde klidné jezero se tmí a sněží.
Již ráno: čas se vrátit do stolice;
stanou: — hlas jakýs — slyš — z nárožní věži:
slouchají tiše: — to hlas poustevnice.
V té věži, již to přes desítiletí,
neznámá, zbožná dívka, přijdouc z dáli
pod Mariina města šeré valy
— ať vnuknulo jí nebe předsevzetí,
ať hříšné svědomí, jež v tomto mžiku
ukojit chtěla lékem kajicníků —
hledala úkryt v poustevnické kobě
a za živa tu pohřbila se v hrobě.

Nechtěli dlouho svolit řeholníci,
až obměkčeni bědnou prosebnicí
v té věži síň jí dali k obývání.
Práh svatý sotva překročila noha,
kámen a cihly naváleli za ní:
tak zbyla sama u svých dum a Boha,
a ta, co dělí od živých ji stěna,
snad v den až soudný bude otevřena.

Nahoře malé okno bylo s mříží,
kudy lid zbožný pokrmu jí dával,
a slunce svitlo, vlahý větřík zavál.
Hříšnice bědná! — tak tě tedy tíží
nenávist světa, tak máš duši zrytu,
že, mladá tak, se bojíš slunce svitu?
Sotva že v hrob ten uzamknula sebe,
nikdo ji nezřel u okénka věži,
by napájel ji větru oddech svěží,
by hleděla na vyjasněné nebe,
na milé květy, na zeleno luhů,
na stokrát dražší tvář svých lidských druhů.

Věděli jenom, že je dosud živa:
neb mnohdy ještě v noci poutník svatý
když bloudí kolem, ona kde se skrývá,
jakýmsi milým hlasem bývá jatý.
To jisté zbožné písně zvuky zněly.
A z pruských vísek dítky podvečerem,
když hrají sobě blízké u doubravy,
cos bílého se leskne s okna šerem
jak jitřní hvězda když se zatetelí:
či jantarový její vlas to plavý,
či drobná ruka, jež co sníh se bělí,
žehnajíc z dáli neviňátek hlavy? — —

slyší, jak věž pomíjí v zamyšlení:
„Tys Konrad! — Běda, splněn osud tmavý!
Ty máš být mistrem, k jejich zahubení! —
Či nepoznají? — Marně líc to skrývá,
byť jako had jsi tělo bral si jiné,
to, v tvé co duši bylo, nevyhyne
a zbylo tam, jak v mé to duši zbývá!
I z hrobu svého kdybys přišel na zem,
Křižáci tebe poznali by rázem.“ —
Rytířstvo slouchá: to hlas poustevnice!
Pohledli k mříži: zdá se, že ta žena
rozpíná náruč, v zem je nachýlená —
ku komu? — Ticho, — nikde hlesu více.
Z daleka jenom jakýs blesk se švihnul
jak plamen odskočil by od přílbice,
pak stín — či rytířský to plášť se mihnul?
Vše zniklo. — Jistě přelud zřítelnice,
to jitřenky jen rudé pozaplání,
to po zemi přelétly mlhy ranní.

„Bratří!“ děl Halban, „nebe slalo spásu:
sem vůle Boží přivedla nás jistě;
jen důvěřujme poustevnice hlasu.
Či slyšeli jste věštbu o Konradu?
Konrad, to jmeno reka Wallenroda! —
Stůjme, brat bratu zde ať ruku podá;
rytířský slib: až z rána vejdem v radu
on budiž mistrem!“ — „„Shoda,““ vzkřikli, „„shoda!““

I zašli s křikem. Dlouho v háje stinné
údolím ohlas jásající bije:
„Ať žije Konrad! Velmistr ať žije!
Ať žije Řád! — a pohanstvo ať zhyne!“

Jen Halban zůstal, — čelo mrak mu kryje;
za nimi pohled pohrdnými zraky,
pak pohled k věži — potom odcházeje
stlumeným hlasem zazpíval zpěv taký:

Píseň.

Wilija našich potoků je dítě,
dno má jak zlato, líc jak nebe v svitě:
Litvínka švarná, co z ní vody brává,
čistším ji srdcem, krásou překonává.

Wilija milém po Koveňském dolu
plyne kol růží, liliových stvolů:
u noh Litvinky naši mladí muži
květ krásnější jsou lilií a růží.

Wilija zhrdá květy po údolí,
neb hledá Němen, svého oblíbence:
Litvinku žíti u Litvínů bolí,
neb cizího se souží pro mládence.

Němen ji mocné do náruče chopí;
přes skály nesou vln ji divé oře,
milenku v mrazné lůno tulí, topí,
i hynou spolu v hlubokostech moře. —

Litvínko bědná, s tebou jinak není,
cos loučila se s vlastí dolinama!
i ty utoneš v moři zapomnění,
však smutnější — neb ty utoneš sama. —

Srdce i potok nadarmo je stříci!
Miluje dívka a Wilija běží:
Wilija v Němen znikla milující,
dívčina pláče v poustevnické věži.

Kněžna Kateřina Romanovna Dašková.

List z dějin společenského a státního života na Rusi. Napsal *Edvard Jelínek*.

(Dokončení.)

Zdá se, jakoby kněžna Dašková ve všech necnostech duchaplně vynikala. Vše, cokoliv o jejím životě jest známo, prozrazuje neobyčejnou schopnost u provádění velikých záměrů, které též namnoze uskutečnila. Sama dohlížela ráda na mravy, ale její vlastní skutky malého jí k tomu dávaly práva. Nesmírná samolibost spojena byla u ní s neobyčejnou schytralostí, a kdybychom měli čerpati jen z jejích slov, tož zaskvěla by se nám tato ruská kněžna co vzor pravdivého idealu vznešenosti ženské. Leč skutečnost, stvrzená historickými doklady, jinak nás poučuje.

Ani ve vlastní rodině nepožívala Kateřina Romanovna pověsti ušlechtilé, spanilomyslné ženy. Sám bratr její, hr. A. R. Voroncov, ruský vyslanec v Londýně, s trpkostí pronesl se o nechvalné povaze své sestry.*) Jiným filosofii vštěpovala, ale sama všeho toho nedbala. Ani nejbližším příbuzným nebyla upřímnou přítelkyní, ano, jest známo, že vlastní sestře hrubé, citelné příkoří učinila.

„Ne bez veliké trpkosti musím vám vysloviti, milostivaja hosudaryňa,“ psal jí bratr A. R. Voroncov, „že zde kolují o vás zprávy, kteréž nikterak neslouží k vaší cti . . . Vypravuje se, že jste se „zmocnila“ všeho, co náleželo mé sestře . . .“

Také s otcem — jenž mimochodem řečeno, nepožíval téměř žádného vzdělání — nežila v pěkném přátelství. To vše nemohlo nikoho zůstati tajno — ani carevny Kateřiny II., kteráž roku 1789 vyslovila podivení, že „nikdo jí nemiluje, ba ani vlastní dcera její že nechce s ní žíti.“ Stejný poměr byl mezi ní a synem, jemuž do smrti nechtěla odpustiti, že se „zasnoubil s zcela neznámou, nešlechtickou dívkou“, dcerou kupce Alferova. Neočekávaná tato zpráva tak ji dojala, že nebezpečně onemocněla na horečku. A když ji syn v Petrohradě navštěvoval — nesměl ženu s sebou bráti!

Sekretář Kateřiny II., Chrapowecki, vzpomíná potupně této nemilosti mateřské ku vlastním dětem.

Kněžna Dašková mluví velmi mnoho ve svých memoirech o nezištnosti, leč i z těchto memoirů, nehledíc k jiným pramenům, vychází přejasně na jevo, že tato vlastnost nepatřila nikdy mezi cnosti Kateřiny Romanovny.

Hle, jak psala po smrti svého chotě ze vsi k carevně: „Vaší carské Výsosti bylo již dříve známo mé položení; nabyla jsem se svým mužem toliko 10.000 rublů, kteréž jsme však hned v prvních letech manželství prožili. Štědrá ruka Vaší Výsosti udělila mně nejmilostivěji odměnu (24.000 rublů), kterých jsem však užiti musila na zaplacení dluhů po manželi a z ostatku koupila jsem v Petrohradě dřevěný dům, jenž se pro chatrnost svou již již řítí . . . I vrhám se proto se dvěma sirotky k nohoum Vaší Milosti: pohleďněte nejmilostivější hosudaryňa milosrdným okem na lkající

*) Archiv kn. Voroncova, díl V. str. 159—160.

vdovu s dvěma sirotami, rozestřete štědrou ruku a spaste nás nešťastné od jisté bídy!“

Není vědomo, obdržela-li kněžna Dašková tehdáž žádanou pomoc, leč dá se dle všeho souditi, že tato slzavá prosba byla v Petrohradě úplně umlčena.

Jinak ale dostávalo se kněžně hojných, začasté velmi značných darů (až 25.000 rublů najednou) — menšími dary cítila se býti uraženou.

Když se kněžna poprvé ubírala za hranice, poslala jí carevna výpomoc 4000 rublů; nepatrná tato suma popudila tak kněžnu Daškovou, že sobě podržela z peněz těchto jen část, kdežto ostatek ponechala poslovi, jenž jí byl peníze přinesl.

„Kněžna již dávno vzbudila nenávist a nelibost pro svou skoupost a chtivost,“ praví srozumitelně sekretář Chrapowecki.

Zajímavostí vyniká i následující příklad. Když na kněžninu daču u Petrohradu přijížděli z města hosté v ekvipážích, což nezřídka se dělo, nenechávala koně svých hostů dlouho zaháleti. Užívala jich co „laciný“ potah ku pracím ve vlastních zahradách tak dlouho, pokud majitel k návratu do města se nechystal. *)

Že i v paměti lidu ne velmi vděčnou vzpomínku si zachovala, snadno lze si pomysliti. Jmenovala sice ten dobrý lid „добрые крестьяне“ láskyplně a dobromyslně, ale týrala jej kde jen mohla. Chovala se k sedlákům svým velmi přísně a ukládala jim nesnesitelný obrok. Mluvila o všeobecné volnosti lidu, ale utiskovala a pronásledovala jej zuřivě. Když se provdala některá její dívčí „duše“ za mladíka sousedního poměščíka, tož žádala poplatek 100 rublů — na dobu tehdejší ohromná to částka. A tak dále!

Také pomluva a přemnohé jiné méně důležité, přece ale charakteristické cnosti zdobily kněžnu Daškovou. Na doklad, že ráda a ostře pomlouvala, stůjž zde jen jeden příklad. O hraběti Ivanu Soltykovu zlomyslně roztrušovala, že prý za celý život nepřečetl ani jediné knihy!

Z toho všeho jest patrno, jak málo oprávněný a věrohodný jest bolestný závěrek, jímž ukončila chytrá kněžna své dobře promyšlené memoiry:

„Na konci povím, že jsem se své strany dle sil učinila vše dobré — nikomu jsem neublížila. Jedinou zbraní mé msty za všechny nespravedlnosti, intriky a pomluvy proti mně osnované bylo zapomenutí aneb prominutí. Vykonala jsem své povinnosti tak, jak jsem jim rozuměla. S čistými úmysly a s čistým srdcem nesla jsem mnoho těžkých ran, a kdyby mi nebylo útěchou neúhonné svědomí, byla bych zajisté pod tíhou osudů klesla. Posléz pravím, že hledím na svou blízkou smrt beze strachu a hrůzy.“

Těmi slovy zakončila své zápisky.

Neméně zajímavo jest pozorovati, že cizinci, kteří měli příležitost buď na Rusi nebo za hranicemi se s ní seznámiti, daleko lichotivější o ní zůstavili vzpomínky, než prameny domácí. Vysvítá z toho, jak si snadno lze domysliti, že se kněžna Dašková uměla výborně přetvařovati. Jinak ale třeba připsati cizozemskou chválu též duchaplnosti, kterouž ruská kněžna zajisté každého překvapiti musela. Sám Voltaire, jenž se s ní seznámil v Paříži, napsal o ní carevně Kateřině následující zajímavá slova: .... „Především musím Vaší Milosti (Kateřině II.) sděliti, že jsem měl čest viděti kněžnu Daškovou. Jakmile vešla do salonu, ihned poznala Vaši podobiznu na atlasu vytkanou a kolkolem stuhami ozdobenou. Výraz Vaší tváře — ovšem — má zvláštní sílu, i spatřil jsem, že oči kněžniny zalily se slzami, když na podobiznu Vaší Milosti pohledly... Čtyry hodiny bez přetržení mně mluvila o Vás — a mně uplynul ten čas jako čtyry minuty.“

Nevíme věru, či chytrosti se více obdivovati, či Voltairovi, který tak „zajímavě“ carevně psal, aneb kněžně, která Voltaira tak okouzlila.

Leč i výroky jiných vynikajících cizozemců, z nichž alespoň některé sdělíme, jsou v každém ohledu pozoruhodny. Současný anglický vyslanec v Petrohradě takto se vyjádřil: „Kněžna vládne velikou silou ducha a odhodlaností, kteréž cnosti jí poskytují možnosti před se bráti záměry téměř nevykonatelné.“

Starší Miss Wilmotová napsala roku 1806, tedy šest let před kněžninou smrtí: „Mně se zdá, že by ona nejvhodnější místo měla u kormidla vlády, kdyby byla hlavním komanderém armády aneb hlavním administrátorem.“

Podobně i Kateřina II. neupírala jí vynikající vlastnosti bohatého ducha, ale v nenávisti měla její neukojitelnou náklonnost k intrikám. *)

Ve zprávách o životě Kateřiny Romanovny vůbec se vyskytuje množství protiv. Mnohé z nich jsou téměř úplně nepochopitelny. Toliko veliká ctižádost mnohý příklad alespoň poněkud objasňuje.

Již několikráte jmenovaná angličanka Wilmotová vypravuje následující případ. Poslední dar, jaký řečená dáma od Daškové obdržela, byl starý vějíř. Týž vějíř měl tu památnost, že nacházel se v rukou carevny v ten večer, kdy se s ní Dašková poprvé setkala. Historie vějířová měla se takto: při odchodu upustila — snad nedopatřením — carevna vějíř na zem, jejž ovšem Dašková hbitě zvedla, aby jej mocné velitelce podala. Na to objala Kateřina kněžnu a žádala ji, aby si vějíř ponechala na památku prvního setkání se a stálého (!) přátelství.

„Tuto nepatrnou věc,“ vypravuje Wilmotová, „cenila kněžna výše všech ostatních, později obdržených darů od císařovny; ano chtěla si vzíti tento vějíř i do hrobu. Odevzdávajíc mně tento dar pravila: „Nyní pochopíte, jak vás miluji: dávám vám na památku věc, s kterou jsem se ani v hrobě loučiti nechtěla.“

Kdož by nezvolal: „Spanilomyslná kněžna!?“ A kdož by pochybovati chtěl, že takové jednání musilo vzbuditi velikou důvěru lidí nezasvěcených.

Jak příznivý dojem uměla činiti na cizince vůbec, to dosvědčuje též výrok Francouze Diderota: „Kněžna jest vážné povahy. Obyčejně nevyslovuje to, co myslí, a co mluví, to mluví prostě s jistým přesvědčením. Její zkušenosti jsou veliké. Miluje umění, zná lidské povahy a potřeby svého lidu. Proniknuta jest odporem k despotismu a vůbec ke všemu, co páchne tyranií.“ (!)

Pravý opak dokazují zkušenosti a prameny domácí, v nichž velmi málo nacházíme společného s domněnkami výše zmíněných cizozemců. Ovšem, tak duchaplná dáma,

*) Ruský archiv 1873 str. 1909.

*) „Kněžna Kateřina Romanovna Dašková.“ Obšírné pojednání V. J. Směvského ve sborníku „Русская Старина“ 1874 str. 407—427.

jakou byla kněžna Dašková, musela umět jinak mluvit než ve skutečnosti na jevo dávala.

Zmínili jsme se již několikráte o „duchaplnosti“ naší kněžny. Není žádné pochybnosti, že ona náleží k nejschopnějším ženám, jaké Rus zrodila. Její náchylnost ku stálým intrikám, rovněž jako jiné její necnosti byly by snad původem nejsmutnějších osudů, kdyby nebylo právě oné veliké duchaplnosti, kterouž tak často šťastně vítězila a i největší nepřátely buď ukrotila, zničila aneb smířila. V tom ohledu nejzajímavější jest poměr, jenž se mezi ní a carevnou rozvíjel.

Jest všeobecně známo, že ji carevna nechovala ve zvláštní přízni, ačkoliv mnohou vydatnou službu od ní přijala. U obou těchto dám bylo příliš mnoho „duchaplnosti“, než aby mohly klidně vedle sebe žíti. Protož měnila se carská milost a nemilost velmi často a velmi rychle. Sekretář Chrapowecki zaznamenal ve svých zápiskách, že carevna „něchotěla žiť pod odnoju krovleju s něju“, což ospravedlňuje všeobecnou poznámkou: „charašo byť podaljeje“.

I kdyby tato patrná nelibost carevny ruské byla nespravedlivá, přece sluší v podivení míti, že tatáž carevna tolikerou důvěrou, hodností a vyznamenáním kněžnu obdařovala. Kateřinu nemohlo k tomu přiměti zajisté nic, než skutečné, vzácné, rozvoji vlasti potřebné vloby duchaplné ženy.

Vizme, čím duch její vynikal, čím se stala potřebnou a v dějinách říšských i kulturních na vždy památnou. Netoliko Rusko, ale i cizina náležitě tyto přednosti ocenila.

Že kněžna Dašková chovala velikou náklonnost k vědám, seznal laskavý čtenář již z výše pověděného. Avšak i okolnosti valně tomu napomáhaly, že mohla značné své nadání šťastně rozvíjeti a jeho s prospěchem užívati. Zejména její cesty do ciziny, kdež státního i vědeckého ústroje pilně si všímala, tak ji zdokonalily, že se vzdělala na nejosvícenější ženu svého století v Rusku. Osobní styky a později i živá korrespondence s vynikajícími mysliteli Francie patrně na toto vzdělání co nejprospěšněji působily.

Roku 1770 podnikla delší cestu po Evropě: navštívila čelnější ústavy vědecké, obrazárny, musea, sbírky starožitnické i umělecké, studovala zahraniční řády, obyčeje, práva atd. Jakož pak sama velikou milovnicí soukromých sbírek byla, založila si již v 17. roce věku svého „kabinet vzácností“, kterýž jmenovitě v čase svého pobytu za hranicemi značně obohatila. Sbírku předmětů přírodních, čítající nad 15.000 kusů, darovala před svou smrtí universitě moskevské, čímž se zajisté vědě velice zavděčila. — Ku nejpamátnějším momentům života duchaplné kněžny náleží onen, kdy jmenována byla od carevny Kateřiny ředitelkou petrohradské akademie nauk, jejímž presidentem tehdáž byl hrabě Cyril Grigorovič Rozumovskij. Stalo se tak zvláštním úkazem ze dne 28. ledna 1785.

Žena presidentkou vědecké akademie! Snad první a poslední to případ v dějinách akademií. Avšak i této hodnosti ukázala se důstojně býti schopnou.

Slavnostní řeč, kterouž měla při svém nastoupení k akademikům, bohata byla na hluboké, krásné myšlenky a naplnila obdivem všecky přítomné. Jak se k učeným akademikům chovala, svědčí následující příklad. Znamenitý, ale krátkozraký matematik Eichler nemohl jednou v akademii najíti svého místa. Kněžna Dašková spozorujíc to přikročila ihned k němu a dovedla ho k nejbližšímu křeslu. „Gospodin Eichler!“ pravila, „račte se posaditi kdekoli vám libo — místo, kteréž vy zajmete, vždy bude první!“

Netřeba snad ani zvláště dokládati, že kněžna své povinnosti co presidentka co nejpečlivěji vykonávala. Nescházela při žádném sezení a měla nejživější účastenství ve vší akademické činnosti. Stála v čele všeho ruchu, a když akademie počala vydávati veliký „Etymologický slovník ruský“ (1789—1794), sama sestavila písmeny Ц, Ш, Щ.

Činnost tato ovšem nezůstala v tajnosti a došla téměř v celém světě neobyčejného uznání. Akademie štokholmská, dublínská a erlangenská, pak učené společnosti berlínská a filadelfická jmenovaly ji svým členem.*)

V dycháncích, kteréž pořádala se zvláštní zálibou carevna Kateřina II. v petrohradské Eremitáži a při nichž nejpřednější filosofové blízké i vzdálené ciziny své názory na odiv stavěli, skvěla se i kněžna Dašková duchaplnými námitkami a rozmluvami.

Též v dějinách literatury zůstavila po sobě památku pozoruhodnou. Kromě zápisek, o nichž jsme hned na počátku naší stati příslušnou zmínku učinili, a kromě své literární činnosti při Akademii psala mnoho, veršem i prosou, v jazyku ruském, francouzském a anglickém. Některé z těchto prací dosud tiskem vydány nebyly. Rusky psala velmi mnoho článků do četných časopisů současných, z nichž jeden dokonce sama vydávala. — Kněžna Dašková pokusila se i v poesii dramatické. Na výslovné přání carevny sepsala pro dvorní divadlo v Eremitáži veselohru z čínského života „Toj-Sjukov“ (v 5 aktech), kteráž později též v Moskvě s prospěchem provozována. Se zvláštním zalíbením též překládala; hlavně ovšem ze současné literatury francouzské a tu především Voltaira. Verše psala s velikou rychlostí, ale ani jediný nevyniká cenou poetickou. Cenou stálou, ano cenou velikou vynikají jedině její zápisky.

Poslední léta svého života trávila větším dílem na svých statcích, kdež se zaměstnávala literaturou a vědou. Namnoze v zapomenutí a pokoření skončila kněžna Dašková dne 4. ledna 1810 v Moskvě svůj život.

Zbývá nám ještě zaznamenati několik slov o jejím zevnějšku. Francouzský spisovatel Diderot takto se o ní vyjádřil: „Kněžna Dašková není ani dost málo sličná, jest malého vzrůstu, čelo má veliké a vysoké, rty tlusté a vyhrnuté, oči ani veliké, ani malé, trochu zapadlé; pohyby její jsou rychlé, bez všeliké gracie i noblessy, činí ale dojem přívětivý. Nyní (v prosinci 1770) čítá 27 let, ale na pohled by jí každý hádal čtyřicet.“

V celé její povaze i zevnějšku jevilo se mnoho mužského. Ženského měla na sobě velmi málo, a jak již z četných, na Rusi vydaných podobizen souditi lze, libovala si v oděvu polomužském. Nad to sama o sobě tvrdila, že kněžnu Daškovou stvořila příroda se srdcem mužským!

*) Jiná četná vyznamenání zvláště nejmenujeme; toliko to připomínáme, že když jí král Gustav III. r. 1784 chtěl uděliti řád, — ona ho nepřijala.

Z nové sbírky Jaroslava Vrchlického.

Venuše.

iš světla k zemi nachýlil
den mladý, kol se rosa třpytí,
červánek hvězdy rozptýlil,
a pouze jediná jen svítí.

Z ní padá mír mně do duše,
ta hvězda se jak oko dívá,
to hvězda tvá, ó Venuše,
tvá hvězda tichá, sladce snivá.

I patřím na ni s důvěrou,
a potápím se v staré báje,
a vidím s divou nádherou,
jak sen mé duše v pravdu taje.

Ó paní lásky, na světě
ač nemáš kam bys kladla hlavu,
ve matném lesku perletě
té hvězdy zřím tvou celou slávu!

Ó divný lesk a báječný!
zář vlasatic, jež nejsou více,
neb jak by zážeh sopečný
pad v aureolu do měsíce.

Tak měkký a tak utlumen,
jak vše by z něho vláhu pilo,
tak čistý, zářný, jak když z pěn
tvé božské tělo vystoupilo.

Ó z tvojí tváře oválu
nach lehký tam se nyní ztajil,
v lesk perletě a opálu,
div, o němž člověk věčně bájil!

Ó zázrak! záře plamenná,
to vlas ti padá s čela dolů,
zřím ruce tvé a ramena —
a cítím v duši osten bolu.

Tvůj zrak se na mne usmívá,
den roste a tvá hvězda smavá
již hasne a se rozplývá.
Mé duši soucit křídla dává.

Mne chápe radost nesměrná,
jak v chrám by noha kráčet měla,
kde stojíš velká, nádherná,
jaks vyšla z ruky Praxitela.

Adagio.

Kdy duše sama otázky si klade
a zastaví se v tichém přemýšlení,
jak před výletem z hnízda ptáče mladé,
jak poupě, než je osloní svit denní:

Já viděl stín, jak přeletěl tvé čelo,
já viděl ve tvých očích perly spící,
já cítil, než ti slovo s retů sjelo,
co děje se v tvé duši milující.

Skráň skloniv nad tvé vlasy zlatotkané,
až od tvé tváře moje vzplála nachem,
já sobě děl: Nač andělů nám, Pane,
když křídla jejich necháš vláčet prachem?

Co může těmto duším země dáti?
nač v žití hvozd ty bílé holubice?
když člověk cítí v srdci lásku spáti,
proč musí též v něm zařvat vášeň, lvice?

A proč v nás mužích síly není, není, není,
ti odměnit co zasloužíš, ó ženo,
vždyť vše, i láska, je ti utrpení,
svět neseš v srdci svém — a krb tvé věno.

A před tebou, když vzplaneš v svojí kráse
na prahu žití, blaha na úsvitě,
když srdce tvoje lásce otvírá se,
i genius je málomocné dítě!

Píseň.

Jest večer — kouří se z lesů,
červánek stromy prokmitá,
kytici z vřesu ti nesu,
je celá rosou pokryta.

Každý ten nejmenší kalich
plá jakby protkán rubíny,
nesu ti v kvítkách těch malých
své lásky velké hlubiny!

Ráj světa.

Novella od *Aloise Jiráska*.

(Pokračování.)

udba neustále hrála.

Chenier netančil, jen se díval. Před zraky jeho mihalo se tančícími i procházejícími se jako v kalejdoskopu.

Jsa poněkud unaven zašel si konečně k buffetu, aby se občerstvil, ale že tu byla nesmírná tlačenice a čekati nechtěl, obrátil se do menšího sálu.

Vzpomnělť sobě na jeho utěšenou zahradu a zamířil zrovna pod palmy, aby v milém zášeří u vodometu se ochladil.

Ve stinných loubích bylo v tu chvíli málo hostů. Chenierovi bylo dobře v tom rozkošném místě. Zraku jeho sloužilo luzné přítmí, kterým pronikalo tlumené světlo skrytých svítilen. Od vody vanul mu do zanícené tváře příjemný chlad, a květy tropických rostlin líbezně, silně voněly. Ze sálu zaznívala sem hudba. Mladému malíři bylo tak, jako dosud nikdy. Jeho smysly byly opojeny.

Krev se mu rozproudila a u srdce bylo volno. Zapomněl na všecko.

Usedl pod palmy hodiv do týla kápí a přimhouřil bezděky oči.

Naslouchal šplounání vodometu, šumotu přecházejících tanečníků i hudbě.

Bylo rozkoší všem těm zvukům naslouchati.

Seděl tak za chvíli jako ve sladkém snu.

Když pak oči otevřel a do sálu se podíval, byl světly jeho oslněn. Obrátil se stranou do loubí, aby si odpočinul. Zalekl se.

Dále ve stinném zášeří palem a keřů myrtových odpočívala nádherná dáma. Chenier byl prvé nepozoroval, že před chvilkou ji sem nějaký kavalír zavedl, a pak odešel.

Kouzelné světlo mezi ratolestmi padalo na líce, oblá ramena i plná ňádra krásné ženy.

Tmavé oči, plné mocného žáru, upíraly se žádostivě na mladého malíře.

Oh té krásné hlavy! Toť luzná, svůdná nymfa, plamenně, toužebně vzhlížející.

Chenier jakoby oslněn sklopil oči, pak ohlédnuv se upřel poznovu zrak na krásnou tu dámu. Ve tmavých jejích vlasech, po anticku přičesaných, zářila zlatá čelenka, plna blýsknavých drahokamů.

Zřel její vznešenou postavu v nádherném, těsně pod ňadry přepásaném rouše, stihl pohled lesklých očí. — Ano, na něm tkví, na něm, vždyť tu nikoho není. Krev mu vstoupala do líce.

Tu z nenadání, jako by ze země vyrostlo, zjevilo se ze zášeří keřů a palem modré domino, jež kvapně se k odpočívající dámě ubíralo.

Chenier, kterého nespatřil, myslil, že to kavalír té dámy. Pozoroval, že se před ní z hluboka uklonil, a že ona se — zalekla. Krátkého hovoru, který se tam rozpředl, neslyšel.

Vznešená dáma lekla se opravdu modrého domina. Sotva že mu bystřeji do tváře se podívala, vyklouzlo jí ze rtů:

„Arnoldi!“

„Ano, Výsosti,“ začalo stlumeným hlasem domino s tváří skroušenou a jako rozlítostněnou. „Ano — nešťastný Arnoldi. Ó vy jste na mne nezapomněla. Smím se nadíti? Smím doufati, že —“

Ale Výsost vzpamatovavši se vstala.

„Probůh, neodcházejte!“

„Neodvažujte se nikdy více mně se přiblížiti!“

To pravila temným hlasem majíc hlavu hrdě vztýčenu. Tmavé oči se jí zableskly hněvem.

Chenier viděl, jak neohlédnuvši se vážně odešla, jako rozhněvaná bohyně. Modré domino, Arnoldi-Torelli, stálo za okamžik nehnutě, jako strnulé. Chenier ovšem neviděl, jak i jemu zlostí oko zahořelo, neslyšel, an kletbu i hrozbu té dámě zamumlal. Teď obrátil se do sálu jako by se rozhlížel, a brzo potom zmizel v pestré směsici.

I Chenier vstal a ubíral se za ním k velikému sálu. „Kdo je ta dáma?“ přemýšlel, „a kdo ten muž? Co se stalo mezi nimi? Ah, jak byla krásna!“

Ohlížel se pilně, však nespatřil jí, a nebylo mu to lhostejno. Přálť si, aby ještě jednou ji uviděl.

A přání jeho se vyplnilo.

Za chvilku spatřil ji opět. Nějaký kavalír ji doprovázel. Jda za nimi pozoroval, že ji provází ku garderobě. Zajisté pojede již domů. Proč tak záhy? Zajisté se jí ono setkání s modrým dominem tak doteklo, že nemá tu více stání.

Kdo je? Ohlédnuv se spatřil setníka od městských granátníků, jenž vedle něho se ubíral a nyní skoro zároveň s ním se obrátil, jako by taktéž byl chtěl vyzvěděti, kam ona vznešená dáma se ubírá.

Chenier ho zastavil a otázal se, kdo by ta dáma byla?

„Setník“ Beck zamžoural chytře okem a usmívaje se pravil:

„Ta dáma? Líbila se vám, není-liž pravda? To je vévodkyně z Acerenza, rozená Kuronská.“

A usmáv se svým způsobem odtud se ubíral.

Chenier chodil sem a tam, prohlížel, pozoroval, ohlédl se také několikráte po modrém dominu, kterého však více nespatřil. Vzpomněl i na vévodkyni a přiznal sám sobě, že ze všech žen, které tu spatřil, ona nejvíce se mu líbila, a zjevem svým ho zajala. Zašel si ještě jednou i na ono místečko pod palmami, přivřel oči a dumal poznovu, až pak oči otevřev bezděky pohleděl tam, kde před tím odpočívala ona. — Bylo tam prázdno. Než Chenier viděl vnadnou, lepou postavu, viděl její planoucí, na něm upřený zrak.

* * *

Pozdě po půl noci doprovázel Torelli onu tělnatou madame ku kočáru. Bylo unavena, nicméně vesela. Opřela se pohodlně do kouta kočárového a zahalila se řásnatým pláštěm, kožešinou podšitým.

Hleděla na svého průvodčího v modrém dominu, jenž naproti se sklopenou hlavou seděl.

Konečně začala dáma:

„Aj, vy jste dnes tak malomluvný: stalo-li se vám něco?“

Torelli žertovně odpověděl:

„Zamiloval jsem se, madame.“

„Vy?!“ a jeho společnice hlasitě se zasmála.

Ale Torelli již neodpověděl.

VIII.

Chenier pozdě v noci se navrátil a pozdě druhého dne se probudil. Bylo již okolo poledne, právě když přítel jeho domů přišel.

Kalina usedl ihned na postel a jal se vyptávati, jak se Chenieru dařilo. Malíř byl jak náleží spokojen. Liboval si, že tu všecku nádheru viděl.

„Již chápu,“ pravil také, „čemu bych byl dříve tak snadno neuvěřil, jak možná ze přísného republikána učiniti oddaného monarchistu. Kouzlo velikého, vznešeného světa je příliš veliké a mocné, a není divu, zmámí-li se člověk a poleví, když smysly se vzeprou veškeré filosofii a zásadám.“

„Aj, snad nejsi také očarován?“

„Dosud ne,“ usmál se malíř, „vrátil jsem se taký, jaký jsem šel. Jen tomu jsem se přiučil, že člověk, zkoušky neokusiv, nemá na vytrvalost svou a pevnost příliš spolehati se a mysliti, že nic mu jich nezviklá —“

„Tys tedy na redutě filosofoval?!“

„Ano, a výborně se bavil. Bylo tu barev, záře, blýskotu —“

„A blesků svůdných očí! Žádná tě neokouzlila?“

„Bylo tam mnoho krásných žen — ale jen jedna —“

„Konečně!“ zvolal Kalina.

Chenier usedl na loži a usmáv se pravil:

„Nejásej napřed. Ale ta dáma — Postava pružná, hlava v pravdě krásná, antický příčesek se zlatou čelenkou jí výborně slušel — utěšený modell.“

„Ah jdi — myslil jsem, žes konečně se zamiloval, a on myslí na modell!“

„Což nemožno takový modell milovati?“

„A kdo je ta krasavice?“

„To bys nepomyslil: Vévodkyně z Acerenza!“ mluvil Chenier s komickým pathosem, a Kalina se usmál.

„Vidíš, vždycky jsem říkal, že ty na nějakou kněžnu čekáš —“

„Ale říkáváš také, že mně sama vzkáže, a to se bohdá nestane!“ a malíř se vesele zasmál.

„A kdyby ti vévodkyně vzkázala?“ tázal se Kalina.

„Eh, takové řeči — Kalino!“

„A což kdyby se tak opravdu stalo? Tož s bohem ty něžná vílo v lesním zátiší!“

„Počkej —“

„Já vím, žes na svůj obrázek lesní včera nevzpomněl —“

„O vzpomněl —“

„Ale vybledly mu barvy, není-liž pravda?“

„Vzpomněl jsem na onu dívku, opravdu, a neupírám toho, že v tom šumu a hluku, v těch síních plných nádhery a přepychu ten lesní kouteček neskvěl se takovými barvami, ale byl klidnější, dojemnější — no zvláštní — mluví k srdci, rozechvívá mile, ale neomamuje a krev nerozpaluje — teď teprvé to cítím. — Ale — viděl jsi Felińského?“

„Neviděl. V bytu jeho ticho a darmo zastavuji se u jeho dveří, kdykoliv jdu kolem, abych uslyšel zase ten slavičí hlásek.“

„Půjdu tam dnes a povím ti potom, co dělá ten tvůj slavíček. Snad dnes budu šťastnější a zastanu ho ve hnízdečku.“ — —

* * *

Odpoledne vskutku chystal se na návštěvu a pečlivě se ustrojil. Po probdělé noci byl poněkud ubledlé líce, ale slušelo mu to výborně.

Felińského zastal tentokráte v prvním pokoji. Starý Polák, sotva že hosta zočil, šel mu vstříc a tiskna mu ruku srdečně ho vítal.

Chenier se omlouval, že včerejší pozvání, jinak zvláště milé a čestné, odmítl, a pověděl příčinu.

„To ovšem,“ odpovídal laskavě Feliński. „Bylo tam krásně, slyšel jsem, a měl jste jinačí zábavu, než jaké bych já byl vám mohl poskytnouti. Stavil se u mne starý druh a krajan, jenž býval za dlouhý čas u Kosciuszka, a tu myslil jsem, že by jeho vypravování vás bylo zajímalo.“

Chenier děkoval i litoval dokládaje, že by byl redutu rád pominul, ale že již byl na odchodu.

Tu teprvé spozoroval malého Kornelka, jenž obrázkovou knížku odloživ opodál stál, jasné, veselé oči své na hosta upíraje.

Chenierovi neušlo, že Feliński za hovoru jako letmo po vedlejším pokojíku několikráte se ohlédl. Nyní, když s Chenierem usedl, ozval se tam šustot; starý Polák se usmál a v tom již ozval se Kornelův jasný hlásek:

„Zosia se probudila.“

Chenier byl poněkud překvapen a pohlédl na Felińského.

„Dítě mluvilo pravdu, nelekejte se, pane Cheniere. Nebyl jste z našeho domu samojediný na redutě. I má dcera, Žofie —“ a usmívaje se vstal; v tom rozhrnula se záslona, a ve dveřích stanula mladá dívka, jež Cheniera spatřivši na okamžik se zarazila. Hlasy zajisté před tím slyšela, musila býti připravena, že někdo cizí přišel, a přece — se zarazila.

I mladý malíř byl patrně překvapen a lehynký ruměnec zarděl se na jeho tváři.

Feliński hleděl s patrným zalíbením a laskavě na svou sličnou dcerku.

„Pojď, má milá, a nestyď se, žes za bílého dne dřímala. Kdyby to i Kornelek nepověděl, ty sama bys se prozradila pravou, červenější tváří —“

Žofie v ladných, bělavých šatech, majících dle tehdejšího kroje kratinký život a kratinké vzduté rukávy, byla si ve křesle sedřímla. Jakmile otec upozornil, že při tom jedno líčko živěji se jí zbarvilo, vzplanulo i druhé.

V ten okamžik nevzpomněl Chenier, že by měl slůvko promluviti; hleděl jen na sličný zjev mladistvé dívky, stojící před těmněrudou záslonou.

Žofie nabyla dříve klidu než Chenier.

Uvítala ho mile a podotkla vesele, že jí odpolední spánek za zlé míti nebude, pováží-li laskavě, že téměř celou noc probděla a ráno záhy vstala.

Všichni usedli a brzo rozpředl se živý hovor, o který měl Feliński největší zásluhu.

Chenier byl by nejraději stále na Žofii hleděl a jejímu hovoru naslouchal. Zvláště příjemný a zvučný její hlas zněl mu neobyčejně mile.

Rozprávěli hlavně o redutě a o slavnosti, která se na dny nejblíže příští chystala.

Chenier se ptal Žofie, byla-li již častěji na dvorských těch zábavách.

„Nikoli, včera poprvé. A nechtělo se mi valně, byla bych raději doma zůstala, ale musila jsem —“

Chenier neutajil svého podivení nad tím, že se na redutu netěšila a raději by byla doma zůstala.

„Měli jsme tak milého hosta, a byla bych ráda tu zasedla a naslouchala. Kdež najde člověk tak milé chvíle plné srdečnosti, tiché a tklivé, než při domácím krbu? — Ten skvělý hluk tak brzo unaví, a co zbude po něm?“

„Tedy litujete ještě, že jste byla v té skvělé a hlučné společnosti?“

„Ne, nelituji —“ odvětila Žofie kvapně a živě, ale hned se zamlčela a lehounký ruměnec zbarvil jí líčko.

„Zosio,“ pravil Feliński ohlédnuv se na hrací hodiny, stojící nad krbem, „již je čas, a pamatuj, že pan Chenier přijme laskavě pozvání na koflíček kávy.“

Mladý malíř rád přijal, ač by mu milejší bývalo, kdyby Žofie nemusila odejíti a raději s nimi zůstala. Nyní, když byl sám s Felińským, všiml sobě Kornelka, jenž něco ve své knížce čmáral. I zavolal ho a posadiv ho k sobě na koleno jal se mu do knížky kresliti to, o čem věděl, že je Kornelovi nejmilejší: vojáky a koně.

*

Chlapec jiskřícíma se očima sledoval napjatě malířovu tužku a s jásotem vítal vznikající koně a jezdce, volaje nedočkavě, co by ještě přijíti mělo, tak že mu malíř, ač velmi zručně a hbitě přání jeho vyplňoval, ani nemohl stačiti. Dědeček sám měl radost a se zalíbením patřil na chlapce i na kresliče.

A než všecko bylo dohotoveno, vstoupila Zosia nesouc kávový ubrus a cukerničku plnou nasekaného, jiskřivého cukru. Kornelek, hned jak vešla, živě ji volal, aby se šla podívat, co má vojáků a koní.

Chenier ohlédl se a spatřil vedle ku stolu klonící se dívku, ana patří na jeho kresbu — a teď pohlédla na něj. Setkal se s jejím jasným, vlídným pohledem. Byl by do něho ještě déle hleděl, ale Zosia již odstoupivši pokryla stůl, pak přinesla porcelánové koflíčky, lemované pestrými, drobnými kvítky a postavila konvičky. Vedla si obratně, jako čiperná hospodyňka.

I tak se Chenierovi líbila. Slušelo jí to — jí všecko slušelo!

Nalila kávy, usedla; svačili.

Před tím na nebi setmělo se od tmavošedého mraku; nyní spustil se déšť a rachotil do oken.

Venku nevlídný, sychravý den; u Felińského tak milo, útulno.

Všichni pili vonnou kávu, jen Kornelek zapomínal na svůj koflíček přehlížeje koňstvo a vojsko.

Děd i mladinká, rozmilá teta těšili se patrně z radosti chlapcovy, a byli Chenierovi za ni vděčni.

Malíři bylo tu volno a milo jako mezi svými. A jak by mezi nimi rázem nezdomácněl a k nim nepřilnul vida, jak všichni vespolek něžně a srdečně se milují, jak i jej upřímně a nelíčeně uvítali a mezi sebe přijali?

A zase rozmlouvali, a zase nit hovoru Feliński rozpřádal. Vzpomněl na večerejšího svého hosta, který dnes Vídeň opět opustil, vzpomínal, co tento byl vypravoval, zabral se tím v upomínky na zašlá léta svého mládí a mužného věku, kdy šťastným byl, i kdy bojovali za rozervanou, rozdělenou vlasť.

Mladí pozorně naslouchali; časem setkali se jejich zrakové a v tu chvíli ušlo jim asi nejedno slovo mluvného starocha.

Došel již tam, jak včerejšího večera se starým druhem na minulé časy a vlasť zpomínajíce až i do zpěvu se dali.

„Zanotovali jsme si staré, polské písně —“

„Teď opravdu litujme, že jsme tu nebyli,“ pravila Žofie Chenierovi. „Tatínek pěkně zpívá a ty naše zpěvy jsou tak krásny, citupłny. Byl byste něco nového poznal.“

„Slyšel jsem o nich, a vím také, že je sama ráda zpíváte.“

„A jak to možná?“ tázala se udivená dívka.

„Můj přítel slyšel vás zpívati, je hudebník, chválil píseň, a zvláště pak váš hlas —“

Zosia se zarděla.

„Ó já jsem neumělá zpěvačka, ale sama píseň mi posloužila. Kterou to asi ten pán slyšel, že se mu tak zalíbila?“

„Slovům dobře nerozuměl, ale nápěv hraje nyní často na housle.“

Feliński měl radost z toho hlavně proto, že polská píseň hudebníkovi se líbila, a zavedena tak řeč na Kalinu, o kterém Chenier jal se vypravovati.

Pak padl zrak jeho na hodiny, a div že se nezalekl.

Šero nastavší přičítal dešti a mračnému dni, a ono již tak dlouho! Vstal kvapně a měl se k odchodu, ač starý Polák ho ještě zdržoval.

Chenier, jenž byl bled přišel, stál tu nyní s tváří od hovoru a zanícení zardělou, a oči se mu leskly. Slíbiv Kornelovi, že mu zase zalíbené vojáky a koně vykreslí, rozloučil se s Felińským a jeho dcerou, jejíž zářící oko na něm, an s otcem rozmlouval, tkvělo.

Vyšed ven ubíral se Chenier letmo do svého bytu, skákaje přes tři schody, až chvatně do světnice vkročil a tu Kalinu, noty opisujícího, prudkým svým příchodem vytrhl a zalekl. (Pokračování.)

Pokání Savelja.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

XII.

U Bagrianova všichni spali; sníh padal již několik hodin, a cesty, stromy, ploty, vše bylo bílé. Zdálo se, jako by nebe šedivé a smutné leželo až na střechách: vločky se chumelily podél zdí, jakoby chtěly zasypati všecky domy. Ani větřík se nehnul, ani jediného světla nebylo v celé vesnici; pouze v domě Bagrianova byla dvě okna osvětlená. Skrze bílé záclony pronikalo slabě světlo, jež hořelo před svatými obrazy v jeho kabinetu. Bagrianov spoléhaje na dobré zámky a dvojí stráž kolem domu, pohřížen byl v hluboký spánek. Mrzuté myšlenky dnešního rána jakoby utonuly ve proudu vařící vody, kterou opařil ruku starého sluhy; pomstil se tak nad tím hlupákem, který se mu opovážil říci, že se Fedoša utopila naschvál. Když si na to slovo „naschvál“ vzpomněl, nebylo mu dobře. Aby na to zapomněl, vykládal si karty — ta zoufalá venkovská zábava! Malé patience s jedinou hrou karet jej mnoho nebavily, vzal si tedy dvoje karty a to pomohlo tak výborně, že si večer ulehl docela spokojen, urovnav všech osm barev každou zvlášť na osm hromádek.

Ty ležely ještě na pultě, jakoby chtěly jej upamatovati druhý den na jeho vítězství, až by otevřel oči, a Bagrianov spal opravdu jako vítěz po veliké bitvě, když v tom se otevřely dveře docela tiše, neboť Timotheus namazal veřeje pečlivě olejem.

Sedláci přicházeli těsně jeden za druhým beze všeho hluku; sotva bylo slyšeti jejich utajený dech. Když síň

byla plná, dveře se zavřely a Bagrianov se probudiv posadil se na posteli.

Stávalo se mu často ve snách, — neboť sny byly mstiteli těch, jimž tak ubližoval, — že vídal svůj pokoj plný ošklivých hlav, které po něm divoce koulely očima; často se probudil s provazem na krku, s oním provazem, který Iljuša držel v ruce po celou čtvrt hodiny a který konečně pustil — ten „hlupák“.

Ale obyčejně jediný pohled rozehnal všecky ty hrůzy. Bagrianov se ohlédl, udělal kříž, aby zahnal zlé duchy, a spal dále. Tentokráte však podobal se tento sen tak velice skutečnosti, že nechal Bagrianov oči i ústa otevřená a neodvážil se více obyčejným křížem vidění to zaklínati.

Jeho nepřátelé sešli se v plném počtu: všichni, jež urazil, jež bil anebo všelijak týral, jichž dcery nebo sestry zneuctil, jichž syny nebo bratry poslal do Sibíře, všichni ti se sešli; každý měl v ruce sekeru nebo nůž a nejblíže u něho, zrovna u lože, stál otec Fedotin a její ženich, kteří se naň dívali s očima planoucíma. Někdo za nimi rozsvěcoval svíčky, aby lépe viděli.

Bagrianov viděl, že to není více sen a že přišel den pomsty.

Slýchal to často od lidí, že ho jeho lidé zabijí: poslední slova generalního guvernéra bodla ho do hlavy, jako ohnivý meč: „Škoda, že vás nezabili!“

„Milost!“ zvolal vztahuje k nim obě ruce.

„Milost?“ opakoval Jeremej klidně se naň divaje; „moje dcera volala také za milost, zrovna tam, kde spíš, ty zlořečený pse, a dal jsi jí milost?“

„Odpustil jsem Saveljovi!“ . . . koktal Bagrianov celý ustrašený.

„Ale já, já ti neodpustím,“ pravil Savelij zrovna tak klidně jako Jeremej: „tys zabil moji nevěstu, kterou jsem miloval více nežli život, ty zemřeš!“

„Dám ti všecky peníze, co mám, jenom nech mne na živě,“ prosil Bagrianov, ústa měl úzkostí tak vyprahlá, že nemohl ani zřetelně mluvit.

„Poslyš, pane,“ pravil Savelij, „jsme zde všichni, celá vesnice, rozumíš? Přišli jsme tě zabít, poněvadž jsi bídná duše, na věky zatracená.“

„Míra tvých hanebností jest vrchovatá,“ pravil zase Jeremej: „pros boha, aby se smiloval nad duší tvojí, neboť hodina tvá již uhodila.“

Bagrianov se vzchopil a jediným mžikem klečel již na posteli: na noční skříni ležely dvě nabité pistole, chtěl po nich sáhnout; ale jak natáhl ruku, uťal mu Savelij rameno. Klesl na lože a řval bolestí.

„Pomoc!“ vykřikl jen jedenkrát.

Bůh ví, kdo mu zasadil smrtelnou ránu, neboť deset seker zablesklo se mu nad hlavou v téže chvíli.

Nastalo hluboké ticho. Sedláci dívali se jeden na druhého. Bagrianov se více nehýbal: krev valila se potokem po prostěradle a kapala až na zem; veliké, temně rudé skvrny zbarvily všecko prádlo i pokrývku.

„A teď oheň!“ zvolal jeden z nich.

Hned, jakoby se jich zmocnila panická hrůza, jali se házeti na mrtvolu nábytek; lehké židle, knihy, noviny, věci ozdobné, mousselinové záclony, vše to nakupili za malou chvíli na hromadu, která sahala až ke stropu.

„Jděte pryč!“ pravil Jeremej k sedlákům. „Tys ho udeřil,“ pokračoval obrátiv se k Saveljovi, „to bylo moje právo. Já založím aspoň oheň.“

„Budiž!“ pravil Savelij a obrátil se ke dveřím.

Jeremej vzal dvě svíčky, strčil je pečlivě do otepi slámy a foukal chvíli do toho, jakoby rozdmychoval oheň ve svém krbu. V malé chvíli byla světnice plná dýmu a již vyšlehl plamen; praskal a plazil se po prostěradle; krev tekla až posud, ale jen po kapkách. Veliká kalužina stydlé krve černala se na podlaze.

„Otevřte vyhlídku!“ pravil Jeremej, který stál až dosud u lože.

Jeden z přítomných otevřel obě křídla dvojitého okna a z hustého dýmu vyšlehl ihned jasný plamen, plazil se po mousselinových záclonách až vnikl do hromady nábytku.

Všech osm hromádek karet leželo až dosud na stolku: Savelij je sebral a hodil jich plnou hrsť na hranici. Karty se rozlétly na vše strany, ale oheň je ihned zasáhl, neboť se plazil již i na podlaze.

„Dobrá,“ pravil spokojeně Savelij. „Zamkneme dveře, přátelé. S bohem, vzácný pane!“

Tento pozdrav, pronešený tonem příšerně veselým, patřil ovšem Bagrianovu; na to zavřel dveře na dva západy, vyšel na perron a zahodil klíč daleko do sněhu. Ani neslyšeli, kam padl.

Sedláci byli všichni již venku. Sešli se na dvoře, a dívali se, jak se šíří požár v kabinetu na vše strany; skrze záclony viděli plamen jak se mihá hned jasněji, hned slaběji, brzy tmavě rudý, brzy jasně červený. Za chvíli valily se již veliké proudy dýmu z dolejších světnic. Timotheus to dobře obstaral: snesl dolů množství otýpek a drobného dříví. Svrchní prkna, pestře malovaná, počala již chytati.

„A což paní?“ zvolal Jeremej. „Což pak ji necháme shořet?“

„Neboj se,“ pravil Timotheus, který dva kroky od něho pozoroval své dílo, „nestarej se o nic. S té strany ještě nehoří. Nesmíme ji budit tuze časně: chtěla by, abychom zachránili jejího muže.“

„I jen jdi,“ pravil Savelij; „klíč je pryč: řekneme, že se z vnitřka zamkl; pospěš si.“

A věru neměli času nazbyt. Komorné zbuzeny čoudem vyběhly ven jako zděšené ptactvo: ani jediná nemyslila na to, aby vzbudila svou paní. Timotheus vběhl do domu; ale s tou bolavou rukou nemohl nic dělati. Když ohledal kožichy a vzbudil paní, chtěl ji odvésti na dvůr; dcerušku držel na ruce. Ale podlaha v předsíni hořela tak silně, že nemohli přes ni. Chvílemi myslil již starý sluha, že z toho domu nevyjdou; na štěstí spozoroval Savelij jejich nebezpečí: vylez na podezdívku a touže sekerou, která udeřila Bagrianova, rozbil okno ložnice, ležící deset až jedenáct stop vysoko nad zemí a vyškrábal se pomocí obratných rukou svých dovnitř hořícího domu. Byl svrchovaný čas, neboť dveře a záclony již hořely. Nejprvé vynesl děvčátko, jež celé ustrašené věšelo se na svou matku; pak vynesl paní, která vidouc dceru svoji živou a zdravou padla radostí do mdlob.

Když se tam chystal potřetí, aby pomohl Timotheovi, rozmýšlel se. Stálo to za to obětovati snad život za tohoto sluhu, který tak dlouho byl otrokem ukrutných choutek pánových? Ale když ho viděl, jak si zoufá, jak

se škrábe tou jedinou zdravou rukou, na římsu okna, zapomněl na nebezpečí i potřetí: vylezl tam, chopil Timothea jednou rukou, vysadil jej ven z okna a složil jej pak na sníh vedle paní.

Několik sedláků se smilovalo a odnesli nešťastnou paní i s dcerou ke knězi. Vladimír Alexievič přijal ubohé ty duše s celou láskou svého šlechetného srdce a snažil se přivésti paní zase k životu. Když otevřela oči, první výkřik této ženy, která byla obětí své povinnosti, zněl:

„Zachraňte mého muže!“

Mezitím co kněz hleděl ji všemožně upokojit, dívali se sedláci na dvoře shromáždění, jak hoří dům. Oheň šlehal okny; ze střechy, pod níž hořelo, valily se štěrbinami celé snopy jisker a rozstříkly se na bílém sněhu jako nejkrásnější ohňostroj; ani nejmenší větérek nerušil tuto hranici, kde se pálila mrtvola jejich nepřítele. Sníh odleskem požáru do růžova zbarvený, zrovna jen zářil; oblaka, celá rudá, visela tak nízko nad zemí, jakoby zakrývala celou tu hrůzu, aby sousedé o ní nezvěděli.

Celá ves byla při tom: i ženy přišly a nikdo se ani nehnul, aby hasil oheň, který konal svoji povinnost. Ti citelnější, — bylo jich přece několik v tom vlčím brlohu, — se uspokojili slyšíce, že paní a slečna jsou zachráněny. Všichni dýchali tak lehce, jakoby se jim svalil kámen se srdce. Ti, co přišli později, ptali se potichu, je-li pán v tom. Když slyšeli, že ano, zůstali klidně stát a čekali, až bude konec.

Střecha z barevných šindelů až dosud skoro netknutá, se pojednou celá vzňala, jako by byla polita smolou: hořela malou chvíli krásným, rudě žlutým plamenem a sřítila se s velikým hlomozem.

Sníh začínal zase zvolna padat; hrubé vločky na červené půdě mihaly se jako veliké, líné mouchy: jiné zářily jako jiskry žhavého kovu; potom padal sníh již tak hustě, že zahalil celý požár očím diváků jakoby velikým závojem.

„Tuším, děti,“ ozval se jeden hlas, „že si můžem jít lehnout.“

Davy se mlčky rozcházely. Sluhové a komorné utekly se do onoho křídla, jež zůstalo, a plakali pro to, co jim uhořelo.

„I mlčte,“ pravil k nim Timotheus zavíraje dveře; „za tuto noc získali jste mnohem více, nežli byste mohli ztratit těch hadrů za sto let.“

To přesvědčilo všecky a bylo zase ticho.

Zříceniny až dosud rudě zbarvené, sotva bylo viděti na vysoké podezdívce, které se oheň ovšem nedotek. Dva, co šli v zadu, ohledli se ještě jednou na spáleniště.

„To to hořelo!“ pravil jeden z nich.

„Znamenitě!“ odvětil druhý.

Když vrátil se Jeremej domů, zamyslil se na chvíli. Savelij stál mlčky u něho.

„Kam půjdeš?“ otázal se ho pojednou.

„Do města. Kolportér má pro mne průvodní list. A ty?“

„Já, já zůstanu zde.“

„A ty se nebojíš?“

Stařec pokrčil rameny.

„Bát se a čeho? Vždyť to ví celý svět, že se to stalo náhodou. Kdo může za oheň?“

Savelij mlčel; pohledl pozorně na svou sekeru a utíral ji ještě jednou svým kožichem.

„Dej mi ji sem,“ pravil Jeremej, „vyčistím ji zároveň se svou a přinesu ti ji. Máš dobře, že jdeš pryč; jsi mlád, jdi, podívej se do světa; já jsem stár a když mne i čapnou, co na tom, jsem sám na světě!“

Hodil sebou na pec, kde spával.

„Otče . . .“ pravil tiše Savelij.

„Co chceš?“

„Dej mi své požehnání. V dalekých zemích, kam půjdu, přinese mi štěstí.“

Jeremej vstal a udělal kříž nad jeho skloněnou hlavou. Savelij políbil mu ruku, tutéž která zapálila obydlí pánovo.

„Bůh tě provázej!“ pravil stařec s povzdechem. „Na onom světě se zase sejdeme.“

Savelij se vrátil domů, obul si boty, sebral hotové peníze, co měl, zapřáhl malého koníka svého do nízkých, košinových saněk a odejel.

Když byl asi dvě versty od vesnice, ohlédl se. Nebe bylo nad spáleništěm až dosud rudé a časem vytryskla ještě do hustého vzduchu slabá záře. Sníh padal až dosud a zasypával ihned stopy koně i lehkých saní . . . Všecko mu přálo. Pokrčil rameny a jel rychle dále. Když přijel do města ještě přede dnem, vzbudil svého přítele. Vysvětlil mu vše velmi krátce. A večer téhož dne šel Savelij již do světa, se skříní na zádech a se srdcem nevýslovně lehkým, že jest na svobodě.

XIII.

Když se rozednívalo nad spáleništěm ještě hořícím, vlékla se klesající paní, podporována knězem, k tomu, co bývalo jejím domem.

„Je zde,“ pravila ukazujíc na levou stranu zřícenin, kde před několika hodinami zářila do tmy okna pánova kabinetu. „Musíme ho vysvobodit, snad ještě žije . . .“

Umlkla, neboť bolest sevřela jí hrdlo.

„Je-li můj muž dosud na živě,“ pokračovala za chvíli, „jistě ho zachráníme; je-li mrtev, vzdáme mu poslední poctu.“

Kněz mlčel. Je-li Bagrianov ještě živ, myslil si, to zkusíme, neboť on si domyslí, jak oheň vznikl; a již sám dovedl jmenovati vinníky.

„Zavolejte starostu, prosím vás, otče Vladimíre,“ pravila klidně paní, „ať nám pošle lidi, a hned.“

Tato paní, tak jemná a slabá ve svém manželství, skoro vysílená tím věčným týráním, dovedla pojednou mluviti s nesmírnou autoritou. Byla to naděje či strach, který ji tak celou změnil? Několik zvědavých žen, několik mužů ukázalo se ve vratech dvora. Paní přistoupila až k spáleništi jak jí toho jenom žár dovoloval, a hledala místo, kde by asi mohl býti její muž. Kroky starosty vytrhly ji z myšlenek.

„Všecky muže,“ pravila k němu, „všecky sem pošleš, ani jeden ať nechybí, rozumíš? Ať vezmou sekery, motyky a cokoliv a ať vyklidí pánův kabinet.“

Několik sedláků přistoupilo až k starostovi, jeden díval se na druhého celý ustrašený:

„A není-li Bagrianov mrtev?“

„A nač, matuško?“ pravil ten nejsmělejší z nich. „Když přijde oheň, je to vůle boží. Vás bůh zachránil, vás i slečinku, zaplať Pánbůh za to! ale jak vidět pána zachrániti nechtěl, neboť . . .“

„Nemůžeme posuzovati vůli boží,“ pravila paní

s hrdostí, které se sama divila; „já jsem paní a poroučím vám, abyste začali ihned vyklízeti.“

V davu ozvalo se mrzuté reptání.

„Vždyť to ještě hoří . . . je to nebezpečné . . . . tam nejdeme! . . .“ A čím více lidí přibývalo, tím více rostlo jejich reptání. Paní ztratila všecku svoji odvahu a vztáhla k nim prosebně ruce.

„Bratří, přátelé,“ pravila k nim, „vím dobře, že byl on pánem tvrdým a nelidským. Ale hleďte, je to můj muž, můj manžel; přísahala jsem, že mu budu věrnou i za hrobem.“

A plakala usedavě. Povinnost šla jí nade vše, nad vlastní bezpečnost.

Bručení v lidu nepřestávalo.

„Hlupáci,“ ozval se za nimi hromový hlas. „Hlupáci! Já tam půjdu sám, jestliže se bojíte!“

Jeremej prodral se zástupem, v jedné ruce maje hůl a v druhé sekeru — vždy tutéž. Když přišel k paní, smekl svou huňatou čepici.

„Vy paní, vy jste hodná žena,“ pravil k ní, „a my vám rádi posloužíme: tito hlupáci se bojí mrtvých,“ při tom mrknul na zástup, „já se však nebojím! jenom to, paní, vám povím, abyste pána nečekala živého. Jaký bude, tak vám ho přineseme. Dejte sem vodu, vy ostatní! Či si myslíte, že si máme spálit chodidla? Rychle aspoň sníh, než bude co lepšího!“

Aby dal dobrý příklad, sekal podél plotu, asi na dvacet metrů od ohně, sníh na polo roztálý, který, když požár se utišil, zase zmrzl.

Hned na to nosili se všech stran lopaty a vědra.

Kněz chtěl odvésti paní k sobě na ten čas, co budou hledat, ale ona nechtěla. Chvěla se zimou ve svém kožichu, až klepala zuby a přece sedla si venku na tvrdou židli, kterou jí lidé přinesli, a dívala se, jak pracují.

Celá vesnice dala se do díla a pracovala zrovna zimničně; několik slov, jež Jeremej pošeptal těm, co nejvíc odporovali, udělalo zázrak. Vědra se sněhem a voda lítala tak rychle z ruky do ruky, že kdyby Bagrianov nebyl býval mrtev, byl by jistě zahynul v potopě ledové vody.

Pracovali celé dvě hodiny a konečně dostali se beze všeho nebezpečí na spodní, kamennou část na té straně, co byl kabinet; za půl hodiny nalezli některé stopy nábytku, pak nastalo ticho a všichni se zastavili. Klenuté sklepy držely pevně podlahu, tak že nemohla se propadnout: na hromadě popele a různých oharků válely se zčernalé kosti a na nich ještě kusy zvápenělého masa — to bylo vše, co zbylo z pána jejich.

„Nuže?“ zvolala paní vidouc, že přestali dělat.

„Dej mů bůh lehké odpočinutí!“ pravili sedláci a smekli čepice.

„Dobře, děti, děkuju vám,“ pravila paní a sklopila hlavu.

Stáhla si šálu přes oči a nechala se odvésti do bytu kněze. Jak vešla do dveří, padla jí dcera její v náručí.

„Nemám nikoho leč tebe,“ pravila paní tisknouc ji k srdci. „Díky bohu, že nás nechal jednu druhé pro radost!“

Posel vyslaný na rychlo do města přivezl téhož večera rakev vykládanou červeným sametem pro ostatky pánovy. Pohřeb byl tak nádherný a slavný, jako by se nebylo stalo nic neobyčejného; jenom v tom se paní omluvila, že nemůže strojiti pohřební hostinu, poněvadž nemá kde. Smrt muže jejího zjednala jí tolik oddaných přátel, co bylo statkářů na deset mil do kola. Každý ji zval k sobě co možná nejdále, na ten čas, co bude soudní vyšetřování. Mezi všemi přijala nabídnutí okresního maršálka. Ten bydlel se svou ženou asi šedesát verst daleko, měl krásný statek, kde dorůstaly kolem něho již děti jeho vnuků.

Když sedala paní se svou dcerou do vozu, přinesl jí Jeremej ocelovou skřínku, nalezenou v zříceninách, v níž byly její klenoty. Chtěla mu děkovat, ale on již pospíchal velikými kroky k svému domu.

Jeden sedlák ho dohonil.

„Také jsi jí to nemusil dávat,“ pravil k němu; „jakobychom to sami více nepotřebovali nežli ona!“

„Jsme ovšem vrazi,“ zabručel Jeremej, „ale nejsme zloději!“

A obrátil se zády k udivenému sedlákovi.

Vyšetřování dělo se podle všech pravidel, ale ovšem beze všech výsledků. **(Pokračování.)**

FEUILLETON.

Listy z Polsky.*)

Dne 4. srpna 1880.

I.

Zasedaje s vámi k první přástvě začínám tím, co v přítomné chvíli nejvíc mi leží na srdci, to jest otázkou českopolského slovníku. My Poláci musíme se přiznati, že jsme dosud v práci na poli české literatury dosti málo postoupili, aspoň o mnoho méně než Čechové v znalosti literatury naší; pokud totiž vím, zabýváte se u vás pilně sledováním i nejnovějších úkazů písemnictví polského a činite tak s pílí upřímnou. Jisto jest, že my s vámi nedržíme dosud krok, avšak těžko soudit, zdali dělo se tak a děje naší vinou; neníť příčina toho v nedostatku interessu o věci našeho pobratimského národa, jako spíše v technických překážkách, bránících naučení se vašemu jazyku. Nemámeť dosud žádného slovníku aniž jiných pomůcek, a ten, kdo chce se naučiti česky, musí bráti útočiště k slovníkům německým; kdož pak tohoto cizího jazyka nezná, nalezá překážky ještě větší. Vím, že také vy nemáte slovníku polskočeského, až na menší příručný slovník Podstraneckého, který však, jak dozvěděl jsem se, jest rozebrán a znova se netiskne, ale u vás máte více příležitosti naučiti se němčině (bohužel až příliš mnoho. Pozn. red.) a tak se snadněji k nám dostanete než k vám my, u nichž jest němčina ve veřejném životě naprosto zbytečnou. Mimochodem řečeno, jest toho velký žel, že ani se strany vaší ani s naší na vydání této podstatné pomůcky již dávno nepomýšleno, avšak nám budiž částečnou ba snad dostatečnou omluvou to, že již od drahných let museli jsme soustřeďovati všechny své

*) Redakce „Lumira“ provází tento list, — první to po dávném čase dopis polského literata do časopisu českého — jakož i ty, které následovati budou, přáním, aby přispěly u nás ku poznání i ocenění duševního života polského i staly se zdrojem mnohého dobra ve svazku českopolském. Pan dopisovatel, jehož tímto vítám, může býti bezpečen, že nalezne u nás vděčného čtenářstva.

síly v hájení svého jazyka a své národnosti stranou jinou. — Ať tomu jakkoliv, jisto jest, že máme u nás velmi malý počet těch, kdož znají jazyk český dokonale, a na prstech že spočítal bys překladatele i překlady ze Světlé, Vrchlického, Heyduka a jiných. — A jak mnoho, kdyby jinak bylo, nalezlo by se pokladů neocenitelných pro historii i umění obou národů po kronikách, archivech a bibliotékách, jak mnoho dějinných pravd, pokrytých dosud prachem zapomnění nebo nevědomosti, vyšlo by na jevo, vrhajíc nové světlo na fakta uznávaná za pravdivá, ano neodvolatelná od tradice. V pravdě, cíl taký jest hoden práce! — Záměr vydati u nás slovník českopolský již dávno u nás existuje, avšak jako mnohé záměry, jest ještě asi dalekým uskutečnění. V poslední době usnesl se kruh studujících university Varšavské na vydání příručného slovníku, kterýžto však, i kdyby skutkem se stal, při nynějším vysokém stanovisku slovanské literatury všem požadavkům nevyhoví; potřebujemť nyní slovníku obšírného a důkladného pro všechny potřeby, vědecké i prostě literární. Avšak přese všechno to jest již snaha kroužku varšavského studentstva všeho uznání hodná a nalezne snad v širším kruhu pracovníků ohlasu a podpory, tak že z menšího projektu mohlo by se zroditi dílo obšírné. Vždyť přece není to žádný podnik, přesahující naše síly; myslím, že u nás jako u vás není nedostatek lidí dobré vůle, kteří by posvětili síly své práci tak nezbytně důležité. My uchopíme se myšlenky té znova v kruzích svých a snad úsilím společným dosáhneme toho, co bez odporu stane se mocnou pákou v díle vzájemného se sbratření a porozumění si dvou tak blízkých sobě národů. Kdo chce, ať si nazve slovník nesmírně prosaickým prostředkem poznání se, pomilování a spojení k jednomu velkému cíli, avšak v těch nynějších počátcích toho všeho, zdá se mi býti prostředkem nejpraktičtějším, nejnutnějším. Snad by věci a všemu co s ní souvisí již dávno bylo lépe se dařilo, kdyby od nás přicházelo návštěvou více lidí k vám a od vás k nám. Živé slovo, poznání se tváří v tvář, stisknutí upřímné ruky více způsobí, více k práci pobádá a utuží než mnoho a mnoho potištěných stran — a i těch bylo dosud málo. Jak mnoho zmůže osobní styk, seznali jsme posléze opět jednou při návštěvě Edvarda Jelínka ve Varšavě. Naše literární kruhy byly velice zaujaty prací a horlivostí tohoto mladého muže o věc naši a věc společnou. Mezi jiným mluveno také o vydání českopolského slovníku zde ve Varšavě; kéž by přání to stalo se skutkem! A co do českých hostí — ti u nás ve Varšavě na nehostinnost stěžovati si nikdy nebudou; jen více hostí takých, jakým byl Jelínek, a naše společné literární styky pošinou se rázem ku předu! —

I vraceje se ještě k otázce naší neznalosti slovanských jazyků dokládám, že snad vina neleží ani tak na nás jako na naší soustavě vychovavací ve školách. Jestiť to zrovna zakleté kolo konservativismu a orthodoxie — Poláky v polských školách učí jazyku polskému po rusku, povolujíce vyučování tomu dvě hodiny v témdni, a i těchto, jestli posluchač nemá chuti, nemusí se účastnit; za to vyučuje se na gymnasiích latině a řečtině čtrnáct hodin v témdni, což s dvěma hodinami církevní slovanštiny činí právě polovici všech učebních hodin. Kdyby z tohoto, svou přílišností umořujícího času věnovány byly jen čtyry hodiny literaturám i jazykům slovanským na místě toho týrání a vysušování mladých mozků, bylo by zajisté toho slovanského vědomí a lásky i práce více než dosud. Klassicky vzdělanou mohla by se naše mládež při dobrých učitelských silách státi i při menším počtu hodin věnovaných starým jazykům i vzdělanosti. Nynější ministr osvěty, pan Saburov, muž osvícený, nadobyčejně vzdělaný a pokroku milovný, bude míti snad blahodárný vliv na školství a způsobí v něm obrat k lepšímu, což jest ostatně prací obrovskou vůči stavu, v jakém je předchůdce jeho hr. Tolstoj zanechal. Muž tento stal se svým systemem jedním z nejneoblibenějších osobností na Rusi. —

Avšak přikročím k literárním zprávám samým. Přes nepříznivou letní dobu mohu zaznamenati několik důležitých publikací. Právě vydán sedmý sešit „Geografického slovníku" prací Sulimierského, Chlebowského a Walewského. Dílo toto zahrnuje netoliko místopis polský, ale i sousedních slovanských krajů. Dále vzpomínám „Encyklopedie vychovatelské", vydávané péčí knížete Lubomirského, Stawiského, Przystańského a Plebańského; jest to dílo u nás již ode dávna kýžené i přinese zajisté novému našemu pokolení nezměrný prospěch. Jinou encyklopedii pro rolníky vydává firma Gebethner a Wolf; práce účastní se tu nejlepší naše síly přírodovědecké a hospodářské. Jiná svým obsahem velezáccná kniha vyšla ve Vratislavi: „Písně polského lidu v Horním Slezsku", sebrané péčí dra Julia Rogera. Uvážení hodno v této knížce jest především to, že z větší části tesklivá a zádumčivá poesie halí se tu v jazyk čistý, neporušený germanismy a tak úplně vyvrací se tvrzení, jakoby Horní Slezsko bylo úplně poněmčeno.

Není pochyby, že denní, obecný jazyk nezachoval se v nedotknuté ryzosti, ale v písni, která jest výrazem citů i tesknoty národa a plyne mu ze srdce, zní mluva čistě polská za naši mazovskou v ničem nestojící. —

Nevím, je-li u vás šíře známo, že se prof. Gasztowt v Paříži pilně zabývá překlady českých básní na jazyk polský. Z poesií Vrchlického přeložil: „Ben Akibu", „Cigánovy housle", „Pokání Don Juana" a „Věky". Překlad jest věrný, plynný, i zachoval všechen poetický pel básní původních.

V době, kdy jak slyším, ač dílo to v ruce ještě nemám, vyšel u vás ve dvou svazcích výbor spisů Zygmunta Krasińského, překladem Františka Kvapila, dočkáváme se také my souborného vydání všech spisů tvůrce „Irydiona". Třetí díl dotiskuje se ve Lvově u Gubrynowicze a Schmidta a krátce má vyjíti v několika dílech také literarní korrespondence našeho věštce.

Právě když končím tento list, dochází mne truchlivá zpráva o úmrtí našeho zasloužilého literáta Hipolita Skimborowicze, jehož paměti budiž zde věnováno srdečné slovo. Narodiv se r. 1815 v Žitoměři byl již od mladosti člověkem vytrvalé práce na poli našeho vlasteneckého písemnictví. Po odbytých studiích na akademii Vilenské setkáváme se s ním r. 1839 ve Varšavě, kde založil časopis „Gazeta poranna". Tenkráte byla neblahá doba pro naši žurnalistiku, a přes zápal a nadšení, s jakým tento list řízen, padl za několik let, avšak brzo opět vzkříšen byl v energicky redigovaném „Czase". Také tento list dlouho nevytrval; ale neunavný Skimborowicz založil s Dębowským „Przeglad naukowy", zaujímající do dnešního dne čestné místo v našem periodickém tisku. Kromě menších prací zanechal Skimborowicz v rukopisu „Historii polských Masonův", spis to důkladný a obšírný. Svou třicetiletou neunavnou prací na poli národního písemnictví získal si Skimborowicz nepomíjejících zásluh o polskou věc a svou v každém ohledu čistou, ryzí a poctivou povahou dobyl si sympathie i úcty všeobecné. *Juljusz Wron.*

Nové knihy „Lumíru" zaslané.

Dějiny středověké. Sepsal Frt. Šembera. Sešit osmý. Nakladatel Otto.

Sedm let v jižní Africe. Příhody, výzkumy a lovy na cestách do polí diamantových až k řece Zambesi. (1872—1879) Napsal Dr. Emil Holub. Šešit 12, 13, 14. Nakladatel Otto.

Laciná knihovna národní. Ukrajinské povídky od Stanislava Grudzińského. Z polského přeložil F. H. Nakladatel Otto.

Jan Tomáš Pešina z Čechorodu. Památní lístek k slavnému odhalení desky v rodišti jeho v Počátkách při dvěstěleté památce jeho úmrtí. (S podobiznou). Nákladem vlastním.

Časopis Musea království českého 1880. Redaktor Jos. Emler.

Przegląd polski. Rok XV. Zeszyt II. Miesiąc Sierpień 1880. w Krakowie.

Listárna redakce: „Gemma": Z obou zásilek Vašich užijeme jistě něčeho. Jen trochu strpení. — Neužijeme příspěvků zaslaných pod chifframi těmito: „R S " — „Velká voda" — „P. P." — „O. R . . . . ý" — Rovněž zásilky z Králové Hradce, kde jsme nenalezli ani chiffry ani jména

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. | 30. srpna 1880. | ČÍSLO 24.

Na věži.

Archeologická novelka. Napsal *Jan Lier.*

(Dokončení.)

Z příkopu podle silnice namáhala se vylézti stará žena, Veronika, sestra hlásného.

Pomohl jsem jí nahoru a stařena hekajíc chtěla jíti dále.

„Babičko, povedu vás. Vždyť vrávoráte! Uškodila jste si při pádu?" tázal jsem se soucitně.

„Ba ne. Bratr mne tak zbil."

„Zbil?! Proč?"

„Inu, dočkávám se pěkných věcí na stará kolena."

Potřásajíc hlavou šla o mou ruku opřena až k věži.

„Děkuju vám, mladý pane." Ohlédnuvši se na vše strany i na věž pokračovala pak šeptem: „Pište panu Jaroslavovi. Musíme strojiti svatbu, já už se nemohu déle na ubohou Bětinku dívati."

„Co se stalo?" Tušil jsem již sice dávno, leč bránil jsem se věřiti —

„Ale, — budu vám povídati, co se stalo! Když se mají dva rádi, nevzpomenou na soud lidský. Vždyť byli spolu jako kuřátka a nikdo jim nemůže míti nic za zlé. A špatné huby je budou po svatbě velebiti. Jen pište, já nemohu a bratr nechce. Proto mne zbil, že jsem ho nutila."

„Babičko, — já nevím, kde se Jaroslav zdržuje!"

„Nevíte!? Ach pěkná zpráva. I to také nastrojil bratr, bůh ho netrestej! On jest všeho původcem a dělá, jako by měl z hanby své dcery potěšení. Říká tak: Po malé žalosti bude velká radost. Nemám syna a proto musí ho míti moje dcera, abych měl dědice svého jmena. Dítě mé dcery nesmí se jmenovat Aksamít a proto nesmí býti dříve svatba. A při tom vám koulí tak očima, že hrůzou zůstávám zkamenělá. Tak, tak, někdo z nás dvou starých na věži není při rozumu!"

Běžel jsem bez otálení do města, abych se přeptal na adresu Jaroslavovu. Nikde o něm nevěděli, ani na poště si nezapamatovali poslední z jeho stále se měnících adres. Vyprosil jsem si naléhavě, aby mi dali zprávu.

Dříve však než jsem mu mohl dopsati, přišel od něho list. Roztrhnuv jej četl jsem:

„Mám k tobě prosbu. Měl jsi vždy pro mne rozumné slovo a snad i nyní mne neoslyšíš, ač si tvé laskavosti nezasloužím. Piš mi vše, co víš o Alžbětě. Vše! Její poslední dopisy jsou provanuty takovým smutkem, že mi je o ni na smrt úzko. Psal jsem starému, aby mi dovolil na den, na hodinku do Levína se podívat a on mi odepsal, že mne shodí s věže, vrátím-li se před provedením svého úkolu. Mé milované se tázati nesmím, starý nepustí jeden můj list k ní bez přečtení. Piš mi ihned do Bilan v Táborsku! Jedu tam zítra a jak se vrátím, bůh ví! Za dva měsíce probral jsem snad sto archivů, knihoven a desk. A ze všech zela na mne strašná pravda: Dentulinové z Turtelštejna vymřeli v třicetileté válce a Doubravští téhož predikátu jsou bezpečně zákonitými vlastníky svých statků! Ani stopy nějaké spojitosti rodové mezi Dentuliny a Doubravskými nelze nalézti. Ale já nemohu, nesmím věřiti! Archivy lhou, já chci uhoditi lži na stopu. Před měsícem jsem se domníval, že ztratím rozum po druhém přebrání archivu knížete z Roupova na zámku Šaraticích, kdež jest nejvíce genealogického materiálu pro historii Dentulinů uloženo. Kníže mne laskavou domluvou přiměl k odpočinku; jest milovníkem starožitnin a chce mi svěřiti nejen spořádání svých sbírek, ale navrhl mi více: Mám býti řiditelem jeho archivu a knihovny. Žádal mne, abych na důkaz o své historické průpravě a kritické bystrosti svého ducha napsal mu jakousi dissertaci o totožnosti neb rozdílu asiatské bohyně luny Mene-Onka a egyptského božstva Bâst, jež bývalo ctěno v memfitské čtvrti Anch-tâ a které Herodot ve své druhé knize nazval snad mylně egyptskou Afrodité. Uvítal jsem návrh knížete s neskonalou vděčností, vždyť poskytoval mi času k sebrání mých sil, k nabytí klidu, k vychladnutí palčivé bolesti, jíž rozrývala moje probuzená skepsis má prsa. Nesměje vkročiti nohou do Levína šel jsem do Prahy, kdež jsem i prameny měl po ruce, a po uplynutí čtyř neděl mám práci hotovu. Leží přede mnou a přece bojím se podati ji knížeti, — nevím, zdali jsem nenapsal román. Vždyť Alžběta plní celý prostor mé duše! Rád bych učinil knížeti vhod, — odměnou mi kyne moje střecha, pod níž s Bětinkou chci býti šťasten. Zítra do Bilan. Teprv nyní, když moje víra v Dentulinovské dědictví jest otřesena, přichází mi na mysl, že tam, kde bába Zoubkova umřela, musím zvednouti nit, jež mne může provésti labyrintem rodinných kronik. Jedu do Bilan s nevýslovným strachem. Co mne ještě

čeká! A já jsem již nyní polo k smrti uštván! Avšak v před! Vždyť Bětinka modlí se za mne. Piš mi o ní, piš!"

Odpověděl jsem a třetího dne večer klesl Jaroslav do mého náručí; musil jsem mu pomoci z vozu. Nemohl se udržeti pevně na nohou, tváře i oči jeho planuly zimničně a na čele mu stál studený pot.

„Jest po všem, příteli," pravil mdle, usmívaje se jako nemocné dítě. „V Bilanech zůstaly po bábě hlásného listiny. Zoubkovi jsou prostě ze selského rodu, z Velhartic, dvě hodiny od Bilan. Otec hlásného, bohatý rolník, pojal za ženu jakousi paní de Osznághi, lehkovážnou vdovu po husarském rytmistru, který chud za napoleonských válek ve Velharticích zemřel. Měla po rytmistru dítě, Pavla, jejž rolník Zoubek adoptoval dav mu i své jméno. Sám měl s ní dceru Veroniku. Za krátko bylo nebožtíku rytmistrovi děditi značné statky a Zoubek se soudil o dědictví pro Pavla; co žena ve třech letech neprohýřila, prosoudil. Konečně mu žena prchla, nechtíc sdíleti s ním bídu, on se stal pijákem, zanedbal Pavlův proces, který ve prospěch Uhrů pak byl rozhodnut a zemřel z pijanství. To jest vše. — Ještě něco. Kníže z Roupova mi poslal pojednání s díkem zpátky. Jsem prý značný poetický talent a nic více."

„Nic více! Vždyť to říkám, Jarouši. Pojď ke mně. Jsi mým hostem jak dlouho se ti bude líbiti."

„Já musím k ní," odmlouval, dívaje se vzhůru na kmitavé světélko v šestém poschodí věže.

„Až později, můj zlatý," pravil jsem prosebně a zavlekl jsem odporujícího přítele do svého bytu.

Ležel tiše celou noc a spal klidně. Naslouchal jsem jeho pravidelnému dýchání a nemohl jsem oka zamhouřiti; byl bych snad spíše usnul, kdyby byl jevil více rozčilení. Spánek mi zavřel oči až k ránu a teprvé lomoz dopoledního rychlíka mne probudil. Vědomí zanedbané povinnosti vzbudilo ve mně první myšlénku na kasu a cit připojil k ní hned vzpomenutí na přítele.

Vyskočil jsem z pohovky — postel, pokoj byly prázdny. Sáhl jsem pod polštář na pohovce, — klíč od pokoje zmizel!

Nikdy ještě nebyl jsem tak rychle oblečen jako tenkráte. Nevzpomenuv si více na rychlík běžel jsem k věži.

Dveře byly otevřeny.

Skoky přes čtyři, pět stupňů letěl jsem nahoru po tmavých schodech, ale než doběhl jsem do třetího poschodí, již rozléhal se věží hrůzný křik.

„Lžeš pse!" řval hlásný. „Ty jsi zneužil mé důvěry, abysi mohl zhanobiti moji dceru. A já jsem ti šel do tenat, padouchu, obětoval jsem ti své dítě, já jsem chtěl, aby bylo zhanobeno! Já jsem chtěl míti vnuka, jenž by se nazýval jmenem své matky, pravým jmenem mým! Bože můj, žádal jsem si dědice, mstitele a tys mne vyslyšel. Ale jako otec k mému vnuku chce se přihlásiti lhář, přicházející, aby mi vyrval víru mého života, šílenou naději mých posledních dnů a za odměnu aby mi vzal dítě, na němž jsem se prohřešil! Jsem zlosyn, ale tys ničemo mne jím učinil. Zde můj dík!"

Padl jsem bez dechu na nejvyšším stupni schodů.

Jaroslav opíral se o trámoví zvonů, dívaje se vytřeštěným zrakem na hlásného.

Stařec jako vtělený slepý vztek stojící přede dveřmi komory držel obrovskou silou za rameno dceru, na zemi se svíjející a zvedal pravou rukou těžké veliké kladivo, jímž hodiny odrážíval.

Mžikem se mi vrátila síla; vyskočiv uchopil jsem Jaroslava a za mnou zadunělo strašné udeření na zvon a lomoz padajících zvučících trosek.

Hlásný, stržen Alžbětou, chybil ubohého mého přítele a ohromnou silou vymrštěné kladivo udeřivši v nešťastné místo, rozrazilo mistrovský, krásný zvon.

Nesl jsem Jaroslava dolů; byl jsem sám polo v mrákotách. Slyšel jsem nad sebou nejasný hluk zápasu hlásného s dcerou, jeho řev a dívčin nářek. Pak mihla se kolem mne postava staré Veroniky kvapící vzhůru, a lomoz nade mnou, vrcholiv náhle v pronikavém výkřiku Alžběty, rázem se ztišil. —

Úplné, jasné vědomí vrátilo se mi, když ovanul mne mrazivý větřík, fičící přes pastvinu.

Přítel v mém náručí byl bez sebe. Nechal jsem ho dopraviti domů k rodičům. Ohlásil jsem se u chefa nemocným a do večera mnou lomcovalo rozčilení. Seděl jsem u okna hledě tupě k věži a nepočítal jsem hodiny. Vzpamatoval jsem se teprv, když zaslechl jsem dobře známé vrznutí dveří věže a chtěje spatřiti, kdo vychází, poznal jsem, že jest již tmavý večer.

Vyšed ven kráčel jsem pozorně podle plotu souběžně s tmavou postavou, která se od věže pastvinou šourala. Zůstala chvílemi státi a naslouchala.

Tušil jsem, že to stará Veronika, jejíž shrbené tělo a těžkou chůzi jsem dobře znal, nemohl jsem však pochopiti, co na pastvině hledá. Přecházela uprostřed, obracela se, — konečně pak se rozhodla, vrátila se blíže k věži a stanula; zdálo se mi, jako by stařena zvolna do země zapadala.

Přelezl jsem přes plot a zamířil jsem k ní. Nalezl jsem ji klečící na zemi a nahýbající se do jámy, která po Jaroslavově bádání zde zůstala.

Vykřikla zděšeně zpozorovavši mne.

„Jdu vám na pomoc, tetičko Veroniko —"

„Ach, to jste vy! Nu pomozte mi, usteleme mu jak můžeme."

Stahovalo se mi hrdlo, když viděl jsem, jak stařena vykrápěla důl, vložila pak do něho malinký, pečlivě v bílém plátně zabalený předmět a modlila se štkajíc nad ním. Přiznám se, že modlil jsem se s sebou, byť i beze slov.

Vložila konečně do důlu růženec a obrázky.

„Ubohé, šťastné robě! Mrtvé, předčasné — Ani křížek ti nesmíme na hrůbek postaviti," mumlala trhaně stařena, házejíc první hrsť hlíny dolů.

Pomohl jsem jí. Zarovnali jsme hrobeček, — byl to důl, v němž nalezen náhrobek Elišky Dentulinové z Turtelštejna — —

Mlčky jsme se vrátili k věži.

„Panáčku, — vy jste dobrá dušinka, já vím, že nepovíte nikomu slůvka. Nemluvte, já jsem přesvědčena. — Počkáte na mne, až se s hůry vrátím?"

Přisvědčil jsem kývnutím, obávaje se, že by mi hlas selhal.

„Víte, — já jsem stará hloupá žena," pravila Veronika, přišouravši se opět. „Jest zle a tu se my ženské bez mužské ruky neobejdeme."

„Vede se snad Alžbětě na pováženou?“

„Inu, všechno přišlo z velikého leknutí. Ale mladá dušinka přeskočí více, — o ni mi není. Horšího se musím každé chvíle nadíti od bratra. Ranila ho mrtvice. Kdyby s ním mělo býti hůře, nevěděla bych ke komu se utéci. Proto v čas prosím, abyste dopsal do Prahy nějaké bance — tu máte napsáno co potřebujete věděti. Bratr tam má uloženo padesát osm tisíc, — celé své jmění, a bojím se, aby Běta o ně nepřišla, kdyby měl zhasnouti. Však se ještě domluvíme, až jak bude.“

K upokojení naivní stařeny slíbil, avšak nepsal jsem zbytečné psání. Stačilo mi věděti, že o Alžbětu nemusím pro budoucnost se obávati a těšil jsem se na radostné splásknutí rukou rodičů Jaroslavových, až syn jim přivede nevěstu s padesáti tisíci pod střechu.

Za týden dostavila se Veronika ke mně do kanceláře.

„Kdy jede noční vlak ku Praze?“ chtěla věděti, ač na věži ho slyšela každou noc v tu samou dobu hučeti.

„O jedné hodině a sedmatřiceti minutách s půlnoci.“

„Prosím vás mladý pane, nezapomeňte na nás. Pojedeme všichni. Bratr by se na té nešťastné věži usoužil a Bětince také prospěje, když bude viděti nový svět okolo sebe.“

Neměl jsem noční službu a přece k veliké mrzutosti nočního personálu staničního strašil jsem po nádraží. Nemohouce se domysliti rozumné příčiny, proč by železniční úředník mrhal skrovnou porcí času, jíž mu dráha ke spaní laskavě poskytuje, měli mne v podezření z nekalých úmyslů. Buď prý chodím za láskou nebo za nimi.

Již z večera přivlekli zjednaní lidé s věže velké a četné bedny, adresované Pavlu Zoubkovi do Prahy. Expedoval jsem je hned nákladním vlakem tak vzorně, jako knížecí zavazadla.

O půl druhé ráno vrzla dvířka věže a zvolna pohybovaly se tři tmavé postavy přes silnici k nádraží. Když přišly do světla staničních luceren, poznal jsem napřed starou Veroniku, podle níž, o její rámě a hůl se opíraje, vlekl se stařec těžkým, nemotorným chodem. Za nimi šla drobná dívka, k nepoznání do velikého šátku zahalená.

S tlukoucím srdcem přistoupil jsem k nim, poručiv dříve konduktérovi, aby otevřel kupé a byl hotov pomoci. Odevzdal jsem připravené lístky Veronice.

Hlásný se odvrátil zhurta ode mne a učinil pokus pospíšiti do kupé. Byl by padl, Veronika s Alžbětou ho zachytili a konduktér mu pomohl do vozu.

Alžběta použila toho okamžiku.

„Líbejte za mne Jaroslava. Nechť čeká trpělivě, já jsem jeho,“ šeptala, tisknouc mi schřadlou, chladnou ručinkou pravici.

Jak by mi byl Jaroslav záviděl stisknutí její ruky!

Ale Jaroslav ležel v mrákotách; péče zoufajících a nyní teprv žalujících rodičů ho konečně vzkřísila. Otevřel oči, vstal, chodil, mluvil, — vědomí se mu však více nevrátilo.

Scházeli se lékaři a rozešli se opět.

„Tichý blázen,“ řekli, „není pomoci.“

Byl v pravdě tichý, milý druh; pohyboval se mezi námi jako náměsíčný, usmíval se na každého, miloval holuby, poslechl na slovo a koho měl rád, tomu vypravoval o n í. Ona byla bohyně luny, z mrtvých vstalá šlechtična, bohyně lásky a hrdlička, jmenovala se někdy Bást, jindy Eliška Dentulinová z Turtelštejna nebo Mene-Onka, pak zase Alžběta neb i Afrodité, — jedna bytost v několika osobách, vždy ale táž jediná oslňující, posvěcující dcera edenu. Zjevuje prý se po staletích vyvoleným smrtelníkům, aby je zahrnula zlatem své milosti a uvedla v ráj věčné lásky. I k němu, k Jaroslavovi, se byla snesla. Vzavši na se podobu světlého anděla, navštívila ho provázena svými hrdličkami a pojavši ho něžně v horoucí milosti ve svou náruč, vznášela se s ním k jasným výšinám nehynoucího blaha. U cíle vyrval Jaroslava z jejího náručí strážce edenu a svrhl ho střemhlav temnou nocí světového prostoru na pustou chladnou zem. Avšak Jaroslav nežaloval; cítil se nerozlučně připoutaným k ní, spatřoval ji ve bdění a snění stále kolem sebe, čekal na její návrat a hrdě se tázal, kdo z pozemšťanů pochytil jen matný svit jediného paprsku štěstí, jež zářilo jako plné veliké slunce jemu?!

Jaroslav hledal také starožitniny. Lidé prý uchovali sledy j e j í h o pobytu na zemi za dávných dob mezi památkami, jež v zemi ukrývali; nalezl prý již jedenkráte její zázračný obraz, který pečlivě ukryl jako drahou relikvii a těšil se, že nalezne více.

Odevzdal jsem jemu klíč od boudy pod nádražím; prkenné toto stavení bylo dosti rozsáhlé a Jaroslav měl v něm nazbyt místa pro skladiště svého nářadí ku kopání, jež tam znenáhla snesl. Vídal jsem svého ubohého přítele i za krutých mrazů na potulkách po pastvině a provázíval jsem ho, dívaje se, jak sbírá bezcenné střípky a nosí je jako drahokamy do svého úkrytu.

K jaru počal působiti starosti svým rodičům, kteří ho nyní s bezmeznou láskou hýčkali; trávilť častěji noci mimo dům, aniž by mohli zvěděti kde. Přistihli jsme ho konečně, když schovával se večer do své, mrazu a veškeré nepohodě přístupné boudy; chtěli jsme ho po dobrém i po zlém pohnouti k návratu domů, a tu se Jaroslav poprvé rozzuřil. Obávajíce se horšího poslali mu rodičové do boudy úplné zařízení. Bývalá stavební huť stala se stálým bytem Jaroslavovým a on se opět utišil; živá duše nesměla však do jeho bytu nahlédnouti, nerci-li vkročiti, střežil jej jako nedotknutelnou svatyni. —

Přečkali jsme zimu a v březnu počínalo již jaro na okna ťukati; otvíral jsem je rád a za pěkného večera nechal jsem si při sdělávání účtů pomáhati vlahým, vonným dechem vesny, který mi lichotivě hlavu osvěžoval a ochotně cifry pod rukou sušil.

Náhle přerval moji zábavu divoký, zmatený křik, strhnuvší se venku na stanici.

Z hluku jsem porozuměl jen slovu „inženýr“ zřetelně. Poněvadž dopravní orgány železniční se stavebními se ignorují jako u vojska jízda a pěchota, zůstal jsem seděti; po inženýrových bolestech mi nebylo pranic, právě tak jako jeho nikdy nenapadlo trápiti se za mne s úč —

Chod mých myšlének přervalo pronikavé praskání, končící ohlušujícím rachotem.

Mžikem jsem byl na perronu, kdež mne chytil úprkem běžící chef.

„Telegrafujte ředitelstvu: Vlak č. 28 nemůže býti vypraven. Při otáčení lokomotivy „Ressel“ shroutila se točna pod lokomotivou.“

*

Odbyv rychle depeši běžel jsem k točně; supící stroj byl pohřben v chaosu trosek otáčidla, jež bylo prolomeno a rozerváno směrem ku svému středu. Poněvadž pak ani železničnímu zřízenci není každého dne dopřáno podívati se na zvedání lokomotivy ze sřícené točny, přihlížel jsem k pracím.

Po nesmírně obtížném zdvižení stroje a vybrání rozdrcené konstrukce seznáno, že neštěstí bylo způsobeno propadnutím se středního pilíře základů, který byl nesl osu točny. Tím vzbuzeno v nás podivení, neboť všichni přítomní byli jsme svědky solidního založení zdiva v tuhé půdě, jež před tisíciletím byla pohanskými hrobníky nasypána, během času ale v „rostlou" zem se proměnila.

Počato s pozorným pátráním po příčině zvláštního zjevu; v krátce bylo patrno, že pilíř se provalil do podzemního prostoru. Opatrně pokračováno v pracích, až dělníci vnikli do štoly, na jejímž jednom konci šeřilo se denní světlo; jdouce za ním přišli na dno nehluboké šachty a vylezše v této vzhůru nalézali se v bývalé stavební huti, v boudě Jaroslavově uprostřed hromad prstě, vynešené ze šachty a štoly.

Cítil jsem, jak se mi krev sehnala ze všech údů k srdci, uslyšev tuto zprávu.

Opatřeni pochodněmi spustili jsme se v stavební huti do důlu a přišli jsme na konec chodby pod točnu; překročili jsme hromadu rumu, zbytky to pilíře a krok za ní couvli jsme zděšením.

Ozářen rudým, míhavým světlem pochodní ležel před námi Jaroslav, usmrcený sřítivším se kamenem.

Ztuhlá jeho ruka objímala náhrobek Elišky Dentulinové z Turtelštejna — — —

Nešťastník, puzen strachem o svůj poklad nebo snad hledaje nové památky po své sbájené milence byl si razil až pod osudnou točnu pravěkými hroby štolu, nový hrob, v němž skryl její obraz, bohyni svých snů a zemřel po jejím boku s blaženým úsměvem na rtech. —

— Za trest, že vydal jsem klíče stavební hutě notorickému šílenci, stihlo mne deportování na trestnickou stanici.

Takových deportačních stanic, většinou o samotě v horách ležících neb jinak nedostatkem příjemností života vynikajících, má naše dráha několik. Z milosti mi bylo povoleno, abych si vybral.

Volil jsem bez rozmýšlení Osečnou, ač mne přátelé ujišťovali, že tam bývají devět měsíců do roka závěje a tři měsíce vítr, teplý sice, avšak pro měšťáka svou opravdovostí poněkud obtížný.

Dobří lidé. Poděkoval jsem jim, leč nevážil jsem si valně jejich rady, poněvadž jsem byl povinen zemřelému nešťastnému příteli službou, jíž mi bylo Alžbětě prokázati.

Zdržovala se v myslivně „na Jílově", tři hodiny od Olešné. Vezl jsem jí dopisy, které psávala Jaroslavu k mým rukoum a jež ubohý přítel ani nespatřil. Ukládal jsem je neotevřené se svědomitou pietou a měl jsem v úmyslu pisatelce jedenkráte je vrátiti nebo je zničiti.

Koncem dubna zahrčel před osamělou stanicí kočár, což na Olešné bývá pamětihodnou událostí.

Dívaje se s náležitou úctou na vzácný povoz spatřil jsem, jak z něho se vyhoupla nejprvé mladá dáma v hlubokém smutku, za níž vylezla také černě oděná, stará, — Veronika.

První tedy byla Alžběta. Změnila se a proto na prvý zběžný pohled jsem ji nepoznal; byla krásná, avšak půvab dětské roztomilosti byl setřen s její tváře, — snad toliko zakryt stínem ušlechtilejšího posvátného utrpení.

Vyšel jsem jí s uctivou poklonou vstříc.

„Vy zde, pane Zero?" žasla.

„Těší mne, že jsem tu právě, když vám mohu posloužiti."

„Díky, příliš dvorný pán. Potřebuji od vás toliko lístek do Levína. Jedu si pro Jaroslava, zítra jest jeho svátek. Dříve jsem nemohla, — otec ho nenáviděl. Otec umíral od našeho odchodu z Levína a milenka se musila dceři podrobiti. Pohřbila jsem ho před čtyřmi týdny. Vzal s sebou do hrobu nezvratnou víru ve své dědictví a spolu neukojitelnou lítost nade mnou. Ale posledním dechem přec mne poroučel Jaroslavovi —"

Slzy stály dívce v očích.

„Proč mi Jaroslav neodpovídal?" pokračovala. „Nemohu si ani pomysliti, že by se na mne hněvati uměl —?"

„Hněvat?" ptal jsem se v rozpacích. „Tón vaší otázky jest vám odpovědí; žertujete. Jaroslav neodpovídá, poněvadž opustil Levín hned za vámi. Jest na cestách, píše jen zřídka a nikdy nevíme, prodlévá-li právě v Grónsku či na Filipinách."

Uleknutá, zmatená dívala se na mne Alžběta.

„Kdy se vrátí?" tázala se chvějícími se rty.

„Bohužel nevím. — Mluvil o letech, já však doufám, že se vrátí hned, bude-li možno dáti mu zprávu o vás."

„Ó já poprosím jeho rodiče!" zvolala náruživě Alžběta.

„Nejsou více v Levíně," vpadl jsem dívce do řeči. „Zanechali živnosti a žijí někde ze svých peněz, — kde, nevím také."

„Pane, já vám nevěřím," ozvala se Alžběta prudce a v pronikavém pohledu, jejž na mne upřela, zaskvěl se bývalý oheň její safírových očí. „Bože můj, snad něco přede mnou zapíráte! Já jedu, musím do Levína!"

„Nezapírám, slečno. Pohleďte zde — zde — mám dopis — od — od Jaroslava! Ze Samarkandu."

Nahmátl jsem v kapse útržek z přátelského listu, schovaný v obálce a ze zoufalství podal jsem jej dívce.

Alžbětina nedůvěra byla vyvrácena; věřila. Pohnuta, s novými slzami v očích těšila se papírkem, poskvrněnou poštovskou obálkou, polo popsanou a potištěnou hieroglyfy jí nesrozumitelnými, jako drahým, kýženým vzkazem od jediného miláčka.

A já v duchu velebil jsem cara Petra Velikého a professora Osipa Antonoviče Špačka. Jindy mívám caru Petru velice za zlé, že kyrilicí Rusy od nás odřízl a neméně mne mrzí na přítele Špačka, že chodíval se mnou do školy a nyní jsa gymnasialním professorem někde na velké Rusi zneužívá svého spolužáctví ku psaní kyrilických dopisů, v nichž mi pravidelně píše, že jsem výtečný, že on hlásá moji slávu mezi bratry Rusy, že tito však posud naprosto nic o firmě Adam Zero nevědí.

Tentokráte mne kyrilice spasila.

„V obálce naleznete pouhý útržek z listu; nenapadlo mi, abych jej zachoval celý," podotkl jsem nesměle. „I kdybyste jej čísti uměla, nezvěděla byste nic zvláštního."

„Nechť, mně jest svatým. Smím dopis podržeti?“ pravila prosebně.

Alžbětin duševní mír byl před novou těžkou ranou zachráněn.

Na podzim opustila myslivnu na Jílově a odešla do Prahy. Nemohl jsem jí stále ještě dáti žádných zpráv o Jaroslavu, avšak slíbil jsem jí, že jakmile — atd.

Ale staré Veronice jsem řekl stranou pravdu a litoval jsem toho; stařena se pustila do usedavého pláče a na chvilku jsem myslil, že sama byla do Jaroslava zamilována.

Uplynulo přes půl roku a nemám od nich zpráv.

Počínám nabývati přesvědčení, že kolegové měli pravdu, kterou sluší uvážiti. Jest mi na Olešné již nevýslovně smutno. Bylo by záhodno, abych došel konečně úplné milosti a někdo z ctěných pánů kolegů aby se dopustil něčeho, čím by mi byl pojištěn na deportační stanici Olešné nástupce.

Byl jsem celou zimu sám se svým samovarem, knihami a myšlénkami. Zněly mi v uších stále pohřební zvony, a když venku vítr fičel, zanášel mne na pastvisko k malému tichému pohřbu za tmavého večera. A v sluneční záři vídal jsem dlouhý skvělý průvod, v němž nesli syna Aksamítových ke hrobu —

Konečně i u nás v horách se ukazuje jaro. Lidé tak praví a já těším se na ně, zvu je k sobě, otvírám mu dveře i srdce —

„Mladá dušinka více přeskočí,“ pravila stará Veronika a při vzpomínce na tato slova svírají se mi prsa.

Celý jeden krásný lidský život pouhou episodou v životě druhém, přeskočí se přes něj, list se obrátí a při jaru nového kalendáře jest staré zapomenuto.

Až i můj život bude mlhavou, odbytou episodou v životě jiných a i tvůj život, Alžběto!

A přec: Kdož by chtěl, aby pykala za jeho neštěstí?

I kdyby se sama namáhala, — při devatenácti letech stáří a šedesáti tisících věna těžko zůstati krásné dívce věrnou památce svého prvního miláčka. Soucitní lidé jí nedají —

Z Konrada Wallenroda.

Od *Adama Mickiewicze.*

Zpěv III.

Když Mistr svatých práv políbil knihu,
modlitbu skončil a vzal od komtura
znamení moci, meč i kříže tíhu,
vznes dumné čelo. Tesknoty ač chmura
tížila na něm, vůkol okem střelil,
z kterého radost na pol s hněvem září —
a neviděný host na jeho tváři,
slabý se úsměv kmitnul jeho lící,
jak ranní oblaka by záblesk dělil,
zvěstuje slunce vzchod i blýskavici.

Ten zápal Mistra, obličej ten supí,
budí v jich srdci naději i tuchu:
před sebou vidí bitvy již i lupy,
a prolévají krev pohanskou v duchu.
Kdož necouvne, když velí vůdce taký?
kohož ta čepel nezděsí i zraky?
Teď chvěj se Litvo! Chvíle již se blíží,
kde hradby Wilna pokoří se kříži.

Naděje marné. — Dny a dny se kupí,
a celý dlouhý rok pomíjí v klidu,
Litva se hradí, Wallenrod jak tupý
neválčí sám a válčit brání lidu;
a k nějaké-li probudí se práci,
pořádek starý zvrací jen a kácí.
Volá, že z Řádu vyšla kázeň svatá,
že bratři sliby ruší bez ostychu;
„Modlem se!“ volá, „odřekněm se zlata,
hledejme v ctnostech, v pokoji svou pýchu!“
Ukládá bdění, bičování, posty,
nestrpí zábav ni o tělo péče,
a krutě hřích i nevinný a prostý
vyhnanství stíhá, vazba, ostří meče.

Tím časem Litvín, před lety jenž z dáli
pomíjel města křižáckého brány,
nyní co noc do kola vísky pálí,
lid bezbranný schytává na vše strany.
Ba pod samými vychloubá se valy,
že v Mistrovu je kapli na mši zvaný;
ponejprv dítky na rodinném prahu
zas děsný roh pohanských straší vrahů.

Kdy vhodnější můž' býti chvíle k vojně?
Litva je vnitřní rozsápána bědou;
tu dělný Rus, tam Lech se zvedá zbojně,
tam krimské roty mocný lid svůj vedou.
Witold, jemužto Jagiello vzal vládu,
přišel a prosí za ochranu Řádu,
poklady, země za náhradu dává,
podpory dosud marně očekává.

Reptají bratři, do rady se schází:
však Mistra není. Starý Halban běží,
Konrada v zámku, v kapli nenachází.
Kde jest? On jistě u nárožní věži.
Již mnohou noc jej stopovali z dáli;
vědomo všem, že s večerního šera,
kdy v tmavější se stíny země halí,
on bloudívá po břehu u jezera,
anebo kleče do bílého rána
zahalen v plášti o zeď se podpírá,
svítí jak socha v mramor vytesaná,
po celou noc ni oka nezavírá.
Často na tichý šepot poustevnice
vstane a sám zas odpovídá z ticha;
odvětí z dáli ucho nedoslýchá,
leč z blesku piršícího od přilbice,
z pohybu rukou, z hlavy jak se dívá,
znát, že to jakýs vážný hovor bývá.

Píseň z věže.

Kdo vzdechy mé, kdo moje slzy sčítá?
Či již jsem tolik roků proželela,
či zrak i prsa tak jsou žalem zrytá,
že od mých vzdechů mříže zrezavěla?
Kam slza padne, v zimný kámen stéká,
jenž vlídnějším, než srdce u člověka.

Jest v Svatoroga zámku věčný plamen:
ten plamen živí zbožných kněží sbory —
jest na Mendoga hoře věčný pramen,
ten pramen živí sníh a mlhy s hory —
mé slzy nikdo nesytí, ni vzdechy,
a přec v nich srdce hyne bez útěchy.

Otcova péče, matky políbení,
bohatý zámek, usmívavé nivy,
dny bez tesknoty, noc bez trapných snění:
jen spokojenost jako anděl snivý
ve dne i v noci, na luzích i v domě,
střehly mne z blízka, třeba nevědomě.

Tři krásné dcerky měla naše matka.
Mne nejprvnější za muž' měli vésti;
přešťastná mladost, šťastná hojnost sladká!
Kdož pověděl mi, že jest jiné štěstí?
Mládenče krásný, proč's mi mluvil slova,
jichž neslechla dřív chatka Litvínova?

O velkém Bohu, o andělích jasných,
kamenných městech, svaté víry kraji,
kde lidé v kostelích se modlí krásných;
kde rytířové dívek poslouchají,
tak stateční, jak naši reci v zbrani,
a pastevci jak naši v milování?

Kde člověk po tom zemské clony zbytí
odletí duší do blahého nebe —
já věřila — neb nebeské to žití
již tušila jsem, poslouchajíc tebe!
Ach od té chvíle v zlé i dobré sudbě
sním o tobě jen — a těch nebes hudbě.

Kříž na tvých prsou radost byl mých zraků,
své štěstí v něm jsem hledala tak rychlo —
Žel! z toho kříže Perun šleh jak z mraku
a kolem všechno pohaslo a stichlo! —
Nic nestýskám, ač hořce slzy spějí,
neb vzal's mi všechno, vše — až na naději. —

Naději! — v echo ozvalo se tichem
z jezerních břehů, dolin, lesních výší.
Zbudil se Konrad, se šíleným smíchem
„Kde jsem to?“ zvolal, „zde se Naděj slyší! —
Na co té písně? — Vím já o tvém štěstí:
tři krásné dcerky měla tvoje matka,
nejprvší tebe měli za muž' vésti, —
běda, ó běda vám, — vy kvítka sladká!
Strašlivá zmije do sadu se vkrádá,
a kudy smykne svou se hrudí zrádnou,
uchřadá růže, stébla schnou a vadnou,
a sežloutnou jako ta prsa hada!
Vzpomínej dob, jež neztráveny v muce,
kde žití tvé by dosud v blahu spělo,
kdyby — ty mlčíš? — pěj a zatrať škůdce;
nechť strašná slza, jež tvou lící stéká,
nehyne darmo: sejmu šišák s hlavy,
sem ať si padne, nech mi pálí čelo!
sem ať si padne její úpal žhavý:
chci za čas poznat, co mne v pekle čeká.

Hlas z věže.

Promiň, můj milý, na mne vina všecka.
Přišel's tak pozdě, doba teskně spěla,
a mimo vůli jakás píseň dětská —
pryč mi s tou písní! — Naříkat bych měla?
S tebou, můj drahý, s tebou my jsme žili
prchavou chvíli, leč tu jednu chvíli
bych nezměnila s lidmi v země kraji
na tiché žití, nudné ze dne ke dni!
Ty sám jsi pravil, že jsou lidé všední
jen jak ty mušle, jež se v bahně tají:
sotva v rok jednou vlnou nepohody
ven vyplaveny ukážou se z vody,
otevrou ústa, jednou k nebi hlesnou
a potom znova do své hrobky klesnou.
Ne — takto šťastna býti nedovedu!
Již doma, v prvním žití pousmání,
nejednou v hravých tovaryšek středu
já zatesknila, nevím po čem ani,
a srdce tlouklo v nepokojném ždání.

Nejednou z louky táhli mne ti snové
tam, výš' kde všechněch čněla hora velká,
a snila jsem: Kdyby ti skřivánkové
mi po pírku jen dali ze křidélka,
já šla bych s nimi, a jenom bych chtěla
z té hory vzíti jeden kvítek malý,
květ nezabudky, pak bych odletěla
vysoko s nimi, až bych znikla v dáli. —
Ty slyšels mne, tys orla perutěmi
mne vznesl k sobě, vládce mezi ptáky!
Teď, skřivánci, k vám více nemám přání:
neb, kamž má letět, v jaké radování
ten, jímž Bůh velký poznán nad oblaky
a milován muž velký na té zemi?“

Konrad.

„Velkost! zas velkost, dí tvá ústa tklivá,
velkost, pro niž to srdce bolem rve se! —
Dní málo ještě — ať to srdce snese,
dní málo jen, již nemnoho jich zbývá.
Co stalo se, již nářek neodčiní;
nuž plačme — leč, ať nepřítel se třese:
neb Konrad plakal — bude vraždit nyní.
Proč sem jsi přišla, drahá, v jaké tužbě
z klášterních stěn a ze svatyně klidu?
Já posvětil jsem sebe boží službě. —
Zdaž lépe není za posvátným valem
ode mne v dáli v pláči žít a zmírat,
než zde, kde lež jen zřít a rozboj, bídu,
v hrobové věži dlouhou mukou, žalem
konat a oči sama otevírat
a kováním té mříže nerozbitné
pomoci žebrat: — já to slyšet za ní,
patřit na dlouhá muka skonávání,
zdaleka stát a klnout u zoufání
své duši, že v ní ještě jiskry citné!“

Hlas z věže.

Když naříkáš, sem nepřicházej více!
I kdybys přišel, prosil, moji líce
již nespatříš, ni mého slechneš hlasu!
Již zamykám, v svou síň se spouštím temnou,
ať v hořkých slzách němá najdu spásu.
Buď na vždy zdráv, ty duše milovaná!
a chvíle ta buď na vždy pochovaná,
v které jsi neměl slitování se mnou!“

Konrad.

„Jen ty se slituj! Ty jsi anděl sněžný! —
Stůj! — a když prosba k tobě nedosahá,
roztříštím hlavu o ten kámen věžný,
smířím tě smrtí Kaina sebevraha —“

Hlas z věže.

Ó slitujme se nad sebou, můj druhu! —
Pomni, můj milý, jak je ten svět širý,
dvé jenom nás na velkém země kruhu,
dvě kapky rosy v poušti beze míry;
jen zádech větru ze zimného dolu,
a zhynem na vždy; — ach zahyňme spolu! —
Já nepřišla jsem, drahý, trýznit tebe;
já nechtěla ten svatý závoj vzíti,
neb dřív mé srdce nemělo mít nebe,
dokud v něm vlád' miláček mého žití. —
Já práhla zůstat v klášteře, a skromně
jeptiškám sloužit bez novické řízy,
leč bez tebe tam bylo srdcelomně —
tak nové vše, a divoké a cizí —
Já vzpomenula, po letech že zase
zpět vrátíš se do Mariina hradu,
hledaje pomsty toho lidu k spáse,
jenž vrahem utýrán až do úpadu. —
Kdo čeká, roky myšlenkami krátí;
já děla k sobě: snad že už se vrátí,

snad vrátil již — já zdolat nedovedla,
kdy za živa mám zakopat se v hrobě,
jak nechtít, bych tě ještě jednou shledla,
i aspoň zemřela jsouc blízka tobě? —
Nuž, půjdu, pravím, v poustevnickém domku,
poblíže cesty, skály na úlomku
zamknu se sama; snad že rytíř jaký
kol moji chatky přejížděje svahem,
o miláčkovu jménu hlesne drahém;
snad mezi těmi přílbami a znaky
znak uzřím jeho — ať zaměnil zbroje,
ať na štítu se heslo jeho změní,
ať změněn v tváři, — ještě srdce moje
miláčka z dáli pozná v okamžení.
I povinnost když uloží mu těžká
vše ničit, vraždit nepřátelské davy,
tu proklet všemi, věř, že v světě mešká
přec jedna duše, jež mu blahoslaví. —
To těsné sídlo — hrobka ta mi stačí
v ústraní tichém, kde se neosmělí
přeslechat vzdechy mé, kdo kolem kráčí.
Ty, vím, že rád vycházíš osamělý;
já pomyslila: on snad za večera
zabloudí dál než jeho tovaryši,
promluvit s větrem, šumem u jezera —
zdaž, mysle na mne, hlas můj neuslyší? —
Nebe mým tužbám přálo vyplnění!
Tys přišel, mému porozuměl's pění! —
Já druhdy ždala, by mne v hořkém bolu
tvým obrazem sny potěšily němé:
dnes, tolik štěstí! — dnes můžeme spolu —
zaplakat spolu —"

Konrad.

„A co vypláčeme? —
Já plakal, když jsem odrýval se bolně
na věky věkův tvého od objetí,
když odumřel jsem štěstí dobrovolně,
své krvavé bych splnil předsevzetí.
Již ověnčeno mučenictví šeré!
teď stanul jsem na dlouhé tužby prahu,
teď pomstít mohu se na našem vrahu
a příchod tvůj zas vítězství mi bere! —
Co zrak tvůj opět ke mně nachýlený,
ničehož není, co mne k světu víže,
nic pro mou duši, zrak můj nemá ceny,
než jezero a věž a tato mříže. — —
Vůkol mne všechno válečným vře ruchem:
ve vřesku polnic, za oruží hluku
já napjatým a nedočkavým uchem
hledám jen úst tvých andělského zvuku,
a den můj celý čekání je pouhé!
a večerní když blahou chvíli vítám,
chci, minuty by věčně byly dlouhé:
jáť celé žití na večery čítám!
Tím časem Řád mé nečinnosti laje,
o vojnu prosí, sám se v zhoubu žene,
a chmurný Halban, pomsty jenom znaje,
co mžik mi dávných slibů připomene,
zbořených sídel, zničeného kraje.
Aneb když nechci slyšet jeho káry,
tu vzdechem, kynem, očima mne jímá,
mstu hasnoucí zas rozdmychuje v žáry.
Má sudba, zdá se, ku konci se chýlí:
Řád od války nic víc již neutřímá.
Včera je zprávy z Říma rozohnily:
z různých stran světa v pole vojska silná
nábožný zápal sehnal jako mraky;
i volá vše, bych také naše znaky
ved s mečem, křížem pode hradby Wilna.
A přece vyznám — se studem — v té době,
kdy osudové národů se váží,
já odkládám, můj duch jen k tobě baží,
by aspoň den jsme ještě žili sobě!
O mladosti! ty všeobětná, žárná!
já lásku, štěstí nebe za mladosti
za národ svůj posvětil bez hořkosti,
ač teskně, mužně přec — a nyní stárna,
dnes, povinnost a zoufání, hlas boží
když volá v pole — já šednoucích vlasů
těch stěn se nesmím urvat od podnoží,
bych neztratil ni záchvit tvého hlasu!"

Umlknul. S věže slyšet jenom štkání. —
V mlčení dlouhém čas pozvolna spěje;
noc prosvitala; — záblesk hvězdy ranní
již ruměncem na tiché vody padá;
lupením dřímajících křovin věje
chlad ranní, v dál se ševelivě skrádá; —
ptáčata tichým ozvala se pěním,
umlkla zas — a dlouhým zamlčením
znát dávají, že zbudila se záhy.
Teď Konrad povstal, pohled k věži s bolem,
a dlouho na mříž zrak upíral vlahý.
Teď zapěl slavík. — Konrad pohled kolem;
již ráno; shrnul hledí na přilbici,
pak do vlavého pláště hlavu spouští,
kynutím ruky žehná poustevnici,
a mizí v houští.

Tak pekla duch od prahu poustevníka
na ozvěnu ranního zvonku zniká.

Přel. *J. V. Sládek.*

Ráj světa.

Novella od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

IX.

Tím časem odpočívala ve svém nádherném a útulném budoiru Johana, vévodkyně z Acerenza. Přijela do Vídně na kongress beze svého manžela, což také učinily její dvě sestry, Kateřina, vévodkyně Zaháňská*) a Marie Paulina, kněžna z Hohenzollern-Hechingen.

Všechny tři byly počítány mezi nejpřednější a nejsličnější dámy za kongressu ve Vídni meškající.

Vévodkyně z Acerenza, jež postavou i krásou svou Cheniera minulé noci tak zajala, seděla na hebounké pohovce nedaleko vysokého okna a opírala skráň svou o bělostnou, oblou ruku.

Naproti vévodkyni seděl ve křesle mladý, zajisté třicítiletý muž sličné tváře, velmi uhlazeného zevnějšku, vzor eleganta. Postava jeho někdy útlá a štíhlá nabývala kulatosti, ač souměrnost dosud nebyla porušena. Rytíř Borell seděl pohodlně, nenuceně, jak jen dobrému, intimnímu známému je možná. Všecken zjev svědčil, že mladý rytíř dbá velmi lahodného, pohodlného živobytí, a že nikterak nemiluje ani valných pohybů tělesných, ani přílišného vzrušení duševního.

Vévodkyně poněkud ubledlá poslouchala vypravujícího Borella dosti roztržitě.

*) „Paní kněžna" v „Babičce" od B. Němcové

Venku hlomozil vítr a déšť rachotil na vysoká okna.

„— — to jsou ty nejnovější novinky z venkova — leda že bych dodal, čeho jsem právě se dozvěděl —" Borell vypravoval pohodlně, „jak velkokníže Konstantin na českých hranicích zle pochodil. Vyplatil pěstí postillona, jemuž koně do kopce tak neběželi jako s kopce, a ten jemu odměnil se bičem —"

„Ah, nic jiného?"

„Škoda, že jste včera tak záhy odešla, byla byste se doslechla, jaké jsou druhy ženských krás."

„A kdo je roztřiďoval?"

„Sám car Alexandr."

„A kolik jich napočítal?" Vévodkyně se ironicky usmála.

„Šestero, a jmenoval pro každou zrovna vzor."

„Přece zas jednou něco pikantního. Tak, již —"

„Jsem tomu srdečně rád, že vás aspoň něco baví —"

„Ale tím úvodem mne nudíte, — nuže —"

„Nuže po prvé: La beauté céleste —"

„A vzor?" tázala se kvapně vévodkyně.

„Julie Zichyová."

„Pak?"

„La beauté du diable — hraběnka Saurmová. — Po třetí: la beauté coquette — Karolina Szechenyová, pak: la beauté triviale —"

„To jsem dychtiva —"

„Vzor: Žofie Zichyová."

„La beauté étonnante —"

„Ah!"

„Kněžna Esterhazy. A konečně: la beauté qui inspire seul du sentiment —"

„A ten vzor uhodnu sama. Gabriela Auerspergová, není-liž pravda?"

„Ano — takové je rozdělení carovo."

Nastalo za okamžik pomlčení. Vévodkyně hleděla před se jako v zamyšlení, pak pojednou se ozval její zvučný, lahodný smích.

„Vy se smějete?"

„Ano, nevím, do které přihrádky patřím."

„Čekala jste své jméno?"

„Aspoň bych ráda věděla, kam patřím — říkával jste mi, že jsem krásna —" a pohlednuvši na mladého muže zlomyslně se usmála.

Ten však docela klidně odtušil:

„Ano, la beauté céleste; toť přece známo, že car vévodkyně: z Acerenza, Zaháňskou a kněžnu Hohenzollernskou, vznešené sestry, nazval tři gracie, a gracie jsou přece nebešťanky —"

„Ach milý Borelle, jak to všecko klidně a suše vykládáte, jako nějaký professor — a při tom ne bez namahání —"

Stín přeletěl hlaďounkou tvář belgického rytíře.

„Jindy bylo vám vše příjemno, teď málo co vhod vám promluvím — a nad to jste po té redutě málo růžové nálady —"

„Ano, není mně volno, ale buďme upřímni. — Vy jste před časy také jinak mluvíval. Hle, jindy nám chvíle ubíhaly mile a kvapně, teď již zhusta se zamlčujeme, upadáme v zamyšlení, pozorujeme se. Jsme oba již unaveni."

„Ano, cítím, že vaše náklonnost zmizela."

„A vaše!" Vévodkyně se trpce usmála. „Ještě pro štěstí, poznáváme to oba stejnou dobou."

„Rozumím vám —"

„Uznáváte — ano jen sobě vzpomeňte, jak bylo první čas, jak nám srdce bouřlivě, šťastně bila, kdykoliv jsme se setkali, jak jsme toužili — a teď? — Milostná bouře minula a vy — vy se těšíte klidu — však nechci ničeho vyčítati, musila bych vyčítati vám i sobě. Nemohlo ani jinak býti." Tu se zamlčela, za okamžik však dodala: „Hle, jak pravdu mluvím. Sedíte, klidně nasloucháte — ó což byste sebou jinak pohnul, jak ohnivě, vášnivě byste se zapřisáhl —"

Rytíř Borell mlčel a trpce se usmál.

„Vy se usmíváte?!"

„Co mám říci? Lituji sebe. Milostná bouře přešla, pravíte, a cítím, že mluvíte pravdu. Ano, bouře minula, a po bouři tichá, klidná láska vás unavuje, neukojí — vy žádáte sobě nového rozruchu, slovem změny —"

„Tichá, klidná láska!" opakovala vévodkyně. „Míníte snad přátelství — ano, to je mezi námi. Neklamejte sebe tichou láskou! Kdyby nám bylo se rozloučiti, odejdete klidně, snad na okamžik pohnut, a — bude dobře. A kdybychom se opět po čase setkali, zdaž byste se zachvěl, zdaž by vám srdce se vzbouřilo?"

„Nerozloučili jsme se, nezkusil jsem toho —"

„Ano — a sotva toho pocítíte!"

„Nevím, mám-li toho litovati — a myslím, že taková blouznivá a vášnivá láska kvete jen v jistém věku, v šestnácti, osmnácti letech, kdy člověk věří v idealy, v obětivou, neskonalou lásku —"

„Kteroužto láskou jste asi nikdy nemiloval," přerušila mu živě řeč vévodkyně.

„Ať pravdu dím, myslíval jsem vždy, že taková láska jen v básních a románech. Ale vy jste mne přesvědčila. Vy jste tak milovala, vy jste v takou lásku věřila a byla jste — sklamána," dodal jemněji.

„Ano. Snad myslíte na onoho muže, s kterým jsme se v aleji laxemburské potkali, a kterého jsem také včera viděla. Ano, milý příteli, proč bych vám zapírala někdy veřejné, nyní pozapomenuté tajemství. To byla moje první láska —"

„A byvši sklamána přece v ni věříte?"

„Ano, věřím v ni, toužím po ní a hledám jí —"

„A sotva jí najdete."

„Oh všichni nejsou tak chladní, rozumní jako vy. Hle, pro svou první, horoucnou lásku jsem obětovala vše, opustila jsem rodiče, zapomněla jsem na svůj stav — a ten, pro kterého jsem tak učinila, mne hanebně oklamal. Je mi trudno, líto vzpomínati, jak má první láska, ta nejdražší, nejslastnější, byla zhrzena, pokálena bídným mužem, jenž city lhal a podváděl. Ale když jsem já tak milovala, proč by takové lásky nebylo schopno také srdce mužovo? Hledala jsem je, toužila jsem po tom, aby tak muž si mne zamiloval, tak vášnivě, oddaně, neskonale, jako já jsem milovala, chtěla jsem poznati pravou, horoucí lásku — bez mezí —"

„A hledáte jí dosud!"

„Již jí nehledám, vždyť tu v té společnosti naší sotva bych jí našla — hry a klamu dost, ale srdce málo! Poznávám, že ten kvítek, hledá-li ho kdo, že ho nenajde, že vykvete pojednou, nehledaný, bez nucení a pěstění."

Rytířova tvář za této řeči oživla, a když vévodkyně dokončivši hlavu nachýlila, promluvil čileji:

„Vás dosud žádná láska neuspokojila; hledáte její ideal. Obdivuji se, vznešená přítelkyně, duchu vašemu i srdci vašemu, že po mnohém sklamání —"

„Děkuji," usmála se vévodkyně, „ale nechme toho —"

„Jen ještě slovo. Zavedla jste sama hovor na onoho muže. Neptal jsem se po něm tenkráte, když jsem pozoroval, jak na vás zjev jeho působil — ale dnes — zdálo se mi, že ten muž směle, ano i drze si vedl, a pravila jste, že jste včera na redutě opět s ním se setkala. I tu jste byla nemile dojata a obnovené trapné dojmy dosud nezmizely. Tuším, že onen muž se opět k vám přiblížil nešetrně, směle, a libo-li vám, donutím ho —"

„Děkuji vám, milý můj rytíři, nechte ho, on více se neosmělí," odvětila kvapně, a lehýnký, prchavý ruměnec polil její líce.

Venku zahučel vítr prudčeji a déšť zarachotil na okno silněji.

V budoiru bylo ticho. Vévodkyně hleděla zachmuřeně před se.

„Nudný čas," pravila pojednou vévodkyně. „Co je dnes, milý příteli?"

„Několik společností, jako vždy, divadlo, ballet, a dnes také živé obrazy."

„Ah, zaslechla jsem o nich. Jsou prý velmi zdařilé."

„Ano. Viděl jsem sice lady Hamiltonovou jako Niobu — toť něco okouzlujícího, dle antického sousoší — nicméně možná i k „madame" jíti. Předvádí slušné obrazy. Má celkem vybraný personál a dobrý vkus —"

„Ale každého dne není představení?"

„Nikoliv, jen občas. Za to pak návštěva tím větší a vstupné — tím vyšší. Jen zlato přijímá se —"

„A kde je divadlo? Neviděla, neslyšela jsem žádného ohlášení —"

„Ovšem, vždyť divadlo samo je jakýmsi tajemstvím, a myslím, to že mu více prospívá, než kdyby hlásáno bylo o něm na všech rozích."

„A nač té tajemnosti?"

„Neradno každého tam pouštěti a nemožná každému tam jíti. Živé obrazy, živé skupiny dle antických a moderních soch!"

„Ah! Byl jste tam již?"

Borell přisvědčil.

„A jaké obecenstvo?"

„Vybrané, crême. A zvláštní tam zařízení, že obecenstvo není viděti."

„Aj, toť věru něco podivného. Půjdete tam dnes?"

„Nevím dosud, ale spíše ne. Jsem na večer pozván —" a pohlédl úkosem na hodiny.

„Nuže jděte si, ač jsme zamluvili, nač jsem se vás tázala."

„Ano — kde to divadlo?"

„Tak jest, to však mi povíte až zejtra, až mi budete vypravovati, který obraz se vám nejlépe líbil. Není-li pravda?" a usmávši se potutelně podala mu svou bílou, krásnou ruku, kterou políbil.

„Ano, bude-li vám libo, povím."

Potom brzo odešel.

V předsíni čekal služebník s pláštěm, do kterého Borell se zabaliv sestupoval po širokých schodech ku kočáru.

„Lassata sed non satiata," pomyslil vycházeje z budoiru. „Blouzní, touží — to znamená variaci, změnu!"

Mladá vévodkyně přešla budoirem, stanula u okna vyzírajíc ven do temného, deštivého dne, pak usedla ve křeslo, na jehož lenochu vzadu drahocennou, květovanou látkou potaženém skvěl se vyšívaný znak vévodů z Acerenza, a opřela nožky své o zlacenou nízkou mřížku kol krbu postavenou.

Ruce jí sklesly ve klín a zamyšleně hleděla na uhlí dosud řeřavé.

Již zapomněla na tajemné divadlo, o kterém právě byla rozmlouvala, a vrátila se v mysli zpět do časů, na které ji posledních dnů ten člověk tak z nenadání se objevivší živě a bolestně připomenul.

Johana z Acerenza byla dcerou Petra Birona, vévody Kuronského a Zahăňského, jenž poslední čas života svého většinou na panství svém Náchodském v Čechách trávil. Žil v pravdě vévodsky, maje četné dvořenínstvo. Na zámku Náchodském zařídil sobě divadlo, kdež opery a dramata provozovány od herců vévodou placených. Mezi těmito nade všechny líbil se sličný zpěvák Arnoldi, jenž přízeň veškeré vévodovy rodiny, zvláště pak šestnáctileté princessy Johany sobě získal měrou neobyčejnou.

Mladá, ohnivá dívka tak vášnivě sobě zpěváka zamilovala, že s ním uprchla.

Ale když byli stiháni, Arnoldi opustil ji zbaběle a prchl. — Johana vrátila se a dobrý, starý otec jí odpustil,*) ale srdce dcery jeho bylo dlouho rozerváno.

Tak bídně ji zradil ten, kterému všecko obětovala, tak mrzko rozerval spanilou růži první lásky, pro kterou všecko ráda snášela a trpěla, pro kterou ještě více v oběť přinésti byla odhodlána!

Johana byla z luzného snu probuzena způsobem, kterého se nenadála, který byl tak trpký, ji zahanbující a ponižující! Neboť Arnoldi, jak se ukázalo, byl sprostý podvodník, jenž žádným Vlachem nebyl, ale Pražanem Arnoldem, jenž jinde různých, nízkých podvodů se dopustil, jenž s Johanou hrál jako pravý, dovedný herec —

Ó na to vše trudno vzpomínati!

Málo komu sice splní se tužby první, mladistvé lásky, ana bývá utěšeným snem, jenž zajde a se rozplyne, ale upomínka na něj blaží až do pozdního věku. Ale jak má ona na tu dobu se rozpomínati, na to mysliti, jak všecka v tom bídníku žila, s jakým rozechvěním, s jakou blažeností naslouchala jeho slovům — vylhaným, strojeným! — — Prudké hoře pominulo, Johana vdala se za vévodu z Acerenza, kterého nemilovala — I jeho náklonnost nebyla skálopevná, a hledal záhy jinde zábavu.

A mladá vévodkyně?

Kořili se jí, velebili ji všichni mužové, mezi nimiž nejednoho sličného a statného spatřila —

Nejednou namlouvala sobě, že v srdci jejím vypučela láska k některému z jejích zbožňovatelů — za nedlouho však povzdechnouc přiznala sama sobě, že to není láska, pravá a vroucí —

*) Viz: „Na dvoře vévodském" ve Světozoru r. 1877

Ten zvítězil něžností a sentimentálností, ten prudkostí a bouřlivostí, a když to přestalo poutati a baviti, zalíbil se jí vážný, chladný Borell.

A o tom právě v duchu pomyslila:

„Jak mohl se mi tak dlouho líbiti a mne poutati?“ Vzpomínala na jeho slova, že není takové vášnivé, čisté lásky, o jaké ona snila.

Ano, dosud jí nepoznala, žádný z těch mužů, jejích milovníků, neměl zdravé, nezkažené srdce. Všichni jsou sobci, marniví, i prospěcháři — neschopní zápalu, nadšení, hledající toliko zábavy a rozkoše.

Že by opravdu takové lásky nebylo?!

Žíznila, toužila, prahla po ní. Ale všecko hledání marno. Ano nesmí jí hledati, ona musí zjeviti se sama, tak jako krásný sen, jenž nedá se vynutit.

Oh, hledala by jí. Před očima kmitla se jí zase ona krásná mladíkova hlava. Jak byl kučeravý, sličný! Kdo asi je ten mladík? Nač na něj myslí a po něm pátrá?! Tak se jí mnohý zalíbil — ale ne, ne, tak dosud žádný, leda ten — bídný —

A kdož ví! Je zajisté jako všichni ostatní — jako všichni. Však ta svěží, neporušená dosud tvář jeho, ten výraz jiskrného, nadšeného oka! V něm duch, v něm srdce!

Oh, což by bylo, kdyby to oko k ní vzhledlo nadšené plamennou k ní láskou, kdyby ta spanilá hlava k ní se sklonila a šeptala, o čem ona někdy v čas svého nejluznějšího snu snila, po čem nyní nadarmo toužila a prahla. —

Oh sny, sny, jenom sny! —

X.

Chenier vrátil se do svého bytu pln nadšení.

Zpočátku se Kalina od něho mnoho nedozvěděl; první, co přítel vypověděl, bylo, že diví se té náhodě, že ji velebí —

„A jakou to náhodu?“

„Považ, ta má lesní víla, o které jsem tobě vypravoval, je —“

„Dcera Felińského?! —“

„Žofie, ano. Poznal jsem ji rázem, hned jak vstoupila.“

„A nemýlíš se snad, ptals se?“

„Neptal, ale nemýlím se. Živě vryla se mi její tvářička do paměti a oživla dnes. Ah, až ji uvidíš! Jak je milá, jak ladná! Toť duše čistá, jako porosená květina! A té utěšené domácnosti!“ A jal se ji líčiti a o své návštěvě vypravovati.

„A zpívala Žofie?“

„Eh jdi ty muzikante!“

„To jest, myslím, zpívala-li to tentokráte ona —“

„Ano, a byla to polská píseň; zavedl jsem o tom hovor, a mluvili jsme také o tobě.“

„A dostojíš slovu, uslyším ji?“

„Ano, ale ty na jiného nemyslíš.“

„Však, ten hlas —“

„Ó hřích by bylo, aby obecenstvu zpívala.“

„Snad už nežárlíš?!“

„Ó nikoliv — ať by zpívala, ale ten čistý květ přivábil by tolik motýlů, a škoda, přeškoda by bylo jeho pele, jeho svěžesti.“

„Kamille, Kamille!“ pohrozil Kalina usmívaje se.

Druhého dne dopoledne překvapil oba přátele Feliński svou návštěvou. Chenier byl poněkud v rozpacích pro svůj byt, vlastně pro svůj chudý nábytek, ale brzo na to za živého hovoru, jenž se rozpředl, zapomněl, zvláště an pozoroval, že starému pánovi tu jak náleží volno. Chenier také poznal, že Feliński vyzná se dobře v hudbě, o které s Kalinou se rozhovořil.

Bavili se všichni vespolek velmi příjemně, a než se nadáli, nadešlo poledne. Feliński jsa na odchodu zastavil se před obrazem, s kterého Chenier ochotně roušku sňal.

Starý Polák hleděl chvíli na malbu. Tvář jeho se jasnila patrným zalíbením. Pak promluvil:

„Jsem sice vaším hostem, ale pravdu mluvím. Znamenité dílo, rozehřálo mne, ale jednu, velkou vadu má —“

„A jakou?“ tázal se dychtivě Chenier.

„Že ho ani vystaviti nesmíte, že ho neprodáte.“

„To je pravda,“ a Chenier trpce se usmál.

„Ale tím je čas vinen — však proto malujte, k čemu vás nitro pudí.“

„Já bych ti poradil látku!“ zvolal Kalina, „a věř, že bys dobře pochodil —“

„Nuže?“

„Vymaluj to, o čem nedávno noviny psaly.“

„Car Alexander v Schönbrunně na honbě. Tu, jak psáno a vytištěno, srna se zlatým obojkem na krku, dojata vznešeností carovou, přiskočila k němu majíc oči zaroseny a poklekla před panovníkem všech Rusů, aniž potom chtěla se od něho odloučiti.“

Feliński se zasmál a Chenier mrzut i rozveselen pohlédl na Kalinu se usmívajícího.

Pak obrátiv se k Felińskému pravil:

„Mám na mysli nový obraz, ale do toho, bez vašeho svolení, nemohu se dáti.“

„Aj, to by bylo?“

„Vstoupiv poprvé k vám nikoho jsem, jak víte, ve předním pokoji nezastal. Až tu pojednou porozhrnula se záslona a v ní spatřil jsem Kornelka. Ta zlatokadeřavá, sličná hlavička ve višňové draperii utkvěla mi na mysli, a dala by pěkný obrázek.“

„I svoluji s radostí, jenže já nejsem nejvyšší instance.“

„A koho měl bych —“

„Běží o to, bude-li vám Kornelek seděti, na něm všecko záleží!“

„Bude, bude. Slíbím mu celou armádu hulánů a kyrysníků. Usedne, jak mně bude libo.“

Ujednali ještě dobu. Feliński poznovu zval oba přátele, aby ho brzo navštívili; u samých dveří ještě sobě vzpomněl, že chtěl Cheniera prositi o knížku Rousseauovu, prostředkem které se seznámili. Malíř ji ochotně přinesl a Feliński odešel.

„Srdečný muž!“ pravil Kalina. „Upřímnost vane každým jeho slovem. A v hudbě se dobře vyzná! Ale cos se tak zamyslil, Cheniere?“

„Myslím na obraz — to budu malovati! — Teď již o tom Žofie ví a bude míti radost; máť toho klučiuu tak ráda, jako by její byl. A přijde se podívat! Nakloní se, jako minule, obrátím se a pohledím do těch jasných, smavých očí —“

„Oh Cheniere, jsi ztracen!“ zvolal žertovně Kalina. „Poledne minulo a tys zapomněl na oběd. Pojď!“ —

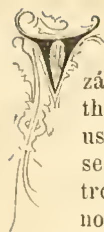
(Pokračování.)

Pokání Savelja.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

XIV.

V zátiší, kde nalezla paní Bagrianová tolik sympathie, otevřelo se její srdce zase radosti. Ty usměvavé tváře, ten rodinný kruh, tak milý, že se mu nic na světě nevyrovná, je-li v něm jen trochu upřímnosti, ta vlídná slova a něžná pozornost, jaké nepoznala již od své mladosti: všecko to bylo jí takovým asi dobrodiním, jako chladná rosa suché a dávno vyprahlé zemi.

Její dcera rostla a sílila mezi ostatními dětmi až ku podivu. Jednou, když se již hodně dlouho dívala na růžové tváře a zářící oči svého dítěte, které při té vlídnosti a něžnosti rozvíjelo se k novému životu, uzrála v srdci jejím dobrá myšlenka, která již dávno v něm klíčila. Došla si k maršálkovi a tázala se ho beze všech okolků, zdali by mohla propustiti svoje sedláky na svobodu.

Maršálek díval se na ni celý udivený. Tehdáž ještě nebylo to v obyčeji: vláda dala sice dobrý příklad, ale málo kdo obětoval tyto hlavní a jisté příjmy.

„Odpustila jste jim dluhy, milá přítelkyně,“ pravil k ní vlídně: „to bylo velmi hezké od vás . . . Upozorňuju vás, že nejste tak bohatá.“

„Vím to,“ odvětila paní; „ale hleďte, já chci, aby moje dcera byla živa; ostatní moje děti zemřely hned v prvních letech. Bála jsem se, že toto dítě zemře jako ty ostatní, a divila jsem se, když rostla, jakoby ani nebyla z naší rodiny. Od té doby a po ten celý čas chvěla jsem se o ni neustále a učinila jsem jakýsi slib: soudila jsem, že ty děti umíraly pro hříchy otce, a slíbila jsem, zůstane-li ona na živě, že se vynasnažím, abych viny svého muže, pokud možno napravila. Jak mohla bych to lépe udělat, nežli když daruju svobodu těm, kteří od něho tolik vytrpěli?“

„Velmi dobře, ale, jestliže jim dáte svobodu, a s ní zároveň pozemek, který vzdělávají, co pak zbude vám? A pak, vaše dcera není dosud plnoletá a vy nemůžete nakládati s jejím jměním dle své vůle, je zde poručenský úřad . . .“

„Vím to, vím,“ odvětila paní; „ale co mohu přece dáti, jest má sedmina, která mi patří co vdově, a tu dám s radostí. Považte, že jsem to slíbila, a že pouze tomuto slibu děkuju život své dcery! Kdybych ho nevyplnila, trestal by mne bůh a vzal by mi dceru mou, a kdybych tu měla ztratit . . .“

Její slova udusil pláč.

„Nuže, co chcete ode mne? Jsem hotov posloužiti vám ve všem,“ pravil maršálek dojatý touto mateřskou pověrou.

„Nerozumím těm věcem ani za mák, zařiďte to jak můžete: ať nám zbude, z čeho bychom byli živi, a pak ať sedláci v Bagrianovce mají svobodu. Poddané z jiných vesnic osvobodit nemohu,“ dodala s povzdechem, „neboť všecko mi nepatří, — a pak ti tolik netrpěli, jako naši sedláci, co byli pod rukou —“

Zachvěla se a zavřela oči vzpomínajíc na ty hrůzy, jichž musila býti svědkem.

„Nemyslete více na to. Učiním, co budu moci, když to chcete. Dejte mi své plnomocenství a nemusíte se o nic starat.“

Maršálek vyřídil brzy tuto záležitost k obecné spokojenosti. Jednou v letě přistoupil k paní Bagrianové, která něco v zahradě šila, a dívala se na dceru, jak si hraje na trávníku. Již z daleka viděla, jak mává nějakým papírem; chtěla vstáti a běžeti mu vstříc; ale nohy nechtěly jí sloužiti. Zavolala k sobě dítě a třesouc se na celém těle očekávala tu velikou novinu.

„Gratuluji vám, madame,“ pravil maršálek celý udýchaný: „vaši sedláci jsou svobodni, jak jste si přála. Vykonala jste veliké dílo.“

„Buď bohu chvála!“ pravila paní, „teď budu klidně spáti. To k vůli tobě, dítě, slyšíš? K vůli tobě jsem to slíbila, abys byla hodně dlouho živa. Jen aby bůh mne vyslyšel! . . .“

A slzy její kanuly lehce a hojně na hlavu jejího dítěte. Když ta novina došla do Bagrianovky, bylo překvapení to tak ohromné, že se z toho nikdo ani netěšil. Po takovém hrozném a dlouholetém otroctví, byli tito lidé, ještě včera v železných poutech, najednou svobodni: mohli chodit, kam se jim líbilo, mohli se ženit, mohli pracovat ve své zahradě, mohli si začít nějaký obchod; bylo té radosti najednou až příliš, než aby se osmělili uvěřiti svému štěstí, až znenáhla se jim v duši jaksi rozbřesklo. Když jim kněz předčítal listinu, která jim ohlašovala jejich volnost, byli všichni ledově lhostejní: potom chodili k němu jeden za druhým a ptali se, jaká mají práva a jaké povinnosti. Než uběhlo šest neděl, přivykli právům, ale do těch povinností se jim jaksi nechtělo. Byli nevděční — jako jsou lidé vůbec, a zapomínali na své štěstí a to pro ty podmínky, jež je provázely. — Jestliže má chalupa vyhoří, musím ji tedy sám stavět? myslili si jedni a škaredili se na to. — Ale konečně ty podmínky byly tak lehké, že se konečně všichni s tím smířili bez velkého reptání.

Pouze Jeremej nechtěl o svobodě ani slyšet.

„Já nechci, aby mi paní darovala svobodu!“ pravil urputně. „Tuším, že nemohu přece dělat někoho svobodným, když nechce? A pak, vždyť já nejsem svoboden, jsem otrok a umru tím čím jsem byl, a takový papír ten v tom nezmění pranic!“

Savelij tak nesmýšlel; byl šťasten v té myšlence, že je svoboden, zvláště proto, že může jíti, kam se mu líbí. Bludný život kolportéra se mu zalíbil, a pak doma viděl všude vzpomínky až dosud příliš živé. Dal si napsat průvodní list, — nyní ovšem s vlastním jmenem, — a začal zase choditi po vesnicích.

Paní se dosud do Bagrianovky nevrátila. Zima se blížila, a jeřábi a čápi vraceli se k jihu; tu jednoho dne vešla do kabinetu maršálkova.

„Jdu se s vámi rozloučit,“ pravila k němu. „Vy jste nás přijal a ošetřoval jako dvě raněná ptáčata, vy jste nám otevřel svůj dům a co více své srdce, jak tomu Kristus učil, a mohu se přiznat, že ty dny, co jsem u vás strávila, byly ty nejkrásnější v celém mém

životě; ale nyní jest čas, abych vás opustila. V sobotu odjedeme do Moskvy."

„Jakže! Již odjedete?" zvolal stařec; „když nás chcete opustit, počkejte až do jara: co pak vás tak vábí tráviti zimu v neznámém místě? Zůstaňte u nás!"

Paní zavrtěla smutně hlavou.

„Vy jste příliš bohatí," pravila; „my jsme chudí a musíme žíti tak po celý život . . ."

„Zůstaňte u nás a vaše dceruška bude sdíleti všecko s našimi dětmi . . ."

„To nemohu přijmout," odvětila paní; „moje dcera nesmí si zvyknouti věcem, jichž by nemohla míti, až by se vdala; beztoho zvykla si již vaší nádheře. Později, když by se tomu musila odvykat, bylo by jí to velmi těžké, a já bych nerada, aby tím snad trpěla," dodala potichu, jakoby zaklínala jakéhosi neviditelného nepřítele.

Stařec políbil uctivě její ruku a přestal ji nutit.

Budoucí neděli, zrovna přede mší, zastavila se v Bagrianovce berlína maršálkova před kostelem a sedláci celí udivení viděli vystupovati z ní svou paní s dcerou, obě v hlubokém smutku. Kněz vyšel jí vstříc s křížem a liturgie začala.

Po ten celý čas, co byli v kostele, nespouštěli sedláci očí se své paní a vzpomínali na ty doby, kdy hrozná postava pánova ji provázela. Někteří — a to jen ti lepší, — měli s ní trochu útrpnosti a cítili k ní jakousi vděčnost.

Když bylo po službách božích, shromáždila se celá obec na návsi; starosta podal paní chleba a soli a děkoval jí za udělené dobrodiní. Když to viděla, ten symbol bohatství a pohostinství, vyhrkly jí slze, neboť neměla sama kam vejít; vzala chleba z rukou, jež ho podávaly, a dala jej své dcerušce. Mluviti nemohla; ukázala pouze k zřícenině, která se z dálky černala, a zakryla si obličej šátkem.

Pohled na tuto plačící ženu otevřel tato zavřená srdce: nejprvé ženy a pak muži začali jí žehnat a těšit ji, která se k vůli nim o všecko oloupila a odcházela do světa jako vyhnanec. Jejich vlídná slova umírnila hrozné vzpomínky, jimiž duše ubohé paní tak dlouho byla týrána.

„Jdu do Moskvy, děti," pravila k nim. „Jste svobodni: žádný pán nebude vám více ubližovat. Na památku svého osvobození pomodlete se někdy za duši svého zesnulého pána, a pak za toto nevinné dítě, aby jí bůh popřál šťastného života;" při těch slovech položila ruku na hlavu své dcery. „Kde je Savelij? On to byl, který nás zachránil?"

Savelij přistoupil blíže, ale jaksi s nechutí.

„Přivezla jsem ti malý obrázek svatého Sergia," pravila k němu; „přijmi jej na památku za svůj krásný čin a s ním moje požehnání a díky tohoto dítěte."

Učinila s obrázkem křížek nad hlavou Savelja, který se před ní uklonil. Byl hrozně bledý a díval se na paní beze všeho hnutí.

„Vezmi si jej," pravila k němu.

Jeremej jej šťouchl holí do nohy. Savelij se zachvěl, vzchopil se rychle, chytil obraz, políbil ho, políbil ruku paní a běžel rychle domů. Jeremej ho dohonil.

„Hlupáku," pravil k němu, „byl bys nás hnedle prodal."

Savelij zavrtěl hlavou: „Nemohl jsem se přemoci," pravil. „Když jsem slyšel, jak mluví o mém krásném činu a jak mi ještě žehná jmenem toho sirotka . . ."

„I nech toho, což pak my, my nemáme sirotky? A kdo pak nám jich nadělal?"

„Ovšem, ovšem, vím to, ale přece mne to tak bodlo . . ."

Jeremej pokrčil rameny: „Chceš-li toho litovat, proč pak jsi to dělal?"

„Já toho nelituju!" zvolal Savelij s očima zářícíma. „Učinil bych to nyní zase; ale ten sirotek . . . Ah co, jdou zase pryč a mně bude volněji."

„Amen!" pravil stařec a udeřil svou těžkou holí na podlahu chatrče.

XV.

Od smrti své dcery stranil se Jeremej, vůbec málo sdílný, ještě více lidí nežli před tím; hubnul vůčihledě jakoby vysýchal. Jednou v zimě našli ho mrtvého ležeti na peci. Nikdo se tomu nedivil: pochovali ho a bylo po všem.

Veliký půst chýlil se již ke konci, když jednou mezi těmi, co se šli na velkonoce zpovídat, spatřil kněz Savelja. Minulého roku v téže době nepřišel, neboť nemohl; ale pravý Rus ani nemůže po dva roky za sebou zanedbati křesťanských povinností svých. Savelij přistoupil ke knězi docela klidný, ale jeho ruce se chvěly nervosně mu po boku a prozradily tak více rozčilení nežli jeho tvář. Kněz nechal si ho beze vší affektace až na konec.

Když byli v kostele sami, vstal Vladimír Alexievič ze své lenošky, zastrčil dveře a opět se posadil. Noc se již blížila; jenom lampy před obrazy a několik svíček, jež tu a tam věřící rozsvítili, ozařovalo slabě kostel.

„Klekni," pravil kněz k Saveljovi. — Ten poslechl. — „Začni!" pravil zpovědník vážně zabrán jsa v myšlenky.

Savelij začal celý růženec svých hříchů; kněz ho poslouchal beze všech otázek, až se Savelij zamlčel.

„Dále?" . . . pravil nyní kněz.

„Dále?" . . . koktal Savelij, „dále? . . . Nic."

„Nic?" zvolal kněz. — Vstal a vztáhl k němu svou pravici, jako by ho chtěl proklínat. — „A co ta vražda?"

„Vy to víte?" zvolal Savelij a jeho oči zaplály hněvem ale jenom na chvíli.

„Bůh ví všecko!" odvětil kněz a opět se posadil. „Vypravuj o svém zločinu, pověz všecko, ať bůh pomsty tebe nezdrtí na stupních oltáře, který zneuctíváš! Ještě lpí krev na tvých rukou a ty se odvažuješ přijíti sem a lháti před svým soudcem! Chvěj se hříšníku! Bůh zahladil bleskem svým před archou svatou hříšníky mnohem nevinnější nežli jsi ty!"

Klečící Savelij dal se najednou do pláče.

„Nu, ano, je to pravda, já jsem zabil pána . . . Ale vždyť víte sám, zdali toho zasloužil!"

„Já jsem bůh pomsty, — a pomsta náleží pouze mně; — ty však nezabiješ."

Tyto tři věty padly na hlavu hříšníka jako tři rány sekerou; pak nastalo ticho, přerušované pouze vzlykáním kajícníka.

„Ano, zabil jsem ho," pravil konečně, „je to pravda: bůh mi odpusť. Vzal mi mou Fedoťu, a to jsem nemoh vydržet. Má Fedoťa byla mojí nevěstou; miloval

jsem ji již dávno, byla tak mladá, tak krásná, byli bychom bývali spolu tak šťastni . . . nu, ano, zabil jsem ho, — a nejen já sám, ale . . .“

„Nemluv o hříchu jiných!“

„Zabil jsem ho . . . a spálili jsme ho, aby nikdo nevěděl, že to byla vražda. Odpusť mi, bože,“ úpěl Savelij leže na kolenou a bil čelem do země.

„Lituješ toho aspoň?“ pravil kněz tonem až dosud přísným.

Savelij zvedl hlavu, pohledl na zpovědníka a mlčel.

„Lituješ toho?“ opakoval tento.

„Ne,“ zvolal Savelij, „a kdyby se to mohlo státi ještě jednou, udělal bych to zase.“

Kněz vstal a zvolal hlasem hlubokým: „Zlořečená duše! ty chceš pohrdati smilováním božím. Lituj ihned hříchů svých, sice hněv boží tě nemine! Ten, jehož jsi zabil, je zde, zde! . . .“ při tom ukázal prstem na dlažbu hrobky, kde odpočívala panská rodina; „což se nebojíš, že vstane a půjde na tě žalovat před trůn boží?“

Savelij chvěl se jako osyka a začal zase bušit čelem o zem.

„Odpusť mi, bože,“ zvolal neustále se křižuje, „odpusť mi moje hříchy a přijmi mne na milost.“

Kněz viděl, že nemůže více žádati. Savelij nutil se k lítosti a to postačilo. Čas a věk, lépe než co jiného přivedou tuto nezkrotnou duši k lítosti, je-li jí vůbec schopna, myslil si kněz. Dal mu rozřešení; Savelij děkoval mu s pohnutím a odešel z kostela zároveň s ním. Zatím přišla noc; pouze malá lampička na oltáři hořela v kostele. Savelij přál knězi dobrou noc, ohlédl se ještě a spatřil ono světlo, které se prýštilo hustě zamřížeými okny. Bagrianov byl v hrobě zavřen a ven z něho nemůže, aby naň žaloval, myslil si Savelij . . . A kdyby přece vstal a přišel až k němu s tím sardonickým smíchem . . .

„Zabil bych ho!“ bručel zatvrzelý hříšník. Udělal kříž a vrátil se domů.

Jak nastalo lepší počasí, sebral co měl a pustil se zase do světa. Každý rok vracel se dvakráte domů a zůstal několik neděl ve vsi, aby si odpočinul. Když se zase jednou vrátil, oženil se. Obchod se mu zlepšil a on míval pak zboží doma, aby mu neušla žadná příležitost. Potřeboval slušný dům. Vzal si děvče z vesnice vlasů bledých a krásného těla, ale trochu hloupou, — zrovna tak jak toho potřeboval, — a vedl dále svůj obchod, který rostl každým rokem, až se stal jedním z nejbohatších lidí v celé vesnici. Měl kolik dětí: ale jenom jedno z nich zůstalo na živě, to první; byl to hošík, jejž miloval s celou duší, ačkoliv se choval k němu zdánlivě drsně a přísně.

Ve vesnici dařilo se všecko dobře. Kněz, jehož rodina rostla mnohem rychleji nežli jeho příjmy, myslil si tak často, že ještě žádný zločin nepřinesl nikomu štěstí jako ten, který osvobodil Bagrianovku. Pak myslil zase na minulost, na milost boží, a těšil se tím, že snad za ten hřích učinili ti ubozí lidé zadost tím, co již napřed vytrpěli.

Jinde byli páni hrozně lakotní neb aspoň nedbalí, starali se více o to, aby jejich lid odváděl své dávky, nežli aby sám trochu zbohatnul, a tak utíkal se obchod do takových malých republik: zde mohl každý, kdo šetřil obecních zákonů, naložiti se svými penězi a se svým časem, jak se mu líbilo. Netrvalo dlouho a v Bagrianovce měli bílý chleb! Brzy houpal se na hospodě jedlový vích. Ženy začaly dělati krajky. Pohodlí a luxus šířil se vždy více a otcové mohli se těšit, že jejich děti budou se míti lépe nežli oni sami, věc to od časů Borise Godunova věru neslýchaná!

Leta míjela. Syn Savelja zvolna rostl; jednou zavolal ho otec a pravil k němu:

„Poslyš, bude ti hnedle osm let a je čas, abys přestal brouzdati se v blátě; chci, abys byl člověkem vzdělaným jako jsou páni. Mám peníze, chvála bohu, a bude-li toho třeba, budu nosit krosnu třeba ještě deset let, ale ty musíš býti také pánem. V městech jsou prý vzdělaní lidé ti praví páni: nu dobrá, neboj se, ty budeš pánem! Když já jsem se naučil čísti, nebyl jsem více mlád; bylo mi více nežli třicet let. Ty naučíš se všemu, čemu se vůbec za peníze lze naučiti. Příští týden pojedeš se mnou.“

„Jakže, ty ho chceš odvést?“ zvolala matka a dala se do pláče.

„Mlč, ženo,“ pravil Savelij s celou vážností otce. „Náš syn musí býti tolik co pán, a možno-li, ještě více. A dost!“

Rok nebo dvě leta se Filip Savelič připravoval a pak vstoupil v Moskvě do školy, kde se stal záhy jedním z prvních žáků.

Otec navštěvoval ho často. Nosil soukenný kaftan, veliké, hrubé boty a v tomto oděvu přicházel do hovorny podívat se na svého syna; díval se upřeně na program toho roku a vyptával se ho na vše, čemu se naučil, až do všech podrobností.

Hoch musil odpovídat rychle a jistě. Savelij plnil tuto otcovskou povinnost s tak hrdým vědomím, že Filip zatím dospěl v muže ani netuše, že jeho otec nerozumí docela ničemu. Když dokončil své práce a dostal pak zlatou medailli, přivezl ho otec na venek. Od začátku svých studií, nebyl Filip nikdy doma ve vesnici. Když se pak vrátil, byl to hezký hoch, asi osmnáctiletý, vytáhlý, jako rostlina z nějaké jeskyně, s tváří ušlechtilou, v níž zářily dvě veliké, tmavé oči, jež vypravovaly snad až příliš o dlouhém, nočním bdění a pilné práci.

Emancipace přišla na celý svět a mnoho nových idejí vyklíčilo i v těch nejsuchopárnějších mozcích: a tak cítil se mladý Filip ve vesnici a v otcovské jizbě velice spokojeným. Těch deset let, co byl v Moskvě, nemohlo zahladit jeho lásku k venkovu, dědictví to mnohých pokolení. Když tak někdy v letě seděl na okně své úzké světničky a díval se, jak vycházejí hvězdy na bledém nebi, zatím co lípy dýchaly k němu svou opojnou vůni, toužil po veliké, modré řece, kde měsíc rozléval svoje stříbro plným proudem; myslil na včely na kraji lesa, myslil na ten celý, veliký les, plný silné, pronikavé vůně . . . Ta začernalá světnička, kam vcházel po rozviklaných schodech, ty dřevěné lavice, kde spával; ta skrovná strava, ta celá vesnická chudoba, která nezná přepychu, takže by mu ani nedopřála místa, kdyby se k ní potají vloudit chtěl — to vše bylo mu tak milým a příjemným.

„Můj otec chtěl ovšem míti ze mne pána,“ pravil k sobě Filip večer, když se ve snách díval na hvězdy; „budu snad učencem, ale proto přece budu vždycky venkovanem.“ (Pokračování.)

FEUILLETON.

Starý sluha.

Napsal *Henryk Sienkiewicz (Litwos)*. Z polského přeložil *Arnošt Schwab-Polabský*.

Druhým typem, jenž vedle starých správců, šafářů a lesníků vždy více mizí s povrchu zemského, jest starý sluha. Pamatuji se, že za mého dětství sloužil u rodičů mých též jeden z těchto nevšedních lidí, po kterých v brzku již jen badatelové na starých hřbitovech kosti z hrobů nepaměti zasypaných vyhrabávati budou. Jmenoval se Mikuláš Suchovolský, a byl šlechticem ze vsi šlechtické „Suchej Woli“, kterou často ve svých vypravováních připomínal. Otec můj přijal jej dědictvím po svém nebožtíku otci, u něhož byl za časů bitev Napoleonských služebníkem. Kdy k mému dědovi do služby vstoupil, sám dobře nevěděl. Tázán na to šňupnul si a odvětil:

„Byl jsem ještě holobrádkem a i pan plukovník — dej mu Bůh lehké odpočinutí — košili ještě mezi zuby strkal.“

V domě mých rodičů zastával nejrozmanitější práce: byl číšníkem, sluhou; v letě chodil jako šafář na pole, v zimě do stodoly, měl klíče od skladů, pivnic a sýpek; natahoval hodiny, ale především rozkazoval.

Nepamatuji se na člověka toho jinak, než že se durdil. Durdil se na mého otce i matku; já bál jsem se ho jako ohně, ač jsem ho miloval; v kuchyni plísnil kuchaře; podřízené sluhy tahal za uši po celém domě a nebyl s ničím spokojen. Když si přihnul, což se dělo každý týden, vyhýbali se mu všichni, ne snad proto, že by si byl činil úsměšky z pána neb paní, nýbrž že jakmile se k někomu přitočil, chodil za ním celý den hovoře a bruče bez konce. Při obědě stával za křeslem otcovým; ač sám neposluhoval, přece dohlížeje na posluhujícího chlapce ztrpčoval mu život se zvláštním zalíbením.

„Jen se ohlížej, ohlížej,“ bručel, „já se na tě podívám. Hleďte! jakoby nemohl hbitě posluhovat, vleče se kolem jako stará kráva na pochodu. Ohlédni se. On neslyší, že ho pán volá! Vyměň paní talíř. Co otvíráš ústa? Hleďte! podívejte se na něj.“

V rozmluvu při stole mísil se stále a protivil se všemu. Někdy se stalo, že se otec od stolu odvrátil a pravil:

„Mikuláši, pověz po obědě Matouši, aby zapřáhl koně, pojedeme tam a tam.“

A Mikuláš:

„Jeti? proč pak ne? Oj je! k čemu jsou koně! Nechť si koně nohy polámou na takové cestě. Návštěva je návštěva. Panstvu je přece volno. Pro mne a za mne! Proč ne! Výplata může sečkat i mlékařka může sečkat. Návštěva je důležitější.“

„Je to soužení s tím Mikulášem!“ zvolal časem otec již netrpělivý.

A Mikuláš zase:

„Snad jsem hloupý. Já vím, že jsem hloupý. Šafář jel na zálety k hospodyni z Něvodova a panstvo by nemělo jeti návštěvou? Což pak jest návštěva ta horší než ona k hospodyni? Když může sluha, proč ne pán?“

A tak to šlo stále, aniž by se dal starý sluha napraviti. My, totiž já a můj mladší bratr, báli jsme se ho, jak jsem již pravil, více než našeho vychovatele, kněze Ludvíka, a jistě více, nežli rodičů. K sestrám byl mírnějším. Říkal každé „slečinka“, ač byly mladší, nám však tykal bez okolků. Ve mně vzbuzoval zvláštní úctu: neboť nosil v kapse patrony. Někdy se stávalo, že jsem po učení šel nesměle do síně, usmál se jak mohl nejsrdečněji, přitulil se co nejupřímněji a nesměle pravil:

„Mikuláši! Dobrý den, Mikuláši. Budete dnes čidit zbraň?“

„Co tu chceš, Henryku? Vezmi utěradlo a konec.“

A pak napomínaje mne pravil:

„Mikuláši! Mikuláši! Jedná-li se o kapsle, je Mikuláš dobrý, ne-li, ať ho vlci snědí. Raději kdybys se učil. Střílením rozumu nenabudeš.“

„Již jsem se naučil,“ odpovídal jsem polo plačky.

„Naučil. Ba! naučil. Uči se, uči — a hlava přece prázdná jako mošna. Nedám. (To řka hledal v kapsách.) Prach mu vletí ještě do oka a Mikuláš to odnese. Kdo bude viněn? Mikuláš. Kdo mu dal náboj? Mikuláš.“

Takto mluvě vstoupil do otcova pokoje, snal pistole, vyčistil je, zkoušel ještě stokráte, zdali vše v pořádku, pak rozžal svíčku, vložil kapsli na pánvičku a dal mi měřit, a ještě i tu měl jsem s ním hrozný kříž.

„Jak tu pistol držíš,“ pravil, „jako bázlivec. Kdy tobě svíčka zhasne, jest zle. Buď knězem, Zdrávasy odříkávej, ale ne vojínem.“

Dle spůsobu svého učil nás svému dávnému řemeslu.

Častokrát po obědě, já i můj bratr, učili jsme se po vojensku chodit pod jeho dohlídkou a spolu s námi kráčel kněz Ludvík, který to činil velmi směšně.

V tom Mikuláš pohlédl naň pozorně a přes to, že se ho jediného nejvíce obával a si vážil, nemohl se přece zdržeti a pravil:

„E! když vy, důstojnosti, chodíte jako stará kráva.“

Já jako nejstarší byl jsem nejvíce pod jeho dozorem, avšak nejvíce jsem trpěl. Starý Mikulášek vzpíral se po svém spůsobu nejvíce proti tomu, když mne dávali do škol, jakoby se stalo největší neštěstí. Vypravovali mi rodiče, že se stal pak ještě mrzutějším a nudil je po dva týdny.

„Vzali dítě a odvezli,“ pravil. „Nechť si umře! K čemu má potřebí školy? Což není dědicem? Bude se učiti latině? Chtějí ho učinit Šalomounem. Jaký to nesmysl! Odjelo dítě, odjelo, a ty starče vlez do kouta a hledej . . . . To nebylo dobré.“

Pamatuji se, že, když jsem přijel poprvé na svátky, doma ještě všichni spali. Rozednívalo se, a padal hustě sníh. Ranní ticho přerývalo pouze skřípění okovů u studně na dvoře a štěkání psů. Okenice v domě byly uzavřené, jen okna v kuchyni plála jasným světlem, jež barvilo do růžova sníh ležící pod římsou. Přijížděl jsem smuten, vysílen a se strachem v duši, neb první mé vysvědčení nebylo příliš dostatečné. Nemohlo býti jinak, neb nežli jsem zdomácněl a přivykl routině a přísnosti školní, nevěděl jsem si rady. Bál jsem se tedy otce a přísné tváře kněze Ludvíka, který mne z Varšavy přivezl. Odnikud žádné útěchy, až tu zočím, že se otevřely dveře od kuchyně a starý Mikuláš s narudlým od zimy nosem brne se ve sněhu, nesa na tácu hrníčky kouřící se smetany.

Jak mne spatří, zvolá: „Panáčku zlatý! nejdražší!“ a postaviv rychle tác převrhne oba hrníčky, chopí mne za šíji a počne mne objímat a líbat. Od té doby počal mne již titulovat mladým pánem.

Samo sebou se rozumí, že mně nemohl po dva týdny odpustit onu smetanu: „Člověk nese spokojeně smetanu,“ pravil, „a on přijede. Musil si právě ten čas zvoliti“ atd.

Otec chtěl anebo aspoň sliboval mne potrestat za dvě nedostatečné z krasopisu a z němčiny, jež jsem si přivezl; ale z jedné strany mé slzy a slibování polepšiti se, z druhé přímluva mé sladké matky a konečně protesty starého Mikuláše byly tomu na závadu. Mikuláš nechápal, co jest to kaligrafie, a o trestu z němčiny nechtěl ani slyšet.

„Což pak jest luteránem, či Švábem nějakým?“ pravil.

„Znal snad pan plukovník německy? Či vy pane (obrátil se nyní k mému otci) umíte? jak? Jak jsme potkali Němce u . . . jak pak se to jmenuje? . . . u Lipska, a čert ví kde, nemluvili jsme s nimi jinak po německu nežli tu máš, tu máš a hned nám ukázali paty.“

Starý Mikuláš měl ještě jednu vlastnost. Zřídka se rozpovídal o svých dávných výpravách, ale když ve šťastných chvílích dobrého rozmaru se rozpovídal, lhal až běda. Nečinil to ze zlého úmyslu; snad v staré jeho hlavě mísily se činy jedny s druhými a nabývaly fantastických tvarů. Co kde uslyšel o vojenských příhodách za mladých let, potahoval na sebe a na mého děda plukovníka a věřil svatě, co sám vypravoval. Nejednou v stodole, přihlížeje robotníkům obilí mlátícím, počal jim vypravovat, oni zanechali práce a opřevše se o cepy naslouchali s otevřenými ústy jeho vypravování. Stávalo se někdy, že zpozoroval-li to, zvolal:

„Co jste na mne otevřeli ústa jako děla?“

A opět klepaly cepy. Nějaký čas bylo je slyšeti; stařec mlčel, ale po chvíli začal opět:

„Píše mi můj syn, že se právě stal generálem u královny Palmiry. Má se dobře, má veliké příjmy, jenom že tam ohromné mrazy panují“ atd.

Mimochodem řečeno děti se starému nevydařily. Měl syna, ale byl to velký ničema, který, když dorostl, natropil Bůh ví co, a konečně pustiv se do světa zmizel bez sledu: dcera jeho opět, svého času velmi krásná, měla známost se všemi vojíny, kteří právě byli ve vsi, a konečně porodivši dcerušku zemřela. Dceruška ta zvala se Hanou. Byla to sličná, avšak slaboučká dívka, tak stará jako já. Někdy, pamatuji se, hráli jsme si spolu na vojáky, Hana byla tamborem a kopřivy našimi nepřáteli. Byla dobrá a miloučká jako anděl. Čekal ji též těžký osud ve světě, ale to jest již vzpomínka, která sem nepatří.

Vracím se tedy k vypravování starcovu. Sám slyšel jsem jej povídati, že když jednou se splašili koně hulánům v Mariampolu, tu osmnáct tisíc jich vpadlo do Varšavy. Kolik lidí pošlapali! jaký to byl soudný den, než je pochytali, lehko si představiti. Podruhé opět vypravoval, ne však již v stodole, ale nám všem ve dvoře:

„Zdaž jsem se dobře bil? proč bych se neměl dobře bít? Pamatuji se, že byla kdysi vojna s Rakouskem. Stál jsem v řadě, nu! v řadě povídám, přijede ke mně vůdce, musím říci nepřátelský, od Rakušanů a pravil: „Ej Suchovolský, známe tě! kdybychom, jářku, tebe chytili, měli bychom bitvy konec.“

„A plukovníku neřekl nic?“ ptal se můj otec.

„Jak pak. Vždyť jsem přece zřejmě děl, že řekl: tebe s plukovníkem.“

Kněz Ludvík stal se netrpělivým a pravil:

„Vy, Mikuláši, lžete, jako byste dostával za to zvláštní odměnu.“

Starý se zachmuřil, a byl by se obořil na kněze, že však se ho obával a jej ctil, proto mlčel a po chvíli chtěje věc jaksi napraviti vypravoval dále:

„Totéž mi pravil i kněz Sěklucký, kaplan. Když jsem jednou dostal od Rakušana pagnetem pod dvanácté, chtěl jsem říci pod páté žebro, bylo se mnou zle. Tu, pomysliv si, že musím umříti, zpovídám se Pánu Bohu Všemohoucímu ze svých hříchů před knězem Sěkluckým, a kněz Sěklucký poslouchá, poslouchá a konečně praví: „Boj se Boha, Mikuláši, praví: tak si lhal.“ A já na to: možná, ale nepamatuji se více.“

„A vyléčili tě?“

„Vyléčili, vyléčili! Jak mne měli vyléčit. Sám jsem se vyléčil. Když jsem jednou smísil dva náboje prachu ve čtvrtce vodky a tuto na noc vypil, vstal jsem druhý den zdráv jako ryba.“

Byl bych častěji naslouchal těm vypravováním a více vám jich napsal, ale kněz Ludvík, nevím ostatně proč, zakázal Mikuláši, aby mně „rozhodně tím hlavu více nepletl.“

Ubohý kněz Ludvík, jako kněz a tichý obyvatel vesnice, nevěděl především, že každému jinochovi, kterého bouře z jeho rodinného koutku na pouť žití uvrhla, musí se hlava obrátit a pak že nikoliv staří sluhové a jich povídačky, nýbrž zcela někdo jiný hlavu plete.

Ostatně vliv Mikulášův nepůsobil na nás škodlivě, ba naopak starý sám bděl nad námi a naším chováním velmi starostlivě a přísně. Byl to člověk v pravém toho slova smyslu svědomitý. Z dob vojenských zůstala mu jedna velmi pěkná vlastnost, totiž právě ta svědomitost a důkladnost v plnění rozkazů. Pamatuji se, že jedné zimy počali u nás vlci ohromné škody dělati a pouštěli se tak daleko, že v noci chodili po několika i do vsi. Otec, sám vášnivý lovec, chtěl pořádati lov; poněvadž mu o to šlo, aby nad lovem převzal velení soused náš pan Ustřický, známý vlkobijce, napsal mu list, zavolal pak Mikuláše a pravil:

„Krčmář pojede do města, jděte Mikuláši s ním, na cestě se zastavte v Ustřici a odevzdejte pánu list. Přineste mi však odpověď: bez odpovědi se nevracejte.“

Mikuláš vzal list, šel ke krčmáři a jeli. Večer se krčmář vrátil, Mikuláš však nikoliv. Otec myslil, že přenocoval v Ustřici a že se vrátí z rána s naším sousedem. Mezi tím uplynul den, Mikuláš nepřicházel, uplynul druhý, nepřicházel, třetí, nepřicházel. V domě nářek. Otec, obávaje se, že jej vlci snad napadli při návratu, rozeslal lidi. Hledali, nemohli mu však přijíti na stopu. Poslali do Ustřice. V Ustřici pravili, že tam byl, pána nenalezl, že se vyptával kde jest; pak že si vypůjčil od služebníka čtyři ruble a odešel, neví se kam. Přemítali jsme, co by to znamenalo.

Druhého dne vrátili se poslové z jiných vesnic se zprávou, že nikde nic nenalezli. Počali jsme jej oplakávati, tu však šestého dne na večer otec udílel v kanceláři rozkazy; náhle uslyší za dveřmi utírání nohou, odkašlávání a pololhlasité broukání, dle něhož ihned poznal Mikuláše.

Byl to opravdu Mikuláš, skřehlý zimou, vychrtlý, unavený, s rampouchy ledovými na vousech, sobě zcela nepodobný.

„Mikuláši, probůh! co jste dělal po celý ten čas!“

„Co dělal, co dělal!“ brouká Mikuláš. „Co jsem měl činit. Nenaleznuv pána v Ustřici chvátal jsem do Bzina. V Bzině mně povídali, že jsem přišel marně, ježto pan Ustřický odejel do Karlovky. Šel jsem tamtéž. V Karlovce také již nebyl. Což pak nemůže cizé kouty vyhřívat? Či není pánem? Vždyť přece pěšky nechodí. Dobře mluvím. Z Karlovky odebral jsem se do města, kde pravili, že jest pán v okresu. Co by dělal v okresu? jest snad představeným? Jel do gubernie. Měl jsem se vrátit, či co? Odešel jsem do gubernie i odevzdal jsem mu list.“

„Nu a dal ti odpověď?“

„Dal, nedal. Již mi dal, tolik se mi nasmál, až mu zuby bylo vidět. Tvůj pán, praví, zve mne na lov ve čtvrtek a ty mi v neděli dáváš list. Již jest po lovu, řekl. Smál se opět. Zde jest list. Proč by se neměl smát? Nebe . . . .“

„A co jsi jedl po ten čas?“

„Což na tom, že jsem od včerejška nejedl? Což trpím hlad? Nejedl-li jsem, budu jísti teď.“

Od toho času nikdo více Mikuláši nevydával bezohledných rozkazů, a kdykoliv byl někam poslán, bylo mu vždy řečeno, co má dělat v případě, kdyby někoho doma nezastal.

Za několik měsíců po tom jel Mikuláš na trh do blízkého města, aby koupil koně k tahu, neboť koňům rozuměl velmi dobře. Večer přišel šafář a oznamoval, že Mikuláš se vrátil, koně koupil, že přišel však celý potlučený, tak že se stydí se ukázat.

Otec odebral se hned k němu.

„Co jest vám, Mikuláši?“

„Pral jsem se,“ zabručel krátce.

„Stydte se, starý. Budete tropiti křik po trhu? Nemáte rozumu! Starý hlupáku! Víte, že bych jiného vyhnal za takový přečin? Stydte se. Musil jste se opiti? Kazíte mi lidi, místo abyste jim dával příklad.“

Otec se do opravdy hněval a hněval-li se, nežertoval. Avšak to bylo podivné, že Mikuláš, jenž obyčejně v takých případech nenechával jazyka za zuby, tentokrát mlčel jako pěna. Patrně se starý napálil. Nadarmo vyptávali se ho jiní, co a jak to bylo. Zabručel pouze jednomu i druhému a neřekl ani slova. Druhý den roznemohl se tak, že potřeba bylo poslati pro lékaře. Lékař teprvé celou věc objasnil. Před týdnem otec vyplísnil šafáře, který druhý den utekl. Odebral se k jakémusi panu von Zollovi, Němci, velikému nepříteli mého otce, a dal se k němu do služby. Na trhu byli pan Zoll, náš bývalý šafář a čeledínové páně Zollovi, kteří přihnali voly na prodej. Pan Zoll spatřil nejprvé Mikuláše, přiblížil se k jeho vozu a počal otce pomlouvati. Mikuláš ho nazval hlupákem, a když pan Zoll znova otce urazil, Mikuláš odplatil mu bičíkem. V tom šafář s čeledíny Zollovými vrhli se na něho a sbili ho až do krve.

Otec můj, slyše toto vypravování, zaslzel. Vyčítal si, že plísnil Mikuláše, který zúmyslně celou věc zamlčel. Když se uzdravil, šel se k němu omluvit. Starý se nechtěl z počátku k ničemu přiznat a dle obyčeje svého broukal, ale pak se obměkčil a rozplakali se s otcem jako ženy. Otec vyzval proto Zolla na souboj, na který Němec dlouho pamatoval.

Ostatně kdyby nebývalo doktora, zůstala by oběť Mikulášova v tajnosti. Lékaře toho Mikuláš svého času po svém spůsobu nenáviděl. A to proto: měl jsem sličnou a mladou tetičku, sestru otce, která byla u nás. Miloval jsem ji velmi, nebo byla rovněž tak dobrá jako krásná, a nedivil jsem se, že ji všichni milovali a mezi nimi i lékař, mladý muž, rozumný a v celém okolí velmi vážený. Mikuláš dříve doktora miloval a vyslovil se o něm, že to statný chlapík a že dobře na koni sedí, ale jakmile lékař počal k nám docházeti k vůli tetě Marii, cit Mikulášův k němu změnil se k nepoznání. Byl k němu chladným jako k člověku úplně cizímu. Nejednou se stalo, že se naň obořil. Seděl-li u nás časem déle, Mikuláš,

vyprovázeje jej na cestě, broukal: „Co pak tak pozdě se potloukáte? To není k ničemu dobré: kdo to jakživ viděl!“

Nyní přestal řádit, ale na místě toho mlčel jako zkamenělý. Poctivý lékař porozuměl ihned, co to znamená, ale ač se na starého jako dříve laskavě usmíval, přece soudím, že mu to bylo v duši trpkým.

Štěstím však pro mladého Aeskulapa bylo, že tetička Marie chovala k němu city docela jiné nežli Mikuláš. Stalo se totiž, že jednoho příjemného večera, když měsíc osvětloval krásně salon, když vůně jasmínu otevřeným oknem ze zahrady proudila a teta Marie zpívala při piané: „Io questa notte sogno“, doktůrek Stanislav přiblížil se k ní a tázal se jí chvějícím se hlasem, zdali mysli, že on bez ní žíti může? Teta vyslovila ovšem pochybnost o tom, pak nastalo vzájemné zapřisáhnutí, vzývání měsíce za svědka a všechny těm podobné věci, jaké v takých případech jsou v obyčeji.

Na neštěstí vstoupil v tom okamžiku Mikuláš, aby šli k čaji. Zočiv, co se děje, běžel hned k otci, a poněvadž otce doma nebylo, neboť odešel na dvůr k stavbě, odebral se k matce, která s lahodným úsměvem, jak bylo jejím zvykem, jej prosila, aby se do toho nepletl.

Odmrštěný Mikuláš již mlčel, hnětlo jej to však uvnitř po celý večer; ale když otec nežli se odebral na odpočinek, šel ještě do kanceláře, aby napsal několik listů, Mikuláš odebral se za ním a stanuv u dveří počal hlasitě odkašlávati a šoupati nohama.

„Co zde chcete, Mikuláši?“ — tázal se otec.

„E tento . . . Jak se to jmenuje? . . . Ale chtěl jsem se prosím optat, je-li to pravda, že se bude naše slečinka . . . ženit, chtěl jsem říci: vdávat?“

„Ano. Co z toho?“

„Nemůže to být, aby se slečinka provdala za toho pana ranhojiče.“

„Jaký ranhojič? Což pak jste se zbláznil, Mikuláši? Že také musíte do všeho svůj nos strčiti!“

„Což pak slečinka není naší slečinkou? není dcerou pana plukovníka? Pan plukovník by tomu nikdy nedovolil. Což pak není slečinka hodna dědice a pána z pánů? A co jest to prosím lékař? Slečinka se vydá lidskému smíchu v šanc.“

„Lékař jest moudrým člověkem.“

„Moudrý, nemoudrý. Či snad jsem málo lékařů viděl? Chodili po ležení, byli u vojště, ale přišlo-li k něčemu, jako k bitvě, nikde jich nebylo. Vždyť je sám pan plukovník nejednou nazval kopyty, darmochleby. Je-li člověk zdráv, neuzdraví ho a leží-li napolo živý, jdou teprvé na něho s nožem. To není uměním řezat někoho, jenž se nemůže bránit proto, že v dlani nic udržet nemůže. Zkus jej řezat, je-li zdráv a drží karabinu. Oj jej! to je toho, lidem po kostech nožem jezditi! K čemu to! Pan plukovník by z hrobu vstal, kdyby se o tom dověděl. Jaký to voják, lékař! Anebo takový dědic! To nemůže být! slečinka si ho nevezme. Toť proti přikázání božímu! Kdo smí zde na slečinku sáhnout?“

K Mikulášovu neštěstí lékař po slečince nejen sahal ale také jí dosáhl. Za půl léta na to odbývala se svatba, a slečna plukovníkova, oplakávaná všemi příbuznými a domovníky vůbec a Mikulášem zvláště, odjela sdílet osud svůj s lékařem.

Mikuláš se na ni nehněval, nemohl — neboť ji příliš miloval, ale jemu odpustiti nechtěl. Nevyslovil nikdy jeho jména, a vůbec o něm nemluvil. Mimochodem řečeno byla teta Marie s doktorem nad míru šťastna. Po roce dal jim bůh sličného hošíčka, po roce opět děvčátko a pak již střídavě. Mikuláš miloval ty dítky jako své vlastní, nosil je na rukou, mazlil se s nimi, líbal je; že však choval v srdci svém stále jakýsi odpor k té mezalianci tety Marie, spozoroval jsem ještě častokráte. Pamatuji se, že usednuvše jednou o štědrý den k večeři uslyšeli jsme náhle hrčení povozu. Očekávali jsme vždy množství příbuzných, a otec tedy pravil:

„Mikuláši, podívejte se, kdo přijíždí.“

Mikuláš vyšel ven a vrátil se v brzku s radostnou tváří.

„Slečinka jede!“ — vykřikl z daleka.

„Kdo že?“ — tázal se můj otec, ač již věděl, o kom mluví.

„Slečinka!“

„Jaká slečinka?“

„Naše slečinka —“ odvětil starý.

Byla to podívaná na slečinku, jak vstoupila do pokoje s třemi dětmi. Krásná slečinka! Starý ji po svém způsobu úmyslně nikdy jinak nenazýval.

Avšak konečně zmizela i jeho nechuť k doktoru Stanislavovi. Hana mu těžce ochuravěla na hlavičku. Byly to i pro mne dny trapné, neb Hanička byla mou jedinou společnicí při všech zábavách. Miloval jsem ji více než sestru. Lékař Stanislav po tři dny nevycházel z jejího pokoje. Stařec, jenž Hanu z celé duše své miloval, chodil po čas její choroby jako strápený: ani nejedl, ani nespal; seděl pouze u dveří jejího pokoje, neb k lůžku nikomu, kromě mé matky, nebyl přístup dovolen, a cítil tvrdou bolest, která mu rozrývala prsa. Byla to duše otužilá rovněž na rány tělesné jako na rány osudu a přec div že neklesla pod tíží zoufalství, u lože jediného děvčátka. Až když konečně po mnoha dnech smrtelné bázně doktor Stanislav tiše dvéře u pokoje nemocné otevřel a s tváří štěstím zářící otci ve vedlejší jizbě čekajícímu řekl: „Zachráněna!“, tu se starý neudržel, ale vykřikl jako zubr a vrhl se mu k nohoum opakuje stále s pláčem: „Milostivý pane! můj dobrodinče!“

Hana se pak skutečně rychle uzdravovala: doktor Stanislav stal se opravdu okem v hlavě starého.

„Znamenitý člověk —“ opakoval kroutě husté vousy — „znamenitý člověk. I na koni dobře sedí, a kdyby jeho nebylo, tak by Hana . . . ach! ani na to nechci pomyslit. Bylo by to hrozné!“

Asi rok po této události počal však scházeti starý sám. Vysoká a silná jeho postava počala se schylovati. Zhrbatěl velmi a přestal také lháti. Konečně dosáhnuv devadesáti let stal se takměř dětinským. Dělal pouze klece na ptáky a choval jich množství, zvláště sýkorek, ve své světnici. Několik dní před smrtí již lidí nerozeznával; ale v den jeho úmrtí dohořívající lampa jeho myšlení ještě jednou jasným plamenem zasvítila. Pamatuji se, že byli tehdy moji rodiče, kvůli matčině zdraví, v cizině. Jednoho večera seděl jsem před krbem s mladším bratrem Kazimírem a s knězem, jenž také již velmi sestaral. Zimní vítr metal chumáče sněhu do oken: kněz Ludvík se modlil a já s pomocí Kazimírovou chystal jsem zbraně na zejtřejší sanici. Náhle bylo nám oznámeno, že starý Mikuláš umírá. Kněz Ludvík spěchal hned do domácí kaple pro svátost, já pak běžel sotva dechu popadaje k starci. Ležel na lůžku, již velmi bledý, žlutý a takměř tuhnoucí, ale klidný a při smyslech. Krásná byla ta lysá hlava s dvěma jizvami: hlava starého vojína a poctivého člověka. Světlo hromničky vrhalo ponurý svit na stěny pokojíku. V koutech kvílely sýkorky. Stařec jednou rukou tiskl k prsoum kříž, druhou držela a políbky pokrývala jako kvítek lilie bledá Hanička. Kněz Ludvík vstoupil a počala zpověď; pak přál si umírající mne viděti.

„Není zde můj pán, ani milená paní,“ zašeptal. „Avšak vy jste zde, zlatý mladý pane, dědici můj . . . Pečujte o toho sirotka . . . Bůh vám to odplatí. Nehněvejte se . . . Ublížil-li jsem vám, odpusťte mi to. Byl jsem hrubý, ale věrný . . .“

Náhle jakoby znova probuzen zvolal mocnějším hlasem a s pospěchem jako by mu již scházelo dechu:

„Mladý pane! . . . Dědici! můj sirotek! . . . Bože v ruce . . . Tvé . . .“

„Poroučím ducha tohoto řádného vojína, věrného sluhy a spravedlivého člověka!“ dokončil slavně kněz Ludvík.

Stařec již nežil.

Poklekli jsme a kněz počal čísti nahlas modlitbu za zesnulé.

* * *

Od toho času uplynulo několik let. Na mohyle poctivého sluhy vyrostl bujně hřbitovní vřes. Nastaly smutné časy. Bouře rozmetala svaté a tiché ohnisko mé vísky. Kněz Ludvík jest již v hrobě a teta Marie s ním; já perem vydělávám si hořký chléb vezdejší, a Hana . . .

Hej! slzy řinou se z očí!

Listárna redakce: Neuveřejníme prací zaslaných nám pod chifframi: „Fr. H. VIII.“ — a „Sebevrah.“

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. | 10. září 1880. | ČÍSLO 25.

Z Danteova „Očistce“.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

Zpěv IX.

Již souložnice Tithona starého[1])
po obzoru své bledé lila plání,
prchajíc z loktů sladkých druha svého,

Hvězd drahokamy měla kolem skrání
ve podobě chladného toho tvora,
jenž ohonem svým jedovatým raní[2]).

A kroky dva již, jimiž kráčí shora,
noc učinila k místu, kde jsme stáli,
třetího k letu chvíle byla sporá[3]).

Když já, syn Adamův, již rozespalý
snem zmožen sklonil jsem se k oné trávě,
kde sedíce, nás pět[4]) jsme rozmlouvali,

V té chvíli, když začíná usedavě
lkát jitra na počátku vlaštovice,
na první žal svůj vzpomínajíc právě[5]),

Kdy duše volna těla víc i více
a méně svými myšlenkami jata
v sny božství obrací své zřítelnice[6]),

V snu orla zřel jsem, křídla svoje zlatá
po nebi pnul, je v dálku rozpínaje,
mně zdálo se, že sletnout již již chvátá.

Já mnil, že v ony přenešen jsem kraje[7]),
kde Ganymed jat opustil kraj milý
a k bohům uveden byl, jak dí báje.

U sebe mnil jsem, tento sem se chýlí
jen zvykem svým, on snad by svými spáry
vzít kořist zhrdal odjinud. Pak chvíli

Let jeho krnhovité dělal čáry
a děsný jako blesk pak střelil dolů
a unesl mne až do výše v žáry[8]).

Mně zdálo se, že my hoříme spolu,
tak domnělá mne ohně síla pálí,
až sen můj stržen byl tom ve plápolu.

Tak Achilles se otřás rozespalý
a rozhlížel se kol pln nepokoje
nemoha pojmout obrat nenadálý,

Od Chirona když matka v lokty svoje
spícího vzala, do Skyru s ním spěla,
zkad později řecké odvedly ho voje.

Já zachvěl se, až záclona snů sjela
mi s obličeje, bledý stál jsem v hoři
jak ten, jenž v hrůze led má místo těla.

Víc než dvě hodiny[9]) již slunce hoří,
a u mne jedině má Techa stojí,
a zrak můj širý obrací se k moři.

„Ó neboj se! Kéž jistota tě zkojí!
můj pravil Pán, zde jsme a v tomto čase
ty nepotlač, spíš seber sílu svojí!

Jsme u Očistce[10]) — a já trnul v žase —
zde stěna skalní, jež ho obepíná,
a viz tam vchod, kde rozdělena zdá se.

V tom svítání, jemuž den vstává z klína,
kdy tvoje duše v onom luhu spala
na květinách, kde ona místa stinná,

Tam krásná paní náhle u mne stála
řkouc: Lucie jsem[11]), jenž spí, vzít si přeji,
dej, bych mu cestou jeho pomáhala.

Tam zůstal Sordell s druhy, v kvapném reji
tě unesla, a když den zaplál jasný,
pak přišla sem a já po stopě její.

Zde složila tě, však zrak její krásný
dřív okázal mi vchod, jenž otevřený;
pak zmizela a s ní i tvůj sen šťastný.“

Jak ten, jenž pochyby jest vyproštěný
a jemuž bázeň v jistotu se tiší,
když pravdy poklad mu byl objevený,

Já změnil se; že bez obavy dýši,
když zřel můj mistr, k další hnul se pouti
po obvodu skal, já spěl za ním k výši.

Ó čtenáři, zříš, k jaké výši pnouti
se snažím látku svou, nech podivení,
cíl větším uměním chci dosáhnouti!

My přišli tam již v tichém zamyšlení,
kde mnil jsem, že jsme dříve otvor zhledly
jak trhlinu v zdi; k mému překvapení

Tam byla brána[12]), k ní tři stupně vedly,
a každý barvy jiné, tam též vrátný[13])
bez hnutí byl, mé oči výš se zvedly,

Tmě jak moh navyknouti zrak můj matný,
on seděl nejvýš, střeže tyto prahy,
však jeho tvář snést tak jsem nebyl statný.

Ve pravici své třímal on meč nahý[14]),
zkad sršely tak blesky, k tomu schodu
zrak upřít častěj marné moje snahy.

„Kdo jste? Co chcete? Jakém ve průvodu
sem přicházíte, začal mluvit, bděte,
ať stoupání sem nevrhne vás v škodu[15]).“

„Nám paní nebes řekla, jenom jděte,
— můj mistr začal — ona ve všem znalá
též řekla, tady bránu naleznete!“

„Ó kéžby dál vám svoji milost přála,
děl vlídný vrátník, nuže pojďte směle
ku stupňům, jimiž zdobena ta skála.“

I šli jsme; ze mramoru přeuměle
byl broušen bílý první stupeň, hladký,
že jak v zrcadle tam jsem zřel se cele[16]).

A druhý jako purpur tmavý, z látky
byl drsné, vypálené ohně žárem
a puklý na délku i na příč zpátky.

A třetí nad něj svým vyčníval tvarem,
ten z porfyru tak rudého se skládal,
jak z žíly krev když prudkým tryskne varem.

Sem anděl boha obě křídla svá dal
i nohy obě, seděl na zápraží,
že z diamantů toto, já jsem hádal.

Po stupních těch mne, jehož duše baží
po poznání, táh vůdce, řka, teď v prachu
pros, aby zámek otevřel ti páží.

Ku svatým nohám vrhl jsem se v strachu,
by otevřelo, Milosrdí vzýval,
se třikrát v hruď bil[17]) na tom stupni z nachu.

P. sedm[18]) on mi na to v čelo vrýval
svým ostrým mečem, řka, hleď abys rány
až tam se octneš, pozvolna si smýval.

A popel neb jíl suše vykopaný[19])
by stejné barvy byl snad s jeho šatem,
dva klíče[20]) z něho vytáh u té brány.

Z nich jeden stříbrem plál a druhý zlatem,
dřív bílým a pak žlutým otevíral,
jak přál jsem si v svém srdci touhou vzňatém.

„Byť jeden klíč se otevření vzpíral,
se nechtěje hned v díře[21]) otáčeti,
tu neotevřeš, byťs vši sílu sbíral.

Je dražší ten, však více přemýšleti
u toho dlužno s umem, snahou větší,
neb on to jest, jenž uzel rozváže ti.

Od Petra mám je — pokračoval v řeči —
spíš zmýliti se mohu v otvírání
než v opaku, lid v lítosti když klečí[22]).“

Pak svaté dveře otevřel svou dlaní
řka: „Vstupte! ale pamatujte sobě,
že musí zpět, čí zrak se nazpět[23]) sklání.

A na stěžejích rázem již v té době
vrat křídla svatá se již rozletěla,
jež mocná z kovu zvučného jsou obě.

Silnějším zvukem věz tak neskřípěla
kdys Tarpeja[24]), když Metella ji vzali,
od kteréž doby sirá, v smutku dlela.

Prvnímu zvuku ihned naslouchaly
mé uši; Te deum laudamus pěly
tam hlasy, v kterých sladké tóny lkaly[25]).

A taký dojem ze zvuků, jenž zněly,
já tenkrát měl, jaký nás často jíme,
jak varhany by píseň provázely,

hned slova slyšíme, hned neslyšíme.

[1]) Manželka Tithona jest Jitřenka; Dante mu ještě přidává souložnici, jas předcházející východ měsice. [2]) souhvězdí Štíra, v němž stojí teď měsíc. [3]) bylo ½třetí hodiny noční. [4]) totiž: Dante, Vergil, Sordello, Nino, Konrad Malaspina. [5]) Prokne a Itys. [6]) Sny ranní mají ráz prorocký. [7]) na Idě. [8]) Mezi zemí a měsícem byla sfera ohně. [9]) Jest S hodin ráno. [10]) Posud bloudil básník jeho předsíněmi, jako do pekla se přes Acheron dostal bez vědomí svého (III. 135.) tak i prošel bez vědomí bránu očistce. Posvěcující milost boží přijde náhle a sama, jí začíná pravé očištění duše. [11]) Symbol posvěcující milosti, viz Peklo II. 97. [12]) Toť brána Petra, viz Peklo I. 134.; tou projde jen ten, kdo může spasen býti. [13]) Symbol zpovědníka. [14]) znamená duchovní moci soudní. [15]) Kdo bez přípravy pokání podniká, v záhubu se řítí. [16]) První stupeň k pokání jest poznání sebe sama, vyznání hříchů, druhý lítost, třetí zadostiučinění kajicnými skutky. Tím vykládá se symbolika tří stupňů; démantový práh znamená věčné vykupitelské dílo Kristovo. [17]) Jako dělá hříšník po vykonané zpovědi. [18]) Peccata (hříchy). Tyto písmeny mizí s čela básníkova jakmile hrahy, které označují, má za sebou. [19]) barvy pokání. [20]) Stříbrný klíč znamená moc rozeznávati hodné od nehodných, zlatý moc udíleti rozhřešení aneb je odpírati. [21]) rozuměj v srdci lidském. [22]) Kněz má spíše štědrý býti v udílení rozhřešení než skoupý, ovšem vidí-li jen pravou lítost hříšníka. [23]) Lukáš 9. 62. [24]) Tarpeja, pokladnice římská, skřípala prý, když ji Caesar chtěl oloupiti, Metellus tomu chtěl brániti, byl však odstraněn. [25]) Skřípání ustoupilo brzy sladkému zpěvu; tak počáteční drsnost pokání brzy sladkému pocitu uspokojení ustupuje.

Ráj světa.

Novella od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

Odpoledne po obědě seděl starý Feliński v zadním pokojíku. Před ním stál květovaný koflíček, z něhož byl kávu vypil; vedle koflíku ležela právě vykouřená krátká dýmka, stará to družka ještě z válek za jednotu Polska. Feliński opřev se pohodlně o lenoch křesla držel hezký čas před očima knížku, kterou si byl od Cheniera přinesl.

Četl a četl, zvolna, pozorně, až nadešla chvíle jeho odpoledního spánku. Stařec ji znamenaje položil knížku na stůl, hřbetem vzhůru, a skloniv hlavu zavřel oči. Usnul.

Za chvíli rozhrnula se záslona a do pokojíka vstoupila Žofie tiše, tichounce a pohlednuvši na spícího otce vzala knížku se stolu a zase tak odešla, jak byla přišla. Kmitla se tu světlým stínem, jenž za tmavou záslonou zmizel.

Usedla v předním pokoji u krbu a jala se knížku prohlížeti; sotva že ji otevřela, namítlo se jí jméno nahoře v rohu napsané: „Camill Chenier.“

Hleděla na ně, pak převracela listy, až bezděky zastavila se na stránce, kdež jeden odstavec byl zatržen.

Četla jej a četla poznovu. Stálo tam:

„Zamířil jsem chvatně do lesa. Jak jsem se zaradoval, jak jsem zavýskal! Vyhledal jsem sobě osamělé, pusté místečko, kdež nic mne na lidské dílo nepřipomínalo, kdež nikdo mezi mne a přírodu, rozloučit nás, nevkročil. — Zlato paprsků slunečných okouzlovalo jímavě srdce mé i oko; veleba stromů, stínem svým mne halících, líbeznost křovin vůkol, překvapující rozmanitost bylin a květů, které pod nohou mou se skláněly, napínaly stále mého ducha utěšeně a naplňovaly jej obdivem.

Obraznost má oživila tuto krásnou zemi bytostmi mého srdce; utvořil jsem sobě společnost, jsa toho mínění, že jí nejsem nehoden, vysnil jsem sobě zlatý věk a rozplakal jsem se.“ — — —

Žofie se zamyslila.

Viděla Cheniera v samotě lesní, opírajícího kadeřavou hlavu o kmen starého buku, viděla ho zášeřím stromů bloudícího, zadumaného, šťastného — pojednou mizely mechaté jedle, buky a podrost lesní plný různého kvítí — místo nich zazelenaly se štíhlé palmy, lavříny, a lahodným jich přítmím vane silná vůně tropických květin, šplounä voda vodotrysků v zábleskn tlumených, barevných světel, a v tom utěšeném háječku na osamělém sedátku odpočívá růžové domino s temnokadeřavou, krásnou, zadumanou hlavou.

A ona sedí opodál vedle své unavené průvodkyně, nepozorována, a hledí na krásného jinocha —

A když pak po redutě odpoledne všecka unavena spánku podlehla, zjevila se jí ta sličná jinochova hlava ve snu — a hostem pak ze spánku vytržena do pokoje vstoupila a spatřila v hostu růžové domino, svůj živý sen. — Ona znala již Cheniera z reduty; byla překvapena, ale bezděky v duchu se zaradovala.

Dále již nečetla. Majíc Chenierovu knížku na klíně myslila na něj. Vzpomínala na to, o čem mluvili, slyšela v duchu jeho zvučný hlas, viděla jeho pohled — Bylo jí volno, milo, a těšila se, že zase brzo přijde.

* *
*

Přišel, ne však sám, ale s Kalinou.

Mladý varhaník byl jaksi ostýchavým a mluvil celkem málo. Za to tím pilněji naslouchal. Seděl naproti Žofii a neušlo mu, že mladá dívka často na Cheniera jasný svůj pohled upřela.

Stal se však hovornějším, když za řeči hudby se dotekli, a rád splnil žádost Felińského, aby něco zahrál.

Feliński přisedl blíže nedaleko své Žofie, o jejíž kolena Kornelek se opřel. Chenier sedě opodál patřil na milé to skupení. V tom zazvučela předehra.

Mladý malíř se podivil, jak přítel jeho se změnil. Všecka postava jako by se vzpružila, tvář oživla, a oči zaleskly se. Na klavír hráti ho nikdy neslyšel, nikdy tak změněna ho neviděl. Nevěděl ani dobře, jakým je Kalina mistrem; znalť ho více jako upřímného přítele, než umělce. Hra na ten nástroj, ač ne zrovna znamenitý, byla dojemná, uchvacující. Chenier v tu chvíli hleděl jen na Kalinu a napjatě poslouchal jako Feliński a Žofie.

A slyš! Hra končí se — ne — přechází v jiný ton — nová předehra a z ní vine se nápěv — známý nápěv — ah, toť ta polská národní píseň! — Viz jak Žofie sebou pohnula, jak jí na líci proskočila červeň, jak Feliński pozvedl nachýlenou hlavu.

Kalina hrál ten nápěv jímavě, s hlubokým citem, pak improvisoval na něj variace. — A když poslední ton dozvučel, vstal, aby skromně na své místo usedl. Feliński přistoupiv k němu stiskl mu ruku a pravil: „Děkuji vám.“ Na hlase bylo znáti, že starý Polák hluboce je dojat.

A Chenier postihl, ana Žofie zářícím pohledem Kalinovi děkovala, a — záviděl mu to.

„Teď teprvé vím, jak je ta má zalíbená píseň krásna,“ pravila Žofie.

„Věřte, panno, že když vy ji zpíváte, je krásnější,“ odtušil Kalina upřímně, nemysle na žádnou poklonu.

* *
*

Čtvrté a druhé patro valně se sblížilo.

Kalina i Chenier přicházeli častěji do bytu Felińského, jenž je vždycky rád viděl. Někdy přicházeli oba, někdy Chenier sám, za nedlouho i Kalina sám, aby Žofii ve zpěvu zdokonalil. Nikoho tak upřímně a horlivě neučil jako ji; těšil se vždycky na tu hodinu, která zpěvu byla věnováua.

Jsouce všichni pohromadě rozmlouvali, nebo zasedl Kalina ku klavíru a hrál, nebo doprovázel Žofii.

Když měla poprvé zazpívati, pohledla na Cheniera a chvěl se jí hlas. Zpívala onu polskou píseň. Dívka rděla se růžovým poupětem a Kalina ji sprovázeje pobledl pohnutím.

Za těch utěšených chvílek plných srdečné, milé zábavy sbližovali se všichni přátelsky.

Rozmlouvali jazykem francouzským, ve kterém Feliński a dcera jeho dobře se vyznali a ve kterém se Kalina u Cheniera utvrdil a zdokonalil. Jednou na velké překvapení Francouzovo začal Kalina po česku a všechny nemálo bavilo, že Žofie a otec její mu porozuměli. Za časté o vážných věcech jednali, za časté zažertovali a rozesmáli se.

Kalina přilnul zvláště ku starému Felińskému, jenž jako mladík se zápalem o vlasti a zájmech národních rozprávěl, ale i kdy nadešla k tomu chvíle, mnohými historkami a příběhy ze života i vtipnými nápady dovedl všechny rozveseliti.

Divná věc! Kalina vždycky se těšil na hodinu zpěvu, těšil se na Žofii, ale když příležitost měl, neužíval jí. Učil horlivě, ale rozmlouval málo; nebylo mu při Žofii do řeči, jako by se mu myšlénky zarážely. Ostýchal se mluviti, neboť skoro každé slovo vážil, a často, když se odhodlal je pronésti, bylo pak pozdě.

Za to u Felińského bylo mu volno, a toho také, když byli všichni pohromadě, nebo když i sám tam byl bez Cheniera, nejvíce se držel. Tak stalo se, že někdy obecný hovor se rozdělil.

Chenier rozmlouval se Žofií naproti nebo vedle sedící a Kalina s Felińským.

A tu mladí lidé obyčejně tak v hovor se ponořili, že zapomněli na otce i Kalinu, kterýž často, ač jinak rozprávky Felińského bedlivě si všímal, na ně úkosem pohledl.

Všichni tak se sdružili, že již také rozmlouváno o rodinách a domovu.

Tak dozvěděli se, že Feliński se starým hrabětem, u kterého byl tajemníkem, na vysokých školách studoval a jemu věrně i ve válce tovaryšil. Feliński také vypravoval o nebožce své dceři, matce Kornelově, o na-

*

dějech Polska v Napoleona, v jehož vojska také vstoupil otec Kornelův. Líčil mohutnou výpravu Napoleonovu, jeho pochod Litvou, hrůzy války ruské, nešťastný návrat a smrt statečného zetě svého, Kornelova otce.

Tu pojav vnoučka mezi kolena hladil mu zlaté, hebounké kadeře, a schýliv se k němu líbal bělostné čelo chlapcovo, jenž jako pěna tich naslouchal vypravování o válce a smrti otcově.

* * *

Brzo po návštěvě Felińského dal se Chenier do malování. Kornel z počátku seděl klidně dle přání malířova, než dlouho nevydržel, a proto nespěl obraz rychle ku svému dokončení. Chenier pracoval s nevšední chutí a byl sám sebou spokojen; práce se mu dařila.

S Kornelkem chodil do bytu a dílny Kamillovy sám Felińsk, jenž sedě nedaleko podstavce s velikým zalíbením a s pozorností sledoval, jak vnouček jeho na plátně rostl, zdokonaloval se a vystupoval.

Chenierovo přání se nesplnilo.

Zosia nepřišla, nenahnula se nad prací, a nemohl do její jasných, smavých očí nahlédnouti. Nicméně maluje myslil především na ni a pracoval pro ni. Toužil, aby se jí zavděčil, aby se jí práce jeho zalíbila, aby se nad ní zaradovala.

To, jak se zdálo, uhodl také Kalina, nebo jednou, když přítel jeho o draperii na obraze skoro již dokončeném pracoval, zadíval se na dílo a pak pravil:

„To bude míti Žofie radost!“

A pravil to jaksi vážně. — —

„Kdybych ji tak mohl malovati!“ zvolal Chenier a oči se mu zajiskřily. — —

Oba přátelé těšívali se na tu chvíli, kterou měli u Felińského stráviti; ale výslovně si to neřekli.

Se stejnou však nepřicházeli.

Kalina býval spokojen, ano šťasten; vzpomínal ještě dlouho z večera na Felińského, na Žofii, na každý pohled, na každé slovo, které mu věnovala.

Chenier však zhusta neuspokojen se vracel.

Byl by nejraději jen se Žofií rozmlouval, a proto nemile nesl, že tak málo příležitosti k tomu se mu naskytovalo.

Toho času počaly se ve čtvrtém patře, v bytě obou umělců, poměry nějak měniti.

Přátelství těch mladíků zůstalo nezkaleno, nezměněno, ale důvěrné, často velmi dlouhé hovory krátily se. Jindy z večera dlouho sedávali, ano již na lůžku ležíce ještě za tmy rozprávěli — teď často mlčívali a každý obíral se svými myšlénkami. A zvláštní to, že žádný z nich tomu se nedivil, ani toho hrubě nepozoroval. Ještě Chenier nejspíše obnovoval a udržoval dávné rozhovory, upřímné, důvěrné; neboť netajil se příteli svému, že Zosia se mu líbí, že všecku jeho mysl zajala. Kalina mu přisvědčoval u její chvále, ale nějak nesměle a záhy umlkal. —

Jednou na večer vrátil se z hudební zkoušky a usedl ku stolku, aby rozepisoval noty.

V tom vrátil se Chenier. Přicházel od Felińského.

„Čekali na tebe. A když jsi nemohl přijíti, vyřizuju ti pozvání. Víš beztoho, že v Prateru bude veliká slavnost lipského vítězství. Felińsk opatří sobě i nám výhodná místa a pozval nás —“

„Půjdeš?“

„Půjdu.“

Kalina se usmál.

„Proč se směješ?“

„Jindys ty slavnosti zatracoval a hřímal proti tomu plýtvání ohromných sum a vyhýbals se všemu, teď půjdeš bez velkého snad sebezapření a rád —“

„Ano rád, příteli. Nepůjdu se dívat na potentáty a jejich slávu; budu seděti po boku Žofie a bude mi lze s ní promluviti — rozumíš?“

„Rozumím — ah toť něco jiného!“ a Kalina nějak divně se usmál.

XI.

Skoro každého dne a skoro každé noci připravena nějaká slavnost nebo zábava společnosti kongresové, jež sobě ani řádně oddechnouti nemohla.

A kdy konečně na chvilku vymkla se víru radovánek, kdy karoussel, balet, opera, maškarní ples i truchlohra vznešené hosty unavily, tu vzpomněli sobě na kostel, ale ne na boha. Byl to především kostel u Františkánů, jenž toho času býval pln obecného lidu i nejvybranější společnosti, sešedší se tu, aby se novým způsobem zase pobavila.

Lákalť ji tam proslulý té doby kazatel Zachariáš Werner, německý básník dramatický školy romantické, syn chorobné matky, domnívající se, že je pannou Marií a syn její Zachariáš Spasitelem.

Než Spasitel tento zvrhl se a žil velmi nemravně. Stav se úředníkem ve Varšavě třikráte se oženil a třikráte za šest let dal se rozvésti.

Tehda působil naň velmi luthérský kazatel Mayer, jenž kázaje střílel z bambitky, aby posluchače, kteří usnuli, probudil, jenž z fanatismu, aby vyplnil slova Zjevení sv. Jana, velký kus bible sežvejkal, z čehož pak onemocněl.

Když Werner vlivu tohoto fanatika se zbavil, přijal za nedlouho víru katolickou a stav se knězem žil v Římě a všude jinde, kde se zdržoval, velmi nepořádně a nemravně, dávaje všeobecné pohoršení.

Tento Werner přišed do Vídně kázal za kongresu a to s nemalým zdarem — o přemahání a odříkání se! —

Za podzimního jasného odpůldne sjíždělo se mnoho kočárů ku kostelu františkánskému, jakoby tu divadlo nebo reduta měla býti odbývána. A byly to samé kočáry předrahé a práce znamenité, erby šlechtickými označené, tažené tytýž i několika spřeženími ušlechtilých koní. Premovaní lokajové blýštěli se ve svých bohatých livrejích na zadních stupadlech, a chocholy myslivců na kozlíku sedících jen se třepetaly a míhaly.

Kolem pak podél domů stála dlouhá řada diváků, přehlížejících povozy, koně i panstvo v kočárech sedící. Z vážných diplomatů ovšem tu nikoho nebylo viděti, za to tím více vznešených dam rozložilo se v bohatých úborech na hebounké podušky kočárové, za to tím více důstojníků, šviháků a elegantů, mladých, svěžích, vyžilých i starých se tu sjíždělo, aby se dali polehtati slovy neobyčejného kazatele, aby měli potom o čem mluviti, vtipkovati a čemu se smáti. —

Tou dobou, ano se panstvo do kostela sjíždělo, ubíral se pobočnou ulicí Chenier, jenž byl vyšel sobě barev potřebných nakoupit.

Byl veselé mysli. Od té doby co byl Žofii poznal, zmizela všecka chmura z jeho nitra. Nebýval již mrzut, zamyšlen a nespokojen a hleděl do světa jasnějším okem.

Poněvadž po deštivé noci všechen kal nevyschl, držel se mladý malíř domů. Za to muž, který kousek před ním se ubíral, kráčel prostředkem ulice, nedbaje, že střevíce i roucho si zablátí. Muž ten byl dosti vysoké, nápadně hubené postavy; z oděvu jeho bylo patrno, že je světským duchovním. Měl na sobě černý soukenný svrchník, černý pláštík, v levici držel modlitební knížku, v pravici starý, vybledlý deštník.

Že kněz ten mnoho na sebe nedbá, svědčil všecken jeho zevnějšek, zvláště pak nízké, velmi sešlapané střevíce, které byly nad kotníkem černými tkaničkami přivázány.

Tvář knězova byla hubená, kostnatá, jako ztuhlá; jen hluboko zapadlé tmavé oči hořely divným, pronikavým ohněm. Značný nos a hnědé skvrny pod ním svědčily, že tento kněz s vlajícími, nečesanými vlasy, podobný kajicníku, velmi přeje šňupavému tabáku.

Zvláštní ten zjev vzbudil zvědavost mladého malíře, jenž nyní pořád za knězem šel, až dostal se před františkánský kostel. Když pak spozoroval, že kolemjdoucí se zastavují na kněze se ohlížejíce, že čekající před kostelem naň prsty ukazují, a když i několikráte jméno „Werner“ se ozvalo, tu neodbočil Chenier tam, kam prvé chtěl, ale zašel přímo do kostela, kdež bylo vše plničko.

Zachariáše Wernera dle jména znal, ale nikdy ho neslyšel, an úmyslně se jeho kázaním vyhýbal.

Nyní, spatřiv ho na své oči, vzpomněl si, aby toho kazatele poslechl. V kostele nepanovalo ticho — ale tlumený šum a šepot nesl se jeho prostorami. Nejvíce tu bylo ženských. Chenier se chvíli rozhlížel, čekal, až konečně všecko utichlo, an na kazatelnu vystoupil Werner, kterého byl prvé sledoval.

Werner jal se mluviti. Zvučný jeho hlas roznášel se jadrně všemi prostorami. Tvář kazatelova oživla, oči zahořely. Vykládal o tom, jak se má člověk přemáhati, jak má náruživostem odvykati a zlaté střídmosti se přidržeti.

Obecenstvo poslouchalo dosti dlouho napjatě, pak ale začal se tu tam jeviti nepokoj. Patrně nemohli se dočekati něčeho „pikantního“, proč vlastně přišli.

Pojednou vrhl se kazatel na kolena a zvolal:

„Vzývejmež ducha svatého, aby nás při dalším rozjímání božským svým světlem osvítil!“

A tu sepjav ruce sklonil do nich obličej a setrval tak za chvíli, až pak rázem se vztyčiv v kázaní pokračoval.

„Povím vám poučný příběh. Byl jednou jeden král a ten měl překrásného bělouše a ten bělouš měl přehustý ohon. I slíbil ten král, že bělouše dá tomu, kdož by bujnému koni ohon vytrhl. A tu přišlo mnoho hodných chlapíků a ti tahali koně za ohon co jen mohli, až modrali, ale bělouš vyhazoval, a žádný ho nedostal. Tu přišel jednou vyzáblý človíček, pán bůh s námi — krejčík to byl, a ten se dal také do ohonu, a vytrhoval vlásinu za vlasinou, až všecky vytahal a koně dostal.“

Všichni v kostele se usmívali i smích tajili.

„Tak čiňte i vy!“ vzkřikl kazatel. „Tak čiňte i vy se svými hříchy, a tak, jako krejčík koně nabyl, tak vy nabudete království nebeského.“

A tu zase zvolav jako prvé poklekl, sklonil hlavu jako by se modlil. Vlastně přemýšlel na nějakou zábavnou, kratochvilnou historku. —

Všichni byli rozjařeni, rozveseleni a čekali dychtivě na něco nového, vědouce, že to bude ještě peprnější. Jen Chenier se ani neusmál. Stál tu nehnutě, s tváří skoro zachmuřenou. Nebyl pobožnůstkář, ale takové kázaní ho uráželo.

Vida, že Werner hlavu zvedá, že na novo počne, obrátil se a vyšel ven. U samého vchodu předešel ho nějaký premovaný sluha, na jehož pokyn krásný kočár opodál čekající zajel ku dveřím chrámovým. V tom zaslechl Chenier za sebou šustot šatu a lehké kroky. Již se ohledl a zarazil se.

Tytéž tmavé, krásné oči, které na něm o redutě ve stínu palem utkvěly, pohledly naň zvláštním pohledem. Vévodkyně z Acerenza!

Chenier ustoupil stranou. Vznešená dáma vsedla do kočáru. Již se pohnul, již zahrčel, a vévodkyně se ohlédla. Ohlédla se, ano, po něm, po něm!

Stál tu nehnutě hledě za vozem, až zmizel ve druhé ulici. Nevěděl, že v kostele vévodkyně ho spatřila a spatřivši pozorovala, nedbajíc historky kazatelovy. Když pak odešel, vstala i ona. Chenier ovšem o tom nevěděl.

Přemýšleje o tom, co se bylo právě sběhlo, popošel kousek, any tu za ním ozvaly se rychlé kroky a hned na to pozdrav.

Chenier se ohlédl. A již před ním stanul muž zdvořile se omlouvající, že si dovolil atd.

Malíř ho ihned poznal dle popisu Kalinova.

Konečně se dozví, kdo je a čeho sobě žádá.

A Torelli skutečně hned udeřil na jádro věci.

Vypravoval, že o Chenierovi mnoho pěkného slyšel a to od svých známých, a proto že by mu rád zaměstnání, ač-li mu libo, opatřil.

„Nějakou podobiznu?“ otázal se Chenier hledě nedůvěřivě na hladkého a sladkého cizince.

„Nikoliv. — Je tomu takto: V jednom zdejším salonu mají se pořádati živé obrazy; všecko to se tají, aby hosté byli překvapeni. Já sám přeji velmi malířství, ale v něm se nevyznám; mně svěřeno řízení hudby, jež za té příležitosti bude hráti. — Jsem Torelli, kapelník z Benátek — a zároveň slíbil jsem hostitelce, že se postarám o uspořádání a aranžování obrazů, poněvadž přítel můj, také Vlach, jenž to měl na starosti, právě se roznemohl, tedy dovoluji sobě vám nabídnouti —“

„Aranžování živých obrazů?“

„Tak jest — krásná skupení — jako malíř —“

„A jakého rázu budou obrazy?“

„Historické, žertovné, tak ze života — často mythologické. Honorář je slušný: pět dukátů za představení —“

„Což bude několik představení?“

„Ano, ale v neurčitých dobách.“

„A jaká společnost, smím-li se tázati?“

„Velmi vybraná, aristokratická — Když by obrazy se líbily, zajisté i honorář se zvýší —“

Chenier pohledl bystře na Torelliho.

„Je to snad nějaké divadlo?“

„Je a není. Ohlášení o něm žádných není, poněvadž je přístupno jen nejvybranějším, nejvyšším kruhům, pro něž ta představení se odbývají. Myslím, že byste nelitoval.“

„Jen jediné bych podotekl: Jak jste, pane Torelli, na mne připadl?“

„To je velmi přirozeno: můj přítel a krajan, váš kollega, jenž onemocněl, vás mně odporučil.“

„A jak se jmenuje?"
„Maroni."
Chenier znal Maroniho z obrazárny.
„Nuže přijímáte? Pět dukátů za představení."
„Nemohu se hned rozhodnouti."
„A proč byste nemohl?"
„Dejte mi na rozmyšlenou."
„Není-li jinak, budiž. — Ale tu nedaleko je malá vinárna, neúhledná, ale mají tam dobrá, pravá francouzská vína. Nebylo by vám libo na láhev?"
Chenier už dávno neokusil francouzské révy.
„Ah bylo by nevlastenecké, kdybych pohrdl líbezným nápojem své vlasti —" zasmál se a — šel. —
Soumrak nadcházel, an se Kalina domů navrátil. Sotva že klobouk odložil, přišel Chenier hlučně, vesele.
„Už je vše hotovo, ujednáno!" zvolal ještě u prahu. „Přijal jsem. Chtěl jsem z počátku na rozmyšlenou, ale pak jsem se rázem rozhodl," a vypravoval příteli, jak se s Torellim sešel a jak ve vinárně dojednali, co na ulici začali.
„A co ty myslíš, ty můj mentore?" tázal se na konec.
„Aranžování obrazů samo nebylo by nic zlého — komponoval bys do jisté míry —"
„Ale pět dukátů, příteli — považ!"
„Jen ta jakási tajemnost se mi nelíbí —"
„Ah to mne teď dráždí. Snad mne nezavraždí!" a Chenier se zasmál.
„To nikoliv, ale dnešního dne tu všelijakých lidí a věcí. — Je to zajisté špekulace. Jen aby s tebou nešpekulovali —"
„Tomu nedám."
Ale Kalina ještě nepolevil. Jako vše, tak i tuto záležitost bral do opravdy a rozvažoval; za to horkokrevný Francouz vůbec nerad zastavoval se důkladným uvažováním, poddávaje se snáze okolnostem.
Kalina vyslovil svou obavu, aby snadný výdělek Cheniera nesvedl od umělecké práce.
„Ah dost, příteli," vpadl mu malíř do řeči. „Což mám neustále takto se protloukati a nouzi tříti? Co mně vynesla práce? Podívej se na mne! Šatu se nedostává a mám choditi do společnosti? Stydím se Felińského i Žofie. Jest mi nevyhnutelně třeba peněz. — Však až se jen poněkud spravím, začnu pracovati, uvidíš —"
I vrátil se řečí zase ku Torellimu a vypravoval Kalinovi, jenž více už o tom nepromluvil.
„Již dlouho jsem se tak neměl! Toho vína a zákusků! Ah cítil jsem teprvé rozdíl, co to je žít skromně, v nedostatku a pak bohatě a míti všeho, nač sobě člověk pomyslí!"
„Ale bývali jsme také spokojeni, ano šťastni —"
„Máš pravdu — člověk však nesmí nic jiného viděti, nic jiného okusiti —"
„Může, ale kdo se neumí opanovat a umírnit, kdo hmotnou rozkoš přes příliš cení, ten každé chvíle může se nešťastným státi, jakmile se jen musí obmeziti, nebo jakmile na něj nouze trhne. Vidíš, já nikdy po bohatství a rozkošném bydle netoužil — já bych v jiném hledal štěstí —"
„Nuže?"
„Řekl bych v ukojeném, klidném srdci, ale vím, že toho bývá po řídku —"
„Čeho bys tedy sobě přál?"
„Chtěl bych, abych tvořil, skládal! Ach může-li člověk slovem, kresbou, zvukem pověděti, co myslí, cítí, co ho povznáší a tíží, může-li sobě tak uleviti a dovésti to tak, že v jiných budí nadšení, radost, že je dojme. A to bys ty mohl, to štěstí mohl bys míti."
„Příteli, příliš dobrotivě soudíš o mém nadání. — Co jsem vyvedl dosud?"
„Mohls více dovésti," odtušil Kalina s výčitkou. „Nesoudím dobrotivě, než spravedlivě. Obávám se však, abys nezanikl, neutonul —"
Chenier se zasmál.
„Neboj se, neboj, však já se dám zase do práce a budu malovat, uvidíš, a doufám, že něco vyvedu. Pro Zosiu chci a budu pracovati!"
Kalina sebou hnul. Nastalo za okamžik mlčení.
„A miluješ ji?" tázal se přítel hudebník temněji.
„Z celého srdce, ze vší duše své!" zvolal Kamill.
Kalina se nachýlil nad stolkem, jakoby něco mezi papíry hledal, ale pak dodal:
„Teď bych věřil upřímnému tvému předsevzetí. Bude-li Zosia tvou musou — láska povznáší, zušlechťuje, je nadšením i povzbuzením. Jen kdyby jiného světa nebylo, jenž by tvou stálost mohl zkoušeti!"
„I mlč ty můj mentore! ty kazateli!" zvolal Chenier a chopiv přítele za ramena žertovně jím třásl.

(Pokračování.)

Taxlíci.

Původní skizza od *Pavla Albiera*.

I.

Byli jste, pánové, na vojně? Zajisté mnohý z vás. Zdali však jste byli též v boji, v dešti koulí a těm podobných malých nepříjemností? Vše se ztišuje.

A my se bili již čtvrtý den. Proč? Pro francouzskou republiku, pro národ, jenž opět činně chopil se vlády a zbraně proti drzému nepříteli, který zapomenuv na to, že vedl válku s císařem, když tento svržen byl, chtěl hrdinství svoje dokázati na národu bezbranném a obohatiti se na jeho útraty. Mimo to vedla mne též na bojiště povinnost, co dopisovatele dvou italských listů a mohl jsem si vybrati mezi pohodlným životem v pruském táboře a nesnázemi u franctireurů. Rozhodl jsem se pro poslední, baže po životu dobrodružném a pestrém; ani to mne tak tuze netrápilo, že jsem byl již čtrnácte dní bez peněz, které, jak jsem se později dověděl, ležely v Lyoně. Neměl jsem jich potřebí.

Dvě pruské koule jsem měl v plášti, jedna mi provrtala nový klobouk s kokardou a jedné jen velikou náhodou jsem ušel, ale za to jsem měl z osmdesáti koulí svých, s nimiž jsem vyšel z Dôlu, již jen as třicet, a

mohu bez uzardění říci, že padesát těch koulí neletělo nadarmo.

Čtyři dni! Nejednou měl jsem několik namahavých dnů za sebou, ale tak mi přece nikdy nebylo, jako po těchto čtyřech. Zimničné rozčilení, jaké pociťujeme v boji, mnoho působí na mysl i na tělo. Dokud střílíme, běháme, necítíme nic. Mdloba se dostaví teprvé při prvním čtvrthodinovém odpočinku. Byl jsem na smrt zemdlen. Dvouhodinný pochod byl by mne přivedl do hrobu, a nejen mne, ale i sta mých soudruhů. Řádná bitva, kdyby týden trvala, neunaví tak člověka jako den toho živobytí u franctireurských sborů.

Náš vůdce Nodier, dříve seconde-lieutenant voltižerů, pozoroval naši unavenost již po dva dny, ale nebylo pomoci. Bádenský armádní sbor Werderův dral se mocně podél Saony ku předu a my se musili spokojiti znepokojováním jeho, nemohouce mu v pochodu zabrániti. Teprvé dnes k večeru přišel konečně rozkaz Garibaldiho: „Couvnouti ku Côte d' Oru.“ Půldruhé hodiny jsme táhli, ale pak jsme někde blízko Nuits postavili zbraně do pyramid a lehli na tvrdou, zaprášenou zem.

II.

Nebylo divu, že sotva jsem ulehl, počaly se mi klížiti oči. Prohlédl jsem násilně — tři čtvrtě sboru leželo jako já. Hlava mi klesla zpátky, prokoukl jsem ještě jednou, stálo jich jen několik; více jsem — — —

„Mille tonnerres! Tohle byl oslovský kousek, víte Fourichone? Máte rozum nebo ne?“

Chlap se smál, jako ďáblem posedlý, zatím co okolo ležící křtili ho ještě pěkněji mnouce si rozespalé oči. Ale považte přece, jest to příjemné, když někdo spícímu člověku vypálí u samého ucha ručnici?

„Co vás to napadlo?“ ptám se ho dále.

„„A jak jsem vás měl probudit? Tahal jsem vás dost dlouho. Snad nechcete, abych na vás vody nalil?““

„Mohl byste se opovážit. Zastřelil bych vás na místě.“

„„Nechte teď marných řečí, vstaňte a vypalte ručnici u uší tam těch dvou darebů, Deveza a Rochouxe, a probudí-li se, tedy jim řekněte, aby šli s vámi asi dvě stě kroků a tam se položili, ne ale spali.““

Já zůstal chvíli celý tuhý.

„To tak něco. Ještě přední stráž a zítra bude po mně.“

„„Nelekejte se, jest to jen do půl noci,“ škádlil mne Fourichon.

„A ostatně nemusím věřit, že to jest pravda,“ bránil jsem se.

„„Zde máte celý rozvrh. Nebyl jste již týden na stráži. Jdu právě od Nodiera.““

Musil jsem uznati pravdu jeho slov. S nemalým namaháním probudil jsem Deveza a Rochouxe a odebral se s nimi na vykázané stanoviště.

Přemáhali jsme chůzí dřímotu až do té doby, kdy udeřil mrazík. Pak bylo již vyhráno. Zima nedala nám spáti.

Nebyl jsem poprvé ve válce, zkusil jsem také dost v roce šestašedesátém, ale toto živobytí počínalo mne mrzeti. Bylo to k ukousání mizerné řemeslo stříleti na vojáky, již neměli ani nejmenší chuti proti nám vyraziti, ustupujíce obyčejně již po několika ranách k hlavnímu voji svému, před kterýmž jsme musili ustupovati opět my. A tak to šlo ustavičně, Němců přesila, nás hrstka. A výsledek našeho boje? Trochu padlých, ostatní strašně unaveni. Kdyby bylo napadlo Werderovi opravdově na nás udeřiti, mohl nás pobíti jako zpitomělé mouchy na podzim. Než ten neměl posud chuti proti nám něčeho podniknouti. Metli jsme příliš dobře husary 13. prosince u Dôlu s koní, a kdyby nás bylo tam jen o několik set více bývalo, měly by se věci docela jinak.

Vytáhli jsme z počátku všichni tři doutníky a kouřili nemluvíce zbytečného slova. Pomalu jen dávali jsme se do hovoru, v němž jsem konečně seznal, že jest Devez starým vojákem, jenž byl i v Alžíru, a Rochoux, vzor to pokročilejšího francouzského venkovana a franctireura, beře poprvé ve válce účastenství.

„Zdá se vám to asi velmi namahavým,“ pravil jsem k němu, „vím, že ani pan Devez něčeho podobného v Alžíru nezažil.“

„„Dva dny jsme se střílívali, ale tu jsme obyčejně hnali sami útokem jsouce na počet silnějšími. Ale tahle bída trvá již čtyry dny bez přestání.“

— „Není pomoci. Ostatně jsem již trochu zvykl tomu ruchu a mohu-li si na Prusa jistě vypáliti, zapomínám pak na všecky trampoty, —“ pravil Rochoux.

„Máte tedy ty „piklhaubny“ rád?“

— „Jak živ bych jim neublížil, kdyby nebylo taxlíků.“ —

„Taxlíků? Jak to?“

„„Taxlíků, pravých, hnědých taxlíků s bílými tlapkami, dvě stopy dlouhých“, pravil s jaksi třesoucím se hlasem.

„„Není možná!“ vykřikl Devez.

— „Je možná!“ —

„„A jen pro ně?““

— „Jen pro ně!“ —

„Nějaká smutná událosť, není-li pravda?“ tázal jsem se.

— „Smutná. A k tomu zavinil jsem ji sám.“ —

„Nu, to snad klamete sám sebe. Bývá to tak mezi lidmi, že si přičítají následky činu, jehož se nedopustili.“

— „Neklamu se. Jenom má neopatrnost vše to zavinila.“ —

Na panu Rochouxovi nebylo viděti, že by mu vyptávání nebylo milým, a nepatrný předmět, pro nějž byl mezi námi, jak tvrdil, napjal moji zvědavost.

„Víte tedy co?“ dal jsem se opět do řeči, „kdybychom celý příběh váš mohli i my slyšeti, a kdyby vás to snad tuze nezarmoutilo, mohl byste nám o všem obšírněji vypravovati.“

— „S radostí. Vždyť beztoho ten čas tak zdlouhavě ubíhá a myšlénky jdou na člověka jako řeka, nemluví-li se nic.“ —

„Buďte ubezpečen, že v nás najdete pozorné posluchače, není-li pravda, pane Devezi?“

Devez přisvědčil.

III.

Rochoux silněji zadýmal, a když se doutník pěkně rozhořel, počal s klidem, jehož bych byl nikdy neočekával, neznaje posud důkladně francouzskou povahu, ba s jakýmsi úsměvem.

— „Nevíte zajisté, pánové, odkud jsem?“ —

— „Nemáme tu česť," — odpověděli jsme s Devezem jedním hlasem.

— „Mám tedy já tu česť vám říci, že jsem z Flavigny, blíže kanálu de Bourgogne, v departementu Côte d'Or." —

„„Nu mnoho cti z toho nemáte,"" — pravil Devez, „„jest to mizerné hnízdo.""

— „Jak, vy jste u nás někdy byl?" —

„„Táhli jsme jednou tou krajinou. Špatná cesta a dešť, více nevím nic.""

— „Nepřehlédl jste nejspíš nic. Jinak byste si byl musil všimnouti mého domu; je hned na počátku města, jedeme-li od Witteaux." —

„„Také hezké hnízdo?""

— „Můj dům?" —

„„Ne, Witteaux. Neviděl jsem z něho nic, ale bláto bylo bezedné.""

— „Jak pravím, mého domu byste si byl musil povšimnouti. Ve výklencích mezi okny stojí kamenné sochy nějakých svatých nebo pohanských bohů. Cizinci k nám přicházející se na ně dívávají. Mám doma hospodářství a obchod ve dříví. Dobře mi to šlo, ale ta válka a ti taxlíci." —

„„Chvála Bohu, že jste se k nim konečně dostal,"" poznamenával Devez.

„Kdyby nebylo vás, byli bychom u nich dávno," zastal jsem se Rochouxe.

— „Já měl přítele. Jak jsme se seznámili, či spíše, jak jsme se spřátelili, abych řekl, nevím sám. Pamatuji se toliko, že jednoho dne před půltřetím rokem odebral jsem se na sklenku vína k Poujotovi, našemu největšímu vinárníku, hned naproti mně. Víno mi zachutnalo a já zůstal i na druhou láhev, na třetí — pak nevím již nic, až opět druhý den, kdy mne žena probudila křikem, že rozhazuju peníze, je prý toho dosti, že sám piju, nač si ještě cizí darebáky na noc přivádět? Byla to první naše větší hádka, za ta čtyři leta, co jsem byl ženat. A asi za hodinu po kázaníčku vstoupil ke mně švarný kapitán pěchoty, jenž maje se ke mně velmi po přátelsku vypravoval mi vesele, vida můj udivený obličej, kterak přitáhl včera večer se svým oddělením do Flavigny, kterak hned, jakmile mu bylo možno, odebral se do hostince, kde mne našel ve veselé společnosti, jak jsme potom pili na bratrství, a jak konečně, když se ptal v hostinci po noclehu, nabídl jsem mu byt u nás. Vše to, jak pravím, k velikému mému podivení. Zaspal jsem všecko a teprvé později připamatoval jsem si některé výjevy toho večera, jak mne ku příkladu vedl kapitán domů a jiné podrobnosti."

„A což, vy jste byl při rozumu?" tázal jsem se ho.

„„Vesel jsem byl, ale rozumu jsem neutopil.""

„A jak dlouho nás svou přítomností potěšíte?" Mluvil jsem bez přetvářky, líbil se mi velice.

„„Asi osm dní. Nyní ale přijměte mé srdečné díky za laskavost, jíž jste mi včera prokázal.""

„Kam pak nám chcete utéci?"

„„Musím si jíti do města vyhledat byt.""

„Co vás to napadá? Snad byste nám nechtěl utéci?" pravím, a cítil jsem se k vůli němu dosti silným i proti své ženě.

„„Bojím se, že bych vám snad dělal nepohodlí. Paní manželka — — —""

„Což ta! Nedbejte na ni a zůstaňte zde, nechcete-li, abych se na vás hněval. To víte, ženské!"

Pan kapitán chtěl se snad trochu vzpěčovati, ale v tom okamžení rozlehl se na chodbě strašný štěkot a ženský křik a kapitán vyběhl co nejrychleji celý poděšen ven, kde počal pronikavě hvízdati.

Když jsem vyšel za ním, vedl již na šňůře dva krásné taxlíky, hnědé, s bílými tlapkami, asi dvě stopy dlouhé, kteří nyní vesele štěkali.

„„Mám tu česť,"" pravil kapitán s úsměvem, „„představiti vám své dva přátely a zároveň celé svoje jmění, malé, ale za to mně velice milé.""

„Pěkní psíci. Kde jste je koupil?"

„„Jsou darem mého přítele, který mi je před svou smrtí odkázal. Větší je Paris, menší Helena. Nedal bych jich ani za tisíc franků. Zvykl jsem na ně a oni na mne.""

Pohladil jsem psíky a přiměl jsem ho k tomu, aby u nás zůstal na těch několik dní. Spřátelili jsme se docela. Ten člověk měl totiž ohromné štěstí, neb uměl si každého naklonit. A tak i moje žena přestala druhý den kázati, kapitán s ní uměl pěkně zacházet a třetího dne se již přiznala, že pan Chevert může býti hodným člověkem. Skoro jsme plakali, když po týdnu odcházel.

IV.

„„Nu, byl-li mladý a hezký, pak se vaší ženě nedivím,"" prohodil Devez. Než nikdo se vtipu jeho neusmál a starý voják si mrzutě odplivl. Rochoux zapomněl pak vypravováním na doutník, který mu zatím zhasl. Zapaloval znova.

„Ano," počal opět po chvíli, „vždyť jsem zapomněl vám kapitána popsati. Byl se mnou stejného stáří, tedy tehdáž před třemi roky, něco kolem pětatřicítky. Měl pěkný plnovous a brejle a neměl rád Napoleona. Jen chudobou byl nucen sloužit u vojště, kamž ho otec již jako chlapce — odevzdal. Netajil se přede mnou, jako před svým přítelem, svou nenávistí k císařství, jemuž konec tento prorokoval; řekl to zřejmě kolikráte."

Rozloučili jsme se. Odešel se slibem, že nám bude hodně často psát, a jakmile mu bude možno, nás opět navštíví. Pohlíželi jsme dlouho za jeho oddělením, až zmizel v záhybu cesty ku Montbardu, aby se odebral do Troyes, kam byl z jihu přesazen, a mohu říci, že mi bylo smutno. Když jsem přišel domů, zdálo se mi vše prázdným, opuštěným a u Poujota pohlížel jsem smutně na židlici, kde vedle mne Chevert sedával po ten veselý týden. Pomalu jen jsem si opět zvykl na jeho nepřítomnost. Občas nám psával, že se mu dobře daří; na delší dovolenou že není posud ani pomyšlení a návštěvu, o kterou jsem jej v každém listu prosil, že musí tedy odložiti.

Neviděl jsem ho přes dvě leta. Až několik dní potom, kdy došla do městečka našeho zpráva, že se nepohodl císař náš s Němci, zahrčel najednou před našimi dveřmi vůz, z něhož vyskočili nejprvé taxlíci a za nimi kapitán.

„Ženo! ženo!" volal jsem, že se to jistě po půl Flavignym rozlébalo, „pan Chevert je zde." A žena přiběhla jako na koni.

Leč naše radost netrvala tentokráte dlouho.

„Přicházím k vám," pravil, když vešel do pokoje, „abych se s vámi rozloučil a za něco vás poprosil."

„„Vyplníme vše s radostí,"" kývali jsme oba hlavami.

„Pozejtří vytáhne pluk můj do pole, odkud možná že se vícekráte nevrátím. Mně je to lhostejné, umru-li o chvilku dříve nebo později, ale byl bych nerad, aby se mým taxlíkům stalo něco zlého, docela aby snad padli do rukou nepříteli, což se ve válečném zmatku snadno může přihoditi. Jsem na světě sám, nemám žádných bližších přátel mimo soudruhy snášející se mnou stejný osud, a psíci potřebují útulku. Doufám ve vás, že budete snad tak laskavi a popřejete jim zde pobytu po ten čas, co budeme v poli. Prosím snažně o to."

Rozumí se, že jsem mu toho neodepřel. Ujistil jsem ho, že budu o psíky vždy bedlivě pečovati, pak jsme se ještě několik hodin přátelsky pobavili a v noci kapitán přes všecko mé zdržování odejel.

Psíkům se u nás dobře dařilo, snad lépe než u kapitána, který svou slepou láskou dal jim čeho chtěli, ať jim to prospívalo nebo ne. Za to se nedařila válka. Noviny, které odebíral Poujot, byly po celý srpen plny vítězství, ale my jsme pořád nejásali. Jakási divná předtucha nás tísnila, nezdálo se nám býti vše v pořádku. Městečkem naším ubírala se často vojenská oddělení ve velikém spěchu na sever, ale bez obvyklé veselosti. Mysl naše byla válkou úplně zaujata, obchod vázl a v celém Flavigny panoval strašný nepořádek. Všichni mužové čtli celý den noviny u Poujota, ba rozběhli jsme se někdy až do Montbardu, kam častěji důstojníci přicházeli, abychom se něčeho nového dopídili, ale vše marno, důstojníci mlčeli. A o jednom takovém dnu, když jsem byl opět v Montbardu, ztratili se nám oba taxlíci, kteří byli vždy na jedné šňůře, jak byli uvyklí, přivázáni." — — (Dokončení.)

Z veršů B. Bittnera.

V šeru lesním.

Sem nevniká ruch světa, nevzruší tě z dum,
jen šelest ptačích křídel,
a tajuplný šepot, listí snivý šum.
Ó, zlatou číši bájí přikloň chutě k rtům
a z čarovných pij zřídel!

Zas myšlenky se budí, obletují skráň,
do výše kamsi měří!
I slyším chvět se vřes, jak včela slétá naň,
jak vydychuje vůni mýtina i stráň,
a padá ptačí peří!

Klidný večer.

Je klidný večer v zákoutí hor tichém,
kdy tmí se háj, jenž hrdliček zněl smíchem,
kdy vlaštovka se do podkroví vrací
a červánků svit poslední se ztrácí.

V tom vzejde luna. Poutnice ty snivá!
tvůj paprsk vlahý lásky dech!
Ó žehnej světu, který v mlhu splývá,
a zrak, jenž za tebou se s touhou dívá,
svým božím mírem zářit nech!

Po jezerech Kanadských.

Podává *Bohuslav Kroupa.*

Po devítidenní příjemné, avšak jednotvárné plavbě objevila se jemná, vzdálená skvrna na obzoru, pak dlouhý, táhlý pruh — a břeh labradorský vynořoval se z moře. Po levé straně naší lodi vystupovaly tajuplné, ba hrozivé skály newfoundlandské jako příšerné stíny v mlhavých obrysech k nebesům, ztápějíce skráně svoje do mračen. V dáli bylo viděti ohromné ledovce a hory sněhové a několik newfoundlandských velrybářských lodí plulo k severu v ony kraje, v jichž ledovém lůně nešťastné lodě „Erebus" a „Terror", Sir John Franklin, a všichni jeho neohrožení společníci zmizeli. Krátce na to vepluli jsme do úžiny belle-isleské. Hrozivá mračna jako černý, chmurný závoj choulela se po obzoru a halila všecky předměty do mlhavého pološera, věštíce nám bouřlivou a nepříjemnou noc. Pak opět mizely výšiny labradorské a newfoundlandské, a jen nízké, lesnaté břehy ostrova Anticosti mírnily poněkud unavující jednotvárnost zálivu Sv. Vavřince.

Blížili jsme se k ústí řeky Sv. Vavřince, která má zde ohromnou šířku 40 angl. mil. Krásný věru to pohled na skupeniny lodí všech druhů s rozpjatými plachtami, plujících jako velcí ptáci s roztaženými křídly po průhledné vodě. Není divu, že loď prvního objevitele Kanady, Cartiera, naplnila delawarské Indiány úžasem a strachem. Myslili, že nějaké ohromné zvíře s širokými, bílými křídly, soptíc oheň a vydávajíc hlas hromu, blíží se po řece. Divoké skály, lesy a hory, v jichž roklinách a puklinách si slunko pohrává, pak malebné skupeniny vesnic a osad, z nichž největší a nejznámější jest lázeňské místo Cacouna, činí scenerii velkolepou a rozmanitou.

Přijeli jsme do Quebeku, který překonal všecko mé očekávání. Celkový pohled na město — s citadelou na vysoké skále — podobá se poněkud Edimburku a i Praze. Vystoupíme-li na citadelu, otvírá se nám pohled na město, řeku, ostrov Orleans, Point-Levi a celé okolí, které patří mezi nejkrásnější, jež jsem kdy viděl.

Řeka jest plna lodí všeho druhu, které nenstále s největší živostí sem a tam plují. V mlhavé dáli kmitají se pády řeky Montmorency. Hlava se točí, bloudí-li oko po tom celém nekonečném panoramu. Quebek zasluhuje pro svou historickou pověst zvláštní pozornosti, neboť jest jedním z nejstarších měst Ameriky, výtečnou pevností Kanady a opravdu klíčem celé provincie. Město to založeno bylo Samuelem Champlainem r. 1608 a jest jediným hraženým městem v Kanadě. V červnu 1759 přistála anglická armáda pod velením generála Wolfea na ostrov Orleans; 12. září přišlo k slavné bitvě na planině Abrahamské; generál Wolfe sice padl, Francouzi však byli poraženi a ztratili Kanadu.

Podnikl jsem pak výlet k pádu řeky Montmorency, která 240 stop s výše padá a poskytuje pohled velice malebný. Odtud vydal jsem se k řece Saguenay. Kdyby cestující neviděl ničeho, leč krásy řeky sv. Vavřince, byl by již dostatečně odměněn. Náhle však vidí krajinu rázu docela primitivního, kde umění neučinilo ničeho a příroda všecko, kde pojednou nám zírá příroda v obličej v celé své nahé kráse. Pluje-li cestovatel po řece a vidí, kterak nad bezednou onou hlubinou kupí se hora nad horou, jest oslněn. Po obou stranách trčí skály 1200 až 1600 stop vysoké, a tak jest po celé řece Saguenay od zřídla jejího až k výtoku. Zdá se, jako by to byl prostranný vrch, který v dávném věku nějaká konvulse přírodní roztrhla ve dví.

Ha-ha-Bay, asi 60 mil od ústí do řeky sv. Vavřince, jest prvním přístavem. Před dávnými prý lety plul po řece této odvážný plavec; po delší čas neviděl leč jednotvárné spousty vod a kolem příkré, nepřístupné skály. Spatřiv konečně místo, kde zakotviti mohl, vypukl v radostný hlasitý smích: ha-ha-ha, a odtud pochází prý jméno místa tohoto.

Onen přechod, kde ze široké řeky sv. Vavřince vjedeme do zdánlivě úzké ale hrozně hluboké řeky Saguenay, na jejíž březích trčí skály tak vysoké, že sotva oblohu jest viděti, působí úchvatně. Výše na řece sv. Vavřince leží hlavní město Kanady — Montreal — založené roku 1642 od Francouzů na místě, kde bývala indiánská vesnice jménem Hochelaga. Jméno vzniklo z francouzského Mont-réal. Přes řeku pne se zde nový viadukt železniční, dvě míle dlouhý, kterýž patří mezi největší stavby nové doby.

Ubíraje se dále na západ přibyl jsem do Toronto. Toronto jest vystavěno v zátoce jezera Ontario, asi 36 mil od ústí řeky Niagary. Původně slulo „Little York“ a bylo založeno r. 1793.

K nejpodivnějším řekám americkým patří Niagara. Vzniká v jezeře Erie, poblíž města Buffala, a padá po krátkém, jen 36 mil dlouhém běhu, do jezera Ontario. Jezero Erie jest 334 stop nad hladinou jezera Ontario a žene přebytek svých vod veletokem Niagarským, jenž tvoří 14 mil nad vtokem svým do jezera Ontario světoznámý a mohutný vodopád. Parník nás převeze z Toronto po hladině jezerní k tvrzi Niagarské, po řece pak až do Lewistonu, kde vsedneme na dráhu železniční. — Vlak unáší nás rychlým letem. Tu z nenadání vyřítí se před zrakem naším z hloubi černých, strmých skal divoký proud pěnivé vody, jež valí se skalnatým řečištěm s hrůznou divokostí hluboko pod tratí, co ustavičný vír vodní, hučivý, pěnivý a nezkrocený, až konečně vystoupí z vysokých, skalnatých břehů a promění se v klidnou řeku, která znenáhla přechází v jezerní zátoku. Jest to divadlo hrůzněvelebné, a mezi cestujícími ozývají se neustále výkřiky obdivu. — Vlak pohybuje se rychle podél veliké propasti, chvěje se a houpá nad ní, jako by visel ve vzduchu. Člověk věru mimovolně si oddychne, když šťastně minul zející propasť při samém okraji srázné stráně; vlak volně pak přejíždí most železniční, a velebně krásný vodopád poprvé rozprostírá se před udiveným zrakem. Vše, co jsem kdy o Niagaře slyšel neb čítal, nepodá ani nejmenšího pojmu o její velikosti.

Nelze nijak popsati onen velkolepý dojem, který cítíme, když blížíme se k tomnto kataraktu. Jest příliš ohromný, příliš nádherný, než aby mohl býti popsán. Vody, páry, pěny a vrstvy vzduchové, vše splývá v nádherné směsici. Temný, tlumený hukot bouří nám neustále v sluch, nesmírné massy vod řítí se a valí beze vší překážky v prosté svojí nádheře a zacloňují úplně obzor, ječí, šumí a syčí zuřivě a duní jako bouře. — Pod děsným, ohlušujícím hukotem jak chvěje se a trne země! Zdržel jsem se vícekráte ještě dlouho po západu slunce a pozoroval jsem, jak bledne povrch vod, který dříve zářil v červáncích západu. Šero dodávalo této scenerii zvláštní, netušené krásy — a já sám nemohl se ubrániti hlubokému dojmu, jaký ve mně vzbudila všemohoucí krása těchto vod.

Nejvelkolepější pohled na spády je s tak zvané „Table rock“ na kanadském břehu. Cestovatele zmocňuje se pocit nevyslovitelný, pocit to obdivu, překvapení a hrůzy. Zde zírá člověk překonán v ty modrolesklé vlny, jak se níží, jak mizí a zas náhle stoupají; jak vždy čerstvěji a divočeji vrhají se šumící vody v přímo děsném rozpěnění do mlhavého jícnu a jak z něho zase oblaky — ba hrady — plny duhové záře, plny třpytných perel a démantů vznášejí se až k nebesům, kde rozplývají se jako sen. Řeč jest tu málomocna vysloviti, co zde vjímá duše rozechvěná. Umělci a básníci ssáli zde nadšení pro výkony své; Niagara však — celá její velikost, její úchvatná velebnost, jest a musí zůstati nevyobrazena a neopěvána.

Niagarský vodopád jest rozdělen ve dvě půle ostrovem Iris neb Goat island. Amerikánský pád jest 900 stop široký a 164 stop vysoký; kanadský (horse-shoe-fall = koňská podkova) jest 2000 stop zšíří a 158 stop zvýší.

Jméno Niagara je původu indiánského a znamená v nářečí Iroquoiském „vodní hrom“. Vypočítalo se, že každou hodinu 100 milionů tůn vody vrhá se do propasti. — Před 2 roky právě tomu 200 let, co první běloch zočil mohutné pády Niagarské. Páter Hennepin to byl, francouzský jesuitský missionář, jenž r. 1678, kočuje s indiánskou tlupou, prodral se pralesy až k jezeru Erie a uzřel poprvé Niagarský pád; první pak podal o něm zprávu do Francie.

Legenda o bílém člunu.

Za dob dávných, dlouho než tajuplná samota širého západu amerického byla vyzkoumána bělochy, bylo zvykem indiánských kmenů lesních, shromážditi se v jistý čas poblíž vodopádu Niagarského a podati velkému duchu jeho oběť. Obětí tou byl bílý člun, plný zralého ovoce a voňavého kvítí, a nejkrásnější dívka všech přítomných kmenů vedla jej strmým pádem dolů do hučících vod.

Byloť to považováno za velké vyznamenání pro dívku v oběť zvolenou, a také celý kmen, ku kterému vyvolená náležela, sdílel čest nešťastné dívky.

Však i stoické srdce rudochovo zná city ušlechtilé, nedajíť se utlumit, nedají vyhostit z útrob lidských.

Kdysi tedy byla jediná a spanilá dcera náčelníka kmene Seneka zvolena za oběť tajemnému duchu. Když otec její, chrabrý bojovník, jenž byl již ztratil ženu v boji s kmenem nepřátelským, a jemuž na sklonku života dorůstající a kvetoucí dceruška byla jakoby rosou pole vlažící, v níž se kupilo vše, co mu bylo drahé, uslyšel, že osudný los padl právě na zbožňovanou, spanilou dcerku jeho, nejevil žádné bolesti. S pravou indiánskou hrdostí tlumil a skrýval svůj zármutek.

V den osudný, po hlučných radovánkách a slavnostech, když bledá luna byla se již v tmavou vznesla noc a pěnící vody se skvěly v třepotném lesku, a když všechny přípravy byly již ukončeny, hleděl bojovník hluboce zamyšlen na ten člun sněhobílý, obtěžkaný vonným nákladem. Hleděl a mlčel. — Však v hrozném okamžiku, kdy dívka bíle oděná vstoupila do člunu, zrak obrácený majíc k nebesům, zřel otec její bledou líc, ozářenou sinavým světlem luny, a viděl, jak ňádra její dmou se teskným tlukotem; v tom hrozném okamžiku neodolal více, náhle vskočil za ní s tak mocným odrazem od břehu, až člun zajel do samého víru pěnivých, ječících vod. Držel dívku v náručí, líbal zsinalé její rty, až člun stržen do proudu. Ještě mžik a jediné mihnutí — a oba sklesli v bouřný jícen valícího se, kypícího pádu. —

Nyní nastoupil jsem cestu na sever. Nejprvé zaměřil jsem do Fort-Garry, které leží při stoku řek Red river (červená řeka) a Assiniboine, na témž místě, kde nyní stojí stále vzrůstající město Winnipeg. Nyní lze dostati se po dráze z Chicaga Wisconsinem a Minnesotou až k červené řece v Kanadě. Úlohou naší však bylo cestovati výhradně po britické půdě.

Cesta do Fort Garry skládá se ze dvou dílů; první vede parníkem po Georgian Bay a Lake Superior 530 mil zdélí, druhý po prairiích a dílem po četných jezírkách spojených řekami v nepřetržitý řetěz.

Po krátké jízdě po dráze do Collingwoodu vstoupil jsem na parník a cestou obdivoval se čarokrásné scenerii ve vodách Georgian Baye, která poskytuje diváku mnoho rozkoše zvláštním svým půvabem. Žádná řeč není s to vylíčiti nádheru lesů tamních na podzim. Parník jede často mnoho mil mezi ostrovem Manitoulin a dlouhou řadou menších ostrůvků, Cloche islands zvaných, porostlých lesy, jichž obyčejná zeleň hraje nyní v nejrůznějších barvách; jsouť živě červené, jasně fialové a v bnědých jich odstínech třpytí se bledě žluté tony jako proudy slunečních paprsků.

Zmíněný ostrov Manitoulin chovají tamní Indiáni ve zvláštní úctě; věří totiž, že sídlí na něm velký duch Manitoulin, po němž má ostrov jméno. Úcta tato jest tak veliká, že nikdo z Indiánů tam nevkročí. Běloši ovšem si posvátného toho obyčeje nevšímají.

Zatím dojeli jsme k výtoku řeky Sault-Ste-Mary; vystoupili jsme na břeh a jeli několik mil koňmo a na to vepluli jsme jiným parníkem do spousty vod Lake Superior.

Jest to zvláštní, že některým jezerům našim dáváme titul „moře“, na př. Chvalinské moře atd., kdežto velikým těmto jezerům se této cti nedostalo, ačkoli by toho nejen pro svou velikost, ale i pro svůj zcela mořský karakter úplně zasluhovala.

Ze všech jezer širého severozápadu má jezero Superior nejmenší podobu jezera a naopak úplný charakter moře. Rodí se tam bouře a mlhy stejně hrůzné jako na moři, a často můžeš plouti kolik dní, nežli spatříš břeh. Je-li však slanost vody podstatnou známkou moře, jsou na severu i západu Ameriky některá solná jezera, která by vším právem měla slouti moře.

Asi 70 mil od řeky Sault-Ste-Mary počíná ona pověstná řada skal, známých pod jménem: „Pictured Rocks“ (malované skály). Tyto skály, které táhnou se podél břehu asi 15 mil, jsou ze žlutého pískovce a byly vyhlodány a vyhloubeny návalem vody, která s takou silou, jako příboj moře, na ně doráží.

Vidíme zde fantastické podoby sloupů, věží, oblouků a jeskyň nejrůznějších barev a forem. Místy vnikla do nich štěrbinami voda nasycená železem a mědí a zanechala stopu svou na nich v podobě dlouhých barevných pruhů.

Jeden výběžek na východním konci těchto skalisek, známý pod jménem „Grand Chapel“ (veliká kaple), podobá se nějaké gothické stavbě. Stojí asi 50 stop nad hladinou jezera. Klenutí oné kaple, na němž vzrůstají stromy, spočívá na dvou ohromných a překrásných sloupech, které docela se podobají lidskému dílu. Uvnitř kaple té jest vyvýšené skalisko, které živě upomíná na kazatelnu. Pro umělce jest zde právě tolik látky jako ve vyhlášené jeskyni Fingalově na ostrově Staffě.

Musím se zde zmíniti o „Silver Islet“ (Stříbrný ostrůvek), který jest proslulý bohatstvím svých stříbrných dolů; jsou to ty nejbohatší poklady stříbra ve východní části celé severní Ameriky. V okolí jeho táhne se opět řada menších ostrůvků, porostlých hustými lesy. Bujná jejich vegetace činí je rovněž tak neschůdnými a melancholickými jako samo jezero.

Na dlouhé cestě, kterouž líčiti bylo by ovšem velice zajímavo — měli jsme střídavě drsné i příjemné počasí, až konečně jsme se dostali šťastně do přístavu „Prince Arthur's Landing-Thunder Bay“. — Tento Prince Arthur's Landing není jediným; anglická loyalita přehání zde tak velice, že celá země jest plna samých Viktorií, Albertů, Arthurů a Georgů. Z toho vzniká lehce zmatek, zvláště při adressování listů; tu pak nezbývá vlastně nic jiného, než vypsati několika řádky, kterou vlastně Viktorii to myslíme. Osada tato — Prince Arthur's Landing — leží při zálivu a jest docela odlehlá. Sotva kdy dojde tam nějaký ohlas toho, co se ve světě děje. Jest obklopena temnými a chmurnými lesy; teskné její ticho není přerušeno leč válečným rykem Indiánů, řevem divoké zvěře a velebným hukotem jezera, které má celou nádheru oceánu. Lake Superior má velmi dobré přístavy v Thunder Bay a Nepigon Bay. Nepigon má velkolepé okolí skalnaté ode dvou až do tisíce stop vysoké.

(Pokračování.)

*

Pokání Savelja.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

XVI.

Savelij čekal netrpělivě, co asi řekne jeho syn, až vkročí do chudého svého obydlí, neboť minulý život jeho na školách zařízen byl přece s jakýmsi komfortem. Vida pak, že Filip neříká ničeho, umínil si, že se ho zeptá. Jednou večer seděl před domem na dřevěné lavici a kouřil z dýmky, zatím co Filip si balil cigarettu. „Nuže," pravil ohlédnuv se k němu, „jak se ti líbí náš domek?"

„Je roztomilý, otče," odvětil Filip s úsměvem; „je to všecko zrovna tak, jak to bývalo; zdá se mi, že jsem až dosud malý hošík a že poběhnu s ostatními dětmi otevřít vrata vozům, když jedou pro seno."

Otec díval se chvíli na něho a mlčel.

„Nezdá se ti domek náš příliš malým a černým, naše šaty tuze špinavými a sprostými?" tázal se dále.

„Ale otče, co si to myslíte?" — —

Savelij dotkl se prstem jeho rukávu: kabát jako celý oděv byl z lehkého plátna, jaký nosívají studenti když svléknou o feriích svoji uniformu.

„Ty," pravil k němu otec, „máš šaty německé, a my ostatní, my máme oděv, jaký nosí sedláci, nebo nejvýše obchodníci; můj kaftan je starý a ošumělý, tvá matka nosí ještě sarafan, a to tě nemrzí?"

„Odpusťte, otče," odvětil plaše mladík, který otázce této nerozuměl; „měl jsem vědět, že ten oděv, který jste mi daroval, se zde nenosí; schovám si ho pro město. Když dovolíte, budu chodit zase jen v košili a širokých kalhotech, — jako pravý vesnický hoch, jakým opravdu také jsem," dodal s úsměvem.

Savelij svraštil obočí, aby ukryl poněkud pohnutí, jaké mu sevřelo hrdlo. Chvíli mlčel a potom pravil. „Ne, nech si své šaty, tak jsem to nemyslil. Nemluvme více o tom — Čím pak chceš býti?" tázal se ho dále. „Mluv upřímně. Já nosil krosnu hezky dlouho, když jsme již dávno měli dost na živobytí i na tvoje vychování; jsem až dosud silný a čilý a mohu ji nosit dále. Chceš-li se státi učencem a vstoupiti na universitu, udělej to; já budu platit. Chceš-li býti raději něčím jiným, pověz mi to; jenom hleď, ať je to zaměstnání poctivé a ať časem se staneš přece nějakým pánem, to je to jediné, co na tobě žádám."

Tolik dobroty u otce zdánlivě tak hrubého Filip neočekával; políbil mu s pohnutím jeho mozolnou ruku, kterou měl Savelij ležeti na kolenou.

„Nuže, synu, mluv!" pokračoval tento stejně klidně.

„Často jsem o tom přemýšlel, milý otče," odvětil Filip; „kdybyste dovolil, stal bych se měřičem. Rád počítám, a toto zaměstnání jest u nás až dosud v začátcích . . ."

„Měřičem . . . to jsou ti, co vyměřují pole, mají koly a měděné lahvičky s vodou? . . ."

„Ano, otče."

„A co se ti na tom tak líbí?" tázal se Savelij tonem pohrdlivým; „mně se zdá, že k tomu není třeba právě tak veliké učenosti, aby člověk dovedl rozměřiti pole."

Filip nikdy ani netušil, jak málo jeho otec ví; vždyť tak dobře řídil jeho učení, a tak přísně prohlížel jeho vysvědčení. Pohledl na něho s pocitem docela novým, ačkoliv se stejnou vždy úctou: tento muž, který sám neznal praničeho, dohlížel na jeho práce krok za krokem, jako nějaký učitel . . . Jak čilou a pružnou měl vůli, jak se uměl opanovat, aby se ničím neprozradil! Filip cítil, že ho má otec velmi rád: až dosud se ho hlavně bál.

„Nuže, mluv," pravil Savelij vypustiv kotouč dýmu.

„Hleďte, otče, je to zaměstnání, které jest klíčem ke všemu: když jsem dostal na gymnasiu zlatou medailli, obdržím místo ihned; pak budu pracovat dále v mathematice, a mohu se státi úředníkem katastrálním, časem snad učencem, geometrem . . ."

„A to by se ti líbilo?" tázal se otec, maje z toho radost, že by mohl jeho syn obdržeti místo ihned a státi se něčím beze všech dalších okolků.

„Ano, otče, a dovolíte-li, to by mi bylo nejmilejší."

Savelij kouřil tiše dále celou minutu, která zdála se jeho synovi nesmírně dlouhou. „Budiž, jsem spokojen," pravil konečně. „Ty mi povíš, čeho je třeba, a já to učiním."

Filip vyskočil a padl mu k nohoum jak to zvykem na venkově. Jiný na jeho místě byl by se mu prostě uklonil; Savelja to těšilo, že si tak váží starých obyčejů. Odložil dýmku, požehnal mu a kouřil zase dále beze všech řečí.

Filip celý zářící, vyběhl v té radosti ven do polí; ani nevěda, kam běží, pustil se k řece a brzy stál u samých zřícenin.

Kopřivy a metlice rostla po celé spodní zdi, v té sporé hlíně, kterou sem vítr zanesl. V puklinách pučely mladé břízy a trhaly ze zdí kousek po kousku staré kameny; večerní vítr vanul přes to vše a hustá tráva chvěla se šumíc tiše a tajemně. Filip cítil, jak najednou ta jeho radost jaksi ochabla, když vzpomněl si na ty, kteří zde kdysi žili. Bylo mu jich líto. Smutná pověst o bývalých pánech tratila se zvolna z jeho paměti; nejlépe se pamatoval, ačkoliv i to dosti neurčitě, kterak jakýsi sedlák vynáší z plamenů paní a její malou dceruškn; když o tom déle přemýšlel, zdálo se mu, že to byl Savelij . . . . to byl snad jeho otec . . . Umínil si, že se ho na to vyptá.

Když obcházel zříceniny, spatřil kněze, jak jde kolem a dohonil ho třemi skoky. Otec Vladimír měl nyní již šedivou bradu, a v kaštanových vlasech jeho bělaly se již stříbrné kadeře; byl již shrbený, ale jeho oko, vždy plné ohně, ačkoliv trochu kalné, svědčilo o tom, že jeho duševní život, který v něm dřímal, při nejmenším nárazu se ihned probudí. Když viděl Filipa, vytrhl se ze svého dumání; podal mu ruku s úsměvem o dvacet let mladším, nežli byla jeho tvář.

„Kde jste byl?" tázal se ho, „neviděl jsem vás."

„Díval jsem se na zříceniny panského domu," odvětil Filip. „Když jsem odtud odešel, byl jsem ještě malý a tu celou historii jsem nikdy jasně nevěděl. Nebyl to můj otec, co zachránil ony dámy?"

Kněz pohledl naň s tváří, v níž mísil se úžas s útrpností. „Ano, byl to váš otec, a s ním starý sluha, jmenem Timotheus.“

„Kde je nyní tento Timotheus? Rád bych věděl, co vlastně můj otec při tom dělal? Můj otec je dobrý, vy ani nevíte! Někdy se mi sice zdávalo, že je krutý . . .“

„Timotheus je mrtev!“ odvětil otec Vladimír a obracel se k svému domu.

Filip ho vzal jemně pod páží a pustil se s ním k zbořeništi. Kněz chvíli váhal, ale povolil.

„To je škoda, že Timotheus již zemřel,“ pokračoval Filip obíraje se dále svojí myšlenkou; „ale vy byste mohl mi povědít, co vlastně otec můj ve věci té učinil — není-li pravda, otče Vladimíre? Vy jste zde tehdáž byl?“

„Ano,“ odvětil kněz.

„Vypravujte mi o tom, prosím vás.“

Chodili kolem zbořeniště: otec Vladimír se zastavil u pravého úhlu zrovna naproti řece. „Bylo to zde, kde stojíme,“ pravil. „Když zachránil paní a dítě, vrátil se do plamenů po třetí, aby vysvobodil ještě Timothea.“

„Můj otec to učinil?“ zvolal Filip s nadšením. „Jíti třikráte za sebou do planoucího ohně, to jest jako v nějaké legendě, není-li pravda, otče Vladimíre?“

Kněz pokynul hlavou.

„A jak jest skromný!“ pokračoval Filip vždy živěji. „Neřekl mi o tom nikdy ani slova. Však já ho překvapím! Já mu řeknu . . .“

„Nedělejte to!“ pravil kněz položiv ruku svou na jeho rameno, jakoby ho chtěl zadržeti. „Váš otec nerad si vzpomíná na tu bývalou porobu. Nemluvte o tom nikdy, nikdy, rozumíte?“

„A proč?“ tázal se Filip celý udivený a trochu již zarmoucený. Kněz váhal s odpovědí: jeho úkol byl věru velmi těžký. Nicméně pokračoval: „Poslední pán, Bagrianov, byl zlý člověk; zvláště váš otec trpěl mnoho jeho ukrutností: zarmoutil byste ho velice, kdybyste dal na jevo, že o těch věcech také něco víte . . .“

„Jakže! abych o tom mlčel! Ani mu snad říci nesmím, že vím o krásném činu jeho? Já svého otce zbožňuju.“

„Jen ho milujte, milý synu,“ pravil kněz smutným hlasem svým. „Láska dětí korunuje stáří rodičů.“

V příštích dnech měl Filip co dělat, aby se udržel: stokrát chtěl mluvit, ačkoliv mu to kněz tak zrazoval. Díval se na otce s pohledem plným nevýslovné lásky.

„Já vím, proč jsi tak vesel,“ myslil si tento: „máš radost, že tě nechám dělat, co se ti líbí.“

Když se ptal Filip své matky, bránila mu ještě více nežli kněz. Jednou, když byla ještě mladá, začala mluviti se svým mužem o bývalých pánech, o tom požáru: — až dosud chvěla se při pouhé vzpomínce na ten strašný hněv, který tím nevědomky spůsobila. Filip choval svou lásku k otci a svoje nadšení, jakého jenom osmnáctiletý mladík schopen jest, hluboko v srdci jako nějaký poklad.

Brzy na to opustil zase vesnici; šestý měsíc stal se již úředníkem u katastru a trávil celé hodiny v samé mathematice, která mu byla opravdovou zábavou.

XVII.

Příští jaro bylo dobou v historii Bagrianovky velice památnou: Savelij dal si totiž vystavěti nový dům. Jednou viděli vesničané, jak přišli z města tesaři a dělníci, kteří se dali do práce s neobyčejnou rychlostí; jakoby učaroval, najednou stály tu stěny a za několik neděl trůnil nový dům, skoro panský s vysokou podezdívkou, s perronem v průčelí a s jedním poschodím, zrovna na samém břehu řeky.

Když mladý měřič přijížděl domů na šestinedělní dovolenou, podivil se nemálo, když spatřil otce čekati již u lesíka asi čtvrt míle od vesnice: již po tři dny sedal tam Savelij a čekal na něho, aby ho překvapil s novým obydlím. Vyskočil na vozík, v kterém seděl jeho syn, a ukázal kočímu, aby jel k řece.

Filip nechtěl ani věřiti svým očím, když na perronu nového domu spatřil matku s hedbávným šátkem na hlavě v „německých“ šatech z moskevského hedvábí, zabalenou v těžkém vatovaném paletotu z krásného damašku.

Když vešel do pěkné, prostranné jídelny, kde na stole pokrytém damaškovým ubrusem — jaké tkali u nich na vsi dle starých vzorků — kouřil lesklý, měděný samovar, pravil Savelij: „Zde je tvůj byt. Ty budeš pánem, a potřebuješ hezký dům. Tvoje matka oblékla se jako žena obchodníka, jak se to sluší; — já si nechám svůj kaftan; — ale ty budeš bydlet jako pán. Podívej se,“ dodal a otevřel dveře krásné ložnice s moderním nábytkem.

Filip byl jako ve vidění; otec stál vedle něho a pozoroval ho s tváří zdánlivě lhostejnou; jeho radost jevila se pouze v malých vráskách jeho přimhouřených očí.

„To jest až příliš krásné!“ zvolal Filip. „A to vše učinil jste k vůli mně? Vy jste se odřekl svých starých zvyků, vy jste opustil tu drahou, malou jizbu . . .“

„Měl jsi ji rád?“ otázal se otec hlasem tlumeným.

„Zdá se mi, že jsem ji měl velmi rád! A to vše k vůli mně?“

„Ano, vše k vůli tobě, až budeš pánem. Vezmeš si nějakou slečnu, ale ne žádnou selskou,“ dodal Savelij.

Filip byl opravdu dojat touto láskou jeho, jakož i jeho otcovskou pýchou. Cítil, že se matka udusí v těch krásných šatech, které oblékla jen na počest svého městského syna; věděl dobře, že pro každý groš, co tento dům stál, musil otec jeho se broditi v hlubokých závějích, nebo se pražiti v červencovém slunci.

„Vy jste tedy bohat, otče?“ otázal se bezděky Filip.

„Neboj se, až umru, budeš mít ještě dost!“ odvětil Savelij zapaluje si obligátní dýmku. „Dělám již jenom větší obchody; ty dlouhé cesty se mi již tak nelíbí. Prodávám nyní máslo, obilí, a vůbec takové věci, které nemají na vesnici veliké ceny. Seznámil jsem se s obchodníky v Moskvě. Což pak jsi neslyšel ničeho o tom, co se zde má dít?“

„Ne, otče, nevím o ničem,“ pravil Filip vzpomínaje si . . . „Ah, ano! chtějí zde na blízku stavěti dráhu, — asi dvě versty odtud budete míti most.“

Savelij mhouřil oči.

„Neříkej ničeho ve vesnici. Zlobí se na dráhy až hrůza — nač se s nimi hádati. Až to bude hotovo, musí si tomu zvyknout; zde bude stanice.“

„Já nevím,“ pravil Filip.

„Nuže tedy hleď to zvědět: já tuším, že zde bude stanice. Bagrianovka jest nyní veliká vesnice. Jindy bývalo to bídné hnízdo . . .“ dodal Savelij potichu jako by mluvil sám k sobě.

„Za času Bagrianova?“

Savelij pohledl na svého syna s pohledem zároveň plachým i mrzutým.

„Ano, za času Bagrianova,“ opakoval vida klidnou jeho tváři a jeho upřímný úsměv.

Filip neodvážil se dále. To mu Savelij neřekl, že uzavřel smlouvy skoro se všemi sedláky z vesnice i z okolí, že budou mu prodávat všecky své plodiny, co jen budou moci. Železnice v Bagrianovce učinila by jej jedním z nejbohatších obchodníků v celé krajině. Savelij odejel se svým synem do Moskvy a postaral se o to, že Filip byl přijat od společnosti za úředníka na tu část trati, která se táhla kolem obce jejich, a stanice, kterou Savelij žádal, zdála se všem tak nutnou, že ji povolili.

Při dráhách na Rusi není mnoho městeček ani vesnic, a což pak teprvé záleží na těch menších vesničkách, které mají stanice pouze třetí třídy!

Na konci zimy, když se již začínalo ukazovat, kudy dráha půjde, přišla do Bagrianovky ještě jiná novina: že se totiž stará paní vrátí! Společnost železniční potřebovala také část jejích pozemků a ona se přišla sama přesvědčit, co se již stalo a co se ještě mělo státi. Poněvadž pak neměla kde bydleti — a jelikož i byty služebnictva se za ten čtvrt století již rozpadly, — vystavěli jí malý domek v zahradě o něco níže nežli byl starý: se všech oken byla vyhlídka na řeku a ke kostelu zřídili jí zvláštní cestu, aby nemusila okolo zbořeniště. Tento domek, velmi prostý, vystavěný z trámů, byl mnohem menší a méně krásný nežli obydlí bývalého kolportéra.

Na počátku leta viděli jednou vesničané malou loď, která se zastavila zrovna u zahrady. Voda, ještě dosti velká, dosahovala skoro až k plotu, takže mohli docela pohodlně odnášeti nábytek, který byl v loďce, zrovna do domu. Veliké množství květin se stálým listím, kaktusů a růží, s květem krásným a vonným, přišlo za nábytkem a naplnilo malý salon; za několik dní na to zastavila se u perronu malá bryčka a z ní vystoupila paní s mladou ještě dívkou.

Za těch dvacet čtyry let se paní skoro ani nezměnila. Oči byly sice trochu kalnější a vlasy byly docela bílé; ale ta ubohá její tvář měla týž unylý výraz, plný resignace, s jakým ji vídali před lety.

Život nebyl k ní právě milosrdným. Sotva užila několik klidných let, jež vyplnilo vychování dítěte, přišla jí nová starost: mladý jakýsi důstojník, vzdálený to příbuzný, který docházel často do domu, zamiloval se najednou do malé Marie. Měli se rádi a matka svolila s pláčem k jejich sňatku.

Za osmnáct měsíců na to mladá paní zemřela a zanechala ubohé matce své malou čtvrtletou dcerušku, tak útlou a churavou, že jí nikdo nesliboval ani týden života.

K vůli tomuto mladému a tak slabému životu sebrala stará paní ještě jednou všecky svoje síly a věnovala se mu s celou duší, jak uměla kdysi milovati ve své mladosti. Byla tak vzornou babičkou, jakou byla matkou, ze všech sil svých a zapomněla plakati pro svou dceru, když bděla nad dítětem, které jí ona zanechala.

Po několika letech, když malá Katinka přestála všecky dětské nemoce, když její tvářičky začaly dostávati barvu a z jejích očí jen sršelo ono roztomilé čtveráctví, které dětem tak sluší, tu teprvé myslila stará paní na to, co ztratila. Věčná bolest jejího srdce zanechala v ní jakousi ustavičnou melancholii a dítě samo přestalo se časem smáti a hráti si vedle staré té dámy, která ve své resignaci neustále mlčela.

Katinka navykla si od své babičky onomu klidu, jaký bychom nejraději nazvali tichým smutkem — je to něco podobného jako šedivé podzimní nebe zardělé večerním červánkem, když po krásném, slunečním dnu zdvihá se ze země studená mlha. Rostla pomalu zvykajíc beze všech obtíží všem domácím povinnostem a zbožňovala svého otce, kterého vídala tak deset dní do roka, když mohl někdy utéci svému pluku, aby se s ní potěšil.

Když přišla se svou babičkou do Bagrianovky, bylo jí patnáct let. Nebyla sice příliš veliká, ale byla štíhlá a vytáhlá; ruce měla malé, růžové, a celý den byla na nohou; pracovala tiše, beze všeho hluku a to bez přestání, — nejvíce opatrovala květiny, jež měla tuze ráda, a které skoro sama všecky vychovala; sotva skočila s vozu, první její slovo bylo, jak se daří jejím květinám.

Kněz čekal paní na prahu. Když ho spatřila, nemohla potlačiti slzy; padla mu s pláčem okolo krku a on plakal s ní. Žena jeho, obklopená celým tuctem dětí různého věku, přišla ji také uvítat, a hned jak se pozdravili, odebrali se do salonu na trochu čaje.

„Podívej se, babičko,“ zvolala Katinka, „ty jsou veliké! Jenom jeden kaktus zahynul na cestě a otec Vladimír, který ho viděl, když sem došel, pravil, že byl tuze mnoho zalíván.“

„Již vidím, že otec Vladimír a ty budete dobrými přátely,“ odvětila paní s úsměvem.

„Ach!“ obrátila se ke knězi, „jaké jsou to vzpomínky a jaké utrpení!“

„Nevzpomínejte více na to co se stalo; myslete jenom na to mladé štěstí, které vám roste před očima.“

Paní si usušila oči a ohlédla se na svou vnučku. Velikými, otevřenými okny vnikala sem ze zahrady silná vůně, neboť trávníky byly čerstvě posečeny. Paprslek slunce prodral se tmavou alejí a ozářil Katinku zrovna v té chvíli, když se skláněla nad plnou, kvetoucí fuchsií. Její bledé vlasy vlnící se po čele a šiji zaleskly se v světle a zaplály jako zlatá gloriola kolem její hlavy. Dlouhé kaštanové brvy táhly se graciosní linií podél víček. Ústa, trochu plná, pootevřená jako květ, usmívala se na svěží květiny. Sama jsouc tou nejkrásnější květinou, sotva ještě zpola rozvitou, podobala se Katinka plané růži, která vykvětla mezi hustým listím.

„Máte pravdu, je to mladé štěstí,“ šeptala babička.

„Je hezounká,“ odvětil tiše kněz, „a jak se zdá, je také dobrá.“

„Ovšem, je to dobré dítě . . . . Ach, mé ubohé oči! Představte si, že ji nevidím leč jako závojem. Brzy oslepnu . . .“ dodala smutně.

„Nemyslete na to, je to zbytečné; bůh se nad vámi přece smiluje . . . A pak což nebudete míti obě oči svého dítěte?“

Stařena zavrtěla jemně hlavou. Katinka viděla, že je smutná, a běžela ji políbit. Postavila se za ní, vzala ji kolem krku a přehlédla rázem všecko, co se kolem ní dálo . . .

„Zde je to hezké,“ pravila vesele; „zde budeme docela šťastni, není-li pravda, babičko?“ A usadivši se naproti staré paní začala nalévati thé. (Pokračování.)

FEUILLETON.

Idylla se smutným koncem.

Napsal *Ed. Sylvin.*

I.

Rozcestí, jež tvoří ulice Ferdinandova, ulice Orillon a passage téhož jmena, jest místo velice nepříjemné, zvláště když prší nebo věje silnější vítr. Voda přicházející z Belleville stéká se zde v černé potoky; vítr žene se ulicí Orillon a ztrácí se pak do uličky téhož jmena a upí smutně v jejích záhybech. Majitelé několika mizerných krámků s ovocem nebo starými střevíci odnášejí pak v největším zmatku své stánky a zamítají velikým koštětem proudy špinavé vody. Ale někdy nepomůže koště pranic; jako námořníci, když loď již tone, hledají všemožné prostředky, tak i tito chudáci, dokud bouře trvá, vyklízejí vodu pomocí věder a košťat ze svých krámků.

Chodec, který je tak pošetilý, že tudy jde v takovém počasí, je věru k politování. Voda mu jde až po kotníky, vítr ho bičuje a žene, šlehá mu dešť do očí, tak že v té žlutavé břečce sotva rozeznává lesklé dláždění; ze všech stran slyší bouchání okenic, smích domácích lidí, kteří sešli se před tím ve vinárně a nyní pozorují zářícím okem, jak zápasí s vichřicí.

Jednou v dubnu, když bylo zase takové roztomilé odpoledne, uprostřed největší bouře, která se dostaví hned v prvních jarních dnech, setkaly se zrovna na rozcestí, o němž jsme mluvili, dvě osoby velice rozdílné.

Jedna z nich byl muž asi třicetiletý, zabalený v černý plášť jako v nějakém melodramatu; na jeho tváři zračila se mladistvá síla; jeho oči se usmívaly na to bídné počasí a skákal skoro vesele přes kaluže tuze hluboké. Právě hodlal provésti zase jeden takový skok, když v tom z malého a tmavého krámku ozval se hlasitý smích a s ním pokřik: Aj, Putička! Jenom se na ni podívejme!

Muž se obrátil.

Mladá dívka, — sotva ještě mladá dívka, neboť bylo jí asi patnáct let — chystala se právě přejíti ulici. Byla to práce velmi těžká; sotva dva nebo tři kameny čněly z vody, jež zatopila celé dláždění; celé hromady neřádu válely se po ulici a pokrývaly ji žlutavým, řídkým bahnem. K tomu byl takový liják, že se jen prášilo a voda stříkala ze země až do nízkých oken krámů. Dívka nesouc v obou rukou balíky neměla ani deštníku a stála plná rozpaků hledajíc, kde by mohla přejíti. Tenké kartounové šaty přilehaly jí větrem tak těsně na tělo, že bylo viděti, jak se celá třese rozčilením.

Mladík pochopil hrozné rozpaky tohoto dítěte, rozpaky, jež způsobily onen smích v krámku. Skočil statečně do vody a nežli mohla dívka říci jediného slova, zdvihl ji ze země a třemi kroky postavil ji na chodník, kam se nemohla sama dostati.

Složil ji na práh nízkých dvířek; tam nepršelo a nyní teprvé se na ni podíval. Byla malá, měla veliké, modré oči zapadlé dlouhým bděním nebo nemocí, a v nich sídlel nevýslovný smutek; její tvář, oživená okamžitým ruměncem, byla jednou z oněch tváří, jež nejsou ani krásné, ani hezké, nýbrž zajímavé. Její oděv, ačkoliv svědčil o veliké chudobě, byl docela čistý.

Když cítila dívka, že ji neznámý mladík více nedrží, děkovala mu jaksi celá pomatená; potom utekla dovnitř domu. Mladík odpověděl jí pouhým úsměvem a šel dále svou cestou.

Kdo ví, do jakých historií by nás tento mladík zavedl! Nepůjdeme však za ním, ale za tím ubohým, zděšeným ptáčetem, jež klepalo až dosud svými zmoklými křídly.

II.

Historie Putičky jest jednoduchá.

Její otec ovdověl a zbyla mu malá dceruška. Říkali jí Jindřiška.

Rostla pomalu a poněvadž byla drobounká a k tomu ještě hubená, říkali jí Putička. Otec její jmenoval se Bernard; byl dělníkem u jednoho květináře a vydělal sotva čtyry franky denně. Tato částka byla by docela postačila, kdyby zároveň s dcerou nebyl měl ještě jinou starost. Když totiž paní Bernardová umírala, žádala svého muže, aby se ujal její matky. Byla to stařena, která těžkou prací si ubájila sice život, ale zkazila úplně oči. A věru, matka Jeanninová byla tehdáž skoro slepá a její oči kalily se každým dnem více. Bylo patrno, že co nejdříve musí oslepnout.

Bernard dostál slibu svému. Stařena sedávala jako dříve v letě u okna, v zimě u kamen. Jindřiška vyrostla na jejím klíně, a při vší nouzi žila tato rodina až do smrti Bernardovy v úplném klidu, což jest ovšem jedině pravým lidským štěstím.

Když bylo Jindřišce dvanáct let, dal ji Bernard do učení k svému pánu.

Ráno chodila s otcem do dílny, a večer se zase spolu vraceli.

Bylo to děvče jemné, ne právě tak vtipné, ale vlídné a úslužné. Sloužila své babičce, nyní již úplně slepé, se vší možnou péčí, jak je schopno jen milující srdce, a která dovede učiniti šťastným nemocného, takže zapomíná někdy i na své bolesti.

Za dvě leta vyznala se Jindřiška ve své práci zcela dobře a udělala tolik, co každá jiná dělnice.

Její páni, lidé to svědomití, platili jí dle zásluhy, a tak vrátil se do jejich domu zase jakýsi blahobyt.

Bodrý Bernard a stará Jeanninová pívali v neděli také sklenici vína, kterou jim nalévala jejich malá víla, jak jí říkali, napomínajíc je vesele k střídmosti.

Někdy také vyvedli babičku na procházku. To bývalo radosti! Jindřiška šla napřed, a Bernard popisoval stařeně, jak jejich dítě je každým dnem větší a krásnější; pak si sedli na lavičku na boulevardu Richard-Lenoir, a stařena se hřála na slunci poslouchajíc, jak vedle v parku šumí vodotrysk. Potom se vraceli domů a obědvali; večer sedávali při otevřeném okně a hovořili. Stařena pak zdvihla hlavu k nebi, jakoby chtěla pozdraviti hvězdy, jichž neviděla.

Takové maličkosti, to bylo jejich štěstí.

Jednou dostal se Bernard mezi vozy, byl stržen k zemi a rozmačkán; odnesli ho do špitálu, kde zemřel. Nepřišel ani více k vědomí, a ty dvě ubohé duše, jež zde zanechal beze vší ochrany, dověděly se o tom neštěstí teprvé když zemřel.

III.

Stařena se potěšila dosti brzo; slyšela sice kolem sebe o jeden hlas méně, ale ten, který jí byl ze všech nejdražší, hlas její vnučky, ten slyšela dále. A pak, od smrti Bernardovy bývala Jindřiška vždycky doma.

Na místě aby šla do dílny jako jindy, umínila si, že bude pracovati doma. Vycházela málo kdy, jenom když šla pro dílo, aneb když je odváděla. Někdy uspořil jí nástupce Bernardův i tuto chůzi. Brzy žila zase stařena jako kdy jindy a zapomněla na svého zetě; jenom když měla svoji vnučku. Vždyť se kolem ní nezměnilo pranic. Sloužili jí se vší možnou péčí, ba ani nevěděla o bídě tolik, jako kdy jindy. Měla sice některé obavy, ale ty se brzy rozprchly.

Starý klid vrátil se do její duše; ba někdy bývala i veselou, aby, jak říkala, zapudila zádumčivost svého dítěte. Časem však zpozorovala, že se v její domácnosti stávaly některé změny. Jindřiška prodala dva nebo tři kusy nábytku, a to proto, že prý od smrti otce jich více nepotřebovaly. Stařena měla své lože i svou lenošku, čeho tedy potřebovala více? Jindřiška mlčela někdy celý čas, nebývala nikdy tuze hovornou. Jednou v noci se stařena probudila a zdálo se jí, že slyší dívku pracovat. Zavolala ji; hned bylo ticho, a druhého dne ji vnučka ujišťovala, trochu sice mrzutě, že se mýlila. Celá dvě léta, až do té bouře, žila stařena docela pokojně. Žádná událost nevyrušila ji z jejího klidu, mimo kašel Jindřišky, jehož si tato přese všechny prosby její ale nevšímala.

IV.

Každý uhodne, co se dále stalo. Dívka sebrala všechnu svou energii, aby obstarala chudou jejich domácnost, a zvláště aby její babička nepostrádala v ničem Bernarda. Byl to jediný zápas, jediný řetěz práce, které věnovati musela často celé noci. Nemyslete si však, že Jindřiška byla si vědoma svého hrdinství. Byla to její přirozená povaha; obětavost byla jí vrozená, jako jiným zlo. Byla však smutná, nevědouc sama proč. Ovšem že mnoho trpěla, a že tato přílišná práce, která se nijak ne-

shodovala se slabým jejím tělem, podkopávala tajně její zdraví; a pak když byla zavřena v té světnici s tou ubohou nemocnou, zdál se jí celý svět smutným a pustým. Byla v tom věku, kde srdce jest jako hnízdo sladkých snů; ale ta ubohá ptáčata hynula hned jak se narodila, a Jindřišce nezbylo z nich nic, než její starý smutek. Její babička mívala také podivné žerty, jimž ona nerozuměla. Když bývala Jindřiška pohřížena v práci, tu dala se stařena najednou do zpěvu a s dětinskou ironií zpívala svým mečivým hlasem známou, veselou píseň Bérangerovu „Slepá matka“:

Ó Lízo, proč pak nepředeš,
ó Lízo, proč pak nepředeš.

Zpívala tuto rozpustilou písničku s naivní nestoudností prostého lidu, jedním z oněch starých nápěvů, při nichž se sedmdesátníci usmívají. Jindřiška ji poslouchala, ale nerozuměla jí. Ale tato píseň, v této pusté světnici, ve společnosti této mladé dívky, byla smutná; její vpadlé oči, chvějící se zimničným leskem, nemluvily o lásce, ani o štěstí, spíše snad o blízkém konci jejím.

V.

Jindřiška přišla domů celá ještě zardělá, zamyšlená.

Bylo to poprvé za tři leta, co ji muž držel v náručí; poslední muž, který se jí dotekl, byl její otec, a tehdáž jí bylo čtrnáct let. Nyní však byl to muž mladý, sličný a statečný, ten ji chopil v náručí a nesl ji jako dítě. Chvěla se při tom na celém těle. Zdálo se, že je jí patnáct let, ale bylo jí sedmnáct.

Až dosud cítila, že má jakousi horečku. Celý večer jí lomcovala. Stařena se jí tázala:

„Co pak je ti?“

„Nic, babičko.“

„Pojď a polib mne.“

Jindřiška poslechla.

„Ale ty jsi celá mokrá. A já na to nezpomněla, že je bouřka, teď se rychle převlékni! Vždyť bysi mohla mít z toho nemoc, ty nerozumné dítě! A proč pak jsi jen chodila ven? Vždyť jsem ti to říkala.“

„Musela jsem odnésti dílo.“

Stařena hubovala dále. Jindřiška se zamyslila. Bylo jí tak, jakoby svěží jakýsi vánek vzbudil se v jejím srdci; myslila na budoucnost a viděla v ní cosi zářícího. Cítila se neobyčejně pohnutou. Na jejích sklopených řasách zaleskla se slza a skanula jako perla po její tváři.

Zatím cítila, že je jí zima; každou chvíli projel ji mráz a kašel se ozýval vždy živěji. Ona si však toho nevšimla. Brzy usnula a snila o jakémsi tajemném štěstí tak nesmírném, že i ve snu cítila, jak jí srdce plesá.

VI.

Když se ráno zbudila, chtěla vstáti. Ale nemohla; nohy jí klesaly. Babička ještě spala, a jí se zdálo, že jí v spáncích buší kladiva. Cítila, že je jí velmi špatně, a když chtěla její babička, aby jí podala šaty, dala se do pláče a nemohla odpovědít.

Náhodou vešla do pokoje sousedka, neboť klíč zůstal vězeti ve dveřích.

„Ach můj Bože!“ zvolala, „Jindřiška je celá rozpálená, vždyť je nemocná!“

„Že je nemocná?“ opakovala stařena zvedajíc se na lůžku. A tupě opakovala ještě několikrát: „že je nemocná?“

Jindřiška jenom plakala.

Sousedka pomohla stařeně se obléci a běžela pro lékaře.

Když tento přišel, mluvila nemocná již zcela pomateně. Lékař vrtěl hlavou.

„Bídná strava,“ pravil, „přílišná práce a pak hlavně nastuzení to zavinilo; avšak snad se přece podaří . . . zoufati nesmíme.“

Když odcházel, pravil k sousedce:

„Do nemocnice ji nevozte; není pomoci.“

VII.

Stařena strávila dvě hrozné noci. Sousedka, dobrá to žena, slíbila, že bude sedět u nemocné. Ale babička nechtěla si lehnout. Seděla u lože svého dítěte, majíc ty slepé oči hrozně otevřené a naslouchala, jak ubohá Jindřiška bolestně škytala a sténala. Někdy přejela suchou svojí rukou její rozpálený obličej; ona horkost, která ji až v srdci pálila, jí aspoň dokazovala, že je nemocná ještě na živě. Cítila, jakoby jí někdo stiskl hrdlo, ale plakat nemohla.

Byla to scéna neobyčejně smutná: veliké stíny míhaly se po světnici a padaly jako rubáš, buď na tu zničenou stařenu, anebo na tu umírající dívku.

Druhého dne přišla Jindřiška na chvíli k vědomí, ale mluviti nemohla; vzala pouze babičku za ruku a upřela na ni své oči plné soucitu a lásky. Pak zdálo se, že dívá se jinam; její rty přeletěl jakoby trpký úsměv, pootevřela ústa a zemřela.

VIII.

Za dva měsíce na to procházela se stařena po zahradě špitálu, kam ji odvezli. Sousedka, která ji přišla večer navštívit, se jí ptala, jak se jí vede, neboť byla několik dní nemocná.

„Ach,“ vzdychla si posadivši se vedle ženy, která ji vedla, „tělo je sice zdrávo, ale srdce je pořád nemocno. Všecko je zde tak smutné, když si zpomenu na ten malý ráj, co jsem měla v ulici Orionu; o té, již jsem ztratila, ani nemluvím, ale kdo mi vrátí moje slunce, když jsem sedala u okna, moje květiny a moji malou zahrádku? Tam bylo všecko tak veselé, a zde je taková tma . . .“

A v tom co tak mluvila, vzbudil se lehký větřík pod velikými stromy, jichž husté koruny se houpaly v slunci, a z květin, jež na zelených záhonech se usmívaly, roznesl po celé zahradě příjemnou vůni. *B. F.*

— František Doucha slavil dne 31. srpna své sedmdesátileté narozeniny. K četným projevům vděčnosti, uznání a úcty, jež došly oslavence z blízka i z dáli, milerádi připojujeme též vděčné slovo holdu. Sedmdesát let života, řekněme padesát let duševní práce, padesát let prožitých v zapírání sebe, v stálé obětavosti, v žití myšlence a velké práci národní. Jest cosi apoštolského v tomto životě, cosi, co vrhá paprslek zvláštního posvěcení na stránky knihy takové, jakou jest život Douchův. Často potkával pisatel řádků těch Douchu na ulici, v středu davů; kdož všimnul si prostého kněze, a tento nosil v hlavě své celý řetěz duševní činnosti, jejíž ovoce dnes nás naplňuje přímo úžasem. Nejen největší duchové básnického světa: Byron, Shakespeare a Dante našli v něm věrného tlumočníka, ale i celé moře původních myšlenek vřelo v těchto vrasčitých skráních. Ač uznáváme svrchovanou měrou zásluhy Douchovy v oboru bibliografickém a paedagogickém, zastavíme se přece jen u té činnosti jeho, jež má pro nás největšího významu, u jeho překládaní cizích básníků na jazyk náš. Pravý žák Jungmannův pochopil čeho mladé literatuře zapotřebí, a brzy vedle Thomsona a Shakespeara zaleskla se celá řada anglických a jiných básníků v různých časopisech. Doucha věděl, pro koho pracuje. Často vysloven podiv i otázka, odkud ten nový moderní směr se vší dokonalostí formy u naší mladé básnické generace. Odpověď krátká: z překladů básníků cizích, ne pouhé snad nápodobení, ale život příbuzný, dech nové doby, širší obzor, rozhled: toť vše, co čerpalo se a bude čerpati z dobrých překladů básní cizích. Doucha tomu porozuměl a po všechen čas mezi lety 1842—1870 byl on jediný se svými překlady celou „Poesií světovou“ pro řady mládeže, která stojí dnes v prvních řadách našeho Parnassu. Kdyby Doucha sebral dnes různé překlady své, byla by to kniha nad míru zajímavá a platná literatuře. Ale Doucha by toho měl sebrat, lépe řečeno, vydat více; opomíjejíce práce lexikální ukazujeme jen k původním vážným a žertovným jeho básním a hlavně k jeho „Pamětem“, kteréž — kéž by už byly v rukou našich — zajisté budou neocenitelným příspěvkem k historii celé doby Jungmannovské. Přejeme z celé duše, aby ctihodný veterán dovršil četné práce své literární v lepším zdraví než posud, by se ještě dlouho těšil životu, který nyní věnčen všeobecným uznáním, dal nám a dá ještě tolik dobrého a užitečného.

J. Vrchlický.

— Danteův „Očistec“ v překladě Jar. Vrchlického se již tiskne a vyjde začátkem zimní saisony pomocí „Lumíra“.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 20. září 1880. ČÍSLO 26.

Pozdní jaro.

V les jeseň zašla zponenáhla
a tiše jako vidina.
A kudy flór své mlhy táhla,
tam každá haluz nevinná
a každá snět si k srdci sáhla,
a píseň zněla jediná:
„Kdo může, ať si vzpomíná!“

Tu celý les se zabral v snění
a do vzpomínek každý květ,
a každý lkal, že v podjeseni
již nezdá se tak krásným svět,
a život již tak milý není,
jak na jaře, kdy v samém pění
k svým hnízdům táhli ptáci zpět!

A básník, jemuž z pustých strání
jich nářek vnikl do prsou,
ten cítil jenom v srdci zdání,
jak nevýslovně šťastni jsou,
kdo z jara svého nejvíc schrání
si květů, snů a sladkých přání,
a upomínek v jeseň svou!

Alois Škampa.

Ráj světa.

Novella od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

XII.

Zosia vstoupivši do pokoje z kuchyně, kdež byla dohlednout, spozorovala, že zatím otec s Kornelkem odešel.

Chtěla se zase navrátit, ale již stanula — zahledlať na stolku knížku, Kamilovu knížku, kterou onehdy spícímu tatíukovi tajně vzala.

Sáhla po ní, otevřela ji, pak za chvilku sklesla jí ruka. Hlavu pochýlivši zadumala se a stála tak nevědouc chvíli — zaťukáno. Trhla sebou a růžový nádech přelétl její líce. On! Ó již znala to ťukání. Zalekla se samojediná — ani nemohla hned „vstupte!“ zvolati. A když tak učinila, zajíkla se.

Chenier vstoupil nesa rouchou zahalený obraz.

Přicházel okolo poledne, poněvadž tou dobou pan tajemník bývá doma.

Však nemrzel se, když s ním Zosia sdělila, že otec, aniž by o tom věděla, odešel. Vyplniloť se mu přání, jež často se v něm ozvalo, aby se Zosiou mohl sám promluviti. A nyní když se tak stalo, napadla ho jakási nesmělost. I Zosia byla na okamžik zaražena. Obraz jim pomohl.

Chenier sňal rouchu a postavil dílo své do příhodného světla. Dívce zasvitlo v očích a bezděky zatleskavši ručkama jako dítě vykřikla.

Toť byla Chenierova nejsladší odměna.

Radoval se radostí umělcovou, že dílo jeho tak působilo, že slyšel nestrojený, upřímný výkřik vzbuzený opravdovým překvapením, radoval se, že právě Zosie se líbí a že jí takové překvapení způsobil.

A věru byl to půvabný, utěšený obrázek.

Z poodhrnuté, řásné draperie višňové barvy vyhlížela Kornelkova svěží, zlatokadeřavá hlavička. Na hebounkém líci rděl se zdravý dětský nádech, jasné oči, malá ústa se šelmovitě usmívala. Nebylo více viděti než hlavu, hrdlo a obnažené ramínko. Zdálo se, že to Amor záslonu poodhrnuje a šelmovsky vyzírá.

Zosia stála za chvíli nad obrazem, upřeně ho pozorujíc. Konečně odvrátila se od obrazu a pohledla zářícím okem na šťastného umělce, jenž stál stranou a napjatě pozoroval dívku a každý její pohled.

Nelíčená radost ve tváři se jí zračící dodávala jí zvláštního půvabu!

Zdálo se mu, že je kolem ní jasněji, jako zvláštní kouzelné světlo rozlito.

„Jako živý! Ach pane Cheniere, to jste mi způsobil radost! Jak se vám odměníme? To bude tatínek překvapen! A co Kornelek! Ale počkejte, to je překvapím,“ zvolala pojednou a znovu se zaradovala nad svou myšlénkou.

„Já tu obraz nenechám, ale pověsím ho do vedlej-

šího pokoje. Až tatínek přijde — ale to musím hned — bude tu co nevidět —“ a všecka zajata svým nápadem pomýšlela ihned ho uskutečnit a prvé než se jí Chenier nabídl, poprosila ho, aby jí pomohl. Odběhla, přiběhla jako srnka, přinesla kladivko a hřeby, a již ubírali se oba do vedlejší útulné komnatky.

Několik slunečných paprsků chvělo se zlatými pruhy na podlaze, nábytku, na obraze Žofie Potocké, na kadeřavé, sličné hlavě mladého malíře, jenž na židli vystoupiv místo na zdi ukazoval a všecek světlem i tichou radostí ozářen hleděl dolů na Zosiu, jež bělostnou ručku pozvednuvši zarůžovělými prsty oči sobě zasláněla, měříc, bude-li obraz Kornelův na dobrém místě.

I dohodli se konečně. Chenier zatloukal hřeb, a Zosia hleděla naň s napjetím, jako by nejkrásnější obraz maloval, jako Kornel, když onehdy mu zalíbené obrázky kreslil.

Již dozvučel poslední úhoz kladiva, již obraz pověšen a nyní stanuli oba před ním. Venku čilý ruch, šum a hluk, jehož temný ohlas až sem dolehal — ale ti dva neslyšeli ničeho, hledíce na světlokadeřavého sličného chlapce, jenž se na ně usmíval.

Zdaliž byli sobě toho vědomi, že Kornelek proměnil se v Amora, jenž tak šelmovitě se smál, že se mu opět podařilo? —

Zosii pojednou připadlo, jako by se krok byl ozval. — Myslila, že to otec. Ale mýlila se. Vešli do předního pokoje a stanuli u klavíru. Chenier vzal klobouk a měl se k odchodu. V tom zahledl Rousseauovu knížku, kterou byla Zosia na stůl položila.

Zeptal se, jak se jí ten filosof líbí.

Rozmarně se dívka přiznala, že všechno nečetla, že mnohé jest jí příliš vážné.

„Ale co o životě venkovském povídá, to jsem četla, a jedno místo se mi zvláště líbilo. Je zatrženo, snad jste to vy učinil?“

„Ano — zatrhuji sobě vždy místa, která mi rozkoš způsobila a mně se zvláště líbila. Je to trvám ono, v němž vypravuje o samotě lesní —“ A nahlédnuv do knížky pokyvl hlavou. Pak vesele dodal:

„Věříte-li pak, panno Žofie, že jednou v takovém útulném, lesním zákoutí zjevila se mi víla?“

Zosia se zasmála.

„A mluvil jste s ní?“

„Zmizela — jaká by to byla víla, aby nezmizela mezi stromy?“

„Co vy? „— rozplakal jsem se?“ citovala vesele slova Rousseauova.

„Ó nikoliv, šel jsem ji hledat.“

„Rozumí se, že jste jí nenašel.“

„Vsedla — do kočáru, a ujela —“

„Haha — a jak vypadala ta víla?“

„Povím to šíře. — Odpočíval jsem loni ubíraje se do Vídně v lese. Pojednou ozval se opodál veselý trilek libého, ženského hlasu a hned na to vyběhla jako laňka na chodník kolem mého zátiší se vinoucí mladá, sličná dívka. Slaměný klobouček s pentlí visel jí na ruce a s levého ramene splýval jí šátek. Měla bělavé, lehounké šatky. V záři zapadajícího slunce —“

„A jakto že ujela?“

„Zdálo se, že na někoho čeká, že ho chce snad překvapiti; ale hlasy ozvaly se dále, stranou, a tam také má víla odběhla. Šel jsem za ní, zahlédl jsem kočár, v němž seděl pán a tři dámy, z nichž jedna byla moje víla. Ujeli do Vídně —“ a usmáv se významně hleděl na Zosiu, jež v rozpacích před ním tu stála.

Zdálo se, že Chenier tušil, nač se chtěla tázati, a proto dodal:

„Dlouho jsem jí nespatřil. Utěšený ten obrázek nešel mi z mysli, až mi štěstí konečně popřálo. Nevěda, bydlil jsem s ní v jednom domě, nevěda byl jsem s ní na redutě — a blaží mne, že jsem ji našel.“

Zosia se zarděla — brzo však nabyla jistoty.

„Ale nezdá se, že ta víla mysl vaši příliš zaměstnávala. V palmovém háji šla kolem vás, seděla také opodál pod vavřínem — ale vy jste jí neviděl, zabrán jsa v příliš hluboké myšlénky — snad na ni?“ a Zosia šelmovsky se zasmála.

Teď došlo na Cheniera. Bezděky se zarazil. To bylo snad tehdy, když vévodkyně odešla, a on v palmovém stínu hleděl na opuštěné sedátko, kdež prvé ji v čarovné, svůdné kráse byl spatřil. Teď mu to připadalo jako přestupek.

„Ach, vy jste byla tak blízko?“

„Ano, hned jsem vás poznala, když jste druhého dne k nám přišel. Byli jsme již staří známí —“

„A zůstaneme dobrými známými, přátely, není-liž pravda?“

Kamil podal jí pravici. Vložila do ní ostýchavě svou hebkou, bílou ručku, která se v ten okamžik zachvěla.

Umlkli, bylo za okamžik ticho, až zvony poledne vyzvánějící zahlaholily. Zosia vyvinula svou ruku z jeho stisknutí. Byla nějak rozechvěna a jako by ze snu se probrala, zašeptala: „Ach již poledne!“

Chenier se poroučel.

Ani nevěděl, jak ocitl se ve svém pokoji. Tváře se mu rděly, oči zářily.

„Co je ti?“ tázal se Kalina vycházeje z druhého pokojíka.

„Příteli, příteli!“ a skočiv objímal živý Francouz udiveného hudebníka. — —

Zosia opírajíc se o klavír hleděla zamyšleně před se. Na čistém čele, na libé tváři zračil se půvab sladké dumy. Probudila se, když ozvaly se otcovy kroky na chodbě, a tu jí připadlo, že zapomněla na služku, oběd, i odběhla kvapem do kuchyně.

* * *

Ten den byl požehnán a jako pro radost a potěšení určen. An Kalina po obědě pilně opisoval noty, seděl Chenier stranou u stolku a přemýšlel o právě minulých chvílích, plných sladkého rozruchu. Pravice jeho jako bezděky črtala tužkou na papíře divné ornamenty, písmeny i hlavičky — v tom vstoupil z nenadání starý pan Feliński neobyčejně čile a stiskl živě malíři ruku.

„Nemohl jsem se ani dočkati, až bych vám mohl poděkovati. — Toho překvapení —!“

Za dobrou chvíli dotýkal se vespolný hovor podobizny Kornelovy a způsobeného jí překvapení.

Pak si Feliński připomenul, že přišel nejen poděkovat, ale také pozvat — Cheniera i Kalinu. Měli s ním odejíti do jeho bytu, odkudž by je vzal s sebou

ku dnešní slavnosti, kteráž na večer měla býti odbývána ve Prateru na počesť císařových hostí.

Chenier s radostí přijal, Kalina se děkoval, uváděje, že musí dnes jistou práci odvésti a zároveň do hodiny nutně jíti.

Starého pána to opravdu mrzelo, neboť velmi oblíbil sobě skromného, vzdělaného hudebníka. „Škoda, byl byste něco zvláštního viděl. Můj pan hrabě dal mi několik lístků na sedadla, odkudž budeme výborně viděti —“

„Všechny potentáty, slyšíš republikáne Kamile?“ chtěl žertem Kalina doplnit, aby poškádlil svého přítele, jenž jindy všem podobným slavnostem a hlučným průvodům ze zásady se vyhýbal. Než přemohl se.

Pan Feliński odváděje Cheniera pravil:

„Připravte se hned na večer. Teď už je chladno, a plášť není na škodu —“

Chenier se zlehka zarděl. Jeho ošumělý, starý plášť! V tom by měl vedle Zosie seděti? Než Kalina jako vždy, tak i teď pomohl.

„Hned, hned ti ho přinesu —“ a nedbaje Chenierovy chudé skříně odběhl do svého pokojíku, odkudž přinesl svůj zánovní plášť.

Když malíř vstoupil do bytu Felińského, přiběhl mu vstříc Kornelek a byv patrně poučen podal mladému mistru svou ručku a pověděl na poděkovanou několik francouzských slov.

Vše, jak ručkou svou uhodil do dlaně Chenierovy, aby ji pak stiskl, jak polským přízvukem pronesl francouzská slova, bylo tak rozkošně prostomilé, že Chenier nerozmýšleje k němu se sklonil a na čelo ho políbil.

V tom vstoupila z druhého pokoje Zosia.

Místo ladného domácího obleku, v jakém ji ráno viděl, měla úpravnější šaty. Ve světlých, pěkně sčesaných vlasech vinula se jí růžová pentle.

Jemně jsouc zardělá vypadala tak čerstvě, svěže jako májovou rosou pokropená.

Chenier viděl ji zase jinak a zdála se mu ještě sličnější.

„Půjdeme zrovna ku svačině,“ oznamoval Feliński, „neboť bude nám záhy vydati se na cestu, abychom přišli v čas a dostali se na své místo.“

Jindy sedali v předním pokoji, tentokráte ho zavedli do vedlejší komnaty, kdež bylo již prostříno — pod obrazem Kornelovým.

Zasedli. Čas ubíhal v tichém tom pokoji tak mile, že Chenier zapomněl na slavnost, až mimo nadání vstoupila služka, oznamujíc, že kočár přijel.

Chenier podal Zosii připravený pláštík a šál, pak dovedl ji k vozu. Za nimi kráčel Feliński s Kornelem, kterého potom cestou složili u staré paní, — dobré známé.

Vůz zamířil do prateru, kdež odpoledne již četní zástupové sešli se; a pořáde jich přibývalo.

Povoz projev pracně zastavil se u velikých a dlouhých tribun. V jedné z nich usadil se Feliński s dcerou a hostem svým; zavedli je na jejich lístky na místo, odkudž bylo výborně viděti.

Tribuny táhly se velikým půlkruhem kolem mýtiny vroubené staletými duby, buky a kaštany. Uprostřed mýtiny stálo ozdobné jeviště s chrámkem antickým, a tam měl velikolepý ohňostroj vypálen býti. —

Všecky tribuny a lože byly plny, až na ty, které určeny byly pro panovníky a jejich družinu.

Dále za tribunami stály lavice pro obecenstvo, jemuž však nestačily. Kamkoliv oko se podívalo, všude plno lidstva, mezi stromy, na lavicích i — na stromech. Chladný vítr fučel korunami. — Šumot jejich však byl přehlušován různým tu hlučnějším, tam stlumenějším hukotem a bzukotem zástupů.

Když den už pohasínal, přijela nepřehledná řada dvorských ekipáží. Císařské vozy táhlo dvanáctero koní, před nimiž běželi po dvou běhounech v rudých kabátcích. Ve vozích císařové a jich manželky, králové, arciknížata, princové, nesčíslný počet vyslanců, generálů a jiných hodnostářů.

Setmělo se, než všichni usadili se na svých místech.

Hudba hrála. Když hustý soumrak složil se na všechen park, zazářila nesčíslná světla, nejrůznějších, nejpestřejších barev a v bleskotu jejich předvedeno vznešeným divákům šestero allegorických obrazů — pak zahořely ve tmavé výši ohně plné hvězd, plné brillantů, tvořících počáteční písmena jmen a znaky spojených mocnářů.

Obecenstvo tleskalo a vypuklo vždy v jásot, jenž nejhlučněji zavzněl, když vysoko nad jevištěm zazářila plamenná jména: „Chlum, Lipsko, Paříž!“

Ani Feliński, ani Chenier netleskali.

Mezi nimi seděla Zosia zabalená ve pláštík a šál, takže jí jenom tvářičku bylo viděti. Byla jako děcko a jako děcko radovala se z těch strakatých, zářivých světel, jež sršíce co chvíli se měnila, překvapovala i zrak oslňovala.

Všecko bylo tak krásné, ještě se jí žádná veřejná slavnost tak nelíbila, jako tato.

Než často se obracela buď chtěla-li Cheniera na něco upozorniti nebo když na ni promluvil.

I byla na ně milá podívaná, ani ve proudu růžové záře, jež na tribuny padala, hovoříce k sobě poněkud se nachýlili. Tu mužně krásná hlava černých, hustých kadeří, proti ní pak líbezná, kulatá tvářička mladičké Zosie.

Bylo na nich viděti, jak jsou spokojeni, blaženi, jejich oči to mluvily zářice zaníceností.

Chenier zapomněl docela broukati jako jindy na velikou nádheru a na ohromný náklad hlučné slavnosti.

Jen když s Felińským promluvil, připadala mu jeho stará píseň.

„Všecka ta světla, rakety, hvězdy, plamenné písmo, to všecko je kongres. Pravý jeho obraz —“

„Tedy myslíte, že je nadarmo, že vybucbne, zazáří jako ohňostroj, a —“

„Zůstane po něm čirá tma i nelibý zápach —“

„Nedej bože! — —“

Bylo po obrazech, poslední raketa pohasla. — Dvůr a jeho hosté vsedali do kočárů, a všechen lid valil se nyní ven, aby je sprovodil.

Zatím zplanulo podél cesty do města vedoucí na tisíce různobarevných světel rozvěšených mezi stromy i na jejich haluze.

Byla to čarovná podívaná.

„Odtud hned nemůžeme, počkejme chvíli, co největší nával pomine,“ mínil Feliński. Chenier a Zosia povstali jako on, aby na osvětlenou cestu lépe viděli. Tmou zářily jako do nekonečna četné řady světel, a v různobarevné záři jejich valily se podál cesty nepřehledné, pestré zástupy lidstva, prostřed něhož ujížděly

dvorské povozy, mihotající se zlatem, obklopené jezdci v nádherných uniformách a vlajících chocholech. Hluk a lomoz panoval jako za nejjasnějšího dne a chvílemi zahlaholil širým parkem do tmavé noci jásavý pokřik zástupů.

Feliński hleděl zamyšleně na ten řídký výjev. I Chenier stál nehnutě, poněvadž se obával, že kdyby sebou hnul, že by se zbavil milé tíhy. Cítilť, jak Zosia o stupeň výše stojící horlivě před se hledíc bezděky o něj se opřela.

Chvílemi jen vykřikovala: „Podívejte se, pane Cheniere! Tam! A tam! hle samé dámy. Tu se zastavili!“ a podobně.

Chvílemi však zapomněla na všecken průvod, a to bylo, když Chenier se obrátil, aby jí něco pověděl, a zrakové jejich setkali se.

Konečně se kolem poněkud uvolnilo. Sestoupili, aby vyhledali svůj povoz. Ale pan Feliński i Chenier, jenž po něm se také ohlížel, marně ho hledali. Povozy kolem byly buď již obsazeny, buď na někoho již čekaly. Kočár, jenž je byl sem přivezl, zmizel.

Feliński se mrzel, Chenier v duchu se radoval a sobě přál, aby skutečně žádného povozu nedostali.

Přání jeho se vyplnilo. Nezbylo nic jiného, než aby se pěšky domů vydali. Starému pánu běželo nejvíce o Kornelka, kterého jinde na noc nechtěl nikterak nechati. Chenier ho utěšil, že si ho odnesou, když by ani ve městě povozu nedostali.

Zosia byla veselá, smála se malé té nehodě a ráda zavěsila se v rámě Chenierovo. Zpáteční cesta nebyla pohodlna.

Lidí kolem plno, a čím dále tím více jich přibývalo. Nejednou musil Chenier, klestící Zosii cestu, zastaviti se, buď když pro zástup dále nemohli, nebo když Feliński vedle Zosie kráčející, byl na chvíli od nich odtržen.

Šli zvolna dále, pak zastavili se zase — Feliński zmizel.

Čekali chvilenku, šli kousek zpět, hledali ho, tentokráte však nadarmo.

„Ohlížel se zajisté pilně po voze —“ mínil Chenier, a nebylo mu toho nikterak líto. „Musíme sami panno Zosio. Nebojíte se se mnou?“

Podívala se mu do tváře; jasný pohled, veselý, blažený úsměv dotvrdily, co ústa pověděla: „Nebojím —“ ale hned dodala:

„Tatínkovi snad se nic nestane? Chudinka bude míti starosti —“

„Upokojte se. Půjdeme nejprvé pro Kornelka. Tam se s ním setkáme, a nesetkáme-li, vezmeme Kornelka s sebou. Nejprvé půjde zajisté tam. A teď zamíříme zrovna, nebo hledati pana Felińského bylo by marno.“ Přitiskl ji úžeji k sobě.

„Hle, jak je má víla potrestána!“ pravil Chenier.

„Jak?“

„Když se mi poprvé zjevila, zmizela, ujela na kočáře. Teď musí se mnou — a pěšky. A věru zasluhujete trestu —“

„Ah já nevědomky se provinila,“ otušila žertem Zosia.

„Tenkráte v lese ovšem — ale dnes —“

„Dnes. Čím jsem se provinila?“ tázala se udiveně. Musili na okamžik stanouti.

„Dnes v poledne —“

Na to Zosia mlčela. I šli dále a za chvíli nemluvili oba.

Vítr poodhrnul Zosii šátek, který jí s hlavy přes ramena splýval a ze kterého mile vyhlížela její tvářička. Chenier pečlivě jí pomáhal stáhnouti jej a balil ji jako robě, při čemž dotkl se hebounkého jejího líčka.

I šli zase, promluvili o Felińském, o Kornelovi, o tom neb onom, ale vždycky krátce, pak zase mlčeli. Okolního světa mnoho si nevšímali, a nedbali už průvodu i skvělého komonstva dvorského. Kolem zvučela směsice hlasů, hudba hřměla a časem ozval se jásavý pokřik.

Ale pro ně moře hlasů a zvuků, světel a stínů nebylo — v tu chvíli byli jen sami sobě. Chenier cítil teplé Zosiino rámě, jež tiskl, krev se mu horoucně rozproudila, a Zosia — se chvěla. Nebylo to ani chladem, ani strachem, nevěděla sama proč; a bylo jí přece volno, blaze.

Tu se jim namanula cesta, od hlavní se odchylující. Poněvadž jí si mohli nadejíti, vkročili na ni. Tudy také nebyl takový nával, protože skoro všichni drželi se hlavní cesty, aby zůstali na blízku skvělému průvodu dvorních povozů a zářícího komonstva.

Na vedlejší té cestě vinoucí se starým stromořadím nebylo také tak jasno.

Prvé nežli na ni vkročili, ptal se Chenier Zosie, chtěla-li by tudy jíti. Kývla hlavou. Byla jako u vidění, v blaženém snu. Staré stromy šumíce klenuly mocné své haluze jim nad hlavou, paprsky svítilen mihotaly se na kmenech, ve větvích, na cestě, na níž ležely jejich křivolaké, pitvorné stíny. Kolem mihaly se postavy chvátajících lidí, a ze tmy dále vládnoucí zalehaly sem od hlavní cesty hlasy zástupů a hudba.

Chenier byl by rád se zastavil, ale Zosia ho dále pobádala.

„Proč tak chvátáte, panno Zosio?“ pravil s výčitkou — „či se bojíte? Ach je tu tak pěkně, šel bych neustále — a vy —“

„Jen k vůli otci pospíchám. Já bych nepospíchala —“ hlas její zněl poněkud rozechvěle. Vzhledla k Chenierovi, jakoby ho chtěla poprosit, aby se nehněval.

„Vy mně vždycky prcháte ve krásné chvíli: tam v lese, kdy mne váš zjev okouzlil, dnes v poledne, a teď — vždy — vždy, kdy srdce se otevírá —“ mluvil tišeji, ale vroucněji.

Zastavila se a vzhledla k němu. Chenier nebyl s to, aby se opanoval. Nerozvažoval, nemyslil. — Pustil rámě Zosiino a přitiskl ji k sobě. — Byla překvapena, mysl již dávno láskou zanícená v tu chvíli jako by byla opojena. Zosia nachýlila bezděky hlavu jako ve sladké mdlobě k jeho rameni, a on nahnuv se políbil ji na čelo. — Ale již se vzpřímila. To vše stalo se okamžikem. Chenier vztáhl svou pravici zpět, kterou mu velký Zosiin šátek zakrýval. Byl zaleknut a nepromluvil. Zosia rdíc se kráčela chvatnějším krokem. Třásla se více než prvé a žár rozlil se jí tělem.

Dlouho tak nekráčeli. Někdo kvapil za nimi a promluvil mimochodem s nějakým známým. Zosia stanula a první slovo její bylo: „Otec!“

A skutečně. Dočekali se ho. Kráčel rychlým krokem v před a byl by je ve svém kvapu minul, kdyby ho nezastavili.

Jak byl rád starý pán, že se s nimi shledal!

„Prožluklý vozka, ten mne dnes prohnal. Ohlížel jsem se po něm tak, až jsem vás ztratil. A dobře jsem tušil. — Věděl jsem, že půjdete raději kratší cestou než v tom hlučném triumfu. A jak Zosio ty, není ti zima? Nenastudíš-li se?“

Dobře, že Feliński měl slovo a míti nepřestával. Chenier se sice vzpamatoval, ale bylo mu milejší, že starý pán hlavně sám rozmlouval. Hůře by s Zosiou bývalo, kdyby na ní bylo, aby rozprávěla. Byla ubohá všecka ještě rozechvěna, jako postrašený ptáček.

Nehněvala se na smělého Cheniera, lekala se však, aby si nic nehodného o ní nepomyslil. — Bůh ví, jak se stalo, že hlavu poněkud nachýlila — hněvala se na sebe — i styděla. Neodvažovala se ani přímo vzhlednouti. Dobře že tu světla přes příliš nebylo. Chenier zatím jí byl zase rámě podal. Učinil tak hlavně k vůli Felińskému. Chvílemi pohledl úkosem na Zosiu. Srdce se mu dosud neutišilo. Toho krásného okamžiku!

Viděl pořád tu nachýlenou hlavičku, pohled plný něhy a oddanosti. Oh Zosia ho miluje! —

Odpovídal Felińskému jako ze sna. —

Dostali se do města, a šťastnou náhodou přišli k domu, od kterého odjížděl právě uprázdněný fiakr. Feliński ihned ho najal a tak zajeli k domu, kdež byl Kornel. Zosia pro něj došla; vrátila se brzo nesouc chlapce velmi rozespalého v náručí. Chenier jí šel ku schodům vstříc a žádal ji, aby mu Kornelka dala, že ho donese do kočáru. Učinila tak.

Když usedli, chtěla Zosia Kornelka vzíti na klín. Kamil jí ho však nedal podotýkaje, že je cestou unavena. Seděl naproti ní. Mihavé světlo ulic padalo do kočáru ozařujíc mladého malíře, na jehož prsou odpočívala rusovlasá hlavička sličného chlapce. Mlčeli, dumali, snili. —

V koutku ve stínu seděl starý Feliński. Podivno! nyní umlkl také. Hleděl na Cheniera, na Zosiu.

Byli tu jako jedna rodina. V tu chvíli také skutečně byli: pojila je páska šťastných rodin: láska. —

Když domů dojeli, vzal Feliński přese všechno zdrábání Chenierovo Kornelka a donesl ho do druhého patra. Na tmavé chodbě bytu sekretářova rozloučil se Chenier se starým přítelem. Pak podal Zosii ruku. Neodvážila se mu ji stisknout, on však cítil, jak se zachvěla, více než dnes v poledne. — — —

Kalina již ležel a tvrdě spal, když jeho přítel navrátil se domů. Chenier ač by rád rozbouřenému nitru sdílností uvolnil, nezbudil pokojně dřímajícího. Zasedl k oknu a hleděl dlouho do tmy. — —

Feliński, Kornel ulehli a Zosia byla sama — než přece nebyla. Pořád jakoby někoho kolem sebe měla a když na bělostné lůžko ulehnuvši zavřela oči, míhali se jí nesčetní zástupové, světla, blesky raket — a pak kadeřavá hlava mladého muže. Ta se k ní klonila blízko — blizounko — dotkla se jí na čele — ah cítí ten polibek a vše kolem mizí — noční park — neslyší směsice hlasů, hudbu —

Kamil ji k sobě přižehl. — — (Pokračování.)

Po jezerech Kanadských.

Podává *Bohuslav Kroupa.*

(Pokračování.)

Opustivše břehy jezera Superior obrátili jsme se po tak zvané „Dawson road“ koňmo k jezeru Shebandowan. Tamní lesy mají svou zvláštní krásu. Mechy nejrůznějších druhů, divoké květiny nejživějších barev, vysoké kapradiny a trávy činí scenerii tu velice rozmanitou. Milovník malebné přírody najde zde všecko: divoké holé skály, kupící se hory, lesy i pláně. Všeplodící příroda pokryla ony pustiny všemi druhy jahod; taktéž milovník honby nalezne zde veliké množství zvěře; divoké husy a kachny hnízdí zde ve velikých houfech; jeřábi, kuliši, sovy, koroptve, orli, ostříži atd. hemží se zde ve velikém množství. I větší zvěře jest zde dostatek: medvědů a vlků, jakož i kun a lišek jest zde hojně. Zde v tomto pásmu těší se dosud indiánské plémě požehnanému klidu a probání se směle po stráních i dolinách. Obchod s kožemi jest dosud velice výnosný. Zvířata, jichž hebké kožešiny slouží k pýše a luxu bohatých lidí, množí se zde přese všecko ubíjení medvědů, bobrů, vyder a stříbrošedých lišek.

Když jsem poprvé vstoupil pod hustou klenbu těchto lesů, zmocnil se mne podivný pocit; nedávno byl jsem ještě v metropoli britické říše, jednom z hlavních ohnisek západní civilisace, a nyní po několika málo týhodnech stál jsem na půdě panenské, divoké, dosud netknuté vlivem Evropy. Po našem hlučném životě společenském není zde ani stopy. Nade mnou kolébaly se koruny vysokých sosen a jedlí; šumot vod a šelestění stromů zalehaly mi v sluch, a celý den dýchal jsem sladkou jich vůni.

S jakou hrdostí a zároveň s jakou úctou a obdivem pohlížel jsem k žárnému nebi, které klene se nad travnatými těmi pláněmi a spletitými hustými lesy, kde pojí se v divoké kráse největší zázraky přírody. Zde, v tomto pustém zákoutí, které celé spousty vod a hor od ostatního světa dělí, kde sotva noha plaché zvěře šlape kyprou trávu, kde pouze dravé šelmy vládnou, zde žije dosud příroda v celé své volnosti, v celé své panenské kráse.

Počínaje jezerem Shebandowan táhne se řada jezer, která spojena jsou řekami v nepřetržitý řetěz, 380 mil dlouhý. Některá z nich jsou pouze malého objemu, jiná jsou značné rozsáhlosti. Nesčíslné ostrůvky jsou roztroušeny po jich hladině; některé jsou holé skály, jiné porostlé jsou hustým stromovím až k samému břehu.

Když jsme projeli jezerem Shebandowan, veplula naše brigada canoí do ústí dosti široké řeky a počala plouti proti vodě. Obtíže cestování po odlehlých krajinách těch nyní teprvé počaly. Veslovati celý den po tichém jezeře jest pro toho, kdo tomu zvyklý, věcí dosti

snadnou; ale plouti zde proti proudu, který jest pln vírů, jest prací těžkou a namáhavou.

Byla to radost pozorovati Indiány, jak si počínali, když jsme přišli k prvnímu proudu. Já nemohl jim v ničem pomáhati, a proto seděl jsem tiše a pozoroval je. Voda valila se s velikou prudkostí; z prorvaného řečiště vyčnívaly tu a tam veliké balvany, které zadržovaly a odrážely proudy takou silou, že celý povrch byl pokryt bílou pěnou.

Kdo by neznal, co tito odvážní chlapíci dokážou, smál by se dojista, kdyby slyšel, že se chtějí pustit proti proudu ve svých kanoích, slabých jako skořepina z vejce. Plížili se podél břehu, v tom vrhli se směle do proudu, který nás rychlostí blesku nazpět srazil, a pojednou zůstalo canoe tiše státi jako zakotveno. Každé totiž skalisko, které vyčnívá, má za sebou dlouhý pruh tiché vody, v němž právě naše kanoe vždycky stanula. Několik sáhů výše vyčnívalo jiné úskalí a onen pruh tiché vody, který od něho na zad se táhl, dosahoval skorem až k našemu skalisku. Ač mezi námi a oním pruhem hnala se prudce voda, přec jen několik pádných mávnutí veslem do něho nás doneslo. Letěli jsme jako šíp, a hned na to kolíbaly se čluny naše na tiché vodě o několik sáhů výše na řece. Tak jsme stoupali od skaliny ku skalině, urazivše vždy několik sáhů, až konečně dostali jsme se na konec oněch vírů.

Taková procedura opakovala se na této vodní cestě velmi často, neboť víry jsou zde velice četné a postup velmi zdlouhavý.

Někdy připluli jsme na místa, kde nebylo žádných skalin a tudíž ani oněch pruhů tiché vody. Tu vyskočili Indiáni na břeh a táhli za sebou na provaze kanoe, v lodi pak samé zůstal jediný Indián, který ji řídil. Časem byla to velmi tuhá práce, neboť břehy byly místem velice příkré a tak hustě porostlé křovím, že bylo skorem nemožno houštím se prodrati.

Jednou neb dvakráte přijeli jsme k hřmějícím vodopádům 20 až 30 stop vysokým. Zde bylo lze se domnívati, že bude jistě konec naší vodní cesty; neboť kterak by bylo možno bez křídel vznésti se nad tyto vodopády, jichž mocný hukot rozléhal se po lesích. Než nic nezdrží Indiána v jeho pochodu. Když nemohou canoe nésti je, vezmou oni canoe na rameno a přenesou je přes vodu.

Přibyli jsme k jednomu z oněch míst, které zde nazývají „portages". Po celé zemi jest jich veliké množství. Tyto „portages" jsou různé délky, některé pouze osminu míle, jiné 3 až 5 mil dlouhé. — Někdy totiž zdá se Indiánům mnohem snadnějším vzíti canoe a celý náklad na ramena a přenésti oboje kolem spádů a vyhnouti se tak neschůdným místům těm, nežli kolik hodin namáhavě proti vodě veslovati. Každý naloží si tolik nákladu z lodě, co jen unese a vyškrábe se po skále až nahoru nad vodopád; zde to složí a vrátí se pro nový náklad. Konečně vezmou prázdná canoe na záda, přenesou na totéž místo, naloží znovu celý náklad a jsou hotovi ku další cestě.

Fort Francis jest jednou z oněch osamělých stanic Hudson-Bayské kompanie. Stojí na břehu řeky a podobá se kterékoliv z ostatních. Pokrývá asi jitro půdy a jest obehnána dřevěnou palisadou. Uvnitř stojí několik dřevěných domů, které slouží za sklady a obydlí.

Lidé, kteří zde obchod vedou, nevidí často rok po roce žádné tváře, pouze tehdáž, když podniknou cestu jednou do roka na hlavní stanici toho okresu s nákladem kožešin, což jest pro ně zvláštním svátkem. Skladiště takovéto stanice jest velice interesantní a podivné. Zvláště pro Indiány jest to místo přímo kouzelné, neboť zde mohou dostati vše, co jen pod nebem znají. Zde nalezneme z každého skladu vše pohromadě: nože a pušky Sheffieldské, bavlněné látky z Manchestru, tabák z Virginie, houně, kalhoty, brusy, soudky hřebíků, mouku, cukr, brambory, plechové náčiní, pilky a sekery, vůbec vše, nač Indián si jen pomysliti může. A to vše lze dostati bez peněz. Obchod děje se zde pouze výměnou. Indián dá obchodníku své kožešiny a ten mu dá za to své zboží. Aby se na vzájem nešidili, užívají jakéhosi měřítka pro cenu, jemuž říkají „castore".

Hned z rána po našem příchodu na zmíněnou stanici připlulo několik indiánských canoí v přístaviště. Bylo to několik rodin, které se vracely z lovu a vezly bohatý náklad kožešin. Mimo Indiána, jeho ženu a děti obsahovalo každé canoe kožený stan, několik kotlů, pušku, několik houní a seker, jednoho neb dva psy a zásoby potravin. Jak přistáli, vynesli hned celý náklad z canoe. Ženy stavěly stany a muži ubírali se zvolna k ohradě, kde dostali tabáku a jídla, co jen hrdlo ráčilo. Celé dopoledne jedli, kouřili a trochu hovořili. Zatím co páni hodovali kolem ohňů, štípaly ženy dříví a vařily; a poněvadž stále jedli, nemělo vaření žádného konce. Muži dívali se hrdě do světa, za to však ženy jejich vyhlížely skroušeně a poníženě. Krmily své mladé děti, které docela nahé po zemi lezly, křičely a plakaly, peskovaly starší děti a hladové psy, kolem stanů slídící. Když byli konečně muži s namáhavou svojí prací při jídle a dýmce hotovi, počal odpoledne ve skladech obchod. První muž, který vstoupil před pult, hodil naň veliký balík kožešin; kupec jej otevřel a pečlivě prohlížel, stanovil cenu každé kůže a pokaždé udělal si kouskem křídy na pultu znamení. Byly tam dvě krásné medvědí kůže, as dva tucty sobolin, několik černých a stříbrošedých lišek, k tomu ještě několik lasic a bobrů, několik vyder a jiných kůží mimo několik bůvolích a srnčích, spracovaných na mokasiny.

Když všecko prohledl a ocenil, spočítal to a podal Indiánovi jistý počet hůlek, z nichž každá representovala jeden kastor, takže Indián hned věděl, jak bohatý jest a co vše si koupiti může. Nejprvé prohlížel si vážně velikou, tlustou houni, pak si počítal kastory a rozmýšlel se; možná, že snad vzpomínka na mrazivé zimní větry mihla se jeho hlavou. Kupec mu pověděl, kolik kastorů stojí; Indián podal mu žádaný počet hůlek a vzal si houni. Na to padla mu do oka puška. Pušky, které sem pro Indiány zasýlají, jsou velmi bídné zboží a roztrhnou se často při první ráně. Týž osud potkal pušku řečeného Indiána, a proto kupoval si novou. — Potom se zase zadíval na plechový kotlík. Patrně vzpomněl si na vařené maso; v tom ale zatahala ho žena za ruku a šeptala mu do ucha. Tu zdálo se, jako by se v něm probudila jakási generosita, neboť ukázal na balíček světlé červené látky; kupec odměřil mu loket a doručil jeho ženušce, jejížto štěstí pro tu chvíli bylo nesmírné. Čím dále, tím více byl Indián opatrnějším ve svém výběru. Z jedné strany lákaly jej rozličné

tretky, z druhé pak věci potřebné a užitečné. Kupec pomáhal mu vybírati, odporučoval mu věci, upozorňoval jej a varoval. Indián potřeboval prach, olovo, nože, tabák, sekeru a veliké množství jiných věcí, takže balíček kastorů znenáhla se tenčil, až konečně všechny kastory zmizely. Na to dal kupec Indiánu a jeho ženě přídavkem některé tretky. Svit spokojenosti zářil z jejich tváří, když ustupovali druhému Indiánu, by opět on mohl rozbaliti své kožešiny.

Celé odpoledne pokračovalo se v této výměně tak, jak jsem to právě popsal. Všichni Indiáni měli tolik kožešin, že si mohli nakoupiti všeho, čeho nutně potřebovali pro sebe i své rodiny; a jelikož každý z nich i se ženou dostal nějaký ten present, seděli celý večer kolem ohňů v nejlepším rozmaru a s veselou tváří. — Byla to rozkošná podívaná na ně, když kouřili. Byli to náramně silní kuřáci; pouštěli takové oblaky dýmu, že by zahanbili samu lokomotivu. Pouštěli kouř zároveň nosem i ústy.

Příštího jitra vykouřili s námi na rozloučenou poslední dýmku, strhali stany a naložili je se vším, co si koupili i se ženami, dětmi a psy na lodě. S posledním s Bohem odrazili od břehu a vraceli se do svých lesů. Vesla jejich bušila vesele do vody, která až nad hlavu jim stříkala a veselý jejich ryk a přátelský pozdrav rozlehal se širými lesy a valil se po vodách, až zmizeli v dáli mezi skalami.

Za několik okamžiků opouštěla naše brigada canoí stanici v opáčnou stranu. Kupci voyageuři stáli mezi dveřmi a dívali se smutně za námi. Zůstali opět osamoceni.

Ačkoliv jsme byli neustále vysazeni drsnému počasí, ustavičné osamělosti ano i mnohým nebezpečím a sice jednak se strany ječících vírů a jednak od Indiánů samých — přec byla naše cesta těmito pustinami velice rozkošnou a zajímavou.

Jak se počínalo na východě rozednívati, byli naši indiánští průvodcové již na nohou, pouštěli loďky na vodu a burcovali nás ze spaní.

Se snídaní byli jsme brzy hotovi a vydali se opět na cestu. Teprvé později probouzeli se ranní ptáci a počali štěbetati a hvízdati ranní své písně, které docházely k uchu našemu jako jemná hudba. Chvílemi nalezli jsme hejna divokých husí v rákosí, které spaly s hlavou pod křídlem, a když jsme se blížili, vyplašeny vylítly s velikým pokřikem a křídly bušily do vody. Někdy zase překvapili jsme divoké kachny tak náhle, že neměly ani tolik času, aby se vznesly; potopily se proto rychle a zmizely nám z očí.

Tak plula naše canoe sta mil těmi pustinami po krásných jezerech i hučících vírech a večer, když se skláněla noc nad krajinou, rozbili jsme tábor. Jedni vytahovali na břeh čluny, jiní snášeli z lodí potraviny, pánve a kotle, jiní štípali dříví a přikládali na oheň, který praskal a šlehal vysoko, jako by chtěl stráviti celý les. Hlavní podstatou našich hostin byla zvěřina, maso losí, pemikán*) a pstruzi čerstvě chycení, jimiž se tamní jezera a řeky jen hemží. Jídali jsme je vždy s takovou chutí, jakou jenom horský a lesní vzduch může zjednati. Na to přisedli jsme k ohni, zpívali, žertovali a vypravovali o bojích s Indiány a medvědy, o nebezpečných výpravách po vírech a proudech často až pozdě do noci. Potom zabalili jsme se do houní a ulehli na zem. Pod hlavu svinuli jsme plášť neb otýpku dříví a dívali jsme se skrze větve stromů, jak lesknou se na nebi hvězdy — až temná, melodická hudba sosen, jako Eolské harfy pralesa, ukolíbala nás ve spánek.

Jednoho večera připluli jsme na řece Maligne k silnému víru, proti němuž nebylo lze veslovati, takže jsme byli nuceni přenášeti zavazadla i loďky. Zatím co jsme se rozhlíželi, kde bychom nejlépe přistáli, zaslechli jsme hlasitý výkřik, který upoutal pozornost naši. Spatřili jsme jedno canoe nahoře nad peřejí, které v nejbližším okamžiku sjelo jako střela dolů do ječícího proudu. Po několik sekund bylo hluboké ticho. Všichni zatajili dech, když se loďka potácela mezi kypícími vlnami. Když v nejbližší chvíli však vyhoupla se loďka do tiché vody, kde naše canoe volně stála, tu ze všech úst ozval se nadšený jásot, že vyvázli šťastně z nebezpečí. Hned na to objevila se nad peřejí druhá loďka; zase výkřik a loďka sjela opět do proudu, zápasila na okamžik s rozkaceným živlem, a hromový jásot uvítal ji opět, když vyjela na tichou hladinu. Zase třetí a čtvrtá loďka pustila se do proudu a za malou chvíli vyvázlo tím způsobem šest lodí z hrozivých těch vírů. Když vystoupili Indiáni z lodí, aby si na noc rozbili tábor, rozléhaly se tiché lesy hlasitým jich povykem. Obklopili nás se všech stran a vyptávali se všestranně. Jestiť takové setkání s cizinci v těchto odlehlých a pustých končinách neobyčejnou událostí.

Tak cestovali jsme vždy dále; slunce vycházelo a zapadalo v blednoucích červáncích nám nad hlavou, a opět večerní vánek chladil nám umdlené skráně. Cesta vedla přes drsná úskalí, hory a stráně, hluboké propasti a šíré pustiny s velikými obtížemi. Konečně dorazili jsme do území Červené řeky, nyní lépe známé pode jménem Manitoba, do oné opuštěné, širošíré krajiny, kde Indiáni zvěř honí, aby za její kožešinu vyměnili na stanici vše, čeho potřebují. Je to podivné, jak málo víme o této velké krajině; jenom francouzští voyageuři ve službách hudsonské kompanie, kteří hledí si pouze svých kožešin, navštěvují tyto krajiny. Jenom někdy, jakoby náhodou, zabloudí malíř na břehy některého z jezer těch, aby studoval zvláštní barvitost kanadské této krajiny. Cestující však a touristé navštěvují zřídka odlehlou tuto končinu a sotva jedna osoba z tisíce ví více o ní nežli pouhé jméno.

Provincie Manitoba, dříve známá pode jménem Redriver Settlement nebo též Rupert's-Land, patřila k oněm rozsáhlým severním territoriím, která byla majetkem Hudson-Bayské kompanie.

Bylo to roku 1731, kdy údolí Červené řeky bylo viděno poprvé od bělocha. Varennes de la Verandryé, rozený v Trois-Rivières na ústí řeky St. Maurice, dědic jména a rozsáhlých pozemků vznešené kanadské rodiny, byl první, který podstoupil odvážnou cestu na daleký a tenkráte úplně neznámý severo-západ. Sledoval tutéž cestu, kterou jsem byl právě popsal. Jel po jezeře Superior a Shebandowan, prodral se celým oním řetězem jezírek a řek, proskoumal a objevil jezera Vinni-

*) Pemikán jest na slunci sušene bůvoli maso, mezi dvěma kameny na prášek stlučené, který nasype se do vaku ze syrové bůvoli kůže, zaleje roztaveným lojem a dobře promíchá. Maso takto připravené dá se uschovat beze změny po kolik let. Jest to nejrozšířenější strava u všech obyvatelů této krajiny.

peg, sledoval řeky Red-river a Assiniboine a hořejší Missouri až k ústí řeky Yellow-stone v Skalnatých horách (Rocky mountains). Na druhé cestě, kterou brzy na to podnikl, sledoval pravé rameno řeky Saskatchewan až k jejím pramenům v Rocky mountains. Na zpáteční cestě zbudoval Varrennes de la Verandryé malou tvrz na stoku řek Red-river a Assiniboine a dal jí jméno Fort Rouge (Červená tvrz).

Brzy po jeho návratu povzbuzeni jeho vypravováním o bohatství zvěře oněch krajin, zřídili ve Francii společnost, která vzala si za účel kořistiti z pokladův oněch dálných krajů. Kompanie ta, v níž zvláště spustlý vévoda z Richelieu bral vřelého účastenství, přiložila si jméno „Compagnie de la Nouvelle France“ a vyslala v ony dálné pustiny značný počet mladých a odvážlivých dobrodruhů, kteří časem brali si dívky indiánské za ženy, žili a kočovali s tamními indiánskými kmeny, a z těch smíšených sňatků povstala ona raça, zvaná Metis (polo Francouzů, polo Indiánů, half-breed), která nyní jest rozšířena po celém severozápadu kanadském.

Od počátku zaražení oné první kolonie vedli tam francouzští voyageuři obchod výhradně s kožešinami, vyměňovali totiž od Indiánů kůže medvědí, srnčí, liščí, sobí, bobří atd., které v Evropě tak vysoké ceny měly, za pušky, prach, olovo, sklo, nože, sekery, tabák, kořalku, houně atd. Ziskuchtivost hnala voyageury pořád dále a dále do srdce oněch pustých krajů, a tím spůsobem povstala ona nekonečná řada obchodních stanic, počínaje od Fort William na jezeře Superior podél řek Rainy-river, Winnipeg, Red-river, Assiniboine a Saskatchewan.

Do těchto stanic přinášeli Indiáni z kmenů Assiniboine, Algonquin, Omaha a Iroquois náramné množství kožešin, a to trvalo až do roku 1760, kde Kanada a celý severozápad americký připadl Angličanům po nešťastné pro Francouze bitvě u Quebecu, následkem čehož též výnosný obchod s kožešinami padl do rukou anglických; a to byl počátek Hudson-Bayské kompanie.

Roku 1811 Tomáš Douglas Earl of Selkirk, anglický šlechtic, zakoupil od Hudson-Bayské kompanie veliký kus země a přivedl značný počet skotských emigrantů na Červenou řeku, a tím povstala první osada r. 1812. Roku 1816, 19. června, byla osada tato přepadena Indiány, vedenými francouzskými voyageury a skorem úplně ohněm zničena a obyvatelé většinou povražděni. Lord Selkirk přivedl na to zase novou tlupu skotských vystěhovalců do téže končiny, a k jich ochraně zbudoval zase několik malých tvrzí. Roku 1834 byl založen Fort Garry na témže místě, kde r. 1731 Varennes de la Verandryé zbudoval Fort Rouge na stoku řek Red-river a Assiniboine, tam, kde nyní rozkládá se městys Winnipeg. Krajina kolem Winnipegu a Fort Garry jest skorem úplně plochá prairie, obzvláště na západ jest to jednotvárná prázdnota 530 mil dlouhá až k řece Saskatchewan. Nekonečné tyto planiny jsou domovem četných stád divokých bůvolů, coyotů a vlků, kteří — poslední obzvláště — jsou pro cestovatele v noční době velmi nepříjemní společníci. (Dokončení.)

Taxlíci.

Původní skizza od *Pavla Albiera.*

(Dokončení.)

V.

Pan Rochoux přejel si rukou čelo, jako by si stíral slzu a zamlčel se trochu. Noc byla jasná, a stráž nečinila tedy žádných zvláštních obtíží. Bylo viděti na hodný kus cesty. Ani zvuku, který by nám zvěstoval blízkost nepřítele, nebylo slyšeti a Rochoux opět pokračoval:

„Někdo je asi ukradl, jiného nebylo možno. Hledali jsme je po tři dny a noci, bez přestání, v celém okolí, ale nenalezli ani jediné stopy po nich. Jako by byli do země zapadli. Nejspíše zaběhli někam za městečko, kdež je chytili vojáci, již se toho dne opět Flavignym ubírali, a odvedli je sebou.

Myslil jsem, že hlavu ztratím. Předně to byli vzácní psi, za druhé mně samotnému velmi milí a za třetí, věc nejhlavnější, nebyli mým vlastnictvím, byli jedinou radostí mého přítele. A k největšímu mému ustrnutí objevil se tento za několik dní po zmizení taxlíků ve Flavignym a první jeho otázka byla po psech.

Mohu vskutku říci, že mne posud nic na světě tak nepolekalo jako kapitánův příchod. A to jeho vzezření! Byl strašně bledý, vyhublý, vojenský oblek byl samé hadry, na nichž pro prach nebylo lze ani barvy rozeznati, boty roztrhané, šavle pokryta rezem. Na první pohled bylo znáti, že vykonal velikou cestu v největším chvatu, snad pěšky. Viděl jsem, kterak jeho oči divně, příšerně září, celé tělo jeho se třáslo — nechtěl jsem hned s čirou pravdou ven. Nevšíml jsem si schválně jeho otázek po taxlících, neptal jsem se ho, jak k nám přichází; žena nutila jej do jídla, ale namahání naše, abychom aspoň hned mu vše říci nemusili, bylo marné. Pohlédl nejdříve pronikavě na mne, pak na ženu — oba musili jsme sklopiti oči — a pravil pevným hlasem:

„Vy mojich taxlíků již nemáte!“

Dal jsem se oklamati klidem, jakýž jevil v okamžiku tom, a řekl jsem tedy bázlivě: „Ukradli nám je.“

„Tedy přece oni!“ Bylo to jeho poslední slovo; pak zůstal chvilku jako socha, až konečně něco nesrozumitelného vyřknuv klesl k zemi. Omdlel.

VI.

Donesli jsme ho do pokoje, kde dříve bydlel, dali jsme mu čisté prádlo a uložili do postele. Na rameně měl velkou, nezavázanou ránu. Namahání lékaře hned přivolaného podařilo se jej vzkřísiti ze mdloby, načež však napadla jej prudká horečka. Lékař uznal stav nemocného za velmi povážlivý, rána pak stala se zlou tím, že nebyla v čas obvázána. Jenom těžkou operací vytáhl kouli, která v rameně vězela.

Vyseděl jsem u kapitánovy postele celé noci. Nestaral jsem se více o události válečné, novin jsem nevzal do ruky, přestal jsem býti na ten čas Francouzem. Hrozil jsem se často jeho zmatených řečí. Hned měl prudký výstup s císařem, spílal mu zrádců Francie, dělal posuňky, jakoby lámal svou zbraň a vrhal mu ji k nohoum. Pak opět nadšeně mluvil o Favreovi, neb ještě častěji a s větším zápalem ku Gambettovi. Nejvíce však blouznil o svých taxlících. Dával jim nejkrásnějších jmen, stavěl se, jako by si hrál s nimi a pak počal najednou naříkati a dávati mi za vinu, že zmizeli, a žádal jich na mně. Bývalo mi v těch chvílích nevýslovně úzko, zvláště když potom, jak se obyčejně stávalo, vytryskly mu z očí vřelé slzy.

Konečně, po třech dlouhých nedělích přišel opět k jasnému vědomí a horečka jej opustila. Bylo to za pozdního večera. Usmál se, když mne u sebe spatřil, a tázal se, kolikátého jest. Zdál se na všecko pamatovati. Musil jsem vzíti k ruce kalendář, abych mu to řekl. Bylo 17. října.

VII.

„Ležím tedy již velmi dlouho, není-li pravda? Co se as děje ve Francii? Nevíte nic, nemáte zpráv?"

„„Od té doby, co jste onemocněl, ani jsem si ničeho nepovšiml. Pošlu pro noviny k Poujotovi.""

Samotného zmocnila se mne nyní zvědavost po stavu věcí. Kapitán noviny dychtivě uchopil a sotva shltal zrakem několik řádků, zvolal hned svým mocným hlasem, plným nadšení: „Ať žije republika! Sláva Francii!"

Myslil jsem, že se o něho pokouší znova blouznění. Chopil jsem noviny, které z ruky pustil. Stály v nich podrobné zprávy o svržení císaře a provolání republiky. Kapitán mne pozoroval s úsměvem. Sepjal ruce na prsou, jako by se modlil, a v obličeji jeho zračila se veliká radost, načež s povzdechem pravil: „Škoda, že tu budu jen do zejtřka."

Počal jsem mu takové myšlenky vymlouvati, těše ho, že bude zase dobře. „Nenamáhejte se o to," řekl s bolestným úsměvem, „cítím to sám nejlépe." Chtěl jsem poslati pro lékaře, nemocný se tomu vší silou opřel.

„Nepomůže, nemůže již pomoci. Umru!"

Pak panovalo mezi námi dlouhou chvíli dusné ticho. Kapitán zdál se býti následkem silných dojmů vysílen. Hlasem sotva slyšitelným počal opět mluviti:

„Víte, jak jsem se zde octl? Kde byste si to mohl pomysliti! Jsem těžce raněn, není-li pravda? Cítím bolest, pohnu-li sebou. Není divu. Jel jsem raněn, s kulí v rameně, mnoho hodin v plném trysku na koni, až tento pode mnou padl. Pak jsem běžel pěšky. A to vše pro ty taxlíky!"

Kapitána zmocnil se kašel, jenž mu bránil chvíli mluviti. Prosil jsem ho, aby šetřil svých sil, ale nadarmo.

„Neuvěřil byste, jak se mne zmocnila touha po nich. Slyšel jsem, asi dvě hodiny před bitvou u Sedanu, že jistý plukovník — jména jsem se nedověděl. — obdržel dva pěkné hnědé psíky od vojáků, kteří právě před tím z jihu přitáhli. Divná předtucha mne opanovala. Kdyby nebylo právě před bitvou, byl bych snad mohl plukovníka onoho nalézti. Tak ale nesměl jsem se vzdáliti se svého stanoviště a mimo to měnily pluky stále své místo. Nejraději bych se byl pustil rovně sem, abych se dověděl jistoty. Za to, když jsem viděl, že Prusové již zvítěziti musí a pluk náš počal v nepořádku ustupovati, vskočil jsem na koně, s něhož právě jezdec smeten byl, a dal jsem se na útěk. Několik koulí z mého vlastního pluku vystřelených mne doprovázelo. Jedna mi uvázla v rameně. Mají mne snad nyní za zbabělce neb docela za zrádce. Znaje z dřívějšího svého pobytu v Sedanu dobře okolní krajinu, dostal jsem se šťastně z pruského kruhu. Ránu přidržoval jsem si šátkem až do Rethelu. Právě odjížděl poslední vlak. Pustil jsem koně a vskočil do vagonu. Nikdo se mne na lístek ani nezeptal. Zdvořilá otázka jednoho z úřednictva železničního, jež právě posledním tímto vlakem odjíždělo, nejsem-li kurýrem, přivedla mne na myšlenku za takového se vydávati a z toho kořistiti. Náhodou přítomný lékař zavázal mi na rychlo ránu. Tak jsem přijel do Epernay, kde jsem si na jméno kurýra zjednal koně a rychlá jízda nastala nyní poznovu. Ostatek můžete si domysliti. Necítil jsem hladu, necítil jsem unavení a přece mi nechtěly síly sloužiti. A ta nedočkavost! Nevím vskutku, jak dlouho trvala moje cesta podél průplavu. Zdála se mi býti každá minuta věčností. A zde to sklamání! Nu, jaká pomoc!"

VIII.

Chtěl jsem se mu omlouvati, ale nemohl jsem. Vždyť vskutku jen naší nedbalostí se taxlíci ztratili. Kapitán zůstal po dlouhé řeči ležeti bez dechu. Počal jsem ho prositi za odpuštění.

„Nechme toho. Byl to již osud a na tom nemohli jsme přece ničeho změniti. Nač odpuštění? Což můžete odporovati osudu? Mám důležitější chvíli, než abych na psy myslil. Musím se připraviti k smrti," a sepjal znova ruce.

„„Zavolám rychle kněze!"" pravil jsem mu.

„Ne, děkuji vám, nechci."

„„Proč?""

„Nehněvejte se, ale nechci. Nenuťte mne ani k tomu, bylo by vše vaše namahání marné."

„„Což nejste křesťan? Nebo snad katolík?""

„Věřím v boha. Ostatně si mou víru jmenujte jak chcete."

„„V našeho boha?""

Kapitán se usmál. „Všech lidí."

„„A kdo jest vaším bohem?"" tázal jsem se zvědavě.

„Rozum, a co ten nemůže, koná osud."

Přestali jsme mluviti. Kapitán opět tiše usnul. Dýchal pravidelně a na obličeji jeho zračil se duševní poklid. Byl jsem pln naděje, že spánek mu přinese posily a že snad přece bude nám zachován. Brzo však dlouhé bdění přemohlo i moje čivy a já přivřel oči a počal lehce podřimovati.

Světlo denní počínalo již záclonami zastřených oken do pokoje vnikati, když jsem ze svého spánku procitl. Kapitán již nespal. Pohlížel na mne svýma vpadlýma očima.

„Co se mnou zkusíte," pravil, „je-li kdo nad námi, nemůže nechati dobrotu vaši bez odplaty."

„„Nahradíte nám to svým přátelstvím, až se uzdravíte,"" odpověděl jsem mu.

„Já se uzdravím? Ne! Za hodinu nebude mne zde více. Chcete-li ale skutek milosrdenství svého dokonati, slibte mi, že vyplníte moje přání.“

„„Slibuji vám, že mi to bude svatou povinností.““

Kapitán sáhl po novinách, které ležely na posteli, a ukazoval mi na nějaký článek v nich:

„Přečtěte si to laskavě.“

Bylo to Gambettovo provolání k národu francouzskému, aby se každý uchopil zbraně proti nepříteli. Pohlížel jsem tázavě na kapitána.

„Těšil jsem se vždy na dobu, kdy národ náš rozbije okovy, v které jej drzý vetřelec ze dne 2. prosince spoutal,“ vysvětloval mi. „Přál jsem si vždycky bojovati a umříti pod praporem republiky, o které jsem věděl, že dříve neb později nastati musí. Byl jsem důvěrným přítelem Gambettovým, jenž mne zajisté nyní marně očekává do národní armády. A což, slyšel-li o mém útěku? Pomyšlení na to nedává mi pokojně zemříti. Nuže, prosím vás, abyste sdělil mu, pokud bude možno co nejdříve, že jen smrt mohla kapitánu Chevertovi zabrániti, aby nevstoupil do Gambettových řad. Učiníte tak?“

„„Dal jsem vám již dříve své slovo a nezruším ho.““

Podal jsem mu ruku, kterou srdečně stiskl.

„Nyní jsem spokojen. Ale již jest den. Odhalte, prosím, záclony z oken.“

Ostré ranní světlo vniklo nyní plným proudem do pokoje a osvítilo jeho bledé tváře. Nad horami počínalo vycházeti slunce a první paprsky jeho hrály na oknech. Zvuky zvonů zaznívaly z věže kostelní až sem. Kapitán se vzchopil na polo.

„Slunce vychází, štěstí Francie také. Moc despotismu, doba pozlátka a tretek zašla. Celý život svůj čekal jsem na toto jitro. Díky bohu, že mi ho bylo popřáno viděti.“

Pohlížel chvíli ku slunci, k němuž se právě blížil černý mrak.

„Nezakreješ ho!“ vykřikl křečovitě, „nezakreješ ho na vždy! Přejdeš, a ono bude tím jasněji zářiti. Republika zvítězí! Sláva republice!“

Díval se tak dlouho, dokud slunce z mraků nevyplulo. Pak opět ulehl.

Přišla žena, která posud o ničem nevěděla, aby se podívala na stav hosta našeho a zároveň mne vystřídala. Kapitán poděkoval nám tklivými slovy za ošetřování a pak přestal již mluviti. Stáli jsme u jeho postele. Ještě posud jsem nemohl uvěřiti, že by kapitánova smrt byla tak blízka.

Ústa nemocného počala se najednou pohybovati. Sklonil jsem se k němu, mysle, že si něčeho přeje. Říkal si však jen nějaké verše. Slyšel jsem z nich jen:

„Myšlenky símě každou hýbe hrudou,
žeň Volnost míti bude, — s Bohem buď!“

Tu přestal, pohlédl ještě prosebným zrakem na mne — zdálo se, že chce ještě něco říci — smrt jej předešla — přestal žíti.“ —

IX.

Pan Rochoux zakryl si rukama tvář, aby nebylo snad viděti, že mu tekou hojné slzy, a musím se přiznati, že i mně bylo divně okolo srdce. Rochoux vypravoval velmi pěkně, že zapomněl jsem na zimu, na stráž i na místo, kde se nalézáme. Teprvé nyní mne chladný vítr od Côte d'Oru probudil. Jediné cynismus Devezův zdál se býti nepohnutým.

„„Jsou to na světě blázni! Ten se zblázní pro psy, pro blázna jednoho dá se do bláznění druhý a my jsme blázny největšími, že ho posloucháme.““

Neuznal jsem ho za hodna odpovědi. Škrtl jsem sirkou a podíval jsem se na hodinky.

„„Musíme ještě hodinu zde čekati, než budeme vystřídáni.““

„Však ještě jsem nedopověděl, kterak jsem do těchto míst přišel,“ podotkl Rochoux.

„„Nechci raději nic slyšeti, než abyste se měl dále zarmucovati smutnými vzpomínkami.““

„Jsem již jednou v proudu a teď jsem nejhorší právě přešel. Že pláču? Nestydím se za to, činím tak denně. Chcete-li, abych dále vypravoval, řekněte jen.“

„Věřte, že by mi to bylo velice milé.““

„Mohu vám tedy říci, že tak jako při kapitánově smrti, v našem tichém domě nikdy ještě nebylo. Přiznám se, že jsme plakali jako děti. Však nežli jsme ho pochovali, musili jsme býti svědky ještě jednoho tklivého obrazu. Jako jeho pán před tím, tak objevil se nyní jeden taxlík zde, zmořený, vyhublý a unavený. Bůh sám ví, kterak našel cestu až do Flavigny. Vrhl se na mrtvolu pánovu, když na štěkání jeho otevřeli jsme mu dvéře a nepřijal více žádného žrádla. Do večera bylo po něm, unavením a snad i zármutkem, jaký se v jeho očích jevil. Druhého taxlíka jsme více neviděli, a posud nevím, co se s nimi dělo.“

„Abych nezapomněl. Když jsme kapitána kladli do rakve, našel jsem u něho kusy roztrhané nějaké podobizny. Papírů neměl žádných. Celých dvou hodin jsem nelitoval, abych ze sebraných těch kousků sestavil opět obrázek. Podařilo se mi to dosti dobře. Obdržel jsem podobiznu nějakého mladého děvčete, dosti hezkého. Obrátil jsem pozorně vše, kdež se objevilo jméno „Marie, 1867.“ O tom se kapitán nikdy ani slovem nezmínil. Poněvadž roznášela se pověst, že Prusové se blíží a všude i s lidem zle nakládají, složili jsme všecko ve sklepě, vzali peníze a těch několik šperků a odebrali jsme se do Clermont Ferrand, kde jsem u příbuzných nechal ženu, aby tam zůstala po celou dobu války. Šťastnou náhodou dostal se Gambetta právě před tím z Paříže do Toursu, kdež počal zřizovati armádu, a já odebral jsem se za ním, abych vyplnil poslední přání kapitánovo. Podivil se tomu velice, když byv k němu předpuštěn vypravoval jsem mu o posledních dnech kapitánových a o jeho blouznění.“

„Ubohý Chevert!“ pravil. „Byla to přímá, poctivá duše, jaké bychom právě v nynější době potřebovali. A což vy? Kam se ubíráte?“

„„Jdu do Clermont Ferrand, kde jsem zanechal ženu.““

„A nestydíte se? V době tak povážlivé nemá ani jeden zbraně schopný muž doma zůstati. A ostatně právě na vás záleží, abyste hleděl vyplniti mezeru, kterou smrt našeho přítele učinila. Vstupte pod prapor vlasti.“

Koupil jsem si ručnici a šel jsem až sem, abych byl blíže domova.“ —

Rochoux domluvil.

„„A co paní?““ tázal jsem se ho.

„Nevím nyní ničeho o ní. Zajisté se jí dobře vede. Píši jí často, sám ale adressu pro tohle cikanění udati nemohu.“

„„Máte, prosím, onu podobiznu, o které jste vyprávěl, zde?““

„Ano. Zde je.“

Rochoux sáhl do postranní kapsy a vytáhl ji z tobolky.

„Přilepil jsem ji na papír, abych měl skládání uspořeno.“

Byla to vskutku dosti hezká dívka, jak jsem při světle čtyř sirek půl minuty pozorovati mohl.

Za chvíli přišla nás stráž vystřídat. Když jsem opět mohl se oddati na zmrzlé zemi spánku, zdálo se mi jen o kapitánu.

X.

Dne 3. prosince stáli jsme u Vandenesse, malého městečka u průplavu de Bourgogne, na lesnatém vrchu, na němž trůní zříceniny Chateauneufu, starého lenního hradu. Jediná naše batterie byla obrácena ku silnici, odkud jsme čekali Prusy. Číhali jsme na brigádu Kellerovu, kterou jsme trochu předstihli.

Když počaly naše pušky rachotit a děla břmít na blížící se řady Němců, klečel Rochoux za křovím, sotva třicet kroků ode mne vzdálen. Ještě při útoku tázal jsem se ho, jak se mu daří.

„Posud dobře, ale mám jakési špatné tušení.“

Inu ovšem, ve válce může míti každý zlé tušení.

Když jsem po třech minutách opět k němu pohlédl, nespatřil jsem již hlavy jeho vyčnívati za nízkým keříkem. Plazil jsem se co nejrychleji k němu. Byl střelen do čela a byl asi okamžitě mrtev.

„Chudák,“ pravil někdo na blízku, „to je ta odplata za dobrodiní!“

Ohlédl jsem se na mluvčího. Byl to Devez. Na jeho osmahlé tváři leskla se slza.

„Byl to zajisté dobrák,“ pravil chvějícím se hlasem starý voják, jakoby na omluvenou za svou slabost.

Němci se blížili ve strašné přesile a my je zasypávali deštěm koulí i granátů. Za každým křovím plazilo se jich dvacet. Střelba nic nepomáhala. Za jednoho padlého nastoupilo pět nových.

„Musím jej vzíti sebou. Ta rota by jej zohavila, a toho nezasluhuje.“

Odvlékl Rochouxovo tělo pod široký keř. Sehnul jsem se ještě a vytáhl tobolku padlého. Vyňal jsem podobiznu a tobolku i podával jsem je Devezovi.

„Co s tím?“ pravil mi. „Dejte to raději jeho ženě. Snad ji náhodou někde najdete.“

Učinil jsem dle jeho rady. Počali jsme pak ustupovati, abychom nebyli obklíčeni. Škody nadělali jsme Němcům již dost.

Po několikahodinném pochodu dostali jsme se do Flavigny. Díval jsem se po domě se sochami. Našel jsem jej. Když však ubíral jsem se tudy po několika měsících, našel jsem jenom pusté spáleniště jako všude v okolí. Prušáci se ani zde nezapřeli.

V tobolce byla na štěstí udána adressa ženy Rochouxovy, které jsem neopominul majetek chotě jejího poslati. Vřelé díky její dosvědčily, že vše přišlo do pravých rukou. Podobiznu jsem si nechal; obličeje jí podobného jsem nikde nenašel.

Z poesie severoamerické.

Thomas Bailey Aldrich.

Dva stíny.

Kdes v pustém, větrném prostoru,
kdes v soumračné, kdes v ničí zemi —
dva stíny, zor vtřeštěn do zoru,
se zastavily hrůzou němy.

„A kdo jsi ty?“ vzkřík jeden z nich,
uděšen hledě z pološera.
„Nevím,“ děl druhý, bledý jak sníh,
„já umřel teprv včera!“

Imogena.

V hluboku noci,
v měsíci bílém,
přisedni blíž
hřbitovní pod cypřiš
Imogeno!

Světlušky hoří
v měsíci bílém,
svítí nám z hloží
k snubnímu loži
Imogeno!

V milostném rdění
v měsíci bílém
v loktech mi lež,
tak, — neboj se, — spěš
Imogeno!

Jak jsi to zbledla
v měsíci bílém! —
Tys zatracena, — —
tys duchova žena,
Imogeno!

Osud.

Tři růže bledé jak měsíčná zář,
— každá z nich skloněna korunou něhy, —
kdes v městě měl v okně květinář.

Tu první políbil milencův ret.
V té noci ležela na prsou dívky
tak tiše — tak jako na květu květ.

Tu druhou růži, tak plnou kras,
tak čistou panenstvím jako ta první,
v té noci ucuchal nevěstky vlas.

A třetí — vdova, jíž mladistvá skráň
pukala šílenou bolestí, vtiskla
mrtvému dítěti v ledovou dlaň.

Přel. *J. V. Sládek.*

*

Pokání Savelja.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

XVIII.

Koncem července přišel Filip navštivit svých rodičů. Otec nebyl doma; jakmile bývalá paní se zde usadila, odejel do města v důležitých prý záležitostech, ale příčina jeho cesty byla vlastně ta, že se nechtěl s ní setkati. Hned první den, jakmile se potěšil s matkou, běžel Filip navštívit otce Vladimíra, svého starého přítele, a hnedle byli v nejlepším hovoru.

Když přistoupil k oknu, spatřil na konci aleje Katinku. Měla prosté, bílé šaty a vracela se právě z polí; široký, slaměný klobouk houpal se jí na ruce a byl plný polních květin. Veliký pes poskakoval vesele kolem ní.

„To je panina vnučka, není-li pravda?“ tázal se kněze.

„Ano,“ odvětil tento.

„Je hezká?“ tázal se Filip a cítil, že mu jaksi buší srdce. Tato dívka, vracející se na statek svých otců po tak dlouhých letech a po takové katastrofě, zdála se mu jaksi romantickou ba i tajemnou.

„Ano, je hezká,“ opakoval otec Vladimír, „a dobrá je.“

„Kolik jest jí let?“

„Tuším že půl šestnácta.“

A starý kněz pohřížil se opět ve své myšlenky. Paprsky sluneční padaly vždy šikměji ba skorem vodorovně na zelený trávník a zdálo se, jakoby celá země tonula v rudězlatých červáncích. Filip předstíraje unavení, rozloučil se s otcem Vladimírem a šel domů. Když přišel na konec aleje, ohlédl se, zdali kněz se za ním nedívá, a zaměřil na cestu, která vedla podle zahrady až k řece. Kráčel zvolna a dělal, jakoby hleděl k zemi, ale zatím mhoural pokradmu na nový dům, jehož okna prokoukala mezi hustým listím. V okně mihly se bílé šaty; zlatá hlavička s očima zářícíma objevila se mezi kvetoucími větvemi a hned na to zase zmizela.

„Babičko,“ pravila Katinka, „nějaký mladík jde kolem našeho domu.“

„Nějaký mužík?“ tázala se paní.

„Ne, jak se zdá, je z města.“

„Ah, již vím,“ odvětila babička, „to bude syn Saveljův. Je měřičem; je prý to vzdělaný hoch. Zavolej ho.“

Filip šel dále drobným krokem; slyšel, co řekla Katinka, ba ani to mu neušlo, co dodala její babička. V tom objevila se hlava Katinčina v okně.

„Pane!“ volala na něho.

Filip se ohlédl. Když spatřila Katinka tu krásnou, ušlechtilou jeho tvář, ty veliké, hrdé oči, které se jí tázaly, co si přeje, byla hned v rozpacích.

„Já půjdu za ním,“ pravila a vyběhla z domu.

Běžela až k plotu, který se táhl kolem zahrady. Filip čekal na ni. Když doběhla k němu, celá udýchaná, chopila se plotu oběma rukama; za ní po trávníku šustěly její bílé šaty.

„Pane,“ pravila k němu, „jste vy syn Saveljův?...“

Zamlčela se. Jmenovati prostě jenom křestním jmenem otce tak hezkého mladíka, zdálo se jí jaksi podivným, ale nevěděla si jiné rady.

„Filip Savelič Petrov,“ odvětil mladík s lehkou poklonou.

„Moje babička prosí, abyste ji navštívil,“ dodala plaše Katinka.

Filip se opět uklonil a zabočil k vrátkům. Slunce již zapadlo; řeka valila tiše své drobné, zářící vlnky, nebe bylo jasné a jenom na obzoru vznášela se lehká pára; lípy, jež dosud kvetly, dýchaly těžkou, omamující vůni. Včela, která se trochu opozdila, oblétala s bzučením tento mladý párek. Oba byli v rozpacích: Filip nebyl ještě nikdy tak blízko nějaké ženě mimo svou matku; Katinka pak také ještě nikdy nepocítila podobných rozpaků, když viděla nějakého muže.

„Váš otec zachránil moji matku a moji babičku,“ začala Katinka celá šťastná, že mohla mu říci něco příjemného; vždyť jí byl tak sympathickým.

„Vy o tom víte?“ zvolal Filip a hned se vyjasnil.

„Moje babička opakuje mi to každý den. Věděla jsem to hned, sotva jsem si pamatovala svoje jmeno,“ odvětila se smíchem; „pojďte jen. Babičko, tu jest!“ zvolala, jak vběhla do síně.

Filip stál na prahu. Slabý zrak staré paní zahlédl jeho vysokou postavu.

„Jste vy Savelij?“ tázala se rozpačitě.

„Ne, madame. Filip Savelič.“

„Jak jste podoben svému otci!“ zvolala. „Váš otec není doma, neviděla jsem ho, co jsem zde. Děkuju mu za život: nezapomenu toho nikdy ... Pojďte, milý synu, a přijměte požehnání vděčné stařeny.“

Filip sklonil hlavu pod její chvějící se ruku.

„Posaďte se u nás,“ pravila k němu dále, „a povídejte něco o svém otci.“

Filip byl docela spokojen: vypravoval jí, jak zbohatl Savelij svým přičiněním, což ona již dávno věděla, a jak on, prostý kolportér, vychoval svého syna. Divila se této otcovské lásce tak neunavné a obětavé; cítila celé to ohnivé a mladistvé nadšení, s jakým Filip vyprávěl a s jakým Katinka plná obdivu skákala mu do řeči.

Již se stmívalo a Katinka rozsvítila dvě svíčky vzadu za babičkou, aby jí nebolely oči, a zcela tiše připravila také čajové náčiní.

Nežli se Filip nadál, byl u nich již hostem.

Stará paní neměla šlechtických předsudků, — aspoň jich nikdy neprozradila: — kdyby jí byl však někdo řekl, že Filip se svým vzděláním je tolik jako její vnučka, ano že je třeba ještě více, je-li vzdělanějším, byla by se hrozně podivila a snad byla by soucitně pokrčila rameny: ale k svému stolu jej přece pozvala, ačkoliv byl synem sedláka, neboť tento sedlák zachránil jí život.

A pak tento mladík měl hezké vzdělání a mluvil lépe francouzsky nežli sama Katinka, — ubohá Katinka

nemohla si dovoliti takový luxus a zjednati si francouzskou guvernantku — zkrátka: tento mladík nepodobal se ani za mák ruskému sedláku. Ani by si na to nikdo nevzpomněl, že je z takové rodiny.

A stará paní mnoho věru na to nevzpomínala.

Filip měl noviny a nové knihy: přicházel každý večer a přečítal jim trochu.

Z počátku čítala Katinka, ale jednou večer dostala rýmu a Filip se nabídl, že ji zastane; od té doby chtěla stará paní, aby četl každý den.

„Čte stokrát lépe nežli ty!" pravila ku své vnučce. „Dej pozor, ať čteš tak hezky jako on."

A Katinka dávala pozor. Práce vypadla jí každou chvíli z rukou. Opřela loket o stůl, složila hlavu v dlaň a poslouchala nespouštějíc s něho očí. Brzy ani již nerozuměla, co čte. Ten jeho mužný a zvučný hlas byl jí nesmírně lahodným; ačkoliv se lektura někdy dosti vlékla, přece ten ruský přízvuk tak nesmírně bohatý a rozmanitý působil na ni neobyčejným kouzlem.

Teprvé konec článku anebo hlas babiččin vyrušil ji z jejího snění. Vracela se zase k životu a omlouvala svoji roztržitost usmívajíc se nesměle na mladého muže; ten dával jí tutéž odpověď. A v noci, aby usnula, vzpomínala na večerní čtení; ale obyčejně nevěděla více nežli první řádky: ostatek utonul v melodii toho hlasu jeho, který ji tak okouzloval, a hned na to přišel pak spánek hluboký a sladký, a ona snila zase dále zrovna tam, kde večer byla přestala.

A Filip myslil často na tu vlídnou tvář, tak čistou a dobrou, na ty veliké, bystré oči, na ten plachý úsměv skoro až stydlivý, když se někdy jejich oči náhodou setkaly. Když hovořil večer se starou paní a Katinka seděla vedle něho za stolem s očima tak upřenýma a přece tak nehnutě, jako by dřímala, cítil dobře, že jedině tyto chvíle jsou mu životem. Když se musil vrátiti k svým pracím, byl velmi nešťasten. Vymlouval se, že počká na otce a prodloužil si prázdniny; i potom, když přece musil již odejet, dal se přece ještě zdržeti aspoň na jediný den, jenom aby dokončil započaté čtení.

Když byli s knihou tou hotovi, když odnesli zase tác s čajovým náčiním, a když kukačka visící na zdi vyvolala devátou hodinu, cítil Filip, že musí se již poroučet a vstal, aby se se svými hostiteli konečně rozloučil.

„Až budete v městě, ať nás přijde otec váš navštívit," pravila stará paní. „Řekněte mu, jak jsem mu vděčnou a v jaké úctě jej chovám za to, co pro nás učinil . . . Váš otec je vzácný člověk! Řeknete mu to, není-li pravda?"

Filip mlčel. Katinka cítila, že bude lépe, když odejde. Stará paní opakovala svoji otázku.

„Odpusťte," pravil Filip nesměle, „nemohu mu to říci . . . Zdá se mi, že otec můj nerad vzpomíná na staré časy . . . Zakázal si to, abychom nikdy nemluvili o minulosti . . ."

„Ani o tom krásném jeho činu, který nám zachránil život?"

„Zvláště o tom ne," pokračoval Filip. „Všichni, kdo ho znají — moje matka též — mne varovali, abych se o tom ani slovem nezmiňoval . . . Nebyl jsem nikdy tak šťastným, abych mu mohl říci, jak si ho vážím . . ." dodal smutně Filip, neboť tato struna byla v jeho duši zvláště citlivá.

Stará paní chvíli mlčela.

„Rozumím," pravila konečně. „Můj muž ublížil . . . a to velice . . . vašemu otci . . . více nežli si dovedete představit. Bůh sice odpouští," dodala trochu trpce, „ale lidé neodpouštějí . . . Děkuji vám, mladíku, že jste se nás nestranil jako váš otec," dodala s jakousi hrdostí.

„Odpusťte, madame," zajíkal se Filip trochu v rozpacích, „nechtěl jsem vás uraziti."

„Dobře, milý příteli," odvětila stará paní s přirozenou svojí vlídností: „dobře jste učinil, že jste mluvil upřímně. Nebudu více na to naléhat, aby váš otec překročil práh tohoto domu, ale vy, který nemáte podobných příčin . . ."

„Budu vždycky rád, kdykoliv dovolíte, abych vás navštívil," dodal Filip francouzsky.

Stará paní byla tak dojata přízvukem a elegancí, s jakou pronesl tuto větu, že mu podala ruku s vlídným úsměvem.

Filip odcházel a srdce ho bolelo, že se nerozloučil s Katinkou. V tom ji spatřil; seděla na zemi u zdi, vedle zbořeniště.

Čekala na něho, zase tak snivá, trochu smutná a mrzutá, že nemohla najíti jiné příčiny svého smutku, nežli odchod tohoto mladíka, s kterým se teprvé nedávno seznámila.

Když ho viděla, vstala.

Byla již úplná noc, ale nebe bylo jasné a hvězdy zářily. Katinka měla na hlavě malý šál zavázaný jako to nosí ruské služky.

„S bohem, Kateřino Ivanovno," pravil k ní a sklopil oči.

„Vy jste mne poznal v té tmě?" pravila Katinka celá šťastná.

„Ovšem! Vás poznal bych mezi tisíci."

Katinka se zarděla, ale po tmě nebylo to viděti.

„Šla jsem ven, poněvadž jsem myslila, že máte s babičkou nějaké tajemství . . ."

„Ne, tajemství to nebylo . . . ale minulé doby nebývaly pro nás poddané právě utěšené . . . můj otec se jaksi hněvá . . ."

„Pro vás poddané!" opakovala Katinka celá udivená.

Zamyslila se a po chvíli dodala smutně:

„Ah ovšem!"

„Co pak?"

„Vy nejste z panského rodu."

„Ovšem že ne. Nestydím se za to. Naopak: jsem hrd na svého otce."

„Máte pravdu!" zvolala Katinka s nadšením. „A přece jsou naše rody jaksi v nepřátelství . . ." dodala napolo s úsměvem opírajíc se rukou o starou zeď, která byla celá porostlá květinami.

„Není žádných rodů, Kateřino Ivanovno, jsou pouze lidé, bratří, kteří se mají milovati," dodal Filip hlasem vážným a hlubokým. „S bohem, na příští rok!"

„Na příští rok!" opakovala dívka s hlavou sklopenou.

Najednou vytáhla ruku ze svého šálu a podala ji Filipovi. Ten ji vzal a držel ji hezkou chvíli. Chtěl

ji také políbit: ale neosmělil se; stál bez hnutí, aby nezrušil kouzlo té chvíle.

„Ne," opakoval, „my nejsme rody nepřátelské; s bohem, mějte se dobře."

Pustil její ruku a zaměřil domů.

„Ty jsi se ani nerozloučila s Filipem?" tázala se stará paní, když vešla do dveří.

„Rozloučila, babičko; potkala jsem ho, když šel domů. Jsem trochu unavena, půjdu si lehnout."

„Jdi, má dceruško," odvětila stařena.

Katinka políbila babičku a utekla se do své ložnice. Propustila služku a klesla na lůžko. Slzy, jež hezkou chvíli zdržovala, vyhrkly jí z očí, ani nevěděla proč, a brzy na to spánek, který všecko napraví, vrátil jí ve snu sladkou hudbu toho milého hlasu.

XIX.

V městě nalezl Filip svého otce, který, jak se zdálo, domů nepospíchal.

„Ty jsi byl navštívit dámy?" tázal se Savelij svého syna.

„Ano, otče."

„Přijaly tě vlídně?"

„Ovšem, takové vlídnosti jsem ještě neviděl!" odvětil nadšeně Filip.

„Dobře. Tak se patřilo," pravil Savelij vzpomínaje, že to jeho zásluhou, jelikož tak dobře syna vychoval.

Tento pak myslil, že jsou tato slova výrazem zasloužené hrdosti, která se v jeho otci probouzela, když vzpomínal na služby jim prokázané. Nikdy nebyl Filip tomu tak blízko, aby vyslovil otci svému veškerý obdiv svůj: sebe menší hnutí, jediný pohled Saveljův byl by rozvázal jeho jazyk. Ale toho pohledu se nedočkal. Mlčel tedy a Savelij brzy na to vrátil se do vesnice.

Celý život ztratil pro Filipa veškeré kouzlo. Jedině studium mathematiky ho trochu těšilo; vytrhlo jej trochu z jeho snění a učilo jej nemysliti na sebe — nejlepší to lék ve všech bojích života. Zima se blížila. O vánocích nemohl to Filip vydržeti. Říkal sám sobě, že by se rád potěšil s otcem, jehož tento rok tak málo vídal, ale vlastně pudila ho jiná neurčitá touha domů do vesnice.

Jakmile odbyl své synovské povinnosti, běžel hned navštívit otce Vladimíra.

„A což dámy, těch nepůjdeš navštívit?" pravil Savelij.

„Ano, když dovolíte," odvětil mladík a zarděl se.

„Jdi tam. Ať vidí, že se umíš chovati zrovna tak jako páni."

Filip, celý šťastný, že dostal dovolení, běžel hned k jejich domu. Když vešel, nenašel nikoho, kdo by ho ohlásil; chvíli čekal, pak položil ruku na kliku . . . . v tom ozval se lehký krok a dveře se najednou otevřely. Slabý výkřik a v tom již polekaná Katinka rychle ustoupila za otevřené dveře a Filip viděl pojednou celý pokoj plný květin, ty silné trámy na stropě a stěnách, ty bílé záclony pečlivě nadzdvižené, lenošku staré paní stojící u okna: všecko zrovna tak, jako když odcházel. Vešel dovnitř.

„Ah, to jste vy, Filipe Saveliči," pravila Katinka hlasem ještě sladčím a měkčím nežli kdykoliv jindy; „vy jste mne polekal. Pojďte dále! Zrovna jsme o vás mluvily."

Filip se poklonil staré paní a ohlédl se ještě po její vnučce, ale ta zmizela. Za pět minut, jež se mu zdály celým věkem, se zase ukázala; měla modrou stužku ve zlatých vlasech a modrý hedvábný pás na světle šedivých šatech. Oblékla se na počest nenadálého hosta.

Když ji Filip zase spatřil, bylo mu tak, jako by se vznášel na nějakém oblaku: všecky trpkosti života jakoby zmizely, neviděl nic nežli ten rozkošný pokoj, plný milých a drahých vzpomínek, kde v postavě Katinky vždy klidné a veselé, jakoby se sbíhalo všecko světlo z celé světnice. Byl pojednou zase vesel a pln důvěry, takže i stará paní se vyjasnila. Katinka se smála jako když zpívá pták, vždyť mělo srdce její čeho si přálo, a celý domek byl v jedné chvíli plný veselého hovoru jako hnízdo za jarního jitra.

„Jak dlouho se zde zdržíte?" tázala se stará paní.

Katinka se zarazila, přestala se smáti a naklonila trochu hlavu, aby lépe slyšela, co řekne.

„Pouze týden," odvětil Filip.

„Týden!" opakovala Katinka, „to je málo . . . . A budete nám zase předčítati, jako minule?"

„Ovšem!" zvolal Filip; pak vzpomněl si na svého otce a dodal plaše: „Budu hledět."

„Musíte přijít!" naléhala Katinka. „Babička říká, že čtu již lépe, ale tak hezky přece čísti neumím jako vy!"

Večer odešel Savelij časně spat, jak byl zvyklý, a Filip běžel k dámám.

Veliký porcelánový krb dýchal teplo, tak že bylo ve světnici jako na jaře; Katinka chodila sem a tam chystajíc čaj; — nic se nezměnilo. Filip cítil, že miluje ten dům s celou duší.

„Nejdříve budu čísti já," pravila Katinka a usedla vedle něho jako když pěnkava se zastaví na větvi. „Vy mi povíte, zdali jsem učinila nějaký pokrok, a pak budete čísti vy."

Začali čísti. Filip zůstal celý udivený; navykla si čísti zrovna tak jako on, až do nejmenších podrobností. Poslouchal jí a myslil si, jak ho jen může tak nápodobiti, ale tázati se neodvážil.

„Čtu dobře?" tázala se Katinka odkládajíc knihu na konci kapitoly a dívala se na Filipa poctivě jako pravá žačka. V tom se jí oči nějak zakalily a ona je sklopila . . . Lekce byla u konce, na místo dítěte měl Filip před sebou mladou dívku.

„Velmi dobře," odvětil ani sám nevěda, co mluví; „čtete zrovna jako já . . ."

Stará paní se dala do smíchu této naivnosti a oba smáli se s ní.

Celý týden uprchl jako krásný sen. Filip viděl, že přišel čas k odjezdu; ani jednou nenašel Katinku o samotě — ký div, že mu toho bylo líto.

XX.

Šestnáct měsíců uplynulo od jeho poslední návštěvy, nežli zase mohl vrátiti se do vesnice. Jak pozdravil matku, hned běžel k dámám. Bezové stromky v jejich zahradě již hezky vyrostly, růžové keře, jež Katinka sama sázela, měly již dlouhé pruty; zříceniny se již rozpadávaly a ve zdích byly veliké díry od vypadaných

cihel; koruna mladé břízy přede dvěma roky ještě zcela malá, houpala se již deset stop nad zemí a hustý trávník pokrýval celé zbořeniště.

Filip šel volným krokem a díval se kolem sebe vzpomínaje, co se zde asi změnilo; ani sám nevěděl.

Za domem, — na té straně k zbořeništi, — bylo několik akacií, těch co rychle rostou. Zde dala si Katinka udělati drnové sedátko.

Když její babička, již po delší čas neustále slabá a umdlená, dlouho spávala, přicházela sem pracovat. To zbořeniště mělo pro ni jakési tajemné kouzlo: byla to jakási hádanka, na niž se dívala tázavým zrakem po celé hodiny svého snění. Věděla, že její dědeček zde zahynul v plamenech; věděla, že otec Filipův zachránil její babičku a její matku . . . Více legenda nevyprávěla; ale s tím nebyla Katinka spokojena. Jak a proč vznikl oheň v domě jejích otců? Proč pak byl její děd bohat a proč jsou oni chudi? Všecky tyto otázky rojily se v její duši v těch prázdných chvílích a bavily ji, když si vyčítala, že příliš vzpomíná na toho „mladíka, který jí nebyl ničím," jak sama sobě smutně opakovala.

Seděla zase pod svými akáciemi, když v tom zdaleka spatřila Filipa. On jí neviděl. Srdce jí bušilo a tváře jí zbledly; její radost byla tak mocná, že až jí nebylo dobře. Nejdříve chtěla vstáti; ale pak zůstala seděti, jednak ze slušnosti, hlavně pak, že se chvěla na celém těle.

Filip viděl skrze větve, jak se mihly její bílé šaty. Zaměřil v tu stranu a již stál před ní celý udivený. Jak za ten čas dospěla! jak stala se krásnou a silnou! Chtěl ji pozdraviti jako jindy, ale neosmělil se.

„Dobrý den, slečno," pravil odměřeně.

„Dobrý den, pane," odvětila ona . . . „To byla doba! . . ." dodala bezděky.

Filip přistoupil blíže již směleji.

„Babička spí," pokračovala Katinka, „spává nyní velmi často; půjdu se hned podívat, zdali se již vzbudila. Posaďte se," pravila sbírajíc svou práci a nabízela mu místo na drnovém sedátku.

Nežli uběhlo pět minut, zapomněli oba, že tak dlouho se již neviděli.

Od té doby přicházel Filip každé odpoledne sem do těch akacií.

Babička spávala v tom parnu a celý dům s ní; žito rozkvetlé pod červnovým sluncem dýchalo silnou vůní; skřivani ztráceli se v oblacích a zpívali z plna hrdla a Katinka poslouchala Filipa, který jí vyprávěl o všech možných věcech, i o sobě, — konečně o ničem. Oba mlčeli jako v kostele a Katinka skloněná nad svou prací poslouchala nyní, co vypravují Filipovy oči, do nichž se odvážila sotva nahlédnouti.

Jednou . . . . . trvalo to mlčení hezkou chvíli; Katinka pozdvihla bezděky hlavu . . . Její ruka ležící na obrubě šatů octla se pojednou v ruce Filipově. Zachvěla se a odvrátila se od něho. On pak přitiskl konce jejích prstů ke svým ústům.

„Katinko, máte mne ráda?" pravil tiše Filip. „Já vás miluju co vás znám."

Katinka dala se do pláče a mlčela. Filip jí vyprávěl všecko, co zkusil hned od začátku.

„Nejsem z panského rodu," pravil k ní.

Pokynula, aby mlčel: toto slovo ji přemohlo, že zradila svoje tajemství, které by byla ráda snad ještě nyní skrývala,

„Z panského rodu," pravila; „který pak pán by se vám vyrovnal?"

„Jsem tedy opravdu něčím ve vašich očích?" tázal se nesměle Filip.

„Více nežli celý svět," šeptala Katinka a zakryla si obličej oběma rukama.

Toho dne se Filip více netázal.

Tak byli šťastni celých čtrnácte dní. O budoucnost se až dosud nestarali, minulost jim dostačila. Tato doba mladé lásky jest z celého života ta nejkrásnější: ti, kdo ji poznali a jichž touha se s ní spokojila, jsou snad ti nejšťastnější! Ale brzy nespokojil se již Filip s minulostí; myslil na budoucnost, aby ta láska jejich trvala dle jejich vůle. Jak by mohl odejíti z vesnice a nechati zde Katinku?

„Ne," pravila dívka, „já musím zůstati zde; moje babička by nesnesla nějaké změny. Vy přijdete sem a usadíte se u nás."

„Vaše babička nedovolí, abyste si vzala člověka z nízkého rodu," pravil k ní.

„Moje babička? Ta chce všecko, co chci já: vždyť mne má tak ráda!"

„A váš otec?"

„Bude se vším spokojen, co učiní moje babička!" pravila Katinka s plnou jistotou. „Snad váš otec nebude chtíti!"

Filip mlčel. Na to nikdy nemyslil. Jeho otec nenáviděl Bagrianovů, to bylo jisté, ale proti babičce a její vnučce nejevil nikdy zvláštního nepřátelství.

„Budu ho tak prositi, že mi toho neodepře," odvětil Filip po krátkém rozmýšlení. „Můj otec mne miluje nade všecko; chtěl, abych byl velkým pánem a přece dovolil, abych zvolil tento stav tak málo skvělý; — bude zrovna tak laskavým, když se bude jednati o mé štěstí."

Věřili tomu oba a nestarali se o nic nežli o svou lásku. Savelij měl se vrátiti teprvé v polovici července. Do té doby byly ještě tři neděle, pro ně hotový ráj.

Jednou večer přiběhl Filip celý zářící. Katinka nebyla právě v zahradě; vešel tedy po špičkách do jídelny. Stará paní, která se právě vzbudila, ho poznala, přivítala ho a zase tiše usnula.

Katinka ustoupila do okna a Filip přišel za ní.

Slunce již zapadlo: nebe modré jako len bylo čisté jako oči dítěte; stromy a květiny chystaly se k spaní a vůně kvetoucích lip vlnila se vzduchem.

„Katinko," pravil tiše Filip, „můj otec přijede dnes v noci."

„Myslíte, že svolí?"

„Ovšem, že ano. Musí voliti, neboť bez vás, Katinko, stal bych se snad člověkem slavným, ne však člověkem dobrým."

Katinka stiskla mu jenom ruku a neřekla slova. Stará paní se hnula.

„Tedy zítra, má drahá nevěsto,“ šeptal Filip a tiše odcházel.

Když sešel na perron, ohlédl se. Katinka stála dosud u okna a dívala se za ním. Vystoupil na vysoký záhon podle domu a nahnul se k oknu.

„Nemohu tak odejít,“ pravil tiše a vzal ji za ruce. „Jsem tak šťasten a přece chci ještě něco. Dejte mi políbení . . . to první!“

„Až zítra,“ odvětila Katinka, „až promluvíte s otcem.“

„Pak budu míti právo je žádati, co váš ženich: dejte mi je dnes dobrovolně.“

Katinka se mnoho nebránila: vystoupil na špičky, přivinul ji k sobě a přitiskl svoje ústa na její čelo. Tak zrovna před dvaceti sedmi lety prosil Savelij Fedoťu.

„Děkuju vám,“ pravil Filip; „tedy zítra, má ženo!“

Poslal jí ještě políbení a zmizel mezi stromy. Katinka opřená v okně zadívala se k nebi, když neviděla více Filipa. Její mladé srdce plné radosti a lásky musilo si nějak ulevit: co zbývalo — modlila se.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

— České umění v cizině. Obdrželi jsme číslo pařížského listu „Jockey“, z něhož, ač zpráva tato pozdě přichází, vyjímáme následující řádky: „Volili jsme dnes za předmět své úvahy Čechy, poněvadž jsou dějiny této země u nás tak málo známy, jakkoliv toho v nejvyšší míře zasluhují. Jako Polska nás vždy živě interessovala, tak mělo by nás zajímati království české. Letopisy české jsou plny zajímavých obrazů, které úžasem a ustrnutím mohou naplniti politika, cestovatele i umělce. Jsou to dějiny jednoho z nejstarších a v dobách své síly nejstatečnějších národů evropských. Lid to druhdy hrdý na svou neodvislost, nyní na svou minulost a práci svou jdoucí vstříc zase lepší budoucnosti. Za dlouhé doby politické nečinnosti a nezaslouženého úpadku obracel český národ síly své hlavně k literatuře a umění, kteréž v posledních letech vskutku netušeně rozkvetly a stále k větší dokonalosti dospívají. Nedávno dostal se nám do rukou český pamětní list „Národ sobě“, jenž může zajisté snésti v každém ohledu porovnání s francouzským „Paris-Murcie“, vídeňský pak list „Vindobonu“ daleko překonává. Na první straně nalezame pohled na české národní divadlo, stavbu to monumentální slohu čistě italsko-renaissančního, navrženou a řízenou výtečným architektem Zítkem. Nejpřednější kresbou jest nádherná komposice malíře Ženíška, jemuž svěřeno také provedení nejdůležitějších malířských prací v budově národního divadla. Kresba v „Národ sobě“ představuje zlatý věk české země. Neméně krásnými jsou obrazy Tulky, Liebšera, sochaře Myslbeka, Václava Brožíka, Chittussiho a Hynejse; poslední tři umělci známi jsou již i u nás z minulých i letošního Salonu. Hudební fragmenty velkých českých skladatelů Smetany a Dvořáka, historické podpisy Jana Husa, Jana Žižky a Jiříka, největšího krále českého, doplňují list „Národ sobě“. Litujeme jedině, že umělci jako Ženíšek a Tulka nezasýlají obrazů svých do Salonu pařížského, kdež by se jim zajisté dostalo zaslouženého uznání jako uměleckým výtvorům Brožíkovým, Hynejsovým a Chittussiovým. — Václav Brožík jest již velice známým v Paříži, kde již r. 1878 obdržel zlatou medailli za svůj obraz „Poselství krále českého ke dvoru Karla VII. r. 1457.“ Nevrátíme se dnes k umělecké dráze tohoto mladého malíře; vypsaliť jsme ji již loni na tomto místě. Zaznamenáváme jenom, že portrait, který v letošním Salonu vystavil, náleží k nejpozoruhodnějším dílům tohoto druhu, která v letošním Salonu byla spatřena. — Antonín Chittussi jest krajinář školy Daubignyho, Rousseaua a Juľ. Dupréa, jinými slovy té velké krásné školy moderních francouzských krajinářů, jichž Chittussi jest obdivovatelem i žákem: přejeme mu štěstí. Jeho dvou velkých krajin si povšimnuto i byly obdivovány. Pohled na „Okolí pařížské“, šťavnatý, svěží, s tím nebem šedostříbrným, ztrácejícím se na obzoru, proveden jest mistrovsky; malba, provedená jsouc volně, širokým štětcem a sytou barvou dýchá přírodou, z níž byla vzata. Obraťme se od tohoto plného slunečního světla k „Večeru u Barbizonu“, dílu to prodchnutému skrz na skrze harmonií, teplotou a opravdovostí. Zde hledí nám vstříc nálada jiná. Ohnivé slunce osvětluje obzor nechávajíc v harmonickém polostínu ostatní krajinu. Bylo by nesnadno podati lépe účinek zapadajícího slunce na krajinu. Jméno Antonína Chittussiho, objevujíc se tentokráte a tak čestně v Salonu, zdá se nám býti určeno zaujímati ve velmi blízké budoucnosti jedno z nejpřednějších míst mezi našimi velkými krajináři. Chittussi jest k tomu na nejlepší cestě. — Již minulého roku měli jsme příležitost promluviti na tomto místě o V. Hynejsovi, jehož malý obraz proveden byl s obzvláštní jemností a líbezností v přísném ale půvabném a zajímavém slohu. Tentokráte vystavil Hynejs komposici větší, „Samsona bořícího sloupy chrámu“, dílo obsažné v komposici i provedení. Posa Samsonova, tělo klonící se ku předu a v plném světle jeví každým svalem člověka napínajícího všechny své schopnosti v úsilí nadlidském a vědoucího, že podlehne. Hynejs, jenž vystavil také malý, krásný ženský portrait, jest jedním ze vzácných umělců nefrancouzského oddělení, který obral si provedení historické scény tak vznešeného druhu.“

— Nové spisy. „Dojmy a rozmary“, nová sbírka básní Jaroslava Vrchlického, dotiskuje se u Jana Otty. Zároveň dal Vrchlický do tisku svazek „Nových epických básní“. — Nákladem „Militkého a Nováka“ dotištěn jest a vydá se v brzku Zeyerův „Román o věrném přátelství Amise a Amila“. Týž spisovatel dokončil tříaktové libretto „Šárka“. — V tiskárně „Militkého a Nováka“ vyjde román paní Sofie Podlipské „Peregrinus“. — Knihkupectví „Grégra a Dattla“ sděluje nám, že dotiskuje novou sbírku básní E. Krásnohorské. — Ottokar Mokrý připravil do tisku sbírku básní „Jihočeské melodie“. — Lipské mezinárodní knihkupectví Wilhelma Friedricha dotiskuje německý překlad Nerudových „Kosmických písní“ prací autora „Anežky Meranské“, p. Gustava Pavikovského.

— V těchto dnech meškal v Praze majitel londýnského listu „Athenaeum“, pan Ashton Dilke. Zajímavo jest, že tento pán rozumí česky a dosti plynně mluví. O naší literatuře ví mnohem více a horlivěji se o ni interessuje, než mnohý z našinců.

— Londýnský vědecký časopis „Nature“ přinesl v jednom z posledních čísel obšírnou zprávu o prvním sjezdu českých přírodozpytců.

— Doslýcháme, že bude redakcí J. Arbesa vycházeti nový nepolitický humoristický týdenník.

— Některé naše listy mají ve zvyku vybírati zprávy z „Lumíra“ a otiskovati je bez udání pramene. Brániť jim v tom ovšem nelze, ale v celém světě jest kollegialním zvykem udávati jména listu, z něhož zprávu svou čerpáme.

Listárna redakce: Rukopisy nevracíme. — „A. K. P. Z.“: Pokračujte statně. — Neuveřejníme práce se chifframi: „V. B. v P.“ — „Fortes. F. j.“

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 30. září 1880. ČÍSLO 27.

Z básní Adolfa Heyduka.

Ranní modlitba.

Už jsi Ty se k zemi sklonil,
nebes jasný králi,
slzy, jež jsi na luh sronil,
v diamanty zplály.

Sniž se, vejdi v síň mé duše,
aby žalu tiseň
změnila se v blahé tuše
v rubínovou píseň.

Po bouři.

Zlý prchnul čas, jak kalná peřej v řece,
leč v žal, jenž s očí do vln napadal,
slét slunce proud, strasť perlou byla přece,
když ret Tvůj kytku polibku mi dal
a v srnčím oku, pozbaveny tísně,
zas leskly se mé hvězdy, sny a písně.

Tvá ústa, růže v prvním jitra šeru,
v ráz zapomněla chladné doby spor
a v líce mé nach vlila u večeru,
jak zora červeň bílý na mramor;
vše usnulo, co bdělo dřív nám k muce
a kolébkou Ti byly moje ruce.

A jako bystřeň v jara hodokvase
sta perlí sype v pestrý luhu květ,
tak v každé slze na hedbávné řase
své nové žití zřel jsem, stkvoucí svět —
vždyť vše mi bylo zase nahraženo
má družko drahá, miláčku můj — ženo!

Přeměny.

Padl mi v duši paprslek,
padl z Tvých očí v mé hloubí,
se slzou žalů stajenou
v měňavý opál se snoubí.

Paprslek slzu proměnil,
ale ty myšlenky z hlavy
zase ten opál měňavý
v duši mé na slzu taví.

Za jara.

A roztál sníh, zem zase květů plna,
kol křoví křepčí mladý jih,
leč srdcem mým se rudá nese vlna,
stesk o zvučících perutích.

Ó ženo má, k mé ukloniž se skráni,
syp v duši mou svých očí lesk,
vlna se změní na červánek raní
a v orla zvučný duše stesk!

Dej mi ruku.

Mlhy se nesou nad hvozdem,
na jedle perle věší,
kos odmlčel se za drozdem
s hovornou ptačí směsí;
list padá s buků,
vlas padá se sivých skrání —
za vesny smutno je v stráni —
ženo má, podej mi ruku!

Srdci je třeba opory,
písně se z něho ztrácí,
jako ty z kypré obory
mlhami zastření ptáci,
nikde víc zvuku —
líce mi chladem zvlhá,
ke mně též blíží se mlha —
chvěju se — podej mi ruku!

Proč pak se ptáš?

Proč pak se ptáš, čím oko se mi leskne?
já neznám sám tu duše skrýš,
zda víš, čím v jaře kukavice teskne,
čím dýše květná stromů tíž?

Proč pak se ptáš, čím chvěje se mi paží,
když v náruči Tě chovám blah?
snad je to štěstí, co mou duši blaží,
snad také o Tebe je strach!

Zda radost, drahá, otrávenou žalem
a červa úkryt v růži znáš
a slzí příval vína nad pokálem
a v jaru bouř? proč pak se ptáš?

Dlouhá píseň.

Nesu Ti píseň nepsanou:
myšlenka hoří k ní v oku,
rýmy k ní planou na ústech,
rytmus k ní buší mi v boku.

Nesu Ti píseň nepsanou —
jen krátká píseň je vděčná —
bojím se, drahá, o Tebe,
neboť ta má, ta je věčná!

Pomoc!

Otevři oči, otevři oči,
já potřebuju slunce,
chci zlatý pel mít, duše má drahá,
svých písní na korunce!

V čelo mi dechni, v čelo mi dechni,
ať mne ten vánek hebký
zamění chmury, duše má drahá,
v laur kolem sivé lebky!

Bez pokoje.

Večer, kněz písně, dumání,
vůdce a přítel můj drahý,
s jásavou hvězdou na skráni
překročil dne zlaté prahy;
pojď, drahá, pohleď, milá zář
hebounce na pažit sedá,
slavík se ozval — písničkář —
už mu to pokoje nedá!

Z prvního spánku, neslyšíš?
štěp starý mluví a šepce,
pohádek vonných celá říš
v bohaté kvete mu lebce,
uklání hlavu, vrášti tvář,
uklání, zase ji zvedá —
ubohý starý písničkář,
už mu to pokoje nedá!

Vidíš má drahá, také mně
večerem děje se v duši,
ty písně pro Tě dojemně
na srdce křídloma buší,
ukláním hlavu, vraštím tvář,
nech se to na spáncích šedá —
ubohý starý písničkář,
už mu to pokoje nedá!

Za Jarmilkou.

I.

Tři jsme byli spolu celi,
jak trojlístek při jeteli,
zmladlý rosou na úsvitě:
žena, já a ty, mé dítě.

V čas však, když se slunce vejší,
zvadl lístek nejoutlejší,
neosvěžen víc tou dobou
ani rosou druhých obou.

Lístečku můj z třílupení,
což bez tebe štěstí není
jak kdys jara na úsvitě —
Jaruško má, moje dítě!

II.

Když v kment se matka uložila hebký,
mou píseň zpívala ti u kolébky,
já podál stál a srdce mé se chvělo,
vždyť očkem tvým dvé hvězd k nám přiletělo.

Jsou hvězdy světy, děl jsem — sladká slova —
já budu ve dvou žít a v každém znova
a v práce záchvatu a v blaha tísni
dvojnásob rozkvitne se keř mých písní.

Ó malé hvězdy, neobsáhlé světy,
jak na vás tisknul jsem své žhavé rety
a v onom mile podruženém lesku,
chtěl do nebe jsem nalezt zlatou stezku.

Však nenašel, vy zhasly jste mi záhy,
a žalu mého proud a jeho prahy
vše beřou v dál a peří se a tříští . . . .
To krátká pohádka je mého štěstí. —

Rosa po bouři.

Ptáš se, proč dřív za dceruškou svou
jsem jedné písně nezavzdech?
zda pláň si zřela v květu takovou,
na jejíž ňádro příval mraku leh?

A viděla jsi, že by na vlnách
svou leknín klidně růži nes,
když obzor hněvem černé brvy stáh
a nebem honila se blesků směs?

Zda pět jsem moh? teď příval odplaven,
luh klidné duše opět zzeleněl,
v něm na krvavých květech stojí jen
křišťál těch přívalů, můj zpěv — můj žel!

Aischylos.*)

Se všemi proslavenými městy starého světa sdílí tragedie řecká tu slávu, že zakladatelem jejím byl héros. Aischylos měl genia i statečnost; on konal co opěval. Krvavý vavřín snoubí se na jeho čele s tragickými palmami. Když tančil na divadle v čele svého sboru, mohl tlouci lyru svou mečem, jako kureti bušili mečem svým o štíty.

Aischylos narodil se v Eleusidě, v ovzduší velkých bohyň, v srdci jejich kultu a jejich mysterií. Bezpochyby — málo věrohodných zpráv tomu nasvědčuje — byl zasvěcen v taje Eleusinské. V „Žabách“ Aristophanových v okamžiku, kdy má vejíti v zápas s Euripidem, pronáší tyto verše, jejichž posvátný tón neklame: „Ó Demetro, ty, jež jsi živila mou duši, učiň, ať jsem hoden tvých tajemství.“ A byť chyběly všecky důkazy, doktriny eleusinské, jimiž jsou protkány všecky jeho básně, mluví zřejmě o jeho zasvěcení.

Zasvěcenec Demetry byl také po výtce „přívržencem Baccha“, jak nazývali tenkrát básníky tragické. Legenda bájí, že když, děcko, hlídal vinici (jako Sulamit v „Písni Šalomounově“) navštívil jej Dionys a vdechl mu svého ducha. Později prý mu diktoval i tragedie. I Plutarch mu vyčítá, že byl příliš plným svého boha. Říkali, že pil, by dal osten geniu svému; že víno bylo olejem jeho svatého ohně. Toto opojení Aischyla nás nijak neuráží. Máť víno duši, věříme-li, že božská síla v něm vře, tuto duši vína pil Aischylos, tou rozplameňoval svého ducha. Páry číše byly mu tím, co Pythii dým delfického trojnože. Buď jak buď, jisto jest, že nadšení bacchické bylo jednou z hlavních inspirací Aischylových. Devět tragedií bacchických jest v seznamu jeho děl, nepočítaje ani dramata satyrská. Praví sám: „Zrcadlo těla jest broušená plocha kovová, zrcadlo duše jest víno.“

Právem nazývali staří Aischyla velkým jmenem „otce tragedie“. Nepřihlížeje ani k vznešenosti a geniu, novota, již do divadla zavedl, jestiť jeho dílem. Proměnilť divadlo na těle i duši, na duchu i hmotě. Zavedl na jeviště druhého herce, pokrok, z kterého plynuly výhody ostatní. Zrodilť se dialog z hovoru těchto dvou osob, nebo mluviti pouze se sborem neurčitým a splývajícím, bylo tolik, jako mluviti s pouhým ohlasem. Sbor překypoval v chaotických dramatech Chérila a Phrynicha, Aischylos mu vykázal řečiště a vymezil mu břehy. Uložil příboj a odliv těmto lyrickým proudům. Tance a zpěvy nezaplavovaly více slovo, které je ovládalo vznešenější svou hodnotou; duch vznášel se nad tímto mořem. Cítíme to namahání, s jakým básník odpoutal své drama od prvotního dithyrambu. Nechť si počíná jakkoliv, zcela odpoutat od něho se nemůže, někde přece vázne. Zdá se mi, že vidím Milona Crotonského, zmítajícího se v objetí dubu, který praská pod vzdorujícími jeho rameny . . .

Aischylovi děkuje tragedie svou úpravu i nádheru. Byl strojmistrem a garderobierem, sbormistrem i ozdobníkem, básníkem i architektem, myslitelem i dělníkem zároveň. On ozdobil scenu chrámy, stany, oltáři, hroby, vynalezl stroje, jimiž illuse působí své divy. Kouzelník slova, nevyvolával pouze osoby bohů, ale i jejich průvody, jich vzdušné vozy a jich hippogriffy, jich sestupování na zem a jich vstoupání do nebes. Pestré pozlátko prvních chůd vyměnil za nádherné a tak majestátné hávy, že adoptovali je hierophanti mysterií a nosiči svatých pochodní. Zvýšil kothurn tak, že byl podstavcem pohyblivým a dodával herci rázu skulpturalního. Zvětšil a zkrášlil pantomimu a hru sboru tesaje z jejich mass pathetické skupiny, hodny, aby zvěčněny byly bronzem neb mramorem sochaře. Před ním byly masky bezduché a beztvaré, on je modeloval a maloval dle posvátných typů, větší a pravdivější, s ústy zejícími, s očima dutýma, tahy vyznačenými, vlásenkami zvýšenými, které dávaly osobám rázu hlav nadlidských. Figury ty přesahovaly rozměry skutečnosti . . .

Vskutku všecko jest nesměrné v Aischylovi, sceny, postavy, vášně, katastrofy, řeč. Jeho genius není pouze výminečný, on jest jediný v svém středu a svého rodu. On převyšuje souměr hellenské přírody.

Mezi básníky hellenskými on zjevuje se jako koloss mezi sochami. Jest antický v antice, kněžský mezi laiky. Současník Sophoklea jest více podoben jeho dědu než jeho předchůdci. Divadlo jeho má se k Antigoně jako pyramida egyptská k Parthenonu. Pouze dvacet sedm let jest mezi nimi a zdá se to vzdálenosť století . . .

Ve květu Hellady zůstává Aischylos pochmurný a kusý, drsný s obočím svraštělým ve středu harmonic a jasu. Představte si sochaře Eginského, tesajícího drsně archaistické figury bohů na fris chrámu, jehož průčelí vytesal Phidias; toť obraz starého Aischyla, zápasícího s mladým Sophoklem o velkých Dionysiích. Jakby Zev řekl k němu jako Jehovah biblický: „Tibi dabo frontem duriorem frontibus eorum“.

Kdyby se třídily fáse lidského ducha jako geologické periody země, genius Aischylův by patřil době kamenné. Přes podivuhodné jeho umění a hluboko sahající jeho novotářství jest jeho tragedie přec jen stavbou kyklopickou. Jako v Mykénách „Poklad Atreův“ jsou sestaveny z ohromných bez vazby na sebe nakupených balvanů. Látky jeho jsou obsáhlé jako epopeje: oblehání měst, putování národů, záchvaty davů, tresty přemožených obrů. Vyjma „Oresteii“ jest celým dějem buď prodlužování neb uspíšení katastrofy. Mezi exposicí a rozuzlením zastavuje se děj a ruch. Zdá se, že jsou to velké basreliefy na jedné ploše bez dalšího stupňování než světla a stínu, jež na ně padají. Buď ozářené nadějí neb zasmušené úzkostí zůstávají skupiny jejich skorem bez pohnutí. Epická vypravování hromadí se mezi dialogy. Osoby každou chvíli přerušené zpěvem sboru, zdají se spolu zápasiti a volati na se od krajů moře. Někdy jest úloha jich jen nářkem nekonečně

*) Paul de Saint Victor začal vydávati pod názvem „Les deux masques“ dějiny dramatu ze stanoviska historického, kulturního a esthetického. Celek rozvržen jest na tři serie. První bude pojednávati o divadle řeckém a indickém, druhá o Shakespearu, třetí o rozvoji francouzského dramatu od nejprvnějších dob až k Beaumarchaisovi. První část serie první líčí vznik dramatu hellenského a činnost pouze Aischylovu. Místo referatu kladem raději ukázkou ze znamenitého díla toho (ovšem o výňatcích) charakteristika Aischyla *Pozn. Red.*

prodlouženým. „Vichr pochmurných hymen," jak sám praví kdesi, „zahalil je v svůj vír." Nářky „Prosebnic" jsou jednozvuké jako dlouhý bolestný žalm. Xerxes v Peršanech objeví se jen aby křičel se sborem a vedl orchestr svým úpěním . . .

Sloh Aischylův jest tak zvláštní jako jeho genius; hlučí jako bouř, jest srázný jako bystřice. Jeho řecké kontury jsou týrány asiatskými hyperbolami. Saumaise urážel se nad slohem jeho, který mu byl „zhnětcn z hebreismů" a učenec soudil dobře, ač pedant se klamal. Jeť souhlas mezi biblí a Aischylem.

Tento Athéňan má někdy hlas žalmisty nebo židovského proroka. Tytéž hádankovité ellipsy, tytéž symetrické alliterace, táž drsnost tónu a přízvuku, tytéž proudy slzí, tytéž výbuchy kletby. Řeč jeho není oratorická jako řeč Sofoklea neb Euripida, nerozvinuje myšlenku, ale metá ji veršem náhlým a srázným jako jednotlivé šípy, které pouští střelec z luku svého jeden po druhém. Řekli byste toť luk Davidův, napínaný rukou Apolla. Aischyl má slova chimerická, vytesaná z jednoho balvanu, jichž Aristofanovo „phlattothrattophlattotrat" jest parodií. Nic nedá se srovnati s lyrickými těmi zpěvy co do vzletu, jistoty, smělosti bezuzdné v rhytmu a pohybu, překypování obrazů. Epitheta jejich zarážejí, výkřiky jejich jsou jako výkřiky bacchických orgií. Verše jeho dithyrambů jsou někdy zpity a zdá se, že tančí svatý rej kolem myšlenky. Grécie, jak on ji ukazuje, objevuje se ozářená a zlacená blesky Apokalypsy. Jeho metaphory jsou báječné, jsou víc ohromné než krásné. On nazývá prach „týranou sestrou bláta" nebo „němým poslem vojů", orel, jenž zžírá Promethea, jest „okřídleným psem Zeva"; moře jest „macechou lodí", která otevírá „hořkou sanici", by je pohltila. Vidí moře po ztroskotání Řeků vracejících se z Troie „celé zkvětlé mrtvolami". Most, jejž vrhl Xerxes na pevninu, jest „jhem pro hrdlo jeho". Sbor „Prosebnic" křičí na hlasatele egyptského: „Urážka štěká na břehu tvém, tys ji pil, vlna je hořká a ty mi ji pliješ v obličej, ty, jenž takto se mnou hovoříš." Danaos vypravuje dcerám svým, že Argivští jim slíbili pohostinství, praví, „vzduch jest zježen pravicemi celého národa". Tydéus obviňuje Amphiaraa, že „dělá psa ležícího před smrtí".

Tento básnický hrom vybuchl v ovzduší athenském. Aristophanes, tak smělý, jen málo se mu posmívá a celkem se mu obdivuje. Jest ovšem přívržencem vkusu attického, když v zápasu Aischyla s Euripidem popisuje prvního „nadmutá slova, která dokořen otevřená ústa jeho pronášejí, drsná a stlačená, bez uzdy a míry, jeho periody samý chochol, vysoké jako hory, jeho slova na koních plna vířících chocholů, jeho verše svázané jako trámy kostry lodní". Leč obdiv probleskuje tímto výsměškem plným podivu. Je to jako satyr basreliefu, jenž měří s posuňkem úžasu palec spícího Polyféma.

Tento drsný genius se často obměkčí, jeho přísnost ztratí vrásky, a z jeho veršů teče med jako ze lva Samsonova. Řídké úsměvy míhají se přes ústa jeho stažená tragickým šklebem, ale úsměvy ty jsou božské. Tak jako Dante jest i Aischyl „svrchovaný mistr úsměvu i hněvu".

Jedno třeba podotknouti: jako všickni básníci svého rázu Aischylos jest povznešen nad každý vkus a nad všecka pravidla. Jeho beztvárnosti jsou dílem jeho vznešenosti. Jeť mnoho nejasnosti na jeho myšlenkách, jako jest mnoho oblaků na horách. V něm je vzruch bouře i zježení lví hřívy. Míry a lokte rhetoriky zmenšují se až k směšnosti, užívá-li se jich k měření takových geniů. Ať se vezmou jak jsou, neb ať raději nejsou!

Aischylos napsal devadesát tragedií — zbylo jich sedm; toť nejhroznější ztroskotání básnické v starověku. S pokladem genia množství mythů, tradicí, legend, přes Homera a Hesioda sáhaje k původům řecké myšlenky zmizelo tímto neštěstím. Celý svět zhasl pod kouřem několika rukopisů zchvácených ohněm. Z některých zbyl jen titul podoben oněm „prázdným hlavám mrtvých", o nichž mluví Odysseus. Z některých zbyly jednotlivé trosky jako šípy zlomené, syčící ještě v letu. Sem tam několik slok, neúplných frasí, zmatených zvuků bez smyslu a souvislosti, jaké vyměňují stíny na břehu Lethe. Nic smutnějšího nad tuto ruinu děl Aischilových; obrazy servané, myšlenky děravé, prázdné výhně vyhaslých vášní, otázky zlomkovitých dialogů, jenž věčně zůstanou bez odpovědi, kletby, jenž křičí do prázdnoty zničeného textu. Některá stránka celá nečitelná dělá dojem smazaného a seškrábaného frisu. Některý verš gigantický zvedá se na místě celé trilogie jako jediný sloup strhnutého chrámu. Na starých mapách patnáctého věku jsou prázdné rohy, a v nich tento pohádkový nápis: „Hic sunt leones". Tato tři slova dala by se s malou změnou napsati nad listinu ztracených dramat Aischylových: „Zde byli lvové".

I Aischyla stih osud velkých geniů. Duch řecký změkčen elegancí a sofistikou nesnesl násilného kmeta. On stal se zastaralým a primitivním; stále ctěn málo byl hrán a navštěvován. Obdiv jemu vzdávaný byl více ztrnulostí. Sem tam objevil se i na sceně, ale starému lvu přistřihali drápy a učesali hřívu, než jej pustili do areny. Sophokles zastínil jej zpola, Euripides přišel a vyhoupl jej ze sedla.

V středověku zůstal Aischylos hluboce zapomenut, mnohem více než ostatní z antických básníků. Dante, syn jeho rodu, neznal ho, nepotkal alespoň velký jeho stín na své pouti peklem. Renaissance vyhrabala jej teprv ze vzácných rukopisů, vydala jej s učeným komentářem, ale ducha jeho nepochopila. Byl příliš drsný a zlomkovitý, než aby zasedl v kruh „krásných umění"; byl by Hefaistem při kvasu bohů. V dvou posledních stoletích lekal ještě vkus doby, Saumaise vytýkal mu jeho přesycení a Fontenelle jej nazval „jakýmsi duchem bláznů". Dobrodružní helleniště, jenž se odvážili překládat jeho tragedie, činili to jako dragomani překládající hovory východních knížat vyslancům, vyčistili všecky metafory a splaskly jeho hyperboly. Aischylos jest prý divochem z rodu Shakespeara, jež nutno civilisovat, než se představí obecenstvu.

V době naší teprv Aischylos vstoupil v zenit své slávy. Náš věk má tu čest, že vztyčuje kolossy. Epopeje Orientu objeveny, Homer pochopen, Dante oslaven, Shakespeare světu navrácen, Rabelais z šaškářství k nejvyšší přiveden myšlence, tak jako Pan se proměnil ze sprostého Satyra. Naše doba první pochopila úplně veleduchy stojící nad pravidly kritiky, souverenní a jediné tvořením a inspirací, ať již označuje je velká vráska neb velký rozmach křídel. Naše doba vrátila

je kam patří, na vrcholy, jak pravil jeden z nich o Homerovi:

che sovra gli altri com' aquila vola.

Aischylos má v tom svůj vítězící podíl; dnes nesmírný obdiv jest jeho věnem. Prohlubují se jeho hloubky a měří se jeho výšiny; jeho zdroje, skryté jako prameny Nilu, pokoušejí poutníky myšlenky a pobádají k dalšímu bádání. Samá tajemnost jeho básní přidává jeho velikosti úděs neznámého a závrať taje. Komentují se a berou v poradu jako orakula antická. Snět dubu Dodonského snoubí se s vavřínem na tomto holém čele. Tak vrácen prvotní výši své: mezi Homerem, kterého pokračuje, a Shakespearem, jehož zvěstuje, trůní Aischylos na zářící výši v skupině nesmrtelných geniů ducha lidského. *J. V.*

Ráj světa.

Novella od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

XIII.

Kornelek druhého dne onemocněl. Ač choroba jeho nebyla zlá, přikázal mu nicméně starostlivý dědeček, aby zůstal v postýlce, a mladičká teta skoro se od něho ani nehnula. U lůžka chlapcova zastal ji také druhého dne Chenier. Nadál se, že Felińského na jisto najde doma, než zmýlil se, a byl překvapen, neřku-li v rozpacích, kterým se Zosia neubránila.

Štěstí, že tu byl Kornel! Chenier usedl a nakreslil mu koně a vojáků hojnost a chlapec se do nich tak zabral, že záhy na své okolí zapomněl. Zosia zeptala se na Kalinu; nikdy toho nečinívala. Pověděla Chenierovi, že už několik dnů ve zpěvu se necvičila.

„Snad jsem ho,“ dodala, „něčím rozhněvala, či ho snad unavilo vyučování, poněvadž jeho požadavkům nemohu zadost učiniti?“

„Nikoliv, panno Zosio, přítel Kalina je velmi spokojen a ještě nedávno si chválil, jak znamenitě ve zpěvu pokračujete. „Nemálo byli by mně vděčni,“ pravil výslovně, „kdybych tak mohl a pannu Zosiu do veřejnosti uvedl. Dobyla by neobyčejných úspěchů, jsem přesvědčen.“ Tak pravil. Aj panno Zosio, jak patrno, nedojímá vás příliš má zpráva. Chladně nasloucháte. Myslil jsem —“

„Vím, že ani vy ani pan Kalina nechcete mně lichotit, a uznání mého učitele mne velmi těší, poněvadž vím, že je řekl z přesvědčení. Jiná na mém místě by snad zajásala a skutečně štěstí sobě hledala. Já však po něm nedychtím —“

„Jak že, vy netoužíte po slávě?“

„Netoužím věru po ní. Pro život plný lesku, nucenosti, poklon a lichocení, ale chudý upřímností a srdcem — nejsem — neobstála bych.“

„Ale právě rozruch ustavičný, zápas, sláva, neustálá změna — toť je pravý život.“

„Takový mužům svědčí; mně však poklidný krb domácí postačí. Jsem šťastna v tomto klidném bytu, u svého dobrého otce a tohoto klučiny —“ a bezděky vztáhnuvši svou bílou ruku zabořila prstíky do hustých kadeří chlapcových a hladila je. Vážnost, s jakou rozprávěla, slušela mladistvé tváři, výraz pak lásky a příchylnosti ozářil ji zvláštním jímavým půvabem.

Za její řeči Chenier v duchu se zarazil. V pravdě ani on sobě nepřál, aby dala se na dráhu uměleckou a vystoupila u veřejnost. Než k obrazu spanilé dívky, jenž jej okouzloval, byl si přibásnil vlastnosti, které z jejích nynějších slov neprozíraly. Myslil si, že je ducha vzletného, že s ním by horovala.

Ale tklivosti, srdečnosti něžné dívky bylo také nemožno odolati. Hleděl na ni zářícím okem, ana Kornelkovi usínajícímu vlasy hladila. Byla jako rozkošný obrázek a všecko kolem dýchalo klidem, spokojeností a štěstím. „A tak by bylo, až by Zosia byla — tvou ženou!“ kmitlo mu hlavou, a v ten okamžik napadla mu slova Kalinova: „V ukojeném, klidném srdci bych štěstí nalezl.“

Bezděky sklopiv oči na okamžik se zamyslil, a když pak zraků pozvedl, spatřil Zosiu, ana na něj hledí, a od pohledu toho až se mu srdce zachvělo. Chmura zmizela.

„Dobré, nevinné dítě!“

Chopil se její ruky.

„Zosio, jak jste dobrá! Vy se na mne nehněváte — Včera — přišel jsem vás požádat — Viďte, že se nehněváte?“

Nepozvedajíc zraků zakroutila světlovlasou hlavičkou. Skloniv se líbal jí ruku.

„Byl jsem tak šťasten a jsem — u vás je klid, štěstí. Zosio, buďte mou, bude se mnou štěstí! Chcete?“ a klonil se k ní, až kadeře jeho dotýkaly se jejího čela. Vzhledla k němu na krátko, jako plaše, ale pohled ten nevýslovný pověděl mu, co toužil slyšeti, a nebylo třeba jejího: „Chci,“ jež k němu zavanulo.

Přivinul ji na svá prsa a poprvé políbil Zosiiny višňové rty.

Vášnivý mladík zapomněl na místo i čas. Tváře se mu rděly, oči hořely a šeptaje sladká, vroucí slova přivinul opět a opět dívku ku svým prsoum a líbal čelo i rty — než pro štěstí hnul sebou Kornelek prudce ve spaní a Zosia se vzpamatovala.

Zardělá, sličná jako poupě, jež právě se rozvilo, stála u piana. Rozechvělá, blaženě se usmívajíc pravila:

„Zapomněla jsem vám vyříditi, abyste počkal, že otec brzo přijde — prosím vás — seďte — vždyť už tu měl chvíli býti — přijde co nevidět.“

Poslechl, ale zářících očí od ní neodvrátil. A než se nadál, vstoupil Feliński. Vítaje srdečně Cheniera

omlouval se, že dlouho nejde, an jej hrabě déle pozdržel. Pak obrátiv se k Zosii pravil:

„Nuže milé dítě, zachovalas tajemství?"

Kdyby věděl, že měla sladké tajemství, a že je prvé vyzradila!

Tajemník zavedl Cheniera do vedlejší komnaty, aby se podíval na svůj obraz. Podobizny Kornelovy tu však nebylo.

„Divíte se — je pryč, ne však na dobro. Jak jsem měl radost z vašeho díla, víte. Dnes jsem je vzal hraběti ukázat. Rozumí malířství a přeje umělcům. Obraz váš velice se mu líbil a chtěl by sám takový. Kornelka si tam nechal, řka, že ho ukáže některým přátelům, a žádá vás zároveň, abyste ho navštívil. „Toť rozhodný talent!" opakoval často, bedlivě obraz prohlížeje. „Mohl by daleko dospěti." Věděl jsem to, pane Cheniere, byl jsem už dříve o tom přesvědčen, ale věřte mi, že mne tento posudek velice potěšil. Také proto, že snad bude po vaší tužbě a že se vám otevírá dráha —"

An takto mluvil, zářila přívětivá tvář starého pána, a z každého slova bylo zřejmo, že cit jeho je nelíčený, ryzí jako zlato.

Chenier byl dojat, tiskl mu ruce a děkoval. Stranou Zosia stála upírajíc zářící oči na vzrostlého, kadeřavého malíře a v duši se jí jásavě ozvalo: „Miluje mne! Miluje mne!"

Slyšela o chvále, o stkvělé dráze do budoucna, ale vše to ustupovalo nejjasnější myšlence, která ji všecku rozechvívala:

„Miluje mne! Miluje mne! "

XIV.

Nebe bylo zachmuřeno, a když potom noc nadešla, strhl se prudký vítr a dalo se do deště.

Kalina byl sám doma. Noty odloživ odpočíval. V kamnech hořel vesele oheň, pokojem rozproudilo se příjemné teplo. Venku hučel vítr a hnal dešť do oken. Kalina seděl na odestlané posteli opíraje nohy o židli. Jindy, když takto býval o samotě, zaběhl v myšlenkách obyčejně daleko, do české, tiché vesnice ku staré škole, kdež otec mnoho let „mládencoval", až pak se tu stal učitelem, kdež i on se zrodil a dětství šťastně tu prožil, až touha po světě a dokonalosti v umění ho pojala a v cizinu zavedla.

Rozloučil se se starými rodiči, s tichou vesnicí a pln snů a nadějí dostal se až sem. — Dnes obzvláště na vše to vzpomínal. Čeho dosáhl? Má sice pohodlnější živobytí nežli vesnický kantor, a zdokonalil se — ale toho, čeho se nadál, nedosáhl.

Chválili jeho schopnosti, hra jeho se líbí — ale což více? Sám s sebou nebyl spokojen.

Poznával, že příliš si troufal, příliš si důvěřoval. Tak začasté mu bývalo, dnes zdál se mu obzor zvláště zataženým; výhled byl zahalen tmavými chmurami. A hle! od tmavosti jejich zabělalo se, jako když hvězda se mihne, jako když bílá holubička přeletí.

A byla to bílá holubička — dobrá, nevinná a čistá jako hvězda ve prostrannosti nebes. Vidí ji v duchu, slyší — Zosia vedle něho stojí — Zazpívala — —

Tomu již dávno, ale ten zpěv zní mu dosud a nevyzní, dokud bude mu duše živa.

Hned jak ji uviděl a uslyšel, věděl, že veta po jeho klidu, že bude její, všecek její. Nezmýlil se. Byla mu radostí i zármutkem. Těšil se myšlením na ni, její přítomnosti a zase vyhýbal se jí.

Teď již veta po všem!

Chenier, jenž mu ničeho nezatajil, jenž musil uvolniti srdci, jež bylo plno rozkoše, pověděl Kalinovi vše; jak se Zosiou poprvé důvěrněji mluvil, jak ji sprovázel, jak s ní seděl u postýlky Kornelovy a ji líbal.

Za vypravování bylo Kalinovi, že chtěl „už dost, dost!" vykřiknouti — srdce se mu svíralo, než poslouchal. Jak se měl důvěrné sdílnosti Kamilově vyhnouti? Musil by říci proč, musil by vyznati, že každé slovo přítelovo břitkým nožem ho zraňuje, že Zosiu miluje — a toho, pro živý svět, nesměl se nikdo dozvěděti. Tak poslouchal, mlčel a — trpěl.

Záviděl příteli, a přece nemohl naň sočiti, nemohl nepřátelsky s ním se rozejíti.

Vítr ustál, ale dešť dosud rachotil.

Noc míjela, Kalina nepomyslil, aby šel spat. Vstal, chodil jizbou, až vzal se stěny housle a jal se hráti.

Nehrál, mluvil, vypravoval, jak v jeho nitru, co srdce cítí. — Zapomněl na vše kolem sebe. — Hra jeho byla elegie ozářená tu tam jasnějšími upomínkami — hra žalostná nový přibrala motiv — Žofiinu píseň. Dnes kdyby měl posluchače, byl by se přesvědčil, že dovede uchvátit a dojati. Sám pak měl duši úlevu. Sotva že dohrál, zahrčel za chvilku venku kočár a za nedlouho vstoupil Chenier. Vracel se z divadla, kamž se byl najal.

Byl tam dnes poprvé. Šel bez chuti, vracel se však dosti vesel a byl patrně spokojen.

Odhodiv klobouk a plášť přistoupil ku Kalinovi a sáhnuv do kapsy položil na stůl hrstku dukátů.

„Měli jsme jak živi tolik kanárů pohromadě? — A ty mlčíš, Kalino, neraduješ se? Jsou tvé jako mé a nejsou poslední. Teď je po nouzi a nastanou lepší časy. Hned zítra půjdu ku krejčímu a ty si vezmi co chceš!"

„Nechci nic. Zdá se, že tě blýskot zlaťáků velmi oslnil. Raději mně pověz, jak se ti dařilo, a kdo je ten mecenáš."

„Především věz, že ne mecenáš ale mecenáška. Než ty miluješ důkladnost a pořádek. Tedy pěkně po pořádku. Slyš: Sešel jsem se s tím Torellim, s nímž jsem všecko ujednal. Šel jsem s ním a vkročili jsme do vysokého domu. Okna na ulici jen slabě a ne všechna byla osvětlena. V prvním patře zavedl mne do pěkného salonku, kdež mne přivítala vysoká, tělnatá paní, kteréž jsem byl představen a kteréž madame Bé říkají."

„Divné jméno —"

„Snad jen začáteční písmena pravého. Ale což na tom! Žádala mne, aby vzal na sebe řízení obrazů. Byla velmi lahodna a věru, před několika roky mohla se nebezpečnou státi. I teď ve svém elegantním úboru byla dosti slušna. Vybídla mne, abych se šel podívat na sál i jeviště, připomínajíc, že potom o představení mohu, bude-li mně libo, mezi diváky, což já velmi rád přijal, chtěje hned studovati. Jeviště dosti prostranno, dekorací, pokud jsem přehlédl, hojně. Ptal jsem se na personál. Ukázala mně dvoje dvéře. „V pravo je šatnice dam, v levo pánů, tam jsou také všechny rekvisity a oděvy. Představím vás navzájem až po představení."

Pak přišel Torelli a já rozloučiv se zatím s madame šel jsem s Vlachem na své místo, které že mi ukáže, ochotně se nabídl. Dlouho nezůstal, vymlouvaje se, že musí do orkestru, ani hudebníci se již scházejí. Ale já ani orkestru ani hudebníků jsem neviděl.

Sál byl jenom velmi mdle osvětlen; bylo šero. Čemu jsem se nejvíce divil, že stěny byly černými čalouny pokryty, takže všecka místnost dosti smutně se vyjímala."

„Začíná to nějak hrozně — černým suknem vykládané stěny — jako v nějakém románu —" a Kalina se usmál.

„Počkej, porozumíš. Obyčejných sedadel bylo tu málo, za to všude, kde jen bylo možná je postaviti, samé lože, namnoze záslonami zastřené. Jak jinak byly zařízeny, nevím, pro tmu nebylo možná pozorovati."

„Ah toť tam zajisté chodí tací, kteří by rádi něco viděli, ale nechtějí, aby je kdo jiný zahlédl —"

„Zdá se. Ale když se tak ohlížím, zaslechl jsem temný šum a šustot, tu tam kmitly se postavy, zmizely ve přihradách či ložích, někde se záslona odhrnula a bylo viděti silhouetty osob. Opodál mne usadilo se několik mladíků, kterým jsem však do tváře neviděl, poněvadž nyní v sále skoro zplna setmělo se — a v tom ozvala se hudba — pokud rozumím, velmi pěkná. — Orkestr byl tak seřízen, že ho nebylo viděti, a věř mně, že hudba namnoze tím na mne působila. Linula se jemně, jako z daleka, zvučíc mírně a lahodně; v tom vyhrnula se opona, a jeviště ve plné záři rozkládalo se před mýma očima. Přiběhlo několik tanečnic; byl ballet, jako bývají, jenže tu tanečnice ještě méně než jinde zahalovaly své vnady.

Chvíli mne to bavilo, ale ne dlouho. Po tanci přestávka, hudba, pak dekorace se změnila a já viděl Ariadnu Theseem opuštěnu. Stafáž byla dobrá a sama Ariadna slušná, hezká dívka. Pak byla Diana se svým průvodem. Všecko bylo slušně komponováno, bohyně a družky její krásné ženy v antickém kostymu. — Ozval se hlučný potlesk. Poznal jsem, co se líbí. — Ale mne, věř, to nerozehřálo. Ty ženy, opravdu sličné, protivily se mi v tu chvíli.

Pak kratinká veselohra francouzská, ballet, na konec nějaké skupení — a bylo po představení. — Obecenstvo se rozešlo tak jak bylo přišlo, t. j. skoro nepozorováno.

Když mne madame byla představila živým svým sochám, pozvala mne k večeři, která byla výborná. Madame vedla si velmi charmantně a byla ke mně zvláště pozorna, že jsem se až divil. Když jsem byl na odchodu, nabídla mně svůj povoz a tak — jsem tu."

„Tys přijal závdavek a budeš tam chodit?"

„Budu. Honorář je slušný a což nejhlavnější, já ho musím míti. Za obraz bych tolik nedostal, co tam vydělám —"

„A umění?"

„Proto se mu neodcizím."

„A Zosia?!"

„Ach Zosia! Vzpomínal jsem na ni. Oh jak je spanilou, čistou, nevinnou! Její cnosti teprve dnes zazářily mi v plném světle! Zastavil jsem se prvé u jejích dveří a šeptal jsem jí „dobrou noc!" Já bloud, jako by mne slyšela. Než nedalo mně. Ach by již byl den, odpoledne! Po tom hlučném představení plném vnadidla, jak toužím po tichém, útulném pokoji Felińského! Ale co je ti, Kalino, ty mlčíš, jsi jako strnulý?"

„Je pozdě, příteli! Spaní mne přemáhá!"

„Ale Kalino, tys opravdu bez srdce, beze smyslu pro živý cit. Je ospalý! Kdy já usnu!"

„Já hned," odtušil Kalina a trpce se usmál.

* * *

Ve čtvrtém poschodí, v bytu mladých umělců, dály se nyní změny. Skříně malířova nezela pustou prázdnotou, než naplnila se dvojím novým oblekem, a Chenierovi slušel jeden lépe než druhý. Také kuchyně se zlepšila, a nejednou přinesl nyní Chenier pod pláštěm lahve dobrého vína. Kalina vždy protestoval proti takovému přepychu napomínaje útratného přítele ku šetrnosti.

Ten však maje nyní s dostatek peněz nepočítal, a na varování přítelovo odpovídal tím, že mu podával zásobu svou ke službám, vybízeje Kalinu, aby řekl, čeho by sobě žádal. Přál mu a rád by se mu odvděčil za mnohou službu. Podával při tom i utrácel více nežli mohl a nežli snášelo se s jeho prospěchem.

Kalina nepřijal nic.

Tak se stalo, že Chenierovi nestačilo ani to, co v divadle vydělal. Nebyloť tam každého dne představení, nýbrž jen občas. Všecka představení byla podobného rázu, jako při tom, jež malíř viděl. Podstata a jádro každého tvořily ballet a skupení osob hlavně dle antických vzorů, jež za vedení Chenierova se zdokonalila. Madame Bé byla k němu velmi vlídna a zvala ho pokaždé, aby zůstal po představení. Učinil tak jen jednou, ale brzo domů se odebral. Poznaltě společnost při veselém, bujném kvasu, jehož účastnily se především bohyně, nymfy a rekyně, jež byl před tím rovnal ve skupení, a mladí, elegantní pánové z vyšších kruhů. Jindy by snad neodolal takovému pokušení, ba i nyní vábilo ho veselí to dosti mocně, ale obraz Zosiin ho vyvedl ze síní věnovaných hýření a rozkošem.

Byl jen na několika představeních, ale již počínal všemu na kloub přicházeti. Vyrozuměl, že hosté zlatem vstupné musí platit, že bývá dvoje představení a při každém že jiné obecenstvo.

On býval jen při prvním než dozvěděl se, že čím pozdější tím „antičtější" bývají obrazy, jak sám Torelli úsměšně pravil.

Mladému malíři bylo s podivením, že madame Bé jemu tolik platí. Sám sobě vyznal, že vlastně nemá mnoho na práci, a za to co vykonal — toť skvělý honorář!

Všecky své pochybnosti svěřil Kalinovi, a ten mu na novo radil i rozhodně vyzýval, aby všeho nechal, a zvláště nyní, kdy mu kyne naděje na pravou práci jemu svědčící a čistě uměleckou.

„Hle, po každém představení vyspáváš, jsi pak ochablý a nepracuješ — a zdá se mi, že s tebou něco obmýšlejí." —

Jak řečeno, nestačil Chenierovi honorář z divadla.

V tom vytryskl mu nový pramen příjmů. Bylť vyzván hrabětem Ujeckým, jemuž Feliński obraz ukázal a mladého malíře vřele odporučil, aby ho navštívil. Hrabě přijal jej velmi laskavě a příznivě vyslovil se o jeho nadání. Objednal si ihned kopii „Amora“, jak Kornelkovi v zásloně říkal, a dal mu značnou zálohu, žádaje Cheniera, aby mu nějaký obraz, jehož látku mu nechce určovati, vymaloval.

Vesel, nadšen vrátil se Kamil do svého chudého bytu.

„Jsi na dobré cestě, příteli!“ pravil Kalina. „Hrabě, zalíbí-li se mu tvá práce, pomůže ti dále a budeš pojištěn. Budeš mít odbyt a kyne ti, čehož jsi tak horoucně sobě žádával: sláva i bohatství.“

„A to všecko Feliński a Zosia, má musa!“ zvolal nadšeně Chenier. (Pokračování.)

Z knihy „Ultima Thule“.

Od *H. W. Longfellowa.*

Věnování.

G. W. G.

Příznivým větrem, na moři svit,
my pluli jsme v kraj Hesperid
k těm zlatým jablkům v korunách stromů,
však tomu — ach, jak už dlouho je tomu!

Jak daleko nás od těch dnů
proud odnes od té země snů,
té země přízraků, těch pravdy sadů,
těch v mlhách ztracených mladosti hradů!

Kamže, ach kam tak v bezklidu?
či břeh to není Hebridů,
kde kajky kvílí a peřeje bouří
a vraky a plavuně v skalách se chmouří?

Ultima Thule! Poslední břeh!
zde v přístavu tvém na oddech
stahujem plachty — zde mžik ať prosti
jsme nekončící pochybnosti.

Vlny v před a vlny zpět se valí.

Vlny v před a vlny zpět se valí,
soumrak tmí se, chřástal volá z dáli;
po mořské písčině, přes hnědá bláta
pocestný k městu chvátá a chvátá,
a vlny v před a vlny zpět se valí.

Noční temno zdě a střechy halí,
tmou však moře volá, volá v dáli;
ty malé vlnky bílou měkkou rukou
v šlepěje v písku zlehounka tak tlukou,
a vlny v před a vlny zpět se valí.

Jitro svitá; koně zadusali,
nádvorník volá, koně řijou v dáli;
den vrací se, leč ať se vrací, trati,
poutník se v břeh už nikdy nevrátí,
a vlny v před a vlny zpět se valí.

Přel. *J. V. Sládek.*

Po jezerech Kanadských.

Podává *Bohuslav Kroupa.*

(Dokončení.)

Za svého pobytu ve Fort Garry dozvěděli jsme se, že na břehu jezera Winnipeg táboří silné tlupy Indiánů Swampy Crees, Chippewas a Blackfeet. Rozhodli jsme se, že je navštívíme, abychom se něčeho dozvěděli o spůsobu jejich života. Zrazovali nás, abychom mezi ně nechodili, že nás budou jistě skalpovat, tomu že neujdem. Co se toho týče, já se tuze nestrachoval, ač přece mi nebylo docela volno. Opatřivše se vším, čeho jsme potřebovali, dvěma průvodčími a indiánským tlumočníkem, vydali jsme se na dobrodružnou tu cestu. Jeli jsme celé dva dny po vozech, až dorazili jsme k jezeru. Neviděli jsme ani stopy lidského obydlí, nic nerušilo ticho lesnatých břehů těch, jedině datel ťukal v kůru starých stromů. S večerem stanuli jsme konečně na šíré pasece, kde byly rozloženy wigwamy Indiánů. Chvíli stáli jsme v udivení a pozorovali tuto fantastickou scenu. Ani nejživější fantasie naše nedovedla by si představiti divokou tu a pestrou směsici. Kolem ohňů leželi Indiáni po zemi; jedni dřímali, jiní kouřili klidně své dýmky. Vedeni svým tlumočníkem blížili jsme se k nim; někteří přišli nám vstříc. Pomalovaní tito divoši tlačili se kolem nás a provázeli nás ke stanům. Musím se přiznati, že nám nebylo volno; bylo nám asi tak, jako člověku, který má plné kapsy vajec a dostal se do tlačenice. Dovedli nás k náčelníku, který nám pokynul, abychom se posadili naproti němu. Prostřeli na zem bůvolí kůži, a když jsme se na ni usadili, oslovil jej náš tlumočník řečí, jejížto překlad tuto podávám: „Nejednej s námi, cizinci, příliš pohrdlivě; jsme ochotni zaplatiti vše, co obdržíme, a stěžovat si na nás jistě nebudeš. Pohleď na nás a uvidíš, že jsme také lidé, považ přátelsky, že máme také práva a uznej je. Odpověz k našim otázkám a vyplň naše žádosti. My nejsme ovšem tobě rovni — neboť těch málo jest — proto však nám neodpírej pohostinství a přátelství, neboť nebudeme hřešiti na

tvou velkomyslnost. Nu vždyť jsme také lidé.“ — Na toto pěkné oslovení následoval ďábelský křik a řvaní okolostojících divochů, který považovali jsme za válečný jejich ryk; zatím však byl to výraz radosti a potěšení, neboť náčelník hned zapálil dýmku a podal nám ji. Kouřiti dýmku míru jest starodávný zvyk Indiánů. Jeden po druhém vypustí několik kotoučů dýmu, podá ji sousedu a tak jde z ruky do ruky. Na to podal nám náčelník kus žvýkavého tabáku, dle jich zvyku dosti příjemně parfumovaného, a upozorňoval nás všemožně na to, jak voní. Za to jsme my jemu nabídli malé zrcadélko, pár rukavic, kapesní šátek a červený nákrčník. On se ihned vším tím ozdobil a usadil se opět na zem. Viděti jej, jak spokojeně a vznešeně se tvářil, jak ukazoval vážně rukou k nebi když mluvil, stálo opravdu za to. — Zatím usmažili nad ohněm něco ryb, a náčelník pokynul nám, abychom jedli, máme-li chuť. Přijali jsme ochotně jeho nabídnutí a jedli jsme ryby, sušené maso a pemican, upravený jejich způsobem. Některým však lahůdkám jejich hostiny, které nám nabízeli, jsme se vyhnuli.

Po večeři dalo se venku před wigwamem několik mladíků do tance: tváře měli malované, na hlavách veliké chocholy peří, mávali tomahawkem nebo kopím a řvali, jako když jdou do boje. Ostatní jim k tomu zpívali a tloukli na kotle, což doplňovalo živou tu scenu. Slavnostní jich oblek jest velice jednoduchý. Nosí kalhoty z nevydělané srnčí kůže, mokasiny, nad kotníky pás ze srnčích paznehtů. Na tváři mají různobarvé pruhy, na temeni hlavy sedí jim chumáč z bůvolích chlupů, který jim splývá až na záda zároveň s bůvolí koží všemožně okrášlenou. Tančili skorem do půlnoci; přitom řvali všemožně, nápodobili vytí vlků, houkání sov a kvákání havranů, takže činili noc tu ještě hroznější. Děsný tento povyk vzbudil psy v celém táboře, kteří jali se štěkati a výti v divokou tuto směsici.

Zatím usadil jsem se vedle tlumočníka a znamenal jsem si jména a vůbec vše, co mne zajímalo. Překládal mi doslovně jméno za jménem a já si je věrně po něm zapisoval. Mnohá z nich byla náramně směšná co do smyslu a docela lišila se od charakteru a vzezření těch, kterým patřila. Nejpodivnější zdála se mi tato: Walking water (chodící voda), Mule (mezek), High whirlwind (prudká vichřice), Ride-the-bear (jezdí na medvědu), No-use-of-himself (není k ničemu), Driving-down-hill (jezdí s vrchu), Crying dog (plačící pes), Blown away (odfouknutý), White-walking-cow (bílá, chodící kráva), Blue shirt (modrá košile), Pretty-voiced-bull (krásnohlasý býk), Warms-his-ears (ohřívá své uši), Afraid of his-wife (bojí se své ženy), Black-bird (kos), Eagle head (orlí hlava), Rope (provaz) atd.

„Malý býk“, veliký to a osmahlý bojovník a „Hřmící orel“ pozdravili nás takovým řvaním, že nám krev v žilách stydla, a celá tlupa opakovala pozdrav ten ještě silnějším refrainem. „Běžící kůň“ vyrazil ze své družiny s náramným skokem a pan No foot (beznohý) blížil se k nám, měl však nohy veliké i na Indiána. Vedle něho stál Red Leaf (červený list) a za ním Flat iron (ploché železo) a „Léčivá žába“ (Medicin Frog), „červený hrom“ byl zabalen v šedivou houni, a „krásný býk“ (Pretty bull) byl pravý vzor lidské ošklivosti. „Deaf and Dumb“ (hluchoněmý) mluvil hlasem hromovým a „Runs at daylight“ (běhá z rána) byl tak nemocný a stařičký, že nemohl ani choditi. „Blind Bear“ (slepý medvěd) se honosil největším počtem skalpů.

Ženská jména byla mnohem hezčí a významnější: „Cooing dove“ (cukrující hrdlička), „Pigeon's wing“ (holubičí křídlo), „No-neck“ (bez hrdla) „One-that-cooks“ (ona, která vaří) atd.

Bylo pozdě po půlnoci, když jsme se vraceli k svým stanům, které jsme si zbudovali poblíže indiánského táboru, a byli jsme vskutku rádi, když poslední ozvěna hřmotných těch radovánek nám dorážela k sluchu, a když lesní krajina ponořila se v noční ticho kolem nás.

Poněvadž nám naši indiánští hostitelé byli líčeni co mstiví a nespolehliví, nebylo divu, že jsme ještě zbývajících několik hodin nočních použili ne k spaní, nýbrž k hlídání našich povozů a koňů. Než po celou tu dobu divocí ti křiklouni a nápodobitelé vlků, sov a havranů byli pohrouženi v hluboký spánek. Použil jsem toho času a zaznamenal jsem si do své psací tobolky několik indiánských slov a vět.

Muc-ka-ta-cog-ni-ac znamená v Iroquoiském nářečí kněz neb černý muž, kdežto ve Wyandotském nářečí se jmenuje: Haw-tse-hen-staw-se. Te-zhu-ska-han (lesní (duch). Sken-ri-a-tauh (duch války). Whoo-noo-ten de waugh (to jest strašlivé). We-go-wam (stan, čilý dům).

Pro každé číslo od 1 až do 10 mají zvláštní slovo. 11 = deset a jedna, 12 = deset a dva atd. Pro 20, 30, 40, 50 zase zvláštní slova až ke 100 a 1000. 1000 zdá se býti nejvyšší počet a největší cifra, kterou znají. — 1 = ict, 2 = moxt, 3 = clone, 4 = lock-et, 5 = quin-um, 6 = tah-hum, 7 = sin-a-mox, 8 = stoat-kin, 9 = quoits, 10 = tot-li-lum, 11 = totlilum-let-ict, 12 = totlilum-let-moxt, 20 = moxt-tot-lilum, 30 = clone tot-li-lum, 40 = lock-et-tot-li-lum atd., 100 = let-lock-a-moo-nuck, 1000 = tot-li-lum-tock a-moo-nuck.

Příštího jitra sdělil tlumočník náčelníku, že bych si přál vykresliti několik indiánských hochů a žen. Dostal jsem odpověď, že by si to pokládali za zvláštní čest, že mu ale dříve musím dát nějaký řádný present. Dal jsem mu trochu tabáku a myslil jsem, že všechno předběžné jednání jest u konce; jak jsem se ale chystal do práce, poznal jsem, že chtějí mít všichni ze mne všemožný užitek. Dali mi na srozuměnou, že jedině tehdáž, dám-li řádné dary všem těm hochům a ženám, budou mi sedět za model. Rozdával jsem jim pak tabák dosti štědře, než většina z nich brala jej docela lhostejně, jako oprávněnou kořist od člověka, který, jak se domýšleli, přišel je vydírat, a odcházeli klidně svou cestou. Byl jsem velice rozmrzen nad jich nepoctivostí; však brzy na to někteří z nich se vrátili, navěsili na sebe všechny své okrasy a usadili se přede mnou s úplnou klidností a spokojeností. Já dal se do práce, která byla nanejvýš zábavnou. Maloval jsem náčelníka, který poctil mne též přítomností, skupinu pohlavárů a mladé, hezké děvče, jejíž chování bylo tak spůsobné a cudné, jako kteréhokoliv našeho děvčete z dobré rodiny. Lichotivý tento úsudek nemohl platiti o druhých ženách, které nebyly mravů tak přísných.

Procházeli jsme se pak docela volně mezi wig-wamy, vyměňovali s nimi dary, a oni prokazovali nám všemožné zdvořilosti, které jsme ve své situaci mohli přijmouti.

Třetího dne z rána loučili jsme se s nimi s velikou

srdečností, a na znamení vděčnosti za jich pohostinství obdařili jsme je tabákem, prachem a některými maličkostmi, a náčelník nám podal na památku Wam-pum. Wam-pum jest skleněnými pestrými korály vyšívaný pás, který považují Indiáni za nejvzácnější ozdobu.

Loďky jejich zhotoveny jsou z březové kůry a jejich sáně z ohnutého březového dříví. Sáně tyto jsou v zimě jediným jejich povozem. Jejich psi jsou malá ale zlá zvířátka plemene eskimáckého. Dobrý pes utáhne 100 až 150 liber s největší lehkostí a uběhne 50—80 angl. mil denně. Krmí je pouze jednou denně rybami, a to vždy jen na konci cesty. Řemení na ně dělají z losí nebo bůvolí kůže a ověšují je rolničkami a pestrými stužkami. Takový psí povoz i se svým vozkou vyjímá se velmi malebně, a jsou-li v něm zapřaženi čtyři psi, má dosti značnou cenu.

Indiáni znají velmi dobře užívati střelné zbraně; někdy ale bývají nuceni nedostatkem náboje sáhnouti ku starým zbraním svým, totiž lukům a šípům, jimiž zabijí ptáka v letu na 40 loket v dáli.

Své mrtvé pohřbívají dvojím způsobem; buď zarazí do země čtyry tyčky asi osm střevíců vysoké, spojí je nahoře opět tyčkami a položí na toto lešení mrtvolu zabalenou v houně a kůže bůvolí, aneb zabalí mrtvoly do houní a pak do březové kůry a vystavují je na vyvýšená místa. K hlavě a k nohoum mrtvoly položí dýmku, trochu tabáku, lžíci, některé kuchyňské náčiní ano i několik tříštěk na oheň.

Zdá se to být jejich přirozenou povahou, že lpí na kmenových zvycích svých předků a nemohou býti nijak přemluveni, aby změnili svůj život a své obyčeje. Zdá se, že netouží po ničem jiném než po tom, co mají, a mimo tabák, prach, skleněné korály a jiné maličkosti a zbytečnosti nepřáli si od nás ničeho.

Při všech obtížích, hladu a tělesných chorobách, které kočovnický život jejich sebou nese, necítí nikdy potřeby tisícerých oněch věcí, které my považujeme nejen za luxus, ale za nutné požadavky našeho společenského života. Potřeb mají málo, za to ale ukojí je s plným požitkem, a co získají tím, že neznají starosti ani práce ani různých oněch útrap, kterých náš titěrný společenský život vyžaduje, nelze ani vyslovit. Možná, že tato okolnost nahradí všecky skutečné nepříjemnosti jejich života, a srovnáme-li život svůj s životem jejich, jsou váhy, na nichž radosti a strasti života lidského se váží, v rovnováze.

Jest velice nesnadno dozvěděti se od Indiánů podstatu jejich náboženství. Kmeny, které zachovaly dosud původní svůj ráz, přidržují se víry svých předků, kteří totéž věřili, co nyní jejich potomci, že totiž jeden veliký a dobrý duch vládne celým vesmírem. Některé kmeny obrátili misionáři z části na křesťanskou víru; ti pak věří, že jest duše nesmrtelná, a že přijde po smrti na zvláštní jakési místo, ale s rozdílem: jedno blaženější a druhé méně příjemné. Nepovažují totiž tato dvě místa jako my své nebe a peklo, za místa odměny neb trestu, nýbrž pouze za věčný příbytek různých stavů. Nesoudí, že by jejich činy zde na světě působily nějak na jejich budoucí život, myslí ale, že se veliký duch vůbec o to nestará. Jejich náboženství, když i nepůsobí na mravnost, jest aspoň nezištné, a výraz jejich úcty a zbožnosti slovem buď skutkem pochází jedině z jejich pokory a vědomí o vlastní nepatrnosti a z domnění o nevýslovné vznešenosti a dokonalosti velikého ducha.

Američtí Indiáni poskytují nám studii velmi zajímavou. Jest to v každém ohledu zvláštní lid; svou řečí nejen, nýbrž i svými zvyky a obyčeji liší se docela ode všech ostatních národů. Jich původ zahalen jest v úplnou temnotu. Nejrozšířenější domněnka o jich příchodu do Ameriky jest ta, že přišli ze severní Asie přes úžinu Behringovu, a že jsou potomky jednoho z desíti ztracených kmenů israelských. Indiáni, kteří obývají nyní planiny a hory dalekého západu, jsou docela jiný lid, než onen, s kterým se setkali první osadníci puritánští; neboť Indiáni, kteří bydleli podél Atlantiku, zanášeli se z větší části rolnictvím; vzdělávali polnosti, někdy velmi rozsáhlé. Puritánští osadníci rozhrabali často mohyly a nalezli v nich veliké pletené koše, plné obilí, a puritánský náčelník Miles Standish kupoval od nich často veliké množství obilí a bobů. Největší záhubou, která je potkati mohla, bylo spustošení jejich polí. Okolnost tato dokazuje, že tehdejší Indiáni neživili se pouze honbou, jak to u jejich potomků nyní pozorujeme. Také jejich obydlí bývala mnohem lepší, nežli bídné stany nynějších Indiánů. A vskutku, považíme-li bojnost zvěře, plodin a množství ryb, můžeme směle tvrditi, že oněm indiánským kmenům vedlo se mnohem lépe než kterémukoliv sedláku v kterékoli zemi evropské, pokud se týče hojnosti všeho a pohodlí života. Jejich majetek prostíral se jindy po celém kontinentě od jednoho moře k druhému, ale práva jejich k rodné zemi byla jim násilně vyrvána. K čemu byl zde stvořen rudoch? Snad, aby ustoupil bělochu ze starého světa? Věru, jsou tuzemci američtí lid velmi utiskovaný. Přijde zajisté čas, kdy zatlačí běloši Indiány od břehů Tichého oceánu až do neschůdných roklin Skalnatých vrchů, této páteře západu, jak je Indiáni nazývají, kde setkávají se se zbytky indiánských kmenů východních, a tam v těch horách bude asi poslední jejich útulek. Ba i ty neschůdné skaliny širého západu byly již od bělochů prokopány, a pronikavý pískot lokomotivy rozléhá se již v roklinách těchto hor. Území za územím bylo jim zbytečně odňato, smlouva za smlouvou byla s největší důvěrou od nich uzavřena, jen aby byla rušena od bělochů.

Napsalo se již tolik lží o ukrutnostech jejich proti bělochům, a to od lidí, kteří nikdy ani neslyšeli válečný jejich povyk, ani neviděli lesknouti se tomahawk ani skalpovní nůž.

Však kdo by neznal příčiny, která dohnala Indiány k tomu, aby zadrželi rychlý postup bělochů po jejich krajinách? — Který národ nehájil by rodné své země proti vetřelcům? — Kdož nebojoval by za své právo, když mu nic jiného již nezbývá? —

Stůj zde co příklad ukrutností na Indiánech spáchaných následující událost: Na počátku nynějšího století byla osada (čili reservace) Delawarských Indiánů na řece Muskingum v Ohio obviňována od bělochů, že zaopatřila tlupu rudochů z kmene Shawnee, který výbojně proti bělochům vystupoval, proto že jej z pozemku jeho vyhnali, potravou a zásobami. Tito Delawarští Indiáni byli křesťané a měli jesuitského missionáře ve svém středu, ba měli i školu a kostelíček dřevěný ve své osadě. — Jednoho nedělního jitra byli navštíveni od

silné setniny vojenské pod vedením jakéhosi Colonela Crawforda. Tento se jim přátelsky přibližoval, pravil, že nemá nepřátelského záměru a radil jim, aby v nedělních svých službách božích se nevytrhovali, aby co možná všichni sešli se v kostelíčku a naslouchali slovům svého missionáře. Veliký počet mužů, žen a dětí sešel se do kostela, kam se též Colonel Crawford s několika vojáky, by nevzbudil podezření, dostavil. Když pak všickni pozorně naslouchali slovům tlumočníkovým, který kázaní missionářovo jim vykládal, zmizeli na dané znamení Colonel Crawford, missionář a všickni běloši z kostela, zavřeli a zabednili dveře; a mezi tím, co pláč a nářek ubohých žen a dětí rozléhal se v kostele, byla dřevěná budova tato na všech stranách zapálena. Strašné řvaní smažících se rudochů a srdcelomné kvílení žen a dětí bylo vítáno venku ďábelským smíchem a veselením bílých těch čertů, kteří ještě před malou chvilkou ubezpečovali, že přicházejí s přátelským úmyslem. Brzy byl křik a nářek přehlušen praskáním a hukotem rozkaceného ohně; a tak byla skorem celá osada dobráckých těch Indiánů zhubena a zničena pro hrozný ten čin, že zásobili příbuzný jim kmen indiánský potravou, když táhl jejich osadou.

Tento Colonel Crawford byl pověstným pro své nelidské pobíjení Indiánů — až též jemu dostalo se zasloužené odměny. Krátký čas totiž po příběhu právě zmíněném pronásledoval s vojenskou svou setninou zase jinou tlupu Delawarských Indiánů. Na výšině, hustě stromovím porostlé, našel je rozložené. Všemožně snažil se je z toho táboru vyhnati. Rudochové však bránili se zoufale. Velký počet bělochů byl pobit a Colonel Crawford sám chycen. Za nelidské jeho pronásledování rudochů vzali na něm pomstu strašlivou. Soud drželi nad ním ještě téže noci. Crawford co poslední prostředek nabízel jim 10 tisíc dollarů, jestli ušetří mu života; avšak „mut-taw-ooh!“ (ne! ne!) zařvali okolo sedící válečníci. Náčelník oslovil je pak těmito slovy: „Tento muž zničil jednu naši osadu, spálil a pobil velký počet našich bratrů a žen na řece Muskingum a nedbal jejich proseb a pláče a dokládání jich nevinnosti. Prosili za svůj život, on však odřekl jim té milosti, kterou nyní od nás žádá. Musí umříti!“ „Ka-ha-lauh!“ (ano! ano!) zněl strašlivý ortel. — Druhý den z rána, za východu slunce, byl přivázán ke stromu, okolo něho nahromaděno suché dříví, a Colonel Crawford za živa upálen. — —

Po krátkém odpočinku vydali jsme se z Fort-Garry na západ a sice po prériích do Fort-Carlton na řece Saskatchewan, 530 mil od Fort-Garry vzdáleného. První dojem prérie jest v podstatě týž, jako když vidíme poprvé oceán; jeli bychom den po dni bez výsledku a divili se jenom oné dálné prostoře. Jako oceán, jest také prérie jako bez konce, vše jest zde neurčité, jednotvárné, nekonečné. Jest tak prázdná a velebná jako Sahara. Cítíme vlastní maličkost a závislost naproti celému universu. Duše hrouží se v tu širou prostoru a velikost a zapomíná na vlastní individualitu, na svou hrdost a obvyklou těkavost. Kolkolem zívá na nás jednotvárná, melancholická prázdnota. Jenom východ a západ slunce, choulící se mlhy, bouře a větry bičující mraky sem a tam po nebi, jsou zde jedinou změnou.

Tak jeli jsme den po dni vždy dále a dále do srdce oné pusté a neobydlené krajiny, kde pouze stáda antilop a bůvolů byla jedinou známkou života až v onen širý, dálný západ, kde, jak Indiáni bájí — slunce a měsíc v zlatém loži dřímají, až z jejich objetí se rodí hvězdy.

Podobným způsobem cestovali jsme neustále po prérii až do Fort-Edmunton, cestou neméně zajímavou. Přešli jsme pak na výši Rocky-mountains, odtud pak tak zvaným Yellow-head-passem, který leží 6800 stop nad hladinou moře s krásnou vyhlídkou na Mount-Milton, Mount-Cheadle, jichž sněžné vrcholy v dáli se bělely. Kolem jezera Albreda přeplavili jsme se při vtoku řek Thompson a Muddy-river, až dorazili jsme do osady Yale na řece Fraser, po které šťastně dostali jsme se do New-Westminsteru v britické Columbii. —

Tu poprvé spatřili jsme třpytiti se vody a vlny pacifického moře, ohromnou, mnohoslibnou bílou pruhu, nový to oceán na druhé straně Ameriky. A jako jednou Hellenové jásali spatřivše moře po dlouhé namáhavé výpravě: „Thalatta! Thalatta!“ tak jsme i my zajásali v srdcích svých, neb viděli jsme patrně před sebou, jakou dálku po pevnině skrze celý světa díl jsme urazili. Stál jsem 6000 mil rovnou čarou od vlasti — napříč Kanadou.

Pokání Savelja.

Napsal *Henry Gréville.*

(Dokončení.)

XXI.

Savelij neměl to rád, když naň čekali. Jeho syn nespal a slyšel, jak v noci přichází domů, ale přivítati ho se neosmělil: bál se, aby ho nerozmrzel. Až ráno došel si k němu. Savelij seděl v jídelně a kouřil; Filip činil co jen možná, aby ho rozveselil.

„Udělal asi nějaký dloužek,“ myslil si Savelij, když viděl, jak se Filip k němu lichotí, „chce asi peníze.“

„Otče,“ pravil konečně mladík, „vy byl jste mi vždycky otcem, jakých je málo.“ Savelij pokynul spokojeně hlavou. „Chtěl jsem vás prosit, abyste dovršil míru své dobroty a . . .“

„Co pak?“ tázal se klidně Savelij.

„A dovolil mi se oženiti.“

„Ty se chceš oženit?“ pravil otec beze všeho podivení.

„Ano, otče, jestliže mi to laskavě dovolíte . . . . Jsem ovšem mlád, vím to —“

„To neškodí,“ pravil Savelij, „mladí se mohou také ženiti. Mám ti snad vyhledati nevěstu?“

„Ne, otče, již jsem nalezl tu, kterou bych si rád vzal.“

*

„Snad to není nějaká z vesnice, nějaká selská?“ tázal se Savelij a svraštil obočí.

„Ne, otče, je to slečna z rodu panského.“

„Dobře!“ Savelij pokynul hlavou úplně jsa spokojen.

„A jak se jmenuje?“

„Kateřina Bagrianová.“

„Bagrianová!“ zvolal Savelij a vyskočil. Pohledl na syna s výrazem hrozným. „Ty ji miluješ? To není možné!“

„Ano, miluju ji!“ odvětil Filip celý bledý a díval se otci svému do tváře.

Jejich oči se setkaly. Z očí otcových sršela nesmiřitelná vášeň, z očí pak synových zářila pevná vůle. Savelij první se odvrátil.

„Ty ji miluješ?“ opakoval s hněvem; „což nám to zlořečené pokolení nedá pokoje? To není pravda, viď, že ne? Ty ji nemiluješ!?“

„Miluju a prosil jsem ji, aby byla mojí ženou, totiž, když vy dovolíte.“

„A ona svolila?“ tázal se Savelij a zaťal hněvem zuby.

„Svolila.“

„Zlořečené pokolení!“ opakoval nešťastný otec. „Já nechci,“ pravil po krátkém mlčení. „Já ti nedám svého požehnání.“

„Její rod jest snad zlořečený,“ pravil Filip stoje až dosud před ním s očima zářícíma, „ale Kateřina jest anděl poslaný od boha, aby učinil zadost za všecky jejich hříchy. Vy ji neznáte, otče; kdo ji znají, musí ji milovati a jí žehnati. Nechte si říci, zapomeňte na staré záští své a odpusťte jim!“ . . .

„Odpustit!“ zvolal Savelij hněvem bez sebe. „Odpustit? Nemluv mi o tom,“ dodal, když se trochu vzpamatoval, „nemluv mi více o tom, já k tomu nikdy nesvolím.“

Filip díval se na svého otce; tato svéhlavost, toto zatvrzelé záští, jež tak málo dbalo na jeho štěstí, zdály se mu tak nerozumnými, tak nelidskými, že zapomněv pojednou na všecku úctu a všecken obdiv, jaký cítil od jakživa k svému otci, chystal se odejíti.

„Můžete mi sice odepříti svého svolení,“ pravil hlasem stlumeným, „ale já . . . . mohu býti také bez něho.“

„Ty? ty?“ zvolal Savelij a pozdvihl rámě, aby jej udeřil. — A ruka jeho zase sklesla. „Ovšem,“ pravil hlasem tichým, „svolení otcovo není nutné . . . Ale ty si ji vzíti nemůžeš, to není možné,“ opakoval zuřivě, „ne! Bůh sám by ti to překazil.“

„Miluju ji,“ odvětil Filip, „a láska jest mnohem mocnější nežli nenávist.“

„Ale, ty nešťastný člověče, vždyť to není pouze nenávisť!“ zvolal otec v největším zoufalství. „Vadí tomu něco silnějšího nežli nenávist i láska . . . . Jdi, nech mne, sice se zblázním!“

Klesl do lenošky, složil ruce v klín a jeho oči těkaly divoce po světnici.

Po dvacet sedm let zachoval si svoje tajemství, ti co je znali, zemřeli již dávno; pouze otec Vladimír je všecky přežil a ten ve jmenu božího milosrdenství odpustil mu již dávno. Ta, kterou učinil vdovou, ta žehnala mu, co svému ochranci. Časem nabyl bohatství; patrně bylo viděti, že bůh mu odpustil, a štěstí a klid panovaly v jeho rodině. Jeho dům, hrdější a nádhernější nežli dům panský, vypínal se zrovna naproti zbořeništi; rodina Bagrianovů vymírala nemajíc mužských dědiců, kdežto on, bývalý poddaný a zločinec, měl syna, který mu zjednati mohl nové pokolení, určené k velikým věcem. A právě tento syn, krásný a vzdělaný, něžný a hrdý, naděje a největší pýcha jeho stáří, zamiloval si koho? . . . dítě oné ženy, již přivedl na mizinu, vnučku muže, jehož zavraždil. Vždyť sám Bagrianov by povstal z hrobu a roztrhl tyto milence, kdyby v kostele, kde dřímaly jeho setlelé hnáty, odvážil se syn jeho vraha žádati o Katinčinu ruku! . . .

Filip stále čekal; stál u samých dveří a ještě doufal. Právě ona vášeň, s jakou mu svolení svého odepřel, dávala mu jakousi naději, že se po čase nechá obměkčiti.

„Filipe,“ pravil konečně nešťastný otec, „ty ji tedy miluješ, tuto dívku?“

Filip pokynul hlavou.

„Prosím tě, synu, nech jí; vezmi si za ženu koho chceš, třeba tu nejhorší, kterou bys našel někde u cesty: jenom ne vnučku Bagrianova!“

„Ji však miluju, a slíbil jsem jí to,“ pravil Filip hlasem pevným.

„To nemůže býti,“ opakoval otec, „to nemůže býti!“

Filip pozvedl hlavu a nyní poprvé vzbudilo se v jeho duši jakési podezření; ale tato hrozná myšlenka zdála se mu hříchem.

„A proč?“ pravil po krátkém mlčení. K této otázce jej něco nutilo, a on se jí marně bránil.

„Skládati účty tobě nebudu,“ odbyl ho hrdě Savelij.

„Já si tedy vezmu Kateřinu,“ pravil Filip a sáhl na kliku. „Máte-li moudré důvody, proč mi nechcete dáti svého svolení, povězte mi je, snad jich pochopím; je-li to však slepá nenávist a nespravedlivá . . .“

Savelij chtěl mluvit, ale nemohl dostati ze sebe ani slova; mávl rukou a obrátil se k němu zády. Filip otevřel dveře; když je chtěl za sebou zavříti, ohlédl se ještě jednou po svém otci. Ten, pravý to obraz zoufalství, stál bez hnutí jako z kamene uprostřed světnice s hlavou sklopenou a s rukama svislýma. Filipa dojal tento tichý zápas; zavřel dveře a vrátil se k otci. Savelij zdvihl hlavu a upřel na něho své oči plné úzkosti.

„Ty myslíš, že je to svéhlavost, když nechci toho dovoliti,“ vypravil stěží ze sebe; „ty, nešťastné dítě, já to nejsem, který tomu brání! Pravím ti ještě jednou, že si, že si to děvče vzíti nemůžeš, — ne k vůli ní, — ale že by kletba boží zastihla vaše dítě hned v kolébce, a vaše těla, jako těla zatracených by padala se v prach. To nemůžeš udělat!“

„A proč by se tak stalo?“ zvolal Filip celý zoufalý. „Když jsem tedy odsouzen, abych pykal za nějaký zločin, — ať ho aspoň znám! Nechci býti němým obětním zvířetem; mám-li trpěti, chci věděti proč!“

Savelij pohlédl na syna a vyčetl z jeho očí pevný úmysl, jaký míval druhdy sám.

„Jdi navštívit otce Vladimíra,“ pravil konečně, „a zeptej se, čeho chceš zvědět.“

Filip pozdravil otce hlubokou úklonou a zaměřil k faře.

Savelij díval se za ním, pak se vrátil do své jizby a poklekl před svatými obrazy.

Otec Vladimír byl ve své zahradě; Filip otevřel dvířka a šel zrovna k němu.

„Rád bych s vámi mluvil, otče," pravil tichým hlasem.

Kněz se naň ohlédl a pravil:

„Pojďte!"

Tušil již napřed, co ho přivádí. Dlouhé návštěvy Filipovy v zahradě, večerní čtení u Bagrianovů, to vše dělalo mu již dávno starosti. Mluviti proti tomu to ani nemohl; a tak vzdaloval se raději obou rodin, aby nemusil jich na to upozorniti. Šli spolu mlčky cestou, která vedla k řece. Hustý lesík táhl se podle vody; na břehu rostla hustá a měkká tráva až tam, kde začínal písek. Když došli sem, kde jich nikdo slyšeti nemohl, usedl kněz na pařez suchého stromu. Filip se postavil před ním.

„Co chcete?" tázal se ho otec Vladimír.

Mezi tou krátkou procházkou měl Filip dosti času utišiti své první rozčilení.

„Proč pak můj otec nechce, abych si vzal Kateřinu?" pravil konečně.

Otec Vladimír neodpovídal.

„Řekl mi, abych se vás na to vyptal," pokračoval Filip a to mlčení sevřelo mu srdce. „Což jsem snad zlořečen? Spáchal jsem nějaký zločin? Či byla to Kateřina? Či snad můj otec? Mluvte, nebo se také ještě zblázním!"

Filip si přitiskl křečovitě sepjaté ruce své na vypoulené oči a padl před ním na kolena.

„Když chce váš otec, abych mluvil, budiž!" pravil smutně kněz. „Kéž bůh mne osvítí, aby to, co vyjde z úst mých, jen ryzí pravda byla!"

Vstal a poznamenal se křížem.

„Bagrianov," pravil po chvíli, „byl člověk zlý. Váš otec miloval jednu dívku z naší vesnice . . ."

„Mou matku?" skočil mu Filip do řeči.

„Ne, to byla jiná dívka: váš otec byl hrdý a krev mu vřela v žilách. Bagrianov řekl, že je drzý, a chtěl ho dát na vojnu. Jeho nevěsta šla prosit za milost pro něho . . . obdržela ji, ale za jakou cenu! Když vyšla pak z jeho domu, potkala svého ženicha; nemohouc snésti jeho pohledu šla a skočila do řeky; zrovna tam," — dodal kněz ukazuje prstem na místo, kde Fedoťa zmizela.

Filip díval se smutně, kam jeho ruka ukazovala.

„Bůh rač jí odpustiti," pokračoval kněz, „to byl ten jediný její hřích. Její otec a ženich přísahali, že ji pomstí; a té noci po jejím pohřbu . . . vyhořel panský dům."

Filip se zachvěl na celém těle a zakryl si obličej oběma rukama.

„Ale můj otec?" pravil hlasem tichým.

„Nežli založili oheň, tu zaslepeni zlým duchem, ti ubozí hříšníci zabili Bagrianova sekyrou."

„Můj otec též?" šeptal slabě Filip; ani nechtěl uvěřiti pravdě, která jej tak ohromovala.

„Tvůj otec první jej udeřil," odvětil kněz.

Ptáci v lese zpívali, a veselá píseň cvrčků rozléhala se po celém břehu; slunce ozářilo řeku a celá příroda byla veselá jak to v červenci bývá, — a Filip celý zničený ležel na písku a stížený nesmírnou bolestí prosil o smilování.

Kněz stál nad ním a vysoká jeho postava se tměla na jasném nebi; jeho pravice vznášela se nad ubohým mladíkem, který měl, jak oběť, pykati za otcův hřích... ale Filip jí neviděl, nebo se neodvážil jí se uchopiti.

„Krev na mně lpí," pravil s hrůzou a opět se zamlčel. „Ale Kateřina? Kateřina je nevinná! Její ruce jsou čisté, ruce její matky byly také čisté . . ."

„Kateřina pyká za hříšného děda," pravil smutně kněz. „A tak naplnila se opět slova prorokova: „Hříchy otcův trestány budou na dětech až do čtrnáctého kolena."

Filip zavrtěl bolestně hlavou.

„Ach, můj otec," pravil hlasem smutným, „jehož jsem tak miloval, tak si vážil, který byl mým hrdinou, mým idealem, můj otec prolil krev!" . . .

Zamlčel se hrůzou, když toto slovo vyšlo z jeho rtů.

„Ale bůh mu odpustil, vy jste to řekl, otče Vladimíre, hřích ten jest smazán a milosrdenství boží jest bez konce . . ."

„Syn Saveljův nemůže pojati za ženu vnučku Bagrianova," odvětil vážně kněz. „Jakým jmenem volaly by děti Kateřiny otce Filipova? Či snad chceš, aby krev nešťastné oběti a krev vrahova se mísily ještě v dětech vašich?"

Filip jen sténal. Jeho mladost byla ta tam a nyní tísnila jej skutečnost celou svojí tíží. Až dosud žil ve snu lásky, otevíral duši svou jako květ na slunci teplým jejím paprskům a hle, nyní noc otcova zločinu měla na věky jej tížiti, a přece nebyl hřích jeho větší leda tím, že byl jeho synem . . . Konečně hrůza této situace vrátila mu všecku sílu.

Vstal, pohlédl na kněze a pravil hlasem stísněným:

„Co mám dělati, otče Vladimíre?"

„Čemu ti radí srdce tvé," odvětil kněz dojatý až k slzám, když viděl toto nezaviněné neštěstí.

„Moje srdce?" opakoval trpce Filip, „nemám více srdce; mám povinnosti, jimž musím dostáti, jiného mi nezbývá. Co mám dělati?"

Kněz mlčel . . . .

„Opustiti Kateřinu, není-li pravda? vzdáti se své lásky, odříci se sňatku, jenom ze strachu, aby onen zločin . . . A přece nemohu říci ‚zločin mého otce!'" zvolal v největším zoufalství.

Knez neustále mlčel; Filip však pokračoval:

„Opustiti Kateřinu, která mne bude míti za zbabělce? Vždyť jsem ji prosil, aby byla mojí ženou . . . . Oh, Katinko, moje Katinko!"

Filip dusil pláč, až klesl na trávník.

„Milý synu," pravil konečně kněz usadiv se vedle něho; „vzpamatujte se! Tato oběť synovská snad otevře hříšníkovi brány nebes . . . "

Co se ptal Filip po nebi, když ztrácel na zemi všecko, celý svůj ráj!

„Opustiti Katinku ještě dnes? Ne, až zítra, není-li pravda, otče? Dopřeju jí času, aby se na to připravila."

„Ne, synu," odvětil smutně kněz, „zítra ne."

„Tedy dnes? A hned?“

Kněz pokynul mlčky hlavou.

„A můj otec, — co mu řeknu? Já neučinil nic zlého, a po životě jsem netoužil . . . Proklat budiž den mého narození!“

Kněz pozvedl ruku k nebi.

„Neklňte nikomu,“ pravil vážně, „bůh také jednou odpustí.“

Filip vstal a přecházel velikými kroky sem a tam. Najednou obrátil se k otci Vladimíru a pravil:

„Půjdu ke Katince.“

„Počkejte ještě trochu, až se trochu upokojíte . . .“

„Ne, čekati nemohu! Raději, ať jest to odbyto.“

„Chcete, abych vás doprovodil?“ pravil otec Vladimír plný úzkosti.

„Děkuju vám,“ odvětil Filip: „půjdu raději sám.“

Odcházel s hlavou sklopenou a pohlížel do propasti, která právě pohltila všecky jeho naděje . . .

Najednou si vzpomněl, jak asi jest knězi, který k vůli němu vzpomněl si nyní na hroznou onu minulost.

Vrátil se k němu.

„Děkuju vám, otče,“ pravil, „děkuju vám za všecku vaši dobrotu.“

Chtěl mu podati ruku, ale váhal.

Snad byla také poskvrněna krví starého Bagrianova? Kněz mu porozuměl a rozevřel mu svoje náručí. Filip klesl mlčky na jeho prsa.

Toto objetí bylo dlouhé a slavné; rozloučili se opět beze slova.

Otec Vladimír kráčel zvolna k faře, a Filip zaměřil k panskému domu.

XXII.

Katinka se probudila zároveň s ptáky v zahradě a těšila se věru na ten den.

O polední rozhostilo se hluboké ticho v celé přírodě a stará paní usnula u okna ve své lenošce. Záclony byly spuštěny a v pokoji byl příjemný chládek; i Katinka mu konečně podlehla: opřela hlavu na okno, jehož záclonu trochu nazvedla, zavřela oči a tiše usnula.

Když se probudila, stál před ní Filip. Stál uprostřed aleje a díval se na ni pohledem plným lásky a bolesti, takže ihned tušila celou skutečnost. Rychle vstala.

Stará paní šeptala:

„Nechoď ven, je tuze horko;“ ale Katinka vyklouzla ze dveří a běžela rychle k lesíku.

Filip, jak ji spatřil, padl na kolena; — ona opřela lehce ruku o jeho rámě. Srdce jí tak bušilo, že se chvěla od hlavy až k patě.

Posadila se a zahleděla se mu hluboko do očí.

„Nuže?“ pravila konečně vidouc, že nemluví.

Cítila, jak přechází bolest z očí Filipových až do hloubi jejího srdce, které ještě nevědělo, co je hřích.

Filip díval se na ni, dosud na kolenou; mluviti nemohl, ale přál si umřít, jenom aby ji neviděl tak trpící.

„Nechce dovoliti, není-li pravda?“ pravila tiše a její ruce klesly jí do klína.

„Ach, Katinko,“ vzdychl tiše Filip, „řekněte mi ještě jednou, že mne milujete, dejte mi jen trochu odvahy . . .“

Katinka dala se do pláče.

„Odvahy,“ pravila smutně, „sama jí nemám; nevím co to jest, nikdy jsem jí nepotřebovala . . . Ano, miluju vás, vy to víte!“

Filip ji chtěl sevříti v náručí, ale zarazil se.

Kterak mohl dotknouti se jí rukama poskvrněnýma? . . .

„To k vůli mému dědečkovi, není-li pravda,“ pravila dívka snažíc se zadržeti slzy, jež se jí draly z očí: „nemůže mi odpustiti, že jsem jeho vnučkou! Já tím nejsem vinna; já nejsem zlá . . .“

Utírala si oči cípem bílých šatů svých.

Filip s ní nespouštěl očí.

„Já mám trpěti za ten zločin, že můj děd byl Bagrianov,“ pokračovala Katinka. „Vy aspoň, vy mnou nepohrdáte? Já jsem krve neprolila, jsem nevinna . . .“

„Já též,“ pravil Filip, „já též jsem nevinen, já také krve neprolil!“

Více se nezdržel a přitiskl Katinku k srdci.

„Poslyš,“ pravil k ní, „já tě zbožňuju a nebudu milovati více nikoho nežli tebe; ale hleď, vzíti se nemůžeme . . . naše rody jsou v nepřátelství. — Pamatuješ se, žes to jednou sama tamhle řekla?“

Ukázal rukou k zřícenině dřímající v slunci, jako vše ostatní.

„Naše rody nepřátelské se v nás smířily, má drahá, ale naše krev nemůže se nikdy smísiti, sice to bude hrozný zločin . . .“

„Nerozumím ti,“ pravila Katinka.

„Co na tom, bude lépe, když mi neporozumíš,“ pokračoval Filip drže ji až dosud v náručí. „My nemůžeme býti šťastni, my nemůžeme býti manžely; vždyť na celé zemi není místečka, jež by nám dopřálo útulku, kdybychom chtěli společně uprchnouti daleko od těch, kteří chtějí překážeti naší svatbě . . . Mezi námi zeje propast, kterou nelze ničím vyplniti. Můžeme se milovati až do smrti, ale šťastni nikdy nebudem.“

„A proč? řekni mi proč?“ naléhala naň Katinka.

V tom vzpomněla si na tu pověst o zbořeništi.

„Stal se nějaký zločin, není-li pravda?“ pravila chvějíc se hrůzou. „Byl to můj děd?“ . . .

„Stalo se tolik zločinů,“ odvětil Filip, „že spravedlnost boží neví dříve, kde trestati. Budu tě vždycky milovati, Katinko; dej mi s bohem pro celý život!“

„Ne, ne!“ zvolala přitulivši se blíže k němu, „loučiti se s tebou nemohu, vždyť tě tak miluju! Bez tebe nebyl by mi život ničím!“

„Je to náš společný osud: budem se modliti a plakati daleko od sebe, abychom smířili zločin, jehož jsme se nedopustili,“ odvětil Filip se srdcem plným trpkosti. „Zítra odejdu a více se nevrátím; řekni mi, že mi odpouštíš, že víš, že to není mou vinou. Ty mi věříš, není-li pravda?“

Až dosud tiskl ji k sobě; chvěla se hrůzou.

„Věřím ti,“ šeptala, „a miluju tě.“

„Pro vždy?“

„Ano . . . Což tě nikdy nespatřím?“

„Nikdy.“

Padla mu sama v náručí a tiskla jej k sobě se vší silou.

„Jdi,“ pravila k němu. „S bohem! Bůh dej ti štěstí! Budu se za tebe modliti . . .“

Chtěl ji objati ještě jednou.

„Ne! ne!“ zvolala, „již jdi, jdi hned, sice ztratím všecku odvahu. Jdi!“

Filip dal se do běhu jako šílený.

Když byla Katinka sama, dívala se dlouho k zbořeništi: její staré, hrozné dojmy se jí zvolna vracely; vzpomněla si, že kdysi hledala jakési tajemné vztahy mezi touto zříceninou a svým vlastním životem . . .

Šla k ní blíže; oči měla plné slzí, ale ty neskanuly, neboť její oči byly již tak zemdlené.

„Ach,“ vzdychla si, „kdyby moje slzy mohly smýti onu krev, kterou můj děd poskvrnil svůj dům, věru že by zmizela, nežli umru! . . .“

Když se stará paní vzbudila, seděla Katinka ve výklenku okna.

„Jsi zde?“ pravila k ní.

„Ano, babičko.“

„Tvůj hlas se jaksi změnil, co pak je ti?“

„Bolí mne hlava.“

„To ovšem: vidíš, měla jsi mne poslechnouti a nechoditi ven v takovém parnu!“

A stará paní opřela opět hlavu o lenoch svého fauteuilu a Katinka přinesla knihu k odpolední lektuře. Takový měl ode dneška býti její život.

Když se Filip vrátil domů, hledal otce v jídelně. Když ho nenalezl, vrazil do jeho pokoje.

Od té doby, co syn odešel, ležel Savelij před svatými obrazy.

Bylo to poprvé, co se probudily výčitky v jeho srdci: když viděl, že jeho milovaný syn trpěti má za jeho hřích, tu teprvé pochopil velikost svého zločinu. Když se obrátil k Filipovi, byl to úplný stařec: ještě včera byla tvář jeho zdravá a statná, ale nyní byla plna vrásek a měla bolestný výraz oněch lidí, kteří cítí, že jsou příliš dlouho živi a touží zemříti. Ale Filip si toho nevšiml.

Savelij vstal a stál před svým synem jako zločinec před svým soudcem.

„S bohem, můj otče,“ — pravil Filip hlasem chladným.

„Ty jdeš pryč? . . .“ koktal nešťastný otec. „Kam pak jdeš?“

„Do města, jdu pracovat . . . a modlit se,“ odvětil Filip.

„A ta dívka? . . .“ tázal se nesměle otec.

„Dneska jsme se rozloučili.“

„Ona o tom ví?“ . . . . . šeptal Savelij plný úzkosti.

„Ne; včera věděli jste pravdu dva, dnes víme ji tři, to je vše. Bůh dopřál štěstí a bohatství vašemu domu; vy zůstanete ctěn a vážen. Moje matka není vinna ničím: nic také neporuší její klid.“

Savelij sklopil pokorně hlavu.

„A ty?“ tázal se již s větší důvěrou.

„Já? Já dostojím své povinnosti . . . Ta jest mou jedinou hvězdou. S bohem, otče!“

„Filipe! . . .“ zvolal ubohý otec vztahuje po něm obě ruce.

„S bohem, otče!“ opakoval Filip pokloniv se před ním až k pasu.

Za hodinu na to nedbaje nářku matčina odjížděl z vesnice, aby se tam více nevrátil.

Savelij díval se několik okamžiků na dveře, které se zavřely za jeho synem, a jež odňaly mu na věky jeho jedinou radost a pýchu. Učinil krok ku předu jakoby v hněvu, pak ale sklesla mu ruka a zavřel se na celý ten den.

Ležel před svatými obrazy, bil hlavou o zem a volal celé hodiny za smilování k bohu, proti němuž se byl provinil.

Trest spadl konečně po tak dlouhé době na jeho hlavu; jeho oběť stála před ním, zrovna jak mu tím hrozil kněz, ne aby naň žalovala, ale smála se ještě nyní svým ďábelským smíchem a těšila se z neštěstí svého vraha.

Co všecko byl by vytrpěl Savelij na těle i na duši, aby byl mohl vrátiti štěstí svému dítěti!

„Ať zemře,“ opakoval několikrát, „ať zemře raději v květu svého mládí, než aby zanechati měl potomstvo odsouzené k utrpení pro můj zločin!“

V neděli setkal se v kostele s mladou slečnou; byla suchá, bledá, strápená bolestí a — jak nebe jest ukrutné! — podobala se svému dědu.

Nadarmo odvracel Savelij oči, ty nechtěly se ani spustiti té bledé, milé tváře, kam bolest každým dnem vždy více vrývala své stopy . . .

Žil tak několik neděl; život jeho byl horší nežli muka pekelná, jež si často představoval.

Jednou z rána nemohl povstati z lože. Podzimní vítr rval se stromů listy a ty vířily okolo oken jako ptáci věštící smrt.

Několik dní nemluvil nevšímaje si pláče zoufalé ženy své.

„Chtěl bys viděti syna?“ tázala se ho jednou.

Savelij se vzchopil na loži a ve vyhaslých očích jeho zaleskla se na okamžik radost; — ale pak zase klesl nazpět s celou tíží.

„Ne!“ pravil tiše, „on by nepřišel. Zavolejte slečinku,“ dodal za chvíli.

Všickni přítomní pohledli mlčky na sebe. Nikdy nepřekročil Savelij práh panského domu.

Lékař vida, že život nemocného již opouští, dal znamení, aby ho ihned uposlechli.

Otec Vladimír šel pro ni.

Katinka nenosila více bílých šatů; její zlaté vlasy nyní hladce přičesané a svázané netvořily více aureolu kolem její tváře, která stala se vážnou a zamyšlenou.

„Savelij vás prosí,“ pravil kněz, „abyste ho navštívila: jest velmi nemocen a bude živ sotva několik hodin.“

Na tváři mladé dívky zaplál ruměnec; vstala a šla hned.

Po cestě nepromluvili ani slova.

„Zde jsem,“ pravila Katinka přistoupivši až k nemocnému, „čeho pak si přejete?“

Savelij otevřel oči, jež posledním zápasem již byly vypouleny, a chvíli neodpovídal.

„Jste vy slečna?“ tázal se konečně.

„Ano, já jsem to.“

„Odpusťte mi!“ . . . prosil hledě ještě sepnouti své ruce již studené.

„Odpouštím vám,“ pravila Katinka.

V tom vzpomněla si, že nechtěl svoliti k jejich sňatku.

„Odpusťte mi . . . všecko!“ . . . prosil dále umírající.

„Odpouštím vám všecko,“ opakovala Katinka.

„Požehnejte mi,“ dodal Savelij hlasem již sotva slyšitelným.

Dívka učinila kříž nad vrahem svého děda.

Nesmírná radost ozářila jeho tahy, — a v tom vypustil duši . . .

Katinka odmítla mnohé návrhy k sňatku; umínila si, že rodina Bagrianovů musí s ní vymříti. Ani Filip se více nezasnoubí; bojí se, aby hřích jeho otce nebyl trestán na dětech až do čtrnáctého pokolení . . .

FEUILLETON.

— Spisů Karoliny Světlé vydán kněhkupectvím Dr. Grégra a Dattla svazek V. Kniha tato obsahuje povídky „Ten národ“, „Okamžik“ a „Frantina“. — České čtenářstvo uvyklo si již vítati každé nové dílo paní Světlé s hluboce cítěným uznáním. Povídky, které nyní vydány a zvláště „Frantina“ získaly spisovatelce vřelý dík všech, kdož četli je již v časopisech. Přáli bychom si jen, aby nezůstalo při pouhém díku a osobním i veřejném uznávání zásluh, kterých si spisovatelka o náš národní život dobyla — ona sama chtěla a chce více. V povídkách ze života českého lidu, které tvoří jádro spisovatelské činnosti — kdo chce, ať napíše, i může zajisté plným právem napsati: spisovatelské slávy — K. Světlé, lze čísti písmem kamenným heslo spisovatelčino: „Pracovala jsem pro vás, jen abyste pracovali za sebe a pro sebe“. Všickni čeští spisovatelé, od prvního do posledního zasvěcují síly své národnímu umění a tedy také českému národnímu životu, ale žádný z nich neoře, abychom tak děli, perem svým tak hluboko a tak bezprostředně jako rádlem v naší národní roli, jako pero Karoliny Světlé. Postavy jí vytvořené jsou markantní, děj poutavý, mluva místy k vrcholu poesie se povznášející, ale vše to Světlou necharakterisuje tak, jako ta bezprostřednost, s jakou volá k lidu svému: „Vzmuž se, poznej se, pracuj a miluj svou vlasť!“ Pero Světlé je vášnivé, nejpřednější její charaktery dýchají vášní neskrocenou, sopečnou, demonickou, ale vášeň ta není ničím proti vášni, s jakou spisovatelka sama ústy svých postav mluví k svému lidu. V tom ohledu jest Karolina Světlá první duší našeho národa, prvním jeho vůdcem, prvním řečníkem, ano prvním jeho — mužem! Naši politikové i novináři jsou zbabělci proti této spisovatelce povídek, na kteréžto povídkářství tak s vysoka se hledí. — Jen několik jisker tohoto srdce v prsou našich vůdců, a dávno bylo by u nás v Čechách lépe. Lid náš musí Světlou číst, hojně číst, její spisy neměly by scházeti nikde, a lid náš hluboce měl by si vštípiti v srdce ta nadšená vyzvání, ta smělá slova, ta povzbuzení, ty rozrývající upomínky. Opakujeme v pravdě srdcem i myslí cítěné: „Prapor naší národní hrdosti a mužnosti drží dnes v ruce žena!“ Je to velká žena před malým vojem, ale ona, je-li ještě života v tom českém národě, zástupy si vydupe. Jestli ona ne, pak v nynějším pokolení sotva kdo.

— Americký básník Henry Wadsworth Longfellow vydal začátkem tohoto měsíce malý svazek básní pod názvem „Ultima Thule“. Jest jen málo cizích básníků, o nichž vřelejší vzpomínka byla by v Čechách srozumitelná — my jich neznáme. Longfellow patří mezi málo těch, kteří i k nám proklestili si dráhu, ačkoliv právě drobnější básně jeho, které nejvíce individualitu jeho charakterisují, jen v praskrovném počtu na náš jazyk převedeny. — Longfellow jest jedním z oněch pěvců, které bozi milovali po celý život až do konce. Od té doby, co zapěl svůj „Žalm života“, co napsal „Excelsior“, uplynulo více než půl století, a nyní v osmém desítiletí věku svého vysílá pěvec ten do světa knížku básní tak svěžích jako v jaru svých let. Však jeden rozdíl cítit tu přec: Longfellow byl básník smíru, pěvec naděje; v „Ultima Thule“ čteme zvuky tak ostré, tak pronikavé, jakých jsme u něho nikdy dříve neslyšeli. Takž tedy také on na konci lidských let pocítil osten beznadějnosti; avšak i zde jej zlomil, tak že to, co u Tennysona jest nesmiřitelnou dissonancí života, u něho se zmiřňuje v elegii. Ve sbírce „Ultima Thule“ jest několik básní tohoto druhu. Ale většinou zůstal Longfellow tím, čím byl vždy: tím snivým básníkem, tím hlubokým myslitelem, tím pěvcem, který nad rozbouřeným mořem nesbod a sporů života klene duhu smíru. Všechny lodě neukojených prahnutí odpluly v neznámé moře; těch málo, jež zbyly, se tyčí vzhůru z písku na břehu, zbaveny plachet — ale srdce jeho pevně spočívá na kotvě, třímané řetězem lásky a věření.

Drobnosti.

— Šejk Kriem, který zachránil před nějakým časem afrického cestovatele Rohlfse a našeho krajana Dr. Steckra před zavražděním od fanatických Snussi, zemřel náhle — jak „L' Esploratore“ píše, po vypití čísky otrávené kávy, již mu podal Ali Kemali, guvernér Benghaziský.

— Anglická nakladatelská firma Cassel & spol. vydala v těchto dnech první číslo „Novin pro chlapce“. Hned v první den předplaceno 100.000 výtisků.

— Anglická básnířka Sl. Ingelowova obdržela za pouhé otisknutí dvou svazků svých básní v Americe 36.000 zl. honoráře.

— V Londýnské areonautické společnosti četl větroplavec Simmonds zprávu o vystoupení družstvem tím vypraveného balonu z Bathu. Balon vznesl se v úplně tichém vzduchu do výše 12.000 stop se střídavou rychlostí. Zjištěno zajímavé faktum, že vystupováno v některé chvíli více než dvojnásobnou rychlostí nejprudčího anglického vlaku, t. j. 120 anglických mil v hodině. Dále podána zpráva o fotografiích krajin, které v poslední době začali zhotovovati ve Francii s balonů. Celé okolí Paříže na mnoho mil v kruhu již takto vyobrazeno. Není pochyby, že uvidíme jednou před sebou vyobrazenu celou Evropu. Fotografování děje se processem okamžitým.

— V Anglii staví vystěhovalský parník „City of Rome“, jenž bude upraven pro 1500 cestujících v mezipalubí a 271 cestujících v kajutách. Obromná loď jest 600' dlouhá, 52' široká a 37' hluboká, i bude hnána parní silou 8000—10.000 koní. „City of Rome“ bude již příštího roku jezdit mezi Liverpoolem a New-Yorkem.

Listárna redakce: „Lnd.“: Práce té nemáme. — Neuveřejníme práce zaslané pod chifframi: „What.“ — „S“ (Tobě). — „P. S.“ (Bouře atd.)

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškere dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 10. října 1880. ČÍSLO 28.

Daně a desátky.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

Moc byla právo, kdo moh vládl pěstí.
Bůh na jazyku lidí dlel, však štěstí
a náhoda, ty vedly slovo větší.
Co nešlo silou, zlomilo se lečí;
lid úpěl, klna obloze i vládě,
mnich tisk jej v chrámu, rytíř tisk jej v hradě,
mnich sliboval mu peklo na věčnosti,
a rytíř za živa mu lámal kosti
ve lidomornách skalných, drsných tvrzí.
Jen peníz platil, jeho zvuku brzy
se rozumělo, nejdřív ale v Římě.
Lid pokoušel se přendat svoje břímě
na druhé páže: přestal sloužit pánu
a sloužil knězi, hned však s davem manů
pán vrazil do vsi, drancoval a pálil,
a teprv k ránu s kořistí se vzdálil.
Lid sloužil jemu, přestal sloužit knězi,
a znova viděl v jaké pasti vězí.
Kněz poštval pána, nechtěl zatvrzele
mu prodat odpustků, až rytíř v čele
svých žoldnéřů a s církve požehnáním
ves vzdorujících napad před svítáním
a vymoh desátek, jenž patřil mnichu.
Ve úvozu pod hradem v nočním tichu
na vozy kupců rytíř čekal s vojem;
noc vzplála požárem a zněla bojem,
co v odpor stavilo se, všecko zbito,
a zboží, látky, šperky, víno, žito,
vše odvlečeno v hrad, na němž až k ránu
číš kypěla, mnich zpíval žalmy Pánu
a mnul si ruce, řval v tu pitku hlučnou,
neb ze všeho svou kosť si odnes tučnou.

*

Pan z Böckelburgu špatném ve rozmaru
na svojí tvrzi seděl při poháru,
k dnu jeho častěj patřil než se sluší.

„Dbáš, pane, příliš málo na svou duši,“ —
děl mnich, jenž u dveří stál, ruce spjaty.
„Víš, nové odpustky že otec svatý
nám vypsal, za něž dlužno sbírat daně,
a slovo jeho jako slovo Páně.
Ty sedíš lhostejně na tvrzi svojí,
tví lidé zapomněli rvát se v boji;
na hradě strmém jako hnízdo ptačí
ty čekáš, dokud zásoby tvé stačí,
a každý pokyn církve tu je marný.
Ty čekáš klidně, až tvé zásobárny,
tvé špižírny a jídelny a sklepy
se vyprázdní, pak teprv selské cepy
v boj vyplašíš, tři vsi vypálíš za dne,
vše odneseš, co do rukou ti padne;
na kupce počíháš si a pak zase
po celý čas hluk pitky rozlehá se
ve síních hradu, v jizbách, po nádvoří.
Na přilbě tvojí rudý chochol hoří
a kříž na modrém poli ve tvém znaku,
však, mocný pane, ušlo tvému zraku,
že kříže věrným, zbožným služebníkům
desátek dluhují tvé vsi; nuž k díkům
když pohnouti chceš klášter náš i s Římem,
tož neuraz se při mém slovu přímém,
vstaň, zburcuj trochu sedláky své líné,
ať dají chleba, konvent hlady hyne,
ať dají vína — opat zmírá žízní!“
„Tvá orace mne příliš dlouho trýzní,“
děl hrabě, zhurta vstal a strčil stolem.
Šel k oknu, hvizdnul, trouby hlas zněl dolem.
Meč přepásal, na hlavu přilbu vsadil,
ven vyšel, na koně sed a již pádil
přes most, jenž skřípaje se před ním sklonil.
Lid jeho za ním klusem, třmeny zvonil
a korouhev jim nad hlavou se chvěla.

Mnich za nimi se díval, utřel s čela
si krůpě potu, pak též dal se k bráně.

Šlo k poledni a právě byl den Páně.

*

Jel hrabě s vojskem přes lada a pole.

Chrám na vršku stál a ves pod ním dole
se ukrývala v sadech rovna hnízdu.
Již do vsi vjeli, na vše cesty jízdu
v stráž rozestavil hrabě, potom kázal
na bubny udeřit; — však neukázal
se nikdo na to, ves jak po vymření,
u plotu hubený pes zuby cení,
na návsi drůbež popelí se v písku.
Tu s družinou vjel hrabě v plném trysku
na náves, ticho kol, ni jedna vrátka
se neotevřela. Co začít? — Rada krátká.
V plen kynul hrabě vojsku, v krátké chvíli
se pluky celou vískou rozptýlily,
však s prázdnem k pánu vracely se záhy.
Co našly — v kolébkách jen děti nahy,
neb u kamnovce starce dřímající.
Vše prázdno, celá vesnice ta spící
zde zívala jak vypleněna morem.
Tou prázdnotou jak nejživějším vzdorem
se smála hraběti, jenž v selském sadu
pod starou hruškou vztekem rval si bradu.
Vše bylo prázdné, stodoly a sklepy
i přístěnky, v světnicích pouhé střepy
je vítaly, vše troska, poušť a bída.
I křičeli — jen oblas odpovídá.
Dál jeli vsí a hrabě v jejich čele.
Tu u cesty pod křížem Spasitele

hle, žebrák seděl, spínal z dálky ruce
a lkal a úpěl. Uzdou oře prudce
trh v hněvu hrabě.

„Je-li milý tobě
stín života, jejž vlečeš, chceš-li zlobě
mých chrtů ujít, řekni bez prodlení,
kde je ta rota selská? V okamžení
jim kohouta na střechu kážu hodit.
Kde jsou? Sta ďáblů! Já se nedám vodit
jak medvěd kejklířem! Kde je ta chasa?"

„Dnes v kostele se boží slovo hlásá,"
děl žebrák, strachem zachvíval se celý,
„je neděle a do kostela spěli."

„Ať červený jim kohout ke mši zpívá!"
děl hrabě k družině své a již dívá
kol rozletla se jeho rota v smíchu,
a v krátké chvíli kotouč smolných víchů
vzplál nad kostelem v dešti jisker žhavém;
zpěv z chrámu zněl, pak ryk, a v dýmu tmavém
vše stápělo se, z něho praskot trámů
a nářek lidí prchajících z chrámu,
vzdech žárem ohně rozlitého zvonu,
kvil, kletba, ryk, jenž uhasínal v stonu.
Co zbylo v dýmu, — jezdců v dál klus divý,
a spáleniště a zdupané nivy.

*

Hrad Böcklburg stál na vysoké skále,
kol něho černé lesy dál a dále
se vlnily, kam zrak sáh udivený;
hrad stál na hrotu kolmé skalní stěny,
jež v středu nižších sester osamělá
do mlh a mračen čelem strmým čněla,
měl věže dvě a tlusté zdi a valy.
Most padací se skláněl k druhé skály
nižšímu hrotu nad propastí děsnou.
Ku skále cesta úžlabinou těsnou
se táhla jako had, jenž v slunci leží,
tak úzká byla, sotva jeden stěží
že projel vůz, jen krok a v propast dolů
se musil sřítit; skály na vrcholu
na valech pavlan byl, v němž troubou hlásný
zvěst dával, když most měl se zvednout; šťastný,
kdo vyšel z hradu, nebohý, kdo vcházel.
Stín zdi a věží s šerem sosen házel
jak výhrůžka své pruhy do příkopu.
Kdos vešel v hrad — sníh zavál jeho stopu,
most zvedl se a ticho, ani třtina
se nehnula, zeď nemluvila siná
a v mrtvém klidu posupná a vzdorná
ku nebi trčela věž — lidomorna.
Kdos vzdychal tam — zdi dosti tlusté byly,
by každý ston a nářek utlumily.

Roh hlásného teď zazněl, most se sklonil,
tlum jezdců vyjel, za stínem stín honil
se dole po skalách, jak v pole vjeli,
tak stíny zmizely, kol údol ztmělý
zel jako hrob, most opět skřípající
se pozved těžce. Nad krajinu snící
zved měsíc v první čtvrti srp svůj jasný.
V ten letní večer vonný, snivý, krásný,
voj Böckelsburgský vyjel na výpravu,
pán zůstal doma, v lehkém pouze hávu
sed na pavlan; hned panoš ponížený
sem konev s vínem přines, nachem pěny
číš přetékala, za hrabětem paní
si vyšla užít ticha po klekání,
kdy netopýr jen krouží podél valů
a křivolakým letem vráží v skálu;
mnich ku hostině přidružil se třetí.
Při číši hrabě začal vyprávěti,
jak vzdor sedláků ztrestal, nade hlavou
chrám zapáliv jim, mnich ve vína tmavou
zřel pěnu spokojen a hlavou kýval.
V tom hlásný, který do dálky se díval,
se troubit jal, až staré skály echem
se rozzvučely, až to hnulo mechem,
jenž v skulinách rost vymletých od deště.
Hned hrabě vstal, šel k zdi, roh volal ještě,
mnich za hrabětem dívali se dolů.
Po úzké cestě, která ku vrcholu
se v klikách vinula skrz prachu vlny,
vůz za vozem se táhnul těžký, plný
jsa pytlů bílých, narovnaných stohem.
Vůz jeden sotva za skaliny rohem
se ztratil, za ním vyjel jiný, jiný,
teď v jas vyjeli, teď zas padli v stíny;
a první u mostu stál, v jeho bránu
již zabušil.

„Kdo jest?"

„My vezem pánu
daň s desátkem na ječmenu a žitě!"

Hlas rohu nový a most spuštěn hbitě
se brzy prohýbal pod tíží vozů.
Již deset v nádvoří a ve úvozu
se ještě poslední na cestě míhal.
Kdo z žoldnéřů byl doma, hned se sbíhal,
by rychle při ruce byl ku skládání.
Předstoupil sedlák, poklonil se paní
a pánu též a mnichu naposledy.
Byl mohútný to muž a v tváři bledý,
však jistým hlasem jal se hovořiti:

„Ač pozdě, pane, milostiv rač vzíti,
co dluhujeme tobě; věř, tím pouze
je vina naše chudoba a nouze,
že zastesklo se tobě po desátku
děl, nežli slušno. O minulém svátku
dal cítit jsi nám příliš hněvy svoje.
Jsme poslušni a víme, všecky boje
že marny jsou, když moc je v tvojí pěsti.
Kol sousední vsi polekány zvěstí
té rány, která stihla nás z tvé ruky,
k nám přivezly vše obilí, tvé pluky
by netrpěly hlad, my spíš jej sneseme;
dnes celičký den spěchali jsme lesem
ti složit třicet vozů plných žita."
„Ať hotovi jste nežli jitro svítá!
Nuž skládejte! nuž dolů s pytli rázem!"

V tom náhle pytle oživly a na zem
se snuly; z každého z nich chvatem divým
dva muži vyskočili s nožem křivým,
jenž v luny svitu lesk se, v útok vrhli
se na hraběte, ku zemi jej strhli,
než mohla čeleď hnout se poděšena,
pak spoután mnich a spoutána i žena
a chasa zbita. Most zas spuštěn dolů
a tisíc jiných, kteří ve údolu
v tmách čekali, se hrnulo v hrad bouří.
Na nádvoří již velký oheň kouří,
kol něho muži s kosami a cepy.
Již vyloupeny špižírny a sklepy,
a v půlnoc pochodní kdy žáry kmitly,
mnich, hrabě, žena, všichni těmi pytli
jsou uškrceni, v kterých mstitelové
v hrad dostali se, a když jitro nové
v kraj mhou se dívalo, tu zpět se řítil
dav jásavý, hrad na cestu jim svítil.

Opozděno.

Genre od *Fr. Heritesa.*

I.

„Pět hodin — už by tu měla být! —“ A hlouček asi desíti lidí povážlivě kroutí hlavami a netrpělivě přešlapuje s nohy na nohu.

„No—no—no—no—“ chlácholí starý pán a uvolňuje na hlavě sametovou domácí čepičku.

Slunce pere nemilosrdně do jeho přitloustlého obličeje. — „Vlak přijíždí ve dvě a ze stanice má Francek tři hodiny co jeti. Tak tedy! A na minutu také nevyjede, napřed musí přijmout poštu.“

Starý pán aby dodal většího důrazu chlácholivému směru své řeči, usedl zdánlivě upokojen na stupně domovních dveří. Za chvíli však zase se vzchopil, popošel několik kroků a nastavil ucho směrem k náměstí. „Nezdá se vám, že něco jede?“ —

„Tak jakoby hrčela kola,“ řekne někdo. A všech deset tváří přeletí úsměv a deset rukou pozdvihne se k čelu, aby zastínilo oči obrácené zrovna proti slunci.

Ruce sklesly dolů, výraz sklamání objevil se na všech tvářích. Na rohu náměstí objevil se ponze trakař; chudý člověk v potu tváří přiváží z lesa suché chrastí.

„Možno, že se vlak opozdil,“ podotknul jsem v dobrém oumyslu ochladit rozčilení.

Starý pán mrzutě na mne pohledl, poznal hned, že jsem udeřil na nepravý tón.

Matka očekávané skutečně již spráskla nad hlavou ruce. To jsem tomu dal! —

„Jistě se přihodilo nějaké neštěstí!“ běduje ubohá paní. Všici ji těšíme, pan Peters pokusí se dokonce obrátiti vše na komickou stránku. Vypravuje, kterak jednou jel za nevěstou — v otevřeném voze; měl černý frak, kravatu se zlatými třapečky a vestu bílou jako porculán — ví to jako by to bylo dnes. Najednou — bác! a leží v příkopě, v blátě — hahaha — v blátě.

Smích dobrého starce změnil se v prapodivný úšklebek. Dobře mířený žert potkal se s rozhodným nezdarem. Paní Petersová má oči plné slzí.

Ježíš Marja! — běduje sepínajíc na prsou ruce k tiché modlitbě za odvrácení všeho zlého.

Ubohá paní vidí zcela jasně, jak odletělo s praskotem kolo poštovního vozu, jak celá archa se skácela i s Franckem a drahým pokladem uvnitř umístěným, koně se splašily — trpělivé poštovské šimly. Živá fantasie byla by vytvořila v duši její bůh ví jak hrůzný obraz — — tu však ozval se hlas poštovské trubky. Výtečný Francek! Plechová trubka odpočívala klidně v truhlíku pod sedadlem poštovního vozu od té doby co odjížděl z našeho města pan místodržitelský rada, náš rodák. Francek troubil jenom při podobných slavných příležitostech. Dnes však dal mimořádně k lepšímu své hudební umění, aby potěšil srdce přátel dříve než opravdu mohou spatřiti toužebně očekávanou.

Tvářnost malého hloučku se pojednou změnila. Strachem a očekáváním tulil se jeden k druhému, jako houf kuřat, hrozí-li jim nebezpečí — teď se hlouček rozletěl jako hejno vyplašených vrabců. Paní Petersová docela zapomenuvši utřít si slze s očí spěchala naproti, pan Peters batolil se za ní a šťastně ji dohoniv zastavil ji prudkým, zrovna mladickým obejmutím.

„Jak pak asi vypadá naše Aninka!“ šeptá blažená matka. „Jen je-li zdráva! — a jestli pak něco v poledne jedla! — Marjánko, honem svačinu!“ Marjánka se ovšem nehýbá a nikdo ji k tomu nenutí, vše upírá oči na roh ulice.

Konečně objevila se starobylá poštovní archa. Aninku není dosud vidět, ale — „je to ona!“ — zazní najednou ze všech úst.

Na střeše vozu klátí se ohromný kufr a kopice škatul — to nutně tedy sedí ve voze dáma. A jaká jiná dáma přijela by dnes do K. nežli Petersova Aninka?

Však již sestupuje s vozu — a již dusí pláč na prsou matky, objímá otce i vítá všechny čekající po řadě.

„Teď do domu! — do domu!“ — pobízí pan Peters tváře se, jakoby chladným rozumem úplně ovládal situaci. Avšak vysušuje tvář modrým šátkem — „To slunce nalévá oči“ — stěžuje si mně. Nechce se přiznat, že také plakal.

Vítězoslavně vedli jsme Aninku do otcovského domu. Pojednou zastavil se průvod jako na povel. „Strýčku!“ zvolala Aninka a rozpřáhla ruce.

Strýček se nehýbal.

Paní Petersová sama vynesla odpoledne před dům památnou rodinnou lenošku a usadila do ní churavého strýce Antonína. Z počátku skupili se čekající okolo něho, později s rostoucím rozčilením vzdaloval se hlouček vždy více. Všici jsme naň zapomněli a strýček Antonín použil té příležitosti milého mu klidu a svatého pokoje a pohodlně se opřev o měkký polštář lenošky tiše usnul.

II.

Bylo to před desíti lety, když vyprovázel pan Peters Aninku na cestu „do světa“. Tenkráte zíral z jeho tváře zoufalý smutek, a když vlak se hnul a z okna vagonu zavál mu na rozloučenou bílý, slzami skropený šátek, sklesl ubohý otec na práh čekárny a hlasitě vzlykal.

Domů vrátil se s úplnou resignací. Vážně a němě přistoupil k oknu, sejmul se skříně památný, dřevěný krucifix a zlíbav červené skvrny, zobrazující rány Spasitelovy, obrátil se a řekl pevným hlasem: Anna vás ještě pozdravuje! —

Pan Peters byl tenkráte finančně na mizině; nezdařené obchodní spekulace připravily jej o celé dosti značné jmění. V zouťalém postavení, v jakém se nalézal, zdálo se mu to hlasem přímo nebeským, když nabídnuto bylo jeho starší dceři, aby vstoupila do služby ke kněžně. Co mohl jí teď doma poskytnouti? Jakou přítomnost, jakou budoucnost? —

Matka dlouho bránila se, konečně dala i ona, ovšem se slzami v očích, své svolení. Jedině strýc Antonín nikterak nechtěl spřáteliti se s myšlenkou. Stal se k nepochopení výmluvným a vřelým líče Anince nebezpečí

velkého světa, do jehož víru ona vrhnouti se chce tak samotna, tak beze vší přípravy a zkušenosti, — šestnáctileté dítě . . .

Ale Aninka smála se pobodlnému strýci, jehož ideálem prý je místo v lenošce, doma, za kamny.

Nemohla se ani dočkati, až odjede. Pak ovšem, když došlo k vážné té chvíli, sevřela její láskyplné srdce bolest rozloučení celou silou. Ale když zrakům jejím zmizela bledá, starostlivá otcova tvář a i rodné město skrylo se za hory, utřela si slzy s očí a schoulíc se do koutku vagonu snila o tom velikém světě, který se jí teď otvírá, kreslila si v duchu život v barvách růžových a s úsměvem vítala budoucnost. Nebyla před duševním zrakem jejím zastřena mlhou nejistoty — určitě vystupovaly před ní rysy budoucího štěstí.

I viděla, kterak ohlednouc se ve velkém světě, obohacena vědomostmi, nasycena různými krásami — vrací se opět domů . . . Tu naproti s úsměvem kyne jí hezká, mladá, plavá hlava, otvírá se jí milující náruč a pak — štěstí, věčné štěstí s ním . . .

Tak snila tenkráte a zatím ubohá po desíti letech . . .

Pan Peters úsilovnou a vytrvalou, poctivou prací dosti rychle pomohl si z finančních nesnází. Čím více přibývalo jistoty, že krise je opravdu zažehnána a otázku existence jeho rodiny netřeba více klásti na denní pořádek, tím více činil si pan Peters výčitky, kterak mohl tak docela pozbýti vší energie, kterak mohl i jenom na krátko složiti ruce v klín a trpělivě očekávat až přijde potopa. Vždyť, jakmile chopil se opět opravdově obchodních záležitostí a s pevnou vůlí dal se do rozmotávání uzlu — vše obrátilo se zas k dobrému. Nejvíce rmoutilo jej, že dal se tehdejším zmatkem překvapiti i svolil k tomu, aby Aninka jeho opustila otcovský dům a ve světě hledala pochybné štěstí.

Brzo volal ji také zpět, ona však odmítla jeho přání.

Co ji v tom brání? Nebylo lze něčeho vyčísti z jejích listů. S počátku vanul z psaných těch slov nelíčený smutek, netajila, kterak zklamala se tím „velkým světem“ a jak ráda, jak ráda vrátila by se neprodleně na srdce matčino. Ale brzo umlkly všechny stesky. Aninka mluvila o přítomnosti klidně a zmužile hleděla vstříc budoucnosti, ale bylo znáti, že bolestně rozryto je její mladé srdce.

Později stal se hlas páně Petersův k návratu zvoucí naléhavějším; mladší Aninčina sestra chystala se opustiti taktéž rodinný dům, ale v okolnostech veselejších, radostnějších — po boku manžela. Však dávno již sestra Julie chovala v loktech malou Julinku a paní Petersová dosud marně toužila v opuštěnosti své po návratu starší dcery. Aninka bloudila zatím s paní svojí po jihu Evropy.

Nenadále objevil se teď v jejích listech nápadně žertovný tón, štěstí, neskonalé štěstí zářilo z každé řádky . . .

Až jednou nepřišlo od ní psaní dlouhý, dlouhý čas a když přece konečně psala — psala o věcech obyčejných, lhostejných, ale mráz dýchal z jejích slov. Trpké zklamání muselo stihnouti ubohou její duši . . .

Teď i ona mluvila o návratu a konečně opravdu zavítala pod rodnou střechu.

Po desíti letech . . .

První večer dlouho zůstala pohromadě rodina Petersovic.

Matka často, kradmo, pohledla na bledou tvář dceřinu a starostlivě utkvělo oko její na ostrých vráskách rozrývajících pěkné Aninčino čelo; někdy chopila se uleknutá matka suché její ruky a sdílně ji stiskla.

Pan Peters zářil štěstím. Aninka nestačila odpovídat na jeho otázky. Vše jej zajímalo, od líčení čarokrásné vyhlídky z castellu S. Elmo na záliv Neapolský až po důkladný popis toiletty bývalé její velitelky. Nemohl se nasytit hlasu, který tak dlouho nemluvil už k jeho srdci.

Jenom strýc Antonín zdálo se, že nikterak není dotknut příjemnou událostí rodinnou; lhostejně seděl ve své lenošce a prázdnil sklenici po sklenici chmelové tekutiny, kterou naléval ze stojícího před ním velkého bílého džbánu s modrým věnečkem.

S počátku prohodil někdy slovo nějaké v Aninčino vypravování, pak umlknul docela. A blízko k půlnoci naklonila se k němu paní Petersová a uslyšíc přitlumený chrapot odvezla jej v lenošce do jeho pokoje . . .

Tak skončil den.

Aninka odebrala se do pokojíka přichystaného pro ni. Nebylo jí do spaní. Otevřela kufr a jala se do žluté skříně ukládati přivežené šaty, památky své trpce vydělané mzdy. Oko její s patrnou nechutí spočívalo na té spoustě různých cárů všech střihů a barev — pojednou však zajiskřilo se a hned na to zalilo se slzou.

Aninka Petersova zadívala se chvíli na malou škatulku, v které objevil se prsten s malým, zeleným kamínkem a zlatý medaillonek, ale úplně prázný s rozbitým sklem . . .

III.

Návštěvy! — Ubohá Aninka byla by raději ukryla se hluboko před celým tím maloměstským světem vtírajícím se zvědavě v tajnosti její duše.

Ale paní Petersová ovšem nemohla toho připustit, aby její dcera vymknula se tak všem zvykům starobylou tradicí za posvátné drženým. Také byla příliš hrdou na dceřinu minulost prožitou v nejbližším styku se vznešenou krví, v samém odlesku záře, jakou lid dodnes oblévá staré šlechtické rodiny pohlížeje k nim s jakousi zbožnou úctou. Kterak byla by mohla ku př. oloupiti paní sudího o vzácný požitek, který jí dávno již slibovala, že totiž dcera její sdělí s ní některé podrobnosti o soukromém životě a zvycích urozené paní kněžny! — Co pak by si vůbec všechny dámy pomyslily o společenském taktu dívky z dobrého přece domu, slušného vychování a způsobů zjemněných, jak se dá očekávat dlouhým pobytem mezi vznešenými lidmi! — —

A tedy Aninka musela vypravěti a musela zodpovídati tisíc otázek týkajících se věcí, jež se jí zdály tak bezvýznamnými, tak malichernými. Jen kdyby se jí aspoň neptaly na vlastní život její, kdyby pod maskou přátelské sdílnosti nestrhovaly nešetrně roušku zastírající minulé její dny . . . . Ale ony ptaly se na vše a snažily se v každý záhyb oné roušky vniknouti svou protivnou zvědavostí, svým bezmyšlénkovým, prázdným soucitem. —

Aninka vrátila se vždy zarmoucena z podobných výprav do předních kruhů maloměstské společnosti. A tu

přihodilo se pak pravidelně, že mezi ní a matkou strhla se malá šarvátka.

„Nemůžeš přece vylučiti se sama z obcování s lidmi dobrého postavení —“ namítala matka.

„A hrozné duševní prázdnoty“ — odpověděla dcera.

„Nemůžeš odpuditi nevlídně ty, již ti přicházejí vstříc s otevřenou náručí“ —

„A kteří se mnou necítí, které vede ke mně pouhá zvědavost, kteří mi nabízejí tak protivně svou nepovolanou sdílnost, svůj soucit —“

Paní Petersová nemohla to vše pochopiti; jí byla právě společnost, v níž žila, celým světem, mimo nějž neznala jiného. Ona od dětství již plula v tom společenském proudu, který unáší a uspává náš střední stav. Ona kritisovala ovšem také a se zvláštním zalíbením jednotlivé vady a poklesky svého okolí, ale aby odsoudila vůbec celý způsob života svých maloměstských spolusester, aby uváděla v pochybnost života takového mravní hodnotu — to jí nikdy nenapadlo. Vždyť byla by musela odsoudit také sebe! —

Pravidelně končívaly šarvátky mezi matkou a dcerou obapolným pláčem a pan Peters měl co dělat aby je uchlácholil. Používal k tomu zvláštní taktiky. Začal vždy vypravovat jednu z anekdot o císaři Josefovi, jichž měl valnou zásobu, a přešel pak s podivuhodnou zručností, nehroze se někdy ani značného logického skoku, k poetickému vykreslení některých upomínek na Aninčino dětství, neopomenuv v mosaiku tu mistrně vetkati vážné slovo o lásce otecké a mateřských starostech. Paní Petersová hluboce vzdychla a zašeptala jako by pro sebe „ano, ano, mnoho krve vyssají děti s mlékem z matčiných prsou — za to děti, když dorostou, kámen zdvihnou, kámen hodí . . .“

Tu Aninka opravdově dojata padla vždy matce kolem krku a děkovala jí za všechnu lásku, kterou jí prokázala, a prosila ji za odpuštění všeho zármutku, jejž jí kdy spůsobila.

Na to proud slzí na tvářích matky i dcery rozvlnil se ještě mocněji, ale v okamžiku probleskl jimi již úsměv a za chvíli tváře docela se zjasnily.

Teď vpadl pan Peters diplomaticky a uvedl do proudu společnou rozmluvu otázav se Aninky, jak strávila dnešní dopoledne. Odpověděla krátce a obrátivši se k matce pronesla jako by maně, pouze nahodile — „zítra vejdu ještě ke kontrolovic a k lékárníkové.“ Na čele paní Petersové zrcadlila se v chvíli takové nejvyšší spokojenost. —

Konečně byly návštěvy odbyty a od dám a jejich dcer také zas oplaceny.

Aninka oddychla si z hluboka, když za poslední zavřely se dveře. Teď bude míti od těch všedních lidí svatý pokoj! Teď uzavře se před nimi a nenechá se ze své samoty vytrhovat jejich dotěrným přátelstvím. Avšak paní Petersová byla jiného náhledu. Styk se společností, mínila, dlužno udržovati a tudíž třeba aspoň někdy v neděli navštíviti zahradní hostinec, v kterém se schází veškerá honorace města. Také pozvání k svačinám, jež nepochybně dojdou, nebude možno odříci — a což teprvé až přijdou studenti na prázniny a uspořádají taneční zábavu — ples! Pan Peters, který mínění své manželky v příčině návštěvy zahradního hostince provodil vřelým úsměvem a přisvědčujícím pokynem hlavy, zůstal při zmínce o svačinách dosti lhostejným a při slově „ples“ přistoupil v nastalém sporu mezi matkou a dcerou rozhodně na stranu poslední. Ale paní Petersová neustoupila nikterak proti ní dorážejícím spojeným důvodům. Nejít do plesu! — To se jí zdálo hrozným. K čemu byla by přivezla sebou Aninka ty pěkné šaty mlhově lehké a hebké jako včelí křídla? — k čemu celé garnitury umělých květin, rozkošných, pařížské práce, skutečné dítky Flóry tak klamně napodobujících, že nescházelo jim právě nic než vůně — duše květin! Ano i ty roztomilé bálové střevíčky s bílými mašličkami — což stvořeny jsou k tomu, aby spočívaly někde v kufru a byly tu pohřbeny? . . . . Na štěstí v příčině plesu nebylo třeba rychlého rozhodnutí a tak posunuto vyřízení té otázky na návrh samy paní Petersové, do budoucnosti. Za to příští neděli odpoledne ubírala se celá rodina do zahradního hostince a týden následující přestála ubohá Aninka celou hrůzu tří dámských svačin. —

Pak nastal na nějakou dobu klid. Aninka předstírajíc churavost dovedla se konečně vymknouti dobrodiní společnosti a prožila mnohou chvíli v snivé nečinnosti. Sedávala v zahradě s domem sousedící po celé dny. Vždy vzala sebou knihu a dala se horlivě do čtení. Ale za krátko pravidelně sklesly ruce s knihou do klína — hlava naklonila se na zad — a oko obestrouc se oním leskem, který spůsobí slza vytrysknuvší bez vědomí člověka a rozlivši se zvolna po rohovce, upřelo se do dálky, do prázna — —

Naproti Anince v lenošce klidně dřímal strýc Antonín. Tak aspoň zdálo se. Hleděl před sebe do země, ruce byly sepjaty na prsou, v tváři nepohnul se ani sval. Tak dleli tu ti dva lidé nemluvíce spolu, jeden snad ani nepozoruje přítomnost druhého — — Někdy však také osaměl strýc Antonín v tom zátiší. Aninka pojednou se vzchopila a odešla do svého pokojíku, v němž se zavřela.

Několikrát přešla od dveří k oknu a zastavila se před stolkem, na němž uprostřed porculánových figurek, košíčků s ovocem z mýdla nápodobených a pestrých krabiček s lahvičkami toilettních parfumů, spočívala úhledná casetta z ebenového dřeva, na jejíž víku odrážela se v bělu začáteční písmena Aninčina jména uprostřed saepiových arabesek. Vždy se prudce odvrátila a pokračovala ve své procházce světnicí. Konečně objevil se v rukou jejích klíček a když byla ještě jednou opakovala rychlý obrat před stolkem a procházku, otevřela casettu a usednouc na stoličku u okna jala se čísti — dopisy, jejichž dlouhou řadu pak pravidelně vystřídala v rukou čtenářky škatulka s prstenem a medaillonkem . . .

Po takovém intermezzu zaujala Anna Petersová mlčky zas opuštěné místo v zahradě naproti strýci Antonínu. Pokusila se také znova o lekturu — obrátila však zběžně několik listů a upadla opět v ono snivé patření do dálky, které se zdává duševní nečinností, bezmyšlénkovitostí . . . Ale teď byly rty její pevně sevřené a oči krvavé od pláče . . .

Za nedlouho počala se mezi paní Petersovou a Aninkou opět objevovati častá nedorozumění. Také pan Peters vystoupil někdy ze své reservy, kterou ve sporech týkajících se návštěv v maloměstské společnosti

vždy udržovati se snažil přiděliv si pouze úkol prostředkovací. Oba rodičové nebyli vůbec nikterak spokojeni se svou dcerou. K čemu ta neustálá truchlivost, již brzo ani na chvíli nedovedla opanovat? — — Pan Peters připustil, že ten Aninčin výlet velkým světem (tu vzdychl u vědomí spolnviny) nebyl provázen samým růžovým úsměvem štěstí — ale teď je vše odbyto! — Nač pořád se zármutkem obírati se v mysli s minulostí?

Paní Petersová ani manželova shovívavá vysvětlení nechápala. Mnohou nepříjemnost Aninka zažila u paní kněžny, možná; kterýž pak život byl by bez nepříjemností? — ale nešťastnou aby bývala, k tomu nebylo příčiny. Službu měla dobrou, stravu lepší než doma, práce, jak sama vyznává, ne až k zemdlení, vrchnost byla hodná a ke všemu — ty krásné cesty, za jejichž neocenitelný požitek by tisíce lidí podstoupilo s radostí desateronásob slabé stránky Aninčina postavení! — — K čemu tedy ty slze a ty trpké úsměvy a to mučení se v samotě? . . .

Ovšem zkušená matka bez velikého pátrání nalezla v dceřině smutku stopy účinků zklamané lásky. Ale ani to nebylo jí důvodem k zoufalé resignaci, v jakou Aninka den ode dne více upadala. Snad byly dceřiny zkušenosti v těch citech bolestné — ale takových věcí přihází se na světě denně; ona jich ovšem zůstala ušetřena, bohudíky, ale sama zná několik přítelkyň — vdaly se konečně velmi dobře a byly rády, že z těch milostných jejich dobrodružství, jež oplakaly tolikrát jakožto zklamanou lásku, nic nebylo. Shledaly, že ti mužští, kteří je zrádně opustili, nebyli by nikdy učinili je šťastnými tak jako pozdější jejich manželé. Také Anince nahodí se zajisté nějaká dobrá partie a bude pak minulosti vzpomínat s úsměvem a bez nenávisti . . .

Nebylo divu, že tito tři lidé náhledů a povah tak různých, vyměnili spolu někdy slovo ostřejší než vlastně měli v úmyslu a jaké opravdu dobrá jejich srdce jim nenapovídala. Pan Peters v takovém sporu pravidelně první ustoupil a vytasiv se s některou omšelou anekdotou o Druhém Josefovi utišil konečně bouři — to se mu však podařilo zřídka, aby některou z dalších anekdot aspoň na chvíli Aninku opravdu rozesmál.

„Anna je nemocná,“ sdělil jednoho dne uleknuté manželce. Opravdu byla Aninka bledá, tváře její vadly den ode dne a modré žíly víc a více vždy vystupovaly na hubených rukou.

Od onoho okamžiku, co pronešena byla ta slova „opravdu nemocná“ — otec i matka oproti dceři své docela změnili chování; závodili spolu již jen v projevech něžnosti k ní, v úzkostlivém jí ošetřování. Paní Petersová neodvážila se více učiniti poznámku o minulosti a každý jakkoli jí odporující náhled dceřin přijala za svůj s radostným souhlasem. Pan Peters ptal se stokrát za den jak se daří, nebolí-li jí hlava a jestli necítí tlak na prsou a u srdce — také se nehnul od dcery své takřka na krok a snažil se neustále ji baviti.

Anna s vděčností přijímala tyto projevy skutečné lásky — také ona zmírnila značně příkrost, s jakou vystupovala v poslední době proti svým milým, i namáhala se patrně, aby sňala s nich starosti o ni, aby se zdála veselou. Někdy se jí to také dosti zdařilo a potěšení rodičové v radosti z toho úspěchu zdvojnásobili ještě svou vlídnou péči o milované dítě.

Avšak Anna Petersová v celku takovou shovívavou laskavostí nebyla upokojena; ona spíše ještě pobuřovala její nitro. Klid! klid! nerušený klid! samotu! — jedině toho léku přála si pro svou nemocnou duši. Soucit, který s ní měli a který ukryti nedovedli za ty úsměvy, jimiž k ní mluvili, ten uváděl jí na mysl, že soucitu opravdu potřebuje, že je nešťastnou, i rozrýval spíše bolavé její srdce . . .

Na štěstí přibyly do domácnosti Petersovic nové živly. Tím účastenství rodičů, soustředěné dosud k Anince, rozptýlilo se. Nemohli výhradně jí se věnovati, jí se obírati. Byla to malá osobička, která dovedla celý den zaměstnávati dědečka i babičku, tak vydatně, že jim nezbývalo času sledovati dceru svoji krok za krokem.

Přijela sestra Julie s malou Julinkou a manželem svým, professorem, na prázdniny. (Pokračování.)

O ztrátě citu.

Od *R. E. Jamota.*

Jako všecko na světě, tak i cit svůj ztratiti můžeme. Nemluvím ovšem o citu duševním, neboť ztráta tohoto jest historií pravšední a vyskytuje se za našich dnů pomalu již u celých národů; ale o ztrátě citu tělesného, což jest zajisté zjev, po kterém toužíme nemálo, když nás pronásleduje na příklad bolení zubů. V psychologii jsem se sice učil, že cit jest veliké dobrodiní pro člověka, jemuž prokazuje služby kontrollorské po těle a v mozku, jakožto v ústřední kanceláři, s velikým povykem oznamuje, že nastává to či ono ohrožení celistvosti tělesné. Ale prosím vás, co pak je do člověka! Tisíce lidí psychologii nestuduje, následkem toho nedovedou ani žehnati citu v dobách, kdy se sami přesvědčí, že na příklad hlavou zeď proraziti nelze. Co ale po tom všem! Já jen vím, že ztráta citu vskutku zjev vzácný není. Také není ztráta citu ani mým vynálezem, ani kohokoliv v naší době. Že možno cit ztratiti, věděli již za starodávna. Jen že naši předkové měli v té věci svou hlavu! Kdybychom na příklad žili v patnáctém století, rozvážil bych si nemálo, než bych do takového středověkého „Lumíra“ napsal, že bych si přál ztratiti cit, když mne zuby bolí. Pamatuji se sice, že mi někdo pravil, že všechno snese jenom ne bolest, ale přes to bylo lépe dáti se druhdy mučiti od zubů a neceknouti.

Poslyšte ku příkladu, jak se druhdy u soudu konstatovalo čarodějnictví.*) Když obžalována byla nějaká osoba z čarodějství, zavázali ji „znalci“ oči a oholili pak všecky části těla pokryté vlasy, po té zvětšovacím

*) Vyňato ze spisu: Traité clinique et thérapeutique de l'hysterie par P. Briquet. 1859. p. 269.

sklem prohlíželi celou kůži, zdaliž by nenalezli nějakou známku — Satana. Kde sebe menší skvrnku na kůži objevili, tu ihned jehlami píchali. Nevzbudilo-li pak píchnutí žádný bolestivý projev, žádný výkřik, žádné ucouvnutí, byla prohlášena osoba taká čarodějem a následkem toho odsouzena ihned k smrti. Cítila-li však píchnutí, byla propuštěna: neboť Satan nezaťal do ní spáry své.“ Byly to doby, v nichž se bodří předkové naši opírali o učení otců církevních, z nichž na příklad svatý Hippolyt, mučedník, pravil, že ďábel „sibi obtemperantes sigillo suo notat“ (poslouchající jej pečetí svou odznačuje). Ztráta citu pak zdála se býti čímsi neobyčejným i domnívali se, že nemůže býti než dílem ďáblovým. Necitelnosť kožní platila za známku čarodějství.

Přiznávám se sice, že by mi za našich dnů nemálo lichotilo, kdyby mne publikum považovalo za kouzelníka, avšak za „starých zlatých dob“ byla, jak víme, reputace taková asi tak příjemná, jako nihilismus za doby naší. V středověku opírali se u věci té o staré rčení — morte moriatur — a usvědčeného čaroděje nejdříve mučili, pak aby se lépe bavil, za živa upálili a posléze spálené tělo na šibenici pověsili. Později teprvé je nejprvé oběsili a pak upálili. Není pak nižádné pochyby, že necitelnost kožní za známku čarodějství platila. Kolem roku 700 ustanovil papež Innocenc osmý zvláštní úředníky pro vyhledávání čarodějů. Znalci takoví dlouho se udrželi na světě.

Walter Scott vypravuje ve své „Démonologii“ o jakémsi Hopkinsovi, jenž druhdy s nemalou vášní kouzelníky vyhledával a proslul zručností svou, jíž necitelná místa vyhledával. V Bayonnu (viz citovaný spis Briquetův) slynul druhdy stejným způsobem jakýsi lazebník. Dobrý tento muž maje po způsobu svém vyšetřiti pět set obžalovaných, u většiny nešťastníků těchto necitelná místa na těle nalezl. K vyhledávání necitelných míst volávali vůbec lazebníky a ranhojiče. Poněvadž pak dobrým cvikem člověk vůbec stává se mistrem, slynuli i takovíto znalci nejednou měrou nemalou. Praktika jejich spočívala v tom, že dlouhou tenkou jehlu pomalu do těla vráželi. Jest patrno, že v době té nemohla se vyvinouti umělá prsa neb lýtka, kteráž jak Neruda učí, nejlépe dobrým špendlíkem se objevují.

Zajímavé jest ale u věci té dobrozdání, jež podal kdysi Pigray, ranlék Jindřicha třetího. Překládám dobrozdání to z citovaného spisu Briquetova: „Soudem pařížským odebravším se do Toursu roku 1589 ustanoveni jsme byli pánové Leroy a Renard jakož i já, abychom vyšetřili čtrnáct osob, mužů i žen, odvolavších se z rozsudku, jímž odsouzeni byli k smrti pro zločin (!) čarodějství. Viděli jsme dobrozdání, o něž opíral se rozsudek prvých soudců. Neznám sice ani schopnost, ani hodnověrnost těch, již dobré zdání ono učinili, avšak nenalezli jsme nic, co oni tvrdili, mezi jiným ne zejména to, že nalézají se u osob vyšetřovaných po těle jistá necitelná místa atd. Domnělí tito kouzelníci byli „tout simplement“ blbci aneb melancholikové.“

Než mužové jako Pigray narodili se trochu pozdě a následkem toho páčí se počet osob zjištěním ztráty citlivosti odsouzených na sta tisíce!

Kdo má za našich dnů naději státi se porotcem, nepotřebuje hrubě litovati toho, že starobylý zvyk, upalovati lidi necitelné, neuchoval se více. Lidé tací považováni byli za spojence ďáblovy, kteréžto povolání platilo ovšem druhdy za nemalý zločin. Poněvadž pak by zločin, pro nějž určen trest smrti, patřil u nás před porotu, tu mohlo by se státi, že bychom od rána do večera samé ďáblovy spojence upalovali. Neboť mluví-li staré kroniky o stech lidí, kteří měli po těle svém nějaké necitelné místo, mohli bychom my mluviti pomalu o tisících. Sluší míti ovšem na zřeteli, že ztráta citu jest zejména častou u osob hysterických, a jak je hysterie častou, o tom netřeba mluviti. Starý anglický lékař Sydenham dovolil si tu poznámku, že mezi ženami, kteréž hrubě nepracují, jest málo jen, jež jsou prosty hysterie. Třebas bych sice musil učiniti kompliment našemu publiku, že jeho nervy nejsou daleko tak rozhlodané jako v zemích jiných, tož přece jest mi s druhé strany přiznati se, že Sydenham nepřeháněl přílišně a že hysterie a tudíž i částečná ztráta cítu tělesného nijak nepatří k vzácnostem. Může se říci celkem as, že ze sta osob hysterických šedesát více neb méně citlivost ztratily. Následkem toho patří ztráta citu k zjevům všedním. Jen že ji ovšem sluší nejednou vyhledati. Jsou nemocní a zejména nemocné, jež nemálo objev takový překvapí, netušilyť ničeho.

Jest to pochopitelno, obmezuje-li se ztráta citu na paže neb lýtka neb jinou část těla, jejíž výkony tak bedlivě neprohlížíme. Kde však na příklad ruka citlivosti postrádá, tam ovšem jest zjev ten nemocnému dobře známý. Ztráta citlivosti jest pak někdy tak úplná, že možno silnou jehlou značnou část ramene na příč protknouti, aniž by nemocní tušili co se s nimi děje. Podobně je lze páliti, řezati aniž by co věděli. V dobách pověrčivých mohl ovšem býti zjev takový nemálo nápadný a podezřelý.

Osoby takové jsou na pohled namnoze zdravé. Necitelnost tělesná pak mohla by se zdáti spíše užitečnou nežli škodlivou i není to tudíž tak příliš nápadné, že doba nevzdělaná vlastnost takovou za ďábelskou považovala. K tomu všemu vyskytuje se necitelnost namnoze u náměsíčnic a osob těmto spřízněných, jež ještě v našem století za cosi vskutku obzvláštního považovány byly! Dnes ovšem považujeme i náměsíčnictví za známku hysterie a professor Charcot v Paříži nemálo náměsíčných ženštin mezi nemocnými svými objevil, ukázav tak, že vlastnost tato není žádným zjevem nadpřirozeným. Viděl jsem sám na oddělení velikého muže tohoto nemocné, jež bylo lze snadno učiniti náměsíčnými a zase k normálnímu stavu probuditi.

Následkem toho leží ovšem na snadě otázka, co že je vlastně hysterie za nemoc? Otázku tu však nelze tak snadno zodpověděti. Hysterie je nemoc vyznačující se velikou skupinou všelikých příznaků, křečemi, neobyčejnou citlivostí, zvláštními výkony duševními a podobně. Poněvadž však nevíme, jaká změna nervové soustavy známky tyto zaviňuje (dosavadním zkoumáním nenalezeno totiž ničeho), nevíme o vlastní podstatě její příliš mnoho jistého. Přes to ale učiněna u věci té mnohá zajímavá pozorování. Tak na příklad nalezeno, že některé kovy a nejnověji i rozličné druhy dřev, byvše ve způsobě desk na místa necitlivá přiložena, cit zde navracují, přičemž ale nejednou na druhé straně těla souměrné místo zase necitelným se stává.

Okolnost tato druhdy netušená na novo ukazuje, že

Shakespearův výrok o věcech, jež filosofie netuší, dosud pravdivosti nepozbyl. Podobá se však, že jednotlivé osoby, jako zejména Mesmer, již v minulém století zjevy podobné znaly, avšak vědomostmi svými proniknouti nemohly, poněvadž pověrčivost doby jim překážky kladla. Slavný náš Purkyně také byl z těch, kteří věděli, že se po přiložení kovu někdy citlivost vrací, a nabyl zkušenosti té u nemocné, kteráž stala se citlivou, když jí byl hodinky na místo necitlivé přiložil, avšak pozorování jeho zapomenuto, ač uloženo v pověstném příručním slovníku fysiologie, jejž druhdy Rudolf Wagner vydával. Teprvé dnes o pozorování Purkyňovu zase víme, když podivuhodná ona vlastnost kovů s velikým povykem z Francie byla oznámena.

Tak tedy o nejčastěji se vyskytující ztrátě citu víme jen, že se vyskytuje a že mizí mnohdy za okolností romanticky vypadajících. Na čem se zakládá, to třeba ještě hledati, a kdo ví, kdy se příslušný nález podaří.

Takováto však u osob nervosních se vyskytující ztráta citu na základě neznámém není jediným možným spůsobem necitelnosti vůbec. Jsou to ještě jiné zcela přesně objasněné choroby, zejména nervstva ústředního i obvodového, u nichž se ztrátou takovou se potkáváme.

Smutně zajímavý příklad ztráty citu po celém těle poskytoval jakýsi r. 1873 zesnulý nemocný jménem Remigius Leins. Třicet roků před smrtí počaly ruce i páže citlivost ztráceti. Po čtrnácti letech objevily se tytéž vlastnosti na nohou. Následkem toho upadnul, jestliže zavřel oči. Vstal-li v noci, zdálo se mu, že se vznáší ve vzduchu, což jest zajisté všecko pochopitelné, uvážíme-li, že následkem necitelnosti nohou neposkytovalo mu šlápnutí na zem žádného obvyklého pocitu. Později také trup ještě citlivosti pozbyl. Více jak deset roků žil nešťastník ten s podivuhodnou chorobou svou, nemoha rukama svýma ničeho vykonati, než co očima postřehnouti mohl. Po smrti nalezeno těžké onemocnění míchy.

Případ takovýto jest význačným příkladem ztráty citu při onemocnění nervstva ústředního. Jest ostatně příkladů osvětlujících hojnost. Jsou známy případy, ve kterých bodnuti byli lidé při rvačkách nožem do hřbetu. Ostrý nůž projel obratli a poranil po jedné straně míchu. Následkem toho osoba poraněná pozbyla citu na protější polovině těla pod řezem a podobně. Ale i onemocnění mozková mohou míti v zápětí ztrátu citu na celé jedné polovině těla, zejména nastává zjev tento po porušení jisté určité částky nevelikého rozsahu. Tak na příklad může nastati porušení citlivosti po celé polovině těla při jistém druhu mrtvice a tak dále.

Jak si možno takovouto ztrátu citu vysvětliti?“

Dosti prostě. Po celém těle máme nervy cítící. Mozek, zejména kůra jeho jest ústřední bureau, kamž nervy cítící ohlašují všeliké porušení, kteréž je potkalo, rapport takový presentuje se v mozku v mírných druzích jako pocit hmatový, v hrubých jako bolest. Každé přeříznutí aneb jiné porušení dráhy, po níž se pocity k mozku ubírají, má v zápětí ztrátu citu. Mozek jest sídlem vědomí, avšak kde porušeny dráhy, po nichž se mu jisté zprávy podávají, tam vědomí takového není. Poněvadž ale dráhy tyto ubírají se nervy do míchy a míchou do mozku, může porušení nervů obvodových, míchy i mozku, t. j. oné části, kudy pocity takové vnikají, míti ztrátu citu za následek. Zničí-li se ovšem nejvyšší části mozku, nenastává jen ztráta citu, ale také ztráta vědomí.

Ráj světa.

Novella od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

Kalina zaslechnuv, že si Zosia do něho stěžovala, odebral se hned druhého dne k Felińským, a chodil pak pravidelně mladou Polku cvičit, aniž hodinu vynechal. Ve svém chování se nezměnil. Zůstal ostýchavým, ochotným. S Kamilem nerad chodil k Felińským, a také ho přítel nyní tuze nezval, leda když na jisto věděl, že bude starý sekretář doma.

Doma pilně maloval a sice kopíroval Kornela v záclonĕ a přitom činil si rozmanité náčrty a plány k novému obrazu hraběti určenému.

Při tom však nejvíce myslil na Zosii. Ona byla mu skutečně musou a prudká, vroucí jeho láska povznášela ducha jeho.

Pro Zosii všecko pracoval, jí se chtěl zavděčiti a zalíbiti, jí chtěl radost způsobiti, pro ni chtěl dosíci pochvaly, slávy.

Nejednou, an pilně maloval maje tváře zardělé, zadíval se naň Kalina až závistivým okem.

„Šťastný! milován! Pracuje se zdarem! Ó jak čistá láska povznáší, perutě dává!“

Ale nejednou také pomyslil: „Jen aby vydržel!“

Po práci, obyčejně pozdě odpoledne chodíval Chenier k Felińským. Těšil se srdečně na milé chvíle, na Zosii. Stalo se asi dvakráte, že přišed Zosie nezastal doma. Tu bylo se mu dosti přemáhati, aby zachoval se v obyčejné míře.

Mluvil s Felińským, mluvil, ale při každém šustu a kroku, jenž se venku ozval, pozvedl hlavu, ohledl se, domnívaje se, že Zosia se z města vrací. Když konečně přišla, jak mu bylo líto času, který bez ní uplynul, že jen tak na krátko ji vidí a s ní promluví.

Velmi jej také tížilo, že Zosii málo kdy samotnu zastal. Vyprovázel ji ovšem do kostela, nebo čekal pak na ni, když jí bylo někam jíti, a doprovázel ji domů, aniž o tom Feliński věděl.

To byly oběma vzácné a drahé chvilky. Šli ulicemi volně rozmlouvajíce, nikoho nedbajíce.

Zosia byla blažena. Očka jí jen zářila, tvář všecka vyjasněna od Cheniera téměř se neodvracela. Jak ho blažila oddaná náklonnost něžné dívky!

Však takových vycházek nebylo mnoho. Když pak s otcem doma byli, kradli si chvilky, okamžiky, aby mohli na sebe volně, ze srdce se podívat, aby mohli vroucí slovíčko promluviti. Vlastně to byl Kamil; ten byl všeho původem.

Když Kornelek byl ve svou hru zabrán, kdy Feliński se ohlédl, stiskl malíř Zosii ruku, kdy třeba do vedlejšího pokojíku starý pán na okamžik odešel, již ucítila Zosia polibek na své ruce — a pak již někdy na hrdle, na tváři, na rtech — jak kdy příležitost dovolovala.

Smáli se tiše i nahlas, radovali se jako děti. — Deště pominuly, země utuhla.

Nadešli studení, ale jasní dnové a mrazivé noci se zářícími nebesy.

Za časných nyní soumraků sedával Chenier s Felińským a Zosií u krbu, v němž veselý planul oheň. Časem Kalina se dostavil a tu zahrál obyčejně na klavír a Zosia zazpívala. Všichni naslouchali s rozkoší jejímu libému hlasu a divili se, jakých pokroků učinila v umění pěveckém.

Všichni se na ty podvečerní chvíle těšili, všichni byli spokojeni a šťastni, jen Kalina tesknil. Ale nikdo toho nepozoroval.

Když Chenier kopii podobizny Kornelovy téměř měl vyvedenu, požádal Felińského o tajnou rozmluvu. Zosia se nemálo divila a potom ještě více, když oba z vedlejší komnatky vyšli. Otec spokojeně se usmíval, Chenier pak k ní přistoupiv požádal ji, aby mu dovolila ji malovati.

„Doufám že neoslyšíš,“ dodal žertovně Filiński a Zosia pýříc se s radostí svolila.

Mladý malíř dal se ihned do práce a to tak horlivě a zdárně, že Kalina byl s ním jak náleží spokojen. Dopoledne dodělával „Amora“ pro hraběte, nebo pracoval o novém obraze pro hraběte, odpoledne maloval u Felińských.

Starý pán čítal, chvílemi povstal a přistoupil ku stojanu, kdež Kornelek, úplně již zdravý, vyvolil si stálé místo, patře bedlivě na vynikající obraz a stopuje každé hnutí ruky malířovy.

Chenier na žádost Kalinovu vynechal dvě představení u madame Bé, od kteréž potom ihned lístek obdržel. Vyzývala ho velmi snažně, aby na jisto přišel, poněvadž ví, že nemocen není.

Podobizna byla nad očekávání brzo dokončena a zdařila se tak, že Chenier byl sám s sebou spokojen. Zosia měla velikou radost, která však tím byla zkalena, že Chenier vzal s sebou obraz, dokládaje, že leccos třeba poopraviti, než by přišel do rámce.

„Tvá musa!“ zvolal Kalina, když přítel obraz domů přinesl. „Buď jí vděčen a věren!“

Chenier udiven a tázavě pohledl na přítele, jehož hlas zněl tak neobyčejně.

Zosia skoro denně ptala se, jak je s obrazem. Chenier měl vždy nějakou výmluvu, a Feliński se usmíval. Konečně bylo přání dívčino splněno, a nyní mohla do libosti chodit se dívat do komnatky, kdež byl zavěsen vedle podobizny Kornelovy.

Byly to dva rozkošné obrázky!

* * *

Ale ještě jinde se Zosia spatřila.

Bylo v listopadu a první sníh napadl. Záhy odpoledne odebrala se Zosia ku známé krajance, staré paní, aby ji po čase navštívila. Otec pravil, že zůstane s Kornelkem doma. Zosia, která jindy u krajanky bývala, častěji a dlouho se tam zdržovala, pospíchala tentokráte domů, aby vyhověla Kamilovi, jenž sobě stěžoval, že bývá přes příliš dlouho na návštěvě a tak ho skracuje. A pak byla raději doma s Kamilem, nežli v jiné společnosti.

Vrátivši se nezastala otce doma. Kam odešel? Jsouc ještě ve pláštíku stanula u dveří, nebo tam u okna — co to? Něco bílou rouchou zastřeného! Toť jako obraz!

Přiskočila, a již sletla rouška k zemi. Zosia vykřikla a stanula jako strnulá.

Ruce sklesnuvše jí mimovolně sepjaly se. Jasný paprslek zimního slunce vnikal do komnaty, ozařuje plně a jasně obraz. Ale tam bylo tepla a světla!

Z vysoké skály, jejíž boky jsou pokryty bujným kapradím a hustými lianami, s temene jako živé, pestré koberce visícími, řine se jasný pramen, u paty skály v objemnou studánku se rozlévaje. Hebký, pestrokvětý trávník ji objímá, dvě štíhlé kokosové palmy ji stíní. Dlouhé listy jejich se splétají a žlutavé květy chvějí se nad čistou hladinou vodní.

Tu na pokraji studánky, v zalíbeném svém koutečku Virginie odpočívá, vedle ní pak zříti Pavla, jenž jí ukazuje hnízdo zpěvavých ptáčků přinesené z nedalekého pralesa.

Učiní, jak už nejednou učinil. Umístí tu někde hnízdo, staří přiletnou za mladými a rozmilé Virginiino zákoutí bude míti o několik zpěváků více.

Pavla a Virginii, idyllu v tropické krajině: to spodoboval Chenierův obraz.

Zosia bezděky usedla. Dlouho, dlouho hleděla na obraz a v očích se jí slze zaleskly.

Duše její byla velmi dojata různými city.

Obraz sám ji půvaby svými unesl a pak — v utěšené něžné té dívce poznala sama sebe. Hlavička Virginiina malována dle její podobizny!

Proto ji Chenier tak dlouho u sebe nechával! Jak ji miluje! Jak se přičinil, aby lásku svou jí na jevo dal, aby jí radost způsobil! A otec o všem věděl, on Kamila podporoval. Těch drahých duší! Cítila se neskonale šťastnou v jejich lásce. Bylo jí tak volno a blaze, až pohnutím zaplakala.

Pojednou mihl se jí duší tmavý stín.

Před očima kmitla se jí širá polská krajina, v níž před časem meškala. Zahledla se, čtrnáctiletou, ve březovém hájku za dvorcem čtoucí Bernardina de St. Pierre „Pavla a Virginii“. Tenkráte srdečně zaplakala nad neblahým osudem obou milenců a z té duše jich litovala. —

Nedej bože — aby i ona nešťastně rozešla se s Kamilem! Ale ne — ne — to byl jen stín. Obraz hrozného vlnobití, v němž tonul koráb, hynoucí Virginie a zoufajícího si Pavla mžikem zmizel — viděla jen

krásu tropické krajiny, žár jejích barev a ve luzném stínu pralesa dvé mladých šťastných lidí — idyllu nevýslovného půvabu a kouzla.

Její štěstí bylo v tom obraze spodobeno. — —

* * *

Jasný den pohasl a k večeru padal sníh.

Tou dobou vrátil se Chenier od Felińských. Kalina, jenž právě sobě kaštany pekl, udiveně vzhledl ku příteli, o němž se nadál, že vrátí se všecek rozjařen a vesel.

Věděltě ovšem Kalina, že Chenier maluje pro hraběte Ujeckého „Pavla a Virginii" a že za souhlasu Felińského užil k tomu podobizny Zosiiny. Dnes, kdy odešla, přišel Feliński s Kornelem, když byl Chenier v jeho bytu zastřený obraz postavil, do čtvrtého poschodí a domnívaje se, že Zosia tak hned se nevrátí, obmeškal se u svých mladých přátel. Ale když pak s Chenierem přišel do svého bytu, byla již Zosia dlouhou chvíli doma. Tak oba nespatřili první dojem obrazu, nač se byli těšili.

Bylo to Chenierovi nemilo, ale jiná ještě věc se umělecké jeho samolibosti citelně dotekla. Zosia nestála již u obrazu a výraz její radosti zdál se mu mdlý. Nevšíml sobě jejího pohledu, nevšíml sobě, že hlas se jí zachvěl. Čekal bouřlivý projev, a Zosia nejásala, nehorovala — ona cítila a hluboce jsouc pohnuta nemohla ani tolik promluviti, jako by snad jindy učinila.

Chenierovi zdálo se, že je chladnou, že jí valně nepotěšil, že nemá přílišného smyslu pro umění, aniž díla jeho docenila.

Proto horkokrevný umělec vrátil se rozmrzen domů a netajil se také Kalinovi.

Zdáloť se mu v tu chvíli, že je neuznán, že se klamal. Nelze utajiti, že vypravování Chenierovo naplnilo Kalinu jakýmsi uspokojením — ale bylo to jen na okamžik.

Běželo mu o Zosii a na ni nedopustil ničeho. Hájil jí — Chenier však neupokojen — odešel z domu.

XV.

Minula noc a druhý den se nachyloval. Chumelilo se. Zosia seděla sama ve předním pokoji. V zadním usnul Kornelek na pohovce. Dívka byla nepokojna. Před tím byla vyšívala, práce však jí nešla. Hleděla oknem, přešla do druhého pokoje, vrátila se — nikde neměla stání.

Bily hodiny. Čtvrtá! Ah o třetí býval tu vždy.

Dnes za toho světla nemohl ani do tří pracovati, takový pochmurný, nemilý den! Proč nejde? Otec u hraběte. — Jindy byl Kamil rád, blažen, naskytla-li se mu taková chvilka — dnes ji promeškal. Je snad churav? Ó nikoliv. Ještě v poledne jí oznamovala služka, že potkala pana Cheniera na schodech. Či se hněvá? Včera nějak brzo odešel. — Ach ne, ne, včera se mu nic nestalo! Či se mu dost nepoděkovala? Mrzela se, že byla tak nemluvna — než v takovém okamžiku!

Kdo by měl slov? Vždyť musil Kamil viděti a pozorovati, jak je šťastna, jakou radost jí způsobil. Však také láska nežádá díků! I nehněvá se. — Dopoledne pracoval, a teď mu zajisté bylo někam jíti. Zosia slyšela kroky — zacházejí. — Pootevřela dvéře — někdo cizí!

Bila pátá! Oh již nepřijde. Jak je ten čas smutný a dlouhý! Jak by trudno bylo bez Kamila. Myslila na něj, uváděje si na paměť sladké okamžiky a chvilky, kdy sami bývali, a bezděky nahlas opakovala si jeho slova, jež v milostném zanícení, hladě ji, říkával: „Má drahá dušičko! Ty má jediná!" Tak sama sebe klamala, a bylo jí volněji; až konečně kroky ji vyrušily z jejích dum.

Otec se vrátil od hraběte a také se nemálo divil, že dnes Chenier nepřišel. „Škoda, nesu mu veselou novinu. Jak by se byl zaradoval, slyše, jak hrabě byl překvapen."

Zasedl s dcerkou ku krbu a vypravoval jí ledascos: o známé krajance, některé novinky z města. Všiml si, že Zosia tak pozorně neposlouchá, jako jindy, že na něco myslí. I začal s jinou. Vypravoval, jak obraz byl ku hraběti dopraven, jak tento jej chválil a co o Chenierovi povídal, skvělou budoucnost mu prorokuje, neodbočí-li s pravé cesty.

Zosia měla náhradu. Neměla Kamila, než slyšela o něm a jakou chválu! Jak poslouchala! Její oči zářily, neodvracela jich od vypravujícího otce.

Najednou umlknuv starý Feliński pohleděl na ni, a Zosia, jakoby rozuměla bádavému tomu pohledu, sklopila oči a zarděla se.

Otec pojal ji za ruku a něžně se jí tázal:

„Viď, Zosie, ty ráda o něm slyšíš?"

Klopila hlavu, mlčela.

„Viď, Zosie, ty ho miluješ?" ptal se otecky vroucně. Byl jí nejen otcem, i matkou a jako k matce důvěrně Zosia se k němu přitulila a sklonila hlavu na jeho věrná prsa. Tím odpověděla. Feliński ji k sobě přivinul a hladě její světlé, hebké vlasy pohnut jsa promluvil:

„Pán Bůh ti dej štěstí!" —

Tou dobou přecházel Chenier ve své světnici. Byl sám. Včera přišel pozdě domů, kdy již Kalina spal. Ráno pak dlouho vyspával, a vstal mrzut, maje mysl v neladu. Neměl do ničeho chuti, ani do rozmluvy. Když nadešlo odpoledne, nevěděl, co počíti. Nutkalo ho, aby šel jak obyčejně k Felińským. Vzpomínka na milý ten byt, na Zosii působila zlatým paprskem ze chmur se prodravším, který však za nedlouho zhasíná ve tmavém mračnu. Chenier se zatvrdil v mysli; chtělť Zosii vytrestati.

Věděl, že ho nade všechno miluje, že dnes na jisto ho očekává. Bude se rmoutit. Ale co on? Sám — Kaliny tu není, a dobře že odešel, sice by zase kázal. Než kam jíti?

Co Zosia asi teď dělá? Ví-li, tuší-li, proč nepřišel? Ach ano, zasluhuje toho. — V tomto se zmýlil. — Již tenkráte ho zarazilo, když s ní rozmlouval o štěstí. Netouží po slávě, domácnost jí postačí. Není vzletné, horující mysli, jak by mu mohla porozuměti a jej oceniti? Ale jak ho miluje, jak mu je oddána! Zajisté se

nyní souží. — Měl by tam jíti, vždyť by se také rád dozvěděl, poslal-li Felinski hraběti obraz, jak tento ho přijal a co vzkázal. A viděl by také ji, přesvědčil by se —

V tom zaklepáno. Nežli se Chenier ohlédl, otevřely se dveře, a do světnice čile vstoupil — Torelli.

Chenier byl nemile překvapen. Nadál se, že to služka Felińských s dotazem, proč nejde, nebo přijde-li? A hle, to ten kapelník, jenž se mu valně nelíbil. Je tu poprvé a jak si vede volně, ba směle!

Torelli, pravým jménem Arnoldi, jal se Chenierovi lahodně a sladce vytýkati, že slovu nedostává, k madame Bé nechodí, a tím ji do rozpaků uvádí. Oznámil pak, že přímo pro něj se stavuje, aby ho vzal s sebou do divadla.

Chenier si vzpomněl, že nemá peněz, že by si je tam mohl opatřiti (dostávalť honorář vždy po představení), že by se povyrazil a mrzutost zahnal. — Vzpomněl však také na Zosii, na svůj obraz, o jehož osudu by nesmírně rád něčeho se dozvěděl.

Odmítl tedy žádost Torelliho, když tento však domlouval a naléhal, počal Chenier váhati. Vymlouval se sice, že musí ještě na návštěvu. Námitka kapelníkova, že už pozdě, nebyla sice podstatna, poněvadž Chenier touto dobou k Felińským také někdy přišel — než byla mu nyní vítanou — a tak musila Zosia i umění jeho ustoupiti — a šel.

Prve však napsal křídou na stůl:

„Nečekej na mne, šel jsem do divadla.“

Za chvíli, když už soumrak byl nadešel, vrátil se mladý hudebník a ohlížel se po příteli malíři. Byltě na chodbě potkal starého pána, a ten se ptal na Cheniera, je-li snad nemocen, že dnes nepřišel.

Kalina udiven mu odtušil, že jeho přítel je zdráv a že ještě odpoledne, kdy on odcházel, meškal doma.

„To pro včerejší domněnku?!“ tázal se v duchu Kalina.

Rozžehnuv stavěl světlo na stůl a tu četl Kamilova slova. Zasmušil se velmi a pomyslil:

„Ah neumí si štěstí vážiti! Jak snadno zhrdne ve štěstí člověk — a oslepne!“ — —

* *
*

Druhého dne dopoledne byl Chenier povolán ku hraběti Ujeckému. Když se vrátil, ukázal Kalinovi poukázku na mnoho set. Bylo již dávno po poledni.

„Jsi spokojen s honorářem?“

„Úplně a což hlavního, hrabě slíbil mně odporučení a práci.“

„Co budeš s tolika penězi dělat?“ tázal se žertovně Kalina.

„Už jsem dělal. Na poukázku tu zamluvil jsem si atelier —“

Kalina sedící u stolu kvapně vstal.

„Ty se chceš stěhovati?“

„Nu ano, t. j. chci, abychom se stěhovali.“

„A proč?“

„Že bys nevěděl?! Což tohle je nějaká dílna malířská? Nevíš, že již dávno toužím po jiné, kdež bych měl patřičného světla a pohodlí? Tady ho nemám. Chci-li řádně pracovat — a pak — přijdou návštěvy —“

„Je pravda. A Zosia?“

Chenier stáhl obočí.

„Také jsem na to myslil. Ale vždyť je budu z nového bytu navštěvovati jako jindy. Ovšem blažilo mne vždy pomyšlení, že jsem se Zosií pod jednou střechou. Nerad odcházím z tohoto doupěte, kdež jsem tolik krásných chvil zažil. Než co naplat, k vůli umění!“

Kalina mlčel. Nemohl ničeho namítati a přece byl nějak neuspokojen.

„Nuže příteli, chystej se, za týden budeme se stěhovati.“

„Já nikoliv —“

„Jakže, ty podivný pavouku? Mám velký pokoj, dva menší a jeden z nich je pro tebe —“

Kalina rozhodně zamítl. Chenier se mu z počátku smál, rozmlouval mu, že mu nechce nic darmo dávat, aby neurážel jeho nerozumnou hrdost, že bude od něho nájem přísně vybírati. Nespomohlo nic a hovor ukončen mrzutě a nerozhodně. —

Kamil potom zašel k Felińským. Zosii zastal samotnu ve předním pokoji. Jak zaleskly se jí oči a tváře zarděly! Rychle vstala ze židle, než nehnula se, ale za okamžik hleděla v nejistotě na Cheniera. Vidouc, že se usmívá, rozběhla se podávajíc mu ruce. On ji však k sobě přivinul a vroucně políbil. Nemohl jinak — byl dojat její radostí, láskou, a ve svém vzrušení byla tak milou, že zapomněl na své chmury a trest, který jí chystal. Sotva že se odtrhli, vstoupil do pokoje Feliński ze druhé komnatky, kdež byl psal.

Chenier děkoval mu za jeho protekci a odporučení, vypravoval, jak byl od hraběte přijat, jemuž se především postava Virginie líbila. Toho podvečera bylo u Felińských zase jako bývalo, milo, srdečno. Zosia byla šťastna — Kamil je jako jindy — nic není, nic se nestalo. —

Chenier neměl toho dne odvahy, aby jim oznámil, že se odstěhuje. Odložil to na druhý den a když tak skutečně učinil, zalekla se Zosia velice.

Nemohla hned promluviti; upírala jen zrak ulekaně a zpytavě na milovaného mladíka. Vysvětlil, odůvodnil jí svůj úmysl. Odvážila se mu poznamenati, musí-li tak býti? A je-li nutno, musí-li tak nakvap se státi? Ujišťoval ji, že nic se nezmění, že tu bude tak často jako jindy.

Když to pak otec se dozvěděl, pravil: „Uznávám — p. Chenierovi se bude lépe pracovati.“

Než Zosii zůstala jakási chmura v duši, jako nejasné, nemilé tušení a bylo jí, jako by se Chenier do dálky měl vystěhovati. —

Odstěhoval se, ale sám. Mrzel se na Kalinu, že bytu u něho nechtěl přijati, než když odcházel, srdečně se s ním loučil a Kalina rád slíbil, že přítele denně navštíví.

„Opatruj mi Zosii!“ pravil vesele malíř.

„Budu!“ odtušil vážně hudebník. — (Pokračování.)

*

Za varhanami.

Napsal *Edvard Sylvin.*

I.

Jacquete, podej mi plášť a deštník. Půjdu se podívat na ubohého otce Jalina."

„„Je to pravda, velebnosti,"" tázal se Jacquet přinášeje plášť, „„že otec Jalin zemřel bez zpovědi?""

Pan farář neodpověděl hned; navlékal rukávy svého převlečníku a mručel skrze zuby: „Ano, tak se to napíše: Pochopíme spíše požitky nadsmyslnosti, než jich zakusíme . . . ." Nahlas pak dodal: „Zejtra je postní den; řekni Kateřině, aby obstarala rybu; čekám ředitele malého semináře. Je to labužník . . ."

Na to pokračoval: „Nemluvils o otci Jalinovi?"

„„Tak jest, pane faráři. Osmělil jsem se tázati se vás, zdali opravdu skonal bez zpovědi?""

„Nesluší se mu toho přáti. Ten dobrý muž shasl jako svíčka. Škoda ho. Tak výborný varhaník."

„„To je pravda,"" hlesnul Jacquet, kostelník, „„ale umřít bez zpovědi"" . . . a Jacquet kostelník svraštil obočí podávaje panu faráři deštník.

Když si byl pan farář deštník vzal, poklonil se Jacquet uctivě. Kněz odpověděl kývnutím hlavy a vyšel.

Jacquet běžel do kuchyně.

„Ach, vy zde!" zvolala naň Kateřina, „myslila jsem, že budu muset vaše snídaní ohřívat."

„„Pan farář ani nedosnídal, tak měl naspěch,"" řekl Jacquet. Na to pak se zbožnou tváří: „„Jaký to světec, ten náš pan farář Chamiseau! Zdaž byste si pomyslila, že chce sloužit na útraty farnosti za otce Jalina velké requiem?""

Kateřina, která právě přebírala salát, upustila koš, sepjala ruce přes zástěru a vypoulivši oči zvolala:

„To není možná!"

II.

V oněch dobách, zrovna jako dnes, nežila církev v pokoji. Jedno z jejích dětí — církev má mnoho nekáraných dítek — jalo se způsobem velmi uskutečnitelným přiváděti v ekonomickou i politickou soustavu onu povšechně lidskou filosofii, která končí tím, že naznačuje blahobyt za nejlepší poutnickou hůl, o niž se člověk může opírati svou cestou k dokonalosti mravní. Myšlenka ta není nová a mnohý se jí usměje; její největší vadou jest, že se nepředstavuje ve formě praktické, což církvi, která drží se myšlenky opáčné, není těžko dokázati. Má církev proti podobné nauce za zbraň předně slovo boží, za druhé své vlastní řády a pravidla a potom smutný nezdar těch, kteří myšlenku onu hleděli uvésti ve skutek. A přece vynořují se vždy znova takovéto soustavy se svými methodami, svým uměním zadržovati nit, jak ji společnost přede, a svým odíváním v tělo pojmů nejmlhavějších; — a nebezpečí je zde.

Takž tedy, když se jednoho dne objevil ve výkladních skříních kněhkupeckých svazek se zelenou obálkou, dosti objemný a s titulem: „Nová soustava sociální filosofie" a s jmenem spisovatele „Pernola" — zmocnilo se nervů naší staré matky zlověštící chvění.

Pernola nebylo jmeno nové. Vydáno již více brožur takto znamenaných; svět myšlenky se jimi zabýval; listy klerikální již je odkázaly v seznam kněh zapovězených. Zvláště jeden spis učinil autora známým; nalezal se ve všech rukou; jednal o poměrech zdravotních a navrhoval prostředky, jakými by se pracující třída dala zaopatřovati zdravou potravou; avšak průběhem věci dotknul se autor rukou tak neuctivou, a tolika věcí, i rozlušťoval bez ostychu tolik nesrovnalostí, že strhl na hlavu svou bouři nevole. Když pak objevila se kniha jeho poslední, zahrnující soubor jeho nauky, kniha psaná jasně, po způsobu Voltairově, slohem, jejž prohřávalo nepopíratelné přesvědčení, — tu vyšlehl blesk. Bleskem tím byl farář Chamiseau.

Spatřili jsme tohoto hrozného bojovníka v okamžiku, kdy odcházel k otci Jalinovi, avšak neznáme ho ještě. Farář Chamiseau stojí za seznání. Požíval tenkrát pověsti řečníka; od té doby učinili jej biskupem a ostří otupělo. Tenkráte přicházeli jej z daleka poslouchat. Nebyl on pouze řečníkem, byl také filosofem. Bojovníci strany jej často citovali; nejpřednější klerikální list věnoval mu několik sloupců kritiky, ano pustil se i do rozhořčené polemiky s listem jiným, tak že se o té věci mluvilo až v Římě. V salonech katolických byl hledán. Když se kde bavili o nějaké nové zlořečenosti, vytištěné od svobodných myslitelů, pravily staré dámy špičatíce rty: „Chamiseau odpoví." Chamiseau byl slavným.

Nyní obral si výlučně za cíl Pernolu. V světě klerikálním byli bez starosti; budeť velmi brzo konec s Pernolou. Avšak přes všechno to, kdo že jest ten Pernola? Snažili se toho dopídit, neboť v životě soukromém naleza se často puklina v krunýři těch svobodných myslitelů; bylo by velmi zajímavo ji znát. Avšak i nejbedlivější pátrání zůstalo bez výsledku. Pernolu nestihli. Vydavatel zůstal němým i vůči nejnaléhavějším dotazům. Těšili se tím, že se skrývá, stydě se sám za to, co píše.

Proč bychom se o něj nepokusili? Farář Chamiseau byl si vítězstvím jist. Klonil se k výstředně náboženskému spiritualismu. Na podporu své soustavy vysýlal v šik řadu zastaralých důvodů, které oblekal v šat skoro nový. Potom byl muž ohnivý. Nebyl pokrytcem. Zápas unášel jej tak, že neměl času přemýšleti o tom, co věří. Měl dost jiných věcí na práci. Když vykroužil své periody, vybrousil své důtky, vycizeloval své výsměšky, zbývalo mu sotva těch několik hodin pro služby boží, obstarání farnosti, návštěvy u bohatých rodin, čtení breviáře, jídlo, pití a spaní. Kromě toho jej válka s Pernolou rozvášňovala. Domýšlel se, že nalezne v posledních spisech filosofových odpovědi na své útoky. Zbojník byl tich. Chamiseau dostal z toho horečku.

Farář Chamiseau byl postavy obrovské. Představte si velkého, hřmotného člověka padesáti let, šedivícího, velmi živého, stále rukama pohybujícího s tváří poněkud ustrašující; před jeho silným hlasem třásly se děti na kruchtě a kostelníci dostávali vůči shromážděné obci

více odvahy; chodil rovně a rychle, tlustá hlava kolébala se stále na širokých plecích; z pod hustého obočí jiskřily se černé oči; nos měl ploský, velká ústa s tlustými rty často se usmívajíce odkrývala dvě řady zdravých, silných zubů. Oblékal se po švihácku; nepohrdal žádným pohodlím života dopřávaje samu sobě toho, co zatracoval v systemu; zakládal si na tom, že jest muž světa a byl jím až do žertování, neboť vždy měl pohotově slovo k smíchu, slovo po obědě, které zuřivě dýchalo Rabelaisem. Bídný ten, kdo zle o tom soudí! Což nebyl Rabelais knězem? — Takovým byl tento muž církve.

Farář Chamiseau vydal se tedy na cestu k domovu otce Jalina.

Tento byl hrál po mnoha let v kostele na velké varhany. Byl to jeden z těch neznámých umělců, jak je Balzac vylíčil ve svém „Cousin Pons“, člověk, jehož schopnosti nevynikaly nikde nad meze jeho nástroje, aspoň zdánlivě ne, ale tak příjemný, vlídný a mírný, tak se světem se snášející, že každý ho miloval. Zvláště Chamiseau si ho vážil, neboť způsob, jakým v jeho kostele hráno na varhany, nebyl nejnepatrnější částí jeho farářské slávy, jsa zároveň předmětem žárlivosti u všech sousedních kněží.

Od nějakého času se byl otec Jalin hraní v kostele vzdal. Stav jeho zdraví bránil mu pokračovati v této úloze. Z fary posýláno co týden s dotazem po jeho zdraví. Nabízeli se mu podporou peněžní; odmítnul; odmítal také výsluhy, které mu přinášeli. Jeho nemoc vysvětlovala tuto choulostivost stupňující se téměř až ku zlé vůli. Přes to posýlali stále na prosby sestry Charlotty, avšak proti radě kostelníka Jacqueta, kterého odmítavost otce Jalina naplňovala nevolí. Jednoho dne se dozvěděli, že jest otec Jalin mrtev.

Mrtev bez správy boží! Pan Jacquet zavrtěl hlavou. Smutný konec, uchystaný, to je jisté, bohem samým! Otec Jalin byl potrestán za nějaký smrtelný hřích, nebo aspoň za hříchy, kterýchž byl příčinou. Polovelebný pán Jacquet byl svatý muž obratný v házení jiným na bedra zodpovědnosti za své vlastní křehkosti. Ten, kdo k hříchu svádí, jest hříšnější než hříšník sám. A tak pojídaje sekaniny slečny Kateřiny, byl by za ně prodal věčné spasení této výborné kuchařky. Ale hudba? — Hudba mluví k smyslům a církev zakazuje radosti smyslné. Ten otec Jalin byl skutečně velký hříšník.

Kostelník Jacquet neschvaloval pomýšlení na slavné requiem za prostého varhaníka, za — možná že zatracence; avšak pan farář měl ve všem jen hlavu svou.

Sestra Charlotta byla o to prosila a pan farář neodepřel ničeho sestře Charlottě. Byla to žačka otce Jalina, osobní nepřítelkyně Jacquetova. Sestra Charlotta byla nástrojem zatracení do poslední žilky. Byla hezká, že by svatý bledě na ni stal se roztržitým; měla hlas pěnice; nebyla živá, ale sršela ohněm; její řeč byla hrdě otevřená, což často způsobilo, že se farář Chamiseau usmál, a představená kláštera zahryzla se v rty; jak tak zcela mladá ještě byla, zápasila celou bytostí s břemenem řeholních pravidel a jednotvárnosti; světlo ranního úsvitu proudilo těmito bezposkvrnými pohledy jejích modrých očí a stíny klášterní neudusily ještě žár jejího srdce. Kostelník Jacquet neviděl co živ klášterní sestry jako tato. Sám ďábel, pravil, točí se větrem kolem ní; avšak u přítomnosti pana faráře mlčel; neboť byl-li ze školy Basilovy co do zlehčování, byl jím také co do opatrnosti.

Ubohá sestra Charlotta! Byla koketní! Nemohouc jí býti pro sebe samu byla tak pro oltář, který zdobila. Měla nadání. Řídíc zpěv malých dívek musela se setkati se starým varhaníkem. Otec Jalin přilnul srdečnou náklonností k tomuto milému tvoru.

Sestra Charlotta stála při smrtelném loži otce Jalina.

Když farář Chamiseau vstoupil do pokoje, kde nebožtík ležel, modlila se sestra Charlotta, klečíc u nohou postele.

III.

Když slyšela dveře se otvírat, sestra Charlotta povstala; pohledla na osobu vstupující, poznala pana faráře, pozdravila jej pokynutím hlavy a položila prst na ústa. A přec nebylo tu nikoho, kdo by se byl mohl zbudit.

První pohled kněze spočinul na mrtvém. Otec Jalin měl obličej nezakrytý; vskutku tato líc ledová, přísná, vyhublá, vráskovitá, měla do sebe cos velikolepého, a i v tom byla utuhla v nepohnutý klid. Chamiseau se cítil proniknuta úctou; byl živé povahy i nechal se překvapit. Vysvětloval si toto pohnutí řka sobě, že tento člověk měl za živa přece jenom duši velkého umělce. Avšak přece hledal toho marně stopy ve svých vzpomínkách; toto čelo skloněné pod tíhou života zdávalo se mu všední; nikdy nenalezl na těchto drobných, posledním vzdechem spola otevřených rtech, ten myslivý výraz, jaký měly teď; i samé oko, široce rozevřené, nořilo se pronikavým pohledem v neznámou budoucnost. Ne, nikdy nežila tvář otce Jalina v paměti Chamiseauově tak, jak objevovala se nyní naposled, strnulá smrtí.

Sestra Charlotta znova se modlila.

S mrtvoly rozhledl se Chamiseau po síni. Žasnul znovu. Byl to pokoj skromně upravený. Piano, několik židlí, knihovna, kommoda, skříň, lenoška, to bylo vše. Nábytek byl ořechový. Světlo, odrážející se od otevřené skříně, zanikalo v knihách; knihy byly také po židlích a pokrývaly stůl zároveň s papíry. Chamiseau přistoupil blíže. Prohlížel nápisy těchto kněh. Z nejprvnějších padl mu do oka poslední spis Pernolův. Otec Jalin četl Pernolu! Kněz svraštil obočí a mezitím, co se sestra modlila, jal se odbývati jako prohlídku.

Byla tu celá moderní filosofie. Otevřené svazky měly na pokrajích poznámky. Náš kněz několik jich přečetl. Jeho obličej se zasmušil ještě více; nebylo to již překvapením ale ustrnutím. Ty poznámky byly psány duchem neodvislým; některé sahaly až k atheismu. Chamiseau se obrátil drsně k mrtvému. Kdo byl ten otec Jalin? Co skrývalo se v tomto člověku, jenž hrával na varhany? — Mrtvý by se byl snad usmál, kdyby byl mohl. Kněz oddychoval prudce; vzduch tohoto pokoje byl přesycen záhadami. Chamiseau se zahryzl do rtů a přemítal. — Pohlížel střídavě na knihy, papíry i sestru Charlottu modlící se jako dítě uprostřed všech těch novotářských zlořečeností.

„Otec Jalin, nevěrec!“ zašeptal. „Aj toť nemožno!“

Pojednou jako by mu hlavou projelo nějaké tušení. Na psacím stolku upoutal jeho zrak rukopisný sešit; na první stránce napsáno zběžně: „Můj denník.“

Chamiseau nemohl potlačiti pohnutí spokojenosti.

„Uvidíme,“ řekl skrze zuby.

I posadiv se bez hluku probíral se rukopisem.

Sestra Charlotta pozvedla k němu oči; nedbal ji. Četl; tou měrou, jak pokračoval v čtení, stával se v lenošce vždy víc a více nepokojným, a ze rtů draly se mu nesouvislé věty, jichž smysl bylo těžko uhodnout. Čtenář posoudí z několika úryvků denníku varhaníkova, zdali měl farář Chamiseau příčinu k ustrnutí.

IV.

První, co spozoroval, bylo, že nemá v rukou začátek denníku. Avšak přece nehledal sešitů předcházejících. Ten, jejž měl před sebou, začínal takto:

24. července 1859. — Co den kárám se více pro toto rozhodnutí. Měl jsem tušit neshody, jež skrývají se ve stínu, v kterém myslil jsem, že naleznu život pokojný. Tak neznámého, tak tím spíše zapomenutí propadajícího, kdo bude kdy hledati mne zde? Doufal jsem, že najdu poklid úplný; a přec můj duch není pokojný. Není to poklid jasných nocí, toť strnutí hrobu plašené sny. Přeludy mladistvé, proč trýzníte hlavu pokrytou šedinami? Domníval jsem se, že stojím nad těmito dojmy; přeceňoval jsem síly své. Utíkal jsem z vřavy života veřejného, rozčileného, bídného; avšak, tento život umělý, zdaž není horší? zdaž méně jest ohyzdný než maska, lící špatně nicotu a bolest? —

Božský soulade, potěš mne; hlase věcí zevnějších utiš moje srdce. Svými varhanami mohu ještě prospěti. Mimo ně zápasím s myšlenkou; usiluju odstraniti překážky, které zakrývají obzor; dokazuju lidem, že je miluju, když mluvím k nim o pravdě a že jim sloužím, když ukazuju jim cestu, kterou by jí dospěli. Zde v tomto zákoutí světa, kam nepronikne žádný z velkých proudů pokroku, zde, ubohý varhaníku, zdaž netěšíš nešťastné, mluvě k jejich duši, že tak, byť jenom na okamžik, zapomenou záhadného bezklidu a bolestného žele? . . .

A přece by mne ukamenovali, kdyby mne znali. Žiju podle přikázání boha jejich.

Vše je dobře.

31. července. — Pohoda byla rozkošná dnes ráno. Krásný sluneční paprslek chvěl se po zdích lodě chrámové. Hrál jsem jim hudbou vítěznou. Nebyl to jejich hněvuplný bůh, k němuž jsem je obracel; byls to ty, duchu lidský, svatyně, v které se příroda odráží myšlenkou.

7. srpna. — Farář Chamiseau mne unavuje. Člověk ten je více marnivý, než zlý. Jak prázdné a hluché jsou to frase, jimiž oslňuje stádo pošetilců. Proč nezůstane při svém, a nedrží se svého kázání a svých parabol? Nebylo by to dost pro ducha jeho rázu? Nikoliv; ten člověk se pouští v boj se svým stoletím. Ach! Chápeš je nešťastníče? Spílá! Pohrdejme jeho spíláním. A přece, jak mne zranil. Má se otec Jalin pustiti v boj za věc Pernolovu?

14. srpna. — Jsem v obojetném postavení. Jest nemožno býti, jak oni to zovou, nevěrcem, a zároveň sloužiti, byť i nepřímo, této věčné nepřítelkyni duševní svobody, církvi. Bylo nedobře, že přijal jsem to místo varhanické. Perem měl jsem si dobývati chleba. Ano, ale pak bych se byl musel dáti v službu sprosté práci; pak bývala by myšlenka má, tato hrdá panna, musela sestoupiti do prachu obecného cirku. Nikdy. Nevyrvu ji z tichého svatého zamyšlení, v němž sklání se k ní ten nejkrásnější sen; nevyvleku ji na pospas surovosti zástupu. Sen? . . . kdo ví?

Snad bych ustoupil, kdybych, jako tak mnoho jiných, měl rodinu, děti. Avšak jsem sám. Miloval jsem někdy. Jak usmívavou zdá se mi ona doba mého života, jakkoliv již tak dávno minulá! Budoucnost nedostála v slibech svých. Ó pošetilosti; to já tak mluvím! Což budoucnost něčeho slibuje? Člověk je hříčkou své obrazotvornosti; to je vše. Budoucnost člověka — toť chýlení se k vetchosti a do hrobu. Chvíle, v níž milujem, jest vrcholem našeho života. Zdaž člověčenstvu vzejde chvíle ta, anebo ji už přežilo?

28. srpna. — Onehdy jsem psal, že jest postavení mé obojetné; měl jsem pravdu. Aby mohl být živ, stal se Pernola otcem Jalinem a pak varhaníkem. Rousseau opisoval noty. Ano, ale Rousseau nebyl jako Pernola zavřen v kostele. Varhaník, co to jest? Sluha, jako sakristian Jacquet. Řekne se mu: „Otče Jaline, počkejte chvilku, pan farář chce s vámi mluvit. Otče Jaline, zejtra buďte zde v tolik a tolik hodin.“ Někdy přivedou mi zástup dětí: „Otče Jaline, opakujte s nimi ten neb onen žalm nebo píseň.“ Má volnost závisí na svatbě, pohřbu, na všem. Jak unavné to!

Není to jen unavné, jest bolestné. Cítím kolem sebe prázdnotu, sklamání. Měl jsem voliti lepší stránku, snad jíti na venkov. Lidé jsou tam nevzdělanější, ale srdečnější; a za vše konečně může býti náhradou příroda.

Chopil jsem se všeho převráceně. Avšak na venkově byly by mne zas jiné věci odpuzovaly. Hle, tak stár, a ještě neustálen na té mravní rovnováze, již většina lidí nalezá ve zvyku, a již nabýti brání mi neklidnost mých myšlenek!

Co na tom! Volil jsem špatnou stránku. Ty obřady jsou mi protivny: každé slovo pronešené pod tím klenutím doráží na mé přesvědčení. Všude, u věcí i lidí, vidím líčenost, lež, nikde upřímnosti. Za kulisami, kde je vídám, tito kněží a levité odhazují škrabošky; zde vidím lidi, a jak smutní jsou to lidé, tito světci! Ach! kdyby byli tím, čím se zdají, vážil bych si těch hrdých odpůrců. Ale tak? — komedianti! . . .

Než — já přeháním! — jsem jako ten Jacquet, činím jiné zodpovědny za vlastní bídu.

11. září. — Měl jsem dnes roztomilé setkání, které mne potěšilo, i roztesknilo zároveň.

O nešporách vhroužil jsem se v harmonický sen. Ruce mé vyvolávaly z varhan zvuky velebné a duše má (duše?) tonula ve světě ideálu. Také moje myšlenky braly účastenství na tvoření tohoto nového světa. Sen ten byl tak krásný, tak opojující, že potrval, i když jsem přestal hráti. Chamiseau kázal a já ho sotva poslouchal.

Ten ubohý člověk namáhal se mnohými důvody dokazovati základní pravdy svého učení a dovolával se i uměleckého nadšení, poukazuje k těm varhanám. Já sloužil za důvod Chamiseauovi! Jindy by mne bývala taká věc rozhořčila, dnes jsem se usmál. Sešel jsem s kruchty ještě zaujat svým sněním.

V sakristii vzpamatoval mne zvučný, dětinný, vlídný hlas do světa skutečnosti. Zvedl jsem hlavu a přede mnou stála mladá dívka — řeholnice. Jeptiška nanejvýš dvacetiletá, ale tváře tak probuzené, veselé, živé, tak svěží ještě. Ten voskový nádech ještě nezmrazil květ na jejích tvářích. Její celé vzezření bylo čilé, svěží i jak málo kdy bývá v řeholním šatě. Mně zdálo se, že hledím na kytici růží.

„Ó jak to bylo krásné, pane!“ pravila.

Já pozdravil ji s úsměvem.

„Pane Jaline, jmenuji se sestra Charlotta,“ pokračovala, „kdybyste věděl, jak ráda mám hudbu. Není tomu dlouho, co jsem na této farnosti. Velebná matka mi uložila říditi zde dívčí zpěv. Vy budete mi radou . . .“

Chtěl jsem to slíbit, když farář vstoupil.

„Jaline,“ pravil, „dobře jste dnes hrál. Vy byste obrátil Pernolu.“

26. září. — Jak se mi zdá, začínají mnoho mluvit o Pernolovi. Samému Jacquetovi nedá to pokoje; tázal se mne, zdali jsem ho kdy viděl. Žvatlavý Chamiseau zmiňuje se o mně ve svých kázáních; cituje úryvky z mých spisů. Vskutku spotvořuje všechno ku podivu a činí o tom podivné výklady. To se mi zdá ošklivé; snad jest to pouze směšné. Mám se rozčilovat? Což ta stará krev nikdy neochladne? Či může uškoditi vědě, pravdě a rozumu vášnivá mluvkovitost kněze?

Vracím se k Jacquetovi; ten člověk mne baví. Vypravoval mi, že jest Pernola člověk pohroužený v nepravostech a že kdes ve stínu vede život rozmařilce. Pravil mi, že má žáků a mnoho žáků, což jest pochopitelno, neboť jeho filosofie že je filosofií vepřů u koryta. Mně jsou surovosti sakristianovy ještě přece milejší, než deklamace farářova. Má soustava vede, jak Chamiseau praví, člověka ku stavu zvířecímu. Soustava jeho že činí z člověka anděla. Ale Pascal řekl: „Kdo tvoří anděla, tvoří zvíře.“

2. října. — Stal jsem se učitelem sestry Charlotty. Má krásný hlas, rozsáhlý a sympatický; její vlohy k hudbě jsou úžasné. Jak bolestno jest pomysliti si, že tvor tak dokonalý jest odsouzen k tak předčasnému uchřadnutí!

Onehdy mne rozesmála. Jacquet se dal do kázání. Ona přerušila ho pravíc: „Pane Jacquete, nekažte nám svou výmluvností dojem výborných kázání pana faráře proti bludům našeho století.“

Jacquet se vzbouřil: „Kdo nechce slyšeti, zacpává si uši.“ I pokračoval, stavě se proti materialistickým theoriím Pernolovým — jehož neznal — svými theoriemi o postu a sebeumrtvování, jakožto bezpečných prostředků dostati se do nebe.

„Hezky jste se spravil od posledního postu, pane Jacquete,“ pravila dobrá jeptiška s šelmovsky zlomyslným pohledem na okrouhlost pana sakristiána.

Jacquet se sčepýřil, zbledl, zrudněl a chtěl spustit když právě farář vyšel ze své pracovny.

„Jsem rád, že jste zde, Jaline,“ pravil ke mně pan Chamiseau; „rád bych vám něco navrhnul; nechtěl byste dovršit hudební vychování sestry Charlotty? Ó, ona jest již velmi pokročilá! Avšak dovedný mistr, jako jste vy, učiní ji naskrze hodnu zpívati o velkých svátcích chvalozpěvy Hospodinu. Nuže, jste srozuměn?“

„Docela,“ odpověděl jsem.

„Přijdete sem tedy dvakrát za týden a budete ji vyučovat.“ A obrátiv se k sestře Charlottě doložil: „Smluvil jsem se již s vaší představenou, mé dítě.“

Sestra byla jako růže radostí.

„Ano, ano! otče Jaline, mám z toho velkou radost,“ zvolal Chamiseau blýskaje očima. (Dokončení.)

FEUILLETON.

Fotofon.

„A bearer of hope unto land and sea —
Sunbeam! what gift hath the world like thee!“
Felicia Hemans.

Když před několika lety došla do Evropy zvěsť o artikulujícím telefonu Graham-Bellově, tu mnozí nedůvěřivě kroutili hlavami. Přenášení celé té složité kombinace zvuků, jakou je mluva lidská, na velké vzdálenosti zdálo se věcí příliš báječnou. Dnes pak, kde telefon stal se — aspoň v Americe, Anglii, Německu a jinde — nástrojem každodenní potřeby, dochází opět zvěsť o novém vynálezu Bellově, a to o vynálezu, který i v našem na překvapující vynálezy již uvyklém věku jest zjevem neobyčejným. Kdybychom po příkladu jistých žurnálů cizích volili vždy nápisy sensační, mohli jsme článek tento právem nadepsati: „Mluvící paprslek sluneční.“ Učinilť Bell vskutku paprslek světelný nositelem lidské řeči, a díky tomuto vynálezu můžeme dnes hovořiti s každým místem, jehož paprslek světla může dostihnouti. A kde jest místo, kam by nedostihl? Nezměrným prostorem všehomíra docházejí k nám paprsky z hvězd tak vzdálených, že lidská představa nestačí ku pochopení prostorů tak ohromných. Kdo smí dnes říci, kde zastaví se vynalezavost lidská?

Však nechtějme zabíhati ve fantasie; není toho věru třeba vůči vynálezu, který sám o sobě jest malým divem. Chceme-li jej však zplna oceniti, chceme-li seznati celou tu prostou jednoduchost prostředků užitých ku dosažení výsledků tak překvapujících, musíme se odhodlati ku výkladům dosti suchopárným. Laskavého čtenáře prosíme v ohledu tom za shovění.

Připomeňme si především některé věci více méně známé.

Paprslek světelný může, jak víme, zrcadlem býti odražen směrem, který závisí na postavení zrcadla a jejž si tedy dle potřeby určiti můžeme. Na principu tomto spočívá optický nástroj signalisační, známý co heliograf. Paprslek světla elektrického neb slunečního vrhá se tu pomocí zrcadla v určitých rythmických pauzách ku vzdálené stanici druhé, která z těchto k ní docházejících záblesků světla dle umluveného kodexu čte zprávu jí zaslanou. Spůsobem tím byly dávány k. p. signály z Gibraltaru na pobřeží africké, když se jednalo o připojení trignometrické sítě alžírské ku síti evropské. Zůstává-li zrcadlo heliografu nehybně ve své poloze, dochází také odražený paprslek světelný stále a stejně ku vzdálené stanici druhé. Mysleme-li si pak, že toto ze své polohy se nehýbající zrcadlo se chvěje k. p. dopadajícími na ně zvuky, doznává paprslek zrcadlem ku druhé stanici vyslaný jistých změn, které jsou

závislé na vibracích zrcadla. Paprslek tedy, ač nemění svůj směr, mění přece neustále svou povahu v souhlase s měnícími se dle zvuků vibracemi zrcadla. Toť jeden princip, jehož užil Bell ku sestrojení svého aparátu.

Druhý princip jest tento. Elektrický proud zplozený určitou baterií nemění svou sílu, pokud nemění se odpor ve vodiči, jímž proud prochází. Každá změna v odporu má však v zápětí změnu ve síle proudu. Jde-li takový proud zároveň elektrickým telefonem, stanou se tyto změny v síle proudu slyšitelnými, neboť jest známo, že telefon vydává pokaždé zvuk, kdykoliv proud jím procházející mění svou sílu, a zvuk takto zplozený závisí na povaze změny proudu. Mezi vodiči elektřiny jest však jeden, který v míře nápadné má tu vlastnost, že se odpor, jejž klade proudu, mění dle míry osvětlení tohoto vodiče. Každá změna ve světle padajícím na tento vodič má v zápětí změnu jeho odporu. Jest to prvek známý jménem selén, jejž slavný Švéd Berzelius odkryl roku 1817. Myslíme-li si tedy proud zplozený stálou baterií procházející jednak selénem, jednak telefonem, pochopíme snadno, že každá změna světla padajícího na selén způsobí v telefonu zvuk a sice zvuk závislý na povaze změny světelné.

Laskavý čtenář nyní zajisté v duchu již sestrojil fotofon Bellův. Popišeme tedy jen stručně aparát ten ve tvaru, jaký Bell pokládá za nejlepší, ač není jediný.*)

Na stanici odesílací nalézá se malé pružné zrcadlo z postříbřené slídy, na které padá paprslek světla, nejlépe slunečního, jejž zrcadlo vrhá ku stanici přijímací. Zde paprsek padá na kousek selénu, jímž prochází elektrický proud jdoucí zároveň též telefonem. Mluví-li někdo na stanici odesílací poblíž zrcadla slídového, dostává se toto do vibrací závislých na zvucích mluveného slova, čímž i odeslaný paprslek doznává rythmických změn, které měnice vodivost selénu mění i sílu proudu a stávají se takto v telefonu slyšitelnými. Poněvadž pak změny v povaze odraženého paprsku jsou ve shodě s vibracemi zrcadla, které opět řídí se dle mluvených zvuků, jsou i změny ve vodivosti selénu — a tedy i zvuky telefonu — závislé na zvucích pronešených na odesílací stanici. Pochopitelno tudíž, že telefon na stanici přijímací opakuje slova pronešená na stanici odesílací. Paprslek světelný učiněn tu nositelem lidské mluvy a heliograf, který přenášel pouhé optické, v sobě bezvýznamné signály, proměnil se v mluvicí fotofon, v nový div našeho století.

Graham Bell sestrojil ještě druhý aparát, u něhož paprslek zrcadlem odražený padá v přijímací stanici na blánu nejlépe z tvrdého kaučuku. Každá změna v povaze paprsku způsobuje zde přímo zvuk molekulární změnou ve hmotě osvětlené bez intervence elektřiny. Ač aparát tento, pokud víme, nehodí se posud ku přenešení řeči, může se pro velkou jednoduchost svou státi velmi užitečným.

Jakého upotřebení dojde fotofon, není možno dnes říci. Že tam, kde heliograf podnes konal službu poměrně nedokonalou, fotofonu bude užito s prospěchem, jest patrno. Že i válečnictví obrátí nový aparát ve svůj prospěch, o tom není pochyby. Jakých však bude nástrojem tím docíleno výsledků vědeckých, dnes nevíme. Stalť se vynálezem Bellovým světelný paprslek slyšitelným, a kdož by již nyní chtěl uhodnouti, co budou vyprávěti paprsky slunce a hvězd těm, kdož řeči jejich porozumí?

Stojíme před novým překvapujícím vynálezem. Překvapujícím netoliko nezměřitelným posud dosahem svým, ale i neobyčejnou jednoduchostí svou. Nedovedeme posud do podrobna sledovati celý složitý ten pochod molekulární, který zde působí, pochopujeme děj jen ve velkých obrysech, ale uvádíme nicméně tyto reje molekulů v činnost prostředky dětsky jednoduchými.

Jméno Graham-Bellovo i společníka jeho v těchto pracích, Sumnera Taintera, zůstane navždy zlatým písmem vryto v dějinách vynálezů. Praví-li nápis pomníkový o Franklinovi, že „nebi vyrval blesky“, můžeme o Bellovi směle říci, že slunce, lunu i hvězdy naučil mluvě lidské. *L. Hajniš.*

*) Sestrojilť Bell asi 50 různých aparátů toho druhu.

— Z dobrých spisů právě vyšlých zaznamenáváme: „Rozmanité čtení“ od Josefa Holečka. Nákladem spisovatelovým. — „Román o věrném přátelství Amise a Amila“ od Julia Zeyera. Nákladem knihtiskárny V. B. Čecha, dříve Militkého a Nováka. — „Z chudého kalamáře“. Náčrtky od Ignáta Herrmanna. Nákladem Jana Otty.

V předmluvě k nové své knize: „Rozmanité čtení“ píše Josef Holeček o nedostatečném ještě šíření se knih v českém lidu, uváděje mezi jiným, že i nejlepší kniha česká vytisknutá v 1500 exemplářích čeká na rozprodání několik let. Tento stesk vydavatele „Rozmanitého čtení“ je oprávněný. U nás se skutečně ještě málo čte i belletrie i spisů vědeckých. Jsou jednotlivci, kteří odbírají vše, ano cítí se na mnoze knihkupeckými účty přetíženy, avšak za to jsou v Čechách celá města, kam nezabloudí žádný časopis — až na politické — a žádná kniha. Jest to nehybná spousta, do které by měla býti páka zasazena. Často navrhuje se zřizování obecních knihoven. Jest bohužel pravda, že lid náš ku všemu co dobré nakloněn, přece jen čekává na pokynutí z kruhů, do nichž důvěru svou vložil. Jednotliví spisovatelé i časopisy mohli by se tisíckráte namáhat, nic není naplat, dokud nepřijde pokyn s hůry. Nebylo by na čase, aby naši páni politikové, kteří, tak, jak nyní si vedou, beztoho pro národ český ničeho nevymohou, povšimli si také trochu našich vnitřních záležitostí, mezi nimiž šíření vědomostí všelikého druhu v lidu našem tvoří podstatnou ba nejpodstatnější část našeho vývoje? Nebyla by to úloha i nejpřednějších mužů nedůstojná, kdyby se upřímně a vřele postavili v čelo hnutí čtenářského. Jsme jisti, že na jeden pokyn z těchto míst povstalo by v Čechách na sta literárních spolků a knihoven. Jest tu dobře skládat ruce v klín? Není to hříchem nechat rok po roce míjet? Tu bylo by pole k práci vděčné, velké, s výsledkem jistým! Vzmuží se kdo k práci takové? —

— V jednom z pražských listů četli jsme zprávu, že redakce „Lumíra“, „žárliva na vavříny „Palečkovy“, jala se vydávati nový humoristický časopis „Šotek“, a že chce v něm pěstovati „vtip nejnevinnější a tedy nejvýnosnější“. Poslední ta slova jsou ošklivá a neodpovídáme na ně. Prohlašujeme jenom, že „Šotek“ vychází redakcí J. Arbesa, muže, jenž vždy stál a umí stát sám za sebe a že nakladatelem jest p. V. B. Čech, majitel knihtiskárny dříve Militkého a Nováka. Co nás se týče, neskrývali jsme se nikdy v dobrém ani zlém za škraboškou a je-li lidí, kteří ve všem, co se kde kmitne, větří pletichářství „Lumíra“, jest zase těch, kteří vidí, že co píšeme a co děláme, děje se v poctivé přesvědčenosti. A na těch nám záleží. Že „Šotku“ přejeme zdaru, přiznáváme se otevřeně. My skutečně potřebujeme v Čechách humoristický list, jenž nebude pěstovati humor všední, ano, řekněme to jen — sprostý. Jméno Arbesovo jest nám rukojemstvím, že jím řízený list bude dobrým a proto znovu: Přejeme mu zdaru ze srdce! —

Listárna redakce: Rukopisy nevracíme. — „y“ (Na křižovatce): Nevíme si rady s verši myšlenkou dobrými a provedením váznoucími v nehluboké frási. — „R. V. S.“ Refrain zasluhuje, abyste si věc promyslila a napsala znovu. Pošlete více. — „V. Kk“: Snad jiný časopis. „A“ (Na druhém břehu): Hloub! — Neuveřejníme práce zaslané pod chifframi: „B“ (Měsíc v zenitu) — „V. Olšanský.“ —

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **V. B. Čecha,** dříve Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 20. října 1880. ČÍSLO 29.

Opozděno.

Genre od *Fr. Heritesa.*

(Pokračování.)

IV.

Professor byl poctivý, přímý, dokonalý muž. Miloval svoji Julinku celým srdcem a choval se k ní s vroucí, ale vždy důstojnou něžností. Splnil každou její žádost, vyhověl každému jejímu přání, ale dovedl silou povahy své tak mocně působiti na svou ženu, že ona nikdy nepronesla slova, o němž věděla, že by nesetkalo se s jeho plným souhlasem. Podřizovala se mu ve všem, úplně, sama, dobrovolně; možno říci, že celá bytost její splynula v jedno s jeho bytostí. „Bůh tvůj budiž bohem mým“ . . . smysl těch biblických slov stal se jedinou její životní snahou, jediným jejím štěstím.

Manželství Veselých bylo zkrátka dokonale šťastným, v každém ohledu a rozhodně vzorným. Nebylo mráčku na nebi jejich klidného, vzájemného štěstí. —

Pro Annu Petersovou měl styk s bodrým švakrem brzo účinek blahodárný.

Neznal jí dříve osobně, ale z dopisů jejích k sestře a rodičům učinil si dávno určitou a pravdivou představu o své švakrové. Věděl, že je dobrá, šlechetná, ale citlivá až ke krajnosti. Setkav se s ní shledal s překvapením, že citlivost její pohybuje se již v mezích nejkrajnějších, proměněna jsouc skoro v citlivůstkářství.

Nepátral hlouběji po tajnostech vzniku té nezdravoty, ale, konstatovav ji, jako lékař, jal se odstraňovati všechno ji živící a povzbuzující. Dobrá Julinka nevědomě byla mu v tom nápomocna; jak jsme pravili, upoutala manžele Petersovy k sobě a osvobodila Aninku valně od dobře míněné, ale ji tak rozčilující útěchy a jejich pobuřujícího ji soucitu.

Z té snivé zamyšlenosti, v níž si hověla tak ráda a jež unášela ji zas a zase vždy nazpět v minulost, v jejíchž trpkých zkušenostech se bez ustání s chorobnou takřka zálibou brodila znova a znova rozrývajíc krvácející dosud rány — z té nezdravé snivosti snažil se Prokop Veselý hlavně ji vyrušiti, vyléčiti.

Přivezl sebou na prázdniny své bohaté sbírky přírodnin, které hodlal tu spořádati a dle potřeby a možnosti obnoviti a doplniti. Julie bez pobídky jala se v mechanické části těch prací pomáhati mu dle sil svých a jak dalece dovolovaly tomu starosti rodinné.

Aninka s počátku lhostejně, ano s patrnou nelibostí dívala se na tu sestřinu činnost, jež se jí zdála tak nepatrnou, malichernou, ale brzo dovedl Prokop Veselý upoutati rozumného jejího ducha žíznivého po poučení a poznání. Prohodil slovo někdy, dvě, a upoutal přemítavou mysl Anny Petersové na dlouhou dobu a — odvrátil ji od bolestného vzpomínání. Často provázela jej také na jeho výletech do přírody, z kterých se oba vraceli domů s vzácnou kořistí; on obtěžkán spoustou nových předmětů pro své sbírky a k svým studiím, bohatší zajisté o nějakou zkušenost, neznámou mu dosud vědomost — ona s úsměvem uspokojení na tváři.

Tak stávala se Anna Petersová znenáhla méně zádumčivou, klidnější a méně již vyhledávala samotu. Počala se zaměstnávati více přítomností. A tu obrátila také zřetel k svým milým i nalezlo se ku př., že toiletta malé Julinky trpí některými nedostatky; dobrá tetička vzala si hned za úkol mezery ty vyrovnati, chopila se jehly a první hotový kousek, který tím spůsobem vyšel z rukou jejích a neočekávaně se zdařil, naplnil nelíčenou radostí nejen dítě, ale i překvapenou matku a snad více ještě dětinskou babičku. Dojata naivní a tak málem spokojenou vděčností jala se Aninka pátrati po jiných potřebách členů rodiny a chopila se s celou láskou — práce. A v práci nalezla zalíbení; nalezla v ní útěchy, posily. V práci, které byly tak zvyklé přičinlivé její ruce, nalézal její, trpkými zkušenostmi zmítaný duch opory nejpevnější.

Avšak, třeba ne tak často, někdy přece upadala nazpět ve svou churavou snivost a v okamžicích takových stávalo se, že po krátkém duševním boji v rukou jejích objevila se ebenová skřínka a pak dopisy a ku konci škatulka se známými památnými skvosty. Po takovém výjevu pravidelně pak na delší dobu stal se úsměv neznámým zjevem na její tváři, na čele objevily se mraky zármutku a spánky její chvěly se zase zimničným rozčilením. —

Jednou seděla Anna Petersová ve svém pokoji, u otevřeného okna. Měla hlavu opřenu do dlaní a hleděla ven, do noci; duše její se zalíbením nořila se v její svůdně krásnou hloubku. A tu maně, pojednou, vířivé vlny vzpomínek počaly chvatem rejditi její hlavou a dorážeti na její srdce . . .

„Zas v těch myšlenkách?“ — Švakr professor přistoupil k ní. „Pozor pacientko!“ — doložil káravě.

Aninka se ulekla; obrátila se k bezohlednému rušiteli svých snů s patrnou nelibostí; když ale pozdvihnouc zrak zadívala se na jeho vlídnou bodrou tvář, zmizel okamžitě mrak s jejího čela a úsměv objevil se na rtech. „Můj přísný lékaři!“ — pravila skorem vesele podávajíc mu ruku. „Vy tedy máte za to, že jsem dosud nemocna?“ —

„Či nemyslila jste právě zas na — něho?“ odpověděl otázkou na otázku její.

Pohledla k němu udiveně. On nikdy dosud nemluvil s ní o minulosti.

„Na — něho?“ — opakovala zvolna.

„Ano — na toho, který byl rytířem ohnivých snů vaší první lásky.“

Aninka zahleděla se opět z okna, ven, do noci. Po chvíli pravila hlasem chvějícím se: „Nikoli, švakře, vy se mýlíte — na toho nemyslím více. Tenkráte ovšem mnoho jsem se naplakala, když jsem přesvědčila se, že mě přestal milovati, že svou hezkou plavou hlavu sklání k milujícím prsoum jiné, neznámé mi sokyně . . . ale odpustila jsem mu brzo. Stal se mi lhostejným — jak lehko se jím stal! — Ale — na n ě h o — švakře — na n ě h o nemohu zapomenouti — ne, já nejsem vyléčena dosud, dobře to cítím. Jest mi jako nemocnému, který se pozdravuje znenáhla, ale každý okamžik upadá nazpět v chorobu usilující strhnouti jej znova ve svou záhubnou moc . . . Ne, ne — na něho nemohu zapomenouti . . .“

„Na toho, který ve vaše zklamané, ale od první rány již zhojené, s životem usmířené srdce, se vedral, je celé zaujal, je nemilosrdně pak rozryl — zkrátka vás miloval a — opustil . . .“

Propukla v tichý pláč. Prokop Veselý přisedl k ní a chopiv se její ruky vtiskl na ni své rty.

Pohledla tázavě k němu jako by nechápala co počíná. Pak přejela si dlaní zamyšlené čelo a pravila s povzdechem:

„Slyšte můj n e a p o l s k ý s e n.“

I jala se vypráveti:

V.

„Moje paní, kněžna, nebyla ženou obyčejnou; mohla sloužiti básníku za studii charakterní. Život nežila šťastný. Nevnikla jsem zcela za tajemný ten závoj, který zastírá minulost její, ale pokud nahledla jsem v ni, v tu její minulost — musela cítiti jsem s ní hlubokou soustrast.

Pohřbila milovaného muže v době líbánek a dítě, pohrobka, také vzala jí smrt. Ale ne hned, to bylo by bývalo méně bolestné — až po šestnácti letech přišla si pro ně. Považte, kolik to bylo dnů a z těch každý zdál se býti posledním okamžikem zvolna uhasínajícího ubohého bledého dítěte . . . hleďte, co vytrpěla ta matka! Marně jezdila s dítětem svým po všech evropských lázních, k nejslavnějším lékařům — zadržela vždy zas namířenou již k rozhodné ráně ruku smrti, ale konečně dopadla ta těžká rána . . .“

Anna Petersová zamlčela se na chvíli. „Proč vám toto vše vypravuju?“ — promluvila pak oddychnouc si z hluboka — „to nemá vlastně ničeho co činit s mým neapolským snem . . .“

„A přece, prosím, vypravujte dále . . . jak snesla ubohá ta paní tak těžkou ránu osudu?“ — otázal se professor dojatě.

„Hrdinně —“ řekla Anna Petersová — „s oním hrdinstvím, kterého nevšímá si historie, ale které bývá větší než mnohé z oněch oslavených na mnoha arších její knihy — bez slzí, s ledovou tváří, s tichou resignací. Nestala se s ní změna — zůstala pevnou, odhodlanou, hlava její nesehýlila se ani o vlas — hrdě vypnutá její hlava; jen zádumčivější se stala ještě než byla dříve a mlčelivější . . . takovou jsem já ji nalezla, když jsem přijala u ní službu. Příkrá, hrdá, odpuzující lidi zlé, ale nikoho kdo má srdce a nikoho kdo utekl se k ní o pomoc; s lidmi nestýkala se ráda, nejraději bloudila po lese ve vysokých jízdeckých botách, s doutníkem v ústech — večer pak zavřela se ve své ložnici a pozdě do noci mluvila s bohem, potichu, beze slov, bez modlicí knihy . . . jen někdy zaštkala, ale v okamžiku udusila výbuch pláče a byla mlčelivá zas, pevná jako dříve, ubohá paní. Jen ruka chvěla se jí pak dlouho ještě a hlava byla jako led — mrazilo mě, když jsem sáhla na ni rozpletajíc vlasy a rovnajíc je ku spaní.

Též někdy náhle na rtech jejích objevil se úsměv — zapomněla zcela mé přítomnosti a pronesla jméno manžela neb dítěte — pološeptem — s oním zvláštním kouzlem, jaké klademe v slova opravdové lásky . . . a pak se zachvěla, otřásla se jako strom, když opře se oň vítr — pohledla na mne vážně a pokojně a tvář její zas byla jako mramor — — nehybná, nesdílná, nezčeřená, jako bílá deska — jenom kolem rtů rozrývala jizva, hluboká jizva, ledovou tu plochu — zvláštní rys, který jsem tak význačně nespatřila na žádné dosud lidské tváři . . .“

„Rys, který možno studovati na antické soše Nioby,“ podotknul professor.

„Snad“ — pravila Anna Petersová a sklonila hlavu k prsoum. „Ale Theophil Estève byl opáčného mínění — pracoval na soše Nioby a moje paní měla mu býti studií . . .“ dodala trpce a zamlčela se znova.

„Zdá se, že tuším již celý román“ — chopil se slova professor. „Umělec nedokončil studii — zamiloval se do studijního svého předmětu a kouzlem lásky své vyhladil docela význačný onen rys — na tváři kněžnině objevil se úsměv — — nu, a s úsměvem na rtech přece nemožno zobraziti Niobu . . . Tak změnila se pod dlátem sochaře původní myšlenka a z balvanu mramorového vyloupla se Venuše nebo Diana — což já vím? — neb úsměvná bohyně jara . . . . Konečně — to by nebylo nic zlého!“ mluvil professor dále a tón jeho řeči, kterým pronesl tyto myšlenky, pojednou změnil se v šepot velice smutný, když skloniv se k Anně Petersové vtiskl na její tvář zběžný polibek a pravil:

„Ale zmizelý onde rys nevýslovné bolesti vytryskl na tváři mé ubohé Aničky . . .“

Zastřela si tvář oběma rukama. „Ano — ano —“ pravila namáhavě tajíc slzy — „zde objevil se snad ten rys, ale tam nezmizel — — měla bych útěchu, že za cenu štěstí svého jsem vykoupila štěstí její, své ubohé paní . . . ale jinak se vše sběhlo. Neuhodl jste, špatně vyznáte se v románech, švakře . . .“

„Možná — zabývám se přírodou a ta myslí jasně, rozumně, zdravě, ne fantasticky, románově . . . vypravujte sama.“

„Navštívily jsme Neapol“ — mluvila dále Anna Petersová — „Z jara, když se oblékal granát ve svůj skvostný květový šat, když nebe italské barvilo se temněji a průhledněji zároveň v snivé své modro, když moře vyzuřivši se do syta v zimních bouřích stávalo se svůdně krásným. —

V parku knížecí villy mé velitelky pochováno leží její dítě i kosti jejího manžela, které kdysi vyhledala na vzdáleném bojišti a donesla sem pohřbít.

Kněžna každého večera hrob ten navštěvovala a dlouho do noci seděla na stupních pomníku. Jednou dlouho se nevracela. Starostliva o ni vyšla jsem ven do parku a lehkým krokem přiblížila jsem se až k zmíněnému místu. Park byl zcela uzavřen; část jeho proměněná v malý hřbitov byla zvláště ještě ohražena, jedině z kněžniných komnat vedoucí sem vchod byl otevřený — jenom kněžně a mně přístupno bylo to místo a mně snad také jen proto, že jsem nikdy nerušila ubohou zarmoucenou paní — — až dnes puzena bázní o její drahou bytost přestoupila jsem svou soucitnou zdrženlivost.

Pojal mě pocit bázně . . . Opřena o hranu mramorového jehlance stála tu kněžna. Byla oděna v bílé domácí noční roucho. Stála tak nepohnutě jako socha. Hlavu měla v dlani; tvář obrácena byla vzhůru k hvězdám, jejichž matná záře spočívala na ní a měnila její zsinalou bledost v křídový běl kamene. Tenkráte podobala se skutečně Niobě . . .“ Anna Petersová zas přerušila vypravování a mlčela chvíli, jako by si vzpomínala a v mysli pořádala své myšlenky, pak mluvila dále:

„Dlouho dívala jsem se na ni. Konečně pohnula se kněžna, a jako by život pomalu vracel se v mrtvou tu sochu . . . . Pohyb stával se rychlejším, živějším . . . pak vzchopila se a krokem rychlým opouštěla místo smutku.

Nešla do svých komnat, obrátila se v opáčnou stranu; bylo patrno, že se bude chvíli ještě procházeti v parku. Chtěla jsem odejíti, abych jí pokojně očekávala v její ložnici — v tom byla bych málem vzkřikla. Na zdi u samého hrobu drahých zesnulých nešťastné kněžny objevila se mi mužská hlava. Zraky jeho vpíjely se v odcházející postavu — „Jen jednou takto musím ji ještě spatřit!“ zvolal dosti hlasitě, tak že se i kněžna ohledla, ale brzo obrátila se zase a pokračovala ve své chůzi — zdálo se jí as, že ve větvích někde ozval se hlas probuzeného ptáka . . .

Teď vykročila jsem já ze svého úkrytu a on mě spatřil. Chtěl prchnout, ale pojednou zvolal: „božská myšlenka! . . .“ seskočil se zdi, dolů, ke mně. Stála jsem nepohnutě, ustrnutím. Bylo mně vše tak tajemným, netušeným, dobrodružným. Zapomněla jsem, že žiju skutečný život a zdálo se mi, že jsem vkouzlena do báje.

Hleděla jsem na něho přísně, káravě — vždyť tak nešetrně vtíral se v cizí tajemství! — Zasloužil v plné míře mé nenávisti a já jsem vyslovila mu tu nenávist, ano mé pohrdání. Odpověděl laskavými slovy — tak měkce mluvil a sladce a tak dojemně . . .

Zkrátka — já jsem neprchla, já zůstala a vyslechla jsem ho a — ráda naslouchala jsem slovům jeho, i zdálo se mně, že znám jej již dávno dokonale, že nemohlo ani vše jinak přijíti než přišlo, že očekávala jsem nedočkavě ten okamžik, který pak přišel — okamžik, v kterém klesl na kolena a ruku moji přitiskl ku svým prsonm . . .

„Zdá se vám to nevysvětlitelným, švakře?“ — otázala se vypravující po chvíli mlčení. Rty její se chvěly a ruka zimničně pohrávala si s krajkami spínajícími její nepokojně se dmoucí ňádra.

„Nepochopuju opravdu, kterak vám mohlo ujíti . . .“ podotknul Veselý —

„Jeho chování vůbec? — To, že pozornost jeho tak napnutě věnována byla kněžně a pak — ten náhlý obrat k mé nahodile a nevhod jen se objevivší osobě . . to vše mně neušlo, švakře, a více ještě mně neušlo. Neušlo mně, že mluvě se mnou o lásce těkal planoucíma očima v dálce, jakoby v stínech stromů něco chtěl vypátrati — a nejen v onen den, i jindy jsem pozorovala, že vřelost, s kterou pronáší svá milostná slova, jest jaksi umělá, že schází slovům jeho ten pravý záchvěv citu — to vše jsem pozorovala a tisíckrát si opakovala, a přece jsem mu uvěřila . . . jediný úsměv jeho zaplašil všechny pochybnosti a jediný jeho lístek — — — ó vy neznáte ženské srdce, švakře, srdce, které opravdu miluje — nebyl byste mohl tak se mne tázati . . .“

Prokop Veselý hleděl ke stropu jakoby hledal tam slov příhodných k odpovědi. Ale než otevřel rty k námitce, chopila se Anna Petersová zase slova:

„Také jeho neušetřila jsem sdělením svých pochybností. Řekl mi, že jsem pošetilá. Chci-li prý žárlivostí překážeti umělci v jeho snahách? — Kněžna, že jej zajímá, že musí a chce ji studovati k své Niobě — já abych byla mu nápomocnou; já že musím poskytnouti mu příležitosti, aby sám neviděn model svůj často mohl spatřit, aby se tahy její zajímavé tváře vpily v jeho těžce prý vnímavou duši, a zejména onen nevyrovnatelný rys, mně tak dobře známý rys kolem rtů ubohé paní — ten prý věrně podán musí docíliti effektu; jím že on zvítězí, najisto pronikne. Chci-li prý já mu býti v cestě? —“

„A nepocítila jste něco jako lítost nad tím, že svou paní milovanou a dobrou —“

„Vlastně zrazuji —“ odpověděla pevně — „ano, pocítila jsem lítost a stud. A přece jsem svému milenci otevřela přístup do mého pokoje, odkud mohl pozorovati často a v různých osvětleních svou Niobu — ano, podlehla jsem i dolehání, abych nechala jej tu ukrytého přes noc — — chtěl spatřiti ji spící . . .“

„A neptala jste se nikdy na bližší pohnútky náhlého vzplanutí lásky k vám v srdci jeho za okolností, odpusťte, více než podezřelých . . .“ namítal professor vážně, zpola laskavě, zpola shovívavě, jako soudce.

„Což v srdce mé nepadla také jako jiskra? . . . jako blesk, který hned zapálil, neúdolný oheň vášně . . . ano vášně . . . Ó vy nevíte, kterak jsem ho milovala!“ Anna Petersová mluvila vroucně — při tom slzy leskly se jí v očích. Mluvila dlouho o něm, o jeho nadšení, jeho lásce, jeho slibech . . . pak odmlčela se a hluboce vzdychla —

Konečně odvrátila se a hleděla oknem ven i šeptala jako pro sebe:

„Ó proč jsi mne opouštěl . . . proč jsi mne tak opouštěl . . . proč jsi mne zklamal . . .“

„Utište se, Anno —“ pravil professor přisednuv těsně k ní a položiv ruku na její rameno — „neroz-

*

rývejte rány svého srdce . . . Jest mi vše jasno. On vás nemiloval, on vás potřeboval k své studii jako nástroj — důležitý ale nepatrný — on vás potřeboval jako potřebuje dláto . . .“

„Ano . . . pak odešel — bez jediného slova laskavého, bez polibku, bez rozloučení — účel jeho byl dosažen; studie nebylo více zapotřebí — dílo umělecké bylo dokonáno . . .“

Po chvíli dodala sotva slyšitelně a v slzách: „A můj sen — byl dosněn . . .“

„A co se stalo“ — otázal se Veselý po krátké chvíli mlčení — „s tím mramorem, se sochou Nioby?“ —

„Zdobí hrob drahých zesnulých kněžny * ve ville neapolské. Portrét jest obdivuhodný. Kněžna rozplakala se usedavě, když spatřila poprvé na výstavě umělecké to dílo — byly to první slzy, které spatřila jsem kanouti po její tváři. Ona netušila a netuší, čí pomocí jest zvěčněná jako Nioba . . . dílo, které učinilo Theophila Estèva slavným . . .“

„Za cenu zklamaného dívčího srdce“ — dodal professor. „A neviděla jste ho nikdy více?“ —

„Nikdy — nikdy . . .“ zaštkala Anna Petersová — „sen byl dosněn . . .“

„A bude zapomenut,“ — dodal Prokop Veselý.

Neodpověděla. Hleděla mlčky zas ven, oknem, do noci. Byl večer — večer v pozdním letě; teplý a příjemný — ale na stromech nebylo více květů a pod nimi jen tu a tam z trávy ještě některá květina pozdvihovala opozděný svůj květ; zeleň byla mdlá, měnící se znenáhla v žluť a červeň blízkého podzimu.

Anna Petersová asi nečinila těchto pozorování; před zrakem jejím vznášely se asi obrysy oné kvetoucí, bujné přírody, v jejímž rámci odehrál se její — neapolský sen . . .

VI.

Poměr mezi Annou Petersovou a švakrem Prokopem stal se od onoho dne, v kterém vyzpovídala se mu z minulosti, nejdůvěrnějším. Otevřevši před ním tak dokořán své srdce neměla tajnosti, jež by mu byla skrývala; četl v nejskrytějších hlubinách její duše . . . Také v obsah ebenové skřínky dala mu nahlednouti — podivil se, kterak mohla se dát klamati těmi jeho listy, prázdnými a suchými, plnými hluchých slov a vyšňořenými obyčejnými frásemi z románů. Mluveno o lásce v těch listech, ale nebylo v nich lásky; jen srdce milující samo nevýslovně mohlo uvěřiti těm slovům a nepozorovati lživost jejich a toho, který je psal.

Veselý netajil se svým pozorováním. Radil jí, aby spálila je, ty listy, zničila všechny upomínky na minulost, na neblahý sen. —

Pohledla na něho udiveně, nerozhodně přecházela pak chvíli po pokoji a na konec — uložila vše zas svědomitě na bývalé místo, i listy i škatulku s jeho dary . . .

Ale — ku podivu! — Když byla o samotě, ani jedinkrát neotevřela více skřínku, aby v jejím obsahu pokochala se a trapně rozčilila zároveň. Vůbec nevyhledávala nikterak samoty, ano zdálo se, že se jí vyhýbá, že se jí hrozí. Celé dny trávila ve společnosti svého švakra. —

Chtěl několikrát mluviti s ní o minulosti, ale ona přerušila hbitě jeho slova otázkou zcela jiného rázu. Pak zamyslila se a stala se nemluvnou — zadumaně hleděla před sebe. Zajisté přeletěly duší její vzpomínky na tu smutnou minulost — ale ona nesnažila se je zadržeti jako dříve činívala s chorobnou rozčileností, naopak, v tváři její byl patrný boj, kterým z mysle je zaplašuje . . .

Také duševní bol, unavenost, sklíčenost, obrazící se v její tváři, teď jako zázrakem zmizely odtud a skorem zdálo se, že oči Anny Petersové oživují se leskem zářící spokojenosti a — štěstí . . .

Tak náhlý ten obrat, který se skutečně s Aninkou udál, ovšem nebyl, aby byl vzbudil všeobecnou pozornost celé rodiny. Staří Petersovic v tom čase příliš stíženi byli starostmi o roztomilou vnučku, která počala churavěti — ostatně byli oba vůbec daleci toho, aby se zanášeli hádankami o lidské duši. Že Aninka stala se dokonale jinou než byla při svém návratu pod střechu otcovskou — to viděli zřejmě a těšili se tomu; také dle náhledu jejich nemohlo ani jinak býti, nemohlo jiného očekávati se, nežli že doma při svědomité péči mateřské, v zdravém venkovském vzduchu, dcera jejich se konečně pozdraví docela — a teď je opravdu zdráva, je jako vyměněna — díky bohu! — Po příčinách té změny, která se s ní udála, aby pátrali, nenapadlo jim ani ve snu.

Strýc Antonín byl také dalek studií psychologických — — pozornost jeho, zdálo se, že soustředila se již výhradně na dno džbánku; on o změně v Aninčině duši nebyl by měl snad ani tušení, kdyby probouzející se její dobrý rozmar nebyl namířil někdy ostří své proti němu a nevyrušil ho tak na chvíli nepříjemně z blažené jeho Nirvany.

Jedině sestra Julie četla v tváři Anny Petersové každý pohyb toho převratu, který se dál s její duší — ona sledovala s napnutím každý záchvěv srdce jejího, jí neušel ani jediný blesk, který se mihnul v sestřiných očích, ani jediný úsměv na jejích rtech . . . ale netěšila se z toho, sestra Julie. Zarmouceně dívala se na Annu — často skrytě, po mnoho hodin, a když se oči její s tváře sestřiny svezly na manželovo čelo — zalily se slzami ty její upřímné oči a těkaly s jednoho na druhého jako s trpkou výčitkou . . .

Tím samým postupem, kterým teď Anny Petersové tvář vyjasňovala se, zachmuřovalo se čelo Prokopa Veselého. —

Vzal si ženu svou z lásky, jíž nestavěly se v cestu žádné překážky, žádná protivenství. Neměla značných vědomostí, ale měla srdce šlechetné a vnímavé pro vše dobré a krásné — to mu stačilo dosud úplně a nikdy, ani k sobě, nepronesl přání, aby stala se jinou než jakou jest; miloval ji opravdově tak jakou byla. Stýkal se ve společnosti, v níž žil, s mnohými ženštinami daleko krásnějšími zajisté a i duševně zářivějšími, více oslňujícími než byla jeho žena, ale nikdy přece nepřišlo mu na mysl, že by s jinou bytostí byl šťastnějším nežli se stal s Julinkou. A teď pojednou počal vyhledávati chyby na ženě své a počal přemýšleti o svém — štěstí. Ta myšlenka čím dále tím častěji přicházela mu na mysl a tím již, že přemýšlel o štěstí svém vůbec — přicházel k poznání, že vlastně šťastným není.

Jak jinou přál by si míti Julii! A tu stalo se, že právě ty její vlastnosti, které činily mu ji druhdy tak milou — její zdrželivá a ukrývající se skromnost, její útulná láska k domácnosti, tak že se zdálo, jakoby celý její duch byl pouze k ní upjat, pouze a jedině k rodinnému krbu soustředěn; její nedostatek takřka vlastní vůle, jež zdálo se že dokonale splynula s vůlí jeho; její naivnost v mnohých věcech — to vše teď počalo nelíbiti se mu i přemýšlel o tom. A mimoděk porovnával v myšlenkách k ženě své — její sestru. Skutečně byla Petersová Anna duševně patrnější než Julie; hlavně ovšem životní zkušenosti a vědomosti, jichž nasbírala na svých potulných cestách, oživovaly její hovory tak, že se tím více zdála vynikati nad malomluvnou, ji ke všemu zbožňující a tedy při každé příležitosti se snižující sestru . . .

Konec takových přemítání býval ten, že Prokop Veselý — s samým sebou nebyl spokojen. — Musel vyznati se konečně, že poslední dobu přemítavý, hloubavý jeho duch, dostal se na cesty podivné, nezvyklé, způsobem jemu nepochopitelným; shledal, že konec letošních prázdnin, které chtěl přece věnovati celé studiím, vlastně — prosnil.

O čem je prosnil? —

Nemohl sám nalézti jasný bod v tom dýmu, v zmatku, který valil se jeho hlavou; nemohl dáti si vysvětlení.

Tu zdálo se mu, že již již postihl své myšlenky a z beztvárného obrazu počal utvářeti se obraz určitých, známých rysů — nevrle zapudil ty myšlenky; takové vysvětlení dáti si nechtěl . . .

Až jednou pravila usednouc naproti němu Anna Petersová:

„Za tři dny se rozloučíme, švakře."

Ulekl se těchto slov. Zdálo se mu pojednou, že ho bolí srdce — dnes teprvé pocítil, že to srdce, které jmenoval často pouhým svalem, dovede chvěti se jinak než pouhý reagující sval. Chtěl odpověděti, ale nenalézal slov; hýbal rtoma, ale slova jimi neprošlo, jen těžký dech dral se mu z prsou.

„Anno Petersová" — pravil konečně hlasem třesoucím se, ale jaksi slavnostním. Teď pojednou věděl určitě co chce — sny jeho zmatené staly se mu úplně jasnými. Zhrozil se toho co počíná, kam zabloudil — ale octl se v onom okamžiku rozčilení, v kterém neohlížíme se na nic a necháváme výhradně unášeti se vášní — — „Anno Petersová" opakoval znova a povstal se sedadla.

„Proč jste tak pobouřen?" — otázala se tato usmívajíc se a ukrývajíc své vlastní vnitřní pobouření za ten úsměv.

„Šťastný strýc!" — pravila neobdrževši odpovědi po chvíli pološeptem, jako k sobě, a zahleděla se na strýce Antonína sedícího opodál v zahradě. Seděl tu opravdu jako dokonalý obraz míru. Měl ruce na prsou skřížené a zrak nehybně spočíval na modrém vínku zdobícím známý bílý džbán, jakoby jiného nemělo proň ceny. „Opravdu šťastným jest jedině člověk, v jehož duši uhasl nadobro všechen oheň, jemuž ze všech bouří života nezbylo v srdci ani jiskry, která by rozdmychána býti mohla . . ."

V tom vyrušil ji z pokoje hlas páně Petersův. „Aj, totě divné" — zvolal — „co zde čtu, bude vás všechny zajímat." A opustiv světnici vyšel do zahrady a přistoupiv k Anně a Prokopovi četl: „Tyto dny skončila v bídě a nouzi v zapomenutém předměstském konci Vídně, po celé Evropě kdysi slavená zpěvačka — Marie Stella . . ."

Pan Peters náhle přestal čísti; noviny vypadly mu z rukou. Strýc Antonín s bolestným výkřikem se vzchopil z lenošky, popošel několik kroků a beze slova, němě, sklesl na zem . . . (Dokončení.)

Giosuè Carducci.

Napsal *Jar. Vrchlický.*

Jeť v tom něco úžasného, jak rychle zastará každá poesie časová. Co dnes je každému jasným jako slunce, o čem jest hovor v ulicích i v domácnostech, jak zníti to bude za deset, jak za dvacet roků; jak pohlížeti bude na to generace nová? Věru jen události veliké, mysle v hlubinách otřásající, stopami blesku v duši století se vrývající sotva jsou uchráněny před strašným pustošením času, neřku-li pak malicherné hádky politických stran, vír osobních choutek a všecken ten rmut a kal, který lidstvo jako veliká rozvodněná řeka s sebou smýká, ten spláchnut brzy novým přívalem, nese s sebou vždy jen zapomnění. Poesie kladoucí věnce své výhradně na tento oltář obětuje se okamžiku a třeba, aby její půvaby byly již veliké a vzácné, by ochránily jí před žitím jepic, jaký přisouzen jest každé práci výhradně tendenční. Jedno porovnání dostačí: Aischylos a Aristophanes! Oba dotknuli se čelem nejvyššího cíle, jaký vytknut v poetickém zápasišti; těch, kdo Aischyla nejen čtou, ale v něm i přese všecku vzdálenost času a poměrů to věčně živé a pravé nalezají, jsou posud zástupy; stejně velký Aristophanes odkázán jest však na malý hlouček specialistů — odcizil se většímu obecenstvu skoro již svým světem.

I Danteho nesou nad vodami ty hluboké akkordy pravé lidskosti, které náhle jako živé prameny vytryskují s poesií neodolatelnou mezi jmeny a poměry lidí teď neznámých, kol nichž jde jiná doba s netečným pokrčením ramen.

V samé Italii stává se politická poesie Giustiho cizejší a cizejší, o mnohá, teď již temná a záhadná místa vedou se spory, přes jiná se přechází, a je to čtenáři pomalu lhostejno, proti kterému králi nebo ministru namířena byla ta neb ona jedovatá dýka jeho ironie. Pád Napoleona otřásl světem, vyvolal celou literaturu, ale kdybych dnes byl otázán, co se udrželo a udrží z věcí tenkrát veršem psaných, mohl bych vedle grandiosní básně Byronovy ukázati jen na ódu Manzoniho, tento skvost, tuto sochu z nejčistšího mramoru vytesanou, která ryzostí svého lidského citu skoro překonává rozhorlení Byronovo. Válka prusko-francouzská rozvlnila

i u nás myslí, vlekla za sebou nepřehlednou literaturu na obou stranách; ale směle řeknu, že tato literatura byla skoro větším neštěstím než válka sama. Francouzi své milliardy zaplatili a zase již nových nastřádali, rány jejich se zacelily, Němci svoje rozházeli a poznali divný klam, jenž zbude po opojení se slavomamem, ale oběma literaturám zbylo to děsné moře časové literatury, které stráviti není ani možno smrtelníku. Německou poesii přivedlo toto vítězství na mizinu, i nejlepší jejich duchové pustili se do planého rýmování; a knihy válečných písní, znělek a bůh ví čeho zatopily co lepšího již bylo napsáno epigony a znechutily poesii čtenářstvu německému docela. U Francouzů, bez stranictví řečeno, byla poesie válečná lepší, ale i tu vyjma několik vskutku skvělých stránek Hugovy „L'année terrible" byla také zbytečností. Ještě touha odvety jen ji udržuje; u Němců není ani takového stavidla, a celá ohromná jejich poesie válečná řítí se střemhlav v zapomnění, jsouc látkou leda ku komickému klasobraní humoristům nebo kulturním symptomem filosofovi.

Toto vše musili jsme předeslati, abychom mohli říci, v čem jest pro nás Carducci velikým básníkem. Dvě třetiny jeho prací jsou rázu politicky satyrického, menší třetina jest všeobecně lidská; a tato menší třetina udrží jméno básníka, až i když dávno vybojovány budou spory, které jej roznítily, až zmizí s jeviště osoby jím nenáviděné, až nebude stopy po straně politické, jíž sloužil. Všecken hněv a žluč a jedovaté záští a nejjizlivější, vražedný výsměch jeho ironie přezní „idylla Maremnská" a „Hymna Satanu", jako dva mocné tóny, udávající heslo, kudy brala se nová poesie XIX. století.

Lzeť velmi snadno dokázati, že právě tato menší třetina básní Carducciho jest dílem jeho individuality nejvlastnějším. V povaze Carducciho pojí se dvě bytosti, básník pln klassických reminiscencí, citu plamenného a hlubokého, jenž věren ideálu antickému pojímá život bez záhad někdy až trochu s Horatiovským pohodlím, pak člověk své doby, nanejvýš nervósní, popudlivý, rozhazující ve třpytných jiskrách své sarkasmy bezohledně a někdy i bez rozmyšlení.

První stránka činnosti jeho spí jaksi na dně jeho duše, stlumena proudem všedního žití, žije totiž Carducci klidný, zdánlivě filištinský život universitního professora v lůně své zbožňované rodiny a mezi svými knihami. Carducci není jakožto básník příliš produktivní a třeba již mocného vzruchu, by tato věčně lidská struna jeho poesie se rozechvěla. Ale pak je všecko nesmrtelností, čím zvučí.

Za to druhá stránka jeho bytosti, ten člověk moderní, stále honěný a štvaný, ten politický, nervósní athleta, ten maličkostí popuzen sahá k luku a vraždí jako Apollo své protivníky, skoro ukrutně, ať slují Zendrini neb Rizzi.

Tím vykládá se velká převaha básní časových v jeho díle. Byl někdy nucen hájiti svou stranu, v poslední době byl i nucen hájiti ještě víc vlastní poesii svou a v tom jest Carducci podrážděným lvem, jenž nesnese odporu. Rozdává pak rány elektrické na vše strany a neohlíží se právě po výboru zbraně. „Ferrum sanat" je v tom heslem jeho, a člověk najednou chápe staré podání, že pro několik epigrammů starého Archilocha se lidé věšeli. Carducci poznamená své protivníky cejchem žhavým a nesmazatelným. V tom má souverenost genia. On jest vědom své síly a často kdyby i mohl pominouti vřavu maličkých kobylek, neučiní toho, jemu dělá radost škubati jim nohu po noze, křídlo po křídlu.

Poběhnem přes prsa soků a přes vrahů hlavy,
až smočíš kopyta ve potvor krve proud tmavý,
máj bude nám se smát . . .

praví sám v nádherné básni „Avanti avanti!", kterou v každé řádce lze považovati za básnické jeho vyznání. A vskutku lépe nemohl označiti své stanovisko v italské poesii současné:

Italští koníci mají tak česané hřívy!
záhony měkkounké a zahrad ozdobné nivy,
to hle kolbiště jich . . .

a jestli z daleka našeho běhu prach zhlídnou,
krouti hned krčkem svým, uzdu si kousají bídnou,
zdá se mi křičí: stůj!

Kobyla na cestě kolejí táhnoucí prašnou
v řemenech pod houní tající kostru svou strašnou
zastaví povoz svůj;

Vzpomíná na chlív svůj, druhů řeht, mladosti plesy,
na teplé stáje své, plný žlab, luh mezi lesy,
jen s hrůzou uzří nás,

Co zatím pouštěmi, hvězdami, kam sotva víme,
za láskou v závoji, rytíři zakletí, hřmíme
přes hory, pole, sráz.

Pak přijde líčení těch mladých zápasů, kdy orel rozbíjí své perutě o kamenný strop svého žaláře, po snech ctižádosti přijdou divé výkřiky po volnosti otčiny, těžké probuzení z mladých illusí, jak to bývá, smutná resignace s kapkou té hořké žluče, jaké je schopna mezi živými jen struna Carducciho:

Já ale dokola otroky s tyrany vidím,
léta mi nad hlavou prchají, chvím se a stydím,
šeptají: „Co tak sám pochmurný pěje si as?

Fantomům v mozku svém zpívá on a v sny je hýčká,
čím kol svět chvěje se, čím žije, vše je mu hříčka.
O lide italský, žití mé myšlenky slyš!
O lide italský, titane líný, já hlásal
v tvář ti a do světa podlost tvou. „Sláva!" tys jásal,
mým zpěvem pohřebním sobě tys ověnčil číš!

Pak se rozpomíná básník na mladost svou bezstarostnou, na toulky své pouštěmi maremnskými a několika mistrnými črtami spojuje minulost s přítomností, otvírá historické perspektivy, ukazuje zdroje svého nadšení a své poesie

. . . víš ještě první tvůj let skrze chmuru
sokoli vítali, věštíce zdar ve azuru,
z daleka bůvol řval?

Víš ještě šíré ty toskánské břehy můj koni
tam, kde se nad pole oseté v ruinu kloní
rytířská stará věž,

. . . .

a dále

Sirocco palčivý dechem svým pozvolna týrá
žíznivé kaktusy, stará zeď v kvádrech jež svírá,
zelené vždy jsou, sem
na tyto spousty lez tyrhenský kupčík a bdělý
číhal, zda v azuru fenické lodě se chvěly
růžové plachty lem?

Pak popisuje starou onu věž Ugolinovu a sloka ta jest plna svěžesti, plna dojmů teplých a nesmírné malebnosti:

Vzpomínko dojemná, na mostě padacím nyní
zelený stojí dub šeptavý, lovce on stíní,
když bájí starou zvěst,
hladoví sokoli se skřekem západu nachem
nad věží nevěrnou krouží, pes v pohledu plachém
zří let jich dál se nést.

A čím živil svého koně? Poesie Danteova bylo to zrní:

tím zrním kdo sebe živil, o koni můj divý,
železné srdce má, silné má svaly a čivy,
má křídla, by lét výš!

A v závěrečné sloce ta resignace vyslovena u vědomí svého cíle i své síly:

Pojedem, až blesk nás Joviše klikatý zhroti,
zžehne a očistí, neb až se v bystřinu skotí
oř s jezdcem v lůno vln.

Aneb až sestoupím s hvězdného sedla, až němý
v očích zář vidění prorockých k toskánské zemi
přitisknu v slzách líc;
na bratra mohyle spočineš oři můj spurný,
v potravu jetel si z antické vybereš urny
mroucímu slunci vstříc!

Toť věru poesie nová, o které se ovšem nezdálo těm italským „koníkům“. V básni té vyslovil Carducci sám žulové základy své poesie: Antika a Dante. Programu tomu zůstal věren po dnes. Z obou čerpal svěžest a sílu, jedno chránilo jej před výstředností druhého. Antice děkuje on svůj zdravý až realistický názor životní, Danteovi opět ta křídla výš a tu posupnost až dračí, kterou vládl onen „neúprosný a svrchovaný mistr hněvu i úsměvu“. Jedno doplňuje v něm druhé. Antika jest struna volající ideál, a Dante jest struna volající Italie! Někdy překřikuje jedna druhou a tu je Carducci celý, pak mluví jeho individualita. V jeho básních jsou verše, které zní jakoby zakončovaly tercet zpěvu Danteova, slavné, zabodávající se hluboko v duši.

E un popol morto dietro a lui si mise

jaká to věta, jaký zvuk, vyznívající tím skoro majestátem jako Danteovo

a guisa di leon, quando si posa;

anebo v idylle maremnské, jaká to hudba, slyšíme ty topoly, vidíme tu alej

Oh lunghe al vento susurranti file
de pioppi!

A jaký opět výsměch ve verších adressovaných básníkům školy Heineovy; kdo nezná ani jazyk, musí vycítit tu vzteklou ironii:

Brucate, ruminate, meriggiate
e belate a i pastori!

Jaká malba tónová, když praví k rýmu:

ma tu brilli, tu scintilli
tu zampilli
su del popolo dal cuore!

Hudebnost italštiny pracovala ovšem k rukoum básníka — ale i přes to u současníků málokdo se vyrovná nejen v modulaci, ale i v ryzosti jazykové Carduccimu.

Již v tom jest mistr prvního řádu. Rozvleklý způsob veršování nerýmovaného, jaký hlavně zavedl Aleardi (ač jediný on znal mnohé sladké jeho tajemství) byl by svedl na scestí poesii italskou. Dlouhé nerýmované hovory začaly nahražovat básně. Carducci položil důraz na formu, ba lze říci, že vrátil formu italské poesii.

Zde opět pramenem studium Danteho a troubadourů. Jaké to komplikované formy, jaká vynalezavosť v propletu rýmů, jaké kombinace zvuků! Upomínám jen na slavnou canzonu Danteovu: „Morte, poich' io non trovo a cui mi doglia“, jejíž bohatství rýmů dovedlo by překladatele přivésti k zoufalství. Ale i úskalí vyhnul se Carducci, poznal při studiích svých důležitost formy, nepadl však v pouhé umělkování, zachoval vždy na dně své skvostně ciselované vásy čistou a zářící myšlenku.

V tom je druhé těžiště jeho a zároveň to jeho štít. Podává vždy myšlenky své ve formě přímo klassické nejen virtuosností, ale produševnělé, unášející jako ušlechtilé rhytmy hellenské.

V této snaze postoupil ještě o krok dále svými „Odami barbarskými“. Jako způsobila „Hymna Satanu“ bouři v táborech klerikálů a krotkých berušek, pobouřily zase „Ódy barbarské“ různé kritiky, učence a básníky, zejména filology. Carducci udělal odvážný pokus, zavedl antické rhytmy a sloky, vyhostil v malé knížce rým, ale nahradil jej přeumělou stavbou verše. Licence jeho jsou ovšem veliké, takže mnohdy antický rozměr jen z daleka je dostižen, ale pokus ten stál přece za to. Řeč takřka rýmům zvyklá, musela skládati řízu svou v antické záhyby. Polemika se rozpředla a Carducci objevil v ní když nic jiného alespoň hlubokou svou učenost a sečtenost ve spisech starých. Chiarini napsal docela celou knihu o předmětu tom.*) Dle našeho mínění v jednom chybil Carducci a to tím, že v antickou formu vlil skoro vesměs moderní až realistické látky a názory. Odtud dualismus, který někdy až křičí. Čtem dobře safickou strofu o bachantce přepadené faunem:

Křiky divé, polibky na rtech v ohni
mísily se, smálo se mramorové
čelo v slunci, bez vazby vlasy dlouhé
chvěly se větrem.

Zde kryje se forma s obsahem. Když ale v jinak čarokrásné básni „Na nádraží“ v jitru podzimním čtem v asklepiadické formě zcela moderní passus

Ty v tklivém snění Lydie podáváš
svůj lístek, by jej propíchnul konduktor,
s ním pochováváš krásná leta,
veselé chvíle, s ním upomínky,

nebo

Kol vlaku spějí černého v kapucích
též černých strážci, černí jak stínové,
a matné lampy v rukou mají,
železná kladiva, jimiž buší,

By zkusili jich, v železné řetězy,

nebo

---

*) I critici italiani e la metrica delle odi barbare.

A každé dvířek divoké třísknutí
mně urážkou jest, výsměchem zdá se být
hvizd, který ostrý signál dává,
do oken divoce prška šlehá,

cítíme pravdivost popisu, ale v této formě přece poněkud se divně vyjímá.

Všady, kde náhodou látka se kryje s formou, podal Carducci malá arcidíla. Jeho „Ruit hora“ vyrovná se Catullovu „Vivamus mea Lesbia atque amemus“; některé sloky jeho ód „Ideál“, „Fantasie“ nesou v sobě zrovna chvění křídel, jaké prochvívá těch málo zlomků ód Sapphiných. Je to poesie pravá, kde hovoří celý život často „z dvou veršů dojemných a snivých“.

Ještě jedna báseň Carducciho nesmí se vymknouti našemu rozboru, je to jeho slavný „Canto dell' amore“. Na troskách pevnosti Roccy Paoliny, již papež Pavel vystavěl a lid v září 1860 zbořil, vysnil Carducci tuto hymnu sourodou silou, vzletem a harmonickou krásou všemu, co kdy velkého vyšlo z pera lidského. Báseň tu, plamennou hymnu, nemohu posud předložiti čtenářstvu — stane se to ale zajisté — nechci také překladem nerýmovaným kaziti dojem rhytmický, ale musím několika črty naznačiti vítězný její myšlenkový pochod. Papež staví hrad, vždyť bůh, aby napomínal, má hromy, proč by jeho náměstek neměl děla, ale lid je pes, který se nejraději zakousne do balvanů a cvičí své železné zuby na pevnostech. Teď, kde stály chmurné valy, směje se jaro a láska, v slunci hovoří děti a ženy. Teď následuje mistrovský přechod oslovením přírody, a z této k oslovení Italie. Souzvuk v přírodě zladí i duši básníka k písni o lásce a k pozdravu umdlenému lidstvu, které dost nenávidělo a trpělo, čas je teď se milovat, krásný je svět a svata je budoucnost. Madonny sestupují ještě s nebe, jak vídal je Perugino, ale je to spravedlnost a soucit, a blahoslaven, kdo pro ty klesá i pro ty žije. A na konci básník v hymnickém zanícení odpouští i starým nepřátelům: „Co mi do kněží a tyranů? jsou starší než staří jejich bozi, před desíti lety jsem klnul papeži, dnes bych se s ním smířil. — Otevřete Vatikán, vyvedu tohoto starce, jenž sám sebe vězněm učinil, připijem si na svobodu, občane Mastai, vypij sklenici!“

Koho zajímají podrobnosti z rodinného života, věziž, že Carducci jest synem lékaře Michela a matky Ildegondy Celli, sám se oženil s Elvirou Celli, z dětí jeho žijí dcery Laura a Libertà (doma jí říkají Titti), syn Dante zemřel r. 1870. R. 1876 vtržen básník do víru politického a zvolen do sněmu. R. 1867 podepsal adressu Mazzinimu a byl od vlády, ovšem jen na krátký čas, suspendován. Vedle básní psal Carducci celou řadu studií filologicko-kritických a obstaral vzácná vydání starých klassiků. R. 1868 přiučil se němčině a přijal pseudonym Enotrio Romano, pod nímž uveřejnil pověstnou hymnu Satanu (kterou přinese „Lumír“ v některém z příštích čísel). Touto stal se populárním — a to v Italii, kde posud jen tenoři a hrdinští milovníci měli výsadu popularnosti. Hlavní jeho sok literární byl nedávno zemřelý překladatel Heineho Bernardino Zendrini, professor university v Padově. V novou polemiku byl naposled stržen ódou, jíž uvítal královnu Margaritu. Hlavní odpůrce jeho smýšlení jest Imbriani, jeho směru Rizzi (Il Grido), ale nedostihují ani z daleka jeho obrovské výše.

Imam Šamyl.

Jak mladý orel na skalnatém srázu
se bránil Rusům Šamyl na Kavkazu
a zůstal vítězem; dnes svorně celá zem
v boj vyřine se nepřátelům v zkázu
za jeho povelem.

Aul spí; na mraku nízko měsíc visí
jak lampa v bdění; s pochmúrnými rysy,
v posvátném poklidu, sbor věrných Muridů
kol proroka se v pestrém kroji mísí
a líbá šatu lem.

„Alah il alah! zástupce můj věrný!
stín velké zrády k nám se vplížil černý,
to z Čečny poslové,“ — a v tváři ledové
vztek divě škube rtoma bezeměrný
a řeči trhá proud.

„I přišli sem, že Rusů husté davy
je tísní, hubí jako šakal dravý,
že zhynou přesilou, bych tedy rukou svou
mír vyjednal a oni sketské hlavy
dát mohli v jařmo pout.

Že ale sami mluvit tak se báli,
znajíce čelo mé, to čelo skály,
tož léčkou nástrahy úmysl neblahý
při slunce sklonu dnes mi zvěstovali
mou matkou stařenou.

Kam sbírat půjdem mysl k odpovědi?
kam oko věřících vždy spasně hledí?
půjdeme v mešitu,“ a v luny zásvitu
s prorokem v čele, stínové jak bledí
mužové zvolna jdou. — —

Pak třetí noc se brány otevřely,
před mešitou aul shromážděný celý
a z Čečny poslové; kol ticho hrobové,
všech zraky jenom na proroku tkvěly,
on bledý, zsinalý.

„Odpověď nesu, Alah toto žádá:
co poslové chtí, proti mně jest zráda,
kdo mluvčí jejich jest, jej tento stihni trest,
sto šlehů bičem v obnažená záda,“
a kynul do dáli.

Přivedly matku prorokovu ženy; — —
jen deset ran, již krví potřísněný
trup její klesá v zem; „nuž v záda moje sem
ostatní rány buďtež vypočteny,“
dí Šamyl Muridům.

A kletbu v srdci, krev na celém těle,
poslancům z Čečny v pýše praví směle:
„Přisahám Alahu, kdy takou odvahu
vždy u vás budou zříti nepřátelé,
vlast volna — — chýž i dům.“

Karel Kučera.

Za varhanami.

Napsal *Edvard Sylvin.*

(Dokončení.)

Prokleto budiž sobectví člověka," pokračovaly zápisky dnem 16. října, „jež spoutává, nebo ničí dílo přírody! Tato řeholní sestra bývala by byla dokonalou ženou. Čím více ji člověk poznává, tím více ji má rád. Má ony dvě vlastnosti, které jsou tak málo kdy sloučeny u žen: jemnost a zdravý takt. Proč nemám dcery, která by se jí podobala?

Naše učení bývá provázeno hovory, v nichž panuje důvěrnost, která jí jest tak přirozená a s mé strany plní mne udivením. Ano, z ní bývala by žena dokonalá v nejčistším a nejhlubším toho slova smyslu. Nemohu, nesmím jí říci to, co myslím a přec, mimo vůli svou, bez ohledu na všechny ohledy náboženské dávám jí vyslovovati myšlenky, které jsou podobné mým. Ona nechápe, co pravidlo, toho absolutního odříkání se, jakkoliv sama vzdala se všech radostí, všech pravd života, z hlubokosti svého dětinného citu. Vypravovala mi svůj životopis. Jest dítětem rodiny zámožné, ale ctižádostivé. Její otec měl jediné jen přání: pojistiti svému synu skvělé postavení. Dokud zůstávaly cesty k tomuto cíli neurčity, nebrána budoucnost její v úvahu; ale když naskytla se mladému muži příležitost k bohatému sňatku, stala se ona překážkou. Měla práva na část jmění svých rodičů; bylo nutno vyhraditi jí věno; avšak tu ozvaly se vzdechy i vyslovován před ní hořký žel nad nesnázemi, kteréž nové zákony činí každému rozdělování rodinného majetku. Dívka pochopila a obětovala se.

„Kdybyste věděl, jak je můj úmysl, vstoupiti do kláštera, učinil všechny šťastny," pravila mi dětinsky. „Já sama byla plna radosti. Přece však tu a tam napadla mne lítost. (Zde stal se hlas její tišším.) Chodila jsem tak ráda do plesů a do divadla: až dosud někdy na to myslívám. O kdyby mne naše velebná matka slyšela, což by tu bylo zas kázání! (Vypukla v smích při tomto pomyšlení.) Konečně se můj bratr oženil, je úředníkem; je bohat, má kočár; přijíždí se někdy se svou ženou na mne podívat. Má švakrová jest krásná dáma a stojí předemnou vždy jako před relikvářem."

Dala se znovu do smíchu a doložila jako na omluvu: „Ona je tak k smíchu!"

Tato veselost přivábila Jacqueta, který obcházel kolem. Sestra Charlotta se podívala naň tak výrazně, že zvolal: „Zdá se, že překážím. Už jdu, už jdu."

„To je dobře," zvolala. „Jděte." Na to smála se zas.

4. prosince. — Není již pochybnosti; jest to Pernola a jedině Pernola, který musí sloužiti Chamiseauovi za oběť. Oběť skutečnou, a ne chimerickou; neboť musím slova jeho poslouchat. Kdyby to jen tušit mohl, jaká by to byla radost pro tohoto soudního vykonavatele; neboť Chamiseau prohlásil, že jest soudním zřízencem božím. Krásný to řečnický obrat! Avšak, on užívá i jiných; volá mne před svou soudnou stolici, zaklíná mne, abych se objevil; chce mne sdrtit tváří v tvář. A kdybych mu odpověděl? Aj, dal by mne vyhnat kostelním vrátným. Polkněme tedy tiše všechny ty pošetilé nájezdy. Páchaje svůj zločin poskytuje vrah méně smutné podívání než já, rozšiřuje své nauky; avšak satan, který je vnuká, také číhá na vinníky. Kromě toho, Pernola i satan budou brzo polapeni; Chamiseau sdrtí oba. Poučil mne, že duše má jest černější, než tlama pekelná. Konečně, zdá se, že jsem jako loupežník skrývající se zálohou v tmavém křoví připraven vrhnouti se na zbloudilého poutníka a obrati jej; já číhám na duši a o víru a o cnost chci ji oloupit. — Fi, — taková výmluvnost mne plní ošklivostí.

Měl bych se vysmát takovým pošetilostem, ale přiznávám se před samým sebou, že mne trýzní. Ať si deklamuje cokoliv, ať si křivdí a proklíná, co na tom, ale slyšet to, jest přes příliš. Mluvil skoro dvě hodiny o témže předmětu. Byla to muka!

Sestra Charlotta mne nalezla s tváří zasmušilou.

„Jsem churav," pravil jsem.

Slova ta zaplašila její úsměv tak, že jsem jich litoval.

9. ledna 1860. — Onehdy zažil jsem opravdovou zimní povídku.

Zima je letos krutá. Hrozím se zimy. Vy šťastní lidé na jihu! vaše podnebí jest vám útěchou ve všem, ano, zmírňuje i vaší bídu i despotismus, pod kterým žijete. Básníci nalézají půvabných, luzných porovnání, když mluví o sněhu. Jak to činí? Ta rozptýlená sněhová pírka zdají se mi jako právě tolik bolestí rozptýlených po světnicích podkrovních, A venku jest to jako příkrov, jejž duchové zlí rozestřeli přírodou. Krutý větře, ty pronikáš tělo jako duši hořké slovo. Olověné nebe tíží nade vším a pod tímto, vše zdrcujícím břemenem svět hmotný se svíjí a svět duševní zmírá — — A lidé nechoulí se k sobě!

Když jsem vstoupil do sakristie, spatřil jsem faráře Chamiseaua mluvícího s nějakou nešťastnicí. Žena ta bývala dle všeho někdy velmi krásná. Oděv její byl pečlivý, ačkoliv nuzný. Nezdála se býti stará, avšak měla kdy její tvář pelu mladosti? Pohlednout na takovou předčasnou zimu je bolestno; vidíme chvít se a zmírat ten mladistvý plamen větrem neštěstí a utrpení. Mluvila tiše, prosebně. Kněz odpovídal suše.

Pochopil jsem asi následující: Tato žena brala podporu od fary. Měla jí asi velmi zapotřebí, neboť její muž byl nemocen a její děti maličké. Pojednou odjali jí almužnu.

Proč? Protože její muž nebyl jejím mužem. Dobročinnost jest stydlivým andělem. Neměla úředního titule na kousek chleba. Kněz přísný a ledový odpovídal na vše: Nejste vdaná.

A když prosila a vzlykala mluvíc o svých dětech, doložil hlasem mírnějším: „Nuže, dejte se oddat."

„Ale on nechce!" zvolala nešťastnice s výkřikem zoufalství.

Tvář kněze vzala opět na se výraz neoblomný: „V tom případě nemůžeme tedy učinit pro vás ničeho," pravil pokrčiv rameny i odvrátil se od ní.

Žena vyšla smutná, zdrcená. Šel jsem za ní. Vykročila z kostela a dala se do těch úzkých ulic plných bláta a tmy. Sníh padal tiše; šedé oblaky tlačily se na domy. Přede mnou šla ta ubohá žena třesouc se zimou v svém lehkém šátku. Měl jsem srdce plné hořkosti a soustrasti. Rozuměl Kristus dobročinnosti tak? Vzpomněl jsem si na podobenství o Samaritánu.

Přistoupil jsem k ženě a oslovil jsem ji: „Jsem z kostela," pravil jsem.

„Ach," odpověděla. Slovo nemohlo jí z úst, na jejích tvářích lpěly slzy umrzlé.

Šli jsme chvíli nemluvíce slova. Konečně se jí síla navrátila:

„Nemáme chleba, nemáme dříví."

„Vy jste matkou?"

„Mám dvě děti. Můj muž je nemocen. Pravá ruka mu chromne. Lékaři nevědí, co to jest, ale dí, že sotva bude lépe. Do nemocnice ho nepřijali, bylo by třeba protekce. Neznáme nikoho. A potom on je tak hrdý. Spíše umře, než by prosil."

„Vy nejste oddáni?"

„Vždyť jest to nemožno, pane. Já bych chtěla, ale on se vzpírá."

„Proč?"

„Nechce. Postavil si hlavu. Jindy bývalo mi to jedno; ale teď mne to rmoutí k vůli těm dětem. Konečně, kdo za to může. A nyní je tak smutný, tak churavý, tak trpící, že bylo by to hříchem trápiti jej. Je muž; kdyby byl zdráv, nepotřebovali bychom nikoho."

Nemohl jsem více říci. Jakého práva měl jsem tázati se vůbec již tak dlouho. Jsem soudce? Nešťastníci trpí. Sluší-li komu vyslýchat je, naléhat na zjevení příčiny jejich neštěstí a vysloviti pak nad nimi ortel? Jsou-li vinni, mám já právo stížiti krutost osudu ještě svým příkým odsouzením?

Provázel jsem ji až do bytu. Jaké to podívání! Spatřil jsem holou, žalostnou bídu, děti vyhublé a ubledlé, sotva na nohou se držící. Muže tam nebylo. „Je to štěstí," šeptala. Bála se, aby mne neviděl. Snad bych jej byl potěšil. Konečně odešel jsem učiniv co jsem mohl, žehnal jsem matce a pohladil děti. — To jest úlevou po kázáních Chamiseauových.

29. ledna. — Proklínejte, zatracujte jen směle. Co uškodí to neodolatelně v před se beroucímu pokroku? Co zbylo ze vzteku bouře na plachtách lodě, když dostala se do vod pokojnějších? Avšak, já vás asi krutě zranil, když křičíte tak hlasitě.

Hrajte, mé varhany hymnu mého vítězství; ať hučí harmonické akordy vaše v jejich uších jako má ironie! Ó, kdyby mohli pochopit řeč, kterou vámi mluvím!

21. února. — Farář Chamiseau vítězí; já již více nejsem ničím. Ó, kdyby znali tu podstatu jeho vítězství!

Sestra Charlotta řekla mi po jednom z jeho kázání: „Není to krásné?" Ubohá, nevinná duše. Jsem zlomen. To, co vidím, jest mi protivné. Byl jsem přítomen čtyřicetihodinné pobožnosti. Modlili se za blázny — šťastné blázny, kteří oddávají se zábavám karnevalu. Těch jejich modliteb, opravdu také karnevalových! Sotva je skončili, přisedli k tabuli. To byla zase jejich masopustní zábava. Chamiseau pohosťoval několik přátel, mezi nimi ředitele malého semináře. Jest to světlo, tento kněz; napsal krásnou knihu „o vlivu sebeumrtvování na pokrok pravé civilisace." Jest to spravedlivé viniti je z pokrytství? Nikoliv, jest to jen nedůslednost.

Viníkem, proklatcem, hříšníkem jest jen ten v temno se halící filosof, který chce, aby mravnost byla všeobecná, zábavy čisté, bratrství povšechné, blahobyt přístupný všem, štěstí majetkem každého lidského srdce.

Kněz praví: „Ten člověk je ďábel." Svět praví: „Je to snílek." — Já jsem znaven životem.

27. února. — Dobře jsem učinil sděliv sestře Charlottě, že jsem nemocen. Myslím, že přichází začátek konce.

11. března. — Včera vstoupila představená kláštera do sakristie mezi tím, co jsem jak obyčejně sestru Charlottu vyučoval. Kárala ji přede mnou tvrdou řečí. Zanedbala prý některá pravidla domácího řádu. Sestra Charlotta chtěla odpovědít; hlesla jenom bojácně, že výčitky ty jsou nespravedlivé.

„Má dcero," pravila představená upjavši na mne pohled vyzývavý, „zdá se mi, že učíc se hudbě odnavykáte si poslušnosti."

Vstal jsem a opustil jsem sakristii. Představená volala za mnou. Dělal jsem, jako bych neslyšel. Jacquet vyběhl za mnou: „Vy jste zajisté neslyšel, že velebná matka volá?" tázal se mne celý pohoršen.

„Neslyšel," odpověděl jsem i vyšel jsem z kostela.

18. března. — Má kniha se jim nelíbí, věřím. To, že jsem čerpal vášeň z nich samých, je pobuřuje. Jsem pomstěn. Avšak, nastává odchod. Jest nad síly lidské vidět ustavičně třísněný, blátem smýkaný svůj sen, své dílo, svou myšlenku, svou víru; jest nad síly lidské slyšeti jen klam, lež, urážku, pomluvu. Chamiseau vítězí a Pernola utíká. Avšak není to Pernola, jest to otec Jalin; neboť Pernola se vás nebojí, vzdoruje vaší zuřivosti, neboť za ním stojí osvícený šik lidí naší doby. Jen otec Jalin couvá, otec Jalin, nemocný, stýraný, přemožený.

11. dubna. — Jest rozhodnuto. Psal jsem jim, že jsem nemocen. Nevrátím se tam více.

6. května. — Mám slunce v pokoji. Otevřeným oknem dýchá větřík balsamový, teplý, plný života; dal jsem si přinésti květiny. S postele, hledě ven k nebesům, vidím zelenající se krajinu; ptáci staví si hnízda, obilí vzchází, rolník jest plný naděje. Jak sladko to musí být, vidět, jak po moři splývají plachty, vidět tu nesmírnou zeleň pod nesmírným blankytem nebes! Lidé, žijte, milujte se, pracujte!

Umru v krásné době. Vykonal jsem svou úlohu. Jiní přijdou. Jak šťasten jsem, co opustil jsem ten kostel!

15. května. — Ještě jedna radost; sestra Charlotta mne přišla navštívit. Litoval jsem jen jí, té ubohé, Jak žel mi jí v tom klášteře! Což na tom. Myslil jsem, že ji uvidím smutnou; nikoliv, byla veselá jako jindy.

„Dovolili mi, abych přišla, jak jsem tomu ráda," pravila tleskajíc rukama.

Potom náhle se zasmušila. „Vy jste skutečně, a těžce nemocen? Jak jste se spadl! Avšak vy se zotavíte a budete mne učit jako dřív.“

Připravila mi lék; zalila mé květiny. „Jak krásné jsou to kytky!“ zvolala.

Tak odcházela vždy a přicházela. Bylo to zapění ptáka v kleci. Ta dobrá sestra! Když odešla, divil jsem se, že ještě vidím slunce.

19. května. — Jiná návštěva. Jacquet přišel od pana Chamiseaua. Ten kněz se o mne interessuje, — podivno. Netuší ničeho a nepřítomnost má v kostele je u něho ospravedlněna; vždyť jsem nemocen. Jacquet mi přinesl peníze. Odmítl jsem. Řekl mi, že litují mé nepřítomnosti v kostele. Můj nástupce že není hoden po mně varhan se dotknout.

18. června. — Zapověděli sestře Charlottě navštěvovati mne. Učinila tak představená kláštera. Sestra Charlotta přišla přece, řekla, že jest milosrdnou sestrou a milosrdenství že jest více než poslušnost.

Bůh jí žehnej!

21. června. — Ještě o sestře Charlottě. Plakala včera. Je se mnou tak zle? Sotva tyto řádky píšu. — Pronásledujou ji; — já umírám. O živote truchlivý, opouštím tě s radostí. Nevyplnil jsem, k čemu jsem byl stvořen? Kéž by dílo mé prospělo velkému hledání pravdy!

11. července. — Sestra Charlotta zpívala . . . Přál jsem si toho . . . Svítilo slunce. Viděl jsem, jak se blankytné nebe usmívá rámcem, zeleně vroubícím mé okno. Jsem připraven, jest mi tak lehce. Ó přírodo, vracím tobě, cos mi dala, ať tělo mé rozplne se v živly života. Ostatně, ať přijde, co přijde. Mé svědomí jest pokojné.

Žil jsem; miloval jsem lidstvo, myslil jsem, zápasil jsem.

S bohem hudbo, s bohem lásko!

Žil jsem . . .!“

To byla poslední slova v denníku varhaníkově.

Farář Chamiseau obrátil prudce list sloužící za obálku; byl pokryt prachem. Rukopis vypadl asi z ruky umírajícího na zem; sestra Charlotta jej zvedla a položila na stůl. Tak aspoň myslil Chamiseau.

Kněz opřel se loktem o tabuli a upřel oči na sestru Charlottu, která se dosud modlila.

V.

Díval se na sestru Charlottu, potom na mrtvého, potom na denník, pak na nebe zatažené oblaky, jakoby je chtěl bráti za svědka svého ustrnutí.

Co cítil, jest nemožno vypsat. Přišel, aby spatřil dobráka; setkal se se satanem. Což byl Pernola vskutku něčím jiným, než výparem pekla? Pernola, předmět nesmiřitelného záští, protivník, jehož nelítostně pronásledoval a ustavičně potíral, ten zpupný nepřítel, o kterém se mu někdy zdálo, a jehož představoval si hrdého, ironického, silného, prudkého, ten Pernola zjevil se před ním. Jak? Co skromný, shrblý, pokorný služebník kostela, co chudý varhaník. Chamiseau, jakkoliv obdivoval se řízení prozřetelnosti, nechápal ničeho i napínal hrozně svou obrazotvornost, jen aby mohl shrnouti všechno v jakýsi příznivý závěrek.

Konečně, a nic na světě nebylo jasnějšího, Pernola byl přemožen, protože byl mrtev. Chamiseau sám mohl si bez osobivosti připisovati část tohoto úplného poražení protivníkova. A přece nebyl ještě spokojen.

Pojednou pravil drsně: „Sestro Charlotto, byl to velký hříšník, tuze velký hříšník.“

Sestra Charlotta, překvapena, zadívala se na nepohnutou a jasnou tvář velkého hříšníka; na to obrátila se ku knězi a s pokojnou, hrdou sebedůvěrou a hlasem velmi vlídným odpověděla:

„Pane faráři, my jsme všichni velcí hříšníci.“

Chamiseau, rozpačitý, zamlčel se. Konečně pravil:

„Vy jste bezpochyby jednala proti příkazu své představené, že jste docházela sem?“

„Sem, k otci Jalinovi?“ zvolala sestra s úžasem. „Jednou mi v tom bránili, protože chtěli poslat sestru jinou. Avšak dnes přišla jsem z rozkazu. Což nebyl otec Jalin v službě církve?“

„On v službě církve!“ Pronášeje tato slova učinil tak Chamiseau s hrozným úšklebkem.

„Otec Jalin,“ pokračoval hlasem hromovým, „nazývá se svým pravým jmenem Pernola. Byl to tvor ďábelský, bezbožník, jeden z nejhorších nepřátel naší svaté matky církve.“

Sestra Charlotta znovu poklekla. Skonila hlavu, aby ukryla slzy.

„Tím více příčiny modliti se zaň, jestli vinen byl,“ šeptala.

Chamiseau neodpověděl. Stoje vzpřímen před úmrtním ložem přemýšlel.

V tomto postavení, ruce křížem, tělo skroucené, zamyšlen a divoký, neměl tento kněz vzezření vítěze. Mrtvola vzdorovala pochmurně tomuto němému hněvu — jaká to smělost od této vetché, vyhublé, utrýzněné mrtvoly!

Pojednou mihnul se blesk radosti bouřlivými myšlenkami kněze. Mezi tím, co tento nevěrec Pernola ležel před ním v své neskřísitelné nehnutosti, nestál on, Chamiseau, jak zakotven v skálu, plný zdraví a vítězný?

„Bůh jest spravedliv,“ pomyslil si.

I odešel smířen sám s sebou usmívaje se a nevyrušuje klášternici, která modlila se jako dítě a plakala.

VI.

Slavné requiem bylo odbýváno.

Farář nemusel ani sestru Charlottu vyzvat, aby mlčela. On sám mlčel. Nepropustiti pohřební průvod Pernolův kostelem bylo nepolitické. Odbývá-li se vše vedle církevních obřadů, zbývá vždy možnost domněnky, že byl nebožtík v poslední hodince obrácen na víru. Chamiseau doprovodil sám nebožtíka na hřbitov. Průvod nebyl četný; byli tu jenom lidé od kostela. Přátelé Pernolovi ztratili jej již dlouho z paměti, a nikdo jim neřekl, že umřel. Vítězství Chamiseauovo bylo úplné.

Den byl šerý, nebe pochmurné; tu tam jen probleskla světlejší oblaka; den byl smutný.

Před otevřeným hrobem odříkal kněz modlitby hlasem zvučným. Tvář jeho byla přísná. Po ukončené modlitbě pozvedl kropáč, vztyčil hlavu s výrazem vzdoru, slabý úsměv přeletěl mu rty a zamávnuv paží nad rakví požehnal mrtvému.

*

Verše.

Dolem táhne mlhy pás,
s lípy tiše listí padá —
Dušenko, má sestro mladá,
uschneš v ráz.
Dolem chladný vítr duje,
ptactvo na jih odletuje,
bude mráz.

Léto prchá, nedbá nás.
Přec — hle, vždyť nám s Bohem dává,
jde. V mhu slunko zapadává:
usneš snáz'. —
Všecko, vše teď s tebou usne,
ale tam, v té rakvi dusné
bude mráz.

Paprsku z těch snících řas
a z těch rtů již slůvka ani!
Ty už spíš. — Ten umírání
děsný hlas
neslyšíš, jenž ze všad vane
do dna duše rozervané.
Bude mráz.

Bohdan Kaminský.

Ráj světa.

Novella od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

Chenier zřídil si slušnou dílnu i byt. Štěstí se naň usmálo. Hrabě Ujecký si ho pro nevšední nadání oblíbil a patrně hodlal býti mu ochrancem i mecenášem, aby vyspěl v dokonalého umělce. Chenier maloval nyní podobiznu jeho vnučky připravuje se při tom na větší dílo. Dílna ho velmi těšila, pracoval pilně, takže Kalina, kdykoliv ho navštívil, doma ho zastal, an maloval nebo kreslil.

U Felińských, kdyby o tom nevěděli, zajisté by nespozorovali, že stala se nějaká změna ve čtvrtém poschodí. Chenier chodil denně k nim, jako když ještě s nimi pod jednou střechou přebýval, a Kalina také nezměnil svého pořádku. Přicházel v obvyklou hodinu, cvičil Zosii, a málo kdy dlouho se pozdržel. Zůstal-li, bavíval se nejvíce s Felińským, jenž s usedlým a skromným hudebníkem patrně velmi rád v rozhovor se dával. Kalina chování své ku Zosii nijak nezměnil. Někdy zaveden hovor o Chenierovi, a příteli jeho neušlo, jak v líci Zosiině svitlo, jak ráda a napjatě poslouchá.

Vracel se vždycky domů smuten a proseděl pak dlouhé chvíle ve trudném zamyšlení a vroucí touze.

Ulevilo se mu nyní potud, pokud nemusil poslouchati Cheniera, jemuž stal se proti své vůli důvěrníkem, a jenž vždy pln nadšení mu vypravovával o lásce Zosiině. — —

Prošlo mnoho dnů od té doby, co se Chenier odstěhoval. Stalo se, že Zosia několikráte na něj darmo čekala. Ale vždycky druhého dne se jí milenec jak náleží omluvil, udávaje, buď že měl mnoho, neodkladné práce nebo že mu přišla nějaká návštěva. Zosia věřila, Kamil jí neklamal, nebyltě s to, aby tak učinil! —

Nejednou v duchu představovala si, jak v jeho dílně to vypadá, byla tam, prohlížela — až přání její vyplněno. Chenier oznámil Felińskému, že podobizna pro hraběte je hotova. Starý pán pak druhého dne vzav Zosii i Kornelka šel se na ni podívat. Rdíc se vstupovala mladá Polka do místností Kamilových.

Dokud byl ve čtvrtém poschodí s Kalinou, opojovalo ho již pomyšlení, kdyby Zosia přišla se podívat, jak maluje. — Tenkráte přání jeho nesplněno — až dnes — ale dnes již nebyl tak unesen, dnes byl s to, aby Zosii bedlivě pozoroval, kam se dívá, co pozoruje, čeho si nejvíce všímá. — —

* * *

Odporučení hraběte Ujeckého získalo mu s dostatek práce, takže mohl ustavičně a pilně malovati obrazy již objednané.

Nejprospěšnější bylo ovšem to, že hrabě, nadání Chenierovo dobře oceniv, ničeho mu nepředpisoval a působením jeho malíř nijak neobmezován, takže mu nebylo se zapírati a uměleckému přesvědčení svému násilí činiti. Duch jeho mohl volně rozepjati perutě a vznésti se, kam nadšení ho pudilo. Desmoulins zůstával nedokončen a visel rouškou zastřený v koutě atelieru. —

Na výsluní přiletují mouchy a všeliký hmyz.

Dokud byl Chenier neznám a dokud tížil jej chlad nedostatku i nouze, neměl nikoho kromě Kaliny; ostatní známí a druhové v malířství o něj nedbali, ano tytýž vyhýbali se mu. Nyní, kdy se ocitl na výsluní, pojednou vyskytlo se mnoho známých a kollegů. Mnohé z nich odbyl, některým však podařilo se, že se u něho udrželi. Lichotili se, a mnohou ochotou podařilo se jim získati sobě bližší známost Chenierovu.

Bylo to několik „přátel umění“ a mladičkých malířů, jichž sobecká duše nebyla vzletu schopna, kteří byli domýšliví, všemu rozuměli, vše rozebírali a „kritikou“ svou „zabíjeli“, jimž studium se protivilo, kteří každou autoritou okázale opovrhovali a zavrhovali, o sobě však se domýšlejíce, že se nemýlí a na každé jich slovo že by se mohlo přísahati.

Ti nemohouce se přese všechnu „výtečnost“ svou dodělati nutných peněz, které jim byly nade všecko, drželi se horkokrevného Cheniera; chválili jeho práce, pomlouvali cizí a sami sebe vespolek. Vedli si bujně, nevázaně, jakož, dle jejich mínění, pravému umělci přísluší, utráceli peníze, když jaké měli, utráceli mravní cit i povahu a ubíjeli své vlohy.

Milovali bujné pitky, bezuzdnou, hlučnou společnost a hledali modely. — Chenierovi, jenž společnost miloval a za dlouhý čas s Kalinou téměř jako poustevník žil, zalíbily se tyto hlučné schůzky buď u něho, buď v některém hostinci, kdež obyčejně za všechny platil. Zahýřil si, nasmál se!

Stalo se několikráte, že Kalina do této společnosti náhodou se dostal, anebo že ho Chenier do ní zavedl. Mladému hudebníkovi bylo mezi těmi nevázanými tovaryši ouzko. Žasl nad jejich řečmi, a veselí jejich a vtipy se mu protivily. Mlčel, nuceně se usmíval a oddechl si vždy, kdykoli vyšel z té společnosti. Dobře pozoroval, že umělci ti na něj, poněvadž se jim nevázaností slova a smělostí úsudků nevyrovnal a po většině mlčel, s patra se dívali a za chudáčka považovali. Proto upřímně Cheniera požádal, aby ho více mezi ně nevodil a raději mu řekl určitou hodinu, kdy by jej samotna doma zastal. Z počátku vytýkal mu malíř vždy, nepřišel-li denně. Nyní častěji Kalina návštěvu svou opomenuv pozoroval, že Chenier valně toho nepozoroval a více mu nedomlouval. Vítal ho sice rovněž srdečně jako jindy, kdykoliv přišel, nabízeje mu, co měl — než Kalinovi rozhovory ty tak se nepodobaly jako za dnů, kdy s druhem v chudém pokoji za soumraku sedával a často dlouho z večera rozmlouval.

Hovory pozbyly bývalého srdečného rázu. Chenier nejvíce vypravoval o společnostech, nových svých známostech a mnohých dobrodružstvích z vídeňské, kongresové společnosti, čehož jindy sobě nevšímal. Kalina z řečí těch poznal, že Chenier mnohý již ústupek učinil, ve smýšlení svém leccos pozměnil, a že zásady jeho tu tam již jsou otřeseny. Vzpomněl sobě na to, co Chenier, vrátiv se z dvorní reduty, řekl: „Člověk zkoušky neokusiv, nemá na vytrvalost svou a pevnost příliš spolehati se, a mysliti, že nic mu jich nezviklá — —“

Chenier býval u Felińských téměř co den, ale Zosia pozorovala, že začasté příliš záhy odchází a že vůbec nějak od nich pospíchá. Domlouvala mu něžně, ale on ji vždy nějakou výmluvou nebo vroucným slovem nebo polibkem a slibem ukonejšil.

Někdy se jí zdálo, zvláště stalo-li se, že byli sami, že není tak vesel a hovoren jako býval, že často se zamýšlí. Snažila se ho z dum vytrhnouti. Někdy však přišel vesel a vypravoval jí hlavně o práci, kterou konal, o svých plánech k novým obrazům a tu seděla proti němu upírajíc své jasné, zářící oči na jeho sličnou tvář.

Bylo jí tak krásně, byla šťastna, poslouchala by ho a hleděla na něj ustavičně. — Zhusta však na konec takových hovorů Chenier se zasmušil a zamyslil. Očekávalť, že Zosia promluví, že vlastně v řeči jeho bude pokračovati, jej otázkami přeruší, něco poznamená. — Ah, jindy toho nežádal, aniž očekával, býval šťasten, mohl-li se její ruky dotknouti nebo ji políbiti! —

A jak Zosia mohla se s ním do hovoru dáti? Milovala umění, mělať hluboký cit i ducha, než neodvažovala se z ostýchavosti, domnívajíc se, že na tom poli není tak jista, aby mohla s Chenierem jemu bez zdržování kráčeti. — Představovala si ho vznešeného, dokonalého, hleděla k němu jako k umělci s neobmezenou úctou a vroucím obdivem, sebe pak měla v tom za jeho žačku. A pak — upřímně řečeno — byla ráda, že přišel, že ho má, byl jí tak vzácným, drahým. Milovala ho a láska byla jí pokladem, měla jen ji. Byla v pravdě milující dívkou, jejíž úďělem a vrcholem štěstí je láska. Pročež jaký div, že ji jako vzácný květ chovala, že byla nejšťastnější, když Chenier o něm mluvil, že raději té řeči naslouchala než rozmluvám jeho o umění? Ach byl celý den pořád při svém, ona ho měla jen na krátkou chvilku; i přála si, toužila, aby kratinká ta doba lásce byla posvěcena.

Zosia měla jen lásku, Chenier však ještě miloval umění. — Proto se někdy zasmušil, když se domníval, že Zosia mu nerozumí. Oh rozuměla, ale on dívce nerozuměl, a proto vraceje se od Felińských i doma, když o tom přemýšlel, jí křivdil. — Několikráte zaslechl, an některý z druhů o té a oné dámě vypravoval, jak sama maluje a kreslí, jak umění přeje a je mu oddána. Z počátku Chenier vždy zatoužil, kdyby Zosia takovou byla, pak ho takový hovor vždycky bodl. — —

XVI.

Když Chenier kamarádům svým se svěřil o divadle madame Bé, byli u vytržení a záviděli mu, jakoby nějaký dokonalý obraz namaloval. Skoro všichni o těch představeních z doslechu věděli, každý z nich sobě přál a toužil, aby se tam mohl podívati a především přáli si Kamilův honorář.

Jak se v duchu zaradovali, když Chenier oznámil, že by se rád svého postavení u paní Bé zbavil. Vrhli se na zprávu tu jako hladoví a každý z nich hleděl si Cheniera nakloniti, aby jej navrhl na místo, jež dosud zastával. —

U madame Bé nebylo asi za čtrnácte dnů žádného představení, poněvadž tou dobou byla skoro každý den a každou noc nějaká slavnost a zábava buď při dvoře, nebo u ministrů a vynikajících vyslanců nebo šlechticů. Nyní pojednou dostal Chenier lístek, ve kterém ho madame Bé vyzývala, aby nějaký nový obraz anebo skupení skomponoval, které by zvláště působilo, a navrhovala jich několik, mezi nimiž jeden, o kterém se byl on sám jednou zmínil, totiž: „Endymion a Selene“, a žádala zároveň, aby pak laskavě ji navštívil. Chenier hodlal se všech závazků úplně zbaviti. Měl zálohu na jedno představení. Chtěl je odbyti, nadto ještě žádaný náčrtek podati — a nehodlal více tam jíti. Poznal již úplně, že to čistě výdělkářský podnik, že se spolupůsobením tam, kde všecko na ošizení obecenstva vypočteno a na peníze jeho nastrojeno, snižuje, a že poslechne rady Kalinovy. Chopil se tedy tužky a za nedlouho byla kresba hotova. Skomponoval krásnou noční krajinu rázu antického.

Na heboukém mechu na pokraji zarostlé jeskyně odpočíval kadeřavý jinoch překrásné postavy a tváře v antickém lehkém oděvu, pohřížený ve hlubokém, sladkém spánku. Nad ním sklání se božské zjevení — spanilá Selene, upírajíc touhyplný, zanícený zrak na vnadného jinocha. Vedle v pravo skupina starých stromů, jejichž kmeny byly pokryty břečťanem, na levo do pozadí křovím volný výhled na tiché, dřímající jezero. Měsíc jako by stál nad jeskyní — nejhojnější tu jeho záře padá na Endymiona a Selenu rozlévajíc se dále po jezeře, na jehož břehu na skále v dáli bělá se antický chrámek. —

Když Chenier hlavu Seleninu dokreslil, zadíval se na ni a byl překvapen. Divná náhoda! Napadlo mu

ihned, že je někomu podobna, než komu, hned sobě nevzpomněl, až mu za okamžik svitlo. — Ach ano — není to podobizna, ale kdo vévodkyni z Acerenza zná, pozná ji na této kresbě. Bylo mu milo, že podoba tak náhodou se mu povedla, a umínil si, že kresbu paní Bé nenechá, ale že si tu krásnou hlavu přidá do svých náčrtků.

Na to odešel do divadla. Bylo ještě světlo, ale za nedlouho nastal soumrak. —

Asi za dvě hodiny přišel Kalina do bytu Chenierova. Nezastav přítele doma vracel se, ale již na schodech se zastavil. Chenier kráčel proti němu prudkým krokem. Poznav Kalinu zvolal:

„Dobře že jdeš! Mám pro tebe noviny. Pojď, pojď!“

Sotva že vešli, chopil se Chenier jeho ruky.

„Příteli, to mně šlo dnes do tuha. Ó že jsem tě dříve neposlechl! Jsem ještě všecek rozčilen. — Té babice!“

I vypravoval o svém úmyslu, že na dobro se s paní Bé rozloučí, o jejím listu a svém náčrtku.

„Nesl jsem ho, abych jí oznámil, že ještě jedno představení budu říditi. Přivítala mne jako jindy, lahodně, ba až příliš, ale jako jindy chladně ukázal jsem jí svůj náčrtek. Líbil se jí velice, byla nadšena, hleděla s obrázku na mne, se mne na obrázek, až se mi to protivilo; pak úlisně jako had začala, že by ta skupina byla effektní, ale že by ten Endymion nemusil míti roucha, aby byl úplně antický, ale hned jakoby se překvapila, zamluvila rychle vidouc, že neodpovídám, až, nač bych tě řečmi a úlisnými vytáčkami nudil, mně pověděla, že má Selenu, krásnou, dokonalou postavu, ale že Endymion —“

„Zkrátka, tys měl býti Endymionem —“

„Ano, já se měl obnažit večer před obecenstvem, hrát s těmi padlými anděly a nechat se obdivovat. Rozhněval jsem se — hleděla mne ukonejšit, pak se za záminkou vytratila, zmizela někde za záslonou a pojednou spatřil jsem v posledním zábřesku světla krásnou, mladou ženu junonské postavy; byla jako nějaká bohyně Fragonardova. Představila se mi, že ona bude představovati Selenu a začala na mne doléhati, abych převzal úlohu Endymiona. — Nebyla jako ty ostatní v divadle, byla ještě svěží, svůdná, nebezpečná. — Jinou z personálu bych rázem odbyl, ani by se neodvážila, ale ta — nevím, kde ji madame Bé ulovila, viděl jsem ji poprvé. Nemohl jsem odejíti hned jak jsem chtěl — zadržela mne a musil jsem sebrati všechnu sílu, abych smysly opanoval. — Bohudíky, odolal, šťastně jsem vyvázl. — Rovnou cestou kvapím odtamtud —“

„A madame Bé?“

„Kvapě z oné osudné komnaty, kdež zůstala odbytá krasavice, vrazil jsem na madame v předpokoji. Patrně naslouchala.“

„Nuže, pane Cheniere, rozhodl jste se?“

„Řekl jsem ostře, že odcházím na vždycky.“

Jedovatě na mne pohledla a za sebou jsem zaslechl, ana zasípěla:

„Aby cnostný panáček nelitoval!“

Kalina stiskl Chenierovi ruku.

„Byls statečný. Skoro pozdě jsi odešel, měls už dříve jim výhost dáti, ale stalo se přece. Dobře tak. — Vidíš, to s tebou zamýšleli. — Proto ti z počátku tak dobře platili a tebe lákali. To věřím — Endymiona, pak snad Apollona atd., až by tě v bahnu utopili. — A vidíš toho Torelliho, totě agent, kuplíř!“

„Býval už teď někdy u mne v atelieru. — Smělý člověk, ale toho přivítám, opováží-li se přes všechno —“

„Opováží! Bude se stavěti nevinným, nevědomým a uvalí vše na tu čistou madame. — A takové divadlo se trpí —“

„Obecenstvo je chrání —“

„Jak že obecenstvo? A co úřady?“

„Úřady bojí se obecenstva.“

„Což je tak mocné?“

„Je vznešené.“

„Kdo tam chodí?“

„Vysocí páni. — Madame Bé dobře ví, ale ve svůj prospěch mlčí. Onehdy nalezl sluha v jedné loži zapomenutý deštník a nesl ho ředitelce. — Stál jsem s Torellim. Ten deštník zočiv chopil se ho, zasmál se a zvolal:

„Ah růžový, hedvábný deštník! Znáte ho? Že ne? Zná ho celá Vídeň. — To je princ de Ligne —“

„Ah starý don Juan —“

„A takoví páni a ještě vyšší tam chodívají — a také — dámy.“

Tentokráte šel Kalina od Cheniera spokojenější. Poslední dobou vznikaly mu na mysli rozmanité domněnky, pochybnosti i obavy o příteli malíři. Dnes však v duchu si povídal, že mu přece jen křivdil. Dobrák!

* * *

Kalina se domníval, že hlavně myšlénka na Zosii u Cheniera rozhodla a jej z pokušení vítězně vyvedla. Jednou se tak skutečně stalo; bylo to tenkráte, kdy zůstal poprvé po představení ve vnadné společnosti víl a bohyň živých obrazů. Tentokráte však, budiž upřímně vyznáno, nevzpomněl na Zosii. Mravní hrdost jeho byla uražena, nebylo třeba ani jasného obrazu Zosiina. Chtěli ho strhnout, aby se tak ponížil!

A Zosia? Bývala veselým, švitorným ptáčetem; oka, čela nezasmušila a poslední dobou byla ještě veselejší. — Než co Chenier se vystěhoval, změnilo se mnoho. Feliński ničeho nepozoroval, neboť před ním byla dcerka jako jindy; když však osaměla, zamyslila se nyní častěji, zasmušila. — —

Kamil teď zhusta opomenul je navštívit, a když přišel, zůstal jen zřídka tak dlouho jako jindy. Býval vážnější, nemluvnější, někdy i mrzut a snadno přicházel s ní do sporu, což jindy nikdy se nestávalo. Přičinila se, seč byla, aby neměl žádné záminky, ale mimo nadání přiházelo se, že často jí měl co vytýkati nebo se nedohodnouti. Dotýkalo se jí to bolestně a napadalo jí, že ji nemá už tak rád jako míval, a tu potají zaplakala. — — Než těšila se zase, že to přejde, že snad má nějaké starosti, že je zaměstnán. — Hleděla mu ve všem vyhovět a zdálo se, že chvílemi ho vše rozchází, že uznává snahu Zosiinu, neb objal ji, líbal a mluvil sladká slova. — Byltě dojat její oddaností a láskou.

Jindy nerad Chenier od Felińských odcházel a vracel se vždy nadšen, blažen, skákaje přes několik schodů do čtvrtého poschodí. Nyní kdy vyšel na ulici, cítil, že se mu nějak uvolnilo, a bylo mu, jako když člověk povinnost vykoná; šel volně a přemýšlel. Cítil, že mu není tak, jako mu bývalo. U Felińských ho již tak netěšilo. — Starý Feliński byl neustále tentýž, srdečný, vlídný, hovorný, jako ve první chvíli jejich známosti, Zosia stejně něžná, oddaná, nelíčená. — — A přece to Cheniera unavovalo; cítil, že je nevděčný, neuznalý. — Omlouval sám sebe svou povahou milující rozruch, změnu. — —

Někdy mu bylo skoro až obtížno jíti do bytu, kam někdy chvátával. Mohl ustáti, ale nedalo mu. Uznával, že je povinen, nechtěl hanebně jednati. Myslíval si pak, že oběť přináší. (Pokračování.)

FEUILLETON.

— V minulém čísle „Lumíra“ pronesli jsme na těchto místech návrh, aby se naši političtí vůdcové postavili v čelo čtenářského hnutí po českých krajích. Nevíme, došel-li tento hlas kruhů, jichž se týkal, my o tom pochybujem — jisto jest toliko, že zůstal nepovšimnut. Avšak ať tomu jakkoliv, my vracíme se k návrhu svému poznovu a neustáváme v doporučování ho třeba hluchým uším. Věc je příliš důležitá, než aby neměla státi se věcí celé české veřejnosti, rozumějme věc, ne ten návrh, ten ať si upraví kdo a jak za nejlepší uzná. — Český národ je dnes před světem representován muži vědy: svět jich zná, ale národ český jich nezná, jinak by na příklad ztěžka byl dnešního dne dr. Albert v cizině, jinak by ztěžka od lidu samého byl prof. Krejčí, ten muž, který pro ten lid již tak mnoho vykonal — odstrkován, jinak by se byl Novotný a deset jiných mučenníků české vědy neumořilo hladem. U českého národa hlas mužů vědy neznamená nic.

Český národ je před světem i ve své síle representován literáty a umělci; jejich básně, dramata, novelly se čtou, vychvalují, ale aby dnes i nejprvnější z českých literátů měl nejposlednějšího hlasu v české veřejnosti — toho není. Dnes, kdyby Světlá, Neruda, Vrchlický, Čech, Heyduk, Zeyer, Podlipská, Arbes a všechna ta jmena, která dnes se zbožňují, pronesla ve veřejnosti návrh, že by na příklad dobře bylo, aby pražské obecní zastupitelstvo vydalo ročně 6000 zl. na podporu českého umění, dnes by se těm zbožňovaným lidem po českém království každý vysmál. U českého národa hlas literátů neznamená nic. — A umělci? Jeden po druhém stěhují se do Paříže, kde ten světový národ udílí pocty největší těm, jichž trpkým údělem doma byla nouze a pohrdání.

Český národ je na zevnějšek a ve své síle representován svou žurnalistikou. My to víme velmi dobře: část žurnalistiky vede si ve svém boji poctivě upozorňujíc na to, co nás dusí, ukazujíc cesty jiné, avšak v těch neblahých letech minulých vedla žurnalistika mezi sebou boj takovými zbraněmi, — že dnes hlas její je ničím. Ty články, byť sebe poctivější, nerozohní; bylať již jednou podkopána důvěra.

Národ český jest dnes representován svou celou, veřejného života se nesúčastnící intelligencí. Intelligence ta je těmi věčnými nezdary, tím hmatáním po tmě, nerozhodností a tím zneuznáváním a odstrkováním jí do duše omrzelá. Česká intelligence je ráda, když o veřejnosti neslyší — a její hlas do veřejnosti nepropuká.

Český národ je representován massami svého lidu. Lid ten buď ničeho neví, buď je upolitisován, buď omrzel, buď pouhým strojem, ale vždy obětí! neboť o něj se jedná!

Tím vším chceme říci: Ať cokoliv se podnikne, cokoliv navrhne z kruhu českých vědatorů, umělců, literátů, žurnalistů a všech veřejného života se neúčastnících našinců na zlomení nynější již hrůzné lethargie ve věcech našich národních, vše vypije ta písčitá poušť jako krůpěj deště beze stopy.

Český národ má jediné volné slovo, jedinou nezlomnou moc ve svých poslancích a těm platí naše slova a vůdci jejich panu drn Riegrovi v čele. K svým poslancům má český lid důvěru, s napnutostí zimničnou sleduje kroky jejich, když nalezají se mimo české hranice. Ano, český národ poslouchá dnes slov Riegrových — vzácná to, veliká moc soustředěna v rukou jednoho muže. Tím bolestněji musíme pak my, kteří jsme také přece částí toho lidu a proto ku svým vůdcům právo máme promluviti volné, mužné slovo, — tím bolestněji musíme my čeští literáti nésti, že o to, co nám jako Čechům v první řadě na srdci leží, žádné péče není. „Národy nehasnou, dokud jazyk žije!“ Ze všech stran kolem hranic českých i v srdci země vnucují nám jazyk cizí, odnárodňují naše děti, mají miliony na zřizování německých škol a my? — nehneme rukou! U Maďarů, kdyby cos takového se dělo, postavili by miliony proti milionům anebo svou krev. My mějme jen trochu mravní síly! — Deákovi byla drahá poslední maďarská ves, — u nás, kdo z našich poslanců pohovoří si kdy s lidem samým o naší národní věci, kdo promluví k němu od srdce k srdci? Věda, literatura, umění, náš vlastní jazyk, to pro nikoho neexistuje a přece „Národy nehasnou, dokud jazyk žije!“ Jsme dalecí všech výčitek, co ztraceno, buď oželeno, jen probůh nedávejme zase rok živobytí českého národa v šanc a obraťme zřetel k našemu vnitřnímu životu, když už nelze něčeho dobýt od našich nepřátel. Buď daleka nás všechna nezdravá fantasie: to přece všichni chceme, aby český národ česky mluvil dál, a nebude mluvit, když obec po obci na hranicích nám urvou. Neurvou jí, bude-li se číst. Školy nemáme v ruce, i ty, které jsou české, odnárodňují duchem. I ať si na sta škol zřídí německý „Schulverein“, když české dítě vrátí se od nenáviděného učitele domů k milované české knize, tak jako v Polsce, kde ve škole neslyšeno slova polského, — bude topor německý na českých lebkách zlomen! Neberte tu věc na lehkou váhu vy, jichž slovo jediné dnes v Čechách ještě platí. Ať každý poslanec začne plnit svou povinnost k lidu svému, ať vyzve své obce k zřízení knihoven, ať utvoří se v Praze ústřední výbor, jenž sestaví seznam našich spisů nejvlastenečtějších, ať sebere se těch trochu peněz k vyrovnání se s nakladateli, dobré spisy ty ať vytisknou se znovu v tisících exemplářích a prodávají se lacino. České kroniky a česká bible zachránily národ náš v dobách nejkrutějších. Sáhněm opět k té staré zbrani! — knize! — — — — — — — — —

My návrh svůj učinili v ryze vlasteneckém úmyslu, my nedoufáme, že si ho bude povšimnuto, my víme, že dostane se nám zaň, jako za vše, jen útržkův, ale buď si. — Pro věc takovou není jizva nikdy hanou. *J. V. Sládek.*

— „Román o věrném přátelství Amise a Amila“, od Julia Zeyera. Nákladem knihtiskárny V. B. Čecha, dříve Militkého a Nováka. — Když před 3 roky „Román o věrném přátelství Amise a Amila“ v „Lumíru“ vycházel, začal býti Julius Zeyer i kritice známějším. Čtenářstvu byl již dávno před tím jedním z nejmilejších autorů. Kritika povšimla si tenkráte Zeyera, poněvadž jí jeho romantismus začal býti výstředním, poněvadž jeho fantastičnost začala dostupovati vrchole. To zdálo se býti věcí nebezpečnou a kritika všimla si Zeyera jedině pro nebezpečí, které jeho perem střízlivosti naší literatury hrozilo. — Dnes máme onen tenkráte pro Zeyera osudný corpus delicti před sebou v objemné samostatné knize. Zeyerův romantismus podstupuje tu krušnou zkoušku; neboť zůstati v nejryzejí romantické látce ryze romantickým, znamená umělce. Kdo přečte Amise a Amila, vidí, že spisovatel obstál vítězně. Zdá se nám, že teprv nyní začne býti patrno, co v Amisu a Amilovi česká literatura má. Rytířské romány nejsou ovšem ani v literatuře naší nic nového. Naši předkové se před sta lety jimi bavili. Kdyby se bývalo Zeyerovi jednalo jen o román rytířský a romantický, byl by zajisté nechal pero ležet. Je s podivením, že při všem, co již i o tomto románu napsáno, nevšimnuto si jeho stránky kulturně-dějepravné a jeho hloubky humánní. Kniha tato odbude se při povrchně summárním po-

suzování, jaké u nás panuje, dokud nemáme časopisu věnovaného výlučně svědomité kritice, při nejlepším slovy: „je to práce skvělá, že však sama v rouše povídky obsahuje kulturní historii několika dob, několika národů a několika náboženství, jest sice i zběžně čtoucímu patrno, avšak až dosud zůstalo nevysloveno.“ A přece tvoří toto hlavní a podstatnou cenu „Amise a Amila“. Román založen jest na desíti odděleních, z nichž první a poslední přirozeně věnovány jsou zapředení i ukončeni osnovy děje. Téměř v každé z ostatních líčí se obraz jiné kultury. V oddělení II., nadepsaném „Belisanta“, vidíme poslední záblesky řeckého mythu, v III., „Jolantě“, zbožný, prostý kultus nejsvětější ze svatých, Marie, v středověku, ve IV., „Thorgerda“, vystupuje chmurně veliký obraz nordické daemonologie, v V. čteme hluboké Mysterium, jež v středověkém pojmutí mistrně zobrazuje dobu Kristovu, v oddělení VI., „Cernunnos“, domírá pohanství keltické-gallické, v části VII., „Svatý Patryk“, čteme list z legendy svatých, VIII., „Bifrost“ a IX. „Gandelin a Elisena“, z nichž první vrací se k Thorgerdě a poslední k marianskému kultu, udržují v divokém proudu děj. Propracování všech těchto kapitol, pojmutí i porozumění jednotlivým kulturním periodám jest — dokonalé. Psalo se stokrát o Zeyerové fantasii, avšak čím byla by tato bez jeho hlubokých studií? — Svět vědecký má ve zvyku shlížeti velmi s vysoka na ty pisatele básní a povídek, a přece musel to být belletrista, který stal se u nás dosud jediným originálním kulturním historikem. Vědomosti Zeyerovy, jich spracování jsou obdivuhodny. Zde jest člověk fantasie, ale také člověk nejvytrvalejší, v pravdě obrovské práce. — Jiná stránka, neméně veliká, jeví se v tomto románu: hloubka citová, morální, humánní, a na tu klademe my ještě větší váhu. Vědomostí dá se nabýt, ale cit tvoří jádro člověka i velikosti spisovatele. Velká myšlenka jest s citem srostlá a jen v takové spočívá povznešeni a spasení lidstva. Jest s podivením, jak málo osob vůbec nesympathických, zlých, vylíčil Zeyer ve všech svých dílech. On hledí na svět okem lidským, odpouštným, smiřujícím. I ve svých zločinech zůstanou jeho lidé lidmi budícími naši soustrast, náš obdiv. Vše vyrůstá železně nutně z jejich prsou a rosa slitování skrápá na všechny. Chrudoš, ba i ten Chobol ve „Vyšehradu“, Thorgerda, ta nordická valkyrie, kdo se od nich odvrátí, kdo neřekne i této poslední: „tak's jednat musela.“ Jak veliká, jak sympathická jest tato postava. Družku svou má v Zeyerově „Vlastě“. Idey přátelství jest „Amis a Amil“ apotheosou. — Nevinná láska dívčí rozkvétá v královské dceři Jolantě i láska ženina. Láska otce k dítěti, zápasící s láskou přítele k příteli, s láskou muže k ženě přichází ve spor zápolící s mohutností staré tragedie. Nevinnost dětské duše, přemáhající v Rimoni boží hněv, k spáse uvádějíc Jidáše, a v Gandelinu a Eliséně v zoufalství vrhajíc — otce, toť hloubka hloubky humánních názorův tohoto spisovatele. Nezapomeňme Cernunna. I ty krví zbrocené ruce zbělí jako sníh. — Román „o věrném přátelství Amise a Amila“ je román kulturní, román lidského srdce. Z prosaických prací Zeyerových, bez ubírání ceny ostatním, jest nejdokonalejší. Veršem pak napsal i v této několik básní, které, zvláště divoký zpěv Asbjarnův, jsou u nás jedinými. Stavba románu jest bezúhonná. Porozumí se u nás „Amisi a Amilovi“. jak by se mu porozuměti mělo? Stěží. Odvykli jsme si oceňovat opravdovou, hlubokou duševní práci. Nám je všechno tak všední. Básníka Zeyera pochopí dnes snad jen básník a on jej pochopil. Lépe než vše, co dosud kde o Zeyerovi napsáno, ano, co o něm tušeno, vyslovil Vrchlický v básni věnované Zeyerovi v nejnovější své sbírce. Verše tyto vyslovují vše:

Sám vzdálen světa, stajen v lesní skrýš
ty sníš,
a báje se ti sypou do klínu
jak Merlinu.

Kam pohledneš, tam jíní na větvích
a sníh;
leč k tvému srdci cesty zaváty
jsou poupaty.

A rosy na nich až přechází zrak,
že mrak,
když v okna tvá se chmurný zadívá,
se usmívá.

Ó příteli, co vonných růží střás'
v tvůj vlas,
co k sobě životem nás osud spjal
tvůj Ideal!

Zdroj nadšení vždy čistý tobě kmit,
tys chyt'
ať anděla již nebo příšeru,
svou chimeru!

Vždy veliký a přímý byl tvůj let,
a med,
jejž v tlamě drží lvice, Ideal,
tys Samson vzal!

Syn Hellady v náš vržen všední věk,
tys řek':
Ó fantomy, ó sny, jež schvátil čas,
mně líto vás!

Pojď, smyšlenko, ať vrhnu zas tě v žár,
buď tvar!
Ať s Venuší se potká Madonna
v snu Platona!

Myšlenky lovec vyšel's v mythů háj,
a báj,
pták zlatý, peří střásla na tvou skráň,
v tvou sletla dlaň.

A zvyklý myšlenku svou v onyx rýt
a cit,
v snů arabesky sázet rubíny
jak Cellini,

A zvyklý číši rozmarů a dum
k svým rtům
nést plnou báje, vítěz zelený
šel's plameny.

Čím ještě tobě kyne budoucnost?
Ký skvost
z dna ducha svého ještě vyvážíš?
Kdo ví? Ty sníš,

A báje se ti sypou do klínu
jak Merlinu,
a do věků co letí záři hvězd,
tvé jméno jest.

— Z nových, právě vyšlých knih zaznamenáváme: „Dojmy a rozmary“, básně Jaroslava Vrchlického, nákladem J. Otty. — Nákladem téže firmy vyšla jedna z nejlepších povídek V. Beneše Třebízského „Příšery“. — Čtvrtý svazek „Matice lidu“ pro r. 1880 přináší druhý díl „Našich starých obrázků“ od Fr. Dvorského. Uveřejněna tu povídka „Z kláštera“. — Nákladem F. Tempského vydán IV. svazek „Dějin českého povstání léta 1618“ od Antonína Gindelyho. — V tisku nalezají se: „Aleš Romanov“, veršovaný román od Otokara Červinky. — „Křížovou cestou“, kruh povídek od Beneše Třebízského.

Listárna redakce: V listárně redakce nemůžeme podávati úsudkův o zaslaných nám rukopisech; můžeme toliko říci, přijímáme-li zásilku pro svůj list čili nic. — Neuveřejníme práce se chifframi: „A. S.“ (Halnze atd.) — „B. J. 2.“ — „S. U 19.“ — „A. M. S—z.“ — „A. K. P. Z.“

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **V. B. Čecha,** dříve Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškere dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovany: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy o 4 hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 30. října 1880. ČÍSLO 30.

Zlatý pták.

Kraj smuten byl a šer a tich
a bez hlesu, jak u mrtvých
jen bývá na hřbitovu;
zrak lidský už jen k zemi tíh',
na lidských ústech zemřel smích
a v každém srdci, kolik jich,
vězela tíže kovu.

To byla zem jak ze světa,
jak Bohem samým prokleta
a v nenávisti lidí;
luh zprahlý, haluz bezkvětá,
žeň prázdná, oseň nesetá,
a kde ji zeleň propletá,
ni dravec nezasídí.

A bídný byl té země lid,
a ve své bídě položit
už neměl kam své skráně:
neb z jeho prsou vymřel cit,
a nemoh žít a nemoh mřít
a bylo, jak by v čelo vryt
mu znak byl kletby Páně.

Tu, neznat odkud, neznat jak,
v tu zem přiletěl zlatý pták;
v snět suchou used letem,
a sotva se jí dotknul tak,
údivem žasnul každý zrak,
neb větev — už to nejinak —
se obalila květem.

A sotva tak, pták letěl dál —
a luh i sad se zelenal
pod křídel jeho jasem,
i bylo, jak by sníh byl s'tál,
jak vzduch by jarem oddychal,
a země, kudy pospíchal,
se probouzela žasem.

A větší div, a větší žas:
neb ve plod květ a setba v klas
tou dozrávaly chvíli;
neb křídlem pták jak mávnul, v ráz
kouzelný bylo slyšet hlas; —
to jeho zpěvem bylo as,
že zázraky ty byly!

Neb zněl ten zpěv jak větru šum
skrz chrámy, které padly v rum,
zněl žalozpěv jak táhlý —
a zase zněl skrz mračno dum
jak píseň hromu vítězům
se z bouřných prsou hrne k rtům —
— a lidé k srdci sáhli!

I bylo, jak se trhá led — —
krev vracela se k srdci zpět
a tepny žehly vznětem.
a ponejprv za tolik let
zas vztyčil hlavu, kdo byl klet
a strnulý a slepý hled
se rozhlednul zas světem.

A potom slunce zakmitlo
a na rtech lidských zachytlo
už úsměv, jiskru zrakem,
a kam té jiskry zalítlo,
to v paži bleskem zasvitlo
a děli: „To vše procitlo
jen kouzelným tím ptákem.“

I děli: „Vystavíme chrám,
zlatého ptáka dáme tam
za vše ty velké divy!
neb je ten pták jak Bůh je sám,
on život vdechnul mrtvolám,
a z konců světa přijdou k nám
se divit, že jsme živi!“

A za soumraku vyšli pak,
kde na temeni hory pták
své zlaté sny si spřádal,
a v hloubi nebes nořil zrak
a slouchal k hvězdám, zrovna jak
by jejich mluvu slyšel. — však
byl chycen, než se nadál.

A v městě brány dokořán
a tisícové u těch bran
na každé stezce, dráze,
a byl tu každý, žebrák, pán
a lidé ze všech země stran
a dí: „Ten pták nám Bohem dán,
teď na vždy bude blaze!“

Však mnohý už se hádal z řad,
proč ptáku chrámy budovat!
a jiné spory vedli.
Tu z dál' se viděť posla hnát
a přicválal jim zvěstovat,
že honce cestou napad hlad
a zlaté ptáče snědli. — — — — —

Ten kraj, ta země a ten lid,
jak vzdálen ještě Hesperid! —
kde zlaté plody zrají!
a nemá-li kdo v sobě cit
tu prostou báji pochopit,
dál můžeš jíst, dál můžeš pít,
však běda, běda kraji!

J. V. Sládek.

Boží trest.

Vypravuje *Josef Štolba.*

Úřední jakés řízení uvedlo mne do přívětivé, velké vsi, kterážto, pokrývajíc dosti vysoké návrší, svými četnými zahradami a většinou červenými, v šťávnaté zeleni se tmícími střechami a hlavně svým na nejvyšším temeni se vypínajícím kostelíkem se zvláštní převysokou, příkrou střechou lesnaté krajině zvláštního, skoro středověkého rázu dodává.

Kostelík upoutá z daleka již pozornost. Stavěn co nejnevkusněji, vykládá okázale nezdařené své formy na odiv, jako by na tvůrce svého žaloval, avšak činí to takovým spůsobem, že mimovolně vrací se k němu opět a opět zraky. Člověk neví, má-li litovati více stavitele, jenž konečný hřích ten spáchal, aneb ty lidi, kteří v něm útěchy hledati mají, anebo konečně snad ten ubohý kostelík, že v takovém spůsobě má státi tu snad po staletí.

Přišel jsem dříve, nežli mne bylo potřebí, a protož bral jsem se přímo ke kostelíku. Byl obehnán nevysokou zdí, a za ní šklebily se na mne mezi četnými kříži strašné ony figury, jež děkujíce existenci svou dlátu venkovských některých našich kameníků, veškerou krasochuť ve tvář bijí a vkus našeho venkova tak povážlivou měrou porušují. Musím se však přiznati, že to, co táhlo mne ku kostelíku, nebyl ani kostelík sám, ani ty pomníky nedostatečnosti kamenické, nýbrž rozhled, jehož doufal jsem postihnouti s temene návrší.

Neklamal jsem se. Rozhled kolkolem byl roztomilý, ničím nerušen, neboť stál jsem ku kostelíku zády. Lesy, bohaté pole, velké lučiny s četným stromovím a na nejzazším obzoru Krkonoše — věru obrázek, že s rozkoší stápěl jsem zraky své ve vnadách jeho.

Pojednou zaslechl jsem dušený smích.

Ohlédl jsem se a spatřil jsem prapodivný zjev. Starý muž se sporým, bílým vlasem šklebil svá bezzubá ústa, mnul sobě ruce a spěchal okolo mne na hřbitov. Oblečen byl v dlouhý, dole široký kabát, jenž nejméně as před čtyřiceti lety spatřil poprvé světlo boží, barvy již velice neurčité, a na hlavě seděl mu klobouk, jenž vypadal jako by co nejspodnější třetina náležel k staromodnímu cilindru. Neviděl jsem posud klobouku takového — nedej Joviš, aby nežli řádky tyto budou vytisknuty, zmocnila se ho moda, šťourající stále v starých archivech oněch hadrů, jimiž člověčenstvo zakrývá tělesné chyby své.

Usmál jsem se mimovolně; ale stejně mimovolně bral jsem se za starcem. Člověk, jenž s takou radostí spěchá na hřbitov, není člověk obyčejný, a spisovatel, jenž po několik měsíců topil se v samých paragrafech, nemůže přece spustiti se zjevu, při jehož pouhém vyskytnutí se ohlíží se již po kalamáři.

Stařec vstoupil na hřbitov, v němž hroby byly s takou nepravidelností rozestaveny, jakoby každý nebožtík byl chtěl založiti nárožní hrob ve čtyrech se křižujících ulicích. Zastavil, rozhlédl se bystře, a pak rozběhl se pojednou k otevřenému hrobu, jenž opodál ku přijetí nového nájemníka úplně připraven byl.

U hrobu se zastavil. Usmál se sladce, složil ruce přes tělo a kýval spokojeně hlavou.

Obešla mne skoro hrůza. Nad otevřeným hrobem tak spokojeně se usmívati, to dovede jen člověk špatný anebo blázen. Avšak nedalo mi. Musel jsem ho následovati. Když přiblížil jsem se k němu, slyšel jsem, že směje se nahlas. Zmocnila se mne pojednou taká ošklivost k starci, že ani jeho šediny nebyly s to, aby odzbrojily opovržení, jež dralo se mi na jazyk.“

„Pantáto,“ pravil jsem, „volil jste si divné místo pro svůj spokojený smích!“

Ohlédl se a usmál se ještě blaženěji.

„Pochválen pán Ježíš na vysostech,“ odvětil, nadzdvihnuv klobouk, „ano divné, ale krásné!“

A smích jeho stal se skoro křečovitým.

Chtěl jsem odejíti. Mělť jsem pevně za to, že stařec jest na mysli pomaten. Avšak stanul jsem opět, neboť stařec mne volal.

„Panáčku, proč pak tak pospícháme co?“ tázal se stále se usmívaje, „víte-li pak, kdo postěhuje se do tohoto uzkého, vlhkého a temného bytu?“

„Nu?“ odvětil jsem mimovolně.

„Husar! ano husar, panáčku,“ smál se stařec a celé tělo se klepalo. „Hihihi! jak pak se to bude husarovi tam as líbiti! Myslím, že moc ne. Co říkáte?“

Čtenář nebude mi snad vytýkati, že jsem se stal nyní opravdu zvědavým.

„Husar?“ tázal jsem se, „jaký husar?“

„Panáček není z našich!“ usmál se stařec, „nu proč pak bychom mu to neměli tedy povědít.“ A pojednou zmizel úsměv s tváře té; četné vrásky její zdvojnásobnily se rázem a stařec vypadal náhle tak, že pocítil jsem s ním soustrast, aniž jsem věděl proč. Zamyslil se a já netroufal si tázati se po tom, co vypráveti chtěl.

Pojednou se obrátil ke mně.

„Jsem výměník,“ počal vyprávěti, „— však zeptejte se po starém Vošelkovi — a poví vám to každý hned. — Ó ten chlap — zde bude hnít.“ A stařec smál se zase.

Po chvíli pokračoval, avšak hlas jeho zněl zase smutně. „Měl jsem jedinou dceru. — Má ubohá Fanča!“ A stařec popadl se za hlavu. „A já tomu nechtěl, — ale ne; chlap se jí zalíbil a bylo to. Přišel z vojny, byl tam husarem, a to mu zůstalo. Neříkali mu jinak nežli husar. —

Nu nedala si říci. — Dal jsem jim statek a vzali se. Udělal jsem si výměnek a bylo po slávě. Husar byl pánem a dědek seděl na peci.

Ale šlo to. Fanča — ó má Fanča — dej jí bůh nebe, má Fanča byla hodná holka. Leč bylo jí škoda pro něj. Umřela — ó má ubohá Fančo!“

A stařec počal slzeti.

„Umřela,“ pokračoval po chvíli. „Tamhle v rohu ležela, ale už odnesli kosti její do kostnice. Má ubohá Fanča! —

Zanechala klučíka — roztomilého klučíka, Jmenoval se po mně. Choval jsem jej, konejšil, houpal na svých kolenou, učil jsem jej mluvit, tak jak jsem sám uměl, a kluk počínal již odpovídat, rozumně odpovídat. Slibovał vždy, co dědečkovi vše udělá, co mu koupí, jak hájiti

ho bude proti těm zlým uličníkům, kteří šedinám se smějou — ale pojednou odešel mi klučík — pryč daleko — za matkou.“

A stařec, jenž byl posud líčil pln blažených upomínek, počal usedavě plakati.

Nechal jsem ho. Po dlouhé chvíli poprvé se zase vzpamatoval. „Ten kluk zarazil poslední hřeb do rakve mé spokojenosti. Kluk dědil po matce, husar po klukovi a já stál pojednou ve světě sám a sám, jako ten kůl uprostřed cesty, do něhož každý pln vzteku zarazí svou hůl, poněvadž překáží.

Husar se oženil podruhé a nyní začlo mé peklo. Ach panáčku, vy nevíte, jakým tvorem jest výměník. Druhá žena poštívala, a husar vzal svatební smlouvy do ruky.

Měl jsem tam psáno, že mne má vozit každou neděli a svátek na velkou do —ského kostela. Za nebožky Fanči šlo vše dobře. Ale za druhé ženy dovezl mne jednou v zimě, když sněhu bylo po kolena, tam, a když, vymrznuv při kázání a velké, spěchal jsem z božího kostela, abych zas domů se dal odvézti, tu pomyslete si — byl husar pryč.

Musel jsem v sněhu půl druhé hodiny cesty jít. Ale vřelo to ve mně. Celou cestu jsem přemýšlel, jak mu to povím, a když jsem domů došel a mu řekl, že mám tu příležitost v knihách, tu spustil jedovatý smích a pravil, že jsem se měl tedy v knihách pro ni zastavit. Považte panáčku. V smlouvě stálo, že mne má do kostela vozit. Žaloval jsem tedy, že mne neodvezl zas domů, a slavný soud mu dal za pravdu, poněvadž tam nestálo, že mne musí také zas z kostela domů odvézt.“ Stařec se zamlčel a pěstě mimovolně se zaťaly.

„Ve smlouvách měl jsem také vajíčka,“ pokračoval po chvíli, „tři kopy na zimu. Považte si panáčku. Husar mi pojednou o všech svatých přinesl 3 kopy vajíček mravenčích. Zase jsem žaloval, ale vyhrál jsem. Leč co z toho mám. Dává mi samá smradlavá.“

„A pak to. Mám v knihách užívání komory. Komora je přes síň. A když jsem chtěl jít do komory, vyhnal mne ze síně, poněvadž nemám v kontraktě právo choditi přes síň! A což s pecí! V kontraktě jsem si udělal, že mohu podle libosti na pec. Jednou v zimě jsem tam taky vlez; oni zatopili strašlivě, že mně až koženky počly chytat, a já spěchal dolů. Ale tam stál husar s klackem a hrozil mi mezi čtyrma očima, považte, beze svědků — že mi přeláme hnáty, jestliže tam nezůstanu, poněvadž mám prý jen právo tam lezt a ne zase zpátky. A k tomu mi dali k večeři přesolenou česnekovou polívku.

Ach milý panáčku, mohl bych Vám vypravovati do večera, co vše dělali starému dědkovi na úkor. V zimě, když mrzlo až stromy praskaly, zahalili se do kožichů a zotvírali okna a dveře, aby prý se světnice provětrala. Brambory nasypali mi do sklípka a vyrazili na noc otvor, tak že mi do rána namrzly, ovoce klátili na zahradě za zelena, aby mi nemuseli dávat vymíněnou třetinu, a z četných svých krmených vepřů nezabíjeli nikdy, poněvadž bylo ve smlouvách, že obdržeti mám 25 liber masa vepřového, když hospodář zabijí. —

Ó panáčku, není většího mučenníka nad výminkáře, a mezi všemi těmito mučenníky byl jsem já největším. Slzy mi vyschly, jazyk odvykl nářku a kůže stupěla. S počátku vedl jsem soudy. Když jsem vyhrál, bylo zle, a když jsem prohrál, ještě hůř. Nechal jsem soudů a snášel jsem trpělivě vše, cokoliv husar na mne vymyslil. Doufal jsem, že ho to omrzí. Ale chyba lávky. Husar řádil tím hrůzněji. Můj bože,“ a stařec se otřásl, „když počal chytati se kořalky! Přicházel pak domů úplně zpitý, zavřel dveře, zavěsil okna a počal tlouci mouchy. Tak tomu aspoň říkal. Vzal hůl a postavil se ke mně. Prokleté mouchy! počal láteřit. Tu je jedna! Bác — a už jsem ji měl. Ulítla — zvolal, ale tu je jiná — a bác! zase jsem ji měl. Celé večery tloukl na mně mouchy a jakživ žádnou netrefil.

Stařec vyprávěl s rostoucím rozčilením a každým slovem prochvívalo tak hrůzné utrpení, že pohnut hleděl jsem na chvějící se tu postavu.

„Divíte se jistě panáčku,“ tázal se pak, „že s takovou radostí hledím na hrob, jenž čeká na mého husara? Dlouho to trvalo, avšak konečně ho pánbůh přece potrestal. Přišel napilý domů a vylezl po žebříku na půdu, aby shodil dědkovi vymíněné stelivo pod krávu. Stál jsem dole a on ve vikýři.

„Dědku chytej!“ volal na mne a rozhoupal otep. Nastavil jsem ruce. Otep sletí, trefí mne prudce do hlavy, avšak v tom zaslechnu výkřik a v nejbližším okamžiku temný zvuk, jako když dopadá těžké tělo na zemi. Vzhlednu, a považte panáčku mou radost — husar tu leží pod vikýřem beze hnutí. Hihihi! Zlámal vaz; chlap špatná! Ó jistě žije spravedlivý bůh! Slyšíte hudbu? Už ho nesou. A jak mu krásně hrajou. To se to vykračuje můj roztomilý husárku co? Hihihi! Ten starý bůh nám přece ještě nezemřel!“

Stařec počal podle hudby lehce poskakovati. Pojednou však zavadil o nepatrnou hromádku šátkem přikrytou, které jsem si byl posud nevšímnul.

„Co to?“ zarazil se náhle, a odhrnul šátek. Pod šátkem ležela hromádka kostí polo zetlelých a neméně zetlelá lebka, na níž však sem tam nalézalo se ještě několik chumáčů bílých vlasů.

Stařec se zachvěl. „Chudáku,“ pravil po chvíli, „vyhodili tě z tvého lůžka, aby mohl husar si odpočinouti. Jak se na mne šklebíš! Bůh ví, co ty tvé šediny asi také zažily!“

V tom ozval se za námi ostrý hlas.

„Necháte kosti ty v pokoji, Vošelko!“

Obrátili jsme se kvapně. Za námi stál starý hrobník s lopatou na rameni.

„Však jsem jim neublížil,“ odvětil výměník.

„Neublížil,“ usmál se hrobník trpce. „Ještě po smrti abyste mu nedal pokoje! Víte, čí to kosti jsou?“

„Číže jsou?“

„Starého Ondříčka, pamatujete se na něj?“

Slova ta působila na výměníka jako hromová rána. Celým tělem to trhlo, hlava sklesla na prsa, a vytřeštěné oči upřely se na šklebící se lebku.

Po chvíli sejmul klobouk, přejel chvějící se rukou čelo, na němž pot byl vystoupil, a zašeptal: „Starý Ondříček — starý Ondříček!“ Pojednou se vzpamatoval, ohlédl se plaše po průvodu, jenž dostoupil právě hřbitovních dveří, a nepromluviv více slova potácel se opačným směrem pryč.

Pln nelíčeného překvapení hleděl jsem na náhlou tu změnu.

*

„Čo to znamená?" tázal jsem se hrobníka.

„Byl to jeho výměník," odvětil. „Každý výminkář odbude si očistec na zemi, ale ten, jehož zetlelé kosti tuto vidíte, byl pravým mučenníkem. Utýral ho v pravém smyslu slova k smrti, tak že mrtvola jeho o pomstu k nebesům volala. Ale došlo na něj. Stal se také výminkářem, a husar mu to za Ondříčka splatil. Ale ještě ne tak jak by to zasloužil. Živnost husarovu nastoupí nyní nejstarší syn jeho, říkáme mu „husárek" — chlap to desetkrát horší nebožtíka. Leč Vošelku nikdo ve vsi nelituje. Toť boží trest. — Avšak odpusťte, již jsou zde."

Průvod zastavil, spustili rakev, a za chvíli vyprázdnil se hřbitov.

Hrobník svázal kosti do šátku a zaměřil s nimi ke kostnici. „Pojď chudáku," pravil, „tam tě nebude nikdo více z klidu vytrhovat." A obrátiv se ke mně dodal: „Ano, ano milý pane, tomuhle je již dobře, ale nechtěl bych býti nyní v kůži Vošelkově. Ale dobře mu tak, toť boží trest!"

Motivy z pozdního podzimu.

Od *Jana Nerudy*.

Vycházka.

„Jeď!" — „„Kam?"" — „Kam chceš, jen z města ven!"
Ať někam ve přírody dóm
se rychle, rychle svezu,
a trávník vidím zas a strom.
My dojeli. — „Teď slezu!"

Tak nač jsem vyjel!? — Slunce plá,
však po paprscích spavá rmuť.
Na vodě vráska líná,
po stromech všude, všude žluť,
a z trávníku čpí blína.

Zde lávka. Vyndám zrcádko —
ne ne — leť ke všem čertům jen!
Již o strom sklo se drtí —
což vyjel jsem si z města ven
zřít toilettu smrti?

Noční lampa.

Liják se v okna boří —
noc divoká a děsná!
Já ležím chorý, bez sna,
a lampa noční hoří.
„Světélko poloslepé,
rci, lampo malá, nač jsi tu,
bych viděl líp svou samotu,
svou bolest cítil lépe?"

Mrkla si ve přístěnku:
„„Ej počkej, chvilku počkej jen,
já kmitám, svítím oknem ven,
těm hladovcům tam venku.

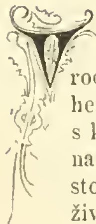
Dost jsem se rozproudila,
by liják znal, kam mráz svůj lít,
by kulich zřel, kam v okno bít,
a smrt by nezblondila.""

Opozděno.

Genre od *Fr. Heritesa*.

(Dokončení.)

VII.

V rodinném Petersovic album nalézá se podobizna hezkého, štíhlého mladíka v krátkém kabátci, s knihou v ruce; vlasy pečlivě učesané s cestičkou na levé straně, kolem rtů úsměv, na tvářích první stopy vousů. Není tomu ani tak příliš dávno, co živý originál tohoto obrazu přicházel každoročně do K. na prázdniny k radosti všech tancechtivých děvčat.

Veselé, veselé bývaly to prázdniny! — Zábava stíhala zábavu, plesy, divadla, výlety a všade Peters Antonín byl bodem, okolo něhož vše se točilo. Aninka Petersová zastihla svým rozkvétajícím mládím již jen poslední stopy těchto slunných chvil. Jí neutkvěly valně v duši, ona nepovšimnula si ani určitě, když z Toníka Petersovic stal se strýc Antonín. Stal se takřka přes noc vážný, tichý, zasmušilý muž. Z oka zmizel bývalý bujný lesk, matná záře rozlila se po duhovce a kolem rtů objevil se bolestný úsměv . . . znenáhla tento úsměv bolesti změnil se ve výraz lhostejného klidu, z oka vycházelo již jen šero nudy, pod bradou objevil se lalok a celé tělo svižného dříve mladíka nápadně stloustlo.

Toník Petersovic byl Anince jenom nejistou představou z rodinného album, ona chovala v paměti vždy jen obraz strýce Antonína — jak tu sedí v lenošce se založenýma rukama, s tváří blaženě klidnou, spokojeně se usmívající, s doutníkem v ústech; před ním na stole známý bílý džbán s modrým věnečkem . . .

V takovém osvětlení vídala jej také, když někdy, v daleké cizině, myšlenka letící myslí její představila jí domov. A takového nalezla jej také po návratu. On za celá ta leta, která ho neviděla trávíc mimo otcovskou střechu, nezměnil se ani. Tvář jeho byla bledší o něco a nohy mu nesloužily — nucen byl teď celý čas tráviti v lenošce, kterou však již tenkráte, než odešla, opouštěl tak zřídka a tak nerad. Jinak ale byl to týž dobrý, laskavý, trpělivý a při tom nemluvný, lhostejný strýc jako dříve.

A teď pojednou objevil se jí strýc Antonín člově-

kem zcela jiným. Teď shledala s překvapením, že ten pokojný strýc nebyl tak šťasten ve své lhostejnosti, jak za to měla a jak se jí zdálo, že čte v jeho tlustém obličeji . . . Teď porozuměla teprvé tomu ledovému klidu jeho tváře, který byl zajisté výsledkem dlouhých utrpení, tomu nikdy neměnícímu se úsměvu kolem rtů, zastírajícímu zajisté jen hluboký, duševní zármutek

Teď i bílý džbán, strýcův věrný společník, na nějž hleděla vždy s káravou shovívavostí, nabyl pro ni jiného významu . . . zapomenutí hledal v něm ubohý strýc . . .

Ubohý strýc! V duši její zazněly tóny nejvřelejší k němu sympatie . . .

Probděla celou noc u jeho lože.

Nabyl brzo vědomí, ale hlavu měl zimničně rozpálenou a oči těkaly plaše z místa na místo.

„Maria! Maria!“ — volal pološeptem tónem nezvyklým, jako by citoval starou nějakou báseň, jejíž stopy utkvěly mu v mysli. „Zde — zde jest tvé místo; na mém srdci jest tvé místo! Nevěř té bludné hvězdě, která tě za sebou vábí. Tvůj hlas je krásný — jako démant a jako krůpěj rosy čistý je tvůj hlas a dojemný je jako zpěv slavíka, je zvučný a plný a sladký jako zralé hrozny a jasný je jako blesk — ty dovedeš okouzliti tisíců a tisíců — ó ty je uneseš, uchvátíš svým božským hlasem, že klečeti budou u nohou tvých a líbati lem tvých šatů a žebrati o jediný tvůj úsměv . . . . . Ale, zdaž budeš také šťastnou, Marie? — Pomyslila jsi již, zda budeš šťastnější? . . . Ó nevrhej se v proud života plného závisti, odříkání, klamu, trpkosti — věř! ty veslovati budeš za věncem slávy a vylovíš pro sebe trnovou korunu . . . neodcházej! — zůstaň při mně. Měj smilování se mnou a sama s sebou! . . .“ Rozpřáhl náruč vztýčiv se na loži . . . pak sklesly mu ruce: hlava sklonila se smutně k prsoum. „Opustila mne!“ — zašeptal bolestně. Zabořil se do peřin a snil . . .

Anna Petersová nerušila ho z plachých jeho snů. Sama dokreslila si román strýcův . . .

Ráno nalezla strýce Antonína sedícího v lenošce — jako jindy. Také úsměv pohrával kol jeho rtů jako jindy, ale byl to úsměv přece docela jiný. V očích jeho plál oheň života, jarého, nově probouzejícího se života.

„My dva budeme se teď na vzájem těšiti,“ — pravila Aninka tisknouc přátelsky jeho ruku.

A strýc Antonín s úsměvem vyhlédl z okna — pod oknem na trávníku povalovaly se střepy z jeho milého bílého džbánu a ranní paprsky slunce pohrávaly si laškovně na rozbitých lístech modrého věnečku. —

VIII

Také Prokop Veselý noc po náhlém omdlení strýce Antonína celou probděl.

Strávil ji v pokojíku, který upravil si za studovnu, samoten, vyžádav si, aby nikterak a nikým nebyl vytrhován.

Otevřel po sobě několik kněh, ale nezabloubal se do žádné — vstal vždy a jal se procházeti rychlým krokem, v rozčilení. Častěji sáhl po hlavě a dlaní přejel si čelo; zastavil se u okna a díval se ven, do tmy — a zas se procházel. Pak jako by se byl odhodlal konečně k něčemu určitému, neodvratnému, pevně přistoupil ke stolu a začal psáti . . . . . Psal do rána.

Zapečetil listy a chtěl vyjíti.

Tu zastaven byl sám dopisem, došlým právě z pošty, jejž mu přinesli.

Otevřel jej a přeletěv kvapně obsah jeho zajásal radostně. Vyskočil z pohovky a rozběhl se ku dveřím. „Poslyšte Anno . . .“ volal slyše přicházeti kroky.

Naproti přišla mu Julie, bledá, uplakaná, s malou Julinkou na ruce.

Prokop se zarazil a udiveně zadíval se na obě . . . „Co je s vámi?“ tázal se uleknutě.

„Naše malá Julinka chřadne již delší dobu — nepozorovals toho?“ — — odpověděla žena snažíc se úsměvem zastříti svůj zármutek.

Nepozorovals toho; — — to jej probudilo. Dítě jeho chřadne, snad zvolna umírá a on nepovšimnul si toho ani. V okamžiku tom jako by se byl probudil ze sna, který jej mučil. Někdy stačí jediné slovo, aby člověk uveden byl na pravou cestu, z níž se uchýlil . . . bez toho slova nechal by se svou rozpoutanou vášní hnáti až k nejkrajnějším konsekvencím.

Nepozorovals toho!! — — Oddychl si z hluboka a pohledl na svou ženu. Jaká změna stala se i s ní! — jak smutně, zarmouceně hledí ty její vlídné, upřímné oči . . . .

Prokop Veselý zavrávoral a klesnuv na pohovku zastřel si tvář oběma rukama.

Julie přisedla k němu a levicí objala jeho šíji tisknouc pravicí k prsoum jeho dítě. „Pryč odtud — pryč!“ — volala marně snažíc se slzy potlačiti — „pryč z těchto míst — a ty nám budeš zase vrácen, Prokope — — nám, od nichž jsi odvrátil se bez viny své i koho jiného — neviním nikoho — — to byla jenom zkouška, kterou nám seslal bůh — tobě i mně, Prokope — — viď miláčku, že byla to jen zkouška, že nebyla to skutečnost, nezvratná skutečnost, z níž není probuzení — — ó bože, můj bože! — — —“ Propukla v hořký usedavý pláč . . .

Prokop nepromluvil dlouho slova; štkal přidušeně.

Pak obejmul vroucně svou ženu a zlíbal jí slzy s očí a zlíbal její čelo i rty a ruku a zlíbal svoje dítě . . .

„Pryč odtud, pryč, ano pryč!“ — volal — „ale ne na katedru, do prachu školních síní — můj duch potřebuje zotavení — — —“ Pozdvihl do výše list obdržený právě. „Pojedem do Neapole!“

Julie zatleskala rukama; na tváři její ještě uslzené objevil se již úsměv radosti. — „Do Neapole! — Tedy konečně přišlo rozhodnutí?“

„Ano, kterého jsem více neočekával. „Mám na rok dovolenou a stipendium na vědeckou cestu — a teď pryč odtud! — zítra pojedeme — — — — ale vaše churavost?“ — doložil starostlivě.

„Churavost naší Julinky? — — nezdrží nás —“ jásala matka.

Zdržela je však opravdu zpátky malá pacientka. Ležela v horečce na své postýlce s rozpálenou hlavičkou, s očkama zimničně se lesknoucíma. „Tatínku — proč pak nám odcházíš? — —“ volala neustále a spínala ručky.

Prokop chopil se vroucně těch jejích horkých ruček. „Neodcházím, zůstanu u vás.“

„Ale proč chtěl jsi odejíti — —“ mluvilo dítě dále v chorobném snu, jímž bylo trápeno.

Otec sklonil se k němu a položil hlavu svou na podušku vedle hlavičky dítěte; slzy leskly se mu v očích.

„Upokoj se, neodejdu — — nikdy neodejdu — — byl to jen sen.“ —

Konečně uzdravila se malá Julinka a heslo „na cestu“ proneseno bylo se vší rozhodností. Professor byl samoten ve své pracovně; skládal knihy a rovnal sbírky své — chystal se k odjezdu.

Tiše vstoupila Anna Petersová.

Nebyli spolu samotni od onoho večera, celé tři neděle. — Prokop Veselý sklopil zrak a šel jí mlčky naproti; zastavil se před ní.

„Což nepodáte mi ani ruku?“ — pravila pokojně.

„Anno Petersová“ — — počal hlasem třesoucím se.

„Proč tak slavnostně — milý švakře“ — dala se do smíchu.

Pozdvihl k ní zrak. „Anno Petersová“ — — opakoval znova; patrně pořádal v hlavě myšlenky, aby oděl je v slova nejvhodnější k tomu co jí měl říci . . . „My se rozejdeme — Anno Petersová . . . .“

„Ano — ale doufejme, že ne na dlouho, milý Prokope.“ — Řekla to tak přátelsky, tak klidně, ale jemu se zdálo, že ten její klid jest zdánlivý, že se ukrývá v něm výraz resignace.

„Lépe bude, Anno Petersová, nespatříme-li se nikdy!“ — pravil vážně. „Náš pokoj duševní . . .“

„Prosím vás, dosti toho švakře!“ — přerušila jej živě a chopila se přátelsky jeho ruky.

„Nuž ano — netajme se tím — oba jsme pobloudili — netajme se tím před sebou samými. Vy jste chtěl býti mým lékařem a málem byl byste podlehl téže nemoci — — a teď zavřeme nad tím knihu — nad tím celým snem — —“ Máchnula rukou — „Ale napřed musím ještě vyrovnati účet starší — — poslouchám jenom vaší rady, milý professore!“ — pravila pojednou žertovně. „Nepotřebujete k svým učeným experimentům také zlata?“ —

„Ano — proč pak ne — jako chlorid.“

„A jest možno obrátiti zlato, kov, v potřebný vám chlorid, brzo?“

„Za krátkou dobu, v několika hodinách“ — poučoval upadnuv v tón, jakým se mluvívá s katedry. „Rozpustí se zde — —“ chopil se malé nádobky.

Aninka vzala mu ji z ruky a pustila na dno její — zlatý medailonek a prsten se zeleným kamínkem . .

Pohledl tázavě k ní.

„Rychle! — rychle! —“ volala nepokojně. „Rozpusťte zlato!“

„A což jeho listy?“ otázal se.

„Potřebujete snad také popele, že se na ně ptáte? — — Shořely — shořely — —“ a učinila rtoma pohyb, jako by jejich popel odfouknouti chtěla do vzduchu. Pak odkvapila ven.

Prokop Veselý díval se chvíli za ní. Pak přistoupil ke stolu a rozsvítiv svíci zapálil listy, které ondy v noci psal. Zamyšleně díval se chvíli, jak hoří řádek za řádkem — dohořely konečně. Tvář Prokopa Veselého vyjasňovala se znenáhla . . .

IX.

Těch několik dní, které ještě Veselých strávili společně se svými milými, rychle uplynulo. Uplynulo v zmatku a chvatu, jaký vždy bývá před cestou, uplynulo v slzách lesknoucích se neustále na vráskovitých tvářích starých Petersovic.

Dobří stařečkové byli jediní v rodině, které bolest nastávajícího loučení opravdově tížila. Malá Julinka někdy se slzami babičky smísila také slzy své, když ona pláčem svým malé její srdečko příliš roztesknila, ale to byly slzy dítěte, jež tekou snadno a hojně a nikdy nezanechávají stopy na tvářích. Též oko Julie někdy se zarosilo, když spočinul její pohled na zarmouceném otcově čele, ale i to byly slzy pouhé lásky dětinné; bolest, okamžité sevření srdce mluvilo z nich, ale hluboký zármutek v nich se neobrazil. Ano, pod těmi slzami zářily z očí patrně paprsky vnitřního štěstí.

Z ostatních byl každý zaměstnán více sám sebou. Pro strýce Antonína toho faktum, že milí členové rodiny, milí zajisté i jemu, chystají se na cestu, delší a dosti dalekou cestu — pro něho jako by toho neodvratného faktum ani nebylo. On nezmínil se o tom ani slovem. On byl vůbec nevšímavým ke všemu, jako vždy jindy býval. Myšlenky jeho zdálo se, že upnuty jsou vždy jen k jednomu bodu — teď nebyl to více modrý věneček na bílém džbánu — v očích Anny Petersové stopoval toto něco. A Anna Petersová na vzájem skoro výhradně teď zabývala se lekturou knihy, kterou byla objevila v nečitelných jí dříve rysech tváře strýcovy.

A tyto rysy skutečně nabyly tak rychle zcela jiné podoby a jiného významu! — První dny po onom náhlém Antonínově ochuravění, které způsobila časopisecká noticka, střídaly se na jeho tváři zásvity probouzejícího se života se znaky patrného umdlení, unavení, zoufalé beznadějnosti. V okamžicích takových obyčejně přihodilo se, že ruka jeho vztáhla se mančě a přiblížila se k místům, na nichž jindy bílý džbán trůníval — a tu z očí strýcových jako by vyšlehla touha po ztracených jeho půvabech — — kolem rtů objevil se výraz smutku a něco, co as mělo značit boj mezi odvahou a vzdáváním se do vůle osudu — —

Na štěstí nikdy boj ten dlouho netrval, neboť vždy byla tu na blízku Anna Petersová, která svým zakročením okamžitě jej rozhodla. Přisedla k Antonínovi a obrátivši k němu svůj milý obličej, z něhož mluvila teď tak jasně duševní rovnováha a pevnost vůle, vykouzlila brzo i na jeho tvář podobné ohlasy . .

Bledším stával se v první době strýc Antonín den ode dne a často trpěl záchvaty slabosti, mdloby — brzo však pod bledou pletí jeho rukou objevily se neklamné známky rychleji proudící krve a konečně i na tváři objevil se slabý ruměnec. Z počátku též nerad a pouze na důraznou domluvu opouštěl lenošku, ale pak činil tak častěji, bez nucení a na delší vždy dobu, až konečně vracel se v náruč té pohodlné mnohaleté přítelkyně zřídka kdy a to jedině v případu skutečné tělesné únavy.

Celý den skorem procházel se v zahradě s Annou Petersovou. A tu shledali ti dva lidé, že malá ta jednoduchá zahrádka při domě má nesčíslné množství půvabů, jichž si žádný z obou nepovšimnul dříve.

Ano — dříve, dokud bylo leto a zahrada stála v celé kráse, v celé nádheře květů, oni pohlíželi denně na ty pučící bujné květy a zůstávali lhostejnými k nim; Aninka někdy snad utrhla kvítek zvláště pěkný, ale brzo pohodila jej zajisté opět — v celku ona, jako strýc nebývala nikdy valně unešena tou prostou krásou, jakou

poskytuje nepatrná zahrádka v naší krajině. A teď — hle! — teď ačkoli byl podzim a bujná síla přírody již soustředila se skorem výhradně na tvoření plodu, ovoce, působíc k jeho uzrání — teď když jenom tu a onde ještě výstřel té bujné mladické síly a vášně, řekněme lásky, se objevil v podobě květu, opozděného květu — teď, když kyprá zeleň stromů a keřů ustoupila již mdlé podzimní šedavé zeleni — teď oni oba pojednou počali rozuměti té líbezné, povznášející řeči, již mluví bůh k lidem i skrze nepatrnou travku o své vznešenosti a dobrotě a moci . . .

Bavili se o každé rozkvetlé květině a každý uzrálý hrozen vína byl jim pramenem nevyčerpatelné zábavy. Tam ten keř z jara přesadí, neboť strýc Antonín, čeho nevšiml si dosud ačkoli keř ten od mnohých let zelenal se a kvetl přímo před oknem jeho pokoje, teď pojednou shledal, že půda hostící jeho kořeny jest špatná, vysílená a ubohý keř musel by tu zahynouti. Aninka nalezla zas obzvláště vhodné místo pro besídku a mnoho dalo jí starostí přemýšlení, které rostliny nejlépe by slušely aby ovíjely její stěny. Také vzpomenuto různých květin, jež se zde nenalézaly a které by přec rozkošně musely se vyjímati tu v tom trávníku a tam a onde. Také pro záhon kuchyňských rostlin určeno příhodné místo.

A to vše, tyto opravy a mnohé jiné, provedou společně příštím jarem. Tak činili do budoucnosti tisíc plánů a těšili se z přítomnosti. A stávali se sympatičtějšími jeden druhému, byli den ode dne vřelejšími k sobě.

Prokop Veselý toho všeho, co se dálo s Aninkou a se strýcem, jak jsme již pravili, nepozoroval, pozorovati nemohl; neboť byl po celou tu dobu výhradně zaujat starostmi o své churavící dítě. Proto byl tak překvapen scénou v jeho studovně, která skončila zničením památných skvostů a spálením listů. Očekával tenkráte, až oznámí jí nutnost rozloučení, výbuch vášně neb aspoň klid takový, který vzniká z beznadějné resignace silného ducha a zatím setkal se s dívkou klidnou nelíčeně, s tváří veselou a duší zářící patrně štěstím. Nechápal hned Annu Petersovou. Avšak brzo pochopil vše a vniknul v tajnosti oné změny, která se s ní udála — z tváře strýce Antonína četl k změně té hojných a vděčných dokladů.

Z počátku zarmoutilo jej toto poznání více nežli jej potěšilo. Zaradoval se sice nad tím, že Anna Petersová tak lehce snesla přetržení poměru utvořeného mezi ním a jí shodou okolností a hlavně — vinou jeho. Zdálo se mu, že tím ta vina jeho stala se menší, když neměla následků, jichž se obával že míti bude. Avšak shledav, že srdce její zůstalo tak docela klidné a chladné právě po této ráně, kterou on jí zasadil — že ani stopy zármutku a bolesti nezůstalo v něm, to ranilo jeho samolibost. Nezapřel právě ani on této slabosti společné všem Adamovým dědicům.

Ovšem brzo Prokop Veselý opanoval se a dovedl pohlížeti na události, jak vyvinuly se, okem nepředpojatým.

„Uznávám kajícně," — pravil k Anně setkav se s ní druhého dne — „že jsem byl špatným lékařem. Bude mně toto přesvědčení pohnutkou, abych nikdy více nechtěl jím býti. Nikdo ve světě nemůže spáchati více zla na lidstvu, než špatný lékař. Přemýšlela jste již někdy o tom?" —

„Ovšem, že ano," — odvětila Petersová. „Zkusila jsem sama na svých potulných cestách světem nejednou pravdu těch slov, a kdyby nebylo dobré přírody, která tak mnohý přechmat takových nehodných synů Aeskulapa zase vyrovná — —"

„Toť výborně řečeno a hodí se také na mou léčební methodu, kterou jsem na vás zkoušel" — zvolal professor. „Léky, které jsem vám pro vaši tehdejší duševní sklíčenost ordinoval, jež jsem vám, abych také řekl, ve své osobě podával, byly by málem pomohly vám jak říkáme z bláta do louže, kdyby příroda nebyla v čas zakročila —"

Prokop Veselý usmíval se pronášeje tato slova, a také Aninka, když skončil, dala se do smíchu. Avšak pojednou změnil se rozpustilý skoro výraz její tváře, a ona položivši ruku na rameno švakrovo pravila vážně:

„Nikoli, Prokope. Já mám mnoho vám k poděkování. Kdybych nebyla setkala se s vámi, byla bych utonula v planém citlivůstkářství, v chorobném mučení se vzpomínkami na minulé sny, v neplodném shánění se po nedostižných věcech — styk s vámi vrátil mne zněnáhla jaksi sobě samé, Prokope, vy učinil jste ze mne zas člověka důstojného, vědomého si toho, že život jeho není ztracen proto, že ztraceno bylo v něm několik okamžiků. A teprvé tím, že přišla jsem sama k tomu poznání, mohla jsem také vštěpovati je jinému — strýci Antonínu. A to naše vzájemné poblouzení, švakře Prokope! — to nebylo tak hrozné" — —

„Nemluvte o tom více —" řekl Veselý.

„Proč, Prokope? — Nebylo také tak hříšné, abychom nemohli o něm mluviti. Stálo sice něco slzí sestru Julii, ale ty všechny slzy vysušil zajisté jediný váš úsměv, který následoval, a každý z těch dalších vašich úsměvů vyváží stonásobně zármutek, který jste jí spůsobil, dobré své ženě. A jiné škody nevzešlo z toho nikomu — ale nám oběma vzešlo a vzejde z toho poblouzení mnoho užitku. A štěstí. Či myslíte, milý švakře, —" pokračovala po krátkém pomlčení — „myslíte, že bez toho intermezza, které tak vytrvale a tak kajícně jmenujeme svým poblouzením, ačkoli byla to spíše „bouře čistící vzduch" — myslíte, že tak v onom duševním stavu, jak jsem navrátila se pod otcovskou střechu, byla bych schopnou bývala tak klidného, tak pokojného jako doufám, že v budoucnosti bude mým podílem, řeknu tak maloměstského štěstí, tak prázdného vší romantické příchuti — —"

„Štěstí po boku strýce Antonína —" řekl Veselý.

Anna Petersová neodpověděla hned. Zamyslila se. Po chvíli však pravila pevným hlasem: „Ano — se strýcem Antonínem."

V tom vynořila se těsně vedle rozmlouvajících z labyrintu křoví strýcova hlava. „Aninko!" — zvolal. A proti ní vztáhly se dvě chvějící se ruce.

„Jest to pravda, co jste pravila? Jest to možná?" — — Okamžikem však sklesly ruce zas dolů. „Opozděno! — opozděno!" — — zaštkal Antonín a v jeho tváři zrcadlil se zase ten boj mezi pochybností a nadějí, mezi zoufalou resignací a vznikající láskou k životu —

„Opozděno! — Opozděno! — —"

„Opozděno — ale ne pozdě," — pravila vážně Anna Petersová. „Ovšem by lépe bylo, kdyby květ citu toho k sobě byl v srdcích našich vykvetl z jara, v mi-

nulosti, před desíti nebo více lety — strýče Antoníne! — — Mnohou trpkou chvíli mohli jsme mít ušetřenu oba, i vy i já. A tak se zdá, že vše leželo tenkrát na snadě, a přece se nestalo, vidíte. Každý jinou cestou jsme šli — a teď teprvé jsme se nalezli, po mnohých letních bouřích“ — —

„V podzimu“ zašeptal Antonín a v tváři jeho počal zvítěziti na dobro slunný paprsek. „V podzimu“ — —

„Opozděně, ale ne pozdě,“ — doložila Aninka —

Prokop Veselý neslyšel dalších slov jejich rozmluvy; zlehka pustil ruku Anny Petersové, kterou dosud držel ve své ruce; mlčky se vzdálil.

X.

Obyvatelstvo města našeho bylo časně ráno probuzeno pronikavým koncertem na poštovní trubku. Výtečný Francek vzdal po svém způsobu čest vědě v jejím zástupci, professoru Veselém. Pravili jsme hned kdesi na počátku této kresby, že troubíval jen při příležitostech velmi slavných.

Petersovic před domem stojíce v zástupu slyšeli ještě ty zvuky, když vůz, odvážející rodinu Veselých, zmizel již zrakům jejich, i zdálo se jim, že hlasem tím poštovní trubky mluví k nim ještě drazí odjíždějící. Konečně splynuly ty zvuky úplně v rachotu kol a zmizely v něm úplně, když změnil se rachot ten ve víc a více vždy vzdalující se hukot.

Bylo ticho. V duchu však zajisté všici dlouho sledovali dále poštovní vůz.

Také odjíždějící myslili na ty, jež opouštěli. Malá Julinka štěbetala neúnavně o dobré babičce, a v myšlenkách Julie také houpala se vytrvale otcova šedivá hlava.

Prokop Veselý nemluvil ani slova. Měl hlavu opřenou do rohu vozu a oči přivřené. O čem přemýšlel? —

Žena jeho pojednou vytrhla se z vlastních myšlenek a pohledla na něho. „Co mám činit, Prokope — —“ zašeptala hlasem vlídným a jaksi prosebným — „Co mám činit, abych nahradila ti aspoň z části to, co jsi ztratil upoutav život svůj ke mně, která tak málo vím a znám a tak málo mohu uspokojiti tvého ducha —“

„Proč pořád myslíš na ten můj klamný a bludný sen, který můj jasný zrak na chvíli zatemnil?“ — odpověděl. „Vždyť tě miluji. Ty jsi jediná má láska!“ —

Zakývala záporně hlavou. „Nikoli, Prokope“ — mluvila slzíc a usmívajíc se zároveň. „Nebyla bych hodnou býti tvou ženou, kdybych to chtěla. Má sestra Anna, ta by to byla požadovala. Ona by srdce mužovo a tedy srdce tvé, kdybysi jím byl, musela vyplňovati sama a jediná — ona by se nedělila s nikým a také s ničím o to místo lásky v něm — muž její musel by žíti předně jí a výhradně pro ni — ona, láska k ní, musela by býti jeho konečným cílem, vším, jako jím bude v srdci strýce Antonína.“

Professor udiveně zadíval se na svou ženu. „A což ty nechceš mně býti vším, Julie? — —“

„Nechci a nemohu býti!“ — odpověděla.

„Ty nejsi jako jiní lidé, ty nejsi malý člověk. Tvůj duch jest veliký a spěje k velikým cílům. Žena, která by chtěla, abys věnoval se jen jí a jen jí a v lásce k ní abys viděl životní svůj účel, ta žena kdyby vzdělanou byla sebe více, tížila by křídla ducha tvého více, mnohem více, než žena nevědomá tak — jako jsem já.

Já ale nechci mnoho od tebe, Prokope. Já vím, že tobě nemůže býti žena celou a jedinou snahou. Ty máš vědu; jí musíš věnovati většinu síly své a také lásky své — já se spokojím — —“

Nemohla domluviti. Prokop Veselý přitiskl ji vroucně k prsoum a zlíbal jí další slova se rtů.

Zvony.

Kdý dech vás rozhoupal, byl vítr to či bůh?
jak žebrák nezbytný náš napadají sluch
ty vaše příšerné a žalující tony.
To duní zvony,
to duní puklé zvony,
a já zde pro všecko jsem mimo vás již hluch.

Tu slunce skryje se, tu otřásá se zem,
tu hroby vzbouří se v tajemném nitru svém
a metou noci v tvář vše halící je clony,
kdy duní zvony,
kdy duní puklé zvony,
že mrtvý z jámy své vyhlédá s chechtotem.

Tu satan spěchá sám, by nevlídný svůj důl
stem pevných západů a závor uzamknul,
a pákou obrovskou utvrdil svoje trůny
kdy duní zvony,
kdy duní puklé zvony,
a k valu slednímu svá šerá křídla vzdul.

A stíny v podzemí řvou jak lvi hladoví,
když vy je sevřete žhavými okovy
a řeka mrtvých dme se tajemnými stony,
kdy duní zvony,
kdy duní puklé zvony,
a veslo bije v proud jak úder hromový.

Nechť již vás rozhoupal jen vítr nebo bůh,
jen duňte do světa — je vyžilý a hluch,
co hučí to tak v ráz jak všechněm světům v skony?
To duní zvony,
to duní puklé zvony,
a mně mých myšlének již puká žhavý kruh.

Augustin Mužík.

Básníci z ruského lidu.

Pro Westminster Review napsal *W. R. Morfill.*

Starodávná Rus byla jako všechny slovanské kraje bohata na pěvce z lidu a mezi lidem své písně prozpěvující; ano pokolení národních pěvců dosud tam nevymřelo, jakož důkaz nám toho podávají Hilferding a jiní sběratelé ruských národních písní. Učenci shromáždění na literárním kongressu v Kyjevě naslouchali nápěvům jednoho z posledních kobzarů jihoruských, Ostapa Veresaje a u Hilferdinga čteme zajímavou zprávu o Rjabaninovi, pěvci osmdesátiletém. Podobizna tohoto nalezá se v čele pěkné knížečky, zvané „Kniha o kyjevských bohatýrech" a vydané r. 1876 v Petrohradě. O této příchylnosti slovanských národů k hudbě a zpěvu nalezáme i u dávných spisovatelů mnohé zajímavé a podivné pověsti; jednu z takových, a sice poněkud víře nepodobnou zaznamenal byzantinský letopisec Theophylactus Simocatta vypravuje o chanu avarském, jenž zajal tři Slovany putující krajem s guslemi. Když se jich otázal, proč nemají mečů, řekli mu, že národ jejich nezná války, ale zabývá se jen hudbou a zpěvem. Pověst tato má poněkud lichě bukolické a idyllické pozadí, avšak ať pověst sama i vymyšlena jest, není přes to méně pravdou, že byli staří Slované pokojemilovný rolnický lid, jenž pokojně žil, leda dohnán chápati se zbraně, aby odrazil útoky svých válečných sousedů.

Avšak účelem naším není zde psáti o ruských pěvcích národních, jak podnes dosti hojně vyskytují se v Srbsku a jinde na slovanském jihu; my chceme obmeziti se na ony básníky, kteří dobyli si vynikajícího jmena mezi uznanými spisovateli své vlasti a zrodili se z nižších vrstev ruské společnosti. Bez ohledu na jejich díla jsou i životopisy některých z těchto spisovatelů zajímavy tím, že vrhají světlo na společenské poměry doby ve které žili. Byly to poměry na mnoze velmi trudné, avšak právě tito básníci jsou novým důkazem, jak ani nevolnictví, ani utrpení fysická nemohou upoutati vzlet genia a zdusiti žár jeho síly. —

Se žádným z ruských básníků vyšlých z lidu nemůžeme začíti lépe než s Lomonosovem, s tím básníkem z rybářské chaty Cholmogorské, s tím otcem novověkého ruského písemnictví.

Michael Vasiljevič Lomonosov narodil se r. 1711 v osadě Denisovce, která později změnila své jmeno na poctu básníkovu, a leží na ostrově, nedaleko Cholmogor v gubernii Archangelské. Otec jeho, rybář, bral sotva desítiletého chlapce již ku pomoci při práci svého zaměstnání. Lomonosov naučil se čísti a psáti od místního duchovního i vypravuje se, že naučil se tomu s úžasnou rychlostí. Jeho práhnutí po vědomostech neznalo mezí i dá se snadno mysliti, že v tak odlehlé části světa nebylo asi možnosti je ukojiti. Jeho učitel pravil mu jednou, že chce-li se státi dokonalým učencem, bude nutno, aby poznal latinu a té že může se přiučiti toliko v Petrohradě, Kyjevě nebo Moskvě. V domě sedláka Dondina dostala se chlapci do rukou „Arithmetika" Magnického, „Slovanská mluvnice" Smotrického a „Žalmy", které veršem přeložil Simeon Polocki. Tyto knihy pročítal tak horlivě, že se jim naučil nazpamět; avšak poznávaje, že není naděje, aby se v tomto severním pásmu jeho rodiště zásoba jeho vědomostí rozmnožila, usmyslil si dostati se do Moskvy, ať už tak neb jinak. Příležitost k této cestě naskytla se mu teprvé, když dospěl sedmnáctého roku svého věku. Zimního jitra, za krutého mrazu odjížděla řada vozů s nákladem ryb do Moskvy, a mladý horlivec užil této chvíle a dostal se tak s průvodem povozů do staroslavného města, kamž, jak se zdá přibyl v noci. Cítě se v cizím městě opuštěna zůstal u rybářů; šťastný osud si naň vzpomněl. Přišelť časně z rána na rybí trh obchodnický pomocník, jenž poznal v Lomonosovu svého krajana a vzal jej k sobě. Dobrý ten muž přiměl později jakéhosi mnicha, jenž byl jeho přítel, k tomu, aby se pokusil o přijetí Lomonosova do školy kláštera Zaikonospasského. Pokus se zdařil a mladý venkovský hoch dosáhl cíle své touhy. Pokroky jeho ve škole byly velmi rychlé, zvláště v latině i byl r. 1734 zároveň s jinými nadějnými studujícími poslán z Moskvy do Petrohradu. Zde vyniknul svými vlohami a pracovitostí, zvláště ve vědě, tak, že vzbudil všeobecnou pozornost, i byl zároveň s jinými mladými Rusy určen k dovršení svého vychování v cizině. Tento system byl zaveden od Petra Velkého; avšak již počátkem sedmnáctého století cítil předchůdce tohoto velikého reformatora, Boris Godunov, potřebu začíti vychování svého lidu vzdělaností cizokrajnou; i vyslal několik mladých šlechticů na vychování do Oxfordu. Lomonosov vyslán na útraty ruské vlády do Marburku, v Německu, kde studoval metallurgii. Avšak neuspokojil se pouhou prací učenou, začal psáti básně po způsobu poetů německých. Roku 1739 napsal odu „Na dobytí Chotina", z tureckých rukou, kterážto vzbudila dosti velkou pozornost v Petrohradě. Oda složena jest podle podobných, které psali Boileau a Jean Baptiste Rousseau. Lomonosov vyzývá nešťastné nevěřící, aby zlíbali nohy carevny, která je podrobila; avšak celkem nepsal tu o mnoho výstředněji než Boileau ve své „Odě na dobytí Namuru".

Za svého pobytu v cizině se Lomonosov oženil vzav si Němku; avšak bylo mu při vzrůstající rodině bojovati s velkými nesnázemi. Podpora, kteréž se mu dostávalo od Petrohradské Akademie, byla nedostatečná a docházela kromě toho velmi nepravidelně. Následkem toho ocítil se v tísni, kteroužto snášel s tak malou duševní odvahou, že se odhodlal opustiti Německo, a navrátil se přes Lubek nebo Hollandsko do Petrohradu. Nezdá se, že by byl měl v úmyslu opustit svou ženu, hledalť jen prostředků k její výživě. Na cestě zůstal jednou přes noc v hostinci u Düsseldorfu, kamž touže dobou přibyl také pruský důstojník vyslaný k najímání mužstva. Němečtí panovníci měli tenkráte obzvláštní choutku zřizovati si pluky velikánů. Povšimnuv si vysokého vzrůstu a hřmotného těla Lomonosova pozval jej důstojník k stolu a častoval jej hojně lihovinami. Básník se opil a pevně usnul. Když se probudil, viděl se v pruském vojenském šatu, i řečeno mu, že se byl večer uvolil vstoupiti do pruské služby. Všechno vzpírání se bylo marné, a Lomonosov vida, že má byti poslán na Weselskou pevnost, nalezl příležitost k útěku i vydávaje se za

chudého saského studenta dostihl šťastně Amsterodamu. Odtud obrátil se k hraběti Golovkinovi, ruskému vyslanci v Hagu, jehož podporou dostal se do Petrohradu. Dvě leta neodvážil se psáti své ženě, nejsa s to poslati jí peněz k výživě rodiny. Přibyvšího na Rus dostihla zpráva o úmrtí otce, starého rybáře. —

Nyní otevřela se Lomonosovu dráha k vyznamenání; byl jmenován professorem chemie na universitě petrohradské. Zatím žila jeho žena, kterouž byl zanechal v Marburku, u velkém nepokoji, neslyšíc tak dlouhý čas ničeho o svém muži, i prosila hraběte Golovkina, aby mu zaslal list. Když jej Lomonosov obdržel, vzbudil se v něm osten svědomí, i poslal své ženě sto rublů, s kterými se ihned vydala na cestu na Rus. Básník, nejmírněji řečeno, zdá se, že se stal apathickým. Jeho dráha byla nyní dlouhou řadou úspěchů, jež vrcholily v jmenování ho rektorem university a potom členem státní rady. Tento poslední titul musel mu býti zvláště vzácný v době, kde bylo postavení literata na Rusi v mnohém ohledu velmi chatrné. Víme na příklad, jak pohrdlivě mluvil ministr Volinski s dvorským básníkem Tredjakovským. Avšak jsou jiní, u porovnání s tím, jak tenkráte to bylo na Rusi, civilisovanější národové evropští prosti takovéto všední nízkosti? Což není pravdou, že málo před touto dobou, když Voltaire navštívil Congrevea a přál mu štěstí k jeho jiskrným divadelním hrám, tento Angličan prosil jej, aby smýšlel o něm jako o gentlemanu a ne jako spisovateli divadelních her? A možno dost, že odůvodněno jest udání škotského životopisce, jak i v našem století Sir Walter Scott tajil se autorstvím „Waverleyských novell“ z obavy, aby neztratil na ceně v kastě Roxburgshireského zemanstva.

Lomonosov zabýval se dlouho fysikálními vědami, v nichž, musí se přiznati, vynikl o mnoho více než v básnictví. Zemřel r. 1765 a byl pochován na hřbitově monastýru sv. Alexandra Něvského v Petrohradě, kde odpočívají tak mnozí vynikající ruští spisovatelé. Pohřbu zúčastnilo se veliké množství nejpřednějších osob země a hrabě Voroncov postavil jeho paměti pomník.

Jest věru podivno, jak si za poměrů, které tenkráte na Rusi panovaly, mohl pouhý literat proklestiti dráhu z postavení tak nízkého na stupeň tak vynikající.

Lomonosov byl jedním z nejučenějších mužů své doby. Zabýval se mnoho fysikálními vědami, zvláště lučbou a psal mnoho téměř v každém odvětví těchto věd. Jako básník, ačkoli neměl pravého nadání a nadšení, přispěl velmi mnoho k rhythmickému zdokonalení ruského verše a omezil hranice mezi novou ruštinou a církevní slovanštinou, které byly tenkrát ještě dosti splynuty. Škola, podle které se jako básník vzdělával, byla na neštěstí špatnou. Musíme si připomenouti, že to byli dnové mělce pojatého klassicismu a francouzský vkus, podle kterého se literatury evropské tvořily. Lomonosov napsal svou epickou báseň „Petr Veliký“ podle „Henriady“ a dvě jeho hry „Demiphon“ a „Tamira a Selim“ jsou rýmované kusy slohu francouzského; neboť ruský vzdělaný svět ještě tenkráte nenašel, jak mocného, zvučného a krásného prostého verše (blankverse) jest jazyk ruský schopen. Tímtéž způsobem lopotili se starší němečtí a polští spisovatelé divadelních her. tesáním Alexandrinů. —

Ve všech těchto výtvorech Lomonosových vidíme učenost, přesnost, uhlazenost, ale nikde známky genia. Ody věnované carevnám Anně a Alžbětě jsou, jak se dá očekávati, plny bombastického pochlebenství; avšak veršování jest elegantní a jazyk uhlazený. Tou samou dobou pozdravoval v Anglii Cibber hrdinu Dettingského horšími verši, a básně Lomonosova, ačkoliv básněmi jsou toliko lehkostí verše a hladkostí jazyka, jsou přece jen obdivuhodnými plody, uvážíme-li dobu a to, že byly psány synem archangelského rybáře. — Tenkráte byla v modě poesie didaktická, a Lomonosov ovšem psal tedy také didakticky, i máme od něho veršované „Pojednání o užívání skla“. Avšak některé z jeho náboženských básní jsou lepší i čítávají se dosud na Rusi se zálibou. Ať jsou díla, která Lomonosov zanechal, jen všední ceny, nesmí se přece podceňovati dobrý vliv, který měla na písemnictví jeho vlasti. Lomonosov náleží k té slavné družině vlastenců-mužů, jako Dositěj Obradovič, Rajch, Primus, Truber, jichž svatou snahou bylo povznésti a zmohutněti svůj národ mezi národy, a kteří byli velicí v práci o vychování svého lidu. Nekrasov, pro vlasť svou tak záhy zemřelý, vyslovil tuto myšlenku překrásně ve hluboké básni „Školák“, kterou zde podáváme:

— Nu — — tak jdiž! — ať Bůh pomáhá!
Nebe, písek, lesný lan —
Neveselá, smutná dráha . . .
„Ej, pojď sem, jsi uondán! —

Nohy bosy, tělo tříseň,
prsa z pola nahá . . . Nuž
nestyď se! to stará píseň —
tak šel mnohý slavný muž!

V torbě tvé se kniha mačká? —
Tak, ty jdeš se učit kdes . . .
znám to: tatík na synáčka
poslední svůj halíř snes.

Znám: od staré kostelnice
čtvrtku rublu dostal jsi,
jejž jí dala překupnice
na čaj, jedouc vaší vsí.

Nebo's patřil zemanovi,
jsi z těch volných teď? — Nu jdiž!
taký osud není nový —
vzmuž se! — však se neztratíš!

Dá ti škola naučení:
archangelský mužík, čím
z vůle své a z Boha chtění
stal se moudrým, velikým.

Není svět bez dobrých duší —
někdo k Moskvě ulevi,
budeš student jak se sluší —
tvoje sny se vyjeví!

Tam už volno každé snaze:
neboj se! — jen pracuj, zkus . . .
Aj proto tak vroucně, draze
miluji tě, rodná Rus!

Není ještě kraj to bídy,
ani stuplá příroda,
kde vychází z školní třídy
tolik slavných — z národa; —

tolik duší ušlechtilých,
dobrých, silných láskou svou,
v tlumu chladných, otupilých,
s duší podlou, sobeckou! —

(Pokračování.)

Noc.

Noc přede mnou jak sfinga leží němá,
ze stínů závoj stkaný má kol čela,
k mým otázkám všem odpovědi nemá,
v své tajemství jest pohroužena celá.

Na břehu věčnosti tak leží tiše
a básníkům a myslitelům dává
své hádanky od pravěku a z číše
jí opojení tryskat neustává.

Vše tajem na ní: Hvězdné ony runy,
jež nekonečnem se jak slzy lesknou,
a hromů chorály a vichrů struny,
vln úpění i s lesů písní tesknou.

Vše tajem na ní: Všecka políbení,
jež chvějí se na retech milionů,
vše žití zárodky, vše věští snění,
směs lkání, plesů, výkřiků i tónů!

Vše tajem na ní; ona sama tmavá
své slzy, rosu, v perlách pouští na zem —
V tom Oedipus, den mladý z mlhy vstává
a rozluští vše její taje rázem.

Jaroslav Vrchlický.

Ráj světa.

Novella od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

Jednou když jeden z jeho kamarádů z nenadání mu pravil, že vyzpytoval jeho tajemství a vesele se tázal, kdy se bude ženiti? zarazil se Chenier velmi. Jindy, první čas, kdy se Zosií si porozuměli, blouznil o té chvíli, až by Zosia byla jeho a myšlének svých před ní nezatajil. Nyní se těch slov zalekl. Přítomní „přátelé“ však nedali mu, aby tou myšlénkou se zabýval. Zaslechnuvše, že by snad Chenier oženiti se hodlal, strhli křik a jeden žertovně, druhý jaksi uražen jsa, třetí cynickými vtipy počali naň dorážet, aby toho nechal a vůbec ani se neženil.

„Pravý umělec zůstává svobodným!“

„Miluj, buď motýlem, poletuj od jedné ke druhé, opájej se láskou, ale nežeň se!“

„Ženitba umělce zabijí. Zevšedníš. — Budeš se dřít, abys uživil ženu, děti. Dívka provdaná sevšední, bude tě soužiti malichernostmi, křik dětí bude týrati tvé uši. — A nač to vše? Co za to budeš míti? Lásky najdeš vždy —“

Tak i zřetelnějšími ještě slovy plnými mravní otrlosti a cynismu doléhali přátelé na Cheniera jen na pouhou řeč, že se hodlá ženiti. Odvětil vesele, proměnil všecko v žert. — Přátelé přišli na jiné thema, bujně se veselíce za Chenierovy peníze; ale jemu zůstal osten v duši a nejedno slovo jejich lehkovážně pronesené utkvělo hloub nežli by se kdo z nich nadál. —

Kolikráte již byla láska růži přirovnána!

Viděti poupě, jehož zeleným obalem růžový proužek nesměle se zardívá. — Než utajiti se nedá. Rosa jej sílí, slunko ozařuje; květ mohutní, až obal povolí, a mladistvá růže, volná v líbezné krásc, zaskví se, ruměnná, čistá — i kvete, rozvíjí se na radost všech — až uhodí mráz — nebo červ se v ní zaryje a tu hyne rázem, nebo zvolna vadne.

Půvabno a dlouho je vypravovati a pozorovati, jak poupě se rdí, rozvíjí a kvete, ale jak líčiti změnu, mráz, jenž uhodí? — —

„Opatruj mi Zosii!“ pravil Kalinovi Chenier, když se stěhoval. Kalina slíbil a slovo své plnil.

Nebyl sobecký, ale obětivý. Ač Zosia jiného sobě oblíbila, nepřestal ji milovati, a lásky jeho se neumálilo. V ní štěstí nedosáhl, ale z toho srdce přál drahé dívce, aby byla šťastnou.

Nezůstalo ho tajno, že Zosia není takovou, jako bývala, a záhy poznal toho příčinu. Z počátku Cheniera ještě omlouval, domnívaje se, že snad má mnoho práce; pak když viděl, že by mohl Felińské jako druhdy navštěvovati, domlouval mu, pak se i mrzel. Ale již nic nepomáhalo a vůbec pozoroval, že u Cheniera pozbyl valně vlivu od té doby zvláště, kdy shromažďovala se kolem něho společnost „přátel“ umělců.

Rád by byl Zosii potěšil, ale jak? Zpočátku samovolně zaváděl obratně řeč o Chenierovi, omlouvaje ho všemožně. Chtěl tím Zosii uleviti. A jak vyjasnila se vždy tvář, jak vděčný, radostný byl její pohled! Truchlil i zaradoval se zároveň. —

Pak už mlčel. Nedomlouval více Chenierovi, a mluviti o něm, omlouvati ho u Felińských, nebylo již také možná. Někdy mu u nich bylo až teskno. Již pozoroval, že poctivý Feliński se mění. Nebyl již tak hovorným, šprýmovným, a zdálo se, že je vážnější a zamyšlenější.

Poctivý stařec dlouho nepozoroval, že dcera jeho pozbyla klidu, že zadala srdce své Chenierovi. Měltě mladého malíře za upřímného přítele, jenž nemaje velkých známostí ve společnosti jejich našel záliby. Byl mu přátelsky oddán, podporoval ho i staral se o něj, aby pronikl tak, jak toho dle nadání i snahy zasluhoval. Pečoval o něj, odporučil ho hraběti, aniž při tom měl nějakých jiných myšlének. Až pak mu pojednou zasvitlo!

Zarazil se, zamyslil. — Zosia byla jeho miláčkem, jeho jedinou myšlénkou a péčí. Pomýšlel častěji na její budoucnost — a hle — již by mělo býti rozhodnuto. Měla by se státi ženou umělcovou. To mu nikdy nepřipadlo — když se však tomu podobalo, rozhodl se brzo, ač bylo s považením. Zosia Cheniera miluje, nebude ji nutit a přemlouvat. Zeť, mladý malíř, hodný muž, má budoucnost, a miluje ji vroucně. Ostatně není třeba kva-

*

piti. Byl by ovšem rád viděl, aby zetěm jeho stal se Polák — než Kamil pocházel z národa, jenž Polákům přával a přeje, a který on sám miloval.

Když Chenier svou dílnu si zařídil a dobře se mu vedlo, byl tomu Feliński rád. Omlouval ho také sám, když několikráte nepřišel. Než za těch několik neděl změnilo se myšlení poctivého starce. Již Kamila neomlouval a pozoroval změnu v jeho chování. Znal svět, znal lidi. Nikomu nezmínil se ani slovem, ale sledoval Cheniera, pokud mohl, a čím dále tím více se mu mysl chmuřila, stával se vážnějším a zamyšlenějším. — —

Kalina všecko viděl, a poznával všeho původ a příčinu, až konečně se rozhodl. Jednoho dopoledne zašel si k Chenierovi, který nedávno byl vstal. Malíř se divil té návštěvě, a to tím více, poněvadž Kalina nikdy tou dobou nechodíval a mnoho dnů již u něho nebyl. Stanul před stojanem, na němž ležel začatý obraz. Neviděl ho již dlouho.

„Je jako jsem ho posledně viděl.“

„Nepracoval jsem o něm.“

„Tak dlouho?“

„Neměl jsem chuti.“

„Malovals tedy něco jiného?“

„Nic. Nešlo mi to. Byl jsem několikráte ve společnosti, bavil jsem se a po tom bývá člověk nějak roztržit, nemá chuti do práce.“

„Nechoď tedy do společnosti.“

„Nemožná. Nechci již poustevničiti, chci něčeho užit; a pak činím to také proto, abych poznal svět. Jsem umělcem a jest mi nutno, abych ho znal. V uzavřenosti, v samotářství umělci se nedaří. Stáváť se jednostranným, nepravdivým, zakrní, nepokračuje, nerozumí světu a svět jemu ne. A jaká to rozkoš v ustavičné změně, ve stálém ruchu, ve věčném proudění!“

„Ale moře je nebezpečno, máť bouře a vlnobití.“

Nastala kratinká pomlka. Pak Kalina začal:

„Nechci ti odporovati a kázati. Proto jsem nepřišel. Otážu se tě jen upřímně, nehněvej se:

„Proč chodíš tak zřídka k Felińským? Ublížili ti něčím?“

Chenier se zalekl. Podíval se otevřenýma očima na přítele.

„Ne, ničím, a jak? Proč se ptáš? —“

„Je mi jich líto. Zosia se trápí. Včera šel jsem tam mimořádně, abych oznámil, že dnes nepřijdu. Zastal jsem ji samotnu — plakala. A starý pán, dobrá duše, je zamyšlen, starostliv.“

„To myslíš — všecko že — pro mne?“ otázal se nejistě Chenier. Bylo patrno, že slova Kalinova účinkovala. Zmocnilť se ho nepokoj a svědomí se v něm hnulo.

„Jsem přesvědčen. Nemluvil jsem o tom s nimi, ale dle jednotlivých slov a známek vím to na jisto. Vždyť jiného se jim nic nepřihodilo. Když jsi odcházel, řekls mi, abych Zosii opatroval. Slíbil jsem a slovu jsem dostál.“

„Mluvil jsi se Zosií?“

„O tom nikoliv, co jsem nyní tobě pověděl. Ale vím, že se neklamu. Nevěříš-li však, jdi a přesvědč se sám! Ostatně jsi mně na mou otázku neodpověděl, proč tak zřídka k Felińským nyní docházíš.“

Chenier jal se omlouvati. Kalina mu skočil do řeči.

„To je všechno pravda, než, milý brachu, neomluví tě to. Ať jasně dím: Zdá se, a tak zajisté si to u Felińských vykládají, že budeš řidčeji choditi až přestaneš, a tak já také myslím.“

„Mýlíš se.“

„Slyš, Kamile, onehdy jsem šel po schodech za Felińským, s nímž kráčel hraběcí komorník. Bylo již šero, neviděli mne. Komorník povídal: Hrabě se nemálo divil, když jsem nedávno mu pověděl, co je o vás slyšet.“ „A co?“ „Že budete dcerušku vdávati. Má prý nějakého švarného umělce —“ odtušil komorník. Neviděl jsem Felińskému do tváře, jak tato zpráva naň působila, ale poznal jsem to z hlasu, ze slov, jimiž odpověděl.“

„A co řekl?“ ptal se rychle Kamil.

„Co měl říci? Že o ničem neví — ale bylo znáti na hlase, že se ho to velmi nemile doteklo. Nuž uvedl jsem ti jen jedno. Ostatně se o tom v domě mluví. Ubohá Zosia!“

„A mohu já za to? Mluvil jsem já kde něco podobného? Či by snad —“

„Nedomluv! Vím co chceš říci. Přísahal bych, že Zosia ani slovíčkem se nezmínila, ani starý. Či abys se omluvil, jí chceš křivditi? Málo je znáš! Či třeba o tom mluviti? Což tvé návštěvy, tvé chování? To mluvilo! A považ — Feliński přišel ku hraběti, ten se ho zajisté tázal.“

„Dost, dost — mrzí mne to,“ a Chenier mávl rukou. Přešel asi dvakráte pokojem, pak zastavil se před Kalinou a řekl:

„Tys přísný jako svědomí. Co vlastně chceš?“

„Byl jsem tvým důvěrníkem, jsem tvým přítelem, ale — jejich také. Či se již nepamatuješ, jak nadšen jsi od Felińských chodíval, mně se svěřoval a blouznil, až bude Zosia tvou ženou?“

Chenier mlčel.

„Aj, a zapřeš, žes s ní o ženitbě nemluvil? Což chceš se takto vymlouvati?! Ó Kamile, jak jsi se změnil!“

„Ale mohu-li?“

„Toho nežádám, a nikdo, abys ihned tak učinil, ale to bys měl učinit, aby ta hodná rodina, jíž jsi mnohým povinován, nepřišla tebou do řečí a klevet, aby česť Zosiina tebou netrpěla.“

„Oj kdo to chce? Nač těch výčitek?!“ zvolal Chenier, všecek zardělý.

„Ty, dokud se nezměníš. Jak jsi rozdrážděn! Čekal jsem jiné odpovědi od tebe —“ odtušil klidně Kalina na prudká slova přítelova.

Chenier neodpověděv přecházel pokojem, a zdálo se, že v nitru svém zápasí. Pak za chvilku stanuv před Kalinou klidnějším mluvil hlasem.

„Příteli, vmysli se v mé postavení. Co mohu činiti? Chci býti především dokonalým umělcem — žena však byla by mně jen překážkou.“

„Není tomu dávno, co ti byla povznešením a musou. Ale pamatuj, co jsem prve řekl. Kdo žádá, abys hned se ženil?“

„A co chceš tedy?“

„Abys vyjasnil mysl Felińského, abys zastavil slze Zosiiny, která pro tebe se souží.“

Chenier podal Kalinovi ruku.

„Učiním tak. — Věru, nemyslil jsem je zarmoutiti! Zosia nesmí trpět a Feliński nesmí —“ Nedořekl.

„Ale pojď — půjdeme tam zrovna!“

„Pojď, doprovodím tě až ku dveřím —“ a stiskl přítelovu pravici.

XVII.

Minulo mnoho dnů.

Před večerem stál Torelli Arnoldi u okna svého podkrovného pokojíku. Kouřil ze krátké námořnické dýmky a díval se ven. Po chvíli přistoupil ku chatrnému stolku stojícímu u postele ještě chatrnější a nalil si z lahve do skleničky vína. Vypil, přešel jizbou, jako maně stanul před malým zrcadlem na stěně visícím a díval se dlouho na svou tvář. Hladil obočí, hladil a rovnal někdy krásné, nyní již prořídlé vlasy, ale lehounkých vrásek na čele, u očí a kolem úst uhladit, urovnati nemohl.

Minul mu již třicátý rok. Čas ublížil valně jeho líci někdy velmi slíčnému, více však ještě dobrodružný, veselý a nespořádaný život. Žil do nedávna rozkošně, málo kdy v nedostatku, ač byl jenom dobrodruhem. Krásný tenor, krásné líce mu sloužily. Nejprvé zanikl mu hlas, pak tvář počala vadnouti. — Teď pozoruje sebe smutné pravdy té nemohl sobě zatajiti.

„Jak dále?“ mohl se tázati. Nebyl by to lehkomyslný, obratný a odvážný Arnoldi, kdyby se touto otázkou dlouho zabýval a jí se lekal. Odvrátil se od zrcadla chtěje k oknu přistoupiti; v tom zaklepáno, a do pokojíku vběhl mužík ve tmavém plášti s několika límci, z nichž nejdelší přes ramena sahal. Smeknuv vysoký klobouk stiskl Arnoldimu ruku. Byl to Beck, kterého Chenier viděl o redutě v uniformě měšťanského gardisty. Žil jako Arnoldi ode dne ke dni, snaže se, aby snadno a bez namahání mnoho vydělal, byť to bylo jakýmkoliv způsobem.

Nazýval se agentem, a právem. Byl činným, prohnaným agentem nemravnosti a nepoctivosti, byl jedním z těch podvodných lidí, jimiž Vídeň toho času se hemžila. Bez ostychu napil se vína, sedl ku kamnům a nacpav podanou sobě dýmku statečně zadýmal. Při všem tom rozmlouval hbitě, stlumeným hlasem. Huboval na zlý čas, na mráz, na drahotu, mezi to vpletl některé novinky, že bude zítra ráno velká přehlídka vojska, večer pak nesmírně nádherný ples u knížete Metternicha, pak pojednou se rozesmáv vypravoval, jak včera všechny dámy v salonu vévodkyně Zahańské pilně vějířů jako štítů svým tvářím užívaly, když velkokníže Konstantin v nové, velmi přilehající uniformě se objevil — a jak zase prý lady Castlereaghová strakatě, nevkusně byla oblečena, pak zase broukal na zlé obchody, až ho Arnoldi přerušil tázaje se na vévodkyni z Accrenza.

„Dělá co všechny ostatní, jezdí do zábav, ale málo návštěv přijímá —“

„Málo?“

„Bratránek můj si liboval, že se ve předpokoji něco naspí a nazahálí —“

„A ten rytíř?“

„Konec. Zdá se, že se brzo na dobro rozejdou. Chodíval tam pořád, ač poslední dobou ne tak často jako jindy. Vévodkyně ho má asi dosti. — Na to si bratránek stěžoval. Bývá prý teď často mrzuta, rozmarna —“

„Pro mne! Jen kdyby mně pomohla! Ó že mne o redutě nevyslechla! Snad si myslila, že bych začal o minulosti, že bych snad mluvil o citech —“

„Haha, a ty bys se spokojil s několika sty —“

„Ano, musím je mít! Takhle to nejde. Ta tlustá madame skrbí a naříká, že divadlo tolik nenese, jak počítala, pak se na mne mrzí, že jsem toho hezkého klučinu draze koupil, že má z něho škodu —“

„To z toho malíře?“

„Ano, z toho hlupáka! Šli jsme na něj dost polehounku. Děvčata naše se činila, i naše Juno nadarmo se o něj pokoušela,“ a nyní vypravoval o poslední události s Chenierem u madame Bé.

„Škoda ho! Velmi jsme ho potřebovali. Obecenstvo už dlouho nic interessantního nevidělo. Takový Endymion! takový Narcis! Ten chlapík kdyby se byl svlekl, byl by jako z mramoru! To by bývala soška, to by táhlo! Staré by zlato jen pršelo a já bych měl tučnou provisi. Toho hlupáka!“

„Nepočítal na obstárlé i mladé vdovy — ten hoch by měl časy!“ a Beck cynicky se zasmál.

„Ach, když já byl tak mlád, svěží a silen —“

„Unášel jsi princezny, pravda, ale každému hrají chvilku. Teď však napovím, proč jsem vlastně přišel. Pojď, zastavíme se u bratránka. Odpoledne mi dal znamení, že ví něco zajímavého a důležitého o vévodkyni. Teď nám to poví, bude míti zajisté čas. — Záleží mně na tom, abys s ní mohl promluviti —“

„O penězích, není-li pravda? Ó ty dobrá duše!“

Arnoldi se zasmál. Bera na sebe plášť dodal:

„Pospěšme, musím dnes o něco dříve ku staré. Máme dvě představení a já bych rád jí před tím řekl o zálohu —“

„A conto nějakého nového Endymiona?“ zasmál se Beck a cupal se schodů.

„Na toho bych ani groše nedostal!“

Venku se chumelilo. Oba čistí přátelé dali se do rychlého kroku.

* *
*

Nadešel pozdní večer. Chenier vracel se od Felińských do svého bytu. Od toho dne, kdy u něho byl Kalina, navštívil starého Poláka a jeho dceru každého odpoledne a zdržel se tam obyčejně do večera. Netušili ovšem, kdo to způsobil. Feliński vyjasnil opět tvář, ačkoli v nitru nebyl úplně upokojen. Učinil tak hlavně k vůli Zosii, která rázem na všecko zapomněla. Měláť opět svého Kamila, a ten byl zase tak hodným a laskavým jako býval. Odprosil ji, že jí snad ubližoval a ji sužoval, ujišťoval, ubezpečoval ji, že city jeho nikterak se nezměnily, a ve své horlivosti zašel tak daleko, že obnovoval své sliby.

Za tu krátkou dobu, co ku Felińským opět denně chodil, vyhýbal se svým druhům a odolal všem jejich vzkazům a vyzváním. Než za nějaký čas začal opět cítiti jakési prázdno; tichý byt a klidná společnost pozbývaly pro něj zase svých půvabů, slovem: zatoužil po svých přátelích a hlučné společnosti. Dnes vraceje se domů přemýšlel, má-li jich vyhledati, čili nic. Bál se jich — jejich vtipů, posměšků, bál se, že by ho odloudili

od Felińských. Cítil, že jest jeho povinností, aby šlechetnou dívku a její rodinu nezanedbal, neopustil — uznával to, i kdyby tak necítil jako první čas známosti s ní. — Bál se nyní, že by ho kamarádi svedli s této dráby. — Bál se, a přece se mu zachtělo jejich zábavy. Zápasil dlouho, až na konec se rozhodl, že je na chvilku navštíví. Věděl, že tohoto dne a v tuto dobu bývají v kavárničce nedaleko domu, v němž bylo divadlo madame Bé. I zamířil tam a již, již se blížil, an pojednou zaslechl ve vedlejší ulici prudké kroky a hlasy. Zahnul za roh a spatřil, an muž nějaký v širokém plášti a klobouku couvá před mužem, jenž se na něj dotíravě zdál dokročovati.

Sotva že Chenier se zjevil, ozvalo se úzkostné: „Pomoc! Pomoc!“

Nerozmýšleje se hnal se Chenier tam, kde zaslechl volati o pomoc.

„Zpátky lupiči!“ vykřikl a již stanul naproti muži, jenž sotva že Cheniera zahledl, dal se na útěk. Zachráněný přistoupil k malířovi a zarazil se spatřiv ho ve světle na rohu hořící svítilny.

„Nechte ho,“ pravil temným hlasem, „je to takový bídák a ubožák. Děkuju vám a prosím vás, abyste mne domů doprovodil —“

Chenier byl ochoten. Neznámý mladý muž v širokém klobouku a řasnatém plášti kráčel vedle malíře a za chvíli nepromluvil. Chenier se nechtěl také vyptávati.

Pak začal cizinec, patrně se zotaviv a vzpamatovav:

„Je vám asi divno, že jsem volal o pomoc. Nebyl jsem nikdy přepaden, a nikdy bych se toho byl nenadál. Pak mne sluha opustil, a abych se vyznal“ — dodal rozmarně — „nebyl jsem nikdy velkým hrdinou.“

Chenier podotekl, že dnešního dne třeba se míti ve Vídni na pozoru, poněvadž tu všeliké chásky a že neradno samotnému pozdě na noc vycházet.

„A vy vycházíte?“

„Ó já se nebojím,“ odtušil upřímně Chenier.

Zatím byli volně rozmlouvajíce dostali se do prostranné ulice. Malíř kráčel tam, kam ho vedl neznámý. Pojednou zastavil se před velikou budovou.

„Jsem doma — směl bych vás prosit, abyste se na chvíli u mne zastavil? Ještě jsem vám ani do tváře se nepodíval a zítra bych svého ochrance ani nepoznal.“

Chenier ovšem vymlouval se, že nemá žádné zásluhy, že již pozdě a nerad že by zdržoval. Musil. Cizinec zazvonil, dvířka vedle velikých dveří se otevřela. Přišli do průjezdu slabě osvětleného, a Chenier poznal ihned, že je v nějakém vrchnostenském domě. Šli po širokých schodech koberci pokrytých, kráčeli dlouhým korridorem, jenž byl osvětlen — pojednou zazněly kroky a pronikavý štěkot malého psíka. Zvuky přicházely z vedlejší chodby, ústící do korridoru, kterým kráčeli.

Průvodčí, jemuž do tváře pro stín širokého klobouku dobře nebylo viděti, patrně se zarazil a „Moje sestra!“ vyklouzlo mu z úst.

Pak obrátiv se k nejbližším z četných dveří na chodbě, stiskl zámek a řekl rychle stlumeným hlasem:

„Vejděte prosím a počkejte až přijdu.“

Chenier tak učinil. Byl jako u vidění. Zaslechl ještě na novo prudký štěkot, jenž brzo umlkl. Pak ozval se hlasitý ženský smích, kroky — až ticho zavládlo celou chodbou i budovou.

Chenier však o venek již nedbal. Osvětlená komnata, v níž se ocítl, upoutala všecku jeho pozornost. Něco podobného jak živ neviděl. — (Pokračování)

Hrozen vína.

Dnes je tak krásně, slunce klidně svítí
a chladný větřík kvapem táhne k jihu.
Jak vězňů davy z města vše se řítí,
nuž sestup aspoň, vezmi svoji knihu,
nad stolem shrben, nač si trávit žití!

Tak řekl jsem své duši plné bolů . . .
Nad mojí hlavou spěl jak na dostihu
list za listem, a já sestoupil dolů,
sad celý okem přehlížeje v mihu.

V tom zdálo se mi, v houšť kde stezka bočí,
že v révoví se modrý hrozen tají
a kol dvou velkých zrn se svlačec točí.

I kvapil jsem, bych sňal je, k houští kraji,
pln podivení, že tak brzy zrají . . . .

A zatím v listech smály se tvé oči!

Jan Červenka.

FEUILLETON.

Dítě s chlebovými střevíčky.

Poslechněte pohádku, kterou babičky vypravují svým vnoučatům, v té zemi pohádek a bludných snů, kde měsíčný svit pohrávaje v peřejích starého Rýnu, vytvořuje tisíc fantastických přízraků.

Chudobná žena obývala sama na konci vísky skromnou chaloupku: obydlí bylo dosti bídné a nebylo v něm ničeho kromě nejpotřebnějšího nábytku.

Stará postel s točitými nohami zacloněná prostou, zažloutlou látkou, skříň na chleb, ořechová truhla lesknoucí se čistotou, avšak plná dírek od červotoče zalepených voskem, tak že již asi velmi dlouho sloužila, lenoška s vybledlým povlečením a na opěradle otřená vrátkou hlavou dědečkovou, kolovrat uhlazený prací: to bylo vše.

Byli bychom zapomněli na děckou kolébku, docela novou, měkce vyloženou s krásnou květovanou kraječkovou pokrývkou, kterou vyšívala jehla neunavná, jehla matky ozdobující jesličky svého malého Jesulátka.

Celé bohatství chudobného příbytku soustřeďovalo se zde.

Dítě purkmistrovo nebo městského radního nemohlo ležeti měkčeji. Té svaté marnotratnosti, té sladké pošetilosti mateřské, která uzme si všechno, aby v klínu bídy aspoň trochu okrášlila své drahé nemluvňátko!

Tato kolébka dodávala svátečního rázu malé jizbě; příroda, která jest soucitná s nešťastnými, okrášlila nahotu chaloupky bujným netřeskem a sametovým mechem. Dobré ty rostliny, plné soustrasti, jakkoliv jsou tak jen bejlím, ucpávaly díry v střeše tak, že byla krásná jako košíček, i bránily dešti, aby nepršel na kolébku; holubi usedali na okně a vrkávali tak dlouho, dokud děcko neusnulo.

Ptáče, jemuž byl malý Jeník v zimě, když byla celá země zaváta sněhem, hodil drobtu chleba, upustilo s jara ze zobáčku zrnko u samé zdi a ze zrnka vyrostl krásný svlačec, jenž zachycuje se svými zelenými prsty o kameny vnikl puklinou do jizby a rozšířil se svými odrůstky jako koruna nad kolébkou dítěte tak, že se z rána modré oči Jeníkovy a modré zvonky svlačce otvíraly zároveň a dívaly se do sebe, jako by si rozuměly.

Toto obydlí bylo tedy chudobné, ale nikoliv smutné.

Matka Jeníkova, jejíž muž zemřel kdes daleko ve válce, žila, ať už tak, nebo jinak od zeleniny v zahradě a výdělku od svého kolovrátku: bylo to málo, avšak Jeníkovi nescházelo ničeho, a na tom bylo dost.

Zajisté, byla to žena zbožná a věřící, ta matka Jeníkova. Modlila se, pracovala a žila podle přikázání božích, avšak jednu chybu měla: myslila, že není nad její dítě i byla na ně příliš hrdá.

Děje se tak často u matek, že vidouce ty krásné, růžové děti s těma ručkama plnýma důlků, s tou bílou pletí a růžovýma patičkama, myslí, že ty děti jsou navždy jejich; avšak Bůh nedává ničeho, on jen půjčuje a jako zapomenutý věřitel přicházívá někdy neočekávaně žádat nazpět, co mu náleží.

Protože toto svěží poupě vypučelo z jejího kmene, domýšlela se matka Jeníkova, že ona mu dala život, a Bůh, který z hloubi svého ráje, s azurového klenutí posetého zlatými hvězdami, hledí na vše, co se děje na zemi a slyší v nekonečnosti, jak roní se míza v stéblu, které pučí, neviděl to rád.

Viděl také, že jest Jeník mlsný a že matka přílišně boví jeho vybíravosti; často zlé to dítě plakalo, když mělo po hroznu, nebo jablku jísti chleba, po němž tak dychtí tolik nešťastníků, a matka dovolila mu pohoditi nakousnutou skývu, anebo dojedla ji sama.

A tu stalo se, že Jeník onemocněl: horečka jej žehla, dech sípal v jeho sevřeném hrdle; měl záškrt, hroznou nemoc, pro kterou zrudly oči tak mnohé matce a tak mnohému otci.

Ubohou ženu sevřela při tom podívání bolest nevýslovná.

Jistě že jste viděli někde v kostele obraz Bohorodičky oblečené v smutek a stojící pod křížem s prsoma otevřenýma a skrváceným srdcem, v němž útkvělo sedm stříbrných dýk, tři z jedné strany a čtyry z druhé.

Chci říci, že není smrtelné úzkosti hroznější nad úzkost matky, vidoucí umírati své dítě.

A přece, svatá Panna věřila v božství Ježíšovo a věděla, že její syn vstane z mrtvých.

A matka Jeníkova neměla té naděje.

V posledních dnech nemoci Jeníkovy dala se matka, při tom, jak pečovala oň, jako stroj do předení a předla a předla a hrčení kolovratu mísilo se s chrapotem nemocného.

Jestliže bohatí lidé nalezají to podivným, že matka přede u smrtelného lože svého dítěte, tož oni nevědí, co duševní trýzně zavírá v sobě chudoba; žel! — ona neničí jenom tělo, ji puká také srdce.

To, co matka nyní předla, byla příze na rubáš malého Jeníka; nechtěla, aby plátno již potřebované zahalilo toto drahé tělo, a protože neměla peněz, šlapala svůj kolovrat s horečným chvatem; avšak nevlhčila přízi jako jindy svými rty, dost slzí skrápalo teď na tu nit.

Koncem šestého dne Jeník zemřel. Ať náhodou, ať proto, že jeho život podťat zároveň, svlačec, jenž rozpínal se nad jeho kolébkou, schřadnul a uschnul a poslední jeho schřadlý květ padl na polštář.

Když už matka tak zcela viděla, že se dech zastavil na vždy na těchto rtech, kam violky smrti položily se na místě růží života, přikryla krajem pokryvky tuto tak drahou, drahou hlavu, vzala předivo pod páží a odešla do chaloupky tkalcovy.

„Tkalče," pravila, „zde je nit stejná, tenounká a bez uzlů; pavouk jemnější nepřede mezi trámy na stropu, ať jde člunek sem a tam; chci, abyste mi udělal kousek plátna tak hebkého, jako frislandské, nebo hollandské."

Tkadlec vzal přízi, zařídil si osnovu a člunek s nití za sebou, jal se běhat sem a tam.

Nitěnice upevňovala tkanivo a plátno se natáčelo bez nerovnosti, bez trhliny, tak jemné jako na košile arcivévodkyně, nebo plátno, jímž kněz utírá kalich na oltáři.

Když celá příze setkána, donesl tkadlec plátno ubohé matce a pravil k ní, neboť porozuměl tomu strnulému, zoufalému pohledu nešťastnice:

„Dítě císařovo, které zemřelo loni, nebylo ve své ebenové rakvi s těmi stříbrnými hřebíky zahaleno do jemnějšího a měkčího plátna."

Sbalivši plátno stáhla matka s vyhublého prstu drobounký zlatý prstýnek, celý obnošený a otřený.

„Dobrý tkalče," pravila, „vezměte ten prsten, můj snubní prsten, jediné zlato, které jsem kdy měla."

Ten poctivý tkadlec nechtěl ho vzíti; avšak ona řekla: „Nepotřebuji prstenu tam, kam odcházím; neboť cítím to, že mne malé ruce Jeníkovy táhnou k zemi."

Potom došla ku truhláři a řekla mu:

„Mistře, na své srdce, vezměte dřevo dubové, jaké by nehnilo a do jakého se červi nedají; uřízněte pět prken a dvě prkénka a udělejte rakev, takhle dlouhou."

Truhlář vzal pilu a hoblík, připravil prkno, přirazil je kladivem do svorek tak zlehka jak jen mohl, aby se ta železa nevrážela do srdce té ubohé ženy dříve, než do toho dřeva.

Když byla práce hotova, bylo všechno tak čisťounké, tak krásné, zrovna jako by to byla skřínka na skvosty a krajky.

„Truhláři, když jste udělal mému Jeníkovi tak hezkou rakvičku, dám vám za to svou chalupu na konci vsi a zahrádku za ní a studnu s tou révou. Dočkáte se brzo."

S plátnem a rakvičkou pod paždím — tak byla malinká — šla přes náves a děti, které nevědí, co je to smrt, si povídaly:

„Podívejte se, jakou krásnou truhličku s hračkami z Norimberka nese matka Jeníkovi; jistě že je tam celé město s dřevěnými domky, malovanými a lesknavými, se zvonicí s olověnou střechou s věžemi zoubkovanými, se stromy zelenými a kadeřavými, anebo snad jsou to krásné housle s vyřezávanými kolíky a žíněným šmytcem. — Ach, kéž bychom my měli takovou truhličku!"

A matky blednouce objaly je a umlčely. „Jak nerozvážný jste, nemluvte tak; nepřejte si takové truhličky s hračkami a houslemi, které nosí lidé plačky pod paždím; dostane se vám jí brzo dost, ubohá kuřátka!"

Když se matka Jeníkova vrátila domů, jala se drobounké a ještě krásné tělo svého synáčka oblékati naposled, což má se díti velmi pečlivě, neboť oblečení to má trvati na věky.

Oblekla jej do jeho nedělních šatů, hedvábného župánku s plaštíkem labutím peřím podšitým, aby mu tam nebylo zima v tom vlhkém místě, kam odcházel. Vedle něho položila loutku s emailovýma očima, kterou míval tak rád, že ji vždy ukládal ku spaní do své kolébky.

Ale když pokrývala rubáškem to tělo, jež tisíckrát a tisíckrát líbala naposled, vzpomněla si, že zapomněla mu dáti ty malé, hezké, růžové střevíčky. I jala se je hledat po síni, neboť bylo jí bolestno viděti tyto bosé nožky, jindy tak teplé a červené a nyní jako led a tak bledé; avšak střevíčky zůstaly pod postelí a myši je zatím našly a nemajíce nic jiného ohryzly je a rozhlodaly.

Byla to velká lítost pro ubohou matku, že její dítě odchází na onen svět bosé; v takové chvíli bývá celé srdce rozbolené: jediné dotknutí dostačí, aby krvácelo.

Dala se do pláče před těmi střevíčky: z těch očí zapálených od pláče mohla se vyroniti ještě slza.

Jak že mohla by opatřiti Jeníkovi střevíčky jiné, když dala tkalci již svůj prstýnek a truhláři svou chaloupku? Tato myšlenka ji trýznila; a jak přemítala, napadlo ji něco.

Ve skříni zůstal ještě celý bochník chleba, neboť po dlouhý čas nebyla nešťastnice, živíc se svým žalem, vzala sousta do úst.

Rozkrojila bochník vzpomínajíc si, jak jindy bavívala Jeníka tím, že mu dělala ze střídky holuby, kachny, slepice, střevíčky, loďky a jiné hračky.

Vzala tedy střídku do dlaně a hnětouc ji dlaní druhou a vlhčíc slzami udělala z ní pár malých chlebových střevíčků a obula pak do nich ji studené nožičky dítěte; když byla hotova, zdálo se jí, že jí tíže se srdce spadla; shrnula rubášek a zavřela rakev. — Mezi tím, co hnětla střídu, přišel do dveří žebrák a prosil bojácně o kousek chleba; avšak ona ho hnutím ruky odbyla.

Hrobník přišel, odnesl rakvičku a zakopal ji v koutku

hřbitova pod bílý růžový keř: vzduch byl lahodný, nepršelo a hlína nebyla mokrá; to bylo útěchou ubohé matce, která se bála, aby její malý Jeník první noc na hřbitově nestrávil tak příliš smutně.

Když se vrátila do své opuštěnosti, postavila kolébku Jeníkovu podle své postele, ulehla sama a usnula. Zlomená příroda podlehla.

Jak tak spala, měla sen nebo aspoň se jí zdálo, že je to sen: Jeník stál před ní, tak jak jej položila do rakve ve svátečních šatech s pláštíkem podšitým labutím peřím, v ruce loutku s emailovyma očima a na nohou chlebové střevíčky.

Zdál se býti smutným. Kolem hlavy měl světlou záři, kterou smrt vždy náhradou dává malým neviňátkům; neboť, když se dítě položí do země, vyjde z hrobu anděl.

Růže rajské rozkvetly na těch bledých, od smrti ubělených tváří, slzy vyhrkly z pod jeho zlatého obočí a jeho malá prsa vzdychla.

Vidění zmizelo a matka probudila se horká na celém těle, plna radosti, že spatřila své dítě, a uděšená, že viděla je tak smutné; avšak upokojila se řkouc: „Ubohé dítě, ani v ráji nemůže na mne zapomenout."

Noc na to přišlo zjevení zase. Jeník byl ještě smutnější a ještě bledši. Matka rozpjala po něm náruči a štkala: „Drahé dítě, potěš se a nermuť se v nebi, přijdu za tebou."

Třetí noc přišel Jeník zas; vzdychal a plakal více než dříve a zmizel spínaje své malé ručky; neměl již své loutky, ale na nohou měl ještě ty chlebové střevičky.

Matka, plna nepokoje šla se poradit s ctihodným knězem. Ten jí řekl: „Budu dnes u vás bdít po celou noc a oslovím to malé zjevení; ono mi odpoví, znám slova, jakými se musí mluviti k duchům neviňátek i hříšníků."

Jeník přišel zas jako obyčejně a kněz vyzval jej svatými slovy, aby řekl, co mu na onom světě nedá pokoje.

„Ty chlebové střevíčky mne tíží, a brání mi jíti nahoru po diamantových schodech ráje; jsou těžší na mých nohou než velké boty postiliona a nemohu se v nich dostat ani přes tři stupně a to mne tak rmoutí, neboť vidím tam nahoře oblaka krásných cherubinů s růžovými křídly a ti mne volají, abych si šel s nimi hrát a ukazují mi hračky zlaté a stříbrné."

Promluviv ta slova zmizel.

Ctihodný otec, jemuž se matka Jeníkova ze všeho vyzpovídala, pravil: „Dopustila jste se velkého hříchu; znevážila jste si chleba vezdejšího, daru božího, jejž volil Ježíš Kristus při poslední večeři za podobenství svého těla, a odepřevši skyvu žebrákovi, prosícímu u vašeho prahu, uhnětla jste z ní střevíčky pro svého Jeníka. Otevřeme rakev, sejmeme chlebové střevíčky s nohou dítěte a spálíme je v ohni, který očisťuje vše."

Provázen hrobníkem a matkou vyšel kněz na hřbitov; hrobník zaryl dvakrát, třikrát lopatu do země a rakvička se objevila; otevřeli ji. Jeník ležel jak jej byla matka položila, ale na tváři měl výraz bolestný.

Kněz sjal zlehka chlebové střevíčky s nohou dítěte a spálil je nad voskovou svíčkou odříkávaje modlitbu.

Když přišla noc, objevil se Jeník matce své naposled, ale radostný, růžový, spokojený a již s dvěma malými andílky, s nimiž se byl spřátelil; měl zářící křídla a diamantový věneček.

„Matičko, jakou mám radost, jak jsem šťasten a jak krásné jsou ty zahrady rajské! My si jen hrajem a dobrý Bůh nikdy nehubuje."

Nazejtří shledala se matka se svým synáčkem; ne na zemi, ale v nebesích; neboť zemřela s jitra skloněna nad prázdnou kolébkou.

Théophile Gautier.

— S heslem „Českému duchu služ!" začala v knihtiskárně V. B. Čecha vycházeti v týdenních sešitech „Knihovna pro český lid". Každý sešit obsahuje 3 tiskové archy a prodává se za 6 kr. Uvádíme výminečně cenu, neboť tak lacino, kromě snad „Matice lidu", se u nás žádný ještě spis netiskne. První čtyry knížky přinášejí řádu „Mravokárných románků" od Jakuba Arbesa, k reseb to zdravě realistických a vzatých vesměs ze života lidu. Bude-li Knihovna takto pokračovati, dobude si nakladatelství velikých zásluh o šíření dobrého čtení. Přístupna jest aspoň i kruhům nejchudším.

— Eliška Krásnohorská vydala nákladem knihkupectví Dr. Grégra a Dattla svazek básní pod názvem „K jihu". — Nákladem Dr. J. B. Pichla a spol. vyšly „Básně humoristické a satyrické" od Antonína Koukla.

— Ve Varšave vydán I. díl povídek Karoliny Světlé pod titulem „Powieści wiejske" a překladem Bronislava a Marie Grabowských. „Tygodnik powszechny" o této publikaci píše: „Kniha vytištěná vydavatelstvem laciných knih p. Wiślického obsahuje dvě povídky u nás velmi sympathické české spisovatelky K. Světlé, která v těchto svých vesnických povídkách ukazuje nám, jak se píšou povídky pro lid, aby nebyly ani pouhou suchou morálkou ve formě pověsti, ani pouhým obrysováním skutečnosti bez každé vyšší člověka povznášející myšlenky. Proto tedy netoliko lid, ale každý čtenář vyššího vzdělání probírá se s velkým interessem těmito stránkami, v kterých nalezá tak výborně zobrazené žití, cítění ano i předsudky českého lidu v jejich stránkách poetických. — Znovuzrozené, nebo lépe z mrtvých vstalé dnešní Čechy převážně vyznačují se svým demokratickým rázem, neboť šlechta česká již dávno se poněmčila a tím samým ztratila práva na přední místo v národě, který dobře ví, komu povinen býti vděčností za proměnu svých poměrů politických. Povídky Světlé jsou dokonalým výrazem tohoto smýšlení českého a vynikají, jako všechny plody českých spisovatelů horoucí láskou k vlasti."

— Polský básník Adam Asnyk věnoval v poslední své sbírce jednu báseň Jar. Vrchlickému.

— Nerudovy „Kosmické písně" vyšly nákladem „Mezinárodního knihkupectví" W. Friedricha v Lipsku v německém překladu, prací, jak jsme již sdělili, p. G. Pavikovského. Překlad jest uhlazený a věrný, pokud jím vůbec každé převedení básnického díla může býti. Kondensovaný, obsažný způsob psaní Nerudova obtíže ty ovšem ještě zvětšil. Pavikovský pracoval svědomitě a nadšeně, a byť zůstalo pouze toto vědomí odměnou jeho práce, zůstaň si. Jest to odměna nejkrásnější.

— Vůči soukromě nás docházejícím a již i v některých listech se vyskytnuvším upozorněním, že časopis náš nepěstuje dostatečnou měrou posuzování nových českých spisů, prohlašujeme, že „Lumír" věnován jsa v první řadě literární produkci, nemůže a nechce vyplňovati sloupce své kritickými úvahami na úkor samému čtení. Nemluvíme o spisech učených, které zrale posuzovati může jen odborník, a ten, kdyby toho pro náš list učiniti chtěl, pro obmezenost místa nemůže; my pak nejsme dost lehkovážní, abychom odbývali podobné spisy několika planými řádkami. A co se týče belletrie, jest na to ještě tak mladé písemnictví naše papíru potištěného kritikami beztoho až přespříliš. Stanovisko naše jest prosté a jednoduché: uznáváme důležitost upozorňování obecenstva na knihy dobré, a to činili jsme vždy, a k tomu pramalému počtu, jimž se obšírnější úvahy ještě nedostalo (titule uvedeny byly vždy), a mezi nimiž nalezá se právě tak mnoho jmen vlastních spolupracovníků „Lumíra" jako těch, která od „Lumíra" stojí stranou, k těmto dobrým spisům se vrátíme. Avšak na to nejsme, abychom psali chvalně o dílech ceny prostřední aneb dokonce radostně užili jejich vad k tak oblíbenému „trhání". Jedno i druhé jest nedůstojné a málo počestné. U nás jest doba — a konečně jest všude — kde každé obohacení písemnictví prací dobrou může býti uvítáno s radostí a my je vítáme. Na provozování rozčilujícího sportu, řekněme střílení nebo pochroumávání slavíků, pěnkav, drozdů a vycpávání jich pro Museum, na to není u nás ještě doba — je-li vůbec kde. — Čtěme všude kus poetivé práce! To jest to jediné stanovisko české a lidské, a přes vše, co na něm závadného se vidí, zůstaneme mu věrni.

Listárna redakce: „P. S. Eudonym": Přijímáme rádi každou práci dobrou. Vaše poslední práce jest tomu dosti blízká. — „Jaro Lánský": My vskutku věříme, že opravdově cítíte, ale ani pro báseň, ani povídku, ani causerii nenašel cit váš formy práce umělecké. — „B. D.": Na prázdno nepište; pište plastičtěji. — Neuveřejníme: „Terque quaterque." — „J. Třemický v Praze." — „Z upomínek pole svatého."

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **V. B. Čecha,** dříve Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 10. listopadu 1880. ČÍSLO 31.

Na téže koleji.

Napsal *Jan Lier*.

Ze tmy chodovského tunelu vykročil štíhlý, osmahlý muž. Učiniv několik kroků pod prkny, která nad portálem tunelu se vznášela, stanul na volné trati mezi kolejemi a upřel své oči vzhůru na lešení.

„Prosím vás, pane inženýre,“ zvolal za chvíli, „čemu se tak houževnatě v té díře obdivujete?“

Na holé klenbě tunelu, jež byla částečným skopáním stráně odkryta, stál starší muž, shrbený, rukama o kolena opřený a nahlížel pátravě do rozsedliny nad tunelem; vyrušen zavoláním vzpřímil se zvolna.

„Račte se, pane assistente, podívati sám,“ vybízel inženýr ostře, jako uražený žertovným tónem slov assistentových.

„K službám,“ smál se assistent Roušal, leza hbitě po žebříku vzhůru. „Uvidím asi podobné divy jako na druhé straně, kdež jsem právě takovou skulinu odkryl.“

„Táák!?“ vyhrklo z inženýra.

„Hm!“ přisvědčil prostě Roušal, z jehož tváře se mžikem vytratil žertovný výraz; přikročil k trojhrannému otvoru rozsedliny a nahlížel několik okamžiků do vnitř.

„Svítí se tam cosi,“ prohodil, obraceje se s tázavým pohledem k svému chefovi.

„Ano. — Snad lesklý kámen?“

„Nebo kaluž vody?“

„Aneb — — —?“

Oči obou mužů se setkaly v dlouhém, vážném pohledu; rozuměli si, byť i jejich ústa váhala zvučnými slovy dáti výrazu domněnce, která byla schopna spůsobiti oběma technikům malou zimnici.

„Musíme nejprvé nabyti jistoty, odkud pochází pablesk denního světla, který se v rozsedlině šeří,“ počal po trapné přestávce inženýr. „Netěším se velkou nadějí, že by se nám zdařilo konstatovati původ světla s hůry. Kázal jsem již slézti celou stráň nad tunelem a třicet lidí se vrátilo se zprávou, že nenalezli ani krtčí doupě, nerci-li jiný otvor na vrchu. Dal jsem rozsedlinu sondovati osmimetrovou tyčkou a přesvědčil jsem se, že skulina se táhne hloub, daleko —“

„Až k jícnu, který jsem já odkryl,“ vpadl assistent inženýrovi do řeči. „Řekněme si to upřímně a proveďme ihned zkoušku. Mám u sebe revolver. Postavte dolů do tunelu člověka, který dá pozor až vypálím na onom konci první ránu. Patnáct vteřin po té střelím do skuliny; proniká-li z druhé strany až sem světlo, pak jest rozsedlina přímá jako tunel, dosti pravidelného útvaru a propustí následovně i hukot střelné rány.“

„Jsem srozuměn,“ svědčil inženýr. „Poručte figurantovi čeho třeba.“

Assistent slezl s lešení a zavolal z „party“ figuranta Slámu; vedl ho do tunelu.

„Zde budete státi jako přimražený,“ velel mu, postaviv ho v samém vchodu, „a naslouchati budete jako větřící liška. Jakmile uslyšíte z druhé strany výstřel, vzkřiknete na pana inženýra: Pozor! — Rozuměl jste?“

„K službám.“

Roušal zmizel v tunelu.

Inženýr Novák zatočil si s přiměřenou rozvahou cigaretu, vyhledal si nejpohodlnější kámen u samého otvoru rozsedliny a zasednuv naň jal se kritickou chvíli do střílení zkracovati sobě požíváním vyhlídky v krajinu.

Nad ním zvedal se strmý, řídce porostlý vrch, jehož témě věnčila polo rozmetená, úplně zapomenutá koruna věží a hradeb staré panské tvrze Chodova; pod vrchem v levo šuměly pěnivé proudy divoké horské bystřiny romantickým údolím, na jehož pravém, příkrém úbočí vysoko nad bystřinou vyrvala lidská ruka skále dráhu pro železná pásma kolejí.

Z tunelu vybíhala tu trať dvoukolejová; jak hlásaly cifry $^1/_{166}$ 2500 ^{m}. R 1000 ^{m} s tabulky na gradientovém pilíři, umístěném před samým tunelem, sbíhala dráha dosti srázně do údolí, zatáčejíc spolu v pravo. Asi na hektometr od pilíře byla do levých kolejí vložena výhybka, z níž odbočovalo křídlo, které druhou a třetí výhybkou přecházelo pravé koleje a vedlo dále do postraního údolí k železárnám v Brodku. K opatrování těchto výhybek byla zřízena v levo na tarasu nad bystřinou strážnická stanice č. 73.

Inženýr Novák věnoval těmto prosaickým stránkám poetické krajiny nelíčenou pozornost; byloť mu s nimi účtovati jako s cennými a v mnohém choulostivém případu rozhodujícími faktory při tuhé práci, kteráž ho nepochybně očekávala. Spoléhal na svoji energii, na své mnohaleté zkušenosti, na pomoc svého obratného assistenta i na paže své gardy.

Přehlížel ji; stála dole před tunelem v hloučkách jako voj před bitvou, čekající na povel. Kolik mužů tolik otužených pionérů, na něž inženýr byl právem hrd. Užil s nimi mnohé potíže, ale i mnohé radosti, jež ve způsobě pádných cifer jeho technické duši nemálo lahodily.

Inženýrovy oči těkaly se zálibou po skupinách dělníků, které okamžitě naplňovalo flegma, jaké možno nejpřípadněji nazvati zednickým. Jedni mluvili tiše, kladouce obezřele a zvolna slovo ke slovu jako cihlu k cihle; druzí kouřili s automatickou odměřeností, jiní seděli na vozíkách s materialem a experimentovali nohama jako kyvadly, na některých pak, jimž nepochybně podobné kratochvíle k odpočívání nesloužily, nebylo pozorovati vůbec pražádné činné lhostejnosti. Takovou zkamenělinou byl jmenovitě širokoplecí, učouzený, zarostlý lamželezo u mobilní kovárny před strážním domkem; inženýr se zabýval hádankou, zdali se kovář opírá o kovárnu či obráceně, zdali muž ten spí či dumá a myslí-li, čím as mozek takového člověka se může zabývati — —

„Pozor! Milostpane, — pozor!“ rozkřikl se figurant pod lešením.

Inženýr Novák vyňal hodinky a naklonil hlavu k otvoru rozsedliny.

Přesně za patnáct vteřin duněl rozsedlinou temný, několikerým odrazem lámaný hukot, zmírající v táhlém bzučení.

Inženýr vzchopil se rychle, mrštil cigaretou daleko před sebe a vrtě hlavou sešplhal s lešení dolů Kráčeje tunelem potkal v brzku assistenta, jenž zvědavostí hnán jedva dechu popadaje přiběhl.

„Věc jest jasná,“ spustil vadivým tónem inženýr Novák. „Chodovský vrch ssedá se směrem k řece; přirozeným způsobem rozstupuje se sypká hornatina nad tunelem, který trčí jako oblý rozpínavý klín v tělese vrchu. Rovnováha v zatížení klenby tunelu jest porušena, tlak po stranách zdvojen a uprostřed zdvižen. Nyní vím, jaká síla drtí klenáky po celé délce tunelu! Čertovo nadělení! Co počít?“

Uradili se a dali „partě“ rozkazy.

„Svěřuji tunel vaší péči jako drahého nemocného,“ končil inženýr. „Jste mi za něj zodpovědni. Nesmíte se od něho vzdáliti, musíte býti každé chvíle hotovi k pomoci, pozdě usnout a časně vstát. Ráno vám přivezu materiálním vlakem posilu a nové obvazky.“

Třicet hlav kývalo důtklivě souhlasem a celá parta spustila chaotické mumlání, jež mělo velice deformovaný ale patrný ráz sborového slibu věrnosti.

„Krom toho nesmí býti tunel ani na okamžik zůstaven sám sobě. Uhre!“

Strážník č. 73 předstoupil.

„Vám ukládám bedlivý dozor v tunelu za dne,“ oslovil ho inženýr, „od šesté hodiny ranní do deváté hodiny večerní nesmíte jej spustiti s očí. Za to vás zbavuji noční služby. He parto! Potřebuji z vás nočního hlídače do tunelu, člověka, který má všechny instrukce v malíku, kus pořádného mozku v hlavě, oči jako ještěrka a ctižádost býti svědomitým. Téměř ještě více žádám ale od něho, aby znal požadavky vozby, aby uměl rozeznati sám ihned čeho potřebí a dovedl učiniti pravé opatření. Kdo z vás se cítí?“

Černý obr v pozadí odloučil se od mobilní kovárny; sáhovými pádnými kroky prošel kruhem dělníků.

„Hlásím se,“ řekl suše, zdvihaje čepici před inženýrem.

„Vy Jiskro? Soudím sám, že jste nejschopnější, — býval jste strojníkem. Ale, — tuším, že jste byl pro nedbalost propuštěn ze služby?“

Na lících Jiskry objevil se nezdařený pokus úsměvu.

„Myslím, že jsem se napravil,“ řekl mírně. „Ale nechci se vnucovati, ustoupím rád hodnějšímu —“

„Nemám hodnějšího,“ vpadl mu inženýr do řeči, upíraje své oči pevně na bronzovou, zkušenostmi zbrázděnou tvář Jiskrovu. „Znám vás a důvěřuji vám.“

Podával mu ruku.

Jiskra vložil váhavě svou mohutnou mozolovitou pravici do ruky inženýrovy.

Na pokyn assistentův byl zatím figurant s dvěma muži připravili draisinu k zpáteční jízdě.

„Pane inženýre,“ připomínal assistent, houpaje hodinkami v ruce, „chceme-li dnes ještě odtelegrafovati všechny raporty, obdržeti stroj a připraviti náklad pro materiální vlak —“

„Musíme domů. S bohem hoši, — tužte se!“ zvolal inženýr a pozdravován partou ujížděl s větrem o závod dolů ku Klenči.

Náčelnictví party zůstalo v rukou „staršího“ Galáta, který se uvedl v panství a zahájil svou činnost armádním rozkazem.

„Kamarádi!“ spustil. „Já vás znám. Já vím, že byste každý s větší chutí zahnul do vrat hospody, než do té černé díry vzadu; jde tam o hlavu. Hajdy do ní! řekl pan sekción a podal tuhle Jiskrovi ruku. On ví, že jsme mu chytili hráz u Brodku, když utíkala, on nezapomněl, že jsme mu v loni vylovili trať z vody, když plavala, on jest přesvědčen, že naše parta půjde za ním do pekla a proto — kabáty dolů! K práci! Jest do opravdy dušičkově zima, ale zahřejeme se a zítra přiveze nám pan sekción materiál a plná vědra. Sláva panu sekciónovi! Na dvojnásobnou mzdu můžete také počítati. Ještě jednou sláva!“

Nebylo v partě souchotinářů a proto strhl se v tichém údolí huronský křik na počest chefovi technické sekce; inženýra Nováka nazývají dělníci prostě „sekciónem“.

„Prášile, s šesti muži k pochodním, — Tumlíři, s dvaceti muži k vozům, Jiskro, s dvěma muži k železu a — do tunelu!“

Do tmy ozýval se tunelem ohlušující lomoz, praštění dřev a povyk dělníků, sbíjejících pažení; před domkem č. 73 bušil Jiskra do žhavých svorů, hřebů a skob, jež od ruky mu jen lítaly, a když odhodil kladivo, vznášel se již měsíc nad pustými, hluchými rozvalinami Chodova.

Parta slezla dolů do údolí a roztábořila se na malé mýtině, táhnoucí se podle břehu říčky; rychle bylo sroubeno několik přístřešků, poskytujících na noc jakousi ochranu před chladnou mlhou, jež údolím se ploužila. Zapáleny veliké ohně a kolem nich rozložili se ve volných skupinách „trhani“, kterým po práci bylo veselo.

Jedni se smáli, druzí zpívali, pokřikovali na sebe od ohně k ohni a z bujnosti pokoušeli ozvěnu houkáním do lesa.

Ani společnosti jim nechybělo. Ač do nejbližší vísky bylo dobře půl hodiny jíti, rozneslo se přece během dne v okolí, že pod Chodovem lze nalézti zajímavou společnost, a v různých výrobcích sýra, chleba a prodavačích piva vznikla současně samaritánská touha nasytiti hladové a napojiti žíznivé.

S prodavači přišli někteří zvědavci, tu a tam příbuzný neb známý dělníků, a jelikož i na selské dívčiny působí romantika přitažlivě, zveleboval zábavu u některých ohňů příjemný ženský smích.

Dělníkům nebylo arci proti mysli, že se u nich děvčata z pastvy neb i prostě „na táčky“ jdoucí na skok zastavila; ani rozmar starších z party neušel zpěňujícímu vlivu ženské společnosti a pohlaváři party, Galát, Prášil, Tumlíř a Jiskra, sedící pod nejlepším přístřeškem u největšího ohně, dívali se se zálibou na dovádění mladých a vypravovali sobě o dávných i novějších milostných zkušenostech.

„Což my,“ prohodil Tumlíř, když dopověděl, jak zámecká pradlena ve Zdánově byla jeho poslední milenkou, kterou si nevzal. „My se už chtěj nechtěj musíme oddati svým ženám v ochranu před láskou. Ale ať promluví jednou Jiskra, který si ženitbou s děvčaty ještě nic nepokazil.“

„Pravda,“ přisvědčoval Prášil. „On se tváří jako starý děravý měch, který již ani vzdychati neumí a zatím — kdo ví —! Nemůžeme na vás nic vyzraditi, povězte sám, Jiskro.“

„Nestyďte se,“ dotvrzoval Tumlíř. „Jste ovšem nejmladší z nás, ale my se vám nevysmějeme. Byli jsme také jednou v bláznivých letech —“

„Nechte ho,“ prohodil Galát, „on jest dnes plný cti, jakou mu pan sekcion prokázal.“

„Nu, mezi námi řečeno,“ podotkl Prášil, „kamarád Jiskra si takové panské stisknutí ruky zaslouží, a ještě něco více. Co hoši?“

„Jak pak ne!“ svědčili druzí opravdově.

„Hodný hoch od kosti,“ chválil Galát položiv Jiskrovi ruku na rameno, „a v díle arcitrhan. Ani nemohu věřit, Jiskro, že jste se kdy mohl provinit nedbalostí?“

Jiskra, o němž se soudruzi bavili, tvářil se jako by byla řeč o červené karkulce; sedě se založenýma rukama opřený o kůl, díval se pod sebe na stříbrné, v skvoucích diamantech na úskalích se roztryskující vlny bystřiny. Měsíc ozařoval jasně energický profil mohútného muže, jehož myšlénky netovaryšily soudruhům.

„Každý z nás má zbrklé chvíle ve svém životě,“ prohodil.

„A obyčejně přičiněním ženských. He, — Jiskro?“ dotíral Tumlíř

Mezi hustým obočím Jiskrovým objevily se vrásky.

„Trefa!“ smál se Prášil, zpozorovav změnu v obličeji Jiskrově. „Povězte nám, kmotře, jak se to sběhlo.“

„Nemám nic pro vás zajímavého.“

„A myslíte, že jsme se domnívali jako byste se naší zpovědí bavil? Ulehčili jsme svému srdci, učiňte také tak,“ pobízel Tumlíř.

„Mé srdce má kočičí povahu. Raněno, skrývá se,“ odvětil nevrle týraný.

Tumlíř a Prášil upřeli na Jiskru s podivením oči.

„Jak pěkně mluví!“ řekli si. „Ale tím nás neodbude.“

Jiskra se vzchopil a měl se k odchodu.

„Nedotírejte k omrzení,“ napomínal Galát, „a vy Jiskro, sedněte si ještě k ohni a mlčte o čem chcete.“

„Blíží se devátá, musím do tunelu.“

„Abyste dokázal, že vás nepozlobili, zůstaňte,“ nutil Galát, přitahuje Jiskru k sobě. „Máte dobrou hodinu času,“ dodal, vyňav své, na trati velikostí, stářím a správným chodem proslulé hodinky.

Údolím rozlehlo se jasné udeření na signálový zvon strážného domku č. 73.

Na mýtině ztichl všechen šum a ruch. Dělníci naslouchali, čítajíce rány odměřeně po sobě následující.

„Co to jede od Zdánova?“ ptal se jeden druhého, když signál dozněl.

„Hm, — nejspíše stroj, zavolaný panem sekciónem k materiálnímu vlaku,“ mínil Galát.

„Máte pravdu, jiného nevím,“ potvrzoval Jiskra, upínající se zvolna v šaty.

Za chvíli počalo se teteliti vzduchem daleké bzučení, jež zanikalo, pak sesílené znovu se ozvalo, v hučení a rachot přecházejíc; tón klesal a zvedal se opět podle směru větru a útvaru krajiny, posléze pak zvučel jako klepání mlýna jedva sto kroků vzdáleného.

„Stroj samotný, hádal jsem dobře,“ prohodil Galát. „Jest již za vrchem, a než se otčenáš pomodlíme, projede tunelem.“

Oči všech obrátily se nahoru k náspu, kdež kmitalo se světélko v lucerně strážníka ke svému domku spěchajícího.

Za vrchem zazněl pronikavý jek parní píšťaly a vzdálený hrkot přešel v temné dunění; stroj projížděl tunelem.

Pojednou vyrazil z tunelu plamenně zbarvený oblak a z něho vynořil se netvor obrovité lokomotivy. Podobně žhavým očím svítily její lucerny, jako z nozder draka syčela ohnivě červená pára z cilindrů a nad černým, lesklým tělesem stroje vznášel se kroužícími jiskrami protkaný mrak dýmu. Každý z rozmachů táhel stroje byl skok pařátů leviathanských a rychlostí blesku, s rachotem bouře hnal se majestátní stroj vysoko nad bystřinou v dál.

Jiskra, zahlédnuv stroj, byl letmo na břehu bystřiny, vytřeštěným zrakem hleděl vzhůru, rozpřáhl ruce do výše jako ku kýženému objetí a z jeho třesoucích se rtů vyrazilo jásotem divoké radosti:

„Huragan!“

Patřil za strojem i když zmizel poslední zátřpyt jeho luceren a šum bystřiny sám opět se rozléhal údolím.

„Strýčku, vy jste u vytržení,“ oslovil ho Galát. „Vzpamatujte se.“ Chopil ho za chladnou, chvějící se ruku. „Pojďte mezi nás.“

Váhavě, ohlížeje se po trati, šel Jiskra za soudruhem, který teprv když vystoupili ze stínu vrboví při svitu měsíce viděl v zbledlou tvář a zvlhlé oči Jiskrovy.

*

„Dětino,“ domlouval náčelník party. „Snad se vám nezastesklo po časích, kdy jste sám byl kočím u takové nečisté obludy.“

„O Huraganu mi tak nemluvte,“ rozkřikl se Jiskra k nemalému obveselení ostatních, jež toliko přísný pohled Galátův zdržel od hlasitého smíchu.

Jiskra usedl k ohni a opřev si rukama hlavu zadíval se ztrnule do plamenů.

„Můj Huragan jest knížetem lokomotiv,“ pokračoval ještě rozhorleným tónem. „Znám jej jako sebe, vždyť byl jsem jemu kmotrem při křtu, uvedl jsem ho na koleje, vodil jsem ho na první vyjížďky, odnaučil jsem jej dětským vrtochům a s dokonalým, vždy a ve všem bezvadným putoval jsem v nerozlučném bratrství šest let světem v trampotách i v radosti. — Nosil mne k *ní* a pak ztratil jsem ji a Huragana též,“ mluvil dále, nedbaje posluchačů. „Dva roky jsme se již neviděli, až dnes — —“

„Někdy se domnívám, že Huragan má duši,“ pokračoval za chvíli. „Ale tomu vy šlaka rozumíte,“ utrhl se na Prášila, který se nejblíže k němu tlačil.

„Ovšem, jinak bychom si mohli mysliti, že Huragan zjankovatěl a shodil vás,“ odsekl uražený, couvaje.

Jiskra rozhlédl se v kruhu.

„Povím vám vše,“ rozhodl se, „vidím na vás, že považujete mne za blázna nebo za chlapečka. Není toho potřebí, nemám se čím tajiti a jest mi lhostejno, víte-li mnoho či málo. Ulevit si musím, jest mi jako bych se měl udusiti.“

Dělníci, jež byl výstup na břehu přilákal, byli se již vzdálili, zahnáni velitelským posuňkem Galátovým; na mýtině bylo tišeji, většina party ukládala se již k spánku a dohořívající ohně svítily posledním cizím hostům na stezky lesem.

U Jiskry zůstali tři nejlepší jeho přátelé, možno-li tak nazvati muže rozdílných povah a rozličného vzdělání, připoutané k sobě disciplinou v partě, bratrstvím v práci a rovnoprávně drsným osudem.

„Nebudu se chváliti,“ počal Jiskra, vloživ opět čelo do dlaní. „Řeknu vám jen, že byl jsem považován vždy za nejspolehlivějšího a nejvytrvalejšího strojníka na celé dráze; „Huragan“ slynul toutéž pověstí a proto jsem s něho téměř ani neslezl. Kde byl nahromaděn náklad, kde bylo voziti přetížené vlaky po kopcích, tam nás zapřáhli, a jedva že jsme stačili všude pomáhati, kde jiní z místa nemohli. Domovským právem jsme náleželi k topírně v Elhenicích, ale tam jsme se sotva jednou za měsíc ohřáli, vlastně vystydli; nestýskalo se nám ale, pokud mi nepřeběhla přes cestu dívka, která se mému leknutí a rozhorlení s podivuhodnou srdečností vysmála; skočila mi přes koleje před samým nosem Huragana a já jsem ji za výsměch propustil. Od jiné bych si byl zostra vyžádal adresu pro raport, ale od ní jsem si nevyprosil jména ani pro sebe. Měl jsem ji od prvního zočení vášnivě rád, vracel jsem se toužebně do Elbenic a opouštěje Huragana sledovával jsem skrytě ji. Hledával jsem ji marně, jako slepý hvězdu na nebi; náhodou zaskvěla se někdy přede mnou, usmála se na mne a já byl šťasten i nešťasten.

Tehdy nejtrpčeji pociťoval jsem kletbu své samotářské, nesdílné povahy. Nemaje jediného přítele, nechtěje své drahé tajemství nikomu svěřiti a obávaje se, abych vyzvídáním u cizích nezhřešil proti své milence, utrácel jsem čas a peníze marnými pokusy, směřujícími k přiblížení se Lucii. Nedovolil jsem si nikdy jíti za ní a konečně teprv náhodou zvěděl jsem ku svému podivení, že jest dcerou správce topírny, mého představeného! Správec Olšovský byl řádný, od srdce dobrý muž, ale úplně v podruží své, malichernou domýšlivostí posedlé ženy. Olšovský nebyl inženýr, počal v zámečnické dílně jako my šlapáním měchu a znal se k nám potají; veřejně ovšem zakrývala tuto hanu jeho mládí pilně paní Olšovská, jejíž dcery člověk s umouněnýma rukama upřímným pohledem nesměl ani uraziti. Otec byl málomocným, k matce jsem nesměl a dceru bych za živý svět nebyl přivedl do řečí —, zůstal jsem jí tedy vzdálen. Šlo mi jen o to, abych věděl, zdali mi Lucie přeje. Více jsem nechtěl, pak byl mi odpor všech Olšovských na světě hračkou, přes niž bychom si s Lucií byli ruce podali. Deset měsíců již náležel jsem jí každou myšlenkou v snění a bdění a slůvka jsem s ní posud nepromluvil. Věřil jsem v její lásku, ale chtěl jsem, aby se ke mně přiznala. Za tím účelem spřátelil jsem se s Dejlem, člověkem od jakživa mi odporným, který však nabyl pro mne vzácnosti svým blízkým stykem s Olšovskými. Byl přidělen správci jako dozorce strojů a spolu reservní strojník, dával si říkati assistent, počínal si panštěji než mnohý správce a byl úplně spůsobilý k tomu dotříti se ku kariéře, o níž blouznil, ač kvalifikace jeho se zakládala na pouhém přesedávání v kanceláři. Dejl mne na dobro pobláznil; jednou mi ukázal z daleka naději, podruhé mluvil v hádankách o pošetilosti a já celým srdcem lpěl jsem na jeho tlachavých ústech. Podle jeho naučení šel jsem včera Lucii z cesty, dnes choval jsem se vůči ní vyzývavě a zítra mi velel, abych dělal švihácké tatrmany. Milovala mne — neklamu se; to přesvědčení kotví se v mém srdci dnem ke dni hloub, při každé na ni vzpomínce. Své štěstí jsem však nepoznal. Učinil jsem se Lucii směšným a ona mne ztrestala za to zradou.“

„Dejl mi jednoho dne sdělil jménem Lucie, že si moje milenka rozhodně přeje k vůli sobě i mně abych se nenamáhal. Dejl plakal se mnou, těšil mne a na moji potěchu počal Lucii tupiti a jí klnouti; rozvzteklív se naň sprostil jsem se ho neurvalým spůsobem na dobro. Miluji Lucii přes její vůli ještě dnes, ač se bojím, že bych ji při setkání z lásky zabiti mohl. Jezdil jsem klidně se svým „Huraganem“, k němuž jsem přilnul jako k soudruhovi v otroctví; i on jest pastorkem, hříčkou cizích choutek, jež rozdmychávají v něm žár dvojnásobné síly normální a vyhánějí jeho napnutí až na dvanáct atmosfer, aniž by podlehl, aniž by reptal když jej odstaví a ochladí, aniž by se vzpíral, když počnou hru s ním znova. Můj duševní klid nepotrval však dlouho.“

Jiskra si oddechl a přejel si dlaní čelo, které znenáhla pokryly vrásky hněvu. (Pokračování.)

Bajan.

Pověst severní. Napsal Otakar Červinka.

I.

Helgoland.

Sledním bledlo slunce pruhem
nad nezměrným moře kruhem,
v mlhách, které obzor kryly,
spousty vod se v nebe ryly.
Od východu modrošedé
valily se na vše strany
vlny zelenavě bledé
k západu jak v ráje bráuy.
Jak by skonejšeny svitem
slunka sledním, usínaly
na obzoru mlhovitém —
drahou ohromnou se hnaly
k jiným světům, kov jak roztavený —
jak by lidstvo tuto lesklou dráhu
vyšlapalo v chmurné Lethe pěny
v světy krasší na nebeském prahu.

Ostrov, s živly v bouři stálé
loď jak hrdá, čněl zde v moře.
Posud odráží se zoře
na červenavé té skále,
rozsápané v tisíciletém zmaru
v různé kupy fantastických tvarů.

Na východě pod vysokou skalou,
tam, kde oslaben byl moře příval,
ostrov, tajemství jak svoje, skrýval
před severní bouří, vísku malou.

Lovci, odvážliví plavci,
bydlili zde od pravěků.
Časně z rána v moře jeku
létli v zápas jako dravci
na vodu, o chléb svůj denní.
Na skořápce loďky malé
hnán-li bouří koráb k skále,
pluli v pomoc bez prodlení.
Lid to hrdý svojí prací.
Na večer se klidně vrací
k chatě, dítkám, ku své ženě,
ke krbu, by v kruhu milém
okřál v rozhovoru čilém.
Vypráví a dýmá spokojeně.

Tak jest nyní. Před sta lety?
Mocné království to bylo,
chovající lodí čety.
Nyní z něho málo zbylo
po boji za tisíciletí.
Příval moře více, stále
hlodá na červené skále,
sám až ostrov v moře sletí,
shlcen vody peřejemi —
Helgoland — zván svatou zemí.

Na nejzazším v sever bodu,
do moře kde skála čněla,
záplava se posud rděla,
barvíc širošírou vodu.
Podepřen o skálu s pola
muž zde stál, v plášť vhalen černý.
Nad ním skála čněla holá,
před ním obzor bezeměrný.
Sledovat se zdál on zrakem,
noc jak temno v moře klade,
halíc pláně jeho mrakem
smrti stín jak v čelo mladé.

* * *

Táhlý hvizd; — a v odraz echem
heslo znělo v skalách vzdechem.
„Tys to Lerte?“ zněla slova
muže, který pozvedna se
hleděl přesvědčit se znova
v příchozího tváři, hlase.

Mladý muž v bojovném hávu,
Normanů jenž v boji litém
světem šířil druhdy slávu,
ozářen dne sledním svitem
sestupoval skalou dolů.
Již se sešli. Oči blyskly
jak by vzájem dýky stiskly.
Příchozí tu hlasem bolu:
„Bajane!“ dí ruku podávaje.
„Krátká dělila nás Lerte doba,“
Bajan dí soudruha objímaje.
„Hleď, co divá živlů netkla zloba,
zášť a nebezpečí, bratří hana,
touha tam, kde vlast má milovaná —
bolu vášně rázem spustošily,
že mne nepoznáváš, druhu milý.“

Příchozí byl mladší druha.
Jeho štíhlé ve postavě
jevila se síla tuhá,
překážky jež ničí hravě,
jak by byly ku zábavě.
Slunce žárem tvář se tměla,
vousem tmavým ozdobena.
Z pod přílby, jež chrání čela,
vyzírala přání smělá,
jiskrou zraků ozářena.
Přec však v líci ušlechtilé
odvážnost se s klidem pojí,
zvyk to, rozkazovat v boji,
zvyk, jenž zdobí mravy milé.
„Ela kde a kde jest Mila?
Mluv, kde sestra má a tvoje?“
Lert tak, plný nepokoje
táže se.
„Je chrání Víla,
matka jejich. Stiš se bratře.
Přisedni! Již čas se blíží,
s nocí nad moře se níží!“
Zahleděl se v moře patře.
„Vidíš lodě černé tělo
nad vodou tam nepohnuté?“
K nim až jásání z ní znělo
v ozvěně až shaslo duté.
„Vidím,“ na to Lert opáčí.
„Hle,“ dí Bajan, „světla víří
jako zraky v hlavě dračí,
jak tam šumí, jak tam hýří.“
„Plavci užívají chvíle,“
na to Lert zas odhovoří,
„radují se z cesty cíle.
Proto v ples se, v rozkoš noří.“

Bezelunná noc se sklání
nad nezměrnou moře plání.
Větřík mužům v tváře duje,
pověsti jim vypravuje
o naději — o sklamání.
Ticho jest, jen věčná hudba moře
mísí se v to marné lidské hoře
věčnosti jak klidné oddychání.

* * *

„Čas nám zbývá, Lerte milý,“
Bajan ozval se tou chvílí.
„Ty mne neznáš skoro ani.

Když nás vlny rozloučily,
neskončil jsem pověsť svoji.“
„Bajane, ba seznal jsem tě v boji.
Zapomněl's, jak Sigurd krvelačný
sekerou nad hlavou mával mojí,
já pak umdlen, svět jsem viděl mračny
kouře, v kterém loď se moje zňala?
Mocná páž tu v půl mne obejala —
ránu stavil's, jež mne zanést měla
do Valhaly k hodům slavných reků.
Brzy na to sladká řeč mi zněla,
kterou nezabudu věčně věků.
Mílu poznal jsem — s ní byla Ela,
sladká sestra. — Nač mne znáti více?
Jedno popatření v muže líce,
stisknutí poctivé jeho paže,
svazek tvoří, jejž nic nerozváže.“

„Díky Lerte!“ Bajan odpověděl.
„Dlužníkem jsem tvým. Kdož ví? snad v krátce
Perun povolá mne, světovládce.
Když jsem dnes do moře hloubi hleděl,
stín jsem viděl — podobal se matce —
matce, pochované v rodné zemi,
daleko tam, za vlnami těmi.
Snad mne volá. Neuzřím zem drahou
ach! jež kolébkou mi byla,
jež mi touhu věčnou zůstavila —
touhu za tou zlatou matkou Prahou.

Zemi svatá, zemi milovaná,
v které prach mých otců odpočívá,
o tobě, ach, často se mi snívá!
Požehnána budiž ona strana,
na vždy požehnána mezi všemi
svatá moje milá, rodná zemi!
Vyhnancem jsem. Prestol knížecí mi
kdysi souzen byl, kdy víra nová
vyháněna z háje Perunova.
Ustoupil jsem také s ostatními
přes hranice vlasti, ku severu,
tam, kde zem se ztrácí v moře šeru.
Matka přijala však víru novou,
kterou vírou lásky, spásy zovou.
Já byl mlád. Však otec odpor kladl
knížeti, jenž tehdy Čechy vládl.
Domníval se, národa že spása
ve víře jen otců obsažena.
Odpor zlomen však; kříž všude jásá.
Umírajíc, klesla matka — žena.
Se mnou tedy a s mou sestrou v hoři
odebral se s hloučkem věrných druhů
v říši Slávů na baltickém moři,
bohů věkožizných věrných sluhů.

Znals tu vísku moře na pobřeží?
V středu Svantovíta chrám stál s věží
nízkou, dřevěnou, jak druhdy v vlasti,
kam jsme zvykli oběti své klásti —
chrámek malý — vždyť se nad ním klene
modré nebe boží — nezměřené —
Dále domek stával náš tak bílý,
ponořen jsa ze všad v malém sadě
jako labuť bílá na zahradě.
Útulek to vyhnanců byl milý.
Otec knězem byl a sloužil dále
bohům věrně z Vesny po Moranu.
Zesnul tiše na vysoké skále,
odkud výhled na polední stranu
zvěst mu dával, tam že rodná země.
Bohové se dotkli mírně, jemně
schránky jeho; zdál se dřímat spíše;
s modlitbou za vlasť svou zesnul tiše.

Odrostlého, vše mne k moři vedlo.
V pláň tu, kterou oko nepřehlédlo,
modrou, neobsáhlou, plnou změny —
hrůz i krásy plnou v bouře pěny.
Loď kdy moje byla větrem hnána,
když mi v oči tryskla voda slaná
jásal jsem, jak mládec roztoužený.
Tu jsem seznal tebe, sestru tvoji —
Elu drahou — s Sigurdem jsa v boji;
ženou mou se stala; tys byl hostem
mým a v domku mojím prostém
sestře mé jsi se stal navždy milým.
Rád se vracím k blahým oněm chvílím
navždy zašlým —“

„Na vždy zašlým?“ zuova
divoce se Lert uchopil slova.
„Nemuč mne již Bajane a rci mi,
co se stalo s Elou — s mými —“
„Utiš se jen; doba již se blíží —
Sigurd, víš ten mrzký zrádce bohů,
který zaprodal se mrzce kříži —
drzou stavil na práh víský nohu —
Kromě starců, žen a malých dětí
nikdo nebyl, kdo by odpor vznesl.
Chrámek Svantovítův v popel klesl,
víska klesla ohni do objetí —
s ní též domek můj a —“

„Mluv, Bajane,
domluv, kde jest Míla, kde jest Ela?“
„Nech mne Lerte domluviti zcela.
Na popeli vísky milované
podruhé jsem vlasť svou oplakával.
Ani stopy nenašel jsem kolem —
Jak též honiti se za sokolem?
Nebem modrým beze stopy zmizí —
Vše mi přicházelo mrtvé, cizí.
Mne jen lákal moře divý nával,
povrch jeho měnivý a pestrý.
Chvíli váhal jsem, zda tam se vrátit
mám do staré rodné vlasti svojí,
uložit se navždy ku pokoji?
Ne a ne! dřív pomstou vraha schvátit,
honit lupiče mé ženy, sestry
na kraj světa až a byť se skrýval
na dně moře: za ním, za ním, za ním!

Se mnou sáhli druzi moji k zbraním.
Každý z nich zde drahého cos míval,
co mu lupič drzou unes rukou,
každý toužil lačnou pomsty mukou
ponořit svou ocel v krvi jeho.
Rozloučili jsme se s země koutem,
jediným, jenž byl až posud poutem
mezi námi — světem — prosti všeho
člověka co k člověčenstvu víže.
Hrstku popele mám na památku
ze své chaty z oteckého statku.
Hrstka popele, tak lehké břímě —
hrstka sněhu větrem hnána v zimě
a přec kruší srdce její tíže!
Brázdili jsme moře bez ustání.
Marné bylo naše namahání.
Bez naděje, skleslý — na rozcestí
zde jsem stanul; tu mi přálo štěstí!“
„Kde jest lupič? Mluv již!“ beze dechu
Lert se táže Bajana zas v spěchu.
„Jaké štěstí?“

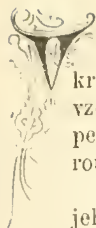
„Předně, že mám tebe!“
S úsměvem mu Bajan odpověděl.
„Zemru trýzní, mluv! Ó velké nebe!“
Bajan s upjatostí v temno hleděl,
z kterého teď, jako hvězda z krve
tryskla zář, kde loď se zdála prve.
Vyskočil ze skály, na níž seděl.
„Hodina již naše udeřila!“
k Lertu dí a ukazuje hvězdu.
„Hle! tam Ela má a tvoje Míla —
Sigurd! — čas ku krvavému sjezdu!“

(Pokračování.)

Náměsíčná.

Fantasie od *Sofie Podlipské.*

I.

V krajině odlehlé, kam málokdy cestující zavítal, vzdálen veřejných cest, stál malý zámek obklopený parkem. V něm druhdy bydlil otec s dcerou odloučen od celého světa.

Byl to pan Zdeborský z Konic. Slečna Daniela, jeho dcera, byla churava a bylo jí třeba bedlivé dohlídky. Otec činil pro ni všecko. Daniela byla náměsíčná v neobyčejné míře. Za měsíčných nocí často uprchla nejbedlivějšímu dozoru a procházela se po střeše, po zdech, ba i po římsách s nebezpečím života.

Za temných nocí mívala olověný spánek a líhala na loži jako bez života.

Bděla-li, byla nemluvná a jídala toliko s přinucením. Dávala se zcela nečinně oblékati a sedávala nejraději u vody, do níž se dívala celé dni.

Nedávala znáti, že by měla pro kohokoliv kolem ní trochu citu. Dívala se cize a plaše na každého, jakoby se nemohla upamatovati kdo by to byl. Jenom otce přece znala, ačkoli jej nikdy neoslovila. Avšak jemu aspoň odpovídala zkrátka k otázkám některým.

Krom něho nevylákal z ní nikdo jediného slova. Otcovo soužení nad tím bylo tím hlubší, jelikož bývala před tím nadaným, krásným, roztomilým dítětem.

Její nemoc objevila se náhle a náhle ji celou změnila. Stalo se to právě v zámku, jehož od té doby neopustila.

Nikdy v tomto zámku nebývala. Její otec jej sdědil po stařičkém strýci, kterého nikdy nebyl navštěvoval.

Daniele bylo patnáct let. Zdeborský vzal ji z kláštera, kde byla vychována, a odejel s ní tam. Ona byla u vytržení nad krásami okolní krajiny, byla okouzlena starým parkem a jásala zalíbením nad zámkem v rozmarném slohu vystavěným.

Večer vystoupila na jeden z jeho pavlanů, ozdobených alegorickými sochami a vasami. Opřela se o železné zábradlí a zadívala se.

Zapomněla jíti spat. Bylo jí bolno a sladko u srdce jako ve svatvečer lásky. Očekávala cosi s tlukoucím srdcem nevědouc, co by to bylo, a spínala ruce na vlnících se mladých ňadrech.

Při tom sledovala, kterak soumrak se skláněl vždy hloub na stromy a pole, jak mizely vzdálené hory jako za závojem, a kterak vystřídaly zářící hvězdy vysoko a daleko na nebi blízké obrazy pozemských krajů. Vždy hlubší stíny padaly na zem a stromy kreslily do tmavé noci černé rysy.

Tu kmitlo cosi temnem hlubokým a dívka nevěděla hned co to?

Srdce jejího tíseň byla tím zvýšena a slze lásky vkrádaly se jí do očí. Byla to první lásky sladká touha a její tušení.

Daniele bylo jakoby jí byl zazvučel stříbrný zvuk harfy.

Zatím bylo ticho vůkol a kdož ví, odkud ten zvuk se vzal, že jí prochvěl srdce. Dívala se do noci, avšak hle! nebyla více noc. A v jejím nitru zas ten stříbrný zvuk dlouhý a táhlý, slavnostní a nadpozemský.

Modravá a mírná, kouzelná a sladká záře chvěla se nočním vzduchem a Daniele z ní zněl ten stříbrný nadpozemský ton.

Měsíc vycházel. Byl v úplňku. Jeho stříbrná zářící koule vyplula nad koruny stromů. A jak Daniela na něj se podívala, zaslechla plný, mocný souzvuk a pak nápěv, který ji lákal do výše.

Tehdáž jí sbledly navždy ruměnné líce a černé hluboké oči zvětšily se jí až děsno. Tehdáž zapomněla na vše pozemské kolem sebe a dívala se do světa jiného. Ten přilákal jejího srdce touhu a lásku, tam chtěla přijíti, tam toužila choditi, sníti a žíti. Země pro ni shasla před září krásného měsíce.

Její pěstounka znepokojená jejím dlouhým pobytem na pavlanu šla jí hledat a našla ji stojící na zábradlí bez podpory, aniž ztrácela rovnováhy. Na štěstí zadržela slečna Matilda výkřik svého leknutí a hleděla dostati náměsíčnou dívku dolů něžně a opatrně.

Stáhla ji zvolna a Daniela povolovala jí, avšak stále hleděla upřeným zrakem bez mrknutí do měsíce a bránila se jen divoce, chtěla-li ji Matilda od toho pohledu odvrátiti. Nicméně ji tato přelstila, vtáhla ji do pokoje, kde bylo světlo rozžato, a spustila rychle oponu.

Tu dívka vykřikla a omdlela. Když ji Matilda vzkřísila, dívala se již tak cize kolem sebe, jakoby byla na zemi cizinkou. Byla tak lhostejná, jak později stále se jevila. Nebyla si vědoma, co se s ní dělo. Cítila jen, že jí něco schází, něco, co bylo celým jejím žitím.

II.

Když se byla zahleděla, stojíc na pavlanu, na povrch měsíce, rozeznávalo její bystré oko obrysy jeho obrovských hor, jejich ozářené stráně a ostré hluboké stíny.

Zatoužila po nich tak mocně, jakoby byly bývaly jejím dávným domovem, tušila v jejich přehlubokých dolinách a průsmycích jakési nevýslovné štěstí, jakého jí země nikdy poskytnouti nemohla.

To vše uchvátilo její srdce a obraznost pojednou silou kouzelnou.

Hleděla, hleděla na měsíc a on se zvětšoval, rostl, přicházel jejímu zraku blíže. V téže míře slyšela blížiti se stříbrojasné zvuky harfy a poznávala, kterak z něho vycházejí.

Měsíc přišel k ní tak blízko, že jeho záře zmizela, a jí bylo náhle, jakoby byla přenešena na vrchol jedné hory měsíčné. Byla to obrovská sopka. Daniela hleděla do jejího jícnu zpočátku s hrůzou a brzo všecka okouzlena.

Bývalý jícen vyhaslé sopky byl nyní údolím lesnatým, odloučeným, divoce půvabným. Mezi balvany, které stupňovitě, mohútně a nepravidelně do propasti sbíhaly, bylo viděti cosi jako chudičké obydlí. Mělo jen střechu

mechem pokrytou, pavlany jedny nad druhými na příkrém tom svahu. Mezi tím cosi kvetlo a usmívalo se. Byly to as květiny. A nad i pod tím strminy a propasti, příroda divoká a příkrá, a vše jako připraveno, aby mžikem se sesulo při nějakém otřesení půdy.

Pak Daniela zahlédla pod střechou té vzdušné chýše jakýsi čarovný lesk a hledíc ještě napnutěji rozeznala stříbrnou harfu. Po harfě mihla se ruka a Daniela slyšela zase ten zvuk, ten nevýslovně sladký zvuk, který ji byl přimrazil při východu měsíce na zemi, který její duši nadpřirozeně přilákal a její zrak byl otevřel tak, že dosahoval tam, kam ze země žádný dalekohled posud nezasáhl.

Bylo to tak zázračné, že si nemohla jinak vysvětliti, co viděla, leč tím, že byla přenešena se země vskutku na měsíc.

Zatím stála na zábradlí u pavlanu a slečna Matilda ji lákala dolů.

Když jí povolovala nevědouc o tom, co s ní na zemi se děje, dívala se neustále na měsíc a snažila se zahlédnouti toho, jenž hrál na harfu.

Náhle spustila Matilda záslonu a jí bylo, jakoby jí bylo srdce vyrváno.

III.

Pak usnula a ve snu viděla svoje zjevení zas. Ležela tiše, nepohnutě a naslouchala harfě, dívala se do jícnu před věky vyhaslé sopky.

Když ve dne se probudila, nepoznávala ten svět, který byl kolem ní, a také netoužila s ním znova se seznámiti. Vše vůkol bylo jí dokonce lhostejno. V duchu viděla před sebou krajinu na měsíci, onen odlehlý kout, kam bůh ví odkud a jaký mohl býti přístup?

Někdy, zvláště domlouval-li jí otec její, trochu se pamatovala ze své ztrnulosti a tu rozmýšlela o tom, co se s ní dělo.

„Vždyť žiju v jakémsi fantastickém snu," pravila k sobě. „Vždyť je nemožno, abych byla vskutku se vznesla na měsíc. Čtla jsem o jeho sopkách a hle, má obraznost mi jednu mezi nimi takto vypodobnila, jakoby nebylo na světě nic pravdivějšího."

Tak rozumovala některou chvíli, avšak jen zcela pro sebe, nemělať síly to vysloviti nahlas a vypravovati snad dokonce co se s ní dělo.

Tehdy otci odpovídala k jeho otázkám zřetelně a rozumně a hleděla mu do očí poněkud méně roztržitě.

Divila se také v takové střízlivější chvíli, proč jindy na ni měsíc takto nebyl účinkoval, vždyť se naň dívala jindy často dosti.

Snažila se rozpomenouti, jaký se jí jindy zdával, a tu zpomněla náhle, kterak před lety již cosi podobného byla pocítila při pohledu na měsíc a kterak byla tehdáž u vytržení.

Bylo jí as sedm roků, když jej viděla z okna nad kostelem vycházeti. Pamatovala nyní, kterak i tehdy jeho záře ji okouzlila, když šedý chrám a jeho věž v ní se stápěly a takořka průsvitnými se staly, jakoby zvolna se rozplývaly ve stříbromodravou mlhu.

Ano, a také tehdáž jako nyní slyšela již onen nadpozemský, nevýslovně dojemný zvuk, který přicházel blíž a blíže. Dítě hledělo okouzleno do světlé koule a mínilo rozeznávati v jejich stínových črtech — — svatého Davida se stříbrnou harfou.

Často, často jej tam Daniela vídala, až přestala věřiti v takovou dětinskou báj. A pak jí také přešlo to snění, to okouzlení.

Tato upomínka ji nyní pobuřovala. Jí zdálo se, že tehdáž viděla a slyšela totéž, jen že si to mysl její tehdáž vykládala dle pověsti známé. Tu počínala opět věřiti, že viděla věc skutečnou a sama nevěděla ještě, kterak zabředala hluboko a pořád hloub ve svůj sen.

Zatím byla hlídána jako nejdražší poklad před zlodějem, tak před pohledem na měsíc. Bylo to těžké, neb ona byla nepokojná, neposlušná ba i lstivá, aby unikla dozoru.

Byla by zajisté unikla některou chvíli pečlivému dozoru otcovu, kdyby nebyla sama zemská atmosféra se přičinila aby tomu zabránila, jakoby byla žárlivost cítila na lásku pozemšťanky k jinému světu.

Obzor pokryl se chmurami a pršelo bez přestání a mračilo se, dokud byl měsíc na nebi.

Když poslední čtvrt zašla, teprv se vyjasnilo. Otec Danielin si oddechl a spával nyní klidněji. Daniela žádala si vyjíti večer na pavlan a on ji tam mohl pustiti. Nebe bylo plno hvězd.

Ona dívala se na ně ve hlubokém zamyšlení.

„Zdaliž jste obydleny, vy jasné body?" šeptala pro sebe. „Ó myslím, že jste, právě jako měsíc, místo mé touhy. Zdaliž myslí vaši obyvatelé na nás jako my na ně? Zdaž sklání se jejich duše k naší, jako moje tam k té hoře na povrchu měsíčném? Ó zajisté, zajisté! Vím, že jsou lidé, kteří umírají touhou nadpozemskou, ale ti nevědí právě pravou toho příčinu. Já, já to cítím, že jsou svazky mezi dušemi, které dosahují přes meze pozemské."

Pan Zdeborský pilně sledoval v kalendáři proměny měsíce, aby nezmeškal nebezpečnou chvíli, kdy měsíc zas se objeví.

Nebyl však dosti obezřelým a zkušeným, měl za to, že nelze posud měsíc viděti, byloť několik dní do první čtvrti, a když dceruška jeho za bílého posud dne v zahradě se procházela, živější a vlídnější než dávno nebyla, neměl nejmenší obavy ohledem k původu její choroby.

Tu náhle Daniela vykřikla a natáhla ruce u vytržení k jasnému nebi, na němž mráčku, ani poskvrnky nebylo. Zadívala se tam a nebylo lze ji odvrátiti.

Pan Zdeborský, vzav operní kukátko, odkryl s namaháním slabý proužek, naznačující podobu srpu.

Daniela ovšem neodkryla na něm svou horu ani její údolí a těšila se jen, že měsíc opět se vrátil.

Nevzbouzela žádné zvláštní obavy, usmívala se, a její líce měly ruměnný nádech. Dokud byl srpeček na nebi, byla čilá a skoro veselá. Teprv když zašel, zasmušila se zas.

Nejevila ostatně žádných znepokojujících příznaků náměsíčnictví. Naopak nespala dokonce, dokud měsíc byl na nebi.

Ale když mu přibývalo a jeho povrch se zvětšoval,

tu sbledla. Žádala si jej viděti tak úsilovně, že ji v pokoji neudrželi bez násilí. Otec jí konečně povolil, aby na pavlan vystoupila, a držel ji sám kolem pasu.

Daniela dívala se, dívala. Dlouhé „Ah!“ vycházelo jí z prsou. Její oči podobaly se dvěma zrcadlům, v nichžto měsíc se shlížel.

Ona viděla opět svou milovanou horu a její dolinu, v dolině tu mechovou střechu na několika sloupech a pod střechou zářila leskem právě měsíčným stříbrná povědomá harfa.

Slyš! Ten zvuk! Ruka mihla se po strunách a harfa zvučela. Celou, celou duši Danielinu tón její pronikl, zaplavil a k sobě táhl.

Daniela omdlela šeptajíc: „Ta harfa!“

(Dokončení.)

Z nové knihy básní Adama Asnyka.

Nesmrtelní.

Přes mhy času, v propasť věků
nahlédnem-li, zříme dálí
v změti plemen, v bouřném jeku
lidstva vln, jež dmou se, kalí,
nesmrtelných řad, jenž stálý
odolal všech časů vzteku.

V práchni země, v dějů hrobě
jasněskvoucí planou líce:
k mohyle jich letí v mdlobě
duše nových hrdin, snice —
vyprosit chtí světla více
k zítřejší zas jitra době.

Na svícnu tam z trupů, kostí,
nezhlodáni plísní dravou,
ční, jak živi, do temnosti
nad vyznělou žití vřavou,
a tvář lidstva svojí slávou
osvětlují k budoucnosti.

Každý svého věku v schráně
jeho ráz i tužby svírá —
budoucnost vzal ve své dlaně,
jitro nové rozprostírá,
a věk, který za ním zírá,
nesmrtné mu věnčí skráně!

Z egyptského ritualu mrtvých.

Vzal pravdy misku Osiris v své dlaně,
jestřábí ztopil jednu zřítelnici
v hloub věčna tajemnou a v mrak se tmící —
tu druhou zvrátil zas chvil časných k straně,
zkad po smrti vždy létnou k jeho bráně
jak holubic dav lidské duše snící.

Tam, spravedlivých středem, práh co skrytý
dnes přešli, jedni zásluh rdí se šatem,
jdou, v purpur oděni a zbroj a v štíty;
jich zjevy hrdé září slávy zlatem,
a činů vykonaných majestátem
se chlubí tlusté papyrusu svity.

Hieroglyfů tajemná v nich slova
o velkém činu vzpomenou, než zhyne,
a líčí vše: i stavby chrámů stinné,
kořisti válek, práce, mír jež chová,
vznik práv, čím ducha trofej blýskla nová,
převraty, bouře, jejichž paměť slyne.

Tlum duší druhých skromně jen se blíží,
žní bohatou jich zrak se neusmívá —
spíš každá k jiným tulí se a hříží,
neb sama v stínu pokorně se skrývá,
a před sudího všedši, úzkostlivá
tak zpovídá se z žití běd a tíží:

„Prach jsem jen prachu všeho světa v středu!
Já v žití zásluh nenastřádal sobě,
a s bázní k domu věčnosti v té době
o slitování lkát své kroky vedu,
slz nevynutiv z nižádného hledu —
spíš setřel jsem je sirotkovi v mdlobě.“

Osiris, sudí, životů tresť váží
na misce pravdy, s země přijímaje
jak skutky hlučné, tak i tiché z kraje:
jest líci jeho vlídný úsměv stráží,
dle zásluh ty i ony trestá, blaží,
a v také slovo jeho výrok zraje:

„Vy, jichž vzmach díla gigantická tvoří,
a život lidstva v nové cesty hněte!
Vy, kteří světem vítězně vždy jdete
buď v krvi, trudu, dýmu, aneb v zoři,
své jmeno činy ryjíce a hoři
v důl země, neb kde nebes lazur kvete —

Jest vaší hlučná nesmrtelnost slávy!
Jest vaším věčný lesk, jenž na vždy dělí
vás od bytostí, které v zhoubu spěly,
a dá vám život, jejž čas neroztaví —
rod věků příštích u vás krok svůj staví,
vás vůdci zva a svými učiteli.

Leč neslétne k vám mohyly stín milý,
vás mine mrtvých odpočinek sladký:
dav každý nový soudit vás hned pilí
a kámen s hrobky odvalí vám zpátky —
přetřásat budou vašich dnů lós vratký
a zítra proklnou, co včera ctili.

I vyjdou na jev tajné všecky blízy,
jež toužili jste ukrýt v noc a mraky,
vám s pleci sejmou zlatohlavů přízi,
vyvlekou k světlu slabosti i braky,
a v nich se budou potomků pak zraky
rouhati moci vaší, která zmizí.

Leč vy, ó stíny tiché beze jmena,
jež skryty jako květy do ústraní
sled vůně ledva necháváte v pláni,
vy, jichž skráň citem čistým ozářena,
jež bližnímu, když ve útrapě stená,
stesk lahodíte trpký měkkou dlaní,

Vy krbu domácího kněží, stíny,
co lehkou nohou prošli jste tím světem,
nikoho nezranivše v boji kletém,
bez slávy, která vichrem přes ruiny
hřmíc, často slzí vynutí proud siný
a tříští chudou štěstí chatku letem,

Cti posmrtné ať stesk Váš neprovází!
Jest věnem vaším nesmrtelnost tichá,
k vám rozkoš svatá odpočinku vchází.
Pít budete číš věčnosti, jež dýchá
nepaměť — té vám nepřát bude pýcha,
zříc, hrdý prach jak przněn v středu zkázy.

Vy v moři utonete se svou lodí,
zkaď vychází i k západu kam klesá
svit andělský, jenž lidské duše vodí,
a neznámí a zniklí nad nebesa
budete světlem, v kterém lidstvo plesá,
bez vzhledu na to, kde i jak se rodí!"

Těm, kteří smutní.

Těm, kteří smutní, kteří v stesku vezdy
jen mlčky trpí a jen mlčky hynou,
těm srdci pro útěchu třeba hvězdy,
jež září idealů nad krajinou.

Chlad řeči mudrcké jich nespokojí,
jim zákonů klid věčných míru nedá —
nezdolá být jim štítem ani zbrojí,
když srdce bouřně v mukách štěstí hledá.

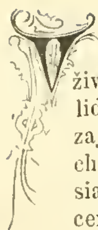
Jim třeba útěchy, jíž v světě není,
andělských úsměvů jim třeba v snění,
jim třeba slitování, nebe, zkazky,
byť daleké, jim třeba věčné lásky!

Z polského přel. *Fr. Kvapil.*

Básníci z ruského lidu.

Pro Westminster Review napsal *W. R. Morfill.*

(Pokračování.)

V životopisu nejbližšího básníka z ruského selského lidu, jejž uvedeme čtenářstvu, vyskytují se mnohé zajímavé okolnosti. Vůči Fedoru Slepuškinovi chovala se ruská veřejnost se šlechetným enthusiasmem, který ovšem byl více ku cti srdci obecenstva, než jeho hlavám. Avšak nutno si vzpomenouti, že byla koncem století minulého a začátkem nynějšího také v Anglii opravdová manie podporovati a povznášeti tak zvané samouky, k čemuž úspěchy Burnsovy zavdaly podnět. Tak došlo pomíjejícné oblíbenosti mnoho jmen, jimiž bylo ovšem napsáno mnoho veršů, ale pramálo opravdových básní. Tato záliba na samoucích opanovala tenkráte také Rus.

Děd Slepuškinův, mužík v gubernii Jaroslavské, dostal se ještě v mládí do Moskvy, oženil se tam a později oslepnul, pročež Nikefor, otec básníkův, nazván Slepuškinem. Nikefor byl čilý obchodník a zůstavil po sobě nějaké jmění, které však přišlo na zmar v rukou poručníků jeho syna Fedora, básníka, jenž co devítiletý chlapec osiřel. Fedor narodil se r. 1783 a vynikal již záhy svými vlohami ku kreslení a svým ostrovtipem. Avšak jeho nadání si málo povšimnuto, i zabýval se až do svého šestnáctého roku drobným obchodem kupeckým. Jsa dvacet let stár pojal za ženu děvče ze sekty novokřtěnců, i přidal se k nim. Avšak velké sumy, které pohltil „obrok" (poplatek, jejž za dob nevolnictví musel dávati mužík svému pánu za dovolení, aby směl nějaké řemeslo neb obchod provozovati na svůj vlastní vrub) a jiné daně přinutily jej opustiti dosavadní živnost, i zanechav svou ženu na venkově odešel se svým tchánem hledat štěstí v Petrohradě. Zde otevřel si malý sklad na Rybácké, na břehu Něvském a brzo získal si pověsti počestného a přičinlivého člověka. Když byl obchod svůj dostatečně upevnil, poslal pro svou ženu a provozoval po nějaký čas obchod svůj s úspěchem, avšak r. 1806 byla neúroda a jeho dlužníci nemohli mu platit. Tak upadl ubohý básník do velké chudoby, avšak tu objevilo se teprvé, jakou vážnost měli k němu jeho sousedé. Jakýsi cizinec, jenž tu a tam přišel do jeho skladu, nabídl mu půjčku 700 rublů s tou jedinou podmínkou, aby mu byl dluh splacen, až básník bude moci. Nadarmo usiloval Slepuškin zvěděti jeho jméno. „Stačí, že já vás znám," odpověděl neznámý a odešel. Za rok na to mohl již Slepuškin zapraviti svůj dluh. Pobyt jeho na Rybácké byl mu prospěšným ještě v jiném ohledu. Naučil se německy od nějakého vystěhovalce, sídlícího v těchže místech. Brzo potom navrátil se do lůna pravoslavné církve se svou ženou, dětmi, tchánem i asi šedesáti jinými rozkolníky.

Roku 1819 zemřela mu manželka; brzo potom oženil se podruhé. V této době začal psáti básně, z nichž první nadepsána: „Pohřeb mužíkovy ženy". Jeho pověst co pisatele veršů se šířila i došla k sluchu P. Svinina, literáta oné doby, jenž vydával časopis „Vlastenecké paměti". Svinin navštívil básníka na Rybácké na podzim r. 1822 i napsal o něm nadmíru nadšené pojednání, ve kterém ovšem povolil svým šlechetným citům a sympathii s lopotným životem básníkovým trochu více uzdu, než snášelo se snad s jeho kritickou soudností a přesvědčeností. Kolem Slepuškina začali se shromažďovati přátelé. Glinka, známý v oné době spisovatel, dal mu některé pokyny o gramatice a prosodii jeho skladeb. Svinin seznámil jej s anglickým, nyní téměř zapomenutým selským básníkem Bloomfieldem i radil mu, aby kreslil své obrazy přímo dle přírody. Ovšem není na Rusi všude příroda taková, aby rozněcovala básnický cit; byla to velikolepá a nádherná scenerie kavkazská, jež zavdala podnět k některým z nejkrásnějších básní Puškina a Lermontova.

Avšak i jednotvárná step nalezla v některých novějších básnících ruských své hluboké zobrazitele. —

Slepuškin nezabýval se jenom básnictvím, on byl také dovedným malířem a zhotovil podobizny mnohých ze svých příbuzných. V tomto sloučení nadání malířského s vlohami básnickými podobal se Slepuškin Ševčenkovi, který však v obojím daleko jej předstihl.

Svinin mluví nejvřelejším spůsobem o domácích ctnostech Slepuškinových, jakož i o neskaleném jeho

štěstí rodinném. Boris Fedorov, jiný literát, uvedl básníka do společnosti v domě paní Smirnové, sestry básníka Dmitrieva. R. 1826 vydána sbírka básní Slepuškinových pod jménem „Zábavy vesničana". Předmluvu napsal Fedorov i porovnává tu básníka s Hesiodem! Málokdy potkala se kniha s tak srdečným přijetím, což jest zajisté důkazem, že byla v oné době na Rusi velká náchylnost odměniti se záslubám i v nízkém stavu se vyskytujícím přes vše, co vypráví se nám o neblahých poměrech vládních. Akademie umění udělila spisovateli zlatou medaili, kterouž zaslal mu ministr osvěty Šiškov s následujícím listem:

„Velectěný vesničane Fedore Nikeforoviči!

Ruská císařská akademie vyslechla v sezení ze dne 23. ledna 1826 tvou báseň „Zábavy vesničana". Akademie s velkým potěšením a nikoliv bez podivení nad tvým nadáním přijala s pochvalou tvé básně i pro jejich uhlazenost i pro nelíčený a povznášející jich sloh a jazyk, jenž dokonale jest uspůsoben k líčení venkovských výjevů. Kromě toho, ačkoliv stížen rodinnými starostmi, nalezl jsi času ku věnování se malbě. Choval jsi se tak, že vzbudil jsi chválu mnohých, a proto ustanovena pro tebe na povzbuzení k takovému odporučení hodnému životu a na odměnu za tvé práce, zlatá medaile s nápisem: „Dobrodinci ruského písemnictví." Posýlaje ti tuto jménem akademie zároveň vyslovuji přání, abys zachován byl na živu dlouhá leta i dobyl si slávy svými zásluhami a pracemi ku cti své vlasti a umění i vědy."

Alexander Šiškov.

V celém listu zachovává Šiškov jako šlechtic svou důstojnost oslovuje Slepuškina „ty". — Obdržev tento list dal si jej potěšený básník za rámec a ukazoval jej plu radosti svým přátelům a známým. Brzo potom byl představen caři i obdržel od něho darem zlatem vyšívaný kabát a zlaté hodinky. V tomto šatu vymalována jest podobizna Slepuškinova, která se nám zachovala; básník vypadá jako prostý, dobrosrdečný, hřmotný muž, na jeho tváři nejeví se sice v ničem genialnost, ale v ničem také tupá skromnost, která, jak se myslí, byla rázem nevolníkův. Za krátko na to poskytla mu dobročinná paní, kněžna Taťana Jusupovna, možnost vykoupiti se z nevolnictví, sebravši 3000 rublů, kteréž byly vyplaceny paní jeho, Kateřině Novosilcové. „Patrně, že tato hraběnka uměla si cenit nadání," praví o tomto případě spisovatel článku v „Staré a Nové Rusi". Od nás budiž zadost učiněno spravedlnosti historické zachováním jmen obou paní, a čtenář sám podle své vůle učiniž si úsudek o jejich se chování.

R. 1828 vyšly básně Slepuškinovy v druhém vydání; několik bylo nových, avšak známek zdokonalení v nich nebylo. Vasil Popov, spisovatel shora uvedeného článku, domnívá se, že rady vzdělaných přátel Slepuškinových mu ublížily zrovna tak, jako Burnsovi, vedouce jej ku skládání v stylu více uměleckém. Divili jsme se vždy, že vysoce uhlazení pánové moderních Athen nevyždímali všechnu originalnost ze skotského básníka svými pedantickými pravidly a věčným kázáním, které mu činili. Neboť jisto jest, že žádnou z takových frásí poetický duch se nezažehne — ba ani ne „Básnickým uměním" Boileauovým a „Pojednáním o kriticismu" od Popea. Burns sám byl daleko bližším pravdě, když napsal své nezapomenutelné verše:

„The Muse, nae poet ever fund her,
Till by himsel' he learned to wander
Adown some trotting burn's meander
An' no think lang;
O sweet to stray an' pensive ponder
A heart-felt sang."

Nenašel Musy básník žádný,
až sám zabloudě ve kraj vnadný
kdes, kde se potok stáčí spádný
zřel její zjev.
Ó sladko bloudit — v duši ladný,
srdečný zpěv!

Avšak Slepuškin zdokonalil se značně v malbě i dostávalo se mu v tom poučení od některých z nejpřednějších členů ruské akademie. Nejbližším jeho plodem byla „Počasí", jež mu snad byla vnuknuta tím, co slyšel o básních téhož jména, jež napsali Bloomfield a Thomson. R. 1832 byl postaven pomník Alexandra I. a spisovatel oslavil tuto událost básní. Obdržel za to medaili od caře. R. 1834 vydány „Nové zábavy vesničana", v kterých jestli co jevilo se patrně, bylo to ubývání poetické síly; kritika začala býti méně příznivou. Mezi jinými dorážel na Slepuškina ostrý kritik Senkovský, jenž vydával po nějaký čas list zvaný „Biblioteka dla čtenia". Nepříznivý úsudek o jeho plodech byl pronešen také Bělinským, nejlepším z ruských kritiků, který napsav zajímavý životopis Kolcova, obestřel tolikerým půvabem život tohoto básníka. Slepuškin pokusil se nyní o prosu, ale s nepříliš valným úspěchem; dílo jeho bylo útokem na Novokřtěnce, sektu, k níž byl dříve náležel. Stal se nyní přemrštěně pravoslavným. Roku 1848 zemřel cholerou a byl pohřben v klášteře při kostele na Rybácké, který byl sám malbami ozdobil.

Nepodali jsme čtenářstvu žádné ukázky ze spisů Slepuškinových, neboť i ten půvab, jenž snad leží v jeho formě, byl by setřen překladem. Avšak, ať cena jeho jest jakákoliv, nemůžeme jinak než býti zaujati pro muže, jenž se za tak nepříznivých okolností mohl propracovati ke vkusu a vzdělání. Rovněž radostno jest dodati, že jeho literární plody byly mu na prospěch, kdežto život Kolcova, o němž nyní psáti budeme, básníka nepoměrně výše nadaného, byl celý zachmuřen protivenstvím; bylť on také jedním dokladem k řádkům Shelleyovým:

— — „Je, nejbědnější z lidí,
zlá sudba vrhne pění do náručí;
svou trýzni zvědí, ve zpěvu co učí."

Konečně jest také nemálo vzácno zvěděti, že byl Slepuškin dobrý, poctivý muž, jejž úspěch jeho nikterak nepokazil a nerozhýčkal. Jednu z jeho básní přeložil kníže Elim Mesčerský ve svých „Poëtes Russes" (Paříž 1846) do frančiny. Jest to často již spracovaná pověst o Ivanu Sussaninovi, jak zachránil život Michaela Romanova, pověst, která, jak Kostomarov dokázal, není právě ničím jiným než pověstí.

Úspěch Slepuškinův měl za následek, že dostalo se na Rusi na veřejnost ještě několik jiných básníků ze selského lidu. Dva z těchto, Suchanov a Alipanov, napsali Slepuškinovi veršované epištoly. Jsou nyní zapomenuti, a i kdybychom chtěli, nemůžeme o nich sděliti více podrobností. Kníže Mesčerský uvádí mezi svými

překlady také malou bájku od prvního z nich. Alipanov uveřejnil knížku téhož druhu pod názvem: „Basni krestianina Jegora Alipanova", avšak pokud jsme do ní nahledli, nemá tento spis žádného interessu; počet spisovatelů bájek, tohoto druhu písemnictví, jenž vyletěl do povětří, jest na Rusi příliš velký.

Bylo to v Alexeji Kolcovu, co opravdový hlas ruského lidu ponejprv promluvil, hlas, jenž až do jeho dob byl slyšán toliko v národních písních. Lomonosov, Puškin, Žukovský byli v jistém smyslu umělí básníci, znající dobře literatury západní Evropy, avšak v novém tomto básníku poznala celá Rus muže z lidu, který jako Burns uměl vysloviti lidu svého touhy i žel a jehož zpěvy probudily se pod vlivem ruských národních písní. Všestrannost takového muže byla taká, že Slepuškin se ani zdáním jí honositi nemohl. V tomto smyslu jest Kolcov nejnárodnějším ze všech ruských básníků. K vytknutí hlavních událostí jeho života užijeme drahocenných pamětí Bělinského, v kterých ovšem, musíme vyznati, podoba básníkova poněkud se idealisuje.

(Pokračování.)

Ráj světa.

Novella od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

XVIII.

Komnata byla dosti prostranna. Mimo dveře, kterými vešel, zahledl Chenier tu ještě jedny na levo. Dlouhé záslony splývající až na podlahu, hebkými koberci pokrytou, označovaly dvě okna. Veliká zrcadla z jediného kusu pokrývala hlavní stěny; mezi zrcadly a vysokými dveřmi, jež byly z mnohobarevného dříví velmi uměle pracovány, leskly se bronzové, překrásné okrasy bílé a hnědé boiserie.

Na pravo blíže zadní stěny, jež byla skoro jediným zrcadlem, stálo lůžko — všecko sněhobílé z nejjemnějších, hebounkých látek daleké Indie, a ze pravých a drahocenných krajků. Všecko aetherické, jako dechové.

Stativo lůžka antického tvaru bylo zdobeno bronzovými okrasami, vkusné, umělé práce.

Nad lůžkem u stropu splývala se zlatého kruhu u malebných záhybech těžká draperie z fialkového damašku atlasem vroubená a padala k oběma koncům lužka až na podlahu, jsouc z předu všecka otevřena, tak že bylo částečně viděti drahocenné indické záslony nyní nestažené a bělající se sněhovým pruhem z pod měkkých záhybů tmavého damašku, jenž v zadu jsa také málo porozhrnut nezacláněl zcela zrcadlovou stěnu za ním se lesknoucí.

Stranou pak, blíže hlav a nohou nádherného lůžka, stály dva antické zlacené kandelábry, překrásné práce, každý o osmi svíčkách.

Nehořely všechny, ale s dostatek světla rozlévalo se ložnicí, takže bylo i rozeznati malbu na stropě: půvabné skupiny laškovných, dovádivých amorettů mezi květinami živých, lahodných barev.

Vzduch nádherné ložnice byl příjemně prohřát a pln líbezné, jemné vůně.

Všecko tu působilo velmi na Cheniera, jenž byl sem přišel ze studené, tmavé noci. Krev se mu rozproudila, rozehřála. Viděl hebounkou otomanu, vedle sebe dvě damašková křesla, než neusedl.

Díval se kolem, do zrcadel, v nichž odráželo se blýskotavě světlo, až zrak jeho zas utkvěl na drahocenném lůžku, a vnikal do luzného, tajemného šera pod fialkovým baldachýnem; zdálo se mu, že co okamžik pozvedne se tam čarovná postava nějaké bohyně.

A hle, — tu vedle něho! Ohledl se a ve zrcadlové stěně spatřil vedle své osoby jinou: krásnou ženu v sametovém županu, drahocennou sobolinou lemovaném, ve předu rozepjatém a nepřepásaném, tak že bylo viděti dlouhé, bělavé šaty, pod ňadry přepásané.

Kroků jejích neslyšel, stanula vedle z nenadání, jako libé zjevení.

Chenier byl velmi překvapen. Uklonil se mlčky z hluboka.

„Kam jsem vás ve kvapu zavedla! Než za takové mimořádné okolnosti!" pravila, vlídně se usmívajíc. „Ale zdá se, že jsem vás velmi překvapila, ačkoli jste řekl, že nejste lekavý."

„Výsosti —"

„Jakže, vy mne znáte? A přece nepoznal jste mne na ulici, můj statečný rytíři. Ale teď už asi chápete, proč onen mladík, jemuž jste přispěl na pomoc, byl tak malým hrdinou a nepodniknuv boje volal o pomoc."

„Račiž Vaše Výsost prominouti, že jsem na ulici poněkud volně si vedl. Netušil jsem —"

Vévodkyně z Acerenza se zasmála.

„Věru netušila jsem také, že by mé malé dobrodružství takto skončilo. Sluha mne záhadným způsobem opustil. — Ale dobře tak! Vy mne tedy znáte —"

Teď teprvé napadlo Chenierovi, že se vůbec ještě nepředstavil. Učinil tak.

„A kde jste mne poznal, pane Cheniere?"

Pověděl.

„O redutě — ah ve dvorním průvodu?"

„Nikoliv, Výsosti. V útulném, poetickém místečku menšího sálu — pod oranžemi a palmami."

„To jste mne již znal?"

„Neznal, Výsosti."

„A co jste si tehdá myslil? Povězte!" dodala pojednou, živě a vesele. „Povězte upřímně —"

Chenier pohledl jí svým jasným, mluvným okem do tváře jako by se chtěl otázati, pak pravil:

„Povím pravdu, Výsosti. — Hleděl jsem na Vás s rozkoší. Myslil jsem si, jaký to půvabný obrázek, ta krásná, vznešená dáma v zášeří palem, z jejichž listoví proudilo světlo na její hlavu." To pravil vřele a ze slov jeho vanula nelíčená upřímnost.

„Ah, malíř z vás mluví."

„Každý by tak mluvil, Výsosti!"

V tom ozval se vedle jasný, stříbrný hlas malého zvonku.

„Volají nás k občerstvení, jehož nám po noční procházce třeba.“

A nežli se Chenier nadál, zavěsila se mu vévodkyně v rámě. Neušlo jí, jak se zarděl.

Byl opravdu překvapen, ale ještě více naň působilo dotknutí té vábné ženy. Ložnice s lesknoucími se stěnami, s bohatým lůžkem kmitla se mu ještě jednou před zrakoma, a již vstoupil dveřmi tiše se otevřevšími do nevelkého budoiru.

Tam na stolku stály křišťálové sklenice a láhve, v nichž světlo měnivě se odráželo.

Usedli. Mladý malíř zapomněl na všechno. Byl překvapen nenadálým a neobyčejným setkáním se, oslněn nádherou a přepychem, opojen krásou, a řekněme upřímně, že také přes republikánské smýšlení naň vznešenost hostitelky působila.

Krásná, vnadná ta paní seděla mu tak na blízku, zřel v její zářící oči, viděl půvabný úsměv rozkošných rtů, zřel bělostné hrdlo i lepotvárná ňádra, přes jejichž bílou slonu splýval k nohoum hebounký kožíšek —

Vévodkyně měla z mladého, sličného malíře radost. Jeho překvapení, údiv ji bavily.

Hned na ulici při záři svítilny ho poznala a proto pozvala ho do svého hotelu, aby seznámila se s tím, na kterého nyní bezděky často vzpomínala.

Nudíc se, syta jsouc obyčejných zábav, vzpomněla si na živé obrazy, o kterých byl rytíř Borell vypravoval. I rozhodla se, že se tam podívá; nechtíc však, aby byla nějak poznána, a pro větší dobrodružnost oděla se za muže a tak provázena jsouc sluhou odebrala se pěšky do divadla madame Bé. Záhy však odešla. Sluha, jenž na ni měl čekati, zmizel. Nevěděla proč, netušila, že byl ve spojení s tím, jenž ji v temné ulici napadl. Podaltě příbuznému svému, Beckovi, zprávu, že bude na večer vévodkyni sprovázeti; maje pak na ni čekati zasedl s bratránkem v hospodě, an zatím Arnoldi vyčíhav ji měl s ní promluviti a o peníze požádati.

Než sotva že se zjevil, odpuzovala ho vévodkyně tak rozhodně a hněvivě od sebe, že Arnoldi nechtěje promeškati vhodné příležitosti také rozhodněji se hlásil — a v tom přikvapil Chenier.

Tolik Arnoldiho přece šetřila, že nepřipustila, aby malíř se ho zmocnil. Byla rozhořčena, uražena na dotěrného podvodníka — ale již tu byla náhrada v podobě Chenierově. Tam prchal temnou ulicí její bývalý ideál, pokálený, s výše stržený, tu zjevil se mladík svěží, rázný, o němž někdy přemýšlejíc ráda se vžila v jistotu, že on je ten želaný, že on je srdce takového, po jakém toužila.

Tam prchá do tmy její minulost plná bolných upomínek a sklamání, tu vedle stojí přítomnost nesoucí snad náhradu a touhy ukojení. — To vše jí připadlo. Mysl mladé vévodkyně byla ohnivá, dala se hned roznítiti. — Nerozmýšlejíc se pozvala Cheniera k sobě a nechtíc býti překvapena pustila ho prvními dveřmi, které se jí namanuly.

Byla to její ložnice,

Teď seděla vedle mladíka, jenž se jí byl o redutě hned při prvním spatření tak zalíbil.

Těšilo ji, jak ho v ložnici překvapila, jak se zarděl. Viděla z blízka jeho sličnou a svěží postavu, ladnou a přece plnou síly, viděla líce mužně krásné, stíněné hustými kadeřemi.

O jak byl všecek jinačí než pánové vznešených kruhů, s nimiž se stýkala, pánové strojených kadeří, strojené řečí, strojeného chování, plní nechutné sladkosti, bez citu, bez síly a vroucnosti!

Chtěla Cheniera překvapiti a snad jen si zahráti, těšila se na to, a nyní byla sama překvapena. Jeho milé rozpaky mu dobře slušely; nyní zpamatovav se mluvil plynně, příjemně, upřímně. Byl skromným a přece ostýchavým, pln úcty a přece mužný a sebevědomý.

Měli oba ze sebe radost.

Rozprávěli o malířském umění a poslouchali se se zalíbením, s rozkoší, ač snad více dbali zvuků nežli významu, a nejedno slovo jim asi ušlo.

Pojednou Chenier umlkl. Nad krbem ozvaly se krásné hodiny bijíce jasným, příjemným zvukem dvanáctou, a hned na to spustil jejich hrací stroj. Nápěv ukolébavky staré francouzské písně nesl se útulným budoirem.

Chenier slýchal ji za svého dětství; nyní v té společnosti a v utěšeném budoiru zvláště mile ho dojala.

I vévodkyně umlkla se zalíbením hledíc na poslouchajícího mladíka. — —

Brzo na to byl propuštěn. Před odchodem pozvala ho vévodkyně velmi vlídně, aby přišel ukázat jí nějaké své kresby a náčrtky, a podala mu ruku, kterouž vřele políbil. Jako opojený vyšel z paláce. Noc nebyla mu nocí; neviděl tmy, necítil chladu. Mysl jeho kochala se světlými, luznými obrazy.

Byl nadšen, vztýčil hlavu, vykračoval si lehkými, pružnými kroky a bezděky zanotoval si polohlasně píseň, kterou byl u vévodkyně slyšel:

Madame à son tour monte
si haut elle peut monter,
elle aperçuit son page,
il est noir habillé.
Mirontonton Mirontaine — —

Vévodkyně brzo dnes komornou propustila.

V nočním bělostném šatu přistoupila k nádhernému loži, pod jehož damaškovým baldachýnem usedla. Luzné zášeří objalo její postavu. Naklonila hlavu a dumala.

XIX.

Arnoldi všecek zuřiv, že jeho plán opět se nezdařil, vrátil se do nedaleké hospůdky, kdež na něj Beck a jeho bratránek, lokaj vévodkyně z Acerenza, čekali. Pověděl jim vše i nezatajil, že poznal toho, jenž byl ho zahnal.

„Všude ten klouček!“ zahučel hněvivě.

Lokaj maje dle ujednání svou výmluvu připravenu, odešel domů. Oba přátelé, důvěrně a tiše rozmlouvajíce, zůstali. — —

Druhého dne navštívil lokaj Fric Arnoldiho v jeho bytu, kdež také zastal svého bratránka Becka.

Vyprávěl jim, že všecko lépe skončilo nežli se nadál, že vévodkyně přijala jeho lež, jako by také byl přepaden a zadržán, za ryzí pravdu, ba že ještě ho politovala a jemu na víno dáti kázala.

„Nebylo by tak —“ dodal, šibalsky se směje, „kdyby J. Výs. nebyla dobré míry; a zdá se, že ji zachová. Vždyť měla včera večer návštěvu a dle všeho

byl to na jisto ten malíř, který tebe zahnal. Haha — co tomu řekne pan rytíř Borell? Ten, zdá se mi, nerad přijme výpověď z milosti a lásky —"

„I prožluklý mazal! Má z pekla štěstí!" zvolal Beck.

„Však mu ho nedopřeju!" a Arnoldi zaťal pěst.

„Nevyhrožuj ještě — Nepoznal tě včera."

„Nepoznal — ostatně ať poznal nebo ne!"

* * *

V zimní jízdárně císařského hradu byla veliká jízdecká zábava. Tribuny pro dvůr a jeho hosti i pro zvané byly nádhernými, různobarevnými draperiemi ověšeny, z nichž ty, jež zdobily panovnické lože a tribunu 24 vyvolených dam rytířských, stkvěly se perlemi a blýsknavým krumplováním. Fanfary a volání středověkých hlasatelů umlkly, jezdci a dámy ve drahocenných, historických oblecích burdovali své krásné, bohatě ladrované koně.

Zpočátku si toho Chenier, jenž byl na jedné z galerií, poněkud všímal, pak pozoroval již hry jízdecké méně pozorně, rozhlížeje se pátravým, dychtivým okem po všech tribunách a ložích, až tam ve přízemní ověnčené loži utkvěl. — Seděláť tam s několika dámami vévodkyně z Acerenza v nádherném šatě. Všichni známí dnes jí gratulovali, jak svěže vypadá. Unylá bledost, jež do nedávna uhostila se na jejím líci, zmizela; oko jí zářilo jako hvězda, usmívala se opět. Kdo dnes a poslední dobu Cheniera vídal, neřekl by, že ten mladík tak vkusně, do mody ustrojený, ten leporostlý a sličný švihák je umělec. Vypadaltě jako mladý kavalír.

Pro malířské jeho oko bylo v jízdárně pastvy dost — než dnes valně si jí nevšímal.

Hlučná hudba nesla se prostranstvím a za jejích zvuků odtančena jezdci a jezdkyněmi čtverylka, mohlo by se říci uherská, neboť účastníci byli v uherském národním oděvu a zvolili si barvu zelenou.

A sotva že ukončili a zajeli, již byli tu noví tanečníci a tanečnice. Hrabata: Hardegg, Vojna, Vrbna, Schönfeld, Wolkenstein, baron Pfeil. Kněžna Lövensteinová, dvě hraběnky Zichyové, hraběnka Vrbnová, Windischgrätzová a Friesová, všecky v barvách červené a bílé, ve drahocenných oblecích, jež měly staročeskými býti. I české čtverylky Chenier málo sobě všímal a nepozoroval také, že nedaleko něho stojí mladý elegantní pán, jenž jeho především si všímá. Zraky tohoto eleganta často také zabloudily ku vévodkyni.

Byl to rytíř Borell. Česká čtverylka dotančena, již také minula rakouská v barvách černé a žluté, a francouzská, jejíž účastníci byli v kroji z časů Ludvíka XIII. zvolivše barvu modrobílou.

Chenier byl nespokojen. Vévodkyně se živě bavila se svými společnicemi, při čemž obrátila hlavu tak, že mladý malíř jí do tváře neviděl. Pak sledovala hru jízdeckou tak pozorně, že zraků od ní neodvrátila, zvláště od rakouské, jíž účastnila se její sestra, vévodkyně Zaháňská, ve středověkém, německém kroji. Někdy rozhlížela se kolem a jen jednou zavadila zrakem svým o něj. Zdálo se mu, že se zajisté začervenal, neboť cítil, jak mu krev vstoupila do tváře a jak se mu v očích zajiskřilo. A nyní čekal dychtivě jako hladový, že vévodkyně znovu k němu zářících zraků svých pozvedne. — A hle — opět — a opět — lehynce se usmála — však to ne na něj — bezděky se ohledl a spatřil rytíře Borella, jehož vyjasněný obličej vítězně nějak se usmíval.

„Kdo je to?" pomyslil Chenir. — Odtud pak, pokud mohl, si ho všímal a pozoroval, a záhy poznal, že mladý pán často, velmi často nazírá do lože, kdež trůnila půvabná krasavice.

Vesel, nadšen byl se Chenier do jízdárny ubíral. Přinesltˇ mu dopoledne lokaj paní vévodkyně vstupenku do jízdárny, ve vonné obálce. Těšil se, že se podívá tam, kam nekaždý směl se podívati, především však, že mu vstupenku poslala sama vévodkyně. Vzpomněla si na něj a nad to na malý lístek napsala mu dva řádky plné blahosklonnosti!

Těšilo ho tu, bavil se pozoruje roztržitě hru, blažil se pohledem na vévodkyni — až toho mladého pána spozoroval i jeho pohledy a také poznal, že vévodkyně ho zná, dobře zná, poněvadž se na něj usmála.

Rozmar Chenierův se pokalil a to tím více, poněvadž Borellův se vyjasnil. — Přede dvorní tribunou zřízen byl portál, v jehož oblouku kroužky visely. Stateční rytíři hotovili se, na prudkých koních se ženouce, oštěpy je strhati, aby dosáhli odměny svých vyvolených dam, z nichž jedna každá svému rytíři dala šerpu svým jménem a heslem ozdobenou.

Jako všecko obecenstvo tak i Borell smál se, když některý z rytířů minuv se kroužků zavadil o oblouk tak pořízený, že hned se otevřel a milého rytíře pískem a moukou notně zasypal.

Jen Chenier se nesmál, snad proto, že jeho soused byl veselým, snad proto také, že vévodkyně jako by jej, Kamilla, nebyla spozorovala. Přál si už, aby raději byl konec.

Kroužky strhány, turecké hlavy od jiných jezdců s kolů sraženy a zase za jízdy šavlí nabodnuty — pak nastal boj mezi obrněnými četnými rytíři, kteří za hlučné hudby zápasíce pilněji o své štíty zvonili, nežli těžké a pádné rány si rozdávali. —

Karoussel skončen. Venku před jízdárnou stanul Chenier, a zdálo se, že na někoho čeká. Vyšel Borell a stanul také, Cheniera nespozorovav; pak se ohlížel, a tu oba mladí mužové na sebe pohledli. Chenier mračně, Borell uštěpačně. Pak obrátiv se odešel a Chenier postoupiv stanul stranou, čekaje, zajede-li sem povoz paní vévodkyně.

Bylo tu neobyčejně živo, plno kočárů, plno sluhů, myslivců i obecenstva. Z něho vystoupil teď Beck a šel přímo proti Borellovi. Pozdravil ho co nejuctivěji, nicméně bylo z poklony jeho viděti, že jsou dobře, důvěrněji známi.

„Mám zavolati kočár, pane barone?" ptal se úslužně.

„Nikoliv, počkám —"

„Paní vévodkyně už odjela —"

„Víte to?"

„Ano, vím —"

„Tedy pojedu —"

„Velmi rád bych s panem baronem mluvil. Směl bych prositi o čest —"

„Něco důležitého?"

V tom šel Chenier kolem. Borell hleděl za ním, až zašel, pak obrátiv se k Beckovi tázal se roztržitě:

„Co je?"

„Tento mladý, hezký muž, an kolem šel —"
„Ten?"
„Ano —"
„Ten to je? Napadlo mi — Víte něco nového?"
„Ano."
„To přijeďte hned —"
„S radostí. A teď zavolám kočár." Ochotný agent, jenž panu rytíři nejednou posloužil a jmenovitě půjčky mu prostředkoval, kvapně odešel.

* *
*

Chenier vrátil se domů nespokojen. Zavřev se usedl do křesla. Nadcházelo šero, nerozsvítil. Různé dojmy a city v duši se mu ozývaly, nejrozmanitější myšlenky mihaly se mu hlavou. Bylo mu, jakoby za dlouho někam bez rozmyslu se hnav a slepě řítiv, nevěda, nepomýšleje kde konce a jaký — rázem nyní se zastavil a na okamžik prohledl. Kráčel až do nedávna zvolna a ne bez mnohých překážek cestou nepohodlnou, chtěje dosíci vrchole pravého umění a slávy. I zazářila mu hvězda, přinesla mu štěstí, ta tichá, vroucí láska Zosiina. S ní chtěl snáze cíle dospěti a šťasten býti, a byl přesvědčen, že se tak stane. Omámen nenadálým svým postupem zatoužil po rychlejším a skvělejším. Tu postavena mu v cestu vévodkyně, vábivá, svůdná svou krásou i vznešeností. A ta mu kynula jinam. —

Za onoho večera, kdy poprvé u ní hostem meškal, pozvala ho, aby opět přišel. Když potom doma druhého dne na to pomyslil, zarazil se a rozmýšlel. Cítil, že tam pro něj nebezpečenství, pro něj i pro — Zosii. Uznával, věděl, co je Zosii povinen, lepší stránka jeho povahy se hlasitě ozvala — než žádost, pobouřená krev zvítězila. Hlas svědomí ukonejšil pevným předsevzetím, na které, zočiv vévodkyni —, na dobro zapomněl. Vrátil se maje mysl rozohněnu. — Za dva dny šel tam opět.

Od jedné návštěvy do druhé nepracoval, nestudoval, ale jen vzpomínal, leda že přemýšlel, co by dnes měl s vévodkyní kresliti, aby se jí to líbilo, aby se jí zavděčil. Sedíc s ním onoho večera, kdy ji před Arnoldim zachránil, ve svém budoiru, rozmlouvala s ním o umění a požádala ho, aby jí svou mapu přinesl. Když pak doma kresby své a skizzy rovnal, přišel také na pěkně provedený náčrtek „Pavla a Virginie". Byla to rozkošná kresba; položil ji však stranou. Vévodkyně vše pozorně prohledla a dala úsudky a poznámkami svými na jevo, že kresbě rozumí. Chenier myslil, že krásná paní jeho umění miluje, že je také ráda provozovala, ale poslední dobou zanedbala. I chtěla se zase křídy i štětce uchopiti a požádala Cheniera, aby jí byl rádcem. Věřil tomu. Srdce mu poskočilo nad tím návrhem, a vévodkyně poznala to na jeho tváři a v oku.

Tak docházel pravidelně dvakráte za týden ku vévodkyni. Což to bylo! Byl jako muška váben zářícím světlem, byl by je neustále obletoval. Ach jaké to chvíle sladkých muk, které po jejím boku strávil. Stál vedle ní, ana kreslila, hleděl na její oblé rámě, na krásnou, bílou ruku, na zardělé líce, půvabnou šíji — —

Zadíval se, až jej vytrhla vévodkyně tázajíc se na něco — a tu pohledl v kouzelnou hlubinu jejího tmavého velkého oka. Ty jasné laní oči usmívaly se, zářily a nejednou odvětil zmateně, temným, chvějícím se hlasem. Někdy, chtěl-li nějaký rys opraviti, bylo mu vésti její pravici, nebo se jí doteknouti; tu třásla se mu ruka. Vévodkyně byla vlídna, laskava, než zdálo se mu, že není tak srdečna jako prvního večera, ale že je zdrželivější, chladnější. Vracel se vždy rozechvěn, okouzlen a cítil, že plamen ve srdci jeho po každé návštěvě vzplanul mocněji. Nyní se druhům vyhýbal, rád byl o samotě, blouznil — všude viděl vznešenou, vábnou ženu, její půvaby, zářící oči její stále naň hleděly. Na útulný, líbeznou vůní sytý budoir její nemohl zapomenouti. —

Za to tím řídčeji Zosia na mysl mu připadla. Vášeň jeho již tak se vzmohla, že stal se k ní v myšlenkách tvrdším, nespravedlivějším. Již nevyčítal sobě tak jako jindy a nalezal hojněji omluv svého jednání. Šel za vznešeným cílem. Nejprvé mu bránil a překážel nedostatek; neměl zhusta nejnutnějších věcí, nebyl znám. I bylo se obávati, aby nouze a nepřízeň poměrů neudusily jeho nadání. Nestalo se tak; ale nyní druhé mu nadešlo nebezpečenství. Hrozila mu přílišná přízeň, hrozil mu svět svými vnadami a svou rozkoší. V tom věku, kterého byl a při té vášnivé, prudké letoře jakou měl, bylo nebezpečenství .to dvojnásob větší. Než on ho nedbal; oddával se mu zcela, neuvažuje, nerozmýšleje se. Myslilť, že se naň štěstí usmálo, že mu nyní teprvé pravá, horoucí plamenná láska zasvitla. Sníval o vášnivé, žhoucí milosti až k šílení, nyní ji poznal. Netušilť, co muk obsahuje.

Obraz Zosiin, vzpomněl-li na vévodkyni, bledl a láska nevinné, srdečné dívky zdála se mu chladnou a mdlou. — —

Dnes dostal od ní lístek. Jemně mu vytkla, že už tři dny u nich nebyl, a ze slov její vanul tichý žal. Oznamovala mu také, že slaví Kornelek dnes své narozeniny, a zvala ho ve jménu jeho na dnešní odpoledne. Několik srdečných, laskavých slov na konci — přečetl je, ale ne s rozkoší a radostí, jako by se jindy bylo stalo. Povzdechl, aniž věděl proč, a pomyslil, že k Felińským zase jednou musí. Za chvíli přinesl lokaj lístek od paní vévodkyně, a odpoledne šel Chenier — do císařské jízdárny na karoussel.

Teď vrátiv se seděl ve tmavém pokoji sám a sám. Čelo mu hořelo, krev valila se do hlavy. Vzpomínal, že tou dobou v tanečním sále vyvolené dámy rozdávají vítězným rytířům odměny, že je hlučný, stkvělý ples. — I ona je tam — — Čekal před tím na vévodkyni, chtěje ji aspoň ještě jednou a to z blízka spatřiti — pak si však vzpomněl, že zajisté navštíví ples, a šel nespokojen domů. Toho mladého šlechtice spatřil odcházet a to ho potěšilo na okamžik.

Ale pak se mu v mysli zase zachmuřilo. Proč mu byl mladý elegantní pán tak nemilý. Usmála se, hleděla naň — zajisté známý. Proč se durdit? Taková dáma má známosti. Taková dáma! Před očima kmitla se mu nádherně vyzdobená jízdárna, viděl dvůr, komonstvo, všechno panstvo — ji mezi kněžnami a vévodkyněmi — a namanula se mu opět otázka jako prvé: „A ty?" — V é v o d k y n ě, v d a n á, — a t y?! Co chceš, kam se řítíš? Zarazil se; myšlenka ta ho ponižovala — a nemohl se jí za dlouho zbýti —

Pak pomohl si otázkou: „Co chceš?" — „Lásku, lásku!" ozvalo se ve vášnivé, vroucí jeho duši. Jen lásku! Té možná žádati, tu možná získati. Jiného nechce, než aby ta vnadná žena k němu se sklonila, aby její rty mu zašeptaly: „Neodmítám tě! Buď můj!"

A viděl, jak bělostné rámě ovinulo se kol něho; objal ji vášnivě — ucítil její pružná ňadra, vonný její dech — viděl, ano její oko něhou mdlí a se zavírá —

Chenier seděl nehnut ve svém pokoji a hleděl do tmy — —

Zastávka jeho byla jen na okamžik, na okamžik jen prohledl, a viděl nebezpečenství a propasť — pak vášeň zrak mu zakalila a již se žene dál a řítí. — —

U Felińských byla malá hostina připravena. Zosia vše schystala, upravila vkusně a ladně. Byla vesela, těšila se.

Přišel pozvaný Kalina a na místo Cheniera lístek, kterým se omlouval, že nemůže přijíti. Feliński se zachmuřil, Kornel měl radost pokaženu, Kalina byl zaražen, a Zosia sotva se přemohla. Záhy po jídle odešla a Kalina zůstal s Felińským. I jim rozmluva nějak vázla. Když pak mladý hudebník odcházel, přišla Zosia s ním se rozloučit. Zdálo se mu, že plakala.

Pocítil velikou hořkost proti Chenierovi.

Pak byl dlouhý, smutný večer a dlouhá, smutná noc.

Starý Polák nespal; Zosia ve vedlejším pokoji tajila pláč. (Pokračování.)

FEUILLETON.

— „Dojmy a rozmary“, básně Jaroslava Vrchlického. Nákladem Jana Otty v Praze. — Každá z dosud vyšlých sbírek básní J. Vrchlického tvoří pevný, v sebe sevřený, myšlenkový kruh. Při své plodnosti pracuje tento básník systematicky, cyklovitě. Ve své lyrice i epice nenechává rád státi jednotlivé básně osaměle, jedna pojí se k druhé a celá kniha jest pak obrazem, jímž, přes různost barev, jichž užito, dýchá jediná vše pojící nálada. Koncepce díla celého, ať větší, nebo menší prostor zaujímajíc zůstává harmonickou, poněvadž jest to ona, která látky rodila a nikoliv teprv z látek samých vyrostla. Kontury „Ducha a světa“, Mythů, Symfonií, Eklog a písní, Epických básní atd. měl básník v duši a teprvé potom dal se do vyplňování jich. Vrchlický pojav jednou jiskru myšlenky, pojímá celý obzor, jejž ozařuje a pracuje pak dále jako umělec. Jest tak šťasten, že k pojatému jednou plánu podrží náladu v chvíli pojetí myšlenky pocítěnou, kdykoliv chopí se péra. Vrchlického neopustilo toto cyklické zaokrouhlení ani v knize, kterou nazval „Dojmy a rozmary“. Rozmarů vyskytuje se tu porůznu, dojmy ovládají vše. Ve spisech Vrchlického zračí se vjímavost pro vše co krásné v míře nejvyšší. Oko jeho duše, přijímajíc a rozlišujíc obrazy všechny, převádí u vědomí tvůrčí síly jen ty, které kráse sloužiti mohou. Láska, poesie, umění, těmi jest tento básník živ. Poesie není mu zaměstnáním, jest mu životem. Básník takový přirozeně a nutně musí se obraceti ku světu antickému, k tomu, jenž ve svém umění nedostižen dosud žádným z věků, které se přes něj převalily. U nás ano všude, ač vychování ušlechtilé založeno jest na čtení Homera, Aischila, Sophokla, zůstávají tito básníci v životě stíny, zrovna tak jako Phidias a Praxiteles většinou jsou pouhými jmeny. Kolik je těch, kdož z poesie řecké pijí douškem plným a nikdy žízeň nehasícím, kolik je těch, kdo stanuli před antickým mramorem v zapomnění sama sebe, svého věku, v splynutí svého celého bytí s tou věčnou krásou bohy stvořené, z nesmírného moře lidských prahnutí zrozené Afrodity. Vrchlický jest u nás prvním a nejpřednějším básníkem staroklassické renaissance. Tak jak on pojal ve svých dílech antiku, nepojal ji dosud u nás nikdo, a toto znovuzrození antické krásy v české básni bude míti na všechno básnické tvoření u nás oživující, zušlechťující vliv. Ať látky brané ku spracování jsou jakékoliv, bez hloubky a harmonie myšlenkové, bez krásné formy, bez názoru všelidského nemůže se již nyní také u nás žádné básnické dílo nazvati dobrým. O tom nemůže býti pochyby, že básník, jenž má tak vyvinutý cit pro porozumění antice, pozná také vše, co veliké jest v době nové. Vrchlického „Masky a profily“ projevují vůči době nové tentýž názor, jako sonety „S antickým reliefem“ vůči světu antickému. Do téhož kruhu, s jiným zase pozadím náležejí „Slzy révy“. Zdá se nám v těchto třech cyklech jako by básník jednou rukou opíral se o krásu, druhou povznášel pochodeň myšlenky a v „Slzách révy“ jako by vyslovoval tlukot lidského srdce. Kolem těchto tří základních a charakteristických čar na půdorysu „Dojmů a rozmarů“ kupí se vše, co ostatního v knize této nalezáme. Po jednotlivu básní těch rozbírati nebudeme; stalo se tak již jinde. Konstatujeme toliko, že podal nám Vrchlický nový cyklicky uzavřený kruh básní, v němž krása, myšlenka a cit se pojí nerozlučně a vítězně.

— „Příšery“. Povídka od Václava Beneše-Třebízského. (Ottovy „Laciné knihovny národní“ č. 34.) „Příšery“ jsou jednou z prvních a nejpoetičtějších povídek V. Beneše. Děj odehrává se na pobřeží dalmatském. Způsob vypravování jest úsečný, rhytmický, plný zvláštní lahody, která nás tak poutá v některých z nejlepších spisů Chocholouškova „Jihu“. Postava Iljušky zůstane jednou z nejkrásnějších ženských postav, jakých naši vypravovatelé vytvořili. Jest kolem ní rozestřen tak zvláštní jas a v duši její jest tolik dojemné hloubky, jako v tom siném moři, jehož jest dítětem. Povídka tato zůstaví v čtenáři hluboký, ušlechtilý dojem. Jest to obraz tklivý a na plátno jako nadechlý.

— Jiného rázu než Benešovy „Příšery“ jest povídka Fr. Dvorského „Z kláštera“. („Matice lidu“ roč. XIV. č. 4.) Zde vzata jest látka z nejšeřejší doby našich dějin — z let pobělohorských, a chmurný obraz rozvinul tu Dvorský před námi. U spisovatele zápasí však historický znatel oné doby s belletristou. Děj jest zde jen slabou páskou, na kterou připevněny jsou jednotlivé scény, z nichž mnohé zatřesou námi svou zdrcující tragičností. Nechceme rozhodovat, zdali by byl spisovatel neučinil lépe, kdyby byl místo povídky vydal své studie v podobě kulturních obrazů po příkladu Svátkově. Ve formě povídky proklestí si ovšem jeho studie snadněji dráhu do lidu a v tom ohledu autor zapřev v sobě dějepravce a stav se belletristou dobrou stránku volil. V každém, kdo tuto povídku čte, vzbudí se vřelé přání, aby Dvorský pokračoval. Jsou to obrazy vážené z hlubin pekla, a dobře jest, když lid náš vzpomene si dobře na ty, kdo tenkrát českou zemi učinili peklem. Avšak na jedno dovolíme si spisovatele upozornit: Ne vše, co dá se říci, a právem, v řadě kulturních obrazů, dá se říci tak v povídce! Tak na př. s celým líčením od strany 3—28 nemůžeme souhlasit. Na vylíčení podobných scén patří jemnější ruka a redakce „Matice lidu“ neměla dopustit, aby se tyto stránky tak, jak jsou, vytiskly. Snad že je pravdou, co zde Dvorský líčí, a my neviníme ho ze schválnosti, on co dějepravec věrně snad líčí, ale co belletrista měl psát jinak. O tu formu se jedná, ne o věc. V té formě, jak se vypravuje zde, nepsal nikdy ani Zola. To není čtení pro lid, to není čtení pro nikoho, kdo vůbec knihu do ruky bere. Při věcně tak dobré knize jest toho dvakráte žel. *J. S.*

Listárna radakce: Rukopisy nevracíme — „H. H.“: Ženeva. Pošlete více — „J V. Bojar“: Jste v nejprvnějších začátcích. — „B. N.“: V té poslední je hezká drobná myšlenka. — „B. D.“: Tak je dobře. Otiskaem. — Neuveřejaime · „Racins.“

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **V. B. Čecha,** dříve Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumira“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 20. listopadu 1880. ČÍSLO 32.

Na téže koleji.

Napsal *Jan Lier*.

(Pokračování.)

Dejl ocítil se pojednou komediantským kozelcem tam, kam mne nejšílenější napnutí obrovské síly mé lásky povznésti nestačilo, — po boku Lucie. A tu můj rozum nestačil; plakal jsem, zuřil jsem a pak zase upadal jsem v trpkost. Nikoli snad proto, že by Lucie milovala jiného; chci jejímu štěstí a poručí-li, sejdu kraj světa, abych jí mohl přivésti ženicha. Ale já vím, že jí Dejl zneužívá za pouhý stupníček, jejž se smíchem odkopne, až se vyšine nad něj. Ale ovšem, on líbá paní Olšovské ruce na potkání, nazývá ji paní vrchní inženýrovou, nosí svou napálenou hlavu po její pokojích jako kadidelnici, sáhne na stroj pouze v rukavičkách a to vše přes to, že nyní je zbaven dozorství strojů a jezdí co „pouhý“ aktivní strojník se svým „Meteorem“, jako jsem já jezdil s „Huraganem“. Jsme si rovni a přec bychom si nebyli rovni, kdybychom se měli měřiti do opravdy. Já s „Huraganem“ proti němu a „Meteoru!“ Jsem těžký a hřmotný jako „Huragan“ vážící šedesáte tůn, pravda; ale v těchto hrubých údech máme sílu za dva Dejly a dva „Meteory“, a jestliže „Huragan“ utáhne svými pěti sty koňskými silami hravě největší náklad čtyřiadvaceti tisíc centů, přemohu i já nejtěžší břímě, jež osud na mne kdy vloží. Dejl jest jako jeho „Meteor“, útlý, hladký, lehčí, nenaloží si nikdy mnoho a běhá se svými lesklými prázdnými škatulemi jako potrhlý a proplete se hladce všemi oklikami, ač může při svém tančení snáze sraziti vaz; „Meteor“ má totiž na krátko spářené osy, jen dvakrát sepnuté hřídele a vozí většinou osobní vlaky, kdežto „Huragan“ na svých na široko spářených osách a pomocí třikrát sepnutých hřídelů jde klidně, jistě a neodolatelnou silou, — ovšem přímějšími cestami, na které se s poctivým sebevědomím a plnou odvahou ani Dejl ani „Meteor“ nespustí. A tento větroplach, schopný asi takové velikosti a opravdovosti žhoucího citu jako jeho „Meteor“, mající jen sto metrů topené plochy naproti dvěma stům „Huragana“, tento prázdný hejsek mne předstihl!“

Bývalý strojník, přenášející v lásce ku svému povolání soupeřství s milostného poměru i na stroje, umlknul a zamyslil se.

„Z toho se mi popletly smysly. Vrávoral jsem pomateně s „Huraganem“ po dráze a když bych ho byl bez mála s sebou uvrhl v neštěstí, vzali mi jej a vyhnali mne. Učinili dobře, ale neodvykl jsem, stará láska se probouzí, stýská se mi —“ hučel pro sebe, zadumán.

Na stezce, vinoucí se od strážnického domku č. 73 po stráni dolů k bystřině, zaskřípěl písek a harašily kaménky, drobící se a skočmo s výšiny dolů se sypající.

„Devět hodin! Můj noční substitut!“ volal hřmotný mužský hlas přes říčku.

„Jiskro, strážník Uher čeká na vystřídání,“ pravil Galát. „Do služby! Svoji lásku a svůj trud nechte za sebou, — nestěžujte si jimi povinnost.“

Vyprovodil Jiskru vzhůru na trať.

„Odevzdávám vám tunel jak jsem jej přijal,“ pravil strážník, když stanuli mezi kolejemi. „K signálové potřebě přijměte ode mne lucernu a krabici s petardami; kdybyste potřeboval více, zbuďte mne. Dobrou noc!“

„Dal jsem vám zříditi budku před tunelem a nesu vám do ní houni,“ hovořil přátelsky Galát, kráčeje s Jiskrou k portálu. „Pospěte si trochu a buďte dobré mysli. S bohem!“ Rozešli se.

Bývalý strojník rozhodil houni na vlhkou trávu v příkopě pod stříškou a ulehl; obracel se a za několik okamžiků již seděl. Přitisknuv ruce na své horoucí čelo položil se opět, pak ale z prudka odhodil houni a vyskočil na trať. Přecházel zmateně a jeho vášnivým ohněm zářící oči těkaly nepokojně okolím.

Měl před sebou dráhu i tunel a ustavičné fysikální působení těchto předmětů na jeho nerv zrakový vzbudilo v něm konečně vzpomínku na povinnost.

Rozhlédl se, jako by závoj prchajících vidin chtěl roztrhnouti prohlédnutím ke skutečnosti, a vešel do tunelu.

Rozžehl pochodeň; vznášeje ji vysoko nad sebou nechal si jejím rudým plamenem svítiti na klenbu, pod níž zvolna kráčel. Chvílemi se zastavil při bedlivějším prohlížení zdiva, vyšplhal se tu a tam i na pažení, kterým byla parta během dne nejchatrnější místa vybednila, a došed až na konec tunelu vrátil se ještě jednou k nové zkoušce. Podobně přehlédl boční stěny a konečně jal se zkoumati jízdní dráhu; na jednom místě se chvíli zastavil a o několik kroků dále na druhém. Vrátil se k prvnímu, ohledal celý terrain a přebíhal chvatně, nalezinuv patrně cosi velmi zajímavého; vyšel rychle

i z tunelu a podrobil ústí trativodu na obou stranách nejsvědomitější prohlídce.

Před půlnocí signalisovala stanice v Klenči odjezd vlaku ke Zdánovu.

Jiskra provedl předepsanou obchůzku celé části tratě, svěřené dozoru strážníka Uhra a počítaje od tunelu hektometrové kolíky postavil se u sedmého uprostřed pravých kolejí obličejem ku Klenči.

Vlak se již ozýval, občas vzlétl mrak dýmu z jeho komínu nad údolím, a za krátko kmitla se jeho světla stromovím.

Jiskra pozdvihl lucernu do výše červeným světlem proti lokomotivě a mávl pak lucernou několikráte.

Byl zpozorován; stroj odpověděl dlouhým pískáním, po kterém kratší hvizdy následovaly. Brzdy skřípaly pronikavě a volně již jela lokomotiva kolem Jiskry, který byl z kolejí vystoupil; o něco výše zůstala státi.

Jiskra odskočil jako by blesk před ním udeřil, když míjelo před ním štíhlé, krátké, na vysokých kolách se nesoucí těleso lokomotivy.

Na boku kotle skvěl se zlatými literami nápis: „Meteor."

„Kterého darmochleba to sem postavili na stráž?" křičel strojník, nahýbaje se přes zábradlí můstku. „Kdy se vám uráčí člověče doběhnouti ke stroji a říci mi, proč jste mne zastavil? Či mám se snad s vlakem namáhati k vám?"

Hněvivý povyk strojníkův měl žádoucí účinek; Jiskra se vzpamatoval, šel k lokomotivě a přistoupiv zdvihl lucernu k svému obličeji.

Strojník nahoře couvl zaražen; chvilku pohlíželi na sebe oba muži jako lvi, hotovi k odražení vzájemně očekávaného útoku.

„Zastavil jste proto vlak, abyste se na mne koukl, Jiskro?" první počal strojník nejistým hlasem, zakrývaje líčenou urputností své rozpaky.

„Ne. Byl jsem na okamžik zvědav, jak se mi dovedete podívati do očí," řekl druhý skrze zuby. „Zastavil jsem vás proto, abych s vámi projel tunelem."

„Oho! Vy se mnou na stroji, — co se vám zdá?"

„Nic. Jsem zmocněn k tomu, abych učinil zde při každém vlaku opatření, jaké za dobré uznám," vypravoval Jiskra, stoupaje zvolna na stroj, kdež zaujal místo za topičem. „Pomalu tunelem," kázal.

Dejl, zdvihaje již ruku k páce regulátora, rozmyslil se.

„Jděte dolů," utrhl se na Jiskru. „V Klenči mi napsali do instrukce pouze rozkaz, abych jel zvolna tunelem, nikoli ale abych vás jím vozil."

„Vy mne povezete," odtušil suše Jiskra, stojící se založenýma rukama opřený o tendr. „Vyzdění tunelu se počíná následkem rozrušení stejné míry tlaku bortit a nalezl jsem příznaky, nasvědčující tomu, že zdivo povoluje netoliko nahoře, ale i po stranách a že tím nejspíše i svrchní stavba trpí; podle chodu vašeho choulostivého „Meteora" poznám nejlépe, je-li tomu tak. Nyní víte, proč jsem vás navštívil. Jeďte!"

Dejl trhl pákou a pomalu rozkolébal se stroj.

V půl tunelu žádal Jiskra: „Pomaleji, abyste mohl o sto metrů dále zaraziti."

Tahla pístů šla línč a kola se jedva otáčela.

„Vyhlížíte, jako byste měl pořád ještě milostnou horečku, Jiskro," přerušil Dejl frivolním tónem ticho. „Nezapomněl jste?"

„Nezapomněl. — Divím se ale, odkud beřete smělost k této otázce."

„Tak?" ušklíbl se Dejl. „Můj drahý, já se dívám na podobné titěry poněkud s patra. A Lucie také; vysmála by se vám, kdybych jí vypravoval, že na ni ještě myslíte."

„Díváte se na ni také nejspíše s patra a domníváte se, že je tak nízká jako vy." Hlas Jiskrův se chvěl.

„Hm, proč jste se nepřesvědčil? Cukr do úst, rukavičky na ruce, pevně v sedle nezdolné kuráže a mohl jste býti tam, kde jest nyní Dejl."

„Jak to? Jste již zasnouben?" vyhrklo z Jiskry.

„Ach, vy myslíte již na kostelníka, o němž se mi ještě ani nezdálo," smál se Dejl. „Milujem se a dále bude jak se mi zlíbí — —. Člověče, pamatujte se! Co chcete, — dolů se stroje! Ujeli jsme sto metrů, — stojíme!"

Jiskra byl vykročil proti Dejlovi se zaťatými pěstěmi, oči jeho sršely hněvem a skřípaje zuby vydechl ze sebe zuřivě: „Darebáku —"

Ustrašený Dejl stíhal každý pohyb svého soka bojácným pohledem a hledaje u topiče pomoci táhl ho k sobě.

Jiskra se s úšklebkem povržení odvrátil a sestoupil dolů.

„Topiči, rozžehněte mi pochodeň v peci a podejte mi ji," velel drže se ještě zábradlí.

Topič učinil tak a Jiskra s pochodní šel podle vlaku na zad, svítě si na koleje a pod vozy; když došel za pátý vůz, trhl „Meteor" vozy a rozjev se plnou silou uháněl s vlakem z tunelu. Ujel.

Z rána již před šestou hodinou přijel inženýr s materiálním vlakem z Klenče k tunelu. Přijav raport od Jiskry kázal skládati dřeva, železa, kámen a podobné náplastě pro pochroumaný tunel.

Jiskrovi poradil, aby šel spat, ale Jiskra zamířil k „Huraganu" a točil se kolem něho s tklivou radostí na líci, jako junák okolo své dívky po dlouhém rozloučení.

„I blehlehle!" chraptěl otylý, přišedivělý strojník na můstku. „Jiskro, starý kamaráde, tys tu!? Podej mi ruku, co tu děláš, — přenášíš skály? Obrem jsi byl a obrem jsi zůstal, na vlas jako tvůj „Huragan". Jen si ho prohlížej, chlapík má zdraví z kované oceli, nenalezneš na něm ani rozviklaného nýtku. Nestýská se ti, co? Nevěděl bych proč, — koukni se na mne. Už se musím plahočit s materiálními vlaky! Nyní v listopadu! Brr, třesu se zimou, večer jsme s ekypáží vlaku ze zoufalosti trochu déle seděli a ráno časně vstávali. Hochu, rozuměj mi, — kde tu máte jaký kantin?!"

„V strážníkově domku bude dobře," prohodil vesele Jiskra. „Uher se opatřil na dnešek zásobami, já mám prázdno —"

„Máš? Výborně! Beztoho budu zde civěti dvě hodiny než všechno složí. Je to jízda s takovou materiálkou," huboval starý Černý, náležející již do počtu těch vete-

ránů strojníků, kteří omrzelostí přesloužilým strážmistrům od vojska úplně se vyrovnají. „Pak budeme se strkati zpátky do Klenče, znovu lelkovat při nakládání, vyhýbati se každému pořádnému vlaku a na vrch ztratím několik zlatých mílového.“

Zmizeli ve dveřích domku.

Za hodinu šel Galát kolem a zaslechnuv bujný hovor nahlédl do vnitř; po té šel potřásaje hlavou dále. Nebylť ještě nikdy viděl Jiskru při pitce rozjařeného a myslil si, že Jiskra svou radost z „Huragana“ odstůně.

Mýlil se; když po složení materiálu nastala sháňka po strojníku Černém, vyšel Jiskra úplně pokojný z domku a zaměřil k inženýru Novákovi.

„Strojník Černý jest neschopen k službě,“ raportoval.

„Pěkná zpráva!“ užasl inženýr. „Co mu schází?“

„Zmořen nevyspáním a zimou přisedl k teplým nápojům —“

„Tak!! Kde vězí?“

Inženýr vstoupil na práh světnice v domku a podíval se na strojníka.

„Ty — ty— Jiskro — myslím žes mi —“ blábolil Černý, hroze prstem do prázdna.

Inženýr přirazil zlostně dveře.

„Mám nejen právo, ale i povinnost, zpitého strojníka okamžitě suspendovati,“ pravil. „Ale kdo bude říditi stroj? He, topiči, mohu se na vás spolehnouti?“

Začazený mladík, stojící na můstku „Huragana“ ždímal rozpačitě čepici v ruce. Jiskra nespustil očí s něho a s inženýra, jemuž byl v patách.

„Jezdím teprve čtrnáct dní,“ koktal topič, „a nevím —“

„Jsme tu zakleti,“ obrátil se inženýr k assistentu Roušalovi.

„Prosím,“ ozvalo se za nimi.

Ohlednuvše se zočili zaruměněnou tvář Jiskrovu, v jehož očích hrálo neobyčejné rozčilení.

„Prosím,“ pravil měkce, „ráčíte znáti moji konduitu. Nezapomněl jsem nic, než své poklesky; můžete mi svěřiti „Huragana“.

„Bez rozmýšlení. Na stroj! Dokud nepřijde náhradník za Černého, jest „Huragan“ váš.“

Jiskra uchvátil inženýrovu ruku a zlíbav ji vroucně skočil na můstek.

„Huragan“ měl svátek; Jiskra mazlil se s ním, pokoušel jej, nespustil se ho do večera na krok, jezdil s ním vzorně, ba podle výroku inženýrova virtuosně, tančil na něm radostí a co ani Galát, ani Tumlíř a Prášil nepamatovali, — smál se na celý svět.

„Pane Jiskro,“ oslovil ho topič při první jízdě dolů ku Klenči.

„Co bys rád, zlatoušku?“ ptal se srdečně Jiskra.

„Nepamatujete se na mne? Byl jsem tehdy učeníkem v elhenické topírně —“

„Možná hochu. Jak se jmenuješ?“

„Ilek.“

„Aha, tos ty, který mi upustil před pěti lety kladivo na nohu,“ smál se Jiskra.

„Stalo se nerado,“ pýřil se topič, rozradovaný laskavostí Jiskry, v němž spatřoval tvora vyšší kategorie.

„Mlč o tom. Tys nyní šťastným, — kdybych mohl, ukradl bych ti „Huragana“.

Večer potěšila Jiskru v Klenči zpráva, že přetížený nákladní vlak nemožno jedním strojem vytáhnouti nahoru do Zdánova; bylo nutno rekvirovati pomoc, a poněvadž jiné nebylo, tedy „Huragana“.

O 12. hodině a 9 minutách s půlnoci přivlekl nákladní train do Zdánova; vykonav svou povinnost byl od vlaku odepjat a postaven prozatím na poboční kolej. Bylo mu čekati na projetí osobního vlaku, za nímž teprv měl se pustiti s volným „Huraganem“ zpět ku Klenči.

Ve čtvrt na jednu přijel osobní vlak a v čele jeho „Meteor“.

Jiskra neměl na „Huraganu“ stání; sešed s můstku kráčel podle osobního vlaku po straně od nádražní budovy odvrácené; nebylo tu nikoho, všechen kvapný ruch vystupujících a přisedajících, cestujících i služebného personálu šuměl na oné straně. Jiskra se blížil již k samému tendru, když náhle se zarazil.

Přiskočiv ku kondukterskému vozu opřel se o něj a taje dech naslouchal.

„Jen k přítelkyni jedete Lucinko?“ ozval se vyzvídavý mužský hlas. „Jiného vás věru nic neváb?“

„Nevím v pravdě, k čemu bych se měla znát,“ odpovídal ženský hlas.

„Povím vám tedy. Náhodou mám zítra prázdný den, náhodou jsem vám o tom předevčírem psal a náhodou zítra ráno budete v Klenči jako na pozvání. Hleďte, jak nám slepé štěstí přeje!“

S basovým mužským smíchem spojilo se stydlavé dívčí chechtání v duo, při němž se Jiskra zachvěl.

„Čeho se Viléme domýšlíte?!“ řekla pak dívka v žertovném durdění.

„Ničeho!“ zaříkal se strojník Dejl. „Ale adresu vaší přítelkyně potřebuji.“

Lucie vyslovila jakési jméno, jehož zvuk přehlušilo bití na zvon, signál k zasedání cestujících.

„Na shledanou!“ — „Pojedu s vámi jako s medem.“

Za vozy harašil písek jako když něčí vzpírající se nohy do něho se zarývají.

„Ale Viléme!“ šeptal dívčí hlas.

„Odříkám se nerad, — zítra za to dvojnásobně,“ řekl Dejl a mlasknul si.

Pak bylo slyšeti kročeje dvou lidí, vzdalujících se opačnými směry.

Jiskra skřížil ruce na zádech a klopýtaje přes kolejnice ubíral se k „Huraganu“; vystoupil na můstek. „Topit!“ utrhl se na topiče, „nesušíme slívy!“

Opřev se o brlení díval se za odjíždějícím vlakem a chvílemi zaměřil netrpělivým pohledem k nádražní budově.

Pět minut po odjezdu „Meteora“ zazněla první rána telegrafického signálu směrem ku Klenči.

„Topit!“ velel znovu Jiskra a sevřev křečovitě páku regulátora v pěsti čekal.

Ještě nedozněla poslední rána signálu a trojnásobné bití na zvon, když zaječela již parní píšťala „Huraganova“ a stroj vylítl ze stanice.

Jiskra, opřený zase o brlení, hleděl v před; ledový vítr líbal jeho spocené skráně a soptící „Huragan“ metal mu saze i dým v planoucí oči, jichž svitem blýskaly se divoké myšlénky, kroužící hlavou strojníka.

„Meteor“ jel rychlostí 45 kilometrů za hodinu, byl tedy při vyjetí „Huragana“ něco přes půlčtvrta kilometrů napřed.

*

„Topit!“ houkl Jiskra na udiveného topiče, který nevěděl, jak by žár ve výhni ještě zvýšiti mohl.

Jiskra pohlédl na rafiji manometru rychle vzhůru se posunující, na pojistné ventily, z nichž počínala syčeti pára, a otevřel zuřivým pohybem dyksu ve výfuku na plno, tak že z komína zvedl se vysoký, hučící sloup dýmu, páry a jisker. „Huragan“ letěl jako řvoucí, zběsilý drak po trati dolů.

Strojník opřel se zase o brlení a měřil let „Huragana“. Kolotající se táhla nebyla již k rozeznání, tvořilať jedinou třpytivou plochu, kterouž prosvitaly vířící kotouče kol, ženoucí po kolejnicích jako by se jich ani nedotýkala. Telegrafní tyčky a hektometrové pilíře skákaly kolem, že jedva jim oko postačilo.

Jiskra páčil rychlost „Huragana“ zkušeným okem na 82 kilometry za hodinu. (Dokončení.)

Bajan.

Pověst severní. Napsal Otakar Červinka.

(Pokračování.)

II.

Mila.

Na lodi, v útulku, komůrce bídné
krasavic zajatých, stopených v hoře,
rozsévá lampa tam světlo své spoře.
Ptáče jak pod křídlem matky dlí klidné,
dívčinu zříti tak, objatu rukou
starší již družky, jež s mateřskou péčí
úsměvem k pohledu mladší se vděčí.
Věrná dvě srdce zde na blízku tlukou.

Možno-li zobrazit vtělenou něhu,
na křídle motýla lehounký pel?
Rozplyne na slunci, lehčeji sněhu,
uletí, když jsi ji pochytit chtěl.
Dívčiny lepotvar, mladistvá tvář,
pod čelem klenutý obočí tah,
hluboké oko, jak ukryté v snách,
růžená ústa, v nichž Mílek, — ten lhář
úskočně, motýl jak v poupěti skryt —
uplétá osidla mužskému oku.
Potemně kadeře v bujném zřít toku
po šíji z úběle volně se skvít.

Postava v souladu s ostatním tvarem
v pohybu krášlí ten milostný zjev
vzácným a kouzelným přírody darem:
lad ducha s tělem v ní, gracie dév.
V úběru, bělostné říze to dlouhé,
zabrána v zpomínky, dívčina sní.
Dospělá, zdá se přec děcko být pouhé,
důstojnost s něhou tak snoubena v ní.

* * *

„O čem sníš má holubice bílá?
O čem sní má posestrima Mila?“
Ozvala se slova druhé ženy
hlasem něžným, v kterém obsaženy
matky péče, s láskou družky věrné.
Mila, upřouc na ni oko černé,
vyskočivši, k ní se přitulila,
jak se k matce vine dcera milá.
„Ptáš se mne, nač myslím, milá Elo?
Nevím sama. Toužení mne neslo;
jako ptáče v nebe zaletělo,
do výše té modré létlo směle,
kde jest víra jediné jen veslo —
Víra bohem daná, víra čistá
v nejsvětější Pannu, matku Krista.“

„Milo! přijala jsi kříže heslo.
Řci, jak věřit můžeš bájím o něm?
O bohu, jenž ukřižován kdesi —
umřel — vstal pak v nové žití plesy?
Člověkem byl — bylo tedy po něm —
Mohl mrtvý oživnouti znova?
Chápe se mne před Nejvyšším hrůza,
rouhavá-li slyším tvoje slova —
Ty ctíš boha, jejž ubila luza —
Milo, bojím se, že hněv tě stihne
bohů mocných.“ Její oko jihne.

Mila hlasem měkkým odhovoří:
„Elo, duch můj před bohem se koří,
kterého my obě stejně ctíme.
My ho ale nikde nevidíme.
Ctím v něm dokonalost, pravdu, krásu,
vidím jej ve dítka očí jasu,
s úsměvem kdy pozdravuje máti,
tak jak v hvězdách na nebesích pláti.
Není on ten hrůzoplný mstitel,
který hříchy lidstva hromem káře:
jest on shovívavý vykupitel,
s úsměvem jenž hledí na oltáře,
modly lidské, pověry neb víry,
On jest v nás, kdy snažíme se býti
jemu podobni, co svému vzoru —
Však až shasne slunce toho žití
na vždy pro nás smrti na obzoru,
vrátíme se k němu — otci jednou
v život, jehož růže neublednou.“

„Nevím, proč, však zdá se, že tvá slova
ve mně budí cosi k žití znova —
jakés tušení — jak za svítání
hlásá slunce pod obzorem plání —“

„Pak již věříš v něho,“ šeptá Mila.
„Přijde jednou doba — tak prý učil
božský zakladatel míru díla,
jehož slepý lid na kříži zmučil, —
jednu kde mít budou pouze víru
všichni národové v světě šíru.
Sestoupí snad jednou v srdce lidí,
tak že to, co nyní s hrůzou vidí:
že můž' kohos blažit jiná víra —
shovívavě on jak zříti budou
na každou tu víru, třeba chudou,
na poklesky domnělé a hříchy
bratří, sester ubohých a bídných.
Někdy cítím čas ten v prsou klidných
jako anděl křidel šumot tichý.“ —

Utichla. A k sobě přituleny
dlely v přemýšlení mladé ženy.
Lampa rozlévala spoře světlo
po útulku, komůrce to skrovné,
poupě v náručí kde Panny květlo:
Symbol spásy. V tuše bohorovné
nadšencem kýms z hruba vytvořený
visel jedině s dřevěné stěny:
Dítě božské v loktech Marie Panny.

Náhle jásot chasy nevázaný
zazněl jako posměch luzy divý
v bezbranných žen útulek ten tklivý.

III.

Sigurd.

Na lodi dlel Sigurd spokojený.
V kajutě, jež přepychem se skvěla,
seděl hrdě štěstím opojený,
révy šťávou též, jež v číších stmělá,
rubínem se v záři ohně rděla.
Od večera již se jásot šířil:
Na počest, že zítra této chvíle
dosáhne on kýženého cíle,
zlomí odpor holubice bílé.

Proto nyní v předtuše již hýřil
v krasách děvy, uloupené zradou.
Pokaždé, kdy zvedal k ústům číše,
zalétal již napřed v lásky říše,
kochaje se v duchu její vnadou.
Rozhárán až konečně též velí,
do kruhu by divých besedníků
obě děvy byly přivedeny.
Zajásal kruh hodovníků celý,
v souhlase mu vzdáno s řevem díků.
Vstoupily dvě luzné, mladé ženy.

Mladší, sestra Bajanova, Mila,
tulila se jako čarná víla
k Ele, kráčející bez pokory,
v znaku ženy pohrdání, vzdory.
Slovanský se původ jasně liší
v Mile, něžné jako holubici,
v chování i cudné její líci
od Normanky, kněžny moře říší.

V tváře oválu andělské hlavy,
ovroubené proudem temných vlasů,
nad něžnými rty, jichž výraz hravý
upomínal ještě dětských časů —
oči zářily, tak jasné, tmavé,
jak by klesnout chtěly k matky hrudi,
k její věrné tváři usměvavé.
Zjev ten v tvrdých srdcích soucit budí.

Hrdě vzpřímena však stála Ela,
projdouc síní před Sigurdem nyní.
S diademem věnčeného čela
valily se proudy zlatých vlasů,
rusé brvy modré oko stíní.
Temné roucho s bohatými lemy
spjato v půli; dýka tkvěla v pasu.
Šepot obdivu se nesl síní,
Sigurd sám, jat úžasem, jest němý.

„Nuže mluv, Sigurde, co tvé přání?“
Hlasem zvučným oslovila mládce.
Zdálo se, že v sluhu změněn vládce.
A přec neznal jindy ostýchání,
trhal růže na cestě své všady
bez lítosti, chladně, ku zábavě,
sešlapav do prachu jejich vnady
s výsměchem — proč nyní váhá právě?

Vysoký je, mužný; tělo spjato
v nádherný je kment a tkané zlato.
Tvář, ač mladá, stopy žití nese,
které rytíř Sigurd posud vede,
líce osmahlé a vášní bledé,
v kterých soucit nikdy nepohne se.
K výsměchu jen oživují časem,
nebo v boj kdy káže mocným hlasem.
Nyní ale, — nač ta něha v oku
na Milu upřeném s vroucí touhou?
Nezaslzel muž ten mnoho roků
při výjevech hrůzy dobou dlouhou —
nad sirotou — proč mu vlhnou zraky?
Což můž' slzet něhou dravec taký?

Sestupuje svého křesla s výše,
nabízí je dívkám, čeká tiše,
jak by rozkazy jich očekával.
Bez pohnutí ale Ela stála,
jako by si sama něco přála.
Pochopil. Neb kynem kol znak dával,
že propouští svoje věrné druhy.

Vzdálili se až na jediného,
jehož zrytá tvář a pohled tuhý
jevily, že Normanská krev jeho
pronesla jej světa krajem celým
prostřed bouře, bojů nebezpečí,
vstříc že kráčel nejdivější seči
s úsměvem a s čelem hrdým, smělým,
jako mladík kráčí ku veselím.
Sivý jeho vlas. Zrak orlí, krutý.
Nedaleko meč a krunýř dutý
jevily, že Sigurdovi drahý.
Přítelem již otce jeho býval,
soudruhem mu v boji s jeho vrahy.
Na smrt otcovu se také díval.
Za mládí si vespol přísahali,
že si dobudou vchod do Valhaly.
Starý Sigurd dostál věrně slovu,
zhynul v boji po divokém lovu.
Ingo syna ujal se, s tou péčí,
jakou otci věnoval — ba s větší.
Vycvičil jej v zbrani, světem vodil.
Jenom v jednom dobře nepochodil.
Sigurd bohům dávným odcizil se,
přijal víru, kterou mečem šířil.
V pohanských tak krajích světem hýřil.
Ingo nad tím nikdy nestišil se.
Věšteckým mu předpovídal slovem,
že on zhyne v hesle víry novém.
Poutal slib jej zemřelému daný
aneb dávný zvyk? syn milovaný?
aneb veden dávnou náklonností,
vláčel světem svoje staré kosti
z boje v boj a bouř, až do únavy,
„hoden země té“ co Norman pravý?

„Nuže mluv, Sigurde! co tvé přání?“
Ela s úsměvem zas opáčila.
„Prosím, aby zpěvem krásná Mila
oslavila naše hodování.“
„Pánem jsi!“ dí na to Mila klidně.
„Netřeba ti proseb, rozkaž ponze.“
„Ne tak, děvo sladká!“ Sigurd vlídně
odpovídá v nevýslovné touze.

„Paní budeš mou. A naše víra
každý rozdíl svazkem církve stírá.
Zapěj onen zpěv tak truchlobolný
vzdálené své, neznámé mi vlasti,
který ohnivý je muž jak volný,
v žíly leje touhu, vášně slasti.
Nerozumím sice, zpěv co značí;
zaznívá co šepotání ptačí,
kdy se v lese šírém klade k spaní;
pak z něj zaburácí z nenadání
píseň volnosti, jak krev kdy tryskne.“

Dívka ruku k srdci maní tiskne,
zblednouc ustupuje, skoro klesá —
„Nepřinutíš, pane, ptáče k zpěvu,
kdys mu volnost vzal a zeleň lesa,
nepřinutíš k lásce volnou děvu
ani prosbou, ani hrozbou hněvu.
Volnosti mé písně vyschly všecky —
pochoval je v dáli nářek dětský. —
Nevěstou mne zoveš svojí, pane?
Proto, že jsem přijala tvou víru?
Vždyť v té víře přikázání míru
zřejmě spasitelem božským psané:
„Nečiň jinému, co nechceš sobě!“
Jednej dle té víry, smaž svou vinu.

Dokaž, že jsi křesťan, též dle činu.
Svobodu nám navrať v této době —
Mluvíš o lásce, — ta volnost žádá.
Vrať mi bratra, vrať mi rodnou vísku,
odřekni se lupů svojich zisku —
V nevoli však každá láska svadá.“ —

Domluvila mírně, ale pevně.
Sigurd zbledl; lící mraky táhly,
zvěstujíce vášní výbuch náhlý,
až se opanoval přece zjevně.

„Marně, Milo, chceš mne přinutiti,
bych tě pustil. Ublížil jsem tobě?
Vroucí cit můj utichne jen v hrobě —
nevydám tě, pokud ve mně žití. —
Proč mi vyčítáš však bratra tvého?
Nikdy já mu neučinil zlého —
neznám ho, snad nikdy neuvidím.
Spatřím-li jej kdys: buď na pokoji;
bratra tvého žití svaté je mi. —
Činím to jen, co na celé zemi
právem vítěze jest v každém boji.
Pouze zvykem nynějším se řídím.
Kdybych dnes pad v ruce tvého lidu,
nevole bych poznal krutou bídu.
Činím to, co církev svatá velí:
škodit všude víry nepříteli,
rozšiřovat slovem aneb zbraní
víry naší svatá přikázání.
Nenutím tě k lásce. Vím však jistě,
že mi dobrovolně podáš sama,
co si vzíti mohu na tom místě.
Netrap se již bolu myšlénkama.
Na ostrov zavítal biskup svatý,
ve víře by sílil obec zdejší.
Zítra touha má se ukonejší,
budu slovem jeho s tebou spjatý
na vždy, — nerozlučně — k tvému blahu —
načež provodím tě ku severu,
jako paní nejkrásnější věru,
k otcovskému dovedu tě prahu!“

Vešel lodník. „Průvodčí již čeká!“
„Nechť sem vejde!“ Sigurd krátce velí.
V tmavý plášť jsa zahalený celý
vešel Bajan. „Co jsi za člověka?“
Tak se Sigurd příchozího táže.
„Znáš-li vody zdejší? Dejte číši!
Posilni se!“ Blahosklonně káže.

V témž však okamžiku výkřik trojí;
z trojích úst se slova rázem nesla.
Mila bez vědomí k zemi klesla.
Ela spěchá v pomoc v nepokoji.
Příchozí též, jak by citem hnutý
ku pomoci spěje, k ní se sklání. —

Cítí na rameni z nenadání
těžkou ruku dotýkat se skrání.
Vzhlédna spatří Sigurdův zrak krutý,
upřený jak dýku v svojí tváři
s takým rázem ďábelského štěstí,
jaké protivníku muku věstí.

„Kdo jsi? přiznej se, ty bídný lháři!“
Volá Sigurd: jednou rukou značí
zbraň, jež pod pláštěm v před poodkrytým
zaleskla se jako zuby dračí:
brnění hle, tmavé, s pásem litým,
na němž pohanský znak Svantovíta
jako hvězda o půlnoci svítá —
kryje mocné příchozího údy.

„Bratr té!“ on volá mocným hlasem
tasc meč jak blesk. Však stejným časem
v rukou Inga, Sigurda meč rudý.
Bajan stál jak mramorová socha,
mstitel poslední Polabských Slávů.
S úsměvem on zdvihl bledou hlavu
jako rek, jenž nebezpečí kochá,
bez bázně na smrti stoje prahu,
v posled pohrdu v líc metá vrahu.

„Znáte jméno mé — i mého meče —
Bajanův meč daleko jest známý —
vítězně on vyšel z každé seče
jako mstitel utlačených Slávů — —
Nemá nyní jednati však s vámi:
učiňte jen zadost mému právu. —
„Sigurde, ty ženy žádám sobě —“
„Dám je, dáš-li za ně svoji hlavu!“
„Nuže, pomsta kyne v krátké době.
Sám jsi vynes ortel — nuže blesku!“
Volá Bajan — meče létly v třesku —
táhlý hvizd — a lidé prostor plní —
z obou stran boj krutý kolem vlní. —
Zvoní pukléře a meče svítí;
Ingo, Sigurd, jako dravci lití
bijí v Bajana; to Ela zočí,
jako lvice k ochraně mu skočí —
pozdě; rána dobře namířena —
místo Bajana však klesá žena.

V tom však Lert jak rozvlněné moře
s houfem věrných mečem kolem oře.
V obou stranách odvaha a síla.
Počtu přesila však zvítězila.
Nikdo neživen, neb nechtěl žíti.
Sigurdovci v krvi, lvi jak lití
klesli bleskem skácené jak skály:
Ingo s úsměvem na chrabré líci,
bohatýr jak v smrti vítězící
který v slávě kráčí do Valhaly.

(Dokončení.)

Šípek.

Z upomínek starého Pražana. Napsala *Berta Mühlsteinova.*

Bylo nás třináct Když matka rozkrájela bochník chleba mezi nás, zbyla z něho sotva kůrka. A což pečeně! té se vždy nedostávalo. Otec sice kárával matku, žeť příliš štědrá, — bylť Němec a střídmým ze zásady — ale matka nevšímala si jeho důtky a naložila nám na talíř co se vešlo, s podotknutím, „ať se kluci najedí pokud co mají, až míti nebudou, zpomenou si.“ — Milovali jsme ji ale také, tu drahou matku, kdežto k otci chovali jsme jen chladnou, bázlivou úctu. Matka byla dle pojmu — hlavně nás nejmladších hochů — první osobou v kruhu rodinném. K ní jsme se utíkávali s každou stížností; ona nám kupovávala nové kalhoty, ona nás uváděla do školy, ona užívala metly a rákosky. Otec nám byl cizím. Meškaje skoro po celý rok na venkově byl, když mezi námi se objevil, považován jako host a úplně přehlídnut, jednalo-li se o vymahání jakéhosi dovolení nebo vyslovení nějakého přání, ba zneuznání jeho autority šlo tak daleko, že jednou o polednách, když za nepřítomnosti matky bral si z mísy, my jako z je-

dnoho hrdla uleknuti zvolali: „Počkejte, pane otče, vy dostanete až přijde paní matka,“ a velice se podivili, že za jeho domnělou smělost prošel bez důtky.

Otec pocházel od Chebska z Andělské Hory, byl syn tamějšího učitele, a přišel do Prahy jako famulus professora na polytechnice, známého L. Hergeta, s nímž odbýval studia. Byl pouhý Němec a nepřiučil se jakživ češtině, kdežto matka, rozená Pražka, ač v němčině se znala, jen s nechutí řeči té užívala (říkávalať, že jí německé mluvení působí bolesti v hrdle), tak že po celý čas dlouholetého manželství otec oslovoval matku po německu, kdežto ona odpovídala po česku, způsob, který vůči nám dětem se opakoval.

Loyalním byl otec u největší míře, pro svého zeměpána byl by se dal krájeti. Gubernialního radu považoval za vrchol vší velikosti, výš si netroufal už ani pohlédnouti, pojímalať jej závrať a přecházely oči leskem, jež vydávalo tak výlučné postavení.

Potkal-li náhodou takého hodnostáře na ulici, zůstal s obnaženou hlavou státi tak dlouho, až tento přešel. Pachtění se po takovém výnosném veřejném místě zdálo se mu smělostí ničím neomluvitelnou. „Kluci,“ osopil se na nás, když projevili jsme svoje přání, že chceme studovati, — „kluci, což se domníváte, že taková místa jsou pro vás? Velcí páni nerostou na stromech jako hrušky a švestky.“

Úředníkem byl otec nevídaně spravedlivým, státním občanem vzorným. Každý výboj, jehož se domohlo Rakousko, každý pamětní den byl jím oslaven.

„Ženuško, ženuško,“ vracel se jednoho dne radostí opojen z kanceláře, bylo to za Napoleonských válek roku 1809, „víš-li pak, že jsme vyhráli bitvu u Asper?“

„Nu a což víc?“ odvětila suše matka. Nestarala se o politiku, světové události jí nehnuly.

„Ten Bonapart je pokořen, na hlavu poražen.“

„A co je ti po něm?“ opět matka.

„Ale ženuško, rakouská monarchie je zachráněna.“

Matka něco zamručela, čemu jsem nerozuměl, naklonilať se právě k ohništi.

„Víš-li co, ženuško,“ pokračoval otec, „na oslavu dne půjdeme zítra ráno do kostela a o polednách se budeme postit.“

S návštěvou kostela byla matka spokojena, méně ale s postem, neboť odvětila suše: „Chceš-li býti bláznem a se postit, tedy to učiň, já s kluky budu jísti,“ což se také skutečně stalo.

Hleděti svému zeměpánu v tvář, byl pro otce požitek, jemuž se ničehož nevyrovnalo. Císař František čekal se do Prahy. Všechno bylo vzhůru, vše na nohou, by Veličenstvo uvítalo. Podobně otec. Byl jsem tehdy pramalinký hoch, když mne vzal s sebou do tlačenice. Stáli jsme v Ostruhové ulici. Jakmile povozy se braly kolem a staré „vivat“ rozlehlo se vzduchem, vyzdvihl mne vzhůru a volal mi, bych se dobře podíval a si v paměť vštípil vzezření svého císaře a pána. Já však zavřel oči, cupal nohama a hleděl vší silou dostati se z náručí otcova na zem, křiče neustále: „Já nechci vidět zeměpána, já nechci!“

„Co že, ty nechceš vidět svého zeměpána? Nu počkej, já ti dám!“

Přeložil mne přes kolena a bác bác bác duněly rány před zrakem veškerého obecenstva, které udiveně ustupovalo.

Příčina mého dětského hněvu?

Měli jsme služku, kterou jsem velice miloval. Uspávala mne pohádkami, jimž připojovala často vypravování příhod z vlastního života; snad aby si ulehčila, neboť nechodila nikam a neměla s kým by sdělila svoje radosti a žaly. Najednou přestala s povídáním, chodila sklíčena, s očima zarosenýma, a když večer vedle mé postele usedla a já ji prosil, by vypravovala, vypukla v pláč a štkání.

„Co je ti, Nanko?“ tázal jsem se jí soustrastně.

S nářkem svěřila mi, že jí Josefa, milého, vzali na vojnu. Josefa! znal jsem jej a kterak ne! Provázelť nás, když Nanka chodívala se mnou v neděli odpůldne na procházku, a kupovával mi preclíky a sladké rohlíky.

„A co se stane, když jej vzali na vojnu?“

„Bude vojákem,“ štkala, „dostane zbraň a půjde do bitvy, kde jej buď zabijou anebo s ustřelenou rukou neb nohou domů pošlou.“

Žasl jsem. Zabít, ruku ustřelit, nohy, aby chodil o dřevěné berli jako ten žebrák, který každý pátek dostával almužnu? Kdo se mohl opovážit působiti Nance takový zármutek, jí, která nikomu neublížila, která byla vtělená dobrota a laskavost?

„Neplač, Nanko,“ chlácholil jsem chůvu, „takové bezpráví se ti státi nesmí. Půjdu k otci, půjde ke všem gubernialním radům, ba i k samému císaři, kdyby to býti muselo, a řekne, kterak se s Josefem a s tebou nakládá.“

„Ach Venoušku, vše marné! Vždyť je to z nařízení císařova, že se Josef stane vojákem!“

Z nařízení císařova! Ruce mi sklesly.

Chůva mne těšila, vyložila, jaký v zemi je pořádek, že každý mladý a zdravý člověk se musí státi vojákem, z nichž se tvoří armáda, která brání nepříteli vniknouti do země. Upokojil jsem se, vzdal se, jako Nanka, neuprositelnému osudu, ale nemohl se podívati na původce jejího zármutku, když v plné slávě jel kolem mne. — — —

Byl jsem nejmladší; slabé, útlé děcko. V hlavní škole Týnské, kterou jsem navštěvoval, byl jsem nejmenší a v parvě — když za víření bubnů vyvolán jsem byl prvním premiantem, museli mne spolužáci vyzdvihnout na lavici, by mne bylo vidět, když jsem v odměnu své pilnosti přijímal „Cornelia Nepota“. Dlouho chodil jsem v sukýnkách a bundičce. První kalhotky dostával jsem zpočátku vždy jen v neděli a ve svátek, když jsem šel s matkou navštívit sestru jeptišku. Souvislost mezi nedělí a kalhotkami byla u mne tak veliká, že, přijda jednou výminečně o všední den do kláštera a jeptiškami tázán byv, proč že nemám dnes kalhotky, uražen jsem odpověděl: „Což se nosí kalhotky ve všední den?“

Do téhož kláštera chodívala mimochodem řečeno také malá Kateřina K—ova, později jako madame P—ská na pražském jevišti slavená umělkyně. Vynikala již co děvčátko svým svěžím pěkným hlasem, tak že jeptišky, které jí pro veselý rozmar a přítulnost velice nakloněny byly, rády si od ní zpívati nechávaly, odměnivše přednes její sladkým pečivem a různými lahůdkami. — —

Matka naše byla souchotinářkou; ký div! Třináct

dětí, stále práce a starosti a nikdy pohovy. Kašlala až hrůza. Slýchávali jsme ji, jakmile vešla na dvoreček, a běžívali dolů odejmout jí balíčky a košíček. Nechodívala do kostela leč v neděli odpůldne na požehnání do loretánské kaple. Když jsem poněkud povyrostl, brala mne i staršího bratra Rudlu s sebou. Na kapucínském plácku koupila nám po housce, dala do rukou malou skleničku, námi „putýnka“ zvanou, a mezi tím co konala v kapličce svou pobožnost, hráli jsme si, snědli housku a nabírali si z kašny vody. Bývalo kolem svaté ticho. Sluníčko hřálo, ptáčkové sletěli, nikdo nepřecházel než semotam stará babička nebo kapucín. Zdržela-li se matka dlouho, stávalo se, že nás zastihla oba v slzách před vchodem kapličky. Když jsme totiž snědli housky a do syta se napili, pustili jsme se z dlouhé chvíle do hádky a ta obyčejně přešla v úžasně krátké době v prudkou rvačku, po níž pak následovalo smíření a litování.

Nebylo-li požehnání v lorettě, šla matka, a to hlavně času zimního, do chrámu svatovítského, kde tiše klečíc se modlila. My mezitím prošťárali celý kostel, vnikli do každého kouta, lezli po náhrobcích, chodili po lavicích, ovšem beze všeho hluku. V chrámě bývalo prázdno, a byť i ne, nikdo si nás nepovšiml.

Někdy jsem musíval s otcem k sv. Vítu na latinské kázání. Nerozuměl jsem sice mnoho a otec docela nic, ale to mu nevadilo. Říkávalť, že návštěva latinského kázání nám dává ráz učenosti a získá vážnosti mezi sousedy. —

Tím způsobem uplývalo mi mládí dosti příjemně. Žili jsme skrovně, jak se to při rodině tak četné ani jinak předpokládati nedá, ale co je dítěti k spokojenosti třeba? Trochu svobody a vzduchu! Obojího měli jsme dostatečně.

Najednou uhodily však na nás zlé časy. Otec stonal po celou zimu, všechny úspory vzaly za své, kde co lepšího bylo, prodalo se nebo zastavilo. Otec byl sice již na venkově vyměřovat panství, ale skrovná peněžitá část, kterou zasýlal, byla nedostatečna k ukojení všech potřeb. Nadešel den, kde jsem neměl kabátku do školy. Matka prohlídla garderobu starších bratrů, jestli by se kde co uzmout dalo, přehledala všecky skříně, zdaž někde není zapomenutý šat, jež by se mi přispůsobiti mohl, všechno marně! Sklíčeně zavírala široký, dubový šatník, an tu v nejzazším koutě něco se na ni pousmálo. Červený, slavnostní frak inženýra Hergeta, kmotra mého, ozdoben černým, sametovým límcem a podobnými výložky!

Matka moje byla vzdor své tělesné slabosti resolutní žena; kde otec dlouho rozmýšlel, byla ona již ustanovena. Bez rozmýšlení vzala frak, ustřihla odhodlaně dlouhé šosy, zahrnula rukávy a kabátek byl hotov. Uvyklý jsa považovati vše, co matka činí, za dobré, oblékl jsem se bez reptání do nového oděvu, ač ohnivě červená barva jeho mému zraku právě nelahodila, a odebral se do školy.

Jakmile jsem však vstoupil do síně a hoši mne zočili, vstalo všechno jako na povel a jako z jednoho hrdla zaznělo kolem mne: „Šípek, šípek!“

Nediv se hochům, milý čtenáři, i moje rty přelétá úsměv při představě, kterak jsem vypadal. Zaražen zůstal jsem na prahu státi. Červeň polila můj líc, z očí mi vyhrkly slzy. Netroufal jsem si do lavice. Na štěstí trvalo překvapení mých spolužáků jen okamžik a v druhém již mne obklopili, kamarádili se se mnou jako dříve a zvykli konečně mé červené kazajce s černým límcem tak jako tmavým kabátkům chlapců druhých.

Ty však, milý čtenáři, až uhlídáš o štědrý večer podělovati dítky zimním, teplým oděvem i až ty děti půjdou kolem tebe radostí ruměnné jako polní růže, vzpomeň sobě na můj červený, šípkový kabátek!

Náměsíčná.

Fantasie od *Sofie Podlipské.*

(Dokončení.)

IV.

Pochopitelno, že od oné doby Danielu více nepouštěli z pokoje za měsíčné noci. Nebyloť k tomu také již žádného násilí zapotřebí. Ona sama si toho nežádala. Usínala, jakmile měsíc na nebi se objevil, a viděla jej ve snu pak tisíckráte jasnější ještě. Ležela na znaku s očima otevřenýma a nepřekáželo jí nic, jestliže byly záslony spuštěny a okenice zavřeny.

Viděla měsíc pořád, stála na vrcholi jeho hory a hleděla v údolí, naslouchala zvukům stříbrné harfy. Nic nepřekáželo jí, nikdo nemohl jí v tom bránití. Kdyby ji byli budili nevím jakým hlukem, kdyby ji byli zdvihali, vodili, nosili, nebyla k probuzení. Bylať ponořena ve svou vidinu.

Její kouzelný sen začal rozvinovati děj. Nepřestávaltě na pouhém zírání jejím v údolí a na naslouchání harfě.

Jednou, když opět se mihla po strunách ruka osoby jakési až posud skryté za sloupem, naklonila se hlava nad harfou, hlava s dlouhými černými vlasy a se splývajícím temným vousem.

Daniela neviděla obličej, jen vlasy, a kterak hlava se skláněla, jak zůstala sklončna dlouho, dlouho, až měsíc zašel za hory a ona vzdychnuvši hluboce se probudila.

Ta drahá hlava! Nač myslila? O čem, o kom snila?

Mělať tušení o tom, že z té velké dáli planoucí oko k ní našlo cestu? Že přes meze dvou rozdílných světů duše si našla cestu až do tichounké, odloučené skrýše, kde poustevník svůj život trávil?

Měl pomyšlení o mohutnosti své harfy a že dosahuje zvuk její až do světů jiných? Kdo byl ten muž? Byl jediným obyvatelem měsíce, anebo uprchl ze společnosti svých spolubratří tam do té samoty?

Daniela byla zvědava, kterak asi vypadají ostatní

krajiny měsíce, jsou-li tam města, vesnice, cesty, zoraná pole a zahrady jako na zemi? Avšak nikdy nepodařilo se jí o tom se přesvědčiti. Její zrak nedosahoval jinam než k oné hoře, k níž býval jako magnetem přitahován.

Daniela byla nyní ještě roztržitější a netečnější k žití pozemskému.

Když opět usnula a vliv měsíce ucítila, když jej spatřila svým náměsíčným zrakem, hle, tu viděla onu černovlasou hlavu posud tak skloněnu nad harfou jako minulé noci. Zdálоť se, jakoby ji obyvatel měsíce nebyl posud pozdvihl za tolik hodin.

Tak trvalo to dlouho. Měsíc mezi tím putoval obzorem pozemským a skláněl se k západu. Západ byl zamlžen. Lehounký závoj mlhy obestřel jeho povrch. Tu hlava se pozdvihla a postava se vztýčila. Daniele tajil se dech a tu bohužel zapadl měsíc do husté mlhy a brzo zašel docela.

Daniela ucítila jenom moc pohledu něžného a zádumčivého jako zář měsíce.

Probudila se ze svého náměsíčného spánku a obraz obyvatele měsíčného zůstal jí na mysli.

Jeho pohled byl jí hádankou nevýslovně lákavou a zajímavou. Setkaltě se s jejím s porozuměním tak hlubokým, že to zajisté nebylo klamem. On ji znal, jeho pohled ji hledal na zemi, která jemu zářila navzájem jako nám jasný měsíc.

Kdož nebyl by býval okouzlen na jejím místě? Jak nemělo jí to zajmouti celou mysl?

Daniela milovala. Ano, byla to láska, která ji lákala do nadpozemské výše.

A nyní byla v té opojné fási lásky, kde lze doufat, že láska najde ohlasu.

Jaká byla to událost! Do nedávna Daniela nevěděla, co vlastně ji vábí a láká nahoru k cizému nebeskému světu, a náhle zjevuje se jí co to jest a k tomu ještě takový pohled plný sympathie, hlubokého citu, v němž bylo čísti dlouhé vypravování o tom, kterak jeho srdci se dělo.

Jen že ta žárlivá mlha tak mnoho zastřela a pak vše zakryla.

Nikdo kolem Daniely nevěděl, jak se jí dělo, jak byla uvnitř blažena a zas pobouřena.

V.

Usnula příštího dne a toužila ve snu po svém kouzelném vidění. Měsíc posud nevycházel, ale Daniela, ač ležela v pokoji s okny zacloněnými, viděla zrakem náměsíčným zahradu v nočním šeru stopenu a cítila se stromovím hluboké záchvěvy, jež předcházejí východ světla.

Daniele tekly slze po lících. Otec jí je stíral, aniž o tom věděla, aniž sebou pohnula. Rty se jí chvěly a ona viděla bez dechu, kterak záře měsíčná zvolna vystupovala a po vrcholích stromů se rozlévala, zaslechla také známé, milované, roztoužené zvuky harfy. Měsíc vyšel v plném lesku, ničím nezastřen, a dálka mezi ním a dívkou náměsíčnou zmizela nepochopitelným účinkem sympathie.

Slabounký výkřik vyklouzl se rtů spící Daniely. Neboť, když měsíc se povznesl nad obzor, když dychtivě vyhledala povědomou jí dolinu, spatřila nejdříve jasně a zřetelně tvář poustevníkovu. On stál na nejvyšším ze svých četných pavlanů, opřen o zábradlí, porostlé jakousi bujnou révou, jejíž větve hluboko do propasti spadávaly. Vedle něho stála jeho harfa.

Tu zdvihla se Daniela z lože a byli by ji musili spoutati, kdyby ji byli chtěli udržeti. Jedním obratným skokem stála na okně a z okna na pavlanu. Nezbývalo leč spěchati za ní a hlídati ji.

Též ona opřela se nyní o zábradlí pavlanu svého a usmála se na svoje zjevení. Obličej poustevníkův ozářil se radostí.

Otevřel ústa a promluvil. Jeho slova dolétala ke sluchu Danielinu jako šelest a vání lehounké a pronikavé, při kterém v útrobách se zachvívala. Rozuměla každému slovu a nezkoumala jazyk, jemuž ta slova náležela. Rozuměla jim dokonale, slyšela v nich hudbu od srdce k srdci.

„Pět set roků pozemských čekám zde na tebe, mé poupátko, mé dítě, moje světlo, spáso moje!“

Tak poustevník promluvil a ona natáhla ruce k němu, vystupovala na zábradlí a bránila se otci, jenž ji držel. On mluvil dále:

„Lákal jsem tě zvuky svými k sobě, ty moje drahá jediná. Konečně jsi je uslyšela. Rci, miluješ mne?“

„Nade všecko,“ Daniela šeptala. „Přijď si pro mne!“

Otec nerozuměl jí, ale poustevník na měsíci slyšel ji dobře.

Přitáhl harfu a jal se hráti. Zpíval jí ukolébavku a ona odcházela při tom poslušně na lože a naslouchala.

Jak byla šťastna, ponořena jsouc v lásku tak velkou a mocnou, sahající přes hranice světů. Netázala se, jak to vše mohlo býti. Milovala a byla vděčna za lásku.

Tak viděli se oba milující noc co noc a hovořili spolu skrze světové prostory, až měsíci ubývalo, až zmizelo údolí zrakům Danielиným a celých dvacet dnů neviděli se.

VI.

Daniela byla po celý ten čas tak smutna a sklíčena, že otec s ní více rady si nevěděl. Nejedla ničeho a slábla vůčihledě.

Jakmile zahlédla měsíc poprvé, zas oživla trochu, a její bledé líce zářily dojemnou tichou a hlubokou radostí. První pak shledání se s poustevníkem vylákalo jí z očí proudy sladkých slzí.

Poustevník vypravoval jí svůj životopis. Pověděl jí, že se narodil v největším městě celého měsíce, že byl bohatý, nadaný a mocný. Dával lidu zákony. Byly to zákony nové, zákony čisté lásky. Byl od jedněch pochopen, od druhých pronásledován. Pronásledování zvítězilo, byl k smrti odsouzen a uprchl do tohoto údolí.

Tam žil s harfou svojí sám a sám, díval se na hvězdy a zkoumal krásnou zelenou zemi, jejížto záře hoře jeho utišovala.

Někdy tázal se sebe sám, čím by to bylo, že mysl tak se utišuje pohledem na vzdálené to těleso pozemské plnjící nebem.

Protože byl apoštolem lásky a vše láskou si vysvětloval, připadl i zde na rozluštění totéž. Praviltě k sobě, že láska světů mezi sebou do srdcí jejich obyvatelů se vkrádá a že činí tyto velkými velkostí svojí.

Jindy pak tázal se totéž co také Daniela se byla tázala, zdali tam na zemi a ve hvězdách táž myšlénka kohosi povznáší a vzhůru láká? Začal doufati a věřiti, že jest tomu tak. Pak čekal, zdali by mu nedala ona bytost ze země jakési znamení. Jeho zrak se bystřil, byl to zrak nade všecky pozemské dalekohledy pronikavý. Tím zrakem odkryl po dlouhém čekání kdysi děcko, jež k němu vroucně hledělo. V očích tohoto děcka viděl hlubinu lásky. Byla to Daniela posud malá, když měla za to, že vidí v měsíci svatého Davida s harfou.

Poustevník byl zajat láskou nikdy nepocítěnou, jenom dlouho tušenou k rozmilému dítěti pozemskému. Na měsíci nikdy nemiloval ženu. Miloval celé pokolení svoje, smiloval se nad každým tvorem, jemuž bylo třeba jeho pomoci a kázal neunavně lásku co jedinou a bezpečnou spásu ode všeho zlého, od každé nehody a veškeré tíže. Ale sám pro sebe nedočkal se té lásky výhradní, povznášející a utišující veškeren bol, té lásky vzájemné dvou duší, které splývají v jednu a spolu si nalezají ráj třeba v pekelných mukách, tu odměnu za utrpení a oběti, za práci, odměnu, jež se zdá vždy příliš velkou a ničím nezaslouženou.

Té poustevník na měsíci nenalezal a také ani nehledal.

Ve své poustevně, pohřížen v rozjímání o věčnosti, miloval zelenavě zářící zemi. Když na měsíci vycházela, vítával ji hrou své harfy, opěval ji zpěvy vzletnými a kochal se v pohledu na její krásu.

Stála-li v úplňku nad obzorem měsíčného horstva, rozlévala-li zelenavě stříbrnou záři na mračné vrchole sopek a dolů do průsmyků mezi děsné stíny jejich, roztávalo mu srdce.

Rozeznával-li horstvo pozemské ledem korunované jako diademem, viděl lesy a nivy a modravé i zelenavé moře, vše v záři pozemské kouzelně stopené. Věděl, že jsou myslící tvorové na zemi, že zápasí a trpí, že bloudí a jediné spáse svojí, lásce nekonečné se brání.

Znaltě více, než my na zemi známe. Ačkoli mu bylo tvorstvo hádankou, tušil přece její rozluštění, a jeho tušení bylo přesvědčením, jež kázal ve vlastech.

Když Danielu spatřil, pocítil mocně útěchu a odměnu nevýslovnou za všecko, za celé žití a jeho klamy. A přece bylo to pouhé dítě. Avšak to dítě tak vzdálené a nedostižné bylo jemu vším. Proč právě ona ta malinká, neznámá, neučená? Jaké kouzlo měla ona, že na celém měsíci při žádné ženě ho nenalezl?

Před tímto tajemstvím jeho učenost selhala. On nevěděl a tím více pozoroval se své výše, se svého pavlanu.

Jak vkrádal se se svitem měsíce v její komůrku, jak celovala touha jeho její skráně, jaké zvuky loudil pro ni ze své harfy!

Posléze podařilo se mu a přitáhl její srdce k sobě. Poznal blaženost lásky v těch schůzích tajuplných, kde přítažlivost lásky prostor světový vítězně přemáhala. Neptal se co z toho všeho bude. Byl šťasten v přítomnosti. Nicméně měla tato láska ráz lásky veškeré, jež touží po věčném a dokonalém sblížení.

V dobách tedy, kdy obrat měsíce milence od sebe odloučil, zkoumal ve knihách, jež bychom na zemi nazývali čarodějnými, a hledal i vymýšlel vlastním důmyslem prostředky, kterak přelstíti vzdálenost dvou světů a sblížiti se přes meze pozemské a měsíčné.

Zkoumaje a přemítaje takto nevěděl a nepozoroval, že pozemský tvor zatím chřadl. Neviděl a nepochopil, že Daniela slábla a churavěla.

Kochal se v její lásce vždy stejně vroucí, shlížel se v jejích očích vždy více zářících a nepočítal s pozemskou křehkostí.

Naposled rozmlouval s ní za jasné noci měsíčné na zemi, zemi ozářené na měsíci, a vypravoval jí o svých plánech, kterak hodlá vybudovati létací stroj a přiletěti k ní jako když hvězda padá.

Oba byli okouzleni a blaženi touto nadějí a blouznili o tom, že nikdy, nikdy jeden druhého neopustí, nezarmoutí.

Pak rozloučili se a poustevník slíbil, že za těch dvacet dní létací loď svou sestrojí. Pracoval obrovsky, ale když opět měsíc k zemi se obracel a svítiti začal, když poustevník toužebně Danielu hledal, našel ji tichounkou s očima navždy zavřenýma na márách mezi květinami.

Zkamenél. Zadíval se nepohnutě. Snažil se pojmouti myšlénku, že více není té, pro kterou miloval více život než věčnost. Nyní, když ji ztratil, byl mu život a byla mu věčnost novou hádankou.

Tam spala spánek věčný a měsíc vyléval na ni své modravé stříbro, až květiny se zachvívaly a znova zavoněly.

Poustevník zasmál se trpce své létací lodi posud nezhotovené a pak zamyslil se a hledal cestu jinou ke své milované. Myslil, že ji najde skrze bránu smrti. Sestoupil tedy se své skrýše, se své hory a vrátil se mezi lid svůj.

„Tu jsem, odpravte mne za moje přesvědčení,“ pravil k nim a těšil se na smrt.

Avšak na místo toho padl lid na kolena před ním a jásal, že se navrátil jeho apoštol. Neb zatím uzrála mysl národů a oni přijali jeho učení. Žádali si jeho zákonů, jeho učení, hledali jej dlouho.

A on byl by mezi tím málem ulétl jinam, kde by byl býval ještě méně pochopen než ve své vlasti, kde by se nebyl nikdy dočkal vítězství svého učení.

Nicméně byl by našel tam co doma marně hledal, duši jedinou zcela jemu oddanou.

Věnoval se nyní své velké úloze. Pracoval a myslil za všecky. Býval však zadumán a za jasných nocí zemí ozářených sedával na hvězdárně, kterou byl dal vystavěti a přemítal.

Tato hvězdárna byla divem světa, bylať to, smí-li se tak říci, dostavěná věž babylonská.

Celý svět učenců byl tam zaměstnán a pozoroval nebe nástroji zázračnými.

S těmito nástroji docílily se výzpyty veliké. Naše země zjevovala se měsíčanům jako jeviště, na němžto se odehrává divadlo krvavé, trpké, neuprosné skutečnosti.

Hvězdárna byla přístupnou všemu lidu a každý mohl jíti se podívat na naši zem. Měsíčané byli celí zaujati svými sousedy pozemskými a studovali jejich mrav a život.

Přemítali o tom, kterak by s nimi se dorozuměli, vypsaly se velké ceny na návrhy k takovému účelu.

Množství důmyslných pokusů učinilo se ihned s energií na zemi nepochopitelnou, ale vše ztroskotalo se až posud na krátkozrakosti a na nedůstatcích pozemčanů.

Nicméně doufá se, že časem důmysl měsíce s důmyslem pozemským se setká.

Jen kdy, jen kdy to bude? Prozatím předčilo mravenčí píli a důmysl učenců mnohých jediné srdce láskou a dalo za ni život svůj.

Pro vždy!

Tvým pro vždy, pro věčnost! Jen pohled jediný,
kam nedostačí slova,
jenž pad by v duši tvou jak měsíc v hlubiny:
Svou lásku dej mi znova!

Dej mi ji každým dnem i každou hodinou,
jak v srdci teď ji cítím;
dej doma, v cizině, dej i když pominou
ty chvíle, jež zvem žitím!

Dej mi ji pohledem i oka vzplanutím,
v snách, v bdění, v slzách, v tuše,
i ruky zoufalým a pevným stisknutím,
v němž hledají se duše!

Dej mi ji po tvojí když kráčím šlépěji,
i když tvým planu žárem!
Lkám k tobě věčností i hrobů nadějí,
i životem i zmarem!

Má duše, květina, jak vůni v kalichu
svou vděčnost vstříc ti nese —
ó dej, ať láska tvá v ni skane po tichu
jak rosa v zvonek v lese.

Ať vírou, nadšením i touhou rozkvěte,
ať krásou v hruď mou splývá
jak v chudou kolébku když do snů dítěte
se tiše anděl dívá;

Ať roste, pučí tam, ať leskem zahoří
jak růže purpurová
a celou přírodou ať k tobě hovoří, —
jen dej mi ji vždy znova!

Píseň nad hlubinou.

Kdo spíš tou skálou zatřese?
Kdo spíš se nad proud povznese,
jejž nazýváme žitím?
Kdo kletby kupí s rouháním,
či kdo tu propast s usmáním
vždy vyplňuje kvítím?

Nás, dítě, osud k sobě spjal
a vítězem se každý stal,
ty úsměvem — já vráskou!
My zbloudilí dva motýli
jsme perlu štěstí zlovili,
já myšlenkou — ty láskou!

Jaroslav Vrchlický.

Ráj světa.

Novella od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

XX.

Minulo několik dnů. Nadešel studený večer, nebe bylo plno zářících hvězd. Kornelek už ležel a Feliński se velmi vynasnažil, aby ho dnes uspal. Zatím Zosia na žádost otcovu se přistrojila a dobře na zimu připravila. Stála již stranou v kožíšku, jenž jí roztomile slušel. Ona však nedbala. Tvář její nerděla se už, ale pobledla. Neohlížela se na dveře, nečekala netrpělivě na otce, až by se připravil. Hleděla oknem na pruh zářícího nebe. Tu také jindy stávala — někdy za vhodný okamžik s Kamillem, a dívali se blaženě na mihotající se rosu nebeskou — držel její ruku, tiskl, promluvil slovíčko — tiché, srdečné, až se jí srdce blahem zachvělo — jindy tu stávala sama — za tichých nocí, kdy Kamill byl už dávno odešel, kdy otec už spal — a tu v upomínkách se jí vracel blaženě uplynulý podvečer, tu loudily se lichotné sny a dumy — —

A dnes! a dnes! Ó dobrého tatíčka! Chce ji vyvésti ven, aby se povyrazila, aby se zabavila a snad zapomněla! Zapomenouti! — — Oh ano, teď jsou večery tak smutny a tichy, dlouhy k nepřečkání. — Neví, nač se těšiti, nač doufat a vzpomínati! Žalno. — —

„Kornelek už spí a já jsem připraven!“ ozvalo se vedle ní jemně a potichu. Vytrhla se. Otec, již ve plášti, služce na novo nakazoval, aby se z pokoje nehýbala. Pak vyšel se Zosií. Na ulici zavěsila se v jeho rámě. Snažila se býti hovornou i veselou. Chvíli

se jí dařilo, pak umlkala, až přestala. Dobře, že lidí přibývalo, že se jim bylo vyhýbati.

Pozdní večer už nadešel. Na ulicích vedoucích k císařskému hradu bylo nad obyčej živo.

Vyjelo dnes z Vídně do Schönbrunnu jeden a třicet nádherných saní s velikým průvodem a komonstvem.

I císařové rakouský a ruský, králové dánský, pruský a mnoho princů a šlechty súčastnilo se tohoto zimního výletu, a každý snažil se nádherou a bohatstvím vyniknouti. Z rána, kdy skvělý a hlučný průvod na cestu se dával, sešlo se nesmírné množství zvědavých; i nyní, ač bylo pozdě, bylo jich nemálo. Najednou všichni procházející se rázem stanuli. Odněkud zavanula sem zpráva: „Už jedou!“ — a každý hledal výhodné místo, odkud by dobře viděl. Felińskému se podařilo.

Již ozvala se zdaleka hudba, zvonce, hlasy, volání; teď zarděl se sníh na ulicích a růžová zář padla na domy, takže tu bylo jako ve dne. Na domech mihaly se stíny shromážděných, nebesa nad nimi jako by potemněla. —

Již jsou tu! Viz zář, slyš dusot, zvonky a hluk! Již vjel volným klusem na širokou ulici četný zástup jezdců ve stejnokroji, a jeden každý z nich nesl planoucí pochodeň. Za jízdnými světlonoši jel zástup tělesné stráže císařské, za touto pak dvorní trubačové a furýrové. — Jezdci s pochodněmi jeli také po obou stranách ulice, takže v před i všude rozlévalo se rudé, mihotavé světlo pochodní, v němž leskly se bohaté ozdoby uniforem, koní i nádherných saní, jež jedny za druhými, nejrůznějších tvarů a ozdob, mihaly se zrakům udiveného lidu. Každé z nich hostily vysoké hodnostáře a krásné dámy, ve skvostných zimních oblecích, každé z nich taženy byly čtyřmi ušlechtilými koňmi, jejichž hlavy vlajícími, pestrými péry, jejich boky tu tygřími, levhartími, tam pardalovými nebo zebrovými kožemi byly zdobeny. Za každými saněmi jel houfec jezdců průvodčích a sluhů tu ve kroji polském, tam v uherském, jiní ve středověkém, nikde nic stejného, všude samá rozmanitost, pestrota barev, a veliká nádhera.

Feliński z počátku ještě stačil u výkladu.

„To je císař rakouský s ruskou carevnou,“ pravil ukazuje na první sáně. „A za nimi car ruský s kněžnou Auerspergovou. To je král pruský s hraběnkou Festetičovou —“ a dále nemohl.

Jezdci, koně, sáně kolem se mihali; zvonky na duhách zvučně zvonily, péra, drahé kožešiny vlály za rychlé jízdy a z pozadí pohádkového průvodu zvučela hudba.

V zástupech ozvaly se pojednou hlučnější hlasy obdivu a úžasu.

„Kdo je to? Čí jsou to sáně?“ tázali se sem tam a každý snažil se ještě jednou zahlednouti nádherný povoz.

„To je princ Beauharnais —“ ozval se někdo.

„S ním je hraběnka Nogarola —“ dodal jiný.

A zase odvrácena pozornost novými, jinými — až minuly poslední a za nimi také šestispřežní veliké sáně, v nichž hrála dvorní kapela, až minul zástup jízdné gardy a jiných jezdců. Průvod zajížděl dál a dále, zanikaje v ulici, a za ním hrnuli se zástupové zvědavých.

Jen jasně ozářený vzduch nad jich hlavami, vlající péra a vynikající jezdce s pochodněmi bylo viděti — pak vše zaniklo a jen ohlas hlučné hudby nesl se ulicí rychle tichnoucí.

Feliński nešel za průvodem; vracel se domů.

Zosii bylo jako po nějakém snu.

Skvělý průvod ji zabavil, pozapomenula. Teď však jí bylo ještě smutněji. Připadl jí na mysl onen večer, kterého se s Chenierem dívala na skvělý ohňostroj, kterého s ním sama šla a on ji poprvé políbil.

Srdce se jí bolestně sevřelo.

Než přemohla se. Věděla, proč ji otec, ač nechtěla, poukazujíc na studený večer, jenž by mu mohl ublížiti, na tu podívanou zavedl; proto s ním horlivě o průvodu rozmlouvala, dávajíc tak na jevo, že ji velmi těšil.

Již přišli do své ulice, která byla skoro opuštěna, a všecka ticha. Jen tu tam na druhé straně nebo napříč přešel nějaký pozdní chodec. Zatím byl vyšel měsíc a světlo jeho padalo jasně na tu stranu, kde stál jejich dům. Byl mráz, vzduch jasný a čistý, a ticho tak, že každý hlásek bylo slyšeti. Za Felińským ozvaly se kroky a hlasy. Nějaká společnost ubírala se, hlasitě hovoříc, a bylo dobře slyšeti:

„Nebyla to ona — byla to Zahaňská, její sestra — v předposledních saních — dobře to vím, a věděl jsem to již ráno —“

„Od koho? —“

„Od Cheniera —“

„Haha, ten to arci ví —“

„A proč?“ ozval se třetí hlas.

„Protože má u vévodkyně hodinu, rozumíš — učí ji kreslit, no dává jí hodiny — vždyť rozumíš —“

„Chenier?“

„A co se divíš? Takový hezký chlapík —“

„Proto ne — ale měl milou — nějakou Polku —“

Všecka společnost několika mladých mužů dala se do hlučného smíchu. Smáli se „naivnosti“ svého společníka, jenž zajisté byl ještě nějaký nováček —

Smějíce se došli Felińského nedaleko jeho domu. Zosia sklopila hlavu, ale starý Polák stanuv obrátil se k mladíkům. Podívali se mu do mračné tváře a šli vesele dále.

„Hezká hlava!“ pravil kdosi z nich —

„Ach co starec — ale mně nejde z mysli ten zelený sametový kožíšek se sobolinou, ten turban sametový s agraffou a volavčím pérem — a ta tvářička pod ním. Byla v těch kožešinách jako rozmilé děcko — obrázek —“ Více nebylo slyšeti. Slova zanikla v ohlasu rychlých kroků. —

Společnost, patrně malíři, zanikli brzo ve tmavém stínu.

U jasně ozářeného domu stála Zosia bledá, všecka se třesouc. Otec otevíral dveře; než ruka se mu chvěla a za chvílku nemohl dostati klíč do zámku. Nepromluvil ani slova, rovněž jako Zosia, a mlčky také vyšli nahoru. Starý Feliński přecházel pokojem, nevzpomenuv,

že má ještě plášť na sobě. Za to Zosia chvatně svlékala svrchní oděv a zdálo se, že pospíchá do svého pokoje. Pojednou tajemník stanuv, podíval se na ni, pak vyraziv ze sebe: „Zosie!“ tiše a měkce, přistoupil k ní a chopil ji za ruku. Dcera však nemohla se již přemoci. Vypuknuvši v pláč, sklesla na jeho prsa. —

* * *

Druhého dne po tom šel Chenier navštívit Felińského.

Chtěl se omluviti, že minule nepřijal pozvání. Když se k domu blížil, spozoroval, že právě Feliński do něho vstoupil. Zaradoval se v duchu, že nezastane Zosii doma samotnu. Bál se toho; nějaké stížnosti její, žaloby a snad pláč byly by mu obtížny a nerad by se při nich přetvařoval. Šel s nevelkou chutí k Felińským, neměl však odvahy, aby přestal tam rázem choditi, t. j. aby Zosii tak oznámil, že ji klamal, a nemluvil pravdu.

Přišed do druhého poschodí zaklepal na známé dveře, ku kterým jindy tak spěchával a z nichž nerad odcházíval. Bylo ticho — klepal poznovu, čekal — věděltě, že tajemník právě domů se vrátil. Konečně vyšla z vedlejších dveří, vedoucích do kuchyně, služka a oznámila, že páni nejsou doma.

Chenier se zarazil, pak nepromluviv odešel. —

„Hněvají se —“ pomyslil si, a — netěšil se. Svědomí mu nedalo. Vzpomněl na Kalinu, že by jej mohl navštíviti. Zastavil se — než rozmysliv se, zamířil domů.

Ještě téhož dne na večer obdržel lístek tohoto obsahu:

„— — — Dozvěděl jsem se, že jste mne hodlal navštíviti. Prosím, abyste se vícekráte nenamáhal a nás ušetřil. Ublížil jste mně, ublížil jste mé dceři, o níž noční dobrodruhové, zajisté vaši přátelé nebo známí, si posměšně vypravují — slyšíte, o Zosii, o mé Zosii! Budete snad velkým umělcem, ale řádný člověk, muž, charakter nejste. Feliński.“

Chenier prudce vstal ze židle, na kteréž čta seděl. Kvapně přistoupil ku šatníku, jakoby si chtěl plášť vzít a odejít. Ale stanul, zamyslil se na chvíli, pak chodil pokojem.

Pojednou přitisknul prudce dlaně své na spánky, a maje hlavu nachýlenu, hleděl před se.

„Pravda, pravda!“ zamumlal — „Všecko jsem ti obětoval!“ dodal pojednou vášnivě, a na mysli mu vévodkyně tanula. — —

Nadešla noc. V bytu mladého malíře bylo tma. Nemohl doma obstáti se svými myšlénkami, vyšel si mezi druhy, do hlučné společnosti. Bylo jich mnoho, hlučili a veselili se, a přece mu tak nebylo, jako když sedával s Kalinou v chudé jizbě čtvrtého poschodí.

XXI.

Vévodkyně se klamala. Práhnouc po upřímné a vroucí lásce, přesvědčila se několikráte, že se mýlila. Víru v ni však neztratila; nabyla přesvědčení, že se nesmí hledati, že se musí zjeviti sama, jako krásný sen, kteréhož nelze vynutit.

Borellův klid se jí líbíval, teď ji unavil, a vykládala si ho pojednou, že jeho náklonnost minula. Světácký rytíř ovšem nebyl schopen takové lásky, o jaké snila. Doteklo se ho velmi citlivě, když poznal, že vévodkyně mu není více tak nakloněna jako jindy. Nehoroval pro ni, neblouznil, ale líbila se mu i pro krásu i pro postavení své a mocná spojení. —

Zatím ohnivá duše její cítila prázdno a pusto; bylo jí nějakého vzrušení, nějaké „lásky“ třeba.

Tu se jí zjevila Apollonská postava, svěží, sličný mladík.

Spatřila ho na redutě a nezapomněla na něj, pak ho spatřila v kostele, až jí z nenadání přispěl na pomoc. Zavedla ho do svého hotelu, mluvila s ním, seznala ho.

Chenier nebyl ostýchavý a přece nebyl jako ouhoř, jako muži, se kterými se stýkala. Byl upřímný, nestrojený, přirozený, živý, zábavný a což zvláště vážilo, nad obyčej sličný.

Vévodkyně počínala u něho v osud věřiti. Zjevil se jí tak neobyčejně, byl jí jakoby poslán!

A sama sebe klamala. Nevěděla, že již není sama schopna takové lásky, o které snila, a jaké od jiného vyžadovala. Nebylať už Johankou, mladistvou princessou, znala svět, muže, a srdce její, zaživši sklamání, mělo své hojné zkušenosti. Byla Chenieru nakloněna, líbil se jí, a když onoho večera, kdy s ním poprvé mluvila, odešel, zvolala v duchu nadšeně:

„Ten je to! Ten bude můj!“

A přece nesklonila se k němu jako někdy k Arnoldimu, jemuž sama mysli dodávala i lásku svou vyznala. Nezapomněla už nikdy úplně, čím je, pamatovala se. Bezděky stala se opatrnou; působilo jí velikou rozkoš, ana viděla, jak ve sličném malíři náklonnost k ní roste, vzmahá se, jak jiskra mění se u plápol. Nevědouc zahrávala si s ním podobně jako někdy Arnoldi s ní — ovšem ne tak zlomyslně a sobecky. Byla zdrželivou a dráždila Kamilla tím více. Zkušená dáma hleděla mu do duše. Pozorovala jeho zářící zrak, jenž kradmo na ní s nadšením, se zanícením utkvíval, pozorovala jeho často rdící se líce, poznávala ze hlasu, ze třesoucí se ruky jeho, jaká milostná bouře nitrem jeho lomcuje. — Té vášnivosti a hloubky u žádného nepozorovala. Viděla, jak se přemahá, tají, jak sám s sebou zápasí; čekala, rozněcovala dále, až bude zmámen tak, aby u vášnivém výbuchu jí vyznal svou lásku a neskonalou oddanost. A přece zase někdy pochybovala, domnívajíc se, že by to vše mohlo hrou býti — Vždyť ten Arnoldi — — A zase uvěřovala, že to nemožná, že Chenier se nepřetvařuje, a byla o něm přesvědčena.

A pak sám jí dotvrdil, když jednou za vhodné chvíle jeho zanícenosti zavedla jemně hovor o lásce, že ještě nemiloval žádné ženy láskou, o jaké sníval, láskou neskonalou, plnou vášnivé oddanosti, neznající žádných obtíží a překážek, která je schopna veliké oběti. Však nedodal, aniž v tu chvíli vášně pomyslil — „a zrady!“ — ale mluvě ona slova upřel zářící zrak na vévodkyni. Však zamlčev se rázem sklopil oči.

Kdyby Zosia jej v ten okamžik viděla!

Jak byl spanilý, jak vroucně mluvil! Byl krásnější zajisté a výmluvnější, horoucnější než Arnoldi, když ve

květu svého věku princesse Johaně na náchodském zámku o lásce mluvíval. — A přece nedala se vévodkyně strhnouti!

Mezi tímto mladíkem láskou nadšeným a mezi ní byl rov první, sklamané lásky, byla leta plná zkušeností, jež nedaly srdci, aby podlehlo sladké mdlobě, jež nedaly jasné mysli, aby se opojila čarovnou vůní nové lásky, pro kterouž by na vše, co bylo, zapomněla. Je pravda, krev mladé vévodkyni se rozehrála a nitro její zajásalo: „On tě miluje! Tys jeho první láskou!“

Dosáhla toho, po čem toužívala, věřila tomu, nevědouc ani, že jí to také přišeptává ješitnost, z kteréž se ani nejrozumnější a nejzkušenější žena nikdy na dobro nevymaní.

Vévodkyně pozorovala jenom část toho, co Cheuier cítil. Neviděla, jak často o samotě bloudí, jak večer i pozdě na noc před jejím hotelem přechází pln sladké touhy a muky, jak doma sedá zadumán, nepracuje, zanedbávaje své umění, které mu bývalo nade všecko. Neviděla, jak mučí se pochybnostmi, jak touží po její náklonnosti a nad ní zoufá, a pak zase chvílemi naděje nabývá a sladkému se oddává domnění.

Na Zosii vzpomněl si jen zřídka. Jindy ho pomyšlení na ni zaráželo, teď ho vášeň osmělila a rozhodnějším učinila.

„Nemohlo jinak býti!“ pomyslil si, vykládaje sobě a sebe tím omlouvaje, že poetický Zosiin zjev jej okouzlil, že dobré srdce, čistá mysl a vroucí oddanost jej zajaly, ale že dívka ta nedovedla zachovati dojmu, který na něj učinila. A čím dále, tím více stával se nespravedlivějším, shledávaje, že Zosia pro něj nebyla, že mu nikterak nerozuměla, že by v umění zakrněl, maje ji za ženu, ba že by snad sevšedněl!

Mnoho také přispívaly popichující řeči jeho kamarádů, kterým nebylo neznámo, jak Chenier na odporučení Felińského dostal se ku hraběti, v němž nalezl mecenáše a jenž mu pomohl na dobrou cestu. Neostýchalť se domnění své pronésti, že Feliński tak jen z úmyslu, ze spekulace učinil, aby spíše zaopatřil Cheniera a tím také svou dceru.

Kamill tomu odporoval, než ošklivé to domnění přece nezůstalo bez ohlasu.

„Pro umění“ opustil, zradil Zosii, uměním se vymlouval a omlouval. A teď?

Maloval; ale co maloval, nebylo nikterak dle řečí a zámyslů, jaké ještě míval s Kalinou bydle. Potřebovalť nyní mnoho peněz, pro sebe i pro přátely. Stal se známějším, neboť přízeň hraběte a známost s vévodkyní mu prospěla. Maloval pro výdělek takové obrázky, jaké se líbily, jaké šly na odbyt a za jaké se dobře platilo. Někdy ovšem zarazil se nad tím, pomyslil-li, že dříve raději nouzi trpěl, než aby štětec svůj takto snižoval. „Charakter nejste!“ tak mu napsal Feliński. „Snad budete velkým umělcem!“ Ale kde jsou jeho umělecké zásady?! Viděl, jak se na nich prohřešuje, jak i jeho umělecký charakter kalí se a tratí. — Než těšil, omlouval se tím, že to prozatím, než se usadí, že se oddá vážnému dílu a svému cíli. Ale neusazoval se.

Nitro jeho trávilo se vášní, duch jeho všecek rozechvěný nenabýval onoho klidu, jakého třeba k uměleckému tvoření. Zmítán byl na vlnách a místo aby zamířil ku slavnému, zářícímu cíli, který si byl vytekl, který měl býti životnou jeho úlohou, dal se svésti a zapomenuv na tichou, jasnou hvězdu, zatoužil po vnadném ostrově, kdež kynula mu svůdná Kalypso. — —

Hlučné, zábavy chtivé společnosti kongressové, bavící se velkolepými plesy a slavnostmi, byly klepy a skandaly rovněž vítány, a sháněno se po nich s velikou neunavností a dychtivostí. Což divu tedy, že nezůstalo dlouho tajno, jaká změna stala se u vévodkyně z Acerenza. Kolovaly různé řeči o tom, jak rytíř Borell musil ustoupiti mladému, nad jiné sličnému malíři, jenž opanoval úplně pole. — Bylo tu divných pozuámek a vtipů a všecky skoro zaslechl Borell buď přímo nebo nepřímo.

To ještě ke všemu, že zbaven byl důvěrné známosti s vévodkyní, jednou z nejpřednějších dam kongressových, že zbaven byl tím své důležitosti a jakési „záře“ ve společnostech, a tím také svých spojení a mnohých svých prospěchů. Zapřisáhl se, že mladý malíř do hotelu paní vévodkyně nebude dlouho docházeti, že nebude dlouho u ní v milosti a přízni. Nenáviděl ho, že tak nepatrný mladík, „umělec“, mohl jeho místo, jak se domníval, zajati, nenáviděl ho, vida, že přízeň vznešené paní také jinak mu prospívá. Dozvěděl se, že Chenier přišel „do mody“, že mnozí, zvláště dámy, navštěvují jeho atelier, aby se dali od něho malovati, vlastně aby se podívali na sličného malíře, jenž dovedl vévodkyni z Acerenza tak upoutati.

Obecný hlas o poměru Cheniera k vévodkyni přepínal, nadsazoval, než Borell všemu uvěřil a to tím spíše, ana vévodkyně, když se k ní jak obvykle dostavil, veškerým chováním na jevo mu dávala, že není co bývalo, ba dvakráte, když přišel, nepřijala ho, davši mu ohlásiti, že je kresbou pilně zaměstnána. Rozuměl tomu — a více nepřišel. Nicméně dobře o všem věděl, co se v hotelu dálo.

Lokaj Fric pečlivě zpravoval bratránka Becka a ten pak své zprávy dobře Borellovi zpeněžoval. Prozatím ovšem mu zatajil, že je ve spojení s Arnoldim, bývalým milovníkem paní vévodkyně. Ten pak nikterak Beckovi nepřekážel, ale byl ochoten ve všem mu pomoci, ovšem pro svůj zisk. Nežárlil na Borella, poněvadž nemiloval a věděl, že by z něho mohl míti užitek, o který mu především běželo. Na Cheniera však se hněval, ba nenáviděl ho pak. — Mladík ten nadělal mu tolik škody a hněvu u madame Bé, zapudil ho od vévodkyně, když s ní už mohl promluviti! — Věděl, že z něho nic nebude míti, proto ochotně se proti němu spojil. Ještě více však msty žádost ho k tomu pudila — byl by rád vévodkyni, která ho s opovržením odbývala, se pomstil, a její novou „lásku“ zmařil.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Edmund Clarence Stedman:

Cestovatel.

Já malého mám příbuzného,
jemuž jen tré jest zemských let,
a přec on větší cestu sveď
než Drake a Frobisher,
a všichni z jejich velkých přátel!
On statečný je cestovatel,
a výše stojí nad těmi,
kdož ledný pól se hledat jali,
on plul, kde bez hlesu se příboj valí.
Ba tak, on odplul do zemí,
kam veď ho pilot křídlatý,
skrz brány v temno rozpjaty,
v dál za Mimirův strom i brod
plání naznámých vod.

V ráz, jeho mladou hodinou
kdos k němu přišel s květinou,
a v důlkovou mu dlaň ji vtlačil;
a ten květ značil:
„Ty plavcem jsi od této chvíle!
ty musíš plout na dálné míle
za večernicí v soumraku,
tam najdeš kraj pln zázraků,“
a s úsměvem, jenž všechno děl,
náš malý přítel šel.

Od těch dob ni hlesu
o vzdáleném neslyšeno.
Kdo můž' říci
slova jeho o lodici,
jak mu jest, kde všude byl,
co se s námi rozloučil?
Kéž se vrátil zase k nám!
pak bychom se dozvěděli
z jeho mapy, kde a kam
v obzoru se cesty dělí.
Tiše! — zda to dítě z cest
sem na zbylou kadeř vlahou
nepřináší něco z hvězd,
chrysolit neb perlu drahou?

Ne! — to marné přání!
My se můžem za ním dáti,
ale on se nenavrátí,
a přece dím: Ten plavec malý
objevil tam kraje v dáli,
o nichž starším není zdání.
On zná více, než kdo čet
v blanách dvakrát tři tisíců let,
víc, nežli se v hájích učí,
ba moudrostí všech Indův není chudší.
A on snad zná i duchů říši,
i andělů zná postavy,
jaký jich oděv, a jak rozpráví
v tom kraji nedostupném zraku lidí;
a jeho oči vidí,
čeho sluch smrtelný se nikdy, nikdy nedoslyší.

Z Daudetových „Listů z mlýna“.

Seguinova koza.

Panu Petru Gringoirovi, lyrickému básníku v Paříži.

Ty jinaký už nebudeš, můj ubohý Gringoire. Jakže? nabídli ti místo kronikáře v slušných pařížských novinách a ty jsi ho nepřijal . . . Podívej se na sebe, nešťastný chlapče! Podívej se na svůj ošumělý kabát, zedrané boty, vpadlou, vyhladlou tvář. Viz, tam tě zavedlo tvoje veršování! Ejhle, co tě stálo těch deset let věrných služeb na straně pana Apolina . . . Nejímá tě konečně stud?

Staň se přec kronikářem, zpozdilče; staň se kronikářem. Dostaneš penízky jako kvítí, budeš míti svoje místo u stolu Brehantova, a když se bude v divadle hráti kus poprvé, budeš se moci ukázati s novým perem za kloboukem . . .

Ne? Ty nechceš? . . . Ty chceš zůstati svobodným, svým pánem až do smrti . . . Nuže, poslyš, povím ti historku o Seguinově koze. Uvidíš, co z toho člověk má, když žije na svobodě.

* * *

Seguin neměl jaktěživ s kozami štěstí.

Ztratil je všecky stejným způsobem: jednoho krásného rána se utrhly, šly do hor a tam je vlci roztrhali. Nezdržela jich ani láska hospodářova, ani strach z vlků, nic. Byly to tuším kozy neodvislé, jimž se chtělo mermomoci velkého světa a svobody.

Milý Seguin, nemoha své kozy pochopiti, byl celý zoufalý. Naříkal si: „Už je po všem; kozy se zpromrzely, teď u mne nezůstane ani jediná.“

Neztrácel však mysli a když přišel o šest koz, každou stejným způsobem, koupil si sedmou, tenkráte hleděl ale a vybral si zcela mladičkou, aby si u něho spíše zvykla.

Ah, Gringoire! to ti bylo hezounké, to Seguinovo kůzle! Mělo hezká, milá očka, bradu jako poddůstojník, botky černé a lesklé, růžky proužkované a chlup běloučký, který ji odíval kyprým pláštěm; bylo skoro tak půvabné jako kůzle Esmeraldy — snad se pamatuješ, Gringoire? — a tak poslušné, lichotivé, nechávalo se dojiti beze všeho odporu, tiše, ani do škopíku nešlapajíc; nejmilejším bylo kozletí . . .

Za svým domkem měl Seguin palouček, obehnaný šípkovým plotem. Sem zavedl svoji novou schovanku. Přivázal ji ku kolíku na nejkrásnějším místě palouku, postarav se, aby měla na šňůře dosti vůle a přes tu chvíli se chodil na ni dívat, zdali ji ničeho neschází. Koza byla velice blažena a chroustala trávu s takovou chutí, až byl Seguin radostí celý opojený. „Konečně,“ myslil si ubohý muž, „našel jsem přece jednu, které se u mne bude líbiti.“

Seguin se mýlil, koza se zpromrzela.

* * *

Jednoho dne si povídá dívajíc se k horám.

„Tam nahoře je asi krásně! Jaká to radost poskakovat ve vřesu bez té prokleté šňůry, na níž se může krk odříti! . . . Osel nebo vůl ať se tu na té ohradě pase! . . . Koza, ta musí do světa.“

Od této chvíle jí tráva na palouku nechutnala. Byla jí dlouhá chvíle. Hubla; ztrácela mléko. Žalostné bylo podívání na ni, když se den co den vlékla na šňůře s hlavou k horám obrácenou, s rozevřenými chřípěmi a smutně naříkajíc Meeée!

Seguin zpozoroval záhy, že se jeho koze něčeho nedostává, ale nevěděl, co by to bylo... Jednou ráno po dojení se koza obrátila a praví mu ve své mateřštině:

„Poslouchejte, hospodáři, mne to u vás mrzí. Pusťte mne, ja půjdu do hor.“

„Můj bože!... Ta také!“ vykřikl Seguin celý zkoprnělý a dížka mu vypadla z ruky, načež sedna si do trávy vedle své kozy zahovořil:

„Ty mne hodláš tedy opustiti, Bělko?“

Bělka odpověděla:

„Chci, hospodáři.“

„Co pak tu nemáš dosti trávy?“

„I mám jí zde dost.“

„Snad jsem tě na krátko přivázal; chceš, já ti šňůru povolím?“

„Ta mi nepřekáží.“

„Co je ti tedy? co chceš?“

„Chci do hor.“

„Nešťastnice, vždyť ani nevíš, že jsou tam vlci . . . Co bys si počala, kdyby na tě některý přišel?“

„Trkla bych ho.“

„Vlk by si toho tak všimnul! Ten mi roztrhal jinší kozy nežli jsi ty . . . Víš, stará Stračka, co zde vloni byla? koza statná, silná a zlá jako všichni kozli. Ta se rvala s vlkem celou noc . . . a k ránu ji vlk přece roztrhal."

„Ubohá Stračka! . . . Ale co na tom, pusťte mne do hor, hospodáři."

„Pro pánaboha!" zvolal Seguin . . . „ale co pak se to s těmi mými kozami stalo? Ještě jednu uloví vlk . . . Ale ne . . . já tě zachráním i kdybys nechtěla, a abys mi nepřetrhla šňůru a neutekla, zavru tě do chlívka a tam mi zůstaneš jednou pro vždycky."

Seguin odvedl kozu do úplně temného chlívka a zavřel dvířka na dva západy. Nešťastnou náhodou zapomněl ale na okénko a sotva se ke koze obrátil zády, prchla . . .

Ty se směješ, Gringoire? . . . Ba věru! ty držíš s kozami proti hodnému Seguinovi. Uhlídáme, zdali se budeš za chvíli smáti.

Když přišla bílá kozička do hor, nastalo všeobecné udivení. Jakživy ty staré sosny neviděly nic tak hezkého. Přivítaly ji jako nějakou královnu. Kaštany se sehnuly až k zemi, aby ji mohly pohladiti svými haluzemi. Zlatožluté kručinky otvíraly po její cestě svoje kalíšky a voněly co nejvíce mohly. Hory ji vítaly se vší poctou.

Viď, Gringoire, že myslíš, teď že byla koza šťastna! Nebylo více šňůry ani kolíku . . . mohla poskakovati jak chtěla a pásti se, kde se jí zlíbilo. Tady bylo pastvy! až nad hlavu, můj milý . . . A jaká pastva! Šťávnatá, měkounká, kadeřavá, složená z tisícerých rostlin . . . To bylo něco jiného nežli trávník v ohradě. A ty květiny! . . . Veliké modré zvonce, nachové náprstníky s dlouhými kalíšky, celá spousta kvítí divokého, vylévajícího výbornou šťávu! . . .

Bílá koza napolo opojená válela se vzhůru nohama a kutálela se po stráni mezi spadlým listím a kaštany. Najednou se vzchopila a vyskočila na nohy. Hop! a již běží s hlavou do předu nataženou přes křoví a trniny, nahoru dolů, přes kopce, úvaly . . . Řekl bys, že bylo v horách aspoň deset Seguinových koz.

Bělka se nebála ničeho.

Skokem byla přes široké bystřiny, které ji pokropily svojí mžinou a pěnou. Celá zmáčená lehla si pak na široké skále a vysoušela se na slunci . . . Jednu chvíli, pustíc se na kraj vysočiny, kvítek čilimníka v hubě, spatřila tam dole v planině domek Seguinův a za ním ohradu. Dala se do smíchu, až jí slzy z očí kapaly.

„To je to malinkaté!" zvolala; „jak jsem tam jen mohla vydržeti?"

Chudinka! vidouc se na horách a jimi obmezenu myslila aspoň, že jest tak veliká jako svět . . .

Celkem to ale byl slavný a rozkošný den pro Seguinovu kozu. K poledni, přebíhajíc semo tamo, dostala se do stáda kamzíků, pochutnávajících si na divoké révě. Naše běloučká běžka vzbudila podivení. Postoupili jí nejlepší místo a panstvo začalo býti velmi dvorné . . . Ba zdálo se — to ale zůstane mezi námi, Gringoire — že mladý jeden kamzík s černou srstí našel milost před očima Bělčinýma. Párek se ztratil na jednu nebo dvě hodiny do lesa, a jestli chceš věděti, co si povídali, zeptej se švitorných praménků, které nepozorovaně protékají mechem.

* * *

Najednou zafoukal ostrý vítr. Hory zmodraly; byl večer. „A už!" zvolala kozička a zastavila se užaslá.

V údolí byla pole zahalena mlhou. V ní se ztratila Seguinova ohrada a od domku bylo viděti jenom střechu a trochu kouře, naslouchala klinkání zvonků vracejícího se stáda a zmocnil se jí smutek . . . Mimoletem dotknulo se jí svou perutí káně. Zachvěla se . . . Pak se ozvalo v horách vytí, které dlouho nepřestávalo:

„Hu! hu!"

Vzpomněla si na vlka; celý den jí pro radost nepřišel ani na mysl . . . V tom okamžení ozval se v údolí hlas trubky. Byl to poslední pokus Seguinův.

„Hu! hu!" . . . štěkal vlk.

„Vrať se! vrať se!" . . . volala trubka.

Bělka měla chuť vrátiti se; vzpomněvši si však na kolík, šňůru a plot ohrady, umínila si, že se tam nevrátí a zůstane raději zde . . .

Trubky hlahol se více neozval . . .

Za kozou cosi v listí zašustlo. Obrátila se a spatřila v šeru krátké napjaté uši a blýskavé oči . . . Byl to vlk.

* * *

Obrovský, nepohnutý seděl tu, dívaje se na bílou kozičku a dělaje si na ni laskominy. Věda, že mu neujde, nepospíchal: až když se obrátila, dal se do šeredného smíchu: „Haha! kozička pantáty Seguina!" a začal svým dlouhým jazykem olizovati horoucí své pysky.

Bělka tušila, že jest po ní veta. Jednu chvíli, vzpomněvši si na osud Stračky, která se rvala celou noc a byla teprv k ránu roztrhána, rozmýšlela se, zdali by nebylo lépe, aby se nechala roztrhati hned; pak ji ale napadla jiná a postavila se s napřaženýma rohama, s hlavou ohnutou, jak se na hodnou kozu Seguinovu slušelo . . . ne proto snad, že by si byla troufala vlka zadáviti — na to má koza slabý dech, — ale proto, aby zkusila, zdali vydrží tak dlouho jako stará Stračka.

Dravec se přiblížil a ostré růžky začaly pracovati.

Ah! ubohá kozička! jak sem s chutí šla! Aspoň desetkráte, věř, Gringoire, přinutila vlka k ústupu, že si musil oddechnouti. Za tu minutku si mlsná uškubla ještě kousek své zamilované travičky a postavila se zase k boji s plnou hubou. Trvalo to celou noc. Přes tu chvíli dívala se Seguinova koza k hvězdám, kmitajícím se na jasné obloze, a říkala: „Oh! jen kdybych se do rána udržela!"

Zhasínala hvězdička za hvězdičkou. Bělka trkala prudčeji, vlk kousal ostřeji. Na obzoru se jeví bledá záplava. Chroptivé pění kohouta zaznívá sem ze statku „Konečně!" vzdychla si ubohá Bělka, čekajíc jenom na úsvit, aby mohla umříti; a natáhla se na zem ve svém hebkém, bílém hávě, který byl nyní arci celý krví zbrocený . . .

Tu se vrhl vlk na kozičku a zadávil ji.

* * *

S Bohem, Gringoire.

Co jsem ti vypravoval, není mým výmyslem. Jestli přijdeš jednou do Provence, budou ti sedláci často vypravovati „o koze Seguinově, která se rvala celou noc s vlkem, a přece ráno byla od něho roztrhána."

Rozuměls mi, Gringoire?

„A přec byla ráno od vlka roztrhána." —ý.

Nové knihy „Lumíru" zaslané.

Josefa Wünsche obrázky z cest: „Po souši a po moři". I. díl. V Praze. Nákladem knihtiskárny V. B. Čecha. 1880.

„Slovanský katalog bibliografický za rok 1879". Nákladem spolku Československých knihkupeckých účetních v Praze.

„Tance". Sepsal Fr. Dlouhý. V Praze. Nakladatel Fr. A. Urbánek.

„Svity z českých tanců". Na 2 ruce složil Alois Jiránek. V Praze. Nakladatel Fr. A. Urbánek.

„Život hádanka". Sepsal dr. Josef Junghans. V Slaném. Tiskem a nákladem Fr. Jeřábka.

„Pečírkův Národní kalendář na rok 1881". Nákladem Mariany ovdovělé Pečírkové. Tiskem B. Stýbla v Praze.

Listárna redakce: Rukopisy nevracíme. „P. p. L. „Viola": Mějte laskavě ještě krátkého strpení. — „B. N." Nyní možno není. Až po novém roce. Jděte dobrou cestou. — „B. W": Nelze. — „A. S." (Znělky): Drahá má velkou sílu. — „K . . . D": Uveřejnit nemůžem. Snad se vám zdaří příští. — „R. H": „Já přece jen jsem poeta! — Že moje nevytisknou zpěvy? — Však mnohý skvělý drahokam — se v blátě válí — a svět neví, — kde mnohé poupě rozkvětá. — Já přec si v lyru zatínkam — duch se přec nad prach a bláto vznese — Jen že tím časem — toužebným se hlasem — ve nitru tiché přání třese: Přec jen rád bych byl poeta! atd. Mladý muži, tak daleko nedojdete." — Příště odpovíme na chiffry: „A" a „△". —

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **V. B. Čecha,** dříve Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 30. listopadu 1880. ČÍSLO 33.

Hračkář.

Co slunce vystouplo nad hory,
co slunce za hory padá,
v stínu své tmavé komory
divnou tu družinu skládá —
ze střídy chleba je hněte a žmolí,
sám tvrdou si kůrku máčí a solí;
nechci se přít,
však myslím, ten chlap má prasmutný byt.

Před ním, na stolku kejklavém
více jich, než na stu šachů
a každá je na poli nepravém,
on o ně v stálém je strachu;
lidé a mátohy, ďábli i bozí
a každý, jak vidět, se na něčem vozí:
neviditelný lep
je připjal v hračkářův kůrkový chleb.

Jest jich tu jako je na stole much,
oděných v rozličné cetky;
padá-li jeden, lepkavý druh,
za pačes chytne ho hnedky:
veselá družina v kejklavém stole;
byli už nejednou na zemi dole,
ale on tich
jak je tam porazil, zase je zdvih.

A hněte a žmolí a lepí je dál,
až někdy sám se tak diví,
kde tolik píle a chvíle byl vzal,
však on je dělá a ony ho živí!
A tak mu léta mijí jak dnové,
z mody-li vychází, vymýšlí nové; —
jen ve snu tak
se zdá mu, že se mu chechtají v znak.

Pak se mu zdají ty postavy
ne z chleba jenom a vosku,
leč z neznámé jakés přípravy,
jež hněte se z krve a mozku —
A potom zdivočí, rázem to skácí —
ale jak praveno: Zmařil jen práci
a zvedne je hned
a žmolí a hněte zas tisíc let. —

J. V. Sládek.

Na téže koleji.

Napsal *Jan Lier.*

(Dokončení.)

Minuly tři minuty od výjezdu a zrak vyhlížejícího Jiskry postřehl v dálce kmit pohybujících se rudých světélek; půl minuty po té zahlédl celý „Meteorem“ tažený vlak na ploché pádolině něco ke dvěma kilometrům před sebou.

Při dodržení okamžité rychlosti obou lokomotiv musil „Huragan“ dostihnouti „Meteora“ za půltřetí minuty, osm kilometrů pod Zdánovem, v chodovském tunelu a vraziv strašlivou silou do vozů, rozdrtiti vlak, zabiti Lucii a zabiti Dejla.

Jiskra se vzpřímil a prsa jeho se rozvlnila těžkým povzdechem; chytil se oběma rukama za čelo, s něhož se řinuly potůčky.

„Pane Jiskro,“ ozval se třesoucí hlas topičův, „manometr ukazuje přes deset, ve skle kypí voda; jedeme proti instrukci!“

Jiskra kývl hlavou a pohlédl za vlakem, který se vinul nyní křivkou a „Huraganu“ ukazoval bok. Jiskra zastínil si rukou oči a sledoval bystře „Meteora“. Nemýlil se. „Meteor“ zvyšoval rychlost, — utíkal, — zpozorovav a poznav svého nepřítele.

Z Jiskrových očí zasršel nový vztek a jeho pěsť poštvala znova „Huragana“.

Divoký hon obou lokomotiv burácel a skučel děsně krajinou. Úzkostným pištěním o pomoc a smilování volající „Meteor“ letěl s napnutím všech sil, jako blesk hadovitě vinutým údolím se proplétaje a za ním s rachotem a zuřivostí bouře „Huragan“, šíleným úsilím žárlivého zoufalce k ďábelské jízdě rozeštvaný.

„Pane Jiskro,“ štkal topič, „vyletíme z kolejí dříve než je dostihneme! A dostihneme-li, pak —“

Jiskra odhodil loktem mladíka od sebe.

„Meteor“ nestačil; vzdálenosti mezi soupeři ubývalo a jedva že zmizel Dejlův stroj pronikavě pískaje v tunelu, hřměl již „Huragan“ černým jícnem za ním.

Rudý svit zadních luceren vlaku a čelních světel „Huragana“ splynul v jedno, příšerně ozařuje klenbu, která třeskotem lité štvanice obou cyklopských netvorů ve svých základech praštěla. Již jen rozmach kol a skok a v půl tunelu —

Pojednou vyrazil oheň z výhně „Huraganovy“, šlehající plameny sežehly vousy Jiskrovy a z vnitra stroje vydral se komínem ryk a řev jak z chrlící sopky.

„Zastavte!“ křičel v smrtelných úzkostech topič, svíraje silou zoufalosti páže strojníkovy. „Huragan jest porouchán.“

Jiskra mžikem otevřel kohouty cilindrů, z nichž vyrazila pára hukotem střelné rány, uvolnil napnutí a zarážel stroj.

Setřásl se sebe zachvat šílenství; vzpamatoval se rychle.

„Z otřeseného klenutí tunelu spadl kámen do hladkého komína a zaryl se v dykse výfuku,“ bručel, ohledávaje „Huragana“, zastavivšího před strážným domkem č. 73.

Strážník a vzbuzená parta obstoupili „Huragana“; Jiskra sestrojil na rychlo kleště, jimiž veliký klenák v komíně zachycen a z něho dobyt.

„Meteor“ s vlakem byl již prchl a za ním klidně přijel „Huragan“ do Klenče.

„O té jízdě z mých úst nikdo nezví,“ ubezpečoval topič, když stanuli.

„Jak chceš,“ prohodil nevrle Jiskra. Uvítali ho úředníci, Dejlem vzbouření a podrobili ho výslechu.

„Byl jsem panem inženýrem zřízen za nočního strážníka v chodovském tunelu,“ vypovídal, hledě do země, „a rozpomenuv se ve Zdánově, že tunel dnešní noci jest bez mého dozoru, chtěl jsem doraziti co nejrychleji na své stanoviště. Jízdou jsem se přiblížil poněkud více k osobnímu vlaku, než instrukce dovoluje, ale když jsem to zpozoroval, neměl jsem již více stroj v moci —“

Nechtěli věřiti čiré, těmito slovy osvědčené hlouposti, ale Jiskra zůstal na svém.

A z topiče nevyzvěděli pranic.

Nechali je konečně; Jiskra nebyl strojníkem, dostal „Huragana“ nešťastnou náhodou do svých nepovolaných rukou, — co s ním?

„Huragana“ mu ovšem ihned odňali a svěřili strojníkovi, který náhradou za suspendovaného Černého byl již přišel.

Doktoru Fejfarovi, který za tři sta zlatých roční remunerace poctivě se snaží, aby lidský mechanism dráhy na trati mezi Klenčí a Zdánovem při zdraví aspoň relativně dobrém udržel, dostalo se nazejtří ze stanice zprávy, že čekají na něho venku tři nemocní, jeden, strážník, jenž se prý nepochybně přejedl, poněvadž bylo po výplatě; druhý, pošinovač, jemuž přiskříply bucharky malík na levé ruce tak, že mu nezbývalo více malíka k bolení; třetí, dělník Jiskra, jenž sám neví co mu schází.

Doktor Fejfar ohledal Jiskru, obracel ho, ťukal naň, díval se mu skly do úst a podobně.

„To — to — to jest podivné,“ pravil konečně, vybíraje si z tabatěrky šňupec. „Takový saban trpí nervosou! Ta nákaza se šíří hanebně, — kdo ví, zdali na přes rok nebudou mne volat k nervosním kamnům!“

Doktor Fejfar si rád zažertoval, považuje veselé řeči za palliativ pro hrůzu diagnosy.

„Pijete přes míru?“

„Ne!“

„Kouříte nestřídmě?“

„Nikoli.“

„Huláte jak se vám uráčí?“

„Nikdy.“

„Zmýlil jste se asi při volbě své nemoci, brachu. Nu nechť. Předepíšu vám něco k napravení omylu. Prášky, které vám na recept vydají, vsypete do vody; voda zmodrá poněkud a zhořkne. Jako pivo to nebude chutnati, ale jen píte. A dejte si nějaký den se vším pokoj, rozumíte?“

Nevím, zdali si Jiskra pochutnával na chininu, tolik ale bylo ještě během dopoledne známo každému mezi Klenčí a Chodovem, že si pokoj nedal.

„Stará láska nerezaví; dobré to přísloví,“ chválil si Galát. „Podívejte se na Jiskru. „Huragan“ táhne materiál a on běží za ním, „Huragan“ jede dolů a Jiskra jej vyprovází. Chuděra, dnes musí přihlížet, jak si jiný po pansku vede na jeho lokomotivě.“

Jiskra i z jiného důvodu chodil za „Huraganem“; bálť se, aby nezbloudil v ulicích Klenče, do něhož ho neodolatelně vábilo, ač ho tam nikdo nečekal a nikdo mu byl neřekl — „na shledanou.“ —

„Na shledanou!“ Co trpěl ubožák těmito slovy, klíčem cizího štěstí, za něž byl marně svým životem chtěl býti vděčným a jímž mrhal nyní jiný v plané, nastrojené kratochvíli!

Vrátiv se pozdě večer za tmy s posledním materiálním vlakem do Klenče, zvěděl, že „Huragan“ dokonal práci, k níž byl vyslán.

„Zítra ho připřáhneme k šestadvacítce, s níž odjede na svou starou trať,“ slyšel vypravovati pumpaře člověku, zahalenému v huňatý železniční plášť, jehož kapuce mu obličej zastiňovala. Tento člověk bral se v průvodu pumpaře přes koleje ku kasárnám ekypáží.

„Vzal ho ďas!“ bručel muž v kapuci. „Včera mne prohnal, — nu za to mi dnes viselo na nebi plno houslíček. Mrzutá věc, když člověk přímo z náručí děvčete musí na stroj! O půlnoci jedu s dvaapadesátkou nahoru a hned ráno na to s třiadevadesátkou zpět — —“

Více Jiskra neslyšel a více nebylo potřebí k rozjizvení krvácejících ran, k probdění zoufalé noci.

Šeřilo se, když probudil ho z chmurné dumy táhlý hvizd, nesoucí se od nádraží. Jiskra vyšel ven.

Nad krajinou válela se těžká, dusivá mlha, z níž hustě mželo; bylo mrazivé vlhko, pronikající údy, odívající vše kluzkým, ledovým leskem.

Pošinovači, pamáhající „Huraganu“ rozvážeti a svážeti vozy k sestavování vlaků, přeskakovali s nohy na nohu, dýchali si do rukou a pozdravovali Jiskru cvakáním zubů.

Jiskra se loudal po trati vzhůru k Chodovu; v půl cestě slyšel signál třiadevadesátky od Zdánova, nepovšimnuv si ho však, naslouchal chvílemi nedočkavě a tázal se strážníků na čas.

„Osm hodin a sedm minut,“ řekl mu strážník

č. 74, a současně udeřilo kladivo na signálový zvon nad domkem jednou, podruhé, po třetí a pak opět dvakrát po třech ranách.

„Právě vyjíždí šestadvacítka z Klenče,“ prohodil strážník, „dnes rozhází as písek na koleje, — všechno je kluzké, ruka mi na klice přimrzá.“ Točil rumpálem vzdálené barriéry.

Jiskra došel až k domku č. 73 a tam usedl na plůtku.

V tunelu hemžilo se dělníků a inženýr s assistentem byli již na místě. Přecházeli, aby se zahřáli.

„Tuším,“ pravil káravě inženýr, zočiv Jiskru, „že nám na vzdor chcete si poležeti. Což vám nedá železniční démon ani spát?“

„Chci se rozloučiti s „Huraganem,“ odvětil mdle Jiskra a přes jeho líc mihl se opět pokus nezdařeného úsměvu.

„Ten se změnil během tří dnů k nepoznání,“ prohodil inženýr k assistentovi, s nímž kráčel dále. „Řekl bych spíše, že má horečku než nervosu. Želel bych velice, kdybychom ho ztratili.“

„— všechno správkování marné. Neudržíme jej. Nejlépe by učinil, kdyby se v čas a rozumně bez ublížení komu na zdraví shroutil,“ zaslechl Jiskra mluviti assistenta, když oba úředníci se opět vraceli.

„Dobře jste viděl,“ obrátil se inženýr k Jiskrovi. „Tunel se bortí na všech koncích, nahoře i dole. Zachováme jej asi stěží.“

„Osm hodin a patnáct minut,“ pokračoval, „šestadvcítka přijíždí. Ubre,“ volal na strážníka, „zastavte ji před brodeckou odbočkou!“

„Po levých kolejích ji tunelem naprosto pustiti nemůžeme,“ mínil assistent opakuje patrně resumé z předcházející porady obou techniků. „Učiníme zcela správně, když vyčkáme, až třiadevadesátka přejede po pravých kolejích, a převedeme pak smíšený vlak výhybkami také na pravou kolej, po níž bez úrazu projede tunelem.“

„Poslyšte Jiskro,“ hovořil inženýr. „Jste tu přece k něčemu dobrý. Dělníci jsou všichni na onom konci tunelu a zůstanou tam do odjezdu vlaků. Nemám nikoho po ruce. Strážník bude zaměstnán krytím zastaveného vlaku a výpravou potřebných signálů do Zdánova. Opatrujte zatím výhybky a přehoďte je pak pro šestadvacítku.“

Jiskra, pohlížející tupě na „Huragana“, přijíždějícího v čele smíšeného vlaku zaslechl rozkaz; kývl hlavou. Věděl, že mu náleží přehodití výhybky. Proč a jak, neptal se, nemyslil si. Musil se namáhati, aby si byl prostě vědom uděleného rozkazu; mělť hlavu tak plnou, tak těžkou, — čeho? Nebolelo ho nic, netoužil po ničem, cítil se ve svém vnitru prázdným a odumřelým. Lucie mu byla od včerejška cizí, nebyl ani schopen jí nenáviděti; pramen jeho citů vypilo bahno, v němž zanikla jeho hvězda jako bludička; a mysl jeho byla spjata mrákotou, když shaslo světlo, které ji rozjasňovalo.

„Huragan,“ v mlhovém oparu dvojnásob obrovitý, vlečku šedých oblak páry a dýmu za sebou táhnoucí stanul před Jiskrou; bývalý strojník pohlédl naň, jako se díváme na památku, která s námi včera ještě bouřila životem a dnes již snuje se tiše jen pásmem líných upomínek.

Lomoz vlaku otřásl výhybkami, jež zařinčely; ohlédl se po zvuku.

Měl je přehoditi.

Šel a přehodil první a druhou; na třetí stál „Huragan“.

Nikdo si toho nepovšiml; inženýr i assistent byli zabráni v živý hovor před konduktérským vozem a cestující, vyhlížející z oken, byli rádi, že někdo něco učinil, nač z dlouhé chvíle se mohli dívati.

Jiskra vrátil se na své místo a zíral bez účele před sebe; pohnuv hlavou směrem k Chodovu zahlédl bílé plochy šipovitých terčů na výhybkách, jež od černého tunelu ostře se odrážely. Namanulo se mu, že terče jaksi podivně ukazují.

Protřev si oči viděl, že terče neukazují do rovné koleje, po níž měl sjeti „Meteor“ s třiadevadesátkou, nýbrž do odbočky, na níž stál „Huragan“ se smíšeným vlakem.

Tak snad nebyly výhybky správně přehozeny? Nebyly. Kdyby je nechal v chybném postavení, srazil by se „Meteor“ s „Huraganem“. Tedy přece! Včera chtěl a dnes prostě se zmýlil; když měl tak těžkou hlavu! Přehodil výhybky předčasně, měl tak učiniti až po odjezdu nákladního vlaku, toť bylo vše a chyba byla k napravení. Chtěl ji poctivě napraviti a vzchopil se.

Obrátil se po novém zvuku, který se jeho ucha dotekl. Poznal Lucii, bavící se s vrchním konduktérem; jela tedy domů, — arci, nač by se zdržovala v Klenči, návštěva u Dejla byla odbyta a Dejl zase ve službě. Vida, — kdyby výhybkami nehnul, setkali by se, slavili by ihned svatbu v krvi a ulehli by spolu v hrobě. Nač to? Byli sebe důstojni — —

Na něco se jí ale musil pozeptati, poprvé a naposledy.

Šel k vozu.

„Dobré jitro slečno,“ pozdravil ji suše.

Lucie se zarděla a nevěděla co říci.

„Jak se máte?“ řekl opět bývalý strojník.

„Děkuji, dobře.“

„Jedete domů?“

„Ano.“

„Pozdravujte pana otce ode mne. Je zdráv a vesel?“

„Děkuji.“

Vrchní konduktér se vzdálil.

„Pamatujete se ještě, jak jsme se měli rádi?“ tázal se Jiskra s mdlým úsměvem.

Lucie zaražena neodpovídala.

„Pamatuji se ještě trochu,“ podotkl Jiskra. „Vím také, že se nám nezdařilo vyměniti přiznání se. Božínku, slečno, — nezapírejte svou paměť! Můžeme se oba rozděliti o nevinnou vzpomínku na zajímavou pošetilost, jíž nikdo z nás nemůže a nechce zneužívati.“

„Vím pane Jiskro, jak jste mi přál, ale marně si vzpomínám, že bych vás byla jinak — — než litovala.“

Bledé tváře Jiskrovy zesinaly; přistoupiv těsně k vozu upřel na ni pevně své mdlé, ohně prázdné oči.

„Mluvíte pravdu?“ tázal se.

„Ano.“ Ve zvuku řeči i ve výrazu tváře dívčiny byla pravda.

„Děkuji vám. Promiňte mi a buďte zdráva,“ řekl Jiskra podávaje jí svou studenou ruku.

*

„Pak nemám ani práva ji souditi! Není vinna!“ šeptal vrávoraje ku předu. — — Z tunelu ozvalo se dunění, blížící se, rostoucí rychlostí vichřice.

Jiskra si vzpomněl na výhybky, ohlédl se po Lucii a jeho údy se zachvěly vzepnutím titanské vůle.

Rozehnal se divými skoky k výhybkám a když dobíhal již k „Huraganu“, zatřásl jím hrozný výkřik zděšení z desaterých úst, jejž sto úst v zoufalém nářku opakovalo. Obě lokomotivy rozvřískly se ohlušujícím jekem.

Pohlédnuv před sebe spatřil nákladní vlak již na odbočce. „Meteor“ minul první výhybku, letěl proti „Huraganu“, — — bylo pozdě!!

V tomto okamžiku byla situace následující:

Oba vlaky byly od sebe asi sedm set metrů vzdáleny a nákladní pohyboval se určitě proti smíšenému; mezi nimi byla již jen jedna výhybka, jejíž obrácení mohlo snad zachrániti smíšený vlak a způsobiti ovšem vyšinutí nákladního. Avšak na sto kroků nebylo nikoho, kdo by se jí byl mohl chopiti, kdo by jen v čas k ní dolétnouti mohl! — — Nákladní vlak jel plnou parní i setrvačnou silou s vrchu po omrzlých a vlhkých kolejích, na nichž nebylo naprosto možno vozy se žádoucím spěchem zaraziti. Smíšený vlak stál s utáhnutými brzdami, opuštěný od svých průvodců, a musil býti neodvratně dostižen dříve než by strojník, topič a brzdiči zaujali svá místa, než by uvolnili brzdy a uvedli vlak v dostatečný pohyb, aby mohl ujeti neb aby aspoň couvli za východní výhybku brodeckého křídla, na něž mohl býti nákladní vlak přehozením výhybky sveden, kdyby — — nebylo pozdě!

Ani fysické síly lidské, ani fysický čas naprosto nestačily, — srážka byla nezbytná. — — —

Tyto myšlenky šlehly hlavou inženýra Nováka, jenž polomrtvý málomocnou hrůzou, klesl na zídku tarasu strážného domku.

V tom objevila se před ním mohutná postava strojníka Jiskry. Inženýrovy oči utkvěly na něm.

Jiskra vklouzl letmo mezi tendr a vozy, vyrazil pěstí svor i háky řetězů a na druhé straně vyšinul se jediným velikým skokem na můstek „Huragana“.

Uchvátil páku regulátora a jeho tvář, vítězným úsměvem rozjasněná se obrátila k inženýrovi.

Mihla se před ním jako vidina; — „Huragan“ nechávaje odepjatý vlak za sebou hřměl proti „Meteoru“.

Před tunelem vznesl se černošedý mrak, rozžhavený obrovskými plamennými blesky, vyšlehnuvšími k nebi a zem zatřásla se stonásobným rachotem, letícím v ohlušujícím burácení od hory k hoře, valícím se jako lavina hromů údolím.

„Meteor“ byl smeten s dráhy a ležel rozdrcen hluboko v údolí v lůně bystřiny, jejíž vlny syčíce kolem trosek rozpáleného tělesa vířily.

„Huragan“, zdvižený s kolejí a odražený prudkostí nárazu, byl klesl na svou roztříštěnou příď; tendr přelétl přes něj a ležel před ním jako hráz proti spoustě nakupených vozů, na něž otřesený tunel se byl sřítil.

Starostí o chatrný tunel byl assistent Roušal po svém přání zbaven a cestující ze zachráněného smíšeného vlaku i obecenstvo čtoucí effektní zprávu o této srážce v novinách těšilo se tomu, že byli zabiti pouze dva strojníci, raněn jeden topič, konduktér a jeden brzdič pak směšně jen pošramocen.

Toliko o nebožtíku strojníku Jiskrovi se nemohli shodnouti, pokaváde na něj i na celou tuto příhodu nezapomněli; jedni tvrdili, že byl blázen, druzí že rek.

Nevím.

Cizí krev.

Fantasie od *Polykarpa Starého.*

Za časů, když lidé ještě byli veskrze poctiví a lež jen dle jmena znali, přišel do jednoho města mladý krásný muž, sotva že ale několik dní v městě tom pobyl, zachvátila ho nemoc; slábnul a slábnul, tak že musel konečně uchýliti se do nemocnice.

Ubožák, ten mladý slabý člověk! Ležel na smrt nemocen na posteli a dýchal ten hustý, odporný, nákazou přeplněný vzduch. Prsa jeho se namáhavě zdvihala, to dobré modré oko se svým mdlým leskem pohlíželo ke stropu, k otvoru ve stropu, kudy měl vnikati čistý vzduch. „Tamtudy vyletí má duše za kratičkou dobu do volného světa. Ó jak se snad bude radovati, že mohla uprchnouti z toho nepohodlného, vetchého těla, — ona se zasnoubí s modrým étherem, bude s ním poletovati od stromu ke stromu, od vrchu k vrchu a bude se těšiti své svobodě, anebo si usedne na nějakou malou, lesklou hvězdičku na azurovém nebi a bude pozorovati lidi, jak se v únavném víru hemží a umírají — tak jako já zemru! Či zanikne snad i duše má a nebude pak nic, nic?“

Ošetřovatelka pohlédla útrpně na ubohého mladíka, jehož rty se pohybovaly, jehož hlasu ale nebylo slyšeti. Ležel již nyní třetí týden v nemocnici a lékaři pochybovali o jeho uzdravení, zvolna jako světlo, jemuž dochází olej, usínal k dlouhému spánku. Nikdo ho neznal, přišelť z daleka, pravil, že neznal rodičů ani příbuzných. Ale krásný to byl muž, krásný — a přece musí zemříti! Musí? musí? — Ó myšlenko děsná, nevnucuj se mi tak násilně, — tak mlád, pln naděje — a zemříti! Což není prostředku, milí, zlatí páni lékaři, kterýmž byste mohli to dítě zachovati při životě, ó přemýšlejte, snad vám přece něco napadne! Fi, co do vašeho umění, do vaší vědy, když nedovedete jej chrániti proti útoku smrti! Či snad, vy nemilosrdní, nedbáte o život jednoho člověka, — nu ovšem, — vždyť je nás jako písku v moři; co na tom, když umíráme! — — —

Lékaři se sice namáhali, ale konečně smutně pokývli hlavou. „Tak chudokrevného člověka jako tento již dávno jsem neviděl, divím se, že jest vůbec ještě živ; — nu což! —“ tak pravil stříbrovlasý doktor k mladšímu svému kollegovi. „Snad mu pomůže má

tinktura!" odpověděl mladší. „Nedejte se vysmáti, příteli a neříkejte nikomu o té své tinktuře, sice nám uškodíte na dobré pověsti." —

Noc skláněla se nad krajinou. V temné síni kmital se malý červený bod, plamének to lampičky pod krucifixem, byl to jediný předmět, jenž ve tmě mohl upoutati zrak. Na tento bod pohlížel nemocný mladík a vzdychal. Vzpomínal na krásný, veliký svět a jeho radosti a cítil se opět nešťastným, když se blížil okamžik, kdy měl ho změniti za nejistou budoucnost. „Ó proč právě mne osud tak pronásleduje, proč já mám odejíti, když ostatní chystají se k hodům? Či nejsem právě tak oprávněn k životu jako tisíce jiných, kteří v radosti a přepychu svůj život utrácejí?" Tak děl k sobě mladík; ale pojednou spustil zrak od červeného plaménku a obrátil hlavu k oknu. Zdálo se mu, jakoby jakousi zář byl spozoroval.

A skutečně, tajemný, neobyčejný lesk rouhil okno a stříbrnavá záře rozlila se po pokoji. Hrobové ticho bylo přerušeno slabým klinkáním jakoby od rolniček na obleku harlekýna. Mladíka zmocnilo se sladké rozčilení, snad to byl záblesk oživující vracející se naděje, snad předtucha vysvobozující smrti. A hle, stříbrná zář houstla, dostávala určité obrysy, již bylo lze rozeznati vysokou, v dlouhý závoj zahalenou postavu, která se pomalu od okna k loži nemocného pohybovala. Již stála před ním; mlhovitý závoj svezl se s ní a lepá, nádherná ženská bytost objevila se zrakům udiveného nemocného.

„Přicházím ti nabídnout své služby, sebe!" počala jasným příjemným hlasem mluviti. „Tvá krev nevystačuje pro život; — máš dosti vzácnou krev, ale máš jí málo, mimo to musí míti nyní každý, kdo chce pochoditi ve světě, krev smíšenou, různorodou, aby v každých životních okolnostech dovedla ho uživiti, každý musí nyní umět dýchati plícemi i žábrami. Chceš-li, dám ti trochu své krve a budeš moci opět dobře a vesele žíti!"

Mladík pohlédl na postavu. Tvář její zakrývala růžová škraboška, ale bohatý rusý vlas zářil jako ranní slunce a byla to jistě neobyčejná kráska. Celá postava upomínala na antické bohyně. S ramen jí splýval pestrý, červeně a modře pruhovaný plášť zdobený nesčíslnými zlatými rolničkami, zlatý pás objímal tělo, jehož krásu bílá hedbávná říza jen neúplně zakrývala.

„A za jakou cenu nabízíš mi svou krev?"

„Zadarmo, jen za to, že ji ve svých žilách necháš prouditi!"

„Kdo jsi? Avšak co mi po tom, nabízíš mi život a já ho přijímám z rukou každého, ať již je to bůh nebo ďábel."

Postava přiblížila se k nemocnému, vyňala ze záňadří červené aksamítové pouzdro a otevřela je. Byl v něm břitký nožík a stříbrná rourka. Uchopila obratně jeho ruku a otevřela mu žílu na vnitřní straně ohybu lokte, do žíly zastrčila stříbrnou rourku; pak otevřela sobě tepnu na oblé krásné ruce a spojila ji s druhým koncem stříbrné rourky. „Lež tiše!" pravila. Nemocný cítil, jak teplá krev řine se mu tělem, cítil, jak se mu tepny dmou, cítil vracející se pružnost a sílu ve svalech; nevýslovný, osvěžující, blahý pocit pronikal mu mozkem. Pohlédl na ruku své dobroditelky. Ha, jak hubnula, stávala se kostnatější, ošklivější! A co to? I ostatní tělo postavy stávalo se hranatějším, vyzáblejším!

„Máš dosti mé krve!" pravila postava; vytáhla rourku z jeho tepny a zatlačila palcem ránu. Místo se ihned zacelilo jakoby žíla nikdy nebyla otevřena.

Postava zavřela opět pouzdro a chystala se k odchodu. Tu zmocnila se mladíka nevýslovná touha zvěděti, kdo je ta, jež mu život zachránila.

„Kdo jsi, má dobroditelko?" tázal se.

„Nepřej si toho zvěděti!"

„Kdo jsi? Musím to zvěděti!" zvolal vášnivě.

„Nepovím ti to!"

Mladík cítil sílu v sobě. Odvážně vyskočil z postele a zachytil zjev za plášť; plášť se svezl a zrakům zvědavce objevila se hubená, žlutá, kostnatá ramena.

„Mluv, kdo jsi?" zahřměl a chytil ji za zlatý pás. Zarachotilo to jako kostlivcem.

„Nepovím!" Strhl s ní pás i řízu. Na místě vnadných prsou objevil se chumáč koudele, na místě těla kus dřeva, na místě rukou a nohou dřevěné hole; s hlavy spadly falešné rusé vlasy a holá lebka upomínala na umrlčí komoru. Mladíka obešla hrůza. Odvážnou rukou strhl ještě růžovou škrabošku. Umrlčí hlava nastrčená na hrot dřeva šklebila naň kolozubé čelisti jakoby ke škodolibému úsměchu a nad zejícími otvory očními mračilo se ohyzdné čelo. A na tom čele sálalo plamenným písmem slovo: „Lež". Jinoch přečetl slovo a sklesl bezmocen na lože.

Postava sesypala se v hromádku několika kousků dřeva a ohyzdnou lebku. Mlha zachumelila se kolem zbytků krásného zjevu a za okamžik nebylo po něm ani památky. — — Nemocný na loži klidně oddychoval. Tváře jeho zbarvil ruměnec vracejícího se zdraví.

Slunce již bylo dávno vzešlo a mladík pořád ještě tvrdě spal. Přišel lékař a prohlížel nemocného. „Aj," pravil k němu, „vám se velmi polepšilo; včera jsem vskutku měl o vás strach, dnes vám ale prorokuji, že za několik dní budete úplně zdráv. Vidíte, to jest následek této mé tinktury, kteréž jsem vám dal užívati." Ukázal na lahvičku naplněnou jakousi špinavou vodkou.

„Fi!" řekl nemocný, ale ihned se jaksi upamatoval, uchopil doktora vřele za ruku a s vděčným pohledem pravil:

„Vám jedině děkuji za svůj život, vy jste mne zachránil!" Doktor odešel. „Hlupáku!" volal za ním mladík, posadil se v posteli a vesele se zasmál. „Tvůj letkvar málem by mne byl usmrtil!"

V tom přišla ošetřovatelka a přinesla mu psaní. Bylo z daleka. Otevřel je a četl. „Má bývalá milenka, děvče bez krejcaru!" Zasmál se a hodil psaní na zem. „Hloupá holka, což jsem proto na světě, abych se učinil otrokem ledakohos? Sliby-chyby!" Dal si přinésti papír a pero a jal se psáti bezcitný dopis, jenž končil takto: „. . . Provdejte se za koho chcete, nebudu Vám brániti; myslíte-li si, že jsem Vám něčím povinen, žalujte mne třeba u soudu, připomínám Vám pouze, že jsem Vám do opravdy lásku nikdy nepřísahal a manželství nesliboval!" Zapečetil dopis a odeslal ho. „Jak snadno se to žije, když člověk se emancipuje od šosáckých náhledů!" pravil si.

Odpůldne přišel opět doktor a děl, že je nemocný skoro úplně uzdraven, pochválil si svou medicinu a konečně se vytasil s jakýmsi papírem. „Nechtěl byste mi tohle dosvědčení podepsati?"

Jinoch vzal arch do ruky a četl: „Dosvědčuji tímto, že doktorem Michalem N., bydlícím v ***ské ulici, číslo 25, vynalezená tinktura mne na smrtelném loži ležícího opět skoro zázračně uzdravila a odporučuji ji všem nemocným.“ Doktor zaklinkal v kapse zlaťáky. „Proč bych mu tu reklamu nepodepsal, když mi řádně zaplatí?“ pomyslil si jinoch a podepsal. Doktor mu poděkoval a hodil mu asi pět dukátů na přikrývku. „Nemyslil jsem si, že lze ve světě tak snadno vydělávati peníze!“ pravil si jinoch, když lékař odešel.

Za chvíli otevřely se opět dvéře a vstoupil starý žid.

„Vzácný pane,“ počal chvástati, „hledám vás po celém městě, potřebuji vás za svědka, račte mi pomoci; obžalovali mne, že jsem prodal falešné diamanty za pravé. Vy jste byl tehdáž přítomen a ráčíte mi dosvědčit, že ty kaménky byly pravé! — Zaplatím vám dobře!“ dodal tišeji.

„Ó zajisté dosvědčím, dosvědčím, neboť pravda musí na světlo stůj co stůj; vsadil bych hlavu na to, že démanty byly pravé! — Apropos, nechtěl byste mi dáti nějaký závdavek na honorář za to, že budu vaším svědkem? Ostatně, mnoholi pak mi vůbec zaplatíte?“

„Nestarejte se, platím skvěle!“ pravil žid a dal mu dva nebo tři zlaťáky. „Spoléhám na vás,“ podal mu pravici a odešel.

Rekonvalescent se usmál. „Nu dobrá — diamantů jsem si sice ani nevšimnul, tak že nevím, byly-li pravé či nepravé, ale to nic nedělá; vyzvu nyní ještě druhou stranu, aby se snažila mne získati za svědka — a která strana mi více zaplatí, ve prospěch té budu pak svědčiti.“

Hodil zlaťáky k těm, jež byl od doktora obdržel a rozpustile, divoce se zachechtal . . .

Opět zahalila noc tichou krajinu ve svůj temný plášť. Noc, ta protivnice dne, noc, která štve zlé svědomí proti člověku, zlé svědomí, které bylo přes den zaměstnáním zaplašováno, — noc přišla.

Jinoch na posteli nemohl spáti. Oko jeho opět se zahledělo do červeného plaménku lampičky pod krucifixem, ale děsné obrazy honily se divoce a zmateně před duševním jeho zrakem. Viděl hezoučké děvče seděti na břehu hlubokého jezera. Uplakaná očka hleděla smutně na z daleka přišlé psaní. Děvče hluboce povzdychlo, vstalo a přiblížilo se k okraji vody . . . . „eh, hloupá myšlenka, pryč s ní!“ — Jiný obraz: dlouhé řady postelí a v nich vyzáblí nemocní. Kolem nich chodí doktoři a lijí jim odpornou vodku do úst. Nemocní se škaredí a s výrazem ošklivosti v tváři zmírá jeden po druhém. „Ha, tam onen umírající zdvihá proti mně kostnatou pěsť, — onen mrtvý svalil se s postele a leze po zemi ke mně, — fi, jak se na mne škaredí — — pryč! pryč, pravím — já že jsem vás zavraždil? . . .“ Opět jiný obraz: krucifix a dvě voskové svíce. — „Mám přísahati . . ., přísahal jsem falešně! Oh, — krucifix mění se v hady, ramena kříže se prodlužují —, ohnivé jícny hadů chrlí na mne jed, již mne svírají železná jich těla, ten ohnivý jícen té ošklivé zmije — v něm místo zubů falešné brillanty, jiř je do mne zatíná . . .“

Na věži bije dvanáctá. V síni je ticho. „Ha, co mne tak pálí čelo mé, div že bolestí nevyji jako pes!“ Nemocný jinoch vstal z postele a hledal po síni, — konečně nalezl zrcadlo; pohlédl do něho. Na čele zářil mu podobný nápis, jak ho viděl včera ve snu na čele tajemné postavy. „Lež!“

„Déle to nevydržím; ta cizí falešná krev žehne mi v žilách jako roztavené olovo. Musím se jí opět sprostiti!“ Přistoupil ke stolku, kde ležely rozličné lékařské nástroje. Vybral si ostrý nůž a šel opět k posteli . . . Někde v sousedství zavyl úpěnlivě pes . . . Druhého dne nalezli u postele veliký potok tmavé krve. Mladík ležel v posteli mrtev, bylť si přeřezal tepny na ruce a vykrvácel. „Ale má tinktura přece pomohla!“ pravil velemoudrý doktor Michal N. — Krev na podlaze usýchala, jedovaté její atomy naplnily vzduch. Vítr je roznesl po celé zeměkouli a lidé je vdýchali . . . tak hltavě vdychovali tu krev — a jestliže jim naskočí na čele nápis „Lež“ — nu setře se! tak snadno setře se . . .

Bajan.

Pověst severní. Napsal Otakar Červinka.

(Dokončení.)

B a j a n.

Bajan raněn; Mila při něm klečí,
posledně on k lidu svému řečí:
„Hranici mi nyní složte
bratři v boji.
Nejvýše mne na ni vložte:
Den kdy nový duši svítá,
nech uvítám Svantovíta,
otcové jak moji!
Po bok Elu, meč též věrný
bratři v boji,
pás též Svantovíta černý
vložte na hranici vzňatou,
abych vznes se v oblasť svatou
otcové kde moji.
S bohem Lerte, sestro sladká,
bratři v boji!
Odcházím, kde otec, matka.
Uvítám já vlast svou dávnou,
pozdravím ji hymnou slavnou
otcové jak moji.
Daleko tam za vlnama
bratři v boji!
sejdu já se opět s váma
po života vlnobití
v zemi té, kde krasší žití,
otcové kde moji.

* * *

„Mohu tobě, bratře milý,
předříkávat v slední chvíli
slovo svaté víry naší
pro útěchu?“
„Pro útěchu?“
s tíží vydech Bajan v echu. —
„Pro útěchu víru vaši?“

Zahleděl se v sestry tváři:
čistá nadšenost z ní září,
přesvědčení víry pravé.
V kněžku víry lásky vroucí
změnilo se děvče hravé.

Pousmál se Bajan mroucí,
za ruku pak sestru pojmul;
patrně jej obraz dojmul
zašlých — dávno zašlých let. —

„Milo, dítě, sestro drahá,
zrak můj mroucí v příští sahá,
daleko též hledím zpět.
Mlhy šedé obzor kryjí,
přede mnou i za mnou vlny,
jež se v nekonečno ryjí,
oceán to světla plný,
plný slunci, plný hvězd.
Na něm já se věčnem nesu
beze bázně, beze plesu
v neznámý kýs velký sjezd.
Odkud jdu a kam ten spěch?
Ptej se proroků všech časů,
ptej se moudrých, ptej se kněh —
všichni pozvednou svých hlasů —
opustí tě bez útěch. —
Nehleď k nim, nech knihy stranou,
slova ta, jež z úst jim vanou,
mizí před pravdou jak sníh,
který slunce jarní taví:
pravdy nedozvíš se z nich!
Víc ti poví vánek hravý,
kadeřící širé moře;
víc ti poví orkán dravý,
jasný blesk kdy mraky oře;
víc ti poví svadlé listí,
padající v podjeseni,
více můžeš sestro čísti
z hvězd — co v knihách psáno není.

Na hoře, jež bílé témě
velebně ku nebi zvedá,
usíná vše, marnost země:
jak je pýcha lidská bledá!
Co můž' učit prorok všaký,
co bych já se nedozvěděl?
Že tam bůh jest nad oblaky?
Ať mi dí, kdy v tvář mu hleděl?
V nás jen, sestro, je to věčné,
v nás a kol nás v každém místě.
Žití božské, nekonečné
v nás jak v červu každém jistě.
V nás se jeví ve svědomí
konat dobro, pravdu hlásat —
v čela hor je píšou hromy —
v skřivanu je slyším jásat!
Čím se chlubit sestro máme?
říci smíme, že jej známe?
Nač ten směšný pych nás červů,
drcených jak v mlynském žervu?

Přijdou doby, kruté doby,
kdy ta naše víra stará
bude uložena v hroby;
nová víra, mladá, jará
zavládne na jejím místě.
Stará víra v rouše novém
zajde však před novým slovem —
novou vírou — časem jistě.
Ze všech věr však něco zbyde,
přetrvá ty všechny tisně
na perutích oné písně,
kterou jednou všichni lidé
zapějou jak chorál hromný,
jako příval neoblomný,
až se vesmír pootřese:
Žijte pravdě — milujte se!“

Klesl zpět; a v malé na to chvíli
onen stín se na tváři mu vložil,
který jeví, že již dospěl k cíli,
pro vezdejší svět že navždy dožil. —

Tryzna.

Na dobyté Sigurdově lodi
vysoká hranice vyrovnána;
těla bojovníků na ní dána,
zvyk jak pohanský to s sebou vodí
Nejvýše, jak vůdce, Bajan s Elou.
Dokončeno. Loď již zapálena,
naposled zde kleká ještě žena,
pro bratra stírajíc slzu vřelou —
pro bratra a družku. — Dokonáno.
Do člunu již odvádí Lert Milu,
načež sám přiložil ruku k dílu,
k podpalu znamení druhům dáno.

Člun se vzdálil ku Lertově lodi,
která podál stála zakotvena.
Dáno heslo; kotva vytažena.
„S bohem navždy! Kéž vás bůh již vodí!“

Budí se to nad vlnami zoře?
Rudou září pokryto jest moře;
širá jeho pláň a každá vlna
září rudě, jako krve plná.
Sigurdova loď to jasně hoří:
Bajane a Elo, věrná družko,
smrtelné to poslední jest lůžko
reků jako na svobodném moři.

Lertova loď aj hle! v sever letí.
Na palubě, osvícené jasem,
stojí Lert a Mila ve objetí.
Kolem píseň pějí temným hlasem
bojovníci za zemřelé druhy,
kteří spějí v ohni spánek tuhý.

Spi!
Kdy k boji zazněl ryk,
kdy rohu volal hlas,
veselý společník
tys býval v každý čas.
A protož tuto číši plnou,
než pohřben budeš chladnou vlnou,
prázdníme na pospas.
Spi!

Nech mijí slaboši
bouřlivý moře val;
nám bouř jest rozkoší
a tys v ní pevně stál!
A protož pijem číši plnou,
než pohřben budeš chladnou vlnou
ve hrob, jejžs miloval.
Spi!

Kde děvy svévolí
ku tanci zvalo zas,
byls druhu sokolí
vždy prvním v kole z nás,
a protož tuto číši plnou,
než pohřben budeš chladnou vlnou,
prázdníme na pospas.
Spi!

Vždyť život nečeká,
smrt stojí v zápětí;
než naděj' člověka,
již ona přiletí.
A protož pijem číši plnou,
než pohřben budeš chladnou vlnou
v mrákotné podsvětí.
Spi!

Byls věrným soudruhem,
tvá loď jest v přístavu.
My jeden po druhém
jdem v smrti únavu.
Však dokud žijem, číši plnou,
než pohřben budeš chladnou vlnou
ti pijem v oslavu!
Tiše spi!

Hledí tam, kde jako na výsluni
Bajan s Elou na hranici trůní.
Jiskry padají jak hvězdy v moře
s lodě ohněm trávené, jež hasne.
V srdci milenců plá slast i hoře
budoucnosti láskyplné, krásné.

Lert ač pohan, Mila, dcerou kříže,
přece oba jedna víra víže.
Jedna víra obě srdce pojí:
víra lásky. Stejně tlukou obě.
Nač též dělit, bůh co spojil k sobě?
Vždyť po delším nebo kratším boji
jedna zem je navždy k sobě spojí.
Vynálezek lidský jenom ruší
štěstí milujících, věrných duší.

Klesá požár. Vítr v plachty duje,
s větrem duch je mrtvých obletuje.
Dál a dál! již vzrůstá moře nával;
v dáli posud svítá slabá záře
přítele jak meleného tváře —
jenž jim v posled s bohem navždy dával.

Básníci z ruského lidu.

Pro Westminster Review napsal *W. R. Morfill.*

(Pokračování.)

Alexej Vasiljevič Kolcov narodil se ve Voroněži, v gubernii téhož jmena dne 2. října (starého letopočtu) 1809. Otec jeho obchodoval s ovcemi a vyvařoval je pro továrny na lůj. Rodina zabývala se tímto obchodem po mnohá pokolení i žila dosti zámožně, měšťansky, tak že Kolcov přísně řečeno nebyl původu mužického. Avšak co týče se vychování, nelišily se poměry jeho valně od těch, které panují mezi lidem selským; neboť před padesáti neb šedesáti lety věnovalo také ruské obchodnictvo pramálo péče byť i jakémus takémus vzdělání. Ve velmi zajímavém článku, jejž de Poulet uveřejnil v časopisu „Drevnaja i novaja Rossia", čteme výrazný popis města Voroněže za časů Petra Velkého místa tak čilého, nyní však nacházejícího se v úplném rozkladu a úpadku. Bělinský mluví ostře o surové a nevzdělané společnosti, mezi kterouž byl Kolcov vyrostl. Avšak de Poulet považuje vypsání Bělinského za poněkud přehnané; zdáť se, že byla jedna ze sester básníkových, ku kteréž velice byl přilnul, ženou jemnou a dosti vzdělanou. Kolcovu dostalo se vychování, jakéhož jeho rodiště poskytnouti mohlo, avšak toto bylo nedokonalé, a básník psal do konce svého života listy své velmi negramatickým slohem a zcela divokým pravopisem. Avšak, jakkoliv prosaickými byly zjevy jeho života, nebylo v nich přece nedostatek poetické barvitosti. Otec poslal jej tu a tam pást ovce na stepi a tu byl pak v úplném spojení s přírodou. A zpívati o stepi jej nikdy neznavuje a stepi posvětil některé ze svých nejkrásnějších básní. Jeho obrazotvornost byla nejdříve rozohněna čtením děl Dmitrieva básníka školy klassické, jenž byl živ mezi Lomonosovem a dobou romantického oživení za Žukovského.

Brzo potom mohl si koupiti díla Lomonosova, Deržavina a Bogdanoviče, avšak i přes to, že četl je, psal neobratně a bez uměleckého souladu, který jest tak nutný v každém básnickém díle. Knihkupec Kaškin, polovzdělaný, ale intelligentní muž, zajímaje se velice o jeho studie, opatřil jej ruskou prosodií, kteroužto veden zdokonalil se v umělecké stránce svých písemností. Jedna z nejtklivějších částí životopisu Bělinského vypravuje episodu lásky ze života básníkova. Avšak značný díl romantického svitu, obsaženého v tomto vypravování, rozptýlil, jak se zdá, střízlivý de Poulet líčením svým, a cizinci jest velmi nesnadno rozhodovati mezi tak odpírajícími sobě zprávami. Bělinský, muž plný jemné a vroucí sympathie, snad celou tu příhodu příliš sidealisoval. Otec básníkův, ačkoliv sám jen z třídy měšťanské, měl několik mužiků a mezi těmito bylo děvče, jež vyrostlo v domě a k němuž se celá rodina vlídně chovala. Byla zpola služebnou, zpola skromnou družkou sester Kolcova a co do vychování, nebylo, jak de Poulet píše, mezi nimi velkého rozdílu. Dívka, jak se zdá, byla velmi půvabná, pravá to maloruská kráska. Básník se do ní zamiloval a jeho náklonnost byla opětována; avšak otec zvěděv o tom odhodlal se učiniti konec lásce té, o níž se domníval, že bude synovi překážkou na životní dráze. Užil tedy chvíle, kdy byl Alexej na stepi, a prodal Duňašu (tak se děvče nazývalo) i s matkou její statkáři na Donu. Vůbec objevuje se otec Kolcova ve všem co činil tvrdým, peněz milovným člověkem, avšak tento surový skutek není mu snadno odpustit. De Poulet vypravuje, že byl básník při svém návratu tak zdrcen ztrátou dívky, již upřímně miloval, že jej zachvátila horečka, a stěží jen ušel životem. Usiloval všemožně, aby zvěděl, co se stalo s Duňašou, avšak podařilo se mu toliko nabyti jistoty, že ji provdali za nějakého kozáka.

Tento smutný případ zneužití otcovské moci stal se, když byl básník dvaadvacet let stár.

Láska Kolcova k Duňaši měla velký vliv na jeho pozdější život a jí věnoval jednu ze svých posledních básní nazvanou „Hvězda":

Kdekoliv jsem, — vždy znova
v svítání ranním hvězda démantová
proti mně stojí, — v zrak
mi hledí, kráčí, — zrývá bolně tak . . .
Při ní to jednou čas byl rozloučení . . .
Jeden ten paprsk nikdy nezanikne, —
a to srdce naň si nikdy nezvykne!
někdy pod ním duše v trýzni úpí,
někdy vzlétne zas, — a opět tupí,
někdy hořce jsem ji oplakal . . .
a kdy zajde, žal mi jí — jen žal! —

Bělinský, jenž o této události obšírně vypravuje, praví: „Podrobnosti tyto slyšel jsem r. 1838 od Kolcova samého. Nejen že zůstal v jeho paměti vryt zármutek, jejž zakusil před desíti lety, avšak i nyní byl bledý a slova drala se mu těžce a pomalu z úst, a jak mluvil, hleděl stranou a na zem. Jenom jednou s námi o tom hovořil i nechtěli jsme mu se již nikdy více o této věci zmínit; bývalo by to jen rozjitření rány srdce, která se beztoho nikdy nezacelila.“ Tato tklivá romance skončila dle slov Bělinského smrtí. Duňaša chřadla a zemřela brzo potom zármutkem a hořem. „Avšak“ dodává de Poulet, „romance končí také jinak. Dle jiných zpráv provdala se Duňaša za vojáka, žila šťastně, vrátila se po smrti básnikově do Voroněže a zůstávala v domě jeho matky a sester jako dříve. Jestliže tomu tak bylo, cítíme zajisté všichni, že jest to prosaický konec velmi krásné milostné historie — avšak — nemůžeme prose té věřiti.

Mnohé z básní Kolcova jsou posvěceny této lásce, jako „Když tebe nevidím“, „První láska“, „Ó zpívej slavíčku“ atd.

Roku 1835 bylo uveřejněno osmnáct básní Kolcova přičiněním jeho přítele Stankěviče, syna statkáře z Voroněže, a kniha proklestila si brzo cestu. R. 1836 naskytla se mu příležitost navštíviti Petrohrad a Moskvu za záležitostmi svého otce. Za této příležitosti byl uveden vynikajícím literárním lvům obou hlavních měst a salony aristokracie otevřely se dokořán básníku-honáku — jak jej nazývali. — Zápisky Kolcova, uveřejněné od Bělinského a de Pouleta, jsou plny trapných podrobností o ustavičných srážkách básníka s otcem, hrubým a sobeckým starcem; ano i milá mu sestra Anisja, ku kteréž měl tolik lásky a na jejíž úsudek dával mnohé věci spojené s jeho básněmi, znepřátelila se mu následkem toho, že opíral se jejímu sňatku. V březnu r. 1841, po návratu z Moskvy, začaly se u Kolcova jeviti první známky choroby, které za rok na to podlehl. Neblahost jeho domácích poměrů jeví se až příliš patrně v listech, které psal Bělinskému, i jsme tedy v mnohých případech více nakloněni shodovati se se soudem tohoto životopisce. Na štěstí dostal se ubohý básník do rukou přívětivého a skrz na skrz sympathického lékaře. Avšak života byl Kolcov již přesycen, říkával k lékaři: „Je-li má nemoc nevyléčitelná, a prodlužujete-li jen můj život, prosím vás, abyste tak nečinil. Čím dříve bude skončeno, tím lépe, a vy budete mít se mnou méně namáhání.“ — Zaznamenáváme s pocitem vřelosti (i dalo se tak z důvěry v hloubku lidského srdce doufati), že matka básníkova, jediná z jeho pokrevných, zůstala pevná v lásce své. Na radu svého lékaře odejel Kolcov na statek jednoho ze svých známých na venkově, aby se mohl pravidelně koupati v Donu, a za nějaký čas se zdraví jeho lepšilo. „Avšak toto zlepšení,“ dodává Bělinský, „bylo jenom odkladem smrti. K navrácení se zdraví bylo především zapotřebí poklidu. Zatím byl však dnem i nocí trýzněn, týrán a štván jako šelma v kleci. Někdy neměl peněz na zaplacení léků; někdy neměl ani čaje, cukru a světla a někdy musela mu matka podstrčiti jen kradmo oběd a večeři!“

Otec chtěl, aby žil společně s rodinou, kde nemohl míti ani na okamžik klidu. Zůstával ve své staré komůrce kde po celou zimu ani řádně nezatopeno: nedali mu dříví! i donášel si je tam jen v noci jako zloděj. — Když na to přišli, hrozili mu, že jej vyženou z domu. Nezbývalo mu ničeho, než jíti a zůstávati s nimi dole;“ „to jest,“ dodává de Poulet doplňuje tuto zprávu Bělinského, „žíti v jizbě, již obývala celá rodina. Ze sedmi pokojů, z nichž sestával byt rodiny Kolcova, dali nejtišší Alexejovi; okna byla do dvora a hluk z ulice a hrčení povozů zalehalo tam nejméně; pokoj ten měl také jen jediné dveře, kdežto všechny ostatní otvíraly se jeden do druhého. Pokojem tím se nechodilo, jak se Kolcov sám zmiňuje v jednom ze svých listů. (V pokoji tom zemřel básník i jeho otec.)“ Avšak tou dobou blížila se svatba jeho sestry Anisje i bylo to velkým požadavkem měšťácké etiquetty, aby se slavila co možná nejhlučněji. Po celém domě rozlehal se hluk; veselosti a hlučného žertování bylo tu po celý den. Pro trpícího básníka byly to dny nejhrůznější útrapy. „Jednou“ vypravuje Bělinský „pohosťovala jeho sestra v sousedním pokoji společnost; žerty a hluk, které se tu děly, byly na příklad jako následující: Postavili do prostřed pokoje stůl a na něm položila se dívka, pokryly ji prostěradlem jako mrtvolu a všichni zpívali pohřební píseň Alexejovu.“ — Není ani možná představiti si surovějšího a bezcitnějšího žertu. Jaký to dojem zůstavuje v mysli naší takováto scena z ruského rodinného života!

Následovala svatba sestřina. „Jsou ustavičně v mém pokoji,“ píše ubohý básník; „neustále myjou zem a všechna vlhkost je mi tak škodlivá. Celý den se kouří a kouř uléhá mi na plíce. Po nějaký čas visel již můj život na nitce. Lékař, ačkoliv jsem mu jen málo zaplatil, navštěvoval mne třikrát za den. Co den máme teď večer společnost a hlučí a křičí a běhají po domě; dveře u mého pokoje se otvírají a zavírají až do půlnoci. Prosím je, aby nekouřili, kouří tím více; prosím je, aby nedrhli podlahu, drhnou tím více.“

Po svatbě sestřině se věci trochu zlepšily: otce vídal jen málokdy a staráno se více o jeho potřeby. Začal trochu vycházet a navštívil dvakráte divadlo. Poslední list, jejž věrný a vřelý přítel Bělinský obdržel, byl datován 27. února (starého počtu) 1842. A přece ještě i po této době vlekl se básník životem. V srpnu téhož roku byl navštíven starým svým známým Askošenským, jenž přijel z Kyjeva. Muž ten popisuje tuto návštěvu:

„Maje po chvíli šel jsem navštívit Kolcova, bydlícího tenkráte v domě svého otce v Dvorjanské ulici.

„Bydlí zde A. V. Kolcov?“ ptal jsem se vrátného.

„Bydlí.“

„Kde mohu s ním mluvit?“

„Liboli, zde; je ve svém pokoji.“

Jdu. Dlouhé točité schody dovedly mne konečně do útulku básníkova. Otevřel jsem zlehka dveře do pokoje, kde nalezal jsem se teď u přítomnosti tak mnohých pohřbených nadějí a citů, a kde ještě tlouklo to srdce tak plné lásky k člověčenstvu.

„Dobré jitro, Alexeji Vasiljeviči.“

„Dobré jitro,“ odpověděl slabým, sípavým hlasem. Kolcov byl tenkráte již na posledním stupni souchotin.

„Což mne neznáte?‘

„Neznám,“ odpověděl.

Řekl jsem mu své jméno. Kolcov nechav mne usednout poblíže stolu naslouchal dychtivě. Mluvil rychle,

vzpomínal na bývalé časy a zvláště na svého přítele Serebrianského. Vida, že jej to stojí velkého namáhání, žádal jsem jej, aby se utišil, a přeje si odvrátit jeho pozornost od těchto bolestných upomínek pravil jsem: „Nuž a jak se daří vám?“

„Díky bohu,“ pravil sklesaje unaven do postele, „teď je mi lépe, ale loni bylo se mnou zle.“

„Žijte, Alexeji Vasiljeviči,“ pravil jsem, „naší národní literatuře. Jsme beztoho již tak nešťastný lid, ztrativše velkého tvůrce naší . . .“ *)

„Ustaňte,“ přerušil mne, „ty přehnané chvalořeči se strany našich žurnalistů mne beztoho rozhýčkaly a rozmrzely. Ušetřte mne jimi.“

Sebe menší odpor mohl ublížiti básníkovu zdraví a proto chvátal jsem změnit hovor.

„Je vám dobře?“

„Ano, dobře,“ pravil. — „Ano, dobře,“ i opakoval poslední slova s trpkým úsměvem. „Vidí ve mně toliko obchodníka, ale já chci, aby hleděli na mne jako na člověka. Dávám jim skutečnost — co jim po tom, beřu-li své myšlenky a nadšení s nebes nebo ze země?“

Dusivý kašel přerušil jeho řeč; prosil jsem jej, aby se upokojil.

„Vaše čestné jméno,“ pravil jsem, „pod kterým vás zná celá Rus, jest jméno básník. Rus nepřeje si znáti ničeho víc a jest pyšná na honáka Kolcova, jako na rybáře Lomonosova.“

„Děkuji vám,“ pravil chopiv se dychtivě mé ruky, „zde mne všechno trýzní. Není nikoho, kdo by mi dal svěží, čerstvé myšlenky. Jsem na pustině.“

A tímto způsobem pokračoval ubohý básník ve svém hovoru dále.

Askošenský vypravuje konečně: „Pokoj, v němž mne Kolcov přijal, byl velmi nuzný; stůl, postel a dvě nebo tři židle, to byl celý nábytek. Na stole ležela bible a jeden svazek spisů Žukovského. Na zdi, v koutě visel malý krucifix ze slonové kosti a podle tohoto visely po obou stranách podobizny básníka Poležajeva a Puškina, jak leží v rakvi.“ —

Jest truchlivo, když musíme dodati, že byl Kolcov jako Burns „na štíru“ jak se říká s většinou svých přátel a to částečně následkem osobních sporů a částečně z nelibosti, kterou chovali k jeho otci. Nešťastný básník stal se patrně „fruit sec“, jak Francouzi vtipně nazývají někoho, kdo vyšel ze záliby i z mody, a ti letní přátelé, „mouchy bohatství a sluneční záře“, jak starý George Herbert krásně praví, upouštěli jeden po druhém, vidouce, jak jeho podryté zdraví bránilo plnému vývoji jeho krásného nadání a provázejícímu jej hmotnému blahobytu.

Sestry a jich mužové navštěvovali jej každý den, a mezi nimi Anisja, dříve nejmilejší mu ze všech, avšak jejich přítomnost byla mu očividně nepříjemná i často nepřipustil jich k sobě. Jeho matka a ošetřovatelka bděly střídavě u lože umírajícího. Slzy vyhrkly mu někdy na tváře i ukazoval jim své uchřadlé ruce. Jsa muž nezlomného náboženského přesvědčení a citu trávil své poslední dny v pobožnostech.

Dne 19. října přišla jeho sestra Andronovna dříve, než ostatní ku svému umírajícímu bratru. Ležel zpola z postele ven a pil čaj z velkého koflíku, jejž dostal darem od knížete Odojevského a jejž měl velmi rád. Ošetřovatelka mu držela koflík k ústům, poněvadž se mu ruka tak třásla.

„Jaká to nepozornost od vás,“ pravil Alexej, „nalila jste čaj zase do toho koflíku. Víte, jak mi je milý, a jsem tak sláb, že bych jej mohl upustit. Přelejte to do sklenice.“

Čaj byl přelit a v tom okamžiku vyšla sestra z pokoje. Za několik vteřin potom vykřikla ošetřovatelka a matka i sestra vběhly do pokoje: byl již mrtev. Skonal drže oběma rukama ruku ošetřovatelky.

Den na to byl krám jakéhosi Melentěva v „Temnom Rjadu“ jevištěm následujícího výjevu. Přijde tam otec Kolcova a chce míti brokát, třásně, muselín atd., obvyklou to výpravu ruského pohřbu a vybírá si. Když vstoupil, nebyl majitel obchodu ve skladu, ale přišel hned na to. Mluvilo se o všedních věcech, jak se mezi známými povídá. Kolcov starší měl mnoho co povídat o dobrém obchodu, který včera večer uzavřel v hospodě.

„Ale pro koho kupujete na smutek?“ přerušil ho obchodník.

„Pro mého syna — pro Alexeje; včera umřel,“ odpověděl otec jen tak jako mimochodem.

Byl pohřben na novém Mitrofanovském hřbitově, na kterém bylo tenkráte jen ještě málo hrobů.

Avšak brzo přišla na otce změna. Vídali jej na opuštěném místě, kde pohřben jeho proslavený syn. Někdy sedával neb stával dlouho na hřbitově a hořce plakal. Postavil také v paměť synovu pomník s nápisem, jejž sám složil. Obyvatelé Voroněžští dosvědčili hrdost svou na oslaveného básníka postavením mu sochy a pojmenováním jedné ulice po něm. Starý muž přežil svého syna o deset let a zemřel 20. července 1852 ve věku sedmdesáti sedmi let. V posledních dnech svého života žil v méně blahých poměrech. Mnoho let po smrti synově slýchali jej říkati: „Můj syn Alexej byl čiperný člověk, ale Bůh nedopřál mu dlouhého života. Příliš mnoho učenosti přivedlo jej do hrobu.“ Matka Praskovja odstěhovala se po smrti manželově ku své provdané dceři Andronovně a zemřela tam 4. prosince r. 1861. Anisja přežila svého bratra o pět let. Umřela souchotinami 17. dubna 1847, zůstavivši synáčka, jenž brzo následoval svou matku do hrobu. (Pokračování.)

*) Patrně zmínka o smrti Puškinově začátkem r. 1837.

Příteli.

Když k tobě přišel jsem, jak ležel jsi tu spící,
již spící beze snů, tak spící bez hnutí, —
muk stopy hledal jsem na průzračné tvé líci
a na rtech prosby stín neb kletby strnutí.

Nic! . . . Zádumčivý klid byl v ubledlé té tváři,
ni čelo pochmurné, ni zakřivený ret —
jak měsíc tichý když ve hlubokou noc září
na stopy zaváté, na stuhlý sníh a led. — —

Aug. Mužík.

Ráj světa.

Novella od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

XXII.

Chenier přijel na večer domů. Nyní co na kvap a dle přání svých zákazníků, ovšem že draho, maloval, nechodil pěšky, ale zvyknuv na všecko pohodlí a všecky půvaby rozmařilého života vedl si kavalírsky. Utrácel, hýřil ve společnosti svých druhů a veselil se. Někdy se zavíral a stranil se společnosti. Vášnivá láska jeho byla všude s ním, a nikde ji nemohl ukonejšiti, ani ve hluku a rozkoši společenské, ani ve klidu osamělosti.

Dnes vrátil se zamyšlen. Svléknuv plášť chodil jsa oděn v černý šat, výborně mu slušící, pokojem. Vracel se z pohřbu. Před pěti dny první jeho příznivec, hrabě Ujecki, ulehl zdráv a ráno našli ho v lůžku mrtvého. Ranila jej mrtvice. Dnes byl pohřben.

„Za těch několik měsíců jak se mnoho změnilo!“ pomyslil Chenier. Tenkráte ještě chud, neznámý, ale šťastný! Chodil k Felińským. — Bezděky se mu srdce zachvělo. Starý pán ho hraběti odporučil. O těch milých chvílí! A dnes! Dnes maje jíti na pohřeb lekal se, že setká se s Felińským, že uvidí Zosii. — Teď se jich bál! Cítil, proč — —

Ale nikdo z nich nebyl na pohřbu. — Proč? Či by tu ve Vídni nebyli? — Usedl do křesla a hlavu nachýlil.

Když ji pozvedl, utkvěl jeho zrak na malířském podstavci, kdež bylo viděti nedokončený obraz — kopie to rytiny dle obrazu Boucherova. V ten okamžik bylo mu vlastní dílo jeho, jež maloval na objednání bohatého hejska, protivno, a byl by je nejraději strhl nebo rozřízl.

Jak nebožtík hrabě ho znalecky napomínal, a jak rád uznával jeho radu, poněvadž souhlasila s uměleckým jeho přesvědčením! A kam až dospěl od té doby? Maluje zběžně podobizny a kopiruje mistra „koketné gracie“, oplzlého Bouchera, od kterého jindy s nechutí a rozhorlením se odvracel.

Hle té smyslné sceny, nemající ani přirozené jadrnosti! Toť manýra, affektace, nepřirozenost, jen smyslů dráždění; kde p r a v d a, p ř i r o z e n o s t, k r á s a, p o e s i e? Kde jeho zásady?! Vstal, aby mu nebylo hleděti na vlastní dílo.

Ale nestrhl je, nezničil!

A zase ho napadlo, proč nebyl aspoň Feliński na pohřbu?

V tom vstoupil Kalina. Chenier se zrovna lekl. Tak dávno tu nebyl, myslil, že snad už nepřijde. — Tak z nenadání! Bylo to divné setkání obou dávných přátel. Kalina vážný, Chenier nějak zaražený. — Usedli a za chvíli mlčeli. Konečně začal malíř:

„Byls také na pohřbu Ujeckého? — „Neviděl jsem tě tam —“

Když Kalina přisvědčil, vyptával se přítel na bližší okolnosti smrti šlechetného šlechtice. Pak zase na okamžik nastala pomlka, až Chenier nepozvedaje zraků otázal se;

„Felińského jsem také neviděl —“

„Nebyl na pohřbu, nemůže — stůně —“

„Jakže! A nebezpečně, dlouho, co se mu stalo?“

„Nachladil se; byl minule, když dvůr meškal v Schönbrunně na saních, večer na průvod se podívat“ — dosud mluvil Kalina klidně, jako by o cizím vypravoval — ale pojednou hlas se mu změnil — „a když se vracel, zaslechl, jak se veselá společnost, dle řeči malířů, směje jeho dceři — svěřil mně to — měl jsem mlčet — ale snad bude lépe, dozvíš-li se všeho. — Nachladil se, rozčilil, pak zpráva o smrti pána jeho a přítele mu dodala — leží —“

Teď teprvé Chenier začal rozuměti listu Felińského!

„A byl tenkráte Feliński sám?“ tázal se tišeji Chenier, neodvažuje se přímo zeptati se, šla-li s ním Zosia a slyšela-li, co jeho neomalení druhové povídali. — Kalina mu porozuměl.

„Nebyl — šel se Zosií — ale nechme toho, proto jsem nepřišel —“

Chenier pohledl naň udiveně i tázavě.

„Kamille, pamatuj se na minulý čas. Víš, jak jsem si tebe vážil a cenil tvé nadání — a nebyl jsem sám — Přicházím k vůli tobě dnes, kdy pohřben byl tvůj mecenáš, jenž tě na pravé cestě podporoval. Je mně líto tvého nadání. — Umění svému obětovals šlechetnou dívku — a teď utrácíš své nadání. — Vidím, že nemilo ti poslouchati, — než vyslechni mne. — A co za tu oběť? co za to, žes obětoval prudké, slepé vášni své umění, a nejen umění, i čest —“

Chenier prudce vstav chtěl promluviti. Ale Kalina chopiv se jeho ruky pověděl mu, co se o něm vypravuje, v jakém je poměru ku vévodkyni, která si s ním zahrává, aby pak, až bude míti dost té hry, jej odstrčila.

„Dosti!“ zkřikl Chenier, — „Urážíš vznešenou paní — není nic pravda, cos slyšel — toť bídný jen klep a pomluva —“

Mluvil tak velmi rozhorleně.

„Nepomlouvám!“ odtušil živěji Kalina. „Byl jsem tvým upřímným přítelem, a přišel jsem jen, abych tě varoval. Tvůj život —“

„Ha zase kázání — snad nechceš, abych žil jako někdy?! Nevíš co to svět, nemáš smyslu —“

„Jen abys na svět pak netoužil! — Ostatně vidím, že jsem šel nadarmo. Ale ještě jednu důtklivou žádost! — Žádám tě, abys svým přátelům a kamarádům o svém bývalém poměru k Zosii nevypravoval a vyprosil si všechny hovory o tom. Mlč o tom, aby nebyla nehodnými ústy zlehčována, jako se stalo —“

„Aj — tys věru rytíř — poslal tě Feliński, jenž na psaníčku neměl dost, nebo —“

„Mlč!“ zvolal Kalina a zarděl se hněvem. „Mne nikdo neposlal, rozumíš, já nejsem hračkou a nástrojem. Jednám, jak cit mně velí! Ten, na koho míříš, by mne, věř, nepožádal, abych k tobě zašel, tím méně, abych o Zosii promluvil. Zastávám se té šlechetné dívky rovněž tak dobrým právem, jakým ty prvé hajils vévodkyni —“

*

„Aj, snad Zosii nemiluješ?!“ zvolal Chenier a kolem úst jeho zahrál podivný úsměv. Jindy by skromného, ostýchavého přítele byl jím zarazil, dnes jej však popudil.

„Ano, miluji! A miloval jsem ji od té chvíle, co jsem ji spatřil —“

„Jakže! a tys dovedl se tak přetvařovati a na mně vyzvídati!“ zvolal rychle Chenier, jsa rád, že na Kalinovi postihl slabou stránku. Ten však prudce odpověděl:

„Dovedl jsem se přemáhati a ne přetvařovati, nevyzvídal jsem, ale poslouchal a to nikoliv pro své potěšení, cos dobrovolně, sám mi svěřoval, ó řekni, zneužil-li jsem kdy tvé důvěry?“

„Co tedy na mne chodíš? O své umění se postarám sám a jinak — hm — uvolnil jsem ti cestu. Zosia se patrně už upokojila, smířila, a jste nyní šťastni!“

Kalina zbledl a hned nemohl promluviti.

„Odpovídám —“ začal třesoucím se od hněvu hlasem — „jen k vůli Zosii — abys — ji neurážel! Přísahám, že ničeho neví. Ani slovem, ani pohledem nedal jsem jí na jevo — ostatně nepotřebuju žádných milostí — skrze tvou — nehodnost!“ —

A rychle se obrátil. Chenier byl zaražen. Tak rozhodného Kalinu nikdy neviděl. Cítil váhu jeho slov, jeho poctivé povahy, o níž ani v této chvíli nepochyboval a pochybovati nemohl. Chtěl promluviti, ale Kalina již otevřev dveře zmizel na chodbě. Chenier stál nepohnutě a hleděl za ním. Slyšel ještě kroky na schodech, pak nastalo ticho. Chenier se obrátil a vzdychl.

Všecko, všecko své vášnivé lásce obětoval! — —

* * *

V antichambře hotelu zesnulého hraběte Ujeckého seděla Žofie Felińská s komorníkem, starým a věrným služebníkem nebožtíka pána. Sloužil ještě déle než Feliński a byl tomuto dobrým přítelem. Pan Řehoř povážlivě se rozstonal. Zosia neopouštěla jeho lože, až dnes musila do hotelu, aby za tatínka promluvila se synovcem nebožtíka pána, jenž nezanechal žádné závěti. Mladý hrabě zdědil všechno, na jeho milost byli odkázáni všichni služebníci a úředníci.

Starý komorník byl velmi sklíčen a nedivil se tomu, že Feliński se roznemohl, ale tomu, že on tu sedí a také nestůně. Nyní ulehčoval sobě poctivý stařec, sděluje se Zosií všecky své obavy.

„Nic se pan Adam netrápí — tak při pohřbu truchlil — truchlil — ale teď — už shání zase veselosti — ach toho krásného jmění! Kam se za několik roků poděje, v čí ruce se dostane! A co s námi bude! Ničeho sobě neváží, zcela jinačí má choutky: — koně, psy, honby — a — a zlatá panno — škoda povídati. Považte, již dal ohlásiti, že všecky sbírky po nebožtíku pánu prodá — ah těch krásných věcí! — Po všecken život nebožtík pán je shromáždil, co dal za ně peněz, až jsem někdy hlavou nad tím kroutil — a teď to prodá lacino — rozumí se, aby dluhy zaplatil a zbytek za několik večerů promarnil — oh — oh čeho jsem se dočkal! —“

„Kdy pak bývá pan hrabě doma?“ tázala se Zosia uživši vhodného okamžiku, nebo žvavý stařec tak hned by neustal naříkati. —

„Těžko říci — vzkázal jsem vám, přišla jste a vidíte sama — dvě minuty před tím vsedl do kočáru, a ten tam — řekl jsem — neslyšel — ale zítra zlatá panno — Přijdu dnes na večer k vám navštívit pana Řehoře; ubobý — my dva ze všech nejstarší —“

Zosia vstala. Na okamžik mlčela jakoby váhala, pak jaksi nesměle pravila:

„Pane Jacku — prosila bych o něco — pravíte, že sbírky budou prodány. — Slyšela jsem, že jsou tak krásny — ráda bych se ještě jednou podívala —“ ubledlá dívčina tvář se zarděla.

Stařec si toho nepovšimnuv vyňal ze šosu klíče.

„Tu jsou — jděte se podívat, panno Zosie, jděte se rozloučit — zavedu vás, ale s vámi nepůjdu — bylo jich tu dnes tolik, všechny jsem provázel, se všemi postál, až mne nohy brní.“ —

Jak řekl, učinil. Zosia vstoupila do veliké, světlé komnaty, plné rozmanitých obrazů v bohatých rámcích. Přelétla je všechny zrakem, žádný z nich jí neupoutal; šla do druhého, do třetího salonu, až ve čtvrtém nejmenším stanula. Dlouho se neohlížela — hned postřehla zrakem, co hledala. Tam na zdi visel v zářícím rámci obraz, jenž ji všecku zabavil. Ale jak! Srdce se jí bolestně sevřelo — dotekla se ho živě vzpomínka na minulý čas krátkého štěstí — Pavel a Virginie — Chenierův obraz!

Tu seděla před ním jako tenkráte! Ale jaký rozdíl! Tenkráte šťastná, veselá; — teď ubledlá, tichá majíc ruce volně na kolenou sepjaty vzhlížela na obraz tiché, šťastné lásky —

Hleděla, vzpomínala — až se jí zrak zakalil a zaplakala.

Seděla tak chvíli. Kolem bylo ticho, zlatý paprsek sluneční chvěl se na obrazích. Bylo jí, jako by byla na hřbitově nad mohylou svého štěstí. Teď, co otec stonal, nemohla se tak oddávati svému zármutku; starost o drahého nemocného zajala vedle něho přední místo. Až dnes, kdy zřela na dílo, k němuž se pojilo tolik krásných upomínek, pocítila znova plnou tíhu svého neštěstí, své zklamané lásky. —

Ve dveřích, vedoucích do čtvrtého salonku, stanula vznešená, krásná dáma a za ní komorník Jacek. Šli po heboúnkém koberci. Zosia, svými city zajatá, neslyšela jich. Přišedší dáma stanula u dveří hledíc překvapeně na mladistvou, bledou dívku ve tmavých šatech. Pozorovala bedlivě její sličnou, světlovlasou hlavičku čistého, nevinného čela. Na mladistvé tváři stín zármutku — věru interessantní zjev! Však co více. Dáma pohlédla na obraz, na nějž dívka upírala zrak, pohlédla pak na ni — ano, věru, podoba značná! V tom se Zosia ohlédla a již uleknutá povstala. Uklonila se vznešené paní a kráčela ven. Bála se, aby nebylo viděti, že plakala; a přece to příchozí dámy nezůstalo tajno.

Zosia odešla. Dáma přistoupivši k obrazu Chenierovu hleděla naň, pak požádala Jacka, aby jí dle katalogu udal jméno malíře Pavla a Virginie.

„Kamill Chenier —“

„Aj! A kdo byla ta dívka? Znáte ji?“

„Znám, Výsosti. Je to dcera Řehoře Felińského, jenž byl sekretářem nebožtíka pana hraběte —“

Usedla na nízké sedadlo, na němž Zosia byla seděla, a dívala se za chvíli na obraz. Pak kynula Jackovi, aby přistoupil. — —

* * *

Kalina miloval Zosii vzácnou, vroucí láskou, jež schopna jest největších obětí. Milovati Zosii bylo mu toužiti, aby byla šťastnou. Vida, že blaho své zakládá v lásce ku Chenierovi, přemohl se, ač ne snadno a ne bez malých duševních muk, a snažil se, aby jí štěstí to, když počalo se kaliti, zachoval. Zosia ovšem nevěděla, jak Chenierovi domlouval, nevěděla, že jí ho zpět přivedl, když vrtkavý malíř počínal v návštěvách chabnouti. Byla Kalinovi vděčna, že o něm tenkráte mluvíval a řeč zaváděl, že ho omlouval. Ráda ho vídala, kdykoliv přišel, vítala ho jako dobrého, upřímného přítele, důvěřovala mu, a vědouc, že je důvěrníkem Kamillovým, mluvila s ním o něm, když zármutek a touha příliš její srdce skličovaly. Když pak Kalina sám se o něm nezmiňoval, ano hovoru o něm opatrně se vyhýbal, pozbývala Zosia naděje. Pak už Chenier přestal je navštěvovati i věděla, an nijak se neomlouval, nijaké jí, sebe menší zprávy nepodal, že jeho láska ochabla, ne-li zcela vyhynula. Byly chvíle, kdy ještě jiskřička naděje se budila — ta však zasvitla málokdy, a když onoho osudného večera zaslechla z úst kolem jdoucích malířů oněch několik vět, jež její srdce krvavě zranily, potuchla úplně.

Již před tím také Kalina řidčeji přicházel. Bylo to pro něj těžké se odříkání. Činil tak ze přílišné ouzkostlivosti, domnívaje se, že by návštěvy jeho Felińským k vůli Chenierovi mohly byti obtížny. — Ale záhy mu starý pán vytkl, proč tak zřídka nyní přichází. Kalina nepokrytě pověděl; ale Feliński chopiv se jeho rukou zatřásl jimi a pravil: „Vždyť jsem si myslil. — Křivě jste o nás smýšlel; neštěstí neučinilo nás nespravedlivými.“ To oba muže ještě více sblížilo.

Ku Zosii byl však Kalina šetrnější než kdy jindy. Uznávala to a byla mu vděčna, zvláště pak proto, že jejího otce ve prázdných chvílích zaměstnával a jemu mile tovaryšil. Kalina dozvěděl se také od Felińského o tom, co byl se Zosií na ulici nucen vyslechnouti; hned na to přišla zpráva, že hrabě Ujecki zemřel. Byly to veliké rány, jež chorobu, následek nastuzení, nezlepšily. Feliński se povážlivě roznemohl. A starý hrabě zemřel bez závěti, nebylo žádných ustanovení stran služby, pense! — Nemalé to starosti pro muže, jenž neměl valného jmění soukromého. V bytě starého sekretáře, kdež bývalo tak milo, kdež tiché štěstí se bylo uhostilo, setmělo se od mraků neštěstí. Starý pán ležel, Zosia byla jako zraněné ptáče, a sám Kornelek, jenž útulné pokoje zvonivým smíchem svým oživoval, umlkl, sedaje u lože dědečkova.

Zosia spravovala domácnost jako jindy, starala se o Kornelka a s pečlivostí neúmornou, pozorností a láskou dojemnou ošetřovala nemocného otce. Pracovala, ošetřovala ve dne, bděla v noci a jen několik málo hodin sobě sdřímla. Bylo toho na mladistvou dívku přes příliš. — Cítila se býti teď tak opuštěnu, samotnu; a přece neklesala, neochabovala.

Otec, sestřino dítě byli jí na starosti, pro ty nyní jen žila a se starala. Jak ráda byla teď, kdykoliv Kalina přišel! A on častěji než jindy přicházel, nyní, kdy neštěstí je navštívilo! —

Uvolnilo se jí vždy, kdykoliv jeho mírnou, vlídnou tvář uzřela; — radil jí, pomáhal, věděl lecos, čehož neznala, a co jí prospělo. — A nejen radil — to i ono zaopatřil, Kornelka zaměstnával, usedl u nemocného otce, podával mu pečlivě léky i obklady, jak ona sama činívala, a to všecko tak upřímně, skromně, jako by bylo jeho povinností. Zatím an Kalina otce ošetřoval, mohla si nejnutnější v domácnosti vyříditi, nebo sobě odpočinouti. Bránila mu, aby se tolik neobětoval, ale on ji ujišťoval, že to rád, tuze rád činí. —

A tak se stalo, že jednou přišel pozdě odpoledne, když Zosia před tím celou noc bděla a celý den pak byla na nohou. —

Dnes nedala se jako jindy nutiti — všecka unavena, přemožená mdlobou odešla do předního pokoje ulehnout sobě na pohovku, „jen na hodinku“, jak sobě svatě předsevzala. Když potom ze sna se konečně protrhla, byla kolem noc — lampa přitlumeným světlem hořela. — Usedla, naslouchala — ve vedlejším pokoji bylo ticho. Pohlédla na hodiny. — Druhá s půlnoci! Od soumraku až do té doby spala! Lekla se. — Tiše přistoupila ku druhému pokoji, odhrnula záslonu. — Kornelek tiše spal i otec, u něhož stál Kalina nachýlený, dávaje mu čerstvý obkladek. — Stála za okamžik ticha, plna udivení, až pak tiše ho zavolala. Přistoupil, prostě se tázaje, čeho sobě přeje a proč dále nespí? Ale zarazil se hned a nemohl dále, neboť Zosia řekla pohnutě:

„Jste tak hodný!“ Vděčný pohled její utkvěl na jeho tváři.

Nechtěla již ani slyšeti, aby si šla zase odpočinout, a že on počká až do rána.

„Dost jsem si pohověla. Je dlouho, potřebujete odpočinku.“

Dával jí dobrou noc. Podala mu ruku.

Odešel čil, jakoby právě vstal. Doma ještě seděl za chvíli, v duchu znělo mu: „Jste tak hodný!“ — a ve pravici své cítil její drobnou ručku. —

XXIII.

A přece dal se Chenier zase do díla, o kterém jal se s láskou, se zápalem a zimničnou snahou pracovati. Bylať to podobizna vévodkyně z Acerenza. Kreslení již jí nestačilo a poněkud také unavilo. Vybídla tedy Cheniera, aby ji zpodobil.

Seděla mu již asi třikráte.

Někdy také Zosii maloval — v útulném, tichém pokoji pracoval, hledě s nadšením, šťasten na Žofii, jejíž podobu na plátno přenášel. Zřel v její jasný pohled, plný něhy a oddanosti.

Vedle sedal Kornelek, chvílemi starý pán přicházíval.

A teď! Maloval v nádherném, vábném budoiru, kde všecko na jeho smysly působilo, a před ním na hebounké pohovce vznešená junonská postava vévodkyně z Acerenza před těžkou, hedvábnou draperií, která s výše pohovky splývala. Jak byla svůdna krásná ta paní ve bělavých šatech s krátkými rukávy, s takovým, hluboce vystřiženým živůtkem, jejž zdobil stojatý límec z drahocenného

vyšívání a krajek, nízký u ňader, ale šířící se ku hrdlu, až v týlu byl nejširší. Volné, neširoké šaty nezatajovaly ztepilého zrůstu krásného těla.

Tak spočívala tu jako bohyně, hledíc na malíře tmavým, kouzelným zrakem. —

Jaké to malování! Kde čisté, umělecké nadšení, kdy každá žilka hraje, ana ruka se chví, krev horoucí proudí a v zaníceném oku se tmí? Hleděti na tu krásu, na půvaby a malovati je! Chenier se přemáhal, dvakráte se přemohl. Těšil se na každé sedění i chvěl se před ním, a když mimo nadání asi po tři dny vévodkyně odkázala, práhl vášnivou touhou po té hodině muk Tantalových. — Dnes zasedla zase. Byla poněkud bleda, nad obyčej vážna. Působila na něj novým kouzlem. — Maloval, ustával chvílemi — líce se mu rděly, v očích planul mu žár — déle nebyl s to, aby se opanoval. — Upustil štětec — sklesl na kolena. Neviděl, jen ji. — Zdálo se mu, že sklonivši se k němu dotkla se jeho vlasů. Zarděla se, v očích se jí zajiskřilo, jakoby mohutný plamen mladíkovy vášně také ji zasáhl.

„Co činíte?!" ozvala se hlasem poněkud se třesoucím.

„Zničte mne! Miluju vás — zavrhněte mne, ale stajiti nemohu, že vás miluju —"

Usmála se.

„Milujete? A nikdy jste nemiloval, nikdy jste rovněž tak neklečel a lásku nesliboval?"

„Nemiloval, tak jako vás vznešená, nikoho na světě — přísahám —"

„Vstaňte!"

„Vyslyšte mne!"

„Vstaňte!" pravila znovu a to tak, že bezděky učinil po jejím rozkazu. Zašla stranou ku stolku, kdež bylo něco rouškou zastřeného. Strhnuvši ji řekla: „Vizte!" a hleděla bystře, planoucím zrakem na Cheniera. Ten pokročil jako stroj — ale již stanul ohromen a zrakem vytřeštěným hleděl na své vlastní dílo, na Pavla a Virginii.

„Znáte obraz, znáte i model Virginie — a osmělujete se takto mluvit a přísahat!" Hlas její se chvěl. „Vím všechno, znám dívku —"

„Ona u vás byla!" zvolal bezděky a rozhořčení na Zosii rozlilo se mu útrobou.

„Neurážejte hodné dívky! — Nebyla, nikdo u mne nebyl! Vy ji ještě podezříváte! Viděla jsem ji v galerii hraběte Ujeckého, kdež byla se rozloučit s tímto obrazem, a viděla jsem její slze! Ostatní vám poví komorník hraběcí, jenž mně všechno zjevil, jak jste dívce sliboval, ji do řeči uvedl a nešťastnou učinil! Jak jste ji bídně mi zapřel! Vy nevíte, co to zklamati srdce ženské, jež se vám všecko oddá a ve vás žije! I vy jste jako všichni! I vám to je zábavou, hračkou utratit mladou duši, zničiti její víru, lásku, její štěstí!" — Hlas její zpočátku zamlžený, stával se jasnějším a svaté rozhorlení a hněv v něm se ozývaly.

„Proč jste tak učinil? Co jste chtěl? Mohlo vám srdce vévodkyně více dáti než srdce této sličné dívky? Ó sobečtí muži! — Či jiného vás pudilo? — Snad zisk."

„Výsosti —"

„Dost — je jasno, netřeba více mluviti." Tu náhle umlkla. Zdálo se jí, že v antichambře ozvaly se hlasy. Vévodkyně zazvonila. Vstoupil Fric, jehož zrak nejprvé na Chenierovi utkvěl.

„Co je?" ptala se vévodkyně.

„Pan rytíř Borell žádá o slyšení. Oznámil jsem mu, že tuto chvíli V. Výs. neráčí nikoho přijímati. — Poručil mi, abych aspoň tento lístek dodal."

Vévodkyně přeletla zrakem lístek, pak děla:

„Pan rytíř je mi vítán —"

Borell vstoupiv hluboce vévodkyni se uklonil. Cheniera jakoby neviděl. Tomu hořela půda pod nohama, a nyní kdy spatřil mladého pána, na kterého žárlivě se byl o karusselu díval, zalekl se, jakoby tušil, že příchod jeho bude jemu novou ranou.

„Vaše Výsost sobě přála zevrubnějších zpráv o živých obrazech v divadle paní Bé —" začal belgický rytíř, jemuž neušlo, jak sebou Chenier trhl. I vévodkyně si toho všimla.

„Jsem nyní s to, a jmenovitě přinesl jsem vám skizzu jednoho skupení —" tu vyňal z růžové obálky kresbu, pod níž bylo připsáno: „Endymion a Selene. Kreslil K. Chenier —"

Vévodkyně, pohlednuvši na obrázek, obrátila se k Chenierovi, pak utkvěl její zrak na Borellovi.

„V. Výs. neráčila sobě všimnouti té zvláštní podoby — hle ta Selene — a" a nedomluviv dokončil svou poznámku pohledem, který se kresby přeletl na podobiznu vévodkyně Chenierem začatou. Vévodkyně sevřela rty.

„Od koho máte tu kresbu, pane rytíři?"

„Od samé paní Bé. — Chválila si, že má výborného kreslíře, jenž hrdiny svých skupin také výborně představuje —"

„Lež!" zvolal Chenier, všecken se třesa.

Vévodkyně překvapená tím prudkým vykřiknutím ohlédla se na Cheniera káravě. Pak chladně se ho tázala:

„Znate paní Bé?"

„Znám —"

„Jste jist, pane rytíři, že kreslíř také představoval?"

„Jsem. Řekla mi to sama paní Bé — Pan Chenier byl ve spojení s jejím kapelníkem Torellim, jenž se také Arnoldi jmenuje —"

Vévodkyně zbledla.

Byla nanejvýše rozrušena. — Nastalo za okamžik trapné mlčení.

Jen Borell se usmíval.

Chenier byl jako u vidění. Duši jeho zmítaly nejrůznější city. Hněv nabýval vrchu. Ten rytíř odvážil se tak bídně ho pomluviti! Chtěl se mu ozvati, chtěl promluviti, ale hned nemohl. A když ústa otvíral, otázala se ho vévodkyně:

„Znáte — Torelliho? —"

„Znám — ale —"

„Propouštím vás —" a to řekla ledově kynouc rukou.

„Výsosti — vyslyšte mne — toť —"

Pohlédla na něj. — Rozuměl a šel. Nechtěl tu také déle takto před Borellem státi. Jak se ven dostal, nevěděl.

Nespozoroval, že sluha Fric za ním potupně se směje.

Vévodkyně osaměla s Borellem. Panovalo za okamžik trapné mlčení.

„Proč jste mi to přinesl?“ tázala se temně.

„Abych vás upozornil, jakému člověku jste svou přízeň věnovala —“

„Děkuji vám. Nabyla jsem přesvědčení, že jsem se klamala. Byl to sen. — Poznala jsem dnes, že není možná věřiti žádnému —“ a pohlednuvši naň významně pokynula mu na rozloučenou a odešla kvapně do vedlejší komnaty.

Rytíř Borell hleděl za ní pln úžasu. Rozuměl jí, co tím chtěla říci, cítil, že nadobro zbaven jest její přízně. Nezdařilo se mu tedy vše, jak zamýšlel a očekával.

„Aspoň jednoho jsem dosáhl: Pomstil jsem se!“ pomyslil sobě vycházeje z budoiru.

Vévodkyně sklesla v ložnici do křesla. Tvář zakryla bílýma ručkama, ale neplakala.

Byla všecka pobouřena.

„Arnoldi, Arnoldi!“ ozývalo se v jejím nitru. „Ten všeho příčinou — A ten mladík byl s ním spojen! — V něm se sklamala, v něm!“

Byla velmi rozhořčena.

* * *

Beck a Torelli byli jak náleží spokojeni. Torelli vzal s menší částí mzdy Borellem vyplacené za vděk. Radovalť se především, že se vévodkyni tak vymstil. Když večer onoho dne již statně a dlouho popíjeli, dostavil se Fric, jejich spojenec, aby se jejich hodů účastnil.

„Co vévodkyně?“ ptal se Torelli-Arnoldi.

„Zavřela se ve své ložnici. Od té chvíle, co ten malíř a rytíř odešli, neukázala se, nikoho nepřijala, ani komorné — Nejí, nepije —“

„Snad se utrápí —“ prohodil cynicky Beck.

„To nikoliv! —“ zvolal Torelli a hlasitě se zasmál. „Když se k vůli mně neutrápila!“ —

(Pokračování.)

Z básní M. J. Lermontova.

Anděl.

Po nebi půlnocí anděl spěl,
a letěl a tichou píseň pěl —
a měsíc a hvězdy a mraků val
té svaté písni naslouchal.

Pěl o blahu duchů bezvinných
v zahradách ráje květinných,
o Bohu velikém — a zpěv ten byl
v srdci tak čistý, jak ze rtů se lil.

On duši mladou nes v objetí svém
na ten svět zármutku, v slzavou zem,
a v duši mladé písně té vzryv
utkvěl, ač beze slov, na věky živ.

A mnoho na světě tesknila dnů
zázračné tuchy plna a snů,
a písně nebeské hluboký chvit
mdlý zemský zpěv jí nemoh nahradit.

Plachta.

Bělá se plachta jedna, sama
v tumanu moře modravém,
co hledá v dáli za vodama,
co opustila v kraji svém?

Vody se krouží, vítr duje,
a stožár praská v obroučí . . .
ne za štěstím, ach, ona pluje,
a se štěstím se neloučí!

Pod ní se světlý lazur zvedá,
nad ní je slunce zlatý svit,
a ona bouřná, bouři hledá,
ať tak neb tak, jí v bouřích klid!

Modlitba.

V života mrákotnou chvíli,
kdy srdce sevře žal,
modlitbu zázračné síly
já vždy si odříkal.

Jest moc tak blahá a tichá
v těch slovech souzvučných,
a nevýslovně dýchá
a svaté kouzlo v nich.

Vše spadá, mysl co kruší
a pochyb znikne mrak,
i věří se, pláče — a v duši
je lehko, lehko tak!

Oblaka.

Vy nebeské mráčky, věční poutníkové!
stepí lazurovou, páskou perleťovou
pílíte vy jako já, jak vyhnancové,
od půlnoci milé k jihu, ve vlasť novou?

Kdo že vás to honí: sudba-li tak velí?
závisť-li to tajná, zloba nepodajná,
neb vás těžký zločin ode všeho dělí,
či pomluva druhů zaprodajná?

Ne, vám ztrpčily se bezplodné ty nivy!
cizí jsou vám strasti, cizí utrpení;
věčně chladni, věčně ve volnosti živi!
pro vás není vlasti, ani vyhoštění. —

Přel. *J. V. Sládek.*

FEUILLETON.

Vlčice.

Napsal *G. Verga.*

Byla veliká a hubená, jenom prsy měla dosud silné a mocné, ač nebyla již mladá; byla bledá, jakoby byla neustále nemocná, ale oči měla tak veliké a ústa tak svěží a červená, jakoby chtěla člověka pohltiti.

Ve vesnici říkali jí Vlčice, poněvadž se nemohla nikdy ničím nasytit. Ženy se křižovaly, když ji viděly blouditi kolem jako nějakou poběhlici; chodila krokem nejistým a bludným jako hladová vlčice; dívala se po jejich dětech nebo mužích, jako by je chtěla pohltit a tahala děti za sukně, jenom aby se jim mohla podívati do očí s tím pohledem ďábelským, třeba i když stály před samým oltářem.

Na štěstí nechodila Vlčice do kostela ani o velkonocích, ani o vánocích, ani na mši, ani k zpovědi. — Padre Angiolino di Santa Maria di Gesù, pravý to sluha boží, udělal nad duší její kříž.

Ubohá Maricchia, dobrá to a hodná dívka, plakala potají, poněvadž byla její dcerou, a nikdo by si ji nebyl vzal za ženu, ačkoliv měla doma ve skříni hezké šaty a hezký kus pole jako každá jiná dívka ze vsi.

Jednou zamilovala se Vlčice do hezkého hocha, který se vrátil právě z vojny. Žala s ním seno na notářově louce, a zamilovala se do něho v pravém slova smyslu, jak se říká, když plane celé tělo pod živůtkem a při každém pohledu práhne hrdlo jako v nejparnějších dnech červnových. Ale ten žal klidně dál a říkal pouze: — Co pak je vám kmotra?

Na těch dlouhých polích, kde se ozývala pouze jednotvárná píseň cvrčků, když slunce jako roztavené olovo pálilo zemi, vázala Vlčice otep za otepí, snop za snopem, a nezastavila se ani na chvíli, ani se nevzpřímila, ani se nedotekla lahve, jenom aby postačila Nannimu, který sekal bez oddechu a jenom chvílemi se jí tázával: — Co pak je vám, kmotra?

Jednou večer mu to řekla, když muži dřímali na mlatě, unaveni dlouhou denní prací a psi vyli do tmavé, smutné noci:

— Mám tě ráda! Jsi krasný jako slunce a sladký jako med. Mám tě ráda!

— Ale já mám rád vaši dceru, odvětil Nanni se smíchem.

Vlčice vjela si do vlasů, třela si spánky vší silou, ale neřekla ani slova; pak odběhla a více se ve dvoře neukázala. Ale v říjnu přišla zase, když tlačili olej a Nanni pracoval vedle její chalupy; lis skřípal a ona nemohla celé noci spáti.

— Vezmi pytel oliv, pravila k dceři, a pojď se mnou.

Nanni strkal lopatou olivy pod kámen a křičel na mezka, aby nezůstal státi. — Chceš moji dceru? tázala se ho Vlčice.

— Co pak jí dáte? odvětil Nanni.

— Má hezké věci po svém otci a mimo to dám jí také svou chalupu; sama se spokojím s malým koutkem v kuchyni, kam bych si mohla hoditi otep slámy.

— Je-li tomu tak, promluvíme si o tom o vánocích, pravil Nanni. Byl celý špinavý a umazaný od oleje a kysajících oliv a Maricchia ho nechtěla za celý svět; ale její matka chytila ji za vlasy, přitáhla ji k ohništi, zaťala vztekem zuby a pravila:

— Jestliže si ho nevezmeš, zabiju tě.

Vlčice byla jako nemocná a lidé říkali, že ďábel, když stárne, stává se poustevníkem. Neběhala více po kraji, nestávala ve dveřích, jako jindy činila, svítíc při tom očima jako posedlá. Její zeť, když se mu podívala do tváře s těma divnýma očima svýma, dal se do smíchu a vytáhl rychle pláštíček Panny Marie, aby se požehnal. Maricchia byla celý den doma a kojila děti, a její matka chodila na pole mezi muže a pracovala s nimi jako kterýkoliv z nich, žala, sekala, dělala s dobytkem, ořezávala víno, ať si vál lednový severní vítr nebo srpnový scirocco, ba i tehdáž, když mezi vedrem věšeli hlavy a muži leželi na břiše ve stínu za zdí. — V té chvíli bývala kmotra tou jedinou živou bytostí, která bloudila v polích po strmých skalních stezkách, po vyprahlých strništích, jež táhla se v dálku, daleko, až k zachmuřené Etně, kde hustá mlha zakrývala oblohu.

— Vstávej, pravila Vlčice k Nannimu, který spal v příkopu vedle zaprášeného plotu, ruce maje za hlavou. Vstávej, tady máš víno, ochlaď si krk.

Nanni vytřeštil zamlžené oči svoje, jež potácely se ještě mezi bděním a spánkem, a viděl ji státi před sebou bledou, s mohutnými prsy, s očima černýma jako uhel a vztáhl proti ní ruce. — Ne, zvolal Nanni a zabořil zase tvář do suché trávy v příkopě a zaryl zase prsty do vlasů. — Jděte pryč, jděte a nechoďte více za mnou do dvora!

Šla opravdu, zavinula si zase krásné svoje vlasy a dívala se upřeně na cestu po vyprahlém strništi s těma očima černýma jako uhel.

Ale do dvora přišla podruhé zase a Nanni neřekl více ničeho; a když dlouho nepřicházela v noci, chodil za ní a čekal nahoře na bílé, pusté pěšině a pot stál mu na čele; — pak hrábl si do vlasů a opakoval zase jako první noc:

— Jděte pryč, jděte pryč! Nechoďte více do dvora!

Maricchia plakala ve dne v noci a upírala na svou matku planoucí oči svoje, plné slzí a žárlivosti; byla sama jako vlčice, když ji vídala vraceti se z polí bledou a mlčelivou

— Proklatá mámo! vítala ji každý den. Proklatá mámo!

— Mlčíš!

— Ty zlodějko!

— Mlčíš!

— Půjdu tě udat!

— Jdi si!

A šla opravdu s dítětem na krku, nebojíc se ničeho a neprolila při tom slzy; šla jako šílená, neboť nyní milovala svého muže, kterého jí kdysi vnutili špinavého a umazaného od hnijících oliv.

Představený dal si zavolat Nanniho a hrozil mu galerou, ba i šibenicí. Nanni dal se do pláče a rval si vlasy; nezapřel ničeho, ale hleděl se ospravedlniti.

— Je to pokušení, je to peklo, jež mne pokouší!

Vrhl se představenému k nohoum a prosil, aby ho poslal na galeru.

— Prosím vás, pane, zbavte mne toho pekla! dejte mne zabiti, zavřete mne do vězení, jenom ať jí více nevidím!

— Ne! odvětila Vlčice, která to slyšela. Vymínila jsem si k spaní jeden koutek v kuchyni, když jsem dala chalupu dceři za věno. Chalupa je má. Já se z ní nehnu.

Brzy na to kopl mezek Nanniho do prsou a ten byl z toho na smrt nemocen; ale farář nechtěl jít k němu s Pánembohem, bude-li Vlčice v domě. Ta odešla a její zeť mohl se připraviti k smrti jako dobrý křesťan, vyzpovídal se, přijal tělo Páně s takovou lítostí a kajícností, že všichni sousedé a zvědaví lidé, kteří se vůbec sešli, plakali pohnutím u jeho lože. A lépe by bývalo pro něho, kdyby byl tehdaž zemřel, nežli se ďábel zase vrátil, aby jej pokoušel a usadil se mu v duši i v těle, sotva že se uzdravil. —

— Nechte mne! říkal Vlčici; prosím vás, nechte mne na pokoji! Vždyť jsem měl smrt již před očima! Ubohá Maricchia si zoufá. Celá ves to ví! Když vás nevidím, je lépe pro mne i pro vás. A chtěl si vyškrábati oči, aby neviděl oči její, jež, jakmile na něm spočinuly, podmanily si rázem jeho tělo i duši. Nevěděl více, co dělat, aby se vymknul tomuto kouzlu.

Dával na mše za duše v očistci a prosil za pomoc faráře i úřady. O velkonocích šel se vyzpovídat a šoupal se šestkrát po kamenech před kostelem a to veřejně na znamení lítosti. A když pak zase přišla Vlčice jej pokoušet, pravil:

— Poslyšte! Nechoďte více do dvora; jestliže sem ještě jednou za mnou přijdete, bůh je můj svědek, já vás zabím!

— Zab mne, odvětila Vlčice, co na tom! Ale bez tebe žíti nechci. Jak ji spatřil z dálky mezi zeleným osením, přestal pracovat na vinici a připravil si sekeru. Vlčice viděla, jak jde k ní bledý, s očima vytřeštěnýma, v ruce maje sekeru, která se leskla v slunci, a nezastavila se ani krokem, nesklopila očí; šla zrovna k němu ruce majíc plné červeného máku a hltala ho svýma černýma očima.

— Ah! běda vaší duši! zakoktal ještě Nanni.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **V. B. Čecha,** dříve Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 10. prosince 1880. ČÍSLO 34.

Tyrtaeus.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

ak sladký sen to její mysli táhlo.
Již bylo pravdou, po čem dlouho práhlo
tak dlouho osiřelé srdce její.
Ve slzách štěstí oči se jí stkvějí.
Noc přešla v mukách a teď na úsvitě
smí tisknout k bouřným prsoum svoje dítě;
jest matkou, nyní bohům nezávidí.
I ve snu ještě svoje dítě vidí,
je tiskne, líbá, usmívá se v blahu.

Teď hlasy slyší blíž u dveří prahu
a neví proč a náhle stesk ji schvátí,
ty hlasy točí s ní svět do závrati,
již jednotlivá slova rozeznává,
chce vstát, však děsem na víčka jí tmavá
noc ulehla; však hlas ten stále slyší,
jak rozléhá se hrozně jizby tiší:
„To děcko chorobné jest hanbou otci,
jak velí zákon, vzato buď a v noci
ve skalách utraceno na Taygetu.“

Jí zdá se, slunce že uhaslo světu
a černá, prázdná poušť že zívá všady.
V tom blíží se k ní stařec šedobradý,
tvář ledná bez soucitu k ní se nahne
a tuhá ruka po dítěti sáhne
a vynáší je z jizby. — Klesla v mdlobu.

Když přišla k sobě, večer byl. V tu dobu
zem halila se v neprůhledná mračna,
dešť bičoval ji, vichrů smečka lačná
se v lesích jejich rvala s divým jekem,
s šakala vytím, s drsným supa skřekem.
Kol sebe hmatala, však lože prázdné,
i proběhlo jí žíly chvění mrazné,
i vstala silou obrovskou a hbitě
ven vyběhla, šla hledat svoje dítě.
Žár vřel jí v prsou, v hlavě jako láva,
šla s větry v boj a neviděla, tmavá
že kolem noc, necítila, jak šlehem
jí ostrým tváře bije dešť, šla během
přes kámen, hloží, štěrk a výmol dále,
cos hnalo ji a cos ji štvalo stále
dál do lesa, přes vývratě, skrz houští!
Již octla se na Taygetu kol v poušti,
kde s vichrem v závod stromy praskajíce
ven z brloh štvaly hyeny a lvice.
Cos těžkým křídlem jí kol hlavy letlo,
cos plálo tmou — to vlčích oči světlo,
cos rvalo šat jí — však se neulekla,
cos za ní běželo — a z nohou tekla
jí teplá krev a z čela též i z rukou.
Jen dítě všady hledala, nechť tlukou
ji ve obličej větve sukovité.
V noc volala, až Echo v skalách skryté
s ní soucit majíc bolně zavzdychalo.
„Ty lese slyš! Mé dítě vrať mi skálo!
mne vlku trhej! bodej trne ostrý!
jen dítě vrať mi! Zdá se mi, že kostry
teď dotknula se moje noha v chvatu.
To dítě bylo mé — co po něm státu?
Mé, pouze mé, vy tyrani a kati,
z mé krve žilo, na svém srdci hřáti
jsem chtěla je, jak poklad, zázrak, štěstí.“

Jen vítr zavál, zapraskalo klestí,
a ohlas v skalách za ní těžce úpěl.

Šla celou noc, zrak její ve tmách ztupěl,
a noha klesala již každým krokem. —
Zas vzešlo jitro, se zářícím okem
zřel na zem Helios, jež v perlách rosy
se chvěla po bouři, zas do rákosí
pták s písní let a v kalich květu včela,
a ona dále hustým lesem spěla.
Žár v prsou jejích štval ji neustálý.
Tu náhle stanula; za rohem skály
blíž jeskyně, jež plna vonných dechů
svůj tmavý jícen ukrývala v mechu,
pod rozložitým jilmem v chladném stínu
Pan seděl — vykřikla: hle, na svém klínu
je houpal vesele a časem díval
se s úsměvem mu v tvář a hlavou kýval
ku písni, jíž mu hvízdal na píšťale;
a dítě smálo se a ručky malé
po hustých jeho vousech vztahovalo,
ni stopy, že by se ho obávalo.

A matka klesla na kolena k bohu,
vlas zcuchaný a zkrvácenou nohu
mu ukazujíc lkala: „Vrať mi dítě!“
On usmál se jak v snění roztržitě
a pravil: „Věř mi, v lesích líp mu bude,
já vím, co srdce matky bídné, chudé
již vytrpělo, ale buliž klidna.
Jej vezme za své Příroda ta vlídná,
když člověk zavrhnul je. Ona máti
je stejně dobrá. Naučím jej hráti
na píšťalu, když tančí Oready.
Les otcem bude mu, vždy bude mladý,
já budu s ním a Dionýs a Rhea.
V čas on se vrátí — čekej na Tyrtaea.“

Pro hrstku kostí.

Hřbitovní idylla od *Jakuba Arbesa.*

Nevlídné, šeré zimní odpůldne . . .

Bezvětří — mrazivá ztrnulost v přírodě — čerstvě napadlý, ale žlutavě sivý sníh bez lesku a třpytu — — — vše budí v duši lidské onu trapnou tíseň, z kteréž se rodí jen vzpomínky chmurné, trpké a bolestné . . .

Jeť štědrý den; však šumný jeho ruch ruší jen jednotvárnost v ulicích a jizbách — v přírodě panuje ztrnulost . . . Obloha je jeden šerý oblak. Jen bledě oranžová, paprskovitá skvrna na obloze označuje místo, kde skrývá se za závojem sněžného oblaku královna nebes . . .

Teprv k večeru zavanul prudčí dech severu. Jednotvárně šerý oblak kolem bledě oranžové skvrny na obloze bledne — oranžová skvrna mění se v jasně žlutou, pak v lesklé zlatou, až posléze vyhupuje se slunce z chmurného závoje úplně . . .

Vše leskne a třpytí se v zlaté záplavě; vše zdá se dýchati novým, svěžím životem . . .

I tam, kde bylo po celý den teskno a truchlivo, jako by tam byla beznaděj stále sídlem — v chudičké, podkrovní komůrce — pohrává zlatý jas po vyšlapané podlaze a začmoudlých stěnách, po starém, polozpukřelém nábytku . . . Znenadání je i tam milo, utěšeno, jako by byl právě anděl míru a štěstí zlatou svou perutí o práh zavadil . . .

Paprsky k západu se klonícího slunce pronikají úzkým, zaprášeným okénkem až do nejzazšího kouta nízké jizbičky, kde těsně u starého kufru stojí v zadumání a nepohnutě jako socha asi třicetiletá, chudobně oděná ženština.

Před chvílí ještě chorobná a bledá, usoužená tvář její zdá se v zlatém jasu slunečním zářiti blahem a spokojeností . . . A přec to pouhý optický klam: horká slza, kanoucí právě po snědé líci, svědčí o bolestné vzpomínce . . .

Po chvíli chvatně poklekla ke kufru, prudce otevřela víko a se zimničním chvatem probírá se v starém haraburdí, kterýmž je kufr zpola naplněn.

Náhle prudce uškubla rukou, jako by se byla dotkla žhavého železa. Temné, zádumčivé oko její spočinulo na malém dřevěném kolečku, jež se bylo ve spoustě cárů a hadrů na povrchu octlo.

Chvíli upírá udiveně zrak svůj na podivný předmět — pak pomalu, jako by se bála uštknutí, vztahuje vychrtlou, třesoucí se ruku do kufru a opatrně, jako zvedáme křehoučký a přece drahocenný předmět, zvedá umolousané dřevěné kolečko — — zbytek to dětského vozejčku . . .

Zpočátku dívá se na ně jaksi otupěle — pak je klade do dlaně, jako by je vážila, a znovu se na ně dívá a vyhaslé oko nabývá znenáhla zvláštního lesku . . . Na to béře kolečko do dvou prstů, pomalu je zvedá výše a tiskne pak ke rtům . . .

Však hned na to jako mimoděk upouští kolečko do klínu a dívá se ztrnulým zrakem do kufru . . .

Po chvíli sáhla mezi staré cáry a hadry poznovu. Vylovila zlomeného panáka, rozbitou konvičku, kladívko a pochroumanou řehtačku, pak několik papírových vojáků na špalíčkách, hrstku mechu, trosky malilitkých jesliček a protrhaného papírového dráčka nejprimitivnější formy.

A znovu hledá, znovu pátrá v kufru. Vyhazuje cár za cárem, jeden kus starého šatu za druhým, hadr za hadrem, tretku za tretkou, až je kufr prázdný.

Chvíli se dívá do prázdného kufru, pak zas do klína, a trpký bolestný úsměv pohrává jí kolem pouvadlých rtů.

Co víří duší matčinou, když byla nyní po letech nalezla zbytky starých hraček, na kteréž byla snad už dávno zapomenula — když oko její spočinulo na umolousaném, pro celý svět bezvýznamném a bezcenném dětském haraburdíčku?

Dlouho dívá se na hračky v klíně. Pak béře jednu po druhé a každou prohlíží, ale žádné nevidí — oko její je omženo. Každou tiskne ke rtům a zase klade opatrně do klína, jako by tam ukládala nejkřehčí cukrovinky — a poznovu se dívá na všechny současně; ale nevidí než temné, neurčité obrysy. Palčivá bolest byla jí sevřela prsa; slzami zakalené oči mimoděk se zamhuřujou . . .

Nevidí, neslyší, co se kolem ní děje. Před duševním zrakem jejím vyhupuje se obraz černookého pětiletého hocha. Vidí jej před sebou s výrazem dětinského štěstí v snědé, dobromyslné tvářince — vidí, jak se k ní tulí, jak ji laská a líbá — slyší měkký, zvonivý jeho hlásek . . .

Jeť zimní večer. Otec se byl právě vrátil z práce a hoch jej obskakuje.

„Zejtra, tatíčku, zejtra je štědrý den — a mamička mi koupí nové hračky,“ švebolí dítě, „zejtra — až se jen jednou ještě vyspinkám . . . A dnes si ještě pohraju s panákem, s vozejčkem a se starými jesličkami. — Zejtra budu mít už nové, tak hezké, víš — zrovna tak hezoučké jako jsi mi ukazoval, když jsem byl s tebou na trhu, kde měli mikuláše, anděly a čerty.“

Otec hocha laská, béře do náruče a hýčká na kolenou.

Dítě si ještě jednou hraje se starými hračkami, pak uléhá do postýlky a usíná . . .

A matka vidí klidnou, spokojenou, usměvavou jeho tvář . . .

Však z rána je dítě horečně rozpáleno. Dech jeho je horký a těžký, prsa namahavě se zvedají, tepna prudce bije . . .

Matka letí pro lékaře; lidská pomoc však je marná. Dítě byl ovanul dech smrti. Apathicky otvírá občas černá svá očka, aby se rozhledlo kolem nebo se zadívalo ve tvář poděšené matky — někdy se zvedá na lůžku, ale hned zas klesá, těžká víčka zapadají, studený pot pokrývá čelo a skráně, prsa vždy namahavěji pracujou . . .

Několik nevýslovně trapných hodin pracuje dítě k smrti — pak usíná na vždy, jako byly už na věky usnuly milliardy těch sladkých, pavučinových stvořeníček — bez své viny a k hoři a zármutku těch, kdož je byli tak vřele milovali . . .

Opatřili mu poslední chladné lože. V nuzné rakvičce dopravili jedináčka na hřbitov a uložili do hrobečku, jejž byli za poslední groš zakoupili, aby měli kde pokleknouti, zaplakati . . .

A dnes tomu právě čtyři roky, co bylo dítko na vždy zavřelo svá očka nedočkavši se radostné chvíle, na kterouž se bylo tak těšilo — a právě dnes vidí je matka opět tak živě před sebou, jako tenkráte, když hrálo si s prostými, ošumělými, rozlámanými tretkami naposledy . . .

Vidí je seděti u stolu — vidí blahem zářící snědou tvářinku, ta důvěrná a přece tak jiskrná očka, ty kypré, dětinsky naivně k úsměvu zašpoulené rtíky — vidí ty umolousané prstíčky, jak berou jednu hračku po druhé — jak ji staví, rovnají a hned zas kácí — vidí jak se mračí a zlobí, když mu nechce voják na špalíčku státi, a hned zas, jak tleská radostně v ručinky, když se mu podaří postaviti hračku tak, jak si přálo, a zdá se jí, že teprv nyní pochopuje úplně nevýslovnou, nevylíčitelnou rozkoš, která byla před lety rozchvívala vnímavou, něžnou dušinku bytosti nejmilejší.

A pomalu otvírá oči.

Jsou doposud zaroseny. Kol kolem rozplývá se vše jako v mlze.

Upírá oči zrovna do klína na hračky; ale nevidí než neurčité obrysy jejich.

Mimoděk přejela si pravou rukou přes rozpálené čelo, pak přes oči, jako by chtěla zaplašiti trpkou vzpomínku a vidinu. Na to pomalu vstává a držíc hračky v klíně ubírá se matným krokem ku stolu, pak zas nazpět ke kufru a odtud zase ku dveřím a hned zas k oknu, jako by nevěděla, kde stanouti neb usednouti — kam hračky uložiti.

Chvíli dívá se oknem v zimní krajinu. Zarosený zrak však neproniká než na několik kroků. Zdáť se jí, jako by se dívala v plamenné moře — nevidí než žhavou večerní záplavu — vše ostatní ztápí se v žlutavých a krvavých paprscích zapadajícího slunce.

Náhle sebou prudce, skoro křečovitě pohnula.

„Ne, ne, má duše drahá — drahá!“ splynulo jí zajíkavě s pouvadlých rtů. „Ty nesmíš, nemůžeš zůstati dnes bez hraček. Odnesu ti je na hrob — zahrabu je hluboko v posvěcenou hlínu — snad se potěšíš — snad tvé oko ještě jednou vesele, radostně zazáří.“

Po té zavrtěla záporně hlavou a dutým hlasem mluvila sama k sobě:

„Ne — ne! — Ty více neprohledneš — více se neusměješ — více se nezaraduješ, nerozveselíš! Vždyť jsem ti sama zatlačila oči — vždyť jsem tě sama oblekala v bílý rubášek, sama jsem ledové tvé tělíčko obložila barvínkem a svatými obrázky a políbivši tě naposledy na chladné čílko sama jsem rakvičku zavřela a hřeby zatloukla.“

Opět umlkla. Chvíli setrvala v mlčení a bez pohnutí; pak rozhrnula klín a zadívala se na hračky. Opět nevidí než temné neurčité obrysy — v očích lesknou se jí doposud slzy a jedna po druhé kane po líci do klína.

Nepozoruje toho; zdáť se jí, že vůbec ani nepláče, že je jí jako kdy jindy, když v tichém žalu připomínala si ubohé své robě.

„A přece musím dnes k tobě, ubohé dítě,“ šeptá chvějícím se hlasem po malé přestávce. „Musím k tvému hrobu — pomodlit se — vyplakat se — postěžovat si a potěšit se . . .“

Rychle odstupuje od okna a přehodivši přes sebe starý vlněný šátek ubírá se kvapně sice, ale přece matným krokem po schodech na dvůr a ze dvora na ulici.

Slunce bylo právě zapadlo; krvavě planou na západě červánky . . .

Šumný ruch štědrovečerní po ulicích, kterýmiž se ubírá ku vzdálenému hřbitovu, nevyrušuje jí z trpkých vzpomínek. Nevidí než své dítě: vznášíť se před duševním zrakem jejím jako gloria nad jesličkami: tak mile a přece tak truchlivě . . .

Někdy ji napadá, že ani není možno, aby bylo mrtvo, tím méně aby tomu bylo už tak dlouho, co je oblékala v rubášek, co mu tiskla poslední políbení na ledové čílko — ale hned zas se jí zdá, že to už pravá věčnost . . .

Držíc trosky hraček svého jedináčka pevně, křečovitě v klíně, jako by nesla nejvzácnější klenoty světa, spěchá dále. Jen u brány, kde sedí několik žen se svíčičkami, maně se zastavila. Poněkud vyjasněné oko její bylo spočinulo na červeném sloupečku a různobarevných svíčičkách, jaké chtěla před lety svému dítku koupiti, aby se plápolavými plamínky po několik minut potěšilo. Zastavivši se sáhla mimoděk do kapsy, vyňala několik krejcarů, koupila sloupek a několik svíčiček a vhodivši je do klína mezi hračky spěchá dále . . .

Krvavá záplava na západě byla už pohasla; šerá, mlhavá noc počíná už po krajině rozkládati své stíny.

Chladný mrazivý vítr fičí jí nyní přímo do tváře; občas zavíří dokola a zaharaší v osamělých holých stromech a keřích po obou stranách pusté silnice, vedoucí ke hřbitovu.

Kolem je nevýslovně truchlivo. Znenáhla klade se hustá mlha na okolní pole; vířivý vítr však ji rozhání, a mnohdy se zdá, jako by se v dáli valily fantastické kotouče bělavého nebo šedivého kouře po polích a silnici.

Matka však nevidí než obraz svého dítěte. Občas přechází matný její krok ve vrávoravý a potácivý; někdy se také na okamžik zastavuje, ale hned zas spěchá dále . . .

Náhle se jí zdá, jako by se byly v dáli vyhouply z mlhy temné obrysy hřbitovní zdi a vyčnívajících přes ni pomníků a stromů.

Mimoděk se zastavila. V pravo a v levo rozkládají se zasněžená pole, po nichž vítr mlhu prohání; před ní valí se po silnici mlha v podobě obrovských vln a nejdále, pokud může oko dohlednouti, skutečně vystupujou a hned zas se ztrácejí temné obrysy pomníků a křížů . . .

Několik okamžiků dívá se na zvláštní výjev; pak ale utkvělo oko její na onom místě, kde za hřbitovní zdí dřímá dítě její věčný sen. Poznává místo to podle hrobky a stromů přes zeď vyčnívajících — ňadra se jí ouží, dech krátí a oko znovu slzou zalívá . . .

Prudce postoupila ku předu. Nechvátá však více — pomalu vrávorá dále, až octla se u otevřených vrat hřbitova.

Stanula. Hlava se jí zatočila, mimoděk zachytila se za část mřížových vrat; ale hned zas se pustila; neboť ledovost železa byla jí projela všemi údy.

*

Vytřeštěně upírá zakalený zrak na hřbitov. Řady zasněžených hrobů, bílé a šedé hrobky, kříže a pomníky, holé stromy a keře mihají se jí před očima jako by se kácely a hned zas vzpřimovaly nebo do kola se točily.

A poznovu postoupila; ale opět zavrávorala, opět mávla maně do vzduchu a zachytivši se dřevěného kříže těsně u cesty drží se ho pevně jako tonoucí stébla.

Chvíli stojí bez pohnutí; obraz dítěte, jenž ji byl až dosud provázel, mění svou fysiognomii: vidíť jej nyní v duchu před sebou, jak leží v otevřené rakvičce v bílém rubášku — vidí dobrosrdečnou, ale ztuhlou jeho tvářinku — vidí zavřená víčka očí, kterýmiž černé oko zdá se prokmitati. I zdá se jí, že ještě jednou, naposledy přistupuje k rakvičce, že hladí čílko a tváře, že sklání se níže a opatrně snaží se nadzvednouti víčko pravého oka.

V tom bolestně zaúpěla. Zdáloť se jí, jako by černé, jiskrné očko dosud ještě nebylo pozbylo svého lesku, jako by se posud ještě ze zpod nepovolného ztuhlého víčka dívalo tak jasně, smavě a vesele, jako druhdy, dokud jím pohlížela něžná, čtveračivá dušinka do světa . . .

A znovu postoupila ubohá matka ku předu; avšak již po několika krocích opět se zastavuje.

Teprv nyní pozoruje, že není hřbitov liduprázdný, jako bývá v pozdní době večerní: tu a tam klečí nebo stojí u hrobu temná lidská postava — tu a tam mihá se cosi houstnoucí mlhou jako vztýčený stín. Teprv nyní pozoruje, že hoří na některých hrobech světla: rudá, žlutavá, plápolavá; ostrý větřík zavívá sem občas tak prudce, že plamínky zdají se plaziti se po hrobech jako by líbaly zvadlý a zažloutlý sníh, z něhož trčí svíčičky vzhůru . . .

Je cosi zádumčivě tklivého a zároveň konejšivého v pohledu na ztichlý, zasněžený a sporými, mihavě plápolavými bludičkami osvětlený hřbitov. Jemné svištění větru a harašení suchých větví ruší jako přitlumené vzdechy tajemné ticho . . .

Se zatajeným dechem matka naslouchá; vytřeštěný zrak její těká s hrobu na hrob, kde plápolá nějaké světýlko, až pak konečně utkvěl kdesi v nejzazším koutě hřbitova, kde prudčí větřík právě prohání hustší kotouče mlhy . . .

Tam dříme její dítko . . .

Pohnula sebou opět prudce a zahnuvši na poboční stezku chvátá ku známému místu.

Mrznoucí sníh rupá a úpí jí úzkostlivě pod nohama.

Ještě několik kroků a již stojí u místa, kde byla už tolikrát v tichém i bolestném zadumání celé hodiny proklečela.

Však co to? Neklame jí zrak?

Místo malého růvku bez kříže a jakéhokoli označení rozeznává ve večerním šeru čerstvě vyzděnou hrobku a na ní přivalený plochý kámen . . .

Nevýslovná, posud ještě nikdy nepocítěná úzkost svírá jí prsa. Věří i nevěří svým očím — vždyť přec vidí před sebou týž známý vysoký jasan, pod nímž je růvek jejího dítěte — vidí vedle sebe tutéž hrobku, na jejímž stupínku byla už tolik hodin v pláči proseděla.

A přece — ne — ne! Nevěří, nemůže věřiti myšlence, která se jí vtírá, a kterou není s to ani domysliti . . .

Však co to?

Kolem hrobky rozeznává kupy hlíny — čerstvě neb před nedávnem vyvržené.

Ruče se shýbá a béře hroudu do ruky. Je zmrzlá a tvrdá jako kámen. A sotva že ji zvedla, už ji zase upouští.

A opět upírá ztrnule, zděšeně zrak na místo pod jasan, kde domnívá se viděti nízký, pozapadlý růvek — a přece ho nevidí . . .

Chvíli stojí k zemi nahnutá, jakoby zdrcena; náhle však se prudce, divoce vztýčila a ze stísněných prsou vydral se přitlumený a přec srdceryvný výkřik: „Vykopáno!“

Jediný výkřik, jediné slovo, v němž zahrnuta všechna palčivá bolest, která jí byla prsa svírala.

Zalomila rukama, zaúpěla jako zoufalá; — a přece ani nyní ještě nechápe dosah slova, jež byla právě pronesla.

Hračky i svíčičky vypadly jí z klína. Ruče se shýbla, poklekla, chvatně je shrábla s hrstkou posněžené drobné hlíny zase do klína a znovu se vztýčila.

Chvíli se dívá upřeně před sebe; pak těká zrak její kolem po hrobech, na to po hladkém, tenkou vrstvou sněhu pokrytém kamenu, kterýmž je hrobka uzavřena.

„Ne — ne,“ úpí a sténá trhavě, „vždyť to přece nemůže být pravda! Vždyť tomu teprv čtyři roky, co tu mé dítě leží — ne, ne — já se přece klamu! Snad jsem zbloudila — oh! ano, ano, já zbloudila.“

Vzlykajíc mne si oči a zděšeně rozhlíží se kolem po těchže předmětech, dle kterýchž byla už dříve poznala, že nalézá se na témže známém, přeznámém a pro ni posvátném místě, kde byla už tolik hodin v tichém, bolestném zadumání prodlela, kde se byla už tolikrát do znavení vyplakala.

„Ne, ne,“ vzlyká po malé přestávce, „mýlím se — klamu se. Vždyť i tak malá kuřátka, jako bylo mé dítě, vykopávají teprv po pěti letech. A já přec po celý ten čas střádala krejcar ke krejcaru, abych pak mohla hrobeček svého jedináčka znovu zakoupiti, abych měla kde postáti, usednouti, pokleknouti. Ne, ne — tak tvrdí, nesrdeční, nemilosrdní ti lidé přece nejsou a nemohou býti . . .“

A znovu obchází vrávoravě hrobku, a vyvržené hromady hřbitovní hlíny. Nevěří a věří — a přece zas doufá, že není možno, aby bylo pravdou, co vtírá se jí s houževnatostí a neuprosnou jistotou dokonané události.

Obešla hrobku a hromady hlíny několikráte. Nesčíslněkráte se rozhlédla kolem, nesčetněkráte shýbla se k zemi a zase vztýčila — zas a zase si protírá zarosený zrak — ale předmětů před sebou i kolem sebe nevidí než jako by se dívala hustou mlhou, a zdá se jí, jako by splývaly v jedno, jako by se kácely a zase vztyčovaly, jako by se vznášely do výše a zase klesaly, jako by vířily do kola, jako když husté kotouče vířivým větrem mrskaného prachu zahalujou vše, co je jen na dva, na tři kroky vzdáleno.

Znenadání pozoruje, že se byla poznovu octla na témže místě, kde se jí bylo před chvílí zdálo, že nabývá úplné jistoty. Nohy a ruce se jí třesou; ale stojí vzpřímena a jenom hlava je nachýlena k prsoum a prsa nakloněna k zemi, v kteréž bylo zpráchnivělo tílko nejmilejší bytosti.

Rozpáleným mozkem víří vzpomínky a myšlenky v divokém, chaotickém vlnění, ale tvář její jeví ledovou ztrnulost. Dlouho stojí bez pohnutí. Na pohled se zdá, že pochopila a pochopivši oddala se v neodvratný svůj osud. Ale náhle zase se vzpřimuje a vzpřímivši se ihned klesá na kolena a bolestně štkajíc líbá studený, posněžený kámen před sebou. A hned zas se vztyčuje, lká a úpí přidušeným, bolestně rozechvěným hlasem:

„Ne, ne! Vždyť ty už zde pod tím kamenem nedřímáš, mé drahé dítě — zde leží někdo jiný, zde jiní pláčou a hořekujou. Ach bože, bože! Proč — proč tě vykopali!? Proč mne zbavili nejmilejšího místa na světě, kde jsem mohla prodlíti, zaplakati, pomodliti se. Což pak těm bezcitným lidem překážela i ta hrstka tvých kostiček!! Nemohli je nechat rozpadnouti v prach, musili je vykopati, rozkopati, rozházeti? Či nebylo jinde místa pro toho, jejž na tvé místo, mé drahé dítě, uložili? Nebylo — nebylo."

Divoce rozhlíží se kolem; ale nevidí než hustou mlhu, kterouž proráží plapolavé plamínky na hrobech — a opět stojí bez pohnutí jako socha.

Hřbitov pustne; různé temné stíny lidských postav, jež jej byly oživovaly, ubývají; mnohé plápolavé světýlko bylo už dohořelo, nebo je shaslo prudčí zavanutí větru, jen ubohá matka stojí na témže místě jako přimrazena.

Obraznost její předvádí jí obraz za obrazem. Z chaotického vlnění myšlenek a vzpomínek vyhupuje se znenáhla obraz mrtvého dítěte. Vidí je opět, jako je byla viděla doma, když byla v starém kufru nalezla zbytky hraček — zdravé, vesele u stolu si hrající . . . pak je vidí rozpáleno na loži, pak umírající a — mrtvé. Vidí je v otevřené rakvičce v bílém rubášku s křížem na prsíčkách přeloženýma ručinkama — pak vidí rakvičku zavřenou — vidí prázdný hrobeček a nad ním se vznášející rakvičku — vidí, jak rakvička spuštěna do hrobu — a domnívá se slyšeti temné dunění dopadajících na rakvičku hrud.

Náhle obraz ten mizí — zdáť se jí, jako by ji obklopovala hustá mlha.

A znenáhla vynořuje se z mlhy té obraz nový: vidí znovu vykopaný hrobeček . . . a v něm poloztrouchnivělou rakvičku. Vidí, jak se lesklá motyka zabořila do víka, jak se víko zvedá a v rakvičce leží — pouhá kostra dětská. Vidí zcela jasně a zřetelně lebku, i hrudník a kosti ručinek na hrudníku křížem složené — zdá se, že i v těchto práchnivících zbytcích poznává postavu i tvář nejmilejší bytosti a nevýslovná, nikdy nepocítěná slast provívá její duši.

Náhle šlehl jí podle očí bledý blesk. Motyka zafičela vzduchem a jedinou prudkou ranou dětská kostra rozdrcena.

Divoký, zoufalý, srdceryvný výkřik vydral se z prsou ubohé matky. Klesla na zem a zase se vzchopila. Štkajíc a nesrozumitelná slova blabolíc potácí se na pravo a na levo — shýbá se, jako by něco v zmrzlé hlíně hledala a jenom občas mumlá: „Jen jedinou kůstku — jen jediný zbytek — jediný."

Nevidí však v šeru večerním než temné, neurčité obrysy předmětů kolem sebe; nepozoruje, že se vzdaluje od místa, kde byla dítku svému před lety poslední lože ustlala . . .

Takřka beze smyslů bloudí po hřbitově od hrobu k hrobu, od pomníku k pomníku, od kříže ku kříži. Nepláče, nelká, neúpí, nevzdychá více — bolest její je němá; ale v tváři jeví se ztrnutí.

Hustá mlha rozkládá se již po hřbitově — ubohá opouští hřbitov. Bloudí po okolních polích v sněhu beze cíle — bloudí, až jí nohy klesají. Klesne a zase vstane a zase bloudí dál, až pak posléze beze smyslů klesá a více se nezvedá.

A druhého dne z rána, když vyhouplo se slunce nad obzor, nalezli ji cizí lidé ležeti ztuhlou těsně u hřbitovní zdi.

S napnutím veškerých sil ji ještě vzkřísili a dopravili domů; avšak nežli se rok s rokem sešel, dřímala i ona věčný sen nedaleko místa, kde byly vykopány a rozmeteny kosti jejího jedináčka.

Zader.

Z cest *Josefa Wünsche.*

Píši o hlavním městě království dalmatského, o metropoli země slovanské. Píši „lamentoso". Nedivte se! Stará je ta elegie slovanská. Balt zašuměl jí před osmi věky. Byly to akkordy divoké, zoufalé. Byl to děsný řev hrdiny ve hrob klesajícího za živa. Balt vyprávěl, až dovyprávěl. Teď ticho tam jako ve hrobě. Adrie dosud vypravuje o utrpení bratří našich slovanských. —

Píši o Zadru.

Asi o 5. ráno promnuli jsme si po klidném spánku oči a utíkali na palubu. Počasí bylo překrásné, vzduch líbezný. Po hladině mírně rozčeřené rozlévala se jasná záře slunečná.

Projíždíme jižní částí Quarnerola. V levo Vir a ostrožna Privlaka, v pravo pak Melada a Sestruň. Za těmi několik skalisek, o něž vlny se rozbíjí. V dáli táhlý, skalnatý Uljan. Moře znenáhla se súžuje: vjíždíme do průlivu zaderského. V levo v dálce mlhavé do nebe pne se holý Velebit. Ku šedým temenům jeho nesou se ranní páry mořské a z písní a básní jihoslovanských ty nejkrásnější.

Mezi Velebitem a mořem táhne se neširoká krabatina. Tu a tam tichý lesík olivový se vší svou těžkomyslností, něco viniček, něco moruší a nekonečné haldy kamení sebraného. Rostlinstva málo, skalí mnoho. Do tohoto břehu od západu ku východu vniká chobot neveliký a tvoří tak ostrožnu mírně vyvýšenou. Podélná osa ostrožny rovněž jde od západu ku východu.

Chobot i ostrožna záhy zajisté vábily osadníky. Nejstarší osada, o níž víme, slula Idassa, dle Hirtia pak Jadera. Byla hlavním městem staré Liburnie a záhy stala se římskou kolonií, jejímž otcem Octavius se jmenuje. Ve středověku Jadera spustla velice, slula tenkráte také Diadora. Benátčané pak uznali důležitosti výhodného položení jejího a opevnili město v objemu asi půl hodiny cesty. Tak stal se Zader r. 1145. hlavním městem Dalmácie, a několik biskupství okolních mu podřízeno. Zader bylo první město dalmatské, jež pod ochranná křídla lva sv. Marka se uchýlilo. S Benátkami po dlouhá staletí sdílelo časy dobré i zlé. —

Připluli jsme skoro až pod samé hradby zaderské, jež ze strany této dosti mohutně se nám představují. Kolem nevelikého majáku vjíždí parník do přístavu. Přístav není veliký. Parník tu nemůže ani volně obrátiti se a přistáti. Ku břehu soukáme se tedy pomocí lan, a to trvá velmi dlouho.

Konečně po můstku scházíme na marinu, na nábřeží. Je to dosti široké prostranství mezi vodou a hradbami městskými. Ve středověku byl Zader pevnost dosti znamenitá a to hlavně tenkráte, když úzkou ostrožnu, na které leží, prokopali. Tenkráte vodou ze všech stran jsa omýván, stal se Zader pevným ostrovem.

V pěti různých dobách se tu lidé opevňovali po svém vždy rozumu a vkusu. Z dob římských zachovaly se zbytky opevnění jen mimo město. Když po úpadku říše římské Zader stal se obcí samostatnou, ohradil se hradbami kolmými a věžemi čtverhrannými. V jedenáctém věku Benátčané opevnění rozšiřovali a opravovali. Když ve věku 16. Turci až sem počali zajížděti, vidělo se, že starší opevnění jsou nedostatečna. Proto na mnoze jsou zrušena, a Zader opevněn je novými baštami a hlubokými příkopy obehnán. V nové době pak Rakušané některých vnějších opevnění přičinili, veliké kasárny zřídili atd. Nová doba hrubé dělostřelby však i nad Zadrem jako pevností vyřkla ortel smrti. I Zader přestal již býti pevností.

Do města vcházíme branou přímořskou. Je sice dosti skrovna, ale pravému filologovi od kosti nad ní srdce radostí poskakuje. Jeť antická! Skoro naskrze sestrojena je z učených kamenů římských, hlavně ze zbytků nějaké slavobrány, kterou jakási truchlící vdovička nebožtíku manželovi svému, Japiciovi Bassovi, dala postaviti. Od této brány severní hlavní ulice vede po celé šířce poloostrova až ku moři, kde dříve stávala jiná branka vedlejší, porta beccaria. Hlavní tuto ulici asi uprostřed protíná jiná ulice podélná od západu k východu běžící. Těmito ulicemi hlavními rozdělen Zader na čtvero okresů. Ale při slově „ulice hlavní“ nikdo ať nemyslí na naše Příkopy nebo Ferdinandovu třídu. Jsoutě ulice ty vždy ještě mnohem těsnější než na př. ulice Karlova na nejužším místě, jen tak, že nějaká ta kára se provleče, nebo koník že se protáhne. Ostatní uličky zaderské jsou ještě mnohem těsnější. Dláždění na mnohých místech by prošlo, za to však kanalisace dosud je velmi nedostatečna. Mnohá ulice zavání tak, že neslouží jí právě ke cti. K tomu skoro všecky smeti a jiné nepěkné odpadky domácí zcela jednoduše na ulici se hází, tak že člověk po Zadru z rána bloudící často neví, kráčí-li po ulicích metropole dalmatské nebo — po smetišti.

Domy zaderské vesměs z vápence výborného jsou vyvedeny. Zdiva však zvenčí z pravidla neomítají, nýbrž zcela jednoduše balvanů jen jemněji nebo hruběji přitesávají. Kámen takto přitesaný nevalně zvětrává, kdežto by omítka vlhku a žáru slunečnému nikterak neodolala.

Z města na pevninu vychází se jinou branou východní, porta terraferma. Ta na Zader je snad až příliš nádherna. Výtečný Michel Sammicheli ji načrtal, a dle náčrtku toho Girolamo ji vyvedl. Jak nápis praví, pochází z roku 1541. Má bránu hlavní a dvě vedlejší branky pro chodce. K okrase jsou jí mocné sloupy a pilíře. Nade vchodem hlavním odpočívá posud lev benátský. Hned za branou pevný most kamenný vede přes průliv mořský, který Zader od pevniny odděluje. Dále pak silnice vede k Arbanassům. V levo od silnice rozkládá se vnější pevnůstka zaderská, v pravo holé prostranství volně sklání se ku moři. Při samém moři jsou zaderské jatky. Odpadky svými, které na vedru slunečném rychle hnijí, příšerný ze sebe vydávají zápach. Trochu blíže u silnice je tržiště na dříví. Tam totiž statné Morlačky z okolí zaderského co den neveliké otýpky suchého chrastí a kořínků na oslících svážejí a skládají. Ihned shlukly se kolem mne nebohého a otýpek, libru asi po 6 kr., mi nabízejí. Beze hluku a vády to ovšem nejde, neboť jedna činí se více než druhá, aby mi své roští na krk pověsila. Že koupím, že mnoho koupím, o tom nemůže býti žádné pochybnosti, neboť jsem si ty „sáhy“ dalmatské hned z počátku tak důkladně prostudoval, jakobych o nich psáti chtěl učené pojednání. Já ovšem v hovor pouštím se s nimi hlavně za tou příčinou, abych konal studia mluvozpytná, a abych hlavně v jihoslovančině trochu se cvičil. Že jsem za učitelky si je vyvolil, toho chudinky ovšem ani nevědí ani netuší. Proto hlavně volil jsem si krásné pohlaví, jelikož krásné pohlaví i v Dalmácii jazykem vládne přeobratně. Již se to hašteří mezi sebou čím dále, tím prudčeji. Každá mi své nejkrásnější otýpky k nohoum skládá. Snad by se byly konečně i sepraly, kdybych v pravý čas nebyl vážně a slavně s nimi sdělil, že dříví nepotřebuji, že jsem cizinec a že ještě dnes odcestuji. Pak se stišily.

Jedna z nich, která — jak se zdálo — vážností a vlivem svým všemi ovládala, upravila mi pak jednu otýpku jako sedadlo, a aby se pohodlně sedělo, houni na otýpku rozestřela. Houně sice vypadala dosti podezřele, a jmenovitě jsem se obával, že nebude asi bez obyvatelstva: ale přes to odhodlaně usedl jsem na trůn, kterého mi dobračky uchystaly. Opět nové vyjednávání. Poněvadž chci odcestovati, potřebuji patrně nějakého osla; toť přece tak jasno jako to slunko na nebi a ta skvělá záře jeho po moři se rozlévající. Přivádějí mi tedy osla za oslem, abych na dnešní den si ho najal, to že osel převýborný. Následuje pak vždy stručná, ale nejvýše jadrná chvalořeč o tom kterém oslu, jakož i důkladné a podrobné vypočítávání, kolik přeslavných a velikých gospodinů na něm již jelo. I tuto naději na výdělek jsem jim zmařil, když jsem sdělil, že pojedu po parníku. A kam? A co tam budu dělat? A kdy se vrátím zase do Zadru? A odkud že přicházím, že tak podivnou řečí mluvím. Takových otázek bylo beze konce.

Nevím, co si myslily, když jsem jim pověděl, že přicházím až — z Jičína. Ale rozešli jsme se velmi přátelsky a to hlavně snad také proto, že o svůj tabák na cigaretty s nimi bratrsky jsem se rozdělil. Když odcházel jsem, prosily mne, abych zítra přišel zase. K vůli úplnosti dokládám ještě, že skoro všecky ty ženy a dívky hrubé punčochy jakési velmi pilně pletly a to i když mezi sebou se hádaly.

—

Odtud dále z města ven po silnici, jež znenáhla se zvedá. Asi za půl hodiny dojdeme prvé osady. Sluje Arbanassi nebo Albanesi, jinak i Borgo Erizzo. Má asi necelý tisíc obyvatelů, jejichž domky ukrývají se ve vinicích a v hájích olivových. Původně usadilo se tu 27 rodin. Byli to katoličtí Albánci, kteří ode Dráče před pronásledujícím je Mahmudem Begovičem utekli se do Perasta. Odtud povolal jich zaderský arcibiskup Zmajevič, druhdy biskup dráčský, do Zadru a způsobil, že senát benátský a proveditore Nicolo Erizzo vřele se jich ujal. Z prvu usazeni jsou u Zemonica, později dovoleno jim, aby při samém Zadru osadu si založili. I usadili se tu a novou domovinu ochranci svému na počesť „Erizzo" nazvali. Arcibiskup vystavěl jim kostel, ve kterém služby boží po dlouhý čas v albánském jazyku slavili. Dlouho řeči své albánské jakož i mravu a kroje ubránili. Ale v době naší již valně se porušili, poslovanili. Jsou to pilní rolníci a přičinliví zahradníci. Ovocem a zeleninou Zader hojnou opatřují měrou.

Pro Slovana však Arbanassi ještě jiné jsou důležitosti. Je tu ústav ku vzdělání učitelů. Jelikož tito učitelé mládež slovanskou mají jednou vychovávati a vyučovati, je tu jako řeč vyučovací — vlaština a potom také jazyk slovanský. Ústav slovanský však ve hlavním městě neměl místa, pro ústavy vlašské místa tam dosti. Vlašské pedagogium v Zadru je, slovanské ven musilo do vsi, do vsi albanské. Tam kandidáti jsou kasárnováni. To pro Slovany v Dalmácii dosti dobré. Mladík slovanský nemá a nesmí poznati jemnějších, uhlazenějších mravů lepší společnosti; vždyť pak i v tomto směru mohl by býti šiřitelem vzdělanosti mezi nevzdělanými venkovany. Venkov nesmí býti povznešen, ušlechtěn!

Ovšem že výtky tyto a podobné vyvrací se a to způsobem velmi pohodlným. Vždyť prý nikdo není nucen jíti na ústav do vsi. Komu není vhod, může vstoupiti do ústavu zaderského. Ovšem může tam vstoupiti, aby se tam povlaštil, odnárodnil na dobro a — (obyčejně se zapomíná toto nejkrásnější doložiti) — stal se tam zuřivý italianissimo.

Tím dotkli jsme se již bolestné rány, jež veškerý život a rozvoj v Dalmácii nemilosrdně hubí a pevné její svazky s Rakouskem neviditelně, ale ustavičně ohlodává. Kdo Dalmácii zná a pravdu chce mluviti, vyznati musí bez okolků, že veškerá Dalmácie je slovanská. I města dalmatská jádrem obyvatelstva jsou slovanská. Nejsou vlašská, jak snad zdá se tomu, kdo jen povrch pozoruje. Vlašský je tu jen nátěr; to jen fermež obal zevní, to pouhý lístek s vlašským nápisem na láhvi vína čistě slovanského. Města dalmatská jsou povlaštilá a stále se povlašťují. A kdo je ten, jenž povlašťuje? Dřívější vlády tím, že vždy a ve všem živel vlašský podporovaly na ujmu obyvatelstva slovanského, samy povlašťovaly, samy vychovávaly a hýčkaly si kluka nezvedeného, jenž jako Italia Irredenta, Italie Nevykoupená, znepokojuje teď celé pobřeží. Největší křiklouni Irredentisté jsou z pravidla sami Slované povlaštilí, neboť poturčenec desetkráte horší bývá Turka samého. Irredenta vychovává se pak v Dalmácii způsobem jednoduchým.

Dalmácie má sice přes 1000 kostelů, kaplí a klášterů, ale za to i strašné množství žebráků a „malviventů", lupičů. Při vší pobožnosti více než tři čtvrti veškerého obyvatelstva jsou „analfabeti", lidé, kteří ani čísti ani psáti neumějí. O vzdělání, osvícení, ušlechtění lidu obecného, slovanského velmi špatně je postaráno. Školy dalmatského venkova posud mnohem horší jsou škol sousední Černé Hory, kde nedávno teprvé utichl ryk válečný. V Dalmácii veliká lidu obecného většina posud zůstává ve strašné nevědomosti, neotesanosti a divokosti. Ti pak, kterým i přes poměry ty nepříznivé lepšího dostalo se vzdělání, vstupovali do škol středních — vlašských a zde se odnárodňovali. Neměláť Dalmácie až na naše časy skoro ani jediné školy střední slovanské. Vše bylo vlašské. Tak vzdělanec zde za vzdělanost svou dával nejdražší poklad svůj po životu — svou národnost. Není divu, že tak rychle přilnuli vždy všichni ku vzdělanosti vlašské. Máť řeč i vzdělanost vlašská tolik lahody podivuhodné a okouzlující, že každého vzdělance uchvacuje mimoděk. Mimo to i všechny ostatní styky s Italií nynější jakož i staré upomínky jsou tak mnohostranné a tolikeronásobné! Italie Dalmácii bližší je než kterákoli země rakouská: za půl dne plavby příznivé i loď plachetní z Dalmácie vpluje ve přístav vlašský. — Tak z divokého Morláka odnárodňující školou i životem stává se sice člověk vzdělaný, ale stává se z něho i Vlach zuřivý. Ten pak zuří proti vlastní své krvi slovanské, pošilhává po státu sousedním a státu vlastnímu, jemuž vzdělání své děkuje, černým odplácí nevděkem. A ten nebohý lid slovanský! Oloupen jsa takto o své vzdělance nemá, kdo by ze sprostnosti ho povznášel, a zůstává i na dále ve zdivočilosti politování hodné.

Doufejme však, že obecné školství nově upravené brzy dobrého přinese ovoce, — doufejme, že střední školy slovanské, jichž se Dalmácie v novém čase dovolala a dále dovolává, hojně odchovají vzdělanců, kteří pak národ zanedbaný k osvětě povznesou.

—

Příjemných, stinných stromořadí a sadů v okolí zaderském není naprosto. Leda by snad kdo zaprášenou silnici k Arbanasům vedoucí stromořadím chtěl jmenovati. Kdo spatřiti by chtěl nějaké údolí úrodné, tomu kráčeti by bylo krajem skalnatým daleko na severovýchod až ku Boccagnazzu. Odtamtud až k Cernu a k Babinu Dubu táhne se pěkné údolíčko, jež zelení svou oku šedými skalinami unavenému mile lahodí. Jinak okolí zaderské pusté je, nevlídné a nehostinné. Před vedrem letním utíkají se zámožnější Zadřané na okolní ostrůvky a skaliny, kde však žíti je jim v jednoduchosti až patriarchální. Kdo pak na ostrovy nemůže, tomu by za celé léto v Zadru ani zeleného místečka nebylo spatřiti. Byl by to život k zoufání. Ale již od roku 1830. má Zader jakous takous veřejnou zahradu. Ta z části nahražuje, v čem příroda Zader tak macešsky obmyslila. Generál

von Welden totiž část hradeb pevnostních mnohými i vzácnými stromy a křovinami posázeti dal a tak v utěšený libosad přeměnil. To jediné je tu místečko utěšené i ve vedru letním. Poskytujeť širého rozhledu po průplavech i ostrovech okolních, poskytuje milého chladu mořského. Příjemno tu poseděti ve stínu pinií a cypřiší. Zde vavřín, zde myrta bují, a aloe rozkládá listy své až čtyři stopy dlouhé. Onde datlovník a žumara a bahobab prstnatý. Tam zase borovice halepská a jalovec fenický. Všecko to jsou dítky dálného horkého jihu, a všem dobře se daří. V sadech rozestaveny jsou přemnohé památky staveb římských i ze středověku křesťanského. O Římanech vypravují mimo to ještě i mnohé nápisy starožitné a dva mohutné sloupy: jeden obrovský na zeleném trhu a jiný na náměstí sv. Simeona postavený.

Z pobožného středověku má malý Zader velikou hojnost rozmanitých kostelů a kostelíků. Všech bývalo jednou třicet: basiliky, sloh byzantický a lombardský. Nyní však bohoslužbě již jen asi sedm je zasvěceno. Mnohé v prach se rozpadly, mnohé jsou přestavěny a zastavěny, některých ku světským užívá se věcem.

Ve chrámu jednom odpočívá tělo svatého a spravedlivého proroka Simeona. Zaveženo sem z Jerusalema, a uherská královna Eliška vložiti je dala do veliké rakve stříbrné, prací vypouklou bohatě ozdobené. Ale přišly zlé časy, a králové potřebovali peněz. Místo rakve stříbrné z benátských děl ulita rakev bronzová a na oko je pozlacena. Ale duše pobožné věří posud v rakev stříbrnou.

Zajímavý jest i metropolitní chrám sv. Anastasie, basilika z konce 13. věku pocházející. Má pěknou, bohatě rozčleněnou a ozdobenou façadu a uvnitř galerii kolem celého kostela běžící. Nás pak nevábí ani tak přesbytář a křtitelnice, ani mnohé pozůstatky svatých: nás pudí to ze chrámu ven. Při samém chrámu, okolními budovami zcela jsouc zastavena, vypíná se mohutná rotunda ve slohu byzantském. To chrám sv. Trojice, i San Donato zvaný, nejstarší chrám zaderský. Rotunda měla tři apsidy a kopuli. Ta však spadla a nahražena obyčejnou praprosaickou střechou. Chrám skládal se jaksi ze přízemku a z prvého patra. Byly to vlastně dva chrámy nad sebou. Znalci řadí chrám ten po bok chrámu p. Marie v Cáchách a sv. Vitališe v Raveně.

Farlatus ve svém Illyricum Sacrum o chrámu v ten píše smysl, že mezi všemi chrámy zaderskými obzvláštní zmínky hoden je ten, který ve věku 9. po levé straně kathedraly sv. Donat biskup vystavěl a svatosvaté Trojici zasvětil. Je prý to dílo výtečné podoby okrouhlé. Nyní po sv. Donatu se jmenuje, neboť prý ze všech skutků jeho není prý pomníku vznešenějšího nad onen chrám širý a velikolepý. — Že by chrám tento pocházel od sv. Donata, po Farlatovi i jiní středověcí spisovatelé zaderští opakují beze všech rozpaků. Proti tomu však Carlo Bianchi, kanovník zaderský, v Memorie di Zara ne bez důvodů pravých dokazuje, že S. Donato zajisté mnohem starší je než sv. Donat sám, a že tu mýlka s jiným chrámem. Velikolepá stavba ta vždy mnoho mívala ctitelů. Ještě koncem 17. věku arcibiskup Priuli chrám opravil a krásnými ozdobil oltáři. Na počátku 18. věku pak arcibiskup Zmajevič přičinil velikého schodiště mramorového a veliké brány. Ale r. 1798. chrám vládou je zrušen a ve vojenskou zásobárnu přeměněn. Z prken sbili několik pater a rozvěsili rozbité boty erární, sešlé torby a jinou vetešinu, s níž přistěhovali se moli a myši. Konečně i to je zrušeno a chrám vykázán oinologické společnosti dalmatské za sklep nebo skladiště. Není to právě nejdůstojnější úkol, jenž se chrámu tak starožitnému přiděluje, ale tentokráte nad sv. Donatem dobrá vzešla hvězda. Oinologická společnost dala totiž ve svých zájmech novější dlažbu vytrhat a chrám prohloubit. Tu ukázaly se zdi chrámové a zdi pilířů, jak vypadají bez omítky. Ukázalo se, z čeho jsou složeny a jak vystavěny. Patřte jen na tento pilíř! Při samé podlaze, pokud vidíme do základů, položeno několik zlomků krásných sloupů mramorových vedle sebe, jako polena vedle sebe se kladou. Vše pak maltou a drobným kamením náležitě spojeno, vyplněno, zarovnáno. Nad to pak na překu položeno opět několik sloupů vedle sebe a maltou vše náležitě spojeno. Tak jde mohutný pilíř do výše. Na jiných místech jiné kusy sloupů rýhovaných i hladkých vyčnívají ze zdí. Jinde hluboko v základech zazděné vidíme ohromné krychlové balvany překrásného mramoru. Když bedlivěji ohledáváme balvany v pološeru chrámovém, hle! nápis jakýsi znamenáme. Ač kámen obrácen, přece čteme znenáhla, že Junoně Augustě Apuleja Quinta svým i syna svého Turpilia Broccha Liciniana jménem chrám vystavěti dala. Jiný opět nápis hlásá, že chrám vystaven Joviši Augustovi. Oba tyto balvany a zajisté i ostatní nádherné stavivo pochází z velikolepého chrámu pohanského Livii Augustě a manželu jejímu, císaři Augustovi, jimž božské prokazováno pocty, vystaveného. Jak jen tyto zbytky ukazují, byl chrám zajisté překrásný. Kdo sbořil jej, zda křesťanství, či národ nějaký surový, nelze říci. Ale křesťanství vystavilo si z něho krásný chrám. Stavělo sice pevně, ale stavělo nemilosrdně. Srdce krvácí, když člověk tohoto živého, mluvícího staviva pozoruje. A kdo ví, co ještě uvnitř mohutných zdí chrámových zastaveno!

Ve sv. Donatu pohanství a křesťanství tajemně se protíná a objímá, tělo křesťanské roste ze živé krve pohanské. Stavěl-li člověk to i ono, vždy stavěl jen, aby pokořil se bytosti převelebné, neviděné, jejíž vznešenost tušila jen mysl pobožností roznícená.

Jakou budoucnost má Zader?

Nevalnou.

Proč?

Zader je hlavní město Dalmácie ne z milosti boží, nýbrž z milosti vlády rakouské. Nevím, kolik zdravého smyslu v tom, učiní-li se městečko na jednom konci táhlého a roztrhaného území položené hlavou celého království. Takového kancelářského nedopatření dá se ovšem novým ustanovením lehce odčiniti a opraviti. Tím však Zader ze hlavního města klesne na stupeň obyčejného hnízdečka dalmatského. Toť meč Damoklův, jenž každou chvíli stihnouti může Zader. Pevností beztoho už dávno není. Hradby po jedné straně již strženy. Tím Zader nemálo získal. Neboť čerstvý mořský vzduch teď volně může do města. Až všecky hradby budou strženy, bude mívati Zader i za parna letního vždy čerstvý a chladivý vzduch mořský. Výhodou touto jiná

města dalmatská honositi se nemohou. Mezi těmi pak hlavně Dubrovník a Kotor velmi nešťastně jsou položena. Ležíť pod skalami rozžhavenými a ode chladu mořského vysokými stavbami jsou oddělena.

Přístav zaderský nestačí ani rozsáhlostí ani jakostí svou. Šířky má něco málo přes 210 m. Větší a těžší loď pokročilého věku našeho teď už s těží se tu obrací. Ale ani na tom ještě není dost. Poloha jeho má ještě jinou a to mnohem horší nehodu. Duje-li totiž silný vítr severozápadní, nemohou lodě do přístavu, a duje-li jižní, nemohou ze přístavu. Co s takovým přístavem? Takovým pak lodím, které na příznivý vítr čekají, jest utíkati se zatím do jiného přístavu Valle di Maestro zvaného a severně ode města ležícího.

I nedostatkem čerstvé vody trpí a trpíval Zader velice. Po dlouhý čas jen voda dešťová v cisternách se chytávala. To někdy stačilo, někdy nestačilo. Ještě v tomto století za roků suchých nezřídka bylo vody po moři přivážeti až z Kerky u Skradína. Dělo se tak ovšem s nákladem nemalým. Již Benátčané pomýšleli na to, jak by nedostatku vody odpomohli. V 16. věku Sammiccheli načrtl ohromný klenutý vodojem podzemní, který pak benátský proveditore Grimani vyvedl. Vodojem měl hlavně pevnost zaderskou vodou s dostatek opatřiti. Ale neopatřil vody ani pro 3.000 lidí. Sammicchelova cisterna je zajisté čelné dílo stavby vodní, a znalci posud právem se jí obdivují. Nedaleko hradeb octli jsme se na nevelikém náměstí něco vyvýšeném. Pokryto je pěknými deskami kamennými. To je vrch vodojemu. Nic neprozrazuje, že stojíme nad mohutnou klenbou. Jen opodál vidíme patero vroubení z tesaného kamene ozdobně vyvedených. To jsou otvory vodojemu, kudy voda vědérky kovovými se čerpá. Nad každým otvorem ve skřipci železném otáčí se kolo; po kole smeká se řetěz, na jehož každém konci upevněno vědérko. Jedno běží vzhůru naplněné, kdežto prázdné ku vodě se noří. To tak zvané „cinque pozzi", pět studnic. Pod večer tu velmi živo. Kola rychle se pohybují, jakoby s jazyky mladých Zaderčanek pracovala o závod. Řetězy chřestí a z hrdel navlažených veselý zaznívá zpěv.

Vodojem po dlouhou dobu napájen jenom vodou dešťovou. Teprvé roku 1838. vystavěl si Zader skutečný vodovod, kterým asi hodinu ode města voda pramenitá se chytá a sem jakož i na jiná místa trubami kamennými rozvádí. Ale již za staré doby Římané měli tu svůj velikolepý vodovod, jehož památník až na naše zachoval se časy. Odkud však Římané vodu vedli, není dosud na jisto postaveno. Není nemožno, že snad až z Kerky.

Ale beze všech výhod Zader přece není. Křivdili bychom mu. Vždyť i nepatrný Betlehem nebyl nejmenším mezi městy judskými. Má i Zader své přednosti a své „krásné" stránky. Jen že musí přijít člověk krasovědecky vzdělaný, jenž by Zader v ohledu tom dovedl oceniti. Nebudu vás dlouho mučit; řeknu to zcela krátce a jadrně: dcery zaderské krásny jsou, a Zader veliké má množství dcer krásných i krásnějších. Kdo o tom pochybuje, může se přesvědčit. Hradby městské na straně jižní částečně jsou již strhány. Tam vystavěli teď pěkný hotel. Před hotelem třikráte za týden u večer hraje vojenská kapela. Dcery zaderské k těm večerům jak náleží se vyšňořují a jdou pak procházkou před hotel. Tam od moře čerstvý vane větřík. Chodí tu jedna s druhou, dvě a dvě za sebou v řadě nepřehledné. Na konci se to obrátí, a celý ten proud rovnoběžně s prvým se opět vrací Proud posunující a sesunující se navzájem důkladně béře se na mušku. Zaderčanky mají krásné oči, vědí, že je mají, a vědí také, k čemu je mají. Za ten večer ti toho jimi napovídají, až ti hlava jde kolem, a v noci spíš jako druhdy nebožtík Jakub na kameni, a s nebes otevřených do kořán po žebříku sestupují a vystupují zástupové — —

Že tu tak o oblacích mluvíme, na mysl připadá mi ještě jiná ne méně etherická výhoda, již má Zader před jinými městy dalmatskými. Zader má totiž několik továren, kde vyrábí se výtečný Maraschino, za 1 zl. 50 kr. láhvička, za to však všecko v nevinnosti prvorozené.

Mimo to je tu také trochu obchodu v kožích, ve víně a v sýru. Ale to již strašně zavání. —

Ráj světa.

Novella od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

XXIV.

Sníh nad očekávání záhy stál a nebe se jasnilo.

Bylo měsíce února, ráno, kdy na ulicích Vídeňských málo chodců bylo viděti. Jednou z vedlejších ulic kráčel tím časem Chenier. Od poslední doby, o které vypravováno, až do nynějška značně se změnil.

Chodíval vždycky jako kavalír, pravý elegant, nyní byl zevnějšek jeho zanedbán. Snad proto také, že po celou noc doma nemeškal, ale ji probděl ve hlučné společnosti. Tvář jeho bleda, znavena, a z pod kloboučku dralo se mu několik kadeří do čela. Kráčel s hlavou nachýlenou, nikoho, ničeho si nevšímaje. Tu pojednou na té straně, kterou se ubíral, kousek před ním zahlaholil roj libodných zvuků. Stanuv spozoroval, že proudí z otevřených dveří chrámových, k nimž vedlo několik širokých schodů. Nevyhnul se jim, kráčel po nich, až zastavil se za dveřmi — v posvátném šeru vysoké klenby chrámové. Nebylo skoro žádných lidí v kostele. — Na hlavním oltáři hořely svíce a tam bělovlasý kněz mši sloužil. Chenier už dlouho nebyl v kostele. Ani dnes tam nešel z pobožnosti. — Po hlučné noci, po veselém, rozpustilém zpěvu přivábil ho klid chrámový a vážná hra varhan. Stanul stranou v šeru a opřev se o sloup naslouchal. Nikdo nezpíval, jen varhany hrály. Zvuky jejich nesly se vážně, velebně širou prostorou chrámovou.

Duše jeho byla hledala klid a zapomenutí ve hlučných radovánkách a tím se ještě více unavila, ochabla.

V tu chvíli teď nějak se mu uvolnilo. Bylo mu, jako by jeho mysli zasvitl jasný paprsek. Okříval velebným nápěvem, který varhaník mistrně hrál. Chenier naslouchal z té duše. Pozvedl dosud sklopenou hlavu. Okny chrámovými vniknul proud slunečného světla, ozařuje oltář, kněze, a zanikal v šeru postranní lodi. Mladý malíř nevěděl, nevzpomněl, že tu již drahnou dobu stojí. Zdálo se mu, že tu jen chvilku a byl by ještě dlouho naslouchal. V tom varhany dozněly a on — povzdychl. Pak měl se k odchodu, a jak ze svého tmavého zákoutí, kam se byl utekl, ku dveřím se ubíral, zahlédl u vedlejšího oltáříka, stojícího ve vysokém výklenku, dívku na stupni klečící. Viděl ji ze strany, jen část jejího obličeje, a — dech se mu zatajil, i kolena pozachvěla.

Stál jako přimrazený hledě upřeným zrakem na mladičkou dívku, ana majíc hlavu nachýlenu vroucně se modlila.

To ona — To Zosia! bledá — ach a tak slíčná — Je to ona, neklame se. Ano má ten pláštík, který nosívala, když ji někdy provázíval — a vedle na stupni pletená brašnička, kterou někdy na ruku brávala, jdouc nakoupit.

Najednou sebou trhl Zosia se křižovala, hnula sebou, vstane. Chenier se rychle obrátil a kvapil odtud. Učinil tak jakýmsi vnuknutím, nerozváživ, proč odtud pospíchá. Teprvé venku stanul. Chtěl na ni počkati, ale rozmyslil se. Ne, takto ho nesmí spatřiti! Šla stařena proti němu. Zeptal se jí, jaký to kostel. Neznal ho, ani ulici, nikdy tudy nešel. Otázal se proto, poněvadž ho napadlo, že snad Zosia častěji sem chodívá. Stařena udala mu jméno chrámu, a Chenier již kvapně se pryč ubíral. Bylo mu, jako když ho někdo bodne. Toť Kalinův kostel! Znal jméno to z přítelových řečí — Kalina tu varhaníkem! Teď sestoupí s kůru, podá Zosii rámě a doprovodí ji domů — Zosia se již upokojila! — Přátelé měli pravdu, těšíce ho, aby se o ni nestrachoval, že žádná žena pro shrzenou lásku se neusouží, ale že brzo v jiné, nové útěchy najde.

Nelad, v jakém byl, prvé nežli vstoupil do kostela, zmocnil se opět jeho duše. Mrzut ulehl doma na lůžko, než oči se mu nezavřely.

Od onoho dne, kterého byl od vévodkyně propuštěn, dálo se mu tak často. Tenkráte nemohl se ani vzpamatovati. Zamítla ho, zapudila ta, pro niž by duši dal! A jak! Propadl by se hanbou! — Byl vyhnán a to před ním, před tím utrhačem! Pátral po něm, až byt jeho našel. Nebyl však předpuštěn. Chenier zuřil — chtěl práva se dovolati, chtěl se pomstiti, ale záhy poznal, že rámě jeho příliš krátké na šlechtice všemožně podporovaného a chráněného, že hlas jeho se zadostučinění nedovolá — Borel za vše mohl se mu ještě vysmáti, beztrestně vysmáti! A vévodkyně! Uvěřila, že on sebe ukazoval, že hrál — tam — prokletý Torelli! Že kdy tam vkročil, že Kaliny neposlechl! Prosil u vévodkyně o slyšení, chtěje se ospravedlniti, nebyl předpuštěn. — Napsal svou obranu, zaslal ji vznešené paní — nedostalo se mu však ani té nejmenší odpovědi — patrně list jeho nebyl ani čten —

A jak o Zosii se dozvěděla? Pravila že od komorníka hraběte Ujeckého. — Ano, ten o tom věděl. Vzpomenulť Chenier, co mu tehdy Kalina vypravoval, jak komorník jsa návštěvou u Felińského se ptal na něj a Zosii. — A dědic ohlásil prodej obrazů — vévodkyně se tam byla podívat — a zastala náhodou v galerii Zosii. — Náhodou? ozvalo se v něm. — Není to spravedlnost?! Nitro jeho bylo rozháráno, nikde neměl klidu. — Vévodkyně ho zamítla a věří, co ten rytíř pověděl. Láska jeho zhrzena, česť pokálena — byl zamítnut, a přece jeho vášeň neuhasla. Opět a opět vracel se mu na mysl obraz spanilé Johanky Kuronské. —

Hledal ukojení v práci — nešla mu, nedostávalo se mu klidu. — Pak znamenal, že atelier jeho nějak tichne, pustne — málo kdo již přišel se podívat — pak už žádný. Mnozí odřekli zamluvený obraz, až i pak pozoroval, že mnozí chladně se od něho odvracejí. —

Nezůstaloť tajemstvím, jak byl vévodkyní zamítnut, a to v době protekcí a panských odporučení velmi mu škodilo. Býval v modě, nyní z ní vyšel. Přesvědčil se také, že o něm hanebné řeči roztrouseny, a přičítal je Borellovi. Nevěděl ovšem, že hlavním nástrojem pana rytíře je Beck a že tomuto Torelli o své vůli rád pomáhá a je podporuje. Činil tak, aby se mstil, činil tak věda, že se madame Bé zachová. Půjčilať mu ochotně náčrty Chenierovy, jen aby nepodajnému malíři ublížila. Podařilo se jim.

Kruh přátel Chenierových se teď ztenčil. Od těch pak, kteří mu ještě věrni zůstali, dozvěděl se, jak jeho osud všude s rozmanitými dodatky a přídavky se vypravuje, a za příklad uvedli, co v kavárničce nedaleko divadla madame Bé slyšeli. Vypravoval to tam prý kapelník z toho divadla. Chenier ihned uhodl. Hledal ho, nemohl však ho stihnouti, nevěda, že brzo po tom z čista jasna Torelli-Arnoldi dostal policejní rozkaz, aby do tří dnů z Vídně se vystěhoval a vrátiti se neopovážil, sice že by vězením byl pokutován. Arnoldi poznal ihned, kdo mu to způsobil.

„Půjdu, musím,“ pomyslil si v duchu hněvem soptě, „ale Výsosti, vrátím se zas!“

Byla to pro něj veliká rána. Ve Vídni se dosti snadno lovilo a žilo; co si počne bez peněz na nudném venkově? Rozloučiv se s Beckem zmizel. — —

Madame Bé byla nemálo překvapena, když toho dne, kdy Arnoldi odešel, navštívil ji Chenier. Žádal ji, aby mu dosvědčila, že nebyl nikdy v jejím divadelním personalu.

Zasmála se.

„Že jste nebyl?! Přerušil jste o své vůli a věrolomně engagement. Každý z mých lidí to dosvědčí. Nicméně bych vám prominula a přijala bych vás opět. Snad jste nyní zmoudřel?“

Chenier zarděl se hněvem, oči jeho jen sršely. Žádal ji určitěji, rozhodně o svědectví, že nikdy nic nepředstavoval v živých obrazích. Posměšně ho odbyla. S nepořízenou, na nejvýše popuzen a uražen se vrátil. Za těch dnů neustálého rozčilení dozvěděl se lečeho, co mu bylo neznámo. Již dříve porozuměl, že rytíř Borell požíval přízně vnadné vévodkyně; nyní také mu pověděli, že před Borellem měla milovníka a před tím ještě jiného. — — Dozvěděl se, že Torelli vlastně Arnoldi se jmenuje, viděl, jak jméno to na vévodkyni působilo;

historie toho dobrodruha, jenž mladou princessu Kuronskou unesl, vysvětlila mu, proč vévodkyně z Acerenza toho jména se lekla, pochopil, proč tak zvláště účinkovalo, když Borell pravil, že Chenier byl ve spolku s kapelníkem madame Bé — Torellim či Arnoldim! —

Zatím došla skrovná zásoba, kterou měl. — Nebylo peněz, aby přátely své častoval, a výdělku se nedostávalo. Pozoroval, jak i nejvěrnější jej opustili, an nic neměl. Pohrdlivě se usmál. —

Nedbal nevěrných přátel i nedostatku, který mu nastával. Bylo mu vše lhostejno. Toulal se, vyhledával nové, hlučné společnosti, utráceje peníze, stržené za prodané skvosty, které si byl za doby blahobytu koupil.

Hýřil, a zase doma sedal v hlubokém zamyšlení. Časem se ho zmocňoval vzdor. Jal se pracovati, aby ukázal, co umí a že prorazí i bez panské protekce. Ale nitro bylo rozháráno, duch jeho nebyl nyní vytrvalé práce schopen. Brzo se unavil, a zmocňovala se ho malátnost. Pak oddával se zase myšlénkám, vzpomínal na vévodkyni.

Vnadný, zářící její obraz stkvěl se mu v plném světle před očima, soužil jej a mučil. Někdy zvítězila nad zmámeným srdcem chladnější rozvaha, a tu pak odsuzoval svou zbožňovanou vévodkyni. Byla mu jen požitku chtivou ženou, jež brzo nasytivši a unavivši se po jiném a novém touží. — I on byl jí jen zábavou, hračkou, dráždila ho — —

„A což ty? Jak tys jednal?!“ ozvalo se pojednou v jeho nitru.

Pohodil hlavou. Eh! není věrné, věčně oddané lásky! Vše jenom zápal, jenž trvá do nasycení, někomu déle, někomu kratčeji!

A tak namlouvaje sobě tuto theorii oddával se rozkošem v nových společnostech. Omamoval se, zapomínal, až nadešly chvíle únavy a ošklivosti. Nitro bylo pusto, nelad se zmocnil jeho mysli.

Tu nešel nikam, sedal doma a v takových trudných chvílích vzešly mu jako hvězdy v pusté, zachmuřené noci upomínky na lásku Zosiinu, na krásné okamžiky v bytu Felińského.

Srdce zachvělo se mu elegickým citem, jako když vzpomínáme na zašlý ráj šťastné mladosti.

A lítosť zároveň do srdce se mu vkrádala. —

Proto se tak dnes zarazil, an milovanou někdy dívku v kostele z nenadání spatřil. Již delší čas jí neviděl. Její zjev ho nyní hluboce dojal. Již dávno se tak nezachvěl. Zjevil se mu anděl jeho štěstí, živá upomínka na světlý, blažený čas!

Připomenula mu, co promarnil, co samochtě zamítl! Prch před ní, nemohl se k ní po noci prohýřené hlásiti! — Povznešení, šlechetné to vzrušení netrvalo však dlouho. Dozvěděl se, že to Kalinův kostel, a zpráva ta ho bodla.

„Ach už se zajisté smířila,“ pomyslil Chenier, „Kalina se jí vyznal, vzala jím za vděk a teď přišla sama za ním! Scházívají se tu. Teď asi opírajíc se o jeho rámě kráčí s ním domů vesele hovoříc. — A Kalina! Což toho namluvil, co se nahorlil!“

S takovým myšlením Chenier domů se navrátil. To měl ze svých společností, jindy by tak byl nesmýšlel.

Mrzut ulehl; chtěl spáti, ale nemohl. —

Druhého dne šel zase tou dobou do Kalinova kostela. Postavil se tak, aby nebyl viděn. Zosia přišla v prostřed mše, poklekla, vroucně se modlila. Kamill očí z ní neodvrátil. Když bohoslužba ku konci se chýlila, vstala a odešla. Chenier čekal, až za chvíli zahlédl Kalinu, za nímž opatrně vyšel. Zosia byla již zmizela, Kalina pak nerozhlížeje se šel přímo do nedaleké kavárny na snídaní. Chenier byl zaražen, pomaten. Patrně ani Kalina neví, že Zosia sem chodívá! — Chenier přišel i druhého dne, Žofie však nespatřil, třetího pak přišla opět, ale odešla, jako minule. Kamill vyšed za ní viděl, ana míří v tu stranu, kde přebývali. Stanul, ohlížel se a zahlédl Kalinu do kavárny vstupujícího. —

XXV.

Dnové nejtužší zimy minuli. Záhy bylo cítiti předtuchu časného jara. Sníh stál, světla přibývalo. Také v bytu Řehoře Felińského se vyjasňovalo. Těžká chmura, nebezpečenství, jež mu hrozilo, minula. Starý pán pozdravoval se a sil nabýval. Ještě ležel a jen chvílemi přecházel; než bylo vyhráno, a jistota, že plného zdraví nabude, blažila zvláště Žofii. Byla klidnější, aniž oddávala se tak bolestným myšlénkám jako před tím, když otec upadl do těžké nemoci. Ach tenkráte! Nemohla na ty chvíle ani vzpomenouti!

Byla ohromena nevěrou, které se na ní dopustil Kamill, ten Kamill, jehož každému slovu věřila, o němž nikdy ani za okamžik neměla nejmenší pochyby, jemuž tak důvěřovala, že by spíše byla všecken svět ze lži obvinila, kdyby byl mluvil opak slov Kamillových! A hle! on ji klamal, on ji zradil! Všichni o tom věděli, slyšelať sama, jak jeho přátelé rozmlouvali! Co o ní tedy vypravoval?! Byla jako zmámena, nemohla se vzchopiti pod tíhou neštěstí, které její něžnou a oddanou duši stihlo. A přece probírala se. — Když tak všecka zahloubaná ve své trudné přemítání myslila, jak je nešťastna — bodlo ji z nenadání ještě bolestněji. — Vzpomnělať na těžce nemocného otce, a tenkráte, kdy nebezpečenství bylo největší, zalomila nejednou rukama v němé bolesti, neodvažujíc se ani hlasitě povzdychnouti, ani zaplakati, aby nebyla slyšána ve druhém pokojíku, kdež ležel otec, kdež u jeho postele seděl smutný, zaražený Kornelek, jenž nesměl ji viděti, že pláče.

Zahlédl ji jednou, i rozplakal se s ní a objímaje ji volal svým dojemným hláskem:

„Neplač, tetičko! Neplač, prosím tě!“

Z počátku Žofie z domu ani nevycházela, nebylo-li zvláště nutno. Bála se, že by někde Cheniera potkala, že by snad přátelé jeho, zahlednuvše ji, se zastavovali a nešetrně na ni hledíce říkali by jako tenkráte: „Hle to ta Polačka, to Chenierova milenka!“

Teprvé později, když otci se uvolnilo, navštívila starou paní, krajanku, která ji srdečně, plna soucitu, přivítala. Dobrá ta paní, nevědouc, jak byla mladá krajanka v lásce nešťastna, vypravovala jí pro zábavu všeliké historky o vznešené společnosti, o které nebylo tenkráte nouze a které se neuchovaly v tajnosti; kromě jiných také o mladém malíři, který sobě získal přízně vévodkyně z Acerenza — a žvavá paní líčila všecky milostné romány mladé té dámy, která, když ji všichni omrzeli, oblíbila sobě hezkého umělce. — A dále vypravovala — až konečně si přece všimla, že Žofie je všecka změněna, bleda. — — S jakou se ubohá dívka domů navrátila,

co všechno o Kamillovi slyšela! Tak že by se zapomenul, tak že by se ponížil on — ten hrdý umělec?! Bránila se v duchu tomu, a přece pak uznávala, že nemožná pochybovati. Jak se v něm zmýlila! Oh kdyby z lásky k jiné ji byl opustil — ale pro zevnější třpyt státi se milencem vdané ženy, která jich tolik už vystřídala! Jiného se domýšlela o Kamillovi! Oh jak mluvil, jakého býval vznešeného smýšlení! — Klamal ji, či se rázem tak změnil?!

Za první doby, kdy duše její byla bolem tak sklíčena, chvílemi sama sebe klamala šťastnou minulostí, zabývajíc se světlým obrazem krásného, ušlechtilého muže —

Nyní však ani ten obraz jí nezůstal, an pozbýval své záře, ana nemohla již věřiti, že jasné mužné čelo, hrdý vzhled plný půvabu, jsou pravdivy, že neklamou.

Do tichého bytu sekretářova přicházelo málo návštěv. — Někdy starý Jacek, komorník nebožtíka hraběte, se dostavil a poseděl u lože nemocného krajana, jemuž si postěžoval, jak mladý synovec, dědic veškerého jmění hospodaří. To již bylo Felińskému lépe, a tu také jednou vytasil se Jacek, jsa velmi rozhorlen, s novinou, že mladý hrabě staré služebnictvo propustí a ledabylo asi je odbude. — Všechny přihlášky a domluvy byly prý marny, ano není žádných ustanovení nebožtíka hraběte, která by mladému byla závazna. Nadcházelo tedy, čeho se Feliński hned z počátku lekal. Kam se poděje, sám stařec, s nebohými svými sirotami?

Jediný paprslek útěchy a naděje Jacek podával.

„Vím, že je poslední vůle, ale kam ji nebožtík pán dal, komu ji svěřil, to věru nevím. — Co nevidět se musí vše vyjasniti. Nevyskytne-li se brzo kšaft, bude s námi zle!“ a poctivý komorník toužil znovu na mladého, útratného dědice.

Chmury, jež Felińskému způsobil, měla Žofie plašiti. Nonze se nebála. Těšila otce až příliš starostlivého o její a Kornelovu budoucnost, a vroucím, oddaným jejím slovům se podařilo nejednou chmury s čela jeho zaplašiti.

Mimo Jacka jen Kalina přicházel.

Ovšem, o zpěvu nebylo a nemohlo býti ani zmínky, nicméně chodil skoro častěji než jindy, a to proto, že ho bylo u Felińských třeba, že mohl přispěti nebo potěšiti.

Ovšem bývalo krušno mladému varhaníkovi, an viděl, jak Žofie za první čas svého neštěstí, všecka jako zmámena, ke všemu lhostejna, skoro si ho ani nevšímala.

Než i Žofie musila prohlédnouti a záhy poznati, jak šlechetně Kalina se chová. Viděla, jak zhusta ji zastává u lože nemocného otce, jej zabavuje, obveseluje, čehož všeho by ona za toho mysli své sklíčení nedovedla. Ráda to uznávajíc pociťovala upřímnou vděčnost ku mladému hudebníkovi. — Již dříve jelikož Kamillovu příteli, chovala k němu důvěru, jež nyní ještě více se utvrdila. Nejednou s ním se radila, upřímně o rodinných záležitostech rozmlouvajíc. Takové hovory bývaly Kalinovi mily, zvláště mohl-li něčím prospěti; s lítostí však sám sobě doznával, že není v nich oné jiskry, která by jej byla oblažila.

Ale dočkal se přece, že Zosia jinak na něj se podívala, jinak promluvila, než dosud se stávalo. Bylo to tehdá, kdy „na chvílku“ v předním pokoji všecka strmácena z večera ulehla, a pak pozdě v noci se probudivši zahlédla Kalinu, an otce tak pečlivě ošetřuje. Všecka dojata děkovala příteli, on pak blažen, cítě stisknutí drobné její ručky probděl ostatek noci ve svém pokoji uváděje sobě na pamět zvuk jejího hlasu, výraz drahé té tváře. —

Nedlouho potom přišel Kalina jednoho odpoledne k Felińským a zastal Zosii ve předním pokoji, ana pláče. Před ní na stolku zahlédl několik listů papírových, plných rozmanitých kreseb — toť obrázky, jež před časy Chenier nakreslil Kornelkovi. Chlapec je odněkud vytáhl a na stolku zapomněl. —

„Zosie, neplačte!“ zvolal Kalina hlasem, v němž ozvala se, propukla všecka jeho horoucí, tajná láska. Slova šla ze srdce, šla také k srdci. — Sotva že je vyřekl, již sám se zarazil nad svou odvážností. Než nechybil, neboť hle! Zosiina tvář doteknutá paprskem jeho vroucnosti, vyjasnila se, a úsměv zjevil se na rtech i v očích, v nichž ještě lesknou se slze jako rosné krůpěje.

„Více nebudu plakati!“ pravila a sebravši chvatně listy položila je stranou.

Dosud si Zosia Kaliny hrubě nevšímala, a kdyby podrobněji měla jej popsati, věru byla by záhy v koncích. Ale v ten okamžik, kdy zaznělo jeho „neplačte!“ jež ji hluboko dojalo, zahlédla také jeho mírnou, příjemnou tvář jímavého, oduševněného výrazu, a obraz její vtiskl se jí do duše. V tu chvíli oživlo Kalinovo líce, oči pojednou zahořely ohněm až posud tajeným v nejhlubším nitru. Kalina se ovšem ihned opanoval, zmírnil, — než tím nezrušil dojem netušeného okamžiku.

Dnes, kdy se starým pánem rozmlouval a leccos mu vypravoval, vzhlédla k němu Zosia stranou sedící několikráte od své práce, jakoby ho teprvé poznávala. —

Již odešel, byla sama, i zahlédla Kalinu opět. Nemyslila naň, ale pojednou zakmitl se jí duší jeho obraz, viděla jej jako onoho okamžiku, kdy zaznělo jí do srdce jeho: „Neplačte!“

Ale Feliński naň myslil.

„Ubohý mladík, jak je hodný a dobrý! Jak by s ním Zosia byla šťastna! Ó že nemůže ho tak milovati jako on ji! Bude lépe, rozejdeme-li se!“

Tu učinil, co dlouho již zamýšlel.

Zavolav dceru pravil:

„Zosie, sedni a piš kmotřičce —“

„A co?“

„Aby nás v Zofiówce přijala —“

„Ty se chceš stěhovati?!“

„Dá-li bůh začátkem léta. — Ty bys chtěla tu zůstati?“

„Já? — Jak ty chceš —“ ale mnoho chuti ve hlase tom se nejevilo. Feliński zamýšlel tak hlavně k vůli dceři své, aby ji vzdálil místa, v němž ji všecko připomínalo na její neštěstí. Zpraviv ji teprvé nyní o svém úmyslu podivil se, že se nad tím zarazila, že nevyslechla zprávu jeho tak, jak očekával. —

* * *

Jak by se byl mladý hudebník zalekl, kdyby věděl, že odeslán už list kmotřičce Zosiině, hraběnce Potocké, a že možná s jistotou očekávati příznivou odpověď.

Feliński se mu o tom nezmínil a Žofie na jeho přání také mlčela. —

Dříve všímala si nehrubě hovorů, které Kalina s otcem míval; teď častěji blíže přisedla naslouchajíc s patrnou pozorností, jak oba mužové rozmlouvají o hudbě, o diplomatech, o Napoleonovi zavezeném na ostrov Elbu, nejčastěji však o nadějích Polsky.

Kalina sbíral pro starého pána rozmanité noviny. Nejvíce ho však potěšil, když posledně vypravoval, co ve Vídni slyšeti o vyjednávání stran Polska, že jmenovitě car Alexander má Poláky rád, že jim hodlá zříditi konstituční království, čemuž se ovšem Rakousko a Prusko silně opírají, nicméně že je veliká naděje. —

Byla to novina!

Jak zaradoval se poctivý, upřímný ten vlastenec, jak zaleskly se oči mladičké jeho dcery! Kalinu dojala zvláště nelíčená radost Žofiina. Jak miluje svou vlasť! Pro ni, hle, jak na sebe zapomněla, a se rozveselila!

O šťastná země, která má nejen věrné syny, ale také věrné, upřímné dcery! Uvědomělá žena je nejpevnější záštitou vroucí lásky k vlasti. Ona nejsnáze rozžehuje a nejjistěji zachovává svatý ten plápol —

Kalina po všecken ten čas pilně Zosii pozoroval a nabyl přesvědčení, že v nitru jejím se vyjasňuje. Radoval se z toho.

Což by však byl řekl, že Žofie skoro denně ho poslouchá? Chodívala ráno, a to záhy, do kostela. Sestupujíc takto jednoho jitra se schodů zahlédla Kalinu z domu vycházejícího. Vzpomněla si, že jde hrát, a připadlo jí také, co o jeho hře byla slyšela. Rychle se rozhodla. Šla do jeho kostela, poklekla v zášeří u postranního oltáře.

Bouře tonů snesla se nad ní a zvučela mohutně prostorou chrámovou. Nikdo nezpíval, jen varhany hrály. Nápěv, jehož každý ton hluboko z duše řinul se, zněl vznešeně, dojímal, povznášel. V harmonii velebných těch zvuků umlkala všecka dissonance nitra, člověk zapomínal na sebe, nedbal sebe, cítil rozkoš i sílu tíhna k velebnosti nevystihlé, tušené jenom v ten okamžik svatého povznešení.

Hra dozněla, zvonek hlásil pozdvihování. Zosia k zemi nachýlená, z té duše naslouchajíc, pozvedla hlavu. Po lících řinuly se jí slze. Ó jak jí bylo! Daleko, daleko od ní byl všechen zármutek, všechna tíha, bylo jí jako v jiných končinách, ve zářivém proudu, a jen ve tmavé dáli černaly se mátožné stíny. Nyní probírala se z blaženého zatrnutí, prohledla. Kolem chladná skutečnost, ale v duši volněji, jako krajince po dešti májovém. A teď také teprvé vzpomněla na umělce, na toho, jenž duši její tak vzrušil. Kalina! Oh neznali ho, ani ona, ani otec, nikdo, nevěděli, co vroucnosti, co síly i něhy v prsou skromného toho muže, jenž je takový umělec, kouzedlník! Mše byla skončena. S kůru sestupoval Kalina; jda kolem postranního oltáře nezahlédl mladou Polku, nepostihl jejího pohledu, v němž zářily obdiv i úcta.

Od onoho dne přicházela Zosia skoro každého jitra do vzdálenějšího pro ni kostela, v němž Kalina hrál. Přicházela i odcházela však vždycky tak, že varhaník jí nemohl zahlédnouti. —

Zdálo se mu teď ovšem, že Zosia nějak jinak na něj hledívá, že ráda s ním se dává do hovoru; než všecko to měl za znaky, že se jí vrací klid a mizí všechna sklíčenost duševní, že čas na ní, jako všude, osvědčuje své léčitelské umění. —

(Pokračování.)

Noc na Krymu.

(J. P. Polonskij.)

Vzpomínáš — na luny chvění,
šumot moře v úskalí,
listí ve snách tetelení,
cikad zvučné svířinčení
od zahrady povzdálí?

V poloumlze svahým sadem
šli jsme; — laurem voněl vzduch,
sluj se tměla v réví mladém,
rybníček pod vodopádem
přeplněný zrnčel v sluch.

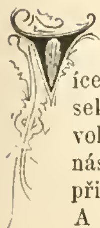
Cítíš? — — volné oddychání,
vůni růže, hovor vln,
všeho kol se objímání
i v bezvolném celování
na rtu ret tak touhy pln?

Tuto hudbu ve přírodě —
hudbu duše, lad a klid,
cestou šerých roků chodě
po bouři a nepohodě
v tiš jsem jasno slýchal znít.

Slouchal jsem — a v srdce vřelo
dýchal jih, — tak tichonce —
věřilo se snáz' i pělo;
slouchal jsem, a mně se chtělo
hudby té mít bez konce.

J. V. S.

Historie starého mládence.

Více nežli celé století zastávala naše rodina úřad sekretáře ve společnosti - rytců. Můj praděd vyvolen byl k této hodnosti hned r. 1729. Po něm následoval jeho mladší bratr, pak můj děd, který při své volbě obdržel ze dvanácti devět hlasů. A nyní nebylo proti nám již žádné oposice, naše dynastie byla v úřadě tom pojištěna.

Když zemřel můj děd, sešli se členové výboru, aby zvolili jeho nástupce, a můj otec je žádal, aby hlasovali pro něho; ale byla to jen pouhá formalita: věděl napřed, že bude jistě zvolen a po něm měl jsem nastoupiti já.

Když jsem vyšel ze školy, kde jsem se naučil něčemu z řečtiny a málo čemu potřebnějšímu, usadili mne k pultu mého otce, který stál v koutě velikého sálu spolkového, pod temným oknem. Když se někdy scházeli president a členové výboru, vídali mne zde; jeden z nich poklepal mi přátelsky na rameně a sliboval mi skvělou budoucnost; jiný, který asi před padesáti lety chodil také do škol, vyptával se mne na mé

klassické studie a, jak se zdálo, divil se velice mému vzdělání. Časem můj otec sestárnul a onemocněl; tu svěřili mi jeho úřad; a když zemřel, byl jsem jednohlasně zvolen za jeho nástupce.

Spolkový dům byl ve staré čtvrti města, která šťastnou náhodou při velikém požáru Londýna se zachovala. Šlo se k němu podle Temže uličkami úzkými a křivými. Na konci tmavé, slepé uličky vypínala se stará vrata naší ctihodné budovy. Jeden z našich starých řezbářů ozdobil je vzácnou dubovou skulpturou, představující z mrtvých vstání Páně. Když vešel člověk do vrat, octl se na malém dvoře, dlážděném černými a bílými kameny, a na tomto dvoře stál třípatrový dům spolku se starým dřevěným sloupením.

V tomto odlehlém, tichém a opuštěném domě, který ležel přece v samém středu lidnatého města, strávil jsem téměř šedesáte let svého života a časem přijal jsem docela jeho karakter. Stal jsem se také samotářem, tichým a mlčelivým a liboval jsem si velice ve svých starých zvycích. Ale nač mluviti o věcech tak přirozených? Vždyť víme dobře, co z nás dělá čas a okolnosti. Ano, jednou byl jsem také veselým dítětem a ta změna, která se od těch dob se mnou udála, začala toho dne, kde jsem přisedl ke stolu otce, v tom velikém, pochmurném sále, s jehož stěn dívaly se na mne podobizny mých předchůdců s tváří vážnou a ještě vážnějším oděvem. Můj otec podržel kroj minulého století, krátké kalhoty s přazkami, modrý kabát s mosaznými knoflíky a na krku veliký, bílý šátek sepjatý karneolovou jehlicí. Já také zachoval tento tradicionelní kroj; jenom jednou, jenom na krátko jsem jej opustil, ale pak jsem se zase k němu vrátil.

Jestliže záleží štěstí v tom, má-li člověk mnoho přátel, byl jsem tedy šťasten. Staří členové spolku, sousedé a vůbec všichni lidé, co mne znali, od mého mladého adjunkta Toma Lawtona až k portýrovi, mluvili o mně s úctou a myslili to upřímně. Osud byl ke mně také dosti vlídným. Trpkostí života jsem vůbec ani nepoznal. Starosti o živobytí, jimiž tolik lidí trpí, znal jsem jen dle pověsti, a přiznám se, sotva jsem jim věřil. Beze všech obtíží dostalo se mi hezkých ročních příjmů: pět tisíc franků ročně, byt, palivo a světlo — více nežli jsem potřeboval.

A přece nebyl jsem šťasten. Byl jsem odsouzen k životu, který se nehodil docela k mé povaze. Snival jsem kdysi o životě volnějším, živějším a bouřlivějším. Ale nikdy jsem na to nemyslil, abych ony krásné sny provedl. Byl jsem ještě dítětem a již vštěpoval mi otec můj svoje přísné zásady. Hrozil jsem se toho, když jsem někdy pozoroval na sobě nějaké přání, které se neshodovalo s jeho plány, a hleděl jsem potlačiti všecky touhy svoje, jako by to byly hříšné jakési fantasie.

A tak stal jsem se ponenáhlu ne sice misanthropem, ale člověkem plachým a zádumčivým. Každý rok měli jsme pouze jedinou radostnou chvíli, jedinou oasu v jednotvárném životě našem: totiž štědrý den. Můj otec slavil jej po celou řadu let a vždycky bývali jsme v ten den šťastni. Pozval vždycky ke stolu všecky naše přátely a tu často v kruhu jejich, některá mladá paní upamatovala mne se smíchem na dlouhý můj celibát ani netušíc, jak hluboko vnikala mi do srdce její slova; sedal jsem zamyšlen u svého krbu s hlavou sklopenou. Mohl jsem se dobře oženit, ačkoliv nebyl jsem bohat. Kolik lidí zavedlo si domácnost s prostředky daleko skrovnějšími nežli byly moje! Ale čas ubíhal a mně bylo najednou pět a čtyřicet let; byl jsem suchý, hubený, podivín, pravý to typ starého mládence. A přece nebyla tím vinna pouze moje lhostejnost. Ne; naopak, byl jsem duše citlivá a lásce nakloněna. Ale k ženám choval jsem idealní úctu; díval jsem se na ně plaše, neodvážil jsem se na ně promluvit a zpomínal jsem na ně dlouho, když mne opustily.

Moje vážnost stala se pověstnou a získala mi velikou důvěru; každou chvíli uložil mi někdo vykonání poslední vůle. Měl jsem tolik práce, že jsem ani nemohl všecko přijmout. Ale jednomu starému obchodníku nemohl jsem přece toho odříci; jmenoval se Cawthorne, a jakkoliv jsem se všemožně bránil, chtěl mi odevzdati po své smrti správu svého jmění a poručnictví nad svým dítětem. Aby rozehnal moje obavy, ujišťoval mne, že mi tato dvojí úloha nedá žádných starostí, jelikož kdosi z našich přátel o to zvláště pečovati bude.

Zemřel a jeho jediná dcera se odstěhovala do domu toho, jejž jmenoval prvním exekutorem testamentu. Byla to roztomilá dívka; měla veliké modré oči a vlasy kadeřavé a lesklé jako sluneční záře. Vídal jsem ji někdy, když býval její otec nemocen, a velice se mi líbila. Často představoval jsem si ji v bílém rouše a s palmou v ruce, jako vídáme obrazy svatých. Někdy potkal jsem ji večer na schodech se svíčkou v ruce, jejíž světlo ozařovalo její tvář jako aureola; a tu se mi zdálo, že nejde po schodech krok za krokem, ale že se vznáší jako světice. Choval jsem k ní jakousi úctu skoro až pověrčivou. Sotva jsem se odvážil s ní promluviti, a tuším, že zprvu mne měla za člověka chladného a necitelného.

Její poručník zemřel; já měl ho zastávati. Přistěhovala se ke mně, do mého starého bytu. Brzy zapomněla na onu nedůvěru, jakou ke mně chovala, a tak stali jsme se dobrými přátely. Ukazoval jsem jí knihy a obrazy, co byly v našem starobylém domě. Měli jsme také zahradu, kde pracovala celé dny, když bylo jen trochu pěkné počasí. Byla to zahrada malá, ale příjemná již proto, že ležela uprostřed města. Bylo v ní něco křovin, dva nebo tři veliké stromy, kousek trávníku a starodávné sedátko. Z této strany vyhlížel náš dům velmi malebně; zdě byly obrostlé plazivým křovím a kamenné, časem vyšlapané schody vedly k sloupení ozdobenému dvěma zelenými vásami, v nichž rostly dva keře aloe. Ráno sedala zde s knihou a vyšíváním; odpoledne přicházela sem zase a vyučovala zde dvě malé neteře našeho vrátného ve čtení a psaní. Někdy večer vyhledal jsem něco v naší knihovně a předčítal jsem jí; někdy ji to rozveselilo a někdy poslouchala vážně a se vší pozorností.

V neděli chodili jsme společně do kostela a sedali jsme v jedné lavici a často rušil mne z mojí pobožnosti její vážný a melodický hlas, kterým odříkávala svoje modlitby. Myslil jsem si často, že nikdo ze všech lidí, kteří chodili s námi do kostela, neumí, jako ona, předčítati svaté písmo. Někdy opakoval líně táž slova náš duchovní, protivný to stařec, a já si přával, aby raději mlčel.

Takový život nebyl ovšem pro mladou dívku příliš zábavným; ale Lucy si nikdy na to nestěžovala, a, jak

se zdálo, byla spokojena. Já pak žehnal tomu dnu, kde přišla do mé samoty, a litoval jsem toho, že nebyl jsem jejím poručníkem hned od jejího dětství; neboť tehdáž, kdyžby byla vyrostla v mojí společnosti, byla by si zvykla považovati mne za svého otce.

Každý den pozoroval jsem její každé hnutí, její pohyby, a každý den zdála se mi ještě čistší nežli můj nejčistší ideal; konečně díval jsem se na ni jako na nějaké božství. Bylo mi již čtyřicet pět let a až dosud nemohl jsem se oženiti. Umínil jsem si, že k vůli ní zůstanu svobodným, abych jí mohl věnovati všemožnou péči, dokud by nenalezla muže, který by jí hodným byl.

V našem spolku byla stará nadace, z níž rozdával se o štědrém dnu čtyřiadvaceti chudým a starým lidem chleba, dříví a něco peněz. Druhého dne pak měli ti, kteří byli poděleni, představiti se našemu výboru a poděkovati se za to.

První štědrý večer, který slavila Lucy v mém domě, prosila mne, aby směla sama ony věci rozdávati, a já svolil k tomu s největší radostí. Když pak ty chudé podělovala, seděl jsem stranou, díval jsem se na ni a poslouchal jsem. Jak mne to těšilo, když jsem ji slyšel, jak rozmlouvá s těmi starci i s jejich dětmi!

S jakou dobrotou poslouchala ty ubohé, když jí vyprávěli o svém utrpení! S jakou vlídností podávala ruku nemocným, když jim pomáhala dolů se schodů!

Ani sám nevím, co se se mnou dělo toho dne; byl jsem roztržit a jako ve snách; zdálo se mi, že nedovedu zastati ty nejlehčí denní práce své. Přede mnou na pultě ležely účty, jež jsem chtěl prohlédnouti, a já nemohl přepočísti ani jediného. Moje myšlenky, obyčejně tak klidné byly toho dne tak pomateny, že nemoha nijak býti hotov se svou prací odevzdal jsem ji konečně svému adjunktovi, Lawtonovi.

Ubohý Tom Lawton! Zdálo se mi, že mne pozoruje s jakousi úzkostí. Nikdo na celém světě mne tak nemiloval jako on. Ovšem že choval jsem se k němu vždycky s velikou laskavostí; ale k jiným byl jsem také vlídným a ti si toho nevšímali, kdežto on mně projevoval neustále svou vděčnost a upřímnou lásku. Byl to mladík příjemné tváře a miláček mé staré hospodyně, která říkala, že ho má hlavně proto ráda, že miluje tak vřele svoji matku, a pak že jí tak živě připomínal jejího syna, jehož ztratila.

Tom miloval vášnivě literaturu, ba skládal sám také verše, jež opisoval pouze pro své přátely. Byl vtipný a obratný ke všemu a při tom byl prostý jako dítě. Děti hrály si s ním jako se svým soudruhem a on měl s nimi andělskou trpělivost: věšely se mu na šaty a tahaly ho za vlasy a on si na to nikdy nestěžoval.

Toho dne měl slaviti s námi radostný štědrý večer. Když byl v úřadě hotov, šel domů, aby se oblékl. Já zůstal za svým pultem pohřížen v myšlenkách až pozdě do noci, až přišla Lucy mi oznámit, že thé jest na stole.

„Myslili jsme, že spíte,“ pravila ke mně; „p. Lawton již přišel.“

Sedli jsme si kolem ohně; mimo nás domácí a p. Lawtona byl u nás ještě jeden starý rytec se svou dceruškou, jež jsem pozval. Lucy, která připravila thé, chtěla ještě péci pečeni, ale Tom nechtěl tomu připustiti. A tak zůstali jsme pohromadě až přes půlnoc. Starý rytec vyprávěl nám něco ze své minulosti. Tom povídal nám historii o strašidlech tak hrůznou, že běžela všem zima po zádech — ale na konci jsme se dověděli, že to byl jen sen. Já mlčel, ale byl jsem velice rozčilen. Jednou jsem se také obořil dosti zostra na starého rytce. Položil totiž Lucy ruku na čelo a řekl, že se brzy vdá a opustí svoje staré přátely. To nemohl jsem si ani pomysliti, že by měla někdy od nás odejít, ačkoliv jsem věděl téměř s jistotou, že jednou se toho dočkám. Nikdy nezdála se mi tak zajímavou jako toho večera. Dítě starého rytce unavené hraním usnulo na jejím klíně; mluvila s námi a její ruka spočívala na této zlaté hlavičce. Lapal jsem dychtivě každé slovo, jež vycházelo z jejích rtů; jakmile umlkla, upadl jsem ihned ve staré rozčilení a snažil jsem se marně býti tak veselým jako moji hosté. Chtěl jsem býti sám.

Když jsem se vrátil do svého pokoje, musil jsem neustále mysliti jenom na svou Lucy. Zavřel jsem oči a viděl jsem ji před sebou s těmi zlatými vlasy, s tou milou tváří, a její hlas zněl mi v uších. Usnul jsem a viděl jsem ji ještě ve snu. Z rána, když jsem se probudil, myslil jsem zase na ni. A tak uběhly celé vánoce. Chvílemi byl jsem šťasten, že mohu žíti s ní, a chvílemi jsem si zase přál, abych jí nebyl nikdy ani poznal. Byl jsem nepokojný a pobouřený a nevěděl jsem ani sám, proč se tak děje. Moje celá povaha byla úplně převrácena.

Když jsem konečně poznal, že ji miluju tak hluboce a vášnivě, zhrozil jsem se této myšlenky. Co řekne svět, když vyslídí moje tajemství? Lucy měla nějaké jmění a já neměl ničeho, a co horšího, mně bylo čtyřicet pět let, a jí sotva dvacet.

Mimo to byl jsem jejím poručníkem. Její otec mně ji svěřil na smrtelném loži svém s tím přáním, abych se k ní choval tak jako on sám, kdyby byl zůstal živ. Zatím však jsem cítil, že bych byl nesmírně žárlivým, kdyby se do ní někdo zamiloval; tázal jsem se sám sebe, mám-li to právo, vzdalovati od ní muže, který by ji mohl učiniti šťastnou, mladíka, který by jí mohl věnovati lásku mnohou příjemnější nežli starý mládenec, jako já; kdybych se o to pokoušel, aby milovala mne, zdali by neřekli lidé, že jsem zneužil svého poručenského práva, že jsem jí nepouštěl do světa jenom proto, aby neznajíc život nevyznala se ani ve vlastních citech svých? Ale kdybych ani nedbal všech podobných důvodů, nebylo by to hanebné uzavříti do tohoto temného domu mladou dívku a upoutati ji k životu tak pochmurnému, jaký jsem vedl já sám? Poznal jsem, jakým sobectvím byla ta moje láska, a umínil jsem si, že ji vypudím ze svého srdce.

Na neštěstí však byla tam zakořeněna až přespříliš. Moje vášeň rostla každým dnem. Moje oči a všecky moje myšlenky obracely se neustále tam, kde byla ona. Díval jsem se za ní, když přecházela z jednoho pokoje do druhého, anebo vklouzl jsem za ní po špičkách, abych ji viděl a slyšel, aniž by toho tušila.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Dr. Jaromír Košut.

V pátek dne 3. prosince v 11 hodin v noci zemřel v Praze český orientalista dr. Jaromír Košut (narozen 18. ledna 1854 v Borové u Poličky), známý také širšímu čtenářstvu svými články o východních literaturách, uveřejněnými v „Lumíru“, ve „Květech“ a jinde. J. Košut byl u nás jediným výborným znalcem orientálních jazyků a literatur. Byl opravdovým učencem a pravým Čechem. S životem bylo mu mnoho co bojovat. Byltě jedním z našich a tím řečeno vše; nebo dnes, od prvního z nás, do toho posledního, co pracuje jich buď v chudobě nebo vlastní silou proklestilo si dráhu k životu bezstarostnému, v němž pracovati může dál pro svůj národ, všichni měli za sebou co jedinou podporu jen ty upracované ruce rodičů, neb ty utýrané mozky své. Lidem takovým, jako byl Košut — neb zemřel tak mlád a neměl času vydat ovoce práce své a lopoty, snah svých i snů — lidem takým nestaví se pomníky. Ale lidem takým položíme na hrob květ, ten z nejkrásnějších, které kvetou v době jejich předčasné jeseně a zrosený slzou. Květ uvadne, slza vyschne a přece práchniví pod nimi srdce, které když kdo ztratí, je chudším věru. A my jsme tím mladým, věrným, pracovitým hochem ochudli. Však zůstavil po sobě přece jeden pomník trvalý: překlad básní Hafisových, o kterém pracoval společně s J. Vrchlickým. Osud jeho dovršil se pro nás příliš záhy.

— Po dlouhém mlčení, jež nikterak nebylo zaviněno námi samými, vracíme se několika řádky k českému divadlu k vůli dobrému českému kusu, jenž v těchto dnech ponejprv byl hrán. Činíme tak prostě proto, že s radostí konstatujeme každý opravdový pokrok na dráze českého umění. Kus Šubertův „Petr Vok z Rožmberka“ je vskutku zjevem utěšeným. Obsah, osnovu, přednosti i vady jeho vytkneme, až práce vyjde tiskem. Zaznamenáváme toliko, že na první dílo dramatické jest to začátek pěkný a mnohoslibný. Věrný kolorit doby, krásná mluva, obratně zosnovaný děj jsou přednosti díla Šubertova, které převáží dle našeho zdání základní vadu kusu jeho: přílišné kolísání mezi dramatem a veselohrou. Leč, ať dopadá úsudek kritiky jakkoliv, „Vok“ hraje se již několikrát po sobě a líbí se. Až na první představení, kde se tak nedělo — mající už původní hry u nás ten osud, že se herci buď docela nic neučí, nebo jen napolo, což zase není vina jejich, neboť sl. ředitelstvo samo chová se k českým premierám nedbale — hráno s opravdovou chutí. Též jsme pozorovali při třetím představení, že hbitější souhra jest kusu velice na prospěch. Co ale zůstalo stejným, byla přímo urážlivá výprava se strany ředitelstva. Tu skříňku s poklady pana Voka na tom děravém koberci viděli bychom stěží někde v prosté, všeho vkusu zbavené domácnosti, neřku-li v paláci prvního velmože své doby. To jen mimochodem. Těm, kteří na kus Šubertův byli příliš přísni, dovolujem si připomenouti jednu věc. Česká lyrika a epika potřebovala, než dospěla k utěšenému rozvoji dnešního dne, celou řadu sbírek a pokusů hluboce prostřední ceny — nemluvíme o našich nejpřednějších zemřelých pěvcích — a drama bysme chtěli míti hned beze všeho, ryzí a dokonalé jako Minervu z hlavy Joviše. K tomu vyvijí se lyrika i epika docela neodvisle, kdežto vývoj dramatu, zvláště v tak malém a do těsných zdí jednoho divadla uzavřeném národě, závisí u velké míře na divadelní správě, zrovna tak, jako dobrota časopisu závisí na redakci. A naše divadelní správa jest dnešního dne, kdy máme talenty, tak bezhlavá, panovačná, nešetrná i k původní dramatické produkci i k spisovatelstvu vůbec, jest tak opanovaná, řekněme to přímo a nejmírněji: nerozumem a beztaktností, že jest divu, když se původní práce česká k provozování zadá. V takové beznaději nepíše se rádo. Je-li naše dramatické umění na nižším stupni než ostatní česká poesie, máme za to co děkovat nynější otrlé, a v podstatě umění ani pojmu nemající divadelní správě. Nuž tedy, podařilo-li se i přes tyto všechny překážky napsati pro divadlo kus takové ceny, jako jest Šubertův — můžem býti spokojeni. Doufáme, že se potkáme se Šubertem na poli dramatickém častěji a že každé dílo ponese znak opravdového studia posvěceného onou vážnou idealní snahou, která první práci jeho dodává tolik opravdovosti a zajímavosti.

— Jaroslav Vrchlický napsal velkou epickou báseň „Twardowski“. Kniha obsahuje tyto oddíly: Prolog. — Starý obraz. — Studentská láska. — Vzpomínky mládí. — Noční zábavy. — Otec a syn. — Donna Lukrecia. — Banda Januszova. — Ballada o Pavouku. — Ztracené duše. — Slza. — Poslední dny Twardowského. — In excelsis. — Epilog.

— V knihtiskárně V. B. Čecha vyšla druhá řada historických obrazů V. Beneše-Třebizského: „Křižovou cestou“.

— Knihtiskárna J. Otty rozesílá „Nové básně epické“ od Jar. Vrchlického.

— J. V. Sládek dal do tisku novou sbírku básní „Světlou stopou“.

— Karel Pippich vydal v Chrudimi nákladem S. Pospíšila svou jednoaktovou veselohru „Z české domácnosti“.

— Ruský malíř Vereščagin žije nyní v malém bulharském městě Etropoli, na úpatí Balkanu a kreslí studie k nové řadě obrazů představujících události z poslední ruskoturecké války. Jiný výtečný umělec, také u nás známý J. K. Ajvazovskij vystaví v době nejblíže příští v Petrohradě sbírku asi dvaceti obrazů, kteréž namaloval v posledních třech letech. Z největších a nejzajímavějších jsou: „Objevení Ameriky“, „Spiknutí na lodi Santa Maria“ a j. představující episody ze života Kolumbova.

— Benjamin Disraeli, nyní lord Beaconsfield, odstoupiv od vesla anglické vlády chopil se opět belletristického pera a vydal právě objemný román „Endymion“. Poesie, čistě morální tendence a citová vřelost dílu tomu naprosto schází: nemůže jich také býti tam, kde spisovatel i co státník pokládal lidskou opravdovost a počestnost za věci zbytečné. Za to vyniká „Endymion“ v pravdě brillantním líčením života saloního a aristokratického (jak v salonech se jeví, nikoli v tom často dosti surovém soukromí); základní myšlenka jest tato: Tři mladiství hrdinové, dva v chudobných a jeden v dosti skromných poměrech, bloudí po lesích a ladech. Nuž tedy: jeden Nigel Penruddock stane se pomalu kardinalem, druhý, Endymion Ferrars ministrem a třetí, Myra královnou. Proč ne? Benjamin Disraeli stal se lordem. Prostředky byly u něho ty samé jako u jeho hrdin. Chtěj! Svět budiž ti hrou karet. Vybírej, skládej a máš-li k tomu dost svědomí, hraj falešně aneb jiný-li tě vidí, hraj šťastně a vyhraješ. Hrdinové Disraeliho počítali na štěstí jako on. „Velcí lidé měli by mluviti o příležitosti a nikoliv o čase. Čas, toť jen výmluva slabých duší. Ony činí čas tichým společníkem svých životů a čekají, až on vyplní, co měly by samy vykonati svou vlastní vůlí.“ — Dále: „Pojmi jasně cíl své ctižádosti; vůle tvá jednou pro vždy řekniž: staň se! Pak buď neúmorným vytrvalostí a čekáním; měj dosti fantasie, aby chránila tě před sebevraždou, ale ne tolik, aby svedla tě na scestí! pozoruj povahy lidí; buď ohebným a taktu plným, měj v nenávisti abstrakce doktrinářů; pojímej politiku jako hru člověka s člověkem, strany se stranou, avšak pamatuj, že při tomto hráčství i nejjemněji zosnovaný výpočet může býti skácen vrtochem, nebo náruživostí lidu: hledej styky s nejpřednějšími herci doby; studuj jejich zvyky, předsudky, pověry, společenské slabosti, ano i jejich zdraví; jestliže ti při všem tom pomocna bude láska a sympathie žen, budeš šťasten; — konečně vrhni se skokem na příležitost!“ O nějakém proudu počestnosti není v celé knize stopy. Beaconsfield zůstal jako státník, také co spisovatel, chladným, uhlazeným počtářem bez sympathie k tomu, co v lidské povaze přes všechnu velikost kalkulace zůstane to nejvznešenější: vroucnost lidského srdce a prostá osobní cnost.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna V. B. Čecha, dříve Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jungmannova třída č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4 hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 20. prosince 1880. ČÍSLO 35.

Tři králové.

Báseň *J. V. Sládka.*

Tři králové vyjeli k Betlemu,
ku spasiteli našemu,
každý z nich nesl vzácný dar,
Kašpar, Melichar i Baltazar.

Když loučil se s nimi Herodes,
chtěl všechno vědět co kdo nes,
i děli: „Myrhu, to a to,“ —
však dali tuze pozor na zlato.

Tři králové nebyli lakomí,
však chtěli jen míti vědomí,
že tam, kde hvězdný paprsk plál,
skutečně není zemský král.

A když jsou vešli do chlíva,
kde děťátko se usmívá,
poklekli zbožně u jeslí
a dávali co přinesli.

Zlato a myrhu a kadidlo
— to zlato bylo osidlo! —
však děcko jen se usmálo
a vše, — jen zlato nebralo.

I vzpomněli si Heroda
a děli: „To divná příhoda!
to jistě není země král,
neb jako všichni hned by zlato bral!“

A panna Maria děla pak:
„Nač pokoušíte Boha tak?
leč, chcete-li něco nechat nám,
dejte to Josefovi tam.“ —

Tři králové z Betlema odjeli
zdrávi a šťastni a veseli
a děli každému, kdo měl sluch,
že v Betlemě se zrodil Bůh!

Výhlídka do pekla.

Štědrovečerní fantasie od *Sofie Podlipské.*

Ještě někdo? Kdo to může býti? Vždyť jsme všickni pohromadě. Jen aby to nebyl někdo cizí našemu kruhu. Veta byla by po našem rozkošném večeru.“

Tak volali a šeptali a natahovali krky ke dveřím členové malé, důvěrné společnosti v zeleném vlídném, jasně osvětleném salonku, když venku zvonek se ozval.

Zatím slyšeli, kterak někdo vešel do předpokoje a rozprávěl se sluhou, který mu svrchník odnímal. Byl to mužský hlas. „Kdo je to asi?“ bylo vepsáno do každého obličeje. Ale domácí dceruška zbledla a pokročila ke dveřím.

Věděla, kdo to byl. Tak dlouho u nich se neukázal, že ho nikdo více ani neočekával, ani naň nepočítal. Nikdo nehádal, že by to mohl býti on, jehož přece tak rádi měli, ale ona jej poznala i po přitlumeném hlase.

To bůh ví, jak jí zabušilo mladé srdce, že ani dechu nemohla popadnouti.

Tu otevřely se dveře a nový host vešel. Výkřik radosti a překvapení jej uvítal.

Slečna Leontina poklonivši se ustoupila na zad mezi ostatní, kteří se hrnuli jemu vstříc, aby jej přivítali, ale on hledal očima ji a natahoval k ní ruku.

To způsobilo jí nové pobouření a vehnalo jí ruměnné plameny do lící a vlhkou záři do oka.

„Doktore Fresko!“ volali ostatní. „Kde jste vězel, hněval jste se na nás? Proč nepřicházíte k nám? Jste přece zdráv, doufáme.“

Leontina neptala se nic, jen její oko mluvilo, a zas ustoupila opodál. Ale Freska, ač vlídně se klonil tázajícím a všem tiskl ruce, tázal se sám místo odpovědi nejdříve Leontiny: „Co jste dělala po celý ten dlouhý čas co jsem vás neviděl? Byla jste veselá, spokojená?“ … Zamlčel se a bylo znáti, že by se rád ptal: „Myslila jste na mne?“ Leontina šeptala něco se sklopenýma očima.

Bylo znáti, že asi myslila na pana Fresku, že snad trochu, snad mnoho trpěla jeho nepřicházením.

Leontinina mladší sestra Hedvika vzala jej za ruku, zatřepala jí netrpělivě a řekla: „Tak odpovězte, proč jste tu nebyl tak dlouho?“

„Povím to krátce," odpověděl: „Neměl jsem času. Ale nejste-li zaměstnáni něčím jiným, předčítáním, hudbou neb nějakou hrou, povím vám to dlouze a mohu vás tím baviti celý večer."

Všickni shledávali, že jeho vypravování bude žádoucnější, než to, co měli toho večera na programu, a sesedli si do kruhu kolem lampy.

Leontina podívala se naň a zpozorovala teprv, že byl nápadně bledý a přepadlý.

On vypravoval: „Byl jsem minulého času zaměstnán v plném smyslu slova tělem i duší a mohu říci vlastně duší v takové míře, že celého světa pro mne tu nebylo."

Leontina sklopila hlavu a pomyslila si: „Takoví jsou muži. To je u nich láskou." Neviděla, kterak Freska k ní se obrátil, a zpozorovala teprva za chvíli, kterak vlastně jí všecko vypravuje. Pak odpustila mu hned zas a sledovala jeho vypravování napnutě.

Jednoho dne hned po ránu vešel ke mně sluha do pokoje. Přistoupil k mé posteli a probudil mne z dřímoty.

„Někdo žádá si s vámi mluviti," ohlašoval mi. Byla posud čírá tma. Stalo se to před osmi nedělmi. Byl advent. „Což je tak naspěch?" tážu se, „že lidé nemohou vyčkati ordinační hodiny?"

„Přijeli po železnici a přišli přímo sem. Jsou prý z nějakého Kouta, či kterak se to jmenuje."

Oblékal jsem se. „Jsou to moji krajané," řekl jsem, „Kout je vesnice nedaleko Domažlic. Tam znají mne všickni a nemohou si pomysliti, aby jinam zašli než ke mně. Kdo to vlastně je?"

„Stará žena v selském kroji s mužem dosti mladým."

„Řekni jim, že přijdu hned." Za chvíli vedl jsem je do svého ordinačního pokoje.

Stařena celá se třásla. Mladý muž představil se mi. Byl to její vnuk. Vedl ji. Ona měla oči zamhouřeny a více padla než se posadila na pohovku, ku které jsme ji oba vedli.

Neměl jsem ani času ptáti se, co by této nemocné bylo, neb mladý Svoboda hledě se strachem na ni pravil: „Probůh, ona usíná, to bude zle. Snad bych jí ještě zabránil, aby nespala. Po celou cestu udržel jsem ji šťastně probuzenu, proto je chudinka tak mdlá."

„A proč nechcete, aby spala?" tázal jsem se podávaje jí láhvičku k čichnutí, při čemžto ještě trochu procitla.

„Je to hrozné, milý pane doktore, usne-li. Má takové křeče, že náš pan doktor nic proti nim už nevěděl. Trvá to již kolik roků, ty křeče objevovaly se jen někdy, ale nyní dostavují se pokaždé, usíná-li má ubohá babička. Není to více k vydržení. Jsme všickni nemocni z toho, nikdo u nás se nevyspal kolik neděl. Všickni ji musíme držeti."

„Tu nezbývá," pravím, „než abychom ji nechali usnouti, musím ji v tom stavu viděti." Zavolal jsem si pomoc a v skutku dostavily se křeče, jejichžto popisem vám nebudu naháněti hrůzu. Ani já neviděl jsem nikdy nic podobného.

Nicméně podařilo se mým prostředkům ji stišiti tak, že Svoboda mne s nadšením nazýval zázračným lékařem. Já však myslím, že změna místnosti přispívala k tomu také. Ostatně možná, že stav nemocné vůbec k novému obratu se byl přichystal.

Krátce, asi za hodinu dřímala moje pacientka docela klidně na pohovce, kdežto doma často celou noc se byla zmítávala, kroutila a svíjela.

Stál jsem nad ní a pozoroval jsem její bledý, vráskovitý, hubený obličej. Byly to tahy ušlechtilé, někdy bezpochyby krásné. Husté, bílé vlasy padaly jí po skráních do týla.

Oči její nebyly zcela zamhouřeny, oddychování bylo dosti klidné, kolem úst pohrával jí křečovitý úsměv jako u malých dětí psotníku náchylných.

Ten úsměv byl stále živější, rty se jí pohybovaly a oddychování bylo zas těžší.

Svoboda uchvátil mne za ruku. „Pane doktore," šeptal, „teď bude mluvit. To je ještě strašnější."

„Snad byste se nebál," chlácholil jsem ho vida jej ustrašeného. „Jeť to nemoc, nic více. Buďte přec mužem. Jak pak to bývá, mluví-li?"

„Posud mluvila jen asi dvakrát, ale jestli jsme všecko vydrželi, to nelze poslouchat ani vidět."

„Tedy jděte, příteli, se zotavit a nechte mi nemocnou zde. Nenutím vás, abyste byl trapnému výjevu přítomen, budu vaši babičku pozorovati sám. Nepotřebuju vás při tom dokonce a vy mi úplně důvěřujete, to vidím."

Mladý muž uposlechl mne vděčně a já dal jsem spící ženu přenésti do vedlejšího kabinetu, kde nás nikdo nemohl vyrušiti. Poslal jsem pro ošetřovatelku pro případ, kdybych byl od ní odvolán, avšak nehodlal jsem od ní se vzdáliti bez velké příčiny.

Tam ležela na pohovce. Začala mluviti, slečno Leontino. Doufám, že nejste nervosní, že se neděsíte. A ty, příteli Melichare, věz, že jsem byl poprvé svědkem spánku tak nazvaného magnetického, na nějž ty nevěříš.

Nemocná tedy mluvila, avšak nebylo jí rozuměti. Její hlas byl stísněn, výslovnost nedbalá jako u opilců. Mezi hovorem otevřely se jí oči a dívala se upnutě na jedno místo. Mluvila víc a více. Pak pozdvihla hlavu, konečně vstala a mluvila dále tak rychle, že měla pěnu kolem úst. Pozdvihla ruku a ukazovala prstem k místu, kam hleděla. Nerozuměl jsem jí pořád ani slova. ale přiznávám se, že jsem nebyl prost jakési hrůzy vida její postavu nepřirozeně vzpřímenou, a celé její postavení, její počínání takové, že se podobala na vlas starověké Sibylle.

Byl to pohled vlastně krásný a úchvatný a přál jsem si míti stařenu vymalovanou v jejím paroxysmu. Tím žalostnější pohled byl však na ni, když ochabovala a její napnutí ve hrozných křečech se skončilo.

Tenkráte trvalo déle než jsem ji mohl opět utišiti a byl jsem vděčen ošetřovatelce, která mne rozumně a důmyslně podporovala.

Obešel jsem rychle své ostatní pacienty a spěchal jsem domů ke své Sibylle. Byl jsem odhodlán ubytovati ji u sebe na tak dlouho, dokud bych nebyl sám sobě objasnil podivný tento případ.

Umluvil jsem se s mladým Svobodou, jak bychom věci zařídili, a on zatím odejel domů svěřiv mi svou babičku, neb že to bude déle trvati, viděl jsem napřed

a zamýšlel jsem odevzdati ji nemocnici, kdybych ji u sebe tak dlouho podržeti nemohl.

Do té chvíle neměl jsem však posud přesvědčení, že by to byl záhadný a zajímavý případ spánku magnetického. Neměl jsem žádný ustálený úsudek ještě. Po posledních křečech stařena spala skoro dvacet hodin, a když se vzpamatovala, trvalo dlouho, než pochopila, co s ní se dělo.

Posléze upamatovala se, kterak přijela se svým vnukem do Prahy, a děkovala mi se slzemi, že jsem se jí tak velice ujal. Nemohla ani pochopiti, že jsem si ji ponechal ve svém bytu a přičítala ten čin pouhé lidskosti. Nabyl jsem tím u ní nevýslovné zásluhy a nebylo možno jí vysvětliti, že bylo její dobré mínění o mně zpola jen zasloužené. Nadarmo dokazoval jsem jí, že se hodlám něčemu přiučiti, něco vyzpytovati při její chorobě, ona odvětila na vše, co jsem mluvil: „Ne, ne, kdybyste nebyl tak předobrý, nenechal byste mne zde. Vím, jakou obtíží jsem doma celé rodině.“

Musil jsem si dát líbiti, že mne zbožňovala s nadšením nevídaným a splácel jsem jí aspoň její dobré mínění nelíčenou vlídností.

Časem zpozoroval jsem, kterak mně i tato okolnost posloužila.

Ubohá žena bála se svého usnutí rovněž tak jako její vnuk.

Pravila mi, že ve spaní sice o sobě neví, avšak že přece cítí temně ňesmírné utrpení a po probuzení že má pocit zoufalství.

Upokojoval jsem ji domluvami a sliboval jsem, že jí její stav ulehčím, jen aby se nebála usnouti.

K večeru oddávala se tedy dřímotě, v níž se objevily tytéž úkazy co minule. Mé péči podařilo se opět jí uleviti. Čekal jsem dychtivě na její promluvení. Když mluviti začala, zkoušel jsem, zdali by mně odpověděla k nějaké otázce. Dával jsem jí tedy otázky, ona mne neslyšela.

Přisedl jsem k ní a vzal jsem ji za obě ruce. To pomohlo okamžitě. Oddychla si z hluboka a promluvila poprvé zřetelně:

„Ah, to jsi ty, můj dobrodinče. Zůstaň u mne. Já cestuju, ale držíš-li mne, nemohu zablouditi.“

„Zůstanu u tebe,“ řekl jsem, „pod výminkou, jestli mi povíš, kde jsi a co vidíš.“

„Jsem tam, kde prý býval druhdy ráj, kde žili první lidé,“ pravila mi, a nyní popisovala mi krajinu tak živě a určitě, jak jsem to nebyl četl v žádném cestopise.

Za chvíli viděla krajiny jiné mně ze zeměpisu povědomé. Tam líčila mi výjevy buď idyllické, nebo smutné, nebo hrozné. Učinila mne jednou svědkem válečného výjevu v Indii. V její mysli zrcadlilo se to jako fata morgana ve vzduchu.

Nebyl bych nikdy takovému divu uvěřil a nevím dokonce, kterak věc tu vysvětliti.

Pozval jsem kollegy k těmto výjevům, avšak bohužel před nimi nikdy nemluvila má pacientka srozumitelně, ani byla-li ošetřovatelka přítomna. Nikdy nedocílil jsem, aby jasně mluvila, leč když jsme byli sami. Ale v takovém případě bývala čím dále tím sdílnější, tím živější. Býval jsem udivením jako bez sebe. Neb její mluva stávala se vzletnou, poetickou, často mluvívala veršem.

Pak šlo to dále a ona viděla nejen přítomné zjevy, ale též minulé. Vypravovala mi věci, o nichžto jakživ nikdo neslyšel, a byl bych myslil, že jsou to smyšlénky, kdyby nebyla bývala mnohá věc v nich opět správná až ku podivu.

Jindy zas vypravovala mi historické události zcela známé. Vedl jsem o tom všem denník, drahá Leontino, a přinesu vám jej, kdykoli si budete přáti. Snad se mi nedivíte, že jsem tím vším byl celý uchvácen. Věřte mi, že se mi někdy zdálo, jakobych byl ztratil rozum sám. Nespal jsem celé noci, nebyl-li jsem u své Sibylly, býval jsem tak rozčilen, že mi to bývalo až nesnesitelno. Moje myšlénky pracovaly, kroužily mi v hlavě, točily se dokola.

Jaké to schopnosti dřímají v lidském duchu, aniž o tom kdo ví? Který je ten šestý smysl, jímžto lze pojímati věci vzdálené, minulé, snad budoucí? Proč jeví se toliko ve stavu chorobném?

Nedošel jsem k žádné odpovědi, ale jsem přesvědčen, že budoucnost tyto hádanky rozluští. Prozatím dosvědčuji jen, co jsem shledal.

Avšak věci nejpodivnější ještě jsem se nebyl dočkal. To uvrhlo mne dokonce ve zmatek.

Byl smutný den. Nebe bylo tak zachmuřené, že se ani nerozednilo. Vstal jsem ráno po krátkém nepokojném spánku. Ptal jsem se hned na svou stařenku. Spala ještě tvrdě. Do půlnoci byla měla své záchvaty, asi ve dvě hodiny s půlnoci začala spáti přirozeně.

Spěchal jsem do města a chodil jsem roztržitě po ulicích. Moji pacienti byli všickni na cestě uzdravení, byly to samé obyčejné případy. V těchto domech slyšel jsem cosi, jako kdyby byl štědrý den. Mne to nezajímalo, a přece je to den od dětství člověku tak milý, že jej cosi prochvívá v radosti i želu, ve štěstí i neštěstí jako čarovné zvuky s nebes říše, tak že nás to mimoděk povznáší neb kormoutívá. I mne připomínalo se bezděky několikráte za den: „Dnes bude štědrý večer.“ A-pak mne tím hloub dojímaly podivné události moje.

Přišel jsem po poledni domů a byla již opět tma. Obědval jsem mimo dům v hostinci. Doma byli již po obědě dávno. Moje stařenka přišla mi do předpokoje vstříc. Poznala mne po mém zazvonění. Pomáhala mi z kožichu, ptala se mne, nejsem-li unaven. Byla by pro mne ráda něco činila. Dal jsem si od ní trochu čaje uvařiti.

„Zdali pak se kdy uzdravím?“ tázala se mne nalévajíc mi ho.

Tou otázkou zalekl jsem se. Padla mi na svědomí. Ulevoval jsem sice jejímu utrpení a přemýšlel jsem ve dne v noci o něm, ale věru, na její vyléčení byl jsem méně pamatoval než na svou studii, kterou mi její nemoc byla. Snad bylo by mi bývalo tehdáž dokonce líto, kdyby bylo bývalo vše přerváno, a kdybych nebyl mohl dále pozorovati zjevy tak zajímavé.

Řekl jsem jí, že ovšem doufám v její uzdravení, a ona na to rychle a vděčně:

„Ó já vím, já vím, že jsem v nejlepších rukou!“

Usmál jsem se roztržitě a ona odstoupivši ode mne posadila se na židli vedle kamen.

Zahloubeu v myšlénky zůstal jsem za stolem seděti.

*

Lampa kmitala u okna na mém psacím stole, kam jsem ji byl dal postaviti mysle, že tam hned po čaji zasednu. Kolem čajového stolu bylo šero. Z kamen šlehal rudý pablesk.

Náhle vstala stařenka a předstoupila do prostřed polotemného pokoje.

Myslil jsem, že bude sklízeti čajové nádobí, ale ona již spala. Tehdy ji netrápily žádné křeče. Usnuvši vedle kamen přešla hned ve spánek ten nevysvětlitelný, ve kterém měla svá vidění.

Nebylo mi třeba vzíti ji tenkráte za ruce. Mluvila zřetelně, ba jasněji než jindy. Její hlas byl zvučný.

„Pojď se mnou, pojď se mnou," pravila kynouc mi slavnostně. „Cestuju daleko. Tam nebyla jsem nikdy. Mám z toho závrať."

Vyskočil jsem a chytil jsem ji vrávorající do náručí. Posadil jsem ji na divan a držel jsem její ruku.

Ona chvěla se, zuby jí cvakaly, cítil jsem na její ruce husí kůži. Mluvila:

„Taková zima, taková zima! U nás tak nebývá ani v nejtužších mrazích. Jak bývá veselo o mrazích u nás, jak sčervenají dětem tváře, jak běží každý, aby byl doma u krbu. Ovšem jsou lidé u nás, kteří krbu nemají. Ubozí. Ti smutně hynou, nenajdou-li útočiště u dobrých lidí. Ale zde? Zde nemají dokonce krbů žádných. Neumějí tu oheň rozdělat? Jaké to mám divné oči, hned všecko vidím a rozeznávám toho příčiny, nikoho není mi třeba ptáti se.

Tak vím, že tam v tom údolí uměli již oheň rozdělati, ale že jim hned všecko shořelo. To je tím nesmírným větrem, který zde ve dne v noci fouká. Ten vítr trvá celý rok. Neustále kácí se všecko. Není možno zde stavěti, každý krb je hned sbourán větrem a oheň hubí krajinu tak dlouho, dokud nalezá potravy.

Přec tu vidím tvory. Jsou to lidé? Plíží se po všech čtyrech. Někdy jen mohou v nějakém úkrytu se postaviti. Bydlejí v děrách. Jaké to živobytí. Ale tam snad nalezají aspoň bezpečí?

Ubozí! Věčná tma jest jim souzena. Snad jsou všickni slepí. Já tu vidím, protože vidím vnitřním zrakem, ale jaká to tma! Můj Bože! U nás nebývá tak tma. Vždy kmitá něco. Zde nic, nic! Kam podělo se světlo nebeské, že sem nemá průchodu? A nikdy tu nesvítá jak svítává tam aspoň po mnohých měsících v těch ledových krajinách, které jsem procestovala.

Ne, ne, zde nesvítá nikdy. Tam ti lidé však rozeznávají vše i po tmě, snad hmatem, kdož ví. Nu ovšem. Též u nás žijí slepci a jak bývají umělí. Ale zde všickni, všickni, a nikdo vidomý neřídí kroků jejich.

Ó hrůza! Co se to tu valí! To je voda. Jaká to příšerná voda neviditelná, temná, prudká a zběsilá. Vše je stopeno! To bylo to bezpečí zdejších obydlí.

Ó ta hrůza! Ta hrůza! Lidé zápasí se smrtí, nic naplat. Smrt je pohlcuje. Bídné mrtvoly plaví se kamsi do moře věčně rozbouřeného.

Několik nešťastných tvorů uniklo. Ti pozorují spoustu kolem sebe tím svým zrakem, kterým po tmě vidí.

A já vidím všecko, vidím, kterak tyto povodně každou chvíli stoupají a pokaždé vše zahubí, neb na výšinách nelze bydleti pro bouři a vítr, pro zimu a nesnáz velikou.

Ale proti povodni není tu prostředku, není ochrany, nelze nikam uprchnouti. Je pouhou náhodou, zachrání-li se někdo. A přece tu žijí lidé. Ku podivu, že ty život neomrzí. Po každé nehodě narodí se tu však tolik, tolik dětí. Ubohá robátka! Jsou hezounká jako všecko mladé. Ale není možná je ošetřovat, protože je jich tolik, není možno je nasytit, a hle, tu zas hromadně umírají.

To bůh ví, že zde veškeren život nevyhynul. Ta úroda ubohého lidského pokolení. Hle, nové děti se narodily a přece se nějaké odchovají, ale jak mnohem více jich zahyne. O tom nemáme u nás pojmu.

A nyní! Hrůza, hrůza! Zemětřesení. Zas pohlceno vše. Nazí lidé, kteří nebyli pohlceni a rozmačkáni, jsou nuceni hledati novou půdu trochu jen přiměřenou daleko na mnoho mil. Bože můj! Jaká to pouť v tom větru nikdy neutišeném!

Jdou v dlouhé karavaně a hle, tam vidí ve tmách dolinu, zdá se, že hezky za větrem ukrytou. Jim kyne ten černý jícen jako zaslíbená zem. Spěchají tam radostně.

A tu, běda! Sopka se otevřela a vyhazuje, soptí a zahlazuje nešťastníky.

Najednou je tu osvětlení děsné a oslňující. Ó bože, smiluj se! To snad je peklo. Chci odsud, nemohu tu vydržeti.

„Ale ti ubozí zde musejí vydržeti," praví mi hlas nevím odkud.

Ano, neb několik lidí uniklo tomuto neštěstí. Ti hrnou se k dolině, ale ta je zaházena popelem. A oni bloudí, bloudí, bloudí.

Již je nevidím, kde jen jsou?

Kýž bych se mohla navrátit. Či musím tu zůstati? Jsem zakleta? Svrhla mne věčná spravedlnost do pekla na věky?"

Moje ubohá věštkyně začala nyní tak křičeti a svíjeti se, že jsem nebyl s to ten pohled vydržeti chladně. Soucit pojal mne takový, že mi tekly slze z očí.

Napjal jsem celou vůli svou, vzal jsem ji za obě ruce a zvolal jsem: „Pověz mi, co by tě vyléčilo. Hledej, bádej, ty můžeš a musíš to sama věděti."

Můj hlas ji utišil. Přestala se chvěti a odpověděla mi slabým hlasem: „Ano, budu hledati. Děkuji ti, žes mi to poručil. Avšak počkej jen chvilku. Ještě mne tu něco drží. Dovídám se, že tu nejsem v pekle. Je to prý kus světa, nic jiného. Kde, to bůh ví. Je to kus tvorstva, kde nehody jsou pravidlem, kde zdar je náhodou a výjimkou. Bůh dýchá stále nový život do té spousty, on nechce, aby smrt vládla.

A jen si považ ten div, ten zázrak. Ti lidé si nezoufají, oni osudu svému neklnou. Kdybysi viděl tu jejich trpělivost. Hle, oni mají slavnosti. Tu zpívají ve svých děrách chvalozpěvy, že přece žijou.

Oni se těší, narodí-li se jim dítě, a nikdy nenaříkají, nikdy nezlořečí, ani v největších nesnázích. Smrt snáší každý tak zmužile, že pozbývá hrůzy. Loučení se s mrtvými je jim bolestné, ale oni věří, že mrtví oživují v jiných bytostech žijících. Vynahražují si nehody a pohromy nekonečnou laskavostí mezi sebou, podporují se v pravdě bratrsky. Válek, hádek, soudů tam není.

Světlo lásky svítí jim ve tmách osudu."

Stařena vzchopila se a pak padla na znak tak prudce, že jsem myslil, že je po ní. Vzal jsem ji do náručí a vida že dýchá, zvolal jsem znova silným hla-

sem, aby mi pověděla, co by ji vyléčilo. Držel jsem ji pevně a upnul jsem na ni celou vůli.

Promluvila hlasem unaveným: „Řekni, řekni: Duchu lidský, zůstaň ve svých mezích! Řekni to třikrát!“

Poslechl jsem, ale když jsem to řekl po třetí, nemohl jsem to skoro ze sebe vyraziti. Tak těžké bylo to a mně se zdálo, že člověk nemá práva duchu lidskému takto rozkazovati. Vždyť sama příroda ty meze strhává a uchvacuje nás do proudů neznámých. A přece učinil jsem to. Jsem lékařem a je mou povinností ulevovati trpícím. —

„Ó že jsem to nebyla já!“ zvolala Leontina, „já nebyla bych si žádala vyléčení.“

Dr. Freska pravil dále: „Má věštkyně usnula hned po mých slovech tiše a zdravě jako dítě.

Zůstal jsem dlouho nad ní nakloněn a tu mi napadlo zas, že je štědrý večer. A slyšel jsem znova její slova: „Světlo lásky svítí jim ve tmách osudu.“

Tu upokojil jsem se nad tím, že jsem duchu lidskému zakázal další bloudění.

Vždyť není jiného rozluštění záhad věčnosti i života krom nekonečné lásky. Posadil jsem se a usnul jsem také unavením velikým. Když jsem se probudil, viděl jsem v pokoji světlo.

Pocházelo z protějších oken, kde vánoční strůmek byl rozsvěcen, jejž děti obskakovaly.

Moje věštkyně spala dále, a já jsem přemýšlel o tom, do jakých končin světa její duch dnes byl zavítal, zda navštívil snad některou jinou planetu?

Jak smutnou vyhlídku otevřela mi!

Ale láska, láska!

Myslil jsem na lásku.

— — — — — — — — — — — — — —

Stařenka byla vskutku vyléčena. Vím, že je vše pravdě nepodobné, co se mi událo. Myslím sám, že se mi bude zdáti snad za čas, jakoby to byl býval sen, a mimo tento milý kruh, nevím, odhodlám-li se o tom promluviti, abych nebyl považován za šarlatána.

Dnes ráno doprovodil jsem svou věštkyni k nádraží a ona děkujíc mi upřímně odešla do čekárny malinká, shrbená, prostinká a neučená. —

Když Freska domluvil za ticha tak hlubokého, že bylo slyšeti mušku bzučeti, zdvihl se pak hovor tím hlasitější a bouřlivý.

On přikradl se k Leontině a pošeptal jí něco do ucha, vzal ji za ruku a ona kývla hlavou. Měli si tolik říci, že Freska nebyl s to zodpovídati ostatní společnosti četné a zvědavé otázky.

Z nové poesie francouzské.

Viktor Hugo.

Prolog k „Oslu“.

Ty hoříš! Pozor dej, ó duchu, v lidí vřavě,
bys nevděčníky nás dál vedl namahavě,
tě ztráví plamen tvůj; lze snadno spočítati,
jak dlouho na zemi tvůj žár vydrží pláti.
V té noci život náš se brzy v propast ztrácí;
a nežli v ruce tvé hodiny přesýpací
se párkrát zvrátily, než před tvým zrakem s chvatem
se nebem vystřídal stín noci s jitra zlatem,
ve málo hodinách již musíš skončit žití,
a proto pozor dej, ty musíš také mříti!
Ty příliš schvátíš se dnem, nocí v stálém plání,
když mír nám naléváš a lásky usmívání
a právo, spravednost a něhu s pravdy zoří;
vždyť tvoje bytost mře, co zatím žár tvůj tvoří;
ó nestrav sebe jen! Hrob čeká! On dí s klidem:
— Já dělal dílo své, být pochodní všem lidem!

Anatole France.

Pia.

„Až navrátíš se zpět, po němž jsi prahnul,
až najdeš klid po svojí dlouhé pouti,
za druhým třetí stín se ke mně nahnul,

Jež Pia byla jsem, hleď vzpomenouti;
jsem z Sienny Maremnou usmrcena,
ten ví to, jenž chtěl mojím mužem slouti.

A prsten dav mi řekl: „Buď má žena!“

Ten Dante rozhovor, jenž snivou něhou dýše,
na prahu uslyšel kdys hory Očistcové,
nad smrtí ukrutnou když bez výčitky, tiše
stín v jeho vzpomínku se poroučel. Mí snové
se nikdy pověstí tak sladkou nezachvěli,
a city světější mým srdcem neprojely,
ni větším soucitem má ňadra tknuta byla.

Ó dítě Toskany, ó Pio, duše milá,
z tvé něhy poznávám žluč žití a tvé hoře,
co slzí pálilo slaných jak voda moře
ve nocích bez konce tvé velké oči vroucí,
pod vlasy černými tvář vyhublou a žhoucí,
jak uhel bolesti svým ohněm neustále
tvé čelo čistíval tak bledé, sesinalé.

Tvá hrdá Sienna, dvornosti každé matka,
tak plna cimbuří a malovaných štítů,
tě lásky šepotem ve mládí prvním svitu
svým jedem nejsladším krmila, dívko sladká.
Když v rukou modlitby jsi ulicemi spěla,
tu hrubých žoldnéřů jsi drzý úsměv zřela,
tu nevěděla jsi, že muž jest násilníkem,
jenž záštím vznítí se tak, láskou jak se vznítil;
tvá matka zoufalým tě oplakala vzlykem,
když v bílém závoji tě šlechtic, barbar chytil,
tě ženou zval a v hrad tě zavez otců chmurný.
Tys zavěsila se na jeho šíji hnědou
a tvář tvá přitiskla se na vous jeho spurný,
neb milovala's jej i bradu jeho šedou.
Leč brzy přemohla tvé srdce nechuť; dlouhá
v tom zámku samota, toť popel, z něhož touha
se vzňala, v duši tvé tak hravé žáry vzplály.
Ku prvním slzám tvým proč dostavil se hned
kýs plachý troubadour, jenž mlhou přišel z dáli
a složil k nohoum tvým svou loutnu i své žaly,

hoch hnědý Toskany a mistr sladkých věd?
Ve zraku jiskrném mu hrála ducha vláda,
on znal vše romány, které má žena ráda,
a když jste o lásce čtli povídek dost oba,
tu bez myšlenky vám ta hrozná přišla doba,
strach celé duše tvé a přec tvých tužeb květ!

Když prohlédla jsi zas, tu začly trestu muky,
šat drsný, žíněný tys vzala z výtek ruky,
žár vzplanul pochmurný v tvém dlouho čistém oku
a těžký žhoucí dech tě trápil v každém kroku,
tys ruce lomila a bědovala v lkání,
ku klamu, přetvářce, teď odsouzena k lhaní,
však špatně umělas tu hru, ty tklivé děcko,
choť viděl bledost tvou a brzy poznal všecko.

By smířen byl tvůj hřích tak cudný, zapotřebí,
bys Krista vzala kříž a všechny jeho hřeby!
Tvůj soudce zločinný, tvůj tupý muž rozlícen
když jak túr žárlivý tě chyt, zrak krví vznícen,
když zdrtil tělo tvé a skončil tvoji bídu,
tys ruce složila na tichých ňadrech v klidu,
tys lehce k modlitbě rtů růže hnula obě,
a smrtí s vrahem svým již vyrovnána, tiše
jsi žhoucí, poslední vzdech k tomu slala výše,
jenž plný soucitu vzal Magdalenu k sobě.

Tvá žije památka, neb dvorný básník vzal
tě, smutná květino, v svou píseň; ve Sienně
tvé rodné mnohý, věř, tě často oplakal,
ty žiješ v budoucnost, urvána času změně
a mnohé při čtení tak jaly tvoje muky,
by usušili zrak, jim kniha padla z ruky.

*

Jeť láska plna tajů hlubokých,
pud přírody, jenž ve pravěku časem
pojíval nahé boky v lesích divokých,
ten mate ženu posud; pod svým pasem,
v svém studu zákonů všech pamětlivá,
krev Evy z pralesů až podnes v sobě skrývá.

Poslání příteli.

Když z nebe jasného vlaštovek plaší davy
a dlouhé večery přivádí jeseň zpět,
zas město uvítá dvě naše věrné hlavy,
jež prodchnul vůní svou kdes dálných hvozdů květ.

Byt máme v ulici, kde města hřmoty hynou,
kde kněží, učenců a koček sídlí shluk,
nám zrovna do oken se listy révy vinou
a z dáli z kláštera slyšíme zvonů zvuk.

Nad prací skloněni v milého ticha vděku
ku novým myšlenkám skráň navykáme svou,
neb život můj i tvůj ve mladistvém svém věku
dvě lampy planoucí nad tichou prací jsou.

A večer umdleni již perem nebo knihou
do blízké zahrady jdem bloudit v mnohých dnech;
vždy život baví nás i s celou svojí tíhou,
náš hovor těkavý odnáší větru dech.

A slunce lakotný již listopad nám bere
a děti plaší již, jich hry a výskání,
a v opálový tón se šatí nebe šeré,
pod kterým v bassinu se labuť prohání.

A listí platanu po písku vítr sije
a stejně bičuje v spěch žena je a rej,
vlas šedý na hrdle, jež kněze talár kryje
i tull, jenž rozkošný zakrývá obličej.

Tu, příteli, my dva jdem krásnou na terassu,
kam chodí milenci se bavit hovorem,
a mnohá dáma tu, květ starých franckých časů,
nám v mysli ožije pod starým mramorem.

A mrtvé ženy ty kdys toužené a krásné,
ty matou naše sny tak smutnou radostí,
že návrat večerů, dne proudný sklon, jenž hasne,
číš žití dává pít nám s přísnou trpkostí.

A bubny večerní nás ženou domů zpátky
a touze veřeje otvírá hvězdný svit,
o ženě mluvíš mi, jež, bílý fantom krásný,
se mihla pod večer, jež nemůže tvou být.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

Ďábel v Praze.

Vypravuje *Pavel Albier.*

Kdykoliv ubírával se Konrád Mayer kolem svatého Haštala, spěchal vždy, jak jen nejvíce mohl. — Náš praděd by nám byl snad mohl pověděti, že byl Konrád Mayer jedním z nejmocnějších a nejznámějších dvořanů Jeho Veličenstva krále Gambrýna z Brabantu, ku konci předešlého století v Praze žijících, a že se nebál ničeho. Než jeho pětapadesátileté nohy nabyly přece na tom smutném místě vždy opět pružnosti, kterouž jim princ Ječmínek snažil se odníti, a prsa nabrala co možná největší zásoby dechu, aby s ním mohla notnou chvíli vydržeti. Starý Mayer utíkával zde klusem.

Ovšem, Konrád Mayer bydlil až na zastrčeném pověstném Františku, a což nejvíce vážilo, nikdo a nikdy ho před půlnocí v jeho tichém příbytečku neviděl a neslyšel — poněvadž chodil domů až po půlnoci. Spěch jeho nebyl by býval také nijak nápadným v době, kdy velmi často tuhá rvačka, řinkot zbraně, volání stráže, ba i střelné rány budily v tomto okresu okolní obyvately z tichého spánku, kdy časně vstávající nalezli velmi často někde u vrat domu člověka zkrváceného, bezduchého, neb místo, jež znamenáno bylo zuřivou noční srážkou divokých rváčů.

Než věcí nejnápadnější bylo, že Mayer jinde pomalu vrávoral tím hustým bludištěm úzkých uliček kolem svatohaštalského kostelíčka a jen právě v bezprostřední blízkosti tohoto dal se do klusu. Nestaral se přece o rušitely nočního klidu, neboje se o svůj drahý živůtek, o nějž prý pocítí jeho žena dosti strachu, jak podotýkával vtipně a se smíchem v některé z mnohých zná-

mých hospůdek, jež oblažoval svou návštěvou. Zloději věděli, jak smávali se mu opět kumpáni, že Mayer nejde z hospody, dokud v kapse groše cítí, a pro ten jeho starý plášť že by ho nikdo nepřepadl. A pak, on, bývalý kaprál granátníků Její Milosti, nikdy nezapomenutelné matky císařovny Terezie, pro niž v těch patáliích tolikráte „burkuše“ jako zajíce střílel, aby se bál v noci po Praze! Spíše každého musí strach napadnout před ním, kdo ví, kolik lidí v těch vojnách padlo jeho rukou! I aby již zdaleka každý slyšel, že se blíží hrdina, před nímž jest Petrovským radno se vyhnout, zpíval si obyčejně hezky nahlas svou zamilovanou:

„Ach, mne pastýře smutného,
ztratil jsem všecko spaní,
politujte ztrápeného
skály, tvrdé kamení.“

Proč mu ale právě vždycky u toho haštalského kostelíčka něco jakoby hrdlo zatáhlo, toho sám nepochopoval. Arci, bylo zde smutněji než kde jinde, kde tu a tam ještě okenicemi proráželo světlo s veselým povykem uvnitř. Kostelík vrhal dlouhé temné stíny, u sochy Ukřižovaného kmitalo se jako krev červené světélko, jež tam rozžehala stará Malinová na poděkování za sproštění trapného lámání, a noha Mayerova kráčela po místech, kdež býval před lety hřbitov. Než co by to všecko bylo značilo! Šedivý voják pověděl by za doušek piva každému, kolikráte ztrávil noc na hřbitově a kterak jednou spal i v samé kostnici na márách, zahalen rakevním příkrovem, aniž by se byl dosti málo bál.

Konrád Mayer zapomněl na tomto pustém místě na svá hrůzyplná dobrodružství, na svou vojanskou česť, písnička uvázla mu v hrdle a každodenně utíkával klusem úzkou uličkou ku klášteru svaté Anežky.

„Zpropadené okno! Ještě ten kulich bdí, bezpochyby opět zahrabán do svých černých knih, z kterých snad ďábla cituje!“

A třesa se hrůzou umírnil rychlost, plíže se tiše kolem velikého, zamřížovaného okna, z něhož linula se bledá záře do uličky. Když přišel tichými kroky pod okno, pokřižoval se pobožně a chytaje se mříže vylezl na okno, aby pohledl do vnitř.

Zuby mu jektaly zimou, oči byly vypouleny.

„Jak jsem povídal,“ bručel sám k sobě, aby se nezdálo, že se bojí, „zas už v tom pekelném žaltáři!“

Sestárlý hrdina spíše spadl než slezl s okna.

„A kdo ví, čím to je!“ pokračoval ve své samomluvě, jak mu diktovala fantasie, rozohněna tichem uličky, noční dobou a podivným oknem, „vždy a vždycky musím se do toho zpropadeného okna podívati, abych viděl, co ten netopýr dělá. S takovou nechutí tam vždycky lezu, ale mohu si od toho pomoci? Běžím jako blázen, zamhuřuji oči, abych světla toho neviděl, otevru je — a stojím právě pod oknem. Snad mi sám satanáš kroky plete! Žádná pomoc, zvědavost jakoby mne za krk táhla a já, kaprál granátníků, musím poslouchat!“

Takto rozumuje uběhl Mayer opět několik kroků a pak vrávoral již zas pomalu dále.

Každého dne totéž, stále jedno viděl v tom osvětleném, zamříženém okně, jež náleželo starému vysokému domu naproti klášteru svaté Anežky. Již ten tmavý dům nevěštil nic dobrého svými vysokými okny, špičatou střechou a hrozivým arkýřem. Za hustou mříží okna klenula se pak před zrakem Mayerovým vysoká, úzká jizba, plna tmavých almar a skříní nejrozmanitějších druhů a spůsobů. Právě naproti oknu visel veliký kříž se Synem člověka v přirozené velikosti a s rudou krví prýštící se z ran, uprostřed jizby pak seděl u stolu nějaký mladík, zahalený v jakémsi širokém šatě starodávné formy. Kolkolem stolu narovnány byly hromady kněh, malých, velkých, ponejvíce v černých deskách, takže někdy jen hlava mladíkova byla za nimi viditelnou. Obzvláště však děsily Mayera ty rozličné podivné, jistě ďábelské přístroje na stole. Samé sklo, dřevo a mosaz. Množství nejrozmanitějších nádob a rour, ze kterých časem vycházíval hustý dým, který obyčejně Mayera zahnal o dvacet kroků dále než obyčejně.

Zatím co okno pokojíku, v tak pozdní dobu osvětleného, děsilo zvědavého chodce, zdál se býti mladík nejklidnějším, nejspokojenějším. Jeho oko zářilo, čtouc v těch foliantech, jež nikdy nepokryly se prachem. Všecky smysly v něm byly napjaty, když pohlížel na své lesklé přístroje, v kterých to syčelo a kypělo, a ruka jeho kmitala se jen po papíru malé knížky v černých deskách, zapisujíc nejspíše výsledky bádání. Někdy však, a to dosti často, se čelo jeho zasmušilo a mladý muž sklonil jako v beznadějnosti hlavu na ruce a zamyslil se na chvíli. Po té však opět dal se do práce, usilovněji, s větší pozorností, až zase pomalu usídlil se úsměv na jeho lících.

„Nevím, kdy ten mladý panáček spí,“ naříkala si obyčejně stará Cyprianová, jež bydlila se svou dcerkou, pannou Alenou, v tom čase nejhezčí dívkou na Františku, právě v oknech podle onoho děsného příbytku. „Probudím se kolikráte třeba již po půlnoci, jak už stáří nedá člověku spáti, takže musím se modliti k panence Marii, abych opět usnula, a u něho posud světlo. Vypadá však též, jakoby se s námi měl za týden na věky rozloučiti. Tak bledý a slabý, a říci si nedá. A přece při tom zdá se být veselým!“

Sedmnáctiletá Alena bývala při těchto matčiných řečech tak sehnuta nad svým pracným vyšíváním, že jí až oči slzely a neodpovídala ani slovem.

„Jinak hodný, velmi hodný člověk. Takového studenta jsme, Aleno, posud na bytu neměli. Uctivý ke mně jako ku své matce, přívětivý a bez hrubých žertů k tobě Aleno, jak to činil onen podivínský Italian před ním. Jen se mi nelíbí ta neustálá jeho práce, pro niž si ani spánku nepopřeje.“

„Říká, že musí pilně studovat, aby dosáhl toho, po čem touží. Pak teprvé míní prý si odpočinout.“

„Myslím, že již dávno ví tolik, mnoho-li jiný student potřebuje. Vždyť víš, mnoho-li se učil onen Němec přede dvěma lety u nás. A byl mnohem tupější hlavy než Miečinski. Ovšem má pravdu, že se učí. Jak sám povídá, jest chud, a doma čeká naň matka, jíž chce svým věděním dobyti chleba. Avšak proč nakládá tolik peněz na ty knihy, na ty podivné věci?“

„Pravil, že po něčem pátrá, co mu všecky výlohy nahradí.“

„Snad ne konečně po zlatu? To se již neplatí. Není prý možno ho dobyti.“

„Také pochybuji, že by zlata hledal. Nestojí prý o peníze, než co jich potřebuje ku svým studiím.“

Alena svěsila opět hlavu nad svým šitím, v matčiných rukou zablýskly se znovu dráty, chtějíce rychle nahraditi, co bylo rozmluvou zameškáno, a ve vedlejší jizbě seděl mladý Polák, pohřížen stále jen se stejnou napjatostí do černých kněh, nemysle zajisté na to, že se o něm podle mluví.

„Ano, pokusím se o to. Obětuji vědě a matce nějakou část svého žití a snad i zdraví. Vědě a matce? Ah, mně se zdá, že spíše sobě. Ukojím svoji zvědavost, a pak kyne mi po zdařené zkoušce snad odměna rukou Aleninou. Zdaž myslí as na mne? Zdaž poznala někdy, co pro ni cítím? Než dnes není času k domněnkám. Zítra snad zbavím se toho věčného „snad“ a zmocním se pravdy. Beze strachu! Vše připraveno; chladnou mysl zachovat! Zde zápisník, zde olůvko. Nic mi neschází? Nic!“

Rozevřev jednu z knih trhl sebou ještě. Pospíchal ku dveřím. Byly zavřeny. Požehnal se křížem a dal se do díla, přečítaje z kusu papíru po francouzsku: „Nejnovější pozorování chemická. Lavoisier připadl na nový způsob dobývání vzduchu plamenného, dle jiných životným nazvaného, jejž sám jmenuje plynem kyseliny tvořícím, oxygeniem, a činil v tom ohledu zajímavá pozorování. Co již vynálezci jeho, Priestley a po něm Scheele v letech 1774—1775 jen tušili, to se Lavoisieru podařilo potvrditi. Dobyl ho větší množství, zvážil a činil zkoušky na zvířatech živých. Ptáče, myš, uvrženy do nádoby oxygeniem naplněné, stanou se živějšími. Pták zpívá co nejveseleji, tluče křídly, poskakuje, myška víří po dně nádoby. Vše to trvá však jen na chvilku. Pak život ochabne a zvíře jest mrtvo. V té chvilce prožilo celé své žití. Vzduch plamenný spálí plíce.“

Miečinski se usmíval.

„Nuže, tolik vypátral Lavoisier a toto,“ mluvil sám k sobě, přemítaje listy černého zápisníku, „toto vypátral Miečinski. Myslím, že kdyby se pokus můj hned mou smrtí skončil, vykonal jsem přece dost v těch dvaadvacíti letech kolotání v nejistotě a beznaději. Jak mi počty mé a předchozí pokusy dokazují, zdařila se práce má. Oxygenium zostří zajisté i všecky smysly mé, a kdož ví, neproniknu-li tímto způsobem do nejhlubších tajností přírody, abych strhl smělou rukou záclonu obrazu Saiského, pod níž kryje se pravda? — —“

„Veselost, divoká veselost, toť právě to, čeho jsem posud ve světě nezažil. Odcizil jsem se přátelskému kruhu, nepoznal jsem mladosti, sestaral jsem před časem a vše to jen svými studiemi. Kdož ví, zdali bude míti plyn tolik moci, aby zvítězil nad duchem, jenž posud neseznal radosti. Deset let obětuji, vždyť život lidský jest dosti dlouhým. Pozoruji to vždycky, kdykoliv pohlížím od svých kněh ku hodinám.“

Z množství rour a bání složil mezi tím celý přístroj. Ruce jeho, ačkoliv snažil se býti pokud možno klidným, chvěly se přece, dávajíce různé částky dohromady. Čelo, jež bránilo se všemožně trudnému svraštění, pokryla jedna vráska hluboká, které nebyl s to odstraniti. Pak naplnil přístroj potřebnými látkami a rozžehl oheň. Pod křivulemi šlehaly plaménky, hrající na skle duhovými barvami a v nádobách to syčelo a kypělo. Miečinski pozoroval upjatě konec roury, již vzal do ruky. Jednu chvíli svraštil obočí a počal znovu prohlížeti přístroj. Pak opět pozoroval.

Konečně po době, jež se mu zdála býti věčností, přelétl jeho tvář slabý úsměv spokojenosti. Ještě jednou požehnal se křížem, sedl ku stolu s tužkou v jedné a rourou v ruce druhé. Zaznamenal čas a přisadil konec roury k ústům ssaje z něho.

Vdechl poprvé plyn — pocit k zadušení. Na čele badatelově objevily se veliké krůpěje potu a tvář se zarděla. Podruhé, a oči jeho nabyly zvláštního lesku a živosti. Cítil, kterak počíná krev rychleji probíhati tělem, a zaznamenal to do černé knížky. Dýchal rychle a s rozkoší, znamenaje stále. Brzo však odhodil tužku a hleděl před sebe, metaje z očí svých blesky.

V mysli jeho dály se veliké změny, jichž nikdy ani netušil. Jakýsi hlas vnitřní pravil mu stále, že celá věda jest bláznovstvím a on jejím prvním knězem, poněvadž trávil svoje žití v úkrytu, neznaje radostí, jimiž svět kolem oplýval.

„Jsi pošetilec,“ šeptal mu tento tajný hlas, „ba více než pošetilec, vrah své mladosti. Viz, kterak tvoji soudruhové víří co nejveseleji v proudu, jejž životem nazýváme! A jen ty, jen ty neznáš žádné rozkoše, neznáš ani sama sebe, nevíš, co jest to člověk a k čemu jsi zde.“

Mladý učenec se chvěl, slyše ozývati se taká slova ve svém nitru. Jeho posud plynem úplně neopojená mysl vzpříčila se tomu útoku na vše, což mu bylo posud drahým, a odtrhl trubku od úst. V tom ale, vdechnuvšímu opět ten obyčejný dusivý vzduch, bylo mu, jako ptáku, jehož křídla jsou svázána, ba více, zdálo se mu, jakoby řítil se na něho ten vysoký strop a ty stěny sestupovaly se vždy blíž a blíže k sobě, hrozíce ho zadusiti.

Chopil se spěšně opět roury. Opět stejně nepříjemný pocit, jako poprvé, ale nyní vinul se mu před oči jiný obraz. Vzpomněl si v hloubi své duše na Alenu a hle — její podoba vyvstala v mysli jeho tak mocně, jako nikdy před tím. Tu stála, živá, usměvavá, jako každého rána, ale její oči hleděly naň jináče, než v těch dobách. Miečinski zabral se s radostí do snů, jakých nikdy nemíval. Vše zdálo se mu býti tak jasným, tak přirozeným, ačkoliv zdálo se mu, že se nachází s ní v místech okrášlených orientalskou nádherou. Ovšem, proč se diviti. Jsou spolu u nejslavnějšího arabského učence, o němž se pověst po Evropě roznáší, že zná více než kdo jiný tajemné síly přírodní, že oživuje kamen. Vždycky bažil po návštěvě u něho a nyní tam jest.

Viděl přírodu živou kolem sebe. Vše se pohybovalo, veselilo, vraždilo mezi sebou. Nerost zápasil s květinou, jež se usadila na jeho povrchu, aby jej zrušila, a snažil se ji umrtviti nedodáním potřebné vláhy, zvíře zápasilo s květinou a rozličné druhy mezi sebou. Země byla průhledna co křišťál, dole, uvnitř burácelo ohnivé

moře, a v něm stál muž v červeném plášti, s baretem ozdobeným kohoutím peřím na hlavě. Jeho obočí bylo srostlé a nos silně zahnutý. Jakési temné obláčky smýkaly se trhlinami, plnými vřelé vody onoho plamenného moře dolů, k němu, k vládci podsvětí. Byly to zatracené duše.

Náhle onen muž ztratil svůj červený plášť a na místě něho objevily se na ramenou veliká černá křídla. Země se zavřela — Miečinski odtrhl trubku a nabyl vědomí.

S horečným chvatem napsal několik řádků na papír a chopil se za prsa. Cítil v nich hrozný žár a v hlavě mdlobu.

„Již dosti pokusu," pravil k sobě mdle. „Snad již toto mi dodalo. Jak zde těsno! Strop na mne padá, stěny se sestupují, aby mne rozdrtily. Můj Bože, nyní nemohu vydechnouti! Rychle k oknu, aby čistý vzduch mne zotavil."

V tu chvíli zazněl z ulice přidušený zpěv:

„Ejhle, ti lidé nezdární
z paláce Marsového,
přišli, vzali mně ji mocně,
vytrhli ze srdce mého."

Slova tato zaznívala tak podivně v jasné noci a dojala mocně srdce mladíkovo.

„Jak pěkně musil by se mi jeviti zpěv tento v duševním stavu, z jakého jsem vyvázl!" šeptal mu tichý hlas. — — A nerozmýšleje se dlouho uchopil opět trubku.

„Nechť ještě chvilku uzřím a uslyším věci, jichž mi snad více po celý život nebude popřáno."

Než zpěv nabyl docela jiného rázu. Duše Miečinského ztrnula. Nápěv zněl nyní jako hlasy ďábelské. Ústrojí sluchové pohlcovalo mnohem mocněji tony a zřetelně ozýval se chraplavý hlas:

„Zaběhli jsou s ní, nevím kam,
všudy po ní procházím,
po krajích mnohých dalekých,
nikde nic nenacházím."

Pak zaburácelo v uchu hrozné zaklení zrovna pod oknem. Mladík pohlížel ztrnule k němu, čekaje, co se bude díti. Zvláštní hrůza, nepochopitelná hrůza sevřela mu prsa — na mříži okna objevil se černý muž, jehož oči blýskaly se ze tmy a na ramenou odstávala mohútná černá křídla.

„To on, to on, to vládce podsvětí!" vykřikl Miečinski zděšeně a skácel se k zemi. Se strašným hřmotem řítily se přístroje i se svými žhavými tekutinami na něho.

— — — — — — — — — — — — — — —

Téže noci zdržel se Mayer déle než obyčejně „u lvíčků". Hýřil s dávnými soudruhy z vojny dlouho přes půlnoc. Vypravování o rozličných válečných příhodách naplnilo prsa jeho dlouho již nepocítěnou odvahou. Noc byla jasna, a Mayer přemohl svou bázeň, jež ho u svatého Haštala obyčejně napadla, a dodávaje si srdce bral se pomalu a se zpěvem i úzkou uličkou od svatohaštalského kostelíku ku klášteru sv. Anežky. Zpíval svou obvyklou.

Teprvé pod známým oknem utichl a zvědavost se ho zase zmocnila. Rozepjal svůj široký plášť s varhánky, chopil se mříží a vysunul se nahoru.

V tom zazněl ten pekelný ryk uvnitř a hned na to nastalo hrozné řinčení. Ruce Mayerovy držící se mříže povolily hrůzou a celé tělo jeho spadlo na tvrdou dlažbu. Nemeškaje a necítě snad ani toho vzchopil se co nejrychleji. Necítil neohebnosti v údech, tíže v hlavě, tryskem pádil pryč. — —

Alena s matkou spaly této noci velmi nepokojně. Jakási tíha ležela jim na prsou a odháněla spánek s víček, umdlených prací.

Nemohly si toho vysvětliti.

Matka vyhledla několikráte oknem, kde na blízké protější zdi uličky odrážela se záře z okna Miečinského.

To bylo však zjevem tak obyčejným, že konečně počala přece pomalu oči zavírati.

Najednou zahřměla ona hrozná rána. Obě dvě spěchaly k oknu.

Rudá, zvláštní záře z okna kreslila se na zdi, a pod oknem zazněl rychlý dupot.

Obě dvě zkameněly strachem.

Teprvé po chvíli nabyly vědomí a pospíchaly ku dveřím jizby Miečinského.

Byly zavřeny.

Dusivý dým dral se však skulinami jejich a plnil nitro obou ženštin nevyslovitelným pocitem hrůzy.

Několik sběhlých se sousedů vypáčilo konečně dveře.

Komnata byla temna dýmem.

Alena pokročivši směle ku předu cítila, že noha její šlape v nějaké tekutině.

Posvítili a spatřili krev smíšenou se žíravou kapalinou.

U stolu pak pod střepy jeho podivných nástrojů ležel Miečinski.

Jeho tělo bylo plno ran od střepin, jimž pomáhaly v jich zhoubné práci rozličné obsahy nádob, z nichž střepiny pocházely.

Přítomní ztrnuli.

Několik smělejších a mezi nimi první Alena pozvedli Miečinského na lože. Jeho ztrhaný pohled svědčil, že veškerá pomoc jest marnou.

Chopil se s napjetím všech sil křečovitě za prsa a zvolal:

„Uvnitř hoří! — Žil jsem dost v jedné hodině snění; — skutečnost mi nic krásnějšího ani děsnějšího poskytnouti nemůže. — Viděl jsem ho v celé hrůze jeho. — Tu černou knížku dejte mé matce." — — Pak skonal.

— — — — — — — — — — — — — —

Soudní prohledávání a poptávka nebyla nic platnou. Nikdo nemohl dokázati, kde je matka Miečinského, a knížku nechala sobě Alena.

Starý Mayer vyhýbal se do konce svého života uličce ku klášteru sv. Anežky, o níž brzo kolovala pověsť, že zde obchází nešťastný Polák, jenž měl spolek s ďáblem.

Ráj světa.

Novella od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

XXVI.

Bylo krásné dopoledne začátkem měsíce března. Záhřevnější již paprskové sluneční proudili holými dosud korunami stromů, rozlévajíce zlato své po kmenech i po cestičkách už vyschlých. Osamělou stezkou Vídeňského prateru kráčel Chenier. Kdož jej vídal, an elegantností a vybraností svého oděvu do nedávna ještě vynikal, an v povoze jezdíval, ten podivil by se velmi shlédna jej nyní v hnědém, jednoduchém kabátě, zevnějšku poměrně sešlého. Líce mladého malíře pobledlo, zasmušilo se a kolem rtů zračilo se patrně vnitřní roztrpčení. —

Šel zvolna, nedbale, maje zrak do země upřený. Pojednou zahlédl na světlé půdě před sebou stín. Pozvednuv hlavu spatřil proti sobě — Kalinu, jenž tu stál hledě upřeně na bývalého přítele. Chenier byl překvapen. Oba za chvilku mlčeli.

„Tys se mi nevybnul? Ty se mne nestraníš?“ tázal se malíř, a rty jeho zachvěl trpký úsměv.

„Soudíš snad dle jiných? Či bys ty se mně byl vyhnul?“

„Ne, tobě nikoliv!“ odvětil živěji Chenier. „Vidíš příteli — dovol, že tě tak nazývám, a myslím, že smím, neboť znám tvé srdce — hle všichni mne opustili, ba jsou ještě proti mně, co se mnou bývali. — Opovrhuji všemi, opovrhuji tou bídnou, licoměrnou společností. — Ale když mně všichni lichotili a mne mámili, tys jediný mně pravdu mluvil a odbyl jsem tě! Ale přiznávám se ti, cítil jsem vždy, že jsem tě neztratil, žes mně ty jediný zůstal; tak hřešil jsem na tvou dobrotu! Vím, čeho jsem se na tobě dopustil; necítím se pokořena před tebou, vyznám-li —“

„Kamille, nech toho —“ vpadl mu Kalina do řeči. Oba mladíci šli zvolna před se pod starými stromy.

„Nech mne domluviti. — Byl bych se zajisté u tebe přihlásil — abych tě ještě jednou uviděl a požádal, abys mně odpustil.“

„To tam!“ a Kalina podal Chenierovi ruku.

„Ne příteli — ty myslíš na to, co se mezi námi stalo — ale já tobě ještě jinak křivdil —“ a Chenier vypravoval, jak přišel do jeho kostela a viděl tam Zosii, jaké pak v něm vzniklo podezření, že Kalina, když byl posledně u Cheniera, sobecky jednal a nepravdu mluvil, an tvrdil, že Zosia nic o jeho lásce neví. — Vypravoval, jak je stopoval, maje oba v podezření, až se přesvědčil, že oběma křivdil. — Teď ještě více by se mohl přesvědčiti, kdyby už nebyl, a to z nelíčeného úžasu, jenž byl patrný na tváři mladého hudebníka. Kalina věru žasl slyše, že Zosia chodívá do jeho kostela, že tam přicházívá později a odchází časněji. — Ona se mu o tom ani slovem nezmínila! Proč?! Zpráva ta byla pro něj důležita, cítil to a tušil, že v ní více obsaženo; byl by se nad ní zamyslil, ale Chenier ho vyrušil:

„Příteli, do třetice jest se mi omlouvati,“ a tentokráte veselejší úsměv zjevil se na jeho rtech.

„Pro bůh, co zas?“

„Budu upřímným. — Víš, jak jsem si tebe vždy vážil — cenil jsem tvou povahu, tvé zlaté srdce — než jinak jsem tě nedocenil. Nemohu smlčeti, že teprvé když jsem tě v kostele uslyšel a pak často slýchal, poznal jsem, jakýs ty umělec, jakýs mistr! Nebýti tvé hry, snad bychom se byli více nespatřili. — Byl bych snad zašel — —“

Kalina byl jako u vidění. Po krátké pomlce Chenier začal:

„Tvá hra otřásla mým nitrem. — Poznal jsem teprvé nedávno, jaký poklad v tvé duši je ukryt, jak z něho plnou rukou rozdáváš, jiné blažíš a povznášíš a těšíš. — Vzpomněl jsem si, jak jsi mne chválíval, jak jsi mé umění obdivoval — tenkráte jsem byl přesvědčen, že mně to opravdu patří a teď — zastyděl jsem se. Uvažoval jsem, co jsem proti tobě, co ty svým uměním dovedeš, cos ty už dokázal bez uznání, bez pobádavé pochvaly — a kam jsem já dospěl, jak daleko před zářivým cílem svým uvízl jsem v pustých rozkoších — tvé tony zahřměly mně do duše, ale zároveň vzpružily ji. — Byl jsem už chab, maláten, pln nechuti k práci, tebou jsem okřál. — Svatě jsem si předsevzal, že v umění napravím to, kde jsem tak velice pochybil. — To ještě příteli měl jsem ti říci — a děkuji ti za všechno.“ Kalina nemohl udivením promluviti.

Takto ještě nikdo nepromluvil o jeho nadání a umění, toho jakživ do sebe se nenadál. Byl rozpačit, nemohl hned promluviti, pak vyhrkl:

„A co nyní hodláš?“

„Ještě nevím —“ odtušil Chenier, a líce jeho se opět chmuřilo. „Jen tolik cítím, že tu, v tomto městě Faiaků nelze mně zůstati. Nevrátím se, leč by se jen mé jméno sem vrátilo, ovšem že slavnější nežli nyní.“ — Chenier se usmál. „Rád bych jim dokázal, že i bez nich — a doufám také, že toho dosáhnu — než to ještě v dalekém poli. Dříve musím do vlasti, na které jsem se bez toho prohřešil. Tady všude její nepřítel, všichni sem sjeli se, aby ji seslabili a moci zbavili — a já — jehož otec padl pro republiku — já byl vlastně jejich za bídnou mzdu! — Ale nechme toho — všude samý pelyněk. — A co ty? Ty nesmíš nikterak zůstati v tom zákoutí, v tom postranním kostelíku, ty, jemuž by při nejmenším varhany kathedrální patřily.“

„Oh já se spokojím s menšími. — Stanu se varhaníkem nevelkého města ve své vlasti.“

Chenier se velmi divil, Kalina pak vypravoval, že předevčírem dostal z Čech nabídnutí prostřednictvím svého otce. Pak dodal:

„Přemýšlel jsem celý den, až jsem se rozhodl, že místo přijmu. Hmotně si nepřilepším. Budu však v domově, kde mi bude možná lépe a samostatněji působiti, a pak — pak — však víš, mně nelze takto žíti —“ Sklopil zrak a zamlčel se. Načež pokračoval:

„Tak neustále se přemáhati — jest to nad mé síly — těžko se rozloučím, ale bude lépe —“

Chenier mlčel a zdálo se, že přemýšlí. Pak se otázal, ví-li to již Zosia a co tomu říkala.

„Možná, že teď už to ví. Před chvílí nebyla doma, když jsem to Felińskému pověděl."

„A on —?"

„Patrně byl velmi překvapen. — Rozuměl mi a litoval, zvykliť jsme již na sebe, pak dodal, že bychom se beztoho snad rozloučili, an pomýšlí do Polska se odstěhovati."

Za řeči dostali se na cestu, kde bylo živěji. Chtěli se zase uchýlit na osamělejší nějakou stezku, an tu stranou zahrčel povoz a zazněl dusot dvouspřežení. Ohlednuvše se v tu stranu spatřili kočár k nim jedoucí. Seděla v něm mladá, krásná dáma s nějakým statečným důstojníkem. —

Kalina dobře viděl, jak Chenierovo líce zahořelo, jak oči široko se otevřevší na krásnou dámu, jejíž kočár nesl erb vévodský, dychtivě upíral, a ji napjatě, bez hnutí sledoval, až zmizela.

„To byla vévodkyně?" ptal se Kalina.

Chenier přikývl.

„A ty ji dosud miluješ, dosud stůněš?"

„Ano, stůňu, to je to pravé slovo! Tolik hořkosti, muk i ponížení a přece nelze zapomenouti! Oh ty neznáš té sžíravé vášně — a pomysli, že ta, již jsme zbožňovali, má nás za bídníka, za prodajné, bezectné — a Chenier stručně pověděl, co se s ním u vévodkyně stalo. Pak dodal: „Vidíš, ještě stůňu, ještě nemohu zapomenouti. Připomínám si vše — a přece! — Proto musím pryč, daleko. — Ona mně nedá pokoje, nedá mi pracovati. — Toužím po ní a spatřím-li ji, jsem nešťasten, rozerván —"

Náhle jakoby mu něco z nenadání připadlo, zastavil se, podal Kalinovi ruku a kvapně pravil:

„Mám nutnou cestu — brzo se uvidíme — s Bohem!" a již odkvapil, prvé nežli se ho přítel mohl zeptati, kam tak pospíchá. Tušil však, jaká byla příčina tak nenadálého kvapu. Kalina domů zamířil. Přemýšleje o tom, o čem byl právě s Kamillem rozmlouval, nespozoroval ani, že panuje neobyčejný ruch mezi procházejícími se, že se zhusta zastavují, malá skupení tvoříce, sobě něco důležitého vypravují a se diví. — Teprvé když se ocitl na ulici, všiml sobě, že kolem nějaký jezdec, patrně kurýr, uháněl, a hned za ním druhý, an třetí téměř v tentýž okamžik opačnou stranou se hnal.

Teď teprvé spozoroval Kalina, že lidé se zastavují, živě rokují, vůbec, že se něco neobyčejného přihodilo. Již chtěl se u nedalekého hloučku zastaviti, v tom jej někdo volal. Byl to známý, hudebník, s nímž nedávno při dvorním koncertu brál.

„Co se stalo, prosím vás?"

„Vy nevíte?!" divil se hudebník. — „Toť nemožná! Vy byste nevěděl, že Napoleon opustil tajně ostrov Elbu?! —"

A nežli Kalina mohl své podivení na jevo dáti, již ho vzal hudebník pod paždí a jal se mu podrobně vypravovati.

„Toť je věru komedie — ten těm pánům diplomatům rázem karty pomíchal! Co se už naradili, pletich a divných intrik nastrojili — a teď jako když hrom do vrabců — z čista jasna, z nenadání —"

„Tak přece mluvte!" —

„Což nevíte? Metternich dostal depeši v noci na včerejšek — ale neotevřel jí až ráno. — Byla z Janova, odkudž oznamoval generální konsul, že tam připlul anglický komisař a ptal se, neviděli-li Napoleona, že se z Elby ztratil — haha —"

„Pravíte v noci na včerejšek — a včera večer bylo ochotnické divadlo a zábava u císařovny!"

„Ovšem že — celý den se to utajilo, až se monarchové vzpamatovali a dohodli — dnes už lítají adjutanti a kurýři na všechny strany světa. — Však to byla včera poslední veselost. — Slyšel jste, co se o Talleyrandovi vypravuje? Včera ráno, ležel ještě v posteli, přinesli mu depeši. — Jeho neť, vévodkyně z Dino, rozevře depeši a čte, že Napoleon se vrací do Francie. Co myslíte, že bylo její první slovo? „Napoleon se vrátil, ale co bude z našeho představení?!" mělať vévodkyně také úlohu. „Odbude se," odtušil klidně Talleyrand. Ale myslím, že to ve všech jak se patří hrklo. — Však hle — tamhle náš basista, ten jistě neví, co řekl Talleyrand a Metternich —" a sdílný hudebník hnal se za svým známým, aby, bůh ví, po kolikáté „podrobnosti" o Napoleonovi a diplomatech vypravoval.

Neočekávaná zpráva, která způsobila po veškerém městě ohromnou sensaci a veliké pohnutí, přiměla i Kalinu, že na své záležitosti pozapomněv přidal do kroku, aby ji mohl zvěstovati Felińskému, jenž o tom, co se zběhlo, zajisté neměl ani potuchy. A věru! nic nevěděl.

„Nové zápletky, nová vojna! Co bude s Polskou?" zvolal úzkostně starý sekretář, když byl vyslechl novinu, kterou Kalina přinesl. Zosia jí neslyšela. V pokoji nebyla, a ptáti se po ní v tu chvíli Kalina nechtěl. Kde je?

Ještě za chvíli rozmlouval se starým pánem o události, která bude míti netušené, dalekosáhlé následky, pak se měl k odchodu. V tom Zosia přišla. Již dlouho, dlouho nebyla tak zardělá; neobvyklá živosť, ano veselí zračily se na jemné její tváři.

„Ach pan Kalina mne zajisté předešel! Tolik jsem pospíchala, abych první tu velkou novinu přinesla. — Jdu pozdě, není-li pravda?"

Mladý hudebník pozapomněl na odchod. Zosia vypravovala, co slyšela. Jak byla sličná, jak milá! A již s ní dlouho nebude! Teď teprvé živě pocítil, jak těžko se bude loučiti, jak trudno bude mu bez ní —

Když odcházel, zastavil jej Feliński.

„A druhou novinu nepovíte? Zosia neví. — Slyšíš Zosie, pan Kalina odjede — na vždy, do vlasti, do Čech! —" Zosia kladouc klobouček, který v ruce držela, na piano, rychle se obrátila a rozšířeným okem pohlédla na otce, pak na Kalinu.

Chtěla se usmáti, jako by nevěřila, úsměv však zmizel, když viděla vážné tváře obou mužů. To věru není žertem! Mlčela za okamžik, pak se tázala:

„A brzo již?" Hlas její nezněl tak jasně a zvonkově jako před chvilenkou.

„Příštího prvního mám už býti na místě —"

Poledne již minulo a Kalina dosud přecházel svým pokojem. Přemýšlel, uvažoval. Z hlavy mu nešlo, co mu dnes Chenier pověděl o Zosii, a co před chvílí byl sám spozoroval. Proč by tak jako kradí chodila do kostela? Ach jak byla veselá, a jak se pak zarazila, když uslyšela, že on na dobro se z Vídně odebeře —

*

Kalina viděl náhlou změnu na jasném líci Zosiině, dosud zněl mu její hlas: „A brzo již?“

Teď, když měl odejíti, když odhodlal se, že všecko oželí, jako by mu počalo svítati. — Však nedůvěřoval si a přirozená skromnost jeho šeptala mu, že to nemožná, že se mýlí. —

Starý Feliński byl také zamyšlen. Celé odpůldne seděl v lenošce a kloudně nepromluvil. Tu tam slovíčko s Kornelem, pak opět se zamyslil. Zosia, sama zabavená svými myšlénkami, ani toho valně nepozorovala. Domnívala se, že se otec s Napoleonem v duchu zabývá, že přemítá, jaké následky bude míti jeho návrat do Francie. Kdyby věděla, že myslí jako ona na Kalinu! Dobře vidělo starostné otcovo oko, jak dojala ji zpráva, že dobrý jich přítel a soused odjede! Teď uvažoval o tom i mnohém jiném — cíl pak všeho přemítání byl blaho milované dcery. —

* * *

Druhého dne, na večer, seděl Kalina ve svém pokoji a hleděl zamyšleně do soumraku, jenž na strnulé moře střech se ukládal. Prudké zaklepání vyrušilo jej z myšlének. Ohlédnuv se spatřil Cheniera. Vstal uvítat jej.

Veselý jindy a lehkovážný malíř byl vážný.

Usedl na židli, na které někdy sedával, když dával se s Kalinou do družného hovoru. — Rozhlížel se kolem.

„Všecko tu jako bývalo —“ pravil Chenier jsa pohnut — „všecko tu, i my — jen má spokojenost, mé štěstí se vystěhovaly. Jak mně dobře bývalo — tu to teprvé cítím. — A co ze všeho?“ Usmál se trpce a mávl rukou. „Jak jsem citlivý — co místo plno upomínek nedovede! — Než příteli, pro něco jiného jsem tu. — Přišel jsem se rozloučit —“ A vstal.

„Ty bys opravdu chtěl, a tak záhy? —“

„Není odkladu. Zítra se vydám na cestu —“

„Do Paříže?“

„Nevím, ale najisto do Francie tam, kde je Napoleon.“

„Jakže?!“

„Chci vinu smýti a pak povinnost káže —“

„Ty chceš k vojsku?!“

„Tak jest. — Napoleon se vrátil, ten Napoleon, který zničil republiku. Ale on dal Francii slávu a moc a není takovým nepřítelem svobody jako ti všichni na kongressu a král Ludvík, jenž, aby trůnu se domohl, s nepřátely své vlasti se spojuje! Lepší Bonaparte nežli Bourbon, jenž nedovede zapomenout a ničemu se nepřiučil. — Vyzvídal jsem pilně. — Napoleon šťastně přistál na francouzské půdě a všude se mu dobře daří. — Jak by ne!“

Přistoupil ku Kalinovi, aby mu dal s bohem.

„Se Zosií jsem se rozloučil. Byl jsem ráno v kostele a tam jsem ji naposled spatřil. Ach byl bych tak rád s ní promluvil — ale přemohl jsem se a dobře tak. — Bylo by —“

Zamlčel se, pak začal:

„Vím, že tě ani žádati nemusím, abys mne, bude-li toho třeba, se zastal. Můžeš-li, prosím tebe, promluv s Felińským o mně — pověz mu vše — doufám, že mně odpustí — i Zosia —“

„Ach ty mluvíš, jako bychom se neměli do smrti uviděti!“

Chenier se usmál a pravil:

„Jdu na vojnu —“

„Piš brzo —“

„Budu, jakmile bude možná, vždyť bych rád se dozvěděl, jak v tomto domě —“ a tu se opět zamlčel. Rozhledl se ještě kolem, pak objal Kalinu. Loučili se, oba byli hluboko dojati. Kalina chtěl přítele k bytu doprovoditi, on však nepřipustil. Sestupoval zvolna se schodů, které jindy, když se od Felińských vracel, rozjařen živou radostí a štěstím přeskakovával.

Na chodbě druhého patra se zastavil. Bylo tma a ticho. V tom ozval se za dveřmi — jasný, zvonivý smích — toť Kornelek — a slyš! melodický, jasný hlas chlapce jménem volá — toť Zosia!

V tu chvíli zapomněl Chenier na oslňující obraz vévodkynin, i na svou vášeň. — Stál tu pohnut rozlítostněn.

Ó té drahé, čisté duše! Těch hodných lidí! Opustil je, zradil, hledal ráj a štěstí ve hluku světském a tam ho nenalezl. Tu stojí jako vyhnaný před rájem spokojenosti a rodinného štěstí. —

Stál tak za chvíli. — Tmou ozvalo se polohlasné: „S bohem!“ pronesené hlasem pohnutým, chvějícím se —

Bylo slyšeti kroky — Chenier opouštěl Zosiin práh, odcházel od svého štěstí. —

Na chodbě tma a ticho. —

Kornelek byl dnes velmi dovádivý, až jej mladá tetička musila napomenouti, aby tak nevyváděl, když tu mají hosta. Seděltě v zadním pokojíku u křesla Felińského starý Jacek. Věděli, že dnes najisto přijde. — Zítra sv. Řehoře, svátek sekretářův, a tu co rok v předvečer toho dne přicházíval upřímný ten krajan s gratulací. Pokaždé přinesl malý dárek, dnes však sekretář nevolá svých dětí, aby jim ukázal, co mu pan Jacek přinesl. A hle již odchází, což tak záhy? Jak se usmívá, jak je vesel a do nedávna ještě byl zachmuřen a broukal ustavičně. Teď teprvé volá Feliński svou dceru. Vešla do pokojíku. Na stole před starým pánem leželo několik dopisů, které před večerem, právě když přišel pan Jacek, dostal; patrně samá blahopřání. Vyňal jeden z nich.

„Přečti si, Zosie, co ti píše kmotřička.“

Hraběnka Potocká ráda svolovala, aby se k ní na Zoñówku přistěhovali, a zvala, aby tak co nejdříve učinili, slibujíc zároveň starému pánovi, že se o Zosii, svou kmotřenku, postará. —

„Nuže pojedeme?“

„Pojedeme a raději dříve, chceš-li.“ — Starý pán se jen usmál a nic se nezarazil, že teď Zosia by s větší chutí se stěhovala, než onehdy, kdy jí svůj návrh oznamoval. — Však kdyby nebylo včerejší Kalinovy zprávy a neviděl, jak účinkovala, zajisté by teď dceři své dobře nerozuměl.

„A teď bys ráda viděla dar páně Jackův? Ó ten je letos zvláštní. — Nelze ho viděti, toliko slyšeti. — Cenný to pro mne dar — i pro tebe. — Zbavujeť nás všeliké starosti. Předevčírem vrátil se do Vídně z Caři-

hradu hrabě Gorecki, nejstarší a nejlepší přítel nebožtíka pana hraběte. — Byl při vyslanectví a mířil zrovna na své statky na Litvě, ale cestou dozvěděl se o smrti svého přítele. — Pan Jacek se nemýlil, že nebožtík pán měl poslední vůli; svěřil ji hraběti Goreckému, a ten proto přijel do Vídně, aby vše s dědicem vyrovnal."

„A jsou veliké změny?"

„Nejsou. — Celkem zůstane vše synovci, jen nějaká značná suma ustanovena na malířská stipendia a určeno výslužné služebnictvu a úředníkům — Jackovi a mně dosavadní plat a slyš — i na tebe vzpomněl — ta dobrá duše — i na Kornela, aby mohl studovati. Pan Jacek to ví již druhý den, ale mlčel až do svátku. Není-li to skvostný dar?" — — —

(Dokončení.)

Historie starého mládence.

(Dokončení.)

Jednou viděl jsem ji skrze otevřené dveře seděti za stolem; pracovala vážná, klidná a snivá, a já se bezděky tázal, proč asi bývá tak zamyšlená. Snad vzpomíná těch, jež ztratila . . . snad myslí na někoho, kdo se jí líbí! . . . Při této myšlence bylo mi tak, jako by hrozný jed střík mi do žil; uprchl jsem a neosmělil jsem se ani na ni pohlédnout.

Každý všiml si změny, která se se mnou stala. Lucy pozorovala mne často s úzkostí a tázala se mne, nejsem-li nemocen. Tom Lawton se rmoutil, když mne vídal tak sklíčeného, a sám stal se také vážným jako stařec.

Jednou večer předčítal jsem jak obyčejně a Lucy poslouchala; najednou zavřel jsem knihu a pohlédnuv pozorně na ni pravil jsem:

— Mně se zdá, Lucy, že vás ten život náš unavuje; vy mne již nemáte tak ráda jako před nějakým časem.

— Mýlíte se, odvětila, a nevím věru, proč tak mluvíte, či snad jsem vám nějak ublížila? Ano, to bude asi ta příčina, a proto vy každým dnem jste chladnějším a nechcete mi pověděti, čím jsem se prohřešila.

Při těchto slovech přistoupila ke mně, vzala mne za obě ruce a dodala s pláčem:

— Vím to dobře, že nemám lepšího přítele nežli vás. Můj otec zemřel nežli jsem mohla pochopiti, čím mi byl; ale, kdyby ještě žil, tuším, že bych ho nemohla více milovati nežli vás.

— Dobře, dobře, Lucy; nechtěl jsem vás ani trochu zarmoutiti a také nevím, co bych vám měl vyčítati — věřte mi. Není mi dobře, a když jsem churav, nevím, co mluvím.

— Obejměte mne tedy, prosila Lucy, a opakujte mi to ještě jednou, že se na mne nehněváte. Učiním všecko, co budu moci, abych vás učinila šťastným; hned již to: vy nebudete večer předčítati, ale já. Často jsem vás vídala tak tichého a smutného, a neodvážila jsem se zeptati se vás; a vy jste se domníval, že se mi to u vás nelíbí. Však já vás rozveselím: budu vám předčítati, budu vám zpívati a budeme hráti spolu dámu. Ano, mám ráda tento starý dům a všecko, co jest v něm, a nikdy nebyla jsem tak šťastnou jako nyní, co v něm bydlím.

Vzal jsem její hlavu do svých rukou a políbil jsem ji mlčky na čelo.

— Vy se chvějete, pravila ke mně; nejen že jste nemocen, ale také nějaký zármutek vás tíží. Přiznejte se; snad bych vás mohla potěšiti! Nejsem tak zkušená jako vy; ale i ti nezkušení mohou někdy poraditi tomu nejmoudřejšímu. Snad se příliš podáváte svému zármutku. Tak sbírají se ty mraky ve vaší duši a vy nevidíte více prostředku, který by vás uzdravil. Hleďte, vy mi to musíte pověděti, co vás tíží; jestliže mi to nepovíte, budu hrozně nepokojnou, a budu si představovati něco daleko horšího, nežli co opravdu vás potkalo.

— Ne, Lucy, odvětil jsem, nebojte se. Od nějakého času není mi docela dobře, to je vše; lehnu si a klid mne uzdraví.

Rozsvítil jsem svíčku a chtěl jsem odejít, abych nevyzradil svoje tajemství, kdybych zůstal ještě déle s ní pohromadě. Tou řečí plnou lásky ublížila mi více, nežli kdyby mne byla odbyla chladně a pohrdavě. Řekla mi, že mne miluje jako otce, mluvila o mé zkušenosti a o mém věku. Což pak vyhlížím tak staře? Ovšem, ne tak svým věkem, jako výrazem, svým chováním, svým staromodním oděvem.

Hněval jsem se v té chvíli na svého otce, že mne odsoudil k životu tak přísnému, jaký vedl sám. Prohlížel jsem s nechutí svůj oděv, střižený dle mody minulého věku, který se podobal spíše maskaradě nežli oděvu, a najednou vznikla ve mně nová naděje. Umínil jsem si, že změním svůj život, že se jinak obléknu, že musím vyhlížeti hodně vesele: jedním slovem, že musím se zdáti mnohem mladším.

Tato myšlenka naplnila mne takovou radostí, že jsem nechápal, proč jsem si na to nevzpomněl již dříve. Čtyřicet pět let, konečně, to nebyl tak hrozný věk! Znal jsem více lidí, kteří ještě starší, vzali si mladé ženy a žili s nimi velmi šťastně. Vzpomněl jsem si na jednoho člena našeho spolku, který v šedesáti letech se oženil s mladým děvčetem, a za ten celý čas, co spolu žili, neměl nikdy příčiny toho litovati.

Lucy by mne neklamala. Ne; její výtečná povaha budila ve mně úplnou důvěru. A pak: věděl jsem jistě, že bych byl k ní dobrým, a že bych hleděl učiniti jí život tak milým a příjemným, že bych snad konečně dobyl si také její lásky. Dělal jsem nové plány pro život. Budeme navštěvovati svoje přátele a oni budou choditi k nám. V zimních večerech budu s ní hrávati dámu a někdy ji povedu do divadla. V letě půjdeme na venkov, a budeme se procházeti pod zelenými stromy od rána až do noci.

Tyto krásné plány bavily mne velmi dlouho, až konečně jsem přece usnul a snil jsem o šťastné budoucnosti.

Druhého dne došel jsem k svému krejčímu, který se velice divil mým rozkazům. Za několik dní přinesl mi nové šaty, které mi zprvu nebyly tuze pohodlny; ale brzy jsem jim uvykl a nelze upříti, že jsem v nich vyhlížel mnohem mladší; pouze toho nemohl jsem docílit, abych si uhladil na stranu vlasy, jež mi vždycky splývaly na zad a za těch čtyřicet pět let si zvykly tomu tak, že nebyly k předělání.

Když jsem odbyl co nejlépe tuto neobyčejnou toilettu, vyšel jsem ze svého pokoje a tvářil jsem se tak, jakoby se nebylo na mně ničeho změnilo. Toho dne měli jsme zrovna schůzi. Členové správního výboru sešli se do velikého sálu a dívali se na mne celí udivení a snad by se byli dali do smíchu, kdyby tomu nebyli vůbec již odvykli. Někteří kašlali, aby zakryli svoje pohnutí, a jeden z nich mne několikráte oslovil asi proto, aby se přesvědčil, nejsem-li pomaten. Tato zkouška mne znepokojila. Což pak jsem se nemoh strojiti jak se mi líbilo? Jakým právem prohlíželi tito lidé můj oděv? Neřekl jsem ničeho a konal jsem dále svou povinnost.

Tom Lawton byl také v úřadě a mohl býti věru vesel, neboť toho dne zvýšili jeho příjmy. On však díval se na mne s náramným soucitem, jakoby si také myslil, že jsem ztratil rozum. Za to Lucy zdála se potěšena onou změnou, jaká se se mnou stala. Jak mi byla slíbila, předčítala mi, zpívala mi, a já se smál a žertoval s ní. Tak uběhlo několik neděl, ale potom zmocnil se mne opět starý můj smutek. Viděl jsem, že Lucy ani netuší, co pro ni cítím: bál jsem se jí to vyzraditi a stal jsem se zase zamyšleným, sklíčeným a mrzutým.

Jednou pracoval jsem s Tomem a byl jsem zase rozčilen, takže mi ona práce přicházela neobyčejně za těžko; večer sešel jsem do zahrady, abych na svěžím vzduchu trochu pookřál. Chodil jsem sem a tam po naší zahrádce, když v tom zaslechl jsem hlas Tomův. Jediné slovo, jež pronesl, vzbudilo moji zvědavost. Okenice byla otevřena; a tak mohl jsem sám nepozorován rozeznati všecko, co se dálo uvnitř v pokoji. Krev hnala se mi do hlavy a nohy pode mnou klesaly, jako v závrati. Přemohl jsem se, pohlédl jsem tam ještě jednou a naslouchal jsem.

V pokoji byl Tom a držel Lucy za ruku.

— Mlčte, pravila dívka, slyšela jsem nějaký hluk. Někdo jde; dobrý večer, dobrý večer.

— Ne, ne, odvětil Tom; to byl vítr, který zavál do okna několik suchých listů.

Chvíli mlčeli a Tom ujal se opět slova:

— Prosím vás, slečno Lucy, dovolte, abych ještě chvíli s vámi mluviti směl. Vídám vás nyní tak zřídka, a nikdy o samotě, a nemohu vám říci vše, co mám na srdci. Myslím na vás celý den. Když přijde večer, těším se na ráno, že budu opět pod jednou střechou s vámi, a že vás snad potkám. Již často jsem se sklamal v těchto nadějích a hrozně mne to bolí; těším se však jedinou myšlenkou: že mne také trochu milujete.

„Ano, Tome, miluju vás. Řekla jsem vám to již kolikrát a nestydím se vám to opakovati. Jestliže ostatní lidé o mojí lásce k vám nemají dosud ani tušení, jest to vaší vinou: dělám, jak si přejete. Ale proč pak se neustále něčím znepokojujete, proč pak se rmoutíte, když toho není třeba? Měli bychom říci všecko mému poručníkovi. Je to ten nejlepší člověk a vím jistě, že nebude brániti mému štěstí. A pak, vždyť jste jeho miláčkem! Vím, že bude míti radost, až se doví, že se máme rádi!

— Ne, ne, Lucy, neříkejte mu o našem tajemství. Považte, že nemám jiného jmění, nežli ten skrovný plat, a vy jste bohatá. Snad by mne vinil, že jsem si dobyl vaší lásky jenom ze soběctví. Vyčítal by si, že dal chudému písaři příležitost mluviti s vámi o samotě a vylákati na vás svolení k sňatku!

— To říkal jste mi již kolikrát. Ale což pak máme neustále podlehati takovým obavám! Přála bych si, abych neměla raději ničeho. Zřekla bych se hned svého jmění; mohli bychom se vzíti, kdyby toho nebylo; a kdybychom i měli na to čekati ještě nějaký čas, mohli bychom se aspoň veřejně vídati a nemusili bychom neustále přemýšleti, kde bychom se tajně setkali, jako bychom dělali něco zlého. Vy nevíte, Tome, jak mne toto pomyšlení rmoutí. Já, která neměla nikdy tajemství, mám nyní každý večer klamati toho, před nímž bych nechtěla skrývati ničeho. Kdykoliv na mne pohledne, zdá se mi, že odkryl všecko, že mne pozoruje, jako bych nebyla upřímnou a že chce věděti, jak dlouho se dovedu přetvařovat. Již kolikrát, přese všecko vaše zdrahání, chtěla jsem mu vyzraditi všecko a prositi jej za odpuštění, že jsem mu to neřekla již dříve. Chtěla jsem vzíti na sebe celou vinu. Chtěla jsem mu říci, že jsem vás potají již dávno milovala, ještě dříve, nežli jste promluvil jediného slova. Hleďte, je to tak ukrutné ho klamati!

— Lucy, zvolal Tom, prosím vás, nepodávejte se těmto myšlenkám! Kdyby věděl o naší lásce, byli bychom ztraceni. Rozloučil by nás na věky od sebe, nenáviděl by nás, a vím to jistě, že by nám neodpustil po celý život. Poslyšte: neřekl jsem vám ještě všecko; mám ještě jeden důvod, jehož vy neznáte, ze všech ten nejvážnější.

— Vy mne děsíte . . . Povězte mi tedy.

— Pojďte blíže. Pošeptám vám to do ucha . . . Ale ne; neptejte se na to. Snad se klamu, snad je to pouhá chimera, která vznikla v mé hlavě jen proto, že se neustále obírám těmi myšlenkami. Je-li to však pravda, co si myslím, je to největší neštěstí, co nás vůbec potkati mohlo.

Lucy plakala.

— Bojím se jíti do salonu, pravila konečně; bude tam a bude se mne tázati, proč jsem plakala. Ach, Tome, jak mne rmoutíte! Povězte mi, prosím vás, co se vám zdá tak hrozným.

— Ne, ne, ani slova o tom, dokud nebudu míti více jistoty. Utřete si oči a vraťte se do salonu. Mohl by vás pohřešovati.

Dvakráte přál jí dobrý večer, ale nemohl se s ní rozloučiti; dvakrát ji objal; když pak odcházela, zavolal ji ještě k sobě.

Vrátila se rychle k němu.

— Poslyšte, pravil Tom, nežli vás uvidím, uplyne tolik hodin, a nežli vás najdu o samotě, musím čekati snad několik dní . . .

Hrozil jsem se toho, co asi jí řekne. Abych neztratil ani jediného slova, přiložil jsem ucho až k samému oknu, ale v tom hnul jsem jednou okenicí.

— Někdo jde, šeptal Tom. S bohem, dobrou noc! Lucy zmizela.

Naslouchal jsem této scéně příliš pozorně, než abych mohl hned uvážiti svoje neštěstí. Když bylo po všem, cítil jsem najednou, že všecky moje naděje byly rázem zničeny. Přebíhal jsem zahradu zimničným krokem; pak usedl jsem na lavici a plakal jsem a vzdychal jako dítě.

— Ó Tome! zvolal jsem, máte dobře, když myslíte, že vám ani nemohu nikdy odpustit. Vzal jste mi jedinou radost mého života; cítím, že vás budu věčně nenávidět. Lucy také chybila. Ale vy jste ten pravý hříšník, vy jste ji k sobě přilákal, a zapletl do svých sítí.

Vyskočil jsem, bloudil jsem chvíli po zahradě a opět jsem se posadil. Zdálo se mi, že mi pukne srdce. Ještě dlouho jsem vinil, jsem proklínal svého soupeře; ale když moje vášeň se vybouřila, když jsem se vrátil do svého pokoje, otevřela se moje duše opět lepším citům. Upokojil jsem se a smířil jsem se se svým osudem. Viděl jsem, že kdybych chtěl odpírati jejich lásce, bylo by to marné a zároveň ukrutné; mimo to jsem cítil, že jest to docela přirozené, když mladé děvče dá srdce své spíše mladíkovi nežli starci. Podal jsem se osudu a s nevýslovným smutkem jsem uzavřel, že se nebudu více vzpírati jejich sňatku. Bůh to ví, co mne to stálo, nežli jsem se k tomu odhodlal; ale tím právě utišila se moje duše a vědomí, že jednám poctivě a spravedlivě, udržovalo moje síly.

Ze strachu, abych se v tomto úmyslu opět nezviklal, zavolal jsem hned z rána Toma a uvedl jsem jej do salonu, kde právě Lucy seděla. Byl bledý a nepokojný.

— Lucy, pravil jsem, odpovězte mi upřímně. Neváže vás žádný slib k nikomu?

Tom zbledl ještě více. Lucy ujala se slova a pověděla mi všecko, co se stalo, a omlouvala se, že to neučinila již dříve, poněvadž se bála. Tom vpadl jí do řeči a sváděl celou vinu na sebe.

— Vždyť jste se vůbec neprovinili, pravil jsem, leda tím, že jste to přede mnou tajili, a to vám odpouštím.

Tak vykonal jsem první polovici svojí povinnosti. Zbývala ještě druhá, totiž jejich svatba.

Za tři měsíce dal jsem svoje svolení a viděl jsem, jak září štěstím. Ani jeden, ani druhý nevěděli, jakou lásku musil jsem potlačiti. Tom sice něco tušil, ale ta ochota, s jakou jsem mu odevzdal svoji svěřenku, rozehnala všecko jeho podezření.

Ale ten den před svatbou opustila mne moje statečnost. Miloval jsem Lucy až posud a nemohl jsem se smířiti s myšlenkou, že bych ji měl viděti před oltářem s někým jiným. Řekl jsem jim, že musím nutně opustiti Londýn, ale prosil jsem je, aby s obřadem neodkládali. Večer jsem odejel. Jel jsem beze všeho plánu, kam mne vedla náhoda. — Když jsem se vrátil do svého domu, byl již pustý. Tom odvedl svoji mladou ženu do hezkého malého domku, který si zatím pronajal. Byl jsem opět sám u svého tichého krbu a jsem sám až dosud.

X. Marmier.

FEUILLETON.

— „Po souši a po moři“, obrázky z cest Jos. Wünsche. (V Praze, nákladem V. B. Čecha 1880.) Naše cestopisná literatura jest poměrně dosti chudá. Cestuje se sice také od nás dosti mnoho, ale cestuje se většinou na délku projetých mil a pramálo na hloubku učiněných zkušeností. Nejenom k vypsání, ale již ku pozorování a zažití jich jest potřebí vrozeného talentu. Mnohý starý voják, jenž viděl Italii, vypravuje o ní lépe a zábavněji než sto vzdělanějších touristů, kteří hledí jenom na povrch kraje i lidí. Bystré oko, vnitřní vjímavost, cit pro poesii, energie a plná tobolka činí dobrého cestovatele. Josef Wünsch měl na svých cestách všechny tyto vlastnosti a pomůcky. Co týče se poslední, má ovšem svou vlastní historii, a myslíme, že nedopouštíme se indiskretnosti, když se o ní zmiňujeme. Jestiť jen důkazem železné energie českého professora, jenž ze svého služného dovede si uložiti tolik, že jeden rok podívá se na fjordy norské a druhý rok do Alžíru a zase jinam a jinam za tím jediným účelem, aby viděl a psal. Neobmezená čest muži takovému! Lidí tak energických potřebovali bychom i jinde, všude! — Nuž, professor Wünsch patří u nás k těm třem nebo čtyrem silám, které naši cestopisnou literaturu nové doby založily. První díl právě uveřejněných cestopisů obsahuje obrazy ze světa severního a tři z Podunají. Wünsch jest jedním z nejpilnějších přispivatelů do našich časopisů a o kresbách jeho jest jeden hlas, že jsou zábavné, duchaplné a protkané u dobrých cestopisů téměř nezbytným humorem. Jediné, o čem by se mnohý asi čtenář přesvědčiti chtěl, jest: píše-li jeho autor pravdivě. Náhodou bylo nám možno stopovati Wünsche na jeho severních cestách a na základě toho můžeme obrazy Wünschovy i s této stránky oceniti. Práce jeho jsou věrným odleskem kraje i lidí, které viděl. Nenapsal vše co viděl a tím jadrnější stala se pak jeho práce. Wünsch posvítil si na vše dobře svítilnou důkladného professora a pak o tom snil jako básník a tak to napsal. Ale Wünsch měl na svých cestách ještě jedno světlo, které činí nám Čechům jeho práce tak zvláště blízkými: všude vidíme cestovati Čecha. Ať na lodi jest na dalekém severu, ať kopá a hrabe po střípku popelnice pod rujanským majákem, ať stojí v hrobce polských králů, všude jest jako pták, jenž lítá sem a tam a nití jest připevněn k té své rodné půdě. Je to tesklivé lítání a srdce se úží, když spatřuje celý ten velký, krásný volný svět. Tam z domova to pořád škube. Na nás každého, když vidíme lid šťastnější, to dopadá tíží olova. A tento bolestný zvuk vine se všemi cestopisy Wünschovými. Však pro okamžitou situaci zbývá mu vždy také humor, veselé slovo, jako pro krásu nalezá barev i nálady k představení jí ve velikoleposti a nádheře. Hluboce vylíčil několik jednání z té velké tragedie, která před věky odehrávala se na slovanském severu a skončila vyhubením slovanské krve. Na těch cestách a s jeho city kdyby jej byla mohla provázet jen polovice českého národa! — Jest si jen přáti, aby také další svazky cestopisů Wünschových rychle za sebou vycházely. Budeme pak míti před sebou obraz činnosti, na kterouž původce může hleděti s uspokojením a naše české písemnictví s vděkem. —*s.*

— Sledujícím literární činnost Jaroslava Vrchlického nezbývá jiného, než úžas nad tím ohromným množstvím vykonané práce obsažné i vnitřní hodnotou. V ráz za „Dojmy a rozmary“ a „Novými básněmi epickými“ vychází nyní na sklonku roku druhá část velkého díla Danteovy Božské komedie „Očistec“. V době toho hlubokého národního pokoření, v době neplodné na věhlas politický, na českou ráznost a národní pýchu, zůstalo nám jedno pole, kde pracuje se silou bouřlivou a přičinlivou zároveň. Jest to naše umění, a v tom, vedle hudebního, umění literní na prvním místě. I ať kdo a jak chce soudí, upříti nemůže nikdo, že na poli české belletrie jest dnešního dne Vrchlický jednou ze sil nejplodnějších a na

poli českého básnictví silou první. Tak jako on, nepracoval veršem u nás dosud nikdo, a snad věky uplynou, než zrodí se nám talent podobný. Vrchlický může dnešního dne klidně setříti prach s obuvi, prach, jenž lpět na ní zůstal z často dosti blativé cesty, po níž kráčeti mu bylo řadou závistníků a jiných odpůrců. Dnes jest vítězem on. Neoddáváme se žádnému slepému obdivu, ale talent jako Vrchlického po širém světě zůstal by úkazem zázračným. Tam, kde člověk mluví velikou, vykonanou prací, přestává hlediště stranictví i nestranictví — z každé strany vidí se hora, i ať od jedněch ranním sluncem ozářená a od druhých v stínu se pnoucí, — horou zůstane a takovou, že i pozdní pokolení hledět na ni budou s pýchou. Ať tomu jakkoliv, básník, jenž vydal již tolik dobrých děl a rovněž tak velký počet má jich již dnes v rukopise, nepotřebuje k oslavě své hymny. Národ náš může býti hrdým na takého básníka, a přijdou doby, kde bude jím. — Co máme říci o „Očistci"? Vyšel, a jak máme tu knihu v rukou, mimovolně vzpomínáme, jak jinde věnovány přeložení jí celé životy a jak s vědomím poctivě vykonané práce zavírali jej mnozí mužové, když zavírali poslední list „Božské komedie". Opakujeme znovu, že ve svém neštěstí šťasten jest náš národ, když zachytiti se může o takové kotvy! A tato zde jest pevná, těžká a z nezlomného železa.

— „Jihočeské melodie", básně Otakara Mokrého. (Nákladem knihkupectví dra Grégra a Fr. Dattla v Praze 1880.) Verše, v nichž praví se, že byl Petr Chelčický z krve Táboritů, té stráže

„kalicha, jehož víno žhavorudé
vzplá ještě v dějin poháře,
až purpur knížat zas jen cárem bude
a kovadlinou oltáře!"

a to prosté a ve své jednoduchosti tak mohutné zvolání: „Ó probudiž se rodný kraji můj!" verše takové budou činiti každou sbírku básní cennou. V „Jihočeských melodiích" jeví se nám básník vlastenecký jak má být. Mluví tu hluboký, pravdivý vlastenecký cit bez lichého pathosu, bez okázalosti a vypočítavosti. Těchto vlastností ceníme si na básních Mokrého nejvíce. On zajisté mnoho a hluboce procítil, než napsal verše ty, a jemu je vlastenectví věcí svatou. — Báseň „Rodnému jihu" náleží k našim vlasteneckým básním nejkrásnějším a nejdojemnějším: „Ó probudiž se rodný kraji můj!" — Rovněž máme v naší poesii málo básní myšlenkově tak těžkých a přitom přirozeně plynoucích jako „U rodiště Chelčického". Básník podotýká, že mnohá ze slov tu uvedených přiléhají ku znění Chelčického „Postilly". Tím lépe. Mokrý jim porozuměl a dovedl myšlenky podati v rouše jich důstojném. To té básni ceny neubírá, spíše přidává. Jest si jen jednoho co přáti, aby Mokrý sbírku tuto doplnil. Když už jednou zabral se do přírody i dějin a zjevů českého jihu, nalezne tam zajisté mnoho motivů, které spracovati bude záslužno a to tím větší, an se Mokrý jeví ve svých spisech co individualita nenápodobující ničeho, co psáno bylo, a hledící na vše svým vlastním zrakem a citem. Sbírka nynější budiž mu k práci té pobudkou. Mnohý ton tu ještě schází, mnohý přáli bychom si, aby byl zazněl plněji, avšak básník má formu v moci, na citu mu neschází, upřímným, pravdivým jest, a tedy třeba jen vůle a času. „Jihočeské melodie" jsou zjevem ušlechtilým.

— Dvě svity z českých tanců pro piano na dvě ruce složil Alois Jiránek. Věnováno B. Smetanovi. Nakladatel Fr. A. Urbánek v Praze. Op. 1. — Od těch dob, co se objevily ve veřejnosti Brahmsovy „Uherské tance" v mistrné úpravě klavírní, a co s takým štěstím proletěly celým hudebním světem, vyrojilo se se všech stran množství skladeb v idealisované formě taneční od nejrůznějších skladatelův, tak že máme nyní v oboru hudby instrumentální samostatnou, bohatou literaturu umělé hudby taneční, vypěstované na základě národních typů tanečních, karakteristických hlavně v ohledu rytmickém. Jsou tu zastoupeny všecky možné národnosti, a každý ten originální typ lahodí uchu právě tak, jako malebný národní kostum oku. Jest to pestrá směsice veselých, bujných skoků, a jsou mezi nimi velké, markantní rozdíly, tak že tu možno lépe než kde jinde studovati nelíčenou povahu toho či onoho národa. — Daleko bych se odchýlil od věci, kdybych sledoval zajímavý původ tance; krátce pouze podotýkám, že u všech národů tanec původně souvisí s obřady náboženskými, byltě v starých dobách vždy hlavní jich částí; však čím více pozbýval tohoto původního svého významu, stávaje se během času majetkem lidu, tím více přibíral na se ráz národní a stával se tak věrným odleskem povahy lidu, ducha národního; a jak různá jest bytost národův žijících pod různým nebem, tak různé jsou i jejich tance. — Není to planou chloubou, pravím-li, že mezi všemi národy máme my Čechové nejvíce tanců rozmanitosti, krásy a lahody neobyčejné. Mohu uvésti přes půldruhého sta jmen českých národních tanců, krásných to typů všech možných odstínů od pohybu vážně odměřeného až k divoce rozpoutaným, nepravidelným rytmům bujného veselí. Hledej si kdo a kde chceš, většího bohatství jinde nenajdeš. Proto není skorem ani divu, že po Brahmsovi měl ve světě největší štěstí se svými tanci náš Dvořák. Nazval sice své komposice tanci slovanskými, však jsou to v pravdě tance specielně české, jmenovitě jsou krásnými exempláry zastoupeny: furiant, polka, sousedská a skočná. — Pro cizinu ovšem věci ty byly novinkou, však u nás dávno před tím vešly v oblibu Smetanovy klavírní skladby v idealisované formě polky, a z „Prodané nevěsty" téhož mistra známo bylo orkestrální provedení furianta, polky a skočné. Při té příležitosti podotýkám, že Smetana i v novější době s velkou zálibou se vrací ob čas k formě taneční: tak vydal nejnověji u nakladatele Urbánka novou řadu tanců českých pro piano na dvě ruce v úpravě, jaká ovšem pouze virtuosním rukoum jest přístupna. Doufejme, že během času různí ti virtuosové na piano všimnou si znamenitého toho díla a širý svět že seznámí s jménem našeho mistra. — Z mladších sil skladatelských u nás téměř všecky zabývají se poutavými formami tanečními; takové práce hudební možno přirovnati k feuilletonu, neboť tu hlavně o to jde, aby skladatel vtipnou hrou s různými rytmickými figurami dokázal, jak je sečtěn v oboru práce motivické a jakou jiskru má jeho fantasie. Z mladších těchto skladatelův podal v nejnovější době vynikající práci z oboru umělé taneční hudby Alois Jiránek; jest to první jeho dílo hudební, a že je věnoval mistru Smetanovi, tím již vše jest řečeno: kde se učil, a že dobře se učil. Nemysli však nikdo, že jsou to snad kopie Smetanových skladeb; mladý skladatel počínal si zcela samostatně: podržel z národního tance pouze karakteristický motiv rytmický, na něm pak zbudoval si samostatnou melodii i harmonickou část a tak vytvořil dvě svity roztomilých drobných obrázečků hudebních v lehkém slohu klavírním. Celek není komponován pro koncertní sál, nýbrž pro útulný kruh domácí, kdyby to nebylo u nás, řekl bych: pro salon. Mnohý z těch obrázků nemá víc než 14 taktů, a přec z rámečku svity hledí na nás detailovaně vypracovaná hlavinka s jímavým úsměvem. Název „svity" (řada, pořadí) přijal Jiránek od starých skladatelův; hlavně J. S. Bach užíval názvu toho pro řadu či cyklus více drobných skladeb tanečních. První svita obsahuje následující tance české: slepici, třínožku, kolovrátek, pastýře, manžestr, strniště, šaryvary; v druhé pak jsou umístěny: oves, křepelka, kucmoch, trakař a sedlák (příbuzný tanci furiantu). Jak vidno, jsou to vesměs starší tance české, jichž dávno v živé praxi se neužívá; nejvíce při nich překvapuje častá změna taktová. Jak naši předkové dle těchto úplně nepravidelných rytmů mohli své tance vyváděti, jest mi hádankou; ale u klavíru se to dobře poslouchá, ba vnímavý posluchač bezděky vypukne v srdečný smích při některých těch obzvláště kudrnatých obratech rytmických. Jest to nelíčená hudba veselí a zvonivého smíchu. *V. J. Novotný.*

Listárna redakce. Rukopisy nevracíme. „A. Š.": Ještě výše to ovoce zraje. Neumdlévejte — „M. J.": Překladu neužijeme. — „J. H.": Pokračujte. — „J Y." (Noc na . . .): Pracujte tak opravdově i dále Dosud uveřejnit nelze. — „Amarilla": Jsou to všechno prvotiny, mají dost ryze mízy, ale musí dozráti. — „P H. z P.: Nebylo příležitosti mluviti s F. Příště odpovíme.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **V. B. Čecha**, dříve Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Jungmannova třída č. 32 nove.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4 hodině odpolední.

ROČNÍK VIII. 30. prosince 1880. ČÍSLO 36.

Ráj světa.

Novella od *Aloise Jiráska.*

(Dokončení.)

Kornell už dávno spal a dědeček jeho dosud rozmlouval s dcerou. Byl to hovor velmi vážný. — Když pak Zosia ulehla, nemohla usnouti. Myslila na to, co jí otec svěřil. Řekl jí:

„Zosie, když mi Kalina včera oznamoval, že se odstěhuje z Vídně, viděl jsem mu na očích, že se nerad, tuze nerad k tomu odhodlal. Pravil jsem, že tu jemu kyne pěkná budoucnost, doma že se však sotva čeho dodělá. Odvětil, že po slávě netouží a že bude mu možná doma prospěšněji působiti nežli tu. Tu zase já: Vím, že vás ještě něco jiného odtud pudí, a tuším, co to je. Věřte, že toho srdečně lituju, nebo si vás velice vážím. On pak, že dobře jsem tušil, zajisté pozoruje, že má tebe z té duše rád, že však takto zůstati mu, přemáhati a utajovati se není déle možná.

„Vím," pravil, „že náklonnost má je bez naděje, a kdyby nebyla, mohl-li bych panně Zosii poskytnouti toho, čeho zasluhuje?"

Je to statečný, poctivý muž, jenž mnoho zkusil, že ani toho netušíme. Prosil mne, abych tobě se o tom nezmiňoval. Slíbil jsem, a těšil jej. — Dnes však za těchto zpráv mám za svou povinnost, abych ti to oznámil —"

A políbiv Zosii na čelo s takovou ji propustil.

Teď ještě na to myslila.

Nebylo by jí dříve nikdy připadlo, že ten mírný, mladý muž chová k ní tak upřímnou, hlubokou lásku. Dokud k nim Chenier chodíval, nevšímala si Kaliny bedlivěji, a nebyla by také mohla co spozorovati; tak se tajil. Pak když nadešel onen smutný čas, zatmívaly se jí oči pro zhrzenou lásku a nedbala ničeho. Až pak začala prohlížeti a tu musila především spozorovati Kalinovu oddanost. Byla jí hluboce dojata oné noci, kdy za ni bděl, vídala ji každého dne, začala ji pozorovati i ve hlase, i ve slově i tajeném pohledu, až pak zaznělo jeho: neplačte! Tu již nepochybovala.

Byla Kalinovi vděčna, vážila si ho, přála mu, však srdce její nevzplanulo oním žárem, kterým ku Chenierovi planulo. Zpočátku vzpomínala co chvíli na sličného malíře — ale co pak o něm uslyšela! Jindy zachvěla se v nitru, pomyslila-li, že by Chenier se mohl vrátiti — v nejtajnější hlubině svého srdce také přiznala, že by mu odpustila, kdyby přišel s upřímnou láskou. — Ale teď už věděla, co dělal, a že už nebude nikdy, co bývalo, — byť i Chenier přišel. — To již nebyl ten Kamill její první, mladistvé lásky. — Zářivý obraz jeho se zakalil, zachmuřil, a vedle něho teď někdy zjevoval se mírný, snivý obličej jeho přítele, jenž čím dále tím jasněji, poutavěji i častěji se jí zjevoval. Až pak v kostele Kalinu zcela poznala.

Ani nevěděla, jak rozhodný byl ten okamžik. Od onoho dne vábilo ji cos do onoho chrámu a tam každého jitra z té duše a pobožně naslouchala povznášející hře Kalinově. Když jí připadlo, aby se mu o ní zmínila, zarazila se a stajila vše, i otci nepověděla. —

Teď již se těšívala na příchod mladého hudebníka. Byl-li u nich, necítila sic onen ohnivý rozruch jako při Chenierovi, ale bylo jí milo a volno, byla spokojena a šťastna. — Ani nevěděla, že tiché štěstí se u nich usadilo.

Než všecku tu náklonnosť neměla za lásku — jmenovalať ji přátelstvím. Když však Kalina jí oznámil, že na vždycky odjede, stichlo jí srdce leknutím a poznala, že mladý ten umělec jest jí více než přítelem.

Už si toho sama nezapírala. Proto dnes večer byla ochotna, že učiní po přání hraběnky Potocké — Což tu již ve Vídni?! Proč jí otec povídal o Kalinově lásce? Oh, viděl včera její leknutí, když uslyšela o odchodu Kalinově, viděl, že dnes pojednou stala se ochotnou. — Z toho se snad domýšlí — oh ano — ano!

XXVII.

Druhého dne ráno, když bylo po mši, vycházel Kalina z kostela. Byl zamyšlen, nevšímal si nikoho. Tu však zazněl opodál hlas, jenž u něho všechno zmohl. Spatřil Zosii vedoucí pod paždí svého otce. Chvátal k nim. Zosia byla poněkud bleda, ale v jasných očích zářila jí tichá radost a spokojenost. Feliński se usmíval.

„Jsem dnes poprvé venku. — První má cesta byla do kostela poděkovat bohu — a pak je můj svátek. — Jdu si k vám pro gratulaci. Ale vyprosím si jí až o snídaní, ku kterému vás zvu, a doufám — není-li pravda?"

Kalinovi bylo všecko s podivením, i že sem přišli, i že na něj čekali. — A Feliński jako by četl v jeho

hlavě. „Divíte se asi, že jsme šli tak daleko, až do vašeho kostela. — Zosia mne sem zavedla. Dnes ráno teprvé, když jsme vyšli, se mně vyznala, že sem často chodívá a vás poslouchá —“

Starý pán pořád vesele, Zosia se za této řeči zarděla.

Při snídaní setkal se Kalina s Jackem.

Staří páni byli rozjařeni; Zosia tu hostům sloužila, tu s nimi seděla. Pan Jacek připil starému svému příteli, ten pak pozdvihl sklenku na věrné, upřímné přátelství i sousedství a na konec pak ku Kalinovi se obrátiv dodal:

„A neopouštějte nás!“

„Vždyť také odjedete! Což bych tu měl?!“

„A kdybychom zůstali?“

„Ach ano, ano, zůstaňme!“ zvolala živě Zosia a přivinula se k otci. Kalina dobře viděl, jak při slovech otcových sebou hnula, jak jí zrakem a v líci radost zašlehla.

„Sami ne —“ odvětil Feliński usmívaje se.

Zosia na okamžik hlavu nachýlila, pak vzhledla ku Kalinovi a pravila:

„Musíte opravdu odjeti?“

„S vámi zůstanu!“ zvolal radostně Kalina a podal jí pravici.

V ten okamžik zazvonily sklenky starých pánů a srdečné, staropolské: „Kochajmy się!“ zaznělo vesele pokojem.

Kalina byl radostí jak opojen. Cítil, že je rozhodnuto a sice tak, jak by se byl do nejdelší smrti nenadál.

Ale ještě téhož dne byla Žofie živě připomenuta na svou první lásku. Dostalať odpoledne list, a když se na podpis podívala, zachvěla se. — Takovou ještě mělo moc jméno Chenierovo! — List byl od něho. —

Oznamoval jí, že odchází na dalekou cestu, ze které sotva že do Vídně se vrátí, a proto že dovoluje si za této okolnosti list jí zaslati. Prosil ji, aby jej laskavě přijala a uvěřila mu, prosil ji, aby mu odpustila to, čím se na ní provinil, an sám nejvíce toho želí a za to pyká. Bylo jeho vroucím přáním, aby s ní ještě jednou mohl promluviti, ale že zároveň toho se obával. Viděl ji naposled v kostele a tam ji v duchu odprošoval a klid a štěstí přál. — Vypravoval upřímně, jak se poprvé do onoho kostela dostal a ji tam spatřil, pověděl o dojmu, jakého tam zažil, vyznával však také, jak jí a jmenovitě jich příteli Kalinovi ublížil.

„A teď dovolte,“ psal doslovně — „abych přidal k listu, jenž vlastně má vás odprositi a vám poslední s bohem dáti, ještě zprávu o příteli Kalinovi, kterého, vím, vždycky jste si velice vážila. Již víte asi, že chce Vídeň opustit. Cítím, že mou svatou povinností, abych o něm pověděl co vím a co on, jak jej znám, by navždy zakryl rouškou nejhlubšího mlčení. Nevím, jak mou zprávu přijmete. — Budiž o ní výklad jakýkoliv — já jen dobré zamýšlím.“ —

I vypravoval, jak Kalina, city své přemáhaje a sebe zapíraje, jej, Cheniera, připomínal, nabádal; vyznal se kajícně, jak Kalinovým působením znova k Felińským přišel, jak se jí zastal, až ve hněvu se rozešli; jak nejposléze byl hrou Kalinovou dojat a přemožen. „Je v tom mnoho pokořujícího pro mne, ale vyznávám se upřímně, poněvadž tím snad aspoň částečně napravím svou vinu. Odcházel bych pokojnější, kdybych věděl, že jste mně prominula, že jste šťastna. Já potrestán jsem svou neblahou vášní, která se mnou odchází. Buďte šťastna, šťastna! —“

Zosia četla sotva dýchajíc, a četla poznovu. Zrak se jí kalil, slze zaleskly se jí na líci. Sklesla do křesla a držíc list v ruce hleděla před se. — Dočetla se netušených věcí! Cítila šlechetné jednání Kamillovo. — Pak připadlo jí: „A on ji ještě miluje!“ — ale nade všechno dojímala jí obětivost, nezištná láska Kalinova. Což je proti té tiché, do smrti věrné oddanosti a lásce jeho vášnivý, omamující výbuch Kamillův? Toť nádherný, zářivý, mihavý, ale brzo hasnoucí oheň proti čistému a mírnému plápolu, jenž září i zahřívá — nezhasíná a svítí až za hroby. —

Zaslechla kroky. Vedle ní stál ten, o kterém právě četla. Vstala rychle — oči i rty její blaženě se naň usmály. — Tak ho ještě nikdy nevítala. Podala mu list.

Když dočetl, chtěl promluviti; ale vida Zosiiny oči, které na jeho tváři tak zářivě tkvěly, zapomněl na řeč a pustiv list chopil se její rukou a přivinul drahou dívku ku svým prsoum.

XXVIII.

Prvé jednání hrozného, velikolepého dramatu Waterlooského, komponovaného velikým počtou bitev, bylo odbyto.

Napoleon, mistrně rozloživ své sbory, napadl pravé křídlo a střed Angličanů. — Všecky pohyby sborů francouzských dály se za pronikavého, ohlušujícího hlaholu rohů, trub a bubnů, a ve hrozné hřímání děl a rachocení pušek zvučely sborové, rozohňující zpěvy nového císařství i z dob republiky.

Již nadešlo jednání druhé. Bitva se rozzuřila a blížila se svému vrcholu, když anglický střed jal se kolísati a ocítl se v největším nebezpečenství, Napoleon byl jist svým vítězstvím. Strojil ještě mohutný a poslední útok, aby vypudil Wellingtona z výhodného postavení na výšinách Mont St. Jeanských. Ustanovil k tomu pět praporů gardových, které ještě nebyly v ohni, a s nimi všecko boje schopné mužstvo blízkých oddělení.

Napoleon jel podél šiku a volal na granátníky, že jim svěřuje osud Francie.

„Vive l' Empereur!“ bylo hřímavou, nadšenou odpovědí. A již se hnuli, útok nastal.

Bylo okolo sedmé hodiny odpoledne.

Brunšvičtí neodolali prudkému návalu, a dále, v před hnaly se prapory francouzské. Vévoda Wellington vede jim vstříc posledních šest praporů své gardy, a palba její zhoubně působí v řadách útočníků. Generál Friant padá těžce raněn k zemi, po něm hned generál de Michel. Proud útočný počíná se zarážeti, ale generál de Morvan hřímavým hlasem ku předu pobízí. V tu rozhodnou chvíli přihnal se na cválajícím koni maršálek Ney, „nejstatečnější statečných“, a staví se v čelo. Obnaženou šavlí ukazuje proti nepříteli, a volá, pobízí — v tom vzepjal se jeho kůň — naposled — a již sklesl k zemi, jakoby mu někdo nohy podťal. Maršálek pod ním, však již se vydral a pěšky vede dál útočící zástupy. Již vrazili na nepřítele, zatlačili, rozehnali jeho přední šik, a první prapor druhého tirailleurského pluku vrhá

se na anglickou batterii, která z nedostatku náboje před chvilkou umlkla; mužstvo však jí hájí zoufale. Ve krutém tom zápasu muže proti muži první proklestil si cestu k anglickému dělu mladý francouzský voják. Vítězoslavně vykřikl: „Sláva Francii!“ — a sklesl vedle děla. Pádná šavle anglického důstojníka srazila jej k zemi.

Tak skonal Kamill Chenier, dobrovolník ve vojště Napoleonově. Padl toho okamžiku, kdy výšiny Mont St. Jeanské byly opanovány vítěznými jeho krajany, kdy štěstí válečné se na ně usmívalo a jim kynulo. Padl chrabře bojuje pro vlast, v blaženém domnění, že Francie vítězí.

Je-li krásnější smrti?

Již neslyšel, jak pojednou vzduchem otřásl hromový pokřik: „Scotland for ever!“, neviděl, jak bělavými mračny válejícího se dýmu přihnaly se jako krupobití sbory druhého šiku anglického, synové hornatého Skotska ve krátkých suknicích, nahých kolenou a stehen, neviděl, do jaké tísně nyní Francouzové se dostali, jak nastal toho dne nejkrvavější, nejstrašlivější boj pěchotný.

Minula sedmá hodina. —

V této rozhodné chvíli přispěl Angličanům Ziethen se svou první jízdnou brigadou na pomoc a vpadl Francouzům v pravý bok.

Nastalo třetí jednání.

I neviděl Chenier, jak kamarádi jeho ustupují s výšin krvavě dobytých, neviděl, jak celá armáda francouzská couvala, prchala, až zbytkové její dali se na zmatený útěk — i sám Napoleon. —

Tak skončilo se drama Waterlooské.

XXIX.

Minula čtyři léta. Za jasného, červnového dopoledne odbýváno v děkanském chrámu českého města N. slavné rekviem za zesnulého hraběte M., jenž přede dvěma roky zemřel. V kostele byl mladý hrabě, syn nebožtíkův, a s ním jeho hosté, kteří u něho v zámku nad městem se vypínajícím, meškali. Zvláštní pozornost na se poutala vévodkyně z Acerenza, kterouž nyní mladý hrabě po odbyté bohoslužbě ku kočáru doprovázel.

„Byla jsem překvapena výtečnou hudbou —“ pravila svému průvodci, když chodbou kostelní se ubírali. „Také nevšední zpěvačka zpívala —“

„Výborná ta hudba je zásluhou nového ředitele kůru, a ta zpěvačka, toť jeho ženuška. Pravý slavík — však hle, tu on i ona —.“

Vévodkyně sestupující se schodů viděla pod nimi štíhlého, mladého muže příjemné tváře, v jehož rámě přítulně zavěsila se mladá jeho žínka. — Kalina se Zosií! Stáli pode schody hledíce ku dveřím, jakoby někoho čekali; spatřivše však vrchnost obrátili se a šli. Vévodkyně, vsednuvši do vozu, hleděla za nimi. Kalina vykračoval si pružným krokem a Zosia vedle něho jako laštovička.

Již na třetí rok byli spolu. — — Od svátku starého Felińského minulo dobrého půl leta, nežli požádal Kalina za ruku Žofiinu. Za tu dobu sblížili se ještě více a přilnuli k sobě ještě srdečněji.

Kongress rozešel se a naděje Felińského nesplněny. Království polské neobnoveno, roztržení jeho na novo stuženo a dokončeno. Křivda do nebe volající zůstala bez nápravy. Plu trpkosti, hněvu i zármutku odstěhoval se věrný Polák do Krakova, kdež zůstal alespoň stín bývalé volnosti.

„Chci vnuka vychovati dobrým Polákem a zemříti na rodné půdě!“

Pan Jacek šel s ním. Býval zase často zachmuřen a mrzut.

„Pane Řehoři! Bude-li kdy zase Polska od moře do moře?!“ říkával k Felińskému, jenž bolně se usmál, nebo bílou hlavou zakroutil a rukou máchl. A pak vždy podíval se na jarého Kornelka, jenž rostl jako z vody.

Zosia byla dnes velice překvapena.

V poledne doručen jí lístek, kterým ji vévodkyně z Acerenza zvala k sobě na zámek.

„Jak se o mně dozvěděla, a co mi chce?“ ptala se udivená Zosia.

„Jsem tomu velice povděčen. Můžeš posloužiti památce Chenierově,“ odvětil manžel.

Vévodkyně přijala ji v parku, v osamělém místečku, sedíc na březové lavičce pode starým dubem. Hleděla za okamžik zkoumavě na švarnou, svěží ženušku, jež před ní úctyplně, ale nikoliv ostýchavě stanula; pak ji pozvala, aby vedle ní usedla.

„Slyšela jsem vás dnes a obdivovala váš zpěv, a jak jsem vás spatřila, ihned jsem vás poznala. — Také jsem se dozvěděla překvapujících novin. Jste vdaná, a delší dobu již —“

Zosia pověděla.

„I s vámi stalo se jako téměř s každou dívkou. První láska ji sklame, pak vdá se přece, třeba za nemilovaného muže, aby —“

„Výsosti,“ vpadla jí Žofie živě do řeči. „Bývá tak zajisté, ale jsem tak šťastna, že mohu o sobě tvrditi, že jsem vyjímkou —“

„Vy svého muže milujete? Jste šťastna?“

„Jsem!“ a z tonu kvapné, určité odpovědi bylo viděti, že je pravdiva, ze srdce. —

„Je-li možná! A nezatoužíte nikdy po minulém čase?“

„Jak bych mohla toužiti, jsem-li spokojena?“ a za řeči pověděla Žofie vévodkyni, jak s Kalinou se sblížila, vroucně pověděla o jeho oddané lásce. — Líce mladé ženušky za vypravování se libě zardělo. Vévodkyně mlčky poslouchala, konečně vzdychla.

„Šťastná!“ a v duchu teskně se jí ozvalo:

„Tedy přece!“

Přesvědčila se, že je láska, o jaké snívala; — přesvědčila se také, že láska, jež první ve srdci vypučí nebo rázem vyšlehne prudkým zážehem, plná rozkoše i muk je krásným, blaženým snem, jenž málo komu se vyplní, a zmizev vícekráte se nezjeví, že však i po něm možná milovati a šťastným býti.

Vévodkyně probrala se ze svého zamyšlení. —

„Máte-li rodinu?“

„Synáčka, Výsosti —“ A vévodkyně viděla, jak líce mladé žínky všecko štěstím zazářilo. V ten okamžik pocítila vznešená dáma osten závisti.

Vstala, a Zosia měla se k odchodu. Přerušivši pojednou mlčení odvážila se vyříditi to, co jí muž uložil, jak totiž Chenier u vévodkyně byl očerněn, že nikdy

*

nebyl ve spojení s kapelníkem jakéhosi divadla, aniž že tam vystupoval —

Vévodkyně se zarazila. Pak otázala se tišším hlasem:

„Víte-li, že skonal?"

Žofie vážně odtušila, že muž je o tom přesvědčen, an Chenier byl by zajisté dle slibu svého psal, kdyby na živu byl zůstal.

„Vím to najisto ze franconzských novin, z popsání oné strašlivé bitvy. Skonal důstojně —" doložila vévodkyně, a kvapně Žofii propustila.

Pak dala se hloub do parku. Byla hluboce pohnuta.

Z ruských zpěvů knížecích.

Kníže Roman ubil ženu.

Step širá hoří jitra zlatem,
zpěv k nebi jásá skřivanů,
tři jezdci stepí letí chvatem
po svěžím, lesklém buřanu.
Tu náhle jako had proud řeky v zrak jim pad,
jenž hučel, šuměl, v step se nořil.
A první jezdec zahovořil:

„Hoj Volho, řeko šumná, divá,
pusť k sestře na druhý nás břeh!
Chcem zvědět, zdali zdráva, živa,
nám těžký smutek v duši leh.
Ji Roman, rok již snad, odvedl ve svůj hrad,
čarovnou jako svěží růže:
či šťastna u svého je muže?"

Leč řeka bystré vlny chmouří,
jich bílé stříbro mění v kal,
a z hluboka dí jako bouří:
„Žal, věrní bratři, žal vám, žal!
Květ její tváří zvad, tluk její srdce schlad,
ji Roman ubil krutě, zrádně,
spí týden již v mé hloubi na dně."

Ne lotosu květ snivý, bledý,
se noří z vod, ne hvězdy svit,
leč běda, skrz háv mlhy šedý
se obraz dívčích údů kmit,
tak luzný a tak mlád, tak plný krás a vnad,
to na vlnách spí mladá žena
a řeka hučí, pláče, stená!

Kapradím propleteny vlasy,
zelená pěna líbá ret,
kol boků vodní pnou se řasy,
u ňader bílých růží květ:
jen k srdci štír se vkrad, proud krve plynul ztad,
on vlny třisní v toku stálém
a srdce bratří zmírá žalem.

Zdaž klam to byl a pouhé zdání?
Teď mrtvá otevřela zrak,
své rámě k bratrům zdvihá v lkání
a dí: „Kol noc a stín a mrak,
on tak mě míval rád, leč v duši mráz a chlad,
ten lásku sžehl, nůž on zvedá
a v srdce vráží — běda, běda!"

Zas kalná uzamkla se víčka,
zjev mizí v hloubi jako snem,
jen žlutý lotos vlna hýčká,
kol břehů tvoříc zlatý lem.
Šum větru kývl z lad, s ním řev a cinkot stád,
step oživla, leč bez oddechu
dál bratří v divém letí spěchu.

Hle, na skalném se zdvihá tesu
hrad k nebi chmurný, černavý,
v něm číše zvoní v bujném plesu,
ji chasy ryk vždy pozdraví
a manů, hostí řad. Jen Roman posavad
k pohárům zlatým neusedl
a v duši divný hovor vedl.

Rok prchl v časů moře bezdné,
co v síni té zněl šum a zpěv,
a láskou zpit, on v oči hvězdné
zřel nejkrásnější ze všech děv
a líbal v divý chvat jí rty i ňadra, šat:
tím štěstím, které rozkoš vysní,
svět zdál se mu být májem, písní!

Leč zniklo vše jak báje zlatá,
jej vábil carský více kvas,
z náručí ženy zmámen chvátá,
nelíbá rty ni hedbáv řas;
když soumrak v step se klad, tam bral se napořád,
kde lesk a přepych, vřava pustá,
a jiná k líbání kde ústa . . .

Car Vasil sedm dcer má v hradě,
jich žhavý zrak jak vlčí mák. —
Již Roman o mrzké sní zradě,
nad hradem černý krouží pták —
kol tichne luh i sad, noc volá, na západ
kdes ve vlnách jen zkrvavený
trup zabělel se mladé ženy.

Však zítra v nový s carskou dcerou
má sňatek vjíti, jaký ples!
Nechť zvoní číše hudbou sterou,
chce kníže vesel býti dnes!
Jak bouřný vodopád hřměl číší třesk a svád,
když o vstup náhle v prostřed hodů
tři kupci prosí z Novgorodu.

Svatební šperky v zlaté skříni,
jdou, kloní šedé brady v před.
Ruch, výskot náhle mlkne síní —
proč kníže Roman v tváři zbled?
Zdaž vichr do arkad tak zavyl, štěkl v sad,
že prochvěl hrudí všech jak mrazem?
Své břímě kupci vrhli na zem.

Zdaž perly v něm a drahé látky,
zdaž hermelín neb jiný skvost?
Ó hrůzo! vše se valí zpátky —
to divný přibyl k svatbě host,
ne šperků tam je znát, jen trup a kosti, hnát
a pod srdcem kdes trčí dýka —
blesk boží stihni vražedníka!

Leč kupci — což to? jaká změna?
Zde mrtvé ženy bratří jsou,
jež nepohřbena, neželena
dál v divé řece plyne tmou . . .
Jich meče blýskly — zkad? Vzkřik zazněl odevšad,
než chasa přiskočila blíže,
již v krvi klesl Roman kníže.

Fr. Kvapil.

Básníci z ruského lidu.

Pro Westminster Review napsal *W. R. Morfill.*

(Dokončení.)

Svazek básní, který nám Kolcov zanechal, není velký, avšak jest obsahu drahocenného. Panuje v nich každá nálada, avšak zádumčivost jest převládající. Jakž mohlo býti také jinak v jeho zmařeném a bezradostném životě? A musíme si vzpomenout, že útrapy Kolcova byly opravdové a nikoliv jen výrazem světobolu jako u básníků Byronovy školy, kteří často ukazují světu rány, které si sami zasadili jako žebráci hořekující o almužnu. Nemůžeme o něm říci, že jest

„Smuten jak letní noc z pouhého rozmaru.“

Naznačil úplně smutný stav ruského sedláka v bývalých dobách nevolnictví, když zpívá:

K stolu zasednu —
a zadumám se:
jak na světě žít
osamělému?

Nemá mladý muž
ženy mladistvé,
nemá mladý muž
druha věrného.

V jedno s chudobou
dal mi otec můj
jediný jen dar —
sílu nezlomnou.

A i tu, jak v ráz
hořké soužení,
všechnu zmařilo
na ten cizí lid!“

Avšak Kolcov má také veselejších obrazů z přírody a v jiných básních zase jeví se hluboký jeho náboženský cit jako ve „Velkém tajemství.“ Do jiných opět mistrně vetkal pověry a báje ruského lidu.*)

Opouštějíce tohoto nešťastného syna nadání přicházíme nyní ku proslavenému kozáckému básníku Tarasu Ševčenkovi, jehož díla vyšla v úplném vydání v Praze zároveň s podobiznou básníkovou objevující jeho krásnou mužnou tvář pod kozáckou čapkou. V mezích tohoto článku bylo by nemožno nakresliti vznik a pokrok literatury maloruské, jejíž zájmy byly tak statečně hájeny od Dragomanova. Snad někdy jindy se k tomu vrátíme. Nyní dostačí, řekneme-li, že literatura psaná začíná u Malorusů teprvé koncem století minulého.

Život Ševčenkův jest plný zajímavých podrobností i poskytuje nám zvláštní obraz ruské společnosti. Kromě životopisného náčrtku od Maslova existuje krátká zpráva o jeho dílech psaná po německu od Obrista a vydaná v Černovicích r. 1870. Avšak Ševčenko sám napsal svůj životopis, velmi zajímavé to dílo, otisknuté na konci vydání lvovského.

*) Ukázek z poesií Kolcova, kterých spisovatel článku uvádí, pomíjíme zde, any jsou u nás básně tyto z četných překladů známy. *Pozn. red.*

Básník narodil se 25. března 1814 ve vsi Mornici u Kerelivky v gubernii kyjevské. Rodiče jeho, zabývající se rolnictvím, byli nevolníky na statku jakéhosi Engelhardta. Ševčenko vypravuje nám, že po devátém roce svého dětského věku, v celém životě nepocítil štěstí. Zdá se, že to bylo snivé dítě, plné divných popudů a nápadů; tak zadíval se vždy na hory, které tvořily pozadí rozhledu od jeho domova, a myslil si, že to jsou železné sloupy, které podpírají oblohu. Vyšel tedy, aby se přesvědčil, ze vsi a byl by snad někde zbloudil na vždy, kdyby jej byl nějaký potulný prodavač nepřivedl zpět. R. 1823 zemřela mu matka a tato ztráta byla začátkem jeho utrpení. Otec se opět oženil a nová matka byla dětem krutou macechou.

Taras chodíval se svou malou sestrou Irenou, která byla stálou jeho družkou, do sousedního kláštera Lebedinského. Zde vídal často starého mnicha, který byl kdys očitým svědkem hrozného zápasu mezi Malorusy a Poláky r. 1768. Tento muž uměl mnoho co vypravovat o této době i dal tak mladému pěvci látku k jeho mohutné básni: „Hajdamak“, o kteréž promluvíme. Otec poslal Ševčenka na vychování k jakémusi Hubskému, avšak nežil dlouho, aby se mohl starati o syna; zemřelť za dvě leta po smrti své první ženy. Sirotek byl potom poslán k jakémusi opilému knězi jménem Buhorský, který nakládal s ním velmi surově. „To byl první despota, s kterým jsem měl kdy co činit,“ praví Taras ve svém životopisu, „a on naplnil mne pro celý ostatní život nenávistí ku každému násilnictví, jehož dopouští se člověk nad člověkem.“ Vypravuje také o svém styku s dvěma jinými osobami tohoto druhu, které měl za učitele, a u nichž pochytil něco v malbě, neboť oba zabývali se zhotovováním ikonů, snadné to práce na Rusi, kde všechny tyto malby musí být kresleny dle jistého vzoru. Takto, kromě nadání ku básnictví, vyvinula se v něm náklonnost k malbě. Avšak osudy jeho náhle se změnily. Roku 1829 zemřel starý Engelhardt a jeho syn vzal si mladíka za panoše. Toto nové postavení, jakkoliv se z počátku zdálo, že zmrzačí jeho lásku k svobodě, bylo mu konečně na prospěch. Povinností jeho bylo čekati v předpokoji svého pána a vejíti k němu, kdykoliv zatleskal rukama. Ubohý hoch aby si ukrátil čas okresloval obrazy visící na stěně.

Avšak tento zvyk přivedl ho jednou do velkých nesnází. Provázelť svého pána do Vilna, kde odbývala se slavnost na poctu carovu. Za nepřítomnosti Engelhardtovy dal se Ševčenko do malování podle obrazů visících na stěně. Pán odešel na velký ples a všechno v domě spalo; mladý umělec vstal, rozžehl svíci a dal se do kreslení. Byl tak pohroužen do své práce, že ani nepozoroval, když se pán vrátil, až pak byl ze svých uměleckých studií nelítostně probuzen rozhněvaným šlechticem, který chopil jej za uši dávaje mladému umělci na srozuměnou, že by byl svíčkou rozžehnutou mezi papíry brzo zapálil dům a snad celé město. Nešťastný Ševčenko

byl vymrskán a druhého dne dostalo se mu na rozkaz pánův ještě krutějšího trestu.

Avšak čekaly naň lepší časy. Engelhardt odhodlal se poslati jej k malíři pokojů a dekoratéru, za tím účelem, aby jej mohl upotřebiti doma. Na štěstí byl to muž vlídný a citlivý a vida, jak jeho učenník daleko předstihuje takovou práci, navrhl jeho pánovi, aby dal mladého umělce do učení u nějakého Lampiho, jenž požíval tenkráte ve Varšavě jakés takés pověsti co malíř podobizen. Engelhardt svolil; avšak nešťastný mladík, blíže se již věku mužnému, zdá se že pochopil již hluboce trapný svůj stav; Maslov vypravuje, že byl již několikrát na tom dopustiti se samovraždy.

R. 1832 odstěhoval se pán Tarasův na trvalo do Petrohradu a básník následoval jej s ostatním služebnictvem. Bylo mu nyní osmnáct let i dali jej k jeho úpěnlivé prosbě k jinému malíři, který byl o málo lepší než malíř pokojů. Avšak duch Tarasův se v hlavním městě velice rozvinul. O svátcích a v prázdných dnech navštěvoval obrazárny a práhnul po tom, aby mohl napodobit veliké mistry, jichž díla tam viděl. Trávil často celé noci v letních zahradách sedě pod bledozeleným nebem, světlým v některých měsících po celou noc, pod tím nebem, které Puškin popisuje ve svých řádkách o Petrohradě. „Nádherné město, ubohé město; vzduch otroctví; jednotvárný vzhled pod bledou zelenou oblohou, únava, zima a žula.“

Na štěstí seznámil se s umělcem Sošenkem a na jeho radu začal malovati podobizny v aquarele. Úspěch, jehož na tomto poli docílil, byl tak velký, že mu jeho pán uložil malování podobizen jeho přátel i odměňoval jej i penězi. Sošenko nejen že mu v díle pomáhal, ale pracoval také o jeho mravním i duševním pokroku i uvedl jej k maloruskému novelistovi Grebenkovi. Těmto vzácným lidem podařilo se vykoupiti ubohého umělce z nevolnictví. Proslulý ruský malíř Brinlov uvolil se namalovati podobiznu básníka Žukovského za 2500 rublů a za tu sumu dal Engelhardt Ševčenkovi svobodu.

Nyní stal se básník členem Akademie umění a všechno zdálo se mu věštiti šťastnou životní dráhu. Jeho poetické nadání se vyvinulo a r. 1840 uveřejněn „Kobzar“, obsahující sbírku lyrických básní v maloruském nářečí. Následujícího roku uveřejněni „Hajdamaci“ a „Hamalja“. Tyto básně byly přijaty s nadšením po celé jižní Rusi a jméno básníka došlo zasloužené slávy mezi jeho krajany. Ukrajina a sousední kraje byly vždy nejpoetičtějším krajem Rusi a byly slaveny nejen básníky jazyka národního, ale i od tak zvané Ukrajinské školy básníků polských, zavírající v sobě Zaleského, Malczeského, Goszczynského, Paduru, Słowackého a jiné. — Brzo potom navštívil básník svůj rodný kraj a tam byl tak šťasten, že seznámil se s Kulišem a Kostomarovem. Za svého pobytu v Kyjevě dostal se v zápletky s vládou, protože stal se členem tajných spolků. Nějaký student z Kyjevské university jej udal. To dělo se za železné vlády cara Mikuláše. Nešťastný Ševčenko byl odsouzen sloužiti jako sprostý voják v Orenburku, na asijských hranicích říše. Po celou dobu desítiletého vyhnanství od 1847—1857 byl stav básníkův nevýslovně truchlivý, jakž také zaznamenal to ve svých „Dumách“. Z Orenburku odpravili jej do Sibíře a poslán zas do tvrze Novopetrovské na asijském břehu Kaspického moře. Osud jeho byl tím krutější, protože mu zapověděli malovat.

Avšak přes to podařilo se mu zjednati si náčiní, ano nosil tužku v botách a dobromyslný vrchní důstojník přimhouřil oči. Velký romanopisec Turgeněv provází úplné vydání Ševčenkových děl následující krásnou anekdotou: „Jakýsi generál až po bradu upjatý a přísný voják doslechnuv, že Ševčenko přes všechen zákaz nakreslil dvě neb tři skizzy, považoval za svou povinnost oznámiti to vrchnímu veliteli Perovskému v den přijímání raportů; Perovský podíval se přísně na příliš horlivého udavače a řekl důrazně: „Generále, jsem hluchý na toto ucho, buďte tak dobrý a opakujte mi s druhé strany, co jste řekl.“ Generál porozuměl pokynutí a popošed k druhému uchu pověděl mu něco, co se netýkalo Ševčenka. — Nešťastný básník vyslovil za svého zajetí svůj trapný osud v několika velmi truchlivých básních. V jedné, věnované příteli Kozačovskému, praví, „že rosí lože své slzami krvavými.“ Avšak blížil se den osvobození. R. 1855 zemřel car Mikuláš. Až do té doby bylo jedinou úlevou v osudu Ševčenkově, že směl provázeti výpravu poručíka Butakova do krajin sibiřských jako vozka. Ku konci vyhnanství nakládali s ním trochu mírněji i napsal také několik značně dlouhých básní.

Za propuštění Ševčenka bylo co děkovati úsilí hraběte Feodora Tolstoje a jeho ženy, kteréž pak Ševčenko navždy potom čítal mezi své největší dobrodince. Přece však nastaly ještě v jeho propuštění některé průtahy, tak, že se vrátil do Petrohradu teprvé v dubnu 1858. R. 1859 navštívil Ukrajinu a spatřil zase svou sestru Irenu ve své rodné vísce. Avšak byl tak chudým, že jí mohl dáti jenom jeden rubl. Po celou tu dobu byla jeho rodina v nevolnictví, až r. 1860 obdržela svobodu do počtu jedenácti hlav následkem úsilí společnosti, která sestoupila se k podpoře spisovatelů a jejich rodin. Za rok na to zrušeno nynějším carem nevolnictví po celé Rusi. Taras měl v úmyslu zakoupiti domek a kus pozemku u Dněpru, avšak nebylo mu souzeno toho dosíci. V polovici července byl již zase v Petrohradě. „Kobzar“ vyšel v druhém vydání a byl přijat s velkou nadšeností. Té doby zůstával v budově Akademie a zabýval se rytectvím. Chtěl se nyní oženit, a přes námitky přátel, kteří mu připomínali, že jest vzdělaný a nadaný muž, chtěl si vzíti selskou dívčinu. Jeho odpověď jest charakteristická: „Tělem i duchem jsem syn a bratr našeho povrženého sprostého lidu. Jak tedy mohu se spojit s někým z krve aristokratické? A co by pyšná, nádherná dáma činila v mé chaloupce?“ I snažil se dobyti si náklonnosti dvou prostých dívek Charity a Glukerie, avšak ani u jedné ani u druhé se mu nedařilo, ačkoliv již konány přípravy k svatbě s Glukerií. Dívka sama přerušila nabízený jí sňatek. Nyní dychtil tím více dostati se ze svého samotářského života v Petrohradě i po jeho přání koupen kus pozemku na pravém břehu Dněpru u Kaneva.

Na jeho zdraví začaly se nyní jeviti známky podrytosti; vytrpělť příliš mnoho i v mládí svém i v sibířském vyhnanství. Avšak i v posledních svých dnech byl činným v sepisování prostonárodních knih v maloruské řeči; z těchto jedna, mluvnice, vydána ještě za živobytí básníkova; ostatní, počtářství, zeměpis a dějeprava zůstaly nedokončeny. V lednu 1861 psal Ševčenko svému

bratru Bartoloměji: „Tento rok začal pro mne velmi zle, po dvě neděle nehnul jsem se z domu. Cítím se velmi slabým a kašlu neustále.“ Za čtrnáct dní potom psal: „Jsem tak churav, že nemohu udržeti péro v ruce.“ V den svých jmenin, kdy byl již velmi sláb, byl pozdravován telegramy od svých krajanů v Ukrajině, kteří lnuli k němu s vroucí láskou. To bylo 25. února. Potěšen a povzbuzen těmito vřelými výrazy lásky mluvil básník toho dne vesele se svými soudruhy a vyslovil naději, že půjde snad na jih a že cítí, jak se mu zdraví jistě navrátí. Druhého dne, 26. února, vstal z postele v pět hodin ráno a vešel do studovny; avšak náhle pocítil, že je mu velmi zle, sklesl a za půl hodiny potom básníka nebylo.

Dne 28. února byl Ševčenko pohřben. Nad jeho rakví proneseno několik hluboce cítěných řečí v jazyku malo- i velkoruském i polském. Řečníci mluvili o jeho velkém i originelním nadání, jeho zásluhách, strastiplném životě a o lopotách, které snesl pro národní literaturu a svůj lid. Byl pochován na hřbitově Smolenském, kdež pak každou neděli navštěvován jeho hrob od Ukrajinců žijících v Petrohradě. Avšak na tomto místě byl jen dočasný odpočinek básníkův. Jeho přátelé, znajíce jeho lásku k domovině a přání, které vyslovil, aby byl na Ukrajině pohřben,

Až mrtev budu,
mne pochovejte v hrobě
na širé dálné stepi
v milené Ukrajině.
Bych buřany ty širé
a Dněpr, jeho břehy
bych viděl je a slyšel,
jak šumně hučí v dáli —

vyplnili jeho přání. Ostatky básníkovy převeženy na jih. Po celé cestě přijato bylo tělo s poctou a Kyjevem nesli je studenti. Konečně byl pohřben na malebném místě na břehu Dněpru u přítomnosti velikého počtu lidu. Po způsobu starokozáckém nasypána nad jeho hrobem mohyla a nad ní železný kříž. Hrob ten jest předmětem hluboké úcty u Malorusů a nedávno ještě psal o něm jeden polský časopis, že jest to Mekka jihoruských revolucionářů. Bohužel nemáme v přehledu tomto tolik místa, abychom posoudili do podrobna spisy Ševčenkovy.

On rád vypisuje divokou bouřlivost Kozáků za bývalých dnů jich neodvislosti i podal veršem některé z nejkrásnějších pověstí Ukrajinských. Vypravuje o Hamalji, Janu Pidkovovi, Dorošenkovi, Nalivajkovi a jiných. „Hajdamaci“ (z tureckého slova znamenajícího lupič) jsou báseň, opěvující hrozné povstání Kozáků proti Polákům r. 1768, pod Gontou a jinými. Nejmohutnější část „krvavé hody“ vypravuje, jak Gonta, ďábel v lidské podobě, zavraždil v Humanu tisíc židovských dětí. Tento ošemetník byl později chycen a zároveň s jedním ze svých soudruhů usmrcen nejnelidštějšími mukami.

Jest zajisté velká lyrická a dramatická síla v této básni a jest psána mohutným slohem, avšak odpuzuje svou látkou. Mnozí čtenáři odvrátí se od ní jako od Gogolova Tarasa Bulby, poněvadž popisy v ní obsažené jsou pobuřující. Některé z kratších básní Ševčenkových jsou velmi dojemné. On vetkal obratně do básní svých národní pověry a obyčeje svých krajanů; proto jsou tak plny národní barvitosti a mízy země. Tím se zajisté vysvětluje velký půvab, který mají pro všechny Malorusy, kteří chovají památku básníkovu jako v božské úctě. Dále nepsal snad žádný básník více autobiograficky; podává nám vždy obrazy ze svého strastiplného, ale zajímavého života. Ku pražskému vydání jeho děl přidány jsou zajímavé vzpomínky od Turgeněva, Polinského, Kostomarova a Mikešina. První podal grafický popis básníkovy osobnosti, se širokými plecemi, vysokým čelem, vůbec každým svalem kozák. On potvrzuje také věrnost podobizny Ševčenkovy u tohoto vydání.

Než skončíme svůj přehled, musíme se ještě zmíniti několika slovy o Nikitinovi, narozeném ve Voroněži jako Kolcov. Také on strávil svůj život v chudobě a sklamaných nadějích. Otec jeho byl nenapravitelný opilec a přivedl svou rodinu do velké bídy. Nikitin, aby uživil své příbuzenstvo, byl nucen míti hospodu, kterouž později zaměnil za vhodnější proň zaměstnání, knihkupectví. Ubohý básník zemřel r. 1861. Jeho básně jsou většinou tonu realistického, popisujíce smutný život ruského selského lidu. Za příklad stůj zde báseň následující:

Holohlavý, s vousem sněžným,
sedí starý děd;
číšku vody s chlebem režným
před ním uvidět.

Šeď jak luňák, vrásky na lbi,
líc jako by spek' . . .
mnoho viděl trýzně, šalby
za svůj dlouhý věk.

Všechno přešlo; přešla síla,
zrak mu stup' a schrt';
děti, vnuky uložila
do hrobu mu smrt.

S ním v té jizbě učazelé
jedin kocour živ:
stár i on a spí dny celé,
s pece hnout se — div!

Stařík mnoho nezanechá:
'trepky plést a žít —
a on živ; a jeho těcha —
v boží kostel jít.

U stěny, blíž prahu, v dáli
stane, mručí v sklon —
a za strasti Boha chválí
boží dítě — on.

Rád je živ — čas do mohyly! —
na ten věčný sen.
Kdeže čerpal tolik síly
bědný mužík ten!

V posledních dvou verších shrnuta jest všechna ukrutnost nevolnictví i v jiných zemích, na které by se mohlo prstem ukázat, ačkoliv leží o něco více na západ v Evropě a odkud slýcháme velmi mnoho pokrytckého nářku nad otrockým upodlením a barbarismem ruským, kdežto jich vlastní rolnický lid jest ve všech životních směrech o málo lépe na tom. Anglický Hodge skroucen dnou od veškeré psoty v zlém povětří a mručící na svou bídnou káznickou almužnu činil by velmi dobrého soudruha otrhanému a barbarskému Ivanu.

Končíce tento článek dočítáme se v současném jednom listu o smrti jiného básníka z ruského selského lidu Ivana Surikova, syna nevolníka, jenž náležel hraběti

Šeremetěvu na jeho statku v gubernii Jaroslavské. Uveřejnil svazek básní r. 1871 i zdá se, že byl zaměstnáním prodavačem starého železa.

Naše místo jest již vyčerpáno i nemůžeme říci ničeho více o tomto zajímavém muži aniž o mnohých jiných, kteří si získali slávu, ačkoliv byli původu nízkého. Tak na př. výtečný rytec Sirjakov, jehož autobiografie byla uveřejněna v revui „Starina“. Nynější císař dobyl si uvolněním 22,000.000 otroků právem názvu jednoho z největších dobrodinců lidstva, jakých kdy lidské plémě vidělo. Tento veliký krok nese již ovoce. O slavnosti pětadvacetiletého svého panování dostalo se Alexandru II. kromě jiných známek lásky jeho poddaných i stříbrné medaile ražené k jeho poctě od bohatého podnikatele železničního, jenž byl až do r. 1861 nevolníkem. Tím, jakož i uvolněním východních křesťanů dobyl si slávy, která potrvá na jeho jméně na věky. Můžeme o něm říci ústy básníkovými:

„Toť díla královská a hodná tebe.“

Aby Rus postoupila i na dráze ústavního pokroku a uvolnila se od kletby militarismu a bureaukratismu, musí si srdečně přáti každý opravdový liberál a všichni, kdož ze zkušenosti vědí, jak mnoho vnitřní hodnoty a ceny nalezá se v kaceřovaném (poněvadž neporozuměném) ruském lidu. —

Rosa.

Napsal *J. Teysseire.*

I.

Bylo jí šestnáct let, byla bledých vlasů a svěží jako růže, když rozkvěte; oči měla veliké, modré, a z nich zářila čistá a nevinná její duše. Chodila prostě a její ušlechtilé chování svědčilo o tom, že bdí nad ní oko dobré matky; byla veselá a plná smíchu a často zpívala; vždyť měla jaro a byla šťastná jako každé mladé děvče, které nezná světa, jeho smutek, jeho bídu a jeho úklady. Její okno, jež bylo zrovna naproti mému, bývalo otevřeno skoro celý den, takže její život plynul mi zrovna před očima.

Vídal jsem ji často z rána, jak se česala, a těšil jsem se vždycky, jak rozpustí své krásné vrkoče, které hustou vlnou splývaly jí až přes pás, takže téměř zakrývaly celou její postavu.

Zdálo se mi vždycky, že vidím před sebou v rámci toho okna živou reprodukci Riberovy Marie Egyptské, která na poušti neměla jiného oděvu nežli svoje vlasy, jež podle legendy byly tak dlouhé a bohaté, že byly samy zázrakem. Když po několika minutách konečně se jí podařilo spoutati je ve jho hřebenu a černých jehlic, což nebylo věcí tak snadnou, usadila se k oknu a šila zde po celý den, sladila si tuto nudnou práci brzy nějakou naivní písní ze starých, dobrých časů, anebo nějakou romancí, která byla právě v modě: nebo zanotila si nějakou nábožnou píseň, které se naučí dívky v požehnaných dnech prvního přijímání, anebo nějakou improvisaci složenou pouze z vokalis, v nichž její sladký hlas dosud málo cvičený oddával se všelikým fantasiím dětského věku jejího.

Bývaly doby, kdy odloživši na chvíli jehlu hrála si zrovna jako dítě: měla ohyzdného psíka, jejž zbožňovala; byl jí živou loutkou, brala jej na klín, uspávala ho a hladila, chovala jej v náručí a hýčkala jako chůva; někdy mu také nasadila koketně některý svůj čepeček a zabalila jej do svého šálu a pak smála se vesele zrovna jako divoké dítě!

Nevycházela leda v neděli, a tu chodila ráno s matkou na mši a odpoledne na požehnání; pak pustily se obě na malou procházku někam ven z města.

Pohled na toto šťastné dítě stal se mi zvykem a denní potřebou, a jestliže někdy nějakou náhodou pro tu neb onu příčinu její okno se neotevřelo, cítil jsem, že mi něco chybí a byl jsem mrzut celý den.

Jednou dopustil jsem se veliké viny, než byl jsem ihned trestán. Stála u okna opřená o ruce, a dívala se zamyšlená, co se děje dole na ulici. Zdvihla hlavu a pohleděla náhodou na mne. — Beze všeho rozvážení poslal jsem jí srdečný pozdrav — nemohl jsem jinak. — Uklonila se, aby mi poděkovala, sklopila oči a celá zardělá odešla od okna a neokázala se tam celý den.

Můj bože! pomyslil jsem si, tak zkazil jsem si štěstí svoje! ten pozdrav ji polekal a ona více snad nepřijde, aby přede mnou pracovala.

Druhého dne viděl jsem ji přece zase a každého dne potom na starém místě; ale nikdy se ty její krásné oči ke mně nepozvedly!

II.

To trvalo celé leto; pak přišel den, kdy se mi zdálo, že to roztomilé dítě ztratilo všecku svoji veselost; ani nezpívala, ani se nemazlila se svým pejskem, ani nedala se více do onoho upřímného smíchu, když hovořívala se svou matkou sedící vedle ní . . .

Co se to asi stalo?

Pozoroval jsem, že tato znamenitá změna v povaze mladé dívky shodovala se s touto událostí. Matka byla asi churava a dívka po několik dní chodila sama do trhu. Vídal jsem ji každého rána, jak vyšla z domu s malým košíčkem, a když nakoupila, vracela se asi za půl hodiny zase domů. — Ale choroba její matky jí asi netrápila, neboť vídal jsem čas po čase tu dobrou ženu procházeti se v domě, takže její nemoc nebyla asi tak povážlivá.

Byla to tedy jiná příčina, kterou bych byl nikdy snad neuhodl, kdybych nebyl předešel náhodě, kterou jsem ji poznal.

Jednou z rána, když jsem viděl, že vychází z domu, vyšel jsem také a stopoval jsem ji až do trhu, ale zdaleka a tak, jakobych jí ani neviděl; vmísil jsem se mezi lidi až, jakoby náhodou, octl jsem se jí co možná nejblíže, abych viděl, bude-li se mi tak líbiti jako zdaleka.

Můj plán se mi podařil a já se přesvědčil, že zblízka byla ještě krásnější.

Ale v té chvíli, když všecko obstarala a vracela se domů, viděl jsem jakéhosi mladíka, šviháka to v nových rukavicích, načesaného a páchnoucího pomádou na několik kroků, jak se k ní přiblížil a ji oslovil; ubohá dívka celá zardělá kráčela rychle dále s hlavou sklopenou, ale jako paličský člunek zachytí hákem štíhlou loď, pronásledoval švihák svoji kořist krok za krokem; šeptal nevinnému dítěti věci, jež asi pobouřily celou její duši; neboť kráčela dále celá zmatená a v rozpacích brzy po té, brzy po oné straně, a bylo viděti, že nevěděla, co si počíti.

Ach, jak rád byl bych k ní přistoupil a pošeptal jí do ucha: Měj se na pozoru, ubohé ptáče, před tím krahujcem! . . . Je to had, nevěř mu, uleť, zavři oči, zacpi si uši . . . sice tě okouzlí a ty klesneš v jeho proklety jícen!

Dojista, že již často slýchala podobné svůdné řeči, a jestliže nyní stala se vážnou, bylo to znamením, že jed účinkoval! . . .

Po několik dní chodil jsem pravidelně do trhu, abych viděl, co se bude díti . . .

Druhého dne jakož i ve dvou dnech nejblíže příštích dívka sice prchala před oním mladíkem, ale nebyla více zmatenou a rozpačitou jako před tím.

Čtvrtého dne se zastavila a vyslechla ho s očima sklopenýma. Konečně pátého dne nejenom že ho poslouchala, ale dala mu také odpověď, a, jak se zdálo, byla to vážná rozmluva, do které se s ním zapletla.

Je po všem! pomyslil jsem si, dojat z celé duše: ubohé děvče je ztraceno, jestliže sám bůh je nezachrání!

Nechtěl jsem viděti, co se bude díti, a do trhu jsem více nechodil.

Když se matka zotavila, chodila zase do trhu, jako dříve, a dívka neměla příležitosti více vycházeti, ale ta její pilnost, jaké jsem se tak obdivoval, ta ji opustila. Často vstávala od okna a procházela se po světnici celá rozčilená a nepokojná, pak vzala nějakou knihu a čítala. — Jaká to byla asi kniha? — Snad nějaký špatný román.

Když její matka byla v trhu, bývala celý ten čas u okna a dívala se dolů na chodník, a její milenec jistě dle úmluvy procházel se chvíli v ulici, vždy v tuž hodinu. Jednou z rána odvážil se tak daleko a přišel až nahoru k ní do bytu zrovna v té chvíli, když její matka odcházela, a tehdáž se okno zavřelo . . .

Tyto tajné návštěvy opakovaly se potom každého dne sice po celé dvě neděle.

Jednoho dne pak neviděl jsem více ani dívky ani jejího milence, a když se to okno otevřelo, spatřil jsem pouze bledou, churavou a zoufalou tvář její matky.

Ubohá matka! Její anděl jí uletěl, či spíše zlý démon jej unesl.

Nemoc nešťastné ženy se tím zármutkem a tím zoufalstvím rychle zhoršila, a nežli uběhlo několik měsíců, zemřela, aniž kdy slyšela mluviti o své dceři.

Zase uplynulo sedm nebo osm měsíců a jiní nájemníci se přistěhovali do toho bytu. Nikdo si více nevzpomněl ani na matku ani na dceru, leda já, který jsem nemohl na ně zapomenout, ani se podívati na to okno, aby mne nebolelo srdce.

III.

Jednou jsem šel náhodou kolem soudního dvora a viděl jsem veliké množství lidí státi u vrat dosud zavřených; jak zdálo se, čekali netrpělivě, až se otevře. Sedění porotců začalo dva dny před tím, a bylo to dojista nějaké velice zajímavé ohlášení, které přilákalo tak časně tento zvědavý zástup. Chtěl jsem věděti, oč se jedná, a přistoupil jsem k nim.

Jakási mladá dělnice, která se k tomu hodila zároveň se mnou, nalezla v zástupu nějakou známou, které se zeptala.

— Co pak se to děje, Josefino?

— Dnes budou souditi tu ubohou Rosu.

— Jakou to Rosu?

— Rosu D . . ., vždyť ji znáš, tu malou švadlenu, která minulého roku uprchla s tím darebákem Alfredem B . . .

— Ach ano, vrátila se, není-li pravda, je tomu asi dva měsíce, s děckem, jež sama kojila — bylo to hodné děvče.

— Ne tak hodná, jak si myslíš, neboť to dítě zabila.

— Jenom zoufalství ji k tomu dohnalo. Znám dobře její historii: vyprávěli mi o ní v naší čtvrti velmi podrobně. Byla nemocná a nemohla vydělávat a tak vrátila se za čtrnáct dní po porodu ke své matce, neboť netušila, že nebude více na živě; ale ta byla již hezkou dobu mrtva a zahrabána. Dala se do bytu v jedné čtvrti, kde jí neznali, a těšila se neustále, až se její Alfred, ten lotr, k ní vrátí; ale mohla čekat až do soudného dne! Čekala měsíc a pak vidouc, že nepřichází, a že jí ani nepíše, ani ničeho neposýlá, klesla na mysli, jak tomu ani jinak býti nemohlo; a konečně, aby ukončila svoje utrpení, chtěla zahubiti sebe i svoje dítě jednou ranou, chtěla sebe i s ním zadusit . . .

— Ale jenom dítě zahynulo.

— Ano, poněvadž to dobře nezařídila. Nalezli ji druhého dne velmi nemocnou ležeti na loži a v jejím náručí leželo mrtvé dítě.

— A nyní ji obžalovali z vraždy.

— Ano. Ubohá dívka!

— Ale každý říká, že ji propustí.

— Ah, kdož to ví! uvidíme.

Přestal jsem naslouchati, a rozvažoval jsem dvě věci, které jsem právě zaslechl:

„Malá švadlena," a „její matka byla již mrtva a zahrabána, když se vrátila."

Můj bože! zvolal jsem po krátkém přemýšlení, aby to byla snad ona? . . .

Umínil jsem si, že počkám a vyslechnu celý soud, abych se přesvědčil, zdali moje předtucha byla oprávněna.

Konečně se dveře otevřely; vešel jsem dovnitř s ostatním zástupem a měl jsem to štěstí, že jsem nalezl slušné místo.

Brzy na to začal soud a obžalovaná byla přivedena; zakrývala si tvář šátkem a bylo viděti, jak pláče; zachvěl jsem se z hloubi srdce, když jsem spatřil ty krásné světlé vlasy, jež se jí vlnily po šíji.

— Není více pochyby, jest to ona, pomyslil jsem si.

Konečně když president k ní pravil:

— Obžalovaná, vstaňte! zdvihla se, odložila šátek, a ačkoliv měla oči zrudlé pláčem a tahy zmořené dlouhým utrpením fysickým i morálním, poznal jsem ji ihned.

Ubohý padlý anděl! Což bych byl za to dal, kdybych byl mohl stáhnouti neproniknutelnou záclonu mezi ní a tímto zvědavým davem, který se s takovou radostí díval na její utrpení! Kdybych byl mohl zvolati na ni zdaleka: Dítě! zde máš přítele, který již dávno věnoval ti všecku svoji sympathii, který tě bude míti v úctě, když tě uznají za nevinnou, který tě bude míti v stejné úctě a který tě polituje, když tě odsoudí, jako máme litovati a v úctě míti každou nevinnou oběť zlých lidí!

Stání bylo dlouhé a velmi podrobné; žaloba byla přísnější nežli jsem očekával; pravilo se v ní, že obžalovaná chtěla se pouze zbaviti svého dítěte; kdyby prý byla chtěla zahubiti také sebe, že by to byla lépe obstarala, atd. atd. Její obhájce, soudní advokát, hájil ji dosti líně; byl to starý praktikus, který byl vší lidské bídě mravní již dávno uvyklý; opakoval několik běžných frásí, přednesl několik myšlenek dosti nesouvislých, beze všech platných důvodů a skončil svou velmi krátkou řeč tím že žádal slavný soud o shovívavost.

Když se president obžalované tázal, může-li pověděti něco k svojí obraně, vstala, chtěla mluvit, ale nemohla; pláč udusil jí v hrdle každé slovo.

Byl jsem hluboce a bolestně dojat.

V té chvíli, kdy president vážil důvody s obou stran, pozdvihly se oči moje až na Krista visícího zrovna jemu nad hlavou v pozadí sálu. — Ach, pomyslil jsem si v té chvíli, kdyby ten božský Galilej chtěl nyní sestoupiti se svého kříže a kdyby uprostřed těchto soudců chtěl otevříti božská svoje ústa, jako když chodil ještě po světě, co by asi řekl? „Milí bratří, zvolal by k nim, odpusťte tomuto dítěti, neboť, věřte mi, ona jest nevinna tím, z čeho ji viníte; ten pravý a jediný vinník jest na svobodě a chystá se již zase k novým zločinům; toho vyhledejte, toho suďte, to je svůdce, to je lotr, to je zbabělec!“ A pak promluvil by asi v podobenství, jako tak rád činíval, a řekl by dále: „Pilný zahradník, který zrána prohlíží svoje květiny, nalezne-li nečistého plže ležeti v panenském kalichu růže, co asi učiní? Vytrhne snad růži a vyhodí ji do smetí? Nikoli! Vezme s ošklivostí ohyzdné zvíře do ruky, hodí je na zem a zašlápne je; a když uvidí, že rosa nebeská může ještě smýti špinavou jeho stopu, která na růži po něm zbyla, nechá růži mezi ostatními květinami, neboť růže ta zůstala krásnou a vůni svoji neztratila. Učiň člověče, jako ten zahradník, hlídej svoje růže, a chraň je před nečistými plži! . . .“

Ale ach, naši zákonodárci, jak se zdá, hodlají spíše chrániti plže naproti růžím!

Soudcové odešli do vedlejšího pokoje a vrátili se za čtvrt hodiny; přinesli ortel, který některými okolnostmi byl sice zmírněn, — ale ubohá dívka byla odsouzena na šest měsíců do vězení.

Když slyšela rozsudek, klesla bez sebe na zem, a ze sálu odnášeli ji jako mrtvou.

Všecko obecenstvo bylo hluboce dojato. Já pak slyšel v duši své jakýsi hlas, který volal: „Ty lidská spravedlnosti! zdali pak někdy budeš moci zodpovídat aspoň poněkud všecky svoje ortely! Ó vy zákonodárci! v našich zákonech jsou vady, jsou mezery! Prohlédněte je a opravte, aby se mohlo vždycky říci: Spravedlnost jest spravedlivá!

Vyšel jsem ze síně celý nešťastný a smutný až k pláči.

A za nějaký čas po tom jsem se dověděl, že Rosa D . . . zemřela hanbou a zoufalstvím ve svém vězení. *B. F.*

Štědrý den bratří Manesův.

Idylla ze života malířského od *J. Arbesa.*

Záduměivost budící, šerý přísvit pošmurného zimního jitra vniká dvěma velkými zamrzlými okny v prostrannou jizbu, sloužící za maličký atelier.

Na první pohled lze poznati, že tu obyčejně pracujou dva umělci. Náčiní malířské, ačkoli v obvyklém nepořádku, jeví přece jakousi urovnanost v roztřídění: před každým z obou oken stojí v přiměřené vzdálenosti malířský stojan se započatým obrazem — kolem pak na stěnách, po židlích i po zemi visí, leží nebo stojí modelly, skizzy atd., z nichž taktéž na první pohled možno poznati, že u jednoho okna pracuje umělec zabývající se převahou předměty historickými, u druhého pak genrista . . .

I velký kulatý stůl uprostřed atelieru, na němž je rozházeno množství všech těch různých pomůcek a zdánlivě bezcenných tretek, bez kterýchž nelze si malířský atelier ani mysliti, jeví tutéž neb aspoň podobnou roztříděnost — jedna polovice stolu zdá se býti skladištěm a občas i pracovním místem genristovým, druhá „historikovým“ . . .

Atelier má dvoje dvéře. Jedny, zavřené, vedou na chodbu, druhé, jen přivřené, do vedlejší ložnice.

V kamnech praská už vesele oheň a v jizbě počíná býti znenáhla tepleji.

U jednoho okna a sice před stojanem, kolem něhož se nalezají převahou emblemy malíře-historika, sedí na nízké stoličce velký kostnatý muž se založenýma rukama a přimhouřenýma očima. Zdá se, že o něčem přemítá nebo dumá.

Výrazný obličej ostrých tahů, s nosem u kořene

zahnutým a s mocnými kníry jeví odhodlanost a ráznost; ale zvláštní, skoro až trpký tah kolem rtů a výraz snivě přimhouřených očí zdá se nasvědčovati povaze rovněž tak mírné, tiché a dobré jako zádumčivé, hluboké a uzavřené.

Asi před půl hodinou byl vyšel tiše z ložnice, rozdělal v kamnech oheň a usedl u okna — — patrně čeká, až se více rozední, aby mohl v práci pokračovati.

Náhle vrzly přivřené dvéře u ložnice a na prahu objevil se s rozcuchanými vlasy jiný muž pouze v košili a gatích — jak byl právě s lože vyskočil.

Obličej jeho nalezá se sice ve stínu, ale kdo by se byl déle v tvář tu díval, byl by navzdor nedostatečnému osvětlení z různých tahů poznal, že to mladší bratr muže u okna v zadumání sedícího.

„Tys už vzhůru, Josefe?“ optal se — pozivuje — dutým a přece srdečným hlasem.

Muž u okna vztýčil hlavu a obrátiv ji pomalu ku dveřím neodpověděl.

„O čem pak přemýšlíš, Josefe?“ pokračoval první.

„Eh — o mrzutém živobytí, jaké vedeme co staří mládenci,“ odpověděl tázaný.

Muž mezi dveřmi se rozesmál a teprv po chvíli připomenul:

„A co pak tě tak rozladilo?“

Tázaný vstal a narovnávaje se optal se:

„Není dnes štědrý den, Kvidone?“

„Je — co na tom?“

„A strávíme i letos štědrý večer tak smutně jako vloni a předloni?“ ujal se po chvíli slova Josef.

Kvido pokrčiv ramenoma odpověděl s resignací:

„Jaká pomoc!“

Chvíli oba bratří mlčeli; na to učinil Kvido krok ku předu a děl:

„Víš co, Josefe — upravme si večeři sami . . .“

Josef kývl hlavou na důkaz, že souhlasí.

„Vždyť snad také dovedu koupit, trhnout a uvařit nějakého kapříka,“ pokračoval Kvido; „kus uděláme na modro, kus na černo . . .“

Josef opět kývl hlavou na důkaz, že souhlasí.

Kvido pokračoval:

„Já sice nevím, jak a co se všechno při tom dělá; ale sousedka nám poví — když ji požádáme — nebo nám koupeného kapříka sama upraví . . . Jen když rybu koupíme, sami trhneme a rozdranžírujeme.“

„A dovedeš ty rybu trhnout?“ optal se s přízvukem elegickým Josef.

„K smíchu!“ Kvido na to. „Položíš rybu na znak, vezmeš perořízek, řízneš mezi hlavou a břichem jednou na příč, pak rozpáříš . . .“

„Eh!“ uklouzlo mimoděk Josefovi, jenž mávna odmítavě rukou obrátil hlavu k oknu, jako by další výklad nechtěl poslouchati.

Kvido porozuměl.

„Tys přece jen jako dítě, Josefe,“ připomenul. „Vždyť jsou ryby jako jiná zvířata k tomu stvořena, aby nám lidem poskytovala potravu . . .“

Josef chvíli mlčel, pak děl:

„Jdi, Kvido, oblec se — půjdem si koupit „na košatky“ kapra . . .“

Kvido zmizel v ložnici.

Josef oblekna svrchník posadil si klobouk na hlavu a čekaje na bratra přecházel dlouhými kroky po atelieru . . .

Asi za čtvrt hodiny byl Kvido hotov.

Oba bratři vyšli z domu a zamířili klikatými uličkami „na košatka“.

Mráz není příliš tuhý.

Vltava dosud ještě nezamrzla . . . S šedé, jednotvárné oblohy sypou se hustě velké vločky sněhu, čímž štědrovečerní ruch v ulicích pražských nabývá zvláštního skoro poetického rázu.

Odměřeným a přece dosti rychlým krokem ubírají se bratří Manesové mlčky z ulice do ulice, až se octli u cíle cesty — „na košatkách“, kde před krámky a kolem jednotlivých prodavačů panuje neobyčejná tlačenice.

Následkem mírnější povětrnosti byla cena ryb o nějakou nepatrnost klesla; nával kupců je tudíž značnější než bývá o štědrodenní dopoledne jiná leta, kdy panuje tuhý mráz a ryby bývají dražší.

Po nějaký čas obcházejí Manesové jedno skupení lidí po druhém a marně se snaží prodrati se — ovšem jen spůsobem co možná mírným — k některé vaně s rybami, aby si vyhlídli „němou oběť“ svých štědrodenních laskomin . . .

Konečně se jim podařilo prodrati se řídčím jedním skupením k vaně špatnějších a dražších ryb, kde nebyl nával kupců příliš velký.

Stojíce těsně vedle sebe dívali se mlčky a přece pátravě na ryby, jichž bylo ve vaně už jen sedm, z nichž neméně než pět plovalo břichem vzhůru.

„Co myslíš, Josefe?“ ozval se po chvíli Kvido přitlumeným hlasem. „Tamhle tu? Ne?!“ zamířiv ukazovákem pravé ruky na kapra ve vaně, jenž jediný, hřbetem vzhůru, zdál se býti ze všech ryb nejčilejší.

„Ne — ne! Raději nějakou už zpitomělou, aby sebou — při trhnutí — tak křečovitě neházela . . .“ odpověděl Josef taktéž přitlumeným hlasem trhaně, jako by se v duchu hroužil v strašná muka ryby při trhnutí.

„Tedy tamhle tu?!“ děl Kvido ukázav prstem na rybu otlučenou, plovoucí břichem vzhůru, na jejíchž zmrzlých a ledem pokrytých ploutvích bylo zřejmě znáti, že sebou už dávno ani nepohnula.

Josef kývnul hlavou a Kvido požádal prodavače, aby mu rybu odvážil.

Stalo se — vážila pět a čtvrt libry.

Josef vyňal tobolku a zaplatil.

Náhle si na něco vzpomněl.

„Není leklá?“ optal se prodavače.

„I chraniž bůh — jen otlučena — zpitomělá, zamrzlá, milostpane . . .“ vykládá prodavač. „Jakmile ji dáte doma do vody, rozhřeje se a počne dýchat. Ne-li, vezmu ji nazpět.“

„Ale kam ji dáme?“ ozval se Kvido.

„Zavážu ji do kapesního šátku,“ nabízel se prodavač.

Josef vytáhl šátek, prodavač zavázal do něho rybu a sice tak, že musila se nésti hlavou dolů . . .

*

„Prosím, zavažte nám ji tak, aby měla hlavu vzhůru," požádal Josef prodavače, jenž naň upřel udiveně zrak; ale přece přání jeho ochotně vyhověl.

Kvido vzal rybu a oba bratří ubírali se mlčky, jak byli přišli, k domovu.

Na cestě, právě když šli podle většího kupeckého krámu, napadlo Kvidovi, že musejí přec také koupiti perník, rozinky, mandle a ještě tak ledacos, čeho je třeba k vaření ryb.

Josef podržel tudíž rybu v průjezdě, Kvido vešel do krámu a koupil, čeho bylo třeba.

Nevěděl sice sám, mnoho-li má od čeho koupit a musil vzíti útočiště k přímému vyzvání:

„Dejte mi, prosím, vše, čeho potřebuji k upravení pětiliberního kapra na modro i na černo."

Bylo mu správně vyhověno, ba dána mu i rada, kde má koupit nejlacinější sladké pivo.

V pěti minutách byli bratří Manesové s kaprem doma.

Vydlužili si od sousedky vaničku s měkkou vodou, vpustili zmrzlého a otlučeného kapra opatrně ze šátku do vody a čekali, až — rozmrzne a počne dýchat. Kapr však ležel neustále na jednom místě na boku bez pohnutí.

Josef seděl po jedné straně vaničky, Kvido po druhé.

Mnohdy dívali se oba upřeně po pět i více minut mlčky na rybu; ale ryba jako by ze vzdoru nechtěla se pohnouti.

Konečně — asi po hodině — čekání Kvidona omrzelo.

„Mně se zdá, Josefe," pravil k tomuto tonem, jakým pronášíme v samomluvách sami k sobě výčitky; „že jsme se napálili a koupili rybu zabitou nebo docela leklou —"

„Tím líp, tím líp," míní chvatně Josef; „aspoň nebude nic cítit, až ji trhneme."

„I co ti napadá, Josefe," dodává Kvido; „leklou rybu přec jíst nemůžeme."

„Pravda, pravda," přikývl Josef.

A zase seděli oba mlčky vedle vaničky, až to Kvidona poznovu omrzelo.

„Eh, ke všem všudy! Což pak se, velrybo, nepohneš?" zamručel a zavadil jedním prstem o jednu ploutev.

Josef sledoval pohyb ten neobyčejně zvědavě a dychtivě, ale ryba se nepohnula.

„Dychá! dychá!" vzkřikl náhle Kvido radostným hlasem ukázav druhou rukou na malou bublinku, která byla nad hlavou kaprovou vystoupila, ale ihned prasknuvši zmizela.

Oba bratří dívali se ještě chvíli na jedno a totéž místo.

Nad hlavou ryby vyskočilo několik bublinek. I viděli, jak kapr pootevřel a ihned zase zavřel hubu — slovem pozorovali zcela zřejmě, jak znenáhla oživoval a jak sebou posléze, zdánlivě s napnutím veškerých svých sil, ve vodě mrsknul a zůstal pak — nikoliv už na boku jako dříve — nýbrž vzpřímen, hřbetem vzhůru.

Takořka zázračné oživení němého tvora mělo na oba bratry zvláštní účinek.

Zasmušilá nevrlost, která se byla v tvářích jejich jevila, ustoupila výrazu skoro dětinské radosti, která se ostatně i jinak ještě jevila.

Obcházelť vaničku; brzo usedli, brzo zas přiklekli pozorujíce rybu se všech stran a vyměňujíce si stručně své náhledy o rybách vůbec a o rybě, která byla právě předmětem jejich pozorování, zvlášť.

Chladné, nehybné oko její zajímalo je nejvíce.

Připomenulť si poetické porovnání, že svítívá měsíc „jako rybí oko" a snažili se porovnání to vysvětliti se stanoviska malířského.

Také o tom se zmínili, má-li ryba duši — vidí-li a obzvláště — cítí-li . . .

Ví-li nebo má-li ubohý kapr, na kterého se dívali, aspoň tušení o tom, co se s ním děje nebo docela — co se s ním díti bude neb díti může . . .

A když se byl jeden druhého do syta navyptal a jeden druhému už všechno vypověděl, co o rybách vůbec věděl neb aspoň tušil, usedl zase každý po jedné straně vaničky, a oba dívajíce se upřeně na rybu, která sebou občas již dosti mrštně pohnula, setrvali po delší čas v dumavém mlčení.

Posléze ozval se Kvido řka:

„Nu — teď snad už bude čas, abych rybu . . . Nemyslíš, Josefe?"

Josef kývl sice hlavou, ale slova, která pronesl, nebyla nikterak v souhlasu s tímto kývnutím; pravilť tonem skoro dětinsky měkkým:

„Popřejme chudáčkovi jen ještě půl hodinky života — ať se v té vodě ještě vyšplouchá, než . . ."

Kvido porozuměl. Pohledl na hodinky a připomenuv lakonicky: „Už dvě," zůstal seděti a díval se jako Josef zase na rybu.

Asi po půlhodině ozval se netrpělivější Kvido poznovu:

„Už přec bude čas," pravil skoro kategoricky, ale ihned dodal obvyklým způsobem měkce:

„Nemyslíš, Josefe?"

Josef opět kývl hlavou, jako by souhlasil, ale ihned připomenul tonem elegickým:

„Ubožák! Už tak brzo? — Eh — popřejme mu ještě jen čtvrt hodinky. Vždyť snad —"

Opět nedořekl; ale bratr Kvido porozuměl a ničeho nenamítal.

A opět seděli oba bratří v zadumání vedle vaničky dívajíce se na rybu, která se byla po několikahodinném ztrnutí již tak dalece vzpamatovala, že odvážila se i k různým, ovšem že ještě matným a málomocným „rybím prostocvikům."

Dech její, ačkoliv dosud ještě těžký a namahavý, byl už dosti pravidelný; občas pohnula ryba i ploutvemi jako by chtěla zkoušeti sílu svých svalů a někdy mrskla i ocasem, až voda vystřikla.

Oba bratří sledovali každý pohyb nebohého němého tvora s tak napnutou pozorností jako sleduje bádavý lékař při vivisekci na uměle zpitomělém experimentačním zvířeti účinek oživující látky.

Avšak city a myšlenky jejich valně se lišily od citů a myšlenek vivisektorů — živá fantasie jejich předváděla jim různé momenty, z kterýchž mohli aspoň hypotheticky souditi na duševní život němého tvora, jejž si byli po příkladu jiných vyblídli za oběť k ukojení svých štědrovečerních laskomin.

Opět minulo asi půl hodiny, aniž byl někdo promluvil. Konečně přerušil ticho zase Kvido řka resolutně:

„Není pomoci, Josefe . . . Čas kvapí.“

„Ano — čas kvapí“ — opakoval Josef snivě — „není pomoci!“

Kvido pokládaje bratrova slova za svolení k zahájení osudné popravy němého tvora sáhl pravou rukou do vody pod rybu a zavadil o ploutev. Ryba sebou prudce mrskla a stříkla Kvidovi vodu do tváře.

„I ty nevděčnice!“ zamumlal Kvido polo mrzutě a polo rozmarně stíraje si levou rukou vodu s tváře.

Po té poklekl k vaně, povyhrnul si u obou rukou rukávy a popadl pak rybu oběma rukama za hlavu. Kapr však sebou mrsknul a vyklouznuv Kvidovi z rukou postříkl Josefa.

Tento se trpce, skoro bolestně pousmál; po chvíli podotknul:

„Brání se, chudák, jak může.“

„Ale nic na plat,“ dodal Kvido, hotuje se poznovu k vylovení ryby. „Právě mi napadá, jak se ryby berou — za oči.“

„Ne, ne — za oči ne!“ zvolal Josef prosebně. „Raději ti pomohu.“

Po těchto slovech vykasal si rukávy i on a mezi tím co Kvido snažil se lapiti rybu oběma rukama za hlavu, vypomohl mu Josef ze zadu. Tak rybu šťastně zachytli a vyzvedli z vody. Sotva že byli povstali, mrskla sebou ryba tak prudce, že jim vyklouzla z rukou a upadla dunivě na podlahu, kde sebou několikráte prudce mrskla.

„Ubožák!“ zašeptal soucitně Josef.

„Eh — ať si!“ dodal zatvrzelejší Kvido. „Proč sebou hází!“

Ale hned na to se ruče shýbl a popadna kapra v prostřed těla zvedl jej a vpustil zase do vody.

Ryba sebou chvíli prudce šplouchala, pak zůstala klidně ve vodě státi.

Ještě chvíli dívali se oba bratří beze slova na ubohého němého tvora, načež pravil Josef s přízvukem resignace:

„Není-li pomoci, pospěšme — zkraťme její muka!“

„Připrav tedy vše, čeho je třeba,“ odvětil Kvido, „vždyť ani nevím, kde rybu trhnout.“

Josef přistoupil ku stolu a odhrnuv rukou papíry, tužky a různé haraburdí malířské na stranu udělal tak „popravní místo“. Na to sáhna do kapsy vytáhl perořízek, otevřel jej a položil na stůl.

„Co ještě?“ optal se.

„Podej ručník a přines lavoir!“ kázal Kvido stoje nepohnutě u vany a dívaje se upřeně na kapra.

Josef uposlechl. Přinesl z ložnice ručník i lavoir a položil obé na stůl.

„Ty mi rybu podržíš,“ pokračoval Kvido, „a já ji trhnu . . .“

„Já — podržím — a ty — trhneš,“ opakoval monotonně Josef.

Po té shýbl se Kvido k vaně a dříve, než se toho Josef nadál, popadl rybu dosti zručně obvyklým spůsobem: palcem a prostředním prstem za oči — a vyzvedna ji z vody mrštil jí, ana sebou prudce házela, skoro nemilosrdně na stůl.

Táhlé „Eh! uklouzlo rtům Josefovým. Ale vida rybu na stole nepohnutě ležeti a jsa přesvědčen, že nezbývá než muka její co možná zkrátiti, chopil odhodlaně ručník.

„Oviň ručník rybě kolem hlavy a polož ji na znak!“ komandoval Kvido bera perořízek do ruky.

Josef uposlechl; ale sotva že ovinul ručník kolem rybí hlavy a chtěl rybu položiti na znak, mrskla sebou a vyklouzla mu z rukou.

Pokusil se o proceduru tu poznovu; ale s týmže neúspěchem.

„Vem ji tedy jednou rukou za oči a druhou pod žabrami!“ kázal Kvido, jenž byl patrně s procedurou trhání ryb aspoň theoreticky obeznámen. „Já ji chopím za ocas, — ale musíš držet pevně, s napnutím všech sil, aby sebou nemohla mrsknout.“

Po té vzal ručník z rukou Josefových, a ovinul jím zadní část ryby. Josef po krátkém váhání popadl rybu levou rukou za oči, pravou pak pod žabry. V následujícím okamžiku ležela již ryba těžce oddychujíc na hřbetě nemohouc se takměř ani hnouti.

„Držíš pevně, Josefe? — Nevyklouzne ti?“ optal se Kvido pevným, rozhodným tonem mávna nad hlavou otevřeným perořízkem a skloně vražednou zbraň k rybě.

„Držím — nevyklouzne mi,“ zní dutá odpověď.

Kvido přiložil ostří nože těsně k rybě, aby vedl první řez.

„Zadrž, Kvido!“ ozval se Josef stísněným hlasem, „já se na to přece jen — dívat — nemohu.“

„Odvrať tedy hlavu nebo zamhuř oči!“ radí resolutní Kvido, jenž byl patrně pevně odhodlán zkrátiti několikerým říznutím všechna muka nebohého němého tvora.

„Zamhouřím — už jsem zamhouřil,“ odpovídá Josef učiniv po radě bratrově.

Kvido naň pohledl. Tvář bratrova ze zamhouřenýma očima měla v okamžiku tom výraz nad míru bolestný. Kvidův zrak sesmekl se na rybu a neušlo mu, že se bratrovy ruce chvějou.

„Pospěš, Kvido — rychle!“ napomíná Josef po chvíli.

Kvido mávnul poznovu otevřeným perořízkem nad hlavou, jako by chtěl ruce své dodati náležité pružnosti k vedení prvního řezu, na to sklonil nůž k rybě a bodl . . .

„Pro bůh — co to?“ zaúpěl Josef otevřev oči a pustiv rybu. „Ty's bodl místo ryby — mne.“

Ryba sebou prudce mrskla a vyškubnuvši se i z ruky Kvidovi házela sebou po stole.

Kvido upírá vytřeštěně zrak na bratra, jenž mruče stírá si krev mezi palcem a ukazovákem levé ruky, kam jej byl Kvido bodl.

„Cos to učinil, Kvido?“ mumlá Josef. „Vždyť jsi přec tvrdil, že umíš „trhat“ a místo ryby „trháš“ mou — ruku.“

„Odpusť, milý Josefe,“ omlouvá se Kvido. „Já také nemohl vidět, jak vjede nůž do těla — a zamhouřil jsem oči jako ty!“

„Nu tak — nu tak!“ přikyvuje Josef skoro radostně. „Ty's tedy také takový tyran jako já!“

Ryba, která byla po několik okamžiků na stole bez pohnutí ležela, počala sebou křečovitě a s napnutím veškerých sil mlátiti, čímž přerušila Josefovu hlasitou meditaci.

„Dej rybu zas do vody, ať se nemoří a trochu se vzpamatuje!“ velí Josef tonem, jejž by byl každý pokládal za ton úpěnlivé prosby.

Kvido rychle přání bratrovu vyhověl.

Popadna kapra v půli těla vpustil jej opatrně do vody.

Kapr sebou několikráte prudce švihnul, jako by chtěl někam do hlubiny uniknouti, ale vzpamatovav se patrně, že je veškeré namahání toho druhu marné, zůstal po chvíli ve vodě s resignací státi a jenom těžký, namahavý dech a prudčí proudy vody, jež žabrami propouštěl, byly důkazem, že mu není tak volno jak se zdálo.

Oba bratří přistoupili k vaně; usedli, každý na své místo a mlčky dívali se poznovu na rybu.

Posléze ozval se Josef aniž by byl zraků svých s kapra odvrátil.

„Kvido!“ pravil dutým a přece vlídným hlasem. „Co myslíš, — abychom — když už ani ty ani já — nebo — abych ti upřímně řekl, mně je ubohého tvora toho přece jen líto.“

„Mně také,“ zamumlal Kvido podobným tonem, jako byl Josef právě mluvil. „Ale co počít? Když jsme kapra koupili, musíme jej trhnout!“

„Že musíme?“ opáčil Josef s mírnou výčitkou podívav se kosou na bratra.

„Nu, ovšem — co s ním?“ Kvido na to.

„Darujme mu život!“ přimlouvá se Josef.

„Nu — pro mne!“ odpovídá Kvido. „Darujme! — Ale co s ním? Dáme li jej do štoudve nebo necháme-li jej ve vaně, prodloužíme jen jeho muka, a za několik dní nám lekne přece.“

„Pravda, pravda!“ přikyvl Josef a po malé pomlčce dodal:

„Souhlasíš tedy, abychom mu darovali život?“

„Souhlasím,“ odpovídá Kvido rozhodně.

„Pojďme tedy!“ děl Josef a vstav počal se mlčky oblekati.

Kvido následoval jeho příkladu.

Oba byli v pěti minutách připraveni k odchodu.

Josef prostřel kapesní šátek na stůl, Kvido vytáhl opatrně rybu z vody a zavázal ji do šátku tak, aby ji mohl nésti hlavou vzhůru.

Po té vzal za uzel a oba bratří opustili svůj byt.

Před domem chvíli postanuli, jáko by byli na rozpacích, kterým směrem se mají dáti, načež Josef mlčky zaměřil směrem k Žofínskému ostrovu.

Schylovalo se již k večeru a panovalo takořka bezvětří.

V hustých vločkách sypal se sníh s oblaků, tak že nebylo viděti než jako za husté mlhy na několik kroků.

Oba bratří ubírali se postranními, skoro pustými uličkami nápadně chvatně.

Za nedlouho octli se u můstku vedoucího na Žofínský most.

Přešli most a zabočili k jižnímu cípu ostrova, kde bývají v letě umístěny koupele.

Kolkolem panovalo hluboké ticho a pohled na okolí byl čarokrásný.

Sníh sypal se s hůry do vody a nasazoval se na hustou tříšť plovoucí v podobě velkých ker po Vltavě.

Tu a tam u břehu byla už řeka zamrzlá a dosti vysokou vrstvou sněhu pokryta.

Pohled do dálky ani nebyl takový, jako za jasných dnů; ale za to tím poetičtější.

Dospěvše až k nejjižnějšímu cípu ostrova bratří Manesové stanuli a rozhledli se kolem.

Před nimi mihala se v hustě padajících vločkách sněhu obrovská a zároveň bizarní silhouetta řetězového mostu, na pravo temné neurčité obrysy nábřeží s divadlem a několika domy, na levo pak obrysy Střeleckého ostrova.

Dále neviděli — a na zad se neobrátili.

A vše to bylo oblito jemným zlatým leskem slunce, jež zapadajíc prolamovalo na západě hustý oblak dodávajíc zimní krajině nevýslovně poetického půvabu.

Chvíli stáli oba bratří mlčky podle sebe; na to rozhledl se Josef po břehu hledaje vhodného místa.

Břeh ostrova, na jehož jižním cípu není valného proudění, byl již kolkolem zamrzlý.

Jen opodál na levo bylo místo, kterýmž prokmitala jak křišťál jasná voda.

Oba bratří popošli k místu tomu.

Kvido poklekl na jedno koleno, položil rybu na břeh a rozvázal šátek; na to sešoupnul kapra opatrně do vody a vztýčil se.

Kapr ležel v mělku na jedné straně nepohnutě po několik vteřin.

„Snad už lekl,“ přerušil Kvido mlčení a shybna se pošoupnul rybu o něco dále, tak že byla v tak vysoké vrstvě vody, kde se mohla pohodlně vzpřímiti.

Oba bratří se chvíli upřeně na ni dívali: ryba však ležela ve vodě bez pohnutí jako dříve.

„Sešoupni ji ještě hlouběji!“ připomenul Josef.

Kvido se chtěl sehnouti, ale v témž okamžiku mrskla sebou ryba tak prudce, že voda nad ní zavířila a vystříkla — ryba zmizela v hlubině.

„Viděl's?!“ zvolal skoro dětinsky radostně Josef.

„Viděl,“ odpověděl tímže tonem Kvido pohledna bratrovi v tvář, v kteréž se zračilo nevyslovné uspokojení . . .

„Nu — ta bude mít rozkošný štědrý večer, nemyslíš, Kvidone?“ připomenul Josef.

„Příjemnější než my,“ odvětil Kvido temně; ale pohledna k západu dodal přitlumeným hlasem:

„Viz — jak je zde čarokrásno! . . .“

„Vskutku,“ odvětil Josef, „tak klidno, tak krásno, tak . . .“

Nedořekl. Zapadající slunce se právě úplně vymklo z oblaku a první, skoro oslňující paprsky jeho nutily Josefa, aby se obrátil.

Po té vrátili se bratří Manesové domů a strávili štědrý večer ve „své hospůdce“.

Byli sice oba zamlklejší než kdy jindy; ale tak klidnými, spokojenými a šťastnými nebyli o štědrý večer ještě nikdy jako tentokráte.

FEUILLETON.

Mickiewicz.*)

Do morza, w którém fale wieków mową,
Do ciemni, co w niéj ludskość z trudem kroczy,
Nim Piękno zblizka jéj odkryją oczy,
Bóg spuścil wielką skalę granitową.

A chmury płynąc w jutrzenkę różową,
Komety z złotem promieniem warkoczy,
Zwalniają w drodze w Wieczność lot proroczy,
Jéj oblatując głowę tytanową.

Ta skała twarda, która przetrwa czasy,
Ma czyste złoto v głębi swego łona,
A zna ją żeglarz i sercem ją wita.

Bo morza zawsze gardząca hałasy,
Skroń jéj poważna ku jutrzni zwrócona,
Wciąż mu przyrzeka że wolność zaświta.

Krasiński.

Głębokie serce, Bogiem upojone!
Anioł jak usta proroka przed laty
Tak twoje żarem oczyścił, skrzydlaty
Duch lety ci dał śmiale, niezmierzone.

Przez życia ścieszki krwią twoją zroszone,
Tyś wszędy nieśmiertelne zrywał kwiaty,
A serce twoje, gdzieś Ty nosił światy,
Twéj Polski było ranami skrwawione.

Gdyś Ty w kolebce dzieckiem leżał we śnie,
Dant pocałował cię w czoło boleśnie,
I dar cierpienia wlał ci w duszę wcześnie.

A Ty tak żyleś śród zorzy przyszłości,
Jak ów kaganiec co lśni śród ciemności,
Nim z fal się wzniesie jutrzenka Ludzkości.

Slowacki.

Szmer muszli, którą przyłożysz do ucha,
Pył lśniący, skrzydłem gdy motyl szeleści,
I Wschodu wszystkie baje i powieści,
Gdzie znikłe raje znów żyją dla ducha,

Gwiazd drżenie, ogień co z wulkanu bucha,
I płacz anioła, co się bólem pieści,
Sen błogi we łzach tonący boleści,
Pieśń stara, któréj serce tęsknie slucha,

Tém wszystkiem dzwoni lutnia twa marząca,
A ukołysan jéj tkliwą muzyką,
O radbym usnął wiecznie, nieśmiertelnie.

Lecz iskra w tobie pod popiołem tląca
Ku niebu nagle strofą tryśnie dziką,
Mnie wzruszy, jakbyś rozpalił popielnię.

W. Gasztowtt.

— V Petrohradě vyšlo v druhém vydání dílo A. N. Pypina a V. D. Spasoviče „Historie slovanských literatur" (Исторія Славянскихъ литературъ. Изданіе второе). Druhá část tohoto díla obsahuje historii literatury polské (333 stran), české (218 stran), československé, baltickoslovanské a srbskolužické. Nemáme v úmyslu psáti kritiku, nýbrž jen referát o této knize, která vlastně uvádí slovanské literatury, kromě ruské, do světa; neboť pokud víme, překládá ji p. Denis v Bordeaux do frančiny, dále vychází překlad německý a v londýnské „Academy" četli jsme o díle pánů Pypina a Spasoviče zprávu, ve které se praví: „Jsme rádi, že budeme míti konečně dílo, ve kterém budeme moci nalézti věrohodné poučení o všem, co týče se literatur slovanských." Nevíme, jak dalece důkladně či nedůkladně psáno jest o ostatních literaturách slovanských; prohledli jsme jenom část, která se týče literatury české. Tu pak zdá se nám, že důležito jest o tomto díle obšírně promluviti, i přáli bychom si, aby tak učinili ti, kdož cítí u nás povolání ku psaní literárních úvah, a časopisy, které mají směr více revuelní, jako „Osvěta" a „Musejník". My učiníme jenom několik poznámek. Podle toho, co v ruském textu čteme, zdá se nám, že pan Pypin české literatuře na Rusi ani v cizině valně neposloužil. Pan Pypin jest, jak se nám zdá, především filolog a potom literární historik, což jest u literárního historika par excellence chyba. Věc má se zcela střízlivě takto: Napřed podává se přehled českých dějin, potom přechází se k literatuře. První jest ovšem Kralodvorský Rukopis, a ten nám pan Pypin zabíjí velmi důkladně. Pak dále a dále až k r. 1849. To vše se nás dnes netýče; ponechme to učencům a revuím. Historii české literatury od roku 1849—1880, tedy době 31 let, věnováno jest 29 stran a to i belletrii i vědecké literatuře dohromady! — Promluvíme několik slov jen o té nejnovější době. Již ten prostor 29 stran pro vylíčení českých literárních poměrů v době, kde po Kollarovi, Čelakovském a Máchovi tolik a tak úsilovně pracováno, ukazuje, že nestačí ani pro pouhou bibliografii, tím méně může sloužiti za šetrnosti hodnou část díla, které nese hrdé jméno literární historie. Ostatně však dá se i na 29 stránkách mnoho napsati. Viz Paul de Saint Victora, Taina, Macaulaye a j. Musí býti k věci jen sympathie, musí býti generalisační talent, a nesmí se to pak nazvati literární historií, ale essay, článek a p. Jednotlivá díla i spisovatelé ustupují pak do pozadí a podá se obraz duševní činnosti národa, který může býti velmi poutavý, velmi poučný, velmi důkladný a zůstavuje v čtenáři dojem a poslouží věci. Toho zde nevidíme. Podáno zde sice krátké resumé české práce, ale vypadá to tak, jako by vlastně ani nebylo o čem psát, a kde se o čem píše, dělají se nám kázaní a upomíná se nás, že jsme vlastně přece ještě raça velmi inferiorní. Nuž to je náhled spisovatelův a respektujme jej. Jakési generalisace, jakéhosi podání povšechného obrazu zde tedy není. Očekávalo by se tedy, že aspoň jeden, dva podrobnější obrazy budou podány, že vyčerpá se význam jednotlivého spisovatele za celou dobu a naznačí se několika markantními črtami kus duševní práce, v které vše ostatní jest jen jako ornamentem, doplňkem. Ani toho zde není. Jednotliví čeští spisovatelé táhnou tu za sebou jako hnanci na Sibíř, hodně zrychla, a kde možno dát některému ránu, dá se, jak rádo! — Pypin posuzuje jednoho spisovatele po druhém a stereotypní fráse jsou: „dobrý, jak soudí česká kritika", „geniální, jak se česká kritika zapomíná", „pro Čechy významný" atd. atd., vždy co česká kritika povídá, téměř nikdy příznivý úsudek vlastní. Tak jako: „To si povídají v čeledníku." — Pan Pypin se baví. Uvedeme několik dát: Spisovatel Frič (béřeme to podle pořadí od r. 1849) dostal 30 řádků. (Str. 973) Hálek 38 řádků a dvě ukázky z básní „Z přírody", z nichž poslední provázena jest ironickým otazníkem. (Kdo čte Pypina, ví, co ten otazník značí; je to zase: „Ti tam v čeledníku!") Heyduk má 16 řádků. (Str. 975.) Neruda dostal 27 řádků a pak jednu ránu: „Písně kosmické" jsou psány po spůsobu Hálkových „V přírodě", ale toto příroda astronomická a kosmografická . . . — poesie těch písní byla nám málo srozumitelná." Za to jej v následujících šesti řádcích pohladili. Pfleger-Moravský obdržel 8 řádků. Do následujících 15 řádků vtěsnáni jsou Šolc, Janda, Jahn, Šmilovský, Goll, Martinec, Tůma. Následuje významné „. . ." Potom přijde „Ruch a Almanah českého studentstva" (1868—1870) co začátek nejnovější školy. V husích nožičkách uvádí se tu co předzpěv slovo „geniální". Komu že by platilo než Jar. Vrchlickému. Vždyť i ten vážný „Musejník" tak se zapomenul, že „má o poesii Vrchlického vysoké mínění". (Str. 978 ř. 18.) Vrchlický tedy dostává celou stranu a 25 ř. První polovice věnována jest jeho životopisu, druhá trhání jeho spisů. Při tom činí si pan Pypin dobrý den

---

*) Tento polský překlad sonetů J. Vrchlického, vyjatých z knihy „Dojmy a Rozmary", obdrželi jsme v rukopisu z Paříže i podáváme jej čtenářstvu ku zajímavému porovnání blízkosti obou slovanských jazyků.

z prof. Durdíka proto, co napsal o nadání Vrchlického do Athenaeum. Činí se to po Pypinovsku, víte, jen tak bod jehlou. Svatopluk Čech vystupuje statně do světa na 6 řádcích a dvou slovech. (Str. 979.). „Po mínění jiných jest on první.“ Nu tak, ale pan Pypin měl ho přece číst a soudit sám. (Tak to jde všude: Čechové soudí, myslí a pan Pypin nečet nic a nemyslí nic.) Následuje 11 řádků, v nichž jako slanečci leží na sobě a v sobě Quis, Sládek, Pokorný, Krajník a Stašek. Teď následuje El. Krásnohorská se 14 řádky, uvedeny její sbírky a řad překrásných povídek. Mráčková, Mühlsteinová, Studničková a Geisslová dělí se svorně o dvě řádky a dvě slova. Bozděch má 16 řádků. Na následujících 12 řádcích vystupuje český román v stavu žalostném a zbědovaném. „Nepropracoval se v žádný samostatný styl. Českou poesii vdechli Byron a Victor Hugo, český román vdechli George-Sand a ti spisovatelé, které Čechové nejlépe znají: Němci!“ (Str. 980 řádek 30—33.) Výborně, pane Pypine! — „Karolina Světlá vystoupila na pole literární v almanahu „Máj“ r. 1858. Za tím následovala dlouhá řada pověstí i románů v žurnálech i v knížkách i vydobyly jí první místo v zobrazování národního žití. Za nejlepší pokládají se: „Kříž u potoka“, „Černý Petříček“, „Vesnický román“, „Nemodlenec“, „Několik archů z rodinné kroniky“. Po literární hodnotě staví ji Česká kritika výše Němcové — což bylo by (!) přirozeno, poněvadž možno bylo jíti po ražené cestě. Světlá více píše, má bohatější fantasii, ale nám zdá se, že více prostoty neškodilo by jejím povídkám. které někdy nejsou prosty přepjaté romantiky.“ (Str. 980 ř. 37, — str. 981 ř. 8.) Za Světlou nastupuje F. Schulz 4 řádky, Stašek „Nedokončeným obrazem“ a Beneš-Třebízský ohromující jednořádkovou zprávou, že napsal „Bludné duše“. Následuje 25 ř. pro V. Vlčka, a nyní na jednom bojišti vítězí, podlehají a mluví o svém narození: Sofie Podlipská, Jirásek, Havlasa, Arbes, Čech („tři dílečky 1878—80“) takto: „V jeho povídkách jest opravdová veselost a živý vtip, avšak „humor“ pojímá se zde, jako vůbec v české literatuře, ne v anglickém smyslu, přijatém u nás, ale v populárním smyslu německém (!) — což jsou dvě rozličné věci.“ A tento smutný pohřební průvod zakončují Štolba, autor několkich komedií i gumoreskov, a Fr. Herites svým narozením r. 1851. — Jul. Zeyer se panu Pypinovi ztratil úplně. Není divu, zašelť před několika měsíci mezi „Ztracené duše“. Následuje ještě na třech stránkách posmrtný soud české belletrie, v němž vrchní dozor vede Eliška Krásnohorská, jsouc tu v jedné ze svých úvah na jazyk ruský přeložena počtem petitové stránky. (Str. 984—985.) Českou vědu, které od r. 1849—1881 (tak znamenáno) věnováno 10 stran, spočítejte si tu jiní. — To je trochu dlouhý začátek ku krátkému, ale smutnému konci. A ten jest u nás následující (jiní ať napišou jej déle): Chtěl-li pan Pypin psát historii české literatury, měl se po ní trochu poohlednout, a byla jeho svatá povinnost, aby díla, o kterých píše, četl. To se nestalo, jinak by se stále neodvolával na úsudek české kritiky, ale měl by úsudek svůj. Jestli však pan Pypin některé z českých věcí četl a přece vtipkuje jenom tím: „česká kritika cení,“ „u Čechů tak se říká,“ má se věc ještě hůře. Pak jest to impertinence, kterou rozhodně od sebe musíme odmítnout. Horšit se pro nejostřejší třeba úsudek o naší literatuře bylo by pošetilostí, avšak úsudek ten musí být věcný a důstojný. Ale mluvit k nám a o nás jako k štolbům, — nedíme jen slovanského plemene — ale národu vůbec, to nejde. Všechny naše poměry jsou neblahé, trpíme hmotně i politicky, všemožně, ale v těch věčných zápasech vykonali jsme přece kus práce, o němž, byť i velký nebyl, a byť snad my sami jej přeceňovali, žádá i lidskost i slušnost, aby mluvilo se lidsky a slušně. Literární historik musí býti sám vždy kus poety. Pan Pypin zůstal mrazným filologem a k tomu škodolibým. Na jednom místě říká, že naše kritika považuje každý zjev poněkud talentovaný za obohacení literatury. Pak ušklibá se té naší bohatosti. Jak jinak píšou Angličané! Dáváme jen jeden příklad našim čtenářům známý: páně Morfillův článek o „Selských básnících na Rusi“, který v „Lumíru“ překládáme. Jak sympathické, hluboce procítěné, láskyplné je to psaní. A tak píše Angličan. Když pan Pypin mrská velikostí ruské literatury nás, jak vypadala by zase ruská literatura v péře krajana Shakespeara, Miltona, Shelleye, Tennysona? — Pan Pypin je Rus, Slovan a ve všem a všude klade u nás důraz na slovanský směr. Byl by to u nás slovanský směr, kdybychom my psali o literatuře ruské tak, jak píše on, jak hůře nemohlo by se psáti v „Neue freie Presse“? My známe literaturu ruskou a ctíme ji, avšak i kdyby jiná byla než jest, toho člověka, jenž by tak o ní psal jako pan Pypin o nás, nazvali bychom jednoduše Neslovanem, a kdyby pak dílo to mělo býti překládáno do všech jazyků evropských, nazvali bychom jej škůdcem slovanské věci. — Měli bychom ještě mnoho jiného na srdci, ale budiž s p. Pypinem dost. Tak se historie literární nepíše. — Zbývá ještě slovo o českém překladu tohoto díla. Doslécháme z nejkompetentnější strany, že mají býti všechny útoky ruského originalu na literaturu českou v českém překladě vynechány. To ať se neděje. Překlad buď se nevydávej, nebo podej se úplný. Doslécháme také, že p. Pypin s tímto skrácením českého překladu souhlasí. Tak! Po celém světě nás pošramotit a zde přikládat medovou náplast. Náš náhled jest, že p. Pypin nesouhlasí.

J. V. Sládek.

Prohlášení.

Vzhledem ku přehledu o českém písemnictví, uveřejněnému ve „Výroční zprávě Umělecké besedy za rok 1880“, prohlašujeme, my, podepsaní čeští spisovatelé, že nepovažujeme literární odbor „Umělecké besedy“ v nynějším jeho složení za zástupce českého spisovatelstva, a že jmenovaný přehled jest pouze projevem soudce nekompetentního.

V PRAZE, dne 23. prosince 1880.

J. Arbes. — Emanuel Bozděch. — Svatopluk Čech. — Bohuslav Čermák. — Otakar Červinka. — Bedřich Frida. — Dr. S. B. Heller. — Frant. Herites. — Jos. Holeček. — R. E. Jamot. — Alois Jirásek. — Frant. Kvapil. — Jan Lier. — Otakar Mokrý. — Sofie Podlipská. — Ladisl. Quis. — Ferdinand Schulz. — J. V. Sládek. — A. H. Sokol. — Lad. Stroupežnický. — Dr. Josef Štolba. — Fr. Ad. Šubert. — J. L. Turnovský. — Jaroslav Vrchlický. — Josef Wünsch. — Julius Zeyer.

Listárna redakce. Rukopisy nevracíme. — „Poručík“: Mnohé z Vašich veršů jsou pěkným popěvkem. Však otisknout jich nemůžem. — P. „J. Žeranovský“, filosof: Pravíte, že postřehl jste v „Lumíru“ dosti velký počet slabších prací, než jsou Vaše. Je možno. Avšak nejlepší způsob, jakým ubránit se křivdy, která od nás se Vám děje, jest, neposýlat nám ničeho a zkusit, zdali jinde budete oceněn více. — „R. n s“: Je v „tom“ poesie, ale cizí. — „A.“: Překladů neužijeme. Sledujeme sami jiné literatury v původních jazycích a když jest místa, opatříme překlad sami. Však dobře byste učinil, neboť máte formu v moci, kdybyste se ujal překládání jediného Vám milého básníka. Taková sbírka poslouží vždy a zůstane ceny trvalé. — „. . .“ (Ó nikdo neříkej.) Napodobujete příliš Vrchlického. — Neuveřejníme: „J. S.“ — „J. S.“ — „V. D.“ (Reliquie). — „Nil.“

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna V. B. Čecha, dříve Militkého a Nováka v Praze.